

PROPERTY OF THE
University of
Michigan
Libraries
1817
ARTES SCIENTIA VERITAS

ΑΘΗΝΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΗΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΑΘΗΝΗΣΙΝ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ
1901

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΘΗΝΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΗΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΑΘΗΝΗΣΙΝ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

1901

ΣΥΜΒΟΛΑΙ ΕΙΣ ΤΟ ΑΤΤΙΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ

Η ΔΙΟΡΘΩΤΙΚΑ ΚΑΙ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ

ΕΙΣ

ΤΟ ΡΗΤΟΡΙΚΟΝ ΚΑΝΤΑΒΡΙΓΙΑΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ

ΕΠΙ ΤΗΣ ΥΠΟ Ε. Ο. HOUTSMA
ΕΝ ΛΟΥΓΔΟΥΝΩΙ ΤΩΝ ΒΑΤΑΒΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΤΩΙ 1870

(Τὰ ἡγούμενα ὅρα ἐν τόμῳ ΙΑ΄ σελ. 1-116)

§ 17.

Ἔνδειξις φάσεως διαφέρει, ὅτι τῇ μὲν ἐνδείξει οὐ δύναται ἀντιλέγεσθαι, οἷον ἐνέδειξεν Ἀριστογείτονα Δημοσθένης ὅτι λέγει ὀφείλων τῷ δημοσίῳ, φάσκων οὐκ ὀφείλειν· **φάσις** δέ ἐστιν ὅταν τις φαίνῃ τῶν δημοσίων ἔχοντά τινα μὴ πριάμενον· λέγεται δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ὀρφανικῶν οἴκων· ὁπότε γὰρ μὴ ἐμίσθουν οἱ ἐπίτροποι τὸν οἶκον τῶν ἐπιτροπευομένων, ἔφαινεν αὐτὸν ὁ βουλόμενος πρὸς τὸν ἄρχοντα, ἵν' ἐκμισθωθῇ· ἔφαινε δὲ καὶ εἰ ἐλάττονος ἢ κατὰ τὴν ἀξίαν ἐμεμίσθωτο.

Οὕτως ὁ Houtsma· τὰ δ' ἐν τῷ χ'/φῳ, ὡς παρὰ τῶν σημειώσεων καὶ ὑποσημειώσεων τοῦ ἰδίου διδασκόμεθα, ὧδ' ἔχουσιν:

Ἔνδειξις φάσεως διαφέρει· ὅτι τὴν μὲν ἔνδειξιν οὐ δύναται ἀντιλέγεσθαι· οἷον, ἀνέδειξεν Ἀριστογείτονα Δημοσθένης, ὅτι λέγει ὁ φάσκων οὐκ ὀφείλει· φάσις δέ ἐστιν κτλ. ἔφαινε δὲ καὶ εἰ ἐλάττονος ἢ κατὰ τὴν τάξιν ἐμεμίσθωτο.

Τῷ Δοβραίῳ δὲ ὁ Houtsma ἀκολουθῶν, παρεμβάλλει μὲν ἐν τῷ κειμένῳ μετὰ τὸ λέγει τὰς λλ: ὀφείλων τῷ δημοσίῳ (Δημ. κ. Ἀριστογ. Α΄ § 4), τὰ δὲ: ὁ φάσκων οὐκ ὀφείλει τρέπει εἰς:

φάσκων οὐκ ὀφείλειν. Τέλος δὲ ἐν μέρει μόνον ἐπιδοκιμάζων τὴν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Δοβραίου προταθεῖσαν προσθήκην τῆς πρὸς προθέσεως πρὸ τῶν: τὴν μὲν ἔνδειξιν, ἀπαλειφομένου τοῦ μὲν, ἀντ' αὐτῶν γράφει: τῇ μὲν ἐνδείξει, δοξάζων ὅτι τοῦτο propius accedit ad textum. Ἀλλ' εἶνε φανερὸν ὅτι ὁ διαπρεπὴς ἐκεῖνος φιλόλογος, ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ διορθώσει, ἵν' ἀπαλείψῃ τὸν μὲν, ἰδίως εἰς τὴν ἔλλειψιν τοῦ δὲ μὴ ἀκολουθοῦντος ἀπέβλεψε· δὲν εἶνε δ' ἄλλως ἀπίθανον καὶ νὰ ἤκασεν ὅτι προῆλθεν ἐκ διττογραφίας, ἣν γνώμην καὶ ἡμεῖς ἔχομεν: τὴΝ [[ΜΕΝ]] ΕΝδειξιν.

Καθ' ὅσον δ' ὅμως εἰς τὰ λοιπὰ ἀφορᾷ, τὴν φράσιν τοῦ ἡμετέρου γραμματικοῦ: ὅτι τὴν ἔνδειξιν οὐ δύναται ἀντιλέγεσθαι ἡμεῖς εὑρίσκομεν ὀρθῶς (1) καὶ σαφῶς ἔχουσαν, τοῦ νοῦ ὄντος ὅτι ἡ ἔνδειξις κατὰ τοῦτο σὺν ἄλλοις διαφέρει τῆς φάσεως, ὅτι τὴν ἔνδειξιν οὐχ οἷόν τέ ἐστιν ἀποκρούσασθαι δι' ἀντιλογίας, δι' ἀρνήσεως τουτέστι τῶν τυπικῶν στοιχείων αὐτῆς, θεωρουμένων ὡς ὡμολογημένων ἢ ἀποδεδειγμένων. Ταῦτα δὲ προδήλως εἰσὶ σύμφωνα πρὸς τὰ παρὰ Πολυδεύκει ἐν Η. 47-49 φερόμενα: «κοινῶς δὲ φάσεις ἐκαλοῦντο πᾶσαι αἱ μηνύσεις τῶν λανθανόντων ἀδικημάτων . . . . Ἔνδειξις δὲ ἦν πρὸς τὸν ἄρχοντα ὁμολογουμένου ἀδικήματος μήνυσις, οὐ κρίσεως ἀλλὰ τιμωρίας δεομένου».

Περαιτέρω ἔτι χωρῶν ὁ ἐρανιστὴς πειρᾶται καὶ ν' ἀποδείξῃ ἣν διδάσκει διαφοράν· ὅθεν ἐπάγεται, κατὰ τὴν τοῦ Houtsma καὶ τοῦ Δοβραίου διόρθωσιν: «οἷον ἐνέδειξεν Ἀριστογείτονα Δημοσθένης ὅτι λέγει [ὀφείλων τῷ δημοσίῳ], φάσκων οὐκ ὀφείλειν». Ἀλλὰ τὴν διόρθωσιν ταύτην, ἡμεῖς τοὐλάχιστον, ἀδυνατοῦμεν νὰ ἐγκρίνωμεν· διότι, ἐὰν μὲν ὡς ὑποκείμενον τῆς προτάσεως: φάσκων οὐκ ὀφείλειν τὸν Δημοσθένην νοήσωμεν, ἡ ἔννοια ἔσται παντελῶς διάστροφος, ὅτι δῆλα δὴ αὐτὸς ὁ ἐνδεικνὺς τὸν Ἀριστογείτονα ὅτι λέγει ὀφείλων τῷ δημοσίῳ, αὐτὸς οὗτος φαίνεται φάσκων ὅτι ὁ ἐνδειχθεὶς οὐκ ὀφείλει, ψευδῶς ἄρα ἐνεδείχθη, ὅπερ ἄτοπον· ἐὰν δὲ πάλιν τὴν αὐτὴν πρότασιν ἐκλάβωμεν ὡς αἰτιολογικὴν εἰς τό: λέγει (: ὁ Ἀριστογείτων λέγει, διότι ὡς φάσκει, οὐκ ὀφείλει) ἡ κατασκευαζομένη ἔννοια οὐδὲν ἧττον ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῆς ἔσται πλημ-

(1) Πρβλ. Ξενοφ. Ἑλλην. Ϛ', 5. 37: «Ἀλλὰ ταῦτα μέν, ὦ ἄ. Ἀ., ἴσως ἀντιλέγεται».

μελής, διότι ὁ τὸν Ἀριστογείτονα ἐνδεικνὺς Δημοσθένης παρασταθήσεται ὡς ἐν αὐτῇ τῇ ἐνδείξει αἰτιολογήσας διατί ὁ ἐνδειχθεὶς ἠξίου ὅτι ἐξῆν αὐτῷ λέγειν, ὅπερ βεβαίως τὰ μάλιστα ἀπίθανον.

Διὰ ταῦτα, συμφωνότερον δ' ἴσως καὶ τῇ γραφῇ τοῦ κώδικος, ὡδέ πως νομίζομεν ὀρθότερον ν' ἀναγνωσθῇ ἡ περὶ ἧς ἡμῖν ὁ λόγος ἡμαρτημένη ῥῆσις: ὁ [δὲ] φάσκ[ει] ὡ[ς] οὐκ ὀφείλει. Οὕτω δὲ προκύπτει ἡ ἑξῆς ἔννοια, συμφωνοτάτη ἄλλως τοῖς κατ' Ἀριστογείτονος λόγοις, ὅτι οὗτος ὁμολογεῖ μὲν ἢ δὲν ἀρνεῖται ὅτι καὶ λέγει καὶ ἐγγέγραπται ὡς ὀφειλέτης τοῦ δημοσίου (1) (ἐπειδὴ ταῦτα, οὐ δύναται ἀντιλέγεσθαι), ἀλλὰ φάσκει ὡς οὐκ ὀφείλει. Τῷ ὄντι δέ, ὡς ἐκ τῶν διειλημμένων λόγων διδασκόμεθα, ὁ Ἀριστογείτων διὰ μὲν τὰ δύο χρέα φαίνεται ἰσχυρισάμενος ὅτι δὲν ὀφείλει, «ἐπειδὴ χρήστην ἀντέδωκε τῇ πόλει» (2), διὰ δὲ τὸ τρίτον ὅτι ἐγράψατο ἤδη βουλεύσεως τὸν Ἀρίστωνα, ὡς ἀδίκως αὐτὸν ἐγγεγραφότα, καὶ κατ' ἀκολουθίαν ὅτι οὐδὲ τοῦτο ὤφειλεν (3).

Ὅτι δ' ὁ ἡμέτερος γραμματικὸς ἐδυνήθη νὰ χρήσηται, ὡς ἠκάσαμεν, τῷ ἐνεστῶτι τῆς ὁριστ. ἐγκλ. τοῦ ῥ. φάσκω οὐδενί, νομίζομεν, φανήσεται παράδοξον, ἂν μάλιστα, παρὰ τὰ ὑπό τινων διδασκόμενα, ἀναμνησθῇ ὅτι καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς ἀττ. πεζολόγοις ἀπαν-

(1) Διότι, ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἠκάσαμεν (τόμ. ΙΑ' σ. 16 ἑπ.), ἐπὶ ἐνδείξεως ὀφειλέτου τοῦ δημοσίου πολιτεύεσθαι ἐγχειροῦντος, ἵνα νομίμως χωρήσῃ αὕτη, ἀναγκαῖον ἦν τάδε τὰ δύο στοιχεῖα νὰ συντρέχωσι· 1) ἐγγραφὴ τοῦ καθ' οὗ ἡ ἔνδειξις ὡς ὀφειλέτου καὶ 2) πρᾶξίς τις αὐτοῦ ἀφ' ὧν οἱ ὀφειλέται ἐκ τῶν νόμων εἴργοντο.

(2) Ἐπ. Ὑπόθεσ. τοῦ κ. Ἀριστογείτ. λόγου (766 ἑπ.), ἔτι δὲ §§ 70-71. Πράγματι δέ, ὡς ὁ συγγραφεὺς τῆς Ὑποθέσεως λέγει, περὶ τῶν ἐνστάσεων τούτων πάνυ βραχὺς ὁ λόγος τῷ Δημοσθένει γέγονε, τοῦ Λυκούργου εἰδικώτερον πραγματευσαμένου τὸ νομικὸν ζήτημα, κατὰ πόσον ἡ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ὀφειλέτου ἀπογραφὴ χωρίου ἰδίου εἰς τὸ δημόσιον καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Εὐνόμου, ὠνησαμένου τὸ χωρίον, ἀναληφθεῖσα ὑποχρέωσις ἵν' ἐν δέκα ἔτεσιν ἐκτίσῃ τὸ σύμπαν, ἀπετέλει, ἵνα κατὰ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον εἴπωμεν, ἀνανέωσιν (novationem) καὶ εἰδικώτερον ἀντίδοσιν (delegationem), ὅτ' ἀπαλλασσομένου ἐντελῶς τοῦ πρώτου ὀφειλέτου καὶ ἀντικαθισταμένου ὑπὸ τοῦ νέου, ἡ παλαιὰ ἐνοχὴ ἐντελῶς ἐξηλείφετο, ἢ ἀντιφώνησιν ἀλλοτρίου χρέους (constitutum debiti alieni) ὅτε ἀμφότεροι, ὅ τε παλαιὸς ὀφειλέτης καὶ ὁ ἀντιφωνήσας, ἀπέμενον ἐξ ἴσου ὑπόχρεοι εἰς τὴν τοῦ χρέους ἀπότισιν. Διὸ ὁ συγγραφεὺς τῆς Ὑποθέσ. λέγει: «ζήτημα συνίσταται πότερον ὁ πριάμενος τὸ χωρίον ὀφείλει μόνον ἢ καὶ ὁ πρῶτος ὀφλών, ἄχρι ἂν ἐκτισθῇ τὸ χρέος». Ὡς εἰκὸς ὁ Λυκοῦργος ὑπεστήριζε τὸ δεύτερον».

(3) Κ. Ἀριστογείτ. § 71 ἑπ. Προέτεινε δῆλα δὴ τὴν ἐκ τῆς ἐκκρεμοδικίας ἀναβλητικὴν ἔνστασιν.

τῶσί τινα, εἰ καὶ σπάνια, παραδείγματα τῆς τοιαύτης χρήσεως (1).

Ἀντὶ τῶν ὑπὸ τοῦ Δοβραίου παρεντιθεμένων λλ: ὀφείλων τῷ δημοσίῳ δυνάμεθα βέλτιον ἴσως νὰ εἰκάσωμεν: λέγει [οὐκ ἐξὸν αὐτῷ], ὅπερ γενικώτερον ὄν, περιλαμβάνει μὲν ὅτι ὁ Ἀριστογείτων καὶ ὤφειλε καὶ ἐγγεγραμμένος ἦν ἐν τῇ σανίδι τῇ παρὰ τῇ θεῷ κειμένῃ, κεῖται δ' ἄλλως καὶ ἐν τῇ Ὑποθέσει τοῦ κατ' Ἀριστογείτονος λόγου, ὃν πιθανώτατα εἶχεν ὑπ' ὄψει ὁ συντάκτης τῆς προκειμένης γλώσσης: «διόπερ αὐτὸν (τὸν Ἀριστογ.) οἱ περὶ Λυκοῦργον ἐνέδειξαν ὡς οὐκ ἐξὸν λέγοντα. οὐκ ἐξαληλιμμένου τοίνυν ἐξ ἀκροπόλεως Ἀριστογ., ἀλλ' ἔτι τοῦ ὀφλήματος ἐγγεγραμμένου, κτλ.» (2).

Παρ' Ἁρποκρατίωνι ἑρμηνεύεται ἡ λ. ἔνδειξις· ὥστε διὰ τοῦτον τὸν λόγον ὁ ἡμέτερος γραμματικός, συμπληρῶν οἴκοθεν ἢ ἄλλοθεν ὃ κατεῖχεν ἀντίγραφον τοῦ λεξικογράφου τούτου, προσέθετο ἁπλῶς κατὰ τί αὕτη τῆς φάσεως διέφερε, τοῦ Ἁρποκρατίωνος οὐδὲν περὶ τῆς διαφορᾶς ταύτης διαλαβόντος. Ὡς δὲ ἤδη παρετηρήσαμεν (3) καὶ ἀλλαχοῦ τοῦ Κανταβριγ. λεξικοῦ αἱ προστιθέμεναι γλῶσσαι ὁρῶσιν εἰς τὴν δεῖξιν τῶν μεταξὺ νομικῶν ὅρων τοῦ ἀττ. δικαίου διαφορῶν. Ἐπειδὴ δὲ περὶ ἐνδείξεως ἡμῖν ὁ λόγος, ἀναβάλλοντες ἐς ἄλλοτε ἵν' εἰδικώτερον περὶ αὐτῆς διαλάβωμεν, καλὸν νομίζομεν νῦν ν' ἀναμνήσωμεν ὅτι νέαν περίπτωσιν σαφοῦς ἐφαρμογῆς αὐτῆς διδάσκει ἡμᾶς ὁ Ὑπερείδης ἐν τῷ κατ' Ἀθηνογένους λόγῳ (4) λέγων: «ἐν δὲ τῷ πολέμῳ τῷ πρὸς Φίλιππον μικρὸν πρὸ τῆς μάχης ἀπέλιπε τὴν πόλιν, καὶ μεθ' ὑμῶν μὲν οὐ συνεστρατεύσατο εἰς Χαιρώνειαν, ἐξῴκησε δὲ εἰς Τροιζῆνα, παρὰ τὸν νόμον ὃς κελεύει ἔνδειξιν εἶναι καὶ ἀπαγωγὴν (5) τοῦ ἐξοικήσαντος ἐν τῷ πολέμῳ, ἐὰν πάλιν ἔλθῃ».

(1) Ὅρ. Will. Weitch τὸ κάλλιστον σύγγραμμα Greek Verbs, νέα ἐκδ. (1887) ἐν λ. φάσκω ἔνθα μετὰ τὰ παρατεθειμένα διάφορα παραδείγματα προστίθεται: «ταῦτα δ' ἀποδεικνύασιν ὅτι ὁ Ἐλμσλήϊος ἐσφάλλετο διδάσκων ὅτι presens non est in usu».

(2) Πρβλ. ἔτι κ. Ἀριστογ. Α' § 4: «ἥκετε μᾶλλον ἡμῶν τῶν κατηγόρων εἰδότες καὶ ὀφείλοντα τῷ δημοσίῳ τοῦτον καὶ ἐγγεγραμμένον ἐν ἀκροπόλει, οὐκ ἐξὸν αὐτῷ λέγειν»· § 38: «δύ' ἔτη βιάζεται λέγειν οὗτος οὐκ ἐξὸν αὐτῷ, ἀλλὰ λέγει γ' ὅμως», καὶ ἀλλαχοῦ.

(3) Ὅρ. ἀνωτέρω τόμ. ΙΑ' σ. 85 ἐν τέλει.

(4) Ἐκδ. Blass (γ') § 29 σ. 74. Εἰκάζει δ' ὁ σοφὸς ἐκδότης ὅτι ὁ Ὑπερείδης τὸν λόγον τοῦτον εἶπε μικρὸν μετὰ τὸ 330 π. Χ. (αὐτόθι σ. LV).

(5) Ὁ Πολυδεύκης ἐν Η. 49 περὶ τῆς μεταξὺ ἐνδείξεως καὶ ἀπαγωγῆς διαφορᾶς πραγματευόμενος, διδάσκει ὅτι ἡ μὲν ἔνδειξις «γίνεται περὶ τῶν οὐ παρόντων,

Ὥσπερ δὲ ὁ Ὑπερείδης, οὕτω καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ἐν Ἀθηναίων Πολιτείᾳ Κεφ. 29. 4, τὰ περὶ καταστάσεως τῆς πολιτείας ἐπὶ τῶν Τετρακοσίων ἱστορῶν, ἡνωμένως τήν τε ἔνδειξιν καὶ τὴν ἀπαγωγὴν ἀναφέρει: «ἔπειτα τὰς τῶν παρανόμων γραφὰς καὶ τὰς εἰσαγγελίας καὶ τὰς προσκλήσεις ἀνεῖλον, ὅπως ἂν οἱ ἐθέλοντες Ἀθηναίων συμβουλεύωσι περὶ τῶν προκειμένων· ἐὰν δέ τις τούτων χάριν ἢ ζημιοῖ ἢ προσκαλῆται ἢ εἰσάγῃ εἰς δικαστήριον, ἔνδειξιν αὐτοῦ εἶναι καὶ ἀπαγωγὴν πρὸς τοὺς στρατηγούς, τοὺς δὲ στρατηγοὺς παραδοῦναι τοῖς ἕνδεκα θανάτῳ ζημιῶσαι». (1)

Τὰ δὲ περὶ φάσεως προσέγραψεν ὁ ἡμέτερος ἐρανιστὴς ἐν τῷ μετωπίῳ τοῦ κώδικος τούτου (: Q. Dd. 4. 63) τοῦ Ἁρποκρατίωνος, πόθεν παραλαβών; Διότι εἶνε βέβαιον ὅτι οὐ μόνον ἀπὸ τοῦ κώδικος τούτου, ἀλλὰ καὶ ἔκ τινων ἄλλων ἐκ τῶν κωδίκων τοῦ Ἁρποκρατίωνος λείπει πάντως ἡ λ. φάσις (2). Εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο ἀδυνατοῦμεν ν' ἀπαντήσωμεν, διότι τὰ περὶ φάσεως αὐταῖς μὲν λέξεσι φέρονται ἔν τισιν, ὡς εἴρηται, τῶν ἀντιγράφων τοῦ λεξικογράφου τούτου, σχεδὸν δ' ὁμοιότατα κεῖνται καὶ παρὰ Σουΐδᾳ καὶ Φωτίῳ καὶ ἐν τῷ Μεγ. Ἐτυμολογικῷ, παρειλημμένα βεβαίως ἐκ τοῦ Ἁρποκρατίωνος· ὅπως δή ποτε ὅμως κλίνομεν μᾶλλον νὰ παραδεξώμεθα,

ἡ δὲ ἀπαγωγή, ὅταν τις ὃν ἔστιν ἐνδείξασθαι μὴ παρόντα, τοῦτον παρόντα ἐπ' αὐτοφώρῳ λαβὼν ἀπαγάγῃ». Φρονοῦμεν ὅτι ἡ ἑρμηνεία αὕτη ἥρμοζε καὶ ἐφηρμόζετο μόνον εἰς ἃς περιπτώσεις ὁ νόμος εἴτε ἡνωμένως εἴτε διαζευκτικῶς ἀπήγγελλε τὴν ἔνδειξιν καὶ τὴν ἀπαγωγὴν κατὰ τοῦ ἀδικήσαντος, ὅτε, κατὰ τὰς περιστάσεις, ἠκολουθεῖτο ἡ ἑτέρα τῶν ὁδῶν τούτων, δὲν δυνάμεθα δὲ νὰ παραδεξώμεθα, ὅτι ἐπὶ πάσης ἁπλῶς περιπτώσεως ἐνδείξεως ἐδύνατο νὰ γένηται χρῆσις καὶ τῆς ἀπαγωγῆς, ἄνευ εἰδικῆς διατάξεως τοῦ νόμου.

(1) Κατὰ τὴν λίαν προσφυᾶ παρατήρησιν τοῦ Σάνδυος (ἔνθ' ἀνωτέρω σελ. 119 ἐν σημ.) αἱ περιπτώσεις αὗται ἐκτάκτως ὑπήχθησαν εἰς τὴν ἁρμοδιότητα τῶν στρατηγῶν, ἁρμοδίων συνήθως ἐν τοῖς στρατιωτικοῖς πράγμασι, διὰ τὸ κρίσιμον τῶν περιστάσεων, ὡς καὶ νῦν παρὰ τοῖς νεωτέροις ἔθνεσιν ἐν παρομοίαις ἀνάγκαις συμβαίνει, κηρυσσομένου τοῦ λεγομένου στρατιωτικοῦ νόμου. Ἄλλως, κατὰ τὸ κοινὸν δίκαιον, αἱ ἐνδείξεις ἀπηυθύνοντο εἰς τοὺς Θεσμοθέτας καὶ τοὺς Ἕνδεκα, οἵτινες εἰσῆγον αὐτὰς εἰς τὸ δικαστήριον (Ἀριστοτ. ἐν Ἀθην. Πολ. Κεφ. 52.1.— Δημοσθ. κ. Τιμοκράτ. § 24, 146.—Ἀνεκδ. Βekk. 250.11.—Ἐτυμ. Μ. 338, 39.— Σχολ. Ἀριστοφ. Σφῆκ. 1108).

(2) Ὁ Δινδόρφιος ἐν ἐκδ. Ἁρποκρ. τόμ. Α', σ. 299 τάδ' εἰς τὰ τῆς λ. φάσις ὑποσημειοῦται: «Haec om. A. P. Q (: ὁ ἡμέτερος κῶδιξ) Ald., habent B. C. F. G. et Epitome, et Epitome quidem hoc loco, ceteri libri infra post gl. Φιμοί».

ὅτι ταῦτα ἤντλησεν ἔκ τινος τῶν τελευταίων τούτων ἢ ἄλλου ἀγνώστου τινός, πλουτίζων ὃ πρὸς ἰδίαν χρῆσιν ἐκέκτητο ἀντίγραφον.

Ἀλλ' εἶνε πλείστης περιεργίας ἄξιον, οὐκ ἀνάξιον δὲ καὶ τῆς προσοχῆς τῶν ἑρμηνευτῶν τοῦ ἀττ. δικαίου, βουλομένων νὰ διευκρινήσωσι πότε ὡρισμένως ἐχώρει ἡ φάσις μισθώσεως οἴκου ὀρφανικοῦ, ὅτι ἐν τῇ τελευταίᾳ προτάσει τῆς κατὰ τὸ Κανταβριγ. λεξικὸν γλώσσης ταύτης, κεῖται, κατὰ τὸν κώδικα: ἔφαινε δὲ καὶ εἰ ἐλάττονος ἢ κατὰ τὴν τάξιν ἐμεμίσθωτο, ἐν ᾧ ἐν οἷς ἅπασι χ'/φοις τοῦ Ἁρποκρατίωνος ἡ γλῶσσα αὕτη ἀναγιγνώσκεται, ὡσαύτως δὲ ἐν τῇ Ἐπιτομῇ τοῦ αὐτοῦ λεξικογράφου, καὶ παρὰ Φωτίῳ καὶ ἐν τῷ Μεγ. Ἐτυμολογικῷ, ἀντὶ τοῦ: κατὰ τὴν τάξιν κεῖται: κατὰ τὴν ἄδειαν (1), παρὰ μόνῳ δὲ τῷ Σουΐδᾳ ἀπαντᾷ ἡ γραφή: κατὰ τὴν ἀξίαν, ἥτις καὶ φαίνεται ἐκνικήσασα, καταχωρισθεῖσα ὑπὸ τοῦ Houtsma καὶ ἐν τῷ ἡμετέρῳ λεξικῷ πρὸς διόρθωσιν τοῦ ἐν αὐτῷ: τάξιν.

Σημειωτέον δ' ὅμως ὅτι παρὰ Φωτίῳ ἐν λ. φάσις (2) φέρονται καὶ τάδε: «ἔτι δὲ καὶ οἱ τοὺς ἐπιτρόπους τῶν ὀρφανῶν αἰτιώμενοι παρὰ τοῖς ἄρχουσιν ὡς οὐ δεόντως μεμισθωκότας τὸν [τῶν] ὀρφαν[ῶ]ν (3) οἶκον προφαίνειν λέγονται».

Αὗται δ' εἰσί, πλὴν τινων ἄλλων (4) ἔτι ἀτελεστέρων, αἱ μόναι (5)

(1) Ὡς μαρτυρεῖ ὁ Δινδόρφιος (ἔνθ. ἀνωτ. σ. 299), ὅστις ὅμως ἐξεδέξατο τὴν κατὰ Σουΐδαν γραφήν: κατὰ τὴν ἀξίαν.

(2) Ἐκδ. Ναβήρου σ. 257.

(3) Ἐνταῦθ' ὁ Νάβηρος (αὐτ. ἐν ὑποσημ.) ἀντὶ τῶν ἐν τῷ κώδ: τὸν ὀρφανὸν οἶκον ἤχασεν ἐκ τοῦ Ἁρποκρατίωνος: τὸν ὀρφαν[ικ]ὸν οἶκον. Ἀλλ' ἡμῖν πιθανώτερον φαίνεται ὅτι ἡ γνησία γραφὴ εἶνε: τὸν τῶν ὀρφανῶν οἶκον, ὡς κεῖται ἐν Ἀνεκδ. Βekk. 313. 20: «Φαίνειν: εἶδος ἐγκλήματος κτλ. ὅταν δὲ μὴ ἐκμισθώσωσι τὸν τῶν ὀρφανῶν οἶκον οἱ ἐπίτροποι, ἰδιωτικόν ἐστι τὸ ἀδίκημα». Σημειωτέον δ' ὅτι ἡ αὐτὴ γλῶσσα ὁμοιότατα εὕρηται καὶ παρὰ τῷ Σουΐδᾳ (ἐν λ. φάσις) πιθανῶς παραλαβόντι παρὰ τοῦ Φωτίου, πλὴν ὅτι ἐν αὐτῷ εἶνε γεγραμμένον: τὸν ὀρφανΩν οἶκον, ὅπερ νομίζομεν τελέως ὀρθὴν ἀποδείκνυσι τὴν εἰκασίαν ἡμῶν.

(4) Οὕτω παρὰ Πολυδεύκ. Η. 47: «φάσις δὲ ἦν τὸ φαίνειν τοὺς κτλ. ἢ περὶ τοὺς ὀρφανοὺς ἐξαμαρτάνοντας. Ἐφαίνοντο δὲ πρὸς τὸν ἄρχοντα». Ἀνέκδ. Βekk. σ. 315. 16: «Φάσις: μήνυσις πρὸς τοὺς ἄρχοντας κατὰ τῶν . . . ἢ κατὰ τῶν ἐπιτρόπων τῶν μὴ μεμισθωκότων τὰς οἰκίας τῶν ὀρφανῶν». Ζωναρ. (ἔκδ. Tittmann): «Φάσις . . . λέγεται δὲ [πρόσθ: καὶ] ἐπὶ τῶν ὀρφανῶν οἴκων τῶν ἐπιτροπευομένων· ἔφαινεν αὐτὸν ὁ βουλόμενος πρὸς τὸν ἄρχοντα». Ψελλ. (ἔκδ. Boissonnade): «Εἰ δέ τις τὸν . . . κακῶς ἐπιτετροπευκότα εἰσῆγεν εἰς δικαστήριον, ὁ τοιοῦτος φαίνειν ἐλέγετο».

(5) Παρὰ μόνῳ τῷ Δημοσθένει ἐκ τῶν παλαιῶν ἐν τῇ π. Ναυσιμ. καὶ Ξενοπείθ.

ἄχρις ἡμῶν περισωθεῖσαι εἰδήσεις περὶ φάσεως ἐπὶ μισθώσεως οἴκου ὀρφανικοῦ, πᾶσαι εἰλημμέναι ἐκ τῶν λεξικογράφων. Εἶνε δὲ λυπηρὸν ὅτι ὁ τοῦ Λυσίου λόγος Πρὸς τὴν φάσιν τοῦ ὀρφανικοῦ οἴκου, ὃν ὁ Ἁρποκρατίων (1) διαρρήδην ἐπικαλεῖται πρὸς ἀπόδειξιν τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ, ὅλως ἀπώλετο (2).

Καὶ ἤδη ἐρωτῶμεν, τίς τῶν διειλημμένων γραφῶν εἶνε ἡ ὑγιῶς ἔχουσα; Ἢ διατί τάχα προκριτέον τὴν παρὰ Σουΐδᾳ γραφήν: «ἔφαινε δὲ καὶ εἰ ἐλάττονος ἢ κατὰ τὴν ΑΞΙΑΝ μεμίσθωτο», τῆς παρ' ἅπασι τοῖς ἀντιγράφοις τοῦ Ἁρποκρατίωνος καὶ πᾶσι τοῖς ἄλλοις λεξικογράφοις φερομένης: ἢ κατὰ τὴν ΑΔΕΙΑΝ; Τέλος δὲ διατί μᾶλλον ΑΞΙΑΝ ἢ ΤΑΞΙΝ γραπτέον, ὡς κεῖται ἐν τῷ ἡμετέρῳ κώδικι;

Νομίζομεν, ὑπὸ τοῦ Κανταβριγ. λεξικοῦ διδασκόμενοι μάλιστα, ὅτι ἡ γνησία γραφὴ εἶνε ἡ κειμένη ἐν τοῖς ἀντιγράφοις τοῦ Ἁρποκρατίωνος, ὅτι δ' αὕτη πράγματι ἔχει ὑγιῶς. Ὁ δὲ νοῦς τῆς ὅλης γλώσσης εἶνε καθ' ἡμᾶς ὁ ἑξῆς, ὅτι κατὰ τὸ ἀττικὸν δίκαιον, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Λυσίας ἐν τῷ Πρὸς τὴν φάσιν τοῦ ὀρφαν. οἴκου, ἡ φάσις ἐχώρει καὶ ἐπὶ τῶν ὀρφ. οἴκων· ἐχώρει δὲ ἐν δυσὶ περιπτώσεσι: 1) ὁσάκις καὶ κυρίως οἱ ἐπίτροποι ὅλως ἠμέλουν νὰ ἐκμισθώσωσι τὸν οἶκον τῶν ἐπιτροπευομένων, ὅτε ὁ βουλόμενος ἔφαινεν αὐτὸν πρὸς τὸν ἄρχοντα ἵνα μισθωθῇ καὶ 2) ὁσάκις ἐμεμίσθωτο μὲν ὁ οἶκος, ἀλλ' ἀντὶ μισθώματος (merces, pensio) ἐλάττονος ἢ κατὰ τὴν ἄδειαν: τοῦ νόμου, ὡς εἰκός, ἢ τοῦ ἔθους. Ὅτι δὲ ὄντως τοιαύτη εἶνε ἡ ἔννοια τῆς φράσεως τοῦ Ἁρποκρατίωνος, λαμπρῶς μαρτυρεῖ ἡ ἀδίκως ἀθετουμένη γραφὴ τοῦ ἡμετέρου Κανταβριγ. λεξικοῦ, αὐτὸ τοῦτο τὸ νόημα τοῦ Ἁρποκρατίωνος ἐν παραφράσει ἐκφράζουσα: «ἔφαινε

παραγραφῇ § 23 εὑρίσκομεν σχετικόν τι χωρίον, ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἥκιστα σαφές, τόδε: «Οὐκ ἐμίσθωσαν ἡμῶν τὸν οἶκον, ἴσως ἐροῦσιν. Οὐ γὰρ ἐβούλεθ' ὁ θεῖος ὑμῶν Ξενοπείθης, ἀλλὰ φθάναντος Νικίδου τοὺς δικαστὰς ἔπεισεν ἐᾶσαι αὐτὸν διοικεῖν».

(1) Ἐν λ. Φάσις.

(2) Μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Ἁρποκρατίωνος ἐν λ. ἀποτιμηταὶ κτλ. καὶ ἕτερος λόγος τοῦ Λυσίου «πρὸς Διογένην ὑπὲρ μισθώσεως οἴκου, εἰ γνήσιος». Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι οὗτος ὑποκείμενον εἶχε τὴν φάσιν μισθώσεως οἴκου ὀρφανικοῦ, ὅπερ ὅλως ἄδηλον, βεβαίως δὲν ἐχρησίμευσε τῷ Ἁρποκρατίωνι ὡς βάσις τοῦ περὶ φάσεως μισθ. ὀρφαν. οἴκου ὁρισμοῦ. Τοὐναντίον, ὁ Beauchet (ἔνθ. ἀνωτ. τόμ. Β' σ. 294) δοξάζει ὅτι καὶ οὗτος ὁ λόγος ἦν περὶ φάσεως.

δὲ καὶ εἰ ἐλάττονος ἢ κατὰ τὴν τάξιν (τοῦ νόμου (1) δῆλα δὴ ἢ τοῦ ἔθους) ἐμεμίσθωτο». Δὶς δ' ἤδη παρετηρήσαμεν (2), μέλλομεν δὲ προϊόντος τοῦ λόγου καὶ ἐφεξῆς νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ὁ ἡμέτερος ἐρανιστής, ἢ ὁ παρ' οὗ οὗτος ἀντλεῖ, οὐ σπανίως ἀρέσκεται νὰ παραφράζῃ ἐπὶ τὸ ἰδιωτικώτερον τὰ δοκοῦντα αὐτῷ δύσληπτα ἢ λίαν ἀρχαιοπινῆ. Οὕτω καὶ ἐνταῦθα ἔπραξεν, ἔνθα μάλιστα καὶ τὰ παρ' Ἁρποκρατίωνι: ὅτε γὰρ μὴ ἐκμισθώσαιεν οἱ ἐπίτροποι κτέ. εὔλογον ἔκρινεν ὡσαύτως νὰ μεταβάλῃ εἰς: ὁπότε γὰρ μὴ ἐμίσθουν οἱ ἐπίτροποι κτλ.

Ὥστε, ἂν μὴ ἐν πᾶσι τούτοις πλανώμεθα, οὐκ ἀπεικότως ἴσως δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν ὅτι, κατὰ τὸ ἀττικὸν ἔθος ἢ νόμιμον, ἐπὶ μισθώσεως ὀρφανικῶν οὐσιῶν (3), ὑπῆρχεν ὡρισμένον κατώτατόν τι ὅριον μισθώματος, οὗ ἔλαττον ἡ μίσθωσις ἐδύνατο νὰ προσβληθῇ διὰ φάσεως.

Ὅσον δ' εἰς τὴν παρὰ Σουίδᾳ γραφὴν ἀφορᾷ, νομίζομεν ὅτι ἂν μὴ αὕτη προέκυψεν ἐκ παραναγνώσεως, πιθανώτατα οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ ἑτέρα τις παράφρασις, ἀλλὰ κατ' εἰκασίαν ἁπλῶς, ἧς πάντως δοκιμωτέραν νομίζομεν τὴν ἐν τῷ Κανταβριγιακῷ λεξικῷ.

Περὶ δὲ τοῦ ἑτέρου ὁρισμοῦ τοῦ Φωτίου, ὅτι καὶ τοὺς ἐπιτρόπους τῶν ὀρφανῶν ἔφαινον «ὡς οὐ δεόντως μεμισθωκότας . . . τὸν οἶκον», φρονοῦμεν ὅτι οὗτος ἀναφέρεται εἰς μόνην τὴν δευτέραν περίπτωσιν τῆς φάσεως μισθώσεως οἴκου. Ἐπειδὴ δὲ εἶνε γενικώτατος, ἄλλως δὲ καὶ μάχεταί πως πρὸς τὸν ὁρισμὸν τοῦ Ἁρποκρατίωνος, ὃν ὅμως ἐπίσης ὁ Φώτιος ἐξεδέξατο καὶ μόνον εἶχεν ὑπ' ὄψει, οὐδόλως εἶνε ἀπίθανον ὅτι οὕτως ἐπίτηδες συνετάχθη δι' ἀπορίαν τῆς ἀκριβοῦς ἐννοίας τῆς δυσνοήτου πράγματι φράσεως (: ἐλάττονος ἢ κατὰ τὴν ἄδειαν) τοῦ λεξικογράφου.

(1) Πρβλ. Πλάτ. Νόμ. 925 b: «κατὰ τὴν τάξιν τοῦ νόμου ἐπὶ τὸν κλῆρον πορευέσθω».

(2) Ὅρα ἀνωτ. τόμ. ΙΑ' σ 70, 81.

(3) Διότι τοῦτο ἡ λέξις οἶκος ἐνταῦθα σημαίνει, τὴν πᾶσαν οὐσίαν. Ξενοφ. Οἰκον. Κεφ Α', 5. Ϛ', 4. — Ἀμμών. ἐν λ: «οἶκος μὲν λέγεται ἡ πᾶσα οὐσία, οἰκία δὲ κτέ.». Ἀπαντᾷ δὲ πολλάκις ἐν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ παρὰ τοῖς ῥήτορσι: Ἰσ. π. τ. Δικαιογ. κλ. § 14.— Δημοσθ. κ. Ἀφόβ. Α' § 15, κτλ. Κεῖται δὲ καὶ ἐν τῇ Ἀριστοτ. Ἀθην. Πολ. Κεφ. 56. 7: «μισθοῖ δὲ (ὁ ἄρχων) καὶ τοὺς οἴκους τῶν ὀρφανῶν καὶ τῶν ἐπικλήρων», καὶ ἀλλαχοῦ.

Κατὰ ταῦτα, τηροῦντες τὴν ἐν τῷ κώδικι γραφήν: «ἐλάττονος ἢ κατὰ τὴν τάξιν», ὡς ὀρθῶς ἔχουσαν, ὧδε στίζομεν καὶ διορθούμεθα τὰ ἐν ἀρχῇ τῆς περὶ ἧς ἡμῖν ὁ λόγος γλώσσης:

Ἔνδειξις φάσεως διαφέρει, ὅτι τὴν ἔνδειξιν οὐ δύναται ἀντιλέγεσθαι· οἷον ἐνέδειξεν Ἀριστογείτονα Δημοσθένης ὅτι λέγει [οὐκ ἐξὸν αὐτῷ](1), ὁ [δὲ] φάσκ[ει] ὡ[ς] οὐκ ὀφείλει. **Φάσις** δέ ἐστιν κτέ.

---

§ 18.

Εἰς ἐμφανῶν κατάστασιν. ὁπότε ἔδει κλῆρον ἀμφισβητήσιμον εἰς τὸ ἐμφανὲς καταστῆσαι ἢ φώριόν τι τοῖς δικαταῖς, οὕτως ἐκαλεῖτο ἡ δίκη· ἡ δὲ αὐτὴ καὶ **ἐφήγησις** λέγεται.

Παρ' Ἁρποκρατίωνι (ἐν λ.) ἡ δίκη εἰς ἐμφανῶν κατάστασιν στενότερον ἑρμηνεύεται, παραλείπεται δὲ πάντως παρ' αὐτῷ ἡ ἐξήγησις τοῦ νομικοῦ ὅρου ἐφήγησις· ὥσθ' ὁ ἡμέτερος γραμματικὸς καὶ αὖθις, ὡς ἔθος αὐτῷ, τἀνωτέρω πρὸς συμπλήρωσιν ἁπλῶς προσέγραψε, πλανηθεὶς μόνον ἐν τῇ ἀναγραφῇ τῆς τελευταίας λ. ἥτις ἐν τῷ χ΄/φῳ κεῖται κακῶς: ἀφήγησις. Ὡσαύτως δὲ πλημμελῶς καὶ ἐν Ἀνέκδ. Βεκκήρ. σ. 312, 31 φέρεται: ὑφήγησις ἀντὶ τοῦ ἐφήγησις, μόνου ὀρθοῦ ὄντος(2).

Ἡ δίκη εἰς ἐμφανῶν κατάστασιν, ἀνάλογος οὖσα πρὸς τὴν παρὰ ῥωμαίοις παραστατικὴν λεγομένην ἀγωγὴν (actionem ad ex·

(1) Ὁμολογοῦμεν ὅμως ὅτι οὐδὲν κατ' ἀνάγκην ἐπιβάλλει τὴν προσθήκην τῶν λέξεων τούτων ἢ ἄλλων, τοῦ χωρίου καλῶς νοουμένου καὶ ἄνευ αὐτῶν.

(2) Πρβλ. Ἀνέκδ. Βεκκήρ. σ. 187, 6. Φωτ., Σουΐδ. Ἐτυμ. Μ., Ζωναρ., Ψελλ. ἐν λ. ἐφήγησις. Ἐπ. ἔτι Πολυδεύκ. Η. 41 καὶ 50: «ἐφηγεῖσθαι δέ ἐστιν ὅταν τις κτλ.».— Δημοσθ. κ. Ἀνδροτ. § 26.— κ. Ἀριστογ. Β' § 9. Οὐχ ὀρθῶς ἄρα τὴν δίκην ταύτην ὁ Beauchet (αὐτόθ. τόμ. Γ' σ. 418 σημ. 1 καὶ σ. 714) ὀνομάζει ὑφήγησιν προφανῶς πλανηθεὶς ὑπὸ τῆς μνησθείσης ἐν Ἀνεκδ. Βεκκ. σ. 312, 31 λέξεως. Παρασημειωτέον δ' ὅτι οἱ ἀντιγραφεῖς καὶ τὸ ρ. ἐφηγεῖσθαι πολλάκις πλανηθέντες εἰς τὸ ὑφηγεῖσθαι (Λεξ. Κανταβρ. ἐν λ. Πρόστιμον) καὶ ἀφηγεῖσθαι (Δημοσθ. κ. Ἀριστογ. Β' § 9) παρέφθειραν.

hibendum), ἣν ἐν γένει εἰπεῖν ἀγωγή τις τοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου, σκοπὸν ἔχουσα ἵν' ἐξαναγκάσῃ τὸν καθ' οὗ ἀπηυθύνετο ὅπως παραστήσῃ ἢ ἐμφανίσῃ πρᾶγμά τι κινητὸν οἷον δή ποτε, (οἷον σκεύη, κτήνη, ἀνδράποδα κτλ.) ἐφ' οὗ ὁ ἐνάγων ἰσχυρίζετο ἔχειν ἴδιον δικαίωμα ἢ πρὸς οὗ τὴν ἐμφάνισιν διετείνετο ὅτι ἐκέκτητο ἴδιον νόμιμον συμφέρον (1).

Εἶνε δὲ σημειώσεως ἄξιον ὅτι τῆς ἀγωγῆς ταύτης ἐγίνετο χρῆσις οὐ μόνον ἐπὶ πραγμάτων κυρίως εἰπεῖν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἐγγράφων ἁπλῶς, ὧν ἐζητεῖτο ἡ ἐμφάνισις. Οὕτω λ. χ. παρ' Ἰσαίῳ (2) ὁ Εὐκτήμων γράψας διαθήκην καὶ καταθέμενος ταύτην παρὰ Πυθοδώρῳ, εἶτα δὲ μεταγνούς, «εὐθὺς ἀπῄτει τὸν Πυθόδωρον τὸ γραμματεῖον, καὶ προσεκαλέσατο (3) εἰς ἐμφανῶν κατάστασιν· καταστάντος δὲ ἐκείνου πρὸς τὸν ἄρχοντα, ἔλεγεν ὅτι βούλοιτ' ἀνελέσθαι τὴν διαθήκην». Ὡσαύτως παρὰ Δημοσθένει (4), ὁ Παρμένων ἀμφισβητήσεως γενομένης, προκαλεῖται τὸν Ἀριστοκλέα ἵν' ἐμφανίσῃ τὰς περὶ διαίτης συνθήκας (τὸ δὴ καθ' ἡμᾶς συνυποσχετικὸν λεγόμενον — compromissum), τὴν δὲ περίπτωσιν ταύτην εὐλόγως δυνάμεθα νὰ παραβάλωμεν, ὡς ἄλλως ἤδη καὶ ὁ Beauchet παρετήρησε (5), πρὸς

(1) Βεκκ. Ἀνέκδ. σ. 246, 4: «Εἰς ἐμφ. κατάστασιν καὶ ἐξ ἐμφ. καταστάσεως: ὄνομα δίκης ἐστίν, ἣν ἐποιοῦντό τινες ἀπολέσαντές τι τῶν ἰδίων σκευῶν ἢ ἀνδραπόδων ἢ κτηνῶν ἤ τι τῶν οἰκείων (πρόσθ: καὶ) γνωρίσαντες ὅπερ ἀπώλεσαν παρά τινι. Διὰ ταύτης οὖν τῆς δίκης ἐπηνάγκαζον τὸν ἔχοντα ἐμφανῆ καταστῆσαι αὐτά τε τὰ σῦλα, καὶ παρὰ τίνος ὠνήσατο ταῦτα. Καὶ δῆλον ὅτι, εἰ μὲν (πρόσθ: τὸν) πρατῆρα ἐπεδείκνυεν ὁ ἄλλου τι ἔχων, πρὸς ἐκεῖνον ἐγίνετο τῷ ἀπολέσαντι ὁ λόγος, ὡς τὸ ἀλλότριον πωλήσαντα· εἰ δὲ μὴ ἀπεδείκνυε (γρ: ἐπεδείκνυε), πρὸς αὐτὸν τὸν ἔχοντα». (Πρβλ. Miller, Mélanges de litt. Grecq. σ. 103 ἑπ.). Πολυδεύκ. Η. 33. Παρὰ τοῖς ῥήτορσιν ἐλάχιστά τινα καὶ παρεκβατικῶς μόνον περὶ τῆς δίκης ταύτης ἀπαντῶσι: Δημοσθ. κ. Διονυσοδ. §§ 3, 38, 40, 45.— π. Κάλλιπ. § 10.— π. Νικόστρ. § 14.— π. Λάκριτ. § 38.— Αἰσχίν. κ. Τιμάρχ. § 99. — Ἰσαῖ. π. τ. Φιλοκτ. κλ. § 31. — Πρβλ. Ἀντιφ. π. τ. Ἡρώδ. Φόν. § 36.

(2) Ἰσαῖ. π. τ. Φιλοκτ. κλ. § 31.

(3) Οὕτω κατά τε τὸν Schömann, (ἐν Is. Orat σ. 337) ὑπεραμυνόμενον τῆς γραφῆς ταύτης, καὶ κατὰ τὸν Scheibe, ὡσαύτως δὲ καὶ κατὰ τὸν τελευταῖον ἐκδότην τοῦ Ἰσαίου H. Buermann (Berol. 1883), ἀκολουθοῦντας τοῖς χ/φοις. Τοὐναντίον ὁ Ῥεῖσκιος ἐξέδωκε: προεκαλέσατο, ἣν γραφὴν καὶ ὁ Βεκκῆρος ἐνέκρινε. Καθ' ἡμᾶς ὅμως τὸ πρᾶγμα δεῖτ' ἔτι μείζονος ἐπισκέψεως.

(4) Π. Ἀπατούρ. § 16-18.

(5) Αὐτόθ. τόμ. Γ' σ. 412.

τὴν κατὰ τὰς συγχρόνους νομοθεσίας διαδικασίαν περὶ ἐπιδείξεως ἐγγράφων (1).

Ἥρμοζε δὲ ἡ περὶ ἧς ἡμῖν ὁ λόγος ἀγωγὴ κατὰ παντὸς τρίτου ὅπως δή ποτε τἀλλότρια κατέχοντος, ἔστω καὶ κλοπιμαῖα, προκαλουμένου ἵνα καταστήσῃ ταῦτα ἐν φανερῷ, συνάμα δὲ δηλώσῃ παρὰ τίνος κτησάμενος νέμεται (2). Ἐπειδὴ δ' ὡς εἴρηται ἡ δίκη αὕτη ἦν καθαρῶς ἰδιωτική (3), ταύτην ἰδιῶται μόνοι καὶ ὑπὲρ τῶν ἰδίων (4) μόνον πραγμάτων ἐδύναντο νὰ ἐνασκήσωσι.

Τοὐναντίον, ἡ ἐφήγησις ὡς σαφῶς διδάσκει ὁ Πολυδεύκης (5), ἦν ἀγωγὴ τοῦ δημοσίου δικαίου, τουτέστι γραφή, ἣν «ἐξῆν τῷ βουλομένῳ γράφεσθαι». Καθὰ δὲ ἐξηγοῦνται τὰ κατ' αὐτὴν οἱ μνησθέντες γραμματικοί, «ἐφήγησίς ἐστι δίκη εἰσαγομένη ἐπὶ τοὺς ὑποδεξαμένους τὸν εἰργόμενον ὑπὸ τῶν νόμων ἐπιβαίνειν τῆς χώρας, οἷον φυγάδα ἢ ἀνδροφόνον, ἢ ὅταν τῶν δημοσίων τι κατέχειν δοκῇ τις κρύφα» (6).

Τούτων οὕτως ἐχόντων, ἄπορον ὅλως ἀποβαίνει πῶς ἡ δ. εἰς ἐμφανῶν κατάστασιν ἐδύνατο συγχρόνως καὶ ἐφήγησις νὰ λέγηται, ὡς πλημμελῶς διδάσκει τὸ ἡμέτερον Κανταβριγ. λεξικόν. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, νομίζομεν, ὅτι καὶ ὁ Houtsma σφάλλεται δοξάζων (7) ὅτι «recte enim δ. εἰς ἐμφ. κατάστασιν datur, ὅταν τῶν δημοσίων τι κατέχειν τις δοκῇ κρύφα»· διότι ἀκριβῶς περὶ δημοσίου πράγματος προκειμένου ἥρμοζεν οὐχὶ αὕτη, ἀποκλειστικῶς εἰς τὰ ἴδια ἀφορῶσα πράγματα, ἀλλ' ἡ ἐφήγησις ἢ ἡ φάσις, χωροῦσα ἰδίως: «ὅταν τις ἀποφαίνῃ τῶν δημοσίων ἔχοντά τινα μὴ πριά-

(1) Ἑλλ. Πολ. Δικ. ἄρθρ. 429 ἑπ. Γαλλ. Πολ. Δικ. ἄρθρ. 188 ἑπ.

(2) Βεκκ. Ἀνέκδ. σ. 246, 4: «Διὰ ταύτης οὖν τῆς δίκης ἐπηνάγκαζον τὸν ἔχοντα ἐμφανῆ καταστῆσαι αὐτά τε τὰ σῦλα, καὶ παρὰ τίνος ὠνήσατο ταῦτα κτλ.».

(3) Πολυδεύκ. Η. 31 ἑπ.

(4) Βεκκ. Ἀνεκδ. σ. 246, 4: «Εἰς ἐμφ. κατάστασιν . . . ὄνομα δίκης ἐστίν, ἣν ἐποιοῦντό τινες ἀπολέσαντές τι τῶν ἰδίων σκευῶν κτλ.».

(5) Ἐν Η. 40-41, 50.

(6) Σουΐδ. ἐν λ. ἐφήγησις· ταὐτὰ δ' αὐτολεξεὶ σχεδὸν παρὰ τοῖς ἀνωτέρω σ. 11 σημ. 2 μνησθεῖσι γραμματικοῖς.

(7) Ἐν Σημειώσ. σ. 41.

μενον» (1) ἡ κατὰ τῶν «τῶν δημοσίων τι νενοσφισμένων» (2).

Συμφωνοῦμεν τῷ Beauchet διδάσκοντι (3) ὅτι ἡ δ. εἰς ἐμφανῶν κατάστασιν ἀείποτε καὶ ἐπὶ πάσης περιπτώσεως ἐλαγχάνετο πρὸς τὸν ἐπώνυμον ἄρχοντα, μόνον ἁρμόδιον ὄντα ἵν' ἀνακρίνῃ καὶ εἰσαγάγῃ αὐτὴν εἰς τὸ δικαστήριον. Πράγματι ὁ Ἁρποκρατίων οὐδεμίαν ποιεῖται διάκρισιν περιπτώσεων (4), ὁ δ' Ἀριστοτέλης ἐν Ἀθην. Πολιτείᾳ Κεφ. 56. 6, ὡς παρὰ πάντων σχεδὸν τῶν κριτικῶν συμπληροῦται τὸ ἐφθαρμένον χωρίον τοῦτο (5), πρώτων ὑφηγησαμένων τῶν Kaibel καὶ Wilamowitz, ὡσαύτως ἄνευ οὐδεμιᾶς διακρίσεως μνημονεύει τὴν περὶ ἧς ἡμῖν ὁ λόγος ἀγωγήν, μεταξὺ διαφόρων γραφῶν καὶ δικῶν.

Εἶνε δὲ σημειώσεως μάλιστα ἄξιον ὅτι, πλὴν τοῦ Ἁρποκρατίωνος, διαῤῥήδην ἐν λ. εἰς ἐμφ. κατάστασιν μνημονεύοντος τὸ ἀριστοτελικὸν σύγγραμμα καὶ ἕτερος γραμματικός (6), καίπερ μὴ ῥητῶς κατονομάζων αὐτὸ βεβαίως ὅμως, ὡς κρίνομεν, ἐκεῖθεν ἀντλῶν, ἐπίσης σαφῶς μαρτυρεῖ ὑπὲρ τῆς διειλημμένης συμπληρώσεως τοῦ λελωβημένου ἀριστοτελικοῦ χωρίου οὑτωσὶ λέγων: «Εἰς ἐμφ. κατάστασιν καὶ ἐξ ἐμφανῶν καταστάσεως: ὄνομα δίκης ἐστὶν ἣν ἐποιοῦντό τινες ἀπολέσαντές τι τῶν ἰδίων καὶ γνωρίσαντες· ἠνάγκαζον δὲ διὰ τῆς δίκης [ταύτης] τὸν ἔχοντα ἐμφανῆ καταστῆσαι τὰ σῦλα καὶ παρὰ τίνος ὠνήσατο ταῦτα. καὶ εἰ μὲν τὸν πωλήσαντα ἐδείκνυεν, ὁ ἀγὼν πρὸς ἐκεῖνον ἐγίνετο· εἰ δὲ μή, πρὸς αὐτὸν τὸν ἔχοντα. ἀπεφέροντο

(1) Ἁρποκρατ. ἐν λ. φάσις. Πρβλ. Φωτ., (ἔκδ. Ναβήρ. σ. 257, προσέτι ἔκδ. Ἕρμανν. μετὰ τὴν λ. φασί), Ἐτυμ. Μ., Σουΐδ., Ζωναρ., Ψελλ., ἐν λ. φάσις. Βεκκ. Ἀνέκδ. σ. 315, 16 ἐν λ. φάσις, σ. 313. 20 ἐν λ. φαίνειν. Λεξ. Κανταβρ. ἐν λ. Προβολή, περὶ ὧν αὖθις μέλλομεν νὰ εἴπωμεν κατωτέρω. Πρβλ. δὲ καὶ τὰ ἐν τῇ προηγουμένῃ § 17.

(2) Πολυδ. Η. 47.

(3) Αὐτόθ. Τόμ. Γ' σ. 413 ἑπ.

(4) Ἐν λ. Εἰς ἐμφ. κατάστασιν: «ὄνομα δίκης ἐστὶν ὑπὲρ τοῦ τὰ ἀμφισβητήσιμα εἶναι ἐν φανερῷ· Ἰσαῖος ἐν τῷ περὶ τοῦ Φιλοκτήμονος κλήρου· ὁ δὲ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Ἀθην. πολιτείᾳ πρὸς τὸν ἄρχοντά φησι λαγχάνεσθαι ταύτην τὴν δίκην, τὸν δὲ ἀνακρίνοντα (γρ. ἀνακρίναντα, ὡς ὀρθῶς ἤδη ὁ Βεκκῆρος ᾔκασεν) εἰσάγειν εἰς τὸ δικαστήριον».

(5) Κεφ. 56. 6: «Γραφαὶ δ[ὲ καὶ δ]ίκαι λαγχάνονται πρὸς αὐτὸν (: τὸν ἄρχοντα), ἃς ἀνακρίνας εἰς [τὸ] δικαστήριον εἰσάγει κτλ. εἰς ἐπιτροπῆς διαδικασίαν, εἰς [ἐμφανῶν κατάστασ]ιν, κτλ.».

(6) Παρὰ Μιλλέρῳ ἐν Mélanges de Litt. grecq. σ. 103 ἑπ.

δὲ πρὸς τὸν ἄρχοντα [ἄλλαι τε δίκαι κ]αὶ γραφαὶ καὶ ἡ εἰς ἐμφανῶν κατάστασιν. ἐκλήθη δὲ οὕτως ἡ δίκη, διότι ὑπὲρ τοῦ ἐμφανίσαι τὰ σῦλα καὶ τὸν πωλήσαντα ἐγίνετο» (1).

---

§ 19.

Ἐπιδήμιος ἄρχων, ὁ δήμου τινὸς τῶν ἐν τῇ Ἀττικῇ ἄρχων.

Οὕτω κατὰ τὴν τοῦ Houtsma ἔκδοσιν, τάδ' ἐν ταῖς Σημειώσεσι (σ. 50) παρατηροῦντος: «Dobraeus pro ἐπιδήμος scripsit ἐπιδήμιος, errorem vero grammatici, qui κατὰ δῆμον dicere debuerit, statuit. Meierus annotat: «ἐπιδήμιον quis Atticorum scriptorum ea potestate dixerit nescimus».

Ὀρθοτάτη ἡ τοῦ Μεϊέρου παρατήρησις· ἡμεῖς δὲ μεμνημένοι τοῦ Κοβητείου διδάγματος, ὅτι πολλάκις αἱ προθέσεις ΕΝ καὶ ΕΠΙ ὑπὸ τῶν ἀντιγραφέων γελοίως καὶ ἀνοήτως ἐναλλάσσονται (2), οὐδαμῶς διστάζομεν ἵν' ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ κώδικι περιφανῶς ἡμαρτημένου: ΕΠΙδήμος μεταγράψωμεν: ΕΝδημος.

Ἐκαλοῦντο δὲ γενικώτερον, φαίνεται, ἔνδημοι ἄρχοντες οἱ τὰς ἐνδήμους ἀρχὰς ἄρχοντες, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς ὑπερορίους, περὶ ὧν ποιεῖται λόγον ὁ Ἀριστοτέλης ἐν Ἀθην. Πολιτ. Κεφ. 24.3:

(1) Οὕτω καθ' ἡμετέραν διόρθωσιν· παρὰ δὲ τῷ Μιλλέρῳ (ἔνθ' ἀνωτ.) ταῦθ' ὧδε κατὰ τὸ χ'/φον ἔχουσιν: «Εἰς ἐμφ. κατάστασιν καὶ ἐξ ἀφανῶν καταστάσεως· ὄνομα δίκης ἐστὶν ἣν ἐποιοῦντό τινες ἀπολέσαντές τι τῶν ἰδίων καὶ γνωρίσαντες· ἠνάγκαζον δὲ διὰ τῆς δίκης τὸν ἔχοντα ἐμφανῆ καταστῆσαι τὰ σῦλα καὶ παρὰ τίνος ὠνήσαντο ταῦτα, καὶ εἰ μὲν τὸν πωλήσαντα πατέρα (ὁ Μίλλ. εἰκάζει: φανερά, ἀλλὰ μᾶλλον ἀναγνωστέα: πρατῆρα, ὡς κεῖται ἐν Ἀνεκδ. Βεκκήρ. σ. 246. 4. Ἐκβλητέον ὅμως τὴν λ. ὡς παρέμβλημα, ἀφ' οὗ εὐθὺς κατωτέρω τὸν πωλήσαντα αὖθις κεῖται οὐχὶ δὲ τὸν πρατῆρα.) ἐδείκνυεν, ὁ ἀγὼν πρὸς ἐκεῖνον ἐγένετο· εἰ δὲ μή, πρὸς αὐτὸν τὸν ἔχοντα ἀπεφέροντο καὶ πρὸς τὸν ἄρχοντα αἱ γραφαὶ καὶ τῆς ἐξ ἀφανῶν καταστάσεως· ἐκλήθη δὲ οὕτως ἡ δίκη διότι ὑπὲρ τοῦ ἐμφανίσαι τὰ σῦλα καὶ τὸν πωλήσαντα ἐγίνετο».

(2) Var. Lect. (ἔκδ. Β') σ. 280 ἑπ. Παραπλήσιον δὲ σφάλμα καὶ ἕτερον ἀπαντᾷ, κατωτέρω ἐν λ. κημός, ἔνθα κεῖται: «τὸ ἐπιτιθέμενον ἐπὶ τοῖς δικαστηρίοις ἐπὶ τῶν τῶν κάδων» ἀντὶ ἐν τοῖς δικαστηρίοις κτλ.».

«ἀρχαὶ δ' ἔνδημοι μὲν εἰς ἑπτακοσίους ἄνδρας, ὑπερόριοι δ' εἰς ἑπτακοσίους» (1). Κεῖται δὲ καὶ παρ' Αἰσχίνῃ ἐν τῷ κ. Τιμάρχου λόγῳ § 21 ἐν τῷ Νόμῳ: «Ἐάν τις Ἀθηναῖος ἑταιρήσῃ μὴ ἐξέστω αὐτῷ . . . μηδὲ ἀρχὴν ἀρχέτω μηδεμίαν, μήτε ἔνδημον μήτε ὑπερόριον». Καλὸν δὲ νομίζομεν νὰ παραγράψωμεν ὧδε καὶ τὰ ἐν Ἀνεκδ. Βεκκ. 237 οὐχὶ ὅλως ἄσχετα τῇ προκειμένῃ λέξει: «Δήμαρχος· ὁ τοῦ δήμου ἄρχων. Ἕκαστος δὲ τῶν κατὰ τὴν χώραν δήμων ἄρχοντα εἶχε τὸν προϊστάμενον αὐτοῦ».

Προσθῶμεν δὲ καὶ αὖθις ὅτι ὁ ἡμέτερος γραμματικὸς πρὸς συμπλήρωσιν τὴν γλῶσσαν ταύτην εἰς τὸν τοῦ Ἁρποκρατίωνος κώδικα προσέγραψεν, οὐδένα λόγον περὶ ἐνδήμων ἀρχῶν ἢ ἀρχόντων ποιουμένου.

---

§ 20.

Ἐπίσκημμα καὶ **ἐπέσκηψες**, ὅταν τις ἐπιλάβηται γραμμάτων ἢ μαρτυριῶν, ἐπιλάβηται δὲ μέχρις οὗ ταῦτα διακρίνας.

Περὶ τῆς γλώσσης ταύτης, πολλοῦ λόγου ἀξίας καθ' ἡμᾶς, ὁ ἡμέτερος ἐκδότης ταῦθ' ἁπλῶς παρατηρεῖ, ὅτι ὁ μὲν Δοβραῖος ἀντὶ τοῦ προφανῶς ἡμαρτημένου: διακρίνας προέτεινεν ἵνα γραφῇ: διακρίνωσι, ὅτι δὲ ὁ Μέϊερος τὴν λ. ἐπίσκημμα, οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ εὑρεθεῖσαν, τρέπει εἰς τὸ ῥ. ἐπισκήψασθαι.

Οὐδ' ἡμεῖς οὐδαμῶς πώποτε τῇ λ. ἐπίσκημμα ἐνετύχομεν, τούτῳ δὲ τῷ λόγῳ παρὰ μικρὸν ἐπήρχετο καὶ ἡμῖν ἵν' ἀντ' αὐτῆς εἰκάσωμεν τὸν μέσ. παρακείμ. ἐπ[έ]σκημμα[ι] (2), παρεμφερῆ μέν πως αὐτῇ

(1) Πρβλ. Ἀριστοτ. Πολιτ. βιβλ. Γ', κεφ. ιδ' (σ. 1285 b 14): «οἱ μὲν οὖν ἐπὶ τῶν ἀρχαίων χρόνων καὶ τὰ κατὰ πόλιν καὶ τὰ ἔνδημα καὶ τὰ ὑπερόρια συνεχῶς ἦρχον». Κεῖται δὲ καὶ παρὰ Θουκυδ. V, 47: «Ὀμνύντων δὲ Ἀθήνησι μὲν ἡ βουλὴ καὶ αἱ ἔνδημοι ἀρχαί, ἐξορκούντων δὲ οἱ πρυτάνεις».

(2) Καίτοι ἐν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ (: ἐπισκήπτειν τινὶ ψευδομαρτυριῶν) μόνη ἡ μετ. τοῦ παρακειμ: ἐπεσκημμένος ἀπαντᾷ δὶς μὲν παρ' Ἰσαίῳ π. τ. Πύῤῥ. κλήρ. §§ 12 καὶ 66, ἅπαξ δὲ παρὰ Δημοσθ. π. Ἀφοβ. § 57. Τὰ δὲ παρὰ Πολυδεύκ. Η. 33: «Ἰσαῖος δὲ καὶ τὸ ἐπὶ φόνῳ προειπεῖν·» εἰς Ἄρειον Πάγον αὐτῷ ἐπέσκημμαι» εἰς ἄλλην προδήλως ὁρῶσι περίπτωσιν.

κατὰ τὰ γράμματα ὄντα, διὰ τοῦτο δ' ἴσως καὶ τὸν ἀντιγραφέα πλανήσαντα. Μετὰ κρείττονα ὅμως ἐπίσκεψιν τοῦ πράγματος, ἀναγκαῖον πάντως ἐκρίναμεν ἵνα σεβασθῶμεν τὴν παρὰ τῷ ἡμετέρῳ γραμματικῷ λέξιν, ἄμεμπτον ἄλλως οὖσαν καθ' ἑαυτήν. Τῷ ὄντι, ὡς ἐκ τοῦ ἐνεπισκήπτομαι ἐσχηματίσθη ὄνομα ἐνεπίσκημμα (1), οὕτω κάλλιστα καὶ ἐκ τοῦ ἐπισκήπτομαι, ἁπλούστερον μάλιστα, ἐδύνατο νὰ παραχθῇ λ. ἐπίσκημμα, τὸ πρᾶγμα σημαίνουσα.

Ἐσήμαινε δέ, κατὰ τὸν ἡμέτερον ἐρανιστήν, ἡ λ. ἐπίσκημμα αὐτὸ δὴ τοῦτο ὃ καὶ ὁ νομικὸς ὅρος ἐπίσκηψις, οὗ ποιεῖται μνείαν ὁ Δημοσθένης (ἢ Ψ/Δημοσθ.) ἐν τῷ κ. Εὐεργ. κ. Μνησιβ. ψευδομαρτυριῶν § 51: «μάλιστά μου πιστεύσαντος τῇ τε ἐπισκήψει τῶν ψευδομαρτυριῶν καὶ τῷ μὴ ἐθέλειν αὐτὸν παραδοῦναι τὴν ἄνθρωπον, κτέ., προσελθὼν αὐτῷ ἐκέλευον ἐπὶ τὴν τράπεζαν ἀκολουθοῦντα κομίζεσθαι τὴν καταδίκην» (2). Ὥστε, ἂν μὴ πάντως περὶ λέξεως ἀχρήστου πρόκειται, δυνάμεθα οὐκ ἀπιθάνως, νομίζομεν, νὰ εἰκάσωμεν ὅτι, πρὸς τῷ συνήθει νομικῷ ὅρῳ ἐπίσκηψις, ἐγίγνετο ἔστιν ὅτε χρῆσις καὶ τοῦ σπανιωτέρου ἐπίσκημμα, τούτου ἴσως ἀποκρουομένου συνήθως ὑπὸ τῶν ῥητόρων ἵνα μὴ συμβαίνῃ σύγχυσις πρὸς τὴν ὑπὸ τῆς λ. ἐνεπίσκημμα δηλουμένην ὅλως διάφορον εἰδικὴν ἀγωγήν, τὴν τὰ ἴδια ἀπαιτοῦσαν, ἐπὶ ἀπογραφῆς ὑπὲρ τοῦ δημοσίου ἐν περιπτώσει δημεύσεως.

Σημειωτέον δ' ὅτι οἱ ἀττικοὶ ῥήτορες, τῇ χρήσει βεβαίως τοῦ ἀθηναίου νομοθέτου ἀκολουθοῦντες, ἐπὶ μὲν τῆς δίκης ψευδομαρτυριῶν

(1) Πολυδεύκ. Η. 61: «Ἐνεπισκήψασθαι δ' ἦν ὁπότε τις ἐν τοῖς δημευθεῖσιν ἑαυτῷ τι ὀφείλεσθαι ἢ προσήκειν λέγοι· καὶ τὸ πρᾶγμα ἐνεπίσκημμα ἐκαλεῖτο». Ἁρποκρ. ἐν λ. ἐνεπίσκημμα καὶ ἐνεπισκήψασθαι. Μνημονεύει δ' οὗτος καὶ λόγον Δημοσθένους ἐπιγραφόμενον «πρὸς Κριτίαν περὶ τοῦ ἐνεπισκήμματος», οὗ ὅμως ἡ γνησιότης ἠμφεσβητεῖτο ὑπὸ Διον. τοῦ Ἁλικαρνασσέως. Πρβλ. ἔτι Σουΐδαν ἐν λ. Ἐτυμ. Μ. σ. 340. Βεκκήρ. Ἀνέκδ. σ. 250. 14 κτλ.

(2) Καὶ κατωτέρω αὐτόθ. § 72. Πρβλ. ἔτι Δημοσθ. κ. Στεφ. Β' § 7: «καὶ ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἐπισκήψεως τήν τε μαρτυρίαν καὶ ἐκμαρτυρίαν ἀγωνίζεσθαι ἅμα, ἵν' ἐὰν μὲν ἀναδέχηται ὁ ἐκμαρτυρήσας, ἐκεῖνος ὑπόδικος ᾖ τῶν ψευδομαρτυριῶν, ἐὰν δὲ μὴ ἀναδέχηται, οἱ μαρτυρήσαντες τὴν ἐκμαρτυρίαν». Πλάτ. Νόμ. βιβλ. ια' σ. 937 b καὶ τὸ εἰς τὴν λ. ἐπισκήψεις σχόλιον: «Ἐπίσκηψίς ἐστι δίκη κατὰ τῶν ψευδομαρτυρησάντων». Διδάσκει δὲ καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ἐν Πολιτικ. βιβλ. Β', κεφ. θ': «Χαρώνδου δ' ἴδιον μὲν οὐθέν ἐστι πλὴν αἱ δίκαι τῶν ψευδομαρτύρων· πρῶτος γὰρ ἐποίησε τὴν ἐπίσκηψιν». Πολυδεύκ. Η. 33: «Ἐπίσκηψις δέ, εἴ τις τὴν διαμαρτυρίαν ὡς ψευδῆ αἰτιῷτο».

ἀείποτε χρῶνται τῷ μέσ. ῥ. ἐπισκήπτεσθαι (1), ἐπὶ δὲ διεκδικήσεως τῶν ἰδίων, ἐν περιπτώσει ἀπογραφῆς ἢ δημεύσεως, τῷ ὡσαύτως μέσ. ῥήμ. ἐνεπισκήπτεσθαι (2), ὧν ἀμφοτέρων ποιεῖται μνείαν ὁ Ἁρποκρατίων ἐν λλ: ἐπεσκήψατο καὶ ἐνεπίσκημμα-ἐνεπισκήψασθαι. Ἐπειδὴ δ' ὅμως οὗτος οὔτε τὰς λλ: ἐπίσκημμα-ἐπίσκηψις καταχωρίζει, οὔτε διδάσκει πότε κατὰ τὸν νόμον ἐχώρει ἡ κατὰ τῶν ψευδομαρτύρων ἐπίσκηψις, τούτῳ τῷ λόγῳ ὁ ἡμέτερος γραμματικὸς τὴν γλῶσσαν ταύτην προσέγραψε, συμπληρῶν ὃ πρὸς ἰδίαν χρῆσιν ἐκέκτητο ἀντίγραφον.

Τούτων προειρημένων, εὐθὺς λέγομεν ὅτι ἀντὶ τοῦ προφανῶς ἡμαρτημένου: διακρίνΑC προσῆκον εἶνε ν' ἀναγνῶμεν καθ' ὁριστικὴν ἔγκλισιν: μέχρις οὗ ταῦτα διακρίν[ετ]ΑΙ (3), τουτέστι μέχρις οὗ διαρκεῖ ἡ περὶ τούτων ἐπὶ δικαστηρίου διαδικασία καὶ συζήτησις· διότι, ὡς διδάσκει ὁ Ἀριστοτέλης ἐν Ἀθην. Πολιτείᾳ (στ. 34, 30): ἐπειδὰν εἰρημένοι ὦσιν οἱ λόγοι, ἀγορεύσῃ δὲ καὶ ὁ κῆρυξ (στ. 35, 11): ἂν ἐπισκήπτωνται οἱ ἀντίδικοι ταῖς μαρτυρίαις, ἐὰν μηδεὶς τούτων ἐπισκήψηται αὐταῖς, ἄρξωνται δὲ καὶ οἱ δικασταὶ νὰ διαψηφίζωνται, οὐκέτι συγχωρεῖται ἐπίσκηψις· διότι, κατὰ τὸν νόμον, (στ. 35, 12): «οὐ γὰρ ἔστιν ἐπισκήψασθαι, ὅταν ἄρξωνται διαψηφίζεσθαι».

Καὶ οὕτω διαλάμπει λαμπρῶς ἡ ἔννοια τῆς παρὰ τῷ ἡμετέρῳ γραμματικῷ ἀξιολόγου ὄντως γλώσσης ταύτης, διδάσκοντι ἡμᾶς οὐχὶ κυρίως τί ἐστιν ἐπίσκημμα καὶ ἐπίσκηψις, ἀλλὰ μέχρι τίνος ἀκριβῶς σημείου τῆς δίκης ἐδύνατό τις νὰ ἐπιλάβηται γραμμάτων ἢ μαρτυριῶν ὡς ψευδῶν· διὰ τοῦτο δὲ ἐμφαντικῶς ἐπαναλαμβάνων τὸ ῥῆμα,

(1) Ἰσ. π. τ. Δικαιογ. κλήρ. § 17: «ἐπισκηψαμένων δ' ἡμῶν ἡ μὲν λῆξις τοῦ κλήρου διεγράφη, ἡ δὲ τῶν ψευδομαρτυριῶν δίκη εἰσῄει». Αὐτόθ. π. τ. Πύῤῥ. κλήρ. § 11: «αὐτὰς τὰς μαρτυρίας ὑμῖν παρέξομαι . . . ὧν οὐδεμιᾷ ἐπισκήψασθαι ἠξίωσαν οὗτοι». Πρβλ. ὑπόθ. π. τ. Μενεκλ. κλήρ.— Δημοσθ. π. Ἀφοβ. § 7: «Μαρτυριῶν γὰρ πλέον ἢ πάνυ πολλῶν τῶν ἁπασῶν ἀναγνωσθεισῶν . . . οὐδ' ᾗ τινι τούτων τῶν ψευδομαρτυριῶν ἐπεσκήψατο». Πρβλ. αὐτ. § 41, καὶ κ. Εὐεργ. καὶ Μνησιβ. § 1.— Αἰσχίν. κ. Τιμάρχ. § 130.— Δειναρχ. κ. Δημοσθ. § 52. — Ὡσαύτως Πλάτ. ἐν Νόμ. βιβλ. ια' σ. 937 b. κτλ.

(2) Δημοσθ. π. Τιμόθ. § 45-47.

(3) Παραπλήσια δὲ σφάλματα πάνυ πολλὰ εὕρηνται ἐν τῷ κώδικι λ. χ: ἐν λ. Μὴ οὖσα δίκη, δύνοντΑC ἀντὶ δύνωντΑΙ, ἐν λ. λογισταὶ κ. συνήγοροι, ἀνακρίνοντΕC ἀντὶ ἀνακρίνοντΑΙ, ἐν λ. δίκη, γράφοντΟC ἀντὶ γράφοντΑΙ κτλ.

ἐπιφέρει: «ἐπιλάβηται δὲ μέχρις οὗ ταῦτα διακρίνεται» ἤ, ὡς ἀμελέστερον λέγει ὁ Πλάτων: πρὶν τὴν δίκην διακεκρίσθαι(1).

---

§ 21.

Ἐπιτίμιόν τι ἦν κατὰ τῶν σιωπησάντων τὴν γραφήν. Λυσίας ἐν τῷ κατὰ Ἀντιγένους ἀμβλώσεως· «σκέψασθε δὲ καὶ ὡς Ἀντιγένης πεποίηκεν οὑτοσί· γραψάμενος τὴν μητέρα ἡμῶν ἀξιοῖ λαβεῖν τὴν ἀδελφήν, καὶ ἀγωνίσασθαι μὲν ἵνα μὴ ἀποτίσῃ τὰς χιλίας δραχμάς, ἃς δεῖ ἀποτίνειν ἐάν τις μὴ ἐπεξέλθῃ γραψάμενος»· τὸ δ' αὐτό φησι καὶ Δημοσθένης ἐν τῷ κατὰ Θεοκρίνους.

Οὕτως ὁ Houtsma ἀκολούθως τῷ Δοβραίῳ καὶ τοῖς πρὸ αὐτοῦ κριτικοῖς· τὰ δ' ἐν ἀρχῇ ὧδ' ἔχουσι κατὰ τὸ χ'/φον: Ἐπιτίμιον τὴν κατὰ τῶν σιωπησάντων γραφήν.

Καθ' ἡμᾶς ἁπλῆ μόνον μετάπτωσις τοῦ ἄρθρου τὴν ἀπὸ τοῦ προσήκοντος τόπου ἐγένετο, κατὰ δὲ τἆλλα ἔχει ἄριστα τὸ χωρίον· διὸ ὧδε μεταγράφομεν: Ἐπιτίμιον, κατὰ τῶν σιωπησάντων [τὴν] γραφήν. Ὡς δὲ ἤδη εἴδομεν, μέλλομεν δὲ καὶ ἐφεξῆς νὰ παρατηρήσωμεν, ὁ τρόπος οὗτος ἐκφράσεως εἶνε συνήθης(2) τῷ ἡμετέρῳ γραμματικῷ, συμπληροῦντι καὶ ἐνταῦθα, ὡς ἔθος αὐτῷ, τὸν Ἁρποκρατίωνα, οὐδαμοῦ τὴν λ. ἐπιτίμιον ἑρμηνεύοντα·

Παρατηρητέον δ' ὅτι ἡ λ. ἐπιτίμιον οὐδαμῶς φαίνεται τῇ προκειμένῃ περιπτώσει εἰδικῶς προσήκουσα, ἐάν τις τουτέστι γραψά-

(1) Πλάτ. Νόμ. βιβλ. ια' σ. 937 b: «Ἐπισκήπτεσθαι δὲ τῶν ἀντιδίκων ἑκάτερον ὅλῃ τῇ μαρτυρίᾳ καὶ μέρει, ἐὰν τὰ ψευδῆ φῇ τινὰ μεμαρτυρηκέναι, πρὶν τὴν δίκην διακεκρίσθαι». Φέρεται δὲ αὐτόθ. βιβλ. θ', σ. 871 e καὶ τόδε τὸ σχόλιον εἰς τὴν λ. ἐπισκηπτόμενος, πολλαχῶς ἡμαρτημένον καὶ ἀνόητον: «Ἐπισκήπτεσθαί φασι μαρτυρίας ἢ γραμμάτων τὸ ποιήσασθαι διάλυσιν τοῦ ἐγκλήματος, τὴν μαρτυρίαν οὗ ἐπισκήπτονται. παραδιδόασι δὲ ταῦτα σημηνάμενοι μέχρι τοῦ χρόνου τῆς δίκης· κατὰ γὰρ τοῦτο χωρεῖ ἡ δίκη, καὶ τὸν τοῦτο ποιοῦντα ἐπισκηπτόμενον λέγουσι».

(2) Οὕτω λ. χ. ἐν λλ: «Ἀγραφίου δίκη, κατὰ τοῦ τὸν ὀφείλοντα κτλ.», (§ 1) «Ἀποστασίου δίκη, κατὰ τῶν ἀφισταμένων κτλ.», (§ 6) «Εἰσαγγελία, κατὰ καινῶν καὶ ἀγράφων ἀδικημάτων κτλ.», (§ 16) «Εὔθυναι, κρίσις κατὰ τῶν ἀρξάντων κτλ.».

μενός τινα μὴ ἐπεξέλθῃ, δι' οἷον δή ποτε λόγον ἢ καταχαριζόμενος τὴν σιγήν (1)· ἄλλως, ὡς αὐτὸς ὁ ἡμέτερος γραμματικὸς κατωτέρω διδάσκει (2), αὐτὸ τοῦτο καλεῖται καὶ πρόστιμον.

Παρὰ τοῖς παλαιοῖς ἡ καθ' ἑν. ἀριθμὸν ἐκφορὰ τῆς λ. ἐπιτίμιον σπανίως ἀπαντᾷ ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς ζημίας ἢ ποινῆς, παρὰ δὲ τοῖς ῥήτορσι συνήθως χρῆσις γίγνεται τοῦ πληθυντικοῦ: τὰ ἐπιτίμια ἐν τῇ σημασίᾳ ἀκριβῶς τῆς παρ' ἡμῖν καλουμένης ποινικῆς ῥήτρας (stipulatio poenae), τῆς ὑποσχέσεως τουτέστι τοῦ ὀφειλέτου πρὸς τὸν δανειστὴν ἵν', ἐὰν παραβῇ τὰ συμπεφωνημένα, καταβάλῃ αὐτῷ τι, συνήθως ὡρισμένον ποσὸν χρημάτων, λόγῳ προστίμου ἢ ποινῆς (3). Ἐν τῇ αὐτῇ δ' ἐννοίᾳ κεῖται καὶ ἐν τοῖς Ἡρακλεωτικοῖς πίναξιν, ὡσαύτως κατὰ πληθ. ἀριθμόν, στ. 127: τὰ ἐπιζάμια καὶ στ. 155: τὰ ἐπιζαμιώματα (4). Παρατηρήσωμεν δ' ὡς ἐκ περισσοῦ ὅτι καὶ παρ' Ἀριστοτέλει ἐν Ἀθην. Πολιτείᾳ Κεφ. 45 1 νῦν ἀναγιγνώσκεται λ. ἐπιζημίωσις οὐδαμοῦ πρότερον εὑρεθεῖσα: «ὁ δὲ δῆμος . . . νόμον ἔθετο, ἄν τινας ἀδικεῖν ἡ βουλὴ καταγνῷ ἢ ζημιώσῃ, τὰς καταγνώσεις καὶ τὰς ἐπιζημιώσεις εἰσάγειν τοὺς θεσμοθέτας εἰς τὸ δικαστήριον».

Λόγος Λυσίου περὶ ἀμβλώσεως ἦν ἤδη ἡμῖν γνωστὸς ἐκ τοῦ Ἁρποκρατίωνος (5), παρασιωπῶντος τὸ ὄνομα τοῦ ἀντιδίκου, ὡς δὲ παρὰ τοῦ Κανταβριγ. λεξικοῦ διδασκόμεθα, περισώσαντος ἅμα ἡμῖν καὶ τὸ ἐν τῇ προκειμένῃ γλώσσῃ ἐξ αὐτοῦ καταχωριζόμενον χωρίον, ὁ λόγος οὗτος ἦν κατὰ Ἀντιγένους.

(1) Ὅρ. ἀνωτέρω § 5 ἐν λ. Ὑπωμοσία (: ἀπωμοσία): «καταχαρίσασθαι τὴν σιγήν». Πρβλ. Πολυδεύκ. Η. 143: «κατεχαρίσατο».

(2) Ἐν λ. Πρόστιμον. Πρβλ. Ἁρποκρατ. ἐν λ. Προστιμήματα. Πολυδεύκ. Η. 21-23, 149.

(3) Δημοσθ. π. Φορμ. § 26: «τούτῳ δὲ . . . καὶ τὰ ἐπιτίμια τὰ ἐκ τῆς συγγραφῆς ἀπέτινεν».— κ. Διονυσοδ. § 10: «καταφρονήσαντες μὲν τῆς συγγραφῆς, ὦ ἄ. δ., καὶ τῶν ἐπιτιμίων ἃ συνεγράψαντο αὐτοὶ οὗτοι καθ' ἑαυτῶν». Αὐτ. § 44: «ἀλλὰ τοῖς ἐπιτιμίοις ζημιοῦτε τοῖς ἐκ τῆς συγγραφῆς». Πρβλ. αὐτ. §§ 20 καὶ 38.— π. Νικοστρ. § 10.

Ἐν ᾗ δὲ σημασίᾳ ἀπαντᾷ καὶ καθ' ἑν. ἀριθ. ὅρ. Λυκουργ. κ. Λεωκρ. § 4. Ἀντιφ. Τετραλ. Γ' α § 6. Δημοσθ. π. τ. στεφ. § 14: «εἰσὶ νόμοι περὶ πάντων καὶ τιμωρίαι καὶ ἀγῶνες καὶ κρίσεις πικρὰ καὶ μεγάλα ἔχουσαι τἀπιτίμια».

(4) Rec. Inscr. Jur. Gr., Sér. Iere, Fasc. II σ. 193 ἑπ. (ἢ C.I.G. 5774 5). Πρβλ. Πολυδεύκ. Η. 149.

(5) Ἐπιθ. λλ: Ἀμφιδρόμια, Θεμιστεύειν καὶ Ὑπόλογον, ὅθεν φαίνεται ὅτι ἠμφεσβητεῖτο τὸ γνήσιον τοῦ λόγου τούτου.

Ἐν τῷ Δημοσθενικῷ κατὰ Θεοκρίνου λόγῳ οὐδαμοῦ ἀπαντᾷ ἡ λ. ἐπιτίμιον, ἀνθ' ἧς φέρεται(1) ἡ ταύτῃ ταὐτόσημος ζημία. Ὡσθ' ὁ ἡμέτερος γραμματικὸς λέγων: «τὸ δ' αὐτό φησι καὶ Δημοσθένης κτλ.», ἁπλῶς νοεῖ ἵνα παράσχηται μάρτυρα καὶ τὸν Δημοσθένη ὅτι, ἐάν τις γραψάμενος μὴ ἐπεξίῃ, χιλίας ὀφείλει τῷ δημοσίῳ. Πράγματι δὲ ἱκανὰ σχετικὰ τούτοις χωρία ἀπαντῶσιν ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ (3), τοῦ εἰδικοῦ νόμου κειμένου ἐν τῷ κατὰ Μειδίου λόγῳ (§ 47) τοῦ αὐτοῦ ῥήτορος.

Μετατυπωτέον δ' ὡς τάχιστα καὶ τὸ εἰς τὸ τέλος τῆς γλώσσης ταύτης: ΘεοκρίνουϹ εἰς· Θεοκρίνου, τοῦ ὀνόματος τούτου κλινομένου κατὰ τὴν α' κλίσιν κατὰ τὸ Αἰσχίνης κτλ.

---

§ 22.

Ἐπώνυμος ἄρχων, ἐφ' οὗ ἡ πόλις χρηματίζει ἔχει δ' ἐπιμέλειαν χορηγοὺς καταστῆσαι εἰς Διονύσια καὶ Θαργήλια. Ἐπιμελεῖται δὲ καὶ τῶν εἰς Δῆλον καὶ ἀλλαχόσε πεμπομένων Ἀθήνηθεν θεωριῶν· λαγχάνονται δὲ πρὸς αὐτὸν καὶ γραφαί, καὶ δίκας εἰς τὸ δικαστήριον εἰσάγει.

Οὕτως ὁ Houtsma, ἀφ' ἑαυτοῦ μὲν ἐν τῷ α' στίχ. γράφων: ἐφ' οὗ, ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ κώδ: ἀφ' οὗ, μετατυπῶν δὲ κατωτέρω καὶ τὸ τοῦ κώδ: χορῶν εἰς: θεωριῶν, κατὰ τὴν τοῦ Λουγεβιλίου διόρθωσιν, οὐδὲν ἧττον ἀδόκιμον οὖσαν.

Πολλάκις ἤδη παρετηρήσαμεν ὅτι ὁ ἡμέτερος ἐρανιστὴς ἀσμενίζει ἐνίοτε ἵνα τὰ παρὰ τοῖς παλαιοτέροις φερόμενα μετασχηματίζῃ εἰς τὰ παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις συνηθέστερα ἢ κομψότερα νομιζόμενα, αὐτὸ δὲ τοῦτο φαίνεται ποιήσας καὶ ἐνταῦθα· ἀναγνοὺς δῆλα δὴ παρὰ Πολυδεύκει Η 89 περὶ τοῦ ἄρχοντος: «ἔστι δ' ἐπώνυμος οὗτος, καὶ ἀπ' αὐτοῦ ὁ χρόνος ἀριθμεῖται», ἀντ' αὐτῶν παραφράζων ἔγραψεν: «Ἐπων. ἄρχων: ἀφ' οὗ ἡ πόλις χρηματίζει», ἀφ' οὗ τουτέστιν ἡ πόλις τὸν χρόνον ἀριθμεῖ. Πράγματι δὲ ἐν τῷ Βυζαντιακῷ

(1) Ὅρ. λ. χ. §§ 20, 47.
(2) Ὅρ. λ. χ. §§ 5-6, 8 κτλ.

ἑλληνισμῷ τὸ ρ. χρηματίζειν, πολλὰς ἤδη παραλλαγὰς ἐν τῇ σημασίᾳ παθόν, ἀπαντᾷ ἔστιν ὅτε καὶ ἐν τῇ τοῦ ἀριθμεῖν ἢ ἀριθμεῖσθαι. Οὕτω λ. χ. ἐν τῷ λεγομένῳ Χρον. Πασχαλίῳ (ἐκδ. Δινδορφ.) σ. 187 Α φέρεται: «χρηματίζει οὖν τῆς μεγάλης Ἀντιοχείας εἰς τιμὴν αὐτῆς ἔτος α΄ καὶ πρῶτον ἔτος τῆς πεντεκαιδεκαετηρίδος τῶν ἰνδίκτων ἀπὸ πρώτου ἔτους Γαΐου Ἰουλίου Καίσαρος»· μικρὸν δὲ κατωτέρω αὐτόθ. C: «Ἀπὸ πρώτου ἔτους Γαΐου Ἰουλίου Καίσαρος . . . Ἀντιοχεῖς τοὺς ἑαυτῶν χρόνους ἀριθμοῦσι, καὶ αἱ ἴνδικτοι δὲ χρηματίζειν ἤρξαντο ἀπὸ πρώτης καὶ αὐτῆς τοῦ γορπιαίου μηνός».

Ὥστε κατὰ ταῦτα προσῆκον εἶνε ἵν' εὐθὺς ἀποκαταστήσωμεν τὴν τοῦ κώδικος γραφήν.

Εἶνε δὲ παντὶ φανερὸν ὅτι ἐνταῦθα πρόκειται περὶ τοῦ Ἄρχοντος, ἐπωνύμου παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις ἐπικαλουμένου, ὡς ἐπωνύμου τοῦ ἐνιαυτοῦ, οὐχὶ δὲ δι' ὃν λόγον παρὰ τοῖς παλαιοτέροις οὕτω προσωνομάζετο, ὡς ἐπώνυμος τῶν ἡλικιῶν (1).

Περὶ δὲ τοῦ ἐν τῷ χ΄/φφ: χορῶν, καὶ τοῦτο, λέγομεν, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀνάγκης μετετυπώθη εἰς: θεωριῶν καίπερ κάλλιστα ἔχον. Πρόκειται τῷ ὄντι περὶ τῶν ἐξ Ἀθηνῶν ἐκπεμπομένων ἑκάστοτε ἐπιμελείᾳ τοῦ ἄρχοντος (2) εἰς Δῆλον χορῶν, ὧν ποιεῖται μνείαν καὶ ὁ Ξενοφῶν ἐν Ἀπομνημ. βιβλ. Γ΄ κεφ. γ΄ § 12: «ἢ τόδε οὐκ ἐντεθύμησαι, ὡς ὅταν γε χορὸς εἷς ἐκ τῆσδε τῆς πόλεως γίγνηται, ὥσπερ ὁ εἰς Δῆλον πεμπόμενος κτλ.;» (3).

Τὰ δὲ πρὸς τὸ τέλος τῆς γλώσσης ταύτης μικρὸν ἐσφαλμένα: λαγχάνονται δὲ πρὸς αὐτὸν καὶ γραφαί, καὶ δίκας εἰς τὸ δικαστήριον εἰσάγει, ὧδ' ἀσφαλῶς διορθωτέον κατὰ τὸ παρ' Ἀριστοτέλει ἐν Ἀθην. Πολιτείᾳ παράλληλον χωρίον (4): λαγχάνονται δὲ

(1) Ἀριστοτ. Ἀθην. Πολιτ. Κεφ. 53. 4-7. Ἐπιθ. Γίλβερτ, Ἐγχ. ἀρχ. δημ. βίου Ἑλλ. μετάφρ. Ν. Γ. Πολίτου τόμ. Α΄ σ. 203 σημ. 4, 312.

(2) Ἀριστ. Ἀθην Πολιτ. Κεφ. 56. 3 ἐν τέλ: «καθίστησι δὲ (ὁ ἄρχων) καὶ εἰς Δῆλον χορηγούς, καὶ ἀρχιθέω[ρον τ]ῷ τριακοντορίῳ τῷ τοὺς ἠθέους ἄγοντι».

(3) Πρβλ. Λουκ. π. ὀρχήσ. § 16: «ἐν Δήλῳ δέ γε οὐδὲ αἱ θυσίαι ἄνευ ὀρχήσεως . . . παίδων χοροὶ συνελθόντες ὑπ' αὐλῷ καὶ κιθάρᾳ οἱ μὲν ἐχόρευον, ὑπωρχοῦντο δὲ οἱ ἄριστοι προκριθέντες ἐξ αὐτῶν».

(4) Κεφ. 56. 6: «γραφαὶ δ[ὲ καὶ δ]ίκαι λαγχάνονται πρὸς αὐτόν, ἃς ἀνακρίνας εἰς [τὸ] δικαστήριον εἰσάγει». Τὸ πρὸ τῆς λ. δικαστήριον ἄρθρ. τὸ, ἀβέβαιον ὂν ἐν τῷ κώδικι, βεβαιοῦται, νομίζομεν, διὰ τῆς γλώσσης ταύτης τοῦ Κανταβρ. λεξικοῦ.

πρὸς αὐτὸν καὶ γραφαὶ καὶ δίκ[αι], ἃς εἰς τὸ δικαστήριον εἰσάγει.

Παρατηροῦμεν δὲ καὶ πάλιν ὅτι ἡ γλῶσσα αὕτη τοῦ ἡμετέρου ἐρανιστοῦ ἀποτελεῖ καλλίστην προσθήκην εἰς τὸν Ἁρποκρατίωνα ἄλλα, ἐπίσης δ' ὅμως ὀρθά, ἐν λλ: Ἐπώνυμοι καὶ Στρατεία ἐν τοῖς ἐπωνύμοις διδάσκοντα.

---

§ 23.

Εὔθυναι, κρίσις κατὰ τῶν ἀρξάντων ἢ πρεσβευσάντων ἤ τι τῶν τῆς πόλεως χειρισάντων ὅλως.

Ὁ ἐκδότης ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ χ'/φῳ: εὐθυνία, προδήλως ἡμαρτημένου, διωρθώσατο εὔθυναι, δοξάζων ὅτι κατὰ παραδρομήν τινα ἐγένετο γραμμάτων μετάθεσις, τοῦ αι εἰς ια.

Ἐν τοῖς εἰς Πλάτωνα Σχολίοις (Νόμ. βιβλ. ια' σ. 945 d εἰς τὴν λ. εὐθύνας) φέρεται σχόλιον καθ' ὅλα τῇ προκειμένῃ γλώσσῃ ὁμοιότατον, πλὴν τῶν ἐν ἀρχῇ, ἀνθ' ὧν κεῖται: «εὐθύνη ἐστὶ κρίσις κτέ.».

Καθ' ἡμᾶς ὁ ἡμέτερος γραμματικός, λογιώτερος πάντως τοῦ προμνησθέντος σχολιαστοῦ, ἀντὶ τοῦ ἀμφιβόλου τύπου εὐθύνη (1), ἐποιήσατο χρῆσιν τοῦ γνησίου καὶ δὴ μάλιστα καθ' ἑν. ἀριθμόν: εὔθυνα, καθὰ ἄλλως καὶ ὁ Πολυδεύκης ἐν Η. 45: «εὔθυνα δὲ κατὰ τῶν ἀρξάντων ἢ πρεσβευσάντων . . . ἡ δ' εὔθυνα χρόνον εἶχεν ὡρισμένον, μεθ' ὃν οὐκέτ' ἐξῆν ἐγκαλεῖν», καὶ ὁ συντάκτης τοῦ Πατμιακοῦ λεγομένου λεξικοῦ σ. 142: «Εὔθυνα· ἣν εἰσῆγον οἱ λογισταὶ κατὰ τῶν δοξάντων μὴ ὀρθῶς ἄρξαι κτέ.». Τῆς καθ' ἑν. ἀριθμὸν δ' ἐκφορᾶς δὶς ἐποιήσατο χρῆσιν καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ἐν Ἀθην. Πολιτείᾳ Κεφ. 48. 4-5: «εὔθυναν ἐμβαλέσθαι . . . οἱ δὲ θεσμοθέται . . . πάλιν εἰσάγουσιν [ταύτην τὴν] εὔθυναν εἰς τὸ δικαστήριον».

(1) Τοῦ αὐτοῦ μεταγενεστέρου τύπου ἐποιήσατο χρῆσιν καὶ ὁ Σουΐδας ἐν λ: «Εὐθύνη, κυρίως ἣν εἰσάγουσιν οἱ λογισταὶ πρὸς τοὺς δόξαντας μὴ ὀρθῶς ἄρξαι τῆς πόλεως ἢ πρεσβεῦσαι κακῶς κτέ.». Ταὐτὰ ἐπὶ λέξει ἐν Ἀνεκδ. Βekk. σ. 245. 6 πλὴν ὅτι ἐν τῷ λήμματι κεῖται κατὰ πληθ. ἀριθμόν: εὐθύνας. Πρβλ. Φώτ. ἐν λ.

Καλὸν δὲ νομίζομεν ἵνα παραγράψωμεν ὧδε καὶ ἃ ὁ σοφὸς Διδάσκαλος κ. Κόντος εἰς τὸ ἀριστοτελικὸν τοῦτο χωρίον σημειοῦται ἐν 'Αθηνᾶς τόμ. Δ' σ. 133-4: «'Ελέχθη δ' ὑπὸ τοῦ 'Αριστοτέλους καὶ ἐν τῇ 'Ρητορικῇ βιβλ. Γ', ι', 7 «ἡ γὰρ εὔθυνα βλάβη τις δικαία ἐστιν». Πρβλ. καὶ ἐπιγρ. ἐν περιοδ. συγγράμμ. 'Αθηναίῳ τόμ. Γ', σ. 687. 17 «ἐξελεῖν τὴν εὔθυναν» (1). Περὶ τοῦ τύπου εὔθυνα καὶ τοῦ εὐθύνη ἐποιήσατο λόγον ὁ Βοιμέλιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Δημοσθένους Δημηγοριῶν σ. 137-8. Ἴδε καὶ Θησ. Στεφ. τόμ. Γ', σ. 2281».

Προσεγράφη δὲ καὶ αὕτη ἡ λέξις εἰς τὸν 'Αρποκρατίωνα πρὸς συμπλήρωσιν, παραλιπόντα ἵν' ἐν ἰδίᾳ γλώσσῃ μνημονεύσῃ καὶ ἑρμηνεύσῃ αὐτήν.

---

§ 24.

'Ιερὸς γάμος. οἱ γαμοῦντες ποιοῦσι τῷ Διὶ καὶ τῇ Ἥρᾳ ἱεροὺς γάμους.

Εἰς ταῦτα ὁ Μέϊερος σημειοῦται: «Nuptias facturos vel facientes ἱεροὺς γάμους Jovi Junonique celebrare solitos esse nemo quod sciam praeter hunc grammaticum tradidit. Photius (1) autem et Etym. M. (2) ab Atheniensibus agi dicunt festum diem Jovis et Junonis, qui ἱερὸς γάμος dicatur: hi igitur ea sollemnia non propria nuptias facientium sed communia fuisse volunt civitatis». Ὁ δὲ Houtsma προστίθησι: «Quid praeter diem festum Jovis et Junonis ab Atheniensibus actum significet ἱερὸς γάμος neque e nostro apparet, neque mea sententia ex iis quae Meinekius ad versiculum Anaxandridae:

εἰ γάρ τίς ἐστιν εὐπρεπής, ἱερὸν γάμον καλεῖτε

annotavit. Poet. Com. Graec. III. p. 178».

(1) (CIA, II. 578).

(2) Ἐν λ: «'Ιερὸν γάμον: 'Αθηναῖοι ἑορτὴν Διὸς ἄγουσι καὶ Ἥρας, ἱερὸν γάμον καλοῦντες».

(3) Ἐτυμ. Μ: «'Ιερὸν γάμον: 'Αθηναῖοι κτλ.» ὡς παρὰ Φωτίῳ. Κεῖται δὲ καὶ παρ' 'Ησυχίῳ ἐν λ: «'Εορτὴ Διὸς καὶ Ἥρας».

Εἶνε γνωστὸν ὅτι ἐν Ἀθήναις καὶ πρὸ τοῦ γάμου καὶ μετ' αὐτὸν προσεφέροντο τοῖς γαμηλίοις θεοῖς, μάλιστα δὲ Διὶ τῷ τελείῳ καὶ Ἥρᾳ τῇ τελείᾳ (1), προστάταις τοῦ γάμου, θυσίαι προγάμια ἢ προτέλεια καλούμεναι (2).

Ἐκ τούτων προαγόμεθα νὰ εἰκάσωμεν ὅτι παρὰ τῷ ἡμετέρῳ γραμματικῷ περὶ τοιαύτης τινὸς θρησκευτικῆς τελετῆς πρόκειται, καθ' ἣν «οἱ γαμοῦντες», τουτέστιν οἱ μέλλοντες γαμεῖν ἢ μᾶλλον ἐν τῷ τελεῖν τοὺς γάμους αὐτῶν ὄντες, προσέφερον τῷ Διὶ καὶ τῇ Ἥρᾳ θυσίαν τινά, ἱερὸν γάμον καλουμένην, ὅτι κατ' αὐτὴν ἐξύμνουν τοὺς γάμους Ζηνὸς τῆς τ' εὐδαίμονος Ἥρας, τὰς εὐλογίας τῶν θεῶν τούτων ἐπὶ τὸν γάμον αὐτῶν ἐπικαλούμενοι (3).

Ἀλλ' ἐκ τῶν ἡγουμένων ὡσαύτως ἐγένετό πως φανερόν, νομίζομεν, ὅτι ἐν τῷ ΠΟΙΟΥCΙ ἑτέρα τις λέξις κρύπτεται, οὐ πάνυ δυσεύρετος οὖσα: οἱ γαμοῦντες οὐ ποιοῦσι, ἀλλὰ ΘΥΟΥCΙ γάμους τῷ Διὶ καὶ τῇ Ἥρᾳ. Ἐγένετο δὲ καὶ ἐνταῦθα αἰτία τοῦ πταίσματος ἡ λίαν συνήθης ἐν τῇ παλαιᾷ γραφῇ σύγχυσις τῶν γραμμάτων Θ καὶ Ο, ἅπερ ὁ ἀντιγραφεὺς ἅπαξ συγχέας εἶτα, ἵνα κατασκευάσῃ λέξιν τινά, προσέθετο μὲν ἐν ἀρχῇ τὸ Π, ἔτρεψε δὲ τὸ Υ εἰς Ι. Διὸ μεταγράφομεν: θύουσι (4).

(1) Πλουταρχ. Ῥωμ. Ζητήμ. κεφ. Β'.

(2) Ὅρ. λ. χ. Πολυδεύκ. Γ' 38. Ὡς δὲ διδάσκει τὸ Πατμ. λεξ. (Σακκελ.) σ. 11 τοιαύτη τις ἐπὶ μέλλοντι γάμῳ θυσία ἐκαλεῖτο **Γαμηλία**: «Ἔνιοι δὲ τὴν θυσίαν οὕτω φασὶ λέγεσθαι τὴν ὑπὲρ τῶν μελλόντων γαμεῖν γινομένην (οὕτω κατὰ διόρθωσιν τοῦ σοφωτάτου Διδασκάλου κ. Κόντου ἐν Bull. Corr. Hellén. τόμ. Α' σ. 177, ἀντί: ἡνωμένην) τοῖς ἐν τῷ δήμῳ [θεοῖς]». Πρβλ. Ἐτυμ. Μ. σ. 220. 221. Βεκκ. Ἀνέκδ. σ. 228. Ἀλλὰ περὶ τούτων ἄλλοτε· νῦν ἁπλῶς λέγομεν ὅτι ἡ εἰς τὸ τέλος προσθήκη [θεοῖς] φαίνεται ἡμῖν ἀμφίβολος.

(3) Πρβλ. Ἀριστοφ. Ὄρνιθ. στ. 1736 ἐπ:

Ὑμὴν ὦ, Ὑμέναι' ὦ.
ὁ δ' ἀμφιθαλὴς Ἔρως
χρυσόπτερος ἡνίας
εὔθυνε παλιντόνους,
Ζηνὸς πάροχος γάμων
τῆς τ' εὐδαίμονος Ἥρας.

(4) Εἰσὶ δὲ πάμπολλα τὰ ἐν τοῖς χ/φοις τοιαῦτα σφάλματα, ὧν τινα κατέστησαν περιβόητα, ὡς λ. χ. τὰ ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου Κοβήτου ἐπανορθωθέντα: ΟΥ̃CΙΝ—ΘΥ̓ΕΙΝ (παρὰ Πλουτάρχ. ἐν Ἠθικ.), θυσιάσΟυσΙ—θυσίας ΘύσΕΙ (παρὰ Λυσ. κ. Ἀνδοκίδ. § 4) καὶ ἄλλα.

Ὁ Ἁρποκρατίων οὐδὲν περὶ ἱεροῦ γάμου διέλαβε, τοῦτο δὲ δικαιολογεῖ καὶ τὴν προσθήκην τοῦ ἡμετέρου ἐρανιστοῦ.

---

§ 25.

Ἴσαι αἱ ψῆφοι αὐτῷ ἐγένοντο. . . . δὲ ἴσαι ψῆφοι, ὡς Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Ἀθηναίων πολιτείᾳ· καὶ ἦσαν τοῦ μὲν διώκοντος αἱ τετρυπημέναι, τοῦ δὲ φεύγοντος αἱ πλήρεις· ὁποτέρῳ δ' ἂν πλείους γένωνται, οὗτος ἐνίκα· ὅτε δὲ ἴσαι, ὁ φεύγων ἀπέφευγεν, ὡς καὶ Θεοδέκτης ἐν τῇ Σωκράτους ἀπολογίᾳ.

Ὡς ἄλλαι τινὲς γλῶσσαι τοῦ Κανταβριγ. λεξικοῦ τοῦτο μὲν ὡς μαρτύρια περὶ τοῦ γνησίου τῆς ἀριστοτελικῆς Ἀθην. Πολιτείας, τοῦτο δὲ ὡς γνώμονες πρὸς συμπλήρωσιν ἐφθαρμένων χωρίων αὐτῆς ἐχρησίμευσαν, οὕτω καὶ ἡ παροῦσα, κατ' ἐπιτομὴν εἰλημμένη ἐκ τοῦ τόμ. Δ', στ. 34, 27 καὶ στ. 35, 32-35 τοῦ περιπύστου τούτου συγγράμματος.

Ἐν τῷ κώδικι τὰ ἐν ἀρχῇ τῆς γλώσσης ταύτης ὧδ' ἔχουσι: Ἴσαι αἱ ψῆφοι αὐτῶν: ἐγένοντο δὲ ἴσαι ψῆφοι, ὡς Ἀριστοτέλης κτέ. Δυστυχῶς δὲ οἱ ἐκδόται τῆς Ἀθην. Πολιτείας, καίτοι ἀπὸ μακροῦ ἤδη χρόνου ταῦτα ἐν μέρει μὲν ἀλλ' ἀσφαλῶς ὑπὸ τοῦ Μεϊέρου ἐπηνωρθώθησαν, ἐξακολουθοῦσιν ὅμως ἔτι καὶ νῦν ἐσφαλμένως ἐκ τοῦ κώδικος καταχωρίζοντες ἐν ταῖς ἄλλως σοφαῖς ἐκδόσεσιν αὐτῶν (1).

Κάλλιστα καὶ ἀγχινούστατα τῷ ὄντι ὁ Μέϊερος ᾔκασεν ὅτι τὰ ἐν ἀρχῇ ἀποτελοῦσι λῆμμα ἐκ τῶν τῶν Αἰσχίνου ἐν τῷ κατὰ Κτησιφῶντος λόγῳ § 252: «ἕτερος δ' ἰδιώτης (2) ἐκπλεύσας εἰς Ῥόδον, ὅτι τὸν φόβον ἀνάνδρως ἤνεγκε, πρῴην ποτὲ εἰσηγγέλθη καὶ **ἴσαι αὐτῷ αἱ ψῆφοι ἐγένοντο·** εἰ δέ μία μόνον μετέπεσεν, ὑπερώριστ' ἂν ἢ ἀπέθανεν». Εἰς τὸ αὐτὸ δὲ χω-

(1) Οὕτω λ. χ. ὁ Σάνδυς σ. 249, οἱ Kaibel καὶ Wilamowitz σ. 81 (ἐκδ. 3). Ἀλλὰ καὶ ἄλλοι διαπρεπεῖς συγγραφεῖς, οἷον ὁ Γίλβερτ, Ἐγχ. ἀρχ. δημ. βίου Ἑλλ. ἐν μεταφρ. Ν. Γ. Πολίτου τόμ. Α' σ. 525 σημ. 2.

(2) Ὁ Λεωκράτης, οὗ κατηγόρησεν ὁ Λυκοῦργος.

ρίον διαῤῥήδην ἀναφέρονται καὶ αἱ παρ' Ἁρποκρατίωνι καὶ Φωτίῳ λλ: ἴσαι ψῆφοι· ὥστε οὐδεὶς ἔτι δύναται ν' ἀμφιβάλῃ εὐλόγως περὶ τοῦ ὀρθοῦ τῆς εἰκασίας τοῦ Μεϊέρου.

Οὐκ ὀρθῶς ὅμως οὗτος τὰς ἑπομένας ἐν τῷ χ'/φῳ λλ: δὲ ἴσαι ψῆφοι ὡς παρέλιπεν, ὡς περιττὰς δῆθεν οὔσας, ἀνθ' ὧν ὁ μὲν Δοβραῖος προύτεινεν ἵν' ἀναγνωσθῇ: δισσαὶ ψῆφοι, ὁ δὲ Σαούππιος (1): δισσαὶ αἱ ψῆφοι.

Εὐλόγως ὁ Houtsma ἀμφοτέρας τὰς διορθώσεις ταύτας ὡς ἀπιθάνους ἀποδοκιμάζει (2), καὶ ἡμεῖς δὲ ἀδυνατοῦμεν αὐτὰς νὰ ἐγκρίνωμεν, ἐκ τοῦ προηγουμένου **δὲ** μάλιστα εἰκάζοντες, ὅτι ἐνταῦθα ὑπάρχει χάσμα τι (3).

Διὸ ὧδε διορθούμεθα καὶ συμπληροῦμεν: **Ἴσαι αἱ ψῆφοι αὐτῷ ἐγένοντο:** [χαλκαῖ] δὲ ἦσ[αν] αἱ ψῆφοι, ὡς Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Ἀθηναίων Πολιτείᾳ, καὶ ἦσαν τοῦ μὲν διώκοντος κτλ.

Πράγματι ἐν τῇ Ἀριστοτέλους Ἀθην. Πολιτείᾳ τόμ. Δ', στ. 34, 27 αὐταῖς λέξεσι κεῖται: ψῆφοι δέ] εἰσι[ν χ]αλκαῖ, αὐλίσκον [ἔχουσαι ἐν τῷ μέσῳ, αἱ μ]ὲ[ν] ἡμίσειαι τετρυ[πημέναι, αἱ δὲ ἡμίσειαι πλ]ήρεις» (4)· οὐ πολὺ δὲ κατωτέρω στ. 35, 32-37 αὐτὰ σχεδὸν ταῦτα ἀναγιγνώσκονται, ἃ καὶ παρὰ τῷ ἡμετέρῳ γραμματικῷ: «καὶ ἀναγορεύει ὁ κῆρυξ τὸν [ἀριθ]μὸν τῶν ψήφων, τοῦ μὲν [δι]ώ[κον]τος τὰς τετρυπημένας, τοῦ δὲ φ[εύγο]ν[τος τ]ὰς πλήρεις· ὁποτέρῳ δ' ἂν πλείους γένω[νται, οὗ]τος νικᾷ, ἂν δὲ ἴσαι, ὁ φ[εύ]γων».

Οὕτω, νομίζομεν, ἐγένετο φανερὸν (ὅπερ ἄλλως καὶ πρότερον ἐκ τῆς ὅλης ὑφῆς τῆς γλώσσης ταύτης ἐδύνατο νὰ εἰκασθῇ) ὅτι τὰ τοῦ ἡμετέρου γραμματικοῦ: ὡς Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Ἀθηναίων πολιτείᾳ, οὐ μόνον εἰς τὰ ἐπιφερόμενα (: «καὶ ἦσαν . . . ὁ φεύγων)» ἀναφέρονται, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ πρὸ αὐτῶν, ὡς διορθούμεθα ταῦτα:

(1) Ἐν Orat. Att. Μέρ. 6' σ. 247.

(2) Ἐν Σημειώσ. σ. 55.

(3) Τοιαῦτα χάσματα ἱκανὰ ἤδη παρετηρήσαμεν ὡς λ. χ. ἐν §§ 4, 5, 13, 16, μέλλομεν δ' ἐφεξῆς καὶ ἄλλα νὰ ἐξελέγξωμεν.

(4) Παρασημειωτέον δ' ὅτι καὶ ἄλλοι γραμματικοὶ ὡσαύτως ἐπάναγκες ἔκριναν ἵνα σημειώσωνται ὅτι αἱ ψῆφοι ἦσαν χαλκαῖ. Πρβλ. Ἁρποκρ. καὶ Φώτιον ἐν λ. **τετρυπημένη**. Πολυδεύκ. II. 123 καὶ 17. Βεκκήρ. Ἀνέκδ. 307.

χαλκαῖ δὲ ἦσαν αἱ ψῆφοι, ὡσαύτως ἐκ τοῦ ἀριστοτελικοῦ συγγράμματος παρειλημμένα.

Συνέβη καὶ ἐνταῦθα τῷ ἡμετέρῳ ἐρανιστῇ ὃ πολλάκις ἄχρι τοῦδε ἐσημειωσάμεθα· εὑρὼν δῆλα δὴ ἀτελῆ πάνυ τὰ παρ' Ἁρποκρατίωνι ἐν λ. ἴσαι ψῆφοι περὶ ἰσοψηφίας γεγραμμένα, προσέγραψε πρὸς συμπλήρωσιν τὰ ἐν τῇ προκειμένῃ γλώσσῃ, εἴτε αὐτὸς ἀμέσως ἐκ τῆς Ἀθην. πολιτείας ἀντλήσας, εἴτε, ὃ καὶ πάντως ἡμῖν πιθανώτερον φαίνεται, παραλαβὼν ἔκ τινος παλαιοτέρου σχολιαστοῦ ἢ λεξικογράφου, αὐτὰ ἡμῖν τὰ ῥήματα τοῦ μεγάλου Σταγιρίτου ἐκ τῆς Ἀθηναίων πολιτείας ἐκγράψαντος.

Περὶ τοῦ ἐν τῷ ἀττικῷ δικαίῳ ἀρχαιοτάτου τούτου νομικοῦ κανόνος, ὅτι ἐν ἰσοψηφίᾳ ὑπὲρ τοῦ διωκομένου κρίνομεν, πρβλ. σὺν ἄλλοις: Ἀριστοτ. Προβλ. 39, 13 καὶ 15.—Ἀντιφ. π. τ. Ἡρώδ. φόν. § 51.—Ἀριστοφ. Βάτραχ. στ. 685.— Αἰσχ. Εὐμεν. στ. 732 ἑπ.— Εὐριπιδ. Ἠλεκτρ. στ. 1257 ἑπ.— Πολυδεύκ. Η. 15.

Τῆς ὑπὸ Θεοδέκτου ἀπολογίας Σωκράτους μνείαν ποιεῖται καὶ ὁ Ἀριστοτελης ἐν Ῥητορ. βιβλ. Β', κεφ. 23 § 13 ἀποσπασμάτιόν τι ἐξ αὐτῆς παρατιθέμενος, εἶνε δὲ πιθανόν, ὡς ἤδη πρὸ ἡμῶν καὶ ἄλλοι ἤκασαν, ὅτι καὶ τὰ μικρὸν κατωτέρω (αὐτόθ. § 18) ἀδεσπότως φερόμενα: «Μέλλετε δὲ κρίνειν οὐ περὶ Σωκράτους, ἀλλὰ περὶ ἐπιτηδεύματος, εἰ χρὴ φιλοσοφεῖν», εἰς τὸν αὐτὸν λόγον προσήκουσιν. Ἐγένετο δὲ Θεοδέκτης ὁ Φασηλίτης ἑταῖρος μὲν τοῦ Ἀριστοτέλους, μαθητὴς δὲ τοῦ Ἰσοκράτους, ἀποθανὼν περὶ τὸ 335 ἢ 334 π. Χ.

---

§ 26.

Κακηγορίας δίκη. ἐάν τις κακῶς εἴπῃ τινὰ τῶν κατοιχομένων, κἂν ὑπὸ τῶν ἐκείνου παίδων ἀκούσῃ κακῶς, πεντακοσίας καταδικασθεὶς ὦφλε τῷ δημοσίῳ, τριάκοντα δὲ τῷ ἰδιώτῃ. Ὑπερείδης δὲ ἐν τῷ κατὰ Δωροθέου χιλίαις μὲν ζημιοῦσθάι τοὺς τοὺς κατοιχομένους κακηγορήσαντάς φησι, πεντακοσίαις δὲ τοὺς τοὺς ζῶντας.

Ἐν τῷ δημοσθενικῷ π. Λεπτίνην λόγῳ § 104 κεῖται: «Καὶ μὴν

κἀκεῖνος τῶν καλῶς δοκούντων ἔχειν νόμων Σόλωνός ἐστι, μὴ λέγειν κακῶς τὸν τεθνεῶτα, μηδ' ἂν ὑπὸ τῶν ἐκείνου τις ἀκούῃ παίδων αὐτός».

Αὐτὰ δὲ περίπου τὰ ὑπογεγραμμένα ταῦτα, ὡς βλέπομεν, φέρονται καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ γλώσσῃ, μεταπεφρασμένα πως, κατὰ τὴν συνήθειαν τοῦ γραμματικοῦ, πλὴν ὅτι, εἰς τὴν τελευταίαν πρότασιν ἐπαναλαμβάνεται τὸ ἐπίρρ. κακῶς: «κἂν (1) ὑπὸ τῶν ἐκείνου παίδων ἀκούσῃ κακῶς», παραλειπόμενον ἐν τῷ περὶ οὗ ἡμῖν ὁ λόγος χωρίῳ τοῦ ῥήτορος. Μή ποτε λοιπὸν καὶ παρὰ τούτῳ ἦν γεγραμμένον: «μηδ' ἂν ὑπὸ τῶν ἐκείνου τις ἀκούῃ παίδων κακῶς»; Εἶνε δὲ φανερὸν ὅτι ἡ παλαιὰ γραφή: ΠΑΙΔΩΝΑΥΤΟΣ — ΠΑΙΔΩΝ ΚΑΚΩΣ ἐδύνατο εὐκόλως νὰ πλανήσῃ τὸν ἀντιγραφέα. Ἄλλως δὲν ἀγνοοῦμεν ὅτι τὸ ἐπίρρ. κακῶς ἐδύνατο καὶ νὰ μὴ ἐπαναληφθῇ, ἅτ' ἐκ τῶν ἡγουμένων ὑπονοούμενον, ὡς λ. χ. ἐν τῷ κατὰ Λοχίτου λόγῳ τοῦ Ἰσοκράτους § 3: «Ὥστε καὶ περὶ τῆς κακηγορίας νόμον ἔθεσαν, ὃς κελεύει τοὺς λέγοντάς τι τῶν ἀπορρήτων πεντακοσίας δραχμὰς ὀφείλειν. καίτοι πηλίκας τινὰς χρὴ ποιεῖσθαι τὰς τιμωρίας ὑπὲρ τῶν ἔργῳ παθόντων κακῶς, ὅταν ὑπὲρ τῶν λόγῳ μόνον ἀκηκοότων οὕτως ὀργιζόμενοι φαίνησθε;». Παρατηροῦμεν δ' ὅμως καὶ τοὐναντίον συμβαῖνον ὡς λ. χ. παρ' Ὑπερείδει (2) ἐν τῷ κ. Φιλιππίδου λόγῳ § 3, ἔνθα τὸ ἐπίρρημα τοῦτο πολλάκις ἐπαναλαμβάνεται: «ὁ δῆμος ἀπεῖπεν μήτε λέγειν ἐξεῖναι μηδενὶ κακῶς Ἁρμόδιον καὶ Ἀριστογείτονα, μήτ' ᾄσαι ἐπὶ τὰ κακίονα. ἦ καὶ δεινόν ἐστιν, ὅτι τοὺς μὲν σοὺς προγόνους ὁ δῆμος οὐδὲ μεθυσθέντι ᾤετο δεῖν ἐξεῖναι κακῶς εἰπεῖν, σὺ δὲ νήφων τὸν δῆμον κακῶς λέγεις».

Τὸ εἰς τὸν Ὑπερείδην ἐκ τοῦ κ. Δωροθέου (3) λόγου ἀναφερόμενον

(1) Οὕτω κατὰ διόρθωσιν τοῦ Δοβραίου ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ χ'/σῳ ἡμαρτημένου: καὶ.

(2) Blass ἔκδ. γ' σ. 57.

(3) Ὡσαύτως ὁ Πολυδεύκης ἐν Γ' 74 τὸν κ. Δωροθέου λόγον τῷ Ὑπερείδει ἀποδίδωσιν· ἐξ ὧν ὅμως ὁ Ἁρποκρατίων ἐν λ. Ἐπὶ κόρρης διδάσκει, ἠμφεσβητεῖτο παρὰ τοῖς τότε, φαίνεται, ἂν ὄντως ἦν ἔργον τοῦ Ὑπερείδους ἢ τοῦ Φιλίνου, ἑτέρου ἀθηναίου ῥήτορος. Εδικάζετο δ' ὁ Δωρόθεος οὗτος οὐχὶ δ. κακηγορίας, ἀλλὰ γραφὴν ὕβρεως, ὡς τοὐλάχιστόν ἐστιν εἰκάσαι ἐξ οὗ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου ἀποσπασματίου ὁ Ἁρποκρατίων μνείαν αὐτόθι ποιεῖται. Ἐν τῷ αὐτῷ δὲ πιθανῶς λόγῳ ὁ Ὑπερείδης καὶ τῷ ῥ. κακηγορῆσαι ἐχρήσατο (Πολυδεύκ. Η. 80), ὡς δὲ ὁ Σαούππιος ᾔκασε καὶ τὸ παρὰ Πολυδεύκ. Γ. 79 ἕτερον ἀποσπασμάτιον: «Ὑπερείδης δ' ἔφη «κρεμάσας ἐκ τοῦ κίονος ἐξέδειρεν, ὅθεν καὶ μωλώπων ἔτι νῦν τὸ δέρμα μεστὸν ἔχει»· καίτοι ἐπὶ τού-

ἐν τῇ γλώσσῃ ταύτῃ χωρίον ὧδ' ἔχει κατὰ τὸν κώδικα: «Ὑπερείδ. δὲ ἐν τῷ κατὰ Δωροθέου χιλίας μὲν ζημιοῦσθαι τοὺς κατηχομένους φησί, πεντακοσίας δὲ τοὺς ζῶντας». Ἐπειδὴ δὲ ταῦτα προφανῶς ἐφθαρμένα εἰσίν, ὁ μὲν Houtsma ὡς ἀνωτέρω, τῷ Μεϊέρῳ ἀκολουθῶν, τὸ χωρίον ἰάσατο, ὁ δὲ Σαούππιος ἔτι ἁπλούστερον ἐθεράπευσε, δὶς προσθεὶς τὸν ἐάν: «Ὑπερείδ. κτλ. χιλίας μὲν ζημιοῦσθαι [ἐὰν] τοὺς κατοιχομένους, φησί, πεντακοσίας δὲ [ἐὰν] τοὺς ζῶντας.

Εἶνε φανερὸν ὅτι ἡ τοῦ Σαουππίου διόρθωσις πολλῷ καλλίων τυγχάνει οὖσα, πλὴν ἴσως ὅτι ἐτήρησε τὰς αἰτ: χιλίας — πεντακοσίας, ἀνθ' ὧν μετά τε τοῦ Μεϊέρου καὶ τοῦ Houtsma δοξάζομεν ὅτι μᾶλλον χρηστέον τῇ κατὰ δοτικὴν ἐκφορᾷ. Παρατηροῦμεν δ' ὅτι καὶ ἀλλαχοῦ τοῦ ἡμετέρου κώδικος ἀπαντᾷ τὸ αὐτὸ σφάλμα· οἷον λ.χ. ἐν λ. ὀροσάγγης ἔνθα κακῶς κεῖται: «Νύμφις δὲ — λέγει παρὰ ΠέρσΑC τὴν μεγίστην ἔχειν προεδρίαν»· ὡσαύτως ἐν λ. ἀργίας δίκη: «ζημιοῦσθαι δραχμΑC ἑκατόν», καὶ εἴ που ἀλλαχοῦ.

Προσέτι δὲ παρατηρητέον ὅτι καὶ ἐν ἀρχῇ τῆς προκειμένης γλώσσης κακῶς ἐν τῷ χ'/φῳ εἶνε γεγραμμένον: κατηγορίας δ., κατὰ σύνηθες τῶν ἀντιγραφέων ἁμάρτημα, πολλάκις ἃ μὴ νοοῦσιν ἢ ἀγνοοῦσι μετασκευαζόντων κατὰ τὰ γνωστὰ ἢ κοινότερα.

Ἡ δ. κακηγορίας ἤ, σπανιώτερον, κακηγορίου (1), ἀναλογοῦσα ταῖς καθ' ἡμᾶς ἐγκλήσεσιν ἐπὶ συκοφαντίᾳ καὶ ἐξυβρίσει τῆς τιμῆς (2), ὑπὸ τοῦ ἀττικοῦ δικαίου ἐν ταῖς ἰδίαις δίκαις (3) κατετάσσετο, ἁρμόζουσα κατὰ τῶν κακολογούντων ἢ δυσφημούντων (4)

τοις οὐκ ἄν τις εἴποι τὸ δεῖραι», ἐκ τοῦ κ. Δωροθέου λόγου φαίνεται εἰλημμένον. Ἀλλ' ὀρθῶς ὁ Βλάσσιος παρατηρεῖ (ἐν Ὑπερείδ. ἐκδ. γ', σ. 128 ἐν ὑποσημ.) ὅτι: si ἔχει verum, ne probabile quidem est in oratione c. Dor , quam laesus ipse habuit, haec verba exstitisse.

(1) Δημοσθ. κ. Μειδ. § 93. Ὅρα δὲ ἃ περὶ τοῦ τύπου τούτου διδάσκει ὁ σοφὸς Διδάσκαλος κ. Κόντος ἐν Δελτίῳ 22 τοῦ τόμ. Α' (1884) τοῦ περιοδ. συγγράμματος Ἑβδομάδος.

(2) Ποιν. Νόμ. ἄρθρ. 335-6 (Ν. Ἐξυβρ. ἄρθρ. 28-29).

(3) Πολυδεύκ. II. 31.

(4) Ὑπόδικος τουτέστι τῇ δίκῃ ταύτῃ ἐγίγνετο ὁ ῥήμασιν ἐξυβρίζων ἢ κακολογῶν τινα ἤ τι τῶν ἀπορρήτων («ἅπερ ἀπείρηται λέγειν εἰς ἀλλήλους») ἑτέρῳ πολίτῃ προσάπτων. Ὅρ. Ἁρποκρ. ἐν λ. ἀπόρρητα. Λυσίαν κ. Θεομν. Α' καὶ Β'. Σημειωτέον δ' ὅτι ὁ φεύγων ἐδύνατο ἔν τισι περιστάσεσιν, ἐπὶ κακουργημάτων μάλιστα, ἀποκρού-

τοὺς πολίτας εἴτε ζῶντας εἴτε νεκρούς. Ἐδύνατο δὲ ν' ἀσκηθῇ ἐπὶ μὲν ζώντων, ὑπὸ τοῦ παθόντος αὐτοῦ ἢ τοῦ νομίμου αὐτοῦ ἀντιπροσώπου (ἐπὶ γυναικὸς λ. χ. ὑπὸ τοῦ κυρίου αὐτῆς), ἐπὶ δὲ τεθνηκότων ὑπὸ τοῦ πλησιεστάτου τῶν συγγενῶν τοῦ κακῶς ἀκούσαντος. Ἀλλὰ περὶ τούτων ἐς ἄλλοτε πλείονα.

Ἀρχαιότατος δὲ τῶν περὶ κακηγορίας νόμων μνημονεύεται ὁ ὑπὸ Σόλωνος τεθείς, ὃν ἀναφέρει καὶ ὁ Πλούταρχος ἐν βίῳ Σόλ. § 21. Ἀλλὰ πιθανώτατον, μᾶλλον δὲ βέβαιον εἶνε, ὅτι διὰ μεταγενεστέρων νόμων μετεβλήθη ἡ περὶ τοῦ ἀδικήματος τούτου νομοθεσία, ηὐξήθη δὲ καὶ τὸ τίμημα.

Ὁ Ἑρμαννός (1), ἀντὶ τοῦ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ γλώσσῃ κειμένου ἀριθμητικοῦ: «τριάκοντα» ἤκασε: τριακοσίας· ἀλλ' οὐδὲν βιάζεται ἵνα ἐν τούτῳ μεταβάλωμεν τὴν γραφήν.

Ὁ Πλούταρχος, ἀναφέρων ὡς πρὸ μικροῦ εἴρηται τὸν περὶ κακηγορίας νόμον τοῦ Σόλωνος, ὁρίζει (2) τὸ τίμημα εἰς τρεῖς μὲν δραχμὰς τῷ ἰδιώτῃ, δύο δ' ἄλλας εἰς τὸ δημόσιον, ἐπαινεῖ δὲ καὶ τὸ εὐτελὲς τοῦ προστίμου: «δεῖ δὲ πρὸς τὸ δυνατὸν γράφεσθαι τὸν νόμον, εἰ βούλεται χρησίμως ὀλίγους ἀλλὰ μὴ πολλοὺς ἀχρήστως κολάζειν». Ὥστε ἀποκλείεται πᾶσα ὑπόνοια περὶ σφάλματος ἐν τοῖς ἀριθμοῖς. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Λυσίου (3) καὶ ὑπὸ τοῦ Ἰσοκράτους (4) ῥητῶς μαρτυρεῖται ὅτι ἡ ἕνεκα κακηγορίας κατὰ ζῶντος πολίτου ἐπιβαλλομένη ζημία τῷ ὑβριστῇ ἦν δραχμαὶ 500, αὐτὰ δὲ ταῦτα μαρτυρεῖ καὶ ὁ Ὑπερείδης, κατὰ τὸν ἡμέτερον γραμματικόν, ἀναγκαίως ἔχει νὰ παραδεξώμεθα ὅτι διὰ μεταγενεστέρων νόμων ηὐξήθη τὸ ἀρχῆθεν ὑπὸ τοῦ Σόλωνος ὁρισθὲν τίμημα ἐπὶ κακηγορίας κατά τε ζώντων καὶ τεθνεώτων, ὅτι δὲ τοῦτο πιθανῶς ἐγένετο καθ' ἣν σειρὰν διδάσκει τὸ Κανταβριγ. λεξικόν (5).

μενος τὴν ἐπὶ κακηγορίᾳ δίκην, νὰ προτείνῃ τὴν λεγομένην ἔνστασιν τῆς ἀληθείας (exceptio veritatis). Λυσ. κ Θεομν. Α' § 30. Πρβλ. Δίον. Χρυσοστ. ΙΕ', 237: «οὐκ οἶσθα, ἔφη, ὅτι κακηγορίας δίδωσιν ὁ νόμος γράψασθαι τοῦτον, ὃς ἂν βλασφημῇ τινα οὐκ ἔχων ἀποδεῖξαι περὶ ὧν λέγει σαφὲς οὐδέν;».

(1) De injur. actionibus, σ. 10.

(2) Ἐν β. Σόλ. § 21.

(3) Κ. Θεομν. Α' § 12.

(4) Κ. Λοχίτ. § 3.

(5) Ἐν τῷ κ. Μειδίου λόγῳ τοῦ Δημοσθένους δὶς λέγεται (§§ 89-90) ὅτι ἡ δ.

ἐν τῇ γλώσσῃ ταύτῃ χωρίον ὧδ' ἔχει κατὰ τὸν κώδικα: ... ν καὶ
δὲ ἐν τῷ κατὰ Δωροθέου χιλίας μὲν ζημιοῦσθ... Γπερεί-
χομένους φησί, πεντακοσίας δὲ τοὺς ζῶν... ις εἴτ' ἐν
ταῦτα προφανῶς ἐφθαρμένα εἰσίν, ὁ μὲν Houts... λις ἑξηκο-
Μεϊέρῳ ἀκολουθῶν, τὸ χωρίον ἰάσατο, ὁ δὲ ... όμιμα ἐναγί-
στερον ἐθεράπευσε, δὶς προσθεὶς τὸν ἐάν: ... θη, ἐπαύσαντο
μὲν ζημιοῦσθαι [ἐὰν] τοὺς κατοι...
σίας δὲ [ἐὰν] τοὺς ζῶντας. ... ς ἀπαντᾷ· τούτου

Εἶνε φανερὸν ὅτι ἡ τοῦ Σαου... ... τὴν προσέγραψεν ἐν
χάνει οὖσα, πλὴν ἴσως ὅτι ...
σίας, ἀνθ' ὧν μετά τε τ...
ὅτι μᾶλλον χρηστέον ...
καὶ ἀλλαχοῦ τοῦ ἡ...
λ.χ. ἐν λ. δροσσ... Ανδροτίων ἐν πρώτῃ Ἀτθίδος, Κέκροπός
ΠέρσΑC τὴν ... γενέσθαι τρεῖς θυγατέρας, Ἄγραυλον, Ἕρσην καὶ
δίκη: «ζ... Πάνδροσον, ἀφ' ἧς ἐγένετο Κῆρυξ Ἑρμῇ συγγενομένης.

Προσ...
σης ... Οὕτως ὁ Houtsma, τἆλλα μὲν πάντα τοῦ χ'/φου τηρῶν, προσ-
σ... τιθεὶς δὲ τὸ ἐν παρενθέσει φασί, εἰκάζων ὅτι ἐκεῖθεν ἐξέπεσε. Ὁ δὲ
Μέϊερος τὸ μὲν ἐν ἀρχῇ: ὡς ἀπαλειπτέον ὅλως ἡγήσατο, αὐτὸ δὲ
τοῦτο ὁ Ναύκιος μεταγραπτέον εἰς τὸ φησίν.

Καθ' ἡμᾶς τὸ ὡς, σύνηθες ὂν τῷ ἡμετέρῳ ἐρανιστῇ, προσῆκον εἶνε
νὰ τηρηθῇ· ἐπειδὴ δ' ὅμως οὗτος ἀείποτε τὸ μόριον τοῦτο ἐπιτάσσει
προτάσει τινὶ προηγουμένῃ (2), ἀναγκαίως ἔχει νὰ εἰκάσωμεν ὅτι
πρὸ αὐτοῦ λέξις μία ἢ πλείονες ἐξέπεσον.

κακηγορίας ἣν ὁ ῥήτωρ λαχὼν τῷ Μειδίᾳ εἷλεν ἐρήμην ἦν χιλίων δραχμῶν ἢ μνῶν δέκα. Ἀλλ' ἐν τοῖς χωρίοις τούτοις οὐδαμῶς πρόκειται περὶ τοῦ ποσοῦ τοῦ νομίμου κατὰ τῶν κακηγόρων τιμήματος, ὄντος δραχμῶν 500, εἶνε δὲ πιθανόν, ὡς ἄλλως τε καὶ ἄλλοι ᾔκασαν, ὅτι ὁ Δημοσθένης ἐξητήσατο τὴν εἰς τὸ διπλοῦν καταδίκην τοῦ ἐναγομένου, διότι δύο ἦσαν οἱ παθόντες, μᾶλλον δὲ τρεῖς, αὐτός τε ἡ μήτηρ καὶ ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ, οὓς πάντας ἐκεῖνος ῥητὰ καὶ ἄρρητα κακὰ ἐξεῖπεν (§ 79). Εἶνε δὲ καὶ τοῦτο σημειώσεως ἄξιον ὅτι ὁ Δημοσθένης μικροῦ λόγου ἄξιον κρίνει τὸ ποσὸν τῶν 1000 δραχμῶν (§ 88): «τί οὖν ἔσθ' ὃ πέπονθεν; μεγάλην νὴ Δί' ὦφλε δίκην, καὶ τοσαύτην ὥστ' ἀποστερεῖσθαι τῶν ὄντων· ἀλλὰ χιλίων ἡ δίκη μόνον ἦν δραχμῶν».

(1) Ἀριστοτ. Ἀθην. Πολιτ. Κεφ. 58. 1.

(2) Ὅρ. λ. χ. ἐν λλ: Εἰς διαιτητῶν αἵρεσιν, Ἔκκλητον, Ἴσαι αἱ ψῆφοι αὐτῷ ἐγένοντο, Λύκος ἥρως, Νομοφύλακες, Ὀροσάγγης, Πρόστιμον.

ὡδ' ἀναγιγνώσκομεν: **Κήρυκές** [φασιν], ὡς Ἀνδροτίων τῃ Ἀτθίδος, Κέκροπος γενέσθαι κτλ.

ντὶ φανερὸν ὅτι ἐνταῦθα ὁ λόγος περὶ τοῦ ἐν Ἀθήναις περις Κηρύκων τῶν πανάγνων, καταγομένων ἀπὸ Κήρυκος τοῦ Ιανδρόσου τῆς Κέκροπος, ὧν εἷς ἑκάστοτε ὑπὸ τοῦ δήενος ἐπεμελεῖτο τῶν μυστηρίων μετὰ τοῦ βασιλέως (1). καὶ ἡμεῖς ὅτι τὸ ἐκπεσὸν εἶνε τὸ ρ. φασὶν (αὐτοὶ ς τὴν ἑαυτῶν ὑμνοῦντες καταγωγήν, φασὶν ἡ λέτι καὶ παρὰ Παυσανίᾳ (2) ταὐτὰ περίπου περὶ ώσκονται, πλὴν ὅτι οὗτος μὲν μητέρα τοῦ Κήον, ἐν ᾧ καὶ ὁ Πολυδεύκης (3) καὶ ὁ τοῦ Αἰ-, καὶ ὁ ἡμέτερος τέλος Πάνδροσον αὐτὴν ὀνο-

Ὁ δὲ Ἁρποκρατίων ποιεῖται μὲν λόγον περὶ τῶν Κηρύκων (5), ἀλλ' ἐνδεεστέρως λέγει τὰ περὶ τοῦ γένους αὐτῶν· ὥστε καὶ αὖθις περὶ προσθήκης πρόκειται.

---

§ 28.

Κλητῆρες καὶ **μάρτυρες** διαφέρουσιν· οἱ μὲν γὰρ μάρτυρες εἰσαγομένων τῶν δικῶν τῶν κατὰ τὸ πρᾶγμα γενομένων ἢ καταφαίνουσί τι ἢ τοὐναντίον· οἱ δὲ κλητῆρες, τοῦ δικαζομένου εἰς δίκην προσκαλουμένου πρὸς τὸν ἄρχοντα ἢ τὸν πολέμαρχον ἢ πρὸς ὅντιν' οὖν πάρεισι τῇ προσκλήσει, ἵν' ἀνάδυσις τῆς δίκης μηδεμία ᾖ τῷ προσκεκλημένῳ. κλητῆρες λέγονται οἵτινες παρὰ τῶν δικαστῶν ἀποστελλόμενοι προσκαλοῦσιν εἰς δικαστήριον τοὺς δικάζεσθαι μέλλοντας χρέους ἕνεκα ἢ ἄλλης ἧστινος οὖν αἰτίας.

(1) Ἀριστοτ. Ἀθην. Πολιτ. Κεφ. 57. 1. Πρβλ. CIA, II. 597.

(2) Βιβλ. Α' κεφ. 38 § 3: «Τελευτήσαντος δὲ Εὐμόλπου, Κῆρυξ νεώτερος λείπεται τῶν παίδων, ὃν αὐτοὶ Κήρυκες θυγατρὸς Κέκροπος Ἀγλαύρου καὶ Ἑρμοῦ παῖδα εἶναι λέγουσιν, ἀλλ' οὐκ Εὐμόλπου».

(3) Η. 103.

(4) Ι. 20.

(5) Ἐν λ. Κήρυκες.

Ὁ Ἁρποκρατίων οὐδὲν περὶ ἱεροῦ γάμου διέλαβε, τοῦτο δὲ δικαιολογεῖ καὶ τὴν προσθήκην τοῦ ἡμετέρου ἐρανιστοῦ.

---

§ 25.

Ἴσαι αἱ ψῆφοι αὐτῷ ἐγένοντο. . . . δὲ ἴσαι ψῆφοι, ὡς Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Ἀθηναίων πολιτείᾳ· καὶ ἦσαν τοῦ μὲν διώκοντος αἱ τετρυπημέναι, τοῦ δὲ φεύγοντος αἱ πλήρεις· ὁποτέρῳ δ' ἂν πλείους γένωνται, οὗτος ἐνίκα· ὅτε δὲ ἴσαι, ὁ φεύγων ἀπέφευγεν, ὡς καὶ Θεοδέκτης ἐν τῇ Σωκράτους ἀπολογίᾳ.

Ὡς ἄλλαι τινὲς γλῶσσαι τοῦ Κανταβριγ. λεξικοῦ τοῦτο μὲν ὡς μαρτύρια περὶ τοῦ γνησίου τῆς ἀριστοτελικῆς Ἀθην. Πολιτείας, τοῦτο δὲ ὡς γνώμονες πρὸς συμπλήρωσιν ἐφθαρμένων χωρίων αὐτῆς ἐχρησίμευσαν, οὕτω καὶ ἡ παροῦσα, κατ' ἐπιτομὴν εἰλημμένη ἐκ τοῦ τόμ. Δ', στ. 34, 27 καὶ στ. 35, 32-35 τοῦ περιπύστου τούτου συγγράμματος.

Ἐν τῷ κώδικι τὰ ἐν ἀρχῇ τῆς γλώσσης ταύτης ὧδ' ἔχουσι: Ἴσαι αἱ ψῆφοι αὐτῶν: ἐγένοντο δὲ ἴσαι ψῆφοι, ὡς Ἀριστοτέλης κτέ. Δυστυχῶς δὲ οἱ ἐκδόται τῆς Ἀθην. Πολιτείας, καίτοι ἀπὸ μακροῦ ἤδη χρόνου ταῦτα ἐν μέρει μὲν ἀλλ' ἀσφαλῶς ὑπὸ τοῦ Μεϊέρου ἐπηνωρθώθησαν, ἐξακολουθοῦσιν ὅμως ἔτι καὶ νῦν ἐσφαλμένως ἐκ τοῦ κώδικος καταχωρίζοντες ἐν ταῖς ἄλλως σοφαῖς ἐκδόσεσιν αὐτῶν (1).

Κάλλιστα καὶ ἀγχινούστατα τῷ ὄντι ὁ Μέϊερος ἤκασεν ὅτι τὰ ἐν ἀρχῇ ἀποτελοῦσι λῆμμα ἐκ τῶν τῶν Αἰσχίνου ἐν τῷ κατὰ Κτησιφῶντος λόγῳ § 252: «ἕτερος δ' ἰδιώτης (2) ἐκπλεύσας εἰς Ῥόδον, ὅτι τὸν φόβον ἀνάνδρως ἤνεγκε, πρῴην ποτὲ εἰσηγγέλθη καὶ **ἴσαι αὐτῷ αἱ ψῆφοι ἐγένοντο·** εἰ δέ μία μόνον μετέπεσεν, ὑπερώριστ' ἂν ἢ ἀπέθανεν». Εἰς τὸ αὐτὸ δὲ χω-

(1) Οὕτω λ. χ. ὁ Σάνδυς σ. 249, οἱ Kaibel καὶ Wilamowitz σ. 81 (ἔκδ. 3). Ἀλλὰ καὶ ἄλλοι διαπρεπεῖς συγγραφεῖς, οἷον ὁ Γίλβερτ, Ἐγχ. ἀρχ. δημ. βίου Ἑλλ. ἐν μεταφρ. Ν. Γ. Πολίτου τόμ. Α' σ. 525 σημ. 2.

(2) Ὁ Λεωκράτης, οὗ κατηγόρησεν ὁ Λυκοῦργος.

ρίον διαρρήδην ἀναφέρονται καὶ αἱ παρ' Ἁρποκρατίωνι καὶ Φωτίῳ λλ: ἴσαι ψῆφοι· ὥστε οὐδεὶς ἔτι δύναται ν' ἀμφιβάλῃ εὐλόγως περὶ τοῦ ὀρθοῦ τῆς εἰκασίας τοῦ Μεϊέρου.

Οὐκ ὀρθῶς ὅμως οὗτος τὰς ἑπομένας ἐν τῷ χ΄/φφ λλ: δὲ ἴσαι ψῆφοι ὡς παρέλιπεν, ὡς περιττὰς δῆθεν οὔσας, ἀνθ' ὧν ὁ μὲν Δοβραῖος προύτεινεν ἵν' ἀναγνωσθῇ: δισσαὶ ψῆφοι, ὁ δὲ Σαούππιος (1): δισσαὶ αἱ ψῆφοι.

Εὐλόγως ὁ Houtsma ἀμφοτέρας τὰς διορθώσεις ταύτας ὡς ἀπιθάνους ἀποδοκιμάζει (2), καὶ ἡμεῖς δὲ ἀδυνατοῦμεν αὐτὰς νὰ ἐγκρίνωμεν, ἐκ τοῦ προηγουμένου **δὲ** μάλιστα εἰκάζοντες, ὅτι ἐνταῦθα ὑπάρχει χάσμα τι (3).

Διὸ ὧδε διορθούμεθα καὶ συμπληροῦμεν: **Ἴσαι αἱ ψῆφοι αὐτῷ ἐγένοντο:** [χαλκαῖ] δὲ ἦσ[αν] αἱ ψῆφοι, ὡς Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Ἀθηναίων Πολιτείᾳ, καὶ ἦσαν τοῦ μὲν διώκοντος κτλ.

Πράγματι ἐν τῇ Ἀριστοτέλους Ἀθην. Πολιτείᾳ τόμ. Δ΄, στ. 34, 27 αὐταῖς λέξεσι κεῖται: ψῆφοι δέ] εἰσι[ν χ]αλκαῖ, αὐλίσκον [ἔχουσαι ἐν τῷ μέσῳ, αἱ μ]ὲ[ν] ἡμίσειαι τετρυ[πημέναι, αἱ δὲ ἡμίσειαι πλ]ήρεις» (4)· οὐ πολὺ δὲ κατωτέρω στ. 35, 32-37 αὐτὰ σχεδὸν ταῦτα ἀναγιγνώσκονται, ἃ καὶ παρὰ τῷ ἡμετέρῳ γραμματικῷ: «καὶ ἀναγορεύει ὁ κῆρυξ τὸν [ἀριθ]μὸν τῶν ψήφων, τοῦ μὲν [δι]ώ[κον]τος τὰς τετρυπημένας, τοῦ δὲ φ[εύγο]ν[τος τ]ὰς πλήρεις· ὁποτέρῳ δ' ἂν πλείους γένω[νται, οὗ]τος νικᾷ, ἂν δὲ ἴσαι, ὁ φ[εύ]γων».

Οὕτω, νομίζομεν, ἐγένετο φανερὸν (ὅπερ ἄλλως καὶ πρότερον ἐκ τῆς ὅλης ὑφῆς τῆς γλώσσης ταύτης ἐδύνατο νὰ εἰκασθῇ) ὅτι τὰ τοῦ ἡμετέρου γραμματικοῦ: ὡς Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Ἀθηναίων πολιτείᾳ, οὐ μόνον εἰς τὰ ἐπιφερόμενα (: «καὶ ἦσαν . . . ὁ φεύγων)» ἀναφέρονται, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ πρὸ αὐτῶν, ὡς διορθούμεθα ταῦτα:

(1) Ἐν Orat. Att. Μέρ. 6΄ σ. 247.

(2) Ἐν Σημειώσ. σ. 55.

(3) Τοιαῦτα χάσματα ἱκανὰ ἤδη παρετηρήσαμεν ὡς λ. χ. ἐν §§ 4, 5, 13, 16, μέλλομεν δ' ἐφεξῆς καὶ ἄλλα νὰ ἐξελέγξωμεν.

(4) Παρασημειωτέον δ' ὅτι καὶ ἄλλοι γραμματικοὶ ὡσαύτως ἐπάναγκες ἔκριναν ἵνα σημειώσωνται ὅτι αἱ ψῆφοι ἦσαν χαλκαῖ. Πρβλ. Ἁρποκρ. καὶ Φώτιον ἐν λ. τετρυπημένη. Πολυδεύκ II. 123 καὶ 17. Βεκκήρ. Ἀνέκδ. 307.

χαλκαῖ δὲ ἦσαν αἱ ψῆφοι, ὡσαύτως ἐκ τοῦ ἀριστοτελικοῦ συγγράμματος παρειλημμένα.

Συνέβη καὶ ἐνταῦθα τῷ ἡμετέρῳ ἐρανιστῇ ὃ πολλάκις ἄχρι τοῦδε ἐσημειωσάμεθα· εὑρὼν δῆλα δὴ ἀτελῆ πάνυ τὰ παρ' Ἁρποκρατίωνι ἐν λ. ἴσαι ψῆφοι περὶ ἰσοψηφίας γεγραμμένα, προσέγραψε πρὸς συμπλήρωσιν τὰ ἐν τῇ προκειμένῃ γλώσσῃ, εἴτε αὐτὸς ἀμέσως ἐκ τῆς Ἀθην. πολιτείας ἀντλήσας, εἴτε, ὃ καὶ πάντως ἡμῖν πιθανώτερον φαίνεται, παραλαβὼν ἔκ τινος παλαιοτέρου σχολιαστοῦ ἢ λεξικογράφου, αὐτὰ ἡμῖν τὰ ῥήματα τοῦ μεγάλου Σταγιρίτου ἐκ τῆς Ἀθηναίων πολιτείας ἐκγράψαντος.

Περὶ τοῦ ἐν τῷ ἀττικῷ δικαίῳ ἀρχαιοτάτου τούτου νομικοῦ κανόνος, ὅτι ἐν ἰσοψηφίᾳ ὑπὲρ τοῦ διωκομένου κρίνομεν, πρβλ. σὺν ἄλλοις: Ἀριστοτ. Προβλ. 39, 13 καὶ 15.—Ἀντιφ. π. τ. Ἡρώδ. φόν. § 51.—Ἀριστοφ. Βάτραχ. στ. 685.— Αἰσχ. Εὐμεν. στ. 732 ἑπ.— Εὐριπιδ. Ἠλεκτρ. στ. 1257 ἑπ.— Πολυδεύκ. Η. 15.

Τῆς ὑπὸ Θεοδέκτου ἀπολογίας Σωκράτους μνείαν ποιεῖται καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ἐν Ῥητορ. βιβλ. Β', κεφ. 23 § 13 ἀποσπασμάτιόν τι ἐξ αὐτῆς παρατιθέμενος, εἶνε δὲ πιθανόν, ὡς ἤδη πρὸ ἡμῶν καὶ ἄλλοι ἤκασαν, ὅτι καὶ τὰ μικρὸν κατωτέρω (αὐτόθ. § 18) ἀδεσπότως φερόμενα: «Μέλλετε δὲ κρίνειν οὐ περὶ Σωκράτους, ἀλλὰ περὶ ἐπιτηδεύματος, εἰ χρὴ φιλοσοφεῖν», εἰς τὸν αὐτὸν λόγον προσήκουσιν. Ἐγένετο δὲ Θεοδέκτης ὁ Φασηλίτης ἑταῖρος μὲν τοῦ Ἀριστοτέλους, μαθητὴς δὲ τοῦ Ἰσοκράτους, ἀποθανὼν περὶ τὸ 335 ἢ 334 π. Χ.

---

§ 26.

Κακηγορίας δίκη. ἐάν τις κακῶς εἴπῃ τινὰ τῶν κατοιχομένων, κἂν ὑπὸ τῶν ἐκείνου παίδων ἀκούσῃ κακῶς, πεντακοσίας καταδικασθεὶς ὦφλε τῷ δημοσίῳ, τριάκοντα δὲ τῷ ἰδιώτῃ. Ὑπερείδης δὲ ἐν τῷ κατὰ Δωροθέου χιλίαις μὲν ζημιοῦσθαι τοὺς τοὺς κατοιχομένους κακηγορήσαντάς φησι, πεντακοσίαις δὲ τοὺς τοὺς ζῶντας.

Ἐν τῷ δημοσθενικῷ π. Λεπτίνην λόγῳ § 104 κεῖται: «Καὶ μὴν

κἀκεῖνος τῶν καλῶς δοκούντων ἔχειν νόμων Σόλωνός ἐστι, μὴ λέγειν κακῶς τὸν τεθνεῶτα, μηδ' ἂν ὑπὸ τῶν ἐκείνου τις ἀκούῃ παίδων αὐτός».

Αὐτὰ δὲ περίπου τὰ ὑπογεγραμμένα ταῦτα, ὡς βλέπομεν, φέρονται καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ γλώσσῃ, μεταπεφρασμένα πως, κατὰ τὴν συνήθειαν τοῦ γραμματικοῦ, πλὴν ὅτι, εἰς τὴν τελευταίαν πρότασιν ἐπαναλαμβάνεται τὸ ἐπίρρ. κακῶς: «κἂν (1) ὑπὸ τῶν ἐκείνου παίδων ἀκούσῃ κακῶς», παραλειπόμενον ἐν τῷ περὶ οὗ ἡμῖν ὁ λόγος χωρίῳ τοῦ ῥήτορος. Μή ποτε λοιπὸν καὶ παρὰ τούτῳ ἦν γεγραμμένον: «μηδ' ἂν ὑπὸ τῶν ἐκείνου τις ἀκούῃ παίδων κακῶς»; Εἶνε δὲ φανερὸν ὅτι ἡ παλαιὰ γραφή: ΠΑΙΔΩΝΑΥΤΟC — ΠΑΙΔΩΝ ΚΑΚΩC ἐδύνατο εὐκόλως νὰ πλανήσῃ τὸν ἀντιγραφέα. Ἄλλως δὲν ἀγνοοῦμεν ὅτι τὸ ἐπίρρ. κακῶς ἐδύνατο καὶ νὰ μὴ ἐπαναληφθῇ, ἅτ' ἐκ τῶν ἡγουμένων ὑπονοούμενον, ὡς λ. χ. ἐν τῷ κατὰ Λοχίτου λόγῳ τοῦ Ἰσοκράτους § 3: «Ὥστε καὶ περὶ τῆς κακηγορίας νόμον ἔθεσαν, ὃς κελεύει τοὺς λέγοντάς τι τῶν ἀπορρήτων πεντακοσίας δραχμὰς ὀφείλειν. καίτοι πηλίκας τινὰς χρὴ ποιεῖσθαι τὰς τιμωρίας ὑπὲρ τῶν ἔργῳ παθόντων κακῶς, ὅταν ὑπὲρ τῶν λόγῳ μόνον ἀκηκοότων οὕτως ὀργιζόμενοι φαίνησθε;». Παρατηροῦμεν δ' ὅμως καὶ τοὐναντίον συμβαῖνον ὡς λ. χ. παρ' Ὑπερείδει (2) ἐν τῷ κ. Φιλιππίδου λόγῳ § 3, ἔνθα τὸ ἐπίρρημα τοῦτο πολλάκις ἐπαναλαμβάνεται: «ὁ δῆμος ἀπεῖπεν μήτε λέγειν ἐξεῖναι μηδενὶ κακῶς Ἁρμόδιον καὶ Ἀριστογείτονα, μήτ' ᾆσαι ἐπὶ τὰ κακίονα. ἦ καὶ δεινόν ἐστιν, ὅτι τοὺς μὲν σοὺς προγόνους ὁ δῆμος οὐδὲ μεθυσθέντι ᾤετο δεῖν ἐξεῖναι κακῶς εἰπεῖν, σὺ δὲ νήφων τὸν δῆμον κακῶς λέγεις».

Τὸ εἰς τὸν Ὑπερείδην ἐκ τοῦ κ. Δωροθέου (3) λόγου ἀναφερόμενον

(1) Οὕτω κατὰ διόρθωσιν τοῦ Δοβραίου ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ χ/ῳ ἡμαρτημένου: καί.

(2) Blass ἐκδ. γ' σ. 57.

(3) Ὡσαύτως ὁ Πολυδεύκης ἐν Γ' 74 τὸν κ. Δωροθέου λόγον τῷ Ὑπερείδει ἀποδίδωσιν· ἐξ ὧν ὅμως ὁ Ἁρποκρατίων ἐν λ. Ἐπὶ κόρρης διδάσκει, ἠμφεσβητεῖτο παρὰ τοῖς τότε, φαίνεται, ἂν ὄντως ἦν ἔργον τοῦ Ὑπερείδους ἢ τοῦ Φιλίνου, ἑτέρου ἀθηναίου ῥήτορος. Εδικάζετο δ' ὁ Δωρόθεος οὗτος οὐχὶ δ. κακηγορίας, ἀλλὰ γραφὴν ὕβρεως, ὡς τοὐλάχιστόν ἐστιν εἰκάσαι ἐξ οὗ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου ἀποσπασματίου ὁ Ἁρποκρατίων μνείαν αὐτόθι ποιεῖται. Ἐν τῷ αὐτῷ δὲ πιθανῶς λόγῳ ὁ Ὑπερείδης καὶ τῷ ῥ. κακηγορῆσαι ἐχρήσατο (Πολυδεύκ. Η. 80), ὡς δὲ ὁ Σαούππιος ᾔκασε καὶ τὸ παρὰ Πολυδεύκ. Γ. 79 ἕτερον ἀποσπασμάτιον: «Ὑπερείδης δ' ἔφη «κρεμάσας ἐκ τοῦ κίονος ἐξέδειρεν, ὅθεν καὶ μωλώπων ἔτι νῦν τὸ δέρμα μεστὸν ἔχει»· καίτοι ἐπὶ τοῦ-

ἐν τῇ γλώσσῃ ταύτῃ χωρίον ὧδ' ἔχει κατὰ τὸν κώδικα: «Ὑπερείδ. δὲ ἐν τῷ κατὰ Δωροθέου χιλίας μὲν ζημιοῦσθαι τοὺς κατηχομένους φησί, πεντακοσίας δὲ τοὺς ζῶντας». Ἐπειδὴ δὲ ταῦτα προφανῶς ἐφθαρμένα εἰσίν, ὁ μὲν Houtsma ὡς ἀνωτέρω, τῷ Μεϊέρῳ ἀκολουθῶν, τὸ χωρίον ἰάσατο, ὁ δὲ Σαούππιος ἔτι ἁπλούστερον ἐθεράπευσε, δὶς προσθεὶς τὸν ἐάν: «Ὑπερείδ. κτλ. χιλίας μὲν ζημιοῦσθαι [ἐὰν] τοὺς κατοιχομένους, φησί, πεντακοσίας δὲ [ἐὰν] τοὺς ζῶντας.

Εἶνε φανερὸν ὅτι ἡ τοῦ Σαουππίου διόρθωσις πολλῷ καλλίων τυγχάνει οὖσα, πλὴν ἴσως ὅτι ἐτήρησε τὰς αἰτ: χιλίας — πεντακοσίας, ἀνθ' ὧν μετά τε τοῦ Μεϊέρου καὶ τοῦ Houtsma δοξάζομεν ὅτι μᾶλλον χρηστέον τῇ κατὰ δοτικὴν ἐκφορᾷ. Παρατηροῦμεν δ' ὅτι καὶ ἀλλαχοῦ τοῦ ἡμετέρου κώδικος ἀπαντᾷ τὸ αὐτὸ σφάλμα· οἷον λ.χ. ἐν λ. ὀροσάγγης ἔνθα κακῶς κεῖται: «Νύμφις δὲ — λέγει παρὰ ΠέρσΑC τὴν μεγίστην ἔχειν προεδρίαν»· ὡσαύτως ἐν λ. ἀργίας δίκη: «ζημιοῦσθαι δραχμΑC ἑκατόν», καὶ εἴ που ἀλλαχοῦ.

Προσέτι δὲ παρατηρητέον ὅτι καὶ ἐν ἀρχῇ τῆς προκειμένης γλώσσης κακῶς ἐν τῷ χ'/φῳ εἶνε γεγραμμένον: καΤηγορίας δ., κατὰ σύνηθες τῶν ἀντιγραφέων ἁμάρτημα, πολλάκις ἃ μὴ νοοῦσιν ἢ ἀγνοοῦσι μετασκευαζόντων κατὰ τὰ γνωστὰ ἢ κοινότερα.

Ἡ δ. κακηγορίας ἤ, σπανιώτερον, κακηγορίου (1), ἀναλογοῦσα ταῖς καθ' ἡμᾶς ἐγκλήσεσιν ἐπὶ συκοφαντίᾳ καὶ ἐξυβρίσει τῆς τιμῆς (2), ὑπὸ τοῦ ἀττικοῦ δικαίου ἐν ταῖς ἰδίαις δίκαις (3) κατετάσσετο, ἁρμόζουσα κατὰ τῶν κακολογούντων ἢ δυσφημούντων (4)

τοις οὐκ ἄν τις εἴποι τὸ δεῖραι», ἐκ τοῦ κ. Δωροθέου λόγου φαίνεται εἰλημμένον. Ἀλλ' ὀρθῶς ὁ Βλάσσιος παρατηρεῖ (ἐν Ὑπερείδ. ἐκδ. γ', σ. 128 ἐν ὑποσημ.) ὅτι: si ἔχει verum, ne probabile quidem est in oratione c. Dor , quam laesus ipse habuit, haec verba exstitisse.

(1) Δημοσθ. κ. Μειδ. § 93. Ὅρα δὲ ἃ περὶ τοῦ τύπου τούτου διδάσκει ὁ σοφὸς Διδάσκαλος κ. Κόντος ἐν Δελτίῳ 22 τοῦ τόμ. Α' (1884) τοῦ περιοδ. συγγράμματος Ἑβδομάδος.

(2) Ποιν. Νόμ. ἄρθρ. 335-6 (Ν. Ἐξυβρ. ἄρθρ. 28-29).

(3) Πολυδεύκ. Η. 31.

(4) Ὑπόδικος τουτέστι τῇ δίκῃ ταύτῃ ἐγίγνετο ὁ ῥήμασιν ἐξυβρίζων ἢ κακολογῶν τινα ἤ τι τῶν ἀπορρήτων («ἅπερ ἀπείρηται λέγειν εἰς ἀλλήλους») ἑτέρῳ πολίτῃ προσάπτων. Ὅρ. Ἁρποκρ. ἐν λ. ἀπόρρητα. Λυσίαν κ. Θεομν. Α' καὶ Β'. Σημειωτέον δ' ὅτι ὁ φεύγων ἐδύνατο ἔν τισι περιστάσεσιν, ἐπὶ κακουργημάτων μάλιστα, ἀποκρουό-

τοὺς πολίτας εἴτε ζῶντας εἴτε νεκρούς. Ἐδύνατο δὲ ν' ἀσκηθῇ ἐπὶ μὲν ζώντων, ὑπὸ τοῦ παθόντος αὐτοῦ ἢ τοῦ νομίμου αὐτοῦ ἀντιπροσώπου (ἐπὶ γυναικὸς λ. χ. ὑπὸ τοῦ κυρίου αὐτῆς), ἐπὶ δὲ τεθνηκότων ὑπὸ τοῦ πλησιεστάτου τῶν συγγενῶν τοῦ κακῶς ἀκούσαντος. Ἀλλὰ περὶ τούτων ἐς ἄλλοτε πλείονα.

Ἀρχαιότατος δὲ τῶν περὶ κακηγορίας νόμων μνημονεύεται ὁ ὑπὸ Σόλωνος τεθείς, ὃν ἀναφέρει καὶ ὁ Πλούταρχος ἐν βίῳ Σόλ. § 21. Ἀλλὰ πιθανώτατον, μᾶλλον δὲ βέβαιον εἶνε, ὅτι διὰ μεταγενεστέρων νόμων μετεβλήθη ἡ περὶ τοῦ ἀδικήματος τούτου νομοθεσία, ηὐξήθη δὲ καὶ τὸ τίμημα.

Ὁ Ἑρμαννός (1), ἀντὶ τοῦ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ γλώσσῃ κειμένου ἀριθμητικοῦ: «τριάκοντα» ἤκασε: τριακοσίας· ἀλλ' οὐδὲν βιάζεται ἵνα ἐν τούτῳ μεταβάλωμεν τὴν γραφήν.

Ὁ Πλούταρχος, ἀναφέρων ὡς πρὸ μικροῦ εἴρηται τὸν περὶ κακηγορίας νόμον τοῦ Σόλωνος, ὁρίζει (2) τὸ τίμημα εἰς τρεῖς μὲν δραχμὰς τῷ ἰδιώτῃ, δύο δ' ἄλλας εἰς τὸ δημόσιον, ἐπαινεῖ δὲ καὶ τὸ εὐτελὲς τοῦ προστίμου: «δεῖ δὲ πρὸς τὸ δυνατὸν γράφεσθαι τὸν νόμον, εἰ βούλεται χρησίμως ὀλίγους ἀλλὰ μὴ πολλοὺς ἀχρήστως κολάζειν». Ὥστε ἀποκλείεται πᾶσα ὑπόνοια περὶ σφάλματος ἐν τοῖς ἀριθμοῖς. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Λυσίου (3) καὶ ὑπὸ τοῦ Ἰσοκράτους (4) ῥητῶς μαρτυρεῖται ὅτι ἡ ἕνεκα κακηγορίας κατὰ ζῶντος πολίτου ἐπιβαλλομένη ζημία τῷ ὑβριστῇ ἦν δραχμαὶ 500, αὐτὰ δὲ ταῦτα μαρτυρεῖ καὶ ὁ Ὑπερείδης, κατὰ τὸν ἡμέτερον γραμματικόν, ἀναγκαίως ἔχει νὰ παραδεξώμεθα ὅτι διὰ μεταγενεστέρων νόμων ηὐξήθη τὸ ἀρχῆθεν ὑπὸ τοῦ Σόλωνος ὁρισθὲν τίμημα ἐπὶ κακηγορίας κατά τε ζώντων καὶ τεθνεώτων, ὅτι δὲ τοῦτο πιθανῶς ἐγένετο καθ' ἣν σειρὰν διδάσκει τὸ Κανταβριγ. λεξικόν (5).

μενος τὴν ἐπὶ κακηγορίᾳ δίκην, νὰ προτείνῃ τὴν λεγομένην ἔνστασιν τῆς ἀληθείας (exceptio veritatis). Λυσ. κ Θεομν. Α' § 30. Πρβλ. Δίον. Χρυσοστ. ΙΕ', 237: «οὐκ οἶσθα, ἔφη, ὅτι κακηγορίας δίδωσιν ὁ νόμος γράψασθαι τοῦτον, ὃς ἂν βλασφημῇ τινα οὐκ ἔχων ἀποδεῖξαι περὶ ὧν λέγει σαφὲς οὐδέν;».

(1) De injur. actionibus, σ. 10.

(2) Ἐν β. Σόλ. § 21.

(3) Κ. Θεομν. Α' § 12.

(4) Κ. Λοχίτ. § 3.

(5) Ἐν τῷ κ. Μειδίου λόγῳ τοῦ Δημοσθένους δὶς λέγεται (§§ 89-90) ὅτι ἡ δ.

'Εκ τῶν τελευταίων περὶ κακηγορίας ἀττ. νόμων θεωρητέον καὶ τὸν ἀνωτέρω παρατεθέντα ἐκ τοῦ κ. Φιλιππίδου λόγου τοῦ 'Υπερείδους (§ 3), τὸν ἀπαγορεύοντα κακῶς λέγειν εἴτ' ἐν λόγοις εἴτ' ἐν ᾄσμασι τὸν 'Αρμόδιον καὶ 'Αριστογείτονα, οἷς ἡ μὲν πόλις ἐξηκολούθει ἔτι ὡς ἥρωσι διὰ τοῦ πολεμάρχου ποιοῦσα τὰ νόμιμα ἐναγίσματα (1), οἱ πολῖται δ' ὅμως, ἀποβαλόντες τἀρχαῖα ἤθη, ἐπαύσαντο φαίνεται προσνέμοντες τὸν προσήκοντα σεβασμόν.

Παρ' 'Αρποκρατίωνι οὐδὲν περὶ δ. κακηγορίας ἀπαντᾷ· τούτου δ' ἕνεκα ὁ ἡμέτερος ἐρανιστὴς τὴν γλῶσσαν ταύτην προσέγραψεν ἐν τοῖς μετωπίοις τοῦ κώδικος.

---

§ 27.

Κήρυκες. ὡς 'Ανδροτίων ἐν πρώτῃ 'Ατθίδος, Κέκροπός (φασι) γενέσθαι τρεῖς θυγατέρας, Ἄγραυλον, Ἕρσην καὶ Πάνδροσον, ἀφ' ἧς ἐγένετο Κῆρυξ 'Ερμῇ συγγενομένης.

Οὕτως ὁ Houtsma, τἄλλα μὲν πάντα τοῦ χ'/φου τηρῶν, προστιθεὶς δὲ τὸ ἐν παρενθέσει φασί, εἰκάζων ὅτι ἐκεῖθεν ἐξέπεσε. 'Ο δὲ Μέϊερος τὸ μὲν ἐν ἀρχῇ: ὡς ἀπαλειπτέον ὅλως ἡγήσατο, αὐτὸ δὲ τοῦτο ὁ Ναύκιος μεταγραπτέον εἰς τὸ φησίν.

Καθ' ἡμᾶς τὸ ὡς, σύνηθες ὂν τῷ ἡμετέρῳ ἐρανιστῇ, προσῆκον εἶνε νὰ τηρηθῇ· ἐπειδὴ δ' ὅμως οὗτος ἀείποτε τὸ μόριον τοῦτο ἐπιτάσσει προτάσει τινὶ προηγουμένῃ (2), ἀναγκαίως ἔχει νὰ εἰκάσωμεν ὅτι πρὸ αὐτοῦ λέξις μία ἢ πλείονες ἐξέπεσον.

κακηγορίας ἣν ὁ ῥήτωρ λαχὼν τῷ Μειδίᾳ εἷλεν ἐρήμην ἦν χιλίων δραχμῶν ἢ μνῶν δέκα. 'Αλλ' ἐν τοῖς χωρίοις τούτοις οὐδαμῶς πρόκειται περὶ τοῦ ποσοῦ τοῦ νομίμου κατὰ τῶν κακηγόρων τιμήματος, ὄντος δραχμῶν 500, εἶνε δὲ πιθανόν, ὡς ἄλλως τε καὶ ἄλλοι ᾔκασαν, ὅτι ὁ Δημοσθένης ἐξητήσατο τὴν εἰς τὸ διπλοῦν καταδίκην τοῦ ἐναγομένου, διότι δύο ἦσαν οἱ παθόντες, μᾶλλον δὲ τρεῖς, αὐτός τε ἡ μήτηρ καὶ ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ, οὓς πάντας ἐκεῖνος ῥητὰ καὶ ἄρρητα κακὰ ἐξεῖπεν (§ 79). Εἶνε δὲ καὶ τοῦτο σημειώσεως ἄξιον ὅτι ὁ Δημοσθένης μικροῦ λόγου ἄξιον κρίνει τὸ ποσὸν τῶν 1000 δραχμῶν (§ 88): «τί οὖν ἔσθ' ὃ πέπονθεν; μεγάλην νὴ Δί' ὦφλε δίκην, καὶ τοσαύτην ὥστ' ἀποστερεῖσθαι τῶν ὄντων· ἀλλὰ χιλίων ἡ δίκη μόνον ἦν δραχμῶν».

(1) 'Αριστοτ. 'Αθην. Πολιτ. Κεφ. 58. 1.

(2) Ὅρ. λ. χ. ἐν λλ: Εἰς διαιτητῶν αἵρεσιν, Ἔκκλητον, Ἴσαι αἱ ψῆφοι αὐτῷ ἐγένοντο, Λύκος ἥρως, Νομοφύλακες, Ὀροσάγγης, Πρόστιμον.

Διὸ ὧδ' ἀναγιγνώσκομεν: **Κήρυκές** [φασιν], ὡς Ἀνδροτίων ἐν πρώτῃ Ἀτθίδος, Κέκροπος γενέσθαι κτλ.

Εἶνε παντὶ φανερὸν ὅτι ἐνταῦθα ὁ λόγος περὶ τοῦ ἐν Ἀθήναις περιφήμου γένους Κηρύκων τῶν πανάγνων, καταγομένων ἀπὸ Κήρυκος τοῦ Ἑρμοῦ καὶ Πανδρόσου τῆς Κέκροπος, ὧν εἷς ἑκάστοτε ὑπὸ τοῦ δήμου χειροτονούμενος, ἐπεμελεῖτο τῶν μυστηρίων μετὰ τοῦ βασιλέως (1).

Ἠκάσαμεν δὲ καὶ ἡμεῖς ὅτι τὸ ἐκπεσὸν εἶνε τὸ ῥ. φασὶν (αὐτοὶ δῆλα δὴ οἱ Κήρυκες τὴν ἑαυτῶν ὑμνοῦντες καταγωγήν, φασὶν ἢ λέγουσιν ὅτι κτέ.), διότι καὶ παρὰ Παυσανίᾳ (2) ταὐτὰ περίπου περὶ τῶν Κηρύκων ἀναγιγνώσκονται, πλὴν ὅτι οὗτος μὲν μητέρα τοῦ Κήρυκος λέγει τὴν Ἄγλαυρον, ἐν ᾧ καὶ ὁ Πολυδεύκης (3) καὶ ὁ τοῦ Αἰσχίνου Σχολιαστὴς (4) καὶ ὁ ἡμέτερος τέλος Πάνδροσον αὐτὴν ὀνομάζουσιν.

Ὁ δὲ Ἁρποκρατίων ποιεῖται μὲν λόγον περὶ τῶν Κηρύκων (5), ἀλλ' ἐνδεεστέρως λέγει τὰ περὶ τοῦ γένους αὐτῶν· ὥστε καὶ αὖθις περὶ προσθήκης πρόκειται.

---

§ 28.

Κλητῆρες καὶ μάρτυρες διαφέρουσιν· οἱ μὲν γὰρ μάρτυρες εἰσαγομένων τῶν δικῶν τῶν κατὰ τὸ πρᾶγμα γενομένων ἢ καταφαίνουσί τι ἢ τοὐναντίον· οἱ δὲ κλητῆρες, τοῦ δικαζομένου εἰς δίκην προσκαλουμένου πρὸς τὸν ἄρχοντα ἢ τὸν πολέμαρχον ἢ πρὸς ὅντιν' οὖν πάρεισι τῇ προσκλήσει, ἵν' ἀνάδυσις τῆς δίκης μηδεμία ᾖ τῷ προσκεκλημένῳ. κλητῆρες λέγονται οἵτινες παρὰ τῶν δικαστῶν ἀποστελλόμενοι προσκαλοῦσιν εἰς δικαστήριον τοὺς δικάζεσθαι μέλλοντας χρέους ἕνεκα ἢ ἄλλης ἧστινος οὖν αἰτίας.

(1) Ἀριστοτ. Ἀθην. Πολιτ. Κεφ. 57. 1. Πρβλ. CIA, II. 597.

(2) Βιβλ. Α' κεφ. 38 § 3: «Τελευτήσαντος δὲ Εὐμόλπου, Κῆρυξ νεώτερος λείπεται τῶν παίδων, ὃν αὐτοὶ Κήρυκες θυγατρὸς Κέκροπος Ἀγλαύρου καὶ Ἑρμοῦ παῖδα εἶναι λέγουσιν, ἀλλ' οὐκ Εὐμόλπου».

(3) Η. 103.

(4) Ι. 20.

(5) Ἐν λ. Κήρυκες.

Ταῦθ' ὁ Houtsma, ἄλλα μὲν οἴκοθεν, ἄλλα δὲ κατὰ τὸν Μέϋερον καὶ τὸν Δοβραῖον διορθούμενος.

Τὰ δ' ἐν τῷ κώδικι ὧδ' ἔχουσιν: Ἀντὶ τῶν κατὰ διόρθωσιν τοῦ Δοβραίου: εἰσαγομένων τῶν δικῶν τῶν κατὰ τὸ πρᾶγμα γενομένων. ἐν τῷ χ΄/φῳ κεῖται: εἰσαγομένων τῶν διωκομένων, τῶν κατὰ τὸ πρᾶγμα γινομένων. Ἔπειτα ἀντὶ τῶν: ἵν' ἀνάδυσις τῆς δίκης μηδεμία ᾖ τῷ προσκεκλημένῳ, ἐν τῷ κώδ. ἀναγιγνώσκεται: καὶ ἀνάδυσις οὐδεμία ἢ τοῦ προκεκλῆσθαι. Τέλος δὲ ἀντὶ τῶν: Κλητῆρες λέγονται — εἰς δικαστήριον, ἐν τῷ κώδ. φέρεται: Κλητῆρες γὰρ λέγονται. οἵτινες παρὰ τῶν δικαστῶν ἀποστελλόμενοι προκαλοῦσιν ἐν τοῖς δικαστηρίοις.

Ὅτι πάντα τὰ χωρία ταῦτα νοσοῦσιν εἶνε παντὶ φανερόν· νομίζομεν δ' ὅμως ὅτι καὶ ἄλλως, βέλτιον ἴσως, δύνανται νὰ ἰαθῶσι, σωζομένων ὅσον οἷόν τε πλειόνων γραμμάτων τοῦ κώδικος.

Οὕτως ἐν τῷ πρώτῳ ἀναγιγνώσκομεν: εἰσαγ. τ. δικῶν, [περὶ] τῶν κατὰ τὸ πρᾶγμα γενομένων, κτἑ. Τουτέστιν οἱ μάρτυρες, εἰσαγομένων τῶν δικῶν, περὶ τῶν πραγματικῶν, ὡς νῦν λέγομεν, γεγονότων ἐξεταζόμενοι, ἢ βεβαιοῦσί τι τούτων ἢ τοὐναντίον.

Ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ μικρὸν σφάλμα τοῦ ἀντιγραφέως πλανῆσαν τοὺς κριτικούς, τὰ πάντα ἀνέτρεψε καὶ ἀνεστάτωσε· εἶνε δὲ τοῦτο τὸ Η, οὗ ἕνεκα τὸ μὲν καὶ μετετράπη εἰς ἵνα, τὸ δὲ οὐδεμία εἰς μηδεμία ἵνα συμφωνήσῃ τῷ ἐσφαλμένῳ ἤ. Ἐπειδὴ δὲ οὐδ' οὕτω τῷ Houtsma τὸ χωρίον ἤρεσεν (1), εἰς νέαν οὗτος προέβη μεταβολήν, μεταγράψας τά: ἀνάδυσις . . . τοῦ προκεκλῆσθαι εἰς: ἀνάδυσις [τῆς δίκης] , . . τ[ῷ] προσκεκλη[μένῳ].

Τὸ δ' ἀληθὲς πρόχειρον καὶ σχεδὸν εἰπεῖν πρόδηλον ἦν: καὶ ἀνάδυσις οὐδεμία ΗΝ (: ἦν) τοῦ προσκεκλῆσθαι(2) Ἐπειδὴ τουτέστι παρῆσαν μάρτυρες τῇ προσκλήσει, αὐτοὶ δῆλα δὴ οἱ κλητῆρες μαρτυροῦντες περὶ αὐτῆς, ἀδύνατον ἦν τῷ ἐναγομένῳ ν' ἀρνηθῇ τὸ

(1) Ἐν Σημειώσ. σ. 57; «Sin vero οἱ κλητῆρες de in jus vocatione dant testimonium, reus qui εἰς τὴν κυρίαν οὐκ ἀπαντᾷ ἐρήμην ὀφλισκάνει, unde apparet ἀνάδυσιν τοῦ προσκεκλῆσθαι hic non habere locum, sed ἀνάδυσιν τῆς δίκης».

(2) Τὰ ἐν τῷ κώδ. ἐσφαλμένα: προκαλουμένου καὶ προκεκλῆσθαι καὶ προκαλοῦσιν ἤδη ὁ Δοβραῖος ἐθεράπευσεν.

προσκεκλῆσθαι, ὅπως ἐκλίπῃ οὕτω τὴν δίκην ὡς δῆθεν οὖσαν ἀπρόσκλητον (1). Ἐκ τῆς διδασκαλίας δὲ ταύτης τοῦ ἡμετέρου γραμματικοῦ προαγόμενοι δυνάμεθα νὰ συναγάγωμεν καὶ τὸ συμπέρασμα τόδε, ὅτι πιθανῶς, κατὰ τὴν ἀττικὴν δικονομίαν, ἀποδεικνυμένης κατὰ τύπους τῆς προσκλήσεως, διὰ τῆς μαρτυρίας τοῦ κλητῆρος, ἐὰν κατὰ τὴν τεταγμένην δικάσιμον ἐνεφανίζετο ἐπὶ δικαστηρίου ὁ ἐναγόμενος, ἐστερεῖτο τοῦ δικαιώματος ν' ἀμφισβητήσῃ κατ' οὐσίαν αὐτήν, νὰ ἰσχυρίσηται δῆλα δὴ ὅτι ψεύδεται ὁ κλητὴρ μαρτυρῶν περὶ τῆς εἰς τὸ δικαστήριον κλήσεως. Ὤφειλεν ἄρα ἢ νὰ παραστῇ ἐν τῇ δίκῃ ἢ πάντως νὰ σιωπήσῃ, ἐπιφυλασσόμενος μὲν τὴν ἐρήμην ἀντιλαχεῖν, δυνάμενος δὲ καὶ τὸν ψευδοκλητῆρα διὰ τῆς γρ. ψευδοκλητείας νὰ καταδιώξῃ, λαγχανομένης πρὸς τοὺς θεσμοθέτας (2).

Περὶ δὲ τοῦ τρίτου χωρίου δοξάζομεν ὅτι ἐπάναγκες μὲν εἶνε τὸν γὰρ νὰ τηρήσωμεν, καὶ τἆλλα δὲ πάντα, πλὴν ἴσως τοῦ οἵτινες, ἀνθ' οὗ γραπτέον ὅτι· μεταθετέον δὲ πάντως καὶ τὸ ἄρθρον τοὺς ἐν τῷ προσήκοντι τόπῳ: Κλητῆρες γὰρ λέγονται ὅτι παρὰ τῶν δικαστῶν ἀποστελλόμενοι προσκαλοῦσι [τοὺς] ἐν τοῖς δικαστηρίοις δικάζεσθαι μέλλοντας χρέους ἕνεκα ἢ ἄλλης ἡστινοσοῦν αἰτίας.

Περὶ κλητήρων ποιεῖται λόγον ὁ Ἁρποκρατίων, εὐρυτέρως μάλιστα (3)· ἀλλ' ὁ ἡμέτερος ἰδὼν πιθανῶς τινας τῶν γραμματικῶν ἀμαθῶς πάνυ τοὺς μάρτυρας πρὸς τοὺς κλητῆρας συγχέαντας (4), τούτῳ τῷ λόγῳ τὴν γλῶσσαν ταύτην εἰς τὸν Ἁρποκρατίωνα προσέγραψε, πρὸς δεῖξιν τῆς μεταξὺ τούτων διαφορᾶς (5). Πρὸς μείζονα δ' ἔτι τῆς διαφορᾶς ταύτης διασάφησιν καὶ γραμματικῶς, ὥσπερ ἀλλαχοῦ (6), οὕτω καὶ ἐνταῦθα ἐπεξηγήσατο διατί οἱ κλητῆρες οὕτω καλοῦνται,

(1) Ὅρ. ἀνωτέρω τόμ. ΙΑ' σ. 72 ἑπ.

(2) Ἀριστοτ. Ἀθην. Πολιτ.Κεφ. 59. 3.

(3) Ἐν λ. Κλητῆρες-κλητεύειν. Πρβλ. Βεκκ.'Ανέκδ. σ. 268. 17. — Ἐτυμ. Μ., Ἡσύχ. ἐν λ. κλητήρ.

(4) Σουΐδ. ἐν λ: «Κλητὴρ λέγεται ὁ καλῶν εἰς τὸ δικαστήριον πάντας· σημαίνει δὲ ἡ λέξις καὶ τὸν μάρτυρα».— Σχολ. Ἀριστοφ. Σφῆκ. 189 (πρβλ. 1408). Ὄρνιθ. 1422. Ἐπίσης ἐν Λεξ. Πατμ. (Σακκελ.) ἐν Bull. Corr. Hell. tome I (1887) σ. 15: «Κλητῆρα οὐδ' ὀντινοῦν ἐπιγραψάμενος] Κλητῆρες· οἱ μάρτυρες». Αὐτόθ. σ. 141: «Κλητῆρες] Μάρτυρες».

(5) Ὅπερ καὶ ἀλλαχοῦ πολλάκις ποιεῖ· ὅρ. ἀνωτ. Τόμ. ΙΑ' σ. 85 σημ. 3.

(6) Ἐν λ. Διαμαρτυρία· ὅρ. ἀνωτ. § 13.

ὅτι τουτέστι προσκαλοῦσι τοὺς ἐν τοῖς δικαστηρίοις δικάζεσθαι μέλλοντας. Αὐτὸ δὲ τοῦτο καὶ κατωτέρω ἐν λ. προσκαλεῖται αὖθις παρετήρησεν: «ὅθεν ἀπὸ τῆς προσκλήσεως κλητῆρες λέγονται οἱ τῶν δικαστῶν ὑπηρέται(1).

---

§ 29.

Κυβευτικὸς φιμός, πλέγμα ἦν οἰσύϊνον τροχοειδές, ὃ τιθέασιν ἐπ' ἄβακος ὑπὲρ τοῦ μὴ ἐκπίπτειν τοὺς ἀστραγάλους.

Οὕτως: οἰσύϊνον τροχοειδές, κατὰ καλλίστην διόρθωσιν τοῦ Ναυκίου, ἀντὶ τῶν ἐν τῷ χ'/φῳ: σύηνον τριχοειδές. Παραγράφει δ' ὁ ἐκδότης (2) καὶ τάδε ὑπὸ τοῦ πολλοῦ Ναυκίου γεγραμμένα: «facillimum fuerit οἰσύϊνον τροχοειδές, ac τροχοειδὲς jam Dobraeus voluit, sed probabilius videtur, quob Meier suasit, σχοίνινον κωνοειδές».

Ἀλλ' ἵνα ἡ γλῶσσα αὕτη ἔχῃ ὅλως ἀμέμπτως προσῆκον νομίζομεν νὰ προσθῶμεν τὸ ἄρθρον: ἐπὶ [τοῦ] ἄβακος, προδήλως ἀναγκαῖον ὄν· παρατηροῦμεν δ' ἄλλως ὅτι ἐν τῷ κώδικι οὐ σπανίως φωρᾶται ἐκπεσόν (3).

Νοητέον δὲ πλέγμα οἰσύϊνον τροχοειδές, πλέγμα τι ἐξ οἴσου ἢ οἰσύας πεποιημένον, πανταχόθεν ἐξ ἴσου ἀνοικτόν, τὸ δὲ σχῆμα κυκλικὸν ἢ στρογγύλον ἔχον, ὅπερ τιθέμενον ἐπὶ τοῦ ἄβακος, τουτέστιν ὡρισμένως ἐπὶ τοῦ ἄβακος τοῦ κυβευτικοῦ, παρεκώλυε τὴν ἐξ αὐτοῦ πτῶσιν τῶν ἀστραγάλων.

Ὁ Μέϊερος ἵν' εἰκάσῃ: σχοίνινον κωνοειδὲς προφανῶς παρήχθη τοῦτο μὲν ἐκ τῶν παρὰ τοῖς γραμματικοῖς περὶ τοῦ δικαστικοῦ κημοῦ φερομένων, ὅτι ἦν σχοίνινος, παρόμοιος χώνῃ (4), κωνοειδὴς ἄρα

(1) Πρβλ. ἔτι παρὰ τῷ αὐτῷ λ. Ἀπρόσκλητος δίκη.

(2) Ἐν Σημειώσ. σ. 59.

(3) Ὡς λ. χ. ἐν λλ: Ἀπρόσκλητος δ., Νομοφύλακες κτλ.

(4) Σχολ. Ἀριστοφ. Ἱππ. 1150: «Κημὸς ὁ ἐπὶ τοῦ καδίσκου, εἰς ὃν τὰς ψήφους καθίεσαν ἐν τοῖς δικαστηρίοις. Κρατῖνος δὲ αὐτὸν ἐν Νόμοις σχοίνινον ἠθμὸν καλεῖ·

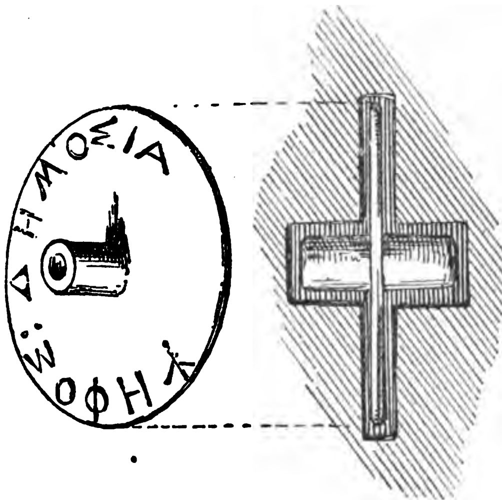
κατὰ Μέϊερον, τοῦτο δ' ἴσως καὶ ἐκ τῆς δόξης ὅτι ὁ φιμὸς τοῦ κημοῦ οὐδαμῶς διέφερεν.

Ἀλλ' ἀκριβῶς κατὰ τῆς διδασκαλίας ταύτης ὁ ἡμέτερος γραμματικὸς φαίνεται ἐπεξερχόμενος. Ἰδὼν παρ' Ἁρποκρατίωνι ἐν λ. φιμός: «φιμὸς δ' ἐστὶν ὁ καλούμενος κημός», ἴσως δὲ καὶ παρ' ἄλλοις λεξικογράφοις ταὐτὸ ἀναγνούς (1), ἵνα διευκρινήσῃ τὸ πρᾶγμα, ἔδωκε μὲν ἀνωτέρω τὸν τοῦ δικαστικοῦ κημοῦ ὁρισμόν (2), παραλει-

τοιοῦτος γὰρ ἐγίνετο καὶ ἦν παρόμοιος χώνῃ, ὡς καὶ Σοφοκλῆς ἐν Ἰνάχῳ». Πρβλ. Αὐτόθ. Σφῆκ. 99. Ταὐτὰ περίπου ἐν Βεκκ. Ἀνεκδ. 275. 25, Φωτ., Ἡσυχ. ἐν λ. κημός. Ὁ Πολυδεύκης ἐν Η. 16-17, 123 ποιεῖται μὲν μνείαν τοῦ κημοῦ, οὐδὲν ὅμως οὔτε περὶ τοῦ σχήματος αὐτοῦ διδάσκει, οὔτε περὶ τῆς ὕλης ἐξ ἧς ἦν κατεσκευασμένος.

(1) Σχολ. Αἰσχίν. Ι. 59: «φιμοὶ οἱ καλούμενοι κημοί».

(2) Ἐν λ. Κημός: «τὸ ἐπιτιθέμενον ἐν τοῖς δικαστηρίοις ἐπὶ τῶν κάδων· ἦν δὲ τὸ παλαιὸν μὲν [σχοίνινος, παρόμοιος] χώνῃ, ὕστερον δ' ἐκ μολύβδου· δι' οὗ αἱ ψῆφοι καθίενται, ἵνα μὴ καθιέμεναι βλέπωνται· πάνυ γὰρ ὁ κημὸς μετέωρα εἶχε [πρόσθ: τὰ]

Ψῆφος τετρυπημένη.

χείλη ὥστ' ἐπισκοτεῖν». Οὐχὶ ἄρα ὡς ψευδῶς διδάσκει ὁ Σχολ. Ἀριστοφ. Σφῆκ. 99: «ἵνα μὴ (αἱ ψῆφοι) ὀλισθάνωσιν».Τὴν διδασκαλίαν δὲ ταύτην τοῦ ἡμετέρου ἐρανιστοῦ, ἐκ καλλίστων, ὡς εἴρηται, ἀντλοῦντος συνήθως πηγῶν, πάντως μὲν συμπληροῖ, ἐμμέσως δὲ καὶ κυροῖ ὁ Ἀριστοτέλης ἐν Ἀθην Πολιτείᾳ τόμ. Δ' στ. 35, 3 ἑπ. οὑτωσὶ λέγων: «εἰσὶ δὲ ἀμ[φο]ρεῖς [δύο κεί]μενοι ἐν τῷ δικαστηρίῳ, ὃ μὲν χ[α]λκοῦς, [ὃ δὲ ξύ]λινος . . . ἔχω[ν] ὁ χαλ[κοῦς ἐ]πίθημα διερρινημένο[ν], ὥστ' αὐ[τ]ὴν [μόνη]ν χω-

φθέντα ὑπὸ τοῦ Ἁρποκρατίωνος, εἶτα δὲ τὴν προκειμένην γλῶσσαν προσέγραψεν, ἀκριβῶς ἵνα διδάξῃ ὁποῖός τις κατ' ἀλήθειαν ἦν ὁ κυβευτ. φιμός, καὶ δὴ ἄρα διάφορος τοῦ κημοῦ, ἑτέρου κυβευτικοῦ σκεύους.

Παρὰ τοῖς νεωτέροις, τοὺς γραμματικοὺς ἑρμηνεύουσι, μεγίστη

ρεῖν τὴν ψῆφον, ἵνα μὴ δύο [ὁ] αὐτὸς [ἐνβάλλ]ῃ . . . ὁ δὲ δικαστ[ὴς] λα[βὼν ἅμα] ἐκ τοῦ λυχνείου τὰς ψήφους, πιέζων τὸ λυ[χνεῖον] τῆς ψήφου καὶ οὐ δεικνύων [τ]οῖς ἀ[γωνιζο]μένοις οὔτε τὸ τετρυπημέ[ν]ον [οὔτε τ]ὸ πλῆρες, ἐνβάλλει κτέ.». Ἐκ τούτων πάντων διδασκόμεθα ὅτι τὸ παλαιὸν μὲν ὁ δικαστ. κημὸς ἦν σχοίνινος, ὅμοιος χοάνῃ, ὅτι δ' εἶτα ἐγένετο ἐκ μολύβδου καὶ κύριον σκοπὸν εἶχε ν' ἀποκρύπτῃ ἀπὸ τῶν ὀμμάτων τῶν ἀντιδίκων τὰς ψήφους τῶν δικαστῶν, κρύβδην ψηφιζομένων. Ἐπειδὴ δ' ὅμως, ὡς φαίνεται, παρετηρήθη ὅτι ἔστιν ὅτε καὶ τῶν δικαστῶν τινες, κακὴν χρῆσιν τοῦ κημοῦ ποιούμενοι, ἐκακούργουν περὶ τὰς ψήφους, δύο ἀντὶ μιᾶς ἐμβάλλοντες, τούτου ἕνεκα μετεβλήθη τὸ σύστημα, ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Ἀριστοτέλους, καθ' ὃν οὗτος διδάσκει τρόπον, καταργηθέντος δὲ τοῦ κημοῦ, ἐπενοήθη τὸ **διερρινημένον ἐπίθημα**, εἶδος ἐπιπώματος τοῦ ἀμφορέως, μίαν μόνην ὀπὴν διὰ ῥίνης ἐξειργασμένην ἔχον, ἴσην πρὸς τὴν διάμετρον τῆς ψήφου καὶ τὸ μῆκος τοῦ αὐλίσκου, πιθανῶς ἐν σχήματι: (ἰδὲ σελ. 37). Ἐκλιπόντος δὲ τοῦ πράγματος, εἰκὸς ἦν νὰ συνεκλίπῃ καὶ τὸ ὄνομα, τούτου δ' ἕνεκα βεβαίως ὁ Ἀριστοτέλης οὐδ' ἐμνήσθη τοῦ κημοῦ ἐν τῇ Ἀθην. Πολιτείᾳ ἅτε δὴ οὐκέτι ὄντος ἐν χρήσει.

Παρατηροῦμεν ὅμως ὅτι ἐν τῷ μικρὸν ἀνωτέρω καταχωρισθέντι ἀριστοτ. χωρίῳ, ἀντὶ τῶν: **πιέζων τὸ λυ[χνεῖον] τῆς ψήφου**, ὡς ἀνέγνω ὁ κριτικώτατος Blass τοῖς ἴχνεσι τοῦ κώδικος ἀκολουθῶν, οἱ Kaib.-Wil., τῷ ἡμετέρῳ Παπαγεωργίου πειθόμενοι (ὅρ. **Ἀθηνᾶς**, τόμ. Δ' σ. 617) ἐξέδωκαν: **πιέζων τὸ[ν] αὐ[λίσκον] τῆς ψήφου**. Ὁ σοφὸς Βλάσσιος δικαιολογῶν τὴν ἰδίαν ἀνάγνωσιν: **λυχνεῖον**, ἐπεξηγεῖται: «i. e. αὐλίσκου pars prominens sive perforata sive solida». Ἀλλ' οὐδ' οὕτω, νομίζομεν, τὸ πρᾶγμα ἐξηγεῖται ἀρκούντως, ὑπολείπεται δ' ἀσαφὲς πάντοτε τί ἦν τὸ **λυχνεῖον**, ἐξ οὗ λαμβάνει τὰς ψήφους ὁ δικαστής, ἤδη λαβὼν ταύτας μετὰ τὸ πέρας τῶν ἀγορεύσεων τῶν διαδίκων (στ. 34, 30 ἐπ.) καὶ ἄρα κρατῶν αὐτάς, πῶς δ' αὖθις αὐτὸ τοῦτο τὸ λυχνεῖον τῆς ψήφου πιέζει. Ἐντεῦθεν προαγόμεθα πιθανωτέραν νὰ νομίσωμεν τὴν εἰκασίαν τοῦ Παπαγεωργίου. Ἑρμηνεύοντες δὲ τὸ χωρίον τοῦτο εἰκάζομεν ὅτι τοιοῦτό τι συνέβαινεν: ὁ δικαστὴς λαβὼν ἤδη τὰς δύο χαλκᾶς ψήφους, τετρυπημένην καὶ πλήρη, ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν διαδίκων. (στ. 34, 30 ἐπ.) καὶ ἄρα κατέχων αὐτάς, προσερχόμενος ἵνα ψηφίσηται, πρὸς ματαίωσιν πάσης κακουργίας, ὤφειλεν αὖθις φανερῶς νὰ δείξῃ ὅτι δύο μόνον, αὐτὰς ταύτας, ἐξηκολούθει κρατῶν, πρὸς δὲ τοῦτο ἐτίθει τὰς ψήφους, ὡς φαίνεται, ἐπὶ σκεύους τινός, **λυχνείου** μεταφορικῶς καλουμένου, ὅτι ἐχρησίμευεν ἵν' αἱ ψῆφοι ἐπ' αὐτοῦ τιθέμεναι γίγνωνται φανεραὶ τοῖς πᾶσιν, ὥσπερ ὁ λύχνος ἐπὶ λυχνείου τοῦ γνωστοῦ. Εἶτα δὲ λαμβάνων ἐκεῖθεν τὰς ψήφους ὁ δικαστής, ἀμφοτέρας ἅμα, ἑκατέραν δι' ἑκατέρας τῶν χειρῶν, καὶ διὰ τῶν δύο δακτύλων ἑκατέρωθεν τὸν αὐλίσκον πιέζων, ὥστε ν' ἀποκρύπτηται τὸ μέρος ἐφ' οὗ τὸ τρύπημα, προσήρχετο καὶ ἐνέβαλλεν αὐτὰς εἰς τοὺς ἀμφορεῖς, τὴν μὲν εἰς τὸν χαλκοῦν, τὸν ἔχοντα τὸ διερρινημένον ἐπίθημα, τὴν δὲ εἰς τὸν ξύλινον.

ἐπικρατεῖ ἀσυμφωνία, τούτου μὲν φιμὸν λέγοντος τὸ τῶν βυζαντίνων ψηφόβολον (fritillus ἢ pyxis cornua, cornet à dés)(1) ἄλλου δ' οὕτω καλοῦντος τὸ παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις πυργίον(2) (turricula ἢ pyrgus), ἄλλων δὲ τέλος ἄλλα διδασκόντων περὶ φιμοῦ καὶ κημοῦ(3).

Ὁ Πολυδεύκης ἐν Ζ. 203 καὶ Ι. 150 τὰ τοῦ κυβευτοῦ σκεύη κατονομάζων, καίπερ δὲ μὴ ἕκαστον τούτων εἰδικῶς περιγράφων, ὅμως φαίνεται διακρίνων τὸν κημὸν τοῦ φιμοῦ.

Τίς ἦν ἀρχῆθεν ὁ κυβευτικὸς φιμὸς ἐν τῇ προκειμένῃ γλώσσῃ διδάσκει σαφῶς ὁ ἡμέτερος γραμματικός. Περὶ δὲ τοῦ κυβευτ. κημοῦ εἰκάζομεν ὅτι οὕτω παρὰ τοῖς παλαιοῖς ἐκαλεῖτο, ἀπὸ τῆς πρὸς τὸν δικαστικὸν κημὸν κατὰ τὸ κωνοειδὲς σχῆμα ὁμοιότητος, τὸ τῶν βυζαντίνων ψηφόβολον, ἐν ᾧ οἱ κυβευταὶ τοὺς κύβους ἐμβάλλοντες καὶ διασείοντες ἔβαλλον αὐτούς. Ἐχρῶντο δ' ὡς εἰκός, καθὰ καὶ οἱ νῦν, τῷ κημῷ ἵνα μηδεμία περὶ τὴν βολὴν τῶν κύβων ἐγχωρῇ κακουργία. Ὅτε δὲ μετὰ ταῦτα ἐξευρέθη τὸ καλούμενον πυργίον, ἕτερον σκεῦος κυβευτικόν, ἐπειδὴ τοῦτο ἦν crebris intus gradibus excisum(4), καὶ κατ' ἀκολουθίαν οἱ κῦβοι ῥιπτόμενοι ἐν αὐτῷ κατ' ἀνάγκην ἐν τῷ κατέρχεσθαι πολλάκις συνεστρέφοντο, κατέστη μὲν περιττὴ πλέον ἡ χρῆσις τοῦ κημοῦ (τοῦ ψηφοβόλου δῆλα δὴ) τούτου δὲ τὸ ὄνομα ἐδόθη εἰς τὸ πυργίον, συγχυθὲν αὖθις πρὸς τὸν φιμόν. Εἶνε δὲ παντὶ φανερὸν ὅτι μεταβληθέντων τῷ χρόνῳ τῶν ὅρων καὶ τῶν ὀργάνων τῆς κυβείας, ἑπόμενον ἦν νὰ συγχυθῶσιν ἅμα καὶ τὰ παλαιὰ ὀνόματα.

---

(1) Οὕτως οἱ Liddell-Scott ἐν λ. φιμὸς τοῦ Λεξικοῦ. Ἐν δὲ λ. ψηφόβολον, (ὅπερ, ὡς καὶ τὸν φιμόν, διὰ τῶν: a kind of cup, dice-box ἑρμηνεύουσι) παραπέμπουσιν εἰς τὴν λ. κημός, ἔνθ' ὅμως οὐδὲν περὶ κυβευτ. κημοῦ κεῖται. Πρβλ. αὐτόθ. λ. κηθίς.

(2) Σχολ. Αἰσχίν. Ι. 59: «φιμοὺς δὲ ἀλλαχοῦ μὲν σημαίνει εἰς οὓς ἐμβάλλονται αἱ ψῆφοι, ἐνταῦθα δὲ ἃ νῦν καλοῦσιν οἱ κυβευταὶ πυργία».

(3) Ὅρ. Βαλέσιον ἐν Δινδορφ. Ἁρποκρ. τόμ. Β' σ. 449.

(4) Ὅρ. προηγ. σημείωσιν.

§ 30.

Κυρία ἐκκλησία. Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς ἐν τῷ δευτέρῳ περὶ τῆς Ἀθηναίων νομοθεσίας (1) .... πλεῖστα ἐχρημάτιζεν ἡ μέγιστα τῶν κοινῶν· ἀλλ' ἐνῆν τὸν δεδεμένον φησίν· εἰκότως δ' ἄν τις αὐτῷ ἐπιτιμήσειεν· εἰ γὰρ ἄν ποτε κυρίας ἐκκλησίας τοὺς Ἀθηναίους νομίσαι ἐν (2) .... ἐμίσθουν (3) .... ἄμεινον οὖν Ἀριστοτέλης· τὰς γὰρ ἀρχὰς ἐν ταῖς κυρίαις ἐκκλησίαις φησὶν ἐπιχειροτονεῖσθαι, καὶ τὰς εἰσαγγελίας (τοὺς βουλομένους ποιεῖσθαι), καὶ τὰ ἄλλα τῶν ἀναγκαίων χρηματίζειν, καὶ περὶ σίτου, φυλακῆς τῆς χώρας, καὶ τὰς ἀπογραφὰς τῶν δημευομένων ἀναγιγνώσκειν, καὶ τὰς λήξεις τῶν κλήρων· ἐπὶ δὲ τῆς ἕκτης πρυτανείας πρὸς τοῖς εἰρημένοις καὶ περὶ τῆς ὀστρακοφορίας προχειροτονίαν δίδοσθαι, εἰ δοκεῖ ἢ μή.

Τὰ ἀπὸ τῶν λλ: ἄμεινον οὖν Ἀριστοτέλης μέχρι τέλους τῆς γλώσσης ταύτης, τῇ Ἀθηναίων πολιτείᾳ (κεφ. 43. 4) προσήκοντα, συμμαρτυροῦσι μὲν λαμπρῶς ὑπὲρ τοῦ γνησίου τοῦ ἀριστοτελικοῦ συγγράμματος (4), δι' αὐτοῦ δὲ τούτου νῦν καὶ ἀσφαλῶς συμπληροῦνται, ἐν οἷς ἔτι δέονται ἐλαφρᾶς συμπληρώσεως.

Εἶνε λυπηρότατον ὅμως ὅτι τὰ ἐν ἀρχῇ οὕτως ἀτελῆ καὶ πλήρη χασμάτων ὁ ἡμέτερος γραμματικὸς κατέλιπεν, οὕτω δ' ἡμᾶς ἀπεστέρησε πολυτίμου εἰδήσεως περὶ τῶν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς Δημητρίου τοῦ

(1) Ἐν τῷ κώδ. ἕπεται χάσμα ἐκ 15 περίπου γραμμάτων.

(2. 3) Ἐν τῷ κώδ. ἕπονται δύο χάσματα ἐκ 10 περίπου γραμμάτων ἕκαστον.

(4) Ἐξελέγχεται δ' ἅμα ἡμαρτημένη ἡ δόξα ὅτι δῆθεν ἡ εὐτυχῶς ἡμῖν περισωθεῖσα Ἀθην. Πολιτεία εἶνε ἔργον οὐχὶ τοῦ Ἀριστοτέλους, ἀλλὰ Δημητρίου τοῦ Φαληρέως. Τῷ ὄντι, ὥσπερ ὁ Ἁρποκρατίων ἐν λ. Παράστασις διαρρήδην ἀντιπαρατάσσει τὴν τοῦ σοφοῦ Σταγιρίτου γνώμην πρὸς τὴν τοῦ Φαληρέως, οὕτω καὶ ὁ ἡμέτερος, ὅστις μάλιστα καὶ ἐπιτιμᾷ αὐτῷ. Ἀλλὰ βεβαίως οὐδέτερος αὐτῶν ἐδύνατο οὕτως ἐξ ἀντιπαραθέσεως περὶ τῆς διδασκαλίας ἑκατέρου νὰ κρίνῃ, ἐὰν μὴ ἀμφοτέρων τὰ συγγράμματα, τήν τε ἀριστοτελικὴν Ἀθην. Πολιτείαν καὶ τὸ τοῦ Φαληρέως περὶ τῆς Ἀθηναίων (ἢ Ἀθήνησι) Νομοθεσίας εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν.

Φαληρέως (317-307 π. Χ.) ἤ, πολλῷ πιθανώτερον, μετ' αὐτήν, ἄχρις οὗ οὗτος τὸ περὶ τῆς Ἀθηναίων νομοθεσίας σύγγραμμα αὐτοῦ ἐξέδωκεν (1), ἔργων τοῦ δήμου ἐν κυρίᾳ ἐκκλησίᾳ συνερχομένου.

Διότι εἶνε πιθανώτατον ὅτι, ὥσπερ ὁ Ἀριστοτέλης, οὕτω καὶ ὁ Δημήτριος ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ τούτῳ ἐπραγματεύετο περὶ τῆς συγχρόνου αὐτῷ καταστάσεως τῆς Ἀθήνησι νομοθεσίας, ὡς γνωστὸν δὲ μετὰ τὸ ἔτος 322 καταλυθείσης τὸ πρῶτον τῆς αὐτονομίας τῶν Ἀθηναίων, πολλὰς ἔκτοτε μεταβολὰς ὑπέστη ἡ πολιτεία, ἐξ ὧν ὡς εἰκὸς μετεβλήθη καὶ τὸ δημόσιον δίκαιον (2) Ἀλλ' ὁ ἡμέτερος γραμματικὸς οὐδὲν τούτων, φαίνεται, ἀναμνησθείς, ὑπολαβὼν δὲ τὸν Φαληρέα ἐξ ἀμαθίας ἢ ἐπιμέμπτου ὀλιγωρίας πρὸς τὸν Ἀριστοτέλη ἀντιφάσκοντα, ἐπιτιμᾷ αὐτῷ ὡς συγχέαντι τὰ πράγματα.

Ἀλλὰ τί ὑπὸ τὰ ἀτελῆ καὶ ἐφθαρμένα ταῦτα κρύπτεται;

Ὁ Δοβραῖος μόνον περὶ τῶν προφανῶς ἡμαρτημένων: τὸν δεδεμένον ἤκασε: τῶν δεδημευμένων, τὰ δ' ἄλλα κατέλιπεν ἀδιόρθωτα.

Ὁ δὲ Μέϊερος (3) τινὰ ἁπλῶς νὰ θεραπεύσῃ ἐπεχείρησεν, ἀπελπίσας ν' ἀποκαταστήσῃ ἐν τῷ συνόλῳ τά τε ῥήματα (;) Δημητρίου τοῦ Φαληρέως καὶ τὴν περὶ τούτων γνώμην τοῦ ἡμετέρου γραμματικοῦ. Οὕτω δὲ ἀντὶ μὲν τῶν ἐν τῷ χ'/φῳ: πλεῖστα ἔχρημ. ἢ μέγιστα ὀρθῶς ἀνέγνω: **καὶ** μέγιστα (4)· ἀντὶ δὲ τῶν: **εἰ** γὰρ ἄν ποτε — νομίσαι **ἐν** ἤκασε: **τί** γὰρ ἄν ποτε — νομίσ**ειεν**. Τέλος δὲ τὸ πρῶτον ἐκ 15 περίπου γραμμάτων χάσμα διὰ τῶν: [φησίν· «ὁ μὲν γὰρ δῆμος] ἀναπληρῶν, ἀντὶ τῶν: τὸν δεδεμένον μετὰ βεβαιότητος ἤκασε: τόν τε δῆμον. Δυστυχῶς ἐκ πάντων τούτων οὐδὲν σαφὲς νὰ συναγάγῃ τις δύναται, τολμῶμεν δ' εἰπεῖν ὅτι διὰ

(1) Ὡς γνωστὸν ὁ Φαληρεύς, καταλυθείσης τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ τῷ 307 ὑπὸ Δημητρίου τοῦ Ἀντιγόνου, ἀπῆλθεν εἰς Μακεδονίαν, εἶτα δ' εἰς Αἴγυπτον, ἔνθα καὶ ἀπέθανε περὶ τὸ 283 π. Χ. Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ δὲ πιθανώτατα συνέγραψε καὶ τὸ περὶ τῆς Ἀθην. νομοθεσίας σύγγραμμα αὐτοῦ, 30 ἢ 40 ἴσως ἔτη μετὰ τὴν ἔκδοσιν τῆς ἀριστοτελικῆς Ἀθην. Πολιτείας.

(2) Ὅρ. Γίλβερτ, Ἐγχ. ἀρχ. δημ. βίου Ἑλλ. μεταφρ. Ν. Γ. Πολίτου, τόμ. Α' σ. 196 ἑπ., 308 ἑπ.

(3) Παρὰ Μυλλήρῳ ἐν Fr. Hist. Graec. τόμ. 2 σ. 116.

(4) Πρβλ. Ἀριστοτ. Ἀθην. Πολιτ. Κεφ. 3. 6: «διῴκει δὲ τὰ πλεῖστα καὶ τὰ μέγιστα τῶν ἐν τῇ πόλει». Κεφ. 8. 4: «τὰ πλεῖστα καὶ τὰ μέγιστα τῶν πολιτικῶν διετήρει».

τῶν εἰκασιῶν τοῦ Μειέρου τὸ πρόβλημα ἔτι μᾶλλον δυσεπιλυτώτερον κατέστη.

Ὁ Μυλλῆρος (1) αὖθις τοιάδε τινὰ ἤκασεν ἀπὸ τοῦ πρώτου χάσματος μετὰ τὸ λῆμμα, ἀρχόμενος: [Κυρία ἐκκλησία, οὐκ ἐν ᾗ] πλεῖστα ἐχρημάτιζον ἢ μέγιστα τῶν κοινῶν, ἀλλ' ἐν ᾗ [τὰς] τῶν δημευομένων [ἀπογραφὰς ἀνεγίγνωσκον καὶ τὰ μισθώσιμα ἐμίσθουν]· εἰκότως δ' ἄν τις αὐτῷ ἐπιτιμήσειε· [τ]ί[ς] γὰρ ἄν ποτε κυρίας ἐκκλησίας [καλέσαι] τοὺς Ἀθηναίους [ἐν αἷς τὰ μισθώσιμα] ἐμίσθουν [καὶ * * *] Ἄμεινον οὖν νομίσειεν Ἀριστοτέλει [πείθεσθαι] κτέ.».

Ὁ Ναύκιος, τοὐναντίον, ἀπέσχετο οἵαν δή ποτε περὶ τοῦ χωρίου νὰ ἐξενέγκῃ εἰκασίαν, τάδ' ὑποσημειωσάμενος (2): Locus ita comparatus est ut sine novis subsidiis nihil possimus extundere. Δυστυχῶς δέ, ὅσον τοὐλάχιστον ἔγνωμεν, οὐδὲν ἔκτοτε νεώτερον ἐπικούρημα ἀνευρέθη.

Ὁ Houtsma δὲ τέλος, τῷ τελευταίῳ τούτῳ πειθόμενος, ἐξέδωκε καὶ οὗτος τὸ περὶ οὗ ἡμῖν ὁ λόγος χωρίον ἄνευ οὐδεμιᾶς προσθήκης ἢ διορθώσεως, ὡς ἀκριβῶς ἐν τῷ κώδικι κεῖται, ἁπλῶς μόνον ἐξαλείψας τὸ ἄρθρον ἡ ἐν τῷ λήμματι (Κυρία [[ἡ]] ἐκκλησία), τὸ δὲ Ἀριστοτέλει τρέψας εἰς ὀνομαστικήν, ἀμφότερα πάνυ ὀρθῶς.

Δυστυχῶς οὐδ' ἡμεῖς, καίπερ πολλὰ μοχθήσαντες, οὐδὲν σχεδὸν ἐδυνήθημεν βέβαιον ὅλως ἢ ἀσφαλὲς νὰ ἀνεύρωμεν. Ὅμως δὲ θὰ τολμήσωμεν εἰκασίας τινὰς νὰ ἐξενέγκωμεν.

Ἐν πρώτοις παρατηροῦμεν ὅτι, ὡς ἐκ τῆς ὅλης ὑφῆς τῆς προκειμένης γλώσσης προκύπτει, ἐν τῷ πεπηρωμένῳ χωρίῳ πρόκειται περὶ τῶν κατὰ Δημήτριον τὸν Φαληρέα ἔργων τοῦ δήμου εἰς κυρίαν ἐκκλησίαν συνερχομένου, ἃ δ' ἔργα ὁ ἡμέτερος γραμματικός, συγκρίνων πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους ἐν τῇ Ἀθηναίων πολιτείᾳ (Κεφ. 43. 4) ἀναφερόμενα, εὑρίσκει οὐδενὸς ἢ ἐλαχίστου ἄξια, καὶ διὰ τοῦτο ἐπιτιμᾷ τῷ Φαληρεῖ ὡς ψευδῆ δῆθεν ἢ ἀλλόκοτα διδάσκοντι. Εἴπομεν δ' ἀνωτέρω ὅτι ὁ γραμματικὸς ἐν τῇ κρίσει αὐτοῦ ταύτῃ φαίνεται πλανώμενος, μὴ λαβὼν ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ Δημήτριος ἐν τῷ διειλημμένῳ συγγράμματι αὐτοῦ πιθανώτατα ἐξετίθει τὴν ἐπὶ τῶν χρόνων αὐτοῦ,

(1) Ἐν Fr. Hist. Graec. τόμ. 2 σ. 116.
(2) Παρὰ Houtsma ἐν Σημειώσ. σ. 59.

ὅτι δῆλα δὴ συνέγραφε, κατάστασιν τῆς Ἀθήνησι νομοθεσίας, 30 ἢ 40 ἔτη μετὰ τὸν τοῦ Ἀριστοτέλους θάνατον (322 π. Χ.), ὅτι δὲ κατ' ἀκολουθίαν, μετὰ τὰς ἐπελθούσας πολιτικὰς μεταβολάς, ἑπόμενον ἦν νὰ περιωρίσθησαν καὶ τὰ ἐν τῇ κυρίᾳ ἐκκλησίᾳ ἔργα τοῦ δήμου, κατὰ λόγον πάντως πρὸς τὴν τότε κατάστασιν καὶ τοὺς καθόλου νόμους τῆς πολιτείας.

Τίνα δ' ὅμως ἦσαν τὰ θέματα ταῦτα περὶ ὧν κατὰ τὸν Φαληρέα ὁ δῆμος ἐν κυρίᾳ ἐκκλησίᾳ ἐχρημάτιζεν; Ἀκριβῶς τοῦτο εἶνε τὸ ἀπορούμενον· ἐκ τοῦ ῥήματος ὅμως ἐμίσθουν, ἐν τῷ μέσῳ τῶν δύο τελευταίων χασμάτων κειμένου, οὐκ ἀπιθάνως, νομίζομεν, δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν ὅτι ὁ λόγος ἦν περὶ μισθώσεως.

Εἶτα δὲ λέγομεν, καίτοι τὸ μέρος τοῦτο εἶνε τὰ μάλιστα τεταραγμένον, ὅτι οὐδὲν συνηγορεῖ ἵν' εἰκάσωμεν ὅτι ἐν αὐτῷ ὁ ἡμέτερος ἐρανιστὴς κατεχώριζεν ἢ προυτίθετο νὰ καταχωρίσῃ αὐτὰ ταῦτα τὰ ῥήματα τοῦ Φαληρέως, ὡς ὁ Μέϊερος (1) ὑπετόπασε. Τοὐναντίον, ἐκ τῆς ὅλης ὑφῆς τοῦ λόγου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ ἀντιθέσεων, μᾶλλον ἐμφαίνεται ὅτι ἵν' ἐλέγξῃ ἁπλῶς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Φαληρέως συντόμως ἐξετίθει τὰ κατ' αὐτήν.

Τινὰ τῶν ἐν τῷ πρώτῳ χάσματι ἐλλειπόντων κατὰ τὸν ὑπολογισμὸν τοῦ Δοβραίου 15 περίπου γραμμάτων, δυνάμεθα πιθανῶς ν' ἀναπληρώσωμεν, εἰσὶ δὲ ταῦτα τὸ ῥῆμα λέγει ἢ φησί, οἷς ἀμφοτέροις ἐναλλὰξ ὁ γραμματικὸς ἐν παραπλησίαις περιστάσεσι χρῆται (2), καὶ τὸ ἄρθρον τὰ, ἀναγκαίως προσθετέον πρὸ τῆς λ: πλεῖστα.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὰς προφανῶς τεταραγμένας λέξεις: ΑΛΛ ЄΝΗΝΤΟΝΔЄΔЄΜЄΝΟΝΦΗCΙΝ, ἐν ἀρχῇ μὲν ἀναγιγνώσκομεν: ἀλλ' ἐν ᾗ τὰ . . (ἐξηλέγξαμεν δ' ἀνωτέρω § 28 ἐν λ. Κλητῆρες καὶ μάρτυρες τὸ ἀντίθετον σφάλμα: οὐδεμία ἢ τοῦ προσκεκλῆσθαι ἀντὶ ἦν) ἐν δὲ τῇ λ. ΦΗCΙΝ νομίζομεν ὅτι ὑπολανθάνει ἡ κατάληξις ΟΥCΙΝ, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τοῦ ῥήμ. ΜΙCΘΟΥCΙΝ, ὅπερ μικρὸν κατωτέρω εὑρίσκομεν (: ἐμίσθουν)

(1) Παρὰ Μυλλήρῳ ἐν F. H. G. τόμ. 2 σ. 116.

(2) Πρβλ. λ. χ. ἐν λλ: Ἀργίας δ. «Λυσίας ἐν τῷ κ. Ἀρίστωνός φησιν», Εἰσαγγελία: «Θεόφρ. δὲ ἐν τῷ τετάρτῳ περὶ νόμων φησί», Λογισταὶ καὶ Συνήγοροι: «Ἀριστ. ἐν Ἀθην. Πολιτείᾳ οὕτω λέγει», Μὴ οὖσα δίκη: «Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς ἐνίους λέγει», κτλ.

καὶ ὃ κατ' ἀκολουθίαν δυνάμεθα ἢ μᾶλλον ὀφείλομεν καὶ ἐν τοῖς ἡγουμένοις νὰ εἰκάσωμεν ὡς ὑπάρχον. Ἐπειδὴ δ' ἀνέγνωμεν: ἀλλ' ἐν ᾗ, ἀναγκαίως ἔχει ἀνάλογόν τι καὶ εἰς τὸ πρῶτον χάσμα νὰ εἰκάσωμεν, ὥσπερ καὶ ὁ Μυλλῆρος ἐποίησε, γράψας: οὐκ ἐν ᾗ, εἰς ὃ ἡ ἀντίθεσις ν' ἀναφέρηται.

Τέλος τὰ δύο τελευταῖα χάσματα, ἑκάτερον ἐκ 10 περίπου γραμμάτων, ἐν μέρει μόνον ἐπίσης τολμῶμεν νὰ συμπληρώσωμεν, τοῦτο δ' ἐκ τοῦ συνόλου τῆς γλώσσης εἰκάζοντες.

Τὴν δ' ὅλην γλῶσσαν ὡδέ πως συμπληροῦμεν καὶ ἀναγιγνώσκομεν, καὶ τὰ περὶ Ἀριστοτέλους δὲ διορθούμεθα, ὁδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ ἀντιστοίχου χωρίου (Κεφ. 43. 4) τῆς Ἀθην. Πολιτείας:

Κυρία Ἐκκλησία: Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς ἐν τῷ δευτέρῳ περὶ τῆς Ἀθηναίων νομοθεσίας [οὐκ αὐτὴν λέγει ἐν ᾗ τὰ] πλεῖστα ἐχρημάτιζ[ο]ν καὶ [τὰ] μέγιστα τῶν κοινῶν, ἀλλ' ἐν ᾗ τ[ὰ . . . . μισθ]οῦσιν (1). Εἰκότως δ' ἄν τις αὐτῷ ἐπιτιμήσειεν. Τί[ς] γὰρ ἄν ποτε κυρίας ἐκκλησίας τοὺς Ἀθηναίους νομίσ[ε]ιεν [καλέσαι ἐν αἷς] ἐμίσθουν [τὰ . . . .]; Ἄμεινον οὖν Ἀριστοτέλης· «τὰς γὰρ ἀρχὰς ἐν ταῖς κυρίαις ἐκκλησίαις φησὶν ἐπιχειροτονεῖσθαι, καὶ τὰς εἰσαγγελίας [τοὺς βουλομένους ποιεῖσθαι] καὶ τὰ ἄλλα τῶν ἀναγκαίων χρηματίζειν, καὶ περὶ σίτου [καὶ περὶ] φυλακῆς τῆς χώρας, καὶ τὰς ἀπογραφὰς τῶν δημευομένων ἀναγιγνώσκειν, καὶ τὰς λήξεις τῶν κλήρων· ἐπὶ δὲ τῆς ἕκτης πρυτανείας πρὸς τοῖς εἰρημένοις καὶ περὶ τῆς ὀστρακοφορίας ἐπιχειροτονίαν δίδοσθαι, εἰ δοκεῖ [ποιεῖν] ἢ μή».

Ἀλλὰ τίνα ἦσαν τὰ εἰς μίσθωσιν ἐν κυρίᾳ ἐκκλησίᾳ διδόμενα; Δυστυχῶς ἐλλείψει εἰδήσεων εἶνε ἀδύνατον νὰ εἰκάσῃ τις ἀσφαλῶς, ἔτι δὲ μᾶλλον ν' ἀποδείξῃ τὸ βάσιμον τῆς ἑαυτοῦ εἰκασίας. Ἴσως ὅμως ἐν τοῖς ὑφ' ἡμῶν καταλελειμμένοις κενοῖς, ἔν τε τῷ πρώτῳ καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ, ἔκειτο ἡ λέξις δημόσια, ἥν πως πιθανὴν καθιστᾶσι

(1) Τῇ αὐτῇ ἐκφορᾷ (: ἐχρημάτιζον — μισθοῦσιν) καὶ ἀλλαχοῦ χρῆται λ.χ. ἐν λ. Λειτουργεῖν: «οἱ μὲν Ἀχαιοὶ τὸ πρυτανεῖον λήϊτον ἐκάλουν, Ἀθηναῖοι δὲ τὸ δημόσιον· διὸ τοὺς ἐπιδιδόντας ἢ ὑπηρετοῦντάς τι τῷ δημοσίῳ λειτουργεῖν λέγουσιν».

τὰ τοῦ κώδικος γράμματα (: ΤΟΝΔΕΔΕΜΕΝΟΝΦΗCΙΝ — ΤΑ ΔΗΜΟCΙΑΜΙCΘΟΥCΙΝ).

Ἐκ τῆς γλώσσης ὅμως ταύτης καὶ ἕτερον συνέστη ζήτημα, δόντος τὴν ἀφορμὴν τοῦ Μεϊέρου:

Ἐν τῷ κώδικι τοῦ Κανταβριγ. λεξικοῦ, εἰς τὸ τέλος τῆς προκειμένης γλώσσης, σαφῶς ἀναγιγνώσκεται καὶ περὶ τῆς ὀστρακοφορίας **ἐπι**χειροτονίαν δίδοσθαι, ὃ πρῶτος ὁ Μέϊερος διορθούμενος ἔτρεψεν εἰς: **προ**χειροτονίαν. τοῦτο μὲν τῷ Φιλοχόρῳ στοιχῶν, οὗτινος ἀποσπασμάτιον διεφύλαξεν ἡμῖν τὸ Κανταβριγ. λεξικὸν ἐν λ. Ὀστρακισμοῦ τρόπος (1), τοῦτο δ' ἴσως καὶ τῷ Σχολιαστῇ Ἀριστοφ. Ἱππ. 855 ἀκολουθῶν, ὡσαύτως περὶ **προ**χειροτονίας λέγοντι (2). Τῷ Μεϊέρῳ δ' ἠκολούθησαν καὶ πάντες οἱ μετ' αὐτὸν κριτικοί, τελευταῖος δὲ καὶ ὁ ἡμέτερος ἐκδότης.

Ἀλλὰ παραδόξως ἡ ἐσφαλμένη νομισθεῖσα γραφὴ κυροῦται ὑπὸ τοῦ περιπύστου παπύρου τῆς ἀριστοτελικῆς Ἀθην. Πολιτείας (Κεφ. 43. 5) ἐν ᾧ σαφῶς ἀναγιγνώσκεται: «καὶ περὶ τῆς ὀστρακοφορίας **ἐπι**χειροτονίαν διδόασιν, εἰ δοκεῖ ποιεῖν ἢ μή».

Ἐκ τῶν ἐκδοτῶν τῆς Ἀθην. πολιτείας, ὅσον γνωστὸν ὑμῖν, μόνοι οἱ Kaibel καὶ Wilamowitz, τῇ διορθώσει τοῦ Μεϊέρου πειθόμενοι ἐξέδωκαν: προχειροτονίαν, πάντες δὲ οἱ ἄλλοι ἐτήρησαν τὴν τοῦ ἀριστοτελικοῦ κώδικος γραφήν, σὺν αὐτοῖς δὲ καὶ ὁ σοφὸς Βλάσσιος, ὅστις ὅμως ἐν ταῖς ὑποσημειώσεσιν (ἔκδ. γ' σ. 70) νομίζει μὲν πιθανὴν τὴν ὑπὸ τῶν διειλημμένων ἐπιφανῶν κριτικῶν Καΐβελ καὶ Βιλαμοβιτζίου ἐπενεχθεῖσαν διόρθωσιν, ἅμα δὲ ἐπικαλεῖται ὑπὲρ αὐτῆς καὶ τὰ μικρὸν κατωτέρω, ἐν τῷ αὐτῷ Κεφαλαίῳ (43. 6) φερόμενα: «χρηματίζουσιν δ' ἐνίοτε καὶ ἄνευ **προ**χειροτονίας».

Καθ' ἡμᾶς, ἐὰν συγχωρῆται πρὸς τηλικούτους ἄνδρας νὰ διαφωνήσωμεν, οὐδὲν βιάζεται ἵνα κινήσωμεν τὴν τῶν κωδίκων γραφήν, ἀφ' οὗ μάλιστα καὶ κατ' αὐτὴν σαφῶς, πάνυ σαφῶς μάλιστα ἐξηγεῖται τὸ πρᾶγμα. Τοῦ θεμελιώδους, ὡς εἰπεῖν, νόμου τῆς πολιτείας διαρρήδην καὶ ἐκ τῶν προτέρων κελεύοντος, ὅτι καθ' ἑκάστην ἕκτην πρυτανείαν, ἐν τῇ κυρίᾳ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου, ἐδύναντο νὰ ὑποβάλλωνται προτάσεις

(1) «Φιλόχορος ἐκτίθεται τὸν ὀστρακισμὸν . . . γράφων οὕτω· «προυχειροτόνει μὲν ὁ δῆμος κτέ.».

(2) «Προεχειροτόνει ὁ δῆμος ὄστρακον εἰσφέρειν, κτέ.».

περὶ ὀστρακοφορίας, προτάσεις τουτέστι περὶ τοῦ εἰ δοκεῖ ἢ μὴ τῷ δήμῳ εἰσφέρειν τῷ ἔτει τούτῳ τὸ ὄστρακον καθ' ὡρισμένων προσώπων ὡς ὑπόπτων ὑποδεικνυομένων, οὐδεὶς πλέον λόγος ὑπῆρχε προχειροτονίας, τοῦ δήμου εἴτ' ἐπιχειροτονοῦντος εἴτ' ἀποχειροτονοῦντος τὴν περὶ ὀστρακοφορίας εἰδικὴν πρότασιν. Διὰ τοῦτο ὁ Ἀριστοτέλης ἁπλῶς εἶπε: «καὶ περὶ τῆς ὀστρακοφορίας ἐπιχειροτονίαν διδόασιν, εἰ δοκεῖ ποιεῖν ἢ μή», αὐτοῖς ἴσως τοῖς ῥήμασι τοῦ νόμου χρησάμενος. Ἐπειδὴ δὲ ἐν περιπτώσει ἐπιχειροτονίας, ἀποδοχῆς δῆλα δὴ τῆς περὶ ὀστρακοφορίας προτάσεως, ἡ ἐν κυρίᾳ ἐκκλησίᾳ τυπικὴ αὕτη ἀπόφασις οὐδὲν ἕτερον εἶχεν ἀποτέλεσμα ἢ τὴν σύγκλησιν ἑτέρας ἐκκλησίας, ἀλλὰ πλήρους, εἰς ἣν ἀπέκειτο κατ' οὐσίαν ν' ἀποφασίσῃ δι' ὀστρακοφορίας ἐὰν κρίνῃ ἢ μὴ ὀστρακιστέον τὸν προβληθέντα ἢ ὑποδειχθέντα ὡς ὕποπτον, οὕτω δὲ ἡ πρώτη ἐκείνη ἀπόφασις ἀπετέλει, ὡς εἰπεῖν, πρόκριμά τι περὶ τοῦ ὀστρακισμοῦ, τούτῳ τῷ λόγῳ, φαίνεται, ὁ Φιλόχορος εἴτε ἀγνοῶν τὴν ἀρχαίαν νομικὴν κυριολεξίαν, εἴτε καὶ βουλόμενος ἐπὶ τὸ ἰδιωτικώτερον νὰ ἑρμηνεύσῃ τὸ πρᾶγμα, ἐχρήσατο τῷ ῥήματι προχειροτονεῖν· τῷ Φιλοχόρῳ δ' ἀνεξετάστως ἠκολούθησε καὶ ὁ τοῦ Ἀριστοφάνους Σχολιαστὴς (Ἱππ. 855), παρ' ἐκείνου σχεδὸν ἐπὶ λέξει λαβών. Ἄλλως τὰ ὑπὸ τοῦ Ἁρποκρατίωνος ἐν λ. Προχειροτονία (1) διδασκόμενα ἀρκούντως, νομίζομεν, καὶ ταῦτα συνηγοροῦσιν ὑπὲρ τῆς τηρήσεως τῆς παραδεδομένης γραφῆς ἔν τε τῇ Ἀθην. Πολιτείᾳ καὶ ἐν τῷ Κανταβριγ. Λεξικῷ.

Ἁπλῆ τῆς προκειμένης γλώσσης ἀντιβολὴ πρὸς τὰ παρ' Ἁρποκρατίωνι ἐν λ. Κυρία ἐκκλησία διαλαμβανόμενα σαφῶς αὖθις δείκνυσιν ὅτι ὁ ἡμέτερος ἐρανιστὴς καὶ ταύτην πρὸς συμπλήρωσιν προσέγραψεν εἰς τὸν κώδικα, τοῦ μνησθέντος λεξικογράφου οὐδὲν μὲν περὶ τῆς διδασκαλίας Δημητρίου τοῦ Φαληρέως διαλαβόντος, τὰ δὲ παρ' Ἀριστοτέλει πολλῷ ἐνδεεστέρως διδάσκοντος.

---

(1) Ἐν λ: «Ἔοικεν Ἀθήνησι τοιοῦτό τι γίγνεσθαι· ὁπόταν τῆς βουλῆς προβουλευσάσης εἰσφέρηται εἰς τὸν δῆμον ἡ γνώμη, πρότερον γίγνεται χειροτονία ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, πότερον δοκεῖ περὶ τῶν προβουλευθέντων σκέψασθαι τὸν δῆμον ἢ ἀρκεῖ τὸ προβούλευμα. Ταῦτα δ' ὑποσημαίνεται ἐν τῇ Λυσίου πρὸς τὴν Μιξιδήμου γραφήν». Πρβλ. Φώτ., Σουΐδ. ἐν λ. Προχειροτονία.

§ 31.

Λογισταὶ καὶ **Συνήγοροι.** Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Ἀθηναίων πολιτείᾳ οὕτω λέγει· λογιστὰς δὲ αἱροῦνται δέκα, παρ' οἷς διαλογίζονται πᾶσαι αἱ ἀρχαὶ τά τε λήμματα καὶ τὰς γεγενημένας δαπάνας· καὶ ἄλλους δέκα συνηγόρους, οἵτινες συνανακρίνουσι τούτοις καὶ οἱ τὰς εὐθύνας διδόντες παρὰ τούτοις ἀνακρίνονται πρῶτον, εἶτα ἐφίενται εἰς τὸ δικαστήριον εἰς ἕνα καὶ πεντακοσίους.

Οὕτως ὁ Houtsma, ἀντὶ τῶν ἐν τῷ κώδ: λογισταὶ δὲ . . . καὶ ἄλλοις δέκα συνηγόροις . . . ἀνακρίνοντες . . . εἰς ἕνα καὶ φα', ἐν ἀρχῇ μὲν ἀκολούθως τῷ Δοβραίῳ ἀναγνόντι λογιστάς, ἐν δὲ τοῖς λοιποῖς τῷ Ναυκίῳ (1) διορθωσαμένῳ: ἄλλους δέκα συνηγόρους. Καὶ ἐν τέλει δὲ ὁ Δοβραῖος (2) ἀντὶ: ἕνα καὶ πεντακοσίους οὐκ ὀρθῶς ᾔκασε: χιλίους πεντακοσίους, ὁ δὲ Γρασχόφιος: αφα' (1501), ἀμφότεροι πλανηθέντες ἐκ τῆς ἐν τῷ κώδικι πλημμελοῦς γραφῆς.

Ὁ δὲ Μέϊερος, ἀνὴρ ἄλλως τε καὶ ὀξύνους πάνυ καὶ τοῦ ἀττικοῦ δικαίου ἐντριβέστατος, μετεπείσθη μὲν τέλεον ὅτι οἱ λογισταὶ ἦσαν αἱρετοὶ καὶ οὐχὶ κληρωτοὶ (παραπεισθεὶς ὡς εἰκὸς καὶ ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου γραμματικοῦ, ἰσχυριζομένου ὅτι παρατίθησιν αὐτὰ ταῦτα τὰ ῥήματα τοῦ Ἀριστοτέλους) τὸ δὲ περὶ συνηγόρων χωρίον ὡς ἐφθαρμένον ἐκλαβών, ὧδέ πως συμπληρωτέον ἐνόμισε: δαπάναις· καὶ [τούτοις ἐβοήθουν] ἄλλοι [τε καὶ δὴ καὶ οἱ] δέκα συνήγοροι, οἵτινες συνανακρίνουσι τούτοις [τοὺς ὑπευθύνους]· καὶ [γὰρ] οἱ τὰς εὐθύνας διδόντες παρὰ τούτοις ἀνακρίνονται πρῶτον κτλ. Ἀλλ' εἶνε διδακτικώτατον ν' ἀναγνῷ τις ὁλόκληρον τὴν περὶ τῆς γλώσσης ταύτης μακρὰν σημείωσιν τοῦ Μεϊέρου (3) ἵν' εἰδῇ πόσον πολλάκις πλανῶνται καὶ αὐτοὶ οἱ δοκιμώτατοι τῶν τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ δικαίου ἑρμηνευτῶν, τὰ καθ' ἕκαστα αὐ-

(1) Παρὰ Houtsma, ἐν Σημειώσ. σ. 60.
(2) Παρὰ τῷ αὐτῷ αὐτόθι.
(3) Ὅρ. ταύτην παρὰ Μυλλ. ἐν Fr. Hist. Gr. τόμ. 2 σ. 123.

τοῦ ἑρμηνεύοντες, εἴτ' ἐλλείψει τῶν προσηκουσῶν γνησίων πηγῶν, εἴτε καὶ παραπειθόμενοι ὑπὸ τῶν γραμματικῶν, πολλαχῶς τὰ νομικὰ πράγματα ταραττόντων δι' ἀπειρίαν.

Καὶ ταῦτα μὲν πρὸ τῆς ἀνευρέσεως τῆς 'Αθην. Πολιτείας. Νῦν δ' ἐγένετο φανερὸν ὅτι ἡ ἡμετέρα γλῶσσα προσήκει εἰς τὰ ἐν ἀρχῇ τοῦ κεφ. 54 τοῦ ἀριστοτελικοῦ συγγράμματος, ἃ καὶ παραλλήλως καταχωρίζομεν:

Κανταβρ. Λεξικὸν	'Αθην. Πολιτεία
'Αριστοτέλης ἐν τῇ 'Αθηναίων Πολιτείᾳ οὕτω λέγει· λογιστὰς δὲ **αἱροῦνται** δέκα, παρ' οἷς διαλογίζονται πᾶσαι αἱ ἀρχαὶ τά τε λήμματα καὶ τὰς γεγενημένας δαπάνας· καὶ ἄλλους δέκα συνηγόρους, οἵτινες συνανακρίνουσι τούτοις· καὶ οἱ τὰς εὐθύνας διδόντες παρὰ τούτοις ἀνακρίνονται πρῶτον, εἶτα ἐφίενται εἰς τὸ δικαστήριον εἰς ἕνα καὶ πεντακοσίους.	54. **Κληροῦσι** δὲ καὶ τάσδε τὰς ἀρχάς· ὁδοποιοὺς πέντε ... καὶ λογιστὰς δέκα καὶ συνηγόρους τούτοις δέκα, πρὸς οὓς ἅπαντας ἀνάγκη τοὺς τὰς ἀρχὰς ἄρξ[αντ]ας λόγον ἀπενεγκεῖν. οὗτοι γάρ εἰσι⟨ν οἱ⟩ μόνοι τοῖς ὑπευθύνοις λογιζόμενοι, καὶ τὰς εὐθύνας εἰς τὸ δικαστήριον εἰσάγοντες.

Πάντες οἱ νεώτεροι κριτικοί, ἀντὶ τοῦ περιφανῶς ἡμαρτημένου αἱροῦνται, τῷ 'Αριστοτέλει πειθόμενοι, διωρθώσαντο κληροῦνται, κατ' οὐσίαν βεβαίως ὀρθότατα, ἀφ' οὗ οὐδεμία πλέον ἀμφιβολία νὰ ὑπάρξῃ δύναται ὅτι οἵ τε δέκα λογισταὶ τῆς ἐγκυκλίου διοικήσεως καὶ οἱ τούτοις δέκα συνήγοροι ἦσαν ἀρχαὶ κληρωταί(1). 'Επειδὴ δ' ὅμως, παρὰ τὴν διαβεβαίωσιν τοῦ ἡμετέρου γραμματικοῦ ὅτι δῆθεν παραγράφει αὐτὸ τοῦτο ἀποσπασμάτιον τῆς 'Αθην. Πολιτείας, οὐδα-

(1) Πρβλ. Βεκκ. 'Ανέκδ. σ. 276. 17: «Λογισταί: ἄρχοντές εἰσί κληρωτοί, δέκα τὸν ἀριθμόν, ἐφ' ὧν πάντες οἱ ἄρξαντες ἀρχὴν ἡντινοῦν λόγον ἀπέφερον τῶν διῳκημένων». ('Ετυμ. Μ. 569. 31 ἔνθα ταὐτὰ περίπου). Αὐτόθ. σ. 301. 4: «Συνήγοροι: ἄρχοντες ἦσαν κληρωτοί, οἳ τοῖς λογισταῖς ἐβοήθουν πρὸς τὰς εὐθύνας τῶν ἀρξάντων τινὰ ἀρχήν». Σχολ. 'Αριστοφ. Σφῆκ. 691. 19: «Κληρωτοὺς δὲ γενομένους δέκα συνηγόρους 'Αριστοτέλης φησίν». Τὰ παρὰ Πολυδεύκ. Η. 99 προφανῶς ὁρῶσιν εἰς τοὺς ἑτέρους λογιστάς, τοὺς τῆς Βουλῆς, ὡς ἤδη ἐδείξαμεν ἐν 'Αθηνᾶς τόμ. ΙΑ' σ. 365, σημ. (2) καὶ σ. 368, σημ. (4).

μοῦ αὐτῆς εὑρέθη τοῦτο κατὰ λέξιν κατακεχωρισμένον, ὁ μὲν Κενυὼν ἐθεώρησεν ὡς ὅλως διάφορον (differing wholly) τοῦ ἀνωτέρω παρατεθέντος γνησίου ἀριστοτελικοῦ χωρίου (54. 2), ὁ δὲ Λίψιος ὑπετόπασεν ὅτι κατὰ πλάνην ἐγένετο πρὸ αὐτοῦ μνεία τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἀριστοτέλους, τέλος δὲ οἱ Kaibel καὶ Wilamowitz κατέταξαν ἐν τοῖς νόθοις ἀποσπασματίοις καὶ ὡς τοιοῦτον ὑπ' ἀρ. 6 κατεχώρισαν ἐν τῇ ὑπ' αὐτῶν γενομένῃ ἐκδόσει. Μόνος ὁ Σάνδυς(1) (ἴσως ὅμως και ἄλλοι οὓς ὑπ' ὄψει δὲν ἔχομεν) τὰ ἐν τῇ γλώσσῃ ταύτῃ ἐχαρακτήρισεν ὡς ἀμελῆ τινα παράφρασιν τοῦ ὄντως ἀριστοτ. χωρίου.

Καθ' ἡμᾶς, τοὐναντίον, εἶνε τελεία παράφρασις ἐπὶ σκοπῷ ἑρμηνείας πλατύτερον γενομένη, ἐν ᾗ δὲ τὸ μόνον κυρίως παρέλκον εἶνε ἡ ἐν τέλει προσθήκη: εἰς ἕνα καὶ πεντακοσίους, τίς οἶδε πόθεν ἢ παρὰ τίνος ληφθεῖσα, ἀλλὰ βεβαίως καὶ αὕτη πρὸς εὐρυτέραν ἑρμηνείαν προσγραφεῖσα ὑπ' ἀγνώστου παλαιοτέρου γραμματικοῦ, παρ' οὗ ὁ ἡμέτερος ἀνυπονόητος ὅλως παρέλαβε νομίσας ὅτι ἐκγράφει αὐτὰ ταῦτα τὰ ῥήματα τοῦ μεγάλου συγγραφέως τῆς Πολιτείας. Τοῦτο δ' ἔτι φανερώτερον γενήσεται ἐν τοῖς ἑξῆς.

Εἴπομεν προλογίζοντες(2) ὅτι ὁ τοῦ Κανταβριγ. λεξικοῦ συγγραφεὺς δὲν φαίνεται ἀμέσως ἀντλήσας ἀπὸ τῶν παλαιῶν συγγραφέων ὧν παρατίθησι τὰ χωρία ἢ ὧν ἀναφέρει τὰς γνώμας, ἐπανειλημμένως δ' ἄχρι τοῦδε παρετηρήσαμεν (3) ὅτι ἔστιν ὅτε ἀντὶ τῶν δοκίμων ὅρων ἢ λέξεων ἁπλῶς, χρῆται ταῖς παραφράσεσιν αὐτῶν. Ἐπειδὴ δὲ προσέτι τὰς ἑαυτοῦ λέξεις φωρᾶται ἀπανθίσας ἐκ παντοίων ἀναμὶξ ῥητορικῶν λέξεων, τούτῳ τῷ λόγῳ συνήθως ἀποκαλοῦμεν αὐτὸν ἐρανιστήν. Πάντα ταῦτα τελέως κυροῦνται, νομίζομεν, καὶ ὑπὸ τῆς προκειμένης περὶ λογιστῶν καὶ συνηγόρων γλώσσης: ἐντυχὼν οὗτος ἔν τινι τῶν παλαιοτέρων ῥητορ. λεξικῶν, ἴσως ἐν τῷ τοῦ Κλαυδίου Κασίλωνος(4), τῇ περὶ λογιστῶν καὶ συνηγόρων διδασκαλίᾳ τοῦ Ἀριστοτέλους, ἐκτεθειμένῃ κατὰ παράφρασιν καὶ ἑρμηνευτικῶς, οὐχ ὀρθῶς δ' ὑπολαβὼν ὅτι ὑπὸ τὰς ὄψεις εἶχεν αὐτὰ ταῦτα τὰ ῥήματα τοῦ Σταγιρίτου, οἴκοθεν προσέθετο τὰ ἀτυχῆ ἐκεῖνα: οὕτω λέγει,

(1) Ἐνθ. ἀνωτ. σ. 193.
(2) Ἐν Ἀθηνᾶς τόμ. ΙΑ' σ. 5 ἑπ.
(3) Ὅρ. αὐτόθ. λ. χ. σελ. 81.
(4) Αὐτόθ. σ. 4, 99 καὶ 100 σημ. (2).

ὑφ' ὧν καὶ ὁ Μέϊερος ἐξηπατήθη καὶ πάντες ἐφεξῆς ν' ἀπατῶνται ἔμελλον, ἐὰν μὴ πολλῇ ἀγαθῇ τύχῃ αὐτὸ τὸ ἀριστοτελικὸν σύγγραμμα ἀνευρίσκετο.

Ὑπολείπεται ὅμως νὰ διασαφηθῇ πότερον, ὁ παλαιότερος παραφράστης ἢ ὁ ἡμέτερος ἐρανιστὴς ἔγραψε τὸ ἡμαρτημένον: αἱροῦνται. Καθ' ἡμᾶς ἀπιθανώτατον εἰ μὴ ἀδύνατον σχεδὸν φαίνεται, ὅτι εἰς τηλικαύτην πλημμέλειαν ὁ πρῶτος ὑπέπεσεν, ἔχων μάλιστα πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἑρμηνευόμενον ἀριστοτελικὸν χωρίον, βεβαίως δὲ καὶ τὰ συμφραζόμενα (Κεφ. 42 καὶ ἐφεξῆς μέχρι τέλους τοῦ τόμ. Γ'), ἐν οἷς πᾶσι μυριάκις, ὡς εἰπεῖν, ἀπαντᾷ τὸ ῥῆμα κληροῦν-κληροῦσθαι, κατά τε ἑνικὸν καὶ πληθυντικὸν ἀριθμὸν (κληροῦται, κληροῦνται, κληροῖ, κληροῦσι), καὶ κατὰ περίφρασιν (κλήρῳ καθιστᾶσιν (1) Κεφ. 52. 1), καὶ κατὰ μετοχὴν κεκληρωμένοι κατὰ φυλὰς Κεφ. 48) σαφῶς δὲ διακρίνονται οἱ ἄρχοντες εἰς κληρωτοὺς καὶ χειροτονητούς, ὁριζομένου ὅτι «ἅπαντες .. δοκιμασθέντες ἄρχουσιν» (Κεφ. 55. 2) (2) διαρρήδην δὲ μετὰ τὸν κατάλογον τῶν διαφόρων ἀρχῶν, ἐν οἷς καὶ οἱ λογισταὶ καὶ οἱ συνήγοροι, ἐπαναλαμβάνεται (Κεφ. 55. 1): «αὗται μὲν οὖν αἱ ἀρχαὶ κληρωταί τε καὶ κύριαι τῶν εἰρημένων πράξεών εἰσιν». Ἔπειτα αὐτὴ ἡ παράφρασις μηνύει ἄνδρα ἔμπειρον τοῦ Ἕλληνος λόγου, δὸς δ' εἰπεῖν καὶ τῶν νομικῶν πραγμάτων ἐπιστήμονα, εἶνε δὲ καθ' ἡμᾶς πιθανώτερον ὅτι οὐδὲ κληροῦνται ἔγραψεν, ἀλλὰ κληροῦσιν ἁπλῶς, ὡς κεῖται μὲν ἐν τῷ ἀριστοτελικῷ χωρίῳ, ὑπεμφαίνουσι δὲ καὶ αἱ κακῶς ἐν τῷ χ'/φῳ κείμεναι δοτικαί: καὶ ἄλλοις δέκα συνηγόροις, ἃς ὀρθῶς ὁ Houtsma εἰς αἰτιατικὰς μετέγραψεν.

Ἀκολούθως τούτοις εἰκάζομεν ὅτι ὁ ἡμέτερος ἐρανιστὴς δυοῖν θάτερον ἔπαθεν, ἢ κακῶς παρὰ τῷ παραφράστῃ ἀντὶ ΚΛΗΡΟΥϹΙΝ - ΑΙΡΟΥϹΙΝ ἀναγνούς, τὸ δεύτερον τοῦτο εἰς αἱροῦνται αὐτὸς διωρθώσατο, ἢ τὸ ῥῆμα ὅλως ἐλλεῖπον εὑρών, ἅτε δὴ (καθὰ καὶ ἐν τῷ προκειμένῳ ἀριστοτελικῷ χωρίῳ, τῷ γνησίῳ δῆλα δὴ) ἐν τοῖς ἡγου-

(1) Τῇ αὐτῇ δὲ κατὰ περίφρασιν ἐκφορᾷ: τὰς ἀρχὰς αἱρέσει ἢ κλήρῳ καθιστάναι, πολλάκις ὁ Ἀριστοτέλης χρῆται καὶ ἐν Πολιτικ. βιβλ. Δ', κεφ. ιδ' καὶ ιγ'. τὰ περὶ τὴν κατάστασιν ἐν γένει τῶν ἀρχῶν πραγματευόμενος.

(2) Πρβλ. Αἰσχίν. κ. Κτησιφ. § 15.

μένοις κείμενον, οἴκοθεν διὰ τοῦ αἱροῦνται ἀνεπληρώσατο, ἴσως μάλιστα καὶ δοξάζων ὅτι οἵ τε λογισταὶ καὶ οἱ συνήγοροι ἦσαν ἄρχοντες αἱρετοί. Διότι, μηδὲ τοῦτο φανῇ τινι παράδοξον, ἐν τῷ ἐσχάτως παρηκμακότι ἑλληνισμῷ, ὑπῆρχον μὲν οἱ διδάσκοντες ὅτι οἱ λογισταὶ αἱρέσει καθίσταντο (1), ὑπῆρχον δὲ φαίνεται καὶ οἱ δοξάζοντες ὅτι παρ' Ἀθηναίοις αἱ πλεῖσται τῶν ἀρχῶν ἦσαν οὐχὶ κληρωταὶ ἀλλὰ χειροτονηταί· τοιοῦτό τι τοὐλάχιστον συνάγεται ἐκ τοῦ ἐν τῷ Πατμιακῷ λεξικῷ σ. 14 σχολίου: «Κληρωτὴ ἀρχή: Ἡ κλήρῳ διδομένη, παρόσον χειροτονηταὶ ἦσαν [αἱ] (2) ἀρχαί».

Ὡς ἤδη παρετηρήσαμεν (3) ἐν Ἀθήναις ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Ἀριστοτέλους δύο ὑπῆρχον ὁμώνυμοι ἀρχαὶ λογιστῶν, ἀμφότεραι κληρωταί, ἡ τῶν τῆς Βουλῆς, ἀρχὴ καθαρῶς διοικητική, ἀναλογοῦσά πως, εἰ καὶ πάνυ πόρρωθεν, τῷ παρ' ἡμῖν Γενικῷ Λογιστηρίῳ, καὶ ἡ τῶν τῆς Ἐγκυκλ. Διοικήσεως, ἀρχὴ δημοσία ὠργανωμένη δικαστικῶς, ὡσαύτως πόρρωθεν ἔν τισιν ἀντιστοιχοῦσα τῷ ἡμετέρῳ Ἐλεγκτικῷ Συνεδρίῳ (4). Περὶ ἀμφοτέρων δὲ τῶν συναρχιῶν τούτων, ἐπίσης δὲ καὶ περὶ Εὐθύνων ἱκανῶς ἤδη διελάβομεν ἐν Ἀθηνᾶς τόμ. ΙΑ' σ. 361-377, ἑρμηνεύοντες τὰ παρ' Ἀριστοτέλει ἐν Ἀθην. Πολιτείᾳ σχετικὰ χωρία (Κεφ. 48, 3-5. 54, 2) καὶ δεικνύντες τὰς μεταξὺ τῶν ἀρχῶν τούτων κυριωτάτας διαφοράς.

Ἐδείχθη ἤδη ἐκ τῆς πρὸς τὴν προκειμένην γλῶσσαν ἀντιβολῆς τοῦ ἀντιστοίχου χωρίου τῆς Ἀθην. Πολιτείας, ὅτι τὰ περὶ ἀνακρίσεως ὑπὸ τῶν Λογιστῶν τῆς ἐγκ. διοικήσεως καὶ περὶ συναναχρίσεως

(1) Σχολ. Αἰσχίν. III. 15: «ἄρχοντες ἦσαν δέκα ᾑρημένοι καλούμενοι λογισταί, οἷς λόγον οἱ ὑπεύθυνοι τῶν διαχειρισθέντων ἐδίδοσαν· καὶ ἐδίκαζον αὐτοὶ τὰς εὐθύνας». Ἄλλως οὐδ' αὐτὸς ὁ Πολυδεύκης φαίνεται διαφυγὼν παρόμοιον πταῖσμα ἐν οἷς ἀκαταλήπτοις περὶ εὐθύνων διδάσκει ἐν Η. 100, οὑτωσὶ λέγων: «οἱ δ' εὔθυνοι, ὥσπερ οἱ πάρεδροι, τοῖς ἐννέα ἄρχουσι προσαιροῦνται. οὗτοι δ' εἰσπράσσουσι καὶ τοὺς ἔχοντας».

(2) Οὕτω κατὰ διόρθωσιν τοῦ μακαρίτου Σακκελίωνος.

(3) Ἀνωτέρ. § 3 ἐν λ. Ἀλογίου δίκη.

(4) Ὁ Dareste, ἐν ἑτέρῳ καλλίστῳ αὐτοῦ συγγράμματι ἐπιγραφομένῳ La Science du Droit en Grèce (Paris, 1893) σ. 182 τὰ τῶν Λογιστῶν (auditeurs des comptes) τῆς Βουλῆς ἔργα νομίζει ἀναλογοῦντα πρὸς τὰ τῆς παρὰ γάλλοις καλουμένης comptabilité administrative, τὰ δὲ τῶν Εὐθύνων πρὸς τὰ τῆς compt. contentieuse. Περὶ δὲ τῶν τῆς Ἐγκ. διοικήσεως Λογιστῶν οὐδένα θεσμὸν ἀνάλογον παρὰ γάλλοις εὑρίσκων, ἁπλῶς παρατηρεῖ (σ. 185) ὅτι πρέπει νὰ φυλαττώμεθα νὰ συγχέωμεν αὐτοὺς πρὸς τοὺς Λογιστὰς τῆς Βουλῆς.

ὑπό τε τούτων καὶ τῶν Συνηγόρων, ἐλλείποντα ἐκ τοῦ ἀριστοτελικοῦ βιβλίου, προσετέθησαν ἔξωθεν χάριν ἑρμηνείας ἢ πρὸς κρείττονα διασάφησιν τοῦ κειμένου. Τὴν ἑρμηνείαν δὲ ταύτην καλλίστην νομίζομεν, ὅπως δή ποτε κἂν τὸ ρ. ἀνακρίνειν ἐκλάβωμεν, εἴτε ἐν τῇ κοινῇ αὐτοῦ ἐννοίᾳ, τοῦ ἐξετάζειν ἁπλῶς τὰς πράξεις καὶ τοὺς λογισμοὺς τῶν ὑπευθύνων, εἴτε καὶ μάλιστα ἐν τῇ εἰδικωτέρᾳ καὶ νομικῇ σημασίᾳ τῆς κατὰ τὸ ἀττικὸν δίκαιον ἀνακρίσεως, περιλαμβανούσης πάσας τὰς πράξεις τῆς διαδικασίας, μέχρι τῆς εἰσαγωγῆς τῆς δίκης ἐνώπιον τοῦ ἁρμοδίου δικαστηρίου (1)· διότι οἱ τῆς ἐγκ. διοικήσεως Λογισταί, εἰδικὴν ἀσκοῦντες ἐπὶ τῶν ὑπευθύνων ἁρμοδιότητα, εἶχον ἡγεμονίαν δικαστηρίου, αὐτοὶ μόνοι καὶ αὐτεπαγγέλτως, ὡς νῦν λέγομεν, μετὰ προηγουμένην δ' ἀνάκρισιν, τὰς εὐθύνας εἰς τὸ δικαστήριον εἰσάγοντες (2).

Διδάσκει δ' ὅμως περὶ τῶν Συνηγόρων ὁ ἡμέτερος γραμματικὸς ὅτι οὗτοι «συνανακρίνουσι τούτοις» (τοῖς Λογισταῖς δῆλα δή), ὅτι δὲ «οἱ τὰς εὐθύνας διδόντες παρὰ τούτοις (τοῖς τε Λογισταῖς καὶ τοῖς Συνηγόροις τουτέστιν) ἀνακρίνονται πρῶτον». Εἰσὶν ἆρά γε ἀκριβέστατα ταῦτα, κατὰ πλήρη νομικὴν ἀκρίβειαν εἰρημένα, ἢ αὐθαίρετα γραμματικοῦ αὐτοσχεδιάσματα, ἀλλότρια τοῦ παραφραζομένου ἀριστοτελικοῦ χωρίου; Ἐν ἄλλοις λόγοις, οἱ Συνήγοροι οὗτοι ἤσκουν ὄντως ἔργα ἀνακριτικά, ταῦτα δ' ἀεὶ καὶ ἐν πᾶσιν ἐν συνεργίᾳ μετὰ τῶν Λογιστῶν, ὡς φαίνεται διδάσκον τὸ Κανταβρ. λεξικόν, ἢ διακεκριμένως καὶ μόνον ὁσάκις τῶν ὑπευθύνων τις ὑπὸ τῶν Λογιστῶν ἐφωρᾶτο γενόμενος ἔνοχός τινος τῶν ὑπὸ τοῦ νόμου προβλεπομένων ἀδικημάτων οἷον κλοπῆς, δώρων ἢ ἀδικίου; (3).

(1) Ἁρποκρ. ἐν λ. ἀνάκρισις

(2) Ἀλλὰ ταῦτα ὡς πρὸς τὰς ὁριστικὰς μόνον εὐθύνας, τὰς εἰς τὸ τέλος ἑκάστου ἐνιαυτοῦ διδομένας, κατὰ τὴν ἔξοδον τῶν ἀρχῶν· διότι, ὡς αὖθις ὁ Ἀριστοτέλης διδάσκει (Κεφ. 48, 4), τὰς ὑπὸ ἰδιωτῶν (κατ' ἔγκλησιν) ἐμβαλλομένας εὐθύνας, τὰς τοῖς Εὐθύνοις ἐγχειριζομένας, εἰσάγουσιν οὐχὶ οἱ περὶ ὧν νῦν ἡμῖν ὁ λόγος Λογισταί, ἀλλὰ τὰς μὲν εἰς τὰ ἴδια ἀφορώσας οἱ δικασταὶ οἱ κατὰ δήμους, τὰς δὲ εἰς τὰ δημόσια οἱ θεσμοθέται. Εἰδικώτερον περὶ τούτων διελάβομεν ἐν Ἀθηνᾶς τόμ. ΙΑ' σ.361 ἑπ.

(3) Τὸ δεύτερον τοῦτο διδάσκει ὁ Gilbert ἐν Ἐγχ. Ἀρχαιολ. (μετάφρ. Ν. Γ. Πολίτου) τόμ. Α' σ. 281: «Ἂν δ' ἐξήλεγχόν τινα (οἱ Λογισταὶ) κατὰ τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ κλέψαντα δημόσια χρήματα ἢ λαβόντα δῶρα ἢ ἀδικήσαντα τὸν δῆμον, ἀφοῦ πρῶτον, ὡς φαίνεται, καὶ οἱ 10 συνήγοροι προανακρίναντες συνωμολόγουν ὅτι ὀρθῶς κατηγοροῦσιν οἱ λογισταί, εἰσῆγον οὗτοι κτλ.». Ἡ διάκρισις αὕτη οὐδαμόθεν ἐξάγεται, οὐδὲ

Πᾶς ὅστις μετ' ἐπιστασίας παρατηρήσει τὸ ἀντίστοιχον χωρίον τῆς Ἀθην. Πολιτείας, εὐθέως πεισθήσεται ὅτι ὁ παραφράστης ἠκολούθησε πιστότατα τῷ ἀριστοτελικῷ χωρίῳ, ἴσως πέρα τοῦ δέοντος συνεπτυγμένῳ, καὶ διὰ τοῦτο δυναμένῳ νὰ παράσχῃ πράγματα τοῖς ἑρμηνευταῖς: «κληροῦσι δὲ . . . καὶ λογιστὰς δέκα καὶ συνηγόρους τούτοις δέκα, πρὸς **οὓς ἅπαντας** ἀνάγκη τοὺς τὰς ἀρχὰς ἄρξαντας λόγον ἀπενεγκεῖν. **οὗτοι** γάρ εἰσιν οἱ **μόνοι** τοῖς ὑπευθύνοις λογιζόμενοι, καὶ τὰς εὐθύνας εἰς τὸ δικαστήριον εἰσάγοντες κτέ.». Σημειωτέον δ' ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης οὐδὲν ἄλλο περαιτέρω διδάσκει οὔτε περὶ τῶν Συνηγόρων οὔτε περὶ τῶν ἔργων αὐτῶν.

Ὡς ἐν τῇ παραφράσει βλέπομεν, τὸ ἅπαντας, καίπερ ἀμέσως τῷ οὓς ἀκολουθοῦν καὶ εἰκότως δυνάμενον πρὸς αὐτὸ ν' ἀναφέρηται (: πρὸς οὓς ἅπαντας), ὅμως ὁ γραμματικὸς ὀρθῶς ποιῶν, ἀνήνεγκεν εἰς τὰ ἑπόμενα: τοὺς τὰς ἀρχὰς ἄρξαντας, οὕτω δὲ παρέφρασε: «παρ' οἷς (: λογισταῖς) διαλογίζονται πᾶσαι αἱ ἀρχαὶ κτέ.». Τὸ δὲ οὓς αὐτό, εἴς τε τοὺς Λογιστὰς καὶ τοὺς Συνηγόρους συγχρόνως ἀναφερόμενον, ὁ παραφράστης ὅμως, ἵνα διασαφήσῃ τὰ πράγματα, κεχωρισμένως ἡρμήνευσε, τοῦτο μὲν καὶ πρώτιστα εἰπὼν ὅτι πρὸς τοὺς Λογιστὰς πᾶσαι αἱ ἀρχαὶ διαλογίζονται — εὐλόγως δὲ διότι οὗτοι κυρίως εἰσὶν ἡ εὐθύνουσα ἀρχὴ — τοῦτο δ' ἀμέσως προστιθείς, ἵνα καταδείξῃ τὴν συνεργίαν ἢ τὸ σύγχρονον τῆς ἐνεργείας τούτων καὶ τῶν Συνηγόρων, ὅτι τοῖς Λογισταῖς τούτοις οἱ δέκα Συνήγοροι συνανακρίνουσι(1) τοὺς τὰς ἀρχὰς ἄρξαντας. Τέλος δὲ τὸ οὗτοι, τοῦ αὐτοῦ ἀριστοτελικοῦ χωρίου, ὡσαύτως δυνάμενον καὶ πρὸς τοὺς Συνηγόρους νὰ νοηθῇ, ἐξήνεγκε μὲν διὰ τῆς αὐτῆς ἀντωνυμίας (: τούτοις), διὰ τῆς συντακτικῆς ὅμως τοῦ λόγου πλοκῆς πράγματι πρὸς τοὺς Λογιστὰς μόνον ἀνήνεγκεν : « καὶ οἱ τὰς εὐθύνας διδόντες παρὰ τούτοις (τοῖς Λογισταῖς δῆλα δή, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς εὐθὺς παρα-

νομίζομεν ὀρθὸν νὰ παραδεξώμεθα ὅτι ἡ καταδικαστικὴ γνώμη τῶν Λογιστῶν ἤρτητο δῆθεν ἐκ τῆς μεταγενεστέρας ἀνακρίσεως καὶ συγκαταθέσεως τῶν Συνηγόρων.

(1) Πρβλ. Bekk. Ἀνέκδ. σ. 301: «Συνήγοροι ἄρχοντες ἦσαν κληρωτοί, οἳ τοῖς Λογισταῖς **ἐβοήθουν** πρὸς τὰς εὐθύνας τῶν ἀρξάντων τινὰ ἀρχήν». Τὸ κάλλιστον μαρτύριον τοῦτο φαίνεται διαλαθὸν ἄχρι τοῦδε τοὺς ἐκδότας τῆς Ἀριστοτελ. Ἀθην. Πολιτείας.

χρῆμα ἡγουμένης προτάσεως :ʽ καὶ ἄλλους δέκα συνηγόρους, οἵτινες συναναχρίνουσι τούτοις') ἀνακρίνονται πρῶτον, εἶτα ἐφίενται εἰς τὸ δικαστήριον». Ἀλλὰ διατί ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ φράσει παρέλιπε τὸ σημαντικώτατον ἐκεῖνο παρ' Ἀριστοτέλει: μόνοι; Κατ' οὐσίαν, νομίζομεν, οὐδεμία ἐγένετο παράλειψις, ἁπλῆ δὲ μόνον ἀντικατάστασις τῆς λέξεως ταύτης διὰ τοῦ: πρῶτον, τοῦ γραμματικοῦ ἐπίσης ἐμφαντικῶς, εἰ καὶ δι' ἄλλων λέξεων, δηλώσαντος τὸ νόημα τοῦ Ἀριστοτέλους, ὅτι τουτέστιν οὐχί τις ἄλλος τῶν ἀρχόντων (οἷον λ.χ. οἱ κατὰ δήμους δικασταὶ ἢ οἱ θεσμοθέται ἐπὶ τῶν ἐν Κεφ. 48, 3-5 μνημονευομένων εὐθυνῶν), ἀλλ' οἱ περὶ ὧν νῦν ἡμῖν ὁ λόγος Λογισταί, ἀφ' οὗ πρῶτον ἀνακρίνωσι τοὺς ὑπευθύνους, εἶτα εἰσάγουσιν αὐτοὺς εἰς τὸ δικαστήριον.

Κατὰ ταῦτα, ἅπερ ἡμεῖς τοὐλάχιστον ὑπολαμβάνομεν ὡς ὀρθά, ἄλλως τε καὶ ἐν ἐλλείψει ἄλλοθεν ἄλλων πληρεστέρων εἰδήσεων, οἱ Συνήγοροι οὗτοι φαίνονται ὄντες εἶδός τι εἰδικῆς ταῖς ἐτησίαις εὐθύναις εἰσαγγελικῆς ἀρχῆς, ἥτις ἔργον εἶχε νὰ συναναχρίνῃ μὲν μετὰ τῶν Λογιστῶν πάντας τοὺς ὑπευθύνους, νὰ συμπαρίσταται δὲ κατὰ τὴν δόσιν ἐν γένει τῶν τε λόγων καὶ τῶν εὐθυνῶν, ἵν', ὡς εἰκός, διατελῇ ἐν πλήρει καὶ ἀμέσῳ γνώσει πασῶν τῶν λεπτομερειῶν τῶν ἐκ τοῦ ἐλέγχου, εἶτα δέ, εἰσαγομένων ὑπὸ τῶν Λογιστῶν τῶν εὐθυνῶν εἰς τὸ δικαστήριον, νὰ ὑποστηρίζῃ τὴν τυχὸν διατυπωθεῖσαν κατηγορίαν, συνηγοροῦσα τῇ πόλει τὰ δίκαια (1).

Παρ' Ἁρποκρατίωνι, ὃν ὡς πλειστάκις ἄχρι τοῦδε παρετηρήσαμεν, ἀνέλαβεν ἵνα διὰ προσγραφῶν ἐν τοῖς μετωπίοις συμπληρώσῃ ὁ ἡμέ-

(1) Ἀνάλογά τινα περὶ τῶν ἔργων τῶν Λογιστῶν καὶ Συνηγόρων τούτων διδάσκει τὸ ἐν CIA. II, 578 δημοτικὸν ψήφισμα τῶν Μυρρινουσίων: «ὀμνύναι δὲ τὸν ὅρκον καὶ τὸν λογιστὴν λογιεῖσθαι ἃ ἄν μοι δοκεῖ ἀνηλωκέναι, καὶ τοὺς συνηγόρους συνηγορήσειν τῷ δήμῳ τὰ δίκαια καὶ ψηφιεῖσθαι ἃ ἄν μοι δοκεῖ δικαιότατα εἶναι· τῷ δὲ εὐθύνῳ μὴ ἐξεῖναι ἐξελεῖν τὴν εὔθυναν, ἐὰν μὴ τοῖς πλέοσιν δόξει τῶν δέκα τῶν αἱρεθέντων διαψηφιζομένοις κρύβδην».

Οἱ τῆς ἐγκ. διοικήσεως Λογισταὶ καὶ Συνήγοροι βεβαίως ὤμνυον καὶ οὗτοι ἀνάλογόν τινα ὅρκον πρὸς τῷ λίθῳ τῷ ἐν τῇ ἀγορᾷ, καθ' ὃν χρόνον καὶ οἱ ἄλλοι ἄρχοντες, πρὸ τῆς εἰσόδου αὐτῶν εἰς τὴν ἀρχήν. Φαίνεται δ' ἡμῖν πιθανόν, κατ' ἀναλογίαν κρίνουσιν ἐκ τοῦ ἄνω ψηφίσματος, ὅτι καὶ οἱ Λογισταί, ἐπὶ παραπομπῆς τινος τῶν ὑπευθύνων εἰς τὸ δικαστήριον ἕνεκα ὡρισμένου ἀδικήματος, τὴν ἀπόφασιν αὐτῶν ταύτην ἀπεφαίνοντο κατὰ πλειονοψηφίαν· τοῦτ' αὐτὸ δ' εἰκάζομεν ὅτι ἐγίγνετο καὶ ἐπὶ ἐγκρίσεως τῶν δοθεισῶν εὐθυνῶν.

τερος, οὐδὲν περὶ τῶν Συνηγόρων τούτων τοῖς Λογισταῖς κεῖται· τὰ δὲ παρ' αὐτῷ ἐν λ. Συνήγοροι φερόμενα: «ἐοίκασι παρ' Ἀθηναίοις τινὲς χειροτονεῖσθαι συνήγοροι ἐπὶ τῷ συναγορεύειν», προφανῶς ὁρῶσιν εἰς τοὺς χειροτονητοὺς συνηγόρους, ὅλως διαφόρους ὄντας, εἰς οὓς δὲ καὶ μόνους πιθανῶς ἀναφέρονται καὶ τὰ ἐν ἀρχῇ τοῦ σχολίου εἰς Ἀριστοφ. Σφῆκ. στ. 691 περὶ μισθοῦ συνηγορικοῦ (1).

Πρὸς δόσιν τῶν ὁριστικῶν εὐθυνῶν τούτων ὑπῆρχε βεβαίως προθεσμία τις νόμιμος, ἧς ἐντὸς αἱ ἕναι ἀρχαὶ ταῖς νέαις ὑπεξιοῦσαι, ὤφειλον ἅπασαι λόγον ἀπενεγκεῖν πρὸς τοὺς Λογιστάς, ὅπως, μετὰ τὸν προσήκοντα ἔλεγχον καὶ τὴν πλήρωσιν τῶν ἀναγκαίων διατυπώσεων, κηρυχθῶσι νομίμως ἀπολύσιμοι (2).

Περὶ τῆς προθεσμίας ταύτης οὐδὲν λέγει ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Ἀθην. Πολιτείᾳ, καθόσον δὲ γιγνώσκομεν, οὐδ' ἄλλος τις τῶν παλαιῶν. Μόνος ὁ Ἁρποκρατίων ἐν λ. Λογισταὶ καὶ Λογιστήρια διδάσκει ὅτι οἱ Λογισταὶ «τὰς εὐθύνας τῶν διῳκημένων ἐκλογίζονται ἐν ἡμέραις τριάκοντα, ὅταν τὰς ἀρχὰς ἀποθῶνται οἱ ἄρχοντες», ἐξ οὗ ἕπεται ὅτι αὕτη ἦν κατὰ κανόνα τριακονθήμερος, τοὐλάχιστον διὰ τὰς κατ' ἐνιαυτὸν ἕκαστον ἐκλεγομένας ἀρχάς (3), ἀρχομένη ἀπὸ τῆς ἐπιούσης τῆς λήξεως τοῦ ἐνιαυτοῦ τῆς ἀρχῆς, ὅτε αἱ νέαι ἀρχαὶ ταῖς παλαιαῖς διεδέχοντο (4).

Εἴπομεν ἤδη ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ὅτι παρελθούσης ἀπράκτου τῆς

(1) Σχολ. Ἀριστοφ. Σφ. 691: «ἐλάμβανον γὰρ οἱ ῥήτορες δραχμὴν ὅτε συνηγόρουν ὑπὲρ τῆς πόλεως ἢ ὑπὲρ ἄλλου τινός· ἐκ τούτου δὲ φαίνεται ὅτι μισθοφόρος ἦν ἡ ἀρχή». Εὐθὺς δ' ἀκολούθως ἕπεται: «κληρωτοὺς δὲ γενομένους δέκα συνηγόρους Ἀριστοτέλης φησίν», ἐξ οὗ δείκνυται ὅτι καὶ ὁ Σχολιαστὴς ἀντιδιέστειλε τούτους πρὸς ἐκείνους.

(2) Πατμ. λεξ. Σακελλ. σ. 150: «Ἀπολύσιμοι ἀρχαί· αἱ ἀπολυθεῖσαι καὶ μὴ οὖσαι ὑπεύθυνοι». Σημειωτέον ὅμως ὅτι, καθὰ ἄλλως καὶ ὁ Riemann ἤδη παρετήρησεν ἐν Bull. Corr. Hellén. τόμ. Α' σ. 189, τῆς λ. ἀπολύσιμος ἓν μόνον παράδειγμα φέρεται ἐν τοῖς λεξικοῖς τὸ παρ' Ἀντιφῶντι τετραλ. Γ', δ', § 9: «μηδὲν ἀπολύσιμον μᾶλλον ἢ καταλήψιμον . . . αὐτὸν ὄντα». Ἀλλ' ὅπως δή ποτε ἐνταῦθα βεβαίως ἔχει ἣν ἔννοιαν ἀπέδομεν αὐτῇ κατὰ πληθυντ. ἀριθμὸν ἐξενηνεγμένῃ, συνημμένῃ δὲ τῷ ἀρχαί.

(3) Διότι αἱ ἐκτάκτως ἐκλεγόμεναι ἀρχαί, ὅσαι μάλιστα καθίσταντο πρὸς ἔργα πρόσκαιρα, ἴσως ἐδίδοσαν λόγον καὶ εὐθύνας ἐνωρίτερον, εὐθὺς δῆλα δὴ μετὰ τὸ πέρας τῶν ἔργων αὐτῶν, ὑπαρχούσης ὡς εἰκὸς καὶ ταύταις προθεσμίας τινὸς πρὸς τοῦτο.

(4) Περὶ τοῦ χρόνου τῆς εἰσόδου τῶν νέων ἀρχῶν ὅρ. Γίλβερτ, αὐτόθ. (μετάφρ. Ν. Γ. Πολίτου) τόμ. Α' σ. 273 ἑπ.

τριακονθημέρου ταύτης προθεσμίας, ἐχώρει ἡ γρ. ἀλογίου (1) κατὰ τοῦ ἄρχοντος τοῦ μὴ δόντος λόγον τοῖς Λογισταῖς, συγχρόνως δ' ἐξηνέγκομεν τὴν εἰκασίαν ὅτι πιθανῶς ἡ γραφὴ αὕτη ἥρμοζεν εἰδικώτερον κατὰ μόνων τῶν ἐχόντων διαχείρισιν δημοσίων χρημάτων, παραλιπόντων δὲ νὰ διδῶσιν ἐμπροθέσμως τοὺς λογισμοὺς τῆς διαχειρίσεως αὐτῶν. Τοῦτο δ' εἰκάζομεν οὐ μόνον ἐκ τοῦ παρὰ τοῖς γραμματικοῖς ὁρισμοῦ τῆς γρ. ἀλογίου, ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἐτύμου τῆς λέξεως, τέλος δὲ καὶ ἐκ τῆς συνήθους ἐν τοῖς δημοσίοις γράμμασι διακρίσεως τοῦ λόγου ἢ τῶν λόγων ἀπὸ τῶν εὐθυνῶν, ὡς διαφόρων ὅλως πραγμάτων. Ἐννοεῖται δ' ὅτι διαρκούσης ἔτι τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος προθεσμίας ἡ ἀλογίου ἦν ἀπαράδεκτος.

Ἀλλὰ παρὰ Πολυδεύκει ἐν Η. 45 εὑρίσκομεν καὶ ἕτερον ἀπαράδεκτον: «ἡ δ' εὔθυνα χρόνον εἶχεν ὡρισμένον, μεθ' ὃν οὐκέτ' ἐξῆν ἐγκαλεῖν». Τίς ὅμως ὁ χρόνος οὗτος; Δυστυχῶς ὁ Πολυδεύκης οὐδὲν περὶ τούτου λέγει, τὸ δ' ὅλον χωρίον εἶνε μὲν συγκεχυμένον καὶ ἀσαφές, ἄλλως δὲ φαίνεται καὶ νοσοῦν (2). Ὅπως δή ποτε ὅμως εἶνε καὶ οἴκοθεν πιθανὸν ὅτι ὁ ἀθηναῖος νομοθέτης, ἵνα προφυλάξῃ τοὺς ἄρχοντας κατὰ τῶν εἰς τὸ διηνεκὲς ἐγκλήσεων, ἔθηκέ τινα προθεσμίαν, ἧς παρελθούσης οὐδενὶ ἔτ' ἐξῆν ἐμβαλεῖν εὔθυναν καθ' οἵας δήποτε τῶν ἀρχῶν, μετὰ τὴν προσήκουσαν ὡς εἰκὸς δόσιν τῶν εὐθυνῶν. Ὅτι δ' ἔπειτα καὶ δι' ἄλλον ἔτι λόγον προσῆκον ἦν νὰ ὑπῆρχε τέρμα τι εἰς τὰς τῶν ἀρχόντων εὐθύνας, διότι διαρκουσῶν αὐτῶν, ἴσως δὲ καὶ τῆς πρὸς ἐμβολὴν εὐθύνης προθεσμίας, οἱ ἄρχοντες πολλαχῶς ἦσαν ὑπὸ τοῦ νόμου δεδεσμευμένοι, μὴ δυνάμενοι μήτε ἀποδημεῖν, μήτε τὰ ἑαυτῶν διαθέσθαι, μήτ' ἄλλα πολλά (3), ἵνα κατ' Αἰσχίνην εἴπωμεν.

Ταῦτα συνδυάζων τις πρὸς τὰ ἐν τῇ Ἀθην. Πολιτείᾳ Κεφ. 48. 4

(1) Ἐν Ἀθηνᾶς τόμ. ΙΑ' σ. 46 ἑπ.

(2) Ἴσως δ' οὕτω θεραπευτέον· χρώμεθα δὲ τῇ τοῦ Βεκκήρου ἐκδόσει (1846): «Εὔθυνα δὲ κατὰ τῶν ἀρξάντων ἢ πρεσβευσάντων ἦν· [εἰ] μὲν περὶ χρημάτων, πρὸς τοὺς εὐθύνους καὶ τοὺς λογιστὰς (οἱ δ' ἦσαν δέκα), [εἰ] (ἀντὶ τοῦ: ἦν) δὲ περὶ ἀδικημάτων, πρὸς τοὺς δικαστάς. ἡ δ' εὔθυνα χρόνον εἶχεν ὡρισμένον, μεθ' ὃν οὐκέτ' ἐξῆν ἐγκαλεῖν. ἰδίως δὲ ἡ κατὰ τῶν πρεσβευτῶν γραφὴ παραπρεσβείας ἐλέγετο».

(3) Αἰσχ. κ. Κτησιφ. § 21 ἑπ. Δημοσθ. κ. Τιμοκρ. ἐν ὅρκῳ ἡλιαστῶν § 150. Πρβλ. Βεκκ. Ἀνέκδ. σ. 247. Γνωστότατον δ' εἶνε καὶ τὸ μὴ στεφανοῦν τὸν ὑπεύθυνον πρὶν ἂν λόγον καὶ εὐθύνας δῷ τῆς ἀρχῆς. Αἰσχ. αὐτόθ. § 11-12. CIA. II, 114. 329,

κείμενα, ἐδύνατο ν' ἀποφήνηται τὴν γνώμην ὅτι ἦν ὁ Πολυδεύκης σιωπῇ προθεσμίαν, ταύτην ὁ Ἀριστοτέλης ὁρίζει εἰς ἡμέρας τρεῖς (1), ὅτι δ' αὕτη ἄρχεται ἀφ' ἧς ὁ ὑπεύθυνος ἔδωκε τὰς ὁριστικὰς ἢ ἐνιαυσίους εὐθύνας ἐν τῷ δικαστηρίῳ, ὑπὸ τῶν Λογιστῶν τῆς ἐγκ. διοικήσεως εἰσαχθείς, κατὰ τὰ ἐν Κεφ. 54. 2 εἰδικώτερον διδασκόμενα (2).

(1) Ὁ Wilcken ἀντί: γ̄ ἡμερῶν, ἀνέγνω: τ̄ ἡμερῶν, ὅπερ ὅμως οὐ φαίνεται πιθανόν. Τὸ Γ: τριῶν ἡμερῶν, δύναται νὰ ἔχῃ ὀρθῶς, ὡς ἄλλως κοινῶς ὑπολαμβάνεται· ἡ τριήμερος ὅμως προθεσμία αὕτη, ἡμῖν τοὐλάχιστον, φαίνεται λίαν σύντομος· τούτου δ' ἕνεκα καὶ ἐπειδὴ ἤδη τὸ αὐτὸ γράμμα ὑπὸ τοῦ W., ὡς εἴρηται, ἀνεγνώσθη Τ: 300 ἡμερῶν, ὅπερ πάντως μηνύει ἀσάφειάν τινα ἐν τῇ γραφῇ τοῦ παπύρου, ἐτολμήσαμεν νὰ παρακαλέσωμεν τὸν κ. Κενυῶνα ἵν' ἐξετάσῃ μὴ τυχὸν τὸ ἀληθὲς εἶνε Λ: 30 ἡμερῶν, ἀτελῶς πως γεγραμμένον ἴσως. Ὁ δὲ σοφὸς ἀνὴρ εὐμενέστατα ὡς πάντοτε τῇ ἡμετέρᾳ ἱκεσίᾳ ἐνδιδούς, ἐπανεξήτασε μὲν τὸν πάπυρον, ἀπήντησε δ' ἡμῖν ὅτι τὸ ὑφ' ἡμῶν εἰκαζόμενον Λ δὲν εὑρίσκει ἀδύνατον, καίπερ μὴ τελέως ἔχον τὸ ἐν τῷ παπύρῳ σύνηθες σχῆμα τοῦ γράμματος τούτου, ὅτι δ' ἐξακολουθεῖ μὲν κλίνων νὰ πιστεύῃ ὅτι ὁ ἀντιγραφεὺς προέθετο νὰ γράψῃ Γ, ὅτι δ' ὅμως ἐὰν τοῦτο μὴ ἀληθὲς ᾖ, τότε καὶ αὐτὸς ἤθελε προτιμήσει τὸ ὑφ' ἡμῶν προτεινόμενον Λ. Δυστυχῶς ἐξ ἄλλων πηγῶν οὐδεμίαν ἐπὶ τοῦ παρόντος ἔχομεν ἐπικουρίαν, ἐν τῇ ἀμφιβολίᾳ δ' ὄντες, προσῆκον εἶνε νὰ δεχώμεθα τὴν ὑπὸ τοῦ σοφοῦ βρεταννοῦ γενομένην ἀνάγνωσιν, ἣν ἄλλως καὶ ὁ κριτικώτατος Βλάσσιος καὶ οἱ ἄλλοι ἐπιφανεῖς ἐκδόται ὡς ὀρθὴν ἐξεδέξαντο.

(2) Ὁ Γίλβερτ (ἔνθ' ἀνωτέρ. σ. 282), καίπερ ἐν τῷ κειμένῳ διδάσκων ὅτι ἡ πρὸς ἐμβολὴν εὐθύνης προθεσμία ἦν τριήμερος, ἀρχομένη ἀπὸ τῆς ἀποφάσεως τοῦ δικαστηρίου, ὅμως ἐν τῇ ὑπὸ τὴν αὐτὴν σ. 282 σημ. (1) προστίθησι: «Καὶ μετὰ ταῦτα δὲ ὁ βουλόμενος τῶν Ἀθηναίων εἶχεν ἐξουσίαν νὰ ἀμφισβητήσῃ τὴν ἀκρίβειαν τῶν λογαριασμῶν τοῦ δόντος τὰς εὐθύνας», πρὸς ἀπόδειξιν δὲ τούτου ἐπικαλεῖται, Αἰσχ. κ. Κτησιφ. § 23. Δημοσθ. π. τ. στεφ. § 117 καὶ Βεκκ. Ἀνέκδ. σ. 245. 6. Ἂν ὁ ἀοίδιμος συγγραφεὺς διὰ τούτων ἐνόει ὅτι καὶ μετὰ τὴν πάροδον τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος τριημέρου προθεσμίας ἐδύνατο νὰ ἐμβληθῇ εὔθυνα, τοῦτο φαίνεται ἡμῖν ὅλως ἀπίθανον, ἅτε φανερῶς ὑπεναντίον πρὸς τὴν περὶ ἐμπροθέσμου διάταξιν τοῦ νομοθέτου. Ἄλλως δὲ ἐκ τῶν παρασημειουμένων πρὸς ἀπόδειξιν μαρτυρίων οὐδὲν τοιοῦτον συνάγεται. Ἴσως μάλιστα εἰς τὸ ἀντίθετον συμπέρασμα θὰ ἐδύνατό τις ἐκ τῶν χωρίων τούτων εὐλογώτερον νὰ καταλήξῃ, ἰσχυριζόμενος ὅτι, ἀκριβῶς διότι ἀμφότεροι οἱ ῥήτορες ἐπικαλοῦνται τὴν ἐνώπιον τῶν λογιστῶν διαδικασίαν, ὁ μὲν λέγων: «οὐκοῦν ἐχρῆν σε, ὦ Δημόσθενες, ἐᾶσαι τὸν τῶν λογιστῶν κήρυκα κηρῦξαι τὸ πάτριον καὶ ἔννομον κήρυγμα τοῦτο, τίς βούλεται κατηγορεῖν; Ἔασον ἀμφισβητῆσαί σοι τὸν βουλόμενον», ὁ δέ, διατί οὖν «ὅτε με εἰσῆγον οἱ λογισταί, οὐ κατηγόρεις», μετὰ τὴν ἀπαλλακτικὴν ψῆφον τῶν δικαστῶν, ἐὰν δὲ μηδεμία δήλωσις περὶ κατηγορίας ἐγίγνετο μετὰ τὸ κήρυγμα τοῦ κήρυκος τῶν λογιστῶν, παρήρχετο δὲ ἄπρακτος καὶ ἡ τριήμερος προθεσμία, οὐδεμία ἔτι συνεχωρεῖτο ἔγκλησις. Ἀνάλογον διάταξιν εὑρίσκομεν ἐν Ἀθην. Πολιτεία στ. 35. 11 ἐπ. περὶ κατηγορίας ἐπὶ ψευδομαρτυρίας, ὅτι μετὰ τὸ κήρυγμα: «ἂν ἐπισκήπτωνται οἱ ἀντίδικοι ταῖς μαρτυρίαις», ἂν οὗτοι ἐσιώπων, οἱ δὲ δικασταὶ ἤρχοντο διαψηφιζόμενοι, οὐκέτι ἦν ἐπισκήψασθαι.

Ἡ γνώμη αὕτη, ἥτις εἶνε καὶ ἡμετέρα εἰκασία, δύναταί ποτε ἴσως ν' ἀποδειχθῇ τελέως ὀρθή· τό γε νῦν ὅμως ἔχον καὶ ἄχρις οὗ συμπληρωθῇ ἀσφαλῶς τὸ ἐν Κεφ. 48. 4 τῆς Ἀθην. Πολιτείας λυπηρότατον χάσμα, θὰ ἐξακολουθήσωμεν ἀμφιβάλλοντες. Τῷ ὄντι μόνη ἡ ἀναντίλεκτος ἀνάγνωσις τῆς ἐξιτήλου γενομένης λέξεως: α.....αις ἐν τῷ διειλημμένῳ ἀριστοτελικῷ χωρίῳ (1) θὰ δείξῃ σαφῶς περὶ τίνων ὡρισμένως εὐθυνῶν ἐν αὐτῷ πρόκειται, ἂν περὶ τῶν ἐνιαυσίων ἢ ὁριστικῶν ἢ περὶ τῶν κατὰ τὴν πρυτανείαν ἑκάστην, ὡς ὑπωπτεύσαμεν ἄλλοτε (2).

---

§ 32.

Λύκος ἥρως· ἵδρυτο οὗτος ἐν τοῖς δικαστηρίοις, ᾧ καὶ αὐτὸ τὸ δικαστικὸν ἔνεμον, ὡς Ἰσαῖος ἐν Τεμενικῷ. καὶ **Λύκου δεκὰς** καλεῖται, ὅτι περὶ τὸ ἀφίδρυμα αὐτοῦ κατὰ δέκα γενόμενοι οἱ δικασταὶ ἐδεκάζοντο.

Οὕτως ὁ Houtsina, ἀντὶ τῶν ἐν ἀρχῇ, κατὰ τὸν κώδικα, προδήλως ἡμαρτημένων: «Λύκος ἤρετο ἱδρύματος: οὗτος ἦν ἐν τοῖς δικαστηρίοις· ὠ καὶ αὐτὸ τὸ δικαστικὸν ἔνεμον κτέ.», ἀνθ' ὧν δ' αὖθις πολλῷ κάλλιον ὁ Δοβραῖος ᾔκασε, τούτῳ δ' ἑπόμενος καὶ ὁ Σαούπ-

(1) «Κληροῦσι δὲ καὶ εὐθύνους ἕνα τῆς φυλῆς ἑκάστης, καὶ παρέδρους β' ἑκάστῳ τῶν εὐθύνων, οἷς ἀναγκαῖόν ἐστι ταῖς α.....αις κατὰ τὸν ἐπώνυμον τὸν τῆς φυλῆς ἑκάστης καθῆσθαι κτέ.». Ἡμεῖς πολλὰ πολλάκις μοχθήσαντες οὐδὲν ἱκανῶς πιθανὸν ἐδυνήθημεν δυστυχῶς νὰ εἰκάσωμεν· «δεῖται δὲ τὸ πρᾶγμα, ὡς τελευταῖον ἔγραφεν ἡμῖν ὁ σοφώτατος Βλάσσιος, εὐμενῶς ἀπαντῶν εἰς ἡμέτερον ἐρώτημα, μεγάλης τινὸς εὐστοχίας ἢ (ὅπερ βέλτιον ἔτι) εὐτυχίας, ἣ τάχ' ἂν τινι παραπέσοι ἴσως μηδὲ ζητοῦντι, τοῖς δὲ ζητοῦσιν οὐκ ἐθέλει συμβῆναι». Μὴ τυχὸν ὅμως συμπληρωτέον: ταῖς ΑΙ[Νοκω>]Καῖς (= ἀνοκωχαῖς) ἢ ταῖς ΑΙ[Ναδο>]Καῖς (= ἀναδοχαῖς), ὑπονοουμένου ὡς εἰκὸς ἔξωθεν: τῶν ἀρχῶν; Ὅρ. Σχολ. Σοφοκλ. Τραχιν. 826. Τοιαύτη δέ τις ἀνάγνωσις ἂν ἐγκριθῇ δύναται νομίζομεν νὰ ἑρμηνευθῇ ἀποχρώντως.

(2) Ὅρ. Ἀθηνᾶς τόμ. ΙΑ' σ. 361 ἐπ.

πιος ἐξέδωκε (1): Λύκος ἥρως· ἱδρυμ[έν]ος οὗτος ἦν ἐν τοῖς δικαστηρίοις, ᾧ καὶ αὐτ[ῷ] τὸ δικαστικὸν ἔνεμον κτέ.

Σημειοῦται δ' ὁ ἡμέτερος ἐκδότης καὶ τάδε (2): Immerito editores mihi videntur sollicitasse verba ᾧ καὶ αὐτὸ τὸ δικαστικὸν ἔνεμον· Nauckio enim suspectum videtur ᾧ, Dobraeus pro αὐτὸ legendum censet αὐτῷ.

Πράγματι τὸ ᾧ, ἐν ᾧ τόπῳ κεῖται, κακῶς συνάπτεται πρὸς τὰ ἡγούμενα, τὰ δ' εὐθὺς τούτῳ ἀκολουθοῦντα: καὶ αὐτὸ τὸ δικαστικὸν ἔνεμον, σαφῶς ἐπιδοτικὴν τὴν ἔννοιαν ἔχοντα, πιθανὸν νομίζομεν καθιστᾶσιν ὅτι πρὸ τοῦ ᾧ τούτου ἐξέπεσον λέξεις τινὲς καὶ δὴ ὡρισμένως αὗται: ἔθυον δ' αὐτῷ, ἀναγιγνωσκόμεναι παρὰ τῷ Σχολ. Ἀριστοφ. Σφηκ. 389: «Πρὸς τοῖς δικαστηρίοις Λύκος ἥρως ἵδρυτο· ἔθυον δὲ αὐτῷ καὶ ἀπένεμον δικαστικὸν μισθόν». Διὸ τὴν προκειμένην γλῶσσαν ὧδε συμπληροῦμεν καὶ διορθούμεθα:

Λύκος ἥρως: ἱδρυμ[έν]ος οὗτος ἦν ἐν τοῖς δικαστηρίοις. **ἔθυον δὲ αὐτῷ** καὶ αὐτὸ τὸ δικαστικὸν ἔνεμον, ὡς Ἰσαῖος ἐν Τεμενικῷ κτέ. Ὁ δὲ νοῦς ὅτι, ὡς μαρτυρεῖ Ἰσαῖος ἐν Τεμενικῷ (3), τῷ Λύκῳ ἥρωϊ, ἱδρυμένῳ ἐν τῷ τόπῳ τῶν δικαστηρίων, οὐ μόνον ἐναγίσματα ἐποίουν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ἔτι τὸν δικαστικὸν μισθὸν ἀπένεμον. Καὶ κατωτέρω δὲ ἀντὶ τοῦ ὑπὸ Houtsma κατ' ἐπανόρθωσιν γεγραμμένου: γενόμενοι (κατὰ τὸν κώδ.: γενόμενοι) προσῆκον εἶνε νομίζομεν ν' ἀναγνῶμεν: γι[γ]νόμενοι. (Πρβλ. Ἐρατοσθ. παρ' Ἁρποκρ. ἐν λ: Δεκάζων),

Σημειωτέον δ' ὅτι καὶ τὸ ἐν τέλει τῆς γλώσσης ταύτης: δικάζειν ὀρθῶς ὁ Δοβραῖος εἰς τὸ δεκάζειν διωρθώσατο, τὸ κατὰ τὸν ἀοίδιμον Κόβητον verbum calamitosum, πλειστάκις ἐν τοῖς ἀντιγράφοις διαφθαρὲν εἰς συνδεκάζειν, δικάζειν καὶ συνδικάζειν (4).

Ἐκ τῶν ἐνδόξων, πλὴν τοῦ Ἰσαίου, οὗ τὴν μαρτυρίαν ὡς ἀνωτέρω περιέσωσεν ἡμῖν τὸ Κανταβριγιακὸν λεξικόν, περὶ τοῦ ἥρωος Λύκου, ὡς προστάτου τῶν διωκομένων, δὶς ποιεῖται λόγον καὶ ὁ

(1) Ἐν Orat. Att. τόμ. Β' σ. 242.
(2) Ἐν Σημειώσ. σ. 62.
(3) Μαρτύριον ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου ἅπαξ μνημονεύει ὁ Ἁρποκρατίων ἐν λ. ἅμιπποι.
(4) Var. Lect. σ. 624. Πρβλ. σ. 580 ἐπ. 347.

Ἀριστοφάνης ἐν Σφηξ. 389 ἐπ. (1) καὶ 818 ἐπ. (2) Ἐκ δὲ τῶν μεταγενεστέρων περὶ τούτου ἐπίσης διέλαβεν ὁ Ἐρατοσθένης ἐν τοῖς περὶ τῆς ἀρχαίας κωμῳδίας, οὑτωσὶ λέγων: «Λύκος ἐστὶν ἥρως πρὸς τοῖς ἐν Ἀθήναις δικαστηρίοις, τοῦ θηρίου μορφὴν ἔχων, πρὸς ὃν οἱ δωροδοκοῦντες κατὰ ι' γιγνόμενοι ἀνεστρέφοντο, ὅθεν εἴρηται Λύκου δεκάς» (3). Εἶτα δὲ ὁ Πολυδεύκης ἐν Η. 121: «τὸ ἐπὶ Λύκῳ (: δικαστήριον), ἀφ' οὗ καὶ ἡ Λύκου δεκάς· καὶ ἥρως δὲ ἵδρυτο αὐτόθι ἔχων τοῦ θηρίου τὴν μορφήν· πάλαι δ' ἐκεῖ συνήεσαν οἱ συνδεκάζοντες τὰ δικαστήρια». Εἶνε δὲ φανερὸν ὅτι παρὰ τούτων ἤντλησαν ὅσα οἱ νεώτεροι γραμματικοὶ περὶ τοῦ ἥρωος Λύκου καὶ τῆς Λύκου δεκάδος καὶ τοῦ ἐτύμου τοῦ ῥ. δεκάζειν διδάσκουσιν (4).|

Εἶνε ζήτημα ἂν τὸ ἄγαλμα τοῦ ἥρωος Λύκου ἦν ἱδρυμένον ἐν ἑκάστῳ τῶν Ἀθήνησι δικαστηρίων, ἀναγκαῖον νομιζόμενον πρὸς τὴν προσήκουσαν διακόσμησιν αὐτῶν, τοιαύτη δ' εἶνε ἡ γνώμη τοῦ Γιλβερτ (5) καὶ ἄλλων τῶν πρὸ αὐτοῦ (6), ἢ ἂν τοῦτο ἁπλῶς ἵδρυτο ἐν τῇ ἀγορᾷ, «πλησίον τοῦ τόπου, ὅπου ἦσαν τὰ δικαστήρια»,

(1) Φιλ. Ὦ Λύκε δέσποτα, γείτων ἥρως· σὺ γὰρ οἷσπερ ἐγὼ κεχάρησαι, 389
τοῖς δακρύοισιν τῶν φευγόντων ἀεὶ καὶ τοῖς ὀλοφυρμοῖς·
ᾤκησας γοῦν ἐπίτηδες ἰὼν ἐνταῦθ', ἵνα ταῦτ' ἀκροῷο,
κἀβουλήθης μόνος ἡρώων παρὰ τὸν κλάοντα καθῆσθαι.
ἐλέησον καὶ σῶσον νυνὶ τὸν σαυτοῦ πλησιόχωρον.

(2) Φιλ. Ἓν ἔτι ποθῶ, τὰ δ' ἄλλ' ἀρέσκει μοι. Βδε. τοτί; 818
Φιλ. θηρῷον εἴ πως ἐκκομίσαις τὸ τοῦ Λύκου.
Βδε. Πάρεστι τουτί, καὐτὸς ἄναξ οὑτοσί.
Φιλ. ὦ δέσποθ' ἥρως, ὡς χαλεπὸς ἄρ' ἦσθ' ἰδεῖν.
Βδε. οἷόσπερ ἡμῖν φαίνεται Κλεώνυμος.
Φιλ. οὔκουν ἔχει γ' οὐδ' αὐτὸς ἥρως ὢν ὅπλα.

(3) Παρ' Ἁρποκρ. ἐν λ. Δεκάζων.

(4) Σχολ. Ἀριστοφ. Σφῆκ. 389 ἐπ. 819 ἐπ. Σχολ. Αἰσχίν. Ι. 87 (ἐκδ. Δινδορφ. σ. 25, 21). Φώτ., Ἡσύχ. Σουΐδ. ἐν λ. Λύκου δεκάς. Parœmiogr. Graec. (Gaisford) σ. 73 ἀρ. 616, σ. 130 ἀρ. 100, σ. 148 ἀρ. 320, σ. 155 ἀρ. 3 (Διογενιαν.), σ. 339 ἀρ. 2 (Ζηνοβ.). Πρβλ. Σουητίνου περὶ βλασφημιῶν παρὰ Miller, Mél. de Litt. Grecq. σ. 420: «Λύκου δεκάς· ὁ προδιδοὺς τὰς ὑποθέσεις συνήγορος· ὁ αὐτὸς καὶ λιθωμότης».

(5) Ἐγχ. Ἀρχαιολ. (μετάφρ. Ν. Γ. Πολίτου) τόμ. Α' σ. 510 καὶ σημ. 2.

(6) Potter, Archaeol. Gr. τόμ. Α' σ. 133 (ἐκδ. 1827).

ὡς διδάσκει παρ' ἡμῖν ὁ Καθηγητὴς κ. Ν. Γ. Πολίτης, δι' ἱκανῶν ἐπιχειρημάτων, τοῖς γραμματικοῖς ἰδίως πειθόμενος (1).

Πράγματι, ὡς ὀρθῶς σὺν ἄλλοις παρατηρεῖ ὁ κ. Πολίτης, κατὰ τοὺς μνησθέντας γραμματικοὺς πάντας, καὶ κατ' αὐτὸν ἔτι τὸν Ἐρατοσθένη παρ' Ἁρποκρατίωνι, τὸ τοῦ ἥρωος Λύκου ἄγαλμα ἦν ἱδρυμένον πρὸς ἢ παρὰ τοῖς δικαστηρίοις, κατ' ἀκολουθίαν ἐκτὸς αὐτῶν, ἐν ὡρισμένῳ παρ' αὐτοῖς τόπῳ. Ἀλλ' ὡς ἤδη μικρὸν ἀνωτέρω εἴδομεν, ὁ ἡμέτερος γραμματικὸς ἐξ εὐγενεστέρας πηγῆς ἀντλῶν, διδάσκει ὅτι τὸ τοῦ Λύκου ἄγαλμα ἦν ἱδρυμένον ἐν τοῖς δικαστηρίοις, ἐν αὐτῷ δῆλον ὅτι τῷ χώρῳ ἐν ᾧ συνήδρευον τὰ ἡλιαστικὰ δικαστήρια, τὰ δ' ἐν Σφηξὶ 389 ἐπ. καὶ 818 ἀριστοφάνεια ῥήματα, καὶ καθ' ἑαυτὰ ἑρμηνευόμενα, οὐδαμῶς τούτοις ἀντίκεινται· τοὐναντίον μάλιστα, καθ' ἡμᾶς, καὶ ἰσχυρῶς συνηγοροῦσιν ὑπὲρ αὐτῶν. Τῷ ὄντι ὁ ποιητὴς παρίστησι τὸν ἥρωα ἄοπλον, (βεβαίως διότι ἐνομίζετο παρακαθήμενος ὡς δικαστής, ἀφ' οὗ καὶ τὸ δικαστικὸν ἐλάμβανε), προστάτην τῶν διωκομένων, εὐμενῶς ἀκούοντα τῶν ὀλοφυρμῶν αὐτῶν, ἐπίτηδες ἐλθόντα ἵνα ταῦτ' ἀκροῷτο, μόνον ἡρώων βουληθέντα παρὰ τὸν κλάοντα καθῆσθαι. Ὁ δὲ τοῦ φιληλιαστοῦ Φιλοκλέωνος ὕστατος πόθος ἵν', εἰ δυνατόν, πρὸς τελείαν διακόσμησιν τοῦ ὑπ' αὐτοῦ κατ' οἶκον συνισταμένου δικαστηρίου, ἔχῃ καὶ τὸ τοῦ Λύκου ἡρῷον, ἔτι πιθανωτέραν, νομίζομεν, καθιστᾶσι τὴν ἡμετέραν γνώμην, ὅτι τὸ τοῦ ἥρωος ἄγαλμα ἦν ἱδρυμένον ἐν τοῖς δικαστηρίοις (2), ἐν ᾧ

(1) Αὐτόθ. ἐν μεταφρ. Ἐγκ. Ἀρχαιολ. Γίλβερτ σ. 540 ἐν σημ. 2: «[Ἂν ἦτο βεβαιωμένον ὅτι ἐν ἑκάστῳ δικαστηρίῳ ἢ πρὸ ἑκάστου ὑπῆρχεν ἱδρυμένον ἄγαλμα τοῦ Λύκου, οὐδεμία θὰ ἐπετρέπετο ἀμφιβολία ὅτι ἐν Ἀθήναις ἦσαν οἰκοδομήματα δικαστηρίων καὶ μάλιστα πολλὰ τὸν ἀριθμόν. Ἀλλ' ἔκ τε τῆς ἀνωτέρω παρατεθείσης μαρτυρίας τοῦ Ἐρατοσθένους παρ' Ἁρποκρ. καὶ ἐξ ἄλλων φαίνεται ὅτι τὸ ἄγαλμα τοῦ Λύκου ἦτο ἱδρυμένον πλησίον τοῦ τόπου, ὅπου ἦσαν τὰ δικαστήρια δηλ. ἐν τῇ ἀγορᾷ: «πρὸς τοῖς δικαστηρίοις» (Ζηνοβ. 402. Σχολ. Ἀριστοφ. Σφ. 389 τοῦ ῥαβενν. κώδ. Ἡσύχ. λ. ἡ Λύκου δεκάς). «πρὸς τῷ δικαστηρίῳ» (Φώτ., Σουΐδ. λ. ἡ Λύκου δεκάς. Ἀποστολ. 749) «παρὰ τοῖς δικαστηρίοις» (Φώτ. λ. Λύκου δεκάς [2], Σουΐδ. λ. Λύκου δεκάς. Ἀποστ. 993]».

(2) Ὁ κ. Πολίτης καὶ κατωτέρω αὖθις (αὐτόθ. ἐν σημ. 2 σ. 511) διδάσκει ὅτι ἐν Ἀθήναις «δὲν ὑπῆρχον οἰκοδομήματα δικαστηρίων, ἀλλ' ἐν τῇ ἀγορᾷ ἐν ὑπαίθρῳ ὡρίζετο ἑκάστοτε ὁ χῶρος, ἐν ᾧ ἕκαστον δικαστήριον θὰ ἐδίκαζε»· προστίθησι δ' ὅτι «ἀκατανόητα θὰ ἦσαν καὶ τὰ περὶ τοῦ περισχοινίσματος ἀπὸ 50 ποδῶν, ἂν ἐπρόκειτο περὶ οἰκοδομήματος· διότι ἤρκει νὰ δικάσῃ τὸ δικαστήριον κεκλεισμένων τῶν θυρῶν, ὡς σήμερον δικάζουσί τινας τῶν δικῶν κτέ.». Ταῦτα δὲ παρατηρεῖ καὶ ἐν σημ. 1 σ.

τόπῳ δῆλα δὴ ἡ Ἡλιαία ἐδίκαζεν. Ἤδη, ἂν καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις τῶν Ἀθήνησι δικαστηρίων ὑπῆρχεν ἱδρυμένον τὸ τοῦ Λύκου ἄγαλμα, τοῦτο οὔτε μαρτυρεῖται οὔτε ἄλλοθέν ποθεν συνάγεται.

Διδάσκει τις τῶν γραμματικῶν (παρὰ τῷ Σχολ. Ἀριστοφ. Σφῆκ. 389) ὅτι τὸ «Λύκου ἡρῷον πρὸς τῷ δικαστηρίῳ ἦν (γρ. ἐν), ᾧ ἐμέριζον, ὅτε δικαστήριά ἦν, τὸν παρὰ τοῖς λαχοῦσι τῶν Ἀθηναίων δικάζειν δικαστικὸν μισθόν, [γρ. τὸ] τριώβολον». Ἀλλὰ τὸ σχόλιον τοῦτο, κατὰ τὴν ὀρθὴν τοῦ Δινδορφίου παρατήρησιν (1), ἐγράφη ὑπὸ μετα-

503, περὶ τὸ τέλος, πάνυ εὐλόγως ὑπερμαχῶν τῆς παρ' Ἀριστοτέλει ἐν Ἀθην. Πολιτ. Κεφ. 63. 2 γραφῆς: «**εἴσοδοι δέ εἰσιν εἰς τὰ δικαστήρια δέκα**», ἀνθ' οὗ ὁ Σάνδυς, διστάζων ὅμως, ἐν ταῖς ὑποσημειώσεσιν (οὐχὶ ἐν τῷ κειμένῳ) ἤκασε: **κληρωτήρια**, ᾗ δ' ἁπλῇ εἰκασίᾳ ὁ Γίλδερτ τελέως πειθόμενος, ἐδίδαξεν (αὐτόθ. σ. 502) ὅτι «ὁ τόπος, ἐν ᾧ ἐγίνετο ἡ κλήρωσις τῶν δικαστῶν, καὶ ὅστις ἴσως ἦτο αὐτὸ τὸ δικαστήριον ἡ ἡλιαία, ἐλέγετο κληρωτήριον ἢ κληρωτήρια, ἐπειδὴ ἑκάστη φυλὴ εἶχεν ἴδια κληρωτήρια». Καὶ ὅμως ὁ Γίλδερτ, εἰ καὶ διαζευκτικῶς ἐκφραζόμενος (αὐτόθ. σ. 503 σημ. 1) ἔγνω τὴν ἀλήθειαν, ὅτι τουτέστιν ὁ Ἀριστοτέλης «δικαστήρια λέγων ἐννοεῖ τὴν Ἡλιαίαν, ὅπου ἐγίνετο ἡ κλήρωσις, καὶ ὅπου συνήγοντο τακτικῶς πολλὰ δικαστήρια, ἂν μὴ καὶ πάντα». Τῷ ὄντι, ἡμῖν τοὐλάχιστον, προκύπτει συμφανέστατον ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης ἀπ' αὐτῆς τῆς ἀρχῆς τοῦ Κεφ. 63 μέχρι τέλους τῆς νῦν εὐτυχῶς σῳζομένης Ἀθην. Πολιτείας περὶ μόνης τῆς Ἡλιαίας πραγματεύεται (πρβλ. στηλ. 34. 25) ὅτι δὲ λέγων: «εἴσοδοι δέ εἰσιν εἰς **τὰ δικαστήρια** δέκα, μία τῇ φυλῇ ἑκάστῃ» σαφῶς νοεῖ τὸν **τόπον** ἐν ᾧ συνήδρευον τὰ ἡλιαστικὰ δικαστήρια, ὅστις δὲ τόπος, ὡς φαίνεται, τούτῳ κοινῶς τῷ ὀνόματι ἐσημαίνετο.

Ἡ γνώμη τοῦ κ. Πολίτου, ἀνδρὸς ἐκ τῶν ἐντριβεστάτων τῶν παρ' ἡμῖν περὶ τὰ τοιαῦτα, δυναμένου δὲ μετὰ κύρους περὶ αὐτῶν ν' ἀποφαίνηται, ὅτι «δὲν ὑπῆρχον οἰκοδομήματα δικαστηρίων», ἂν εἰς τὴν Ἡλιαίαν μόνην περιορισθῇ, δύναται νομίζομεν νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐντελῶς ἀσφαλής, ὑπό τινα ἔννοιαν τοὐλάχιστον, ὅτι δῆλα δὴ τὸ τῆς Ἡλιαίας δικαστήριον, ἀστέγαστον ὂν καὶ διὰ δρυφάκτων πεφραγμένον, ἐντὸς δὲ τῆς ἀγορᾶς κείμενον, κατὰ κυριολεξίαν ἀδύνατον εἶνε νὰ κληθῇ οἰκοδόμημα· οὕτω δέ, νομίζομεν, ἐκλείπουσιν ἢ μᾶλλον δικαιολογοῦνται καὶ αἱ μικρὸν ἀνωτέρω ἐκτεθεῖσαι περὶ τοῦ περισχοινίσματος εὔλογοι ἀντιρρήσεις (αὐτόθ. ἐν σημ. 2 σ. 511) τοῦ κ. Πολίτου· διότι, τοίχων περὶ τὸ δικαστήριον μὴ ὑπαρχόντων, ἀλλὰ μόνον δρυφάκτων (ἴσως ἐπὶ χθαμαλωτάτων τοιχίων ἱδρυμένων), τὸ περισχοίνισμα ἐδύνατο νὰ ᾖ ἀναγκαῖον κατὰ τὰς περιστάσεις. Βεβαίως ὅμως ὁ τόπος: «**τὰ δικαστήρια**», ἐν ᾧ σχεδὸν καθ' ἑκάστην συνήγετο ἡ Ἡλιαία, δὲν ἐδύνατο καὶ νὰ ᾖ ὅλως γυμνός, ὁ τυχὼν ἑκάστοτε, ἄνευ οἵας δήποτε **μονίμου** διακοσμήσεως, οἵαν ἀπαιτεῖ ἡ ὕπαρξις παντὸς δικαστηρίου, μάλιστα δὲ τοῦ πάντων γνωριμωτάτου, τῆς Ἡλιαίας, ὡς περιγράφει τὰ κατ' αὐτὴν ὁ Ἀριστοτέλης. Τῷ ὄντι εἶνε ἀδύνατον νὰ νοήσῃ τις γιγνόμενα πάνθ' ὅσα ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Ἀθην. Πολιτείᾳ περὶ κληρωτηρίων καὶ κιβωτίων καὶ βαλάνων καὶ βακτηριῶν κατὰ τὴν εἴσοδον ἑκάστην καὶ κανονίδων καὶ πλείστων ἄλλων διδάσκει, ἄνευ **μονίμου** τινὸς προδιακοσμήσεως, ἀφ' οὗ μάλιστα, ὡς εἴρηται, ἡ Ἡλιαία τακτικώτατα συνήγετο.

(1) Παρὰ Dübner ἐν Σχολ. Ἀριστοφ. (Adnot. in Schol.) σ. 453: Proximum

γενεστέρου τινὸς καὶ ἀμαθοῦς γραμματικοῦ, καὶ ἡμῖν δὲ φαίνεται ἐλαχίστης ἢ οὐδεμιᾶς προσοχῆς ἄξιον. Ἄλλως ὁ Ἀριστοτέλης διδάσκει σαφῶς ἐν Ἀθην. Πολιτείᾳ στήλ. 33. 16 ἐπ. (1) περὶ τῶν δικαστῶν ὅτι «διαστάντες ἕκαστοι κατ' ὀλίγους, [β' ἢ τρ]εῖς, ἵν[α] μὴ πολλο[ὶ] εἰς ταὐτὸ συνιέμεν[οι ἀλ]λήλοις ἐνοχλῶσιν» (2), (στήλ. 36.7:) «ἀπολαμβάνουσιν τὸν μισθὸν **ἐν τῷ μέρει οὗ ἔλαχον ἕκαστοι**», οὐχὶ ἄρα ἐν τῷ τοῦ Λύκου ἡρῴῳ (3) ἢ παρ' αὐτό, ὅπερ πάντως θὰ ὠνόμαζεν ὁ Ἀριστοτέλης, ἀλλ' οὗ (στήλ. 33. 19: ἐν ἐκ[άσ]τῳ δι[κ]αστηρίῳ) ἑκάστοτε ἐλάγχανον ἕκαστοι.

Πόθεν ἡ ῥῆσις Λύκου δεκὰς κατ' ἀλήθειαν προύκυψεν, οὐδεὶς δύναται μετὰ βεβαιότητος νὰ εἴπῃ· εἰκάζοντες ὅμως νομίζομεν ὅτι τοιάνδε τινὰ δύναται νὰ ἔχῃ ἀρχήν, ἄλλως τε καὶ συμφώνως τοῖς ἐν τοῖς πρόσθεν παρατεθεῖσι μαρτυρίοις ἐκ τῶν Σφηκῶν τοῦ Ἀριστοφάνους, τῆς παρὰ τῷ ἡμετέρῳ γραμματικῷ μαρτυρίας τοῦ Ἰσαίου, καὶ τέλος τῆς τοῦ Ἐρατοσθένους παρὰ τῷ Ἁρποκρατίωνι. Ἐπειδὴ τουτέστιν ὁ ἥρως Λύκος ἐνομίζετο προστάτης τῶν διωκομένων, ἅμα δὲ ἐτιμᾶτο καὶ ὥς τις ἀεὶ δικαστής, διὸ καὶ τὸ δικαστικὸν ἐλάμβανεν, οὐδόλως παράδοξον, τοὐναντίον μάλιστα πιθανόν, ὅτι περὶ τὸν ἀνδριάντα αὐτοῦ οὐ μόνον οἱ φεύγοντες, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ ἡλιασταὶ συνηθροίζοντο ἑκάστοτε, ἀποτελοῦντες ὁμάδας, ἐν αἷς οἱ δικασταὶ μετὰ τῶν διαδίκων, ἴσως δὲ καὶ τῶν συνηγόρων αὐτῶν, συνέβαινεν ἔστιν ὅτε νὰ συναναμιγνύωνται. Τοῦτο δὲ βεβαίως ἦν ἱκανὸν ἵνα κι-

scholion (τὸ περὶ οὗ ἡμῖν ὁ λόγος) manifestum est ab recenti imperitoque grammatico esse scriptum.

(1) Δυστυχῶς τὰ χωρία ταῦτα εἰσὶ τὰ μάλιστα ἐφθαρμένα, τὰ δὲ κενὰ οὔπω ἀσφαλῶς συνεπληρώθησαν.

(2) Τὰ κακὰ πιθανῶς τῆς συνώσεως ταύτης ὑπαινίσσεται καὶ διακωμῳδεῖ ὁ χαριέστατος Ἀριστοφάνης ἐν Σφηξ. 784 ἐπ. ἐν οἷς παρίστησι τὸν μανικώτατον Φιληλιαστὴν πυνθανόμενον:

> Ἀλλ' ἐκεῖν' οὔπω λέγεις,
> τὸν μισθὸν ὁπόθεν λήψομαι; Βδε. παρ' ἐμοῦ.
> Φιλ. καλῶς,
> ὁτιὴ κατ' ἐμαυτὸν κοὐ μεθ' ἑτέρου λήψομαι.
> αἴσχιστα γάρ τοί μ' εἰργάσατο Λυσίστρατος
> ὁ σκωπτόλης. δραχμὴν μετ' ἐμοῦ πρώην λαβών,
> ἐλθὼν διεκερματίζετο κτέ.

(3) Τοῦτο ἐδίδαξε καὶ ὁ Potter ἐν Archaeol. Gr. τομ. Α' σ. 143, ὅστις ἄλλως καὶ περὶ τῶν δικαστικῶν βακτηριῶν («ῥάβδων») οὐκ ὀρθῶς ὑπεστήριξεν, ὅτι μετὰ τὸ δικάσαι ἐναπετίθεντο ἐν τῷ τοῦ Λύκου ἡρῴῳ.

νήσῃ τοὺς φιλοσκώμμονας καὶ φιλογέλωτας ἐκείνους Ἀθηναίους, ἀφ' οὗ μάλιστα τὸ δεκάζειν ἤρξατο (1), ὅπως πλάσσωσι τὴν ὄντως ἀστείαν ῥῆσιν Λύκου δεκάς, τοῦτο μὲν χαριέντως πρὸς τὸ ῥ. δεκάζειν παίζοντες, τοῦτο δ' ἅμα, διὰ τοῦ ἐκ τοῦ δέκα ἀριθμητικοῦ δεκάς, ἀβιάστως δηλοῦντες τοὺς περὶ τὸ Λύκου ἡρῷον ὁμίλους, ὑπόπτους ὡς εἰκὸς γενομένους. Ὥστε ἡ ῥῆσις Λύκου δεκάς, ἐὰν μὴ ἐν πᾶσι τούτοις πλανώμεθα, οὐ μόνον πρὸς τοὺς δεκάζοντας ἐλέγετο, ἀλλὰ καὶ μάλιστα πρὸς τοὺς δωροδοκοῦντας· ἴσως δέ ποτε ἐλέχθη καὶ πρὸς τὸν προδιδόντα τὰς ὑποθέσεις συνήγορον (Σουητ. περὶ βλασφ. ἐν Miller, Mél. Litt. Gr. σ. 420).

Πάντες, ὡς εἰπεῖν, οἱ γραμματικοὶ ἐναμίλλως διδάσκουσιν ὅτι τὸ δεκάζειν ἐκ τοῦ δέκα ἐγένετο, τοῦτο δ' αὖθις ἐπαναλαμβάνει καὶ ὁ ἡμέτερος ἐρανιστὴς ἐν λ. Δεκάζειν καὶ δεκάζεσθαι: «δεκάζειν δὲ παρόσον κατὰ δέκα συντασσόμενοι ἐμισθάρνουν». Ἡμεῖς, ὡς ἤδη εὐθὺς ἀνωτέρω ὑπεδείχθη, ἀδυνατοῦμεν εἰς τὴν παραγωγὴν ταύτην νὰ πιστεύσωμεν, δοξάζοντες ὅτι οἱ περὶ ὧν ὁ λόγος γραμματικοὶ (2) ἐν τῷ διδάγματι αὐτῶν τούτῳ μᾶλλον παρήχθησαν ἐκ τῆς περὶ τῆς Λύκου δεκάδος παραδόσεως καὶ τῆς φαινομενικῆς σχέσεως τοῦ δέκα πρὸς τὸ δεκάζειν· ἄλλως δὲν ἀγνοοῦμεν ὅτι τὸ ῥῆμα τοῦτο μόλις παρὰ τῷ Λυσίᾳ πρώτῳ εὕρηται (3). Ἀλλ' ὅπως δή ποτε τοῖς φιλολόγοις ἀπόκειται ἵνα καὶ περὶ τούτου διδάξωσιν ἡμᾶς τἀληθῆ.

Παρ' Ἁρποκρατίωνι, ὡς εἴδομεν, γίγνεται λόγος περὶ τῆς Λύκου δεκάδος ἐν λ. Δεκάζων· ἀλλ' ὁ ἡμέτερος εὐλόγως ἄλλοθεν τὰ ἐν τοῖς μετωπίοις προσέγραψεν ἵνα διὰ τῆς μαρτυρίας τοῦ Ἰσαίου, πολυτίμου ἄλλως τε καὶ διὰ τὸ παλαιὸν αὐτῆς, καταστήσῃ τὸ πρᾶγμα ἔτι σαφέστερον.

Ἐν Σμύρνῃ, τῇ δ' Αὐγούστου, 1900

(Ἕπεται τὸ τέλος) Π. Σ. ΦΩΤΙΑΔΗΣ

---

(1) Ἀριστοτ. Ἀθην. Πολιτ. κεφ. 27. 5: «Ἤρξατο δὲ μετὰ ταῦτα καὶ τὸ δεκάζειν, πρώτου καταδείξαντος Ἀνύτου (409 π. Χ) μετὰ τὴν ἐν Πύλῳ στρατηγίαν. κρινόμενος γὰρ ὑπό τινων διὰ τὸ ἀποβαλεῖν Πύλον, δεκάσας τὸ δικαστήριον ἀπέφυγεν». Διόδωρ. ΙΓ', 64. Πλουταρχ. Κοριολ. 14. Σχολ. Αἰσχ. Ι. 87. Βεκκ. Ἀνέκδ. σ. 211. 31. Ἦν δ' αὐτὸς ὁ διαβόητος Ἄνυτος, ὁ μετά τινα ἔτη κατηγορήσας τοῦ Σωκράτους, ἀνθρώπιον ἐσχάτως βδελυρὸν καὶ διαβολικώτατον.

(2) Πρὸς τοῖς ἀνωτέρω παρατεθεῖσι μαρτυρίοις, ὅρ. ἔτι Βεκκ. Ἀνεκδ. σ. 234. 33, 236. 3.

(3) Ὅρ. Γ. Δ. Ζηκίδου Λεξικ. ἀττ. ῥημ. σ. 93 ἐν λ. δεκάζω.

ΚΡΙΤΙΚΑΙ ΚΑΙ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΕΙΣ ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΟΙΔΙΠΟΔΑ ΤΥΡΑΝΝΟΝ

---

2. Θοάζετε. Ὁ Schneidewin λέγει ὅτι τὸ θοάζειν ταὐτὸν ὂν τῷ θάσσειν διὰ μικράν τινα τῶν ἐννοιῶν συγγένειαν ἀπαντᾷ παρὰ τοῖς ἀρχαιοτέροις ποιηταῖς· τρία μνημονεύονται χωρία, τὸ προκείμενον, τὸ τοῦ Ἐμπεδοκλέους (18) «σοφίης ἐπ' ἄκροισι θοάζειν» καὶ τὸ τοῦ Αἰσχύλου (Ἱκέτ. 595) «Ζεὺς ὑπ' ἀρχῆς οὔτινος θοάζων». Ὁ ἀρχαῖος σχολιαστὴς λέγει «θοάζετε ἀντὶ τοῦ θάσσετε», ὁ Ἡσύχιος «ἐθόαζεν, ἐκαθέζετο· θοάζει, κάθηται», ὁ Σουίδας «θοῶς προκάθησθε (γρ. προσκάθησθε)», ὁ σχολ. Ἀπολλ. τοῦ Ῥοδίου «ταχύνειν»· ἐν τῷ Μ. Ἐτυμ. (460, 11) ἀναγινώσκεται «θοάζετε ἀντὶ τοῦ προσκαθίζεσθε», παρὰ Πλουτάρχῳ «τῷ θοάζειν ἢ τὸ κινεῖσθαι σημαίνουσιν οἱ ποιηταὶ . . . ἢ τὸ καθέζεσθαι, ὡς Σοφοκλῆς». Ὁ Hermann καὶ ὁ Ellendt ἑρμηνεύουσι «σπεύδετε». Οἱ πλεῖστοι τῶν ἀρχαιοτέρων καὶ νεωτέρων ἑρμηνευτῶν ἐκδέχονται τὸ θοάζειν ὡς σημαῖνον καθῆσθαι, ἣ καὶ ἡ μόνη ἁρμόζουσα ἔννοια φαίνεται· ταύτῃ δὲ προσεγγίζει ἡ μετὰ συμπτύξεως ἐξαγομένη ἔννοια «μετὰ σπουδῆς κάθησθε», ᾗ ὁμοία καὶ ἡ τοῦ Σουίδα «θοῶς προσκάθησθε», ἣ βεβιασμένη φαίνεται· ἡ δικαιολογία διὰ τοῦ ὅτι ὑπάρχει μικρά τις συγγένεια τῶν ἐννοιῶν ἐν τῷ θοάζειν καὶ θάσσειν εἶνε ἐντελῶς ἀστήρικτος. Ὁ Hartung διορθοῖ: θοάσσετε, ὁ Nauck: προσθάσσετε· καθ' ἡμᾶς, ἂν εἶνε χρεία διορθώσεως, γραπτέον τὸ Ὁμηρικὸν θαάσσειν.

26. Ἀγέλαις βουνόμοις· σύνθεσις καθ' ὑπαλλαγὴν ἀντί: βοῶν ἀγέλαις νεμομέναις· ἴδ. καὶ στ. 161, 179, 199, 201, 242 καὶ 480.

32. Ἑζόμεσθ' ἐφέστιοι· ἐτέθη ἐνταῦθα κατὰ τὸ διὰ μέσου λεγόμενον σχῆμα· ἔπρεπεν ὁμαλῶς νὰ τεθῇ μετὰ τὸν 34 στίχον· τοιοῦτον σχῆμα καὶ ἐν στίχῳ 37 «ὑφ' ἡμῶν οὐδὲν ἐξειδὼς πλέον, οὐδ' ἐκδιδαχθεὶς» ἀντί: οὐδὲν ἐξειδὼς πλέον, οὐδ' ὑφ' ἡμῶν ἐκδιδαχθείς· τοιοῦτον διὰ μέσου σχῆμα καὶ ἐν Ἰλ. Ω, 368-9 «οὔτ' αὐτὸς νέος

ἐσσί, γέρων δέ τοι οὗτος ὀπηδεῖ, ἄνδρ' ἀπαμύνασθαι» συναπτέον τό: ἀπαμύνασθαι τῷ: νέος ἐσσί, τὸ δέ: γέρων δέ τοι οὗτος ὀπηδεῖ διὰ μέσου.

37. Ὑφ' ἡμῶν οὐδὲν ἐξειδὼς πλέον· ἰδ. σημ. εἰς στ. 32.

84. Ξύμμετρος γὰρ ὡς κλύειν· ὁ σχολ. «οὐκ ἔστι, φησί, μακράν, ἀλλ' ἐγγὺς καὶ μέτρον ἔχων τοῦ ἀκούειν διὰ τὸ πλησίον γενέσθαι «ὑποκείμενον τοῦ κλύειν ἐκλαμβάνων τὸν Κρέοντα· οὕτω καὶ ὁ Wecklein «tam prope adest, ut audire nos possit». Ἀλλὰ πολὺ καταλληλότερον δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν ὑποκείμενον τοῦ κλύειν τὸ ἡμᾶς=εἰς κατάλληλον ἀπόστασιν, ὥστε νὰ δυνάμεθα νὰ ἀκούωμεν παρ' αὐτοῦ καὶ νὰ μάθωμεν τὰ χρησθέντα.

107. Τιμωρεῖν τινας· τό τινας εἰς τὸ σύναρθρον ὄνομα τοὺς αὐτοέντας ἀποδιδόμενον εἶνε ἀπροσδιόνυσον·. ὅμοια χωρία καὶ τὸ ἐν Ἀντ. 252 καὶ ἐν Οἰδ. ἐ. Κολ. 289, περὶ ὧν ἔπιθι τὰς ἡμετέρας κριτικὰς καὶ ἑρμηνευτικὰς σημειώσεις ἐν περιοδικῷ Ἀθηνᾷ. Ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ ὀρθῶς ποιῶν ὁ Wecklein προτιμᾷ τὴν γραφήν: τινα. Ἀλλὰ καθ' ἡμᾶς ἠδύνατο νὰ ἐξενεχθῇ τὸ χωρίον οὕτω:

ΚΡ. τούτου θανόντος νῦν ἐπιστέλλει σαφῶς
τοὺς αὐτοέντας χειρὶ τιμωρεῖν·
ΟΙΔ. τίνας;
οἴδ' εἰσὶ ποῦ γῆς; ποῦ τόδ' εὑρεθήσεται;

114. Ὡς ἔφασκεν· ὁ Λάϊος δηλαδὴ εἶπε τοῦτο τῷ Κρέοντι· οὐδεμίαν τοῦτο ἔχει σημασίαν ἐν τῇ διεξαγωγῇ τοῦ δράματος, οὐδ' αἰτιολογεῖται ὁ ἐμπιστευτικὸς οὗτος τοῦ Λαΐου πρὸς τὸν Κρέοντα λόγος· καθ' ἡμᾶς γραπτέον: ὡς ἔφασκον (οἱ ἄνθρωποι), ὡς διεδίδετο τοιοῦτος λόγος ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, ὃς καὶ εἰς τὰς ἀκοὰς τοῦ Κρέοντος ἔφθασεν.

161. Κυκλόεντ' ἀγορᾶς θρόνον. ἀντί: κυκλοέσσης ἀγορᾶς θρόνον κατὰ σχῆμα ὑπαλλαγῆς· ὅμοιον καὶ τὸ ἐν Φιλοκτήτῃ 1123 «πολιῆς πόντου θινὸς» ἀντί: θινὸς πολιοῦ πόντου. Ἐκ τῶν τοῦ σχολιαστοῦ «Εὔκλεια Ἄρτεμις· οὕτω παρὰ Βοιωτοῖς τιμᾶται» ἤκασεν ὁ Wunder ὅτι ἔκειτο ἐνταῦθα Εὔκλεα ὡς ἐπώνυμον τῆς Ἀρτέμιδος ἀντὶ Εὐκλεια· ἀλλ' ἡ εἰκασία δὲν εἶνε ὀρθή· τὸ εὐκλέα ἀντὶ νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὴν Ἄρτεμιν ἀπεδόθη κατὰ σχῆμα ὑπαλλαγῆς εἰς τὸν θρόνον αὐτῆς.

165. Προτέρας ἄτας ὕπερ ὀρνυμένας πόλει· ὁ Nauck ἑρμηνεύει τό: ὕπερ πρὸς ἀποτροπήν, ὅπως καὶ τὸ ἐν στ. 187 «ὧν ὕπερ» pro quibus averruncandis· ἀλλὰ τό: ὧν δύναται νὰ ἀναφερθῇ οὐχὶ εἰς τὰ δεινά, ἀλλὰ τὰς ἀλόχους, τὰς μητέρας, τὴν πόλιν καὶ τοὺς ἐν τῇ πόλει πάσχοντας καὶ τότε τὸ ὕπερ ἑρμηνεύεται pro, in gratiam alicujus, ὅπως καὶ ἑρμηνεύεται ὑπὸ Ellendt· ὁ Erfurdt ἑρμηνεύει: quod allinet, ὁ Hermann: pro, ὁ δὲ Ellendt: propter calamitatem λέγων: cum olim urgeret calamitas, ut eam averteretis, sicut olim adfuistis, ita nunc adeste· ὁ Musgravius καὶ ὁ Wunder ὑπερορνυμένας· ἀλλ' οὐδεμία τῶν ἑρμηνειῶν φαίνεται δυσχερειῶν ἀπηλλαγμένη· διορθοῦται δέ, νομίζω, τὸ χωρίον, ἐὰν ἀντὶ τοῦ: ὕπερ γραφῇ: ἄφαρ=ὀξέως.

172-3. Οὔτε τόκοισιν ἰηΐων καμάτων ἀνέχουσι γυναῖκες· ὁ σχολιαστὴς «αἵ τε γυναῖκες τῶν καμάτων ἐν τοῖς τόκοις οὐκ ἀνέχουσι, τουτέστιν οὐ περιγίνονται τῶν πόνων· τὸ δὲ ἀνέχουσιν, ἤτοι ἐλευθεροῦνται καὶ ἄνω ἔχουσιν ἑαυτάς, ἐκ μεταφορᾶς τῶν ἄνω νευόντων μόγις ἐν τῷ νήχεσθαι». Ὁ Wunder ἑρμηνεύει: neque pariunt mulieres, sed steriles manent· εἰκάζει φθορὰν τοῦ: ἀνέχουσι, τὸ δέ: τόκοισιν ἐκλαμβάνει οὐχὶ ὡς δοτικὴν χρονικήν, ὅπως ὁ σχολιαστής, ἀλλ' ὀργανικήν. Ὁ Wecklein ἑρμηνεύει: nec feminae partus enituntur, sed doloribus pereunt oppressae· ἀλλὰ δὲν πρόκειται περὶ θανάτου τῶν γυναικῶν, αἵ ἐν στ. 182 παρίστανται ζῶσαι καὶ ἱκετικῶς σωτηρίαν ἐξαιτούμεναι «ἐν δ' ἄλοχοι . . . λυγρῶν πόνων ἱκετῆρες ἐπιστενάχουσιν», ἀλλὰ περὶ θανάτου τῶν ἑαυτῶν τέκνων, ὡς δηλοῦται ἐκ τοῦ στ. 179 «νηλέα δὲ γένεθλα πρὸς πέδῳ θαναταφόρα κεῖται ἀνοίκτως»· πρόκειται λοιπὸν περὶ τοκετῶν ἀγόνων. Ὁ Schneidewin: οὐδ' ἐπιλανθάνονται διὰ τῆς γεννήσεως αἱ γυναῖκες θρήνων ὀλοφυρτικῶν, ἢ ἄγονοι οὖσαι, ἢ κατὰ τὸν τοκετὸν ἀποθνήσκουσαι· τὸ δέ: οὐκ ἀνέχουσι καμάτων θεωρεῖ ταὐτόσημον τοῦ: οὐκ ἀνέχονται καμάτοις. Ὁ Heimsoeth διορθοῖ: ἰηίους καμάτους ἀνύτουσιν. Ὁ Wolf ἑρμηνεύει: οὐ μόνον νεκρὰ τίκτουσιν αἱ γυναῖκες, ἀλλὰ καὶ αὐταὶ ἐν τῷ τοκετῷ ἀποθνήσκουσιν. Αἱ ἑρμηνεῖαι αὐταί εἰσιν ἅπασαι βεβιασμέναι. Καθ' ἡμᾶς τό: τόκοισιν ἐκληπτέον δοτικὴν τῆς συνοδείας (μετὰ τόκων, ἤτοι παίδων, γενέθλων, ὅπως λέγει ὁ ποιητὴς ἐν στ. 180), ἑρμηνευτέον δὲ τὸ ὅλον οὕτως: οὔτε

ἀνέχουσιν (ὑπεράνω ἵστανται, ἤτοι ἐλευθεροῦνται· ἡ μεταφορὰ ἐκ τῶν νηχομένων) τῶν θρηνητικῶν καμάτων (τῶν ὠδίνων) μετὰ τόκων, ἀλλ' ἐλευθεροῦνται ἄνευ τόκων, νεκρὰ τίκτουσαι.

196. Ἀπόξενον ὅρμον· σχῆμα ὀξύμωρον· ἀλλὰ βεβιασμένη ἡ παράθεσις: θρῄκιον κλύδωνα· διὰ τοῦτο ὁ L. Dindorf ἔγραψεν: ἄξενον ὅρμων, ἄνευ ξενίων ὅρμων κατὰ τὸ ἀψόφητος κωκυμάτων καὶ τὰ τοιαῦτα· τοιοῦτον καὶ τὸ «ὧν ἀνάριθμος» (στ. 179) ἀντί: ὧν ἀναρίθμων ὄντων.

198. Τέλει γὰρ ἔρχεται· ὁ Wecklein τὸ: τέλει ἀποδίδωσι διὰ τοῦ: exitu i. e. non aliam ob rem, quam quod finita est· τὸ δέ: ἐπ'-ἔρχεται (ἐπέρχεται) διὰ τοῦ: aggreditur (προσβάλλει)· ἀλλὰ ταῦτα καὶ βεβιασμένα καὶ ἀκατάληπτα. Ὁ Arndt εἰκάζει: ἀεὶ ἀντὶ τοῦ: τέλει· ὁ Hermann: τελεῖν, ὃ καὶ ὁ Wolf παραδεξάμενος ἑρμηνεύει: Ἄρης γὰρ ἔρχεται τελεῖν ἐπ' ἦμαρ (κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας) τοῦτο, ὃ ἂν νὺξ ἀφῇ που· ἐπιτυχὴς διόρθωσις.

204. Χρυσοστρόφων ἀπ' ἀγκυλᾶν· τὰ ῥιπτόμενα ἐκ τῆς νευρᾶς τοῦ στρεφομένου χρυσοκοσμήτου τόξου· τὸ χρυσοστρόφων εἰς τὸ τόξον ἀνῆκον ἀπεδόθη εἰς τὰς ἀγκύλας (τὴν νευρὰν) κατὰ σχῆμα ὑπαλλαγῆς.

206. Προσταθέντα. Οἱ ἑρμηνευταὶ δέχονται αὐτὸ ὡς ἀόριστον τοῦ προΐστασθαι ἀναπολοῦν τὸ προστατήριος· ἀλλ' ἡ ἔννοια αὕτη ἐμπεριέχεται εἰς τὸ παρακείμενον ἀρωγά· ὁ Wolf δέχεται ὡς ἀόριστον τοῦ προστείνομαι = πρὸ τοῖς ὑπὸ τοῦ Διὸς ῥιπτομένοις κεραυνοῖς καὶ τὰ σὰ βέλη, ἀλλ' ἡ ἑρμηνεία αὕτη δέν μοι φαίνεται ἐπιτυχής· ἑρμηνευτέον μᾶλλον: τὰ τεταμένα (τεντωμένα) πρὸς τὸν (ἐναντίον του) Ἄρη.

206. Πυρφόρους Ἀρτέμιδος αἴγλας· δὲν ἦσαν αἱ αἴγλαι πυρφόροι, ὡς προερχόμεναι ἐκ τοῦ πυρός, ἀλλ' ἡ Ἄρτεμις, ἡ φέρουσα τὸ πῦρ, ἐξ οὗ αἱ αἴγλαι· καὶ ἐνταῦθα τὸ πολλάκις μνημονευθὲν σχῆμα τῆς ὑπαλλαγῆς· ἰδ. στ. 26. Ἕτερα ὑπαλλαγῆς παραδείγματα 1) ἄνδρ' ἕν' οἰόζωνον (στ. 846) = ἄνδρα ἕνα μόνον ἐζωσμένον· ὁ σχολ. ἑρμηνεύει: οἰόζωνον, μονόζωνον, μόνον· ὁ Ἡσύχιος: οἰόζωνον, μονόστολον· ἀμφότεραι αἱ ἑρμηνεῖαι ἄστοχοι· μόνον διὰ τῆς καθ' ὑπαλλαγὴν συνθέσεως ἑρμηνεύεται σαφῶς ἡ λέξις. 2) Πυθόμαντιν ἑστίαν (στ. 965)· δὲν ἐμάντευεν ἡ Πυθώ, ἀλλ' ἡ ἐν Πυθοῖ ἑστία· ἔπρεπε

λοιπὸν νὰ λέγηται: ἑστία μαντικὴ Πειθοῦς, ἤ: ἐν Πυθοῖ· ὅμοιον καὶ τό: Πυθόμαντιν λοξίαν (Αἰσχ. Χοηφ. 1026). 3) Κενῆς σκύμνον λεαίνης (Αἴ. 986) ἀντί: κενόν. 4) τοὐμὸν αἷμα-πατρὸς (Οἰδ. τ. 1400) ἀντί: τοὐμοῦ αἷμα-πατρός, ἀνθ' οὗ ὁ Wecklein εἰκάζει: ὅμαιμον αἷμ' αἶ. 5) ποδῶν ἂν ἄρθρα μαρτυρήσειαν τὰ σὰ (στ. 1032) ἀντί: τῶν σῶν. 6) ἡ τέκνων ὄψις—βλαστοῦσ' ὅπως ἔβλαστε (στ. 1375-6) ἀντὶ βλαστόντων. 7) τοὐμὸν ἐκπίνουσ' ἀεὶ ψυχῆς ἄκρατον αἷμα ('Ηλ. 785) ἀντί: τῆς ἐμῆς ψυχῆς. 8) τοὐμὸν φρενῶν ὄνειρον (στ. 1390) ἀντί: τῶν ἐμῶν φρενῶν ὄνειρον. 'Ιδ. καὶ σ. 161, 191, 242 καὶ 480.

211. Οἰνῶπα· πρόσθες ἐνταῦθα τὰ ἐν σ. 5.

242. Τὸ Πυθικὸν θεοῦ μαντεῖον· ἀντί: τοῦ Πυθικοῦ (τοῦ ἐν Πυθοῖ) θεοῦ μαντεῖον· σχῆμα ὑπαλλαγῆς· ἰδ. στ. 206 καὶ 480.

248. 'Ακάρπως· ἀναφέρεται εἰς τὸ ἐν στ. 171 «οὔτε γὰρ ἔκγονα κλυτᾶς χθονὸς αὔξεται»· ἀλλ' ἡ λέξις ὅλως πενιχρὰν καὶ εὐτελῆ ἔννοιαν ἐκφέρει καὶ οὐδὲν παραπληρώματος διαφέρει· ὁ Nauck εἰκάζει: ἀπότμως· ἀλλὰ καὶ τοῦτο συνημμένον τῷ: κάθέως λίαν ἀνάρμοστον· ἐνταῦθα θὰ ἥρμοζε μάλιστα ἡ λέξις παγκάκως, εἰ τὸ μέτρον ἐπέτρεπε· καταλληλοτέρα φαίνεται ἡ λέξις ἀτίμως, ὡς ἐν 'Ηλέκτρᾳ στ. 1181 «ὦ σῶμ' ἀτίμως κἀθέως ἐφθαρμένον», ἢ ἡ: ἀνοίκτως, ἢ κεῖται ἐν στ. 8, ἀλλὰ καταλληλοτέρα φαίνεταί μοι ἡ λέξις ἀνοσίως· ἀνοσίως ἕνεκα τοῦ μιάσματος, τοῦ φόνου τοῦ Λαΐου· ἀθέως δὲ ἕνεκα τῆς ὑπὸ τῶν θεῶν διὰ τὸ μίασμα ἐγκαταλείψεως.

255. Κοινῶν τε παίδων κοίν' ἄν. Βεβιασμέναι ἅπασαι αἱ ἑρμηνεῖαι· τό: ἄρρητ' ἀρρήτων καὶ τὰ ὅμοια, πρὸς ἃ παραβάλλεται τὸ παρὸν χωρίον, ἔχει μόνον φαινομένην τινὰ ὁμοιότητα κατὰ τὴν ὀρθὴν τοῦ Nauck παρατήρησιν· τὸ χωρίον θὰ ἠδύνατο ἀβιάστως νὰ ἑρμηνευθῇ οὕτως: καὶ κοινῶν παίδων κοινότης ἤθελε παραχθῇ. 'Ο Nauck ἀντὶ τοῦ: κοίν' ἂν εἰκάζει: κύματ'=κυήματα. 'Ο Enger: κοινῶν τ' ἀπ' εὐνῶν κοίν' ἂν—ἦν τέκν' ἐκπεφυκότα· αὕτη ἡ διόρθωσις οὐχὶ ἄστοχος. Κατ' ἐμὲ γραπτέον: σπέρματ' ἀντὶ τοῦ: κοίν' ἄν· τό: κοίν' ἤ: κοίν' ἂν κείμενον ἐν τῇ ᾤᾳ ὡς ἑρμηνευτικὸν τοῦ σπέρματ' εἰσέρπυσεν ἀντ' αὐτοῦ εἰς τὸ ἔδαφος.

211. Οἰνῶπα. 'Ο Ellendt ἑρμηνεύει: pampinis et uvis coronatum, ut quasi vitis speciem referat, ἤτοι κλήμασι καὶ σταφυλαῖς ἐστεμμένον, ὥστε νὰ παρουσιάζῃ οἱονεὶ ὄψιν ἀμπέλου· βεβια-

σμένα καὶ τετεχνημένα· ἁπλούστερον καὶ ὀρθότερον ὁ Wolf: roth-wangig und von glänzender Hautfarbe = κοκκινομάγουλος καὶ μὲ χρῶμα τοῦ δέρματος στίλβον· τοιοῦτοι οἱ κρασοπατέρες.

290. Κωφά. Ὁ Σουΐδας ἐν λ. κωφὸς ἑρμηνεύων τὸ χωρίον λέγει «ψυχρὰ καὶ οὐδὲν σαφὲς ἔχοντα, ψιθυριζόμενα»· τὸ ψυχρὰ ὅλως ἀνάρμοστον ὂν τῇ ἐννοίᾳ ἔπρεπε νὰ τραπῇ εἰς: ψιθυρά.

329. Τἄμ', ὡς ἂν εἴπω μή τά σ' ἐκφήνω κακά· αὕτη ἡ τῶν χειρογράφων γραφή, ἐξ ἧς ἵνα νοῦς τις ἐξαχθῇ, πρέπει νὰ γείνῃ στίξις τοιαύτη: τἄμ', ὡς ἂν εἴπω μή τά σ', ἐκφήνω, κακά, ἤτοι τὸ μέν: ἐκφήνω ἀποδοτέον τῷ: τἄμ', τὸ δέ: κακὰ τῷ: τά σ'· ἡ δ' ἔννοια: οὐδαμῶς θὰ φανερώσω τὰ ἐμὰ (διανοήματα, σκέψεις, ἀποκαλύψεις, μαντεύματα), διὰ νὰ μὴ εἴπω τὰ σὰ κακά· ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον τολμηρότατον ὑπερβατὸν τραγελαφικὸν καθίστησι τὸν λόγον. Ὁ Nauck διορθοῖ: ἄνωγας εἴπω, μή τά σ' ἐκφήνω κακά· ὁ C. Fr. Hermann: τὰ μάσσον' εἴπω, μὴ κτλ. ὁ Völcker: τἀμφώβολ' εἴπω, μὴ κτλ., ἀμφώβολα = αἱ διὰ σπλάγχνων μαντεῖαι· ὁ Wolf: τἄμ' ὄψαν' εἴπω, μὴ κτλ. ὄψανον = ὄψις, φωνή. Κατ' ἐμὲ γραπτέον: τἄμ' ἐξερῶ τά σ' ὡς ἂν εἴπω μὴ κακά.

337-38. Τὴν σὴν δ' ὁμοῦ ναίουσαν· = τὴν σὴν (ὀργὴν) μετὰ σοῦ συγκατοικοῦσαν· προσωποποιία παιδαριώδης· παιδαριωδεστέρα ἡ τοῦ Εὐσταθίου ἑρμηνεία, ὅτι ὑπὸ τό: σὴν (ὀργὴν) οἱ ἀκροαταὶ ὑπενόουν τὴν σύζυγον, τὴν καὶ μητέρα αὐτοῦ· τοιαῦτα αἰνιγματώδη καὶ μυστικιστικὰ ἄξια οὐχὶ τοῦ Σοφοκλέους, ἀλλὰ τῶν νεοπλατωνικῶν Ἀλεξανδρίνων καὶ τῶν μωροσόφων Βυζαντίνων· πάντως τὸ χωρίον νοσεῖ· διορθωτέον κατ' ἐμέ: τὴν σὴν δὲ σὺ (ἤ: δὲ δὴ) ἄνοιαν· δυσχέρειαν παρέχει τό: ἄνοιαν συνήθως λεγόμενον ἀνοίαν μετὰ μακροῦ τοῦ α· ἀλλὰ τὸ συνήθως γινόμενον δύναται νὰ ἔχῃ καὶ ἐξαιρέσεις· ἐν τοῖς στίχοις τούτοις προσκρούει τις καὶ εἰς τὸν πλεονασμὸν «ἐμὲ ψέγεις» καὶ «ὀργὴν ἐμέμψω τὴν ἐμὴν» (στ. 347).

350. Τῷ κηρύγματι, ᾧπερ προεῖπας, ἐμμένειν. Πόθεν ἐγίνωσκεν ὁ Τειρεσίας τὸ κήρυγμα οὐκ ἀκηκοώς; (236-240)· πάντως ἢ ἐκ τῶν δύο πομπῶν (στ. 288), περὶ οὗ οὐδεμίαν ποιεῖται μνείαν ὁ ποιητής, καὶ ἔπρεπε νὰ μνημονευθῇ, ἵνα μὴ ἡ οἰκονομία προσενέγκῃ τι βεβιασμένον· ἢ ἐκ τῆς μαντικῆς ἰδιότητος τοῦ Τειρεσίου, δι' ἣν ἐγίνωσκε καὶ τὰ μὴ δηλωθέντα αὐτῷ, ὡς ἔγνω καὶ τὸν φονέα τοῦ

Λαΐου· πιθανώτερον φαίνεται τὸ δεύτερον· τῷ δὲ Nauck τὸ πρῶτον, ἐκ τοῦ 305 στίχου παραγομένῳ. Ἀντὶ τοῦ καθ' ἕλξιν βεβιασμένου: ᾧπερ ἠδύνατο νὰ γραφῇ καί: ὅπερ Περὶ τῆς ἀνωμαλίας «ἐννέπω σε» (ἔνθα ὑπονοεῖται τὸ: σοι) ὡς ὄντι μιάστορι κατὰ τὸ σχῆμα τῆς διανοίας ἰδ. Nauck, Wolf καὶ Wunder.

368. Ἦ καὶ γεγηθὼς ταῦτ' ἀεὶ λέξειν δοκεῖς; ἐν στ. 363 ἀντὶ τοῦ: γεγηθὼς εἶπε: χαίρων· «ἀλλ' οὔτι χαίρων δίς γε πημονὰς ἐρεῖς». Ἀλλὰ ποῖα εἶνε τὰ «ταῦτ'»; Ἐγὼ νομίζω ὅτι ἀντὶ τοῦ «ταῦτ'» πρέπει νὰ γραφῇ «ταὔτ'», τὰ ἴδια, ἃ καὶ πρότερον εἶπας, δηλαδὴ ὅτι εἶμαι φονεὺς τοῦ Λαΐου (στ. 353) «ὡς ὄντι τῆσδε γῆς ἀνοσίῳ μιάστορι» καὶ (στ. 362) «φονέα σέ φημι τἀνδρός, οὗ ζητεῖς κυρεῖν», ὅτι ὁμιλῶ τοῖς φιλτάτοις (στ. 366) «λεληθέναι σέ φημι σὺν τοῖς φιλτάτοις ὁμιλοῦντ'», ἔνθα διλογία ἐνυπάρχει, διότι ὁ μὲν Τειρεσίας ὑπενόει ὑπὸ τὸ φιλτάτοις» τὴν μητέρα τοῦ Οἰδίποδος Ἰοκάστην, ὁ δὲ Οἰδίπους τὴν σύζυγον τοῦ Λαΐου Ἰοκάστην (τὴν φιλτάτην τῷ Λαΐῳ)· ὁ Οἰδίπους το θεωρεῖ προσβλητικόν, διότι νομίζει ὅτι ὁ Τειρεσίας τον ὀνειδίζει ὡς φονεύσαντα τὸν Λάϊον καὶ ἁρπάσαντα τὴν φιλτάτην ἐκείνῳ Ἰοκάστην· οὐδαμῶς δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν ὅτι ὁ Οἰδίπους ἐκδέχεται τοὺς λόγους τοῦ Τειρεσίου κατὰ τὴν αὐτὴν ἐκείνῳ ἔννοιαν· διότι ὁ Οἰδίπους ἀγνοεῖ εἰσέτι παντελῶς ὅτι εἶνε υἱὸς τοῦ Λαΐου καὶ τῆς Ἰοκάστης. Ἡ ἔννοια λοιπὸν εἶνε αὕτη: νομίζεις ὅτι θά το χωνεύσῃς νὰ λέγῃς πάντοτε τὰ ἴδια, ἤτοι ὅτι ἐγὼ εἶμι ὁ φονεὺς τοῦ Λαΐου, ἀνόσιος μιάστωρ (στ. 351), ὁ φονεὺς τοῦ Λαΐου «φονέα σέ φημι τοῦδε τἀνδρὸς κτλ.» (στ. 362), ὁ φονεὺς τοῦ Λαΐου ὁ ὁμιλῶν νῦν τῇ Ἰοκάστῃ, ἣ ἦν ἐκείνῳ ζῶντι φιλτάτη (στ. 366); αἴσχιστα δέ, διότι φονεύσας τὸν Λάϊον ἔλαβε τὴν γυναῖκά του. Καὶ ἐν στ. 1166 ὁ G. H. Schäfer ἔγραψε: ταὔτ' ἀντί: ταῦτ'· καὶ ἐν Γοργίᾳ Πλάτωνος (472, A) ὁ Stablaum: ταὐτὰ ἀντὶ τοῦ κοινῶς φερομένου: ταῦτα.

425. Ἅ σ' ἐξισώσει σοί τε καὶ τοῖς σοῖς τέκνοις· τὸ χωρίον παρέσχε πράγματα τοῖς ἑρμηνευταῖς· ὁ Nauck εἰκάζει: σῷ τοκεῖ καὶ τοῖς σοῖς τέκνοις ἀντί: σοί σε καὶ τοῖς σοῖς τέκνοις· ὁ Wolf ἔγραψεν: ἂν ἐξισώσειέν σε καὶ τοῖς σοῖς τέκνοις· διὰ τῶν διορθώσεων τούτων τὸ χωρίον ἐστρεβλώθη· καθ' ἡμᾶς διορθώσεως οὐδεμία χρεία, ἑρμηνευτέον δ' οὕτως: ἅ σ' ἐξισώσει (ἴσον καταστήσουσι, καταδεί-

ξουσι τὴν ἀληθῆ φύσιν) σοί τε (τῷ νομιζομένῳ πατρὶ τῶν τέκνων, ὄντι δ' ἀληθῶς ἀδελφῷ) καὶ τοῖς σοῖς τέκνοις (τοῖς τέκνοις μὲν νομιζομένοις, οὖσι δ' ἀδελφοῖς)· τὸ ἐπίτηδες αἰνιγματῶδες καὶ σκοτεινὸν τῆς φράσεως, τὸ τὰ μάλιστα τῷ μαντευτικῷ τρόπῳ ἁρμόζον, προῆλθεν ἐκ τῆς προσθήκης τοῦ πλεονάζοντος: σοί τε, ὃ εἰ ἔλειπεν, ἡ ἔκφρασις θὰ καθίστατο σαφής· ἀλλὰ τοῦτο ἐπίτηδες ἀπέφυγεν ὁ μάντις ἐπιφυλαχθεὶς νὰ δηλώσῃ σαφῶς ἐν στ. 457 «φανήσεται δὲ παισὶ τοῖς αὐτοῦ ξυνὼν ἀδελφὸς αὐτὸς καὶ πατὴρ»· καθ' ὅμοιον δὲ τρόπον καὶ τὸ ἐν στ. 415 ὡσαύτως αἰνιγματῶδες «καὶ λέληθας ἐχθρὸς ὢν τοῖς σοῖσιν αὐτοῦ νέρθε κἀπὶ γῆς ἄνω» ἐσαφήνισε διὰ τῶν ἐν στ. 458 λεγομένων «κἀξ ἧς ἔφυ γυναικὸς υἱὸς καὶ πόσις καὶ τοῦ πατρὸς ὁμόσπορός τε καὶ φονεύς».

452. Ξένος λόγῳ μέτοικος, εἶτα δ' ἐγγενής· παραλείπεται ἐν τῷ πρώτῳ μέρει τὸ: νῦν μέν· ἰδ. καὶ στ. 695.

480. Τὰ μεσόμφαλα γᾶς μαντεῖα· ὑπαλλαγῆς σχῆμα ἀντί: τὰ μεσομφάλου γᾶς μαντεῖα· ἰδ. καὶ στ. 26, 161, 199, 201, 242. Παρατιθέμεθα ἐνταῦθα καὶ ἕτερα τοῦ σχήματος τούτου παραδείγματα 1) νεῖκος ἀνδρῶν ξύναιμον ἀντί: ἀνδρῶν ξυναίμων ('Αντ. 788)·—2) βαθεῖα κυλίκων τέρψις ἀντί: βαθειῶν κυλίκων τέρψις (Αἴ. 1179).—3) μέλανα στολμὸν πέπλων ἀντί: μελάνων στολμὸν πέπλον (Εὐρ. Ἄλκ. 217).—4) γηγενῆ μάχην δορὸς ἀντί: γηγενοῦς δορὸς μάχην (Κύκλ. 5).—5) λέκτρων ἁρπαγὰς Ἑλληνικὰς ἀντί: λέκτρων Ἑλληνικῶν ἁρπαγὰς (Ἰφ. ἐν Αὐλ. 1253).—6) ταυρόμορφον ὄμμα Κηφισοῦ πατρὸς ἀντί: ταυρομόρφου Κηφισοῦ πατρὸς ὄμμα (Ἴων. 1260).—7) θάσιον οἴνου σταμνίον ἀντί: θασίου οἴνου σταμνίον· ('Αριστοφ. Λυσ. 196)· 'Ιδ. Lob. ad Aj. 7. Seidler ad Eurip. Iph. Taur. 9.—8) παιδοκτόνον χεῖρα πατρὸς ἀντί: παιδοκτόνου πατρὸς χεῖρα· (Εὐρ. Ἰφ. ἐν Ταύρ. 1082).—9) ὀξύχειρι σὺν κτύπῳ ἀντί: σὺν ὀξεῖ κτύπῳ χειρὸς (Αἰσχ. Χοηφ. 23).—10) εὐπατέρειαν· αὐλὰν ἀντί: εὐγενοῦς πατρὸς αὐλάν· (Εὐρ. Ἱππ. 67).—11) μελάμπεπλος στολὴ ἀντί: στολὴ μέλανος πέπλου (Ἄλκ. 441).—12) ἀνδροφθόρου αἵματος λίπος ἀντί: λίπος αἵματος (λιπαρὸν αἷμα) ἀνδρὸς φθαρέντος (Σοφ. 'Αντ. 1009).—13) γόος κακόγαμβρος ἀντί: γόος περὶ κακοῦ γαμβροῦ (Εὐρ. Ῥῆσ. 257).—14) ἑσμὸς ἀρσενοπληθὴς ἀντί: ἑσμὸς πληθύων ἀρσένων, ἤ: πολλῶν ἀρσένων (Αἰσχ.

Ἰκ. 30).—15) λευκοπήχεις κτύπους χεροῖν ἀντί: κτύπους χεροῖν λευκοπηχέοιν (Εὐρ. Φοίν. 1).—16) τρίπτυχοι θρῆνοι νεκρῶν ἀντί: θρῆνοι τριπτύχων νεκρῶν (αὐτ. 1635).—17) καλλίνικον στέφανον Ἰλίου ἀντί: καλὸν νίκης τῆς κατ' Ἰλίου στέφανον (Εὐρ. Ἰφ. ἐν Ταύρ. 12).—18) ἔχουσι χιτῶνας λιθοκολλήτους τῶν πολυτιμήτων ἀντί: χιτῶνας κεκολλημένους λίθοις πολυτιμήτοις (Καλλίξ. παρ' Ἀθην. σ. 200 b).—19) αἷμα καλλιπαρθένου δέρης ἀντί: αἷμα παρθένου καλὴν δέρην ἐχούσης (Εὐρ. Ἰφιγ. ἐν Αὐλ. 1550).—20) χρυσοδαιδάλτους στομίοις πώλους ἀντί: χρυσοδαιδάλτοις στομίοις πώλους (αὐτ. στ. 219).—21) τὰν γυναικεῖον ὄψιν ὀμμάτων ἀντί: τὰν γυναικείων ὀμμάτων ὄψιν· (αὐτ. 233).—22) ἐν μωνύχοις ἅρμασιν ἀντί: ἐν ἅρμασι μωνύχων πώλων (αὐτ. 250).—23) πόνων τιθηνοὺς τροφὰς ἀντί: πόνων τιθηνῶν τροφὰς (αὐτ. 1230).—24) Τροίας κλεινὸν βάθρον ἀντί: Τροίας κλεινῆς βάθρον (1263).—Ἰδ. λεξ. Σοφ. Ellendt ἐν λ. μεσόμφαλος, τ. Β, σ. 84 καὶ ἑξ. ἐκδ. 1835. Ἰδ. καὶ στ. 750, 795-6, 846, 869, 963 καὶ 964, 997, 1375-6 καὶ 1400 καὶ 1487.

484-5. Δεινὰ . . . οὔτε δοκοῦντα, οὔτ' ἀποφάσκονθ'. Ὁ σχολ. «οὔτε πιστά, οὔτε ἄπιστα»· ἀλλὰ πῶς τὸ ἀποφάσκοντα μεταβατικὸν ὂν (ἀρνούμενα) δύναται νὰ ἔχῃ τὴν σημασίαν τοῦ ἄπιστα; τοῦτο θὰ ἦτο δυνατὸν μόνον, ἂν τὸ ἀποφάσκοντα ἀμεταβάτως λαμβανόμενον ἰσοῦτο τῷ ἀποφασκόμενα· κακῶς τὸ δοκοῦντα καὶ ἀποφάσκονθ' ἐκλαμβάνει ὁ Musgravius ἀρσενικά· ἀλλοκότως δ' ὁ Wolf τὸ ἀποφάσκονθ' ἀρσενικὸν ἐκλαμβάνων συνάπτει τῷ: ταράσσει ὡς ἀντικείμενον προσωπικόν· ὁ Blaydes εἰκάζει: οὔτ' ἀπαρέσκονθ' ἀντὶ τοῦ: οὔτ' ἀποφάσκονθ'. Καθ' ἡμᾶς γραπτέον: οὔτε δοκεῖν, οὔτ' ἀποφάσκειν· ἤτοι: δεινὰ ταράσσει (δεινοὺς ποιεῖ ταραγμοὺς ἐμοί) (ὥστε) οὔτε δοκεῖν (ταῦτα ἐμοὶ = πιστὰ εἶναι ἐμοὶ τὰ ὑπ' αὐτοῦ λεγόμενα), οὔτε ἀποφάσκειν (ἐμὲ ταῦτα = ἀρνεῖσθαι ταῦτα, ἄπιστα εἶναί μοι ταῦτα).

505. Ἀλλ' οὔποτ' ἔγωγ' ἄν, πρὶν ἴδοιμ' ὀρθὸν ἔπος, μεμφομένων ἂν καταφαίην. Ὁ Nauck τό: ἔπος ἀποδίδων εἰς τό: μάντευμα ἑρμηνεύει: ἤθελον συμφωνεῖ μὲ τοὺς μεμφομένους αὐτόν· ὁ Wolf στίζων: ἀλλ' οὔποτ' ἔγωγ' ἄν, πρὶν ἴδοιμ' ὀρθόν, ἔπος μεμφομένων ἂν καταφαίην δέχεται τό: ἔπος τῶν μεμφομένων ὡς ἀντικεί-

μενον τοῦ: καταφαίην. Ὁ Ellendt τὴν γενικὴν μεμφομένων ἀποδίδων ὡς ἀντικείμενον εἰς τὸ καταφαίην ἑρμηνεύει assentior· ἀλλ' ἡ τοιαύτη σύνταξις θὰ ἦτο ἀλλόκοτος· ἡ φράσις θὰ ἐδήλου κατηγορεῖν, ὅπως σχεδόν την ἑρμηνεύει ὁ Brunk ἡμαρτημένως διὰ τοῦ contradicere· ἔπρεπε νὰ εἶνε δοτικὴ τοῖς μεμφομένοις, ἵνα δηλωθῇ συμφωνία (assentiri). Ὁ σχολιαστὴς «ἐγὼ δὲ οὐκ ἄν ποτε ἐπαινέσαιμι τοὺς μεμφομένους τὸν βασιλέα, πρὶν ἴδοιμι σαφῆ τὰ ἔργα καὶ τὴν ἀπόβασιν». Ὁ Wunder δέχεται τὸ μεμφομένων γεν. ἀπόλυτον. Ὁ Wecklein εἰκάζει: ἔπος μεμφομένων νιν, καταφαίην ἀντί: ἔπος, μεμφομένων ἂν καταφαίην. Καθ' ἡμᾶς στικτέον: ἀλλ' οὔποτ' ἔγωγ' ἄν, πρὶν ἴδοιμ' ὀρθὸν ἔπος (ἀληθῆ ἔκβασιν τοῦ λόγου) μεμφομένων (τοῦ Τειρεσίου), ἂν καταφαίην. Τὸ καταφαίην ἀπωλύτως κείμενον ἔχει ὁμαλωτάτην σύνταξιν· ἂν δὲ δυσχερὴς φανῇ ἡ θέσις τοῦ δευτέρου ἂν ἐπαναλαμβάνοντος τὸν πρῶτον, δύναται ἀντ' αὐτοῦ καί: νιν νὰ γραφῇ, ὃ ᾔκασεν ὁ Wecklein.

608. Χωρίς. Βεβιασμένη ἡ ἑρμηνεία αὐτοῦ· γραπτέον ἴσως ἀντ' αὐτοῦ: νῦν σύγ'.

612. Τὸν παρ' αὑτῷ βίοτον· καὶ τὸ ῥῆμα ἐκβαλεῖν καὶ τό: παρ' αὑτῷ ἀνάρμοστα ἀναφερόμενα πρὸς τό: βίοτος, ἑρμηνευόμενον διὰ τοῦ: ζωή· καὶ ἡ σύγκρισις δὲ τῆς στερήσεως χρηστοῦ φίλου πρὸς τὴν στέρησιν τῆς ζωῆς λίαν ὑπερβολική· ὁ Wolf ἑρμηνεύει τό: βίοτος διὰ τοῦ Lebensweise (ὁ τοῦ βίου τρόπος, ἡ δίαιτα)· τοῦτο μᾶλλον βεβιασμένον· φυσικὴ καὶ ἀβίαστος καθίσταται ἡ ἑρμηνεία, ἂν τό: βίοτος ἑρμηνευθῇ: οὐσία (περιουσία).

624. Οἷόν ἐστι τὸ φθονεῖν· ἑρμηνεύουσιν: οἷός ἐστιν ὁ ἐμὸς πρὸς σὲ φθόνος· δυσχέρεια ἐν τῇ λέξει: φθονεῖν, ἀνθ' ἧς εἰκάζω: φρονεῖν, ὑπὲρ οὗ συνηγορεῖ καὶ τὸ ἐν στ. 626 «οὐ γὰρ φρονοῦντά σ' εὖ βλέπω».

628-9. ΟΙΔ. Ἀρκτέον γ' ὅμως. ΚΡΕ. οὔτοι κακῶς γ' ἄρχοντος. Τὸ ἀρκτέον ἐκδεκτέον οὐχὶ παθητικῶς=(πρέπει νὰ ἄρχεσαι (νὰ ὑπακούῃς εἰς τὸν ἄρχοντα), Κρέων), ὃ τινες ποιοῦσι (Nauck, Wecklein), ἀλλ' ἐνεργητικῶς (ὃ καὶ ὁ Wolf), ἤτοι: πρέπει ὅμως νὰ ἄρχω (νὰ ἐξασκῶ τὴν βασιλικὴν δύναμίν μου, ὡς ἄρχων νὰ ἐπιβάλλω σοι τὴν βασιλικὴν διαταγήν μου)· ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ ταύτῃ ἡ ἑπομένη ἀπόλυτος γενική: ἄρχοντος δὲν εὐοδοῦται· ὁ Musgravius

ἔγραψεν: ἄρχοντας, ὃ καὶ ὁ Wolf παρεδέξατο· κατ' ἐμὲ γραπτέον: ἄρχοντά σ'.

640-1. Θάτερον δυοῖν κακοῖν, ἢ γῆς ἀπῶσαι πατρίδος, ἢ κτεῖναι λαβών. Τὸ: θἄτερον ἀντὶ τοῦ ἀπροσδιονύσου: ἀποκρίνας ἐκ διορθώσεως τοῦ Dindorf· ἀλλ' ἀπροσδιόνυσον καὶ τό: λαβὼν συνημμένον τῷ: κτεῖναι· δὲν ἦτο δραπέτης, ἵνα λαβὼν (συλλαβὼν) κτείνῃ αὐτόν· στικτέον μετὰ τό: κτεῖναι διὰ κόμματος καὶ συναπτέον τό: λαβὼν ὑπερβατῶς τῷ: θἄτερον δυοῖν κακοῖν. Ἀλλὰ καὶ οὕτως ὁ νοῦς τοῦ χωρίου δὲν φαίνεται ὑγιαίνων. Ὁ Wolf διὰ πολλοὺς καὶ δικαίους λόγους γράφει: δρᾶσαι δικαιοῖ, δείν', ἀπο[κρίνας κακοῖν, ἢ γῆς ἀπῶσαι πατρίδος, ἢ] κτεῖναι λαβών. Καὶ ὁ Wecklein διασκευὴν τῶν στίχων ὑποπτεύων συμπτύσσει τοὺς δύο στίχους εἰς ἕνα τοῦτον: δρᾶσαι δικαιοῖ, θάνατον ἐκκρίνας ἐμοί. Τὸ χωρίον καὶ μετὰ τὰς διορθώσεις ταύτας νοσοῦν ἔτι φαίνεταί μοι· ὅτι ὑπάρχει διασκευὴ οὐδεμία ἀμφιβολία· διότι τὰ ἐνταῦθα λεγόμενα ἀντιφάσκουσι πρὸς τὰ ἐν στ. 623 εἰρημένα, δι' ὧν ὁ Οἰδίπους παρίσταται θέλων νὰ θανατώσῃ αὐτόν, οὐχὶ δὲ νὰ ἐξορίσῃ· κατ' ἐμὲ συμπυκτέον τοὺς δύο στίχους εἰς ἕνα τοῦτον: δρᾶσαι δικαιοῖ δείν' ἐμέ, κρίνας κακόν.

674. Αἱ τοιαῦται φύσεις αὐταῖς εἰσιν ἄλγισται φέρειν. Τὸ: φέρειν (ἑαυτὰς) ὡς αἰτιατικὴ τοῦ κατά τι φαίνεται πλεονάζον· προῆλθε δ' ἡ φράσις ἐκ συμπτύξεως τῶν δύο φράσεων 1) ἄλγισταί εἰσιν ἑαυταῖς καὶ 2) ἄλγισταί εἰσι φέρειν τὸ ἄλγος (προσωπικὴ σύνταξις) ἤ: δυσχερέστατόν ἐστι φέρειν αὐτὰς τὸ ἄλγος (ἀπρόσ. σύντ.)· μεταφραστέον: δυσκολώτατα αἱ τοιαῦται φύσεις ὑποφέρουσι τὸ ἄλγος.

685. Γᾶς προπονουμένας· ἡ πρόθεσις προ ἑρμηνεύεται ὡς ἐπιτείνουσα τό: πονουμένας· ἀλλ' ἡ ἑρμηνεία αὕτη δέν μοι φαίνεται ἀβίαστος· νομίζω ὅτι ἀντὶ τοῦ: προπονουμένας πρέπει νὰ γραφῇ: προπονουμένῳ, ἤτοι μοχθοῦντι καὶ ταλαιπωροῦντι πρὸ (ὑπὲρ) τῆς γῆς.

695-6. Ὅς τ' ἐμὰν φίλαν ἐν πόνοις — τανῦν τ'· τό: πάλαι ἀντίστοιχον τοῦ: τανῦν παραλείπεται ἐν τῷ πρώτῳ μέλει: ὅς (πάλαι) τ' ἐμὰν γᾶν φίλαν ἐν πόνοις . . . τανῦν τε κτλ. Ἰδ. καὶ στ. 452.

707. Ἀφεὶς σεαυτόν· ἑρμηνεύουσιν: ἀπαλλαγεὶς τῶν φροντίδων· ἡ ἔννοια αὕτη θὰ ἐξήγετο, νομίζω, εὐκολώτερον, ἂν ἀντὶ τοῦ: ἀφεὶς ἐγράφετο: ἀνείς. Τὸ: ὧν λέγεις πέρι ἀναφέρουσιν εἰς τό: ἀφεὶς σεαυτόν·

ἀλλ' ὀρθότερον ὁ Ellendt (ἐν λ. ἀφίημι) ἐξαρτᾷ ἐκ τοῦ: ἐπάκουσον.

709. Μαντικῆς ἔχον τέχνης· οἱ μὲν δέχονται τὸ ἁπλοῦν ἔχον ἀντὶ τοῦ συνθέτου μετέχον (ἴδ. Wunder)· οἱ δὲ τὸ τέχνης θεωροῦσι γενικὴν διαιρετικήν· οἱ δὲ γράφουσι: μέρος ἀντί: τέχνης· οἱ δέ: τυχὸν ἀντί: ἔχον· ἐγὼ νομίζω ὅτι μικρά τις μεταβολή, ἡ τροπὴ τῶν γενικῶν μαντικῆς — τέχνης εἰς αἰτιατικὰς μαντικὴν — τέχνην ἀπαλλάττει τὸ χωρίον πάσης δυσχερείας περὶ τὴν ἑρμηνείαν· τὴν διόρθωσιν ταύτην ἔμαθον ὅτι ἔχει καί τις Schmidt (ἔκδ. Μιστριώτου).

710. Σύντομα· ἀντὶ τῆς λέξεως ταύτης καταλληλοτέρα φαίνεταί μοι ἡ: σύντονα· οὕτω καὶ ἐν στ. 810 προὔτεινεν ὁ Dobrée: συντόνως ἀντί: συντόμως.

728. Ποίας μερίμνης τοῦθ' ὑποστραφεὶς λέγεις; Ὁ Blaydes διώρθωσε: τοῦτ' ἐπιστραφείς· καὶ τὸ ἐπιστρέφομαι καὶ τὸ ὑποστρέφομαι τὴν αὐτὴν ἔννοιαν τοῦ φροντίζειν ἔχουσι· καταλληλότερον δὲ φαίνεται τὸ ἐπιστρέφομαι ἐνταῦθα. Ὁ Schneidewin καὶ ὁ Wunder ἐξαρτῶσι τό: μερίμνης ἐκ τοῦ ἐπιστραφεὶς ἢ ὑποστραφεὶς οὕτω; ποίας μερίμνης ἐπιστραφεὶς λέγεις τοῦτο; ὁ δὲ Wolf ἐξαρτῶν τὴν γενικὴν μερίμνης ἐκ τοῦ λέγεις (περὶ τίνος μερίμνης λέγεις) συνάπτει τό: τοῦθ' τῷ: ὑποστραφείς· ὀρθοτέρα ἡ πρώτη ἑρμηνεία, καθ' ἣν τὸ μερίμνης πλεοναστικῶς κεῖται, ὡς ἐμπεριεχομένης τῆς ἐννοίας αὐτοῦ ἐν τῷ ὑποστραφείς, μεγαλοπρεπείας ἕνεκα· τοιαῦται πλεοναστικαὶ μεγαλοπρεπεῖς ἐκφράσεις ἐν τῷ προκειμένῳ δράματι καὶ αἱ ἑξῆς: «ἱκετεύομεν πρόστροποι» (στ. 41), «κοινῶν τε παίδων κοίν' ἂν ἦν ἐκπεφυκότα» (στ. 255), «ἐξισωτέον τὸ γοῦν ἴσ' ἀντιλέξαι» (στ. 408-9), «μακρὰν ἀπῳκεῖτο» (στ. 998)· τοιαύτη καὶ ἡ: «τὴν πανυστάτην ὁδὸν ἁπασῶν» (Τραχ. στ. 874).

741. Φράζε· τίνα δ' ἀκμὴν ἥβης ἔχων. Τὰ ἄτοπα τῆς ἑρμηνείας, ἣν παρέχει ἡ προκειμένη γραφή, ἰδὲ παρὰ Nauck, παρ' ᾧ καὶ τὰς ποικίλας διορθώσεις· ἀρίστη φαίνεται ἡ τοῦ Wolf διόρθωσις: φράζ' ἔτ'· ἣν δ' ἀκμὴν ἥβης ἔχων;

750. Βαιός· ἑρμηνεύεται ὀρθῶς: μετ' ὀλίγων ἀκολούθων· εἶνε καὶ ἐνταῦθα σχῆμα ὑπαλλαγῆς, δηλαδὴ τὸ εἰς τοὺς ἀκολούθους ἀνῆκον ἐπίθετον βαιὸς ἀπεδόθη εἰς τὸν Λάϊον· ἔπρεπε νὰ λέγηται: σὺν βαιοῖς ἤ: βαιοὺς ἔχων· πρβλ. λατιν. frequens cum famulis (Hor. car. 3, 1, 34). Ἴδ. καὶ στ. 480.

766. Πάρεστιν. Ὁ Σχολ. «νομίζω αὐτὸν παρεῖναι»· ἀλλὰ τοῦτο δὲν συνᾴδει πρὸς τὸ ἐν στ. 769 «ἵξεται»· ἴσως τὸ τοῦ σχολ.: νομίζω·τρεπτέον εἰς: φροντίζω. Ὁ Nauck τό: πάρεστιν ἐκδέχεται ἴσον τῷ: δυνατόν ἐστιν, ὃ εὕρηται ἔν τινι Γλωσσαρίῳ, das lässt sich machen. Ὁ Wolf ἑρμηνεύει: es ist so gut, wie erfüllt (εἶνε ὡς ἐκπεπληρωμένον). Τὸ πάρεστι καθ' ἡμᾶς ἑρμηνευτέον κατά τινα ἐν τῇ διανοίᾳ πρόληψιν ὡς μέλλοντα παρέσται, δηλωτικὸν τῆς προθυμίας, μεθ' ἧς ἡ Ἰοκάστη θὰ φροντίσῃ περὶ τῆς ἀφίξεώς του = θὰ ἔλθῃ ἀμέσως, εἶνε φθασμένος, ἔφθασεν.

795-6. Κακῶν χρησμῶν ὀνείδη τῶν ἐμῶν. Διττῶς δύναται νὰ ἑρμηνευθῇ τὸ χωρίον· 1) χρησμῶν (γεν. ἐξ ὑποκ. = τὰ ὑπὸ τῶν χρησμῶν ἐξαγγελλόμενα) ὀνείδη τῶν ἐμῶν κακῶν (γεν. ἐξ ἀντικ.)· 2) τὸ: κακῶν κατὰ σχῆμα ὑπαλλαγῆς συναπτέον τῷ: ὀνείδη, ἤτοι κακὰ ὀνείδη χρησμῶν τῶν ἐμῶν, τῶν χρησμῶν τῶν ἀναφερομένων εἰς ἐμέ, τῶν περὶ ἐμοῦ χρησμῶν· ἴδ. παρ. εἰς στ, 480.

819. Τάδ'. Τοῦτο θεωροῦσιν ὡς προεξαγγελτικὸν τοῦ: τάσδ' ἀράς· ὀρθότερον πρέπει νὰ δεχθῶμεν τό: τάδ' ὡς αἰτ. ἀνανταπόδοτον κατὰ σχῆμα ἀνακολουθίας, εἰκονίζον τὴν ταραχὴν καὶ σύγχυσιν τοῦ Οἰδίποδος· ἔμελλε νὰ εἴπῃ ὁμαλῶς: τάδ' ἐποίησεν οὐδεὶς ἄλλος ἢ ἐγώ, ὅς ἦν ὁ προστιθεὶς ἐμαυτῷ τάσδ' ἀράς· ἀλλ' ἡ ταραχὴ τῆς ψυχῆς συνταράξασα καὶ τὸν νοῦν ἐγέννησε τὸ ἀνακόλουθον.

841. Ἄνδρ' ἕν' οἰόζωνον. Τὸ οἰόζωνον συνετέθη καθ' ὑπαλλαγῆς σχῆμα· διότι τὸ μέν: οἶον ἀνήκει εἰς τό: ἕνα· τὸ δὲ δεύτερον μέρος: ζωνον (ἐζωσμένον, εὔζωνον) ἀνήκει εἰς τό: ἄνδρα· ἴδ. καὶ παρ. εἰς στ. 480· τοιαῦτα ὑπαλλαγῆς παραδείγματα καὶ ταῦτα· 1) δικρατεῖς Ἀτρεῖδαι = οἱ τὸ κράτος ἔχοντες (ἄρχοντες) δύο Ἀτρεῖδαι (ΑΙ. 252)· 2) τοὺς δισσάρχας βασιλεῖς = τοὺς ἔχοντας τὴν ἀρχὴν δύο βασιλεῖς (αὐτ. 390)· — 3) τὸν ἑπτάλογχον στόλον = τὸν ὑπὸ ἑπτὰ λογχοφόρων ἀνδρῶν ὁδηγηθέντα (Οἰδ. ἐ. Κολ. 1305)· — 4) γέννα πεντηκοντάπαις θηλύσπορος = Δαναΐδες (Αἰσχ. Προμ. 855)· — 5) ἔτλη παρὰ κῦμα μονόζωστος κιθαρίζων Ὀδυσσεὺς (Ἑρμησ. 2, 71. Ἴδ. σημ. Wolf ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ).

849. Τοῦτό γ' ἐκβαλεῖν πάλιν. Ὁ σχολ. «ἐκβαλεῖν»· ἀποκρύπτεσθαι, ἢ ἀποστρέψαι· τουτέστιν οὐ δύναται ἀρνεῖσθαι ὁ βουκόλος»· ὑπάρχει καὶ γλῶσσα «μεταβαλεῖν», ἀλλὰ πῶς τὸ ἐκβαλεῖν

δύναται νὰ ἔχῃ τοιαύτην σημασίαν, ὃ οὐδὲν ἄλλο δύναται νὰ σημαίνῃ ἢ ἐκβάλλειν ἐκ τοῦ στόματος (ἔπος, λόγον), φθέγγεσθαι; πάντως τὸ χωρίον εἶνε ἐφθαρμένον καὶ γραπτέον: τοῦτο μὴ 'κβαλεῖν πάλιν ἀντὶ τοῦ: τοῦτό γ' ἐκβαλεῖν πάλιν· ἤτοι δὲν δύναται νὰ μοὶ εἴπῃ τοῦτο, πάντως τὸ αὐτὸ ἐρεῖ.

862. Πρᾶξαι μ' ἂν ὧν οὐ σὺ φίλον· ἑρμηνεύουσι: πράξαιμ' ἂν ἐκείνων, ἃ οὐ σοὶ φίλον ἐστὶ πρᾶξαί με· ὁμαλώτερον θὰ καθίστατο τὸ χωρίον διορθούμενον οὕτω: πράξαιμι τῶν οὐ σοὶ φίλων, καὶ ὀρθότερον: τῶν οὔ σοι φίλων· τὸν τονισμὸν: οὔ σοι ἔχουσι καὶ ὁ Wunder καὶ ὁ Wecklein· ὁ Heimsoeth: οὐδὲν γὰρ οὐ πράξαιμ' ἄν, εἴ τί σοι φίλον.

866. Ὑψίποδες· ὁ Nauck διὰ τὸ μέτρον προτείνει ἀντ' αὐτοῦ: ὑψιπετεῖς· ἄλλοι διορθοῦσι τὸν ἀντίστοιχον στίχον τῆς ἀντιστροφῆς γράφοντες: ἀκρότατον ἀντὶ: ἀκροτάταν· κρείττων ἡ τοῦ Nauck διόρθωσις οὐ μόνον διὰ τὸ μέτρον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἔννοιαν.

869. Θνατὰ φύσις ἀνέρων· ὑπαλλαγὴ ἀντὶ θνατῶν· ἀλλὰ τὸ μέτρον χωλαίνει· γραπτέον: θνατά γ' ἀνέρων φύσις ἤ: θνατῶν ἀνέρων φύσις· περὶ ὑπαλλαγῆς ἴδ. παρ. εἰς στ. 480 καὶ 486.

936. Τόδ' ἔπος, οὐξερῶ, ἥδοιο· ἀπητεῖτο δοτικὴ τῷ ἔπει, ἀλλ' ἑλκυσθὲν ὑπὸ τοῦ ἀναφορικοῦ: ὃ ἐξερῶ ἐτράπη εἰς αἰτιατικήν, ἣ ἀναντapόδοτος μένουσα ἀποτελεῖ εἶδός τι ἀνακολουθίας· ἀλλὰ δύναται νὰ ἐκληφθῇ καὶ ὡς σύστοιχος αἰτιατική: ἥδοιο τὴν ἡδονὴν τὴν (ἐκ) τοῦ ἔπους.

964. Ἐγκρατής· ὑπονοεῖται τό: ἀρχῆς τυραννικῆς (τῆς βασιλείας) ἐκ τοῦ ἐν στ. 938 «τύραννον στήσουσι)· μεταφραστέον: κάτοχος (κύριος) τῆς βασιλείας.

963. Τῷ μακρῷ συμμετρούμενος χρόνῳ· ἑρμηνεύεται: ὑπολογιζόμενος κατὰ τὸν μακρὸν χρόνον, ὃν ἔζησεν· ἀλλὰ τό: συμμετρούμενος κατὰ σχῆμα ὑπαλλαγῆς ἀπεδόθη εἰς τὸν Οἰδίποδα ἀνῆκον εἰς τὰ ἔτη· ἔπρεπε λοιπὸν νὰ λεχθῇ: τῶν ἐτῶν αὐτοῦ συμμετρουμένων τῷ μακρῷ χρόνῳ ἤ: μετρουμένων σὺν τῷ μακρῷ χρόνῳ· ὅθεν μεταφραστέον: καὶ ἀκόμη μὲ τὸν μακρὸν χρόνον ἀριθμουμένων τῶν ἐτῶν τῆς ἡλικίας του, ἤ: μὲ τὸν μακρὸν χρόνον μετρουμένης τῆς ἡλικίας του.

964. Πυθόμαντιν ἑστίαν· σύνθεσις καθ' ὑπαλλαγὴν = τὴν ἐν

Πυθοῖ μαντεύουσαν ἑστίαν (τοῦ βωμοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος, ἐφ' οὗ ἔπρεπε νὰ θύσωσι πρὸ τῆς μαντείας)· ἴδ. καὶ σημ. εἰς στ. 480.

971. Παρόντα· τοῦτο ὁ Schmidt ἔτρεψεν εἰς: γέροντα ἄνευ ἀνάγκης· τὸ: παρόντα = τὰ πρὸ ἡμῶν, τὰ προκείμενα, περὶ ὧν τοιοῦτος θόρυβος καὶ πάταγος.

987. Μέγας γ' ὀφθαλμὸς οἱ πατρὸς τάφοι· ὁ Nauck ἀκατάλληλον εὑρίσκων τὴν ἔννοιαν τοῦ ὀφθαλμὸς θέλει λέξιν κέρδος ἢ παραμυθίαν σημαίνουσαν. Ὁ Wolf εἰκάζει: τίς ὅρμος, γ' ἰατρός, κοινωνός, γ' οἰωνός. Ὁ Wunder ἑρμηνεύει: lux, i. e. solatium, levamen· ἀλλ' ὀρθότατα ἑρμηνεύει ὁ σχολ. «ὄψις καὶ τεκμήριον τοῦ μὴ τὰ κατὰ τὴν μητέρα ἀποβήσεσθαι ἡ πατρὸς τελευτή», ἤτοι ἀσφαλέστατον μέσον, δι' οὗ ἤθελέ τις κατίδει (μέγας ὀφθαλμός), τοῦ μὴ ὀκνεῖν διὰ τὰ κατὰ τὴν μητέρα ἐστὶν ὁ θάνατος τοῦ πατρός.

997. Ὧν οὕνεχ' ἡ Κόρινθος ἐξ ἐμοῦ πάλαι μακρὰν ἀπῳκεῖτο. Καὶ ἐνταῦθα σχῆμά τι ὑπαλλαγῆς, δι' ἧς ἀνεστράφη ἡ σύνταξις, ἀντί: ἐγὼ ἀπῴκουν τῆς Κορίνθου· ὅμοια καὶ τὰ ἑξῆς 1) ἐκείνῳ (τῷ Ἐτεοκλεῖ) δυσσεβῆ τιμᾶς χάριν . . ., εἴ σφε τιμᾷς ἐξ ἴσου τῷ δυσσεβεῖ (τῷ Πολυνείκει) ἀντί: τὸν δισσεβῆ ἐξ ἴσου αὐτῷ (Ἀντ. 5141· 2) δέδρακα τοὔργον, εἴπερ ἥδ' (ἡ Ἀντιγόνη) ὁμορρεθεῖ ἀντί: εἴπερ τῇδ' ὁμορροθῶ· (αὐτ. 536)·— 3) ἡ παρ' ἐλπίδας χαρὰ ἔοικεν ἄλλῃ μῆκος οὐδὲ ἡδονῇ ἀντί: ἄλλη ἡδονὴ οὐδὲν ἔοικε τῇ παρ' ἐλπίδας χαρᾷ (αὐτ. 392)· — 4) ὡς κενῆς σκύμνων λεαίνης ἀντί: κενόν· (Αἰ. 986)·— 5) ὅτε γάμος ἀντιβολήσει ἐμέθεν ἀντί: ἐγὼ ἀντιβολήσω τοῦ γάμου (Ὀμ. Ὀδ. 18, 272). Ἰδὲ Wolf σημ. εἰς Οἰδ. ἐ. Κολ. στ. 997 καὶ σημ. ἡμετέρας εἰς στ. 480,

998. Εὐτυχῶς μέν. Ὁ Schneidewin λέγει: διότι ὁ Οἰδίπους ἀποδημήσας ἐκ Κορίνθου ἦρξεν ἐν Θήβαις· ἀλλ' ἡ τοιαύτη ἀρχὴ δὲν ἦτο εὐτυχία δι' αὐτόν· διότι καὶ ἐν Κορίνθῳ μένων ἔμελλε τὴν ἀρχὴν νὰ κληρονομήσῃ· νομίζω ὅτι διὰ τοῦ εὐτυχῶς ὑποδηλοῖ ὅτι ἀποδημήσας ἀπέφυγε τὴν κατὰ τὸν χρησμὸν μετὰ τῆς νομιζομένης μητρὸς μίξιν καὶ τὸν τοῦ νομιζομένου πατρὸς φόνον.

1025. Σύ δ' ἐμπολήσας ἢ τεκών. Τὸ τεκὼν ὡς ἀκατάλληλος ὁ Bothe ἔτρεψεν εἰς τὸ ἀκαταλληλότερον: τυχών, στηριζόμενος εἰς τὸν στίχον 1039 «οὐδ' αὐτὸς τυχών»· τὸ χωρίον νοσεῖ, ἀλλ' ἡ νόσος ὑπάρχει οὐχὶ εἰς τό: τεκών, ἀλλ' εἰς τό: ἐμπολήσας· τί σημαίνει ἐμ-

πολήσας; τί ἄλλο ἢ ὅτι ἦτο ἰδικόν του τέκνον καὶ τὸ ἐπώλησεν, ἢ παρ' ἄλλου ἀγοράσας ἐπώλησεν; ἀλλ' ἐπώλουν οἱ τότε ἄνθρωποι τὰ ἑαυτῶν τέκνα; ἢ μετήρχοντο τὴν σωματεμπορίαν πλὴν τῆς τῶν δούλων; διὰ τοῦτο νομίζω ὅτι τὸ ἐμπολήσας πρέπει νὰ διορθωθῇ καὶ ὁ στίχος νὰ γραφῇ: σὺ δέ που κυρήσας ἢ τεκών μ' αὐτῷ δίδως;

1031. Τί δ' ἄλγος ἴσχοντ' ἐν κακοῖς. Ἐν τισι χειρογράφοις κεῖται: ἐν καιροῖς ἀντὶ: ἐν κακοῖς, ὅπερ ὁ Wakefield ὕποπτον θεωρήσας ἔτρεψεν εἰς: νάπαισι· ὁ Schneidewin: ἐν σκάφαισι· ὁ Eichholz: ἀγκάλαις με· ὁ Wolf: ἀγκάλαισι· ὁ Wunder προτείνει: καλοῖς ἢ: ἐν καλῷ. Τῶν διορθώσεων τούτων οὐδεμία ἐστὶν ἐπαρκής· διορθωτέον μᾶλλον: τί δ' ἄλγος ἴσχοντ', ἢ κακόν με λαμβάνεις; Περὶ τῆς συγχύσεως τοῦ η καὶ ἐν ἰδ. Γρηγ. Κορ. Schäfer σ. 716. 762, περὶ δὲ τοῦ ν καὶ ις αὐτόθι σελ. 105, 429, 726. Καὶ ἄλγος μὲν ἐννοεῖ ἀλγεινόν τι, οἷον πεῖναν, δίψαν, πόνον τινὰ ἐξ ἀσθενείας, ἐξ ὧν αὐτὸν ἔσωσε, κακὸν δὲ δυστύχημά τι ἢ κίνδυνον, οἷον ἔκθεσιν καὶ ἐγκατάλειψιν ὑπὸ τῶν γονέων, ἐρημίαν, κίνδυνον καταβροχθίσεως ὑπ' ἀγρίων θηρίων κτλ., ἐξ ὧν κακῶν πάλιν ἔσωσεν αὐτόν. Ἀλλὰ καὶ ἄνευ διορθώσεως δύναται εὐχερῶς νὰ ἑρμηνευθῇ τὸ χωρίον = τί δ' ἄλγος ἐν κακοῖς ἴσχοντά με λαμβάνεις; τὸ δέ: τί καθ' ὑπαλλαγῆς σχῆμα ἀναφερόμενον εἰς τό: κακοῖς παρέχει τὴν ἔννοιαν: ἐν τίσι δὲ κακοῖς ἄλγος ἔχοντα = ἐν τίσι δὲ κακοῖς (εὑρισκόμενον καὶ) ἀλγοῦντα;

1037. Πρὸς μητρός. Ὅλως ἀνάρμοστος ὡς οὐδὲν σημαίνουσα εἶνε ἡ ἐρώτησις αὕτη τοῦ Οἰδίποδος εἴτε εἰς τό: ὠνομάσθην, εἴτε εἰς τὸ διατόρους (ἔσχον) ποδῶν ἀκμὰς ἀποδοθῇ τό: πρὸς μητρὸς ἢ πατρός. Ὁ Heimsoeth προτείνει: τοῦδ' ἐρρίφην, ἀντὶ τοῦ: ὦ πρὸς θεῶν· ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ἐρωτήσεως ταύτης ὁ Οἰδίπους οὐδαμῶς ἀπαλλάττεται τῆς κενολογίας καὶ μικρολογίας· διορθωτέον οὕτω: περὶ μητρός· περὶ συγχύσεως τῆς πρὸς καὶ περὶ ἰδ. Γρηγ. Κορ. Schäfer σ. 838. Ὁ Οἰδίπους μαθὼν ὅτι ἐν τῷ Κιθαιρῶνι εὑρέθη, μαθὼν ὅτι ἐξετέθη διατρυπηθεὶς τοὺς πόδας, πληροφορηθεὶς ἔτι ὅτι ὁ ἐκδοὺς αὐτὸν τῷ Κορινθίῳ ποιμένι ἦν τις τῶν Λαΐου ὑποπτεύει, μὴ πατήρ του εἶνε ὁ Λάϊος καὶ μήτηρ ἡ Ἰοκάστη, καὶ διὰ τοῦτο μετ' ἀγωνίας (ὦ πρὸς θεῶν) ζητεῖ νά τῳ εἴπῃ ὁ ἄγγελος περὶ τοῦ πατρὸς ἢ τῆς μητρός του ὅ,τι γνωρίζει (περὶ πατρὸς ἢ μητρὸς φράσον). Ἐν τῷ τέλει

τοῦ στίχου στικτέον διὰ τελείας στιγμῆς, οὐχὶ δὲ δι' ἐρωτηματικοῦ σημείου.

1054. Νοεῖς ἐκεῖνον, ὄντιν' ἀρτίως. Τὸ χωρίον δυσχερὲς εἰς ἑρμηνείαν· πρέπει νὰ ἐννοηθῇ ἔξωθεν τό: ὄντα· τὸ δέ: ὄντιν' ἀρτίως κτλ. νὰ ἀποδοθῇ ὡς κατηγορούμενον εἰς τὸ ἐκεῖνον· ἀλλὰ τό: ὄντα δυσχερῶς ἀναπληροῦται ἐνταῦθα· γραπτέον νομίζω: νοεῖς ἐκεῖνον ὄνθ', ὃν ἀρτίως κτλ. Τό: νοεῖς ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ = κατανοεῖς, ἰδεάζεσαι.

1062. Θάρσει· σὺ μὲν γὰρ οὐδ' ἂν εἰ 'κ τρίτης ἐγώ. Ὁ Hermann διορθοῖ: σὺ μὲν γὰρ οὐδ' ἐὰν τρίτης ἐγώ· (ἴδ. Viger. σελ. 831, ἰδ. 507)· ὁ Ellendt: οὐδέ γ' εἰ τρίτης (Lex. Sophocl. τ. Α', σελ. 118 ἐν λ. ἄν, 2)· τὴν τοῦ Hermann διόρθωσιν ἀσπάζεται καὶ ὁ Nauck· ὁ Tournier διορθοῖ: οὐδ' ἐὰν τρίτης ἀπὸ (ἔκδ. Schneidew. Anhang)· ὁ Wolf: οὐδ' ἐὰν τρίτης ἐγὼ 'κ· ὁ Hermann καὶ ὁ Ellendt παραλείπουσι τό: εἰ ἀναγκαῖον ὄν· ὁ Tournier ἀντὶ τοῦ: ἐγὼ γράφων: ἀπὸ παραλύει τὴν ἐκ τῆς ἀντιθέσεως (σὺ — ἐγὼ) δύναμιν· ἀσπαστοτέρα ἡ τοῦ Wolf διόρθωσις· ἀλλὰ νομίζω ὅτι δύναται νὰ διορθωθῇ τὸ χωρίον οὕτω· Θάρσει· σὺ μὲν γὰρ οὐδέ γ' εἰ 'κ τρίτης, ἔνθα ἀντὶ τοῦ: έ γ' ἐγράφη ὑπ' ἀμβλυωποῦντος ἀντιγραφέως ἄν· ἰδὲ περὶ τοῦ χωρίου τούτου καὶ περὶ τῶν χωρίων τῶν ἐχόντων τὸν εἰ σύνδεσμον μεθ' ὑποτακτικῆς Lex. Soph. Ellendt τ. Α', σελ. 492, ἐν λ. εἰ 6· ὁ Wolf ἑρμηνεύει: καὶ ἐὰν μέχρι τρίτου γένους κατάγωμαι· ὁ Schneidewin: καὶ ἐὰν ἡ μήτηρ, ἡ μάμμη καὶ ἡ προμάμμη τριπλῶς δοῦλοι φανῶσιν· οὕτω καὶ ὁ Wunder. Τό: τρίτης ἐτέθη πρὸς ἐπίτασιν τοῦ τρίδουλος, ἐξ οὗ καὶ ἐλήφθη διὰ τὴν παρήχησιν, καὶ οὗ ἡ ἔννοια προσλαμβάνεται καὶ ἐν τῷ: τρίτης, ὡσεὶ ἔλεγε: τριδούλου μητρὸς τρίδουλος, κατὰ τό: τρισμάκαρες καὶ τετράκις (Ὁμ. Ὀδ. 5, 306).

1114. Ἄλλως τε τοὺς ἄγοντας ὥσπερ οἰκέτας. Τό: ὥσπερ ὁ Schneidewin ἑρμηνεύει: ungefähr (περίπου), ὃ ὀρθῶς ἀποδοκιμάζων ὁ Nauck εἰκάζει: ὄντας ἀντὶ τοῦ ἀκαταλλήλου: ὥσπερ, ὃ πολλῷ κρείττων τοῦ ὑπὸ τοῦ Wolf προτεινομένου: ὧδ' ὡς· διότι καὶ τὸ ὡς, καθὼς καὶ τὸ ὥσπερ παρέλκει. Οὐχὶ ἀξία ἀποδοχῆς ἡ ὑπὸ τοῦ Nauck τροπὴ τοῦ παραδεδομένου: ἄλλως τε εἰς: δμωάς τε, ὃ μετὰ τοῦ: οἰκέτας φαίνεται πλεοναστικόν. Ἐγὼ νομίζω ὅτι ἀντὶ τοῦ:

τοὺς ἄγοντας πρέπει νὰ γραφῇ: τούσδε τοὺς ἄγοντας, τὸ δὲ παρέμβλημα: ὥσπερ νὰ ὀβελισθῇ· τὸ τούσδε πλησίον τοῦ τοὺς κείμενον καὶ πολλὴν ἔχον τὴν ὁμοιότητα πρὸς αὐτὸ παρελείφθη ὑπό τινος ἀντιγραφέως, ἕτερος δὲ θέλων νὰ πληρώσῃ τὸ κεχηνὸς τοῦ ῥυθμοῦ προσέθηκε τὸ παρέλκον ὥσπερ.

1118. Ὡς νομεὺς ἀνήρ. Δὲν εὐαρμοστεῖ ἡ τοῦ: ὡς ἔννοια διὰ τί οἱ νομεῖς ἦσαν πίστεως ἐλαχίστης; ὀρθῶς ὁ Herwerden ἔγραψεν: ὢν ἀντὶ: ὡς.

1128. Τὸν ἄνδρα τόνδ' οὖν οἶσθα τῇδέ που μαθών· συναπτέον τῷ ἐν στ. 1130 «ἢ ξυναλλάξας τί πω»· διεκόπη ἡ συνέχεια διὰ τοῦ παρεμπεσόντος 1129 στίχου, δι' οὗ ὁ θεράπων τεταραγμένος, μὴ περιμείνας τὴν συμπλήρωσιν τοῦ λόγου ἀποκρίνεται μόνον πρὸς τὸ πρῶτον μέρος τῆς ἐρωτήσεως: τὸν ἄνδρα τόνδ' οὖν οἶσθα; Ὁ Wolf ἑρμηνεύει τὸ: μαθὼν = ἀκούσας, πληροφορηθείς τι περὶ αὐτοῦ· ὁ σχολιαστὴς ἑρμηνεύει «ἐκεῖ που ἰδών», ὃ καὶ τὸ τὰ μάλιστα εὐαρμοστοῦν· ἀλλ' ἐκ τῆς παραδεδομένης γραφῆς τοιαύτη ἔννοια δὲν ἐξάγεται· τὸ μαθὼν δὲν δύναται νὰ σημαίνῃ ἰδών· φαίνεται ὅτι ὁ σχολιαστὴς ἄλλο τι ἀνεγίνωσκε· διορθωτέον ἴσως: οἶσθά που τῇδ' εἰσιδών;

1130. Ἢ ξυναλλάξας τί που: Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι: πω, ἐξ ὧν ἄλλοι ἔγραψαν: πως· ἀλλὰ τὸ: τι μετὰ τοῦ: πως ἀνάρμοστον· ἀλλὰ καὶ τὸ: που (= κἄπου) εἶνε ἀηδὴς ἐπανάληψις τοῦ ἐν 1128 στ. που. Γλωσσάριόν τι ἑρμηνεύει: συντυχὼν (ὁμιλήσας, λόγους ἀνταλλάξας) κατά τι· ἀλλὰ πῶς ἐκδεκτέον τό: κατά τι; Τὸ χωρίον φαίνεταί μοι βεβλαμμένον καὶ ἴσως πρέπει νὰ διορθωθῇ οὕτως: ἢ ξυναλλαγῇ τινι = διά τινος ὁμιλίας, ἀνταλλαγῆς λόγων.

1134. Τὸν Κιθαιρῶνος τόπον, ὁ μὲν διπλοῖσι ποιμνίοις, ἐγὼ δ' ἑνί, ἐπλησίαζον τῷδε τἀνδρί. Τὸ χωρίον πράγματα παρέσχε τοῖς ἑρμηνευταῖς. Ὁ Wunder καὶ ὁ Wecklein συνάπτουσι τῷ: ἐπλησίαζον τήν τε δοτικὴν: τἀνδρὶ καὶ τὴν αἰτιατικὴν: τόπον ὡς τοπικὴν = εἰς τόπον, ὃ δυσχερέστατον. Ὁ Heimsoeth τὸ: ὁ μὲν τρέπει εἰς: νέμων, ὁ δὲ Brunk τὸ: ἐπλησίαζον εἰς: ἐπλησίαζεν· κατὰ ταῦτα ὁ Wecklein ἑρμηνεύει: τὸν Κιθαιρῶνος τόπον νέμων διπλοῖσι ποιμνίοις, ἐγὼ δ' ἑνί, ἐπλησίαζεν τῷδε ἀνδρὶ (= ἐμοί)· ὁ αὐτὸς φρονεῖ ὅτι μετὰ τὸν 1135 στίχον ἐξέπεσε στίχος τις τοιοῦτος: ἐπιστατοῦντ' ἐνέμομεν, ἔνθα δὴ φίλως. Ὁ Blaydes: ἐν Κιθαιρῶνος νά-

παις ἀντί: τὸν Κιθαιρῶνος τόπον. Ὁ Wolf ἑρμηνεύει: ὁ μὲν διπλοῖς ποιμνίοις ἐπλησίαζε τὸν Κιθαιρῶνος τόπον, ἐγὼ δ' ἑνὶ ποιμνίῳ ἐπλησίαζον τῷδε τἀνδρί. Ὁ αὐτὸς προτείνει: ὅτι, ἦμος κατεῖχεν . . . ἑνί. Καθ' ἡμᾶς τὸ χωρίον ἑρμηνεύεται εὐχερῶς, ἂν ἀντὶ τοῦ: τὸν . . . τόπον γράψωμεν: ἐν . . . τόποις = ἐν Κιθαιρῶνος τόποις ὁ μὲν διπλοῖσι ποιμνίοις (ἐπλησίαζεν ἐμοί, ἐκ τοῦ ἑπομένου ἐπλησίαζον παραλαμβανόμενον), ἐγὼ δ' ἑνὶ ἐπλησίαζον τῷδε τἀνδρί. Τὸ μετὰ τὸ: ἑνὶ κόμμα ἐξαλειπτέον, τὸ δέ: τῷδε τἀνδρὶ = οὐχὶ ἐμοί, ἀλλὰ τῷ δακτυλοδεικτουμένῳ θεράποντι· οὕτως αἴρονται ἅπασαι αἱ τοῦ χωρίου δυσχέρειαι.

1139. Τἀμά τ' εἰς ἔπαυλ' ἐγώ. Ὁ Wolf ἐν τῷ ἑπομένῳ στίχῳ ἀναπληροῖ τό: τὰ ἑαυτοῦ εἰς τό: οὗτος ἐκ τοῦ: τἀμὰ ἐννοῶν ἔξωθεν, ὡς φαίνεται, τὴν λέξιν ποίμνια, ἤ τι τοιοῦτον· ὥστε κατ' αὐτόν: ἐγώ τε ἤλαυνον τἀμὰ (ποίμνια) εἰς ἔπαυλα (τίνα; τίνος;) εἰς τὰ Λαΐου σταθμά· βεβιασμένη καὶ ἐξεζητημένη ἡ ἑρμηνεία· φυσικωτάτη ἡ: ἐγώ τε ἤλαυνον (ἐτραυοῦσα ἐπήγαινα) εἰς τὰ ἐμὰ ἔπαυλα, οὗτός τε εἰς τὰ Λαΐου σταθμὰ (ταὐτὸν τῷ ἔπαυλα = στάναις).

1177. Ἀφῆκας γραπτέον ἴσως: ἐφῆκας = παρέδωκας, tradidisti.

1184. Φύς τ' ἀφ' ὧν οὐ χρῆν. Ὁ Wolf λέγει: ὑπὸ μητρός, ἣ ἦν ἤδη σύζυγος αὐτοῦ· ἀλλ' οὐχὶ ὀρθῶς· τοῦτο δηλοῦται ἐφεξῆς διὰ τῶν λέξεων «ξὺν οἷς τ' οὐ χρῆν ὁμιλῶν»· ἐνταῦθα δηλοῦται ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ, οἵ ἐγέννησαν αὐτὸν παρὰ τὴν διαταγὴν τοῦ Ἀπόλλωνος· οὐκ ἐχρῆν με παρὰ τούτων γεννηθῆναι, τοῦ θεοῦ ἀπαγορεύσαντος τοῦτο.

1215. Τεκνοῦντα καὶ τεκνούμενον· ταῦτα γραμματικῶς ἀναφέρονται εἰς τό: γάμον κατὰ σχῆμα ὑπαλλαγῆς, ἀλλὰ λογικῶς εἰς τὸ ἐλλεῖπον: Οἰδίπου· ὁμαλῶς θὰ ἔλεγε: γάμον ἄγαμον (Οἰδίπου) τεκνοῦντος καὶ τεκνουμένου, γάμον Οἰδίπου μετὰ γυναικός, ἐξ ἧς ἐτέκνου καὶ ἐτεκνοῦτο· οὕτω δὲ διὰ τῆς ὑπαλλαγῆς καὶ παραλείψεως συνεπυκνώθη μὲν ὁ λόγος μέχρι στρυφνότητος, καὶ ποιᾶς τινος ἀσαφείας,, ἐκτήσατο δὲ δύναμιν καὶ ὄγκον. Τοιοῦτον καὶ τὸ «τά γ' ἔργα μου πεπονθότ' ἐστὶ μᾶλλον ἢ δεδρακότα (στ. 267). Τὸ ἁπλοῦν δικάζει ἀντὶ τοῦ συνθέτου καταδικάζει· καὶ ἄλλα τοιαῦτα παρὰ Σοφοκλεῖ, ὧν ἓν καὶ τὸ «μαντικῆς ἔχον τέχνης» ἀντὶ μετέχον (στ.707)· ἀλλ' ἰδ. καὶ σημ. αὐτόθι.

1223. Τῇσδ' ἀεὶ τιμώμενοι. Τὸ ἀεὶ οὐδὲν ἕτερον δύναται νὰ σημαίνῃ ἐνταῦθα ἢ συνεχῶς, ἀδιαλείπτως, ἀδιακόπως· ἀλλ' ἡ ἔννοια αὕτη δὲν εἶνε κατάλληλος καὶ τὸ ἀεὶ φαίνεται παρέλκον· κρεῖττον, εἰ ἐγράφετο: τῇσδέ γ' ἐκτιμώμενοι ἤ: τῇσδ' ὑπερτιμώμενοι ἀντί: τῇσδ' ἀεὶ τιμώμενοι· ἀμφότερα πλεοναστικῶς διὰ τῶν προθέσεων ἐκ καὶ ὑπὲρ ἐπιτείνουσι τὴν σημασίαν τοῦ: μέγιστα· οὕτω καὶ ἐν Ἠλ. (στ. 64) «ἐκτετίμηνται πλέον» καὶ ἐν Ἀντ. (στ. 284) «ὑπερτιμῶντες ὡς εὐεργέτην».

1227-8. Ὅσα κεύθει, τὰ δ' αὐτίκα. Τὸ ἀναφορικὸν ὅσα μετ' αἰτιολογικῆς ἐννοίας = διότι τοσαῦτα κεύθει· τὸ δέ: τὰ δὲ (= τινὰ δὲ) ἀναφέρεται εἰς τὸ ὑπονοούμενον: καὶ τὰ μὲν (τινὰ μὲν) κεύθει.

1241. Ἀμφιδεξίοις ἀκμαῖς. Ὁ σχολιαστὴς «ἀμφοῖν χεροῖν». ὁ Ellendt τὴν σημασίαν ταύτην (ἀκμὴ = χείρ) ἐξάγει ἐκ τῆς ἐν τῇ ἀκμῇ ὑπαρχούσης σημασίας τοῦ ἄκρου (extremitas)· ἀλλὰ τὸ ἄκρον τοῦτο = κορυφή, δύναμις, οὐχὶ ἄκρον (μέλος) τοῦ σώματος· ὀρθότερον ὁ Passow ὑπονοῶν τό: ὀνύχων ἑρμηνεύει: μὲ τὰ ἄκρα τῶν ὀνύχων· ἀλλὰ τὴν κόμην σπῶσιν οὐχὶ τοῖς ὄνυξιν, ἀλλὰ τῇ ἀκμῇ (δυνάμει) τῶν χειρῶν διὰ τῶν δακτύλων. Ἄλλως πρέπει νὰ ἑρμηνευθῇ τὸ χωρίον· τὸ ἔξωθεν ὑπονοούμενον πρέπει νὰ εἶνε οὐχί: ὀνύχων, ἀλλά: χειρῶν (ἀμφιδεξίοις ἀκμαῖς χειρῶν), οὗ ἡ ἔννοια ὑπολανθάνει ἐν τῷ: ἀμφιδεξίοις· τὸ δέ: ἀμφιδεξίοις καθ' ὑπαλλαγῆς σχῆμα ἀναφερόμενον ἢ εἰς τό: Ἰοκάστη, ἀμφιδέξιος, ἤτοι ἀμφοτέρας τὰς χεῖρας (ὡς δεξιὰν μεταχειριζομένη, ἤτοι ἀμφιδέξιος ταῖς ἀκμαῖς τῶν χειρῶν, ἢ εἰς τό: χειρῶν, ἤτοι ἀμφιδεξίων οὐσῶν (αὐτῇ) ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν· ἐν ἀμφοτέραις δὲ ταῖς φράσεσιν ἐμπεριέχεται ἡ ἔννοια: μὲ ὅλην τὴν δύναμιν καὶ τῶν δύο χειρῶν.

1261-2. Ἐκ δὲ πυθμένων ἔκλινε κοῖλα κλῇθρα. Ὁ σχολιαστὴς «ἀνέτρεψε τὰς θύρας καὶ κατέβαλεν ἐκ τῶν πυθμένων. Ὁ Wecklein τὸ πυθμένων ἑρμηνεύει διὰ τοῦ cardines (στρόφιγγες, γίγγλυμοι, Τουρκ. ῥεζέδες), τὸ δὲ κλῇθρα διὰ τοῦ postes (παραστάδες, φλοιαί), παραβάλλων τὸ τοῦ Θεοκρίτου (24, 15) «ὦρσεν ἐπὶ πλατὺν οὐδόν, ὅθι σταθμὰ κοῖλα θυράων» (αἱ παραστάδες)· διὰ τοῦ κοῖλα ὑποδηλοῦνται τὸ κοῖλον μέρος (ὁ θηλυκὸς ῥεζὲς) τῆς φλιᾶς, ὅπου εἰσήρχετο τὸ ἀντίστοιχον ἐξέχον μέρος ἐν τῇ θύρᾳ (ὁ ἀρσενικὸς ῥεζές)· ὅθεν πυθμένα ἐννοητέον οὐχὶ ὅλην τὴν φλιάν, ἀλλὰ τὸ κοῖλον

αὐτῆς μέρος ἄνω καὶ κάτω. Ὁ Schneidewin τὸ μὲν κλῆθρα ἑρμηνεύει ὡσαύτως ὡς φλιὰν καὶ ὡς κεκλεισμένην θύραν, τὸ δὲ κοῖλα ὡς προληπτικὸν κατηγορούμενον = ἐξέβαλον ἐκ τῆς φλιᾶς τὴν θύραν καὶ ὤθησαν αὐτὴν πρὸς τὰ ὀπίσω, ἣ νῦν ἐγένετο κοίλη. Ὁ Wolf τὸ κλῆθρα ἑρμηνεύει κυριολεκτικῶς (κλειδωνιὰν) ἐκ δύο μερῶν συγκειμένην καὶ διὰ τὰ δύο φύλλα τῆς θύρας· τὸ δὲ κοῖλα θεωρεῖ κοσμητικὸν ἐπίθετον, ἔχοντος τοῦ κλείθρου κοιλότητα καὶ διὰ τὴν κλεῖδα καὶ διὰ τὸν μάνδαλον· ἀλλὰ τίς ἡ διὰ τὸν μάνδαλον κοιλότης ἐν τῷ κλείθρῳ; τοῦτο εἶνε ἀκατάληπτον· ἀλλὰ καὶ τίς ἡ σχέσις τοῦ κλείθρου πρὸς τοὺς πυθμένας; παράδοξον εἶνε τὸ ὅτι ἐκ τῶν πυθμένων ἔκλινε τὰ κλεῖθρα· αὕτη ἡ ἑρμηνεία ὅλως βεβιασμένη· καὶ ἡ τοῦ Schneidewin οὐχὶ λίαν ὁμαλή· μόνη ἡ τοῦ Wecklein ὀρθή· δυσκολία ἔγκειται μόνον ἐν τῷ κλῆθρα, οὗ οὐδεμία σημειοῦται ἐν τοῖς λεξικοῖς σημασία τοῦ παραστὰς ἢ φλιά· φαίνεται ὅτι κατά τινα συνεκδοχὴν τὸ κλῆθρα ἐδήλου καὶ τὴν θύραν καὶ τὰς παραστάδας.

1273-4. Οὓς μὲν οὐκ ἔδει ὀψοίαθ', οὓς δ' ἔχρῃζεν οὐ γνωσοίατο· οὓς οὐκ ἔδει (τοὺς παῖδας), οὓς ἔχρῃζε (τοὺς γονέας)· ἐν τῷ: ἔδει ἐννοητέον τό: ἰδεῖν ἐκ τοῦ: ὀψοίαθ', ἐν δὲ τῷ: ἔχρῃζεν τό: γνῶναι ἐκ τοῦ: γνωσοίατο. Ὁ Nauck λέγει ὅτι τό: ἐν σκότῳ ὀψοίαθ' λέγεται μετὰ πικρᾶς εἰρωνείας· ἀλλὰ μᾶλλον ἐννοητέον ἐν τῷ: ὀψοίαθ' τό: οὐκ, εἶτ' ἐκ τοῦ ἐν 1281 στ. «οὐκ ὄψοιντό νιν», εἶτ' ἐκ τοῦ πλησιεστέρου «οὐ γνωσοίατο»· ὑποκείμενον τοῦ ὀψοίαθ' τό: οὓς οὐκ ἔδει, τοῦ δέ: γνωσοίατο τό: οὓς ἔχρῃζεν· ἀντικείμενον δὲ τοῦ τε: γνωσοίατο καὶ τοῦ: ὀψοίαθ' τό: νιν, ὃ καὶ τοῦ ὄψοιντο (στ. 1271), ἔχοντος ὑποκείμενόν τό: κύκλοι ἐκ τοῦ: «ἄρθρα κύκλων» (στ. 1280). Ὁ Schneidewin καὶ τοῦ: ὀψοίαθ' καὶ τοῦ: γνωσοίατο ὑποκείμενον δέχεται τό: ὀφθαλμοί.

1292. Ῥώμης καὶ προηγητοῦ· σχῆμα ἓν διὰ δυοῖν ἀντί: ῥωμαλέου προηγητοῦ· οὐχὶ παιδὸς ἀσθενοῦς, ἢ κόρης ἀσθενεστέρας, ἀλλ' ἀνδρὸς ῥωμαλέου ὑπερασπίσοντος καὶ προφυλάξοντος καὶ ἐπαρκέσοντος εἰς τὰς ἀνάγκας αὐτοῦ.

1293. Τὸ γὰρ νόσημα μεῖζον ἢ φέρειν· διττῶς δύναται νὰ ἑρμηνευθῇ τὸ χωρίον· 1) τὸ νόσημα (ἡ τύφλωσις) μεῖζον ἢ ὥστε φέρειν αὐτὸ αὐτὸν μόνον· αἰτιολογεῖ δὲ τότε τὸ προσεχὲς «προηγητοῦ δεῖται»· 2) τὸ νόσημα, ἠθικῶς ὁ φόνος τοῦ πατρός, τὸ ἄγος τοῦ

πατρὸς καὶ τὸ ἐπικατάρατον αὐτὸν δι' αὐτὸ εἶνε) μεῖζον ἢ ὥστε φέρειν (ἀνέχεσθαι) τινὰ αὐτὸν (τὸν ἐναγῆ Οἰδίποδα), ὁπότε αἰτιολογεῖ τὸ ἀπωτέρω «ὡς ἐκ χθονὸς ῥίψων ἑαυτόν, ὡς οὐ μενῶν δόμοις, πρὸς ὧν τὴν πραγμάτωσιν προηγητοῦ δεῖται· κρείττων ἡ δευτέρα ἐκδοχή.

1320. Διπλᾶ θροεῖν κακά. Τὸ καταλληλότατον: θροεῖν ἐκ διορθώσεως τοῦ Nauck ἀντί: φορεῖν· τό: διπλᾶ κακὰ ὁ αὐτὸς ἑρμηνεύει: σωματικὰς ἀλγηδόνας καὶ μεταμέλειαν κατὰ τὸν 1313 στ. «κέντρων τε τῶνδ' οἴστρημα καὶ μνήμη κακῶν»· καθ' ἡμᾶς διπλᾶ κακὰ ἐννοητέα α') ἃ ἔπραξε (φόνον πατρός, σύζευξιν μητρός, γέννησιν τέκνων ἀδελφῶν, καὶ β') ἃ ἔπαθεν ἕνεκα τούτων (τύφλωσιν ὀφθαλμῶν).

1349-50. Ὄλοιθ' ὅστις ἦν ὃς ἀγρίας πέδας
νομάδος ἐπιποδίας ἔλαβέ μ' ἀπό τε φόνου.

Οἱ στίχοι οὗτοι ἀσύμφωνοι πρὸς τοὺς ἀντιστοίχους τῆς β' στροφῆς ὡς πρὸς τὸ μέτρον φαίνονται διεσκευασμένοι· ὁ Nauck εἰκάζει:

ὄλοιθ' ὅστις ἦν, ὄλοιτ' ἀγρίας (ἤ: ἀγρότας),
ὃς ἀπὸ πέδας μ' ἀπό τε φόνου·

ἡμεῖς εἰκάζομεν:

ὄλοιθ' ὅστις ἐκ πέδας ἀγρίας
νομάδ' ἔλαβέν μ' ἀπό τε φόνου.

1375-6. Τέκνων ὄψις βλαστοῦσα· ὑπαλλαγὴ ἀντί: βλαστόντων· ὅμοιον καὶ τὸ παρ' Ἀππιανῷ (πόλ. ἐμμ. 4, 89) «ἥδοντο ἐπὶ τῇ ὄψει τοῦ πλήθους ἰσχυροτάτῃ σφίσι φανείσῃ» ἀντί: ἰσχυροτάτου φανέντος· ἰδ. καὶ σημ. εἰς στ. 480.

1377. Οὐ δῆτα τοῖς γ' ἐμοῖσιν ὀφθαλμοῖς ποτε.· ἀντὶ τοῦ ἀκαταλλήλου: ποτὲ ὁ Wecklein εἰκάζει: ἔτι· γραπτέον καθ' ἡμᾶς: οὐ δῆτα τοῖς ἐμοῖσιν ὀφθαλμοῖσί γε.

1383. Καὶ γένους τοῦ Λαΐου· τό: γένους τοῦ Λαΐου ἐκλαμβάνουσιν ὡς γενικὴν κατηγορηματικὴν = καὶ τοῦ Λαΐου ἐγγενῆ φανέντα· ἀλλὰ πλὴν τοῦ βεβιασμένου τῆς συντάξεως νοῦν οὐδένα ὑγιᾶ παρέχει ἡ ἐκδοχὴ αὕτη· πῶς συνάπτονται διὰ τοῦ: καὶ αἱ ἔννοιαι: ἐφάνη ἐκ θεῶν ἄναγνος καί: ἐφάνη γεννηθεὶς ἐκ Λαΐου; ὁ Herwerden γράφει: καὶ γένους ἀλάστορα· ἀλλὰ κατ' ἐμὲ ἡ δυσχέρεια τῆς ἑρμηνείας ἔγκειται πᾶσα ἐν τῷ: καί, οὐ τρεπομένου εἰς: ἐκ (ἐκ γένους τοῦ Λαΐου), αἴρεται. Περὶ συγχύσεως τῶν δύο τούτων λεξειδίων ἰδ. Γρηγ. Κορινθ. Shäfer σελ. 746. 815.

1385. Ὀρθοῖς ὄμμασι· τοῖς ἄνω ἠρμένοις ὀφθαλμοῖς κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τό: κάτω νενευκόσιν, ἤτοι μὲ ὀλάνοικτα ἢ ὀρθάνοικτα μάτια κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τό: κατεβασμένα, χαμηλωμένα μάτια, οἷα τῶν αἰδουμένων.

1400. Τοὐμὸν αἷμα πατρός· ὑπαλλαγή, ἀντί: τοὐμοῦ πατρός· ἰδ. σημ. εἰς στ. 480.

1406. Πατέρας, ἀδελφούς, παῖδας· ὁ παῖς τῆς Ἰοκάστης ἦν πατὴρ καὶ ἀδελφὸς τῶν ἑαυτοῦ τέκνων.

1407. Νύμφας, γυναῖκας, μητέρας· ἡ γυνὴ ἦν μήτηρ αὐτοῦ, ἡ μήτηρ μεμνηστευμένη αὐτῷ.

1424. Ἀλλ' ὧν ἐπαιτεῖς· σόλοικος ἡ μετὰ γενικῆς σύνταξις τοῦ: ἐπαιτεῖς· τό: ὧν μόνον εἰς τό: εἰς δέον ἀναφερόμενον εὐοδοῦται (ἐν καταλλήλῳ στιγμῇ ἐκείνων (δι' ἐκεῖνα), ἃ ἐπαιτεῖς)· ἀλλὰ βεβιασμένη ἡ σύνταξις· ὁ Wolf ἀντ' αὐτοῦ γράφει: ἅτιν'· καθ' ἡμᾶς γραπτέον: ὡς (ὅπως, καθὼς) ἀντί: ὧν. Ὁ Wolf τὸ ἅτιν' ἐπαιτεῖς ἐξαρτᾷ ἐκ τοῦ: πράσσειν καὶ βουλεύειν.

1431. Ὡς ὀνειδιῶν τι τῶν πάρος κακῶν· ὁ Nauck τό: κακῶν ἀκατάλληλον θεωρεῖ ἐνταῦθα ὡς ὀνειδισμὸν ἐμπεριέχον καὶ διορθοῖ τό: τῶν πάρος κακῶν τρέπων εἰς: τῶν πεπραγμένων ἤ: τῶν πάρος λόγων κατὰ Enger· ἀληθῶς θὰ ἦτο ἀκατάλληλος ὀνειδισμός, ἀνάρμοστος πρὸς τὴν ἐπιδεικνυομένην γενναιοφροσύνην καὶ τὸ ἀμνησίκακον τοῦ Κρέοντος, ἂν διὰ τοῦ: τῶν πάρος κακῶν ὑπεδηλοῦτο ἡ πατροφονία καὶ ὁ μετὰ τῆς μητρὸς μιαρὸς γάμος· ἀλλὰ τὰ πάρος κακὰ εἶνε αἱ κατὰ τοῦ Κρέοντος ὑπόνοιαι καὶ ὕβρεις καὶ ἀπειλαὶ τοῦ Οἰδίποδος (στ. 532-678), ὁπότε ἔχει κάλλιστα τό: κακῶν· περιττὴ δὲ καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Enger διόρθωσις αὐτοῦ διὰ τοῦ: λόγων, ὃ οὐδὲν πλέον, μᾶλλον δ' ἔλαττον τοῦ: κακῶν ἐκφράζει.

1435. Τοῦ χρείας· τό: τοῦ θηλυκοῦ γένους· τὸ ἀφῃρημ· τίνος χρείας ἀντὶ τοῦ συγκεκριμένου: τίνος πράγματος, οὗ χρῄζεις (ἀναγκαιοῦντός σοι). Ὁ Wolf ἑρμηνεύων: λιπαρεῖς με τυχεῖν χρείας τοῦ, δηλαδὴ τίνος πράγματος, ἐξαρτᾷ τό: χρείας ἐκ τοῦ: τοῦ, οὐδετέρου γένους ἐκδεχόμενος αὐτό· ὁμαλωτέρα ἡ ἡμετέρα ἑρμηνεία.

1437. Μηδενὸς προσήγορος. Ὁ Wecklein καὶ ὁ Wolf ἐκδέχονται τό: μηδενὸς ὡς γενικὴν τοῦ τιμήματος κατὰ τό: χρημάτων ὠνητή, αἵματος ὠνία κτλ., ἀλλ' ὀρθότερον ἐκδεκτέον αὐτὴν ὡς γενι-

κὴν ἐξ ὑποκειμένου (ἔνθα μηδεὶς προσαγορεύσει με, ὑπὸ μηδενὸς προσαγορευθήσομαι)· τὸ δὲ: μηδεὶς διὰ τὴν ἐν τῷ ἀναφορικῷ: ὅπου ὑπολανθάνουσαν τελικὴν ἔννοιαν (ῥῖψόν μέ που, ἵνα ἐκεῖ ὑπὸ μηδενὸς προσαγορευθῶ).

1446. Καὶ σοί γ' ἐπισκήπτω. Ὁ Wolf ἑρμηνεύει: καὶ εἰς σὲ ἀκόμη πλὴν τῆς περιμενομένης ἀποφάσεως τοῦ θεοῦ· ἔτρεψε δὲ καὶ τό: ἐπισκήπτω εἰς μέλλοντα: ἐπισκήψω καὶ τό: τε εἰς: τι. Ὁ Schneidewin: εἰς σὲ μόνον· ἀμφότεραι αἱ ἑρμηνεῖαι ἀνεπαρκεῖς· διότι λίαν ἀπότομος γίνεται ἡ μετάβασις ἀπὸ τῆς τοῦ θεοῦ ἀποφάσεως εἰς τὰς τῷ Κρέοντι διδομένας ἐντολάς· ὁ Wunder εὐλόγως προσκρούων εἰς τὸ ἀπότομον τῆς μεταβάσεως ὑποθέτει ὅτι στίχοι τινὲς ἐξέπεσον· ἀλλ' αἴρονται, νομίζω, πᾶσαι αἱ δυσχέρειαι, ἂν ἀντὶ τοῦ: καὶ γραφῇ: νῦν, οὗ ἐκτριβέντος, ἑρμηνευτής τις συνεπλήρωσε τὸν στίχον διὰ τοῦ: καί· ὁ δὲ νοῦς: τοῦ μὲν θεοῦ περιμένομεν τὴν ἀπόφασιν, νῦν δέ σοί γε (σοὶ τῷ μόνῳ ἁρμοδίῳ) ἐπισκήπτω. Ἡ σύναψις ἐνεστῶτος: ἐπισκήπτω καὶ μέλλοντος: προστρέψομαι οὐδὲν ἔχει τὸ δυσχερές.

1453. Κύριον· κῦρος ἔχοντα κατὰ τὴν τοῦ πατρὸς καὶ βασιλέως ἐπιθυμίαν, ἐκ τοῦ χρησμοῦ προελθοῦσαν· ὅθεν = ἔγκυρον, προσήκοντα.

1454. Οἵ μ' ἀπωλλύτην· ἄριστα διώρθωσεν ὁ Tournier τρέψας τό: οἳ εἰς: οἷς· τὸ ἀπωλλύτην παρατατικὸς προσπαθείας = ἐβούλοντο ἀπολλύναι.

1457. Θνήσκων· ὁ Hermann: cum in eo eram, ut perirem. Γλωσσάριόν τι: εἰ ἔθνησκον· ὁ Schneidewin: im Begriff zu sterben = μέλλων ἀποθανεῖσθαι· ἀναλυομένου τοῦ: θνήσκων εἰς παρατατικὸν προσπαθείας, ὅτε ἔθνησκον, ἐξάγεται ἡ ἔννοια: ὅτε ἤμην προωρισμένος εἰς θάνατον.

1464. Ἄνευ τοῦδ' ἀνδρός, ἀλλ' ὅσων ἐγώ. Τὸ χωρίον παρέσχε πράγματα καὶ διαφοροτρόπως διωρθώθη· ὁ Nauck εἰκάζει: αἶν οὔποθ' ἡμῶν χωρὶς ἐπλήσθη βορᾶς τράπεζα, δεχόμενος συνώνυμα τό: χωρὶς ἡμῶν καί: ἄνευ τοῦδ' ἀνδρός· τὸ δέ: αἶν δοτικῆς πτώσεως (ἠθικὴ δοτική)· ὁ F. W. Schmidt ἀντί: βορᾶς εἰκάζει: πάρος· ὁ Wolf μετὰ τοῦ Arndt: αἶν οὔποτ' ἄλλη χωρὶς ἐστάθη βορᾶς δεχόμενος τό: αἶν ὡσαύτως δοτικῆς πτώσεως, τὸ δέ: χωρὶς ἑρμηνευτικὸν τοῦ: ἄνευ τοῦδ' ἀνδρός. Εἰσὶν οἱ ἐκδεχόμενοι καὶ τό: αἶν γενικῆς πτώσεως καὶ συνάπτοντες μετὰ τοῦ: χωρίς, ἀλλ' ἡμαρτημένως. Καθ'

ἡμᾶς γραπτέον: ἄνευθε τοῦδ' ἀνδρός, ἀλλ' ὧν ἐγώ· τό: ἄνευθε καί; χωρίς πλεοναστικῶς, ὡς ταὐτόσημα, πρὸς μείζονα ἔμφασιν = οὐδέποτε ἤμην χωρισμένος, μακρὰν αὐτῶν, ὅτε παρετίθετο ἡ τράπεζα τῶν φαγητῶν· τό: βορᾶς γενικὴ τοῦ περιεχομένου, ὡς πλοῖα σίτου κτλ. Εἶνε δὲ τό: ἄνευθε ἀποτέλεσμα τοῦ: χωρίς.

1472. Κλύω δακρυῤῥοσύντοιν. Τὸ δακρυῤῥοεῖν δὲν ἀκούεται, ἀλλ' οἱ θρῆνοι καὶ οἱ ἀναστεναγμοί, οἳ συνώδευον τὴν ῥοὴν τῶν δακρύων καὶ οἳ συνεπτυγμένως δηλοῦνται μετὰ τῶν δακρύων καὶ τοῦ δακρυῤῥοεῖν· παρατηρητέα καὶ ἡ χρῆσις τοῦ ἀρσενικοῦ: τοῖν φίλοιν δακρυρροούντοιν ἐπὶ θηλυκοῦ, ὃ οὐ σπάνιον ἐπὶ δυϊκοῦ παρ' Ἀττικοῖς.

1478. Σὲ τῆσδε τῆς ὁδοῦ ἄμεινον ἢ 'μὲ φρουρήσας τύχοι. Ὁ Nauck μετὰ τοῦ Hartung εἰκάζει: κἀντὶ τῆσδε τῆς ὁδοῦ σ' ἄμεινον· ἀλλὰ τὸ χωρίον ἔχει κάλλιστα καὶ οὐδεμιᾶς μεταβολῆς χρεία· διότι τό: ἄμεινον φρουρήσας τύχοι = τύχοι εὐδαιμονέστερον φυλάξας· τὸ δὲ εὐδαίμων καὶ τὰ τοιαῦτα συντάσσονται γενικῇ τοῦ αἰτίου «εὐδαίμων ὁ ἀνὴρ ἐφαίνετο καὶ τοῦ τρόπου τῶν λόγων» (Πλάτ. Φαίδ. 58). Ὁ Wecklein οὐχὶ ὀρθῶς ἐκλαμβάνει αὐτὴν γενικὴν τοῦ τιμήματος.

1487. Τὰ λοιπὰ τοῦ πικροῦ βίου· δὲν ἦτο ὁ βίος αὐτῶν πικρὸς ἀπ' ἀρχῆς, ὥστε νὰ ὑπάρχωσι «τὰ λοιπὰ (ἡ συνέχεια) τοῦ πικροῦ βίου», ἀλλ' ἐντεῦθεν ἄρχονται τὰ πικρά· τὸ σχῆμα ὑπαλλαγὴ ἀντί: τὰ λοιπὰ πικρὰ τοῦ βίου· ἰδ. σημ. εἰς στ. 480.

1494-5. Ἃ τοῖς ἐμοῖς | γονεῦσιν ἔσται σφῷν θ' ὁμοῦ δηλήματα. Ὁ Wolf ἔτρεψε τό: ἔσται εἰς: ἔστη· ὁ Wecklein ἑρμηνεύει κατ' Erfurdt: quae meis parentibus (Λαΐῳ καὶ Ἰοκάστῃ) simulque vestris (Οἰδίποδι καὶ Ἰοκάστῃ) noxae erunt· παραδεχόμενος δὲ τὸ χωρίον ἀνιάτως νοσοῦν ἀρκεῖται μόνον εἰς τὴν τροπὴν τοῦ: δηλήματα εἰς: δηλήμονα. Θεραπεία οὐδεμία· οὐδὲ τό: γαμβροῖσιν ἤ: γόνοισιν τοῦ Nauck ἀντὶ γονεῦσι θεραπεύει τὸ χωρίον· ἀλλ' οὐδὲ τὸ τοῦ Schneidewin: τοῖσδε τοῖς γονεῦσι ἀντὶ τοῦ: τοῖς ἐμοῖς γονεῦσι ἐπαρκεῖ· οὐδὲ τὸ τοῦ Heimsoeth: ἃ 'κ τῆς ἴσης γονεῦσι παρέχει ἐπικουρίαν τινά, εἰ καὶ τῶν ἄλλων διορθώσεων αὕτη φαίνεταί πως ἐπιτυχεστέρα· καθ' ἡμᾶς διορθωτέον: ἃ τλήμοσιν (ἀντὶ τοῦ: ἃ τοῖς ἐμοῖς) γονεῦσίν ἐστι (ἀντί: ἔσται) σφῷν θ' ὁμοῦ δηλήματα = ἃ προσβλητικὰ (ὡς βλαπτικὰ ὀνείδη) εἶνε καὶ διὰ τοὺς γο-

νεῖς σας καὶ συγχρόνως δι' ὑμᾶς (κληρονομούσας τὰ ὀνείδη ἐκείνων)· τὸ σφῷν οὐχὶ γενικῆς πτώσεως, ἀλλὰ δοτικῆς.

1498-9. Κάκ τῶν ἴσων ἐκτήσαθ' ἡμᾶς ὧνπερ αὐτὸς ἐξέφυ, Ὁ Nauck ὑποβολιμαῖον θεωρῶν τὸ: τῶν ἴσων ὀβελίζει, μετ' αὐτοῦ δὲ καὶ τὰ ἐν 1497 στίχῳ: τὴν τεκοῦσαν ἤροσεν· εἰκάζει δὲ: τὸν πατέρα πατὴρ | ὑμῶν ἔπεφν', ὅθεν περ αὐτὸς ἐσπάρη | κἀκτήσαθ' ὑμᾶς ὅθενπερ αὐτὸς ἐξέφυ. Διορθωτέον καθ' ἡμᾶς ἄνευ πολλῆς μεταβολῆς: κἀκ τῶνδ' (τῆς τεκούσης) ἴσως (=ὁμοίως) ἐκτήσαθ' ὑμᾶς, ὥσπερ αὐτὸς ἐξέφυ, ἀντὶ τοῦ: τῶνδ' θὰ ἠδύνατο νὰ γραφῇ καί: τῆσδ'· ἀλλὰ καὶ ἐν στ. 1358-9 «οὐδὲ νυμφίος βροτοῖς ἐκλήθην ὧν ἔφυν ἄπο», ἔνθα τὸ πληθυντικὸν ὧν κεῖται ἀντὶ τοῦ ἑνικοῦ ἧς (Ἰοκάστης). Ἀπαριθμεῖ δ' ἐνταῦθα ὁ Οἰδίπους τρία ἀνόσια α') τὸν φόνον τοῦ πατρὸς «τὸν πατέρα πατὴρ ὑμῶν ἔπεφνεν»· β') τὴν μετὰ τῆς μητρὸς σύζευξιν «τὴν τεκοῦσαν ἤροσεν, ὅθενπερ αὐτὸς ἐσπάρη καὶ γ') τὴν γέννησιν τέκνων ἐκ τῆς ἑαυτοῦ μητρὸς «κἀκ τῶνδ' ἴσως ἐκτήσαθ' ὑμᾶς, ὥσπερ αὐτὸς ἐξέφυ»· διὰ τῆς κολοβώσεως τοῦ Nauck τὰ ἀνόσια περιορίζονται εἰς δύο, ἤτοι μνημονεύεται μόνον ὁ φόνος τοῦ πατρὸς καὶ ἡ γέννησις τέκνων ἀνοσίως· ἀλλὰ καὶ ἐν στ. 1400-6 τρία ἀπαριθμεῖ κακά, ἃ καὶ ἐνταῦθα.

1505. Μή σφε παρίδῃς. Τὸ παρίδῃς ἀσυμβίβαστον πρὸς τὸ μέτρον· ὁ Blaydes εἰκάζει: μή σφε μὴ προδῷς· ἄλλος: μή σφε, φίλε, προδῷς· ὁ Daves: περιίδῃς ἀντὶ τοῦ: παρίδῃς· ὁ Erfurdt: μή σφ' ἀτιμάσῃς· ὁ Porson: μὴ παρά σφ' ἴδῃς· διορθωτέον καθ' ἡμᾶς σχεδὸν ἄνευ μεταβολῆς: μὴ μή σφε παρίδῃς· ὁ ἀντιγραφεὺς εὐκόλως ἠδύνατο ἐκ τῶν δύο ἀλλεπαλλήλων μὴ τὸ ἕτερον νὰ παραλίπῃ· ἔχει δ' ἡ ἐπανάληψις τοῦ μὴ πολὺ τὸ ἐκφραστικὸν τῆς ἀγωνίας τοῦ Οἰδίποδος.

1510. Σῇ ψαύσας χερί· συμπληρωτέον: τῆς ἐμῆς χειρός.

1512. Νῦν δὲ τοῦτ' εὔχεσθέ μοι· ἄτοπον νὰ εὔχωνται τὰ τέκνα καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ ὑπὲρ αὐτῶν· αὐτὸς ἔπρεπε νὰ εὐχηθῇ· θὰ περιέμενέ τις: νῦν δὲ τοῦτο εὔχομαι, δι' ἐμὲ μὲν νὰ ζῶ ὅπου ὁ καιρὸς ἐπιτρέπει, δι' ὑμᾶς δὲ νὰ εὕρητε τύχην καλλιτέραν τῆς τοῦ πατρός· ἀλλ' ἡ ἔννοια αὕτη δὲν δύναται νὰ ἐξαχθῇ ἐκ τοῦ πάντως βεβλαμμένου κειμένου· ὁ Nauck μετὰ τοῦ Blaydes εἰκάζει: νῦν δὲ τοῦτ' ἐπεύχομαι, ἤ: νῦν δὲ τοῦθ' ἓν εὔχομαι· γραπτέον ἴσως: νῦν δὲ

τοῦτ' εὐκτόν γ' ἐμοί· οὕτω δὲ γίνεται καὶ ἡ ἀναγκαία ἀντίθεσις μεταξὺ τοῦ: ἐμοὶ καί: ὑμᾶς, ἤτοι ἐμοὶ (μὲν) οὐ καιρὸς ἐᾷ ζῆν, ὑμᾶς δὲ κυρῆσαι· ἀνωμάλως τό: δὲ κεῖται μετὰ τό: τοῦ βίου, ἐν ᾧ ἔπρεπε νὰ κῆται μετὰ τό: ὑμᾶς.

1528. Ἰδεῖν· σόλοικον τό: ἰδεῖν· ὁ Stanley ἔδει εἰκάζει ἀντ' αὐτοῦ· ὁ Nauck χρεὼν ἤ: Θέμις· θὰ ἠδύνατό τις καί: δέον νὰ εἰκάσῃ· ἀλλ' ἴσως γραπτέον: δέο: κατὰ παράλειψιν τοῦ δυνητικοῦ ἄν.

ΣΧΟΛΙΑ ΕΙΣ ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΟΙΔΙΠΟΔΑ ΤΥΡΑΝΝΟΝ

(Ἐκδ. Wunder).

Στ. 433. Οἵων εἶ γονέων δείκνυσι· ταῦτα λέγει ὁ σχολιαστὴς ἑρμηνεύων τὸ τοῦ Σοφοκλέους «φύσει σε»· ἀλλὰ διὰ τὴν παράλειψιν τοῦ ἀντικειμένου: σε καὶ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ μέλλοντος: φύσει δι' ἐνεστῶτος: δείκνυσι καταφανὲς γίνεται ὅτι τὸ χωρίον εἶνε βεβλαμμένον· διορθωτέον: οἵων εἶ γονέων δείξει σε.

Στ. 435. Οὔκουν σὺ ταῦτ' ἄριστος· ὥσπερ εἰρωνευόμενός φησιν: αἴνιγμά ἐστι· σὺ θᾶττον νοήσεις ὅτι καὶ τὸ τῆς Σφιγγὸς αἴνιγμα πρῶτος ἐξεῦρες· ὃ δέχεται εἰς ἔπαινον. Ταῦτα ὅπως ἔχουσίν εἰσι τεταραγμένα καὶ ἀδιανόητα· γραπτέον οὕτως: οὔκουν σὺ ταῦτ' ἄριστος εὑρίσκειν ἔφυς; (ἀντὶ τοῦ: ὥσπερ)· ὁ δὲ δέχεται εἰς ἔπαινον, τὸ αἴνιγμά ἐστι· σὺ θᾶττον νοήσεις, ὅτι καὶ τὸ τῆς Σφιγγὸς αἴνιγμα πρῶτος ἐξεῦρες.

Στ. 458. Οἷον ὁ μὴ λαθών· γραπτέον: ὅς οὐ μὴ λάθῃ.

Στ. 488. Αὐτὸς τὸν ἐμαυτοῦ. Ὀβελιστέον τὸ παρέλκον: τόν, ἐκ τῆς προηγουμένης συλλαβῆς: τος παρεισφρῆσαν.

Στ. 910. Τύραννον τὸν Οἰδίποδα αἱρεῖσθαι. Ὁ ἄγγελος τὴν ἐκλογὴν ἀναφέρει οὐχὶ ὡς νῦν γινομένην, ἀλλ' ὡς τετελεσμένην «τύρανον στήσουσιν» = ἐξέλεξαν αὐτὸν καὶ θὰ τὸν κάμουν· γραπτέον λοιπόν: ᾑρῆσθαι ἀντί: αἱρεῖσθαι

Ἐν Πάτραις τῇ 31 Αὐγούστου 1900

ΕΛΕΥΘ. ΤΡΙΑΝΤ. ΚΟΥΣΗΣ

ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΡΩΜΑΪΚΑ

ΛΒ'.

(Patria potestas).

Περὶ τῆς ἐξουσίας, ἣν εἶχεν ἐν Ῥώμῃ ὁ πατὴρ τοῦ κολάζειν μέχρι θανάτου τὰ ἴδια τέκνα μαρτυροῦσιν ἄλλοι τε παλαιοὶ συγγραφεῖς καὶ διεξοδικώτατα πάντων Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασεὺς τάδε λέγων (1). «Ὁ δὲ τῶν Ρωμαίων νομοθέτης ἅπασαν ὡς εἰπεῖν ἔδωκεν ἐξουσίαν πατρὶ καθ' υἱοῦ καὶ παρὰ πάντα τὸν τοῦ βίου χρόνον, ἐάν τε εἴργειν, ἐάν τε μαστιγοῦν, ἐάν τε δέσμιον ἐπὶ τῶν κατ' ἀγροὺς ἔργων κατέχειν, ἐάν τε ἀποκτιννύναι προαιρῆται ... Κατὰ τοῦτον .... τὸν νόμον ἄνδρες ἐπιφανεῖς ...... ἀπήχθησαν ὑπὸ τῶν πατέρων, ἣν ἂν ἐκείνοις φανῇ τιμωρίαν ὑφέξοντες· οὓς ἀπαγομένους διὰ τῆς ἀγορᾶς οὐδεὶς τῶν παρόντων ἐξελέσθαι δυνατὸς ἦν οὔτε ὕπατος, οὔτε δήμαρχος ... ἐῶ γὰρ λέγειν ὅσους ἀπέκτειναν οἱ πατέρες κτέ.».

«Τὴν ἐξουσίαν ταύτην ὁ μὲν Διονύσιος ἀναφέρει εἰς νόμον τοῦ Ῥωμύλου, ἀλλ' εἶναι φανερὸν ὅτι καὶ τοῦτο καὶ πάντα τἄλλα τὰ ὑφ' ἑκάστου τῶν βασιλέων δῆθεν νομοθετηθέντα οὐδὲν ἄλλο ἦσαν ἢ παμπάλαια νόμιμα, ἅτινα ἐπειδὴ οὐδεὶς ἐγίνωσκεν «ἐξ ὅτου 'φάνη», ἡ ἀρχὴ αὐτῶν ἀπεδίδοτο τοῖς βασιλεῦσι, περὶ ὧν οὐδὲν μὲν σαφὲς ἠδύνατο νὰ λεχθῇ, πᾶσα δ' εἰκασία ἦτο διὰ τοῦτο ἐξ ἴσου πιθανή (2).

Καὶ περὶ τούτου μὲν ταῦτα, ζητεῖται δὲ νῦν τίς ἡ νομικὴ βάσις καὶ πηγὴ τῆς παραδόξου ὡς ἀληθῶς ταύτης ἐξουσίας. Κατὰ τὴν συνήθη ἐκδοχὴν ἡ ἐξουσία αὕτη εἶναι πόρισμα τῆς ἐπὶ τῶν ἐκγόνων κυριότητος τοῦ πατρός, ἧς ἕνεκα, ὡς ἠδύνατο ὁ πατὴρ νὰ καταχρήσηται τῷ τοῦ δούλου σώματι, οὕτως ἠδύνατο καὶ τῷ τοῦ υἱοῦ, διότι ἡ ἐπὶ τοῦ ἐκγόνου πατρικὴ ἐξουσία οὐδὲν διέφερε τῆς ἐπὶ

(1) ΡΑ' 13, 26.

(2) Τῆς ἐξουσίας ταύτης παραδείγματα ἄλλα τε πολλὰ μνημονεύονται καὶ τάδε· τὸ περὶ Σπ. Κασσίου παρὰ Val. Max. V, 8, 2 (πρβ. Διον. Η,79. Liv. II 41), τὸ περὶ Α. Φολουΐου (Sall, Cat. 39, Δ. Κ. 37, 31. V. M. V, 8, 5).

τῶν δούλων. Ἀλλὰ παρὰ νεωτέροις νομικοῖς ἀπαντᾷ σήμερον ἑτέρα τις γνώμη, καθ' ἣν ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἐξουσία εἶναι δικαστική τις ἐξουσία ἢ ἀκριβέστερον εἰπεῖν ποινικὴ δικαιοδοσία (1).

Τοῦτο περὶ τῶν παλαιοτάτων χρόνων λεγόμενον, καθ' οὓς οἱ Ρωμαῖοι δὲν ἦσαν εἰς μίαν πολιτείαν συντεταγμένοι, ἀλλ' ἐπολιτεύοντο κατὰ γένη ὅλως ἀνεξάρτητα ἀλλήλων, εἶναι πάνυ πιθανόν. Διότι ἐν τοῖς τότε χρόνοις οἱ γεννῆται ἑκάστου γένους ἑνὶ μόνῳ ἦσαν ὑποκείμενοι, τῷ γενάρχῃ (gentis principi), ὅστις κατὰ ταῦτα τῆς τε ἄλλης ἁπάσης ἐξουσίας κύριος ἦτο καὶ δὴ καὶ τῆς δικαιοδοσίας. Τοιαύτην δ' ἔχων ἐξουσίαν ἠδύνατο νὰ κολάζῃ τοὺς ὑπεξουσίους πᾶσαν κόλασιν καὶ πωλῶν αὐτοὺς καὶ ἐκδιδοὺς ἄλλοις ἀνθρώποις καὶ ἀποκτείνων, καθάπερ ὕστερον οἱ τῆς Ρωμαίων πολιτείας ἄρχοντες ἠδύναντο ἅπαντα ταῦτα ἐν ὡρισμέναις περιστάσεσι νὰ ἐπιτελῶσι. Τοῦτο συνάγεται καὶ ἐξ ὧν ἐν τοῖς ἑξῆς θὰ δείξωμεν ὅτι ἐν τοῖς ὕστερον χρόνοις πολλάκις ἡ πολιτεία ἐπέτρεψε τῷ ἐξουσιαστῇ νὰ ἐπιγνῷ αὐτὸς περὶ ὧν ἐνεκαλεῖτο ὁ τῇ ἐξουσίᾳ αὐτοῦ ὑποκείμενος, ὅπερ δὲν θὰ ἐγίνετο, ἂν μὴ τὸ πάλαι αὐτὸς ὁ ἐξουσιαστὴς εἶχε τὴν δικαιοδοσίαν ταύτην. Ἀφ' οὗ δὲ τὰ ρωμαϊκὰ γένη συνετάχθησαν εἰς μίαν πολιτείαν, τὴν μὲν ποινικὴν τῶν γεναρχῶν δικαιοδοσίαν μετέλαβον κατ' ἀνάγκην οἱ τῆς πολιτείας ἄρχοντες, τὴν ἐξουσίαν δ' ὅμως τοῦ κολάζειν κατὰ προαίρεσιν τοὺς ὑπεξουσίους διετήρησαν οἱ προειρημένοι γενάρχαι, καθ' ἃ εἴθιστο τοῖς Ρωμαίοις νὰ μὴ κινῶσιν ἄνευ ἀνάγκης τὰ ἀνέκαθεν καθεστῶτα καὶ μάλιστα τὰ τὸν οἶκον καὶ τὴν συγγένειαν συνέχοντα καὶ τὴν τοῦ πατρικοῦ ἀξιώματος ἱερότητα ἐμφανίζοντα καὶ τὸ πρὸς αὐτὴν σέβας τῶν ἐκγόνων διασῴζοντα. Ἀλλ' ἡ οὕτω καταλειφθεῖσα τῷ τοῦ γένους ἢ τοῦ οἴκου ἄρχοντι, τῷ patri familias, ἐξουσία δὲν ἐθεωρεῖτο ἔτι ἐν τῇ τῶν Ρωμαίων πολιτείᾳ δικαιοδοσία, σφόδρα δὲ ἀπατῶνται οἱ ἀπολύτως ἰσχυριζόμενοι ὅτι ἐν τῇ Ρωμαίων πολιτείᾳ ὁ πατὴρ ἦτο δικαστὴς τῶν αὐτοῦ ἐκγόνων. Διότι ἂν ἡ πατρικὴ ἐξουσία τοῦ κολάζειν τοὺς ἐκγόνους ἦτο καὶ ἐν οἷς χρόνοις οἱ Ρωμαῖοι ἦσαν πολιτικῶς συντεταγμένοι δικαιοδοσία, τότε δὲν νοεῖται διὰ τί αἱ ἐκ τῆς δικαιοδοσίας ταύτης πηγάζουσαι

(1) Ταύτην εὑρίσκει τις ἐκτεθειμένην ἐν τῇ περὶ πατρικῆς ἐξουσίας πραγματείᾳ τοῦ λογίου ὑφηγητοῦ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου Κου Καλλισπέρη («Ἡ πατρικὴ ἐξουσία παρὰ Ρωμαίοις» Ἀθήνησι 1893).

διαγνώσεις οὐδὲν ἔχουσιν ἐν τῇ πολιτείᾳ κῦρος πλὴν ἂν ὁ πατὴρ κατὰ συγκατάθεσιν τοῦ δήμου διαγινώσκῃ. Οὕτω παρὰ Κικέρωνι (1) λέγεται ὅτι Sp. Cassium de occupando regno molientem . . . quaestor accusavit eumque , . . cum pater in ea culpa esse comperisse se dixisset, c e d e n t e populo morte mactavit, ἥπερ συγκατάθεσις τοῦ δήμου δὲν θὰ ἦτο ἀναγκαία, ἂν ἡ patria potestas καθίστη τὸν πατέρα ipso iure δικαστὴν τοῦ υἱοῦ. Τοῦτ' αὐτὸ δεικνύει καὶ ὅπερ ὁ Οὐαλέριος Μάξιμος (2) διηγεῖται ὅτι ὁ Τ. Μάνλιος Τορνουᾶτος παρεκάλεσέ ποτε τὴν Σύγκλητον, πρὸς ἣν ἦτο κατηγγελμένος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὡς τὴν Μακεδονίαν κακώσας, νὰ ἐπιτρέψῃ αὐτῷ τὴν κρίσιν, ἥπερ παράκλησις θὰ ἦτο περιττή, ἂν ἡ πατρικὴ ἐξουσία μηδὲν ἄλλο ἦτο ἢ δικαστικὴ ἐπὶ τοῦ υἱοῦ ἐξουσία. Καὶ τὰ περὶ τοῦ πατρὸς τοῦ ἀδελφοκτόνου Ὁρατίου ὑπὸ τοῦ Λιουίου (I, 26) λεγόμενα, ὅτι ἔλεγε πρὸς τὸν δῆμον se filiam iure caesam iudicare, ni ita esset, patrio iure in filium animadversurum, δεικνύουσιν ὅτι ἠδύνατο μέν, ἂν ἤθελε, νὰ θανατώσῃ τὸν υἱὸν ματαιῶν οὕτω τὴν δίκην, δὲν ἠδύνατο δ' ὅμως καὶ ν' ἀπαλλάξῃ αὐτὸν πάσης ποινῆς δικάζων αὐτὸς καὶ ἀπολύων. Διὸ καὶ ἀντὶ δικαστοῦ γίνεται συνήγορος τοῦ υἱοῦ ἐπὶ τοῦ δήμου (3).

Ταῦτα τέλος συνάγονται καὶ ἐξ ὧν ὁ Κικέρων περὶ τοῦ πατρὸς τοῦ ἐπιβοήτου Οὐέρρου λέγει, ὅτι ἐκεῖνος κατέβαλε πᾶσαν σπουδὴν καὶ ἐνέργειαν, ὅπως ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἀπαλλαγῇ τῆς προσηκούσης τοῖς αὐτοῦ ἀνομήμασιν ποινῆς, πολλαχῶς καὶ πολυτρόπως θεραπεύων

(1) R. p. II, 60.
(2) V, 8, 3.
(3) Τοῦτο τὸ περὶ Ὁρατίου διήγημα παραδόξως μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ κ. Καλλισπέρη εἰς ἀπόδειξιν τῆς ἀντιθέτου γνώμης, διότι, λέγει, « ἐὰν τὸ δικαίωμα τοῦ οἰκογενειάρχου ἦτο ἰδιοκτησία, ὁ βασιλεὺς θὰ ἔσπευδε βέβαια νὰ τὸ σεβασθῇ, ἀλλ' ὁ βασιλεὺς κελεύει τὴν πρὸς τὸν λαὸν ἔφεσιν ». Τοῦτο θὰ εἶχεν ὀρθῶς, ἂν ὁ πατὴρ κατεδίκαζε τὸν υἱόν, ὁ δὲ βασιλεὺς ἀπήλλαττεν αὐτὸν ἀφαιρῶν οὕτω τὸν πατέρα τὸ δίκαιον τοῦ κολάζειν κατὰ βούλησιν τὸν υἱόν. Ἀλλ' ὁ πατὴρ ἀπήλλαττεν αὐτόν, ὥστε ὁ βασιλεὺς εἰσάγων αὐτὸν εἰς δίκην δὲν ἠσέβει εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ υἱοῦ κυριότητα τοῦ πατρός, ὡς δὲν ἠσέβει ὁ δοῦλον ἀδικήσαντα κολάζων ἄρχων εἰς τὴν ἐπὶ τούτου κυριότητα τοῦ δεσπότου. Τοὐναντίον ἂν ἡ τοῦ πατρὸς ἐξουσία ἦτο δικαιοδοσία, ὁ βασιλεὺς εἰσάγων εἰς δίκην τὸν υἱὸν ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἤδη δεδικασμένον καὶ ἀπηλλαγμένον θὰ ἠκύρου τὴν γενομένην δικαστικὴν διάγνωσιν. Τοιαύτη δ' ὅμως ἀκύρωσις οὐδένα θα εἶχε λόγον, ἀφ' οὗ ὁ βασιλεὺς καταδικάσας τὸν Ὁράτιον ἐπέτρεψεν ὕστερον αὐτῷ τὴν εἰς τὸν δῆμον πρόκλησιν, ὑφ' οὗ προσεδοκᾶτο ὅτι θὰ ἀπολυθῇ, ὅπερ καὶ ἐγένετο.

πάντας τοὺς ὁπωςδήποτε δυναμένους νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ. Τοῦτο δὲν θὰ ἦτο ἠναγκασμένος νὰ ποιῇ, ἂν ἡ πατρικὴ αὐτοῦ ἐξουσία ἦτο δικαιοδοσία, διότι ταύτῃ χρώμενος ἠδύνατο αὐτὸς νὰ δικάσῃ καὶ ἀπολύσῃ τὸν υἱόν, ταύτην δὲ τὴν διάγνωσιν ὤφειλον αἱ πολιτικαὶ ἀρχαὶ ὥς τι δεδικασμένον (rem iudicatam) νὰ σεβασθῶσι καὶ νὰ μὴ ἐνοχλήσωσιν ἔτι τὸν Οὐέρρην.

Ὁμοίως τῇ πατρικῇ ἐξουσίᾳ ἔχει καὶ ἡ συζυγικὴ τοῦ ἀνδρὸς ἐξουσία, ἡ καλουμένη manus. Καὶ αὕτη δηλ. δὲν εἶναι καθ' ἑαυτὴν δικαιοδοσία, ἀλλὰ μόνον συγκαταθέσει τῆς δημοσίας δικαστικῆς ἐξουσίας γίνεται τοιαύτη. Τοιαύτης δὲ παραχωρήσεως ὑπάρχουσι παλαιὰ παραδείγματα, οἷον τὸ παρὰ Τακίτῳ (1) περὶ τῆς Πομπωνίας Γραικίας λεγόμενον ὅτι superstitionis externae rea mariti iudicio *permissa*, isque prisco instituto, propinquis coram de capite famaque coniugis cognovit, et insontem *nuntiavit*, ἔνθα σημειώσεως ἄξιον καὶ τὸ nuntiavit, ἀνθ' οὗ, ἂν ὁ ἀνὴρ ἦτο ipso iure δικαστὴς τῆς γυναικὸς θὰ ἔκειτο iudicavit ἢ pronuntiavit.

Ὅτι δ' ἐν τοῖς περὶ ὧν ἡμῖν νῦν ὁ λόγος χρόνοις ἡ τοῦ ὑπεξουσίου κόλασις δὲν ἐθεωρεῖτο δικαστικὴ πρᾶξις ἀλλ' αὐθαιρεσία, δηλοῦται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι τοῦτο μὲν τὰ ἤθη, τοῦτο δὲ καὶ οἱ νόμοι πολυτρόπως περιώρισαν καὶ κατ' ὀλίγον σχεδὸν ἠφάνισαν τὴν πατρικὴν ταύτην ἐξουσίαν.

ΛΓ'.

Γνωστὸν εἶναι ὅτι τῷ 63 π. Χ. ὁ Λεύκιος Σέργιος Κατιλίνας ἐξαναγκασθεὶς ὑπὸ τοῦ τότε ὑπάτου Κικέρωνος νὰ ἐξέλθῃ τῆς Ρώμης καὶ ἀναλάβῃ φανερὸν πρὸς τὴν τῶν Ρωμαίων πόλιν πόλεμον κατέλιπεν ἐν αὐτῇ τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ τινας, ἄνδρας εἰς τοὺς ἐπιφανεστάτους οἴκους ἀνήκοντας, ἵνα αὐτοῦ ἔξωθεν ἐπερχομένου διὰ φόνων καὶ ἐμπρησμῶν συνταράξωσι τὴν πόλιν καὶ καταστήσωσιν αὐτὴν εὐάλωτον. Τούτους ἐπιτηρῶν ἀδιαλείπτως ὁ Κικέρων κατώρθωσε νὰ φωράσῃ αὐτοὺς οὐ μόνον συμπράττοντας τῷ Κατιλίνᾳ φανερῶς ἤδη πολεμοῦντι, ἀλλὰ καὶ προτρέποντας τὸ Γαλατικὸν ἔθνος τῶν Ἀλλο-

(1) Ann. XIII, 32.

βρόγων νὰ συμμαχήσῃ αὐτοῖς ἀποστέλλον εἰς Ἰταλίαν ἱππικόν. Τὰς πράξεις ταύτας, αἵτινες ἀπετέλουν ἐσχάτης προδοσίας ἀδίκημα, ὁμολογήσαντες οἱ προειρημένοι, ἐκρίθησαν διὰ συγκλητικοῦ δόγματος ἄξιοι θανάτου τὸ δόγμα δὲ τοῦτο ἐπιτελῶν ὁ Κικέρων ἐθανάτωσεν αὐτούς.

Τὴν πρᾶξιν ταύτην κρίνων ἐν τῷ νεωτάτῳ αὐτοῦ συγγράμματι τῷ περὶ τοῦ ποινικοῦ τῶν Ρωμαίων δικαίου (1) ὁ πολὺς Mommsen ἠθικῶς μὲν χαρακτηρίζει ὡς ἀπάνθρωπον, πολιτικῶς δὲ ὡς πολιτικὸν σφάλμα, νομικῶς δὲ ὡς ἄδικον.

Τοιούτου ἀνδρὸς τὰς γνώμας δὲν εἶναι βεβαίως παντὸς νὰ ἐξελέγξῃ. Διὸ καὶ ἡμεῖς δὲν θὰ ἐπιχειρήσωμεν νὰ ἀνασκευάσωμεν αὐτάς. Ἁπλῶς δὲ μόνον τῆς ἀληθείας χάριν παρατηροῦμεν ὅτι οἱ κράτιστοι τῶν ἀρχαίων Ρωμαίων οἵ τε φίλα φρονοῦντες τῷ Κικέρωνι καὶ οἱ ἀντιπολιτευόμενοι αὐτῷ ἐναντίαν τῷ Mommsen ἀπεφήναντο περὶ τούτου γνώμην.

Καὶ δὴ πρῶτον μὲν ὁ Κ. Λουτάτιος Κάτλος, ἀνὴρ συνετώτατος, πρὸς ὃν ὁ Κικέρων πρότερον ἰσχυρῶς ἀντεπολιτεύθη συνηγορῶν τῷ Μανιλιείῳ νόμῳ, προσηγόρευσεν αὐτὸν ἐν τῇ Συγκλήτῳ ἐπὶ τῇ καταλύσει τῆς τοῦ Κατιλίνου συνωμοσίας patrem patriae, ἥπερ προςηγορία δὲν ἦτο τότε, ὡς ἐγένετο ὕστερον ἐπὶ τῶν Αὐτοκρατόρων, τετριμμένη φράσις (2). Ἔπειτα δὲ ὁ δῆμος ὁ τῶν Ρωμαίων τῇ τελευταίᾳ τῆς ὑπατείας τοῦ Κικέρωνος ἡμέρᾳ, ὅτε οὗτος ἀποτιθέμενος ἐνώπιον τοῦ δήμου τὴν ὑπατείαν ὤμοσεν ὅτι ἔσωσε τὴν πολιτείαν, ἐπανέλαβεν ὁμοφώνως τὸν τοῦ Κικέρωνος ὅρκον (3). Ταῦτα βεβαίως δεικνύουσιν ὅτι κατὰ τὴν ἀντίληψιν ἁπάντων τῶν ἐν Ρώμῃ χρηστῶν καὶ φιλονόμων πολιτῶν ἡ τῷ Κικέρωνι πολιτεία οὔτε ἀπάνθρωπος οὔτε πολιτικῶς ἄστοχος ὑπῆρξε.

Ὅτι δὲ ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος τοῦ Κικέρωνος πρᾶξις καὶ νομικῶς θεωρουμένη ἐκρίνετο ὑπὸ τῶν παλαιῶν Ρωμαίων ἄμεμπτος δεικνύουσι τὰ ἑξῆς.

Ὁ Κικέρων θανατώσας τοὺς προειρημένους ἄνδρας ἐχρήσατο ἐξουσίᾳ δεδομένῃ αὐτῷ διὰ τοῦ ἐσχάτου καλουμένου Συγκλητικοῦ δόγματος.

(1) Th. Mommsen Röm. Strafrecht Leipzig 1899.
(2) Cicer. in Pis. § 6.
(3) Cicer. αὐτ. § 7.

Ὅτι τοιοῦτον δόγμα ἐκυρώθη τότε ἐν τῇ Συγκλήτῳ μαρτυροῦσιν ὅτε Κικέρων αὐτὸς (in Cat. I § 4: Habemus enim huiusmodi Sctum . . . quo ex scto confestim te interfectum esse, Catilina, convenit; πρβ. ἀνωτέρω decrevit quondam senatus ut L. Opimius cos. videret ne quid r. p. detrimenti caperet) καὶ ὁ Σαλλούστιος Cat. 29: itaque quod *plerumque* in atroci negotio solet, senatus decrevit, darent operam consules ne quid r. p. detrimenti caperet. Ὅτι δὲ διὰ τοῦ δόγματος τούτου παρείχετο τοιαύτη ἐξουσία τοῖς ἄρχουσιν, ἐξουσία τοῦ κολάζειν πολίτας τὰς ἐσχάτας κολάσεις, μαρτυρεῖ πάλιν ὅ τε Κικέρων καὶ ὁ Σαλλούστιος. (Κικέρ. ἔ. ἄ. Sall. ἔ. ἀ. ἐ: ea potestas per senatum *more Romano* magistratui maxima permittitur exercitum parare, bellum gerere, coercere omnibus modis socios atque sivis, domi militiaeque imperium atque iudicium summum habere; aliter sine populi iussu nullius earum rerum consuli ius est.

Ὑπολείπεται ἄρα νὰ ἐξετασθῇ ἂν κατὰ τὴν τῶν παλαιῶν Ρωμαίων νομικὴν συνείδησιν, ἐδικαιοῦτο ἡ Σύγκλητος νὰ δογματίζῃ τοιαῦτα δόγματα. Τοῦτο λοιπὸν τὸ δικαίωμα οἱ μὲν ἑκάστοτε δημαγωγοὶ τοῦ γράμματος ἀντεχόμενοι δὲν ἀνεγνώριζον, διὸ καὶ οἱ τῇ ἐκ τούτου τοῦ δόγματος πηγαζούσῃ μεγίστῃ ποινικῇ ἐξουσίᾳ χρησάμενοι ἄρχοντες ἐπικρατησάντων ὕστερον τῶν δημαγωγῶν ἐγένοντο ὑπόδικοι. Ἀλλ' οἱ σωφρονέστεροι τῶν πολιτῶν, οὐ μόνον οἱ ἀριστοκρατικὰ φρονοῦντες, ἀλλὰ καὶ οἱ τῇ ἀριστοκρατίᾳ καὶ τῇ Συγκλήτῳ ἀντιπολιτευόμενοι ἀνεγνώρισαν ἀείποτε κατ' ἀρχὴν τοῦτο τῆς Συγκλήτου τὸ δικαίωμα. Οὕτως ὁ μὲν Σαλλούστιος καίπερ εἰς τὴν ἀντίθετον τῇ Συγκλήτῳ στάσιν ἀνήκων τοιαύτην ποιεῖται τοῦ δόγματος τούτου μνείαν, ἐξ ἧς συνάγεται ὅτι θεωρεῖ αὐτὸ νομιμώτατον. Ὁ δὲ Καῖσαρ μνημονεύων τοιοῦτον Συγκλητικὸν δόγμα, οὗ σκοπὸς ἦτο ἡ κόλασις τῶν φίλα φρονούντων αὐτῷ δημάρχων, οἵτινες διὰ τοῦτο καὶ ἔφυγον ἐκ τῆς πόλεως, δὲν ἀρνεῖται ὅτι ἡ Σύγκλητος ἐδικαιοῦτο νὰ δογματίζῃ τοιοῦτον δόγμα, (B. c. 8: decurritur ad extremum illud atque ultimum Sctum, quo nisi paene in ipso urbis incendio . . . nunquam ante descensum est. Τὸ extremum illud οὐδὲν ἄλλο δηλοῖ ἢ το ἔσχατον ὅριον τῆς ὑπαρ-

χούσης τῆς Συγκλήτου ἐξουσίας οὐχὶ τὴν ταύτης ὑπέρβασιν). Μόνην δὲ τὴν κατάχρησιν τοιαύτης ἐξουσίας ἀποδοκιμάζει φρονῶν ὅτι μόνον ἐν ἐσχάτῳ κινδύνῳ τῶν καθεστώτων πραγμάτων εὔλογος εἶνε ἡ χρῆσις τοιαύτης ἐξουσίας οἷον ἐπὶ τῶν Γραγχείων καὶ τῶν τοῦ Σατορνίνου στάσεων (B. c. I, 7: Quotiescumque sit decretum, darent operam magistratus ne quid r. p. dertimenti caperet, qua voce et quo Scto populus ad arma sit vocatus, factum in perniciosis legibus, in vi tribunicia, in secessione populi . . , quarum rerum illo tempore nihil factum ne cogitatum quidem) οὐχὶ δὲ καὶ ἐν τῇ περιστάσει, περὶ ἧς ποιεῖται λόγον. Κατὰ ταῦτα ὁ Καῖσαρ καὶ ἔνθα συνέφερεν αὐτῷ νὰ χαρακτηρίσῃ ἄντικρυς ἄνομον τὴν τοιαύτην τῆς Συγκλήτου ἐξουσίαν, ὅμως ὑπείκων τῇ κοινῇ τῶν πολιτῶν συνειδήσει οὐ μόνον δέχεται αὐτὴν κατ' ἀρχήν, ἀλλὰ καὶ τὴν χρῆσιν αὐτῆς ἐπὶ πολλῶν περιστάσεων, αἷς ὁμοία ἦτο καὶ ἡ τῆς τοῦ Κατιλίνου συνωμοσίας, δικαίαν καὶ εὔλογον κρίνει.

ΛΔ'.

Ἐν σελ. 110 τοῦ Η' τόμου τῆς «Ἀθηνᾶς» ἐπεχείρησα νὰ δείξω ὅτι δὲν δύναται νὰ ἔχῃ ὀρθῶς ἡ γνώμη τῶν φρονούντων ὅτι ἡ ἐν Ρώμῃ δημαρχία ἐξ οὗ κατελέχθη εἰς τὰς τῆς πόλεως ἀρχὰς ἐτάχθη πρώτη ἐν τῇ τῶν ἀρχῶν τούτων κλίμακι. Τοῖς ἐπιχειρήμασι δι' ὧν τότε ἀντέκρουσα τὴν γνώμην ταύτην προστεθήτω νῦν καὶ τόδε.

Ὁ Κικέρων ἔν τινι τῶν αὐτοῦ ἐπιστολῶν (1) διηγεῖται ὅτι τῷ 43 π. Χ. συγκαλέσας τὴν Σύγκλητον ὁ τοὺς ὑπάτους ἀπόντας ἀναπληρῶν κατὰ πόλιν στρατηγός, ἵνα αὕτη ἀκούσῃ ἐπιστολῆς τινος, ἀναγνωσθείσης τῆς ἐπιστολῆς ὤκνει νὰ προκαλέσῃ συγκλητικὸν δόγμα εἰς τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἀναφερόμενον, καίτοι ἡ Σύγκλητος ὁμοθυμαδὸν ἀπῄτει τοῦτο καὶ σφόδρα ἠγανάκτει ἐπὶ τῇ δυστροπίᾳ ταύτῃ τοῦ στρατηγοῦ, cum ei magnum *con-*

(1) Fam. X, 16, 1: Nihil . . . opportunius accidere vidi quam tuas, Plance, litteras. Traditae enim frequenti senatu Cornuto (στρατηγῷ κατὰ πόλιν πρβλ. epist. 12, 3) . . . recitatae sunt non sine magnis quidem clamoribus... Flagitare senatus institit Cornutum ut referret statim de tuis litteris. Ille *se considerare velle*. Cum ei magnum convicium fieret cuncto a senatu *V tribuni plebi rettulerunt.*

vicium fieret a cuncto senatu. Τότε ἀναστάντες 5 δήμαρχοι ἠρώτησαν αὐτοὶ τὴν Σύγκλητον περὶ τοῦ προκειμένου καὶ ἐκύρωσαν τὸ περὶ τούτου δόγμα.

Ἐκ τούτου συνάγεται ὅτι ὁ δήμαρχος ἐν Συγκλήτῳ συνηγμένῃ ὑπὸ στρατηγοῦ, ἧς ἄρα οὗτος προήδρευε, ἠδύνατο νὰ ἐρωτήσῃ τὴν Σύγκλητον καὶ νὰ προκαλέσῃ συγκλητικὸν δόγμα περὶ πραγμάτων, περὶ ὧν ὁ προεδρεύων δὲν ἐνέκρινε νὰ γένηται λόγος. Λοιπὸν ὁ δήμαρχος ἦν ὑπέρτερος τῶν στρατηγῶν ἄρχων.

Ἀλλὰ παρὰ Καίσαρι B. C. I. 1. (1) περὶ τῆς ὑπὸ τῶν ὑπάτων τοῦ 49 π. Χ. συγκληθείσης τὸ πρῶτον Συγκλήτου λέγεται ὅτι ἐν ταύτῃ ἀνεγνώσθη μὲν ἡ ὑπὸ τοῦ Καίσαρος ἐκ Γαλατίας πεμφθεῖσα ἐπιστολή, ἀλλ' οἱ ὕπατοι καίπερ τῶν δημάρχων σφόδρα τοῦτο ἀπαιτούτων δὲν ἠθέλησαν νὰ ἐρωτήσωσι περὶ τῶν ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ αἰτημάτων τοῦ Καίσαρος τὴν Σύγκλητον καὶ νὰ προκαλέσωσι περὶ τούτων συγκλητικὸν δόγμα· οὕτω δὲ τοιοῦτον δόγμα δὲν κατωρθώθη νὰ κυρωθῇ. Ζητεῖται νῦν διατί οἱ δήμαρχοι δὲν ἠρώτησαν αὐτοὶ τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τὴν Σύγκλητον, ὡς ἐποίησαν ἐν τῇ προμνημονευθείσῃ περιστάσει; Τοῦ ζητήματος τούτου οὐδεμία ἄλλη λύσις εἶναι δυνατὴ ἤ, ἐὰν γένηται δεκτὸν ὅτι τῶν ὑπάτων προεδρευόντων τῆς Συγκλήτου ἠδυνάτουν οἱ δήμαρχοι νὰ ἐρωτήσωσι ταύτην περί τινος πράγματος, περὶ οὗ τινος οἱ προεδρεύοντες ὕπατοι δὲν ἤθελον νὰ κυρωθῇ συγκλητικὸν δόγμα. Οἱ δήμαρχοι ἄρα δὲν ἦσαν ὑπέρτεροι τῶν ὑπάτων ἄρχοντες.

Μηδεὶς δὲ ἀντείπῃ ὅτι ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Καίσαρος μνημονευομένῃ περιστάσει διὰ φόβον ἴσως τῶν ἐν τῇ πόλει κρατούντων ἐχθρῶν τοῦ Καίσαρος οἱ δήμαρχοι δὲν ἠρώτησαν αὐτοὶ περὶ ὧν δὲν ἤθελον οἱ ὕπατοι τὴν Σύγκλητον. Διότι πῶς δὲν ἐκώλυσεν αὐτοὺς τοιοῦτος φόβος νὰ ἐνστῶσι τῷ ὑπὸ τῶν ὑπάτων τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ κυρωθέντι συγκλητικῷ δόγματι (2); Σημειωτέον δὲ ὅτι ἐν αὐτῇ τῇ Συγκλήτῳ οἱ πλεῖστοι δὲν ἦσαν διατεθειμένοι νὰ συμφωνήσωσι τοῖς περὶ τὸν Πομπήιον τὰ ἔσχατα συμβουλεύουσι.

(1) Litteris a C. Caesare consulibus redditis aegre ab is impetratum est *summa contentione tribunorum plebis* ut in senatu recitarentur; *ut vero ex litteris at senatem referretur impetrari non potuit.*

(2) Caes. b. c. I, 2 § 7.

Ὡσαύτως δὲν ἀντίκειται πρὸς τὰ εἰρημένα τὸ ὅτι ἔν τινι τῆς Συγκλήτου συνεδρίᾳ, ἧς προήδρευον οἱ ὕπατοι, ἐρωτηθείσης τῆς Συγκλήτου πρῶτον μὲν ὑπὸ τῶν ὑπάτων, ὕστερον δὲ ὑπὸ δημάρχου καὶ μετὰ τὰς ἐρωτήσεις ταύτας μελλούσης ἤδη τῆς Συγκλήτου νὰ ἀποφήνηται διὰ διαστάσεως γνώμην περὶ ἑκατέρας τῶν ἐρωτήσεων ὁ δήμαρχος ἠξίου νὰ προταχθῇ ἡ περὶ τῆς ἑαυτοῦ ἐρωτήσεως διάστασις. Διότι τοῦτο ἠξίου ὁ δήμαρχος οὐχὶ τῷ τῆς ἀρχῆς δικαιώματι, διότι ἂν οὕτως εἶχε τὸ πρᾶγμα τοιαύτη ἀξίωσις δὲν θὰ ἐκρίνετο ὑπὸ πάντων nova τ. ἔ. πρὸς τὰ καθεστῶτα νόμιμα ἀντικειμένη (1). Οὐχὶ λοιπὸν διὰ τοῦτο, ἠξίου ὁ δήμαρχος ὅπερ ἠξίου, ἀλλὰ διότι ἴσως ἐθεώρει εὐλογώτερον νὰ προταχθῇ ὁ περὶ τῆς ἑαυτοῦ ἐρωτήσεως διαψηφισμός, ἅτε μᾶλλον συγκεκριμένης καὶ διὰ τοῦτο ἀποκλειούσης τὴν τῶν ὑπάτων, ἂν ἡ πρὸς αὐτὴν ἀπόκρισις τῆς Συγκλήτου ἦτο καταφατική. Φαίνεται δὲ ὅτι ἡ λύσις τοῦ ζητήματος ἀπέκειτο τοῖς ὑπάτοις ἐξ ὧν λέγεται ὅτι οὗτοι *neque concedebant*, neque *repugnabout*; ἔνθα τὸ *concedere* θὰ ἦτο ὅλως ἀνάρμοστον, ἂν μὴ τούτοις ἀπέκειτο ἡ τοῦ αἰτουμένου συγχώρησις. Τὸ ὅτι δὲ δὲν ἀπέκρουσαν ἄντικρυς τὴν παράνομον ταύτην κατὰ τοὺς πολλοὺς τῶν συγκλητικῶν ἀξίωσιν οἱ ὕπατοι αἰτίαν εἶχε τὸ ὅτι, καθ᾽ ἃ ἐφεξῆς λέγεται, diem consumi volebant: id quod est factum.

(1). Ὅτι ταύτην ἔχει τὴν δύναμιν ἐνταῦθα τὸ nova καὶ οὐχὶ ἁπλῶς τὴν τοῦ ἀήθους δηλοῖ καὶ τὸ ὅτι ἡ προσηγορία αὕτη ἀντιτίθεται ὥς τι μεῖζον τῷ iniqua (erat enim **et** *iniqua* **et** *nova* = non solum *iniqua*, sed etiam *nova*), δι' ἧς λέξεως δηλοῦται τὸ **μὴ τυπικῶς παράνομον**, ἀλλ' **ἠθικῶς ἄδικον**, ἐξ οὗ συνάγεται ὅτι τὸ *nova* δηλοῖ τὸ τυπικῶς παράνομον. Ἔκειτο δὲ τὸ **ἠθικῶς ἄδικον** (iniqua) τῆς προτάσεως ταύτης ἐν τῷ ὅτι, ἂν οἱ συγκλητικοὶ ἠρωτῶντα πρὸ πάσης ἄλλης ἐρωτήσεως ἂν ἐπιτρέπωσι τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος ἀποστολὴν τῷ Πομπηΐῳ, θὰ ἠναγκάζοντο καὶ ἄκοντες νὰ ἀποκρίνωνται καταφατικῶς, ὅπερ θὰ ἀπέφευγον ἂν προετάσσετο ἡ γενικὴ τῶν ὑπάτων ἐρώτησις, ἣν θὰ ἀπεκρίνοντο προτείνοντες πάντα ἄλλον ἢ τὸν Πομπήιον.

Σ. Βασης.

CORRIGENDUM
IN «THESAURO LINGUAE LATINAE»

Quod vol. I. p. 74² v. 12 (ab imo) inter locos Ciceronianos, quibus particula *abhinc* cum accusativo posita invenitur, etiam Verr. **2**, § 34. **3** § 25 afferuntur, id ita corrigendum est ut rescribatur **1** § 34 **2** § 25.

Σ. Βασης.

MISCELLANEA CRITICA

I. Cicero

(Continuantur ex Vol. XII pag. 208).

De Oratore 1 § 5. «Quod ego eruditissimorum hominum artibus eloquentiam contineri statuam, tu autem illam ab elegantia doctinae segregandam putes et in quodam ingeni atque exercitationis genere ponendam».

Eruditissimorum hominum artes nihil aliud sunt quam *rhetorum* praecepta, quibus eloquentiam contineri ne credamus omni opera his tribus libris efficere Cicero studet. Velut II § 99: «riserit aliquis fortasse hoc praeceptum; est enim .... magisque monitoris non fatui quam *eruditi magistri*». Ib. 133: «illud videndum est, in quo summus est error istorum *magistrorum*, ad quos liberos nostros mittimus, ... ut videatis, quale sit genus hoc eorum, qui sibi *eruditi* videntur. § 138: «Haec ego non eo consilio disputo, ut homines *eruditos* redarguam; ..... qui in genere definiendo istas causas discribunt in personis et temporibus positas esse» (Hi sunt rhetores). § 196: «bonus ego videlicet atque *eruditus* magister» Cf. etiam eiusdem libri § 10: «nec vero te ... *rhetoricis* quibusdam libris ... insequor ut *erudiam*». Quare hoc loco se *eruditissimorum* hominum artibus eloquentiam contineri putare nullo modo dicere potuit. Neque vero id vocabulum in bonis codicibus invenitur. Nam M. i. e. mutili antiquiores, ut Friedrichs horum librorum optimus editor tradit, *prudentissimorum* habent, eiusdemque scripturae in Lag. 32 a correctore erasae manifesta apparent vestigia. V. meum libellum, qui inscribitur «Codicis Ciceroniani a Lagomarsinio n° 32 designati nova collatio». Quae scriptura verissima quin sit nemo dubitabit qui tota hac scriptione nihil aliud agi meminerit, nisi ut ostendatur neminem esse posse per-

fectum oratorem, nisi sit *omnium rerum magnarum atque artium scientiam consecutus* (I § 20), eandemque hanc scientiam aliis locis *prudentiam* appellari. Sic § 165 Mucius omnibus fere doctrinis enumeratis his verbis pergit: « hanc enim ego omnem *scientiam* et copiam rerum in tua *prudentia* sciebam inesse; in oratoris vero instrumento tam lautam suppellectilem nunquam videram». Cf. etiam § 85, ubi cum dictum sit «esse quandam *prudentiam*, quae versareturin perspiciendis rationibus constituendarum . . . rerum publicarum» haec subsecuntur: « omnis partes eius *prudentiae* petendas esse a philosophia». Sic etiam *prudentia* et *doctrina* iunguntur III § 122: « nostrast inquam omnis ista *prudentiae doctrinaeque* possessio ». *Prudenter* dicere unum esse oratoris officiorum ponitur § 64: «is orator erit . . hoc . . nomine dignus, qui quaecumquae res inciderit, quae sit dictione explicanda, *prudenter* et composite et ornate et memoriter dixerit cum quadam actionis etiam dignitate», Quid sit his atque huiusmodi locis *prudentia*, optime definitnr ad Herenn. l. III § 3: «dicitur item *prudentia* scientia cuiusdam artificii et rerum multarum memoria et usus complurinm negotiorum». Haec autem *prudentia* a Cicerone et opponitur et praeponitur *eruditioni*, II § 131: « Nam si tu mihi quamvis *eruditum* hominem adduxeris, quamvis acrem et acutum in cogitando, quamvis ad pronuntiandum expeditum, *si erit idem in consuetudine civitatis, in exemplis, in institutis, in moribus ac voluntatibus civium suorum hospes*, non multum ei loci proderunt illi, ex quibus argumenta promuntur» quibus ex verbis luce clarius fit eo quoque loco, quo de agitur, non *eruditissimorum* sed *prudentissimorum* hominum *artes* oratori percipiendas censere Ciceronem. Nam quod *prudentissimis* hominibus *artes* tribuuntur nemini mirum videbitur, qui meminerit etiam Divin. II § 13: *artem atque prudentiam* componi.

Σ. ΒΑΣΗΣ.

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑΙ

Α'.

Α. Γ. Καραγιαννίδου, Ἀνωτέρα Ἄλγεβρα. Εἰσαγωγὴ καὶ Μέρος Πρῶτον. Ἐν Ἀθήναις, 1900.

Ὁ κ. Καραγιαννίδης ἐπεχείρησε νὰ πληρώσῃ κενὸν ἀπὸ πολλοῦ αἰσθητὸν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ μαθηματικῇ φιλολογίᾳ διὰ τῆς συγγραφῆς Ἀνωτέρας Ἀλγέβρας, «ἵνα» ὡς ἐν τῷ Προλόγῳ αὐτοῦ λέγει «καταστήσῃ εὐχερεστέραν τὴν περὶ τὰς μαθηματικὰς ἐπιστήμας ἀσχολίαν».

Ἡ ἔκδοσις Ἀνωτέρας Ἀλγέβρας πολυτίμους ἀληθῶς θὰ παρεῖχε παρ' ἡμῖν ὑπηρεσίας, καὶ ἰδίως τοῖς σπουδάζουσι φοιτηταῖς, διότι πλὴν τῶν ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Σοφιανοῦ ἐν ἔτει 1860 ἐκδοθέντων «Μαθημάτων Ἀλγέβρας», ἅτινα ὅμως σήμερον φυσικῷ τῷ λόγῳ εἶναι ἀπηρχαιωμένα, καὶ τῆς «Εἰσαγωγῆς εἰς τὴν Ἀνωτέραν Ἄλγεβραν» τοῦ πατρός μου, ἥτις ὅμως κυρίως μόνον τὰ συστήματα τῶν ἀριθμῶν ἐκτενῶς πραγματεύεται, οὐδὲν ἄλλο ὑπάρχει παρ' ἡμῖν βιβλίον Ἀνωτέρας Ἀλγέβρας, τῇ σημερινῇ καταστάσει τῆς Ἐπιστήμης προσηρμοσμένον.

Ἀλλὰ δυστυχῶς ἡ ἀνάγνωσις τοῦ βιβλίου τούτου ἔπεισέ με, ὅτι ὁ κ. Καραγιαννίδης ἐντελῶς ἀπαράσκευος ἐπεχείρησε νὰ συγγράψῃ καὶ ὅτι τὸ βιβλίον αὐτοῦ τοῦτο πᾶν ἄλλο ἢ χρήσιμον τοῖς σπουδάζουσι καὶ τοῖς ἐν γένει ἀναγινώσκουσιν ἔσται. Διότι καὶ τὴν διάταξιν ἔχει ἐν πολλοῖς πλημμελῆ καὶ πλεῖστα μέρη ἀσαφῆ καὶ συγκεχυμένα καί, τὸ δὴ χείριστον, καὶ σφάλματα ἐπιστημονικὰ καὶ πολλὰ καὶ μεγάλα περιέχει, σφάλματα τοιαῦτα, ἅτινα ἐν πάσῃ ἄλλῃ χώρᾳ, θὰ καθίστων αὐτὸ κατώτερον πάσης κρίσεως. Ἐκ τῶν πολλῶν, ὅσα πρόχειρος ἀνάγνωσις τοῦ βιβλίου κατέδειξέ μοι, ἀναγράφω ἐνταῦθά τινα μόνον, τὰ οὐσιωδέστερα.

---

1. Ἐν σελ. 167 θέλων νὰ δείξῃ, ὅτι ὁ ἀριθμὸς e εἶναι ὅριον τῆς δυνάμεως $\left(1+\frac{1}{\mu}\right)^{\mu}$, ὅταν τὸ μ αὐξάνηται ἐπ' ἄπειρον, λέγει τὰ ἑξῆς:

«ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ. Ὁ ἀριθμὸς e δύναται νὰ ὁρισθῇ καὶ ὡς ὅριον τοῦ διωνύμου $\left(1+\frac{1}{\mu}\right)^{\mu}$ τοῦ μ αὐξανομένου ἐπ' ἄπειρον. Διότι ὁ $(\rho+1)^{ος}$ ὅρος τοῦ ἀναπτύγματος γράφεται καὶ ὡς ἑξῆς·

$$\frac{1}{1.2\ldots\rho}\left(1-\frac{1}{\mu}\right)\left(1-\frac{2}{\mu}\right)\ldots\left(1-\frac{\rho-1}{\mu}\right), \left(\rho\leqq\mu\right)$$

εἶναι δὲ προφανῶς θετικός, αὐξάνεται ἀπαύστως μετὰ τοῦ μ, τοῦ ρ ἔχοντος σταθερὰν καὶ ὡρισμένην τιμήν, καὶ μένει πάντοτε ἐλάσσων τοῦ $\frac{1}{1.2\ldots\rho}$. διότι πάντες οἱ λοιποὶ παράγοντες εἶναι ἐλάσσονες τῆς μονάδος 1. Ἀφ' ἑτέρου δὲ

$$\left(1+\frac{1}{\mu}\right)^{\mu}<1+1+\frac{1}{1.2}+\ldots+\frac{1}{1.2\ldots\mu}<$$

$$<2+\frac{1}{2}+\frac{1}{2^2}+\ldots\frac{1}{2^{\mu-1}}<3$$

Ἐπειδὴ ἄρα τὸ θεωρούμενον ἀνάπτυγμα αὐξανόμενον πάντοτε μετὰ τοῦ μ μένει ἔλασσον τοῦ 3, ἔχει προδήλως ὅριον τὸ e».

Τοῦτο εἶναι καθαρὸς παραλογισμός· ἐκ τοῦ ὅτι ποσότης τις αὐξάνεται καὶ μένει πάντοτε μικροτέρα τοῦ 3, οὐδαμῶς ἕπεται, ὅτι ὀφείλει νὰ ἔχῃ ὅριον τὸν ἀριθμὸν e· δύναται κάλλιστα νὰ ἔχῃ ὡς ὅριον ἄλλον ἀριθμόν, μικρότερον τοῦ 3, ἢ καὶ αὐτὸν τὸν 3.

2. Ἐν σελ. 157 ἡ ἀπόδειξις, ἣν φέρει, τῆς προτάσεως, ὅτι ἡ ἁρμονικὴ σειρὰ

$$1+\frac{1}{2}+\frac{1}{3}+\ldots+\frac{1}{\nu}+\ldots$$

ἀποκλίνει, εἶναι ὅλως ἐσφαλμένη.

Καὶ ὄντως, ἐκ τῆς σειρᾶς

$$(1)\quad \frac{1}{1^{\alpha}}+\frac{1}{2^{\alpha}}+\ldots+\frac{1}{\nu^{\alpha}}+\ldots$$

παράγει ἄλλην σειρὰν ἔχουσαν ὅρους μεγαλυτέρους, τὴν ἑξῆς

$$(2)\quad \frac{1}{1^{\alpha}}+\left(\frac{1}{2^{\alpha}}+\frac{1}{2^{\alpha}}\right)+\left(\frac{1}{4^{\alpha}}+\frac{1}{4^{\alpha}}+\frac{1}{4^{\alpha}}+\frac{1}{4^{\alpha}}\right)+\ldots\ldots$$

ἤτοι τὴν

$$(2)\qquad \frac{1}{1^\alpha}+\frac{1}{2^{\alpha-1}}+\frac{1}{4^{\alpha-1}}+\ldots\ldots$$

ἔπειτα δὲ λέγει, ὅτι, ἐπειδὴ ἡ νέα αὕτη σειρὰ (2) ἀποκλίνει, ὅταν ὁ ἐκθέτης α εἶναι $\leqq 1$, ἀποκλίνει καὶ ἡ ἁρμονικὴ σειρά, εἰς ἣν τρέπεται ἡ σειρὰ (1), ὅταν $\alpha=1$.

Ὁ συλλογισμὸς οὗτος εἶναι ἐσφαλμένος, διότι ἡ σειρὰ (1) ἔχει ὅρους μικροτέρους ἢ ἡ σειρὰ (2), ἐπομένως καὶ ἡ ἁρμονικὴ σειρὰ ἔχει ὅρους μικροτέρους ἢ ἡ σειρὰ (2), ὅταν ἐν αὐτῇ ὑποτεθῇ $\alpha=1$· ἐκ δὲ τῆς ἀποκλίσεως σειρᾶς τινος οὐδαμῶς δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν τὴν ἀπόκλισιν ἄλλης σειρᾶς ἐχούσης ὅρους μικροτέρους.

Σημειωτέον δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι λησμονεῖ ἐνταῦθα νὰ ἐξαγάγῃ ἴσα-ἴσα τὸ μόνον ὀρθὸν συμπέρασμα, δῆλα δὴ τοῦτο, ὅτι, ὅταν $\alpha>1$, ἐπειδὴ ἡ σειρὰ (2) συγκλίνει, θὰ συγκλίνῃ ἀναγκαίως καὶ ἡ σειρὰ (1), ὡς ἔχουσα ὅρους μικροτέρους.

3. Ἐν σελίδι 226 θέλων νὰ εὕρῃ τὴν παράγωγον πεπλεγμένης συναρτήσεως λέγει τὰ ἑξῆς ἀμίμητα: «Συνάρτησίς τις y τοῦ x ὁριζομένη ὑπὸ τῆς ἰσότητος $\phi\,(x,y)=0$, καλεῖται, ὡς ἐρρήθη, πεπλεγμένη, ὅταν **δὲν δύναται** νὰ τεθῇ ὑπὸ τὴν μορφὴν $y=\sigma\,(x)$, καθ' ἣν καλεῖται λελυμένη. Ἐὰν ἡ συνάρτησις y ἡ ὁριζομένη ὑπὸ τῆς ἰσότητος $\phi(x,\,y)=0$ ἦναι διαφορίσιμος ἔν τινι διαστήματι, ἡ παράγωγος αὐτῆς **θεωρουμένης ὡς συναρτήσεως τοῦ x καὶ y** λαμβάνεται ὡς ἀνωτέρω καὶ εἶναι

$$\varphi'_x+\varphi'_y\,y'.$$

Ἐπειδὴ δὲ ἡ συνάρτησις $\phi(x,\,y)$ εἶναι πάντοτε μηδὲν ἐν τῷ θεωρουμένῳ διαστήματι, ἕπεται, ὅτι καὶ ἡ παράγωγος αὐτῆς εἶναι μηδὲν ἐν τῷ αὐτῷ διαστήματι, ἤτοι

$$\varphi'_x+\varphi'_y\,y'=0.$$

Ὅθεν

$$y'=\frac{-\varphi'_x}{\varphi'_y}$$

τουτέστιν ἡ παράγωγος πεπλεγμένης διαφορισίμου συναρτήσεως $\varphi(x,\,y)=0$, ἰσοῦται κλάσματι ληφθέντι μετὰ τοῦ ἀρνητικοῦ σημείου —, οὗτινος ἀριθμητὴς μὲν ἡ πρὸς τὴν ἀνεξάρτητον μεταβλητὴν x μερικὴ παράγωγος **τῆς συναρ-**

τήσεως, παρονομαστὴς δὲ ἡ πρὸς τὴν y μερικὴ παράγωγος ταύτης».

Καὶ πρῶτον μὲν δὲν εἶναι ἀληθές, ὅτι πεπλεγμένη λέγεται ἡ συνάρτησις y, ἡ ὑπὸ τῆς ἰσότητος $\varphi(x, y)=0$ ὁριζομένη, ὅταν δὲν ΔΥΝΑΤΑΙ νὰ τεθῇ ὑπὸ τὴν μορφὴν $y=\sigma(x)$. Πάντοτε, ὁσάκις ἡ y ὁρίζεται ὑπὸ τῆς μὴ λελυμένης ἐξισώσεως $\varphi(x,y)=0$, ὀνομάζεται πεπλεγμένη συνάρτησις τοῦ x, εἴτε δύναται ἡ ἐξίσωσις $\varphi(x, y)=0$ νὰ λυθῇ πρὸς y, εἴτε καὶ μή, ἀρκεῖ νὰ μὴ ἔχῃ δοθῇ **ἤδη** λελυμένη.

Ἀλλὰ τὸ ἀστειότερον εἶναι, ὅτι, ὡς βλέπει τις ἀμέσως, ὁ Σ. ἐνταῦθα συγχέει παντελῶς τὴν πεπλεγμένην συνάρτησιν y πρὸς τὴν συνάρτησιν $\varphi(x, y)$ τῶν x, y, ἥτις ἀποτελεῖ τὸ πρῶτον μέλος τῆς ἐξισώσεως, ἐξ ἧς ὁρίζεται ἡ y, καὶ λέγει, ὅτι **ἡ συνάρτησις y**, ἐὰν εἶναι διαφορίσιμος ἔν τινι διαστήματι, **θεωρουμένη ὡς συνάρτησις τῶν x καὶ y ἔχει παράγωγον τὴν**

$$\varphi'_x + \varphi'_y\, y' \ (!!!)$$

Τὸ αὐτὸ δὲ τερατῶδες σφάλμα ἐπαναλαμβάνει ἐν τῷ κανόνι λέγων, ὅτι $-\frac{\varphi'_x}{\varphi'_y}$ δηλοῖ τὴν παράγωγον «τῆς πεπλεγμένης συναρτήσεως $\phi(x,y)=0$» καὶ ὅτι ἀριθμητὴς τῆς παραγώγου τῆς πεπλεγμένης συναρτήσεως εἶναι ἡ πρὸς τὴν ἀνεξάρτητον μεταβλητὴν x μερικὴ παράγωγος τῆς συναρτήσεως (!!!).

4. Ἐν σελ. 155 διαλαμβάνων περὶ τῶν σειρῶν, ὧν ὁ λόγος ἔχει ὅριον τὴν μονάδα, λέγει τὰ ἑξῆς:

« Ἐὰν δὲ $\lambda=1$, ἡ σειρὰ δύναται νὰ ἦναι ἡ συγκλίνουσα ἡ ἀποκλίνουσα. Ἀλλ' ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ, ἐὰν $\Sigma\alpha_\nu$ καὶ $\Sigma\beta_\nu$ ἦναι δύο σειραί, ὧν οἱ ὅροι ἔχουσι πάντες τὸ αὐτὸ σημεῖον (τὸ + π.χ.) καὶ ὧν ἡ πρώτη συγκλίνει καὶ ἐὰν ἀπό τινος τιμῆς ν_0 τοῦ ν ἔχωμεν πάντοτε $\frac{\beta_{\nu+1}}{\beta_\nu} \leqq \frac{\alpha_{\nu+1}}{\alpha_\nu}$, ἡ σειρὰ $\Sigma\beta_\nu$ συγκλίνει ὡσαύτως. Διότι, ἐπειδὴ

$$\beta_{\nu+1} \leqq \frac{\beta_\nu}{\alpha_\nu}\alpha_{\nu+1},\ \beta_{\nu+2} \leqq \frac{\beta_{\nu+1}}{\alpha_{\nu+1}}\alpha_{\nu+2}, \ldots$$

ἡ σειρὰ $\Sigma\beta_\nu$ ἔχει πάντας τοὺς ὅρους αὐτῆς ἀπὸ τῆς τιμῆς ν_0 τοῦ ν καὶ ἐφ' ἑξῆς ἴσους ἢ ἐλάσσονας τῶν ὁμοταγῶν

όρων τῆς συγκλινούσης σειρᾶς

$$\frac{\beta_\nu}{\alpha_\nu}\alpha_{\nu+1}+\frac{\beta_\nu}{\alpha_\nu}\alpha_{\nu+2}+\ldots+\frac{\beta_\nu}{\alpha_\nu}\alpha_{\nu+\rho}+\ldots$$

τοὐναντίον δὲ ἡ σειρὰ $\Sigma\beta_\nu$ ἀποκλίνει, ἐὰν ἀπό τινος τιμῆς ν_0 τοῦ ν ἔχωμεν πάντοτε

$$\frac{\beta_{\nu+1}}{\beta_\nu}\geqq\frac{\alpha_{\nu+1}}{\alpha_\nu}\text{».}$$

Τὸ τελευταῖον τοῦτο εἶναι ἄρδην ἐσφαλμένον· ἐκ τοῦ ὅτι δῆλα δὴ ὁ λόγος σειρᾶς τινος (ὡς τῆς $\Sigma\beta_\nu$) εἶναι πάντοτε μείζων τοῦ λόγου ἄλλης σειρᾶς, συγκλινούσης καὶ ἧς ὁ λόγος ἔχει ὅριον τὴν μονάδα (ὡς τῆς $\Sigma\alpha_\nu$), οὐδαμῶς δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι ἡ σειρὰ $\Sigma\beta_\nu$ ἀποκλίνει. Ἰδοὺ δὲ καὶ παράδειγμα: ἀμφότεραι αἱ σειραὶ $\Sigma\frac{1}{\nu^2}$ καὶ $\Sigma\frac{1}{\nu^3}$ συγκλίνουσιν, ὅριον δὲ τοῦ λόγου ἀμφοτέρων εἶναι ἡ μονὰς καὶ ὅμως ὁ λόγος τῆς πρώτης εἶναι πάντοτε μείζων τοῦ λόγου τῆς δευτέρας. Ἔπρεπεν ἄρα κατὰ τὸν κ. Κ. ἡ σειρὰ $\Sigma\frac{1}{\nu^2}$ νὰ εἶναι ἀποκλίνουσα!

5. Ἐν σελ. 152, ἀφοῦ ἀνέφερεν, ὅτι ἡ σειρὰ $1-1+\frac{1}{2}-\frac{1}{2}+\ldots$ ἔχει δύο διάφορα ἀθροίσματα τῶν ὅρων της, ἐὰν οἱ ὅροι ληφθῶσι κατὰ δύο διαφόρους τρόπους, προσθέτει τὰ ἑξῆς:

«Ἐκ τούτων ἕπεται, ὅτι, ὅταν σειρά τις ἦναι σχετικῶς συγκλίνουσα, εἶναι δυνατὸν οἱ ὅροι αὐτῆς νὰ γράφωνται κατὰ τοιαύτην τάξιν, ὥστε νὰ συγκλίνῃ πρὸς ὅριον αὐθαιρέτως δεδομένον». Ἐκ τοῦ παραδείγματος μιᾶς σειρᾶς, ἐχούσης δύο διαφόρους τιμάς, οὐδαμῶς ἕπεται, ὅτι, ὅταν σειρά τις εἶναι σχετικῶς συγκλίνουσα, δύναται νὰ ἔχῃ ἄθροισμα τῶν ὅρων της ἀριθμὸν αὐθαιρέτως δεδομένον. Τὸ τοιοῦτο δεῖται ἀποδείξεως. (Εἰσ. Ἀν. Ἀλγ. Ι. Ν. Χατζιδάκι, ἐκδ. Β', σελ. 58).

6. Ἐν τῇ αὐτῇ σελ. 152 ἀναφέρων τὰς γενικὰς προτάσεις περὶ τῶν σειρῶν λέγει, ὅτι ἐν πάσῃ συγκλινούσῃ σειρᾷ τὸ ἄθροισμα ὁσωνδήποτε ὅρων ἀπὸ τοῦ νυοστοῦ καὶ ἐφεξῆς, ἤτοι τὸ $\alpha_\nu+\alpha_{\nu+1}+\ldots+\alpha_{\nu+\rho-1}+\ldots$, τοῦ ρ σημαίνοντος οἱονδήποτε ἀκέραιον

ἀριθμόν, τείνει πρὸς τὸ 0, ὅταν ὁ ν αὐξάνῃ ὑπὲρ πάντα ἀριθμόν. Τοῦτο τῷ ὄντι εἶναι ἀληθές, ἀλλὰ τὸ ἀντίστροφον δὲν ἀληθεύει: ἐὰν δῆλα δὴ ἔν τινι σειρᾷ τὸ ῥηθὲν ἄθροισμα (τοῦ ρ ἔχοντος τὴν τυχοῦσαν ἀκεραίαν τιμὴν) τείνῃ πρὸς τὸ 0, ὅταν ν αὐξάνηται ἐπ' ἄπειρον, οὐδαμῶς ἐκ τούτου ἕπεται, ὅτι ἡ σειρὰ θὰ εἶναι συγκλίνουσα. Ἀλλ' ὁ Σ. φαίνεται ἀγνοῶν τοῦτο, διότι ἐν ταῖς ἀποδείξεσι τῶν θεωρημάτων 2ου καὶ 3ου τῆς ἑπομένης σελίδος 153 στηρίζει τὴν ἀπόδειξιν τῆς συγκλίσεως τῆς σειρᾶς εἰς τὸ ψευδὲς τοῦτο γνώρισμα· ἰδοὺ τί λέγει: «Ἐν τῇ σειρᾷ (α) ἡ διαφορὰ $A_{\nu+\rho}-A_\nu$ ἔχει τιμὴν ἐλάσσονα, ἢ τὸ πλεῖστον ἴσην πρὸς τὴν τῆς ἀντιστοίχου $B_{\nu+\rho}-B_\nu$ ἐν τῇ (β). Ἐπειδὴ δὲ ἐν τῇ (β) ἡ διαφορὰ αὕτη ἔχει ἐξ ὑποθέσεως ὅριον τὸ μηδέν, τοῦ ν αὐξανομένου ἐπ' ἄπειρον, τὸ αὐτὸ συμβαίνει κατὰ μείζονα λόγον καὶ ἐν τῇ σειρᾷ (α), **ἥτις ἄρα συγκλίνει**».

7. Ἐν σελ. 31 ἀναγράφων «γενικὰς προτάσεις **περὶ** τῆς θεωρίας τῶν ὁρίων» (γράφε **ἐκ** τῆς θεωρίας) λέγει, ὅτι, «ἐάν τι πλῆθος ποσοτήτων $\alpha_1, \alpha_2, \ldots, \alpha_\nu$ τείνῃ πρὸς ὅριόν τι, ἡ διαφορὰ $\alpha_{\nu+\rho}-\alpha_\nu$ ἔχῃ ὅριον τὸ 0, ὁπόταν ν αὐξάνηται ἐπ' ἄπειρον, τοῦ ρ ὄντος αὐθαιρέτου ἀριθμοῦ»· καὶ τοῦτο μὲν ἔχει καλῶς, ἀλλ' ἔπειτα προσθέτει: «Καὶ ἀντιστρόφως, ἐὰν ἡ διαφορὰ $\alpha_{\nu+\rho}-\alpha_\nu$ ἔχῃ ὅριον τὸ μηδέν, ὁπόταν ν αὐξάνηται ἐπ' ἄπειρον, τοῦ ρ ὄντος αὐθαιρέτου, ἡ ποσότης α_ν τείνει πρὸς ὡρισμένον ὅριον, τὸ α».

Τοῦτο εἶνε παντάπασιν ἐσφαλμένον καὶ ἰδοὺ παράδειγμα: ἔστω $\alpha_\nu = \eta\mu\,(l\nu)$, τότε $\alpha_{\nu+\rho} = \eta\mu\,[l(\nu+\rho)]$, ὅθεν $\alpha_{\nu+\rho}-\alpha_\nu =$

$$= \eta\mu[l(\nu+\rho)] - \eta\mu[l\nu] = 2\eta\mu\left[l\sqrt{\frac{\nu+\rho}{\nu}}\right]\sigma\upsilon\nu\left[l\sqrt{\nu(\nu+\rho)}\right]\cdot$$

ἐκ τούτου βλέπομεν, ὅτι ἡ διαφορὰ $\alpha_{\nu+\rho}-\alpha_\nu$, τοῦ ρ ὄντος αὐθαιρέτου ἀριθμοῦ, τείνει πάντοτε πρὸς τὸ 0, ὅταν ν αὐξάνῃ εἰς ἄπειρον, καὶ ὅμως αἱ ποσότητες α_ν πρὸς οὐδὲν τείνουσιν ὅριον. Ὁμοίως καὶ αἱ ποσότητες $\alpha_\nu = \eta\mu^2(l\nu)$ πρὸς οὐδὲν τείνουσιν ὅριον καὶ ὅμως εἶναι $o\rho(\alpha_{\nu+\rho}-\alpha_\nu)=0$, ὅταν, τοῦ ρ ὄντος αὐθαιρέτου, τὸ ν αὐξάνῃ ὑπὲρ πάντα ἀριθμόν.

8. Ἐν σελ. 164 πραγματευόμενος περὶ τοῦ γινομένου δύο σειρῶν λέγει τὰ ἑξῆς.

«Ἐὰν δὲ $\Sigma\alpha_\nu$ καὶ $\Sigma\beta_\nu$ ἦναι ἀπολύτως (ἀμφότεραι ἢ ἡ ἑτέρα ἁπλῶς συγκλίνουσα) συγκλίνουσαι, καὶ ἡ σειρὰ $\Sigma\alpha_\lambda\beta_\mu$ ἡ προκύπτουσα διὰ πολλαπλασιασμοῦ ἀνὰ δύο τῶν ὅρων τούτων εἰλημμένων καθ' οἱανδήποτε τάξιν εἶναι συγκλίνουσα ἔχουσα ἄθροισμα ΑΒ».

Ἀναγινώσκων τις ταῦτα ἄγεται νὰ πιστεύσῃ, ὅτι πάντοτε ἡ ἐκ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ προκύπτουσα σειρὰ θὰ ἔχῃ τὸ αὐτὸ ἄθροισμα, ὅπερ δὲν εἶναι ἀληθές, ἐν ᾗ περιπτώσει ἡ ἑτέρα τῶν σειρῶν κατὰ τὴν διάφορον τάξιν τῶν ὅρων της δίδει διάφορον ἄθροισμα. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀπόδειξίς του εἶναι ἐντελῶς συγκεχυμένη· οὐδεὶς ἐννοεῖ τί εἶναι τὸ A'_ν, οὐδὲ λέγει τι περὶ αὐτοῦ, οὐδὲ τίνες εἶναι οἱ ἀκέραιοι ἀριθμοὶ λ, μ, λ', μ'.

9. Ἐν σελ. 142 λέγει περὶ τοῦ μετασχηματισμοῦ τῆς παραστάσεως $\sqrt{\alpha \pm \sqrt{\beta}}$ (ὅπου α καὶ β εἶναι σύμμετροι ἀριθμοὶ καὶ ὁ β οὐχὶ τέλειον τετράγωνον), ὅτι «δυνάμεθα νὰ εὕρωμεν δύο ἀριθμοὺς **συμμέτρους** x καὶ y τοιούτους ὥστε

$$\sqrt{\alpha+\varepsilon_1\sqrt{\beta}}=\varepsilon_2\sqrt{x}+\varepsilon_3\sqrt{y} \quad (\varepsilon_1^2=\varepsilon_2^2=\varepsilon_3^2=1).$$

Ὑποτεθείσθω τὸ πρόβλημα λελυμένον· εὑρίσκομεν ἐκ τῆς προηγουμένης ἰσότητος

$$\alpha+\varepsilon_1\sqrt{\beta}=x+y+2\varepsilon_2\varepsilon_3\sqrt{xy}$$

Ὅθεν $\alpha=x+y$ καὶ $2\varepsilon_2\varepsilon_3\sqrt{xy}=\varepsilon_1\sqrt{\beta}$. Αἱ δύο ἰσότητες αὗται ὁρίζουσι καὶ τὸ x καὶ τὸ y». Ἀλλὰ τοῦτο οὐδαμῶς εἶναι ἀληθές, ὡς πᾶς τις εὐκόλως βλέπει, διότι αἱ δύο ἐξισώσεις, δι' ὧν εὑρίσκονται τὰ x καὶ τὰ y, ἔχουσιν ἡ μὲν τὸ ἄθροισμα, ἡ δὲ τὸ γινόμενον τῶν ἀγνώστων, ἑπομένως ἡ λύσις αὐτῶν ἄγει εἰς ἐξίσωσιν δευτέρου βαθμοῦ, ἥτις ἐν γένει θὰ ἔχῃ ῥίζας x καὶ y ἀσυμμέτρους (τότε δὲ μόνον, ὡς γνωστόν, ἔχει ῥίζας συμμέτρους, ὅταν ἡ παράστασις

$$\alpha^2-\beta$$

εἶναι τέλειον τετράγωνον).

10. Ἐν σελ. 32 ἡ ἀπόδειξις τῆς προτάσεως 2) εἶναι ἐντελῶς συγκεχυμένη· λέγει περὶ τῆς διαφορᾶς $\alpha_{\nu+\rho}-\alpha_\nu$ ὅτι «ἢ τείνει πρὸς τὸ 0 ἢ δύναται νὰ ὑπερβῇ ἀριθμόν τινα σ διὰ τιμὴν τοῦ ρ ἀρκούντως μεγάλην». Ἔπειτα δὲ γράφει: «Τοῦ σ ἄρα καθισταμένου μείζονος τοῦ Α διὰ τιμὴν τοῦ ρ ἀρκούντως με-

γάλην, καὶ ἡ διαφορὰ $\alpha_{\nu+\rho}-\alpha_\nu$ καθίσταται μείζων τοῦ Α, ὅπερ κατὰ τῆς ὑποθέσεως». Ταῦτα εἶναι ἐντελῶς ἀκατανόητα. Ἐκ τοῦ ὅτι ἡ διαφορὰ $\alpha_{\nu+\rho}-\alpha_\nu$ θὰ ὑπερβαίνῃ τὸν ἀριθμὸν σ οὐδαμῶς ἕπεται, ὅτι θὰ εἶναι ὁ σ μείζων τοῦ Α· ἀπ' ἐναντίας, ἐπειδὴ πᾶσαι αἱ ποσότητες α_ν εἶναι μικρότεραι τοῦ Α, ἡ διαφορὰ $\alpha_{\nu+\rho}-\alpha_\nu$ δὲν δύναται νὰ ὑπερβῇ τὸν Α καὶ ὁ ἀριθμὸς σ ἐπίσης, ὡς μικρότερος τῆς διαφορᾶς $\alpha_{\nu+\rho}-\alpha_\nu$, δὲν δύναται νὰ ὑπερβῇ τὸν Α.

11. Ἐν σελ. 225, ἐνῷ ἀποδεικνύει τὸ περὶ τῶν ὁμογενῶν συναρτήσεων θεώρημα τοῦ Euler μόνον διὰ τὰς **ἀκεραίας** ὁμογενεῖς συναρτήσεις, νομίζει, ὅτι ἀπέδειξεν αὐτὸ γενικῶς διὰ **πάσας** τὰς ὁμογενεῖς συναρτήσεις καὶ λέγει: «Ὥστε **πᾶσα** ὁμογενὴς συνάρτησις ἐπὶ τὸν βαθμὸν αὐτῆς πολλαπλασιαζομένη ἰσοῦται τῷ ἀθροίσματι τῶν μερικῶν αὐτῆς παραγώγων, ἑκάστης τούτων πολλαπλασιασθείσης ἐπὶ τὴν μεταβλητήν, πρὸς ἣν λαμβάνεται (*Euler*)».

12. Ἐν σελ. 228 προκειμένου περὶ τῆς παραγώγου συναρτήσεως μιγάδος μεταβλητῆς λέγει, ὅτι, ἂν ἡ συνάρτησις σ(z) τῆς μιγαδικῆς μεταβλητῆς $z(=x+yi)$ ἀναλυθῇ εἰς τὸ πραγματικὸν αὐτῆς μέρος καὶ εἰς τὸ φανταστικόν, ἤτοι ἂν τεθῇ $\sigma(z)=\varphi(x,y)+if(x,y)$, αἱ δύο συναρτήσεις φ καὶ f πρέπει νὰ πληρῶσι συνθήκας τινάς, ἵνα ὁ λόγος $\frac{\Delta u}{\Delta z}$ τείνῃ πρὸς ὅριον ἐντελῶς ὡρισμένον καὶ πεπερασμένον καὶ ἀνεξάρτητον ἀπὸ τοῦ ὁρίου τοῦ λόγου $\frac{\Delta y}{\Delta x}$, καὶ εὑρίσκει μάλιστα τὰς συνθήκας ταύτας. Ἀλλὰ δὲν παρατηρεῖ, ὅτι, ὅταν αἱ συναρτήσεις φ καὶ f εἶναι τὰ δύο μέρη συναρτήσεως οἱασδήποτε σ(z) (διαφορισίμου πρὸς z), ὡς αὐτὸς ὑποθέτει, αἱ συνθῆκαι αὗται πληροῦνται **πάντοτε ἀφ' ἑαυτῶν.** Αἱ συνθῆκαι αὗται εἶναι **τότε μόνον ἀναγκαῖαι,** ὅταν αἱ συναρτήσεις φ καὶ f ληφθῶσι **τυχαίως** καὶ ἐκφράζουσιν ἴσα-ἴσα, ὅτι τότε τὸ ἄθροισμα $\varphi(x,y)+if(x,y)$ εἶναι μία συνάρτησις σ(z) τῆς μιγαδικῆς μεταβλητῆς $z=x+iy$. Ἀλλ' ἐνταῦθα αἱ φ καὶ f, ὡς αὐτὸς οὗτος ῥητῶς σημειοῖ, προκύπτουσιν ἐκ μιᾶς συναρτήσεως τῆς μιγαδικῆς μεταβλητῆς z, ὥστε πάντα ὅσα λέγει ἐν τῇ σελίδι ταύτῃ καὶ τῇ ἑπομένῃ περὶ τῶν εἰρημένων συνθηκῶν εἶναι πάντῃ ἄσχετα πρὸς τὸ θέμα, καὶ ἀποδεικνύουσι μόνον τοῦτο, ὅτι ἀνέγνω

μὲν ταῦτα ὁ κ. Κ. ἐν τοῖς Συγγράμμασιν, ἀλλὰ δὲν ἐνόησε, ποῦ ἐφαρμόζονται.

13. Ἐν σελ 233 λέγει περὶ τοῦ τύπου τοῦ Taylor τὰ ἑξῆς: «Ὁ τύπος οὗτος εἶναι θεμελιώδης ἐν τῇ Ἀναλύσει καὶ λαμβάνει ἁπλουστέραν μορφήν, ἐὰν τεθῇ $\sigma(x)=y$ καὶ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν, ὅτι ε εἶναι ἡ αὔξησις τοῦ x, αἱ δὲ παραστάσεις $\varepsilon\sigma'(x)$, $\varepsilon^2\sigma''(x)$, ... τὰ διαδοχικὰ διαφορικὰ τοῦ y καὶ $\sigma(x+\varepsilon)-\sigma(x)=\Delta y$, ὅτε ἔχομεν

$$3)\quad \Delta y = dy + \frac{d^2y}{1.2} + \frac{d^3y}{1.2.3} + \ldots + \frac{d^{\nu-1}y}{1.2..(\nu-1)} + Y_\nu \text{ ».}$$

Ἀλλὰ τί εἶναι τὰ d^2z, d^3z, ... οὐδαμοῦ ὥρισε, πρώτην φορὰν ἐνταῦθά τα μνημονεύει, τί σημαίνουσιν ὅμως οὔτ' ἐνταῦθα οὔτε προηγουμένως ἐξηγεῖ.

14. Ἐν σελ. 48 λέγει, ὅτι «ὅταν ἡ βάσις τῶν λογαρίθμων εἶναι μικροτέρα τῆς μονάδος 1, ὁ $l\infty$ εἶναι 0» (! ! !).

15. Ἐν σελ. 46 ἐνῷ δὲν ἔχει ὁρίσῃ τὴν σημασίαν δυνάμεων μὲ ἐκθέτην ἀσύμμετρον, ζητεῖ ν'ἀποδείξῃ τὴν πρότασιν, ὅτι ἡ ἐξίσωσις $\alpha^x=\beta$ ἔχει μίαν λύσιν σύμμετρον ἢ **ἀσύμμετρον.**

16. Ἐν σελ. 42 θέλων ν' ἀποδείξῃ τὴν πρότασιν «Αὐξανομένης τῆς θετικῆς βάσεως δυνάμεώς τινος θετικῆς, καὶ ἡ δύναμις αὐξάνεται» λέγει τὰ ἑξῆς: «Διότι ἐν γινομένῳ πολλῶν παραγόντων θετικῶν, αὐξανομένων τῶν παραγόντων καὶ τὸ γινόμενον αὐτῶν αὐξάνεται». Ἀλλ' ἡ ἀπόδειξις αὕτη οὐδαμῶς ἰσχύει, ὅταν ὁ ἐκθέτης εἶναι θετικὸς μέν, ἀλλ' οὐχὶ ἀκέραιος ἀριθμὸς (ὡς λ. χ. $\alpha^{\frac{1}{2}}$ κτλ.).

17. Ἐν σελ. 39 ἀφοῦ, διὰ τῆς ἰδιότητος τῶν δυνάμεων $\alpha^\mu\cdot\alpha^\nu = \alpha^{\mu+\nu}$, εὗρε τοὺς ὁρισμοὺς τῶν δυνάμεων, αἵτινες ἔχουσιν ἐκθέτας κλασματικούς, θετικοὺς ἢ ἀρνητικούς, δὲν ἀποδεικνύει, ὅτι καὶ αἱ λοιπαὶ ἰδιότητες, αἱ ἰσχύουσαι ἐπὶ ἀκεραίων ἐκθετῶν, ἰσχύουσι καὶ διὰ πάσας ἐν γένει τὰς δυνάμεις, ἐνῷ τοῦτο εἶναι ἀνάγκη ν' ἀποδειχθῇ, διότι οὐδαμῶς εἶναι φανερὸν ἐκ τῶν προτέρων, ὅτι, ἂν ἀληθεύῃ ἡ πρώτη ἰδιότης, θ' ἀληθεύωσιν ἀναγκαίως καὶ αἱ λοιπαί. (Ἴδε Στοιχ. Ἄλγ. Ι. Ν. Χατζιδάκι, σελ. 131). Καὶ ὅμως τῶν ἰδιοτήτων τούτων ἀναποδείκτων ποιεῖται χρῆσιν.

18. Ἐν σελ. 196 ἀναφέρει ὡς παράδειγμα ἀθροίσματος ἀπειρο-

στῶν τὸ ἐμβαδὸν τοῦ κύκλου θεωρούμενον ὡς κοινὸν ὅριον τῶν ἐγγεγραμμένων καὶ περιγεγραμμένων περὶ αὐτὸν πολυγώνων. Τὰ πολύγωνα ὅμως δὲν εἶναι ἀπειροστά, ὥστε τί εἴδους παράδειγμα εἶναι τοῦτο;

19. Ἐν σελ. 182 ζητεῖ ν' ἀποδείξῃ τὴν ἑξῆς πρότασιν: «Συνάρτησίς τις z=φ(x, y) συνεχὴς ἔν τινι περιοχῇ T δι' ἓν τοὐλάχιστον σύστημα τιμῶν (x, y) περιεχόμενον ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ καθίσταται ἢ μέγιστον M ἢ ἐλάχιστον N».

Πρὸς ἀπόδειξιν τῆς προτάσεως ταύτης νοεῖ τὰς συντεταγμένας x καὶ y ὡς συνεχεῖς συναρτήσεις μιᾶς μεταβλητῆς t, ὅτε ἀνάγεται ἡ συνάρτησις τῶν δύο μεταβλητῶν εἰς συνάρτησιν μιᾶς μόνης, τῆς t, ἥτις ἔχει τὸ μέγιστον M καὶ τὸ ἐλάχιστον N. Ἐπειδὴ ὅμως τοῦτο δύναται νὰ γίνῃ κατ' ἀπείρους τρόπους, συνάγεται, ὅτι θὰ ὑπάρχῃ δι' ἕκαστον τρόπον ἓν μέγιστον καὶ ἓν ἐλάχιστον. Τοῦτο γίνεται σαφέστερον, ἐὰν παραστήσωμεν γεωμετρικῶς τὰς μεταβλητὰς ὡς συντεταγμένας σημείου τινός· διότι, ὅταν x καὶ y μεταβάλλωνται ἐξαρτώμενα ἐκ μιᾶς μεταβλητῆς t, αἱ τιμαί, ἃς λαμβάνει ἡ συνάρτησις φ(x,y), ἀντιστοιχοῦσιν εἰς τὰ σημεῖα μιᾶς γραμμῆς καὶ τὸ μέγιστον M καὶ τὸ ἐλάχιστον N τῆς συναρτήσεως εἶναι μόνον ἐπὶ τῆς γραμμῆς ταύτης, καὶ οὐχὶ ἀπολύτως, δῆλα δὴ οὐχὶ τὸ ἀπόλυτον μέγιστον ἢ ἐλάχιστον τῆς συναρτήσεως ἐν τῇ περιοχῇ T.

20. Ἐν σελ. 183 λέγει τὰ ἑξῆς: «Ἐντεῦθεν δ' ἕπεται, ὅτι, ἐὰν συνεχής τις συνάρτησις δύο μεταβλητῶν ἦναι ὡρισμένη ἔν τινι περιοχῇ T διά τι σύστημα σημείων, ὧν ὁ ἀριθμὸς ἀόριστος ἐν ἐλαχίστῃ περιοχῇ τῆς T, εἶναι ὡρισμένη διὰ πᾶν σύστημα (x, y) ἐν τῇ περιοχῇ T».

Τοῦτο δὲν εἶναι ἀληθές· ἄπειροι συναρτήσεις συνεχεῖς δύο μεταβλητῶν x καὶ y δύνανται νὰ ἔχωσι τὰς αὐτὰς τιμὰς ἔν τινι τόπῳ καὶ ὅμως νὰ διαφέρωσιν ἐν ἄλλῳ τόπῳ· ἰδοὺ δὲ καὶ παράδειγμα: αἱ συναρτήσεις

φ(x, y) καὶ

$$\varphi(x, y)+\overset{A}{(x-\alpha)}\,\overset{B}{(x-\beta)}\,\overset{\Gamma}{(y-\gamma)}\,\overset{\Delta}{(y-\delta)}\left\{\int_0^\infty \text{ημ}\,\lambda\omega\,\text{συν}\,\omega\,\frac{d\omega}{\omega}+\right.$$

$$\left.+\int_0^\infty \text{ημ}\,\rho\omega\,\text{συν}\,\omega\,\frac{d\omega}{\omega}\right\}\sigma(x, y),$$

ἔνθα

$$\left.\begin{aligned} \lambda &= 1+\frac{(x-\alpha)(x-\beta)}{(\beta-\alpha)^2} \\ \text{καὶ}\quad \rho &= 1+\frac{(y-\gamma)(y-\delta)}{(\delta-\gamma)^2} \end{aligned}\right\}$$

καὶ Α, Β, Γ, Δ θετικοὶ καὶ ἀκέραιοι ἀριθμοί, καὶ $\sigma(x,y)$ ἡ τυχοῦσα ἀκεραία συνάρτησις τῶν x, y, πᾶσαι, λέγω, αἱ συναρτήσεις αὗται καὶ συνεχεῖς εἶναι καὶ ἔχουσι τὰς αὐτὰς τιμὰς ἐντὸς τοῦ ὀρθογωνίου $x=\alpha$, $x=\beta$, $y=\gamma$, $y=\delta$, ἀλλ' ἐκτὸς αὐτοῦ εἶναι διάφοροι ἀλλήλων.

Ὁ κ. Κ. προφανῶς συγχέει ἐνταῦθα τὰς συναρτήσεις μιᾶς μιγαδικῆς μεταβλητῆς, ἤτοι τὰς συναρτήσεις τοῦ συμπλέγματος $x+yi$ πρὸς τὰς τυχούσας συναρτήσεις τῶν δύο μεταβλητῶν x καὶ y, περὶ ὧν ἐνταῦθα ὁ λόγος. Τὸ ὑπ' αὐτοῦ λεγόμενον μόνον περὶ τῶν πρώτων, ἤτοι περὶ τῶν συναρτήσεων $\sigma(x+yi)$, ἀληθεύει.

21. Ἐν σελ. 206 εὑρίσκει τὴν παράγωγον συναρτήσεως ἄλλης συναρτήσεως, ὡς ἑξῆς· διαφορίζων τὴν συνάρτησιν $y=\sigma(u)$ πρὸς τὴν μεταβλητὴν u εὑρίσκει

$$\frac{dy}{du}=\sigma'(u) \qquad (1)\cdot$$

διαφορίζων δὲ ἔπειτα καὶ τὴν συνάρτησιν $u=\varphi(x)$ πρὸς τὴν μεταβλητὴν x εὑρίσκει

$$\frac{du}{dx}=\varphi'(x) \qquad (2)\cdot$$

ἔπειτα δὲ θεωρεῖ τὸ du εἰς τὰς ἐξισώσεις (1) καὶ (2) ὡς τὸ αὐτὸ καὶ ἀντικαθιστᾷ τὴν τιμήν του ἐκ τῆς δευτέρας εἰς τὴν πρώτην καὶ εὑρίσκει

$$\frac{du}{dx}=\sigma'(u)\varphi'(x).$$

Ἀλλὰ τὸ du ἐν τῇ πρώτῃ ἐξισώσει καὶ τὸ du ἐν τῇ δευτέρᾳ εἶναι πάντῃ διάφορα, διότι ἐν μὲν τῇ πρώτῃ τὸ du εἶναι ἡ αὔξησις τοῦ u, ὅταν θεωρῆται ὡς ἀνεξάρτητος μεταβλητή, καὶ ἡ y ἢ ἡ $\sigma(u)$ ὡς συνάρτησις αὐτοῦ· ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ τὸ διαφορικὸν du τοῦ u δὲν εἶναι ὁλόκληρος ἡ αὔξησις τοῦ u, ἀλλὰ μόνον

τὸ πρωτεῦον μέρος αὐτῆς, τὸ ἀνάλογον πρὸς τὸ dx. **Ἴσα-ἴσα δὲ περὶ τούτου πρόκειται,** νὰ δειχθῇ, ὅτι ὁ τύπος (1) μένει κατὰ τὴν μορφὴν ὁ αὐτός, καὶ ὅταν παύσῃ τὸ u νὰ εἶναι ἀνεξάρτητος μεταβλητή. Ὥστε ὁ κ. Κ. ἐν τῇ ἀποδείξει ταύτῃ παραδέχεται ὡς ἀληθὲς αὐτὸ τοῦτο τὸ ἀποδεικτέον, ἤτοι ποιεῖ φαῦλον κύκλον.

22. Ἐν σελ. 162 λέγει, ὅτι, ὅταν σειρά τις εἶναι συγκλίνουσα, δυνάμεθα νὰ ὁρίσωμεν τιμήν τινα ν′ τοῦ ν τοιαύτην, ὥστε τὸ ἄθροισμα ὁσωνδήποτε ὅρων αὐτῆς ἀπὸ τοῦ ν′ καὶ ἐφεξῆς νὰ εἶναι μικρότερον τοῦ δοθέντος ἀριθμοῦ ε. Τοῦτο ὅμως οὐδαμοῦ ἀπέδειξεν, εἶναι δὲ θεώρημα χρῇζον ἀποδείξεως (Ἴδε Εἰσαγωγὴν εἰς τὴν Ἀνωτ. Ἄλγεβραν Ι. Ν. Χατζιδάκι, σελ. 45).

23. Ἐν σελ. 223 πρὶν ἀποδείξῃ, ὅτι αἱ μερικαὶ παράγωγοι συναρτήσεως ἐξαρτωμένης ἀπὸ πολλῶν (μ) μεταβλητῶν δὲν ἐξαρτῶνται ἀπὸ τῆς τάξεως τῆς διαφορίσεως, λέγει, ὅτι «ἐν γένει ὁ ἀριθμὸς τῶν διαφόρων μερικῶν παραγώγων τῆς τάξεως ν εἶναι ἴσος τῷ ἀριθμῷ τῶν συνδυασμῶν μετ' ἐπαναλήψεως μ γραμμάτων ἀνὰ ν».

24. Ἐν σελ. 30 λέγει, ὅτι «ὁ ὄγκος τῆς σφαίρας εἶναι τὸ ὅριον, πρὸς ὃ τείνει ὁ ὄγκος πολυέδρου ἐγγεγραμμένου, οὗτινος ὁ ἀριθμὸς τῶν ἑδρῶν αὐξάνεται ὑπὲρ πάντα ἀριθμόν». Τοῦτο δὲν εἶναι ὀρθόν· διότι ἐνδέχεται ἕδραι τινὲς νὰ μένωσιν ἀμετάβλητοι, ὁ δὲ ἀριθμὸς τῶν ἐπιλοίπων ἑδρῶν ν' αὐξάνῃ ὑπὲρ πάντα ἀριθμόν. Τὸ αὐτὸ δὲ σφάλμα ποιεῖ καὶ ἐν σελίδι 196, προκειμένου περὶ τοῦ κύκλου.

25. Ἐν σελ. 26 λέγει: «Ἐφαρμόζοντες τὰ εἰρημένα ἐπὶ τοῦ γινομένου i.i βλέπομεν, ὅτι ἡ φανταστικὴ μονὰς i παρίσταται ὑπὸ τοῦ τμήματος ΟΜ ἔχοντος μῆκος ἴσον τῇ μονάδι 1 καὶ κειμένου ἐπὶ τοῦ ἄξονος YY′ καθέτου ἐπὶ τὸν ἄξονα XX′». Ὁ μέχρις ἐδῶ μόνον ἀναγινώσκων θὰ νομίσῃ φυσικά, ὅτι ἡ παράστασις τοῦ i διὰ τοῦ ΟΜ ἕπεται ὡς ἐφαρμογὴ τῶν εἰρημένων περὶ γινομένου. Ἀλλ' ἐκ τῆς ἑπομένης περιόδου ἐννοεῖ τις, ὅτι ὁ κ. Κ. θέλει νὰ εὕρῃ ἐνταῦθα τὴν γεωμετρικὴν σημασίαν τοῦ i.i δυνάμει τῶν προηγουμένως περὶ τοῦ γινομένου μιγάδων ἀριθμῶν λεχθέντων. Ἔστω τοῦτο ἓν ἐκ πολλῶν παρά-

δειγμα τῆς ἐσχάτης ἀσαφείας καὶ συγχύσεως, ἣν ἐν πλείστοις ἔχει· ὤφειλεν οὕτω νὰ ἐκφρασθῇ: «Ἐφαρμόζοντες τὰ εἰρημένα ἐπὶ τοῦ γινομένου i. i, βλέπομεν, ὅτι, ΕΠΕΙΔΗ ἡ φανταστικὴ μονὰς i παρίσταται ὑπὸ τοῦ τμήματος ΟΜ κτλ., τὸ γινόμενον i.i θὰ εὑρεθῇ, ἂν τὸ τμῆμα τοῦτο ΟΜ στραφῇ δεξιὰν στροφὴν περὶ τὸ σημεῖον Ο κατὰ ὀρθὴν γωνίαν».

26. Ἐν σελ. 13 καλεῖ τοὺς ἀρνητικοὺς ἀριθμοὺς ἀντιθέτους (!), συγχέων οὕτω δύο ἐννοίας πάντῃ διαφόρους· καὶ οἱ θετικοὶ ἀριθμοὶ εἶναι ἀντίθετοι τῶν ἀρνητικῶν, ὡς οἱ ἀρνητικοὶ τῶν θετικῶν· εἶναι δῆλα δὴ ἡ ἔννοια «ἀντίθετοι ἀριθμοὶ» σχετικὴ ἔννοια καὶ οὐχὶ ἀπόλυτος· καὶ τοῦτο παραδέχεται καὶ αὐτὸς οὗτος ἐν σελ. 14 λέγων: «Πᾶς ἀρνητικὸς ἀριθμὸς α′ εἶναι γινόμενον **τοῦ ἀντιθέτου αὐτῷ θετικοῦ ἀριθμοῦ** α ἐπὶ τὴν ἀρνητικὴν μονάδα 1′».

27. Ἐν τῇ αὐτῇ σελ. 13 λέγει: «Τουτέστιν **ἐν τῷ συστήματι τῶν ἀρνητικῶν ἀριθμῶν** ἡ μὲν πρόσθεσις ἑτεροειδῶν ἀριθμῶν, θετικῶν καὶ ἀρνητικῶν ἀνάγεται εἰς ἀφαίρεσιν, κτλ.».

Ἀλλὰ ποῦ, πρὸς Θεοῦ, θὰ εὑρεθῶσιν **οἱ ἑτεροειδεῖς** ἀριθμοὶ ἐν τῷ συστήματι **τῶν ἀρνητικῶν** ἀριθμῶν;

28. Ἐν σελ. 17 δίδει τὸν ὁρισμὸν τῶν ἀσυμμέτρων ἀριθμῶν κατὰ τὸν Weierstrass, ἔπειτα ὅμως, μὴ ἀρκούμενος εἰς τοῦτον, λέγει: «Ὅτι δὲ τοιοῦτοι ἀριθμοὶ ὑπάρχουσι, δεικνύεται καὶ ὡς ἕπεται: Θεωρήσωμεν δύο πλήθη ἄπειρα συμμέτρων ἀριθμῶν

(α) $\alpha_1, \alpha_2, \ldots, \alpha_\nu, \ldots$

(β) $\beta_1, \beta_2, \ldots, \beta_\nu, \ldots$

τοιούτων, ὥστε

$$\alpha_1 < \alpha_2 < \ldots < \alpha_\nu < \ldots$$

$$\beta_1 > \beta_2 > \ldots > \beta_\nu > \ldots»$$

κτλ. μέχρι τέλους τῆς παραγράφου.

Ἀλλὰ κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον οὐδόλως ἀποδεικνύεται ἡ ὕπαρξις ἀσυμμέτρων ἀριθμῶν· διότι θεωρεῖ δύο σειρὰς ἀριθμῶν α_ν καὶ β_ν, ὧν ἡ μὲν πρώτη προβαίνει αὐξανομένη, ἡ δὲ δευτέρα ἐλαττουμένη, καὶ τοιαύτας, ὥστε ἡ διαφορὰ δύο ὁμοταγῶν ἀριθμῶν

β_ν — α_ν νὰ καταντᾷ μικροτέρα παντὸς ἀριθμοῦ· ἔπειτα δὲ λέγει: «Ὑπὸ τὰς δύο ταύτας συνθήκας αἱ σειραὶ (α) καὶ (β) ὁρίζουσιν ἐντελῶς ἀριθμόν τινα λ περιεχόμενον μεταξὺ α_ν καὶ β_ν, ὅσον μέγας καὶ ἂν ὑποτεθῇ ὁ ἀριθμὸς ν. Ὁ ἀριθμὸς οὗτος λ ἢ δύναται νὰ παρασταθῇ ὑπὸ ἀριθμοῦ συμμέτρου ἢ δὲν δύναται καὶ τότε καλεῖται ἀσύμμετρος». Ἀλλὰ τί μας ἀναγκάζει νὰ δεχθῶμεν, ὅτι ὁ ἀριθμός, ὃν ὁρίζουσιν αἱ σειραί, δὲν εἶναι πάντοτε σύμμετρος; Οὐδὲν τούτου παράδειγμα ἔφερεν. Ὅσα λοιπὸν λέγει, δὲν ἀποδεικνύουσι τὴν ὕπαρξιν ἀσυμμέτρων ἀριθμῶν, ἀλλὰ χρησιμεύουσι μόνον πρὸς ὁρισμὸν γενικώτερον τοῦ ἀριθμοῦ, περιλαμβάνοντα τούς τε συμμέτρους καὶ τοὺς ἀσυμμέτρους ἀριθμούς, ὃν ὁρισμὸν ἔδωκεν ὁ G. Kantor. Ὁ δὲ κ. Κ., μὴ ἐννοήσας αὐτόν, τὸν νομίζει ἀπόδειξιν τῆς ὑπάρξεως τῶν ἀσυμμέτρων ἀριθμῶν.

29. Ἐν σελ. 7 ἀναφέρει ὡς θεμελιώδεις ἰδιότητας τῆς προσθέσεως τὴν ἀδιαφορίαν περὶ τὴν τάξιν τῶν προσθετέων, ἣν καλεῖ ἀντιμετάθεσιν, καὶ μετ' αὐτὴν καὶ τὰς ἄλλας, αἵτινες ὅμως δὲν εἶναι θεμελιώδεις, ἀλλὰ τοὐναντίον παράγωγοι τῆς πρώτης.

30. Ἐν δὲ σελ. 9 λέγει (ἰδ. 16): «Εὐκόλως βλέπει τις ἐκ τῶν ἀνωτέρω εἰρημένων, ὅτι αἱ γενικαὶ ἰδιότητες τῶν τεσσάρων πράξεων εὑρίσκονται πᾶσαι ἐκ τῆς ἀλληλουχίας (;) τῶν πράξεων καὶ τῶν νόμων τῆς ἰσότητος, τῆς ἀντιμεταθέσεως, τοῦ διαλυτικοῦ καὶ τοῦ ἐπιμεριστικοῦ».

Ἀλλ' ἀφοῦ ἀντιμετάθεσιν καλεῖ τὴν ἀδιαφορίαν ὡς πρὸς τὴν τάξιν τῶν προσθετέων ἢ παραγόντων (ἤτοι τὴν ἰσοζυγίαν, βλ. Εἰσ. Ἀν. Ἀλγ. Ι. Ν. Χατζιδάκι, σελ. 10), ἡ διαλυτικὴ ἰδιότης εἶναι ἐντελῶς πλέον περιττή, διότι δὲν εἶναι πλέον ἀρχική· ἐπειδὴ πᾶσαι αἱ γενικαὶ ἰδιότητες τῶν 4 πράξεων πηγάζουσιν ἐκ τῆς ἰσοζυγίας καὶ τῆς ἐπιμεριστικῆς ἰδιότητος. Τὸ ὀρθὸν ὅμως εἶναι, ὅτι ἡ διαλυτικὴ ἰδιότης καὶ ἡ ἐπὶ δύο μόνον προσθετέων ἢ παραγόντων ἀντιμετάθεσις ($\alpha+\beta=\beta+\alpha$, $\alpha\beta=\beta\alpha$) εἶναι δύο διάφοροι ἀλλήλων γενικαὶ ἰδιότητες καὶ τούτων συνέπεια ἀναγκαία εἶναι ἡ ἰσοζυγία (Ἴδε Εἰσ. Ἀν. Ἀλγέβρας Ι. Ν. Χατζιδάκι σελ. 10).

31. Ἐν τῇ αὐτῇ σελίδι 9 δίδει τρεῖς ὁρισμοὺς τῆς διαιρέσεως

λέγων: «Διαίρεσις είναι ή άντίστροφος τοῦ πολλαπλασιασμοῦ πρᾶξις ἢ σύντομος ἀφαίρεσις. Ἐν τῇ διαιρέσει δίδονται δύο ἀριθμοὶ α (διαιρετέος) καὶ β (διαιρέτης) καὶ εὑρίσκεται τρίτος ἀριθμὸς γ (πηλίκον), ὅστις δηλοῖ ποσάκις ὁ β περιέχεται ἐν τῷ α ($\alpha > \beta$).»

Ἔπρεπε ν' ἀρκεσθῇ εἰς τὸν πρῶτον μόνον ὁρισμόν, καθ' ὃν ἡ διαίρεσις εἶναι πρᾶξις ἀντίστροφος τοῦ πολλαπλασιασμοῦ, ὡς ὥρισε καὶ τὴν ἀφαίρεσιν ὡς πρᾶξιν ἀντίστροφον τῆς προσθέσεως. Ἐκτὸς δὲ τούτου, ὅταν τις τοῦ αὐτοῦ πράγματος δίδει πολλοὺς ὁρισμούς, εἶναι ἀνάγκη ν' ἀποδείξῃ, ὅτι συμβιβάζονται πρὸς ἀλλήλους οὗτοι.

32. Ἐν σελ. 12 λέγει: «Ἡ δὲ διὰ τοῦ 0 διαίρεσις ἀδύνατος. Διότι πᾶς ἀριθμὸς ἐπὶ 0 πολλαπλασιαζόμενος παρέχει γινόμενον 0. Οὐχ ἧττον τὸ πηλίκον τῆς τοιαύτης διαιρέσεως παρίσταται κατὰ συνθήκην διὰ τοῦ συμβόλου ∞· ἤτοι $\frac{\alpha}{0} = \infty$. Εἶναι δὲ τὸ ∞ σύμβολον τοῦ ἀπείρου».

Ἀφοῦ ἡ διαίρεσις εἶναι ἀδύνατος, πῶς δίδει πηλίκον; (! ! !)

33. Ἐν σελ. 172 ὁ ὁρισμὸς τῶν ἀλγεβρικῶν συναρτήσεων εἶναι ἐσφαλμένος, διότι δίδεται ὡς ἑξῆς: «Συνάρτησίς τις καλεῖται ἀλγεβρικὴ ὅταν ἡ ἰσότης, δι' ἧς συνδέεται πρὸς τὴν ἀνεξάρτητον μεταβλητήν, μηδεμίαν ἄλλην περιέχει πρᾶξιν ἐπὶ τῶν μεταβλητῶν τούτων ἢ ἁπλῶς τὰς στοιχειώδεις πράξεις πρόσθεσιν, ἀφαίρεσιν, πολλαπλασιασμόν, διαίρεσιν καὶ δυνάμεις ὧν οἱ ἐκθέται σταθεροὶ ἀριθμοὶ ἐν πεπερασμένῳ πλήθει».

Κατὰ τὸν ὁρισμὸν τοῦτον λοιπὸν καὶ αἱ συναρτήσεις

$$y = x^{\sqrt{2}}, \quad y = x^{\sqrt{10}}, \quad y = x^{\pi} \text{ κτλ.}$$

εἶναι ἀλγεβρικαί!

34. Καὶ ὡς πρὸς τὴν διάταξιν δὲ τῆς ὕλης ἐν πολλοῖς ἠστόχησεν ὁ Συγγραφεύς· οὕτω π. χ. πραγματευόμενος τὰ περὶ παραγώγων ἐχώρισε τὴν εὕρεσιν τῶν παραγώγων τῶν πεπλεγμένων καὶ τῶν συνθέτων συναρτήσεων ἀπὸ τῆς εὑρέσεως τῶν παραγώγων τῶν λοιπῶν συναρτήσεων, παρεμβαλὼν ἐν τῷ μεταξὺ γενικὰς ἰδιότητας τῆς παρα-

γώγου καὶ τὸ περὶ παραγώγων συναρτήσεων πολλῶν μεταβλητῶν· ἐπίσης ἐν σελ. 190, εἰς τὸ τέλος τοῦ Κεφαλαίου «Γενικαὶ προτάσεις περὶ τῶν συνεχῶν σοναρτήσεων», διαλαμβάνει περὶ τοῦ ὁρισμοῦ τῶν λογαρίθμων ὡς ὅρων ἀριθμητικῆς προσόδου, ἐνῷ ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ (σελ. 47) ἐπίσης διαλαμβάνει περὶ τῶν λογαρίθμων θεωρουμένων ὡς ἐκθετῶν, κτλ. κτλ.

Ἠδυνάμην καὶ ἄλλα πολλὰ παραδείγματα ἀσαφείας καὶ συγχύσεως καὶ σφαλμάτων τοῦ βιβλίου νὰ καταλέξω, ἀλλὰ φείδομαι τοῦ χρόνου νομίζων, ὅτι ταῦτα ἐπαρκοῦσι πληρέστατα εἰς τὸ ν' ἀποδείξωσιν **ἀληθῆ, ἣν ἐν ἀρχῇ περὶ αὐτοῦ ἐξέφερον γνώμην.**

Β'.

Α. Γ. Καραγιαννίδου, Μελέτη περὶ τῶν ἀρχῶν τῆς Μηχανικῆς ὡς ἐπιστήμης θεωρητικῆς καὶ ἐφηρμοσμένης μετὰ παραρτήματος. Ἐν Ἀθήναις, 1900, σελ. 10.

Ἐκ τοῦ τίτλου τοῦ φυλλαδίου ὤφειλέ τις νὰ ὑποθέσῃ, ὅτι πρόκειται περὶ μονογραφίας περὶ τῶν ἀρχῶν τῆς Μηχανικῆς νέον τι περιεχούσης, ἤ, τοὐλάχιστον, τὰ ἤδη γνωστὰ καλῶς καὶ ἐπιστημονικῶς συναρμολογούσης καὶ ἐκθετούσης. Πόσον ὅμως θὰ ἠπατᾶτο τοῦτο προσδοκῶν! Ἡ δῆθεν αὕτη «Μελέτη» εἶναι ἀπ' ἀρχῆς ἕως τέλους ἄθροισμα κοινοτοπιῶν, συγχύσεων μεγάλων καὶ σφαλμάτων **περὶ αὐτὰς τὰς βάσεις τῆς ἐπιστήμης,** ὡς εὐθὺς ἐν τοῖς ἑπομένοις ἀποδεικνύεται.

1. Ἐν σελ. 5 λέγει, ὅτι ἡ ἀρχὴ τῆς ἀδρανείας παράγεται ἐκ δύο ὑποθέσεων, δηλ. πρῶτον, ὅτι ἡ μᾶζα τῶν σωμάτων ὑπόκειται τῇ δρώσῃ δυνάμει καὶ δεύτερον, ὅτι ἡ διαρκῶς δρῶσα δύναμις ἀνάγεται εἰς συνεχῆ σειρὰν ἀκαριαίων ὤσεων, κτλ. Ἀλλ' εἶναι παντὶ προφανές, ὅτι ἡ ἰδιότης τῆς ἀδρανείας, ἣν ἐν τῇ θεωρ. Μηχανικῇ παραδεχόμεθα, εἶναι ἐντελῶς ἄσχετος πρὸς τὸν τρόπον τῆς ἐνεργείας τῶν δυνάμεων (εἴτε συνεχῆ εἴτε ἐξ ἀκαριαίων ὤσεων συνιστάμενον).

2. Ἐκ τῆς ἀρχῆς τῆς ἀδρανείας φρονεῖ, (σελ. 6), ὅτι πηγάζει ἡ πρότασις τῆς συνθέσεως τῶν δυνάμεων, ἐνῷ πασίγνωστον εἶναι,

ὅτι αὕτη πηγάζει ἐκ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἀνεξαρτήτου τῶν ἐνεργειῶν τῶν δυνάμεων ἀπ' ἀλλήλων.

3. Ἐπίσης λέγει (σελ. 6), ὅτι ἐκ τῆς αὐτῆς ἀρχῆς τῆς ἀδρανείας πηγάζει «ἡ ἀναγωγὴ τῆς ἰσορροπίας δυνάμεων εἰς τὴν ἰσότητα τῶν δυνατῶν αὐτῶν ῥοπῶν καὶ συνεπῶς ἡ τροπὴ τῆς Στατικῆς εἰς Δυναμικήν, ἤτοι ἡ τροπὴ τῶν ἰσορροπουσῶν δυνάμεων εἰς δυνατὰς ταχύτητας».

Ταῦτα πάντα εἰσὶ πάντῃ ἐσφαλμένα. Ἡ ἀναγωγὴ τῆς ἰσορροπίας τῶν δυνάμεων εἰς τὴν ἰσότητα τῶν δυνατῶν αὐτῶν ῥοπῶν στηρίζεται ἐπὶ τῶν προτάσεων περὶ τῆς συνθέσεως τῶν δυνάμεων καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ἀδρανείας.

4. Κατὰ τὸν Συγγραφέα καὶ τὸ ἀνεξάρτητον τῶν ἐνεργειῶν τῶν δυνάμεων ἀπ' ἀλλήλων, ὡς καὶ τὸ μέτρον τῶν δυνάμεων, πηγάζουσι καὶ ταῦτα ἐκ τῆς ἀρχῆς τῆς ἀδρανείας. Ὅτι ταῦτα δὲν εἶναι ὀρθά, ἐννοεῖ πᾶς τις, καὶ τὰ πρῶτα μόνον μαθήματα τῆς Μηχανικῆς ἂν ἐδιδάχθη.

5. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἀξίωμα τῆς δράσεως καὶ τῆς ἀντιδράσεως λέγει ὁ Σ., ὅτι δύναταί τις νὰ εἴπῃ, ὅτι καὶ τοῦτο ἐκ τῆς ἰδίας ἀρχῆς τῆς ἀδρανείας πηγάζει, ἐνῷ αἱ δύο αὗται ἀρχαὶ εἶναι παντελῶς ἄσχετοι πρὸς ἀλλήλας.

6. Ἔρχεται μετὰ ταῦτα εἰς τὴν ἀπαρίθμησιν τῶν κυριωτέρων θεωρημάτων τῆς Θεωρητικῆς Μηχανικῆς, περιοριζόμενος εἰς μόνην τὴν ἐκφώνησιν αὐτῶν· ἀλλὰ καὶ ταύτην, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἀναγράφων ἐσφαλμένως· ὡς λ. χ. τὴν ἀρχὴν τῆς διατηρήσεως τῶν ἐπιφανειῶν, διότι λέγει: «ἐὰν αἱ κινήσεις περί τι σημεῖον στρεφομένου συστήματος προβάλλωνται ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐπίπεδον, τὸ ἄθροισμα τῶν γινομένων τῶν μαζῶν ἐπὶ τὰς ταχύτητας αὐτῶν καὶ τὰς ἀποστάσεις ἀπὸ τοῦ σημείου σταθερὰ ποσότης» ὅπερ οὐδόλως ἀληθεύει. Ἐν τέλει δὲ τῆς σελίδος 7 λέγει τὰ ἑξῆς περίεργα: «Ὡς **μέτρον** δὲ τῆς **ἀρχῆς** ταύτης θεωρεῖται τὸ ἄθροισμα κτλ.» (!)

7. Συγχέει ἐπίσης ἐν σελ. 8 τὴν ἀρχὴν τῶν δυνατῶν ταχυτήτων πρὸς τὴν ἀρχὴν τοῦ *D'Alembert*, **παντελῶς, ὡς γνωστόν, ἀλλήλων διαφόρους.** Ἰδοὺ τί λέγει «Τὴν ἀρχὴν

δὲ ταύτην (τοῦ *D'Alembert*) ὁ *Lagrange* τὴν τῶν δυνατῶν ταχυτήτων καλέσας διετύπωσεν ὧδε», κτλ.

8. Ἐν τῇ αὐτῇ σελ. λέγει προσέτι, ὅτι «ἡ ὑπὸ τοῦ *Poinsot* εἰσαχθεῖσα ἔννοια ἡ ἀρχὴ (!) τοῦ ζεύγους δυνάμεων» συνεπλήρωσε τὴν ἀρχὴν τῶν δυνατῶν ἔργων, ὅπερ ἐντελῶς ἐσφαλμένον, καὶ ὅτι, κατὰ τὴν ἀρχὴν ταύτην τοῦ ζεύγους δυνάμεων «πᾶσαι ἐν γένει αἱ δυνάμεις ἀνάγονται εἰς μίαν καὶ μόνην διεύθυνσιν». Πῶς πᾶσαι αἱ δυνάμεις ἀνάγονται εἰς μίαν μόνην διεύθυνσιν (;) εἶναι παντὶ ἀκατανόητον, ἀφοῦ πασίγνωστον εἶναι, ὅτι αἱ ἐπὶ συστήματος ἐνεργοῦσαι δυνάμεις δὲν ἀνάγονται ἐν γένει εἰς μίαν μόνην.

9. Περὶ τὸ τέλος τῆς θαυμασίας ταύτης μελέτης ἀναφέρονται, ἄγνωστον διὰ τί, προτάσεις τῆς Μηχανικῆς, πασίγνωστοι καὶ αὐτοῖς τοῖς μαθηταῖς τῶν γυμνασίων, καὶ αἵτινες καὶ ἄλλως παρέλκουσι, περὶ τῶν ἀρχῶν τῆς Μηχανικῆς προκειμένου, οἷον, ὅτι τροχιὰ καλεῖται ἡ γραμμή, ἣν διαγράφει σημεῖον κινούμενον, ὅτι ἡ τροχιὰ εἶναι εὐθύγραμμος ἢ καμπυλόγραμμος, δίδεται ὁ ὁρισμὸς τῆς ὁμαλῆς κινήσεως καὶ τῆς ταχύτητος, ἑνὶ λόγῳ, τῶν ἐν τοῖς Γυμνασίοις ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς Φυσικῆς διδασκομένων **τὰ πρῶτα στοιχεῖα.**

10. Καί, ἵνα μὴ διαψευσθῇ τὸ «La fin couronne l'œuvre», ἔρχεται ἐπίλογος ἐντελῶς ἄσχετος πρὸς τὸ ἐπιστημονικὸν θέμα, ὅπερ τόσον ἐπιτυχῶς ὡς εἴδομεν ἐπραγματεύθη, ἐν ᾧ ἀποφαίνεται, ὅτι τὰ μεγάλα μηχανικὰ ἔργα καὶ αἱ ἐφευρέσεις, ἃς **ὁ ἄνθρωπος** διὰ τῆς Μηχανικῆς ἐπετέλεσεν, ἐξυμνοῦσι καὶ δοξάζουσι «τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν πρόνοιαν τοῦ **τὰ πάντα ἐν σοφίᾳ ποιήσαντος, τοῦ Δημιουργοῦ» (!)** (1).

---

(1) Τὴν «Μελέτην» ταύτην συνοδεύει καὶ «Παράρτημα», ὅπερ, οὐδεμίαν ἐσωτερικὴν σχέσιν ἔχον πρὸς αὐτήν, εἶναι ἁπλῶς **λίβελλος** κατ' ἐμοῦ μετὰ ψευδῶν καὶ συκοφαντιῶν, ἅτινα ἀλλαχοῦ («Ἄστεως» φύλλ. 19ης Ὀκτ. 1900) ἐξήλεγξα· ἐπειδὴ ὅμως καὶ ἄλλα ψεύδη ἐπιστημονικὰ περιέχει, ἀναφέρω ἐνταῦθα ἓν τούτων, τὸ κυριώτερον. Λέγει (σελ. 14), ὅτι «ὁ συγγραφεὺς (ἐγὼ δῆλα δὴ) πειρᾶται νὰ γενικεύσῃ γνωστοὺς τύπους τοῦ *Darboux* διατυπουμένους ἄλλως ἐν τῷ συγγράμματι τοῦ *Schell* καὶ συνεπῶς οὐδεμίαν οὐδαμῶς φέρει τὴν σφραγῖδα τῆς αὐτοτελείας καὶ πρωτοτυπίας καὶ

Γ'.

Α. Γ. Καραγιαννίδου, Μηχανικῆς Πρόβλημα. Ἐν Ἀθήναις, 1900, σελ. 2.

1. Διὰ τοῦ προβλήματος τούτου ἠθέλησεν ὁ κ. Κ. μόνον νὰ δείξῃ, ὅτι γινώσκει ἐλλειπτικὰς συναρτήσεις, διότι τὸ πρόβλημα, ὅπερ πραγματεύεται, εἶναι ἁπλούστατον, **καὶ εὑρίσκεται ἐν τῇ Συλλογῇ τῶν Προβλημάτων τῆς Μηχανικῆς τοῦ Père Jullien ἡ ἐν λόγῳ αὕτη ἐργασία οὖσα ἁπλῆ ἀπόρροια τῆς τοῦ *Darboux* καὶ τοῦ *Schell*»**. Εἰς ταῦτα ἔχω ν' ἀπαντήσω, ὅτι ὁ κ. Κ. **ἢ οὐδόλως ἀνέγνω τὴν ἐμὴν ἐργασίαν ἢ οὐδόλως ἐνόησεν·** ἐπειδὴ ἐγὼ εὑρίσκω τύπους **οὐδαμῶς περιεχομένους** ἐν τοῖς τοῦ Schell, ἀλλ' **ὧν πάντες οἱ ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ *Schell* εἶναι μερικαὶ περιπτώσεις**, ὅπερ **οὐδαμῶς εἶχε παρατηρηθῇ** προηγουμένως, ἀλλ' εὑρίσκοντο οὗτοι ἑκάστοτε **ἄλλως**, ἐνῷ ἐπανήρχοντο τρεῖς **οἱ αὐτοὶ περίπου·** ἰδοὺ δέ, τί περὶ τούτου μοι ἔγραψεν **αὐτὸς οὗτος ὁ κ.** *Schell*:

Hochgeehrter Herr Doctor!

Für die gütige Übersendung Ihrer sehr werthvollen Abhandlung über die Beziehungen zweier Curven zu einander, die Sie mir im Original und in der französischen Bearbeitung mittheilen, sage ich Ihnen meinen verbindlichsten Dank. Ich werde dieselbe sehr sorgfältig studiren und deren Inhalt in einer eventuellen weiteren Auflage meiner «Theorie der Curven doppelter Krümmung» genau angeben. Mit ausgezeichneter Hochachtung

Ihr ergebenster

Prof. Dr W. Schell.

Karlsruhe 13. VIII. 1899.

Ἤτοι ἑλληνιστί:

Ἀξιότιμε κ. διδάκτορ,

Διὰ τὴν εὐμενῆ ἀποστολὴν τῆς λίαν πολυτίμου ἐργασίας ὑμῶν περὶ τῶν σχέσεων δύο καμπύλων πρὸς ἀλλήλας, ἣν ἐν τῷ πρωτοτύπῳ καὶ ἐν τῇ γαλλικῇ ἐπεξεργασίᾳ μοι ἀνακοινοῦτε, σᾶς ἐκφράζω τὰς θερμοτάτας μου εὐχαριστίας. Θά την μελετήσω λίαν ἐπισταμένως καὶ τὸ περιεχόμενον αὐτῆς θὰ περιλάβω ἀκριβῶς ἐν ἐνδεχομένῃ νέᾳ ἐκδόσει τῆς ἐμῆς «Θεωρίας τῶν καμπύλων διπλῆς καμπυλότητος».

Μετ' ἐξαιρέτου ὑπολήψεως

Ἐν Καρλσρούῃ, 13, VIII, 1899.

Ὑμέτερος

(Ὑπογρ.) Καθ. Δρ W. Schell.

(Problèmes de Méc. Rat., I, p. 319). Ὁ Jullien μάλιστα λύει τοῦτο ὀρθότερον, διότι ἐξουδετεροῖ τὸ βάρος τοῦ ὑλ. μορίου, ὑποθέτων τὴν κίνησιν ἐπὶ ἐπιπέδου ὁριζοντίου ἐντελῶς λείου, ἐνῷ ὁ κ. Κ., ἂν καὶ παραδέχεται τὸ μόριον **ὑλικόν**, ἐν τούτοις οὐδὲν λέγει περὶ τοῦ βάρους του. Οὐ μόνον δὲ τοῦ προβλήματος τούτου ἡ λύσις, ἀλλὰ καὶ τοῦ γενικωτέρου προβλήματος, ἐν ᾧ ἡ κεντρικὴ δύναμις εἶναι τυχοῦσα συνάρτησις τῆς ἀποστάσεως, εἶναι ἁπλουστάτη καὶ ἀνάγεται εἰς τετραγωνισμούς, **καὶ ἀναφέρεται δὲ ἐν πλείστοις Συγγράμμασι περὶ Μηχανικῆς** (βλ. π. χ. Despeyrous, Mécanique Rationnelle, I, 319· Appell, Mécanique Rationnelle, I, 357· κτλ.).

Δυστυχῶς ὅμως, ὡς συνήθως, καὶ ἐνταῦθα ὁ κ. Κ. περιέπεσεν εἰς σφάλματα.

2. Ἐν πρώτοις λέγει, ὅτι ἡ καμπύλη (γράφε: ἡ τροχιὰ τοῦ κινητοῦ) περιέχεται μεταξὺ τῶν παραλλήλων (εὐθειῶν) m_1 καὶ m_2. Τοῦτο εἶναι ἐσφαλμένον: ἡ τροχιὰ δὲν περιέχεται μεταξὺ δύο παραλλήλων εὐθειῶν, ἀλλὰ μεταξὺ δύο περιφερειῶν ὁμοκέντρων, ἐχουσῶν ἀκτῖνας m_1 καὶ m_2.

3. Ἐν τῇ δευτέρᾳ σελίδι (στίχ. 3) τῆς διατριβῆς ταύτης, ἀφοῦ ἔθεσε τὴν ἐξίσωσιν $m=\varphi(u)$, λέγει ὀλίγον κατωτέρω (στ. 7): «Ἔστω νῦν u_1 ῥίζα τις τῆς ἐξισώσεως $\varphi(u)-m=0$». Ἀλλ' ἀφοῦ ἐτέθη $m=\varphi(u)$, πᾶσα τιμὴ τοῦ u εἶναι ῥίζα τῆς ἐξισώσεως ταύτης, διότι διὰ ταύτης ὁρίζεται τὸ m ὡς συνάρτησις τοῦ u.

Ἐκ τῶν ἑπομένων βλέπει τις, ὅτι ἡ τιμὴ u_1 καθιστᾷ τὴν παράστασιν

$$\sqrt{\alpha^2m^2-\lambda^2m^2(\mu-m)^2-\beta^2}$$

ἴσην τῷ 6i, ἐπομένως ἡ πρὸς τὸ u_1 ἀντιστοιχοῦσα τιμὴ τοῦ m δὲν δύναται νὰ εἶναι ἄλλη ἢ ἡ τιμὴ $m=0$ ἢ $m=\mu\pm\frac{\alpha}{\lambda}$. Ἔπρεπε λοιπὸν νὰ εἴπῃ, ὅτι τὸ u_1 εἶναι ῥίζα τῆς ἐξισώσεως $\varphi(u)=0$ ἢ τῆς ἐξισώσεως $\varphi(u)=\mu\pm\frac{\alpha}{\lambda}$. Ἑπομένως ἡ ἐξίσωσις

$$m-\varphi(u)=\gamma\frac{H(u-u_1)H(u-u_1')}{H(u-\varkappa)\ H(u-6)}$$

δὲν εἶναι ὀρθή.

4. Ἐπίσης δὲ δὲν εἶναι ὀρθὴ καὶ ἡ ἑπομένη ταύτῃ ἐξίσωσις

$$m+\varphi(u)=\delta\frac{H(u-u_2)\,H(u-u_2')}{H(u-\alpha)\,H(u-\beta)},$$

ἐν ᾗ ἄλλως οὐδαμῶς ἐξηγεῖ, τί δηλοῦσι τὰ u_2, u_2'.

5. Τέλος παρατηρητέον, ὅτι δὲν ἤγαγε κἂν εἰς πέρας τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος διὰ τῶν ἐλλειπτικῶν συναρτήσεων, διότι μένουσιν ἀκόμη νὰ προσδιορισθῶσι διὰ τῶν σταθερῶν τοῦ προβλήματος α, β, λ, μ οἱ συντελεσταὶ γ καὶ δ, οὓς ἀφίνει ἀπροσδιορίστους· ἐπίσης δὲ δὲν ὥρισε καὶ τὰς ῥητὰς συναρτήσεις R_1 καὶ R_2, ἃς ἀναφέρει ἐν τῷ τελευταίῳ τύπῳ, ὡς ἀπῄτει ἡ πλήρης τοῦ προβλήματος διὰ τῶν ἐλλειπτικῶν συναρτήσεων λύσις (*).

Δ΄.

Ὁ κ. Α. Γ. Καραγιαννίδης ἐδημοσίευσε πρὸ μικροῦ νέον φυλλάδιον περιέχον «Ἔλεγχον» τοῦ Διαφορικοῦ Λογισμοῦ τοῦ πατρός μου. Τὸ ἀσύστατον καὶ γελοῖον τῶν παρατηρήσεών του ἐπὶ τοῦ ῥηθέντος βιβλίου θέλω καταδείξῃ ἐνταῦθα δι' ὀλίγων.

1. Ἐν πρώτοις κατακρίνει τὸν ἐν τῷ βιβλίῳ ὁρισμὸν τῆς σειρᾶς λέγων: «Ὁ ὁρισμὸς τῆς σειρᾶς ἀνακριβής, διότι ὑπάρχουσι καὶ σειραί, ὧν οἱ ὅροι διαδέχονται ἀλλήλους οὐχὶ ὑπό ατινα

(*) Τὸ δισέλιδον τοῦτο «Πρόβλημα» συνοδεύει, κατὰ τὸ εἰωθὸς τῷ κ. Κ., καὶ «Παράρτημα», τετρασέλιδον τοῦτο, ἐν ᾧ, ἀσχέτῳ πάντῃ πρὸς τὸ πρόβλημα, μεταξὺ ἄλλων μυρίων παραδοξολογιῶν, ἀναφέρει ὁ κ. Κ. καὶ τοῦτο, περὶ τοῦ προβλήματος τοῦ τετραγωνισμοῦ τοῦ κύκλου, ὅτι ὁμιλῶν περὶ αὐτοῦ καὶ ψέγων ὡς μαινομένους τοὺς τὴν λύσιν αὐτοῦ ἐπιζητοῦντας, ἐνόει «τὴν κατὰ προσέγγισιν λύσιν αὐτοῦ ἐν τῷ συστήματι τῶν ἀσυμμέτρων ἀριθμῶν». Ἀλλὰ πρῶτον μὲν οἱ «μαινόμενοι» οὗτοι δὲν ἐζήτουν κατὰ προσέγγισιν λύσιν, ἀλλὰ τὴν ἀκριβῆ διὰ τοῦ κανόνος καὶ τοῦ διαβήτου, οἷαι εἶναι καὶ αἱ ἄλλαι γεωμετρικαὶ κατασκευαί· ἔπειτα δέ, ἂν πρόκειται περὶ μόνον κατὰ προσέγγισιν λύσεως, τί χρειάζονται οἱ ἀσύμμετροι ἀριθμοὶ καὶ ὁ κατὰ τὸν κ. Κ. εὑρὼν αὐτοὺς Πυθαγόρας; Κατὰ προσέγγισιν, ὅσον θέλωμεν ὀλίγον διαφέρουσαν τῆς ἀκριβείας, λύεται τὸ πρόβλημα καὶ διὰ τῶν συμμέτρων μόνον ἀριθμῶν καὶ λύσεις τοιαύτας ἀπείρους, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἀκριβεῖς, ἐγίνωσκον ἤδη πάντες οἱ πρὸ τοῦ Πυθαγόρου ἀκμάσαντες λαοί, οἱ Σῖναι, οἱ Ἰνδοί, οἱ Αἰγύπτιοι κλ. (βλ. M. Cantor, Geschichte der Mathematik, I, σελ. 57, ἔνθ' ἀναφέρεται, ὅτι οἱ Αἰγύπτιοι εἶχον ἤδη εὕρῃ $\pi=3,1604$, κτλ.). Πολλὴν δὲ χάριν θὰ ἐγνώριζον τῷ κ. Κ., ἂν ηὐδόκει νά μοι σημειώσῃ καὶ τὰς σελίδας τῶν Hankel καὶ Cantor, εἰς οὓς παραπέμπει.

νόμον»». Ὁ ἐν τῷ βιβλίῳ ὑπάρχων ὁρισμὸς τῆς σειρᾶς εἶναι ὁ ἑξῆς: «Σειρὰ λέγεται πλῆθος ἄπειρον ἀριθμῶν εἴς τινα νόμον ὑποκείμενον», τοιοῦτον δέ που ὁρισμὸν δίδουσι πάντες οἱ Συγγραφεῖς καὶ δὴ καὶ αὐτὸς ὁ κ. Κ.! Τῷ ὄντι, ἐν σελ. 150 τῆς Ἀλγέβρας αὐτοῦ λέγει: «Σειρὰ καλεῖται πλῆθος ἄπειρον σταθερῶν ἢ μεταβλητῶν ἀριθμῶν διαδεχομένων ἀλλήλους κατά τινα ἐν γένει ὡρισμένον καὶ γνωστὸν νόμον». Ἀριθμοὶ εἰς οὐδένα νόμον ὑποκείμενοι καὶ ὅλως τυχαῖοι πῶς νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἀποτελοῦσι σειράν, ἀφοῦ μας εἶναι ἄγνωστοι οἱ ὅροι αὐτῆς;

2. Λέγει, ὅτι ἡ σειρὰ

$$1-\frac{1}{2}+\frac{1}{3}-\frac{1}{4}+\dots.$$

φέρεται ἐν τῷ βιβλίῳ «ἀποκλίνουσα, ἄρδην ἐσφαλμένως». Ἀληθῶς φέρεται ἀποκλίνουσα, ἀλλ' οὐχὶ ἐσφαλμένως. Ἐκ τῶν σειρῶν, ὧν οἱ ὅροι εἶναι ἑτεροειδεῖς ἀριθμοί, ὀνομάζει ὁ πατήρ μου συγκλινούσας μόνον ἐκείνας, ἐν αἷς οἱ ἀριθμοὶ ἑκάστου εἴδους χωριστὰ (θετικοί, ἀρνητικοί, θετικοὶ φανταστικοί, ἀρνητικοὶ φανταστικοὶ) ἀποτελοῦσι σειρὰν συγκλίνουσαν. Τοῦτο λέγει καὶ ἐν σελ. 8, ἐδ. 20, προκειμένου περὶ τῶν σειρῶν, αἵτινες σύγκεινται ἐξ ἀριθμῶν ἀντιθέτων· ἰδοὺ αὐτολεξεὶ τὸ κείμενον: «Σειρὰ ἔχουσα ὅρους θετικοὺς καὶ ἀρνητικοὺς εἶναι συγκλίνουσα, μόνον, ἐὰν οἱ θετικοὶ ὅροι αὐτῆς χωρὶς λαμβανόμενοι συνιστῶσι σειρὰν συγκλίνουσαν καὶ οἱ ἀρνητικοὶ ἐπίσης». Τὸ αὐτὸ δὲ ἐπαναλαμβάνει καὶ ἐν σελ. 10, ἔνθα ὁ λόγος περὶ σειρῶν ἐξ οἱωνδήποτε ἀριθμῶν ἀποτελουμένων. Ἐν τῷ ἐδ. 24 λέγει ῥητῶς: «Σειρὰ ἔχουσα ὅρους οἱουςδήποτε ἀριθμοὺς εἶναι συγκλίνουσα, μόνον ἂν οἱ ὅροι ἑκάστου εἴδους συνιστῶσι σειρὰν συγκλίνουσαν». Πρὸς ἀποφυγὴν δὲ πάσης παρεξηγήσεως διὰ τὸν νεωτερισμὸν τοῦτον ἀναγράφει τοῦτο καὶ ἐν τῷ Προλόγῳ του καὶ δικαιολογεῖ, διά τί μόνον ταύτας δέχεται συγκλινούσας, ἐνῷ ἄλλοι δέχονται συγκλινούσας καὶ τὰς «ἡμισυγκλινούσας» σειρὰς (ἐκείνας δηλαδή, αἵτινες δίδουσι διαφόρους ἀριθμοὺς κατὰ τὴν διάφορον τάξιν τῶν ὅρων των καὶ δίδουσι μάλιστα οἱονδήποτε θέλωμεν ἀριθμόν, ἐὰν καταλλήλως ταχθῶσιν οἱ ὅροι των). Ἰδοὺ τί λέγει ἐκεῖ: «Ὡς πρὸς τὴν μέθοδον, καθ' ἣν πραγματεύομαι τὰ διά-

φορα ζητήματα, κρίνω καλὸν νὰ παρατηρήσω, ὅτι ἐν πολλοῖς ἐνεωτέρισα· οὕτω λ. χ. ἐν τοῖς περὶ σειρῶν δέχομαι ὡς συγκλινούσας σειρὰς ἐκείνας μόνον, ἐν αἷς ἡ τάξις τῶν ὅρων δὲν ἔχει ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ ἀθροίσματος· καὶ τοῦτο, διότι μόνον εἰς τὰς τοιαύτας σειρὰς ἐφαρμόζεται ὁ ἀλγεβρικὸς λογισμός». Ταῦτα πάντα βεβαίως ἀνέγνω ὁ κ. Κ., διότι τὸ βιβλίον εἶχεν ἀνὰ χεῖρας 11 ἤδη ἔτη καὶ κατὰ τὸ σύστημα τοῦ βιβλίου τούτου ἐδιδάχθη τὸν διαφορικὸν λογισμόν, ἀλλ' ἤθελε καὶ καλὰ νὰ ἐπικρίνῃ, ἔστω καὶ κακῆς πίστεως ἄνθρωπος ἀποδεικνύμενος. Τὸ δὲ θεώρημα τῶν μέτρων (σελ. 10, ἐδ. 25) (καθ' ὅ, ὅταν σειρά τις συγκλίνῃ, καὶ ἡ σειρὰ τῶν μέτρων τῶν ὅρων της συγκλίνει καὶ ἀντιστρόφως) ἀληθεύει πάντοτε ἐπὶ τῶν σειρῶν, ἃς δέχεται συγκλινούσας ὁ πατήρ μου. Ἐφαρμόζων δ' αὐτὸ ὁ κ. Κ. ἐπὶ τῆς σειρᾶς $1-\frac{1}{2}+\frac{1}{3}-\ldots$ καταδεικνύεται σοφιστευόμενος· διότι ἡ σειρὰ αὕτη δὲν εἶναι συγκλίνουσα κατὰ τὸν τοῦ πατρός μου ὁρισμὸν τῶν συγκλινουσῶν σειρῶν, διότι οὔτε οἱ θετικοὶ ὅροι αὐτῆς ἀποτελοῦσι σειρὰν συγκλίνουσαν οὔτε οἱ ἀρνητικοὶ καὶ δύναται ἡ σειρὰ αὕτη νὰ δώσῃ ὡς ἄθροισμα πάντα ἀριθμὸν θετικὸν ἢ ἀρνητικόν, ἐὰν καταλλήλως ταχθῶσιν οἱ ὅροι της.

3. Περὶ τῆς εὑρέσεως τῶν σειρῶν, δι' ὧν ἐκφράζονται αἱ κυκλικαὶ συναρτήσεις ημx καὶ συνx, λέγει ὁ κ. Κ. τὰ ἑξῆς: «Τὴν ἐξίσωσιν $1=\phi(x)^2+\sigma(x)^2$ ἢ $1=y^2+z^2$ ἀληθεύει πλῆθος ἄπειρον τιμῶν τοῦ y καὶ z, ἐν αἷς καὶ y=συνx, z=ημx. Ὥστε ἡ φερομένη ἀπόδειξις ὅλως αὐθαιρέτως γιγνομένη στερεῖται ἐπιστημονικῆς αὐστηρᾶς ἀφετηρίας ἐμπρεπούσης διδακτικῷ βιβλίῳ». Ἀλλ' ὅταν τὸ ἄθροισμα τῶν τετραγώνων δύο ἀριθμῶν εἶναι ἴσον τῇ μονάδι 1, τί φυσικώτερον καὶ τί τῷ σπουδαστῇ συνηθέστερον καὶ προχειρότερον, ἢ νὰ τεθῇ ὁ εἷς συνημίτονον, ὁ δ' ἕτερος ἡμίτονον γωνίας τινός; Εἶνε δὲ πασίδηλον, ὅτι, οἱοιδήποτε καὶ ἂν εἶναι οἱ ἀριθμοί, ἀρκεῖ τὸ εἰρημένον ἄθροισμα νὰ εἶναι ἴσον τῇ μονάδι, ὑπάρχει πάντοτε τοιαύτη γωνία. Ὥστε ἡ εἰσαγωγὴ τῆς γωνίας ω ἐν τῇ θεωρίᾳ ἐκείνῃ εἶναι φυσικωτάτη καὶ ἡ ἀπόδειξις ἴσα-ἴσα ἔχει ἀφετηρίαν κατάλληλον διὰ διδακτικὸν βιβλίον. Μήπως δὲ δὲν γίνεται τοῦτο, καὶ ὅταν τὸν μιγάδα ἀριθμὸν

$a+bi$ θέτομεν ὑπὸ τὴν μορφὴν ρ (συνφ+iημφ); Πάντοτε, ὅταν τὰ τετράγωνα δύο ἀριθμῶν μεταβλητῶν ἔχωσιν ἄθροισμα ἴσον τῇ 1, καὶ θέλωμεν νὰ ἐκφράσωμεν αὐτοὺς διὰ μόνον ἑνὸς μεταβλητοῦ ἀριθμοῦ t, πάντοτε παριστάνομεν τὸν μὲν ὡς συνημίτονον, τὸν δὲ ὡς ἡμίτονον τῆς νέας μεταβλητῆς t.

4. Προβαίνων ὁ κ. Κ. λέγει: «Σ. 30-31. Νεωτερίζων ὁ συγγραφεύς, ὡς ἀποφαίνεται, ἄρχεται οὐχὶ φυσικῶς, ἱστορικῶς, ὁμαλῶς καὶ μεθοδικῶς ἀπὸ τῆς θεωρίας τῶν παραγώγων τῶν συναρτήσεων, ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ διαφορικοῦ αὐτῶν. Οὕτω δὲ πράττων σφάλλεται ἀτυχῶς τῆς ἀληθείας περιπίπτων τοῖς ἑαυτοῦ λόγοις ἅτε γράφων $\varepsilon^2 < \frac{2x\varepsilon+\varepsilon^2}{1000000}$. Τὸ τοιοῦτον οὐ μόνον οὐδαμῶς συμβάλλεται εἰς τὰ ὑπ' αὐτοῦ νοούμενα, ἀλλὰ καὶ εἰς ἐκπληκτικὰς ἄγει ἀτοπίας· διότι ἡ ἀνισότης αὕτη περιέχουσα τὴν μεταβλητὴν x διὰ $x=\varepsilon$, π. χ. γίγνεται $1 < \frac{3}{1000000}$! Ὅμοια παρατηρητέα καὶ ἐν Σελ. 34. Ὡς βλέπει τις πλὴν ἄλλων οὐδεμία ἐδόθη προσοχὴ καὶ ταῖς τιμαῖς τοῦ x καὶ ἐντεῦθεν μυρία ἄτοπα καταπροδίδοντα ἀτυχῶς οὐ σμικρὰν ἐπιπολαιότητα».

Τὴν γελοίαν ταύτην παρατήρησιν πιστεύω, ὅτι ἔγραψεν ὁ κ. Κ. ἐν ὥρᾳ ἀκαταλλήλῳ πρὸς ἐπιστημονικὴν σκέψιν. Διότι, ὡς πᾶς ὑγιὴς ἄνθρωπος βλέπει, ἐν τῷ βιβλίῳ κεῖνται ταῦτα: «Ἀλλ' ἂν καὶ δὲν εἶνε ἡ ὅλη αὔξησις ἀνάλογος πρὸς τὸ ε, ἓν ὅμως μέρος αὐτῆς, τὸ $2x\varepsilon$, εἶναι ἀνάλογον· καὶ τὸ μέρος τοῦτο εἶναι τὸ κύριον μέρος τῆς αὐξήσεως· διότι τὸ ἄλλο, τουτέστι τὸ ε^2, ὅταν ἡ αὔξησις τοῦ x ληφθῇ ἱκανῶς μικρά, γίνεται μικρότερον παντὸς τοῦ δοθέντος μέρους τῆς αὐξήσεως· ἵνα λόγου χάριν γίνῃ τὸ ε^2 μικρότερον τοῦ ἑνὸς ἑκατομμυριοστοῦ τῆς ὅλης αὐξήσεως, ἤτοι ἵνα γίνῃ

$$\varepsilon^2 < \frac{2x\varepsilon+\varepsilon^2}{1000000} \text{ ἢ } 999999\varepsilon^2 < 2x\varepsilon,$$

ἀρκεῖ νὰ ληφθῇ $$\varepsilon < \frac{2x}{999999}$$

καὶ γενικῶς, ἵνα γίνῃ

$\varepsilon^2 < \frac{2x\varepsilon + \varepsilon^2}{\mu}$, ὁσονδήποτε μέγας ἀριθμὸς καὶ ἂν εἶνε ὁ μ, ἀρκεῖ νὰ ληφθῇ $\varepsilon < \frac{2x}{\mu - 1}$ ». Δὲν λέγει λοιπὸν τὸ βιβλίον, ὡς πᾶς καλῆς πίστεως ἄνθρωπος ἀμέσως διακρίνει, ὅτι ἡ ἀνισότης

$$\varepsilon^2 < \frac{2x\varepsilon + \varepsilon^2}{1000000}$$

ἰσχύει διὰ πᾶσαν τιμὴν τῆς x καὶ διὰ πᾶσαν τιμὴν τοῦ ε, ἀλλ' ἀπεναντίας ῥητῶς λέγει, ὅτι, **διὰ νὰ ἀληθεύῃ αὕτη,** ἀρκεῖ νὰ ληφθῇ ἡ αὔξησις ε μικροτέρα τοῦ $\frac{2x}{999\,999}$. Ἀλλ' ὁ Κ. θέλει ν' ἀληθεύῃ ἡ ἰδία ἀνισότης, καὶ ὅταν ἡ αὔξησις ε εἶναι ἴση τῇ x (καὶ θέτει ἐν αὐτῇ ε=x)· ἀλλὰ τοῦτο δὲν γίνεται, διότι, ὡς ἐδείχθη, διὰ νὰ ἀληθεύῃ ἡ ἀνισότης, πρέπει ἡ αὔξησις ε νὰ εἶνε μικροτέρα τοῦ $\frac{2x}{999\,999}$ καὶ ἑπομένως μικροτέρα καὶ τοῦ x καὶ οὐχὶ ἴση. Ὡς πρὸς δὲ τὴν τιμὴν τοῦ x, αὕτη εἶναι ἀδιάφορος (ἀρκεῖ νὰ μὴ εἶνε=0). Ἐὰν ληφθῇ ἡ αὔξησίς του (ἤτοι τὸ ε) μικροτέρα τοῦ διπλασίου του διῃρημένου διὰ 999 999, θὰ εἶναι πάντοτε τὸ τετράγωνον τοῦ ε μικρότερον τοῦ ἑνὸς ἑκατομμυριοστοῦ τῆς αὐξήσεως τοῦ x^2.

5. Καὶ ἄλλη ὅλως ἀβάσιμος παρατήρησις τοῦ κ. Κ. εἶναι ἡ ἑξῆς: «Σελ. 195. Ἀμίμητος ὁ ἰσχυρισμός, ὅτι πολυώνυμον βαθμοῦ ν ἔχει ν+1 ῥίζας, καταπροδίδων στοιχειώδη ἄγνοιαν τῶν ἀλγεβρικῶν ἐξισώσεων!». Τοιοῦτος ἰσχυρισμὸς οὐδαμοῦ τοῦ βιβλίου ὑπάρχει· ἐν τῇ εἰρημένῃ σελ. 195ῃ εὑρίσκεται γεγραμμένον, ὅτι ἡ συνάρτησις

$$\sigma(x+\omega) - \sigma(x) - \omega A_1 - \omega^2 A_2 - \ldots - \omega^\nu A_\nu \quad (1),$$

ἔνθα σ(x) εἶναι **τυχοῦσα** συνάρτησις, μηδενίζεται διὰ ν+1 τιμὰς τοῦ ω. Οὐδὲ εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ ποτὲ ἡ συνάρτησις αὕτη (1) πολυώνυμον ν βαθμοῦ· διότι, καὶ ἐὰν ληφθῇ ἡ σ(x) πολυώνυμον ν βαθμοῦ, ἢ κατωτέρου, ἡ συνάρτησις (1) γίνεται 0 ἐκ ταὐτότητος, διότι οἱ συντελεσταὶ $A_1, A_2, \ldots, A_\nu$ ὡρίσθησαν τοιουτοτρόπως, ὥστε ἡ παράστασις (1) νὰ μηδενίζηται διὰ τὰς ν+1 τιμὰς τοῦ ω

$$0,\ \varepsilon_1,\ \varepsilon_2,\ \ldots,\ \varepsilon_\nu\ ,$$

οἱαδήποτε καὶ ἂν εἶνε ἡ συνάρτησις σ(x)· ἀλλ' ἡ ἀπόδειξις τοῦ θεωρήματος, περὶ οὗ ἐκεῖ πρόκειται, οὐδόλως μεταβάλλεται ἐκ τούτου. Ὅμοιον συμβαίνει, καὶ ὅταν θέλωμεν νὰ προσδιορίσωμεν τὴν τιμὴν Κ τοῦ πηλίκου

$$\frac{\sigma(\beta)-\sigma(\alpha)}{\beta-\alpha}=K\cdot$$

πάντες οἱ συγγραφεῖς (καὶ αὐτὸς ὁ κ. Κ.) κατασκευάζουσι τὴν συνάρτησιν

(2) $$\sigma(x)-\sigma(\alpha)-Kx+K\alpha$$

καὶ ἔπειτα λέγουσιν, ὅτι αὕτη μηδενίζεται διὰ δύο τιμὰς τῆς x, τὰς α καὶ β. Οἴκοθεν ὅμως ἐννοεῖται, ὅτι, ἂν σ(x) εἶναι πρώτου βαθμοῦ ἢ σταθερά, ἡ συνάρτησις (2) θὰ μηδενίζηται ἐκ ταὐτότητος. Ἀλλ' ἡ ἀπόδειξις κατ' οὐδὲν μεταβάλλεται. Οὐδεὶς ὅμως ἔψεξε τοὺς συγγραφεῖς «διὰ στοιχειώδη ἄγνοιαν τῶν ἀλγεβρικῶν ἐξισώσεων», οὐδεὶς εἶπεν, ὅτι δισχυρίζονται, ὅτι πολυώνυμον πρώτου βαθμοῦ ἔχει δύο ῥίζας. Καὶ ὁ κ. Κ. ἐν σελ. 216η τῆς Ἀλγέβρας αὐτοῦ τὴν αὐτὴν ἀπόδειξιν φέρει καὶ λέγει, ὅτι ἡ συνάρτησις

$$\sigma(x)-\sigma(\alpha)-A(x-\alpha)$$

μηδενίζεται διὰ δύο τιμὰς τῆς x, α καὶ β· ὥστε πρέπει καὶ ἑαυτὸν νὰ ψέξῃ «διὰ στοιχειώδη ἄγνοιαν τῶν ἀλγεβρικῶν ἐξισώσεων», διότι κατὰ τὴν λογικὴν αὐτοῦ, τοῦτο εἶναι ἰσχυρισμός, ὅτι πολυώνυμον πρώτου βαθμοῦ ἔχει δύο ῥίζας.

6. Εἰς τὰς λοιπὰς παρατηρήσεις τοῦ κ. Κ. θ'ἀπαντήσω τότε μόνον, ὅταν διατυπωθῶσιν ὡρισμένως καὶ ὀνομαστὶ καὶ οὐχὶ δι' ἀορίστων καὶ συγκεκαλυμμένων φράσεων.

Ὁ κ. Κ. ἐν τῷ Προοιμίῳ αὐτοῦ λέγει, ὅτι «σέβεται καὶ τιμᾷ καὶ εὐγνωμονεῖ καὶ ἀγαπᾷ τοὺς ἑαυτοῦ διδασκάλους, περισσότερον ὅμως, λέγει, ἀγαπᾷ τὴν ἐπιστημονικὴν ἀλήθειαν»· φρονῶ ὅμως, καὶ μετ' ἐμοῦ θὰ συμφωνήσῃ πᾶς ἀμερόληπτος ἄνθρωπος, ὅτι ἐξ ἴσου σέβεται καὶ τιμᾷ καὶ ἀγαπᾷ καὶ τὴν ἀλήθειαν καὶ τοὺς ἑαυτοῦ διδασκάλους. Τοῦτο γίνεται δῆλον καὶ ἐκ τῶν προηγουμένων καὶ ἐξ ὧν ἐδημοσίευσα ἐν τῷ «Ἄστει» τῆς 19 Ὀκτωβρίου 1900.

Ἐν Ἀθήναις, Νοεμβρίου λήγοντος 1900.

Ν. Ι. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ.

ΑΘΗΝΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΗΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

ΤΕΥΧΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ ΚΑΙ ΤΡΙΤΟΝ

ΑΘΗΝΗΣΙΝ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

1901

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ

γενόμεναι ἐν τῷ διεθνεῖ συνεδρίῳ τῆς συγκριτικῆς γραμματολογίας τῷ συγκροτηθέντι ἐν Παρισίοις κατὰ τὴν Παγκόσμιον Ἔκθεσιν.

(Ὁ λόγος οὗτος ἀπηγγέλθη ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τοῦ Πανεπιστημίου).

Φιλόμουσος ὁμήγυρις

Ἐν τῇ νεότητι τοῦ κόσμου, καθ' ἣν τὸ ἑλληνικὸν γένος κατεῖχε τὰ σκῆπτρα τοῦ πολιτισμοῦ, παρὰ ταῖς ὄχθαις τοῦ Ἀλφειοῦ καὶ ὑπὸ τοὺς πρόποδας τοῦ Κρονίου οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι ἐτέλουν Πανελληνίους ἀγῶνας, εἰς οὓς συνέρρεον πολλοὶ μὲν ἀγωνισταί, πλεῖσται δὲ μυριάδες θεατῶν ἐκ τῶν ἀπειραρίθμων ἑλληνίδων πόλεων. Τότε ἐκεῖνοι μὲν ἐπεδείκνυον τὰς τοῦ σώματος ἀρετάς, οὗτοι δ' ἐτίμων τοὺς νικητὰς διὰ τῶν μεγαλοπρεπῶν ᾀσμάτων Δωρίου ἁρμονίας τοῦ αἰθεροβάμονος τῆς Βοιωτίας ἀετοῦ. Ἐν τῷ χρυσῷ ἐκείνῳ αἰῶνι καὶ αὐτοὶ οἱ θεοὶ τὸ νέκταρ καὶ τὴν ἀμβροσίαν τοῦ Ὀλύμπου καταλείποντες ἤρχοντο, ἵνα μετάσχωσι τῆς εὐθυμίας τῶν θνητῶν. Τὴν χαρὰν ἐκείνων μέχρι τοῦδε δύναταί τις νὰ ἴδῃ ἐπὶ τοῦ μαρμάρου, ἐφ' οὗ ἐνεκόλαψε ταύτην ἡ θεοποιὸς τοῦ Πραξιτέλους σμίλη. Διότι οἱ θεοὶ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, οὐ τὴν εὐθυμίαν μόνον ὁ ἑλληνικὸς οὐρανὸς ὑπερβάλλει, δὲν ἦσαν σκαιοὶ καὶ ἀποτρόπαιοι, ὡς ἄλλων λαῶν, ἀλλ' ἀνθρωποφυεῖς, ὡς δὴ καὶ οἱ ἄνθρωποι ἦσαν θεοειδεῖς. Ἀλλ' ὁ χρυσοῦς ἐκεῖνος αἰὼν παρῆλθε, διότι οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι τὴν εὐγενῆ ἅμιλλαν εἰς φθόνον ἐξαμβλώσαντες καὶ ὑπὸ δημαγωγῶν καὶ πολεμοποιῶν ἐπ' ἀλλήλους τραπέντες συνερράγησαν εἰς πόλεμον, ἐξ ὧν ἀμύθητοι συμφοραὶ εἰς τὸ ἑλληνικὸν γένος ἐπῆλθον.

Οὕτω τὰ μὲν ἔργα τῶν ἡμετέρων προγόνων διαμένουσιν ὡς αἰώνιοι τοῦ ἀνθρωπίνου γένους διδάσκαλοι, ἀλλ' ἄλλοι λαοὶ ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις κατέλαβον τὰ σκῆπτρα τῆς δυνάμεως καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, ἐν οἷς καὶ τὸ μέγα Γαλλικὸν ἔθνος, μεθ' οὗ ἡ πατρὶς ἡμῶν διὰ πολλῶν

ἄλλων δεσμῶν συνδέεται καὶ δὴ διὰ τῆς εὐγνωμοσύνης. Ἡ Γαλλία κατὰ τόδε τὸ ἔτος τὰς πύλας παγκοσμίου ἐκθέσεως ἀνοίξασα ἐκάλεσε πάντας τοὺς λαούς, ἵνα παρὰ ταῖς ὄχθαις τοῦ Σηκουάνα ἀγωνισθῶσιν, ὡς ἄλλοτε οἱ πρόγονοι ἡμῶν ἠγωνίζοντο παρὰ ταῖς τοῦ Ἀλφειοῦ. Ἐνταῦθα εἶχε συσσωρευθῇ πᾶν ὅ,τι ἐξαίρετον ὑπάρχει, καὶ δύναταί τις νὰ εἴπῃ, ὅτι ἐγένετο ἀληθὴς τοῦ κόσμου ἐπιτομή. Ὁ αἰών, ὃν διερχόμεθα εἶναι ὑλικός, καὶ ἡ ὕλη βοηθουμένη ὑπὸ τοῦ ἀτμοῦ καὶ τοῦ ἠλέκτρου ἐπέδειξε τὰ θαύματα αὐτῆς. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ οἱ στρατιῶται τῶν ἰδεῶν καὶ οἱ λογάδες πασῶν τῶν ἐπιστημῶν, λευκοί τε καὶ μέλανες, συνέρρευσαν ἐκ πασῶν τῶν χωρῶν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ φιλοξένου Γαλλικοῦ ἔθνους, ὅπως παντοῖα καὶ ἀπειροπληθῆ ζητήματα ἐξετάσωσιν. Ὁμολογῶ δὲ πολλὰς τὰς χάριτας τοῖς σοφοῖς ἀνδράσιν, οἵτινες ἐκάλεσαν καὶ ἐμέ, ἵνα μετάσχω τοῦ διεθνοῦς συνεδρίου τῆς συγκριτικῆς γραμματολογίας. Κληθεὶς δὲ καθῆκον ἐθεώρησα καὶ πρὸς ἐμαυτὸν καὶ πρὸς τὴν ἐμαυτοῦ πατρίδα, ἵνα μὴ δειχθῶ ἀπρόθυμος εἰς ἀγῶνα, οὗ πάντες οἱ λαοὶ τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου ἠγωνίσαντο. Ἐπειδὴ δὲ πολλοὶ τῶν λογίων ἐδήλωσάν μοι τὴν ἐπιθυμίαν, ἵνα ἀκούσωσι τὰς ἐμὰς ἀνακοινώσεις, καὶ ἐπειδὴ αὗται δὲν στεροῦνται, ὡς πέποιθα, ἐνδιαφέροντος, προβαίνω ἐπὶ τὸ ἔργον, ἀφ' οὗ προτάξω ὀλίγα ἀναγκαῖα πρὸς κατάληψιν.

Ἐν τῇδε τῇ πόλει, ἐν ᾗ οἰκοῦμεν, ἐγεννήθη τὸ δράμα καὶ ἀπὸ Θέσπιδος μέχρι Ποσειδίππου ἤκμασαν ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα δραματικοὶ ποιηταὶ ποιήσαντες τρισχίλια τριακόσια καὶ πεντήκοντα δράματα κατά τινα μέτριον ὑπολογισμόν. Ἀμφιβάλλω, ἂν τὸ ὅλον ἀνθρώπινον γένος παρήγαγε τοσαῦτα δραματικὰ προϊόντα, ὅσα παρήχθησαν ὑπὸ τὸν ἱερὸν τῆς Ἀκροπόλεως βράχον, ἅπερ εἶναι πρωτότυπα καὶ ἐν οἷς ἄπειρος πληθὺς ἰδεῶν συμπυκνοῦται καὶ κοχλάζει διάπυρος πρὸς τὸ καλὸν ἀγάπη. Ἐν τοῖς δραματικοῖς τούτοις ποιηταῖς τρεῖς διετύπωσαν ἴδιον ἦθος· ὁ μὲν Αἰσχύλος εἶναι στρατιώτης, ὁ δὲ Σοφοκλῆς διπλωμάτης καὶ ὁ Εὐριπίδης φιλόσοφος ἅμα καὶ σοφιστής. Χάριν τῶν γινωσκόντων ἀκριβέστερον τοὺς πολιτικοὺς χαρακτῆρας παραβάλλω τὸν μὲν Αἰσχύλον πρὸς τὸν Μιλτιάδην, τὸν δὲ Σοφοκλέα πρὸς τὸν υἱὸν τοῦ Ξανθίππου καὶ τὸν κομψοπρεπῆ Εὐριπίδην πρὸ τὸν ὁμότροπον Ἀλκιβιάδην. Κατ' ἐξοχὴν ὁ Αἰσχύλος διακρίνετ κατὰ τὴν μεγαλοπρέπειαν, τὸ ἰδεῶδες καὶ τὸ σθένος τῶν χαρακτή

ρων, ἅπερ ποιοῦσιν ἀπότομον ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ταπεινὸν καὶ τὸ ἀσθενὲς τῶν τοῦ Εὐριπίδου. Ἀλλὰ πρὸς τὴν ἡμετέραν ὑπόθεσιν εἶναι ἱκανὸν νὰ παραβάλωμεν τὸ ἦθος μόνον τοῦ Αἰσχύλου πρὸς τὸ τοῦ Σοφοκλέους. Ὁ μὲν Μαραθωνομάχος τραγικὸς εἰκονίζει τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον, ὡς ὁ Ἡρόδοτος ἐν τῇ ἱστοριογραφίᾳ, ὁ δὲ Σοφοκλῆς εἰσέρχεται εἰς τὰ μυχιαίτατα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ὡς ὁ ἱστορικὸς Θουκυδίδης ἀποκαλύπτει τὰ ἤθη τῶν λαῶν. Δὲν ἐπειρᾶτο ὁ ποιητὴς τοῦ Προμηθέως, ὅπως τέρψῃ τοὺς θεατὰς αὐτοῦ ψυχολογικῶς, ἀλλ' ἤθελε νὰ καταπλήξῃ τὴν ὄψιν αὐτῶν. Ἐπὶ τούτῳ φέρει πρὸ αὐτῶν τὸν Καύκασον, ποιεῖται μνείαν τῶν τηλεγραφικῶν πυρσῶν καὶ διακοσμεῖ τὴν σκηνὴν διὰ γραφῶν καὶ μηχανῶν, διὰ βωμῶν καὶ τάφων, διὰ σαλπίγγων, εἰδώλων καὶ τῶν τοιούτων. Τοὐναντίον ὁ Σοφοκλῆς, ἄριστος ψυχολόγος ὤν, γινώσκει τοὺς παλμοὺς τῆς καρδίας καὶ τὰς κινήσεις τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν, ἡ δὲ ἠθογραφικὴ αὐτοῦ δεινότης καταφαίνεται ἐν τῇ ἀντιθέσει τῶν χαρακτήρων, ὡς τῆς Ἀντιγόνης καὶ τῆς Ἰσμήνης. Καὶ ὡς πρὸς τὴν ἄλλην δραματικὴν τέχνην, μεγάλη ὑπάρχει ἡ διαφορὰ παρὰ τοῖς τραγικοῖς τούτοις.. Παρὰ μὲν τῷ Αἰσχύλῳ αἱ σκηναὶ μόνον ἐξωτερικῶς συρράπτονται καὶ ἡ λύσις τῆς πλοκῆς τοῦ μύθου δὲν παρασκευάζεται ἱκανῶς, παρὰ δὲ τῷ Σοφοκλεῖ τὰ μέρη οὕτω μετ' ἀλλήλων ἐμπλέκονται καὶ τὰ αἴτια τοῖς ἀποτελέσμασιν οὕτως ἀρρήκτως συνδέονται, ὥστε ὁ ὅλος μῦθος ἀποτελεῖ ὀργανικὸν ὅλον.

Δὲν ἐμμένω, ὅπως καταδείξω μείζονας διαφοράς, διότι πολλαὶ τούτων εἶναι γνωσταὶ τοῖς πᾶσι. Ζητοῦνται δ' ὅμως αἱ βαθμῖδες τῆς κλίμακος, δι' ὧν ὁ Σοφοκλῆς κατῆλθεν ἐκ τῆς αἰθεροβάμονος τοῦ Αἰσχύλου φαντασίας εἰς τὴν ἀπαράμιλλον αὐτοῦ τέχνην. Ἀλλ' οἱ φιλόλογοι οἰκτείρουσι τὸν πανδαμάτορα χρόνον, ὅτι οὗτος τὰς ἀρχαιοτέρας τοῦ Σοφοκλέους τραγῳδίας συναρπάσας κατέστησε σκοτεινὴν τὴν πορείαν τῆς ἱστορίας τοῦ δράματος. Ἡμεῖς πεποίθαμεν, ὅτι αἱ βαθμῖδες δὲν ἀπώλοντο, ἀλλὰ παραγνωρίζονται. Δύο λοιπὸν τῶν ἡμετέρων ἀνακοινώσεων ἔχουσιν ὑπόθεσιν αὐτὸ τοῦτο, ὅτι αἱ Τραχίνιαι καὶ ὁ Αἴας τοῦ Σοφοκλέους δὲν ἀνήκουσι τῷ τελευταίῳ σταδίῳ τοῦ τραγικοῦ, ἀλλὰ τῷ πρώτῳ καὶ ἄρα δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν ἀσφαλῶς περὶ τῆς πορείας τῆς δραματικῆς τέχνης. Τὸ θέμα, ὡς ἕκαστος κατανοεῖ, εἶναι σπουδαιότατον.

Κατὰ τὴν κρατοῦσαν γνώμην αἱ Τραχίνιαι ἐδιδάχθησαν τῷ 428, ὅτε ἔθνησκεν ὁ Περικλῆς. Ἡμεῖς ὅμως ἀναβιβάζομεν τὴν διδασκαλίαν τῆς τραγῳδίας εἰς τὸ 449, δηλ. εἰς τὸν θάνατον τοῦ Κίμωνος. Διὰ τῆς μεταθέσεως δὲ τῆς τραγῳδίας ἐξηγοῦμεν πάσας τὰς ἐλλείψεις, δι' ἃς συχνάκις οἱ κριτικοὶ περιπίπτουσιν εἰς ἀπορίας καὶ ἐξάγομεν ἄλλο πολυτιμότερον κέρδος, περὶ οὗ προσεχῶς ἔσται λόγος. Νομίζω, ὅτι ἡ ὑπόθεσις τῆς τραγῳδίας εἶναι τοῖς πᾶσι γνωστή, δηλαδὴ ὁ Ἡρακλῆς ἐκπορθήσας τὴν πόλιν τοῦ Εὐρύτου χάριν τῆς καλῆς Ἰόλης ἔπεμψε ταύτην τῇ συζύγῳ αὐτοῦ ὡς αἰχμαλωτίδα, ἀλλ' αὕτη μαθοῦσα παρὰ τοῦ Λίχου τὴν ἀλήθειαν ἀποστέλλει αὐτῷ χιτῶνα βεβαμμένον διὰ τοῦ αἵματος τοῦ Κενταύρου Νέσσου, ὅπερ ὑπελάμβανεν ὡς φίλτρον. Τοῦτο ὅμως ἦτο δηλητήριον, ὅπερ κατέφαγε τὰς σάρκας καὶ ἐρρόφησε τὸ αἷμα τοῦ ἡμιθέου. Τοῦτο μαθοῦσα ἡ Δηϊάνειρα αὐτοκτονεῖ καὶ μετ' ὀλίγον ὁ Ἡρακλῆς ἄγεται εἰς Τραχῖνα οἰκτρός. Ἀφ' οὗ δὲ παρεκάλεσε τὸν υἱὸν Ὕλλον, ἵνα λάβῃ σύζυγον τὴν Ἰόλην, ἐμμένει ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ, ἵνα καῇ ἐπὶ τῆς Ἴδης, ὅπερ καὶ γίνεται.

Τὰ ὅρια τοῦ λόγου μου δὲν ἐπιτρέπουσι νὰ ἀναπτύξω ἀκριβέστερον τὴν ὑπόθεσιν, οὐδὲ νὰ καταδείξω πάσας τὰς ἀτελείας τῆς τραγῳδίας. Ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἐπιτομῆς τοῦ λόγου δύναται νὰ γνωσθῇ ἡ θεωρία μου. Πρῶτον ὁ μῦθος τοῦ Ἡρακλέους δὲν εἶναι ὑπόθεσις δραματική, ἀλλ' ἐπική. Πῶς λοιπὸν ἦτο δυνατὸν ὁ ποιητὴς τῆς Ἀντιγόνης νὰ λάβῃ ὕλην δυσκατέργαστον; Εἰς τὸ ἁμάρτημα τοῦτο μόνον ἀρχαιότεροι ποιηταὶ ἠδύναντο νὰ ὑποπέσωσιν (Ἀριστοτέλ. Περὶ ποιη. XIII). Δεύτερον ἡ τραγῳδία ὀνομάζεται ἐκ τοῦ χοροῦ, ὡς παρὰ Φρυνίχῳ καὶ τῷ Αἰσχύλῳ. Γίνεται μὲν καὶ παρ' Εὐριπίδῃ, παρὰ τῷ τραγικῷ ὅμως τούτῳ δὲν εἶναι πρόοδος, ἀλλὰ κατάπτωσις τῆς δραματικῆς τέχνης. Τρίτον τὸ δρᾶμα ἔχει Πρόλογον, ὡς τοῦτο γίνεται ἐν τοῖς ἀρχαιοτέροις δράμασι. Τέταρτον ὁ μῦθος εἶναι ἁπλοῦς, ὡς παρ' Αἰσχύλῳ, καὶ οὐχὶ ὡς ἐν ταῖς ἄλλαις τραγῳδίαις τοῦ Σοφοκλέους. Καὶ Πέμπτον ἡ ἠθοποιΐα δὲν περιέχει τὴν τέχνην, ἣν θαυμάζομεν ἐν τῇ Ἀντιγόνῃ, τῇ Ἠλέκτρᾳ καὶ τῷ Φιλοκτήτῃ.

Ἡ δ' ἀτέλεια προβαίνει ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε δὲν γινώσκομεν, τίς εἶναι ὁ ἥρως τοῦ δράματος, ἡ Δηϊάνειρα ἢ ὁ Ἡρακλῆς. Τοῦτο ἠνάγκασε τὸν Hartung νὰ εἴπῃ, ὅτι δὲν εἶναι ἀνάγκη κυρίου προσώπου ἐν τῇ τραγῳδίᾳ, διότι καὶ ὁ Ἀριστοφάνης δὲν μνημονεύει τοιούτου

καὶ διότι τὰ $^2/_3$ τῶν ἑλληνικῶν τραγῳδιῶν στεροῦνται κυρίου προσώπου. Καθ' ἡμᾶς τὰ ὑπὸ τοῦ διαπρεποῦς ἑρμηνευτοῦ εἰρημένα οὐδόλως εἶναι ὀρθά. Διότι ὁ Ἀριστοτέλης καὶ περὶ τετραλογίας δὲν ποιεῖται λόγον, ἀλλ' οὐδεὶς δύναται νὰ ἀμφισβητήσῃ ταύτην. Ἡμεῖς δὲν γινώσκομεν πολλὰς τραγῳδίας στερουμένας ἥρωος, ἂν δέ που ὑπάρχῃ, τοῦτο εἶναι ἀτέλεια τῆς τέχνης.

Ἀλλ' ἐνῷ λοιπὸν πάντες οἱ φιλόλογοι τιθέμενοι τὴν τραγῳδίαν εἰς τὸ τελευταῖον στάδιον τοῦ τραγικοῦ δὲν δύνανται νὰ ἐξηγήσωσι τὴν ἐν τῷ δράματι ὕπαρξιν τῶν ἀτελειῶν, ἡμεῖς ἀναβιβάζοντες εἰς τὸ πρῶτον ἐξηγοῦμεν ταύτας ἁπλούστατα λέγοντες, ὅτι ὁ τραγικὸς δὲν εἶχεν ἔτι μορφώσει τὴν τέχνην αὐτοῦ, οἵα καταφαίνεται ἐν τῇ Ἀντιγόνῃ, τῇ Ἠλέκτρᾳ, τῷ Οἰδίποδι τυράννῳ καὶ ἐν ἄλλοις δράμασιν. Ἀλλὰ πρὸς τὴν ἐμὴν θεωρίαν ἀντίκεινται οἱ πολυθρύλητοι δύο στίχοι τῆς τραγῳδίας·

Ὦ τλῆμον Ἑλλάς, πένθος οἷον εἰσορῶ
Ἕξουσαν, ἀνδρὸς τοῦδε γ' εἰ σφαλήσεται.
(Τραχιν. 1112)

Καθ' ἡμᾶς ὁ Σοφοκλῆς δὲν ποιεῖ ὑπαινιγμὸν εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Ξανθίππου, ἀλλ' εἰς τὸν Κίμωνα, καὶ ἄρα ἡ ποίησις τῆς τραγῳδίας πρέπει νὰ τεθῇ τῷ 449, ὅτε ὁ υἱὸς τοῦ Μιλτιάδου ἔθανε. Πρῶτον· διότι τὸν στρατηγὸν τὸν καθήραντα τὴν ἑλληνικὴν Ἀσίαν ἀπὸ τῶν βαρβάρων ἠδύνατο ἡ Ἑλλὰς νὰ πενθήσῃ καὶ οὐχὶ τὸν Περικλέα τὸν περιπλέξαντα τοὺς Ἕλληνας εἰς ἐμφυλίους σπαραγμούς. Δεύτερον· ὡς ὁ Ἡρακλῆς ἐκάθηρε τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τῶν θηρίων (Τραχιν. 1010), οὕτως ὁ Κίμων ἀπὸ τῶν βαρβάρων. Τρίτον· ὡς τῷ Ἡρακλεῖ εἶχε δοθῇ χρησμὸς περὶ τοῦ θανάτου (ἐν στίχ. 1165), οὕτω καὶ ὁ Κίμων εἶδε κατ' ὄναρ, ὅτι μέλλει νὰ ἀποθάνῃ, (Πλούταρχ. ἐν βίῳ Κίμων. 18). Τέταρτον· ὡς ἐν ἀρχῇ τῆς τραγῳδίας ἡ Δειάνειρα ἀγωνιᾷ διὰ τὴν μακρὰν τοῦ συζύγου ἀπουσίαν, οὕτω καὶ ὁ Εὔπολις εἶπε περὶ τοῦ Κίμωνος·

Κακὸς μὲν οὐκ ἦν, φιλοπότης δὲ κἀμελής.
κἀνίοτ' ἂν ἀπεκοιμᾶτ' ἂν ἐν Λακεδαίμονι
κἂν Ἐλπινίκην τήνδε καταλιπὼν μόνην
(Πλούταρχ. ἐν βίῳ Κίμων. 15)

Πέμπτον· ὁ Περικλῆς οὐδεμίαν ὁμοιότητα ἔχει πρὸς τὸν Ἡρακλέα, ἀλλ' ὁ Κίμων· διότι καὶ ὁ Ἡρακλῆς καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Μιλτιάδου ἔχουσι Πελοποννησιακὸν χαρακτῆρα, ὡς ὁ Πλούταρχος ἤδη παρετήρησεν (ἐν κεφ. 4) «Στησίμβροτος δ' ὁ Θάσιος περὶ τὸν αὐτὸν ὁμοῦ τι χρόνον τῷ Κίμωνι γεγονώς φησιν αὐτὸν οὔτε μουσικὴν οὔτε ἄλλο τι μάθημα τῶν ἐλευθερίων καὶ τοῖς Ἕλλησιν ἐπιχωριαζόντων ἐκδιδαχθῆναι, δεινότητός τε καὶ στωμυλίας Ἀττικῆς ὅλως ἀπηλλάχθαι καὶ τῷ τρόπῳ πολὺ τὸ γενναῖον καὶ ἀληθὲς ἐνυπάρχειν, καὶ μᾶλλον εἶναι Πελοποννήσιον τὸ σχῆμα τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνδρός,

φαῦλον, ἄκομψον, τὰ μέγιστ' ἀγαθόν,

κατὰ τὸν Εὐριπίδειον Ἡρακλέα».

Ἕκτον· ὁ Σοφοκλῆς σκοπεῖ, ὅπως διὰ τῆσδε τῆς τραγῳδίας ἐξυμνήσῃ τὸν εὐεργέτην αὐτοῦ Κίμωνα, διότι ἐκήρυξε τοῦτον νικητὴν ἐν τῷ ἀγῶνι πρὸς τὸν Αἰσχύλον. Καὶ ἕβδομον· ὁ τραγικός, εἰκονίζων τὴν Δηϊάνειραν χρηστήν, σκοπεῖ, ὅπως ὑπερασπίσῃ τὸ ἦθος τῆς διαβαλλομένης Ἐλπινίκης τῆς ἀδελφῆς τοῦ εὐεργέτου. Διότι καθ' ἡμᾶς ὑπὸ τὴν ἡρωίδα τοῦ δράματος λανθάνει ἡ ἀδελφὴ τοῦ Κίμωνος.

Καὶ οὐ μόνον αἱ Τραχίνιαι, ἀλλὰ καὶ ὁ Αἴας ἀνήκει τῇ πρώτῃ περιόδῳ τοῦ τραγικοῦ, διότι καθ' ἡμᾶς ἐποιήθη οὐχὶ κατὰ τὸ τέλος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ὡς νομίζουσι πάντες οἱ φιλόλογοι, ἀλλὰ κατὰ τῷ 468-458 π. Χ. Λέγομεν δὲ τοῦτο, διότι τῷ μὲν 468 π. Χ. τὸ πρῶτον ἠγωνίσατο ὁ Σοφοκλῆς, τῷ δὲ 458 ὁ Αἰσχύλος ἀπῆλθε τῶν Ἀθηνῶν, διὰ δὲ τῆς ἀποδημίας σβέννυται τὸ πνεῦμα τοῦ Μαραθωνομάχου τραγικοῦ καὶ ἀναλάμπει ἡ τοῦ Σοφοκλέους τέχνη, ἥτις δὲν ἀνευρίσκεται ἐν τῷ Αἴαντι. Ἐν τῇδε τῇ τραγῳδίᾳ δὲν ὑπάρχει Σοφόκλειον, ἀλλ' Αἰσχύλειον ἦθος. Οἱ φιλόλογοι καταβιβάσαντες τὴν ποίησιν τῆς τραγῳδίας εἰς τὸ τέλος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἐπλανήθησαν ἐκ τῶν ἐρίδων, αἵτινες ἐγείρονται μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Αἴαντος μεταξὺ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Σπαρτιατῶν. Ἀλλ' ὁ λόγος οὗτος οὐδεμίαν σημασίαν δύναται νὰ ἔχῃ διὰ τὸν ἁπλούστατον λόγον, ὅτι αἱ ἀπαίσιαι ἐκεῖναι ἔριδες ἀνεφάνησαν ἤδη ἐπὶ τῶν Μηδικῶν. Τοὐναντίον ἡμεῖς ἔχομεν πολλοὺς ἅμα καὶ ἰσχυροὺς λόγους, ὅπως ἀναβιβάσωμεν τὴν ποίησιν τῆς τραγῳδίας εἰς τὸ πρῶτον τοῦ τραγικοῦ στάδιον

Διότι ἐν τῇδε τῇ τραγῳδίᾳ τὸ ἦθος τοῦ Αἴαντος εἰκονίζεται μεγαλοπρεπές, ὡς εἶναι ὁ Αἰσχύλειος Προμηθεύς, ἀλλὰ πρὸς τὸν Σαλαμίνιον ἥρωα δὲν ὑπάρχει ἡ τεχνικωτάτη ἀντίθεσις, οἵαν εὑρίσκομεν ἐν τῇ Ἀντιγόνῃ, ἐν τῇ Ἠλέκτρᾳ καὶ ἐν τῷ Φιλοκτήτῃ. Δὲν δύναταί τις νὰ εἴπῃ, ὅτι ἡ Τέκμησσα ἀντιτίθεται πρὸς τὸν μαινόμενον ἥρωα· διότι οὗτος πρόκειται ὡς μέγας ὄγκος, πρὸ τοῦ ὁποίου τὸ ἀσθενὲς τῆς γυναικὸς ἦθος ἐξαφανίζεται. Ἀντίθεσίς τις τοῦ Τεύκρου πρὸς τοὺς Ἀτρείδας πάντως ὑπάρχει, ἀλλ' αὕτη κεῖται ἐν δευτερεύουσι προσώποις καὶ αὕτη δὲν εἶναι τεχνική, ἀλλ' ἔγκειται τῇ ἀντιθέτῳ φύσει τοῦ Δωρικοῦ φύλου πρὸς τὸ Ἰωνικόν. Ἂν ὁ Σοφοκλῆς ἐποίει τήνδε τὴν τραγῳδίαν μετὰ τὴν διαμόρφωσιν τῆς τέχνης αὐτοῦ, ἐνταῦθα ἤθελεν ἐπιθέσει τὴν μεγίστην ἀντίθεσιν· διότι ὁ μὲν Ὀδυσσεὺς ἦτο πανοῦργος καὶ φλύαρος, ὁ δ' Αἴας ἁπλοῦς καὶ κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἀρχαίων εἶχε τὴν γλῶσσαν ἀργὴν καὶ τὴν χεῖρα ἐργάτιν. Ὡσαύτως ἡ πλοκὴ τοῦ μύθου δὲν εἶναι τεχνικῶς ἐξειργασμένη, ὡς ἐν τῷ Οἰδίποδι καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις δράμασι τοῦ αὐτοῦ τραγικοῦ. Ποῦ εἶναι ἡ πλοκὴ ἐκείνη τοῦ μύθου, καθ' ἣν ἔκ τινος σπέρματος διὰ φυσικῆς ἀναπτύξεως παράγεται ὁ ὅλος μῦθος ὥς τι ὀργανικὸν ὅλον, ἐν ᾧ ἑκάστη πρᾶξις ἀναγκαίως διαδέχεται τὴν ἑτέραν;

Ἀλλ' ἐνῷ ἡ τέχνη εἶναι ἀτελής, ὁ ποιητικὸς χρωματισμὸς εἶναι πλουσιώτατος, ὅπερ ὑποδεικνύει τὴν νεαρὰν τοῦ τραγικοῦ ἡλικίαν. Τότε ἐν τῷ θεάτρῳ ἦρχε τὸ ὑψιφερὲς τοῦ Αἰσχύλου πνεῦμα, ὅπερ ὤθει τὰς διανοίας κατὰ τὴν ὁρμὴν αὐτοῦ, ὡς ὁ βορρᾶς συρίττων συνελαύνει τὰ ἠχηρὰ καὶ παφλάζοντα τοῦ πόντου κύματα. Τότε καὶ ὁ Σοφοκλῆς εἶχε τὸ νεαρὸν αὐτοῦ ἦθος εὔκαμπτον καὶ ὑγρὸν ὡς τὸ ὕδωρ, ὅπερ ὁτὲ μὲν ἐν τῷ πόντῳ συμπαίζει μετὰ τῶν δελφίνων, ὁτὲ δ' αἰωρεῖται ὡς πολύχρους καὶ χρυσαυγὴς νεφέλη, ἥτις μεστὴ ἠλεκτρισμοῦ καὶ κεραυνῶν διαπορεύεται τὰς ὑπερτέρας τοῦ ποιητικοῦ οὐρανοῦ στιβάδας, ὁτὲ δ' ὡς ῥαγδαία χάλαζα βάλλει τὰς κεφαλὰς καὶ ταράσσει τὰς διανοίας, ὁτὲ δ' ὡς λευκὴ χιὼν στέφει τὴν κορυφὴν τοῦ Παρνασοῦ καὶ θεᾶται τοὺς ἑλιγμοὺς δολιχοδρόμων ἀετῶν, ὁτὲ δ [illegible]ς κελαρύζων ῥύαξ ἁμιλλᾶται πρὸς τὰς ἀηδόνας καὶ ἄλλοτε εἰσδ [illegible]ας εἰς πολύχροα ἄνθη ὡς ὀπὸς διασκεδάννυσι τὴν ζωὴν εἰς τοὺς τ [illegible]ητας τῶν ποιητικῶν λειμώνων. Λοιπὸν ὁ Αἴας δὲν ἀνήκει εἰς τὴν γ [illegible]ντικήν, ἀλλ' εἰς τὴν νεανικὴν τοῦ Σοφοκλέους ἡλικίαν,

Ὅτι δ' ἡ θεωρία μου εἶναι ἀκριβής, τεκμηριοῦται περιφανῶς ἐκ τούτου, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι τὸν Αἴαντα ὡς πρῶτον δρᾶμα ἐν τοῖς χειρογράφοις παρέδωκαν ἡμῖν. Ἀποροῦμεν δ', ὅτι ἄλλοι φιλόλογοι, οἵτινες ἀνεῦρον ἀρχαιοπρεπῆ τεκμήρια ἐν τῷ δράματι, δὲν κατέληξαν εἰς τὸ ἐμὸν συμπέρασμα. Ἐκ πάντων δὲ τῶν εἰρημένων ἐξάγομεν τὸ συμπέρασμα, ὅτι ὁ Σοφοκλῆς ἐν τῷ δραματικῷ αὐτοῦ σταδίῳ ἠκολούθει τῷ διδασκάλῳ Αἰσχύλῳ, ὡς δὴ τὸ αὐτὸ ἔπραττεν ὁ Ἀριστοτέλης τὸ κατ' ἀρχὰς γράφων διαλόγους, ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ Πλάτων.

Ἡ τρίτη ἡμῶν ἀνακοίνωσις ἐσκόπει νὰ δείξῃ, ὅτι ὁ Αἴας δὲν λήγει ἐν τῷ θανάτῳ τοῦ ἥρωος τοῦ δράματος, ὡς μέγιστοι φιλόλογοι τοῦ ἄρτι λήξαντος αἰῶνος ἐνόμισαν, ἤτοι ὁ Lobeck, ὁ ἐμὸς διδάσκαλος Βρίκχιος, ὁ Hermann καὶ ὁ Bergk. Τὴν γνώμην ταύτην δὲν δέχονται ἄλλοι ἧττον διαπρεπεῖς φιλόλογοι. Καὶ ἡμεῖς ὅμως προσεθέμεθα δύο παρατηρήσεις. Μετὰ τὴν ἀποκοπὴν τοῦ μέρους, ἐνῷ ἐρίζουσιν οἱ Ἀτρεῖδαι πρὸς τὸν Τεῦκρον, τὸ ὑπολειπόμενον δὲν μένει δρᾶμα, ἀλλ' ἀπόσπασμα δράματος, διότι τοῦτο ἄρχεται ἐκ δυστυχίας, δηλ. ἐκ τῆς μανίας τοῦ Αἴαντος, καὶ καταλήγει πάλιν εἰς δυστυχίαν, δηλ. εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ. Γίνεται δὲ δρᾶμα, ἂν προστεθῇ τὸ τελευταῖον μέρος, ἐνῷ ὁ Ὀδυσσεὺς ὁμολογεῖ (ἐν στίχ. 1330), ὅτι ὁ Αἴας μετὰ τὸν Ἀχιλλέα εἶναι ὁ ἄριστος τῶν Ἀχαιῶν, δηλ. ὅτι εἶναι ἄξιος τῆς ἡφαιστοτεύκτου πανοπλίας τοῦ υἱοῦ τῆς Θέτιδος, δι' ἣν ἐμάνη ὁ Σαλαμίνιος ἥρως. Διὰ τῆς ὁμολογίας ταύτης ἀποκαθισταμένης τῆς τιμῆς τοῦ Αἴαντος ἡ τραγῳδία γίνεται πλήρης κατὰ τὸν κανόνα, ὃν ἔθηκεν ὁ Ἀριστοτέλης λαβὼν τοῦτον ἐξ αὐτοῦ τοῦ Σοφοκλέους. Ἔθανε μὲν ὁ ἥρως, ἀλλ' ὁ θάνατος δὲν εἶναι σπουδαῖον ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἰδεώδει τραγῳδίᾳ, διότι ἡ τιμὴ εἶναι τὸ ἄφθαρτον τοῦ ἀνθρώπου μέρος. Καὶ ἡ Ἀντιγόνη θνήσκει, ἀλλ' ἡ ἀρχὴ αὐτῆς θριαμβεύει. Τὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Αἴαντος ὁ Bergk λέγει ψυχρὰ καὶ ἀγοραῖα. Καθ' ἡμᾶς ὅμως ζωηρὰ συζήτησις δὲν δύναται νὰ ὀνομασθῇ ψυχρά. Οἱ λόγοι εἶναι μὲν ἀγοραῖοι, ἀλλὰ τὰ λεγόμενα ἀνήκουσιν εἰς τὴν πρακτικὴν πολιτικήν, ἧς τὰ ζητήματα λαὸς δημοκρατικὸς οὕτω λύει. Δυνάμεθα δὲ νὰ προσθέσωμεν, ὅτι θεωρητικοὶ ἄνδρες, οἷος καὶ ὁ Σοφοκλῆς, ἐφ' ὅσον ὀχοῦνται ἐπὶ τοῦ ἅρματος τῆς θεωρίας, φαίνονται ὑψηλοὶ τὴν διάνοιαν, ὅταν ὅμως κατέλθωσιν ἐπὶ τοῦ χθαμα-

λοῦ τῆς πράξεως ἐδάφους, οἷον τὸ τῆς ἀγωνιστικῆς πολιτικῆς, πάσχουσιν ὅ,τι καὶ ὁ ἡμέτερος τραγικός.

Τετάρτην ἀνακοίνωσιν ἐν Σορβώννῃ ἐποίησα, ὅτι ἡ ἔρις τοῦ Αἴαντος πρὸς τὸν Ὀδυσσέα καὶ τοὺς Ἀτρείδας ὑπαινίσσεται τὴν φιλονεικίαν τῶν Ἀθηναίων πρὸς τοὺς Πελοποννησίους περὶ τῆς ἡγεμονίας τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Λιβάνιος παραβάλλων τὸν Αἴαντα πρὸς τὴν Μιλήτου ἅλωσιν τοῦ Φρυνίχου ὑποδεικνύει, ὅτι ἐν τῇδε τῇ τραγῳδίᾳ περὶ μεγάλου τῆς πόλεως ζητήματος πρόκειται. Καὶ οἱ νεώτεροι ὁμολογοῦσιν, ὅτι ἡ αἴσθησις ἡ παραχθεῖσα ἐκ τῆς διδασκαλίας τοῦ δράματος ἦτο μεγίστη, ἀλλὰ τὴν αἰτίαν εὑρίσκουσιν ἐν τούτῳ, ὅτι ὁ Αἴας ἦτο Ἀττικὸς ἥρως. Ἡμεῖς ὅμως ἔχομεν τὴν γνώμην, ὅτι τοῦτο συνέβη, διότι ἐν τῇδε τῇ τραγῳδίᾳ γίνεται ὑπαινιγμὸς εἰς τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἑλλήνων, ἥτις ἦτο φλέγον ζήτημα ἐν τοῖς χρόνοις, ἐν οἷς ἐθέσαμεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν τὴν ποίησιν τῆς τραγῳδίας. Καὶ ἄλλοι φιλόλογοι ἀνευρίσκουσιν ἐν τῇ τραγῳδίᾳ ὑπαινιγμούς, ἀλλὰ νομίζουσιν, ὅτι ὁ ποιητὴς ὑπαινίσσεται τὸν Κλέωνα ἢ τὰς ἀντιζηλίας τοῦ Κίμωνος πρὸς τὸν Περικλέα, ὅπερ ἥκιστα πιθανὸν φαίνεται. Κατὰ τὸν μῦθον ἡ πανοπλία τοῦ Ἀχιλλέως ἔμελλε νὰ δοθῇ ὡς ἀριστεῖον τῷ σώσαντι τὸ σῶμα τούτου τοῦ ἥρωος ἢ τῷ μείζονας βλάβας τοῖς πολεμίοις ἐπενεγκόντι.

Ἐν τῇδε λοιπὸν τῇ τραγῳδίᾳ σωθὲν σῶμα οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἡ σωθεῖσα Ἑλλὰς κατὰ τὰ Μηδικά, ἀριστεῖον δ' εἶναι ἡ ἡγεμονία τῶν Ἑλλήνων. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἀριστεῖον ἔλαβεν ὁ Ὀδυσσεύς, ἐμάνη ὁ Αἴας. Ἐν τέλει ὅμως ὁ Λαερτιάδης ὁμολογεῖ (ἐν στίχ. 1339), ὅτι τοῦ ἀριστείου ἦτο ἄξιος ὁ Σαλαμίνιος ἥρως, διότι οὗτος ἦτο ὑπέρτερος πάντων τῶν Ἀχαιῶν μετὰ τὸν Ἀχιλλέα. Προδήλως ὁ μὲν Αἴας ἐκπροσωπεῖ τοὺς Ἀθηναίους, ὁ δ' Ὀδυσσεὺς τοὺς Πελοποννησίους καὶ διότι αὐτὸς ὁ ποιητὴς ὀνομάζει αὐτὸν Σισυφίδην, δηλ. Κορίνθιον (ἐν στίχ. 990) καὶ διότι οὗτος ἔχει ἦθος Πελοποννησιακὸν καὶ εἶναι συνδεδεμένος τοῖς Πελοποννησίοις Ἀτρείδαις. Λοιπὸν ὁ ἀντιπρόσωπος τῶν Πελοποννησίων ἔλαβε τὸ ἀριστεῖον, ὡς οἱ Πελοποννήσιοι αὐτοὶ τὴν ἡγεμονίαν ἐν Σαλαμῖνι καί, ὡς ὁ Αἴας, ἤτοι ὁ ἀντιπρόσωπος τῶν Ἀθηναίων, εἶχε δικαίας ἀξιώσεις ἐπὶ τοῦ ἀριστείου, οὕτως αὐτοὶ οὗτοι ἠξίουν νὰ ἦναι ἡγεμόνες τῶν Ἑλλήνων, διότι αὐτοὶ ἔσωσαν τὴν Ἑλλάδα ἐν Σαλαμῖνι, ὡς δὴ ὁ Αἴας τὸ σῶμα τοῦ

Ἀχιλλέως ἐν τῷ Τρωϊκῷ πεδίῳ. Καὶ πάλιν ὡς ἡ Σπάρτη δὲν ἐξωργίσθη διὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῆς ἡγεμονίας, ἀλλὰ κατὰ τὸν Πλούταρχον καὶ ἔδειξε φρόνημα θαυμαστόν, οὕτως ὁ ἀντιπρόσωπος τῶν Πελοποννησίων μετὰ γενναίου φρονήματος ἀναγνωρίζει, ὅτι τὸ ἀριστεῖον ἀνήκει τῷ Αἴαντι.

Ἂν δεχθῶμεν τὸν πολιτικὸν τοῦτον ὑπαινιγμόν, ἐπιχέονται πολλαὶ δεσμίδες ἠλεκτρικοῦ φωτὸς ἐπὶ τοῦδε τοῦ δράματος καὶ πολλὰ δυσεξήγητα αὐτοῦ δυνάμεθα νὰ ἑρμηνεύσωμεν, ἐξ ὧν μνημονεύομεν μόνον τριῶν. Πρῶτον· ἐν τῇδε τῇ τραγῳδίᾳ ἐξαίρονται οἱ Σαλαμίνιοι ναῦται (ἐν στ. 20), ἐν ᾧ ὁ Ὅμηρος οὔτε ὀνομάζει οὔτε ἐξαίρει ναύτας, διότι κατὰ τὸν Θουκυδίδην (Α΄, 10) πάντες οἱ ἐπὶ Τροίαν στρατευσάμενοι ἦσαν αὐτερέται καὶ μάχιμοι. Οἱ Σαλαμίνιοι ναῦται παροτρύνουσι τὸν Αἴαντα, ὅπως καταλίπῃ τὴν ἀδράνειαν (ἐν στίχ. 194), ὡς οἱ Χῖοι, οἱ Σάμιοι καὶ οἱ Λέσβιοι παρώτρυνον τὸν Κίμωνα, ὅπως λάβῃ τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ἑλλάδος. Δεύτερον· οἱ Σαλαμίνιοι ναῦται ἀγανακτοῦσιν, ὅτι ἡ μὲν πατρὶς αὐτῶν περικλυζομένη ὑπὸ τῆς θαλάσσης εὐδαιμονεῖ, αὐτοὶ δὲ κατατρύχονται ἐν τοῖς λειμῶσι τῆς Ἴδης (ἐν στίχ. 596). Ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ νῆες τῶν Ἀχαιῶν καθ' Ὅμηρον ἔκειντο παρὰ τῇ θαλάσσῃ, ἡ ἀδημονία μένει ἀνεξήγητος καὶ ἐξηγεῖται μόνον, διότι οἱ νησιῶται βαρέως ἔφερον τὴν ἡγεμονίαν τῆς χερσαίας Σπάρτης. Καὶ τρίτον· κατὰ τὸν Τεῦκρον (ἐν στίχ. 1100) ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Αἴας ἐξέπλευσεν εἰς Τροίαν ἀνεξάρτητος τῆς ἡγεμονίας τοῦ Ἀγαμέμνονος, ὅπερ δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὴν παράδοσιν τοῦ Ὁμήρου, ἀλλ' ἐξηγεῖται ἐκ τούτου, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἀνεγνώρισαν τὴν ἡγεμονίαν τῶν Σπαρτιατῶν. Ἐπὶ πᾶσι τούτοις τί ἄλλο σημαίνουσιν αἱ ἐν τέλει φιλονεικίαι τῶν Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων;

Ἐν τῇ πέμπτῃ ἀνακοινώσει τοῖς ἀλλοδαποῖς ἑρμηνευταῖς καὶ διορθωταῖς Ἑλλήνων συγγραφέων συνέστησα τὴν μελέτην τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ τῆς ἐποπτείας, ἥτις ἐν πολλοῖς διέμεινεν ἡ αὐτὴ παρ' ἡμῖν τοῖς νεωτέροις Ἕλλησι. Διότι παρετήρησα, ὅτι οὐχὶ σπανίως οἱ Ἕλληνες συγγραφεῖς παρερμηνεύονται καὶ μάτην διορθοῦνται καὶ διαφθείρονται, ὡς ἄπειρα παραδείγματα τῶν ἐκδόσεών μου μαρτυροῦσι καὶ ἕκαστος δύναται ἰδίοις ὄμμασι νὰ ἴδῃ. Διότι ἡ βραχύτης τοῦ χρόνου δὲν ἐπιτρέπει, ἵνα διὰ πολλῶν παρα-

δειγμάτων κυρώσω τὴν ἐμὴν γνώμην. Φέρω ὅμως δύο χωρία ὡς παραδείγματα·

Ἔστιν δ' οἷον ἐγὼ γᾶς Ἀσίας οὐκ ἐπακούω
οὐδ' ἐν τᾷ μεγάλᾳ Δωρίδι νάσῳ Πέλοπος πώποτε βλαστόν
φύτευμ' ἀχείρωτον αὐτόποιον,
ἐγχέων φόβημα δαΐων,
ὃ τᾷδε θάλλει μέγιστα χώρᾳ
γλαυκᾶς παιδοτρόφου φύλλον ἐλαίας·
(Σοφοκλ. ἐν Οἰδ. ἐπὶ Κολ. 695).

Κατὰ τοὺς ἀλλοδαποὺς ἑρμηνευτὰς διὰ τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Πελοποννήσου ὁ ποιητὴς δηλοῖ τὴν ἀνατολὴν καὶ τὴν δύσιν, δηλ. τὰς ἀνατολικὰς καὶ τὰς δυτικὰς χώρας. Ἀλλ' ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες προχείρως δυνάμεθα νὰ κατίδωμεν, ὅτι ἡ ἑρμηνεία δὲν εἶναι ὀρθή· διότι ὁ ποιητὴς ὀνομάζει δύο ὁμολογουμένως εὐφόρους χώρας, ἐν αἷς θάλλει ἡ ἐλαία, ὅπως δείξῃ, ὅτι καὶ ἐν αὐταῖς τὸ δένδρον τοῦτο δὲν εἶναι αὐτοφυές, ὡς ἐν τῇ Ἀττικῇ, ἣν ὁ ποιητὴς ὑμνεῖ. Καὶ ἡμεῖς οἱ νεώτεροι Ἕλληνες ἐν ὁμοίᾳ περιστάσει ἔχομεν παραπλησίαν φράσιν· τοιοῦτο πορτοκάλι δὲν εὑρίσκεις οὐδ' εἰς τὰς Καλάμας ἢ εἰς τὴν Κρήτην. Ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ γίνεται καὶ δεύτερον ἁμάρτημα. Κατά τινας ἑρμηνευτὰς ἡ ἐλαία λέγεται παιδοτρόφος ἕνεκα τῆς χρήσεως τοῦ ἐλαίου ἐν τῇ παλαίστρᾳ, ὅπερ εἶναι ἥκιστα πιθανόν. Ἔπρεπε τοὐλάχιστον νὰ ἦναι κουροτρόφος. Ἄλλως ἄλλο εἶναι τὸ ἀλείφειν καὶ ἄλλο τὸ τρέφειν. Ἔτι ἀπιθανώτερον λέγει ὁ Bellermann, ὅτι ἡ ἐλαία λέγεται παιδοτρόφος, διότι πάντοτε νέους βλαστοὺς φύει. Φαίνεται ἡμῖν παράδοξον, ὅτι οἱ ἑρμηνευταὶ δὲν ἀκολουθοῦσι τῇ εὐθείᾳ, δηλ. ἡ ἐλαία παράγει καρπούς, ἐξ ὧν τρέφονται οἱ παῖδες. Ἴσως οἱ ἑρμηνευταὶ δὲν ἀπεῖδον εἰς τοῦτο, διότι ἐν Γερμανίᾳ ἡ ἐκ τῆς ἐλαίας τροφὴ εἶναι σχεδὸν ἄγνωστος.

Τὸ δεύτερον παράδειγμα λαμβάνω ἐκ τοῦ Αἴαντος τοῦ Σοφοκλέους, ἔνθα ὁ χορὸς μαθὼν παρὰ τῆς Τεκμήσσης, ὅτι ὁ στρατηγὸς αὐτοῦ ἔκτεινε τὰ κτήνη τῶν Ἀχαιῶν, λέγει·

Ὥρα τιν' ἤδη τοι
κρᾶτα καλύμμασι κρυψάμενον

ποδοῖν κλοπὰν ἀρέσθαι,
ἢ θοὸν εἰρεσίας ζυγὸν ἑζόμενον
ποντοπόρῳ ναῒ μεθεῖναι.

('Εν στίχῳ 245).

Ἐνταῦθα ὑπὸ πολλῶν σοφῶν ἀνδρῶν δίδονται ἑρμηνεῖαι, αἵτινες ἀποτυγχάνουσιν. Ὁ Schneidewin παρετήρησεν, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐν μεγάλῃ λύπῃ ὄντες ἐκάλυπτον τὴν κεφαλήν, ὡς ὁ Σωκράτης ἐν Φαίδωνι (κεφ. 118). Τοῦτο προδήλως δὲν εἶναι ἀκριβές, διότι ὁ Σωκράτης, νομίζων, ὅτι ἡ ἕνωσις τῆς ψυχῆς μετὰ τοῦ σώματος εἶναι νόσος ἐκείνης, κατὰ τὸν θάνατον δὲν ἐλυπεῖτο, ὡς ὑπέλαβεν ὁ ἑρμηνευτής, ἀλλὰ λίαν ἔχαιρε.

Κατὰ δὲ τὸν Wecklein οἱ Σαλαμίνιοι ναῦται, ἐξ ὧν συνίσταται ὁ χορός, ἔμελλον νὰ καλύψωσι τὴν κεφαλήν, ὅπως μὴ παρατηρηθῶσιν. Ἡ ἑρμηνεία ὅμως αὕτη δὲν εἶναι πιθανή, διότι μόνον εἷς στρατιώτης καλυφθεὶς ἠδύνατο νὰ μείνῃ ἀπαρατήρητος οὐχὶ δὲ καὶ ὁλόκληρος στρατός. Καθ' ἡμᾶς δὲν δηλοῖ πραγματικὴν κάλυψιν, ἀλλὰ μόνον ἀπόγνωσιν, καθ' ἣν πορεύεταί τις ἄνευ ὡρισμένου σχεδίου, ἢ δύναται νὰ σημαίνῃ, ὅτι οἱ Σαλαμίνιοι μέλλουσι νὰ καλύψωσι τὸ πρόσωπον ἐξ αἰδοῦς.

Προβαίνω ἤδη εἰς τὸ ἕκτον ζήτημα, ὅπερ εἶναι τὸ τελευταῖον. Πειράματα εἶναι δυνατὸν νὰ γίνωνται καὶ ἐν τοῖς γράμμασιν, ὡς γίνονται καὶ ἐν ταῖς φυσικαῖς ἐπιστήμαις. Πρῶτος ὁ ἰατρὸς Ἱπποκράτης παρετήρησεν, ὅτι τὸ κλίμα ἐπιδρᾷ ἐπὶ τοῦ ἤθους τῶν λαῶν. Μετὰ τοῦτον δ' ὁ Ἀριστοτέλης (Πολιτ. VII, 6) ἐφιλοσόφησε περὶ τῶν λαῶν τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Εὐρώπης, καὶ τὸ μέγιστον μέρος τοῦ κλέους τοῦ Πολυβίου στηρίζεται ἐπὶ τούτου, ὅτι τοὺς χαρακτῆρας καὶ τὴν διανοητικὴν ποιότητα τῶν λαῶν παρῆγεν ἐκ τοῦ κλίματος. Παρετήρει ὅμως, ὅτι ἡ τέχνη δύναται νὰ ἀντιστῇ πρὸς τὴν φύσιν (Πολύβ. ἱστορ, IV, 21). Περὶ δὲ τῶν Ἀθηνῶν ὁ ἀπὸ σκηνῆς φιλόσοφος Εὐριπίδης, θέλων νὰ δείξῃ, ὅτι ὁ δημιουργὸς τῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεως τῶν Ἀθηναίων εἶναι ἡ εὐκρασία τῶν ὡρῶν τοῦ ἐνιαυτοῦ, διεμυθολόγησεν, ὅτι ἐν τῇ Ἀττικῇ ἡ ξανθὴ Ἁρμονία ἔτεκε τὰς ἐννέα Μούσας. Ἐνταῦθα κατὰ τὸν τραγικὸν ἀὴρ δὲν εἶναι παχύς, ἀλλὰ λεπτὸς ὡς ὁ αἰθὴρ (ἐν Μηδ. 804)

Ὡσαύτως ὁ Κικέρων (De fato) λέγει· «Athenis tenue cœlum ex quo acutiores etiam putantur Attici». Κατὰ ταῦτα ἡμεῖς λέγομεν, ὅτι τὰ γραμματολογικὰ προϊόντα τῶν λαῶν ὁμοιάζουσι πρὸς τὰ φυσικά. Ὡς οἱ μὲν βόρειοι λαοὶ παράγουσι φυσικὰ προϊόντα μὴ ἔχοντα πολὺ ἄρωμα, τῶν δ' ἄγαν θερμῶν κλιμάτων τὰ προϊόντα ἔχουσι βαρεῖαν καὶ πνιγηρὰν τὴν ὀσμήν, οὕτως οὐχὶ πολὺ διάφορα εἶναι τὰ γράμματα ἐν τῇ φυσικῇ αὐτῶν μορφῇ. Λέγομεν τοῦτο, διότι πολλῶν βορείων λαῶν τὰ γράμματα ἠλλοιώθησαν κατὰ τὸν ἑλληνικὸν τρόπον. Τῆς δ' Ἑλλάδος καὶ τὰ φυσικὰ καὶ τὰ γραμματολογικὰ προϊόντα ἔχουσι τὸ μέσον. Τοῦτο δύναμαι νὰ κυρώσω δι' ἑνὸς παραδείγματος παραβάλλων τὸν Ὅμηρον πρὸς τὸν Νόννον. Ἐκεῖνος, ζήσας ἐν τῇ εὐκράτῳ Ἰωνίᾳ ἐποίησεν ἔπη, ἐν οἷς εἶναι συγκεκραμένον τὸ θερμὸν μετὰ τοῦ ψυχροῦ· θερμαίνεται μὲν ὁ ἀναγνώστης ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῶν μαχῶν τῶν Ἀχαιῶν πρὸς τοὺς Τρῶας, ἀλλὰ διὰ τῶν ἐπεισοδίων, ὡς διὰ ποντιάδων αὐρῶν, δροσίζεται. Τοὐναντίον ὁ Νόννος ζήσας ἐν Πανοπόλει τῆς Αἰγύπτου ἐποίησε τὰ Διονυσιακά, ἐν οἷς ὁ ἀναγνώστης οὔτε δι' ἐπεισοδίων, οὔτε δι' ἠπίων παύσεων δροσίζεται. Ἡ φαντασία τοῦ Αἰγυπτίου ποιητοῦ εἶναι ἀείποτε θερμή, ἡ δὲ θερμότης αὐτοῦ παράγει ἐξημβλωμένους καρπούς. Πρὸς κύρωσιν τοιούτων γραμματολογικῶν φαινομένων δύνανται νὰ γείνωσι καὶ πειράματα. Εἶναι δ' ἄξιον σημειώσεως, ὅτι τοιοῦτόν τι ἐποίησεν ὁ ἀμαθὴς μέν, εὐφυὴς δὲ δήμαρχος τῶν Κροκεῶν τῆς Λακεδαίμονος. Οὗτος ἔλεγέ μοι πρὸ μακροῦ χρόνου, ὅτι εἶχε δύο ἀγρούς, ἐξ ὧν ὁ μὲν ἔκειτο ἐν ἀγρίᾳ φύσει, ὁ δ' ἐν ἡμέρῳ. Ὅτε δ' οὗτος διῃτᾶτο ἐν τῷ πρώτῳ κτήματι, ἐβουλεύετο, ἵνα διαπράττῃ βιαίας καὶ ἀδίκους πράξεις, ὅτε δὲ ἐν τῇ ἡμέρῳ φύσει, ἐσχεδίαζε νὰ ἐκτελῇ εἰρηνικὰ ἔργα. Φοβηθεὶς ὅμως, μὴ αἱ σκέψεις αὗται εἶναι προσωπικαί, ἐκάλεσεν εἰς συμπόσιον πολλοὺς τῶν φίλων ἐν ἑκατέρῳ κτήματι, παρακαλέσας αὐτούς, ἵνα γράψωσι τὰς σκέψεις αὐτῶν καὶ σφραγίσωσι τὸ χειρόγραφον. Εἶτα τῶν χειρογράφων ἀποσφραγισθέντων, ἐδείχθη, ὅτι παρὰ πᾶσιν αἱ αὐταὶ σκέψεις ἐπῆλθον καὶ ὅτι ἡ διαφορὰ ἔκειτο μόνον ἐν ταῖς λέξεσιν.

Δύνανται λοιπὸν νὰ γείνωσι πειράματα καὶ ἐν τοῖς γράμμασι καὶ ὰ προκύψῃ ὠφέλεια, ἂν ποιηταὶ καὶ ἄλλοι συγγραφεῖς θηρεύοντες ὸ κάλλος τοῦ λόγου ἔρχωνται εἰς Ἀθήνας καὶ ἐνταῦθα συγγράφω-

σύνθεσιν καὶ συναγωγὴν τῶν χύδην καὶ εἰκῇ ἐν τῷ πρώτῳ καὶ δευτέρῳ βιβλίῳ αὐτῷ εἰρημενων, ὅνπερ πολλαχοῦ ἀλλαχοῦ καταλαβόντες ἐν ταῖς προτέραις ἡμῶν πραγματείαις δηλῶσαι τοῖς ἐντευξομένοις ἐπειράθημεν.

Ὅσον δ' ἀνεπιτήδειός τε καὶ ἄτεχνος ὁ τῆς ὅλων μερῶν συνθέσεως τρόπος, ἐάν τις πρὸς τὸν ἐν τῇ Πολιτείᾳ ἐξετάσῃ, οἷος ὁ ἐν ἀρχῇ τοῦ δευτέρου βιβλίου, ἔνθα τῷ περὶ ὠφελείας ἢ βλάβης τῆς δικαιοσύνης λόγῳ ὁ περὶ τῆς δικαιοσύνης αὐτῆς ὡς ἀγαθοῦ συνάπτεται, ἄνευ τῶν ἀπ' αὐτῆς τοῖς ἀνθρώποις γιγνομένων καὶ ἀποβαινόντων, ζημίας τε καὶ κέρδους. Ταῦτα δ' ἐκεῖ διαπεραίνεται οὐκ ἀτέχνως, ὥσπερ ἐνταῦθα, αὐτοῦ εἰσηγουμένου τοῦ Σωκράτους, ἀλλὰ χαριέστατα Γλαύκωνος προσαναγκάζοντος.

Ὡς δ' ἀηδής τε καὶ ἄχαρις εἶναι δοκεῖ ἡ ἐνθάδε εἰς ἄλλα τοῦ λόγου μετάβασις παρὰ τὴν ἐν ἀρχῇ τοῦ πέμπτου βιβλίου τῆς Πολιτείας κρινομένη, τὴν ἀπὸ τοῦ περὶ ἀγαθῆς πόλεως καὶ πολιτείας λόγου εἰς τὸν περὶ γυναικῶν τε καὶ παίδων κοινωνίας, ἐν ᾗ Ἀδείμαντος μετὰ Πολεμάρχου οἷον ἀπορραθυμοῦντα Σωκράτη καὶ ὅλον εἶδος λόγου ἐκκλέπτειν βουλόμενον ἐπιχειρῆσαι αὐτῷ ἐπαναγκάζουσιν.

682 E.

(ΑΘ. -- ἥκει γὰρ (ὁ λόγος) ἐπὶ τὴν εἰς Λακεδαίμονα κατοίκισιν αὐτήν, ἣν ὑμεῖς ὀρθῶς ἔφατε κατῳκίσθαι καὶ Κρήτην ὡς ἀδελφοῖς νόμοις.

Ἥ τε διάνοια τοῦ λόγου καὶ τῆς συντάξεως τὸ σκολιὸν ἀποβάλλειν κελεύουσι τὴν ῥῆσιν καὶ Κρήτην ὡς ἀδελφοῖς νόμοις. Ὁ γὰρ δὴ λόγος εἰς τὴν Λακεδαίμονος μόνον οἴκισιν ἥκει περὶ τῆς Ἡρακλειδῶν καθόδου ὤν, ὅπερ μάλιστ' ἐναργῶς ἄν τις ἴδοι, ἐὰν τά τε αὐτόθι που νῦν δὲ τετάρτη τις ἡμῖν αὕτη πόλις σὺν τοῖς ἑξῆς ἀκούσῃ (683 A) καὶ τὸ μικρὸν προϊόντι γενώμεθα ταῖς διανοίαις ἐν τῷ τότε χρόνῳ σὺν τοῖς ἑξῆς (683 C), ἐν οἷς οὐδέν ἐστι περὶ Κρήτης λεγόμενον. Ἔτι δὲ παρέλκει μὲν τὴν σύνταξιν τὸ Κρήτην, βίᾳ δ' ὑπονοητέον μετὰ τὸ ἀδελφοῖς νόμοις τὸ κατῳκισμένην. Οὐδὲν δ' ἧττον σκολιὰ δοκεῖ εἶναι καὶ ἡ κατ' Ἄστον σύνταξις τῶν ὀνομάτων, ᾗ γε δὴ τὸ καὶ Κρήτην ἀπὸ τοῦ ἀδελφοῖς ἂν κρέμαιτο. Ἐκ

ΤΕΚΜΗΡΙΑ ΤΟΥ ΝΟΘΟΥ ΤΩΝ ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΝΟΜΩΝ

ΕΚ ΤΟΥ Γ' ΒΙΒΛΙΟΥ

(ΚΑΙ ΕΠΑΝΟΡΘΩΤΙΚΑ ΕΙΣ ΑΥΤΟ)

Περὶ τοῦ τῶν Πλατωνείων Νόμων νόθου τετάρτη ἡμῖν ἥδε ἐστὶ πραγματεία, πρώτης μὲν καὶ δευτέρας περὶ τὸ Α' καὶ Β' οὔσης βιβλίον, σημεῖα καὶ πίστεις τοῦ νόθου ἐξ αὐτῶν πορίζομένοις καὶ συλλέγουσι, τρίτης δὲ πρὸς Ἄππελτόν τε καὶ Ῥιττῆρον τὰς τῶν λόγων ἡμῶν τούτων κρίσεις καὶ ἐλέγχους αὐτῶν βασανιζούσης καὶ ἀντελεγχούσης. Ἐκδέδονται δέ μοι αὗται καὶ εἰσιν, αἱ μὲν τῶν προτέρων τῆς «Ἀθηνᾶς» που τόμων (1), μία δὲ ἐν ἰδίῳ βιβλίῳ (2). Διώξαντες δ' ἐν ἐκείναις τὸν τοῦ λόγου σκοπὸν μάλιστα μὲν τὴν λέξιν σκοπούμενοι καὶ ἐξετάζοντες, ἔπειτα δὲ καὶ τὰ λεγόμενα, εἴτ' οὖν Πλατώνεια εἴτε ἀλλότρια τυγχάνει ὄντα, ἐν τῇ νῦν τῇδε ζητήσει ὁ λόγος ἡμῖν ἔσται περί τε αὐτῶν τούτων, ὡς ἐν τῷ Γ' ἔχει βιβλίῳ, καὶ ἔτι περὶ τῆς ῥητορικῆς τῆς λέξεως ἰδέας μόρια ὅλα λόγου πρὸς ἄλλα ὁμολογουμένως Πλατωνείων διαλόγων παραβάλλουσι καὶ τὴν διαφορὰν ἐπιδεικνῦσι, ἐξ ἧς ἄν τις μάλιστα πιστεύσειεν ἕτερον εἶναι τὸν τοὺς Νόμους συγγράψαντα καὶ ἐν ἑτέροις χρόνοις αὐτοὺς συντεθεικέναι.

Καὶ ταῦτα μὲν προὔργου ἡμῖν ἐν τῇ νῦν ἐγένετο διατριβῇ. Πάρεργον δ' ἐποιησάμεθα σπουδήν τινα θεραπείας καὶ ἐπανορθώσεις χωρίων τοῦ βιβλίου τούτου νοσεῖν τὴν γραφὴν ἢ διεφθάρθαι δοκούντων. Τὸν δὲ περὶ τούτων λόγον τοῦ διακρίνεσθαι χάριν ἀπὸ τοῦ κυρίου τοῦ περὶ τὸ νόθον παρενθέσεσιν ἐγγράψαι ἡμῖν ἔδοξεν. Λέγεται δὲ περὶ τούτων ἑκατέρων ἐφεξῆς ὧδε.

676 B.

ΑΘ. Τό δέ γε (τὸ τοῦ χρόνου πλῆθος) ἀφ' οὗ πόλεις εἰσὶν ὡς ἄπλετόν τι καὶ ἀμήχανον ἂν εἴη; ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν τοῦτό γε.

(1) 8. σ. 177 κἑ. 11, σ. 136 κἑ.
(2) Ἡ περὶ τὸ Β' βιβλίον παρὰ Περρῇ, 1897.

Ἄπλετον μὲν ἐλέχθη κατὰ τὸ Οὐατικάνειον ἀπόγραφον, κατὰ δὲ τἆλλα ἄπειρον, ἑρμήνευμα ὡς εἰκὸς ὂν τοῦ ἀήθους ἀπλέτου. Ἐλέχθη δ' ἄπλετον ἀντὶ τοῦ ἄπειρον οὐ μόνον ἐνταῦθα ἀλλὰ καὶ ὀλίγα μετὰ ταῦτα διελθόντι (683 A) ἐν χρόνου τινὸς μήκεσιν **ἀπλέτοις.** Ταῦτα δ' ἀναγνόντι μοι εὐθὺς ὑπόνοι' ἐγένετο οὐκ ἂν Πλατώνειον τὸ ὄνομα εἶναι. Καὶ δὴ ζητοῦντί μοι καὶ μετιόντι οὐκ ἀλλοῖα τῆς δόξης ηὕρηται ταύτης. Ποιητικὸν γὰρ μάλιστα δοκεῖ εἶναι καὶ Ἡροδότειον τὸ ἄπλετος καὶ τοῦ ἀπ' Ἀριστοτέλους ἔπειτα λόγου. Εἴρηται μὲν γὰρ Ἐμπεδοκλεῖ (Κλημ. Στρ. 748, 27) περὶ αἰθέρος ὕψους καὶ Πινδάρῳ περὶ δόξης (Ἰσθ. 3, 29) καὶ Σοφοκλεῖ βάρος ἄπλετον εἰπόντι (Τραχ. 982) καὶ πλειστάκις περὶ πολλῶν καὶ παντοίων Ἡροδότῳ καὶ Ἀριστοτέλει οὐχ ἅπαξ· πολλοὶ δὲ τῶν ὑστέρων κατὰ μίμησιν ἔγραψαν. Τὸ δ' εἰπεῖν που Ξενοφῶντα ἄπλετον χιόνα (Ἀν. 4, 4, 11) οὐδὲν ἐναντίον πρὸς ὃ φαμέν ἐστι· μιμητὸς γὰρ δὴ οὗτος πολλαχῇ Ἡροδότου τυγχάνει ὤν, οὐ πάνυ τι τὴν λέξιν καθαρεύων. Σοφιστὴς δ', ὁ Πλάτωνος διάλογος ἀλλότριος εἶναί μοι δοκεῖ καὶ τῶν μετ' Ἀλέξανδρον γραφέντων ἐξ ὧν ἐν τῇ δευτέρᾳ μου ζητήσει που εἶπον (σ. 109), καὶ οὐκ ἂν ἄρα λογισαίμην Πλατώνειον τὴν ἐν αὐτῷ που πλοκὴν ὀνομάτων ἄπλετος μάχη τις (246 C), ἀλλὰ τῶν μετ' Ἀλέξανδρον Πλατωνικῶν τινος, καθάπερ καὶ τὰς προκειμένας τὰς τῶν Νόμων.

677 D.

ΑΘ. Ἆρ' ἴστ', ὦ Κλεινία, τὸν φίλον ὅτι παρέλιπες, τὸν ἀτεχνῶς χθὲς γενόμενον;

ΚΛ. Μῶν φράζεις Ἐπιμενίδην;

Οὐδένα δήπου τῶν περὶ τὸν Ἕλληνα λόγον σπουδαζόντων ἀνδρῶν τὸ φράζειν λανθάνει ὅτι ἴσα τῷ δεικνύναι τὸ πρῶτον δυνάμενον εἰς τὸ λόγῳ σημαίνειν τὰ ἐν νῷ ἀφανῆ κατέστη, καὶ ταύτῃ τῶν ἄλλων περὶ τὸ λέγειν ῥημάτων διαφέρει τε καὶ διακρίνεται. Ἐν δὲ τῇ ῥήσει ταύτῃ, τῇ Μῶν Ἐπιμενίδην φράζεις οὐδὲν ἀλλ' ἢ τὸ λέγεις Πλάτων ἂν εἴποι, μυριόλεκτον τοιοῦτον παρ' αὐτῷ εὑρισκόμενον καὶ ἐν τῷ ἄλλῳ Ἀττικῶν λόγῳ συνηθέστατον, ὡς πάντες ἴσασιν, ὄν,

καὶ οὐδὲν δεῖ μαρτυρίων εἰς δήλων τε καὶ ὁμολογουμένων δεῖξιν. Τὸ δὲ φράζειν τοῦτο, intelligere ὑπὸ Ἄστου ὀρθῶς ἡρμηνευμένον, ὁμοίως ὁ τῶν Νόμων συγγραφεὺς καὶ ἀλλαχοῦ αὐτῶν ἁλίσκεται εἰπών, ἔν τε τῷ ἕκτῳ βιβλίῳ (776 D) «ὃ δὴ παριὼν τῷ λόγῳ ἔτυχον εἰπών, καί σύ με εἰκότως τί ποτε φράζοιμι ἠρώτησας τόδε ἐστὶν» καὶ τοῦ δεκάτου που (895 E) «ΑΘ. Τούτῳ δὴ (τῷ δίχα διαιρουμένῳ) τῷ κατ' ἀριθμὸν ὄνομα μὲν ἄρτιον, λόγος δὲ ἀριθμὸς διαιρούμενος [εἰς] ἴσα δύο μέρη. ΚΛ. Ναί. ΑΘ. Τὸ τοιοῦτον φράζω. Μῶν οὖν οὐ ταὐτὸν ἑκατέρως προσαγορεύομεν --;». Ὅτι δὲ καὶ τῶν ἄλλων διαλόγων ἐν τῷ Πολιτικῷ μόνον τοιοῦτον ἐγράφη τὸ φράζειν, οἷον «ΞΕ. ἀκήκοας γάρ που καὶ ἀπομνημονεύεις ὅ φασι γενέσθαι τότε. ΝΕ. ΣΩ. Τὸ περὶ τῆς χρυσῆς ἀρνὸς ἴσως σημεῖον φράζεις (268 E)», τοῦτο οὐδὲν τὴν περὶ τῆς χρείας τοῦ φράζειν γνώμην ἡμῶν ταράττει οὐδὲ τὸ παράπαν κινεῖ, οὐκ ἀλόγως τὸν Πολιτικὸν σὺν τῷ Σοφιστῇ τῶν ἀμφισβητουμένων εἶναι διαλόγων ἡγουμένων, καθ' ἅπερ ἐν τῇ δευτέρᾳ περὶ ταῦτα πραγματείᾳ που (σ. 109) διεξήλθομεν. Ἐκ πολλῶν δὲ ἄλλων ἄλλοτ' ἀλλαχοῦ ἡμῖν εἰρημένων καὶ ἐκ τούτων ὁμοίως μὲν ἐν ταῖς τρισὶ τούτοις ἐχόντων διαλόγοις, διαφόρως δὲ ἢ ἐν ταῖς ὁμολογουμένοις Πλατωνείοις λόγοις οὐκ ἂν ἀπεικότως τῶν μετ' Ἀλέξανδρον Πλατωνικῶν ἔργ' αὐτοὺς τιθοίμεθα.

677 C.

ΚΛ. Μῶν φράζεις Ἐπιμενίδην;

ΑΘ. Ναὶ τοῦτον. Πολὺ γὰρ ὑπερεπήδησε τῷ μηχανήματι τοὺς ξύμπαντας.

Τὸ ὑπερπηδᾶν δῆλον ὅτι ἀντὶ τοῦ ὑπερβάλλεσθαι ἐνταῦθα ἐλέχθη, ποιητικωτέραν μὲν ἔχον τὴν μεταφοράν, οὐδενὶ δ' οὐδαμοῦ τοιοῦτον εἰρημένον, ἀλλ' ἢ τῷ θαυμαστῷ τούτῳ ἀνδρὶ τῷ περὶ τοὺς Νόμους πραγματευσαμένῳ, εὖ πως πρὸς τοιαῦτα πεφυκότι τολμήματά τε καὶ νεανιεύματα, οἷς οὐκ ἂν δήπου Πλάτων οὐδὲ νεώτερος ὢν ἂν ἐνεχείρησεν, μή τι γε δὴ γέρων, ἡλίκος ὢν τοὺς Νόμους λέγεται συγγράψαι. Πλάτων γοῦν πυκνὰ ἀντὶ τούτου εὑρίσκεται εἰπὼν ὑπερβάλλεσθαι ἢ ὑπερέχειν ἢ καὶ διαφέρειν. Δυσαρίθμητα δὲ τυγ-

χάνει ὄντα ἅ γε δὴ αὐτοῦ ἐν τοῖς δύο μόνον πρώτοις βιβλίοις εὑρόντες τοιαῦτα κατηγγείλαμεν.

667 E.

(ΑΘ. Οὐκοῦν οὕτω δὴ λέγωμεν ἔχειν τότε, ὅτ' ἐγένετο ἡ φθορά, τὰ περὶ τοὺς ἀνθρώπους πράγματα, μυρίαν μέν τινα φοβερὰν ἐρημίαν, γῆς δ' ἀφθόνου πλῆθος πάμπολυ, ζῴων δὲ τῶν ἄλλων ἐρρόντων βουκόλι' ἄττα καὶ εἴ τί που αἰγῶν περιλειφθὲν ἐτύγχανε γένος, σπάνια καὶ ταῦτα νέμουσιν εἶναι ζῆν τότε κατ' ἀρχάς.

Ἀντὶ τοῦ λέγωμεν τῶν χειρογράφων τοῦ σὺν τῷ ὦ μεγάλῳ, Σάνζος λέγομεν σὺν τῷ ὄ μικρῷ γράφει, ἐν παραγραφῇ ἑνὸς μόνου εὑρὼν ἀπογράφου, ἀνοικείου δὴ ὄντος τοῦ λέγωμεν τὴν διάνοιαν τῷ λόγῳ. Ἡμεῖς δὲ ἐμμένοντες τῇ παραδόσει, οἰκεῖον αὐτὸ τῷ λόγῳ ποιεῖν δοκοῦμεν, ἐρωτηματικὸν αὐτὸν μεταβάλλοντες καὶ μόνον σημεῖον ἐρωτήσεως ἐν τῇ τελευτῇ τοῦ λόγου τιθέντες «-- τότε κατ' ἀρχάς;» Δηλοῦσι δὲ σαφῶς καὶ οἱ μετὰ ταῦτα τοῦ Ἀθηναίου λόγοι μέχρι τοῦ προελήλυθε πάντα (678 B) πάντες ἐρωτήσεις ὄντες).

678 C.

Ἐκ γὰρ τῶν ὑψηλῶν είς τὰ πεδία καταβαίνειν οἶμαι πᾶσι φόβος ἔναυλος ἐγεγόνει.

Περὶ τῶν ἀπὸ κατακλυσμοῦ περισωθέντων ὁ λόγος, ὅτι ἄρτι γεγενημένου ἔναυλος αὐτοῖς ἦν ἔτι ὁ φόβος αὐτοῦ. Τὸ δ' ὄνομα ἔναυλος περὶ φωνῆς καὶ λόγου καὶ ἤχου λεγόμενον, μόνον ἐν τοῖς Νόμοις εἰς ἄλλα αἰσθητά, οἷον φόβον, μετενηνεγμένον εὑρίσκεται, σημαῖνον τὸ εὖ μνημονευόμενον ἅτε ἄρτι γεγενημένον, καὶ ἔτι παρ' ὑστέροις, Δίωνί τε τῷ Κασσίῳ καὶ Διονυσίῳ τῷ Ἁλικαρνασεῖ καὶ εἴ τισιν ἑτέροις. Δύναμιν δ' ἔναυλον Ἀριστοτέλης που εἶπε (προβλ. 21, 13) καὶ μνήμην Ἑρμογένης ὁ τεχνικὸς καὶ ἔναυλον ἦν ἔτι ὅτι τηνικαῦτα ὁ δῆμος κατελύθη Αἰσχίνης ἐν τῷ κατὰ Κτησιφῶντος (191), πάντες κατ' Ἀλέξανδρον ἢ μετ' Ἀλέξανδρον γράψαντες, εἰς ὃ χρόνου ἡμεῖς τὸν συγγραφέα τῶν Νόμων μετατίθεμεν. Κυρίως δὲ λεγόμενον Πλάτωνος ἐν Μενεξένῳ που εἴρηται τοὔνομα (285 B), εἰ μὴ

ἀλλότριος ὁ διάλογος τυγχάνει ὤν, καὶ παρ' ἄλλοις οὐκ ὀλίγοις τῶν δοκίμων παλαιῶν μετιὼν ἂν εὕροις εἰρημένον.

678 C.

ΑΘ. Ἆρ' οὐχ ἄσμενοι μὲν ἑαυτοὺς ἑώρων δι' ὀλιγότητα, τὰ πορεῖα δέ, ὥστ' ἐπ' ἀλλήλους πορεύεσθαι, κατὰ γῆν ἢ κατὰ θάλατταν σὺν ταῖς τέχναις ὡς ἔπος εἰπεῖν πάντα σχεδὸν ἀπολώλει; ξυμμίσγειν οὖν ἀλλήλοις οὐκ ἦν οἶμαι σφόδρα δυνατόν.

Καὶ ἐνταῦθ' ἐπέσχομεν τὸ ὄνομ' ἀναγνόντες πορεῖον, ἄηθες τῷ Ἕλληνι λόγῳ ἡμῖν εἶναι δόξαν. Ἴσα γάρ τοι τῷ ὀχήματι δυνάμενον ἔγραψε μὲν ὁ τοὺς Νόμους συνθεὶς καὶ ὁ τὸν Τίμαιον (44 E) συγγράψας, κατὰ πάντα λόγον Πλατωνικός τις ὢν Πυθαγορίζων (Β. Ζήτησ. σ. 109). Τῶν δ' ἄλλων δοκίμων οὐδεὶς οὐδαμοῦ ἡμῖν γε ηὕρηται εἰπών. Τῶν δ' ὑστέρων παρὰ Πολυβίῳ τε καὶ Διοδώρῳ καὶ Ἀριστείδῃ ζητῶν ἂν περιτύχοις καὶ παρ' ἄλλοις ἴσως κατὰ μίμησιν γράψασι. Κατὰ δ' οὖν ταῦτα ἀπὸ τῶν Ἀλεξάνδρου ἢ μετὰ τοῦτον χρόνων τοὔνομα ἔοικε φανῆναι.

(Τὸ δ' αὐτόθι που λεχθὲν σχεδὸν τὸ πάντα ὁριζόμενον, κατὰ ταὐτὰ δὲ καὶ ὡσαύτως ἔχον καθ' ἅπερ καὶ τὸ ὁμοίως πρὸς τὸ πάντα λεγόμενον ὡς ἔπος εἰπεῖν, καὶ οὕτω διαφανῶς αὐτῷ ταυτολογοῦν, σχόλιον ἀναμφισβήτητον παρενεγράφη, καὶ κατὰ πάντα λόγον ἀποβλητέον εἶναι δοκεῖ).

Τὸ δὲ ξυμμίσγειν τινὶ τὸ κοινωνεῖν ἢ ἐπιμειγνύναι βουλόμενον λέγειν, σπανιώτερον μὲν ὂν ἐν τῷ δοκίμῳ εὑρίσκεται λόγῳ, μνείας δ' οὐκ ἀνάξιον εἶναι δοκεῖ ὅτι μόνον ἐν Νόμοις καὶ ἐν ἀμφισβητουμένοις ἄλλοις τοῦ Πλάτωνος λόγοις ὡς γ' ἔμ' εἰδέναι ἔτυχε λεχθέν, ἔν τε τῷ Πολιτικῷ (258 A) καὶ ἐν τῷ Μενεξένῳ (249 E) πολλὴν τὴν ὑπόνοιαν ποιοῦν μὴ οὐ Πλατωνεία ἡ χρῆσίς ἐστιν αὕτη, ἄλλως τε καὶ τοῦ ὀνόματος ξυμμείξεως ἀντὶ τῆς κοινωνίας μόνον τῷ θαυμαστῷ ἡμῖν τούτῳ συγγραφεῖ εἰρημένου (217 α) καὶ ὕστερον Πλουτάρχῳ πολλάκις.

678 D.

(ΑΘ. Σίδηρος γὰρ καὶ χαλκὸς καὶ πάντα τὰ μεταλλεῖα συγκεχυμένα (τῷ κατακλυσμῷ) ἠφάνιστο.

Τὸ μεταλλεῖα δηλοῦν σαφῶς τὰ ἐκ τῶν μετάλλων λαμβανόμενα, ἀλλ' οὐ τὰ μέταλλα αὐτά, ὅπερ Σταλλβαῦμος βούλεται, μετάλλεια ὀρθότερον τονούμενον ἂν λέγοιτο. Οὐ γὰρ δὴ παρὰ τὸ μεταλλεύειν παρῆκται ὥστε τὸ ἐν ᾧ τις μεταλλεύει σημαίνειν, ἀλλὰ τὰ τῶν μετάλλων ἢ τὰ ἐκ τούτων ἐναργῶς λέγον ἐκ τοῦ μέταλλα δήπου τὴν γένεσιν ἂν ἔχοι).

Ἴδιον δὲ φαίνεται ὂν τοὔνομα τοῦ συγγραφέως τούτου, οὐδενὸς ἄλλου ὡς ἐμὲ γνῶναι εἰπόντος. Καὶ ὁ μεταλλεὺς δ' ὁμοίως ἔχει (678 D) καὶ τῶν ὑστέρων τισὶν εἰρημένος (Διοδ. 20, 94) καὶ ἔτι καὶ ἡ μεταλλεία (761 C, 842 Δ) καὶ ἐν τῷ Κριτίᾳ που γεγραμμένη (114 E), Πλατωνικοῦ τινος ὥς γ' ἐμὲ κρῖναι ὄντι διαλόγῳ, ἀλλ' οὐ Πλάτωνος (Β' Ζήτησ. 109) καὶ Δημητρίῳ τῷ Φαληρεῖ κατ' Ἀθήναιον (6, 233 E) καὶ Διοδώρῳ πολλάκις.

678 E.

ΑΘ. Καὶ τοίνυν στάσις ἅμα καὶ πόλεμος ἀπολώλει κατὰ τόν τότε χρόνον πολλαχῇ.

Καὶ τὸ μάλιστ' εὐαισθήτως ἔχειν πρὸς τὸ ἐν τῷ λόγῳ ἀηδὲς καὶ ἄχαρι πάντες ἂν κατὰ Πλάτωνος εἴποιεν οἱ καὶ σμικρὰ αὐτοῦ γευσάμενοι φιλόλογοι ἄνδρες. Πῶς οὖν οὐκ ἂν μεγάλ' ἀδικοίη ὁ Πλάτωνα βιαζόμενος ἰδιώσασθαι λόγον, οὗπερ ἐν βραχεῖ τοσαύτη παλιλλογία τοῦ τότε οὖσα ἐλέγχεται, ὥστε μυρίαν ἀπειροκαλίαν τοῦ γράψαντος μηνύειν; Ἐλέχθη γὰρ ἐφεξῆς ἐν τῷ **τότε** χρόνῳ (677 C) καὶ εὐθὺς ἐχομένως ἔρρειν ταῦτα ἐν τῷ **τότε** χρόνῳ φήσομεν; καὶ ὀλίγῳ ὕστερον (Δ) διελάνθανεν ἄρα τοὺς **τότε** καὶ ἔτι οὕτω δὴ λέγομεν ἔχειν **τότε**; (E) καὶ αὐτόθι σπάνια νέμουσιν εἶναι ζῆν **τότε** καὶ τοὺς **τότε** ἀπείρους ὄντας (678 B) καὶ ἠφανισμένοι ἂν εἶεν ἐν τῷ **τότε** (E) καί, ὅθενπερ ὡρμήθημεν σκοπούμενοι, πόλεμος ἀπωλώλει κατὰ τὸν **τότε** χρόνον καὶ διέ-

ζων ἐν τῷ **τότε** χρόνῳ (679 A) καὶ ὃ **τότε** ἐν ἐκείνοις παρῆν (B).

679 Δ.

ΑΘ. - - ἦσαν τοιοῦτοι παντάπασιν, οἵους αὐτοὺς ἡμεῖς ἄρτι διεληλύθαμεν.

ΚΛ. Ἐμοὶ γοῦν δὴ καὶ τῷδε οὕτω ταῦτα ξυνδοκεῖ.

Καὶ ἐνταῦθ' ἄν τις θεάσαιτο ὃ δὴ καὶ ἄλλοτ' ἀλλαχοῦ ἠλέγξαμεν σκαιόν τε καὶ ἄτοπον ἐν τῇ τῶν Νόμων διαλεκτικῇ, τὸ τὸν Κλεινίαν αὐτόματον καὶ ἀντὶ Μεγίλλου λέγειν τε καὶ ἀποκρίνεσθαι, ὅπερ οὐδαμοῦ ἂν ἀλλαχοῦ φωραθείη Πλάτων ἁμαρτών. Καὶ γάρ τοι καὶ ὑπὲρ Ἱπποκράτους νεανίσκου ὄντος ἐν τῷ Πρωταγόρᾳ ὁ Σωκράτης λέγει πρὸς τὸν σοφιστὴν ἐξουσίαν ποιήσαντος τούτου καὶ μακρὰ πρότερον διαλεχθέντος (310 E κέ.).

679 D.

(ΑΘ. Γενεαὶ διαβιοῦσαι πολλαὶ τοῦτον τὸν τρόπον τῶν πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ γεγονότων καὶ τῶν νῦν ἀτεχνότεροι μὲν καὶ ἀμαθέστεροι πρός τε τὰς ἄλλας μέλλουσιν εἶναι τέχνας καὶ πρὸς τὰς πολεμικὰς ὅσαι τε πεζαὶ καὶ ὅσαι κατὰ θάλατταν γίγνονται τὰ νῦν καὶ ὅσαι δὴ κατὰ πόλιν μόνον αὐτοῦ, δίκαι καὶ στάσεις λεγόμεναι.

Ἀκατανόητον μὲν δὴ τὸ λεγόμενον καθίσταται, ἐὰν κατὰ Σταλλβαῦμον μετὰ τὸ μόνον ἡ ὑποστιγμὴ μετατεθῇ. Ἀλόγως δ' ἡμῖν Ῥιττῆρος δοκεῖ τὸ αὐτοῦ αὐτῶν μεταλλάττειν βούλεσθαι· τὸ γὰρ αὐτοῦ κάλλιστ' ἔχον φαίνεται ἁπλῶς τε καὶ ἀβιάστως σκοποῦντι καὶ λογιζομένῳ, τὸ κατὰ πόλιν ἐν πλεονασμῷ πάλιν λέγον, ἵνα τόνον τῷ τούτου νοήματι παράσχῃ καὶ ἰσχυρῶς τοῦ ὅσαι τε πεζαὶ καὶ ὅσαι κατὰ θάλατταν διακριθῇ. Εἰ δ' ἐλέχθη αὐτῶν ἀντὶ αὐτοῦ, μετὰ τὸ ὅσαι δὴ ἂν ἐτάχθη, ἀλλ' οὐ μετὰ τὸ μόνον οὐδαμῶς.

Οὐδ' ἡ Βοδάμου δ' εἰκασία, ᾗ ὀνόματι ἀντὶ τοῦ μόνον αὐτοῦ γραπτέον ἂν εἴη, οὐδ' αὕτη μείζονα λόγον ἔχουσα φαίνεται, ἀχρείου παντάπασι πρὸς τὸ λεγόμενον τοῦ ὀνόματι ὄντος),

680 A.

ΑΘ. Ἆρ' οὖν ἐκεῖνοι μὲν οὔτε ἐδέοντο νομοθετῶν οὔτε πω ἐφίλει κατὰ τούτους τοὺς χρόνους γίγνεσθαι τὸ τοιοῦτον.

Τὸ κατὰ σύνεσιν λεγόμενον περὶ τὸν λόγον σχῆμα ἐν Νόμοις τολμηρότερον μὲν ἐσχηματισμένον, πολλῷ δὲ πυκνότερον ἢ κατὰ Πλάτωνα καὶ τοὺς ὁμολογουμένους αὐτοῦ διαλόγους εὑρίσκεται ὄν· αὐτίκα γὰρ τοιοῦτον ἂν ἴδοις ἐγγύς που ἐνταῦθα λεχθέν, ὃ τότε ἐν ἐκείνοις παρῆν, ὅ ἐστιν ἀχρύσους καὶ ἀναργύρους εἶναι (679 B) καὶ ἀτεχνότεροι καὶ ἀμαθέστεροι πρὸς τὸ γενεαὶ λεχθὲν (673 D) καὶ βασιλεῖαι τρεῖς --- **οἱ μὲν -- οἱ δὲ** (684 A) καὶ πλεῖστα ἄλλα τοιαῦτα (685 E, 692 D, 694 D, 696 C, 701 E, 707 A, 714 A, 715 A, 876 B, 933 E, 945 E, 950 A).

680 B.

ΑΘ. Δοκοῦσί μοι πάντες τὴν ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ (τῷ εὐθὺς μετὰ κατακλυσμὸν) πολιτείαν δυναστείαν καλεῖν, -- λέγει δ' αὐτήν που καὶ Ὅμηρος γεγονέναι περὶ τὴν τῶν Κυκλώπων οἴκησιν.

Ἡ δυναστεία τοὔνομα τὴν τῶν ὑστέρων πατριαρχίαν λεγομένην βουλόμενον τοῦ τοὺς Νόμους συνθέντος ἔοικεν εἶναι χρῆσίς τις μόνον, Πλάτων δ' ἄλλο ταύτην ἐν τοῖς ὄντως οἰκείοις αὐτοῦ διαλόγοις εὑρίσκεται εἰπών. Ἀρχὴ γάρ πρώτη τις ἂν εἴη καὶ δεσποτεία ἑνὸς ἢ πολλῶν κατὰ Πλάτωνα, οἷα ἐν Γοργίᾳ που εἴρηται αὐτῷ (492 B), ἱκανοὺς ἐκπορίσασθαι ἀρχήν τινα ἢ τυραννίδα ἢ **δυναστείαν** καὶ ἐν Θεαιτήτῳ (176 C) αἱ δὲ ἄλλαι δεινότητές τε δοκοῦσι καὶ σοφίαι ἐν μὲν ταῖς πολιτικαῖς **δυναστείαις** γιγνόμεναι φορτικαί, ἐν δὲ ταῖς τέχναις βάναυσοι καὶ τῆς Πολιτείας που (499 B) πρὶν ἂν τῶν νῦν ἐν **δυναστείαις** ἢ βασιλείαις ὄντων υἱέσιν ἢ αὐτοῖς ἔκ τινος θείας ἐπιπνοίας ἀληθινῆς σοφίας ἀληθινὸς ἔρως ἐμπέσῃ. Ἄλλοθι δέ που τῆς Πολιτείας (544 D) ἄλλο λέγει τὴν δυναστείαν εἰπών· καταλέξαι

γὰρ πολιτειῶν πονηρῶν ἰδέας τέτταρας, τήν τε Κρητικὴν καὶ Λακωνικὴν καὶ τὴν ὀλιγαρχίαν καὶ τὴν δημοκρατίαν καὶ τὴν τυραννίδα, οὐδεμίαν ἑτέραν πολιτεῖαν φησὶν εἶναι, ἥτις ἐν εἴδει διαφανεῖ πως κεῖται· «**δυναστεῖαι** γάρ, φησίν, καὶ ὠνηταὶ βασιλεῖαι - - μεταξύ τι τούτων πού εἰσιν».

Ὀλιγαρχία δέ τίς ἐστιν καὶ ἡ ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς που (5, 4, 46) τοῦ Ξενοφῶντος δυναστεία λεγομένη. Ἀριστοτέλει δὲ ἐναντίον τι ἡ δυναστεία τῇ πολιτείᾳ (Πολιτ. 1272b-10) λέγεται εἶναι τάδε που εἰπόντι «οὐ πολιτεία ἐστίν, ἀλλὰ δυναστεία»· παραβάλλοιμεν δ' ἂν τῷδε καὶ τὸ ὀλίγον ἔμπροσθεν (-2) «οὐ πολιτική, ἀλλὰ δυναστευτική» ταὐτὰ βουλόμενον λέγειν. Ὀλιγαρχίαν δὲ διαφθαρεῖσαν τὴν δυναστείαν εἶναι Ἀριστοτέλης φησὶν κατὰ Ῥιττῆρον οὐδὲν πλέον διδάσκοντα, ἀλλὰ λέγοντα μόνον.

680 D.

(ΑΘ. Μῶν οὖν οὐκ ἐκ τούτων τῶν κατὰ μίαν οἴκησιν καὶ κατὰ γένος διεσπαρμένων (τοιαῦται πολιτεῖαι γίγνονται)- -;
ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν.
ΑΘ. Μετὰ δὲ ταῦτά γε εἰς τὸ κοινὸν μείζους ποιοῦντες πόλεις πλείους συνέρχονται.

Τὸ πόλεις ἀτόπως δὴ πρὸς τὸ ἐνταῦθα λεγόμενον ἔχον, οὐδενός πω λόγου περὶ πόλεων ὄντος, Ναβῆρος (Obs. crit. σ. 16) ἐπαύλεις μετέβαλεν, ὅπερ πάνυ εὐλόγως Σάνζος οὐκ ἐβουλήθη ἐγγράψαι οὔτε πρὸς τὸν ὅλον εὐδοκιμοῦν πως λόγον, τὴν ἐν ἀγροῖς οἴκησιν πρὸς τὴν ἄστει σημαῖνον, οὔτε τῶν δοκίμων οὐδενὶ ὁμοίως εἰρημένον, ἀλλὰ τῶν ὑστέρων Διοδώρῳ τε καὶ Πλουτάρχῳ καὶ Ἀθηναίῳ καὶ εἴ τινι ἑτέρῳ.

Ἡμῖν δέ γε δοκεῖ παρέγγραπτον εἶναι τὸ πόλεις, ἑρμηνευτοῦ δή του οὐ πάνυ τι αἰσθομένου, ὡς ἐν τῷ μείζους ποιοῦντες πλείους συνέρχονται **οἰκήσεις** τοὔνομα ἀκούει, ἀπὸ τοῦ ἄρτι εἰρημένου κατὰ μίαν οἴκησιν ῥᾷστα νοούμενον, ᾧ καὶ ἐναντίον εἶναι τοῦτο δοκεῖ· δηλοῖ δὲ καὶ τὸ εὐθὺς μετ' ὀλίγον λεγόμενον (681 A) μίαν **μεγάλην** ἀποτελοῦντες καὶ ἔτι σαφέστερον τὸ ὀλίγῳ πορρωτέρω ὄντι (αὐτ.), **τῶν οἰκήσεων** τούτων **μειζόνων** αὐξανομένων).

681 Α.

ΑΘ. -- περιβόλους τε αἱμασιώδεις τινὰς τειχῶν ἐρύματα τῶν θηρίων ἕνεκα ποιοῦνται.

Μικροῦ καὶ οὐδενὸς λόγου ἄξιον ἂν ἦν κατηγορεῖν τοῦ συγγραφέως ὅτι ἀήθεσι κέχρηται ὀνόμασιν, εἴ τι μέτρον ταῦτα ποιῶν εἶχεν. Ἀλλὰ μυρία μὲν αὐτοῦ τοιαῦτα ἄλλοτ' ἀλλαχοῦ καὶ ὀλίγον ὄπισθεν ἔτι τοῦ λόγου μεμήνυται ἡμῖν· τοῦ δ' ἐν τούτοις μέτρου τε καὶ ἀμετρίας οὐ φαύλου ὄντος φρονοῦντι κριτηρίου, εἴτε ἀλλότριος εἴτε μὴ λόγος συγγραφέως ἐστὶ πρὸς ἄλλους αὐτοῦ ὁμολογουμένους οἰκείους παραβαλλόμενός τε καὶ βασανιζόμενος, διὰ ταῦτ' οὐ πάρεργον ἡμῖν ἐγένετο καὶ τοῦτο, περὶ τῶν μόνον ἐν Νόμοις ὀνομάτων εἰρημένων τὸν προσήκοντα λόγον ποιεῖσθαι καὶ σκοπεῖν εἴτε ποιητικὰ μόνον καὶ τοῦ ὑστέρου λόγου ὄντα τυγχάνει εἴτε καὶ τῶν δοκίμων παλαιῶν ὀνοματικὴ οὐσία τε καὶ κτῆσις.

Καὶ δὴ καὶ τὰ νῦν τὸ μὲν αἱμασιώδης μόνον ἡμεῖς τὸν τοὺς Νόμους συνθέντα ηὕρομεν ποιήσαντα καὶ γράψαντα, τὴν δ' αἱμασιὰν πολλῶν ἄλλων εἰπόντων παλαιῶν τε καὶ ὑστέρων Πλάτων ἀγνοῶν φαίνεται· εἰκὸς δ' ἂν εἴη καὶ τὸ αἱμασιώδης. Τὸ δὲ ἔρυμα ποιητικὸν μὲν καὶ τοῦ ἀρχαίου Ἀττικοῦ λόγου καὶ Ἡροδότου καὶ Ξενοφῶντος ἄρα μιμουμένου οἰκεῖον ὄνομα εὑρίσκεται ὄν, τῶν δὲ νεωτέρων Ἀττικῶν ἀλλότριον εἶναι δοκεῖ. Ὁ δὲ τῶν Νόμων ἡμῖν συγγραφεὺς πρὸς ἄλλοις πολλοῖς θηρεύων ἔγραψε καὶ τοῦτο τὸ καινόν, φύσει τῶν τοιούτων ὀρεγόμενος.

681 Β.

ΑΘ. -- καὶ κατὰ τρόπον οὕτως ἑκάστους τὰς αὑτῶν ἀναιρέσεις εἰς τοὺς παῖδας ἀποτυπουμένους καὶ παίδων παῖδας, ὃ λέγομεν, ἥκειν ἔχοντας ἰδίους νόμους εἰς τὴν μείζονα συνοικίαν.

Ἀντὶ τοῦ ἀναιρέσεις ἀηθεστέρου δοκοῦντος εἶναι ὑπὸ μὲν τοῦ τῶν νεωτέρων κριτικῶν ἀεὶ αἱρέσεις γράφεται, ὑπὸ δὲ τοῦ ἂν αἱρέσεις καὶ ὑπ' ἄλλου αἱρέσεις. Δίκην μέντοι Σταλλβαῦμος πολλὴν ἔχει τὸ τῆς γραφῆς σῴζων ὄνομα, ἴδιον ὂν ἐν τοιαύτῃ δυνάμει

τοῦ τοὺς Νόμους γράψαντος ἀνδρὸς καὶ ἀλλαχοῦ ὅμοια καὶ παραπλήσια αὐτῷ χρησαμένου (847 B), Μισθῶν δὲ αὐτοῖς πέρι καὶ **τῶν ἀναιρέσεων** τῶν ἔργων - - μέχρι δραχμῶν πεντήκοντα ἀστυνόμοι δικαζόντων. Καὶ τοῦτ' ἄρα τοὔνομα, ἡ ἀναίρεσις ἀντὶ τοῦ αἵρεσις οὖσα τὴν ἰδίαν τοῦ γράψαντος φύσιν δηλοῖ καὶ οὐχ οἵαν τὴν Πλάτωνος, ὥστε καινὰ μὲν ὀνόματα χαίρειν τυποῦντα, καινῶς δὲ τοῖς ὑπάρχουσι χρώμενον.

681 C.

ΑΘ. Τὸ γοῦν μετὰ ταῦτα ἀναγκαῖον αἱρεῖσθαι τοὺς συνελθόντας τούτους κοινούς τινας ἑαυτῶν, οἳ δὴ - - αὐτοὶ μὲν νομοθέται κληθήσονται, τοὺς δὲ ἄρχοντας καταστήσαντες, ἀριστοκρατίαν τινὰ ἐκ τῶν δυναστειῶν ποιήσαντες ἢ καί τινα βασιλείαν ἐν ταύτῃ τῇ μεταβολῇ τῆς πολιτείας οἰκήσουσι.

Ἐναντίως ἐν τούτοις ἔχει δὴ ἡ σύνταξις τῇ τοῦ λόγου διανοίᾳ· διὰ μὲν γὰρ ἐκείνην οἱ νομοθέται εἰσὶν μόνοι οἳ ἐν ταύτῃ τῇ μεταβολῇ τῆς πολιτείας οἰκήσουσι, διὰ δὲ τὴν τοῦ λόγου διάνοιαν καὶ τὴν ὀρθότητα οἱ συνελθόντες. Ἀτοπίαν δὲ τοιαύτην, ὡς γ' ἐμὲ κρῖναι, οὐκ ἂν Πλάτων ποτ' ὦφλεν.

681 D.

(ΑΘ. Τρίτον τοίνυν εἴπωμεν ἔτι πολιτείας σχῆμα, ἐν ᾧ δὴ πάντα εἴδη καὶ παθήματα πολιτειῶν καὶ ἅμα πόλεων συμπίπτει γίγνεσθαι.

Ἐν τῇ πλοκῇ πάντα εἴδη πᾶς δήπου ἂν αἴσθοιτο ὅτι σαφῶς μετὰ τὸ πάντα τὸ τὰ ἐκπεπτωκὸς τυγχάνει).

682 A.

ΑΘ. - - θεῖον γὰρ οὖν δὴ καὶ τὸ ποιητικὸν [ἐνθεαστικὸν] ὂν γένος ὑμνῳδοῦν πολλῶν τῶν κατ' ἀλήθειαν γιγνομένων - - ἐφάπτεται.

Ἡ τῶν μορίων οὖν καὶ δὴ συμπλοκὴ διττὴ μὲν τυγχάνει οὖσα τὸ σχῆμα, οὖν δὴ ἢ δὴ οὖν λεγομένη, διττὴ δὲ τὴν χρείαν, συλλογιστικὴ ἢ βεβαιωτικὴ τοῦ ἀληθοῦς ἢ μὴ τῶν λεγομένων, καθάπερ ἡ ἐνταῦθα, μάλιστα μετὰ τὸ γὰρ ἐν τῷ λόγῳ ταττομένη.

Διεξιοῦσι δὲ ἐφ' ᾧ ἡμῖν ἡ ζήτησις τὸ τρίτον τοῦτο βιβλίον τῶν Νόμων ὑπερβάλλον πλήθει τὸ ζεῦγος τοῦτο συλλογιστικὸν ἔδοξεν εἰρῆσθαι. Ἐλθόντες δ' ἐπὶ λογισμοὺς ἐποριςάμεθ' ἄθροισμα τοῦ ἀριθμοῦ τῆς συμπλοκῆς τοιαύτης ἐν μὲν ταῖς ἓξ καὶ εἴκοσι τοῦ βιβλίου τούτου σελίσι (676-702) ἕξ, ἐν δ' ἰσαρίθμοις δύο μερῶν τῆς Πολιτείας σελίσιν (449-475, 595-621) ἀνὰ μίαν μόνον, τοῦ δὲ Θεαιτήτου δύο (183-209) καὶ τοῦ Πρωταγόρου (335-361) καὶ Γοργίου (471-497) μίαν. Ὅθεν ἄν τις σαφῶς τεκμαίροιτο ἕτερον εἶναι τὸν περὶ τοὺς Νόμους σπουδάσαντ' ἄνδρα ἢ τὸν περὶ τοὺς ἀναμφισβητήτους διαλόγους τοῦ Πλάτωνος. Ἀπίθανα δ' ἔμοιγε καὶ παντὶ ἁπλῶς λογιζομένῳ διδάσκουσιν οἱ τῷ χρόνῳ φάσκοντες οὕτω Πλάτωνα λέγοντα καὶ γράφοντα ἀλλοιωθῆναι.

Τὸ δ' ἐνταῦθα ὑμνῳδεῖν ἐπισκοπούμενοι τὸ ᾄδειν μὲν ἁπλῶς εὕρομεν βουλόμενον, ποιηταῖς δὲ μόνον εἰρημένον, Αἰσχύλῳ τε μάλιστα καὶ Εὐριπίδῃ, καὶ τῶν ὑστέρων τισί. Ἀλλὰ μὲν δὴ καὶ τὸν ὑμνῳδὸν καὶ τὴν ὑμνῳδίαν οὐκ ἄλλως ἔχοντ' ἂν εὕροις, Εὐριπίδεια μάλιστα καὶ τῶν ὑστέρων ἐν χρείᾳ ὀνόματα. Τοιαῦτα δὲ ὄντα ἔμελλε δὴ φίλα εἶναι τῷ καινοῖς καὶ ἀήθεσιν ὀνόμασι καλλωπίζεσθαι φιλοῦντι συγγραφεῖ ἡμῖν τούτῳ.

682 A.

ΑΘ. - - Τάχα γὰρ ἂν σημήνειέ τι τῆς ἡμετέρας περὶ βουλήσεως.

Οὐκ ἂν ὀκνοῖμεν τοῖς δυσαριθμήτοις ἐν τῇ τῶν Νόμων λέξει τολμήμασι καὶ τὴν μάλιστ' ἀήθη τῷ καταλογάδην λόγῳ προθέσεως ἐπένθεσιν προσθεῖναι καὶ μνείαν ποιήσασθαι· οὐ γὰρ σμικρόν μοι δοκεῖ καὶ τοῦτο συμβάλλεσθαι εἰς τὸ ἰδεῖν καὶ θεωρῆσαι τὸ ἐπὶ πᾶσιν ἰδίωμα τοῦτο τοῦ γράψαντος τὸ μάλιστ' αὐτὸν διακρῖνον τοῦ Πλάτωνος, ὅς γε δὴ ποιητικὰ μὲν πολλάκις εἰς ἐνάργειαν γραφικώτερον λέγει, ἀλλὰ κοινοῖς καὶ συνήθεσιν ὡς τὸ πολὺ ὀνόμασι καὶ καθαρᾷ τῇ λέξει καὶ

σαφῶς τὸ τοῦ λόγου εἰκονικὸν σημαίνων τῇ τοῦ οἷον ἢ ὥσπερ ἐμβολῇ καὶ τῶν ἄλλων τοιούτων παραβολικῶν.

682 C.

ΑΘ. Καὶ ἄλλαι γε οἶμαι πόλεις τότε κατῴκουν ἤδη πολλαὶ πληθυόντων τῶν ἀνθρώπων.

Τὸ πόλιν κατοικεῖν ἀντὶ τοῦ ἐκτίσθαι ἢ ἱδρῦσθαι ἢ εἶναι μόνος τῶν πάντων ὁ τοὺς Νόμους γράψας εἶπεν, οὐ Πλάτωνος μόνον ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων Ἀττικῶν ἑαυτὸν διακρῖνον, ἀντὶ δὲ τοῦ πόλιν κεῖσθαι τὸ πόλιν κατοικεῖν ἢ οἰκεῖν τούτῳ τε (677 C, 682 C) καὶ Ξενοφῶντί που εἴρηται (Ἑλλ. 7, 1, 3. 5, 5.), κοινὸν δὲ δὴ τῶν Ἀττικῶν τυγχάνει ὂν ἀντὶ τοῦ ζῆν ἢ διάγειν λεγόμενον.

682 E.

ΑΘ. - - καὶ δὴ ταῦτά γε ἤδη πάνθ' ὑμεῖς, ὦ Λακεδαιμόνιοι, τἀντεῦθεν μυθολογεῖτε καὶ διαπεραίνετε.

ΜΕ. Τί μήν;

Ἡ κλητικὴ ὦ Λακεδαιμόνιοι πρὸς ἕνα τὸν Μέγιλλον προσαγορευομένη, βακχικὴν καὶ διθυραμβώδη τινα τοῦ λόγου μηνύουσα ἕξιν, εἰκότως Βοίκχῳ ἀτόπως ἔδοξεν ἔχειν καὶ ἐπανορθοῦν ἐπεχείρησεν ἀντὶ τοῦ ὦ οἱ ἀναγιγνώσκων. Ἀλλὰ μάτην ἐφάνη πονήσας, τὸν ἄκαιρον ἐνθεασμὸν τοῦ συγγραφέως κολούων· καὶ γὰρ ἀλλαχοῦ που τῶν Νόμων πρὸς Μέγιλλον αὖθις τοῦ λόγου ὄντος ὅμοια καὶ παραπλήσια φθεγγόμενος εὑρίσκεται (696 Α) Δίκαιον μήν, **ὦ Λακεδαιμόνιοι**, τοῦτό γε τῇ πόλει ὑμῶν ἀποδιδόναι, ἀλλότριον λόγου ἰδίωμα Πλάτωνος καταψευδόμενος.

682 E.

ΑΘ. Ὅθεν δὴ κατ' ἀρχὰς ἐξετραπόμεθα περὶ νόμων διαλεγόμενοι, περιπεσόντες μουσικῇ τε καὶ ταῖς μέθαις νῦν ἐπὶ τὰ αὐτὰ πάλιν ἀφίγμεθα, ὥσπερ κατὰ θεὸν καὶ ὁ λόγος ἡμῖν οἷον λαβὴν ἀποδίδωσιν.

Ὁ αὐτὸς μάταιος τοῦ συγγραφέως ἡμῖν ἀγὼν ἐλέγχεται ὢν ὁ πρὸς

σύνθεσιν καὶ συναγωγὴν τῶν χύδην καὶ εἰκῇ ἐν τῷ πρώτῳ καὶ δευτέρῳ βιβλίῳ αὐτῷ εἰρημενων, ὅνπερ πολλαχοῦ ἀλλαχοῦ καταλαβόντες ἐν ταῖς προτέραις ἡμῶν πραγματείαις δηλῶσαι τοῖς ἐντευξομένοις ἐπειράθημεν.

Ὅσον δ' ἀνεπιτήδειός τε καὶ ἄτεχνος ὁ τῆς ὅλων μερῶν συνθέσεως τρόπος, ἐάν τις πρὸς τὸν ἐν τῇ Πολιτείᾳ ἐξετάσῃ, οἷος ὁ ἐν ἀρχῇ τοῦ δευτέρου βιβλίου, ἔνθα τῷ περὶ ὠφελείας ἢ βλάβης τῆς δικαιοσύνης λόγῳ ὁ περὶ τῆς δικαιοσύνης αὐτῆς ὡς ἀγαθοῦ συνάπτεται, ἄνευ τῶν ἀπ' αὐτῆς τοῖς ἀνθρώποις γιγνομένων καὶ ἀποβαινόντων, ζημίας τε καὶ κέρδους. Ταῦτα δ' ἐκεῖ διαπεραίνεται οὐκ ἀτέχνως, ὥσπερ ἐνταῦθα, αὐτοῦ εἰσηγουμένου τοῦ Σωκράτους, ἀλλὰ χαριέστατα Γλαύκωνος προσαναγκάζοντος.

Ὡς δ' ἀηδής τε καὶ ἄχαρις εἶναι δοκεῖ ἡ ἐνθάδε εἰς ἄλλα τοῦ λόγου μετάβασις παρὰ τὴν ἐν ἀρχῇ τοῦ πέμπτου βιβλίου τῆς Πολιτείας κρινομένη, τὴν ἀπὸ τοῦ περὶ ἀγαθῆς πόλεως καὶ πολιτείας λόγου εἰς τὸν περὶ γυναικῶν τε καὶ παίδων κοινωνίας, ἐν ᾗ Ἀδείμαντος μετὰ Πολεμάρχου οἷον ἀπορραθυμοῦντα Σωκράτη καὶ ὅλον εἶδος λόγου ἐκκλέπτειν βουλόμενον ἐπιχειρῆσαι αὐτῷ ἐπαναγκάζουσιν.

682 E.

(ΑΘ. -- ἥκει γὰρ (ὁ λόγος) ἐπὶ τὴν εἰς Λακεδαίμονα κατοίκισιν αὐτήν, ἣν ὑμεῖς ὀρθῶς ἔφατε κατῳκίσθαι καὶ Κρήτην ὡς ἀδελφοῖς νόμοις.

Ἥ τε διάνοια τοῦ λόγου καὶ τῆς συντάξεως τὸ σκολιὸν ἀποβάλλειν κελεύουσι τὴν ῥῆσιν καὶ Κρήτην ὡς ἀδελφοῖς νόμοις. Ὁ γὰρ δὴ λόγος εἰς τὴν Λακεδαίμονος μόνον οἴκισιν ἥκει περὶ τῆς Ἡρακλειδῶν καθόδου ὤν, ὅπερ μάλιστ' ἐναργῶς ἄν τις ἴδοι, ἐὰν τά τε αὐτόθι που νῦν δὲ τετάρτη τις ἡμῖν αὕτη πόλις σὺν τοῖς ἑξῆς ἀκούσῃ (683 A) καὶ τὸ μικρὸν προϊόντι γενώμεθα ταῖς διανοίαις ἐν τῷ τότε χρόνῳ σὺν τοῖς ἑξῆς (683 C), ἐν οἷς οὐδέν ἐστι περὶ Κρήτης λεγόμενον. Ἔτι δὲ παρέλκει μὲν τὴν σύνταξιν τὸ Κρήτην, βίᾳ δ' ὑπονοητέον μετὰ τὸ ἀδελφοῖς νόμοις τὸ κατῳκισμένην. Οὐδὲν δ' ἧττον σκολιὰ δοκεῖ εἶναι καὶ ἡ κατ' Ἄστον σύνταξις τῶν ὀνομάτων, ᾗ γε δὴ τὸ καὶ Κρήτην ἀπὸ τοῦ ἀδελφοῖς ἂν κρέμαιτο. Ἐκ

δὴ τούτων πάντων τὰ ἀπὸ τοῦ καὶ Κρήτην μέχρι τοῦ νόμοις ἀγκύλαις ἐμβλητέα μοι δοκεῖ εἶναι).

683 A.

ΑΘ. -- Νῦν οὖν δὴ τοσόνδε πλεονεκτοῦμεν τῇ πλάνῃ τοῦ λόγου, διὰ πολιτειῶν τινων καὶ κατοικισμῶν διεξελθόντες.

Τὸ διὰ πολιτειῶν τινων καὶ κατοικισμῶν διεξελθόντες ποιητικώτερον ἔχον, λεχθὲν δ' ἀντὶ τῆς νήφοντος ἀνδρὸς συνήθους ῥήσεως πολιτείας τινὰς καὶ κατοικισμοὺς τῷ λόγῳ διεξελθόντας ὁμοῖον μὲν ὄντα ἑαυτῷ ἡμῖν τὸν συγγραφέα ἀποφαίνει, πλεῖστ' ἤδη τοιαῦτ' ἡμῖν ἐλεγχθέντα ἀκαίρως νεανιευόμενον καὶ παίζοντα, διαφορώτατον δὲ Πλάτωνος, οὗ γε δὴ τὸ λεγόμενον ποιητικὸν οὐκ ἐν τοῖς τοιούτοις ἐστὶν οὐδαμῶς, ἀλλ', ὅπερ λέγω, ἔν τε τῇ ἐπικῇ ἐναργείᾳ τῆς τῶν πραγμάτων λόγῳ ἐκφράσεως καὶ οἷον ζωγραφίας, καὶ ἐν τῇ κατὰ καιρὸν εἰκόνων χρήσει καὶ παραβολῶν, ὧν σπανιώτατ' ἄπεστι τὸ οἷον καὶ τὰ τοιαῦτα τὸ εἰκονικὸν τοῦ λόγου μηνύοντα.

683 D.

ΑΘ. -- τὸ δὲ δὴ μετὰ τοῦτο ἔδοξεν αὐτοῖς, ὥς γε λέγεται τὸ τοῦ μύθου, τριχῇ τὸ στράτευμα διανείμαντας τρεῖς πόλεις κατοικίζειν, Ἄργος, Μεσσήνην, Λακεδαίμονα.

Τὸ ἀσύνδετον σχῆμα τόδε ὁρῶν Ἄργος, Μεσσήνην, Λακεδαίμονα, μάλιστ' ἄν τις θαυμάσειε πρὸς ὅντινα ἐλέχθη καιρὸν καὶ ὅ,τι βουλόμενος ἔγραψεν ὁ γράψας. Οὔτε γὰρ τάχους ἢ σφοδρᾶς φορᾶς οὐδὲν ὁ λόγος οὗτος προσδεῖται, οἷον τὸ «εἴρηκα, ἀκηκόατε, ἔχετε, κρίνατε ('Αρ. 'Ρητ. 3), οὔτ' αὖ πόλλ' ἄττα ἐν αὐτῷ καταλέγεται καὶ ἄλλων ἐν νῷ λανθανόντων, ὥσπερ ἐν τῷ «ἐπιτήδεια πολλὰ εἶχον, ἄλευρα, οἶνον, κριθὰς (Ξ. 'Αν. 3, 4, 31). Ἔοικεν οὖν ῥητορικόν τι τοῦ λόγου εἶναι σχῆμα διὰ Δημοσθένη καὶ τοὺς κατ' αὐτὸν ῥήτορας κρατῆσαν καὶ ἀλόγως ἔπειτα πολλάκις λεγόμενον, καθάπερ ἐνταῦθα.

683 D.

ΑΘ. Καὶ βασιλεὺς μὲν Ἄργους Τήμενος ἐγίγνετο, Μεσσήνης δὲ Κρεσφόντης, Λακεδαίμονος δὲ Προκλῆς καὶ Εὐρυσθένης.

Ὡς περὶ Θεόγνιδος (Ἀθην. τ. 8, 487) καὶ περὶ Ἐπιμενίδου (Ἀθην. τ. 8, 210) οὕτω καὶ περὶ τοῦ πρώτου τῶν Λακεδαιμονίων βασιλέως ἰσχυρῶς τῷ παραδεδομένῳ λόγῳ ὁ θαυμαστὸς τῶν Νόμων συγγραφεὺς ἐναντιοῦται, Εὐρυσθένη καὶ Προκλέα εἶναι φάσκων, ἔπειτα δ' αὐτὸς αὐτῷ διαφωνῶν Ἀριστόδημον λέγων (192 Β), ἥκισθ' οὕτω Πλάτων' ἑαυτὸν μηνύων, ὅς γε δὴ οὐδὲν τοιοῦτον πάσχων ἐλέγχεται. Οὐδὲν δὲ τῷ περὶ τούτου κοινῷ πάντων λόγῳ Θουκυδίδης διαμάχεται γράφων ἐν τῷ πέμπτῳ βιβλίῳ (16) «Τοῖς ὁμοίοις χοροῖς καὶ θυσίαις καταγαγεῖν (Πλειστοάνακτα), ὥσπερ ὅτε τὸ πρῶτον Λακεδαίμονα κτίζοντες τοὺς βασιλέας καθίσταντο». Οὐ γὰρ ἀρχαιολογῶν ἀκριβολογεῖται ὁ συγγραφεὺς ταῦτα λέγων, ἀλλὰ προὔργου ποιῶν τὸ τοῖς ὁμοίοις χοροῖς καὶ θυσίαις καταγαγεῖν καὶ τούτῳ τὸν νοῦν προσέχων ἀμελέστερον τοὺς βασιλέας ἀντὶ τοῦ τὸν βασιλέα εἶπε κατὰ τοὺς ἐφ' ἑαυτοῦ χρόνους λέγων καὶ ἀναχρονίζων.

Ὁμοίως δὲ παρὰ πάντα παραδεδομένον λόγον λέγεται καὶ τὸ εὐθὺς μετὰ ταῦτα, ὡς «πάντες δὴ τούτοις (τοῖς πρώτοις βασιλεῦσιν) ὤμοσαν οἱ τότε (Πελοποννήσιοι) βοηθήσειν, ἐάν τις τὴν βασιλείαν αὐτῶν διαφθείρῃ».

Παριστορῶν δ' οὐδὲν ἧττον ἐλέγχεται ἔνθα (692 D) ἱκανὰ προϊὼν λέγει, ὡς δὴ ἐν τοῖς Μηδικοῖς Μεσσήνιοι Λακεδαιμονίοις πολεμοῦντες διεκώλυον ἐπαμῦναι τῇ Ἑλλάδι.

663 E.

ΑΘ. Βασιλεία δὲ καταλύεται, ὢ πρὸς Διός, ἤ καί τις ἀρχὴ πώποτε κατελύθη μῶν ὑπό τινων ἄλλων ἢ σφῶν αὐτῶν; ἢ νῦν δὴ μὲν ὀλίγον ἔμπροσθεν τούτοις περιτυχόντες τοῖς λόγοις οὕτω ταῦτ' ἐτίθεμεν, νῦν δ ἐπιλελήσμεθα.

Οὐδὲ πρὸς ἓν μὲν τῶν εἰρημένων Σουσεμῖλός τε καὶ Βροῦνσος (σ. 16) ταῦτα λέγεσθαί φασιν, Ῥιττῆρος δὲ εἴς τινας τοῦ πρώτου καὶ δευτέρου βιβλίου λόγους βλέποντα σὺν ἱδρῶτι μὲν πολλῷ, ἧττον δ' εὐτυχῶς δεῖξαι ἀγωνίζεται (σ. 97) ἢ εἰς τὰ περὶ στάσεων τῶν ἐν Ἑλλάδι μετὰ τὴν ἐξ Ἰλίου τῶν Ἑλλήνων ἀναχώρησιν λεγόμενα (482 D). Τοιαῦται δ' ἀσαφεῖς καὶ ἀόριστοι πρὸς ἀλλαχοῦ εἰρημένα ἀναφοραὶ τῶν λεγομένων πολλαὶ Σουσεμίλῳ ηὑρημέναι καταγγέλλονται, αἵσπερ ἄλλαι τινὲς καὶ ὑπὸ Ῥιττήρου προστίθενται (σ. 98).

Τοιαύτην δὲ περὶ τὴν σύνθεσιν ταραχὴν καὶ ὅλως συγγραφικὴν πονηρίαν οὐδ' ἐν ἑνὶ τῶν ὁμολογουμένων Πλατωνείων ἂν εὕροις διαλόγων, οὐδ' ἂν καταγνοίη τις καὶ πρεσβυτικοῦ ἔτι τοῦ Πλάτωνος. Οὐδ' ἔστιν αἰτίαν τούτου εἰπεῖν ἀνεπιτήδειόν τε καὶ σκαιὰν συγγραφικῶν αὐτοῦ περιλειμμάτων συγκόλλησιν ὑπὸ Φιλίππου τοῦ Ὀποντίου δὴ γεγενημένην, ὡς Βρούνσῳ δοκεῖ. Ἡ γὰρ σύγκρισις καὶ ταραχὴ καὶ ἀσάφεια πάθος ὂν ἀναμφισβήτητον τοῦ τῶν Νόμων διαλόγου οὐκ ἐν ὅλοις μέρεσιν ἐλέγχεται μόνον καὶ ἐν τῇ συνθέσει καὶ οἰκονομίᾳ ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον τοῦ λόγου καὶ τῆς λέξεως, ὡς πολλὰ ἤδη τοιαῦτα ἡμῖν γε παραδέδεικται.

683 E.

(ΑΘ. Οὐκοῦν νῦν δὴ μᾶλλον βεβαιωσόμεθα τὸ τοιοῦτον· περιτυχόντες γὰρ ἔργοις γενομένοις, ὡς ἔοικεν, ἐπὶ τὸν αὐτὸν λόγον ἐληλύθαμεν, ὥστε οὐ περὶ κενόν τι ζητήσομεν [τὸν αὐτὸν λόγον], ἀλλὰ περὶ γεγονός τι καὶ ἔχον ἀλήθειαν Γέγονε δὴ τάδε.

Ἡμῖν δοκιμώτερον ἂν πρός τε τὸν λόγον καὶ τὸ διανόημα δὲ ἀντὶ τοῦ δὴ γραφῆναι δοκεῖ. Οὐδὲν γὰρ ἀκολουθοῦν τοῖς εἰρημένοις οὐδ' ἐξ αὐτῶν συναγόμενον λέγεται, ἀλλὰ καινόν τι, εἰς ὃ ὁ λόγος μεταβαίνει, ἀπὸ τῆς πλείονος τῶν εἰρημένων βεβαιώσεως τῇ ἐπιδείξει ἀληθῶν καὶ γεγονότων γιγνομένης ἐπ' αὐτὰ τὰ ἔργα τε καὶ γεγονότα).

684 A-B.

ΑΘ --βασιλεῖαι τρεῖς βασιλευομέναις πόλεσι τριτταῖς ὤμοσαν ἀλλήλαις ἑκάτεραι -- βοηθήσειν --, βασιλῆς

τε βασιλεῦσιν ἀδικουμένοις καὶ δήμοις καὶ δῆμοι δήμοις καὶ βασιλεῦσιν ἀδικουμένοις

Πᾶς αἰσθάνεται ἐνταῦθα τὸν ἄχαρίν τε καὶ ψυχρὸν κατὰ Γοργίαν κόσμον τοῦ λόγου, ὅσος ἐν βραχεῖ τῷ συγγραφεῖ συμπεφόρηται, ἀναξιώτατα Πλάτωνι ἐν πᾶσι μέτρον ἔχοντι ὑποβεβλημένος.

684 C.

ΑΘ. Τό δέ γ' ἐστὶν ἀγαπητὸν πολλάκις εἰ καί τις μετὰ λύπης μὴ μεγάλης δύναιτο εὐεκτικὰ καὶ ὑγιᾶ σώματα ἀπεργάζεσθαι.

Τῶν ἀπ' Ἀριστοτέλους ἐν τῷ λόγῳ φανέντων ὀνομάτων ὁ εὐεκτικὸς ἔοικεν εἶναι, ἀλλ' οὐ πρότερον. Πολλὰ μὲν γὰρ αὐτὸν εἶπεν οὗτος, οὐδαμοῦ δ' ἄλλοθι τοῦ Ἀττικοῦ ἂν περιτύχοις λόγου ζητῶν, εἰ μή γε ἐνταῦθα. Τὸν δ' εὐέκτην τε καὶ εὔεκτον καὶ τὸ εὐεκτεῖν ὕστεροι μόνον Ἀττικισταὶ γεγραφότες τυγχάνουσιν, ἡ δ' εὐεκτία ὑπ' Ἀρχύτου κατὰ Στοβαῖον ἐρρήθη.

684 C.

(ΑΘ. Καὶ μὴν τοῦτό γε οἱ πολλοὶ προστάττουσι τοῖς νομοθέταις - - - ΜΕ. Τί μήν;

Ἅπαντα τὸν λόγον τοῦτον Σάνζος μὲν ὀβελίζει δοκοῦν Ζελλήρῳ, καὶ Σταλλβαύμῳ Ῥιττῆρος δὲ σῴζειν πειρᾶται τὴν αἰτίαν λέγειν αὐτὸν φάσκων τοῦ εὐθὺς προειρημένου λόγου, τοῦ ἀπειθεῖν δὴ τοῖς νόμοις τὰς πόλεις. Ἀλλὰ πρῶτον μὲν οὐ τούτου τοῦτο μόνον αἴτιον, τὸ μὴ καθ' ἡδονὴν τοῖς πολλοῖς τοὺς νόμους κεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ ἕτερα πολλά· δηλοῖ δὲ τὰ πορρωτέρω που τοῦ βιβλίου λεγόμενα (690 D-691 A), ὡς τὸ πλεονεκτεῖν τῶν νόμων τοὺς βασιλέας, ὑπερηφάνως διὰ τρυφὴν ζῶντας, τοῦτο μάλιστα πάντων στάσεών ἐστι πηγή, ἀλλ' οὐχ οἱ δῆμοι. Ἔπειτα ἐχρῆν εἰπεῖν ἀρχόμενον τοῦ λόγου τούτου καὶ γάρ, ἀλλ' οὐ καὶ μὴν ἐναντιότητα σὺν προσθήκῃ σημαῖνον, ἀκαίρως παντάπασι πρὸς τὸ διανόημα πᾶν.

Τί δ' ἂν τις εἴποι τὸν λόγον, τὸν πλημμελῆ τῶν πολλῶν ἀξίωσιν ἐπανορθοῦντα, «τὸ δέ γ' ἐστιν ἀγαπητὸν πολλάκις, εἰ καί τις

μετὰ λύπης μὴ μεγάλης δύναιτο εὐεκτικὰ καὶ ὑγιᾶ σώματα ἀπεργάζεσθαι» ὅς οὕτως ἀτελῶς ἔχων ἐν τῷ παραβολῇ μόνον λήγει; Μηνύει οὖν διαφανῶς ὁ πᾶς λόγος οὗτος ἄλλως τε καὶ ἐξ ὧν Σταλλβαῦμός τε καὶ Ζελλῆρος λέγουσι πάντως κακὸν καὶ ἄτεχνον συγγραφέα ἢ παρεγγραφέα).

685 Β.

(ΑΘ. Τίν' οὖν ἂν σκέψιν καλλίω ποιησαίμεθα περὶ νόμων ἢ τούτων, οἳ ταύτας διακεκοσμήκασιν; ἢ πόλεων περὶ τίνων εὐδοκιμωτέρων τε καὶ μειζόνων κατοικίσεων σκοποίμεθ' ἄν;

Τὸ ταύτας οὕτω τάξεως ἔχον ἐν τῷ λόγῳ μόνον οὐχὶ φωνὴν ἀφιὲν ὧδε κελεύει τὰ τοῦ λόγου μετατάξαι·

Τίν' οὖν ἂν σκέψιν καλλίω ποιησαίμεθα περὶ νόμων; ἢ πόλεων περὶ τίνων εὐδοκιμωτέρων τε καὶ μειζόνων κατοικίσεων σκοποίμεθ' ἂν ἢ τούτων οἳ ταύτας διακεκοσμήκασιν;

Οὐδαμῶς γὰρ ἂν ἄλλως ὁ λόγος οὗτος ἔχοι ὑγιῶς τε καὶ κατὰ καιρόν. Ἔστι δὲ τὸ ἢ τὸ πρὸ τοῦ τούτων οὐ τὸ συγκριτικὸν λεγόμενον, ἥπερ Σταλλβαύμῳ δοκεῖ, ἢ τὴν περὶ τούτων (τῶν νόμων) νοοῦντι, ἀλλὰ διαζευκτικόν, ὥσπερ τὸ ἢ τὸ πρὸ τοῦ πόλεων περὶ τίνων. Τὸ γὰρ δὴ τούτων οὐκ ἔστιν ὅπως οὐκ ἂν εἰς τὸ οἳ διακεκοσμήκασι βλέποι, οὗτοι δ' εἰσὶ πάντως οὐχ οἱ νόμοι, ἀλλ' οἱ τῶν τριῶν Δωρικῶν πόλεων οἰκισταὶ βασιλεῖς καὶ νομοθέται περὶ ὧν τὸ διακοσμεῖν λέγεται οὐκ ἐνταῦθα μόνον ἀλλὰ καὶ ὀλίγα τοῦ λόγου τούτου διελθόντι (685 Δ) «ἡ τοῦ στρατοπέδου κατασκευὴ -- ὑπὸ βασιλέων -- κατακεκοσμημένη» καὶ (686 Α) «ὑπὸ γένους δὲ ἑνὸς τῶν βασιλέων -- διακεκοσμημένους (τοὺς Δωριᾶς)» καὶ (687 Α) «εἰ κατὰ τρόπον ἠπιστήθησαν τάξαι τὸ στρατόπεδον (τὰς τρεῖς πόλεις) οἱ τότε διακοσμοῦντες». Καὶ Βάδαμος δὲ παραβολικὸν τὸ ἢ τοῦ ἢ τούτων ἡγησάμενος εἶναι ὑπὸ τοῦ διακεκοσμήκασι δοκεῖ ἀναγκασθῆναι τὴν ἥκιστα πιθανὴν μεταβολὴν τολμῆσαι, ἀντὶ τοῦ τίν' οὖν -- περὶ νόμων τὸ τίνων οὖν περὶ νομοθετῶν γράψαι. Ὅτι δ' οὐδὲν δεῖ τῷ λόγῳ τοῦ δευτέρου λεγομένου ὅρου τῆς συγκρίσεως πᾶς τις ὁρᾷ ἐνθυμούμενος μὲν ὡς ῥᾴδιον τὸ ἢ τούτων ἀκούειν, ἐνθυμούμενος δ' ὅτι

καὶ τῆς δευτέρας ἐνταῦθα συγκρίσεως ἄπεστιν οὗτος, εἰκότως· ἔμελλον γὰρ ἄμφω ἐν τῇ Μεγίλλου ἀποκρίσει λέγεσθαι, «οὐ ῥᾴδιον ἀντὶ τούτων ἑτέρας λέγειν»).

685 C.

ΑΘ. - - οἱ περὶ τὸ Ἴλιον οἰκοῦντες τότε πιστεύσαντες τῇ τῶν Ἀσσυρίων δυνάμει τῇ περὶ Νῖνον γενομένῃ, θρασυνόμενοι τὸν πόλεμον ἤγειραν τὸν ἐπὶ τὴν Τροίαν. Ἦν γὰρ ἔτι τὸ τῆς ἀρχῆς ἐκείνης σχῆμα τὸ σῳζόμενον οὐ σμικρόν.

Τὸ ἐνταῦθα ῥηθὲν σχῆμά ἐστι μὲν ἡ λαμπρότης ἢ τὸ μέγεθος, ἔτυχον δ' αὐτὸ τοιοῦτον εἰπόντες τῶν Ἀττικῶν μὲν τραγικοί, Αἰσχύλος τε καὶ Σοφοκλῆς καὶ μάλιστ' Εὐριπίδης, καὶ ὁ Γοργιάζων ῥήτωρ, ἐγγὺς δὲ ποιητῶν τὸν λόγον ὢν Λικύμνιος (ἀπ. 3 Δ), τῶν δ' ἄλλων ὕστεροι Ἀττικισταί, τὸν συγγραφέα ἡμῖν τόνδε ἴσως μιμούμενοι, Ἀριστείδης τε καὶ Θεμίστιος καὶ Ἱμέριος καὶ Λιβάνιος καὶ ἄλλοι.

Πλάτωνα δὲ ἄρα μόνον τῶν νηφόντων καὶ σωφρόνως γραφόντων Ἀττικῶν φήσομεν οὕτω κεχρῆσθαι τῷ ὀνόματι; Ἐγὼ μὲν οὐκ οἶμαι. Ἀλλὰ κατὰ καιρὸν μάλιστ' ἂν εἴη τὸ τοιοῦτον καὶ πρεπῶδες τῇ ἰδίᾳ τοῦ τοὺς Νόμους γράψαντος φύσει, καινὰ μὲν καὶ ἀήθη ὀνόματα ἀεὶ θηρῶντος, ποιητικὰς δὲ δυνάμεις καὶ χρείας τούτων διώκοντος καὶ ἐξευρίσκοντος, οἷ' ἂν μάλιστα πάθοιεν οἱ μετ' Ἀλέξανδρον συγγράφοντες, μᾶλλον φιλαναγνῶσται καὶ μιμητικοὶ καταστάντες.

685 C.

ΑΘ. - - καθάπερ νῦν τὸν μέγαν βασιλέα φοβούμεθα ἡμεῖς, καὶ τότε ἐκείνην τὴν συσταθεῖσαν σύνταξιν (τὴν Ἀσσυρίων) ἐδέδισαν οἱ τότε.

Τὴν σύνταξιν τὴν ἀρχὴν ἢ ἡγεμονίαν δυναμένην τὴν ἐκ πολλῶν συνεστῶσαν μορίων ἐν τάξει τινὶ συνηγμένων μόνον ἐν τοῖς Νόμοις ῥηθεῖσαν ἂν εὕροις ζητῶν, καὶ τῶν ὑστέρων Πλούταρχος εἶπε τὴν συμπολιτείαν λέγων ἐν βίῳ Κλεομένους (3) καὶ Ἀράτου (9), τῶν ἀρχαίων Ἀττικῶν περὶ στρατιᾶς μόνον τοιούτῳ χρησαμένων τῷ ὀνόματι, Ξενοφῶντος μάλιστα (Κύρ. Παιδ. 2, 4, 1. 8, 1, 14 καὶ

Ἑλλ. 5, 2, 38) καὶ Θουκυδίδου (6, 42) καὶ ἔτι καὶ Ἀριστοτέλους (Πολ. 4, 13).

685 Δ.

ΑΘ. - - Πρῶτον μὲν γὰρ τοὺς Ἡρακλείδας τῶν Πελοπιδῶν ἀμείνους ἡγοῦντο ἀρχόντων ἄρχοντας ἔχειν.

Θεῶ μοι τὰ ῥητορικὰ νεανιεύματα, τήν τε παρανομασίαν καὶ τὸ χιαστὸν καλούμενον σχῆμα, ὧν χάριν σκολιωτέρα ἡ τῶν ὀνομάτων τάξις καὶ σύνθεσις κατέστη. Ταῦτα δὲ ἀνάξια Πλάτωνος ἔμοιγε δοκεῖ εἶναι, ὥσπερ καὶ τὰ ὀλίγον μετὰ ταῦτα (Ε) κενὴν ἀντίθεσιν ἀπεργαζόμενα καὶ πρὸς τὴν Ἐπιχάρμειον ἐκείνην (τόκα μὲν-τόκα δὲ) ἀμιλλωμένην «νενικηκέναι γὰρ τούτους, ἡττᾶσθαι δ' ὑπὸ τούτων ἐκείνους».

685 Ε.

(ΑΘ. Ἆρ' οὐχ οὕτως οἰόμεθα κατασκευάζεσθαι τοὺς τότε; ΜΕ. Πάνυ μὲν οὖν. ΑΘ. Οὐκοῦν καὶ τὸ βεβαίως οἴεσθαι ταῦθ' ἕξειν εἰκὸς αὐτοὺς - - ἅτε κεκοινωνηκότας - πολλῶν πόνων καὶ κινδύνων ἀλλήλους.

Ἥ τε χώρα τοῦ αὐτούς, πρὸ τοῦ οἴεσθαι ἢ μετ' αὐτὸ κεῖσθαι δέον, καὶ τὸ περιττὸν καὶ ἀργὸν αὐτοῦ ῥᾷστου νοῆσαι ἀπὸ τοῦ κεκοινωνηκότας ὄντος δηλοῦσι σαφῶς παρεγγεγραμμένον).

686 Β.

ΑΘ. Ταῦτα δὴ τὰ μεγάλα οὕτω προσδοκώμενα, διέπτετο, ὡς ἔοικε, τότε ταχὺ - - ἐπεὶ γενομένη γε ἡ τότε διάνοια καὶ ξυμφωνήσασα εἰς ἓν ἀνυπόστατον ἄν τινα δύναμιν ἔσχε κατὰ πόλεμον.

Τὸ μὲν διάνοια ἔχει δὴ ὥσπερ καὶ ὀλίγον ἔμπροσθεν (685 Ε) «ἆρ' οὐχ οὕτως οἰόμεθα καί τινι διανοίᾳ τοιαύτῃ κατασκευάζεσθαι, τοὺς τότε», σημαῖνον ὃ διενοοῦντο ἔσεσθαι οἱ τότε, (αὐτ. Β) «τὴν κατασκευὴν ταύτην οὐ Πελοποννήσῳ μόνον ἔσεσθαι βοηθὸν ἱκανὴν - - ἀλλὰ καὶ τοῖς Ἕλλησι πᾶσι». Τό γε μὴν ξυμφωνήσασα ἥκιστα τῷ διάνοια προσῆκον φαίνεται, τὸ κατασκευὴ σαφῶς ποθοῦν (αὐτ. Β.

D.), ὅπερ οὔτε κατὰ τὸ σχῆμα ζεῦγμα οἷόν τε ἐνθυμηθῆναι οὔτε ποι ἔγγραπτὸν ἐπανορθώσει δοκεῖ εἶναι, ἀλλὰ τὸ σύνηθες ἡμῶν τοῦ συγγραφέως ἀσαφές τε καὶ ταραχῶδες εὐλογώτατα αἰτιατέον.

686 B.

ΑΘ. Πῶς οὖν καὶ πῇ διώλετο; ἆρ' οὐκ ἄξιον ἐπισκοπεῖν, τηλικοῦτον καὶ τοιοῦτον σύστημα ἥτις ποτὲ τύχη διέφθειρε;

Τὸ σύστημα ἐν τῷδε τῷ λόγῳ τὴν τῶν τριῶν πόλεων συμμαχίαν καὶ οἷον συμπολιτείαν βουλόμενον, Μεσσήνης τε καὶ Ἄργους καὶ Λακεδαίμονος ἐλέχθη μὲν ὑπὸ τοῦ γράψαντος τοὺς Νόμους, καθάπερ καὶ τὸ νῦν δὴ εἰρημένον σύνταξις, ἐλέχθη δὲ καὶ ὑπ' Ἀττικιστῶν ὑστέρων, Πολυβίου τε μάλιστα καὶ Διοδώρου. Τῶν δ' Ἀττικῶν οὐδὲ παρ' ἑνὶ τοιοῦτον τοὔνομα ἡμεῖς γε εὕρομεν σκοπούμενοι. Μετ' Ἀλέξανδρον δὲ δοκεῖ ἡ τοιαύτη τούτου δύναμις εἰς τὸν Ἕλληνα λόγον εἰσελθεῖν καὶ ἐξ ἐκείνου αὐτῷ οὕτως οἱ γράψαντες κεχρῆσθαι.

686 D.

ΑΘ. Ὦ 'γαθέ, καὶ αὐτὸς ἐμαυτοῦ νῦν δὴ κατεγέλασα. Ἀποβλέψας γὰρ πρὸς τοῦτον τὸν στόλον, οὗ πέρι διαλεγόμεθα, ἔδοξέ μοι πάγκαλός τε εἶναι καὶ θαυμαστὸν κτῆμα παραπεσεῖν τοῖς Ἕλλησιν, ὅπερ εἶπον, εἴ τις ἄρα τότε καλῶς ἐχρήσατο.

Ὁ στόλος τοὔνομα δύναται μέν, ὡς πάντες ἴσασι, στρατιὰν ἐπὶ γιγνομένῳ πολέμῳ καὶ οὐ μέλλοντι, οἷον ὁ Περσικὸς στόλος (Πλ. Ν. 692 C), πολὺς στόλος (Ξενο. Ἀναβ. 2, 2, 12), ἐλθὼν παμπληθεῖ στόλῳ, σὺν πολλῷ στόλῳ (αὐτ. 3, 2, 11. Κ. Π. 3, 1, 19), στόλον ἀγείρων (Θουκ. 1, 9), νεῶν στόλον παρασκευάζεσθαι (αὐτ. 1, 31. Πρβλ. Ξεν. Ἑλλ. 3, 4, 1).

Ἐν δὲ τῷ λόγῳ τῷδε οὐδὲν μὲν περὶ πολέμου λέγεται, περὶ δὲ στρατιωτικῆς πολιτείας τῆς τῶν τριῶν Δωρικῶν πόλεων. Οὕτω δὲ τὸ ὄνομα λεχθὲν ἀκυρότερον δηλοῖ καὶ οὐκ ἄρα κατὰ Πλάτωνα ἔχον.

(Μετὰ δὲ τὸ θαυμαστὸν ἡ τοῦ λόγου ἰδέα, τὸ «εἴ τις ἄρα

αὐτῷ τότε καλῶς ἐχρήσατο» ἀναγκάζει δήπου τὸ ἂν αὐτῷ προσθεῖναι, ὧδε ἀναγιγνώσκοντα «θαυμαστὸν ⟨ἂν⟩ κτῆμα παραπεσεῖν». Ὡσαύτως γὰρ δὴ καὶ κατὰ ταὐτὰ ἔχον ἂν ἴδοις καὶ τὸ εὐθὺς μετὰ ταῦτα λεγόμενον (αὐτ. Ε) «εἴπερ ἐπίσταιτο ὁ κεκτημένος αὐτῷ χρῆσθαι τοιούτῳ τε ὄντι καὶ τηλικούτῳ, **θαυμαστ' ἂν** καὶ πολλὰ κατεργασάμενος εὐδαιμονοῖ»).

686 Ε.

ΜΕ. Οὐκοῦν εὖ καὶ ἐχόντως νοῦν σύ τε πάντα εἶπες καὶ ἐπῃνέσαμεν ἡμεῖς;

Ἀεὶ ἀήθεσί τισι καὶ καινοῖς ἐπιχειρεῖν τε καὶ ἅπτεσθαι ὁ τοὺς Νόμους ἡμῖν γράψας ἐθέλει, οἷα πρὸς ἄλλοις πολλοῖς καὶ ἡ συμπλοκὴ ἐχόντως νοῦν οὖσα εὑρίσκεται, ἡ ἀντὶ τῆς εἰθισμένης νοῦν ἐχόντως (παρ' Ἰσοκράτει πολλάκις) λεχθεῖσα. Ὁμοίως δὲ σχηματισθὲν τό τε λόγον ἐχόντως (Ἰσοκρ.) ἐρρήθη καὶ τὸ ποιητῶν ὂν καὶ ὑστέρων νουνεχής.

687 Α.

ΑΘ. Σκόπει δὴ ποῖ βλέπων ὁ τὸν ἔπαινον τοῦτον περὶ ἑκάστου τιθέμενος ὀρθῶς λέγει.

Τὸ τὸν ἔπαινον τίθεσθαι ἀντὶ τοῦ ἔπαινον ποιεῖσθαι ποιηταὶ μᾶλλον ἂν εἴποιεν καὶ τῶν ὑστέρων Ἀττικιστῶν Πολύβιός τε καὶ Πλούταρχος μάλιστα πολλὰ τοιαῦτα τῷ τίθεσθαι χρησάμενοι (Πολ. 1, 11, 7. 5, 4, 7. 8, 10. 7, 9, 1. Πλουτ. Ἀγησ. 27. Τιβ. Γρακ. 5. Νικ. 10), Πλάτων δ', ὡς ἐγὼ οἶδα, οὐδαμοῦ, τὰ τοῦ συγγραφέως τοῦδε ἐσπουδασμένα τε καὶ καινὰ καὶ ποιητικὰ μάλιστα φιλῶν εὐλαβεῖσθαί τε καὶ φεύγειν, εἰ δὲ μή, ἐλεγξάτω μοι πᾶς ἃ λέγω ὡς οὐκ ἀληθῆ, καὶ χάριν πολλὴν ἂν εἰδείην.

687 C.

ΑΘ. Φέρε δή, πάντων ἀνθρώπων ἐστὶ κοινὸν ἐπιθύμημα ἕν τι τὸ νῦν ὑπὸ τοῦ λόγου δηλούμενον, ὡς αὐτός φησιν [ὁ λόγος];

Τὸ ἐπιθύμημα ἡ ἐπιθυμία ὃν ἐλέχθη μὲν καὶ ἀλλαχοῦ που τῶν Νόμων (882 A) «πωμάτων τε ἅμα καὶ βρωμάτων **ἐπιθυμήματα**», ἐγράφη δὲ πολλάκις ἴσα δυνάμενον ὑπὸ Πλουτάρχου καὶ ἐν τοῖς Ἱπποκράτους λεγομένοις λόγοις οὐχ ἅπαξ αὐτῷ ἂν περιτύχοις τοιούτῳ, τῶν δ' ἀρχαίων κεχρημένος ἔστιν ὅτε φαίνεται Ξενοφῶν, ἀλλ' ἑτέρως, ἀντὶ τοῦ ἐπιθυμουμένου πράγματος εἰπών, κυριώτερον (Ἱερ. 1, 23, 4, 7). Τῶν σπανίων ἄρα καὶ καινῶν χρήσεων καὶ ὀνομάτων ὃν ἔμελλεν, ὡς εἰκός, φίλον εἶναι τῷ θαυμασίῳ ἡμῖν τούτῳ λόγων συνθέτῃ. (Τὸ λόγος παρέγγραπτον ἡμῖν δοκεῖ εἶναι).

687 C.

(ΑΘ. Οὐκοῦν ἐπείπερ βουλόμεθα πάντες τὰ τοιαῦτα ἀεὶ παῖδές τε ὄντες καὶ ἄνδρες πρεσβῦται, τοῦτ' αὐτὸ καὶ εὐχοίμεθ' ἂν ἀναγκαίως διὰ τέλους.

Διά τε τὸ ἀεὶ καὶ τὸ διὰ τέλους ἑλοίμην ἂν μᾶλλον τὴν ἑτέραν γραφὴν βίᾳ Σταλλβαύμου καὶ Σάνζου, ἄνδρες καὶ πρεσβῦται. Συνηγορεῖ δέ μου τῷ λόγῳ τό τε ὀλίγον ὕστερον λεχθὲν (D) «φίλος μὲν υἱὸς πατρὶ παῖς ὢν **ἀνδρί**», ἔνθ' οὐ πρεσβύτῃ ἀλλ' ἀνδρὶ λέγεται, καὶ τὸ μετὰ ταῦτα «καὶ ὅταν γε πατὴρ ὢν **γέρων**», ἰδίᾳ ἤδη καὶ χωρὶς περὶ πρεσβύτου λόγου γιγνομένου, καὶ ἔτι μᾶλλον τὸ πολὺ ὄπισθεν (696 A) «οὐ γὰρ μή ποτε γένηται παῖς καὶ **ἀνὴρ** καὶ **γέρων** ἐκ ταύτης τῆς τροφῆς διαφέρων πρὸς ἀρετήν»).

688 A.

ΑΘ. Καὶ δὴ καὶ πολιτικόν γε ἄνδρα νομοθέτην ὡς ἀεὶ δὴ πρὸς τοῦτο βλέποντα τιθέναι τὰς τάξεις τῶν νόμων αὐτός τε ἐμνήσθην καὶ ὑμᾶς ἐπαναμιμνήσκω κατ' ἀρχάς, εἰ μεμνήμεθα, τὰ λεχθέντα.

(Τοῦ Σάνζου παρέγγραπτον τὸ νομοθέτην ἡγουμένου καὶ ἐξαιροῦντος τοῦ λόγου, ἡμεῖς πρὸς τοῦ Ἄστου ἐσμὲν πρὸ τοῦ νομοθέτην ἐμβαλόντος τὸ καί· ξυμμαρτυρεῖ γὰρ τῷ λόγῳ ἡ αὐτὴ ἐν τοῖς ὄπισθεν (693 A) λεγομένη τῶν ὀνομάτων τούτων συμπλοκή, ἔχουσα

τὸ καί, «ταῦτ' ἔχομεν ἐπιτιμᾶν τοῖς τε πάλαι **πολιτικοῖς** λεγομένοις **καὶ νομοθέταις** καὶ τοῖς νῦν»).

Θεώρει δέ μοι τὴν ἄκαιρον τήνδε παρονομασίαν, ἐμνήσθην ἐπαναμιμνήσκω μεμνήμεθα, τὴν οὐδενὸς μὲν ἀναγκάζοντος κατεσκευασμένην, τῇ δὲ περὶ τὰ λεγόμενα σπουδῇ καὶ σεμνότητι ἐμφανῶς διαμαχομένην, ᾗ χάρις μὲν οὐδεμία πρόσκειται, ῥητορικὸν δὲ μειρακιώδη κόσμον τοῦ λόγου ἀπεργάζεται ἀλλότριον τῆς τε τῶν λεγομένων διανοίας καὶ τοῦ Πλάτωνος σπουδάζοντος.

Οὐκ ἂν ἀτιμάσαιμι δὲ οὐδὲ τὴν ὀνομάτων τινῶν ἐν τῷ λόγῳ τάξιν καταγγεῖλαι, ὡς κατὰ Θουκυδίδην μᾶλλον ἢ κατὰ Πλάτωνα ἔχει, ὃ ἂν μιμηταὶ τοῦ λόγου πάθοιεν ἐκείνου, ἥκιστα δ' ὁ ἰδίαν ἔχων λέξιν φιλόσοφος. Ἔστι δ' ὃ λέγω περί τε τὴν τοῦ κατ' ἀρχὰς χώραν, τῷ λεχθέντα μὲν προσήκοντος, κειμένου δὲ ὡς εἰ τοῦ ἐπαναμιμνήσκω εἴχετο, καὶ τὸ ὀλίγον μετὰ ταῦτα ὂν τολμηρὸν ὑπερβατόν, τὸ μὲν σφῷν ἦν παρακέλευσμα ἀντὶ τῆς κατὰ φύσιν ὀνομάτων συμπλοκῆς, τὸ μὲν σφῷν παρακέλευσμα ἦν, τέχνημα λόγου οἰκειότατον τῶν μετ' Ἀλέξανδρον ὄν. Οὐδὲν δὲ τούτου διαφέρει καὶ τὸ ἐπὶ τούτοις λεγόμενον (αὐτ. Β), τὴν τῆς ξυμπάσης ἡγεμόνα ἀρετῆς ἐν ᾧ τὸ ἡγεμόνα ἐμβληθὲν ἀτόπως τὰ οἰκείως ἔχοντα διέστησεν ὀνόματα.

688 Β.

ΑΘ -- δέοι δὲ δὴ πρὸς πᾶσαν μὲν (ἀρετὴν) βλέπειν (τιθέμενον τοὺς νόμους), μάλιστα δὲ πρὸς πρώτην τὴν τῆς ξυμπάσης ἡγεμόνα ἀρετῆς· φρόνησις δ' εἴη τοῦτο καὶ νοῦς καὶ δόξα μετ' ἔρωτός τε καὶ ἐπιθυμίας τούτοις ἑπομένης.

Πάντες οἱ περὶ Πλάτωνα καὶ ὁπωσδήποτε σπουδάσαντες ἄνδρες ἐπίστανται δήπου ὅτι ὅλῳ καὶ παντὶ κατὰ τοῦτον ἡ δόξα διαφέρει σοφίας τε καὶ ἐπιστήμης ἢ φρονήσεως καὶ νοῦ, τὸ ἐν μέσῳ ἀγνοίας καὶ γνώσεως δηλοῦσα. Κάλλιστα δ' ἂν ἴδοιμεν ὅ,τι τὴν δόξαν ἡγεῖται εἶναι Πλάτων, εἰ τῶν ἐν Πολιτείας βιβλίῳ πέμπτῳ (478 C) σκοπούμενοι διέλθοιμεν τάδε, Σωκράτους τε καὶ Γλαύκωνος διαλεγομένων, «Οὔτε ἄρα ἄγνοια οὔτε γνῶσις δόξα ἂν εἴη. Οὐκ ἔοικεν. Ἆρ' οὖν ἐκτὸς τούτων ἐστὶν ὑπερβαίνουσα ἢ γνῶσιν σαφηνείᾳ ἢ ἄγνοιαν ἀσαφείᾳ; Οὐδέτερα.

Ἀλλ' ἄρα, ἦν δ' ἐγώ, γνώσεως μέν σοι φαίνεται δόξα σκοτωδέστερον, ἀγνοίας δὲ φανότερον; Καὶ πολύ γε, ἔφη. Ἐντὸς δ' ἀμφοῖν κεῖται; Ναί. Μεταξὺ ἄρ' ἂν εἴη τούτων δόξα. Κομιδῇ μὲν οὖν». Οὐ μόνον δὲ δόξα ἕτερόν τι φρονήσεως ἢ ἐπιστήμης Πλάτωνι τυγχάνει ὂν ἀλλὰ καὶ ὀρθὴ ἔτι ἢ ἀληθὴς δόξα ἄλογος ὀρθὴ ἢ ἀληθὴς γνῶσις οὖσα. Ταῦτα δ' ἂν σαφῶς καταμάθοιμεν ἐξ ὧν ἐν Μένωνί που περὶ ὀρθῆς λέγεται δόξης (97,Ε), «αἱ δόξαι αἱ ἀληθεῖς, ὅσον μὲν ἂν χρόνον παραμένωσι, καλὸν τὸ χρῆμα καὶ πάντα ἀγαθὰ ἐργάζονται· πολὺν δὲ χρόνον οὐκ ἐθέλουσι παραμένειν, ἀλλὰ δραπετεύουσιν ἐκ τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου, ὥστε οὐ πολλοῦ ἄξιαί εἰσιν, ἕως ἄν τις δήσῃ αἰτίας λογισμῷ - -. Ἐπειδὰν δὲ δεθῶσι πρῶτον μὲν ἐπιστῆμαι γίγνονται, ἔπειτα μόνιμοι· καὶ διὰ ταῦτα δὴ τιμιώτερον ἐπιστήμη ὀρθῆς δόξης ἐστί, καὶ διαφέρει δεσμῷ ἐπιστήμη ὀρθῆς δόξης». Ὅμοια δὲ καὶ παραπλήσι' ἂν ἀκούσαις Σωκράτους καὶ Θεαιτήτου περὶ ὀρθῆς δόξης λεγόντων (Θεαιτ. 201 C), ΣΩ. «Οὐκ ἄν, ὦ φίλε, εἴ γε ταὐτὸν ἦν δόξα τε ἀληθὴς καὶ ἐπιστήμη, ὀρθά ποτ' ἂν δικαστὴς ἄκρος ἐδόξασεν ἄνευ ἐπιστήμης· νῦν δὲ ἔοικεν ἄλλο τι ἑκάτερον εἶναι. ΘΕ. Ὅ γε ἐγώ, ὦ Σώκρατες, εἰπόντος του ἀκούσας ἐπελελήσμην, νῦν δὲ ἐννοῶ· ἔφη δὲ τὴν μετὰ λόγου ἀληθῆ δόξαν ἐπιστήμην εἶναι, τὴν δὲ ἄλογον ἐκτὸς ἐπιστήμης. - - ΣΩ. ἢ καλῶς λέγεις». (τοιαῦτα λέγεται καὶ ἐν 202 C κέ., 209 D, 210 A κέ.).

Ὁ δὲ τοὺς Νόμους γεγραφὼς εἰς ἓν ἄγων καὶ συγχέων φρόνησιν καὶ δόξαν καὶ ὀλίγον πορρωτέρω τοῦ λόγου (689 B) ταὐτὰ ποιῶν ἐπιστήμην τε καὶ δόξαν καὶ λόγον ἐλέγχει ἑαυτὸν πάντ' ἄλλον ὄντα μᾶλλον ἢ Πλάτωνα.

688 B.

ΑΘ. - - Ἥκει δὴ πάλιν ὁ λόγος εἰς ταὐτὸν καὶ ὁ λέγων ἐγὼ νῦν λέγω πάλιν ἅπερ τότε, εἰ μὲν βούλεσθε, ὡς παίζων, εἴθ', ὡς σπουδάζων, ὅτι δή φημι εὐχῇ χρῆσθαι σφαλερὸν εἶναι νοῦν μὴ κεκτημένῳ, ἀλλὰ τἀναντία ταῖς βουλήσεσίν οἱ γίγνεσθαι. Σπουδάζοντα δ' εἴ με τιθέναι βούλεσθε, τίθετε.

Θεασάσθω μοι πᾶς τις τὸ ἐν λόγοις ἄγαν φιλόπαισμον τοῦ συγγραφέως οὕτω πυκνὰ ἐν βραχεῖ καὶ ἀκαίρως συμφορήσαντος τὰ νεα-

νικὰ τοῦ λόγου καλλωπίσματα, οἷα ἡ τοῦ λάβδα παρήχησις ἡ ἐν τῷ πάλιν καὶ τῷ λόγος καὶ τῷ λέγων καὶ λέγω καὶ πάλιν, ὥστε ἀνοικείους συγγραφικὰς πονηρίας ἀναιτίῳ περιάψαι τῷ Πλάτωνι. (Ὅμοια δὲ καὶ ἐν 684 A. B. 685 D. 688 A).

(Τὸ ὁμολογουμένως ἀτόπως ἔχον εἴθ' εἰ δ' ὁ Βοΐκχος ποιήσας πάντας μὲν πείθει περὶ τοῦ ὀρθοῦ, μάτην δ' ἔμοιγε ἐπόνησε. Πᾶν γὰρ τὸ εἴθ' ὡς σπουδάζων παρεγγεγραμμένον δηλοῖ οὐ πάνυ τι εἰς τὸν λόγον εὐδοκίμου παρασημειωσαμένου τινὸς καὶ γράψαντος εἴθ' ἀντὶ εἰ δ', οὐκ ἰδόντος δ' ὅτι ὃ ἐνέβαλε τῷ λόγῳ ὡς ἀπὸν εὐθὺς μετὰ ταῦτα λέγεται «σπουδάζοντα δ' εἴ με τιθέναι βούλεσθε, τίθετε». Οὐκ ἔστι δὲ παίζοντος ἅμα καὶ σπουδάζοντος τὸ εἰπεῖν «ὅτι δὲ φημι εὐχῇ χρῆσθαι σφαλερὸν εἶναι νοῦν μὴ κεκτημένον, ἀλλὰ τἀναντία ταῖς βουλήσεσίν οἱ γίγνεσθαι», ἀλλὰ παίζοντος μόνον. Ἔστι δὲ τὸ παίζειν ἐν τῇ διαφόρῳ συνωνύμων ὀνομάτων χρείᾳ, τῆς τε εὐχῆς καὶ τῆς βουλήσεως, ἅπερ δοκοῦντα ὅμοια καὶ παραπλήσια εἶναι διαφέρει, ὅτι τὸ μὲν εἰς τὸ δοκοῦν εἶναι ὠφέλιμον, τὸ δὲ εἰς τὸ ὠφέλιμον βλέπει. Τοῦτο δ' ἔχει μαθὼν παρὰ Πλάτωνος ὁ γράψας Πλατωνικός τις ὢν καὶ τὰ ἐν Γοργίᾳ (466 B) περὶ διαφορᾶς τοῦ βούλομαι καὶ τοῦ δοκεῖ μοι ἀναγνούς, ὧν τῷ δοκεῖ μοι τὸ εὔχομαι οἴεται ἕπεσθαι. Καὶ Ῥιττῆρος δὲ τοῦτ' εἶδε (σ. 100)).

688 D.

(ΑΘ. Ταῦτ' οὖν ὡς οὕτω γέγονε περὶ τὰ τότε καὶ νῦν, εἴ που ⟨γίγνεται⟩, γίγνεται καὶ εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον οὐκ ἄλλως συμβήσεται, ἐὰν βούλησθε, πειράσομαι ἰὼν κατὰ τὸν ἑξῆς λόγον ἀνευρίσκειν τε καὶ ὑμῖν δηλοῦν κατὰ δύναμιν ὡς οὖσι φίλοις.

Τὴν ῥῆσιν ὡς οὖσι φίλοις ἐξαιροῦμεν τοῦ λόγου ἄκαιρα καὶ ἄτοπα λέγουσαν. Ὁ γὰρ πᾶς ἐκ τῶν ἔμπροσθεν λόγος αὐτός, ἄν τις καλῶς ἐπισκοπῆται, εἰς τοῦτο φέρει, εἰς τὸ ἀνευρίσκειν ταῦτα καὶ δηλοῦν κατὰ δύναμιν, οὐχ ἡ Κλεινίου τε καὶ Μεγίλλου φιλία. Ἀμβλέος δέ τινος ἑρμηνευτοῦ κενὴ παραγραφὴ ἔοικεν ἡ ῥῆσις εἶναι).

688 D.

ΚΛ. -- Προθύμως γὰρ τοῖς λεγομένοις ἐπακολουθήσομεν, ἐν οἷς ὅ γε ἐλευθέρως ἐπαινῶν καὶ μὴ μάλιστ' ἐστὶν καταφανής.

ΜΕ. Ἄριστ', ὦ Κλεινία, καὶ ποιῶμεν ἃ λέγεις.

ΚΛ. Ἔσται ταῦτ', ἂν θεὸς ἐθέλῃ. Λέγε μόνον.

Τοῦ Ἀθηναίου ἐπαγγειλαμένου Κλεινίαν τε καὶ Μέγιλλον διδάξειν ὡς τῇ μεγίστῃ ἀμαθίᾳ αἱ τρεῖς τῶν Δωριῶν πόλεις τε καὶ πολιτεῖαι διεφθάρησαν καὶ Κλεινίου προθύμως ἐπακολουθήσειν τοῖς λεγομένοις εἰπόντος, Μεγίλλου δὲ οὕτω ποιεῖν Κλεινίαν καὶ ἑαυτὸν κελεύσαντος, «ἔσται ταῦτα, **ἐὰν θεὸς ἐθέλῃ**», ἔφη ὁ Κλεινίας, ὅ ἐστι προθύμως ἐπακολουθήσομεν τοῖς λεγομένοις, ἐὰν θεὸς ἐθέλῃ.

Ταῦτα δὲ Κλεινίαν εἰπεῖν ὁ συγγραφεὺς ποιήσας σαφῶς γελοῖον ἐποίησεν. Ποῖόν τι γάρ τοι μέγα πέφυκεν ἔργον τὸ τοῖς λόγοις προθύμως ἐπακολουθεῖν ὥστε τῆς θεοῦ δεῖσθαι θελήσεως καὶ συνεργίας; Οὐ γὰρ δήπου μέλλει εἶναι οἷον τὸ Κλεινίαν αὐτοὺς ταῦτα διδάσκειν. Ἡμεῖς δὲ οὐκ ἂν ἐθέλοιμεν δέξασθαι οὕτως ἄτοπα Πλάτωνα εἰπεῖν τε καὶ διαλεγομένοις ἀποδοῦναι.

688 E.

ΑΘ. Φαμὲν δὴ νῦν καθ' ὁδὸν ἰόντες τὴν λοιπὴν τοῦ λόγου τὴν μεγίστην ἀμαθίαν τότε ἐκείνην τὴν δύναμιν ἀπολέσαι.

Σωφρονοῦντος καὶ νήφοντος ἦν δήπου εἰπεῖν τε καὶ γράψαι τὸν λοιπὸν τοῦ λόγου διεξιόντες, ἀκαίρως δὲ βακχεύοντος καὶ διθυραμβικοῦ ἀνδρός, καθ' ὁδὸν ἰόντες τὴν λοιπὴν τοῦ λόγου καὶ ἄλλοθί που τῶν Νόμων (810 E) ὅμοια φθέγγεσθαι καὶ παραπλήσια, τὴν ὁδὸν τῆς νομοθεσίας πορεύεσθαι, ὅπερ οὐδέποτ' ἂν οὐδαμῶς ἐν γήρᾳ γε δὴ Πλάτων ἂν πάθοι.

689 A.

ΑΘ. Ταύτην τὴν διαφωνίαν λύπης τε καὶ ἡδονῆς πρὸς τὴν κατὰ λόγον δόξαν ἀμαθίαν φημὶ εἶναι τὴν ἐσχάτην.

Ὀξύμωρόν τι ἂν εἴη κατὰ Πλάτωνα ἡ κατὰ λόγον δόξα. Δόξαν γὰρ οὖν δὴ ἐκεῖνος τὴν ἄνευ λόγου γνῶσιν λέγει· πῶς ἂν οὖν μετὰ λόγου δόξ' ἂν εἴη τις; Ὅμοιον γάρ ἐστι ὥσπερ ἂν εἰ εἴποι «πρὸς τὴν κατὰ λόγον ἄνευ λόγου γνῶσιν». Δῆλος οὖν δεινὰ καταψευδόμενος Πλάτωνος ὁ ὑποβαλὼν τοὺς Νόμους. Μόνον δὲ τῇ ὀρθῇ ἢ ἀληθεῖ δόξᾳ τὸ μετὰ λόγου ὁ Πλάτων εὑρίσκεται συνάπτων, οἷον ἐν Θεαιτήτῳ (201 C) «ἔφη τὴν **μετὰ λόγου ἀληθῆ δόξαν** ἐπιστήμην εἶναι» καὶ (202 C) «τίθεσαι ταύτῃ, **δόξαν ἀληθῆ μετὰ λόγου** ἐπιστήμην εἶναι;» καὶ (206 C) «λέγεται τὸ **μετὰ δόξης ἀληθοῦς λόγον** προσγενόμενον τὴν τελεωτάτην ἐπιστήμην γεγονέναι»· καὶ (208 A) **λόγον** γε ἔχων **μετὰ ὀρθῆς δόξης**» καὶ ἄλλοθι πολλαχοῦ.

689 B.

(ΑΘ. - - Ὅταν ἐπιστήμαις ἢ δόξαις ἢ λόγῳ ἐναντιῶται, τοῖς φύσει ἀρχικοῖς, ἡ ψυχή, τοῦτο ἄνοιαν προσαγορεύω, πόλεώς τε, ὅταν ἄρχουσι καὶ νόμοις μὴ πείθηται τὸ πλῆθος, ταὐτόν, καὶ δὴ καὶ ἑνὸς ἀνδρός, ὁπόταν καλοὶ ἐν τῇ ψυχῇ λόγοι μηδὲν ποιῶσι πλέον, ἀλλὰ δὴ τούτοις πᾶν τοὐναντίον.

Τὸ ἀπὸ τοῦ καὶ δὴ καὶ ἑνὸς ἀνδρὸς μέχρι τοῦ πᾶν τοὐναντίον, πᾶν τοῦτο ἀποβλητέον ἡμῖν τοῦ λόγου εἶναι δοκεῖ. Ὃ γὰρ βούλεται λέγειν, τοῦτ' εἴρηται ἤδη καὶ δὴ καὶ ὀρθότερον ἐν τῷ ὅταν οὖν ἐπιστήμαις ἢ δόξαις μέχρι τοῦ ψυχή, ἔνθα περὶ τοῦ ἐν ἑνὶ ἀνδρὶ ψυχικοῦ τούτου παθήματος ὁ λόγος καὶ φιλοσοφικώτερον ἅμα εἰρημένος, περὶ τῆς ἐπιστήμῃ καὶ λόγῳ τῆς ψυχῆς ἐναντιώσεως. Τῷ παθήματι δὲ τούτῳ προστίθεται τῷ τὲ συνεζευγμένον τὸ ἐν τῇ πόλει ὅμοιον πάθος, τὸ τῆς ἀπειθείας τοῦ πλήθους τοῖς ἄρχουσι καὶ νόμοις. Ταῦτα δ' οὕτω δὴ ἔχοντα ἑρμηνευτὴς οὐ συνιδὼν καὶ τῷ τὲ ἐκείνῳ ἀκολουθοῦν τὸ καὶ δεῖν ἀντιστοιχεῖν οἰόμενος ὅλον οἰκεῖον παρέγραψε λόγον τῷ καὶ δὴ καὶ συνδήσας, ἐν ᾧ διδασκαλικά τινα καὶ ἄκαιρα λέγεται, οἷον οἱ καλοὶ ἐν τῇ ψυχῇ λόγοι, ὅ ἐστι καλὰ διδάγματα ἢ καλαὶ γνώσεις, ἀλλ' οὐκ ἐπιστήμη ἢ λόγος, περὶ ἃ μάλιστα ὁ νῦν λόγος, καὶ τὸ ἀλλὰ δὴ τούτοις πᾶν τοὐναντίον ἅμα μὲν ἀργὸν

τὴν διάνοιαν ὄν, τελείου τοῦ λόγου μέχρι τοῦ μηδὲν ποιῶσι πλέον ὑπάρχοντος, ἅμα δὲ ἄτοπόν τε καὶ σκολιὸν σχολῇ τῇ Βαδάμου θεραπευόμενον δόξῃ, ᾗ ἂν τὸ ἀλλὰ δὴ ἀλλ' ᾗ μεταγραπτέον εἴη (σ. XXI). Πρῶτον μὲν γὰρ τὸ τούτοις θαυμαστῶς εἰς τὸ πλέον ποιεῖν ἓν ὂν βλέπειν ἀνάγκη, ἀλλ' οὐκ εἰς τὸ καλοὶ λόγοι· ἔπειτα τὸ πᾶν τοὐναντίον ποιῶσι δῆλον ὅτι τὸ μηδὲν ἀνύτωσιν ἂν εἴη ἐναντίον δὴ τῷ πλέον ποιῶσι ὑπάρχον. Δυσχερῶς δ' ἂν ὁ λόγος ἀπὸ ὑποκειμένου τοῦ καλοὶ λόγοι εἰς ὑποκείμενον πᾶν τοὐναντίον μεταβαίνοι, ὡς ἀναγκάζει Βάδαμος ἀλλ' ᾗ ἀντὶ τοῦ ἀλλὰ δὴ γράφων. Οὕτω γὰρ ἰσχυρῶς τὸ οἱ καλοὶ λόγοι προτέτακται ὥστε τοῦ παντὸς κρατεῖν λόγου καὶ ἄρα καὶ τοῦ πᾶν τοὐναντίον. Διὸ καὶ Σάνζος οὐκ ἐδοκίμασε τὴν γνώμην).

Τὸ ἐναντιοῦσθαι τὴν ψυχὴν τῇ φρονήσει ἄνοιαν ἐνταῦθα ὁ συγγραφεὺς προσαγορεύει. Ὀλίγον δ' ἔμπροσθεν (αὐτ. Α) σχεδόν τι ταὐτὰ λέγων τὴν τῆς λύπης καὶ ἡδονῆς διαφωνίαν πρὸς τὴν κατὰ λόγον δόξαν ἢ ἐπιστήμην ἀμαθίαν ἔτυχεν εἰπών. Πάντες δ' οἱ Πλάτωνος γευσάμενοι ἄνδρες ἐπίστανται ὅτι τὸ τῆς ψυχῆς τοῦτο πάθος ἀκολασίαν ἢ ἀκράτειαν ἢ ἀδικίαν ὠνόμασε Πλάτων, ἐναντίον τῇ σωφροσύνῃ ἢ τῇ δικαιοσύνῃ δοκοῦν εἶναι, οἷον τοῦ τετάρτου που τῆς Πολιτείας βιβλίου (443 C) «Τό δέ γε ἀληθὲς τοιοῦτο μέν τι ἦν, ὡς ἔοικεν, ἡ δικαιοσύνη, - - περὶ τὴν ἐντὸς ὡς ἀληθῶς (πρᾶξιν), περὶ ἑαυτὸν καὶ τὰ ἑαυτοῦ, μὴ ἐάσαντα τὰ ἀλλότρια πράττειν ἕκαστον ἐν αὑτῷ μηδὲ πολυπραγμονεῖν πρὸς ἄλληλα τὰ ἐν τῇ ψυχῇ γένη, ἀλλὰ τῷ ὄντι τὰ οἰκεῖα εὖ θέμενον καὶ ἄρξαντα αὐτὸν αὑτοῦ καὶ κοσμήσαντα, - - ἕνα γενόμενον ἐκ πολλῶν, σώφρονα καὶ ἡρμοσμένον». Περὶ δὲ ἀδικίας τοιάδ' ἂν ὀλίγον μετὰ ταῦτ' ἀναγνοίης (444 A) «Στάσιν τινὰ - - δεῖ αὐτὴν εἶναι - - καὶ ἐπανάστασιν μέρους τινὸς τῷ ὅλῳ τῆς ψυχῆς, ἵνα ἄρχῃ ἐν αὐτῇ οὐ προσῆκον, ἀλλὰ τοιούτου ὄντος φύσει, οἷον πρέπειν αὐτῷ δουλεύειν τῷ τοῦ ἀρχικοῦ γένους ὄντι». Καὶ μικρὸν πορρωτέρω (αὐτ. Δ) εἶπε «Οὐκοῦν αὖ τὸ δικαιοσύνην ἐμποιεῖν (ἐστι) τὰ ἐν τῇ ψυχῇ κατὰ φύσιν καθιστάναι κρατεῖν τε καὶ κρατεῖσθαι ὑπ' ἀλλήλων, τὸ δὲ ἀδικίαν παρὰ φύσιν ἄρχειν τε καὶ ἄρχεσθαι ἄλλο ὑπ' ἄλλου», καὶ ἀλλαχοῦ (442 C) «Σώφρονα (καλοῦμεν) οὐ τῇ φιλίᾳ καὶ ξυμφωνίᾳ τῇ αὐτῶν τούτων, ὅταν τό τε ἄρχον καὶ τὼ ἀρχομένω [τὸ λογιστικὸν] ὁμοδοξῶσι δεῖν ἄρχειν καὶ

μὴ στασιάζωσιν αὐτῷ; Σωφροσύνη γοῦν, ἥ δ' ὅς, οὐκ ἄλλο τί ἐστιν ἢ τοῦτο πόλεώς τε καὶ ἰδιώτου». Εἰπὼν δ' ἐν Πρωταγόρᾳ (357 Ε) ἀμαθίαν τὸ ἡδονῆς ἥττω εἶναι δηλοῖ μὲν τῶν σοφιστῶν ἀποπειρώμενος λέγων, Σωκρατικὰ δ' ἔτι δοξάζων, ἃ ἐν Πολιτείᾳ Πλατωνικῶς ἠλλοιωμένα φαίνεται. Ἴσως δ' εἰς ἐκεῖνα ὁ τῶν Νόμων συγγραφεὺς βλέπων ἔγραψε ταῦτα.

690 C.

ΑΘ. Καίτοι τοῦτό γε, ὦ Πίνδαρε, οὐκ ἂν παρὰ φύσιν ἔγωγε φαίην γίγνεσθαι, κατὰ φύσιν δὲ τὴν τοῦ νόμου ἑκόντων ἀρχὴν ἀλλ' οὐ βίαιον πεφυκυῖαν.

Θεάσαί μοι ὅσον τὸ Γοργιείως παίζειν ἐν λόγῳ ὁ συγγραφεὺς ἐνταῦθ' ἐπιτηδεύει, ἅμα μὲν τήν τε παρονομασίαν ἀηδῶς καὶ ψυχρῶς διώκων, τὴν ἐν τοῖς παρὰ φύσιν, κατὰ φύσιν, πεφυκυῖαν, ἅμα δὲ τὴν ἀντίθεσιν ἐφεξῆς γράφων οὐ παρὰ φύσιν, κατὰ φύσιν δὲ καὶ ἑκόντων, ἀλλ' οὐ βίαιον. Ταῦτα δὲ καταφανῶς ἧττον σεμνὰ καὶ λιτὰ ἢ ὥστε Πλάτωνα εἰπεῖν ποτε.

690 C.

ΑΘ. Θεοφιλῆ δέ γε καὶ εὐτυχῆ τινα λέγοντες ἑβδόμην ἀρχὴν εἰς κλῆρόν τινα προάγομεν καὶ λαχόντα μὲν ἄρχειν δυσκληροῦντα δὲ ἀπιόντα ἄρχεσθαι τὸ δικαιότατον εἶναί φαμεν.

Καὶ τὸ δυσκληρεῖν ἐναντίον ὂν τοῦ λαγχάνειν μόνος, ὡς ἐγὼ οἶδα, ὁ πλεῖστ' ὀνοματοθετεῖν τολμῶν ἡμῖν ἀνὴρ εἶπεν, ὁ τοὺς Νόμους συγγράψας. Οὐ μόνον δὲ Πλάτων ἀγνοῶν αὐτὸ φαίνεται, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων Ἀττικῶν οὐδεὶς γράψας ἔτυχεν, οὔτε τοῦτο οὔτε τὰ σύστοιχα αὐτῷ ὀνόματα, τόν τε δύσκληρον καὶ τὴν δυσκληρίαν καὶ τὸ δυσκλήρωμα, οὔτε τὰ ἀντίστοιχα εὐκληρεῖν τε καὶ εὔκληρον καὶ εὐκληρίαν καὶ εὐκλήρωμα ὑπ' ὀλίγῳ ἢ πολλῷ ὑστέρων λεχθέντα.

690 D.

«ΑΘ. Ὁρᾷς δή, φαῖμεν ἄν, ὦ νομοθέτα, πρός τινα παίζοντες τῶν ἐπὶ θέσιν νόμων ἰόντων ῥᾳδίως ὅσα ἐστὶ περὶ ἄρχοντας ἀξιώματα.

Ὅτι μὲν κατακέχρηται ἐν τῷ λόγῳ τῇ ἀποστροφῇ ὁ τῶν Νόμων συγγραφεὺς ἐν ἄλλῃ ἡμῶν περὶ ταῦτα πραγματείᾳ εἴρηται (Ἀθην. 8, 186).

Τὸ δὲ ἀξίωμα θαυμαστῶς πως φαίνεται λεχθὲν καὶ ἀήθως, ἐγγύς που τοῦ ἀξίωσις ἢ τοῦ ἄξιον ἢ δίκαιον ὄν. Εἶπε γὰρ ὁ γράψας ἀξίωμα τοῦ ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαι (690 A) καὶ γονέας ἐκγόνων ἄρχειν (ἀξίωμα) ὀρθὸν (αὐτ.) καὶ τρίτον -- νεωτέρους ἄρχεσθαι, ἔνθ' ἄξιον μᾶλλον ἂν ῥηθείη. Τοιοῦτον δέ μοι καὶ παραπλήσιον ζητοῦντι ηὕρηται τοῦτο τῶν μὲν ἀρχαίων παρὰ Σοφοκλεῖ μόνον ἐν Οἰδίποδι ἐπὶ Κολωνῷ ῥηθὲν (1450 καὶ 1459) βούλημα ὑπὸ τοῦ σχολιαστοῦ ἑρμηνευόμενον, τῶν δ' Ἀττικιστῶν παρὰ Πλουτάρχῳ πολλάκις οὕτως αὐτὸ γράψαντι (644 A, 922 A, 986 F, 992 B).

691 A.

(ΑΘ. Οὐκοῦν δῆλον ὡς πρῶτον τοῦτο οἱ τότε βασιλεῖς ἔσχον τὸ πλεονεκτεῖν τῶν τεθέντων νόμων καὶ ὃ λόγῳ τε καὶ ὅρκῳ ἐπῄνεσαν οὐ ξυνεφώνησαν αὐτοῖς, ἀλλ' ἡ διαφωνία, ὡς ἡμεῖς φαμέν, οὖσα ἀμαθία μεγίστη, δοκοῦσα δὲ σοφία, πάντ' ἐκεῖνα διὰ πλημμέλειαν καὶ ἀμουσίαν τὴν πικρὰν διέφθειρεν;

Τὸ πικρὰν ὀβελιστέον ἡμῖν εἶναι δοκεῖ. Οὐ γὰρ οὖν ἀμουσίας γένη ἂν εἴη πολλά, ὥστε διακρῖναι τὴν πικράν, εἶδος ἕτερον ἀηδὲς εἰδῶν ἑτέρων ἧττον ἀηδῶν ἢ ἡδέων).

691 B.

ΑΘ. Εἶεν· τί δὴ τὸν νομοθέτην ἔδει τότε τιθέντα εὐλαβηθῆναι τούτου περὶ τοῦ πάθους τῆς γενέσεως;

Ἄπειρος καὶ ἄγευστος Πλάτωνος τάχ' ἂν οἰηθείη αὐτὸν τὸ σκολιὸν ἐν λόγῳ ὑπερβατὸν τοῦτο γράψαι ἀντὶ τοῦ λείου λόγου περὶ τῆς γενέσεως τοῦ πάθους τούτου ἢ τοῦ ἐθιζομένου ὑπερβατικοῦ περὶ τῆς τοῦ πάθους τούτου γενέσεως. Ἴδοις δ' ἂν καὶ Ἄστον (10, σ. 640 B).

691 C.

ΑΘ. - - οὐκ ἔστ', ὦ φίλοι ἄνδρες, θνητῆς ψυχῆς φύσει, ἥτις ποτὲ δυνήσεται τὴν μεγίστην ἐν ἀνθρώποις ἀρχὴν φέρειν νέα καὶ ἀνυπεύθυνος, ὥστε μὴ τῆς μεγίστης νόσου ἀνοίας πληρωθεῖσα αὐτῆς τὴν διάνοιαν μῖσος ἔχειν πρὸς τῶν ἐγγύτατα φίλων.

Ποιητικὸν τὸ σχῆμα ἡ ἐναλλαγή, τὸ **θνητῆς** ψυχῆς φύσει ἀντὶ τοῦ θνητοῦ (ἀνδρὸς) ψυχῆς φύσει καὶ οἰκειότατον μὲν ἄρα τοῦ τῶν Νόμων συγγραφέως, ἀλλότριον δὲ δὴ Πλάτωνος εἶναι δοκοῦν.

Τὸν δ' ἀνυπεύθυνον πολλάκις ἐν τοῖς Νόμοις λεγόμενον καί που ἐν τοῖς Ὅροις (415 E) οὐδαμοῦ τῶν ὁμολογουμένων Πλατωνείων ἀναγνοίης ἂν λόγων, οὐχ ἅπαξ Ἀριστοφάνει εἰρημένον, ἔτι δὲ Ἀριστοτέλει καὶ Πλουτάρχῳ. Οὐ μὴν ἀλλ' οὐδὲ τὸν ἀνεύθυνον ἔγραψέ που, οὐδ' ἂν περιτύχοις αὐτῷ που μεταθέων.

(Τό τε διάνοιαν καὶ τὸ αὐτῆς ἀνδρὸς ἀμβλὺ ὁρῶντος οὐκ ἀναγκαία παραγραφή τις ὄντα ἐξαιρετέα εἶναι δοκεῖ, τῆς Βαδάμου ἐπανορθώσεως (σ. XXI) αὐτὴν δι' ἄνοιαν οὐ μόνον οὐδὲν πλέον ποιούσης ἀλλὰ καὶ ἄτοπα οὐκ ὀλίγ' ἐνεχούσης, τό τ' ἀηδῶς καὶ μηδαμῶς ἀναγκαίως περὶ τὴν ἄνοιαν τευτάζειν καὶ τὸ πάντῃ ἀχρεῖον δοκοῦν εἶναι αὐτήν, ἔτι δὲ τὴν προθέσεως ἐπένθεσιν καὶ ὅτι διὰ τὸ αὐτὴν ἄρθρου δὴ τὸ ἄνοιαν δεῖται).

692 E.

ΑΘ. Θεὸς εἴη ἂν κηδόμενος ὑμῶν τις ὃς τὰ μέλλοντα προορῶν, δίδυμον ὑμῖν φυτεύσας τὴν τῶν βασιλέων γένεσιν ἐκ μονογενοῦς εἰς τὸ μέτριον μᾶλλον συνέστειλε.

Καὶ ἐνταῦθ' ἡμῖν αὖθις προσπίπτει τὸ ἐνθεαστικὸν καὶ ποιητικὸν ἐν τῷ λόγῳ, ὅπερ πολλάκις πολλαχοῦ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν κατείπομεν τοῦ συγγραφέως, καὶ δὴ καὶ τὸ σχῆμα ἡ ἐναλλαγή. Ταῦτα δὲ καὶ τοιαῦτ' ἀναγιγνώσκων ὑπολάβοι ἄν τις καὶ Πρωταγόρου μᾶλλον ἀκολασταίνοντός του ἐν λόγοις ἀκούειν (Πλ. Πρωτ. 320 C κἑ.), μή τί γε

δὴ Πλάτωνος. Ἴδοις δ' ἂν καὶ τὸ ὀλίγον ἔμπροσθεν (692 Α) αὐθάδει ῥώμῃ καὶ ἃ Ζελλῆρος τοῦ ἀτόπου τούτου περὶ λόγον πάθους κατηγορεῖ (Stud. Plat. σ. 91).

692 B.

ΑΘ. - - ἐπεὶ ἐπί γε Τημένῳ καὶ Κρεσφόντῃ καὶ τοῖς τότε νομοθέταις, οἵτινες ἄρα ἦσαν νομοθετοῦντες, οὐδ' ἡ Ἀριστοδήμου μερὶς ἐσώθη ποτ' ἄν.

Ἡ μερὶς τοὔνομα ἀντὶ τοῦ μέρους ἢ τῆς μοίρας ἁπλῶς ἐνταῦθα μόνον καὶ ἐν τῷ Σοφιστῇ ἔτι (266 Α) ἔμοιγε ηὑρέθη ῥηθεῖσα, ἀμφισβητησίμῳ γε δὴ λόγῳ τὴν γένεσιν (Β΄ Ζήτησ. 109), Πλάτωνος μοῖραν ἢ μέρος ἀεὶ φιλοῦντος λέγειν. Καὶ Εὐριπίδης δ' ἔτυχεν εἰπὼν ἐν Ἱκέτισι (238) περὶ πολιτῶν λέγων μοίρας, ἀλλ' οὐχ ἁπλῶς μοίρας, καθάπερ καὶ Δημοσθένης πολλὰ τῷ ὀνόματι χρησάμενος φαίνεται καὶ ἀλλοίαν αὐτοῦ χρείαν πολλὴν ποιησάμενος ποικίλῃ ἀξιώσει καὶ δυνάμει. Ἔγραψε δ' αὐτὸ τῶν μὲν ἀρχαίων καὶ Θεόφραστος ἔτι, τῶν δὲ ὑστέρων Πολύβιός τε καὶ Πλούταρχος καὶ Λουκιανὸς καὶ ἄλλοι. Κατὰ δὴ ταῦτ' ἀπὸ Δημοσθένους ἀρξάμενον μάλιστ' ἄν τις φῇ πολὺ γενέσθαι τοὔνομα ἐν τῷ λόγῳ τῷ καταλογάδην ἀντὶ τοῦ μέρος ἁπλῶς λεγόμενον εἰκότα δήπου ἂν λέγοι.

692 B.

ΑΘ. - - οὐ γὰρ ἱκανῶς ἦσαν νομοθεσίας ἔμπειροι· σχεδὸν γὰρ οὐκ ἄν ποτ' ᾠήθησαν ὅρκοις μετριάσαι ψυχὴν νέαν λαβοῦσαν ἀρχήν, ἐξ ἧς δυνατὸν τυραννίδα γενέσθαι.

Τὸ μετριάζειν τι τὸ μέτριον ποιεῖν τι ὂν μόνον ὁ τοῦ διαλόγου τούτου εἶπε συνθέτης ἐνταῦθά τε καί που ὀλίγα διελθόντι (αὐτ. C) καὶ ἔτι Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασεὺς (Ῥωμ. Ἀρχ. 13, 13) καὶ ἄλλοι ὕστεροι Ἀττικισταί, πάντων τῶν Ἀττικῶν μετριάζειν ἁπλῶς εἰπόντων, ἴσα τῷ μέτριον εἶναι ἢ μετρίως ἔχειν δυνάμενον· καὶ δὴ καὶ Πλάτωνος ἐν Πολιτείᾳ (603 Ε), «Νῦν δέ γε τόδ' ἐπισκεψώμεθα, πότερον οὐδὲν ἀχθέσεται. ἢ τοῦτο μὲν ἀδύνατον, **μετριάσει** δέ πως πρὸς λύπην.

692 C.

ΑΘ. - - εἰ δ' ἦν τις προορῶν τότε ταῦτα καὶ δυνάμενος μετριάσαι τὰς ἀρχὰς καὶ μίαν ἐκ τριῶν ποιῆσαι, τά τε νοηθέντα ἂν καλὰ τότε πάντα ἀπέσωσε καὶ οὐκ ἄν ποτε ὁ Περσικὸς ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα οὐδὲ ἄλλος οὐδεὶς στόλος ἂν ὥρμησε καταφρονήσας ὡς ὄντων ἡμῶν βραχέος ἀξίων.

Τὸ ὡς ὄντων ἡμῶν βραχέος ἀξίων πολλὰ νοσοῦν ἥκιστα Πλάτωνα τὸν γράψαντα μηνύει ὄντα, ἢ σύμπαν ἑαυτὸ παρέγγραπτον ὑπάρχον. Μάτην μὲν γὰρ Σταλλβαῦμος παραδείγμασιν οὐκ ἄτοπον οὐδ' ἀήθη τὴν τῶν ὀνομάτων διακόσμησιν δεικνύναι ἀγωνίζεται, ἀντὶ τῆς συνήθους ἡμῶν ὡς ὄντων βραχέος ἀξίων οὖσαν. Πάντα γὰρ ἃ παραφέρει μαρτύρια οὐχ ὑπὲρ τῆσδε τῆς ὀνοματικῆς ἐστι τάξεως, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς ὡς βραχέος ἀξίων ἡμῶν. Ἔπειτα τὸ βραχέος ἀξίων ἀηθέστατον δοκεῖ εἶναι ἀντὶ τοῦ σμικροῦ ἢ ὀλίγου ἀξίων ὄν. Οὐδ' ἀτελὴς δ' ἄλλως ἢ ἐνδέων του ὁ λόγος ἂν εἴη παντὶ τῷ τοῦ Ἕλληνος λόγου ἐμπείρῳ ἐν τῷ καταφρονήσας λήγων, ἀλλὰ πυκνότερος ἅμα καὶ χαριέστερος ἐν ὑπονοίᾳ ἔχων τὸ αὐτῆς.

692 D.

ΑΘ. Αἰσχρῶς γοῦν ἠμύναντο αὐτοὺς (τοὺς Πέρσας), ὦ Κλεινία. Τὸ δ' αἰσχρὸν λέγω οὐχ ὡς οὐ νικῶντές γε οἱ τότε καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν καλὰς νενικήκασι μάχας.

Τῆς ῥητορικῆς μὲν λέξεως καὶ δὴ τῆς πανηγυρικῆς τὸ οὕτω περιττεύειν ἐν ὀνόμασιν, οἷον νικῶντες νενικήκασι, γνώριμον μὲν ἡμῖν τοῦ συγγραφέως τοῦδε ἰδίωμα, ἀλλότριον δὲ τοῦ σώφρονος διαλεκτικοῦ λόγου· ποιητικώτερον δὲ συνέζευκται τὸ καλὰς μάχας ἀντὶ τοῦ καλὰς νίκας κατὰ συχνὸν τοῦ τῶν Νόμων λόγου πάθος μυριάκις ἤδη ἡμῖν κατηγγελμένον.

693 B.

(ΑΘ. - - Μὴ θαυμάσωμεν δὲ εἰ πολλάκις προθέμενοι ἄττα εἰρήκαμεν ὅτι πρὸς ταῦτα δεῖ νομοθετεῖν βλέποντα τὸν

νομοθέτην, τὰ δὲ προτεθέντα οὐ ταὐτὰ ἡμῖν φαίνεται ἑκάστοτε· ἀλλὰ ἀναλογίζεσθαι χρή, ὅταν πρὸς τὸ σωφρονεῖν φῶμεν δεῖν βλέπειν πρὸς φρόνησιν ἢ φιλίαν, ὡς ἔσθ' οὗτος ὁ σκοπὸς οὐχ ἕτερος, ἀλλ' ὁ αὐτός. καὶ ἄλλα δὲ πολλὰ ἡμᾶς τοιαῦτα ἂν γίγνηται ῥήματα, μὴ διαταραττέτω.

Ἐν ἑνὶ μὲν τῶν ἀπογράφων μετὰ τὸ βλέπειν ἐμβέβληται τὸ ἢ ἑρμηνευτοῦ ἢ γραμματικοῦ σαφῶς ὄν, Βάδαμος δὲ ἐλεύθερον ἔγραψεν ἀντὶ τοῦ σωφρονεῖν, ἧττον εὐλαβῶς (σ. XXI), Σάνζος δὲ πᾶν τὸ πρὸς τὸ σωφρονεῖν οὐδὲν ὀκνῶν ἀποτέμνει, ἡμεῖς δὲ θαυμάζοντες ὅπως ποτ' ἂν αὐτὸ παρεγγραφείη, μᾶλλον τὸ πρὸς φρόνησιν σχόλιον εἶναι τοῦ πρὸς τὸ σωφρονεῖν ἡγούμενοι ὀβελίσαι ἂν ἐθέλοιμεν. Τὸ γὰρ σωφρονεῖν οἱόνπερ καὶ τὸ φρονεῖν πολλάκις εἶναι βούλεται· ἐπεὶ καὶ τῶν ὄπισθεν λεγομένων πολλαχοῦ καὶ ἡ σωφροσύνη ἔτι πολιτικὸς εἶναι λέγεται σκοπός, οἷον (696 B) ΑΘ. «οὐ γὰρ δεῖ κατὰ πόλιν γε εἶναι τὰς τιμὰς ὑπερεχούσας, ὅτι τίς ἐστι πλούτῳ διαφέρων, ἐπεὶ οὐδ' ὅτι ταχὺς ἢ καλὸς ἢ ἰσχυρὸς ἄνευ τινὸς ἀρετῆς, οὐδ' ἀρετῆς ἧς ἂν σωφροσύνη ἀπῇ» καὶ «ΑΘ. Δίκασον -- εἴ σοι δέξαιο ἂν σύνοικον ἢ γείτονα εἶναί τινα σφόδρα μὲν ἀνδρεῖον μὴ σώφρονα δέ, ἀλλ' ἀκόλαστον. ΜΕ. Εὐφήμει» καὶ «ΑΘ. Ἀλλὰ μὴν τό γε δίκαιον οὐ φύεται χωρὶς τοῦ σωφρονεῖν. ΜΕ. Πῶς γὰρ ἄν;» Εἰ δ' ἐπισκοποῖο καὶ τὰ ἐχόμενα, καὶ ἄλλ' ἂν εὕροις τοιαῦτα (696 C-697 B)).

Προσθῶμεν δὲ ταῖς μυρίαις ἤδη περὶ τὴν ὀνοματικὴν τάξιν ἐλεγχθείσαις ἀτοπίαις καὶ τὴν ἀφορήτῳ ὑπερβατῷ τοῦ ἡμᾶς μετάστασιν, ἀπὸ τοῦ διαταραττέτω εἰς τὸ ἂν γίγνηται μεθαλαμένου, ὥστε σκολιωτάτην μὲν τὴν τῶν ὀνομάτων πλοκὴν κατασκευάσαι, ἀσαφὲς δὲ μάλα τὸ λεγόμενον ποιῆσαι.

693 C.

(ΚΛ. Πειρασόμεθα ποιεῖν οὕτως ἐπανιόντες τοὺς λόγους· καὶ νῦν δὴ τὸ περὶ φιλίας τε καὶ φρονήσεως καὶ ἐλευθερίας πρὸς ὅ τι βουλόμενος ἔμελλες λέγειν δεῖν στοχάζεσθαι τὸν νομοθέτην, λέγε.

Δῆλον ὅτι δυοῖν θάτερον ἢ τὸ πρὸς ἢ τὸ βουλόμενος περιττόν ἐστιν ἐν τῷ λόγῳ καὶ ἀπόβλητον ἄρα. Καὶ Βάδαμος μὲν (σ. XXI) μᾶλλον τὸ βουλόμενος ὀβελίζειν βούλεται καὶ Σάνζον συμπείθει· ἡμεῖς δέ γε τὸ πρός, τοῦτο ἑρμηνείαν ἐκείνου μᾶλλον εἶναι νομίζοντες, συνηθεστέραν ῥῆσιν σὺν τῷ τί ἢ ὅ,τι πρὸς τέλους δήλωσιν ἐν τῷ ὑστέρῳ λόγῳ συναπεργαζόμενον, ἀρχαϊκῆς εἶναι τῆς τοῦ ὅ,τι βουλόμενον δοκούσης. Οὐ δύναμαι δὲ γνῶναι ὅπως ποθ' ἡ γνώμη Ῥιττήρου (σ. 102) τοῦ δεῖν ἀντὶ τοῦ βουλόμενος ἐξαίρεσις ἀπολύει τῆς ἐκ τοῦ πρὸς ὅ,τι βουλόμενος ἀπορίας καὶ οἷον συντακτικῆς πέδης, τὸ νόημα μόνον. τοῦ λόγου σμικρόν τι μεταλλάττουσα)

693 D.

ΑΘ. Δεῖ δὴ οὖν καὶ ἀναγκαῖον μεταλαβεῖν ἀμφοῖν τούτοιν (μοναρχίας καὶ δημοκρατίας), εἴπερ ἐλευθερία τ' ἔσται καὶ φιλία μετὰ φρονήσεως· ὃ δὴ βούλεται ἡμῖν ὁ λόγος προστάσσειν, λέγων, ὡς οὐκ ἄν ποτε τούτων πόλις ἄμοιρος γενομένη πολιτευθῆναι δύναιτ' ἂν καλῶς.

Τὰ ἐνταῦθά τε καὶ ὀλίγον ἔμπροσθεν (693 B) περὶ ἀναγκαίων ὀρθῆς πολιτείας στοιχείων λεγόμενα, εἰ μὴ ἐναντία παντάπασιν, ἀλλὰ πολύ γε διάφορα φαίνεται ὄντα τῶν ἐν Πολιτείᾳ περὶ τοῦ αὐτοῦ εἰρημένων· ὁ μὲν γὰρ τοὺς Νόμους γεγραφὼς ἐλευθερίαν εἶναί φησι καὶ φιλίαν καὶ φρόνησιν, ὧν δεῖν τῇ μελλούσῃ εὖ πολιτεύσειν πόλει, Πλάτων δὲ πᾶσαν τὴν ἀρετὴν δεῖν ἐνεῖναι τῇ ὀρθῶς ᾠκισμένῃ πόλει, καὶ τελέως ἀγαθὴν ἄρα εἶναι, ὅ ἐστι φρόνιμόν τε καὶ ἀνδρείαν καὶ σώφρονα καὶ δικαίαν. Εἶπε γάρ που ἐν τῇ Πολιτείᾳ (427 E) «Οἶμαι ἡμῖν τὴν πόλιν, εἴπερ ὀρθῶς γε ᾤκισται, τελέως ἀγαθὴν εἶναι. Ἀνάγκη, ἔφη. Δῆλον δὴ ὅτι σοφή τ' ἐστὶ καὶ ἀνδρεία καὶ σώφρων καὶ δικαία». Ἐν δέκα δὲ ἐφεξῆς κεφαλαίοις τοῦ τετάρτου βιβλίου, ἀπὸ τοῦ ἕκτου μέχρι τοῦ ἕκτου καὶ δεκάτου (427 C-444 B), ἀκριβῶς τὰ περὶ τούτων διεξέρχεται λόγον ποιούμενος μακρὸν περὶ τῶν τεττάρων τούτων ὀρθῶς ᾠκισμένης πόλεως ἀρετῶν. Ἐν δὲ τοῖς Νόμοις ἔτι πρὸς τούτοις παρὰ τὸν ὀρθὸν λόγον καὶ τὴν Πλατώνειον διαλεκτικὴν ἔννοιαι ἑτερογενεῖς παρ' ἀλλήλας τάττονται, αἱ μὲν τὸ αἴτιον δηλοῦσαι, αἱ δὲ τὸ αἰτιατόν, ἡ μὲν φρόνησις ἀρετήν, ἡ

δ' ἐλευθερία καὶ ἡ φιλία τὰ ἐκ τῶν ἀρετῶν γιγνόμενα· ὅπου γὰρ φρόνησις καὶ ἀνδρεία καὶ σωφροσύνη καὶ δικαιοσύνη, ἐκεῖ καὶ τὰ τούτων ἔκγονα, φιλία τε καὶ ἐλευθερία, διαφανῶς ὑπάρχει.

693 Ε.

ΑΘ. Ἡ μὲν τοίνυν (ἡ τῶν Περσῶν πολιτεία) τὸ μοναρχικόν, ἡ δὲ (ἡ τῶν Ἀθηναίων) τὸ ἐλεύθερον ἀγαπήσασα μειζόνως ἢ ἔδει μόνον, οὐδετέρα τὰ μέτρια κέκτηται τούτων, αἱ δὲ ὑμέτεραι, ἥ τε Λακωνικὴ καὶ Κρητικὴ μᾶλλον (τὰ μέτρια κέκτηνται).

Ἐγγυτάτω τῆς ὀρθῆς πολιτείας ὁ τῶν Νόμων συγγραφεὺς τὴν Λακωνικὴν καὶ Κρητικήν φησιν εἶναι· ἐνταῦθά τε γὰρ τοῦ μετρίου μάλιστα τυχούσας ἄμφω ἐπαινεῖ καὶ ὀλίγον πρότερον τὴν Λακωνικὴν ἰδίᾳ (691 D-692 A) λέγων, ὅτι ἡ βασιλεία αὕτη ἐξ ὧν ἔδει σύμμεικτος γενομένη καὶ μέτρον ἔχουσα, σωθεῖσα αὐτὴ σωτηρίας τοῖς ἄλλοις γέγονεν αἰτία. Λέγει δὲ δὴ τὴν τῇ βασιλείᾳ τῆς τῶν γερόντων καὶ ἐφόρων ἀρχῆς μεῖξιν. Πλάτων δέ γε ἐν Πολιτείᾳ (543 E κέ.) τήν τε Κρητικὴν καὶ τὴν Λακωνικὴν εἰς τὰς κακὰς καὶ ἡμαρτημένας πολιτείας καταλέγει, ὑπὸ τῶν πολλῶν δὲ μόνον ἐπαινουμένας. Ἀναμνησθεὶς γὰρ Σωκράτης τῶν ἔμπροσθεν αὐτῷ εἰρημένων (445 C) «ἓν μὲν εἶδος ἀρετῆς, ἄπειρα δὲ τῆς κακίας, τέτταρα δ' ἐν αὐτοῖς, ὧν καὶ ἄξιον ἐπιμνησθῆναι, - - ὅσοι πολιτειῶν τρόποι εἰσὶν εἴδη ἔχοντες, τοσοῦτοι κινδυνεύουσι καὶ ψυχῆς τρόποι εἶναι, - - πέντε μὲν πολιτειῶν, πέντε δὲ ψυχῆς· - - εἷς μὲν οὗτος, ὃν ἡμεῖς διεληλύθαμεν πολιτείας ἂν εἴη τρόπος, ἐπονομασθείη δ' ἂν καὶ διχῇ· ἐγγενομένου μὲν γὰρ ἀνδρὸς ἑνὸς ἐν τοῖς ἄρχουσι διαφέροντος βασιλεία ἂν κληθείη, πλειόνων δὲ ἀριστοκρατία (449 A). Ἀγαθὴν μὲν τοίνυν τὴν τοιαύτην πόλιν τε καὶ πολιτείαν καὶ ὀρθὴν καλῶ - -, κακὰς δὲ τὰς ἄλλας καὶ ἡμαρτημένας». Ἀναμνησθεὶς οὖν τούτων τὰ ἐχόμενα διεξέρχεται, τὰ περὶ τῶν ἡμαρτημένων πολιτειῶν τοιάδε λέγων (544 C) «Εἰσὶ γὰρ ἃς λέγω, αἵπερ καὶ ὀνόματα ἔχουσιν, ἥ τε ὑπὸ τῶν πολλῶν ἐπαινουμένη, ἡ Κρητική τε καὶ Λακωνικὴ αὕτη· καὶ δευτέρα ἡ δευτέρως ἐπαινουμένη, καλουμένη δ' ὀλιγαρχία - -·

ἥ τε ταύτῃ διάφορος καὶ ἐφεξῆς γιγνομένη δημοκρατία, καὶ ἡ γενναία δὴ τυραννίς».

Καλέσας δὲ τὴν ὀρθὴν πολιτείαν βασιλείαν ἢ ἀριστοκρατίαν καὶ παραβάλλων πρὸς ταύτην τε καὶ τὸν ἀγαθὸν καὶ δίκαιον ἄνδρα τὴν Λακωνικήν τε καὶ Κρητικὴν πολιτείαν, τιμοκρατίαν τινὰ εἶναί φησι, ἔχουσαν πρὸς τὴν ὀρθὴν πολιτείαν, ὥσπερ πρὸς τὸν ἀγαθὸν καὶ δίκαιον ἄνδρα ὁ φιλόνικός τε καὶ φιλότιμος (544 E κἑ.). Περὶ δὲ τῆς πονηρίας ταύτης τε καὶ τοῦ τοιούτου ἀνδρὸς ἐν τῷ τετάρτῳ καὶ πέμπτῳ κεφαλαίῳ τοῦ ὀγδόου τῆς Πολιτείας βιβλίου μακρότερον λόγον πεποίηται.

694 A

ΑΘ. Πέρσαι γὰρ ὅτε μὲν τὸ μέσον μᾶλλον δουλείας τε καὶ ἐλευθερίας ἦγον ἐπὶ Κύρου, πρῶτον μὲν ἐλεύθεροι ἐγένοντο, ἔπειτα δὲ ἄλλων πολλῶν δεσπόται. Ἐλευθερίας ἄρχοντες μεταδιδόντες ἀρχομένοις καὶ ἐπὶ τὸ ἴσον ἄγοντες μᾶλλόν τε φίλοι ἦσαν στρατιῶται στρατηγοῖς καὶ προθύμους ἑαυτοὺς παρείχοντο.

Ἡ ἀπόλυτος ὀνομαστικὴ καλουμένη, πονηρία δή τις τοῦ λόγου ὑπάρχουσα, πυκνοτέρα μὲν ἐν τοῖς Νόμοις εὑρίσκεται, ἀλογωτέρα δὲ καὶ ἀτοπωτέρα δοκεῖ εἶναι ἢ ἐν ἄλλοις ὁμολογουμένοις Πλατωνείοις λόγοις· ἱκανὰ γάρ τοι Ἄστος τοιαῦτα τῆς τούτων λέξεως πάθη συνειλοχὼς τυγχάνει (III, 2, σ. 145, 739 D, 741 B, 953 A).

695 A.

ΑΘ. -- διεφθαρμένην δὲ παιδείαν ὑπὸ τῆς λεγομένης εὐδαιμονίας τὴν Μηδικὴν περιεῖδεν (ὁ Κῦρος) ὑπὸ γυναικῶν τε καὶ εὐνούχων παιδευθέντας αὐτοῦ τοὺς υἱεῖς, ὅθεν ἐγένοντο οἵους ἦν εἰκὸς αὐτοὺς γενέσθαι, τροφῇ ἀνεπιπλήκτῳ τραφέντας.

Τοῦ ἀνεπιπλήκτου δύ' ἄττα ἔχομεν κατηγορεῖν ἕτερον τὸν τοὺς Νόμους γεγραφοτα ἐλεγχοντα, τό τε πρῶτον σὺν τῇ ἀνεπιπληξίᾳ (B) ὀνοματοποιηθῆναι, καθάπερ καὶ ἄλλα πολλά, ἄλλων τε ὑστέρων καὶ Δίωνος Κασσίου κατὰ μίμησιν γραψάντων, καὶ τὸ σχῆμα τὸ

κατ' ἐναλλαγήν, τὸ τῇ τροφῇ ἀντὶ τοῦ τρεφομένου αὐτὸ ἀποδεδόσθαι, ἰδίωμα γνώριμον τοῦ τοῦ διαλόγου τούτου συνθέτου. Τούτῳ δ' ἂν παραπλήσιον προσθεῖμον καὶ τὸ σμικρὸν προϊόντι (αὐτ. C) «διείλετο (τὴν ἀρχὴν) ἑπτὰ μέρη τεμόμενος (Δαρεῖος), ὧν καὶ νῦν ἔτι σμικρὰ ὀνείρατα λέλειπται», οὗ τὸ ὀνείρατα τραγικώτερον ἀντὶ τῶν ἰχνῶν ἢ λειψάνων τυγχάνει εἰρημένον.

695 D.

(ΑΘ.- - Μετὰ δὲ Δαρεῖον ὁ τῇ βασιλικῇ καὶ τρυφώσῃ πάλιν παιδευθεὶς παιδείᾳ Ξέρξης, ὦ Δαρεῖε, εἰπεῖν ἔστι δικαιότατον ἴσως, ὃς τὸ Κύρου κακὸν οὐκ ἔμαθες, ἐθρέψω δὲ Ξέρξην ἐν τοῖς αὐτοῖς ἔθεσιν, ἐν οἷσπερ Κῦρος Καμβύσην, ὁ δὲ ἅτε τῶν αὐτῶν γενόμενος ἔκγονος παραπλήσια ἀπετέλεσε τοῖς Καμβύσου παθήμασι.

Τοῦ λόγου τοῦδε διὰ τὸ ἀνακόλουθον Ἑρμαννὸς μὲν τὸ ἀπὸ τοῦ ὦ Δαρεῖε μέχρι τοῦ Καμβύσην ἐκποδὼν ποιεῖται πᾶν, Σταλλβαῦμος δὲ παρενθέσεσιν ἐνείργνυσι, Βαδάμου δὲ διάλειμμα μετὰ τὸ Ξέρξης τοπάζοντος ἐν τῇ γραφῇ (σ. XXII) καὶ Σάνζου ἐπαινοῦντος, ἡμεῖς ἐμπιπλάναι ἐπιχειροῦμεν ⟨ὅμοια καὶ Καμβύσης ἔπαθεν ὥστε⟩ ἐγγράφοντες).

696 A.

ΑΘ. - - δίκαιον μήν, ὦ Λακεδαιμόνιοι, τοῦτό γε τῇ πόλει ὑμῶν ἀποδιδόναι, ὅτι πενίᾳ καὶ πλούτῳ καὶ ἰδιωτείᾳ διαφέρουσαν οὐδ' ἥντινοῦν τιμὴν καὶ τροφὴν νέμετε, ἅς μὴ τὸ κατ' ἀρχὰς ὑμῖν θεῖον παρὰ θεοῦ διεμαντεύσατό τινος.

Σκοπούμενός τις τὸ διαμαντεύεσθαί τι τοῦτο, ὅ,τι βούλεται λέγειν, σαφῶς μὲν ὁρᾷ οὐδὲν ἄλλο ὂν ἢ τὸ μαντευόμενόν τι ὁρίζειν τε καὶ τάττειν νόμιμον ἢ καθεστώς. Δηλοῖ δὲ τοῦτο οὕτως ἔχον ὀνοματοθέτημα τοῦ συγγραφέως ἡμῖν ὄν, ἄριστ', ὡς ἴσμεν, εἰς τοιαῦτα πεφυκότος. Εὕροις δ' ἂν αὐτὸ μεταθέων λεχθὲν καὶ τοῦ Σισύφου που (387 E, 390 B) τοῦ Ψευδοπλάτωνος ἴσα που τῷ μαντεύεσθαι δυνάμενον καὶ τῷ αὐτοσχεδιάζειν ἢ εἰκάζειν συνεζευγμένον καὶ

ἔτι ὑπὸ Διονυσίου τοῦ Ἁλικαρνασέως καὶ ὑπὸ Πλουτάρχου, ὡς τὸ εἰκός, μιμουμένων.

696 B.

ΑΘ. - - οὐ γὰρ δὴ δεῖ κατὰ πόλιν γε εἶναι τὰς τιμὰς ὑπερεχούσας, ὅτι τίς ἐστι πλούτῳ διαφέρων, ἐπεὶ οὐδ' ὅτι ταχὺς ἢ καλὸς ἢ ἰσχυρὸς ἄνευ τινὸς ἀρετῆς, οὐδ' ἀρετῆς ἧς ἂν σωφροσύνη ἀπῇ.

Ἐντεῦθεν ὁ λόγος ὁρμῶν ἐπὶ τὴν ζήτησιν, εἰς τίνα δὴ δεῖ βλέποντα τὸν ἀγαθὸν νομοθέτην τὰς τιμάς τε καὶ ἀτιμίας κατὰ πόλιν νέμειν, περαίνει μέχρι τοῦ (697 C) τούτων δὲ ἂν ἐκτός τις βαίνῃ νομοθέτης ἢ πόλις - - οὔθ' ὅσιον οὔτε πολιτικὸν ἂν δρῴη πρᾶγμα. Ἐν τούτοις πολλὰ τὰ διαφέροντ' ἂν ἴδοι τις τῶν περὶ ἀρετῆς τοῦ φιλοσόφου δοξῶν. Τὴν μὲν γὰρ σωφροσύνην ἀναγκαίαν μὲν εἶναι εἰς τὴν ἐν ἀρετῇ τελέωσιν νομίζει, ἀλλ' ἐν προσθήκης μέρει, χωρίζων τῶν ἄλλων ἀρετῶν φαυλοτέραν οὖσαν, ἣν δημώδη ὄπισθέν που (709 E) προσαγορεύων καὶ τοῖς παιδίοις εὐθὺς καὶ τοῖς θηρίοις ξύμφυτον εἶναί φησι. Τὴν δὲ σοφίαν ἢ φρόνησιν οὐ ψιλὴν τοιαύτην εἶναι δοξάζει, ἀλλὰ καὶ τὴν σωφροσύνην ἐνέχειν τὴν κατὰ Πλάτωνα καὶ αὐτῇ συγκεκρᾶσθαι. Λέγει γάρ που ἐνταῦθα (696 C) «οὐδὲ μὴν ὅν γε σοφὸν ἡμεῖς νῦν δὴ προυθέμεθα, τὸν τὰς ἡδονὰς καὶ λύπας κεκτημένον συμφώνους τοῖς ὀρθοῖς λόγοις καὶ ἑπομένας». Τῶν δ' ἔμπροσθέν που (688 B) ἔτυχεν εἰπὼν «φρόνησις δ' εἴη τοῦτο καὶ νοῦς καὶ δόξα **μετ' ἔρωτός τε καὶ ἐπιθυμίας τούτοις ἑπομένης**». Ἡ δ' αὖ ἀμαθία ἐστὶ τῷ συγγραφεῖ ἡμῖν τῷδε οὐχ ἁπλῆ ἀμαθία, ἀλλὰ τῇ ἀκολασίᾳ τις συνοῦσα κακία· καί μοι ἀναγνώτω τις τάδε, ἵνα γνῷ, ἐὰν τἀληθῆ λέγω (689 A) «Τὴν δὲ διαφωνίαν λύπης καὶ ἡδονῆς πρὸς τὴν κατὰ λόγον δόξαν ἀμαθίαν φημὶ εἶναι τὴν ἐσχάτην» καὶ (αὐτ. B) «Ὅταν οὖν **ἐπιστήμαις** ἢ δόξαις ἢ **λόγῳ ἐναντιῶται** - - ἡ ψυχή, τοῦτο **ἄνοιαν** προσαγορεύω». Ὅμοια δ' ἔσκεπται ἡμῖν καὶ ἔμπροσθέν που (689 B).

Ἔπειτα ἐν μὲν Πολιτείᾳ (473 B - 490 D) καὶ τὰ τέτταρα τῆς ἀρετῆς μόρια ἐν μετρίῳ πρὸς ἄλληλα συγκεκραμένα λόγῳ ἀναγκαῖα εἰς ὀρθὴν πολιτείας νομίζεται κατάστασιν καὶ μάλιστα πάντων ἡ

σοφία, ἥπερ καὶ αἱ ἄλλαι ἀρεταὶ ἀνάγκῃ συνέπονται· διὸ δὴ μόνον ἂν οἱ φιλόσοφοι τῶν πόλεων ἄρξωσιν ἢ οἱ βασιλεῖς φιλοσοφήσωσι γνησίως, τελείαν μὲν τὴν πολιτείαν, παῦλαν δὲ κακῶν ταῖς πόλεσι καὶ τῷ ἀνθρωπίνῳ ἔσεσθαι γένει. Ἐν δέ γε τοῖς Νόμοις πρῶτον μὲν καλῶς ᾠκίσθαι λέγονται πόλεις, ὥσπερ ὑπείπομεν (693 Β), αἷς ἂν ἐλευθερία καὶ φιλία καὶ φρόνησις συνῇ, ἔπειτα πάλιν (697 Β) πόλει τῇ μελλούσῃ εὐδαιμονήσειν, τιμητέας εἶναι πρώτας μὲν τὰς περὶ τὴν ψυχὴν ἀρετὰς σὺν τῇ σωφροσύνῃ (!), δεύτερον δὲ τὰς περὶ τὸ σῶμα καὶ τρίτον τὰ περὶ τὴν οὐσίαν ἀγαθά.

Ταῦτα δὲ δὴ οὔτε ἀλλήλοις ὁμολογούμενα ἐλέγχεται οὔτε τοῖς ἐν Πολιτείᾳ περὶ τῶν ὅρων ὀρθῆς πολιτείας λεγομένοις, ἀλλὰ πᾶν τοὐναντίον. Οὐδ' ἔστιν ὅπως ἄν τις οὐ φιλονικῶν, ἀλλὰ φιλαλήθης ἀνὴρ ἐπιχειρήσειε δεῖξαι ὅτι τοῦ αὐτοῦ ἀνδρός εἰσι δόξαι φύσει τῷ χρόνῳ καὶ ταῖς τοῦ βίου ἡλικίαις οὕτω κινηθεῖσαι καὶ τραπεῖσαι.

696 C.

ΑΘ. Ἔτι δὲ καὶ τόδε ἐπισκεψώμεθα τῶν ἐν ταῖς πόλεσι τιμήσεων ἕνεκα, ποῖαί τε ὀρθαὶ καὶ μὴ γίγνονται ἑκάστοτε.

Ἡ ἐνθάδε τε καὶ ἄλλοθί που τῶν Νόμων εἰρημένη τίμησις (728 Ε, 878 Ε) φράζει μὲν δὴ τὸ πολλοῦ ἢ ὀλίγου ποιεῖσθαί τινα πρὸς ἀρχὰς ἢ ἀξιώματα τὰ ἐν τῇ πόλει, ἴδιον δὲ τυγχάνει ὂν κατασκεύασμ' ὀνοματικὸν τοῦ τὸν διάλογον συνθέντος πολλά, ὥσπερ ἔφην, τοιαῦτα τολμῶντος καὶ καινοτομοῦντος. Τοῖς δ' Ἀττικοῖς μάλιστ' εἰρημένον τοὔνομα εὑρίσκεται ἐπὶ ζημίας τε καὶ τιμωρίας ὁρισμοῦ τοῦ ἐν δίκαις, οἷον τὴν τίμησιν ποιεῖσθαι καὶ τἄλλα τὰ τοιαῦτα τοῖς ῥήτορσι μάλιστα συνήθη ὄντα, Ἀντιφῶντί τε (130, 24) καὶ Ἰσοκράτει (20, 6) καὶ Δημοσθένει (1252, 15) καὶ Αἰσχίνῃ (82, 16, Κτησ. 77) καὶ Δεινάρχῳ, περὶ οὗπερ πυκνοτέρῳ ἂν συντύχοις εἰρημένῳ τῷ τιμήματι (Πλατ. Ἀπολ. 39 Β, Λυσ. 6, 23, Ἰσοκρ. 20, 19). Οἱ δὲ ὕστεροι ἀπὸ Ἀριστοτέλους ἀρξάμενοι (Πολιτ. 5, 8) καὶ περὶ οὐσίας πλήθους ὁρισμοῦ τὴν τίμησιν πολλάκις γεγραφότες εὑρίσκονται, Πολύβιός τε (6, 45, 4 κά.) καὶ Διόδωρος (18,18 κά.) καὶ Πλούταρχος (Καισ. 55) καὶ Δίων ὁ Κάσσιος (42, 51 κά.),

ἀνθ' οὗ δὴ τὸ τίμημα οἱ παλαιοὶ ἐκεῖνοι εἶπον (Ξεν. Ἀπομν. 4, 6, 12. Πλατ. Πολ. 550 C, 551 C. Δημ. 27, 7).

697 C.

ΑΘ. Ταῦτα μὲν τοίνυν ἡμῖν ἐπὶ πλέον ἐποίησεν εἰπεῖν ἡ Περσῶν περὶ διάσκεψις τῆς πολιτείας.

Καὶ ἡ διάσκεψις ὄνομα μόνου τοῦ συγγραφέως ἡμῖν τούτου ὂν ἐλέγχεται καὶ τῶν ὑστέρων Ἀττικιστῶν, ἄλλων τε καὶ Πλουτάρχου καὶ Λουκιανοῦ. Εἴποις ἂν ὡς οὐδὲν τοῦτ' ἐστὶ πρὸς ὃ βούλομαι δεικνύναι· καὶ γὰρ τὸ διασκοπεῖν καὶ τὸ διασκοπεῖσθαι πολλάκις εἰπὼν Πλάτων καὶ τὴν διάσκεψιν ἂν εἴη γεγραφώς. Ἀλλ' οὐχ ὁμοίως ἔχει περί τε ῥημάτων καὶ συστοίχων τὸ ποιεῖν δηλούντων ὀνομάτων· ἐπεὶ πλεῖστά γε ῥήματα στερόμενα συστοίχων τοιούτων ὀνομάτων φαίνεται, οἷον παρὰ Πλάτωνι τό τε περισκοπεῖν καὶ τὸ ἀνασκοπεῖν ἀντ' ἐκείνων τὴν σκέψιν καὶ ἐπίσκεψιν πλεῖστ' εἰπόντι καὶ ἐνταῦθ' ἀντὶ τοῦ διάσκεψιν ἂν γράψαντι (Ἰδὲ τὴν Β' Ζήτησίν μου 657 D).

697 C.

(ΑΘ. Ἀνευρίσκομεν δὲ ἐπὶ ἐπὶ ἔτι χείρους αὐτοὺς (τοὺς Πέρσας) γεγονότας.

Κατὰ μὲν Στέφανον ἡ γραφὴ ἂν ἔχοι ἐπὶ * * * ἔτι ἢ ἔτι μόνον, κατὰ δ' Ἄστον ἐπὶ Ξέρξου ἔτι, κατὰ δὲ Σταλλβαῦμον ἐπὶ Καμβύσου καὶ Ξέρξου ἔτι, κατ' Ὀρέλλιον δὲ ἔπειτ' ἔτι καὶ κατ' ἄλλους ἄλλως. Θαυμαστὸν δ' ὅτι Σάνζος ἀπορούμενος ἔτι τὸ Ὀρελλίου ἐπανόρθωμα διαφανῶς ὀρθὸν ὂν ὀκνεῖ παραλαβεῖν. Πάντα γὰρ τὰ εὐθὺς μετὰ ταῦτα περὶ τῶν ἐπὶ τοῦ συγγραφέως Περσικῶν λέγεται πραγμάτων· ἐπεὶ λέγεται (D) «Τούτου δὲ (τοῦ φίλου καὶ τοῦ κοινοῦ) φθαρέντος, οὔθ' ἡ τῶν ἀρχόντων βουλὴ ὑπὲρ ἀρχομένων καὶ τοῦ δήμου **βουλεύεται**, ἀλλ' ἕνεκα τῆς αὐτῶν ἀρχῆς, ἄν τι καὶ σμικρὸν πλέον ἑκάστοτε **ἡγῶνται** ἔσεσθαι σφίσιν, - - ὅταν τε εἰς χρείαν τοῦ μάχεσθαι **ἀφικνῶνται**, οὐδὲν κοινὸν - - **ἀνευρίσκουσιν**». Καὶ πάντα δὲ τὰ ὕστερον ῥήματα κατ' ἐνεστῶτα χρόνον λεγόμενα, ἔκτηνται καὶ ἡγοῦνται καὶ ἀναγκά-

ζονται, τὰ κατὰ τὸν συγγραφέα ἐν Πέρσαις γιγνόμενα σημαίνει. Σαφέστατα δὲ δηλοῖ ὃ ὀλίγον προελθὼν λέγει (698 Α) «ΑΘ. Τὰ μὲν δὴ περί γε Περσῶν, ὡς οὐκ ὀρθῶς **τὰ νῦν διοικεῖται** διὰ τὴν σφόδρα δουλείαν τε καὶ δεσποτείαν, τέλος ἐχέτω»).

697 D.

(Τούτου δὲ (τοῦ ἐν τῇ πόλει φίλου καὶ τοῦ κοινοῦ) φθαρέντος, (ἐν Πέρσαις) οὔθ' ἡ τῶν ἀρχόντων βουλὴ ὑπὲρ ἀρχομένων καὶ τοῦ δήμου βουλεύεται, ἀλλ' ἕνεκα τῆς αὑτῶν ἀρχῆς, ἄν τι καὶ σμικρὸν πλέον ἑκάστοτε ἡγῶνται ἔσεσθαι σφίσιν, ἀναστάτους μὲν πόλεις, ἀνάστατα δὲ ἔθνη φίλια πυρὶ καταφθείραντες ἐχθρῶς τε καὶ ἀνηλεήτως μισοῦντες· ὅταν τε εἰς χρείαν τοῦ μάχεσθαι περὶ αὑτῶν τοὺς δήμους ἀφικνῶνται, οὐδὲν κοινὸν ἐν αὐτοῖς αὖ - - ἀνευρίσκουσιν.

Ἄστος μὲν ἐμβάλλει τῷ λόγῳ μετὰ τὸ πόλεις τὸ ποιοῦσι· καίτοι διὰ ταὐτὰ καὶ μετὰ τὸ φιλία ἐμβαλεῖν ἐχρῆν. Σάνζος δὲ χάσμα τι τοῖς γραφομένοις μετὰ τὸ ἀρχῆς ἐνεῖναι νομίζει. Σταλλβαῦμος δ' οὐδὲν κινεῖ. Ἀλλὰ πῶς ἔχει τὸ οὔθ' ἡ βουλή; τί τὸ ἀνταποδιδόν; Ἐὰν ἐνθυμηθῶμεν ὅτι τὸ πάντα δυνάμενον ἐν Πέρσαις στοιχεῖον καὶ αἴτιον ἄρα τῶν τότε πραγμάτων πάντως ἦν ὁ βασιλεύς, οὐδὲν ὀκνητέον εἶναι ἡγούμεθα μετὰ τὸ βουλεύεται τὸ ⟨**οὔθ' ὁ βασιλεὺς ἄρχει**⟩ προσθεῖναι. Τὸ δ' ὅταν τε εἰς χρείαν τοῦ μάχεσθαι - - περὶ αὑτῶν τοὺς δήμους ἀφικνῶνται, τοῦτο ἀντιστοιχοῦν δῆλα δὴ τῷ ἄν τι καὶ σμικρὸν πλέον ἑκάστοτε ἡγῶνται ἔσεσθαι ἀναγκάζει εἰς μάλιστ' εὔλογον τοῦ ἄν τι τούτου εἰς **ἄν τε** μεταβολήν).

Ἐν δὲ τῷ λόγῳ τῷ ἀπὸ τοῦ ἀναστάτους μὲν πόλεις μέχρι τοῦ μισοῦντες ἐάν τινι ἀρκέσῃ, ὥσπερ Σάνζῳ, πάντ' ἔχειν ὥσπερ ἔχει, μηδὲ τὴν Οὔγου θρασεῖαν δέξηται ἀποτομὴν πάντων τῶν ἀπὸ τοῦ πυρὶ μέχρι τοῦ μισοῦντες, θαυμάσει πάντως τὴν ἀήθη τε καὶ ἄτοπον κατὰ πρόληψιν σύνταξιν, τὴν τοῦ καταφθείρειν τι ἀνάστατον, ὥσπερ τοῦ ἀνίστασθαι μόνον ἐκ τοῦ φθείρειν γιγνομένου, καθάπερ ἐν τῷ Φίλιππος ηὐξήθη μέγας ἐκ τοῦ αὔξεσθαι τὸ μέγας. Καὶ τοῦτο δ' ἥκιστα Πλάτωνος, ὡς γ' ἐμ' αἰσθέσθαι, ὄζει.

697 D.

Ὅταν τε εἰς χρείαν τοῦ μάχεσθαι περὶ αὐτῶν τοὺς δήμους ἀφικνῶνται οὐδὲν κοινὸν ἐν αὐτοῖς αὖ μετὰ προθυμίας τοῦ ἐθέλειν κινδυνεύειν καὶ μάχεσθαι ἀνευρίσκουσιν.

Τὸ μετὰ προθυμίας τοῦ ἐθέλειν κινδυνεύειν ἐμφανῶς μὲν ἀντὶ τοῦ λείου τοῦ μετὰ προθυμίας ἐθέλειν κινδυνεύειν ἐλέχθη. Τὸ δὲ τραχὺ καὶ σκολιὸν τοῦ ἄγαν τολμηροῦ ὑπερβατοῦ τούτου τε καὶ τοῦ ἄρτι εἰρημένου (αὐτ. C) «ἡ Περσῶν περὶ διάσκεψις τῆς πολιτείας» ἀντὶ τοῦ κατὰ φύσιν «ἡ περὶ τῆς Περσῶν πολιτείας διάσκεψις» καὶ τοῦ εὐθὺς μετὰ ταῦτα (698 A) «ἑκάστοτε τὰ λεγόμενα» ἀντὶ τοῦ «τὰ ἑκάστοτε λεγόμενα» οὐ δήπου Πλάτωνα τὸν συνθέντα μηνύει, ἀλλά τινα τῶν πολὺ ὑπὸ Δημοσθενείου ῥητορικῆς παθόντων ὑστέρων. Καὶ λέγω ταῦτ' οὐκ ἀγνοῶν ὅτι οὐδ' ὁ Πλάτων τῶν τοιούτων πάμπαν ἀπέσχετο· ἐπεὶ καὶ τοῦ Πρωταγόρου που (341 E) εἶπεν «εὐθὺς τὸ μετὰ τοῦτο ῥῆμα» καὶ ἄλλοθι. Ἀλλ' ἡ ἀμετρία καὶ ἡ τούτων κατάχρησις διακρίνει τοῦτον ἐκείνου.

698 A.

ΑΘ. Τὰ μὲν δὴ περί γε Περσῶν, ὡς οὐκ ὀρθῶς τὰ νῦν διοικεῖται διὰ τὴν σφόδρα δουλείαν τε καὶ δεσποτείαν, τέλος ἐχέτω.

Ἐπισκεψάμενος δι' ὅ,τι τὰ Περσῶν κακῶς διοικεῖται, αἴτιον ὂν ηὗρε τὴν σφόδρα δουλείαν τε καὶ δεσποτείαν, κριτοῦ ἱστορικοῦ ἔργον ἔχων, ὁ δὲ τὴν Πολιτείαν γράψας ἔργῳ φιλοσοφῶν, ζητῶν εὑρίσκει, ὅπως ποτὲ ἡ ὀρθὴ πολιτεία, ἡ ἀριστοκρατία φθειρομένη εἰς τὰς ἡμαρτημένας ἢ τὰ νοσήματα μεταβαίνει τῶν πόλεων, τήν τε τιμοκρατίαν ἢ τὴν Λακωνικὴν καὶ Κρητικὴν καὶ τὴν ὀλιγαρχίαν καὶ τὴν δημοκρατίαν καὶ τὴν τυραννίδα (544 A κέ.), πρὸς ἄλλα πεφυκὼς ἀνὴρ ὢν δηλῶν. Τὴν δὲ Λακωνικὴν ἡμαρτῆσθαι λέγοντος ἐκείνου καὶ νό-

σημα πόλεως εἶναι, οὗτος μᾶλλον τὰ μέτρια τοῦ μοναρχικοῦ καὶ ἐλευθέρου κεκτῆσθαι μετὰ τῆς Κρητικῆς φησι ('Ιδὲ τὰ ἔμπροσθεν 693 Ε).

698 Β.

ΑΘ. - - Ἡμῖν γὰρ κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον, ὅτε ἡ Περσῶν ἐπίθεσις τοῖς Ἕλλησιν, ἴσως δὲ σχεδὸν ἅπασι τοῖς τὴν Εὐρώπην οἰκοῦσιν ἐγένετο, πολιτεία τε ἦν παλαιὰ καὶ ἐκ τιμημάτων ἀρχαί τινες τεττάρων καὶ δεσπότις ἦν αἰδώς, δι' ἣν δουλεύοντες τοῖς τότε νόμοις ζῆν ἠθέλομεν.

Τὴν ἀπὸ τιμημάτων πολιτείαν, ἥνπερ ὁ συγγραφεὺς ἡμῖν οὗτος μάλιστ' ἐπαινεῖ, Πλάτων ἐν τῇ Πολιτείᾳ ὀλιγαρχίαν καλῶν (550 C κέ.) ψέγει νόσημα πόλεως οὖσαν, πολλὰ δ' ἁμαρτήματ' ἐνευρίσκων τοῦτο μέγιστον λέγει, ὡς ἥκιστα φιλίαν ἐν αὐτῇ ἡ πόλις ἔχειν δύναται, διὰ τὸ μὴ μίαν ἀνάγκῃ εἶναι τὴν τοιαύτην πόλιν, ἀλλὰ δύο, τὴν τὴν μὲν πενήτων, τὴν δὲ πλουσίων, οἰκοῦντας ἐν τῷ αὐτῷ, ἀεὶ ἀλλήλους ἐπιβουλεύοντας (551 C).

Τὸ δὲ δεσπότις, ἐνταῦθά τε λεχθὲν καὶ τῶν ἀμφισβητήτων που Τιμαίου καὶ Πολιτικοῦ, ποιητικὸν εἶναι ὄνομα δοκεῖ, Σοφοκλέους καὶ Εὐριπίδου μάλιστα εἰπόντων καὶ Ἀττικιστῶν μιμουμένων. Ἀντὶ δὲ τούτου τὸ δέσποινα, κοινὸν ὂν πάντων ἀπὸ Ὁμήρου ἀρξάμενον, καὶ ἐν ὁμολογουμένοις Πλάτωνος λόγοις γεγραμμένον εὑρίσκεται, Γοργίᾳ τε καὶ Πολιτείᾳ.

698 C.

Σχεδὸν γὰρ δέκα ἔτεσι πρὸ τῆς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίας ἀφίκετο Δᾶτις Περσικὸν στόλον ἄγων, πέμψαντος Δαρείου διαρρήδην ἐπί τε Ἀθηναίους καὶ Ἐρετριᾶς ἐξανδραποδισαμένους ἀγαγεῖν, θάνατον αὐτῷ προειπὼν μὴ πράξοντι ταῦτα.

Τοιοῦτον ἀνακόλουθον, οἷον τὸ πέμψαντος Δαρείου (Δαρεῖος) προειπών, βραχυτάτου γε δὴ λόγου διαγενομένου, τοῦ ἐξανδραποδισαμένους ἀγαγεῖν, οὐδαμοῦ ἂν ζητῶν καὶ ἰχνεύων Πλάτωνος ἂν εὕροις. Ἡ δὲ περὶ τὸν λόγον ἀτοπία καὶ πονηρία αὕτη ἰδία μόνον

τοῦ τοὺς Νόμους γράψαντος οὖσα ἐλέγχεται πρὸς ἀλλοίαις πολλαῖς, ἃς ἄλλοτ' ἀλλαχοῦ καταλέξαντες ἐτύχομεν.

Τὸ δὲ πέμπω τὸ ἀποστέλλω δὴ ἁπλῶς βουλόμενον, ἀπαρεμφάτῳ δὲ συντεταγμένον ἐν τῷ λόγῳ (πέμψαντος ἀγαγεῖν), ἀλλ' οὐ μετοχῇ τῇ τὸ τέλος δηλούσῃ, Ὁμήρου ἐστὶ γραμματικὸν ἰδίωμα (Ὀδ. Δ. 8 κἀ.), τοῦ δὲ ψιλοῦ λόγου ἀλλότριον εἶναι δοκεῖ. Ἄλλο γὰρ δὴ τυγχάνει ὂν τὸ πέμπω ποιεῖν τι τὸ ἴσα δυνάμενον τῷ πέμπω ἐροῦντα ἢ κελεύσοντα ποιεῖν τι, οἷον τὸ ἐν Ξενοφῶντος Ἑλληνικοῖς (3, 1, 7) «δοκοῦντος δ' αὐτοῦ (τοῦ Θίμβρωνος) οὐδὲν ποιεῖν, **πέμπουσιν** οἱ ἔφοροι ἀπολιπόντα Λάρισαν **στρατεύεσθαι** ἐπὶ Καρίαν».

698 D.

Ὁ δὴ λόγος (τὸ σαγηνεῦσαι πᾶσαν τὴν Ἐρετρικήν), εἴτ' ἀληθὴς εἴτε καὶ ὅπῃ ἀφίκετο, τούς τε ἄλλους Ἕλληνας καὶ δὴ καὶ Ἀθηναίους ἐξέπληττε, καὶ πρεσβευσαμένοις αὐτοῖς πανταχόσε βοηθεῖν οὐδεὶς ἤθελε πλήν γε Λακεδαιμονίων.

Πῶς ἂν ἐλελήθει Πλάτωνα ὅτι Πλαταιεῖς Ἀθηναίοις ἐβοήθησαν; Τί παθὼν ἂν καὶ ἐν τούτῳ παριστόρησεν, ὥσπερ καὶ ἐν ἄλλοις πολλοῖς, εἴπερ αὐτὸς ἦν ὁ τοὺς Νόμους γεγραφώς; Οὐ φαῦλον δ' ἔστιν εἰς τὸ πιστὸν ποιῆσαι τοῦτο καὶ ὅπερ ἐχομένως γε δὴ λέγεται (αὐτ. Ε) «οὗτοι δὲ ὑπό τε τοῦ πρὸς Μεσσήνην ὄντος τότε πολέμου καὶ **εἰ δή τι διεκώλυεν ἄλλο αὐτούς, οὐ γὰρ ἴσμεν λεγόμενον** - - ». Πῶς οὐκ ἂν ἔγνω τὸ ὑπὸ Ἡροδότου λεχθὲν ἐκεῖνο διακώλυμα (6, 106), ὅτι «τοῖσι δὲ ἕαδε μὲν βοηθέειν Ἀθηναίοις, ἀδύνατα δέ σφι ἦν τὸ παραυτίκα ποιέειν ταῦτα οὐ βουλομένοισι λύειν τὸν νόμον· ἦν γὰρ ἱσταμένου τοῦ μηνὸς εἰνάτη, **εἰνάτῃ δὲ οὐκ ἐξελεύσασθαι ἔφασαν μὴ οὐ πλήρεος ἐόντος τοῦ κύκλου.** Οὗτοι μέν νυν τὴν πανσέληνον ἔμενον».

698 E.

Μετὰ δὲ τοῦτο (τὸ ἐν Μαραθῶνι ἔργον) παρασκευαί τε μεγάλαι λεγόμεναι καὶ ἀπειλαὶ ἐφοίτων μυρίαι παρὰ βασιλέως.

Τὸ παρασκευαὶ μεγάλαι λεγόμεναι ἐφοίτων τολμηρότερον καὶ ἀηθέστερον ἐλέχθη, τοῖς καινοῖς ἀεὶ τοῦ τοὺς Νόμους συνθέντος ἡδομένου τε καὶ χαίροντος, φεύγοντος δ', ὡς εἰκός, τὴν κοινὴν καὶ συνήθη ῥῆσιν, παρασκευῶν μεγάλων λόγοι ἐφοίτων. Οὐδὲν δ' αὐτὸν ἐπιλύονται μὴ οὐχὶ τόλμαν ἐν τοιούτοις ὀφλισκάνειν λόγου τινὲς πλοκαί, οἷα ἡ μετὰ Κῦρον βασιλεύσαντα, ἢ εἰς ἥλιον καταδύντα, αἵπερ πρὸς χρείαν τακτὴν καὶ ὡρισμένην εἶδος πεπηγὸς καὶ ἔμπεδον λαβοῦσαι ἔχουσι.

699 Α.

(Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι πᾶν τοῦτο (τὰς Ξέρξου παρασκευὰς) ᾤοντο ἐπὶ σφᾶς αὐτοὺς παρασκευάζεσθαι διὰ τὸ Μαραθῶνι γενόμενον, καὶ - - ἡγήσαντο οὔτε κατὰ γῆν σφίσιν εἶναι σωτηρίαν οὔτε κατὰ θάλατταν· οὔτε γὰρ βοηθήσειν αὐτοῖς οὐδένα, (μεμνημένοι ὡς, οὐδ' ὅτε τὸ πρότερον ἦλθον - -, σφίσι γε οὐδεὶς τότε ἐβοήθησεν οὐδ' ἐκινδύνευσε ξυμμαχόμενος· ταὐτὸν δὴ προσεδόκων καὶ τότε γενήσεσθαι τό γε κατὰ γῆν), καὶ κατὰ θάλατταν δὴ πᾶσαν ἀπορίαν ἑώρων σωτηρίας.

Παρὰ λόγον μετέβαλε μὲν Βοῖκχος οὐδὲ γὰρ τὸ οὔτε γάρ, Σταλλβαῦμος δ' ἀπεδέξατο· φανερὸν γάρ ἐστι τὸ τοῦ οὔτε ἀνταποδοτικὸν καὶ τὸ πρὸ τοῦ κατὰ θάλατταν. Οὐδὲν δὲ παρενθέσεως δεῖ οὔτε τῆς κατὰ Σταλλβαῦμον πρό τε τοῦ οὔτε γὰρ καὶ μετὰ τὸ οὐδένα, οὔτε τῆς κατὰ τὴν παράδοσιν πρό τε τοῦ μεμνημένοι καὶ μετὰ τὸ κατὰ γῆν. Τὸ γὰρ μεμνημένοι προσήκει δῆλα δὴ τῷ ἐκ τοῦ εἰρημένου ἡγήσαντο ἐν νῷ ὄντι ἡγοῦντο (βοηθήσειν), ὅπερ ἐν τῇ τῶν εἰρημένων κεφαλαιώσει τῇ ἀπὸ τοῦ ταὐτὸν δὴ μέχρι τοῦ κατὰ γῆν ὡς προσεδόκων λέγεται. Πρὸς δὲ τῆς κεφαλαιώσεως τὸ τελευταῖον, τὸ κατὰ γῆν, ἥρμοσται τὸ τοῦ οὔτε βοηθήσειν (ἡγοῦντο) ἀντίστροφον, τὸ καὶ κατὰ θάλατταν δὴ πᾶσαν ἀπορίαν ἑώρων σωτηρίας).

699 C.

(Ταῦτ' οὖν αὐτοῖς πάντα φιλίαν ἀλλήλων ἐνεποίει ὁ φό-

βος ὁ τότε παρὼν ὅ τε [ἐκ τῶν νόμων τῶν] ἔμπροσθεν γεγονώς, ὃν δουλεύοντες τοῖς πρόσθεν νόμοις ἐκέκτηντο.

Ὀρθῶς μὲν δοκεῖ ὁ Βάδαμος τὸ ἐκ τῶν νόμων τῶν ἐξῶσαι τοῦ λόγου παρέγγραπτον (ad Phaidr. σ. XI). Ἕτερον δ' αὐτοῦ λείπεται νοσοῦν καὶ θεραπείας δεόμενον, τὸ τοῖς πρόσθεν νόμοις. Μετατίθεμεν δὴ ὧδε δι' ἀνάγκην ἐν τῷ διανοήματι οὖσαν, ὃν δουλεύοντες **πρόσθεν τοῖς νόμοις** ἐκέκτηντο· οὐ γὰρ οὖν δὴ νόμοι πρότεροι ὑστέρων διακρίνονται, ἀλλ' ὁ πρόσθεν φόβος, ὁ τῶν νόμων, τοῦ παρόντος, τοῦ τῶν Μήδων ἐπιόντων).

699 C.

(- - ὁ φόβος ὁ τότε παρὼν ὅ τε [ἐκ τῶν νόμων τῶν] ἔμπροσθεν γεγονώς, ὃν δουλεύοντες πρόσθεν τοῖς νόμοις ἐκέκτηντο, ἣν αἰδῶ πολλάκις ἐν τοῖς ἄνω λόγοις εἴπομεν, ᾗ καὶ δουλεύειν ἔφαμεν δεῖν τοὺς μέλλοντας ἀγαθοὺς ἔσεσθαι, ᾗ ὁ δειλὸς ἐλεύθερος καὶ ἄφοβος· ὃν εἰ τότε μὴ δέος ἔλαβεν οὐκ ἄν ποτε ξυνελθὼν ἠμύνατο.

Ἐπισκεψάμενοι τοὺς λεγομένους ἐνταῦθα ἄνω λόγους ἅπαξ ἡμεῖς αἰδῶ τὸν φόβον εἰρημένον ηὕρομεν καὶ οὐ πολλάκις «καὶ δεσπότις ἐνῆν τις αἰδώς, δι' ἣν δουλεύοντες τοῖς τότε νόμοις ζῆν ἠθέλομεν (698 B)». Διὸ ἀνάγκη πολλὴ ἢ ἀποβαλεῖν τοῦ λόγου τὸ πολλάκις ἢ συγγραφικὴν πονηρίαν τοῦ γράψαντος κατηγορῆσαι, ὅτι ἥκιστ' αὐτὸς ἑαυτῷ ἀκολουθεῖ ἐν τοῖς λόγοις, ὃ αὐτοῦ καὶ Σουσεμῦλος, ὥσπερ λέγομεν, ἔτυχεν ἐλέγξας (683 E). Τῶν δὲ πολλῶν ἐπανορθώσεων τῆς ῥήσεως ᾗ ὁ δειλὸς ἐλεύθερος καὶ ἄφοβος, ἃς ἂν παρὰ Σάνζῳ καὶ Ῥιττήρῳ ὁρῴης, οὐκ ὀλίγων γενομένων διὰ τὴν πλημμελῆ τῆς κοινῆς ἐκδόσεως γραφὴν ἧς ἀντὶ τῆς Σάνζου ὀρθῆς ἀναγνώσεως ᾗ, ἀξία μνείας εἶναι δοκεῖ ἡ τοῦ Ἑρμαννοῦ, ᾗ ἀντὶ τοῦ δειλὸς γράφεται δῆμος, ἣν ὁ Σάνζος καὶ μετὰ τὴν ὀρθὴν ἀνάγνωσιν οὐδὲν δέον ἐδέξατο. Τοῦ γὰρ ᾗ δοτικῆς τοῦ κατά τι τῷ δειλὸς προσηκούσης, χαριέντως μὲν τοῦτο ἀντιτέτακται τῷ ἄφοβος, ἐπαναλαμβάνει δὲ κατὰ τὸν ταυτάζειν εἰωθότα συγγραφέα τόνδε τὴν τοῦ ᾗ δουλεύειν διάνοιαν, ἐναντίως τούτῳ τοῦ ἐλεύθερος

κομψῶς λεγομένου. Οὐδὲν δ' ἄλογον οὐδ' ἄτοπον ἔχει τὸ μετὰ ταῦτα ὄν, τὸν τῇ αἰδοῖ δειλὸν λέγον, ὅ ἐστι τὸν τῇ αἰδοῖ δουλεύοντα, τοὺς τότε 'Αθηναίους δῆλον ὅτι. Δέος δὲ τὸ ἐνταῦθα λεγόμενόν ἐστι δήπουθεν τὸ Μηδικόν).

Θεασάσθω δέ μοι πᾶς ὅσον ἄλλως τὸ ἥκιστα Πλατώνειον ἄχαρι καὶ ἀηδές ἐστιν ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ τὸ ἐκ τῆς μονοειδοῦς συντάξεως, πρὸς ὃ δυσαισθήτως ἔχων ὁ γράψας πεντάκις ἐφεξῆς ἀναφορικῶς συνέδεσε τὸν λόγον «ὧν δουλεύοντες τοῖς πρόσθεν νόμοις ἐκέκτηντο» καὶ «ἣν αἰδῶ πολλάκις ἐν τοῖς ἄνω λόγοις εἴπομεν» καὶ «ᾗ καὶ δουλεύειν ἔφαμεν δεῖν τοὺς - - ἀγαθούς» καὶ «ᾗ ὁ δῆμος ἐλεύθερος καὶ ἄφοβος» καὶ «ὃν εἰ τότε μὴ δέος ἔλαβεν».

699 D.

(Οὐ γὰρ μύθων ἕνεκα διεξέρχομαι, οὗ λέγω δ' ἕνεκα· ὁρᾶτε γάρ· ἐπειδή τινα τρόπον ταὐτὸν ξυνεβεβήκει πάθος ὅπερ Πέρσαις - -, πῶς δὴ καὶ τί λέγωμεν τοὐντεῦθεν;

Σάνζος μὲν ἔγραψε «οὗ λέγω δ' ἕνεκα, ὁρᾶτε· ⟨οὐ⟩ γάρ; γνώμῃ Βαδάμου ἐμβαλὼν τὸ οὔ. Ὡς δ' Οὔγῳ δοκεῖ, τὸ τί ἐγγραπτέον ὧδε, τί γάρ; Ἡμᾶς δὲ τὸν νοῦν προσέχοντας τῇ τῶν ὀνομάτων τάξει αὐτὸς ὁ γράψας εἰς ὀρθὴν τοῦ λόγου ἄγει διαίρεσιν, τὴν τῆς κοινῆς ἐκδόσεως καὶ τοῦ Σταλλβαύμου. Τί γὰρ καὶ βουλόμενος ὁ συγγραφεὺς οὗ λέγω δ' ἕνεκα εἶπεν, ἀλλ' οὗ δ' ἕνεκα λέγω; Παντὶ δήπου δῆλον ὅτι ἀντιτάξαι τὸ λέγω τῷ μύθων, ἀμφότερα δὲ τῷ διεξέρχομαι ὑποτάξαι. Ὥστε οὔτε τῆς τοῦ οὔ ἢ τί παρεμβολῆς οὐδὲν δεῖ, οὔτε τῆς ἀτόπως ἐχούσης ἐρωτήσεως, μάτην ἀπόκρισιν ποθούσης).

699 E.

('Επειδή τινα τρόπον ταὐτὸν ἡμῖν συνεβεβήκει πάθος ὅπερ Πέρσαις, ἐκείνοις μὲν ἐπὶ πᾶσαν δουλείαν ἄγουσι τὸν δῆμον, ἡμῖν δ' αὖ τοὐναντίον ἐπὶ πᾶσαν ἐλευθερίαν προτρέπουσι τὰ πλήθη, πῶς δὴ καὶ τί λέγωμεν τοὐντεῦθεν; οἱ προγεγονότες ἡμῖν ἔμπροσθεν λόγοι τρόπον τινὰ καλῶς εἰσιν εἰρημένοι.

Νοσεῖν ταῦθ' ὑπολαμβάνοντες πολλοὶ πολλαχῇ ἰᾶσθαι πειρῶνται. Καὶ Σνειδῆρος μὲν τοὐντεῦθεν, οἱ τυγχάνει γεγραφώς, πᾶν δὲ τὸ πῶς δὴ καὶ τί λέγωμεν τοὐντεῦθεν Ἄστος ὀβελίζει, ὅλον δὲ τὸ ἀπὸ τοῦ οἱ προγεγονότες μέχρι τοῦ εἰρημένοι Βαγνῆρος, οἱ δὴ δὲ ἔγραψε Σταλλβαῦμος. Ἡμεῖς δὲ εἰς τὸ ὑπὸ Σάνζου πρὸ τοῦ οἱ προγεγονότες σημειωθὲν λόγου διάλειμμα ἐμβλητέον εἶναι ἡγούμεθα τὸ ἐμοὶ μὲν δοκεῖν ἤ τι τοιοῦτον, πρὸς ὅ καλῶς ἔχειν δοκεῖ ἤ λέγεις εὖ ἀπόκρισις).

700 Α.

ΜΕ. Πειρῶ δ' ἔτι σαφέστερον ἡμῖν σημῆναι τὸ νῦν λεγόμενον.

Ὁ τῶν ὄντως Πλατωνείων διαλόγων κεκοινωνηκὼς καὶ ἔμπειρος ἀνὴρ οὐκ ἀλόγως ἂν θαυμάσειεν ὅσον ἀτέχνως καὶ παρὰ τὸ εἰκὸς ὁ διάλογος ἐνταῦθα διατίθεταί τε καὶ κατασκευάζεται, οὐδὲν σχεδὸν λέγοντος Μεγίλλου ἀλλ' ἢ «λέγ' ἔτι, εἴ τι ἄλλο περὶ τούτων εἰπεῖν ἔχεις», ἵνα δὴ διάλογος ὁ λόγος γένηται.

700 Α.

Οὐκ ἦν, ὦ φίλοι, ἡμῖν ἐπὶ τῶν παλαιῶν νόμων ὁ δῆμός τινων κύριος, ἀλλὰ τρόπον τινὰ ἑκὼν ἐδούλευε τοῖς νόμοις.

Τὸ ἀκόμψως τε καὶ ἀηδῶς περὶ τὸ τρόπον τινὰ τευτάζειν οὐ πάνυ Πλατωνείως τρὶς αὐτ' ἐν βραχεῖ λόγου εἰπόντα «ἐπειδή **τινα τρόπον** ταὐτὸν ἡμῖν ξυνεβεβήκει πάθος» (699 Ε) καὶ «οἱ προγεγονότες ἡμῖν ἔμπροσθεν λόγοι **τρόπον τινὰ** καλῶς εἴσιν εἰρημένοι» (700 Α), καὶ «**τρόπον τινὰ** ἑκὼν ἐδούλευε» ὑπόνοιάν μοι ἔτι παρέσχε καὶ ἄλλων ἀλλαχοῦ τοῦ βιβλίου τούτου ἐπιμνησθέντι τοιούτων καταχεχρῆσθαι τὸν γράψαντα τῇ τοῦ τίς σὺν ὀνόματι πλοκῇ, καὶ ἐπὶ ἀπογραφήν τινα τῆς χρείας ταύτης ἐποίησε τραπέσθαι πρὸς ἀναμφισβητήτους διαλόγους τὴν παράθεσιν ποιούμενον. Ἐλθὼν δ' ἐπὶ παραβολικὴν τοῦ πράγματος ζήτησιν καὶ λογισμῷ σκοπούμενος ἐν μὲν τῷ βιβλίῳ τούτῳ ἅπαξ καὶ ἑξηκοντάκις εἰρημένον οὕτως εὗρον τὸ τίς, ἐν ἰσομήκεσι δὲ σχεδὸν χώραις τοῦ τε

ὀγδόου (543 κέ.) καὶ τοῦ δεκάτου (598 κέ.) τῆς Πολιτείας βιβλίου σχεδὸν τριακοντάκις, τοῦ δὲ Γοργίου τε (477 κέ.) καὶ τοῦ Θεαιτήτου (142 κέ.) εἰκοσάκις ἢ ὀλίγον τι πλέον. Ὦ δὴ καὶ πολλοῦ δέοντες οἱ Νόμοι ὁμοίως ἔχειν τούτοις ὀλίγον ἀλλήλων διαφέρουσιν ἕτερον ἐμφανῶς τὸν γονέα πᾶσιν ἀποφαίνουσιν.

700 Α.

(ΑΘ. Οὐκ ἦν, ὦ φίλε, ἡμῖν ἐπὶ τῶν παλαιῶν νόμων ὁ δῆμός τινων κύριος, ἀλλὰ τρόπον τινὰ ἑκὼν ἐδούλευε τοῖς νόμοις.

ΜΕ. Ποίοις δὴ λέγεις;

ΑΘ. Τοῖς περὶ τὴν μουσικὴν πρῶτον τὴν τότε.

Ἵνα ἔχῃ λόγον ἡ τοῦ Μεγίλλου ἐρώτησις ποίοις δὴ λέγεις; ἐχρῆν δήπου γεγράφθαι ἑκὼν ἐδούλευέ τισι νόμοις, κενῆς ὑπαρχούσης τῆς χώρας τοῦ τοῖς καὶ κατ' εἰκασίαν ἐμπλησθείσης. Εἰ γὰρ τὸ κατ' ἀρχὰς τοῖς νόμοις ἐγέγραπτο, δῆλον ὅτι περὶ πάντων ἂν τῶν παλαιῶν νόμων ὁ λόγος ἐγίγνετο, καὶ παρὰ πάντ' ἄρα λόγον καὶ ἄτοπος ἦν ἡ Μεγίλλου ἀπορία καὶ ἐρώτησις).

700 Α.

Τοῖς περὶ τὴν μουσικὴν πρῶτον τὴν τότε (νόμοις ἐδούλευεν ὁ δῆμος), ἵνα ἐξ ἀρχῆς διέλθωμεν τὴν τοῦ ἐλευθέρου λίαν ἐπίδοσιν βίου.

Τῆς εἰς ἀκόλαστον δημοκρατίαν μεταβάσεως τοῦ τῶν Ἀθηναίων δήμου ὁ συγγραφεὺς οὗτος μάλιστα πάντων τὴν ἐν μουσικῇ καινοτομίαν αἰτιᾶται, προὔργου ποιησάμενος καὶ ἀφορμὴν λαβὼν ὅπερ ἐν παρέργῳ που τῆς Πολιτείας Πλάτων ἔτυχεν εἰπὼν (424 C κέ.) «οὐ γὰρ κινοῦνται μουσικῆς τρόποι ἄνευ πολιτικῶν νόμων τῶν μεγίστων, ὥς φησι Δάμων καὶ ἐγὼ πείθομαι» καὶ εὐθὺς μετὰ ταῦτα (αὐτ. D) «ἡ γοῦν παρανομία κατὰ μικρὸν εἰσοικισαμένη ἠρέμα ὑπορρεῖ πρὸς τὰ ἤθη τε καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα· ἐκ δὲ τούτων εἰς τὰ πρὸς ἀλλήλους ξυμβόλαια μείζων ἐκβαίνει, ἐκ δὲ δὴ τῶν ξυμβολαίων ἔρχεται ἐπὶ τοὺς νόμους

καὶ πολιτείας σὺν πολλῇ ἀσελγείᾳ, ἕως ἂν τελευτῶσα πάντα ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ ἀνατρέψῃ (1). Πλάτων δὲ τὴν ἐκ τιμημάτων πολιτείαν, οἵα ἦν ἡ παλαιὰ τῶν Ἀθηναίων, ὀλιγαρχίαν καλῶν (Πολ. 500 C), τὴν ἐκ ταύτης εἰς δημοκρατίαν μετάβασιν ἄλλως καὶ δι' ἄλλο φησὶ γίγνεσθαι καὶ οὐ διὰ μουσικὰς καινοτομίας ὧδέ πως ἐν Πολιτείᾳ λέγων (555 B)· «Οὐκοῦν μεταβάλλει μὲν τρόπον τινὰ τοιόνδε ἐξ ὀλιγαρχίας εἰς δημοκρατίαν, **δι' ἀπληστίαν τοῦ προκειμένου ἀγαθοῦ, τοῦ ὡς πλουσιωτάτου δεῖν γενέσθαι;** Πῶς δή; ἅτε, οἶμαι, ἄρχοντες ἐν αὐτῇ οἱ ἄρχοντες διὰ τὸ πολλὰ κεκτῆσθαι οὐκ ἐθέλουσιν εἴργειν νόμῳ τῶν νέων ὅσοι ἂν ἀκόλαστοι γίγνωνται μὴ ἀναλίσκειν τὰ αὐτῶν, ἵνα ὠνούμενοι τὰ τῶν τοιούτων καὶ εἰσδανείζοντες ἔτι πλουσιώτεροι καὶ ἐντιμότεροι γίγνωνται». Ταῦτα δὲ ποιοῦντες καὶ ἀμελοῦντες τῆς τῶν νεωτέρων σωφροσύνης, πολλοὺς μὲν πένητας καὶ ἀτίμους παρασκευάζουσι, πολλοὺς δὲ τοὺς μισοῦντας καὶ τοῖς πλουσίοις τε καὶ ἄρχουσιν ἐπιβουλεύοντας, ἑαυτοὺς δὲ καὶ τοὺς παῖδας τρυφῶντας καὶ ἀπόνους πρός τε τὰ τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς. Πρὸς δὴ τούτους τοιούτους ὄντας στασιάζουσιν ἰσχυρότεροι ἤδη γενόμενοι οἱ πένητες καὶ κρατήσαντες καὶ ἐκβαλόντες τοὺς πλουσίους ἄρχοντας, ἄρχουσιν ἤδη αὐτοί. Δημοκρατία δὲ γίγνεται καὶ διὰ φόβον, ὑπεξελθόντων τῶν ἑτέρων.

700 C.

Τὸ δὲ κῦρος τούτων (τῶν τῆς μουσικῆς εἰδῶν) γνῶναί τε καὶ ἅμα γνόντα δικάσαι ζημιοῦν τε αὖ τὸν μὴ πειθόμενον οὐ σύριγξ ἦν οὐδέ τινες ἄμουσοι βοαὶ πλήθους, καθάπερ τὰ νῦν.

Καὶ τὸ σύριγξ ἀντὶ τοῦ συριγμοῦ ἢ συρίγματος μόνος ὁ συγγραφεὺς ὅδε ἔμελλεν ἐρεῖν ὁ πλεῖστα τοιαῦτα νεανικὰ φθέγγεσθαι τολμήσας καὶ τραγικῶν πολλάκις ἐν τοιαύτῃ περιγιγνόμενος ἁμίλλῃ.

Οὐ πολὺ δέ τι τῇ τόλμῃ λειπόμενον φαίνεται καὶ ὃ ἔγραψεν εὐθὺς μετὰ τοῦτο (αὐτ. D) **ἄρχοντες** μὲν τῆς ἀμούσου παρανομίας ποιηταὶ **ἐγένοντο**, ἀντὶ τοῦ ἦρξαν τὸ ἄρχοντες ἐγένοντο

(1) Πρβλ. καὶ Zeller Stud. Plat. 103.

εἰπών, οὐδενὸς μὲν ἀτόπου τῇ περιφράσει ἄλλως προσόντος, τοῦ δ' ἄρχοντος τῷ τῆς χρείας ἐν λόγοις συχνῷ ὀνόματος δύναμιν λαβόντος, καὶ εἰς ἄλλην δὴ διάνοιαν καὶ βούλησιν τὸν ἀκούοντα ἄγοντος.

700 D.

Μετὰ δὲ ταῦτα - - ἄρχοντες μὲν τῆς ἀμούσου παρανομίας ποιηταὶ ἐγίγνοντο - -, αὐλῳδίας δὴ ταῖς κιθαρῳδίαις μιμούμενοι.

Οὐκ ἀνάξιον πρὸς ὃ βούλομαι εἶναί μοι δοκεῖ καὶ τὴν αὐλῳδίαν τῷ ἀπεράντῳ προσθεῖναι ἑσμῷ τῶν ὀνομάτων, ἅ γε δὴ τῷ τὸν λόγον τόνδε γεγραφότι μόνῳ καὶ ὑστέροις Ἀττικισταῖς τυγχάνει εἰρημένα· ἔγραψε γὰρ ἔτι τοῦτο καὶ Πλούταρχος. Τὸν δ' αὐλῳδόν τε καὶ αὐλῳδικόν, ἀγνοούμενα τοῖς Ἀττικοῖς ὀνόματα, ὡς ἀπὸ τοῦ σῳζομένου αὐτῶν λόγου εἰκάσαι, ἐν ἐπιγραφαῖς μόνον Βοιωτικαῖς μεταδιώκων ἂν λάβοις καὶ τῶν Ἀττικιζόντων παρ' Ἀθηναίῳ καὶ Πλουτάρχῳ καὶ ἄλλοις. Καὶ ἡ θεατροκρατία δὲ ἡ ἐν τοῖς κάτω που λόγοις (701 A) ὀνοματοθέτημα ἐλέγχεται ὂν τοῦ τοὺς Νόμους συνθέντος, θαυμασίαν τιν' ἀρμὴν ἐπὶ τὰ τοιαῦτα ὁρμῶντος καὶ ἰδίαν φύσιν ἔχοντος.

701 A.

Τὸ γὰρ τὴν τοῦ βελτίονος δόξαν μὴ φοβεῖσθαι διὰ θράσος τοῦτ' αὐτό ἐστι σχεδὸν ἡ πονηρὰ ἀναισχυντία, διὰ δὴ ἐλευθερίας λίαν ἀποτετολμημένης.

Τῷ γε ταῦτ' εἰπόντι γένη ἄττ' ἀναισχυντίας ἂν εἴη, οὐ τῷ πλείονι ἢ ἥττονι διαφέροντα, ἀλλ' ἰδίᾳ τινὶ φύσει, ὥστε τὴν μὲν εἶναι πονηράν, τὴν δὲ μὴ πονηράν, χρηστὴν ἄρα ἢ γοῦν ἣν ἄν τις ἀνάσχοιτο. Οὕτω δὲ σφόδρ' ἄτοπα καὶ θαυμαστὰ οὐκ ἄν ποτε φθέγξαιτο Πλάτων.

701 A.

Νῦν δὲ ἦρξε μὲν ἡμῖν ἐκ μουσικῆς ἡ πάντων εἰς πάντα σοφίας δόξα καὶ παρανομία, ξυνεφέσπετο δὲ ἐλευθερία. - - Ἐφεξῆς δὴ ταύτῃ τῇ ἐλευθερίᾳ ἡ τοῦ μὴ

ἐθέλειν τοῖς ἄρχουσι δουλεύειν γίγνοιτ' ἄν, καὶ ἑπομένη ταύτῃ φεύγειν πατρὸς καὶ μητρὸς καὶ πρεσβυτέρων δουλείαν καὶ νουθέτησιν, καὶ ἐγγὺς τοῦ τέλους οὖσι νόμων ζητεῖν μὴ ὑπηκόους εἶναι, πρὸς αὐτῷ δὲ ἤδη τῷ τέλει ὅρκων καὶ πίστεων καὶ τὸ παράπαν θεῶν μὴ φροντίζειν, τὴν λεγομένην παλαιὰν Τιτανικὴν φύσιν ἐπιδεικνῦσι καὶ μιμουμένοις.

Παντάπασιν ἄλλην ἀκολουθίαν τῶν ἐκ τῆς ἄγαν ἐλευθερίας κακῶν ὁ Πλάτων ἐν τῇ Πολιτείᾳ που ἐξηγούμενος λέγει (424 D), τήνδε· «ἡ γοῦν παρανομία αὕτη (ἐν τῇ μουσικῇ) - - κατὰ σμικρὸν εἰσοικισαμένη ὑπορρεῖ πρὸς τὰ ἤθη τε καὶ ἐπιτηδεύματα· ἐκ δὲ τούτων εἰς τὰ πρὸς ἀλλήλους συμβόλαια μείζων ἐκβαίνει· ἐκ δὲ δὴ τῶν συμβολαίων ἐπὶ τοὺς νόμους καὶ πολιτείας σὺν πολλῇ ἀσελγείᾳ, ἕως ἂν τελευτῶσα πάντα ἰδίᾳ καί δημοσίᾳ ἀνατρέψῃ». Ἐκεῖ μὲν γὰρ δὴ τὸ κακὸν χωρεῖν λέγεται ἀπὸ τῆς μουσικῆς ἐπὶ τὰ ἤθη τε καὶ ἐπιτηδεύματα καὶ ἐντεῦθεν εἰς τὰ πρὸς ἀλλήλους συμβόλαια καὶ τελευτῶν τῶν τε νόμων καὶ τῆς πολιτείας ἅπτεσθαι· ἐν δὲ τοῖς Νόμοις ἀρχὴν μὲν τῆς νόσου καὶ ὁ τούτους γράψας Πλάτωνα μιμούμενος τὴν ἐν μουσικῇ παρανομίαν ὑποτίθεται, ἕπεσθαι δὲ ταύτῃ τὴν πάντων εἰς πάντα δοκησισοφίαν καὶ ἀναισχυντίαν τε καὶ ἀκόλαστον ἐλευθερίαν, ἐφεξῆς δὲ τούτοις γίγνεσθαι τὸ ἄρχουσί τε καὶ γονεῦσι καὶ πρεσβυτέροις ἀπειθεῖν καὶ τέλος νόμων τε καὶ θεῶν τὸ παράπαν ἀμελεῖν.

Ἔπειτα ὁ Πλάτων ἐν Πολιτείᾳ (562 B) αἴτιον εἶναί φησι τοῦ τῆς δημοκρατίας ὀλέθρου οὐ τὴν ἐν τῇ μουσικῇ παρανομίαν, ἐν παρέργῳ περὶ αὐτοῦ λόγον πρόσθεν που ἐν ταύτῃ λόγον ποιησάμενος (424 D), ἀλλὰ τὴν τῆς ἐλευθερίας ἀπληστίαν καὶ τὴν τῶν ἄλλων ἀμέλειαν· λέγει γὰρ «Ἐάν, οἶμαι, δημοκρατουμένη πόλις ἐλευθερίας διψήσασα κακῶν οἰνοχόων προστατούντων τύχῃ καὶ πορρωτέρω τοῦ δέοντος ἀκράτου αὐτῆς μεθυσθῇ, τοὺς ἄρχοντας δή, ἂν μὴ πάνυ πρᾶοι ὦσι καὶ πολλὴν παρέχωσι τὴν ἐλευθερίαν, κολάζει ὡς μιαροὺς καὶ ὀλιγαρχικούς. Τοὺς δέ γε τῶν ἀρχόντων κατηκόους προπηλακίζει ὡς ἐθελοδούλους καὶ οὐδὲν ὄντας. Οὕτω δὲ προϊὼν

διεξέρχεται, ὅπως ἡ ἄκρατος ἐλευθερία πάντα ἰδίᾳ τε καὶ δημοσίᾳ διαφθείρασα ἄγει τελευτῶσα εἰς τυραννίδα. Τῆς δ' ἄγαν ἐλευθερίας αἰτίαν εἶναι ἡγεῖται οὐ τὴν ἐν μουσικῇ παρανομίαν, καθάπερ ὁ τῶν Νόμων ἡμῖν συγγραφεύς, ἀλλὰ τῆς δημοκρατίας ἀγαθὸν τὴν ἐλευθερίαν προθεμένης, ὥσπερ τῆς ὀλιγαρχίας τὸν πλοῦτον, τὴν ἀπληστίαν ταύτης διαφθείρειν τὴν δημοκρατίαν, ὥσπερ τὴν τοῦ πλούτου ἀπληστίαν τὴν ὀλιγαρχίαν.

701 A.

Ἦρξε μὲν ἡ - - παρανομία, ξυνεφέσπετο δὲ ἡ ἐλευθερία.

Τὸ ἐνταῦθά που τοῦ λόγου ὂν ξυνεφέπομαι πρώτῳ μὲν τῶν λογογραφίαν ἀσκησάντων Ἡροδότῳ ἔοικεν εἰρῆσθαι, πλείστῳ δ' αὐτῷ Ξενοφῶν φαίνεται χρησάμενος, Ἡρόδοτον δήπου παραμιμούμενος. Πλάτων δὲ πυκνὰ μὲν τὸ ξυνέπεσθαι εὑρίσκεται εἰπών, τῶν δ'ἀμφισβητήτων διαλόγων ἔμοιγε (Β' Ζήτ. σ.109) ἐν Νόμοις καὶ Κριτίᾳ καὶ Σοφιστῇ καὶ Τιμαίῳ τὸ ξυνεφέπεσθαι ἐγράφη οὐ Πλάτωνος δοκοῦν εἶναι τὸ ῥῆμα, τὸ σύνηθες αὐτῷ ξυνέπεσθαι ἂν εἰπόντος.

701 C.

- - χαλεπὸν αἰῶνα διάγοντας μὴ λῆξαί ποτε κακῶν.

Τὸ αἰὼν τὸν βίον δὴ λέγον ποιητικὸν φαίνεται ὂν καὶ φίλον ἄρα τῷ τῶν Νόμων συγγραφεῖ. (Ὅμηρος, Ἡσίοδος, Σιμωνίδης (ἐν Πλάτ. Πρωτ. 343), Εὐριπίδης)· καὶ οὐδὲν δήπου ἐστὶ πρὸς τοῦτο, ὅτι καὶ Ἡρόδοτος πόλλ' αὐτὸ εἶπε καὶ Ξενοφῶν μιμούμενος καὶ Πῶλος παρὰ Πλάτωνι (Γοργ. 448 C), Γοργιάζων καὶ ποιητικὸς ἄρα ὤν.

701 C.

Τίνος δὴ καὶ ταῦθ' ἡμῖν αὖ χάριν ἐλέχθη;

Κατάχρησιν τῶν ἐρωτήσεων τούτων ὁ τῶν Νόμων ποιεῖται συγγραφεύς, ὡς ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ἔδειξεν Ἄστος πολλὰ συλλέξας τοιαῦτα. Αὗται δ' εἰσὶ δι' ὧν ἀπὸ τῶν τοῦ λόγου ἐκβολῶν εἰς τὸ προκείμενον ἐπανιέναι πειρᾶται, ἢ τὰ χύδην ἐν τῷ λόγῳ ἐρριμένα ἢ

ἄνω κάτω ὄντα εἰς ἕν τι εὔτακτον καὶ συναφὲς συνάγειν καὶ διακοσμεῖν. Πλάτων δ' ἄλλον τινὰ τρόπον ταῦτ' οἰκονομῶν εὑρίσκεται· οἷον ἐπὶ τῇ τοῦ πρώτου τῆς Πολιτείας βιβλίου τελευτῇ τάδε Σωκράτης πρὸς Θρασύμαχον περὶ τῆς ἐν τῇ ζητήσει τοῦ δικαίου πλάνης λέγει· «Οὐ μέντοι καλῶς γε εἱστίαμαι (λόγου) δι' ἐμαυτόν, ἀλλ' οὐ διὰ σέ· - - ἐγώ μοι δοκῶ - - πρὶν - - εὑρεῖν τὸ δίκαιον, ὅ,τι ποτ' ἐστίν, ἀφέμενος ἐκείνου ὁρμῆσαι ἐπὶ τὸ σκέψασθαι περὶ αὐτοῦ εἴτε κακία ἐστὶ καὶ ἀμαθία εἴτε σοφία καὶ ἀρετὴ - - ὥστε μοι νυνὶ γέγονεν ἐκ τοῦ διαλόγου μηδὲν εἰδέναι». Ἐν δὲ τῷ ἕκτῳ τοῦ τετάρτου βιβλίου κεφαλαίῳ ὧδε ἡ μετάβασις ἀπὸ τῆς οἰκίσεως τῆς πόλεως εἰς τὴν τῆς δικαιοσύνης ζήτησιν γίγνεται· «Ὠκισμένη μὲν τοίνυν ἤδη ἄν σοι εἴη ἡ πόλις. Τὸ δὲ δὴ μετὰ τοῦτο σκόπει ἐν αὐτῇ φῶς ποθεν πορισάμενος ἱκανὸν - -, ἐάν πως ἴδωμεν ποῦ ποτ' ἂν εἴη ἡ δικαιοσύνη καὶ ποῦ ἡ ἀδικία». Ἐν δὲ τῷ ἐνάτῳ τοῦ αὐτοῦ βιβλίου κεφαλαίῳ ὧδε ὁ λόγος ἀπὸ τῶν τριῶν εἰς τὴν τετάρτην ἀρετήν, τὴν δικαιοσύνην, μεταβαίνει (432 B)· «εἶεν, ἦν δ' ἐγώ· τὰ μὲν τρία ἡμῶν ἐν τῇ πόλει κατῶπται, ὥς γε οὑτωσὶ δόξαι· τὸ δὲ δὴ λοιπὸν εἶδος - - τί ποτ' ἂν εἴη; δῆλον γὰρ ὅτι τοῦτ' ἐστὶν ἡ δικαιοσύνη». Ἐνταῦθα γίγνεται μὲν ἐρώτησις, περὶ σαφοῦς γε μέντοι καὶ ἐγνωσμένου τοῖς ἀκούουσιν, καὶ οὐχ ὥσπερ ἐν τοῖς Νόμοις, οὐκ εἰδότων τῶν τῷ Ἀθηναίῳ προσδιαλεγομένων καὶ ἀπορούντων, ὥς γε δὴ ἡ ἐν τῷδε τῷ χωρίῳ (D) Μεγίλλου ἐρώτησις τίνων; δηλοῖ. Οὐ λέγω δὲ ὅτι οὐδέποτ' οὐδαμοῦ Πλάτων τοιαύτας ἐρωτήσεις τῷ λόγῳ ἐμβαλὼν ἔτυχεν· ἐπεὶ ἐν Πρωταγόρᾳ που (343 B) ὅμοια τῷ Ἀθηναίῳ Σωκράτης ἐρωτῶν εὑρίσκεται «τοῦ δὴ ἕνεκα ταῦτα λέγω»; Ἀλλὰ πρῶτον μὲν Πρωταγόρᾳ Σωκράτης ἐκεῖ ἐρίζων τε καὶ ἁμιλλώμενος ῥητορικὰ σχήματα παίζων ἐν λόγῳ μακρῷ ἐπιτηδεύει, ὧν καὶ αἱ τοιαῦται ἐρωτήσεις αἱ εἰς τὸ προκείμενον μὲν ἀπὸ ἐκτροπῆς ἐν λόγῳ ἐπανάγουσαι, ἐγρηγορέναι δὲ τοὺς νυστάζοντας ποιοῦσαι· ἔπειθ' ἥκιστα ταύταις καταχρώμενος Πλάτων ἁλίσκεται, ὥσπερ ὁ τῶν Νόμων συγγραφεὺς ὑπὸ Ἄστου ἠλέγχθη.

Καίτοι οἱ Σωκράτει ἐν Πολιτείᾳ προσδιαλεγόμενοι οὐ μόνον εἰδότες ποιοῦνται ὑπὸ Πλάτωνος τὰ ἀποσαφήσεως ἢ προσοχῆς ἕνεκα μόνον ἐρωτώμενα ἀλλὰ καὶ ὑπομιμνήσκοντες Σωκράτει πολλάκις τὰ παρὰ τὸ

προτεθὲν λεγόμενα ἢ παραλειπόμενα ἢ καὶ ἐνδεέστερόν τι ἔχοντα, οἵους ἂν κατίδοις ἐν τῷ δευτέρῳ βιβλίῳ Γλαύκωνά τε καὶ Ἀδείμαντον καὶ ἐν τῷ πέμπτῳ ἀρχομένῳ Πολέμαρχόν τε καὶ Ἀδείμαντον, πολλὴν τὴν δύναμιν συμβαλλομένους εἰς τὸ εὐδοκίμως προϊέναι τὸν διάλογον. Ἐν δὲ τῷ ἑνδεκάτῳ τοῦ τετάρτου βιβλίου κεφαλαίῳ (434 D) ἀπὸ τῆς ζητήσεως τῆς ἐν τῇ πόλει δικαιοσύνης ὁ λόγος εἰς τὴν τῆς ἐν ἑκάστῳ ἀνθρώπῳ ἰὼν τῇδέ πῃ ἔχει· «Νῦν δ' **ἐκτελέσωμεν τὴν σκέψιν, ἣν ᾠήθημεν,** εἰ ἐν μείζονί τινι τῶν ἐχόντων δικαιοσύνην πρότερον ἐκεῖνο ἐπιχειρήσαιμεν θεάσασθαι, ῥᾷον ἂν ἐν ἑνὶ ἀνθρώπῳ κατιδεῖν οἷόν ἐστι. Καὶ ἔδοξε δὴ ἡμῖν τοῦτο εἶναι πόλις - - **Ὃ οὖν ἐκεῖ ἐφάνη ἐπαναφέρωμεν εἰς τὸν ἕνα».**

701 D.

ΑΘ. Ταῦτα τοίνυν εἴρηται ἐκείνων ἕνεκα. ΜΕ. Τίνων; ΑΘ. Ἐλέξαμεν ὡς τὸν νομοθέτην δεῖ τριῶν στοχαζόμενον νομοθετεῖν.

Οὐδεὶς ὅστις οὐκ οἶδεν ὅτι κυρίως τὸ ἔλεξα λέγεται, ὅταν τὸ λεγόμενον μακρὸς ᾖ λόγος καὶ ὡς τὸ πολὺ ῥητορικός. Δηλοῦσι δὲ μάλιστα πάντων Θουκυδίδης τε καὶ Ξενοφῶν τοιούτῳ χρησάμενοι τῷ ἔλεξα, καὶ οὐδὲν δεῖ μαρτυρίων, ἵνα μή τις πρὸς εἰδότας μακρολογῇ ἀκαίρως. Ἐνταῦθα δέ γε δῆλον ὅτι τὸ εἴπομεν κύριον ἂν εἴη ἀντὶ τούτου, οὐδ' ηὕρομεν ἡμεῖς ζητοῦντες ἄλλοθί που Πλάτωνος ὅμοιον τὸ ἔλεξα, εἰ μὴ ἐν τῷ ἀλλοτρίῳ ἐμοὶ δοκοῦντι εἶναι Σοφιστῇ (217 E) «Τὸ δ' αὖ σοι μὴ χαρίζεσθαι καὶ τοῖσδε, ἄλλως τε καὶ σοῦ **λέξαντος** ὡς εἶπες ἄξενόν τι καταφαίνεταί μοι καὶ ἄγριον». Ἀντὶ δὲ τοῦ ἐρῶ καὶ εἶπον λίαν πυκνὰ τὸ λέξω τε καὶ ἔλεξα οἱ τραγικοὶ φαίνονται εἰπόντες, ἅμα μὲν καινὰ καὶ ἀήθη λέγειν βουλόμενοι, ἅμα δ' ἴσως μετρικαῖς πειθόμενοι ἀνάγκαις (Αἰσχ. Ἀγ. 857, Εὐρ. Ἱκετ. 625, Σο. Ἠλ. 534, Φιλ. 1173, 1382, Οἰ. Τ. 280, 735, Οἰ. ἐπὶ Κολ. 70. 88. 310. 561 καὶ ἀλλ. πολλ.).

701 E.

Τούτων τοίνυν δύο εἴδη πολιτείας τήν τε δεσποτικωτάτην προελόμενοι καὶ τὴν ἐ λ ε υ θ ε ρ ι κ ω τ ά τ η ν ἐπισκοποῦμεν νυνί.

Τὸ ἐλευθερικός καὶ ἄλλοθί που τῶν Νόμων λεχθὲν (919 Ε), **ἐλευθερικὸν** καὶ ἀνελεύθερον, ὀνοματοποίημα ἔοικεν εἶναι τοῦ δεινοῦ ὀνοματοθετεῖν τούτου συγγραφέως, ὡς πολλὰ πολλάκις αὐτοῦ ἐν τοῖς ἄνω λόγοις τοιαῦτα ἐδείχθη. Οὐδεὶς γοῦν ἄλλος τοῦτο φαίνεται γράψας ἢ οὗτός τε καὶ ὕστεροι Ἀττικισταὶ μόνον, παρ' αὐτοῦ ὡς τὸ εἰκὸς λαβόντες. Πλάτωνι δ' ἀρκοῦν δοκεῖ εἶναι τὸ ἐλεύθερος πολλ' αὔτ' εἰπόντι καὶ δὴ καὶ περὶ οὗ τὸ ἐλευθερικὸς ὁ τῶν Νόμων συνθέτης, ἐναντίον ταχθὲν τῷ ἐλεύθερος (919 Ε)· λέγεται γάρ που ἐν Γοργίᾳ α ἡγοῦμαι **ἐλεύθερόν** τινα εἶναι τοῦτον τὸν ἄνθρωπον, τὸν δὲ μὴ φιλοσοφοῦντα **ἀνελεύθερον** (485 C).

701 Ε.

Λαβόντες δὲ αὐτῶν (τῶν πολιτειῶν) ἑκατέρας μετριότητά τινα, τῶν μὲν τοῦ δεσπόζειν, τῶν δὲ τοῦ ἐλευθεριάσαι, κατείδομεν ὅτι τότε διαφερόντως ἐν αὐταῖς ἐγένετο εὐπραγία, ἐπὶ δὲ τὸ ἄκρον ἀγαγόντων ἑκατέρων--, οὐ συνήνεγκεν οὔτε τοῖς οὔτε τοῖς.

Τὸ ἐλευθεριάζειν ἀπ' Ἀριστοτέλους ἔοικεν ἄρξασθαι εἶναι ἐν τῷ λόγῳ· ἐν τούτῳ γὰρ μόνῳ ἔτι τῶν παλαιῶν ἂν εὕροις ζητῶν (Πολιτ. 1314), τῶν δ' ὑστέρων πολλοῖς γεγραμμένον, Διονυσίῳ τε τῷ Ἁλικαρνασεῖ καὶ Πλουτάρχῳ καὶ Δίωνι τῷ Χρυσοστόμῳ καὶ Διογένει τῷ Λαερτίῳ καὶ Ἀλκίφρονι καὶ ἄλλοις.

(Ἄστος μὲν μεταγράφει λαβόντων δὲ αὐτῶν ἑκατέρων, Σταλλβαῦμος δὲ βιαιοτέραν εἶναι τὴν μεταβολὴν ἡγούμενος καὶ εἰς ἑτέραν ἔτι ἀναγκάζουσαν, τὴν τοῦ ἐν αὐταῖς εἰς ἐν αὐτοῖς, τῷ καθεστῶτι ἐμμένει, τὸ τῶν μὲν-τῶν δὲ τῷ αὐτῶν ἀποδιδούς, οὐδέν' ἐμοὶ δοκεῖν πείθων διά τε τὸ λογικῶς ἄτοπον τῆς τοιαύτης διαιρέσεως καὶ διὰ τὰ εὐθὺς μετὰ ταῦτα ἀγαγόντων καὶ τοῖς, ἄρρεν γένος δηλοῦντα. Ὅτι δὲ καὶ τὸ Ἄστου ἐπανόρθωμα οὐδὲν κατορθοῖ δῆλον ἐκ τοῦ δὲ τοῦ μετὰ τὸ λαβόντες πρᾶξιν ἤτοι ἑτέραν ἢ ἐναντίαν τῆς τοῦ εὐθὺς ἡγουμένου προελόμενοι - - ἐπισκοποῦμεν συνάπτοντος, τὴν τοῦ λαβόντες - - κατείδομεν, οὐδεμιᾶς ἑτέρας ἢ ἐναντίας τῇ Ἄστου ἐπανορθώσει λαβόντων δὲ αὐτῶν ἑκα-

τέρων μετριότητα ἡγησαμένης. Τούτων οὖν ἕνεκα πάντων ἡ μόνη ὀρθὴ τοῦ ἀπόρου λύσις ἡμῖν δοκεῖ εἶναι τὸ τῶν μὲν καὶ τὸ τῶν δὲ κατὰ σύνεσιν εἰς τὸ ἑκατέρας ὑπολαβεῖν ἀναφέρεσθαι, τοὺς πολίτας ἢ τοὺς ἄνδρας ἢ τοὺς πολιτευομένους ἐν ἑκατέρᾳ σημαίνοντα. Καὶ τὰ εὐθὺς δὲ μετὰ ταῦτα ἀγαγόντων ἑκατέρων καὶ οὔτε τοῖς οὔτε τοῖς σαφῶς κατηγορεῖ ὁμοιότατ' ἔχοντα).

701 Ε.

(Ἐπὶ δὲ ἄκρον ἀγαθὸν τῶν ἑκατέρων, τῶν μὲν (τῶν Περσῶν) δουλείας, τῶν δὲ (τῶν Ἀθηναίων) τοὐναντίον, οὐ συνήνεγκεν οὔτε τοῖς οὔτε τοῖς.

Ἀντὶ τοῦ ἀγαθὸν τῶν παραγέγραπται ἐν τοῖς ἀπογράφοις ἀγαγόντων, ὃ οἱ μὲν ἄλλοι ἐκδόται δοκιμάσαντες παρέλαβον, Σάνζος δὲ ἐπανορθῶν ἄγαν ἰόντων μετέγραψε. Καίτοι ἔμοιγε δοκεῖν οὐδαμῶς ὑγιὲς διανόημ' ἂν γίγνοιτο τοῦ τε ἄγαν καὶ τοῦ ἐπὶ τὸ ἄκρον εἰς αὐτὸ συναγομένων. Ἱκανὸν γὰρ ἂν εἴη μόνον τὸ ἐπὶ τὸ ἄκρον ἰέναι ἢ ἄγειν πρὸς ὃ δὴ ὁ λόγος βούλεται).

Τὸ δὲ οὔτε τοῖς οὔτε τοῖς ἀμφιγνοεῖται εἰ ἄρα Πλάτων ἂν εἴποι, οὐδαμοῦ μὲν τῶν ὁμολογουμένων αὐτοῦ διαλόγων τοιαύτης λόγου πλοκῆς εἰρημένης, σπανιώτατα δ' ἄλλως ἐν τῷ καταλογάδην λόγῳ λεχθείσης, οἷον ἐν Ξενοφῶντός που Ἀθηναίων Πολιτείᾳ (2, 8. 12), «ἐξελέξαντο τοῦτο μὲν **ἐκ τῆς**, τοῦτο δὲ **ἐκ τῆς**», «Οὐδὲ τἄλλα δύο ἢ τρία μιᾷ πόλει, ἀλλὰ τὸ μὲν **τῇ**, τὸ δὲ **τῇ**». Τὸ γὰρ τῆς Πλάτωνος Πολιτείας που (546 C) δοκοῦν εἶναι τοιοῦτον «ἰσομήκη μὲν τῇ, προμήκη δὲ» κατ' ἐπανόρθωσιν ἐγράφη ἀντὶ τῆς γραφῆς «ἰσομήκη μέν, τῇ δὲ προμήκει» διὰ τὴν διττογραφίαν προμήκει καὶ προμήκη.

702 Α.

Τὸ Δωρικὸν ἐθεασάμεθα κατοικιζόμενον στρατόπεδον -- καὶ τοὺς πρώτους δὴ τοὺς περιλιπεῖς γενομένους ἐκ τῆς φθορᾶς.

Ὅ γε δὴ ὁ περιλιπὴς βούλεται λέγειν Πλάτων τῷ ὑπολοίπῳ ἢ λοιπῷ ἢ λειπομένῳ φιλεῖ φράζειν, ὥς γ' ἐμὲ ζητοῦντ' εὑρεῖν.

Τὸ δὲ περιλιπὴς ὁ τοὺς Νόμους γεγραφὼς μόνον εἶπε καὶ τῶν ὑστέρων πολλοί, Πολύβιός τε καὶ Δίων ὁ Κάσσιος καὶ Στράβων καὶ εἴ τις ἄλλος τοιοῦτος. Καὶ τὸν περιλειπόμενον δ' οὐκ ἐν ἀναμφισβητήτοις διαλόγοις ἂν εὕροις γεγραμμένον, ἀλλ' ἐν ἀλλοτρίοις ἔμοιγε δοκοῦσιν εἶναι, τῷ Πολιτικῷ τε καὶ τῷ Κριτίᾳ καὶ τῷ Τιμαίῳ καὶ δὴ καὶ τοῖς Νόμοις.

702 Α.

Καὶ μὴν αὐτῶν γ' ἕνεκα καὶ τὸ Δωρικὸν ἐθεασάμεθα κατοικιζόμενον στρατόπεδον - - -, ἔτι δὲ τοὺς ἔμπροσθεν τούτων γενομένους ἡμῖν λόγους περί τε μουσικῆς καὶ μέθης καὶ τὰ τούτων ἔτι πρότερα. Ταῦτα γὰρ πάντα εἴρηται τοῦ κατιδεῖν ἕνεκα πῶς ποτ' ἂν πόλις ἄριστα οἰκοίη καὶ ἰδίᾳ πῶς ἄν τις βέλτιστα τὸν αὑτοῦ βίον διαγάγοι.

Τούτοις οἷον δεσμοῖς τισι ἡμῖν ὁ συγγραφεὺς ἀγωνίζεται εἰς ἓν ὅλον συνάγειν καὶ συνδεῖν τὰ διαρρέοντα καὶ λογικῶς δυσσύνακτα ἔν τε τῷ πρώτῳ καὶ τῷ δευτέρῳ καὶ τρίτῳ βιβλίῳ εἰρημένα, ἓν κατ' ἀρχὰς αὐτοῖς ὑποτιθέμενος τέλος (τοῦ κατιδεῖν ἕνεκα πῶς ποτ' ἂν πόλις ἄριστα οἰκοίη), καὶ ἔπειτα δεύτερον τούτῳ προστιθεὶς (καὶ **ἰδίᾳ** πῶς ἄν τις βέλτιστα **τὸν αὑτοῦ βίον** διαγάγοι), ὅμοιος ἀεὶ ἑαυτῷ ὤν. Τοιαῦτα γὰρ αὐτὸν πάσχοντα ἠλέγξαμεν, ὅτε τὴν παιδείαν ἐπειρᾶτο ὁρίζεσθαι, ἄλλοτ' ἄλλα λέγοντα (Ἀθην. τ. 8,215 Β΄ Ζητ. σ. 58).

Ἵνα δὲ καὶ ἄλλως δηλωθῇ ὅτι ἄλλος ἢ Πλάτων ὁ τοὺς Νόμους συνθεὶς τυγχάνει ὤν, ἐξετάσωμεν παρ' ἄλληλα ὅλα λόγου ἑκατέρου μέρη περὶ ὅμοι' ἄττα πράγματα ὄντα. Ὀψόμεθα δ' ὅτι τούτου ἡ λέξις ὅλῳ καὶ παντὶ τῆς ἐκείνου διαφέρει. Λάβωμεν δὴ τοῦ τρίτου τῶν Νόμων βιβλίου τὸν λόγον, ἐν ᾧ λέγεται μὲν ὥς τε ἂν εἶχε μετὰ κατακλυσμοὺς τὰ τῶν ἀνθρώπων καὶ διὰ τί τοῖς ἐκ τούτων περιλελειμμένοις οὔτ' ἂν στάσις οὔτε πόλεμος ἐγίγνετο (677 κέ.), εἰκαστὰ δὲ πράγματα ἐκφράζεται, οἷά που τὰ ἐν Γοργίᾳ καὶ ἐν Πολιτείᾳ περὶ τῶν ἐν Ἅιδου ὑπὸ Σωκράτους λεγόμενα (Γοργ. 523 Α κέ. Πολ.

654 C κέ.), ἢ τὰ ἐν Πολιτείᾳ περὶ νεὼς καὶ ναυκλήρου καὶ κυβερνήτου ὡς εἰκόνος ἀκολάστου δημοκρατικῆς πολιτείας γεγραμμένα (480 B κέ).

Γοργ. 523 A κέ.

« Διενείμαντο τὴν ἀρχὴν ὁ Ζεὺς καὶ ὁ Ποσειδῶν καὶ ὁ Πλούτων, ἐπειδὴ παρὰ τοῦ πατρὸς παρέλαβον. Ἦν οὖν νόμος ὅδε περὶ ἀνθρώπων ἐπὶ Κρόνου καὶ ἀεὶ καὶ νῦν ἔτι ἐστὶν ἐν θεοῖς, τῶν ἀνθρώπων τὸν μὲν δικαίως τὸν βίον διελθόντα καὶ ὁσίως, ἐπειδὰν τελευτήσῃ, εἰς μακάρων νήσους ἀπιόντα οἰκεῖν ἐν πάσῃ εὐδαιμονίᾳ ἐκτὸς κακῶν, τὸν δὲ ἀδίκως καὶ ἀθέως εἰς τὸ τῆς τίσεως καὶ δίκης δεσμωτήριον, ὃ δὴ Τάρταρον καλοῦσιν, ἰέναι. Τούτων δὲ δικασταὶ ἐπὶ Κρόνου καὶ ἔτι νεωστὶ τοῦ Διὸς τὴν ἀρχὴν ἔχοντος ζῶντες ἦσαν ζώντων, ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ δικάζοντες ᾗ μέλλοιεν τελευτᾶν. Κακῶς οὖν αἱ δίκαι ἐκρίνοντο· ὅ τε οὖν Πλούτων καὶ οἱ ἐπιμεληταὶ ⟨οἱ⟩ ἐκ τῶν μακάρων νήσων ἰόντες ἔλεγον πρὸς τὸν Δία, ὅτι φοιτῷεν σφίσιν ἄνθρωποι ἑκατέρωσε ἀνάξιοι. Εἶπεν οὖν ὁ Ζεύς Ἀλλ'ἐγώ, ἔφη, παύσω τοῦτο γιγνόμενον ».

Πῶς οὖν ἡμῖν ἔχει ὁ πρῶτος τοῦ ἐν Γοργίᾳ τούτου λόγου πρὸς τὸν πρῶτον οὗ εἴπομεν ἐν Νόμοις (677 E); Τοῦτον μὲν ὁρᾷ τις ἀφελῆ ὄντα καὶ λείως τε καὶ ὁμαλῶς καὶ ἀκωλύτως ῥέοντα, σχεδὸν δ' ἀνεπιτήδευτον τὴν τῶν ὀνομάτων τάξιν καὶ τῶν Λυσιείων διηγήσεων ἐγγύς, αὐτὰ δὲ ταῦτα συνήθη τε καὶ κοινὰ ἐκλελεγμένα, ὥστε σαφήνειαν θαυμαστήν τινα τὸ ὅλον ἔχειν. Λέληθε δὲ ἠρέμα πως ποικιλλομένη τε καὶ κοσμουμένη ἡ λέξις, ἅμα μὲν ἐναντίως τῷ ὁσίως τοῦ ἀθέως λεγομένου, καὶ οὐ τοῦ ἀνοσίως, τῷ δ' ἀπιόντα οἰκεῖν τοῦ ἰέναι ἀντιτιθεμένου, ἅμα δὲ προτάσεων ἀντὶ μετοχῶν τῷ λόγῳ συναφεῖ ἐμβαλλομένων, τῆς τε « ἐπειδὰν τελευτήσῃ » καὶ τῆς « ὃ δὴ Τάρταρον καλοῦσι », ὥστε τὸ ἐκ τῶν μετοχῶν μονοειδὲς τῆς λέξεως ἐκστῆναι καὶ φυγεῖν. Καὶ μέγεθος δέ τι τῶν λεγομένων ἐχόντων καὶ ῥητορικῆς δεομένων αὐξήσεως, δύο ὅμως μόνον πλεονασμοὶ ἔτυχον λεχθέντες, τό τε « ἐν πάσῃ εὐδαιμονίᾳ ἐκτὸς κακῶν » καὶ τὸ « τίσεώς τε καὶ δίκης ».

Νομ. 677 Ε κέ.

«Οὐκοῦν οὕτω δὴ λέγομεν ἔχειν τότε, ὅτ' ἐγένετο ἡ φθορά, τὰ περὶ τοὺς ἀνθρώπους πράγματα, μυρίαν μέν τινα φοβερὰν ἐρημίαν, γῆς δ' ἀφθόνου πλῆθος πάμπολυ, ζῴων δὲ τῶν ἄλλων ἐρρόντων βουκόλι' ἄττα καὶ εἴ τί που αἰγῶν περιλειφθὲν ἐτύγχανε γένος, σπάνια καὶ ταῦτα νέμουσιν εἶναι ζῆν τότε κατ' ἀρχάς.

- -

(678 C) Ἆρ' οὐχ ἅσμενοι μὲν ἑαυτοὺς ἑώρων δι' ὀλιγότητα ἐν τοῖς περὶ ἐκεῖνον τὸν χρόνον, τὰ πορεῖα δέ, ὥστε ἐπ' ἀλλήλους τότε πορεύεσθαι κατὰ γῆν ἢ κατὰ θάλατταν σὺν ταῖς τέχναις ὡς ἔπος εἰπεῖν πάντα σχεδὸν ἀπωλώλει; Ξυμίσγειν οὖν ἀλλήλους οὐκ ἦν οἶμαι σφόδρα δυνατόν· σίδηρος γὰρ καὶ χαλκὸς καὶ πάντα τὰ μετάλλεια συγκεχυμένα ἠφάνιστο, ὥστε ἀπορία πᾶσα ἦν τοῦ ἀνακαθαίρεσθαι τὰ τοιαῦτα, δρυοτομίας τε εἶχον σπάνιν· εἰ γάρ που καὶ περιγεγονὸς ἦν ὄργανον ἐν ὄρεσι, ταῦτα μὲν ταχὺ κατατριβέντα ἠφάνιστο, ἄλλα δὲ οὐκ ἔμελλε γενήσεσθαι, πρὶν πάλιν ἡ τῶν μεταλλέων ἀφίκοιτο εἰς ἀνθρώπους τέχνη».

Ἡ δὲ πρώτη τοῦ ἐν τοῖς Νόμοις λόγου λέξις Πλατωνείου μὲν εὐροίας καὶ λειότητος ἐνδεεστέρα ἐστὶν ἐμπείρως τῶν τοῦ φιλοσόφου λόγων ἔχοντι καὶ μάλιστα ἡ μέχρι που τοῦ πράγματα, σκαιῶς μετὰ τὸ τότε τοῦ ὅτ' ἐγένετο ἡ φθορὰ παρεμπεσόντος καὶ πολὺ τό τε ἔχειν καὶ τὸ τὰ περὶ τοὺς ἀνθρώπους πράγματα ἀπ' ἀλλήλων διαστήσαντος· μετοχῆς δ' οὐδεμιᾶς ἡγουμένης, οὐδὲν ἂν τις τὴν ποικιλίας θήραν αἰτιάσαιτο τοῦ πάθους οὐδὲ τὸ εὐλαβεῖσθαι τὸ μονοειδές. Ἀντίτυπον δ' ἐστὶ καὶ σκληρὸν τὸ «τότ' ὅτ' ἐγένετο», ἄχαριν καὶ ἀηδῆ τῶν ἤχων τοτ οτε το ἔχον τὴν ἀκολουθίαν. Πάντων δὲ τούτων τῶν περὶ τὴν σύνθεσιν κακῶν ἀπαλλαγὴ ἂν ἐγένετο, εἰ ὧδέ πως ἔγραψεν ὁ γράψας «Οὐκοῦν οὕτω δὴ λέγομεν ἔχειν τὰ περὶ τοὺς ἀνθρώπους μετὰ τὴν φθοράν»; Τὰ δὲ μετὰ ταῦτα περιττῶς ἐξειργασμένα εὑρίσκεται καὶ ἥκιστα

κατὰ Πλατωνικὴν ἁπλότητά τε καὶ ἀφέλειαν, παντοίοις δὲ κόσμοις καὶ τεχνήμασι περὶ τὴν λέξιν ἐσκευασμένα, οἷα ἥ τε ἀντίθεσις μυρίαν μέν, γῆς δέ, ζώων δὲ καὶ τὸ ποιητικῶς κοσμητικὸν φοβερὰν (ἐρημίαν) καὶ ἡ εἰς δείνωσιν ἄγουσα αὔξησις καὶ πλεονασμὸς (γῆς) ἀφθόνου πλῆθος πάμπολυ καὶ ἡ παρήχησις πλῆθος πάμπολυ πρὸς τῇ μικρῷ πρόσθεν (αὐτ. D) τὰ δ' ἄλλα ἄλλοις πάμπολλα καὶ τὸ Γοργιείως ποιητικὸν ἅμα καὶ ἀρχαϊκὸν (ζώων δὲ τῶν ἄλλων) ἐρρόντων βουκόλι' (ἄττα). Δῆλα δ' ἐστὶν ἄγαν ἐζητημένα καὶ ἐσκεμμένα ἥ τε τῶν ὀνομάτων ἐν λόγῳ διακόσμησις καὶ τὸ κατὰ Θουκυδίδην ἢ Δημοσθένη πολυσχημάτιστον. Προτέτακται μὲν γὰρ ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ἀντιθέτων τοῦ προσηγορικοῦ τὰ ἐπίθετα λεγόμενα ὀνόματα, τοῦ ἐρημίαν τό τε μυρίαν καὶ τὸ φοβεράν, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ ἐπιτέτακται, τὸ ἀφθόνου καὶ τὸ πάμπολυ τῇ γῇ καὶ τῷ πλήθει. Βουκόλια δ' ἄττα εἰπὼν περὶ βοῶν τῶν μετὰ κατακλυσμὸν περιλειφθεισῶν, οὐχ ὅμοια καὶ περὶ ὁμοίων αἰγῶν εἰπεῖν ἐβουλήθη· πολλοῦ γε καὶ δεῖ· ἀλλὰ φανερῶς ποικίλλων παντάπασιν ἄλλως τὸν περὶ τούτου λόγον ἐσχημάτισεν, εἴ τί που αἰγῶν περιλειφθὲν ἐτύγχανε γένος ἀντ' ἐκείνου ἑλόμενος γράψαι.

Λαβόντες δ' ἐπισκεψώμεθα ἤδη καὶ παρεξετάσωμεν μακράς τινας λόγου περιόδους τῶν Νόμων παρ' ἄλλας τοιαύτας τοῦ τε Γοργίου καὶ τῆς Πολιτείας, ὅπως ἴδωμεν εἴτε τῳ ἐκεῖναι τούτων διαφέρουσιν εἴτε καὶ μή. Ἔστω δὴ οὖν ἡμῖν ἐκ Γοργίου μὲν τοῦ ὀγδοηκοστοῦ κεφαλαίου ὃ Σωκράτης πρὸς Καλλικλέα περὶ τῆς εἰς Ἅιδου τῶν ψυχῶν ἀφίξεως καὶ κρίσεως λέγει (524 D)·

«Ἐπειδὰν οὖν ἀφίκωνται παρὰ τὸν δικαστήν, οἱ μὲν ἐκ τῆς Ἀσίας παρὰ τὸν Ῥαδάμανθον, ὁ Ῥαδάμανθος ἐκείνους ἐπιστήσας θεᾶται ἑκάστου τὴν ψυχήν, οὐκ εἰδὼς ὅτου ἐστίν, ἀλλὰ πολλάκις τοῦ μεγάλου βασιλέως ἐπιλαβόμενος ἢ ἄλλου ὁτουοῦν βασιλέως ἢ δυνάστου κατεῖδεν οὐδὲν ὑγιὲς ὂν τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ διαμεμαστιγωμένην καὶ οὐλῶν μεστὴν ὑπὸ ἐπιορκιῶν καὶ ἀδικίας, ἃ ἑκάστη ἡ πρᾶξις αὐτοῦ ἐξωμόρξατο εἰς τὴν ψυχήν, καὶ πάντα σκολιὰ ὑπὸ ψεύδους καὶ ἀλαζονείας καὶ οὐδὲν εὐθὺ διὰ τὸ ἄνευ ἀληθείας τεθράφθαι· καὶ ὑπὸ ἐξουσίας καὶ τρυφῆς καὶ ὕβρεως καὶ ἀκρατίας τῶν πράξεων ἀσυμμετρίας τε καὶ αἰ-

σχρότητος γέμουσαν τὴν ψυχὴν εἶδεν· ἰδὼν δὲ ἀτίμως ταύτην ἀπέπεμψεν εὐθὺ τῆς φρουρᾶς, οἷ μέλλει ἐλθοῦσα ἀνατλῆναι τὰ προσήκοντα πάθη».

Ἐκ τῆς Πολιτείας δὲ λάβωμεν δύο τινὰς λόγου μοίρας, πρῶτον μὲν τοῦ ἕκτου βιβλίου, Σωκράτους τινὰ πρὸς Ἀδείμαντον λόγον (488 A), ἐν ᾧ ἡ πολιτεία πρὸς ναῦν εἰκάζεται

«Νόησον γὰρ τουτονὶ γενόμενον εἴτε πολλῶν νεῶν πέρι εἴτε μιᾶς· ναύκληρον μεγέθει καὶ ῥώμῃ ὑπὲρ τοὺς ἐν τῇ νηὶ πάντας, ὑπόκωφον δὲ καὶ ὁρῶντα ὡσαύτως βραχύ τι καὶ γιγνώσκοντα περὶ ναυτικῶν ἕτερα τοιαῦτα, τοὺς δὲ ναύτας στασιάζοντας πρὸς ἀλλήλους περὶ τῆς κυβερνήσεως, ἕκαστον οἰόμενον δεῖν κυβερνᾶν, μήτε μαθόντα πώποτε τὴν τέχνην μήτε ἔχοντα ἀποδεῖξαι διδάσκαλον ἑαυτοῦ μηδὲ χρόνον ἐν ᾧ ἐμάνθανε, πρὸς δὲ τούτοις φάσκοντας μηδὲ διδακτὸν εἶναι, ἀλλὰ καὶ τὸν λέγοντα ὡς διδακτὸν ἑτοίμους κατατέμνειν, αὐτοὺς δὲ αὐτῷ ἀεὶ τῷ ναυκλήρῳ περικεχύσθαι δεομένους καὶ πάντα ποιοῦντας, ὅπως ἂν σφίσι τὸ πηδάλιον ἐπιτρέψῃ, ἐνίοτε δ' ἂν μὴ πείθωσιν, ἀλλὰ ἄλλοι μᾶλλον, τοὺς μὲν ἄλλους ἢ ἀποκτείναντας ἢ ἐκβάλλοντας ἐκ τῆς νεώς, τὸν δὲ γενναῖον ναύκληρον μανδραγόρᾳ ἢ μέθῃ ἤ τινι ἄλλῳ ξυμποδίσαντας τῆς νεὼς ἄρχειν χρωμένους τοῖς ἐνοῦσι, καὶ πίνοντάς τε καὶ εὐωχουμένους πλεῖν ὡς τὸ εἰκὸς τοὺς τοιούτους, πρὸς δὲ τούτοις ἐπαινοῦντας, ναυτικὸν μὲν καλοῦντας καὶ κυβερνητικὸν καὶ ἐπιστάμενον τὰ κατὰ ναῦν, ὃς ἂν ξυλλαμβάνειν δεινὸς ᾖ, ὅπως ἄρξουσιν ἢ πείθοντες ἢ βιαζόμενοι τὸν ναύκληρον, τὸν δὲ μὴ τοιοῦτον ψέγοντας ὡς ἄχρηστον, τοῦ δὲ ἀληθινοῦ κυβερνήτου πέρι μήδ' ἐπαΐοντας, ὅτι ἀνάγκη αὐτῷ τὴν ἐπιμέλειαν ποιεῖσθαι ἐνιαυτοῦ καὶ ὡρῶν καὶ οὐρανοῦ καὶ ἄστρων καὶ πνευμάτων καὶ πάντων τῶν τῇ τέχνῃ προσηκόντων, εἰ μέλλει τῷ ὄντι νεὼς ἀρχικὸς ἔσεσθαι, ὅπως δὲ κυβερνήσει ἐάν τέ τινες βούλωνται ἐάν τε μή, μήτε τέχνην τούτου μήτε μελέτην οἰομένους δυνατὴν εἶναι λαβεῖν ἅμα καὶ τὴν κυβερνητικήν».

δεύτερον δὲ τοῦ δεκάτου αὐτοῦ βιβλίου τῆς Ἠρὸς τοῦ Ἀρμενίου

διηγήσεως, περὶ ὧν εἶδε καὶ ἤκουσεν ἐν Ἅιδου τελευτήσας καὶ δωδεκαταῖος ἀναβιοὺς (614 D), τὸ ἀπὸ τοῦ ὁρᾶν δὴ καὶ ἑξῆς·

«('Επειδὴ οὗ ἐκβῆναι τὴν ψυχὴν πορεύεσθαι μετὰ πολλῶν καὶ ἀφικνεῖσθαι σφᾶς εἰς τόπον τινὰ δαιμόνιον, ἐν ᾧ τῆς τε γῆς δύ' εἶναι χάσματα ἐχομένω ἀλλήλοιν καὶ τοῦ οὐρανοῦ αὖ ἐν τῷ ἄνω ἄλλα καταντικρύ· δικαστὰς δὲ μεταξὺ τούτων καθῆσθαι, οὕς, ἐπειδὴ διαδικάσειαν, τοὺς μὲν δικαίους κελεύειν πορεύεσθαι τὴν εἰς δεξιάν τε καὶ ἄνω διὰ τοῦ οὐρανοῦ --, τοὺς δὲ ἀδίκους τὴν εἰς ἀριστεράν τε καὶ κάτω --) ὁρᾶν δὴ ταύτῃ μὲν καθ' ἑκάτερον τὸ χάσμα τοῦ οὐρανοῦ τε καὶ τῆς γῆς ἀπιούσας τὰς ψυχάς, ἐπειδὴ αὐταῖς δικασθείη, κατὰ δὲ τὼ ἑτέρω ἐκ μὲν τοῦ ἀνιέναι ἐκ τῆς γῆς μεστὰς αὐχμοῦ τε καὶ κόνεως, ἐκ δὲ τοῦ ἑτέρου καταβαίνειν ἑτέρας ἐκ τοῦ οὐρονοῦ καθαράς· καὶ τὰς ἀεὶ ἀφικνουμένας ὥσπερ ἐκ πολλῆς πορείας φαίνεσθαι ἥκειν καὶ ἀσμένας εἰς τὸν λειμῶνα ἀπιούσας οἷον ἐν πανηγύρει κατασκηνᾶσθαι, καὶ ἀσπάζεσθαί τε ἀλλήλας ὅσαι γνώριμαι, καὶ πυνθάνεσθαι τάς τε ἐκ τῆς γῆς ἡκούσας παρὰ τῶν ἑτέρων τὰ ἐκεῖ καὶ τὰς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὰ παρ' ἐκείναις, διηγεῖσθαι δὲ ἀλλήλαις τὰς μὲν ὀδυρομένας τε καὶ κλαιούσας, ἀναμιμνησκομένας ὅσα τε καὶ οἷα πάθοιεν καὶ ἴδοιεν ἐν τῇ ὑπὸ γῆς πορείᾳ (εἶναι δὲ τὴν πορείαν χιλιέτη), τὰς δ' αὖ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ εὐπαθείας διηγεῖσθαι καὶ θέας ἀμηχάνους τὸ κάλλος».

Τῶν δὲ Νόμων τῶν ἐνταῦθά που ὑπὸ τοῦ 'Αθηναίου λεγομένων παραλάβωμέν τινα, οἷον τὸ (679 D).

«Οὐκοῦν εἴπομεν ὅτι γενεαὶ διαβιοῦσαι πολλαὶ τοῦτον τὸν τρόπον τῶν πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ γεγονότων καὶ τῶν νῦν ἀτεχνότεροι μὲν καὶ ἀμαθέστεροι πρός τε τὰς ἄλλας μέλλουσιν εἶναι τέχνας καὶ πρὸς τὰς πολεμικάς, ὅσαι τε πεζαὶ καὶ ὅσαι κατὰ θάλατταν γίγνονται τὰ νῦν καὶ ὅσαι δὴ κατὰ πόλιν μόνον αὐτοῦ, δίκαι καὶ στάσεις λεγόμεναι, λόγοις ἔργοις τε μεμηχανημέναι πάσας μηχανὰς εἰς τὸ κακουργεῖν τε ἀλλήλους καὶ ἀδικεῖν, εὐηθέστεροι δὲ καὶ

ἀνδρειότεροι καὶ ἅμα σωφρονέστεροι καὶ ξύμπαντα δικαιότεροι; Τὸ δὲ τούτων αἴτιον ἤδη διεληλύθαμεν».

Καὶ τὸ ὀλίγον πορρωτέρω (681 Α).

«Τῶν οἰκήσεων τούτων μειζόνων αὐξανομένων ἐκ τῶν ἐλαττόνων καὶ πρώτων ἑκάστην τῶν σμικρῶν παρεῖναι κατὰ γένος ἔχουσαν τόν τε πρεσβύτατον ἄρχοντα καὶ αὑτῆς ἔθη ἴδια διὰ τὸ χωρὶς ἀλλήλων οἰκεῖν, ἕτερα ἀφ' ἑτέρων ὄντων τῶν γεννητόρων τε καὶ θρεψάντων, ἃ εἰθίσθησαν περὶ θεούς τε καὶ ἑαυτοὺς κοσμιωτέρων μὲν κοσμιώτερα καὶ ἀνδρικῶν ἀνδρικώτερα· καὶ κατὰ τρόπον οὕτως ἑκάστους τὰς αὑτῶν αἱρέσεις εἰς τοὺς παῖδας ἀποτυπουμένους καὶ παίδων παῖδας, ὃ λέγομεν, ἥκειν ἔχοντας ἰδίους νόμους εἰς τὴν μείζονα ξυνοικίαν».

Καὶ πρῶτον μὲν εὐθὺς ἀναγιγνώσκων τις αἰσθάνεται ὁμοίως μὲν ἔχουσαν τὴν λέξιν τῆς τε μιᾶς ἐν Γοργίᾳ περιόδου καὶ τῶν ἐν τῇ Πολιτείᾳ δύο, διάφορον δὲ τῶν ἐν τοῖς Νόμοις οὖσαν. Ἐκεῖναι μὲν γὰρ ἐλαίου διαφανοῦς ῥεύματι λείῳ καὶ ἀψοφητὶ ῥέοντι ἐοίκασιν ἢ θαλάττῃ ἐν γαλήνῃ κατοπτροειδεῖ μικρὸν ἢ οὐδὲν κυμαινούσῃ. Ὁ γὰρ λόγος ἀπαθὴς ὢν σαφήνειαν διώκει μάλιστα τὴν δι' ἀφελείας καὶ ἁπλότητος.

Καὶ ἐν μὲν τῷ Γοργίᾳ ἐὰν ἐν δέκα μόνον τῆς περιόδου στίχοις ζητήσωμεν, ὅσαι τὸ τῶν στίχων πλῆθος αἱ τῶν Νόμων ὁρισθεῖσαι περίοδοί εἰσιν, οὐδὲν μὲν ὑπερβατὸν εὑρίσκομεν ἑνόν, τὴν δὲ φύσει προσοῦσαν τῷ λόγῳ τῶν ὀνομάτων τάξιν ἐλάχιστα ἐμφάσει ταραττομένην αἰσθανόμενα. Ἐπεὶ τὸ μὲν προλεχθῆναι τοῦ ἐπιστήσας τὸ ἐκείνων καὶ τοῦ ψυχὴν τὸ ἑτέραν οὐδ' ἔστιν ἀκριβῶς εἰπεῖν τοῦ συγγράψαντος ἴδιον ἐνταῦθα ἔργον, ἀλλὰ τῆς Ἑλληνίδος ἰδίωμα φωνῆς, ᾧ ὡς τὰ πολλὰ μὲν τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν αἱ πτώσεις αἱ πλάγιαι ἡγοῦνται τῶν ῥημάτων ἐν τῇ τῶν ὀνομάτων τάξει, θαμὰ δὲ ἡ κτητικὴ γενικὴ λεγομένη, ὅταν ἐν χώρᾳ ἐπιθετικῶν διορισμῶν ᾖ. Διὰ τόνον δὲ λόγου αὐτὸς ὁ Πλάτων ἐν τοῖς δέκα τούτοις στίχοις πρὸ τοῦ οἰκείου ῥήματος φαίνεται εἰπὼν τὸ βασιλέως μόνον, πρὸ τοῦ ἐπιλαβόμενος, καὶ τὸ ὑπὸ ἐξουσίας (καὶ τρυφῆς καὶ ὕβρεως καὶ ἀκρατίας), πρὸ τοῦ γέμουσαν, τὰ δ' ἄλλα πάντα κατὰ φύσιν καὶ σύνταξιν διακοσμήσας εὑρίσκεται.

Τοῦ δὲ περὶ ναυκλήρου τῆς Πολιτείας λόγου ἐν στίχοις ἰσοπληθέσιν οὐδενὶ μὲν ὑπερβατῷ ζητῶν ἂν συντύχοις· οὐκ ἂν εἴποις δὲ δι' ἔμφασιν τὸ διδακτὸν τετάχθαι πρὸ τοῦ εἶναι· ἠνάγκασε γάρ τοι τοῦτο τὸ μηδέ. Μία δὲ μόνον ὀνόματος μετάθεσις τοῦ τόνου ἕνεκα τοῦ λόγου οὖσα τυγχάνει, ἡ πρὸ τοῦ περικεχύσθαι τοῦ ναυκλήρου, πανταχοῦ ἀλλαχοῦ τοῦ κατὰ φύσιν τῶν ὀνομάτων κόσμου κρατοῦντος.

Καὶ ἐν τῷ Ἠρὸς δὲ τοῦ Ἀρμενίου μύθῳ ἀπὸ τοῦ ὁρᾶν δὴ εἰς στίχους δέκα ἐξετάζοντες ἐλάχιστα ῥητορικῶς τὸν κατὰ σύνταξιν τῶν ὀνομάτων κόσμον κινούμενον εὑρίσκομεν, καὶ δὴ μόνον ἐν τῷ ὥσπερ ἐκ πολλῆς πορείας καὶ τῷ ἀσμένας εἰς τὸν λειμῶνα.

Οὕτω δέ που τὴν λέξιν καὶ ὁμοίως ἑαυτῷ Πλάτων ἔχων ἀπὸ τοῦ ἐνενηκοστοῦ καὶ τριακοσιοστοῦ ἔτους, περὶ ὃ δοκεῖ τὸν Γοργίαν γεγραφέναι, εἰς τὸ ἑβδομηκοστὸν καὶ τριακοσιοστόν, τὸν τῆς συγγραφῆς τῆς Πολιτείας χρόνον εἶναι δοκοῦντα, πῶς ποτ' ἂν καὶ δέκα ἔτεσιν ὕστερον, εἰς ὅ φασι τοὺς Νόμους συγγεγράφθαι, οὕτως ἂν ἠλλοιώθη τὸν λόγον, ἀλλ' οὐχ ὥσπερ οὔτε Ἰσοκράτης οὔτε Σοφοκλῆς; Ἐπεὶ ἐν μὲν τῇ πρώτῃ τούτοιν τοῖν τῶν Νόμων περιόδοιν (679 D), τῇ ἀπὸ τοῦ Οὐκοῦν εἴπομεν εὐθὺς δύο μὲν ὑπερβατὰ ἂν εὕροιμεν σκοπούμενοι, τό τε ἐν τῷ **γενεαὶ** διαβιοῦσαι **πολλαὶ** τοῦτον τὸν χρόνον καὶ τὸ ἐν τῷ **τὰς ἄλλας** μέλλουσιν εἶναι **τέχνας**, ἃ τῶν ἱκανῶς ὑστέρων τοῦ τῇ ῥητορικῇ τετριμμένου λόγου ὄντα τεχνήματα πέπηγε συνήθη καὶ πυκνὰ τῆς μετ' Ἀλέξανδρον λέξεως, πολὺ τῷ τρόπῳ τούτῳ τοῦ λόγου χαιρόντων τῶν γραφόντων. Ἔπειτα πολλή τε καὶ ἄμετρος ἡ ὑπὲρ τοῦ τόνου τοῦ λόγου ταραχὴ τῆς κατὰ φύσιν τῶν ὀνομάτων διακοσμήσεως. Προυτάχθη γὰρ τό τε πρὸ κατακλυσμοῦ τοῦ γεγονότων καὶ τοῦτο σὺν τῷ νῦν τοῦ ἀτεχνότεροι καὶ ἀμαθέστεροι καὶ ταῦτα τοῦ εἶναι καὶ ἔτι τὸ κατὰ θάλατταν τοῦ γίγνονται καὶ τὸ δίκαι καὶ στάσεις τοῦ λεγόμεναι καὶ τὸ λόγοις ἔργοις τε τοῦ μεμηχανημέναι καὶ τὸ τούτων τοῦ αἴτιον καὶ τοῦτο σὺν τῷ ἤδη τοῦ διεληλύθαμεν, ὀκτὼ μεταθέσεων ὀνομάτων γενομένων τῆς ἐν τῷ λόγῳ ἐμφάσεως χάριν πρὸς δύο ἢ τρεῖς τὰς ἐν ταῖς εἰρημέναις τοῦ τε Γοργίου καὶ τῆς Πολιτείας λόγου περιόδοις. Ἔτι δὲ τὸ σχῆμα ἡ ἀναφορά, ἡ ὅσαι τε - καὶ ὅσαι - καὶ ὅσαι δή, ἡμῖν προσπίπτει κόσμημα τοῦ λόγου

σαφῶς οὖσα. Σημεῖον δ' οὐ σμικρὸν ῥητορικῆς τῆς λέξεως κατασκευῆς καὶ τοῦ ὑστέρου δὴ λόγου τυγχάνει ὄν, καὶ ὅπερ μάλιστα Δημοσθένους ἐστὶν ἰδίωμα, αἱ συνωνύμων ὀνομάτων συζυγίαι, οἷον ἀτεχνότεροι καὶ ἀμαθέστεροι, κακουργεῖν καὶ ἀδικεῖν.

Ὁμοίως δὲ καὶ παραπλησίως καὶ ἡ ἑτέρα ὧν εἴπομεν τῶν Νόμων λέξεων ἡ ἀπὸ τοῦ τῶν οἰκήσεων τούτων ἀρχομένη εὑρίσκεται ἔχουσα. Ἐπεὶ προτέτακται μὲν ῥητορικοῦ τόννου ἕνεκα τοῦ τε αὐξανομένων τὸ μειζόνων καὶ τοῦ ἔχουσαν τὸ κατὰ γένος καὶ τοῦ οἰκεῖν τὸ χωρὶς ἀλλήλων καὶ τοῦ γεννητόρων καὶ θρεψάντων τὸ ἑτέρων ὄντων καὶ τὸ κοσμιωτέρων καὶ ἀνδρικῶν τοῦ κοσμιώτερα καὶ ἀνδρικώτερα καὶ τοῦ ἀποτυπομένους τό τε κατὰ τρόπον καὶ τὸ οὕτως καὶ τὸ ἀναιρέσεις καὶ τὸ εἰς τοὺς παῖδας καὶ τοῦ παῖδας τὸ παίδων. Θαυμαστὸν οὖν ὅσον ἡ τῶν ὀνομάτων κατὰ φύσιν τάξις οἷον πνεύματί τινι τῇ ῥητορικῇ ἐκινήθη δυνάμει καὶ διατετάρακται. Θεάσασθαι δὲ δεῖ ἔτι καὶ τὸν ἄλλον περὶ τὸν τόνον τοῦ λόγου ῥητορικὸν καλλωπισμόν, ὅσος συμβαίνει ἐπανθεῖν. Ῥητορικῆς μὲν γὰρ ἐκφράσεως χάριν πλεονάζει ὁ λόγος περὶ τὸ ἐκ τῶν ἐλαττόνων καὶ πρώτων ἐξὸν ἀμφότερα ἀπεῖναι οὐδ' ἐπὶ μιᾷ περὶ τὸ νόημα ἀτελείᾳ καὶ ἐλλείψει. Πολὺς δὲ καὶ ἄχαρις ὁ τῶν παρονομασιῶν καὶ παρηχήσεων πάρεστι κόσμος, οἷον ἕτερα ἀφ' ἑτέρων καὶ κοσμιωτέρων μὲν κοσμιώτερα καὶ ἀνδρικῶν ἀνδρικώτερα καὶ παίδων παῖδας καὶ πεντάκις ἐφεξῆς ἐπὶ τελευτῇ ὀνόματος παραφερομένου τοῦ ω, ἑτέρων ὄντων τῶν γεννητόρων καὶ θρεψάντων. Τούτοις δ' ἂν προσθείης οὐκ ὀλίγοις οὖσι τό τε σχῆμα τὸ χιαστὸν τὸ ἐν τοῖς ἕτερα ἀφ' ἑτέρων-κοσμιωτέρων κοσμιώτερα, καὶ τὴν Δημοσθένειον συνωνύμων ὀνομάτων συζυγίαν, τὴν γεννητόρων τε καὶ θρεψάντων. Ἐκ πάντων δὲ τούτων συλλογίσαιο ἂν ἡλίκη ἡ διαφορὰ τῆς τῶν Νόμων λέξεως καὶ τῆς τῶν ἀναμφισβητήτων Πλάτωνος διαλόγων ἡ περὶ τὴν ἐκλογὴν καὶ τὴν σύνθεσιν τῶν ὀνομάτων.

Ταῦτα δὲ δὴ πάντα ἀνδρός ἐστι περὶ ἐλάττονος τὴν σαφήνειαν τοῦ τόνου καὶ τοῦ κόσμου τοῦ ῥητορικοῦ ποιουμένου. Οὗτος δ' οὐδαμῶς ἂν εἴη Πλάτων, οὗ ἡ πᾶσα φύσις καὶ δύναμις ἐν τῇ σαφηνείᾳ οὖσα δηλοῖ τῇ Ὁμηρικῇ ἐναργείᾳ διαμιλλωμένη. Ταύτης γὰρ ἕνεκα πλεῖστα μὲν τῇ εἰρομένῃ χρῆται λέξει καὶ τοὺς ὑστάτους τῶν διαλόγων γρά-

φων, ὥσπερ καὶ τὴν Πολιτείαγ, οὐδὲν παθὼν τὴν λέξιν ὑπὸ τῆς ῥητορικῆς ἐν ἀκμῇ τότε ἐν Ἀθήναις οὔσης. Οὕτω γὰρ ἂν μάλιστα θεραπεύοι πρὸς ὃ πεφυκὼς καὶ ὁρμῶν ἅμα ἐτύγχανεν, πρὸς τὸ καθ' ἕκαστον διαιρεῖσθαι ἃ ἐνθυμηθείη καὶ εἰς τὰ ἔσχατα αὐτῶν κατιέναι διαλύων και ἐκφράζων καὶ οὐδὲν ἐλλείπων ἀκριβείας τε ἅμα καὶ περιφανείας. Ἐπεὶ σκεψάσθω μοι πᾶς ἀνὴρ φιλόλογος εἰ οἷόν τε ἦν λόγῳ μὴ εἰρομένῳ, ἀλλὰ ῥητορικῶς ἐσκευασμένῳ καὶ οἵῳ τῷ τῶν Νόμων λεχθῆναι ὥσπερ ἐλέχθη τὰ ἐν Πολιτείᾳ (488 B) ἐκεῖνα τὰ ἐν εἰκόνος μοίρᾳ γεγραμμένα ἀπὸ τοῦ τοὺς δὲ ναύτας στασιάζοντας μέχρι τοῦ εὐωχουμένους πλεῖν ὡς τὸ εἰκὸς τοὺς τοιούτους.

Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ περὶ νοητῶν πραγμάτων τὴν σαφήνειαν ὁμοίως διώκων καὶ θηρῶν ὁμοίᾳ τῇ λέξει χρώμενος εὑρίσκεται ὁ Πλάτων, ἀλλ' οὐχ οἵᾳ ὁ τοὺς Νόμους συνθείς, καθάπερ ἐν Φαίδωνι περὶ τοῦ δεῖν θανατᾶν τοὺς εἰλικρινεῖς φιλοσόφους τὸν λόγον ποιούμενος (67 E).

«Ε' γὰρ διαβέβληνται πανταχῇ τῷ σώματι, αὐτὴν δὲ καθ' αὐτὴν ἐπιθυμοῦσι τὴν ψυχὴν ἔχειν. τούτου δε γιγνομένου εἰ φοβοῖντο καὶ ἀγανακτοῖεν, οὐ πολλὴ ἂν ἀλογία εἴη εἰ μὴ ἄσμενοι ἐκεῖσε ἴοιεν, οἵ ἀφικομένοις ἐλπίς ἐστιν οὗ διὰ βίου ἤρων τυχεῖν· ἤρων δὲ φρονήσεως· ᾧ τε διαβέβληνται, τούτου ἀπηλλάχθαι ξυνόντος αὐτοῦ; ἢ ἀνθρωπίνων μὲν παιδικῶν καὶ γυναικῶν καὶ υἱέων ἀποθανόντων, πολλοὶ δὴ ἑκόντες ἠθέλησαν εἰς Ἅιδου ἐλθεῖν ὑπὸ ταύτης ἀγόμενοι τῆς ἐλπίδος τῆς ὄψεσθαί τε ἐκεῖ οὗ ἐπεθύμουν καὶ ξυνέσεσθαι· φρονήσεως δὲ ἄρα τις τῷ ὄντι ἐρῶν καὶ λαβὼν σφόδρα τὴν αὐτὴν ταύτην ἐλπίδα, μηδαμοῦ ἄλλοθι ἐντεύξεσθαι αὐτῇ ἀξίως λόγου ἢ ἐν Ἅιδου, ἀγανακτήσει τε ἀποθνήσκων καὶ οὐκ ἄσμενος εἶσιν αὐτόσε»;

Ἐὰν οὖν ἐπισκεψώμεθα καὶ θεωρήσωμεν τὸν λόγον τοῦτον τὸν ἐν Φαίδωνι, ὅμοιον ὄντα τῇ λέξει τῷ περὶ ναυκλήρου ἐν Πολιτείᾳ, πάσας τὰς ἐν αὐτῷ ῥητορικὰς περιόδους ἑπτακαίδεκα οὔσας ἐφεξῆς ὁρῶμεν τεθειμένας κατ' ἀκριβῆ λέξιν εἰρομένην, οὐδεμίαν δ' ὡς ἔπος εἰπεῖν συνεστραμμένην τε καὶ κυκλικήν. Ἐπεὶ τό τε ῥῆμα οὗ διὰ βίου ἤρων τὸ μετὰ τὸ ἐλπίς ἐστιν καὶ τὸ οὗ ἐπεθύμουν τὸ μετὰ τὸ ἐκεῖ οὔτε περίοδον οὔτε κῶλον ἐμβεβλημένον ἑτέρῳ ἀπεργάζεται, ἀλλὰ δῆλά ἐστι ἀντὶ ὀνομάτων ἐν τῷ λόγῳ κείμενα. Ἡ δὲ περὶ τὴν λέξιν

ἰδία αὕτη τοῦ φιλοσόφου σπουδὴ καὶ ἐπιτήδευσις ἐξ οὐδενὸς ἄλλου τελεῖται καὶ περαίνεται ἢ ὅτι ἀεὶ τὸ σαφὲς μετιέναι καὶ διώκειν βούλεται χαίρειν εἰπὼν πολλὰ τῷ τε ῥητορικῷ τῶν ὀνομάτων τόνῳ καὶ τοῖς ἀκαίροις καὶ ἀχάρισι τῆς λέξεως σχήμασι καὶ κόσμοις, ὧν ἔμπλεων ὄντα τὸν τῶν Νόμων αἰσθανόμεθα λόγον.

Ταῦτα τό γε νῦν εἶναι καὶ τὰ ἐκ τοῦ τρίτου τῶν Πλάτωνος Νόμων βιβλίου τεκμήρια, ὅτι ἀλλότριοι τυγχάνουσιν ὄντες, οὐδὲ Πλάτωνος. Ἔστι δὲ τούτων τὰ μέν τινα οἷα καὶ τὰ ἐκ τοῦ πρώτου καὶ τοῦ δευτέρου βιβλίου, περὶ ὧν ἑκατέρων ἰδίᾳ τε ἐπραγματευσάμεθα καὶ πρὸς τοὺς μὴ δεξαμένους Ἄππελτόν τε καὶ Ῥιττῆρον ἀπελογησάμεθα, τὰ δὲ ἴδια τε καὶ διάφορα οὐ σμικρὰν ἴσως ἕξοντα ῥοπὴν εἰς τὸ κρῖναι τὸ τοῦ λόγου ἡμῖν τούτου βούλημα.

Ἐν Ἀθήναις κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1901.

ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ Ι. ΠΑΝΤΑΖΗΣ.

ΣΧΟΛΙΑ ΕΙΣ ΗΛΕΚΤΡΑΝ

Στ. 634. Πάγκαρπα· ἐπίπαν ὄσπρια ἔθυον τοῖς θεοῖς. Τό: ἐπίπαν δὲν κεῖται ἐνταῦθα καλῶς· δὲν ἔθυον καθόλου ὄσπρια, ἔθυον καὶ ἄλλα συνηθέστερον· ὅθεν γραπτέον: ἐπεὶ πάντα ὄσπρια ἔθυον τοῖς θεοῖς, ὅπερ συνᾴδει καὶ πρὸς τὴν ἑρμηνευομένην λέξιν τοῦ Σοφοκλέους: πάγκαρπα, ἤτοι πάντας καρπούς, πάντα ὄσπρια. Ἐνταῦθα παρατίθεται καὶ χωρίον τι τοῦ Ἡσυχίου: θύματα· σφάγια, ἀπαρχαί, ἱερεῖα, ὄργια· ὃ διορθωτέον: θύματα· σφάγια, ἱερεῖα. — Ἀπαρχαί· ὄσπρια.

Ε. Τ. Κουσης

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Ἐν προσφάτῳ τινὶ τόμῳ (ΙΒ' σελ. 383 κεξ.) τῆς Ἀθηνᾶς ὁ κ. Γ. Χατζιδάκις ἐπανερχόμενος εἰς τὰ τῆς δημώδους ὀρθογραφίας τῶν γραμματικῶν τύπων εἶναι (=ἐστὶν) ἢ εἶνε, θέλω γράψει ἢ γράψῃ, θέλω καὶ ἔχω εἰπεῖ ἢ εἰπῇ, θέλω (ἔχω) γραφῆ ἢ γραφῇ,— ἔτι δ' ὁ ὄφις ἢ ὄφης, ἡ πῆχυ ἢ πήχη, ἔχεται τῆς γνώμης ὅτι μόνη ὀρθὴ γραφή ἐστιν ἡ εἶναι, θέλω (ἔχω) γράψει, εἰπεῖ, θέλω (ἔχω) γραφῆ,— ἔτι δ' ὁ ὄφις, ἡ πῆχυ. Ταῦτα λέγων προστίθησιν ὅτι πρὸς τὸ πρῶτον μέρος τῆς διδασκαλίας ταύτης (εἶναι, θέλω γράψει γραφῆ) οὐδεμία ἀντίρρησις προηνέχθη.

Ἀνακινῶν ἐνταῦθα τὸ ὀρθογραφικὸν τοῦτο ζήτημα οὐδαμῶς ἐπινοῶ νὰ διαμφισβητήσω τὸ μέγα κῦρος ἀνδρὸς οὕτω πολυμαθοῦς καὶ βαθυγνώμονος, δὸς δ' εἰπεῖν καὶ μεγατίμου φίλου. Ἐπιθυμῶ μόνον νὰ ἐπιστήσω τὴν προσοχὴν αὐτοῦ ἐπὶ ἀντιρρήσεως γενομένης οὐ μόνον πρὸς τὸ δεύτερον μέρος τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ (ὁ ὄφις, ἡ πῆχυ) ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὸ τὸ πρῶτον (εἶναι, θέλω ἢ ἔχω γράψει ἢ γραφῆ). Ἐν τῇ ἐν ἔτει 1897 Ἀγγλιστὶ ἐκδοθείσῃ ἐκτενεῖ γραμματικῇ μου (Ἱστορικὴ Γραμματικὴ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἀπὸ τῶν ἀρχαίων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, ἐν Λονδίνῳ 1897) ἀμφότεραι αἱ ἀνωτέρω γνῶμαι ἐξετάζονται, ἀμφότεραι δὲ κρίνονται ἧττον ὀρθαί, προτιμητέας νομιζομένης τῆς γραφῆς εἶνε, θέλω ἢ ἔχω γράψῃ, εἰπῇ, θέλω ἢ ἔχω γραφῇ, ἔτι δ' ὁ ὄφης, ἡ πήχη.

1. εἶνε ἢ εἶναι;

Καὶ περὶ μὲν τοῦ κοινολεκτουμένου τύπου εἶνε ἢ εἶναι, ταῦτα φέρονται ἐν σελ. 250 τῆς εἰρημένης Ἱστορικῆς Γραμματικῆς μου.

«Ἡ γραφὴ ἶνε ἡ ὑπό τινων λογίων προτεινομένη ὡς δῆθεν προερχομένη ἐξ ἀντιμεταθέσεως τῶν συλλαβῶν τοῦ ἀρχαίου ἔνι, στερεῖται πάσης ἱστορικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς βάσεως. Ἐπ' ἴσης ἀσύστατός ἐστιν ἡ γραφὴ εἶναι καίτοι κοινῇ ἀρέσκουσα (ἴσως διὰ τὴν σύμπτωσιν αὐτῆς πρὸς τὴν ἀρχαίαν ἀπαρέμφατον εἶναι), τανῦν δὲ κυρουμένη ὑπὸ

τοῦ κ. Γ. Χατζιδάκι (Einleitung 207), ὅστις διατείνεται ὅτι τὸ ληκτικὸν -ε (ἤγουν -αι) προῆλθεν ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τῶν δύο ἄλλων καταλήξεων εἶμ-αι καὶ εἶσ-αι. Ἀλλ' εἶνε πασίγνωστον ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα οὐδεμίαν γινώσκει παθητικὴν ἢ μέσην κατάληξιν -αι, γινώσκει δὲ μόνον τὰς πλήρεις ἤτοι ἀπὸ συμφώνου ἀρχομένας καταλήξεις -Μαι -Σαι -Ται. Ἐὰν δ' αἱ καταλήξεις αὗται εἶχον ἀληθῶς ἐπίδρασῃ ἐπὶ τὸν μετασχηματισμὸν τοῦ ἔνι, τὸ ἀποτέλεσμα θὰ ἦτο *ἔται καὶ *εἶται, οὐχὶ δὲ ἔΝαι καὶ εἶΝαι. Πολλῷ ἄρα πιθανώτερον εἶνε ὅτι τοῦ εἶνε τὸ ληκτικὸν καὶ ἄτονον, κατ' ἀκολουθίαν δ' ἀσθενὲς -ε ἐξωμοιώθη πρὸς τὸ προηγούμενον θεματικὸν καὶ ἔντονον ἔ-, [πρβ. τέσσερα], οὕτω δὲ παρήχθη ὁ μεσαίων τύπος ἔνε, ὁ καὶ νῦν ἔτι σῳζόμενος ἔν τισι διαλέκτοις οἷον Κρήτης, Κύπρου, Πόντου, Κάτω Ἰταλίας κλπ. (1). Ὡς πρὸς δὲ τὴν τροπὴν τῆς θεματικῆς συλλαβῆς ἔ-νε εἰς εἶ-νε, αὕτη προφανῶς προῆλθεν ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ (τονουμένου) εἶ- τῶν λοιπῶν προσώπων· εἶ-μαι, εἶ-σαι, εἴ-μεθα, εἶ-σθε». Πρβλ. καὶ τὰ παλαιότερα ἐνεστωτικὰ ἕστηκΕ, γέγονΕ, εἴωθΕ, πέποιθΕ, ἔγνωκΕ, κτλ.

Ἐνταῦθα συνηγορῶν τις ὑπὲρ τῆς γραφῆς εἶναι (ἀντὶ εἶνε = ἐστίν) ἠδύνατο νὰ ἀντισχυρισθῇ ὅτι καὶ ὁ παρ' ἡμῖν παρατατικὸς εἰς -α (οἷον ἔλυα, ἐδούλευα) ἐσχηματίσθη κατὰ τὸν σιγματικὸν ἢ πρῶτον λεγόμενον ἀόριστον εἰς -σα (οἷον ἔλυσα, ἐδούλευσα), καὶ ὅτι παρέλαβε μόνον τὸ τελικὸν -α, οὐχὶ δὲ πλήρη τὴν κατάληξιν σα. Τοιοῦτο ἐπιχείρημα θὰ ἦτο ἄστοχον, διότι ἐκτὸς τοῦ ὅτι κατὰ τοὺς νεωτέρους γλωσσολόγους (K. Brugmann Gr. Gram.[3] § 378), ὁ παρατατικὸς καὶ ὁ ἀόριστος ἀνέκαθεν συνεδέοντο στενῶς κατὰ τύπον, διέφερον δὲ μόνον συντακτικῶς (οἷον ἔφην ἔγραφον ἔγλυφον ἔγεμον-ἔστην ἔτραπον ἔφυγον-ἐγενόμην), εἶνε γνωστὸν ὅτι ὁ λεγόμενος πρῶτος ἀόριστος οὔτε ἀρχαιότερος εἶνε τοῦ δευτέρου οὔτε ἔληγεν ἀρχῆθεν εἰς -σα (εἰ καὶ οὕτω διδάσκεται ἐν τῇ γραμματικῇ τοῦ σχολείου), ἀλλ' εἰς ἁπλοῦν -α (Brugmann[3] § 373 ἑπ.). Ὅπως δήποτε γνωστό-

(1) Τὸ φαινόμενον τοῦτο ἑρμηνεύεται καὶ κατ' ἀναλογίαν τῶν ἀπὸ τοῦ μεσαίωνος κοινολεκτουμένων ἤμουνΕ, ἤσουνΕ (οἷον Πουλλολ. 441), ἦτο-νΕ, ἤσανΕ ἢ ἤτανΕ, εἶπανΕ, θέλουνΕ, [θέλει-νΕ, φοβοῦμαι-νΕ], πατούμενΕ. ἤτοι ἔνι ἔν' ἔνΕ, — ἔνθα τό τε παραγωγικὸν καὶ παράσιτον -ε προσλαμβάνεται οἱονεὶ προστατευτικὸν τοῦ ληκτικοῦ -ν. Ὅρα ἐμῆς Γραμμ. App. III. 28-30.

τατον εἶνε ὅτι πολλῷ πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ καθ' ἡμᾶς δημώδους παρατατικοῦ εἰς -α ἀμφότεροι οἱ ἀόριστοι εἶχον ἀφομοιωθέντες εἰς τὸν ἁπλοῦν τύπον -α (οὐχὶ -σα!), συμβαλόντος ἢ μᾶλλον ἡγησαμένου εἰς τὴν ἀφομοίωσιν ταύτην τοῦ συγγενεύοντος παρακειμένου -κ]α (ὅρα ἐμῆς Γραμμ. §§ 186-193), οἷον «ἔλυσ-α ἔτριψ-α ἔσφαξ-α ἔκριν-α ἔπλυν-α ἔσυρ-α ἔστειλ-α ἔδωκ-α ἔθηκ-α ἤνεγκ-α ἔπεσ-α εἶδ-α ἔπι-α ἔφερ-α εὗρ-α ἔφαγ-α» κλπ. κλπ., ἅτινα πάντα ἀνάγονται εἰς χρόνους ἀρχαίους καὶ προβυζαντιακούς. Ἐκ τούτου ἄρα τοῦ καθολικοῦ καὶ ὁμοιομόρφου ἀορίστου εἰς -α (οὐχὶ δὲ τοῦ εἰς -σα) ἐσχηματίσθη ὕστερον ὁ κοινολεκτούμενος παρατατικὸς εἰς -α οἷον ἤλπιζα ἔχρηζα ἔλεγα κττ., προσλαβὼν πλήρη τὴν μόνιμον καὶ σταθερὰν κατάληξιν -α.

Ἐπαναλαμβάνω λοιπὸν καὶ αὖθις ὅτι ἀφοῦ ἡ γλῶσσα ἡμῶν γινώσκει μόνον τὰς καταλήξεις -μαι -σαι -ται, οὐχὶ δὲ καὶ -μαι,-σαι, -ναι, φρονῶ ὅτι ἡ γραφὴ εἶναι ἔχει ἧττον ὀρθῶς ἢ ἡ εἶνε.

2. Ὁ δρῦς, Βασίλεις, Παππαδάκις, ἡ πῆχυ, ἢ ὁ δρῆς, Βασίλης, Παππαδάκης, ἡ πήχη;

Ἀλλὰ καὶ τῶν ὀνοματικῶν τύπων τῆς δημώδους γλώσσης ἡ γραφὴ ὁ δρῦς, ὁ ὄφις, Παππαδάκις, Χατζιδάκις (εἰ μὴ Χατζηδάκις), Σταυράκις (1), ἡ πῆχυ, φαίνεταί μοι ἀλλοτρία τῆς καθ' ἡμᾶς δημώδους φωνῆς, τοῦτο δὲ ὡσαύτως ἐξετάζεται ἐν σελίσιν 122 καὶ 546 τῆς εἰρημένης γραμματικῆς μου. Δέν μοι φαίνεται πείθουσα ἡ δισχύρις ὅτι «τὸ κακὸν τοῦτο (τῆς γραφῆς ὁ δρῆς, ὄφης, Παππαδάκης, Σταυράκης, ἡ πήχη) καθίσταται ἔτι μεῖζον ἕνεκα τῆς ἐπισκιάσεως καὶ πολλάκις πλήρους ἐξαφανίσεως τοῦ ἐτύμου». Τὸ κακὸν τοῦτο δὲν εἶνε δεινότερον τῆς ἀλλοκότου γραφῆς ὁ Γληγόρις, Βασίλεις, μαυρογένεις, κοκκινογένεις, ὁ προεστώς — τοῦ Γληγόρι, τοῦ Χατζιδάκι, τοῦ Γιάνναρι, τοῦ Βασίλει, τοῦ μαυρογένει, τοῦ κοκκινογένει, τοῦ προεστοῦ, ἥτις ἀναγκαίως θὰ συνεπήγετο καὶ τὴν ἔτι ἀλλοκοτωτέραν τὸ σαββάτῳ, ἡ τετράδι, ἅτινα ἀναμφηρίστως προέρχονται ἐκ τῆς ἀρχαίας ἐπιρρηματικῆς ἢ χρονικῆς δοτικῆς τῷ σαββάτῳ, τῇ τετράδι. Μὴ καὶ οἱ ἀρχαῖοι δὲν ἔγραφον ὁ λαγός, ὀρφός, κάλος, ὑπόχρεος;

(1) Ἐκτὸς ἐὰν ὑπεραττικίζοντες κλίνωμεν αὐτὰ τριτοκλίτως, οἷον Παππαδάκεως, Χατζιδάκεως, Γιαννάρεως κατὰ τὰ παλαιότερα Λάσκαρις Λασκάρεως, Δάρδαρις Δαρδάρεως, Βούλγαρις Βουλγάρεως.

(πρβ. καὶ πόλεος φύσεος ὕβρεος παρὰ τοῖς δραματικοῖς). Οἱ διατεινόμενοι ὅτι ἐν τοῖς λαγὸς κάλος ὀρφὸς κττ. ἡ διὰ τοῦ ο γραφὴ προήρχετο ἐκ τῆς κατὰ τὴν ἐκφώνησιν διαφορᾶς τοῦ ο καὶ ω, καὶ τοῦτο ἐν μεταγενεστέροις μάλιστα χρόνοις, ἀπερείδονται οὐχὶ εἰς πράγματα, ἀλλ' εἰς Ἐρασμικὰς θεωρίας (πρβ. Kühner-Blass 407 καὶ 496). Ἀλλὰ ταύτας κἀγὼ ἐν ἄλλοις διὰ μακρῶν ἤλεγξα ἐσφαλμένας (§§ 28-29), οὐδ' ἔχονται πλέον αὐτῶν ἐρρωμένως οἱ σοβαρώτεροι καὶ κριτικώτεροι αὐτῶν τῶν Ἐρασμικῶν ἅτε ἀδυνατοῦντες νὰ ἑρμηνεύσωσι τοιαῦτα μαρτύρια ἐπιγραφῶν καὶ παπύρων οἷα τὰ τὸν (=τῶν) Σοκράτης, παραγγελλέτοσαν, ὀρθὸς (=ὀρθῶς), ὅπος, Λεωντίς, τὸ μνειμεῖων, τὸν ἔγγονων, Θεοδωσία, Διώνυσος, Ἀλκίμαχως, Μακεδώνος, διαδώχῳ, Γνόμη, ὁ μεταλαβόν, ἔχωντος, ἀπέδοκα, δομάτων, ψομὸν πολοῦσι, νεότερον, καὶ πάμπολλα ἄλλα, πάντα δὲ δοκίμων καὶ προρωμαϊκῶν χρόνων (Γραμμ. § 26, 7). Ἐπ' ἴσης ἀνίσχυρος φαίνεταί μοι ὁ τοῦ κ. Χ. λόγος ὅτι «καὶ οἱ μεταγενέστεροι Ἕλληνες παραλαβόντες παρὰ τῶν Ῥωμαίων οὐκ ὀλίγα ὀνόματα εἰς -is γράφουσιν αὐτὰ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διὰ τοῦ -ι καὶ ὀλίγιστα μόνον διὰ τοῦ -η». Διότι ὁ μὲν τύπος -ις (οἷον κερεάλις, μαρτιάλις, ἀσηκρῆτις κλπ.) εἶνε ἁπλῆ μεταγραφὴ τοῦ Λατινικοῦ -is ὑπὸ λογίων Λατινομαθῶν καὶ ἐτυμολογούντων ἢ λατινιζόντων, ἐν ᾧ ὁ ἐξ ἴσου κοινὸς τύπος -ης (οἷον ἀρσηνάλης, κερεάλης, μαρτιάλης, προβηνκιάλης, βιτάλης, κουρούλης, ἐκουέστρης κλπ.) παρίσταται ἐν τῇ τῇ κοινῇ τῶν Ἑλλήνων συνειδήσει ὡς Ἑλληνοφανὴς ἤγουν ὡς ὁμαλὸς Ἑλληνικὸς τύπος τῆς πρώτης κλίσεως. Καὶ ἐνταῦθα δηλαδὴ ἔχομεν πλήρη κατάληξιν -ις (οὐχὶ -ς!) ἥτις παρελήφθη εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἅτε ταυτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ λαοῦ πρὸς τὴν τότε ὁμόφωνον κατάληξιν -ης τῆς πρώτης κλίσεως. Λέγω ὅτι τὸ -ης τότε ὡμοφώνει πρὸς τὸ Λατινικὸν -*is*, διότι, ἐπεκτείνας τὰς μελέτας μου πέραν τῶν δημοσιευμάτων τοῦ Blass καὶ Meisterhans, ἐσχημάτισα τὴν σταθερὰν πεποίθησιν ὅτι οὐδὲν ἀλλ' ἢ πλήρης ὁμοφωνία τοῦ η καὶ ι ἑρμηνεύει τὰ πολυάριθμα τῶν τότε ἐπιγραφῶν καὶ παπύρων ὀρθογραφικὰ σφάλματα, οἷα τὰ Καμηρῆς καὶ Καμιρῆς, Ἀπίμαντος, τὴν ὕλιν, γειτηπόδισμα, ὁ Ἡρακλεώτις, Ἐπικρατὴς Σιδωνία, φιμί, ψίφισμα, Δημίτριος, Μένηπος, ἐπή (=ἐπί), Αὐριλία, δινάρια (καὶ δεινάρια), Ῥαβήριος, Καλουήσιος (Calvisius), Τηβέριος, Σαλή-

νιος, ἔθικεν, Διομίδης, τῦ 'Αρπαγάθι (=-θῃ), κλιρουχία, 'Αντιφῶν, Χαρήσιος, 'Αραβηκός—καὶ πάντα τὰ ἄλλα ὧν βρίθουσιν αἱ ἐπιγραφαὶ καὶ οἱ πάπυροι τῶν τριῶν πρὸ Χριστοῦ αἰώνων, ἵνα παραλίπω τὰ μετὰ ταῦτα (Πρβ. Γραμμ. §§ 37-41). Οὐδεμία ἄλλη ἑρμηνεία ἐγχωρεῖ ἐνταῦθα ἢ ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα παρέλαβε καὶ Λατινικὰ ὀνόματα εἰς *-is* καὶ κατ' ἀναλογίαν παρεσχημάτισεν αὐτὰ εἰς -ης διὰ τὴν ὁμοφωνίαν τοῦ *-is* καὶ -ης(1). Ἄλλαις λέξεσιν ἂν μὴ ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα διέσῳζε πρωτόκλιτα ὀνόματα εἰς -ης καὶ -η (οἷον ὁ ναύτης, τεχνίτης, δεσπότης, κριτής, Ἰάννης, πατριάρχης — ἡ τέχνη, ψυχή, μεγάλη, κεφαλή), ἀμφιβάλλω σφόδρα ἂν θὰ περιεσῴζοντο ἔτι καὶ τὰ ὀνόματα ὁ (δρis) δρῆς, (ὄφis) ὄφης, ἡ (χάρις) χάρη, (ῥάχις) ῥάχη, (ὄψις) ὄψη, (ὁ πῆχυς) ἡ πήχη. Ἀντ' αὐτῶν εἶμαι βέβαιος ὅτι ἡ δημώδης λαλιὰ θὰ εἶχεν ὑποκαταστήσῃ ἄλλον τινὰ τύπον ἢ ἐξεύρῃ ἄλλας λεξεις. Ἀλλὰ τὴν δύναμιν καὶ ἐπίδρασιν τῆς ἀναλογίας μαρτυρεῖ σαφέστατα αὐτὸ τὸ παράδειγμα τοῦ ὁ πῆχυς, ἡ πήχη. Διότι οὐδεμία ἀμφιβολία ὑπάρχει ὅτι τὸ ἀρσενικὸν ὁ πῆχυς μετήλλαξε γένος καὶ κλίσιν κατὰ τὸ παλάμη, σ]πιθαμή, ὀργυιὰ (ὅρα Γραμμ. § 249 ἑπ.).

3. Θέλω γράψει γραφῆ ἢ θέλω γράψῃ γραφῇ;

Τὸ ζήτημα τῆς ὀρθογραφίας «θέλω ἢ ἔχω γράψει ἢ γράψῃ, θέλω (ἔχω) εἰπεῖ ἢ εἰπῇ, θέλω (ἔχω) γραφεῖ ἢ γραφῇ» εἶνε ἔτι σπουδαιότερον ἅτε ἀφορῶν εἰς τὴν βάσιν τοῦ καθ' ἡμᾶς σχηματισμοῦ τοῦ μέλλοντος καὶ παρακειμένου καὶ ὑπερσυντελίκου, οὕτω δ' εἶνε ἀναπόσπαστον ἀπὸ τοῦ ζητήματος τῆς ἱστορίας τῆς ἀπαρεμφάτου. Ὁ κ. Χατζιδάκις ἑπόμενος τῇ ἀρχαιοτέρᾳ γνώμῃ φρονεῖ ὅτι ἐν τοῖς ἀνωτέρω περιφραστικοῖς χρόνοις οἱ ῥηματικοὶ τύποι (θέλω ἢ ἔχω)

(1) Καθ' ἃ καὶ ἐν τῇ εἰρημένῃ γραμματικῇ μου ἑρμηνεύεται (§§ 298-303), τὰ ἀρχαῖα οὐδέτερα εἰς -ι, οἷον μέλι, κοῦκκι, στῖμι, κιννάβαρι, πέπερι, σίναπι κλπ., προσλαβόντα τὸ τότε εὐχρηστότατον τελικὸν -ν ἐγένοντο μέλιν, κοῦκκιν, στῖμιν κλπ., ταῦτα δὲ ἐφελκύσαντα τὰ ἄλλα οὐδέτερα εἰς -ιον (οἷον ἡμιωβέλιον, χαριστήριον, μαρτύριον, στάδιον), παρήγαγον τὸν συγκεχομμένον τύπον -ιν (ἡμιωβέλιν, χαριστῆριν μαρτύριν, στάδιν). Τούτου γενομένου ἐπηκολούθησαν κατ' ἀναλογίαν καὶ τὰ λοιπὰ δευτερόκλιτα ἀρσενικὰ εἰς -ιος καὶ οὕτω παρήχθη ὁ τύπος (-ιος) -ις, ὅστις τοσούτῳ μᾶλλον εὐπρόσδεκτος καὶ ἀρεστὸς ἦτο ὅσον ὡμοφώνει πρὸς τὸν συνήθη τῆς πρώτης κλίσεως τύπον εἰς -ης οἷον ναύτης, ἐργάτης, Ἰωάννης, κλπ.

γράψι εἰπῖ γραφῖ ἐκπροσωποῦσι λείψανα τῆς παλαιᾶς ἀπαρεμφάτου γράψειν εἰπεῖν γραφῆναι. Ἀλλ' ὡς γνωστὸν ὁ περιφραστικὸς οὗτος διὰ τοῦ γράψί καὶ γραφί σχηματισμὸς οὔτε παλαιὸς οὔτε γνήσιος δημώδης εἶνε. Λέγω οὔτε παλαιὸς οὔτε γνήσιος δημώδης καθ' ὅσον ὁ μὲν μέλλων τῆς Βυζαντιακῆς καὶ μεσαιώνος λαλιᾶς περιεφράζετο διὰ τοῦ ἁπλοῦ (ἵνα) νὰ καὶ τῆς ὑποτακτικῆς, ὁ δὲ παρακείμενος καὶ ὑπερσυντέλικος διὰ τοῦ ἔχω ἢ εἶχον (εἶχα) καὶ τῆς μετοχῆς γράψας ἢ γε]γραμμένον, οἷον ἔχω γράψας τὰ λόγια ἢ ἔχω γε]γραμμένα τὰ λόγια. Ὁ τύπος θέλω ἢ ἔχω γράψί ἢ γραφί ἐμφανίζεται τὸ πρῶτον καθ' οὓς χρόνους ἡ ἀπαρέμφατος εἶχεν ἤδη ἀπὸ πολλοῦ ἐκλιποῦσα ἐκ τῆς κοινῆς λαλιᾶς, οὕτω δ' οἱ τύποι γράψί καὶ γραφί δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ προέρχωνται ἐκ τῶν γράψειν καὶ γραφῆναι, κατ' ἀποκοπὴν τοῦ -ν καὶ -ναι, καθ' ὅσον τοιαύτης ἀποκοπῆς παραδείματα ἡ γλῶσσα δὲν ἔχει. Τὰ ἀπὸ τοῦ μεσαίωνος σποράδην ἀπαντῶντα παραδείγματα ἀπαρεμφατικῆς χρήσεως (οἷον ἡ ἔχω ἢ θέλω γράψειν ἢ γραφῆναι) ἀποδοτέα εἰς τὸν τοῦ ἀρχαΐζειν πατροπαράδοτον ζῆλον τῶν λογίων, οὐδαμῶς δ' ἀποδεικνύουσιν ἀπαρεμφατικὴν χρῆσιν ἐν τῇ ἀληθῶς δημώδει καὶ ἀπαιδεύτῳ λαλιᾷ. Ἐν πᾶσι τούτοις τοῖς τύποις (θέλω ἢ ἔχω) γράφιν γράψιν, φαγῖν γραφῖν τὸ τελικὸν -ν δὲν εἶνε ἀπαρεμφατικὸν ἀλλ' ἁπλῶς εὐφωνικὸν καὶ ληκτικὸν πάσης σχεδὸν λέξεως. Ὡς γνωστόν, ἀπὸ τῶν πρώτων Χριστιανικῶν χρόνων, ἀλλ' ἰδίᾳ ἐπὶ τῶν μέσων καὶ νεωτέρων αἰώνων, παρατηρεῖται τὸ καὶ νῦν ἔτι σῳζόμενον παρὰ Κυπρίοις καὶ Ῥοδίοις καὶ Χίοις καὶ Ποντίοις καὶ ἄλλοις φαινόμενον καθ' ὃ πᾶσα σχεδὸν φωνηεντόληκτος λέξις προσελάμβανεν εὐφωνικὸν -ν, οἷον ἦΝ (200 300 μ.Χ.), παρεσχέθηΝ (=-θη), ἐγένετοΝ, ἦτοΝ, ἱστορήθηΝ ὁ ναός, κατέβηΝ (=-βη), ἐφόρειΝ (=-ρει), ηὐξήθηΝ (=-θη), ἐβαρήθηΝ (=-θη), ἔχειΝ (=-χει), πρᾶγμαΝ, μνῆμαΝ, μήτεΝ, ἔπειταΝ, ἔνεΝ καὶ εἶνεΝ, πότεΝ, μὴΝ θωρῇς, θέλει γενῇΝ, νὰ τό χεν πολεμᾷΝ καὶ νά 'χαν κάμνῃΝ, μὴ στραφῇΝ, φωτίζονταιΝ, μάχωνταιΝ, κυριεύονταιΝ κλπ. κλπ. Πάντα ταῦτα καὶ ἄλλα πάμπολλα κεχρονολογημένα παραδείγματα ἀναγόμενα εἰς τοὺς Βυζαντιακοὺς καὶ μεσαίωνας χρόνους εὑρίσκει ὁ ἀναγνώστης ἐν τῇ εἰρημένῃ Ἱστορικῇ Γραμματικῇ μου (σελ. 547-8 καὶ 568-580). Ὅτι δ' ἐν πᾶσι τούτοις οὐδεμία ἀπαρέμφατος ἐγκρύπτεται καταφαίνεται καὶ ἐκ τοῦ τονισμοῦ τοιούτων

παραδειγμάτων οἷα τὰ θέλω ἢ ἔχω λάβι μάθι τύχι, ἐν οἷς ἡ ἀπαρέμφατος περιεσπᾶτο, ἤγουν λαβεῖν, μαθεῖν, τυχεῖν. Καὶ ναὶ μὲν λέγομεν ἔτι (θέλω ἢ ἔχω) εἰπί εὑρί ἰδί, ἀλλὰ τὰ τρία ταῦτα παραδείγματα οὐδὲν ἀνταποδεικνύουσιν ἅτε οὕτω σχηματιζόμενα ἐπὶ τὸ λογιώτερον ἀντὶ τῶν γνησίων δημωδῶν 'πί βρί ἴ]δί ἅτινα ὀφείλονται εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῆς προστακτικῆς εἰπέ εὑρέ ἰδέ.

4. Τὸ φαγεῖ ἢ τὸ φαγί; τὸ ἰδεῖ ἢ τὸ ἰδῇ;

Καθ' ὅλου εἰπεῖν ἡ καθ' ἡμᾶς κοινὴ καὶ ἀπαίδευτος λαλιὰ οὐδὲν ἴχνος σῴζει τῆς παλαιᾶς ἀπαρεμφάτου, κα' δὴ οὔτε τῆς ῥηματικῆς (φιλῶ λέγειν) οὔτε τῆς ὀνοματικῆς (φιλῶ τὸ λέγειν). Τὰ ὀλίγα παραδείγματα ἅτινα προσάγονται ὡς γνήσια δῆθεν λείψανα τῆς ἀπαρεμφάτου, οἷον τὸ φαγεῖ, τὸ φιλεῖ, τὸ πρεπεῖ, τὸ ἔχει, τὸ ἰδεῖ, τὸ πιεῖ, τὸ φανῆ (-εῖ), τὸ λύσει καὶ τὸ δέσει εἶνε παντάπασιν ἀλλότρια τῆς ἀρχαίας ἀπαρεμφάτου. Διότι τὰ μὲν ἐξ αὐτῶν οὐδὲν ἄλλο εἰσὶν ἢ οὐσιαστικὰ ὀνόματα, τὰ δὲ καθαρὰ καὶ γνήσια ῥήματα κεκρυσταλλωμενα καὶ ἄκλιτα. Λόγου χάριν τὸ φαγεῖ εἶνε αὐτὸ τὸ παλαιὸν φαγίον (οἷον 'Αποφθ. Πατέρων 408 B ὅσα ἐποιήσατε φαγία· ἔτι δὲ Κύριλλ. Σκυθ. B. A. 283 C), οὗ καὶ προσφάγιον (κανονικῶς προπαροξυτονούμενον) εὕρηται ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ ('Ιω. 21, 5), ἔτι δ' ἐν παπύροις, οἷον Grenfell καὶ Hunt i. 77, 21 (3-4 ἑκατ. μ.Χ.). Γραπτέον ἄρα τὸ φαγί ἔτι δὲ τὸ φιλί, ἅτε ἀμφότερα οὐσιαστικὰ ὄντα καὶ κλινόμενα ὡς κοινὰ οὐσιαστικὰ οὐδέτερα, οἷον τοῦ φαγιοῦ τοῦ φιλιοῦ, τὰ φαγιὰ τὰ φιλιά. 'Εὰν ἦσαν ἀληθῶς ἀπαρεμφατικὰ (τὸ φαγεῖν καὶ τὸ φιλεῖν) δὲν θὰ ἐκλίνοντο.

'Εν πᾶσι τοῖς λοιποῖς παραδείγμασι τὸ προτασσόμενον μόριον τὸ δὲν εἶνε ὁριστικὸν ἄρθρον ἀλλ' ἀναφορικὴ ἀντωνυμία ἢ ὑποτακτικὸν ἄρθρον = ὅ, τὸ καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις συχνότατα οὕτως ἀπαντῶν. Κατ' ἀκολουθίαν τὸ ἔχει (ἢ τὰ ἔχει), τὸ ἰδεῖ, τὸ φανεῖ, τὸ λέγει, τὸ λύσει καὶ τὸ δέσει, οὐδὲν ἄλλο εἰσὶν ἢ ἀναφορικαὶ προτάσεις ἀποκεκρυσταλλωμέναι εἰς οὐσιαστικοφανῆ ὀνόματα, ἤγουν τὸ ἔχει = (ἐκεῖνο) ὃ ἔχει, ὅπερ καὶ πληθυντικῶς λέγεται, ἤγουν τὰ ἔχει = ἃ ἔχει (1), τὸ ἰδεῖ ὅπερ γραπτέον τὸ ἰδῇ = ὃ ἂν ἴδῃ, (τὸ πιεῖ) πιῇ = ὃ ἂν πίῃ, τὸ φανῇ (κοινότερον ὅ,τι φανῇ) = ὃ ἂν φανῇ, τὸ

(1) 'Ερωφίλη σ. 126 (ἔκδ. 'Αθηνῶν 1898): γιατί τὰ ἔχει τὰ πολλὰ καὶ τὰ περίσσα πλούτη | δὲν εἶν' 'ς τσ' ἀνθρώπους πάντοτες.

λύσῃ καὶ τὸ δέσῃ=ὅ,τι ἂν λύσῃ καὶ δήσῃ, ὅθεν καὶ προσωπικῶς τὸ (=ὅ,τι) λύσω καὶ τὸ δέσω, τὸ λύσῃς καὶ τὸ δέσῃς κτλ.

5. θέλω γράψῃ κοιμηθῇ (οὐχὶ -ψει -θῆ).

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω γίνεται δῆλον ὅτι ἐν τῇ περιφράσει «θέλω ἢ ἔχω γράψει», «θέλω ἢ ἔχω κοιμηθῇ» ἡ διὰ τοῦ -ει καὶ -ῆ γραφὴ εἶνε πλημμελὴς ἐπινοηθεῖσα ὑπὸ τῶν παλαιοτέρων γραμματικῶν οἵτινες παρεπλανήθησαν ἐκ τῆς πάλαι ἀπαρεμφατικῆς συντάξεως τῶν ῥημάτων θέλω καὶ ἔχω. Ἀλλ' ὁ μελετήσας τὸ ζήτημα ἱστορικῶς γινώσκει ὅτι ἡ πρὸ τοῦ μεσαίωνος λαλιὰ οὔτε τὸν μέλλοντα οὔτε τὸν παρακείμενον περιέφραζε καθ' ὃν καὶ ἡμεῖς τρόπον. Παρ' ἐκείνοις ἡ φράσις θέλω μαθεῖν ἀείποτ' ἐδήλου θέλω νὰ μάθω, πόθον ἔχω ἵνα μάθω, οὐδέποτε δὲ σχεδὸν ἐλέγετο ἐπὶ τῆς σημασίας ἁπλοῦ μέλλοντος οἷος ὁ νῦν θὰ μάθω. Τὰ στάδια ἅπερ διήνυσεν ὁ μέλλων ἀναπτύσσονται διὰ μακρῶν ἐν τῇ εἰρημένῃ Ἱστορικῇ Γραμματικῇ μου (ἐν σελ. 552-559), συνοψίζονται δ' ἐνταῦθα λαμβανομένου ὡς παραδείγματος τοῦ ῥήματος πάσχω.

Α' Ἀρχαϊκὴ περίοδος (μέχρι 500 π.Χ.): πείσομαι (ἀλλὰ καὶ πάθω οἷον μνήσομαι οὐδὲ λάθωμαι, Ὕμν. Ἀπόλλ. 1).

Β' Ἀττικὴ περίοδος (500-300 π.Χ.): πείσομαι (κοινῶς δὲ καὶ πάθω).

Γ' Μεταγενεστέρα περίοδος (300 π.Χ.-600 μ.Χ.), ἤγουν—

α' Ἑλληνίζουσα περίοδος (300-150 π.Χ.): πάθω καὶ πείσομαι.

β' Ἑλληνορωμαϊκὴ περίοδος (150 π.Χ.-600 μ.Χ.): πάθω, πάθω ἄν, ἵνα πάθω, ἔχω (ἐνίοτε μέλλω καὶ σπανίως θέλω) παθεῖν.

Δ' Νεοελληνικὴ περίοδος, ἤγουν—

α' Προμεσαιωνικὴ περίοδος (600-1000 μ.Χ.): ἵνα (νὰ) πάθω.

β' Μεσαιωνικὴ περίοδος (1000-1500 μ.Χ.): νὰ πάθω (θὲ νὰ πάθω, θέλω πάθῃ, θέλει πάθω).

γ' Νεωτέρα περίοδος (1500-1900 μ.Χ.): νὰ πάθω, θενὰ πάθω, θὰ πάθω, (νὰ πάθω θέλει, θέλει πάθω. θέλω πάθῃ).

Ὁ καθ' ἡμᾶς ἄρα μέλλων νὰ πάθω, νὰ πάθῃ θέλω ἢ νὰ πάθω θέλει, θενὰ πάθω, θὰ πάθω εἶνε ὁ γνήσιος δημώδης τύπος, ὁ δὲ

θέλῳ πάθῃ (γράψῃ, κοιμηθῇ κτλ.) εἶνε δημιούργημα τῶν γραμματικευομένων καὶ ὡς τοιοῦτον ἔτι ἀπόζει σοφολογιότητος.

5. ἔχω γράψει κοιμηθῆ ἢ ἔχω γράψῃ κοιμηθῇ;

Τὰ αὐτὰ περίπου ῥητέον καὶ περὶ τοῦ ἔτι νεωτέρου περιφραστικοῦ παρακειμένου καὶ ὑπερσυντελίκου, ἤγουν τῶν τύπων **ἔχω** λύσει ἔχω κοιμηθῆ καὶ **εἶχον** λύσει εἶχον κοιμηθῆ, οἵτινες ἐσχηματίσθησαν ὑπὸ τῶν φιλολογούντων καθ' οὓς χρόνους οὐδὲν ἴχνος ἀπαρεμφάτου περιεσῴζετο πλέον ἐν τῇ ζώσῃ λαλιᾷ. Οἱ προγενέστεροι ἡμῶν λόγιοι οἱ οἰκείως μὲν πρὸς τὰς νεωτέρας ἀλλοφύλους (Λατινογενεῖς) γλώσσας ἔχοντες, ἀηδῶς δὲ φέροντες τοὺς κοινολεκτουμένους τύπους ἔχω ἢ εἶχα λυμένον (-ην, -ους, -ες, -α) καὶ εἶμαι λυμένος, ἅτε ἀδιπλασιάστους ὄντας καὶ ἀπροσφυεῖς πρὸς καλλιεπῆ λόγον, παρέλαβον ἐκ τῆς ζώσης λαλιᾶς τοὺς οἰκειοτάτους μὲν εἰς εὐφωνικὸν δὲ ἢ μᾶλλον παράσιτον -ν τότε λήγοντας τύπους τῆς ὑποτακτικῆς λύσῃν· γράψῃν· φάγῃν· πάθῃν· δράμῃν· εἰ]πῇν· κοιμηθῇν· στραφῇν· πατηθῇν κλπ. (ὅρα ἀνωτέρω σελ. 219), συνεδύασαν δ' αὐτοὺς πρός τε τοὺς ἀρχαιοτέρους ἔχω λύσας ἔχω λύσειν (-σαι) καὶ τοὺς νεωτέρους κοινολεκτουμένους ἔχω λυμένον καὶ οὕτω παρεσχημάτισαν νέον τύπον ἔχω λυσειν ἔχω λυθῇν· Ἄλλαις λέξεσιν ἐκ τῆς συνεπιδράσεως —

τῶν παλαιῶν τύπων:		καὶ τῶν ἔκτοτε κοινολεκτουμένων:
ἔχει λύσας, ἔχει λυθείς	καὶ	ἔχει νὰ λύσῃν· ἔχει νὰ ληθῇν
ἔχει λύσειν, ἔχει λυθῆναι	»	ἔχει λυμένον, εἶνε λυμένος

παρεσχηματίσθησαν οἱ τύποι ἔχει λύσιν ἔχει λυθῖν οὓς ὡς εἰκὸς γραπτέον λύσῃν λυθῇν· τανῦν δὲ λύσῃ λυθῇ. κατὰ ταῦτα δὲ καὶ ἔχω γράψῃ φάγῃ πάθῃ δράμῃ εἰ]πῇ κοιμηθῇ στραφῇ πατηθῇ, καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα.

Ὅτι δ' οἱ τύποι οὗτοι δὲν εἶνε ἀπαρεμφατικοὶ ἀλλ' ὑποτακτικοὶ γίνεται φανερὸν ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἱστορικῆς ἐξελίξεως μάλιστα δ' ἐκ τῶν ἑξῆς λόγων:

α') Ἡ ἀπαρέμφατος εἶχε παντάπασιν ἐκλιποῦσα πολλῷ πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τῶν περιφραστικῶν τούτων τύπων.

β') Ὁ παθητικὸς (καὶ μέσος) αὐτῶν τύπος εἶνε ἔχω λυθῇ κοι-

μηθῇ στραφῇ πατηθῇ, οὐδέποτε δὲ ἔχω λυθῆναι κοιμηθῆναι στραφῆναι πατηθῆναι.

γ΄) Ὁ τονισμὸς αὐτῶν ἀείποτε συμφωνεῖ πρὸς τὸν τῆς ὑποτακτικῆς, ὅπερ εἶνε ἀψευδὲς κριτήριον ἐν αἷς μάλιστα περιπτώσεσιν ἡ ἀπαρέμφατος καὶ ὑποτακτικὴ δὲν ὁμοτονοῦσιν ἀλλὰ τονίζονται ἐπὶ διαφόρου συλλαβῆς, οἷον λαβεῖν λάβῃ, παθεῖν πάθῃ, τυχεῖν τύχῃ, πεσεῖν πέσῃ κτλ. κτλ. Ὅτι δὲ καὶ τὰ τρία παραδείγματα ἔχω εἰ]πῇ ε]ὑρῇ ἰ]δῇ δὲν ἀποτελοῦσιν ἐξαίρεσιν ἅτε προερχόμενα ἐκ τῶν δημωδεστέρων τύπων 'πῇ 'βρῇ 'δῇ εἴδομεν ἤδη ἀνωτέρω (σελ. 220).

Μηνὶ Ἰανουαρίῳ 1900.

Α. Ν. ΓΙΑΝΝΑΡΗΣ.

Υ. Γ. Εἶσθαι — θέλω εἶσθαι (εἶσται), ἤθελά 'σται.

Τὸ μοναδικὸν καὶ ἀπὸ τοῦ μεσαίωνος ἀναφαινόμενον εἶσθαι ἢ εἶσται (οἷον θέλει εἶσται) δὲν εἶνε ἀπαρέμφατος, ὡς κοινῇ νομίζεται κἀγὼ δ' αὐτὸς ἄλλοτε ἐνδοιάζων παρεδεχόμην (§ 985 [2]). Νεώτεραι ἔρευναι καὶ παρατηρήσεις ἔπεισάν με ὅτι οὐδέποτε οὐδαμοῦ ὑπῆρξεν ἀπαρέμφατος εἶσθαι, ἀλλ' ὅτι ὁ μονήρης καὶ ἀλλόκοτος οὗτος τύπος οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ σχολαστικὴ μεταγραφὴ τοῦ εἶσται, καὶ ὅτι τοῦτο πάλιν εἶνε αὐτὸ τὸ ἄλλοτε κοινότατον ἔσται (=ἔσεται) παραμεμορφωμένον. Ἄλλαις λέξεσι τὸ πάλαι μελλοντικὸν ἔσται ἔνθεν μὲν παρεσχηματίσθη εἰς εἶσται κατὰ τὰ εἶμαι εἶσαι εἶσθε (ἀκριβῶς καθ' ὃν τρόπον καὶ τὸ ἔνε μετετράπη εἰς εἶνε), ἔνθεν δὲ ἀποβαλὸν τὴν μελλοντικὴν αὐτοῦ δύναμιν καὶ ἐκληφθὲν ὡς ἐνεστὼς (πρβ. Γραμμ. App. iv. 3 καὶ 10 [6]), προσεπιδράσαντος ἴσως καὶ τοῦ ἐστί, προσέλαβε προτακτικὸν ἐπικούρημα τὸ θέλω καὶ ἔχω, οὕτω δ' ἐπέζησεν ἀποκρυσταλλωθὲν ἐν τῇ φράσει θέλει εἶσται (οἱονεὶ θέλει *ἐστί). Ἀλλ' εἶνε φανερὸν ὅτι τὸ εἶσται τοῦτο δὲν εἶνε ἀπαρέμφατος ἀλλὰ κεκρυσταλλωμένον τριτοπρόσωπον ῥῆμα, ὅπερ προσλαβὸν προτακτικὸν βοήθημα τὸ θέλω καὶ ἔχω ἀνεπλήρωσε τὸν πάλαι ἁπλοῦν μέλλοντα ἔσται (il sera), ἐν ᾧ ἀφ' ἑτέρου τὸ μὲν ἤθελά 'σται ἐμφαίνει τὸν δυνητικὸν τύπον (ἦν ἄν, je serais), τὸ δὲ νά 'χά 'σται τὸν ὑποθετικὸν (εἰ ἦν, si j'étais). Καὶ ἐνταῦθα ἄρα ἔχομεν κεκρυσταλλωμένον τριτοπρόσωπον ἑνικὸν ἔσται ὅπως καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις τριτοπροσώποις ἑνικοῖς γράψῃ κοιμηθῇ σταθῇ.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταφαίνεται ὅτι τὰ τῆς νομιζομένης ἀπαρεμφάτου (γράψῃ, γραφῇ, σταθῇ, εἴσται, κττ.) προτασσόμενα μελλοντικὰ θέλω ἔχω καὶ τὰ τούτοις παραπλήσια ἢ συνώνυμα (μέλλω ἐμπορῶ [εὐπορῶ], δύνομαι), δὲν προσλαμβάνονται ὡς ἀληθῆ ῥήματα οἷα τὰ «θέλω νά μου γράφῃς', ἔχω πολλὰ νά σου 'πῶ», ἀλλὰ ὡς προτακτικὰ βοηθήματα ὁτὲ μὲν ἐπιρρωνύοντα τὸ ἐξησθενωμένον νά, οἷον «θέ[λει] νὰ γράψῃ» καὶ «ἔχει νὰ (ἐξ οὗ τὸ παρὰ Κυπρίοις ἔ' νὰ) γράψῃ», ὁτὲ δὲ καταλαμβάνοντα τὴν θέσιν αὐτοῦ, οἷον (νὰ γράψῃ) «θέλει γράψῃ». Κατὰ ταῦτα ἐν τοῖς «θέλει γράψῃ» καὶ «θὲ νὰ γράψῃ» τὸ γράψῃ καὶ τὸ νὰ γράψῃ δὲν ἐξαρτῶνται συντακτικῶς ἐκ τοῦ θέλει ἢ θέ, ἀλλὰ τοὐναντίον τὸ θέλει καὶ θέ (ἔχει, ἔ) εἶνε προτακτικὰ βοηθήματα προσληφθέντα μεταγενεστέρως. Ἀφ' οὗ δὲ τὸ ἀρχαιότερον νὰ γράψῃ (il écrira) οὔτε μορφολογικῶς οὔτε συντακτικῶς δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀπαρέμφατος, οὐδὲ τὸ μεταγενέστερον καὶ διάδοχον αὐτοῦ «θὲ νὰ (θέλει) γράψῃ» δύναται νὰ εἶνε ἀπαρέμφατος.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, δικαιοῦμαι, νομίζω, νὰ ἐμμένω τῇ γνώμῃ μου ὅτι ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς ἀμιγεῖ καὶ γνησίᾳ δημώδει γλώσσῃ οὐδὲν ἴχνος ἀπαρεμφάτου ἢ ἀπαρεμφατικῆς συντάξεως σῴζεται, οὔτε κατὰ τόπον οὔτε κατ' ἔννοιαν.

Α. Ν. Γ.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

(Ἐν διατριβῇ Π. Φωτιάδου τυπωθείσῃ ἐν τόμ. ΙΓ' σελ. 3 κἑξ.).

Σελ.	24	στίχ.	18	ἀντὶ	(1)	γράφε :	(2)
»	24	»	19	»	(2)	» :	(3)
»	25	»	3	ἀπὸ τέλους ἀντὶ :	ἐπανορθωςέντα	γράφε :	ἐπανορθωθέντα
»	48	»	8	» » » :	ἄρχοντές εἰσί,	» :	ἄρχοντές εἰσι.
»	59	»	16	ἀπ' ἀρχῆς » :	**ἔθυον δὲ αὐτῷ**	γράφε	[**ἔθυον δὲ αὐτ]ῷ**
»	60	»	26	» » » :	τὸτί	γράφε	τὸ τί
»	63	»	33	» » » :	κοῦ	»	κού

ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ Κ. Α. ΓΙΑΝΝΑΡΙΝ

Ἐπειδὴ ἐξ ἀρχῆς ἐδόθη μὲν τοῖς ἀνθρώποις τὸ πλανᾶσθαι ἀλλ' ἅμα καὶ τὸ διὰ τῆς πλάνης ἔρχεσθαι εἰς τὴν ἀλήθειαν, οὐδείς, ἂν μὴ εἶναι τετυφωμένος, δύναται νὰ φρονῇ, ὅτι κατέχει ἀεὶ ἐν τοῖς πολυπλόκοις ἐπιστημονικοῖς ζητήμασι τὴν καθαρὰν ἀλήθειαν. Αὕτη εἶναι καὶ ἐν τούτοις, ὅπως καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ἄλλοις κτῆμα μόνου τοῦ εἰπόντος «Ἐγώ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή» Ἰωάνν. ΙΔ' 6, ἡμεῖς δὲ οἱ χαμαὶ ἐρχόμενοι ἄνθρωποι στέργομεν κατ' ἀνάγκην μόνῳ τῷ τῆς ἀληθείας ἔρωτι. Διὰ ταῦτα ὅταν τις ὁρμώμενος ἀπὸ τοιούτου πρὸς τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν ἀλήθειαν ἔρωτος, ὅπως ὁ φίλος καὶ συμπολίτης κ. Γιάνναρις, προβάλλῃ περί τινος διάφορον ἐμοῦ γνώμην, βασανίζω αὐτὴν κατὰ καθῆκον, καὶ ἀντιπαρεξετάζων πρὸς τὰ ἐμά, ἂν μὲν εὑρίσκω αὐτὴν ἀληθῆ, οὐ μόνον οὐκ ἄχθομαι ὡς ἐλεγχόμενος ἀλλὰ καὶ μάλα χαίρω μεταδιδασκόμενος· ἂν δ' ὅμως μὴ συμφωνῶ, καθῆκόν μου νομίζω νὰ λέγω παρρησίᾳ τοὺς περὶ τοῦ ζητήματος λόγους μου, ἵνα οὕτω καὶ οἱ ἀναγνῶσται ἔχοντες πρὸ ὀφθαλμῶν ὅλον τὸν ἀγῶνα κρίνωσιν ἐν ἐπιγνώσει καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ ἀλήθεια, ὁ πρῶτος καὶ ἔσχατος ἡμῶν σκοπός, προσηκόντως διαλάμπῃ. Τῶν ἰδεῶν τούτων ἐμφορούμενος ἔρχομαι εἰς ἐξέτασιν τῶν ὑπὸ τοῦ κ. Γιάνναρι λεχθέντων.

1) **Εἶναι ἢ εἶνε;**

Ὅτι -μαι -σαι -ται εἶναι αἱ προσωπικαὶ καταλήξεις, ἀληθεύει πληρέστατα· προστίθημι μάλιστα ὅτι οἱ κατ' ἐξοχὴν χαρακτῆρες τῶν τριῶν προσώπων εἶναι τὰ σύμφωνα μ, σ, τ, πρβλ. βουλειέΜαι, βουλειέΣαι, βουλειέΤαι, γελειέΜαι, γελειέΣαι, γελειέΤαι κτλ., ἔτι δὲ -μου -σου -του, ἰδικό Μου, ἰδικό Σου, ἰδικό Του· δῆλον ἄρα ὅτι τῶν λίαν αἰσθητῶν ἡμῖν τούτων χαρακτήρων

μ, σ, τ, οὐδεὶς δύναται νὰ λείπῃ ἢ ἀπόληται, ἄλλως ἀπόλλυται ἅμα καὶ ἡ δήλωσις τοῦ προσώπου. Ἕνεκα τούτου ἐλέχθη ἀληθῶς τὸ πάλαι ἧται, ἧνται, (πρβλ. ἐπιγραφὴν Δελφῶν παρὰ Collitz 1799,6 καὶ ἄλλην Ἀνδανίας παρὰ Cauer² 47, 85).

Ἀλλὰ τούτων οὕτως ἐχόντων ἀπορεῖται, πῶς κατωρθώθη νὰ σχηματισθῇ τύπος τρίτου προσώπου τῆς μέσης φωνῆς ἄνευ τοῦ ἀπαραιτήτου τούτου χαρακτῆρος τ. Λόγοι βεβαίως καὶ λόγοι ἰσχυρότατοι θὰ εἶναι οἱ ἐπιβαλόντες τοιαύτην ἀπαραδειγμάτιστον ἐν τῇ γλώσσῃ ἡμῶν ἀνωμαλίαν. Οἱ δὲ λόγοι οὗτοι εἶναι ὅτι ἀπ' αὐτῶν τῶν δοκίμων χρόνων ἐλέγετο τὸ ἔνι ἀντὶ τοῦ ἔνεστι, ταῦτα δὲ οὐκ ἔνι, ἔνι τοῖς αὐτοῖς οἰκείων ἅμα καὶ πολιτικῶν ἐπιμέλεια κλπ., ἀπὸ δὲ τῶν μεταγενεστέρων καὶ ἑξῆς ἐξασθενῆσαν ἐλέγετο καὶ ἀντὶ τοῦ ἁπλοῦ ἐστί, οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος, οὐκ ἔνι Ἕλλην . . . πάντες ἓν ἐσμὲν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Ἐντεῦθεν κατεκράτησε κατὰ μικρὸν ὁ τύπος οὗτος ὥστε ἐξεβλήθη μὲν ὅλως ὁ τύπος ἐστί, ἐσχηματίζετο δὲ τὸ ῥῆμα ὧδε: εἰμί, εἶ, ἔνι, καὶ ἀπὸ τοῦ Δ' μ. Χ. αἰῶνος εἶμαι (τὸ πρῶτον γνωστόν μοι παράδειγμα τοῦ 314 μ.Χ.), εἶσαι, ἔνι (ἀπὸ τοῦ μεταγενεστέρου παρατατ. ἤμην, ἤμεθα καὶ τοῦ ἀρχαίου μέλλ. ἔσομαι, πάντων μέσης φωνῆς). Ἐσώθη δὲ καὶ μετέπειτα ὁ τύπος οὗτος ἔνι, διότι ὢν τῶν πολυχρηστοτάτων στοιχείων τῆς γλώσσης, ἦν ἰσχυρότατα ἐντετυπωμένος ἐν τῷ γλωσσικῷ αἰσθήματι τῶν λαλούντων. Διότι κατὰ τὸν νομοθέτην τῆς γλωσσικῆς ἐπιστήμης H. Paul, Principien der Sprachgeshichte² σελ, 170 «Αἱ πλεῖσται ἀνωμαλίαι ἐν τῇ διαθέσει τῶν ἐτυμολογικῶν συμπλεγμάτων . . . προέρχονται ἐκ τούτου, ὅτι σφόδρα διαφέρουσιν ἀλλήλων τὰ ἐπὶ μέρους συμπλέγματα ὡς πρὸς τὴν συχνὴν ἢ σπανίαν χρῆσιν καὶ δὴ ὡς πρὸς τὴν εὐκολίαν, μεθ' ἧς οἱ ἐπὶ μέρους τύποι μετὰ τῶν παραδεδομένων διαφορῶν αὐτῶν δύνανται ἀπὸ μνήμης νὰ ἀναπαράγωνται. Αἱ σπανιώταται λέξεις ὑπόκεινται ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ὅροις τῷ ἐξομαλισμῷ εὐκολώτατα, αἱ δὲ συχνόταται δυσκολώτατα ἢ καὶ οὐδαμῶς». Κατὰ τὴν ἀρχὴν ἄρα ταύτην τῆς μεγίστης πρὸς τὸν ἐξομαλισμὸν ἀντιστάσεως τῶν συχνοτάτων γλωσσικῶν στοιχείων ἑρμηνεύεται ἀρκούντως πειστικῶς ἡ διατήρησις τοῦ ν ἀντὶ τοῦ τ ἐν τῷ προσώπῳ τούτῳ ἔνι.

Ἀλλὰ νῦν ἄλλη γεννᾶται ἀπορία περὶ τῶν ἀλλοιώσεων, ἃς ὁ τύπος οὗτος ὑπέστη ἐπὶ τῶν φωνηέντων τῆς τε ληγούσης καὶ τῆς παραληγού-

σης. Ἐγὼ εἶπον πρὸ πολλοῦ ὅτι κατ' ἀναλογίαν τῶν ἄλλων προσώπων τοῦ αὐτοῦ ῥήματος τῶν ἀρχομένων ἀπὸ τοῦ ει (εἶμαι εἶσαι) μετεσχηματίσθη ἡ παραλήγουσα τοῦ ἔ-νι εἰς ει-, καὶ κατ' ἀναλογίαν τῶν εἰς -αι περατουμένων προσώπων τῆς μέσης φωνῆς (κεῖμαι κεῖσαι κεῖται κεῖνται, λέγομαι λέγεσαι λέγεται λέγονται, εἶμαι εἶσαι κτλ.) ἐλέχθη καὶ ἔ-ναι. Τῶν ἀναλογικῶν τούτων ἐπιδράσεων τὴν μὲν ἐπὶ τῆς παραληγούσης ὁμολογεῖ καὶ ὁ κ. Γ., τὴν δὲ ἑτέραν, τὴν ἐπὶ τῆς ληγούσης, οὐχί. Καὶ ὅμως εἶναι, νομίζω, καὶ τυφλῷ τὸ λεγόμενον δῆλον, ὅτι ὅπως ἐπὶ τοῦ ει τῆς παραληγούσης ἐφηρμόσθη ἀναλογικὴ ἐξίσωσις, ὑλικὴ λεγομένη, ἅτε στηριζομένη ἐπὶ τοῦ ὑλικοῦ τ.ἔ. τῶν τύπων τοῦ ῥήματος εἶμαι, οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ ΑΙ τῆς ληγούσης ἐφηρμόσθη ἀναλογικὴ ἐξίσωσις, τυπικὴ καλουμένη, ἅτε στηριζομένη ἐπὶ τῶν ἐνεστωτικῶν τύπων τῆς μέσης φωνῆς (πρβλ. Paul, ἔνθα ἀνωτ. σελ. 85). Οὐδεὶς δὲ βλέπει, διατί ὁ μὲν ἐπὶ τῆς παραληγούσης ἀναλογικὸς ἐξομαλισμὸς τοῦ ει κρίνεται ἀποδεκτός, ὁ δὲ ἐπὶ τῆς ληγούσης τοῦ αι οὐχί, ἀφοῦ ἀμφότεραι αἱ ἐξισώσεις, καὶ ἡ τυπικὴ καὶ ἡ ὑλική, εἶναι ἐπ' ἴσης συχναὶ καὶ ἀνεγνωρισμέναι ἐν τῇ ἐπιστήμῃ.

Ὁ κ. Γ. προτείνει ἀντὶ τῆς ἀναλογικῆς ἑρμηνείας τοῦ φωνήεντος τῆς ληγούσης ἄλλην λέγων, ὅτι ἐκ τοῦ ἔνι κατ' ἀφομοίωσιν τοῦ ἀτόνου ι πρὸς τὸ τονούμενον ἔ ἐγένετο ὁ νεώτερος τύπος ἔνε. Ἀλλ' ἐγὼ ἀρνοῦμαι τοῦτο διαρρήδην, ἐπειδή, ἐφ' ὅσον γινώσκω, ἡ ὑποτιθεμένη αὕτη ἀφομοίωσις τοῦ ι πρὸς ἄλλο φωνῆεν εἶναι παντάπασιν ἀλλοτρία τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἀρχαίας, μέσης καὶ νεωτέρας.

Περὶ τῆς ἀφομοιώσεως τῶν φωνηέντων ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ διέλαβε μετὰ τῆς ἰδιαζούσης αὐτῷ πολυμαθείας καὶ ὀξυνοίας πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ὁ σεβαστός μου καθηγητὴς Joh. Schmidt ἐν Περιοδικῷ Kuhn τόμ. ΛΒ' σελ. 321 κἑξ. διδάξας ὅτι ἀφομοιοῦνται οὐχὶ πάντα τὰ φωνήεντα, ἀλλὰ μόνον ὡρισμένα τινὰ καὶ ἐπὶ ὡρισμένοις ὅροις· ἤτοι

α') ἐκ τοῦ ε+ο παράγεται ο+ο, Ἄπελλον - Ἄπολλον, Ὀφελωνίδης - Ὀφολωνίδης, Ἀλωπεκοννήσιοι - Ἀλωποκοννήσιοι, Πτολεμαῖος - Πτολομαῖος, Ἐρχομενὸς - Ὀρχομενὸς κλπ.

β') ἐκ τοῦ ε+ύ τὸ ο+ύ, Κερκύρας Κορκύρας Κορκυραῖοι, *ἐδύνη ὀδύνη κλπ.

γ') ἐκ τοῦ ε+α τὸ α+α, Μελαγκόμας - Μαλαγκόμας, Ἐκαδήμεια - Ἀκαδήμεια κλπ.

δ') ἐκ τοῦ α+ε τὸ ε+ε, μαλερὸν - μελερόν, ἀλεκτρυόνα-ἐλετρυγόνα, τραπέζας - τρεπέδδας κλπ.

ε') ἐκ τοῦ α+ο τὸ ο+ο, ἀρρωδέω - ὀρρωδέω, σαφὴς ἀλλὰ σοφός, ἀϜι-ετὸς - αἰϜετός, ἀλλ'αϜι-ωνὸς-αιϜωνὸς οἰωνὸς κλπ.

ς') ἐκ τοῦ α+υ τὸ ο+υ καὶ ἐκ τοῦ α+Ϝο τὸ ο+ο, στρογγύλος παρὰ τὸ στραγγάλη, κογχύλαι· κηκῖδες παρὰ τὸ καγκύλας· κηκῖδας, ὀρθὸς ἐκ τοῦ *ϜαρθϜός.

ζ') ἐκ τοῦ ο+α τὸ α+α, ὄναιρον - ὄναρ καὶ ἄναιρον-ἄναρ, ὀστακὸς (ὀστοῦν) καὶ ἀστακός, ὀσταφὶς καὶ ἀσταφίς.

η') ἐκ τοῦ ε+α τὸ ε+ε, ἀττέλαβος καὶ ἀττέλεβος, τέραμνος καὶ τέρεμνα, Ϝεκαδάμῳ - Ϝεκεδάμῳ.

θ') ἐκ τοῦ ω+α τὸ ω+ο, Ἑρμώνασσα καὶ Ἑρμώνοσσα.

Περὶ τῆς ἀφομοιώσεως δὲ τοῦ ἀτόνου ι ἑτέρῳ φωνήεντι, προηγουμένῳ ἢ ἑπομένῳ, τονουμένῳ ἢ ἀτόνῳ, οὔτε ὁ Schmidt οὔτε ἄλλος, ἐφ' ὅσον ἐπίσταμαι, ἐδίδαξέ τι, ἐπειδὴ οὐδὲ ἓν τούτου βέβαιον εὑρέθη παράδειγμα οὔτε ἐν τῇ ἀρχαίᾳ οὔτε ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἡμῶν γλώσσῃ. Πρβλ. ἕνι, ἔτι, τὸ μέλι, ἔτσι, πέρσι, τὸ τέλι, μέλει, θέλει, φέρει, λέγει κλπ. Τὸ δὲ τέσσερα, ὅπερ παρέθηκεν ὁ κ. Γιάνναρις, εἶχεν ε+α οὐχὶ ε+ι, ὥστε δὲν εἶναι εὔστοχον. Ἡ κατ' ἀφομοίωσιν ἄρα ἑρμηνεία τοῦ ἕνε ἐκ τοῦ ἕνι ἐπ' οὐδενὸς γλωσσικοῦ τεκμηρίου στηρίζεται, ἤτοι ἐν ἄλλαις λέξεσιν ἀντιβαίνει πρὸς τοὺς φθογγικοὺς νόμους τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ διὰ τοῦτο εἶναι ἀπαράδεκτος(1).

Τοὐναντίον δὲ ὁ κατ' ἀναλογίαν ἐξομαλισμὸς ἔν τε τῇ ληγούσῃ καὶ τῇ παραληγούσῃ οὐ μόνον οὐδένα φωνητικὸν νόμον παραβαίνει, ἀλλὰ καὶ νοεῖται εὐκόλως, ἂν τις μόνον ἐνθυμηθῇ ὅτι οἱ τύποι τῶν προσώπων τούτων πολλάκις ἐν τῷ λόγῳ συνδέονται πρὸς ἀλλήλους, μάλιστα ἀντιθετικῶς, οἷον ἐγὼ εἶμαι, σὺ εἶσαι, ἐκεῖνος εἶναι (πολλὰς τοιαύτας ἀντιθέσεις βλέπει τις παρὰ Προδρόμῳ Β' 69 κἑξ. καὶ Γ' 70 κἑξ.) καὶ ὅτι τὰ συνεκφερόμενα μάλιστα πάντων ἐπιδρῶσιν

(1) Τὸ γεναῖκα, Ἕλλενας ἀντὶ γυναῖκα, Ἕλληνας δὲν ἐγένετο κατ' ἀφομοίωσιν, ἀλλὰ τὸ μὲν γεναῖκα κατὰ παρετυμολογίαν πρὸς τὸ γεννῶ γέννα, πρβλ. καὶ γένομαι γενομένος ἀντὶ γίνομαι, τὸ δὲ Ἕλλενας ἔχει τὸ ε διὰ τὸ ὑγρὸν λ, ὅπως καὶ τὸ λεχνάρι, ἀλέτρι, λυθερνάρι κλπ. πρβλ. καὶ τὰ 'ςταλλενικά.

ἐπ' ἄλληλα (πρβλ. J. Baunack ἐν Περιοδικῷ Kuhn τόμ. ΚΔ' σελ. 225).

Ἀλλὰ πλὴν τῆς κατ' ἀφομοίωσιν ἑρμηνείας παραδέχεται ὁ κ. Γ. καὶ τὸν κατ' ἀναλογίαν κανονισμὸν καὶ αὐτοῦ τοῦ τελικοῦ φθόγγου τοῦ ἔνι, οὐχὶ δ' ὅμως κατὰ τὰ λοιπὰ πρόσωπα τῆς μέσης φωνῆς τοῦ ἐνεστῶτος μεθ' ὧν στενῶς συνδέεται καὶ ἀπαρτίζει ἓν σύστημα, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἤμουνε, ἤτονε κττ. Ἀλλ' οὐδὲ τὴν γνώμην ταύτην εὑρίσκω ὀρθήν· πρῶτον ὅτι πολὺ πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τῶν τύπων τούτων μετὰ τοῦ ε, ἤμουνε, θέλουνε κττ. ἐλέχθη τὸ ἔναι-εἶναι, ὥστε διὰ τῆς ἑρμηνείας ταύτης παρίστανται προγενέστερα τὰ μεταγενέστερα· πρβλ. τὰ ἀπὸ τοῦ ΙΑ' αἰῶνος Γλυκᾶ (παρὰ Legr.) στ. 147 οὔκ ἔναι πόνος, Προδρομ. Β' 105 νὰ εἶναι, Γ' 78 ἔναιν, 251, 314, 315, 368, 493, 512, 517 κλπ. ἔναι. Τύποι δὲ μετὰ τοῦ παρασίτου ε, ἤμουνε ἄρχονται, ἐφ' ὅσον γινώσκω, ἀπὸ τοῦ ΙΔ' αἰῶνος (Πουλλολόγου). Δεύτερον ὅτι οἱ μετὰ τοῦ παρασίτου ε τύποι εἶχον ἐξ ἀρχῆς τὸ ν τελικόν, ἤμην-ἤμουν-ἤμουνε, ἤτον-ἤτονε, ἤσαν-ἤσανε κττ., τοὐναντίον δὲ τὸ ἔνι-ἔναι-εἶναι οὐχί. Εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι τοῦτο ἔχει μεγάλην σημασίαν· πρβλ. μόν=μόνο(ν) καὶ τὸ καλό, (πρβλ. Μεταφρ. Ἀναγν. Γεν. Γλωσσικῆς Whitney σελ. 195). Τρίτον ὅτι ἡ προσθήκη τοῦ παρασίτου τούτου ε οὐ πανελλήνιος, τὸ δὲ ἔναι εἶναι σχεδὸν πανταχοῦ γινώσκεται.

Ἐκ τῶν εἰρημένων ἐγένετο, ἐλπίζω, δῆλον πᾶσιν ὅτι οὔτε ἡ φωνητικὴ κατ' ἀφομοίωσιν ἑρμηνεία τοῦ κ. Γιάνναρι (ἔνι-ἔνε), ὡς ἀντιβαίνουσα τοῖς φθογγικοῖς νόμοις, οὔτε ἡ κατ' ἀναλογίαν (ἔνΕ διὰ τὸ ἤμουνΕ), ὡς παριστῶσα τὰ πρῶτα ὕστερα καὶ τὰ ὕστερα πρῶτα, δύναται ν' ἀληθεύῃ· τοὐναντίον δὲ ἡ ἐμὴ κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ αι τῶν προσώπων τῆς μέσης φωνῆς (ἔν-αι διὰ τὸ εἶμαι εἶσαι, κεῖμαι κεῖσαι κεῖται κεῖνται) πρὸς οὐδένα φωνητικὸν νόμον προσκρούει καὶ οὐδένα ἀναχρονισμὸν ἀπαιτεῖ, εἶναι ἄρα προτιμοτέρα τῶν τοῦ κ. Γ. Ὁμολογῶ ὅτι εἶναι ἑρμηνεία κατ' ἀναλογίαν, ἀλλὰ τὴν κατ' ἀναλογίαν ἑρμηνείαν παραδέχεται καὶ αὐτὸς ὁ κ. Γ. πρὸς ἑρμηνείαν τοῦ ει τῆς παραληγούσης, ὥστε κατ' ἀρχὴν οὐδὲν πλέον αὐτοῦ ἀπαιτῶ.

Τὸ ζήτημα ἄρα εἶναι, καθ' ἃ ἐν Ἀθηνᾶς τόμ. ΙΒ' σελ. 383 ἐτέθη, νὰ ὁρισθῇ κατ' ἀρχήν, πῶς πρέπει νὰ γράφωνται αἱ λέξεις καὶ οἱ

τύποι, ὧν δι' ἀναλογίας, ὑλικῆς ἢ τυπικῆς, ἠλλοιώθησαν καὶ οἱ φθόγγοι, ἤτοι πῶς γραπτέα τὰ εἰς -ίτερος τὰ ἐκ τῶν εἰς -ὺς -ύτερος ὁρμηθέντα, ἐλαφρύτερος, χονδρύτερος, μακρύτερος κλπ , πῶς τὸ ἤσκιος (κατὰ τὸ ἥλιος) κττ. Ἐγὼ ἀπὸ τοῦ 1887 ἐν τῇ Πεντηκονταετηρίδι τοῦ Ἐθν. Πανεπιστημίου εἶπον ὅτι ταῦτα κατ' ἀρχὴν πρέπει νὰ ὀρθογραφῶνται ὅπως τὰ πρότυπα καθ' ἃ ἡ ἀλλοίωσις ἐγένετο, ἵνα οὕτω δεικνύηται καὶ ἡ ὁδός, δι' ἧς ἐχώρησε τὸ μεταμορφοῦν πνεῦμα. Ἂν ἄρα ἡ κατ' ἀναλογίαν δημιουργία τινὸς ἐπιβάλληται, ὅπως τοῦ ἔνι-ἔναι-εἶναι, καὶ τὴν τεθεῖσαν ἀρχὴν παραδέχηταί τις, ὀφείλει ν' ἀποδέχηται καὶ τὰ ἐκ ταύτης πορίσματα. Ὁ κ. Γ. φαίνεται ἀσπαζόμενος αὐτὰ γράφων εἴ-νε διὰ τοῦ ει, ἀνάγκη ἄρα ν'ἀνομολογήσῃ αὐτὰ καὶ ὡς πρὸς τὸ ΑΙ καὶ νὰ γράφῃ εἶναι (1).

---

(1) Παράδοξον ἐφάνη μοι πῶς ὁ κ. Γιάνναρις ἔγραψεν «ὁ λεγόμενος πρῶτος ἀόριστος . . . οὔτε ἔληγεν ἀρχῆθεν εἰς -σα (εἰ καὶ οὕτω διδάσκεται ἐν τῇ γραμματικῇ τοῦ σχολείου), ἀλλ' εἰς ἁπλοῦν -α (Brugmann[3] § 376 ἑπομ.)». Παράδοξον, λέγω, τοῦτο, ἐπειδὴ ἀπὸ τοῦ πατρὸς τῆς γλωσσικῆς Fr. Bopp μέχρι σήμερον πάντες οἱ γλωσσικοὶ τὸ s παραδέχονται χαρακτῆρα τοῦ ἀορίστου τούτου (πρβλ. Bopp, Συγκριτ. Γραμμ.[3] τόμ. Β' σελ. 425 κἑξ., Schleicher, Compendium (ἔκδ. 3 τοῦ 1870) σελ. 796 κἑξ., 800 κἑξ., καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Brugmann αὐτόθι περὶ ἐνσίγμου ἀορίστου διαλαμβάνει (sigmatische Aoriste). Τοῦτο ἀνέμνησέ με ἀνάλογόν τι, ὅπερ πρό τινος ἀνέγνων ἐν Περιοδικῷ Krumbacher τόμ. Θ' σελ. 663. Αὐτόθι ἀναγινώσκονται τάδε: «On sait, que la désinence -κα des parfaits anciens a pour point de départ l'analogie de deux ou trois aor. en -κα, et même du seul ἔδωκα, à y bien regarder (Brugmann, Gr. Gr.[3] p. 277; G. Meyer, Gr. Gr.[3] p. 603). Il est assez piquant de suivre ainsi à travers l'histoire de la langue grecque la vitalité de l'aoriste et de constater qu'une germination semblable est due à ces mêmes deux ou trois désinences en -κα, qui finissent peu à peu par envahir le passif (ἀγαπήθηκα) et le moyen (φοβήθηκα), après l'actif». Οὐ μόνον ἀμφότεραι αἱ παραπομπαὶ εἶναι πλημμελεῖς, ἀλλὰ καὶ τὰ πράγματα οἰκτρῶς παρανενοημένα. Διότι ἐν σ. 277 τῆς Γραμματικῆς τοῦ Brugmann[3] καὶ ἐν σ. 603 τῆς τοῦ G. Meyer[3] δὲν γίνεται λόγος περὶ τῆς γενέσεως τοῦ παρακειμένου εἰς -κα, ἀλλὰ περὶ τῶν ὀλίγων ἀορίστων εἰς -κα (ἔθηκα, ἔδωκα), (περὶ τοῦ παρακειμένου εἰς -κα διαλαμβάνουσιν οἱ εἰρημένοι συγγραφεῖς ἐν σελ. 326-7 (ὁ Brugmann) καὶ 639 (ὁ Meyer))· οὐδὲ διδάσκουσιν οὗτοι ὅπερ ὁ παραπέμπων εἰς αὐτοὺς διατείνεται, ὅτι δηλ. ἀπὸ δύο ἢ τριῶν ἀορίστων εἰς -κα προῆλθον οἱ παρακείμενοι εἰς -κα, διότι τοῦτο εἶναι ψευδές· ἀλλ' ὅπως ἤδη πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἐδιδάχθη (ἐν Kuhn Περιοδικῷ τόμ. ΚΕ' σελ. 212 κἑξ., τόμ. ΚΗ' σελ. 284 κἑξ. καὶ ἀλλαχοῦ), ὁ νέος οὗτος τύπος τοῦ παρακειμένου ὡρμήθη ἔκ τινων ἀρχαίων παρακειμένων εἰς -κα, οἷον ἔοικα, δέδωκα, τέ-

2. Ὁ δρῦς, ὁ Βασίλεις, ὁ Παππαδάκις.

Ὁ κ. Γ. διδάσκει ὅτι τὸ κακὸν τὸ προσγινόμενον ἕνεκα τῆς ἐπισκιάσεως καὶ πολλάκις πλήρους ἐξαφανίσεως τοῦ ἐτύμου, δὲν εἶναι δεινότερον τῆς ἀλλοκότου γραφῆς, ὁ Γληγόρις, ὁ Βασίλεις, ὁ μαυρογένεις, ὁ προεστώς, τοῦ Γληγόρι κλπ., τοὐναντίον δ' ἐγὼ ἐχαρακτήρισα αὐτὸ ἐν Ἀθηνᾶς ΙΒ' 387 πολὺ δεινότερον. Θὰ εἴπητε, ὅτι εἶναι ζήτημα ἐκτιμήσεως, καὶ δὴ ἀερῶδες καὶ ἀσύλληπτόν τι. Ἀλλ' εἰς τοῦτο παρατηρῶ ὅτι ἐγὼ διεξοδικῶς ἀνέπτυξα ἐν τῇ Ἀθηνᾷ, ἔνθα ἀνωτ., τοὺς λόγους, δι' οὓς τὸ κακὸν τῆς τοιαύτης ὀρθογραφίας ἐφαίνετό μοι πολὺ δεινότερον, καὶ οἱ λόγοι ἐκεῖνοι δὲν ἀνηρέθησαν. Ἐκεῖ ἔλεγον ὅτι «Ἡ κλίσις τῆς νεωτέρας ἡμῶν γλώσσης δὲν διαστέλλεται καθ' ὁλοκληρίαν τῆς ἀρχαίας, ἀλλὰ τοὐναντίον συμπίπτει μετ' αὐτῆς ἐν πολλοῖς καὶ πλῆθος λέξεων καὶ πολλοὶ τύποι τῆς τρίτης κλίσεως εἰσελαύνουσιν ἐκ τῆς ἀρχαϊζούσης γραφομένης εἰς τὴν συνήθη λαλουμένην καὶ γίνονται ἀληθῶς καθωμιλημένοι . . . Οὕτω δ' ἔχοντος καθόλου παρ' ἡμῖν σήμερον τοῦ λόγου τῶν ἀστικῶν πληθυσμῶν αὐτόδηλον, ὅτι ὁ ἀκούων καὶ ἐπιθυμῶν νὰ γράψῃ τὰ ἀκουόμενα, θὰ εὑρίσκηται διηνεκῶς ἐν μεγάλῃ ἀπορίᾳ, ἂν πρέπῃ νὰ γράφῃ η ἢ υ ἢ ι κλπ., ἐπειδὴ ὀφείλει νὰ ἐξετάζῃ καὶ εὑρίσκῃ, πρᾶγμα πολλάκις ὅλως ἀδύνατον, ἂν κατὰ τὸν ἀρχαῖον ἢ κατὰ τὸν νεώτερον τρόπον ἔκλινεν ἢ ἤθελε νὰ κλίνῃ τὰς λέξεις ὁ λέγων, καὶ δὴ ὁ ὄφης τὸν ὄφην, ὁ δρῆς τὸν δρῆν, τὸν γλυκὴν, τὴν πόλην ἢ ὁ ὄφις τὸν ὄφιν, τὴν πόλιν, τὸν γλυκύν, τὴν Σάμων ἢ τὴν Σάμον κλπ. . . . Ἔπειτα ὑποτεθείσθω ὅτι εἰσάγεται ἡ διὰ τοῦ η πάντων γραφὴ τῶν κατὰ τὴν πρώτην κλίσιν κλινομένων, δὲν θὰ συμβῇ ὥστε πολλάκις νὰ γράφωνται ὑπὸ τῶν νέων μαθητῶν καὶ τὰ τῆς ἀρχαίας γλώσσης κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὅπως ἔνιοι γράφουσι τὸ εἶνε καὶ ἐν τοῖς ἀρχαίοις θέμασιν; κττ.». Ἐφ' ὅσον δ' οἱ λόγοι οὗτοι δὲν ἀναιροῦνται διὰ τῶν πραγμάτων, θά μοι ἐπιτραπῇ νὰ ὑπολαμβάνω αὐτοὺς λίαν ἰσχυρούς.

θηκα, ὀλώλεκα κττ. Παρενόησεν ἄρα τὴν πασίγνωστον ἄλλως διδασκαλίαν αὐτῶν καὶ ἔπειτα ἐκ τῆς παρανοήσεως ταύτης συνήγαγε συμπεράσματα περὶ τῆς ζωτικότητος τοῦ ἀορίστου ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης!

Τρίτον παρατηρῶ ὅτι πασίδηλος πρόκειται ἡ ἀντίφασις, ἥτις προσγίνεται τῇ γλώσσῃ ἡμῶν διὰ τῆς ὀρθογραφίας ὁ Βασίλης, ὁ Μαυρογένης, ὁ Δημήτρης, ὁ δρῆς, ὁ ὄφης, ὁ πήχης κττ., καὶ ὁ γλυκὺς τοῦ γλυκῦ καὶ τὸ γένει τοῦ γενειοῦ τὰ γένεια, τὸ δάκρυ τοῦ δακρυοῦ τὰ δάκρυα, τἀμπέλι τἀμπελιοῦ τἀμπέλια κλπ. (πρβλ. Legr. Bibl. Gr.Vulg. Β' 31 τοῦ τραγογένη τὸ γένει)· Διότι οὐδεὶς βλέπει τὴν αἰτίαν, δι' ἣν τῶν ἐν τῇ νέᾳ ἡμῶν γλώσσῃ σῳζομένων τούτων ὀνοματικῶν τύπων τὰ μὲν ἐπίθετα εἰς -ὺς -ύ, καὶ τὰ οὐδ. εἰς -ει -υ -ι ὀφείλουσι νὰ γράφωνται κατὰ τὴν ἱστορικὴν ὀρθογραφίαν, τὰ δὲ οὐσιαστικὰ ἀρσ. καὶ θηλ. εἰς -εις -ης -υς -ις οὐχί, ἀλλ' ὁμοιοτρόπως εἰς -ης -η, ὁ δρῆς, ὁ πήχης, ὁ τραγογένης, ὁ Βασίλης, ὁ καψαλώνης, ἡ πόλη, ἡ πήχη, ἡ παράδη (ἀντὶ ἡ παράδει-σος), ἡ Κυβέρνηση κλπ. Λόγοι ἄρα οὐχ ἀναιρεθέντες καὶ ἀντιφάσεις οὕτω μεγάλαι κωλύουσι, νομίζω, μεγάλως νὰ πεισθῶμεν τῷ κ. Γ. γράφοντι ταῦτα διὰ τοῦ η.

Τῶν ἄλλων, ἅτινα ἀναγράφει ὁ κ. Γ., τὸ μὲν Σαββᾶτο καθ' ἃ καὶ τὸ ἀκρᾶτο (κρασί) ἡρμήνευσα ἐγὼ ἐν 'Αθηνᾶς τόμ. Α' σελ. 501 κατὰ τὰ εἰς -ᾶτος -ᾶτον. Τὸ δὲ Τετράδη προῆλθεν ἐκ συμφύρσεως τοῦ Τετάρτη (πρβλ. Δευτέρα, Τρίτη, Πέμπτη) καὶ τοῦ τετρὰς -άδος. 'Επειδὴ δὲ δὲν μετέβαλε τὸν τελικὸν φθόγγον, δύναται κατὰ τὴν β' ἀρχὴν ('Αθηνᾶς ΙΒ' 384) νὰ γράφηται διὰ τοῦ αὐτοῦ καὶ τὸ πάλαι γράμματος, ἤτοι Τετράδη.

Τὸ παρὰ δραματικοῖς πόλεος, φύσεος, ὕβρεος, ἡ Λεωντίς, ὁ λαγός, ὁ κάλος, ὁ ὀρφός, ὁ ὑπόχρεος κττ. ἐμφαίνουσι διάφορον προφοράν, οὐχὶ δὲ μόνον διάφορον ὀρθογραφίαν, ὅπως ἐν ἑπομένῃ πραγματείᾳ θέλει ἀποδειχθῇ, καὶ δὲν πρέπει νὰ παραβάλλωνται πρὸς τὰ ἡμέτερα, ἅτινα προφέρονται μὲν πάντα ὁμοίως, γράφονται δὲ διαφόρως, συνῳδὰ τῇ ἱστορικῇ ὀρθογραφίᾳ.

Οὐδ' ὅτι ὁ τύπος εἰς -ις, κερεάλις, μαρτιάλις κττ. εἶναι «ἁπλῆ μεταγραφὴ τοῦ Λατινικοῦ -is ὑπὸ λογίων λατινομαθῶν καὶ ἐτυμολογούντων ἢ λατινιζόντων», φαίνεταί μοι πιθανόν. Πρῶτον διότι πανταχοῦ τοῦ 'Ελληνικοῦ κόσμου εὑρίσκονται ταῦτα κατ' ἀρχὰς γεγραμμένα διὰ τοῦ ι· ἀνάγκη ἄρα νὰ ὑποτεθῇ ὅτι πανταχοῦ ἠπίσταντο οἱ Ἕλληνες, καὶ τοῦτο μάλιστα κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς 'Ρωμαϊκῆς ἀρχῆς, τὴν Λατινικὴν γλῶσσαν καὶ ὀρθογραφίαν, ὅπερ παρὰ τὴν ἱστο-

ρίαν. Δεύτερον, διότι δὲν εἶναι, νομίζω, ἀκριβὲς ὅτι ὁ τύπος τούτων εἰς -ης (κερκάλης, ἀρσηνάλης κλπ.) ἦν ἐξ ἴσου κοινός, καὶ ὅτι παρίστατο ἐν τῇ κοινῇ τῶν Ἑλλήνων συνειδήσει ὡς ὁ ὁμαλὸς Ἑλληνικὸς τύπος τῆς πρώτης κλίσεως, καὶ ὅτι παρελήφθη τὸ -ης ἅτε ταυτισθὲν πρὸς τὴν τότε ὁμόφωνον κατάληξιν -ης τῆς πρώτης κλίσεως. Διότι τοῦτο μὲν καθ' ἃ ἐκ τοῦ Eckinger, Die Orthographie κλπ. σελ. 49, 133, 137 καὶ ἐκ τῶν συλλογῶν τοῦ Benseler ἐν Κουρτίου Μελέταις τόμ. Γ' σελ. 153 κἑξ., 169 κἑξ. βλέπει τις, οἱ εἰς -ης τύποι εἶναι πολὺ σπανιώτεροι τῶν εἰς -ις, τοῦτο δὲ ἐγὼ διαμφισβητῶν τὴν ταύτισιν τοῦ η καὶ ι κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους δὲν δύναμαι νὰ ὁμολογήσω ὅτι παρίστατο τότε τοῖς Ἕλλησι τὸ -ης ὡς ὁ ὁμαλὸς τύπος τῆς α' κλίσεως. Ἔπειτα ἐκεῖνοι ἔγραφον καὶ τὰ γνήσια Ἑλληνικὰ ὀνόματα τὸ κατ' ἀρχὰς πάντα διὰ τοῦ ι, Ἐλευθέρις, Ὀλύμπις, σὶς κττ., καὶ εἰς τὴν γραφὴν τούτων δὲν ἠδύναντο προφανῶς νὰ ὁδηγηθῶσιν ὑπὸ ἄλλης τινὸς ὀρθογραφίας, Λατινικῆς ἢ Ἑλληνικῆς, ἀλλ' ἁπλῶς ὑπὸ τῆς προφορᾶς. Ὅπως δὲ τὰ Ἑλλ., οὕτως ἀνάγκη νὰ ὑπολάβωμεν ὅτι καὶ τὰ Λατ. ἐγράφοντο κατ' ἀρχὰς διὰ τοῦ ι διὰ τὴν προφοράν, οὐχὶ δι' ἄλλον τινὰ λόγον. Ὅτε δ' ὅμως βραδύτερον ταυτισθέντος ὡς πρὸς τὴν προφορὰν τοῦ η καὶ ι (καὶ ει), πάντα τὰ λήγοντα εἰς -ις -ης -εις ἐξεφωνοῦντο ὁμοίως, τότε ἀληθῶς παρεστάθη ἐν τῷ γλωσσικῷ αἰσθήματι τῶν Ἑλλήνων τὸ -ης -η ὡς ὁ ὁμαλὸς τῶν πρωτοκλίτων ὀνομάτων τύπος, ἀλλὰ τοῦτο συνέβη πολὺ βραδύτερον τῆς γενέσεως τῶν εἰς -ις (ἀντὶ -ιος) ὀνομάτων καὶ ἐπειδὴ ἡμεῖς ἐν οὐδενὶ ἄλλῳ ὀρθογραφικῷ ζητήματι ἀκολουθοῦμεν τοῖς μεσαιωνικοῖς τούτοις Ἕλλησιν, οὐδ' ἐν τούτῳ δυνάμεθα, ἂν θέλωμεν νὰ ὦμεν ἀκόλουθοι, νὰ πράξωμεν ὁμοίως αὐτοῖς (1).

Διὰ τῆς συμπτώσεως τῶν νέων τούτων ὀνομάτων εἰς -ις (ἀπὸ δὲ τοῦ Ι' αἰῶνος καὶ τῶν εἰς -υς) πρὸς τὰ πρωτόκλιτα εἰς -ης ἐπῆλθεν ἀληθῶς ἁπλοποίησις τῆς κλίσεως· ἀλλ' ὅτι θὰ ἐσῴζοντο τὰ εἰς -ις, καὶ ἂν τυχὸν κατὰ διάφορον ἤθελον ἐκφέρεσθαι προφοράν, ἀποδείκνυται ὑπὸ τῶν ὀνομάτων εἰς -οῦς -οῦ, -οῦ -οῦς καὶ *-és -é*,

(1) Λογιώτατός τις ἐπεχείρησεν ἐπ' ἐσχάτων μετὰ πολλοῦ πατάγου νά μ' ἐλέγξῃ γράφοντα ταῦτα συνῳδὰ τῷ ἐτύμῳ καὶ πρὸς τοῦτο παρέθηκέ τινα παραδείγματα ἐκ Βυζαντιακῶν συγγραφέων γεγραμμένα διὰ τοῦ η. Θαυμάσιος ἔλεγχος καὶ θαυμασιωτέρα τῶν πηγῶν χρῆσις!

-é -és, πρβλ. νοῦς νοῦ νοῦ(ν), παπποῦς παπποῦ, Βασιλοῦ Βασιλοῦς, Βαρθολομαῖς -μαῖ κττ. Διὰ τούτων ἐλέγχεται ὅτι ἐπ' ἀληθείας τὸ -ς μόνον ἐφαίνετο ἐκείνοις καὶ φαίνεται καὶ ἡμῖν σήμερον χαρακτὴρ τῆς ὀνομαστικῆς τῶν ἀρσ., ἡ δὲ ἔλλειψις αὐτοῦ χαρακτὴρ τῆς γενικῆς αὐτῶν, διὸ λέγομεν ὁ Θωμᾶ-ς τοῦ Θωμᾶ, ὁ κλέφτη-ς τοῦ κλέφτη, ὁ παπποῦ-ς τοῦ παπποῦ, ὁ Βαρθολομαῖ-ς τοῦ Βαρθολομαῖ, ὁ Μᾶρκο-ς τοῦ Μᾶρκο, ὁ παχὺ-ς τοῦ παχύ, ὁ ὄφι-ς τοῦ ὄφι κττ., τοὐναντίον δὲ τῶν θηλυκῶν ἡ μὲν ἔλλειψις τοῦ -ς ὑπολαμβάνεται χαρακτὴρ τῆς ὀνομαστικῆς, ἡ δὲ ἐμφάνισις αὐτοῦ τῆς γενικῆς, διὸ λέγομεν ἡ τιμὴ τῆς τιμῆ-ς, ἡ χαρὰ τῆς χαρᾶ-ς, ἡ Σάμο τῆς Σάμο-ς, ἡ πόλι τῆς πόλι-ς, ἡ πῆχυ τῆς πῆχυ-ς, ἡ βαλιδὲ τῆς βαλιδέ-ς, ἡ Βασιλοῦ τῆς Βασιλοῦ-ς κλπ.

Τὸ ἁπλοῦν δὲ τοῦτο -ς, κατάληξιν τῆς ὀνομαστικῆς τῶν πρωτοκλίτων ἀρσ., οὐχὶ δὲ τὸ -ης, ἔχομεν καὶ ἐν τοῖς ὀνόμασιν εἰς -άκις· διότι ἀπεδείχθη, φρονῶ, διὰ μαρτυρίων ἀναντιλέκτων ἐν Einleit. 185 ὅτι τὰ ὀνόματα ταῦτα πρότερον κατ' οὐδ. γένος λεγόμενα ἔληγον εἰς -ν, τὸ Γιαννάκιν, τὸ Φιλιππάκιν, τὸ Σταυράκιν, ὅτι δ' ἔπειτα δυνάμει τοῦ περιεχομένου αὐτῶν συνήφθησαν μετὰ τοῦ ἀρσ. ἄρθρου λεγόμενα ὁ Γιαννάκιν, ὁ Φιλιππάκιν, ὁ Σταυράκιν (πρβλ. τὸ Μαριὸ καὶ ἡ Μαριό, τὸ Ἀργυρὸ καὶ ἡ Ἀργυρό, τὸ Ἑλενιὸ καὶ ἡ Ἑλενιὸ κλπ.)· ἔπειτα διὰ τὴν ἀήθειαν τῆς συνδέσεως τοῦ ἄρθρου ὁ μετὰ τοῦ τελικοῦ -ν παρελείφθη τὸ ν τοῦτο καὶ ἐλέχθη ἁπλῶς ὁ Φιλιππάκι, ὁ Γιαννάκι, καὶ τέλος προστεθέντος τοῦ -ς, τοῦ χαρακτῆρος τῆς ὀνομαστικῆς τῶν ἀρσ., ἀπηρτίσθη ὁ Γιαννάκι-ς, ὁ Φιλιππάκι-ς, ὁ Σταυράκι-ς κλπ.

Οὐδ' ὅτι τὰ οὐδέτερα εἰς -ι παρέλαβον τὸ -ν (τὸ μέλιν, τὸ σίναπιν, τὸ πέπεριν κλπ.) καὶ οὕτως ἐπέδρασαν ἐπὶ τὰ εἰς -ιον μετατρέψαντα αὐτὰ εἰς -ιν, φαίνεταί μοι ἀληθές. Πρῶτον διότι ἔδει, νομίζω, πρῶτον ν' ἀποδειχθῇ ὅτι ὅτε τὰ εἰς -ιον ἤρξαντο νὰ τρέπωνται εἰς -ιν, τὰ εἰς -ι ταῦτα εἶχον προσλάβει τὸ ν, ὥστε ἐλέγετο τὸ μέλιν, τὸ στῖμιν, τὸ κοῦκκιν, τὸ πέππεριν κλπ. Δεύτερον διότι τὰ εἰς -ιν ταῦτα διέφερον καὶ κατὰ τὰς ἄλλας πτώσεις (ἢ ἦσαν ὅλως ἄκλιτα) τῶν εἰς -ιον (πρβλ. παιδίον παιδίου παιδίῳ κλπ. καὶ μέλι μέλιτος μέλιτι, κόμμι κόμμεως, πέπερι

πεπέριδος καὶ πεπέρεως, τὸ στῖμι, κιννάβαρι κλπ. Kühner-Blass Α' 440 σημ.). Οὐδεὶς ἄρα βλέπει πῶς τὰ οὕτω διάφορα ἀλλήλων ἐν πάσαις ταῖς πτώσεσιν ἠδύναντο νὰ ἐπιδράσωσιν ἐπ' ἄλληλα. Καὶ τρίτον διότι, ὅπως ἤδη καὶ ἐν Ἀθηνᾶς τόμ. ΙΒ' σελ. 302 ἑξῆρα, κατὰ τὴν εἰρημένην ἄνωτ σ. 226 τοῦ Paul γλωσσικὴν ἀρχὴν (πρβλ. καὶ Principien[2] σελ. 163) εἶναι ἀδιανόητον, πῶς ἠδύναντο τὰ ὀλίγα καὶ σπάνια εἰς -ι οὐδέτερα, ἔστω καὶ ἀφοῦ προσλαβόντα τὸ -ν ἔληξαν εἰς -ιν, νὰ ἐφελκύσωσι τὰ χιλιοπλάσια εἰς -ιον. Τοῦτο ἀντιβαίνει πρὸς πᾶσαν πεῖραν καὶ εἶναι παντελῶς ἀπαράδεκτον.

---

3. **Θέλω γράφει γράψει γραφῆ.**

Πάνυ ὀρθῶς λέγει ὁ κ. Γιάνναρις, ὅτι τὸ ζήτημα τῆς τοιαύτης ἢ τοιαύτης γραφῆς τῶν περιφραστικῶν τούτων τύπων τοῦ μέλλοντος, θέλω γράφει ἢ γράφῃ, θέλω γραφῆ ἢ γραφῇ κττ., συνάπτεται στενῶς μετὰ τοῦ ζητήματος τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀπαρεμφάτου κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ σχηματισμοῦ τῶν περιφραστικῶν τούτων τύπων. Οὐκ ὀρθῶς δ' ὅμως διατείνεται, ὅτι καθ' οὓς χρόνους τὸ πρῶτον ἐμφανίζεται ὁ τύπος θέλω γράφει γράψει γραφῆ, ἡ ἀπαρέμφατος «εἶχεν ἤδη ἀπὸ πολλοῦ ἐκλιποῦσα ἐκ τῆς κοινῆς λαλιᾶς», ὥστε οἱ τύποι οὗτοι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ προέρχωνται ἀπ' εὐθείας ἐκ τῶν γράψειν γραφῆναι κλπ. Ἐγὼ ἐφρόνουν ὅτι τὸ ζήτημα τῆς κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα χρήσεως τῆς ἀπαρεμφάτου ἦν ἤδη ὁριστικῶς λελυμένον καὶ ὅτι δὲν θὰ ἐγίνετο χρεία νὰ ἐπαναληφθῇ ἡ περὶ τούτου συζήτησις. Καλῶς δ' ἐπίσταται ὁ κ Γ., ὅτι καὶ ἐγὼ τὸ κατ' ἀρχὰς (ἐν ἔτει 1880, ἴδε Bezzenberger, Beiträge Ϛ' 328, Δελτίον τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολ. Ἑταιρείας τόμ. Α', Ἡμερολογίου Ἀνατολῆς 1886-7) οὕτως ἐδόξαζον καὶ ὅτι ἐπανειλημμένως ὑπεστήριξα τὴν γνώμην ταύτην, ὅτι δηλ. καθ' οὓς χρόνους ὁ περιφραστικὸς οὗτος τοῦ μέλλοντος τύπος κατηρτίσθη, ἡ ἀπαρέμφατος ἦν ἀλλοτρία τῆς λαλουμένης Ἑλληνικῆς· ἀλλ' ὁμοίως ἐπίσταται καλῶς ὅτι δέκα ἔτη βραδύτερον, τῷ 1890, μετέβαλον γνώμην μεταδιδαχθεὶς τἀληθές. Ἔπεισέ με δὲ πρῶτον ἡ παρατήρησις, ὅτι καὶ ἐν βιβλίοις γεγραμμένοις ἐν γλώσσῃ καθόλου γνησίως δημοτικῇ, οἷον ἐν τῇ μεταφράσει τῆς Ἁγίας

Γραφῆς ἐκ τῆς Ἑβραϊκῆς εἰς τὴν δημωδεστάτην Ἑλληνικήν, τῇ ἐκδοθείσῃ τῷ 1547, κεῖνται προφανεῖς ἀπαρεμφατικοὶ τύποι· πρβλ. Ἀνακοίνωσίν μου τῆς 25 Νοεμβρίου 1890 ἐν Ἀθηνᾶς τόμ. Γ' σελ. 627, ἔνθα διαρρήδην ὡμολόγησα εἰπὼν «ἐσῴζετο ἄρα τότε ἔτι ἡ ἀπαρέμφατος, διὸ ἀναγινώσκεται, τοῦ χωρίσει, τοῦ φαγεῖ, τοῦ κάμει, τοῦ φυλάξει, τοῦ γεννήσει, τοῦ σκοτώσει, τοῦ δουλέψει, τοῦ δώσει, τοῦ συμπαθηθῆ, τοῦ πράξει, τὸ δένδρο καλὸ γιὰ φαγεῖ. Οὕτω τὸ παρ' ἡμῖν φαγεῖ εἶναι ἀποδεδειγμένως ἀπαρέμφατον, ἀφοῦ προσέλαβε τὴν συγκεκριμένην σημασίαν, ὅτε ἐσῴζετο ἔτι ἡ ἀπαρέμφατος». Διὰ ταῦτα δὲ τῷ 1892 ἐν Einleitung 142 διαρρήδην εἶπον, ὅτι ἡ ἑρμηνεία τοῦ ἀοιδίμου Κοραῆ, Morosi, Foy καὶ ἄλλων, καθ' ἣν ἐν τοῖς τύποις θέλω γράφει γράψει γραφῆ κεῖνται ἀπαρεμφατικὰ λείψανα, φαίνεταί μοι ἀληθής, οὐχὶ δὲ ἡ ἑτέρα, καθ' ἣν ταῦτα ἐξελαμβάνοντο ὑποτακτικῆς τύποι, ἣν καὶ ἐγὼ ἐπρέσβευον πρότερον (πρβλ. καὶ Ἀθηνᾶς Ε' σελ. 527).

Ἔπειτα συνέβη καί τι ἄλλο, ἡ μεγάλη ἔρις περὶ τὴν ἀξιοπιστίαν τῶν μεσαιωνικῶν κειμένων ὡς πρὸς τὴν γλῶσσαν ἐγένετο αἰτία, ἵνα ταῦτα μελετηθῶσιν ἐπιμελέστερον καὶ γνωσθῶσιν ἀκριβέστερον καὶ οἱ γενικοὶ χαρακτῆρες καὶ αἱ διαφοραὶ αὐτῶν. Ὅτε κατὰ πρῶτον πρὸ εἰκοσαετίας ἡψάμεθα τούτων, τὰ πάντα ἦσαν ἡμῖν μία Μύκονος, καὶ κείμενον τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἀπεδίδομεν τῷ ἑνδεκάτῳ ἢ τἀνάπαλιν· σήμερον δὲν εἶναι ταῦτα δυνατὰ (πρβλ. τὰ εἰρημένα μοι ἐν Περιοδικῷ Krumbacher Γ' 587 κέξ.). Εἰς τὴν ἀκριβεστέραν δὲ διάγνωσιν τῶν ἀπαρεμφάτων τούτων συνεβάλετο μεγάλως καὶ ὁ καλὸς κἀγαθὸς Ὁλλανδὸς D. Hesseling διὰ τῆς διατριβῆς αὐτοῦ Essai historique sur l'infinitif grec, ἀποδείξας ὅτι ἐν τοῖς γλωσσικοῖς μνημείοις τοῖς ἀπὸ τοῦ ΙΒ' αἰῶνος καὶ ἑξῆς χρονολογουμένοις δὲν ἀναγινώσκονται τὰ ἀπαρέμφατα συντεταγμένα μετὰ πάντων τῶν ῥημάτων μεθ' ὧν τὸ πάλαι συνήπτοντο, ἀλλὰ καθόλου εἰπεῖν μόνον μετά τινων ὀλίγων καὶ ὡρισμένων, οἷον τοῦ θέλω, ἔχω, ἐμπορῶ ἢ εὐπορῶ, δύναμαι, τολμῶ, μέλλω. Ἐντεῦθεν δὲ συνήγαγεν ὀρθῶς ὅτι μόνον παρὰ τὰ ῥήματα ταῦτα θὰ ἐσῴζετο ἔτι τότε ἡ χρῆσις τῆς ἀπαρεμφάτου ἐν τῇ κοινῇ λαλιᾷ· διότι, ὡς παρατηρεῖ, οὐδεὶς ἐννοεῖ, διατί μόνον μετὰ τῶν ῥημάτων τούτων ἔμελλον οἱ συγγραφεῖς ἐκεῖνοι, ἀρχαΐζοντες δῆθεν κατὰ τοῦτο, νὰ συνάπτωσι τὴν ἀπαρέμ-

φατον, μετὰ δὲ τῶν λοιπῶν ῥημάτων οὐχί. Ἐπέρρωσε δ' ἐξαισίως τὸ συμπέρασμα τοῦτο (σελ. 42) διὰ τῆς παρατηρήσεως ὅτι καὶ ἐν τῷ Πόντῳ ἡ ἀπαρέμφατος σήμερον λέγεται παρὰ μόνα ταῦτα τὰ ῥήματα παρ' ἃ εὑρίσκεται παρὰ τῷ Σπανέᾳ καὶ Προδρόμῳ, ἐν δὲ Ἰταλίᾳ εὐχρηστεῖ ὅπως ἐν τοῖς κειμένοις τοῦ ΙΕ' αἰῶνος εἶχεν, τ. ἔ. μετ' ὀλιγωτέρων ἔτι ῥημάτων, οἷον κάνω, σώννω (=δύναμαι), ἔχω, (ἀ)κούω, φο(β)οῦμαι, θέλω, σώννου πήρει, σώννου φάει, ὅλοι τέλομε ζήσει, σόκαμε εὕρει, ἔκαμε βάλει κττ., πρβλ. Morosi, Studi 137 καὶ Einleit. σελ. 190.

Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ κοινῇ λαλιᾷ σῴζονται τύποι τινὲς τῆς ἀπαρεμφάτου ἐπὶ ὀνοματικῆς χρήσεως, οἷον τὸ φιλεῖ, τὸ φαγεῖ, τὸ ἰδεῖ κλπ. Τοῦτο ἀρνεῖται διαρρήδην ὁ κ. Γ. λέγων ὅτι «ἡ καθ' ἡμᾶς κοινὴ λαλιὰ οὐδὲν ἴχνος σῴζει τῆς παλαιᾶς ἀπαρεμφάτου καὶ δὴ οὔτε τῆς ῥηματικῆς (φιλῶ λέγειν) οὔτε τῆς ὀνομαστικῆς (φιλῶ τὸ λέγειν)», ἀλλ' ἂν μὴ ἀπατῶμαι, οὐκ ὀρθῶς. Ἐγὼ τοὐλάχιστον δὲν δύναμαι νὰ νοήσω, πῶς δύναται νὰ εἶναι ὄνομα τὸ φαγεῖ, τὸ φανῆ, (πρὸς τὸ φανῆ = καθ' ἃ φαίνεται), τὸ φιλεῖ, (τὸ σφαγῆ ἐν Θυσίᾳ Ἀβραὰμ στ. 836), τὸ ἰδεῖ καὶ ἅμα νὰ τονίζωνται ἐπὶ τῆς ληγούσης. Διότι, καθ' ἃ ἐν Einleitung σελ. 36 κἑξ. ἀπεδείχθη, ὁ ὑπὸ τοῦ Ἡρῳδιανοῦ παρατηρηθεὶς κανών, καθ' ὃν τὰ διὰ τῆς καταλήξεως -ιον γινόμενα καὶ τρισύλλαβα ὑποκοριστικά, ἂν μὲν εἶναι δακτυλικοῦ ῥυθμοῦ, τονίζονται ἐπὶ τῆς παραληγούσης, ἂν δὲ τριβράχεος, ἐπὶ τῆς προπαραληγούσης (παιδ-ίον, βόλ-ιον, κτέν-ιον, πόδ-ιον κλπ.), ἰσχύει καὶ νῦν ἔτι. Καὶ ἐξαιροῦνται μὲν ἀληθῶς τινα, ἀλλὰ πρῶτον εὑρίσκεταί τις λόγος τούτων (λ. χ. τραγὶ κατὰ τὸ ἀρνί, πλακὶ κατὰ τὸ πετρὶ κττ.), ἔπειτα δέν μοι φαίνεται καθόλου εἰπεῖν μεθοδικὸν νὰ στηρίζωμεν τὰς ἑρμηνείας ἀγνώστων φαινομένων ἐπὶ τῶν ἐξαιρέσεων, ἤτοι ἐπὶ ἄλλων ἀγνώστων. Τὸ μεταγενέστερον προσφάγιον δὲν προϋποτίθησι τὴν ὕπαρξιν τοῦ ἁπλοῦ *φάγιον, ἀνθ' οὗ μόνον ἀπὸ τοῦ ϛ' αἰῶνος ἀπαντᾷ τὸ παροξύτονον φαγία, ἀληθῶς φαγεῖ-α, ἤτοι τὸ φαγεῖν οὐσιαστικὸν γενόμενον καὶ διὰ τὴν κατάληξιν *-in* ἐκληφθὲν ὅμοιον τῷ τυρίν, ψωμὶν κττ. ἐκλίθη ὁμοίως τούτοις. (Τὸ σύνθετον ἀποφάγει(ον) ἀνεβίβασε κανονικῶς τὸν τόνον, πρβλ. Ἀθηνᾶς τόμ. Ι' σελ. 28). Ἡ κλίσις δὲ τοῦ ἀπαρεμφάτου, γενομένου οὐσιαστικοῦ, οὐδὲν ἔχει τὸ παράδοξον· πρβλ. Paul, Principien[2] 311

καὶ Γαλλ. les devoirs. Ἔπειτα τὸ φιλεῖ, ἂν μὴ εἶναι ἀπαρέμφατον, οὔτε ἐκ τοῦ φίλος οὔτε ἐκ τοῦ φιλία οὔτε ἐκ τοῦ φιλῶ δύναται νὰ νοηθῇ. Ὁμοίως ἀγνοῶ πόθεν θὰ παραγάγωμεν τὸ ἰδεῖ, ἂν μὴ ἐκ τοῦ ἀπαρεμφάτου. Ὅπως δὲ τὸ φαγεῖ, τὸ φιλεῖ ἐκληφθέντα διὰ τὴν τονιζομένην κατάληξιν -in ὀνόματα ἑν. ἀριθμοῦ, ἐσχημάτισαν γεν. τοῦ φαγειοῦ, τοῦ φιλειοῦ κατὰ τὸ τοῦ τυριοῦ, τοῦ ψωμιοῦ καὶ πληθ. τὰ φιλειά, τὰ φαγειά, οὕτω καὶ τοὐναντίον τὸ ἔχει διὰ τὴν συνωνυμίαν αὐτοῦ καὶ τὴν ἐξωτερικὴν ὁμοιότητα πρὸς τὰ πλούτη, ἔχνη = ἔθνη, κέρδη κττ. ἐξελήφθη ὡς πληθ. ἀριθμοῦ καὶ ἐσχημάτισεν ἑν. τὸ ἔχος κατὰ τὸ βιός, τὸ πλοῦτος, τὸ πλῆθος, τὸ κέρδος κλπ. (πρβλ. τὰ πάθη καὶ τὸ πάθη, τὰ κάλλη καὶ τὸ κάλλη, τὰ χείλη καὶ τὸ χείλη, τὰ ἄστρη καὶ τὸ ἄστρη ἐν Einleit. 43).

Ὁμοίως τούτοις κατ' ἀνάγκην εἶναι ἀπαρέμφατα καὶ τὸ λύσει, τὸ δέσει, τὸ ἰδεῖ, τὸ λάχει, τὸ φύγει Κρητ. Δραμ. σελ. 151, τὸ γαμήσει, τὸ ὑπλώσει (= ὑπνώσειν) ἐν Ἰταλίᾳ, κττ., ἐν οἷς ὁ κ. Γιάν. βλέπει ἀναφορικὴν χρῆσιν τοῦ ἄρθρου. Ἀλλ' ὅμως, ἄν τις παρατηρήσῃ ὅτι τὸ ἄρθρον ἐπὶ ἀναφορικῆς μὲν σημασίας συνάπτεται μετὰ τῶν ποικίλων ῥημάτων καὶ τοῦτο πολὺ ἐλευθερώτερον, οἷον τὸ δὲ θὲς νὰ γίνεται, θέλε το σὰ γίνεται, τὰ χρωστεῖς πληρώνεις, τὰ κερνᾷς τὰ χάνεις, τὴν θάλασσαν τήν μ' ἔφερες Προδρ. Α' 58, τὸ φέρνει μιὰ ὥρα, χίλιες δὲν τὸ φέρνουν, τὴν ἀγαπῶ ἀγαποῦν πολλοί, τὴν θέλω θέλουν οὖλοι κττ., τοὐναντίον δὲ ἐπὶ ἀληθῶς ἀρθρικῆς σημασίας μετ' ὀλίγων μόνον τοιούτων ῥηματικῶν στοιχείων καὶ ἀεὶ ἐν ἑνὶ μόνῳ γένει, τὸ δὲ μέγιστον ὅτι ταῦτα δέχονται ἐπιθετικὸν προσδιορισμόν, καὶ κτητικὴν γενικήν, τὸ ἄσκημο ἰδεῖ του, τὸ πολὺ τὸ ἔχει του κττ., πείθεται ὅτι τὸ ἄρθρον ἐν τούτοις δὲν δύναται νὰ κεῖται ἀναφορικῶς.

Διέλαβον ἐκτενῶς περὶ τῶν ἀπαρεμφατικῶν τούτων τύπων, ἵνα γνωσθῇ ἡ ἀληθὴς αὐτῶν γένεσις, οὐχὶ δὲ καὶ ἵνα διὰ τούτων ἀποδειχθῇ ὅτι σήμερον ἢ καὶ κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα ἐσῴζετο ἔτι ἡ ἀπαρέμφατος ὡς ζῶν τῆς γλώσσης στοιχεῖον, διότι κατ' ἀλήθειαν οὐδαμῶς τοῦτο δι' αὐτῶν ἀποδείκνυται. Εἶναι δηλονότι πρόδηλον ὅτι ἅπαξ ἀποσπασθέντα ταῦτα τοῦ συστήματος τῶν ῥηματικῶν τύπων καὶ προσελθόντα εἰς τὴν τάξιν τῶν πτωτικῶν, ἠδύναντο καὶ δύνανται νὰ

σῴζωνται αἰῶνας πολλοὺς καὶ μετὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς ἀπαρεμφάτου. Ἡ ἀπόδειξις τῆς χρήσεως ἐν τῇ συνήθει καὶ κοινῇ λαλιᾷ κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα προσγίνεται ἐκ τῶν μεσαιωνικῶν κειμένων καὶ ἐκ τῆς συμφωνίας τούτων πρὸς τὰς διαλέκτους τοῦ Πόντου καὶ τῆς Ἰταλίας.

Τὴν ὕπαρξιν τοῦ ἀπαρεμφάτου κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς καὶ νεωτέρους χρόνους ἐλέγχει, ὅπως ὁ κ. Κ. Foy ὀρθότατα παρετήρησε, καὶ ἡ χρῆσις τοῦ εἶσται, ὃ ὡς ἀλλότριον τῆς ἀρχαίας γλώσσης, δὲν ἠδύνατο νὰ λαμβάνηται ὑπὸ τῶν γραφόντων εἰς τὸν λόγον αὐτῶν ἐξ αὐτῆς· πρβλ. Χρον. Μορ. Προλ. 168 θέλει εἶσται καὶ 4831, Κύπρ. Ἀισματ. νθ' 8 θέλ' εἶσται, Καλλιμ. καὶ Χρυσ. 720 θλιμμένος θέλεις εἶσται, Πικατ. 256 σᾶν νά 'χεν εἶσται, 511 θέλω 'σται πάντ' ἀθάνατος, Κρητ. Θεατρ. Σάθα σελ.138 θέλ' εἶσται, 167 νά 'χα 'σται, 168 νά 'χε εἶσται, 301 σὰν νά 'χα 'σται παιδί του, 302 νά 'θελά 'στ' ἀδέρφι τση, 327 θὲς εἶσται, 328 θέλω 'σται κττ. πρβ. καὶ Morosi, Studi 138 σῴζ' ἔσται, ἐ' σῴζ(ω) ἔσται, καὶ Pellegrini, Bova 177.

Ὁ. κ. Γιάνν. διατείνεται ὅτι τὸ εἶσται εἶναι αὐτὸ τὸ ἄλλοτε κοινότατον ἔσται παραμεμορφωμένον, ἔνθεν μὲν κατὰ τὸ εἶμαι, εἶσαι εἶσθε (ὅπως καὶ τὸ -ἔνι ἔναι), ἔνθεν δὲ ἀποβαλὸν τὴν μελλοντικὴν αὐτοῦ δύναμιν καὶ ἐκληφθὲν ὡς ἐνεστὼς προσεπιδράσαντος ἴσως καὶ τοῦ ἐστί· ὅτι δὲ προσέλαβε προτακτικὸν ἐπικούρημα τὸ θέλω καὶ ἔχω καὶ οὕτως ἐπέζησεν ἀποκρυσταλλωθὲν ἐν τῇ φράσει θέλει εἶσται. Ἀλλ' οὐδὲ ταῦτα δύναμαι νὰ συμφωνήσω τῷ κ. Γ. Πρῶτον διότι ὁμολογοῦντες τοῦτο ἀνάγκη νὰ ὁμολογήσωμεν καὶ ὅτι μέχρι τῆς ΙΓ' ἑκατονταετηρίδος, ὅτε ἄρχεται νὰ ἀπαντᾷ ὁ τύπος εἶσται, ἐσῴζετο ὁ τύπος ἔσομαι ἔσται, καὶ ταῦτα, ἀφοῦ καὶ αὐτὸς παραδέχεται ὅτι ἐν τῇ Ἑλληνορρωμαϊκῇ περιόδῳ (150 πρὸ Χριστοῦ - 600) δὲν ἦτο ὁ ἁπλοῦς μέλλων ἐν χρήσει, πολλῷ δ' ἧττον ἐν τῇ προμεσαιωνικῇ (600 - 1000). Δεύτερον διότι, ἀφοῦ καὶ αὐτὸ τὸ ἐστὶ ἐξεβλήθη, ὡς εἴδομεν, ὑπὸ τοῦ ἔνι, οὐδεὶς βλέπει πῶς θὰ ἐπεκούρει εἰς τὴν ἐξασθένησιν τῆς μελλοντικῆς δυνάμεως τοῦ ἔσται, ὥστε νὰ καταστῇ τοῦτο ἴσον τῷ ἐστί. Τρίτον ὅτι δὲν δύναμαι νὰ νοήσω πῶς τὸ ἔσται, γενόμενον εἶσται, θὰ ἠδύνατο νὰ προσλάβῃ προτακτικὸν ἐπικούρημα οὐ μόνον τὸ θέλω, ἔχω, ἀλλὰ καὶ τὸ ἤθελον, εἶχον, δύνομαι κλπ. Διότι τοιαῦτα προτακτικὰ βοηθή-

ματα ὀνομάζει ὁ κ. Γ. καὶ τὰ ῥήματα θέλω, ἔχω, μέλλω, ἐμπορῶ, δύνομαι, «ὁτὲ μὲν ἐπιρρωνύοντα τὸ ἐξησθενωμένον νὰ θέ[λει] νὰ γράψῃ, ἔχει νὰ γράψῃ, ὁτὲ δὲ καταλαμβάνοντα τὴν θέσιν αὐτοῦ, ὅθεν θέλει γράψῃ ἀντὶ νὰ γράψῃ». Ἀλλ' ἐγὼ δὲν δύναμαι νὰ συμφωνήσω τῷ κ. Γ. περὶ τούτων. Διότι εἶναι γνωστὸν ὅτι ὅπως ἀρχὴ τῆς κλίσεως εἶναι ἡ σύνθεσις, τ. ἔ. ὅπως τὰ πρῶτα κλιτά, τὰ πρότυπα τῆς κλίσεως, ἐγένοντο ἐκ τῶν συνθέτων, οὕτω καὶ τὰ πρῶτα σύνθετα, τὰ πρότυπα τῆς συνθέσεως, ἐγένοντο ἐκ τῆς συνεκφορᾶς, ἐκ τῆς συνδέσεως καὶ συχνῆς χρήσεως τῶν στοιχείων τοῦ λόγου. Οὕτως ἐκ τοῦ θέλει νὰ λέγῃ προῆλθε τὸ θὲ νὰ λέγῃ - θὰ λέγῃ, ἐκ τοῦ finire+habeo τὸ finir-ai κττ. Βεβαίως νῦν καταρτισθὲν τὸ θὰ οὕτω δηλωτικὸν τῆς μελλοντικῆς ἐννοίας δύναται νὰ προτάσσηται παντὸς ῥήματος ὡς προτακτικὸν ἐπικούρημα τῆς μελλοντικῆς σχέσεως, ἢ ὀρθότερον εἰπεῖν ὡς σαφὴς δήλωσις αὐτῆς, λ. χ. θὰ λαλῇ, θὰ ἡγεμονεύῃ, θὰ γυμνασιαρχεύῃ κλπ. Ἀλλ' ὅτε τὸ πρῶτον συνέστησαν οἱ πρότυποι τοιοῦτοι μέλλοντες, καθ' οὓς ἐπλάσθησαν καὶ πλάττονται ἔτι οἱ ἄλλοι, τότε τὸ θέλει νὰ - θὲ νὰ δὲν ἦτο ἁπλοῦν ἐπικούρημα εἰς σαφεστέραν δήλωσιν, ἀλλὰ τὸ κύριον ῥῆμα, ἐξ οὗ ἐξηρτᾶτο ὁ διὰ τοῦ νὰ συνδεόμενος τῆς ὑποτ. τύπος, ἤτοι τότε πάντα τὰ στοιχεῖα τῆς προτάσεως ἦσαν λέξεις σημαντικαὶ συντακτικῶς συνδεόμεναι, ἐξ ὧν ἡ συμπίλησις. Οὗτος εἶναι ὁ τρόπος τῆς γενέσεως τῶν πλείστων συνθέτων λέξεων καὶ τύπων ἐν τῇ γλώσσῃ. Ὀλίγα δὲ μόνον σύνθετα κατασκευάζονται διὰ συμφύρσεως, ἤτοι διὰ συνδυασμοῦ γλωσσικῶν στοιχείων ὁμοίας σημασίας πρὸς τὸν σκοπὸν σαφεστέρας, ἰσχυροτέρας ἐκφράσεως, λ. χ. ὑπὸ καὶ κάτω = ὑποκάτω, ἐπὶ καὶ ἄνω = ἐπάνω, πρὸ καὶ πάροιθεν = προπάροιθεν κλπ. Τὸ δεύτερον τοῦτο εἶδος τῆς συνθέσεως φαίνεται ὑποτιθεὶς ὁ κ. Γιάνν., ὅταν λέγῃ ὅτι τὸ θέλω, ἔχω προετάχθη τοῦ εἶσται καὶ τῶν λοιπῶν μελλοντικῶν τύπων, οἷον νὰ πάθῃ, νὰ γράφῃ κττ. ἐπιρρωνύον τὸ ἐξησθενωμένον νά, θέλει × νὰ γράφῃ = θέλει νὰ γράφῃ. Ἀλλ', ἂν μὴ σφάλλωμαι, οὐκ ὀρθῶς· διότι δὲν δύναται βεβαίως τὸ ῥῆμα θέλω καὶ ἔχω, ἃ παρ' ἡμῖν σῴζονται καὶ ἔχουσι τὴν ἰδίαν αὐτῶν σημασίαν, νὰ νομισθῶσιν ἰσοδύναμα πρὸς ἁπλοῦν γραμματικὸν τύπον, τὸν μέλλοντα, καὶ δὴ νὰ συνδεθῶσι μετ' αὐτοῦ εἰς ἐπίρρωσιν τῆς μελλοντικῆς σχέσεως, καθ' ὃν τρόπον τὸ ὑπὸ

συνεδέθη μετὰ τοῦ κάτω εἰς ἀπαρτισμὸν τοῦ ἰσχυροτέρου ὑποκάτω, ἢ τὸ πρὸ μετὰ τοῦ πάροιθεν εἰς σχηματισμὸν τοῦ προπάροιθεν κτλ. Ἀλλὰ καὶ ἄν τις ἤθελε παραχωρήσει τοῦτο τῷ κ. Γ., δὲν δύναται προδήλως νὰ ὑπολάβῃ ταὐτὸ καὶ περὶ τοῦ παρατατικοῦ εἶχα, ἤθελα, ἢ περὶ τῶν ἐνεστώτων σῴζω, δύνομαι, ἠμπορῶ, σώννω, κάνω ,κούω κλπ , ὅτι δηλαδὴ προετάχθησαν ὁμοίως τοῦ νὰ πάθῃ, πάθῃ, ὡς προτακτικὰ βοηθήματα τῆς ὑπὸ τῶν τύπων τούτων ἄνευ τῶν προτακτικῶν βοηθημάτων ἐκφραζομένης ἐννοίας, ἤτοι ἤθελα + πάθῃ, εἶχε + νὰ πάθῃ, σὄκαμε + εὕρει, ἔκαμε + βάλλει, σῴζω + εἶσται κλπ. Διότι εἶναι προφανὴς ἡ πλημμέλεια τῆς διισχυρίσεως ταύτης, ἀφοῦ τὸ ἤθελα πάθῃ δὲν σημαίνει ὅ,τι τὸ πάθῃ καὶ τὸ ἔσωζα εἶσται δὲν σημαίνει ὅ,τι τὸ εἶσται κλπ. κλπ. Τὴν δ' ἄλλην περίπτωσιν τῆς συνθέσεως τούτων, ὅτε δηλ. κατὰ τὴν γνώμην τοῦ κ. Γ. τὸ «προτακτικὸν ἐπικούρημα» θέλω, ἔχω καταλαμβάνει τὴν θέσιν τοῦ νά, οἷον θέλει × νὰ πάθῃ = θέλει πάθῃ, ταύτην ἀγνοῶ παντάπασιν, δὲν παρέθηκε δὲ ὁ κ. Γιάνν. παραδείγματα αὐτῆς. Ἐγὼ τοὐλάχιστον τῆς μὲν ἑτέρας συμφύρσεως, καθ' ἣν τὰ ὁμοίας σημασίας γλωσσικὰ στοιχεῖα συμφύρονται καὶ συντίθενται, ἔχω πολλὰ πρόχειρα (πρβλ. καὶ 'Αθηνᾶς τόμ. Η' σελ. 139 κέξ.), ταύτης δὲ ἣν ὁ κ. Γ. εἰσάγει, καθ' ἣν τὸ ἕτερον καταλαμβάνει τὴν θέσιν τοῦ ἡμίσεος τοῦ ἄλλου, οὐδὲ ἓν οὔτε ἔχω οὔτε, ἐφ' ὅσον ἐνθυμοῦμαι, ἀνέγνων που. Εἶναι δὲ πρόδηλον ὅτι τοιαύτη ἑρμηνεία οὐδεμίαν δύναται νὰ ἀξιοῖ πιθανότητα.

Ἔπειτα ἐν τῷ ἐπάνω, ὑποκάτω κτλ. ἀναγκαζόμεθα νὰ ὁμολογήσωμεν τὴν κατὰ σύμφυρσιν στοιχείων ὁμοίας σημασίας σύνθεσιν, ἐπειδὴ πρότερον δὲν συνεδέοντο ταῦτα μετ' ἀλλήλων ἐν τῇ προτάσει· ἀλλὰ τὸ θέλω, ἔχω, δύναμαι, μέλλω κτλ. συνετάσσοντο ἀρχαιόθεν καὶ μάλιστα ἀπὸ τῶν μεταγενεστέρων χρόνων καὶ ἑξῆς μυριάκις μετὰ τοῦ ἵνα καὶ ὑποτακτικῆς, θέλω ἵνα ὦσιν, ἔμελλον ἵνα ἐκβάλωσιν κλπ. Λοιπὸν διατί νὰ καταφύγωμεν εἰς τὴν σύμφυρσιν, ἣν δὲν βλέπομεν, ἀλλ' ἁπλῶς ὑποτίθεμεν, οὐχὶ δὲ εἰς τὴν συντακτικὴν συνεκφορὰν τούτων, ἣν πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχομεν ;

Προφανὲς δ' ὅτι ἂν οἱ τύποι ἔχω, θέλω, εἶχα, ἤθελα, τὰ ματα μέλλω, δύναμαι, σῴζω κτλ. δὲν δύνανται, κατὰ τὰ σημένα νὰ εἶναι ἁπλῶς προτακτικὰ ἐπικουρήματα, τότε κατ'

πίθι τὸν θαλάσσιον, τὸ δὲ λαγὼς Ἀττικόν, λέγουσι δὲ καὶ Ἀττικοὶ λαγὸς ὡς ὁ Σοφοκλῆς κλπ.» Ὅπως δὲ τοῦτο οὕτω καὶ τὸ γέλως, ἔρως, κάλως φαίνονται ἀρχαιόθεν μεταπτωτικῶς ποικίλα· πρβλ. κάλος παρ' Ἡροδότῳ (Smyth § 478) καὶ κάλοι χαλκοῖ ἐν Ἀττ. ἐπιγρ. τοῦ 350 περίπου π. Χ. (πρβλ. Meisterhans[3] 128) ἔρον (ἴσως καὶ γέλον) παρ' Ὁμ. Οὐδεὶς δὲ γνήσιος γλωσσικὸς δύναται νὰ ἑρμηνεύσῃ σήμερον ταῦτά τε καὶ τὸ λαγὼς-λαγὸς διὰ φωνητικῆς συγχύσεως τῶν μακρῶν καὶ βραχέων φωνηέντων, ἀλλ' ἀναγκαίως δι' ἐξομαλισμοῦ ἐν ταῖς διαλέκτοις ἢ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἀττικῇ τῶν μεταπτωτικῶς διαφόρων γενομένων τύπων αὐτῶν, ὅπως ἤδη πρὸ πολλοῦ ὁ Solmsen ἐν Περιοδικῷ Kuhn Τομ. ΚΘ' σελ. 109 ἐξέθηκεν. Ὅτι δ' ἀληθῶς μετάπτωσις καὶ ἐξομαλισμὸς τῶν μεταπτωτικῶς διασπασθέντων τύπων πρόκειται, νοεῖ ἕκαστος, ἂν μόνον παρατηρήσῃ ὅτι τὸ ω τούτων οὐ μόνον πρὸς τὸ ο ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ α ἐναλλάσσεται, πρβλ. γελασ τός, ἐρα-τός, λαγα-ρὸς καλα-Ϝροψ-καλαῦροψ.

Ὁμοίως κριτέα τὰ κατὰ μετάθεσιν ποσότητος ἀλλοιωθέντα, οἷον χρῆος, ἵληος, πλῆος, κλπ., ἐξ ὧν κατ' ἀντιμεταχώρησιν μὲν ἐγένοντο τὰ Ἀττικὰ χρέως, ἵλεως, πλέως (ἀξιόχρηος-ἀξεόχρεως, ἔμπληος-ἔμπλεως κλ.), κατὰ βράχυνσιν δὲ τοῦ η ἢ ω τὰ διαλεκτικὰ ἵλεος, πλέος, χρέος, ἀξεόχρεος (πρβλ. Μοίριδ. χρέως Ἀττ., χρέος Ἑλλην. καὶ Solmsen ἐν Kuhn Περιοδ. ΚΘ' 351, καὶ ΛΒ' 516-7, Smyth Ionic σελ 144 καὶ 385), ὅπως καὶ βασιλῆος Ὁμηρ. -λέως Ἀττικιστί, ἀλλὰ βασιλέος, οἰκέος, γραμματέος κττ. παρὰ τοῖς Ἴωσι καὶ τοῖς Δωριεῦσι (πρβλ. Brugmann, Ἑλλ. Γραμμ.[3] § 257, Α. 1). Ἐκ τῶν ἀρχαιόθεν κληρονομηθέντων ποικίλων τοῦ συγκριτικοῦ τύπου εἰς -ῑον καὶ -ῐον ὁ μὲν Ὅμηρος καὶ Πίνδαρος μετήνεγκον τὸ ῐ ἐπὶ πάντας, οἱ δὲ Ἀττικοὶ τὸ ῑ. Ὁμοίως ἐκ τῶν τύπων πολλῶν ῥημάτων εἰς -υω, ἐν οἷς ἀρχαιόθεν ἐποίκιλλεν ἡ προσῳδία κατὰ τοὺς χρόνους, -ῠω, ἀλλ' -ῡσω -ῡσα (ἰσχῠ'ω ἰσχῡ'σω ἴσχῡσα) οἱ Ἀττικοὶ ἐκαθολίκευσαν τὸ ῡ· πρβλ. W. Schulze, Quaest. Epicae σελ.

7) Οὐδ' ὅσα ἀποδείκνυνται ἐξ ἀρχῆς διάφορα τὸ ἔτυμον ἢ τὸν σχηματισμόν, πρέπει, ὡς εἰκός, νὰ ὑπολαμβάνωνται ὡς τεκμήρια τ[ῆς] συγχύσεως τῆς προσῳδίας. Οὕτω λ. χ. τὸ χῶρος χώρα χωρ

ρίσεσι ταύταις ἐνθυμούμενος α) ὅτι καὶ κατὰ τὸν 11 αἰῶνα πλὴν τῆς ὑποτακτικῆς ἢ ἁπλῆς ἢ μετὰ τοῦ ἵνα-νὰ εὑρίσκεται καὶ τὸ θέλω μετ' ἀπαρεμφάτου ὡς περίφρασις τοῦ ἁπλοῦ μέλλοντος καὶ τὸ ἤθελον μετ' ἀπαρεμφάτου εἰς δήλωσιν τῶν ὑποθετικῶν καὶ λοιπῶν λόγων, καὶ ἔκτοτε ἀπὸ τοῦ Κεκαυμένου (πρὸ τοῦ 1080, πρβλ. Ἀθηνᾶς Η' 361), Σπανέα, Γλυκᾶ, Προδρόμου κλπ. διὰ πάντων τῶν αἰώνων μέχρι σήμερον ἄνευ τινὸς διακοπῆς ἀπαντῶσιν οἱ τύποι οὗτοι ἐν τῷ γραπτῷ ἡμῶν λόγῳ· β) ὅτι ἀκριβῆ καὶ σαφῆ ὅρια τῆς μεσαιωνικῆς καὶ τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς οὔτε μέχρι σήμερον ἐξηυρέθησαν οὔτε κατόπιν θὰ ἐξευρεθῶσιν, ἐπειδὴ κατ' ἀλήθειαν δὲν ὑπάρχουσιν· γ) ὅτι ἅπαξ σχηματισθέντες οἱ τύποι οὗτοι θέλω γράψει, ἤθελον γράψει ἠδύναντο νὰ παραμένωσι, καὶ παρέμειναν ἀληθῶς, ἐν τῷ γραπτῷ λόγῳ καὶ ὅτε ἐκ τῆς συνήθους λαλουμένης γλώσσης ἐξέλιπε καθ' ὁλοκληρίαν ἡ ἀπαρέμφατος ὡς ζῶν στοιχεῖον τοῦ λόγου· δ) ὅτι, ἂν ἀπὸ τοῦ 11 αἰῶνος τὸ θέλω μετ' ἀπαρεμφάτου παρελαμβάνετο καὶ εἰς δήλωσιν τοῦ ἁπλοῦ μέλλοντος, οὐχὶ δὲ πάντοτε τῆς βουλήσεως, δῆλον ὅτι πολὺ πρότερον, ὅτε ἔτι ἀναντιλέκτως εὐχρήστει ἡ ἀπαρέμφατος, ἦν ἡ σύνδεσις αὕτη κατηρτισμένη καὶ διὰ τῆς πολλῆς χρήσεως ἐξησθενωμένη, ὥστε ἐκ τῆς ἐννοίας τῆς ἐπιθυμίας τοῦ πρᾶξαί τι ἐν τῷ μέλλοντι ὑπελείφθη ἁπλῶς ἡ ἔννοια τοῦ μέλλοντος· πρβλ. Κεκαυμένου, Στρατηγ. σελ. 53, 15 εἴπερ οὖν θέλης ἐμπέσειν εἰς χεῖρας ἰατρῶν (ὅπου φανερῶς δὲν πρόκειται περὶ θελήσεως, ἐπιθυμίας) 76, 22 ἕως γὰρ τότε θέλεις εἶναι εὐγενὴς . . . ἕως ἂν . . . ἐστέ, 40, 9 εἰ μὲν ἀγωνίσῃ, καὶ τῶν ἀνθρώπων τὰς ῥόγας θέλεις ἀδικῆσαι καὶ ἔσχατον ἐμέσεις ἃ οὐκ ἀπῄτησας. Σπανέα 101 ἔχεις δὲ καὶ συνείδησιν ὅπου σε θέλει ἐλέγχειν, Γλυκᾶ 299 ἐκεῖνο τό σε ἀπόκειται καὶ τό σε περιμένει, εἰς τὸ ἐκ παντὸς θέλει ἐλθεῖν. Προδρόμ. Α' 106 εἰ δὲ κομπώσειν ἤθελες καὶ λάβειν καὶ πλανήσειν, Γ' 514 τότε θέλω νά σε ἰδῶ τὸ πῶς τὸν θέλεις σύρειν. Ἅλωσ. Κωνσταντινουπόλ. 280 ἔδε μαντᾶτον θλιβερόν, ποῦ θέλει πά(ει) 'ς τὸν πάππαν. Κυπρ. Ἄσμ. λε' 1 δὲν θέλει τελειώσει, καὶ 3 ουν στεγνώσειν καὶ 7 θέλετε δεῖν. λϛ' 2 καὶ 4 θέλω δεῖν πρβλ. Ἐρωφίλ. 300 θέλομε τὸ δεῖ, 302 ποῦ ἤθελεν ἔχει, ἴθελε φανῆ, 304 θέλετέ μ' ἀποθάνει, 135 θέλω κάμει,

139 ἤθελα μηνύσει, 145 θέλεις βρεῖ, 166 θέλει κακοφανῆ, 168 ἂν ἤθελες τὸ μάθει, 314 δὲ θέλεις βρεῖ κάνένα κλπ. κλπ. Καθόλου ἐν τῷ Ἐρωτοκρίτῳ καὶ τοῖς Κρητικοῖς Δράμασιν καὶ τοῖς ὑπὸ Wagner ἐκδοθεῖσι Μνημείοις τοῦ μέσου αἰῶνος ἀριθμοῦνται ἑκατοντάδες καὶ χιλιάδες τοιούτων τοῦ περιφραστικοῦ τούτου μέλλοντος (θέλω + ἀπαρεμφάτῳ) παραδειγμάτων, δι' ὧν ἀποδείκνυται καὶ ἡ κατὰ τὸν 17 ἔτι αἰῶνα χρῆσις τοῦ τύπου τούτου καὶ ἐν αὐτῷ τῷ δημώδει γραπτῷ λόγῳ. Ὅτι δ' ἔκτοτε μέχρι σήμερον ἐν πᾶσι σχεδὸν τοῖς βιβλίοις τοῖς συντεταγμένοις ἐν τῇ καθαρευούσῃ γλώσσῃ, ἤτοι τῇ ἐξακολουθούσῃ νὰ μεταχειρίζηται παλαιοτέρους τύπους, φέρονται οἱ περιφραστικοὶ οὗτοι μέλλοντες, εἶναι πασίγνωστον καὶ θά μοι ἐπιτραπῇ νὰ μὴ φέρω τούτων παραδείγματα. Κατὰ ταῦτα ὁ περιφραστικὸς τύπος θέλω γράφει(ν) γράψει(ν) καὶ γνησίως δημώδης ἦν καὶ καθ' οὓς χρόνους ἡ ἀπαρέμφατος ἦτο ἐν χρήσει, πολὺ πρὸ τοῦ ἑνδεκάτου αἰῶνος, ἐπλάσθη καὶ μέχρι σήμερον διετηρήθη καὶ δὴ καὶ ἡ ὀρθογραφία αὐτοῦ δὲν δύναται νὰ εἶναι ἄλλη ἢ ἡ ὑπὸ τῆς ἱστορίας δικαιολογουμένη.

Ὑπολείπονται αἱ φωνητικαὶ δυσκολίαι· αὗται εἶναι ἀληθῶς μεγάλαι, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἀνυπέρβλητοι· διότι εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι κατ' ἀποκοπὴν (δηλονότι φωνητικὴν) δὲν ἠδύνατο νὰ γένηται τὸ γραφῆν ἐκ τοῦ γραφῆναι· ἀλλ' οὐδ' εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ὁμολογήσωμεν τὴν κατὰ φωνητικόν τινα νόμον ἀποβολὴν τοῦ αι, ἀφοῦ αὕτη ἠδύνατο νὰ συντελεσθῇ καὶ κατ' ἀναλογίαν τῶν εἰς -in ληγόντων ἀπαρεμφάτων τοῦ ἐνεστῶτος καὶ β' ἀορίστου, καθ' ἃ μετεσχηματίσθη καὶ τὸ -σαι τοῦ α' ἀορίστου εἰς -σειν (1) καὶ τὸ -οῦν (δεκατοῦν) εἰς -οιν (δεκατοῖν)· πρβλ. «ἕξουσιν ἐνταφῆν» ἐκ Τράλλεων ἐν Papers τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀμερικανικῆς Σχολῆς Α' XVII (πρβλ. ἡ παράδει ἐν Χίῳ ἀντὶ ἡ παράδεισο κατὰ τὸ ἡ κόλασι).

Καθ' ὃν τρόπον δηλονότι ἐδείχθη ἐν Einleit. 190, ἀπ' αὐτῶν τῶν μεταγενεστέρων χρόνων ἤρξαντο τὰ ποικιλοτρόπως πάλαι περατούμενα ἀπαρέμφατα ν' ἁπλοποιῶνται καὶ νὰ λήγωσιν ἁπλῶς εἰς -́in, -i'n,

(1) Γνωστὸν εἶναι ὅτι καὶ ἐν τῇ ἀρχαιότητι εἶχον προβῇ οἱ Θεσσαλοὶ εἰς τὴν τροπὴν ταύτην, (εἰ καὶ παρ' αὐτοῖς ἐβοήθησε καὶ ἡ προφορὰ τοῦ αι εἰς ει), διὸ ἐλέγον γράψειν μετὰ τοῦ ν.

ἢ -i'ne. Μετὰ μακρὸν δὲ σάλον ὡς πρὸς τὸν τόνον (πρβλ. Hesseling ἔνθα ἀνωτ. 27-8) ἐκανονίσθησαν οὕτως, ὥστε τὰ μὲν τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς (πλὴν τῶν συνῃρημένων, καὶ τῶν β' ἀορ. τῶν ἀφαίρεσιν τοῦ ἀρκτικοῦ φθόγγου παθόντων) ἐτονίσθησαν ἐπὶ τῆς παραληγούσης, τὰ δὲ τῆς παθητικῆς φωνῆς, τὰ συνῃρημένα καὶ οἱ β' ἀόριστοι (εἰ)πεῖν, (ἰ)δεῖν, (ε)ὑρεῖν ἐπὶ τῆς ληγούσης· πρβλ. θέλω γράφειν-ψειν λάβειν φάγειν μάθειν πάθειν ἀνάβην κατάβην (ἐντεῦθεν καὶ σήμερον ἔτι σάλος, θέλει ἀνέβη καὶ θέλει ἀνεβῆ, κατέβη καὶ κατεβῆ καὶ κατ' αὐτὰ θὰ κατέβῃ θὰ κατεβῇ, θ' ἀνέβῃ καὶ θ' ἀνεβῇ), καὶ θέλω ὁμιλεῖν, πατεῖν, γραφῆν, δεχθῆν, (εἰ)πεῖν, (ε)ὑρεῖν, (ἰ)δεῖν κττ. Ὅτι δ' ἀληθῶς κατ' ἀναλογίαν καὶ κατὰ μικρὸν ἐπεγένετο ὁ ἐξομαλισμὸς οὗτος, μανθάνει τις εὐκόλως παρατηρήσας α) ὅτι διαρκοῦντος ἔτι τοῦ σάλου, πρὸ τῆς τελείας κατισχύσεως καὶ καθολικεύσεως τοῦ -in τούτου, ἠδυνήθη καὶ τὸ -i'ne νὰ ἐπεκταθῇ μικρόν, διὸ καὶ ἐν τοῖς μεσαιωνικοῖς βιβλίοις ἀναγινώσκονται τύποι β' ἀορ. εἰς -i'ne, φαγεῖναι, μαθεῖναι, ἐλθεῖναι, ἐπαναγαγεῖναι (πρβλ. Einleit. 192) καὶ ἐν τῷ Πόντῳ τὸ -i'ne φαίνεται κατισχῦσαν, διὸ λέγεται είπεῖναι, καμεῖναι, μαθεῖναι, ἀποφαγεῖναι, παρὰ τὸ ούσ. τὸ ἀποφάγειν κττ. β) ὅτι ὅπως τὸ ἀποφαγεῖναι ἀφομοιωθὲν φωνητικῶς καὶ τυπικῶς τοῖς μέσοις εἰς -ine ἀπαρεμφάτοις, οὕτω καὶ τὸ οὐσιαστικὸν γενόμενον τὸ φαγεῖν ἀποσπασθὲν ἀπὸ τοῦ συστήματος τῶν ἀπαρεμφάτων ἔσωσε τὸν ἀρχαῖον τόνον· γ) ὅτι τὰ Ἰταλιωτικὰ βάλει, κάμει, ἔρτει, εὕρει, πήρει (=ἐπᾶραι), δώσει, κρεμάει (=-μάσαι), *addημονήσει*, στασῆ (=σταθῆναι), βρεσῆ (=εὑρεθῆναι) ἀννωριστῆ, ἀντροπιαστῆ κττ. εἶναι προδήλως ἀπαρέμφατα, ὅπως ἡ συντακτικὴ χρῆσις αὐτῶν μεγαλοφώνως βοᾷ, οὐδεὶς δὲ δύναται νὰ χωρίσῃ φαινόμενα οὕτως ὅμοια ἀλλήλοις καὶ νὰ πιστεύσῃ ὅτι ἄλλως ἐγένοντο καὶ ἔχουσι τὰ μεσαιωνικὰ καὶ ἄλλως τὰ Ἰταλιωτικά· δ) ὅτι πρὸ τῆς κατισχύσεως τοῦ νεωτέρου τόνου ἐν τοῖς εἰς -in ἀπαρεμφάτοις, λαχεῖν παθεῖν κλπ. -λάχειν, πάθειν ἀφῃρέθησαν τὸ φωνῆεν οἱ β' ἀόρςτοι [illegible]εῖν, είπεῖν, εὑρεῖν, ἐντεῦθεν ὁ τόνος ἔμεινε κατ' ἀνάγκην ἐν τῇ [illegible]τίᾳ θέσει. Ὁ κ. Γ. διατείνεται ὅτι ὁ ἐπὶ τῆς ληγούσης τονισμὸς [illegible]ων ὀφείλεται εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῆς προστακτικῆς είπέ, εὑρέ, Ἀλλὰ διατί δὲν ἐτονίσθη καὶ θέλω θεσεῖ, θέλω δωσεῖ ἀπὸ

τοῦ θές, δός; Ἡ δ' ἔκπτωσις τοῦ τελικοῦ ν τούτων εἶναι ὁμαλωτάτη, πρβλ. τὸν καλό, τὸν ἄνθρωπον, τὸν ξερὸ κλπ.

Ὁμοίως φρονεῖ ὁ κ. Γ. ὅτι οὐκ ἐξέπεσεν ἀλλὰ προσετέθη εἰς τοὺς τύπους τούτους τὸ ν καὶ παραβάλλει τοὺς ἔχοντας τὸ ν ἀρχαιόθεν τύπους πρὸς τοὺς ἀπὸ τῶν μεταγενεστέρων καὶ Βυζαντιακῶν χρόνων λαβόντας αὐτό, οἷον ἐγένετον, ἦτον, ἱστορήθην, τὸ ἄλλον, τὸ πρᾶγμαν, ἕναιν, εἶναιν κττ. Ἀλλ' ἂν μὴ σφάλλωμαι, οὐκ ὀρθῶς· διότι ἡ προσθήκη τοῦ ν ἔν τισι τύποις καταχρηστικῶς δὲν δικαιοῖ ἡμᾶς νὰ πιστεύσωμεν ὅτι καὶ ὅπου ἀρχαιόθεν ἐν τέλει λέξεως ἐξεφωνεῖτο, εἶναι ὁμοίως εὐφωνικὴ προσθήκη καὶ οὐχὶ ἀρχαία κληρονομία, ἄλλως τε καὶ ἀφοῦ τὸ τελικὸν ν σῴζεται καὶ μέχρι σήμερον ἔτι ἐπί τινων νήσων ἐν ἀδιακόπῳ παραδόσει· πρόδηλον δ' εἶναι ὅτι ἀποδεκτῆς γενομένης τῆς ἐναντίας γνώμης ὀφείλει νὰ πιστευθῇ τὸ ἀπίστευτον ὅτι ἐν ταῖς νήσοις ταύταις ἀπώλετο καὶ πάλιν ἀνεβίω ἡ προφορὰ τοῦ τελικοῦ ν καὶ ταῦτα παρὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν γλωσσικῶν μνημείων. Κατὰ ταῦτα οὐδεὶς λόγος βιάζει νὰ πιστεύσωμεν ὅτι τὸ ν ἐν τῷ τιμήν, χαράν, λόγον, ἄλογον, ἀμπέλιν, τυρίν, ἤμην ἤμουν, ἐλέγομουν, θέλει λέγειν, σύρειν, ἔχει δρακοντιάσειν,-φθάσειν κττ. δὲν εἶναι ἀρχαία κληρονομία, ἀλλὰ μεταγενεστέρα προσθήκη.

Ἂν τὰ μέχρι τοῦδε εἰρημένα εἶναι, ὅπως ἐγὼ πείθω ἐμαυτόν, ἀληθῆ, τότε καὶ τὸ μετὰ τοῦ ἔχω συναπτόμενον στοιχεῖον εἶναι ὁμοίως ἀπαρέμφατον, διότι οὐδεὶς δύναται νὰ πεισθῇ ὅτι τὸ θέλεις σύρειν, θέλει ἐλέγχειν κττ. περιέχουσιν ἀπαρεμφατικὰ στοιχεῖα, τὸ δὲ ἔχει δρακοντιάσειν-φθάσειν οὐχί· (πρβλ. τὴν ἀκόλουθον περὶ τούτου πραγματείαν).

Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ ΤΗΣ ΕΞΙΣΩΣΕΩΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΔΙΑΣ ΕΝ ΤΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΗ

Ὅτι αἱ Ἰαπετικαὶ γλῶσσαι ἀπ' αὐτῶν τῶν γλωσσογονικῶν χρόνων εἶχον ἄλλας μὲν λέξεις καὶ τύπους μετὰ μακρῶν φωνηέντων ἢ διφθόγγων, ἄλλας δὲ λέξεις καὶ τύπους μετὰ βραχέων φωνηέντων, οἷον λέγω, μένω, φέρω, γόνος, τόκος καὶ ἀρήγω, λήγω, ῥήγνυμι, γόνων ἄρρηκτος κλπ., ἄγω, ἅζομαι καὶ τᾰ'κω φᾱμὶ κττ., ὁμολογοῦσι πάντες. Ὁμοίως εἶναι ἀνεπίδεκτον ἀμφιβολίας καὶ ὅτι τοῦτο μὲν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ διεστέλλοντο κατὰ τὴν προσῳδίαν τὰ μακρὰ τῶν βραχέων, τῶν λόγων καὶ τὸν λόγον, ὁ λέγων καὶ τὸ λέγον, ὁ ὦμος καὶ ὅμως, ὁ σῖτος, τιμὴ καὶ τινές, τίσις, ἡ δρῦς, μῦς καὶ ὕπνος, βραχὺς κλπ., τοῦτο δὲ ἐν τῇ νεωτέρᾳ οὐχί.

Ἐρωτᾶται νῦν πότε ἡ παλαιὰ αὕτη διαφορὰ τῆς προσῳδίας τῶν μακρῶν καὶ βραχέων ἐξέλιπεν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ γλώσσῃ ὥστε ἐξισώθησαν τὰ μακρὰ τοῖς βραχέσιν. Περὶ τούτου πολλοὶ μέχρι τοῦδε ἀπεφήναντο γνώμην, ἀλλ', ἂν μὴ σφάλλωμαι, ἐπειδὴ ἐν παρέργῳ περὶ τοῦ πράγματος διέλαβον, καὶ δὴ δὲν ἔλαβον πρὸ ὀφθαλμῶν οὐδ' ἐξήτασαν πάντας τοὺς καταλλήλους μάρτυρας, διὰ ταῦτα δὲν συμφωνοῦσιν ἀλλήλοις.

Οὕτω λ. χ. ὁ μὲν κ. Γιάνναρις ἀφορμὴν λαμβάνων ἐκ τοῦ λαγός, κάλος, ὀρφός, ὑπόχρεος, πόλεος, ὕβρεος, φύσεος διδάσκει ὅτι α οἱ διατεινόμενοι ὅτι ἐν τοῖς λαγὸς κάλος ὀρφὸς κττ. ἡ διὰ τοῦ ο γραφὴ προήρχετο ἐκ τῆς κατὰ τὴν ἐκφώνησιν διαφορᾶς τοῦ ο καὶ ω, καὶ τοῦτο ἐν μεταγενεστέροις μάλιστα χρόνοις, ἀπεσείδονται οὐχὶ εἰς πράγματα, ἀλλ' εἰς Ἐρασμικὰς θεωρίας (πρβ. ühner-Blass 407 καὶ 496). Ἀλλὰ ταύτας κἀγὼ ἐν ἄλλοις διὰ κρῶν ἤλεγξα ἐσφαλμένας (§§ 28-29), οὐδ' ἔχονται πλέον αὐτῶν ωμένως οἱ σοβαρώτεροι καὶ κριτικώτεροι αὐτῶν τῶν Ἐρασμικῶν

ἅτε ἀδυνατοῦντες νὰ ἑρμηνεύσωσι τοιαῦτα μαρτύρια ἐπιγραφῶν καὶ παπύρων οἷα τὰ τõν, Σοκράτης, παραγγελλέτοσαν, ὀρθõς (= ὥς), ὅπος, Λεωντίς, τὸ μνημεῖων, τὸν ἔγγονων, Θεοδωσία, Διώνυσος, Ἀλκίμαχως, Μακεδώνος, διαδώχῳ, Γνόμη, ὁ μεταλαβόν, ἔχωντος, ἀπέδωκα, δομάτων, ψομόν, πολοῦσι, νεότερον, καὶ πάμπολλα ἄλλα, πάντα δὲ δοκίμων καὶ προρρωμαϊκῶν χρόνων (Γραμμ. § 26, 7)».

Ὁ δὲ κ. Θεόδ. Παππαδημητρακόπουλλος ὁμολογεῖ μὲν ὅτι κατὰ τὴν β′ μ. Χ. ἑκατονταετηρίδα συνετελέσθη ἡ ὁλοσχερὴς ἐξίσωσις τῆς διαφόρου προσῳδίας τῶν μακρῶν καὶ βραχέων, ἀλλὰ διατείνεται ἅμα ὅτι ἀπ' αὐτῶν τῶν Ὁμηρικῶν καὶ Ἀττικῶν χρόνων ἠδύναντο τὰ μακρὰ φωνήεντα καὶ αἱ δίφθογγοι νὰ συστέλλωνται ἐνιαχοῦ, οἷον Ἐνιῆνες, Ποσιδήιον, ἱππιοχάρμης, ἀϊκῶς, ἴκελος, ἀλλοϊδέα, εὐρύχορος, Ἀνάκιον, Νεοκλίδης, εὐηθία, Ποτειδεᾶται κτλ. ἀντὶ Αἰνιῆνες, Ποσειδήιον, ἱππειοχάρμης, ἀεικῶς, εἴκελος, ἀλλοειδέα, εὐρύχωρος, Ἀνάκειον, Νεοκλείδης, εὐήθεια, Ποτειδαιᾶται κλπ. Παραδέχεται δηλ. ὅτι χίλια ὅλα ἔτη πρὸ τῆς ὁλοσχεροῦς ἐξισώσεως τῶν μακρῶν καὶ βραχέων φθόγγων ἠδύναντο οὗτοι **ἐνίοτε,** ἄνευ λόγου τινὸς ἰδιαιτέρου, νὰ μεταβάλλωσι φύσιν. Τοῦτο, ὡς εἰκός, δὲν δύναμαι ἐγὼ νὰ ὁμολογήσω αὐτῷ, προτιμῶ δὲ νὰ πειρῶμαι τῆς ἑρμηνείας τῶν φαινομένων τούτων κατ' ἀνεγνωρισμένας ἀρχὰς τῆς ἐπιστήμης, οἷον τὴν τῆς ἀναλογίας, τὴν τῆς παρετυμολογίας, τὴν τῆς μεταπτώσεως κλπ. Τὴν ἀπόπειραν ταύτην πρὸς ἑρμηνείαν κρίνω ἐγὼ προτιμοτέραν τῆς διισχυρίσεως, ὅτι ταῦτα ἄνευ τινὸς αἰτίας ἐβραχύνθησαν, ὅπερ ἀληθῶς εἰπεῖν οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἄρνησις καὶ ἐκ τῶν προτέρων ἀποβολὴ πάσης ἑρμηνείας. Ἐννοεῖται δ' ὅτι ἡ περὶ αὐτὰς τὰς ἀρχὰς τῆς ἐρεύνης διαφωνία ἡμῶν καθίστησιν ἀδύνατον ἐκ τῶν προτέρων πᾶσαν συνεννόησιν· ἀναγκαῖον ἄρα καὶ ἐν τούτοις νὰ ἐφαρμόσωμεν τὸ Σοφόκλειον «ὅτῳ δὲ μὴ ταῦτ' ἔστιν ἐν γνώμῃ φίλα, κεῖνός τε κεῖνα φρονείτω κἀγὼ τάδε».

Ὁμοίως παρατηρεῖ ὁ κ. Dittenberger ὅτι τὸ ΕΙ ἀντὶ τοῦ βραχέος ι δὲν ἀπαντᾷ ἐν ταῖς Ἀττικαῖς ἐπιγραφαῖς πρὸ τῆς δευτέρας μ. Χ. ἑκατονταετηρίδος, Συλλ. Ἀττ. Ἐπιγρ. Γ′ 53, ὅτι δὲ κατ τὴν β′ καὶ γ′ μ. Χ. ἑκατονταετηρίδα ἀναγινώσκεται καὶ Πειραιέος Παιανιέος, Πειρεεύς, Πεάνιος, Ἐλεούσιος, Πλατεαῖς, Εἰρη

νέου, Μεμακτηριῶνα, ἡμαιρῶν κλπ. Καὶ ὁ κ. Thumb ἐν τῷ νεωτάτῳ βιβλίῳ αὐτοῦ Die griechische Sprache im Zeitalter des Hellenismus σελ. 143 διὰ βραχέων διαλαμβάνων περὶ τούτου καὶ παρατηρῶν ὅτι τοῦτο μὲν οἱ Ἀττικισταὶ διαστέλλουσιν ἐνίοτε τὴν προσῳδίαν τῆς Ἀττικῆς διαλέκτου ἀπὸ τῆς συγχρόνου γλώσσης, τοῦτο δὲ ἄλλοι τότε ἐμέμφοντο ἐπὶ συγχύσει τῆς διαφόρου προσῳδίας τοὺς ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, συνάγει ὅτι ἡ ἐξίσωσις ἐγένετο βραδέως, ἐν χρόνοις ἱκανῶς προσεγγίζουσι τῇ μεσαιωνικῇ Ἑλληνικῇ.

Ὁ δὲ κ. Kretschmer ἐν τῷ Περιοδικῷ Kuhn Τομ. Λ΄ σελ. 597 διδάσκει ὅτι «ἡ σύμπτωσις τῶν μακρῶν καὶ βραχέων ἤρξατο (ἐν Αἰγύπτῳ) ἀπὸ τοῦ δευτέρου αἰῶνος π. Χ.» καὶ ἐν σελ. 599 «εἶναι γεγονός, ὅτι ἡ χυδαία προφορὰ κατὰ τὴν δευτέραν π. Χ ἑκατονταετηρίδα συνέχυσε τὰ μακρὰ τοῖς βραχέσιν». Καὶ ἐν τῇ πραγματείᾳ αὐτοῦ Die Entstehung der Koine σελ. 7-8 διδάσκει ὅτι «ἐν τοῖς πρὸ Χριστοῦ χρόνοις ἤρξατο ἡ ἐξαφάνισις τῆς διαφόρου προσῳδίας τῶν μακρῶν καὶ βραχέων».

Ὅπως ἕκαστος βλέπει, ἡ διαφωνία εἶναι μεγίστη, τοῦ μὲν μέχρι τῶν δοκίμων καὶ προρρωμαϊκῶν χρόνων ἀναβιβάζοντος τὴν ἐξίσωσιν, τοῦ δὲ μέχρι τῆς β΄ π. Χ. ἑκατονταετηρίδος, ἄλλων δὲ μέχρι τῆς β΄ μ. Χ. καὶ ἔτι κατωτέρω καταβιβαζόντων αὐτήν.

Ἐν τοῖς ἑξῆς θέλω προσπαθήσει πρῶτον μὲν νὰ κατατάξω τὰ φαινόμενα εἰς διαφόρους κατηγορίας καὶ διαστείλω τὰ ἀποδεικτικὰ τῶν οὐκ ἀποδεικτικῶν, ἔπειτα νὰ συναγάγω ἐκ τῆς συνεξετάσεως πάντων τῶν ἀληθῶς ἀποδεικτικῶν τὸ κατ' ἐμὴν γνώμην πιθανὸν συμπέρασμα.

Ἀποβολὴ τῶν οὐκ ἀποδεικτικῶν.

Πάντες, ἐλπίζω, θά μοι ὁμολογήσωσιν ὅτι δυνατὸν κατ' ἀρχὴν νὰ μὴ ἐλέγχῃ πᾶς περὶ τὴν προσῳδίαν σάλος σύγχυσιν τῶν μακρῶν καὶ βραχέων φωνηέντων.

Οὕτω λ. χ. 1) ἡ μετρικὴ ἔκτασις βραχείας τινὸς συλλαβῆς, τ. ἔ. ἡ ἐλευθερία τῶν ποιητῶν συλλαβὴν βραχεῖαν νὰ παραλαμβάνωσιν ὡς ρὰν ἐν ὡρισμέναις χώραις τοῦ στίχου ἢ ἐν λέξεσιν ὡριένου σχήματος ἢ ὡρισμένης κατηγορίας, ἡ ἐλευθερία, λέαὕτη δὲν ἐμφαίνει ὅτι ἐν τῇ γλώσσῃ τότε τὰ μακρὰ καὶ

τὰ βραχέα συνεχέοντο ἀληθῶς καὶ ἐνηλλάσσοντο, πρβλ. οὐλομένη, εἰλάτινος, ἀθάνατος, ἀκάματος, Τειρεσίας, Πειρίθους, ὑπεροπλίῃσι, κλπ. κλπ. Διότι εἶναι ὁμολογούμενον ὅτι φωνήεντα μετρικῶς μόνον ἐκτεινόμενα, ἤτοι χάριν τοῦ μέτρου ὡς μακρὰ ὑπὸ τῶν ποιητῶν παραλαμβανόμενα δὲν ἐξετείνοντο καὶ ἐν τῷ συνήθει λόγῳ, διὸ οὐδὲ δίκαιον εἶναι νὰ παραβάλλωνται ὡς ἴσα καὶ ὅμοια τοῖς φωνήεσι τοῖς ἀληθῶς ἐν τῇ λαλουμένῃ γλώσσῃ μεταβαλοῦσι τὴν προσῳδίαν ἐν ταῖς μετὰ Χριστὸν ἑκατονταετηρίσιν, πρβλ. Wilh. Schulze Quaest. Epic. σελ. 137 κἑξ. Τὸ ἄνισον καὶ δὴ πλημμελὲς τῶν παραβαλλομένων νοεῖ τις ἐνθυμηθεὶς ὅτι ἐκτείνουσι μὲν οἱ ποιηταὶ κατὰ νόμους, ὡς εἴπομεν, ὡρισμένους βραχέα φωνήεντα χάριν τοῦ μέτρου, δὲν βραχύνουσι δ' ἀληθῶς τὰ μακρά· πάντα δ' ὅσα ἀπὸ χρόνων παλαιῶν τοιαῦτα βραχύνσεως φέρονται παραδείγματα, ἑρμηνεύονται σήμερον ὑπὸ τῶν ἐρευνητῶν κατ' ἄλλας γλωσσικὰς ἀρχάς, οὐχὶ κατὰ φωνητικήν, αὐθαίρετον, βράχυνσιν. Ἡ παρὰ τοῖς ποιηταῖς ἄρα χρῆσις τῶν μακρῶν καὶ βραχέων εἶναι καθόλου ἀκριβεστάτη καὶ παντελῶς ἀσύγχυτος ὁποία καὶ ἡ τῶν ἐπιγραφῶν ὀρθογραφία. Τὴν σπουδαιότητα δὲ τῆς παρὰ ποιηταῖς ὁμαλῆς χρήσεως καὶ ἀκριβοῦς διαστολῆς τῶν μακρῶν καὶ τῶν βραχέων φωνηέντων καὶ τῆς σταθερᾶς ὀρθογραφίας τούτων ἐν ταῖς ἀρχαίαις ἐπιγραφαῖς, κατανοεῖ ὁ καὶ μικρὰν πεῖραν ἔχων τῶν κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους καὶ μάλιστα τοὺς Βυζαντιακοὺς χρόνους γεγραμμένων ποιημάτων καὶ ἐπιγραφῶν, ἔνθα ἐξισωθέντων ἀληθῶς τῶν μακρῶν καὶ βραχέων ἀναρίθμητα εἶναι τὰ σφάλματα καὶ ταῦτα οὐχὶ ἔν τισι λέξεσιν ἀλλ' ἐν πάσαις καὶ ἄνευ τινὸς περιορισμοῦ.

2) Ὁμοίως δὲν ἐμφαίνουσι σύγχυσιν ὅσα μακρὰ φωνήεντα καθ' ὡρισμένον νόμον πάλαι ἐβραχύνθησαν. Εἶναι λ. χ. γνωστὸν ὅτι μακρὸν φωνῆεν ἀρχαιόθεν εὑρισκόμενον πρὸ ἡμιφώνου καὶ συμφώνου ἐβραχύνθη ἐν τοῖς προϊστορικοῖς χρόνοις, διὰ τοῦτο ἐλέχθη ναῦς ἀντὶ *νᾶϋς, Ἰνδ. nāus, Ζεὺς ἀντὶ *Ζηὺς Ἰνδ. dyāus, μὲνς μείς, ἀλλὰ μηνός, ἔγνων ἀλλ' ἔγνον(τ), γνοῖμεν γνόντες, κλπ.

3) Ὁμοίως δὲν ἐμφαίνουσι σύγχυσιν τῆς προσῳδίας τὰ ἐξ ἀρχῆς μακρὰ ἀλλὰ πρὸ φωνήεντος βραχυνόμενα, οἷον λεϊστή, βέβλῆα δήιος αὐτῆί, τουτοῦί, δείλα(ι)ος, ἥρῶος, πλάγχθῆ ἐπε. ἑστεώς, χρεώ, πο(ι)ῶ, κτλ.· πρβλ. καὶ μέ, ἕ, ἐπειδὲ πρὸ φω

νήεντος, ἀλλὰ μή, ἤ, ἐπειδὴ πρὸ συμφώνου ἐν Κρητικαῖς ἐπιγραφαῖς, ὅπως ὁ Wilh. Schulze ἐν Kuhn Περιοδικῷ Τομ. ΛΓ' σελ. 136-7 παρετήρησεν. Ἐν τούτοις φαίνεται ὅτι ἐγίνετο ἔκθλιψίς τις τοῦ ἑτέρου χρόνου τοῦ μακροῦ φωνήεντος, ἤτοι μέ'(ε) ἔ'(ε), πλάγχθε'(ε) ἐπεὶ κλπ.

4) Ὁμοίως δὲν ἐμφαίνουσι σύγχυσιν τῆς προσῳδίας ὅσα σύνθετα διὰ τὸν διάφορον χρόνον τῆς συνθέσεως αὐτῶν συνετέθησαν κατ' ἄλλην ἀρχήν, πρβλ. στρατο-αγὸς-στρατᾱγὸς ἀλλ' ἱππο-αγωγὸς-ἱππᾰγωγός, ἐπήρατος ἀλλ' ἐπέραστος, ὑπηρέτης ἀλλ' αὐτερέτης, πρωτηρότης ἀλλ' ὀψαρότης, ἀνήριθμος ἀλλ' ἀνάριθμος, ἐπημοιβὸς ἐξημοιβὸς ἀλλ' ἀργυραμοιβὸς κλπ.

5) Ὁμοίως ὅσα διὰ τοὺς φωνητικοὺς νόμους τῶν ἐπὶ μέρους διαλέκτων κατέστησαν διάφορα· πρβλ. καλϜὸς ξένϜος ἴσϜος, μόνϜος τίνϜω, φθίνϜω φθάνϜω ἄνϜω κλπ. ἢ κᾱλὸς ξεῖνος ἶσος μοῦνος, τῑ'νω, φθῑνω, φθᾱ'νω ᾱ'νω παρ' Ὁμ., ἀλλὰ κᾰλός, ξένος, ἴσος, μόνος, τῐ'νω, φθῐ'νω, φθᾰ'νω, ᾰ'νω κλπ. παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς.

6) Ὁμοίως οὐδ' ὅσα κατὰ τοὺς φωνητικοὺς νόμους τῆς γλώσσης ποικίλα πρότερον καταστάντα ἐξωμαλύνθησαν ἔπειτα ἐν ταῖς ἐπὶ μέρους διαλέκτοις χωρὶς καὶ δὴ ἀλλαχοῦ ἄλλως· πρβλ. τὸ τάνς, ἄλλανς, πρᾶξανς, ἕνς, τιθένς, τόνς, ἄλλονς κλπ.· ὅθεν τοῦτο μὲν κατ' ἀντέκτασιν τάς, ἄλλας, πράξας, εἷς, τιθεὶς (καὶ κατὰ τὴν ἄκραν Δωρίδα καὶ Αἰολίδα ἧς, τιθής), τούς, ἄλλους (καὶ Δωρ. καὶ Αἰολ. τώς, ἄλλως), τοῦτο δὲ ἄνευ ἀντεκτάσεως τᾰς, ἄλλᾰς πρᾶξας, ἕς, τιθές, τός, ἄλλος κλπ. Ἔπειτα τὰ κατὰ μετάπτωσιν ποικιλθέντα τὸ πάλαι καὶ ἔπειτα ἐξωμαλυνθέντα, οἷον κάλως-κάλος,-λαγὼς-λαγός,-ὀρφὼς-ὀρφὸς κλπ.· πρβλ. Ἀθηναίου Θ' 400 α... ἐπεὶ τὸ καθ' ἡμᾶς ἐστι λαγός· ὥσπερ δὲ ναὸν λεγόντων ἡμῶν ἐκεῖνοί φασι νεὼν καὶ λαὸν λεών, οὕτω λαγὸν ὀνομαζόντων ἐκεῖνοι λαγὼν ἐροῦσι· τῇ δὲ τὸν λαγὸν αἰτιατικῇ ἀκόλουθός ἐστιν ἡ παρὰ Σοφοκλεῖ ἐν Ἀμύκῳ σατυρικῷ πληθυντικὴ ὀνομαστικὴ «γέρανοι χελῶναι γλαῦκες ἰκτῖνοι λαγοί». Τῇ δὲ λαγὼν ἡ διὰ τοῦ ω παραλησίως προσαγορευομένη λαγῷ παρ' Εὐπόλιδι ἐν Κόλαξιν... Οὕτω ἐχρήσατο τῷ ὀνόματι καὶ Ἐπίχαρμος καὶ Ἡρόδοτος καὶ ὁ τοὺς Εἵλωτας ποιήσας. Εἶτά ἐστι τὸ μὲν Ἰακὸν λαγός, λαγὸν ταράξας

ΕΧΩ ΓΡΑΨΑΙ — ΓΡΑΦΗΝΑΙ ΕΧΩ ΓΡΑΨΕΙ — ΓΡΑΦΗ

Ὅτι τὸ β' στοιχεῖον τῶν τύπων τούτων εἶναι τὸ αὐτὸ ὃ καὶ ἐν τῷ θέλω γράφει γράψει γραφῆ, φαίνεται πιθανὸν καὶ ὁμολογοῦσι σήμερον πάντες· εἶναι δὲ κατά τινας μὲν τρίτον πρόσωπον ὑποτακτικῆς κατὰ παράλειψιν τοῦ νά, κατ' ἄλλους δέ, οἷς καὶ ἐγὼ συμφωνῶ. ἀπαρέμφατον (ἰδὲ ἀνωτ. σ. 235κέξ.). Ἀλλ' ἔστω ὁπότερονδήποτε· τὸ ζήτημα νῦν εἶναι νὰ δειχθῇ πῶς ἐγένετο δυνατὸν ὥστε τὰ στοιχεῖα ταῦτα νὰ συναφθῶσι καὶ ἀπαρτίσωσι παρακείμενον καὶ ὑπερσυντέλικον, ἤτοι πῶς ἐκ τοῦ ἔχει, εἶχεν εἰπεῖν (ἢ νὰ εἴπῃ) ἦλθον οἱ πρὸ ἡμῶν ἐπὶ τὴν ἔννοιαν τοῦ εἴρηκεν, εἰρήκειν, ἐκ τῆς δυνητικῆς δηλ. ἐγκλίσεως εἰς τὸν ἀπόλυτον βεβαιότητα ἐκφράζοντα χρόνον.

Ὅτι πολλαχῶς αἱ διὰ τῶν ἐγκλίσεων καὶ αἱ διὰ τῶν χρόνων ἐκφραζόμεναι ἔννοιαι ἐναλλάσσονται, εἶναι γνωστόν, πρβλ. Brugmann, Grundriss B' 883 καὶ 1091 κεξ. 1279 κεξ., B. Delbrück, Συγκριτ. Συντάξ. B'-242 καὶ 365 κεξ.· πρβλ. ἔτι φράσεις οἷον θά το ξέρῃ, ἀλλὰ δὲν θέλει νὰ τὸ πῇ· θὰ τό 'χῃ ἀκουσμένο, ἀλλὰ κάνει τὸν ἀνήξευρο· μετ' αὐτὰ τὰ ψόματα θὲς ἔχεις κομπωμένη (τὴν Ἐρωφίλην, πραξ. Δ' στ. 692) κττ., Θυσίᾳ Ἀβραὰμ 121 βαρὺ μαντᾶτο καὶ πικρὸν θὲς νά 'χῃς γροικημένα. Αἱ φράσεις αὗται δὲν ἀναφέρονται προφανῶς εἰς τὸ μέλλον, εἰ καὶ κατὰ τὸν τύπον τοῦ μέλλοντος ἐκφράζονται, ἀλλὰ παριστῶσιν ἔννοιαν ἣν ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ θὰ ἐξέφερε δι' ἐγκλίσεως. Ὁμοίως παρελαμβάνετο κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα πολλάκις ἡ ὑποτακτικὴ ἁπλῆ (ἢ καὶ μετὰ τοῦ νά) εἰς δήλωσιν τοῦ μέλλοντος· πρβλ. Ἡσυχ. τευξόμεθα· τύχωμεν, πείσονται· πάθωσιν, ἐλεύσομαι· ἐπανέλθω, ἔδονται· φάγωσιν, ἔδονται τὰς σάρκας· τὰ μέλη φάγωσιν, ἐρῶ· λέξω, εἴπω, λέγω· πρβλ. καὶ Κεκαυμένου, Στρατηγικοῦ σελ. 36, 25 φάγωσιν, 36, 26 ἔλθῃ, εὑρεθῇς, 36, 31 ἐνθυμηθῇς, 37, 22 εἴπῃ, 41, 22 εἴπωσι, εἴπῃ, 42, 18 ἀναδράμῃ καὶ σὺ μενεῖς, 53, 14 λά(58, 19 ἐπιπέσωσι καὶ θανατώσουσί σε, 60 καὶ οὐ σφό[s] καταπέσῃς κλπ. Ἀλλ' ἐν πᾶσι τούτοις διαφαίνεται εὐκόλως ἡ

ἐμφαίνοντα καθόλου τὸ κενὸν συνάπτονται μεταπτωτικῶς πρὸς τὸ χήρα χῆρος χηρόω χῆτις κτλ., τὸ δὲ χορός, εὐρύ-χορος συναπτόμενον τῷ χόρ-τος (ἐν χόρ-τῳ αὐλῆς), hortus, Γοτθ. Gards=αὐλή, Λιθ. gārdas=σηκός, μάνδρα, κλπ. ἔχει τὴν ἔννοιαν τοῦ περιέχειν καὶ δὴ εἶναι διάφοροι ἐξ ἀρχῆς λέξεις καὶ μόνον ἐν τῇ ἱστορικῇ πορείᾳ τῆς ἐξελίξεως τῶν σημασιῶν αὐτῶν προσήγγισαν ἀλλήλοις.

Ἐν τῷ πλήμμῡρα (ἐκ τοῦ *πλημμυρια πλημμυρρα πλήμμυρα) ὅπως ἐν τῷ σφῦρα πεῖρα κτλ ἐκ τοῦ σφυρια, περια κτλ. εἶναι τὸ ῡ διὰ τὴν ἀντέκτασιν ὁμαλῶς μακρόν, ἐν δὲ τῷ πλημμυρ-ὶς πλημμυρίδος οὐδεμιᾶς ἀντεκτάσεως γενομένης βραχύ. Τὰ τῶν δραματικῶν πόλεος φύσεος ὕβρεος, τὸ τοῦ Ὁμήρου ἄστεος, τὸ τοῦ Ἡροδότου πήχεος, τὸ ἐπιγραφικὸν διαδόσεος κτλ. οὐχὶ κατὰ βράχυνσιν τοῦ ω προῆλθον, ἀλλ' εἶναι διάφοροι σχηματισμοί (τὸ μὲν ἐκ τοῦ Ὁμ. πόληος, τὸ δὲ ἐκ τοῦ *πόλε(ι)-ος ὅθεν καὶ *πόλε(ι)-ες), ὅπως ἐδίδαξεν πρῶτος ὁ Joh. Schmidt ἐν Kuhn Περιοδ. Τομ. ΚΖ' σελ. 296 κέξ., πρβλ. καὶ Brugmann Ἑλλ. Γραμμ.[3] σελ. § 257 καὶ G. Meyer, Ἑλλ. Γραμμ.[3] § 340-1.

Ὅτι δ' ὄντως δὲν πρόκειται ἐν τούτοις βράχυνσις τοῦ φωνήεντος, νοεῖ τις ἐνθυμηθεὶς ὅτι ἡ γεν. τῶν εἰς -εὺς γεν. -έως ληγόντων οὐδέποτε συστέλλεται εἰς -έος ἐν τῇ Ἀττικῇ διαλέκτῳ, ὁμοίως οὐδὲ τὰ ἐπιρρήματα εἰς -ως, οὐδὲ τὰ Ἀττικόκλιτα εἰς -ως, οὐδὲ τὰ ῥήματα εἰς -ω κλπ. καὶ καθόλου εἰπεῖν ἡ χρῆσις τῶν ποιητῶν καὶ αἱ ἐπιγραφαὶ διακεκριμένην παρέχουσαι τὴν ὀρθογραφίαν τῶν μετὰ τοῦ ω καὶ τῶν μετὰ τοῦ ο γραφομένων τύπων καὶ λέξεων διδάσκουσιν ὅτι ἡ περιωρισμένη ἐν τοῖς ὀλίγοις τούτοις ἐναλλογὴ τῶν ω καὶ ο δὲν δύναται νὰ ὀφείληται τῇ φωνητικῇ τούτων συγχύσει, ἀλλὰ τῇ διαφόρῳ γενέσει.

Τὸ πεφύκασι λελόγχασι τοῦ Ὁμήρου, τὸ παρ' Ἡσυχίου ἐθώκατι, καὶ τὸ ἐπιγραφ. ἱερητεύκατι κτλ. ἔχουσι τὴν κατάληξιν -ατι =nti (μετὰ φωνήεντος n̥), ἥτις φαίνεται καὶ ἐν τοῖς Ἰνδ. dadhati, dadati, κλπ. καὶ δὴ εἶναι λείψανα ἀρχαίας διαφορᾶς, οὐχὶ τεκμηνέας συγχύσεως τῆς προσῳδίας.

Τὰ ἐπιρρήματα εἰς -εὶ, ἀσπονδεὶ κλπ. εἶναι τοπικαὶ φωνηεντο-ων, τὰ δὲ εἰς -ῑ ἀκοντὶ κλπ. συμφωνολήκτων ὀνομάτων, πρβλ.

θνητὸς καὶ ἡμιθνὴς-θνῆτος, κμητὸς πολύκμητος καὶ ἀκμής, δμητὸς ἄδμητος καὶ ἀδμής, πλανήτης καὶ πλάνης, γυμνήτης καὶ γυμνής, φύλακος καὶ φύλαξ, μάρτυρος καὶ μάρτυς κλπ. Ἔπειτα δὲ διὰ τὴν ὁμοίαν σημασίαν συνέπεσον.

8) Οὐδ' ὅσα κατά τινα ἀναλογίαν ἢ παρετυμολογίαν μετέβαλον τὴν προσῳδίαν αὐτῶν, δύνανται ὀρθῶς καὶ δικαίως νὰ θεωρῶνται τεκμήρια τῆς συγχύσεως περὶ ἧς ὁ λόγος. Οὕτω λ. χ. κατ' ἀναλογίαν μετεβλήθη ἡ προσῳδία ἐν ταῖς καταλήξεσι πολλῶν εἰς -ειᾰ -ῑᾰ, -ειον -ῑον, -ειδης -ῑδης κλπ. ληγόντων, καθ' ἃ ἐν Ἀθηνᾶς Τομ. Θ' 468 κέξ. καὶ Τομ. Ι' 186 κέξ. καὶ ΙΑ' 355 κέξ. διὰ πολλῶν διέλαβον· οὐδὲ ταῦτα ἄρα ἐμφαίνουσιν ἀληθῶς σύγχυσιν τῆς προσῳδίας τοῦ ει καὶ ῑ. Ὁμοίως κατ' ἀναλογίαν ἐβραχύνθη τὸ ὄρνῑς εἰς ὄρνῐς, ἤτοι κατὰ τὰ πολλὰ εἰς -ῐς βραχυκατάληκτα ἐλέχθη καὶ ὄρνῐς ἀντὶ ὄρνῑς. Τὸ Κρονίονος παρὰ τὸ Κρονίωνος εἶναι ἀρχαιότερος τύπος, ὁ δὲ μετὰ τοῦ ω νεώτερος ἐξομαλυνθείς· πρβλ. τὰ παλαιὰ Ἰάσονος Ἀμυθάονος κτλ. παρὰ τὰ νεώτερα Εὐφορίωνος Πλάτωνος κλπ. Τὸ ἐκ τοῦ ἐπωνύμου ἥρωος Λέω σχηματισθὲν ὄνομα τῆς φυλῆς Λεωντὶς (κατὰ τὸ Ἱπποθωντὶς) παρητυμολογήθη ἐνωρὶς πρὸς τὸ Λέων Λέοντος, διὸ ἐλέχθη Λεοντὶς καὶ Λεοντίδαι ἀντὶ Λεωντὶς καὶ Λεωντίδαι· πρβλ. Ἀθηνᾶς Τομ. ΙΒ' σελ. 119 σημ. Ἀλλ' εἶναι πρόδηλον, ὅτι διὰ τῆς παρετυμολογικῆς ταύτης τροπῆς τοῦ ω εἰς ο δὲν δηλοῦται σύγχυσις τῆς προσῳδίας αὐτῶν. Ὡσαύτως εἶχε τὸ μὲν ἵεμαι ἐκ τοῦ Fῑ'εμαι τὸ ῑ μακρόν, τὸ δὲ ἵημι ἐκ τοῦ si-sē-mi τὸ ι τοῦ διπλασιασμοῦ βραχύ· ἀλλ' ἀφοῦ συνεδέθησαν σημασιολογικῶς εἰς ἓν σύστημα, ὁ χρόνος τοῦ ῑ̔εμαι μετεβιβάσθη καὶ ἐπὶ τὸ ἵημι, ὅθεν παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς συνήθως ῑ̔ημι.

9) Οὐδ' ὅσα δύνανται νὰ ἐκληφθῶσιν ἁπλῶς ὀρθογραφικὰ σφάλματα, δύνανται, ὡς εἰκός, νὰ παραλαμβάνωνται ὡς τεκμήρια τῆς ἐναλλασσομένης προσῳδίας. Οὕτω π.χ. τὰ ἐκ τῶν ἀγγείων Δίφιλως, Διώνυσος, Ἀλκίμαχως καλώς, Μελιεὺς καλώς, Περσώφατ(τ)α, Κυμοδώκε, Οἰνώμαος, Κάνθαρως κλπ., ὀφείλονται, ὅπως ὁ κ. Kretschmer ἐν Ἐπιγρ. Ἀγγείων σελ. 106 ἐδίδαξεν, εἰς τοῦτο, ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ Ἰωνικοῦ ἀλφαβήτου καὶ δὴ τῆς μεταβάσεως ἀπὸ τῆς ἀρχαίας χρήσεως τοῦ Ο καὶ ἀντὶ τοῦ ο καὶ ἀντὶ τοῦ ω καὶ ἀντὶ τοῦ (νόθου) ου εἰς τὴν νεωτέραν, ἐγίνοντο

ἐνίοτε σφάλματά τινα ὑπὸ τῶν ἀπειροτέρων ἔτι γραφέων. Αὐτόθι παρέθηκεν ὁ κ. Kretschmer καὶ Θήτις, Ἄρηος, Μηλίττη ἀντὶ Θέτις, Ἄρεως, Μελίττη· ἰσοτηλής, Λήσβιος, Φιλοξήνη καὶ Λευκολοφίδω ἀντὶ ἰσοτελής, Λέσβιος, Φιλοξένη, Λευκολοφίδου, δι' ὧν σαφῶς δηλοῦται ὅτι καὶ τὸ Η ἀντὶ τοῦ ε ἐγράφετο κατὰ τοὺς μεταβατικοὺς ἐκείνους χρόνους καὶ τὸ ω ἀντὶ τοῦ ου. Ἀλλ' εἶναι πρόδηλον ὅτι οὐδὲν ἐκ τῶν ὀρθογραφικῶν τούτων παροραμάτων δύναται νὰ συναχθῇ ἀληθὲς περὶ προφορᾶς πόρισμα.

10) Ὁμοίως δὲν ἐμφαίνουσι κατ' ἐμὲ σύγχυσιν τῆς προσῳδίας ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ καὶ πάντα ὅσα ἐκ τῶν παπύρων μάλιστα παραλαμβάνονται συνήθως τεκμήρια τῆς συγχύσεως ταύτης. Διότι εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι τὰ ἐκ τῶν παπύρων παραδείγματα ταῦτα δὲν ἑρμηνεύονται κατά τινα τῶν προηγουμένων ἀρχῶν καὶ δὴ εἶναι ἀληθῶς ἀποδεικτικὰ μεταβολῆς τῆς προφορᾶς καὶ συγχύσεως τῶν μακρῶν καὶ βραχέων φωνηέντων, ἀλλ' ἐρωτᾶται, ἂν ἡ σύγχυσις αὕτη συνέβη καὶ ἐν τῇ Ἑλλάδι, ἐν τῇ Ἀττικῇ διαλέκτῳ, ἐν τῇ ἐθνικῇ ὡς εἰπεῖν γλώσσῃ, ἢ μόνον μακρὰν τῆς Ἑλλάδος, ἐν τῇ γλώσσῃ ἣν μάλιστα πάντων οἱ πολυάριθμοι ἀλλόγλωσσοι, μανθάνοντες ὅπως ἠδύναντο, πολλαχῶς διέφθειρον. Τοῦτο δὲν ἐξετάζεται συνήθως, παρατάσσονται δὲ ὡς ἰσοδύναμα τὰ Ἀττικὰ φαινόμενα πρὸς τὰ Αἰγυπτιακά, ἀλλ', ἐλπίζω, θά μοι ὁμολογήσῃ ἐκ τῶν προτέρων ἕκαστος ὅτι ἠδύναντο πολλὰ νὰ ἔχωσι διαστρέψει καὶ διαφθείρει ἐν τῷ ἐξωτερικῷ οἱ βάρβαροι καὶ οἱ μετ' αὐτῶν συζῶντες ὀλιγαριθμότεροι πάντοτε Ἕλληνες, ὧν οὐδεμίαν γνῶσιν εἶχον οἱ ἐν τῇ Ἑλλάδι ὑπολειπόμενοι. Καὶ τὸ ἐκ τῶν προτέρων ὁμολογηθὲν τοῦτο ἀποδείκνυται ἀληθὲς ἐκ τῶν ὑστέρων, πρῶτον μὲν ὅτι πολλαὶ ὑπ' ἐκείνων γενόμεναι διαστροφαὶ οὐδέποτε συνέβησαν ἐν τῇ Ἑλλάδι, πρβλ. Einleitung σελ. 15 καὶ 17, καὶ Götting. Gelehrt. Anzeig. 1899 σελ. 508-510, δεύτερον δὲ ὅτι πρὸς τοὺς ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ καὶ δὴ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον βαρβάρους ἢ ἐκβαρβαρωθέντας τούτους μάρτυρας ἀντιτάσσονται ἄλλοι γνήσιοι Ἕλληνες, διαρρήδην καὶ μεγαλοφώνως βοῶντες ὅτι καὶ μέχρι τοῦ δευτέρου μ. Χ. αἰῶνος συμπεριλαμβανομένου (ἴσως καὶ μέχρι τρίτου) διεστέλλοντο τὰ μακρὰ φωνήεντα τῶν βραχέων. Νῦν πρόκειται ν' ἀκούσωμεν τῶν μαρτύρων τούτων καὶ ἐξετάσωμεν ἀξιοπιστίαν αὐτῶν.

Κατὰ πρῶτον ἔρχεται Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασσεὺς διδάσκων διαρρήδην ἐν 19 σελ. 162 κέξ. (ἐκδ. Schäffer) ὅτι «τῶν φωνηέντων κράτιστα μέν ἐστι καὶ φωνὴν ἡδίστην ἀποτελεῖ τά τε μακρὰ καὶ τῶν διχρόνων ὅσα μηκύνεται κατὰ τὴν ἐκφοράν, ὅτι πολὺν ἠχεῖται χρόνον καὶ τοῦ πνεύματος οὐ κατακόπτει τὸν τόνον· χείρω δὲ τὰ βραχέως λεγόμενα, ὅτι μικρόφωνά τε ἐστι καὶ σπαδονίζει τὸν ἦχον. Αὐτῶν δὲ τῶν μακρῶν εὐφωνότατον τὸ α ὅταν ἐκτείνηται· λέγεται γὰρ ἀνοιγομένου τοῦ στόματος ἐπὶ πλεῖστον καὶ τοῦ πνεύματος ἄνω φερομένου πρὸς τὸν οὐρανόν· δεύτερον δὲ τὸ η, ὅτι κάτω περὶ τὴν βάσιν τῆς γλώσσης ἐρείδει τὸν ἦχον ἀκόλουθον, ἀλλ' οὐκ ἄνω καὶ μετρίως ἀνοιγομένου· τρίτον τὸ ω, στρογγύλλεταί τε γὰρ ἐν αὐτῷ τὸ στόμα καὶ περιστέλλει τὰ χείλη, τήν τε πληγὴν τὸ πνεῦμα περὶ τὸ ἀκροστόμιον ποιεῖται. Ἔστι δ' ἧττον τούτου τὸ υ· περὶ γὰρ αὐτὰ τὰ χείλη συστολῆς γενομένης ἀξιολόγου πνίγεται καὶ στενὸς ἐκπίπτει ὁ ἦχος· ἔσχατον δὲ πάντων τὸ ι, περὶ τοὺς ὀδόντας γὰρ ἡ κρότησις τοῦ πνεύματος γίνεται μικρὸν ἀνοιγομένου τοῦ στόματος καὶ οὐκ ἐπιλαμπρυνόντων τῶν χειλέων τὸν ἦχον. Τῶν δὲ βραχέων οὐδέτερον μὲν εὔηχον, ἧττον δὲ δυσηχὲς τὸ ο, διίστησι γὰρ τὸ στόμα κρεῖττον θατέρου, τὴν δὲ πληγὴν λαμβάνει περὶ τὴν ἀρτηρίαν μᾶλλον».

Καὶ ἀλλαχοῦ (σελ. 178 κέξ.) διαλαμβάνει ὁ Διονύσιος περὶ μακρῶν καὶ βραχειῶν συλλαβῶν, ὧν καὶ διαιρέσεις καὶ ὑποδιαιρέσεις εὑρίσκει λέγων «Μήκους δὲ καὶ βραχύτητος συλλαβῶν οὐ μία φύσις ἀλλὰ καὶ μακρότεραί τινές εἰσι τῶν μακρῶν καὶ βραχύτεραι τῶν βραχειῶν . . . Αἰτία δὲ ἥτις ἐστὶ τοῦ μήτε τὰς μακρὰς ἐκβαίνειν τὴν ἑαυτῶν φύσιν, μέχρι γραμμάτων ἑπτὰ μηκυνομένας, μήτε τὰς βραχείας εἰς ἓν ἀπὸ πολλῶν γραμμάτων συστελλομένας ἐκπίπτειν τῆς βραχύτητος, ἀλλὰ κἀκείνας ἐν διπλασίῳ λόγῳ θεωρεῖσθαι τῶν βραχειῶν καὶ ταύτας ἐν ἡμίσει τῶν μακρῶν, οὐκ ἀναγκαῖον ἐν τῷ παρόντι σκοπεῖν. Ἀρκεῖ γὰρ ὅσον εἰς τὴν παροῦσαν ὑπόθεσιν ἥρμοττεν εἰρῆσθαι, ὅτι διαλλάττει καὶ βραχεῖα συλλαβὴ βραχείας καὶ μακρὰ μακρᾶς καὶ οὔτε τὴν αὐτὴν ἔχει δύναμιν (οὔτε ἐν λόγοις ψιλοῖς οὔτε ἐν ποιήμασι . . .) πᾶσα βραχεῖα καὶ πᾶσα μακρά».

Ὁ Διονύσιος προδήλως ἐνταῦθα διαλαμβάνει περὶ προφορᾶς συ χρόνου καὶ οἰκείας αὐτῷ· τοῦτο κατανοεῖ ἕκαστος παρατηρήσας π περὶ τούτων διαλαμβάνουσιν οἱ Βυζαντιακοὶ γραμματικοί, οἷον ὁ Σ)

λιαστὴς Διονυσίου τοῦ Θρᾳκὸς ἐν Βεκκήρου Ἀνεκδότοις σελ. 797 κἑξ. «μακρά εἰσι δύο, η καὶ ω· μακρὰ δὲ λέγεται ταῦτα ὡς **παρὰ τοῖς παλαιοῖς** ἐν διπλασίονι χρόνῳ τῶν βραχέων ἐκφωνούμενα. **Δεῖ** δὲ τὸ η μὲν ἐκφωνοῦντα μηκύνειν τὸ στόμα ὡς ἐπὶ τὰ ὦτα ἑκατέρωθεν, τὸ δὲ ω ἐκφωνοῦντα μηκύνειν τὰ χείλη ὡς ἐπὶ τὴν ῥῖνα καὶ τὸν πώγωνα. Διὸ καὶ ἐνομοθετήθη μακρὰ εἶναι ὡς μηκύνοντα τὴν ἐπιφάνειαν τῶν φωνητικῶν ὀργάνων ὑπὲρ τὰ ἄλλα φωνήεντα. Βραχέα δύο, ε καὶ ο δηλονότι **οἱ παλαιοὶ ταῦτα** παρατρέχοντες **ἐφθέγγοντο** καὶ οὐ τοσαύτην ὥραν ὅσην ἐπὶ τοῦ η καὶ τοῦ **ω ἐποίουν** ἐν τῷ ἐκφωνεῖν, ἀλλὰ τὸ ἥμισυ μέρος».

Ὅπως ἕκαστος βλέπει, ὁ Σχολιαστὴς ποιεῖται λόγον περὶ τῆς προφορᾶς τῶν παλαιῶν, καὶ δίδωσιν ὁδηγίας περὶ τοῦ πῶς δεῖ νὰ σχηματίζῃ τὸ στόμα ὁ μέλλων νὰ ἐκφωνήσῃ τὸ η καὶ τὸ ω, ὧν οὐδὲν ποιεῖ Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασσεύς, πάντως τούτου ἕνεκα, ὅτι δὲν ὑπῆρχε τότε ἀνάγκη τοιούτων ὁδηγιῶν· διότι καὶ αὐτὸς καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἐξεφώνουν ἔτι τὰ μακρὰ καὶ τὰ βραχέα φωνήεντα διαφόρως, καὶ ᾐσθάνοντο ὅτι μεταξὺ τῆς ὑπ' αὐτῶν προφορᾶς τούτων καὶ τῆς οὕτω παρατηρουμένης χρήσεως τῶν ἀρχαιοτέρων δὲν ὑπῆρχε διαφωνία, ὅπως ᾐσθάνετο ὁ Σχολιαστής, λέγων ὅτι οἱ παλαιοὶ ἐξεφώνουν οὕτω καὶ δεῖ μηκύνειν κλπ.

Δὲν δύναται δέ τις νὰ ζητήσῃ νὰ ἐξασθενώσῃ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἁλικαρνασσέως διατεινόμενος ὅτι ὡς ῥητοροδιδάσκαλος ἑρμηνεύων τὰ τῶν παλαιῶν καὶ θέλων νὰ δεικνύῃ τὰς ἀρετὰς τοῦ παρ' ἐκείνοις σχηματισμοῦ τοῦ λόγου ἔβλεπε πολλάκις καὶ τὰ οὐκ ὄντα, ἤτοι ἀνέλυε καὶ ἐδίδασκε καὶ ὅσα δὲν ᾐσθάνετο· διότι τοῦτο εἶναι παντάπασιν ἀπίθανον, ἀφοῦ ὁ ἀνὴρ εἶχε μαθητάς, πρὸς οὓς βεβαίως δὲν ἠδύνατο καὶ ἂν ἤθελε, νὰ λέγῃ καὶ γράφῃ ἀναλήθη καὶ φανταστικά.

Ὅμοια τῷ Διονυσίῳ διδάσκει καὶ ὁ ἐπὶ Μάρκου Αὐρηλίου ἀκμάσας Ἑρμογένης ὁ ἐκ Ταρσοῦ λέγων (ἐν τῷ περὶ Ἰδεῶν Α' 291) ὅτι «Λέξις δὲ σεμνὴ πᾶσα μὲν ἡ πλατεῖα καὶ διογκοῦσα τὸ στόμα κατὰ τὴν προφοράν, ὥστε οἷον στομφάζειν, καὶ ὅπερ ἐπιτηδεύουσί τινες, τοῦτο ἀναγκάζεσθαι ποιεῖν τῇ φύσει τῶν λέξεων αὐτῶν. Τοιαῦται δὲ καὶ μέν τινες ἐξαιρέτως δὲ αἱ τῷ α καὶ τῷ ω πλείστῳ χρώμεναι, καὶ ὁ Πλάτων τὴν οἰωνιστικὴν φωνιστικήν φασιν ὀνομάνὰς ἀποσεμνύνοντας τὸ ω. Καὶ περὶ τοῦ α λέγοιτ' ἄν τι τοιοῦ-

τον . . . Μάλιστα δὲ τὰ στοιχεῖα ταῦτα, τὸ ω καὶ τὸ α διαίρει τε καὶ διογκοῖ τὸν λόγον, εἰ καὶ κατὰ τὰς τελευταίας εἴη συλλαβὰς τῶν λέξεων. Δεύτεραι δὲ σεμνότητος λέξεις αἱ διὰ τοῦ ο κατὰ μόνας ⟨ἢ⟩ εἰς μακρόν τι καταλήγουσαι . . . ». Καὶ οὗτος λαλεῖ περὶ διαφόρου σχηματισμοῦ τοῦ στόματος κατὰ τὴν ἐκφώνησιν τοῦτο μὲν τοῦ α καὶ ω, τοῦτο δὲ τοῦ ο, καὶ λέγει ὅτι αἱ τὸ α καὶ ω ἔχουσαι λέξεις εἶναι σεμνότεραι τῶν ἐχουσῶν τὸ ο, δῆλον ἄρα ὅτι διέστελλεν αὐτὰ ἐν τῇ προφορᾷ.

Ἀλλὰ πλὴν τῶν ῥητοροδιδασκάλων τούτων ἔχομεν εὐτυχῶς μαρτυρίαν καὶ βιογράφου, τοῦ Φιλοστράτου, ὅστις ἐν Βίοις Σοφιστῶν Β′ 13 ποιεῖται μνείαν περὶ σοφιστοῦ τινος Παυσανίου μαθητοῦ Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ, ὡς συγχέοντος ἐν τῇ προφορᾷ τὰ μακρὰ καὶ βραχέα φωνήεντα. «Ὁ δὲ Παυσανίας ἐπαιδεύθη μὲν ὑπὸ Ἡρώδου καὶ τῶν τοῦ Κλεψυδρίου εἷς ἐγένετο, οὓς ἐκάλουν οἱ πολλοὶ διψῶντας, ἐς πολλὰ δὲ ἀναφέρων τῶν Ἡρώδου πλεονεκτημάτων καὶ μάλιστα τὸ αὐτοσχεδιάζειν ἀπήγγελλε ταῦτα παχείᾳ τῇ γλώττῃ καὶ ὡς Καππαδόκαις ξύνηθες, ξυγκρούων μὲν τὰ σύμφωνα τῶν στοιχείων, συστέλλων δὲ τὰ μηκυνόμενα καὶ μηκύνων τὰ βραχέα, ὅθεν ἐκάλουν αὐτὸν **οἱ πολλοὶ** μάγειρον πολυτελῆ ὄψα πονήρως ἀρτύοντα». Οἱ Βίοι οὗτοι συνετάχθησαν μικρὸν μετὰ τὸ 230, ὁ δὲ Παυσανίας μαθητὴς Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ γενόμενος κατ' ἀνάγκην θὰ ἤκμασε κατὰ τὸν β′ μ. Χ. αἰῶνα (τῷ 143 ἐγένετο ὁ Ἡρώδης ὕπατος)· καὶ ἂν ἄρα ὑποτεθῇ ὅτι ὁ Φιλόστρατος παρέλαβε μὲν ἐκ παλαιοτέρας πηγῆς τὴν περὶ τῆς συγχύσεως τῶν φωνηέντων ὑπὸ τοῦ Παυσανίου εἴδησιν ταύτην, δὲν ἦτο δ' ἐπ' αὐτοῦ αἰσθητὴ ἡ διαφορὰ αὐτῶν, πάλιν ἀνάγκη νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ὅτε ὁ Παυσανίας συνέχεεν αὐτά, ᾐσθάνοντο οἱ πολλοί, ἤτοι οἱ ἀκροώμενοι αὐτοῦ ἐπιδεικνυμένου πολυάριθμοι Ἕλληνες, τὴν σύγχυσιν ταύτην· τοῦτο δὲ σημαίνει προδήλως ὅτι ἐκεῖνοι, δηλ. τὸ ἔθνος ὅλον, διέστελλον ἔτι αὐτὰ ἐν τῇ ἐκφωνήσει.

Ὁμοίως διδάσκουσιν οἱ Γραμματικοὶ καὶ Ἀττικισταὶ πολλάκις περὶ διαφόρου προσῳδίας ἐνίων λέξεων τὸ πάλαι καὶ ἐν τοῖς ἑαυτῶν χρόνοις· πρβλ. Ἡρῳδιανοῦ Β′ 120, 7 «κατὰ συστολὴν τὸ κρέᾰ ἂν γνώσθη, ὥσπερ καὶ ἐν τῇ συνηθείᾳ», δηλονότι κατὰ τὰ πολλὰ οὐ εἰς -ᾰ, ἐλέχθη καὶ κρέᾱ. Καὶ Μοίριδος ξυρὸν μακρῶς Ἀττικοί, βρ

χέως Ἕλληνες, βότρυς μακρῶς Ἀττικοί, βραχέως Ἕλληνες, πάπυρος μακρῶς Ἀττικοί, βραχέως Ἕλληνες, τριπλᾶ, τετραπλᾶ περισπωμένως καὶ μακρῶς Ἀττικοί, βραχέως Ἕλληνες· καὶ τἀνάπαλιν ὑδαρὲς βραχέως Ἀττικοί, μακρῶς Ἕλληνες, (τὸ ᾰ τῆς ἑν. καὶ πληθ. αἰτ. τῶν εἰς -εὺς οἷον τὸν βασιλέᾰ, τοὺς βασιλέᾰς, ὅπερ εὑρίσκεται ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις καὶ ἐνίοτε ἐν τοῖς δοκίμοις (πρβλ. Blass § 128, σημ. 2), δύναται νὰ ἑρμηνευθῇ κατ' ἀναλογίαν τῶν καταλήξεων -ᾰ καὶ -ᾰς τῆς γ' κλίσεως, διὸ δὲν καταλέγω τοὺς τύπους τούτους ἐν τοῖς ποικίλλουσι τὴν προσῳδίαν). Εἶναι ἀληθὲς ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ ὁρίσωμεν ἀκριβῶς τοὺς χρόνους τῶν Ἑλλήνων τούτων, οἵτινες ὑδαρὲς μακρῶς καὶ πάπυρος βραχέως κλπ. ἔλεγον, ἀλλὰ τοσοῦτον δυνάμεθα πάντοτε ἐκ τούτων νὰ συναγάγωμεν ὅτι ἐπὶ Ἡρῳδιανοῦ ἐσῴζετο ἔτι ἡ διάφορος ποσότης.

Ἐπειδὴ ἡ Τσακωνικὴ διάλεκτος ἐν αἷς λέξεσιν ἡ Λακωνικὴ εἶχεν ω παρέχει ου, οἷον οὖρα, γροῦσσα, στροῦμα, ὁράου κλπ., ἐν αἷς δ' ἡ Λακωνικὴ ο, ὁμοίως ο, οἷον τόπο, κορφά, ἀφορμά, βροντά, ἀμοσκὰ (=μοσχάλα), ὄνε κλπ. (πρβλ. τὰ εἰρημένα μοι περὶ τούτων ἐν τῷ περιοδικῷ τοῦ Kuhn Τομ. ΛΔ' σελ. 87 κἑξ.), ἀνάγκη ἀμείλικτος ἐπιβάλλει ἡμῖν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἡ τροπὴ αὕτη τοῦ ω εἰς ου ἐγένετο πρὸ τῆς ἐξισώσεως τῶν μακρῶν καὶ βραχέων φωνηέντων. Νῦν δ' ἔχομεν ἐπιγραφὴν τῶν χρόνων τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου, ἐν ᾗ πολλαὶ λέξεις μετὰ τοῦ ω ἀναγινώσκονται, πατρονόμω, τῶ Σεβαστῶ, ἀγορανόμω, Βωρθέα, ὠτῶ κλπ. κλπ., δῆλον ἄρα ὅτι κατὰ τὸν Β' μ.Χ. αἰῶνα, ὅτε ἐσῴζετο τὸ ω ἄτρεπτον, ἐσῴζετο ἐν τῇ Λακωνικῇ διαλέκτῳ καὶ ἡ διάφορος προσῳδία τούτου ἀπὸ τοῦ ο.

Ἀλλὰ νῦν γεννᾶται ἡ ἀπορία, πῶς συμβιβάζονται αἱ μαρτυρίαι τοῦτο μὲν τῶν Γραμματικῶν καὶ ῥητοροδιδασκάλων τούτων, τῶν μαρτυρούντων ὅτι καὶ μέχρι τοῦ 200 μ. Χ. διεκρίνοντο τὰ μακρὰ τῶν βραχέων καὶ ὅτι τῆς διαφορᾶς ταύτης αἴσθησιν ἐλάμβανον οἱ πολλοί, τοῦτο δὲ τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῶν παπύρων, τῶν μαρτυρούντων ὅτι ἀπὸ τοῦ Β' αἰῶνος π. Χ. ἤρξατο ἡ σύγχυσις τῆς προσῳδίας; Ἡ ἀπορία ἐπὶ τῇ μεγάλῃ, κατὰ τοσούτους αἰῶνας, διαφορᾷ μαρτύρων τούτων λύεται κατ' ἐμὴν γνώμην ὡς ἀκολούθως.

ῶτον, πολλά, τὰ χρονικῶς προγενέστερα, παραδείγματα τῆς συγ-
ως ταύτης εὑρισκόμενα μακρὰν τῆς Ἑλλάδος δύνανται καὶ ὀφεί-

λουσι νὰ ἐκληφθῶσι διαφθοραὶ ἀλλογλώσσων, καὶ δὴ ὅτι οὐδὲν περὶ τῆς γνησίας Ἑλληνικῆς μαρτυροῦσιν ἀληθὲς καὶ γνήσιον.

Δεύτερον, οὔτε ἐν πάσαις ταῖς χώραις ἐν αἷς ἐλαλεῖτο ἡ Ἑλληνική, μετεβάλλοντο ὁμοίως καὶ συγχρόνως οἱ φθόγγοι τῆς γλώσσης κατὰ τὸ ποιὸν καὶ τὸ ποσόν, ἀλλ᾽ἀλλαχοῦ πρότερον καὶ ἀλλαχοῦ ὕστερον,οὔτε αἱ μεταβολαὶ ἐκεῖναι ἐτελέσθησαν ἐν ἑνί τινι χρόνῳ ἀλλ᾽ ἐτελοῦντο ἐπὶ μήκιστον κατὰ μικρὸν καὶ ἀνεπαισθήτως. Ὅπως ἄρα τὰ ἀρχαῖα διαλεκτικὰ στοιχεῖα πολλαχοῦ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἐσῴζοντο ἐπὶ μακρὸν κατὰ τὴν μαρτυρίαν ἀρχαίων, οὕτω βεβαίως θὰ ἐσῴζετο καὶ ἡ κατὰ τόπους προφορά,αὕτη μάλιστα πολλῷ μᾶλλον τῶν λέξεων καὶ τύπων, καὶ δή, ὡς φαίνεται, καὶ ἡ διάφορος προσῳδία. Ὁσονδήποτε ἀόριστος καὶ ἂν εἶναι ἡ μαρτυρία τοῦ Στράβωνος Ζ' 13 περὶ τῶν Πελοποννησίων «σχεδὸν δ'ἔτι καὶ νῦν κατὰ πόλεις ἄλλοι ἄλλως διαλέγονται, δοκοῦσι δὲ δωρίζειν ἅπαντες διὰ τὴν συμβᾶσαν ἐπικράτειαν», πάντως ἡ ἐντύπωσις ἣν ἐνεποίουν αὐτῷ τοῦ δωρισμοῦ ἐλέγχει ὅτι διάφορον προφορὰν καὶ δὴ πιθανῶς καὶ προσῳδίαν ἥτις μέρος οὐσιῶδες τῆς προφορᾶς, εἶχον. Σαφεστέρα, εἰ καὶ ἴσως ὑπερβολικωτέρα, φαίνεται ἡ μαρτυρία τοῦ Παυσανίου (ἐπὶ τῶν Ἀντωνίνων) Δ' 27 καθ' ἣν οἱ Μεσσήνιοι «καὶ ἐς ἡμᾶς ἔτι τὸ ἀκριβὲς (τῆς Δωρίδος διαλέκτου) Πελοποννησίων μάλιστα ἐφύλασσον». Ὅμοια δὲ μαρτυρεῖ περὶ τῶν Ῥοδίων ὁ Σουητώνιος ἐν Βίῳ Τιβερίου 56.

Τὴν ἀλήθειαν δὲ τῶν μαρτυριῶν τούτων ἐπικυροῖ ἡ ὕπαρξις τῆς Τσακωνικῆς διαλέκτου, ἥτις, οὖσα συνέχεια τῆς ἀρχαίας Λακωνικῆς, βεβαίως καὶ τότε ἔτι καλῶς ἐσῴζετο καὶ ἐν τοῖς μετέπειτα χρόνοις ἀπομονωθεῖσα διεφυλάχθη ἡμῖν. Κατὰ ταῦτα ἄρα δυνάμεθα μετὰ πάσης βεβαιότητος νὰ διατεινώμεθα ὅτι, ἐπειδὴ τῶν ἀρχαίων διαλέκτων πολλὰ λείψανα πολλαχοῦ κατὰ τὴν δευτέραν μ. Χ. ἑκατονταετηρίδα μεμαρτυρημένως ἐσῴζοντο, δὲν θὰ εἶχε κατισχύσει μέχρι τῶν χρόνων ἐκείνων μία προφορά, ἀλλὰ θὰ ἐπεκράτει μεγάλη ποικιλία, ἤτοι θὰ ἐξεφωνοῦντο ἐν ταύτῃ μὲν τῇ χώρᾳ οἱ φθόγγοι νεωτερικώτερον, πιθανῶς οἱ μακροὶ ταχύτερον, μᾶλλον συνεσταλμένως, ἐν ἐκείνῃ δὲ ἀρχαιοτροπώτερον, βραδύτερον, μᾶλλον ἐκτεταμένως. Ὅτι δὲ ὁ νεωτερισμὸς οὗτος θὰ ἀνεπτύχθη καὶ θὰ ἐπέδωκε πρῶτον ἐν ταῖς ἐι. τῆς Ἑλλάδος χώραις, ἔνθα μεγάλη ἀνάμειξις τῶν φυλῶν ἐγένετο ἔνθα οἱ ἄνθρωποι ἀποσπασθέντες τῶν ἐν τῇ πατρίδι ἀρχαίων συ

θειῶν καὶ ἐλεύθεροι αὐτῶν ἐπάλαιον τὸν ἀγῶνα τοῦ βίου μακρὰν τῶν οἰκείων καὶ τῆς πατρίδος, μεθ' ὧν φύσει πάντες ἐπὶ τὸ συντηρητικώτερον συνδέονται, τοῦτο φαίνεταί μοι πρόδηλον.

Ἔπειτα ἡ διαφορὰ τῶν μακρῶν καὶ βραχέων, ἡ συνήθως ὁριζομένη ὡς 2 : 1, δὲν εἶναι πάντοτε καὶ πανταχοῦ ἴση, ἀλλὰ δυνατὸν καὶ νὰ αὐξάνηται καὶ νὰ ἐλαττῶται. Ὑποτιθεμένου δὲ ὅτι τὸ πάλαι κατὰ τοὺς δοκίμους χρόνους ἦν ἡ σχέσις αὕτη 2 : 1, δυνάμεθα νὰ ὑπολάβωμεν ὅτι ἀπὸ τοῦ β' αἰῶνος π.Χ. κἑξ. ἤρξατο πολλαχοῦ νὰ ἐλαττῶται καὶ ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐλαττώσεως τῶν μακρῶν καὶ δὴ τῆς ἐξισώσεως τῶν μακρῶν καὶ βραχέων πολλοὶ τῶν γραφόντων, ἐν αἷς μάλιστα χώραις πρῶτον ἀνέκυψε τὸ φαινόμενον τοῦτο, παρημέλουν τῆς μικρᾶς διαφορᾶς, παρίστων δ' ἁδρομερῶς τοὺς φθόγγους ὅπως λ. χ. καὶ ἀντὶ δύο ὁμοίων συμφώνων (λλ, μμ κλπ.) ἔγραφον πολλάκις μόνον τὸ ἕτερον (πρβλ. Meisterhans[3] σελ. 95), καίτοι ἐξεφώνουν ὁπωσδήποτε ἀμφότερα, τοὐναντίον δ' ἄλλοι προσεκτικώτεροι καὶ μάλιστα ἐν αἷς χώραις ἡ ἐξίσωσις τῶν μακρῶν καὶ βραχέων καθυστέρει, παρίστων ἀκριβῶς οὓς σαφῶς ἐξεφώνουν καὶ ἤκουον διαφόρους φθόγγους, μακροὺς καὶ βραχεῖς, μέχρις οὗ κατὰ μικρὸν καὶ παρ' αὐτοῖς ἐπέδωκεν ἐπὶ τοσοῦτον ἡ νέα προφορὰ ὥστε οὐδεμία τούτων ἦν αἰσθητὴ διαφορά.

Ἡ κατὰ τόπους ἄρα ἄνισος ἀνάπτυξις τοῦ φαινομένου καὶ ἡ φύσις αὐτοῦ βαθμηδὸν μόνον καὶ ἀνεπαισθήτως μεταβαλλομένου ἑρμηνεύουσι τὴν ἐμφάνισιν μὲν τῆς συγχύσεως τῶν μακρῶν καὶ βραχέων ἀπὸ τῶν Ἀλεξανδρεωτικῶν χρόνων, τὴν διάσωσιν δὲ πάλιν τῆς διαφόρου ἐκφωνήσεως αὐτῶν ἀποδεδειγμένως μέχρι τοῦ 200 μ. Χ., ἴσως δὲ καὶ μικρὸν κατωτέρω, ἐκείνης μὲν μάλιστα ἐν τοῖς μακρὰν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐν τοῖς ἰδιώταις, ταύτης δὲ ἐν αὐτῇ τῇ Ἑλλάδι, ἐν τῇ ἐπισήμῳ, τῇ ἐθνικῇ, ὡς εἰπεῖν, γλώσσῃ.

Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

ΕΧΩ ΓΡΑΨΑΙ — ΓΡΑΦΗΝΑΙ ΕΧΩ ΓΡΑΨΕΙ — ΓΡΑΦΗ

Ὅτι τὸ β' στοιχεῖον τῶν τύπων τούτων εἶναι τὸ αὐτὸ ὃ καὶ ἐν τῷ θέλω γράφει γράψει γραφῆ, φαίνεται πιθανὸν καὶ ὁμολογοῦσι σήμερον πάντες· εἶναι δὲ κατά τινας μὲν τρίτον πρόσωπον ὑποτακτικῆς κατὰ παράλειψιν τοῦ νά, κατ' ἄλλους δέ, οἷς καὶ ἐγὼ συμφωνῶ, ἀπαρέμφατον (ἴδε ἀνωτ. σ. 235κέξ.). Ἀλλ' ἔστω ὁποτερονδήποτε· τὸ ζήτημα νῦν εἶναι νὰ δειχθῇ πῶς ἐγένετο δυνατὸν ὥστε τὰ στοιχεῖα ταῦτα νὰ συναφθῶσι καὶ ἀπαρτίσωσι παρακείμενον καὶ ὑπερσυντέλικον, ἤτοι πῶς ἐκ τοῦ ἔχει, εἶχεν εἰπεῖν (ἢ νὰ εἴπῃ) ἦλθον οἱ πρὸ ἡμῶν ἐπὶ τὴν ἔννοιαν τοῦ εἴρηκεν, εἰρήκειν, ἐκ τῆς δυνητικῆς δηλ. ἐγκλίσεως εἰς τὸν ἀπόλυτον βεβαιότητα ἐκφράζοντα χρόνον.

Ὅτι πολλαχῶς αἱ διὰ τῶν ἐγκλίσεων καὶ αἱ διὰ τῶν χρόνων ἐκφραζόμεναι ἔννοιαι ἐναλλάσσονται, εἶναι γνωστόν, πρβλ. Brugmann, Grundriss B' 883 καὶ 1091 κεξ. 1279 κεξ., B. Delbrück, Συγκριτ. Συντάξ. B'-242 καὶ 365 κεξ.· πρβλ. ἔτι φράσεις οἷον θά το ξέρῃ, ἀλλὰ δὲν θέλει νὰ τὸ πῇ· θὰ τό 'χῃ ἀκουσμένο, ἀλλὰ κάνει τὸν ἀνήξευρο· μετ' αὐτὰ τὰ ψόματα θὲς ἔχεις κομπωμένη (τὴν Ἐρωφίλην, πραξ. Δ' στ. 692) κττ., Θυσίᾳ Ἀβραὰμ 121 βαρὺ μαντᾶτο καὶ πικρὸν θὲς νά 'χῃς γροικημένα. Αἱ φράσεις αὗται δὲν ἀναφέρονται προφανῶς εἰς τὸ μέλλον, εἰ καὶ κατὰ τὸν τύπον τοῦ μέλλοντος ἐκφράζονται, ἀλλὰ παριστῶσιν ἔννοιαν ἣν ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ θὰ ἐξέφερε δι' ἐγκλίσεως. Ὁμοίως παρελαμβάνετο κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα πολλάκις ἡ ὑποτακτικὴ ἁπλῆ (ἢ καὶ μετὰ τοῦ νά) εἰς δήλωσιν τοῦ μέλλοντος· πρβλ. Ἡσυχ. τευξόμεθα· τύχωμεν, πείσονται· πάθωσιν, ἐλεύσομαι· ἐπανέλθω, ἔδονται· φάγωσιν, ἔδονται τὰς σάρκας· τὰ μέλη φάγωσιν, ἐρῶ· λέξω, εἴπω, λέγω· πρβλ. καὶ Κεκαυμένου, Στρατηγικοῦ σελ. 36, 25 φάγωσιν, 36, 26 ἔλθῃ, εὑρεθῇς, 36, 31 ἐνθυμηθῇς, 37,22 εἴπῃ, 41, 22 εἴπωσι, εἴπῃ, 42, 18 ἀναδράμῃ καὶ σὺ μενεῖς, 53, 14 λάβῃ 58, 19 ἐπιπέσωσι καὶ θανατώσουσί σε, 60 καὶ οὐ σφόδρ καταπέσῃς κλπ. Ἀλλ' ἐν πᾶσι τούτοις διαφαίνεται εὐκόλως ἡ ἐξ

λιξις καὶ μετάβασις ἀπὸ τῆς μιᾶς χρήσεως εἰς τὴν ἄλλην, ἐπειδὴ ἀμφότεροι οἱ τύποι καὶ ὁ τῆς ὑποτακτικῆς καὶ ὁ τοῦ μέλλοντος ἀναφέρονται εἰς τὸ μέλλον· πρβλ. καὶ τὰ Ὁμ. οὐδὲ ἴδωμαι, καί ποτέ τις εἴπῃσι, ὥς ἐρέει κλπ. Εὐρ. Ἴωνι 958 εἴπωμεν ἢ σιγῶμεν ἢ τί δράσομεν; Ἐν τοῖς ἡμετέροις θὰ τὸ ξέρῃ, θὰ τό 'χῃ ἀκουσμένο κττ. δύναται νὰ νοηθῇ ὅτι ὁ μελλοντικὸς τύπος οὕτως ἐξησθένησεν ὥστε μόνον τὸ ἀβέβαιον ἢ τὸ πιθανὸν αὐτοῦ ὑπελείφθη, ὅπερ κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ λέγοντος ἐκφράζεται διὰ τοῦ τύπου τούτου, ἢ ὅτι ὁ λέγων ἐκφράζεται συντομώτερόν πως ἀντὶ νὰ εἴπῃ: θὰ ἀποδειχθῇ ὅτι τὸ ξέρει, ὅτι τὸ ἔχει ἀκούσει. Ἀλλὰ μεταξὺ τοῦ δυνητικοῦ ἔχω εἰπεῖν, εὑρεῖν καὶ τοῦ βεβαιοτάτου ἔχω εἴπει ἢ εἰπεῖ, εὕρει ἢ εὑρεῖ, φάγει, οὐδὲν φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως κοινὸν σημεῖον, ταῦτα φαίνονται ὅλως ἀντίθετα.

Περὶ τούτου διέλαβεν ἐπ' ἐσχάτων ὁ ἐν Βιέννῃ καθηγητὴς W. Meyer-Lübke ἐν Ὑπομνήμασιν εἰς Πόρτιον σ. 192 εἰπὼν «Ὑπολείπεται εἰς ἑρμηνείαν ἡ ἔννοια τῆς συντάξεως τοῦ παρατατ. εἶχα μετ' ἀπαρεμφ. Σήμερον λέγεται καὶ ὁ ἐνεστὼς ἔχω μετ' ἀπαρεμφ., ἔχω γράψει. Ἐπειδὴ οὔτε ἐν τῇ Γραμμ. τοῦ Πορτίου οὔτε ἐν τῇ τοῦ Σοφιανοῦ, οὔτε ἐν τοῖς μεσαιων. κειμένοις ἀπαντᾷ ἡ σύναψις τοῦ ἐνεστ. ἔχω μετ' ἀπαρεμφ., γίνεται δῆλον ὅτι τὸ ἔχω γράψει εἶναι νεώτερον ἐσχηματισμένον κατὰ τὸ ἔχω γραμμένο. Ὁ κ. Χατζιδάκις πιστοῖ ὅτι κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα τὸ ἔχω γράψει καὶ θέλω γράψει πολλάκις συνωνυμοῦσι καὶ τοῦτο εἶναι ἀληθές, ἀλλ' ἀνάγκη ἡ διαβεβαίωσις αὕτη νὰ ὁρισθῇ ἀκριβέστερον παρατηρουμένου ὅτι τὸ εἶχα γράψει τελεῖ ὅλως τὰ τοῦ ὑπερσυντελίκου· οὕτω τὸ ἐν Βελθάνδρῳ 431 νὰ μὴ εἶχα σὲ γνωρίσει θὰ μετεφράζετο εἰς τὴν Λατινικὴν διὰ τοῦ ne cognovissem, τὸ δὲ νὰ μὴ ἤθελα γνωρίσει διὰ τοῦ nollem cognoscere. Δὲν δύναταί τις ἄρα νὰ παραβάλῃ τὸ εἶχα γράψη πρὸς τὸ *j'écrir-ais*. Ἐν τῇ Λατ. τὸ habebam scribere σημαίνει j'avais à écrire, ἐν δὲ τῇ Ἑλληνικῇ τὸ εἶχα γράψει σημαίνει j'ai possède j'ai *l'écrire*, *l'action d'écrire*, καὶ τὸ εἶχα ...ιφθῆ je possède ce qui résulte de l'action d'écrire». Ἀλλὰ ἑρμηνείας ταύτης τοσοῦτον μόνον εἶναι ἀληθές, ὅτι ὁ παρακεί...ος ἔχω γράψει εἶναι νεώτερος τοῦ ὑπερσυντ. εἶχα γράψει. ...ὰ πῶς τὸ εἶχον γράψει - εἶχα γράψει κατήντησεν εἰς τὴν ἐν-

νοιαν τοῦ ὑπερσυντελίκου ἐγγεγράφειν, εἶχα γραμμένον, δὲν διασαφεῖται. Παραλείπω ἂν θὰ ἦν δυνατὸν τοιαύτη τοῦ ἀπαρεμφάτου ἀνάλυσις καθ' οὓς χρόνους ἐσχηματίσθησαν οἱ τύποι οὗτοι. Μένει ἄρα ἄλυτον πάντοτε τὸ πρόβλημα, πῶς ἔγκλισις ἐτράπη εἰς χρόνον, καὶ ταῦτα ἔγκλισις δυνητικὴ εἰς χρόνον ὡρισμένον.

Ἄλλοι, οἷον ὁ κ. Α. Γιάνναρις διδάσκουσιν ὅτι ὁ τύπος οὗτος δὲν εἶναι γνήσιος δημώδης, ἀλλὰ πλάσμα τῶν νεωτέρων λογίων (ἰδὲ ἀνωτ. σ. 222) ἀταλαιπώρως ἀποσπασάντων τὸ β' στοιχεῖον τοῦ μελλοντικοῦ τύπου θέλω γράψει, θέλω γραφῆ καὶ συναψάντων αὐτὸ ἀναλογικῶς μετὰ τοῦ ἔχω, ἤτοι ἐσχηματίσθη τὸ σχῆμα θέλω γράψει καὶ ἔχω γράψει ἀντὶ θέλω γράψει καὶ ἔχω γραμμένον. Ἀλλ' ἡ δοξασία αὕτη ἐλέγχεται πλημμελής, πρῶτον διότι ἐν τοῖς μέχρι τοῦ 17 αἰῶνος γεγραμμένοις βιβλίοις ἀναγινώσκεται μόνη ἡ σύναψις τοῦ παρατατικοῦ εἶχα μετ' ἀπαρεμφάτου, καὶ τοῦτο οὐχὶ ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ ὑπερσυντελίκου, ἀλλ' ἁπλῶς τοῦ παρῳχημένου, οὐχὶ δὲ καὶ ἡ τοῦ ἐνεστῶτος ἔχω μετ' ἀπαρεμφάτου εἰς δήλωσιν τοῦ παρακειμένου. Οὐδεὶς δὲ βλέπει τίνος ἕνεκα οἱ λόγιοι οἱ πλάσαντες δῆθεν τὸ εἶχα γράψει κατὰ τὸ ἤθελα γράψει, δὲν ἔπλασαν ἅμα καὶ τὸ ἔχω γράψει κατὰ τὸ ἀντίστοιχον θέλω γράψει, καὶ διατί ἐλάμβανον ἐπὶ μακροὺς χρόνους τὸ εἶχα γράψει ἐπὶ τοῦ παρῳχημένου καθόλου, οὐχὶ δὲ ἐπὶ τοῦ ὑπερσυντελίκου μόνον, ἂν ἀληθῶς τὸ εἶχα γράψει εἶχε σχηματισθῆ ἐπὶ τοῦ εἶχα γραμμένον. Ἔπειτα παρατηρεῖται καὶ τόδε ὅτι τὸ μὲν θέλω συνάπτεται μετ' ἀπαρεμφ. ἀορ. καὶ ἐνεστῶτος, τὸ δ' ἔχω μετὰ μόνου ἀπαρεμφάτου ἀορίστου. Καὶ πάλιν οὐδεὶς βλέπει τὴν αἰτίαν, δι' ἥν, ἂν κατὰ μίμησιν τῆς συντάξεως τοῦ θέλω τρώγει, θέλω φάγει ἐπλάττετο ὑπὸ τῶν λογίων ἡ σύνταξις τοῦ ἔχω φάγει, δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ λεχθῇ καὶ ἔχω γράφει, ἔχω τρώγει, ἀλλὰ μόνον ἔχω γράψει, φάγει. Τοὐναντίον δ' ὑποτιθεμένου ὅτι δὲν εἶναι πλάσμα τῶν λογίων ἀλλὰ φυσικὴ ἐξέλιξις τῆς ἀρχαίας τοῦ ἔχω μετ' ἀπαρεμφάτου συντάξεως, τότε ἡ περιωρισμένη χρῆσις τοῦ ἔχω μετ' ἀπαρεμφ. ἀορίστου χρόνου ἔχει κάλλιστα, ἀφοῦ εἶναι γνωστὸν ὅτι καὶ τὸ πάλαι μάλιστα μετ' ἀπαρεμφάτου χρόνου ἀορ. συνήπτετο τὸ ἔχω.

Ἔπειτα παρατηρεῖται καὶ τόδε, ὃ καὶ σπουδαιότατον, ὅτι ὁ τύ εἶχον μετ' ἀπαρεμφάτου ἀπαντᾷ πολλάκις ἐν βιβλίοις σχεδὸν ὅλ

ἀπηλλαγμένοις σχολειακῆς ἐπιδράσεως, οἷον ἐν τοῖς Κρητικοῖς Δράμασιν, ἐν τῷ Ἐρωτοκρίτῳ κλπ.· πρὸς δέ, ὃ ἔτι σπουδαιότερον, ὅτι καὶ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς δημωδεστάτῃ Ἑλληνικῇ λέγεται πολλάκις. Οὕτω λ. χ. λέγουσιν οἱ Μακεδόνες σ' ἔχω ἰδεῖ τώρα (Μπουντώνα Ἀρχείων Συλλογ. Κορᾶῆ σ. 65) τοὺν ἔχεις δjεῖ αὐτόνι; τοὺν εἶδα! τοὺν ἔχ(ει)ς ρίξ(ει) αὐτὸν χθὲς 'ς τοὺν λάκκου; τοὺν ἔρριξα! Ὁμοίως εὐχρηστεῖ ὁ τύπος ἐν Ἠπείρῳ, πρβλ. Συλλ. Ἀραανβτ. σελ. 88 πόσα κακά 'χεις κάμει, 151 τὰ πέλαγα καὶ τὰ νησιὰ ὅλα τά 'χω γυρίσει, 271 τοὺς ἔφαγε, τοὺς ἔσωσε, κἀνεὶς δὲν ἔχει μείνει... τί μάννα σ' ἔχει κάμει, 345 δὲν ἔχω πάθει, 346 τὴν ἔχουν ντύσει, 361 ὅλα μου τά 'χουν τάξει, 336 μοῦ εἶπαν πῶς ἀρρώστησες καὶ φλόγα μὄχει πέσει, 359 'ς τὸ μνῆμα μ' ἔχει φέρει, 360 καὶ γιὰ δαῦτο σοῦ 'χω δώσει, 366 μὄχουν πάρει τὰ μυαλὰ κτλ. κλπ.

Βεβαιωθείσης δ' οὕτω τῆς γνησίας δημώδους φύσεως τοῦ ἔχω εὑρεῖ, φάγει, γράψει, γραφῆ, εὑρεθῆ κττ., ἐπιβάλλεται ἡμῖν ν' ἀποδείξωμεν διὰ τίνος ὁδοῦ ἔβη ἡ ἐξέλιξις τοῦ ἐγκλίσεως δύναμιν ἔχοντος ἔχω εἰπεῖν=εἴποιμι ἄν, εἰς τὸν χρόνου δηλωτικὸν τύπον ἔχω εἰπεῖ=εἴρηκα, ἤτοι διὰ τίνος ὁδοῦ τὸ πνεῦμα τὸ μεταρρυθμίζον τὰ γλωσσικὰ στοιχεῖα καὶ τὴν χρῆσιν αὐτῶν ἠδυνήθη νὰ χωρήσῃ ἀπὸ τοῦ ἑνὸς τύπου εἰς τὸν ἕτερον. Τὴν ὁδὸν ταύτην θέλομεν μάθει, ἂν προσηκόντως ἐπιστήσωμεν τὸν νοῦν πρὸ πάντων ἐπὶ τὰ γλωσσικὰ μνημεῖα τῶν παλαιοτέρων αἰώνων, ἐν οἷς φαίνεται ἡ χρῆσις αὕτη ἐκκολαπτομένη πρῶτον καὶ ἐπίδοσιν κατὰ μικρὸν λαμβάνουσα. Ἐξετάζοντες δηλαδὴ ταῦτα καὶ προσέχοντες εἰς τὴν προτέραν τῶν τύπων τούτων χρῆσιν παρατηροῦμεν ὅτι αὕτη δὲν εἶναι οὕτως ἁπλῆ ὅπως ἐν τῷ γραπτῷ ἡμῶν λόγῳ νῦν ἀπαντᾷ. ἀλλὰ τοὐναντίον σφόδρα ποικίλη. Οὕτω βλέπομεν ὅτι κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα τὸ ἔχω μετ' ἀπαρεμφάτου ἐσήμαινε τὸ μέλλον ὅπως καὶ τὸ θέλω μετ' ἀπαρεμφάτου, ὁ δὲ τοῦ παρακειμένου τύπος ἔχω γράψει εἶναι, καθ' ἃ παρετήρησε καὶ ὁ κ. Wilh. Meyer-Lübke, πολὺ νεώτερος τοῦ ὑπερσυντελίκου εἶχα γράψει· ὅτι ἐπὶ μακρόν, μέχρι τοῦ 16 αἰῶνος ὁ τύπος εἶχα ἀπαρεμφάτου παρελαμβάνετο εἰς περίφρασιν τῶν δυνητικῶν, εὐχῶν, ἀοριστολογικῶν λόγων, ἤτοι ἐτέλει τὰ τῶν ἐγκλίσεων, καὶ ἀπὸ τοῦ αἰῶνος τούτου ἄρχεται πρῶτον νὰ τελῇ καὶ τὰ τῶν

χρόνων· ὅτι τὸ εἶχα μετ' ἀπαρεμφάτου τότε ἦν τύπος οὐχὶ κυρίως τοῦ ὑπερσυντ., ἀλλὰ καὶ τοῦ παρακειμ. καὶ τοῦ ἀορ., ἤτοι ὅπως τὸ εἶχα οὕτω καὶ ἡ μετ'αὐτοῦ περίφρασις ἀνεφέρετο καθόλου εἰς τὸ παρελθόν, καὶ μόνον βραδύτερον κατὰ μικρὸν ἐκανονίσθησαν, ὡς νῦν ἔχουσιν, ὅπως ἐκ τῶν ἑξῆς παραδειγμάτων καταφαίνεται· πρβλ. Θεοφάνους, Χρονογρ. (ἐκδ. de Boor) σ. 127, 23 ἢ Ἴλλος ἔχει εἶναι εἰς τὸ παλάτιον ἢ ἐγώ, 270, 10 μετὰ πολλῆς αἰσχύνης ἔχει ὁ Χαγάνος ὑποστρέψαι εἰς τὴν . . . χώραν, 326,3 καὶ πάντας ὑμᾶς προαναβιβάσαι ἔχω καὶ συγκροτῆσαι . . . λαλῆσαι ἔχω τὸν στρατὸν καὶ μοχθῆσαι . . . οὐδὲ ἐμοὶ ἔχει ὁ βασιλεὺς πιστεῦσαι. 349, 22 δεῖξαί σοι ἔχω τὸ τίς εἰμι, 381,12 ταύτην ῥῖψον καὶ γενέσθαι σοι ἔχει ἡ βασιλεία κραταιὰ καὶ πολυχρόνιος . . . μὴ σπουδάσης, γενέσθαι ἔχει, 472,13 εἰ μὴ ποιήσετε . . . μηνῦσαι ἔχω τῷ βασιλεῖ. Κεκαυμ. Στρατηγ. 40, 9 ἔνθα συνάπτονται πρὸς ἄλληλα ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ τὸ θέλω μετ'ἀπαρεμφάτου, ὁ ἁπλοῦς μέλλων καὶ τὸ ἔχω μετ' ἀπαρεμφάτου «θέλεις ἀδικῆσαι . . . ἐμέσεις . . ἔχεις φυρᾶσαι». Διότι τὸ σκοπούμενον καὶ τὸ δυνατὸν ἐν τῷ μέλλοντι δύνανται κατὰ μικρὸν οὕτω ν' ἀποτριβῶσι τὸν ἰδιάζοντα ἑκατέρῳ χρωματισμὸν καὶ ἐξασθενήσωσιν, ὥστε ἐκ τούτων νὰ ὑπολειφθῇ ἁπλῶς ἡ ἔννοια τοῦ μέλλοντος. Κατ' αὐτὰ ἐλέχθη, Ψευδοκαλλισθ. Ἱστ. Ἀλ. Γ' 17, ταχὺ ἀπολέσθαι ἔχεις ὑπὸ τῶν ἰδίων . . . καὶ ἀνακομισθῆναι οὐκ ἔχεις πρὸς Ὀλυμπιάδα . . . ἀλλ' ἐν Βαβυλῶνι ἔχεις ἀπολέσθαι. Γλυκᾶ 347 «Μὴ συκοφάντην πτοηθῇς, ἂν ἔχῃ δρακοντιάσειν, ἂν ἔχῃ τὸ κοντάριν του φθάσειν εἰς τὸ Δυρράχιν» ἡ ἔννοια «οὐχὶ καὶ ἂν ἔχῃ δρακοντιάσει-φθάσει (διότι οὔτε φυσικῶς εἶναι ταῦτα δυνατὰ οὔτε ὁ παρακ. ἔχω φθάσει κλπ. ἦν τότε τετελεσμένος ὅπως νῦν), ἀλλὰ καὶ ἂν μέλλῃ νὰ γένηται δράκων, καὶ νὰ φθάσῃ τὸ δόρυ αὐτοῦ μέχρι Δυρραχίου. 358 «ἂν ἔχῃ ὡς ὄρος ἀναβῆν, ὡς κέδρος ἀνυψῶσαι, χαλάσειν ἔχει ὀψέ ποτε, κατακλιθῆν καὶ πέσειν» καὶ ἐν τούτῳ ἡ ἔννοια» «καὶ ἂν μέλλῃ ποτὲ ν' ἀνέλθῃ εἰς ὑψηλὰ ἀξιώματα καὶ ὡς ὄρος καὶ ὡς κέδρος ν'ἀνυψωθῇ, μέλλει ἡμέραν τινὰ νὰ χαλαρωθῇ ἡ βάσις αὐτοῦ, νὰ κλίνῃ καὶ καταπέσῃ». 368 τὰ βόλια γυρισθῆν ἔχουν=οἱ κύβοι μέλλουσι νὰ μεταβληθῶσιν. Βελθ. Χρυσ 922 εἰ ἴσως ταῦτα ἂν εἰπῇς, ἔχεις καλῶς ποιῆσαι=θέλει

καλῶς ποιήσει. Βελισσ. Γεωργ. 557 εἰ οὕτως ποίσεις, βασιλεύς, ἐξαλαφρώσειν ἔχεις = θέλεις ἐξαλαφρώσει. Χρον. Μορ. Προλογ. 8 ἀπῆλθε νὰ ἔχῃ προσκυνήσει = ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ προσκυνῆσαι, ἵνα προσκυνήσῃ· 63-4· βουλὴν ἐπῆρε δολερὴν τὸ πῶς νὰ ἔχουν μείνει = μέλλουσι νὰ μείνωσι· 107-8 οὐδὲν τὸ ἐπαραδέχθη είς τὴν κεφαλήν του νὰ τοῦ τὸ ἔχουν βάλει· 238 καὶ ἐλπίζουν είς τὰ φρόνα του νὰ μὴ τοὺς ἔχῃ λείψει = ὅτι δὲν θέλει λείψει· 316-7 καὶ ὑπόσχεσιν τοῦ ἔποικαν νὰ ἔχουσι πληρώσει = ὅτι θέλουσι πληρώσει κττ. Καὶ ἡ ἀνάλυσις τοῦ ἀπαρεμφάτου διὰ τοῦ νὰ + ὑποτ. εὕρηται πολλάκις συνημμένη μετὰ τοῦ ἐνεστῶτος ἔχω ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ μέλλοντος· πρβλ. Ἐρωτοκρ. σελ. 50 ἡ παιδωμή μου ἔχει νὰ πάψῃ γλήγορα, γιατ' ἔχω νὰ γνωρίσω, 71 τοῦτο 'χει νὰ μαθητευθῇ, 82 κακομοιριὲς τὸ σπίτι σας ἔχει πολλὲς νὰ πάθῃ, 84 τὸ γιατρικὸ ὁπόχει νά με γιάνῃ, 140 κ' ἔχει νὰ κουρασθῇ πολλὰ νὰ βαραναστενάξῃ, κ' εἶχε μεγάλες κονταρὲς καὶ φοβερὲς νὰ πάρῃ, 173 στέκε 'ς τὴ σέλλα δυνατὸς κ' ἔχεις νὰ παραδείρῃς, 176 πάντα 'λπιζε κ' ἐθάρρει, πῶς τὸν ἀνθὸ ὁ Ῥωτόκριτος ἔχει νὰ τόνε πάρῃ, 198 βασίλισσά 'χεις νὰ γενῇς, ῥήγισσα ν' ἀποθάνῃς, 217 γιὰ νὰ μὴ ζῶ νά σε θωρῶ, πῶς ἔχεις ν' ἀποδώσῃς, λόγιασε τοῦτ' ἅ(ν) γροικηθῇ, πόσα 'χει νὰ μᾶς φέρῃ, 261 γιὰ κεῖνο ποῦ 'χει νὰ γενῇ, γι' αὔτως δειλιῶ περίσσα, 313 κι' ἀποφασίσαν ὅλοι τως πῶς ἔχει ν' ἀποθάνῃ. Ὁμοίως λέγομεν καὶ σήμερον ἔτι ἔχεις ἀκόμη νὰ δράμῃς, ἔχεις νὰ πάθῃς, ἐν οἷς τὸ ἔχεις σημαίνει ὑπολείπεταί σοι, μέλλει σοι νὰ πάθῃς, θέλεις πάθει.

Ἀλλὰ πολλῷ συχνότερον εὑρίσκεται ὁ παρατατικὸς εἶχα μετ' ἀπαρεμφάτου ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐννοίας ἐφ' ᾗ; καὶ ὁ παρατατικὸς ἤθελον, ἤτοι ἐν ὑποθετικαῖς, εὐκτικαῖς, ἀοριστολογικαῖς κττ. προτάσεσιν, τελῶν τὰ τῶν ἐγκλίσεων τούτων, πολλάκις δὲ καὶ ἐκ παραλλήλου ἐλέγοντο ἐν τῇ χρήσει ταύτῃ τὸ ἤθελον καὶ τὸ εἶχον· πρβλ. Βελθανδρ. καὶ Χρυσ. 431-2 τὸν κόσμον τὸν ἐγνώρισα νὰ μὴ εἶχα γνωρίσει, ...ς τὸ Ἐρωτόκαστρον ποσῶς νὰ μὴ εἶχα σέβη, 844 εἴθε νὰ εἶχά σε ἰδεῖ, νὰ μὴ εἶχά σε γνωρίσει = εἴθε νὰ μή σε ἔβλε...ὰ μή σε ἐγνώριζον. Ἄλωσ. Κων/πολ. 41 γράψειν εἶχα κα

πλεώτερον=ἤθελον γράψει, 49 νά 'χεν ἀστράψειν οὐρανός, νά 'χε καῆ ἡ ὥρα, 65-6 νά τό 'χεν θέλειν ὁ Θεός, . . . καὶ νά 'χες εἴσται εἰς τὸν Μορεὰν αὐθέντης καὶ δεσπότης, 94 νά 'χεν ἀστράψειν οὐρανός, νά 'χεν καγῆν ἡ ὥρα, 107 νά 'χε χαθῆν ὁ ἥλιος, τἄστρη καὶ τὸ φεγγάρι, 114=117 νά 'χεν ἀστράψειν οὐρανός, νά 'χε καγῆν ἡ ὥρα . . . ἥλιος, σελήνη μηδαμοῦ νὰ μὴ εἶχαν ἀνατείλειν καὶ τέτοια μέρα μελανὴ νὰ μὴ εἶχεν ξημερώσει, 730 ὦ Θεέ, νά τό 'χαν πολεμᾶν καὶ οἱ 'Ρωμαῖοι οὕτως, καὶ νά 'χαν κάμνειν αἵματα καὶ κρίσες τοῦ θανάτου, 821 ὦ βασιλεῦ, καὶ νά 'χες ζῆν καὶ μὴ εἶχες ἀποθάνειν. Θαν. 'Ρόδου 156 τί τὸ λοιπὸν ἐγίνετο σᾶν εἴχασιν ἀλλάξειν τὲς φορεσιές, τὲς στολισιές, μὲ ἐρωτίας τάξιν; τοῦτο δύναται νὰ ἑρμηνευθῇ καὶ διὰ τοῦ ὅτε ἤ ὁσάκις ἤθελον ἀλλάξει ἤ καὶ ὅτε εἶχον ἀλλάξει καὶ δὴ ἔπειτα ἐφαίνοντο καλαί, 181-2 λέγω, ἂν ἔτυχε κανεὶς νὰ τὰ καλοσκοπήσῃ τἀργόχειρα τὰ κάμνασιν, πολλὰ νά 'χεν φουμήσει=πολὺ ἤθελεν ἐπαινέσει αὐτά, 440 κάλλιο νὰ μὴ εἶχαν βλογηθῆν, νὰ μὴ εἶχαν βάλειν κλῆμα, 454 καλὸν σαρμούνιν ἄρχισες καὶ νά 'χες τὸ τελειώσει. 'Ερωτοκρ. σελ. 8 ὅπου 'χε δεῖ τὰ λούλουδα, 191 τό **'θελες** κλάψει . . . τό **'χες** σκοντάψει . . . τὸ **'χες** ζητήξει, 299 ἀπὸ τὴν πρώτ(η) ὅ,τ' ἤλεγα, ἄς τό **'θελες** θυμᾶσαι καὶ τὲς βουλές μου τὲς καλὲς ἄς **εἶχες** ἀφουκρᾶσαι, 234 ἄ(ν) σ' εἶχε δείρει μιὰ καὶ δυό, πάλι ἤθελέ σ' ἀφήσει 283, μαγάρι, θυγατέρα μου, μὴν **εἶχα** προφητέψει καὶ τὸ κακὸν εἰς τὴν ἀρχὴν νὰ τό **'θελες** γιατρέψει. Κρητ. Δραμ. σελ. 176 ἂν ἤθελά 'χει . . . σᾶς εἶχα δώσει, 449 μὰ πόσον εἶχά 'σται λωλός, ἂν ἤθελα γροικήσει κλπ. Θυσ. 'Αβραὰμ 305 νά 'θελα πάρει τὸ παιδί, καὶ σᾶν εἶχα μακρύνει, ἄς ἤθελε ξελιγωθῆ· ἐν τούτῳ τὸ εἶχα μακρύνει δύναται ὄντως νὰ ἑρμηνευθῇ διὰ τοῦ ὅτε θὰ εἶχα ἀπομακρυνθῆ, ἀλλὰ καὶ ἁπλῶς διὰ τοῦ ὅτε ἤθελον ἀπομακρυνθῆ. Κυπρ. Ἄσμ. ιγ' 11 νά 'χές με ἀφήσειν=εἴθε με ἄφινες. Γεωργιλ. 45 γράψειν εἶχα καὶ πλεώτερα νὰ πῶ διὰ τὸν φθόνον, ἀμμὴ σκολάζω. Γεροντ. Κόρῃ 115 καὶ τίς τὸν ἐπροξένησε ποῦ νά 'χε ᾗ φαρμάκι; Συναξαρ. Γάδ. 336 ἂν τό 'χες δεῖν, κὺρ σύντεκν

Πικατορ. 256 σὰν νά 'χεν εἴσται τάχατες. Βελισσ. 202 ἂν εἶχαν ἔχει κάτεργα, . . . στραφεῖν ἤθελαν ἄπρακτοι, 354 ἂν τό 'χεν μάθει πρότερον, ἂν τό 'χεν ἐγροικήσει, τὴν βασιλείαν τῶν Ῥωμαιῶν κληρονομήσειν εἶχεν. Ῥηματ. Κόρης καὶ Νέου (Legrand, Bibl. Gr. Vul. 51 κἑξ.) 49 ἂ(ν) σοῦ 'χα θέλει κάκητα. Λιμπώνα (τῷ 1671) στ. 14 σὰν νά 'χεν ἀνασπάσει, 147 ἂν εἶχες φθάσει . . . ἤθελες θαυμάσει, 315-7 νά '**θελε** ῥίξει ὁ οὐρανὸς . . . ὁ ἥλιος νά '**χε** θαμπωθῆ καὶ λειώσει τὸ φεγγάρι καὶ τῆς ἡμέρας τἄσπρο φῶς ἡ νύκτα νά '**χε** πάρει, 403-4 καὶ ποιὸ σκληρόκαρδο κορμὶ τότε δὲν **εἶχε** κλαύσει, ποιὰ μάτια ἀπὸ τὰ δάκρυα **ἤθελαν** ποτὲ παύσει (εἶχε κλαύσει=ἤθελαν παύσει). 407 νὰ **εἶχέ** σε καύσει κεραυνός, νὰ **εἶχέ** σε πιάσει ζάλη . . . ἢ νὰ **ἤθελέ** σε καταπιεῖ ἡ γῆ . . . μικρὴν νά σ' εἶχε θάψει καὶ τὴν καρδιάν σου ὁ Λίμπωνας τώρα δὲν εἶχε κάψει (οὐχ ὑπερσυντ. ἀλλὰ=δὲν ἤθελε καύσει), 423-4 ποιὸν νά '**χε** πιάσει καὶ ὁ ἀγᾶς; ποιὸν νὰ **ἤθελε** φονεύσει, ἢ ποῖον ἀπὸ τοὺς φονεῖς 'ς τὴν Πόλιν νά '**χεν** πέψει κλπ. κλπ.

Παρὰ τὴν σύνδεσιν δὲ καὶ χρῆσιν ταύτην τοῦ ἐξησθενωμένου τούτου εἶχα μετ' ἀπαρεμφάτου εἰς σχηματισμὸν ἐγκλίσεων, ὅπως τὸ ἤθελεν, καὶ τοῦ ἔχω ὁμοίως τῷ θέλω εἰς σχηματισμὸν χρόνου, τοῦ μέλλοντος, ὑπῆρχεν ἐν χρήσει ἐξ ἀρχαίων χρόνων τὸ ἔχω, εἶχον μετὰ τῆς μετοχῆς τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου σχηματίζοντα χρόνους, ἤτοι τὸν ἐνεργητικὸν παρακείμενον καὶ ὑπερσυντέλικον, ἔχω γραμμένον, εἶχα γραμμένον, ἐν οἷς ὁ χρόνος ἐδηλοῦτο διὰ τοῦ ἔχω, εἶχον. Πρὸς δὲ τούτοις κατὰ τὰς συνδέσεις τοῦ εἶχον μετ' ἀπαρεμφάτου εἰς ἔκφρασιν χρονικῶν, ὑποθετικῶν κλπ. λόγων, συνέβαινε πολλάκις, ὥστε τὸ διὰ τῆς περιφράσεως ταύτης ἐκφραζόμενον ν' ἀναφέρηται εἰς τὸ προπαρελθὸν καὶ νὰ εἶναι δυνατὴ παρεκδοχή τις αὐτοῦ ὡς ὑπερσυντελίκου, ὅπως ἀνωτέρω εἴδομεν ὅτι ἐποίησε καὶ ὁ κ. Meyer-Lübke ἐκλαβὼν τὸ νὰ μὴ εἶχά σε γνωρίσει ὡς ὑπερσυντέλικον, ἐνῷ κάλλιστα ἑρμηνεύεται διὰ τοῦ νὰ μὴ ἤθελά σε ...ρίσει καὶ οὕτως ὀφείλει νὰ ἐκληφθῇ.

...τεῦθεν ἤρξατο τὸ εἶχα γράψει νὰ λέγηται καὶ ἄνευ τινὸς μο... ἐν κυρίᾳ προτάσει καὶ ἐν παντὶ λόγῳ, οὐχὶ δὲ μόνον ἐν προτάσεσιν

εὐχῆς, ὑποθέσεως κλπ. Ἐπειδὴ δὲ πρὸς ἔκφρασιν μὲν τῶν δυνητικῶν, ὑποθετικῶν, εὐκτικῶν, ἀοριστολογικῶν κττ. λόγων ὑπῆρχεν ἡ περίφρασις τοῦ ἤθελον μετ' ἀπαρεμφάτου, πρὸς ἔκφρασιν δὲ τοῦ ὑπερσυντελίκου μόνον ἡ περίφρασις τοῦ εἶχον μετὰ τῆς μακροσκελοῦς μετοχῆς τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου, οἱ γράφοντες ἤρξαντο νὰ μεταχειρίζωνται τὴν περίφρασιν τοῦ εἶχα μετ' ἀπαρεμφάτου ἐπὶ μόνης τῆς ἐννοίας τοῦ ὑπερσυντελίκου· οὕτω λ. χ. ποιεῖ ὁ Σκουφᾶς ἐν τῇ Ῥητορικῇ αὐτοῦ τυπωθείσῃ ἐν Ἐνετίᾳ 1671 λέγων σελ. 3 τὸν εἶχε χαρίσῃ (ὑπερσ.), εἶχε φανῇ, 7 εἶχε πρότερον ὁμιλήσῃ, 34 ἀκόμη δὲν εἶχεν εἰσέβῃ εἰς τὴν πόλιν, 38 ἀκόμη δὲν εἶχε φύγῃ τὸ πνεῦμα, 47 εἶχε δέσῃ τὴν γλῶσσαν, 47 εἶχεν ἁρπάσῃ, 51 εἶχε φέρῃ (παρὰ τὸ ἔχει γυρισμένα) κλπ. Καὶ τὴν χρῆσιν ταύτην ἐξακολουθοῦμεν καὶ σήμερον ἔτι γράφοντες ἐν τῇ γλώσσῃ, ἀποφεύγοντες μὲν τὴν τοῦ εἶχα χρῆσιν ἐν τοῖς ὑποθετικοῖς, εὐκτικοῖς κττ. λόγοις, προτιμῶντες δὲ τὸ θὰ ἢ τὸ ἤθελον, οἷον ἂν ἤθελε τὸ ἠξεύρεις, ἤθελε τὸ εἰπεῖ· ἂν ἤθελε πληρώσει, δὲν θὰ ἐφυλακίζετο· θὰ τὸ ἐμάνθανεν ἐγκαίρως, ἐὰν ἔγραφες προχθὲς κλπ. κλπ. Ἀλλ' ἐν τῇ λαλουμένῃ λέγομεν ἔτι κατὰ τὸν ἀρχαιότερον τρόπον, ἂν εἶχεν ἔχει, θά 'χε πλερώσει· ἂν εἶχε πάει 'ς τὸ ψάρι, θά (εἶ)χεν πιάσει κλπ. Πρὸς δὲ παρατηρεῖται ὅτι καθὰ εἶπον ἀνωτ. σελ. 264 ἐπὶ μακρὸν μὲν παρελαμβάνοντο οἱ τύποι οὗτοι πρὸς δήλωσιν καθόλου τῆς σχέσεως τοῦ παρελθόντος, ἅτε τοῦ εἶχα καθολικῶς εἰς τὸ παρελθὸν ἀναφερομένου, κατὰ μικρὸν δὲ μόνον ἐκανονίσθησαν κατὰ τὸ ἔχω, εἶχα γραμμένον, ὥστε σήμερον τὸ μὲν εἶχα γράψει νὰ σημαίνῃ τὴν τοῦ ὑπερσυντελίκου σχέσιν, τὸ δὲ ἔχω γράψει τὴν τοῦ παρακειμένου.

Πρβλ. Ἐρωτοκρ σελ. 8 καὶ μὲ καιρὸ σὲ δυὸ κορμιὰ ὁ πόθος εἶχε μείνει καὶ κάμωμα πολλ' ἀκριβὸν ἔτοιους καιροὺς ἐγίνη, τὸ εἶχε μείνει = ἔμεινε, 189 θυμοῦ ὄντεν ἀναδάκρυωσες, τρομάρα σ' εἶχε φθάσει, ὄντε τἀλόγου τὸν λαιμὸν ἀγκαλιαστό 'χε πιάσει (= τρόμος σε κατέλαβεν, ὅτε ἔπιασε τὸν λαιμόν). Κρητ. Δραμ. σελ. 6 ἐγὼ καὶ τὸ σκληρότατο Ζῆνον εἶχα στολίσει κ' ἤκαμα αὐτοκράτορα 'ς Ἀνατολὴ καὶ Δύσι (τὸ εἶχα στολίσει = ἐστόλισα, ὅπως ἔπειτα ἤκαμα)· 39 τοσό 'καμες Πελάγιε ὅπου ἄλλοι τό 'χαν πλέξει, καὶ μόνος μὲ

τὰ χέρια σου ἐσὺ τό 'χες ξεπλέξει (τὸ 'χαν πλέξει δύναται κάλλιστα νὰ ἐκληφθῇ ὡς ὑπερσ., ἀλλὰ τὸ 'χες ξεπλέξει εἶναι ἀόριστος ἢ παρακείμενος)· 45 Αὐτὸ τὸ δένδρο τό 'μορφο 'νοῦς τύραννου τὸ χέρι, 'ς τέτοια . . . κατάσταση, δοῦκά μου, εἶχε τὸ φέρει (=ἔφερε ἢ ἔχει φέρει)· 54 τοῦ μέγα Αὐγούστου 'Αρμάκιος ἐλόγιασε νὰ δώσῃ τὸν θάνατον μὲ στρατηγοὺς δέκα ποῦ 'χε πλερώσει (ἐν τούτῳ δύναται νὰ ἑρμηνευθῇ καὶ ὡς ὑπερσ. ἀλλ' οὐδεμία ἀνάγκη)· 56 πῶς δὲ θυμᾶσαι ἀπ' τὸ θρονὶ ποῦ σέ 'χασι ξορίσει καὶ μοναχὸ 'ς τοὺς ἔρημους τόπους εἶχά σ' ἀφήσει· 106 γιὰ νὰ δοξέψω σήμερο μιὰ νεὰ ποῦ 'χε ἀγαπήσει (=ἔχει ἀγαπήσει ἢ ἠγάπησε, ἀγαπᾷ) τοῦτον ἀπόρχεται· 108 καὶ δακτυλίδι, ὡς μού 'χε 'πεῖ = εἶπεν, εἴρηκεν· 140 χωστὰ 'ς τὸ σπίτι μου ἤμπαινε κι' ἀπόκεις μ' εἶχε βάλει καὶ μάρτυρα 'ς τοὺς γάμους του (δύναται νὰ ἑρμηνευθῇ καὶ ὡς ὑπερσυντ.)· 143 ὁ βασιλεάς μου, ξεύρετε, τὸ πῶς εἶχε πέψει μεσῖτες γιὰ τὴν Ἕλενα, ὅπου 'χε σιργουλέψει ὁ Πάρις σου κι' ἐπῆρεν την (τὸ εἶχε πέψει = πέπομφε, οὐχὶ ἐπεπόμφει)· 148 σύμβουλε, σφαίνεις, κάτεχε, εἰς ὅ,τ' εἶχες 'μιλήσει (=ἔχεις ὁμιλήσει ἢ ὡμίλησας)· 152 ὁπού 'τρεχα, ὡς τσ' εἶχα 'πεῖ, κάτω συναφορμάς σου (τὸ εἶχα εἰπεῖ τοῦτο δύναται νὰ ἐννοηθῇ καὶ ὡς ὑπερσυντ.)· 158 μηδὲ καὶ μὲ τὸ Χρύσιππο σφάλμα ποτὲ εἶχε κάμει (=ἔχει κάμει) 213 καθὼς ἀπό 'να φρόνιμο βοσκὸ εἶχα γροικήσει (=ἤκουσα)· 331 ποῦ ἡ περασμένη μου ζωὴ ποτὲ δέ μου εἶχε δώσει (=ἔδωκε)· 272 τάποταχινὰ λόγια ποῦ σοῦ 'χα ἀκούσει = ὅπου ἤκουσα ἢ ἔχω ἀκούσει· 351 πόσους πολέμους καὶ μαλιὲς μὲ τὸν Πέρσο 'χα κάμει! = ἔκαμα, ἔχω κάμει οὐχὶ εἶχα κάμει· 386 γιατί ἀποδεκεῖ, ὡς θωρῶ, σᾶς εἶχε πέψει (=ἔχει πέμψει ἢ ἔπεμψεν)· 400 μὲ τὸν Πανάρετο χωστὰ νὰ παντρευτοῦν εἶχε κάμει (=ἔκαμε, ἔχει κάμει, οὐχὶ ὑπερσυντ.)· 434 τοῦτο μᾶς ἔφερεν ἐδῶ, τοῦτο μᾶς εἶχε κάμει (=ἔκαμε, ἔχει κάμει)· 452 τὸ τέλος τοῦ Πανάρετου τάχά 'χασι γροικήσει; = ἔχουσιν ἀκούσει· 453 ἐπῆ-
ι κι' ηὖρηκά τονε κ' ἔκαμα νὰ γροικήσῃ . . . πῶς τοῦ 'χα
'μπαθήσει (δύναται νὰ ἑρμηνευθῇ ὡς ὑπερσ. ἀλλὰ καὶ ὡς ἀόρ.).
ιπων. 47 προστάτης καὶ συμβοηθὸς σὰν κεῖνον ποῦ εἶχε

χάσει (=ὄν ἀπώλεσεν ἢ ἀπολώλεκεν)· 65 ὡς εἶχές με προστάξει = ὡς προσέταξας· 98 καθὼς καὶ τοῦ Ἡροδότου τὴν εἴχετε χαρίσει, 'ς τὴν κατοικιά του μοναχὰς πῶς εἶχε σᾶς ξενίσει (οὗτοι καὶ μάλιστα τὸ εἶχε ξενίσει δύνανται κάλλιστα νὰ εἶναι γνήσιοι ὑπερσυντ.)· 187 ἐγώ, ὅταν ἔσωσε, χαρὰν μεγάλην εἶχα κάμει γνωρίζοντας πῶς βοηθὸς καὶ πάλιν εἶχε δράμει (τὸ εἶχα κάμει οὐχ ὑπερσ. ἀλλὰ μᾶλλον ἀορ.)· 245 διατὶ ἦτον φρονιμώτατος καὶ στερεὸς 'ς τὴν πρᾶξι, μ' ὅλο ποῦ τὸν πεντηκοστὸν χρόνον δὲν εἶχε φθάξει (δύναται νὰ εἶναι γνήσιος ὑπερσυντ.)· 277 ὁ εὐνοῦχος ὡσὰν φρόνιμος εἶχεν ἀποφασίσει καὶ ἐκεῖνοι ὁποῦ παράστεκαν τὸν εἶχασι γροικήσει (ἀορ.)· 325 μὲ τὴν ψυχήν, μὲ τὴν καρδιὰν ἀπόφασι εἶχε κάμει (δύναται νὰ εἶναι ὑπερσυντ.)· 370 ἀπὸ τὸ παλάτι τοῦ καδῆ, ποῦ τότες εἶχε ἀνέβη (δύναται νὰ εἶναι ὑπερσ.).

Ἐκ τῆς ἐξελίξεως ταύτης νοεῖται, διατί πρότερον εὑρίσκεται ὁ τύπος εἶχα εἰπεῖ καὶ οὗτος ἐπὶ διαφόρου σημασίας, καὶ βραδύτερον ὁ τοῦ παρακειμένου ἔχω εἰπεῖ. Ὁμοίως ἑρμηνεύεται διατὶ λέγεται ἔχω γράψει, γραφῆ ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἔχω γράφει, ἐπειδὴ κατὰ τὰ εἰρημένα ἀνωτέρω σελ. 264 πρὸ πάντων μετ' ἀπαρεμφάτου ἀορίστου χρόνου συνετάσσετο ἀρχαιόθεν τὸ ἔχω, εἶχον. Ὁμοίως νοεῖται διατί συνάπτομεν τὸ ἔχω οὐ μόνον μετ' ἐνεργητικῶν μεταβατικῶν ῥηματικῶν τύπων, ἤτοι λέγομεν οὐ μόνον ἔχω κάμει, ἔχω δείξει, ἔχω φάγει κττ., ὅπως καὶ ἔχω καμωμένο-δειγμένο-φαγωμένο κττ. ἀλλὰ καὶ μετ' ἀμεταβάτων ἢ παθητικῶν, οἷον ἔχω ἐρθεῖ, πάει, φτάσει, πέσει, πάθει, ἀποθάνει· διατί λέγομεν εἶμαι ἐρθωμένος, φτασμένος, παγαιμένος κλπ., οὐχὶ δὲ καὶ ἔχω ἐρθωμένο, φτασμένο, παγαιμένο (ἐκτὸς ἐὰν τὰ ῥήματα ταῦτα λαμβάνονται μεταβατικῶς τὸν ἔχω φτασμένον, τὸν ἔχουν παγαιμένον εἰς τὴν φυλακὴν κττ), ἐπειδὴ ἀρχαιόθεν τὸ ἔχω ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ δύνασθαι συνήπτετο μετὰ παντοίων ῥημάτων, ἔχω εἰπεῖν, δεῖξαι, ἀποκρίνασθαι κττ. καὶ ἔχω ἐλθεῖν, ἰέναι κλπ.

Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

———

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΩΝ ΣΥΖΗΤΗΣΕΩΝ
ΜΕΡΟΣ Β'

Πρὸς τὰ ἐν ταῖς «Φιλολογικαῖς συζητήσεσιν» ('Αθηνᾶς τόμ. ΙΒ' σελ. 93 κἑξ.) εἰρημένα ἐνόμισεν ὁ κ. Βερναρδάκις καλὸν ν' ἀπαντήσῃ. Λυποῦμαι σφόδρα ὅτι δὲν ἠθέλησε νὰ κρατήσῃ τὴν συζήτησιν ἐν ᾗ θέσει εἶχον ἐγὼ ἀναβιβάσει αὐτήν, ἀλλὰ πάλιν κατεβίβασεν ἀναμείξας προσωπικὰς ὕβρεις, εἰρωνείας κττ., πάντα ἀλλότρια καὶ αὐτοῦ τοῦ πράγματος περὶ οὗ πρόκειται, καὶ τοῦ ἀξιώματος ὃ ἀμφότεροι ἔχομεν. Διὰ τὴν ἀνάμειξιν τῶν ἀτόπων τούτων (ἐν ἑκάστῃ σχεδὸν σελίδι ἀποκαλοῦμαι ψευδολόγος, συκοφάντης, αὐθάδης, ὅτι κακουργῶ ἐν λόγοις κττ.) ἐδίσταζον ἐπὶ πολύ, ἂν μοι ἐπετρέπετο νὰ λάβω καθόλου ὑπ' ὄψιν τοιοῦτον δημοσίευμα. 'Αλλ' ἔπειτα ἐνθυμηθεὶς ὅτι τὸ Κοινὸν παρ' ἡμῖν δὲν ἀντιλαμβάνεται εὐκόλως οἴκοθεν τῶν ζητημάτων τούτων, ἀπεφάσισα παρὰ πᾶσαν τὴν ἀνίαν, ἣν πρὸς τοῦτο αἰσθάνομαι, τὸν μὲν ἐπιστημονικὸν ἀγῶνα νὰ ἐπαναλάβω, περὶ δὲ τῶν κατ' ἐμοῦ ὕβρεων νὰ μὴ φροντίσω τὸ παράπαν, καλῶς ἐμαυτῷ συνειδώς, ὅτι οὐδὲν οὐδέποτε ἔπραξα ἄξιον ὕβρεως, «ἔφυν γὰρ οὐδὲν ἐκ τέχνης πράσσειν κακῆς»· μόνα δὲ τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ κ. Β. νὰ λάβω πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ ὑποβάλω ὑπὸ ἐξέτασιν καὶ κρίσιν, ἄλλως τε καὶ ἐπειδὴ τούτων καὶ μόνων τούτων ἡ ποιότης διαφέρει τοῖς ἀναγνώσταις τῆς 'Αθηνᾶς καὶ ἐμοί.

'Αρχόμενος τῆς ἀπαντήσεως νομίζει ἀναγκαῖον νὰ παραστήσῃ ἑαυτὸν ὑβριζόμενον ὑπ' ἐμοῦ, ἵνα, ὡς φαίνεται, ἐφελκύσηται τὸν ἔλεον τῶν ἀναγνωστῶν αὐτοῦ, παρατίθησι δὲ καὶ φράσεις τινὰς ἐμοῦ πρὸς τοῦτο. 'Αλλὰ ταῦτα δὲν ἔχουσιν οὕτως· διότι ἐγὼ ἐλέγχων μὲν τὸν κ. Β. ἐν τῇ 'Αθηνᾷ, τομ. ΙΒ' σελ. 93 κἑξ., οὐδεμίαν ὕβριν ἢ βαρεῖαν κἂν φράσιν ἐξήνεγκον, ὅπως πᾶς τις ἀναγνοὺς τὰ ἐκεῖ εἰρη-ι δύναται νὰ πεισθῇ· οὐδ' αὐτὸς ὁ κ. Β. παρέθηκεν ἐξ αὐτῶν τι. ..ίγχων δὲ τὸν ἐν τῇ 'Εφημερίδι παραλογιζόμενον ἀνώνυμον ..νωστον, ἐποιησάμην χρῆσιν τραχυτέρας πως γλώσσης, ὅπως

ἤδη ἐν Ἀθηνᾶς Τομ. ΙΒ΄ σελ. 122 σημ. ὡμολόγησα· ἀλλὰ ταῦτα λεχθέντα πρὸς ἀνώνυμον καὶ ἄγνωστον δὲν ἀνήκουσι τῷ κ. Β. καὶ ἀδίκως οἰκειοποιεῖται αὐτά.

Ἔπειτα ἐπιστάμενος, ὡς φαίνεται, ὅτι ἀρίστη ἄμυνα εἶναι ἡ ἐπίθεσις, ἀντὶ ν' ἀπολογηθῇ ἐφ' οἷς ἥμαρτεν, ἐπιχειρεῖ νὰ κατηγορῇ καὶ ἐλέγχῃ. Ποῖα δέ τινα εἶναι τὰ ὑπ' αὐτοῦ προφερόμενα ταῦτα, θέλει, ἐλπίζω, περιφανῶς ἀποδειχθῆ ἐκ τῶν ἀκολούθων·

Ἐπειδὴ ὁ κ. Β. ἔγραψε πέρυσιν ἐν τῇ Ἐπετηρίδι τοῦ Παρνασσοῦ σελ. 74 περὶ τοῦ πολλοῦ Ulrich von Wilamowitz-Möllendorf ὅτι «οὐδεμία ἐκ τῶν δαψιλῶς προχεομένων διορθώσεων αὐτοῦ εἶνε ὀρθή», καὶ «τοῦτο παρατηρῶ ὄχι διὰ τοὺς εἰδότας τὸν ἄνδρα καὶ τὴν περὶ τὴν γλῶσσαν ἐμπειρίαν αὐτοῦ, ἀλλὰ διὰ τοὺς μὴ εἰδότας», καὶ «τῶν παραδιορθωμάτων τὸ πλῆθος εἶνε ἄμετρον» κλπ., διὰ ταῦτα θέλων νὰ δείξω ὅτι ἀδίκως καθάπτεται καὶ διασύρει οὕτως ἐν τοῖς Ἕλλησιν ἐπιστήμονα ἔξοχον, ἔλαβον καὶ ἤλεγξα παράδειγμά τι, ὅπερ διώρθωσε μὲν εὐφυῶς ὁ κ. Wilamowitz, δὲν ἐνόησε δὲ ὁ κ. Β.(1). Πρόκειται περὶ τοῦ Σχολίου εἰς Ἰλιάδος Ν 703 «καὶ Πτολεμαῖος γὰρ εἰς τὸ τῆς Ἀρσινόης χιλιάροτρον τέμενος μέλανας ἀνῆκε βοῦς». Ἐν τούτῳ ὁ κ. Wilam. μετέβαλε τὸ χιλιάροτρον εἰς χιλιάρουρον, ὁ δὲ κ. Β. ἀποδοκιμάζων τὴν μεταβολὴν γράφει «Ταῦτα ἡμεῖς μὲν οἱ Ἕλληνες πάντες ἐννοοῦμεν «χιλίων ζευγαριῶν χωράφι», ἴσως δὲ «καὶ (sic) οἱ Φράγκοι ἔχουν δίκαιον νὰ μὴ ἐννοῶσιν αὐτά. «Ἀλλ' οὐδεὶς ὅμως προέβη καὶ εἰς διόρθωσιν πλὴν τοῦ «*Wilamowitz* γράψαντος «χιλιάρουρον τέμενος», ὡς εἰ ἡ

(1) Ὁ κ. Β. διατείνεται ὅτι πολλὰ μὲν αὐτὸς ἤλεγξε τὸν Wilamowitz, ἓν δὲ μόνον τούτων ἐγὼ ἀπέδειξα ἀτόπως ἐλεγχθέν. Ἀλλ' ἂν μὴ σφάλλωμαι, ἀπεδείχθη ὁμοίως ὅτι καὶ ἡ εἰκασία τοῦ Wilamowitz αἷμα ἀφιᾶσιν εἶναι κρείττων τῆς τοῦ κ. Β. αἷμ' ἀφαιροῦσι, καὶ τὸ δεῖ τινος (ἀντὶ δεῖ τινα) τοῦ W. εἶναι ὀρθόν, τὸ δὲ δεῖπνα τοῦ Β ἄτοπον. Ἀλλ' ἔστω, ἵνα μὴ παραπονῆται, ἐλέγξωμεν καὶ ἄλλο. Ἐν σελ. 78 τῆς Ἐπετηρίδος γράφει· «Ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Μαινομένου Ἡρακλέους τόμ. Α΄ σελ. 139 ἔγραψε Νεμεονίκων καὶ Νεμεονίκοις ὁ μέλλων ἐκδότης τοῦ Πινδάρου». Ὡς φαίνεται, διέλαθε τὸν κ. Β. ὅτι τὰ ἐκ τοῦ νίκη νικᾶν σύνθετα δύνανται νὰ καταλήγωσι καὶ εἰς -νικος, πρβλ. Ὀλυμπιόνικος καὶ Ὀλυμπιονίκ[ης] Πυθιόνικος καὶ Πυθιονίκης, Ἐτεόνικος, ἀξιόνικος, καλλίνικος κλπ. Ἀλλ' ἡ ἄγνοια αὕτη δὲν ἐκώλυσεν αὐτὸν νὰ ψέγῃ καὶ κατειρωνεύηται τοῦ εἴδ[ους] τούτο Wilamowitz.

ἄρουρα ἦτο μέτρον τῆς ἐκτάσεως τῶν ἀγρῶν». Ἐγὼ διὰ παραπομπῆς εἰς Ἡρόδοτον Β΄ 168 καὶ εἰς Αἰγυπτιακοὺς παπύρους (Grenfell and Hunt, The Oxyr. Pap. Α΄ σελ. 103) ἀπέδειξα, ὅπερ ἠγνόει ὁ κ. Β., ὅτι δηλ. ἡ ἄρουρα ἦν ἀληθῶς μέτρον τῆς ἐκτάσεως τῶν ἀγρῶν ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ἡροδότου μέχρι τοῦ δ΄ τοὐλάχιστον μ. Χ. αἰῶνος ὅτι δ' ὁ κ. Β., ἂν ἐσκέπτετο, ὅπως ὤφειλε, μεθοδικῶς, ἔδει δι' ὃν λόγον ἀπέκρουσε τὴν εἰκασίαν τοῦ κ. Wilamowitz χιλιάρουρον, ν' ἀπορρίψῃ καὶ τὸ χιλιάροτρον, διότι τὸ ἄροτρον βεβαίως δὲν ἦτο μέτρον τῆς ἐκτάσεως τῶν ἀγρῶν· ὅτι ἡ ἑρμηνεία ἣν δίδωσι τῷ τέμενος χιλιάροτρον «χιλίων ζευγαριῶν χωράφι» οὐχ ἁρμόζει φιλολόγῳ, διότι ἄλλο πρᾶγμα εἶναι ὀφθαλμοφανῶς τὸ ἄροτρον καὶ ἄλλο τὸ ζευγάρι, διὸ καὶ ἡμεῖς τὸ μὲν ζευγάρι μεταχειριζόμεθα ὡς μέτρον τῆς ἐκτάσεως τῶν ἀγρῶν, τὸ δὲ ἄροτρον-ἀλέτρι οὐχί. Καὶ τέλος ὅτι χιλιάρουρος μὲν ἄρουρα εἶναι νοητή, ἅτε 2916 περίπου στρέμματα περιέχουσα, ἀλλὰ χωράφι χιλίων ζευγαριῶν ἤτοι εἰς ἀγρός, ὃν δύνανται νὰ καλλιεργήσωσι χίλια ζεύγη βοῶν ἐν ἑνὶ ἔτει, εἶναί τι τερατῶδες, περιλαμβάνει ἐπαρχίας ὅλας.

Πάντα ταῦτα εἶναι τοσοῦτον προφανῆ, ὥστε οὐδεμιᾶς ἀντιλογίας φαίνονται ἐπιδεκτικά. Καὶ ὅμως ὁ κ. Β. ἠδυνήθη νὰ γράψῃ τέσσαρας σχεδὸν σελίδας 33-36 ἀγωνιζόμενος ν' ἀποδείξῃ ὅτι δὲν ἐσφάλη αὐτὸς ἀλλ' ἐγώ. Καὶ λοιπὸν σελ. 35 διατείνεται ὅτι «ἡ ἄρουρα «καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἦτο σπανία λέξις καὶ μάλιστα ὡς «μέτρον ἐκτάσεως· διὰ τοῦτο δὲ εἶπον ὅτι ἐν τῷ προκει«μένῳ χωρίῳ ἡ ἄρουρα δὲν δύναται νὰ ὑποτεθῇ ὡς μέτρον «ἐκτάσεως. Ἀφ' ἑτέρου τὰ σχόλια ταῦτα εἶνε κατὰ τὸ πλεῖ«στον πολὺ μεταγενεστέρων χρόνων, καθ' οὓς ἀναντιρρή«τως ἡ ἄρουρα οὐδαμοῦ ἦτο μέτρον ἐκτάσεως». Ἑλικτὰ κοὐδὲν ὑγιές. Διότι ἡ ἄρουρα ἦν ἀποδεδειγμένως ἐπὶ χίλια τοὐλάχιστον ἔτη μέτρον τῆς ἐκτάσεως τῶν ἀγρῶν, καὶ μάλιστα ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ τὸ σχόλιον διαλαμβάνον περὶ τεμένους τῆς Ἀρσινόης καὶ περὶ Πτολεμαίου ἀνάγεται προφανῶς εἰς τοὺς Ἀλεξανδρεωτικοὺς χρόνους. Α[illegible]ν πῶς δύναται νὰ λέγηται ὅτι ἀναντιρρήτως ἡ ἄρουρα δὲν ἦ[illegible] μέτρον κλπ., ὅτε τὸ σχόλιον ἐγράφη; Ἢ πῶς δύναται ν' ἀποδ[illegible] ὁ κ. Β., ὅτι δὲν κατάγεται ἐκ τῶν χρόνων Ἀριστοφάνους τοῦ

Βυζαντίου, Ἀριστάρχου ἢ Διδύμου ἢ καὶ Ἀπολλωνίου τοῦ Δυσκόλου, ὅτι ἀποδεδειγμένως ἐσώζετο ἡ λέξις; Αὕτη ἦν κατὰ τὸν Villoison Ἀλεξανδρεωτική, καὶ ἀληθῶς ἐν Αἰγύπτῳ μάλιστα εὑρίσκεται ἐν χρήσει. Οὕτω πλὴν τῶν παπύρων οὓς ὠνόμασα κεῖται ἡ λέξις σημαίνουσα μέτρον γῆς καὶ ἐν τῇ ἐπισημοτάτῃ διγλώσσῳ (Αἰγυπτιαστὶ καὶ Ἑλληνιστὶ) ἐπιγραφῇ τῆς Βολβιτίνης (Rosette)· πρβλ. Συλλ. Ἑλλ. Ἐπιγρ. 4697 στ. 31 κἑξ. «ἀπέλυσεν δὲ (Πτολεμαῖος ὁ Ἐπιφανὴς) τὰ ἱερὰ καὶ τῆς [ἀποτεταγ]μένης ἀρτάβης τῇ ἀρούρᾳ τῆς ἱερᾶς γῆς, καὶ τῆς ἀμπελίτιδος ὁμοί[ως] τὸ κεράμιον τῇ ἀρούρᾳ». Σημειοῦται δ' ὁ Boeckh αὐτόθι «ἀρτάβην mensuram esse solidorum, κεράμιον liquidorum constat. Ἄρουρα autem jugerum esse centum cubitorum Aegyptiorum (vide Herod. II 168. conf. Journal des Sav. 1828 p. 486)»· πρβλ. καὶ Παύλου Καλλιγᾶ, Μελετῶν καὶ Λόγων σελ. 207, ἔνθα τοῦ λόγου ὄντος περὶ τῆς ἐν Αἰγύπτῳ φορολογίας γράφει τάδε: «Ἀνέκαθεν ἐν τούτοις ὑπῆρχε φορολογικὴ ἀπογραφὴ τῶν κτημάτων ἐμφαίνουσα τὰ μέτρα αὐτῶν κατὰ κατηγορίας γῆς σιτοφόρου, ἀμπελίτιδος ψιλῆς ἢ παραδείσου, καὶ ὡρίζετο τὸ βαρῦνον ἕκαστον κτῆμα τέλεσμα, ἀρτάβης, σίτου καθ' ὑπόθεσιν ἀνὰ ἑκάστην ἄρουραν ἢ κεραμίου οἴνου».

Καθ' ἃ δὲ φαίνεται ἐκ τοῦ Ἰωσήπου κατὰ Ἀπίωνος Α' 22 (σελ. 204 ἐκδ. Bekker) καὶ περὶ τῆς Ἰουδαίας προκειμένου μετεχειρίσατο αὐτὴν Ἑκαταῖος ὁ Ἀβδηρίτης «τριακοσίας γὰρ μυριάδας ἀρουρῶν σχεδὸν τῆς ἀρίστης καὶ καρποφορωτάτης χώρας νέμονται». Τῆς λέξεως ταύτης ὡς μέτρου ποιεῖται μνείαν καὶ ὁ Σουίδας, ὁ Sturz ἐν τῷ βιβλίῳ αὐτοῦ De Dialecto Macedonica et Alexandrica σελ. 97-8, ὁ Villoison, ὁ Budaeus καὶ ἄλλοι, ἀλλ' ὁ κ. Β. ἀγνοῶν πάντα ταῦτα ἔχει τὸ θάρρος νὰ γράφῃ πρότερον μὲν ἐν τῇ Ἐπετηρίδι «ὡς εἰ ἡ ἄρουρα ἦτο μέτρον τῆς ἐκτάσεως τῶν ἀγρῶν», νῦν δὲ «ἡ ἄρουρα καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἦτο σπανία λέξις (οὐδαμῶς ἦν σπανία) καὶ μάλιστα ὡς μέτρον ἐκτάσεως· διὰ τοῦτο δὲ εἶπον ὅτι ἐν τῷ προειρημένῳ χωρίῳ ἡ ἄρουρα δὲν δύναται νὰ ὑποτεθῇ ὡς μέτρον ἐκτάσεως». Ἐρωτῶ πάντα τὴν ἀλήθειαν σεβόμενον, εἶναι ταῦτα ταὐτά; καὶ δὲν ἐξελέγ[χ]ει πασιδήλως ὁ κ. Β. διαστροφεὺς τῶν ἰδίων λόγων καὶ κακῆς πίσ[τεως] συζητητής;

Διατείνεται πρὸς τούτοις ὅτι «Ἡ λέξις ἄρουρα καὶ δὴ ὡς «μέτρον ἐκτάσεως, οὐδαμοῦ εὕρηται σύνθετος μὲ ἀριθμη-«τικόν, εἶνε λέξις ἀνύπαρκτος, ἐπομένως ἀδιανόητος». Φοβερὸς ὁ πόλεμος κατὰ τῆς πτωχῆς ἀρούρας καὶ ἔξοχον μεθοδικὸν κατόρθωμα τοῦτο τοῦ κ. Β.! Δὲν εὑρέθη, λέγει, ἡ λέξις σύνθετος μετ' ἄλλου ἀριθμητικοῦ, εἶναι ἀνύπαρκτος (δηλ. δὲν παρεδόθη ἡμῖν μέχρι σήμερον, τοῦτο βεβαίως σημαίνει τὸ ἀνύπαρκτος, ἂν σημαίνῃ τι) καὶ δὴ ἀδιανόητος! Κατὰ ταῦτα ἄρα πᾶν ὅ,τι μέχρι τοῦδε δὲν εὑρέθη, εἶναι ἀδιανόητον, καὶ δὴ ὅσαι τοῦ λοιποῦ θὰ ἀνευρίσκωνται ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς καὶ παπύροις νέαι λέξεις καὶ νέα καθόλου πράγματα, θὰ εἶναι ἀδιανόητα, ἅτε ἀνύπαρκτα πρότερον! φοβερὸς ἀφορισμὸς ἀλλὰ καὶ φοβερώτεραι ἀπερισκεψίαι! Ἔπειτα παρατηρῶ, ὅτι ἡ λέξις εὑρέθη καὶ ἐν ἄλλῃ συνθέσει, ἀγνοεῖ δὲ τοῦτο ὁ κ. Β., διότι ἐν Αἰγυπτ. Πάπυρ. ἀνεγνώσθη καὶ μυριάρουροι (1), δι' οὗ πιθανῶς δηλοῦνται οἱ μεγαλοκτηματίαι, οἱ ἔχοντες μυρίας ἀρούρας. Καὶ νῦν τί θ' ἀντείπῃ ὁ κ. Β;

Πάσῃ δυνάμει ἀγωνίζεται ν' ἀποβάλῃ τὴν μομφὴν ὅτι ἑρμηνεύων δῆθεν τὸ χιλιάροτρον τέμενος διὰ τοῦ χιλίων ζευγαριῶν χωράφι κατεσκεύασεν ἀταλαιπώρως τερατῶδη ἀγρόν· διὸ διισχυρίζεται ὅτι, ὅταν λέγωμεν «δύο, τριῶν, χιλίων ζευγαριῶν χωράφι», «δὲν ἐννοοῦμεν ὅτι τὸ χωράφι τοῦτο λέγεται οὕτω, διότι «καλλιεργεῖται ὑπὸ δύο (τριῶν, χιλίων) ζευγῶν βοῶν ἐπὶ «ἓν ἔτος· τοιοῦτον χωράφι θὰ ἦτο παμμέγιστον· ἀλλ' ἐν-«νοοῦμεν τὸ χωράφι ὅπερ καλλιεργεῖται ὑπὸ δύο, τριῶν, «χιλίων ζευγῶν βοῶν ἐπὶ μίαν ἡμέραν». Προσέθηκε δὲ ὅτι οὕτως ἐννοῶ αὐτὸ καὶ ἐγώ, ἀλλὰ διαστρέφω «ἐκ προθέσεως ἐπὶ «συκοφαντίᾳ παριστῶν «τὸ χιλίων ζευγαριῶν χωράφι» ὡς «σημαῖνον χώραν, ἣν ζευγαρίζουν χίλια ζεύγη βοῶν ἐπὶ «ἓν ἔτος, τ. ἔ. χώραν ἴσην μὲ ὁλοκλήρους ἐπαρχίας». Ἀλλὰ πόση ἀλήθεια κεῖται ἐν ταῖς διισχυρίσεσι ταύταις, νοεῖ τις παρατηρήσας πῶς ἐκφράζεται περὶ τούτων. Ἐν σελ. 33 γράφει «Οὕτω τὸ

...ν παραπέμψω εἰς τοὺς παπύρους, ὁ κ. Β. θά με ψέξῃ καὶ πάλιν ὅτι «παρα-
... » εἰς βιβλία, ἃ ἀμφιβάλλει ἄν τις ἄλλος Ἕλλην ἔχει» (ὡσεὶ ἐγὼ ἤμην αἴτιος ...ου καὶ ὡσεὶ τοῦτο ἦν ψόγος ἐμοῦ), διὸ παραπέμπω εἰς περιοδικὸν προσιτὸν παντὶ ... λέγω τὸ Litterarisches Centralblatt 1901 σελ. 69-70.

«ἐννοοῦμεν ἡμεῖς καὶ πάντες οἱ μεταχειριζόμενοι τοιαύτην «φράσιν». Ἀλλὰ μικρὸν κατωτέρω «Ἐγὼ τοὐλάχιστον ἐξετά«σας πολλοὺς περὶ τῆς σημασίας τῆς φράσεως ἐπληροφο«ρήθην ὅτι σημαίνει συνήθως ὅ,τι ἔγραψα ἀνωτέρω, ἐξαι«ρετικῶς δὲ δύναται νὰ σημαίνῃ τὴν ἐπὶ ἓν ἔτος ἄροσιν. «Ἀλλὰ τοῦτο ἐνιαχοῦ μόνον καὶ κατ' ἐξαίρεσιν». Καὶ πάλιν σελ. 34 «Ἐν ᾧ ὅλος ὁ κόσμος, ὅλοι οἱ ἄνθρωποι λέγοντες «χωράφι πέντε ζευγαρ̯ιῶν ἢ πέντε ζευγαριές, ἢ ὅπου δου«λεύουν πέντε ἀλέτ̯ρια, ἐννοοῦν ὅτι τὸ χωράφι εἶνε πέντε «ἡμερομίσθια, πέντε ἡμεροκάματα . . .». Ὥστε ἐν ἀρχῇ μὲν καὶ ἐν τέλει ποιεῖται χρῆσιν τοῦ πάντες οἱ μεταχειριζόμενοι τὴν φράσιν ταύτην . . . καὶ ὅλος ὁ κόσμος, ὅλοι οἱ ἄνθρωποι . . ., μεταξὺ δὲ τούτων παρεμβάλλει καὶ τῆς ἀληθείας μόριον λέγων ὅτι συνήθως μὲν σημαίνει ὅ,τι ἔγραψεν, ἐξαιρετικῶς δὲ μόνον καὶ ἐνιαχοῦ μόνον καὶ κατ' ἐξαίρεσιν κλπ. Ὡς καλὰ καὶ συνᾴδοντα ἀλλήλοις ταῦτα!

Ἡ δ' ἀλήθεια, ὅπως ἐγὼ ἐν Κρήτῃ πρὸ πολλῶν ἐτῶν καλῶς ἔμαθον, ἔχει ὧδε: Ὅταν ὁ γεωργὸς ἔχῃ ἓν ζεῦγος βοῶν, δύο, τρία κλπ. ζεύγη, λέγεται ὅτι ἔχει ἢ λαλεῖ μοναχικόν του ζευγάρι, ἔχει ἢ λαλεῖ δύο, τρία ζευγάρια κλπ., συνυπονοεῖται δ' ὅτι ἔχει καὶ τοσούτους ἀγροὺς ὥστε γεωργεῖ αὐτοὺς διὰ τοῦ ἑνός, διὰ τῶν δύο, τῶν τριῶν κλπ. τούτων ζευγῶν (διότι συνήθως δὲν ἐργάζονται παρ' ἡμῖν οἱ γεωργοὶ ἐπὶ ξένων ἀγρῶν, ἀλλ' ἔχουσι τοσαῦτα ζεύγη ὅσα ἀπαιτοῦνται εἰς καλλιεργίαν τῶν ἰδίων ἀγρῶν) ἐντὸς ἑνὸς ἔτους, ἢ ἀληθέστερον εἰπεῖν κατὰ τὸν χρόνον τοῦ ἀρότου, διότι τὸ θέρος παρ' ἡμῖν δι' ὑπερβάλλουσαν ξηρασίαν ἡ γῆ δὲν ἀροῦται. Ἐὰν δ' ὅμως πρόκειται νὰ δηλωθῇ ἀπ' εὐθείας, οὐχὶ διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ζευγῶν, ἡ ἔκτασις τῶν ἀγρῶν τινος, τότε λέγεται ὅτι ἔχει χωράφια (οὐχὶ χωράφι) γ̯ιὰ ἕνα, γ̯ιὰ δύο, γ̯ιὰ τρία κλπ. ζευγάρ̯ια ἢ συντομώτερον ἔχει ἑνὸς ζευγαρ̯ιοῦ χωράφ̯ια, δύο τριῶν κλπ. ζευγαρ̯ιῶν χωράφ̯ια (οὐχὶ χωράφι, διότι τοσοῦτος ἀγρὸς εἶναι πρᾶγμα ἀδύνατον καὶ πρὸς τούτοις τὰ χωράφια ταῦτα δυνατὸν νὰ μὴ ἀπαρτίζωσιν ἓν ὅλον συνεχές, ἀλλὰ νὰ κεῖνται ἀλλαχοῦ ἄλλα), ἤτοι ἐ[illegible] τοσούτους ἀγροὺς ὥστε νὰ καλλιεργῇ αὐτοὺς δι' ἑνὸς ζευγαρίου, [illegible] δύο, τριῶν ζευγαρίων ἐν ἑνὶ ἔτει, ἢ ἀληθέστερον κατὰ τὸν χρ[illegible]

τοῦ ἀρότου. Οὕτω λ.χ. λέγεται πουλειέται τοῦ δεῖνα τὸ πρᾶμα καὶ ἔχει 1000 ῥίζες ἐλαιές, τόπο γιὰ 200 πρόβατα καὶ τριῶν ζευγαριῶν χωράφια.

Προκειμένου περὶ κώμης ἢ μεγάλων κτημάτων, μετοχίων παρ' ἡμῖν λεγομένων, λέγεται μόνον ἡ πρώτη φράσις, ἤτοι αὐτὸ τὸ χωριό, αὐτὸ τὸ μετόχι ἔχει 30 ζευγάρια, ὅπερ κυρίως μὲν καὶ κατὰ πρῶτον σημαίνει τὸν ἀριθμὸν τῶν ζευγῶν, συνεκδοχικῶς δὲ καὶ ὅτι τοσούτους ἀγροὺς καλλιεργεῖ καὶ δὴ καὶ ἔχει. Αἱ φράσεις ἄρα ἔχει ἕνα ζευγάρι, δύο ζευγάρια, τρία ζευγάρια καὶ ἔχει χωράφια γιὰ ἕνα, δύο, τρία κλπ. ζευγάρια καὶ ἔχει ἑνὸς ζευγαριοῦ χωράφια, δύο, τριῶν ζευγαριῶν χωράφια κλπ. σημαίνουσι τὸ αὐτὸ (1).

Ὅπερ δ' ἐκ παίδων ἐπίσταμαι ἐκ Κρήτης, μαρτυροῦσι καὶ ἄλλοι ὅτι γίνεται καὶ ἀλλαχοῦ. Προτάσσω τὰς γραπτὰς μαρτυρίας.

Καὶ λοιπὸν παρελθέτω πρῶτος μάρτυς ὁ Λεξικογράφος Σκαρλᾶτος Βυζάντιος, ὅς ἐν σελ. 168 τῆς τρίτης ἐκδόσεως (1874) τοῦ Λεξικοῦ τῆς καθ' ἡμᾶς Ἑλληνικῆς διαλέκτου ἐν λέξει ζευγάρι διδάσκει «ζευγάρι . . . (συνκδχ.) τὸ διάστημα τῆς γῆς, ὅσο 'μποροῦν νὰ ὀργώσουν **τὸν χρόνον** ἕνα ζευγάρι βῴδια, καὶ ἐπομ. εἶδος μέτρου γῆς διαφέρον κατὰ τὰ μέρη καὶ τὴν καλὴν ἢ κακὴν ποιότητα τοῦ χώματος».

Δεύτερος ὁ Ἄγγελος Βλάχος, γράφων ἐν τῷ Ἑλληνογαλλικῷ λεξικῷ ἐν λέξει ζευγάρι, συνεκδχ. charruage, charrue, αὐτὸ τὸ κτῆμα εἶναι δέκα ζευγάρια»· ἐν δὲ τῷ Γαλλοελληνικῷ λεξικῷ Σχινᾶ καὶ Λεβαδέως ἑρμηνεύεται ἡ λέξις charruage . . . διάστημα ἀρούμενον ὑφ' ἑνὸς ζεύγους βοῶν εἰς ἓν ἔτος» καὶ ἐν τῷ τοῦ Κ. Βαρβάτη «charrue. . . διάστημα γῆς ὅσον κατ' ἔτος ἀροτριᾶται ὑφ' ἑνὸς ἀρότρου». Τρίτος ὁ τὰ ἀγροτικὰ ταῦτα ζητήματα ἱστορικῶς καὶ νομικῶς ἐμβριθέστατα ἐξετάσας Παῦλος Καλλιγᾶς γράφων ἐν Μελέταις καὶ Λόγοις σελ. 291 «. . . σήμερον λέγομεν ζευ-

(1) Παρ' ἡμῖν ἐν Κρήτῃ ἡ γεωργία εἶναι ἀτελῶς ἀνεπτυγμένη καὶ δὴ αἱ σχέσεις αὐτῆς ἁπλαῖ· ἀλλαχοῦ δὲ λ. χ. ἐν Μακεδονίᾳ, Θεσσαλίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ καλλιεργοῦσι λὰ προϊόντα, οἷον βάμβακα, βρίζαν, σήσαμον, διὸ γεωργοῦσι καὶ τὴν ἄνοιξιν, τα ἀροῦσι τὸν ἀγρὸν δὶς καὶ τρὶς (νειάματα, δευτέρωμα, τρίτωμα) καὶ ισι πλείονας τῶν δύο βοῶν, ὥστε ἀνὰ δύο ὥρας λύουσι πρὸς ἀναψυχὴν τὸν ἕτερον ζευγνύουσιν ἄλλον ἀκμῆτα καὶ πάλιν τὸν ἕτερον καὶ οὕτω καθεξῆς.

γάριον ἤτοι ἔκτασιν γῆς ὅσην ζεῦγος βοῶν δύναται ἐν τῷ ἔτει νὰ ἀροτριάσῃ. Τοιαύτην εὑρίσκομεν παρ' Ὀθωμανοῖς τὴν χρῆσιν τοῦ ζευγαρίου (τζιφτ), παραλλάσσοντος κατὰ τὴν ποιότητα τῆς γῆς. Ἡ μὴ ἀρόσιμος ὅση καὶ ἂν εἶναι, συμπεριλαμβάνεται μὴ συνυπολογιζομένη, οἷον δάση, ὀρεινὴ ἐπιφάνεια, γῆ τραχεῖα. Ὅταν ὅμως ἡ γῆ τοῦ ζευγαρίου εἶναι ἀρόσιμος ὡς ἐν πεδινῇ χώρᾳ, ἡ ἔκτασις τοῦ ζευγαρίου εἶναι μεταξὺ 100 καὶ 200 στρεμμάτων κατὰ τὴν ποιότητα τῆς γῆς· τὸ ἄθροισμα πολλῶν ζευγαρίων εἶναι τὸ λεγόμενον **τζεφτλὲκ**. Ὁ τρόπος οὗτος καταμετρήσεως εἶναι παραφθορά, ἣν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα οἱ Ὀθωμανοὶ παρέλαβον παρὰ τῶν Βυζαντίων καὶ τὰ τζιφτλίκια εἶναι ἐπὶ τέλους αἱ λεγόμεναι παρ' αὐτῶν **στασίαι**. Μόνον τεκμήριον δύναταί τις νὰ ἐξαγάγῃ ἐκ τούτου, ὅτι ἡ ἀκριβὴς καταμέτρησις ἔπαυσεν, ἐπηρκοῦντο δὲ ὡς ἔγγιστα εἰς τὸν προσδιορισμὸν ἐκτάσεως κατὰ τὸ ἐπιδεκτικὸν ἀρόσεως ὑπὸ ζεύγους βοῶν ἐντὸς ἔτους».

Ὁμοίως ἀναγινώσκεται ἐν χρυσοβούλλῳ λόγῳ τοῦ βασιλέως Ἀλεξίου Κομνηνοῦ ἔτους 1106 «τὰ μέντοι ἓξ ζευγάρια τὴν δωρηθεῖσαν αὐτοῖς (δηλ. τοῖς μοναχοῖς) γῆν τῶν πεντακοσίων μοδίων ἐργαζόμενα ἔσονται» παρὰ L. Petit des Augustins de l'Assomption, Le Monastère de Notre-Dame de Pitié en Macédoine, Sofia 1900 σελ. 29.

Ἐν τῷ Ἀρχείῳ τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας εὑρίσκεται ἔγγραφον πιθανῶς τοῦ ἔτους 1763, ἐν ᾧ ἀναγινώσκεται ὅτι ὁ Παναγιώτης Μπενάκις καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Λιμπεράκις ἐν Καλάμαις ἠγόρασαν παρὰ τῆς Ἀϊσὲ χανοὺμ καὶ τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς Φατιμὲ χανοὺμ «τὸ χωρίον Ἀζιζαγὰ 30 σχεδὸν ζευγαρίων» καὶ «τὸ χωρίον Κουρτζαούση 9 ζευγαρίων» καὶ «τὸ χωρίον Βεϊζαγὰ ὀκτὼ» κλπ. (Τὸ ἔγγραφον τοῦτο ἐγνώρισέ μοι ὁ πέρυσι μελετήσας τὰ τοῦ Ἀρχείου ἀγαπητός μοι κ. Παντελῆς Κοντογιάννης καθηγητὴς ἐν Χίῳ). Καὶ ἐν τούτῳ τὸ χωρίον 30, 8, 9 ζευγαρίων δὲν δύναται νὰ σημαίνῃ ἀγροὺς ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ὑπὸ ἐννέα ζευγῶν καλλιεργουμένους, διότι τοῦτο δὲν δύναται νὰ εἶναι χωρίον, ἀλλ' ὑπὸ ἐννέα ζευγῶν ἐν ἑνὶ ἔτει.

Οὕτω καὶ σήμερον ἐν Μακεδονίᾳ, Θεσσαλίᾳ, Ἠπείρῳ, Στερεᾷ Ἑλλάδι, Εὐβοίᾳ, Αἰγίνῃ καὶ ἀλλαχοῦ λέγοντες ζευγάρι, ζευγάρια ἢ ζευγάρια χωράφια ἢ χωράφια τόσων ζευγαριῶν ἐννοοῦσιν ἀγρούς, συνήθως οὐ συνεχεῖς, ἐν ἑνὶ ἔτει, ἢ μᾶλλον κατὰ τὸν χρόνον τοῦ ἀρότου δι' ἑνός, δύο, τριῶν κλπ ζευγῶν βοῶν καλλιεργουμένους· τοῦτο ἔμαθον παρὰ τοῦ φίλου καθηγητοῦ Δ. Ζαγγογιάννη (περὶ τῶν ἐν Λαμίᾳ), τοῦ φίλου γυμνασιάρχου Γ. Παππαβασιλείου καὶ τοῦ ἀγαπητοῦ Ἀποστόλου Ἀλεξάνδρη ἑλληνοδιδασκάλου καὶ φοιτητοῦ τινος (περὶ τῶν ἐν Εὐβοίᾳ), παρὰ τοῦ ὑφηγητοῦ κ. Μιλτ. Πανταζῆ (περὶ τῶν ἐν Ἠπείρῳ), παρὰ τοῦ φιλτάτου μοι διδασκάλου κ. Κ. Κόντου καὶ τοῦ διδάκτορος τῆς φιλολογίας Γιαννούτσου περὶ τῶν ἐν Λεβαδείᾳ καὶ Ἀμφίσσῃ, παρὰ τοῦ συσπουδαστοῦ καὶ φίλου κ. Πέτρου Ν. Παππαγεωργίου (περὶ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ), παρὰ τοῦ κ. Ἀν. Σακελλαρίου περὶ τῶν ἐν Θεσσαλίᾳ (1) κλπ. κλπ.

Καὶ νῦν παρακαλῶ πάντα φίλον τῆς ἀληθείας ν' ἀναμετρήσῃ κατὰ νοῦν τίνα ἀξίαν εἶχεν ἡ ἐπὶ στατιστικῆς, ὡς φαίνεται, στηριζομένη μαρτυρία τοῦ κ. Β. λέγοντος ἐπὶ λέξει πάντες οἱ μεταχειριζό-

(1) «Εἰς τὰ τσιφλίκια λέγοντες ζευγάρι ἀκριβῶς ἐννοοῦσιν, ὅσον ἓν ζεῦγος βοῶν δύναται νὰ καλλιεργήσῃ ἐντὸς ἔτους», καὶ «τὸ τοιοῦτο ζευγάρι ἀπαιτεῖ 80-100 στρέμματα ἀγρῶν. Τοιαῦτα ζευγάρια ἐννοοῦσιν ἐνταῦθα λέγοντες, ὅτι τὸ δεῖνα τσιφλίκι ἔχει τόσα ζευγάρια». Ἀν. Σακελλάριος. Καὶ «χωράφια μιανοῦ ζευγαριοῦ σημαίνει ἐν Αἰγίνῃ τοὺς ἐν ἑνὶ ἔτει ὑφ' ἑνὸς ζεύγους καλλιεργουμένους ἀγρούς». Π. Ἡρειώτης.

Καὶ ἐν Κύπρῳ καὶ ἐν Πελοποννήσῳ τὸ ζευγάρι λαμβάνεται ὡς μέτρον ἐκτάσεως τῶν ἀγρῶν. Οὕτω γράφει μοι παλαιός μου μαθητὴς ὁ κ. Δ. Σάρρος ἐκ Λάρνακος «Τὴν φράσιν 'νοῦ ζευκαρκοῦ χωράφκια, δκιό, τριῶν . . . ζευκαρκῶν χωράφκια ἤκουσα ἐν Κύπρῳ (Πάφῳ, Μαραθάσᾳ, Πιτσιλιᾷ)· σημαίνεται δὲ διὰ ταύτης ἡ ἔκτασις τῶν ἀγρῶν τῶν καλλιεργουμένων ἐν ἑνὶ ἔτει — κατὰ τὸν χρόνον τῆς σπορᾶς — ὑπὸ ἑνὸς ζεύγους βοῶν, δύο, τριῶν κτλ. ζευγῶν». Ὁμοίως ὁ κ. Ἀπόστολος Ἀρβανιτόπουλλος «ἑνοῦ ζευγαριοῦ χωράφια ἐν Ἀρκαδίᾳ εἶναι ὅσον ἓν ζεῦγος δύναται νὰ καλλιεργήσῃ κατὰ τὸν χρόνον τῆς σπορᾶς, περίπου 80-85 στρέμματα γῆς· ἀναλόγως δὲ δύο, τριῶν . . . ζευγαριῶν χωράφια κλπ.». Σημειωτέον δὲ καὶ τόδε ὅτι, ἐπειδὴ οἱ γεωργοὶ δὲν καλλιεργοῦσι κατ' ἔτος πάντας τοὺς ἀγροὺς αὐτῶν, ἀλλὰ μετὰ καλλιεργίαν δύο ἢ τριῶν ἐτῶν ἀφίνουσιν ἐνίους αὐτῶν ἐπὶ ἓν ἢ δύο ἔτη λλιεργήτους, ἵν' ἀναπαυθῶσιν (ἀναπάματα ἐν Κύμῃ), διὰ τοῦτο ἡ φράσις ἑνὸς γαριοῦ χωράφια, ἕνα ζευγάρι κλπ. κατ' ἀλήθειαν δηλοῖ πλείονας ἀγροὺς ἐν ἑνὶ ἔτει καλλιεργουμένων. Τοῦτο βεβαίως οὐδὲν πρὸς τὸ ἡμέτερον ζήτημα, χάριν τῆς ἀκριβείας.

μενοι τὴν φράσιν, καὶ ὅλος ὁ κόσμος, ὅλοι οἱ ἄνθρωποι καὶ ἐγὼ . . . ἐξετάσας **πολλοὺς** περὶ τῆς σημασίας τῆς φράσεως ἐπληροφορήθην ὅτι σημαίνει συνήθως ὅ,τι ἔγραψα ἀνωτέρω, ἐξαιρετικῶς δὲ» κλπ. καὶ πόσον ἠλήθευε γράφων περὶ ἐμοῦ, ὅτι οὕτως ἐννοῶ καὶ ἐγὼ αὐτό, «ἀλλὰ **διαστρέφει** τὸ πρᾶγμα ἐκ προθέσεως **ἐπὶ συκοφαντίᾳ** παριστάνων τὸ «χιλίων ζευγαριῶν χωράφι» ὡς σημαῖνον χώραν, ἣν ζευγαρίζουν χίλια ζεύγη βοῶν ἐπὶ ἓν ἔτος, τ. ἔ. χώραν ἴσην μὲ ὁλοκλήρους ἐπαρχίας . . .» σελ. 33(1).

Καὶ παρατηρήσατε πόσον ὁ μὲν τρόπος οὗτος τῶν παρ' ἡμῖν ἀγροτῶν τοῦ προσδιορίζειν τὰς ἐκτάσεις τῶν ἀγρῶν εἶναι ἁπλοῦς καὶ φυσικός, ὁ δὲ ὑπὸ τοῦ κ. Β. ὑποστηριζόμενος χαλεπὸς καὶ ἀπίθανος. Οἱ ἀγρόται δὲν δύνανται νὰ γινώσκωσι πόσους ἀγροὺς ἔχει ἕκαστος, τούτου δ' ἕνεκα (ἂν μὴ βλέπωσιν αὐτὸν ἐργαζόμενον ἐν ξένοις ἀγροῖς) ἀρκοῦνται νὰ παρατηρήσωσι καὶ ἐξάρωσι τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀροτήρων αὐτοῦ βοῶν· οὐδὲν δὲ τούτου φυσικώτερον καὶ ἁπλούστερον. Κατὰ δὲ τὸν κ. Β. τὸ τέμενος χιλιάροτρον σημαίνει «χιλίων ζευγαριῶν χωράφι» ἤτοι μέτρον τοῦ ἀγροῦ λαμβάνονται τὰ χίλια ζεύγη· καὶ ὅσην γῆν ταῦτα καλλιεργοῦσιν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ τοσαύτη εἶναι τὸ χιλιάροτρον τέμενος. Ἀλλ' ἐλήφθησάν ποτε χίλια ζεύγη ἀροτήρων βοῶν ὡς μέτρον τῆς τῶν ἀγρῶν ἐκτάσεως; Καὶ λαμβάνονταί ποτε καθόλου χίλια ζεύγη ὁμοῦ, ἵνα ἐξ ὁλοκλήρου ἀρόσωσιν ἀγρόν τινα ἐπὶ μίαν ἡμέραν καὶ οὕτω καταμετρηθῇ ἡ ἔκτασις αὐτοῦ; Καὶ τί θὰ ἀρῶσι τότε τὰς ἄλλας ἡμέρας; Ἔπειτα παρ' ἡμῖν μὲν καὶ παρὰ τοῖς μεσαιωνικοῖς Ἕλλησιν ἠδύνατο νὰ ἐπικρατήσῃ ὁ ἀτελὴς οὗτος τρόπος τῆς καταμετρήσεως τῶν ἀγρῶν, ὅπως ἀνωτέρω σελ. 280 ὁ μακαρίτης Καλλιγᾶς ἐδίδαξεν· ἀλλ' ἐν Αἰγύπτῳ ἔνθα οἱ ἀγροὶ ἀνέκαθεν ἀκριβέστατα διὰ τῆς γεωμετρίας κατεμετροῦντο καὶ ἔνθα ἡ γῆ ἦν οὕτως εὔφορος καὶ πολύτιμος, ἦν τοῦτο δυνατόν; Βλέπετε εἰς ἡλίκας ἀτοπίας ἤγαγε τὸν κ. Β. πρῶτον μὲν ἡ ἑρμηνεία τοῦ χιλιά-

(1) Λυποῦμαι σφόδρα ἐλέγχων ταῦτα, ἀλλ' ἔτι μᾶλλον ἄχθομαι ὅτι ὁ κ. Β. ἐτόλμησε νὰ γράψῃ περὶ ἐμοῦ ὅτι ἐγὼ παρέστησά τι παρὰ τὰς πεποιθήσεις μου. Εἰς τοιαύτην αἰσχρὰν πρᾶξιν οὐδέποτε ἐγὼ ὑπέπεσον, ὤφειλε δὲ ὁ κ. Β. πρὶν φανερῶς ἐξελεγχθῇ ἁμάρτημα ἐμοῦ τοιοῦτον, νὰ μὴ προφέρῃ μοι τὴν κατηγορίαν ταύτην, ἣν ἐγὼ ὑπολαμβάνω μεγίστην ὕβριν δι' ἐπιστήμονα.

ροτρον διὰ τοῦ χιλίων ζευγαριῶν χωράφι, ἔπειτα δὲ ἡ ἐπιμονὴ αὐτοῦ νὰ στηρίζῃ τὰ ἀστήρικτα καὶ δικαιολογῇ δι' ἀνακριβειῶν τἀδικαιολόγητα;

Σημειωτέον δ' ὅτι ὁ κ. Β. γράφων ἐν τῷ παρατεθέντι τρίτῳ χωρίῳ «χωράφι πέντε ζευγαριῶν ἢ πέντε ζευγαριές, ἢ ὅπου «δουλεύουν πέντε ἀλέτρια» δῆλος γίνεται συγχέων πράγματα, ἅτινα ἐν Κρήτῃ καὶ ἀλλαχοῦ πολλαχοῦ (ὡς φαίνεται δ' ὅμως οὐχὶ καὶ πανταχοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου, λ. χ. οὐχὶ ἐν Λέσβῳ), εἶναι ἐντελῶς ἀλλήλων διάφορα· διότι ἑνός, δύο, . . . πέντε, ἕξ . . . ζευγαριῶν χωράφια εἴδομεν τί ἀπὸ τοῦ μέσου αἰῶνος μέχρι σήμερον σημαίνει· χωράφι δὲ μιᾶς ζευγαρέας (ἐν Αἰγίνῃ καὶ Λεύκτροις τῆς Λακωνικῆς (πρβλ. Περιοδ. Krumb. Β' σ. 273) — ζευγαρεᾶς ἢ ζεψεᾶς ἢ ζευγεᾶς, ἢ πέντε ζευγαρεὲς (οὕτω μετὰ τοῦ ε γραπτέον) σημαίνει τὸν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ὑπὸ ἑνὸς ζεύγους, ὑπὸ δύο, τριῶν . . . πέντε ζευγῶν καλλιεργούμενον ἀγρὸν (πρβλ. ἀλεσεά, φουχτεά, ἀγκαλεά, κλπ. ἐν Περιοδικῷ Krumbacher ἔνθα ἀνωτ.). Οὕτω παρ' ἡμῖν οἱ γεωργοὶ ἀείποτε διαστέλλουσιν, οὕτω δ' ἔγραψα ἐγὼ καὶ πρὸ ἐτῶν ἐν Ἀθηνᾶς Τομ. Ϛ' σελ. 37.

Ἐν σελ. 5 γράφει «Τὰ αὐτὰ ἐπαναλαμβάνει πολλαχοῦ, ἀλλαχοῦ μὲν παραδεχόμενος αὐτά, ἀλλαχοῦ δὲ ἀποκρούων· οἷον σελ. 95 γράφει περὶ ἐμοῦ «προήνεγκε παραδείγματα λήγοντα εἰς **-αδεὺς** ἢ **-εύς**», ἀλλ' ἐν σελ. 115 ἀποκρούει τὴν κατάληξιν **-αδεύς**, ὡς εἰ ἐγὼ ἐδημιούργησα ἰδίαν τοιαύτην κατάληξιν . . . καὶ δὲν εἶπον ὅ,τι καὶ αὐτὸς πρὸς σαφεστέραν παράστασιν τοῦ πράγματος: Τὰ λήγοντα εἰς **-αδεύς**». Οὐχί. Ὁ κ Β. ἔπλασεν ἰδίαν τοιαύτην κατάληξιν, ὅπως ἐλέγχουσιν αἱ λέξεις αὐτοῦ, ἃς παρέλιπε νὰ παραθῇ, αἵδε: «ὑπάρχει τις διαφορὰ ἐν τῇ χρήσει μεταξὺ τῶν **καταλήξεων** τούτων»; Καὶ τὸ μὲν -ιδεὺς -δης -δοῦς -εὺς εἶναι καταλήξεις, διότι τὰ εἰς ταύτας λήγοντα ἔχουσι σημασίαν ἰδίαν (πρβλ. ἀετιδεὺς Ἱπποτάδης ἀδελφιδοῦς χαλκεύς), τὸ δὲ -αδεύς, τὸ μετ' ἐκείνων ὑπὸ τοῦ κ. Β. συγκαταλεγόμενον δὲν εἶναι κατάληξις, ὅτι ὅσα ὀνόματα λήγουσιν εἰς αὐτό, δὲν ἔχουσιν ἰδίαν σημασίαν, πρβλ. Ἐχινὰς -άδος Ἐχιναδεύς, Τρωὰς -άδος Τρωαδεύς. Ἀρκάδ-ος Ἀρκαδεύς, Θυιάδ-ος Θυιαδεύς, Μαιάδ-ος Μαια-

δεύς, σκιὰς -άδος σκιαδεύς, στοιχὰς -άδος Στοιχαδεύς, διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἀπέβαλον ἐγὼ αὐτό. Ἄλλως θὰ ἠδύνατό τις νὰ διαλαμβάνῃ καὶ περὶ καταλήξεως -ωνεύς, Ἀϊδ-ωνεύς, καὶ περὶ καταλήξεως -ανδεύς, Λαβρ-ανδεύς, καὶ περὶ -υνδεύς, Καλ-υνδεύς, καὶ οὕτω καθεξῆς ἐπ' ἄπειρον.

Ποίας καὶ πόσας ὕβρεις ἐξετόξευσε κατ' ἐμοῦ, ὑπεδηλώθη ἐν Ἀθηνᾶς Τομ. ΙΒ' σελ. 94-5. Καὶ ὅμως ἐν σελ. 5 σημ. γράφει πάλιν: «Τοῦτο εἶνε τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς ψευδολογίας (ὅτι δηλ. ὁ κ. Β. καταφεύγει εἰς προσωπικὰς ὕβρεις)· διότι παρακαλῶ καὶ προκαλῶ τὸν κ. Χ. ν' ἀποδείξῃ ὅσα ἰσχυρίζεται ἀνωτέρω δι' ἐπιδείξεως τῶν σχετικῶν χωρίων». Ἀπαιτεῖ δηλ. νὰ ἐπαναλάβω αὐτὰς καὶ μάλιστα ἐπιδεικτικῶς, ἀφοῦ διαλαμβάνει περὶ ἐπιδείξεως. Ὁ βουλόμενος ἂς ἀναγνώσῃ τὰ ἐν τῇ ῥηθείσῃ σελίδι τῆς Ἀθηνᾶς κείμενα (1).

Κατηγορήθη ὅτι προκειμένου περὶ τῆς σημασίας τῶν εἰς -ιδεὺς πλημμελῶς παρεμβάλλει ὀνόματα εἰς -εὺς -δοῦς κλπ., ὅτι δὲ τοῦτο ἐποίησε, διότι ἀταλαιπώρως ἀντέγραψε ταῦτα ἐκ τοῦ Κουρτίου καὶ ὅτι ἁπλῶς καὶ μόνον πρὸς συγκάλυψιν τοῦ ἁμαρτήματος διατείνεται ἔπειτα ὅτι τούτου ἕνεκα διέλαβε περὶ πάντων ὁμοῦ, ἐπειδὴ καὶ ἄλλοι οὕτως ἐποίησαν· ἐλέχθη πρὸς αὐτὸν ἔπειτα ὅτι ἐκεῖνοι μὲν περὶ τῆς γενέσεως αὐτῶν διαλαμβάνοντες ἠδύναντο καὶ ὤφειλον νὰ πραγματευθῶσι περὶ τούτων ὁμοῦ, ὁ δὲ κ. Β. προκειμένου περὶ τῆς σημασίας μόνων τῶν εἰς -ιδεὺς ὑποκοριστικῶν, οὐδένα λόγον εἶχε πρὸς τοῦτο· ὅτι δὲ μεῖζον ἐποίησε τὸ κακὸν ἔπειτα διατεινόμενος ὅτι δὲν ὑπάρχει διαφορά τις ἐν τῇ χρήσει μεταξὺ τῶν καταλήξεων τούτων κτλ. Πρὸς ταῦτα νῦν οὐδὲν λέγει (καὶ τί νὰ εἴπῃ;), τολμᾷ δὲ ἀντὶ ἀμύνης νὰ ἐπιτιθῆται δισχυριζόμενος ὅτι διέστρεψα τὸ χωρίον αὐτοῦ! Ἡ δὲ περίφημος διαστροφὴ συνίσταται ἐν τούτῳ, ὅτι δὲν παρέθηκα αὐτὸ ὁλόκληρον, ἀλλὰ συνοπτικῶς τὴν ἔννοιαν αὐτοῦ.

Ἐπειδὴ ὁ κ. Βερν. ἔγραψεν «ἐμνημόνευσα πολλὰ . . κατὰ τὸ ὑπόδειγμα πάντων τῶν μέχρι τοῦδε περὶ τοῦ εἴδους τούτου **τῶν ὑποκοριστικῶν** πραγματευθέντων, τ ἔ. καὶ εἰς

(1) Βλέπων τίνων φράσεων ποιεῖται χρῆσιν ὁ κ. Β., καθ' ὃν χρόνον διαμαρτύρεται ὅτι δὲν ὕβρισεν, ἀναμιμνήσκεταί τις ἄκων τοῦ γνωστοῦ ἐκείνου ἀνεκδότου, καθ' ὃ ἄλλοτέ τις διατεινόμενος ὅτι εἶναι ἀβρόφρων, ἐξέφερεν ἅμα καὶ τὰς αἰσχίστας ὕβρεις.

-ιδεὺς λήγοντα καὶ εἰς **-αδεὺς** καὶ εἰς **-εύς**.. Ὑπάρχει τις διαφορὰ ἐν **τῇ χρήσει μεταξὺ τῶν καταλήξεων** τούτων;», ἐγὼ εἶπον ὅτι τὰ εἰς -εὺς οὐδέποτε εἶχον ὑποκοριστικὴν σημασίαν καὶ ὅτι οὐδεὶς θὰ πιστεύσῃ ποτὲ ὅτι τὸ βασιλεύς, Ἀχιλλεὺς κττ. εἶναι ὑποκοριστικά. Εἰς ταῦτα ἀπαντᾷ νῦν ὧδε:

«Ταῦτα ἀναγινώσκων ἠναγκάσθην νὰ ἐπαναγνώσω πολλάκις ὅσα ἔγραψα, ἵνα ἐννοήσω πόθεν καὶ πῶς πορίζεται τὸ συμπέρασμα ὁ κ. Χ. ὅτι εἶπον ὅτι πάντα τὰ εἰς -εὺς ὀνόματα εἶνε ὑποκοριστικά. Ἀλλ' οὐδὲν ἠδυνήθην ν' ἀνακαλύψω. Φαντάζομαι δὲ πόσον θὰ ἐκοπίασεν ὁ χρηστότατος συνάδελφος εἰς προπαρασκευὴν τοιαύτης ἀνακαλύψεως. Ἐγὼ καὶ ἐνταῦθα καὶ προηγουμένως καὶ κατόπιν ἀναφέρων τὴν κατάληξιν **-εύς**, ἀναφέρω αὐτὴν μόνον εἰς τὰ εἰς **-εὺς** ὀνόματα ὅσα ἐμνημόνευσα ῥητῶς. Ὅθεν καὶ ἐν τῷ παρατεθειμένῳ χωρίῳ ἔγραψα «τὰ εἰς -δεὺς-αδεὺς-εύς)» (sic) τ. ἔ. ἔθηκα ἐκτὸς μὲν παρενθέσεως τὰ εἰς -ιδεύς, περὶ ὧν κυρίως πρόκειται, ἐπειδὴ ὅμως ἀνέφερα καὶ ὀνόματα εἰς -αδεὺς (Μαιαδεὺς) καὶ εἰς -εὺς (ναυτεὺς) λήγοντα, ταῦτα ἔθηκα ἐντὸς παρενθέσεως. Τί σαφέστερον τούτου; Τίς θὰ δυνηθῇ ποτε νὰ φαντασθῇ ὅτι λέγων «ὅτι ἐμνημόνευσα πολλά τινα παραδείγματα καὶ εἰς -ιδεὺς λήγοντα καὶ εἰς -αδεὺς καὶ εἰς -εὺς» ἢ ὅτι λέγων ὅτι ἐν τῷ Ἐτυμολογικῷ τοῦ Κουρτίου «παρατίθενται πάντα σχεδὸν τὰ εἰς -ιδεὺς (-αδεὺς -εύς) ὑποκοριστικά, ὅσα καὶ ἐγὼ ἀνέφερα», ἐννοῶ ὅτι πάντα τὰ εἰς -εὺς λήγοντα εἶνε ὑποκοριστικά; Τίς ἄλλος ἢ ὁ θέλων νὰ διαστρέφῃ τοὺς λόγους τοῦ ἄλλου καὶ νὰ κακουργῇ ἐν λόγοις; Τίς ἄλλος ἢ ὁ ἐκλαμβάνων τοὺς ἀναγνώστας ὡς Ἀβδηρίτας καὶ ἀνικάνους νὰ ἐννοήσωσιν ὅτι τὰ ὑποκοριστικὰ ταῦτα εἶνε μεμετρημένα καὶ ὀλίγιστα, ἀναφέρονται δὲ ὑπό τε τοῦ Κουρτίου καὶ ὑπ' ἐμοῦ, καὶ ἑπομένως δὲν χωρεῖ παρεξήγησις; Τοιαύτη μέθοδος ἀποδείξεως δὲν δεικνύει καθαρὰ ὅτι ὁ μεταχειριζόμενος αὐτὴν
Χ. δὲν ἔχει σπουδαῖόν τι νὰ εἴπῃ, ἀλλὰ προσπαθεῖ νὰ ·ελνθῇ ἀσυγγνώστως ἐκ τῆς διαστροφῆς τῶν λόγων τοῦ ;ιπάλου»;

Ξυνήκαθ' ὅ λέγει; Δὲν εἶναι τοῦτο τὸ ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου λεγόμενον τάχα κεν καὶ ἀναίτιον αἰτιάοιτο; Ἀφέντες τὰς ὕβρεις καὶ εἰρωνείας ἅτε οὐδὲν ἀποδεικνυούσας θὰ εὕρητε τὸ πρᾶγμα ἔχον ὧδε: Προέκειτο περὶ τῆς σημασίας τῶν διὰ τῆς καταλήξεως -ιδεὺς σχηματιζομένων, καὶ ἀναμιγνύει ἀτόπως ὀνόματα εἰς -εὺς -δοῦς -αδεύς, καὶ ἔπειτα προκαλεῖταί με νὰ δείξω, ἂν ὑπάρχῃ τις διαφορὰ ἐν τῇ **χρήσει** μεταξὺ **τῶν καταλήξεων τούτων.** Τούτου δὲ γενομένου ὀργίζεται νῦν λέγων ὅτι ἐγὼ δὲν ἀπέδωκα ὑποκοριστικὴν ἔννοιαν μόνοις τοῖς ὑπ' αὐτοῦ μνημονευθεῖσιν Ναυτεύς, (Ζεὺς) Ἀλαλκομενεύς, Στοιχαδεύς, Ἀργαδεύς, Μαιαδεύς, ἀλλ' ὑπέλαβον ὅτι διελάμβανε καθόλου περὶ τῆς σημασίας τῆς καταλήξεως -εύς. Ἀλλ' εἶναι λογικὴ ἡ ἀπαίτησις αὕτη; Ἠδυνάμην ἐγὼ βλέπων τὸν κ. Β. διαλαμβάνοντα περὶ ὑποκοριστικῶν καὶ διδάσκοντα, ὅτι δὲν ὑπάρχει διαφορὰ ἐν τῇ χρήσει τῶν καταλήξεων **-ιδεὺς -δοῦς -δης -εύς,** νὰ ἑρμηνεύσω ἢ μᾶλλον νὰ παρερμηνεύσω, ὅπως αὐτὸς νῦν ποιεῖ, τοὺς λόγους αὐτοῦ; Πάντες ἡμεῖς διαλαμβάνοντες περὶ τῆς σημασίας τῶν διὰ καταλήξεών τινων σχηματιζομένων ὀνομάτων ἀναγράφομεν ὀλίγα τινὰ παραδείγματα, ἐννοοῦμεν δ' ὅτι πάντα τὰ διὰ τούτων σχηματιζόμενα ἔχουσι ταύτην τὴν σημασίαν ἣν εἴπομεν, ἐκτὸς ἂν ῥητῶς ἐξαιρέσωμέν τινα. Οὕτω λ. χ. λέγομεν ὅτι τὰ εἰς -άκιον -άφιον -άριον κλπ. εἶναι ὑποκοριστικά, οἷον δελφάκιον, συάκιον, χρυσάφιον, θειάφιον, ἱππάριον· ἀλλ' ὁμοίως ὑποκοριστικὰ εἶναι καὶ τὰ παραλειφθέντα, οἷον μυάκιον, σπινθηράκιον, χωράφιον, ὀνάριον κλπ. Οὕτω διδάσκουσι πᾶσαι αἱ γραμματικαὶ καὶ οὕτω σκεπτόμεθα πάντες. Ἂν λ. χ. ὁ κ. Β. διελάμβανε πρῶτον περὶ ὀνομάτων τοῦ δρῶντος δηλωτικῶν καὶ ἔπειτα μνημονεύων τῶν καταλήξεων -εὺς -της -τηρ -τωρ ἐξῆρε μὲν ὅτι δὲν ὑπάρχει διαφορά τις ἐν τῇ χρήσει τούτων, ἀνέγραφε δὲ ὀνόματά τινα, οἷον χαλκεύς, νομεύς, ποιητής, λωβητήρ, μήστωρ, ῥήτωρ, δὲν θὰ ἐνόει καὶ αὐτὸς καὶ πάντες οἱ ἀναγνῶσται αὐτοῦ, ὅτι πλὴν τῶν ἀναγραφομένων καὶ τἆλλα, ὅσα ἔχουσι τὰς καταλήξεις ταύτας, εἶναι ὁμοίως τοῦ δρῶντος δηλωτικά; Πῶς ἄρα ἠδυνάμην ἐγὼ νὰ πράξω ὅ,τι φαίνεται νῦν ἀπαιτῶν ὁ κ. Β., ἀφοῦ ῥητῶς ἀναγράφει τὰς καταλήξεις ταύτας -εύς -ιδεύς -δοῦς κλπ. καὶ διαρρήδην λέγει ὅτι δὲν ὑπάρχει διαφορὰ ἐν τῇ χρήσει τούτων; Καὶ ὅμως

βλέπετε πόσον δεινολογεῖται καὶ πόσα μου κατηγορεῖ, διότι ἐνόησα ὀρθῶς τοὺς λόγους αὐτοῦ, δὲν ἀπέδωκα δ' αὐτοῖς ἣν ἔννοιαν αὐτὸς νῦν παρὰ πάντα λόγον καὶ παρὰ πᾶσαν συνήθειαν σοφιζόμενος ὑποβάλλει αὐτοῖς, ὑπολαμβάνων τοὺς ἀναγνώστας αὐτοῦ πολλῷ χείρονας τῶν Ἀβδηριτῶν ἐκείνων! Ἔπειτα, ἐρωτῶ, εἶναι ἀληθῶς ὑποκοριστικὸν τὸ παρ' Ὁμ. ὄνομα τοῦ Φαίακος Ναυτεὺς (Ὀδ. Θ 112 Ναυτεύς τε Πρωρεύς τε, Θόων Ἀναβησίνεώς τε) καὶ τὰ ἐπίθετα τοῦ Διὸς Ἀλαλκομενεύς, Στοιχαδεύς καὶ τὸ Ἀργαδεύς, ἅτινα ἀναγράφει ὁ κ. Β.; Καὶ δὲν εἶναι ταῦτα πάντα ὑπεκφυγαί, ἵνα μή τι ἄλλο εἴπω; Ὁ κ. Β. διατείνεται ἐν σελ. 7 ὅτι «πάντα ταῦτα (δηλ. τὸ Ἀργαδεύς, Στοιχαδεύς, Μαιαδεύς, Ναυτεύς, Ἀλαλκομενεὺς) **τὰ ὑποκοριστικὰ** ὡς τοιαῦτα ἐκλαμβάνονται ὑπὸ πάντων». Θὰ ὡμολόγουν πολλὰς αὐτῷ χάριτας, ἂν ἀπεδείκνυε τοῦτο.

Ἀποδειχθέντος ἐν Ἀθηνᾶς Τομ. ΙΒ' σελ. 98 κἑξ. τοῦ ἀνυποστάτου τῆς διισχυρίσεως αὐτοῦ, ὅτι τούτου ἕνεκα διέλαβε περὶ τῶν εἰς -εὺς -ιδεὺς κλπ., διότι καὶ ἄλλοι ὁμοῦ περὶ αὐτῶν ἔγραψαν, διατείνεται ἐν σελ. 11 κἑξ. ὅτι ὑπέβαλον αὐτῷ διατυπώσας φράσεις καὶ ἐννοίας ἃς δὲν εἶπεν ἀκριβῶς ὡς ἐγὼ λέγω. Ἵνα δ' ἀποδείξῃ τὴν διαστροφήν μου ταύτην παρατίθησι πάλιν μόνον μέρος τῶν λόγων αὐτοῦ «κατὰ τὸ ὑπόδειγμα πάντων τῶν μέχρι τοῦδε περὶ τοῦ εἴδους τούτου τῶν ὑποκοριστικῶν πραγματευθέντων (Κοραῆ, Lobeck, Göttling, Curtius κλπ.), τ.ἔ. καὶ εἰς -ιδεὺς λήγοντα καὶ εἰς -αδεὺς καὶ εἰς εὺς», παρέλιπε δὲ πάλιν αὐτὸ τὸ σῶμα τοῦ ἐγκλήματος τόδε: «ἐν τῇ δ' ἐκδόσει τοῦ Ἐτυμολογικοῦ «τοῦ Κουρτίου σελ. 629-30 ἐν τῇ αὐτῇ σειρᾷ τοῦ λόγου «**εὐθὺς** μετὰ τὰ ὀνόματα τῶν ζῴων τὰ εἰς -ιδεὺς λήγοντα «παρατίθενται πάντα σχεδὸν τὰ εἰς -ιδεὺς (-αδεὺς -εὺς) «ὑποκοριστικὰ ὅσα καὶ ἐγὼ ἀνέφερα. **Τὸ αὐτὸ ἔπραξε** καὶ «ὁ Lobeck πολλαχοῦ, τὸ αὐτὸ ὁ ἡμέτερος Κοραῆς. Εἶνε δυ«νατὸν νὰ χωρισθῶσι ταῦτα; Ὅστις ἀναφέρει τὸ υἱιδοῦς, «θυγατριδοῦς, ἀδελφιδοῦς, δύναται νὰ παραλείψῃ τὸ ἀνε«ψιαδοῦς, τηθαλλαδοῦς κλπ.; εἶνε σχεδὸν αἱ αὐταὶ καταλήξεις καὶ ἡ αὐτὴ σημασία. Πάντα λοιπὸν πρέπει νὰ ἐξετασθῶσιν». Ὅπως ἕκαστος βλέπει ἐξελεγχθεὶς ὅτι αταπόρως παρέλαβε παρὰ τοῦ Κουρτίου καὶ ἀτόπως ἀνέμειξε τάλ-

λότρια τοῦ προκειμένου, ἀπήντα ἀνακριβῶς ὅτι κατὰ τὸ ὑπόδειγμα πάντων κλπ. ἔπραξε, καὶ τοῦτο ὀρθῶς ἐπειδή, διετείνετο, ταῦτα εἶναι φύσει ἀχώριστα· ἐλεγχθεὶς δὲ ἐπὶ τῇ νέᾳ ἀνακριβείᾳ διατείνεται ὅτι ἐγὼ διέστρεψα τοὺς λόγους αὐτοῦ γράψας ὅτι, πάντες οἱ εἰρημένοι ἄνδρες ἐπραγματεύθησαν ὁμοῦ περὶ πάντων τῶν τύπων τῶν ληγόντων κλπ. Τοῦτο εἶναι ἀληθῶς τὸ μοχθεῖν ἀνηνύστῳ ἐπὶ ἔργῳ.

Κατηγορήθη ὅτι παραλιπὼν ὀλίγας λέξεις τοῦ χωρίου τοῦ Μ. Ἐτ. καὶ γράψας ναυτιδεὺς ἀντὶ ναυτιεὺς διέφθειρε τὸν νοῦν τοῦ χωρίου. Ἀπαντᾷ ὅτι παρέλιπε λέξεις ἀχρήστους πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτοῦ, (πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτοῦ αἱ λέξεις ἐκεῖναι ἦσαν βεβαίως ἄχρηστοι καὶ ἐπιβλαβεῖς μάλιστα, ἀλλ' οὐχὶ καὶ πρὸς κατανόησιν τοῦ χωρίου), ὅτι αὗται εἶναι ἀκατάληπτοι καὶ εἰς ἄλλους καὶ εἰς ἐμέ, ὅτι ἦν δικαίωμα αὐτοῦ νὰ παραλίπῃ ταύτας, καὶ ὅτι τὸ ναυτιδεὺς ἀντὶ ναυτιεὺς ἦν τυπογραφικὸν παρόραμα. Καὶ τὸ μὲν ναυτιεὺς ἀντὶ ναυτιδεὺς ἔστω, ἀλλ' ἂν αἱ παραλειφθεῖσαι λέξεις ἐκεῖναι ἦσαν χρήσιμοι καὶ ἀναγκαῖαι εἰς ἀληθῆ κατανόησιν τοῦ χωρίου, καὶ ἂν ἐγὼ ἐνόησα αὐτὸ ἢ μή, περὶ τούτου θὰ ἔχῃ πεισθῇ ὁ διελθὼν τὰ εἰρημένα μοι ἐν Ἀθηνᾶς Τομ. ΙΒ' σελ. 107 κέξ. Ὅτι δὲ οἰκονομίαν χώρου ἐπεδίωξεν ὁ κ. Β. παραλιπὼν τὰς εὐαρίθμους ἐκείνας λέξεις, οὐδεὶς θέλει πεισθῇ αὐτῷ, ἀλλὰ πάντες θέλουσι θεωρήσει καὶ τοῦτο τῶν συνήθων ὑπεκφυγῶν. Οὕτω δ' ἀπολογηθεὶς λαμβάνει πάλιν τὴν προσφιλῆ αὐτῷ ἐπιθετικὴν στάσιν καὶ γράφει σελ. 9 «προκειμένου δὲ περὶ τῆς «φθορᾶς τοῦ χωρίου ὁ φθείρων αὐτὸ εἶνε ὁ κ. Χ., ὅστις τὸ «μὲν ἁλιὸς μετέβαλεν αὐθαιρέτως εἰς ἅλιος, ἐν ᾧ προφα«νῶς ἐπλάσθη ἡ διάμεσος αὕτη λέξις ὑπὸ τοῦ γραμματι«κοῦ, ἵνα ἔχῃ σχέσιν ἔνθεν μὲν πρὸς τὴν γενικὴν ἁλός, «ἔνθεν δὲ πρὸς τὸ ἁλιεύς, τὸ δ' ἐπιφερόμενον «ὡς Αἰακίδης «Αἰακιδεὺς» πέμπει ἐς κόρακας καὶ ἐξαφανίζει ὡς ἀσύμ«φορον αὐτῷ». Καὶ ἐν τούτῳ πάλιν ἀναίτιον αἰτιᾶται· διότι τὸ μὲν Αἰακίδης Αἰακιδεὺς δὲν ἐξαφανίζω παρασιωπῶν αὐτό, ὅπως ὁ κ. Β. ποιεῖ, ἀλλὰ κριτικῶς ἀποδεικνύω τὴν ἀτοπίαν αὐτοῦ, ἣν καὶ ὁ πολὺς Nauck ὑπετόπασεν. Τὸ δ' ἁλιὸς δὲν μεταβάλλω αὐθαιρέτως, ἀλλὰ διὰ μετακινήσεως τοῦ τόνου, ὅπερ ὡς γνωστὸν ἐφ' ἡ κεῖται, διώρθωσα καὶ ἀποκατέστησα ἀντὶ λέξεως ἀγνώστου καὶ ἀπάρκτου ἄλλην γνωστὴν καὶ ὑπάρχουσαν. Ὁ κ. Β. διατείνεται

«προφανῶς (!) αὕτη ἐπλάσθη ὑπὸ τοῦ γραμματικοῦ, ἵνα κλπ.», ἀλλὰ διατί νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἔπλασε καὶ δὲν ἐγνώριζεν αὐτὴν ὁ γραμματικός; καὶ πόθεν ἔμαθεν ὁ κ. Β. ὅτι ἐκεῖνος ἦν τοσοῦτον ἀμαθής, ὥστε ἠγνόει τὴν πασίγνωστον λέξιν ἅλιος, ἔπλασε δὲ πλάσμα τὸ ἁλιός; Ταῦτα πάντα γράφει προφανῶς ὁ κ. Β. δι' οὐδὲν ἄλλο ἤ, ἵνα δύνηται νὰ λέγῃ καὶ φαίνηται τοῖς πολλοῖς ὅτι ἔγραψεν!

Εἴδομεν ὅτι τὸ ναυτιδεύς ἀντὶ ναυτιεύς κηρύττει τυπογραφικὸν παρόραμα, οὗτινος βεβαίως δὲν εἶμαι ἐγὼ αἴτιος, ἀλλ' ὁ κ. Β., ὅστις ὅμως καὶ πάλιν ἐπιτιθέμενος κατ' ἐμοῦ καὶ ὑβρίζων διατείνεται ὅτι ἀφοῦ δὲν ἐνόησα αὐτὸ κακουργῶ ἐν λόγοις «Ἂν τοῦτο δὲν εἶνε τὸ κακουργεῖν ἐν λόγοις, τί ἄλλο θὰ εἶνε;» σελ. 11!

Ὁ κ. Β. διατείνεται ὅτι ἐγὼ ἠδυνάμην νὰ νοήσω ὅτι τὸ ναυτιδεὺς ἦν τυπογραφικὸν παρόραμα, ἐπειδὴ ἀλλαχοῦ εἶχε γράψει ναυτιεύς. Ἀλλ' ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι δὲν ἠδυνάμην, διότι ὁ κ. Βερν. γράφων «τὸ ναυτιεύς πρέπει νὰ μεταγραφῇ εἰς ναυτιδεύς» ἠνάγκαζέ με νὰ ὑπολάβω ὅτι ὅπερ ἐν τούτοις εἰκαστικῶς ἔλεγεν, ἀποκαθίστη ὡς βέβαιον ἀναγράφων τὸ χωρίον τοῦ Μ. Ἐτυμολογικοῦ καὶ οὕτως ἔφθειρεν αὐτό. Καὶ ὅμως τὸ ναυτιεύς ἔχει ὁμοίως τῷ ἀσπαλιεύς καὶ ἁλιεύς καὶ πιθανῶς ἐπλάσθη κατ' αὐτά, ὥστε οὐ μετακινητέον.

Ἀπεδείχθη διὰ πολλῶν ἐν Φιλολ. Συζητήσεσι σελ. 109 κἑξ. ὅτι τὸ Αἰακιδευς, Σιμωνιδευς, ἂν ἐκληφθῶσιν ὀνομαστικαὶ εἰς -ιδεύς, δὲν δύνανται νὰ παράγωνται ἐκ τοῦ Αἰακίδης, Σιμωνίδης, καθ' ὃν τρόπον ἀπὸ τοῦ ἁλὸς ἅλιος τὸ ἁλιεύς, καὶ ὅτι οὐδ' ἡ ἔννοια εὐοδοῦται, τῶν Αἰακιδεύς, Σιμωνιδεὺς καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ κ. Β. ὡς ἰσοδυνάμων τῷ Αἰακίδης, Σιμωνίδης ἐκλαμβανομένων. Ἀπαντᾷ ὅτι ταῦτα δὲν δύνανται νὰ ὦσι μετάπλαστοι γενικαί, ὅπως ἐγὼ εἶπον, πρωτοκλίτων ὀνομάτων, διότι «ἐν ᾧ αἱ γενικαὶ αὗται πάντως «ἔχουσι τὸν τόνον ἐπὶ τῆς παραληγούσης, τοὐναντίον οἱ «περὶ ὧν ὁ λόγος τύποι Αἰακιδεύς, Σιμωνιδεύς παραδί«δονται ὑπὸ πάντων ὡς ἔχοντες τὸν τόνον ἐπὶ τῆς ληγού«σης. Ἀλλὰ καὶ τὰ χωρία, ἐν οἷς παραδίδονται, εἶνε τοι«α ὥστε ἀποκλείεται ἡ ἐκδοχὴ αὐτῶν ὡς γενικῶν. Αὕτη «ἡ κυρία δυσκολία . . .». Ἀστεία βεβαίως θὰ φανῇ παντὶ λόγῳ ἡ διὰ τοῦ τονισμοῦ ἀπόδειξις αὕτη τῶν τύπων τούτων!

Ἀλλ' οὐχ ἧττον ἀστεία εἶναι καὶ ἡ δισχύρισις ὅτι ἡ ἔννοια τοῦ ἀποδεδειγμένως διεφθαρμένου ἐκείνου χωρίου ἀπαιτεῖ ὀνομαστικήν! Βεβαίως οὐδεὶς ἠρνήθη ὅτι οὕτως, ὡς ὀνομαστική, κεῖται ἐν τῷ Μεγ. Ἐτυμ. τὸ Αἰακιδεύς, (διότι τὸ ἕτερον Σιμωνιδεύς, ὃ παρέλαβε παρὰ τοῦ Göttling ὁ κ. Β., δὲν ἠδυνήθη νὰ πιστώσῃ διὰ χωρίου τινὸς ἔστω καὶ λεξικογράφου, εἰ καὶ προεκλήθη· μόνη ἄρα πηγὴ αὐτοῦ ἦν ὁ Κούρτιος-Göttling ὁ ἔχων τὴν παρακομπὴν εἰς τὸ Μεγ. Ἐτυμ.). Ἀλλ' ἀφοῦ καὶ ὁ Nauck ὑπώπτευσε τὸ χωρίον, καὶ ἀφοῦ οὔτε ὁ Dindorf ἐν τῷ Θησαυρῷ οὔτε ὁ Benseler ἐν τῷ Λεξικῷ τῶν Κυρίων ὀνομάτων οὔτε ὁ Fick ἐν τῷ αὐτοῦ παρέλαβον τὸ Αἰακιδεύς, ἀποδείκνυται δ' ὅτι δὲν συνᾴδει πρὸς τὰ συμφραζόμενα, ἅτινα ἐσκόπει νὰ διαλευκάνῃ ὡς δῆθεν γνωστὸν καὶ ὅμοιον, ἐν ἑνὶ λόγῳ ἀφοῦ ἀπεδείχθη ὅτι δὲν ἔχει ἔννοιαν καθόλου τὸ Αἰακίδης Αἰακιδεύς, ὅτι δὲ πιθανὸν ἄλλο τι ἔγραψεν ὁ Γραμματικός, τότε τίνα νοῦν ἔχει ἡ δισχύρισις ὅτι τὸ τοιοῦτον χωρίον ἀπαιτεῖ ὀνομαστικήν;

Εἶπον ἐν σ. 111 σημ. 3 ὅτι, ἐπειδὴ τὸ πενθεριδεὺς ἐπλάσθη ἐν χρόνοις μεταγενεστέροις, ὅτε ἡ κατάληξις -ιδεὺς καὶ τὰ μετ' αὐτῆς σχηματιζόμενα δὲν ἦσαν ἐν χρήσει παρὰ τοῖς πολλοῖς, ἐν τῇ ζώσῃ γλώσσῃ τοῦ ἔθνους, διὰ ταῦτα οὐδὲν ἡ πλημμελὴς αὐτῆς χρῆσις δύναται νὰ μαρτυρήσῃ περὶ τῆς σημασίας αὐτῆς· ὁ δὲ ἀπαντᾷ «ὑπάρχει καὶ ἄλλο παράδειγμα, τὸ πενθεριδεύς, ὅπερ ἐπικυροῦται ἐξ ἐπιγραφῆς. Δύναται ὁ κ. Χ. νὰ τὸ χαρακτηρίσῃ ὡς προελθὸν ἐκ καταχρήσεως ὡς ὁ Nauck, νὰ τὸ ἀναθεματίσῃ καὶ ὅ,τι ἄλλο θέλει, ἀλλὰ νὰ τὸ καταδικάσῃ εἰς ἀνυπαρξίαν δὲν δύναται οὔτε διὰ σχημάτων οὔτε δι' ἀναθεμάτων . . .». Ταῦτα εἶναι ἑτεροζητησία, διότι δὲν πρόκειται περὶ καταδίκης εἰς ἀνυπαρξίαν καὶ εἰς ἀνάθεμα, ἀλλὰ περὶ τῆς ἀξίας αὐτοῦ ὡς μάρτυρος προκειμένου νὰ ὁρισθῇ ἡ χρῆσις καὶ σημασία τῶν εἰς -ιδεύς. Ἂν τυχόν τις σήμερον, ὅτε ἡ κατάληξις αὕτη εἶναι ἀλλοτρία τῆς λαλουμένης γλώσσης, ὅπως ἦν καὶ ὅτε ἐγράφη τὸ πενθεριδεύς, πλάσῃ τοιαῦτα ὀνόματα ἐπὶ ἐννοίας ὅλως διαφόρου τῶν ἀρχαίων, ἐπὶ μεγεθυντικῆς ἢ ἐπὶ ἀψύχων κττ., θὰ συνεξετασθῶσι τὰ πλάσματα αὐτοῦ ταῦτα προκειμένου περὶ τῆς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ; σεως τῆς καταλήξεως ταύτης;

Διετείνετο ὅτι οἱ ἀστέρες ἐκεῖνοι, ὅθεν ὡρμήθη ἡ συζήτησις,

δύνανται νὰ κληθῶσι λεοντίδαι, ὅπως εἶχον εἴπεῖ ἐγώ, διὰ τὸν λόγον ὅτι τὰ εἰς -δης ἐλέγοντο ἀεὶ ἐπὶ προσώπων. Ἀπέδειξα ὅτι δὲν εἶναι ὀρθὴ ἡ δισχύρισις αὕτη, ἐπειδὴ τὸ Γυγάδας καὶ Καιάδας καὶ Ὀρχαλίδης (λόφος), λέξεις περὶ ὧν οὐδεὶς οὐδεμίαν ἐξέφρασέ ποτε ἀμφιβολίαν τινά, ἐλέχθησαν ἐπὶ ἀψύχων (πρβλ. καὶ ἡμερίδης (οἶνος) Πλουτ. Ἠθικ. 663 d καὶ ἡσυχίδας (δόμος) παρὰ Συνεσίῳ, ἀμφότερα ἐπὶ ἀψύχων). Πρὸς δὲ ὅτι πολλὰ εἰς -δης δὲν παρήγοντο ἀπὸ προσώπων δηλωτικῶν τοῦ ἀμέσου γεννήτορος ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἄλλων ἀπωτέρω, καὶ ἀπὸ τόπου, οἷον Περγαμίδης ὁ ἐκ Περγάμου καταγόμενος, Ὠγενίδαι οἱ ὅμοιοι κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τῷ θεῷ Ὠγένῳ, Δαιδαλίδαι δῆμος τῆς Κεκροπίδος φυλῆς κλπ.· ὅτι δὲ πολλάκις οὐδ' ἐδήλουν καθόλου πατρωνυμικόν τι οἷον Λιγυστιάδης ὁ λιγὺς ἀοιδὸς Μίμνερμος, ἑρμοκοπίδαι, βουαγίδης κλπ. κλπ., ἐντεῦθεν συνεπέραινον ὅτι τὸ λεοντίδαι λεγόμενον ἐπὶ τῶν ἀστέρων καὶ παραγόμενον ἀπὸ τοῦ ἀστερισμοῦ Λέοντος δὲν ἐλέγετο παρὰ τὴν χρῆσιν τῶν ἀρχαίων. Ἀπαντᾷ, «χαριζόμενος τῷ κ. Χ. ἐξετάζω πάντα ταῦτα τὰ παραδείγματα, εἰ καὶ τὸ Γυγάδας καὶ Καιάδας ἠδυνάμην ν' ἀπορρίψω ὡς λήγοντα, ἀκριβῶς εἰπεῖν, ὄχι εἰς -δης ἀλλ' εἰς -δας. Περγαμίδης εἶναι βεβαίως ὁ ἄνθρωπος ὁ ἐκ Περγάμου, λοιπὸν λέγεται περὶ ἐμψύχου καὶ λογικοῦ ὄντος. Ὠγενίδαι εἶνε κατὰ τὸν κ. Χ. «οἱ ὅμοιοι κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τῷ θεῷ Ὠγένῳ». Καὶ τοῦτο λοιπὸν ἐπὶ ἐμψύχου. Γυγάδας χρυσὸς ἢ ἄργυρος λέγεται ὁ ὑπὸ τοῦ Γύγου ἐν Δελφοῖς ἀνατεθείς, ὁ ἔχων τὴν ἀρχὴν ἐκ τοῦ γνωστοῦ Γύγου. Ἐπομένως καὶ ἐνταῦθα ὑποδηλοῦται τὸ ἔμψυχον καὶ λογικὸν Γύγης. Ὑπολείπονται τὸ Ὀρχαλίδης (λόφος) καὶ τὸ Καιάδας, ἅτινα, ἐπειδὴ εἶνε ἄγνωστος ἡ ἀκριβὴς σημασία αὐτῶν, εἶνε ἀκατάλληλα εἰς ἀπόδειξιν τοῦ ἰσχυρισμοῦ τοῦ κ. Χ., τὸ δὲ Καιάδας λήγει ὄχι εἰς -δης ἀλλ' εἰς -δας. Ὁ *Lobeck* παράγει τὸ Ὀρχαλίδης παρὰ τὸ ἄγνωστον ὄρχαλος. Τοῦτο δέ, ὡς ἐκ τῶν προηγουμένων, δύναται νὰ ἔχῃ ὀρθότητά τινα, μόνον ἂν ὑπο-...μεν ὅτι ὁ λόφος οὗτος ἀνῆκεν ἢ εἶχε σχέσιν πρὸς ...καλούμενον Ὄρχαλον. Πρὸς δὲ τὸ Καιάδας παραβάλ- ... κ. Χ. Ζενδικὰς καὶ Ἰνδικὰς λέξεις ματαιοπονεῖ ἢ

προσπαθεῖ νὰ παραπείσῃ τοὺς ἀπείρους τῶν ἀναγνωστῶν. διότι αἱ λέξεις αὗται δηλοῦσι μόνον τὴν σημασίαν τῆς ῥίζης ὄχι δὲ καὶ τὴν τῆς καταλήξεως, περὶ ἧς καὶ πρόκειται. Ἀφ' οὗ δὲ σύμπαντα τὰ ἄλλα, τὰ ἀπειράριθμα εἰς -δης (δας) λήγοντα, σημαίνουσιν ἢ ἀναφέρονται εἰς ἔμψυχα καὶ λογικὰ ὄντα, κατὰ σιδηρᾶν ἀνάγκην καὶ ταῦτα θ' ἀναφέρωνται εἰς ἔμψυχόν τι ὁμοίας σημασίας πρὸς τὰς παρατεθειμένας λέξεις».

Τίς δὲν βλέπει τὸ μέγα βάρος τῶν ἐπιχειρημάτων; Βέβαια τὰ εἰς -δας διαφέρουσι τῶν εἰς -δης καὶ δὴ ἄλλος ὁ Λεωνίδας τῶν Θερμοπυλῶν καὶ ἄλλος ὁ Λεωνίδης τοῦ Ἡροδότου! Καὶ τὸ Γυγάδας λέγεται μὲν ἐπὶ ἀψύχου, ἀλλὰ παράγεται ἀπὸ ἐμψύχου, ὁμοίως τὸ Ὀρχαλίδης θὰ παράγηται ἀπὸ ἐμψύχου, θὰ ἔχῃ σχέσιν πρός τινα καλούμενον Ὄρχαλον! τὸ δὲ Καιάδας—τοῦτο εἶναι ἄγνωστον καί... Εἶναι ταῦτα ἐπιχειρήματα λογίου ἢ μᾶλλον παιδίου; Ἐλέχθη, ἐρωτῶ ἐγὼ πάντα σωφρονοῦντα, τὸ Καιάδας, Γυγάδας, Ὀρχαλίδης, ἡμερίδης (ὃ κεῖται καὶ ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ κ. Β.), ἡσυχίδας ἐπὶ ἀψύχων ἢ οὐχί; Τί πρὸς ἡμᾶς πόθεν παράγονται; Οὕτως ὀφείλει νὰ ἐξετάσῃ πᾶς φιλόλογος, οὐχὶ δὲ ν' ἀναμιγνύῃ τὰ τῆς παραγωγῆς καὶ τῶν ἀπωτέρω ἀγνωστοτέρων σχέσεων. Καὶ σημειωτέον ὅτι ὁ κ. Β. πρῶτον μὲν τοῦτο ἠρνήθη, ὅτι οὐδέποτε λέγονται ἐπὶ ἀψύχων, νῦν δὲ κατηγορεῖ μου ὅτι ζητῶ νὰ τρέψω τὸ ζήτημα ἀπὸ φιλολογικοῦ εἰς γλωσσολογικόν!

Διδακτικὰ δὲ καὶ μεθοδικὰ σφόδρα εἶναι καὶ ὅσα γράφει περὶ τοῦ Καιάδας. Τοῦτο, λέγει, εἶναι ἄγνωστον, καὶ αἱ παραβαλλόμεναι λέξεις, καίατα, Ἰνδ. kēvata-s κλπ. διαφωτίζουσι μόνον τὴν σημασίαν τῆς ῥίζης, οὐχὶ καὶ τῆς καταλήξεως. Ἀλλ' εἶναι ἀναγκαῖον νὰ διαφωτίζηται ἑκάστοτε καὶ ἡ κατάληξις διὰ τῶν παραβαλλομένων λέξεων καὶ δὲν ἀρκεῖ ἡ τῆς ῥίζης διαφώτισις; Καὶ δὲν δυνάμεθα ἡμεῖς σήμερον ἐπιστάμενοι τὴν ἔννοιαν τῆς ῥίζης νὰ ὁρίσωμεν τὴν σημασίαν τῶν διὰ γνωστῶν καταλήξεων σχηματιζομένων λέξεων; Ἆρά γε ἔχει ὁ κ. Β. συνείδησιν τοῦ ἐπιστημονικοῦ σολοικισμοῦ, τοῦ νέου τούτου ἐπιστημονικοῦ ἁμαρτήματος, εἰς ὃ περιέπεσεν;

Ἐγὼ εἶπον ὅτι ὁ κ. Β. δὲν παρέθηκε χωρίον συγγραφέως ἢ ..ματικοῦ ἀλλὰ παράδειγμα ἐκ λεξικοῦ, τοῦ Μεγάλου Ἐτυμολο..

ὃ κατὰ τοὺς Βυζαντιακοὺς χρόνους συνετάχθη ὑπό τινος σφόδρα ἀκρίτου συλλογέως. Ἀπαντᾷ: «Ταῦτα καὶ μόνα ἀρκοῦσιν «ἵνα ἀποδείξωσιν ὅτι ὁ γράφων ταῦτα δὲν εἶνε φιλόλο-«γος. Ὁ *Nauck* δύναται νὰ διδάξῃ αὐτὸν πόσα χωρία «ἐγκρίτων ποιητῶν καὶ συγγραφέων καὶ πόσα γραμμα-«τικὰ διδάγματα ἄξια λόγου ἐγκρύπτει διὰ τοὺς φιλο-«λόγους τὸ Μέγα Ἐτυμολογικόν, τὸ οἷον ἀπὸ τρίποδος «περιφρονούμενον ὑπὸ τοῦ κ. Χ.». Θὰ εἶναι ἀναντιλέκτως μεγάλη βλασφημία ἡ φράσις μου ἐκείνη, ἀφοῦ ἕνεκα αὐτῆς καταδικάζομαι ὑπὸ τοῦ κ. Β. ὡς οὐ φιλόλογος. Ἐννοεῖ δ' ἕκαστος πόσον μ' ἐλύπησεν ἡ φοβερὰ ἀπόφασις αὕτη γνωσθεῖσα μετὰ μόχθους τοσούτων ἐτῶν καὶ ἐν τῇ νῦν καθεστηκυίᾳ ἡλικίᾳ. Ἀλλὰ παρηγορήθην ταχέως ἐνθυμηθεὶς ὅτι μετ' ἐμοῦ διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν θὰ ἐκβληθῶσιν ἐκ τῆς ἐντίμου χορείας τῶν φιλολόγων καὶ ἄνδρες οὓς ἐγὼ τιμῶ (δὲν λέγω ὅτι καὶ θαυμάζω, ἵνα μὴ ὁ κ. Β. κατηγορήσῃ μου πάλιν ὅτι κολακεύω αὐτούς, ὅπως ἔψεξέ με ὀνομάσας **κόλακα** τῶν γλωσσικῶν, ὧν εἶπον ἐν Ἀθηνᾶς Τομ. ΙΒ' σ. 103-4 ὅτι εἶμαι μαθητὴς καὶ θαυμαστής. Καὶ σημειωτέον ὅτι τούτων ἄλλοι μὲν ἐτελεύτησαν πρὸ πολλοῦ, ἄλλους δὲ οὐδέποτε εἶδον! ἀλλ' ὁ κ. Β. εἶναι πάντοτε φιλοκατήγορος). Λέγω τὸν ἀοίδιμον Κοραῆν, τὸν Δοναλδσῶνα, τὸν Christ καὶ ἄλλους. Διότι ὁ μὲν Κοραῆς ἔγραψε τάδε: «Εἰς τὸ Μέγα Ἐτυμολογικὸν ἐφυλάχθησαν ἀρχαιότητος ἀξιόλογα λείψανα ὄχι ὀλίγα· ἀλλὰ μεμιγμένα ἀκρίτως μὲ τόσα δυστυχῆ σημειώματα, ὥστε δὲν λανθάνεται, ὅστις ἤθελε τὸ παρομοιάσει μὲ **κόπρον** κρύπτουσαν μαργαρίτας». Καὶ τὴν γνώμην ταύτην παρατίθησιν ὁ Ἀσώπιος ἐν σελ. 368 τῆς Ἱστορίας τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ συγγραφέων ἀποδεχόμενος προδήλως αὐτήν. Ὁ δὲ Δοναλδσῶν ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας τῇ μεταπεφρασμένῃ ὑπὸ Βαλέττα τόμ. Β' σελ. 450 λέγει «ἐστὶ κυκεὼν ἐκλογῶν καὶ ἀποσπασμάτων, ἠρανισμένων ἐκ τῶν ἀρίστων γραμματικῶν, ἀντιγεγραμμένων δὲ δουλικῶς καὶ διατεταγμένων ἐν ἀλφαβητικῇ τάξει»· πρβλ. καὶ Christ, Litteraturgeschichte σελ. 701. Οὐδὲν ἄρα καινὶ βλάσφημον εἶπον ἐγώ, ἀλλ' ὁ κ. Β. φιλόψογος ὡς πάντοτε .. με ἀδίκως, δὲν ἐννοεῖ δ' ὅτι ἄλλο πρᾶγμα εἶναι ἀκρισία συλ-

λογέως καὶ ἄλλο διάσωσις ἀρχαίων μαρτυριῶν (κόπρος κρύπτουσα μαργαρίτας κατὰ τὸν Κοραῆν).

Παρετήρησα πρὸς αὐτὸν ὅτι μεταχειριζόμενος τὴν φράσιν γλωσσολογικῷ τῷ τρόπῳ ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ ἀπατηλῶς ὕβριζε καὶ ἠδίκει τοὺς γλωσσολόγους, οὐδὲν κακὸν αὐτὸν ποιήσαντας· ὁ δὲ πρῶτον μὲν μεταχειρίζεται αὐτὴν πάλιν δίς, σελ. 14 καὶ σελ. 15 ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐννοίας (εἶναι, ὡς φαίνεται, τελείως ἀδιόρθωτος), ἔπειτα δὲ ἐν σελ. 22 διατείνεται τάδε: «ἡ φράσις ἐλέχθη «ὑπ' ἐμοῦ κατ' ἀνάγκην παρατηροῦντος τὴν ὑπ' αὐτοῦ «γινομένην κατάχρησιν, ἐφαρμόζεται δὲ εἰς αὐτὸν καὶ «μόνον . . . Διὰ ταύτης ἠθέλησα νὰ δηλώσω ὅτι παρα«πέμπει, ὡς ποιοῦσιν οἱ γλωσσολόγοι, εἰς δύο γλωσσο«λογικῶν βιβλίων τὰς νεωτάτας ἐκδόσεις, ἃς ἀμφιβάλλω «ἂν ἄλλος τις τῶν ἐν Ἑλλάδι πλὴν αὐτοῦ ἔχει (τοῦτο εἶναι «μέγα ἁμάρτημα ἐμοῦ, ὡς φαίνεται!). Ἀλλ' ἡ προφανὴς πρό«θεσις αὐτοῦ οὕτω παραπέμποντος ἦτο νὰ παραπείσῃ «τοὺς ἀναγνώστας, ὅτι οἱ γλωσσολόγοι, εἰς οὓς παραπέμ«πει, λέγουσι δῆθεν ὅ,τι καὶ αὐτός. Τοιοῦτον δέ τι οὐδα«μῶς ἐπιτηδεύουσιν ἄλλοι γλωσσολόγοι. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν «ὀχυροῦται ὄπισθεν τῆς γλωσσολογίας, ἵνα ἀποπλανήσῃ «τοὺς ἀναγνώστας, μεταχειριζόμενος τὴν γλωσσολογίαν «ὡς παρακάλυμμα τῆς πονηρᾶς του προθέσεως. Αὕτη εἶνε «ἡ ἐξήγησις, εἰς ἣν πιστεύω ὅτι καὶ οἴκοθεν θὰ κατέληξεν «ὁ νοήμων ἀναγνώστης». Πάλιν ζητεῖ νὰ διαφύγῃ καὶ ὀφείλων ν' ἀπολογηθῇ ἢ ζητήσῃ συγγνώμην, ἀναίτιον αἰτιᾶται. Ὑποτεθείσθω ὅτι συζητῶν τις πρὸς ἰατρὸν λέγει ὅτι οὗτος κατεργάζεταί τι ἰατρικῷ τῷ τρόπῳ ἀντὶ τοῦ ἀπατηλῷ, θὰ δύνηται ἔπειτα νὰ δικαιολογῆται ὅτι τοῦτο ἐφαρμόζεται εἰς μόνον τοῦτον πρὸς ὃν συζητεῖ; Ἔπειτα ἀφοῦ ἐγὼ παρέπεμψα εἰς γλωσσολογικὰ βιβλία, ὅπως ποιοῦσιν οἱ γλωσσολόγοι, πῶς δύναται ν' ἀναφέρηται καὶ ἐφαρμόζηται εἰς μόνον ἐμέ; Πόθεν δὲ ὁ κ. Β. ἐνόησε τὴν προφανῆ, ὡς λέγει, πρόθεσίν μου ν' ἀπατήσω, καὶ ἣν θὰ ἐνόησεν, ὡς διατείνεται, καὶ ὁ νοήμων ἀναγνώστης; ἐκ τούτου ὅτι παρέπεμψα εἰς βιβλία διαλαμβάνο περὶ τῆς μεταπλάστου γενικῆς πρωτοκλίτων ὀνομάτων οἵας ἐγὼ ὑ λαμβάνω τοὺς τύπους Αἰακίδευς Σιμωνίδευς! Τοῦτο ὠνομά

ἄλλοτε ὑπὸ τοῦ φιλτάτου μοι διδασκάλου Κόντου μέθοδος τῶν οὐκ ὄντων εὑρετική.

Ἐξελεγχθεὶς ὅτι εἰς πολλὰς περιπίπτει ἀντιφάσεις καὶ παραλογισμοὺς δὲν ζητεῖ νὰ δείξῃ ὅτι δὲν ἐσφάλη, ἀλλ' ἀγωνίζεται νὰ ἐλέγξῃ ἐμὲ σφαλλόμενόν καὶ ἀντιφάσκοντα. Καὶ εὑρίσκει ὄντως καὶ παρατίθησιν ἐκ τῆς μεταφράσεως, ἣν ἐφιλοπόνησα τῆς Γενικῆς Γλωσσικῆς τοῦ Whitney-Jolly, ἔνια τυπογραφικὰ παροράματα, περὶ ὧν θά μοι ἐπιτραπῇ νὰ μὴ διαλάβω. (Φαίνεται ὅτι δὲν ἐννοεῖ ἡλίκη διαφορὰ ὑπάρχει μεταξὺ ἀβλεπτήματος ἢ καὶ σφάλματος ἀληθοῦς ἐξ ἀνθρωπίνης μετεωρίας προελθόντος (1) καὶ σφάλματος ἐν αὐτῇ τῇ ἐπιβολῇ τοῦ ἔργου, ὅταν δηλ. αὐτὴ αὕτη ἡ ὑπόθεσις ἡ διὰ μακρῶν ὑποστηριζομένη εἶναι ἀσύστατος καὶ πλημμελής, ὅπερ παρατηρεῖται ἐν τοῖς ὑπὸ τοῦ κ. Β. διδασκομένοις, καθὼς καὶ μεταξὺ σφάλματος ἀνθρωπίνου καὶ ἰσχυρογνώμονος ἐπιμονῆς ἐν τῇ πλάνῃ καὶ ἀφοῦ αὕτη περιφανῶς ἐξελεγχθῇ, ὅπερ ὁμοίως ἀποδείκνυται ὅτι συμβαίνει τῷ κ. Β.).

Περὶ τῶν ἀντιφάσεων δ' ὅμως παρατηρῶ, ὅτι δὲν εἶναι ἀληθεῖς. Διότι ἐδίδασκον μὲν ὄντως ἐγὼ τῷ 1884, ὅτι ἡ γλωσσικὴ ἐπιστήμη ἔχει σκοπὸν ἔν τισι διάφορον τοῦ τῆς φιλολογίας, ἀλλὰ τότε οὕτως ἐφρόνουν πάντες. Ὅτε δ' ὅμως ἐξεδόθη τὸ ἔργον τοῦ Brugmann, Zum heutigen Stand κλπ. 1885, τὸ τοῦ Paul, Principien κλπ. 1886, τὸ τοῦ Gabelenz, Die Sprachwissenschaft (1891), τὸ Grundriss κλπ. τοῦ Paul καὶ τὸ τοῦ Gröber, τότε ἐγὼ μετεδιδάχθην τἀληθές. Ταῦτα ἠδύνατο καὶ ὁ κ. Β. νὰ μάθῃ ἂν μὴ ἄλλοθεν, τοὐλάχιστον ἐξ ὧν ἐν Ἀθηνᾶς τόμ. Ζ' σελ. 150 κἑξ. ἐξέθηκα. Νῦν δ' ἀγνοῶν τὰ συμβαίνοντα ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ἀποκαλεῖ ἐξωμοσίας καὶ παλιμβου-

(1) Παραδείγματα τοιαύτης μετεωρίας ἠδυνάμην ν' ἀναγράψω οὐχὶ ὀλίγα ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς διατριβῆς τοῦ κ. Β., μνημονεύω δύο μόνον: ἐν σελ. 29 καταλέγων ὅσα ἐν τῇ Γλωσσικῇ Whitney εὗρε σφάλματα, γράφει ὡς σφάλμα καὶ τὸ «πολλαὶ τῶν συντακτικῶν πλοκῶν εἶναι ... σαφΕΙΣ καὶ καταληπτΟΙ», καίτοι ὁμολογουμένως τὸ σαφεῖς ἔχει κάλλιστα. Ὁμοίως γράφει ἐν σελ. 33-34 «ὅταν οἱ ἀροτῆρες βόες εἶνε τοῦ ἰδιοκτήτου, διημερεύοντες δὲ ἐν τῷ κτήματι αὐτοῦ ὀργῶσι τὴν γῆν καθ' ὅλον τὸ ἔτος». Τὸ ὀργῶσι βεβαίως εἶναι τύπος τοῦ ὀργᾶν ὅπερ, ὡς γνωστὸν ἔχει ἄλλην σημασίαν, οὐχὶ τὴν τοῦ ἀροῦν, διότι ὀργόω εἶναι ἄγνωστον ἐν τῇ ἀρχ. Ἑλληνικῇ· ἐν τῇ νεωτέρᾳ ...ται ὀργώνω, ἀλλὰ τοῦτο δὲν δυνάμεθα νὰ τρέψωμεν εἰς ἀρχαῖον δῆθεν τύπον ...ῶ ὀργοῖς ὀργοῖ κλπ., διότι μετὰ τοῦ αὐτοῦ δικαίου θὰ κλίνωμεν τότε καὶ ἐμ...ῶ ἐμβαλοῖς ἐμβαλοῖ (=ἐμβαλώνεις - ἐμβαλώνει) καὶ φουσκοῖς φουσκοῖ ...σκαλοῖς σκαλοῖ κτλ. κτλ. ἀντὶ φουσκώνεις, σκαλώνεις κττ.

λίας (sic) ὅ,τι πᾶς νοῦν καὶ φιλοτιμίαν ἔχων ὀνομάζει πρόοδον. Ὅτε ἐσπούδαζον ἐν Γερμανίᾳ, ἦλθεν ἐκεῖσε πρεσβύτης καθηγητὴς ἐπὶ πολλὰ ἔτη διδάξας παρ' ἡμῖν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ταῖς προόδοις τῆς ἐπιστήμης παρακολουθήσας. Ἐπειδὴ δὲ ἐφοίτα εἰς παραδόσεις τινάς, ἠρωτήθη ποτέ, πῶς εὑρίσκε τὰ διδασκόμενα, ὁ δὲ ἀπήντησεν: «Οὗτοι ἐδῶ, παιδί μου, ἔχασαν τὰ νερά των». Ἐκεῖνος βεβαίως οὐδέποτε μετέβαλεν ἑκὼν τι ὧν εἶχέ ποτε μάθει καὶ ἐδίδασκε, καὶ θὰ εἶναι ἴσως ὡς πρὸς τὴν ἀκολουθίαν τὸ ἰδανικὸν τοῦ κ. Β. Ἀλλ' ἐγὼ προτιμῶ ν' ἀγοράζω τὰς νεωτάτας ἐκδόσεις τῶν βιβλίων τοῦ μαθήματός μου, νὰ μελετῶ καὶ παρακολουθῶ τῇ ἀναπτύξει τῆς ἐπιστήμης (φιλοτιμούμενος νὰ δεικνύω τοῖς ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ συνεργάταις ὅτι καὶ παρ' ἡμῖν ζῇ ὁπωσδήποτε ἡ ἐπιστήμη) καὶ νὰ μεταδιδάσκωμαι, ἔστω καὶ ἂν ὁ κ. Β. κατηγορῇ μου ἐξωμοσίας καὶ παλιμβολίας!

Διαρρήδην ἐν αὐτῇ τῇ πρώτῃ σελίδι τοῦ προλόγου τῆς μεταφράσεως τῆς Γλωσσικῆς εἶπον ὅτι τὸ βιβλίον ἐκεῖνο μετεφράσθη εἰς τὴν Γερμανικὴν τῷ 1874, ὅτι βραδύτερον ἡ γλωσσικὴ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐπὶ τῆς ψυχολογίας μάλιστα ἐρειδομένη κατέστη ἀληθῶς πολὺ ἐμβριθεστέρα καὶ ἡρμήνευσε τὰ γλωσσικὰ φαινόμενα ἐξ αὐτῶν τῶν ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ἀνθρώπου συμβαινόντων, ἀλλ' ἀκριβῶς δι' αὐτὸ προσέλαβεν ἐσωτερικὸν καὶ δὴ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἀπροσπέλαστον τοῖς ἀμυήτοις χαρακτῆρα· προκειμένου ἄρα νὰ δοθῇ τῷ Ἑλληνικῷ Κοινῷ βιβλίον τι περὶ τῶν γλωσσικῶν ἀρχῶν δέν μοι ἐφάνη σύμφορον νὰ ἐκλέξω τὸ τοῦ Paul ἢ τὸ τοῦ Steinthal, ἀλλὰ τὸ τοῦ Whitney κτλ. Καὶ ὅμως ταῦτα πάντα παραβλέπει ὁ κ. Β., ἵνα δυνηθῇ νά με ἐλέγξῃ ὅτι ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ ἀφῆκα τοῦ συγγραφέως φράσεις τινάς, ἐν αἷς ἡ γλῶσσα παρίσταται ὡς πρόσωπον. Δὲν ἐννοεῖ δὲ ὅτι πολλὰ πρὸ 27 ἐτῶν ἐπιτρεπόμενα ἀπαγορεύονται σήμερον.

Προκειμένου μὲν περὶ τοῦ Γυγάδας τοῦ ἐξ ἀρχῆς ἐπὶ ἀψύχου λεχθέντος καὶ περὶ τοῦ Καιάδας καὶ Ὀρχαλίδης ἐπὶ ἀψύχων μόνον ἐν χρήσει κατὰ τὴν παράδοσιν, φαίνεται ὑπερκριτικός, ὥστε παραβιάζων τὴν περὶ τούτων ῥητὴν καὶ ἀναντίλεκτον παράδοσιν ἀπαιτεῖ ἵνα «ἀφοῦ σύμπαντα τὰ ἀπειράριθμα εἰς -δης (-δας) λή-
«γοντα σημαίνουσιν ἢ ἀναφέρονται εἰς ἔμψυχα καὶ λογι
«όντα, κατὰ σιδηρᾶν ἀνάγκην καὶ ταῦτα θ' ἀναφέρωντ
«εἰς ἔμψυχόν τι ὁμοίας σημασίας πρὸς τὰς παρατεθειμέν

«λέξεις». Προκειμένου δὲ περὶ τοῦ μονήρους καὶ κακῶς παραδοθέντος Αἰακιδεὺς (διότι τὸ Σιμωνιδεὺς παρὰ μόνῳ τῷ Göttling ἀμαρτύρως κείμενον οὐδὲν σημαίνει, ἴσως εἶναι μνημονικὸν σφάλμα ἐκείνου) μεταβάλλονται οἱ ὅροι, ὥστε, εἰ καὶ μηδὲν ἄλλο ὄνομα εἰς -ιδεὺς παράγεται ἐξ ἄλλου εἰς -ίδης (ὅπως περὶ τοῦ Αἰακίδης-Αἰακιδεὺς παραδέχεται), εἰ καὶ τὸ χωρίον τοῦ Μεγ. Ἐτυμολογικοῦ ἐφθαρμένον ἐξηλέγχθη, ἔχεται αὐτοῦ· εἶναι τοῦτο λογικὴ καὶ μέθοδος; Καὶ ὅμως ἡ γεν. Αἰακίδευς εἶναι ὁμοιοτάτη τῇ γεν. Φοινικίδευς, Θρασωνίδευς, Ἡγητορίδευς, Θεοτιμίδευς, Διοσκορίδευς, Φιλεωνίδεος, Ζεφυρίδεος κλπ. κλπ.

Ὁμοίως ἔχεται ἀπρὶξ τοῦ μονήρους υἱιδεῖς παραδεχόμενος πάλιν ἐξαίρεσιν τῆς ἀπὸ πολλοῦ καὶ ὑπὸ πολλῶν γενομένης παρατηρήσεως ὅτι ἡ κατάληξις -ιδεὺς μόνον ἐπὶ τῶν νεογνῶν τῶν ἀλόγων ζῴων παρελαμβάνετο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων. Ὁ κ. Β. ἀγνοῶν, ὡς φαίνεται, τοῦτο ἀπονέμει ἐμοὶ τὴν παρατήρησιν ταύτην καὶ ὀνομάζει αὐτὴν ψευδοκάνονα ἐμόν. Ἀλλ', ὡς εἶπον ἤδη, ἀτυχῶς δὲν διετύπωσα ἐγὼ αὐτὸν πρῶτος, ὥστε οὔτε ἀνήκει εἰς ἐμὲ ἡ τιμὴ αὕτη οὔτε ἀντιποιοῦμαι αὐτῆς· εἰς ἐμὲ ἀνήκει μόνον ὅτι ἀποβλέπων εἰς τὴν ἀνεξαίρετον παρ' ἀρχαίοις τῆς καταλήξεως -ιδεὺς χρῆσιν ταύτην (τὸ ἐρωτιδεὺς καὶ λαγιδεὺς ἅτινα ὁ κ. Β. ἐνόμιζεν ἐξαιρέσεις ἡρμηνεύθησαν προσηκόντως ἐν Ἀθηνᾶς Τομ. ΙΒ' σ 100 σημ. 2 καὶ 119-20 καί, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς σιγῆς αὐτοῦ, ἐπείσθη καὶ οὗτος), ὑπώπτευσα τὴν γραφὴν υἱιδεῖς, εἰπὼν ὅτι, ἐπειδὴ τοῦτο δὲν παρεδόθη ἡμῖν ἐπιγραφικῶς, ἀλλ' ἐν ἀντιγράφοις, ἐν οἷς αἱ διάφοροι καταλήξεις συντετμημένως συνήθως γραφόμεναι πολλαχῶς ἐνηλλάσσοντο, δυνατὸν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι καὶ ἐν τούτῳ ὑπόκειται τοιαύτη τις ἐναλλαγὴ καὶ δὴ ὅτι τὸ ὁμαλὸν υἱιδοῖ (τοῦ υἱιδοῦς) ἀνεγνώσθη πλημμελῶς υἱιδεῖς (τοῦ υἱιδεύς). Τοῦτο ἀποκρούει ὁ κ. Β. διατεινόμενος, ὅτι «αἱ καταλήξεις -οι καὶ -εις δὲν συγχέονται παλαιογραφικῶς». Ἂν τοῦτο ἔγραφεν ἄλλος τις, θὰ ὑπελάμβανον αὐτὸν οὕτως ἄπειρον τῶν ἐν τοῖς ἀντιγράφοις πλημμελειῶν, ὥστε πιστεύει ὅτι μόνον τὰ παλαιογραφικῶς συγχεόμενα ἐναλλάσσονται ἐν αὐτοῖς, ἀγνοεῖ δ' ὅτι καὶ ἄλλαι πλεῖσται αἰτῆς ἐναλλαγῆς αὐτῶν ὑπάρχουσιν, ὧν μία καὶ ἡ συντετμημένη ...ι τῶν καταλήξεων, ὅπως ἐγὼ ᾔκασα περὶ τοῦ υἱιδεῖς ἀντὶ ...οῖ. Ἀλλὰ πῶς ν' ἀποδώσω τὴν ἄγνοιαν ταύτην τῷ κ. Β., καγ-

χωμένῳ ἀκριβῶς ἐπὶ γνώσει τῶν ἀντιγράφων; Λοιπὸν διατί γράφει ταῦτα; Ἐγὼ καλῶς ἐπίσταμαι, ὅτι καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ὑπ' αὐτοῦ γενομένῃ ἐκδόσει τοῦ Πλουτάρχου πάμπολλα κεῖνται χωρία, ἐν οἷς φαίνεται προδήλως, ὅτι αἱ διαφορώταται καταλήξεις ἐναλλάσσονται, οἷον τὸ δάκρυον-δάκρυα, μέγιστον-μεγίστης, συνεχεῖς αὐτοῖς-συγχέασ' αὐτούς, πάντων-παντός, κλισίης-κλισίῃ, κατορθοῦται-κατορθοῦνται, Βάτωνι-Βάτῳ, τὴν ἐπιθυμίαν-τῇ ἐπιθυμίᾳ, ἀκαρὲς-ἀκαρῆ, εἴπῃς-εἴπῃ, τὶς-τινός, αὐτοὺς-αὐτοί, σατράπαις-σατραπείαις, ἕτερον οὐδὲν-ἑτέρου οὐδενός,κλπ.Οὐδεὶς δὲ βεβαίως ποτὲ εἶπεν ὅτι πᾶσαι αὗται παλαιογραφικῶς, ἀλλὰ διὰ τὸ συντετμημένως γράφεσθαι συνεχύθησαν.

Ταῦτα πάντα ἄρα ἐπίσταται ὁ κ. Β., ἀλλ' ὅμως γράφει ἄλλ' ἀντ' ἄλλων, ἵνα φαίνηται μὲν ὅτι ἀποκρούει τὰ ὑπ' ἐμοῦ λεχθέντα, σώσῃ δὲ ἀνωμαλίαν μεγίστην, παραβαίνων οὕτως ἐμφανῶς ἣν ἐν τῇ αὐτῇ πραγματείᾳ ἔθηκεν ἀρχὴν «ἀφοῦ σύμπαντα τὰ ἀπειράριθμα εἰς -δης (εἰς -ιδεὺς προστίθημι ἐγὼ) λήγοντα σημαίνουσιν ἢ ἀναφέρονται εἰς ἔμψυχα καὶ λογικὰ ὄντα (εἰς νεογνὰ ἀλόγων, προστίθημι ἐγὼ προκειμένου περὶ τῶν εἰς -ιδεύς), κατὰ σιδηρᾶν ἀνάγκην καὶ ταῦτα (τὸ υἱιδεῖς θὰ εἴπω ἐγὼ) θ' ἀναφέρωνται εἰς ἔμψυχόν τι (εἰς νεογνὸν ἀλόγων ζώων, θὰ εἴπω ἐγὼ) ὁμοίας σημασίας πρὸς τὰς παρατεθείσας λέξεις».

Ὁμοίως προτιμᾷ μᾶλλον τὴν μονήρη καὶ ἀνώμαλον παραγωγὴν τοῦ Μαιαδεὺς ἐκ τοῦ Μαῖα καὶ νὰ διατείνηται ἀνακριβῶς τοῦτο μὲν ὅτι «τὸ Μαιὰς δὲν ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ Μαῖα» (1), τοῦτο δὲ ὅτι «ὡς ἡ ἔννοια ἀπαιτεῖ, τὸ Μαιιαδεὺς παράγεται ἐκ τοῦ Μαῖα οὐχὶ ἐκ τοῦ Μαιάς», προτιμᾷ, λέγω, τὴν ἀνωμαλίαν καὶ τὰς ἀνακριβείας ταύτας τοῦ, καθ' ἃ ἐγὼ ἔδειξα, ὁμαλωτάτου σχηματισμοῦ τοῦ μὲν Μαιάδης ἐκ τοῦ Μαῖα, τοῦ δὲ Μαιαδεὺς ἐκ τοῦ Μαιὰς Μαιάδος, ὅπως ἀνωτέρω σελ. 283 πολλὰ εἰς -αδεὺς ἀπὸ ἄλλων εἰς -ὰς -άδος εἴδομεν ἐσχηματισμένα. Εἶναι ταῦτα μέθοδος ἢ μᾶλλον

(1) Πολλὰς θὰ ὡμολόγουν χάριτας τῷ κ. Β., ἂν εὐηρεστεῖτο νὰ διδάξῃ ἐμὲ καὶ πάντας τοὺς φιλολόγους τὴν σημασιολογικὴν διαφορὰν τοῦ Μαῖα καὶ Μαιάς. Ἐγὼ τοὐλάχιστον ἐνθυμούμενος ὅτι ὁ Ἑρμῆς λέγεται ἀδιαφόρως Μαιάδος υἱὸς : Μαίας υἱὸς (πρβλ. Ὕμν. εἰς Ἑρμῆν 1, Διὸς καὶ Μαιάδος υἱός, ὁμοίως 40, 430, 439, 498 κλπ. καὶ 89 καὶ 550 Μαίης ἐρικυδέος υἱὲ) δὲν δύναμαι νὰ ἐννοήσω τὴν ὕπαρξιν τῆς διαφορᾶς τούτων, ἣν διατείνεται ὅτι βλέπει ὁ κ. Β.

ἡ μεγίστη ἀμεθοδία καὶ ἡ παντελῶς ἀνεπιστήμων ἰσχυρογνωμοσύνη;

Παράδοξον ἐφάνη μοι καὶ τόδε, ὅτι ὁ κ. Β. ὁ τοσοῦτον ἐπιμελῶς ἐξακριβώσας τὰ κατὰ τὴν νεωτέραν ἡμῶν γλῶσσαν, ὅπως ἡ διδασκαλία αὐτοῦ περὶ τοῦ «χωράφι χιλίων ζευγαριῶν» ἔδειξε, διδάσκει ἐν σελ. 28 ὅτι «Ὁ ἀόριστος τοῦ ἀπαντέχω εἶνε «ἀπάντεξα», **εὐχρηστότατος**». Περὶ τοῦ ῥήματος ἀπαντέχω ἀπάντεχα διέλαβε καὶ ὁ Κοραῆς ἐν Ἀτ. Β' 52-4 παραγαγὼν ἔκ τινος ἐπιρρ. ἄπαντα (κατὰ τὸ ἄνατα, κάταντα, πάραντα) + ἔχω, καὶ ὁ Ἀσώπιος ἐκ τοῦ ἀπαν-δέχω, ὡς ἐνεργητικοῦ τοῦ ἀρχαίου δέχομαι, καὶ ἐγὼ ἐν Παρνασσῷ ἐκ τοῦ ὑπ-ἀντ-ἔχω καὶ ἑρμηνεύσας διὰ τοῦ «ὑπομένων τι ἀντέχω», ὅθεν «ὑπομένω, καρτερῶ, ἐλπίζω», διὸ καὶ ἀπαντοχὴ (= ἐλπίς, προσδοκία), ὅπως κατοχή, ἐξοχή κλπ. Ἀλλ' οὐδείς ποτε, ἐφ' ὅσον ἐγὼ ἐπίσταμαι, ἐμνημόνευσε καὶ τοῦ εὐχρηστοτάτου κατὰ τὸν κ. Β. ἀορίστου ἀπάντεξα τοῦ ἀπαντέχω, καθὼς οὐδὲ ἄφεξα ἢ ἄπεξα τοῦ ἀπέχω, οὔτε ὁ Κοραῆς οὔτε ὁ Ἀσώπιος οὔτε ὁ Σκ. Βυζάντιος οὔτε ὁ Πόρτιος οὐδὲ ἐγὼ ἤκουσά ποτε αὐτόν. Βεβαίως εὐχρηστότατος δὲν δύναται νὰ εἶναι.

Εἴδομεν ἀνωτέρω ἐν σελ. 274 τίνας συστάσεις ἐποιεῖτο πέρυσι πρὸς τοὺς Ἕλληνας τοῦ περικλεοῦς Wilamowitz, καὶ ὅμως ἐν σελ. 32 γράφει «Ὁ πρὸς τὸν *Wilamowitz* ἀγὼν σχεδὸν εἶχε λήξει»· δηλ. ὁ ἀνὴρ μὲν ἐκεῖνος ἐξελέγξας ἐπανειλημμένως τὸν κ. Β. καὶ τὴν ἔκδοσιν αὐτοῦ operam mercenariam ἀποκαλέσας καὶ ἀποδείξας ἐπαύσατο οὐ θέλων νὰ κατατρίβῃ τὸν χρόνον αὐτοῦ ἐς ἀεὶ ἐλέγχων καὶ καταδεικνύων τὰ τοῦ κ. Β. παντοῖα σφάλματα· οὐδ' εἶχεν ἐκεῖνος ἀνάγκην τούτου, ἐπειδὴ ἐκεῖ τὸ Κοινὸν ἐννοεῖ τὰ τοιαῦτα ζητήματα. Ὁ δὲ κ. Βερν., εἰ καὶ ὡς αὐτὸς λέγει, ὁ ἀγὼν εἶχε σχεδὸν λήξει, κατηγόρει αὐτοῦ τοιαῦτα!

Παρετήρησα ἐν Ἀθηνᾶς ΙΒ' σ. 111-12 πρὸς τὸν κ. Β. ὅτι ἀτόπως παραβάλλει τὴν ἀρχαίαν κατάληξιν -ιδεύς πρὸς τὴν νεωτέραν -πουλλος, διότι τὸ -πουλλος οὔτε περιωρισμένην οὔτε κωμικὴν ἔχει σημασίαν, ὅπως τὸ -ιδεύς, διὰ τοῦτο δὲ λέγεται καὶ ἐπὶ ἀψύχων εἰς δήλωσιν τοῦ μικροῦ καὶ ἐπὶ προσώπων εἰς δήλωσιν ὑποκορισμοῦ, θωπείας, παιδόπουλλο, βασιλόπουλλο, ψαλιδόπουλο κλπ., εἰς ἃ δὲν παρελαμβάνετο τὸ -ιδεύς. Ἀπαντᾷ ἐν σελ. 23 ὅτι καὶ τὰ ἡμέτερα εἰς -πουλλος ἔχουσι κωμικὴν ἔννοιαν,

«ὅταν ἡ ὅλη ἔννοια εἶνε κωμική· πρβλ. τὸ γνωστὸν δίστιχον
«Ἡμεῖς τὰ Κρητικόπουλλα εἴμαστε παλληκάρια.
«καὶ σὰν ἀκούσωμε καβγᾶ τρυπώνομε 'ς τὰ ἀμπάρια».

Ἀλλ' ὦ ἄνθρωπε, διὰ τούτου δὲν δηλοῦται κωμικὸν ἀλλ' ὕβρις, οὐδὲ κεῖται ἐν τῷ Κρητικόπουλλα, διότι καὶ τὸ ἐθνικὸν οἱ Κρητικοὶ ἂν περιείχετο ἐν αὐτῷ, πάλιν ἡ αὐτὴ ὕβρις θὰ ἐδηλοῦτο, ἐπειδὴ αὕτη κεῖται ἐν τῇ ἀντιθέσει τοῦ δισχυρισμοῦ ἐπὶ ἀνδρείᾳ (παλληκαρισμοῦ) καὶ τῆς ἐν ὥρᾳ κινδύνου καταφυγῆς εἰς τὰς ἀποθήκας. Εἶναι δὲ καθαρὰ ὕβρις, διότι ἀπεδείχθη δι' ἔργων μυρίων ψευδὴς ἡ κατηγορία αὕτη. Καὶ ὅμως οὔτε ταύτης ἀπέστη οὔτε ἔκρινεν ἀλλότριον τοῦ ἀξιώματος αὐτοῦ νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν ὕβριν ταύτην, ἀλλὰ φέρων δῆθεν παράδειγμα τῆς ἀνυπάρκτου ταύτης χρήσεως ὑβρίζει πλαγίως καὶ ἀναιτίως ἐμέ, δὲν αἰσθάνεται δὲ ὅτι οὕτως ὑβρίζει τὸ ἀγλάϊσμα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, πᾶσαν τὴν Κρήτην!

Ἐπεθύμουν νὰ προχωρήσω, ἀλλ' ὁμολογῶ ὅτι δὲν δύναμαι νὰ κατανικήσω τὴν καταλαβοῦσάν με ἀνίαν. Καὶ τίς γνήσιος ἐπιστήμων ἢ τίς καθόλου τίμιος ἄνθρωπος δὲν διατίθεται ἀνιαρῶς καὶ ἀηδῶς βλέπων ἄνθρωπον, ὅς παρὰ τῆς πολιτείας ἐπετράπη τὴν μόρφωσιν τῶν νεωτέρων, νὰ ἐπιτιθῆται καὶ ὑβρίζῃ πρῶτον μὲν ἐν πολιτικαῖς ἐφημερίσιν ἀνωνύμως, ἔπειτα δὲ διὰ λιβέλλου συνάδελφον αὐτοῦ, καὶ τοῦτον ἀρχαιότερον, νὰ σοφιστεύῃ καὶ διαστρέφῃ τὰ πράγματα καὶ αὐτοὺς τοὺς ἰδίους λόγους, νὰ περιπίπτῃ ἀπὸ σφάλματος εἰς σφάλμα, ἀπὸ ὑπεκφυγῆς εἰς ὑπεκφυγὴν καὶ ἀπὸ ἀντιφάσεως εἰς ἀντίφασιν καὶ ἔπειτα νὰ ἐμμένῃ ἐν πᾶσι τούτοις μετ' ἰσχυρογνωμοσύνης κακῶς ἀνατεθραμμένου παιδίου;

Διὰ ταῦτα καταστρέφων τὸν λόγον εὔχομαι, ἵνα ταχέως μορφωθῇ καὶ παρ' ἡμῖν Κοινόν, ὅπερ νὰ δεικνύῃ ὀλιγωτέραν ἀδιαφορίαν πρὸς τοὺς λογίους καὶ τοὺς ἀγῶνας αὐτῶν, καὶ παρακολουθῇ αὐτοῖς καὶ κρῖνον ἀκριβῶς καὶ δικαίως ἀπονέμῃ μὲν τὸ δίκαιον τῷ ὀρθὰ λέγοντι τῶν ἀγωνιζομένων, ἐπιβάλλῃ δὲ δι' ἐπιτακτικῆς φωνῆς σιγὴν τοῖς ἀπαυθαδιζομένοις καὶ ἀσχημονοῦσι καὶ οὕτω ταπεινοῦσι τοὺς ἐπιστημονικοὺς ἀγῶνας. Διότι τότε μόνον ὑπάρχει ἐλπὶς νὰ σχηματισθῇ καὶ ἀναπτυχθῇ καὶ παρ' ἡμῖν ἀληθὴς ἐπιστημονικὸς βίος καὶ ἀληθὴς ἐπιστήμη. Σήμερον οὐδὲν βλάπτει παρ' ἡμῖν τοσοῦτον τὴν ἐπιστήμην ὅσον ἡ ἀδιαφορία καὶ τὸ ἀταλαίπωρον τοῦ Κοινοῦ, παρέχοντα πλή

ἄδειαν τοῖς ἀμαθεστέροις καὶ δὴ θρασυτέροις νὰ γράφωσιν ὅ,τι κεν ἐπ' ἀκαιρίμαν ἔλθῃ γλῶσσαν, ν' ἀκοσμῶσι καὶ ὑβρίζωσιν ἐν τῷ σεμνῷ τῆς ἐπιστήμης ναῷ, βέβαιοι ὄντες ἐκ τῶν προτέρων ὅτι οὐδεὶς τῶν ἀναγνωστῶν αὐτῶν θέλει λάβει τὸν κόπον ν' ἀντιπαραξετάσῃ, ὅπως κατὰ δίκαιον λόγον ὀφείλει, τὰ λεγόμενα ὑφ' ἑκατέρου καὶ οὕτως ἐξεύρῃ πότερος ἔχει δίκαιον, ἀλλ' ὅτι πάντες θέλουσιν ἀρκεσθῆ νὰ διέλθωσιν ἐσπευσμένως ὅσα ἔχουσι πρὸ ὀφθαλμῶν, προσέχοντες μάλιστα εἰς τὰ σκώμματα καὶ τὰς ὕβρεις, οὐχὶ δὲ εἰς τὰ ἐπιχειρήματα τῶν γραφόντων, καὶ ἐν τέλει τοῦτο καὶ μόνον ἀποκομίζοντες ἐκ τῆς ἀναγνώσεως ὅτι ἀμφότεροι ἔγραψαν! Ἂς ἐλπίσωμεν, ὅτι καὶ παρ' ἡμῖν θὰ βελτιωθῶσι ταχέως τὰ τῆς ἐπιστήμης, καὶ ὅτι ἂν μὴ ἡμεῖς οἱ ἐν καθεστηκυίᾳ ἡλικίᾳ ἐπίδωμεν τὰς χρυσᾶς ἐκείνας ἡμέρας, τοὐλάχιστον οἱ μεθ' ἡμᾶς θέλουσιν εὐτυχήσει νὰ ἴδωσιν αὐτάς. Γένοιτο.

Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ

Σελὶς	143	στίχος	10	γραπτέον	Ἐδιώξαμεν ἀντὶ Διώξαντες
»	143	»	13	»	ἐν δὲ τῇ ἀντὶ ἐν τῇ
»	143	»	20	»	ἐπανορθώσεως ἀντὶ ἐπανορθώσεις
»	144	»	15	»	μιμητὴς ἀντὶ μιμητὸς
»	144	»	32	»	Ἀττικῷ ἀντὶ Ἀττικῶν
»	149	»	29	»	Βαδάμου ἀντὶ Βοδάμου
»	155	»	8	»	διακρίνων ἀντὶ διακρῖνον
»	158	»	9	»	(692 B) ἀντὶ (192 B)
»	188	»	16	»	ἀλλήλοις ἀντὶ ἀλλήλους
»	201	»	8	»	ἀνελεύθερος ἀντὶ ἐλεύθερος
»	211	»	23	»	παρεφερόμενον τὸ ἀντὶ παραφερομένου τοῦ

Μ. ΠΑΝΤΑΖΗΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑ

§ 1.

Ὅτι τὸ *gn* δὲν ἐκτείνει τὸ προηγούμενον φωνῆεν

Ὁ παλαιὸς γραμματικὸς Πρισκιανὸς διδάσκει ὅτι «τὰ εἰς *gnus* λήγοντα ὀνόματα μακρὰν ἔχουσι τὴν παραλήγουσαν» (1). Ἐντεῦθεν ὁρμώμενοί τινες τῶν νεωτέρων γραμματικῶν ἀπεφήναντο ὅτι τὰ γράμματα *gn* ἔχουσι τὴν αὐτήν, ἣν ὁμολογουμένως ἔχουσι τὰ γράμματα *ns*, δύναμιν τοῦ ἐκτείνειν τὸ πρὸ αὐτῶν φωνῆεν (2). Ἀλλ' ἡ γνώμη αὕτη δὲν ἐγένετο ὑφ' ἁπάντων ἀποδεκτή, ἀλλ' εἰσὶ μὲν οἱ ὅλως ἀποδοκιμάζοντες αὐτήν (3), εἰσὶ δὲ καὶ οἱ περιορίζοντες αὐτὴν καὶ φρονοῦντες ὅτι μόνα τὰ τονούμενα φωνήεντα πρὸ τοῦ *gn* κείμενα ἐκτείνονται (4). Ἐπειδὴ ἡ ἀλήθεια εἶναι μία, μία μονη τῶν γνωμῶν τούτων δύναται νὰ ἀληθεύῃ. Δὲν εἶναι δὲ ἀνάξιον νὰ ἐξετασθῇ τίς τῶν γνωμῶν τούτων εἶναι ἡ ἀληθής· καὶ δὴ ἐξεταστέα πρώτη ἡ τῶν διδασκόντων ὅτι «πᾶν φωνῆεν πρὸ τοῦ *gn* ἐκτείνεται». Ὑπὲρ τῆς γνώμης ταύτης οὐδὲν ἄλλο παραφέρεται τεκμήριον ἢ τὸ προειρημένον τοῦ Πρισκιανοῦ χωρίον, ὅςτις ὅμως πρῶτον μὲν οὐχὶ παντὶ *gn*, ἀλλὰ μόνῃ τῇ παραγωγικῇ καταλήξει *gnus* ἀποδίδωσι τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος δύναμιν, ἔπειτα δὲ δὲν εἶναι βέβαιον ὅτι τοιαῦτα διδάσκων ἠκολούθησε κοινῇ τινι γραμματικῇ παραδόσει καὶ δὲν συνήγαγε τὸν

(1) Prisc. II, 64 H: «*gnus* quoque vel *gua* vel *gnum* terminantia longam habent syllabam, ut *regnum, stagnum, benignus, malignus, abiegnus, privignus, Pelignus*».

(2) Οὕτως ὁ Marx ἐν τῷ βιβλίῳ τῷ ἐπιγραφομένῳ: Hülfsbüchlein für die Aussprache der lateinischen Vocale in positionslangen Sylben.

(3) Οἷον Giles-Hertel: Vergleichende Grammatik der Klassischen Sprachen. Leipzig 1896.

(4) Οἷον Riemann-Goelzer. Grammaire comparée du Grec et du Latin. Paris 1901.

κανόνα τοῦτον δι' ἐπαγωγῆς ἐξ ὧν παρατίθεται παραδειγμάτων (1). Τὸ χωρίον ἄρα τοῦτο ἥκιστα ἀρκεῖ, ἵνα καταστήσῃ βεβαίαν τὴν νῦν ἐξεταζομένην γνώμην, καθ' ἧς ὑπάρχει ἰσχυρότατον τεκμήριον τὸ ὅτι Λατινικὰ ὀνόματα, ἐν οἷς ὑπάρχει φωνῆεν πρὸ τοῦ *gn* κείμενον, μεταγράφονται ἐν τῇ Ἑλληνικῇ οὕτως ὥστε τὸ φωνῆεν ἐκεῖνο ἐμφανίζεται βραχύ. Τοιοῦτον εἶναι τὸ ὄνομα Egnatius, ὅπερ Ἑλληνιστὶ ἐν μὲν τοῖς παλαιοτέροις χρόνοις μεταγράφεται Ἐγνάτιος, ἐν δὲ τοῖς μεταγενεστέροις ἐνίοτε καὶ Ἰγνάτιος, οὐδέποτε δ' ὅμως Ἠγνάτιος. Κατὰ ταῦτα δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀληθεύῃ τὸ λεγόμενον ὅτι πᾶν φωνῆεν πρὸ τοῦ *gn* ἐκτείνεται.

Ἐξεταστέα νῦν ἡ γνώμη τῶν φρονούντων ὅτι τὰ τονούμενα φωνήεντα ἐκτείνονται ἑπομένου *gn*. Καὶ κατὰ ταύτης τῆς γνώμης ὑπάρχουσιν ἱκανὰ τεκμήρια. Καὶ δὴ πρῶτον ἐν παλαιοτάταις ἐπιγραφαῖς, ἐν αἷς τὸ ῑ διὰ τοῦ EI δηλοῦται, εὕρηται τονούμενον i πρὸ τοῦ *gn* οὐχὶ διὰ τοῦ EI, ἀλλὰ διὰ τοῦ I δεδηλωμένον (2). Ἔπειτα ἐν Ἑλληνικῇ ἐπιγραφῇ τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων (3), ἐν ᾗ τὰ Ῥωμαϊκὰ ὀνόματα οὕτω μεταγράφονται, ὥστε νὰ δηλῶται σαφέστατα ἡ τῶν φωνηέντων μακρότης (4), τὸ κύριον ὄνομα Cognitus μεταγράφεται Κόγνιτος, οὐχὶ Κώγνιτος ὡς Κωνσταντῖνος κ.τ.τ.

Τοῖς τεκμηρίοις τούτοις προςθετέον καὶ τόδε. Ἐν τῇ τῶν νῦν Ἰταλῶν γλώσσῃ, ἥτις εἶναι τῆς Λατινικῆς γνησιωτάτη θυγάτηρ, τὸ τονούμενον βραχὺ *i* τῆς Λατινικῆς μεταπίπτει εἰς *e*, οἷον bibo-bevo;

(1) Ὅτι τοιαύτη αὐθαιρεσία δὲν εἶναι ἀλλοτρία τοῦ Πρισκιανοῦ δύναταί τις νὰ πιστεύσῃ σκοπῶν τὰ ὑπ' αὐτοῦ καταλεγόμενα παραδείγματα, ἐν οἷς εἰσι καί τινα, ἔνθα τὸ *gnum* δὲν εἶναι παραγωγικὴ κατάληξις, οἷον *regnum*, ἅπερ ἄρα πάντως δὲν ἦσαν παραδεδομένα.

(2) Οὕτως ἐν C. I. L. I, 33. VI, 1288 (Dessau ILS 4) κεῖται μὲν Qu*ei*, gesist*ei*, s*ei*, fact*eis*, ἀλλὰ insigne; ἐν C.I.L. I, 107. XIV, 3584 (Dessau ἔ.ἀ.19) γέγραπται T*ei*burtes, ul*ei*, d*ei*xsistis, vob*eis*, qu*ei*, ei*eis*, senatu*ei*, ἀλλὰ dignos. Ἐν I, 541. VI 331 (Dessau 20) εὕρηται μὲν redi*ei*t, ἀλλὰ signu. Ἐν XI, 365 (Dessau 84) ἀπαντᾷ μὲν celeberrim*eis*, vi*eis*, munit*eis*, ἀλλὰ designat(o). Δὲν ἀγνοῶ ὅτι ἐν τοῖς τοιούτοις δὲν τηρεῖται πάντοτε ἡ προςήκουσα ἀκρίβεια, ἀλλὰ διὰ τοῦτο καὶ ὠνόμασα ἁπλῶς τεκμήριον τὸ προειρημένον, οὐχὶ μαρτύριον, οὐδὲ τόδειξιν.

(3) Ἰδὲ «Μουσ. καὶ Βιβλιοθ. τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς» Περίοδ. α'. Ἐν Σμύρνῃ 75 σελ. 94 (ἀρ. 75).

(4) Οὕτω γράφεται Ἀτείλιος, Ἀκείλιος = Atilius, Aquilius.

cithara-cetra; fides-fede; minus-meno; mittere-mettere; nivem-neve; pilus-pelo; pirum-pero; siccus-secco; sinus-seno; viduus-vedovo· τὸ δὲ μακρὸν μένει ἀμετάβλητον. Ἐν ταύτῃ λοιπὸν τῇ γλώσσῃ ἐμφανίζεται πολλάκις πρὸ τοῦ *gn* τὸ *e*, ἔνθα ἐν τῇ Λατινικῇ ἔκειτο τονούμενον *i*, οἷον dignus-degno, lignum-legno, pignus-pegno, signum-segno. Τοῦτο ἄρα τὸ *i* ἦτο βραχύ (1). Τὸ φαινόμενον τοῦτο ζητοῦσι μὲν οἱ τῶν νῦν ἐλεγχομένων γνωμῶν προστάται νὰ ἑρμηνεύσωσιν ἄλλως, ἀλλ' αἱ ἑρμηνεῖαι αὗται θὰ ἦσαν εὔλογοι, ἂν αἱ προειρημέναι γνῶμαι ἐστηρίζοντο ἐπὶ ἀσφαλεστάτων μαρτυρίων. Τοιούτων δ' ὅμως οὐδαμῶς ὑπαρχόντων, τοὐναντίον δὲ ἰσχυρῶν ὄντων κατὰ τῶν γνωμῶν τούτων τεκμηρίων οὐδεὶς λόγος ὑπάρχει, ἵνα ἄλλως ἑρμηνεύσωμεν τὴν προειρημένην τοῦ *i* μεταβολήν, ἀλλ' ἀνάγκη νὰ ἐμμείνωμεν τῇ προχειροτάτῃ καὶ ἁπλουστάτῃ τοῦ φαινομένου τούτου ἐξηγήσει, καθ' ἣν τὸ i τοῦτο βραχὺ ὂν μετεβλήθη, καθάπερ καὶ ἄλλως τὸ ĭ μεταβάλλεται, εἰς e.

Κατὰ ταῦτα οὔτε οἱ φρονοῦντες ὅτι πᾶν φωνῆεν πρὸ τοῦ *gn* ἐν τῇ Λατινικῇ ἐξετείνετο, οὔτε οἱ περὶ τῶν τονουμένων μόνον φωνηέντων τοῦτο δεχόμενοι ἀληθεύουσιν, ἀλλ' οἱ πᾶσαν ἐκτατικὴν τοῦ *gn* δύναμιν ὅλως ἀπαρνούμενοι.

Σ. Βασης

CORRIGENDUM
IN «THESAURO LINGUAE LATINAE»

Vol. I pag. 79 I v. 9: qui locus affertur ex Cicer. Verr. IV § 52 (*«cum huiusce iudicii discrimen ab opinione sua non abhorreret»*), non est illic, sed **III** § 52.

Σ. Β.

---

(1) Οὕτω θεωρεῖ τὸ *i* τοῦτο καὶ ὁ Gröber ἐν τῇ ἐν τῷ τοῦ Wölfflin «Archiv Lat. Lexikographie κτλ.» καταχωρισθείσῃ πραγματείᾳ τῇ ἐπιγραφομένῃ «Vulg. lateinische Substrate Romanischer Wörter» καίτοι ῥητῶς μνημονεύων ὅτι π Marx τὸ *i* τοῦτο δηλοῦται μακρόν. (Ἰδὲ Arch. II σελ. 102, 5 κ. ἑ.).

Ο ΤΑΦΟΣ ΤΟΥ ΚΑΪΑΦΑ ΕΝ ΚΡΗΤΗ

Πρὸ δεκαοκτὼ ἐτῶν κατασκευαζομένης τῆς δημοσίας ὁδοῦ τῆς ἀγούσης εἰς Ἀρχάνες καὶ Πεδιάδα ἀπὸ τῆς πύλης τοῦ Ἡρακλείου τῆς νῦν μὲν ὀνομαζομένης Καινούργιας Πόρτας, ἐπὶ δὲ τῶν Ἐνετῶν Πύλης τοῦ Ἰησοῦ (Porta di Gesu), κατηδαφίσθη κτίσμα τι παλαιὸν παρὰ τὰ ἐρείπια τῆς Κνωσοῦ κείμενον γνωστὸν ὑπὸ τὸ παράδοξον ὄνομα «τοῦ Καγιάφα τὸ μνῆμα». Ἔκειτο ἐπὶ χθαμαλοῦ γηλόφου παρὰ τὴν εἴσοδον αὐτήν, ὡς φαίνεται, τῆς Κνωσοῦ ἐν δεξιᾷ τῷ ἐρχομένῳ ἐκ τοῦ Ἡρακλείου, ὄπισθεν τοῦ πανδοχείου τοῦ Χαρχαλίδη.

Οἱ ἀποφασίσαντες καὶ ἐκτελέσαντες τὴν καταστροφὴν τοῦ μνημείου ἠκολούθησαν τὸ ἐπὶ μακρὰν σειρὰν αἰώνων ἐπαναλαμβανόμενον παράδειγμα ἐκείνων, οἳ ἀπὸ τῆς κτίσεως τοῦ Χάνδακος κατὰ τὸν 9 αἰῶνα καὶ ἑξῆς ἐχρησιμοποίησαν ἐπὶ τὸ πρακτικώτερον τὰ ἀρχαῖα οἰκοδομήματα καὶ τὰ σῳζόμενα ἐρείπια τῆς πρωτευούσης ποτὲ Κρητικῆς πόλεως μεταχειριζόμενοι αὐτὰ ἀντὶ λατομείων πρὸς ἐξωραϊσμὸν τῆς διαδόχου. Πρὸ ὀλίγων ἔτι ἐτῶν οἰκοδομουμένου τοῦ μεγάλου τουρκικοῦ στρατῶνος ἐντὸς τοῦ Ἡρακλείου τὸ τελευταῖον ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν ἀπομένον οἰκοδόμημα τῆς Κνωσοῦ ἐχρησίμευσεν ἄφθονον πρὸς τοῦτο ὑλικόν (1). Ὁ ἐπισκεπτόμενος σήμερον τὸ Ἡράκλειον μὲ τὰ γιγάντια αὐτοῦ τείχη καὶ τὰ μεγάλα τουρκικὰ τεμένη δὲν εἶναι δύσκολον νὰ εἰκάσῃ πόθεν προῆλθε κατὰ τὸ πλεῖστον τὸ κολοσσιαῖον ὑλικὸν καὶ εὐκόλως ἀναγνωρίζει εἰ μή τι ἄλλο τοὐλάχιστον τοὺς μονολίθους κίονας καὶ τὰ λοιπὰ μάρμαρα, ἅτινα ἐκόσμουν ἐπὶ Ἐνετῶν τοὺς μεγάλους ναοὺς μεταβεβλημένους σήμερον εἰς τζαμία.

Μίαν μόνην πλάκα ἐπιμήκη φέρουσαν ἐπιγραφὴν Ἑλληνικῶν χρόνων γραπτὴν ..ῷ χρώματι κατώρθωσε νὰ διασώσῃ καὶ διαφυλάξῃ ὁ τοῦ ἀρχαιολογικοῦ Συλλό- ..Πρόεδρος καὶ ἐμός φίλος συνάδελφος Ἰωσὴφ Χατζιδάκις· περιέχει δὲ ἡ ἐπιγραφὴ ..τεμάχιον νόμου περὶ βλάβης τετραπόδων καὶ ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ Museo Italiano.

Ὅτε δὲ προέκειτο νὰ κατεδαφισθῇ τὸ ἀλλόκοτον μνημεῖον ἀπετέλει ὄγκον σχεδὸν ἄμορφον διερρωγότα· πολλὴ δ' ἐχρειάζετο προσοχὴ ἵν' ἀντιληφθῇ τις ὅτι ἄλλοτε εἶχε σχῆμα παραλληλεπιπέδου. Αἱ διαστάσεις αὐτοῦ αἱ ληφθεῖσαι τότε πρὸς ὑπολογισμὸν τῶν κυβικῶν μέτρων τοῦ ὑλικοῦ, τὸ ὁποῖον ἔμελλε νὰ παράσχῃ διὰ τὴν ἐπίστρωσιν τῆς ὁδοῦ, ἦσαν κατὰ τὰς σημειώσεις ἅς μοι ἔδωκεν ὁ μηχανικὸς πρὸ 4 ἐτῶν αὗται· μῆκος μέτρα 4.20, πλάτος 3 καὶ ὕψος 2.50. Δὲν ἐσῴζετο ὅμως καὶ πλήρης ὁ ὄγκος τοῦ ὀρθογωνίου κτίσματος πανταχόθεν· ἀπὸ τοῦ μέσου περίπου τῆς ἄνω ἐπιφανείας εἶχε σκαφῇ εἰς ἐποχὴν ἄγνωστον μέχρι τοῦ ἄκρου τῆς μιᾶς τῶν μακρῶν πλευρῶν καὶ εἰς ἱκανὸν βάθος ὄρυγμα ἀκανόνιστον, ἴσως δοκιμαστικὸν τοῦ μνημείου, χωρὶς ὅμως νὰ προχωρῇ μέχρι τῆς βάσεως τοῦ κτίσματος.

Ἡ τοιχοδομία αὐτοῦ ἦτο ἡ συνηθεστάτη κατὰ τοὺς ῥωμαϊκοὺς χρόνους, ἡ ἀποτελουμένη διὰ μικρῶν λίθων καὶ χαλίκων ἐκτισμένων δι' ἀφθόνου ἀμμοκονίας ὥστε ν' ἀποτελῆται ὄγκος συμπαγὴς καὶ ἀδιάσπαστος· κατὰ τοῦτο οὐδὲν διέφερε τῶν ἄλλων λειψάνων τῆς ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς τῶν σῳζομένων καὶ σήμερον ἔτι ἐν τῇ Κνωσῷ εἴς τινα μέρη. Ὁ Ἄγγλος περιηγητὴς Pococke ὅστις εἶδε τὸ μνημεῖον κατὰ τὰ μέσα τοῦ 18 αἰῶνος ἀναφέρει ἐν τῇ κατωτέρω δημοσιευομένῃ περιγραφῇ αὐτοῦ, ὅτι ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν (διότι τότε ἐντὸς τοῦ συμπαγοῦς ὄγκου ἐσῴζοντο καὶ τοῖχοι ἄνωθεν αὐτοῦ) ἦτο ἐπενδεδυμένον ὀπταῖς πλίνθοις· καθ' ἣν ἐποχὴν ὅμως προέκειτο νὰ διαλυθῇ, οὐδὲν ἴχνος πλίνθων ὑπῆρχεν, ὥστε μὴ δυνάμενοι νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ὁ αὐτόπτης Ἄγγλος περιηγητὴς ἠπατᾶτο, πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν, ἢ ὅτι μόνον οἱ ἄνωθεν τοῦ ὄγκου τοῖχοι εἶχον τὰς πλίνθους καὶ κατ' ἀκολουθίαν συνεξηφανίσθησαν μετὰ τῶν τοίχων, ἢ ὅτι ὁλόκληρον ἐκαλύπτετο ὑπὸ πλίνθων ἀλλ' αὗται ἀφῃρέθησαν εἰς μεταγενεστέραν τοῦ Pococke ἐποχήν, τότε δὲ ἐξηγεῖται καὶ τὸ ἀκανόνιστόν πως σχῆμα τοῦ μνημείου προελθὸν ἐκ τῆς ἀφαιρέσεως τῶν πλίνθων καὶ τῆς ἕνεκα τῆς ἐργασίας ταύτης καταστροφῆς τῶν ὁμαλῶν ἐπιφανειῶν.

Κατὰ τὴν κατεδάφισιν παρευρίσκοντο πολλοὶ ἄνθρωποι καὶ ὅμως δὲν εἶναι σήμερον δυνατὸν νὰ ἐξακριβωθῇ ἀναμφισβητήτως ἂν εὑρέθη καὶ τί εὑρέθη ἐντὸς τοῦ μνημείου. Κατὰ πρῶτον μὲν λόγον ὁ μηχανικὸς κ. Μ. Ὡρολογᾶς πολλάκις ὑπ' ἐμοῦ ἐρωτηθεὶς διεβεβαίου ἀδι-

στάκτως ὅτι οὐδέν, ἀπολύτως οὐδὲν εὑρέθη, οὐδὲ ἦτο δυνατὸν νὰ εὑρεθῇ, ἀφ' οὗ κατὰ τὴν γνώμην του τὸ κτίσμα αὐτὸ οὐδὲν ἄλλο ἦτο ἢ ἐναπομεῖναν λείψανον κρηπιδώματος μεγάλου τινὸς οἰκοδομήματος ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς εὑρισκόμενον ἄλλοτε ὑπὸ τὴν γῆν, ἀφ' οὗ ὅμως διὰ τὸ ἐπικλινὲς τοῦ ἐδάφους αἱ βροχαὶ παρέσυραν τὰ πέριξ χώματα ἔμεινεν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας. Πλὴν τοῦ μηχανικοῦ καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν ἐργατῶν τῶν ἐργασθέντων κατὰ τὴν διάλυσιν τοῦ μνημείου ἀνενδοιάστως ἀποφαίνονται ὅτι οὐδὲν εὑρέθη οὔτε ἐντὸς τοῦ κτίσματος οὔτε ὑπ' αὐτό. Καὶ ὅμως ἄλλοι βεβαιοῦσι τὰ ἀντίθετα καὶ μάλιστα ὁ τότε ταγματάρχης τῆς χωροφυλακῆς Χ. Κωνστ. Ἰωαννίδης, ὅστις πολλάκις μοι διηγήθη ὅτι ἀφ' οὗ κατεδαφίζοντες ἔφθασαν μέχρι τοῦ φυσικοῦ λευκοῦ ἀργιλλώδους ἐδάφους, τοῦ ἄσπρουγα, ὡς καλεῖται ἐν Κρήτῃ, εὗρον σκελετὸν ἀνθρώπου, κατεστραμμένον ὅμως ὑπὸ τοῦ χρόνου, καὶ ὅτι κληθεὶς εἶδεν αὐτὸν ἰδίοις ὄμμασιν, οὔτε τάφον ὅμως οὔτε τίποτε ἄλλο εἶδεν. Μεταξὺ τῶν ἀντιφατικῶν τούτων πληροφοριῶν ἀποβαίνει ἀδύνατος ἡ ἐξακρίβωσις τῆς ἀληθείας· βεβαίως ὁ μηχανικὸς εἶχε λόγον ν' ἀποκρύψῃ τὸ πρᾶγμα, διότι ἐνθέρμως ὑποστηρίξας τὴν κατεδάφισιν τοῦ μνημείου ἐγένετο αὐτουργὸς βανδαλισμοῦ, ὡς ἐνόμιζε καὶ ὁ ἴδιος, ἂν ὡμολόγει ὅτι εὑρέθη σκελετὸς ἀνθρώπου ἢ ἄλλο τι ἐξ οὗ θὰ ἐνισχύετο ἡ δημώδης δοξασία ὅτι αὐτὸς ἦτο ὁ πραγματικὸς τοῦ Καϊάφα τάφος· ἀλλὰ πάλιν καὶ οἱ διισχυριζόμενοι ὅτι εἶδον τὸν κατεστραμμένον σκελετὸν (τινὲς μάλιστα μόνον ἴχνη αὐτοῦ μαρτυροῦσιν ὅτι εἶδον) δὲν ἦτο ἀδύνατον νὰ πλανηθῶσι καὶ νὰ πιστεύσωσιν ἐξ ἀσημάντου τινὸς σημείου ἐν τῇ ἑδραίᾳ αὐτῶν πεποιθήσει περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ τάφου τοῦ Καϊάφα καὶ τῶν ἄλλων συναφῶν παραδόσεων, ὅτι εἶδον πράγματα ἃ δὲν εἶδον. Ὅπως καὶ ἂν ἔχῃ ἡ ἀλήθεια, βεβαίως ὁ διισχυρισμὸς τοῦ μηχανικοῦ, ὅτι τὸ ἐν λόγῳ κτίριον ἦτο ἁπλοῦν κρηπίδωμα, μὴ συμφωνῶν πρὸς τὴν περιγραφὴν τοῦ Pococke ἰδόντος αὐτὸ εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν ἐσῴζετο καλύτερον, δὲν εἶναι παραδεκτός.

Ὅτι ὁ Καϊάφας ἦλθεν εἰς Κρήτην καὶ ἐνταῦθα ἀποθανὼν ἐτάφη εὑρίσκομεν κατὰ πρῶτον ἐν παραρτήματι τοῦ ἀποκρύφου Εὐαγγελίου Νικοδήμου ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῷ ἐπιγραφομένῳ «Τὰ πεπραγμένα Πιλάτῳ» Acta Pilati. Τὸ χωρίον τοῦτο ὡς ἐσημειώσατο ἡμῖν

αὐτὸ διὰ τοῦ καθηγητοῦ Π. Ζολινδάκι ὁ τοῦ Πανεπιστημίου καθηγητὴς Π. Καρολίδης ἔχει οὕτω·

«Λαβὼν δὲ ὁ κούρσωρ τόν τε Πιλᾶτον . . . καὶ Καϊάφαν δεσμίους αὐτοὺς ἦγεν εἰς Ρώμην. Ἔτυχε δὲ τούτους ἐν νήσῳ τινὶ Κρήτῃ ὀνομαζομένῃ, τὸν Καϊάφαν δυστήνως καὶ βιαίως τὸν βίον ἀπορρῆξαι. Καὶ λαβόντων δὲ τοῦτον ἵνα κατακαύσωσιν, οὐδὲ τὸ σύνολον ἡ γῆ τοῦτον ὑπεδέξατο, ἀλλ' ἔξω τοῦτον ἐπέρριπτεν. Ἰδὸν δὲ τὸ πλῆθος εἶπεν, Αἴρετε λίθους εἰκαίαις χερσὶν ἐπ' αὐτὸν ἔβαλον καὶ οὕτω κατέχωσαν».

Πῶς προῆλθεν ἡ παράδοσις αὕτη περὶ τοῦ ταξειδίου τοῦ Πιλάτου καὶ τοῦ Καϊάφα εἰς Ρώμην καὶ τοῦ θανάτου τοῦ τελευταίου ἐν Κρήτῃ, δὲν δυνάμεθα ἐκ τῶν ὑπαρχουσῶν πηγῶν νὰ ἐξελέγξωμεν· ἐπίσης καὶ ὁ χρόνος καθ' ὃν ἐκυκλοφόρησεν ἡ ἀπόκρυφος αὕτη εἴδησις εἶναι δυσδιόριστος· διότι ἀφ' οὗ τόσαι διαφωνίαι ὑπάρχουσι περὶ τῆς ἐποχῆς τῶν ἀποκρύφων ἐν γένει συγγραμμάτων, πολὺ περισσότερον ἀνάγκη ν' ἀμφιβάλλωμεν περὶ τῆς ἀνωτέρω εἰδήσεως τῆς εὑρισκομένης ἐν παραρτήματι ἀποκρύφου Εὐαγγελίου. Ἓν μόνον δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν ὡς λίαν πιθανὸν ὅτι ἡ παράδοσις αὕτη ἐγεννήθη καὶ ἐπιστεύθη κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς τῆς χριστιανικῆς θρησκείας ἐν Κνωσῷ ἤτοι ἀπὸ τοῦ τρίτου αἰῶνος καὶ ἑξῆς μέχρι τῆς καταστροφῆς τῆς πόλεως τῆς γενομένης εἴτε ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ σεισμοῦ τοῦ ἐπὶ Οὐαλεντινιανοῦ καὶ Οὐάλεντος, δι' οὗ κατεχώσθησαν κατά τινα μαρτυρίαν ἑκατὸν πόλεις τῆς Κρήτης, ἐγένετο αὕτη εἴτε καὶ ὑστερώτερον, πάντως δὲ πρὸ τῆς ἐπιδρομῆς καὶ κατακτήσεως τῆς Κρήτης ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν τῷ 823, ὅτε ἐκτίσθη μὲν ὁ Χάνδαξ ὑπ' αὐτῶν, οὐδεὶς δὲ λόγος γίνεται περὶ Κνωσοῦ, ἐν ᾧ περὶ τῆς Γορτύνης καὶ τῆς πολιορκίας καὶ ἁλώσεως αὐτῆς καὶ τοῦ θανάτου τοῦ μητροπολίτου Κυρίλλου ἔχομεν πολλὰς εἰδήσεις.

Πρὸς τούτοις γεννᾶται τὸ ἑξῆς ζήτημα· οἱ Χριστιανοὶ τῆς Κνωσοῦ ἔμαθον πρῶτον ἐκ τῶν ἀποκρύφων συγγραμμάτων τὴν εἴδησιν ταύτην καὶ ἐφρόντισαν νὰ εὕρωσι τὸν τάφον τοῦ δυσσεβοῦς Ἰουδαίου ἀρχιερέως, ἢ τοὐναντίον ἡ παράδοσις αὕτη ἐπεχωρίαζεν ἤδη ἐν Κνωσῷ καὶ ἐντεῦθεν παρέλαβεν αὐτὴν καὶ τὴν διέπλασεν ὁ συντάκτης τοῦ ἀ- κρύφου συγγράμματος. Τὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι ἀπίθανον καὶ κατὰ ἕνα καὶ τὸν ἄλλον τρόπον. Παρὰ τοῖς Κνωσίοις καὶ ἐν γένει πα

τοῖς Κρησὶν ὑπῆρχεν ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος ἡ τάσις αὕτη νὰ δεικνύωσι τοῖς ἐπισκεπτομένοις τὴν νῆσον αὐτῶν ξένοις τοὺς τάφους ἐπισήμων προσώπων πρὸ πολλοῦ ἐκλιπόντων. Οὕτως καθ' ὅλην τὴν ἀρχαιότητα ἐδεικνύετο τάφος τοῦ Διὸς εἰς τὸ παρὰ τὴν Κνωσὸν βουνόν· οὕτως ἀναφέρει Διόδωρος ὁ Σικελιώτης ὅτι ἐν Κνωσῷ ἐδεικνύετο τάφος τοῦ Ἰδομενέως καὶ τοῦ Μηριόνου μετ' ἐπιγράμματος (Διοδ. Σικελ. V. 79) «τὸν τάφον αὐτοῦ ἐν τῇ Κνωσῷ δεικνύουσιν ἐπιγραφὴν ἔχοντα τοιάνδε.

Κνωσίου Ἰδομενῆος ὅρα τάφον· αὐτὰρ ἐγώ τοι
πλησίον ἵδρυμαι Μηριόνης ὁ Μόλου».

Ὁμοίως ἐδεικνύετο τάφος τοῦ Λυκούργου παρὰ τὴν Κρητικὴν Πέργαμον ὡς ἀναφέρει ὁ Πλούταρχος ἐν βίῳ Λυκούργου περὶ τὸ τέλος «καὶ τάφον Ἀριστόξενος αὐτοῦ (Λυκούργου) δείκνυσθαί φησιν ὑπὸ Κρητῶν τῆς Περγαμίας περὶ τὴν ξενικὴν ὁδόν». Πάντα ταῦτα λαμβάνοντες ὑπ' ὄψει δυνάμεθα ἀναλόγως νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι οἱ Κνώσιοι Χριστιανοὶ ἤδη γενόμενοι ἀλλὰ μὴ διαφέροντες κατὰ τὸ εὐφάνταστον τῶν ἐθνικῶν προγόνων ἔπλασαν τίς οἶδε πόθεν ὁρμηθέντες τὴν παράδοσιν περὶ τοῦ τάφου τοῦ Καϊάφα καὶ εἰς τοὺς ἐρχομένους εἰς τὴν πόλιν αὐτῶν Χριστιανοὺς ἐπισκέπτας δὲν ἐδείκνυον πλέον τάφον Διός, Ἰδομενέως κτλ., προσώπων δηλ. διὰ τὰ ὁποῖα δὲν εἶχον πολὺ διαφέρον οἱ Χριστιανοὶ ἐπισκέπται, ἀλλὰ τάφον Καϊάφα, περὶ τοῦτον δὲ κατὰ μικρὸν ἐπεκλώσθη ὁλόκληρος ἡ ἱστορία, ἧς τὴν ἀπήχησιν ἔχομεν τοῦτο μὲν ἐν τῷ μνημονευθέντι ἀνωτέρω ἀποσπάσματι τοῦ ἀποκρύφου εὐαγγελίου, τοῦτο δὲ ἐν τῇ μέχρι σήμερον σωζομένῃ λαϊκῇ δοξασίᾳ. Ἡ δοξασία δ' αὕτη ὡς μέχρι σήμερον καὶ λέγεται καὶ πιστεύεται εἶναι ὅτι ὁ Καϊάφας ἀσθενήσας καὶ ἀποθανὼν ἐδῶ ἐτάφη· ἀλλὰ διὰ τὴν ἀσέβειαν αὐτοῦ καὶ τὴν κατὰ τοῦ Χριστοῦ κακουργίαν ἡ γῆ δὲν ἐδέχθη τὸ σῶμα αὐτοῦ ἀλλὰ τὸ ἐξέρριπτε καὶ καθ' ἑκάστην πρωΐαν τὸ εὕρισκον ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας ἐκβεβλημένον «τὸν ἀνεξέρνα ἡ γῆς ἄλυωτο καὶ μαῦρο σὰν τὸ Κάϊ», καὶ ὅτι ἔγινεν ἀνάγκη ὁ λαὸς νὰ συναθροισθῇ καὶ μὲ ἀρὰς καὶ βλασφημίας νὰ ῥίπτωσι ἐπ' αὐτοῦ καί τον καταχώσωσιν.

παράδοσις, ὡς εἴπομεν, μὴ ἐκλιποῦσα καὶ μετὰ τὸν ἀφανισμὸν

cithara-cetra; fides-fede; minus-meno; mittere-mettere; nivem-neve; pilus-pelo; pirum-pero; siccus-secco; sinus-seno; viduus-vedovo· τὸ δὲ μακρὸν μένει ἀμετάβλητον. Ἐν ταύτῃ λοιπὸν τῇ γλώσσῃ ἐμφανίζεται πολλάκις πρὸ τοῦ *gn* τὸ *e*, ἔνθα ἐν τῇ Λατινικῇ ἔκειτο τονούμενον *i*, οἷον dignus-degno, lignum-legno, pignus-pegno, signum-segno. Τοῦτο ἄρα τὸ *i* ἦτο βραχύ (1). Τὸ φαινόμενον τοῦτο ζητοῦσι μὲν οἱ τῶν νῦν ἐλεγχομένων γνωμῶν προστάται νὰ ἑρμηνεύσωσιν ἄλλως, ἀλλ' αἱ ἑρμηνεῖαι αὗται θὰ ἦσαν εὔλογοι, ἂν αἱ προειρημέναι γνῶμαι ἐστηρίζοντο ἐπὶ ἀσφαλεστάτων μαρτυρίων. Τοιούτων δ' ὅμως οὐδαμῶς ὑπαρχόντων, τοὐναντίον δὲ ἰσχυρῶν ὄντων κατὰ τῶν γνωμῶν τούτων τεκμηρίων οὐδεὶς λόγος ὑπάρχει, ἵνα ἄλλως ἑρμηνεύσωμεν τὴν προειρημένην τοῦ *i* μεταβολήν, ἀλλ' ἀνάγκη νὰ ἐμμείνωμεν τῇ προχειροτάτῃ καὶ ἁπλουστάτῃ τοῦ φαινομένου τούτου ἐξηγήσει, καθ' ἣν τὸ i τοῦτο βραχὺ ὂν μετεβλήθη, καθάπερ καὶ ἄλλως τὸ ĭ μεταβάλλεται, εἰς e.

Κατὰ ταῦτα οὔτε οἱ φρονοῦντες ὅτι πᾶν φωνῆεν πρὸ τοῦ *gn* ἐν τῇ Λατινικῇ ἐξετείνετο, οὔτε οἱ περὶ τῶν τονουμένων μόνον φωνηέντων τοῦτο δεχόμενοι ἀληθεύουσιν, ἀλλ' οἱ πᾶσαν ἐκτατικὴν τοῦ *gn* δύναμιν ὅλως ἀπαρνούμενοι.

Σ. Βασης

CORRIGENDUM
IN «THESAURO LINGUAE LATINAE»

Vol. I pag. 79 I v. 9: qui locus affertur ex Cicer. Verr. IV § 52 (*«cum huiusce iudicii discrimen ab opinione sua non abhorreret»*), non est illic, sed III § 52.

Σ. Β.

---

(1) Οὕτω θεωρεῖ τὸ *i* τοῦτο καὶ ὁ Gröber ἐν τῇ ἐν τῷ τοῦ Wölfflin «Archiv f. Lat. Lexikographie κτλ.» καταχωρισθείσῃ πραγματείᾳ τῇ ἐπιγραφομένῃ «Vulgä lateinische Substrate Romanischer Wörter» καίτοι ῥητῶς μνημονεύων ὅτι πα Marx τὸ *i* τοῦτο δηλοῦται μακρόν. (Ἰδὲ Arch. II σελ. 102, 5 κ. ἑ.).

Ο ΤΑΦΟΣ ΤΟΥ ΚΑΪΑΦΑ ΕΝ ΚΡΗΤῌ

Πρὸ δεκαοκτὼ ἐτῶν κατασκευαζομένης τῆς δημοσίας ὁδοῦ τῆς ἀγούσης εἰς Ἀρχάνες καὶ Πεδιάδα ἀπὸ τῆς πύλης τοῦ Ἡρακλείου τῆς νῦν μὲν ὀνομαζομένης Καινούργιας Πόρτας, ἐπὶ δὲ τῶν Ἐνετῶν Πύλης τοῦ Ἰησοῦ (Porta di Gesu), κατηδαφίσθη κτίσμα τι παλαιὸν παρὰ τὰ ἐρείπια τῆς Κνωσοῦ κείμενον γνωστὸν ὑπὸ τὸ παράδοξον ὄνομα «τοῦ Καγιάφα τὸ μνῆμα». Ἔκειτο ἐπὶ χθαμαλοῦ γηλόφου παρὰ τὴν εἴσοδον αὐτήν, ὡς φαίνεται, τῆς Κνωσοῦ ἐν δεξιᾷ τῷ ἐρχομένῳ ἐκ τοῦ Ἡρακλείου, ὄπισθεν τοῦ πανδοχείου τοῦ Χαρχαλίδη.

Οἱ ἀποφασίσαντες καὶ ἐκτελέσαντες τὴν καταστροφὴν τοῦ μνημείου ἠκολούθησαν τὸ ἐπὶ μακρὰν σειρὰν αἰώνων ἐπαναλαμβανόμενον παράδειγμα ἐκείνων, οἳ ἀπὸ τῆς κτίσεως τοῦ Χάνδακος κατὰ τὸν 9 αἰῶνα καὶ ἑξῆς ἐχρησιμοποίησαν ἐπὶ τὸ πρακτικώτερον τὰ ἀρχαῖα οἰκοδομήματα καὶ τὰ σῳζόμενα ἐρείπια τῆς πρωτευούσης ποτὲ Κρητικῆς πόλεως μεταχειριζόμενοι αὐτὰ ἀντὶ λατομείων πρὸς ἐξωραϊσμὸν τῆς διαδόχου. Πρὸ ὀλίγων ἔτι ἐτῶν οἰκοδομουμένου τοῦ μεγάλου τουρκικοῦ στρατῶνος ἐντὸς τοῦ Ἡρακλείου τὸ τελευταῖον ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν ἀπομένον οἰκοδόμημα τῆς Κνωσοῦ ἐχρησίμευσεν ἄφθονον πρὸς τοῦτο ὑλικόν (1). Ὁ ἐπισκεπτόμενος σήμερον τὸ Ἡράκλειον μὲ τὰ γιγάντια αὐτοῦ τείχη καὶ τὰ μεγάλα τουρκικὰ τεμένη δὲν εἶναι δύσκολον νὰ εἰκάσῃ πόθεν προῆλθε κατὰ τὸ πλεῖστον τὸ κολοσσιαῖον ὑλικὸν καὶ εὐκόλως ἀναγνωρίζει εἰ μή τι ἄλλο τοὐλάχιστον τοὺς μονολίθους κίονας καὶ τὰ λοιπὰ μάρμαρα, ἅτινα ἐκόσμουν ἐπὶ Ἐνετῶν τοὺς μεγάλους ναοὺς μεταβεβλημένους σήμερον εἰς τζαμία.

) Μίαν μόνην πλάκα ἐπιμήκη φέρουσαν ἐπιγραφὴν Ἑλληνικῶν χρόνων γραπτὴν ῳ χρώματι κατώρθωσε νὰ διασώσῃ καὶ διαφυλάξῃ ὁ τοῦ ἀρχαιολογικοῦ Συλλό- Πρόεδρος καὶ ἐμός φίλος συνάδελφος Ἰωσὴφ Χατζιδάκις· περιέχει δὲ ἡ ἐπιγραφὴ τεμάχιον νόμου περὶ βλάβης τετραπόδων καὶ ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ Museo Italiano.

Ὅτε δὲ προέκειτο νὰ κατεδαφισθῇ τὸ ἀλλόκοτον μνημεῖον ἀπετέλει ὄγκον σχεδὸν ἄμορφον διερρωγότα· πολλὴ δ' ἐχρειάζετο προσοχὴ ἵν' ἀντιληφθῇ τις ὅτι ἄλλοτε εἶχε σχῆμα παραλληλεπιπέδου. Αἱ διαστάσεις αὐτοῦ αἱ ληφθεῖσαι τότε πρὸς ὑπολογισμὸν τῶν κυβικῶν μέτρων τοῦ ὑλικοῦ, τὸ ὁποῖον ἔμελλε νὰ παράσχῃ διὰ τὴν ἐπίστρωσιν τῆς ὁδοῦ, ἦσαν κατὰ τὰς σημειώσεις ἅς μοι ἔδωκεν ὁ μηχανικὸς πρὸ 4 ἐτῶν αὗται· μῆκος μέτρα 4.20, πλάτος 3 καὶ ὕψος 2.50. Δὲν ἐσῴζετο ὅμως καὶ πλήρης ὁ ὄγκος τοῦ ὀρθογωνίου κτίσματος πανταχόθεν· ἀπὸ τοῦ μέσου περίπου τῆς ἄνω ἐπιφανείας εἶχε σκαφῆ εἰς ἐποχὴν ἄγνωστον μέχρι τοῦ ἄκρου τῆς μιᾶς τῶν μακρῶν πλευρῶν καὶ εἰς ἱκανὸν βάθος ὄρυγμα ἀκανόνιστον, ἴσως δοκιμαστικὸν τοῦ μνημείου, χωρὶς ὅμως νὰ προχωρῇ μέχρι τῆς βάσεως τοῦ κτίσματος.

Ἡ τοιχοδομία αὐτοῦ ἦτο ἡ συνηθεστάτη κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους, ἡ ἀποτελουμένη διὰ μικρῶν λίθων καὶ χαλίκων ἐκτισμένων δι' ἀφθόνου ἀμμοκονίας ὥστε ν' ἀποτελῆται ὄγκος συμπαγὴς καὶ ἀδιάσπαστος· κατὰ τοῦτο οὐδὲν διέφερε τῶν ἄλλων λειψάνων τῆς ρωμαϊκῆς ἐποχῆς τῶν σῳζομένων καὶ σήμερον ἔτι ἐν τῇ Κνωσῷ εἴς τινα μέρη. Ὁ Ἄγγλος περιηγητὴς Pococke ὅστις εἶδε τὸ μνημεῖον κατὰ τὰ μέσα τοῦ 18 αἰῶνος ἀναφέρει ἐν τῇ κατωτέρω δημοσιευομένῃ περιγραφῇ αὐτοῦ, ὅτι ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν (διότι τότε ἐντὸς τοῦ συμπαγοῦς ὄγκου ἐσῴζοντο καὶ τοῖχοι ἄνωθεν αὐτοῦ) ἦτο ἐπενδεδυμένον ὀπταῖς πλίνθοις· καθ' ἣν ἐποχὴν ὅμως προέκειτο νὰ διαλυθῇ, οὐδὲν ἴχνος πλίνθων ὑπῆρχεν, ὥστε μὴ δυνάμενοι νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ὁ αὐτόπτης Ἄγγλος περιηγητὴς ἠπατᾶτο, πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν, ἢ ὅτι μόνον οἱ ἄνωθεν τοῦ ὄγκου τοῖχοι εἶχον τὰς πλίνθους καὶ κατ' ἀκολουθίαν συνεξηφανίσθησαν μετὰ τῶν τοίχων, ἢ ὅτι ὁλόκληρον ἐκαλύπτετο ὑπὸ πλίνθων ἀλλ' αὗται ἀφῃρέθησαν εἰς μεταγενεστέραν τοῦ Pococke ἐποχήν, τότε δὲ ἐξηγεῖται καὶ τὸ ἀκανόνιστόν πως σχῆμα τοῦ μνημείου προελθὸν ἐκ τῆς ἀφαιρέσεως τῶν πλίνθων καὶ τῆς ἕνεκα τῆς ἐργασίας ταύτης καταστροφῆς τῶν ὁμαλῶν ἐπιφανειῶν.

Κατὰ τὴν κατεδάφισιν παρευρίσκοντο πολλοὶ ἄνθρωποι καὶ ὅμως δὲν εἶναι σήμερον δυνατὸν νὰ ἐξακριβωθῇ ἀναμφισβητήτως ἂν εὑρέθη καὶ τί εὑρέθη ἐντὸς τοῦ μνημείου. Κατὰ πρῶτον μὲν λόγον ὁ μηχανικὸς κ. Μ. Ὡρολογᾶς πολλάκις ὑπ' ἐμοῦ ἐρωτηθεὶς διεβεβαίου ἀδι-

στάκτως ὅτι οὐδέν, ἀπολύτως οὐδὲν εὑρέθη, οὐδὲ ἦτο δυνατὸν νὰ εὑρεθῇ, ἀφ' οὗ κατὰ τὴν γνώμην του τὸ κτίσμα αὐτὸ οὐδὲν ἄλλο ἦτο ἢ ἐναπομεῖναν λείψανον κρηπιδώματος μεγάλου τινὸς οἰκοδομήματος ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς εὑρισκόμενον ἄλλοτε ὑπὸ τὴν γῆν, ἀφ' οὗ ὅμως διὰ τὸ ἐπικλινὲς τοῦ ἐδάφους αἱ βροχαὶ παρέσυραν τὰ πέριξ χώματα ἔμεινεν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας. Πλὴν τοῦ μηχανικοῦ καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν ἐργατῶν τῶν ἐργασθέντων κατὰ τὴν διάλυσιν τοῦ μνημείου ἀνενδοιάστως ἀποφαίνονται ὅτι οὐδὲν εὑρέθη οὔτε ἐντὸς τοῦ κτίσματος οὔτε ὑπ' αὐτό. Καὶ ὅμως ἄλλοι βεβαιοῦσι τὰ ἀντίθετα καὶ μάλιστα ὁ τότε ταγματάρχης τῆς χωροφυλακῆς Χ. Κωνστ. Ἰωαννίδης, ὅστις πολλάκις μοι διηγήθη ὅτι ἀφ' οὗ κατεδαφίζοντες ἔφθασαν μέχρι τοῦ φυσικοῦ λευκοῦ ἀργιλλώδους ἐδάφους, τοῦ ἄσπρουγα, ὡς καλεῖται ἐν Κρήτῃ, εὗρον σκελετὸν ἀνθρώπου, κατεστραμμένον ὅμως ὑπὸ τοῦ χρόνου, καὶ ὅτι κληθεὶς εἶδεν αὐτὸν ἰδίοις ὄμμασιν, οὔτε τάφον ὅμως οὔτε τίποτε ἄλλο εἶδεν. Μεταξὺ τῶν ἀντιφατικῶν τούτων πληροφοριῶν ἀποβαίνει ἀδύνατος ἡ ἐξακρίβωσις τῆς ἀληθείας· βεβαίως ὁ μηχανικὸς εἶχε λόγον ν' ἀποκρύψῃ τὸ πρᾶγμα, διότι ἐνθέρμως ὑποστηρίξας τὴν κατεδάφισιν τοῦ μνημείου ἐγένετο αὐτουργὸς βανδαλισμοῦ, ὡς ἐνόμιζε καὶ ὁ ἴδιος, ἂν ὡμολόγει ὅτι εὑρέθη σκελετὸς ἀνθρώπου ἢ ἄλλο τι ἐξ οὗ θὰ ἐνισχύετο ἡ δημώδης δοξασία ὅτι αὐτὸς ἦτο ὁ πραγματικὸς τοῦ Καϊάφα τάφος· ἀλλὰ πάλιν καὶ οἱ διισχυριζόμενοι ὅτι εἶδον τὸν κατεστραμμένον σκελετὸν (τινὲς μάλιστα μόνον ἴχνη αὐτοῦ μαρτυροῦσιν ὅτι εἶδον) δὲν ἦτο ἀδύνατον νὰ πλανηθῶσι καὶ νὰ πιστεύσωσιν ἐξ ἀσημάντου τινὸς σημείου ἐν τῇ ἑδραίᾳ αὐτῶν πεποιθήσει περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ τάφου τοῦ Καϊάφα καὶ τῶν ἄλλων συναφῶν παραδόσεων, ὅτι εἶδον πράγματα ἃ δὲν εἶδον. Ὅπως καὶ ἂν ἔχῃ ἡ ἀλήθεια, βεβαίως ὁ διισχυρισμὸς τοῦ μηχανικοῦ, ὅτι τὸ ἐν λόγῳ κτίριον ἦτο ἁπλοῦν κρηπίδωμα, μὴ συμφωνῶν πρὸς τὴν περιγραφὴν τοῦ Pococke ἰδόντος αὐτὸ εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν ἐσῴζετο καλύτερον, δὲν εἶναι παραδεκτός.

Ὅτι ὁ Καϊάφας ἦλθεν εἰς Κρήτην καὶ ἐνταῦθα ἀποθανὼν ἐτάφη εὑρίσκομεν κατὰ πρῶτον ἐν παραρτήματι τοῦ ἀποκρύφου Εὐαγγελίου τοῦ Νικοδήμου ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῷ ἐπιγραφομένῳ «Τὰ πεπραγμένα Πιλάτῳ» Acta Pilati. Τὸ χωρίον τοῦτο ὡς ἐσημειώσατο ἡμῖν

αὐτὸ διὰ τοῦ καθηγητοῦ Π. Ζολινδάκι ὁ τοῦ Πανεπιστημίου καθηγητὴς Π. Καρολίδης ἔχει οὕτω·

«Λαβὼν δὲ ὁ κούρσωρ τόν τε Πιλᾶτον . . . καὶ Καϊάφαν δεσμίους αὐτοὺς ἦγεν εἰς Ρώμην. Ἔτυχε δὲ τούτους ἐν νήσῳ τινὶ Κρήτῃ ὀνομαζομένῃ, τὸν Καϊάφαν δυστήνως καὶ βιαίως τὸν βίον ἀπορρῆξαι. Καὶ λαβόντων δὲ τοῦτον ἵνα κατακαύσωσιν, οὐδὲ τὸ σύνολον ἡ γῆ τοῦτον ὑπεδέξατο, ἀλλ' ἔξω τοῦτον ἐπέρριπτεν. Ἰδὸν δὲ τὸ πλῆθος εἶπεν, Αἴρετε λίθους εἰκαίαις χερσὶν ἐπ' αὐτὸν ἔβαλον καὶ οὕτω κατέχωσαν».

Πῶς προῆλθεν ἡ παράδοσις αὕτη περὶ τοῦ ταξειδίου τοῦ Πιλάτου καὶ τοῦ Καϊάφα εἰς Ρώμην καὶ τοῦ θανάτου τοῦ τελευταίου ἐν Κρήτῃ, δὲν δυνάμεθα ἐκ τῶν ὑπαρχουσῶν πηγῶν νὰ ἐξελέγξωμεν· ἐπίσης καὶ ὁ χρόνος καθ' ὃν ἐκυκλοφόρησεν ἡ ἀπόκρυφος αὕτη εἴδησις εἶναι δυσδιόριστος· διότι ἀφ' οὗ τόσαι διαφωνίαι ὑπάρχουσι περὶ τῆς ἐποχῆς τῶν ἀποκρύφων ἐν γένει συγγραμμάτων, πολὺ περισσότερον ἀνάγκη ν' ἀμφιβάλλωμεν περὶ τῆς ἀνωτέρω εἰδήσεως τῆς εὑρισκομένης ἐν παραρτήματι ἀποκρύφου Εὐαγγελίου. Ἓν μόνον δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν ὡς λίαν πιθανὸν ὅτι ἡ παράδοσις αὕτη ἐγεννήθη καὶ ἐπιστεύθη κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς τῆς χριστιανικῆς θρησκείας ἐν Κνωσῷ ἤτοι ἀπὸ τοῦ τρίτου αἰῶνος καὶ ἑξῆς μέχρι τῆς καταστροφῆς τῆς πόλεως τῆς γενομένης εἴτε ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ σεισμοῦ τοῦ ἐπὶ Οὐαλεντινιανοῦ καὶ Οὐάλεντος, δι' οὗ κατεχώσθησαν κατά τινα μαρτυρίαν ἑκατὸν πόλεις τῆς Κρήτης, ἐγένετο αὕτη εἴτε καὶ ὑστερώτερον, πάντως δὲ πρὸ τῆς ἐπιδρομῆς καὶ κατακτήσεως τῆς Κρήτης ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν τῷ 823, ὅτε ἐκτίσθη μὲν ὁ Χάνδαξ ὑπ' αὐτῶν, οὐδεὶς δὲ λόγος γίνεται περὶ Κνωσοῦ, ἐν ᾧ περὶ τῆς Γορτύνης καὶ τῆς πολιορκίας καὶ ἁλώσεως αὐτῆς καὶ τοῦ θανάτου τοῦ μητροπολίτου Κυρίλλου ἔχομεν πολλὰς εἰδήσεις.

Πρὸς τούτοις γεννᾶται τὸ ἑξῆς ζήτημα· οἱ Χριστιανοὶ τῆς Κνωσοῦ ἔμαθον πρῶτον ἐκ τῶν ἀποκρύφων συγγραμμάτων τὴν εἴδησιν ταύτην καὶ ἐφρόντισαν νὰ εὕρωσι τὸν τάφον τοῦ δυσσεβοῦς Ἰουδαίου ἀρχιερέως, ἢ τοὐναντίον ἡ παράδοσις αὕτη ἐπεχωρίαζεν ἤδη ἐν Κνωσῷ καὶ ἐντεῦθεν παρέλαβεν αὐτὴν καὶ τὴν διέπλασεν ὁ συντάκτης τοῦ ἀποκρύφου συγγράμματος. Τὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι ἀπίθανον καὶ κατὰ τὸ ἕνα καὶ τὸν ἄλλον τρόπον. Παρὰ τοῖς Κνωσίοις καὶ ἐν γένει παρὰ

τοῖς Κρησὶν ὑπῆρχεν ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος ἡ τάσις αὕτη νὰ δεικνύωσι τοῖς ἐπισκεπτομένοις τὴν νῆσον αὐτῶν ξένοις τοὺς τάφους ἐπισήμων προσώπων πρὸ πολλοῦ ἐκλιπόντων. Οὕτως καθ' ὅλην τὴν ἀρχαιότητα ἐδεικνύετο τάφος τοῦ Διὸς εἰς τὸ παρὰ τὴν Κνωσὸν βουνόν· οὕτως ἀναφέρει Διόδωρος ὁ Σικελιώτης ὅτι ἐν Κνωσῷ ἐδεικνύετο τάφος τοῦ Ἰδομενέως καὶ τοῦ Μηριόνου μετ' ἐπιγράμματος (Διοδ. Σικελ. V. 79) «τὸν τάφον αὐτοῦ ἐν τῇ Κνωσῷ δεικνύουσιν ἐπιγραφὴν ἔχοντα τοιάνδε

Κνωσίου Ἰδομενῆος ὅρα τάφον· αὐτὰρ ἐγώ τοι
πλησίον ἵδρυμαι Μηριόνης ὁ Μόλου».

Ὁμοίως ἐδεικνύετο τάφος τοῦ Λυκούργου παρὰ τὴν Κρητικὴν Πέργαμον ὡς ἀναφέρει ὁ Πλούταρχος ἐν βίῳ Λυκούργου περὶ τὸ τέλος «καὶ τάφον Ἀριστόξενος αὐτοῦ (Λυκούργου) δείκνυσθαί φησιν ὑπὸ Κρητῶν τῆς Περγαμίας περὶ τὴν ξενικὴν ὁδόν». Πάντα ταῦτα λαμβάνοντες ὑπ' ὄψει δυνάμεθα ἀναλόγως νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι οἱ Κνώσιοι Χριστιανοὶ ἤδη γενόμενοι ἀλλὰ μὴ διαφέροντες κατὰ τὸ εὐφάνταστον τῶν ἐθνικῶν προγόνων ἔπλασαν τίς οἶδε πόθεν ὁρμηθέντες τὴν παράδοσιν περὶ τοῦ τάφου τοῦ Καϊάφα καὶ εἰς τοὺς ἐρχομένους εἰς τὴν πόλιν αὐτῶν Χριστιανοὺς ἐπισκέπτας δὲν ἐδείκνυον πλέον τάφον Διός, Ἰδομενέως κτλ., προσώπων δηλ. διὰ τὰ ὁποῖα δὲν εἶχον πολὺ διαφέρον οἱ Χριστιανοὶ ἐπισκέπται, ἀλλὰ τάφον Καϊάφα, περὶ τοῦτον δὲ κατὰ μικρὸν ἐπεκλώσθη ὁλόκληρος ἡ ἱστορία, ἧς τὴν ἀπήχησιν ἔχομεν τοῦτο μὲν ἐν τῷ μνημονευθέντι ἀνωτέρω ἀποσπάσματι τοῦ ἀποκρύφου εὐαγγελίου, τοῦτο δὲ ἐν τῇ μέχρι σήμερον σωζομένῃ λαϊκῇ δοξασίᾳ. Ἡ δοξασία δ' αὕτη ὡς μέχρι σήμερον καὶ λέγεται καὶ πιστεύεται εἶναι ὅτι ὁ Καϊάφας ἀσθενήσας καὶ ἀποθανὼν ἐδῶ ἐτάφη· ἀλλὰ διὰ τὴν ἀσέβειαν αὐτοῦ καὶ τὴν κατὰ τοῦ Χριστοῦ κακουργίαν ἡ γῆ δὲν ἐδέχθη τὸ σῶμα αὐτοῦ ἀλλὰ τὸ ἐξέρριπτε καὶ καθ' ἑκάστην πρωΐαν τὸ εὕρισκον ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας ἐκβεβλημένον «τὸν ἀνεξέρνα ·ῆς γῆς ἄλυωτο καὶ μαῦρο σὰν τὸ Κάϊ», καὶ ὅτι ἔγινεν ἀνάγκη ; ὁ λαὸς νὰ συναθροισθῇ καὶ μὲ ἀρὰς καὶ βλασφημίας νὰ ῥίπτωσι υς ἐπ' αὐτοῦ καί τον καταχώσωσιν.

Η παράδοσις, ὡς εἴπομεν, μὴ ἐκλιποῦσα καὶ μετὰ τὸν ἀφανισμὸν

τῆς Κνωσοῦ ἐκυκλεῖτο ἐπὶ τόσους αἰῶνας σῳζομένη καὶ μέχρι σήμερον. Πρῶτος, ἐφ' ὅσον ἡμεῖς γνωρίζομεν ἐκ τῶν νεωτέρων περιηγητῶν ὁ ἐκ Φλωρεντίας Λατῖνος ἀρχιεπίσκοπος Χριστόφορος Βονδελμόντιος περιελθὼν τὴν Κρήτην κατὰ τὸ 1415-1416 ὁμιλεῖ περὶ τοῦ ἐν τῇ Κνωσῷ τάφου τοῦ Καϊάφα. Τοῦ περιηγητοῦ τούτου διεσώθησαν δύο σύντομοι περιγραφαὶ τῆς Κρήτης Λατινιστὶ γεγραμμέναι δημοσιευθεῖσαι κατὰ πρῶτον ἐν τῇ Creta Sacra τοῦ Ἑνετοῦ Φλαμινίου Κορνηλίου. Ἐν τῇ πρώτῃ τῶν περιγραφῶν τούτων (Creta Sacra vol. I. p. 10) φέρονται

«Cum vero ab ea (urbe Candaco) disceditur versus Austrum per suaves colles ad maximam olim civitatem et antiquissimam Philopolim(1) hodie Macriticho devenitur in qua pavimentum Mosaicum cum multis figuris adhuc extat, et etiam sepulcrum Caiphae ut dicitur».

Τὰ αὐτὰ περίπου μὲ μικρὰς περὶ τὴν φράσιν διαφορὰς ἐπαναλαμβάνονται καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ τοῦ Βονδελμοντίου περιγραφῇ (Creta Sacra vol. I. p. 96) «Damus deinde ad Austrum per vicum pedibus viam donec per humiles colles maximam antiquorum civitatem olim Philopolim hodie Macriticho intrămus, quam juxta flumen atque viridaria manat, ibique forte Musaicum pavimentum immaculatum omnium figurarum sub magnis maceribus(2) reperio, atque ad dexteram sepulcrum Cayfe, ut dicitur procuramus».

(1) Μοὶ φαίνεται παράδοξον ποῦ εὗρε τὸ ἀνύπαρκτον αὐτὸ ὄνομα Κρητικῆς πόλεως ὁ Βονδελμόντιος· πολὺ ἐρευνήσας δὲν ἠδυνήθην νὰ ἐξακριβώσω τὴν πηγήν του· ἴσως ἠπατήθη ὑπό τινος τῶν Νεωτερικῶν (Neoterici) γεωγράφων, ὡς τοὺς ὀνομάζει ὁ Κορνήλιος. Ἀλλὰ τοιαῦτα χονδροειδῆ σφάλματα περὶ τὰ ὀνόματα καὶ τὰς θέσεις τῶν ἀρχαίων Κρητικῶν πόλεων ἔχει καὶ πλεῖστα ἄλλα ὁ Βονδελμόντιος, οὐχὶ βεβαίως πλάσματα τῆς ἰδίας φαντασίας ἀλλ' ἀποτελέσματα παρανοήσεων, ἐσφαλμένων ἀναγνώσεων λελανθασμένων ὁδηγῶν καὶ κακῶν ἐπὶ τόπου πληροφοριῶν. Ἀρκεῖ μεταξὺ τῶν πολλῶν νὰ ἀναφέρωμεν ὀλίγα· οὕτως ἐν ᾧ ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς Κνωσοῦ τοποθετεῖ τὴν τερατώδη Φιλόπολιν, τὴν Κνωσὸν συγχέει μετὰ τῆς Γόρτυνος, ταυτίζει τὴν Ἀνώπολιν μὲ τὴν Πολυρρηνίαν, τὸ Ἑνετικὸν Ριζόκαστρον (Belveder) μὲ τὴν Ὑρτάκιναν (Artacina), ἀναφέρει πόλεις τῆς Κρήτης Molopiexopolis (ἀντὶ τῆς Ἰστρῶνος), Olopixopolis-Serapolis καὶ Sercopolis, Coso, Chitina, Succeta (Ἁγ.Γαλήνης) κτλ., πολλὰ δὲ ἑνετικὰ καστέλλια θεωρεῖ ἀρχαίας πόλεις ὡς τὸ Bonifatium, τὸ Castellum novum (Καινούργιο καστέλλι), τὴν Pediada κτλ.

(2) Ἴσως τὸ μουσειωτὸν δάπεδον τὸ ὁποῖον καὶ εἰς τὰς δύο περιγραφὰς ἀναφέρει ὁ

Καὶ ταῦτα μὲν ὁ Βονδελμόντιος· ὁ δὲ Κορνήλιος ὑπομνηματίζων τὸ χωρίον τοῦτο ἐν τῷ μνημονευθέντι συγγράμματί του λέγει (Creta sacra I. p. 38)· «Ἐν τῇ μεγίστῃ ἄλλοτε καὶ ἀρχαιοτάτῃ πόλει τῇ Φιλοπόλει νῦν καλουμένῃ Μακρυτοίχῳ ἀναφέρει ὁ Βονδελμόντιος κατὰ τὴν τῶν Κρητῶν παράδοσιν ὅτι ὑπῆρχε τάφος τοῦ Καϊάφα. Ἐν τῷ χρονικῷ δὲ ὃ περὶ τῶν κρητικῶν πραγμάτων συνηρμολόγησεν ὁ Ἀνδρέας Κορνήλιος ὁ τοῦ Ἰακώβου εὐγενὴς Ἑνετὸς ἐν τῇ ἐν Κρήτῃ ἀποικίᾳ ἀναφέρει ὅτι ὁ Καϊάφας ὁ ὕπατος τῶν Ἰουδαίων ἀρχιερεὺς ἐτάφη οὐχὶ μακρὰν τοῦ τόπου ὅπου κατόπιν ἐκτίσθη ὁ Χάνδαξ καὶ ὅτι ὁ χῶρος αὐτὸς ἐπεκλήθη ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἐνταῦθα ταφέντος παρανομωτάτου ποντίφικος χωρίον τοῦ Καϊάφα. Ἀναφέρω δὲ καὶ αὐτὸ τὸ ἀπόσπασμα τοῦ Χρονικοῦ ἵνα παρὰ τοῖς λογίοις ἀναγνώσταις ἀξιωθῇ τῆς προσηκούσης πίστεως».

Τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο τοῦ χρονικοῦ τοῦ Κορνηλίου (Κορνάρου) ἔχει οὕτω κατὰ μετάφρασιν ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ.

«Κατὰ τὸ 23 ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Τιβερίου καὶ τὸ τέταρτον ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ μεταβαίνοντες εἰς Ρώμην ὁ Πιλᾶτος πρόεδρος τῆς Ἰουδαίας καὶ ὁ Ἰωσὴφ ὁ λεγόμενος Καϊάφας (Caifasso) ἀρχιερεύς, ἀφ' οὗ ἐστερήθησαν τὰ ἀξιώματα αὐτῶν ὑπὸ τοῦ Οὐιτελλίου γενικοῦ διοικητοῦ τῆς Συρίας καὶ προσεκαλοῦντο ὑπὸ τοῦ Τιβερίου ἵνα δώσωσιν εὐθύνας τῆς ἀρχῆς αὐτῶν, ἔφθασαν πλέοντες εἰς Κρήτην, ὁ δὲ Καϊάφας νοσήσας ἐτελεύτησε καὶ ἐτάφη ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων εἰς τόπον κείμενον πλησίον τοῦ μέρους ὅπου εἶναι σήμερον ἡ πόλις τοῦ Χάνδακος ἀπέχοντα τῆς θαλάσσης περὶ τὰ τρία μίλια, ὁ δὲ τόπος οὗτος σῴζει τὸ ὄνομα χωρίον τοῦ Καϊάφα (Casal Cagiafa). Τὸ πρᾶγμα διατηρεῖται ἀκόμη ἐν τῇ μνήμῃ τῶν Ἑβραίων τοῦ Χάνδακος καὶ διὰ τῆς παραδόσεως ἔφθασεν εἰς τοὺς μεταγενεστέρους μέχρι τῶν ἡμερῶν μας. Ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ὁ Καϊφᾶς λέγεται Καϊάφας ὡς φέρεται καὶ ἐν τοῖς Ἑλληνιστὶ γεγραμμένοις Εὐαγγελίοις· ὁ δὲ Πιλᾶτος ἀνεχώρησεν εἰς Ρώμην διὰ τοῦ αὐτοῦ πλοίου».

ονδελμόντιος εἶναι αὐτὸ τὸ ἴδιον τὸ ὁποῖον πρό τινων ἐτῶν ἀνέσκαψεν ὁ ἀκάματος ς Κρήτης ἐρευνητὴς Φρειδερῖκος Halbherr οὐχὶ μακρὰν τοῦ τάφου τοῦ Καϊάφα ω τῆς σημερινῆς ὁδοῦ κατὰ τὸ ρωμ. ἀμφιθέατρον, ἐκάλυψε δὲ πάλιν ἵνα τὸ προφυλάξῃ ἀπὸ καταστροφῆς. Τὸ μουσείωμα τοῦτο κατὰ τὸν κ. Halbherr εἶναι λαμπρὸν αὶ διατηρεῖται θαυμασίως.

Παρὰ τῷ Ἑνετῷ ἄρα χρονογράφῳ Ἀνδρέᾳ Κορνάρῳ, οὗ τὸ χειρόγραφον Χρονικὸν πολλάκις ἀναφέρει ὁ Κορνήλιος καὶ πολλὰς εἰδήσεις ἔχει ἀρυσθῆ ἐξ αὐτοῦ, σῴζεται ἀκέραιος ὁ περὶ τοῦ πλοῦ καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Καϊάφα λόγος ὅπως περίπου καὶ ἐν τῷ παραρτήματι τοῦ ἀποκρύφου Εὐαγγελίου μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι ὁ μὲν Ἑνετὸς χρονογράφος λέγει ὅτι ἀπέθανε νοσήσας, ἐν ᾧ τὸ ἀπόκρυφον σύγγραμμα ἀναφέρει ὅτι ἀπέρρηξε τὸν βίον βιαίως. Πόθεν ὁ χρονογράφος ἠρύσθη τὴν παράδοσιν; δὲν φαίνεται πολὺ πιθανὸν ὅτι αὐτὸς εἶχε γνῶσιν τῶν ἀποκρύφων συγγραμμάτων, μᾶλλον δὲ πιστευτὸν ὅτι παρ' ἄλλου χρονογράφου παρέλαβεν αὐτὴν ἢ καὶ ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ στόματος τοῦ λαοῦ προσθεὶς μόνον τὴν χρονολογίαν.

Καὶ παρὰ τῷ Βονδελμοντίῳ καὶ τῷ Ἀνδρέᾳ Κορνάρῳ γίνεται λόγος περὶ κώμης φερούσης τὸ ὄνομα Καϊάφα (Casal Cagiafa). Ὅτι τοιοῦτον χωρίον ὑπῆρχε πλησίον τῶν ἐρειπίων τῆς Κνωσοῦ ἀποδείκνυται ἐκ τῶν κατωτέρω ἀληθέστατον. Ἔχω πρὸ ὀφθαλμῶν κατάλογον τῶν χωρίων τῆς Κρήτης κατ' ἐπαρχίας (Castella) ὃν ἀντέγραψεν ἐκ τῆς Μαρκιανῆς βιβλιοθήκης ὁ ἐμὸς φίλος G. Gerola διατρίβων ἐν Κρήτῃ ἀπὸ ἑνὸς καὶ πλέον ἔτους πρὸς μελέτην τῶν Ἑνετικῶν μνημείων ὡς ἀπεσταλμένος τῆς Ἑνετικῆς Ἀκαδημείας· ὁ κατάλογος εὑρίσκεται ἐν τῷ χειρογράφῳ κώδικι Ital. VII. 1683 φέροντι τίτλον «Francesco Basilicata Relatione di tutto il regno di Candia 1630» ὃν ἔγραψεν ὁ Basilicata πρὸς ἑρμηνείαν τοῦ ἄλλου αὐτοῦ ἐξαιρέτου ἔργου τοῦ Ἄτλαντος τῆς Κρήτης, οὗ ἓν μὲν ἀντίτυπον κατέχει τὸ Μουσεῖον Ἡρακλείου δωρηθὲν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου Paton, ἕτερον δὲ ὑπάρχει ἐν τῷ Μουσείῳ Correr τῆς Ἑνετίας. Καὶ ὁ κατάλογος τοῦ Basilicata καὶ ὁ δημοσιευθεὶς τῷ 1696 ὑπὸ τοῦ Coronelli ἐν τῷ Isolario Veneto ἔχουσι πάλιν ἀντιγραφῆ ἐκ παλαιοτέρου καὶ ἀκριβεστέρου καταλόγου μὴ εὑρισκομένου σήμερον. Καὶ εἰς τοὺς δύο τούτους καταλόγους ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Τεμένους (Castel Temene) εὑρίσκονται τὰ χωρία Brussa, Cajaffa, Macriticho, Marathitis apano, Marathitis cato, Armabella κτλ. Τὰ χωρία ταῦτα εὑρισκόμενα πλησίον τοῦ Χάνδακος κατεστράφησαν κατὰ τὴν μακρὰν πολιορκίαν τούτου ὑπὸ τῶν Τούρκων κατεσκηνωμένων περὶ τὰ μέρη ταῦτα, καὶ ἔκτοτε ἐξέλιπον τὰ πλεῖστα ἀλλὰ διετηρήθησαν καὶ μέχρι σήμερον τὰ ὀνόματα· μόνον ὁ Μακρυτοῖχος

εἶναι σήμερον μικρὰ κώμη ἀριθμοῦσα περὶ τὰς 25 οἰκογενείας, ὁ δὲ Μαραθίτης καὶ ἡ Προῦσα εἶναι μετόχια κατοικούμενα ἀπὸ ὀλίγας ψυχάς.

Ἀρχαιότεραι ὅμως καὶ τῶν καταλόγων τούτων εἶναι δύο ἄλλαι μαρτυρίαι ἅς μοι ἀνεκοίνωσεν ὁ αὐτὸς G. Gerola εὑρὼν αὐτὰς εἰς τὸ Archivio del Duca di Candia (mappa V.) τῷ φυλασσομένῳ ἐν τῷ archivio di stato di Venezia ἐν κώδικι ἐπιγραφομένῳ Catasticum ecclesiarum et monasteriorum communis καὶ εἰς τὴν Bibliotheca Marciana Lat. IX. 179. Κατὰ τὴν μίαν ἐκ τούτων ὁ Λατῖνος ἀρχιεπίσκοπος Κρήτης Ἰωάννης Κουερίνης (Giovanni Quirini) ἀνεκίνησε ζήτημα περὶ τῶν κτημάτων τῆς ἀρχιεπισκοπῆς του, ἐκ τούτου δὲ λαβὼν ἀφορμὴν ὁ δοὺξ Κρήτης Μαρῖνος Φαλιέρης διέταξεν ἀνάκρισιν κατὰ τὸ 1248, ἐξ ἧς κατεδείχθη ὅτι κατὰ τὴν Βυζαντινὴν ἐποχὴν ἡ ἀρχιεπισκοπὴ ἐκέκτητο χωρία τινὰ μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ τὸ χωρίον Καγιάφα, τὰ ὁποῖα τὸ κοινὸν τῆς Ἑνετίας αὐθαιρέτως ἐσφετερίσθη. Ἡ ἄλλη μαρτυρία εἶναι ὅτι κατὰ διαταγὴν τοῦ Δόγη τῆς Ἑνετίας ὁ τῆς Κρήτης Δοὺξ Giustiniano Giustinian κατὰ τὸ 1320 κατήρτισε κατάλογον τῶν ἐκκλησιῶν τῶν εὑρισκομένων εἰς τὰ περίχωρα τοῦ Χάνδακος· ἐν τούτῳ ἀναφέρεται ὅτι τὸ χωρίον Καγιάφα εἶχε τρεῖς ἐκκλησίας δύο παλαιὰς τὴν τοῦ Ἁγ. Γεωργίου, τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ καὶ μίαν νεωτέραν τὴν S. Maria, τὰς πληροφορίας δὲ περὶ τῶν ἐκκλησιῶν τούτων παρέσχεν ὁ Γεώργιος Χανδακίτης κάτοικος τῆς κώμης Καγιάφα.

Ἐκ τῶν ἀναμφισβητήτων τούτων μαρτυριῶν ἀποδεικνύεται ὅτι χωρίον Καγιάφα παρὰ τὸν Μακρυτοῖχον ὄχι μόνον ἀπ' ἀρχῆς τῆς Ἑνετοκρατίας ὑπῆρχεν, ἀλλὰ καὶ σχεδὸν βέβαιον ὅτι ὑφίστατο ἤδη καὶ ἐπὶ τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς, ὡς ἄλλως τε καὶ τὰ πλεῖστα ἄλλα τῶν χωρίων τῆς νήσου.

Πολὺν χρόνον μετὰ τὸν Βονδελμόντιον καὶ τὸν Κορνάρον ὁ Ἄγγλος περιηγητὴς τῆς Ἀνατολῆς Ριχάρδος Pococke περιηγηθεὶς τὴν Κρήτην τῷ 1743 τὰ ἑξῆς λέγει περὶ τοῦ μνημείου (1) κατὰ μετάφρασιν ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ.

Ἐνταῦθα (ἐν Κνωσῷ) εὑρίσκονται μικρά τινα λείψανα τῶν τειχῶν

(1) Pococke Description of the East and some other Countries, vol. II, part. I. B. IV. pag. 256.

καὶ μάλιστα πρὸς βορρᾶν — ἓν δὲ τέταρτον τοῦ μιλίου πρὸς δυσμὰς τῆς πόλεως ὑπάρχει οἰκοδόμημα παρὰ τὴν ὁδὸν τοῦ ὁποίου τὸ ἐσωτερικὸν εἶναι 10 τετραγωνικῶν ποδῶν· οἱ τοῖχοι ἔχουσι πάχος 6 ποδῶν καὶ εἶναι κεκαλυμμένοι δι' ὀπτῶν πλίνθων ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν· φαίνεται ὅτι εἶναι ἀρχαῖός τις τάφος· ὁ λαὸς λέγει ὅτι εἶναι ὁ τάφος τοῦ Καϊάφα καὶ ἡ μάλιστα μετριόφρων διήγησις περὶ αὐτοῦ εἶναι, ὅτι προσωρμίσθη εἰς τὸν τόπον τοῦτον ὅπου ἀπέθανε καὶ ἐτάφη, καὶ ὅτι εὑρόντες τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς τὸ ἔθαψαν ἐκ νέου· καὶ τοῦτο συνέβη ἑπτάκις, τελευταῖον δὲ ἔκτισαν τὸ βαρὺ αὐτὸ κτίσμα τὸ ὁποῖον κατὰ τοὺς λόγους των ἠμπόδισε τὴν ἐκ νέου ἀνάρριψιν· εἰς ταῦτα προσθέτουσι καὶ ἄλλα τινὰ περιστατικὰ ἐξ ἴσου γελοῖα· ἀνέφερα τὰ ἀνωτέρω μόνον διὰ νὰ δείξω ὅτι ὁ λαὸς τῆς Κρήτης ἔχει καὶ νῦν ὡς ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Ἐθνικῶν μεγάλην κλίσιν τοῦ πνεύματος εἰς τὸ ἐξευρίσκειν καὶ διαδίδειν μύθους».

Ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις εἶναι ἀξιοσημείωτον τὸ περὶ τοῦ μνήματος χωρίον τοῦ Pococke· πρῶτον μὲν διότι ὁρίζει καὶ τὴν θέσιν ἐν ᾗ εὑρίσκετο τὸ μνημεῖον, ἐκ τούτου δὲ οὐδεμία μένει ἀμφιβολία περὶ τῆς ταυτότητος αὐτοῦ πρὸς τὸ κατεδαφισθέν, ἔπειτα διότι ἀναφέρει πιστότατα καὶ ἀκριβέστατα τὴν λαϊκὴν παράδοσιν, καὶ πρὸς τούτοις παρέχει καὶ ἀκριβῆ ὁπωσοῦν περιγραφὴν τοῦ μνημείου, ἐξ ἧς φαίνεται ὅτι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του διετηρεῖτο ἀκεραιότερον, ἦτο δηλ. κτίσμα βαρὺ τετράγωνον, εἶχε τοίχους πάχους 6 ποδῶν ἐπενδεδυμένους ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν δι' ὀπτῶν πλίνθων καὶ κούφωμα δέκα τετραγωνικῶν ποδῶν.

Τελευταῖος ὁ Ἄγγλος περιηγητὴς Pashley εὑρισκόμενος ἐν Κρήτῃ κατὰ τὸ 1834 ἀναφέρει τὴν Χριστιανικὴν παράδοσιν περὶ τοῦ μνήματος τοῦ Καϊάφα καὶ μνημονεύει καὶ τὰ σχετικὰ χωρία τῶν πρὸ αὐτοῦ περιηγητῶν (1).

Αὐταὶ εἶναι αἱ εἰδήσεις καὶ αἱ μαρτυρίαι ἃς ἠδυνήθην νὰ συναγάγω περὶ τοῦ μνημείου τούτου. Ἂς ἔλθωμεν νῦν καὶ εἰς τὰ ἐκ τούτων συναγόμενα συμπεράσματα.

Εἶναι ἐν πρώτοις βεβαιότατον ὅτι τὸ κτίσμα ἦτο ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς· ὁ τρόπος τῆς οἰκοδομίας καὶ ὁ τόπος οὐδεμίαν περὶ τούτου καταλείπουσιν ἀμφιβολίαν. Εἶναι πρὸς τούτοις βέβαιον ὅτι αὐτὸ τὸ ὁποῖον

(1) Pashley, Travels in Crete vol. I. p. 206.

εἶδον ὁ Βονδελμόντιος, ὁ Κορνάρος καὶ περιέγραψεν ὁ Pococke εἶναι τὸ ἴδιον τὸ ὁποῖον κατέστρεψαν πρὸ 18 ἐτῶν· ἡ λαϊκὴ παράδοσις ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεὰν μεταδιδομένη διεφύλαξε μετὰ τῆς διηγήσεως καὶ τὴν ταυτότητα τοῦ κτίσματος.

Μετὰ τὰ βέβαια ταῦτα ἔρχονται αἱ ἀμφιβολίαι· ἦτο τὸ κτίσμα τάφος; Τὰ χωρία τῶν περιηγητῶν καὶ αἱ μαρτυρίαι τῶν ἐργασθέντων κατὰ τὴν κατεδάφισιν δὲν πείθουσιν ἐπαρκῶς περὶ τούτου. Ὁ μὲν Buondelmonti καὶ ἂν εἶδε τὸ μνῆμα, δὲν ἔκρινεν ἄξιον νά το περιγράψῃ, εἰς ἐποχὴν μάλιστα (1415) καθ' ἣν ἐξ ἅπαντος θὰ διετηρεῖτο καλύτερον καὶ εὐχερέστερος θὰ ἦτο ὁ χαρακτηρισμὸς αὐτοῦ. Ἐπίσης καὶ ὁ Κορνάρος. Μόνος ὁ Pococke μετὰ 330 ἔτη δίδει τοιαύτην περιγραφὴν ὥστε νὰ καθίσταται πιθανὴ ἡ περὶ τάφου γνώμη καὶ ὁ ἴδιος δὲ μὴ παραδεχόμενος αὐτὸ ὡς τάφον τοῦ Καϊάφα θεωρεῖ πιθανὸν ὅτι ἦτό ποτε τάφος παλαιός (ἴδε ἀνωτέρω τὴν περιγραφήν). Ἴσως ἐνισχύει ὀλίγον τὴν ἰδέαν ταύτην καὶ ὅτι τὸ κτίσμα εὑρίσκετο ἐκτὸς τῆς πόλεως πλησίον τῆς σημερινῆς καὶ ἴσως καὶ τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ, καὶ ὅτι οὐχὶ πολὺ μακρὰν αὐτοῦ ἄνω τοῦ σημερινοῦ Τεκὲ τοῦ Χανιαλῆ κατὰ τὴν κατασκευὴν τῆς ὁδοῦ εὑρέθησαν τάφοι ῥωμαϊκοὶ ἐξ ἑνὸς τῶν ὁποίων προέρχεται καὶ ἡ μικρὰ χρυσῆ Νίκη, ἣν κατέχει τὸ Μουσεῖον Ἡρακλείου. Τέλος οἱ ἐργασθέντες κατὰ τὴν κατεδάφισιν τοῦ μνημείου δὲν συμφωνοῦσιν ἂν εὑρέθη ἢ δὲν εὑρέθη σκελετός. Ὥστε ἂν ἦτο τάφος ἢ μή, μένει ἄλυτον.

Ἀλλὰ καὶ ἂν παραδεχθῶμεν ὅτι ἦτο τάφος, εἶναι δυνατὸν σπουδαίως νὰ ὑποστηριχθῇ ὅτι ἦτο τάφος τοῦ Καϊάφα; Ἐπὶ τούτου ἀδιστάκτως ἀποφαίνομαι ἀρνητικῶς. Ἡ πρώτη πηγὴ (ἂν θεωρηθῇ πηγὴ ἡ τοῦ ἀποκρύφου Εὐαγγελίου) εἶναι τόσον ὕποπτος καὶ θολερὰ ὥστε μοι φαίνεται πρᾶγμα ἐντελῶς παράλογον νὰ ἀντλήσῃ τις ἐξ αὐτῆς ἱστορικὸν συμπέρασμα. Ἔπειτα κατὰ τὸ τέταρτον ἔτος ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι εἰς Κρήτην εἶχε λάβει τοιαύτην διάδοσιν ὁ Χριστιανισμὸς καὶ εἶχεν ἀναπτυχθῇ τὸ Χριστιανικὸν αἴσθημα ὥστε νὰ παρατηρηθῇ ἢ ἔστω καὶ νὰ πλασθῇ τοιοῦτόν τι; ἀπολύτως ἀδύνατον. Τοὐναντίον θεωρῶ σχεδὸν βέβαιον ὅτι τὸ πρᾶγμα ἐπλάσθη, διεδόθη καὶ ἐπιστεύθη πολὺ ὕστερον, κατὰ τὸν 3 ἢ 4 αἰῶνα, ὅτε θὰ ὑπῆρχον οἱ ὅροι πρὸς γένεσιν τοῦ μύθου, ἤτοι πολυάριθμος Χριστιανικὴ κοινότης καὶ ἀνεπτυγμένον

θρησκευτικὸν Χριστιανικὸν αἴσθημα ἐν Κνωσῷ ἱκανὸν πρὸς διάπλασιν τοιούτων παραδόσεων, ὁποία ἡ περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Καϊάφα, καὶ πολλαὶ ἄλλαι τὰς ὁποίας εὑρίσκομεν ἐν τοῖς ἀποκρύφοις συγγράμμασιν.

Ὅπως καὶ ἂν ἔχῃ ὅμως τὸ πρᾶγμα καὶ ὅπως καὶ ὅπου καὶ ἂν ἐπλάσθη, ἡ παράδοσις φαίνεται ἀρχαιοτάτη. Ὡς εἶπον καὶ προηγουμένως σχεδὸν βέβαιον θεωρῶ ὅτι ἀνάγεται εἰς τοὺς Χριστιανικοὺς χρόνους τῆς Κνωσοῦ τοὺς πρὸ τῆς ἐρημώσεως τῆς πόλεως ταύτης.

Καὶ ἠφανίσθη μὲν τὸ ἄμορφον κτίσμα, ἀλλὰ τὸ ὄνομα διατηρεῖται ἀκόμη καὶ τοῦ «Καγιάφα τὸ μνῆμα» θὰ παρέλθωσιν ἴσως αἰῶνες διὰ νὰ λησμονηθῇ. Ὁσάκις ἀκούσω τὴν τοπωνυμίαν ταύτην καὶ σήμερον κοινολογουμένην τὴν τόσον ἐμφαντικὴν τῆς πείσμονος συντηρητικότητος τοῦ πνεύματος καὶ τῶν ἰδεῶν τοῦ Κρητικοῦ λαοῦ αὐτομάτως ἀναμιμνήσκομαι τῆς ἄλλης ὁμοίας περὶ τοῦ τάφου τοῦ Διὸς οὐχὶ μακρὰν τοῦ μέρους τούτου, ἥτις ἔδωκε τὴν φήμην καὶ ἴσως καὶ τὸ σημερινὸν ὄνομα Γιοῦκτα εἰς τὸν πλησίον τῆς Κνωσοῦ βουνόν. Τίς ἀγνοεῖ τὴν παράδοσιν ταύτην τὴν ὁποίαν μετὰ τόσης ἐπιμονῆς καθ' ὅλην τὴν ἀρχαιότητα ἐπανελάμβανον οἱ Κρῆτες πρὸς τοὺς ξένους παρὰ πᾶσαν τὴν ἀγανάκτησιν τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων ἀποκρουόντων δι' ἥκιστα κολακευτικῶν διὰ τοὺς ἀρχαίους Κρῆτας λόγων τὴν παράδοσιν τὴν ἥκιστα θεοσεβῆ, τὴν στεροῦσαν τὴν ἀθανασίαν καὶ τὴν θεότητα τὸν ὕψιστον τῶν ἀθανάτων τὸν πατέρα ἀνδρῶν τε θεῶν τε, καὶ ἧς ἀγανακτήσεως πικρόχολος ἑρμηνεὺς πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐγένετο ὁ ποιητὴς Καλλίμαχος διὰ τοῦ ἑξῆς διστίχου:

Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται· καὶ γὰρ τάφον, ὦ ἄνα, σεῖο
Κρῆτες ἐτεκτήναντο· σὺ δ' οὐ θάνες, ἐσσὶ γὰρ αἰεί.

Ἐν Χανίοις μηνὶ Δεκεμβρίῳ 1900

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Α. ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΗΣ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΣΤΙΓΜΙΑΙΟΥ ΑΞΟΝΟΣ
ΤΟΥ ΠΡΩΤΕΥΟΝΤΟΣ ΤΡΙΕΔΡΟΥ ΚΑΜΠΥΛΗΣ

1. Τὸ πρωτεῦον τρίεδρον καμπύλης, τὸ ἐκ τῆς ἐφαπτομένης (Mx), τῆς πρώτης (My) καὶ τῆς ὀρθίας αὐτῆς καθέτου (Mz) ἀποτελούμενον, μεταβαίνει, ὡς γνωστόν, ἀπὸ τῆς τυχούσης αὐτοῦ θέσεως, ἔνθα κορυφή του τὸ σημεῖον M τῆς καμπύλης, εἰς τὴν ἀμέσως ἑπομένην, ἔνθα κορυφή του τὸ M′, διὰ στροφῆς καὶ ὀλισθήσεως περὶ τὸν στιγμιαῖον ἄξονα περιστροφῆς καὶ ὀλισθήσεως (axe central)· καὶ συνημίτονα μὲν ποιεῖ οὗτος πρὸς τοὺς ἄξονας xyz τοῦ πρωτεύοντος τριέδρου (T) τὰ

$$\frac{p}{\sqrt{p^2+r^2}}, \quad 0, \quad \frac{r}{\sqrt{p^2+r^2}},$$

ἐξισώσεις δὲ ἔχει πρὸς τοὺς αὐτοὺς ἄξονας (εὑρισκομένας ἀμέσως, διὰ $\xi=1$, $\eta=\zeta=q=0$, ἐκ τῶν γενικῶν πρὸς τοὺς κινουμένους ἄξονας ἐξισώσεων τοῦ στιγμιαίου ἄξονος ἐν τῇ τυχούσῃ μονοπαραμέτρῳ κινήσει (βλ. π. χ. Darboux, Surfaces, I, p. 8), τὰς ἑξῆς·

$$(p^2+r^2)y=r, \quad rx-pz=0$$

(p, r δηλοῦσιν, ὡς συνήθως, τὰς δύο καμπυλότητας τῆς καμπύλης: $p=-\frac{1}{\tau}$, $r=\frac{1}{\rho}\Big)$.

Ὁ στιγμιαῖος ἄξων ἐν τῇ τυχούσῃ θέσει (M) τοῦ τριέδρου τέμνει τὸν ἄξονα τῶν y (τὴν πρώτην κάθετον) εἰς ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ M ἴσην πρὸς $\frac{r}{p^2+r^2}$ καὶ εἶναι παράλληλος τῷ ἐπιπέδῳ xz (διότι $q=0$).

2. Θεωρήσωμεν νῦν τὸν στιγμιαῖον ἄξονα ἐν τῇ μετὰ τοῦ τριέδρου κινήσει του· αἱ διάφοροι ἐν τῷ χώρῳ θέσεις αὐτοῦ (ἤτοι αἱ πρὸς παρατηρητὴν μὴ μετὰ τοῦ τριέδρου παρασυρόμενον) ἀποτελοῦσιν ἐπιφάνειαν εὐθειογενῆ (Σ)· ἐὰν δὲ θεωρήσωμεν καὶ τὰς θέσεις αὐτοῦ σχετικῶς πρὸς παρατηρητὴν μετὰ τοῦ τριέδρου παρασυρόμενον, αὗται οτελοῦσιν ἑτέραν ἐπιφάνειαν εὐθειογενῆ (σ), ἥτις ἐν πάσῃ στιγμῇ ἐπτεται τῆς πρώτης κατὰ μῆκος μιᾶς γενετείρας· καὶ ἡ κίνησις ὁ πρωτεύοντος τριέδρου δύναται νὰ παραχθῇ διὰ περιστροφῆς καὶ

ὀλισθήσεως τῆς ἐπιφανείας (σ) ἐπὶ τῆς (Σ) περὶ μίαν γενέτειραν, τὴν ἑκάστοτε κοινήν, καὶ κατὰ μῆκος αὐτῆς.

Ταῦτα πάντα εἶναι γνωστὰ ἐκ τῆς Κινητικῆς. Ἀποδεικνύεται δ' εὐκόλως, ὅτι ἡ ἐπιφάνεια (Σ) τέμνει τὴν ἐπιφάνειαν (K) τῶν πρώτων καθέτων τῆς ἀρχικῆς καμπύλης κατὰ καμπύλην τινὰ L, ἥτις εἶναι κοινὴ γραμμὴ συσφίγξεως (ligne de striction) ἀμφοτέρων τῶν ἐπιφανειῶν (Σ) καὶ (K) (βλ. Schell, Theorie der Curven doppelter Krümmung,² S. 139-140).

3. Ζητήσωμεν νῦν τὴν λύσιν τῶν ἑξῆς δύο προβλημάτων. 1) Πότε αἱ ἐν τῷ χώρῳ θέσεις τοῦ στιγμιαίου ἄξονος εἶναι ἐφαπτόμεναι καμπύλης τινός, (ἤτοι ἀποτελοῦσιν ἀναπτυκτὴν ἐπιφάνειαν) καὶ 2) Πότε αἱ αὐταὶ θέσεις τοῦ στιγμιαίου ἄξονος εἶναι ὄρθιαι κάθετοι καμπύλης τινός.

Α'

4. Τὸ πρῶτον πρόβλημα εὑρίσκεται ἤδη λελυμένον ἐν τῷ προμνημονευθέντι βιβλίῳ τοῦ *Schell* (S. 139-140).

Ἐκεῖ εὑρίσκεται, ὅτι ἡ παράμετρος τῆς ἐπιφανείας τῶν στιγμιαίων ἀξόνων κατὰ μῆκος τῆς γενετείρας ω εἶναι

$$p_1=\frac{du}{dH}=\frac{d\left(\frac{R^2}{\rho}\right)}{d\left[\text{τοξεφ}\left(\frac{\tau}{\rho}\right)\right]},$$

ἔνθα ρ καὶ τ αἱ δύο ἀκτῖνες τῆς καμπύλης καὶ

$$R=\frac{\rho\tau}{\sqrt{\rho^2+\tau^2}}.$$

Ἔπειτα δὲ προστίθεται, ὅτι, ἵνα ἡ εὐθειογενὴς αὕτη ἐπιφάνεια καταντήσῃ ἀναπτυκτή, ἀνάγκη νὰ γίνῃ ἢ $du=0$, ἢ $dH=0$ (κυλινδρικὴ ἐπιφάνεια). Καὶ ἡ μὲν πρώτη περίπτωσις δίδει $\frac{R^2}{\rho}=$ σταθ., ἢ

$$\frac{\rho\tau^2}{\rho^2+\tau^2}=\text{σταθ.},$$

ἤτοι τὰς καμπύλας τοῦ *Mannheim* (1), ὧν αἱ πρῶται κάθετοι

(1) Βλ. Comptes Rendus, Novembre 1877, ἢ Principes et développements

εἶναι ὄρθιαι κάθετοι ἑτέρας καμπύλης· ἐνταῦθα δὲ ἡ δευτέρα αὕτη καμπύλη εἶναι ἡ γραμμὴ συσφίγξεως L τῆς ἐπιφανείας τῶν πρώτων καθέτων τῆς ἀρχικῆς καμπύλης, καὶ ταύτης τῆς L ἐφάπτονται οἱ στιγμιαῖοι ἄξονες. (Ὅτι δὲ καὶ ἀντιστρόφως, πᾶσα καμπύλη τοῦ Mannheim ἔχει τὴν προκειμένην ἰδιότητα, εἶναι προφανές). Ἡ δὲ δευτέρα περίπτωσις δίδει

$$\text{τοξεφ}\left(\frac{\tau}{\rho}\right) = \text{σταθ.}, \quad \text{ἤτοι} \ \frac{\tau}{\rho} = \text{σταθ.},$$

τουτέστι γενικὰς ἕλικας· οἱ στιγμιαῖοι ἄξονες ἀποτελοῦσι τότε κυλινδρικὴν ἐπιφάνειαν.

Ἂν δὲ εἶναι συγχρόνως $du = dH = 0$, τότε οἱ στιγμιαῖοι ἄξονες συμπίπτουσιν εἰς μίαν καὶ μόνην εὐθεῖαν· καὶ ἡ μὲν καμπύλη γίνεται κοινὴ (κυκλικὴ) ἕλιξ, ἡ δ' ἐπιφάνεια τῶν πρώτων καθέτων της κοινὸν ἑλικοειδὲς (hélicoïde gauche à plan directeur). Προσθετέον εἰς ταῦτα, ὅτι ἐν τῇ πρώτῃ περιπτώσει ἡ ἀναπτυκτὴ ἐπιφάνεια τῶν στιγμιαίων ἀξόνων δὲν εἶναι τυχοῦσα· διότι ὁ λαιμὸς αὐτῆς ἔχει καμπυλότητας συνδεομένας διὰ διαφορικῆς τινος σχέσεως (βλ. «Ἀθηνᾶς» Τόμ. ΙΑ', σελ. 573).

Ἐν τῷ «Δελτίῳ τοῦ Φυσιογνωστικοῦ Τμήματος τοῦ Παρνασσοῦ» (Τόμ. Α', τεῦχος 4, Ἰανουάριος) ἀπέδειξε τὰ αὐτὰ ἐξαγόμενα διὰ τῆς κινητικῆς θεωρίας τῶν καμπύλων ὁ κ. Α. Ζούκης.

5. Σημειωτέον δέ, ὅτι τὸ ἀνωτέρω ἐξαγόμενον δεικνύεται ἁπλούστερον πολύ, οὕτως· αἱ δύο ἐπιφάνειαι (Σ) καὶ (σ) θὰ εἶναι ἢ ἀμφότεραι ἀναπτυκταί, ἢ οὐδεμία τούτων. Ἀλλ' ἡ (σ) εἶναι κωνοειδές· ἵνα δὲ γίνῃ τὸ κωνοειδὲς ἀναπτυκτὴ ἐπιφάνεια, ἀνάγκη ἢ νὰ εἶναι ἡ διεύθυνσις τῆς εὐθείας γενετείρας του σταθερὰ $\left(\frac{r}{p} = \text{σταθ.}\right)$, ἢ νὰ τέμνῃ αὕτη τὴν ὁδηγὸν εὐθεῖαν (ἄξονα τῶν y) εἰς τὸ αὐτὸ σταθερὸν σημεῖον, ὅτε $\frac{r}{p^2+r^2} = \text{σταθ.}$ Ἀπ' εὐθείας ἐπὶ τῆς (Σ) δυνάμεθα νὰ δείξωμεν τοῦτο καὶ ὡς ἑξῆς. Ἀφοῦ τῆς ἐπιφανείας (Σ) τῶν στιγμιαίων ἀξόνων γραμμὴ συσφίγξεως L εἶναι ἡ γραμμὴ συσφίγξεως ῆς ἐπιφανείας (K) τῶν πρώτων καθέτων, ἡ L θὰ γίνῃ κατ' ἀνάγ-

'e géométrie cinématique, par Mannheim, p. 536, ἔτι δὲ Interm. des Maém., 1899, p. 104-107.

κην λαιμὸς τῆς (Σ), ὅταν ἡ (Σ) καταντήσῃ ἀναπτυκτή· θὰ εἶναι ἄρα τότε ἡ ἐφαπτομένη τῆς L κάθετος ἐπὶ τὴν πρώτην κάθετον y τῆς ἀρχικῆς καμπύλης C, ἐφ' ἣν εἶναι κάθετος καὶ ἡ ἐφαπτομένη τῆς C· ἀλλ' ὅταν τοῦτο συμβαίνῃ, ἀνάγκη, ὡς γνωστόν, ἡ ἀπόστασις MM' (ἐπὶ τοῦ ἄξονος y) τῶν ἀντιστοίχων σημείων τῶν δύο καμπύλων νὰ εἶναι σταθερά· ἤτοι νὰ εἶναι

$$\frac{r}{p^2+r^2}=\text{σταθ.},$$

ὅπερ δίδει τὴν πρώτην περίπτωσιν (1)· ἂν δὲ οἱ στιγμιαῖοι ἄξονες εἶναι παράλληλοι ἀλλήλοις, ἤτοι ἂν ἡ διεύθυνσις τοῦ στιγμιαίου ἄξονος ἐν τῷ χώρῳ εἶναι σταθερά, θὰ εἶναι καὶ ἡ πρὸς τοὺς κινουμένους ἄξονας διεύθυνσις αὐτοῦ σταθερά, κατὰ γνωστὸν θεώρημα τῆς Κινητικῆς (2), ἤτοι θὰ εἶναι (θ = γων. ἐφαπτ. x καὶ στιγμ. ἄξ.)

$$\theta=\text{σταθ.},\ \text{ἢ καὶ}\ \frac{r}{p}=\text{σταθ.},$$

ἔχομεν δ' οὕτω τὴν δευτέραν περίπτωσιν.

(1) Πρβλ. καὶ Cesàro, Interm. des Mathém., 1899, p. 153-154.

(2) Διότι, ἂν

$$\frac{p}{\sqrt{p^2+q^2+r^2}},\quad \frac{q}{\sqrt{p^2+q^2+r^2}},\quad \frac{r}{\sqrt{p^2+q^2+r^2}}$$

εἶναι τὰ συνημίτονα τοῦ στιγμ. ἄξονος πρὸς τοὺς κινουμένους ἄξονας ἐν τῇ τυχούσῃ κινήσει καὶ α, α', α''· β, β', β''· γ, γ', γ'' κατὰ σειρὰν τὰ συνημίτονα ἑκάστου τῶν κινουμένων ἀξόνων πρὸς τοὺς ἀκινήτους X, Y, Z, θὰ εἶναι

$$\frac{\alpha p+\beta q+\gamma r}{\sqrt{p^2+q^2+r^2}}=\text{σταθ.},\quad \frac{\alpha' p+\beta' q+\gamma' r}{\sqrt{p^2+q^2+r^2}}=\text{σταθ.},\quad \frac{\alpha'' p+\beta'' q+\gamma'' r}{\sqrt{p^2+q^2+r^2}}=\text{σταθ.}\cdot$$

ὅθεν καὶ

$$\alpha\, d\left(\frac{p}{\sqrt{p^2+q^2+r^2}}\right)+\ldots+\frac{p d\alpha+q d\beta+r d\gamma}{\sqrt{p^2+q^2+r^2}}=0,$$

καὶ ὁμοίως διὰ τὰ τονούμενα γράμματα. Ἐκ τῶν τριῶν δὲ τούτων ἰσοτήτων, πολλαπλασιαζομένων ἐπὶ α, α', α'' κατὰ σειρὰν καὶ προστιθεμένων, προκύπτει

$$d\left(\frac{p}{\sqrt{p^2+q^2+r^2}}\right)+\frac{q}{\sqrt{p^2+q^2+r^2}}\sum \alpha d\beta+\frac{r}{\sqrt{p^2+q^2+r^2}}\sum \alpha d\gamma=0,$$

καὶ ἐπειδὴ $\Sigma \alpha d\beta = r dt$, $\Sigma \alpha d\gamma = -q dt$, ἕπεται

$d\left(\frac{p}{\sqrt{p^2+q^2+r^2}}\right)=0$, ἤτοι $\frac{p}{\sqrt{p^2+q^2+r^2}}$ = σταθ.· ὁμοίως δὲ δεικνύεται καὶ $\frac{q}{\sqrt{p^2+q^2+r^2}}$ = σταθ., $\frac{r}{\sqrt{p^2+q^2+r^2}}$ = σταθ. Ἡ ἀντίστροφος πρότασις ἀληθεύει ἐπίσης· διότι ἔστωσαν

Ἑτέραν προσέτι ἀπόδειξιν τῶν αὐτῶν θὰ δώσωμεν ἐν τοῖς ἑπομένοις.

B'.

6. Οἱ στιγμιαῖοι ἄξονες (ἐν τῷ χώρῳ) οὐδέποτε εἶναι ὄρθιαι κάθετοι ἑτέρας καμπύλης, εἰμὴ ἂν εἶναι ἡ μὲν ἀρχικὴ καμπύλη ἕλιξ γενικὴ (ἥ, ἐν μερικῇ περιπτώσει, ἐπίπεδος καμπύλη), ἡ δὲ ἑτέρα καμπύλη ἐπίπεδος.

Ἀπόδειξις. Κατὰ γνωστὸν θεώρημα τοῦ Bonnet (βλ. π. χ. Bianchi, Geometria Differenziale, p. 211) ἐὰν γραμμή τις ἐπὶ εὐθειογενοῦς ἐπιφανείας ἔχῃ τῶν τριῶν ἑπομένων ἰδιοτήτων τὰς δύο, θὰ ἔχῃ καὶ τὴν τρίτην, 1) νὰ εἶναι ἡ γραμμὴ συσφίγξεως τῆς ἐπιφανείας, 2) νὰ εἶναι γεωδαιτικὴ γραμμὴ αὐτῆς, 3) νὰ τέμνῃ πάσας τὰς γενετείρας ὑπὸ σταθερὰν γωνίαν.

Ἔστωσαν νῦν οἱ στιγμιαῖοι ἄξονες (ἐν τῷ χώρῳ) ὄρθιαι κάθετοι ἑτέρας καμπύλης C'· τότε θὰ ἔχῃ αὕτη δύο τῶν ἄνω ἰδιοτήτων ὡς πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν (Σ) τῶν στιγμιαίων ἀξόνων· 1) εἶναι προφανῶς γεωδαιτικὴ γραμμὴ τῆς (Σ), 2) τέμνει πάσας τὰς γενετείρας ὑπὸ σταθερὰν (ὀρθὴν) γωνίαν. Ἂν ἄρα ἡ ἐπιφάνεια (Σ) δὲν εἶναι κυλινδρική, ἡ γραμμὴ αὕτη C' ἀνάγκη, κατὰ τὸ θεώρημα τοῦ Bonnet, νὰ συμπίπτῃ τῇ γραμμῇ συσφίγξεως L τῆς (Σ), ἤτοι καὶ τῇ γραμμῇ

$$\frac{p}{\sqrt{p^2+q^2+r^2}}=\sigma\tau\alpha\theta., \quad \frac{q}{\sqrt{p^2+q^2+r^2}}=\sigma\tau\alpha\theta., \quad \frac{r}{\sqrt{p^2+q^2+r^2}}=\sigma\tau\alpha\theta.\cdot$$

τότε θὰ εἶναι

$$\frac{d}{dt}\left[\frac{\alpha p+\beta q+\gamma r}{\sqrt{p^2+q^2+r^2}}\right]=$$

$$=\alpha\frac{d}{dt}\left(\frac{p}{\sqrt{p^2+q^2+r^2}}\right)+\beta\frac{d}{dt}\left(\frac{q}{\sqrt{p^2+q^2+r^2}}\right)+\gamma\frac{d}{dt}\left(\frac{r}{\sqrt{p^2+q^2+r^2}}\right)+$$

$$+\frac{p\frac{d\alpha}{dt}+q\frac{d\beta}{dt}+r\frac{d\gamma}{dt}}{\sqrt{p^2+q^2+r^2}}=\frac{p\frac{d\alpha}{dt}+q\frac{d\beta}{dt}+r\frac{d\gamma}{dt}}{\sqrt{p^2+q^2+r^2}}=$$

$$=\frac{1}{\sqrt{p^2+q^2+r^2}}\Big[p(q\gamma-r\beta)+q(r\alpha-p\gamma)+r(p\beta-q\alpha)\Big]=0,$$

ἢ $\frac{\alpha p+\beta q+\gamma r}{\sqrt{p^2+q^2+r^2}}=\sigma\tau\alpha\theta.$, ὁμοίως δὲ καὶ διὰ τὰ λοιπὰ συνημίτονα. Ὅ. ἔ. δ.

συσφίγξεως τῆς ἐπιφανείας (K) τῶν πρώτων καθέτων τῆς C. Ἀλλ' αἱ δύο ἐπιφάνειαι, ἡ τῶν πρώτων καθέτων (K) καὶ ἡ τῶν στιγμιαίων ἀξόνων (Σ) ἐφάπτονται ἀλλήλων κατὰ μῆκος τῆς L (Schell, αὐτ.)· εἶναι ἄρα ἡ L γεωδαιτικὴ γραμμὴ καὶ τῆς ἐπιφανείας (K), τουτέστιν αἱ πρῶται κάθετοι τῆς L συμπίπτουσι ταῖς καθέτοις τῆς (K), αἱ ὄρθιαι ἄρα κάθετοι τῆς L, ἤτοι οἱ στιγμιαῖοι ἄξονες τῆς C, κεῖνται ἐπὶ τοῦ ἐφαπτομένου ἐπιπέδου τῆς (K) καὶ ἐπειδὴ εἶναι κάθετοι ἐπὶ τὰς πρώτας καθέτους τῆς C, αἱ πρῶται αὗται κάθετοι τῆς C θὰ εἶναι αἱ ἐφαπτόμεναι τῆς L. Ἀλλ' ἵνα αἱ πρῶται κάθετοι καμπύλης ἀποτελῶσιν ἀναπτυκτὴν ἐπιφάνειαν, ἀνάγκη ἡ καμπύλη νὰ εἶναι ἐπίπεδος. Εἶναι ἑπομένως τότε ἡ ἀρχικὴ καμπύλη ἐπίπεδος καὶ ἡ ἐπιφάνεια τῶν στιγμιαίων ἀξόνων ἀναγκαίως κυλινδρική· καὶ οἱ στιγμιαῖοι ἄξονες εἶναι παράλληλοι ταῖς ὀρθίαις καθέτοις τῆς C ($p=0$) καὶ ὄρθιαι κάθετοι τῆς ἐνειλιγμένης τῆς C (1), συγχρόνως ὅμως καὶ πάσης ἄλλης καθέτου τομῆς τῆς κυλινδρικῆς ἐπιφανείας των (ἴσης τῇ ἐνειλιγμένῃ).

Ἐὰν δὲ ἡ ἐπιφάνεια τῶν στιγμιαίων ἀξόνων ὑποτεθῇ ἀρχῆθεν κυλινδρική, ἡ καμπύλη C εἶναι γενικὴ ἕλιξ (κατὰ τὴν περίπτωσιν Α') καὶ οἱ στιγμιαῖοι ἄξονες εἶναι ὄρθιαι κάθετοι τῶν καθέτων τομῶν τῆς κυλινδρικῆς ἐπιφανείας των. Ἀλλ' ἡ γραμμὴ συσφίγξεως L τῆς ἐπιφανείας (K) τῶν πρώτων καθέτων τῆς ἕλικος δὲν ἔχει τώρα καὶ αὐτὴ τοὺς στιγμιαίους ἄξονας ὡς ὀρθίας καθέτους (2).

Ἡ περίπτωσις αὕτη τῆς ἕλικος περιέχει προφανῶς τὴν πρώτην τῶν ἐπιπέδων καμπύλων C· ἀρκεῖ ἐν τῇ ἐξισώσει $\frac{p}{r}=$ σταθ. νὰ ὑποτεθῇ ἡ σταθερὰ ἴση τῷ 0. Τότε δὲ ἡ ἐνειλιγμένη τῆς C (ἡ γραμμὴ συσφίγξεως τῆς ἐπιφανείας (K) τῶν πρώτων καθέτων της) καταντᾷ κάθετος τομὴ τῆς κυλινδρικῆς ἐπιφανείας τῶν στιγμιαίων ἀξόνων.

Ἑτέραν ἀπόδειξιν τῆς προκειμένης προτάσεως θὰ δώσωμεν ἐν τῇ ἑπομένῃ παραγράφῳ.

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ. Αἱ πρὸς τὸν μετὰ τοῦ τριέδρου κινούμενον παρατη-

(1) Διότι τέμνουσι τὴν κάθετον τῆς C εἰς ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ M: $\frac{r}{p^2+r^2}$, ἤτοι νῦν $\frac{1}{r}=\rho$.

(2) Ἡ L εἶναι γραμμὴ συσφίγξεως καὶ τῆς κυλινδρικῆς ἐπιφανείας τῶν στιγμιαίων ἀξόνων· διότι πᾶσα καμπύλη ἐπὶ κυλινδρικῆς ἐπιφανείας δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς γραμμὴ συσφίγξεως αὐτῆς.

ρητὴν θέσεις τοῦ στιγμιαίου ἄξονος εἶναι πάντοτε ὄρθιαι κάθετοι καμπύλης, τῆς εὐθείας ἀκμῆς τοῦ κωνοειδοῦς, διότι εἶναι κάθετοι ἐπ' αὐτήν. Ἐν δὲ τῇ περιπτώσει τῆς γενικῆς ἕλικος καὶ τῶν καμπύλων τοῦ Mannheim, τὸ κωνοειδὲς εἶναι ἐπίπεδον· καὶ ἐν μὲν ταῖς ἕλιξιν οἱ παράλληλοι στιγμ. ἄξονες εἶναι κάθετοι ὄρθιαι πάσης ἐπ' αὐτοὺς καθέτου εὐθείας, ἐν δὲ ταῖς καμπύλαις τοῦ Mannheim οἱ εἰς τὸ αὐτὸ σημεῖον συντρέχοντες ἄξονες οὐδεμιᾶς γραμμῆς εἶναι ὄρθιαι κάθετοι.

Γ'.

7. Ἔστω M τυχὸν σημεῖον τῆς καμπύλης C, M_1 τὸ ἐπὶ τοῦ ἄξονος y σημεῖον τοῦ στιγμιαίου ἄξονος καὶ M' τὸ τυχὸν σημεῖον αὐτοῦ. Συντεταγμέναι τοῦ M' πρὸς τοὺς ἄξονας xyz εἶναι, ἂν τεθῇ $M_1M' = \alpha$, αἱ ἑξῆς

$$x = \alpha \frac{p}{\sqrt{p^2+r^2}}, \quad y = \frac{r}{p^2+r^2}, \quad z = \alpha \frac{r}{\sqrt{p^2+r^2}},$$

αἱ δὲ προβολαὶ τῆς ἀπολύτου ταχύτητος τοῦ M' (ἐν τῇ ἐν τῷ χώρῳ κινήσει τοῦ στιγμιαίου ἄξονος) ἐπὶ τοὺς ἄξονας xyz θὰ εἶναι ἑπομένως (Darb. Surf., I, p. 8)

$$(1) \begin{cases} V_x = 1 - \dfrac{r^2}{p^2+r^2} + \dfrac{d}{ds}\left(\dfrac{\alpha p}{\sqrt{p^2+r^2}}\right), \\ V_y = \dfrac{d}{ds}\left(\dfrac{r}{p^2+r^2}\right), \\ V_z = \dfrac{pr}{p^2+r^2} + \dfrac{d}{ds}\left(\dfrac{\alpha r}{\sqrt{p^2+r^2}}\right). \end{cases}$$

8. 1) Ἐὰν νῦν θέλωμεν κατὰ πρῶτον νὰ ἐφάπτωνται οἱ στιγμ. ἄξονες τῆς καμπύλης M', πρέπει καὶ ἀρκεῖ νὰ εἶναι

$$V_y = 0, \text{ ἤτοι } \frac{r}{p^2+r^2} = \text{σταθ.} \quad (2)$$

καὶ

$$\frac{V_x}{p} = \frac{V_z}{r},$$

ἤτοι

$$\left[1 - \frac{r^2}{p^2+r^2} + \frac{d}{ds}\left(\frac{\alpha p}{\sqrt{p^2+r^2}}\right)\right] r = p\left[\frac{pr}{p^2+r^2} + \frac{d}{ds}\left(\frac{\alpha r}{\sqrt{p^2+r^2}}\right)\right],$$

ἤτοι, μετὰ τὰς πράξεις,

$$r\alpha \frac{d}{ds}\left(\frac{p}{\sqrt{p^2+r^2}}\right) = p\alpha \frac{d}{ds}\left(\frac{r}{\sqrt{p^2+r^2}}\right),$$

ἢ καὶ $$\alpha d\left(\frac{p}{r}\right)=0\cdot$$

καί, ἵνα μὴ $\frac{p}{r}=$ σταθ., ὅτε ἡ καμπύλη C εἶναι κοινὴ κυκλικὴ ἕλιξ (διότι αἱ ἐξισώσεις (2) καὶ $\frac{p}{r}=$ σταθ., δίδουσι $p=$ σταθ., $r=$ σταθ.), καὶ τὸ α, μένει ἀόριστον (ὅπερ ἐξαγόμενον συμφωνεῖ πρὸς τὸ ἐν τῇ § 4 εὑρεθέν, ἡ δὲ M′ τότε εἶναι αὐτὸς ὁ στιγμιαῖος ἄξων προφανῶς), ἤτοι ἵνα ἡ καμπύλη μόνον διὰ τῆς ἐξισώσεως $\frac{r}{p^2+r^2}=$ σταθ. περιορίζηται, ἀνάγκη νὰ εἶναι $\alpha=0$, ἤτοι νὰ συμπίπτωσι τὰ σημεῖα M_1 καὶ M′. Ἐπανευρίσκομεν δηλ. ἀκριβῶς τὰ προηγούμενα. Ἡ περίπτωσις δὲ τῆς γενικῆς ἕλικος προκύπτει, ὡς ἐν τῇ § 5, ἢ καὶ ἂν λάβωμεν δύο σταθερὰ σημεῖα M′ καὶ M″ ἐπὶ τοῦ ἄξονος καὶ ἐκφράσωμεν, ὅτι αἱ ταχύτητές των εἶναι ἴσαι.

9. 2) Ἐὰν νῦν θέλωμεν οἱ στιγμιαῖοι ἄξονες νὰ εἶναι αἱ ὄρθιαι κάθετοι τῆς καμπύλης M′, θὰ ἔχωμεν ἐν πρώτοις τὴν συνθήκην

$$pV_x+qV_y+rV_z=0,$$

(ἥτις ἐκφράζει, ὅτι οἱ στιγμιαῖοι ἄξονες εἶνε κάθετοι ἐπὶ τὴν καμπύλην), ἤτοι

$$p+p\frac{d}{ds}\left(\frac{\alpha p}{\sqrt{p^2+r^2}}\right)+r\frac{d}{ds}\left(\frac{\alpha r}{\sqrt{p^2+r^2}}\right)=0,$$

ἢ καὶ $$p+\frac{d\alpha}{ds}\sqrt{p^2+r^2}=0,$$

τουτέστι $$\frac{d\alpha}{ds}=\frac{-p}{\sqrt{p^2+r^2}}\cdot$$

Ἐκ τῆς σχέσεως ταύτης συνάγομεν ἐν πρώτοις, ὅτι διὰ τὰς ἐπιπέδους καμπύλας $\left(\frac{p}{\sqrt{p^2+r^2}}=0,\ \text{ἤτοι } p=0\right)$, καὶ μόνον διὰ ταύτας, συμβαίνει νὰ εἶναι σταθερὰ ἡ ἀπὸ τῆς γραμμῆς συσφίγξεως τῶν καθέτων ἑκάστης ἀπόστασις πάσης καμπύλης ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας (Σ) τῶν στιγμιαίων ἀξόνων κειμένης καὶ καθέτου ἐπὶ τοὺς στιγμιαίους ἄξονας. Εἶναι δὲ τότε οἱ στιγμιαῖοι ἄξονες ἀναγκαίως ὄρθιαι κάθετοι τῆς καμπύλης (πρβλ. § 6).

Ἔστω νῦν $d\alpha \gtrless 0$ καὶ θεωρήσωμεν τὰ δύο τρίεδρα xyz τῆς καμπύλης M καὶ x′y′z′ τῆς M′· τὸ πρῶτον τούτων θὰ γίνῃ, ἐν τῇ τυχούσῃ θέσει του, παράλληλον τῷ δευτέρῳ, ἐν τῇ ἀντιστοίχῳ αὐτοῦ θέσει, ἐὰν πρῶτον μὲν στραφῇ περὶ τὸν ἄξονα y, κατὰ τὴν γωνίαν $\theta \left(\varepsilon\varphi\theta = \frac{r}{p}\right)$, μέχρις ὅτου ὁ ἄξων x γίνῃ παράλληλος τῷ στιγμιαίῳ ἄξονι Σ (z′), ἔπειτα δὲ στραφῇ περὶ τὴν ἐφαπτομένην x κατά τινα γωνίαν ω, μέχρις ὅτου καὶ οἱ λοιποὶ ἄξονες y, z γίνωσι κατὰ σειρὰν παράλληλοι τοῖς x′, y′.

Ἐὰν λοιπὸν φαντασθῶμεν ἐνδιάμεσόν τι τρίεδρον $x_1y_1z_1$ προκύπτον μετὰ τὴν πρώτην τῶν ἄνω στροφῶν, θὰ ἔχωμεν ἀφ' ἑνὸς μὲν

$$\begin{cases} q_1 = q + \frac{d\theta}{ds} = \frac{d\theta}{ds} = \frac{d}{ds}\left(\tau o\xi\varepsilon\varphi\, \frac{r}{p}\right), \\ p_1 = p\sigma\upsilon\nu\theta + r\eta\mu\theta = \sqrt{p^2 + r^2} \\ r_1 = -p\eta\mu\theta + r\sigma\upsilon\nu\theta = 0\cdot \end{cases}$$

ἀφ' ἑτέρου δὲ (μετὰ τὴν δευτέραν στροφήν, ὅτε θὰ προκύψῃ τρίεδρόν τι $x_2y_2z_2$ $(p_2q_2r_2)$ παράλληλον τῷ z′x′y′):

$$\begin{cases} p_2 = p_1 + \frac{d\omega}{ds}, \\ q_2 = q_1\sigma\upsilon\nu\omega + r_1\eta\mu\omega = q_1\sigma\upsilon\nu\omega, \\ r_2 = -q_1\eta\mu\omega + r_1\sigma\upsilon\nu\omega = -q_1\eta\mu\omega\cdot \end{cases}$$

ἐπειδὴ δὲ τέλος $p_2 = r'$, $q_2 = p'$, $r_2 = q'$, ἕπεται

$$\begin{cases} r' = \sqrt{p^2 + r^2} + \frac{d\omega}{ds}, \\ p' = \frac{d}{ds}\left[\tau o\xi\varepsilon\varphi\left(\frac{r}{p}\right)\right]\cdot \sigma\upsilon\nu\omega, \\ q' = \frac{-d}{ds}\left[\tau o\xi\varepsilon\varphi\left(\frac{r}{p}\right)\right]\eta\mu\omega\cdot \end{cases}$$

ἀλλὰ $q' = 0$, ὅθεν

$$\text{ἢ} \quad \eta\mu\omega = 0, \quad \text{ἢ} \quad \tau o\xi\varepsilon\varphi\left(\frac{r}{p}\right) = \sigma\tau\alpha\theta.\cdot$$

ἡ δευτέρα περίπτωσις δίδει ὡς καμπύλας C τὰς ἕλικας, καὶ ὡς C′ ἐπιπέδους καμπύλας· ἡ δὲ πρώτη δίδει $\omega = 0$, ἤτοι ὅτι ὁ ἄξων x′

εἶναι παράλληλος τῷ ἄξονι y· ἀλλὰ τότε αἱ σχέσεις (1) δίδουσι

$$V_x = V_z = 0,$$

ἤτοι

$$(3)\quad \begin{cases} 1 - \dfrac{r^2}{p^2+r^2} + \alpha \dfrac{d}{ds}\left(\dfrac{p}{\sqrt{p^2+r^2}}\right) + \dfrac{p}{\sqrt{p^2+r^2}}\dfrac{d\alpha}{ds} = 0, \\ \dfrac{pr}{p^2+r^2} + \alpha \dfrac{d}{ds}\left(\dfrac{r}{\sqrt{p^2+r^2}}\right) + \dfrac{r}{\sqrt{p^2+r^2}}\dfrac{d\alpha}{ds} = 0\cdot \end{cases}$$

ἐὰν δὲ πολλαπλασιάσωμεν τὴν πρώτην ἐξίσωσιν ἐπὶ p καὶ τὴν δευτέραν ἐπὶ r καὶ προσθέσωμεν, προκύπτει

$$(4)\qquad p + \sqrt{p^2+r^2}\,\frac{d\alpha}{ds} = 0,$$

(ἣν σχέσιν ἤδη εὕρομεν)·

καὶ ἂν τὴν τιμὴν ταύτην τοῦ $\dfrac{d\alpha}{ds}$ θέσωμεν ἐν τῇ πρώτῃ καὶ τῇ δευτέρᾳ τῶν (3), προκύπτει

$$(5)\qquad d\left(\frac{p}{\sqrt{p^2+r^2}}\right) = 0, \quad d\left(\frac{r}{\sqrt{p^2+r^2}}\right) = 0,$$

ἤτοι πάλιν αἱ γενικαὶ ἕλικες (διότι $\dfrac{p}{\sqrt{p^2+r^2}} =$ σταθ. δίδει $\dfrac{r}{p} =$σταθ).

Καὶ ἐν τῇ πρώτῃ δὲ περιπτώσει $\left(\dfrac{r}{p} = \text{σταθ.}\right)$ πάλιν ἕπεται $\omega = 0$, διότι αἱ ἐξισώσεις (4) καὶ (5) δίδουσι πάλιν $V_x = V_z = 0$.

Ἡ ἀκτὶς καμπυλότητος τῆς ἐπιπέδου καμπύλης C′ εἶναι τότε

$$\frac{1}{\rho'} = \frac{r'}{V} = \frac{r'}{V_y} = \frac{\sqrt{p^2+r^2}}{\dfrac{d}{ds}\left(\dfrac{r}{p^2+r^2}\right)}, \text{ ἤτοι } \rho' = \frac{R^2}{\rho}\left(2\frac{dR}{ds} - \frac{R}{\rho}\frac{d\rho}{ds}\right),$$

ἔνθα R δηλοῖ τὴν ἀκτῖνα ὁλικῆς καμπυλότητος τῆς καμπύλης C $\left(\dfrac{1}{R^2} = p^2 + r^2\right)$. Ἐὰν δὲ ἡ ἕλιξ καταντήσῃ ἐπίπεδος καμπύλη, ἕπεται $\rho' = \rho\dfrac{d\rho}{ds} = \dfrac{d\rho}{d\varphi}$, ὁ γνωστὸς τύπος.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 1 Μαρτίου 1901

N. I. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΟΤΙΜΩΝ ΥΔΑΤΩΝ ΠΑΡΑ ΤΟΙΣ ΑΡΧΑΙΟΙΣ
ΥΠΟ ΦΥΣΙΚΗΝ ΚΑΙ ΧΗΜΙΚΗΝ ΕΠΟΨΙΝ (*)

Α΄

Τὸ ὕδωρ.

Τὰς διηνεκῶς ἐν τῇ Φύσει συμβαινούσας μεταβολὰς τῆς μοριακῆς τοῦ ὕδατος συστάσεως ἐθεώρει, ὡς εἰκός, ἡ ἀρχαία Ἐπιστήμη ὡς φαινόμενα τῆς δι' ἀλλήλων εἰς ἄλληλα γενέσεως (1) τῶν στοιχείων. Ἐντεῦθεν οἱ μὲν ἔλεγον τὸ ὕδωρ ὡς τῆς συγκρίσεως τοῦ ἀέρος ἄμεσον προϊόν (2), οἱ δὲ ἀπὸ Ἀριστοτέλους παρατηροῦντες ὅτι «παύεται τὰ ὕδατα γινομένης ὁμίχλης» ταύτην ἐθεώρουν ἀέρα ἐξ ὕδατος καὶ τὸν ἀέρα οἷον ἀτμίδα (3). Ἐν γένει δὲ ἡ τοῦ ἀέρος καὶ ὕδατος καὶ πυρὸς σύγκρισις ἐθεωρεῖτο φθορὰ αὐτῶν εἰς ὕδωρ καὶ γῆν καὶ ἀέρα, ὁμοίως δὲ καὶ ἡ τούτων διάκρισις (4). Τὰ φιλοσοφήματα δὲ

(*) Ἐκ τῶν εἰς τὴν ἀρχαίαν Ὀρυκτολογίαν μελετῶν ἡμῶν. Αἱ πηγαὶ σαφῶς δηλοῦνται ἐν ταῖς ὑποσημειώσεσιν. Εἴχομεν δὲ καὶ ἐνταῦθα ὑπ' ὄψιν μόνα τὰ στερεότυπα ἀρχαῖα κείμενα, πλὴν τοῦ περὶ ὑδάτων τοῦ Ἱπποκράτους, οὗτινος ἔτυχεν ἡμῖν ἡ τοῦ Κοραῆ ἔκδοσις, καὶ τῆς τοῦ Πλινίου γαλλικῆς ἐκδόσεως τοῦ Littré.

(1) Πλάτων. Τίμ. 54 C. Ἴδ. καὶ Λευκανὸν ἐν Fr. Philos. graec. ἔκδ. Mullach Παρισίων, I. σελ. 393, 396. Πρβλ. Χρύσιππον (Πλουτάρχ. Ἐναντ. Στωϊκ. 41).

(2) Ἀριστοτ. (ἔκδ. μεγ. Bekkeri, Berolini 1831) Μετεωρλ. Α. 13. Πλάτ. Τίμ. (ἔκδ. Hermanni) 49 C, 57 B. Θεόφρ. (ἔκδ. Wimmer) π. Αἰσθ. XV 85, XVI 90. Πλουταρχ. (ἔκδ. Bernardakis) Ἀρέσκ. φιλοσοφ. 111. Δ. π. πρωτ. ψυχρ. 9. 948 E. Εἰς τοῦτο ἦγε βεβαίως καὶ ἡ στενὴ ὑδάτων καὶ ἀνέμων σχέσις (Θεόφρ. π. ἀνέμ 7,35). Κατὰ τὸν Ἐμπεδοκλῆν καὶ Δημόκριτον τὸ ὕδωρ ἐκκρίνεται ἐκ τοῦ ἀέρος ἐνυπάρχον (Ἀριστοτ. π. Οὐραν. Γ. 7. σελ. 305).

(3) Ἀριστοτ. π. γεν. καὶ φθορ. Β, 3. σελ. 330 (4). Θεόφρ. π. Αἰσθ. XVI 90. Ἐμπεδοκλῆς (Πλουτάρχ. Ἀρέσ. φιλοσοφ. II.ϛ.) παρεδέχετο ὅτι ὁ ἀὴρ ἐθυμιάθη τοῦ πρώτου ὕδατος. Ἴδε καὶ Ἡράκλειτον (Πλουτάρ. αὐτόθι I. 3. 877 C κλπ.).

(4) Πλουταρχ. πρωτ. ψυχρ. 14. 951 A, E. Δελφ. 18. Fr. IX. Ἴδ. καὶ Ἀριστοτ. φσ. ἀκρ. Δ. 5. σελ. 213, Δ. 9. σελ. 216 ἑξ. Θ. 4. σελ. 255. Μετεωρ. Α. 9. σελ.

ταῦτα ἀναγκαίως ἦγον τοῦτο μὲν εἰς τὴν καθιέρωσιν ἑνὸς καὶ μόνου στοιχείου, ἄλλου παρ' ἄλλοις, ὡς πρώτης ἀρχῆς τοῦ σύμπαντος, τοῦτο δὲ εἰς διαφόρους περὶ τῆς πρώτης συστάσεως τῆς ὕλης ὑποθέσεις, εἴτε τοὺς ἀριθμοὺς καὶ τὰ σχήματα τῶν Πυθαγορείων, τὰ ἄτομα τοῦ Λευκίππου καὶ Δημοκρίτου, τὰ τοῦ Ἀναξαγόρου χρήματα (ὁμοιομερῆ), τὰ ἐπίπεδα (τρίγωνα) τοῦ Πλάτωνος, καὶ ἐν γένει εἰς τὸ «ἓν τὸ πᾶν καὶ πάντα ἐξ ἑνός» (1), καὶ ἄρα εἰς τὴν τῆς γενέσεως καὶ φθορᾶς ταὐτότητα πρὸς τὴν μεταβολὴν καὶ ἀλλοίωσιν (2).

Ὡς πρώτην ἀρχήν, «ἐξ ἧς πάντα καὶ εἰς ἣν πάντα ἀναλύεται» (3) παρεδέξατο τὸ ὕδωρ πρῶτος ὁ Θαλῆς (4). Πᾶσα δ' ἐν γένει ἡ τῶν ἀρχαίων φιλοσοφία ἐθεώρει τὸ ὕδωρ ἢ μᾶλλον τὸ ὑγρόν, ὡς καὶ τὸ τοῦ Θάλητος ὕδωρ ἐνόει ὁ Ἴων φιλόσοφος Ἵππων, ὡς ἀπαραίτητον παράγοντα παντὸς ἐν τῇ φύσει (5), δύο θεωρουμένων τῶν ἀρχῶν πάντων τῶν μικτῶν σωμάτων, τοῦ ξηροῦ (γῆς) καὶ τοῦ ὑγροῦ (ὕδατος), ὅπερ εὐόριστον αὐτὸ ὂν διαμορφοῖ τὴν ξηρὰν ἀρχήν (6).

346. Π. φυτῶν (ἔκδ. Apelt) 824 α. Πλουτάρ. Βίος Ὁμ. Β. 109 κλπ. Ἐντεῦθεν αἱ φράσεις: ὕδωρ ἐξ ἀέρος καὶ ὕδωρ ἐξ ἀτμίδος (Ἴδ. Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Α. 9. σελ. 316) φαίνονται σχεδὸν ταυτιζόμεναι (πρβλ. Ἀριστοτ. Φυσ. ἀκρ. Δ. 9. σελ. 217. Προβλήμ. ΚϚ. 27). Ἀλλ' αὐτὸς ὁ Νεύτων, ὡς γνωστόν, ἐθεώρει τὰ νέφη μικρὸν τοῦ ἀέρος διαφέροντα.

(1) Τὴν ἀρχὴν ταύτην (=τῆς κινήσεως) καθιεροῖ ἤδη ἡ νεωτέρα Ἐπιστήμη, ἀλλὰ μετὰ μακρὰν ὁδὸν καὶ ἐπὶ απωτέρου σημείου. Ἴδ. ἐμὴν Ὀρυκτολ. τοῦ Θεοφράστου σελ. 43. Ἴδ. ὁμοίως Ditte. Elements et corps simples, ἐν τῇ Revue Scientifique 11 Dec. 1897, nº 24. Henri Moissan, Le fluor et ses composés. Steincheil 1900 (ἐν τῷ προλόγῳ), F. Fittica, La transformation du phosphore en arsenic ἐν τῇ Revue Scientifique 30 Juin. 1900, nº 26 καὶ ἐν τῇ Chemiker Zeitung 4 Ἰουλ. 1900, nº 53.

(2) Ἀριστοτ. π. γεν. φθορ. Α. 1. ἑξ. Πλουταρ. πρωτ. ψυχρ. 10. Τὴν ἀρχὴν ταύτην ἐπανέλαβε τὸ 1778 ὁ Lavoisier διὰ τὸν ἀνόργανον κόσμον (Ἴδ. ἐμὴν διατριβὴν «Ἡ ἐξέλιξις τοῦ ἀνοργάνου κόσμου, ἐν τῇ Φύσει. 29 Μαΐου, 1894, τ. Ε. ἀρθ. 6 καὶ 7.), καὶ ἄλλοι τε καὶ ὁ Δαρβῖνος διὰ τὸν ὀργανικόν. Πρβλ. τὴν τοῦ E. Zeller πραγματείαν περὶ τῶν ἑλλήνων προδρόμων τοῦ Δαρβίνου, μεταφρ. Μ. Εὐαγγελίδου. Ἡμέτεραί τινες σημειώσεις περὶ τῆς δημιουργίας τῶν ὄντων (Φύσει 1892. ἀρθ. 28 καὶ 29) ἐγράφησαν ἐν ἀγνοίᾳ τῆς τοῦ Zeller περισπουδάστου πραγματείας.

(3) Πλουτ. ἀρέσκ. φιλοσοφ. Ι. Γ, Β. Fr. VIII.

(4) Κατὰ τὸν Πλούταρχ. (Βίος Ὁμ. Β. 93). «Πρῶτος Ὅμηρος τοῦθ' ὑπέλαβεν εἰπὼν Ὠκεανὸς δ' ὥσπερ γένεσις κτλ.».

(5) Ἱπποκράτους (ἔκδ. Kühn, Λειψ. 1825-1827) π. ἱερ. νόσ. τ. II. σελ. 339.

(6) Ἀριστοτ. Μετεωρλγ. Β. 4. σελ. 360, Δ. 4. Προβλήμ. ΚΑ. 22. Πλίν. II. 66. Πλούταρχ. πρωτ. ψυχρ. 16. 952 Β.

διὸ καὶ τὸ ὕδωρ ἐλέγετο κολλητικὸν καὶ σχετικόν, «τῇ ὑγρότητι συνέχον καὶ πῆττον», φιλότητα δ' ἐκάλει τὸ ὑγρὸν ὁ Ἐμπεδοκλῆς (1). Ὁμοίως, κατὰ τοὺς ἀπὸ Πλάτωνος ἰδίως φιλοσόφους, πάντα τὰ ἐν τῷ κόσμῳ φαινόμενα εἶναι ἀποτελέσματα δύο ἀναθυμιάσεων, τῆς ξηρᾶς ἢ καπνώδους ἀπὸ τῆς γῆς ἀπορρεούσης, καὶ τῆς νοτερᾶς ἢ ἀτμώδους ἀπὸ τῆς ὑγρᾶς ἀναθυμιωμένης φύσεως (2), ἧς προϊόντα οὐ μόνον τὰ ὑδατώδη μετέωρα πάντα καὶ τὰ ἐν τῇ γῇ μεταλλευόμενα (3) (μέταλλα), ἀλλά, κατά τινας τῶν φιλοσόφων (4), οἵ τε ἀστέρες καὶ τὰ ἄλλα τοῦ οὐρανοῦ φαινόμενα. Τῆς ὑγρᾶς δ' ἀναθυμιάσεως ἀποτελέσματα εἶναι κατ' Ἀριστοτέλην καὶ οἱ σεισμοί, ὀφειλόμενοι εἰς αὐτὸ ἀμέσως τὸ ὕδωρ κατὰ τοὺς ἀρχαιοτέρους Θαλῆν καὶ Ἀναξίμανδρον καὶ Ἀναξιμένην καὶ Δημόκριτον (5). Διὰ τοῦ γενικοῦ δὲ ὅρου ὑγροῦ (6) ἐνόουν οἱ ἀρχαῖοι καὶ τοὺς διαφόρους χυμούς (7), ὧν ἰδίως οἱ μηδεμίαν ἢ βραχεῖαν ἔχοντες ὑπόστασιν (ὡς οἶνος, ὀρρός) ἀναφέρονται παρὰ Πλάτωνι (8) καὶ Ἀριστοτέλει (9) ὡς εἴδη ὑδάτων (καθὼς γῆς εἴδη οἱ λίθοι (10), καθόσον τὰ μὲν τῶν χυμῶν τούτων πάθη «διά τινα σύμμιξιν τοῦ ὕδατός ἐστιν, καὶ οἷον ἄν τι ᾖ τὸ συμμιχθέν, τοιοῦτον ποιεῖ τὸν χυμόν, διὸ καὶ οἶνος καὶ πάντες οἱ χυμοὶ ὅσοι ἂν ἀτμίσαντες πάλιν εἰς ὑγρὸν συστῶσιν, ὕδωρ γίνε-

(1) Πλουτ. πρ. ψυχρ. 16. 952 B. Ἴδ. καὶ Fr. Philos. Graec. I. σελ. 8, στ. 275, καὶ αὐτόθι σελ. 58-59

(2) Ἀριστοτ. Μετερ. Α. 4. σελ. 341, Β. 4. ἑξ. Θεόφρ. π. Λίθ. 50, 56. Fr. 33. Καπνώδης διότι καπνὸς=γεῶδες, ξηρόν, θερμὸν (Θεόφρ. π. Αἰσθ. 30, 39. π. πυρ. 3).

(3) Ἀριστοτ. Μετερ. Γ. 6. σελ. 378, Δ. 8. σελ. 384. Πλάτ. Τίμ. 49 C, 58C-61C. Διόδωρ. Σικελιώτ. II. 52. Πρβλ. Ἀριστοτ. π. φυτ. Β ἑξ. Πλουτ. πρ. ψυχρ. 19. Συμποσ. VI. E. Στράβωνος (ἔκδ. Meineke) Δ. 182. Ἀναξαγόραν ἐν Fr. Phil. Graec. I. σελ. 250 (9) καὶ ἐμὴν Ὀρυκτολ. Θεοφρ. σελ. 56 ἑξ.—Ὑπερβολὴ ψύξεως τοῦ ὑγροῦ=πῆξις, ἥτις τελευτᾷ εἰς πίλησιν καὶ λίθωσιν (πρβλ. πάγον=βράχον, καὶ τὸν κρύσταλλον λίθον). Ἴδ. καὶ σελ. 1.

(4) Πλουτ. ἀρ. φιλοσ. I. Γ, II. Β, Γ. κλπ.

(5) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Β. 8, π. φυτ. Β. 822б ἑξ. Πλουτ. ἐκλελ. χρηστήρ 44—Ὁμοίως καθ' Ὅμηρον (Πλουτ. Βίος ὁμ. Β. 107-108).

(6) Πρβλ. Πλουτ. Συμποσ. VI. Θ. 1.

(7) Χυμοὺς ἢ χυλοὺς Ἴδ. Γαλην. (ἔκδ. μεγ. Βασιλείας) π. ἁπλ. φαρμάκ. σελ. 15 (50), καὶ ἐν λεξικοῖς τὴν διαφοράν.

(8) Τίμ. 60 A. Πλουτ. αἴτ. φυσ. E. Θεόφρ. Αἰσθ. XV. 84.

(9) Μετεωρλ. Δ 5. σ. 382 (14). Πρβλ. Ἱπποκρ. (π. Διαίτης) τ. I. σ. 653-654.

(10) Ἴδ. διάκρισιν μετάλλων καὶ λίθων ἐν ἐμῇ Ὀρυκτολ. Θεοφρ. σελ. 50 ἑξ.

ται» (1). Αὐτὰ δὲ τὰ φυτὰ γεννᾷ τὸ ὕδωρ σηπόμενον καὶ μῖξιν λαμβάνον πρὸς τὴν γῆν (2), καὶ οὐδεμία γίνεται μεταβολὴ ἄνευ ὑγροῦ. Ὁ Ὠκεανὸς ἐθεωρεῖτο ὁ τῶν πάντων πατήρ· «Ὠκεανός, ὥσπερ γένεσις πάντεσσι τέτυκται» κατὰ τὸν ποιητήν (3), καὶ κατὰ τὸν Ἡράκλειτον «ἐν τῇ θαλάσσῃ (πρὸ τῆς γῆς γενομένῃ) τὰ σπέρματα τοῦ κόσμου» (4).

Τὸ ὕδωρ (ὡς στοιχεῖον) (5) ἐλέγετο λευκόν (6), ἤτοι τὸ ὕδωρ, πολλῶν ἐπ' αὐτοῦ προσπιπτουσῶν τῶν αὐγῶν (7) ποιεῖ σαφεστέραν τὴν ἔμφασιν (8), διὸ καὶ ὁ Ἀριστοτέλης (9) λέγει μὲν τὸν ἀέρα καὶ τὸ ὕδωρ καθ' ἑαυτὰ τῇ φύσει λευκά, ἀλλὰ καὶ τὴν τέφραν (γῆν) λευκήν. Ἐντεῦθεν τὸ λευκὸν δηλοῖ ἐν γένει τὸ φωτεινόν, τὸ λαμπρόν (10), ὡς λαμπρὰ ἐλέγετο ἥ τε χιὼν καὶ ἡ χάλαζα καὶ ὁ κρύσταλλος (11), καὶ ὡς τὸ ἀθόλωτον ὕδωρ ἐκαλεῖτο λαμπρόν (12),

(1) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Δ. 7. σελ. 384 (5). Ἀπόσταξις τοῦ οἴνου, οὗ τὸ ἀπόσταγμα θεωρεῖ ὁ Ἀριστοτέλης ὕδωρ.

(2) Θεόφρ. Ἱστορ. φυτ. Γ. 1. 6, Γ. 6. Αἰτ. φυτ. VI. 6. Ἀριστοτ. π. φυτ. Β. 822, 825α ἑξ. Πρβλ. Πλουτρχ. Συμπ. VIII. I. 3. Ἀλλὰ καὶ ζῷα κατ' Ἀριστοτέλην παράγονται ἐκ τοῦ ὕδατος (Μετεωρλ. Δ. 1. Ἱστ. ζῴων. Ζ. 15, 16. Πρβλ. Διόδ. Σικελ. I. 10. Πλουτ. Συμπ. V. Γ. 1, V. I. 4.). Ἴδε τοιαύτην τινὰ τῶν νεωτέρων ἰδέαν ἐν Revue Scientif. 1 Ἰαν. 1900 σελ. 9.

(3) Ὁμ. Ὀδ. I. 372, Ἰλ. Ξ. 246. Πρβλ. Ὀρφικὰ ἐν Fr. Philos. Graec. I. σελ. 176. Διόδ. Σικελ. I. 12.

(4) Fr. Phil. Graec. I. σελ. 318 στ. 27. Ἴδ. ἐμὴν Διατριβὴν Τὸ ὕδωρ ὡς γεωλ. παργ. κλπ. σελ. 7.

(5) Πῶς οἱ ἀρχαῖοι ἐνόουν τὰ στοιχεῖα ἀνεπτύξαμεν ἄλλοτε (Ὀρυκτλ. Θεοφράστου σελ. 41).

(6) Ἱπποκρ. π. ὑδάτ. κλπ. (ἔκδ. Κοραῆ Παρισίων) III. XXXVI κλπ. Ὁμ. Ἰλ. Ψ. 282. Πρβλ. ὕδωρ ἀργυροῦν (Ἐμπεδοκλῆς, Fr. Phil. Graec. I. σελ. 353) καὶ ἀργυροδίνης καὶ «λευκότητα ἐν ἀργύρῳ» (Πλουτρ. Στωϊκ. Ἐναντ. 43).

(7) Ἀριστοτ. π. χρωμ. (ἔκδ. Prantl) 791α Πρβλ. Θεόφρ. Αἰσθ. XIV.

(8) Ἀριστοτ. Προβλμ. Κ Γ. 9.

(9) Π. χρωμ. 791α. Πρβλ. τὸ τοῦ Θεοφρ. «λευκονότους· αἴθριοι γάρ» (Ἀνεμ. 11).

(10) «Τὸ μάλιστα δυνάμενον τὰς ὄψεις κινεῖν» Ἀριστοτ. π. Ἀκουστ. σελ. 801 (23). Ἐννοεῖται δ' ὅτι τὸ λευκὸν διαφέρει κυρίως τοῦ λαμπροῦ (Πρβλ. τὸ τοῦ Ἀριστοτ. Θαυμ. Ἀκ. 62: «χαλκὸν λαμπρότατον καὶ λευκότατον») ἢ τοῦ στίλβοντος προκύπτοντος ἐκ συνεχείας φωτὸς καὶ πυκνότητος ὡς εἶναι τὸ χρυσοειδὲς (= ἡλιῶδες καὶ ξανθόν) διὸ καὶ οἱ τῶν περιστερῶν τράχηλοι καὶ τῶν ὑδάτων οἱ σταλαγμοὶ φαίνον[ται] χρυσοειδεῖς τοῦ φωτὸς ἀνακλωμένου (Ἀριστοτ. π. χρωμ. 793α).

(11) Πλουτρχ. Πρ. ψυχρ. 13. 950 C.

(12) Ἱπποκρ. π. Ὑδ. κλπ. III. XL. κλ.

οὕτω τὸ πῦρ (στοιχεῖον) ἐθεωρεῖτο λευκόν (1), διὸ ὁ μὲν Ἐμπεδοκλῆς παρὰ Πλουτάρχῳ (2) ἀντιτάσσει τῷ λαμπρῷ τὸ δνοφερὸν ἤτοι τὸ μέλαν, ὁ δὲ Ἱπποκράτης (3) τὸ ἄχρουν (μὴ λευκὸν) ἤτοι τὸ θολὸν καὶ ἀκάθαρτον (ὕδωρ). Ἀλλὰ κατὰ τὸν Δημόκριτον (4) «λευκὸν μὲν οὖν εἶναι τὸ λεῖον· ὃ γὰρ ἂν μὴ τραχύ, μηδ' ἐπισκιάζῃ μηδὲ δυσδίοδόν τι, τοιοῦτον πᾶν λαμπρὸν εἶναι. Δεῖ δὲ καὶ εὐθύτροπα (5) καὶ διαυγῆ τὰ λαμπρὰ εἶναι». Ἐντεῦθεν τοῦ λευκοῦ τοῦ ὕδατος διεκρίνοντο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων κυρίως δύο καταστάσεις. Ἐὰν ἡ ὄψις διέρχηται (6) διὰ τοῦ ὕδατος (διὰ τῶν πόρων αὐτοῦ (7), ἤτοι δ'αὐτοῦ φαίνεται τὸ φῶς (8), ἐὰν ἄρα τὸ ὕδωρ εἶναι εὐδιοπτότερον (9), ἤτοι διειδές (10), ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ δὲν ἔχει χρῶμα (11) ἤτοι φαίνεται ἀεροειδὲς τῷ χρώματι (12), καθόσον τὸ διαφανὲς φαίνεται λευκόν (13), καὶ τοιοῦτον ἐλέγετο τὸ ὕδωρ ὅταν σφόδρα ἀραιόν (14), ἤτοι ἐν λεπταῖς στοι-

(1) «Τὸ πῦρ λαμπρὸν ὂν καὶ λευκόν» (Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Γ. 4. σελ. 374), πρβλ. Πλουτρχ. Συμπ. VIII. Θ. 3. Κατὰ τὸν Ἐμπεδοκλῆν (Θεόφρ. Αἰσθ. 7, 59) «Τὸ μὲν λευκὸν τοῦ πυρός». Ὁ Ἥλιος καλεῖται ὑπὸ τοῦ Ἐμπεδοκλέους κατὰ μὲν τὸν Πλούταρχον λαμπρός, κατὰ δὲ τὸν Ἀριστοτέλην λευκὸς (Ἴδ. Fr. Phil. Graec I. σελ. 35). Κατὰ τὸν Θεόφραστον (π. πυρ. 50) τῆς φλογὸς τὸ μέσον λευκότατον. Ἐν γένει τὰ στοιχεῖα εἶναι ἁπλῶν χρωμάτων.

(2) Π. πρωτ. ψυχρ. 13, Fr. Phil. Graec. I. στ. 122-124. Πλουτ. πρωτ. ψυχρ. 9. Πρβλ. Δημόκριτον (Fr. Phil. Graec. στ. 122-123) καὶ Χρύσιππον (Πλουτάρχ. Στωϊκ. Ἐναντ. 43).

(3) Π. ὑδ. κλ. III. XXVIII.

(4) Παρὰ Θεοφρ. Αἰσθ. 73, 76. Fr. Phil. Graec. I. σελ. 363.

(5) Πρβλ. κατωτ. σελ. 6 σημ. 5.

(6) Ἴδ. Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΓ. 6, 9.

(7) Θεόφρ. Αἰσθ. III. 17.

(8) Ἀριστοτ. π. χρωμ 793α, 30.

(9) Ἀριστ. Προβλμ. ΚΓ. 8, 9.

(10) Θεόφρ. Αἰτ. Φυτ. VI. 19. 2. Πρβλ. Εὐσταθίου Παρεκβολ. (ἔκδ. Müller Παρισίων) σελ. 391.

(11) Ἀριστοτ. Πρβλμ. ΚΓ. 9. Ἤτοι διαφανὲς εἰς τὸ διαθλώμενον φῶς, ἄρα ἄχρουν κατὰ τὴν νῦν Φυσικήν.

(12) Ἀριστοτ. π. χρωμ. 794α.

(13) Ἀριστ. Προβλήμ. ΚΓ. 23.

(14) Ἀριστ. π. χρωμ. 794α.— Λευκὸν νᾶμα (Εὐριπ. Ἡρ. 573). Πρλ. τὸ τοῦ ππoκράτους (π. φυσ. I. σελ. 585) «διὰ λεπτῶν ὑμένων καθαρὸς ἐὼν ὁ ἀὴρ διαφαίαι» διὸ ὅ,τε ἀφρὸς (Πλουτ. Συμπ. VI. ϛ. 2 Ἀριστοτ. Προβλμ. ΚΑ. 1. Συμπ. ουτ. VI. Θ. 2) καὶ ὁ πάγος (Πλουτ. Συμπ. VI. ϛ. 2) καὶ ἡ χιὼν (Ἀριστοτ. π. . Β. 825α, Προβλμ. Iϛ. 1) φαίνονται λευκά.

βάσι διαφανέσιν. Πυκνοῦ δ' ὄντος τοῦ ὕδατος, μὴ ἀκριβῶς τότε διαφαινομένου (1), ἀλλὰ μᾶλλον τῆς ὄψεως ἀνακλωμένης πρὸς τὸν ἀέρα, ἐπιφαίνεταί τις ἀχλὺς (2) καὶ τὸ ὕδωρ φαίνεται λευκότερον, ἤτοι λευκὸν κατ' ἐπιφάνειαν (3) ὡς ἐπὶ τῶν ποταμῶν (4) καὶ δὴ ἐπὶ τῶν λιμνῶν (5) καὶ τῆς γαληνιζούσης θαλάσσης (6) ἐγγὺς ὁρωμένης. ὅτε καὶ μόνον (7) τὸ ὕδωρ λεῖον (8)· «ἐπιπυκνωθεὶς δὲ (ὁ ἀήρ), καθάπερ καὶ τὸ ὕδωρ, πάντων λευκότατόν ἐστι» (9). Ἐντεῦθεν δ' ὁ Κλέαρχος παρ' Ἀθηναίῳ (10) καλεῖ τὸ ὕδωρ λευκὸν ὥσπερ τὸ γάλα (11). Ἀλλ' ὕδωρ λευκὸν ἐλέγετο καὶ τὸ γεῶδες (12), ἤτοι τὸ λευκὰς οὐσίας ἐν αἰωρήσει περιέχον, ὅτε καὶ παρωμοιάζετο ἰδίως τῷ γάλακτι. Οὕτω ἡ παρὰ τὸ Γύθειον κρήνη ἐκαλεῖτο διὰ τὴν χρόαν τοῦ ὕδατος Γαλακώ (13), τὸ δ' ἐκ τῶν πηγῶν τοῦ Λιβηθρίου ὄρους τῆς Κορωνείας ὕδωρ ἦτο κατὰ τὸν Παυσα-

(1) Ἐν γένει δ' ὅμως τό τε λευκὸν (=ἄχρουν) καὶ τὸ λευκὸν (=λευκὸν) εἶναι διαφανέστερον τοῦ μέλανος ἧττον διαφαινομένου (Πρβλ. Ἀριστοτ. Προβλημ. ΚΓ. 23,41).

(2) Τοῦτο πάσχει κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην καὶ ἡ ὕαλος (π. χρωμ. 794α).

(3) Ἀριστοτ. Προβλμ. ΚΓ. 6. Ἤτοι λευκὸν εἰς τὸ ἀνακλώμενον φῶς, ὄντως ἄρα λευκὸν κατὰ τὴν νεωτέραν Φυσικήν. Τὸ μᾶλλον ἀμιγὲς καὶ λεῖον καὶ ἅμα πυκνὸν (Αριστοτ. Πρβλμ. ΚΓ. 8) ἐλέγετο τελείως ἐσοπτρικόν, ὡς τὸ ἔλαιον ἀνταναχλῶν τελείως τὸ φῶς, καίτοι ἧττον τοῦ ὕδατος εὐδίοπτον (Ἀριστ. Προβλμ. ΚΓ. 9. Πλουτ. Συμποσ. VI. Θ. 2 καὶ V. Ζ. 5). Ἴδ. καὶ Θεόφρ. Αἰσθ. 36: «ἡ ἐν ὕδατι ἀνάκλασις», καὶ Πλουτάρχ. π. τ. προσώπ. Σελήν. 23 937Α.

(4) Διὸ οἱ γραφεῖς ἔγραφον τοὺς μὲν ποταμοὺς ὠχρούς. τὴν δὲ θάλασσαν κυανῆν.

(5) Ἀριστοτ. Προβλμ. ΚΓ. 6. Ἐντεῦθεν δ' ἐλέγετο τὸ πότιμον ἐν γένει ὕδωρ λευκότερον (=ὡς καὶ νῦν λέγεται τὸ λευκόν), ἐν ᾧ τὸ θαλάσσιον εὐδιοπτότερον (=τὸ νῦν διαφανέστερον) ὡς μείζονα ἔχον τὰ διάκενα (ὡς παχὺ) ἢ ὡς καθαρώτερον (Προβλμ. ΚΓ. 8, 38). Εὐδιοπτότερον δ' ἐλέγετο τὸ ἔχον εὐθυωρίας πόρων πλείστας καὶ μεγίστας, δι' ὧν ἡ ὄψις διορᾷ τὸ φῶς κατ' εὐθεῖαν φερόμενον μόνον. Τὰ σώματα δὲ ἐν οἷς ἐπαλλάττουσιν οἱ πόροι, εἶναι ἀδιαφανῆ (Ἴδ. Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΙΑ. 58, ΚΓ. 8, ΚΕ. 9). Ἡ τοῦ διαφανοῦς αὕτη θεωρία εἶναι καθ' ἡμᾶς εὐφυεστάτη.

(6) Ἀριστοτ. Πρβλμ. ΚΓ. 41. Πρβλ. Ὁμ. Ὀδ. Κ. 94: Λευκὴ γαλήνη. Διόδ. Σικελ. III. 46: «θάλατταν λευκὴν τὴν χρόαν». Ἡ θάλασσα τοῦ Πόντου λευκοτέρα τοῦ Αἰγαίου (Ἀριστοτ. Προβλμ. ΚΓ. 6).

(7) Διότι ἐν γένει τὸ ὕδωρ δὲν εἶναι λεῖον (Ἀριστοτ. Προβλμ. ΚΓ. 6).

(8) Ἴδ. Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Γ. 4. σελ. 373, καὶ ἀνωτ. σελ. 331 σημ. 4.

(9) Ἀριστοτ. π. χρωμ. 794α.

(10) Β. 43 f.

(11) Πρβλ. τὸ δημῶδες: γαλανὰ νερά.

(12) Ἀριστοτ. Προβλμ. ΚΓ. 8.

(13) Παυσανίας (ἔκδ. Schubart) III. XXIV. 7.

νίαν ὅμοιον γάλακτι (1). Ἐὰν δ' ὅμως, ἕνεκα πλήθους, ἔχῃ τὸ ὕδωρ βάθος καὶ δὲν διέρχηται ἡ ὄψις τελείως, ἤτοι τὸ φῶς δὲν διαδύνῃ (2), ἀλλ' ἀποκάμνῃ βαδίζον (3), τὰ μεταξὺ μόρια τοῦ φωτὸς φαίνονται μέλανα, καὶ τὸ ὕδωρ ἧττον διαφαινόμενον (4), κυανοῦν καὶ μέλαν, ὡς ἡ θάλασσα πόρρωθεν ὁρωμένη (5) ζοφώδης· ἢ ἐὰν τραχυνθῇ ἡ τοῦ ὕδατος ἐπιφάνεια, τότε ὀλίγων τῶν αὐγῶν προσπιπτουσῶν καὶ διασπωμένου τοῦ φωτός, ἀνακλῶνται ἀραιαὶ αἱ ἀκτῖνες καὶ τὸ σκιερὸν φαίνεται μέλαν, ὡς ἐν θαλάσσῃ φρικιώσῃ (6), διὸ καὶ ὁ Ὅμηρος (7) τό τε ἄφθονον ὕδωρ καὶ τὸ κῦμα καὶ τὴν φρῖκα καλεῖ μέλανα καὶ δνοφερά. Τὸ μέλαν δὲ τοῦτο χρῶμα εἶναι κυρίως εἰπεῖν τὸ κυανοῦν ἢ τὸ βαθὺ κυανοῦν, ὅπερ δὴ χρῶμα λέγει ἡ νεωτέρα Ἐπιστήμη ὡς ἰδιάζον τῷ ὕδατι (8). Ὅτι δὲ τὸ κυανοῦν, καὶ δὴ τὸ βαθύ, λίαν πλησιάζει τῷ μέλανι, μάλιστα πρὸς τὸ λευκὸν παραβαλλόμενον, μαρτυρεῖ καὶ ἡ νῦν ὑφ' ἡμῶν ἀντίληψις. Καὶ οἱ ἀρχαῖοι δέ, καὶ ἡμεῖς σήμερον, τὰ σκοτεινότερα χρώματα ἐν παραβολῇ πρὸς τὰ ἀνοικτότερα (λαμπρότερα) καλοῦμεν μέλανα, καὶ τοὐναντίον τὰ ἀνοικτότερα ἐν παραβολῇ πρὸς τὰ μέλανα λέγομεν λευκά (9). Λευκὸν δὲ ἢ μέλαν τὸ ὕδωρ ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν

(1) IX. XXXIV. 4. Ἐκ φαιῶν βεβαίως ἀσβεστολίθων ἢ λευκῆς γῆς· τοιοῦτον ὕδωρ εἶναι π. χ. τὸ τῆς πηγῆς τῆς Ἱεραπόλεως ἐν Μ. Ἀσίᾳ.

(2) Ἀριστοτ. π. χρωμ. 791α.— Πρβλ. Πλουτ. Αἴτ. φυσ. XXXIX: Cur aqua in summa parte alba, in fundo vero nigra spectatur?

(3) Ἀριστοτ. Προβλμ. ΚΓ. 6.= σβύνεται ἐντὸς τοῦ ὕδατος τὸ φῶς.

(4) Προβλμ. ΚΓ. 41.

(5) Ἴδ. Θεόφρ. π. πυρ. XIII. 75. Ἀριστοτ. π. χρωμ. 794α. Πλουτ. Συμπ. VIII. Γ. Ὡς καὶ ὁ ἀήρ. Ἴδ. καὶ ἀνωτ. σελ. 331 σημ. 14.

(6) Ἀριστοτ. π. χρωμ. 791α. Προβλμ. ΚΓ. 23, 41, ΚϚ. 37.

(7) Ἰλ. Ι. 15 κλπ. Ἴδ. καὶ Ὀδ. Ν. 409.

(8) Ἐπιβεβαιωθὲν ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἐρευνῶν τοῦ Spring (Ἴδ. Revue Scientif. nº 25, 1899. p. 699). Αἱ ἐν αὐτῷ ὅμως αἰωρούμεναι λεπτόταται οὐσίαι, τὸ τοῦ οὐρανοῦ χρῶμα, τὸ τοῦ πυθμένος κτλ. καθιστῶσιν αὐτὸ ἐρυθρόν, πράσινον, χρυσίζον, φαιόν, μελανόχρουν, λευκόν. Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην ἡ θάλασσα φαίνεται πορφυροειδὴς ἢ ἁλουργής, διότι, μετεωριζομένων τῶν κυμάτων, κατὰ τὸν κλισμὸν ταύτης ἀσθενεῖς προσβάλλουσιν αἱ τοῦ ἡλίου αὐγαί· ἐν γένει δὲ τὸ ὕδωρ διὰ τὴν λευκότητα καὶ τὰς προσπιπτούσας αὐγάς, ἄλλοτε ἄλλας κεραννυμένας, ποιεῖ διαφόρους τὰς χρόας, ἀλλὰ τῆς θαλάσσης χρῶμα καὶ ἐκ τοῦ ἀέρος (Ἴδε Ἀριστοτ. π. χρωμ. 792α, 6., 793β, 794α, Προβλήμ. ΚΓ. 6) ἀφ' οὗ «ἐκ τριῶν εἶναι τὰς χρόας ἁπάσας μεμιγμένας, τοῦ φωτός, καὶ δι' ὧν φαίνεται τὸ φῶς, οἷον τοῦ τε ὕδατος καὶ τοῦ ἀέρος, καὶ τρίτου τῶν ὑποκειμένων χρωμάτων».

(9) Ἴδ. ἐμὴν Ὀρ. Θεοφρ. σελ. 36.

ἀρχαίων αἴτιον τῆς μελανίας (1), καὶ τὸ λευκότατον δὲ ἔριον ἢ ἱμάτιον ἐάν τις ἐμβάλῃ εἰς ὕδωρ, ἀναφαίνεται μέλαν καὶ διαμένει τοιοῦτον μέχρις ἂν ὑπὸ θερμότητος ἐξικμασθῇ τὸ ὑγρὸν ἢ ἐκπιεσθῇ, τῆς δὲ γῆς ὕδατι ῥαινομένης, οἱ καταλαμβανόμενοι ταῖς σταγόσι τόποι διαμελαίνουσιν (2).

Αὐτὸ τὸ στοιχεῖον ὕδωρ, τ. ἔ. ἡ πάντων τῶν ὑδάτων ῥίζα (3), ἐλέγετο ἐκ τῶν ἀμίκτων χυλῶν (4), ἤτοι τῶν μὴ καταμεριζομένων ὡς τὸ ὄξος καὶ τὸ γάλα, γεύσεως δὲ γλυκερᾶς, ἐκφραζομένου οὕτω τοῦ ἀχύμου (5), ἤτοι τοῦ ἀτρόφου καὶ ἀποίου πρὸς τὴν γεῦσιν (6) τοῦ ὕδατος. Ἐπειδὴ δὲ πάντα τὰ στοιχεῖα ἄοσμα, διότι «τά τε ξηρὰ αὐτῶν καὶ τὰ ὑγρὰ ἄχυμα, ἐὰν μή τι μιγνύμενον ποιῇ» (7), καὶ τὸ ὕδωρ ἄρα ἄοσμον, ἐνῷ ἡ θάλασσα, χυμὸν ἔχουσα καὶ ξηρότητα, κέκτηται ὀσμήν (8). Τὸ ὕδωρ εἶναι λεπτομερὲς (9) καὶ ψαθυρόν, ἤτοι εὐκόλως εἰς σταγόνας διασπώμενον ἢ εὐδιάχυτον (10), διόπερ καὶ «χαλεπώτερον φυλάξαι ἐν τῇ χειρὶ ὕδωρ ἢ ἔλαιον» (11), καὶ μαλάσσει (12) μὲν τὸ ὕδωρ, δὲν εἶναι δ' ὅμως καὶ αὐτὸ μαλακόν· «οὐ γὰρ ὑπείκει τῇ θλίψει τὸ ἐπίπεδον εἰς βάθος, ἀλλ' ἀντιπεριίσταται» (13), ἢ μᾶλλον «ὑπείκει μὲν ἀλλ' οὐ κατὰ μέρος ἀλλ' ἀντιμεθίσταται» (14), παντὸς μαλακτοῦ μετέχοντος καὶ γῆς. Ἐν-

(1) Ἀριστοτ. Προβλμ. ΚΓ. 4. Πρβλ. Πλάτ. Τίμ. 60 D. Θεόφρ. π. πυρ. 39: «Οὐδὲν μέλαν ἄνευ ὑγρότητος», π. Αἰσθ. 7 «Τὸ μέλαν ὕδατος» (κατ' Ἐμπεδοκλῆν).

(2) Πλουτρχ. π.τ. πρωτ. ψυχρ. 13. Καὶ νῦν λέγομεν τὸ χῶμα μαυρίζον δι' ὕδατος.

(3) Ἀριστοτ. π. φυτ. Β. 424α.

(4) Θεοφρ. π. ὀσμῶν XIV. 65.

(5) Θεοφρ. Αἴτ. φυτ. VI. 19. 2. Πλίν. 15. 32. Πρβλ. Ἀριστοτ. π. Αἰσθητ. 4. σελ. 441. Οἷαν. δηλ. ἔχει γεῦσιν τὸ ὡς δυνατὸν κοῦφον καὶ γλυκὺ ὕδωρ (οὐχὶ τὸ νῦν τελείως καθαρόν).

(6) Γαλην. π. ἁπλ. φαρμ. σελ. 49 (45), ὡς καὶ τἆλλα στοιχεῖα.

(7) Θεόφρ. Αἰτ. φυτ. VI. 19. 2· πρβλ. π. Ὀσμ. I. 1. Καὶ ἡ τοῦ ὀμβρίου ὕδατος πονηρὰ ὀσμὴ ἐθεωρεῖτο ἐκ μίξεως.

(8) Ἀριστοτ. Αἰσθ. κ. Αἰσθητ. 5. σελ. 443· μετέχουσα καπνώδους ἀναθυμιάσεως.

(9) Θεόφρ. Αἰτ. φυτ. VI. 19. 2. Ἀριστοτ. Προβλήμ. Γ. 14, 18. ΚΑ. 16.

(10) Πλουτ. πρ. ψυχρ. 11. 949 B.

(11) Ἀριστοτ. αἰσθητ. 4. σελ. 441. Προβλμ. ΚΑ. 6.

(12) Πλουτάρχ. πρ. ψυχρ. 19. 954A, Συμποσ. VI. Γ. 2. Θεόφρ. π. πυρ. V. 41.

(13) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Δ. 4. σελ. 382 (14).

(14) Ἀριστοτ. Μετεωρ. Δ. 9. σελ. 386 (24). Πρβλ. Πλουτ. π. Ε. τοῦ ἐν Δελ 18, 392 B: «Ἡ σφοδρὰ περίδραξις ὕδατος τῷ πιέζειν εἰς ταὐτὸ καὶ συνάγειν διαρρεῖ ἀπόλλυσι τὸ περιλαμβανόμενον».

τεῦθεν δὲ τὸ ὕδωρ ἐλέγετο καὶ ἄθλαστον καὶ ἄνελκτον καὶ ἀνήλατον καὶ ἄτμητον, ὑπό τινων δὲ καὶ ἀπαγὲς καὶ ἀσύστατον (1), εἰσερχόμενον δὲ τὸ ὕδωρ διὰ τῶν πόρων τῶν σωμάτων διαιρεῖ καὶ τήκει ὅσα ἀπουσίᾳ τοῦ ὑγροῦ πήγνυνται, ἤτοι τὰ τηκτὰ ὑγρῷ (διαλυτά), πᾶν δὲ σῶμα, ἔχον τοὺς πόρους μείζους τῶν ὄγκων τοῦ ὕδατος, ὡς ὁ βάμβαξ, εἶναι ὕδατι τεγκτὸν (ὕδωρ ἐπακτόν) (2). Τὸ κοινὸν ὕδωρ ψοφεῖ ῥέον ἕνεκα τῆς τραχύτητος τοῦ ἐν αὐτῷ γεώδους (3)· αἱ δ' αὐτοῦ σταγόνες στρογγυλλοῦνται εἰς σφαίρας μικρὰς καὶ ἡ τοῦ ὕδατος, πληροῦντος ἀγγεῖον, ἐπιφάνεια εἶναι σφαιρική. αὐξάνεται δ' ἡ σφαιρικότης ἐὰν ῥίψωμεν ἐν τῷ ὕδατι μικρόν τι βάρος (4), ἐκχεῖται δ' ὅμως ἐὰν καὶ μικρὰν ὕδατος ποσότητα προσθέσωμεν (5).

Τὸ ὕδωρ εἶναι φύσει ὑγρὸν καὶ ψυχρόν (6), διὸ καὶ τὸ μᾶλλον καθ' αὑτὸ ὕδωρ, ἤτοι τὸ ἀκριβῶς καὶ εἰλικρινῶς πάσης ἑτέρας οὐσίας ἄμικτον (7), εἶναι καὶ ὑγρότερον (8) καὶ ψυχρότερον (9), ὁ δ' Ἐμπεδοκλῆς καὶ ὁ Στράτων ἀπέδιδον τὸ πρώτως ψυχρὸν τῷ ὕδατι (10). Καὶ ὅσα δὲ ὕδατος καὶ ταῦτα ψυχρά (11), ἐκτὸς ἐὰν ἔχωσιν ἀλλοτρίαν θερμότητα ὡς τὸ ζέον ὕδωρ καὶ τὸ διὰ τῆς τέφρας ἠθημένον (τ. ἔ. διὰ γῆς φύσει θερμῆς) (12). Ἐντεῦθεν δὲ ὅταν ἁπτώμεθα ἱματίων ἢ ἐρίων ψυχρῶν αἰσθανόμεθα ταῦτα ὡσεὶ ὑγρὰ «διὰ τὸ κοινὴν ἀμφοτέροις οὐσίαν ὑπάρχειν» (13). Διὰ τὴν ἄγαν δὲ ταύτην τοῦ ὕδατος ψυχρότητα, τὰ λεπτὰ τῶν ἔργων βάπτονται οὐχ ὕδατι, ἀλλ' ἐλαίῳ (14). Πᾶν δ' ὅ,τι ὑγρὸν ἢ ὕδατος εἶδος ἢ ἔχει ὕδωρ εἴτε

(1) Ὀφειλομένης τῆς πήξεως αὐτοῦ τῷ ἀέρι (Πλουτ. πρ. ψυχρ. 11. 949 Β).
(2) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Δ. 9.
(3) Πλουτ. Συμπ. VI. Θ. 2.
(4) Ὡσεὶ 20 δηναρίων = 77, 14 γραμμ.
(5) Πλίν. 2. 65.
(6) Ἀριστοτ. π. φυτ. Β. 825[6]. Ἱπποκρ. (π. Διαίτ.) Ι. σελ. 631. Πλουτ. Συμπ. VIII. Ε. Γαλην. π. ἁπλ. φαρμ. Α. σελ. 7 (21), 14 (4). κλπ.
(7) Γαλην. π. ἁπλ. φ. Α. σελ. 6 (28).
(8) Ἐν ᾧ τὸ ἁλμυρὸν ξηραντικόν.
(9) Ἀριστοτ. Προβλμ. Κ. 29. Γαλην. ἁπλ. φ. Α. σελ. 6 (53) καὶ σελ. 7 (8).
(10) Πλουτ. πρ. ψυχρ. 9.
(11) «Καὶ πάντα τὰ ὑγρότερα ψυχρότερά ἐστι τὴν φύσιν» (Ἀριστοτ. Προβλμ. Γ. ἐν ᾧ τὰ ξηρότερα θερμότερα (Προβλημ. ΚΓ. 7).
12) Ἀριστοτ. Μετεωρ. Δ. 11. σελ. 389. Ἴδ. κατωτ. περὶ θερμοῦ τῶν ὑδάτων.
(13) Πλουτ. πρ. ψυχρ. 16. 952 Α. Πρβλ. Θεοφρ. π. ἀνέμ. 23.
(14) Πλουτ. πρ. ψυχρ. 13. 950 C.

ἐπακτὸν εἴτε συμφυές(1), ταῦτα, ἀπερχομένου τοῦ ὕδατος, ξηραίνονται ἢ θερμῷ ξηρῷ (ἐὰν τὸ ὑγρὸν μετέχῃ καὶ γῆς, =ἐξατμίζεται) ἢ ψυχρῷ (=πήγνυται), καὶ ἅμα παχύνεται. Μόνον δὲ τῶν ὑγρῶν τὸ καθ' ἑαυτὸ ὕδωρ δὲν παχύνεται, ἤτοι ἀτμιζόμενον δὲν πυκνοῦται(2). Ἀλλ' οὐδὲ θυμιᾶται τὸ ὕδωρ θερμαινόμενον, ἀλλὰ ζέει(3) καὶ ἀτμίζει(4), ἤτοι ἐφέλκεται ἡ θερμότης τὴν ὑγρότητα αὐτοῦ καὶ ταύτην εἰς ἀτμίδα μεταστρέφει(5)· «διατμιζομένου δὲ καὶ πνευματουμένου τοῦ ὑγροῦ ῥήγνυνται τὰ περιέχοντα τοὺς ὄγκους ἀγγεῖα διὰ τὴν στενοχωρίαν» (6), διότι τὸ λεπτομερέστερον ἐν πλείονι τόπῳ γίγνεται(7). Ὁ δ' ἐξ οἱουδήποτε ὕδατος ἀήρ, ἤτοι αἱ ἀτμίδες, ἐν κλειστῷ χώρῳ, ὡς ἐν βαλανείῳ, «ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλην προχωρεῖ ἄνω, διότι τὸ θερμὸν κοῦφον καὶ κινητικὸν καὶ ἀνωφερές(8). Ὅταν γοῦν προχωρήσωσι πολλαὶ καὶ περιττεύσῃ ἡ ἀτμίς(9), καταπιέζεται ὁ ὄροφος, κἀντεῦθεν συνάγεται καὶ συμπήγνυται καὶ ἐπιστρέφει καὶ κάτω στάζει τὸ ὕδωρ τὸ γλυκύ» (10). Διαθερμαίνει δ' ἡ ἀτμὶς τὰ σώματα καὶ πολλῶν τῶν βρωτῶν ἑψήνονται ἐγκατακλειομένου καὶ περιπωματιζομένου καὶ περιπλαττομένου τοῦ ἀτμοῦ (11). Ζέον τὸ ὕδωρ δὲν ἐκπαφλάζει ὡς τὰ ἔχοντα σῶμα ὑγρά(12), καὶ διαρκούσης τῆς ζέσεως ὁ τοῦ ἀγγείου πυθμὴν δὲν ἀποπίπτει καιόμενος, διότι τὸ θερμὸν σβέννυται ὑπὸ τοῦ ὕδατος(13), θερμότερος δὲ

(1) «Λέγω δ' ἐπακτὸν μὲν οἷον ἐν ἐρίῳ, σύμφυτον δ' οἷον ἐν γάλακτι» Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Δ. 5. σελ. 382 (11).

(2) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Δ. 6, 7, 8, ἑξ.

(3) Πρβλ. καὶ Πλάτ. Τίμ. 66. Β.

(4) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Δ. 9. σελ. 387 (7).

(5) Ἀριστοτ. π. φυτ. Β. 825б, 826α. Προβλήμ. ΚΑ. 21.

(6) Ἀριστοτ. π. Οὐραν. Γ. 7. σελ. 305. Θεόφρ. π. Πυρ. ΙΙ. 17.

(7) Πρώτη παρατήρησις τῆς τοῦ ἀτμοῦ δυνάμεως. Πρβλ. Θεόφρ. π. πυρ. 69.

(8) Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΙΒ. 4, ΙΓ. 5. Πρβλ. Ἀναξαγόραν ἐν Fr. Philos. Graec. 8, I. σελ. 249.

(9) Ἀριστοτ. π. φυτ. Β. 822 (16).

(10) Ἀριστοτ. π. φυτ. Β. 822б, 824б. Παράδειγμα κεκορεσμένου διαστήματος καὶ ἀποστάξεως. Πρβλ. Πλουτ. Συμποσ. VIII. Θ. 3, Π. πρ. ψυχρ. 1.

(11) Θεόφρ. π. πυρ. 43 (=θέρμανσις δ' ἀτμοῦ)· πρβλ. Σενέκαν Quest. Natur. (Ἐκδ. Haase) III. XXIV.

(12) Ἀριστοτ. Προβλμ. ΚΔ. 9.

(13) Μεταβολὴ τοῦ θερμοῦ εἰς λανθάνον κατὰ τὴν νῦν Φυσικήν.

εἶναι ὁ πυθμὴν ἕως ἂν ᾖ ψυχρὸν τὸ ὕδωρ (1). Ὑπερζεῖ δὲ (=πολλὰς καὶ μεγάλας ἀναβάλλει πομφόλυγας) τὸ ὕδωρ μᾶλλον τοῦ θέρους ἢ τοῦ χειμῶνος, διότι ὑπὸ τοῦ ψύχους θλιβόμεναι αἱ πομφόλυγες γίνονται ἐλάττους τόν τε ὄγκον καὶ τὸ πλῆθος, εἰ καὶ ὁμοίως τὸ ὕδωρ θερμαίνεται (2). Ὡς μαχομένου δὲ φύσει τοῦ ψυχροῦ πρὸς τὸ θερμόν (3), καὶ τὸ ἐσχάτως ζέον (4) ὕδωρ, εἰ καὶ θερμότερον κατὰ τὴν ἀφὴν τῆς φλογός (5), δὲν καίεται, εἶναι δ' ὅμως τῆς καύσεως συντελεστικόν, διότι ἄνευ ὑγρότητος οὐδὲν καυστὸν (6) καὶ ἄνευ ὑγρότητος ἢ ἀναθυμιάσεώς τινος οὐκ ἔστι θερμότης (7), καὶ αὐτὴ δὲ ἡ φλὸξ εἶναι ἡ ἐξαερουμένη ὑγρότης πυρουμένη (8). Διὸ καὶ ἡ ἐντὸς θερμότης τῆς κονίας τῆς γύψου καὶ τοῦ νίτρου ἐκφαίνεται δι' ὕδατος (9), καὶ τὸ ἔλαττον ὕδωρ ἐπὶ τὴν φλόγα ῥιπτόμενον αὐξάνει ταύτην (10). Ἄλλως τε δὲ ἡ τῶν ἁπλῶν φύσις μικτή τις καὶ ἐνυπάρχουσα ἀλλήλοις· «ὥσπερ γὰρ οὐδὲ τὸ πῦρ ἄνευ ἀέρος ἢ ὑγροῦ τινος καὶ γεώδους εἶναι δυνατόν, οὕτως οὐδὲ τὸ ὑγρὸν ἄνευ πυρός, οὐδὲ τὴν γῆν ἄνευ ὑγροῦ» (11). Ψυχόμενον δὲ τὸ ὕδωρ πήγνυται, ὁ

(1) Ἀριστοτ. Προβλμ. ΚΔ. 5, 8.

(2) Ἀριστοτ. Προβλμ. ΚΔ. 6. Θεόφρ. π. πυρ. ΙΙ. 16 (διότι ἐν γένει κατὰ τὸν Θεόφραστον τὸ θερμὸν συνάγεται ἔσω ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ αὐξανόμενον οὕτω). Ἀδιόρατός τις ἐξάρτησις τοῦ βρασμοῦ ἀπὸ τῆς ἀτμοσφαιρικῆς πιέσεως.

(3) Πλουτ. πρ. ψυχρ. 15, 16. Ἐν γένει αἱ ἀρχαὶ ἐναντίαι (Ἀριστοτ. Φυσ. ἀκρ. Α. 5. σελ. 189), τὸ δὲ ὑγρὸν μόνον (ὡς τὸ ζέον ὕδωρ) ἢ μᾶλλον τὸ ὑγρὸν ψυχρόν, ἢ τὸ ψυχρὸν μόνον (ὡς ὁ ἀὴρ) εἶναι φυσικὴ ἐναντίωσις τοῦ ξηροῦ καὶ θερμοῦ (Ἀριστοτ. Φυσ. ἀκρ. Δ. 9. σελ. 217. Προβλήμ. Η. 11, 18. Θεόφρ. π. πυρ. 111. 20 ἑξ.).

(4) Γαλην. π. ἁπλ. φαρμ. σελ. 7 (24). Πρβλ. ἀνωτ. τὸ ὑπερζεῖν.

(5) Θεόφρ. π. πυρ. 40. Ἀριστοτ. π. ζῴων μορ. Β. 2. σελ. 648.

(6) Θεόφρ. π. πυρ. ΙΙ. 10.

(7) Θεόφρ. π. πυρ. 42, 43, 65. Πλουτ. Συμποσ. VI. 1. π. τ. πρ. ψυχρ. 21. Ἀριστοτ. Πρβλμ. Γ. 5. π. φυτ. Β. 825α, Μετεωρλ. Β. 2. σελ. 355. Πρβλ. Πλουτ. Ἰσιδ. 51, Ἀρέσκ. φιλοσ. ΙΙ. Κ.

(8) Θεόφρ. πυρ. 3, 4. Ἰδ. καὶ Γαλην. ἁπλ. φαρμ. Α. σελ. 9 (18): «Ἀὴρ μὲν γὰρ ἐκπυρωθείς, φλόξ ἐστι». Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην (Μετεωρλ. Α. 4. σελ. 341, Β. 2. σελ. 355) φλόξ=πνεύματος ξηροῦ ζέσις. Κατὰ Πλούταρχον (π. τ. ἐμφ. προσωπ. Σεληv. 21. 934 B) «αἱ φλόγες ἀραιᾶς εἰσιν ἔξαψις καὶ ῥεύματα τροφῆς καὶ ὕλης».

(9) Θεόφρ. πυρ. 65-67. Γνωστὸν ὅτι αἱ οὐσίαι αὗται δι' ὕδατος θερμαίνονται.

(10) Θεόφρ. πυρ. 67. Νοεῖ τοὺς χαλκεῖς καὶ σιδηρουργοὺς βρέχοντας τὴν πυράν.

(11) Θεόφρ. πυρ. 8. Πλάτ. Τιμ. 49 C, 56 D. Ἰδ. καὶ Fr. Phil. Graec. t. II. σελ. 41 (§ 5).—Διακριτέα ἡ μεθ' ὑγρότητος θερμότης, οἷα ἡ τοῦ ζέοντος ὕδατος, χρήσιμος εἰς τὰς διαλύσεις καὶ ἀχρεία εἰς τὰς τήξεις ἀντιτιθεμένη τῇ ξηρᾷ

δ' οὕτω προκύπτων ἐξ οἱουδήποτε ὕδατος κρύσταλλος, γλυκὺς ὢν καὶ κουφότερος, ἐπιπλέει τοῦ ἄλλου ὕδατος (1). Ῥήγνυται δ' ἀγγεῖον πλῆρες ὕδατος πηγνυμένου ἢ βιαζομένου τῇ ψυχρότητι τοῦ ὕδατος (2) ἢ διὰ τῆς δυνάμεως τῆς ὑγρότητος τῆς ἐξατμισθείσης ὑπὸ τοῦ ἔσω ἐκ τοῦ κρύους συναχθέντος θερμοῦ (3) Ἀποπνέει δ' ἐκ τοῦ πάγου πνεῦμα λεπτότατον, ὅπερ διὰ τῶν πόρων τῶν ἀγγείων ἀδήλως ἀπερχόμενον ἀπολείπει νοτίδα λεπτὴν καὶ κρυσταλλοειδῆ (4).

Τὸ ὕδωρ τέλος εἶναι τοῖς ἀνθρώποις τρόφιμον (5) καὶ ὄχημα τῆς τροφῆς ἐκάλει τὸ ὑγρὸν ὁ Ἐρασίστρατος (6)· χωρὶς δὲ ὕδατος οὔτε καλόν τις ἐνόμισε ζῆν οὔτε δυνατόν (7), ἄνευ δ' αὐτοῦ « οὐκ ἔναλον, οὐδὲ χερσαῖον, οὐδ' αἰθέριον » ζῷον (8)· καὶ ἐκθειάζουσιν οἱ ἄνθρωποι τὸ ὕδωρ « ὡς κοινὸν καὶ διῆκον ταῖς χρείαις » (9) καὶ ἄριστον ἐκάλεσεν αὐτὸ ὁ Πίνδαρος (10), αἴσιμον δὲ ὁ Ἐμπεδοκλῆς (11).

θερμότητι χρησίμῳ εἰς τὰ τηκτά, ἅτινα εἶναι φύσει ὕδατος (Θεόφρ. πυρ. 42, 45 π. Λίθων 10, π. ἱδρώτ. 30. Πρβλ. ὁρισμὸν πυρὸς ἐν Πυρ. 7).

(1) Θεοφρ. Fr. 159. Πλίν. 31, 21. Ὁ Ἀριστοτέλης προστίθησιν ὅτι τοῦτο πάσχουσι καὶ τἆλλα ὑγρὰ πλὴν μέλιτος, ὅπερ ἅπαν πηγνύμενον τὸν ἴσον ἔχει ὄγκον (π. Θαυμασ. ἀκουσμ. 19).

(2) Πλουτ. π. πρ. ψυχρ. 16. 952 Α. Οὕτως ὁ πάγος συνέτριβε πλοῖα (αὐτόθι 12. 949 Ε).

(3) Ἀριστοτ. Fr. VI. 212, 264. Θεόφρ. π. πυρ. 17. Πλουτ. ἔνθ' ἀνωτ. Διόδ. Σικελ. III. 33. Ἐταύτιζον δηλονότι τὸ φαινόμενον τοῦτο πρὸς τὴν δι' ἀτμοῦ διάρρηξιν.—Ὡς γνωστὸν αἱ ῥήξεις αὗται ὀφείλονται εἰς τὴν τοῦ πάγου διαστολήν.

(4) Πλουτ. Συμπ. VI. Ε, VI. Ϛ. 2, VI. Η. 6. Εἶναι τὸ φαινόμενον τῆς ἐπικαθημένης δρόσου ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν τοιχωμάτων τῶν περιεχόντων πάγον ἀγγείων.

(5) Ἀθήν. Β· 46θ. Ἀριστοτ. Προβλήμ. Α. 13, πρβλ. καὶ Ι. 59. Ἴδ. καὶ Ξενοφ. Ἀπομνημον. IV. III. 6.

(6) Πλουτ. Συμπ. VI. Γ. 2.

(7) Πλουτ. Πότερ. ὕδ. ἢ πῦρ χλ. 2.

(8) Πλουτ. ἔνθ' ἀνωτ. 3. Πρβλ. καὶ Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΙΒ. 3.

(9) Πλουτ. Συμπ. V. I. 3. Γαλην. ἁπλ. φ. Α. σελ. 6 (7).

(10) Ὀλύμπ. Ι. 2.

(11) Fr. Philos. Graec. I. σελ. 11 (στ. 357).

Β'

Τὰ ὕδατα.

Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην, τῆς γῆς μενούσης φερομένου δὲ τοῦ ἡλίου (1), ἐκ τοῦ περὶ τὴν γῆν ὑγροῦ — τῆς θαλάσσης, τῶν ὑδάτων τῶν λιμνῶν καὶ ποταμῶν καὶ κρηνῶν καὶ φρεάτων, καὶ ἐξ ἁπάντων ἐν ὅσοις ὑγρὸν (2) — ἀτμιδουμένου (πνευματουμένου) (3) τῇ νοτερᾷ ἀναθυμιάσει, φέρεται πρὸς τὰ ἄνω, ἑλκόμενον ὑπὸ τοῦ ἡλίου (4) (ἤτοι τοῦ θερμοῦ) (5), τὸ λεπτότατον (6) καὶ γλυκύτατον, ἀποτελοῦν τὴν ἀτμίδα, ἥτις ἐν τῇ ἄνω χώρᾳ πλείων γενομένη (7), καὶ ἀπολιπούσης τῆς θερμότητος (8), συνίσταται ψυχομένη καὶ γίνεται ὕδωρ φερόμενον πάλιν πρὸς τὴν γῆν (9). Ἡ τῆς ἀτμίδος δ' αὕτη συμπύκνωσις εἶναι τὸ νέφος (10), κουφότατον ὑπὸ τοῦ ἡλίου γλυκαινόμενον, καὶ ἡ ὁμίχλη ἀραιοτέρα καὶ θολωτέρα τοῦ νέφους καὶ ἄγονος ὕδατος (11). Τὸ νέφος ἐκπιεζόμενον παρέχει ὄμβρον, ὅστις κατὰ μικρὰ μὲν φερόμενος ἀποτελεῖ ψεκάδας (12), κατὰ μείζω δὲ ὑετόν (13). Τὰ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ δὲ ῥυτὰ ταῦτα ὕδατα πυκνούμενα

(1) Μετεωρλ. Β. 4. σελ. 359. Ἴδ. καὶ Θεόφρ. π. Ἀνέμ. 41.

(2) Ἱπποκρ. π. Ὑδ. κλ. III. XLIV. π. Ἱερ. νόσ. II. σελ. 339. π. Φύσ. παιδ. I. σελ. 409. Ἀριστοτ. Προβλήμ. Α. 21.

(3) Θεόφρ. π. Ἀνέμ. 40.

(4) Γεωπονικὰ (ἔκδ. Niclas) II. Ϛ. 4.

(5) Ἴδ. ἀνωτέρω σελ. 10 σημ. 6. Πρβλ. καὶ σελ. 11 σημ. 9. — Εἰδικῶς ὅμως ἐφέλκυσις = ἡ δύναμις, ἥτις ἐκ τῆς γῆς ἐφέλκεται τὸ ὑγρὸν διὰ τῆς θερμότητος εἰς τὰ τῶν φυτῶν ἄκρα διὰ μέσου τῶν μερῶν αὐτῶν ὄντων ἀραιῶν (Ἀριστοτ. π. φυτ. Β. 822b. Σήμερον τὴν ἐφέλκυσιν ἀντικαθίστησιν ἡ διαπίδυσις).

(6) Ὅσῳ ἡ ἀτμὶς λεπτοτέρα τόσῳ πορρωτέρω τῆς γῆς ἀνέρχεται. Ἴδ. Ἀριστοτ. π. φυτ. 824a,b.

(7) Θεόφρ. π. ἀνέμ. 15. Πρβλ. ἀνωτ. σελ. 10 σημ. 10.

(8) Ἴδ. καὶ Θεόφρ. π. ἀνέμ. 24.

(9) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Α. 9, Β. 2. Πρβλ. Ἱπποκρ. π. Ὑδ. κλ. III. XLVIII.

(10) Ἱπποκρ. π. Ὑδ. III. XLVII, XLVIII: «Τὰ δὲ νέφεά ἐστιν ὕδωρ ξυνεχὲς ...ριν», π. φύσ. παιδ. σελ. 409. Γαλην. π. φιλοσ. ἱστ. σελ. 432 (40) Πλάτ. Τίμ. 49c.

(11) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Α. 9. σελ. 346, π. Κόσμ. 4.

(12) Ῥανίδας μικρὰς (Πλουτ. Ἀρεσκ. φιλοσοφ. III. Ε.) καὶ ψεκάδια ...φρ. Ἀνεμ. 24).

(13) Πρβλ. Θεοφρ. ἀνεμ. 4 ἑξ.

ἀποτελοῦσι τὰ πακτά (1), καὶ ἡ μὲν τοῦ νέφους σύμπηξις πρὸ τῆς εἰς ὕδωρ μεταβολῆς ἀπεργάζεται τὴν χιόνα, οὖσαν μικρῶν καὶ πυκνῶν πομφολύγων ἄθροισμα (2), καὶ ἥτις ἀθρόα καταφερομένη ὠνόμασται νιφετός, οὗ συστραφέντος καὶ πιληθέντος γίνεται χάλαζα. Ἐξ αἰθρίας δὲ (ἀντιθέτου ὁμίχλης) (3) τὸ ὑγρὸν κατὰ σύστασιν λεπτὸν φερόμενον ἀποτελεῖ τὴν δρόσον (= ἄρα ἐκ μὴ μετεωρισθείσης ἀτμίδος, ἀνάλογος ὑετῷ)· ἀθρόον δὲ τὸ ὕδωρ ἐξ αἰθρίας πεπηγὸς καλεῖται κρύσταλλος. Ἡ πάχνη εἶναι ἀτμὶς μὴ μετεωρισθεῖσα πεπηγυῖα (= ἀνάλογος χιόνι) ἢ δρόσος παγεῖσα, καὶ ἡ δροσοπάχνη ἡμιπαγὴς δρόσος (4). Ἡ τοῦ ὕδατος δὲ αὕτη μεταβολὴ πρῶτον εἰς ἀτμίδα καὶ τῆς ἀτμίδος εἶτα ἡ εἰς ὕδωρ συμπύκνωσις παρίστησι ποταμὸν κύκλῳ ῥέοντα, ἤτοι πλησιάζοντος τοῦ ἡλίου, ἄνω (= ἀτμίς), ἀφισταμένου δέ, κάτω (= ὕδωρ) (5).

Γίνεται δ' ἡ τῆς ἀτμίδος συμπύκνωσις οὐ μόνον ἐν τῷ ἀέρι, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πυκνῶν καὶ ψυχρῶν τῆς γῆς τόπων, οἷοί εἰσι τὰ ὄρη (6) καὶ ἐν γένει τὰ ὑψηλὰ μέρη, ἐφ' ὧν ὠθεῖται καὶ πιλοῦται ὁ ἀὴρ (7), καὶ ἅτινα «οἷον σπόγγος ἐπικρεμάμενος, κατὰ μικρὰ μέν, πολλαχῇ δὲ διαπιδῶσι καὶ συλλείβουσι τὸ ὕδωρ καὶ στέγουσιν αὐτό» (8). Ἐν γένει δὲ κατὰ τὸν Ἱπποκράτην «Ἀπὸ τῶν ἑψομένων ὑδάτων ὁ ἀτμὸς

(1) Πλατ. π. Ψυχ. Κόσμ. 99 C.

(2) Πλουτ. Συμπ. III. Β. Ἴδ. καὶ Ἀριστοτ. π. φυτ. Β. 825 b.

(3) Πρβλ. Πλατ. Τίμ. 58 D: «Ἀέρος τὸ μὲν εὐαγέστατον, ἐπίκλην αἰθὴρ καλούμενος· ὁ δὲ θολερώτατος ὁμίχλη τε καὶ σκότος» (πρβλ. σελ. 1).

(4) Πρβλ. Πλουτ. Συμπ. VIII. Θ. 3.

(5) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Α. 9, 10. Π. Κόσμ. 4. Πλουτ. ἀρέσ. φιλοσοφ. III. Δ. (ἴδ. ἐμὴν Διατριβὴν Τὸ ὕδωρ ὡς γεωλ. παράγ. σελ. 9). Περὶ ὑδατίνων μετεώρων ἴδ. καὶ Θεόφρ. Fr. V καὶ VI. Πλάτ. Τίμ. 59 Ε. Πλίν. 2. 61, 62.

(6) Ἀριστοτ. π. φυτ. Β. 823a.—Ὑπάρχουσι δὲ ὄρη «εἰς καθαρὸν ἀέρα καὶ ἄμοιρον ὑγρότητος ἐξικνούμενα τοῖς ἄκροις» (Πλουτ. πρ. ψυχρ. 14. 950 Β) καὶ ταῦτα εἶναι τὰ ὑψηλότατα ὡς ἡ Κηλλήνη καὶ ὁ Μακεδονικὸς Ὄλυμπος (Πλουτ. Fr. XXXIV. 150). Γνωστὸν νῦν τυγχάνει ὅτι ἐπὶ τῶν ὑψηλῶν κορυφῶν, ἐν ἀραιοτέρῳ εὑρισκομένων ἀέρι, ἡ ἐξάτμισις εἶναι ταχυτέρα).

(7) Ἀριστοτ. Fr. (ἔκδ. Rose) VI. 247. Πρβλ. σελ. 1 ἑξ.

(8) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Α. 13. σελ. 350 ἑξ. 14. σελ. 352 (5), π. φυτ. Β. 822 b (20), 824b, Προβλήμ. ΚϚ. 7, Fr. VI. 246, 247, 248. Παυσαν. VIII. VII. Στράβ. Β. 98 (3), ΙΕ. 691 (17). Πλάτων Κρίτων (ἔκδ. Wohlrab) 118d. Διόδ. Σικελ. I. 41, II. 37. Θεόφρ. π. Ἀνέμ. 5, π. Σημ. Ὑδ. 3 καὶ 51. Διὸ ἐν Αἰγύπτῳ οὐχ ὕει διὰ τὸ μὴ ἔχειν ὅπου προσκαθίζηται τὰ νέφη (Θεόφρ. Ἀνεμ. 61). Ἴδ. καὶ Ἀρριανοῦ Ἰνδικὴ VI. 6.

ἐπανιών, ἣν ἔχῃ στερέωμα πρὸς ὅ,τι χρὴ προσπίπτειν, παχύνεται καὶ πυκνοῦται καὶ σταγόνες ἀποπίπτουσιν ἀπὸ τῶν σωμάτων, οἷσιν ἂν ὁ ἀτμὸς προσπίπτῃ» (1). Οὕτω δὴ καὶ οἱ ποταμοὶ ῥέουσιν ἐκ τῶν μεγίστων ὀρέων καὶ αἱ κρῆναι αἱ πλεῖσται γειτνιῶσι τόποις περιβαλλομένοις ὑπὸ ὑψηλῶν ὀρέων μὲ πλείονας κορυφάς (2), ἤτοι ἀπαντῶσιν ἐν ταῖς κοιλάσι καὶ παρὰ τοὺς πρόποδας ὀρέων (3), καὶ ὕλη αὐτῶν εἶναι οἱ ἀπὸ τῶν ὑψηλῶν ὑετοὶ (4) ἢ χίονες (5). Αὐτὰ ἄρα τὰ ὑψηλὰ μέρη εἶναι καὶ αὐτῶν τῶν ἄνευ ποταμῶν καὶ ὀρέων πεδίων ξηρότερα (6) καὶ αἱ τῶν ὀρέων ἀκρώρειαι τῶν ὑπωρειῶν. Ὑδρυλότερα δὲ ἐλέγοντο τὰ πρὸς θάλασσαν ἐστραμμένα μέρη τῶν ὀρέων (7), συνήθως δὲ τὰ ἀρκτικὰ αὐτῶν, καὶ ξηρότερα τὰ πρὸς μεσημβρίαν (8), ἀλλ' ἐν τοῖς ὄρεσι τῆς Ὑρκανίας καὶ ἐπὶ τῶν Λευκῶν ὀρέων τῆς Κρήτης βρέχει ἐπὶ τῶν νοτίων μερῶν, ὁ δὲ Ὄλυμπος, ἡ Ὄσσα, ὁ Παρνασσὸς καὶ αἱ Ἄλπεις νοτίζονται καὶ βρέχονται πανταχόθεν (9). Συμπύκνωσιν δὲ τῶν ἀτμίδων καὶ στάσιν τῷ ὕδατι ἐπιφέρουσι καὶ τὰ δασέα καὶ κατάδενδρα καὶ καλλιεργούμενα μέρη, ἅτινα εἶναι καθυγρότερα τῶν ψιλῶν καὶ σκληρῶν, ἐφ' ὧν ὑπάρχει σπάνις ὑδάτων (10), διὸ καὶ ἡ ἐν Κρήτῃ πόλις Ἀρκαδία χερσωθεῖσά ποτε ἐστηρήθη ὑδάτων, ἅτινα καὶ πάλιν ἀνέφυσαν γεωργηθείσης τῆς γῆς (11), ὁ δὲ Σενέκας θεωρεῖ ἀπίθανον τὸ ὑπὸ τοῦ Θεοφράστου ἀναφερόμενον ὅτι ὁ Αἶμος ὢν ποτε ἐνδεὴς ὑδάτων ἀπέκτησεν ἔπειτα κοπέντων τῶν ἀπορροφώντων τὸ ὕδωρ δασῶν (12). Τρεφομένων δ' ἀφ' ἑτέρου ὑπὸ τοῦ ὕδατος τῶν

(1) Ἱπποκρ. t. I. σελ. 578. Πρβλ. σελ. 10 σημ. 11.

(2) Γεωπον. II. Ε. 1-4, Ϛ' 6.

(3) Πλίν. 31. 26. Ἴδ. καὶ Πλουτ. Κάμιλλον 3.

(4) Ἀριστοτ. π. φυτ. Β. 822 b.

(5) Στράβ. ΙΕ. 691 (17). Ἴδ. καὶ Διόδ. Σικελ. I. 38, 39. Πλουτ. Ἀρ. φιλοσ. IV. A.

(6) Γεωπον. II. Ϛ. 5, 7. Ἱπποκρ. (π. Διαίτ.) I. σελ. 667. Καὶ ὄντως τὰ ὄρη δὲν ἔχουσι στάσιν τῷ ὕδατι, διότι ἐὰν μὲν ἐκ διαπερατοῦ πετρώματος (ἀσβεστολίθου), τὸ ὕδωρ διηθεῖται, ἐὰν δ' ἐκ στεγανοῦ (σχιστολίθου) αἱ πηγαὶ σπάνιαι καὶ μὴ παραμόνιμοι.

(7) Θεόφρ. π. Σημ. ὑδ. 3.

(8) Γεωπον. II. Ϛ'.

(9) Πλίν. 31. 26.

(10) Γεωπον. II. Ϛ. 1. Πλίν. 31. 30. Σενέκ. Quaest. Natur. III. 11. Ὡς αἱ ερημοι τῆς Αἰθιοπίας (Σενέκ. III. 6), τὸ ὀροπέδιον τῶν Λυκαόνων, ἔνθα τὰ φρέατα πάντα βαθύτατα, ὡς ἐν Σαότροις, ὅπου ἐπιπράσκετο τὸ ὕδωρ (Στράβ. IB, 568, 1)· Ἴδ. καὶ πηγὴν τῆς ἄκρας τοῦ Κώρυκος παρὰ Στράβωνι ΙΔ. 671 (5).

(11) Σενέκ. Q. N. III 11.

(12) Ἔνθ. ἀνωτ. Πλίν. 31. 30.

φυτῶν, τούτων ἡ παρουσία ἔν τινι τόπῳ ἐθεωρεῖτο σημεῖον δηλωτικὸν ὕδατος (1), βαθυτάτου μὲν καὶ διαρκοῦς ἐὰν τὰ φυτὰ βρίθοντα καὶ χλωρά, ἀδυνάτου δὲ καὶ μὴ παραμονίμου ἐὰν μεμαραμμένα (2). Ἀλλὰ κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην (3) τὸ ὕδωρ δύναται νὰ ᾖ καὶ τῶν ὑπογείων ἀτμίδων σύγκρισις, ὁ δὲ Πλάτων ἐν τῷ Φαίδωνι (4) λέγει πᾶν ὕδωρ ἐκρέον ἐκ τοῦ Ταρτάρου, ἤτοι ἐκ τοῦ περὶ τὸ μέσον τῆς γῆς πλήθους ὕδατος, εἰς ὃ καὶ πάλιν συρρέει τὸ ἀναχθὲν ὕδωρ, κατ' ἄλλους δὲ τὰ ἐν τῇ γῇ γλυκέα ὕδατα εἶναι τὸ θαλάσσιον ὕδωρ (παντὸς ὕδατος ἀρχή), διηθούμενον διὰ τῶν τῆς γῆς πόρων καὶ γλυκαινόμενον (5).

Τὰ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπὶ τὴν γῆν πίπτοντα (6) ὕδατα καλοῦνται οὐράνια (7), ὄμβρια (8), ὑέτια (9), τὰ ἐκ Διὸς (10) ἢ ἐκ Θεοῦ (11), κατ' ἀντίθεσιν τῶν ἐν γένει ναματιαίων (12) ἤτοι τῶν ἐκ τῆς γῆς (13), τῶν ὅσα γῆς (14) ἢ τῶν ἀπὸ γῆς ῥεόντων (15) καὶ γηγενῶν (16) ἢ ἐπιγείων (17), καὶ φέρουσιν ἀναλόγως τῆς μετεωρολογικῆς αὐτῶν προελεύσεως ἢ τῆς ἐν τῇ γεωργίᾳ χρηστότητος αὐτῶν διαφόρους ἐπω-

(1) Πρβλ. καὶ Σενέκ. Q. N. III. 6.

(2) Γεωπον. ΙΙ. Δ. 1-2, Ε. 4-6, ϛ. 23-26.

(3) Μετεωρλ. Α. 13, σελ. 349 (20 ἑξ.). Ὁμοία εἶναι ἡ τοῦ Otto Volger θεωρία, καθ' ἣν τὰ ὕδατα τῆς γῆς εἶναι προϊόντα τῆς ἐν τῷ ψυχρῷ ἐδάφει ψύξεως τοῦ κατεισδύοντος ἀτμοσφαιρ. ἀέρος. Εἶναι δ' ἀληθὲς ὅτι ποσότητές τινες ὑδάτων καὶ δὴ μεταλλικῶν προέρχονται ἐκ τῶν ἐκ τοῦ κεντρικοῦ τῆς γῆς πυρὸς ἐκλυομένων ὑδρατμῶν.

(4) 111 D ἑξ. Ἴδ. καὶ Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Β. 2. σελ. 356. Σενέκ. Q.N III. 4.

(5) Σενέκ. Q. N. III. 5. Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Β. 2. σελ. 354.

(6) Ἱπποκρ. (π. φύσ. παιδ.) Ι σελ. 407.

(7) Θεόφρ. Ἱστορ. φυτ. Δ. VII. 8. Αἰτ. φυτ. Β. V. 5 κλπ. Ἱπποκρ. π. ὑδ. κλ. V. LXXIV. Ξενοφ. Ἀναβ. 4. 2. 2. Ἀριστοτ. Ἱστορ. ζῴων Ζ. 15 σελ 569.

(8) Ἱππ. π. ὑδ. VI. CXXI. Θεόφρ. Αἰτ. φυτ. Β. VI. 3.

(9) Ὁμ. Ἰλ. Π. 385. Τὰ ὑόμενα (Ἀριστοτ. Μετεωρ. Α. 13 κτλ.).

(10) Πλάτ. Κρίτ. 111 D, 118 E. Νόμοι VIII. 844. Στραβ. ΙΕ. 693 (20). Θεόφρ. Αἰτ. φυτ. Β. VI. 1 κλπ. Ἀπὸ Διὸς ὄμβρος (Διοδ. Σικελ. IV. 3). Ὄμβριος Ζεὺς (Πλουτ. τῶν ἑπτ. σοφ. Συμπ. 158 E).

(11) Παυσαν. VIII, VII. 1.

(12) Θεόφρ. Ἱστορ. Φυτ. IV. 2. 9, VIII. 7. 3. Αἰτ. Φυτ. II. 5. 5 κλπ.

(13) Ἱπποκρ. π. Ὑδ. V. XXIV.

(14) Πλάτ. Κρίτ. 118 E.

(15) Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΓ. 38. Γεωπον. XV. Β. 3.

(16) Πλουτ. π. τ. ἐμφ. πρ. Σεληνν. 25. 939 C. Γηγενῆ κατ' ἀντίθεσιν τῶν ἀμέσων ὀμβρίων.

(17) Θεόφρ. Αἰτ. φυτ. Β. V. 1.

νυμίας. Οὕτω, τὰ νότου πνέοντος ὄμβρια ὕδατα καλοῦνται νότια, τὰ ἐκ βορρᾶ βόρεια. Ὁμοίως ὕδατα ἐαρινά, χειμερινά, θερινά, μετοπωρινά, νυκτερινά. Τὰ ἐν καιρῷ πίπτοντα ὡραῖα καὶ εὔκαιρα ἢ καίρια, τοὐναντίον δὲ ἀώρια ἢ παράκαιρα ἢ πάρωρα (1). Τὰ μετὰ βροντῶν καὶ ἀστραπῶν ἀστραπαῖα καὶ κεραύνια (2). Τὰ δὲ τοῦ φθινοπώρου ὕδατα ἐλέγοντο καὶ πρῶτα (3).

Τὸ ὑόμενον ὕδωρ (ἄφθονον τοῦ χειμῶνος) καταποθὲν ἐκ τῶν ὑψηλῶν, διαδίδοται πᾶν εἰς τὴν γῆν (4) καὶ ἀθροίζεται ὑπὸ ταύτην (5) εἰς ὑποδοχὰς στεγούσας καὶ διαταμιευομένας αὐτό (6). Τοιαύτην δὲ γῆν στέγουσαν (μὴ διιεῖσαν τὸ ὑγρὸν) (7) ὀνομάζει ὁ Πλάτων (8) τὴν κεραμίδα ὡς ἔχουσαν φύσιν λιπαρὰν καὶ πυκνήν (9), ὁ δὲ Ἀριστοτέλης (10) καλεῖ ὑδάτων τόπους γενικῶς τοὺς σκληροὺς καὶ πυκνούς. Ἀλλ' ἡ κεραμῖτις γῆ κατ' ἐπιφάνειαν ἀπαντῶσα καὶ τὸ ἀργιλλῶδες ἔδαφος ἐθεωροῦντο ἄνυδρα (11). Τοιαύτη δ' ἐλέγετο καὶ ἡ ἔχουσα ψηφῖδας καὶ κισσήρεις καὶ ἄμμον γῆ τῶν πεδίων, ὑδρηλοτέρας πως οὔσης τῆς λεπτῆς ἄμμου καὶ τῆς carbunculus καλουμένης (12). Γῆ ὅμως μέλαινα καὶ λιπαρά, ἔχουσα ἰδίως τὰς πέτρας μελαίνας καὶ πυροειδεῖς καὶ μὴ κατὰ ἰόνθους, ἀλλ' ἐχούσας τι πορῶδες (13) καὶ ψηφιδώδεις διαφύσεις (οὐχὶ ἀνατεταραγμένας ἐν τῇ γῇ ἀλλὰ κατὰ

(1) Θεόφρ. Fr. VI. 14, 25. Αἰτ. φυτ. Β. VI. 1. Θεόφρ. Fr. VI. 48. Πλουτρχ. αἰτ. φυσ. Δ, καὶ Fr. XXVII. Θεόφρ. Fr. VI. 24. Στράβ. ΙΕ. 693 (20). Ἀριστοτ. Προβλήμ. Α. 19 Θεόφρ. Fr. CLXXVI. Ἀθήν. Β. 63. Θεόφρ. Αἰτ. φυτ. Β. VI. 1. Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Β. 4. σελ. 360. Ἱπποκρ. π. Ὑδ. IV. LVIII. Θεόφρ. Ἱστορ. φυτ. VIII. 7 6., 6. 6. Αἰτ. φυτ. Β. 2. 1 - 2. Ἱπποκρ. π. Ὑδ. IV. LVIII. Θεοφρ. Αἰτ. φυτ. Β. 2. 2, Δ. 13. 4.

(2) Πλουτ. Αἴτ. φυσ. Δ. Συμποσ. IV. Β. 2.

(3) Θεφρ. Ἱστ. φυτ. VI. 8. 3. Αἰτ. φυτ. I. 10, 5, 2. 4. 10 (=πρωτοβρόχιμα).

(4) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Β. 4. σελ. 360.

(5) Ἀριστοτ. Μετεωρ. Α. 13. σελ. 349 (4).

(6) Πλάτ. Κρίτων 111 D.

(7) Πλουτ. π. τ. μ. δ. δανείζ. 1. 827 E.

(8) Κρίτων 111. D. Ἴδ. καὶ Νόμ. VIII. 844.

(9) Πλουτ. π. τ. μὴ δ. δανείζ. 1. 827 E.

(10) Π. φυτ. Β· 823a.

(11) Γεωπον. II. Ε. 2. Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Α. 14. σελ. 352 (10). Πλίν. 31. 28.

(12) Πλίν. 17. 3, 4.

(13) Γνωστὸν ὅτι ἔδαφος ἀργιλλῶδες ἢ ἄνευ ρωγμῶν καὶ πόρων εἶναι ἄνυδρον ἢ ἥκιστα ἔνυδρον. Φρέατα ἀβαθῆ 5 - 6 μέτρων ἐπὶ γνευσίου ἢ ἄλλων πυκνῶν πετρωμάτων μόλις ἔχουσι ποσότητά τινα ὕδατος.

ἐκπιεζόμενον, εἰς ἣν δὴ αἰτίαν ἀποδίδει καὶ τὴν τῶν πηγῶν, δίκην σιφώνων, ἀναπήδησιν (1), ἀλλά, κατὰ τὸν Δημόκριτον, ἐάν τις ὑψηλὸς τόπος φέρῃ πηγήν, οὐ μακρὰν τοῦ τόπου τούτου ὑπέρκεινται ἀναγκαίως ἕτεροι, ὡς τοῦ ὄρους Σαώκης τῆς Σαμοθρᾴκης (2) καὶ τοῦ Καινοῦ χωρίου πέτρας ἀποτόμου καὶ ἐξαισίως ὑψηλῆς, ἐφ' ἧς πηγὴ ἀναβάλλουσα ὕδωρ πολύ (3), καὶ τοῦ Σαγυλίου ὄρους τῶν Ἀμασίων, ἔνθα ὑδρεῖον δαψιλὲς χρήσιμόν ποτε τοῖς βασιλεῦσιν (4). Ἐν γένει δ' ἐπιστεύετο ὅτι τὸ τοῦ ὕδατος ῥεῦμα γίνεται τὸ πλεῖστον ἐκ τῶν ὑψηλοτέρων τῶν πρὸς ἄρκτον, τῆς γῆς οὔσης ἐγκεκλιμένης ἐκ βορρᾶ πρὸς νότον (5), διὸ καὶ πολλοὶ τῶν ἀρχαίων μετεωρολόγων ἔλεγον τὸν ἥλιον μὴ ὑπὸ τὴν γῆν δύοντα, ἀλλὰ περὶ τὴν γῆν περιφερόμενον καὶ ἀφανιζόμενον ὄπισθεν τῶν πρὸς ἄρκτον ὑψηλῶν τόπων (6). Γίνεται δὲ ἡ τῶν ὑδάτων κίνησις κατὰ Πλάτωνα (7), ἕνεκα τῆς ἀντιπεριστάσεως (8), ἤτοι τῶν ῥύσεων διωκουσῶν (σπευδουσῶν νὰ πληρώσωσι) τὰ ὑποχωροῦντα τοῦ ἀέρος διὰ τὸ μηδαμοῦ κενὸν ὑπάρχειν (9), ἢ κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην (10) «διὰ τὸ ὠθεῖν τὸν ὠσθέντα ἀέρα θάττω κίνησιν τῆς τοῦ ὠσθέντος φορᾶς, ἣν φέρεται εἰς τὸν οἰκεῖον τόπον». Εἶναι δὲ τῶν ποταμῶν ἡ κίνησις κατὰ πρῶτον ὁρμητική, «κατὰ μικρὸν ὅμως παύεται ἡ βία προελθοῦσα τοῦ στόματος» (11), διότι ἐν γένει τὸ ὕδωρ ἐν τῷ ἐπιπέδῳ καὶ ὁμαλῷ λιμνάζον

(1) Πλίν. 2. 66.
(2) Γεωπον. ΙΙ. Ϛ. 10.
(3) Στρβ. ΙΒ. 55β (31).
(4) Στρβ. ΙΒ. 560 (38).
(5) Πλουτ. ἀρέσ. φιλοσόφ. ΙΙ. Η.
(6) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Β. 1. σελ. 354 (23).
(7) Πλουτ. πλατων. ζητ. Η. Πλάτ. Τίμ. 42 d. Πρβλ. τὴν τῶν Κλεψυδρῶν ἐνέργειαν εἰς Ἐμπεδοκλ. στ. 357 καὶ σελ. 69 ἐν Fr. Philos. Graec. I. Θεόφρ. Ἱδρώτ. 26 Ἀριστοτ. Φυσ. ἀκρ. Δ. 6. σελ. 213.
(8) Ἴδ. καὶ Σενέκα Q. N. II. 7. Ἴδ. τὴν λέξιν καὶ παρὰ Θεοφρ. π. Λειποψυχ. Fr. X. 6.
(9) Πλουτ. πλατ. ζητ. VII. 8. Πλάτ. Τίμ. 80 c. Ἀριστοτ. Φυσ. ἀκρ. Δ. 8. σελ. 215 (15). Πρβλ. καὶ Φυσ. ἀκρ. Δ. 1. σελ. 208. «Ὅτι μὲν οὖν ἔστιν ὁ τόπος, δοκεῖ δῆλα εἶναι ἐκ τῆς ἀντιμεταστάσεως· ὅπου γάρ ἐστι νῦν ὕδωρ, ἐντεῦθεν ἐξελθόντος ὥσπερ ἐξ ἀγγείου πάλιν ἀὴρ ἔνεστιν». Πρβλ. καὶ ἀνωτ. σελ. 8, σημ. 13, 14.
(10) Ἴδ. ἀνωτέρω
(11) Στρβ. Α. 53 (9). Πρβλ. Πλουτ. Π. Πολυφιλ. 93 F. «Οἱ ποταμοὶ πολλὰς σχίσεις καὶ κατατομὰς λαμβάνοντες ἀσθενεῖς καὶ λεπτοὶ ῥέουσιν».

μὲν διὰ τὸ μέγεθος αὐτῶν εἶναι πολὺ τὸ συλλεγόμενον ὕδωρ, ὥστε «διαρκεῖν καὶ μὴ προαναλίσκεσθαι πρὶν ἐπελθεῖν τὸ ὄμβριον ἐν τῷ χειμῶνι πάλιν», ἡ ῥοὴ εἶναι ἀέναος, «ὅσαις δὲ ἐλάττους αἱ ὑποδοχαί, αὗται δι' ὀλιγότητα τοῦ ὕδατος ξηραίνονται πρὶν ἐπελθεῖν τὸ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὕδωρ, κενουμένου τοῦ ἀγγείου» (1), ἀφ' οὗ καὶ οἱ ποταμοὶ καὶ ἐν γένει αἱ πηγαὶ ῥέουσι μείζονες τοῦ χειμῶνος ἢ τοῦ θέρους (2). Τοιαῦταί τινες ὑδάτων ὑποδοχαὶ εἶναι αἱ τοῦ Δημοκρίτου λιβάδες (3), ἤτοι ὕδατα ὄμβρια διηθούμενα διὰ τοῦ ἐδάφους καὶ ἀμέσως συλλεγόμενα ἐν τόποις στεγνοῖς ὡς ἐν ἀγγείοις, ἤτοι μὴ ὄντα φλεβῶν ἀπόρροιαι, διὸ καὶ λάβρον μὲν τὸ πρῶτον ἔχοντα τὸ ῥεῦμα, συντόμως δ' εἶτα ἐκλείποντα ἂν μὴ πολλὰ ὦσι, καὶ λιβάδας δυνάμεθα νὰ καλῶμεν σήμερον ὑπογείους δεξαμενάς, ὧν ἡ στάθμη (niveau) ἀφαιρουμένου ὕδατος κατέρχεται καὶ αἵτινες τέλος κενοῦνται. Γενικώτερον δ' ὅμως διὰ τῶν λιβάδων ἐνόουν οἱ ἀρχαῖοι — ὥς γ' ἡμῖν δοκεῖ — καὶ ὅ,τι περίπου οἱ νεώτεροι λέγοντες ὕδωρ ἐδαφικόν, ἤτοι δὴ τὴν ἐκ τῆς γῆς συλλειβομένην νοτίδα (4) μήπω φλέβας ἀποτελέσασαν, διὸ καὶ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης ἀναφέρει «εἰς τὴν ὑποκειμένην χώραν (τὴν Ἰνδικὴν) πανταχόθεν (ἐκ τῶν ὑπερκειμένων χωρῶν) συρρεούσας τὰς λιβάδας, ἐκ τοῦ κατ' ὀλίγον ποιεῖν τοὺς τόπους καθύγρους, καὶ γεννᾶν ποταμῶν πλῆθος» (5). Σαφῶς δὲ τῶν λιβάδων διακριτέαι αἱ ἰδίως πηγαὶ (6) (μόνιμοι) (7) συναγόμεναι ἐκ τῶν φλεβῶν (8) «ὡς ὑπονόμοις καὶ διώρυξι συνάγουσι τὸ ὕδωρ οἱ τὰς

(1) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Α. 13. σελ. 349 (10).

(2) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Α. 13. σελ. 349 (8). Γεωπον. II. Ϛ. 15-17. Σενέκ. Q. N. III. 6. Πλουτ. Κάμιλλος 3. Διόδ. Σικελ. I. 38. Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην, τοῦ ἡλίου πορρωτέρω γιγνομένου τοῦ χειμῶνος συνίσταται ἡ ἀτμὶς διὰ τὴν ψῦξιν εἰς ὕδωρ (Μετεωρλ. Β. 4. σελ. 360. Ἴδ. καὶ ἀνωτ. σελ. 14).

(3) Fr. Philos. Graec. I. σελ. 273. Γεωπον. II. Ϛ. 12-15. Πλουτ. Αἴτ. φυσ. Ε. Πρβλ. Στρβ. Η. 389 (4).

(4) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Β. 4. σελ. 361 (2). Διόδωρ. II. 10.

(5) II. 37. Πρβλ. Πλουτ. π. τ. μ. δ. δανείζ. 1. 827 Ε: «συναγαγόντες ὥσπερ ἐκ λιβάδων». Κατὰ τὰ Λεξικὰ λιβὰς = ἁπλῶς πηγὴ ὕδατος.

(6) «Ὕδατος πηγαὶ καὶ λιβάδες» Διόδ. Σικελ. III. 41. Θεόφρ. π. Πυρ. 22.

(7) Κρήνη ἀέναος (Ἡσίοδ. Ἔργ. 595. Ὁμ. Ὀδ. Ν. 109), κρήνη ἀείρυτος (Σοφ. Οἰ. Κ. 470). Ἡ μονιμότης δὲ διατηρεῖται ἡ αὐτὴ ἐὰν μή τι ἐλλείπῃ διὰ τὴν τοῦ ἔρος περίστασιν ἢ ἐπιθῇ (Γεωπον. II. Ϛ. 19).

(8) Πηγαὶ = φλέβες ἀναπτυχθεῖσαι (Γεωπον. II. Ϛ. 13).

ὑδραγωγίας ποιοῦντες καὶ οἱ τὰ φρέατα ὀρύσσοντες» (1), αἵτινες πάλιν φλέβες πηγαῖαι (2) ἀποτελοῦνται ἐκ μικρῶν συνιόντων ναματίων (3) καὶ ἐκ τῶν μικρῶν ῥανίδων εἰς ἓν γινομένων καὶ συρρεουσῶν (4), καὶ ὁτὲ μὲν πυκναὶ καὶ δι' ἀλλήλων πεπλεγμέναι, ὁτὲ δὲ ἀραιότεραι διασχίζουσι τὴν γῆν ὡς τὸ σῶμα αἱ φλέβες καὶ αἱ ἀρτηρίαι (5), διότι τὸ ὕδωρ δὲν ἵσταται ἐν τῇ γῇ, ἀλλὰ «ῥήγνυσιν αὐτὴν χωροῦν καὶ ποιεῖται ἑαυτῷ ὁδὸν εὐρυτέραν ἐὰν ᾖ πολὺ» (6) ποικίλας διαπορευόμενον ὁδούς (7). Διόπερ πολλάκις ὕδωρ τι δὲν ἐκφαίνεται παρὰ τὰς ὑπωρείας, ἀλλ' ὑποφοράν τινα κατὰ γῆς ποιησάμενον ἐκθλίβεται εἰς τὸ φανερὸν ἀλλαχοῦ ὡς συμβαίνει εἰς τὴν παρὰ τὴν Ἀκροκόρινθον πηγὴν Πειρήνην (8), εἰς τὴν πηγὴν Ἀσκληπιοῦ ἐν Ἀθήναις συγκοινωνοῦσαν ὑπογείως μετὰ τῆς πηγῆς τοῦ Φαλήρου (9), καὶ εἰς πολλοὺς ποταμούς (10), καὶ δὴ ἐνίοτε ὑπὸ τὴν θάλασσαν ὡς τὸ ἐν Ἡρακλείᾳ τοῦ Πόντου ὕδωρ (11), τὸ τοῦ λιμένος τοῦ Βρεντησίου (12), ἡ ἐν Ἀράδῳ πηγὴ μικρὸν πρὸ τῆς πόλεως, ἐξ ἧς ὑδρεύοντο οἱ Ἀράδιοι ἐν πολέμῳ (13) καὶ ἄλλα (14). Πολλαὶ δὲ τοιαῦται ἐξαφανίσεις καὶ ἐκ νέου ἀναβλύσεις ὑδάτων καὶ ἀλλοιώσεις τοῦ ποιοῦ αὐτῶν ἀναφέρονται ὀφειλόμεναι εἰς σεισμικὰς δονήσεις (15), ὡς τοῦτο συνέβη εἰς

(1) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Α. 13. σελ. 349 (35) ἑξ. Γεωπον. ΙΙ. Ϛ. 12. Πρβλ. γνώμην Μολγίων περὶ τῶν πηγῶν τοῦ Νείλου (Διόδ. Σικελ. Ι. 37).

(2) Στραβ. ΙΓ. 172 (7).

(3) Θεόφρ. Πυρ. 29· ἢ φλεβίων Στράβ. Η. 379 (21).

(4) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Β. σελ. 353 (22). Πρβλ. Πλάτ. Φαίδων 112 Α ἑξ.

(5) Γεωπον. ΙΙ. Ϛ. 12: «Καθάπερ γάρ, φασι, καὶ ἐπὶ τῶν ἐμψύχων σωμάτων συμβαίνει τὸ ὅλον σῶμα φλεψὶ καὶ ἀρτηρίαις διειλῆφθαι συνεχέσιν, οὕτω καὶ ἐν τῇ γῇ . . .». Ἴδ καὶ Σενέκα Qu. Nat. III. 15. Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΓ. 37. Πλάτ. Τίμ. 77 C ἑξ. Τοιαύτην ἰδέαν ἀπεφήνατο ὁ γάλλος γεωλόγος κ. Meunier ἐν Revue Scientifique 22 Avr. 1899, No 16: «La question de l'eau à Paris».

(6) Ἱπποκρ. (π. φύσ. παιδ.) I σελ. 409.

(7) Πλίν. 2. 66.

(8) Στρβ. Η 379 (21). Πρβλ. Ἀριστοτ. Μετευρλ. Α. 13. σελ. 351.

(9) Πλίν. 2. 106.

(10) Αὐτόθι.

(11) Γεωπον. ΙΙ. Ϛ. 8-9. Πλίν. 27. 2.

(12) Πλίν. 2. 106.

(13) Στραβ. ΙϚ. 754. Πλίν. 5. 17.

(14) Παυσαν. VIII. VII. 2. Πλίν. 5. 17, 35-9. 85.

(15) Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην ἡ περιττὴ ἀτμὶς διὰ τὸν ἐντὸς συμπιεσμὸν σχίζει τὴν γῆν καὶ οὕτω φαίνονται πηγαὶ καὶ ποταμοὶ οἱ πρότερον μὴ φαινόμενοι ἀλλ' ἐγκεκρυμ-

τὰς πηγὰς τῆς Ἀρεθούσης ἐν Χαλκίδι (1), ἐν Αἰδηψῷ καὶ Θερμοπύλαις (2), ἐν Ἀρκαδίᾳ Μαγνησίᾳ Καρίᾳ (3) καὶ ἀλλαχοῦ (4). Διακριτέα δὲ τὰ φαινόμενα ταῦτα ἀπὸ τῶν κανονικῶς διαλειπόντων ὑδάτων, ὧν πολλὰ ἀναφέρονται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων παραδείγματα (5).

Ἅπαν τοῦτο τὸ ὕδωρ, εἴτε αὐτομάτως, εἴτε δι' ὀχετοῦ, χωρεῖ φύσει πάντοτε πρὸς τὸ κάταντες (6) καὶ συνάγεται ἀπὸ τῶν ὑψηλῶν πρὸς τὰ ταπεινὰ (7) καὶ τὰ κοιλότατα (8), ὡς οἱ ποταμοὶ ῥέουσιν ἐκ τῶν ὑψηλῶν κατὰ ῥεῖθρον ἐπικλινὲς (9) ἔχοντες καταρράκτας (10) καὶ ἐπὶ τὸ ταπεινότερον ἀεὶ φερόμενοι (11), διόπερ ἐν τοῖς ὑψηλοῖς οὔτε ὕδωρ λάβρον οὔτε πνεῦμα ἐξαίσιον (12), ὑψηλοτέρων δ' οὐσῶν τῶν περικειμένων χωρῶν τῆς Ἰνδικῆς, ταύτης οἱ ποταμοὶ εἶχον ὑδάτων ὑπερβολήν (13). Διὰ ταῦτα λέγει μὲν ὁ Πλίνιος ὅτι τὸ ὕδωρ χωρεῖ μέχρι καὶ τῶν ὑψηλοτέρων κορυφῶν ὠθούμενον ὑπὸ τοῦ (φύσει ἄνω φερομένου) ἀέρος καὶ ὑπὸ τῆς γῆς (βαρυτέρας οὔσης (14),

μένοι τυγχάνοντες (Π. φυτ. 822 б, 823 α, Μετεωρλ. Β. 8. σελ. 366. Σενέκα Q. N. III. 11).

(1) Στραб. Α. 58 (16).

(2) Στραб. Α. 60 (20).

(3) Πλίν. 31. 30.

(4) Στραб. Ε. 240, Η. 389 (4), Θ. 397 (19), ΙΒ. 536 (4), 578 (16). Πλίν. 2. 106, 2. 86. Στράб. ΙΔ. 671 (5), ΙΕ. 693 (19), ΙϚ. 741 (12). Εὐσταθ. Παρεκбολ. σελ. 388. Παυσαν. IX. 38. 5 καὶ 9. Διόδ. Σικελ. III. 55. Πλάτ. Κρίτ. 111 d. Ἴδ. καὶ Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Α. 13 σελ. 351 (3), Προбλήμ. ΚϚ. 58. Πλουτάρ. ἐκλελ. χρηστήρ. 43. Ἴδ. τὴν μεγάλην διόγκωσιν τοῦ ὕδατος τῆς Ἀλбανίδος λίμνης ἀκμάζοντος τοῦ Τυρρηνικοῦ πολέμου, παρὰ Πλουτάρχῳ Κάμιλ. 3.

(5) Στραб. Γ. 172 (7). Πλίν. 2. 106 (12). Ἀριστοτ. θαυμ. ἀκ. 53, 54, 89. 138. Πλίν. 31. 30, 28. Προλ. Διόδ. Σικελ. I. 38, 40, 41. Ἡρόδ. II. 19. Πλίν. 5. 9 κλπ.

(6) Ἱπποκρ. (π. φύσ. παιδ.) I. σελ. 409.

(7) Γεωπον. II. Ϛ. 6.

(8) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Β. 2. σελ. 355 (17), Προбλήμ ΚϚ. 5. Πλάτ. Φαίδ. (ἔκδ. Wohlrab) 109 B, Κρίτων 111 D. Θεόφρ. Π. σημ. ὑδ. κλ. 3.

(9) Στραб. Α. 52 (7).

(10) Προλ. καὶ Διόδ. Σικελ. I. 32.

(11) Στρб. Α. 55.

(12) Ἀριστοτ. Προбλήμ. ΚϚ. 36. Ἴδ. καὶ Γεωπον. V. B. 17. Προλ. ἀνωτέρω σ. 15.

(13) Διόδ. Σικελ. II. 37 Ἴδ. καὶ παρὰ Στράбωνι (ΙϚ. 779.) τὰς ἀφθόνους πηγὰς Πέτρας, μητροπόλεως τῶν Ναбατιαίων.

(14) Ἴδ. κατωτ. περὶ βαρέος καὶ κούφου,

ἐκπιεζόμενον, εἰς ἣν δὴ αἰτίαν ἀποδίδει καὶ τὴν τῶν πηγῶν, δίκην σιφώνων, ἀναπήδησιν (1), ἀλλά, κατὰ τὸν Δημόκριτον, ἐάν τις ὑψηλὸς τόπος φέρῃ πηγήν, οὐ μακρὰν τοῦ τόπου τούτου ὑπέρκεινται ἀναγκαίως ἕτεροι, ὡς τοῦ ὄρους Σαώκης τῆς Σαμοθρᾴκης (2) καὶ τοῦ Καινοῦ χωρίου πέτρας ἀποτόμου καὶ ἐξαισίως ὑψηλῆς, ἐφ' ἧς πηγὴ ἀναβάλλουσα ὕδωρ πολύ (3), καὶ τοῦ Σαγυλίου ὄρους τῶν Ἀμασίων, ἔνθα ὑδρεῖον δαψιλὲς χρήσιμόν ποτε τοῖς βασιλεῦσιν (4). Ἐν γένει δ' ἐπιστεύετο ὅτι τὸ τοῦ ὕδατος ῥεῦμα γίνεται τὸ πλεῖστον ἐκ τῶν ὑψηλοτέρων τῶν πρὸς ἄρκτον, τῆς γῆς οὔσης ἐγκεκλιμένης ἐκ βορρᾶ πρὸς νότον (5), διὸ καὶ πολλοὶ τῶν ἀρχαίων μετεωρολόγων ἔλεγον τὸν ἥλιον μὴ ὑπὸ τὴν γῆν δύοντα, ἀλλὰ περὶ τὴν γῆν περιφερόμενον καὶ ἀφανιζόμενον ὄπισθεν τῶν πρὸς ἄρκτον ὑψηλῶν τόπων (6). Γίνεται δὲ ἡ τῶν ὑδάτων κίνησις κατὰ Πλάτωνα (7), ἕνεκα τῆς ἀντιπεριστάσεως (8), ἤτοι τῶν ῥύσεων διωκουσῶν (σπευδουσῶν νὰ πληρώσωσι) τὰ ὑποχωροῦντα τοῦ ἀέρος διὰ τὸ μηδαμοῦ κενὸν ὑπάρχειν (9), ἢ κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην (10) «διὰ τὸ ὠθεῖν τὸν ὠσθέντα ἀέρα θάττω κίνησιν τῆς τοῦ ὠσθέντος φορᾶς, ἣν φέρεται εἰς τὸν οἰκεῖον τόπον». Εἶναι δὲ τῶν ποταμῶν ἡ κίνησις κατὰ πρῶτον ὁρμητική, «κατὰ μικρὸν ὅμως παύεται ἡ βία προελθοῦσα τοῦ στόματος» (11), διότι ἐν γένει τὸ ὕδωρ ἐν τῷ ἐπιπέδῳ καὶ ὁμαλῷ λιμνάζον

(1) Πλίν. 2. 66.
(2) Γεωπον. II. ϛ. 10.
(3) Στρβ. ΙΒ. 556 (31).
(4) Στρβ. ΙΒ. 560 (38).
(5) Πλουτ. ἀρέσ. φιλοσόφ. II. Η.
(6) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Β. 1. σελ. 354 (23).
(7) Πλουτ. πλατων. ζητ. Η. Πλάτ. Τίμ. 42 d. Πρβλ. τὴν τῶν Κλεψυδρῶν ἐνέργειαν εἰς Ἐμπεδοκλ. στ. 357 καὶ σελ. 69 ἐν Fr. Philos. Graec. I. Θεόφρ. Ἱδρώτ. 26 Ἀριστοτ. Φυσ. ἀκρ. Δ. 6. σελ. 213.
(8) Ἴδ. καὶ Σενίκα Q. N. II. 7. Ἴδ. τὴν λέξιν καὶ παρὰ Θεοφρ. π. Λειποψυχ. Fr. X. 6.
(9) Πλουτ. πλατ. ζητ. VII. 8. Πλάτ. Τίμ. 80 c. Ἀριστοτ. Φυσ. ἀκρ. Δ. 8. σελ. 215 (15). Πρβλ. καὶ Φυσ. ἀκρ. Δ. 1. σελ. 208. «Ὅτι μὲν οὖν ἔστιν ὁ τόπος, δοκεῖ δῆλα εἶναι ἐκ τῆς ἀντιμεταστάσεως· ὅπου γὰρ ἔστι νῦν ὕδωρ, ἐντεῦθεν ἐξελθόντος ὥσπερ ἐξ ἀγγείου πάλιν ἀὴρ ἔνεστιν». Πρβλ. καὶ ἀνωτ. σελ. 8, σημ. 13, 14.
(10) Ἔνθ' ἀνωτέρω
(11) Στρβ. Α. 53 (9). Πρβλ. Πλουτ. Π. Πολυφιλ. 93 F. «Οἱ ποταμοὶ πολλὰς σχίσεις καὶ κατατομὰς λαμβάνοντες ἀσθενεῖς καὶ λεπτοὶ ῥέουσιν»,

φέρεται βραδύτερον (1), τῆς δὲ ἐπιφανείας δύο ὑδάτων οὔσης τῆς αὐτῆς ἤτοι ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπιπέδου, «δὲν βιάζεται πρὸς ἔκρυσιν διὰ τὴν ἐξ ἴσης ἀντέρεισιν καὶ θλῖψιν» (2).

Πολλῆς δ' ἀφ' ἑτέρου καὶ ἀθρόας οὔσης τῆς πηγῆς τὸ ἐγγύτατον πλεῖστον, εἶτα ἔλαττον ἀεὶ καὶ ἔλαττον, τελευτῶν δ' ὑπεκλείπει, διότι «ἀεὶ τῶν ῥεόντων εἰς ἔλαττον ἡ ἀποτελεύτησις μὴ γινομένης ἄλλοθεν ἐπιρροῆς». Ἐὰν δέ που τὸ ὕδωρ συναντήσῃ τόπον ἔγκοιλον ἢ καὶ ἄλλως ἀνωμαλῆ «ἀθροισμὸν ἢ διάχυσιν εἰς πλείω ποιήσει» (3). Σφοδρότερον δὲ καὶ λαμπρότερον ῥεῖθρον τοῦ ὕδατος εἶναι τὸ διὰ τοῦ στενοῦ, «ἐκβιάζεται γὰρ καὶ διωθεῖ μᾶλλον ἀθρόον» (4). Προσκόπτον δ' ἐνιαχοῦ καθ' ὁδὸν τὸ ὕδωρ σχίζεται ῥέον τὸ μὲν ἐκεῖσε τὸ δὲ δεῦρο καίπερ ὑπὸ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς πηγῆς προερχόμενον (5). Καταφερόμενον δ' οὕτω τὸ ὕδωρ καὶ μάλιστα ἀπὸ τῶν ὑψηλοτάτων κατατρίβει καὶ κοιλαίνει τὴν σκληρόγεων καὶ λιθωδεστάτην «ὀρυκτήρων οὐκ ἔλαττον» (6), καὶ τὴν ἐκ τῆς πτώσεως ταύτην δύναμιν τοῦ ὕδατος ἐχρῶντο πρὸς τὰς ὑδραλεσίας (7). Ἡ δὲ τῆς θαλάσσης ῥοὴ γίνεται κατὰ μὲν τὸν Στράβωνα ὡς ἡ τῶν ποταμῶν ἀπὸ τῶν μετεώρων, διὸ καὶ τὸ τοῦ Εὐξείνου πόντου ἔδαφος ἔλεγε ὑψηλότερον τοῦ τῆς Προποντίδος (8), κατὰ δὲ τὸν Ἀριστοτέλην (9) ἡ θάλασσα κινεῖται ταλαντευομένη; φαινομένης τῆς κινήσεως ταύτης ἰδίως κατὰ τὰς στενότητας· κατὰ τὸν Στράβωνα (10) ἡ τῆς θαλάσσης κίνησις εἶναι παλινδρομική τις καὶ κατὰ παλίρροιαν, καὶ κατὰ τὸν Σενέκαν (11) ἡ θάλασσα δὲν ῥέει κατὰ φύσιν ἀλλ' ὑπὸ τοῦ πνεύματος (ἀνέμου) βιαζομένη.

Τοῖς ἀνωτέρω ἕπεται ὅτι ἔσχατος τῶν ὑδάτων τόπος εἶναι ἡ θά-

(1) Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚϚ. 36.

(2) Στρβ. Α. 52. Πρβλ. Πλίν. 2. 65, καὶ τὰ τῆς τομῆς Ἰσθμοῦ Αἰγύπτου ἐν Διοδ. Σικελ. I. 33.

(3) Θεόφρ. π. πυρ. VII. 55.

(4) Θεόφρ. Ἀνέμ. 29.

(5) Θεόφρ. Ἀνεμ. 28.

(6) Θεόφρ. Fr. XXX. 2. «Ὁ σταλαγμὸς κατατρίβει» (Ἀριστοτ. Φυσ. ἀκρ. Β. 3. σελ. 253. 15). «Σταγόνες ὕδατος πέτρας κοιλαίνουσι» (Πλουτ. π. παιδ. ἀγωγ. 4. D).

(7) Ἡσύχιος λ. Ὑδρόμυλοι. Στρβ. ΙΒ. 556.

(8) Στρβ. Α. 51.

(9) Μετεωρλ. Β. 1. σελ. 354.

(10) Α. 55 (12). Πλίν. 2. 99. ἐξ.

(11) Q. N. III. 3.

λασσα (1), ἥτις πανταχόθεν τὴν γῆν περιβάλλουσα (2) ἐλέγετο οὖσα ἅπαν τὸ ποτάμιον ὕδωρ (3) ἢ καθ' Ὅμηρον ταύτης μέρη οἱ ποταμοί (4). Ἐν γένει δὲ κατὰ τοὺς ἀρχαίους Φυσικοὺς ὁ ὠκεανὸς εἶναι αὐτὴ ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ σῶμα παντὸς ὕδατος (5), ἤτοι ὁ τοῦ στοιχείου ὕδατος τόπος, ὡς πάντων τῶν ὑδάτων πλεῖστον (6), ὡς ἡ ἀτμόσφαιρα τοῦ ἀέρος. Πάντες δὲ οἱ μαθημάτων πως ἁψάμενοι ἀπεδέχοντο τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ὠκεανοῦ (ὄψιν τοῦ ὕδατος) (7) σφαιρικὴν ἔχουσαν ταὐτὸ κέντρον τῇ γῇ (8), καθόσον τὸ ὕδωρ, ὡς ἀνωτέρω εἴδομεν, «αὐτῇ τῇ κατὰ βάρος ῥοπῇ τὴν ὄχησιν ἐπὶ τῆς γῆς ποιεῖται» (9), ἤτοι πῖπτον τὸ ὕδωρ ἀεὶ πρὸς τὰ ταπεινότερα, ἀναγκαίως γράφει τὴν σφαῖραν τῆς γῆς, ἀφ' οὗ αἱ ἐκ τοῦ κέντρου τῆς γῆς πρὸς τὸ ὕδωρ φερόμεναι ἀκτῖνες εἶναι ἀποστάσεις βραχύτεραι πάσης ἄλλης. Κατὰ ταῦτα δέ, καὶ ἐπιπέδου τῆς γῆς οὔσης, ὁ Ὠκεανὸς ἤθελε ῥέει ἐχόμενος ὅ,τι μάλιστα τῆς γηΐνου ἐπιφανείας (10). Οὔτε δὲ πηγαῖον ἢ ἀπόρρυτον — ὡς ἁλμυρὸν καὶ βαρὺ (11) — οὔτε χειροποίητον (ὡς τὰ φρεάτια) ὂν τὸ θαλάσσιον ὕδωρ ἔχει κύριον πάθος τὸ ἁλμυρόν, οὗ τὸ αἴτιον εὕρισκεν ὁ Ἐμπεδοκλῆς ἐν τῇ ὁμοιώσει τῆς θαλάσσης πρὸς ἱδρῶτα ἁλμυρὸν ὄντα, καλῶν αὐτήν, πρὸς ποίησιν ἴσως λέγων ὡς παρατηρεῖ ὁ Ἀριστοτέλης, ἱδρῶτα τῆς γῆς (12).

(1) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Β. 2. σελ. 355 (17). Πλίν. 2. 68.

(2) Πλίν. 2. 66.

(3) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Β. 3. σελ. 357 (21) καὶ Β. 2. σελ. 355. (18).

(4) Στρβ. Α. 5. Πρβλ. καὶ Α 52 (7): «Τὴν ὅλην θάλατταν τὴν ἡμετέραν λίμνην πρότερον εἶναι συνέβαινε πληρουμένην ὑπὸ τῶν ποταμῶν». «Τοὺς ποταμοὺς οὐ μόνον εἰς ταύτην ἀλλὰ καὶ ἐκ ταύτης φησί τινες ῥεῖν» (Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Β. 2. σελ. 354. Ἴδ. καὶ Πλουτάρ. Ἀρέσκ. φιλοσ. IV. Α. Διόδ. Σικελ. Ι. 37).

(5) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Β. 2. σελ. 354. Πλουτ. ὕδ. ἢ π. χρησ. 7. Ἴδ. καὶ Fr. Phil. Graec. I. σελ. 35, σελ. 103.

(6) Ἀριστοτ. π. φυτ. Β. 824 a (10).

(7) Ἔνθ' ἀνωτ. 825 b.

(8) Στρβ. Α. 54 (11). Ἀρχιμήδ. (ἔκδ. Heiberg) II. σελ. 360. Πλίν. 2. 65.

(9) Στρβ. Α. 55 (12).

(10) Ἴδ. Πλίν. 2. 65, καὶ κατωτ. π. βαρέος καὶ κούφου. — Κατὰ τὸν Φαβιανὸν (Πλίν. 2. 105) ὁ Ὠκεανὸς ἔχει βάθος 5 σταδίων (= 2760 μέτρων).

(11) Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΓ. 20.

(12) Fr. Philos. Graec. I. στ. 258 καὶ σελ. 56. Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Β. 1. σελ. 353 (10), 3. σελ. 357 (25). Π. Φυτ. Β. 824 b. 1. Οὕτω καὶ ὁ Ἀντιφῶν (Πλουτ. Ἀρ. Φιλοσ. Ιϛ').

Τοσαῦτα δ' ὁ Ὠκεανὸς δεχόμενος ὕδατα δὲν πληθύνεται, διότι α τὸ αὐτὸ πλῆθος ὕδατος εἰς πλάτος διαταθὲν ἀναξηραίνεται τάχιον καὶ ἀδήλως, ἢ ἀθρόον ὄν» (1), διὸ κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην (2) ἡ θάλασσα ἀείποτε μένει ἡ αὐτή, ἐν ᾧ οἱ περὶ τὸν Δημόκριτον ἔλεγον τὸν περὶ τὴν γῆν τόπον ὑγρὸν τὸ πρῶτον ὄντα, ξηραινόμενον δ' εἶτα βαθμηδὸν ὑπὸ τοῦ ἡλίου, καὶ τέλος ἐσόμενον ἅπαντα ξηρόν (3).

Ἐὰν δὲ τὸ ὕδωρ τὸ ὑόμενον ἢ τὸ ἄλλοθεν ῥέον ἢ τὸ ἀπὸ ἐπιτοπίων φανερῶν ἢ λανθανουσῶν πηγῶν προερχόμενον (4) συλλεγῇ ἐντὸς κοιλοτήτων ἐπὶ τῆς γῆς καὶ παύσῃ ῥέον, γίνονται τὰ στάσιμα (5) (συλλογιμαῖα καὶ ὑποστάσεις) τῶν ὑδάτων, ἢ κοῖλα (6) ὡς εἶναι τὰ τελματιαῖα (7) (ἑλώδεα (8) ἢ ἕλεια) (9) καὶ λιμνώδη (10 (λιμναῖα) (11) καὶ τὰ λακκαῖα (12), διαφέροντα ἀλλήλων κατὰ τὸ ποσὸν τοῦ ὕδατος. Εἰς τὰ στάσιμα τῶν ὑδάτων ἀνάγονται καὶ τὰ χειρόκμητα (μὴ αὐτόματα) ἤτοι τὰ φρεατιαῖα (13), ἀντιτιθέμενα

(1) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Β. 2. σελ. 355.— Κατὰ τὸν Πλίνιον (2. 66) τὰ ὕδατα διαπορευόμενα ποικίλας ὁδοὺς δὲν αὐξάνουσι τὸ τοῦ Ὠκεανοῦ ὕδωρ.

(2) Μετεωρλ. Β. 3.

(3) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Β. 1. σελ. 353 (6) καὶ Β. 3. σελ. 356 (10). Θεόφρ. Fr. 39. Τὰ περὶ παθῶν τοῦ Ὠκεανοῦ καὶ ὑφιζήσεων ἢ συνιζήσεων καὶ ἐξάρσεων τοῦ ἐδάφους κλπ. Ἴδε Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Α. 14, Β. 3. Θεόφρ. Fr. XXX. Στρб. Α. 49-62, Β. 102 κλ. Πλάτ. Τίμ. 21 Β - 25 D, Κρίτων. 108 Ε ἑξ. Πλουτ. Ἴσιδ. 40-41, ἐκλελ. χρηστ. 43, Ἀρέσκ. Φιλοσ. III. ΙΖ. Διόδ. Σικελ. V. 56. Πλίν. 2. 87-99 ἑξ. Σενέκ. Q. N. III. 27. Κλπ.

(4) Ex suo fonte nativa (Σενεκ. Q. N. III. 3). Πρβλ. Πλουτ. Κάμιλλ. 3. «Τὸ δὲ τῆς Ἀλβανίδος λίμνης, ἀρχὴν ἔχον ἐν ἑαυτῷ καὶ τελευτήν, ὄρεσιν εὐγείοις περιεχόμεννον». — Ὕδωρ αὐτοπαγὲς = ἔχον πηγὰς αὐτομάτους.

(5) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Β. 1. σελ. 353. Θεόφρ. αἰτ. φυτ. Β. VII. 3. Πλίν. 31. 22. Ὑδροστατούμενοι τόποι (Σουΐδας). Aqua, quae stagnat (Σενέκ. Q. N. III. 3) — Ὑδροστάσια.

(6) Πλουτ. Συμποσ. VIII. Ε. π. τ, πρ. ψυχρ. 20. 954 C.

(7) «Τὰ κοῖλα πάντα τέλματα γίνεται» Ξενοφ. Οἰκονομ. XX. 11 (ἐκδ. Dindorf).

(8) Ἱπποκρ. π. Ὑδ. κλ. III. XXVIII, VI. CXXI.

(9) Ἱππ. Ὑδ. II. IX.

(10) Ἔνθ' ἀνωτέρω.

(11) Ἱππ. Ὑδ. III. XLIV. Θεοφρ. Αἰτ. φυτ. Β. VI. 3. Στραб. Α. 52.

(12) Στραб. ΙΓ. 873 κλ. Ἀθήν. Γ. 124 f, 125 a.

(13) Ἀριστοτ. ἔνθ' ἀνωτ. Θεόφρ. αἰτ. φυτ. Β. 6. 3. Ἱππ. Ὑδ. XLII. 7. Στρб. 172. Ἀθήν. Γ. 123 f. Πλουτ. Συμπ. VI. Δ. Γεωπον. II. Ϛ. 33. IV. Β. 4, Ὁ ...ὑταρχος (Σόλων 23) λέγει φρέατα ποιητὰ κατ' ἀντίθεσιν φρεάτων φυσικῶν ἰδίως κρηνῶν).

τοῦτο μὲν τοῖς κρηναίοις (1), ὡς ὄντα κρηναῖα τεχνητὰ μὴ ἔχοντα ἀπόρρυσιν (ὡς ἐνίοτε καὶ αὐτὰ τὰ κρηναῖα) (2), τοῦτο δὲ τοῖς λιμναίοις καὶ τοῖς ἄλλοις αὐτομάτως (3) στασίμοις, ἅτινα ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς κείμενα ἐλέγοντο ἐπιτρεφόμενα καὶ ἀπὸ ἄλλοθεν ῥυάκων καὶ καὶ ἀπὸ τῶν ὄμβρων, ἐν ᾧ τὰ φρεατιαῖα εἶναι τὰ ἐν τῇ γῇ αμέσως ἐξ αὐτῶν καὶ μόνων τῶν φλεβῶν λαμβανόμενα ὕδατα, διὸ καὶ στάσιμα πηγαῖα (4) καλούμενα ἢ ορυκτά (5).

Ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω δὲ γνώσεων βασιζόμενοι οἱ ἀρχαῖοι ἵδρυσαν τὴν Ὑδροφαντικὴν ἢ Ὑδρομαστευτικὴν καὶ Ὑδροσκοπικήν (6), ἤτοι τὴν τέχνην τοῦ ἐξιχνεύειν (7) πηγὰς ὕδατος καὶ ορύττειν καὶ ἄγειν τὸ ὕδωρ εἰς ἐμφάνειαν (8). Πρὸς τοῦτο δὲ οἱ coria terrae observantes (9) καὶ οἱ τῶν ὑδρείων μεταλλευταί (10), ἤτοι οἱ τὰ φρέατα ορύσσοντες ἢ φρεωρύχαι (11) καὶ οἱ τὰς ὑδραγωγίας ποιοῦντες (12) ἤτοι οἱ περὶ τῶν ὑδροφαντικῶν τὴν ἐμπειρίαν εἰληφότες (13)

(1) Πρβλ. καὶ Ἱπποκρ. (π. ἐνυπν.) II. σελ. 10. Θουκυδίδ. II. 48.

(2) Στρβ. Η. 379 (21).

(3) Ἀριστοτ. ἐνθ' ἀνωτ.

(4) Αὐτόθι. Πλουτ. Συμποσ. VI. 4. "Οθεν νῦν ὕδατα πηγαδιοῦ (Ἴδ. καὶ Ἱππ. π. ὑδ. ἔκδ. Κοραῆ τ. II. σελ. 118).

(5) Ἴδ. Στρβ. Ζ. 308 (19), Ις. 767 (2), ΙΕ. 722 (6).

(6) Ἴδ. περὶ ταύτης Δημόκριτ. ἐν Fr. Philos. Graec. I. σελ. 372 ἑξ. Γεωπον. II. Δ-ς. Πλίν. 31. 26-31. Βιτρούβ. VIII. 1.

(7) Γεωπον. II. ς. 21-22.

(8) Θεόφρ. πυρ. 2. Στράβ. ΙΕ. 721 (6).

(9) Πλίν. 31. 28. — «Δεῖ οὖν ἐκ βάθους τὴν γῆν ἐρευνᾶν, πολλάκις γὰρ εὕρομεν ἄνωθεν μὲν μελάγγειον, κάτωθεν δὲ ἀργιλλώδη γῆν, καὶ πάλιν τοὐναντίον» (Γεωπον. V. Α. 3).

(10) Στράβ. ΙΕ. 21 (3). Fodientes (Πλίν. 31. 28).

(11) Πλουτ. Ἡγεμόσ. τ. φιλόσ. διαλέγ. 1. 776 D.

(12) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Α. 13. σελ. 349 (35). Γεωπον. II. ς. 12. Ὁ Ὅμηρος λέγει ἄνδρα ὀχετηγὸν (Ἰλ. Φ. 257). Ὑδραγωγὸν ἀναφέρει ὁ Πλούταρχος (αἰτ. φυσ. Θ) Διονύσιόν τινα, ἀρχιτέκτονα δὲ τοῦ ορύγματος, δι' οὗ τὸ ὕδωρ ὠχετεύετο διὰ σωλήνων εἰς τὴν πόλιν τῶν Σαμίων ἀγόμενον ἀπὸ μεγάλης πηγῆς, ὀνομάζει ὁ Ἡρόδοτος (III. 60) τὸν Μεγαρέα Εὐπαλῖνον Ναυστρόφου. Δεινὸν περὶ τὴν ζήτησιν ὑδάτων ἱστοροῦσι τὸν Ἡρακλέα καὶ πολλοὺς τῶν πάλαι (Πλουτάρχ. Ἡγ. διαλέγεσθ. 1. 776 Ε). Ἀρχαῖόν τι λεσβιακὸν ψήφισμα ἐπαινεῖ «Ἀθανάδαν ὅτι ἀνὴρ ἀγαθός ἐστι εἰς τὸν δᾶμον τὸμ Μυτιληναίων διὰ τὸ ἄγην τὸ ὕδωρ ὃ ἐπαγγέλλει εἰς τὸν ναῦον καὶ εἰς τὰμ πόλιν...» (Inscr. graec. insul. Lesbi, Paton, 1899, N. 4).

(13) Γεωπον. II. ς. 1.

καὶ οἱ δεινοὶ περὶ ζήτησιν ὑδάτων καὶ συναγωγὴν (1) ἢ ἐν γένει οἱ ὑδρογνώμονες, ἐποιοῦντο ἐπιθεώρησιν τῶν τόπων, «ἐν οἷς ἂν ἐπιβάλλωνται ζητεῖν ποῖοί τινες ὄντες τυγχάνουσι» καὶ ἐὰν παρουσιάζωσι σημεῖά τινα δηλωτικὰ ὕδατος. Τοιαῦτα δὲ ὑδρογονικὰ (2) σημεῖα ἦσαν τὰ φυόμενα φυτά, ὁ τοῦ ἐδάφους σχηματισμός, τῶν ἐδάφων τὰ γένη καὶ ὁ τοῦ τόπου ἀήρ, ἐὰν δηλονότι ἀχλύς τις (3) ἀνεδίδετο ἐκ τοῦ τόπου, ἢ κατὰ τοιοῦτον ἢ κατ' ἄλλον τρόπον ἀνεκλᾶτο τὸ φῶς ἐν αὐτῷ (4). Μετὰ τὴν ὑδροσκόπησιν (5) ὤρυσσον ἄγοντες εἰς τὸ φανερὸν (6) καὶ ἀθροιζόμενοι τὸ καταμεμερισμένον ὕδωρ (7), διότι, ἀνοιγομένων τῶν τοῦ ὕδατος πόρων, ἅπαν τῶν φλεβῶν τὸ ὕδωρ ῥέει πρὸς τὸ ἄνοιγμα (8). Καὶ ἂν μὲν τὸ ἀναφανὲν ὕδωρ εὑρίσκετο ἔν τινι ἀραιᾷ γῇ ἠρκοῦντο εἰς τὸ ἅπαξ εὑρεθὲν ἵνα μὴ ζητοῦντες πλεῖον ἀπολέσωσι καὶ τὸ ὑπάρχον (9). Ἐν δὲ τῇ ψηφιδώδει καὶ μελαίνῃ καὶ πυκνῇ γῇ ὤρυσσον ὑπονόμους ἑπόμενοι ταῖς λιβάσιν, αἵτινες αὐτόθι πολλαὶ καὶ ἐπιπόλαιαι τυγχάνουσι (10). Καὶ εἰ μὲν τὸ ὕδωρ ἐφέρετο κάτωθεν ἐθεώρουν αὐτὸ προερχόμενον ἐξ εὐγενοῦς φλεβός, ἤτοι ἐπίδοσιν κατὰ μικρὸν ποιούμενον καὶ αὐξηθὲν ἕως τινὸς διαμένον ὁμοίως (11). Ὤρυσσον δὲ τότε εἰς βάθος ἕως καταληφθῇ ἡ ῥίζα τοῦ νάματος, ὅπως ἡ ῥοὴ ὑπάρχῃ διηνεκὴς καὶ μόνιμος. Ὅσα δὲ ἐκ πλαγίων ἐφέροντο ταῦτα ἔρρεον ἐν ἀρχῇ λάβρα, ἀλλ' ἐθεωροῦντο ὀλιγοχρονιώτερα τῶν ἄλλων ὡς ἔχοντα τὴν ἀρχὴν αὐτῶν ἀπὸ τοῦ χειμῶνος

(1) Πλουτ. ἔνθ' ἀνωτ. 1. 776 D.
(2) Γεωπον. II. Ε. 16.
(3) Γεωπον. II. Ε. 11 - 14. Πλίν. 31. 27. Ἀχλὺς = ἡ πρωϊνὴ μόλις ἀδιαφανὴς ὁμίχλη (Ἴδ. Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Γ. 4. σελ. 373, Β. 8. σελ. 367. Θεοφρ. π. ἀνέμ. 35. Ἀριστοτ. π. φυτ. Β. 826 b).
(4) Πλίν. 31. 27.
(5) Ἴδε μεθόδους ὑδροσκοπήσεως ἐν τῇ γῇ ἐν Γεωπον. Δ. 2. ἑξ. ϛ. 42-47. Ε.10. Πλίν. 31. 27.
(6) Γῆ, ἧς τὸ ὕδωρ δὲν ἐκκύπτει εἰς τὴν ἐπιφάνειαν (Στράβ. ΙΒ. 358, 8) δεόμενον τεχνητῆς ὀρύξεως, ἐκαλεῖτο ὕφυδρος (= ἀντίθετον τοῦ ἔφυδρος· Ἴδ. Θεόφρ. Ἱστ. φυτ. IV. 4. 5).
(7) Θεόφρ. π. πυρ. 2. Ἴδ. καὶ Στράβ. ΙΕ. 722 (6).
(8) Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΓ. 37. Ὡς τὸ αἷμα τοῦ σώματος· προβλ. ἀνωτ. σελ. 346, .. 4.
(9) Γεωπον. II. Ε. 8.
(10) Γεωπον. II. ϛ. 41.
(11) Γεωπον. II. ϛ. 19. Πλίν. 31. 33.

καὶ τῶν ἐαρινῶν ὄμβρων ἤτοι ὄντα προϊόντα λιβάδων (1). Παρὰ τὴν θάλασσαν δ' ὀρύσσων τις ἐλάμβανε τὸ μὲν πρῶτον ὕδωρ πότιμον, εἶτα δὲ ἁλμυρὸν ἢ διότι τὸ γλυκὺ ὡς κουφότερον ἐπιπολάζει (2) ἢ ὡς μιγνυμένου τοῦ γλυκέος μετὰ τοῦ ἁλμυροῦ ἀνοιγέντων τῶν πόρων τοῦ ὕδατος (3). Διωχετεύετο δὲ τὸ ληφθὲν ὕδωρ πρὸς διαφόρους χρήσεις (ὕδωρ ἐπακτὸν) (4) δι' ὀρυγμάτων (5) καὶ ὀχετειῶν (6) ἢ ὀχετῶν (7) καὶ διωρύχων (8) ἤτοι δι' ὑδραγωγείων (9) καὶ διὰ σωλήνων (ὑδρορρόων) κεραμίνων (10) ἢ μολυβδίνων (11). Πρὸς ἐπάντλησιν (12) τοῦ φρεατιαίου ὕδατος (13) ἐχρησίμευον τὰ κηλώνεια (14), πρὸς ἀνύψωσιν δ' ἐν γένει τοῦ ὕδατος ὑπῆρχον ἐν χρήσει ὄργανά τινα (15) ἁπλᾶ, οἵων ἀναφέρεται ὡς ἐφευρέτης ὁ Ἕλλην Κτησίβιος 150 π.χ., οὗτινος μαθητὴς ἦτο ὁ Ἥρων ὁ Ἀλεξανδρεύς, ὁ τῆς ὁμωνύμου κρήνης ἐπινοητής. Ἐπὶ ρωμαϊκῆς ἐποχῆς ὅτε ἡ ὑδραυλικὴ τέχνη (16) ἔλαβε μείζονα ἀνάπτυξιν (17), ἦτο ἐν χρήσει πρὸς ἀνά-

(1) Ἴδ. ἀνωτ. σελ. 345. Γεωπον. Ε. 9-10, ς'. 19-21.

(2) Ἴδ. κατωτ. περὶ βαρέος καὶ κούφου.

(3) Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΓ. 19, 21, 37. Πλίν. 2. 106.

(4) Ἱπποκρ. π. ὑδ. III. LI. Ἐν τῇ ἀρδεύσει ἰδίως πρὸς διάκρισιν τοῦ ὀμβρίου. Διόδ. Σικελ. II. 54. Πρβλ. τὸ ἐπακτὸν τῆς σελ. 336.

(5) Ἡρόδ. III. 60.

(6) Πλάτ. Τίμ. 77 C ἑξ. Θεόφρ. αἰτ. φυτ. 3. 8. 3, 4. 8. 2, Ἱστορ. φυτ. 6. 5. 2. Fr. 159. Στρβ. Iς'. 755 (16). Ἀθήν. Β. 42.

(7) Ὑπονομηδὸν (Θουκυδ. VI. 100). Ὑδρορρόαι καὶ κρουνοὶ (Στρβ. Η. 343).

(8) Πλάτ. Κριτίας 118 D. Διόδ. I. 52, II. 13.

(9) Στρβ. ΙΓ. 614. Ἐν Λεσβιακῇ ἐπιγραφῇ (Paton nº 103) ὑδραγώγιον (ἴδ. καὶ ἐπιγρ. ἀρθ. 4, 106).

(10) Πλίν. 31. 31.

(11) Παυσαν. IV. XXXV. 12. Καὶ οἱ Ῥωμαῖοι τοιούτους σωλῆνας, ἰδίως πρὸς ἀνύψωσιν τοῦ ὕδατος (Πλίν. 31. 31), ὧν τὴν ὑπὸ τοῦ ὕδατος προσβολὴν εἶχον παρατηρήση.

(12) Ὕδρευσιν (Ὁμ. Ὀδ. Κ. 105, Ρ. 206 κλ. Πλάτ. Νόμ. VIII. 844, Φαίδ. 112 C. Ἀθήν. Ε. 208).

(13) Τὰ φρέατα ἐκτίζοντο οὐχὶ στεγανῶς (Πλίν. 31. 23).

(14) Ξύλα δίκην μοχλοῦ φέροντα ἐπὶ μὲν τοῦ ἑνὸς ἄκρου κάδον, ἐπὶ δὲ τοῦ ἑτέρου μόλυβδον ὡς βάρος. Ἴδ. Ἀριστοτ. Μηχαν. πρβλ. 28.

(15) Διόδ. Σικελ. II. 10.

(16) Ἴδ. Βιτρούβ. X. 13.

(17) Ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς εἶναι τὰ πλεῖστα τῶν νῦν σωζομένων ὑδραγωγείων (λιλαξευμένων ἢ κτιστῶν) χρησίμων πρὸς συλλογὴν ἢ διοχέτευσιν τοῦ ὕδατος.

σπασιν τοῦ πρὸς ἄρδευσιν ὕδατος καὶ τοῦ ἐν τοῖς φρέασι καὶ ὑπονόμοις μεταλλείων ὁ περίφημος τοῦ Ἀρχιμήδους κοχλίας (1). Δεξαμεναὶ καὶ ὑδροθῆκαι (2) κατασκευαζόμεναι ἐχρησίμευον εἰς ἀποθήκευσιν τῶν ὑδάτων ἐν ταῖς πόλεσι (3). Νομικαὶ δὲ διατάξεις ὥριζον τὰ περὶ ὑδραγωγίας καὶ ὑδρειῶν (4).

Γ'

Τὰ πότιμα ὕδατα.

Κατὰ τὸν πυθαγόρειον φιλόσοφον Ἀλκμέωνα (5) αἱ νόσοι γίνονται καὶ ὑπὸ ὑδάτων ποιῶν· κατὰ δὲ τὸν Ἱπποκράτην (6) τὰ ὕδατα «πλεῖστον μέρος συμβάλλεται εἰς τὴν ὑγιείην». Ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τοῖς Πολιτικοῖς (7) αὐτοῦ συνίστησι τῇ πόλει τὴν χρῆσιν ὑδάτων ὑγιεινῶν, «καὶ τούτου τὴν ἐπιμέλειαν ἔχειν μὴ παρέργως· οἷς γὰρ πλείστοις χρώμεθα πρὸς τὸ σῶμα καὶ πλειστάκις, ταῦτα πλεῖστον συμβάλλεται πρὸς τὴν ὑγίειαν· ἡ δὲ τῶν ὑδάτων καὶ τοῦ πνεύματος δύναμις τοιαύτην ἔχει τὴν φύσιν, διόπερ ἐν ταῖς εὖ φρονούσαις δεῖ διορίσθαι πόλεσιν, ἐὰν μὴ πάνθ' ὅμοια, μήτ' ἀφθονία τούτων ᾖ ναμάτων χωρὶς τά τε εἰς τροφὴν ὕδατα καὶ τὰ πρὸς τὴν ἄλλην χρείαν» (8).

(1) Διόδ. Σικελ. I. 34, V. 37. Ἀθήν. E. 208 f. Στράβ. Γ. 147.

(2) Ἀθήν. E. 208 a. Αἱ δεξαμεναὶ ἐλέγοντο καὶ φρέατα (Πλάτ. Λάχ. 193. Γεωπον. II. Z. 2).

(3) Πρβλ. Ἀριστοτ. π. χρωμ. 794 б, Διόδ. II. 9. Πλάτ. Κριτίας 117 A. Ἡρόδ. III. 9.

(4) Λείψανα τοιούτων διατάξεων ἀπηντήσαμεν ἡμεῖς παρὰ Πλάτ. Νόμ. VIII. 844, Πλουτάρχ. π. τ. μ. δεῖν δανείζ. 1. 827 E, Σόλων 21, Θεμιστοκλ. 31, Fr. XI. 82. Ἡσίοδ. Ἔργ. Ἡμ. 757 ἑξ. Ἰδ. καὶ ἐπιφυλλίδα «Ἡμέρας» Τεργέστης ἀριθ. 1301, 1899. Πρβλ. καὶ Κρηνοφύλακα ἐν Πολυδεύκῃ VIII. 113, καὶ τὰς ὑπ' ἀριθ. 4, 103, 106, 107, 52 λεσβιακὰς ἐπιγραφὰς ἐν» Inscript. graec. insular. Lesbi etc τοῦ J. Paton, Berolini 1899. Τὰ δὲ περὶ ρωμαϊκὰς καὶ βυζαντινὰς διατάξεις ἔπιθι τὰ σχετικὰ τῶν νομικῶν βιβλία.

(5) Fr. Philos. graec. II. σελ. 114.

(6) Π. ὑδ. κλπ. III. XXVII, XXXVII, LIII, ἑξ.

(7) H. 11.

(8) Ἰδ. καὶ Πλάτ. Κριτί. 117 A, 118 E. Πρβλ. καὶ Παυσαν. X. IV. 1.

«Ὅπερ δ' ἄριστον (ὕδωρ), λέγει καὶ ὁ Γαληνός (1), τούτῳ χρῆσθαι καὶ παῖδα καὶ νεανίσκον καὶ πρεσβύτην». Τοὺς ἐν Ἰνδίαις ὀλβίους κατοίκους λέγει Διόδωρος ὁ Σικελιώτης «ἀέρα μὲν ἕλκοντας καθαρόν, ὕδωρ δὲ λεπτομερέστατον πίνοντας» (2), αἱ δὲ ἐν Αἰθιοπίᾳ ψυχραὶ πηγαὶ τῇ γλυκύτητι διάφοροι, ἠδύναντο πρὸς ὑγιείαν συνεργεῖν» (3), καὶ μακρόβιοι ἐγίνοντο κατὰ τὸν Ἡρόδοτον (4) οἱ Αἰθίοπες ἀσθενέστατον πίνοντες ὕδωρ. Ἐκ τούτων δὲ πάντων δῆλον γίνεται ὅτι οἱ ἀρχαῖοι, γνῶσται τῶν ὅρων τῆς ὑγιεινῆς καὶ τούτων ἀκριβεῖς τηρηταί, ἄριστα ἐξετίμων τὴν πρὸς τὴν ὑγείαν συμβολὴν τοῦ ὕδατος ἑνὸς τῶν παραγόντων τῆς ἐπὶ τῶν ὄντων πολλαπλῆς ἐπιδράσεως τοῦ περιέχοντος, ἐν ᾧ ταῦτα διαβιοῦσιν (5). Ἐντεῦθεν δ' ἔχουσι πιθανῶς τὴν ἀρχὴν αὐτῶν καὶ τὰ περί τινων ὑδάτων θαυμάσια ἀκούσματα (6). Ἰδιαίτατα δὲ ἐνδιέφερεν ἡ τῶν ποτίμων ἢ ποτῶν (7) ὑδάτων ἀρετὴ τοὺς ἰατρούς, οἷς καὶ ὀφείλεται κυρίως ἡ τοῦ ποιοῦ τῶν ὑδάτων διάκρισις (8), διότι ἐὰν ὁ ὑγιαίνων ἠδύνατο νὰ πίῃ καὶ τὸ παρὸν ὕδωρ, ἀλλ' ὁ νοσῶν εἶχε πάντως ἀνάγκην τοῦ ἐπιτηδειοτάτου (9). Ἀλλ' ἡ τῶν διαφορῶν (10) τοῦ ὕδατος γνῶσις δὲν ἦν ἀδιάφορος οὐδὲ τῇ γεωργίᾳ, «καὶ γὰρ τὰ ὕδατα οὐ μικρὰν ἔχει μερίδα πρὸς αὔξησιν καὶ τροφὴν τῶν φυτῶν» (11), οὐδὲ ταῖς τέχναις, ἐν αἷς

(1) Ὑγιειν. Α. σελ. 228 (40).
(2) II. 36.
(3) Διόδ. II. 57.
(4) III. 23.
(5) «Προύτρεπε δὲ (ὁ Σωκράτης) σφόδρα καὶ ὑγιείας ἐπιμελεῖσθαι τοὺς συνόντας παρά τε τῶν εἰδότων μανθάνειν ὅσα ἐνδέχοιτο, καὶ ἑαυτῷ ἕκαστον προσέχοντα διὰ παντὸς τοῦ βίου, τί βρῶμα ἢ τί πῶμα, ἢ ποῖος πόνος συμφέροι αὐτῷ καὶ πῶς τούτοις χρώμενος ὑγιεινότατ' ἂν διάγοι» (Ξενοφ. Ἀπομνημ. IV. 7. 9.).
(6) Ἀριστοτ. Θαυμ. ἀκ. 169, 112, 170. Θεοφρ. Fr. 162. Rerum natural. script. graec. min. (ἔκδ. Keller) πολλαχοῦ. Πλίν. 31. 9, 10.—Ἡ τῶν ὑδάτων ἀλλαγὴ ἀμεσώτερον ἐθεωρεῖτο ἐπιδρῶσα ἐπὶ ζῴων τινῶν τὸν ὀργανισμὸν (Ἀριστοτ. Προβλήμ. I. 7. π. ζῴων γεν. Δ. 2. σελ. 767).
(7) Ἱπποκρ. (π. ὑγρ. φύσ.) II. σελ. 153.
(8) Ἴδ. καὶ Πλουτ. τῶν ἑπτ. σοφ. συμπ. 158 Β· πρβλ. Πλίν. 31. 21.
(9) Ἱπποκρ. π. Ὑδ. III. XXXIX, I. III. Πρβλ. Σουΐδ. λ. Ὕδωρ. Καὶ σήμερ. π. χ. ἐν τῇ κωμοπόλει τῆς Λέσβου Μανδαμάδῳ θεωρεῖται κοινῶς ὑπὸ τοῦ λαοῦ τὸ ὕδωρ τοῦ Κρηνελλιοῦ (εἰς θέσιν Λαγκάδας) ὡς κατάλληλον δι' ἀσθενεῖς.
(10) Θεόφρ. Αἰτ. Φυτ. Β. V. 1.
(11) Θεοφρ. Αἰτ. φυτ. Β. V. 1. κλπ. Ἴδ. καὶ Γεωπον. V. Α. κλπ.

προϊόντων τινῶν ἡ παρασκευὴ ἐδεῖτο ὕδατος ἐπιτηδείου, ὡς ἐπὶ παραδείγματι ἡ τῆς ψευδοῦς σανδαράκης πλύσις ἐγίνετο ὕδατι γλυκεῖ (1), τὸ δὲ ὕδωρ τὸ κατὰ τὴν Ἱερὰν πόλιν τῆς Μ. Ἀσίας ἐθεωρεῖτο θαυμαστῶς χρήσιμον πρὸς βαφὴν ἐρίων, «ὥστε τὰ ἐκ ριζῶν βαπτόμενα ἐνάμιλλα εἶναι τοῖς ἐκ τῆς κόκκου καὶ τοῖς ἀλουργέσιν» (2), καὶ τὸ κουφότατον ὕδωρ τῆς Πειρήνης ἐν Κορίνθῳ καθίστα τὸν ἐν αὐτῷ βαπτόμενον χαλκὸν ἄριστον, ὅθεν δὴ καὶ κορίνθιον καλούμενον (3), ὀμβρίου δ' ἐδεῖτο ὕδατος καὶ ἡ τῆς γῆς δοκιμή (4).

Τὸ ὄμβριον ὕδωρ, ὡς προϊὸν τῆς τῶν ὑδάτων ἐξατμίσεως ἐλέγετο τὸ λεπτότατον καὶ γλυκύτατον (5) καὶ λαμπρότατον (διαφανέστατον), ἔτι δὲ κουφότερον (6) ὡς ἀερῶδες καὶ πνεύματι μεμιγμένον, καὶ πομφόλυγας ποιοῦν τῇ ἀναμίξει τοῦ ἀέρος (7). Ἐντεῦθεν δὲ μᾶλλον κρατούμενον καὶ πεπτόμενον ὑπὸ τῶν φυτῶν, ἐθεωρεῖτο τούτοις θρεπτικώτερον (8). Ἀλλὰ ἡ πέψις εἶναι ταὐτὸν

(1) Πλίν. 34. 54.—Ἴδ. φύλαξιν σταφυλῶν δι' ὀμβρίοο ὕδατος (Γεωπον. IV. ΙΕ. 13. Διοσκουρίδ. V. 3).

(2) Στράβ. ΙΓ. 360 (14).

(3) Παυσαν. II. III. 3—Ἴδ καὶ Πλίν. 2. 106 (14), 31. 39 (6)—Πρβλ. καὶ τὰ ὑπερφυσικώτερα παρὰ Πλουτάρχῳ Ἐκλελ. χρηστ. 41, 433 Β, ὅτι τὴν ἱερὰν μάχαιραν τοῦ ἐν Ταρσῷ Ἀπόλλωνος ἐκκαθαίρει τὸ ὕδωρ τοῦ Κύδνου, καὶ ἐν Ὀλυμπίᾳ προσκλάττουσι τῷ βωμῷ τὴν τέφραν διὰ τοῦ ὕδατος τοῦ Ἀλφειοῦ, διότι οὐδὲν ἄλλο πηγνύει αὐτήν.

(4) Ἴδ. κατωτ. Δοκιμὴν ὑδάτων.

(5) Πλουτ. Συμποσ. I. Θ. 3. Ἐνίοτε ἁλμυρὸν ἢ ἄλλων ποιοτήτων (Θεόφρ. π. σημ. Ὑδ. 25. Πλίν. 2. 42 ἑξ.).

(6) Πρβλ. κατωτ π. βαρέος κ. κούφου. Κατὰ τὸν Πλίνιον (31. 21) ὅτι τὸ ὄμβριον ὕδωρ ἀνέρχεται ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ (ἐννοεῖ τὴν ἀτμίδα γλυκεῖαν οὖσαν), τοῦτο δὲν εἶναι ἀπόδειξις τοῦ κούφου τοῦ τοιούτου ὕδατος, ἀφ' οὗ καὶ οἱ λίθοι ἀνέρχονται (Πλίν. 2. 38).

(7) Πλουτ. Αἴτ. φυσ. Β, Δ. Πρβλ. καὶ Συμποσ. VI. ϛ. 2. Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην (Φυσ. Ἀκρόασ. Δ. 7. σελ. 214) τὸ ὕδωρ ἐνδέχεται πυκνοῦσθαι διὰ τὸ ἐκκηρυνίζειν τὸν ἐνόντα ἀέρα. Ἐγνώριζον ἄρα οἱ ἀρχαῖοι τὸν ἐν τῷ ὕδατι διαλελυμένον ἀέρα καὶ τὸ ὑγιεινὸν αὐτοῦ (τὸν οἶνον καὶ τὸ ἔλαιον ἔλεγον ἔχοντα πλείονα ἀέρα ἢ τὸ ὕδωρ· Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΕ. 8, διὸ καὶ κουφότερα. Ἴδ. π. βαρ. καὶ κούφου). Ἐν τούτοις νομίζομεν ὅτι λέγοντες οἱ παλαιοὶ τὸ ὕδωρ μετέχον πνεύματος (Πρβλ. Πλουτ. π. τ. προσώπ. Σελήν. 12. 926 F) ἐνόουν πολλάκις καὶ τὸ δυνάμει ἀεριῶδες ... ὕδατος (Ἴδ. Ἀριστοτ. Φυσ. Ἀκρ. Δ. 7. σελ. 214. Θεόφρ. π. πυρ. II. 7. Πλουτ. ..ποσ. VI. Η. 6. Τὸ παχὺ ὕδωρ ἐκ τοῦ γένους τῆς γῆς, τὸ λεπτὸν ἐκ τοῦ γένους ἀέρος Ἀριστοτ. π. φυτ. Β. 824 α, πρβλ. καὶ Ἀριστοτ. Προβλήμ. Α. 53), εἰ καὶ ..ο ἔννοιαι δύνανται σχεδὸν νὰ ταυτίζωνται.

Πλουτ. Αἴτ. φυσ. Β. Θεόφρ. Ἱστ. φυτ. VII. 5. 2. Ἢ ὡς πρόσφατον καὶ

τῇ σήψει (1), διὸ καὶ τὸ εὐκόλως πεπτόμενον οὐράνιον ὕδωρ ἐθεωρεῖτο καὶ ταχὺ τρεπόμενον (2) καὶ σηπόμενον. Ἕνεκα τούτου — ἢ διότι εἶναι πλείστων εἰδῶν ἀτμίδων σύμμιξις (3), καί, κατὰ Πλίνιον (4), πρὸς τὴν γῆν φερόμενον ἐμποτίζεται γηίνων ἀτμῶν — τὸ ὄμβριον ὕδωρ, εἰ καὶ καθαρὸν καὶ ἀμιγὲς καὶ ἄριστον, ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τοῦ Ἱπποκράτους (5) πονηρὰν ἔχον ὀσμὴν (6) καὶ ἀνάγκην ἑψήσεως (7) καὶ διηθήσεως (8) πρὶν ποθῇ. Καὶ δὲν εἶναι μέν, ὡς νῦν γνωστόν, τὸ ὄμβριον ὕδωρ ὅλως ξένων οὐσιῶν ἀπηλλαγμένον (9),

νέον (Ἀριστοτ. Fr. 215). Διὸ καὶ ὁ Θεόφραστος (Αἰτ. φυτ. Β. V. 5· Ἴδ. καὶ Προβλήμ. Ἀριστοτ. Κ. 1) θεωρεῖ ὡς ἁπλῶς ἔθους προϊὸν τὸ ὅτι κατὰ τὸν Ἀνδροσθένην τὰ ναματιαῖα ὕδατα ἐν τῇ Τύλῳ νήσῳ τῆς Ἐρυθρᾶς συμφέρει τοῖς φυτοῖς μᾶλλον τῶν οὐρανίων. Καὶ σήμερον, ὡς γνωστόν, τὸ ὄμβριον ὕδωρ θεωρεῖται ζωογονοῦν τὰ φυτὰ ἀκριβῶς ὡς ἀεριοῦχον.— Τὰ ἁλμυρὰ καὶ νιτρώδη καὶ στυπτηριώδη ἐθεωροῦντο ἀκατάλληλα διὰ τὰ φυτά, πλὴν τῶν φιλούντων τὴν ἁλυκότητα (Θεόφρ. Αἰτ. φυτ. Β. 6. 3, Ἱστ. Φυτ. VII. 5. 2. Ἀριστοτ. π. φυτ. Β. 824 b. Πλουτ. Φυσ. Αἴτ. Α) Κατὰ τὴν ἄρδευσιν σκληρὰ ἐμίγνυντο μετὰ μαλακῶν ὑδάτων (Θεόφρ. Αἰτ. φυτ. Β. 6. 3).

(1) Ἐμπεδοκλῆς (Fr. Phil. Graec. I. στ. 288), Πλουτ. Αἴτ. φυσ. Α, Δ. Ἀριστοτ. Τοπικ. Δ. 5.—Ἐν τῇ πέψει περιελαμβάνετο οὐ μόνον ἡ σῆψις ἀλλὰ καὶ ἡ τῶν καρπῶν πέψις (Στράβ. ΙΕ. 693. 20) ἢ πέπανσις (Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Δ. 3.), ἡ τοῦ γλεύκους εἰς οἶνον μεταβολὴ (Πλουτ. Αἰτ. φυσ. ΚΖ), ἡ τροπὴ καὶ ἡ ἄνεσις (Πλουτ. π. τ. προσώπ. Σελήν. 25, 939 F) ἤτοι ἡ ὀξύτης τοῦ οἴνου (Θεόφρ. π. ὀσμῶν I. 2. Ἴδ. καὶ Πλούτ. Συμποσ. III. Ζ. 1) — καὶ ἐν γένει ἡ νῦν ζύμωσις (πρβλ. τὸ τοῦ Πλουτάρχ. Κεφ. κ. Ῥωμ. 109: «καὶ ὅλως ἔοικε σῆψις ἡ ζύμωσις εἶναι»· ἴδ. καὶ Ἐμπεδοκλ. Fr. Phil. Graec. σελ. 9, στ. 288). Γενικῶς δὲ πάντα ταῦτα εἶναι μεταβολαὶ (Πλουτ. Συμποσ. VIII. Ε.) ἤτοι **κίνησις,** διότι κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην (Φυσ. Ἀκρ. Η. 2. σελ. 243. 5) «ἡ μὲν κατὰ τόπον (κίνησις) φορά, ἡ δὲ κατὰ ποιὸν ἀλλοίωσις, ἡ δὲ κατὰ ποσὸν αὔξησις καὶ φθίσις» (ἴδ. καὶ Πλουτ. Κάμιλ. 20). Ἰδέαι ἀντάξιαι τοῦ 19ου αἰῶνος (πρβλ. ἀνωτ. σελ. 328. σημ. 1, 2). — Περὶ σήψεως ἴδ. καὶ Γαληνὸν π. ἁπλ. φαρμ. σελ. 38 (40).

(2) Πλουτ. Αἰτ. φυσ. Β. Καὶ σήμερον ἐπὶ ἐναρχομένῃ ὀξινίσει ἢ ἀλλοιώσει τοῦ οἴνου λέγουσι κοινῶς ὅτι ἔγυρε, ἐπῆρε βόλτα (ἴδ. καὶ Γεωπον. VI. Ζ. 2).

(3) Ἱπποκρ. π. Ὑδ. III. XLVI. Ἴδ. καὶ Πλίν. 31. 21.

(4) 31. 21.

(5) Ἔνθ' ἀνωτ. XLVIII.

(6) Ἴδ. κατωτ. περὶ ὀσμῆς ὑδ.

(7) Ἴδ. κατωτ. Γλύκανσιν ὑδάτων.

(8) Τὸ τοῦ Ἱπποκρ. κείμενον ἔχει ἀποσήπεσθαι (ἀποσήθεσθαι, ἀπηθεῖσθαι, ἀποτίθεσθαι; Ἴδ. Ἱππ. ἔκδ. Κοραῆ τ. II. σελ. 129). Ὁ Ἀθήναιος λέγει «διϋλισμένα» ὕδατα (Α. 33 6), ὁ δὲ Ἀριστοτέλης (π. φυτ. Β. 825 α) τὸ ἐν τῇ χιόνι ὕδωρ καλεῖ σεσημμένον. Ἴδ. κατωτ. Γλύκανσιν.

(9) Ἴδ. καὶ Πλίν. 31. 21.— Τὸ ὄμβριον ὕδωρ περιέχει ἰδίως ὀξυγόνον, ἄζωτον καὶ

καὶ δὴ τὸ ὕδωρ τῶν θυελλῶν, τὸ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἀστραπαῖον (1) καλούμενον, καὶ τὸ δι' ἀκαθάρτου ἀτμοσφαίρας διελθὸν — διὸ καὶ ὁ Ἱπποκράτης θεωρεῖ ἐν γένει νοσογόνα τὰ πρῶτα ὕδατα ὅταν «ἐξ ἀνυδρίης πολλῆς μέλλῃ ὕδωρ ἔσεσθαι» (2) — ἢ ἐξ ἀκαθάρτων μερῶν συλλεγέν, ἀλλ' ἀνεξαρτήτως τούτων, τὸ ὄμβριον ὕδωρ, πλησιάζον τῷ ἀπεσταγμένῳ, καὶ ὀσμήν τινα ἰδιαιτέραν κέκτηται καὶ γεῦσιν ἔχει ἀηδῆ. Ὡς στεῖρον δὲ ἀλάτων, ἀφαιροῦν ἐκ τῶν ἀνωτάτων τοῦ στομάχου στρωμάτων τὰ ἄλατα, φθείρει, κατὰ τὰ νεώτατα τῆς Ἐπιστήμης πορίσματα, τὰ κύτταρα ἐπιφέρον ἐρεθισμὸν καὶ δηλητηρίασιν καὶ ἐμέτους (3), καὶ εἶναι ἀφ' ἑτέρου λίαν ἐκτεθειμένον εἰς τὰς ἀτμοσφαιρικὰς ἐπηρείας· ἐν δεξαμεναῖς δὲ μάλιστα πρὸς οἰκιακὴν χρῆσιν ἐπὶ μακρὸν στάσιμον διαμένον καθίσταται, ὡς ἦτο καὶ τοῖς ἀρχαίοις γνωστόν, στεῖρον ἀέρος καὶ ἀκάθαρτον (4) καὶ σεσηπός (5). Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην τὸ ὕδωρ χρονιζόμενον καὶ παλαιούμενον γίνεται ποῶδες καὶ καταξηραινόμενον μέλαν καθάπερ καὶ τὰ ἐν ταῖς δεξαμεναῖς κονιάματα βρυωθέντα (6).

Κατὰ ταῦτα, ἐπαινεῖ μὲν ὁ Πραξαγόρας παρ' Ἀθηναίῳ (7) τὸ οὐ-

διοξείδιον ἄνθρακος κατὰ διαφόρους ποσότητας ἀναλόγως τῆς θερμοκρασίας καὶ τῆς ἀτμοσφαιρικῆς πιέσεως. Εἰς 760 ἀ. πίεσιν καὶ 10° θερμοκρ. περιέχει εἰς τὸ λίτρον 0,33 ὀξυγόνου, 0.16 ἀζώτου καὶ 11.85 διοξειδίου ἄνθρακος. Ἀλλὰ τὸ ὄμβριον περιέχει εἰς ἐλάσσονας ποσότητας καὶ θειῶδες ὀξύ, χλώριον, ἀμμωνίαν καὶ ἄλλας ἀτμοσφαιρικὰς ἀκαθαρσίας. Ὁ δὲ ὑδροτιμετρικὸς αὐτοῦ βαθμὸς εἶναι 3°,5 γαλλ.

(1) Τὸ τοιοῦτον ὕδωρ περιέχει καὶ νιτρικὸν ὀξὺ ἐκ τῆς ἀποσυνθέσεως τῶν ὀργανικῶν οὐσιῶν διὰ τῶν ἠλεκτρικῶν ἐκκενώσεων. Τὸ τοιοῦτον δὲ ὕδωρ ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων εὐαρδέστερον (Πλουτ Αἴτ. φυσ. Δ. Συμποσ. IV. B. 2).

(2) (Π. Χυμ.) Ι. σελ. 134.

(3) Ἴδ. «Neuerte Nachrichten» 27 April. 1900, n° 4, σελ. 25.

(4) Πλίν. 31. 21.

(5) Ὡς κοινῶς λέγομεν χαμακιασμένον. Διὸ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἀναφέρεται ὕδωρ παλαιὸν (Γεωπον. VIII. ΚΖ. 1, ΚΗ. 1. Πλίν. 14. 17)· «Cum aqua pluvia cerrat putrescere, tum dulcendinem acquirit» Oribas. Collect. 5. 16. Τῶν δεξαμενῶν δ' ἰδίως τὸ ὄμβριον ὕδωρ εἶχον οἱ ἀρχαῖοι ἰατροὶ ὑπ' ὄψιν λέγοντες αὐτὸ ἀνθυγιεινὸν (Πλίν. 31. 21). Ἀλλὰ κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην (Μετεωρλ. Δ. 1) καὶ αὐτὴ ἡ θάλασσα διαιρουμένη ταχὺ σήπεται, ἅπασα δ' οὔ. Ὅτι δὲ αἱ τῶν ἀλάτων διαλύσεις δὲν ἐμποδίζουσιν ὅλως τὴν ἀνάπτυξιν μικροβίων μαρτυρεῖ τὸ ὕδωρ τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης (Βλ. Προμηθέα 1892, τ. Ε. σελ. 58).

(6) Π. Χρωμ. 791 6, 796 α, 791 6, 797 6. Γνωστὸν ὅτι αἱ τῶν δεξαμενῶν πλευραὶ βρυοῦνται.

(7) Β. 46 θ.

ράνιον ὕδωρ, ἀλλ' ὑπὸ πολλῶν τοῦτο ἀποκαλεῖται σκληρόν (1), ὁ δὲ Πλίνιος (2) ἐκπλήσσεται διὰ τὴν ὑπό τινων προτίμησιν τοῦ τοιούτου ὕδατος τῶν δεξαμενῶν προσθέτων ὅτι horum sententiam refelli interest vitæ, καὶ ἐν γένει πότιμον ἐθεωρεῖτο τὸ ὄμβριον ὕδωρ μόνον ἐν ἐλλείψει πηγαίων· «Εὐτυχὲς μὲν οὖν σφόδρα τὸ ἔχειν ἀπὸ πηγῆς ὕδωρ· εἰ δὲ μή, τὰ ὄμβρια συναγέσθω» (3)· καὶ ὁ Ἀριστοτέλης δὲ ἐν τοῖς Πολιτικοῖς (4) αὐτοῦ θεωρεῖ ἀναγκαίαν τὴν ἐν τῇ πόλει κατασκευὴν ὑποδοχῶν εἰς τὰ ὄμβρια ὕδατα ἀφθόνων καὶ μεγάλων, χρησίμων ἰδίᾳ ἐν πολέμῳ, ἐὰν μὴ ὑπάρχῃ οἰκεῖον πλῆθος ὑδάτων καὶ ναμάτων· οἱ δὲ Ἀράδιοι (5) στερούμενοι πηγαίων ὑδάτων ἐποιοῦντο τὴν ὑδρείαν αὐτῶν ἐκ τῶν ὀμβρίων καὶ λακκαίων. Συνελέγοντο δὲ τὰ τοιαῦτα ὕδατα διὰ μὲν τὴν πόλιν δι' ὀμβροδεκτῶν, ἐν δὲ ταῖς οἰκίαις δι' ἀγωγῶν ξυλίνων (6), οὐχὶ ἀπὸ τῶν ἐπαύλεων ὅπου πρόβατα καὶ ἄλλα ζῷα τυγχάνουσι πληροῦντα κόπρου τὰς ἐπαύλεις, ἀλλὰ διὰ τῶν δωμάτων, καὶ τούτων ἐπιμελῶς καὶ συνεχῶς καθαριζομένων (7).

Τὰ δὲ ἀπὸ πάγων καὶ χιόνων ὕδατα (8) (καὶ οἱ ἐκ τούτων ἐπιτρεφόμενοι ῥύακες) (9) ἐθεωροῦντο ὑπό τινων τῶν ἀρχαίων φυσιοδιφῶν, ἐκ φυσικῶν ἀγομένων λόγων, χρηστὰ καὶ τῶν ὀμβρίων βελτίω (10), ἀφ' οὗ κατὰ τὸν Θεόφραστον (11) ἡ μὲν χιὼν εἶναι πῆξις τοῦ ποτιμοτέρου ὕδατος, καὶ δὴ ἀπὸ τοῦ ἀέρος κεκομμένου (12), ὁ δὲ

(1) Αὐτόθι Α. 33 6.

(2) 31. 21.

(3) Γεωπον. II. Ζ. 2.

(4) Η. 11.

(5) Στρ6. ΙϚ. 753. Πρβλ. τὸ τοῦ Πλάτωνος (Κριτίας 118 Ε): «Χειμῶνος μὲν τοῖς ἐκ Διὸς ὕδασι χρώμενοι, θέρους δέ, ὅσα γῆ φέρει τὰ ἐκ τῶν διωρύχων ἐπάγοντες νάματα».

(6) Συνηθεστάτων καὶ νῦν ἐν κώμαις.

(7) Γεωπον. II. Ζ. 2-3.

(8) Ἴδ. καὶ Στράβ. ΙϚ. 742 (13). Πλίν. 31. 21.

(9) Στρ6. Δ. 187 (12)· οὐχὶ καὶ οἱ ποταμοὶ ὡς μακρὰν ὁδὸν πορευόμενοι (πρβλ. Ἱπποκρ. π. Ὑδ. III. LI, VI. CXXI).

(10) Ἴδ. καὶ Πλίν. 31. 21.

(11) Fr. 159. Ἀθήν. Β. 42 θ, πρβλ. καὶ Γ. 123 ἑξ· ἴδ. καὶ Στράβ. ΙΑ. 582 (4) «Ἐν δὲ τῇ χιόνι βώλους πήγνυσθαί φασι κοίλας περιεχούσας χρηστὸν ὕδωρ ὡς ἐν χιτῶνι (ἐν Ἀρμενίᾳ).

(12) Ἴδ. κατωτ. Γλύκανσιν ὕδ.

πάγος εἶναι ὁμοίως τὸ πεπηγὸς κουφότερον μέρος τῶν ὑδάτων, ὅπερ αὐτὸς ὁ κρύσταλλος δηλοῖ κουφότερος ὢν τοῦ ἄλλου ὕδατος (1). Οὕτω δὲ καὶ ὁ Θεόκριτος τὸ ἐκ τῆς λευκῆς χιόνος ὕδωρ καλεῖ ἀμβρόσιον (2). Ἀλλ' ὁ Ἱπποκράτης (3), θεωρῶν βεβαίως τὴν ἐπὶ τοῦ ὀργανισμοῦ φυσιολογικὴν τῶν τοιούτων ὑδάτων ἐνέργειαν, λέγει τὰ ἀπὸ χιόνος καὶ παγετῶν καὶ κρυστάλλων ὕδατα, οἷα δὴ ἔπινον οἱ Σκύθαι (4), πονηρότερα (5) τῶν ὀμβρίων καὶ τῶν πηγαίων, διότι, προστίθησιν, ὅταν τὸ ὕδωρ παγῇ δὲν ἀποκαθίσταται εἰς τὴν ἀρχαίαν αὐτοῦ φύσιν, ἀλλὰ μέρος τι αὐτοῦ ἐκκρινόμενον ἀφανίζεται. Καὶ τοῦτο πειθόμεθα πηγνύοντες ἐν ἀγγείῳ ποσόν τι ὕδατος καὶ λύοντες εἶτα τὸν πάγον καὶ ἀναμετροῦντες τὸ ὕδωρ, ὅτε εὑρίσκομεν τοῦτο κατὰ πολὺ ἔλασσον. Ἐπειδὴ δὲ ἀφανίζεται ἀναγκαίως τὸ λαμπρὸν καὶ κοῦφον καὶ γλυκὺ τοῦ ὕδατος, λείπεται δὲ τὸ βαρύτατον καὶ παχύτατον, διὰ ταῦτα τὰ ἐκ χιόνων καὶ πάγων ὕδατα εἶναι πονηρότατα (6). Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι ἐν τῷ ἀνωτέρω πειράματι τοῦ Ἱπποκράτους πήγνυται ἅπαν τὸ ἐν τῷ ἀγγείῳ ὕδωρ, ὅτε βεβαίως ὁ προελθὼν πάγος λυθεὶς παρέχει ὕδωρ μᾶλλον τοῦ ἀρχικοῦ ἀκάθαρτον — ὅπερ δὲν συμβαίνει εἰς τὴν χιόνα καὶ τὸν κρύσταλλον τὸν ἐκ πολλοῦ γενόμενον ὕδατος, ὧν τὰ ὕδατα εἶναι ὄντως κουφότερα τῶν μητρικῶν —, ἀλλ' ὅμως γνωστὸν σήμερον τυγχάνει ὅτι τὰ ἐκ τῶν πακτῶν ἐν γένει ὕδατα στερούμενα ἀέρος (7) καὶ ὄντα ἀπεσταγμένα ἔχουσιν, ὡς τὰ

(1) Ἴδ. ἀνωτ. σελ. 338. σημ. 1.

(2) Εἰδύλλ. ΙΑ. 48.

(3) Π. Ὑδ. III. XLIX, L. Καὶ ὁ Πλίνιος σφόδρα καταδικάζει ταῦτα μετὰ τῶν ὀμβρίων (31. 21).

(4) Ἱπποκρ. π. ὁδ. VI. XCVII.

(5) Νοσοποιὰ (Ἴδ. Σουΐδ. λ. πονηρόν)· Ἱπποκρ. Κοραῆ II. σελ. 94.

(6) Ἴδ. καὶ Ἀριστοτ. Fr. 214: «Ὅτι παντὸς ὕδατος πηγνυμένου τὸ λεπτότατον καὶ κουφότατον ἐξατμίζει· σημεῖον δὲ ὅτι ἔλαττον γίνεται ἢ πρότερον, ὅταν ταχῇ παγέν. ἀπεληλυθότος οὖν τοῦ ὑγιεινοτάτου ἀνάγκη ἀεὶ τὸ καταλειπόμενον χεῖρον εἶναι» (Αὖλος Γέλλιος 19. 5 — Ἐντεῦθεν δηλοῦται ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης εἰς ἰατρικὰ ζητήματα συμβουλεύεται τὸν Ἱπποκράτην· πρβλ. καὶ ἀνωτ. σελ. 335. σημ. 7.). — Πρβλ. ἀνωτέρω σελ. 12. σημ. 2, καὶ Πλίν. 2. 61 καὶ 31. 21.

(7) Ὅταν ὦσι νωπά, καὶ τὰ νωπὰ νοοῦσιν ἐνταῦθα οἱ ἀρχαῖοι ἢ τὰ ἀμέσως ἀποθηθέντα, διότι τὰ ἐν ῥοῇ τεθέντα γίνονται πλέον ῥυτά, ἀέρα καὶ ἅλατα βαθμηδὸν σλαμβάνοντα (Ἴδ. ἀνωτ. σελ. 360 σημ. 8). Καὶ ἡ ἔλλειψις ἰωδίου ἐν τοῖς ἐκ ου ὕδασι καθιστᾷ ταῦτα ἀνθυγιεινά. — Ὁ ὑδρομετρικὸς βαθμὸς αὐτῶν εἶναι ο γαλλ.

ἐπακόλουθα τῆς συνεχοῦς αὐτῶν ὡς ποτίμων χρήσεως. Εὐνόητον δ' ὅτι ἐὰν τὸ τοιοῦτον ὕδωρ προέρχηται καὶ ἐκ χιόνος παλαιᾶς καὶ ἀκαθάρτου, οἷα ἡ τῶν πόλεων, εἶναι συνάμα καὶ ἀπὸ ἀκαθαρσιῶν καὶ ἐπιβλαβῶν ἀερίων νοσοποιόν.

Ἐκ τῶν λοιπῶν ὑδάτων τὰ στάσιμα, συνεχῶς ὑπὸ τοῦ ὀμβρίου ὕδατος ἐπιτρεφόμενα, ἀτμιδούμενα δ' ὑπὸ τοῦ ἡλίου, καθίστανται ἄχροα (θολὰ) καὶ πονηρά, καὶ τοῦ μὲν θέρους εἶναι θερμὰ (1) καὶ παχύτερα (2) καὶ ὀδμὴν ἔχοντα καὶ πνεῦμα ἀναδίδοντα παχύτερον (3), τοῦ δὲ χειμῶνος παγετώδη καὶ ψυχρὰ καὶ τεθολωμένα ἐκ τῆς χιόνος καὶ τοῦ παγετοῦ (4). Πολλῆς δ' ἐν γένει ἀναπιμπλάμενα γῆς ὡς στάσιμα (5) εἶναι εὔσηπτα (6). Ὁ Πλούταρχος (7) λέγει τοὺς ἑλώδεις τόπους τοῦ χειμῶνος ψυχροὺς μὲν παρέχοντας δ' ὅμως ὕδατα οὐδὲν διαφέροντα τῶν ἄλλων ποθῆναι (8), καὶ ὄντως, ὡς γνωστόν, τὰ ἕλεια ὕδατα εἶναι τοῦ χειμῶνος καθαρώτερα ἢ τοῦ θέρους. Τοιαῦτα δὲ στάσιμα ὕδατα εἶναι πλὴν τῶν ἑλωδῶν ἤτοι τῶν τελμάτων (9), ἅτινα ἀκίνητα μένοντα (10) ἐκ τῆς μείζονος δὲ τοῦ θέρους θερμότητος (11) ὄμβρια, ἰδιότητας δηλητηριώδεις, καὶ γνωστὰ εἶναι τὰ δυσάρεστα

(1) Πρβλ. Θεοφρ. Αἰτ. φυτ. V. 20. Ἱπποκρ. (π. Διαίτ. δεύτ.) Ι. σελ. 667. Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΕ. 6.

(2) Ἱπποκρ. (π. σαρκ.) Ι. σελ. 437.

(3) Ἱπποκρ. (π. Διαίτ.) Ι. σελ. 667, (π. Χυμ.) Ι. σελ. 130 (ὀδμέων ἑλωδέων). Γαλην. Ὑγιειν. Α. σελ. 228. 50. Πρόκειται δ' ἐνταῦθα περὶ ἑλωδῶν ἀναθυμιάσεων. «Εἰς τὰ ἑλώδη βαρεῖα ἡ ὑγρότης διὰ τὸ γεώδης εἶναι» (Ἀριστοτ. Προβλήμ. Α. 18, ΙΔ. 6).

(4) Ἱπποκρ. π. ὑδ. III. XXVIII. Πρβλ. Πλουτάρχ. π. τ. πρ. ψυχρ. 9.

(5) Πρβλ. Ἀριστοτ. π. Φυτ. Β. 823 b.

(6) Πλουτ. Συμποσ. VIII. Ε. Γαλην. π. Ἁπλ. φαρμ. Γ'. σελ. 38 (46). Ἴδ. κα Ἀριστοτ. Προβλήμ. Α. 18, ΙΔ. 6.

(7) Π. τ. πρώτ. ψυχρ. 9.

(8) Πλουτ. Συμποσ. VIII. Ε.

(9) Πλίν. 31. 22.

(10) Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΙΔ. 12.

(11) «Πᾶν γὰρ τὸ θερμανθὲν καὶ χλιανθέν, ἀεὶ πρὸς μεταβολὴν ἑτοιμότερόν ἐστι» (Συμποσ. VIII. Ε. Κάμιλλ. 20), ἤτοι ἡ πέψις ἀπὸ θερμοῦ, κωλύει δὲ τὴν πέψιν ἡ ψυχρότης (Πλουτ. Αἰτ. φυτ. ΚΖ, Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΕ. 12, 20, ΚϚ. 17), διὸ καὶ πᾶσαν μεταβολὴν (Ἴδ. ἀνωτ. σελ. 358 σημ. 1) βοηθεῖ ἡ ὑγρότης, ἐξ ἧς τὸ θερμὸν (Πλουτ. π. τ. προσώπ. Σελήν. 25. 939 F. Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Δ. 1. π. φυτ. 825 a. Ἴδ. καὶ ἀνωτ. σελ. 337). Ὅθεν καὶ τὸν οἶνον ἐφύλαττον οἱ ἀρχαῖοι εἰς τὰ ψυχεινὰ τῶν στεγῶν (Ξενοφ. Οἰκονομ. ἐκδ. Dindorf IX. 3).

σήπονται (1) — ὡς τὰ περὶ τὸν Φάσιν ὕδατα θερμὰ καὶ στάσιμα ὑπὸ τοῦ ἡλίου σηπόμενα καὶ ὑπὸ τῶν ὄμβρων ἐπαυξόμενα (2) —, καὶ τὰ λιμναῖα (3) οὐχὶ ὡς σκληρά, ἀφ' οὗ πολλαὶ λίμναι παρέχουσιν ὕδωρ ἐξαίρετον (4), ἀλλ' ὡς ἕωλα συνήθως καὶ παλαιὰ (5) καὶ ἑλώδη ἐνίοτε (6), ἰδίως εἰς ἃ παντὸς εἴδους ῥύακες ἐκβάλλουσιν (7). Τοῖς τοιούτοις ὕδασι προσθετέα καὶ τὰ λακκαῖα, ἤτοι ἰδίως ὄμβρια ὕδατα λάκκων, διὸ ὁ μὲν Εὐήνωρ παρ' Ἀθηναίῳ (8) ἐπαινεῖ ταῦτα ὡς πότιμα, ὁ δὲ Στράβων (9) ἀναφέρει ὅτι ἐν Ἡρακλείῳ ὑπῆρχον πολλαὶ δεξαμεναὶ λακκαίου ὕδατος ἕνεκα τῆς μοχθηρίας τῶν ὑδάτων τῶν αὐτόθι ὑπαρχόντων φρεάτων. Καὶ ἐθεωροῦντο μὲν τὰ φρεάτια ὕδατα πότιμα (10) καὶ δὴ κατὰ τὸν Πλίνιον (11), — καθαρὰ ὄντα καὶ συχνὰ ἀντλούμενα —, προτιμώτερα τῶν ἄλλων, ἀλλ' ἐν γένει ἐλέγοντο σκληρά, ἀφ' ὧν ὑδρεύοντο ἐλλείψει κρηναίων (12), διὸ καὶ ὁ Θεό-

(1) Πλουτ. Αἴτ. φυσ. ΚΖ.

(2) Ἱπποκρ. π. ὑδ. V. LXXXIII. πρβλ. καὶ VI. CXXI. Καὶ αὐτὸς ὁ Φάσι. ἐλέγετο στασιμώτατος καὶ ἠπιώτατα ῥέων (πρβλ. Ἱπποκρ. Κοραῆ τ. II. σελ. 232), τὸ ὕδωρ ὅμως αὐτοῦ ἐθεωρεῖτο μὴ σηπόμενον καὶ ὑπὲρ δέκατον ἔτος (Ἀρριαν. Περ. Εὐξειν. Πόντ. 10), εἰ καὶ κατ' ἄλλους τὸ τοῦ Φάσιδος ὕδωρ διαμεῖναν ἐν ἀγγείῳ νυχθήμερον γίνεται οἶνος ἥδιστος (Κτησ. Fr. ἔκδ. Müller σελ. 94).

(3) Ἀθήν. Β. 46 ϛ. Γαλην. Ὑγιειν. Α. σελ. 228 (30). Ἴδ. ἀνωτ. σελ. 351. Τὰ ῥέοντα λιμναῖα ἐθεωροῦντο ὡς εἰκὸς χρηστὰ (Ἴδ. τοιαῦτα παρὰ Στράβ. Ε. 240. 13, Πλίν. 31. 24, 25. Ἡρόδ. II. 32. Διόδ. I. 37, II. 13).

(4) Πλίν. 31. 21. Κατ' Ἀριστοτ. (Προβλήμ. ΚΓ. 6): «ἐν τοῖς λιμνώδεσιν ἐπιπολῆς ὄντος τοῦ ποτίμου, κάτω δὲ τοῦ ἁλμυροῦ».

(5) Πλουτ. Αἴτ. φυσ. Β. Ἀριστοτ. Fr. 215.

(6) Πρβλ. Παυσαν. I. XXXII. 7: «Ἐν Μαραθῶνι λίμνη τὰ πολλὰ ἑλώδης». κλπ.

(7) Ἱπποκρ. π. Ὑδ. III. LI. — Διακριτέαι αἱ λιμνοθάλατται (Στρβ. Α. 49, ΙΓ. 595), ἀλλὰ καί τινες λίμναι εἶναι ἁλμυραὶ (Στρβ. ΙΑ. 523, 529).

(8) Β. 46 θ.

(9) Γ. 172-173.

(10) Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΓ. 30. Διόδ. Σικελ. II. 48.

(11) 31. 23.

(12) Στρβ. ΙΒ. 568 (1). Τὰ φρέατα εἶναι τὰ ἀρχαιότατα ὑδρεῖα τῶν πόλεων (Ὁμ. Ἰλ. Φ. 197, Ἡρόδ. VI. 119). Ὁ Πλούταρχος (Σόλων 23) ἀναφέρει ὅτι ἐπὶ Σόλωνος ἐν Ἀττικῇ «οἱ πλεῖστοι φρέασι ποιητοῖς ἐχρῶντο». Ὁ δὲ Θουκυδίδης (II. 48) λέγει: «Οἱ Πελοποννήσιοι φάρμακα ἐσβεβλήκοιεν ἐς τὰ φρέατα (Πειραιῶς)· κρῆναι ἀρ οὔπω ἦσαν αὐτόθι». Πρβλ. καὶ Πλουτ. Φωκίων 18. — Κατὰ τὸν Falkland ωρ βαθέων φρεάτων περιέχει κατὰ μέσον ὅρον 306-831 μ. οὐσιῶν ἐν διαλύσει ς 1000000 μ. ὕδ., ἀβαθῶν δὲ (4-6 μέτρων) 3965 μ. Τὸ φρεατιαῖον ὕδωρ καθίσταται ‑οχθηρὸν καὶ ἐξ ὀργανικῶν οὐσιῶν ἐκ τοῦ ἐδάφους τῆς πόλεως,

φραστος (1) ἀντιτίθησι τῷ ναματιαίῳ τὸ φρεατιαῖον ὕδωρ. Γενικῶς δὲ πᾶν ὕδωρ στάσιμον ἐθεωρεῖτο «μοχθηρὸν πρὸς ἅπαν χρῆμα» (2).

Τὰ δ' ἐν γένει ἐπίρρυτα ἢ ἀπόρρυτα τῶν ὑδάτων τά τε αὐτομάτως ῥέοντα (κρηναῖα) καὶ τὰ ἐξ ὀχετοῦ, τοῦτο μὲν ἀκραιφνῆ μένοντα (3) καὶ μὴ ὑποκείμενα εἰς σῆψιν, πρὸς ἣν συνεργεῖ ἡ στασιμότης (4) — διόπερ καὶ ἐθαυμάζετο τὸ ὅτι περὶ Καππαδοκίαν πολὺ καὶ κάλλιστον ὕδωρ «οὐ σήπεται ἀπόρρυσιν οὐκ ἔχον, πλὴν εἰ μὴ ὑπὸ γῆν ῥέοι» (5) — τοῦτο δὲ διηθούμενα διὰ γῆς (6) καὶ κοπτόμενα καθ' ὁδόν (7), καθιστάμενα δ' οὕτω μαλακώτερα (λεπτὰ καὶ γλυκερὰ) (8) καὶ πνευματωδέστερα, εἶναι ἐν γένει βελτίω τῶν στασίμων καὶ ψυχρὰ (δροσερά), φεύγοντα δὲ καὶ διακρούοντα τὴν προσφερομένην γῆν διατηροῦνται ἀθόλωτα (9). Διὰ ταῦτα ὁ Ἀριστοτέλης λέγει ὕδατα πότιμα τὰ ἀπὸ γῆς ἢ ἀπὸ ῥευμάτων ἤτοι ἐν γένει τὰ πηγαῖα (10). Εἰς τὰ ἐπίρρυτα ἀνάγονται καὶ τὰ τῶν ποταμῶν (ἀενάων ἢ χειμάρρων) (11) ἢ ὕδατα ποτάμια (12) (πηγαῖα καὶ ἐκ

(1) Αἰτ. φυτ. Β. VI. 3.

(2) Ἱπποκρ. Ὑδ. III. XXXIV.

(3) Ἀρριαν. Περίπλ. Εὐξ. Πόντ. 10. σελ. 375 (ἐκδόσ. Müller Παρισίων).

(4) Ἰδ. ἀνωτ. σελ. 362 — Ὄντως ὕδωρ ῥέον ἢ ἄλλως κινούμενον (ὡς τὸ τῶν μεγάλων λιμνῶν) προσλαμβάνον ὀξυγόνον διατηρεῖται ἄσηπον.

(5) Ἀθήν. Β. 43 e. Πρβλ. ἀνωτ. σελ. 363 σημ. 2.

(6) Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΓ. 20. Πρβλ. ἀνωτ. σελ. 342.

(7) Θεόφρ. Fr. 159. Ἀθήν. Β. 42 c. Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΓ. 20, 31. Ἰδ. καὶ Πλίν. 31. 21.

(8) Ἀριστοτ. π. Φυτ. 823 b.

(9) Πρβλ. Ἡσίοδ. (ἐκδ. Goettling) Ἔργα 595. Ἀθήν. Β. 41 e. Πλουτ. Συμποσ. VIII. E. Πίνδαρ. Fr. 198. Τῆς κρήνης Ἀχιλλείου ἐν Μιλήτῳ τὸ μὲν ῥεῦμα γλυκύτατον, τὸ δ' ἐφεστηκὸς ἁλμυρόν» (Ἀθήν. Β. 43 d) — Ἐντεῦθεν ἡ θέλγουσα ῥοὴ τοῦ χρηστοῦ καὶ ἀναψυκτικοῦ ὕδατος καὶ τὰ ποιητικὰ τῶν κρηνῶν ὀνόματα Χρυσορρόας, Καλλιρρόη, Καλλιρέεθρος, Καλλίκρηνος, πηγὴ παρθένος, χαριεστάτη, κλπ. Ἕνεκα δ' ἀκριβῶς (νομίζομεν) τῆς τιμῆς τοῦ ῥυτοῦ ἢ ναροῦ ὕδατος (κρηναίου ποτοῦ Σοφοκλ. Τραχιν. 14, Φιλοκτ. 21) παρέμεινεν ἐν τῇ κοινῇ τὸ ὕδωρ ἐν γένει νερόν.

(10) Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΓ. 38.

(11) Ἰδ. Ὁμ. Ἰλ. Ν. 136, Ὀδ. Ε. 88 κλπ.

(12) Στρβ. ΙΕ. 693 (20), Διόδ. III. 9. Χρηστὸν ὕδωρ ἐλέγετο τὸ τοῦ Εὐλαίου ποταμοῦ τῆς Σουσιανῆς, τὸ ἐξ Ἀμφιαράου ὕδωρ τὸ συμβαλλόμενον τῷ ἐν Ἐρετρίᾳ (Ἀθήν. Β. 46 d). Κατά τινα λεσβιακὴν ἐπιγραφὴν (Paton nº 4) ἐπρόκειτο νὰ ἀχθῇ εἰς τὴν Μυτιλήνην ὕδωρ ποταμοῦ.

κρηνῶν (1) ῥέοντα) (2) γλυκέα καὶ μαλακά (3), ἀλλὰ καὶ πρόσφατα καὶ νεογενῆ (4), ἀφ' οὗ κατὰ τὸν Ἡράκλειτον (5) «ποταμοῖς δὶς τοῖς αὐτοῖς οὐκ ἂν ἐμβαίης· ἕτερα γὰρ ἐπιρρεῖ ὕδατα». Ἐνίοτε δ' ὅμως κρήνη τις μοχθηρὰ (6) εἰς τὸν ποταμὸν ἐκδιδοῦσα φθείρει τὸ ὕδωρ αὐτοῦ, ὡς τοῦ Ὑπάνιος, ὅστις «ῥέει ἐπὶ πέντε ἡμερέων πλόον βραχὺς καὶ γλυκὺς ἔτι, ἀπὸ δὲ τούτου πρὸς θαλάσσης τεσσέρων ἡμερέων πλόον πικρὸς αἰνῶς. Ἐκδιδοῖ γὰρ εἰς αὐτὸν κρήνη πικρή» (7), τῆς δ' ἐν Βαβυλῶνι λίμνης τὸ ὕδωρ γίνεται ἐπί τινας ἡμέρας ἐρυθρὸν καὶ τὸ τοῦ Βορυσθένους κατά τινας χρόνους ἰοβαφές (8), διότι ἐν γένει τὰ διάφορα ὕδατα «ξυμμισγόμενα εἰς τωὐτὸ ἀλλήλοισι στασιάζει, καὶ κρατέει ἀεὶ τὸ ἰσχυρότατον» (9), καὶ μεταβάλλεται οὐ μόνον τὰ πικρὰ τῶν ὑδάτων ἀλλὰ καὶ τὰ ἁλυκὰ καὶ ὁλόκληροι ποταμοὶ ὡς ὁ ἐν Καρίᾳ (10). Ἐντεῦθεν δὲ καὶ ὁ Ἱπποκράτης τὰ τῶν μεγάλων ποταμῶν ὕδατα καὶ δὴ εἰς ἃ ποταμοὶ ἕτεροι ἐμβάλλουσιν, ὡς καὶ τὰ τῶν λιμνῶν εἰς ἃς πολλὰ ἀφικνοῦνται ῥεύματα (11), ὡς ὄντα παντο-

(1) Πρβλ. Διόδ. II. 37, V. 43· Ἀρριαν. Ἰνδικὴ VI. 2. «Αἱ τῶν ποταμῶν ἀρχαὶ γίγνονται νοτιζούσης τῆς γῆς» (Ἀριστοτ. Μετεωρλ. B. 4. σελ. 361. 2, καὶ A. 13. σελ. 349 (35) ἑξ. Ἴδ. καὶ ἀνωτ. σελ. 346). Ἀμέσως ὑπὸ τῶν ὑετῶν πληροῦνται οἱ χείμαρροι (Πασσαν. II. XX. 5), ἢ ἀπὸ τῆς τήξεως τῶν χιόνων ὡς οἱ ἀπὸ τῶν Ἄλπεων καταφερόμενοι (Στρβ. Δ. 187. 12). Ὁ Ὅμηρος λέγει τοὺς ποταμοὺς διιπετεῖς ὡς πληρουμένους πάντας ὑπὸ τῶν ὀμβρίων ὑδάτων (Στρβ. A. 36).

(2) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. A. 13. σελ. 350, B. 4. σελ. 360 (30).

(3) Λεπτὰ (Ἀριστοτ. Προββλήμ. ΚΓ. 14), πλήν τινων ἐξαιρέσεων· «Καὶ ποταμῶν ἁλμυρῶν ῥεύματα οὐκ ὀλίγα (ἐν Τουρδητανίᾳ)» Στράβ. Γ. 144 (6).—Τὰ ποτάμια ὕδατα περιέχουσι κατὰ μέσον ὅρον εἰς 1000000 μ. ὕδ. 100-300 μ. στερεῶν οὐσιῶν. Ὁ Ῥῆνος π. χ. παρὰ τὸ Στρασβοῦργον εἰς 1000000 μ. ὕδ. 231, 7. στ. οὐσ.

(4) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. B. 2. σελ. 354. Πλουτ. Αἴτ. φυσ. B. Πρβλ. Πλουτ. π. Εὐθυμ. 20. 477 D, Ἱπποκρ. π. Ὑδ. κλ. VI. CXXI.

(5) Fr. Philos. Graec. I. σελ. 317. Πλουτ. Αἴτ. φυσ. B., π. EI. τ. ἐν Δελφ. 18.

(6) Πρβλ. Ἱππ. Ὕδ. III. LI.

(7) Ἡρόδ. IV. 52. Ἀθήν. B. 43 d. Ἀριστοτ Μετεωρλ. B. 3. σελ. 359. Πλίν. 31. 29, 30. Παυσν. IV. XXXV. 8. Βιτρούβ. VIII. 3. 11.

8) Θεόφρ. Fr. 159.

9) Ἱπποκρ. Ὕδ. III. LII. Στρβ. A. 52, Θ. 397 (19). Γεωπον. II. 5. 2.

(10) Πρβλ. καὶ Ἀθήν. B. 42 a. Θεόφρ. Fr. 159. Πλίν. 31. 29 (φθορὰ τῶν ὑδάτων ἐκ βροχῶν).

11) Πρβλ. ἀνωτ. σελ. 363 σημ. 7.

δαπώτατα ἀλλ' ἅμα καὶ ἐκ μακρῶν ἀγόμενα, λέγει ἀνθυγιεινά (1).

Ἀλλ' ὡς ἄριστα τῶν ὑδάτων ἐθεωροῦντο γενικῶς τὰ (πρόσφατα καὶ ἄνευ ἐπικτήτων ποιοτήτων)(2) πηγαῖα τῶν μετεώρων χωρίων καὶ γεηρῶν λόφων (3), ἤτοι τὰ ὀρεινὴν διεξιόντα γῆν καὶ λιθώδη (4) καὶ τὰ ἐκ τῶν πετρωδῶν ὑπωρειῶν τῶν ὀρέων (5), τὰ διὰ πόρου τινὸς ἢ γῆς διηθούμενα καθαρᾶς (6), ἅτινα ἧττον μεμιγμένα τῷ γεώδει καὶ μὴ πολλὴν γῆν ἀποσπῶντα, ἅμα δὲ πρὸς αὐταῖς ταῖς πηγαῖς (7) ῥέοντα καὶ ἄρα ἐκ τοῦ ἀνερχομένου κουφοτάτου ἀποτελούμενα ὕδατος (8), εἶναι ταῦτα ἰδίως ἐκ τῶν ἐπιρρύτων ἀποιότατα, ἤτοι καὶ γλυκέα καὶ ἐν ταὐτῷ λευκὰ (ἀθόλωτα καὶ καθαρὰ) καὶ ψυχρὰ (δροσερά) (9), ἀντιτιθέμενα διὰ ταῦτα πρὸς τὰ συμμιγῆ καὶ θολερὰ τῶν ποταμῶν (10) καὶ ἐν γένει πρὸς τὰ ὕδατα τὰ χώραν μαλακόγειον ἐπιόντα (11). Ὡς διαυγῆ δὲ τὰ ὕδατα ταῦτα ἐθεωροῦντο καὶ ἀδιάφθορα (12) ἤτοι μὴ εὐκόλως τρεπόμενα καὶ σηπόμενα κατ' ἀντίθεσιν ἰδίως τῶν ἑλείων καὶ πεδινῶν τῶν ὄντων θολῶν καὶ ἐφθαρμένων, διόπερ, νομίζομεν, καὶ ὁ Πλούταρχος τὸ ὕδωρ γῆς ἀμίκτου καὶ καθαρᾶς καλεῖ στερρότερον (13). Στερρὰ

(1) Ἱππ. Ὑδ. III. LI.

(2) Γαλην. Ὑγιειν. Α. σελ. 228 (30).

(3) Ἱππ. Ὑδ. III. XXXVI. Ἀθήν. Β. 46 c. Διόδ. ὁ Σικελ. ἀναφέρει «τῶν τοῦ Διονύσου στρατιωτῶν λοιμικῇ νόσῳ διαφθειρομένων (ἐν Ἰνδικῇ), συνέσει διαφέροντα τὸν ἡγεμόνα τοῦτον ἀπαγαγεῖν τὸ στρατόπεδον ἐκ τῶν πεδινῶν τόπων εἰς τὴν ὀρεινήν. Ἐνταῦθα δὲ πνεόντων ψυχρῶν ἀνέμων, καὶ τῶν ναματιαίων ὑδάτων καθαρῶν ῥεόντων πρὸς αὐταῖς ταῖς πηγαῖς, ἀπαλλαγῆναι τῆς νόσου τὸ στρατόπεδον» (II. 38).

(4) Πλουτ. Συμποσ. VIII. Ε. Οἵα γῆ ἡ ἐκ Silex (Πλίν. 31. 28. Ἴδ. ἐμὴν Ὀρυκτολ. τοῦ Θεοφρ. σελ. 82).

(5) Πλίν. 31. 28).

(6) Γαλην. Ὑγιειν. Α. σελ. 228 (30).

(7) Διόδ. II. 38. Πρβλ. Ἱπποκρ. Ὑδ. III. LI καὶ VI. CXXI, καὶ ἀνωτ. σημ. 1.

(8) Ἀριστοτ. π. φυτ. Β. 824 6.

(9) Πλουτ. π. τ. πρ. ψυχρ. 20. 954 C.

(10) Πλουτ. Συμποσ. VIII. Ε.

(11) Στρβ. Α. 52, ΙΕ. 691. Ὄντως τὰ τῶν ὀρέων ὕδατα εἶναι τὰ καθαρώτερα.

(12) Ἴδ. καὶ Γεωπον. XV. Β. 2.

(13) Πλουτ. ἔνθ' ἀνωτ. Ἴδ. καὶ π. ψυχρ. 20. 954 C (ὡς τὸ ὕδωρ τῆς Στυγός, ἐπι βλαβὲς ἄλλως). Στερρότερον = ἄρα καθ' ἡμᾶς μονιμώτερον, μὴ τρεπόμενον (Ἴδ. σελ. 358 σημ. 1, οὐχὶ δὲ ὡς μεταφράζει ὁ Κοραῆς (Ἱππ. II. σελ. 108) plus dure ἤτοι ἀλυκώτερον.

δὲ καλοῦνται παρ' Ἀριστοτέλει (1) καὶ τὰ ὑπὸ τὴν γῆν ἐν πυκνοῖς καὶ σκληροῖς, ἄρα στεγανοῖς τόποις, ἠθροισμένα ὕδατα, ἀλλ' ἐνταῦθα βεβαίως ὡς ἀντιφερόμενα (ἐν μέρει καὶ ὡς ψυχρά), ὡς οἱ στερροὶ λίθοι, εἰς τὴν διεξιοῦσαν ἀτμίδα τὴν παράγουσαν τοὺς σεισμούς. Ἐκ τούτων δῆλον γίνεται ὅτι ἡ λέξις στερρότης, ἐφ' ὅσον ἡμεῖς γινώσκομεν, δὲν ἐσήμαινε παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τὴν τῶν ὑδάτων σκληρότητα (= ἁλυκότητα) καὶ καθ' ἡμᾶς οὐδεμία ὑφίσταται διαφορὰ (2) ἐν ταῖς γνώμαις τῶν ἀρχαίων περὶ τῶν ὀρεινῶν ἐν γένει ὑδάτων θεωρουμένων ὑπὸ πάντων ὡς ποτιμωτέρων καὶ ὑγιεινῶν. Πλὴν δὲ τῶν ἀνωτέρω λιθωδῶν τόπων, ὕδωρ ἐλαφρότατον καὶ ἥδιστον ἐθεωρεῖτο ἀναδίδουσα ἡ ἄργιλλος (Πλίν. 31. 37), ὁ δὲ τῶφος (3) ἐλέγετο καθιστῶν τὸ ὕδωρ δροσερὸν καὶ γλυκὺ καὶ ὑγιεινὸν διηθούμενον δι' αὐτοῦ, πρὸς δὲ καὶ τὸ ἐξ ἀδρομεροῦς ἄμμου ἔδαφος καὶ ἐν γένει τὰ ἀμμώδη καὶ οἱ ἐρυθροὶ βράχοι καὶ ἡ μελάγγειος γῆ (4) ἀναφέρονται δίδοντα καλῆς ποιότητος ὕδωρ (5).

Ἐξαιρουμένων τῶν τιμίων τούτων ὑδάτων, ἐκ τῶν λοιπῶν πηγαίων δὲν εἶναι (6) καὶ πάντα χρηστά (7), ἀλλά τινα αὐτῶν ἁλυκὰ καὶ ἀτέραμνα καὶ σκληρὰ καὶ οὐ μόνον μὴ πρὸς πόσιν ἀγαθά, ἀλλ' ἐνίοτε καὶ πονηρὰ καὶ νοσογόνα (8). Εἰς τὰ τοιαῦτα καταλέγει ὁ Ἱπποκράτης (9), καὶ κατ' αὐτὸν ὁ Γαληνός (10), καὶ τὰ ἐκ πετρῶν ἰδίως ἀναβλύζοντα, ἅτινα θεωρεῖ ἀναγκαίως σκληρά. Λέγων δ' ἐνταῦθα πέτρας ὁ Ἱπποκράτης δὲν νοεῖ τοὺς ἀνωτέρω μετεώρους καὶ γεηροὺς τόπους, ὧν τὰ ὕδατα ἀποκαλῶν ἄριστα δὲν ἀντιφάσκει

(1) Π. φυτ. Β. 823 α.
(2) Ἴδε Ἱπποκρ. ἐκδ. Κοραῆ τ. ΙΙ. σελ. 108).
(3) = πῶρος, ἴδ. ἐμὴν Ὀρυκτλ. Θεοφρ. σελ. 141.
(4) Γεωπον. V. Α. 1.
(5) Πλίν. 31. 28. Τὰ πετρώματα ταῦτα ὡς θερμὰ (ἴδ. Γεωπον. ΙΧ. Δ. 6).
(6) Πλίν. 31. 21. Διὸ καὶ ὁ Πολύβιος (34.9.15) λέγει εἰδικώτερον Κρήνη πότιμος.
(7) Ἀθήν. Β. 46 b.
(8) Ἱπποκρ. Ὑδ. ΙΙΙ. XXXVII. Γεωπον. ΙΙ. Ϛ. 2.
(9) Ὑδ. ΙΙΙ. XXXV. Ἀθήν. Β. 41 d. Ὁ Ὅμηρος (Ἰλ. Ι. 15, Φ. 257) λέγων «κρήνη μελάνυδρος (= βαθεῖα, ἄφθονος), ἥ τε κατ' αἰγίλιπος πέτρης δνοφερὸν (= πολὺ) χέει ὕδωρ», νομίζομεν ὅτι δὲν ἐννοεῖ τὰ ἐν γένει ἐκ πετρῶν σκληρὰ ...ατα ἤτοι τὰ ἀχρεῖα τῶν κρηναίων, ὡς θέλει ὁ Ἀθήναιος (ἔνθ' ἀνωτ.). Πρβλ. ...νωτ. σελ. 333.
(10) Ὑγιειν. Α. σελ. 228 (30).

ἑαυτῷ, ἀλλ' ἔχει πιθανῶς ὑπ' ὄψιν εἰδικῶς πετρώματα ἀσβεστολιθικὰ συνήθη ἐν Ἑλλάδι, ὧν τὰ ὕδατα εἶναι πολλάκις σκληρότερα (ἐὰν μάλιστα ἀπὸ γύψου) καὶ ἀνεπιτήδεια ἰδίως τοῖς ἀσθενέσι (1), καὶ τοιαύτας πηγὰς ἐννοεῖ ἴσως καὶ ὁ Ἀθήναιος (2) λέγων τὰ κρηναῖα σκληρά, οἷα δηλονότι τὰ ἐν Ἀθήναις καὶ Σικυῶνι. Ἐν τῇ περιπτώσει δὲ ταύτῃ δύναταί τις εἰπεῖν ὅτι οἱ παρ' Ἱπποκράτει γεηροὶ (3) λόφοι, ἀντιτιθέμενοι ταῖς πέτραις, δηλοῦσι τραχείας ψηφῖδας (4) καὶ τόπους πυριγενεῖς, ἰδίᾳ δ' ἔδαφος ἀργιλλῶδες. Οὐχ ἧττον ὅμως, καθ' ἡμᾶς ἔχοντας ὑπ' ὄψιν καὶ ὅτι τὸ σκληρὸν ἀνεφέρετο ἅμα καὶ εἰς τὴν πέψιν (5), ὅτι δὲ ἡ τοιαύτη σκληρότης δὲν εἶναι μόνον τῶν ἀλάτων τοῦ ὕδατος συνέπεια, ὁ Ἱπποκράτης καταδικάζων τὰ πετρωδῶν μερῶν ὕδατα ἔχει πιθανῶς πρὸ αὐτοῦ τὰ ὕδατα τῶν ῥυακίων ἐκείνων, ἅτινα ἐπικλινῆ σκληρὰν χώραν διαπορευόμενα στεροῦνται ἀλατίνων διαλύσεων, κεκτημένα ἐντεῦθεν τὰς πονηρὰς τῶν ὀμβρίων καὶ τῶν ἐκ πακτῶν ὑδάτων ἰδιότητας. Τοιαύτη δέ τις ἐπὶ παραδείγματι πηγὴ εἶναι σήμερον γνωστὴ ἡ τοῦ Γαστάϊν, ἧς τοῦ δηλητηριώδους τὸ αἴτιον, διαφεῦγον τέως τὴν χημικὴν ἔρευναν, ἀπεδόθη λίαν ὀρθῶς ὑπὸ τοῦ Χόφν εἰς τὴν μεγάλην τοῦ ὕδατος τούτου καθαρότητα (6). Κατὰ τὴν ἑρμηνείαν δ' ἡμῶν ταύτην λέγοντες οἱ ἀρχαῖοι ὕδατα πετρῶν σκληρὰ εἶχον πιθανῶς

(1) Οἱ ἰατροὶ ἐν ταῖς περὶ τῶν πηγαίων ὑδάτων κρίσεσιν αὐτῶν εἶχον ὑπ' ὄψιν ὡρισμένα τῆς Ἑλλάδος μέρη (Ἴδ. Γαλην. Ὑγιειν. Α. σελ. 228. 30. Πρβλ. Ἱπποκρ. Ἐκδ. Κοραῆ ΙΙ. σελ. 108, 6. XXXV) καὶ τὸ ἐπιβλαβὲς ἢ μὴ αὐτῶν ἀνέφερον ἰδίως εἰς τοὺς ἀσθενεῖς, εἰς οὓς ἐδίδετο παντελῶς ἄχυμον ὕδωρ (Ἴδ. Σουΐδα: Ὕδωρ παντελῶς ἄχυμον ὡς τοῖς ἰατροῖς δοκεῖ).— Κατὰ τὸν Reichard ὕδωρ ἐκ γρανίτου περιέχει εἰς 1000000 μ. ὕδ. 24 μ. στερ. οὐσιῶν, ὕδωρ ἀμμολίθων 125-225 μ. καὶ ὕδωρ ἀσβεστολίθων 418 μ.

(2) Α. 33 b,c. Ὁ Ἀντιφάνης παρ' Ἀθηναίῳ (Β. 43 a) ἐπαινεῖ τὸ τῆς Ἀττικῆς ὕδωρ.

(3) Ἀντὶ γεηροὶ λέγει ὁ Ἀθήναιος ξηροὶ (κατ' ἀντίθεσιν τῶν ἑλωδῶν;). Ἴδ. Ἱππ. Κορ. τ. ΙΙ. σελ. 111.

(4) Γεωπον. XV. Β. 2.

(5) Ἴδ. κατωτ. Δοκιμὴν ὕδ. Διὸ ὁ Ἀθήναιος, ὡς εἴδομεν, καλεῖ σκληρὰ καὶ τὰ ὄμβρια.

(6) Πρβλ. «Ἐν δὲ Κύκλωψι τοῖς Θρᾳξὶ κρηνίδιόν ἐστιν ὕδωρ ἔχον, ὃ τῇ μὲν ὄ ι καθαρὸν καὶ διαφανὲς καὶ τοῖς ἄλλοις ὅμοιον, ὅταν δὲ πίῃ τι ζῷον ἐξ αὐτοῦ, παρ - χρῆμα διαφθείρεται» (Ἀριστοτ. Θαυμ. Ἀκσμ. 121). Ἴδ. καὶ Ὕδωρ Στυγὸς σ . 366 σημ. 13, ἀλλὰ καὶ κατωτ. Δοκιμ. ὕδ.

ἐνίοτε ὑπ' ὄψιν οὐχὶ τὰ ἀσβεστολίθων ἢ ἄλλων εὐδιαλύτων πετρωμάτων ἀλλ' ἀκριβῶς τοὐναντίον σκληρῶν καὶ συμπαγῶν (ἄρα ἧττον γεηρῶν (1)). Εὐνόητον δ' ὅμως ὅτι καὶ τὰ τοιαῦτα τυχὸν ὕδατα ἐθεωροῦντο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὡς σκληρὰ καὶ ἐπιβλαβῆ κυρίως ἐκ μεμιγμένων ἐν αὐτοῖς οὐσιῶν.—Εἰς τὰ σκληρὰ δὲ τῶν ἐπιρρύτων ἀνάγονται οὐ μόνον καὶ τὰ μαλακόγειον χώραν ἐπιόντα (2), ἀλλὰ καὶ τὰ πολλὴν ὁδὸν διανύοντα (3), καὶ ὧν αἱ πηγαὶ ἀναβλύζουσιν ἐκ γῆς ἔνθα θερμὰ ὕδατα ἢ μέταλλα χαλκοῦ καὶ ἀργύρου καὶ χρυσοῦ ἢ θείου καὶ στυπτηρίας καὶ ἀσφάλτου καὶ νίτρου, ἐξ ὧν γίγνονται τὰ ὕδατα οὐκ ἀγαθὰ ἀλλὰ καυσώδη καὶ σκληρὰ (4), καὶ τέλος πονηρὰ (ὡς πότιμα) εἶναι αὐτὰ τὰ θερμὰ ὕδατα τὰ ὡς ἰαματικὰ διαφόρων θεωρούμενα νόσων.

Τὰ θερμὰ ὕδατα (5), σπανιώτερα τῶν ψυχρῶν καὶ θαυμαζόμενα—ἅμα δέ, εἰ καὶ ἁλμυρὰ καὶ βαρέα, οὐχὶ στάσιμα ἀλλ' ἀπόρρυτα, τῆς ἐκ τοῦ θερμοῦ κουφότητος κρατούσης τῆς κατὰ τὴν ἁλμυρίδα βαρύτητος (6)—καὶ θαυμαζόμενα (7), παράγει κατὰ τοὺς ἀρχαίους τὸ ἐν τῇ γῇ πῦρ τὸ καὶ εἰς τὴν τῶν μετάλλων καὶ τῶν ἄλλων οὐσιῶν γένεσιν συνεργοῦν (8), διόπερ, κατὰ τὸν Γαληνόν, καὶ τοιαῦται οὐσίαι εἶναι ἐν τοῖς θερμοῖς ὕδασιν ἐνδιεσπαρμέναι προσδίδουσαι αὐτοῖς φαρμακιώδη τινα ποιότητα (9). Αὕτη δ' ἡ θέρμανσις αὐτῶν γίνεται

(1) Ἐν τῇ περιπτώσει δὲ ταύτῃ ὁ Ἱπποκράτης εἶπεν ἀνωτέρω λίαν ὀρθῶς λόφους γεηρούς (=μᾶλλον τῶν πετρῶν εὐπροσβλητοτέρους ὑπὸ τοῦ ὕδατος).

(2) Ἴδ. ἀνωτ. σελ. 366, σημ. 11.

(3) Ἱππ. Ὑδ. III. LI, VI. CXXI. Πρβλ. ὅμως καὶ σελ. 364, σημ. 7.

(4) Ἱπποκρ. Ὑδ. κλπ. III. XXXV. Πρβλ. Γεωπον. II. Ϛ. 2,

(5) Ἱππ. VI. CXXI. Ἀριστοτ. π. Φυτ. B. 825 α,6.

(6) Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΓ. 20. Ἴδ. καὶ σελ. 366, σημ. 7.

(7) Πλουτ. Αἴτ. φυσ. ΚΘ.

(8) Πλάτ. Φαίδων 111 D ἑξ. Ἱπποκρ. ἔνθ' ἀνωτ. Στρβ. Z. 316 (8), ΙϚ. 764 (44), Ϛ. 276 (10), ΙΒ. 578 (17). Πρβλ. ἐμὴν Ὀρυκτολ. Θεοφρ. σελ. 57. Τῆς ἐκ βάθους θερμότητος ἀποτελέσματα ἐθεωροῦντο καὶ τὰ ἡφαίστεια (Παυσαν. II. XXXIV. 1. Στράβ. B. 58. 17, E. 245, Ϛ. 275-277. Rer. Nat. Graec. Min. Ἀντίγονος CXXX (145).

(9) Γαλην. Ὑγιειν. A. σελ. 225 (20). Κατὰ ταῦτα καὶ ὁ Ἀριστοτέλης πάντα ἐν ει τὰ ὕδατα τὰ χυμοὺς ἔχοντα θεωρεῖ ὄντα ποτὲ θερμά, καὶ τὴν γῆν καιομέν λαμβάνουσαν παντοδαπὰς μορφὰς καὶ χρόας (Μετεωρλ. B. 3. σελ. 359, 5-6, 3. σελ. 358, 2. Πρβλ. π. ζῴ. μορ. 5. 9. σελ. 672: ἐν τοῖς πεπυρακτωμένοις ξηῖς ἐγκαταλείπεταί τι πῦρ»). Οἱ δὲ νότιοι ἄνεμοι καὶ οἱ θερμοὶ ἐλέγοντο φέροντες

ἢ περιβαλλομένου τοῦ ἐδάφους, ἐν ᾧ τὸ ὕδωρ ῥεῖ, ὑπὸ τοῦ πυρὸς ὡς ἔλεγεν ὁ Ἐμπεδοκλῆς (1) ἢ ἐμμέσως διὰ θερμοῦ πνεύματος ὡς θερμαίνονται οἱ τοῖχοι καὶ τὰ ἀγγεῖα τῶν πυριατηρίων (2). Ἀλλὰ πολλὰ θερμὰ καὶ ἁλυκὰ καὶ πικρὰ ὕδατα (ὡς ἐν Κιθαιρῶνι καὶ Καρίᾳ) ἐπιστεύετο παραγόμενα καὶ δι' ἐπισημάνσεως κεραυνῶν (3) ἢ καὶ διερχόμενα φύσει ἐμπύρους οὐσίας ὡς τὸ θεῖον, ἀφ' ὧν καὶ τοὺς χυμοὺς αὐτῶν προσκτῶνται τὰ θερμὰ ὕδατα. Οὐδὲν δὲ θαυμαστὸν ἡ διὰ τῶν οὐσιῶν τούτων θέρμανσις ἀφ' οὗ τὸ ὕδωρ ἐπὶ ἀσβέστου χεόμενον ζέει (4). Τῶν τοιούτων ὑδάτων ἄλλα μὲν εἶναι σφόδρα θερμά (5), καὶ ἄλλα ἡσυχῇ θερμά, θεωρούμενα ἐν γένει ὑγιεινά (6), διόπερ καὶ εἰς πολλὰς τοιαύτας πηγὰς ὑπῆρχον λουτρῶν κατασκευαί (7), ἰδίως κατὰ τοὺς ῥωμαϊκοὺς χρόνους, εἰς ἃς ἐφοίτων πρός τε τρυφὴν καὶ θεραπείαν νόσων (8) (ἱδρυομένων παρ' αὐτὰ πόλεων) (9), καὶ ὧν ἡ θερμότης ἐχρησιμοποιεῖτο καὶ εἰς θέρμανσιν λουτρώνων (10). Ἀλλ' ὅμως ἰαματικὰ ὕδατα ἐθεωροῦντο καί τινα ψυχρά, ὡς τὰ ἐν Κωτιλίαις τῶν Σαβίνων, «ἀφ' ὧν καὶ πίνουσι καὶ ἐγκαθίζοντες θεραπεύονται νόσους» (11), καὶ τὰ Ἄλβουλα ὕδατα παρὰ τὰ Τίβουρα καὶ τὰ Λαβανὰ οὐχ ἄπωθεν τούτων ἐν τῇ Νωμαντανῇ (12). Τοὐναντίον δὲ τῶν φύσει θερμῶν ὑδάτων ἔνια εἶναι γλυκέα

ἀτμίδας ἁλμυροτέρας, καὶ τοῦ φθινοπώρου τὰ ὕδατα πλατέα, διὸ καὶ πρῶτα κάτω φερόμενα (Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Β. 3. σελ. 358).

(1) Παρὰ Σενέκᾳ Q. N. III. 24.

(2) Σενέκ. ἔνθ' ἀνωτ.

(3) Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΔ. 18. Θεόφρ. Fr. 159. Πρβλ. Ἀριστοτ. Fr. 218: «Θειῶδες ὂν τὸ κεραύνιον πῦρ, ὅταν εἰς τὴν θάλασσαν ἐμπέσῃ, ἐξαλμίζει μὲν καὶ ἀναξηραίνει τὸ πότιμον, πήγνυσι δὲ τὸ γεῶδες καὶ ἁλμυρόν» (Μιχ. Ψελλ. Quest. Var. c. 134).

(4) Σενέκ. ἔνθ' ἀνωτ. Πρβλ. ἀνωτ. σελ. 337.—Ἡ θεωρία αὕτη δὲν ὑπομιμνήσκει τοὺς νῦν πρεσβεύοντας τὴν χημικὴν προέλευσιν τῆς γηγενοῦς θερμότητος;

(5) Ἴδ. καὶ Σενέκ. Q. N. III. 24. Διὰ ψυχροῦ ὕδατος κεραννύμενα πρὸς χρῆσιν.

(6) Στράβ. ΙΒ. 560 (38). Δηλονότι θεραπευτικὰ νόσων καὶ ὑγιεινῆς διαίτης.

(7) Σράβ. Ε. 246 (7).

(8) Στράβ. ἔνθ' ἀνωτ.

(9) Πλίν. 31. 2.

(10) Πλίν. αὐτόθι.

(11) Στρβ. Ε. 228 1.

(12) Στρβ. Ε. 238. 1. Πρβλ. Ἀριστ. Προβλήμ. ΚΔ. 17. Πλίν. 31. 6, ἴδ. αἱ 31. 5, 8.

ὡς τὰ ἐν Αἰγαῖς τῆς Κιλικίας (1) καὶ περὶ Παγασάς, τὰ ἐν τῇ Τρωϊκῇ Λαρίσσῃ καὶ περὶ Μαγνησίαν καὶ Ἀταρνέα, ἐν Μήλῳ καὶ Λιπάρᾳ καὶ τὰ Βασιλικὰ καλούμενα ὕδατα ἐν τῇ πρὸς τὸν Μύσιον Ὄλυμπον Προύσῃ, τὰ Αἰγεσταῖα περὶ Ἀκράγαντα καὶ τὰ ἐπὶ τῆς Ταπροβάνης (Κεϋλάνης) νήσου. Πολλὰ δὲ τῶν ἰαματικῶν τούτων ὑδάτων (θερμῶν ἢ ψυχροτέρων) ἦσαν κυρίως ὕδατα ἱερὰ (2) ὑπερφυσικῆς δηλονότι θεωρούμενα δυνάμεως ὡς βεβαίως τὸ τοῦ Ἀσκληπιοῦ θερμὸν (3) ὕδωρ παρὰ τὸ Μυσαῖον ἄλσος (4). Ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις γνωστῶν θερμῶν πηγῶν ἀναφέρομεν τὸ ἐν Κρανῶνι ὕδωρ, τὰ ἐν Καρούροις σφόδρα θερμὰ ὕδατα, τὰ ἐν Αἰδηψῷ Εὐβοίας, τὰ Σέξτια παρὰ τὴν Μασσαλίαν, τὰ τῶν Βαιῶν (θειώδη ἅμα καὶ στυπτηριώδη καὶ ἁλατώδη καὶ ἀσφαλτώδη καὶ ὄξινα), τὰ παρὰ Νεάπολιν, τὰς χλιαροῦ ὕδατος κρήνας ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἀπολλωνιατῶν τοῦ Ἄψου ποταμοῦ, τὰ θερμὰ ὕδατα τῶν Φαζημωνιτῶν τοῦ Πόντου, τὰ κατὰ τὴν Ἱερὰν πόλιν καταντικρὺ Λαοδικείας ἄφθονα, ὥστε ἡ πόλις μεστὴ τῶν αὐτομάτων βαλανείων, τὰ ἐν Ἀχαράκοις τῆς Νυσαΐδος, τὰ παρὰ τὴν πόλιν Ἀρσινόην πικρὰ καὶ ἁλμυρά, τὰ ἐν Θερμοπύλαις, τὸ ἀπάντικρυ Κεγχρεῶν Ἑλένης λουτρὸν ὅμοιον ὕδατι ἀρχομένῳ θερμαίνεσθαι, τὰ παρὰ τὰ Ἄστυρα ὕδατα ἀντικρὺ Λέσβου, τὰ θαυμαζόμενα λουτρὰ τῶν Λεβεδίων, τὰ τῶν Τηίων, τὰ τῶν Κλαζομενῶν, τὰ τῆς Φιγαλίας, τὰ ἐν Λέσβῳ, τὰ ἐπὶ θαλάττῃ λίαν ζεστὰ τῆς Ἱερᾶς νήσου, τὰ ἐν Πυρηναίοις, τὰ τῶν Πουτεόλων ἐν Καμπανίᾳ, τὸ ἐν θαλάσσῃ πρὸ Δικαιαρχίας τῶν Τυρσηνῶν ζέον ὕδωρ, τὰ τῶν Μεθάνων θερμά, τὰ ἐν Θράκῃ καὶ πλεῖστα ἄλλα ἐν Ἰταλίᾳ, Σικελίᾳ, Λιπάραις καὶ Μ. Ἀσίᾳ (ἡφαιστειογενοῦς ἢ μὴ προελεύσεως) (5).

(1) Πλίν. 31. 61.

(2) Ὡς τὰ νῦν Ἁγιάσματα. Ἐν γένει δ' ὅμως τὰ θερμὰ ὕδατα ἐθεωροῦντο ἱερὰ (Ἀριστ. Πρβλμ. ΚΔ. 19). Διακριτέα τὰ πρὸς ἱεροὺς σκοποὺς χρήσιμα ὕδατα ἄψαυστα ὄντα δι' ἄλλας χρήσεις (Θουκυδ. II. 15, IV. 97). Ἴδε καὶ ἀνωτ. σελ. 357 σημ. 3.

(3) Ξενοφωντ. Ἀπομνημ. III. 13. 3.

(4) Παυσαν. VII. XXVII. 11, κλπ.

(5) Περὶ πασῶν τῶν ἀνωτέρω ἀναφερομένων πηγῶν ἴδε: Ἀθήν. Β. 42 c, 43 a. Πλουτάρχ. Συμποσ. IV. Δ. 2. Στράβ. Δ. 180, Ε. 244, 246, ς. 275 (9), Ζ. 316, 425, ΙΒ. 560, ΙΓ. 630, Θ. 428, ΙΒ. 579, Ις. 769. Παυσαν. VIII, VII. 3, II. 3, IV. XXXV. 9, VII. V. 10, VII. V. 11, VIII. XLI. 4, X. XI. 4,

Τὰ (πότιμα) πηγαῖα ὕδατα, ἀντιθέτως τῶν (ἰδίως) στασίμων, τοῦ μὲν θέρους εἶναι ψυχρά, θερμὰ δὲ τοῦ χειμῶνος, ὅπερ δείκνυσι τὴν βαθύτητα τῆς πηγῆς αὐτῶν (1). Καὶ κατὰ μὲν τὸν Θεόφραστον (2) ὡς τὰ ἀλειπτήρια καὶ τὰ βαλανεῖα, οὕτω καὶ τὰ ἐκ τῆς γῆς ὕδατα εἶναι θερμότερα τοῦ χειμῶνος ἢ τοῦ θέρους, διότι τὸ ἔξω ψῦχος συστέλλει καὶ συνάγει ἔσω τὸν θερμόν (3). Κατὰ δὲ τὸν Ἱπποκράτην (4) ἡ γῆ οὖσα τὸν χειμῶνα ἰκμαλέα καὶ πιεζομένη ὑπὸ τοῦ τότε ἀφθόνου (5) πίπτοντος ὕδατος καθίσταται πυκνοτέρα μὴ ἔχουσα μηδεμίαν διαπνοήν· ὡς τοιαύτη δὲ εἶναι καὶ εὐθερμοτέρα, διότι πάντα τὰ συμπεπιεσμένα καὶ μὴ ὑπὸ τῶν ἀνέμων ἀναπνέοντα (μὴ ἀεριζόμενα) εἶναι θερμότερα τῶν ἀραιῶς κειμένων, διὸ καὶ ἱμάτια διφθέρινα συνδεδεμένα καὶ κατεσφηνωμένα ἰσχυρῶς κατακέονται ὑφ' ἑαυτῶν ὥσπερ ὑπὸ πυρός (6). Συνάμα δὲ τὸ ἐκ τοῦ ὕδατος πνεῦμα μὴ διαπερῶν τὴν γῆν πυκνὴν οὖσαν ἐπιστρέφει εἰς τὸ

VIII. VII. 3, II. XXXIV. 1. Θεόφρ. Αἴτ. φυτ. B. V. 1. Ἡρόδ. IV. 90. Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΔ. 16, ΚΕ. 16, Θαυμ. Ἀκ. 81, 102, Μετεωρλ. Β. 8. σελ. 366. Διόδωρ. Σικελ. II. 59, IV. 23, V. 10. Ἀγαθαρχίδ. Ἐκλογ. 6. 80 (ἐκδ. Müller Παρισ. σελ. 167), Εὐσταθ. Παρεκβολ. σελ. 300. Πλίν. 31. 2, 31. 17, 2. 106. Ξενοφ. Κύρου ἀνάβ. IV. V. 15. Κτλ.

(1) Ἱπποκρ. Ὕδ. III. XXXVI. Πρβλ. Ὅμ. Ἰλ. Χ. 151, καὶ Οἰνοπίδην Χῖον παρὰ Διοδώρῳ I. 41. Καὶ ὁ Πλούταρχος λέγων τὰ τοιαῦτα ὕδατα ψυχρότατα ἐννοεῖ τὸ θέρος, διότι τοιαῦτα λέγει τὰ κοιλότατα τῶν φρεαττιαίων (π. τ. πρ. ψυχρ. 20, 954 C. Ἴδ. καὶ ἀνωτ. σελ. 366, σημ. 9).—Καὶ ὄντως πηγαὶ δροσεραὶ τοῦ θέρους εἶναι καὶ βαθεῖαι, ὅθεν καὶ περιέχουσαι διαλύσεις (καὶ μείζονα ἀέρος ποσότητα) καθιστώσας τὸ ὕδωρ εὐχάριστον καὶ ὑγιεινόν. Τοιαῦται δὲ πηγαὶ εἶναι ἰδίως αἱ ἐξ ὑδάτων συλλεγομένων ὑπὸ διαπερατὸν πέτρωμα (ἀσβεστόλιθον ἰδίως), ὅπερ διαρκῶς ἀπορροφῶν ὕδωρ καθίστησι τὴν πηγὴν καὶ μόνιμον.

(2) Π. πυρ. II. 13-19.

(3) Τ. ἐ. συγκεντροῖ ἔσω τὴν θερμότητα τοῦ σώματος, διὸ καὶ ἀποκαίει καὶ πέττει τὸ ψῦχος οὐ προηγουμένως ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκός.— Γνωστὸν ὅτι τὸ ψῦχος παράγει αἴσθημα καὶ ἀποτέλεσμα καύσεως. Περὶ τῆς θεωρίας ταύτης τοῦ Θεοφράστου Ἴδ. καὶ Θεοφρ. Fr. X. 6, CLXIII. Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Δ. 5. σελ. 382 (8), Fr. 212, Προβλήμ. Α. 29, Β. 40, 42, Γ. 5, Η. 11, Θ. 9, ΙΔ. 3, ΚΔ. 8, 13. Πλουτ. Αἴτ. φυσ. ΙΓ, ΚΖ, Ἀρέσκ. Φιλοσόφ. V. Λ, π. τ. πρ. ψυχρ. 11, Συμποσ. VI. Η. 6. Διόδωρ. I. 41. Σενέκ. Q. N. IV. 2. Ἴδ. καὶ ἀνωτ. σελ. 336 καὶ 12. — Διὸ καὶ ἐν τῇ ψυχροτάτῃ χώρᾳ οἱ καῦσοι μᾶλλον γίνονται (Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΙΔ. 3).

(4) (Π. Φύσ. παιδ.) τ. I. σελ. 407-412.

(5) Πρβλ. ἀνωτ. σελ. 345, σημ. 1.

(6) Ὡς γνωστὸν νῦν ἕνεκα τοῦ δυσθερμαγωγοῦ τοῦ ἀέρος. Ἴδ. καὶ Ἀριστοτ. Προβλημ. Α. 37.

ὕδωρ (1), διὸ αἵ τε πηγαὶ καὶ ἡ θάλασσα εἶναι τοῦ χειμῶνος καὶ μείζονες καὶ θερμότεραι. Τοῦ δὲ θέρους τὸ κάτω τῆς γῆς εἶναι τἀνάπαλιν ψυχρότερον, διότι τὸ συνεχῶς ὑπὸ τοῦ ἡλίου ἑλκόμενον πνεῦμα ἐξέρχεται εὐκόλως τῆς γῆς ἀραιᾶς καὶ κούφης (2), οὕτω δὲ ψύχει ταύτην (3) καὶ τὸ ἐν αὐτῇ ὕδωρ (4). Κατὰ δὲ τὸν Πλούταρχον ὁ ἀὴρ ψυχρὸς ὢν ψύχει καὶ τὸ ὕδωρ, εὐχερῶς μὲν τὸ ὀλίγον, δυσκόλως δὲ ἢ οὐδαμῶς τὸ πολὺ διὰ βάθος, «οὐ γὰρ καθίησιν εἰς ὅλον ὁ ἀήρ, ἀλλ' ὅσα τῇ ψυχρότητι περιλαμβάνει ψαύων καὶ πλησιάζων» διόπερ οἱ μὲν ποταμοὶ εἶναι τοῦ χειμῶνος ψυχρότεροι τῆς θαλάσσης, τῶν δὲ μεγάλων ποταμῶν οὐδεὶς διὰ βάθος πήγνυται, καὶ τὰ κοιλότατα τῶν φρεάτων τοῦ χειμῶνος θερμότερα (5). Ἀλλὰ τοῦ θερμοῦ καὶ τοῦ ψυχροῦ τῶν πηγαίων ὑδάτων ἀληθῆ τὴν ἐξήγησιν δίδει μόνος ὁ Γαληνὸς ἀνάγων τὸ φαινόμενον εἰς τὸν νόμον τῆς σχετικῆς ὑφ' ἡμῶν ἀντιλήψεως τῆς θερμότητος. «Καθόλου γάρ, λέγει, κατὰ τὴν ἑαυτοῦ διάθεσιν ἕκαστον τῶν σωμάτων αἰσθάνεται τῶν πλησιαζόντων· οὕτω γοῦν ἐὰν μὲν ψυχρὰν ἔχων τὴν χεῖρα καθήσει εἰς σωρὸν πυρῶν (6), αἰσθήσει σαφῶς θερμότητος, ἐὰν δὲ θερμὴν οὐκ αἰσθήσει . . . κατὰ

(1) Πλουτ. π. τ. πρ. ψυχρ. 15. 951 B.

(2) Ἐκ μικρᾶς (διὰ βελόνης) ὀπῆς ἀσκοῦ ἐντελῶς πεπληρωμένου ὕδατος ἐξέρχεται ὕδωρ, ἡμιπλήρους δ' ἀσκοῦ ὑδρατμός. Ἱπποκρ. (π. φυσ. παιδ·) I. σελ. 410. Πρβλ. γνώμην Ἐφόρου περὶ ἀναβάσεως τοῦ Νείλου ἐν Πλουτ. Ἀρέσκ. φιλοσόφ. IV. A.

(3) Κατὰ τὸν Γαληνὸν (Ἁπλ. φαρμ. A. σελ. 7. 28): «Ἀραιούμενον τὸ σῶμα ψυχρότερον γίνεται διαπνεομένης ἀμετρότερον τῆς ἐμφύτου θερμότητος».

(4) Οὕτως εἰπεῖν ψῦξις ἐκ τῆς ἐξατμίσεως. Περὶ τοιαύτης ψύξεως ἴδ. ἰδίως Ἀριστοτ. Προβλήμ. A. 29, Fr. 216. Πλουτ. Συμποσ. VI. Δ. 1. Π. τ. πρ. ψυχρ. 12. Πλίν. 31. 23. Ἐντὸς τῶν ὀρυκτῶν ψυχείων τῆς νήσου Κιμώλου ἔψυχον κεράμια πλήρη χλιαροῦ ὕδατος (Ἀθήν. Γ. 123 e· «Τὸ προθερμανθὲν ὕδωρ ψύχεται μᾶλλον» — Οὕτω νῦν ψύχουσιν ὕδωρ ἐν Ἰνδίαις), ἢ κατὰ Πρωταγορίδην ἐξηθρίαζον τὰ ὕδατα τὴν νύκτα ἀφ' οὗ πρῶτον ἡλίαζον τὴν ἡμέραν (Ἀθήν. Γ. 124 e. Ἀριστοτ. Μετεωρλ. A. 12. σελ. 348), οἱ δὲ περὶ τὸν Πόντον ἁλιεῖς ἐπήγνυον τὸν χειμῶνα θᾶττον τὸ ὕδωρ περιχέοντες ὕδωρ θερμὸν (Ἀριστοτ. Μετεωρλ. A. 12. σελ. 349. Θεόφρ. Fr. 171. 8). Θεοφρ. π. πυρ. II. 15. Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΓ. 34, ΚϚ. 27. Ἱπποκρ. (π. Ὑγρ. Χρύσ.) II. σελ. 159.— Πρβλ. τὸ τοῦ Διοδώρου (II. 60): Τὸ θερμὸν ὕδωρ οἴνῳ μισγόμενον ψύχεται.

(5) Πλουτ. π. τ. πρ. ψυχρ. 12, 20. Συμποσ. V. Ϛ, VI. Δ. Ἴδ. καὶ Ἱπποκρ. (π. φσ. παιδ.) I. σελ. 411. Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΕ. 19. Γαλην. Ἁπλ. Φαρμ. A. ι. 7 (25).

(6) Πρβλ. ἀνωτ. σελ. 372, σημ. 6.

τὸν αὐτὸν τρόπον ἐν χειμῶνι πολλάκις ἢ φρεατιαῖον ὕδωρ ἢ ἄλλως πηγαῖον, ἐφάνη θερμὸν τοῖς ἁπτομένοις, ἀλλ' εἰ προθερμάνας τις τὰς χεῖρας ἅπτοιτο, φανεῖται ψυχρόν» (1).

Μεγάλην δ' εἶχε κατὰ τοὺς ἀρχαίους ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ποιότητος τῶν ὑδάτων καὶ ἡ πρὸς τὸν ὁρίζοντα θέσις τῆς πηγῆς (2) καὶ πρὸς τὰ πνεύματα (ἀνέμους) τὰ θερμὰ ἢ τὰ ψυχρά (3). Οὕτω, τὰ ὕδατα, ὧν ἡ πηγὴ ῥέει ἐκ τῶν ἀνατολῶν καὶ δὴ τῶν θερινῶν (ὅθεν πνέει ὁ Ἀπηλιώτης), ἐπειδὴ ἥ τε θερμότης καὶ τὸ ψῦχος εἶναι ἐν τῇ θέσει ταύτῃ μετριώτερα, ὁ δὲ ἥλιος ἀνατέλλων διαλύει ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας αὐτῶν τὴν ἑωθινὴν ὁμίχλην (4), τὰ ὕδατα ταῦτα, ἐὰν ὦσι τῶν μετεώρων καὶ γεηρῶν λόφων ἤτοι μαλακά, εἶναι ἀναγκαίως τὰ ἄριστα πάντων καὶ λαμπρότατα καὶ εὐώδη καὶ κοῦφα (5). Ἐὰν δ' εἶναι ἁλυκὰ καὶ ἀτέραμνα, εἶναι πάντως βελτίω ἑαυτῶν (6). Ὧν δὲ ἡ πηγὴ κεῖται μεταξὺ τῶν θερινῶν ἀνατολῶν καὶ τῶν θερινῶν δυσμῶν, ὅθεν δηλονότι πνέουσιν οἱ ἄνεμοι Θρακίας Ἀπαρκτίας καὶ Μέσης (ἤτοι ἐν γένει ὁ βόρειος) (7) προφυλασσόμενα τοῦ νότου καὶ ἐν γένει τῶν θερμῶν πνευμάτων, ὑπὸ τῶν ψυχρῶν δὲ πνεόμενα (8), εἶναι σκληρότερα καὶ ψυχρότερα καὶ ἀτέραμνα· ἐὰν δὲ καὶ φύσει εἶναι ὕδατα σκληρὰ δὲν γλυκαίνονται, διότι κυρίως ὕδατα γλυκέα εἶναι τὰ τῶν θερμῶν μετεώρων τόπων, ἐν οἷς ἡ ἀτμὶς συμπυκνοῦται (9). Τὸ αὐτὸ δὲ ῥη-

(1) Γαλην. π. Ἁπλ. Φαρμ. Γ. σελ. 39 (50). Πρβλ. τὸ τοῦ Ἀναξαγόρου (Θεόφρ. π. Αἰσθ. 28): «Γνωρίζομεν τῷ θερμῷ τὸ ψυχρόν». Ὁμοία δίδεται καὶ νῦν ἡ τοῦ φαινομένου τούτου ἐξήγησις, τῶν βαθυτέρων τῆς γῆς (μέχρι 6-8 μέτρων) μὴ ἐπηρεαζομένων ὑπὸ τῆς ἀτμοσφαιρικῆς θερμοκρασίας. Ὁ Ἀριστοτέλης τὸ πρόβλημα Η. 19: Διατί ψυχθέντες μᾶλλον ἀπὸ τῆς αὐτῆς θερμασίας καιόμεθα καὶ ἀλγοῦμεν, ἐξηγεῖ κατὰ τὴν ἀνωτέρω ὑπὸ τοῦ Θεοφράστου ἀναφερομένην θεωρίαν (σελ. 372, σημ. 3. Ἴδ. καὶ Προβλήμ. Γ. 8)·— Κατὰ τὰ Γεωπονικὰ (V. ΙΒ.1) ἡ τοῦ ἡλίου θερμότης κάτεισιν εἰς τὸ ἔδαφος μέχρι 4 ποδῶν, ἐὰν μὴ ἔχῃ ἡ γῆ ῥαγάδας.

(2) Ἱππ. Ὑδ. III. XXXVIII.

(3) Ἱππ. Ὑδ. III. LII. Πρβλ. Γεωπον. II. Ϛ. 19, 21.

(4) Ὁ Ἱπποκρ. λέγει ἀέρα (ἴδ. ἔκδ. Κοραῆ, II. σελ. 71, 127).

(5) Ἱππ. Ὑδ. III. XXXVI. Ἀθήν. B. 46 d. Πρβλ. Ἱπποκρ. II. XXII. Γαλην. Ὑγιειν. Α. σελ. 228 (30). Κάλλιστα ὕδατα τὰ τῆς Αἰγύπτου καὶ Λιβύης (μεταξὺ θερμοῦ καὶ ψυχροῦ), ἔνθα καὶ τὰ οὐράνια τοιαῦτα (Ἱπποκρ. Ὑδ. κλπ. V. LXXV).

(6) Ἱππ. Ὑδ. III. XXXVIII.

(7) Τὰ πρὸς ἄρκτον (ἴδ. Γαλην. Ὑγιειν. Α. σελ. 228. 30. Ἱππ. ὑδ. II. IX, XX).

(8) Ἱππ. Ὑδ. II. XV, XX. III. XXXVIII.

(9) Ἀριστοτ. π. Φυτ. B. 825 a.

τέον καὶ περὶ τῶν ῥεόντων μεταξὺ τῶν θερινῶν δυσμῶν καὶ τῶν χειμερινῶν. Τὰ δ' ἐκ νότου ῥέοντα ἢ χειμερινῆς ἀνατολῆς καὶ χειμερινῆς δύσεως (1) ἢ τῆς δύσεως (2), ὅθεν πνέουσιν ὁ Ἀργέστης, Ζέφυρος καὶ Λίψ (ἐν γένει ὁ δυτικὸς ἄνεμος), ἐκτεθειμένα εἰς τὰ θερμὰ πνεύματα, τῆς δὲ ἑωθινῆς ὁμίχλης μὴ διαλυομένης ἀμέσως ὑπὸ τοῦ ἡλίου καὶ ἐγκαταμιγνυμένης οὕτω τῷ ὕδατι, εἶναι οὐ λαμπρὰ καὶ ἄφθονα μὲν ὕπαλα δὲ καὶ μετέωρα (ἧττον βαθέα), διὸ τοῦ μὲν θέρους θερμά, ψυχρὰ δὲ τοῦ χειμῶνος (3), πάνυ μὲν πονηρὰ νοτίου ἀνέμου πνέοντος, ἀμείνω δὲ βορείου, καὶ γενικῶς τὰ τοιαῦτα ὕδατα εἶναι καθ' Ἱπποκράτην τῶν ἐπιρρύτων τὰ φαυλότατα. Συντόμως δ' εἰπεῖν κατὰ τὸν Θεόφραστον (4) φαίνεται συμπάσχειν οὐ μόνον τὰ ἐπὶ γῆς ὕδατα τροπαῖς τε καὶ ἐπιτολαῖς, ἀλλ' ἐπ' ἐνίων ἄστρων καὶ αὐτὴ ἡ γῆ καὶ ἡ θάλασσα μεταβάλλει. Εἰς τὰς τοιαύτας δὲ μεταβολὰς δυνάμεθα ν' ἀναγάγωμεν τὴν κατὰ χειμῶνα ἢ θέρος αὔξησιν ἢ ἐλάττωσιν τῶν ὑδάτων, τὸ ψυχρὸν ἢ θερμὸν τῶν πηγῶν τοῦ χειμῶνος ἢ τοῦ θέρους, καὶ ἄλλα τοιαῦτα ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἀναφερόμενα φαινόμενα. Οὕτω ἐπὶ παραδείγματι ὕδατά τινα μὴ ἐφ' ὑψηλοῦ τόπου κείμενα εἶναι ψυχρότερα κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔαρος ἐκ τῶν βροχῶν τοῦ χειμῶνος τρεφόμενα, καὶ ἄλλα τοὐναντίον ψυχρότερα κατὰ τὴν τοῦ κυνὸς ἐπιτολήν (5). Ἐν Ἀθήναις ἡ ἐννεάκρουνος ἦν ψυχροτέρα κατὰ τὰ νεφελώδη θέρη, καὶ τὸ ὕδωρ τοῦ κήπου τοῦ Διὸς κατὰ τὰς ξηρασίας λίαν ψυχρόν, καὶ ἐν γένει τὰ φρέατα θερμὰ κατὰ τὴν ἐπιτολὴν τοῦ Ἀρκτούρου καὶ τοῦ θέρους μετὰ μεσημβρίαν. Πᾶν ὕδωρ ἐθεωρεῖτο γλυκύτερον τοῦ χειμῶνος καὶ ἧττον γλυκὺ τοῦ θέρους, κατὰ δὲ τὰς ξηρασίας (6) ἔτι ἁλυκότερον, καθιστάμενον μετὰ τὸ ἡλιοστάσιον τοῦ χειμῶνος βαρύτερον. Εἰδικώτερον δὲ ἄριστον ὕδωρ ἐλέγετο τὸ ὂν τοιοῦτον ἔν τε τῇ σκιᾷ καὶ τῷ ὑπαίθρῳ (7).

---

(1) Ἱππ. ὑδ. II. IX, III. XXXVIII.

(2) Αὐτόθι II. XXV, III. XXXVIII.

(3) Αὐτόθι II. IX, VI. CXXV· Πρβλ. Ἀριστοτ. Προβλμ. ΚΓ. 25: «Οἱ πρὸς νότον τόποι ἁλικώτερα τὰ ὕδατα».

(4) Αἰτ. Φυτ. Β. XIX. 4.

ι) Ὡς ἐν Πέλλ̣ᾳ τῆς Μακεδονίας.

) Πρβλ. κατωτ. Δοκιμὴν ὑδ.

) Ἴδ. περὶ τούτων Πλίν. 31, 28, 29, 23, 30. Ἀριστοτ. Προβλμ. ΚΔ. 2, Θαυμ, . 117. Rerum nat. scr. graec. 159. Πρβλ. καὶ ἀνωτ. σελ. 346.

Δ'

Δοκιμὴ τῶν ὑδάτων.

Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην (1) πᾶσα γῆ οὐκ ἔστι γλυκεῖα· ἐὰν δ' ἐν αὐτῇ ἐμπεριληφθῇ ἐπὶ πολὺ ὕδωρ καθ' ἑαυτὸ γλυκύ, κυριεύουσιν ἐν αὐτῷ τὰ μέρη τὰ γεώδη, ἅτινά εἰσιν ἁλυκά, καὶ καθίσταται ἁλμυρόν, ὡς τὸ τῆς θαλάσσης, ἐν ᾗ ἐνδιέσπαρται τὸ τραχὺ καὶ γεῶδες (2). Τὸ ὕδωρ δηλονότι ἄχυμον ὂν καθ' ἑαυτό (3), ἀλλ' ἔχον δύναμιν πάντων τῶν χυμῶν δεκτικήν (4), δι' οἵας ἂν γῆς πορεύηται τοιοῦτο καὶ εἶναι (5), καὶ ὁμοιοῦται τῇ γῇ καὶ τοῖς τόποις, δι' ὧν διέρχεται πληρούμενον πολλῶν ποιοτήτων (6), καθάπερ γίνεται ἁλμυρὸν τὸ διὰ τῆς τέφρας ἠθούμενον ὕδωρ (7), ὅτε ἡ διάλυσις ἐξίστησι καὶ φθείρει τὸ χρηστὸν καὶ πότιμον (8)· ἤτοι τὸ ὕδωρ (καὶ δὴ τὸ τῶν θερμῶν πηγῶν) φθείρεται ἐκ νιτρωδῶν ἢ στυπτηρίας ἢ θείου ἢ ἄλλου τινὸς

(1) Π. Φυτ. Β. 823 б. Πρβλ. Πλουτ. π. τ. πρ. ψυχρ. 21, καὶ ἀνωτ. σελ. 364.

(2) Πλουτ. Συμποσ. Ι. Θ. 2. Θεοφρ. Fr. 159. Ἀθην. Β. 42 b. Ἴδ. καὶ ἀνωτέρω σελ. 369.

(3) Ἴδ. ἀνωτ. σελ. 369.

(4) Σουίδ. λ. ὕδωρ.

(5) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Β. 2. σελ. 356 (13), π. αἰσθ. 4. Θεόφρ. Αἰτ. φυτ. VI. 3. Πλάτ. Φαίδ. 112 Α. Μητρόδωρος παρὰ Πλουτ. Ἀρ. φιλοσοφ. III. 16. Πλίν. 31. 29. Βιτρούβ. VIII. 4. Διοσκουρδ. V. ψϛб'. Καὶ ἀναλόγως τοῦ χυμοῦ τῶν φυτῶν, ἃ ποτίζουσι (Πλίν. 2. 166, 12).

(6) Πλουτ. αἴτ. φυσ. Β.

(7) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Β. 1. σελ. 353 (15), Β. 3. σελ. 357 (1), Β. 3. σελ. 359, π. αἰσθ. 4. Fr. VI. 222. Γαλην. Ἁπλ. Φάρμ. Δ. σελ. 369 (20).

(8) Πλουτ. αἴτ. φυσ. Α. Θεόφρ. π. ὀσμ. XIV. 65. Ὕδωρ διεφθαρμένον ἐκ τοῦ γεώδους (Διόδωρ. Ι. 60). Διὸ καὶ ἀντιστρόφως ἐδοκίμαζον τὴν γῆν «ἐμβάλλοντες αὐτὴν εἰς σκεῦος καὶ καταχέαντες πότιμον ὕδωρ καὶ τῇ γεύσει τὴν πεῖραν παραδιδόασιν» (Γεωπον. II. 1. 4 καὶ V. Ζ. 2, ἔνθα ἀναφέρεται σκεῦος μὲν ὑελοῦν, ὅπως γίνηται φανερὰ ἡ κατάστασις τοῦ ὕδατος, ὕδωρ δὲ ὄμβριον καθαρόν)· πρβλ. Γαληνὸν ἁπλ. φάρμ. Θ. σελ. 118 (45): π. πλύσεως γῆς. Τὴν δοκιμὴν ταύτην ἐποίουν κατὰ τὴν φύτευσιν τῆς ἀμπέλου καὶ εἶναι πρώτη τις γαιῶν χημικὴ ἔρευνα. Ἴδε καὶ παρ' Ἀθηναίῳ (Γ. 121 c): «Πάντας δὲ χρὴ τοὺς ταρίχους πλύνειν, ἄχρι ἂν τὸ ὕδωρ ἄνοσμον καὶ γλυκὺ γένηται».

τῶν τοιούτων (1), ἅτινα ποιοῦσι καὶ τὰς τῶν ὑδάτων ἐπιχρόας (2). Ἐντεῦθεν σκληρὰ ἐλέγοντο τὰ ἐπιόντα χώραν μαλακόγειον (3) καὶ τὰ διὰ μακροῦ ἀγόμενα ὕδατα (4), ὁ δὲ Γαληνὸς (5) μάταιον ἀπέδειξέ ποτε πλουσίου τινὸς τὴν φιλοτιμίαν ἐκ τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης τοσοῦτον ὕδωρ κομίσαντος εἰς Ἰταλίαν ὡς πληρῶσαι δεξαμενήν, ἀφ' οὗ ἠδύνατο ἑτοίμως νὰ παρασκευάσῃ τοιοῦτον, ἅλας παμπόλλους ἐμβάλλων ὕδατι ποτίμῳ. Ὅτι δὲ τὸ ἁλμυρὸν ὀφείλεται εἰς μῖξίν τινος δῆλον γίνεται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ἡ θάλασσα διὰ κηρίνου ἀγγείου διηθουμένη καθίσταται γλυκεῖα ἀποκρινομένου ὡς δι' ἠθμοῦ τοῦ γεώδους (6), καὶ ὅτι «ᾧ τινι ἀτμιδουμένῳ λείπεταί τι, τοῦτο εἶναι γῆς» (7), ἤτοι γεώδης ἐκ βάρους ὑπόστασις (8). Διὸ καὶ ὁ Μητρόδωρος ἔλεγε τὴν γῆν ὑπόστασιν καὶ τρύγα τοῦ ὕδατος (9), κατὰ δὲ τὸν Σενέκα «ex aqua terra fit) (10). Κατὰ ταῦτα δὲ εἰς τὰ πεδία καὶ τὴν θάλασσαν ὁ ἥλιος δι' ὅλης τῆς ἡμέρας θερμαίνων ἕλκει ἀπὸ τῶν ὑδάτων τὸ λεπτομερέστατον καὶ ἐλαφρότατον, καταλείπων ἢ οὐδὲν (ὡς ἐν τοῖς πεδίοις) ἢ τὸ ἁλμυρὸν μόνον (ἐν πεδίοις καὶ τῇ θαλάσσῃ) (11), διὸ καὶ τὰ ὕδατα ἐλέγοντο γινόμενα τοῦ θέρους πονηρότερα (12), ἡ

(1) Γεωπον. II. Ϛ. 2-5. Ἱπποκρ. Ὑδ. III. XXXV.

(2) Θεοφρ. Fr. 159. Παυσαν. IV. XXXV. 8.

(3) Ἰδ. ἀνωτ. σελ. 369, σημ. 2.

(4) Ἱππ. ὑδ. III. LI, VI. CXXI. Ἰδ. ἀνωτ. σελ. 366, σημ. 1.

(5) Ἁπλ. φάρμ. Δ. σελ. 52 (50) καὶ Α. σελ. 6 (30), 7 (20). Τὰ τοιαῦτα τεχνητὰ διαστέλλει τῶν αὐτοφυῶν ἁλυκῶν (αὐτόθι Α. σελ. 12 [31]).

(6) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Β. 3. Πλουτ. αἴτ. φυσ. Ε.

(7) Ἀριστοτ. Μετρλ. Δ. 7. σελ. 384 (7).

(8) Ἀριστοτ. π. φυτ. 823 α, 824 α.

(9) Πλουτ. Ἀρ. φιλοσόφ. III. 8.— Τῷ 1664 ὁ Boyle καὶ ὁ Margraf ἐνόμιζον ὅτι τὸ καθαρὸν ὕδωρ διὰ παρατεταμένης ἀποστάξεως μεταβάλλεται ἐν μέρει εἰς γῆν.

(10) Q. N. III. 10. Ἐντεῦθεν δ' ἐπίσης πηγάζει ἡ τῶν ἀρχαίων ἰδέα περὶ τῆς μεταβολῆς τοῦ ὕδατος εἰς γῆν.

(11) Ἀριστοτ. π. Φυτ. Β. 823 6, Μετεωρλ. Β. 2. σελ. 355. Οὕτω προῆλθε τὸ ἁλμυρὸν τῆς θαλάσσης ὕδωρ ἐκ τοῦ πρώτου ὑγροῦ κατὰ τὸν Ἀναξίμανδρον καὶ Ἀναξαγόραν (Πλουτ. Ἀρ. φιλοσόφ. III. 16) καὶ Διογένην (Θεόφρ. Fr. 39).

(12) Πλουτ. Αἴτ. φυσ. Θ. «Ἅλς ἐπάγῃ ῥιπῆσιν ἑωσμένος ἠελίοιο» (Ἐμπεδοκλῆς Fr. Phil. Graec. στ. 257) Πρβλ. γνώμας Ἀναξιμάνδρου καὶ Ἀναξαγόρου παρὰ Πλουτ. Ἀρ. φιλοσ. IϚ. Θεόφρ. Fr. XXXIX. Βιτρούβ. VIII. 1. Γαλην. π. φιλοσόφ. ἱστορ. σελ. 433 (40). Ἱπποκρ. (π. φύσ. παιδ.) I. σελ. 409. Ἡρόδ. II. 19. Πλουτ. ἐρ. φιλ. IV. Α. Ἱππ. π. Ὑδ. III. XLII, (π. Διαίτ.) I. σελ. 667. Θεόφρ. π. Ἀνέμ. 18. Γεωπον. II. Ϛ. 5. Ἰδ. ἀνωτ. σελ. 350 καὶ σελ. 374.

θάλασσα τοῦ χειμῶνος ἧττον πικρὰ καὶ εἰς τὰς πεδιάδας τὰς μεμακρυσμένας ὕδατος γλυκεροῦ καὶ τῷ ἡλίῳ ἐκτεθειμένας τὰ μὲν ὕδατα ἁλμυρὰ ἡ δὲ γῆ ψαμμώδης (1), καὶ τἀνάπαλιν τῶν ψάμμων τὰ ὕδατα ἁλμυρά (2), καὶ τὰ ἄνω δὲ τῆς θαλάσσης ἐθεωροῦντο ἁλμυρότερα καὶ θερμότερα (ὡς καὶ τὰ τῶν ποτίμων φρεάτων) (3).

Κατὰ τα ἀνωτέρω, οἱ ἀπὸ Πλάτωνος (4) ἐξηγοῦντο τὴν ἁλμυρότητα τῆς θαλάσσης καὶ ἐν γένει τὴν ἁλυκότητα τῶν χυμοὺς ἐχόντων ὑδάτων διὰ τῆς γενικῆς αὐτῶν θεωρίας τῆς ξηρᾶς καὶ ὑγρᾶς ἀναθυμιάσεως. Ἡ ξηρὰ δηλονότι ἀναθυμίασις ἡ ἐκ τῆς γῆς ὡσεὶ καπνὸς ἐξερχομένη καὶ ἡ ὑγρὰ ἡ ἐκ τοῦ ὕδατος ὡς ἀτμὶς ἀναδιδομένη (5) μιγνύμεναι καὶ συμπυκνούμεναι παράγουσι τὰ ἁλυκὰ τῶν ὑδάτων (6). Ἐντεῦθεν δὲ τὸ μᾶλλον ξηρᾶς ἀναθυμιάσεως μετέχον εἶναι ξηρότερον καὶ ἁλμυρότερον καὶ θερμότερον (7).

Λέγοντες δὲ οἱ ἀρχαῖοι ὅτι ὕδωρ τι εἶναι μεμιγμένον (8) γῇ ἢ

(1) Ἀριστοτ. π. Φυτ. Β. 823 b (18). Τ. Ι. ἐκ τῶν ἁλμυρῶν ὑδάτων ξηραίνοντος τοῦ ἡλίου τὰ μέρη τῆς ὑγρότητος τῆς γλυκείας, ἀπομένει τὸ ἐκ τοῦ γένους τῆς γῆς, καὶ οὕτω γεννῶνται λίθοι καὶ ψάμμοι καὶ ἅλες. Τοῦτο δὲ δὲν συμβαίνει εἰς ὅλως γλυκέα ὕδατα, ἅτινα παντελῶς ὁμοιοῦνται διὰ τῆς θερμότητος τῷ ἀέρι (Ἀριστοτ. π. φυτ. Β. 824 a (37). Πρβλ. σελ. 329, σημ. 3 καὶ σελ. 377, σημ. 10.

(2) Ἀριστοτ. π. φυτ. Β. 825 a.

(3) Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΓ. 30. Πλίν. 2. 104.— Σημειωτέον δ' ὅτι δὲν ἐθεωροῦντο καὶ πᾶσαι αἱ θάλασσαι τῆς αὐτῆς ἁλμυρότητος, ἀλλ' ὁ μὲν Ἑλλήσποντος ἐπὶ παραδείγματι ἐλέγετο ἧττον ἁλμυρὸς (Θεόφρ. Fr. CLXXII. Ἀθήν. Ζ. 317 f. Τὸν Ἑλλήσποντον λέγει ὁ Ὅμηρος Ἰλ. Η. 26 πλατύν, Ἴδ. καὶ Ἀθήν. Β. 41 b), ἡ δὲ Ποντικὴ θάλασσα γλυκυτάτη ὡς ἔχουσα ποταμῶν πολλῶν ἐκρύσεις (Στρβ. Α. 50, Ἀρριαν. π. Εὐξείν. Πόντ. 10. σελ. 375. Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΓ. 6, Πολύβ. IV. 42 κλπ. Ἴδ. ἐμὴν Διατριβὴν τὸ ὕδωρ ὡς γεωλ. παράγ. σελ. 41). Ὄντως δὲ ὁ Πόντος περιέχει 1.58 % στερ. οὐσ. ἡ δὲ Βαλτική, ὡς δεχομένη πολλοὺς ποταμοὺς καὶ μικρὰν πάσχουσα ἐξάτμισιν 0,05 % στερ. οὐσ.

(4) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Β. 3. σελ. 357. Πλουτ. ἀρ. φιλοσ. ΙΙΙ. ΙϚ. κλπ. Τὴν γνώμην τινῶν ὅτι ἡ τῆς θαλάσσης ἁλμυρότης ὀφείλεται εἰς τὴν ὑπὸ τῶν ποταμῶν συγκαταφερομένην γῆν ἐμμιγνυμένην, θεωρεῖ ὁ Ἀριστοτέλης οὐχὶ ὀρθήν, «ἄτοπον γὰρ τὸ μὴ καὶ τοὺς ποταμοὺς ἁλμυροὺς εἶναι».

(5) Ἴδ. σελ. 329.

(6) Συνανάγεται δ' ἐκ τῆς θαλάσσης καί τι ἁλμυρόν, ἀλλ' ἴσον ἁλμυρὸν καταφέρεται μετὰ τοῦ ὕδατος ὥστε ἀμφότερα ἰσάζουσιν (Ἀριστοτ. ἔνθ' ἀνωτ. καὶ π. Φυτ. Β. 824 b. 22).

(7) Μετέχον μᾶλλον τοῦ ἐκ τοῦ γένους τῆς γῆς (γεώδους) Ἀριστοτ. π. Φυ Β. 823 b. Ἴδ. καὶ σελ. 369, σημ. 9.

(1) Ὁ Ἐμπεδοκλῆς (Fr. Phil. Graec. I. σελ. 68) ἐκάλει μῖξιν καὶ κρᾶσι

ἁπλῶς γεῶδες ἐνόουν τοῦτο μὲν τὰς ἐν τῷ ὕδατι διαλελυμένας οὐσίας (σκληρότης), τοῦτο δὲ τὰς ἐν αὐτῷ αἰωρουμένας (θολερότης). Οὕτως ὁ μὲν Πλούταρχος λέγει ὅτι ἐν τῇ θαλάσσῃ ἐνδιέσπαρται τὸ γεῶδες (2), ὁ δὲ Ἀριστοτέλης καλεῖ πότιμά τινα ὕδατα γεώδη ὡς ἐν τῇ ῥοῇ αὐτῶν συγκατάγοντα γῆν καὶ ἰλύν (3). Σαφῶς ὅμως διέκρινον τὸ σκληρὸν τοῦ θολεροῦ (4) καὶ ἐκάλουν μὲν ἄποτα καὶ θολὰ τὰ στάσιμα ὕδατα, οὐχὶ ὅμως καὶ ἰδίως σκληρά, τὴν δὲ θάλασσαν σκληρὰν μὲν ἀλλὰ καὶ διαφανῆ, ὁ δὲ Θεόφραστος (5) τὸ τοῦ Βορυσθένους ὕδωρ καλεῖ ἰοβαφὲς καὶ καθ' ὑπερβολὴν λεπτόν. Ὁ Πλούταρχος (6) λέγει ὅτι ὁ Νεῖλος «ὑπὸ μαλθακῆς χώρας περιεχόμενος, ἀπολαύει μὲν γλυκύτητος καὶ χυμῶν ἀναπίμπλαται δύναμιν ἐμβριθῆ καὶ τρόφιμον ἐχόντων (=διαλύσεις), συμμιγὴς δὲ φέρεται καὶ θολερός· ἂν δ' ἀναταράττεται καὶ μᾶλλον· ἡ γὰρ κίνησις ἀναμίγνυσι τῷ ὑγρῷ τὸ γεῶδες (ἐνταῦθα = τὴν ἰλύν) (7)· ὅταν δ' ἠρεμήσῃ κάτω ῥέπον διὰ βάρος ἄπεισιν»· καὶ κατὰ τὸν Θεόφραστον (8) τὰ μὲν τῶν ὑδάτων εἶναι σκληρὰ ἢ μαλακά, τὰ δὲ συνεπιφέρουσι γεώδη χυλὸν ὡς τὰ θολερὰ καὶ κοπριώδη, Ὡς δὲ τὸ σκληρὸν ἀντετάσσετο ἰδίως τῷ θολερῷ, οὕτω τὸ γλυκύ (9), εἰς τὰς διαλύσεις ἀναφερόμενον, ἀντιτίθεται τῷ καθαρῷ, εἰς τὰς αἰωρήσεις ἀναφερομένῳ (10). Ὁ δὲ Γαληνὸς (11) τὸ διαλύσεις περιέχον ὕδωρ φαίνεται καλῶν μικτόν, τό τε μικτὸν δὲ καὶ τὸ ἰλυῶδες σύνθετα.

ἐκείνων, ὧν τὰ ναστὰ καὶ οἱ πόροι (τ. ἔ. τὰ κοῖλα καὶ πυκνὰ) σύμμετρα, ὥστε δύνασθαι δ' ἀλλήλων χωρεῖν. Θεωρία ὁμοία τῇ νῦν Διαχύσει.— Πρβλ. Πλάτ. Τίμ. 58 Β.

(2) Ἴδ. ἀνωτ. σελ. 376, σημ. 2. Γεῶδες = ὅ,τι νῦν αἱ ἀνόργανοι οὐσίαι.

(3) Προβλήμ. ΚΓ. 38. Ἴδ. καὶ Πλίν. 31. 22. Πλουτ. αἴτ. φυσ. Α. Γεωπον. ΙΙ. ΚΒ. 3 (ὕδωρ ἰλυῶδες καὶ θολερόν). Στρβ. Δ. 189 (6).

(4) Πλουτ. Fr. XXXIV. 110.

(5) Fr. 159. Ἀθήν. Β. 42 c.

(6) Συμποσ. VIII. Ε.

(7) Πρβλ. καὶ ἀνωτ. σελ. 362, σημ. 5.

(8) Αἰτ. φυτ. Β. VI. 3.

(9) Ἀθήν. Β. 46 c. Διον. Περιηγ. οἰκουμ. ἔκδ. Müller 624, 714. Εὐσταθ. Παροʹλ. σελ. 351.

(10) Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΓ. 8: «Καθαρώτερον ἡ θάλαττα . . . τὰ πότιμα ›δη».

(11) Π. ἁπλ. φαρμ. Α. σελ. 7 (15), σελ. 6 (40).

Σύνθετα δ' ἀποκαλεῖ οὐ μόνον τὰ οὐσίας περιέχοντα ἀλλὰ καὶ τὰ ποιότητας (ὡς ἐπὶ παραδείγματι θερμότητα ἐπίκτητον). Ἑτέρα δὲ τοῦ θολεροῦ ἀπὸ τοῦ σκληροῦ διάκρισις ἦτο τοῦ πρώτου τὸ εὔσηπτον (1). Κατὰ τὰ ἀνωτέρω δηλοῖ μὲν ἡ μῖξις γενικῶς καὶ διάλυσιν καὶ ἀνάμιξιν (2), ἀλλ' ἰδίᾳ τὸ μηχανικῶς μεμιγμένον καὶ θολόν, ἐν ᾧ τὸ: ἐνδιέσπαρται ἀναφέρεται ἰδίως εἰς τὰς διαλύσεις (3). Αἱ δὲ τοῦ Γαληνοῦ (4) ἐπίκτητοι τῶν ὑδάτων ποιότητες εἶναι βεβαίως καὶ αἱ ἐξ ὀργανικῶν οὐσιῶν καὶ ἄλλων ἀκαθαρσιῶν μοχθηρίαι, αἱ μὴ προερχόμεναι ἐκ τῶν γεωδῶν οὐσιῶν τοῦ ἐφ' οὗ ῥέει τὸ ὕδωρ πετρώματος.

Πρὸς βάσανον τῆς ποιότητος τῶν ὑδάτων καὶ τοῦ ποτίμου αὐτῶν ἐποιοῦντο οἱ ἀρχαῖοι τὰς ἑξῆς δοκιμάς·

α) Στάθμησις τῶν ὑδάτων.—Τῆς δοκιμῆς ταύτης κρίνομεν ἀπαραίτητον νὰ προτάξωμεν γενικά τινα περὶ βαρέος καὶ κούφου παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, συμπληροῦντες ἅμα τὰ περὶ τῶν ὑδροστατικῶν αὐτῶν γνώσεων ἀνωτέρω σημειωθέντα (5).

Ἐν τῇ Φυσικῇ πάντων σχεδὸν τῶν ἀρχαίων φιλοσοφικῶν συστημάτων ἡ τῆς βαρύτητος ἀρχὴ ἐθεωρεῖτο ὥς τις τῶν παραγόντων τῆς Δημιουργίας, καὶ διὰ τῆς πρὸς τὰ ἄνω καὶ κάτω φορᾶς διεκοσμεῖτο τὸ σύμπαν (6). Ἀρίστην δὲ ἐξήγησιν τοῦ βαρυτέρου καὶ κουφοτέρου ἔδωκεν ἡ μεγαλοφυΐα τῶν Ἀτομικῶν εἰπόντων ὅτι τὰ βάρη τῶν ἀτόμων, ὄντων τῆς αὐτῆς ὕλης (7), εἶναι ἀνάλογα τοῦ ὄγκου αὐτῶν,

(1) Πλουτ. Συμποσ. VIII. Ε. Γαλην. ἁπλ. φαρμ. Γ. σελ. 38 (46). Ἰδ. ἀνωτ. σημ. 359, 362, 366.

(2) Πρβλ. τὸ τοῦ Πλουτάρχου (Συμπ. VI. Ε): "Ο,τι θολερὸν καὶ γεῶδες ἀναμέμικται».

(3) Πρβλ. τὸ τοῦ Πλουτ. (Συμπ. VI. ς.): «Ἐνδιέσπαρται καὶ ἀναμέμικται». Ἴδε καὶ Συμποσ. Ι. Θ. Ἀριστοτ. Fr. 217, καὶ ἀνωτ. σελ. 366.

(4) Ὑγιειν. Α. σελ. 228 (30).

(5) Σελ. 348-9.

(6) Διογένης Ἀπολλων., Παρμενίδης, Ἡράκλειτος, Ἐμπεδοκλῆς, Στράτων, οἱ Ἀτομικοὶ (Ἴδ. Fr. Philos. Graec. I.)· πρβλ. Πλάτ. Τίμ. 53 Α ἑξ. Ἀριστοτ. π. Οὐρ. Γ. 2. Πλουτ. π. τ. προσώπ. Σελήν. XIII καὶ XV, Ἀρέσκ. Φιλοσ. Ι. Δ, ΙΓ, Ἐκλελ. Χρηστρ. 37, 430 D, Fr. I. Διόδ. Σικελ. Ι. 7. κλπ.

(7) Ἀριστ. π. γεν. κ. φθορ. Α. 1. σελ. 314 (8), Α. 5. σελ. 320, Α. 8. σελ. 325, π. οὐραν. Δ. 3. σελ. 308 (10) κλπ. Θεόφρ. π. Αἰσθ. XIII. 71. Πλάτ. Τίμ. 50 ἑξ.

ἄρα τὸ μεῖζον ἄτομον εἶναι καὶ βαρύτερον. Ἐὰν δέ τι σῶμα ἔχῃ βάρος ἔλασσον ἑτέρου σώματος τοῦ αὐτοῦ ὄγκου, τοῦτο δηλοῖ ὅτι τὸ πρῶτον ἔχει πλείονα τὰ κενὰ τοῦ δευτέρου, ἤτοι εἶναι ἀραιότερον (1). Ἐντεῦθεν τὸ μὲν πυκνὸν βαρύ, τὸ δὲ μανὸν κοῦφον (2). Πάντα δὲ τὰ ἄτομα ἔχοντα βάρος (3) φέρονται αἰωνίως πρὸς τὰ κάτω, ἡ δὲ πρὸς τὰ ἄνω φορὰ τῶν μικρῶν ἀτόμων (κούφων) εἶναι ἁπλῶς ἀποτέλεσμα τῆς πλήξεως καὶ τῆς πρὸς τὰ ἄνω ὠθήσεως, ἣν ταῦτα βραδέως πίπτοντα, πάσχουσιν ὑπὸ τῶν μειζόνων ταχέως κινουμένων (4). Ἀνάλογος τῇ θεωρίᾳ ταύτῃ εἶναι καὶ ἡ ἐν τῷ Τιμαίῳ τοῦ Πλάτωνος (5), καθ' ἥν, πάντων τῶν σωμάτων ὄντων μιᾶς ὕλης, τὸ συνεστὼς ἐκ πλειόνων καὶ μειζόνων τῶν αὐτῶν μερῶν (τριγώνων) εἶναι τὸ βαρύτερον (τὸ ἔχον ῥοπήν), τοὐναντίον δὲ τὸ ἐξ ὀλιγίστων καὶ ἐλασσόνων τὸ κουφότερον (6) (τὸ στερούμενον βαρύτητος) (7). Οὕτω δὲ καὶ ὁ πλείων μόλυβδος εἶναι βαρύτερος ὀλιγοτέρου μολύβδου, ἀλλὰ καὶ τὸ ξύλον κουφότερον μολύβδου. Ὁ δὲ Ἀριστοτέλης, παρατηρῶν ὅτι οἱ πλεῖστοι τῶν πρότερον ἐλθόντων ἐπὶ τὴν σκέψιν τῶν βαρέων καὶ κούφων ὥρισαν μόνον τὸ βαρύτερον καὶ κουφότερον, οὐχὶ δὲ καὶ τὸ ἁπλῶς κοῦφον καὶ βαρύ (8), ἐξηγεῖ τὸ φαινόμενον τῆς ῥοπῆς (9) διὰ τῆς παραδοχῆς δύο ἁπλῶν κινήσεων φύσει (10), τῆς

(1) Πρβλ. τὰ τοῦ Ἐπικούρου παρὰ Πλουτ. Συμποσ. VIII. Γ. 2.

(2) Ἀριστ. Φυσ ἀκρ. Δ. 9. σελ. 217 (5-25), Θ. 7. σελ. 260 (5-15), π. Οὐρ. Γ. 1. σελ. 299, Φυσ. Ἀκρ. Δ. 5. σελ. 212. Πλουτ. Συμπ. VII. Γ. 2.

(3) Ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων θεωριῶν τῆς Ἀτομικῆς σχολῆς. Ἴδ. Πλάτ. Τίμ. 62 C. Πρβλ. Ἀριστοτ. π. Οὐρ. Γ. 1. σελ. 300, Γ. 2. σελ. 300-301, π. Γεν. κ. Φθορ. Α. 5, Φυσ. Ἀκρ. Δ. 7. σελ. 214. Πλουτ. Ἀρέσκ. φιλοσ. I. 12.

(4) Πρβλ. Πλάτ. Τίμ. 62-63: «Τὸν δ' ἄνω (τόπον) πρὸς ὃν ἀκουσίως ἔρχεται πᾶν». Πλουτ. Ἀρ. φιλοσ. I. Δ. Ἀριστ. π. Οὐρ. Δ. 2. σελ. 309.

(5) 56 B-58 B. Θεόφρ. π. Αἰσθ. XVI. 88. Ἀριστ. π. Οὐρ. Δ. 2. σελ. 308 (5 ἑξ.). Πρβλ. π. Γεν. κ. Φθορ. Α. 8. σελ. 325 (25).

(6) Πλάτ. Τίμ. 78 A.

(7) Πλουτ. π. τ. πρ. ψυχρ. 2. Ἀριστοτ. π. Οὐρ. B. 3. σελ. 286 (27).

(8) Π. οὐραν. Δ. 2. σελ. 308.

(9) «Ῥοπῆς βάρους καὶ κουφότητος» Ἀριστοτ. π. Οὐρν. Γ. 2. σελ. 301 (22).

(10) Φυσ. Ἀκρ. Δ. 4. σελ. 211, Δ. 8. σελ. 214 (2), π. Οὐρν. Δ. 1. σελ. 307 (30), 3. σελ. 310. «Οἰκείᾳ ῥοπῇ» (Πλουτ. π. τ. προσ. Σελήν. VI). Ἤτοι ἐνυπάρχει ὁ σώματι τὸ πρῶτον κινοῦν καὶ οὐχὶ κινεῖται ὑπ' ἄλλου, καθόσον ἅπαν τὸ κινούμενον ἀνάγκη ὑπό τινος κινεῖσθαι (Φυσ. ἀκρ. Η. 1-2)· πρβλ. Πλάτ. Τίμ. 28 A, καὶ Ἀριστοτ. Φυσ. ἀκρ. Θ. 3. σελ. 253 (1), Θ. 4. ἑξ.

κύκλῳ καὶ τῆς ἐπ' εὐθείας, ἧς πάλιν δύο μόρια ἡ ἀπὸ τοῦ μέσου καὶ ἡ ἐπὶ τὸ μέσον (1). Εἰ μὲν τὸ σῶμα εἶναι βαρὺ ἔχει τὴν φορὰν φύσει κάτω καὶ ἐπὶ τὸ μέσον, εἰ δὲ κοῦφον ἄνω καὶ ἀπὸ τοῦ μέσου (2). Μέσον δὲ εἶναι τὸ τῶν συγκεντρικῶν τοῦ σύμπαντος σφαιρῶν, ὧν πρώτη ἡ γῆ, περὶ ταύτην τὸ ὕδωρ, περὶ τὸ ὕδωρ ὁ ἀήρ, περὶ τοῦτον τὸ πῦρ (τὸ ὑπέκκαυμα) καὶ περὶ τὸ πῦρ οἱ οὐρανοί (3). Φερόμενα δὲ πρὸς τὸ μέσον τὰ σώματα κινοῦνται ἀναγκαίως πρὸς τὸ κέντρον τῆς γῆς (4), διότι, τῆς γῆς οὔσης σφαίρας (5), τὸ ἄνω καὶ κάτω εἶναι πανταχόθεν ὅμοια (6). Τούτῳ δ' ἕπεται ὅτι τὰ ἐπὶ τὴν γῆν φερόμενα βάρη φέρονται οὐχὶ παρ' ἄλληλα ἀλλὰ πρὸς ὁμοίας γωνίας (7), τὰ δὲ βίᾳ ἄνω ῥιπτόμενα φέρονται πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ ἂν εἰς ἄπειρον ἐκρίψῃ αὐτὰ ἡ δύναμις, οὐδ' εἰς τὸ πλάγιον ῥέπουσιν (8).

Εἶναι δὲ τὰ σώματα βαρέα καὶ κοῦφα ἐν σχέσει πρὸς τὸ περιέχον (9), ἐν ᾧ φέρονται, ὡς ξύλον ταλαντιαῖον εἶναι μναϊαίου μολύ-

(1) Ἀριστοτ. π. Οὐρ. Α. 3. σελ. 270 (30). Πλάτ. Τίμ. 62. Πρβλ. τοὺς Στωϊκοὺς παρὰ Πλουτάρ. Ἀρ. φιλοσόφ. Ι. 12. «Ἡ κατὰ τόπον φορά, τόπου δὲ εἴδη καὶ μέρη τὸ ἄνω καὶ κάτω» (Ἀριστ. Φυσ. ἀκρ. Δ. σελ. 208).

(2) Ἀριστ. Φυσ. ἀκρ. Γ. 5. σελ. 205 (25), Δ. 3. σελ. 211 (5), Δ. 5. σελ. 212 (25), π. Οὐρ. Α. 3. σελ. 269, Δ. 1. σελ. 308. Πλάτ. Τίμ. 63-64. Ὁμοίως οἱ Στωϊκοὶ (Πλουτ. ἀρ. φιλ. Ι. 12). Ἡ κίνησις δ' αὕτη ἐμποδίζεται ἐὰν τὸ βάρος κύκλῳ φέρηται καθάπερ τὸ ἐν τοῖς κυάθοις ὕδωρ· καὶ γὰρ τοῦτο κύκλῳ τοῦ κυάθου φερομένου πολλάκις κάτω τοῦ χαλκοῦ γενομένου ὅμως οὐ φέρεται, κάτω πεφυκὸς φέρεσθαι = ἡ νῦν κεντρόφυξ δύναμις. Οὕτω δ' ὁ Ἐμπεδοκλῆς ἐξήγει τὴν στάσιν τῆς γῆς (Ἀριστοτ. π. Οὐρ. Β. 13. σελ. 295. 17).

(3) Ἀριστ. π. Οὐρ. Β. 3. σελ. 287 (30) Ἴδ. καὶ Φυσ. ἀκρ. Γ. 5. σελ. 205 (16), Δ. 5. σελ. 212 (20), π. Κόσμ. 3. σελ. 293 (2). Πλίν. 2. 4, 69. Πλουτ. Ἐκλεκ. χρηστρ. 25. 424 c, κ. τ. βίου Ὁμ. Β. 94.

(4) Πλίν. 2. 65. Ἴδ. καὶ Ἀριστοτ. Φυσ. ἀκρ. Γ. 5. σελ. 205, Δ. 4. σελ. 212, π. Οὐρ. Β. 14. σελ. 296 (10 ἑξ.) καὶ σελ. 297 (21), Προβλήμ. ΙΕ. 4. Θεόφρ. π Αἰσθ. XVI. Πρβλ. Πλουτ. π. τ. πρ. Σελήν. VI.

(5) Ἀριστοτ. π. Οὐρ. Β. 14. σελ. 297 (21).

(6) Πλίν. 2. 65. Ἀριστοτ. Φυσ. Ἀκρ. Δ. 1. σελ. 208. Ἐπιστημονικὴ ἀντίληψις τοῦ ἄνω καὶ κάτω λησμονηθεῖσα ἐν τῷ Μεσαίωνι.

(7) Ἀριστοτ. π. Οὐρ. Β. 14. σελ. 296.

(8) Ἀριστοτ. Μηχ. Προβλήμ. 10. Καὶ τὸ μὲν βαρὺ ὅσῳ ἂν ἐγγυτέρω ᾖ τοῦ μέσου θᾶττον φέρεται, τὸ δὲ κοῦφον ὅσῳ ἂν τοῦ ἄνω (Ἀριστοτ. π. Οὐρ. Α. 8. σελ. 28 = Ὅ,τι νῦν λέγομεν ὅτι τὰ σώματα κινοῦνται πρὸς τὴν γῆν μὲ ταχύτητα ἐπιτεινομένην).

(9) Ἀριστοτ. π. Οὐρ. Α. 3. σελ. 269, Δ. 4. Πλουτ. ἀρ. φιλοσ. Ι. ΙΒ.

6δου ἐν μὲν τῷ ἀέρι βαρύτερον, ἐν δὲ τῷ ὕδατι κουφότερον (1). Ἐντεῦθεν ἡ γῆ, πάντοτε πρὸς τὸ μέσον φερομένη, εἶναι πανταχοῦ βαρεῖα, τὸ ὕδωρ πανταχοῦ βαρὺ πλὴν ἐν τῇ γῇ, ὁ ἀὴρ πανταχοῦ βαρὺς πλὴν ἐν τῇ γῇ καὶ τῷ ὕδατι, καὶ τὸ πῦρ ἐν πᾶσι κοῦφον (2). Ὥστε πᾶν σῶμα καὶ τοῦ σώματος τούτου πᾶν μόριον (3) ἐν τῇ ἑαυτοῦ χώρᾳ (4) ἔχει βάρος πλὴν πυρὸς καὶ αὐτὸς ὁ ἀήρ, διὸ καὶ πεφυσημένος ἀσκὸς ἕλκει πλεῖον τοῦ κενοῦ (5), καὶ πᾶν σῶμα ἔχει κουφότητα πλὴν γῆς, καὶ εἶναι σῶμά τι τόσῳ κουφότερον ὅσῳ πλείονος ἀέρος (6) μετέχει ἢ γῆς καὶ ὕδατος. Ἕκαστον ἄρα σῶμα εἶναι, κατὰ τὸ Ἀριστοτέλην, βαρὺ ἢ κοῦφον ἔν τινι περιέχοντι ὡς τεῖνον ἀείποτε νὰ συναφθῇ τῷ ὁμοίῳ αὐτῷ (7), διότι ἕκαστον τὸ οἰκεῖον ὅμοιον ἐφέλκεται καὶ συνακολουθεῖ ἡ φύσις τοῦ μέρους τῷ ὅλῳ ᾧ συζεύγνυται (8), καὶ ἅπαν ἠρεμεῖ ἐλθὸν εἰς ὃν φέρεται τόπον κατὰ φύσιν (τὸν οἰκεῖον τόπον) (9). Ἡ τοῦ μέρους δ' αὕτη πρὸς τὸ

(9) Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΙϚ. 13. Πλουτ. Ἀρ. φιλοσ. III. 15 (κατὰ Μητρόδωρον).

ὅλον αὐτοῦ ἐφέλκυσις δύναται νὰ θεωρηθῇ καὶ ὡς πρώτη αἰτία τῆς ἄνω καὶ κάτω φορᾶς τῶν σωμάτων ἤτοι τοῦ βαρέος καὶ τοῦ κούφου (10). Κατὰ ταῦτα, ὁ ἀὴρ φερόμενος πρὸς τὸν ἀέρα, ἐὰν ἐν

(9) Π. Οὐρ. Δ. 4. σελ. 311 (3).

(2) «Πρὸς ἄλληλα γάρ ἐστι βαρέα καὶ κοῦφα» Ἀριστοτ. π. Οὐρ. Α. 3. σελ. 269 (28)· Ἴδ. καὶ Πλουτ. Ἀρ. φιλοσ. I. 12.

(3) Ἀριστοτ. Φυσ. Ἀκρ. Γ. 5. σελ. 205, π. Οὐρ. Α. 7. σ. 276, Β. 13. σ. 294.

(4) Ἀριστοτ. Φυσ. ἀκρ. Δ. 3. σελ. 211 (3), Δ. 5. σελ. 212 (33), π. Οὐρ. Δ. 5, Φυσ. ἀκρ. Δ. 1. σελ. 208 (11).

(5) Π. Οὐρ. Δ. 4. σελ. 311 (9). Φυσ. ἀκρ. Δ. 8. σελ. 216 (15). Ἔχων δ' ὁ ἀὴρ βάρος ἐν τῷ ἀέρι δὲν καθιστᾷ κουφότερα μιγνύμενος τὰ ἐν τῷ ἀέρι σταθμιζόμενα σώματα (Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΑ. 18). Ὁ πεφυσημένος ἀσκὸς ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ ἐν αὐτῷ ἀέρος (=πρώτη τῶν ἀεροστάτων ἀρχή), καὶ ὅμως εἶναι βαρύτερος ἢ κενὸς (Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΕ' 13). Διὸ τοῦ ἀέρος κάτω φερομένου ἐν τῷ ἀέρι, τοῦ δὲ πυρὸς ἄνω, τὰ πνεύματα ὑπὸ τοῦ θερμοῦ γινόμενα ποιοῦνται λοξὴν τὴν φορὰν (Προβλήμ. ΚΕ. 14).

(6) Διὸ καὶ τὸ ἔλαιον, πλείστῳ χρώμενον ἀέρι, εἶναι κουφότερον (Πλουτ. π. τ. πρ. ψυχρ. 13. 950 Β).

(7) Ἴδ. καὶ Πλάτ. Τίμ. 53 Α, 57 Β, ἑξ.

(8) Πλίν. 2. 65. Ἐντεῦθεν ἐξήγουν τινὲς τὴν στάσιν τῆς γῆς: Ita terrae, arcenus cunctis nisi in se, locus non est, ἤτοι σῶμά τι ἔχον ἰδίαν φύσιν καὶ σύσιν μένει περὶ αὐτὸ (Πλουτ. π. προσώπ. Σελήν. VIII. Πρβλ. Πλάτ. Τίμ. 57 C, φρ. Fr. XLVI: Ἀναξαγόρας).

(10) Εἰς τὴν ἐφέλκυσιν ταύτην ἠρκοῦντο πολλοὶ τῶν φιλοσόφων παραλείποντες τὴν

τίνι σώματι στερεῷ, ἐν τῷ ὕδατι ἐμβεβαπτισμένῳ, κατέχῃ μείζονα τόπον ἢ αὐτὴ ἡ τοῦ σώματος ὕλη, ἕλκει τὸ σῶμα πρὸς τὰ ἄνω, ἤτοι καθιστᾷ αὐτὸ τοῦ ὕδατος κουφότερον. Ἐὰν δὲ τὸ στερεὸν τοῦτο σῶμα φέρεται κάτω ἐν τῷ ὕδατι περισσότερον ἢ ὅσον ἄνω κουφίζεται ὑπὸ τοῦ ἐνυπάρχοντος ἀέρος, τὸ σῶμα τοῦτο βυθίζεται φερόμενον πρὸς τὴν ὁμοίαν αὐτῷ γῆν (1). Τούτοις δ' ἕπεται ὅτι ἐν τῷ ὕδατι μόριόν τι γῆς κουφιζόμενον ὑπὸ τοῦ ἐν αὐτῷ ἀέρος τοσοῦτον ὅσον πρὸς τὴν γῆν κάτω φέρεται, θέλει ἀναγκαίως αἰωρεῖσθαι. Κατὰ δὲ τὸν Πλίνιον τὰ μὲν ἐλαφρὰ ἐκπιέζονται ὑπὸ τοῦ βάρους τῶν βαρυτέρων (2), καὶ τὰ βαρύτερα στέγουσι τὰ ἐλαφρότερα (3).

Κατὰ τὰ ἀνωτέρω, σῶμά τι φέρεται ταχύτερον πρὸς τὰ κάτω ἕνεκα δύο αἰτιῶν: α) Τὸ διαφέρειν τὸ δι' οὗ. Δηλονότι ἐὰν τὸ συνεχές (4), δι' οὗ τὸ σῶμα φέρεται ὂν διὰ τὴν παχύτητα ἧττον εὐδιαίρετον (5), ἀντιφέρηται καὶ μένῃ, ἐμποδίζει τὴν πρὸς τὰ κάτω φορὰν τοῦ βάρους. Ἐπὶ παραδείγματι τὸ σῶμα Α φερόμενον διὰ τοῦ μέσου Β διανύει διάστημά τι εἰς χρόνον Γ, φερόμενον δὲ διὰ λεπτοτέρου μέσου Δ διανύει τὸ αὐτὸ διάστημα εἰς χρόνον Ε. Τῶν διαστημάτων ὄντων τῶν αὐτῶν, οἱ χρόνοι ἔσονται ἀνάλογοι τῆς ἀντιφορᾶς τοῦ δι' οὗ φέρονται, ἄρα τῆς πυκνότητος αὐτῶν. Ἔστω Β ὕδωρ καὶ Δ ἀήρ. Ὅσῳ ὁ ἀὴρ λεπτότερος τοῦ ὕδατος, τόσῳ τὸ σῶμα Α διέρχεται διὰ τοῦ Δ ταχύτερον ἢ διὰ τοῦ Β· τ. ἔ. ἐὰν ὁ ἀὴρ εἶναι διπλασίως τοῦ ὕδατος ἀραιότερος, ὁ χρόνος Γ ἔσται διπλάσιος τοῦ Ε (6).

μεσότητα τῆς γῆς (Πλουτ. π. προσ. Σελήν. 8. 924 D ἑξ.). Ἀνάλογος ἡ τῷ 1665 ὑπὸ τοῦ Νεύτωνος ἀνακαλυφθεῖσα παγκόσμιος ἕλξις, ἤτοι ἡ κεντρομόλος κίνησις, πρὸς ἣν ἀντιδρᾷ ἡ φυξίκεντρος, δι' ἧς, ὡς εἴδομεν (ἀνωτ. σελ. 382, σημ. 2), ὁ Ἐμπεδοκλῆς ἐξήγει τὴν στάσιν τῆς γῆς.—Ὁ Πυθαγόρειος φιλόσοφος Φιλόλαος, ὁ τὴν γῆν κινήσας, ἔλεγε τὸν αἰθέρα τῆς σφαίρας (=τοῦ σύμπαντος) ὀλκὸν (Ἴδ. Fr.. Phil. Graec. II. σελ. 6,30).—Πρβλ. τὸ τοῦ Δημοκρίτου (Fr. Phil. Graec. I. σελ. 357) «Τὰ ὅμοια ὁμοίων γνωριστικά».

(1) Ἀριστοτ. π. Φυτ. 823 α ἑξ. Πρβλ. Φυσ. Ἀκρ. Γ. 5. σελ. 205, π. Οὐρ. Α. 8. σελ. 277 (10 ἑξ.).

(2) 2. 66. Ἴδ. καὶ ἀνωτ. σελ. 347, σημ. 14 (=πρῶται ἀμυδραὶ ἰδέαι τῶν ὑδροστατικῶν πιέσεων).

(3) Πλίν. 2. 4.

(4) Πρβλ. τὴν νῦν ἐν τῇ Φυσικῇ συνοχήν.

(5) Ἔχει μείζονα μορίων συνοχήν, ὡς νῦν θὰ ἐλέγομεν.

(6) Ἀριστοτ. Φυσ. Ἀκρ. Δ. 8. σελ. 215.

Λοιπόν, ἐὰν λάβωμεν δύο ἴσα (1) σκεύη καὶ θῶμεν ἐν αὐτοῖς ὕδωρ γλυκὺ καὶ ἁλμυρόν, μετὰ ταῦτα δὲ προσλάβωμεν ᾠὸν καὶ θῶμεν τοῦτο ἐν τῷ γλυκεῖ ὕδατι, εὐθὺς καταδύσεται, ἐνῷ ἐν τῷ ἁλμυρῷ ὕδατι ὑπερνήξεται καὶ ἀναβήσεται ἐπάνω, διότι τοῦ τοιούτου ὕδατος τὰ μέρη δὲν διαζεύγνυνται ὡς τὰ τοῦ γλυκεροῦ ὕδατος (2). Ἐντεῦθεν τὰ τὸ αὐτὸ βάρος φέροντα πλοῖα καὶ οἱ κολυμβῶντες (3) ἐν τοῖς ποταμοῖς καταδύονται μᾶλλον ἢ ἐν τῇ θαλάσσῃ παχείᾳ καὶ βαρείᾳ (4), κρήνης δέ τινος ἐν Αἰθιοπίᾳ τὸ ὕδωρ τόσον ἐλέγετο ἀσθενὲς ὥστε μηδὲν ἐπ' αὐτοῦ ἐπέπλεε μήτε ξύλον μήτε τῶν ὅσα ξύλου ἐλαφρότερα (5). Τουναντίον δὲ τὰ ζῷα ῥιπτόμενα ἐπιπλέουσιν ἐν τῇ νεκρᾷ θαλάσσῃ (6), ἧς τὸ ὕδωρ βαρύτερον «ὥστε μὴ δεῖν κολύμβου, ἀλλὰ τὸν ἐμβάντα καὶ μέχρι ὀμφαλοῦ εὐθὺς ἐξαίρεσθαι» (7), ἤτοι «δίκην πηλοῦ βαστάζει τὰ κουφότερα» (8). Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἐκ δύο ὑδάτων τὸ παχύτερον, πλείονος μετέχον γῆς, ἔσται ὑποκάτω τοῦ ἧττον παχέος, μετέχοντος μᾶλλον ἀέρος, ὡς τὸ γλυκὺ ὕδωρ ὑπερέχει

(1) Λέγει ὁ Ἀριστοτέλης ἴσα, ὅπως (ὡς νομίζομεν) ἔχῃ τὴν αὐτὴν ποσότητα ὕδατος καὶ μὴ γεννηθῇ ἀμφιβολία τις τῆς ὀρθότητος τοῦ πειράματος, διότι σύναμα παραδέχεται ὅτι «φέρεται θᾶττον τὸ πλεῖον ἄνω πῦρ τοῦ ἐλάττονος καὶ κάτω δὲ πάλιν ὡσαύτως ὁ πλείων χρυσὸς καὶ ὁ μόλυβδος» (π. Οὐρ. Α. 8. σελ. 277. 4, Δ. 2. σελ. 309. 12) καὶ «ἀνάλογον τὰ μεγέθη τοῖς βάρεσιν» (π. Οὐρ. Α. 6. σελ. 273), καὶ τἀνάπαλιν τὸ πλέον ὕδωρ ἀντερείδει μᾶλλον, διὸ καὶ τὰ πλοῖα γέμειν δοκεῖ μᾶλλον ἐν τῷ λιμένι ἢ ἐν τῷ πελάγει (Προβλήμ. ΚΓ. 3).

(2) Ἀριστοτ. π. φυτ Β. 824 α, 12-23. Μετεωρλ. Β. 3. σελ. 359 (14)· «Ταὐτὸ δὲ τοῦτο δρῶσι καὶ περὶ τὰς ταριχείας» (ὡς καὶ νῦν). Ἴδ. καὶ Γαλην. π. ἁπλ. φαρμ. Δ. σελ. 52 (50).

(3) Πλουτ. Αἴτ. φυσ. Α. Πλίν. 2. 106.

(4) «Διόπερ ἔνιοι τῶν ἐν τοῖς ποταμοῖς γεμιζόντων διὰ ταύτην τὴν ἄγνοιαν ἐζημιώθησαν» Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Β. 3. σελ. 359 (10), Προβλήμ. ΚΓ. 13, Fr. 217. Πλουτ. Συμποσ. Ι. Θ. Πρβλ. Γαλην. ἔνθ' ἀνωτ.

(5) Ἡρόδ. ΙΙΙ. 23. Πρβλ. Στράβ. ΙΓ. 614 (67), ΙΕ. 703 (38). Ὅμοιον ἐλέγετο περὶ τῆς κρήνης καὶ τοῦ ποταμοῦ Σίλλα ἐν Ἰνδικῇ (Διόδ. Σικελ. ΙΙ. 37. Ἀρριαν. Ἰνδικ. VI. 2. Rer. Nat. script. Ἀντίγονος 161. Πλίν. 31. 2. Καὶ ταῦτα δὲ πλείους εἰρήκασι καὶ ἐπὶ πλειόνων ὑδάτων (Ἀντίγονος ἔνθ' ἀνωτ.). Διὰ τῆς ὑπερβολῆς δὲ ταύτης ἐδήλουν τὸ ἄγαν ἐλαφρὸν τοῦ ὕδατος.

(6) Ἀριστοτ. π. Φυτ. Β. 824 α (23), Μετεωρλ. Β. 3. σελ. 359 (17). Πρβλ. Rer. Natur. script. Ἀντίγ. 166, 165 Πλίν. 2. 106. Ὡς καὶ ἐν τῇ Ἀρεθούσῃ ·ῃ τῆς Μ. Ἀρμενίας.

() Στρβ. Ις. 764 (42).

) Καὶ οὐχὶ ὡς φύσει κοῦφον ὑπάρχον, «ὅπερ ἤδη τις εἶπε τῶν παλαιῶν σοφιστῶν» ...ληυ. π. ἁπλ. φαρμ. Δ. σελ. 52 (43).

τοῦ θαλασσίου καὶ πάντων τῶν ὑδάτων (1). Οὕτως ὁ μὲν Ὅμηρος λέγει ὅτι ὁ ποταμὸς Τιταρήσιος ἐπιρρεῖ τῷ Πηνειῷ ὡς ἔλαιον, ὁ δ' Ἀρριανὸς (2) ὅτι τὸ ὕδωρ τοῦ ποταμοῦ Φάσιδος ἐπιπλεῖ τῇ θαλάσσῃ καὶ δὲν συμμίγνυται, ὥστε «κατὰ μὲν τοῦ ἐπιρρέοντος βάψαντα γλυκὺ τὸ ὕδωρ ἀνιμήσασθαι· εἰ δ' εἰς βάθος τις καθῆκε τὴν κάλπιν ἁλμυρόν) (3), καὶ τοῦ Βορυσθένους τὸ ὕδωρ λεπτὸν ὂν καθ' ὑπερβολὴν γίνεται ἐπάνω τοῦ Ὑπάνιος τοῖς βορείοις διὰ τὴν κουφότητα (4). Ἀλλὰ καὶ ἡ ψυχρότης ποιεῖ τὸ ὕδωρ βαρὺ καὶ σωματῶδες, διὸ τὰ ποτάμια (5) πλοῖα δύνανται τὸν χειμῶνα νὰ φέρωσι πλείονα γόμον, ἐν δὲ ταῖς κλεψύδραις ἡ ἐκροὴ εἶναι βραδυτέρα τοῦ χειμῶνος ἢ τοῦ θέρους διὰ τὸ πάχος τοῦ ὕδατος (6), καὶ τὸ ψυχρὸν ὕδωρ ἕλκει πλεῖον τοῦ θερμοῦ (7). 6) Τῷ διαφέρειν τὸ φερόμενον, ἐὰν τἆλλα ταὐτὰ ὑπάρχῃ, διὰ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ βάρους ἢ τῆς κουφότητος. Ἐν τῷ αὐτῷ δηλονότι περιέχοντι τὰ σώματα τὰ ἔχοντα μείζονα ῥοπὴν βάρους (8), ὄντα καὶ τῶν αὐτῶν σχημάτων, διανύουσι ταχύτερον τὸ ἴσον διάστημα τοῦ περιέχοντος, ὡς διαιροῦντα τὰ πλήρη ταχύτερον διὰ τῆς ἰσχύος αὐτῶν (9). Ὁ χρυσὸς ἐπὶ παραδείγματι ὡς στερρὸς

(1) Τὸ δ' ἔλαιον τοῦ ὕδατος. Ἀριστοτ. π. Οὐρ. Α. 3. σελ. 269, π· Φυτ. 824 a (25). Πλίν. 2. 106. Προβλ. Ἱπποκρ. (π. φύσ. παιδ.) Ι. σελ. 401, Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΓ. 37: «Τὸ ἁλμυρὸν διὰ τὸ βάρος καὶ διὰ τὸ τμητικὸν εἶναι κάτω φέρεται».— Τὸ ὕδωρ τῆς Ἀρεθούσης (πηγῆς τῶν Συρακουσῶν) μένει ὑπὸ τὸ θαλάσσιον (Πλίν. 2. 106).

(2) Ἐπιστολὴ κτλ. 10.

(3) Ἴδε πολλὰ τοιαῦτα παραδείγματα παρὰ Πλιν. 2. 106. Ἀλλὰ καὶ ἡ ὁρμή, μεθ' ἧς τὸ ποτάμιον ὕδωρ ἐκβάλλει εἰς τὴν θάλασσαν ἐμποδίζει τὴν ἀνάμιξιν. Οὕτως, ὡς γνωστόν, ὁ Ἀμαζόνιος ποταμὸς τῆς Ν. Ἀμερικῆς δὲν ἀναμιγνύει τὰ ὕδατα αὐτοῦ (διατηροῦντα καὶ τὸ ἑαυτῶν χρῶμα) μετὰ τοῦ Ὠκεανοῦ ἐπὶ ἀποστάσεως 100 λευγῶν.

(4) Θεόφρ. Fr. 159. Ἀθήν. Β. 42 e. Πλίν. 31. 30.— Τοιαῦτα ῥυάκων παραδείγματα ἴδε Πλίν. 2. 106.

(5) Θεόφρ. ἔνθ' ἀνωτ.

(6) Αὐτόθι.

(7) Διότι συγκρίνεται τὸ ψυχρὸν καὶ πυκνοῦται (Πλουτ. Αἴτ. φυσ. Ζ. ἑξ., π. τ. πρ. ψυχρ. II, XXI, Συμποσ. III. Ε. 2, V. Η. 4. Ἀθήν. Β. 41 b. Θεόφρ. π. Αἰσθ. XII. 59). Ἐλαφρὸν καὶ κοῦφον καὶ ἀνωφερὲς οὐδέν ἐστι τῶν ψυχρῶν (Πλουτ. π. τ. πρ. ψυχρ. 13, 950 D). Τὸ ψυχρὸν συνάγει, τὸ θερμὸν λύει (Πλουτ. βίος Ὁμ. Β. 101. Ἴδ. καὶ ἀνωτ. σελ. 13). Κατὰ τὸν Ἀριστοτ. (π. ζῴ. μορ. Γ. 9. σελ. 672) τὸ λιπαρὸν εἶναι κοῦφον ὡς θερμόν.

(8) Ἀριστοτ. Φυσ. ἀκρ. Δ. 8. σελ. 216 (12), π. Οὐρ. Γ. 2. σελ. 301 (22).

(9) Ἆρα ἐν τῷ κενῷ «ἰσοταχῆ πάντ' ἔσται»; (Ἀριστ. Φυσ. Ἀκρ. Δ. 8. σελ. 216. 20, Λουκρήτ. II. 225 = ὁ πρῶτος νόμος τῆς πτώσεως τῶν σωμάτων ἐν τῇ νῦν Φυ-

καὶ πυκνὸς ἀμέσως βυθίζεται εἰς τὸ ὕδωρ, ἐν ᾧ τὸ ξύλον ἀραιόν (1), φέρεται πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ὕδατος μέχρι τῆς τοῦ ἀέρος ἐπιφανείας, ἤτοι ἐπιπλέει. Ὁ ἔβενος ἐπίσης βυθίζεται, τουναντίον λίθοι τινὲς ὑπερνήχονται καὶ ῥαχίας (2) τινὸς κούφης ἢ φελλοῦ (κουφοτάτου) (3) τὸ μὲν ἥμισυ καταδύσεται ἐν τῷ ὕδατι τὸ δὲ λοιπὸν ὑπερνήξεται (4). Κατὰ ταῦτα, «εἰ θέλοις αὐλίσκον προσδήσει κύστει καὶ διὰ τοῦ αὐλίσκου ἐμβαλεῖν εἰς τὴν κύστιν γῆν τε καὶ ψάμμον καὶ μολύβδου κνήσματα λεπτὰ καὶ ὕδωρ ἐπιχέας φυσῶν διὰ τοῦ αὐλίσκου, πρῶτον μὲν ἐκεῖνα ἀναμεμίξεται τῷ ὕδατι· ἔπειτα δὲ χρόνῳ φυσόμενα ἐλεύσεται ὅ,τε μόλυβδος ὡς τὸν μόλυβδον καὶ ἡ ψάμμος ὡς τὴν ψάμμον καὶ ἡ γῆ ὡς τὴν γῆν· καὶ ἤν τις αὐανθῆναι ἐάσῃ καὶ περιρρῆξαι τὴν κύστιν σκέψηται, εὑρήσει αὐτῶν τὸ ὅμοιον ἐς τὸ ὅμοιον ἐληλυθός» (5), καὶ κατὰ τὸν Πλάτωνα (6) «τὰ κινούμενα, ἄλλα ἄλλοσε ἀεὶ φέρεσθαι διακρινόμενα, ὥσπερ τὰ ὑπὸ τῶν πλοκάμων τε καὶ ὀργάνων τῶν περὶ τὴν σίτου κάθαρσιν σειόμενα καὶ ἀναλικμώμενα· τὰ μὲν πυκνὰ καὶ βαρέα ἄλλῃ· τὰ δὲ μανὰ καὶ κοῦφα εἰς ἑτέραν ἵζει φερόμενα ἕδραν».

Εἰς τὴν μείζονα δὲ ἢ ἐλάσσονα κατάδυσιν τῶν σωμάτων ἐν τοῖς ὑγροῖς συμβάλλονται οὐχ ἧττον καὶ τὰ σχήματα αὐτῶν (7). Οὕτω

σικῇ, ὁ ὑπὸ τοῦ Γαλιλαίου καθορισθείς). Ἀλλὰ τοῦτο ὁ Ἀριστοτέλης θεωρεῖ μὴ γινόμενον, συμπεραίνει ἄρα ὅτι «οὐκ ἔστι κεχωρισμένον κενόν». Ἐπίσης ἐν τῷ κενῷ «οὐδεὶς ἂν ἔχοι εἰπεῖν διατί κινηθὲν στήσεταί που· τί γὰρ μᾶλλον ἐνταῦθα ἢ ἐνταῦθα; ὥστ' ἢ ἠρεμήσει ἢ εἰς ἄπειρον ἀνάγκη φέρεσθαι, ἐὰν μή τι ἐμποδίσῃ κρεῖττον» (Φυσικ. Ἀκρ. Δ. 8. σελ. 215. 19 = ὁ νῦν νόμος τῆς ἀδρανείας. Ἴδ. καὶ Φυσ. Ἀκρ. Θ. 3. σελ. 253. Μηχ. Προβλήμ. 12, 31).

(1) Κουφιζόμενον ὑπὸ τοῦ ἐν τοῖς πόροις αὐτοῦ ἀέρος, ἢ κατὰ Πλίνιον (ἴδ. ἀνωτ. σελ. 347 σημ. 14 καὶ σελ. 384 σημ. 2) πιεζόμενον ὑπὸ τοῦ ὕδατος βαρυτέρου.

(2) Ἡ ἐν τοῖς λεξικοῖς σημασία τῆς ῥαχίας δὲν ἁρμόζει ἐνταῦθα. Στερούμενοι μεταφράσεων καὶ σχολίων ἀγνοοῦμεν πῶς ἐξηγοῦσι τὴν λέξιν. Καθ' ἡμᾶς ἐνταῦθα πρόκειται περὶ τῆς κισσήρεως.

(3) Στρβ. Α. 53.

(4) Ἀριστοτ. π. Φυτ. Β. 823 α - 6.

(5) Ἱπποκρ. (π. φύσ. παιδ.) Ι. σελ. 392. Πρβλ. Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΙϚ. 13. Ἐπὶ τοῦ φαινομένου τούτου στηρίζεται ἡ τῶν βώλων πλύσις (ἴδ. ἐμὴν Ὀρυκτ. Θεοφρ. σελ. ‥). Πρβλ. ἀνωτ. σελ. 57 καὶ Πλουτ. Συμποσ. VIII. Γ. 2.

(6) Τίμ. 53. Α. Πλουτ. Ἐκλελ. χρηστρ. 37. 430 Β. Ἴδ. καὶ Δημόκριτον (Fr. [Phi]los. Graec. Ι. σελ. 358. 2).

(7) Ἀριστοτ. π. Οὐρ. Δ. 6. Πλίν. 2. 106. Πρβλ. Ἀριστοτ. π. Οὐρ. Β. 13. σελ. ‥ (14). Πλουτάρχ. Ἀρ. φιλοσοφ. ΙΙΙ. 15.

τὰ μὲν πλατέα σιδήρια καὶ μόλυβδος ἐπιπλέουσι τοῦ ὕδατος, ἡ δὲ βελόνη ἐλάττων καὶ ἧττον βαρεῖα οὖσα καταδύεται, καὶ ἄλλα ἐπίσης γεώδη καὶ κονιορτώδη, φύσει βαρέα ἐν τῷ ὕδατι, ἐπιπλέουσι τούτου (1). Τό φαινόμενον τοῦτο ὁ μὲν Δημόκριτος ἐξήγει παραδεχόμενος ὅτι τὰ ἐκ τοῦ ὕδατος ἄνω φερόμενα θερμά, πλείονα ὄντα ὅταν πλατὺ τὸ ἐμβαπτιζόμενον σῶμα, ἀντικρούουσιν αὐτὸ ἰσχυρότερον, τοὐναντίον δέ, ὅταν τὸ σῶμα στενόν. Ὁ δὲ Ἀριστοτέλης ἐπιφέρει τὴν ἑξῆς ἐξήγησιν: «Τὰ μὲν οὖν ἔχοντα πλάτος διὰ τὸ πολὺ περιλαμβάνειν ἐπιμένει, διὰ τὸ μὴ διασπᾶσθαι τὸ πλεῖον ῥᾳδίως· τὰ δ' ἐναντίως ἔχοντα τοῖς σχήμασι διὰ τὸ ὀλίγον περιλαμβάνειν φέρεται κάτω, διὰ τὸ διαιρεῖν ῥᾳδίως· καὶ ἐν ἀέρι πολὺ μᾶλλον, ὅσῳ εὐδιαιρετώτερος ὕδατός ἐστιν· ἐπεὶ δὲ τό τε βάρος ἔχει τινὰ ἰσχὺν καθ' ἣν φέρεται κάτω, καὶ τὰ συνεχῆ πρὸς τὸ μὴ διασπᾶσθαι, ταῦτα δεῖ πρὸς ἄλληλα συμβάλλειν· ἐὰν γὰρ ὑπερβάλλῃ ἡ ἰσχὺς ἡ τοῦ βάρους τῆς ἐν τῷ συνεχεῖ πρὸς τὴν διάσπασιν καὶ διαίρεσιν, βιάσεται κάτω θᾶττον, ἐὰν δὲ ἀσθενεστέρα ᾖ, ἐπιπολάσει». Ἤτοι, κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην, τὸ μὲν βαρὺ ἐν τῇ πρὸς τὰ κάτω φορᾷ αὐτοῦ ζητεῖ νὰ διαιρέσῃ τὸ μέσον, ὅπερ τἀνάπαλιν ἀνθίσταται εἰς τὴν ῥοπὴν ταύτην τοῦ σώματος καὶ τόσον πλεῖον ὅσον τοῦτο πλατύτερον ὂν (ἢ κουφότερον) δυσκολώτερον διασπᾷ τὴν τοῦ μέσου συνοχήν. Ἐντεῦθεν δὲ παρατηροῦμεν ὅτι τὸ ὕδωρ ἐθεωρεῖτο ἁπλῶς ὡς περιέχον καὶ οὐχὶ ὡς σῶμα, οὗτινος τὸ βάρος ἔδει νὰ παραβάλληται πρὸς τὸ βάρος τοῦ ἐν αὐτῷ βαπτομένου σώματος ὑπὸ ἴσους ἀμφοτέρων ὄγκους. Ἐὰν τοῦτο ἐλαμβάνετο ὑπ' ὄψιν, ἐκ τῶν ἀνωτέρω περὶ βάρους θεωριῶν τῶν ἀρχαίων, καθ' ἃς ἐκ δύο σωμάτων τὸ βαρύτερον μένει ὑπὸ τὸ κουφότερον καὶ τἀνάπαλιν (2), εἵπετο ἀναγκαίως ὅτι πᾶν ἐν ὑγρῷ ἐμβεβαπτισμένον σῶμα ἀπόλλυσιν ἐκ τοῦ ἑαυτοῦ βάρους ὅσον ἔχει βάρος ὕδωρ ἴσου ὄγκου πρὸς τὸ σῶμα, ἤτοι τὸ ὑπὸ τοῦ σώματος ἐκτοπιζόμενον (3) ὕδωρ. Ἀλλά τὴν ἀρχὴν ταύτην, ἣν μόλις ὑπενόησεν ὁ

(1) «Ἐπὶ τοῦ ὕδατος γῆ καὶ χρυσὸς διὰ μικρομέρειαν πολλάκις ἐπιπλέουσιν, οὕτως ἐπὶ τοῦ ἀέρος τὸ ὕδωρ (ψακάδες μικραὶ)» Ἀριστοτ. Μετεωρ. Δ. 12. σελ. 348 (9). Δὲν δύναται οὕτω νὰ ἐξηγηθῇ ἡ τῶν νεφῶν αἰώρησις;

(2) Ἴδ. ἀνωτ. σελ. 384 καὶ σελ. 387.

(3) Διότι κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην τοῦτο μὲν «δύο σώματα ἐν τῷ αὐτῷ» ἀδύν[illegible] (Φυσ. Ἀκρ. Δ. 1. σελ. 209, Δ. 5. σελ. 212, Δ. 6. σελ. 213 = τὸ νῦν ἀδιαχώρη[illegible]

Ἀριστοτέλης εἰπὼν ὅτι «ἔθος τοῦ ὕδατος τὸ κουφίζειν πάντα πρὸς τὴν ἰδίαν ἐπιφάνειαν» (1) ἀνεκάλυψε καὶ ἀπέδειξε τὸν 3ον π.Χ. αἰῶνα ὁ τῶν Συρακουσῶν μαθηματικὸς Ἀρχιμήδης (2) «λουόμενος ὥς φασιν (καὶ) ἐκ τῆς ὑπερχύσεως ἐννοήσας τὴν τοῦ στεφάνου μέτρησιν» (3).

Κατὰ τὰ ἀνωτέρω περὶ βάρους ῥηθέντα τὸ ὕδωρ τὸ μᾶλλον τῷ γεώδει μεμιγμένον ἐθεωρεῖτο καὶ πυκνότερον, ἄρα βαρύτερον (4), κουφότερον δὲ τοὐναντίον τὸ ἄμικτον καὶ τὸ καθαρόν, «πλεῖον γὰρ ἕλκει τὸ ἁλμυρὸν ἢ τὸ πότιμον» (5). Ἐνεδείκνυτο ἄρα τοῖς ἀρχαίοις ἡ τῇ σταθμήσει ἐξέλεγξις τῆς ποιότητος τῶν ὑδάτων. Ὁ Ἱπποκράτης (6) λέγει ὅτι τὰ ὕδατα «ὥσπερ ἐν τῷ στόματι διαφέρουσι καὶ ἐν τῷ σταθμῷ, οὕτω καὶ ἡ δύναμις διαφέρει πολὺ ἑκάστου»· ὁ Ἀθήναιος (7) «σταθμήσας τὸ ἀπὸ τῆς ἐν Κορίνθῳ Πειρήνης καλουμένης ὕδωρ κουφότερον πάντων εὗρε τῶν κατὰ τὴν Ἑλλάδα»· ὁ Στράβων (8) τὸ ὕδωρ τοῦ Εὐλαίου ποταμοῦ τῆς Σουσιανῆς λέγει «πάντων ἐλαφρότατον ὥστ' ἐν Ἀττικῇ κοτύλῃ δραχμῇ ἐφολκότερον εἶναι»· ὁ δὲ Ἀρριανὸς (9) τεκμαίρεται τὴν κουφότητα τοῦ ὕδατος τοῦ Φάσιδος ποταμοῦ τῷ σταθμῷ (10). Ἡ στάθμησις δ' αὕτη ἐγίνετο ἀναμφιβόλως διὰ τοῦ ζυγοῦ ὡς συνάγομεν ἔκ τε τοῦ ἀνωτέρω

τῶν σωμάτων), τοῦτο δέ, ἐάν τις «ἐν ὕδατι (ἢ ἐν ἀέρι) τιθῇ κύβον, ἐκστήσεται τοσοῦτον ὕδωρ ὅσον ὁ κύβος» (Φυσ. Ἀκρ. Δ. 8. σελ. 216, 27).

(1) Π. φυτ. Β. 823 α = ἡ νῦν ἄνωσις τῶν ὑγρῶν. Πρβλ. τὸ τοῦ Πλινίου ἀνωτ. σελ. 384 σμ 2 καὶ 2. 106 (13): «Onera in aqua facilius moveri». Πρβλ. καὶ Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΓ. 3.

(2) Ἴδ. Ἀρχιμήδην (ἔκδ. Heiberg) τ. II. σελ. 356-427: Περὶ τῶν ὕδατι ὑφισταμένων ἢ περὶ τῶν ὀχουμένων. Ἴδ. καὶ Στράβ. ΙΓ. 614 (67), ΙΕ. 703 (38).

(3) Πλουτ. ὅτι οὐδὲ ἡδ. ζ. κατ' Ἐπικ. 11, 1094 C. Στέφανον ἐννοεῖ τὸν τοῦ Ἱέρωνος. Ἀλλὰ βεβαίως ἡ τοῦ Ἀρχιμήδους ἀρχὴ εἶναι συνέπεια μελέτης τῶν περὶ βαρέος καὶ κούφου θεωριῶν τῶν ἀρχαίων.

(4) Ἀριστοτ. π. Φυτ. Β. 823 α. 25.

(5) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Β. 3. σελ. 359 (6).—Ἐντεῦθεν ἄρα τὸ φύσει θερμότερον ὕδωρ ὡς θερμὸν ἔσται καὶ ἐφολκότερον, καὶ τἀνάπαλιν τὸ φύσει ψυχρὸν βαρύτερον, ὅθεν δυνάμενον νὰ θεωρηθῇ σκληρότερον.

(6) Π. Ὑδ. κτλ. I. I.

(7) Β. 436.

(8) ΙΕ. 735 (22).

(9) Περίπλ. Εὐξ. Πόντ. 10.

(10) Ponderis: leves et graves sunt. (aquae). Σενέκ. Q. N. III. 2.

χωρίου τοῦ Στράβωνος καὶ ἐκ τοῦ Θεοφράστου (1) λέγοντος ὅτι τῶν περὶ Πάγγαιον ὑδάτων ἡ κοτύλη εἷλκε τοῦ μὲν χειμῶνος 96, τοῦ δὲ θέρους 46 (ἀττικὰς δραχμάς)(2). Ὅτι ὅμως καὶ αὐτοὶ οἱ ἀρχαῖοι ἐθεώρουν ἐλάχιστα ἀκριβῆ τὴν μέθοδον ταύτην, δῆλον γίνεται ἐκ τοῦ Ἐρασιστράτου παρ' Ἀθηναίῳ (3) λέγοντος ὅτι «δοκιμάζουσί τινες τὰ ὕδατα σταθμῷ ἀνεξετάστως· ἰδοὺ γὰρ τοῦ ἐξ Ἀμφιαράου ὕδατος καὶ τοῦ ἐξ Ἐρετρίας συμβαλλομένων, τοῦ μὲν φαύλου τοῦ δὲ χρηστοῦ ὄντος, οὐδ' ἥτις ἐστὶ διαφορὰ κατὰ τὸν σταθμόν». Ἡ διὰ τῶν ὑδροστατῶν καταμέτρησις τῆς τῶν ὑδάτων βαρύτητος ἦν ἄγνωστος τοῖς ἀρχαιοτέροις, εἰ καὶ αἱ ὑδροστατικαὶ αὐτῶν θεωρίαι, ἃς ἀνωτέρω ἐξεθήκαμεν, καὶ δὴ τὸ πείραμα τοῦ ᾠοῦ (σελ. 385) ἦγον εὐθὺ εἰς τὴν τοῦ ὑδροστάτου ἐπινόησιν. Τοιοῦτον ὄργανον ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Πρόκλου († 485 μ. Χ.) ἐν τοῖς εἰς Ἡσίοδον ὑπομνήμασιν αὐτοῦ (4), καὶ ἦτο ἡ πρώτη ἐφαρμογὴ τῶν τότε γνωστῶν γενομένων ὑδροστατικῶν ἀρχῶν τοῦ Ἀρχιμήδους, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Castalli (5) δίδων ἐξήγησιν τοῦ ὑδροσκοπίου ἢ βαρυλλίου, ὅπερ ἡ διάσημος φιλόσοφος Ὑπατία († 414 μ. Χ.) ἀσθενοῦσα καὶ ἀνάγκην ἔχουσα ἐπιτηδείου ὕδατος, παρήγγειλε τῷ μαθητῇ αὐτῆς Συνεσίῳ (6). Τὸ ὑδροσκόπιον τοῦτο κατεσκευάζετο συνήθως ἐκ χαλκοῦ καὶ ἀπετελεῖτο ἐκ μικροῦ κυλίνδρου φέροντος διαιρέσεις, καὶ τινος μικροτέρου κώνου φέροντος ἕρμα, ὅμοιον δηλονότι σημερινῷ ἀραιομέτρῳ, καὶ δὴ τῷ τοῦ Νικολσῶνος.

β) Τὸ κατὰ τὴν πρόσοψιν λεπτὸν ἅμα καὶ διαυγές (7). —

(1) Fr. 159, 161. Ἀθήν. Β. 42 b.

(2) Ὁ Θεόφραστος ἀναφέρει ἁπλῶς τοὺς ἀρθιμοὺς 96 καὶ 46, οὓς θεωροῦμεν δηλοῦντας ἀττικὰς δραχμάς, διότι καὶ ὁ Στράβων, ὡς ἀνωτέρω εἴδομεν, ζυγίζει τὸ ὕδωρ τοῦ Εὐλαίου ποταμοῦ δι' ἀττικῆς κοτύλης εὑρίσκων αὐτὸ δραχμῇ ἐφολκότερον. Ἀλλὰ καί, ἂν παραδεχθῶμεν τὸν μετρητὴν τῶν ἀρχαίων 37,076 χιλιόγραμμα, ἡ κοτύλη ($=\frac{1}{144}$ τοῦ μετρητοῦ) ζυγίζει περίπου 257,4 γραμμ., ἤτοι 59 περίπου ἀττικὰς δραχμὰς (ἐὰν 1 δραχμὴ = 4,366 γραμμ.). Ὁ δὲ ἀριθμὸς 59 εἶναι μέσος τις τῶν ἀριθμῶν 96 καὶ 46.

(3) Β. 46 d. Ἴδ. καὶ Πλίν. 31. 23.

(4) 133. Ἴδ. καὶ Πλουτ. Fr. XI. 59 (Εὐσεβ. Εὐαγγελ. Προπαρ. 3. 8).

(5) Τῷ 1628. Ἴδ. Histoire de la Physique Hoefer, σελ. 13.

(6) Ἐπιστολαὶ XV.

(7) Ἀθήν. Β. 46 a.

Ὕδωρ διαυγὲς ἢ λαμπρὸν (ἀκριβῶς καθαρόν)(1). τ. ἔ. ἔχον τὸ λευκὸν αὐτοῦ χρῶμα, καὶ ἅμα ὂν λεπτὸν τὴν ὄψιν (ἤτοι μὴ παχύ)(2), ἐχαρακτηρίζετο ὡς ὕδωρ πότιμον Γλυκὺ δὲ καὶ καθαρὸν (3) καλεῖ καὶ ὁ Ξενοφάνης (4) τὸ πότιμον ὕδωρ. Μόνη ἄρα ἡ τοῦ ὕδατος διαύγεια ἤτοι τὸ ἀθόλωτον (5) δὲν ἦτο ἐπαρκὲς (6) χαρακτηριστικὸν τῆς χρηστότητος αὐτοῦ, ἀφ' οὗ κατὰ Πλούταρχον (7) τὸ θαλάσσιον ὕδωρ, ἐν ᾧ ἐνδιέσπαρται τὸ γεῶδες ἐλέγετο διαφανέστατον, ἐπὶ τῆς ἄκρας δὲ τοῦ Κώρυκος ὑπῆρχεν ἄντρον ἔχον πηγὴν μεγάλην, ποταμὸν ἐξιεῖσαν καθαροῦ καὶ διαφανοῦς ὕδατος, ὅπερ ἐκάλουν ὕδωρ πικρόν (8). Οὐχ ἧττον ὅμως λέγοντες οἱ ἀρχαῖοι ὕδωρ διαυγὲς ἢ λευκὸν ἐνόουν πολλάκις ἐν γένει μαλακὸν ἅμα καὶ καθαρὸν (=διαυγές) ὕδωρ. ὁ δ' Ἀρριανὸς (9) τὸ γλυκὺ ὕδωρ τοῦ ποταμοῦ Σίνθου τῆς Ἐρυθρᾶς Θαλάσσης λέγει ἁπλῶς λευκόν. Ἐθεωρεῖτο δὲ τὸ τεθολωμένον (turbida) (10) ἢ καθ' Ἱπποκράτην ἄχρουν ὕδωρ, ἐπιβλαβὲς τῇ ὑγείᾳ (11), διὸ καὶ χρηστὰ ὕδατα ἦσαν οὐ μόνον τὰ ὄντα γλυκέα ἀλλ' ἅμα καὶ λευκά (12).

γ) Ἡ τοῦ ὕδατος ὀσμή.—Κατὰ τὸν Γαληνὸν (13) τὸ κάλλιστον ὕδωρ δέον νὰ φαίνηται ἀποιότατον οὐ μόνον πρὸς τὴν γεῦσιν ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν ὀσμήν, ἤτοι «οὐδεμίαν ἐμφαίνειν αὐτῷ χρὴ ποιότητα» (14). Ὁ Ἱπποκράτης λέγει τὸ πότιμον ὕδωρ εὐῶδες (15),

(1) Γαλην. Ὑγιειν. Α. σελ. 228 (30), π. ἁπλ. φαρμ. Α. σελ. 6 (46). Pura (Σενέκ. Q. N. III. 2). Κοινῶς ὕδωρ ἀκράτον (Ἴδ. κατωτ. σελ. 401 σημ. 5).

(2) Θεόφρ. Αἰτ. φυτ. Β. VI. 3. Πρβλ. ἀνωτ. σελ. 334.

(3) Ἴδ. ἀνωτ. σελ. 379 σημ. 9, 10.

(4) Fr. Philos. Graec. (21) τ. I. σελ. 106.

(5) Πλουτ. Fr. XI. 59. Γεωπον. XV. Β. 2.

(6) Πρβλ. Γαλην. π. ἁπλ. φαρμ. Α. σελ. 6 (45).

(7) Συμποσ. Ι. Θ. 1. Αἴτ. φυσ. Η, κλπ. Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΓ. 8, 38.

(8) Στρβ. ΙΔ. 617 (5). Πρβλ. ἀνωτ. σελ. 379.

(9) Περίπλ. Ερυθρ. θαλάσ. 38, (αὐτόθι σελ. 287 Σημ.)

(10) Σενέκ. Q. N. III. 2.

(11) Ἱππ. Ὑδ. III. XXVIII. Πλίν. 31. 22.—Τὸ θολὸν ὕδωρ ῥύακος ἔχοντος ἐγχέλεις ἢ μικροὺς σκώληκας λέγει ὁ Πλίνιος ὑγιεινόν.—Κατὰ τὸν Θεόφραστον (π. πυρ. 60) ἡ σαλαμάνδρα ποιεῖ τὰ ὕδατα ὀλέθρια.

(12) Ἱππ. Ὑδ. III. XXXVI. Ἐπιβλαβῆ καὶ τὰ χρόαν τινὰ ἔχοντα ἐρυθράν, χυαῖν, ὠχράν, ἰοβαφῆ (Σενεκ. Q. N. III. 2. Ἴδ. καὶ ἀνωτ. σελ. 377 σημ. 2).

(13) Ὑγιειν. Α. σελ. 228 (30).

(14) Γαλην. π. ἁπλ. φαρμ. Α. σελ. 6 (46).

(15) Π. Ὑδ. κλ. III. XXXVI.

ὅπερ διὰ τὸ ὕδωρ δηλοῖ τὸ ἄοσμον αὐτοῦ. Πᾶν δὲ ὕδωρ ἔχον ὀσμήν, ἔστω καὶ εὐάρεστον (ὡς τὸ τῆς Χαβούρας ἐν Μεσοποταμίᾳ) (1) ἢ ὡς συνήθως τῷ γάλακτι προσομοιάζουσαν (2), καὶ δὴ κακὴν («καθάπερ ἔνια τῶν ἐσχάτων μοχθηρῶν ὀξύτητος ἢ δριμύτητος, ἢ ἅλμης ἢ σηπεδόνος ἤ τινος ἄλλης κακίας ἀρρήτου») (3), ἐθεωρεῖτο ἀπορριπτέον. Παραδείγματα δὲ δυσωδῶν ὑδάτων ἀπὸ ὑδροθείου βεβαίως καὶ σήψεων — «ἡ κακωδία σῆψίς τις» (4) — φέρονται παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τὸ ὑπὸ τῇ ρίζῃ τοῦ Ταφιασσοῦ λόφου ἐν Αἰτωλίᾳ (5) ὕδωρ, τὸ τοῦ Ἀνίγρου ποταμοῦ τῆς Ἠλίας καὶ ἄλλα, ὧν ἡ ἀτμὶς ὀλέθριος τῷ ἀνθρώπῳ καὶ τοῖς ζῴοις (6).

δ) Ἡ τῷ στόματι (7) ἤτοι ἡ διὰ τῆς γεύσεως δοκιμή (8).— Ἡ δοκιμὴ αὕτη ἦτο, ὡς εἰκός, ἡ ἀσφαλεστέρα, κατὰ δὲ τὸν Ἀριστοτέλην (9) μεθύοντες μᾶλλον διαισθανόμεθα τὰ ἁλυκὰ καὶ τὰ μοχθηρὰ ὕδατα, νήφοντες δὲ ἧττον. Τὸ δ' ὡς οἷόν τε ἄμικτον καὶ καθαρὸν ὕδωρ οὐδεμίαν ποιότητα κατὰ τὴν γεῦσιν ἐνδείκνυται (10), ἤτοι εἶναι ὡς δυνατὸν ἄποιον (11) καὶ ἄρα γλυκὺ τοῖς γευομένοις (12), πιεῖν ἡδὺ (13) ἢ οὐκ ἀηδὲς πινόμενον (14), διότι ἡδεῖαν ἔχει γεῦσιν τὸ ὕδωρ «εἰ μηδεμιᾶς προσβάλλοι ποιότητος ἀλλ' ἀκριβῶς ἄποιον φαίνοιτο» (15), καίτοι οὐδὲ τὸ ὕδωρ οὐδ' ἄλλο

(1) Μόνον αὐτὸ ἐν σύμπαντι κόσμῳ (Πλίν. 31. 22, 32. 7).
(2) Πλίν. 31. 22.
(3) Γαλην. π. ἁπλ. φαρμ. Α. σελ. 6 (47).
(4) Θεόφρ. ἱδρῶτ. 9.
(5) Στραβ. Θ. 427 (8).
(6) Παυσαν. V. V. 8-9. Ἴδ. καὶ Ἀριστοτ. Θαυμ. ἀκ. 81, 102. Στρβ. Η. 347. Διόδ. Σικελ. II. 12. Πλίν. 31. 19. Ἴδ. καὶ ἀνωτ. σελ. 362.— Θειώδεις καὶ στυπτηριώδεις ἐκ τῆς γῆς ἀτμοὺς καὶ ἀέρα ἀπὸ τῶν ἀναπνοῶν φθαρέντα παχὺν καὶ δύσπνουν, πνιγμὸν ποιοῦντα (CO_2) ἴδε Θεόφραστ. π. πυρ. 24, Γαλην. Ὑγιειν. Α. σελ. 228 (40), Πλίν. 31. 28.
(7) Ἱππ. Ὑδ. I. I. «Γνώμων ἡ γλῶττα» (Ξενοφ. ἀπομνημ. I. IV. 6).
(8) Θεοφρ. Fr. 159. Ἀθήν. Β. 42. Γεωπον. II. Ϛ. 45. Ἡ τῆς γλυκύτητος τοῦ ὕδατος δοκιμὴ (Διόδ. Σικελ. III. 43).
(9) Προβλήμ. Γ. 8, 19. Πρβλ. τὸ τοῦ Ἀναξαγόρου (Θεοφρ. π. αἰσθ. 28) γνωρίζειν τῷ ἁλμυρῷ τὸ πότιμον. Σχετικὴ αἴσθησις (πρβλ. ἀνωτ. σημ. 1 σελ. 374).
(10) Γαλην. Ὑγιειν. Α. σελ. 228 (30).
(11) Ἀθήν. Α. 33c.
(12) Θεοφρ. π. σημ. ὑδάτ. κλπ. 25.
(13) Παυσαν. II. III. 2, III. XXVI. 1. Γαλην. Ὑγιειν. Α. σελ. 228 (30).
(14) Γαλην. ἔνθ' ἀνωτ.
(15) Γαλην. π. ἁπλ. φαρμ. Α. σελ. 6 (45).

τι τῶν τεσσάρων στοιχείων τῶν αἰσθητῶν εἶναι εἰλικρινὲς ἀκριβῶς (1). Τὸ γλυκὺ ὕδωρ ἐλέγετο καὶ ἀσθενὲς (2) ἢ θῆλυ (3) καὶ μαλακόν, διάφορον ὂν τῇ γλυκύτητι (4) ἤτοι ἢ ἁπλῶς γλυκὺ ἢ σφόδρα τοιοῦτον (5). Τὸ δὲ γεῶδες ἀπεκαλεῖτο ἁλυκὸν καὶ ἁλμυρὸν καὶ πικρὸν καὶ νιτρῶδες καὶ πλατύ (6), ἢ ἐν γένει παντοδαποὺς ἔχον χυμούς (7), τ. ἔ. σκληρὸν ἢ ὠμὸν (8) καὶ τραχύ. Ἐντεῦθεν δὲ καὶ «ὕδατος πολλὰ εἴδη ἐστὶ καὶ διάφορα καθ' αὑτά» (9). Ὁ τῶν χυμῶν τούτων γνωστότερος, ὁ καὶ ἰδίως τῷ ποτίμῳ (10) ἀντιτιθέμενος ἦτο βεβαίως ὁ ἁλμυρὸς (11) ἢ ἁλυκὸς — ἔχων πρὸς τὸν γλυκὺν οἵαν σχέσιν τὸ μέλαν χρῶμα πρὸς τὸ λευκὸν (12) — διότι καὶ ἡ θάλασσα εἶναι ἁλμυρὰ καὶ τοιαῦτα πηγαῖα ὕδατα δὲν σπανίζουσιν ἐν Ἑλλάδι (13). Πολλοὶ δ' ἐλέγοντο οἱ βαθμοὶ τῆς ἁλμυρότητος (14). Ταύτης δὲ ὑπερβολὴ (15) ἐθεωρεῖτο ἡ πικρότης διαφέρουσα κατὰ βαθμὸν ξηρότητος (16) καὶ μετὰ τοῦ ἁλμυροῦ πολ-

(1) Γαλην. ἔνθ' ἀνωτ. σελ. 6 (48). — Ὄντως τὸ ἡδὺ τῆς γεύσεως τοῦ μαλακοῦ ὕδατος εἶναι ἀποτέλεσμα τῶν ἐν αὐτῷ ἁλάτων, ἀλλ' εἰθισμένοι εἰς τοῦτο νομίζομεν αὐτὸ ἄποιον, ἐν ᾧ τὸ ἀπεσταγμένον εἶναι ἀηδὲς (Ἴδ. ἀνωτ. σ. 334 σημ. 5). Οὕτω δὲ ὕδατα πολλάκις ἀρκούντως σκληρὰ θεωροῦνται ὑπὸ τῶν ἐκεῖ διαρκῶς οἰκούντων γλυκέα. Διὸ καὶ οἱ ἀρχαῖοι «τὴν τοῦ ὕδατος μεταβολὴν» ἐθεώρουν νοσώδη (Ἀριστοτ. Προβλήμ. Α. 13, 14). — Τὰ αὐτὰ δὲ ῥητέον καὶ περὶ τῶν ἄλλων αἰσθήσεων (Πρβλ ἀνωτ. σημ. 9 σελ. 392).

(2) Ἡρόδ. III. 23.

(3) Θεόφρ. αἰτ. φυτ. Β. VI. 3.

(4) Διόδ. Σικελ. II. 57, III. 68.

(5) Θεόφρ. Ἱστορ. φυτ. Δ. 3. 5.

(6) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Β. 3. σελ. 359, κλπ

(7) Αὐτόθι σελ. 359 (9), π. αἰσθ. 4. σελ. 441.

(8) Γεωπον. II. I. 8, II. Ϛ. 2.

(9) Ἀριστοτ. Προβλήμ. Α. 13. «Variae aquae» Σενέκ. Q. N. III. 2.

(10) Θεόφρ. π. αἰσθ. V. 28.

(11) Γεωπον. ἐνθ' ἀνωτ. κλπ. Salmacidus ἐπίσης (Πλίν. 31. 22).

(12) Ἀριστοτ. π. αἰσθ. 4. σελ. 442 — Ἁλυκὸς ὁ ῥύπτων καὶ ἀποπλύνων (Γαλην. π. ἁπλ. φαρμ. σελ. 16 (26)).

(13) «Ἁλμυρὸν δὲ ὕδωρ καὶ στρυφνὸν οὐ μέγα θαῦμα ἐξευρεῖν» Παυσαν. IV. XXXV. 11. Ἴδε π. χ. Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Β. 3. σελ. 359 (Κρήνη ἐν Χαονίᾳ), Θαυμ. ἀκομ. 138 (ὕδωρ ἐν Ἰλλυριοῖς) κτλ.

(14) Ἀριστοτ. π. φυτ. Β. 824 α. π. χ. τὸ ἐκ τῆς γῆς καὶ τὸ ἐξ ἁλῶν ἁλμυρόν.

(15) Πικρὸν = ἔτι μᾶλλον ῥύπτον μέχρι τοῦ καὶ τραχύνειν ἀνιαρῶς (Γαλην. π. φαρμ. σελ. 16 (27)).

(16) Τὸ πικρὸν ξηρότερον, διὸ κατὰ τὸν Γαληνὸν ἡ Ἀσφαλτῖτις εἶναι πικρά, διότι ... ἂν ἁλυκὸν ἐπὶ πλέον ἐκθερμάνῃς (πρβλ. καὶ ἀν. σ. 378 σημ. 7) ἔσται καὶ πικρόν,

λάκις συναπαντῶσα (ὡς ἐν τῇ λίμνῃ τῆς Παλαιστίνης) καὶ δὴ ἐν τῷ θαλασσίῳ ὕδατι (1), τῷ πλείους χυμοὺς ἔχοντι (2), διὸ καὶ ὁ ἁλυκὸς χυμὸς ἐλέγετο πλησίον ὢν τοῦ πικροῦ (3), τὸ δὲ ἁλμυρὸν ἐκαλεῖτο πολλάκις καὶ πικρόν (4). Τῆς δὲ γλυκύτητος ὁ ἀνώτερος βαθμὸς ἦν τὸ ἄχυμον τοῦ καθ' αὑτοῦ ὕδατος (5). Μεταξὺ τῶν ἄκρων τούτων ὑπῆρχε σειρά τις μέσων χυμῶν, οὓς δυνάμεθα ἡμεῖς νὰ καλέσωμεν ὑπαλυκοὺς (6) ἐν γένει, οἵους ἔχουσι τὰ λιμναῖα ὕδατα καὶ αὐτὰ τὰ πηγαῖα καὶ ποτάμια, ἀφ' οὗ ὁ Ἀνδροσθένης παρὰ Θεοφράστῳ (7) λέγει τὰ ναματιαῖα ὕδατα διαφέροντα τῶν οὐρανίων ἕνεκα τῆς ἁλυκότητος. Ἐντεῦθεν ἁλυκὸν ἐκάλουν μὲν συνήθως τὸ ἁλμυρόν (8), ἀλλ' ἡ ἁλυκότης εἶναί πως γενικωτέρα τῆς ἁλμυρότητος δηλουμένων δι' αὐτῆς πολλῶν μέσων χυμῶν, καὶ πᾶν γεῦσίν τινα ἔχον ὕδωρ ἢ γεώδεις διαλύσεις, ἀλλὰ μὴ ἁλμυρόν, ἐθεωρεῖτο ὥς τι ἁλυκόν, διὸ πιθανῶς καὶ ὁ Θεόφραστος (9) λέγει μόνον ἀτέραμνον τῶν ἁλυκῶν (10) τὸ τῆς Ἀρεθούσης ὕδωρ (11).

ὡς οἱ διὰ θερμάνσεως ἅλες πικρότεροι (π. ἁπλ. φαρμ. Δ. σελ. 52, 53), ἀφ' οὗ καὶ πάντα ξηραίνονται διὰ τοῦ θερμοῦ ἢ τοῦ ἐκτὸς (ὥσπερ εἰς τὰ ἑψόμενα) ἢ τοῦ ἐντὸς (ὡς εἰς ἱμάτιον βεβρεγμένον, οὗτινος τὸ θερμὸν τὸ ἐσωτερικὸν ἀποπνεόμενον συνεξατμίζει τὸ ὑγρόν) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Δ. 5. σελ. 382 (7). Τῆς ξηρότητος ἐπακολούθημα εἶναι τὸ ξηραντικὸν τῶν ἁλῶν.

(1) Μετὰ τὸ χλωριοῦχον νάτριον τὸ μεῖζον ποσὸν τῶν στερεῶν οὐσιῶν τῆς θαλάσσης ἀποτελοῦσι τὰ ἅλατα μαγνησίου, εἰς ἃ καὶ τὸ πικρὸν τῶν πλείστων τοιούτων ὑδάτων ὀφείλεται.

(2) Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΓ. 35.

(3) Γαλην. π. ἁπλ. φαρμ. Δ. σελ. 53 (23). «Τὸ δὲ ἁλμυρὸν καὶ πικρὸν σχεδὸν τὸ αὐτό» (Ἀριστοτ. π. αἰσθ. 4. σελ. 442).

(4) «Ἅλμη πικρή» τοῦ Ὁμήρου (ὀδ. Ε. 323). «Καὶ γὰρ τὸ ἁλμυρὸν καὶ τὸ πικρὸν ἅμα φαίνεται» (Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΓ. 35). Ἴδ. καὶ Πλουτ. αἴτ. φυσ. Ε. Ὁ Ἀριστοτέλης τὸ διὰ τῆς τέφρας ὕδωρ καλεῖ ὁτὲ μὲν ἁλμυρόν, ὁτὲ δὲ πικρὸν (π. αἰσθ. 4. σελ. 441, 442). Ἴδ. Διόδ. Σικ. III. 38: «Πικρᾶς ἁλμυρίδος ὕδατα», καὶ I. 60.

(5) Πρβλ. ἀνωτ. σελ. 334 καὶ σελ. 393 σημ. 2.

(6) Ἱππ. π. ὑδ. III. XL.

(7) Αἴτ. φυτ. Β. V. 5.

(8) Ἴδ. καὶ Θεόφρ. π. ἱδρώτ. 4.

(9) Fr. 159. Ἀθήν. Β. 42 c.

(10) Γλυκέων; Ἴδ. Ἀθήναιον ἐκδ. Kaibel τ. I. σελ. 97. — Ἐν γένει ἁλυκὸν ὕδωρ τῶν ἀρχαίων = περιέχον διάφορα ἅλατα (οἷα θεωρεῖ τὰ ἅλατα ἡ Χημεία).

(11) Ἀρέθουσαι πηγαὶ πολλαί. Ἴδ. Πλίν. 2. 106, 4. 12, 21 κλπ. Πλουτ. 59. Ἀθήν. Ζ' 278 e. Ὁμ. Ὀδυσσ. Ν. 404 κλπ.

Ὑπὸ τὴν ἀλυκότητα περιελαμβάνετο καὶ ὁ νιτρώδης χυμός (1), ἔχων ὅμως οὗτος εἰδικωτέραν τινα σημασίαν. Ὕδατα νιτρώδη ἐκαλοῦντο κυρίως τὰ θεωρούμενα ὡς ἔχοντα «κονίαν καὶ νίτρον» (2), ἤτοι τὰ ὄντα ὡς τὸ διὰ τῆς τέφρας ἠθημένον ὕδωρ, ἤτοι ὡς τῆς νῦν Χημείας βασική τις ἢ ἀλατώδης διάλυσις (γλοιώδους ἀφῆς, ἢ κατ' Ἀριστοτέλην γλισχρᾶς) (3), διότι νίτρον λέγοντες οἱ ἀρχαῖοι ἐνόουν ἰδίως τὸ ἀνθρακικὸν νάτριον (Na_2CO_3 σόδαν) καὶ ἀνθρακικὸν κάλιον (K_2CO_3 πότασσαν, τέφραν, κονίαν) (4), λιτρώδη δὲ μῖξιν ἔχον ἐθεωρεῖτο ἐπὶ παραδείγματι τὸ γλυκὺ (5) τοῦ Νείλου ποταμοῦ ὕδωρ (6), ὁ δὲ Πλίνιος τὰς νίτρον ἐχούσας διαλύσεις καλεῖ ἐλαιώδεις (κατ' Ἀριστοτέλην λιπαρὰ) (7) καὶ τὸ nitrosus αὐτοῦ δηλοῖ περίπου ὅ,τι παρ' ἡμῖν τὸ ἀλκαλικός (8). Ἀλλ' ὅμως ἡ τῶν διαφόρων φυτῶν τέφρα ὡς καὶ τὰ νίτρα ἐλέγοντο συνήθως γεύσεως ἀνωτέρας κατὰ βαθμὸν τῆς ἀλυκότητος (9) (τραχυτέρας) ἤτοι ἰδίως πικρᾶς (10). Ἐντεῦθεν δὲ καὶ πᾶν ὕδωρ πικρὸν (μαγνησιοῦχον ἄρα) ἐλέγετο ἔχον λιτρώδη ἕξιν (κατὰ Πλάτωνα) (11) ἢ νιτρώδη δύναμιν (κατ' Ἀριστοτέλην) (12)· ἡ δύναμις δ' αὕτη ἐθεωρεῖτο ῥυπτικὴ (13) ἐνῷ ἡ ἀλυ-

(1) Πρβλ. τὸ παρ' Ἀθηναίῳ (Γ. 796-c). «Δυνάμεις δ' ἔχει (τὰ σῦκα). . ὑπονιτρώδεις . . χυλόν δ' ἀλυκὸν δριμύτητα ἔχοντα ἀναδίδωσι μεθ' ἁλῶν καταπινόμενα . . . χυμόν δ' ἀλυκὸν ἀναδίδωσι, διότι τὸ μὲν νιτρῶδες ἀπεδείχθη τὰ σῦκα ἔχοντα, ἀλυκώτερον δὲ ποιήσει ἢ δριμύν, ἐκ τῶν ἐπιπινομένων».

(2) Ἀριστοτ. προβλήμ. Α. 38.

(3) Προβλήμ. ΚΓ. 40.

(4) Πιθανῶς καὶ νιτρικὸν κάλιον καὶ νάτριον, (= τὰ νῦν νίτρα· ἴδ. ἐμὴν Ὀρυκτολ. Θεοφρ. σελ. 150), διὸ καὶ οἱ ἀρχαῖοι ἔλεγον οὐχὶ νίτρον ἀλλὰ νίτρα (Πλάτ. Τίμ. 65 Ε).

(5) Θεοφρ. Fr. 159. Πλουτ. Συμποσ. VIII. Ε. Τὸ γλυκὺ δ' ἐνταῦθα δηλοῖ οὐχὶ πλέον τὸ ὡς δυνατὸν ἄποιον, ἀλλὰ τὴν ὄντως γλυκύτητα τῶν τοῦ Νείλου ὑδάτων. Κατὰ τὸν Διόδωρον (Ι. 40) τὸ ὕδωρ τοῦ Νείλου εἶχεν ὑπερβολὴν γλυκύτητος—. Κατὰ τὸν Πολύβιον (Ἀθήν. Β. 45 c) ὁ τῆς Αἰγύπτου βασιλεὺς Φιλάδελφος ἐν ἐπιμελείᾳ εἶχε νὰ πέμπῃ τῇ θυγατρὶ αὐτοῦ Βερενίκῃ ἐκδοθείσῃ τῷ Ἀντιόχῳ τῆς Συρίας ὕδωρ ἀπὸ τοῦ Νείλου ἵνα μόνον τούτου ἡ παῖς πίνῃ.

(6) Θεοφρ. Fr. 159. Ἀθήν. Β. 41 f.

(7) Ἔνθ' ἀνωτ.

(8) Ἴδ. ἐμὴν ὀρυκτολ. τ. Θεοφρ. σελ. 152.

(9) Πλάτ. Τίμ. 65 Ε.

(10) Πλάτ. Τίμ. 65 Ε. Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΓ. 40, π. αἰσθ. 4. σελ. 441, 442. [Γα]λην. π. ἁπλ. φαρμ. Α. 15 (21), 16 (5).

(11) Τίμ. 65 Ε.

(12) Προβλήμ. ΚΓ. 40.

(13) Κυρίως καθαρτικὴ ῥύπου, ἀλλὰ καὶ λύουσα ἢ τήκουσα τὰς κοιλίας (Ἀριστοτ.

κότης, οὖσα ἄνευ πικρότητος τραχείας, μετρίως ῥυπτική (1). Παραδείγματα τοιούτων νιτρωδῶν ὑδάτων ἀναφέρονται τὰ περὶ Μηνὸς καὶ Λέοντος κώμας τῆς Φρυγίας (2), τὸ ὕδωρ τῆς Ἀρεθούσης λίμνης ἐν Μεγάλῃ Ἀρμενίᾳ (3), καὶ ἡ νιτρώδης καὶ ἁλμυρὰ λίμνη Θωνῖτις, ἡ κατὰ μέσον τοῦ Τίγριος ποταμοῦ (4).

Κατὰ ταῦτα, τρεῖς ἰδίως ἐθεωροῦντο αἱ τῶν ὑδάτων ποιότητες, ἃς καὶ ἡ τοῦ Ποσειδῶνος τρίαινα ᾐνίττετο, ἡ ἁλμυρὰ (ὡς ἡ τῆς θαλάσσης), ἡ γλυκεῖα (ὁποία ἡ τῶν ποταμῶν) καὶ ἡ μέση (ἡ τῶν λιμνῶν) (5). Τὰ ὕδατα δὲ τὰ στυπτηρίαν ἔχοντα ἢ θεῖον ἢ ἄσφαλτον ἢ σίδηρον ἢ ἄλλον τινὰ χυμὸν μοχθηρόν (6), πικρὸν ἢ ὀξώδη (ὀξύν, κρῆναι ὀξεῖαι) (7) ἐθεωροῦντο σπανιώτερα καὶ τοιαῦτα ἦσαν ἰδίως τὰ θερμά (8). Καὶ στυπτηριώδη μὲν ὕδατα λέγοντες ἐνόουν οὐ μόνον τὰ στυπτηρίαν (9) περιέχοντα, ἀλλὰ καὶ ἐν γένει πᾶσαν οὐσίαν στύφουσαν. Ὁ Ἀριστοτέλης λέγει ὅτι τὰ θερμὰ ὕδατα ἠθοῦνται ἰδίᾳ διὰ στυπτηριώδους γῆς ὡς δηλοῖ καὶ ἡ ὀσμὴ αὐτῶν (10). Θειώδη δὲ ὕδατα ἦσαν κατὰ τοὺς ἀρχαίους οὐ μόνον τὰ θεῖον περιέχοντα, ἀλλὰ καὶ ἄλλας τινὰς οὐσίας, ὧν τὴν ὀσμὴν παρωμοίαζον τῇ τοῦ θείου. Οὕτω κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην ἡ τέφρα ὄζει θείου (11) καὶ τὸ κεραύνιον πῦρ ἐλέγετο θειῶδες (12) ἕνεκα βεβαίως τῆς ὀσμῆς αὐτοῦ ἀποδιδομένης σήμερον, ὡς γνωστόν, εἰς τὸ παραγόμενον ὄζον. Πι-

Προβλήμ. Γ. 17)· πρβλ. Θεοφρ. Ἱστ. φυτ. II. 4. 2. «Τὰ ὄσπρια μὴ γίνεσθαι ἀτέραμνα (ἴδ. καὶ Πλουτ. Συμποσ. VII. B. 1) βρέξαντα κελεύουσιν ἐν νίτρῳ». Τὰ πικρὰ ῥυπτικώτερα ὥστε καὶ ἐκτήκειν (Θεοφρ. π. αἰσθ. 84, 89). Κατὰ τὸν Μνησίθεον παρ' Ἀθηναίῳ (Γ. 121 d). «Οἱ ἁλυκοὶ καὶ γλυκεῖς χυμοὶ πάντες ὑπάγουσι τὰς κοιλίας, οἱ δ' ὀξεῖς καὶ δριμεῖς λύουσι τὴν οὔρησιν κτλ».

(1) Πλάτ. ἔνθ' ἀνωτ. Ἀριστοτ. ἔνθ' ἀνωτ.

(2) Θεόφρ. Fr. 159 Ἀθήν B. 43 b.

(3) Πλίν. 2. 106.

(4) Εὐσταθ. παρεκβ. σελ. 387. — Ὡς νιτρώδη ἐθεωροῦντο βεβαίως καὶ τὰ γλυφὰ ἐν γένει ὕδατα, ὡς τὰ γυψοῦχα κτλ.

(5) Αὐτόθι σελ. 307.

(6) Θεόφρ. π. ἱδρύτ. 13. αἰτ. φυτ. B. V. 1. Γαλην. π. ἁπλ. φαρμ. σελ. 6. (47).

(7) Ἀριστοτ. π. αἰσθ. 4. σελ. 441.

(8) Πλίν. 31. 2. Σενέκ. Q. N. III. 2.

(9) Ἴδ. ἐμὴν Ὀρυκτολ. Θεοφρ. σελ. 90.

(10) Προβλήμ. ΚΔ. 18.

(11) Αὐτόθι.

(12) Ἴδ. ἀνωτ. σελ. 370 σημ. 3 καὶ τὰ αὐτόθι περὶ τῶν θερμῶν ὑδάτων.

κρὰ δ' ἐλέγοντο πλεῖστα, ὡς ἀνωτέρω εἴδομεν, ὕδατα, περιέχοντα βεβαίως μαγνησίου ἅλατα, διάπικρον ὅμως ἀπεκαλεῖτο καὶ τὸ ὕδωρ πηγῶν ἀσφάλτου (1), καὶ ἄλλων πηγῶν παρ' αἷς ἐφύοντο πικρᾶς γεύσεως φυτὰ ὡς τὸ ὕδωρ τῆς λίμνης Sinnaus πικρὸν ἐξ ἀψινθίου (2). Ὄξινα δὲ ὕδατα, οἷα τὰ περὶ Παφλαγονίαν (3), τὸ περὶ τὸν Ἐριγῶνα ποταμόν (4), τὰ ἐν Σικανοῖς τῆς Σικελίας (5), τὸ περὶ Λύγκον (6), καὶ τὸ ἐν Λυγκήσταις (7), τὰ τῆς νήσου Αἰναρίας, τὰ παρὰ τὸ Teanum Sidicinum, τὰ τῶν Σταβοιῶν (ἡμιόξινα) καὶ τὰ τῆς πηγῆς Acidulum ἐν Βεναφράνῳ (8), τοιαῦτα ὕδατα εἶναι τὰ νῦν ὁμοίως ὄξινα καλούμενα, τὰ ἰδίως ἐλεύθερον διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος (CO_2) περιέχοντα (9). Ἀλλὰ ὕδωρ ὀξὺ ἐκάλουν οἱ ἀρχαῖοι καὶ τὸ ἐν γένει ὂν δριμὺ καὶ φθεῖρον τὰ μέταλλα (10). Ὁ Πλίνιος (11) λέ-

(1) Πρβλ. Διόδ. II. 48, καὶ ἀνωτ. σελ. 365 σημ. 7. Ἀσφάλτου καὶ νάφθα πηγαὶ ἦσαν πολλαὶ παρ' ἀρχαίοις γνωσταί, καλούμεναι ἐνίοτε καὶ πηγαὶ ἐλαίου ἢ ὕδατος ἀντὶ ἐλαίου χρησίμου. Ἴδ. Πλίν. 31. 14. Θεοφρ. Fr. 159 κτλ. (ἐμὴν Ὀρ. Θεοφρ. σελ. 212).

(2) Πλίν. 2. 106.

(3) Τὸ ὕδωρ τοῦτο, ὡς καὶ τὸ περὶ Ἐριγῶνα ποταμὸν καὶ τὸ ἐν Ἄνδρῳ (Πλίν. 31. 13), οἱ πίνοντες ἐμεθύσκοντο ὡς ἀπὸ οἴνου, καὶ τὰ τοιαῦτα ὕδατα ἐλέγοντο οἰνώδη (Θεοφρ. Fr. 159. Ἀθήν. B. 42 e. Πλίν. 2. 100, 106. Βιτρουβ. VIII. 3. Πρβλ. Ἀθήν. B. 45 c, Ἀντίγονον 180. Μίδου κρήνη οἴνῳ κεκραμένη παρὰ Ξενοφ. Κύρ. ἀνάβ. I. II. 13). Ἐντεῦθεν πιθανῶς ἡ γνώμη ὅτι καὶ τὸ ὕδωρ μεθύει (Γεωπον. VIII. ΛΔ. 1). Τὸ δὲ ὕδωρ τῆς λίμνης Citorius πινόμενον καθίστα τὸν οἶνον μισητὸν τῷ πίνοντι (Πλίν. 31. 13).

(4) Ἀθήν. B. 43 d. Θεόφρ. Fr. 159.

(5) Ἁλμώδη ἅμα καὶ ὄξινα Ἀθήν. B. 42 e, Θεόφρ. Fr. 159. Ἀριστ. Μετεωρλ. B. 3. σελ. 359 (15) = Salmacidi (Ἴδ. ἀνωτ. σελ. 393 σημ. 12).

(6) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. B. 3. σελ. 359 (17). Πλίν. II. 106 (10).

(7) Rer. Nat. scr. graec. 180.

(8) Πλίν. 31. 5.

(9) Τοιαῦτα ὕδατα περιέχοντα ἐν διαλύσει μείζονας ποσότητας ἀερίων (καὶ δὴ CO_2) εἶναι βεβαίως καί τινα τῶν ὡς ἀναπηδώντων ἢ παφλαζόντων (Ἀριστοτ. θαυμ. ἀκ. 138, 152) ἀναφερομένων, ὡς τὸ ἐν Tungri τῆς Γαλλίας plurimis bullis stellantem (Πλίν. 31. 8. Ἴδ. καὶ 31. 16, 31. 19), τὸ ἐν τῇ Λεοντίνων καὶ τὸ περὶ τὸν Κώων χύτρινον (Rer. n. Scr. graec. CLIX, CLX).

(10) Παυσαν. IV. XXXV. 12. — Περὶ ὑδάτων θαυμάσια ἴδ. Παυσαν. IV. XXXV. 10, VIII. XXXVIII. 4. Rer. nat. scr. graec. Ἀντίγονος 84, 148, 159, 160, 161, 162, 164, 165, 167, 170, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 181. Ἀριστοτ. Θαυμ. 29, 56, 97, 102, 112, 117, 121, 152, 169. Θεοφρ. αἰτ. φυτ. B. VI. 4. Στράβ. 149 (14), ΙϚ. 764 (45), ΙΕ. 695 (24). Διόδ. Σικελ. II. 12, 37. Εὐσταθ. Παρεκ. 292, 293. Πλίν. 2. 106, 34. 5-12 καὶ 16-20. Ἀθήν. B. 42 c, 43 e.

(11) 31. 2.

γει τὰ τῆς Tungri ἐν Γαλατίᾳ ὕδατα ἔχοντα γεῦσιν σιδηρώδη αἰσθητὴν γινομένην περὶ τὸ τέλος τῆς καταπόσεως (ὕδατα ferruginei saporis). Ἐν γένει δὲ τὰ μὲν τῶν ὑδάτων εἶναι ἥδιστα πινόμενα (1) καὶ ἐρατεινά (2), ὡς τὰ παρὰ Δορύλαιον, τὰ δὲ παντελῶς ἄποτα, ὡς τὰ περὶ Βαίας ἢ Βαίου λιμένα Ἰταλίας (3). Ὡς σωματῶδες δὲ καὶ βάρος ἔχον ἐν ἑαυτῷ ἐξηλέγχετο καὶ τὸ ὕδωρ, ὅπερ «τῶν γευομένων εὐθὺς ποιεῖ πλῆρες τὸ στόμα» (4), καὶ τοιοῦτον ἦτο τὸ ἐν Τροιζῆνι (5).

Αἱ ἀνωτέρω τρεῖς (β, γ, δ) τοῦ ποτίμου ὕδατος δοκιμαὶ ἦσαν αἱ κοινότεραι καὶ ἅμα αἱ δοκιμώτεραι (6). «Τρισὶν αἰσθήσεσι, κατὰ τὸν Γαληνόν (7), κρίνεται ταῦτα (τὰ ὕδατα) γεύσει καὶ ὄψει καὶ ὀσφρήσει», ὁ δὲ Ἀρριανὸς (8) θεωρεῖ περιττὸν πᾶν ἄλλο τεκμήριον τῆς γλυκύτητος τοῦ Πόντου, διότι «τεκμηρίων οὐ δεῖ ἐπὶ τοῖς αἰσθήσει (= ἐνταῦθα ἰδίως τῇ γεύσει) φαινομένοις», καὶ ὁ Πλίνιος (9) λέγει τὴν γεῦσιν τὸν ἀσφαλέστερον τῆς τῶν ὑδάτων βαρύτητος γνώμονα. Ταύταις δέ, ἀλλ' ὡς ἐσχάτη νῦν δοκιμή, δύναται νὰ προστεθῇ ἡ ἐπὶ τοῦ ὀργανισμοῦ ἐνέργεια τοῦ ὕδατος, ἡ βεβαίως πρώτη πασῶν ἀποφηναμένη περὶ τοῦ ποτίμου ἢ μὴ τῶν ὑδάτων — ὧν διὰ τοῦτο τὸ

(1) Θεοφρ. Fr. 159. Ἀθήν. Β. 43 b. Γαλην. Ὑγιειν. Α. σελ. 228 (38).

(2) Ἱππ. ὑδ. II. XXII. Ἱμερτὰ τοῦ Ὁμήρου (Ἰλ. Β. 751, Φ. 218).

(3) Θεόφρ. ἔνθ' ἀνωτ. — Τὸ τῆς θαλάττης ὕδωρ ἄποτον καὶ πονηρὸν (Πλουτ. πῶς ἄν τις ἀπ' ἐχθρ. κλ. 86 Ε).

(4) Αὐτόθι.

(5) Τὰ ἀπολιθούμενα καὶ πηγνύμενα ὕδατα, ὡς τὰ τοῦ ποταμοῦ Μουάδιδος ἐν Παμφυλίᾳ (Ἀντίγονος 150), τὰ τοῦ ποταμοῦ Κετοῦ περὶ Κύμην Ἰταλίας, ἐν οἷς τὸ ἐμβληθὲν πρῶτον περιφύεται καὶ τέλος ἀπολιθοῦται (Ἀριστ. Θαυμ. ἀκ. 95), τὸ τῆς Ἱεραπόλεως ἐν Μ. Ἀσίᾳ πηγνύμενον εἰς πῶρον (Στράβ. ΙΓ. 629), πηγῶν τινων ἐν Ἀρκαδίᾳ Εὐβοίᾳ, τοῖς μεταλλείοις Σκύρου καὶ ἄλλα πλεῖστα (Πλίν. 31. 19, 20-3. 17-13. 48-31. 8), εἶναι ὕδατα ἰδίως θερμὰ (Ἀριστ. Προβλήμ. ΚΔ. 11) ἀσβεστοῦχα δίδονται ἐπιφλοιώσεις καὶ καταχρημνίσεις ἀσβεστολιθικὰς (ἴδ. καὶ Ἀντίγονον 177, Ἀριστοτ. Θαυμ. ἀκ. 117). Διακριτέα τούτων τὰ πηγνύμενα ἁλατοῦχα ὡς τὸ τῆς Τάττης λίμνης (Στρβ. ΙΒ. 568) καὶ ἄλλων ἁλάτων ὡς χαλκάνθου κλπ. (Κίονες ἀπὸ σταλαγμῶν ἐν σπηλαίῳ = σταλακτῖται, Ἀριστ. Θαυμ. ἀκ. 59). Πῆξιν (πῆξιν ὕδατος, Ἀριστ. Θ. Α. 138) δ' ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι ἐν γένει τὴν κρυστάλλωσιν καὶ στερεοποίησιν (ἴδ. ἐμὴν Ὀρυκτολ. τ. Θεοφρ. σελ. 383, καὶ ἀνωτ. σελ. 3 σημ. 3).

(6) Πλίν. 31. 21 (2).

(7) Π. ἁπλ. φαρμ. Α. σελ. 6 (45).

(8) Π. Εὔξ. πόντ. 10 σελ. 375.

(9) 2. 38·

σκληρὸν καὶ μαλακόν, τὸ βαρὺ καὶ κοῦφον ἀναφέρεται ἅμα καὶ εἰς τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον εὔπεπτον — καὶ ἥτις ἀρχικὴ δοκιμὴ ἐγένετο ὡς εἰκὸς ἡ λυδία λίθος, ἐφ' ἧς ἐβασανίσθη ἡ τοῦ χυμοῦ καὶ τῆς ὄψεως καὶ τῆς ὀσμῆς τῶν ὑδάτων πρὸς τὴν ποιότητα αὐτῶν σχέσις. Ὁ Θεόφραστος (1) λέγει «Ὕδωρ σκληρὸν καὶ ὥσπερ ἄπεπτον καὶ ὠμόν», ὁ δὲ Ἄλεξις παρ' Ἀθηναίῳ (2) «ὕδατος ἀπέφθου κύαθον, ἂν δ' ὠμὸν πίῃ βαρὺ καὶ κοπῶδες». Τοιαῦτα δὲ ὕδατα βαρύνοντα τὸν στόμαχον, ὡς τὸ ἐν Τροιζῆνι, βεβαίως ἀπερρίπτοντο (3), ὡς καὶ τὰ νοσηρὸν χρῶμα δίδοντα τῷ πίνοντι (4). Τὰ ὕδατα τὰ καθαρτικὴν ἔχοντα ἐνέργειαν (τήκοντα) εἶναι βεβαίως ἰδίως τὰ μαγνησιοῦχα, ὡς λῦον δὲ τὰς κοιλίας ἐλέγετο καὶ τὸ τοῦ Νείλου ποταμοῦ λιτρῶδες ὕδωρ (5) καὶ ἐν γένει τὰ νιτρώδη καὶ ἀσφαλτώδη (6), καίτοι ὅ,τε Ἀριστοτέλης καὶ Ἱπποκράτης λέγουσι τὰ νιτρώδη μὴ τήκοντα (7). Ὕδατα βοηθοῦντα τοῖς λιθιῶσιν ἀναφέρονται τὰ ὄξινα (8), τὰ δὲ χρήσιμα κατὰ τῆς λιθιάσεως ἅμα δὲ καθαρτικὰ εἶναι βεβαίως τὰ νῦν ἀλκαλικὰ καλούμενα (9). Ἐν γένει δὲ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἐπὶ τοῦ ὀργανισμοῦ (ἐσωτερικῆς ἢ ἐξωτερικῆς) ἐπιδράσεως τῶν ὑδάτων, ταῦτα διεκρίνοντο εἰς χρηστὰ (utiles) καὶ ἰαματικὰ (medicatae) = ταῦτα ἰδίως τὰ θερμά (10), καὶ εἰς θανατηφόρα (mortiferae) (11), ἅτινα πολλάκις οὐδὲν εἶχον τὸ ἐξωτερικὸν μαρτυροῦν τὸ ἐπιβλαβὲς αὐτῶν, ὡς ἐπὶ παραδείγματι τὸ τῆς Ἀρκαδίας παρὰ τὴν Νώνακριν (12),

(1) Αἰτ. φυτ. Β. 7. 3.
(2) Γ. 122 f.
(3) Πλίν. 31. 22.
(4) Αὐτόθι.
(5) Θεόφρ. Fr. 159. Ἀθήν. Β. 41 f.
(6) Πλίν. 31. 32.
(7) Ἀριστοτ. Προβλήμ. Α. 38. Ἱππ. ὕδ. III. XLII. Ὁ Ἱππ. τοιαῦτα λέγει καὶ τὰ ἁλμυρὰ (Ἴδ. ἔκδ. Κορ. II. σελ. 117. καὶ ἀνωτ. σελ. 394 σημ. 2).
(8) Εἰς οὐρολίθους βεβαίως ἀλκαλικῶν οὔρων. — Πλίν. 31. 5.
(9) Εἰς οὐρολίθους ὀξίνων οὔρων — Τοιαῦτα ὕδατα λέγει ὁ Πλίνιος (31. 8). τὰ τῆς Tungri Γαλατίας.
(10) Πλίν. 31. 3, 32.
(11) Σενέκ. Q. N. III. 2.
(12) Πλίν. 2. 106-31. 19. Ταῦτα ἴσως ἐπιβλαβῆ καὶ ἕνεκα τῆς ὑπερβολικῆς αὐτῶν ψυχρότητος καὶ δὴ εἰς κεκμηκότα ὁδοιπόρον. — Ἐνίοτε ὕδωρ τι οὐδὲν τὸ ἐξαιρετικὸν παρουσιάζον θεωρεῖται ὑπὸ τοῦ λαοῦ δηλητήριον, ὡς τὸ ὕδωρ τοῦ ποταμίσκου τῆς

ἤτοι τὸ τῆς Στυγός ὕδωρ (1), ἐν ᾧ τοὐναντίον τὸ ὕδωρ τῶν Τεμπῶν τῆς Θεσσαλίας τρῶγον τόν τε χαλκὸν καὶ τὸν σίδηρον (2) καὶ μακρόθεν ἦτο ἀποτρόπαιον. Τοιαῦτα ἄγαν ἐπιβλαβῆ ὕδατα ἀναφέρονται ἐν Ταυρίδι, ἐν Θράκῃ, ἐν Μακεδονίᾳ (3), τὸ δὲ δηλητηριῶδες τῶν τοιούτων ὑδάτων ὠφείλεται βεβαίως οὐ μόνον εἰς ἅλατα, ἀλλὰ καὶ εἰς ὀργανικὰς σήψεις καὶ ἑλώδεις ἀναθυμιάσεις, καὶ εἰς φυτὰ ἔστιν ὅτε δηλητήρια (4).

ε) Ἡ διὰ τοῦ οἴνου δοκιμή. — Ὁ Ἱπποκράτης (5) προσθέτει ὅτι τὰ γλυκέα καὶ λευκὰ ὕδατα «τὸν οἶνον φέρειν ὀλίγον οἷά τέ ἐστι». Τὸ χωρίον σχολιάζων ὁ Κοραῆς (6) λέγει ὅτι ὁ Casaubon ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ τῷ 1600 ἐκδόσει τοῦ Ἀθηναίου ἀναφέροντος τὸ χωρίον τοῦ Ἱπποκράτους, εὗρε τὸν νοῦν τοῦ χωρίου. Ἀλλὰ καὶ πρὸ αὐτοῦ ὁ Lalement ἔν τινι αὐτοῦ ὑπομνήματι δημοσιευθέντι τῷ 1557, καὶ ἐπίσης ὁ Septalius (1590) διεσάφισε τὸ ἀνωτέρω χωρίον. Ἐξηγεῖ δ' ὁ Κοραῆς τοῦτο ὡς ἕπεται: «Il ne faut qu' une très petite quantité de vin pour les alterer». Ἀγνοοῦντες, ὡς εἰκός, τοῦ Lalement καὶ τοῦ Septalius τὰ ὑπομνήματα δίδομεν τῷ ἀνωτέρω χωρίῳ τὴν ἑξῆς πραγματικὴν ἑρμηνείαν. Ὡς γνωστόν, τὸ ἐρυθρὸν τοῦ οἴνου χρῶμα ὀφείλεται εἰς τὴν οἰνοκυανίνην (oenocyanine), ἥτις τῇ παρουσίᾳ βάσεων ἀποκτᾷ χρῶμα πράσινον. Ἕνεκα τούτου ποσότης τις ὕδατος κουφοτάτου, στερουμένου ἄρα ἀλκαλικότητος (βασικῶν ἰδιοτήτων), καὶ δι' ὀλίγων σταγόνων ἐρυθροῦ οἴνου προσλαμβάνει χροιὰν ὑπέρυθρον, ἐν ᾧ ἴση ποσότης ὕδατος κοινοῦ πηγαίου

Μάκρης καὶ τοῦ τῆς Βελόνης ἐν Λέσβῳ. Κατά τινα ὑδρομέτρησίν μου (ἐπὶ ὕδατος τῆς 1 Μαΐου 1901) εὑρέθη τὸ μὲν πρῶτον 68 βαθμῶν, τὸ δὲ δεύτερον 72 (=σκληρά, ἀντιδράσεως ἀλκαλικῆς).

(1) Nec odore differens, nec colore, ἀλλ' ὅμως σῆπον τὰ μέταλλα (Παυσαν. VIII. XVII. 6. Στράβ. Η. 389. 4. Πλουταρχ. π. τ. πρ. ψυχρ. 20. 954 c. Θεόφρ. Fr. CLX (ἀναφέρει ἐν αὐτῷ ἰχθύδια νεκρά). Πλίν. 2. 106, 30. 53, 31. 19. Σενέκ. Q. N. III. 25. Rer. natur. scr. graec. Ἀντίγ. 174).

(2) Πλίν. 31. 19. καὶ 4. 15.

(3) Πλίν. 2. 106, 31.19. Ἰδ. ἀνωτ. σελ. 392.—Περὶ Κιλικίαν ὑπῆρχεν ὕδατος συστρεμμάτιον, εἰς ὃ τὰ πεπνιγμένα ὄρνεα καὶ λοιπὰ ζῷα ὅταν ἀπεβάφοντο ἀνεβίουν πάλιν (Ἀριστοτ. Θαυμ. ἀκ. 29 = τὸ τοῦ λαοῦ μυθολογούμενον ἀθάνατο νερό)

(4) Πρβλ. ἀνωτ. σημ. 329 σελ. 71.

(5) Π. ὑδ. III. XXXVI. Ἀθήν. Β. 46 c.

(6) Ἱππ. τ. II. σελ. 111.

(ἀσβεστούχου, ἄρα ἀλκαλικῆς ἀντιδράσεως) ἀπαιτεῖ πολὺ πλείονας σταγόνας ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ τῆς ἀλκαλικότητος αὐτοῦ (1), διότι αἱ πρῶται σταγόνες καθίστανται πράσινοι προσδίδουσαι τῷ ὕδατι ἀδιόρατόν (2) τινα ὑποπρασίνην ἀπόχρωσιν, διόπερ, νομίζομεν, καὶ ὁ Πλούταρχος (3) λέγει τὸν οἶνον εἰς ὑγρότητα πολλὴν ἐμπεσόντα κρατούμενον καὶ ἀποβάλλοντα τὴν βαφὴν καὶ γινόμενον παντάπασιν ἀβαφῆ καὶ ὑδατώδη. Πιθανῶς δὲ ταύτην ἐπίσης τὴν δοκιμὴν νοεῖ ὁ Πλούταρχος λέγων καὶ ὅτι τὸ ῥαδίως οἴνῳ κεραννύμενον ὕδωρ δοκιμάζουσιν ἄριστον (4). Κατὰ ταῦτα, ἡ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις δοκιμὴ αὕτη τῶν ποτίμων ὑδάτων, οὖσα, ὡς γ' ἡμῖν δοκεῖ, προϊὸν τῆς πάλαι ποτὲ ἕξεως τοῦ ἐπιχύνειν ἐπὶ τὸ ὕδωρ τὸν οἶνον κατὰ τὴν κρᾶσιν αὐτῶν (5) — ἀρχαιότατον δὲ παράδειγμα ἀντιδράσεως βάσεων καὶ τὸ πρῶτον βῆμα τῆς νῦν πολυτίμου ὀγκομετρικῆς ἀναλύσεως (6) — διέκρινε τὰ ἀλκαλικώτερα ὕδατα (περιέχοντα ἀνθρακικὰ ἅλατα ἀσβεστίου, καλίου, νατρίου, ἤτοι τὰ τῶν ἀρχαίων γενικῶς ἁλυκὰ καὶ εἰδικῶς νιτρώδη) τῶν μᾶλλον οὐδετέρων (γλυκέων), καὶ ἄρα τὴν τῶν πηγαίων ὑδάτων σκληρότητα (7). Φυσικὸν δ' ἡγούμεθα ὅτι ἡ τοιαύτη τῶν ἀρχαίων ἐξέτασις τοῦ ποτίμου ὕδατος ἦν ὀλίγοις γνωστή, ἰδίᾳ δὲ τοῖς ἰατροῖς τοῖς περὶ τὴν ἀρετὴν τῶν ὑδάτων λεπτολογοῦσιν (8).

Ἐν γένει δ' ὅμως πολλά εἰσι τὰ περὶ κράσεως τοῦ οἴνου καὶ ὕδα-

(1) Ὕδωρ τι τῆς Μυτηλήνης ἀπήτησεν ἀριθμὸν σταγόνων μέλανος οἴνου τετραπλάσιον ἢ τὸ ἀπεσταγμένον.

(2) Καὶ δὴ εἰς μὴ ὑάλινα (διαφανῆ) ἀγγεῖα, οἷα κυρίως τὰ τῶν ἀρχαίων.

(3) Συμποσ. III. Γ.

(4) Πλουτ. Fr. XI. 59.

(5) Ἴδ. Ξενοφάνην (Fr. Philos. graec. I. σελ. 106), Θεόφρ. παρ' Ἀθην. (ΙΑ. 782). «Ἐπεὶ καὶ τὰ περὶ τὴν κρᾶσιν ἐναντίως εἶχε τὸ παλαιὸν τῷ νῦν παρ' Ἕλλησιν ὑπάρχοντι· οὐ γὰρ τὸ ὕδωρ ἐπὶ τὸν οἶνον ἐπέχεον, ἀλλ' ἐπὶ τὸ ὕδωρ τὸν οἶνον». Τῆς ἕξεως δὲ ταύτης νομίζομεν ἐπακολούθημα ὅτι «καὶ ἐπὶ τοῦ ὕδατος ἔταττον οἱ παλαιοὶ τὸ ἄκρατον· Σώφρων· 'ὕδωρ ἄκρατον εἰς τὰν κύλικα'» Ἀθήν. Β. 44 b. Νῦν λέγομεν ὕδωρ ἀκρᾶτον (ἴδ. ἀνωτ. σημ. 1 σελ. 391).

(6) Πρβλ. ἐμὴν Ὀρ. Θεοφρ. σελ. 49 σημ. 10.

(7) Καὶ σήμερον τὴν ἀλκαλικότητα τῶν ποτίμων ὑδάτων μετροῦσιν ὀγκομετρικῶς μεταχειριζόμενοι εὐαίσθητόν τινα εἰς τὰς βάσεις καὶ τὰ ὀξέα οὐσίαν, οἷα ἡ φαινολοφθαλεΐνη. Ἔχει δ' ἡ μέτρησις αὕτη μεγάλην σημασίαν ἰδίᾳ πρὸς ἐξέλεγξιν τῶν διὰ τῆς χημικῆς ἀναλύσεως εὑρεθέντων ἀριθμῶν. Ἀλλ' εἰς πρόχειρον ἐξέτασιν δυνάμεθα, νομίζομεν, νὰ μεταχειρισθῶμεν τὴν δι' οἴνου μέθοδον τῶν ἀρχαίων μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας.

(8) Ἴδ. ἀνωτ. σελ. 356 σημ. 8.

τος ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ῥηθέντα (1), ἡ δὲ τοῦ ὕδατος σκληρότης δὲν ἐθεωρεῖτο ἀδιάφορος πρὸς τὴν ποιότητα τοῦ κεκραμένου οἴνου. Οὕτως ὁ Ἀθήναιος (2) λέγει τὸ σκληρὸν ὕδωρ συνᾷδον εἰς πάντα ἱκανῶς τεθαλαττωμένον οἶνον (3), ἐν ᾧ εἰς τοὺς ἀθαλάσσους οἴνους εὐθετεῖ τὰ ἀποιότατα τῶν ὑδάτων, διότι τὰ σκληρὰ ὕδατα δύνανται ν' ἀλλοιώσωσι τοὺς οἴνους, εἰς δὲ τοὺς τεθαλασσωμένους τοιαύτη ἀλλοίωσις συνετελέσθη ἤδη, ἢ διότι κατ' Ἀριστοτέλην (4) τὰ ἁλμυρὰ ὕδατα ἐπιπολάζουσι τῷ γλυκεῖ οἴνῳ μᾶλλον ἢ τῷ αὐστηρῷ (γεωδεστέρῳ, γλισχροτέρῳ ἢ βαρυτέρῳ), ὅθεν καὶ τῆς ἐν Τήνῳ κρήνης τὸ ὕδωρ ἐθεωρεῖτο μὴ μιγνύμενον τῷ οἴνῳ (5). Κατὰ τὸν Θεόφραστον ἡ θάλασσα καὶ τὰ νιτρώδη καὶ πικρὰ ὕδατα λυμαίνονται τοὺς οἴνους καὶ τὰ πότιμα «ἐὰν μὴ εὐθὺς χρῆταί τις» (6).

ϛ) Τὸ θερμὸν ἢ τὸ ψυχρὸν τῶν ὑδάτων. — 1. Οἱ ἀρχαῖοι διέκρινον φύσει (7) θερμὰ (ὄντα ὅμως θερμότητος ἀσθενεστέρας καὶ λεπτοτέρας τοῦ πυρός (8), καὶ φύσει ψυχρὰ σώματα. Καὶ φύσει μὲν θερμὰ εἶναι τὰ τῆς ξηρᾶς ἀναθυμιάσεως (9) προϊόντα, ἤτοι τὰ γεώδη

(1) Πλουτ. Συμπ. III. Θ. 1. IV. Δ. 2, V. Δ. 2, Fr. XI. 59. Ἀθήν. I. 27-38, κλπ, κλπ. Κατὰ τὸν Στάφυλον παρ' Ἀθηναίῳ τὴν κρᾶσιν τοῦ οἴνου εὗρεν ὁ Μελάμπους (Ἀθήν. B. 45 d). κατὰ δὲ τὸν Φιλόχωρον (Ἀθήν. B. 38 c, E. 179 e) ὁ τῶν Ἀθηναίων βασιλεὺς Ἀμφικτύων, πιθανῶς ὡς νόμον ταύτην θεὶς ὅπως περιορίσῃ τὴν μέθην. Κατὰ τὸν Ἐμπεδοκλέα (Fr. Phil. graec. σελ. 10, ϛ. 340) «οἴνῳ ὕδωρ μᾶλλον πέλει ἄρθμιον». Ὁ Πρωτέας παρ' Ἀθην. (Δ. 129 f) ἐπιρραίνει μόνον τὸν οἶνον ὕδατι, ἄλλοι δὲ τοὐναντίον ἐκίρνουν 2 οἴνου πρὸς 5 ὕδατος (Ἀθήν. I. 426 e), ἀλλὰ μεταξὺ τῶν ἄκρων τούτων ὑπῆρχον ποικίλαι μίξεις, ἃς οἱ βασιλικοὶ οἰνοχόοι καλῶς ἐγίνωσκον (Πλουτάρχ. Συμποσ. I. Δ. 2. 620 F).

(2) A. 33 б.

(3) Οἱ ἀρχαῖοι ἐθαλάσσωνον τὸν οἶνον (ἰδίως οἱ παρὰ τὴν θάλασσαν· Πλουτ. αἴτ. φυσ. I, Ἀθήν. A. 32 d, Γαλην. Ὑγιειν. Δ. σελ. 356, 30) ὡς ἐγύψωνον αὐτὸν (Ἀθήν. A. 33 b).

(4) Προβλήμ. ΚΓ. 26, 27.

(5) Ἀθήν. B. 43 c.

(6) Θεοφρ. π. ὀσμ. XV. 65.

(7) Ἀριστοτ. Προβλήμ. A. 41, Γ. 6. Θεόφρ. π. πυρ. VI. 46. Πλουτ. Συμποσ. VI. E. Περὶ θερμαγωγοῦ, ἀφετικῆς καὶ ἀπορροφητικῆς δυνάμεως τῶν σωμάτων ἴδ. Πλουτ. Συμποσ. VI. ϛ. Γαλην. π. ἁπλ. φαρμ. Γ. σελ. 39 (50), Δ. σελ. 38 (20), A. σελ. 5 (53), σελ. 9 (43): «Ψυχρὸν κατὰ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν», «πρῶτον ἁπλῶς θερμόν», θερμὸν ἢ ψυχρὸν οἰκείῳ θερμῷ ἢ ψυχρῷ (Γαλην. Π. ἁπλ. φαρμ Δ. σελ. 48 (43), Ἀριστοτ. Fr. 221).

(8) Θεόφρ. π. πυρ. VI. 47.

(9) Θεόφρ. Fr. 159. Ἀθήν. B. 42 b. Πλουτ. Συμποσ. I. Θ. 1, αἴτ. φυσ. E, 2

καὶ δὴ τὰ ἁλατώδη ὡς οἱ ἅλες, τὸ νίτρον, ἡ κονία κ.τ.τ. (1). Τοῖς τοιούτοις δὲ προσετίθεντο καὶ τὰ ἐλαιώδη καὶ λιπαρὰ (2) (ὧν τὸ θερμὸν εἶχεν ἀναμφιβόλως αἰτίαν καὶ τὴν ἰδιότητα αὐτῶν τοῦ τρέφειν τὸ πῦρ) (3). Ἐλαιώδη δ' ἐλέγοντο καὶ τὰ ξηραντικὰ τῶν γεωδῶν ἤτοι τὰ νῦν καλούμενα ὑγροσκοπικὰ ἅλατα (4) τὰ ἔχοντα ἕνεκα τούτου γλισχράν (5) τὴν ἀφὴν καθόσον οὐ μόνον ὡς τοῦτ' αὐτὸ ἐλαιώδη ἐθεωροῦντο (6), ἀλλὰ καὶ ἐλέγοντο ἐκδηλοῦντα διὰ τοῦ ὑγροῦ τὴν ἐσωτερικὴν αὐτῶν φύσει ἐνυπάρχουσαν θερμότητα (7). Θερμὰ σώματα ἐθεωροῦντο ἐντεῦθεν καὶ τὰ στυπτικὰ (8) καὶ τμητικὰ (διαβρωτικὰ) (9) διότι πᾶν δηκτικὸν δριμὺ στρυφνὸν καὶ ξηρὸν ἀφαι-

Η, Α. Ι, Συμπ VI. Ι καὶ Ι. Θ. 3. Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Δ. 10, 11, Προβλήμ. ΚΓ. 39, Θεόφρ. Fr. CLXXI. Ἴδ. καὶ ἀνωτ. σελ. 378.

(1) Ἀριστοτ. Προβλήμ. Κ. 29. Πλουτ. Συμποσ. V. Ι. Θεόφρ. π. πυρ. VI. 46, Χ. 65, 66.— Πολλὰ φύσει θερμὰ τῶν ἀρχαίων σώματα εἶναι ἐκ τῶν νῦν κακῶν τῆς θερμότητος ἀγωγῶν.

(2) Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΓ. 7. Τὸ ἔλαιον θερμότερον τοῦ ὕδατος (Προβλήμ. Α. 29). Κατὰ τὸν Πλούταρχον (Συμπ. Ι. Θ. 3). τὸ θερμὸν τῆς θαλάσσης εἶναι συνέπεια τοῦ λιπαροῦ.

(3) Πλουτ. Συμποσ. VI. Θ. 2.

(4) Διόπερ καὶ οἱ ἅλες βοηθοῦσι πρὸς τὰς σήψεις (Πλουτ. αἴτ. φυσ. Α, Ι). Πρβλ. ἀνωτ. σημ. 1 σελ. 394.

(5) Ἴδ. ἀνωτ. σελ. 395 σημ. 3.

(6) Ἴδ.ἀνωτ.σελ 395 σμ.7 «Ἐκ τῶν ἁλῶν ἔλαιον ἀφαιρεῖται» (Ἀριστοτ.Προβλμ. ΚΓ. 9, 15). Πλουτάρχ. Συμπ. Ι. Θ. 3. Ἐντεῦθεν ἡ θάλασσα ἐλέγετο λιπαρὰ Πλουτ. αἴτ. φυσ. Α, Συμπ. Ι. Θ. 2. Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΓ. 7, 9), οἱ ἅλες ἐθεωροῦντο βέλτιον παρέχοντες καιομένους τοὺς λύχνους, καὶ τὸ θαλάσσιον ὕδωρ καιόμενον (Ἀριστ. Προβλήμ. ΚΓ. 15, 32. Πλουτ. Συμποσ. VI. Θ. 2. Γαλην. π. ἁπλ. φαρμ. Α. σελ. 10 (14). Πλίν. 2. 55, 106 (14)· βεβαίως ἐπὶ τῆς ἀνθρακιᾶς ῥιπτόμενα, ἤτοι κατὰ τὸν Θεόφραστον π. πυρ. 67 «ὅταν ἀποσβεννύωσιν»). Καὶ σήμερον θεωροῦσι κοινῶς τὸ θαλάσσιον ὕδωρ μὴ σβεννύον τὸ πῦρ. — Ἡ τῆς θαλάσσης δὲ διαύγεια ἐθεωρεῖτο γνώρισμα τῆς θερμότητός της· καίτοι δὲ γεώδης καὶ βαρεῖα δὲν πήγνυται (πρβλ. σημ. 5 σελ. 398). Πλουτ. αἴτ. φυσ. Η, Ζ.

(7) Ἴδ. ἀνωτ. σελ. 337 καὶ σελ. 370 — Ὄντως γνωστὸν σήμερον ὅτι οὐ μόνον ἡ ἐξ ἀσβεστολίθου κονία (ἄσβεστος CaO) καὶ κεκαυμένη γύψος (CaSO4), ἅτινα ζωηρῶς μεθ' ὕδατος ἑνούμενα αὐτοθερμαίνονται, ἀλλὰ καὶ τὸ νίτρον καὶ τὸ ἅλας αὐτό, ὅταν ἐπ' αὐτὰ ὕδωρ μικρὸν ἐπιχυθῇ, ἐκθερμαίνονταί πως (ἐκ τῆς χημικῆς ἑνώσεως τοῦ ··· μετὰ τοῦ ἅλατος).

Πλουτ. Συμπ. Ι. Ϛ. 4. Πρβλ. Συμπ. VI. Β. 2. Γαλην. π. ἁπλ. φαρμ. Δ. ·3 (13): «Πᾶσι μὲν γὰρ τοῖς ἁλσὶν ὑπάρχει τι καὶ στυπτικόν» (καὶ τῇ γῇ, Πλουτ. πρώτ. ψυχρ. 21, καὶ ἀνωτ. σημ. 1 σελ. 376).

Πρβλ. ὅμως καὶ ἀνωτ. σημ. 1 σελ. 386.

ρεῖ τὸ ὑγρὸν (1) ἄρα εἶναι ξηραντικόν. Ψυχρὰ δὲ σώματα ἐλέγοντο τὰ ἐκ τῆς ὑγρᾶς ἀναθυμιάσεως γινόμενα, ἤτοι πᾶν ἐν ᾧ ἐνυπάρχει ὕδωρ ὥς τι συμφυὲς ἢ ἐπακτὸν ἢ καὶ ὡς στοιχεῖον (2) — ἀφ' οὗ τὸ ὕδωρ ἐθεωρεῖτο φύσει ψυχρὸν —, καὶ τὰ μέταλλα ἄρα καὶ αἱ μεταλλώδεις οὐσίαι αἱ οὖσαι κατὰ τὸν Θεόφραστον (3) τῆς ὑγρᾶς ἀναθυμιάσεως σχηματισμοί (4).

2. 'Αφ' ἑτέρου τὸ θερμὸν τὸ ἀπὸ μαλακῶν καὶ μανῶν σωμάτων ἐλέγετο μαλακώτερον, τὸ δὲ ἀπὸ τῶν σκληρῶν καὶ πυκνῶν σφοδρότερον (5), καὶ σώματα στερεὰ πυρωθέντα (δηλ. ἀλλοτρίαν προσλαβόντα θερμότητα) καθίστανται διὰ σκληρότητα (πυκνότητα) καυστικώτερα ὡς ὁ σίδηρος χαλκὸς λίθος ὄστρακον, ἅτινα τῇ φύσει ψυχρότατα (6), καὶ ἐν γένει κατὰ τὸν Θεόφραστον (7) τὸ σωματωδέστερον καὶ πυκνότερον πυρωθὲν γίνεται θερμότερον, διὸ καὶ ἔνθα ὁ ἀὴρ παχὺς καὶ θολερώτατος ἐκεῖ καὶ πάγοι καὶ καύματα μείζονα (8), διότι τὰ πυκνὰ «στέγουσιν ἐν ἑαυτοῖς μάλιστα καὶ τηροῦσι τὸ θερμὸν» ἤτοι μὴ ἀναλίσκοντα τὴν θερμότητα φαίνονται ὡς μάλιστα θερμά. Κατὰ ταῦτα ἐκ δύο ὑγρῶν τῆς αὐτῆς πυκνότητος, τὸ θᾶττον ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ πηγνύμενον εἶναι καὶ φύσει ψυχρό-

(1) 'Αριστοτ. Προβλήμ. Α. 49, ΚΓ. 7. Ἴδ. καὶ Πλουτ. Βίος Ὁμ. Β. 210 (Ὁμ. Ἰλ. Ο. 390). Πᾶν φυτὸν δριμὺ καὶ δηκτικὸν ἐκαλεῖτο ἔμπυρον καὶ θερμόν (Πλουτ. Συμπ. III. B 1. Πλάτ. Τίμ. 65 E. Θεόφρ. π. ὀσμ. VII. 33. 'Αριστοτ. προβλήμ. Α. 48), ὡς καὶ πᾶν φυτὸν εὔφλεκτον, ὡς τὰ ἐξ ὧν τὰ πυρεῖα (Θεόφρ. Ἱστ. φυτ. Ε. III. 4, π. πυρ. IX. 63, 64, ὡς ξηρότερα), καὶ ὁ οἶνος θερμὸς ('Αθήν. Α. 26 b).

(2) Ἴδ. ἐμὴν ὀρυκτολ. τ. Θεοφρ. σελ. 41.

(3) Ἴδ. ἐμὴν ὀρυκτ. Θεοφρ. σελ. 56.

(4) Τὰ μεταλλικὰ σώματα εἶναι τῇ ἀφῇ ψυχρὰ ὡς εὐθερμαγωγά, ἀλλὰ καὶ τὸ ὕδωρ εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ψυχρότερον τῆς τε ἀτμοσφαίρας καὶ τοῦ ἡμετέρου σώματος, καὶ ἅμα θερμαγωγότερον τοῦ περιβάλλοντος ἡμᾶς ἀέρος, διόπερ φαίνεται ψυχρότερον. Κατὰ ταῦτα τὰ φύσει ψυχρὰ σώματα τῶν ἀρχαίων εἶναι περίπου τὰ νῦν θερμαγωγά.

(5) Θεόφρ. π. πυρ. IV. 32, 34-36. 'Αριστοτ. Μετεωρλ. Δ. 11. π. ζῴ. μορ. Β. 2. σελ. 648. — Πρβλ. τὸ ἀντίστροφόν πως παρὰ Πλουτ. π. τ. πρ. ψυχρ. 2. 946 c.

(6) 'Εντεῦθεν τὸ τῶν ἰατρῶν: «Πᾶσα γῆ ψύχειν πέφυκε» (Πλουτ. πρ. ψυχρ. 21) καὶ τὸ τοῦ Πλουτάρχου (Συμποσ. VI. E). ὅτι ὁ λίθος καὶ δὴ ὁ μᾶλλον πεπυκνωμένος ψύχει (πρβλ. καὶ τὴν ἀνωτ. σημ. 8 σελ. 403), τὸ τοῦ Θεοφρ. (αἰτ. φυσ. III. 7) «ὁ ὑπὸ τὴν γῆν τρόχμαλος ψύχει» καὶ τὸ τῶν Γεωπονικῶν (V. 19. 2). «Πάντες οἱ λ ι ὄντες ἄνωθεν . . . θερμαινόμενοι ὑπὸ τοῦ ἡλίου . . . καὶ πάλιν διὰ τοῦ χειμῶνος - χροί» (Ἴδ. καὶ αὐτόθι V. M).

(7) Π. πυρ. 47.

(8) Ἴδ. καὶ 'Αριστοτ. Προβλήμ. ΙΔ. 3. Συνδύασον τὰ ἐν σελ. 372 σημ. 3.

τερον. Δύο δὲ ὑγρά, ὧν τὸ μὲν λεπτότερον τὸ δὲ παχύτερον, πήγνυνται συγχρόνως ἐὰν τὸ μὲν εἶναι τόσον ψυχρότερον ὅσον τὸ ἕτερον πυκνότερον. Ἐντεῦθεν συμπεραίνει ὁ Γαληνὸς ὅτι ἐκ τῆς ταχείας ἢ βραδείας ὑγροῦ τινος πήξεως δὲν δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν περὶ τοῦ ψυχροῦ ἢ τοῦ θερμοῦ αὐτοῦ ἐξαρτωμένων καὶ ἐκ τῆς τοῦ ὑγροῦ συστάσεως (1). Ἕνεκα δ' ὁμοίως τῆς πυκνότητος αὐτῶν, καὶ τῶν ἑψομένων (δηλ. ἀλλοτρίῳ θερμαινομένων θερμῷ) τὰ παχύτερα ὑγρά, ὡς τὸ γάλα καὶ ἐν γένει τὰ ῥοφήματα, μᾶλλον θερμαίνονται τοῦ ὕδατος, διότι «τὸ μὲν λεπτὸν καὶ ῥέον αὐτὸ καὶ μὴ μένον ἔτι δὲ μικρομερὲς οὐχ ὁμοίως καίει· τὸ δ' ἐναντίως ἔχον τούτῳ διὰ τὸν ἀθροισμὸν καίει μᾶλλον καὶ ἰσχυρότερον γίνεται καὶ χρονιώτερον» (2). Ἀλλὰ πᾶν ὕδωρ γεῶδεις ἔχον οὐσίας ἤτοι ἐν γένει ἀλυκὸν εἶναι καὶ παχύτερον, καὶ μᾶλλον ἄρα τοῦ θερμοῦ στεκτικόν, διὸ καὶ ἀλλοτρίᾳ (3) ἤτοι ἐξωτερικῇ (4) θερμότητι θερμανθὲν καθίσταται θερμότερον ὕδατος γλυκέος, καὶ ἅμα ψυχθὲν ψυχρότερον (5), ἀφ' οὗ καὶ κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην (6) «τὸ αὐτὸ καὶ θερμότατον γίνεται καὶ ψυχρότατον», διότι τὸ ψυχρότερον (ὡς πυκνότερον) στέγει μᾶλλον τὸ θερμόν, διὸ καὶ μόλυβδος ἐρίου θερμότερος (ὅταν δὴ θερμανθῇ) καὶ ψυχθέντες μᾶλλον ὑπὸ τῆς αὐτῆς θερμότητος καιόμεθα καὶ ἀλγοῦμεν (7), ἢ γενικώτερον κατὰ τὸν Πλούταρχον «αἱ ὑπερβολαὶ φθείρουσι τας δυνάμεις· διὸ τῶν ἐναντίων μᾶλλον ὀρέγονται, καὶ φιλόθερμόν ἐστι τὸ ψυχρὸν καὶ φιλόψυχρον τὸ θερμόν» (8).

Τὰ ἄνω λεπτομερῶς ἐκτεθέντα περὶ τῶν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις θερμῶν καὶ ψυχρῶν κατὰ τὴν ἑαυτῶν φύσιν καὶ μᾶλλον καὶ ἧττον τοῦ θερμοῦ στεκτικῶν (φιλοθέρμων καὶ φιλοψύχρων), εἶναι

(1) Γαλην. π. ἁπλ. φαρμ. Α. 9 (46 ἑξ). Γνωστὸν νῦν ὅτι ἕκαστον ὑγρὸν πήγνυται εἰς διάφορον θερμοκρασίαν.

(2) Θεόφρ. π. πυρ. VI. 49.

(3) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Δ. 11.

(4) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Δ. 5 σελ. 382. Ἔξωθεν θερμότητος κατ' ἀντιδιαστολὴν τῆς φύσει (Γαλην. π ἁπλ. φαρμ. Δ. σελ. 48 (20).

(5) Ἀθήν. Β. 42 d. Θεόφρ. Fr. 159, π. αἰσθ. XII. 59. «Τὸ πυκνὸν καὶ παχὺ ψυχρόν».

(6) Προβλήμ. Α. 8. Ἴδ. καὶ Θεοφρ. π. πυρ. VI. 48, καὶ ἀνωτ. σημ. 6 σελ. 404.

(7) Ἀριστοτ. Προβλήμ. Η. 19. Ἴδ. περὶ τοῦ τελευταίου τούτου φαινομένου καὶ ἐν ει περὶ τῆς θεωρίας ταύτης τοῦ Ἀριστοτέλους ἀνωτ. σελ. 371 σημ. 1 καὶ σελ. 373.

(8) Συμποσ. III. Β. 1, 648 D, πρβλ. καὶ σημ. 4 σελ. 373.

σχεδὸν πάντα φαινόμενα τῶν νῦν εὐθερμαγωγῶν σωμάτων, ἅτινα τοῦτο μὲν ἄγοντα εὐχερῶς τὴν σωματικὴν ἡμῶν θερμότητα φαίνονται ἡμῖν ψυχρά, τοῦτο δὲ θᾶττον ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ πυρούμενα παρουσιάζονται ἡμῖν θερμότερα τῶν δυσθερμαγωγῶν (1). Ἀλλὰ καὶ αἱ ἐν τῷ ὕδατι ξέναι οὐσίαι αὐξάνουσι μὲν αὐτοῦ τὸ θερμαγωγόν (2), ἀναβιβάζουσι δ' ἅμα τὸν βαθμὸν τῆς ζέσεως αὐτοῦ, ἤτοι τὸ μὲν καθαρὸν ὕδωρ (εἰ καὶ θερμοχωρητικώτερον) εἶναι ἧττον θερμαγωγὸν καὶ ὁ τῆς ζέσεως αὐτοῦ βαθμός εἶναι ὁ ἐλάχιστος (100°K), τ. ἔ. ζέον ὕδωρ καθαρὸν αἰσθανόμεθα ἧττον θερμὸν ζέοντος ὕδατος ἁλατούχου, τὸ δὲ γεῶδες περιέχον οὐσίας ὕδωρ αἰσθανόμεθα θερμότερον. Διὰ ταῦτα, ἀφ' ἑνὸς μὲν ὁ Θεόφραστος (3) θεωρεῖ στέγοντα καὶ τηροῦντα τὸ θερμὸν τὸν σίδηρον χαλκὸν κ. τ. τ., ἀφ' ἑτέρου δ' ὁ Πλούταρχος (4) λέγει ὅτι τὸ καθαρὸν ὕδωρ μᾶλλον περιψυχόμενον «κρατεῖται ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ δι' ἀσθένειαν» (5), ὅπερ ἐνταῦθα δηλοῖ καθ' ἡμᾶς ὅτι τῶν καθαρῶν ὑδάτων κατισχύει ἡ ψυχρότης (ἢ ἡ θερμότης) μὴ ἀναλισκομένη, ὥστε ἔλαττον ψυχρὸν (ἢ θερμὸν = θερμοκρασία, οὐχὶ θερμότης) ἀρκεῖ πρὸς ψῦξιν (ἢ θέρμανσιν) αὐτῶν, ἤτοι ταχέως καὶ εὐκόλως ψύχονται (καὶ θερμαίνονται = ταπεινοὶ βαθμοὶ ζέσεως) (6), διότι καὶ κατὰ τὸν Γαληνὸν (7) «ὅσῳ ἂν ᾖ λεπτομερέστερον τοσούτῳ ῥᾷον πάσχει (θερμαίνεται καὶ ψύχεται ἑτοίμως)· λεπτομερέστερον δὲ τὸ γεώδους ἰλύος ἥκιστα μετέχον».

Κατὰ ταῦτα, τὰ ὡς ἀνωτέρω ὡς ψυχρότερα δοκιμαζόμενα

(1) Ἐντεῦθεν δὲ κατὰ τὴν νεωτέραν Ἐπιστήμην τὰ μέταλλα δὲν εἶναι στεκτικὰ ἀλλὰ τοὐναντίον ἀγωγὰ τοῦ θερμοῦ.

(2) Ὡς καὶ τὸ ἠλεκτραγωγόν, δι' οὗ νῦν δοκιμάζουσι τὴν τοῦ ὕδατος καθαρότητα.

(3) Π. πυρ. IV. 35. Ἴδ. καὶ Γεωπον. V. 19. 2.

(4) Συμποσ. VI. Ε.

(5) Δηλ. τὸ πιάνει τὸ ψῦχος. Πρβλ. Πλουτ. Συμποσ. VI. Θ. 2. «Τὸ ἔλαιον... κρατούμενον ἐκπυροῦται». — Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην (π. ζῴ. μορ. Β. 2. σελ. 648) θερμότερον εἶναι τὸ μᾶλλον τὸ ἁπτόμενον θερμαῖνον, τὸ μᾶλλον αἴσθησιν ἐμποιοῦν ἐν τῷ θιγγάνειν, τὸ τηκτικώτερον, τὸ καυστικώτερον, τὸ θᾶττον θερμαινόμενον.

(6) Πρβλ. καὶ Πλίν. 31. 21. «Citissimeque ideo calefiat aqua pluvia, ἐν ᾧ ἡ θάλασσα ἐλέγετο βραδύτερον πηγνυμένη (Πλίν. 2.106 (4), ἴδ. ἀν. σημ. 6 σελ. 303.— Γνωστὸν δ' ὅτι καὶ τὸ φρεατιαῖον ὕδωρ ἅπαξ ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ θερμανθὲν δυσκ[illegible]ως ψύχεται· ἀλλὰ τὸ θολὸν ὕδωρ πήγνυται εἰς ὑψηλοτέραν θερμοκρασίαν τοῦ καθαροῦ

(7) Ἁπλ. φαρμ. Α. σελ. 10 (6). Πρβλ. καὶ Ὑγιειν. Γ. σελ. 252 (56). Θ[illegible]ρ. π. πυρ. VI. 49.

ὕδατα ἐθεωροῦντο καὶ γεωδέστερα (1), καὶ πάλιν τῶν θερμῶν ὑδάτων ἡ θερμότης ἀπεδίδοτο ἐν μέρει εἴς τε τὸ φύσει θερμὸν τῶν ἐν αὐτοῖς οὐσιῶν (2) καὶ εἰς τὴν πυκνότητα αὐτῶν, ἐν ᾧ τὰ συμμέτρως (3) (ἧττον θερμαγωγὰ) θερμαινόμενα καὶ ψυχόμενα λεπτότερα καὶ ὑγιεινά. Ἐπίσης δὲ τὰ ταχὺ θερμαινόμενα (4) ἤτοι τὰ εὐκόλως εἰς ἀτμοὺς τρεπόμενα (5) ἢ ἕψειν ἄριστα (6), καὶ τὰ μᾶλλον (7) περιψυχόμενα ἐλεγοντο τακερά, ἐν ᾧ τὰ μονιμώτερα, ἤτοι τὰ δυσκόλως ἀτμιδούμενα ἢ τὰ ἀνέψανα καὶ ἥκιστα ἕψειν ἀγαθὰ (8) ἐκαλοῦντο ἰδίως ἀτέραμνα (9)· ἐντεῦθεν δ' οἱ ἀρχαῖοι τὰ σκληρὰ ὕδατα ἐκάλουν πολλάκις καὶ ψυχρὰ (πρβλ. καὶ τὴν ἀνωτέρω σημ. 5 σελ. 389).

Τὰ ὡς ἀνωτέρω δὲ καθορισθέντα φύσει ψυχρὰ ἢ θερμὰ ὕδατα ἕνεκα τῶν ἐν αὐτοῖς γεωδῶν οὐσιῶν, διακριτέα σαφῶς τῶν ψυχρῶν ἢ θερμῶν ἕνεκα ὑπερβολῆς ψυχρότητος ἢ θερμότητος (10) (ὀθνείας θερμότητος ἢ πλεονεξίας ψυχρότητος (11), θερμὸν ἢ ψυχρὸν κατὰ συμβεβηκὸς καὶ κατ' ἐπικράτειαν). Ἐὰν δέ ποτε οἱ ἀρχαῖοι ὕδωρ τι γλυκὺ καὶ ἅμα ψυχρὸν (12) ἔλεγον σκληρὸν ἐνόουν τὸ σκληρὸν καὶ σκληροποιὸν καὶ ἀντίτυπον τοῦ ψυχροῦ ἐκπηγνύοντος τὰ

(1) Ἀθήν. Β. 42 c, d.

(2) Κατὰ τὸν Γαλην. (ἁπλ. φαρμ. Α. σελ. 12 (31), ἴδ. καὶ σελ. 378 καὶ σελ. 369, σημ. 9) πάντα τὰ θειώδη κλπ. τῶν αὐτοφυῶν ὑδάτων ἐγένοντο ἐξ ἐπιμιξίας τοῦ ὕδατος ψυχροῦ καὶ ὑγροῦ φύσει καὶ τοῦ θείου κλπ. φύσει θερμοῦ. Καὶ ἡ θάλασσα δὲ ἐλέγετο θερμὴ (Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Β. 3. σελ. 358, Πρβλήμ. ΚΓ. 7. Πρβλ. Θεόφρ. Fr. CLXXI, 6) ἢ οὔτε ψυχρὰ οὔτε θερμὴ σφόδρα (Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΓ. 16, Κϛ. 30. Πρβλ. Θεοφρ. π. ἀνέμ. 60). καὶ τὰ ἁλυκὰ τῶν ὑδάτων ἧττον ψυχρὰ (Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΓ. 7, πρβλ. ἀνωτ. σημ. 6 σελ. 406).

(3) Ἀθήν. Β. 46 b.

(4) Ἀθήν. Β. 42 c. Θεόφρα. Fr. 159. Γαλην. π. ἁπλ. φαρμ. Α. σελ. 10 (6).

(5) Ἱπποκρ. ὕδ. III. XLI.

(6) Ἱππ. ἔνθ' ἀνωτ. (Ὑπὸ τὴν οὐδετέραν τοῦ ἕψειν ἔννοιαν· ἴδ. Κοραῆν τ. II. σελ. 115-116), Ἱπποκρ. Ἀφορισμοὶ V. 26.

(7) Τὸ μᾶλλον δηλοῖ καθ' ἡμᾶς ἐνταῦθα (κατὰ τὰ ἀνωτέρω) εὐκόλως, δι' ὀλίγης ψύξεως, ἄρα = ταὐτὸν τῷ ταχύ.

(8) Ἱππ. π. ὕδ. III. XLI, XXXVIII, XL.

(9) Ἴδ. λ. εἰς Ἡσύχιον.

(10) Ἀθήν. Β. 42 b· Ἀριστοτ. Προβλήμ. Γ. 5, π. ζῴων μορ. Β. 2. σελ. 648. Οὐ θερμαγωγὰ ἀλλὰ θερμά, διότι ἐθερμάνθησαν, ἴδ. ἀνωτ. σελ. 336.

(11) Γαλην. ἔνθ' ἀνωτ. Α. σελ. 331, σελ. 335, Δ. σελ. 369.

(12) Ἴδ. Ξενοφάνη (Fr. Philos. graec. I. σελ. 106). οὐχὶ φύσει.

ὑγρὰ καὶ μαλακὰ τοῦ σώματος(1). Ἐντεῦθεν ὕδατά τινα ἠδύναντο νὰ θεωρῶνται ψυχρότερα καὶ ἅμα γλυκέα, ὡς τὸ ὕδωρ τῆς παρὰ τὴν Κόρινθον κρήνης τὸ καὶ χιόνος ψυχρότερον(2), τὸ ἐν Λιβύῃ ἐν μέσῳ ἁλὸς ἀνακοντίζον ψυχρὸν καὶ γλυκὺ ὕδωρ, καὶ ἄλλα πηγαῖα μαλακὰ ἅμα καὶ ψυχρὰ ὕδατα(3), ὡς καὶ τὰ τῶν ποταμῶν(4). Διόπερ κατὰ τὴν ἀνωτέρω συνηθεστάτην ἐν τῇ ἀρχαιότητι δοκιμὴν τῶν οὐσιῶν ἐν γένει καὶ τοῦ ὕδατος (ἐπαινουμένην ὑπὸ τοῦ Πλινίου)(5) προσεῖχον ὅπως μή τις ἐπίκτητος ψύξις ἢ θερμότης νοθεύσῃ τὴν φυσικὴν δύναμιν τοῦ σώματος(6). Ἐπιστεύετο δὲ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ὅτι τὰ ὕδατα ψυχρὰ κατὰ τὴν πόσιν δὲν εἶναι πολλάκις τοιαῦτα καὶ κατὰ τὴν ἁφὴν(7), ὡς τὸ μὲν ὕδωρ τῆς Μαρκίας πηγῆς τῆς Ῥώμης ἐλέγετο δροσερὸν εἰς τὸ πίνειν, τὸ δὲ τῆς Βιργινίας εἰς τὸ ἅπτεσθαι(8).

ζ) Τὰ ὕδατα τὰ βραδέως τὰ ὄσπρια τήκοντα(9) εἶναι μοχθηρά, ἤτοι ἁλμυρὰ καὶ νιτρώδη(10).

η) Ὕδωρ λεπτὸν καὶ γλυκὺ εἰς χάλκεον ἢ ἀργύρεον ἄγγος ἐγχεόμενον οὐ ποιεῖ τὸ ἰῶδες(11) μὴ καταλεῖπον κηλῖδας(12), ἤτοι

(1) Πλουτ. π. τ. πρ. ψυχρ. 18. πρβλ. Συμποσ. VIII. Γ. 2. Γαλην. π. ἁπλ. φαρμ. Α. σελ. 11 (20). Διότι ἄλλως τε τὸ ψυχρὸν ἐξηλέγχετο καὶ βαρυσταθμότερον (ἴδ σ. 386), σωματωδέστερον ἄρα καὶ δυσπεπτότερον (ἴδ. σ. 399. Πρβλ. Ἀριστοτ. π. ζ. γεν. Δ. 2).

(2) Ἀθήν. 43 e.

(3) Πλουτ. πρ. ψυχρ. 20. Ξενοφ. Ἀπομνημ. III. 13. 3 (τὸ ἐν Ἀμφιαράου ὕδωρ). Περὶ ποταμῶν χειμερίων ἴδ. Παυσαν. VIII. XXVIII. 2-3, καὶ VII. V. 10. πρβλ. σελ. 372.

(4) Ἀριστοτ. Προβλημ. ΚϚ. 30.

(5) 31. 23. — Οὕτως ἐξετάζουσι νῦν προχείρως τοὺς ἀδάμαντας, ὧν οἱ γνήσιοι εἶναι ψυχρότεροι τῇ ἁφῇ (=φύσει ψυχροὶ) τῶν ψευδῶν.

(6) Γαλην. π. ἁπλ. φαρμ. Α. 5 (54). Διότι κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην (π. ζῳ. μορ. Β. 2. σελ. 649) ψύχεται μὲν βραδύτερον τὸ καθ' αὑτὸ θερμόν, θερμαίνει δὲ μᾶλλον τὴν αἴσθησιν τὸ κατὰ συμβεβηκός, καὶ πάλιν καίει μὲν μᾶλλον τὸ καθ αὑτὸ θερμόν, θερμαίνει δὲ κατὰ τὴν ἁφὴν τὸ κατὰ συμβεβηκός· «ὥστε φανερὸν ὅτι τὸ κρῖναι δυοῖν πότερον θερμότερον οὐχ ἁπλοῦν».

(7) Πλίν. 31. 23.

(8) Πλίν. 31 25.

(9) Πλίν. 31. 22. Ἀθήν Β. 46 b. Ὁ Ἀθήναιος ἀναφέρει ἐνταῦθα τὸν Ἱπποκράτην, οὗτινος τὸ ἕψειν (π. ὑδ III. XLI)· λαμβάνει μεταβατικῶς. Ἴδ. καὶ σ. 407 σημ. 6

(10) Ἴδ. ἀνωτ. σελ. 395.

(11) Ἀθήν. Β. 46 b. πρβλ. Β. 42 a.

(12) Πλίν. 31. 22.

δὲν προσβάλλει τὸ ἀγγεῖον ἕνεκα τῆς ἀπουσίας ἁλάτων καὶ ὀξέων (1).

θ) Τὸ ἑψόμενον ὕδωρ ἐὰν καταλίπῃ φλοιὸν ἐπὶ τοῦ ἀγγείου καὶ δὴ πυκνὸν εἶναι σκληρόν (2). Τὰ δ' εὐχερῶς ἀφίνοντα ἴζημα ἦσαν βεβαίως τὰ περιέχοντα ἐν διαλύσει ὄξινον ἀνθρακικὸν ἀσβέστιον (CaH_2C_2O6, ὕδατα φρεάτων). Ὁ Πλίνιος (3) λέγει ὅτι τὰ ὕδατα τῆς Tungri ἐν Γαλατίᾳ θερμαινόμενα θολοῦνται καὶ τέλος ἐρυθραίνονται (= ἰζήματα σιδηροῦχα).

ι) Εἰς κεράμιον ποτήριον ὕδωρ ἐμβαλόντες ἐῶσι δι' ὅλης μεῖναι νυκτός, εἶτα γενομένης ἡμέρας ὁρῶσιν εἴ τινα ἐντὸς τῆς κύλικος ἔχει γαιώδη περιφέρειαν συστᾶσαν καὶ μελανίζουσαν, καὶ τοῦτο σημεῖον τίθενται τῆς τοῦ ὕδατος φαυλότητος (4). Ὁμοίως φαῦλον τὸ καταλεῖπον ἰλὺν καὶ ψάμμον (5).

ια) Ἡ ἐπὶ τῶν κηλίδων ἐνέργεια. — Τὸ ὕδωρ τὸ ἐκτῆκον καὶ ἐκπλῦνον τὰς κηλίδας ἐλέγετο ῥυπτικόν (6). Ὡς τοιοῦτον δὲ θεωρεῖται σήμερον τὸ διαλῦον τὸν σάπωνα, ἤτοι τὸ γλυκὺ καὶ κοῦφον· ἀλλ' οἱ ἀρχαῖοι ἀντὶ σάπωνος ἐχρῶντο ὡς ῥυπτικοῖς (ῥύμμασι, ῥύποις, σμήγμασι, τρίμμασι) (7) τῇ κονίᾳ (κονιορτῷ = σποδῷ), τῷ νίτρῳ καὶ τοῖς τοιούτοις λιτρώδεσι καὶ πικροῖς (8) ἕνεκα τῆς αὐτῶν δριμύτητος, ἥτις τοὺς πόρους ἀναστομοῦσα καὶ ἀνοίγουσα κατασύρει τὸν ῥύπον (9), διὸ καὶ ἡ τῆς συκῆς τέφρα ὡς δριμεῖα παρέχει κόνιν ῥυπτικωτάτην (10). «Καὶ τέφρᾳ καὶ λίθοις, κἂν μὴ παρῇ δὲ ταῦτα, κονιορτῷ πολλάκις παχύνουσι τὸ ὕδωρ, ὡς μᾶλλον τῶν γεηρῶν τῇ τραχύτητι καταπλύνειν δυναμένων τὸν ῥύπον» (11), καὶ «Τὰ ὀθόνια ῥύμμασι καὶ χαλαστραίοις (= νίτροις τῆς Χαλάστρας πόλεως Μακεδονίας)

(1) Πρβλ. ἀνωτ. σελ. 397, σημ. 11.
(2) Πλίν. ἔνθ' ἀνωτ.
(3) Πλίν. 31. 2.
(4) Πλουτ. Fr. XI. XXX.
(5) Ἱππ. π. ὑδ. III. LII. Ἴδ. καὶ Πλίν. 31. 22.
(6) Ἴδ. ἀνωτ. σημ. 2, σελ. 396.
(7) Ἴδ. Σχολ. εἰς Πλάτ. Πολιτ. IV. σελ. 139.
(8) Γαλην. π. ἁπλ. φαρμ. Ε. σελ. 60 (40). Ἴδ. ἀνωτ. σελ. 396. Ὅθεν ἐκνιτρόω = πλύνω (Ἀθήν. Ϛ. 230).
(9) Πλουτ. Συμποσ. I. Θ. 2, VI. Β. Γαλην. ἔνθ' ἀνωτ.
(10) Πλουτ. Συμποσ. V. Θ, VI. I. Θεόφρ. Ἱστορ. φυτ. IV. 9. 5. Πρβλ. π. 72.
(11) Πλουτ. Συμποσ. I. Θ. 3.

πλυνόμενα μᾶλλον ἐκτρίβεται τῶν ὑδατοκλύστων» (1). Ἀλλὰ τοιαύτας οὐσίας περιέχουσι τὰ σκληρὰ ὕδατα καὶ τὸ θαλάσσιον, ἅπερ διὰ τοῦτο ἐθεωροῦντο ῥυπτικά, καὶ ἡ ἐν τῇ θαλάσσῃ λεύκανσις ἦτο συνήθης τῇ ἀρχαιότητι (2). Οὕτω δὲ ἡ Θωνῖτις λίμνη τοῦ Τίγριος ποταμοῦ νιτρώδης οὖσα καὶ ἄποτος ῥήγνυσι τὰς ἐσθῆτας καὶ διαξέει (3), ὡς καὶ ἡ ἐν Παλαιστίνῳ λίμνη (4), τοὐναντίον δὲ θαυμαστὸν ἐθεωρεῖτο ὅτι ἡ Ἀσκανία πότιμος οὖσα τὸ προσενεχθὲν αὐτῇ πλύνει ἄνευ ῥύμματος (5). Οὐχ ἧττον ὅμως ῥυπτικώτερον τοῦ θαλασσίου ἀναφέρεται ὑπὸ πολλῶν τὸ γλυκὺ ὕδωρ, διότι λεπτὸν ὂν «ἐνδύεται καὶ διεξιὸν τοῦ θαλαττίου μᾶλλον ἐκτήκει τὰς κηλῖδας» (6), ὁ δὲ Ὅμηρος (7) ἐποίησε τὴν Ναυσικάαν πλύνουσαν ἐν ποταμῷ καὶ οὐχὶ ἐν τῇ πλησίον κειμένῃ θαλάσσῃ, ὅπερ ἐξηγεῖ ὁ Πλούταρχος (8) λέγων αἴτιον τοῦ μὴ καλῶς πλύνειν τὴν θάλασσαν αὐτὸ τὸ λιπαρὸν αὐτῆς, δυσέκπλυτον ὄν, ἅμα δὲ «τῆς πλύσεως τέλος ἡ ξήρανσίς ἐστι, καὶ μάλιστα φαίνεται καθαρὸν τὸ μάλιστα ξηρὸν γινόμενον», ἐν ᾧ δὲ τὰ τὰ γλυκεῖ πλυθέντα ῥᾳδίως καὶ τελείως ξηραίνονται, τὸ ἁλμυρὸν παραμένει ὡς ἁλώδης ἐπίπαγος λιπαρός (9). Τούτοις ἕπεται καθ' ἡμᾶς ὅτι τὸ μὲν γλυκὺ ὕδωρ ἐχρησιμοποιεῖτο ἐν τῇ γναφείᾳ μετὰ τῶν ῥυπτικῶν οὐσιῶν καὶ δὴ τοῦ στρουθίου (10), τὸ δὲ σκληρὸν καὶ θαλάσσιον (11) μόνον. Ἀλλὰ μετὰ τὴν ῥύψιν ἀνάγκη ὅπως τὸ ἐπὶ τῶν ἐνδυμάτων καταληφθὲν τραχὺ καὶ ἁλμυρὸν ποτίμῳ καὶ

(1) Πλουτ. Ὑγιειν. παραγγελμ. 22. 134 Ε.

(2) Καὶ νῦν τὰ ἐκ τῆς κρεβατῆς τὸ πρῶτον κοπέντα ὑφάσματα λευκαίνονται εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ αἱ τὸ ἔργον τοῦτο μετερχόμεναι γυναῖκες καλοῦνται λευκάστριαι.

(3) Εὐσταθ. παρεκβολ. σελ. 388.

(4) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Δ. 3. σελ. 359 (22).

(5) Rer. nat. script. Ἀντίγονος 172. Τοῦτο δύναται νὰ ἐξηγηθῇ κατ' Ἀριστοτέλην ὅτι ἐκ τῆς νιτρώδους δυνάμεως ἐκκαυθέντος τοῦ πικροῦ ἔμεινε τοὐλάχιστον τὸ λιπαρὸν καὶ γλίσχρον (Προβλήμ. ΚΓ. 40, Θαυμάσ. ἀκούσμ. 53).

(6) Πλουτ. Συμπ. Ι. Θ. 2. Ἀριστοτ. Fr. 217. Πρβλ. πλουτ. Συμπ. VI. Θ. 3.

(7) Ὀδ. Ζ. 17.

(8) Πλουτ. Συμπ. Ι. Θ. 3.

(9) Ἴδ. ἀνωτ. σελ. 403.

(10) Ῥίζα σαπωνινοῦχος (χαλβαδόξυλον), γλίσχρος (πρβλ. σημ. 5).

(11) Τὸ θαλάσσιον περιέχον ἰδίως καὶ χλωριοῦχον νάτριον ἐθεωρεῖτο δικαίως ἔκπλυτον καὶ ἧττον ῥυπτικὸν τοῦ μετὰ τῶν ῥυπτικῶν οὐσιῶν γλυκέος ὕδατος.

γλυκεῖ κατακλύσωσιν (1), ἤτοι ἐντεῦθεν ῥύπτει μὲν τὸ πικρὸν ἢ τὸ λιπαρὸν καὶ γλίσχρον, πλύνει δὲ τὸ πότιμον (2).

Κατὰ τὰς ἀνωτέρω τῶν ἀρχαίων δοκιμὰς τὸ πότιμον ὕδωρ δέον νὰ ᾖ κοῦφον τῇ σταθμίσει, λεπτὸν καὶ λαμπρὸν τὴν ὄψιν, ἄποιον τῇ ὀσμῇ καὶ τῇ γεύσει, ἐλαχίστῃ ποσότητι οἴνου ἐρυθραινόμενον, ῥᾷον ὑπὸ τοῦ θερμοῦ καὶ τοῦ ψυχροῦ πάσχον, ῥᾳδίως τὰ ὄσπρια τῆκον, μὴ τὸν χαλκὸν κηλιδοῦν, μὴ καταλεῖπον ἰζήματα, νωπόν (3), αἵτινες ἰδιότητες ἀληθῶς τὰ μάλιστα χαρακτηρίζουσι τὸ χρηστὸν πότιμον ὕδωρ. Ἀλλ' εἰς τὴν ἀπόφασιν περὶ τοῦ ὑγιεινοῦ ὕδατός τινος ἐλάμβανον ὑπ' ὄψιν οἱ ἀρχαῖοι, ὡς εἴδομεν, καὶ τὸ ἔδαφος τῆς πηγῆς καὶ τὴν πρὸς τὸν ὁρίζοντα θέσιν αὐτῆς, αἵτινες συνθῆκαι, καὶ παραπλήσιαι ταύταις, σπουδαίως λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν καὶ κατὰ τὴν χημικὴν ἐν τῇ νῦν Ἐπιστήμῃ ὕδατός τινος ἀνάλυσιν.

Ε'.

Γλύκανσις τῶν ὑδάτων.

Κατὰ τὸν Ἱπποκράτην (4) τὸ σκληρὸν ὕδωρ γλυκαίνεται καὶ καθαρίζεται, πλὴν τοῦ ἐκ πετρῶν πηγάζοντος καὶ μεταξὺ τῆς θερινῆς ἀνατολῆς καὶ δύσεως ῥέοντος (5). Ἐγίνετο δ' ἡ τῶν ὑδάτων γλύκανσις ὡς ἑξῆς:

(1) Πλουτ. Συμπ. Ι. Θ. 4. Ὡς καὶ νῦν πράττουσι. Ὁ Στράβων (ΙΑ. 523. 1) λέγει. «Λίμνην δ' ἔχει (Μηδία) τὴν Σπαῦταν, ἐν ᾗ ἅλες . . . ὕδωρ δὲ γλυκὺ (ἄκος) τοῖς καπυρωθεῖσιν ἱματίοις, εἴ τις κατ' ἄγνοιαν βάψειεν εἰς αὐτὴν πλύσεως χάριν». Πρβλ. τὴν μεταφοράν. «Ποτίμῳ λόγῳ ἁλμυρὰν ἀκοὴν ἀποκλυζομένην» (Πλουτ. Συμπ. VIII. 4. Ἀθήν. Γ. 121 f).

(2) Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΓ. 40. Πρβλ. τοὺς πλυνοὺς τοῦ Μέλητος ποταμοῦ (Πλουτ. π. βίου Ὁμ. καὶ ποιήσ. Α. 2).

(3) Πλίν. 31. 23. Ἴδε ἀνωτ. σημ. 11, σελ. 363 καὶ σελ. 365-6, κλπ.

(4) Π. ὑδάτ. II. XV.

(5) Τὸ κείμενον ἔχει οὐ γλυκαίνεται τοῦ οὐ προστεθέντος ὑπὸ τοῦ Κοραῆ (ΙΙ. . 44 ἑξ). Ἴδ. τὰ ἐκ πετρῶν ταῦτα ὕδατα ἐν σελ. 367 — Κατὰ τὸν Ἐπιγένην (Πλίν. 21) ὕδωρ ἑπτάκις φθαρὲν καὶ καθαρισθὲν οὐκέτι φθείρεται.

α) Τῇ ἑψήσει. — Πάντα τὰ ὕδατα ἑψόμενα γίνονται ἀεὶ γλυκέα (1), διὸ καὶ τὸ κουφότατον ὕδωρ τῆς ἀτμίδος καθίσταται γλυκύτερον ὑπὸ τοῦ ἡλίου καιόμενον καὶ ἑψόμενον (2), τινὲς δὲ τῶν ἐν Μέμφει φιλοσόφων ἀπέδιδον τὴν ὑπερβολὴν τῆς γλυκύτητος τοῦ ὕδατος τοῦ Νείλου εἰς τὴν διὰ τῆς κατακεκαυμένης ῥοὴν αὐτοῦ καθεψομένου, «ἅτε φύσει τοῦ πυρώδους πᾶν τὸ ὑγρὸν ἀπογλυκαίνοντος» (3), καὶ κατὰ τὸν Ἐρατοσθένην παρὰ Στράβωνι (4) ἐν τῇ Ἰνδικῇ αἱ τῶν φυτῶν ῥίζαι εἶναι γλυκεῖαι (5) «καὶ φύσει καὶ ἑψήσει χλιαινομένου τοῦ ὕδατος τοῖς ἡλίοις τοῦ τ' ἐκπίπτοντος ἐκ Διὸς καὶ τοῦ ποταμίου», ὡς θερμὴ δ' ἡ ἄργιλλος ἐλέγετο ἀποδίδουσα τὸ ὕδωρ ἐλαφρότατον καὶ ἥδιστον (6). Οὕτως ὁ τῶν Περσῶν βασιλεὺς καθίστα τὸ ἀπὸ τοῦ Χοάσπου παρὰ τὰ Σοῦσα ῥέον ὕδωρ, ὅπερ μόνον ἔπινεν, ἐλαφρότατον διὰ τῆς ἀπεψήσεως (7). καὶ τῆς θαλάσσης δὲ τὸ ὕδωρ ἕψοντες ἀφαιροῦσι τὸ ἁλυκὸν καὶ δηκτικόν (8). Ἐγλυκαίνετο δὲ τὸ σκληρὸν ὕδωρ μέχρι τοῦ ἡμίσεος ὄγκου ἑψόμενον. Ἀλλὰ τὸ ἡψημένον ὕδωρ στερηθὲν τῶν ἀλάτων αὐτοῦ, ἰδίᾳ δὲ τοῦ ἐν αὐτῷ ἀέρος, εἶναι, ὡς γνωστόν, μὴ ἡδὺ πινόμενον καὶ δύσπεπτον, διὸ καὶ πιθανώτατον ὅτι τὸ τοιοῦτον ὕδωρ ἐδρόσιζον πάλιν οἱ ἀρχαῖοι ῥίπτοντες αὐτὸ ἐξ ὕψους, ὅτε καθίστατο πάλιν ἀεριοῦχον (9), ὁ δὲ Νέρων καὶ οἱ βασιλεῖς (10) ἕψοντες τὸ ὕδωρ μέχρι ζέσεως, περιεσώρευον εἶτα τῷ ἀγγείῳ χιόνα πολλὴν καὶ ἐποίουν αὐτὸ ψυχρότερον (11). Σημειωτέον δ ὅμως ὅτι

(1) Ἴδ. ἀνωτ. σελ. 409.

(2) Ἱππ. π. ὑδ. III. XLVII. Ἴδ. καὶ ἀνωτ. σελ. 339.

(3) Διόδ. Σικελ. I. 40.

(4) ΙΕ. 693 (20)· ἴδ. καὶ ΙΕ. 695 (23), Διόδ. II. 36.

(5) Ἐν ᾧ συνήθως αἱ ῥίζαι πικραὶ ὡς ἐφελκομένου τοῦ γλυκέος πρὸς τὰ ἄνω τοῦ φυτοῦ (Ἀριστοτ. π. φυτ. Β. 822 6).

(6) Διὸ καὶ ἡ πρὸς πέψιν τοῦ οἴνου χρῆσις τῆς ἀργίλλου (Πλουτ. Συμποσ. V. Γ. 1).

(7) Πλουτ. π. φυγῆς 6. 601 D, Συμποσ. VI. Ϛ. 1. Ἀριστοτ. Fr. 216, Ἡρόδ. I. 188, Ἀθήν. Β. 45 b. Ὁ Πλίνιος λέγει ὅτι οἱ βασιλεῖς τῶν Πάρθων πίνουσι τὸ ὕδωρ τοῦ Χοάσπου (ἐλαφρότερον τοῦ ὕδατος τοῦ Τίγρεως καὶ Εὐφράτου) καὶ τοῦ Εὐλαίου ποταμοῦ (6. 31, 9 καὶ 31. 21), Κτησίας δ' ὁ Κνίδιος καὶ ἱστορεῖ ὅπως ἕψεται τὸ βασιλικὸν τοῦτο ὕδωρ (Ἀθήν. Β. 45 b).

(8) Πλουτ. αἰτ. φυσ. Ε.

(9) Ἴδ. Πλίν. 31. 23 (2).

(10) Πλίν. 31. 23.

(11) Πλουτ. Συμποσ. VI. Δ. 1.

καὶ τὸ θερμὸν (μετάκερας) ὕδωρ (= εὔκρατον) ἐθεωρεῖτο γλυκὺ ἤτοι οὐχὶ δύσπεπτον (1), καὶ ἅμα ἀναψυκτικώτερον (2) ἕνεκα ἀκριβῶς τῆς θερμότητος αὐτοῦ. «Θερμὸν ὕδωρ ἂν πίωμεν μετὰ τοὺς κόπους καὶ τὰς διατάσεις καὶ τὰ καύματα, χαλάσματος καὶ μαλακότητος αἰσθανόμεθα περὶ τὰ ἐντός» λέγει ὁ Πλούταρχος (3), ἐν ᾧ τὸ ψυχρὸν ἐθεωρεῖτο ἐν γένει βαρὺ καὶ κοπῶδες (4). Διὸ καὶ παρ' Ἀθηναίῳ (5) ὁ Κύνουλκος ᾔτησε δηκόκταν, «δεῖν λέγων ἁλμυροὺς λόγους γλυκέσιν ἀποκλύζεσθαι νάμασιν». Εἶναι δὲ ἡ βαρβαρικὴ δηκόκτα (decocta) τὸ ἑλληνικὸν ταύρειον ὕδωρ ἀπὸ τοῦ περὶ Τροιζῆνα ποταμοῦ Ταύρου, παρ' ᾧ καὶ κρήνη τις Ὑόεσσα, ἤτοι ὕδωρ ἄπεφθον ἢ θερμὸν πινόμενον ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἐν ταῖς εὐωχίαις.

Κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἡ δι' ἑψήσεως γλύκανσις ἀνεφέρετο οὐ μόνον εἰς τὸ ἀπὸ τῶν γεωδῶν ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ ψυχροῦ σκληρὸν (6) ὕδωρ. Ἐκ τοῦ Ἱπποκράτους δέ, λέγοντος ὅτι τὸ ὄμβριον ὕδωρ ἔχει ἀνάγκην ἑψήσεως πρὶν ποθῇ ὡς πονηρὰν ἔχον ὀσμήν (7), συμπεραίνομεν ὅτι ἡ ἕψησις ἐθεωρεῖτο καὶ ὡς ἀπαλλάττον τὸ ὕδωρ καὶ ἄλλων τινῶν μοχθηρῶν ποιοτήτων (ἀπὸ σήψεων). Γνωστὸν δὲ νῦν εἶναι ὅτι ἡ θερμότης πηγνύουσα τὸ λεύκωμα τῶν ἐν τῷ ὕδατι τυγχανουσῶν ὀργανικῶν οὐσιῶν, καθαίρει καὶ ἐξυγιαίνει ἅμα αὐτό. Κατὰ τὸν Διόδωρον (8) «Εἰ καθεψόμενος ὑπὸ τῶν καυμάτων ὁ ποταμὸς (Νεῖλος) ἐγλυκαίνετο, πολύγονος οὐκ ἂν ἦν, οὐδὲ ποικίλας ἰχθύων καὶ θηρίων ἰδέας εἶχε· πᾶν γὰρ ὕδωρ ὑπὸ τῆς πυρώδους φύσεως ἀλλοιωθέν, ἀλλοτριώτατόν ἐστι ζῳογονίας».

β) Τῇ διηθήσει — Διήθησιν ἢ διύλισιν (9) λέγοντες οἱ ἀρχαῖοι

(1) Ἴδ. ἀνωτ. σελ. 399 καὶ Ἀθήν. Γ. 79 e, 123-124.

(2) Τὸ θερμὸν ὕδωρ καὶ νῦν οὐ μόνον συνιστᾶται εἰς πόσιν μετὰ κάματον, ἀλλὰ καὶ θεωρεῖται ὁμοίως πεπτικώτερον καὶ δροσιστικώτερον τοῦ θέρους πινόμενον.

(3) Ὑγιειν. Παραγγ. 132 D, πρβλ. Γαλην. Ὑγιειν. Λ. σελ. 228 (30). Ἀλλὰ καὶ εἰς λουτρὰ πρὸς ἀφαίρεσιν κόπων (Διόδ. Σικελ. II. 57). Περὶ λουτρῶν ἴδ. Γαλην. Ὑγιειν Γ. σελ. 247. Καὶ εἰς τὴν θεραπείαν πληγῶν (ἴδ. Ὅμηρον, κλπ.).

(4) Ἀθήν. Γ. 122 f. ἑξ.

(5) Γ. 121 f.

(6) Ἴδ. ἀνωτ. σελ. 406.

(7) Ἴδ. ἀνωτ. σελ. 407.

(8) I. 40.

(9) Ἴδ. καὶ Πλουτ. Συμποσ. VI. Ζ. 1. Ἡρόδ. II. 93. Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΓ., κλπ.

ἐνόουν τὴν δι' ἠθμοῦ ἀφαίρεσιν ἀπὸ τοῦ ὕδατος τῶν τε αἰωρουμένων (1) καὶ τῶν ἐν αὐτῷ διαλελυμένων οὐσιῶν. Οὕτως ὁ μὲν Γαληνὸς (2) λέγει ὅτι τὸ ἰλυῶδες ὕδωρ (ὡς τὸ τοῦ Νείλου καὶ τὸ κατ' Αἴγυπτον) διηθούμενον οὐχὶ ἅπαξ ἀλλὰ δὶς καὶ τρὶς διὰ κεραμίνων ἀγγείων καθίσταται καθαρόν, ὁ δὲ Ἀριστοτέλης (3) θεωρεῖ τὸ τῆς θαλάσσης ὕδωρ γλυκαινόμενον διὰ τῶν πόρων τῆς γῆς διηθούμενον, ὡς μάλιστα δὲ τὰ ὕδατα γλυκαίνοντα ἐλέγοντο, ὡς ἀνωτέρω εἴδομεν (4), τὰ ἐξ ἀργίλλου καὶ τόφφου ἐδάφη. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα οἱ ναυτικοὶ ὅπως ἐν θαλάσσῃ λάβωσιν ὕδωρ γλυκύ, πλάσαντες ἀγγεῖον ἐκ κηροῦ ἔθετον εἰς τὴν θάλασσαν περιδέσαντες τὸ στόμα οὕτως ὥστε «μὴ παρεγχεῖσθαι τῆς θαλάττης· τὸ γὰρ εἰσιὸν διὰ τῶν τοίχων τῶν κηρίνων γίνεται πότιμον ὕδωρ· ὥσπερ γὰρ δι' ἠθμοῦ τὸ γεῶδες ἀποκρίνεται καὶ τὸ ποιοῦν τὴν ἁλμυρότητα διὰ τὴν σύμμιξιν» (5).

γ) Τὰ φαῦλα ὕδατα ἤρεμα ἀφινόμενα ἐν ὑπαίθρῳ ἐκαθαρίζοντο οὐ μόνον ἀπὸ τῶν ἐν αὐτοῖς αἰωρουμένων οὐσιῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν διαλελυμένων ὑφιζανουσῶν (6), διὸ καὶ ὁ Ἀρριανὸς (7) λέγει ὅτι τὸ ὕδωρ τοῦ Φάσιδος ποταμοῦ καταστὰν γίνεται καθαρώτατον ἀποβάλλον τὴν ὡς μολύβδου ἢ κασσιτέρου χρόαν καὶ ἅμα μεταβάλλεται εἰς τὸ γλυκύτερον.

(1) Ἴδ. ἀνωτ. σελ. 379.

(2) Π. ἁπλ. φαρμ. Α σελ. 6. (40).

(3) Ἴδ. ἀνωτ. σελ. 344. «Ἐν τῇ θαλάττῃ πότιμον ἔνεστι καὶ τοῦτο διηθεῖσθαι δύναται» (Ἀριστοτ. π. ζῴων ἱστορ. Θ. 2. σελ. 590).

(4) Σελ. 367.

(5) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Β. 2. σελ. 354 (3 ἑξ). π τ. ζῳ. ἱστορ. Θ. 2. σελ. 590. Πλουτ. αἴτ. φυσ. Ε. Πλίν. 31. 37. Πρβλ. Γεωπον. VII. Η. 4 (Διαχώρισις τοῦ ὕδατος ἀπὸ τοῦ οἴνου διὰ χύτρας καινῆς ἀβρόχου). Ἐπαναλαβόντες ἐν σμικρῷ τὸ πείραμα τοῦτο τοῦ Ἀριστοτέλους ἐλάβομεν ἀρνητικὰ ἀποτελέσματα, εἰ καὶ καὶ γνωστὸν τυγχάνει ὅτι οὐσίαι διαλελυμέναι (χρωστικαὶ καὶ ἅλατα) ἐν ὑγρῷ ἀφαιροῦνται διὰ πορωδῶν σωμάτων ὡς ἄνθρακος χώματος πωρώδους κεράμου κλπ., δυσκολώτερον πάντως καὶ ἀτελέστερον αἱ ἁλατώδεις οὐσίαι (φαινόμενα διαπιδύσεως). Πιθανὸν ἐν τῷ βάθει τῆς θαλάσσης καὶ διὰ παχυτέρου σχετικῶς κηροῦ νὰ γλυκαίνηται τὸ ὕδωρ. — Ὁ Πλίνιος ἀναφέρει ὅτι οἱ ναυτικοὶ λαμβάνουσιν ὕδωρ πότιμον ἐκ τῆς θαλάσσης ἐ ὑφασμάτων βρεχομένων ἐν αὐτῇ, ὅτε ἡ ἅλμη ἐξανθεῖ, τὸ δ' ἐκπιεζόμενον ὕδωρ εἶν γλυκὺ (31. 37).

(6) Γεωπον. II. Ζ. 4. Ἴδ. καὶ ἀνωτ. σελ. 409.

(7) Εὐξειν. Πόντ. 10, σελ. 375.

Ὕδωρ δὲ γλυκὺ ἅμα καὶ ψυχρὸν (1) παρεσκεύαζον τούτῳ τῷ τρόπῳ: «Τὴν ἡμέραν ἡλιάζοντες αὐτό, τῆς νυκτὸς ἀπηθοῦντες τὸ ταχύτατον, τὸ λοιπὸν ἐξαιθριάζουσιν ἐν ὑδρίαις κεραμεαῖς ἐπὶ τῶν μετεωροτάτων μερῶν τῆς οἰκήσεως, δι' ὅλης τε τῆς νυκτὸς δύο παῖδες ὕδατι τὰ τεύχη καταρραίνουσιν, ὄρθρου δὲ καθαιροῦντες καὶ τὴν ὑποστάθμην πάλιν ὑποσπῶντες λεπτόν τε ποιοῦντες αὐτὸ καὶ πρὸς ὑγίειαν οἷον ἄριστον ἐν ἀχύροις τιθέασιν τὰς ὑδρίας, εἶθ' οὕτως χρῶνται χιόνος οὐδ' ἡντινοῦν χρείαν ἔχοντες» (2). Ἐν γένει δὲ τοῖς σκληροῖς ὕδασιν ἐχρῶντο οἱ ἀρχαῖοι ἐὰν ἦσαν διϋλισμένα καὶ πλείονα χρόνον καθεσταμένα (3).

δ) Αἱ ἀκόναι (μολύβδου) καὶ οἱ χάλικες λεπτύνουσι τὸ ὕδωρ, ὅ,τι θολερὸν καὶ γεῶδες ἀναμέμικται, τοῦτο συνάγοντες καὶ κατασπῶντες ἀπ' αὐτοῦ (4).

ε) Τὰ ὕδατα κοπτόμενα (5) (ἀναρύσεις καὶ μετεωρίσεις καὶ κινήσεις ὑδάτων) καθίστανται οὐ μόνον μαλακώτερα ἀλλὰ καὶ πνευματωδέστερα «πρὸς ἀέρα πολὺν ἀνακεραννύμενα» (6)· ὑγιεινότερα

(1) Οἱ τρυφῶντες ἦσαν ψυχροπόται (Ἴδ. καὶ Ξενοφ. Ἀπομν. III. 13. 3) τοῦ ψυχροῦ ἀναψύχοντος (Παυσαν. VIII. XXVIII. 3). Ἡ δὲ τῶν ψυχρῶν ὑδάτων ἐπιτέχνησις (Ἀθήν. Γ. 124 e) ἐγίνετο καὶ δι' ἐξαρτήσεως τοῦ ἀγγείου ἐν φρέατι, μὴ ἁπτομένου τῆς πηγῆς, καθ' ὅλην τὴν νύκτα (Πλουτ. π. τ. πρ. ψυχρ. 22), ἢ διὰ περισωρεύσεως τῷ ἀγγείῳ χιόνος πολλῆς (Πλουτ. Συμποσ. VI. Δ. 1), ὅτε τὸ ὕδωρ ἐγίνετο ψυχρὸν μὲν στερούμενον δὲ τῶν ἐλαττωμάτων τοῦ ἐκ χιόνος καὶ πάγου ὕδατος (Πλίν. 31. 23), ἢ δι' ἀκονῶν καὶ χαλίκων (φύσει ψυχρῶν) ἐμβαλλομένων τῷ ὕδατι (Πλουτ. Συμπ. VI. Ε, π. τ. πρ. ψυχρ. 21. Ἴδ. σημ. 800), ἢ ἐντὸς ὀρυκτῶν ψυχείων (Ἴδ. ἀνωτ. σημ. 506) ἢ καὶ χιόνι μίξαντες (Ξενοφ. ἀπομν. II. 1. 30. Ἀθήν. Γ. 123 f, 124 d, Δ. 131 c. Πλουτ. Ὑγιειν. παραγγ. 123 B.

(2) Ἀθήν. Γ. 124 e, πρβλ. σημ. 4 σελ. 373. — Κατὰ τὸν Χάρητα τὸν Μυτιληναῖον ὁ Ἀλέξανδρος ἐν Ἰνδίαις ὀρύξας τριάκοντα ψυχεῖα καὶ πληρώσας ταῦτα χιόνος καταρεμβαλὼν δρυὸς κλάδους, ἐφύλαξε τὴν χιόνα ἐπὶ πλείω χρόνον (Ἀθήν. Γ. 124 c)ἰ Τὰ ἄχυρα καὶ θερμὸν ὕδωρ φυλάττει καὶ χιόνα ψυχράν (Πλουτ. Fr. XXXIV. 149).

(3) Ἀθήν. Α. 33 b.

(4) Πλουτ. Συμπ. VI. Ε. Ἀριστοτ. Fr. 213

(5) Θεόφρ. Fr. 159. Ἀθήν. Β. 42 e. Διόδ. Σικελ. II. 58 λέγει ὅτι ἡ περὶ τὴν νῆσον Ταπροβάνην θάλασσα ῥοώδης οὖσα καὶ μεγάλας ἀμπώτεις καὶ πλημμύρας ποιουμι γλυκεῖα τὴν γεῦσιν καθέστηκε». Τὰ πρὸς τῇ γῇ μέρει τῆς θαλάσσης γλυκύτερα ὡι ιᾶλλον κινούμενα (Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΓ. 31). — Ἀποτέλεσμα δὲ τῆς κόψι ς ἦτο οὐ μόνον ἡ ἐκ τῆς ἀεριώσεως δροσερότης ἀλλὰ καὶ ἡ μετρίασις τῆς ψυχρότη τοῦ ὕδατος (Πλουτ. πρωτ. ψυχρ. 15. 951 C. Νῦν λέγομεν ὕδωρ τσακισμένον τέ τον ψυχρόν).

Πλουτ. πρωτ. ψυχρ. 12. 949 F.

ἄρα (1), διὸ καὶ τὰ βραδυπόρα ὕδατα (2) ἐθεωροῦντο σκληρά (3).

ζ) Ὑγιεινὸν ὕδωρ «ποιεῖ δάφνη τούτῳ ἐμβρεχομένη» (4). Καθ' ἡμᾶς ἡ δάφνη ἐνήργει ὡς τις δεψικὴ οὐσία· γνωστὸν δ' ὅτι ὁ τοῦ ὕδατος καθαρισμὸς διὰ δεψικῶν οὐσιῶν ἦν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων γνωστός, πιθανῶς δὲ καὶ ὁ Μωϋσῆς διά τινος δεψικοῦ φυτοῦ ἐκαθάρισε τὸ ὕδωρ τῆς χώρας Μερρᾶς (5). Αἱ δεψικαὶ οὐσίαι πηγνύουσι τὸ λεύκωμα τῶν ὀργανικῶν οὐσιῶν, ὅπερ κατακρημνιζόμενον συμπαρασύρει καὶ μηχανικῶς αἰωρουμένας οὐσίας (6). Ποιεῖ ἄρα ὅ,τι καὶ ἡ ἕψησις. Ὁ Πλίνιος λέγει ὅτι ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ τὰ νιτρώδη καὶ ἁλμυρὰ ὕδατα ἐκαθάριζον δι' ἀλφίτων (7).

Ἐν Μυτιλήνῃ τῇ 8 Νοεμβρίου 1900.

ΜΙΧΑΗΛ Κ. ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ
Δ. Φ. Καθηγητὴς τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν.

---

(1) Κατὰ τὴν νεωτέραν Ἐπιστήμην ὁ τοῦ ὕδατος ἀερισμὸς ἐμποδίζει τὴν σῆψιν, ὁ ἀὴρ δὲ θεωρεῖται ὁ τὴν σῆψιν τῶν ῥεόντων ὑδάτων κωλύων. Σήμερον δὲ ὁ **βαθμὸς** τῆς **ἀεριώσεως** θεωρεῖται ὡς τις γνώμων τῆς καθαριότητος τοῦ ὕδατος. Ἴδ. Society of chemical Industry, London Section. Sizung 11 Iuni 1906 ἐν τῇ Chemiker Zeitung, 4 Ἰουλ. 1900, nº 53, σελ. 568. Ἐσχάτως προὐτάθη ἡ δι' **ὄζοντος** ἀπολύμανσις τῶν ποτίμων ὑδάτων (ἴδ. Revue Scientifique 20 Μαΐου 1899, nº 20, σελ. 625), καὶ ἡ δι' ὑπεροξειδίου τοῦ χλωρίου (ClO_2) ἴδ. Δελτίον Βιομηχ. Ἀκαδημ. Ἀθηνῶν Τ. Ε. τεῦχ. 6, σελ. 93.

(2) Γαλην. Ὑγιειν. Α. σελ. 228 (30).

(3) Πρβλ. ἀνωτ. σελ. 377 σημ. 4

(4) Γεωπον. II. Ζ. 3-4.

(5) Ἔξοδ. ιε' (23, 24).

(6) Ἐν Ἰνδίαις ὕδωρ ἑλωδῶν μερῶν καθαρίζουσι διὰ τῶν καρύων Strychnus potatorum, ἐν δὲ τῇ Αἰγύπτῳ τὸ βορβορῶδες τοῦ Νείλου ὕδωρ διὰ πικραμυγδάλων. Πρβλ. Ἱπποκρ. π. ὑδάτ. ἔκδ. Κοραῆ II, σελ. 131.

(7) Πλίν. 31. 22. Πρβλ. Γεωπον. VII. ΚΒ.

ΑΘΗΝΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΗΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

ΤΕΥΧΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΑΘΗΝΗΣΙΝ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

1901

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΛΕΓΧΟΥ ΑΝΑΙΡΕΣΙΣ

Ὅτε πρό τινων ἐτῶν ὁ κ. Γρηγόριος Βερναρδάκις ἐδημοσίευεν ἐν τῇ Ἐφημερίδι τὰς πρὸς τὸν κ. Βάσην ἀπαντήσεις αὐτοῦ ἐπιγράφων αὐτὰς «Βάσης, Κόντος καὶ Σα», ὑπελάμβανεν ἑαυτὸν τελέως ἀναμάρτητον, διὸ οὐδὲν σφάλμα, οὐδ' αὐτὰ τὰ προφανέστατα ἐξελεγχθέντα, συνωμολόγει. Νῦν δὲ ἀναγκάζεται μὲν νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι ἐσφάλη, ἀγωνίζεται δ' ὅμως πάσῃ δυνάμει κατὰ τὸν διαβόητον ἐκεῖνον Τιμοκρέοντα ν' ἀποδείξῃ ὅτι «ἔντι κἆλλοι πονηροί· οὐκ ἐγὼ μόνα κόλουρις, ἔντι καὶ ἄλλαι ἀλώπεκες». Ἐπὶ τούτῳ ἐπιχειρεῖ ἐν τῇ Ἐπετηρίδι τοῦ Παρνασοῦ νὰ ἐλέγξῃ τὸν κ. Κόντον. Αἰτιολογεῖ δὲ τὴν ἀπόπειραν ταύτην ἐν τέλει λέγων: «Ταῦτα ἔγραψα κυρίως μὲν ἀμυνόμενος, ἀλλὰ καὶ ἵνα ἀποδείξω, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ κ. Κ. ὑποπίπτει κλπ.». Ἡ αἰτιολογία αὕτη σκοπὸν ἔχει νὰ παραστήσῃ καὶ πάλιν τὸν κ. Β. καταδιωκόμενον καὶ πολεμούμενον, ἀλλ' εἶναι ὅλως ἀνακριβής· διότι ὁ κ. Κόντος ἐποιήσατο μέν, καθ' ὃ εἶχε καθῆκον, κρίσιν τῶν ἔργων τοῦ κ. Β. προκειμένου περὶ τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ, ἀλλὰ παθὼν ἔκτοτε τοὺς ὀφθαλμοὺς δὲν ἐδημοσίευσεν αὐτήν· οὕτω δὲ οὔτε ὁ Κόντος οὔτε ἄλλος τις τῶν φίλων αὐτοῦ ἔγραψέ τι κατὰ τοῦ κ. Β. μετὰ τὴν εἴσοδον αὐτοῦ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον. Μάρτυς ἀψευδὴς τούτου ἡ Ἀθηνᾶ, ἐν ᾗ οὐδὲν μετὰ τὴν ἐκλογὴν αὐτοῦ ἐδημοσιεύθη, μέχρις οὗ αὐτὸς ὁ κ. Β. ἐπεβάλετο νὰ ἐλέγχῃ τὸν διευθυντὴν αὐτῆς ἀνωνύμως ἐν ταῖς ἐφημερίσιν. Πρῶτος ἄρα ὁ κ. Β. ἐπεχείρησε νὰ ἐλέγχῃ, ἀνωνύμως τε καὶ οὐχί, τοὺς συναδέλφους αὐτοῦ, ἐπαναγαγὼν οὕτω τοὺς ἄλλοτε ἐπὶ τῆς καθηγεσίας τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ ἀκμάζοντας ἐν τοῖς καθηγηταῖς ἀγῶνας.

Τοῦ Κόντου κατηγορεῖ ὁ Β. α') ὅτι ἀναγράφων χωρία ἀρχαίων δὲν διορθοῖ, ἀλλὰ καταχωρίζει αὐτὰ ὅπως ἔχουσιν· β') ὅτι παρατιθεὶς

ἀρχαῖα χωρία παρανοεῖ καὶ φθείρει· γ') ὅτι γράφων περιπίπτει εἰς γλωσσικὰ σφάλματα· καὶ δ') ὅτι διαλαμβάνων περὶ χωρίων σφάλλεται καὶ φθείρει αὐτά.

Α'

Τῶν κατηγοριῶν τούτων ἡ πρώτη εἶναι προφανῶς ἄδικος καὶ ἄτοπος· διότι ὁ κ. Κόντος γράφων ἐπὶ 40 περίπου ἔτη παρέθηκε μυριάδας χωρίων· εἶναι δὲ καὶ τοῖς τυφλοῖς τὸ λεγόμενον δῆλον ὅτι ἐπικαλούμενος τοὺς μάρτυρας ἐκείνους προσεῖχεν ἑκάστοτε εἰς τὸ κύριον ζήτημα, ὥστε ἂν τῶν παρατιθεμένων χωρίων τινὰ ἔπασχον περὶ ἄλλην λέξιν, οὐχὶ δὲ περὶ ταύτην περὶ ἧς ἦν ὁ λόγος, ἠδύνατο κάλλιστα νὰ παραβλέπῃ αὐτὴν σπεύδων πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτοῦ. Τοῦτο ποιοῦσι πάντες οἱ φιλόλογοι ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς φιλολογίας.

Οὕτω λ. χ. μέμφεται αὐτὸν ὅτι ἔγραψέ ποτε ἐκ τοῦ Πλουτάρχου Β. Περικλ. 8 «τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν» ὅπως ἔχει ἡ στερεότυπος τῶν καταστημάτων Teubner ἔκδ. Sintenis Τόμ. Α' σελ. 306, 20, ἡ τοῦ Bekker Α' 253 καὶ ἡ τοῦ Döhner Τόμ. Α'187,1. Μετὰ μεγάλου δὲ στόμφου καὶ δυνάμεως καυτηριάζων τὴν μεγάλην τοῦ Κόντου ταύτην ἀμάθειαν προστίθησι «Πάντες οἱ φιλόλογοι γνωρίζουσι σήμερον ὅτι ὁ Πλούταρχος τὴν ἀσυνάλειπτον φράσιν «καλῶν καὶ ἀγαθῶν» ἐξήνεγκε κατὰ συναλοιφὴν «καλῶν κἀγαθῶν». (Σημείωσαι φράσιν φιλολόγου «τὴν ἀσυνάλειπτον φράσιν . . . ἐξήνεγκε κατὰ συναλοιφὴν» εἶναι ὡσεὶ ἔλεγε «τὸ ἀσυνάλειπτον δοκέω λέγουσι κατὰ συναλοιφὴν δοκῶ», δέον εἰπεῖν ἀντὶ τῆς ἀσυναλείπτου φράσεως . . . ἐξήνεγκε τὴν συνηλιμμένην κλπ.). «Οὕτω δ' ἐξέδωκεν αὐτὴν καὶ ὁ τελευταῖος ἐκδότης Karl Fuhr». Λοιπὸν πάντες οἱ φιλόλογοι ἐπίστανται τοῦτο καὶ μόνος πάντων τῶν φιλολόγων ὁ Κόντος εἶναι τοσοῦτον ἀμαθὴς ὥστε ἀγνοεῖ καὶ αὐτὰ τὰ ὑπὸ πάντων γινωσκόμενα! Καὶ ἐνθυμήθητε, ὅτι ἐλάνθανεν ἡμᾶς ἐπὶ τοσοῦτον τοιοῦτος ὤν! Ἀλλὰ καταλιπὼν τἀστεῖα παρατηρῶ ὅτι δὲν εἶναι ἀληθὲς τὸ πάντες οἱ φιλόλογοι κτλ., διότι φιλόλογος ἦν βεβαίως καὶ ὁ Bekker καὶ ὁ Sintenis καὶ ὁ Döhner, ἤτοι πάντες οἱ ἐκδόται τοῦ Πλουτάρχου πλὴν τοῦ τελευταίου. Ἀλλὰ καὶ ἄλλος τις ἔτι ἐξέδωκεν ἐπ' ἐσχάτων οὕτω, καὶ ὁ κ. Β. βεβαιότατα δὲν θὰ θελήσῃ νὰ εἴπῃ περὶ αὐτοῦ ὅτι δὲν εἶναι φιλόλογος, διότι οὗτος εἶναι ὁ κ. Gre-

gorius N. Bernardakis, ὅστις γράφει ἐν Πλουτ. Ἠθικ. 271 e καλὴν καὶ ἀγαθὴν γυναῖκα καὶ 860 d καλὴν καὶ ἀγαθήν, πρβλ. καὶ 667 d εὐδοκίμων καὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν, 854 c πολλοὺς καὶ ἀγαθούς, 913 a πολλοὺς καὶ ἀγαθοὺς καρπούς, 369 c κακοῖς καὶ ἀγαθοῖς. Καὶ ὅμως ὁ Κόντος ἐδίδαξε τἀληθὲς πρὸ 35 ὅλων ἐτῶν, ἐν ἔτει 1866, Λογ. Ἑρμῇ Τόμ. Α' σελ. 310 εἰπὼν «Μόνον τὸ κατὰ παράθεσιν ἀνὴρ ἀγαθὸς ἦτο παρ' αὐτοῖς εὔχρηστον καὶ τὸ καλὸς κἀγαθὸς ἢ καλός τε κἀγαθός» (1). (Φωτ. Λεξ. σελ. 128, 12 «Καλὸς κἀγαθὸς λέγεται κατὰ συναλοιφήν, οὐχὶ καλὸς καὶ ἀγαθός». Πρβλ. καὶ Σουίδα Τόμ. Β', Μέρ. Α' σελ. 51 Βερν.). Καὶ παρ' Ἡροδότῳ τὸ συναληλιμμένον εὑρίσκεται, Α' 30 παῖδες ἦσαν καλοί τε κἀγαθοί, Β' 143 Πίρωμις δέ ἐστι κατ' Ἑλλάδα γλῶσσαν καλὸς κἀγαθός. Τῶν ἀντιγράφων φερόντων ἐνίοτε παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς τὸ ἀσυνάλειπτον ὀλίγον φροντιστέον. Ἴδε Κόβητον Var. Lect. σελ. 71 καὶ Nov. Lect. σελ. 325 καὶ σελ. 431. Οὐδὲν λέγει ὁ Λοβέκκιος Elem. Τόμ. Β' σελ. 351». Ὁ Κόντος ἄρα ἠπίστατο τὸ πρᾶγμα, ἀλλὰ παρατιθεὶς χωρίον τοῦ Πλουτάρχου ἔγραψεν αὐτὸ ὅπως εἶχεν ἐν ταῖς ἐκδόσεσι. Βλέπετε τὴν ἀμάθειαν αὐτοῦ ποία τίς ἐστι καὶ τοῦ κ. Β. τὴν περὶ τὸ ἐλέγχειν δεινότητα; Ἀλλὰ δὲν αἰσθάνεται, ὅτι τοιαῦτα θέλων νὰ ἐλέγχῃ, φωρᾶται ὅτι δὲν ἔχει τί νὰ ἐλέγξῃ;

Β'

Ἡ δὲ δευτέρα κατηγορία ὅτι ὁ Κόντος παρατιθεὶς ἀρχαῖα χωρία παρανοεῖ καὶ φθείρει αὐτά, θὰ ἦν ἀληθῶς δεινή, ἂν ἀπεδείκνυεν αὐτὴν ὁ κ. Β.· νῦν δ' ὅμως — τοῦτο διατείνομαι ἀδιστάκτως — δὲν ἠδυνήθη ν' ἀποδείξῃ.

Πρῶτον διότι οὐδεὶς δίκαιος κριτὴς θέλει πεισθῇ τῷ κ. Β. καὶ μετ' αὐτοῦ καταγνῶ τοῦ Κόντου ἄγνοιαν, διὰ τὸν λόγον ὅτι μνημονεύων χωρίου τοῦ Θουκυδίδου Α' 107 ἔγραψεν «ἐς Δωριᾶς τὴν Δωριέων μητρόπολιν» ἀντὶ «ἐς Δωριᾶς τὴν Λακεδαιμονίων μητρόπολιν», (τὸ χωρίον εἶχε γράψει καὶ ἄλλοτε ὁ Κόντος ἐν Ἐφημ. Φιλ. 1879 σελ. 291, ἔνθα κεῖται ὀρθῶς)· ἢ ὅτι διαλαμβάνων περὶ τοῦ ῥήματος τηρῶ

(1) Ἴδε Δαβησίου Miscellan. Critica σελ. 452 Κιδδ. Πρβλ. καὶ Κυννῆρον Ξεν. Ἀνα. σελ. 190 καὶ Βρειτεμβάχιον Ξενοφ. Οἰκονομ. σελ. 58.

καὶ ἀναγράφων τὸ τοῦ Θουκυδίδου Γ' 22 «τηρήσαντες νύκτα χειμέριον ὕδατι καὶ ἀνέμῳ καὶ ἅμ' ἀσέληνον ἐξῇσαν», παρέλιπε τὸ ἀνέμῳ, ἢ ὅτι ἕνεκα τυπογραφικοῦ παροράματος ἐδημοσίευσέ ποτε κάχλικας ἀντὶ κάχληκας, οἰκία ἀντὶ οὐσία, διχηλῶν ἀντὶ διχήλων, παναίσχης ἀντὶ παναισχὴς κττ.

Τὸ εἱς ἀντὶ ἐς, ὃ ἐν χωρίῳ τοῦ Θουκυδίδου κατὰ τυπογραφικὸν παρόραμα ἐτυπώθη ὑπὸ τοῦ Κόντου ἐν 'Αθηνᾶς Τόμ. Θ' σελ. 291 καὶ ὃ διὰ τριῶν θαυμαστικῶν συνώδευσεν ὁ κ. Β., διορθοῖ αὐτὸς ὁ Κόντος ἐν τῇ ἀκολούθῳ σελίδι 292 ἀναγράφων τὸ αὐτὸ χωρίον, ὃ μετὰ τοῦ εἱς ἐδημοσίευσεν ὁ 'Ασώπιος «ἀπὸ οἵας λαμπρότητος εἱς (γρ. ἐς) οἵαν ταπεινότητα ἀφῖκτο». 'Αλλ' ὁ κ. Β. πρὸς μόνα τὰ τυπογραφικὰ παροράματα ἔχει ὀφθαλμούς, πρὸς δὲ τὰ κατορθώματα τοῦ Κόντου μύει αὐτούς.

Δεύτερον διότι πολλὰ ψέγει ἢ ἄνευ τινὸς λόγου ἢ συχνότερον διότι δὲν ἐννοεῖ αὐτά. Οὕτω λ. χ. ὅπερ ἀναγράφει πρῶτον, περὶ Κακοηθ. ΙϚ' «τὴν δὲ παῖδα πρὸς τὴν μητέρα φράσαι τὴν ἑαυτῆς ὅτι, ὦ μαμμίδιον, ὁρᾷς, οὐ μίγνυταί μοι κατὰ νόμον Πεισίστρατος», ἔχει κάλλιστα, πλημμελῶς δ' ὁ κ. Β. διατείνεται ὅτι «Ταῦτα εἶνε κακῶς» «ἐκδεδομένα. Τὸ ὁρᾷς ὡς γράφεται μεταξὺ κομμάτων τί θὰ ση-» «μαίνῃ; Πῶς θὰ ἔχῃ ἡ σύνταξις; Πόσον εὔκολον εἶνε τὸ ἐπικρίνειν» «καὶ ψέγειν τὰ τῶν ἄλλων! Μεταγραπτέον «ὦ μαμμίδιον ὁρᾷς; οὐ» «μίγνυταί μοι κλπ. ὡς ἐν τῇ ἐκδόσει μου». 'Αλλὰ πρῶτον ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ κ. Β. δὲν κεῖται, ὡς λέγει, ὦ μαμμίδιον ὁρᾷς; οὐ μίγνυταί μοι κλπ., ἀλλ' ὦ μαμμίδιον, ὁρᾷς; οὐ κλπ. Ἔπειτα τὸ ὁρᾷς καὶ τὸ πληθ. ὁρᾶτε μεταξὺ κομμάτων κεῖται παρενθετικῶς, ὅπως λ. χ. παρ' 'Αριστοφάνει, Θεσμοφορ. 490-6 «Ταῦτ' οὐδεπώποτ' εἶφ', ὁρᾶτ', Εὐριπίδης, οὐδ' ὡς ὑπὸ τῶν δούλων . . . ταῦθ', ὁρᾷς, οὐ πώποτ' εἶπεν», καὶ Νεφ. 355 «καὶ νῦν ὅτι Κλεισθένη εἶδον, ὁρᾷς, διὰ ταῦτ' ἐγένοντο γυναῖκες», 'Εκκλησιαζ. 102 «'Αγύρριος γοῦν . . . λέληθε· καίτοι πρότερον ἦν οὗτος γυνή· νυνὶ δ', ὁρᾷς, πράττει τὰ μέγιστ' ἐν τῇ πόλει», Εἰρην. 831 «ἀλλ', ὁρᾶτ', οὔπω πέπαυσθε». Μνημονεύει δὲ καὶ ὁ 'Αθήναιος 50 f στίχον τοῦ Ἄμφιδος «ὁ συκάμινος συκάμιν', ὁρᾷς, φέρει, ὁ πρῖνος ἀκύλους, ὁ κόμα[ρ]ος μιμαίκυλα», 'Αλεξιδ. (Kock B' 300) «τοῦτ' ἔσθ', ὁρᾷς, 'Ελλην[ικ]ὸς πότος». Πλατ. Πρωτ. 336 6 «'Αλλ', ὁρᾷς, ἔφη, ὦ Σώκρατες, δί[κ]αι

δοκεῖ λέγειν Πρωταγόρας...». Ξενοφ. Ἱέρωνι Α' 16 «ἀλλ', ὁρᾷς, ἐκεῖνό γε οὐκ ἂν ἔτι πείσαις ἀνθρώπων οὐδένα ὡς...». Ὅπως τὸ ὁρᾷς, ὁρᾶτε οὕτω λέγεται καὶ τὸ λεύσσετε, εὔδηλον, οἷον Σοφ. Οἰδ. Τυρ 1542 «ὦ πάτρας Θήβης ἔνοικοι, λεύσσετ', Οἰδίπους ὅδε, ὃς . . .» καὶ Εὐριπ. Φοιν. 1757 «ὦ πάτρας κλεινῆς πολῖται, λεύσσετ', Οἰδίπους ὅδε, ὃς μόνος Σφιγγὸς» κλπ. Καὶ «φιλόσοφός τις εἶ, εὔδηλον, ὃς παρεὶς τοσαῦτα γράμματα Σίμου τέχνην ἔλαβες» παρ' Ἀθηναίῳ Δ' 164. Διὰ τοῦ «ὁρᾷς» τούτου δύναταί τις καὶ πρὸς πλείονας ν' ἀποτείνῃ τὸν λόγον, οἷον Θεσμοφορ. 556 «ἐπεὶ τόδ' οὐκ εἴρηχ', ὁρᾷς, ὡς στλεγγίδας λαβοῦσαι σιφωνίζομεν τὸν οἶνον, (καὶ 496) = προδήλως, ἀναντιρρήτως, φανερὰ, φυσικὰ κττ.

Πλὴν τοῦ ὁρᾷς, ὁρᾶτε, λεύσσετε, εὔδηλον, παραλαμβάνεται ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐννοίας καὶ τὸ ὡς ὁρᾷς, ὡς ὁρᾶτε, ὅτε σαφέστερον ἔτι γίνεται ὅτι παρενθετικῶς ταῦτα κεῖνται· πρβλ. Ἀριστοφ. Νεφ. 211 «ἐντεῦθ' ἔνεισιν· ἡ δέ γ' Εὔβοι', ὡς ὁρᾷς, ἡδὶ παράκειται».

Ὅμοιον χωρίον κείμενον ἐν Πλουτ. Ἠθ. 645 e δὲν ἐνόησεν ὁ τελευταῖος ἐκδότης, διὸ μετέθηκε τὸ ὡς παραγαγὼν οὕτω καὶ χασμῳδίαν· «αὐτὸς δ' ἡμῖν, ὡς ὁρᾶτε, ποικίλων χρωμάτων καὶ ἀνθηρῶν τὸ συμπόσιον ἐμπέπληκε» ὃ μετέβαλεν εἰς «αὐτὸς δ' ἡμῖν ὁρᾶτε ὡς... ἐμπέπληκε». Ὅτι προηγεῖται μὲν «θαυμάζω Ἐράτωνα . . .» ἕπεται δὲ μετὰ μακρὰν περίοδον κατ' ὀνομαστικὴν «αὐτὸς δ' ἡμῖν, ὡς ὁρᾶτε, . . . ἐμπέπληκε» οὐδὲν τὸ ἀσύνηθες.

Ἀλλαχοῦ λέγεται τὸ ὁρᾷς ἐρωτηματικῶς, τοῦτο μάλιστα φαίνεται γιγνόμενον, ὅτε ἕπεται ἄλλο ῥῆμα ὡσαύτως δευτέρου προσώπου, οἷον Σοφοκλ. Ἠλέκτρ. 628 ὁρᾷς; πρὸς ὀργὴν ἐκφέρῃ. Εὐριπ. Ἀνδρομ. 87 ὁρᾷς; ἀπαυδᾷς ἐν κακοῖς φίλοισι σοῖς.

Μόνην δὲ ταύτην τὴν χρῆσιν φαίνεται ἐπιστάμενος ὁ κ. Β., διὸ μεταβάλλει παρὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἀντιγράφων τὸ παρὰ Πλουτάρχῳ «ὦ μαμμίδιον, ὁρᾷς, οὐ μίγνυταί μοι κλπ.» εἰς «ὦ μαμμίδιον, ὁρᾷς; κλπ.», καίτοι τὸ ἄνευ ἐρωτήσεως ἐκφερόμενον φαίνεται συμφωνότερον τῷ σεμνῷ χαρακτῆρι τῆς κόρης· πρβλ. Kühner B' 872-3. Μεταβαλὼν δὲ καὶ φθείρας οὕτω τὸ χωρίον μέμφεται τὸν [illegible]ιτον σῴζοντα αὐτό. Καὶ ἡμεῖς σήμερον λέγομεν «δὲν πὰν τὰ π[illegible]γματα, βλέπεις, ὅπως θέλεις» ἢ «δὲν ἔχει, βλέπετε, ὁ πτωχὸς νὰ π[illegible]ρώσῃ κλπ.».

Καὶ τὸ δεύτερον χωρίον Ἠθικ. 698 f «χωρὶς εἰ μὴ τὸν Κύκλωπα φήσει τις, ὥσπερ ὀφθαλμὸν ἔχει ἕνα, καὶ πόρον τροφῆς καὶ φωνῆς τὸν αὐτὸν» ἔχει καλῶς ὅπως κεῖται ἐν τοῖς ἀντιγράφοις καὶ παρὰ τῷ Κόντῳ, ὁ δὲ κ. Β. δι' ἄγνοιαν ψέγει αὐτὸ λέγων, ὅτι ἔχει κακῶς διὰ τὴν χασμῳδίαν ἔχει ἕνα, καὶ διὰ τὸν ἐνεστῶτα ἔχει, καὶ «διὰ τὴν ἔλλειψιν πάσης συντάξεως», διὸ πείθεται μὲν τῷ Reiske μεταβάλλοντι ὧδε: «... ὥσπερ ὀφθαλμὸν σχεῖν ἕνα...», προκαλεῖται δὲ τὸν Κόντον λέγων «ἂν ὁ κ. Κ. νομίζῃ ὅτι καλῶς ἔχει τὸ χωρίον, ὡς αὐτὸς ἔγραψεν, ἄς τὸ ἀποδείξῃ, συντάσσων καὶ ἑρμηνεύων αὐτό». Πρὸς ταῦτα παρατηρῶ πρῶτον ὅτι δὲν σημαίνει μέγα τι ὅτι τὸ χωρίον παρέχει χασμῳδίαν, ἀφοῦ χιλιάδες ὅλαι παραδειγμάτων αὐτῆς κεῖνται καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἐκδόσει τοῦ κ. Β., εἰ καὶ πολλάκις ἕνεκα τῆς πλημμελοῦς δοξασίας αὐτοῦ περὶ ταύτης ἠλλοίωσε τὴν χεῖρα τοῦ συγγραφέως. Εἶναι δ' ὀφθαλμοφανὲς ὅτι, ἀφοῦ τοσαῦτα καὶ ταῦτα ἀναντίλεκτα χωρία μετὰ χασμῳδίας κεῖνται παρὰ Πλουτ., οὐδεὶς δύναται νὰ ὑπολαμβάνῃ πανταχοῦ τὴν ὕπαρξιν αὐτῆς ἀπόδειξιν φθορᾶς τοῦ κειμένου καὶ δὴ ν' ἀφανίζῃ αὐτὴν ἐκ τοῦ χωρίου τούτου φθείρων τὴν ἔννοιαν. Δεύτερον ὅτι καὶ ὁ ἐνεστὼς ἔχει καλῶς· πρβλ. Πλατ. Ἱππ. Ἐλάσσ. 364 e λέγει ὁ Ἀχιλλεὺς πρὸς τὸν Ὀδυσσέα, 370 e Ἀχιλλεὺς καὶ Ὀδυσσεύς ἐστον . . . Ἀχιλλεὺς ψεύδεται, . . . φησιν . . . λέγει κλπ. Πρὸς δὲ καὶ ἡ σύνταξις, ὅπως ἔχει, ἀπαιτεῖ παρεμφατικὴν ἔγκλισιν, οὐχὶ ἀπαρέμφατον. Τὸ χωρίον συντάσσεται καὶ ἑρμηνεύεται ἄνευ τινὸς μεταβολῆς ὧδε: χωρὶς εἰ μὴ φήσει τις τὸν Κύκλωπα, ὥσπερ ἔχει ἕνα ὀφθαλμὸν (καθὼς ἔχει — καὶ τοῦτο εἶναι ὁμολογούμενον — ἕνα μόνον ὀφθαλμόν), οὕτως (ἔχειν, ἐκ τοῦ προηγουμένου ἔχει) τὸν αὐτὸν πόρον (ἤτοι ἕνα μόνον πόρον) τροφῆς καὶ φωνῆς. Ἐπειδὴ δηλ. ἐν ταῖς δυσὶ προτάσεσι, τῇ ἀναφορικῇ «ὥσπερ ἔχει ἕνα ὀφθαλμὸν» καὶ ἐν τῇ εὐθὺς ἑπομένῃ «καὶ πόρον τροφῆς καὶ φωνῆς τὸν αὐτόν», ἓν μόνον κεῖται ῥῆμα, δῆλον ὅτι ἀναγκαίως τοῦτο ἐκ τῆς ἑτέρας θὰ παραληφθῇ εἰς τὴν ἑτέραν. Τὸ «ὥσπερ ὀφθαλμὸν ἔχει ἕνα» δὲν ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ὑποθέσεως, χωρὶς εἰ μὴ φήσει τις, διότι τοῦτο δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ εἴπῃ ἢ μὴ εἴπῃ τις, εἶναι πασίγνωστον, ἀλλὰ τὸ ἑπόμενον, (ἔχειν) τὸν αὐτὸν πόρον τροφῆς καὶ φωνῆς. Ἡ μεταβολὴ ἄρα τοῦ ἔχει εἰς σχεῖν καὶ ἡ ἐξάρτησις αὐτοῦ ἐκ τοῦ φήσει ὁμοίως τῷ ἔχειν πόρον κλπ. φθείρει τὸν νοῦν τοῦ χωρίου.

Τὸ ἐν Ξεν. 'Αναβ. Δ', δ', 6 «καίειν τὰς οἰκίας» ἔγραψε τῷ 1871 ὁ Κόντος οὕτω καίειν μετὰ τοῦ αι· νῦν ψέγων ὁ κ. Β. διατείνεται ὅτι «πασίγνωστον εἶνε ὅτι ὁ Ξενοφῶν ἔλεγε καὶ ἔγραφεν ὄχι καίειν ἀλλὰ κάειν». Ὁ κ. Β. ἔχει τὴν κακὴν συνήθειαν νὰ παριστᾷ τὰς ἰδίας δοξασίας ὡς πασίγνωστα πράγματα καὶ νὰ ψέγῃ οὕτως ὃν προσπαθεῖ νὰ ἐλέγξῃ ὡς ἀγνοοῦντα τὰ πασίγνωστα ταῦτα. Καὶ ἂν μὲν προέκειτο περὶ ἀληθῶν δοξασιῶν, ἔστω· ἀλλὰ τὸ δυστύχημα εἶναι ὅτι πρόκειται περὶ ἐσφαλμένων. Διότι ὁ κ. Β. φωρᾶται αὖθις λαλῶν περὶ πραγμάτων ἃ ἀγνοεῖ. Ἂν δηλ. διετείνετο, ὅτι πασίγνωστον εἶναι ὅτι οἱ 'Αττικοὶ ἔλεγον κάειν, θὰ ἔλεγέ τι ὑπὲρ οὗ ὑπάρχουσι πολλαὶ μαρτυρίαι, ἀλλὰ λέγων τοῦτο ἰδίᾳ περὶ τοῦ Ξενοφῶντος καὶ παριστῶν αὐτὸ ὡς πασίγνωστον, σφάλλεται.

Παλαιοὶ δηλ. γραμματικοὶ διδάσκουσιν ὅτι ὑπὸ τῶν 'Αττικῶν ἐγίνετο χρῆσις τῶν τύπων κάειν καὶ κλάειν· πρβλ. Μοίρ. σελ. 212 Koch «κλάειν καὶ κάειν μετὰ τοῦ α 'Αττικῶς, μετὰ τοῦ ι 'Ελληνικῶς». Θωμ. Μαγ. σελ. 197, 3 Ritsch. κλάειν καὶ κάειν 'Αττικά, κλαίειν δὲ καὶ καίειν κοινά. Εὐσταθ. σελ. 28, 31 καὶ ἄλλοι (ἴδε Pierson εἰς Μοῖριν σελ. 231 καὶ Sturz ἐν Lex. Xenoph. Τόμ. Β' σελ. 624 καὶ σελ. 748). Καὶ ὁ Cobet ἀποφαίνεται ὅτι καὶ οἱ 'Αττικοὶ καὶ οἱ 'Αττικισταὶ ἔλεγον κλάειν καὶ κάειν οὐχὶ κλαίειν καὶ καίειν. Var. Lect σελ. 47 κλαίοντα: et Atticis et Atticistis reddenda sunt passim κλάειν et κάειν, κλαίειν apud illos non minus est vitiosum quam αἰετὸς aut αἰεί». Πρβλ. καὶ Nov. Lect. σελ. 340. «Felix vitium IV. v. 10 commissum ΚΛΩΝ pro ΚΑΩΝ in verbis κόπτων καὶ κλῶν indactam servavit formam sinceram κάων; solent alias scribae de suo dare καίω, sicuti κλαίω pro κλάω». Περὶ τοῦ αἰεὶ καὶ αἰετὸς ἴδε Wecklein Cur. Epigr. 63 κἑξ. καὶ Meisterhans[3] σελ. 31-33. Ὁ Γ. Δινδόρφιος γράφει ἐν Λεξ. Σοφοκλ. σελ. 260 κλάω] Hac scriptura veteres Atticos usos esse, non κλαίω, testantur Apollonius de adverb. p. 600, 27 τὸ κλάω παρὰ 'Αττικοῖς ἐν μακρῷ τῷ α, aliique grammatici in Thesauro indicati vol. 4, p. 1598. Librarii vero, Homeri letioni assueti, plerumque diphthongum intulerunt. Sophoclis xempla sunt decem, in quibus omnibus κλαίω scriptum, in ›rmam Atticam ab me mutatum, praeeuntibus Porsono et

Elmsleio, pariterque in Aeschyli et Euripidis tabulis. Frequentia vera rectae scripturae exempla sunt in codicibus Aristophanis, Platonis aliorumque scriptorum Atticorum. Idem de aliis huiusmodi vocabulis dicendum, velut κάω, ἐλάα, ἀεί, quae ipsa quoque in codicibus modo sic modo per diphthongum scribuntur.ʼΠρβλ. καὶ Θησ. Στεφ. Τόμ. Δ' σελ 820.ʼΑξια παραθέσεως εἶναι καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Sauppe γεγραμμένα ἐν Lexil. Xenophont.σελ.70 «κάειν formam Xenophonti ubique reddendam dicit Dindorf. An.1,6,1 Vid. Cyr.3,5,5 V. κλάειν.Verbi κάειν cum alii conjuncti exempla contulit etiam Schwidopius Obss. Hell. 11». Καὶ σελ.75 «κλάειν et κάειν formae nulla vestigia apud Xenophontem esse dicit Poppo An. 3, 5, 3, rarissima Bornemannus Cyr. Schn, 2,2,13, ubi Dindorfius, ut nunc solet, κλάειν, Poppo, Born., Hertl., Breit., κλαίειν. Cyr. 2, 2, 14. Libri semel κλάειν habent, alterum bis et in 1,4,2.7,3,14». Παρατηρητέον δ' ὅτι καὶ παρὰ τῷ Θεοφράστῳ φέρεται ὁ τύπος κάω· κάομαι (ἀποκάω, ἐπικάω-ἐπικάομαι, περικάω, συγκάομαι). Καὶ ὁ Πολύβιος κατὰ τὸν Ναβῆρον τῆς διὰ τοῦ α ἐκφορᾶς κάω ἐποιήσατο χρῆσιν, Μνημ. 1857 σελ. 118 «Non dubito quin κάειν ubique Polybio reddendum sit, non καίειν, cf. 16, 34. 9. Ὁ Δινδόρφιος ἐξέδωκεν ἐν τοῖς Ἀπομνημονεύμασι σελ.26 (1862 Oxon.) «τοῖς ἰατροῖς παρέχουσι μετὰ πόνων τε καὶ ἀλγηδόνων καὶ ἀποτέμνειν καὶ ἀποκάειν». Ἐσημειώσατο δὲ «ἀποκαίειν» potius quam ἀποκάειν A. ἀποκᾴειν B. Ἀλλ' ὁ Blaydes ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀριστοφάνους Νεφελῶν (1890) σελ. 343 παρατιθέμενος τὸ χωρίον τοῦ Ξενοφῶντος γράφει «τοῖς ἰατροῖς παρέχουσι — καὶ ἀποκαίειν». Ἀλλ' οὐδεὶς νομίζομεν θὰ τολμήσῃ νὰ κακίσῃ τὸν Ἄγγλον φιλόλογον ὡς ἀγνοοῦντα τὴν Ἀττικὴν συνήθειαν. Οὐδαμῶς ἦν δυνατὸν νὰ μὴ ἐπίστηται αὐτὴν ὁ ἀνήρ. Ὅτι δ' ἐγίνωσκε, δηλοῦται σαφῶς ἐξ ἧς ποιεῖται παρατηρήσεως ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἀριστοφάνους Πλούτου σελ. 10 «κλάειν libri, ut videtur, omnes. Atticas formas esse κλάειν κάειν, vulgares κλαίειν καίειν, docet Moeris p. 23'· κλάει, κάει, ἀεί, ἀετός Eust. ad Il α' p. 21 ἀετός, κλ(Orion ap. Etym. p. 31 ἐλάα. Eust. ad Il. 6″ p. 160.

Τοσαῦτα οὗτοι, ἀλλ' ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Λεξικῷ τοῦ Liddell κ.

Scott λ. ἀποκαίω καὶ λ. καίω λέγεται μὲν ὅτι ὁ Ἀττικὸς τύπος εἶναι ἀποκάω καὶ κάω, μνημονεύονται δ' ὅμως παραδείγματα ἐκ τοῦ Ξενοφῶντος τὸ «ἄνεμος βορρᾶς . . ἀποκαίων πάντα» καὶ «ἀπεκαίοντο αἱ ῥῖνες» καὶ «ἡ χιὼν καίει τῶν κυνῶν τὰς ῥῖνας», τηρουμένης τῆς γραφῆς τῶν κωδίκων, οἵτινες κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Λ. Δινδορφίου ἔχουσι καίει, ἀποκαίω καὶ ἀπεκαίοντο (ἀπεκαίνοντο κτλ.)· δῆλον ἄρα ὅτι ἡ πρότερον ἐπικρατοῦσα πίστις περὶ τῆς παρ' Ἀττικοῖς τῶν δοκίμων χρόνων χρήσεως μόνου τοῦ κάω κλάω ἐσαλεύθη, ὅπως καὶ ἡ περὶ τῆς χρήσεως μόνου τοῦ ἀεὶ ἀετός, ἐπεκράτησε δὲ μείζων σεβασμὸς τῆς παραδόσεως· διότι καθ' ἃ παρατηρεῖ ὁ Blass ἐν τῇ Γραμμ. Kühner-Blass Β' 452 κατὰ τἀντίγραφα ὁ Ξενοφῶν σχεδὸν πάντοτε (fast immer) καίω φαίνεται λέγων, καὶ τέλος αἱ Ἀττικαὶ ἐπιγραφαὶ μόνους τοὺς μετὰ τοῦ αι τόνους παρέχουσιν, οὐχὶ δὲ καὶ τοὺς μετὰ τοῦ α (πρβλ. Meisterhans[3] σελ. 178). Καὶ νῦν ἐρωτῶ τὸν κ. Β., ποῦ εὗρεν ἐκεῖνο τὸ — «πασίγνωστον» περὶ τοῦ Ξενοφῶντος — ψεῦδος;

Τὸ ἐν Ξενοφ. Κυρ. Παιδ. Δ', ε', 51 ἔγραψεν ὁ Κόντος ἐν Ἑλλην. Φιλολ. τῷ 1871 ὧδε: «ἔπειτα δὲ καὶ Κυαξάρῃ ἐκλέξασθε ὁποῖ' ἂν οἴησθε αὐτῷ μάλιστα χαρίζεσθαι». Τοῦτο μεμφόμενος ὁ κ. Β. γράφει «Ἀλλὰ κατάδηλον ὅτι γρ. ἂν οἴεσθε, διότι γνωστὸν εἶνε ὅτι καὶ τὰ ῥήματα οἴεσθαι δοκεῖν ἡγεῖσθαι κττ. ἐφέλκονται τὸν σύνδεσμον ἄν, ἀνήκοντα κυρίως εἰς τὴν ἐξαρτωμένην ἀπαρέμφατον· πρβλ. Ἀναβ. Γ' α' 17 τί ἂν οἰόμεθα παθεῖν; Ἀπομνημ. Β' ς' 38». Πρὸς ταῦτα παρατηρῶ ὅτι ἡ στερεότυπος ἔκδοσις τοῦ Dindorf καὶ ἡ ἐσχολιασμένη τοῦ Hertlein οὕτως ἔχουσιν αὐτὸ «ὁποῖ' ἂν οἴησθε» κλπ., ὥστε οὐδεμιᾶς μομφῆς ἄξιος εἶναι ὁ Κόντος ὅτι παρατιθεὶς τὸ χωρίον παρέλαβεν αὐτὸ ὅπως ἔχει. Δεύτερον ὅτι πέντε ἔτη μετὰ τὴν παράθεσιν τοῦ χωρίου τούτου ἤτοι τῷ 1876, διέλαβε περὶ τοῦ πράγματος ὁ Κόντος, ἤτοι πρῶτον διὰ βραχέων ἐν τῷ Λογ. Ἑρμῇ Ε' σελ. 196 διορθώσας πλημμελῶς ἐκδοθὲν χωρίον Διονυσίου Βυζαντίου «οὐ γὰρ ἄν μοι δοκῇ τοσοῦτον ἐπικρατῆσαι τὸ ἐπιχώριον πάθος — εἰ μή τι ζον ἦν τῆς τοπικῆς ἱστορίας», ἀνθ' οὗ ἔγραψεν «οὐ γὰρ ἄν μοι κεῖ τοσοῦτον ἐπικρατῆσαι τὸ ἐπιχώριον πάθος» ἤτοι οὐ γάρ μοι εῖ τοσοῦτον ἂν ἐπικρατῆσαι κλπ. Ἔπειτα διὰ μακρῶν ἐν Ἀθηνᾶς . Β' σελ. 505-10 εἰπὼν «Πολλάκις ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ τὸ μὲν

ἡγούμενον τοῦ ὑποθετικοῦ λόγου τίθεται κατ' εὐκτικήν, τὸ δὲ λῆγον κατ' ἀπαρέμφατον μετὰ τοῦ μορίου 'ΑΝ συντεταγμένον ῥήματι δοξασίας δηλωτικῷ», μεθ' ὃ παρέθηκε πολλὰ παραδείγματα ἔκ τε ἄλλων συγγραφέων καὶ ἐκ τοῦ Ξενοφῶντος, οἷον Κυρ. Παιδ. Ε' γ' 31 «νῦν οὖν — καλόν τι ἄν μοι δοκοῦμεν ποιῆσαι, εἰ προθύμως Γαδάτᾳ βοηθήσαιμεν» καὶ Ζ' ε' 56 οὐκ ἂν οἴει καὶ ἡμᾶς αἰσχύνεσθαι, εἰ σὲ μὲν ὁρῷμεν ἔξω καρτεροῦντα κτέ.' πρβλ. καὶ βιβλ. Α' ε' 10 καὶ βιβλ. Ε' β' 29. 'Εν 'Απομνημ. Β' α' 27 κεῖται «ἐξ ὧν ἐλπίζω, εἰ τὴν πρὸς ἐμὲ ὁδὸν τράποιο, σφόδρ' ἄν σε τῶν καλῶν καὶ σεμνῶν ἐργάτην ἀγαθὸν γενέσθαι». Καὶ τέλος παρέπεμψε καὶ εἰς Μνημοσύνην 1875 σελ. 434, ἔνθα διελαβεν ὁ Κόβητος περὶ τοῦ πράγματος εἰπὼν «Complura huius erroris exempla collegimus in Nov. Lect. pag. 362, ut Aristoph. Vesp. 1404

εἰ νὴ Δί' ἀντὶ τῆς καλῆς γλώττης ποθὲν
πυροὺς πρίαιο, σωφρονεῖν ἄν μοι δοκΕΙC

et in Isocratis Epist. VIII. 9 οὕτω δ' ἄν μοι δοκΕΙτε κάλλιστα βουλεύσασθαι, ubi in libris est (praeter Ravennatem) δοκοῖς et δοκοίης· et in Oratione Isocratis V. 40 ὅτε μὲν ἡ πόλις ἡμῶν — ἐδυνάστευεν οὐδὲν ἂν ἡγοῦμΑΙ περανθῆναι τούτων, sic solus Urbinas, caeteri omnes ἡγούμην. Urbinas errat cum caeteris I. 12 δι' ὧν ἄν μοι δοκΟΙΗC — πλεῖστον ἐπιδοῦναι, ubi Bekkerus intellexit δοκεῖς verum esse. Attulimus eiusdem mendi nova exempla modo ad Xenophontis *Cyropaediam* supra pag. 393, 19». Καὶ σελ. 339 «Κυαξάρῃ ἐκλέξασθε ὁποῖ' ἂν οἴΗσθε αὐτῷ μάλιστα χαρίζεσθαι. Tralaticium in omnibus libris hoc mendi genus est. 'Αν cum χαρίζεσθαι conjunctum est: itaque οἴΕσθε scribendum. Sexcenties δοκεῖν, νομίζειν, οἴεσθαι, ἡγεῖσθαι cum infinitivis ἂν habentibus componuntur, ut V, 2, 26 οἴεσθαι ἂν-ἐπιβῆναι. V, 2, 29 οἴει ἂν ἰδεῖν. V, 3, 8 οἴει ἂν σὺν ἡμῖν γενέσθαι et sic passim. In his perpetuo turbant libri etiam optimi, Platonis A., Demosthenis S. caeterique omnes. Scribae ἂν cum *putandi* verbo conjunctum esse rati *indicativum* stulte aut in *optativum* aut in *conjunctivum* rifingunt» Πᾶς τις βλέπει ὅτι τὰ γεγραμμένα ἐν τῇ 'Αθηνᾷ ἐμφαίνουσι

ἀκριβῆ γνῶσιν τῶν διδαγμάτων τοῦ Κοβήτου καὶ τῶν γινομένων ὑπ' αὐτοῦ μεταβολῶν ἄλλων τε χωρίων καὶ δὴ καὶ τοῦ παρὰ Ξενοφῶντι φερομένου «Κυαξάρῃ ἐκλέξασθε ὁποῖ' ἂν οἴησθε αὐτῷ μάλιστα χαρίζεσθαι». Πάντα ἄρα ταῦτα ὅσα νῦν ἀξιωματικῶς προφέρεται ὁ κ. Β. (ἀλλὰ κατάδηλος . . .) ἐδιδάχθησαν ὑπ' ἄλλων, αὐτοῦ τούτου τοῦ οὕτως ἀτόπως ψεγομένου Κόντου καὶ τοῦ Κοβήτου, ἔτη τινὰ μετὰ τὴν παράθεσιν τοῦ χωρίου ὑπὸ τοῦ Κόντου, ὥστε δὲν εἶναι πρέπον ὁ κ. Β. νὰ παριστᾷ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Κοβήτου καὶ Κόντου σήμερον ὡς ἰδίαν καὶ ψέγει τὸν Κόντον δι' ἄγνοιαν τούτων.

Ὅτι δ' ὁ κ. Β. δὲν δικαιοῦται νὰ παραλαμβάνῃ τὰ τοῦ Κοβήτου καὶ Κόντου καὶ δι' αὐτῶν νὰ ψέγῃ τὸν Κόντον, πείθεταί τις καὶ ἐκ τούτου ὅτι δὲν ἐνόησεν ἀρκούντως αὐτά· διότι ἐκεῖνος μὲν διδάσκει ἐν Μνημοσύνῃ 1874 σελ. 157 «Non est graeca compositio πόσον οἴει ἂν ἀναβοῆσαι; sed πόσον ἂν οἴει. Interrogativa τίς, τί, πῶς, πόθεν, πόσος, ποῖος cett. voculam ἂν attrahunt ad sese τίς ἄν, τί ἄν, πῶς ἄν, πόσον ἂν et sim.». Ὁ δὲ κ. Β. διατείνεται ὅτι «γνωστὸν εἶνε ὅτι καὶ τὰ ῥήματα οἴεσθαι, δοκεῖν ἡγεῖσθαι κττ. **ἐφέλκονται** τὸν σύνδεσμον ἄν». Ὥστε κατὰ τὸν κ. Β. ἐν φράσεσιν οἷον σωφρονεῖν ἄν μοι δοκεῖς, εὐθὺς εἰπεῖν ἂν δοκῶ, καλόν τι ἄν μοι δοκοῦμεν ποιῆσαι, κττ., τὰ ῥήματα ἐφέλκονται τὸν πρὸ αὐτῶν κείμενον ἄν! Ἂν δύνασθε, μὴ θαυμάσητε λογικὴν καὶ φραστικὴν ἀκρίβειαν!

Κατὰ τὸ 1871 ἔγραψεν ὁ Κόντος ἐν Ἑλλην. Φιλολ. σελ. 63, στήλ. β', στ. 14 «ἔπειτα δέ κ' αὐτὸς ὀνήσεαι», ὁ δὲ κ. Β. ψέγων νῦν γράφει «ἀλλὰ τίς (sic) δὲν ἀναγνωρίζει ἐνταῦθα τὸ τερατῶδες» «τοῦ κ' αὐτός; Ὁ σύνδεσμος καὶ μετὰ τῆς ἑπομένης ἀπὸ φωνήεν-» «τος λέξεως ὅτι πάσχει κρᾶσιν» (μετὰ πάσης τῆς λέξεως; ἐγὼ ἐνόμιζον ὅτι μετὰ μόνου τοῦ ἀρκτικοῦ αὐτῆς φωνήεντος) «καὶ ὄχι» «ἔκθλιψιν, τίς ἀγνοεῖ;». Ἀλλ' ὁ Κόντος δὲν ἔγραψεν ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ τὸν καὶ μετ' ἐκθλίψεως, ὅπως λέγει ὁ κ. Β., ἀλλὰ τὸ κε, ὅπως σαφῶς ἐμφαίνει ἡ ὀξεῖα ἐπὶ τοῦ προηγουμένου δέ, ἔπειτα **δέ** κ' αὐτὸς ὀνήσεαι». Ὁ κ. Β. ὑπὸ τῆς σπουδῆς νὰ ἐλέγξῃ ν Κόντον καὶ ἀγνοῶν ὅτι μεγάλη συζήτησις ἦν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ᾿ραμματικοῖς περὶ τούτου, ἂν δηλ. τὸ καὶ ἢ τὸ κε κεῖται ἐν τού-}ις, δὲν παρετήρησε τὴν ὀξεῖαν, διὸ ἀντιγράφει ἔπειτα **δὲ** κ' αὐτὸς

ονήσεαι. Νῦν δὲ πρβλ. Σχόλ. εἰς Ἰλ. (ἔκδ. Dindorf Α΄ σ. 238-9) καὶ Ἡρῳδιανοῦ Β΄ 55, 31 δέ κ᾽ αὐτὸς: τοῦτο διχῶς ἀναγινώσκεται· ὅσοι γὰρ ἡγοῦνται ἐγκεῖσθαι τὸν κὲ ἐγκλιτικόν, ῥωννύουσι τοῦ δέ τὴν ὀξεῖαν, ὡς καὶ ὁ Ἀσκαλωνίτης. Οὕτω γὰρ καὶ τὸ ἐν τῇ Ὀδυσσείᾳ (γ 255) ἀναγινώσκει «ἤτοι μὲν τάδε κ᾽ αὐτὸς οἴεαι». Ὅσοι δὲ τὸν καὶ κατὰ κρᾶσιν καὶ ἔκθλιψιν, καὶ αὐτὸς - κ᾽ αὐτός, ἐγκλίνουσι τὸν δέ». Ὅμοια Πτολεμαίῳ τῷ Ἀσκαλωνίτῃ ἐδόξαζε καὶ Ἀριστόνικος παρατηρῶν περὶ τοῦ αὐτοῦ χωρίου «τὸ πλῆρές ἐστι κε αὐτός. Ὁμηρικὸν δὲ τὸν κε περιττὸν εἶναι» καὶ ἐν Σχολ. Τόμ. Β΄ σ. 205 «ὅτι περισσὸς ὁ κέν, καὶ ἔστι τὸ ἑξῆς, ἢ ἐρύσεις ἢ αὐτὸν ἐάσεις· ἡ δὲ ἀναφορὰ πρὸς τὰς τοιαύτας ἀναγνώσεις, ὅτι «πρῶτον (μέν), ἔπειτα δέ κ᾽αὐτὸς ὀνήσεαι», «μάλιστα δέ κ᾽ αὐτὸς ἀνέγνω». Καὶ ἐν Τόμ. Β΄ σελ. 45, 31 Ἥφαιστος δέ κ᾽] ὅτι οὐκ ἐκληπτέον τὸν καὶ δίφθογγον, ἀλλὰ τὸν κε· ἔστι γὰρ «Ἥφαιστος δ᾽ ἐμὸς παῖς τεύξει, ὥστε περισσὸν νοεῖσθαι τὸν κε Ὁμηρικόν». Καὶ Σχόλια εἰς Ὀδυσσ. 142, 16 ἐν τῷ στίχῳ γ΄ 255 «ἤτοι μὲν τάδε καὐτὸς οἴεαι, ὥς κεν ἐτύχθη» λέγεται «κ᾽ αὐτὸς] τὸ πλῆρές ἐστι τῆς συναλοιφῆς κεν ἀντὶ τοῦ δή, τὸ δὲ ὅμοιον ἐν Ἰλιάδι, ἔπειτα δέ κ᾽ αὐτὸς ὀνήσεαι . . . κλπ.». Πρβλ. καὶ Blass, Γραμμ. Kühner-Blass Α΄ 255 «aber Andere κ᾽ (d. i. κε) αὐτὸς mit Aristarch, was ebenfalls möglich».

Ὁ κ. Β. ὀνομάζει τερατῶδες τὸ κ᾽ αὐτός, διότι ἀγνοῶν τὰ πράγματα φρονεῖ πρῶτον ὅτι ἐν τοῖς Ὁμηρικοῖς χωρίοις τούτοις τὸ κ᾽ ἐκ μόνου τοῦ καὶ ἦν δυνατὸν νὰ ἔχῃ προέλθει, ἐντεῦθεν καίτοι ἡ πρὸ τοῦ κ᾽ λέξις ἔφερεν ὀξεῖαν, **δέ κ᾽**, ὑπολαμβάνει ὅτι τὸ καὶ ἔπαθεν ἔκθλιψιν· καὶ δεύτερον ὅτι ὅπως παρ᾽ Ἀττικοῖς οὕτω καὶ παρ᾽ Ὁμήρῳ κανονίζονται τὰ τῆς ἐκθλίψεως. Ἀλλ᾽ ἰδοὺ τί γράφει περὶ τούτων ὁ Ἀσώπιος ἐν Εἰσ. εἰς Ἑλλ. Συν. σ. 441 «Ἐν ᾧ πολλοὶ δέχονται τὸ κ᾽ = καί, ἄλλοι ἐξ ἐναντίας ἀρνούμενοι διόλου τὴν ἔκθλιψιν καὶ κρᾶσιν τοῦ καὶ παρ᾽ Ὁμήρῳ ἐκλαμβάνουσιν ἁπανταχοῦ τὸ κεν. Πολυθρύλητον καὶ πολυομίλητον εἰς ταύτην τὴν φιλονικίαν καὶ δυσαποφάσιστον παρὰ τοῖς φιλολόγοις εὑρέθη τὸ τάδε κ᾽ αὐτὸς οἴεαι (γ, 255) . . . Εἶναι δὲ ἐκ τῶν πρώτων μὲν εἰς ταύτην τὴν γραμματολογικὴν ἔριδα Οὐόλφιος (Ἀναλ. Β΄ 494), Θείρσιος, Ἄρτουγγ . . τῶν δὲ μὴ δεχομένων Ἑρμάννος, Σπίτσνερος . . .». Πρὸς τούτοις γράφει ὁ ὑπὸ τοῦ Β. κριτικώτατος πάντων τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων

ἀνακηρυχθεὶς Ἰω. Πανταζίδης ἐν Ὁμ. Λεξικῷ σελ. 331 τάδε «πρὸ φωνήεντος δύναται νὰ πάθῃ ἔκθλιψιν, οἷον κ' ἔτι = καὶ ἔτι, Ψ 526, κ' ἐθέλουσιν σ. 318 κ. α., ἢ διὰ τῆς κράσεως νὰ συγχωνευθῇ μετὰ τῆς ἑπομένης λέξεως εἰς μίαν, οἷον χἠμεῖς ἢ χἠμεῖς (κατὰ δὲ τὸν Δινδόρφιον χ' ἡμεῖς) = καὶ ἡμεῖς Β 238, κ' αὐτὸς γ 255 κ. α.». Περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος διαλαμβάνων ὁ Herwerden ἐν Μνημοσύνης 1884 σ. 114 διδάσκει «ὄφρα ἴδηαι, ἤ ῥά τί οἱ χἠμεῖς προσαμύνομεν ἠὲ καὶ οὐκί». Sic Nauckius edidit pro χ' ἡμεῖς, crasi in Homero inaudita et neutiquam me judice admittenda. Codex Vindobonensis ἡμεῖς, fortasse recte. Quid Alexandrini legerint, e scholiis non apparet».

Ὁ Nitzsch ἐν ταῖς Ἑρμηνευτικαῖς σημειώσεσιν εἰς τὴν Ὀδύσσειαν Τόμ. Α' σ. 185 (ἔτους 1826) γράφει γ 255-8 τάδε «κ' αὐτὸς οἴεαι. Τὸ κ τοῦτο δὲν εἶναι ἐκ τοῦ μορίου κε ἀλλὰ τοῦ καί, ὅπως καὶ ἐν ζ 282 καὶ ἐν Ζ 260, ἔνθα τὰ Ἑνετικὰ Σχόλια διηγοῦνται, ὅτι μερὶς τῶν ἀρχαίων Γραμματικῶν παρεδέχετο τοῦτο. Ὅτι καὶ ὁ Ἀρίσταρχος ἐποίει τοῦτο, ὅπως ὁ Heyne λέγει, δὲν βλέπω, ἄλλως τε καὶ ἀφοῦ μαθητὴς αὐτοῦ, Πτολεμαῖος ὁ Ἀσκαλωνίτης, ἐναντίαν περὶ τούτου εἶχε γνώμην. Καὶ ἐν ζ 282 παραδέχονται ὀρθότερον ὅτι ὁ λόγος εἶναι περὶ πραγματικοῦ γεγονότος «πιὸ καλύτερα, ἂν καὶ μόνη της τρέχουσα πάνω κάτω ἔχει εὑρεῖ κανένα ἄνδρα». Ἐν τῇ Ἰλιάδι καὶ ἐνταῦθα τὸ «καὶ μόνος του», «καὶ μόνη της», εἶναι τοσοῦτο φυσικόν, μάλιστα ἀναγκαῖον, καὶ τὸ ἂν τοσοῦτον ἐναντίον τῆς φύσεως τῆς προτάσεως, ὥστε οὐδενὸς χρῄζει περαιτέρω λόγου . . . ». Ὁ δὲ Spitzner ἐν Ζ 260 σημειοῦται τάδε: «Jam veteres utrum κε an καὶ sit absorptum, studiose quaesiverunt· vid. Schol. Ven. Illam sibi hic reperire visus est Ptolemaeus Ascalonita, aliis contrarium defendentibus». Ἐν δὲ Excurs. XIII, 2 διεξοδικῶς διαλαμβάνων περὶ τοῦ πράγματος ἀποφαίνεται κατὰ τῆς ἐκθλίψεως τοῦ αι τοῦ συνδέσμου καί». Οὔτε καινοφανὲς ἄρα γνησίῳ φιλολόγῳ ἀλλὰ καὶ πολυθρύλητον καὶ πολυομίλητον κατὰ τὸν Ἀσώπιον, οὔτε **τερατῶδες** θὰ ἦν ἀληθῶς τὸ καὶ ἐκτεθλιμμένον παρ' Ὁμήρῳ, ὅπως ὁ κ. Β. ἀγνοῶν πάντα ταῦτα λέγει, ἀφοῦ τοσοῦτοι καὶ τοιοῦτοι ἄνδρες περὶ αὐτοῦ ἐπὶ μήκιστον συνεζήτουν. Πρβλ. ἔτι παρ' Ὁμήρῳ καὶ ὅς μ' ἔθελεν φιλότητι μιγνύμεναι, οὐδέ

σ' οἴω κλπ., ἅτινα ἀλλότρια ὄντα τοῦ Ἀττικοῦ λόγου διδάσκουσι μεγαλοφώνως ὅτι διέφερεν ἱκανῶς ἡ συναλοιφὴ παρ' Ὁμήρῳ τῆς παρ' Ἀττικοῖς.

Ἄλλο δὲ ζήτημα εἶναι ἂν ἡ γνώμη ἐκείνη τοῦ Ἀριστάρχου, τοῦ Πτολεμαίου καὶ τοῦ Ἀριστονίκου καὶ τοσούτων ἄλλων νεωτέρων περὶ τοῦ κε ἐν τούτοις οὐχὶ τοῦ καὶ ἢ περὶ τῆς ἐκθλίψεως τοῦ αι τοῦ καὶ εἶναι σήμερον ἐγκρίσεως ἀξία ἢ μὴ (πρβλ. La Roche, Homerische Untersuch. 283 κέξ. Ὁ van Leeuven ἀρνούμενος τὴν μετὰ τοῦ μέλλοντος σύναψιν τοῦ κε κεν πειρᾶται διὰ μεταβολῶν τοῦ κειμένου νὰ εἰσαγάγῃ ὑποτακτικὴν ἀντὶ μέλλοντος). Ἡμῖν ἀρκεῖ πρῶτον, ὅτι ὁ Κόντος δὲν ἐξέθλιψε τὸ αι τοῦ καὶ ἀλλὰ τὸ ε τοῦ κε, καὶ δεύτερον ὅτι ἀφοῦ ἡ περὶ τῆς ἐκθλίψεως τοῦ αι παρ' Ὁμήρῳ διδασκαλία πρὸ τοσούτων ἐτῶν προηνέχθη, δὲν δύναται ὁ κ. Βερν. ἀγνοῶν πάντα ταῦτα, πολυθρύλητα καὶ πολυομίλητα κατὰ τὸν Ἀσώπιον ὄντα, νὰ ψέγῃ τὸν Κόντον ἀποκαλῶν τὴν ἔκθλιψιν ταύτην παρ' Ὁμήρῳ τερατώδη, ὡς καινοφανῆ καὶ πρωτάκουστον, ἐκτὸς ἂν θέλῃ νὰ ἐπιδεικνύηται πλήρη καὶ τελείαν ἄγνοιαν τῶν Ὁμηρικῶν ζητημάτων, ὅπως ἀτυχῶς ποιεῖ.

Πρὸ 41 ἐτῶν (τῷ 1860) ἔγραψεν ὁ Κόντος «Παρὰ δὲ Ἡσυχίῳ Τόμ. Α΄ σελ. 89 Σμιδ. «αἰχμόδετος(1) αἰχμάλωτος. Σοφοκλῆς Αἰχμαλώτισιν». Ἔγραψεν ἄρα ὁ Κόντος τὴν παραπομπὴν ὁλόκληρον ἐκ τοῦ Ἡσυχίου, ὅπως εἶχεν ἐκδώσει ὁ Σμιδίτιος (τῷ 1858) καὶ ὅπως ἐτόνισεν ὁ Nauck Ἀποσπασμ. τῶν Ἑλλήνων Τραγικῶν (1856) ἐπανειλημμένως Αἰχμαλώτιδες, Αἰχμαλώτισιν, ὅστις μάλιστα διαρρήδην προέκρινε τὸν τονισμὸν τοῦτον, σ. 111 εἰπὼν «ἀρτάνη. Anecd. Bekk. p. 447, 7: ἀρτάνη· κυρίως μὲν ἡ (διὰ addit Elendtius) τῶν καλῳδίων ἀγχόνη. Σοφοκλῆς δὲ ἐν Αἰχμαλώτισιν (editur Αἰχμαλωτίσιν) ἐπὶ τῶν δεσμῶν». Ὁμοίως διδάσκει ἔτι τῷ 1871 ὁ Kinkel ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Φοινισσῶν τοῦ Εὐριπίδου στίχ. 564 (σελ. 104) «ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ καθὼς καὶ ἐν 185 τὰ ἀντίγραφα (ἂν δύνηται νὰ συναχθῇ τὸ συμπέρασμα τοῦτο ἐκ τῆς σιωπῆς τοῦ Kirchhoff) αἰχμαλώτιδας. Ἐν τῇ ἀνατυπώσει τοῦ 1864 ἐτόνισεν ὁ

(1) Ἀντὶ τοῦ ἀτόπως ἔχοντος αἰχμόδετος (διὰ τῆς αἰχμῆς οὐδὲν δένεται) ὁ Meineke εἴκασεν αἰχμέλετος, ὁ δὲ Κόντος αἰχμόληπτος· πρβλ. δοριάλωτος: δορίληπτος = αἰχμάλωτος: αἰχμόληπτος. Τοῦτο δ' ἀληθῶς φαίνεται τὸ γνήσιον.

Nauck ἐνταῦθα (πιθανῶς ἐξ ἀβλεπτήματος) αἰχμαλωτίδας, ἐνῷ ἐν στ. 185 (ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ 1857 καὶ τὸν στίχ. 514) μετὰ τοῦ Kirchhoff αἰχμαλώτιδας». Μετὰ ταῦτα ὁ Κόντος ἐν ἔτει 1874 διέλαβε περὶ τοῦ τονισμοῦ αὐτῆς ταύτης τῆς λέξεως γράψας ἐν Σωκράτους Τόμ. Α΄ σελ. 290 σημ. τάδε: «Τὸ Αἰχμαλώτησιν, ὅπερ καὶ ἐν ἄλλοις τοῦ Ἡσυχίου τόποις φέρει ὁ κῶδιξ, εἶνε πλημμελὴς γραφὴ τοῦ Αἰχμαλώτισιν ἢ ὀρθότερον Αἰχμαλωτίσιν. Παρὰ Στεφ. Βυζ. σελ. 697, 1 ἀντὶ τοῦ ἐν τοῖς ἀντιγράφοις Αἰχμαλώτησι-Αἰχμαλωτίσι ἐξέδωκεν ὁ Μεινέκιος Αἰχμαλώτισι . . . Ἂν ὀρθῶς κρίνωμεν ἐκ τοῦ **αἰχμάλωτος** καὶ **συναιχμάλωτος** δὲν δύναται ἄλλο θηλυκὸν (διὰ τῆς καταλήξεως -ις) νὰ σχηματισθῇ ἢ τὸ ὀξύτονον αἰχμαλωτὶς καὶ συναιχμαλωτίς· πρβλ. συμμαχίς, ἀποικίς, περιοικίς (1). . .» (2) Σήμερον δὲ μετὰ 27 ὅλα ἔτη ἔρχεται ὁ κ. Β. καὶ γράφει τάδε: «Παρακαλοῦμεν τὸν γραμ- » «ματικώτατον κ. Κ. νὰ μᾶς εἴπῃ ἐκ ποίας ὀνομαστικῆς προέρχεται » «ἡ δοτικὴ πληθυντικὴ αἰχμαλώτισιν. Καὶ οἱ ἀκροθιγῶς ἀψάμενοι » «γραμματικῆς γνωρίζουσιν ὅτι ἡ ὀνομαστικὴ τοῦ ὀνόματος τούτου » «εἶνε μία καὶ μόνη ἡ αἰχμαλωτὶς-αἰχμαλωτίδος, ὅθεν ἡ δοτ. » «πληθ. αἰχμαλωτίσιν . . . Μόνον ἀμαθὴς ἀντιγραφεὺς καὶ γραμ- » «ματικὸς ἀπειρότατος θὰ ἠδύνατο νὰ γράψῃ αἰχμαλώτισιν ! ! Καὶ » «ὅμως ὁ γραφεὺς τοῦ Λαυρεντ. Κώδικος τοῦ Σοφοκλέους ὀρθότατα » «ἔγραψεν αἰχμαλωτίσιν. Ἔπρεπε δὲ νὰ εὑρεθῇ μαθητὴς τοῦ κ. » «Κ. ἵνα ἑπόμενος τοῖς διδάγμασιν αὐτοῦ μεταγράψῃ τὸν ὀρθῶς »

(1) Τὸ ἑταιρὶς ὅπερ μετὰ τῶν ἄλλων παραδειγμάτων καταλέγεται ἐν Σωκράτει διαγράφει νῦν ὁ Κόντος ὡς ἀλλοῖον.

(2) Τὸν ὀρθὸν τονισμὸν ἐδίδαξε καὶ ὁ Lobeck ἐν Αἴαντι σελ. 88, ἀλλ' ἄνευ ἀποδεικτικῶν λόγων εἰπὼν τάδε: v. 71-72 «τὸν τὰς αἰχμαλωτίδας χέρας δεσμοῖς ἀπευθύνοντα» La. Lb. Harl. αἰχμαλώτιδας proparoxytonon, qui non fortuitus videtur error, nam invenitur ita scriptum Eur. Hec. 1096 (Hermanus tacite correxit v. 1067). Plutarch. de Fort. Alex. c. XII, Conon. XIII, Diodor. III 54, XI 61, XVII 37 et 66 quos locos Lud. Dindorfius partim correxit, partim transmisit, sed ortus ex fallaci analogia vocabulorum similiter terminatorum, ἠπειρῶτις, ἡλικιῶτις, πατριῶτις, στρατιῶτις etc. [ὁ κ. Β. νομίζει ὅτι τὸ αἰχμαλώτισι ἡ δοτ. πληθ. ἐτονίσθη οὕτω κατὰ τὸ τὴν αἰχμαλώτισιν!], quorum exemplum sequuntur, quamvis masculino destituta βορεῶτις, κουρεῶτις, μυστῶτις. Contrario errore νησιωτίδες scribitur in Scymni Perieget. v. 547 se recte fortasse εἱλωτὶς Plutarch. v. Ages. III apud Snid. s. v. et Steph. s. [illegible].

α ἔχοντα τύπον εἰς αἰχμαλώτισιν!!». Βλέπετε πόσον κοσμιώτατα καὶ ἅμα δικαιότατα εἶναι ταῦτα; Μεγάλοι φιλόλογοι, οἷον Schmidt, Nauck, Meineke καὶ τοσοῦτοι ἄλλοι ἠγνόουν τὸν ὀρθὸν τονισμὸν τοῦ αἰχμαλωτίσιν. Νεανίας ὢν ὁ Κόντος, (οὐχὶ δὲ βεβαίως τότε γραμματικώτατος οἷος ἀληθῶς ἔπειτ' ἀπέβη, ὅπως εἰρωνικῶς ἀποκαλεῖ νῦν αὐτὸν ὁ κ. Β.), ἀκολουθεῖ τῷ 1860 τούτοις, καὶ μετ' αὐτῶν γράφει πλημμελῶς, ἔπειτα βλέπει αὐτὸς τὸ ὀρθὸν καὶ διδάσκει τοῦτο τῷ 1874. Ἀλλὰ καὶ μετὰ 26 ἔτη ἔρχεται ὁ κ. Β. καὶ ἀποκαλεῖ αὐτὸν εἰρωνικῶς γραμματικώτατον, ἀπειρότατον γραμματικόν, κττ.. Ἐπειδὴ δὲ καί τις τῶν μαθητῶν τοῦ Κόντου ἐσφάλη τοῦτο, λέγεται ὅτι ἑπόμενος τοῖς διδάγμασιν αὐτοῦ ἔπαθεν, εἰ καὶ κατ' ἀλήθειαν ὁ Κόντος τἀληθῆ ἐδίδαξεν. Οὕτω διὰ μιᾶς πράξεως καὶ ὁ μαθητὴς ἐλέγχεται καὶ τὰ διδάγματα τοῦ Κόντου παριστῶνται ἐσφαλμένα, ὅπερ φαίνεται ὁ σκοπὸς τῆς ὅλης τοῦ κ. Β. δράσεως.

Ὁμοίως μέμφεται ὁ κ. Β. τὸν Κόντον νῦν ὅτι τῷ 1867 ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ καταχωρίσας χωρίον Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου κατέλιπεν ἀδιόρθωτον τὴν γενικὴν πληθ. τῶν φύκων, εἰ καὶ ὁ Κόντος ἔπειτα τῷ 1882 ἐν ταῖς Γλωσσ. Παρατηρ. σελ. 232 διαλαβὼν περὶ τῆς λέξεως ἐδίδαξεν ὅτι φυκῶν καὶ φύκεσι γραπτέον, ὅτι δὲ «τὸ φύκοις ἀντὶ φύκεσιν ὅμοιον εἶναι τῷ ὤτοις ἀντὶ ὠσί...». Εἶναι ταῦτα δίκαια καὶ ἔντιμα;

Κατὰ τὸ 1871 μνημονεύσας ὁ Κόντος Ὁμηρικοῦ σχολίου γράφει τὴν λέξιν τέλειον ὅπως αὕτη ἀναγινώσκεται ἐν τοῖς τότε ὑπὸ Βεκκήρου ἐκδεδομένοις Ὁμηρικοῖς Σχολίοις εἰς Ἰλιάδα Τόμ. Α' σελ. 293. Μετὰ 4 ἔτη ἐκδίδωσιν ὁ Dindorf τὰ σχόλια ταῦτα καὶ ἀποκαθίστησιν οὐχὶ ἐξ εἰκασίας τέλεον. Μικρῷ πρότερον διαλαμβάνει καὶ ὁ Κόντος ἐν Σωκράτους Α' σελ. 113-116 περὶ αὐτῶν τούτων τοῦ τέλειος-τέλεος, τελείως-τελέως, τελειοῦν-τελεοῦν, ἀποδεικνύων ὅτι παρ' Ἀττικοῖς γίνεται ὁμοία χρῆσις ἀμφοτέρων. Νῦν ἔρχεται ὁ κ. Β. καὶ ψέγει τὸν Κόντον ὅτι τῷ 1871 ἔγραψε τέλειον ὅπως εἶχεν ἡ τότε ὑπάρχουσα ἔκδοσις. Ἂν ταῦτα λέγωνται δίκαια καὶ λογικὰ πράγματα, ἀφίεται εἰς πάντα νοῦν ἔχοντα ἄνθρωπον νὰ ἐξετάσῃ.

Ἐν ταῖς Γλωσσικαῖς Παρατηρήσεσι σελ. 247 κατεχώρισεν ὁ ι-τος (τῷ 1882) χωρίον τοῦ Ἡρῳδιανοῦ, ἐν ᾧ ἐξ ἀνθρωπίνης με ι-

ρίας ἔγραψε «τὸ δὲ τάλαν Ἀττικὸν» ἀντὶ «τὸ δὲ τάλαν ὀνοματικόν». Τὸ αὐτὸ χωρίον εἶχε πολὺ πρότερον δημοσιεύσει ὁ Κόντος ἐν Σωκράτους Τόμ. Α' 460 στ. 5 ἄνωθ. (τῷ 1874), ἔνθα κεῖται τὸ ὀρθῶς ἔχον «τὸ δὲ τάλαν ὀνοματικόν». Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἐκώλυσε τὸν κ. Β. νὰ σπεύσῃ νὰ συναγάγῃ τὸ συμπέρασμα ὅτι «ὁ κ. Κ. τοὐλάχιστον ὅτε ἔγραφε τὰς Γλωσσικὰς Παρατηρήσεις, οὐδεμίαν προφανῶς (!) εἶχε γνῶσιν τῆς διδασκαλίας τῶν Γραμματικῶν». Ἀλλὰ τὸ συμπέρασμα τοῦτο θὰ συνῆγέ τις πολὺ δικαιότερον περὶ τοῦ κ.Β., βλέπων ὅτι νῦν πρῶτον ἔχων ὑπ' ὄψει τὸν Ἡρωδιανὸν διορθοῖ τὸ ἐν τῇ ἐκδόσει αὐτοῦ 462 β ἀδιόρθωτον καταλειφθὲν Ἀντίκυρα ἀντὶ Ἀντικύρα, κατέλιπε δ' ὅμως ἀδιόρθωτον τὸ ἐν ἄλλῳ τόπῳ τῆς ἐκδόσεως αὐτοῦ κείμενον Ἀντίκυρα (981 α). Οὕτω καλῶς παρεσκευασμένος ἐπεχείρησε τῇ ἐκδόσει καὶ τοσαῦτα κατορθώσας ἔρχεται νῦν εἰς ἔλεγχον τοῦ Κόντου!

Μνημονεύσας ὁ κ. Κόντος χωρίου τοῦ Ἡροδότου (Β' 115) ἔγραψε τὸν τύπον τὴν ἀλήθειαν, ὁ δὲ κ. Β. ἐλέγχων τοῦτον γράφει τὰ σεμνὰ τάδε: «Νῦν πρῶτον μανθάνομεν παρὰ τοῦ ἀκριβοῦντος τὰ τῆς»
«Ἰωνικῆς διαλέκτου κ.Κ. ὅτι ὁ Ἡρόδοτος ἔγραψε τὴν ἀλήθειαν!»
«Ἂν τοιοῦτόν τι διέπραττεν ὁ δυσὶ γενεαῖς πρότερον ἡμῶν ἀκμάσας»
«Σκ. Βυζάντιος, τί δὲν θὰ τοῦ ἔψαλλεν ὁ σωτὴρ τῆς πατρίου φωνῆς;»
«Ὅτι ὁ Ἡρόδοτος ἔγραψε τὴν ἀληθείην (ἀληθηίην) εἶνε πασίγνω»
«στον».

Ἀξιοθαύμαστος ἀληθῶς καὶ πρὸς τούτοις ἀξιέπαινος ὀφείλει νὰ θεωρηθῇ ἡ ἀφέλεια τοῦ κ. καθηγητοῦ τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ ἐξομολογουμένου ὅτι νῦν πρῶτον ἀκούει περὶ τοῦ τύπου τούτου παρ' Ἡροδότῳ, δηλ. ὅτι νῦν πρῶτον μανθάνει τὴν παρ' Ἡροδότῳ κλίσιν τῶν ὀνομάτων τούτων. Ἴσως ἔρχεται ὀλίγον βραδέως ἡ μάθησις αὕτη, ἀλλὰ «κάλλι' ἀργὰ παρὰ ποτέ». Ἀλλ' ἂν πρέπῃ νὰ θεωρηθῇ ἀξιέπαινος ἡ ἀφέλεια, ἀνάγκη νὰ εἶναι ἀξιόποινος ἡ προπέτεια αὐτοῦ ἐπιβαλλομένου νὰ ψέγῃ τὸν ἀπὸ πολλοῦ εἰδότα ταῦτα. Διότι ἡ ἔκδοσις καὶ τοῦ διασήμου φιλολόγου Dindorf καὶ ἡ τοῦ Abicht, ἑνὸς τῶν ἀρίστων τοῦ Ἡροδότου ἐκδοτ[illegible] καὶ ἡ τοῦ Herwerden ἔχουσι τὸ ὑπὸ τοῦ κ. καθηγητοῦ ἀγνοο[illegible]ιον τοῦτο, τὴν ἀλήθειαν, (Abicht, Α' σελ. 91, 9, Herwerd[illegible] Α' 243, 11). Διαρρήδην μάλιστα διδάσκει ὁ Abicht ἐν σελ.

32 ὅτι ατὸ βραχὺ α τῆς ὀνομαστικῆς καὶ αἰτιατικῆς ἐν ὀνόμασιν οἷον ἀλήθεια, ἔννοια, μία, οὐδεμία δὲν τρέπεται εἰς η, ἀλλ' ἐν τῇ γενικῇ καὶ δοτικῇ ἐμφανίζεται ὁμαλῶς τὸ η ἀντὶ τοῦ ᾱ, διὸ ἡ ἀλήθεια ἀληθείης ἀληθείῃ ἀλήθειαν, μία μοῖρα, μιῇ μοίρῃ, μίαν μοῖραν. Καὶ ἐν Σημ. Ἐν τοῖς ἀντιγράφοις ἀπαντᾷ σποράδην η καὶ ἀντὶ τοῦ βραχέος α ἐνίων ἐκ τῶν λέξεων τούτων ἀλήθεια κττ., ἤτοι ἡ ἀληθείη, ἡ ἐννοίη κττ., ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ὀφείλει τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ ψευδεῖ τινι ἀναλογίᾳ. **Ὁ ἄριστος Μεδίκειος κῶδιξ διεφύλαξε πολλαχοῦ ὀρθῶς τὸ ᾰ»**. Ὁ δὲ ἐπιφανὴς φιλόλογος Dindorf ἐν Comment. de dialecto Herodoti σ. IX γράφει τάδε: Manifesto vero librariorum peccata sunt quae passim in codice uno alteroque leguntur ἀληθηίη, ἀτρεκηίη, ἱρηίη, σιτοδηίη, . . . pro ἀλήθεια . . .» καὶ XI «Littera α, ubi in terminatione nominativi longa est, per omnes casus in η mutatur, ut ἕδρη ἕδρης ἕδρῃ ἕδρην, ἰσχυρὴ ἰσχυρῆς ἰσχυρῇ ἰσχυρήν, ubi brevis, non mutatur nisi in gen. et dat. Sic ἀλήθεια ἀληθείης ἀληθείῃ ἀλήθειαν, εὔνοια εὐνοίης εὐνοίῃ εὔνοιαν, μία μιῆς μιῇ μίαν. Librarii vero duorum illorum casuum forma Ionica decepti litteram η non raro etiam nominativo et accusativo impertiverunt, ἀληθείη ἀληθείην, εὐνοίη εὐνοίην, μοίρη μοίρην, μίη μίην et alia huiusmodi scribentes, ut ἀναιδείην 6, 129; εὐπετείη 5, 20; εὐτελείην 2, 92; ἱρείη 5, 72; 8, 104; Ἱστιαίην 8, 23, 25, 66; Ποτιδαίην 8, 128 (sed Ποτίδαιαν ib 129); πολυτελείην 2, 37; πρεσβυγενείην 6, 51; ὑγιείην 2,77. Quae vitiosa esse bene perspexit Schweigh. in Lexico s. v. εἷς, μηδείς, μοῖρα et πρόνοια». Ἐντεῦθεν καὶ ἐξέδωκε πανταχοῦ ἐν τῷ Ἡροδότῳ ἀλήθεια. Ὁ Βρεδόβιος ἐν τῷ περὶ Ἰωνικῆς διαλέκτου σελ. 127 (τῷ 1846) παραδέχεται μὲν τοὺς εἰς -είη -οίη περατουμένους τύπους τούτων γνησίους τοῦ Ἡροδότου, διὸ γράφει ἀτελείη, ὑγιείη, ὠφελείη, προμηθείη, ἀσθενείη, εὐηθείη, προνοίη, ἐπιμελείη, ἀδείη, παλιρροίη, εὐμενείη κττ., ἀποβάλλει δὲ τὰ τῶν ἀντιγράφων ἄδειαν, ἐπιμέλεια, ὠφέλεια, εὔνοιαν, διάνοια, ἄπλοια κττ.· ἀλλὰ τύπους εἰς -ηίη οἷον ἀληθηίη, ὅπως γράφει ὁ κ. Βερν., μόνον ἐν τοῖς ἐκ ῥημάτων εἰς -ευω παραγομέ ς κρίνει (σελ. 183 κἑξ.) γνησίους, βασιλεύω βασιληίη, στρατεύω στ τηίη, μαντεύω μαντηίη, θεραπηίη, δουληίη κλπ., οὐχὶ δὲ καὶ ν

τοῖς ἐξ ἐπιθέτων εἰς -ης -εος σχηματιζομένοις, οἷον ἀληθείη a sic constanter est scribendum, ac perverse et ex summa Herodotae orationis ignorantia in recentioribus etiam editionibus ἀληθηίη etc. scriptum invenitur». Αἱ ἐπιγραφαὶ δὲν συμβάλλονται ἀρκούντως εἰς λύσιν τοῦ ζητήματος, διότι εὑρίσκεται μὲν τὸ ἀτε(λ)είην ἐν ἐπιγραφῇ Κυζίκου (Bechtel 108 B, 3), ἀλλ' ἐπειδὴ ἐν ταύτῃ ἀναγινώσκεται καὶ τοῖσιΝ, παισὶΝ, ἐγγόνοισιΝ καὶ τὸ ἰσχυρότατον πρυτανΕῖον, γίνεται φανερὸν ὅτι οὐχὶ ἐν καθαρᾷ Ἰωνικῇ διαλέκτῳ συνετάχθη· ἀνεγνώσθη δ' ὅμως καὶ ἀτέλεια ἐν ἐπιγραφῇ Ἐρυθρῶν 199 (τοῦ 394 π. Χ.), ἐν ἄλλῃ τῆς Ζελείας (ἐν ᾗ μάλιστα κεῖται καὶ τὸ γνήσιον Ἰωνικὸν προεδρίΗ) καὶ ἐν ἄλλῃ τῆς Ἐφέσου. Τὸν τύπον τοῦτον ἀναγκάζονται νὰ ἐκλάβωσιν ὡς Ἀττικὸν οἱ τὸ ἀτελείην γνήσιον Ἰωνικὸν ὑπολαμβάνοντες, ἀλλὰ κατ' ἀλήθειαν οὐδεὶς λόγος βιάζει πρὸς τοῦτο, πλὴν ἂν τις ἁπλῶς πιστεύῃ ὅτι πάντες οἱ παρ' Ὁμήρῳ Ἰωνικοὶ τύποι ἀποδοτέοι καὶ τῷ Ἡροδότῳ, ὅπερ ἄτοπον. Πρβλ. καὶ Kühner-Blass Α' 127 στίχ. 3 ἄνωθ. «Ἐν τοῖς ἀφῃρημένοις σαλεύει ἡ παράδοσις παρ' Ἡροδότῳ μεταξὺ ἀμφοτέρων τῶν τύπων: προνοίη, εὐνοίην, παλιρροίην παρὰ τὸ εὔνοιαν 3, 16 (Stein εὐνοίην), διάνοιαν 1, 46. 90. 2,126. 9,45 διάνοια 2, 169, ἀληθείη, ἀτελείη, ὑγιείη, προμηθείη, μεγαλοπρεπείη, ἀτρεκείη, εὐμαρείην κττ. παρὰ τὰ εὐμένεια 2, 45, ἄδειαν 2, 121, 6, ἐπιμέλειαν 6, 105, ἐμμέλειαν 6, 139, περιφάνεια 4, 24 (-ειη πανταχοῦ ὁ Stein)». Ἡ ἀλήθεια ἄρα εἶναι πρῶτον ὅτι **οὐδαμῶς εἶναι πασίγνωστον**, ὡς φρονεῖ ὁ κ. Β., συγχέων τὰ τοῦ Ὁμήρου πρὸς τὰ τοῦ Ἡροδότου, ὅτι ὁ Ἡρόδοτος ἔγραψε τὴν ἀληθείην· δεύτερον ὅτι τύπος ἀληθηίη, ὃν ὁ κ. Β. ἐγκλείει ἐν παρενθέσει δηλῶν διὰ τούτου· ἢ ὅτι τὸ ἀληθηίη προϋπῆρξε τοῦ ἀληθείη ἢ ὅτι ἧττον πιθανὸς φαίνεται αὐτῷ ὁ τύπος οὗτος (1), **οὐδέποτε ὑπῆρξε** παρ' Ἡροδότῳ. Βλέπετε πόσον ἐξαισίως ἐπίσταται τὰ τῆς Ἰάδος ὥστε ἀναλαμβάνει νὰ ψέγῃ καὶ ἄλλους διὰ τὴν ἄγνοιαν ταύτης!

(1) Ὁ κ. Β. δίδωσι τοῖς ἐγκλειομένοις ἐν παρενθέσει σημασίας παραδόξους (πρβλ. ...έρω σελ. 285), διὸ δὲν δύναμαι νὰ ὁρίσω ποτέραν τῶν εἰρημένων ἐκδοχῶν ἀλη...σπάζεται.

ἡγούμενον τοῦ ὑποθετικοῦ λόγου τίθεται κατ' εὐκτικήν, τὸ δὲ λῆγον κατ' ἀπαρέμφατον μετὰ τοῦ μορίου 'ΑΝ συντεταγμένον ῥήματι δοξασίας δηλωτικῷ», μεθ' ὃ παρέθηκε πολλὰ παραδείγματα ἔκ τε ἄλλων συγγραφέων καὶ ἐκ τοῦ Ξενοφῶντος, οἷον Κυρ. Παιδ. Ε' γ' 31 «νῦν οὖν — καλόν τι ἂν μοι δοκοῦμεν ποιῆσαι, εἰ προθύμως Γαδάτᾳ βοηθήσαιμεν» καὶ Ζ' ε' 56 οὐκ ἂν οἴει καὶ ἡμᾶς αἰσχύνεσθαι, εἰ σὲ μὲν ὁρῷμεν ἔξω καρτεροῦντα κτέ.· πρβλ. καὶ βιβλ. Α' ε' 10 καὶ βιβλ. Ε' β' 29. 'Εν 'Απομνημ. Β' α' 27 κεῖται «ἐξ ὧν ἐλπίζω, εἰ τὴν πρὸς ἐμὲ ὁδὸν τράποιο, σφόδρ' ἄν σε τῶν καλῶν καὶ σεμνῶν ἐργάτην ἀγαθὸν γενέσθαι». Καὶ τέλος παρέπεμψε καὶ εἰς Μνημοσύνην 1875 σελ. 434, ἔνθα διελαβεν ὁ Κόβητος περὶ τοῦ πράγματος εἰπὼν «Complura huius erroris exempla collegimus in Nov. Lect. pag. 362, ut Aristoph. Vesp. 1404

εἰ νὴ Δί' ἀντὶ τῆς καλῆς γλώττης ποθὲν
πυροὺς πρίαιο, σωφρονεῖν ἄν μοι δοκΕΙC

et in Isocratis Epist. VIII. 9 οὕτω δ' ἄν μοι δοκΕΙτε κάλλιστα βουλεύσασθαι, ubi in libris est (praeter Ravennatem) δοκοῖς et δοκοίης· et in Oratione Isocratis V. 40 ὅτε μὲν ἡ πόλις ἡμῶν — ἐδυνάστευεν οὐδὲν ἂν ἡγοῦμΑΙ περανθῆναι τούτων, sic solus Urbinas, caeteri omnes ἡγούμην. Urbinas errat cum caeteris I. 12 δι' ὧν ἄν μοι δοκΟΙΗC — πλεῖστον ἐπιδοῦναι, ubi Bekkerus intellexit δοκεῖς verum esse. Attulimus eiusdem mendi nova exempla modo ad Xenophontis *Cyropaediam* supra pag. 393, 19». Καὶ σελ. 339 «Κυαξάρῃ ἐκλέξασθε ὁποῖ' ἂν οἴΗσθε αὐτῷ μάλιστα χαρίζεσθαι. Tralaticium in omnibus libris hoc mendi genus est. 'Αν cum χαρίζεσθαι conjunctum est: itaque οἴΕσθε scribendum. Sexcenties δοκεῖν, νομίζειν, οἴεσθαι, ἡγεῖσθαι cum infinitivis ἂν habentibus componuntur, ut V, 2, 26 οἴεσθαι ἂν-ἐπιβῆναι. V, 2, 29 οἴει ἂν ἰδεῖν. V, 3, 8 οἴει ἂν σὺν ἡμῖν γενέσθαι et sic passim. In his perpetuo turbant libri etiam optimi, Platonis A., Demosthenis S. caeterique omnes. Scribae ἂν cum *putandi* verbo conjunctum esse rati *indicativum* stulte aut in *optativum* aut in *conjunctivum* rifingunt». Πᾶς τις βλέπει ὅτι τὰ γεγραμμένα ἐν τῇ 'Αθηνᾷ ἐμφαίνουσι

ἀκριβῆ γνῶσιν τῶν διδαγμάτων τοῦ Κοβήτου καὶ τῶν γινομένων ὑπ' αὐτοῦ μεταβολῶν ἄλλων τε χωρίων καὶ δὴ καὶ τοῦ παρὰ Ξενοφῶντι φερομένου «Κυαξάρῃ ἐκλέξασθε ὁποῖ' ἂν οἴησθε αὐτῷ μάλιστα χαρίζεσθαι». Πάντα ἄρα ταῦτα ὅσα νῦν ἀξιωματικῶς προφέρεται ὁ κ. Β. (ἀλλὰ κατάδηλος . . .) ἐδιδάχθησαν ὑπ' ἄλλων, αὐτοῦ τούτου τοῦ οὕτως ἀτόπως ψεγομένου Κόντου καὶ τοῦ Κοβήτου, ἔτη τινὰ μετὰ τὴν παράθεσιν τοῦ χωρίου ὑπὸ τοῦ Κόντου, ὥστε δὲν εἶναι πρέπον ὁ κ. Β. νὰ παριστᾷ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Κοβήτου καὶ Κόντου σήμερον ὡς ἰδίαν καὶ ψέγει τὸν Κόντον δι' ἄγνοιαν τούτων.

Ὅτι δ' ὁ κ. Β. δὲν δικαιοῦται νὰ παραλαμβάνῃ τὰ τοῦ Κοβήτου καὶ Κόντου καὶ δι' αὐτῶν νὰ ψέγῃ τὸν Κόντον, πείθεταί τις καὶ ἐκ τούτου ὅτι δὲν ἐνόησεν ἀρκούντως αὐτά· διότι ἐκεῖνος μὲν διδάσκει ἐν Μνημοσύνῃ 1874 σελ. 157 «Non est graeca compositio πόσον οἴει ἂν ἀναβοῆσαι; sed πόσον ἂν οἴει. Interrogativa τίς, τί, πῶς, πόθεν, πόσος, ποῖος cett. voculam ἂν attrahunt ad sese τίς ἄν, τί ἄν, πῶς ἄν, πόσον ἂν et sim.». Ὁ δὲ κ. Β. διατείνεται ὅτι «γνωστὸν εἶνε ὅτι καὶ τὰ ῥήματα οἴεσθαι, δοκεῖν ἡγεῖσθαι κττ. **ἐφέλκονται** τὸν σύνδεσμον ἄν». Ὥστε κατὰ τὸν κ. Β. ἐν φράσεσιν οἷον σωφρονεῖν ἄν μοι δοκεῖς, εὐθὺς εἰπεῖν ἂν δοκῶ, καλόν τι ἄν μοι δοκοῦμεν ποιῆσαι, κττ., τὰ ῥήματα ἐφέλκονται τὸν πρὸ αὐτῶν κείμενον ἄν! Ἂν δύνασθε, μὴ θαυμάσητε λογικὴν καὶ φραστικὴν ἀκρίβειαν!

Κατὰ τὸ 1871 ἔγραψεν ὁ Κόντος ἐν Ἕλλην. Φιλολ. σελ. 63, στήλ. β', στ. 14 «ἔπειτα δέ κ' αὐτὸς ὀνήσεαι», ὁ δὲ κ. Β. ψέγων νῦν γράφει «ἀλλὰ τίς (sic) δὲν ἀναγνωρίζει ἐνταῦθα τὸ τερατῶδες» « τοῦ κ' αὐτός; Ὁ σύνδεσμος καὶ μετὰ τῆς ἑπομένης ἀπὸ φωνήεν-» « τος λέξεως ὅτι πάσχει κρᾶσιν» (μετὰ πάσης τῆς λέξεως; ἐγὼ ἐνόμιζον ὅτι μετὰ μόνου τοῦ ἀρκτικοῦ αὐτῆς φωνήεντος) «καὶ ὄχι» « ἔκθλιψιν, τίς ἀγνοεῖ;». Ἀλλ' ὁ Κόντος δὲν ἔγραψεν ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ τὸν καὶ μετ' ἐκθλίψεως, ὅπως λέγει ὁ κ. Β., ἀλλὰ τὸ κε, ὅπως σαφῶς ἐμφαίνει ἡ ὀξεῖα ἐπὶ τοῦ προηγουμένου δέ, «ἔπειτα **δέ** κ' αὐτὸς ὀνήσεαι». Ὁ κ. Β. ὑπὸ τῆς σπουδῆς νὰ ἐλέγξῃ τὸν Κόντον καὶ ἀγνοῶν ὅτι μεγάλη συζήτησις ἦν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Γραμματικοῖς περὶ τούτου, ἂν δηλ. τὸ καὶ ἢ τὸ κε κεῖται ἐν τούτοις, δὲν παρετήρησε τὴν ὀξεῖαν, διὸ ἀντιγράφει ἔπειτα **δὲ** κ' αὐτὸς

ὀνήσεαι. Νῦν δὲ πρβλ. Σχόλ. εἰς Ἰλ. (ἔκδ. Dindorf Α΄ σ. 238-9) καὶ Ἡρῳδιανοῦ Β΄ 55, 31 δέ κ' αὐτὸς: τοῦτο διχῶς ἀναγινώσκεται· ὅσοι γὰρ ἡγοῦνται ἐγκεῖσθαι τὸν κὲ ἐγκλιτικόν, ῥωννύουσι τοῦ δέ τὴν ὀξεῖαν, ὡς καὶ ὁ Ἀσκαλωνίτης. Οὕτω γὰρ καὶ τὸ ἐν τῇ Ὀδυσσείᾳ (γ 255) ἀναγινώσκει «ἤτοι μὲν τάδε κ' αὐτὸς οἴεαι». Ὅσοι δὲ τὸν καὶ κατὰ κρᾶσιν καὶ ἔκθλιψιν, καὶ αὐτὸς-κ' αὐτός, ἐγκλίνουσι τὸν δέ». Ὅμοια Πτολεμαίῳ τῷ Ἀσκαλωνίτῃ ἐδόξαζε καὶ Ἀριστόνικος παρατηρῶν περὶ τοῦ αὐτοῦ χωρίου «τὸ πλῆρές ἐστι κε αὐτός. Ὁμηρικὸν δὲ τὸν κε περιττὸν εἶναι» καὶ ἐν Σχολ. Τόμ. Β΄ σ. 205 «ὅτι περισσὸς ὁ κέν, καὶ ἔστι τὸ ἑξῆς, ἢ ἐρύσεις ἢ αὐτὸν ἐάσεις· ἡ δὲ ἀναφορὰ πρὸς τὰς τοιαύτας ἀναγνώσεις, ὅτι «πρῶτον (μέν), ἔπειτα δέ κ'αὐτὸς ὀνήσεαι», «μάλιστα δέ κ' αὐτὸς ἀνέγνω». Καὶ ἐν Τόμ. Β΄ σελ. 45, 31 Ἥφαιστος δέ κ'] ὅτι οὐκ ἐκληπτέον τὸν καὶ δίφθογγον, ἀλλὰ τὸν κε· ἔστι γὰρ «Ἥφαιστος δ' ἐμὸς παῖς τεύξει, ὥστε περισσὸν νοεῖσθαι τὸν κε Ὁμηρικόν». Καὶ Σχόλια εἰς Ὀδυσσ. 142, 16 ἐν τῷ στίχῳ γ΄ 255 «ἤτοι μὲν τάδε καὐτὸς οἴεαι, ὡς κεν ἐτύχθη» λέγεται «κ' αὐτὸς] τὸ πλῆρές ἐστι τῆς συναλοιφῆς κεν ἀντὶ τοῦ δή, τὸ δὲ ὅμοιον ἐν Ἰλιάδι, ἔπειτα δέ κ' αὐτὸς ὀνήσεαι . . . κλπ.». Πρβλ. καὶ Blass, Γραμμ. Kühner-Blass Α΄ 255 «aber Andere κ' (d. i. κε) αὐτὸς mit Aristarch, was ebenfalls möglich».

Ὁ κ. Β. ὀνομάζει τερατῶδες τὸ κ' αὐτός, διότι ἀγνοῶν τὰ πράγματα φρονεῖ πρῶτον ὅτι ἐν τοῖς Ὁμηρικοῖς χωρίοις τούτοις τὸ κ' ἐκ μόνου τοῦ καὶ ἦν δυνατὸν νὰ ἔχῃ προέλθει, ἐντεῦθεν καίτοι ἡ πρὸ τοῦ κ' λέξις ἔφερεν ὀξεῖαν, δέ κ', ὑπολαμβάνει ὅτι τὸ καὶ ἔπαθεν ἔκθλιψιν· καὶ δεύτερον ὅτι ὅπως παρ' Ἀττικοῖς οὕτω καὶ παρ' Ὁμήρῳ κανονίζονται τὰ τῆς ἐκθλίψεως. Ἀλλ' ἰδοὺ τί γράφει περὶ τούτων ὁ Ἀσώπιος ἐν Εἰσ. εἰς Ἑλλ. Συν. σ. 441 «Ἐν ᾧ πολλοὶ δέχονται τὸ κ' = καί, ἄλλοι ἐξ ἐναντίας ἀρνούμενοι διόλου τὴν ἔκθλιψιν καὶ κρᾶσιν τοῦ καὶ παρ' Ὁμήρῳ ἐκλαμβάνουσιν ἁπανταχοῦ τὸ κεν. Πολυθρύλητον καὶ πολυομίλητον εἰς ταύτην τὴν φιλονικίαν καὶ δυσαποφάσιστον παρὰ τοῖς φιλολόγοις εὑρέθη τὸ τάδε κ' αὐτὸς οἴεαι (γ, 255) . . . Εἶναι δὲ ἐκ τῶν πρώτων μὲν εἰς ταύτην τὴν γραμματολογικὴν ἔριδα Οὐόλφιος (Ἀναλ. Β΄ 494), Θείρσιος, Ἄρτουγγ . . τῶν δὲ μὴ δεχομένων Ἑρμάννος, Σπίτσνερος . . .». Πρὸς τούτοι· γράφει ὁ ὑπὸ τοῦ Β. κριτικώτατος πάντων τῶν νεωτέρων Ἑλλήνω.

ἀνακηρυχθεὶς Ἰω. Πανταζίδης ἐν Ὁμ. Λεξικῷ σελ. 331 τάδε «πρὸ φωνήεντος δύναται νὰ πάθῃ ἔκθλιψιν, οἷον κ' ἔτι = καὶ ἔτι, Ψ 526, κ' ἐθέλουσιν σ. 318 κ. α., ἢ διὰ τῆς κράσεως νὰ συγχωνευθῇ μετὰ τῆς ἑπομένης λέξεως εἰς μίαν, οἷον χἡμεῖς ἢ χἠμεῖς (κατὰ δὲ τὸν Δινδόρφιον χ' ἡμεῖς) = καὶ ἡμεῖς Β 238, κ' αὐτὸς γ 255 κ. α.». Περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος διαλαμβάνων ὁ Herwerden ἐν Μνημοσύνης 1884 σ. 114 διδάσκει «ὄφρα ἴδηαι, ἤ ῥά τί οἱ χήμεῖς προσαμύνομεν ἠὲ καὶ οὐκί». Sic Nauckius edidit pro χ' ἡμεῖς, crasi in Homero inaudita et neutiquam me judice admittenda. Codex Vindobonensis ἡμεῖς, fortasse recte. Quid Alexandrini legerint, e scholiis non apparet».

Ὁ Nitzsch ἐν ταῖς Ἑρμηνευτικαῖς σημειώσεσιν εἰς τὴν Ὀδύσσειαν Τόμ. Α' σ. 185 (ἔτους 1826) γράφει γ 255-8 τάδε «κ' αὐτὸς οἴεαι. Τὸ κ τοῦτο δὲν εἶναι ἐκ τοῦ μορίου κε ἀλλὰ τοῦ καί, ὅπως καὶ ἐν ζ 282 καὶ ἐν Ζ 260, ἔνθα τὰ Ἐνετικὰ Σχόλια διηγοῦνται, ὅτι μερὶς τῶν ἀρχαίων Γραμματικῶν παρεδέχετο τοῦτο. Ὅτι καὶ ὁ Ἀρίσταρχος ἐποίει τοῦτο, ὅπως ὁ Heyne λέγει, δὲν βλέπω, ἄλλως τε καὶ ἀφοῦ μαθητὴς αὐτοῦ, Πτολεμαῖος ὁ Ἀσκαλωνίτης, ἐναντίαν περὶ τούτου εἶχε γνώμην. Καὶ ἐν ζ 282 παραδέχονται ὀρθότερον ὅτι ὁ λόγος εἶναι περὶ πραγματικοῦ γεγονότος «πιὸ καλύτερα, ἂν καὶ μόνη της τρέχουσα πάνω κάτω ἔχει εὑρεῖ κἀνένα ἄνδρα». Ἐν τῇ Ἰλιάδι καὶ ἐνταῦθα τὸ «καὶ μόνος του», «καὶ μόνη της», εἶναι τοσοῦτο φυσικόν, μάλιστα ἀναγκαῖον, καὶ τὸ ἂν τοσοῦτον ἐναντίον τῆς φύσεως τῆς προτάσεως, ὥστε οὐδενὸς χρήζει περαιτέρω λόγου . . .». Ὁ δὲ Spitzner ἐν Ζ 260 σημειοῦται τάδε: «Jam veteres utrum κε an καὶ sit absorptum, studiose quaesiverunt· vid. Schol. Ven. Illam sibi hic reperire visus est Ptolemaeus Ascalonita, aliis contrarium defendentibus». Ἐν δὲ Excurs. XIII, 2 διεξοδικῶς διαλαμβάνων περὶ τοῦ πράγματος ἀποφαίνεται κατὰ τῆς ἐκθλίψεως τοῦ αι τοῦ συνδέσμου καί». Οὔτε καινοφανὲς ἄρα γνησίῳ φιλολόγῳ ἀλλὰ καὶ πολυθρύλητον καὶ πολυομίλητον κατὰ τὸν Ἀσώπιον, οὔτε **τερατῶδες** θὰ ἦν ἀληθῶς τὸ καὶ ἐκτεθλιμμένον παρ' Ὁμήρῳ, ὅπως ὁ κ. Β. ἀγνοῶν πάντα ταῦτα λέγει, ἀφοῦ τοσοῦτοι καὶ τοιοῦτοι ἄνδρες περὶ αὐτοῦ ἐπὶ μήκιστον συνεζήτουν. Πρβλ. ἔτι παρ' Ὁμήρῳ καὶ ὅς μ' ἔθελεν φιλότητι μιγνύμεναι, οὐδέ

σ' οἴω κλπ., ἅτινα ἀλλότρια ὄντα τοῦ Ἀττικοῦ λόγου διδάσκουσι μεγαλοφώνως ὅτι διέφερεν ἱκανῶς ἡ συναλοιφὴ παρ' Ὁμήρῳ τῆς παρ' Ἀττικοῖς.

Ἄλλο δὲ ζήτημα εἶναι ἂν ἡ γνώμη ἐκείνη τοῦ Ἀριστάρχου, τοῦ Πτολεμαίου καὶ τοῦ Ἀριστονίκου καὶ τοσούτων ἄλλων νεωτέρων περὶ τοῦ κε ἐν τούτοις οὐχὶ τοῦ καὶ ἢ περὶ τῆς ἐκθλίψεως τοῦ αι τοῦ καὶ εἶναι σήμερον ἐγκρίσεως ἀξία ἢ μὴ (πρβλ. La Roche, Homerische Untersuch. 283 κἑξ. Ὁ van Leeuven ἀρνούμενος τὴν μετὰ τοῦ μέλλοντος σύναψιν τοῦ κε κεν πειρᾶται διὰ μεταβολῶν τοῦ κειμένου νὰ εἰσαγάγῃ ὑποτακτικὴν ἀντὶ μέλλοντος). Ἡμῖν ἀρκεῖ πρῶτον, ὅτι ὁ Κόντος δὲν ἐξέθλιψε τὸ αι τοῦ καὶ ἀλλὰ τὸ ε τοῦ κε, καὶ δεύτερον ὅτι ἀφοῦ ἡ περὶ τῆς ἐκθλίψεως τοῦ αι παρ' Ὁμήρῳ διδασκαλία πρὸ τοσούτων ἐτῶν προηνέχθη, δὲν δύναται ὁ κ. Βερν. ἀγνοῶν πάντα ταῦτα, πολυθρύλητα καὶ πολυομίλητα κατὰ τὸν Ἀσώπιον ὄντα, νὰ ψέγῃ τὸν Κόντον ἀποκαλῶν τὴν ἔκθλιψιν ταύτην παρ' Ὁμήρῳ τερατώδη, ὡς καινοφανῆ καὶ πρωτάκουστον, ἐκτὸς ἂν θέλῃ νὰ ἐπιδεικνύηται πλήρη καὶ τελείαν ἄγνοιαν τῶν Ὁμηρικῶν ζητημάτων, ὅπως ἀτυχῶς ποιεῖ.

Πρὸ 41 ἐτῶν (τῷ 1860) ἔγραψεν ὁ Κόντος «Παρὰ δὲ Ἡσυχίῳ Τόμ. Α΄ σελ. 89 Σμιδ. «αἰχμόδετος (1) αἰχμάλωτος. Σοφοκλῆς Αἰχμαλώτισιν». Ἔγραψεν ἄρα ὁ Κόντος τὴν παραπομπὴν ὁλόκληρον ἐκ τοῦ Ἡσυχίου, ὅπως εἶχεν ἐκδώσει ὁ Σμιδίτιος (τῷ 1858) καὶ ὅπως ἐτόνισεν ὁ Nauck Ἀποσπασμ. τῶν Ἑλλήνων Τραγικῶν (1856) ἐπανειλημμένως Αἰχμαλώτιδες, Αἰχμαλώτισιν, ὅστις μάλιστα διαρρήδην προέκρινε τὸν τονισμὸν τοῦτον, σ. 111 εἰπὼν «ἀρτάνη. Anecd. Bekk. p. 447, 7: ἀρτάνη· κυρίως μὲν ἡ (διὰ addit Elendtius) τῶν καλῳδίων ἀγχόνη. Σοφοκλῆς δὲ ἐν Αἰχμαλώτισιν (editur Αἰχμαλωτίσιν) ἐπὶ τῶν δεσμῶν». Ὁμοίως διδάσκει ἔτι τῷ 1871 ὁ Kinkel ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Φοινισσῶν τοῦ Εὐριπίδου στίχ. 564 (σελ. 104) «ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ καθὼς καὶ ἐν 185 τὰ ἀντίγραφα (ἂν δύνηται νὰ συναχθῇ τὸ συμπέρασμα τοῦτο ἐκ τῆς σιωπῆς τοῦ Kirchhoff) αἰχμαλώτιδας. Ἐν τῇ ἀνατυπώσει τοῦ 1864 ἐτόνισεν ὁ

(1) Ἀντὶ τοῦ ἀτόπως ἔχοντος αἰχμόδετος (διὰ τῆς αἰχμῆς οὐδὲν δένεται) ὁ Meineke εἴκασεν αἰχμέλετος, ὁ δὲ Κόντος αἰχμόληπτος· πρβλ. δοριάλωτος: δορίληπτος = αἰχμάλωτος: αἰχμόληπτος. Τοῦτο δ' ἀληθῶς φαίνεται τὸ γνήσιον.

Nauck ἐνταῦθα (πιθανῶς ἐξ ἀβλεπτήματος) αἰχμαλωτίδας, ἐνῷ ἐν στ. 185 (ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ 1857 καὶ τὸν στίχ. 514) μετὰ τοῦ Kirchhoff αἰχμαλώτιδας». Μετὰ ταῦτα ὁ Κόντος ἐν ἔτει 1874 διέλαβε περὶ τοῦ τονισμοῦ αὐτῆς ταύτης τῆς λέξεως γράψας ἐν Σωκράτους Τόμ. Α΄ σελ. 290 σημ. τάδε: «Τὸ Αἰχμαλώτησιν, ὅπερ καὶ ἐν ἄλλοις τοῦ Ἡσυχίου τόποις φέρει ὁ κῶδιξ, εἶνε πλημμελὴς γραφὴ τοῦ Αἰχμαλώτισιν ἢ ὀρθότερον Αἰχμαλωτίσιν. Παρὰ Στεφ. Βυζ. σελ. 697, 1 ἀντὶ τοῦ ἐν τοῖς ἀντιγράφοις Αἰχμαλώτησι-Αἰχμαλωτίσι ἐξέδωκεν ὁ Μεινέκιος Αἰχμαλώτισι . . . Ἂν ὀρθῶς κρίνωμεν ἐκ τοῦ **αἰχμάλωτος** καὶ **συναιχμάλωτος** δὲν δύναται ἄλλο θηλυκὸν (διὰ τῆς καταλήξεως -ις) νὰ σχηματισθῇ ἢ τὸ ὀξύτονον αἰχμαλωτὶς καὶ συναιχμαλωτίς· πρβλ. συμμαχίς, ἀποικίς, περιοικίς (1) . . .» (2) Σήμερον δὲ μετὰ 27 ὅλα ἔτη ἔρχεται ὁ κ. Β. καὶ γράφει τάδε: «Παρακαλοῦμεν τὸν γραμ-» «ματικώτατον κ. Κ. νὰ μᾶς εἴπῃ ἐκ ποίας ὀνομαστικῆς προέρχεται» «ἡ δοτικὴ πληθυντικὴ αἰχμαλώτισιν. Καὶ οἱ ἀκροθιγῶς ἀψάμενοι» «γραμματικῆς γνωρίζουσιν ὅτι ἡ ὀνομαστικὴ τοῦ ὀνόματος τούτου» «εἶνε μία καὶ μόνη ἡ αἰχμαλωτὶς-αἰχμαλωτίδος, ὅθεν ἡ δοτ.» «πληθ. αἰχμαλωτίσιν . . . Μόνον ἀμαθὴς ἀντιγραφεὺς καὶ γραμ-» «ματικὸς ἀπειρότατος θὰ ἠδύνατο νὰ γράψῃ αἰχμαλώτισιν!! Καὶ» «ὅμως ὁ γραφεὺς τοῦ Λαυρεντ. Κώδικος τοῦ Σοφοκλέους ὀρθότατα» «ἔγραψεν αἰχμαλωτίσιν. Ἔπρεπε δὲ νὰ εὑρεθῇ μαθητὴς τοῦ κ.» «Κ. ἵνα ἑπόμενος τοῖς διδάγμασιν αὐτοῦ μεταγράψῃ τὸν ὀρθῶς»

(1) Τὸ ἑταιρὶς ὅπερ μετὰ τῶν ἄλλων παραδειγμάτων καταλέγεται ἐν Σωκράτει διαγράφει νῦν ὁ Κόντος ὡς ἀλλοῖον.

(2) Τὸν ὀρθὸν τονισμὸν ἐδίδαξε καὶ ὁ Lobeck ἐν Αἴαντι σελ. 88, ἀλλ' ἄνευ ἀποδεικτικῶν λόγων εἰπὼν τάδε: v. 71-72 «τὸν τὰς αἰχμαλωτίδας χέρας δεσμοῖς ἀπευθύναντα» La. Lb. Harl. αἰχμαλώτιδας proparoxytonon, qui non fortuitus videtur error, nam invenitur ita scriptum Eur. Hec. 1096 (Hermanus tacite correxit v. 1067). Plutarch. de Fort. Alex. c. XII, Conon. XIII, Diodor. III 54, XI 61, XVII 37 et 66 quos locos Lud. Dindorfius partim correxit, partim transmisit, sed ortus ex fallaci analogia vocabulorum similiter terminatorum, ἠπειρῶτις, ἡλικιῶτις, πατριῶτις, στρατιῶτις etc. [ὁ κ. Β. νομίζει ὅτι τὸ αἰχμαλώτισι ἡ δοτ. πληθ. ἐτονίσθη οὕτω κατὰ τὸ τὴν αἰχμαλώτισιν!], quorum ex-mplum sequuntur, quamvis masculino destituta βορεῶτις, κουρεῶτις, μυστ ιῶτις: Contrario errore νησιωτίδες scribitur in Scymni Perieget. v. 547 se recte fortasse εἱλωτὶς Plutarch. v. Ages. III apud Snid. s. v. et Steph. s. λος».

«ἔχοντα τύπον εἰς αἰχμαλώτισιν!!». Βλέπετε πόσον κοσμιώτατα καὶ ἅμα δικαιότατα εἶναι ταῦτα; Μεγάλοι φιλόλογοι, οἷον Schmidt, Nauck, Meineke καὶ τοσοῦτοι ἄλλοι ἠγνόουν τὸν ὀρθὸν τονισμὸν τοῦ αἰχμαλωτίσιν. Νεανίας ὢν ὁ Κόντος, (οὐχὶ δὲ βεβαίως τότε γραμματικώτατος οἷος ἀληθῶς ἔπειτ' ἀπέβη, ὅπως εἰρωνικῶς ἀποκαλεῖ νῦν αὐτὸν ὁ κ. Β.), ἀκολουθεῖ τῷ 1860 τούτοις, καὶ μετ' αὐτῶν γράφει πλημμελῶς, ἔπειτα βλέπει αὐτὸς τὸ ὀρθόν καὶ διδάσκει τοῦτο τῷ 1874. Ἀλλὰ καὶ μετὰ 26 ἔτη ἔρχεται ὁ κ. Β. καὶ ἀποκαλεῖ αὐτὸν εἰρωνικῶς γραμματικώτατον, ἀπειρότατον γραμματικόν, κττ.. Ἐπειδὴ δὲ καί τις τῶν μαθητῶν τοῦ Κόντου ἐσφάλη τοῦτο, λέγεται ὅτι ἑπόμενος τοῖς διδάγμασιν αὐτοῦ ἔπαθεν, εἰ καὶ κατ' ἀλήθειαν ὁ Κόντος τἀληθῆ ἐδίδαξεν. Οὕτω διὰ μιᾶς πράξεως καὶ ὁ μαθητὴς ἐλέγχεται καὶ τὰ διδάγματα τοῦ Κόντου παριστῶνται ἐσφαλμένα, ὅπερ φαίνεται ὁ σκοπὸς τῆς ὅλης τοῦ κ. Β. δράσεως.

Ὁμοίως μέμφεται ὁ κ. Β. τὸν Κόντον νῦν ὅτι τῷ 1867 ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ καταχωρίσας χωρίον Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου κατέλιπεν ἀδιόρθωτον τὴν γενικὴν πληθ. τῶν φύκων, εἰ καὶ ὁ Κόντος ἔπειτα τῷ 1882 ἐν ταῖς Γλωσσ. Παρατηρ. σελ. 232 διαλαβὼν περὶ τῆς λέξεως ἐδίδαξεν ὅτι φυκῶν καὶ φύκεσι γραπτέον, ὅτι δὲ «τὸ φύκοις ἀντὶ φύκεσιν ὅμοιον εἶναι τῷ ὤτοις ἀντὶ ὠσί...». Εἶναι ταῦτα δίκαια καὶ ἔντιμα;

Κατὰ τὸ 1871 μνημονεύσας ὁ Κόντος Ὁμηρικοῦ σχολίου γράφει τὴν λέξιν τέλειον ὅπως αὕτη ἀναγινώσκεται ἐν τοῖς τότε ὑπὸ Βεκκήρου ἐκδεδομένοις Ὁμηρικοῖς Σχολίοις εἰς Ἰλιάδα Τόμ. Α' σελ. 293. Μετὰ 4 ἔτη ἐκδίδωσιν ὁ Dindorf τὰ σχόλια ταῦτα καὶ ἀποκαθίστησιν οὐχὶ ἐξ εἰκασίας τέλεον. Μικρῷ πρότερον διαλαμβάνει καὶ ὁ Κόντος ἐν Σωκράτους Α' σελ. 113-116 περὶ αὐτῶν τούτων τοῦ τέλειος-τέλεος, τελείως-τελέως, τελειοῦν-τελεοῦν, ἀποδεικνύων ὅτι παρ' Ἀττικοῖς γίνεται ὁμοία χρῆσις ἀμφοτέρων. Νῦν ἔρχεται ὁ κ. Β. καὶ ψέγει τὸν Κόντον ὅτι τῷ 1871 ἔγραψε τέλειον ὅπως εἶχεν ἡ τότε ὑπάρχουσα ἔκδοσις. Ἂν ταῦτα λέγωνται δίκαια καὶ λογικὰ πράγματα, ἀφίεται εἰς πάντα νοῦν ἔχοντα ἄνθρωπον νὰ ἐξετάσῃ.

Ἐν ταῖς Γλωσσικαῖς Παρατηρήσεσι σελ. 247 κατεχώρισεν ὁ Κόντος (τῷ 1882) χωρίον τοῦ Ἡρῳδιανοῦ, ἐν ᾧ ἐξ ἀνθρωπίνης μετα-

ρίας ἔγραψε «τὸ δὲ τάλαν Ἀττικὸν» ἀντὶ «τὸ δὲ τάλαν ὀνοματικόν». Τὸ αὐτὸ χωρίον εἶχε πολὺ πρότερον δημοσιεύσει ὁ Κόντος ἐν Σωκράτους Τόμ. Α' 460 στ. 5 ἄνωθ. (τῷ 1874), ἔνθα κεῖται τὸ ὀρθῶς ἔχον «τὸ δὲ τάλαν ὀνοματικόν». Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἐκώλυσε τὸν κ. Β. νὰ σπεύσῃ νὰ συναγάγῃ τὸ συμπέρασμα ὅτι «ὁ κ. Κ. τοὐλάχιστον ὅτε ἔγραφε τὰς Γλωσσικὰς Παρατηρήσεις, οὐδεμίαν προφανῶς (!) εἶχε γνῶσιν τῆς διδασκαλίας τῶν Γραμματικῶν». Ἀλλὰ τὸ συμπέρασμα τοῦτο θὰ συνῆγέ τις πολὺ δικαιότερον περὶ τοῦ κ. Β., βλέπων ὅτι νῦν πρῶτον ἔχων ὑπ' ὄψει τὸν Ἡρῳδιανὸν διορθοῖ τὸ ἐν τῇ ἐκδόσει αὐτοῦ 462 β ἀδιόρθωτον καταλειφθὲν Ἀντίκυρα ἀντὶ Ἀντικύρα, κατέλιπε δ' ὅμως ἀδιόρθωτον τὸ ἐν ἄλλῳ τόπῳ τῆς ἐκδόσεως αὐτοῦ κείμενον Ἀντίκυρα (981 α). Οὕτω καλῶς παρεσκευασμένος ἐπεχείρησε τῇ ἐκδόσει καὶ τοσαῦτα κατορθώσας ἔρχεται νῦν εἰς ἔλεγχον τοῦ Κόντου!

Μνημονεύσας ὁ κ. Κόντος χωρίου τοῦ Ἡροδότου (Β' 115) ἔγραψε τὸν τύπον τὴν ἀλήθειαν, ὁ δὲ κ. Β. ἐλέγχων τοῦτον γράφει τὰ σεμνὰ τάδε: «Νῦν πρῶτον μανθάνομεν παρὰ τοῦ ἀκριβοῦντος τὰ τῆς» «Ἰωνικῆς διαλέκτου κ.Κ. ὅτι ὁ Ἡρόδοτος ἔγραψε τὴν ἀλήθειαν!» «Ἂν τοιοῦτόν τι διέπραττεν ὁ δυσὶ γενεαῖς πρότερον ἡμῶν ἀκμάσας» «Σχ. Βυζάντιος, τί δὲν θὰ τοῦ ἔψαλλεν ὁ σωτὴρ τῆς πατρίου φωνῆς;» «Ὅτι ὁ Ἡρόδοτος ἔγραψε τὴν ἀληθείην (ἀληθηίην) εἶνε πασίγνω» «στον».

Ἀξιοθαύμαστος ἀληθῶς καὶ πρὸς τούτοις ἀξιέπαινος ὀφείλει νὰ θεωρηθῇ ἡ ἀφέλεια τοῦ κ. καθηγητοῦ τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ ἐξομολογουμένου ὅτι νῦν πρῶτον ἀκούει περὶ τοῦ τύπου τούτου παρ' Ἡροδότῳ, δηλ. ὅτι νῦν πρῶτον μανθάνει τὴν παρ' Ἡροδότῳ κλίσιν τῶν ὀνομάτων τούτων. Ἴσως ἔρχεται ὀλίγον βραδέως ἡ μάθησις αὐτη, ἀλλὰ «κάλλι' ἀργὰ παρὰ ποτέ». Ἀλλ' ἂν πρέπῃ νὰ θεωρηθῇ ἀξιέπαινος ἡ ἀφέλεια, ἀνάγκη νὰ εἶναι ἀξιόποινος ἡ προπέτεια αὐτοῦ ἐπιβαλλομένου νὰ ψέγῃ τὸν ἀπὸ πολλοῦ εἰδότα ταῦτα. Διότι ἡ ἔκδοσις καὶ τοῦ διασήμου φιλολόγου Dindorf καὶ ἡ τοῦ Abicht, ἑνὸς τῶν ἀρίστων τοῦ Ἡροδότου ἐκδο-τ[illegible], καὶ ἡ τοῦ Herwerden ἔχουσι τὸ ὑπὸ τοῦ κ. καθηγητοῦ ἀγνο-ο[illegible]ενον τοῦτο, τὴν ἀλήθειαν, (Abicht, Α' σελ. 91, 9, Herwer-[illegible] Α' 243, 11). Διαρρήδην μάλιστα διδάσκει ὁ Abicht ἐν σελ.

32 ὅτι ατὸ βραχὺ α τῆς ὀνομαστικῆς καὶ αἰτιατικῆς ἐν ὀνόμασιν οἷον ἀλήθεια, ἔννοια, μία, οὐδεμία δὲν τρέπεται εἰς η, ἀλλ' ἐν τῇ γενικῇ καὶ δοτικῇ ἐμφανίζεται ὁμαλῶς τὸ η ἀντὶ τοῦ ᾶ, διὸ ἡ ἀλήθεια ἀληθείης ἀληθείῃ ἀλήθειαν, μία μοῖρα, μιῇ μοίρῃ, μίαν μοῖραν. Καὶ ἐν Σημ. Ἐν τοῖς ἀντιγράφοις ἀπαντᾷ σποράδην η καὶ ἀντὶ τοῦ βραχέος α ἐνίων ἐκ τῶν λέξεων τούτων ἀλήθεια κττ., ἤτοι ἡ ἀληθείη, ἡ ἐννοίη κττ., ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ὀφείλει τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ ψευδεῖ τινι ἀναλογίᾳ. **Ὁ ἄριστος Μεδίκειος κῶδιξ διεφύλαξε πολλαχοῦ ὀρθῶς τὸ** ᾰ». Ὁ δὲ ἐπιφανὴς φιλόλογος Dindorf ἐν Comment. de dialecto Herodoti σ. IX γράφει τάδε: Manifesto vero librariorum peccata sunt quae passim in codice uno alteroque leguntur ἀληθηίη, ἀτρεκηίη, ἱρηίη, σιτοδηίη, . . . pro ἀλήθεια . . .» καὶ XI «Littera α, ubi in terminatione nominativi longa est, per omnes casus in η mutatur, ut ἕδρη ἕδρης ἕδρῃ ἕδρην, ἰσχυρὴ ἰσχυρῆς ἰσχυρῇ ἰσχυρήν, ubi brevis, non mutatur nisi in gen. et dat. Sic ἀλήθεια ἀληθείης ἀληθείῃ ἀλήθειαν, εὔνοια εὐνοίης εὐνοίῃ εὔνοιαν, μία μιῆς μιῇ μίαν. Librarii vero duorum illorum casuum forma Ionica decepti litteram η non raro etiam nominativo et accusativo impertiverunt, ἀληθείη ἀληθείην, εὐνοίη εὐνοίην, μοίρη μοίρην, μίη μίην et alia huiusmodi scribentes, ut ἀναιδείην 6, 129; εὐπετείη 5, 20; εὐτελείην 2, 92; ἱρείη 5, 72; 8, 104; Ἱστιαίην 8, 23. 25, 66; Ποτιδαίην 8, 128 (sed Ποτίδαιαν ib 129); πολυτελείην 2, 37; πρεσβυγενείην 6, 51; ὑγιείην 2, 77. Quae vitiosa esse bene perspexit Schweigh. in Lexico s. v. εἷς, μηδείς, μοῖρα et πρόνοια». Ἐντεῦθεν καὶ ἐξέδωκε πανταχοῦ ἐν τῷ Ἡροδότῳ ἀλήθεια. Ὁ Βρεδόβιος ἐν τῷ περὶ Ἰωνικῆς διαλέκτου σελ. 127 (τῷ 1846) παραδέχεται μὲν τοὺς εἰς -είη -οίη περατουμένους τύπους τούτων γνησίους τοῦ Ἡροδότου, διὸ γράφει ἀτελείη, ὑγιείη, ὠφελείη, προμηθείη, ἀσθενείη, εὐηθείη, προνοίη, ἐπιμελείη, ἀδείη, παλιρροίη, εὐμενείη κττ., ἀποβάλλει δὲ τὰ τῶν ἀντιγράφων ἄδειαν, ἐπιμέλεια, ὠφέλεια, εὔνοιαν, διάνοια, ἄπλοια κττ.· ἀλλὰ τύπους εἰς -ηίη οἷον ἀληθηίη, ὅπως γράφει ὁ κ. Βερν., μόνον ἐν τοῖς ἐκ ῥημάτων εἰς -ευω παραγομέν..ς κρίνει (σελ. 183 κἑξ.) γνησίους, βασιλεύω βασιληίη, στρατεύω στρ..τηίη, μαντεύω μαντηίη, θεραπηίη, δουληίη κλπ., οὐχὶ δὲ καὶ ..

τοῖς ἐξ ἐπιθέτων εἰς -ης -εος σχηματιζομένοις, οἷον ἀληθείη «sic constanter est scribendum, ac perverse et ex summa Herodotae orationis ignorantia in recentioribus etiam editionibus ἀληθηίη etc. scriptum invenitur». Αἱ ἐπιγραφαὶ δὲν συμβάλλονται ἀρκούντως εἰς λύσιν τοῦ ζητήματος, διότι εὑρίσκεται μὲν τὸ ἀτε(λ)είην ἐν ἐπιγραφῇ Κυζίκου (Bechtel 108 B, 3), ἀλλ' ἐπειδὴ ἐν ταύτῃ ἀναγινώσκεται καὶ τοῖσιΝ, παισὶΝ, ἐγγόνοισιΝ καὶ τὸ ἰσχυρότατον πρυτανΕῖον, γίνεται φανερὸν ὅτι οὐχὶ ἐν καθαρᾷ Ἰωνικῇ διαλέκτῳ συνετάχθη· ἀνεγνώσθη δ' ὅμως καὶ ἀτέλεια ἐν ἐπιγραφῇ Ἐρυθρῶν 199 (τοῦ 394 π. Χ.), ἐν ἄλλῃ τῆς Ζελείας (ἐν ᾗ μάλιστα κεῖται καὶ τὸ γνήσιον Ἰωνικὸν προεδρίΗ) καὶ ἐν ἄλλῃ τῆς Ἐφέσου. Τὸν τύπον τοῦτον ἀναγκάζονται νὰ ἐκλάβωσιν ὡς Ἀττικὸν οἱ τὸ ἀτελείην γνήσιον Ἰωνικὸν ὑπολαμβάνοντες, ἀλλὰ κατ' ἀλήθειαν οὐδεὶς λόγος βιάζει πρὸς τοῦτο, πλὴν ἂν τις ἁπλῶς πιστεύῃ ὅτι πάντες οἱ παρ' Ὁμήρῳ Ἰωνικοὶ τύποι ἀποδοτέοι καὶ τῷ Ἡροδότῳ, ὅπερ ἄτοπον. Πρβλ. καὶ Kühner-Blass Α' 127 στίχ. 3 ἄνωθ. «Ἐν τοῖς ἀφῃρημένοις σαλεύει ἡ παράδοσις παρ' Ἡροδότῳ μεταξὺ ἀμφοτέρων τῶν τύπων: προνοίη, εὐνοίην, παλιρροίην παρὰ τὸ εὔνοιαν 3, 16 (Stein εὐνοίην), διάνοιαν 1, 46. 90. 2,126. 9,45 διάνοια 2, 169, ἀληθείη, ἀτελείη, ὑγιείη, προμηθείη, μεγαλοπρεπείη, ἀτρεκείη, εὐμαρείην κττ. παρὰ τὰ εὐμένεια 2, 45, ἄδειαν 2, 121, 6, ἐπιμέλειαν 6, 105, ἐμμέλειαν 6, 139, περιφάνεια 4, 24 (-ειη πανταχοῦ ὁ Stein)». Ἡ ἀλήθεια ἄρα εἶναι πρῶτον ὅτι **οὐδαμῶς εἶναι πασίγνωστον**, ὡς φρονεῖ ὁ κ. Β., συγχέων τὰ τοῦ Ὁμήρου πρὸς τὰ τοῦ Ἡροδότου, ὅτι ὁ Ἡρόδοτος ἔγραψε τὴν ἀληθείην· δεύτερον ὅτι τύπος ἀληθηίη, ὃν ὁ κ. Β. ἐγκλείει ἐν παρενθέσει δηλῶν διὰ τούτου· ἢ ὅτι τὸ ἀληθηίη προϋπῆρξε τοῦ ἀληθείη ἢ ὅτι ἧττον πιθανὸς φαίνεται αὐτῷ ὁ τύπος οὗτος (1), **οὐδέποτε ὑπῆρξε** παρ' Ἡροδότῳ. Βλέπετε πόσον ἐξαισίως ἐπίσταται τὰ τῆς Ἰάδος ὥστε ἀναλαμβάνει νὰ ψέγῃ καὶ ἄλλους διὰ τὴν ἄγνοιαν ταύτης!

(1) Ὁ κ. Β. δίδωσι τοῖς ἐγκλειομένοις ἐν παρενθέσει σημασίας παραδόξους (πρβλ. ·ωτέρω σελ. 285), διὸ δὲν δύναμαι νὰ ὁρίσω ποτέραν τῶν εἰρημένων ἐκδοχῶν ἀλη-ς ἀσπάζεται.

Γ′

Καὶ ἡ τρίτη κατηγορία ἣν κατὰ τοῦ Κόντου ἐπέρριψεν ὁ κ. Β., ὅτι δηλ. γράφων περιπίπτει εἰς γλωσσικὰ σφάλματα, εἶναι ὁμοίως ἄτοπος· διότι πάντα τὰ ἀναφερόμενα ὡς τεκμήρια δῆθεν τούτου εἶναι χωρία, ἃ παρατίθησιν ὁ Κόντος ὅπως φέρονται. Οὕτω λ. χ. μέμφεται αὐτὸν ὅτι ἐν Ἀθηνᾶς τομ. Θ′ σ. 91 «ἀμνήμων τῶν ἰδίων αὐτοῦ θεσπισμάτων ἔγραψε γήδιον ἐπανειλημμένως ἄνευ ὑπογεγραμμένης (sic!)». Ἀλλ' ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι δὲν ἔγραψεν ὁ Κόντος τὸ γήδιον ἐπανειλημμένως ἄνευ ὑπογεγραμμένου ἰῶτα, ἀλλὰ παρέθηκε δύο Γραμματικῶν χωρία, οὕτως ἔχοντα αὐτό· δὲν ἠδύνατο δὲ νὰ μεταβάλῃ αὐτά, ἐπειδὴ ἐκεῖνοι οὕτως ἐδόξαζον ὅτι ἐγράφετο, ὁ δὲ Κόντος εἶχε πρὸ πολλῶν ἐτῶν περὶ τῶν ὑποκοριστικῶν εἰς -ιδιον διαλάβει ἐκτενῶς ἐν Ἐφημερίδι τῶν Φιλομαθῶν 1879 σ. 129 κἑξ. εἰπὼν ἐν σελ. 132 τάδε: «Παρατηρητέον δ' ὅτι καὶ τὰ ὑποκοριστικὰ σκαλμίδιον καὶ δεσμίδιον εὑρέθησαν μακρὰν τὴν προπαραλήγουσαν ἔχοντα (Ἴδε Μεινέκιον Μεν. καὶ Φιλ. Λειψ. σελ. 160 καὶ Λοβέκκιον Στοιχ. Τόμ. Α′ σελ. 281)· ἔτι δὲ τὸ πορνίδιον ἐν τοῖς Βατράχοις τοῦ Ἀριστοφάνους στ. 1301 καὶ τὸ δακτυλίδιον ἐν τῇ Λυσιστράτῃ στ. 417, ἅτινα ὕποπτα ἐφάνησαν τῷ Φρισχίῳ (Ἀριστοφ. Βατρ. σελ. 394· πρβ. καὶ Δαβησίου Miscellanea Critica σελ. 396· ἔτι δὲ Δοβραῖον Ἀριστοφ. Νεφ. 993 καὶ Βατρ. 1336 καὶ Βουτμαννὸν Διεξ. Γραμ. Τόμ. Β′ σελ. 442 Λοβ.). Ἐν τοῖς Κανόσι τοῦ Θεογνώστου ἀναγινώσκεται σελ. 122, 1 «Τὰ διὰ τοῦ ΔΙΟΝ ὑποκοριστικὰ ἔχοντα ἀπὸ πρωτοτύπου φωνῆς τὸ Η διὰ τοῦ Η γράφει τὴν τρίτην ἀπὸ τέλους, οἷον γῆ γήδιον, κλίνη κλινήδιον, πόρνη πορνήδιον». Ἀλλὰ παντελῶς βάρβαροι εἶναι οἱ τύποι κλινήδιον καὶ πορνήδιον. Οἱ Ἕλληνες διὰ τοῦ Ι ἐξέφερον τὰ ἐκ τῶν εἰς Η ληγόντων ὀνομάτων γινόμενα ὑποκοριστικά, οἷον ἀρχίδιον, δικίδιον κλπ. (Ἴδε Φρίσχιον Ἀριστοφ. Βατρ. σελ. 394). Περὶ τοῦ γήδιον, οὗ ἡ ὀρθὴ γραφὴ εἶνε γῄδιον, ἐποιήσατο λόγον ὁ Λοβέκκιος ἐν Στοιχ. Τομ. Α′ σελ. 281 καὶ 463 καὶ Τομ. Β′ σελ. 41». Ὁμοίως διέλαβε μετὰ πολλῶν παραπομ[πῶ]ν περὶ τοῦ γῄδιον, λαγῴδιον, κῴδιον κλπ. ἐν Δελτίῳ Ἑβδομ[άδ]ος 28 σελ. 3 τῷ 1884 διδάξας ὅτι «Ἐκ τοῦ κάλως ἐσχηματίσθη [τ]ο-

κοριστικὸν γραφόμενον συνήθως καλώδιον. Ἀλλ' ἐπειδὴ συνηλείφθη τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ καλωΐδιον, ἀναγκαίως ἔχει νὰ ἐκφέρηται μεθ' ὑπογεγραμμένου ι. Ἐμφερὲς τῷ καλῴδιον ὑπάρχει τὸ ἐκ τοῦ λαγὼς ἢ λαγῶς παραχθὲν λαγῴδιον (=λαγωΐδιον). Πρβλ. καὶ κῴδιον. Σφάλλονται οἱ γράφοντες λαγώδιον καὶ κώδιόν.

Ἐν τῇ Συλλογῇ τῶν Ἀττικῶν Ἐπιγραφῶν ἀπαντᾷ Τόμ. Β',β', σελ. 226 «καλῴδια ἀδόκιμα» καὶ σελ. 234 «πλὴν μηρυμάτων καλῳδίων καὶ καλῳδ(ίων) μηρύματα» καὶ σελ. 246 «καλῳδίων μηρύματα». Πρβλ. καὶ σελ. 86: καλῴδια καὶ σελ. 225: καλῳδίων, κτλ.

Ἡ ὑγιῶς ἔχουσα ἐκφορὰ εἶναι ἡμῖν παραδεδομένη καὶ ὑπὸ παλαιῶν γραμματικῶν. Ἐτυμ. Μέγ. σελ. 486, 15 «Καλῴδιον: τὸ σχοινίον σὺν τῷ ι γράφεται». Πρβλ. καὶ σελ. 184, 1 «Τὰ διὰ τοῦ ΩΙΔΙΟΝ οὐδέτερα μονογενῆ προπαροξύτονα διὰ τοῦ ι γράφει τὴν πρὸ τέλους καὶ τὴν πρὸ αὐτῆς διὰ τῆς ΩΙ διφθόγγου, οἷον ζῴδιον, κῴδιον, καλῴδιον, στῴδιον». Ἐπιμελῶς τὰ μαρτύρια τῶν παλαιῶν γραμματικῶν συνέλεξεν ὁ Λαρώχης ἐν τῷ βιβλίῳ αὐτοῦ τῷ ἐπιγραφομένῳ Homerische Untersuchungen σελ. 209 κέξ. Πρβλ. καὶ Λέντζιον Ἡρῳδ. Τόμ. Β' σελ. 529 καὶ 540.

Δικαίως ὁ Herwerden καθάπτεται ἐν τῇ Μνημοσύνῃ (1879, σελ. 370) τοῦ Φρισχίου ἐκδόντος παρὰ τῷ Λουκιανῷ κώδιον καὶ καλώδιον ἀντὶ τοῦ κῴδιον καὶ καλῴδιον... Οὐδὲν ὑποκοριστικὸν ὑπάρχει ἐν τῇ παλαιᾷ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ λῆγον εἰς -άδιον ἢ ώδιον· ὅσα δ' ἔχουσιν Α ἢ Ω ἐν τῇ προπαραληγούσῃ, ἐκφέρονται μεθ' ὑπογεγραμμένου ι, οἷον γρᾴδιον, κρεᾴδιον κλπ. καὶ καλῴδιον κλπ. (Ἴδε καὶ Κόβητον Μνημοσ. 1874, σελ. 357). Καὶ τοῦ ἐκ τοῦ γῆ παρηγμένου ὑποκοριστικοῦ . . . ἡ ὀρθὴ ἐκφορὰ εἶναι γῄδιον, οὐχὶ γήδιον (ἴδε Λοβέκκιον Element. Τόμ. Α' σελ. 463. Πρβλ. καὶ Κόβητον Μνημοσ. 1859, σελ. 121 καὶ Βλαυδήσιον Ἀριστοφ. Εἰρην. σελ. 121)». Τοσαῦτα ὁ Κόντος πρὸ πολλοῦ.

Τελευταῖον δ' ἔγραψε περὶ αὐτῆς ταύτης τῆς λέξεως καὶ ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. Δ' σελ. 316 εἰπὼν ῥητῶς «ὡς δ' ἐλέχθη γή-ϊνος οὕτω καὶ ι-ΐδιον καὶ κατὰ συναλοιφὴν γῄδιον» καὶ «Ἐσφαλμένη δ' εἶνε ἄνευ τοῦ ὑπογεγραμμένου ἰῶτα ἐκφορὰ γήδιον». Πάντων τούτων προσποιεῖται ἄγνοιαν ὁ κ. Β., ἵνα ἔχῃ νὰ ἐλέγχῃ!

Συνήθως δ' ὅμως μέμφεται καὶ ἐν τούτοις ὅσα ἀγνοεῖ· διὰ τοῦτο λ.χ. διατείνεται ὅτι «φαίνεται ὅτι καὶ βραδύτερον δὲν ἐνόησεν ὅσον δεῖ καὶ ἐκ τοῦ πλήρους τὴν ἔγκλισιν τοῦ τόνου. Ἰδοὺ δὲ καὶ τούτου ἡ ἀπόδειξις. Ἐν σελ. 373 τοῦ Γ' τόμου τῆς Ἀθηνᾶς γράφει «ὥσπερ αὐτόν (τινες) διαβάλλουσι», ὅπου τὸ τινὲς ἐγκλίνεται καίτοι παρένθετον, χωριζόμενον διὰ τῶν σημείων τῆς παρενθέσεως, τῶν ὁρατῶν τούτων φραγμῶν, τῶν ἀποκλειόντων τὴν συνέχειαν καὶ μονονουχὶ βοώντων ὅτι δὲν πρέπει νὰ γίνῃ ἔγκλισις τόνου. Ἀλλ' ἴσως ὑπολείπεταί τις ἀμφιβολία· ὀφείλει νὰ ἐκριζωθῇ διὰ τῆς ἀκολούθου παρατηρήσεως. Ἐν τῷ Β' τόμῳ τῆς Ἀθηνᾶς σελ. 292 ἐπικρίνων τὸν Σκαρλᾶτον Βυζάντιον γράφει . . . εὐαπόδυτόν (-εὐαπόλυτόν) ἐστιν ἀντὶ τοῦ εὐαπόδυτον (-εὐαπόλυτον) ἐστιν».

Ὅτε ἐπεβάλετο ὁ κ. Β. νὰ γράφῃ τοιαῦτα κατὰ τοῦ Κόντου, ἐπεκαλέσατο, ὡς φαίνεται, οὐχὶ τὴν Ἀθηνᾶν, ἀλλὰ κακόν τινα δαίμονα, διὸ καὶ ἀπὸ τοῦ κακοῦ εἰς τὸ χεῖρον ῥίπτει αὐτόν. Διότι δὲν κεῖται παρενθετικῶς τὸ τινές, ὅπως ὁ κ. Β. ὑπολαμβάνει τυφλούμενος ὑπὸ τῆς σπουδῆς ἵνα ἐλέγχῃ· ὁ Κόντος γράφει «ἀλλ' ἴσως εἶνε κάλλιον νὰ προστεθῇ ἡ ἀόριστος ἀντωνυμία, ἵνα ἔχῃ ἡ φράσις (τοῦ Ἀριστοτέλους) ὧδε: οὐχ, ὥσπερ αὐτόν (τινες) διαβάλλουσι, πάσας τὰς πολιτείας καταλύειν», τ. ἔ. ὑπολαμβάνει ὅτι τὸ τινὲς ἔκειτο ἐν τῷ κειμένῳ τῆς Πολιτείας τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ διὰ τοῦτο προστίθησι μὲν αὐτό, ἵνα δ' ὅμως δείξῃ ὅτι εἶναι αὐτοῦ προσθήκη, ἐγκλείει διὰ τῶν σημείων ( ), ὅπως ποιοῦσι πολλοὶ τῶν ἀναπληρούντων χάσματα τοῦ κειμένου ἢ τῶν ἐπιγραφῶν. Ἐννοεῖται δ' ὅτι ἀφοῦ ἐτέθη εἰς τὸ κείμενον, ὀφείλει νὰ κανονισθῇ ὁ τόνος αὐτοῦ, ὅπως ἁρμόζει, ἤτοι νὰ ἐγκλιθῇ ἂν εἶναι ἐγκλιτικόν, νὰ βαρυτονηθῇ, νὰ περισπασθῇ κττ. Κριτικός, ἐκδότης καὶ ν' ἀγνοῇ τοσοῦτον κοινὰ πράγματα!

Ὅπως τὸ «αὐτόν (τινες) οὕτως ἔγραψεν ὁ Κόντος «εὐαπόδυτόν (εὐαπόλυτόν) ἐστιν» δηλῶν διὰ τούτου ὅτι εἴτε τὸ εὐαπόδυτον εἴτε τὸ εὐαπόλυτον ἤθελε συναφθῇ μετὰ τοῦ ἐστίν, πάντοτε ὁ τόνος αὐτοῦ ὀφείλει νὰ ἐγκλιθῇ. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ τοῦ πρώτου καὶ τοῦ δευτέρου ὤξυνε τὴν λήγουσαν. Ὁ δὲ κ. Β. ἐκλαβὼν τοῦτο ὡς παρένθεσιν γράφει «Ἀλλ' ὄχι, κ. Κ., σφάλλεσαι· ἡ ἔγκλισις τοῦ τόνου δὲν δύναται νὰ γίνῃ ἐξ ἀποστάσεως, καίπερ παρεντιθεμένων τοίχω

καὶ φραγμῶν, ἀλλὰ κατὰ συνέχειαν τῶν λέξεων . . . ». Θαυμάσιον!

Ὁμοίως ἔγραψεν ὁ Κόντος τὸ τοῦ Ἡροδότου Δ' (οὐχὶ Α') 7 «γεγονέναι μέν νιν σφέας λέγουσι οἱ Σκύθαι»· ἔνθα πλὴν τοῦ παροράματος νιν ἀντὶ νυν ψέγει καὶ τὸν τονισμὸν τοῦ σφέας, διότι μαθών ποτε τὸ ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων κοινῶς διδασκόμενον (πρβλ. Ἡρῳδιανοῦ Α' 563, 11) ἐξακολουθεῖ φρονῶν ὅτι ὅταν πολλὰ ἐγκλιτικὰ ἀκολουθῶσι, συνεγκλίνονται, ὥστε τὸ τελευταῖον μόνον μένει ἄτονον. Ὅτι δ' ὅμως τοῦτο δὲν εἶναι φυσιολογικῶς δυνατόν, λέξεις ἐγκλινόμεναι ἄλλως, βραχύταται δὲ καὶ ἄνευ τινὸς ἐμφάσεως συνεκφωνούμεναι, νὰ φέρωσιν ἐπὶ πασῶν σχεδὸν τῶν συλλαβῶν ὀξὺν τόνον, λ. χ. εἴ πέρ τίς σέ μοί φησί ποτε· ἤ νύ σέ που κλπ., παρετήρησαν καὶ τῶν ἀρχαίων Γραμματικῶν τινες, πρβλ. Ἡρῳδιαν. Β' 115, 3 εἴ πώς εὐ πεφίδοιτο (Υ 464): ἡ εὐ ἀντωνυμία ἐν τῇ συντάξει ἐνέκλινε τὸν τόνον . . οὐχ ὃν τρόπον δ' οἴεται ὁ Ἀσκαλωνίτης τὸ **πῶς** (γρ. πώς) πάντως ὀξυνθήσεται, ἐπεὶ ἤδη ἐμελέτησε καὶ ἄλλων ἐγκλιτικῶν ἐπιφερομένων τὸ **πῶ** καὶ τὸ **πῶς** (γρ. πὼ καὶ πὼς) τοῦτο μὴ πάσχειν . . . οὕτως οὖν καὶ τὸ εἴ πώς εὐ πεφίδοιτο οὐκ ἀναγκαστικὴν ἕξει τὴν ἐπὶ τοῦ **πῶς** ὀξεῖαν (ἤτοι γραπτέον εἴ πως εὐ). Ὁ μέντοι Ἀρίσταρχος γενόμενος κατὰ ταύτην τὴν προσῳδίαν τοῦτο μόνον ἀπεφήνατο, ἐγκλίνοντα δεῖν τῷ τόνῳ καὶ δασύνοντα λέγειν τὴν τρίτην συλλαβήν· σημαίνει γὰρ εἴ πως αὐτοῦ». Καὶ «**τέ νυ οἱ** τόσον ὠδύσαο, Ζεῦ» (α, 62), μία μόνη ὀξεῖα· τὰ γὰρ παράλληλα ἐγκλιτικὰ καὶ μάλιστα ὅτε εἰς φωνῆεν λήγει, προφάσει τῶν δύο βραχειῶν οὐκ ἐγείρει τὸν τόνον». Καὶ ὄντως ἂν μὴ εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκφωνῶνται ἐπὶ λέξεων αὐτοτελῶν δύο διαδοχικαὶ συλλαβαὶ ὀξυτόνως, ἤτοι ἂν μὴ λέγηται ἀνήρ μέγας, ἀνήρ ἄλλος, θεός μέγας, τιμή ἄλλη κττ., ἀλλ' ἀνὴρ μέγας, θεὸς μέγας, τιμὴ ἄλλη κττ., πῶς ἠδύναντο νὰ λέγωνται λέξεις βραχύταται, ἐγκλιτικαί, μόρια ἐπὶ πολλῶν ἀλλεπαλλήλων ὀξυνόμενα συλλαβῶν, οἷον ἤ νύ σέ που, εἴ πώς εὐ, μή πώ με κττ.; πρβλ. κὶ τῶν νεωτέρων Göttling σελ. 405, Blass Α' 343, Sievers, honetik σ. 219 κέξ. Ἀλλὰ ταῦτα πάντα ἀγνοεῖ ὁ κ. Β. καὶ μετὰ ιῦ θάρρους τῆς ἀγνοίας ψέγει τὸν Κόντον ἐπιστάμενον αὐτά. Καὶ

ὁ Dindorf δ' οὕτως ὅπως ὁ Κόντος γράφει ἐξέδωκε τὸ χωρίον ἐν σελ. 186.

Ἵνα δὲ πάντες κατανοήσωσι πόσον καλῶς ἐπίσταται ὅσα ἐλέγχει, ἀναγράφω παραδείγματά τινα ἐξ ἧς κατεσκεύασεν ἐκδόσεως τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου.

Ἐν 494 d γράφει «κακῶς δέ τε οἱ πέλει αὐτῇ, 496 b οὐ μὲν γάρ τί που ἐστιν ὀϊζυρώτερον ἀνδρός, 1004 d πῶς ποτε φησιν ὁ Πλάτων, 1113 a οἱ δ' ὅ τι κεν· ἀλλ' ἐν 1131 d ὅ τί ποτ' ἐστὶν, καὶ πάλιν 1145 b ὅ τι περ ἂν αὐτοὺς ἐκφύγῃ, 780 f τουτέστι, ἀλλ' ἐν 500 e τοῦτ' ἐστι, 510 c σύ γ' ἐσσ', 842 d ἀλλ' εἴ τις γ', Ζ' 365, 18 εἴ τι μιν, 505 c συκάμινον ἔσθ' ὁ Σύλλας ἀλφίτῳ πεπασμένον, 803 c γελωτοποιοῦντος ἐστι, 547 f πλούσιος τις. Ζ' 200, 8 ἀναγράφων τὸν Ὁμηρικὸν στίχον Ω 377 «πέπνυσαι δὲ νόῳ, μακάρων δ' ἔξ ἐσσὶ τοκήων, τονίζει τὸ ἐσσί, ἐν δὲ σελ. 276, 9 καὶ 411, 24 ἀναφέρων πάλιν τὸν αὐτὸν στίχον ἐγκλίνει ἔξ ἐσσι. Οὐδὲν ἔστ' ὄφελος γράφει ἐν Ζ' 413, 23 καὶ ἔπειτα εἶπέ τις 232 f, καὶ ἥ τ' ἄγνος 641 d, μήτι γε 753 b καὶ 922 c, ἀλλὰ μή τί γε τοῖς υἱοῖς 14 b. Ταῦτα ἀρκοῦσι.

Ὅτι δὲ τὸ σφέας δύναται καὶ νὰ ὀρθοτονῆται καὶ νὰ ἐγκλίνηται κατὰ λόγον τοῦ σημαινομένου, καὶ δὴ οὐδὲν ἥμαρτεν ὁ Κόντος γράψας ἅμα μὲν «γεγονέναι μέν νυν **σφέας** ὧδε λέγουσι οἱ Σκύθαι» καὶ «εἰ **σφέας** αἰεὶ καταλάμψεται», ἅμα δὲ «ἣν . . . ἐπικαλέσωνταί **σφεας**», ταῦτα ἐπίσταται ὁ ἐνθυμούμενος ὅσα περὶ τοῦ τονισμοῦ τούτων διέλαβεν Ἀπολλώνιος ὁ Δύσκολος σελ. 35, 6 «Συμβέβηκε τῶν ἀντωνυμιῶν ἃς μὲν ὀρθοτονεῖσθαι, τουτέστι τὸν κατὰ φύσιν τόνον ἔχειν, ἃς δὲ ἐγκλίνεσθαι». Καὶ σελ. 39, 14 «Αἱ ὑπολειπόμεναι (ἤτοι πλὴν τῶν μονοσυλλάβων σφιν, σφε, μιν, μοι κλπ.) καὶ ὀρθοτονοῦνται καὶ ἐγκλίνονται. Αἱ μὲν οὖν ὀρθὸν τόνον εἰληχυῖαι τὸ πλέον ἕνεκα τοῦ σημαινομένου ὀρθοτονοῦνται . . .».

Ὁμοίως ψέγει τὸν Κόντον ὅτι ἐνίοτε εὑρίσκει ἐν τοῖς πρώτοις [illegible]-μοσιεύμασιν αὐτοῦ (κατὰ τὸ 1862) ἐγκεκλιμένον τὸ παρενθετι[illegible]ς κείμενον «φησὶν ἢ φασίν, οἷον Περσικὰ δέ, φασι, μέτρα [illegible] ἀχάναι», καὶ «Ἦν δὲ καὶ ἄδδιξ μέτρον τί, φασι, τετραχ[illegible]-

νικον» ὡς εἶναι ταῦτα ἐκδεδομένα παρ' Εὐσταθίῳ. Καὶ τοῦτο ὑπολαμβάνει μέγα τονικὸν ἁμάρτημα, διατεινόμενος ὅτι ὁ Κόντος «ἔχει ἐσφαλμένην ἔννοιαν τῆς λεγομένης ἐγκλίσεως τοῦ τόνου» καὶ «ὁ τρόπος οὗτος τῆς γραφῆς εἶνε ὡς εἰπεῖν ἀδύνατος».

Εἶναι σφόδρα λυπηρόν, ὅτι ὁ κ. Β. οὕτω μικρὰν ἔχει γνῶσιν τῶν φιλολογικῶν πραγμάτων, ὥστε συχνότατα φωρᾶται ἀπειρότατος καὶ αὐτῶν τῶν κατὰ τὸν Ἀσώπιον πολυθρυλήτων καὶ πολυομιλήτων, οἷον εἶναι καὶ τὸ ζήτημα περὶ τῆς στίξεως καθόλου καὶ τοῦ τονισμοῦ τῶν ἐγκλιτικῶς καὶ παρενθετικῶς παραλαμβανομένων ἐν τῷ λόγῳ. Εἶναι δηλονότι γνωστὸν ὅτι καὶ ἐκθλίβεται τὸ βραχὺ φωνῆεν τῆς λέξεως τῆς προηγουμένης τοῦ παρενθετικῶς ἐν τῇ προτάσει κειμένου, καὶ ὅτι μετὰ τὴν ἔκθλιψιν τὸ ψιλὸν τρέπεται εἰς τὸ ἀντίστοιχον δασύ, οἷον Νὴ Δί', ἔφη ὁ Ἀντισθένης. Οὐ μὰ τὸν Δί', ἔφη ὁ Νικήρατος. Δικαιότερόν γ', ἔφη, οἴομαι. Κλεινίᾳ δ', ἔφη, ὦ Σώκρατες, οὐκ ἂν ἐπιτρέψαις; ταῦτ' οὐδεπώποτ' εἶφ', ὁρᾶτ', Εὐριπίδης'· ταῦθ', ὁρᾷς, οὐ πώποτ' εἶπεν κττ. Ὁμοίως εἶναι γνωστὸν ὅτι ἡ κλητικὴ οὕτω στενῶς συνδέεται πολλάκις μετὰ τῶν συνεκφωνουμένων λέξεων, ὥστε αἱ μετ' αὐτὴν ἐκφερόμεναι ἐγκλιτικαὶ ἐγκλίνουσι τὸν τόνον ἐπ' αὐτήν, ὅτι πολλάκις μετὰ τὴν κλητικὴν ἕπεται λέξις οὐχὶ μετ' αὐτῆς, ἀλλὰ μετ' ἄλλης τινὸς λέξεως τῆς προτάσεως συνδεομένη καὶ τοιαύτη οἵα δὲν δύναται νὰ κεῖται οὔτε ἐν ἀρχῇ προτάσεως οὔτε μετὰ στίξιν, οἷον Εὐριπιδ. Ἰφιγ. Αὐλ. 1446 ἀλλ', ὦ τέκνον σοι πείσομαι· λέγεις γὰρ εὖ. Σοφοκλ. Οἰδ. Κολ. 1272 φώνησον, ὦ πάτερ τι· μή μ' ἀποστραφῇς. Ἀριστοφ. Σφηξ. 962 ἄκουσον, ὦ δαιμόνιέ μου, Bergk καὶ Bekker, ἀλλ' ἄκουσον, ὦ δαιμόνιέ, μου μαρτύρων, Blaydes, καὶ ὦ δαιμόνιέ, μοι Reiske κττ., Πάτροκλέ μοι δειλῇ πλεῖστον κεχαρισμένε θυμῷ Τ 287, Εὐριπιδ. Ἀνδρομ. 747 ἡγοῦ, τέκνον μοι, δεῦρ'...., Ἡρακλ. Μαιν. 626 σύ τ', ὦ γύναι μοι, σύλλογον ψυχῆς λαβέ, Δημ. ὦ ... Ἀθηναῖοί που λέγων».

Αἱ δυσκολίαι ἄρα περὶ τὴν στίξιν καὶ τὸν τονισμὸν τούτων εἶναι μεγάλαι, διὸ εἰ καὶ εἰς λύσιν αὐτῶν καὶ οἱ ἀρχαῖοι καὶ οἱ νεώτεροι ἐμόχθησαν, κατ' ἀλήθειαν μικρὰ πάνυ κατώρθωσαν. Οὕτω π.χ. διδάσκει ὁ Ἡρῳδ. Β' 76,11 αἇ δειλ': ἐπεὶ μετὰ τὰς προσαγορευτικὰς ἀνάγκη στίζειν, ὡς καὶ ἡ συνήθεια μαρτυρεῖ στίζουσα μετὰ τὴν

δευτέραν λέξιν, οὐκ ἔστι δὲ πλήρης ἀλλὰ συνήλειπται, οὕτω δὲ ἡμῶν ἀναγινωσκόντων πεπονθυῖαν τὴν λέξιν βαρβαρισμὸς γίνεται, εἴτε ὀξύνοιμεν εἴτε περισπάσοιμεν ἀναγκαίως, ἐκ πλήρους γράφειν τὴν λέξιν ἆ δειλέ, δεῖ, ἵνα καὶ ἡ στιγμὴ καὶ ὁ τόνος ἀναλόγως καὶ Ἑλληνικῶς ἔχῃ. Οὕτω δὲ καὶ Ἀρίσταρχος ἐκ πλήρους, ὡς Δίδυμος μαρτυρεῖ. Τὸ μὲν γὰρ μέτρον οὐκ ἂν δόξαι βλάπτεσθαι τοῦ στοιχείου προστεθέντος, ἐπεί, ὅταν δέῃ ὑγιὲς αὐτὸ παριστάναι, πάλιν ἀφαιρεθήσεται, ὡς «βουκόλε, ἐπεὶ οὔτε κακῷ» (υ 227), «ἦ οὐ μέμνῃ ὅτε τ' ἐκρέμω (Ο 18) . . .». Γράφεται, λέγει, ὁ Γραμμ. συνήθως ἐν ταῖς ἐκδόσεσι μετὰ τὸ δειλὲ ἡ στίξις, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ διὰ κόμματος χωρισμὸς τοῦ λ ἀπὸ τοῦ ἤ μεθ' οὗ ἐσυλλαβίζετο «ἆ δείλ', ἦ μάλα δή σε κιχάνεται αἰπὺς ὄλεθρος», ἀποτελεῖ βαρβαρισμόν, γραπτέον μὲν ἐκ τοῦ πλήρους ἆ δειλέ, ἦ . . ., ἀναγνωστέον δὲ ἄνευ τοῦ ε. Ἀλλὰ τοῦτο προδήλως ἱκανοποιεῖ μόνην τὴν γραφήν, οὐχὶ δὲ καὶ τὴν προφοράν, ἤτοι τὸν ἀληθῆ λόγον.

Τὸ κακὸν γίνεται χεῖρον ὅταν διδάσκωσι μὲν οἱ γραμματικοὶ ὅτι «ἡ κλητικὴ αὐτοτελὴς οὖσα στιγμὴν ἀπαιτεῖ· διὸ οὐδέποτε αἱ ἐγκλινόμεναι μετὰ κλητικῆς τίθενται, ὅτι μὴ μόνον ἡ μοὶ διὰ φιλοφροσύνην «Πάτροκλέ μοι δειλῇ» Ἀπολλων. περὶ Ἀντων. 53, 16, καὶ «ἀδύνατόν ἐστιν ἐγκλινόμενόν τι ἀρκτικὸν θέσθαι· πῶς γὰρ ἔτι ἐγκλινόμενον τὸ μὴ δυνάμενον τὸν ἴδιον τόνον ἐπί τι προκείμενον μετατίθεσθαι;» αὐτόθι 39, 23· ἀποδείκνυται δ' ὅμως πρῶτον μὲν ὑπὸ τῆς μετρικῆς ὅτι ἐπ' ἀληθείας ἡ στίξις παρὰ τὴν κλητικὴν καὶ παρ' ἄλλας τινὰς λέξεις οὐκ ἦν τὸ πάλαι αἰσθητὴ ἐν τῇ προφορᾷ (Μετρ. Σεμιτέλου σ. 346), ἤτοι ἦν ἀλλοτρία τοῦ προφορικοῦ λόγου, ἐπινόημα δὲ τῶν Γραμματικῶν· δεύτερον ὑπὸ φράσεων, ἐν αἷς ἢ μετὰ τὴν κλητικὴν ἕπεται λέξις ἐγκλινομένη ἢ μεταξὺ τῆς προθέσεως καὶ τῆς πτώσεως αὐτῆς ἢ τοῦ ἄρθρου καὶ τοῦ ὀνόματος κεῖται ῥῆμα παρενθετικῶς. Οὕτω λ.χ. γράφει ὁ Kühner ἐν Γραμμ. Β' 370, Ἀριστοφ. Εἰρ. 75 «αὐτὸς καταψῶν αὐτὸν ὥσπερ πωλίον, ὦ Πηγάσιόν (,) μοι φησὶ γενναῖον πτερόν. Εὐριπιδ. Ἀλκήστιδι 311 σὺ δ', ὦ τέκνον (,) μοι πῶς κορευθήσει καλῶς; Τρῳάσι 387 μόλοις ὦ πόσις (,) μοι. 1081 ὦ φίλος ὦ πόσι (,) μοι . . .». Διὰ τῆς τοιαύτης ἐν παρενθέσει τιθεμένης στίξεως ἐπιθυμεῖ νὰ δείξῃ ὅτι αὕτη δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψι κατὰ τὴν ἐκφώνησιν. Πρβλ. καὶ Δημοσθ. πρὸς Λεπτίνην 458, 7

καὶ ὅλως ἐν οἶμαι πολλοῖς, οἷς πράττετε καὶ τοιοῦτό τι συμβαίνειν ἀνάγκη, Κατὰ Κόνωνος 1268 οἱ γὰρ οἶμαι βέλτιστοι καὶ ἥκιστ' ἂν αὐτοί τι ψευσάμενοι . . .». Πλατ. Πολιτ. 564 α ἐξ οἶμαι τῆς ἀκροτάτης ἐλευθερίας δουλεία πλείστη τε καὶ ἀγριωτάτη κττ.

Ἕνεκα τῶν δυσκολιῶν τούτων οὐκ ὀλίγον διαφέρονται ἀλλήλοις οἱ φιλόλογοι καὶ περὶ τῆς στίξεως καθόλου καὶ ἰδιαιτέρως περὶ τῆς στίξεως καὶ τοῦ τονισμοῦ τῶν παρενθετικῶς κειμένων ἐγκλιτικῶν. Οὕτω γράφει ὁ Voemel ἐν τῷ Προλόγῳ τῆς ἐκδόσεως τῶν Δημηγοριῶν τοῦ Δημοσθένους (Hale 1857) σελ. XIV-XVI ὅτι ἐν ταῖς φράσεσι: τί οὖν ἄν τις εἴποι ταῦτα λέγεις ἡμῖν νῦν; ἢ ατί οὖν ἄν τις εἴποι σὺ γράφεις ταῦτ' εἶναι στρατιωτικά; οὐδὲν κόμμα γραπτέον ὅπως καὶ ὁ Buttmann ἐφρόνει· ὅτι ὁ Bekker ἐξήλειψε τὸ κόμμα καὶ ἐκ φράσεων οἷον περὶ Συνταξ. 12 ἤδη δέ τις εἶπεν ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοί που λέγων, Περὶ παραπρεσβείας 197 ἠνάγκαζον οὗτοί μοι δοκεῖ. Ὁ δὲ Ern. Schwabe ἐν τῷ βιβλίῳ αὐτοῦ Aelii Dionysii et Pausaniae Atticistarum fragmenta, Lips. 1890, τίθησι μὲν τὰ κόμματα πρὸ τῶν παρενθετικῶς κειμένων καὶ μετ' αὐτά, ἐγκλίνει δέ, οἷον σελ. 86, 2 τίθεται δέ, φασιν, ἡ λέξις, 86, 5 ἐχρῶντό, φησιν, ἐπὶ τῶν εἰκαίων . . ., 87, 7 καὶ ἄλλως δὲ ἦν, φασιν, ἀγαθὸς δαίμων. . . 87, 15 οἱ δ' αὐτοί, φησι, καὶ ἀστάνδαι Περσικῶς, 88, 18 ἑτέρῳ τινί, φησι, τοιούτῳ . . ., 90, 1 δηλοῖ δέ, φασιν, ἡ λέξις. 91, 7 ἥγετό, φησι, μυστήρια, 93, 17 δηλοῖ δέ, φησι, τοῦτο καὶ Ἡρόδοτος, 95, 4 ὡς γὰρ Ἀμάλθειά, φησι, τροφὸς ἦν τοῦ Διός, 95, 7 καὶ οἱ κυαμεύοντές, φησι, τὰς ἀρχὰς κττ. Ἂν δ' ἡ ἔγκλισις μηδ' ἐν τῷ συνεκφωνουμένῳ λόγῳ εἶναι δυνατή, βαρύνει, οἷον 83, 7 πόλιν Ἑλληνίδα, φησίν, ἐν αὐτῇ Μίλητον κατεσκευάσαντο, 102, 4 ὥσπερ, φησί, κωμικοῦ μὲν ἤδε . . ., 107, 7 εἰ καὶ ἰδίᾳ, φησίν, ἑκατέρους . . . κττ.

Ὁμοίως ὁ Schneider παρ' Ἀπολλ. Δυσκολ. (τῷ 1878) σελ. 92, 9 «ἕνεκα γάρ» φασι, «τῆς ἑνικῆς δοτικῆς ὀξυτονηθήσεται τὸ τῷ . . .», 94, 4 «Ἔτι εἰ πᾶσαί», φασι, «δι' ἑνός, αὶ ἡ εὐθεῖα ἓν ἕξει φωνῆεν», καὶ αὐτ. 13 «Πάλιν δὲ καὶ ὴν δοτικὴν γράφειν διὰ τοῦ ε, «ἐπεί». φασι, «καὶ ἡ εὐ-εῖα καὶ ἡ γενική», 4, 19 «Ναί, ἀλλά», φασι, «καὶ ἄλλα .ατὰ τὸ ἔθος ὀθνεῖα παρεισῆλθον . . .», 21,16 «δέον γάρ»,

φασι, «τὴν σὺ παρειλῆφθαι», 29, 4 «ἡ γὰρ ε̃ ἀντωνυμία προσέλαβέ», φασι, «τὸ τ, καὶ ἐγένετο τέ . . .» κττ.

Ὁ κ. Β. ἀγνοῶν πάντα ταῦτα ὀνομάζει ἀξιωματικῶς καὶ ἀφοριστικῶς τὴν γραφὴν ταύτην ἀδύνατον. Καὶ ὅμως πάλιν αὐτὸς οὗτος ἐξέδωκε παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ ἄλλα μὲν χωρία ἄνευ τινὸς στίξεως, οἷον 144 c «ἦν γὰρ ὡς ἔοικέ τις ἔρως τοῦ Γοργίου...», καίτοι προφανῶς τὸ τὶς μετὰ τοῦ ἔρως καὶ μετὰ τοῦ ἦν, οὐχὶ μετὰ τοῦ παρενθετικῶς κειμένου ὡς ἔοικε συνάπτεται, παρέλιπε δὲ τὸν διὰ κομμάτων χωρισμὸν τοῦ ὡς ἔοικε, ἐπειδὴ δὲν ἤθελε νὰ ἔχῃ τὸ ἀόριστον τὶς κατόπιν στίξεως. Ὁμοίως γράφει ἐν 6 a «καὶ γὰρ οὗτος ἐρωτήσαντος αὐτόν μοι δοκεῖ Γοργίου ἣν ἔχει . . . ὑπόληψιν . . . ἔφησε» συνάπτων τὸ μοι πρὸς τὸ αὐτὸν καὶ ἐγκλίνων αὐτό, εἰ καὶ τοῦτο προφανῶς μετὰ τοῦ παρενθετικῶς κειμένου δοκεῖ συνάπτεται καὶ δὴ ἀμφότερα ἔδει νὰ χωρίζωνται διὰ κομμάτων ἀπὸ τῶν λοιπῶν λέξεων. Ἄλλα δὲ παρενθετικῶς κείμενα χωρίζει μὲν δι' εἰσαγωγικῶν, ἅτε λόγους ἄλλου περιέχοντα, ἀλλὰ παραδόξως οὐχὶ καὶ διὰ κομμάτων, ὥστε ἐγκλίνει οὕτω τὰ δι' εἰσαγωγικῶν κεχωρισμένα ἐγκλιτικά, ὅπερ παντελῶς ἄτοπον· διότι ἂν τὰς λέξεις τοῦ αὐτοῦ προσώπου χωρίζωμεν διὰ κομμάτων, στιγμῶν κλπ. κατὰ λόγον τῆς προφορᾶς καὶ ἐννοίας, βεβαίως τὰς παρεντιθεμένας ἄλλου ἀνάγκη ἔτι μᾶλλον νὰ χωρίζωμεν ἀπὸ τῶν περὶ αὐτάς. Ἢ πῶς δύναταί τις νὰ νοήσῃ ἔγκλισιν τόνου ἐγκλιτικῆς λέξεως οἱασδήποτε ἐπὶ προηγουμένην λέξιν ἣν ἄλλος ἐξεφώνησεν; Μὴ αὐτὸς ὁ κ. Β. δὲν λέγει ἐν σελ. 112 ὅτι ἀνάγκη νὰ συνδέωνται στενῶς τὰ ἐγκλιτικά; Καὶ ὅμως γράφει 146 f «ἕρμαιον' ὁ Νειλόξενος ἔφη 'μοι γέγονεν ἐνταῦθα λαβεῖν ἅπαντας ἡμᾶς» καὶ 553 e «οὐ γάρ' ἔφη 'μου πάλαι καταμαρτυροῦσιν . . .;» κττ. Ἀλλ' εἶναι προφανὲς ὅτι ἡ παράλειψις τῶν κομμάτων οὐδὲν ὠφελεῖ τὸν κ. Β., διότι διὰ τῶν σημείων τῆς παρενθέσεως ' ' χωρίζονται ταῦτα οὐχ ἧττον ἀλλὰ καὶ ἰσχυρότερον ἢ διὰ τῶν κομμάτων. Ὁ κ. Β. ἄρα ἔπραξεν ἐν τούτοις ἀκριβῶς ὅπερ κατηγορεῖ τοῦ Κόντου καὶ ἐξ οὗ συνάγει τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ Κόντος ἔχει ἐσφαλμένην ἔννοιαν τῆς λεγομένης ἐγκλίσεως τοῦ τόνου, ἀφοῦ μετεχειρίσατο ἀκριβῶς ἐκεῖ[ν]ον τὸν τρόπον τῆς γραφῆς ὃν ἐκήρυξεν ἀδύνατον!

Περὶ τῆς στίξεως καὶ τοῦ τονισμοῦ παρὰ τὰ ἐγκλιτικὰ διέλ[αβο]ν

ἐκτενῶς καὶ ὁ Lobeck ἐν Στοιχείων Τόμ. Β′ σελ. 321 κέξ., ἀλλὰ κανονισμὸς αὐτῶν, ἅτε ἀγνώστων μὲν τοῖς δοκίμοις συγγραφεῦσιν, ἀλλοτρίων δὲ τῆς ἀληθοῦς, τῆς ζώσης καὶ λαλουμένης γλώσσης, οὔτε ἐπετεύχθη οὔτε δυνατὸν εἶναι νὰ ἐπιτευχθῇ.

Ἡ διδασκαλία ἄρα τῆς διὰ κομμάτων στίξεως καὶ τοῦ χωρισμοῦ τῶν ἐγκλινομένων καὶ παρεντιθεμένων εἶναι τεχνητή, αὐθαίρετος καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἀκριβής. Διότι ἐν τῇ ζώσῃ γλώσσῃ τὸ πᾶν ἐν τούτοις ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ταχυτέρας ἢ βραδυτέρας προφορᾶς, ἥτις οὔτε πάντοτε οὔτε παρὰ πᾶσι τοῖς λαοῖς εἶναι ἡ αὐτή· ἡμεῖς λ.χ. προφέροντες πολὺ ταχύτερον τῶν Γερμανῶν λέγομεν ’ς τὸν gαλὸν dόπο, ’ς τὸν bάτο, ἀνdί, ἀμbέλι, ἀναngάζω κλπ., οἱ δὲ Γερμανοὶ τοὐναντίον den Keim, den Tisch, den Prahler, Ente, empor κλπ. Καὶ πάλιν οἱ Γάλλοι allonz, enfants, de la patrie καὶ lavez vouz, enfants, sauvez vouz, enfants κλπ. Ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐξεφώνουν τὰς λέξεις ταχέως, εἶναι γνωστόν, ἐδίδαξα δὲ καὶ ἐγὼ πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἐν Einleitung σελ. 21.

Ταῦτα πάντα ἐλέγχεται ἀγνοῶν ὁ κ. Β., διὸ διαλαμβάνει περὶ αὐτῶν μετ’ ἀξιωματικοῦ ἤθους καὶ ὡσεὶ μηδέποτε ἄλλοι πρὸ αὐτοῦ εἶχον ἐξετάσει τὰ ζητήματα ταῦτα καὶ δείξει τὰς δυσκολίας αὐτῶν.

Καθ’ ὃν ἄρα τρόπον ὁ συνήθης τονισμὸς τῶν συνεγκλινομένων δὲν στηρίζεται ἐπὶ ὁμοφώνου τῶν ἀρχαίων παραδόσεως ἢ ἐπὶ τῆς ἀληθοῦς τῶν ἀρχαίων καὶ δοκίμων προφορᾶς, ἀλλ’ ἁπλῶς ἐπὶ γραμματικῶν θεωριῶν τῶν μεταγενεστέρων καὶ ἐπὶ συνηθείας, οὕτω καὶ ὁ συνήθης τονισμὸς τῶν παρενθετικῶς κειμένων δὲν στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἀληθοῦς προφορᾶς τῆς γλώσσης, ἀλλ’ ὁμοίως ἁπλῶς ἐπὶ θεωριῶν καὶ ἐπὶ συνηθείας. Τῇ συνηθείᾳ ταύτῃ ἀκολουθῶ καὶ ἐγὼ γράφων καὶ ὁ Κόντος (φαίνεται δ’ ὅτι κατὰ κακὴν τοῦ κ. Β. τύχην, ἵνα δηλ. ἐξελεγχθῇ ὅλως ἄπειρος τῶν περὶ τοῦ τονισμοῦ καὶ τῆς στίξεως ζητημάτων, κατέλιπέ ποτε ὁ Κόντος χωρία τινα ὅπως εὗρεν αὐτὰ ἐκδεδομένα), ἀλλ’ οὐδένα θέλομέν ποτε ψέξει ἐπὶ τῇ παραβάσει αὐτῶν, ὅπως ποιεῖ ὁ κ. Β., διότι σφάλματα ἤτοι ἀγνοίας προϊόντα οὐδεὶς δίκαιος κριτὴς δύναται νὰ ὑπολάβῃ αὐτά.

Δ'.

Τῆς δὲ τετάρτης κατηγορίας ἐλάχιστα ἠδυνήθη ν' ἀνακαλύψῃ ὁ κ. Β., ἀλλὰ καὶ ἐν τούτοις σφάλλεται οὐχὶ ὁ Κόντος ἀλλ' ὁ Β. Οὕτω π. χ. τὸ ἐκ τοῦ Εὐσταθίου εἰς Ὁμ. Παρεκβολ. σελ. 967, 35 «Αἴλιος γοῦν Διονύσιος δωριάζειν φησὶ τὸ παραφαίνειν καὶ παραγυμνοῦν πολύ τι τοῦ σώματος . . . Παυσανίας δὲ καὶ αὐτὸς δωριάζειν φησὶ τὸ παραγυμνοῦσθαι. Δωρικὸν γάρ, φησί, τὸ παραφαίνειν τὸ σῶμα . . . » ὀρθῶς παρέθηκεν ὁ Κόντος ἐν Ἀθηνᾶς τομ. Α' 119, ὁ δὲ κ. Β. κακῶς μέμφεται λέγων «Ἀλλ' ἐν τῇ φράσει «Δωρικὸν γάρ, φησί, τὸ παρα-» «φαίνειν» κλπ. τὸ φησί δὲν εἶνε παρενθετικόν, ὥστε νὰ γραφῇ» «μεταξὺ δύο κομμάτων, ὅπως ἔγραψεν ὁ κ. Κ. Μεταγραπτέον» «λοιπὸν ὧδε: Δωρικὸν γάρ φησι τὸ παραφαίνειν κλπ.». Διότι ὁ Εὐστάθιος εἰπὼν ὅτι τὸ παραφαίνειν πολύ τι τοῦ σώματος ὁ Διονύσιος καὶ Παυσανίας εἶπον δωριάζειν ἤτοι ἐδήλωσαν διὰ τοῦ ῥήματος δωριάζειν, ἐπιφέρει ἔπειτα τὴν αἰτίαν, διότι, λέγει, τῶν Δωρίδων ἴδιον (ἦν) τὸ παραφαίνειν τὸ σῶμα. Κατὰ τὴν στίξιν τοῦ κ. Β. τὸ χωρίον σημαίνει: διότι δωρικὸν λέγει τὸ παραφαίνειν, δηλ. τὸ ῥῆμα, τὴν λέξιν παραφαίνειν.

Ὁμοίως μέμφεται τὸν Κόντον ὅτι ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. Ϛ' σελ. 183 παραθεὶς τὸ τοῦ Πλουτάρχου 162 e «ἅπαντα δεύτερα τοῦ ζητεῖν τὸν φόνον ἐποιοῦντο» ἤκασεν ὅτι κακῶς ἔχει τὸ ζητεῖν, διὸ ἐσημειώσατο « . . . τοῦ ζητεῖν (γρ. ἴσως μετελθεῖν)». Ἐντεῦθεν ἐρωτᾷ «Ἀλλὰ τίς ποτε δύναται νὰ πιστεύσῃ ὅτι τὸ ζητεῖν προῆλθεν ἐκ τοῦ μετελθεῖν; πῶς καὶ διατί; Καὶ τί ἐμποδίζει ἄλλον τινὰ νὰ εὕρῃ ἄλλο τι συνώνυμον πρὸς τὸ μετελθεῖν καὶ δι' αὐτοῦ ν' ἀντικαταστήσῃ τὸ ζητεῖν; Διὰ τοιούτων διορθώσεων ἡ κριτικὴ δυσφημεῖται, ὡς ἔλεγεν ὁ μακαρίτης Cobet. Πολὺ ἁπλούστερον καὶ εὐκολώτερον εἶνε νὰ συμπληρωθῇ ὧδε: ζητεῖν ⟨ΤΟΝ ἀπεργασάμενον⟩ ΤΟΝ φόνον». Ταῦτα ἀναγινώσκων ἀνεμνήσθην ἐκείνου τοῦ εἴδους τῶν μονομάχων οἵτινες σπεύδοντες νὰ πλήξωσι τὸν ἀντίπαλον παρέχουσιν ἑαυτοὺς γυμνοὺς εἰς τὰς πληγὰς αὐτοῦ. Εἴδομεν ἀνωτέρω σελ. 297 ὅτι ἀποκρούων ὃ εἶπον ἐγὼ «τὸ υἰιδΕΙΣ πιθανῶς εἶναι παραφθορὰ τοῦ υἰιδΟΙ» διετείνετο ὅτι αἱ καταλήξεις -οι καὶ -εις δὲν

συγχέονται παλαιογραφικῶς. Νῦν δ'ἀποκρούων τὸ τοῦ Κόντου μετελθεῖν διισχυρίζεται, ὅτι οὐδεὶς δύναται νὰ πιστεύσῃ ὅτι τὸ ζητεῖν προῆλθεν ἐκ τοῦ μετελθεῖν. Βεβαίως παλαιογραφικῶς δὲν προῆλθε τὸ ζητεῖν ἐκ τοῦ μετελθεῖν οὐδὲ τὸ -εις ἐκ τοῦ -οι. Ἀλλ' ὁ κ. Β. ἐν τῇ σπουδῇ αὐτοῦ ἵνα ἐλέγξῃ τὸν Κόντον παρέβλεψεν ὅτι πλὴν τῆς παλαιογραφικῆς συγχύσεως καὶ ἐναλλαγῆς τῶν λέξεων ὑπάρχει καὶ ἄλλη πηγὴ σφαλμάτων, ἡ διὰ τῶν πλημμελῶν ἀναπληρώσεων, ὅτε δηλ. ἐξιτήλου γενομένης λέξεώς τινος ἢ ὅλης ἢ μέρους τινὸς αὐτῆς, οἷον τῆς ἀρχῆς ἢ τοῦ τέλους ἢ τοῦ μέσου, οἱ μεταγραφεῖς ἢ οἱ ἀναγνῶσται κατ' εἰκασίαν πλημμελῶς πολλάκις ἀναπληροῦσιν. Τὸ καθῆκον τοῦ κριτικοῦ εἶναι τότε, παρατηροῦντος ὅτι ἡ λέξις ἡ κειμένη εἶναι ἀνάρμοστος, νὰ εἰκάσῃ ἐκ τῶν συμφραζομένων τίς κυριολεκτεῖται ἐπὶ τούτων καὶ νὰ ἐγγράψῃ αὐτήν. Ὁ κ. Β. ἐξέδωκε τὸ χωρίον ὅπως εἶχεν οὐδὲν ὑπονοήσας κακόν· νῦν δὲ διὰ τῆς διορθώσεως τοῦ Κόντου ἐπιστήσας τὴν προσοχὴν αὐτοῦ ἐπιχειρεῖ νὰ θεραπεύσῃ αὐτό, ἀλλὰ σφάλλεται δεινῶς. Διότι ὅστις μετὰ προσοχῆς διεξέλθῃ αὐτό, βλέπει πρῶτον ὅτι δὲν πρόκειται περὶ ζητήσεως καὶ εὑρέσεως τοῦ φόνου ἢ τοῦ φονέως, ἀλλὰ περὶ πράγματος ἱκανῶς διαφόρου, ἤτοι περὶ τιμωρίας τοῦ φονέως, καὶ δεύτερον ὅτι διὰ τῆς διορθώσεως τοῦ κ. Β. τὸ χωρίον καθίσταται ἀνόητον. Τοῦτο ἔχει ὧδε: «ἅπαντα δεύτερα τοῦ ζητεῖν τὸν φόνον ἐποιοῦντο διὰ τὴν δόξαν τοῦ Ἡσιόδου Καὶ τοῦτο μὲν ταχέως ἔπραξαν εὑρόντες τοὺς φονεῖς· αὐτούς τε γὰρ κατεπόντισαν ζῶντας καὶ τὴν οἰκίαν κατέσκαψαν». Τὸ αὐτούς τε γὰρ κατεπόντισαν κλπ. ἑρμηνεύει τὸ «τοῦτο ταχέως ἔπραξαν», ὃ πάλιν οὐδὲν ἄλλο ἢ ἐπαναλαμβάνει τὴν ἔννοιαν τῆς προηγουμένης προτάσεως, ὅπως πλειστάκις διὰ τοῦ ποιῶ, πράττω, δρῶ, ἔρδω κττ. γίγνεται. Κατὰ τὴν διόρθωσιν ἄρα τοῦ κ. Β. τὸ χωρίον λέγει τάδε: «ἅπαντα δεύτερα τοῦ ζητεῖν τὸν κατεργασάμενον τὸν φόνον ἐποιοῦντο διὰ τὴν δόξαν τοῦ Ἡσιόδου. Καὶ τοῦτο μὲν (τὸ ζητεῖν) ταχέως ἔπραξαν εὑρόντες τοὺς φονεῖς» ἤτοι ἐζήτησαν τὸν απεργασάμενον τὸν φόνον εὑρόντες τοὺς φονεῖς! Καὶ τὸ ἔπειτα ἐρχόμενον «αὐτούς τε γὰρ κατεπόντισαν καὶ τὴν οἰκίαν κατέσκαψαν» οὐδὲν πλέον ἔχει νόημα, ἀφοῦ εὗρον ὃ μάλιστα ἐζήτουν. Βλέπετε διόρθωσιν!

Τοὐναντίον κατὰ τὴν διόρθωσιν τοῦ Κόντου ἑρμηνεύεται κάλλιστα: ἅπαντα δεύτερα τοῦ μετελθεῖν (τοῦ τιμωρῆσαι) τὸν φόνον ἐποιοῦντο

. . . καὶ τοῦτο (τὸ μετελθεῖν τὸν φόνον) ταχέως ἔπραξαν εὑρόντες τοὺς φονεῖς· αὐτούς τε γὰρ κατεπόντισαν καὶ τὴν οἰκίαν κατέσκαψαν», διότι τὸ καταποντίσαι καὶ κατασκάψαι εἶναι ἡ τιμωρία.

Ὁ κ. Β. ἐρωτᾷ «τί ἐμποδίζει ἄλλον τινὰ νὰ εὕρῃ ἄλλο τι συνώνυμον πρὸς τὸ μετελθεῖν καὶ δι' αὐτοῦ ν' ἀντικαταστήσῃ τὸ ζητεῖν;», λέγει δ' ὅτι «διὰ τοιούτων διορθώσεων δυσφημεῖται ἡ Κριτικὴ κατὰ τὸν Cobet». Εἰς ταῦτα ἀποκρίνομαι α') ὅτι βεβαίως οὐδὲν κωλύει νὰ εἰκάσῃ τις ἄλλο ῥῆμα, ἂν μόνον ἡ ἔννοια αὐτοῦ εὐαρμοστῇ τῷ προκειμένῳ χωρίῳ, καὶ ὅτι πρὸς τούτοις ἂν τυχὸν τὸ εἰκασθὲν ἔχῃ ὁμοιότητα πρὸς τὸ παραδοθὲν ζητεῖν μείζονα ἢ τὸ μετελθ-εῖν πρὸς τὸ ζητ-εῖν, δύναται καὶ νὰ προτιμηθῇ τοῦ μετελθεῖν· β') ὅτι κατ' ἐμὴν γνώμην ἡ κριτικὴ ἐπιστήμη δὲν ἐδυσφημήθη μᾶλλον ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ Κόντου γενομένης ἐν τοῖς Ἠθικοῖς τοῦ Πλουτάρχου μεταβολῆς, καθ' ἣν ἀνεγνώσθη μετὰ δισταγμοῦ [μετελθ]εῖν ἀντὶ τοῦ [ζητ]εῖν, ἢ ἐξ ἧς ἐποιήσατο ὁ Κόβητος ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς τοῦ Ξενοφῶντος γράψας «ὅτι μὲν οὖν ἠνία καὶ τὸν Ἀγησίλαον» ἀντὶ τοῦ ἔμηνε· διότι τίς δύναται νὰ μὴ ὁμολογήσῃ ὅτι δυσκολώτατον ἦν νὰ συγχυθῶσιν ὑπὸ τῶν βιβλιογράφων αἱ λέξεις ἔμηνε καὶ ἠνία; Ἐγένετο δ' ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς τοῦ Ξενοφῶντος καὶ ἄλλη ἀνάγνωσις, ἣν σφόδρα ὁ Κόβητος ἐνέκρινε καλέσας αὐτὴν ἀρίστην διόρθωσιν. Παρατιθέμεθα τὰ ὑπὸ τοῦ ἐπιφανοῦς κριτικοῦ γεγραμμένα ἐν Nov. Lect. σελ. XXIV «—» «Legitur in Hellenicis III IV 8 ὁ μὲν Ἀγησίλαος ἰδιώτης ἐφαίνετο, ὁ δὲ Λύσανδρος βασιλεύς· ὅτι μὲν οὖν ἔμηνε καὶ τὸν Ἀγησίλαον ταῦτα ἐδήλωσεν ὕστερον· οἵ γε μὴν τριάκοντα ὑπὸ τοῦ φθόνου οὐκ ἐσίγων κτέ., in his ἔμηνε vitiosum esse certum est, sed quod reponebam p. 314. ἠνία non est ipsa Xenophontis manus. Verum vidit I. Pantazides, qui nuper *Emendationes in Xenophontem* graece scriptas Gottingae edidit. Postquam ἔμηνε vitiosum esse demonstravit, διορθωτέον ἄρα ἐκ παντὸς τρόπου, inquit, tum recte ἐκίνει improbat, recte meum ἠνία, ὅπερ τὰ μὲν ἄλλα ἐξομαλίζει, τῇ δὲ παραδεδομένῃ γραφῇ ὡς ἔπος εἰπεῖν οὐδὲν κοινὸν ἔχον ἀπίθανόν ἐστιν. Verum hoc est. Quid igitur est legendum? ἔμοιγε δοκεῖ, inquit, ΕΜΗΝΕ οὐδὲν εἶναι ἀλλ' ἢ ἀνάγνωσιν ἡμαρτημένην τῆς μόνης ἀ[illegible]θοῦς καὶ γνησίας γραφῆς ΕΔΑΚΝΕ. Assentior et ambabus n[illegible]

nibus optimam ementationem amplector: ὅτι μὲν οὖν ἔδακνε καὶ τὸν Ἀγησίλαον ταῦτα» (1). Ὡς δ' ὁ Κόβητος ἀποβαλὼν τὴν αὐτοῦ εἰκασίαν ἠξίωσεν ἀποδοχῆς τὴν ὑφ' ἑτέρου γενομένην νομίσας ὅτι ἀποκαθίσταται δι' αὐτῆς παρὰ τῷ Ξενοφῶντι ἡ γνησία γραφή, οὕτω πᾶς τις θ' ἀπεδοκίμαζε μὲν τὴν ἐν τοῖς Ἠθικοῖς τοῦ Πλουτάρχου μεταβολὴν τοῦ [ζητ]εῖν εἰς τὸ [μετελθ]εῖν, θ' ἀπεδέχετο δ' ἄλλην ἀνάγνωσιν, ἂν κατωρθοῦτο δι' αὐτῆς νὰ εὐοδωθῇ ἁπλούστερον καὶ πιθανώτερον ἡ ῥῆσις τοῦ Πλουτάρχου. Ἀλλ' ἡ ἀνάγνωσις τοῦ κ. Β. καθιστᾷ αὐτὴν ταραχώδη καὶ ἀλλόκοτον.

Ὅπως ἕκαστος βλέπει, δὲν ἀληθεύει ὁ κ. Β διατεινόμενος ὅτι κατὰ τὸν Κόβητον αἱ διορθώσεις αἱ γενόμεναι ὅταν μόνη ἡ ἔννοια τοῦ πάσχοντος χωρίου λαμβάνηται ὑπ' ὄψιν, καὶ δὴ αἱ εὐκόλως ὑπ' ἄλλων ἐκβαλλόμεναι, δυσφημοῦσι τὴν κριτικήν. Ταύτην δυσφημοῦσιν αἱ διορθώσεις ἐκεῖναι ὅσαι ἔχονται μὲν ἀληθῶς τοῦ σχήματος τῶν γραμμάτων καὶ νοοῦνται ὁπωσδήποτε παλαιογραφικῶς, ἀλλὰ διαφθείρουσι τὸν νοῦν τοῦ συγγραφέως ἢ τὴν Γραμματικήν, οἷον τὸ ἄπλοοι ναύκληροι ἀντὶ ἀγαθοὶ ναύκληροι, δεῖπνα ἀντὶ δεῖ τινα, ἀπογυμνουμένους ἀντὶ ἀπογιγνομένους, αἷμ' ἀφαιροῦσι ἀντὶ αἷμα φέρουσι, ζητεῖν [τὸν ἀπεργασάμενον] τὸν φόνον κττ. κττ., περὶ ὧν ἐν τῇ ἑξῆς βιβλιοκρισίᾳ ἐκτενὴς ἡμῖν ἔσται λόγος. Αἱ τοιαῦται διορθώσεις γίνονται ἀναντιρρήτως, ὅπως λέγει ὁ κ. Β., «πολὺ ἁπλούστερον καὶ εὐκολώτερον», ἐπειδὴ τὸ πᾶν κατὰ τὴν κατασκευὴν αὐτῶν εἶναι κατὰ τὴν κοινὴν φράσιν μηχανισμός, ἀλλ' ὅτι τὰ κατὰ τὴν κριτικὴν δὲν προάγονται οὕτω, τοῦτο θὰ μοὶ ὁμολογήσῃ, ἐλπίζω, πᾶς σωφρονῶν.

Ὁμοίως δι' ἄγνοιαν ἀποδοκιμάζει ὁ κ. Β. τὴν ἐν Γλωσσ. Παρατηρ. 515 διόρθωσιν τοῦ κ. Κόντου «τὸ γὰρ ἀπροθύμως ἐπαι-

(1) Ποιοῦμεν γνωστὸν τοῖς τυχὸν ἀγνοοῦσιν ὅτι ἡ ἀνάγνωσις ΕΔΑΚΝΕ ἀντὶ τοῦ ΕΜΗΝΕ ἐγένετο ὑπὸ ξένου φιλολόγου πολλοῖς ἔτεσι πρὸ τοῦ Πανταζίδου. Ὁ Sauppe ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ξενοφῶντος Τόμ. IV σελ. XXXI γράφει «ἠνία pro ἔμηνε Cobetus conjecit scribendum Mn. 1. 315. 6, 50. N. 314 commemorans simul viri alicuius docti in Bibl. cr. Amstelod. correctiones ὑπηνία et ἐκίνει. Postquam vero I. Pantazides, Emmendatt. in Xen. 8 verum se habere dixit ἔδακνε, ambabus manibus eam emendationem amplexus est Nov. Lect. p. XIV. Laus inventionis debetur Georgio Gottl. Vebelen, qui Ann. in lit. gr. (Stuttg. 1819) p. 15 eandem emendationem proposuit».

νεῖν τοῦ ψέγοντα χαίρειν οὐκ ἐπιεικέστερον, ἀλλὰ πρὸς τῷ μὴ **ἐπιεικεστέρῳ** (ἀντὶ ἐπιεικέστερον) ἴσως καὶ χεῖρον». Ὁ κ. Β. διατείνεται ὅτι «Τὸν κ. Κόντον ὤφειλε ν' ἀναχαιτίσῃ ἀπὸ» «τῆς παραδιορθώσεως τὸ ἕτερον ὁμοιότατον ἐκ τοῦ Θεοφράστου» «(περὶ πυρὸς 54) χωρίον «τοῦτο μὲν οὖν πρὸς τῷ μὴ ἀληθὲς» «οὐδ' ἄγαν συνετόν». Δυστυχῶς οὐ μόνον δὲν ἀνεχαίτισεν ἀλλὰ» «καὶ αὐτὸ παρεφθάρη παραδιορθωθὲν (πρὸς τῷ μὴ ἀληθεῖ οὐδ'» «ἄγαν συνετόν). Ἀλλὰ πρὸς τί ὁ ἀντιγραφεὺς ἤθελε μεταβάλῃ» «τὰς δοτικὰς εἰς τὰς πολὺ ἀσαφεστέρας (?) αἰτιατικάς; Πρὸς δὲ τὴν» «ἀξιωματικὴν ἀπόφανσιν τοῦ κ. Κόντου ὅτι «πλημμελῶς εἶνε γε-» «γραμμένον» τό τε παρὰ Πλουτ. καὶ τὸ παρὰ Θεοφρ. χωρίον» «ἀντιτάσσομεν ἡμεῖς ὅτι πλημμελεστάτη εἶνε ἡ διόρθωσις τοῦ κ.» «Κ. ἡ γεννῶσα χασμωδίαν, ἣν ἀναντιρρήτως ἀπέφευγον ἀμφό-» «τεροι οἱ συγγραφεῖς τῶν διορθουμένων χωρίων. Πῶς δὲ ἔχουσιν» «ἀμφότερα τὰ χωρία, θὰ εἴπωμεν τὴν γνώμην ἡμῶν ἐν δέοντι ἢ» «καὶ ἅμα προκληθέντες ὑπ' αὐτοῦ τοῦ κ. Κ., εἰς οὗ τὴν ἀνάγνωσιν» «συνιστῶμεν ὅσα ἔγραψεν ὁ Wyttenb. ἐν Animadv. σελ. 115 β,» «ὅπου διατηρῶν τὴν γραφὴν τῶν ἀρίστων χ/φων «πρὸς τῷ μακα-» «ρίους καὶ εὐδαίμονας εἶναι τοὺς τετελευτηκότας νομίζομεν» ὑπο-» «νοεῖ εἰς τὸ «πρὸς τὸ μακαρίους» τὸ νομίζειν. Ἀλλ' ἐνταῦθα μᾶλ-» «λον τὸ νομίζομεν ἐξαλειπτέον ὡς ἑρμήνευμα τοῦ ἡγούμεθα».

Πολλὰ ἔχει τις νὰ παρατηρήσῃ ἐν τούτοις· πρῶτον δέν μοι φαίνεται λογικὴ ἡ δισχύρισις τοῦ κ. Β., ὅτι ὤφειλε ν' ἀποτρέψῃ τὸν Κόντον ἀπὸ τῆς διορθώσεως χωρίου πάσχοντος κατὰ τὴν πεποίθησιν αὐτοῦ ἡ ὕπαρξις δευτέρου ὁμοίως ἔχοντος. Κατα τὴν καινὴν θεωρίαν ταύτην τοῦ κ. Β. καὶ τἀτοπώτατα σφάλματα, ἂν μόνον εὑρεθῇ που ὅμοιον αὐτοῖς, ἀνάγκη νὰ τηρῶνται ἀμετάβλητα. Ἀλλ' ἡμεῖς, φρονῶ, ἔργον ἔχομεν νὰ προσάγωμεν ἑκάστοτε τὸν λίθον πρὸς τὴν ἐπιστημονικὴν σπάρτην καὶ οὕτω βασανίζωμεν καὶ εὑρίσκωμεν τὴν ἀλήθειαν· ἂν δὲ αὕτη εὑρίσκηται ἐν ἑνὶ ἢ δυσὶν ἢ καὶ πλείοσι τόποις λελωβημένη, νὰ βοηθῶμεν αὐτῇ κατὰ τὸ ἐνόν. οὐχὶ δὲ νὰ ἐγκαταλείπωμεν διὰ τὸν παράδοξον λόγον ὅτι ἐν δυσὶ τόποις πάσχει. Καὶ ἐν τῷ παρόντι ἄρα πρόκειται ἡμῖν νὰ ἐξετάσωμεν τὴν ὀρθότητα τῆς συντάξεως τοῦ «πρὸς τῷ μὴ ἐπιεικέστερον ἴσως καὶ χεῖρον» καὶ τοῦ «πρὸς τῷ μὴ ἀληθὲς οὐδ' ἄγαν συνετόν», οὐχὶ δὲ ν' ...θ-

μῶμεν τὰ χωρία. Δεύτερον ὁ κ. Β. ἐπίσταται ὅτι ὁ Κόντος παθὼν τοὺς ὀφθαλμοὺς οὔτε ν' ἀναγινώσκῃ οὔτε νὰ γράφῃ δύναται· λοιπὸν πῶς λέγει ὅτι θὰ εἴπῃ τὴν γνώμην αὐτοῦ «ἐν δέοντι ἢ καὶ ἅμα προκληθέντες ὑπ' αὐτοῦ τοῦ κ. Κόντου;». Δὲν σημαίνει τοῦτο ὅτι οὐδέποτε θὰ εἴπῃ αὐτήν, ἀφοῦ ὁμολογουμένως ὁ Κόντος αὐτὸς δὲν δύναται νὰ προκαλέσηται αὐτόν; Ὁ Κόντος διέλαβε διὰ μακρῶν περὶ τῆς χρήσεως τῆς πρὸς μετὰ δοτ. ἐν ταῖς τοιαύταις φράσεσι προσαγαγὼν πολλὰ παραδείγματα ἐν οἷς κατόπιν τῆς πρὸς κεῖται ἢ αὐτὴ αὕτη ἡ δοτικὴ τοῦ ὀνόματος μετὰ τοῦ ἄρθρου, ἢ ἂν ἄλλη τις πτῶσις, πάντοτε τὸ ἔναρθρον ἀπαρέμφατον, οἷον πρὸς δὲ τῷ νέῳ καὶ ἁπαλός, γενόμενος πρὸς τῷ σεμνῷ καὶ εὐτράπελος, καί, ζημιούσθω πεντήκοντα δραχμαῖς πρὸς τῷ κακὸς εἶναι δοκεῖν, καὶ πρὸς τῷ γελοῖα εἶναι καὶ θυμὸν ἂν ἐγείραι πολλοῖς κττ. Τοὺς δύο τούτους τρόπους καὶ μόνους τούτους ἐπίσταται καὶ ὁ Ἀσώπιος διδάσκων ἐν Εἰσαγωγῇ εἰς Ἑλλην. Συντ. σελ. 720 «Πλατ. Συμποσ. 195 νέος μὲν οὖν ἐστι, πρὸς δὲ τῷ νέῳ καὶ ἁπαλὸς = πρὸς τῷ νέος εἶναι, ὡς ἀλλαχοῦ ὁ αὐτὸς λέγει (Φαιδρ. 270) πρὸς τῷ εὐφυὴς εἶναι». Ὁμοίως γράφει ὁ Badham ἐν Μνημοσ. 1884 σελ. 179 «πρὸς τῷ ἀτελῆ δεθῆναι μὲν ἐνιαυτὸν (955 A) lege πρὸς τῷ ἀτελεῖ. Idem est τὸ ἀτελὲς quod τὸ ἀτελῆ εἶναι».

Ταῦτα ἄρα εἶναι νῦν ἀναντίλεκτα. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Κόντος παρετήρησεν ὅτι μόνα τὰ δύο εἰρημένα χωρία, τὸ τοῦ Πλουτάρχου καὶ τὸ τοῦ Θεοφράστου, οὔτε τὸ ὄνομα κατὰ δοτικὴν οὔτε τὸ ἔναρθρον ἀπαρέμφατον ἔχουσιν, ἤτοι ἐπειδὴ φαίνονται τελείως ἔκτροπα, μετέβαλε τὸ πρὸς τῷ μὴ ἐπιεικέστερον εἰς τὸ πρὸς τῷ μὴ ἐπιεικεστέρῳ καὶ τὸ πρὸς τῷ μὴ ἀληθὲς εἰς τὸ πρὸς τῷ μὴ ἀληθεῖ. Εἴδομεν δὲ ἀνωτέρω σελ. 297-8 ὅτι καθόλου ὁ κανονισμὸς τῶν πτωτικῶν καταλήξεων κεῖται ἐφ' ἡμῖν (1). Ἂν ὁ κ. Β. ἀντιφρονῇ πρὸς τὰ πασίγνωστα ταῦτα, ὤφειλε νὰ ἐκθέσῃ εὐθὺς τοὺς λόγους τοὺς πείθοντας αὐτὸν ὅτι πλὴν τῶν δύο εἰρημένων γνωστῶν τρόπων τῆς συν-

(1) Αὐτὸς ὁ κ. Β. ἐν σελ. XIX τοῦ Α' τόμου διαλαμβάνων περὶ τοῦ κώδικος D λέγει: Tum multae nominum verborum participiorum terminationes omissae .nt, unde intelligitur easdem in archetypo aut defuisse aut compendiis ıpra scriptis fuisse, quas librarius tum recte tum falso supplevisse existi-ındus est ... φιλοτι^μ = φιλοτιμίαις, ἐθέλου. = ἐθέλουσι p. 32 f δῶρον pro δῶρ'..».

τάξεως τῆς πρὸς ἐν ταῖς φράσεσι ταύταις ὑπάρχει καὶ τρίτος, καθ' ὃν δηλ. παραλείπεται μὲν τὸ ἀπαρέμφατον, τίθεται δὲ μόνον τὸ ἄρθρον κατὰ δοτικήν, τὸ δὲ ὄνομα κατ' ὀνομαστικὴν ἢ αἰτιατικήν, οἷον πρὸς τῷ μὴ ἀληθὲς οὐδ' ἄγαν δυνατόν, πρὸς τῷ μὴ ἐπιεικέστερον ἴσως καὶ χεῖρον. Τοῦτο δὲν ἔπραξεν, ἀλλ' ἀντ' αὐτοῦ συνέστησε τῷ Κόντῳ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ὑπὸ τοῦ Wyttenbach εἰρημένων ἐν Animadv. σελ. 115 b. Ἐγὼ ἔλαβον τὸ βιβλίον καὶ ἐζήτησα νὰ εὕρω τι συνηγοροῦν ὑπὲρ τῆς γνώμης τοῦ κ. Βερν., εὗρον δὲ μετ' ἐκπλήξεως, ὅτι ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος ἀφοῦ παρέθηκε πολλὰ μόνων τῶν δύο ἐκφορῶν παραδείγματα, προσέθηκεν ὅτι ἓν μόνον παράδειγμα, αὐτὸ τοῦτο τὸ ὑπὸ τοῦ Κόντου διορθούμενον πρὸς τῷ μὴ ἐπιεικέστερον, ἠδυνήθη νὰ εὕρῃ παρὰ Πλουτάρχῳ «Acusativus semel nobis in Plutarcho observatus, ita tamen ut articulus in dativo ponatur . . .». Τὸ ἕτερον 115 b «πρὸς τῷ μακαρίους καὶ εὐδαίμονας εἶναι τοὺς τετελευτηκότας νομίζειν . . . ἡγούμεθα» οὕτω κακῶς παρεδόθη ἡμῖν, ὥστε οὐδεὶς δύναται ἐκ τῆς τοιᾶσδε ἢ τοιᾶσδε αὐτοῦ ἀποκαταστάσεως νὰ συναγάγῃ συμπέρασμά τι ὑπὲρ τῆς νέας χρήσεως, ἣν ὁ κ. Β. ὑποστηρίζει.

Οὐδὲν ἄρα δύναται νὰ συναχθῇ ὑπὲρ τῆς γνώμης τοῦ κ. Β. ἐκ τῶν τοῦ Wyttenbach, καὶ δὴ ἡ σύνταξις πρὸς τῷ μὴ ἐπιεικέστερον, πρὸς τῷ μὴ ἀληθές, εἶναι τοσοῦτον Ἑλληνικὴ ὅσον θὰ ἦν καὶ ἡ τοῦ «τιμᾶται διὰ τὸ δίκαιος» ἀντὶ «διὰ τὸ δίκαιος εἶναι» ἢ «γενόμενος μετὰ τοῦ ξυνετὸς καὶ ἰσχυρὸς» κττ., ὧν προφανὴς ὁ βαρβαρισμός. Ὁ μόνος ἄρα λόγος ὃν κατὰ τῆς διορθώσεως τοῦ Κόντου προσάγει, εἶναι ὅτι γεννᾷ χασμῳδίαν, ἥν, διατείνεται, ἀναντιρρήτως ἔφευγον ἀμφότεροι οἱ συγγραφεῖς, Πλούταρχος καὶ Θεόφραστος. Ταῦτα ἀναγινώσκων ἀναμιμνήσκομαι ἄκων τοῦ ἰατροῦ ἐκείνου ὅστις ἐξυμνῶν ἣν ἐπώλει κόνιν κατὰ τοῦ βηχὸς ἔβησσεν ἀδιακόπως. Ὁ κ. Β. ἀναγράφει πρὸς τῷ **μὴ ἐ**πιεικέστερον, πρὸς τῷ **μὴ ἀ**ληθές, ἐν οἷς τὸ **μη + επ — μη + αλ** — συγκρούονται καὶ ἅμα κηρύττει ὅτι ἀναντιρρήτως ἔφευγον τὴν χασμῳδίαν! Ἀλλ' ὅτι τὸ ἀναντιρρήτως τοῦτο εἶναι μέγα καὶ ἀναντίρρητον ψεῦδος, θέλει δειχθεῖ πασιφανῶς ἐν τῇ εὐθὺς ἑπομένῃ διατριβῇ. Οὐδὲν ἄρα ἀντιτάσσει ὁ κ. Β. κατὰ τῆς διορθώσεως τοῦ Κόντου, ἀλλ' ὅμως κηρύττει αὐτὴν πλημμελεστάτην! Ἐν τέλει παρατηρῶ ὅτι χωρία ἐν οἷς κεῖται ἡ πρὸς

ἐπὶ τῆς σημασίας περὶ ἧς ὁ λόγος καὶ ἐν οἷς πρόκειται μεγάλη χασμωδία, ἀναγινώσκονται καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἐκδόσει τοῦ κ. Β., οἷον ἐν «900 d τηνικαῦτα πρὸς τῷ δηνάριΑ Εἶναι καὶ ναῦλα λέγεται», «990 a πρὸς τῷ τΟ Ὄφελος καὶ προῖκα καΙ Ἁπλοῦν ἔχειν ..», «1092 d πρὸς τῷ κενῷ καΙ Ἀβεβαίῳ φορτικὰς φαινομένας...» κτλ.

Ὁμοίως δὲν ἐνόησεν οὐδ' ὅσα ὁ Κόντος κάλλιστα ἐδίδαξεν ἐν Λογίῳ Ἑρμῇ Ε' σελ. 105 κἑξ. περὶ τοῦ πολλὰ καινὰ τοῦ πολέμου. Καὶ ὅμως εἶναι τοσοῦτον προφανὲς τὸ πρᾶγμα, ὥστε οὐδεὶς μετὰ προσοχῆς ἀναγνοὺς αὐτὰ δύναται νὰ ἀμφιβάλλῃ. Ἰδοὺ τὰ τοῦ Κόντου: 105.

«Ἄξιον ἐπιστάσεως εἶνε τὸ χωρίον τοῦ Θουκυδίδου τὸ ἐν βιβλίῳ Γ', κεφ. 30 ἁπαντῶν, οὗ διττὴ ἀνάγνωσις καὶ ἐξήγησις ἐν τοῖς παλαιοῖς μνημονεύεται σχολίοις. «Τὸ καινὸν τοῦ πολέμου: τὸ καινόν οἱ μὲν διὰ διφθόγγου γράψαντες οὕτως ἐνόησαν, τὸ παρ' ἐλπίδα καὶ παρὰ δόξαν ποιοῦν ἐν τοῖς πολέμοις νικᾶν, τουτέστι τὸ ἐπιπεσεῖν ἀφυλάκτως (Γρ. ἀφυλάκτΟΙς) τοῖς ἐχθροῖς· οἱ δὲ διὰ τοῦ ψιλοῦ γράψαντες οὕτως ἐξηγοῦνται, τὸ διάκενον ἔργον τοῦ πολέμου». Τὸ διὰ τοῦ Ε ψιλοῦ προενηνεγμένον κενόν οὔτ' ἐν πολλοῖς οὔτ' ἐν ἀρίστοις κώδιξιν εὑρίσκεται· ἀλλὰ καὶ ἂν ἐν ἅπασιν εὑρίσκετο καὶ μηδεμία ἐν τοῖς σχολίοις μνεία τῆς ἑτέρας γραφῆς ἐγίνετο, ἄνευ τινὸς δισταγμοῦ θὰ ἰσχυριζόμεθα ὅτι τὸ κυκλούμενον ἐν τῷ βίῳ πρὸς ἐμφαντικὴν δήλωσιν παντὸς παραδόξου κατὰ τὸν πόλεμον πράγματος ἢ συμπτώματος παραλαβὼν ὁ Θουκυδίδης ἔγραψε «καὶ μὴ ἀποκνήσωμεν τὸν κίνδυνον νομίσαντες οὐκ ἄλλο τι εἶναι ΤΟ ΚΑΙΝΟΝ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ἢ τὸ τοιοῦτον, ὃ εἴ τις στρατηγὸς ἔν τε αὐτῷ φυλάσσοιτο καὶ τοῖς πολεμίοις ἐνορῶν ἐπιχειροίη πλεῖστ' ἂν ὀρθοῖτο», οὐχὶ δὲ τὸ ἀναρμοστότατον τῷ προκειμένῳ λόγῳ καὶ παντάπασιν ἀδιανοήτως ἔχον τὸ κενὸν τοῦ πολέμου. Μάτην δ' ἀληθῶς ἐπόνησαν ὅσοι τῶν φιλολόγων προεθυμήθησαν πολλὰ καὶ κομψὰ ἐπινοοῦντες νὰ ἑρμηνεύσωσι τὸ οὐδεμίαν εὔλογον ἀπόδοσιν ἐπιδεχόμενον. Ἀναμφίλογον ἡμῖν φαίνεται ὅτι παροιμιακῶς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐλέγετο τὸ καινὸν τοῦ πολέμου, ὡς καὶ πολλὰ καινὰ τοῦ πολέμου, οὗ ἐποιήσατο χρῆσιν ὁ Πολύβιος γράφων ἐν ἀποσπάσματι σωθέντι παρὰ Σουίδᾳ «Τῆς σελήνης ἐκλιπούσης ἐπὶ Περσέως τοῦ Μακεδόνος ἐκράτησεν ἡ φήμη παρὰ τοῖς πολλοῖς ὅτι βασιλέως ἔκλειψιν σημαίνει· καὶ τοῦτο τοὺς

μὲν Ῥωμαίους εὐθαρσεστέρους ἐποίησε, τοὺς δὲ Μακεδόνας ἐταπείνωσε ταῖς ψυχαῖς Οὕτως ἀληθές ἐστι τὸ περιφερόμενον ὅτι πολλὰ καινὰ τοῦ πολέμου». Οὐδὲν δ' ἄλλο ἡ παροιμία αὕτη ἐνέφαινεν ἢ ὅτι πολλὰ τοῦ πολέμου οὐχὶ κατὰ τὸν συνήθη καὶ εἰκότα τρόπον γίνονται ἀλλὰ παρὰ λόγον συμβαίνουσιν, οὐχὶ ἐξ ἀρχῆς προσδοκῶνται ἀλλ' αἴφνης παραπίπτουσιν, ἀπρόοπτα ὄντα ἢ ἀνέλπιστα ἢ ἀνυπονόητα. *Subita belli* εἶπεν ὁ Λίβιος Ϛ', 32 καὶ ὁ Τάκιτος Ἱστορ. Ε', 13. Εὐστόχως ἀπεφήνατο ὁ Ἀρχίδαμος ὅτι ὁ πόλεμος οὐ τεταγμένα σιτεῖται· ἀλλὰ πολλῷ χαρακτηριστικώτερον τῆς φύσεως αὐτοῦ νομίζομεν τὸ παροιμιῶδες ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ἀποβὰν πολλὰ καινὰ τοῦ πολέμου. Πολλὰ ἀληθῶς εἶνε τὰ καινὰ τοῦ πολέμου ἤτοι τὰ ἐξαπίνης ἐν αὐτῷ καὶ παρὰ δόξαν γινόμενα, εὐκαιρότατα δὲ καὶ προσφυέστατα δύναταί τις εἰς ταῦτα ἀποβλέπων νὰ ἐπιφωνήσῃ τὸ Εὐριπίδειον :

πολλὰ δ' ἀέλπτως κραίνουσι θεοί.
καὶ τὰ δοκηθέντ' οὐκ ἐτελέσθη.
τῶν δ' ἀδοκήτων πόρον εὗρε θεός.

Οὐ μόνον δ' ἐν τῷ ἀποσπάσματι τοῦ Πολυβίου προκρίνομεν τὴν διὰ διφθόγγου γραφήν, ὅλως ἀπροσδιόνυσον εὑρίσκοντες τὴν διὰ τοῦ Ε ψιλοῦ, ἀλλὰ καὶ παρ' Ἀριστοτέλει «Δοκεῖ δὲ ἡ ἐμπειρία ἡ περὶ ἕκαστα ἀνδρεία τις εἶναι· ὅθεν καὶ ὁ Σωκράτης ᾠήθη ἐπιστήμην εἶναι τὴν ἀνδρείαν. Τοιοῦτοι δὲ ἄλλοι μὲν ἐν ἄλλοις, ἐν τοῖς πολεμικοῖς δ' οἱ στρατιῶται· δοκεῖ γὰρ εἶναι πολλὰ καινὰ τοῦ πολέμου, ἃ μάλιστα συνεωράκασιν οὗτοι. Φαίνονται δὴ ἀνδρεῖοι, ὅτι οὐκ ἴσασιν οἱ ἄλλοι οἷά ἐστιν» (Ἠθικ. Νικομ. Γ', η', 6), καὶ παρὰ Διοδώρῳ τῷ Σικελιώτῃ «καὶ τὸ θαυμασιώτατον, δώδεκα μυριάδας πεζῶν καὶ πεντακισχιλίους ἱππεῖς ὀλίγος ἀριθμὸς πολεμίων προσλαβόμενος ἀπάτην καὶ τόπον ἀπὸ κράτους ἥττησεν, ὥστ' ἀληθὲς εἶναι τὸ λεγόμενον ὅτι πολλὰ τὰ καινὰ τοῦ πολέμου» (Κ', λ', 1) καὶ «ἀληθῆ τὸν λόγον εἶναι ὅτι πολλὰ καινὰ τοῦ πολέμου· ἄγνοια γὰρ καὶ ἀπάτη πολλάκις οὐκ ἐλάττω κατεργάζεται τῆς ἐν τοῖς ὅπλοις ἐνεργείας» (ΚΑ 6', 3) καὶ «ὁ δ' Ἀλέξανδρος τοῖς καινοῖς τοῦ πολέμου κατ στρατηγήσας τοὺς Ἰνδοὺς χωρὶς κινδύνου ἐκυρίευσε τῆς πέτρας» (Ι

πϛ', 1) καὶ «αἱ μὲν οὖν δυνάμεις ἀμφότεραι τὸν εἰρημένον τρόπον ἠτύχησαν ἐξαπατηθεῖσαι κατὰ τὴν παροιμίαν τοῖς καινοῖς τοῦ πολέμου» (Κ', ξζ', 4) καὶ παρὰ Πλουτάρχῳ «ὡς γὰρ πολέμου, καὶ ἀκροάσεως πολλὰ τὰ καινά ἐστι· καὶ γὰρ πολιὰ τοῦ λέγοντος καὶ πλάσμα καὶ ὀφρὺς καὶ περιαυτολογία, μάλιστα δ' αἱ κραυγαὶ καὶ οἱ θόρυβοι καὶ τὰ πηδήματα τῶν παρόντων συνεκπλήττει τὸν ἄπειρον ἀκροατὴν καὶ νέον ὥσπερ ὑπὸ ῥεύματος παραφερόμενον» (Ἠθικ. σελ. 41) καὶ παρὰ Κικέρωνι «Scis enim dici quaedam πανικά, dici item τὰ καινὰ τοῦ πολέμου» (Ἐπιστ. πρὸς Ἀττ. Ε', κ', 3). Παρὰ Διογενιανῷ ἀναγινώσκεται «Πολλὰ κενὰ (ἢ καινὰ) τοῦ πολέμου: ἤτοι διὰ τὸ πολλὰ καθ' ὑπόνοιαν φέρειν ἢ ὅτι Λακεδαιμόνιοι κεναῖς σφενδόναις καὶ νευραῖς ἐψόφουν πρὸς ἔκπληξιν τῶν πολεμίων» (Ζ', 8. Πρβ. καὶ Ἀποστόλ. ΙΔ', 53). Καὶ ἡ μὲν δευτέρα ἐξήγησις ἀνοητοτάτη οὖσα ἀναφέρεται προφανῶς εἰς τὴν διὰ τοῦ Ε γραφήν (1), ἡ δὲ πρώτη ὀφείλουσα πάντως ν' ἀναγνωσθῇ «διὰ τὸ πολλὰ παρ' ὑπόνοιαν φέρειν» δὲν δύναται ἄλλως νὰ νοηθῇ ἢ ἀναφερομένη εἰς τὴν διὰ διφθόγγου γραφήν. Ἀληθέστατον δ' εἶνε τὸ «Πολλὰ καινὰ τοῦ πολέμου: διὰ τὸ πολλὰ παρ' ὑπόνοιαν φέρειν». Ὡς δὲ λέγει περὶ τῆς τύχης ὁ Πολύβιος ὅτι καινοποιεῖ (Α', δ', 5 καὶ Δ', β', 4), οὕτω περὶ τοῦ πολέμου ὁ Ἡλιόδωρος ὅτι καινουργὸς ὢν θαυματουργεῖ, οἷον «καινουργὸς δὲ ὢν ἀεί πως ὁ πόλεμος τότε τι καὶ πλέον καὶ οὐδαμῶς εἰωθὸς ἐθαυματούργει ναυμάχους τειχομάχοις συμπλέξας καὶ λιμναίῳ στρατιώτῃ χερσαῖον ἐφοπλίσας» (Θ', 6), τουτέστι κατὰ τὸν Κοραῆν: «παραδοξοποιός, καινὰ καὶ ἀπροσδόκητα ἐργαζόμενος».

Καὶ ὄντως τί δύναται νὰ σημαίνῃ «τὰ κενὰ τοῦ πολέμου»; ὁ πόλεμος ἔχει ἢ παρέχει κενά; καὶ πῶς νοητέα ταῦτα; Τοὐναντίον ἡ φράσις τὰ καινὰ τοῦ πολέμου, τὰ καινούργια, τὰ ἀπροσδόκητα τοῦ πολέμου εἶναι κάλλιστα νοητά. Καινὸν τοῦ πολέμου ἦν λ. χ. ἡ ἔκλειψις τῆς σελήνης ὅτε οἱ Ἀθηναῖοι ἔμελλον ν' ἀποπλεύσωσιν ἐκ Συρακουσῶν, ἀλλὰ καινὸν ὁμοίως ἦν καὶ ἡ ἀποστολὴ καὶ ἐμφάνισις τοῦ Γυλίππου ἐν Σικελίᾳ, ἡ τοῦ λοιμοῦ ἐν Ἀθήναις, καινὸν ἡ κατάληψις τῆς Πύλου ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους, καινὸν καὶ ἀπροσδόκητον ἡ

(1) Πρβ. Βάβριον 26, 3:

ὁ δ' ἄχρι πολλοῦ σφενδόνην κενὴν σείων
ἐδίωκεν αὐτὰς τῷ ψόφῳ καταπλήσσων.

ἔρις τοῦ Ἀχιλλέως καὶ Ἀγαμέμνονος ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ πάλιν καινὸν ὁ θάνατος τοῦ Πατρόκλου, τοῦ Λεωσθένους, τοῦ Καραϊσκάκη, ἡ ἐμφάνισις τῶν Αἰγυπτίων ὑπὸ τὸν Ἰμβραὶμ πασᾶν ἐν Πελοποννήσῳ, ὁ ὄλεθρος τοῦ Τουρκικοῦ στόλου ἐν Πύλῳ κττ.κττ. Τῶν καινῶν τούτων δυνατὸν ἔνια νὰ εἶναι καὶ κενά, μάταια, ἀλλ' οὐδὲν πρὸς τὸ πρᾶγμα, ἀρκεῖ ὅτι ταῦτα ἐφάνησαν αἴφνης καὶ παρ' ἐλπίδα, ὡς καινά, καὶ ἐπήνεγκον τροπήν τινα εἰς τὸν πόλεμον. Τοῦτο δὲ ἐδήλου τὸ παροιμιῶδες τὸ καινὸν τοῦ πολέμου.

Ὁ Κόντος ἀπεδοκίμασεν ἄλλοτε πρὸ πολλῶν ἐτῶν τὸν ἀναύξητον παρατατικὸν τοῦ ἀνησυχῶ καὶ ἀδιαφορῶ, εἰπὼν ὅτι ὀρθῶς ἔχει ὁ ηὐξημένος ἠνησύχουν καὶ ἠδιαφόρουν, ἐν δὲ Ἀθηνᾶς Τομ. Α' σελ. 107 εἶπεν ὅτι καὶ τὸ ἐν τοῖς Ἱπποκρατείοις ἀνηριστηκότων μεταβλητέον εἰς ἠναριστηκότων, ἀφοῦ τὰ ἀπὸ τοῦ στερητικοῦ α ἀρχόμενα ῥήματα ηὐξάνοντο ἔξωθεν. Ὁ δὲ κ. Β. ἀντιλέγων διατείνεται ὅτι «ἵνα ὁ κ. Κ. ἀποδείξῃ ὅτι εἶνε ἀδύνατος τοιαύτη αὔξησις, » « ὤφειλεν ὡς νομίζομεν νὰ προενέγκῃ ἓν τοὐλάχιστον ὅμοιον παρά- » « δειγμα . . . Ἀλλ' ὅμως τῶν ῥημάτων τούτων (ἀδιαφορῶ καὶ » « ἀνησυχῶ) ὑπάρχει σπουδαία διάκρισις καὶ διαφορά. Τῶν μὲν » « παρασυνθέτων ὡς τὸ ἀδιαφορῶ ἡ αὔξησις γίνεται μόνον ἔξωθεν. » « Τῶν δὲ παρασυνθέτων ὡς τὸ ἀνησυχῶ, τ.ἔ. ἀρχομένων ἀπὸ τοῦ » « ἀν-, ἡ αὔξησις ἐξηρτᾶτο, ὡς φαίνεται. καὶ ἐξ ἄλλων λόγων, πι- » « θανῶς τῆς συνηθείας, τῆς εὐφωνίας, τῆς σαφηνείας κττ. Δυστυ- » « χῶς τῶν πλείστων ῥημάτων τῆς δευτέρας ταύτης κατηγορίας » « (διότι περὶ τούτων ὁ λόγος) οἱ παρῳχημένοι χρόνοι δὲν σῴζονται· » « τρία μόνον παραδείγματα, ὁμοιότατα πρὸς τὸ ὑπὸ τοῦ κ. Κ. » « κατακρινόμενον ἀνησύχουν, εὗρον, ἅτινα τὸ μὲν ἀνησύχουν » « ἀποδεικνύουσιν ὀρθῶς ηὐξημένον (sic), πλημμελῆ δὲ καὶ ἀνυπό- » « στατον τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦ κ. Κ. Ἀλλ' ὅμως καὶ τὰ ὀλίγα ὑπάρ- » « χοντα παραδείγματα ἀρκοῦσιν εἰς τὴν ἐξέλεγξιν τῆς ἀσυστάτου » « ἀποφάνσεως, καὶ δὴ καὶ ἓν μόνον παράδειγμα θὰ ἤρκει. Ταῦτα » « εἶνε ὁ παρατατ. ἀνυποδήτουν, ὃν ἀποκατέστησεν ἐν Ψευδολου » « κιαν. συγγρ. Λουκ. ἢ ὀν. κεφ. 29 ὁ ἐπιφανὴς φιλόλογος Dindorf » « . . . Δεύτερον τὸ ἀνυπερθέτησεν ὅπερ μνημονεύει ὁ Θησαυρὸς τοῦ » « Στεφάνου. Τὸ δὲ τρίτον εἶνε τὸ ῥῆμα ἀνηκουστῶ, ὅπερ διασῴζεται » « ἐν τοῖς παρῳχημένοις χρόνοις καὶ μάλιστα ἐν τῷ ὁμοιοτάτῳ πρὸς »

« τὸ ἀνηριστηκῶς παρακειμένῳ ἀνηκουστηκῶς παρὰ Δίωνι τῷ »
« Κασσίῳ 40, 65, « αἰτίαν ὡς ἀνηκουστηκὼς λαβεῖν ». Ὁ ἰσχυ- »
« ρισμὸς λοιπὸν τοῦ κ. Κ. εἶνε ὅλως ἀνυπόστατος ». Τοσαῦτα ὁ κ. Β., τὰ δὲ πράγματα ἔχουσιν ὧδε:

Τὸν ἀναύξητον τύπον ἀνησύχουν ἐπεχείρησε νὰ ὑποστηρίξῃ ἄλλοτε καὶ ὁ πρεσβύτερος Βερναρδάκις εὐφωνίαν, σαφήνειαν καὶ ἄλλους τοιούτους λόγους προβάλλων. Πρὸς τοῦτον δ' ἀπήντησεν ὁ Κόντος ἐν Σωκράτους Α' 536 κέξ. ἀποδείξας ὅτι ἐν τῇ ἡμετέρᾳ γλώσσῃ συμβαίνει πολλάκις, μάλιστα κατὰ τὸν σχηματισμὸν τῶν λέξεων, νὰ συμπίπτωσι πολλοὶ διαδοχικῶς ὅμοιοι κατὰ τὴν νέαν προφορὰν ἡμῶν φθόγγοι, οἷον συνηδίκει, συνηδικήθη, διηπείλει, συνηρτήθη, συνητύχει, διηγρύπνει, ἠκινήτει, ἠλληνίσθη, συνημιλλήθη κλπ., ἀλλ' ὅτι οὐδέποτε διὰ παραλείψεως τῆς αὐξήσεως ζητεῖται ἐν τούτοις ἡ ἀποβολὴ τῶν ὁμοίως νῦν ἠχούντων τύπων τούτων. Ἀλλὰ παρὰ πάντα τὰ προφανῆ ταῦτα ἐπανέρχεται νῦν καὶ ὁ ἕτερος Β. προβάλλων ὁμοίως « λόγους συνηθείας, εὐφωνίας, σαφηνείας κλπ. ». Ἀλλὰ τί σημαίνει ἐν τούτοις συνήθεια; Οὐδέν! Διότι, ἐρωτῶ, ἦν συνήθεια νὰ μὴ αὐξάνωνται ἔξωθεν τὰ ἀπὸ τοῦ ἀν- στερητικοῦ ἀρχόμενα, ν' αὐξάνωνται δὲ τὰ ἀπὸ μόνου τοῦ α ; Ὁ κ. Β. δὲν ἔδειξεν αὐτήν, ὅπως ὤφειλεν, ἀφοῦ ταύτην ἐπικαλεῖται. Οὐδὲ περὶ εὐφωνίας δύναται νὰ γίνηται λόγος μετὰ τὰ λεχθέντα ὑπὸ τοῦ Κόντου. Ὑπολείπονται ἄρα οἱ λόγοι τῆς σαφηνείας· ἀλλ' αὕτη, φρονῶ, ὤφειλε νὰ ἐπιβάλῃ μᾶλλον τὴν αὔξησιν· διότι τότε μόνον τὰ ἀπὸ τοῦ στερητικοῦ ἀν- ἀρχόμενα ἠδύναντο νὰ παραμείνωσιν ἀναύξητα, ἂν ἐξέλειπεν ἡ σαφήνεια αὐτοῦ, ἤτοι ἂν τὸ ἀρκτικὸν ἀν- τούτων, ἐπισκιαζομένης τῆς ἐννοίας αὐτοῦ, ἐξελαμβάνετο ὡς ταὐτὸν τῇ προθέσει ἀν- ἐν τῷ ἀν-άγω, ἀν-αγορεύω, ἀν-αγγέλλω, ἀν-ᾴσσω κλπ. Ἐφ' ὅσον δ' ὅμως ἡ σαφήνεια ὑπῆρχεν, ἤτοι ἐφ' ὅσον τὸ ἀν- συνήπτετο ὡς στερητικὸν μετὰ τοῦ ἀ- τοῦ ἐν τῷ ἀ-μελῶ, ἀ-θετῶ κλπ. καὶ τὸ ἀνήσυχος, ἀδιάφορος, ἀναίσθητος, ἀνησυχῶ, ἀδιαφορῶ, ἀναισθητῶ κλπ. ἦσαν αἰσθητὰ ὡς ἀπὸ τοῦ στερητικοῦ ἀ-, ἀν- ἀρχόμενα καὶ ἀντιδιεστέλλοντο πρὸς τὸ ἥσυχος, διάφορος, αἰσθητός, ἡσυχάζω (ἢ καὶ ἡσυχῶ, ὅπως πολλάκις λέγεται παρ' ἡμῖν) κλπ., πρόδηλον ὅτι μετὰ τῶν λέξεων ἀμελής, ἄδικος, ἠμέλουν, ἠθέ-

τουν, ηδίκουν κττ. ἔμελλον νὰ συνάπτωνται ταῦτα καὶ δὴ ν' αὐξάνωνται ἔξωθεν.

Ἀλλ' ἔλθωμεν εἰς τὴν χρῆσιν. Ὁ κ. Β. διατείνεται ὅτι δὲν σῴζονται οἱ παρῳχημένοι χρόνοι τῶν ἀπὸ τοῦ στερητικοῦ ἀν- ἀρχομένων, διὸ τρία μόνον παραδείγματα εὗρεν. Ἀλλ' ἡ ἀλήθεια εἶναι πρῶτον ὅτι τὸ ἀνυποδήτουν δὲν εἶναι Ἕλληνος συγγραφέως, ἀλλὰ Γερμανοῦ ἐκδότου διόρθωσις, καὶ δὴ οὐδὲν ἀποδεικνύει· ἄλλος θὰ ἠδύνατο νὰ διορθώσῃ τὸ ἀνυπόδητον εἰς ἀνυπόδητος ἦν. Καὶ τοῦτο δὲ καὶ τὸ ἀνυπερθέτουν καὶ ἀνηκουστηκῶς ἀνεῦρεν ἐν τῷ Θησαυρῷ. Πηγαὶ ἄρα τοῦ κ. Β. εἶναι τὸ Λεξικόν, οὐχὶ αὐτοὶ οἱ συγγραφεῖς, εἰ καὶ ἄλλοτε ἀποτεινόμενος πρὸς ἐμὲ διισχυρίζετο ὅτι «οἱ φιλόλογοι ὀφείλουσι νὰ ἐξετάζωσι τὰ χωρία», Ἀθηνᾶς Τομ. ΙΒ' σ. 109 σημ.

Δεύτερον ὅτι λέγει μὲν ὁ κ. Β. ὅτι δὲν ὑπάρχουσι χωρία ἐν οἷς οἱ παρῳχημένοι χρόνοι τῶν ἀπὸ τοῦ ἀν- ἀρχομένων ῥημάτων ἀπαντῶσιν, ἀλλ' ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ὑπάρχουσιν ἱκανά, εἶχε δὲ παρατηρήσει αὐτὰ ὁ Κόντος, δύο δὲ καὶ δημοσιεύσει πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἐν Ἀθηναίου Τομ. Ζ' 463-5 τὸ ἠναιδευσάμην καὶ ἠναιδηκότες - ἠναιδευκότες, ἀλλ' ὁ κ. Β. ὁ σφάλματα μόνον θηρεύων τοῦ Κόντου δὲν βλέπει τὰ διδάγματα αὐτοῦ.

Ἀλλὰ καὶ δοκίμου συγγραφέως εὗρεν ὁ Κόντος παράδειγμα ηὐξημένον ὀρθῶς, τὸ ἀπηναισχύντει παρὰ Δημοσθένει 850, 17· καὶ ἐπειδὴ κατὰ τὸν κ. Β. «καὶ ἓν μόνον θὰ ἤρκει» κλπ., δῆλον ὅτι τοῦτο δοκιμώτατον καὶ ἀναντίλεκτον ὂν κάλλιστα ἀρκεῖ· ἀπηναισχύντηκε ἔγραψε καὶ ὁ ἐκδότης τοῦ Ἡσυχίου Μουσοῦρος ἐν λ. ἀπαιδοίωται, ἀντὶ τοῦ ἀπαναισχύντηκε τοῦ κώδικος. ἀπηναισχύντησας πρὸς πάντας κεῖται καὶ παρὰ Ἱερεμ. Γ' 3 (Κλημ. Ἀλεξ. 146), κατὰ πάσης ἀπηναισχύντηκας κεφαλῆς εἶπε καὶ ὁ Ψελλός, Σάθα, Μεσαιων. Βιβλ. Ε' σ. 428, ἰδού σοι προδήλως ἀπηναισχύντημαι Boiss. σελ. 181, ἀπηναισχύντησε γὰρ ὁ μεμηνὼς Νικηφορ. Γρηγορ. Τόμ. Β' σελ. 1105, ἠναισχύντει Ἰαμβλ. Περὶ τοῦ Πυθαγορ. Βίου § 217, ἀπηναισχύντησε καλὴν ἀναισχυντίαν καὶ Ἰωάνν. Χρυσ. Ὁμιλ. εἰς Ματθ. σελ. 531 β'. Καὶ παρ' Ἰωσή[...] ΙΖ' 7, 15 ὁ κῶδιξ W ἔχει ἠναξιοπάθει καὶ τοῦτο ἔγραψε πάνυ [...] ὁ Ἰώσηπος, διότι τούτου ἡ φθορὰ εἰς ἀνηξιοπάθει νοεῖται εὐκό[...]

οὐχὶ δὲ ἡ τοῦ ἀνηξιοπάθει εἰς ἠναξιοπάθει. Καὶ ἐν τούτῳ μὲν ἓν τῶν ἀντιγράφων ἔσωσε τὸν γνήσιον τύπον, ἐν τῷ ἑτέρῳ δὲ ΙΕ', 3, 2 οὐδὲ ἕν· ἀλλ' ἠναξιοπάθει κεῖται καὶ ἐν τοῖς Αἰσωπίοις μύθοις 148, ἠναξιοπάθει κεῖται καὶ παρὰ Παχυμ. Τόμ. Β' σελ. 387,14, ἀνηξιοπάθει δὲ παρὰ Ζωναρᾷ, Ἐπιτ. Ἱστορ. Τόμ. Α' σελ. 383, 9 (Dindorf)· «Ἠναισθήτει τὰ λοίσθια πνέων» ἀναγινώσκεται παρὰ Παχυμ. Α' 126, 15, ἀλλ' ἀναισθήτουν αὐτ. σελ. 335, 1, πιθανῶς διεφθαρμένον ὑπὸ τῶν μεταγραφέων. Ἠναιδεύσαντο κεῖται παρ' Εὐσταθίῳ σελ. 1932, 59 (πρβλ. Θησ. Στεφ. ἐν λ. ἀπαναιδεύομαι), κατηναιδεύσαντο ἀποκατεστάθη ἐν τῇ τελευταίᾳ ἐκδόσει Ἄννης τῆς Κομνηνῆς ἀντὶ τοῦ κατεκινδυνεύσαντο «ὀρθῶς ὥς γ' ἐμοὶ φαίνεται» παρατηρεῖ ὁ Κουμαν. ἐν Συναγωγῇ ἀθησ. λέξ. ἐν λ. κατακινδυνεύω· ἀπηναιδεύσατο καὶ ἀπηναιδεύοντο γράφει Νικήτας Χωνιάτ. Μεσαιων. Βιβλ. Σάθα Τόμ. Α' σελ. 94 καὶ ἐκδ. Bonn 287, 1, ἀπηναιδευσάμην δὲ ὁ Εὐστάθιος ἐν Μικροῖς Συγγραμ. σελ. 330, 22. Ἂν ὁ κ. Β. ἤθελε καὶ ἂν ἦν ὄντως τῆς ἀληθείας ζητητής, θὰ εὕρισκεν οὐ μόνον ταῦτα ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου ἠναιδεύσατο καὶ ἀπηναιδευμένην καὶ ἠναισχυντήθην καὶ ἀπηναισχύντηκε καὶ ἀπηναισχύντησας. Νῦν δὲ τὸ μὲν διὰ ῥᾳστώνην, τὸ δὲ καὶ διότι ἦσαν ἄχρηστα ἢ καὶ ἐπιβλαβῆ αὐτῷ, παρέλιπεν αὐτά.

Χωρὶς ἄρα ηὐξημένα δόκιμα καὶ μεταγενέστερα ὑπάρχουσιν ἀληθῶς ἱκανά· οὐδεὶς δὲ δύναται νὰ εἴπῃ ἂν τὰ ἀναύξητα παραδοθέντα ἡμῖν εἶναι γνήσια ἢ διεφθαρμένα. Διότι εἶναι πρόδηλον ὅτι οἱ εἰπόντες ἀνήγκακα, περιέσσευε, ἤτοι οἱ ὑπολαβόντες ὅτι τὸ ἀναγκάζω ἦν σύνθετον μετὰ τῆς ἀνὰ καὶ τὸ περισσεύω μετὰ τῆς περί, οἱ εἰπόντες παρηνόμησα κατὰ τὸ παρημέλησα, ἤφερα κατὰ τὸ ἤνεγκα κττ., οἱ εἰπόντες ὑψηυχενίζετο (Σουίδᾳ σελ. 291 β' ἐκδ. Bekk. (τὸ ὀρθὸν ὑψαυχενίζετο παρὰ Θεοφυλάκτῳ), ἐκαρδιήλγει Γαλην. Ε' 275, ἠδύναντο κάλλιστα νὰ ὑπολάβωσι τὸ αὐτὸ καὶ περὶ τοῦ ἀναξιοπαθῶ καὶ ἀνηκουστῶ καὶ ἀναριστῶ κττ. καὶ νὰ ...ωσιν ἀναξιοπάθουν ἢ καὶ ἀνηξιοπάθουν ἔτι, ἀναρίστουν, ...ηκούστουν, ὅπως κεῖται παρὰ Νικ. Χων. 700, 9 Bonn., ἢ καὶ ...ρον ἔτι ἀνωσιουργεῖτο αὐτ. 709, 14 κττ., ἀνηκούστησεν· ...ήκουσεν Βεκκ. Ἀνεκδ. 402, 16 (τοῦτο δὲν ἀποδεικνύει τι, διότι

δύναται νὰ εἶναι εἰλημμένον ἐκ τοῦ Ὁμήρου). Ἀλλ' ὁμοίως εἶναι προφανὲς ὅτι ἡμεῖς, ἂν σωφρονῶμεν, ἤτοι ἂν μὴ θέλωμεν νὰ καταστήσωμεν τὰ κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν τελέως ἀκανόνιστα, δὲν δυνάμεθα νὰ ἀκολουθῶμεν ἐν τούτῳ τοῖς πολλαχῶς ἁμαρτάνουσι μεταγενεστέροις, ἀλλὰ τοῖς δοκίμοις καὶ τοῖς κατὰ τούτους κανονίζουσι τὰ τῆς γλώσσης.

Πρόδηλον δ' ὅτι ἄνθρωπος οὕτως ἄπειρος τῶν τῆς φιλολογίας ζητημάτων δὲν ἠδύνατο κατ' οὐδένα τρόπον νὰ κρίνῃ τὰ κατορθώματα τοῦ Κόντου, τούτου δ' ἕνεκα ἐν σελ. 103 γράφει περὶ αὐτοῦ «Πλὴν τυπογραφικῶν τινων παροραμάτων, ἀναποφεύκτων ἐν παντὶ βιβλίῳ (1), οὐδὲν ἀληθῶς δύσκολον χωρίον ἠδυνήθη νὰ διορθώσῃ ὁ κ. Κ., εἰ καὶ πολλὰ τούτων προετάθησαν καὶ ὑπ' ἐμοῦ εἰς λύσιν. Ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν εὐκόλως διορθουμένων πλημμελημάτων περὶ τὸν τόνον, τὴν στίξιν κττ. πλεῖστα ἀφῆκεν ἀδιόρθωτα . . .». Ἀλλὰ πρῶτον ὁ κ. Κόντος οὔτε ἔκδοσιν τοῦ Πλουτάρχου ἔκαμεν οὔτε κατ' ἔκτασιν διέλαβε περὶ τῆς ἐκδόσεως τοῦ κ. Βερναρδάκι, ὥστε τὸ ὅτι κατελείφθησαν ἀδιόρθωτα πολλὰ παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ χωρία, τούτου αἴτιος εἶναι ὁ κ. Βερναρδάκις, οὐχὶ δὲ ὁ Κόντος, ἐχρειάζετο δὲ πᾶσα ἡ τέχνη τοῦ Γοργίου, ἵνα παρασταθῇ ὁ Κόντος ἔνοχος τῶν ἁμαρτημάτων τοῦ κ. Β. (Καὶ τοῦ Ἀντίκυρα ἀντὶ Ἀντικύρα, ὃ κατέλιπεν ἀδιόρθωτον ἐν τῇ ἐκδόσει αὐτοῦ καὶ νῦν πρῶτον διορθοῖ ὁ κ. Β., αἴτιος παρίσταται ὁ κ. Κόντος!). Ἔπειτα παρατηρῶ ὅτι ἡ φράσις «εἰ καὶ πολλὰ τούτων προετάθησαν καὶ ὑπ' ἐμοῦ εἰς λύσιν» εἶναι ὁμοίως δικανική· ὁ κ. Β. ἐκδιδοὺς τὰ τοῦ Πλουτάρχου ὤφειλε νὰ ἐπανορθώσῃ κατὰ δύναμιν τὸ κείμενον, οὐχὶ δὲ νὰ καταλίπῃ αὐτὸ κακῶς ἔχον λέγων ὅτι προέτεινε ζητήματα εἰς λύσιν! Καὶ τρίτον ὅτι εἶναι ἀνάληθες ὅτι ὁ Κόντος μόνον τυπογραφικὰ παροράματα διώρθωσε τῆς ἐκδόσεως τοῦ Πλουτάρχου Πρὸς ἀπόδειξιν τούτου ἀναγράφω ὀλίγα τινὰ παραδείγματα. Ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. Δ' 27 εἰκάζει δοκοῦσιν ἀντὶ τοῦ ἀτόπως ἔχοντος ἐν Ἠθικ. 486 ϛ' ἀσκοῦσιν. Αὐτ. σελ. 45 προσηγάγετο ἀντὶ τοῦ ἀτόπου προηγάγετο Ἠθικ. 115 δ', Ἀθην. Δ' μελιγάρυας ἀντὶ τοῦ μελιγάρεας Ἠθικ. 405 ϛ', καὶ Κίρρᾳ ἀντὶ Κίρρῃ. Ἀθηνᾶς Β' 317 τοῦ ῥύγχους ἀντὶ τῆς ὀρυ-

(1) Τὴν ἀλήθειαν ταύτην, ἣν ἐπικαλεῖται ὑπὲρ ἑαυτοῦ νῦν λησμονεῖ καταχρίνων ὁ τοῦ Κόντου, ὥστε ψέγει τὰ ἀβλεπτήματα, εἰ καὶ πολλάκις ἀλλαχοῦ ὀρθῶς ἐτυπώθησαν.

χῆς Ἠθικ. 670, α κττ. κττ. Καὶ νῦν ἐρωτῶ πάντα τίμιον ἄνθρωπον, εἶναι ταῦτα τυπογραφικὰ παροράματα ὅπως ὁ κ. Β. διατείνεται;

Ἐκ τῶν εἰρημένων κατεδείχθη πασιφανῶς ὅτι ὁ κ. Β. οὐ μόνον ἀτοπώτατα καταγινώσκει τοῦ Κόντου ἄγνοιαν πραγμάτων κάλλιστα ὑπ' αὐτοῦ διδαχθέντων, οἷον αἰχμαλωτίσιν, γήδιον, ὁποῖ' ἂν οἴεσθαι αὐτῷ μάλιστα χαρίζεσθαι, φύκων, καινά, ἠνυσύχουν, καλὸς κἀγαθός, κττ. κλπ., ἀλλὰ καὶ τὸ σπουδαιότατον ὅτι ψέγων τὸν Κόντον φωρᾶται παντάπασιν ἄπειρος τῆς Ὁμηρικῆς διαλέκτου ὥστε ἀποκαλεῖ τερατῶδες τὸ δέ κ' αὐτὸς ἀγνοῶν ὅτι τὰ τῆς ἐκθλίψεως ἔχουσιν ἔν τισιν ἄλλως παρ' Ὁμ. καὶ ἄλλως παρ' Ἀττικοῖς, καὶ ὅτι τὸ κε πολλοὶ παρεδέχοντο ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ ἐν τούτοις. Ὁμοίως φωρᾶται ἄπειρος καθ' ὁλοκληρίαν τῆς νεωτέρας λεγομένης Ἰωνικῆς, ὑπολαμβάνων τὸ ἀλήθειαν ἀνήκουστον παρ' Ἡροδότῳ, ἄπειρος τῆς καθόλου Ἑλληνικῆς ὑποτιθεὶς ὅτι τὸ ἀληθινὴν ἦν Ἑλληνικόν, ὅτι τὸ τινὲς ἐν τῷ ἀποβάλλουσί (τινες) κεῖται ἐν παρενθέσει, ὅτι τὸ ὁρᾷς, ὁρᾶτε, λεύσσετε, εὔδηλον (ὡς ὁρᾷς. ὡς ὁρᾶτε) λέγονται παρενθετικῶς μόνον ἐρωτηματικῶς, οὐχὶ δὲ καὶ διηγηματικῶς κττ. κττ. Καὶ σημειωτέον ὅτι δὲν πρόκειται ἐν τούτοις περὶ νεωτέρων θεωριῶν, ἀλλὰ περὶ πραγμάτων γνωστῶν καὶ τῷ Ἀσωπίῳ. Ἐλέγχεται ὅτι, εἰ καὶ διατείνεται ὅτι ὡς φιλόλογος ὀφείλει νὰ ἐξετάζῃ τὰ χωρία, κατ' ἀλήθειαν συμβουλεύεται μόνον τὸ Λεξικόν· διὸ λέγει ὅτι δὲν σῴζονται παρῳχημένοι χρόνοι τῶν ἀπὸ τοῦ στερητικοῦ ἀν- ἀρχομένων. Ἐλέγχεται οὐ σεβόμενος τὴν ἀλήθειαν, λέγων ὅτι πάντες οἱ φιλόλογοι ἐπίστανται ὅτι καλῶν κἀγαθῶν ἔγραψεν ὁ Πλούταρχος, ὅτι ἀναντιρρήτως ὁ Πλούταρχος καὶ ὁ Θεόφραστος ἔφευγον τὴν χασμωδίαν κλπ. κλπ.

Καὶ νῦν τί θὰ πράξῃ; θέλει πεισθῆ ὅτι περὶ πραγμάτων, ὧν οὐδεμίαν ἔχει αἴσθησιν, ἐπιχειρεῖ νὰ συζητῇ καὶ ἐλέγχῃ τῶν ἀπὸ μακροῦ καὶ διὰ μακρῶν ἐξετάσαντα καὶ διδάξαντα ταῦτα; θέλει πεισθῆ ὅτι προσποιούμενος ἄγνοιαν τῶν ὀρθῶν διδαγμάτων τοῦ Κόντου καὶ ζητῶν νὰ ἐλέγχῃ τυπογραφικὰ παροράματα ἢ καὶ διατεινόμενος ἀτόπως ὅτι σφάλλεται ὁ Κόντος περὶ τὴν ὀρθογραφίαν κττ., ἐνῷ κατ' ἀλήθειαν οὐδὲν ἄλλο ἔπραξεν ἢ ὅτι κατέλιπε τὸ αἰχμαλώτισιν ὅπως εἶχον αὐτὸ οἱ ἐκδόται, πράττει ἔργον οὔτε χρηστὸν οὔτε ἔντιμον; θέλει πεισθῆ τέλος ὅτι παρανοῶν ὅσα ὁ Κόντος σαφῶς ἐνόησε καὶ

ἔγραψεν δὲν εἶναι ἱκανὸς νὰ ἐλέγχῃ αὐτόν, ὀφείλει δὲ μᾶλλον νὰ μελετήσῃ καὶ μάθῃ τι, ἂν πρὸς τοῦτο εἶναι ἔτι καιρός; Ὁ ἀνὴρ ὃν αἱ Ἑλληνίδες Μοῦσαι ἔξοχα ἐφίλησαν καὶ ᾧ τοσαῦτα ὀφείλουσι τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα, ἐδυστύχησεν ἄλλα τε καὶ ὅτι πρὸς μεγίστην βλάβην τῆς Ἑλληνικῆς ἐπιστήμης ἀπώλεσε τὴν ὅρασιν. Διὰ ταῦτα σήμερον δὲν δύναται ν' ἀναγινώσκῃ καὶ γράφῃ καὶ δὴ καὶ ν' ἀναιρῇ τὰ κατ' αὐτοῦ γραφόμενα. Ἀλλ' ἂν οὕτω κατέστη ἀνίκανος ν' ἀμύνηται κατ' ἀδίκων καὶ ἀτόπων ἐπιθέσεων, ἡ τύχη ἐπεφύλαξεν αὐτῷ καὶ τὴν εὐτυχίαν πρῶτον μὲν ὅτι διασῴζει ἀκμαίας τὰς πνευματικὰς δυνάμεις, δεύτερον δ' ὅτι ἔχει μαθητὰς καὶ φίλους, οἵτινες αὐτὸν ἴσα τῇ κεφαλῇ τιμῶντες καὶ ἀγαπῶντες δύνανται καὶ θέλουσι νὰ μὴ ἐπιτρέψωσι νὰ διασύρηται ὁ πολύτιμος ἀνὴρ καὶ φίλος.

Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

Plutarchi Chaeronensis Moralia, recognovit Gregorius N. Bernardakis, Lips. Teubner.

Καθ' ἃ ἀνωτέρω σελ. 417 εἶπον, προκειμένου νὰ ἐκλεχθῇ ὁ κ. Γρ. Βερναρδάκις καθηγητὴς τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ, ὁ σεβαστὸς ἡμῶν διδάσκαλος καὶ φίλος Κ. Κόντος ἐξέθηκεν ἐν τῇ Σχολῇ παρρησίᾳ ἣν μελετήσας τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδεδομένα Ἠθικὰ τοῦ Πλουτάρχου εἶχε σχηματίσει γνώμην. Ἀλλὰ τὰ τότε λεχθέντα δὲν ἐδημοσίευσε δι' ὃν ἐκεῖ εἴπομεν λόγον. Θὰ ἔμενον ἄρα ἀδημοσίευτα ἐν σημειώσεσιν κείμενα, ἂν μὴ ὁ κ. Β. ἐπεχείρει νὰ ἐλέγχῃ καὶ παραβάλλῃ ἑαυτὸν πρὸς τὸν Κόντον. Ποῖά τινα εἶναι τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Β. ἐλεγχόμενα, ἐδείχθη ἐν τοῖς ἀνωτέρω περιφανῶς. Ἀλλ' ἀφοῦ οὗτος οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον τὸ πάθος τοῦ ἀνδρὸς αἰδεσθ ἐπελάβετο τοῦ ἐλέγχου, ὁ Κόντος ἐνόμισεν ἀναγκαῖον νὰ δημοσιεύ ὅσα τότε παρετήρησε κακῶς ἔχοντα ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἠθικῶν τ

Πλουτάρχου. Ἐντεῦθεν ἐνεχείρισε τῷ διευθυντῇ τῆς Ἀθηνᾶς ἔνια τῶν σημειωμάτων ἐκείνων, ἵνα προσηκόντως κατατάξῃ καὶ δημοσιεύσῃ. Καὶ τὸ ἔργον τοῦτο ἀνέλαβεν ἡ διεύθυνσις ἐπιθυμοῦσα πρὸ παντὸς ἄλλου νὰ φανῇ χρήσιμος τῇ ἐπιστημονικῇ ἀληθείᾳ. Ἀναντιλέκτως αἱ σημειώσεις αὗται, ἂν αὐτὸς ὁ Κόντος ἐπεξειργάζετο ταύτας, ἄλλην θὰ ἐλάμβανον μορφὴν καὶ πολὺ διδακτικώτεραι θ' ἀπέβαινον· ἀλλὰ καὶ ὅπως νῦν ἐκδίδονται, δὲν θὰ εἶναι, ἐλπίζω, μικρᾶς ὠφελείας πρόξενοι τοῖς φιλομαθοῦσι.

Τὰ σφάλματα τῆς ἐκδόσεως ταύτης εἶναι ἀναρίθμητα καὶ ἀναφέρονται εἰς πάντα τὰ στοιχεῖα τῆς γλώσσης. Χάριν τοῦ εὐσυνόπτου κατατάσσω ταῦτα εἰς διαφόρους κατηγορίας, ἤτοι

α΄) εἰς σφάλματα περὶ τὴν κλίσιν καὶ τὸν σχηματισμὸν ὀνομάτων καὶ ῥημάτων.

β΄) εἰς σφάλματα περὶ τὴν σύνταξιν.

γ΄) εἰς σφάλματα περὶ τὰς διαλέκτους.

δ΄) εἰς σφάλματα περὶ τὴν Ἀττικὴν χρῆσιν.

ε΄) εἰς σφάλματα περὶ τὴν χασμῳδίαν.

ς΄) εἰς σφάλματα περὶ τοὺς τόνους καὶ τὰ πνεύματα.

ζ΄) εἰς σφάλματα περὶ τὴν ὀρθογραφίαν.

η΄) εἰς σφάλματα περὶ τὴν στίξιν.

θ΄) εἰς σφάλματα περὶ τὴν φιλολογικὴν ἀκρίβειαν ἤτοι περὶ τὴν ἀπόδοσιν τοῦ δικαίου ἑκάστῳ.

ι΄) εἰς σφάλματα περὶ τὴν μέθοδον καὶ ἀκολουθίαν.

ια΄) εἰς σφάλματα περὶ τὰς διορθώσεις.

Α΄. Σφάλματα περὶ τὴν κλίσιν καὶ τὸν σχηματισμὸν τῶν ὀνομάτων καὶ ῥημάτων.

Τὰ περὶ τὴν κλίσιν σφάλματα εἶναι πολυάριθμα καὶ στοιχειώδη, πρὸς δὲ καί, ὅπερ χαρακτηριστικὸν τοῦ ὅλου ἔργου, παντάπασιν ἀνακολούθως τὰ αὐτὰ στοιχεῖα ἀλλαχοῦ ἄλλως σχηματίζονται. Οὕτω λ. χ. Τελεσίππης σχηματίζει τὴν γεν. ἐν 339 d, ἀλλὰ Τελεσίππας δὶς 181 a καὶ Τελεσίππαν αὐτ. Ὁμοίως κλίνει τῇ Γενείτῃ ἀλλ' ἡ Γενείτα 277 a, b, ἀγνοῶν ὡς φαίνεται ὅτι ἡ ποικιλία τῶν

καταλήξεων -α -αν ἀλλ' -ης -ῃ γίνεται μόνον ὅταν τὸ α εἶναι βραχύ, οὐχὶ δὲ ὅταν διαλεκτικῶς τὸ α μακρὸν ὂν φυλάττηται καὶ ἐν τῇ 'Αττικῇ, οἷον 'Αρεταφίλα -ας -ᾳ, ὅπως γράφει καὶ αὐτὸς ἐν 255 f, 'Αντιγόνα 'Αντιγόνας· πρβλ. καὶ "Αδα -δας, Διοτίμα -ας κλπ. 'Ομοίως πλημμελῶς γράφει 278 c 'Ρουμίνᾳ ἀφοῦ τὴν ὀνομαστικὴν γράφει καὶ τονίζει ἡ 'Ρουμῖνα 278 d. Κάμμαν Κάμμας γράφει ἐν 257 e, f, καὶ 258 a, ἀλλὰ Κάμμῃ 768 c. Κίρραν Κίρρῃ ἐν 294 a ἀντὶ Κίρραν Κίρρᾳ. Τὸ μαχαίρῃ διώρθωσεν, ὡς λέγει, εἰς μαχαίρᾳ, τὸ δὲ Κίρρῃ κατέλιπεν ὡς καλῶς ἔχον. Νείλεω ἐκδίδωσιν ἐν 253 f καὶ 254 a καὶ 603 b, ἀλλὰ Νειλέου 349 e καὶ Νείλεος ἐν πίνακι Ζ' 522, ἀλλὰ τίς εἶδέ ποτε τοὺς τύπους τούτους; τὸν Διόνυσον αὐτὸν Εὐβουλῆ ἀντὶ Εὐβουλέα γράφει ἐν 714 c, καὶ τὸν θεὸν 'Ελευθερᾶ 716 b ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ 'Ελευθερέα (πρβλ. 'Ελευθερέως 289 a). 'Αλλ' ὡς γνωστόν, μόνον τότε ἡ αἰτ. καὶ γεν. τοῦ ἑν. καὶ πληθ. τῶν εἰς -ευς συνῃροῦντο ἐν τῇ 'Αττικῇ, ὅτε τοῦ -εὺς προηγεῖτο ι, 'Ερετριᾶ 'Ερετριᾶς 'Ερετριῶς 'Ερετριῶν, Μηλιᾶ -ᾶς -ῶς -ῶν, Πλαταιᾶ -ῶς -ᾶς (πρβλ. Κόντον ἐν 'Εφημ. Φιλομ. 1878 σελ. 229 κἑξ. καὶ 273 κἑξ. καὶ 305 κἑξ., Meisterhans-Schwyzer σελ. 141-2 καὶ Blass A' σελ. 448). Σημειωτέον δ' ὅτι καὶ τὰ εἰς -εὺς λήγοντα ταῦτα δὲν συνῃροῦντο ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις, ἤτοι ἐλέγετο τὸν Δωριέα τοῦ Δωριέως κλπ. (πρβλ. Blass A' 448. Meisterhans-Schwyzer 142). Τύποι ἄρα οἷον τὸν Εὐβουλῆ, τὸν 'Ελευθερᾶ εἶναι παντάπασιν ἀλλότριοι καὶ τῆς 'Αττικῆς καὶ τῆς Κοινῆς.

Διαρρήδην διδάσκει ὁ Χοιροβοσκὸς σελ. 145,1 «τούτων (τῶν ὑποκοριστ. ὀνομάτων οἷον Κλαυσῦ, Λαρδῦ, Καμμῦ) αἱ δοτικαὶ χωρὶς τοῦ ι εἰσὶν . . . ἐπειδὴ οὐδέποτε ἡ υι δίφθογγος ἐν τέλει λέξεως εὑρίσκεται»· καὶ τοῦτο ἀληθεύει πάντοτε περὶ τῆς 'Αττικῆς διαλέκτου (περὶ τῆς 'Ομηρικῆς καὶ περὶ τῶν διαλέκτων, ἐν αἷς τὸ υ ἔσῳζε τὴν ἀρχαίαν προφορὰν αὐτοῦ ὡς u, οὐχί). 'Αλλ' ὅμως παρὰ τὴν ῥητὴν διδασκαλίαν ταύτην ὁ κ. Β. συνῃρημένως ἐκφέρει τὴν δοτ. τῶν εἰς -ὺς -υος, οἷον Λίβυι 257 b, κάνδυι 329 d, Νέφθυι 356 f καὶ 375 c, πίτυι 675 d καὶ e, στάχυι 915 d (ὁμοίως γράφει κυισκομένην 365 c, εἰ καὶ ἡ δίφθογγος υι πρὸ συμφώνου δὲν ἀπαντᾷ) πρβλ. Blass A' σελ. 62. 'Εν Τόμ. A' σελ.

οϐʹ ἀναγνωρίζει ὡς γνησίους τοῦ Πλουτάρχου τοὺς τύπους Λακύδῃ, Ἀνδροκύδῃ, ἀλλ' ἐν 668 c μεταϐάλλει τὸ Ἀνδροκύδῃ εἰς Ἀνδροκύδει, καὶ πάλιν κατωτέρω ἐπιλήσμων γενόμενος γράφει Φερεκύδῃ 1064 a.

μελιγάρεας ὕμνους γράφει ἐν 406 a παραπέμπων ἅμα εἰς Πινδ. Ἰσθ. Βʹ 3· ἀλλ' ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Λυρικῶν τοῦ Bergk κεῖται οὐχὶ μελιγάρεας ἀλλὰ μελιγάρΥας, καὶ τοῦτο εἶναι τὸ μόνον ὀρθόν· πρϐλ. εὔϐοτρυς πολύϐοτρυς -υος, χρύσοφρυς λεύκοφρυς κυάνοφρυς -υος, κάλλιχθυς πολύιχθυς -υος κττ., ἅτινα διδάσκουσιν ὅτι τὰ σῴζοντα τὸ υ ἐν πάσαις ταῖς πτώσεσιν, ὅταν εἶναι ἁπλᾶ, φυλάττουσιν αὐτὸ καὶ ὅταν συντεθῶσιν, διὸ γῆρυς (Δωρ. καὶ Αἰολ. γᾶρυς), γήρυος καὶ μελίγηρυς -υος.

Γνωστὸν εἶναι ὅτι καὶ παρὰ τοῖς παλαιοῖς καὶ παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις ἐκ κυρίων ὀνομάτων εἰς -ΙΣ ληγόντων ἐσχηματίζοντο γενικαὶ διὰ τοῦ -ΙΟΣ ἐκφερόμεναι, οἷον Ἄφυτις-Ἀφύτιος, Σκῆψις-Σκήψιος, Κρεῦσις-Κρεύσιος, Ζῆνις-Ζήνιος, Συέννεσις-Συεννέσιος, Αἶσις-Αἴσιος, Ἄλϐις-Ἄλϐιος κλπ.· ἴδε Κόϐ. ἐν Nov. Lect. σελ. 338 καὶ ἐν Μνημ. 1873 σελ. 134 καὶ 1876 σελ. 214. Τὴν κλίσιν ταύτην καθ' ἃ καὶ τὴν συνήθη εἰς -εως -ει εὑρίσκομεν ἐν τοῖς ὀνόμασι τούτοις καὶ παρὰ Πλουτάρχῳ κλίνοντι τοῦτο μὲν Λαχέσεως 568 d, ὅπως καὶ οἱ δόκιμοι, Νισίϐεως 563 a, καὶ ἐν τῇ αὐτῇ φράσει «ἡ Σεμιράμεως μεγαλοπραγμοσύνη τῇ Σεσώστριος...» 243c, Λέπτει 143 a, 983 f, Μέμφει 359 b, τοῦτο δὲ τοῦ Μείνιος 354 a, Τιϐούρι 277 f κττ. Εἶναι ἄρα ἀμφότεροι οἱ σχηματισμοὶ γνωστοὶ τῷ Πλουτάρχῳ κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοὐλάχιστον τῶν ἀντιγράφων, οἷς φαίνεται ἀκολουθῶν ὁ ἐκδότης. Ἀλλ' ὅμως παρὰ ταῦτα ἐν σελ. 354 c τὸ τῶν ἀντιγράφων Σάει μεταϐάλλει εἰς τὸ διαλεκτικῶς κλινόμενον Σάϊ, καὶ τἀναντία, ὡσεὶ θέλων ν' ἀντισηκώσῃ τὴν βλάϐην, τὸ διαλεκτικὸν Θύμϐριος τῶν ἀντιγράφων ἐν 307 d μεταϐάλλει εἰς τὸ Ἀττικῶς κλινόμενον Θύμϐρεως. Τίνα λόγον ἔχουσιν ἢ τί ἐλέγχουσιν αἱ μεταϐολαὶ αὗται;

Ἐν 193 f ἐδημοσίευσε «Τί οὖν, εἶπεν, Ἀντιγενίδας στένει καιιοὺς Τέλληνος αὐλοὺς ἔχοντος; ἦν δὲ αὐλητὴς ὁ μὲν ΤέλλῃΣ κάιιστος κλπ.», ἀντὶ ΤέλλῃΝ, ὅπως πρὸ πολλοῦ παρετήρησεν ὁ Din'orf ἐν Θησ. Στεφ. Ἄλλως θὰ εἴχομεν Τέλλης Τέλληνος, ὡς

φαίνεται, κατὰ τὸ μέλας μέλανος, τάλας τάλανος, δελφὶς -ῖνος κλπ.

Φιλάμμωνα ἐξέδωκεν ἐν 1132 a καὶ 1133 b, εἰ καὶ ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφ. ἀπεδείχθη πρὸ πολλοῦ ὅτι μόνη ἡ διὰ τοῦ ο γραφή, ΦιλάμμΟνα εἶναι ὀρθή.

Λυκάωνος 300 a, ἀλλὰ Λυκάονα Ζ' 409, 3. Ἰάσωνι 583 f· ἀλλ' Ἰάσονα 193 b, 871 b. Καὶ ὅμως εἶναι γνωστὸν ὅτι ἐν τοῖς ἀρχαιοτάτοις ὀνόμασι τούτοις Ἰάσων, Μαχάων, Λυκάων, Ἀμυθάων, Φιλάμμων -ονος, Πανδίων -όνος, Ἀρίων -ονος, Ἰξίων -ονος, Ἀμφίων -ονος, Ὀλοοσσὼν -όνος, Παίων -ονος, Μαίων -ονος κττ. διεσώθη ἡ ἀρχαιοτέρα μεταπτωτικὴ κλίσις, ἡ ἐξαφανισθεῖσα καθ' ὁμαλισμὸν ἐν τοῖς μετέπειτα Πλάτων -ωνος, Φωκίων -ωνος, Ἀρίστων -ωνος κτλ. Πρβλ. περὶ τούτου Κόντον ἐν Γλωσσ. Παρατηρ. σ. 207-14. Πρόδηλον δ' ὅτι διὰ τὴν διαφορὰν ταύτην ἡ γραφὴ τῶν ἀρχαιοτέρων τούτων διὰ τοῦ ω εἶναι ἀνορθογραφία ὁποία θὰ ἦν καὶ ἡ τῶν ἄλλων διὰ τοῦ ο, ἤτοι Ἰάσωνος εἶναι τοσοῦτον πλημμελὲς ὅσον θὰ ἦν καὶ Πλάτονος.

ἐπαγγελόμενος κατὰ β' ἀόριστον ἀντὶ ἐπαγγελλόμενος ἔγραψεν ἐν 195 b, εἰ καὶ ὁ ἀόριστος οὗτος καὶ τοῖς δοκίμοις παντάπασιν ἄγνωστος ἦν καὶ παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις σφόδρα ἀμφίβολος· πρβλ. Veitch, Verb. Irreg. ἐν λέξει. Καὶ σημειωτέον ὅτι ἡ ἔννοια εὐοδοῦται κάλλιστα διὰ τοῦ ἐπαγγελλόμενος, διότι ὑπατεύοντι τῷ Φαβρικίῳ προσέπεμψεν ἐπιστολὴν . . ἐπαγγελλόμενος, ἐὰν κελεύῃ κλπ., ἤτοι ὑπισχνούμενος, παρέχων τὴν ὑπόσχεσιν, προσφερόμενος κλπ.

Παντάπασιν ἀνάξιον τοῦ Πλουτάρχου εἶναι τὸ ἐξεώσας ὅπερ κατέλιπεν ὁ ἐκδότης 367 b, τὸ κατεάξας 526 b ὅπερ μόνος ὁ κῶδιξ D παρέχει (πρβλ. Α' ϛ'), καίτοι οἱ Ἐνετικοὶ κώδικες ἔχοντες κατάγξας μαρτυροῦσι σαφῶς ὅτι κατάξας εἶναι τὸ γνήσιον, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι οἱ σώσαντες αὐτὸ ἀπαθές· ἀλλ' ὁ ἐκδότης ἀκολουθεῖ τῷ ἀθλίῳ D. Ὁμοίως ἔχει κακῶς καὶ τὸ κατεάξαι 511 e (τὸ ἐν 177 f κατεαγείσης ἐν νόθῳ συγγράμματι κριτέον ἄλλως)· πρβλ. περὶ τούτων Κόντον ἐν Λογ. Ἑρμ. Α' σ. 75 κέξ.

«ἄσσα δηλῶμαι, πράξω κατὰ πόλεμον ἢ τεθναξοῦμαι» γράφ ἐν 219 d εἰσάγων εἰς τὸ στόμα τοῦ Βρασίδου ἀτοπίαν δεινοτάτη

Διότι ὡς πασίγνωστον τὸ δηλῶμαι ἐκ τοῦ δηλέομαι σημαίνει βλάπτω ἀφανίζω, ὁ δὲ Βρασίδας λέγει «ὅσα θέλω», τ. ἔ. ἄσσα δήλομαι τοῦ δήλεσθαι, ὃ ἐν τῇ ἀνειμένῃ Δωρίδι λέγεται δείλεσθαι, ἐν τῇ Θεσσαλίᾳ δὲ βέλλομαι, καὶ δὴ εἶναι τῆς αὐτῆς ἀρχῆς τῷ βούλομαι. Περὶ τοῦ δήλομαι πρβλ. καὶ Allen ἐν Curt. Stud. Τομ. Γ' σελ. 274 «Ceterum formae δηλούμενος, δηλῆται, quas codices nonnunquam exhibent, aperte inscitiae librariorum debentur».

ἠρωτριωμένην ἔγραψεν ἐν Ζ' 319, 21, ὡσεὶ ἦν δυνατὸν νὰ λεχθῇ ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου ἀροτριόω παρὰ τὸ ἀροτριάω.

Παντάπασιν ἄτοπον εἶναι τὸ ἐν σελ. νβ' τοῦ Δ' τόμου λεγόμενον ὅτι ὁ Σχολιαστὴς εἶπε πάσσει ἀντὶ πήσσει πήγνυσι, διότι τὸ πήγνυμι ἔπηξα ἐγένετο πήσσω ἔπηξα, ὅπως τὸ κατάγνυμι-κατάσσω, τὸ ῥήγνυμι-ῥήσσω (πρβλ. Κόντον ἐν Λογίῳ Ἑρμῇ Α' 91 κέξ.), ἀλλὰ πάσσω-πήγνυμι ἀγνοεῖται ὅλως· καὶ ἂν δὲ ὑποτεθῇ ὅτι τὸ Δωρικὸν πάγνυμι ἐγένετο πάσσω, δὲν ἠδύνατο βεβαίως νὰ γράψῃ αὐτὸ ὁ Σχολιαστής, ὅστις δὲν ἔγραφε Δωριστί. Ὁ ἐκδότης ἄρα φαίνεται τρέψας εἰς τὸ δῆθεν Δωρικὸν πάσσω τὸ κοινὸν πήσσω.

παρωνυχίσιν γράφει ἐν Α' σελ. πθ' παρασυρθεὶς ὑπὸ τῆς κοινῇ φερομένης πλημμελοῦς φράσεως «δὲν πρόκειται περὶ παρωνυχίδος», εἰ καὶ ἐν 43b ἐξέδωκε παρωνυχίαν, παρωνυχίας 73b, 440a καὶ 465a. Παρωνυχίαν εἶπε καὶ Γαληνὸς καὶ ἄλλοι. Τὸ παρωνυχὶς κείμενον δὶς ἢ τρὶς παρὰ τοῖς ἐσχάτοις τῶν Βυζαντιακῶν συγγραφέων ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἐπιτρέπεται νὰ ἐμφανίζηται ἐν ἐκδόσει τοῦ Πλουτάρχου.

Ἐν σελ. 29 τῆς Ἐπετηρίδος 1898 ἐλέγχει τὸν Π. Παππαγεωργίου ὅτι «ἐσχημάτισε τὴν ἀνήκουστον (sic) γεν. Δηιανείρης (ἐν πίν. σελ. 526, 3)», πρότερον δ' αὐτὸς ἐξέδωκε Κίρρης, ὅπως εἴδομεν, ἔτι δὲ καὶ Ἀγλαΐην ἐν 778d καὶ Λευκοθέης ἐν Ζ' 294, 7.

Διὰ μακρῶν διέλαβεν ἐν Τομ. Α' σελ. π' περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τῶν ιάτων ἵλεως, ἀγήρως, ἀνάπλεως, ἀξιόχρεως, συνεπέρανε δὲ ταῦτα τὴν αἰτ. τοῦ ἐν. ἐσχημάτιζον εἰς -ων, ἤτοι ἐκλίνοντο κατὰ β' Ἀττ. κλίσιν· καὶ ὅμως ἐν 113a ἐξέδωκεν ἔμπλεοι οὐδὲν παραήσας. Τίκτων ἐξ ἑαυτοῦ καὶ κύων 367f καὶ τὸ κύειν 376a, κύει

377b, ἀλλὰ κυεῖσθαι 770a καὶ μετὰ δύο σελίδας 771b πάλιν κύουσα. Καὶ ὅμως διὰ μικρᾶς καὶ ἀεὶ ἐπιτετραμμένης ἡμῖν μετακινήσεως τοῦ τόνου θ' ἀποκαθίσταντο τὰ γνήσια κυῶν, κυεῖν, κυοῦσα καὶ θὰ ἐξέλειπεν ἡ ἄλογος ποικιλία μεταξὺ ἐνεργητικῆς καὶ μέσης φωνῆς, κύω ἀλλὰ κυοῦμαι, ἀφοῦ σήμερον εἶναι ἀποδεδειγμένον ὅτι ἐνεστὼς βαρύτονος κύω δὲν ἐλέγετο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων (τὸ κυσαμένη, κύσας κτλ. δὲν προϋποτιθεῖσι κύω, ὅπως οὐδὲ τὸ δόξω ἔδοξε ῥῆμα δόκω ἢ τὸ ἔωσα ῥῆμα ὤθω κτλ.). Ἰδοὺ τί γράφει περὶ τούτων ὁ Blaydes ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ἀριστοφάνους Λυσιστράτης σελ. 255 Ἐκύεις] Abs κυῶ. (f. 752 κυεῖν-κυῶ. Thesm. 641 ἐκύησα. Plat. Theaet p. 210 κυοῦμεν (ita omnes mss.). p. 151 κυοῦντα. Symp. 206 E κυοῦντι. 209 C ἐκύει. Plat. Legg. 789 A τὸ κυούμενον. Herod. VI. 68 κυέουσαν. Lucian. D. D. IX. 1. ἐκύει. Quum apud Homerum extent formae κυέουσαν (Il. Ψ 266) et ἐκύει (τ, 117), antiquioram formam esse κυεῖν recte colligere videtur Buttmannus Irreg. Verbs. p. 161. De utraque forma κυῶ et κύω, quorum prior certe in Atticis praeferenda videtur, agit Lobeck. ad Aj. 239 (p. 182-183). Πρβλ. καὶ Λ. Δινδόρφιον εἰς Ξενοφ. Κύρ. Παιδ. σελ. 250 καὶ εἰς Κυνηγ. σελ. 213. Περὶ τῶν τύπων κυῶ καὶ κύω ἐποιήσατο λόγον ὁ Λοβέκκιος καὶ ἐν τοῖς Παραλειπομένοις σελ. 556 καὶ Schanz ἐν Πλάτωνι Εα σελ. VI.

Τομ. Α΄ σ. ος΄ γράφει «Aliae tamen duplices ac triplices librariis debentur, velut ἀνάλισκον semel: ἀνήλισκον novies, -ἀνάλωκα ter: -ἀνήλωκα quater: -ἠνάλωκα bis: -ἀνάλωμαι ter: -ἀνήλωμαι ter: -ἀνάλωσε undevicies: -ἀνήλωσε sexies: -ἠνάλωσε quater: -ἀναλώθην ter: -ἀνηλώθην semel: -ἠναλώθην semel. Unde scribendum videtur ἀνήλισκον, -ἀνάλωκα vel -ἀνήλωκα, -ἀνάλωσα, -ἀνάλωμαι, -ἀναλώθην». Ὁμολογῶ ὅτι δὲν νοῶ πῶς ἐκ τῶν τοιούτων γραφῶν συνήχθη τὸ συμπέρασμα τοῦτο· ἀλλ' ἔστω ἀφοῦ συνήχθη, ἔδει τοὐλάχιστον νὰ τηρηθῇ πανταχοῦ. Ἀλλ' ὅμως γράφει ἐν 783d ἀνηλωμένον καὶ ἐν 192a καταναλῶσθαι μὲν ἔχει ἡ ἔκδοσις τοῦ Βυττεμβαχίου καὶ Δυβνήρου, κατηναλῶσθαι δὲ ἡ τοῦ κ. Γ ὁμοίως γράφει ἀνήλωσε 1126e. Τὴν γραφὴν καταναλῶσθαι βλέ τις καὶ ἐν τῷ Θησ. τοῦ Στεφ., ἔνθα γίνεται μνεία τούτου τοῦ χωρί τοῦ Πλουτ. Δῆλον ἄρα ὅτι ὁ ἐκδότης συνεπέρανε μὲν ἐν τῷ Προλό

ὅτι ὁ Πλούτ. ἔγραφεν ἀνάλωμαι καὶ ἀνάλωσα, ἐξέδωκε δὲ ἔπειτα παρὰ τὸ συμπέρασμα ἀνήλωμαι καὶ κατηνάλωμαι καὶ ἀνήλωσα οὐδένα οὐδαμοῦ λόγον δοὺς ποῦ εὗρε ταῦτα ἢ πῶς μετεπείσθη. Ἐν 300 a «ἐκ τοῦ τυχόντος ἑλκειδίου νοσήσας», οὕτως ἐξέδωκεν ὁ ἐκδότης ἀντὶ τοῦ ἑλκυδίου τῶν ἀντιγράφων, πρβλ. Α΄. νϐ΄· ἀλλ' ἡ γραφὴ ἑλκυδίου ἄγει ἐπὶ τὴν ἀληθῆ γραφὴν ἑλκυδ(ρ)ίου, διότι ἑλκύδριον ἐλέγετο οὐχὶ ἑλκείδιον (πρβλ. Ἀριστοφάν. Ἱππεῦσιν 907). Ἡ γνώμη τοῦ Schwabe, de Deminutivis 68 ὅτι ἐκ τοῦ ἑλκύδριον χάριν εὐφωνίας ἐγένετο κατ' ἀποβολὴν τοῦ ρ τὸ ἑλκύδιον, εἶναι μὲν πάντοτε δυνατὴ κατ' ἀρχήν, ἀλλ' ἐφ' ὅσον δὲν πιστωθῇ ἀρκούντως ἡ ὕπαρξις τοῦ ἄνευ τοῦ ρ τύπου, ἑλκύδιον, προτιμότερον νὰ ὑποληφθῇ τοῦτο φθορὰ τῶν μεταγραφέων καὶ μᾶλλον κατὰ τὰ πολλὰ εἰς -ύδριον (πρβλ. Lobeck, Proleg. 401 καὶ Κόντου ἐν Λογ. Ἑρμ. Ε΄. σελ. 34 καὶ Ἀθηνᾶς τόμ. Ι΄. σελ. 330) νὰ τρέψωμεν καὶ τοῦτο εἰς ἑλκύδριον. Ἀλλ' εἴτε τῷ Schwabe ἤθελε πεισθῇ τις εἴτε τῷ Κόντῳ, πάντοτε ἡ διόρθωσις τοῦ ἐκδότου ἑλκειδίου οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ φθορὰ τῆς παραδόσεως καὶ γλωσσικὸν σφάλμα.

Καὶ λέξεις τερατώδεις ἔπλασεν, οἷον 958 b πολυλυσιτέλειαν, ἔτι δὲ ἄναυξον 981 f, εἰ καὶ ἀναυξῆ ἐξέδωκεν ἐν 912 a, εὐαυξῆ ἐν 237 f (εὐαυξὴς εἰκάζει καὶ ἐν 724 e σημειώσει). Τὸ ἄναυξον τοῦτο ψεχθὲν ὑπ' ἐμοῦ κατὰ τὴν συνεδρίαν ἐκείνην τῆς Σχολῆς ἐπιχειρεῖ νῦν νὰ δικαιολογήσῃ ἐν Ἐπετηρίδος σελ. 97 διατεινόμενος ὅτι «ἐπειδὴ ἐν πᾶσι τοῖς ἄλλοις χωρίοις μεταχειρίζεται (ὁ Πλούταρχος) τὸ ἀναυξές, εἶνε προφανὲς ὅτι ἐνταῦθα ἔγραψεν ἄναυξον, ἵν' ἀποφύγῃ τὴν ἐπανάληψιν τῆς καταλήξεως -ες». Ἀλλ' ἐγὼ δὲν πείθομαι περὶ τοῦ «προφανοῦς» τούτου συμπεράσματος, διότι πρῶτον μὲν πολὺ λογικώτερον φαίνεταί μοι τὸ ἐναντίον συμπέρασμα, δηλ. ὅτι ἐπειδὴ ὁ Πλούτ. ἐν πᾶσι τοῖς ἄλλοις χωρίοις μόνων τῶν εἰς -αυξὴς τύπων ποιεῖται χρῆσιν, δῆλον ὅτι καὶ ἐν τούτῳ ὁμοίως ἔγραψεν ἀναυξές, ὅτι δ' ἐφθάρη ὁ τύπος οὗτος ἐνταῦθα. Δεύτερον δὲ βλέπω τὸν Πλούταρχον μεταχειριζόμενον λέξεις ὁμοίως περατουμένας, ...λ. συνεχὲς καὶ ὁμαλὲς 564 d (ὅπου ἠδύνατο νὰ γράψῃ καὶ ...γὲς καὶ ὁμαλόν, ἄλλα ὅμοια ἴδε κατωτέρω).

...ὶ τρίτον δέν μοι φαίνεται πιθανὸν ὅτι ὁ Πλούταρχος ἠδύνατο ...ρβαρίσῃ καὶ διαφθείρῃ τὴν γλῶσσαν οὕτως ὥστε νὰ εἴπῃ ἄναυ-

ξον ἀντὶ ἀναυξές, ἢ ἄμαθον, ἄτυχον, ἄμελον, ἄσαφον, ἄφραδον, ἄμιγον, ἄδρανον κττ. ἀντὶ τοῦ ἀμαθές, ἀτυχές, ἀμελές, ἀσαφές, ἀφραδές, ἀμιγές, ἀδρανὲς κττ. Διότι εἶναι γνωστὸν ὅτι ὅπως ἐκ τοῦ αὔξω, αὐξάνω, αὔξομαι, αὐξάνομαι, προῆλθε τὸ εὐ-αυξής, ἀναυξὴς οὕτως ἐκ τοῦ σφάζω, σφάζομαι τὸ αὐτοσφαγής, ἐκ τοῦ μέλω -ομαι τὸ ἐπιμελής, ἀμελής, ἐκ τοῦ στέλλω-ομαι τὸ εὐσταλής, ἐκ τοῦ μίγνυμι -μαι τὸ ἀμιγής, ἐκ τοῦ λείπω -ομαι τὸ ἐλλιπής, ἐκ τοῦ φράζω -ομαι τὸ εὐφραδὴς κττ.· ἀλλ' ἐπίσης εἶναι γνωστὸν ὅτι τὰ εἰς -ης ταῦτα σύνθετα ἐπίθετα δὲν μεταβάλλονται ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ οὔτε εἰς ὀξύτονα εἰς -ός, οὔτε εἰς προπαροξύτονα εἰς ´— - ος, ὅπως γίνεται ἐν τῇ νεωτέρᾳ, πρβλ. Ἀθηνᾶς Τόμ. Α' σ. 484,490. Ὁ τύπος ἄρα ἄναυξον εἶναι ὁμοιότατος τῷ ἐπίμελον, ἄμελον, ἄμιγον, εὔσταλον, ἄφραδον κττ. ἢ τῷ ἄτυχος, ἄχαρος, ἄπαχος κττ., ἤτοι ξένος τῆς ἀρχαίας γλώσσης. Δὲν εἶναι ἄρα πρόδηλον, ὅπερ λέγει ὁ ἐκδότης, ὅτι «ἵνα φύγῃ τὴν ἐπανάληψιν τοῦ -ες», ἔγραφεν ὁ Πλούταρχος ἄναυξον, ἀλλ' ὅτι ἀντιγραφεύς τις εὑρὼν συντετμημένως σεσημειωμένην τὴν κατάληξιν τοῦ ἀναυξὲς ἀνέγνω πλημμελῶς -ον ἀντὶ -ες· τοῦτο μαρτυρεῖ καὶ αὐτὸς ὁ ἐκδότης λέγων ἐν τῷ προλόγῳ τοῦ Α' Τόμου ὅτι ἐν τῷ κώδικι D αἱ καταλήξεις φέρονται συντετμημένως (ἰδὲ κατωτέρω).

Β'.

Σφάλματα περὶ τὴν σύνταξιν

Καὶ τὰ περὶ τὴν σύνταξιν σφάλματα τῆς ἐκδόσεως ταύτης εἶναι πολυάριθμα, πολλὰ δὲ τούτων καὶ τελέως στοιχειώδη καὶ ἄντικρυς ἀσύγγνωστα· οὕτω λ. χ. σύγχυσιν τῶν τοπικῶν προσδιορισμῶν ἐμφαίνουσι τὰ ὑπὸ τοῦ ἐκδότου γραφόμενα ἐν 845 a ἐβάδιζεν οἴκοι, ἐν 942 f κομισθέντες αὐτόθι», 413 d πολλαχόθεν τῆς οἰκουμένη χρηστήρια καθειστήκει, 16 f εἰς τὴν νεκυίαν (sic) εἶπεν κτ

Ἐν σελ. 218 f ἔγραψεν «ἀλλ' οὐ τοῦτο, ἔφη, ὁρᾶν δεῖ, ἀλλ' ο μαχούμενοι κρείσσονες τῶν πολεμίων ἐσόμεθα» ἀντὶ τοῦ οἱ τό

ἀντιγράφων· ἀλλὰ τὸ οἷ δὲν σημαίνει τὴν ἐν τόπῳ σχέσιν, ἣν τὸ μαχούμενοι ἀπαιτεῖ, διό, ἂν μή τις θέλῃ νὰ γράψῃ τὸ ἀπαιτούμενον ᾗ ἢ οὗ, ἀνάγκη νὰ προτιμηθῇ τὸ ἐν τῇ Διδοτείῳ ἐκδόσει κείμενον εἰ, ὅπως μὴ εἶναι σόλοικος ὁ λόγος, ὅπως ἐξέδωκεν ὁ ἐκδότης.

Καὶ 517d «ἥλιον πολυπραγμόνει ποῦ κάτεισι καὶ πόθεν ἄνεισι· ζήτει τὰς ἐν σελήνῃ καθάπερ ἐν ἀνθρώποις μεταβολάς, ποῦ τοσοῦτον κατανάλωσε φῶς, πόθεν αὖθις ἐκτήσατο...». Ὁ ἐκδότης ἀντὶ τοῦ πρώτου ποῦ εἰκάζει ποῖ, ἀλλὰ τὸ δεύτερον καταλείπει ὡς καλῶς ἔχον. Καὶ ὅμως ἡ ἀντίθεσις καὶ τούτου πρὸς τὸ εὐθὺς ἑπόμενον πόθεν αὖθις ἐκτήσατο καὶ αἱ φράσεις (κατ)αναλίσκω εἰς τὸ δέον, εἰς τὴν στρατιὰν κλπ. διδάσκουσιν ὅτι καὶ ἐν τούτῳ ποῖ γραπτέον.

Ζ' 272, 17 «ἀλλὰ μὲν τό μου γένος ἀπ' ἐμοῦ λαμβάνει τὴν ἀρχήν, τὸ δὲ σὸν ἐν σοὶ λήγει»· πάντες πλὴν τοῦ ἐκδότου βλέπουσι τὴν ἀτοπίαν τοῦ «τό μου γένος», ἀντὶ τὸ ἐμοῦ ἢ τοὐμὸν γένος ὡς ἀντικειμένου πρὸς τὸ σόν. Ἀλλὰ καὶ ἀλλαχοῦ πολλαχοῦ καταφαίνεται ἡ περὶ ταῦτα ἀδυναμία αὐτοῦ· πρβλ. 560a ἔτι δ' ἐμοῦ λέγοντος, ὑπολαβὼν . . . καὶ 577a ταῦτά μου διαλεγομένου . . . διέκρουεν ὁ . . ., ἀνθ' οὗ ἐν σελ. 586 εἰκάζει ταῦτ' ἐμοῦ, καὶ 921 f καὶ ὁ Φαρνάκης, ἔτι μου λέγοντος, τοῦτ' ἐκεῖνο πάλιν..., 940f ἔτι δ' ἐμοῦ σχεδὸν λέγοντος, ὁ Σύλλας ὑπολαβὼν καὶ 942c θαυμάζοντος δ' ἐμοῦ ταῦτα καὶ δεομένου σαφέστερον ἀκοῦσαι, πολλὰ εἶπεν...»

Ἄγνοιαν στοιχειώδη τοῦ συντακτικοῦ ἐμφαίνει καὶ ἡ εἰκασία ἐν 275b «διὸ τὸν αἴτιον καὶ φύλακα ποιοῦνται τῆς εὐδαιμονίας» ἔνθα ἀντὶ τοῦ τὸν εἰκάζει ὁ ἐκδότης τοῦτον. Ἀλλ' ὁ νοῦς εἶναι: διὸ τὸν (ὄντα) αἴτιον τῆς εὐδαιμονίας ποιοῦνται καὶ φύλακα αὐτῆς, οὐχὶ δὲ ὅτι τὸν Κρόνον ποιοῦνται αἴτιον καὶ φύλακα τῆς εὐδαιμονίας, ὅπως φρονεῖ ὁ ἐκδότης, διότι ἀνωτέρω ἐλέχθη «ὅτι καρπῶν ἀρετῆς ἢ γεωργίας ἡγεμὼν ὁ Θεός, ὥστε εἶναι αἴτιος, οὐ ποιοῦνται αὐτὸν νῦν πρῶτον.

Ἄγνοιαν τῆς συντάξεως ἐλέγχει καὶ ἡ εἰκασία αὐτοῦ ἐν 204b «καὶ χαίρειν ἐάσας τὸν ἰατρὸν ἔλαβέ τι τῶν εὐπορίστων», ἔνθα τὸ τὶ προσέθηκεν ὁ ἐκδότης· ἀλλ' ὅτι πλημμελῶς, διδάσκουσι τάδε τὰ χωρία: 296e εἰ μὴ τῆς γῆς λάβοι παρ' αὐτῶν, 298e προσέλαβε δὲ καὶ τῶν κεραμίων 366 f εἰς ὃ ποτίμου λαβόντες ὕδατος ἐγχέουσι· πρβλ.

καὶ 526e προκλέπτουσι τῆς ἡδονῆς, 830c τῶν ἐρίων ξαίνοντα, 262a καὶ φορεῖν ἐφηβικὰς χλαμύδας καὶ τῶν ἀνακώλων χιτωνίσκων. Ἔπειτα πόθεν γνωστὸν ὅτι ἔλαβε τὶ καὶ οὐχὶ τινά;

Ἄγνοιαν τῆς συντάξεως τοῦ δοκῶ ἐλέγχει ἡ μεταβολὴ ἡ προτεινομένη ἐν 442f «δέδοικα δὲ μὴ δόξαιμι παντάπασιν ἐπαγωγὰ καὶ νεαρὰ τῷ λόγῳ περαίνειν...», ἐν ᾧ ἀντὶ τοῦ δόξαιμι εἰκάζει ὁ ἐκδότης δόξω μοι, ὅπερ παντελῶς ἀλλότριον τοῦ προκειμένου, ἐπειδὴ τὸ δοκῶ μοι σημαίνει νομίζω, πιστεύω, ἐλπίζω, εἰκάζω, ἤτοι εἶναι ἀεὶ ἐνεργητικόν, τὸ δὲ δόξαιμι (ἄλλοις, ὑμῖν) συνωνυμεῖ τῷ φαίνομαι, νομίζομαι, εἶναι τρόπον τινὰ παθητικόν· πρβλ. 329e ἀλλ' ἐκείνης ἡδέως ἄν μοι δοκῶ γενέσθαι... θεατής, 209e ἐγὼ γάρ μοι δοκῶ τῶν τοιούτων βούλεσθαι ἐπάνω εἶναι, 317e νυνὶ δέ μοι δοκῶ τοῦ προβλήματος ὥσπερ ἀπὸ σκοπῆς καθορᾶν, 426f ἥδιον ἄν μοι δοκῶ μαθεῖν ἤ . . . 646 f ὅτι . . . μεμνῆσθαι μοι δοκῶ Σαπφοῦς λεγούσης κτλ.

Ἔλλειψιν παρατηρήσεως καὶ ἄγνοιαν τῆς συντάξεως τοῦ ἐκδεδομένου συγγραφέως ἐμφαίνει καὶ τὸ ἐν 290d «Βοιωτοῖς δὲ δημοσίᾳ καθαρμός ἐστι κυνὸς διχοτομηθέντος τῶν μερῶν διεξελθεῖν», ἐν ᾧ ὑποσημειοῦται «διὰ τῶν μερῶν Abreschius, τῶν μερῶν διὰ μέσου?». Ἀλλὰ τὴν αὐτὴν σύνταξιν ὁ ἐκδότης ἀλλαχοῦ κατέλιπεν ὀρθῶς ἀμετακίνητον, οἷον 51a ἢ γὰρ οὐ διεκπίπτει τῶν στενοτέρων πόρων ἢ συνεκπίπτει διὰ τῶν ἀραιῶν, 665f τῶν δ' ἀραιῶν καὶ πολυπόρων καὶ χαλώντων ... διεκθεῖ, 916e διεκθέοντα τῶν μανοτέρους (ἐχόντων πόρους) κτλ.

Πολλαχοῦ διώρθωσε τὸ εἰσὶν εἰς ἐστίν, ἵν' ἀποκαταστήσῃ τὴν Ἀττικὴν λεγομένην σύνταξιν· ἀλλ' ἐν 405f τὸ «ὠλίσθανεν... κατεπίμπλαντο... τὰ συμπόσια» μετέβαλε μετὰ τοῦ Reiske εἰς ὠλίσθανον... κατεπίμπλαντο, ἀντὶ ὠλίσθανεν... κατεπίμπλατο.

308d «παραγγείλας τῷ παιδὶ Στησιμβρότῳ μὴ συμβάλλειν»· ὀλίγον κατωτέρω ἐν τῇ αὐτῇ σελίδι κεῖται ἡ ὀρθὴ σύνταξις «τῷ υἱῷ προσέταξε μὴ συμβαλεῖν», ἀλλ' ὁ ἐκδότης οὐδὲν περὶ τούτων, ὡς φαίνεται, αἰσθάνεται, διὸ κατέλιπεν ὡς εὗρε τὸ χωρίον.

212f «ἐπεδείκνυτο νομίζων ἐκεῖνον ἄρξειν τινὸς φιλοφρονήσεως οὕτω «νομίζων ἄρξειν» ἐξέδωκεν ἐν τούτῳ ὁ ἐκδότης ἀντὶ τοῦ μίζων ἄρξαι τῶν ἀντιγράφων. Ἀλλ' ἐν 211d «τῷ δὲ τῶν Μακε

νων βασιλεῖ τὸ αὐτὸ ἐρώτημα προσέπεμψε· φήσαντος δ' ἐκείνου βουλεύεσθαι, βουλευέσθω τοίνυν, εἶπεν, ἡμεῖς δὲ πορευσόμεθα» κατέλιπε τὸ βουλεύεσθαι ἀμετακίνητον, εἰ καὶ ἡ ἔννοια προδήλως ἀπαιτεῖ τὸν μέλλοντα βουλεύσεσθαι, πρβλ 202f ἀναγνοὺς ἔφη βουλεύσεσθαι καὶ δώσειν τὴν ἀπόκρισιν, καὶ Ζ' 434, 17 καμπτόμενος δέ πως ταῖς Φοίνικος δεήσεσι βουλεύσεσθαί φησι περὶ τοῦ ἀπόπλου. Ὁμοίως πλημμελῶς ἐξέδωκε 214f «ἀξιοῦντος ἐπεξιέναι καὶ διαμάχεσθαι, οὐκ ἔφη διακωλύειν τοὺς πολεμίους», ἀντὶ διακωλύσειν, ὅπως ἡ αὐτὴ ῥῆσις κεῖται ἀνωτέρω 191d «οὐκ ἔφη διακωλύσειν...»· πρβλ. τὰ ὑπὸ τοῦ Κοβήτου περὶ τῆς συντάξεως ταύτης λεχθέντα ἐν Μνημοσ. 1874 σελ. 34.

768 f «Περίανδρος δ' ὁ Ἀμβρακιωτῶν τύραννος ἠρώτα τὸν ἐρώμενον εἰ μήπω κύει», ἐνταῦθα ὁ ἐκδ. ὑποσημειοῦται «malim κύοι», ὁμοίως καὶ ἐν 231e «ἤρετό τις εἰ τοῖς ἀδελφοῖς μάχεσθαι μέλλει, οὐκ, ἔφη, ἀλλ' ἐπὶ τὴν ἀκλήρωτον τῆς χώρας βαδίζει» ὑποσημειοῦται malim μέλλοι, βαδίζοι· καὶ 794f «πυνθανομένου τίνι πεποιθὼς ταῦτα πράττει» ὑποσημειοῦται malim πράττοι· ἀλλ' ἐν 162a ἐξέδωκεν ἠρόμην αὐτὸν ὅπου τὴν ναῦν οἴεται κατασχήσειν, 871c ἐπηρώτων τὸν θεὸν κοινῇ, εἰ λελάβηκε πλήρεα καὶ ἀρεστὰ τὰ ἀκροθίνια, καὶ ἀλλαχοῦ πολλαχοῦ, οὐδὲν παρατηρήσας. Ὅτι δ' ἀληθῶς οὐδεμιᾶς μετακινήσεως ἦν χρεία, εἶναι πασίγνωστον, πρβλ. Kühner Β' σελ. 1058-9, καὶ Ἀσωπίου ΣΠΑ' 254, § 14, καὶ ΣΠΒ' 815, 818.

Ἐν 208a φέρεται κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν δοκίμων συγγραφέων «οὐχ ἧττον ᾤετο δεῖν καταμανθάνειν τοὺς τῶν λεγόντων τρόπους ἢ περὶ ὧν λέγοιεν». Ἀλλ' ὁ ἐκδότης ᾔκασεν «οὐχ ἧττον... ἢ περὶ ὧν ἂν λέγοιεν» πλημμελῆ ὑπολαβὼν τὴν ἄνευ τοῦ συνδέσμου ἂν ἐκφοράν. Παράδοξον σφόδρα φαίνεται ὅτι ἀγνοεῖ χρῆσιν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ τοῖς παισὶ γνωστοτάτην. Ὁ Ἀσώπιος γράφει ἐν τῇ Β' Περιόδῳ τοῦ Συντακτικοῦ σελ. 388 § 29 ἐκδ. Β'. «Τίθεται δὲ εὐκτικὴ ἐπὶ ἀναφορᾶς, ὑποθετικὴν ἐχούσης ἔννοιαν, ἱστορικοῦ χρόνου ἐν τῇ κυρίᾳ προτάσει ὄντος, «ἔγχει ἔλεσκον ἀν... ὧν δυσμενέων, ὅ τε μοι εἴξειε πόδεσσιν» (Ὀδυσσείας Ξ. 290) ὁστισδήποτε. — «πολλάκι δόσκον ἀλήτῃ τοίῳ, ὁποῖος ἔοι καὶ ...υ κεχρημένος εἴη» (Ὀδυσσείας Ξ, 420) — «καὶ τοὺς ἀνθρώ...ς ἐφόνευον, ὅτῳ ἐντύχοιεν,, καὶ παῖδας καὶ γυναῖκας κτείνον

τες καὶ προσέτι καὶ ὑποζύγια καὶ ὅσα ἄλλα ἔμψυχα ἴδοιεν» (Θουκ. Ζ', 29). — «Κῦρος οὕςτινας μάλιστα ὁρῴη τὰ καλὰ διώκοντας, τούτους καὶ δώροις καὶ ἀρχαῖς καὶ ἕδραις καὶ πάσαις τιμαῖς ἐγέραιρεν» (Ξ. Π. Η', α', 39). «ὃν ἕλοιεν τῶν ταύρων, ἔσφαττον» (Πλ. Κριτία, 119). Οὕτω καὶ ἀεὶ ἦν, ὅπου τοῖς πλείστοις μέλλοι συνέσεσθαι (Ξ]». Καὶ σελ. 389 § 131 «Τὰ ἀνωτέρω παραδείγματα δεικνύουσιν ὅτι ἡ μὲν ὑποτακτικὴ ἐν τούτοις τίθεται μετὰ τοῦ ἄν, ἡ δὲ εὐκτικὴ ἄνευ τούτου· ἀπαντῶνται ὅμως καὶ παραδείγματα ἐναντίας χρήσεως ὑποτακτικῆς ἄνευ τοῦ ἂν καὶ εὐκτικῆς μετ' αὐτοῦ». Καὶ § 134. Ἡ εὐκτικὴ μετὰ τοῦ ὅς ἄν, ἱστορικοῦ χρόνου ἡγουμένου εἶναι ἐκ τῶν ἀμφιβαλλομένων· ἀπαντῶνται ὅμως τοιαύτης χρήσεως ἀνύποπτα παραδείγματα ἐν τῷ διηγηματικῷ λόγῳ· Σωκράτης τοὺς λαμβάνοντας τῆς ὁμιλίας μισθὸν ἀνδραποδιστὰς ἑαυτῶν ἀπεκάλει, διὰ τὸ ἀναγκαῖον αὐτοῖς εἶναι διαλέγεσθαι παρ' ὧν ἂν λάβοιεν τὸν μισθὸν (Ξ. Ἀπ. Α', β', 6).—Ἐλογιζόμην, εἰ ταῦτα προθύμως σοι συλλάβοι με, ὡς οἰκεῖός τέ σοι ἐσοίμην, καὶ ἐξέσοιτό μοι διαλέγεσθαί σοι, ὁπόσον ἂν χρόνον βουλοίμην (Ξ. Π. Ζ', ε', 49)». Ἀλλ' ἀμφότερα τὰ χωρία τοῦ Ξενοφῶντος προηνέχθησαν ἄνευ τοῦ μορίου ἂν ὑπὸ τοῦ Λ. Δινδορφίου (Ξενοφ. Ἀπ. σελ. 12 καὶ Κύρ. Παιδ. σελ. 356. Ox).

Ἱκανὰ παραδείγματα τῆς ὀρθῶς ἐχούσης χρήσεως παρέθετο ὁ Ἀσώπιος. Δύναται δέ τις καὶ ἄλλα πολλὰ νὰ καταλέξῃ ἔκ τε τοῦ ποιητικοῦ καὶ τοῦ πεζοῦ λόγου. Μνημονεύομεν ἐκ τούτων ἔνια. Ἰλ. Β', 188 «Ὅν τινα μὲν βασιλῆα καὶ ἔξοχον ἄνδρα κιχείη, τὸν δ' ἀγανοῖς ἐπέεσσιν (Ναύκιος ἀγανοῖσι ἔπεσσιν) ἐρητύσασκε παραστὰς» καὶ 198 «Ὃν δ' αὖ δήμου ἄνδρα ἴδοι βοόωντά τ' ἐφεύροι, τὸν σκήπτρῳ ἐλάσασκεν ὁμοκλήσασκέ τε μύθῳ», Θουκυδ. Α' 138. «Καὶ ἃ μὲν μετὰ χεῖρας ἔχοι, καὶ ἐξηγήσασθαι οἷός τε, ὧν δὲ ἄπειρος εἴη κρῖναι ἱκανῶς οὐκ ἀπήλλακτο.» Πλάτ. Ἀπολογ. 21 «Ἴστε δήπου οἷος ἦν Χαιρεφῶν, ὡς σφοδρὸς ἐφ' ὅ τι ὁρμήσειεν κτλ. Καὶ αὐτὸς δ' ὁ ἐκδότης ἐπιλαθόμενος, ὡς φαίνεται, τῆς διορθωτικῆς αὐτοῦ τέχνης ἐξέδωκεν ἀλλαχοῦ ὀρθῶς ἄνευ τοῦ ἄν, οἷον 28d ἔπραττε μὲν ὃ προστάξειεν ὁ παιδαγωγός, 302f αὐταὶ δι' ἑαυτῶν ἔπραττον ὅτου δεηθεῖεν παρὰ δικασταῖς καὶ ἄρχουσιν, 837b ἐπὶ τὸ γράφειν ἃ διανοηθείη ἐτράπετο κλπ. κλπ. Οὕτω δι' εἰκασίας τοῦ ἐκ-

δότου γίνεται ὁ λόγος τοῦ Πλουτάρχου σόλοικος, καί, ὡσεὶ μὴ ἤρκουν οἱ σολοικισμοὶ καὶ οἱ βαρβαρισμοὶ ὅσους ἐνεκόλαψαν αὐτῷ οἱ ἀμαθεῖς βιβλιαγράφοι, ἔρχεται νῦν ἐκδότης καὶ οὗτος ἀτυχῶς Ἕλλην καὶ καθηγητὴς καὶ ὑποβάλλει αὐτῷ καὶ ἄλλους!

Ὁμοίως σολοίκως ἐξέδωκεν 932c «ἐκείνοις γὰρ μόνοις ἔκλειψίς ἐστιν, ὧν ἂν ἡ σκιὰ τῆς σελήνης καταλαβοῦσα τὴν ὄψιν ἀντιφράξαι πρὸς τὸν ἥλιον, ἀντὶ «... ἐστιν, ὧν ἂν ... ἀντιφράξῃ...» καὶ Ζ' 67, 7 ἐξ εἰκασίας (!), δεῖ δ' ἐκτείνειν ἐπὶ τὰ ὅμοια τὸν λόγον, ὁσαοῦν ἂν ἀπόλοιτο διὰ τὸν γείτονα» ἀντὶ ὁσαοῦν (1) ἂν ... ἀπόληται.

337e Ὁμοίως σολοίκως ἐξέδωκεν ὁ ἐκδότης τὸν στίχον τοῦ Ἀριστοφάνους «καί κε γυνὴ φέροι ἄχθος, ἐπεί κεν ἀνὴρ ἀναθείη» γράψας ἐπεί κεν ἀναθείη ἀντὶ ἀναθείῃ (ἢ ὀρθότερον ἀναθήῃ) ὅπως ὁ Blaydes ἐν Ἱππεῦσι 1056 ἀποκατέστησεν. Ὡσαύτως 773 b..., «θεός ἀνεῖλε μῆνιν εἶναι Ποσειδῶνος οὐκ ἀνήσοντος, ἕως ἂν τὸν Ἀκταίωνος θάνατον μετέλθοιεν». Καὶ τἀνάπαλιν τὸ ἕως (ἄχρι οὗ) ἄνευ τοῦ ἂν μεθ' ὑποτ., οἷον 40a ἕως ἀπεργάσηται, 52 f ἄχρι οὗ... παραδῷ καὶ γένηται, 79a ἄχρι οὗ ... ἄρξηται, 263 c ἄχρι οὗ παρέλθῃ, 321 d ἕως ... γένωνται καὶ λάβωσιν, 361 c ἄχρι οὗ ... ἀπολάβωσι, 391 e ἄχρι οὗ ... παράσχῃ, 417 e ἄχρι οὗ λάβωσι καὶ τύχωσιν, 495f ἄχρι οὗ ... δέηται, 511 f μέχρι οὗ... ἀπείπωνται, 513 b, ἕως φθάσῃ ἐκπολεμωθεῖσα κτλ. κλπ.

Ἀφοῦ δὲ τοσαῦτα ἐξέδωκεν ἄνευ τοῦ ἄν, εἰκάζει ἐν 475f «ἕως δ'ἂν ὑπέρσχῃ», ἀντὶ «ἕως .. ὑπέρσχῃ», καὶ 288c «ἕως δ'ἂν ἀπολυθῇ», ἀντὶ «ἕως δ' ἀπολυθῇ». Ἀλλ' ἂν τὰ πολλὰ τὰ ἄνευ τοῦ ἂν χωρία ἔχωσι καλῶς, πρὸς τί ἡ δι' εἰκασίας μεταβολὴ τῶν δύο τούτων; εἰ δὲ κακῶς, διατί δὲν διωρθώθησαν ὁμοίως πάντα;

Ὁμοίαν ἀνακολουθίαν δεικνύει καὶ ἐν 1140 f «εἴποι τις, ὦ τᾶν, οὐδὲν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων προσεξεύρηται»· ἐν τούτῳ ὁ ἐκδότης σημειοῦται «fort. supplendum μουσ[ΑΝ.Ἴσως δ'] ἊΝ εἴποι τις κλπ.». Ἀλλ' ἐν 1146 a «καθόλου δ' ὅ γε νοῦν ἔχων οὐ τῶν ἐπιστημῶν ἔγκλημα δήπου θείη, εἴ τις αὐταῖς μὴ κατὰ τρόπον χρῷτο» ἐκδοὺς ἄνευ τοῦ ἂν οὐδὲν παρετήρησεν. Ὁμοίως ἐν Ζ' 448, 25 «Ἔστι δὲ παρ' αὐτῷ πάσης ἡλικίας κατορθώματα, ὑφ' ὧν πᾶς ὁστισοῦν ἐπαρ-

(1) Τὸ ὁσαοῦν εἶναι τοῦ ἐκδότου εἰκασία, ἀλλὰ διατί νὰ μὴ γράψῃ ὁσοῦν, ἀφοῦ γράφει ὁποιοῦν;

θείη» καὶ Ζ' 198, 4, τί γὰρ βλάψειέν που πλείω χορηγεῖν; καὶ 206, 6 οὐδέν ἐστιν ὅπερ πράγματα παρέχοι τῇ εὐγενείᾳ. Ἀλλ' ἐρωτᾶται: Ἐπιτρέπεται νὰ καταλείπωνται ταῦτα παρὰ συγγραφεῖ οἷος ὁ Πλούταρχος, καὶ ταῦτα, ἀφοῦ, ὅπως κατωτέρω θὰ ἴδωμεν, ὁ ἐκδότης ἀγωνίζεται νὰ καταστήσῃ τὸν λόγον αὐτοῦ σχεδὸν ἀκραιφνῶς Ἀττικόν;

Ἄγνοιαν τῆς ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις συντάξεως τοῦ ἂν ἐλέγχει ὁ ἐκδότης καὶ ἐν Ζ' 12, 8 «ταύτῃ δοξάσαι, ᾗπερ ἂν καὶ ζητοῦσι φανεῖται πιθανώτερον», ὅπου ἀντὶ τοῦ φανεῖται εἰκάζει φαίνηται· ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ πόνημα εἶναι οὐχὶ γνήσιον ἀλλ' ἄλλου τινὸς μεταγενεστέρου, ἐπ' αὐτῶν δὲ ἡ σύνταξις αὕτη τοῦ δυνητικοῦ ἂν μετὰ μέλλοντος ἦν ἐν χρήσει, οὐδὲν μετακινητέον· πρβλ. Κόβητον ἐν Λογίῳ Ἑρμῇ Α' 229 σημ. Πρόσθες ὅτι ὁ νοῦς τοῦ χωρίου ἀλλοιοῦται παντάπασιν.

Ἐν 705 f ἐξέδωκεν «. . ἂν διὰ μιᾶς οἱ πολέμιοι παρελθόντες ἔνδον εἰσὶν» οὐδὲν παρατηρήσας ἢ μετακινήσας, ὁμοίως καὶ 1119 e ὅταν τὰς . . προσηγορίας συναιρεῖτε, καὶ Ζ' 288, 14 ὅταν ἔσῃ μάτην φρονῶν, ὁμοίως κατέλιπεν ἐν 1109 e, . . ἂν περ εἰλικρινὲς . . . ἀπέλιπον», εἰ καὶ ὁ Madwig καὶ ὁ Usener δι' εἰκασιῶν ἐξέβαλον τὸν σολοικισμόν. Ὁμοίως γράφει 1111 c ἂν μήτ' ἦλθον ἔχουσαι θερμότητα μήτ' ἐγένοντο . . », εἰ καὶ ὁ Usener τρέψας τὸ ἂν εἰς αἳ (ἄτομοι) ἀπήλλαξε σολοικισμοῦ τὸν συγγραφέα, ὃν ὁ Ἕλλην ἐκδότης ἐγκαταλείπει σολοικίζοντα.

Ὡσαύτως ἀναξία τοῦ Πλουτάρχου εἶναι ἡ σύνταξις τοῦ ὅπως . . οὐ μεθ' ὑποτακτικῆς, 1394 d δέονται . . . καὶ ἀντιβολοῦσιν, ὅπως οὐ ζηλώσῃ τὴν ἐλευθέριον καλουμένην παιδείαν (λόγος χασμωδίας δὲν ἐπέβαλε τὸ οὐ ἀντὶ τοῦ μή). Τὸ ὀρθὸν εἶναι δέονται καὶ ἀντιβολοῦσιν, ὅπως οὐ ζηλώσει τὴν ἐλευθέριον κλπ., διότι ὁ Πλ. φιλεῖ τὴν σύνταξιν τοῦ ὅπως οὐ μετὰ μέλλοντος κατόπιν ῥημάτων φροντίδος, ἀγῶνος κττ. δηλωτικῶν, πρβλ. 31 c φυλάττεσθαι . . . ὅπως οὐδ' ἄκων τῷ πάθει περιπεσεῖται, 129 d φυλάττεσθαι . . . ὅπως οὐ περιπεσεῖται τοῖς αὐτοῖς οὐδ' αὐτὸς εἰς τὴν κλίνην καταπεσὼν ὑμνήσει ποθῶν τὴν πολυτίμητον ὑγίειαν», 186 e σκοπεῖν ὅπως οὐκ ἀποδώσει, 412 f καὶ ὅπως οὐ συνάξετε τὰς ὀφρῦς ἐπιχειροῦντες, 407 e φυλάττειν, ὅπως ὑπ' ἀνθρώπων οὐκ ἀπολοῦνται πονηρ 702 e πολὺν σκεπτόμενος χρόνον, ὅπως οὐ κλέψουσι . . . ., 705

καὶ ὅπως οὐχ ἁλώσονται προσέχοντες, 825a προσήκει τοῦτ' ἰᾶσθαι καὶ προκαταλαμβάνειν, ὅπως τὰ μὲν οὐδ' ὅλως ἔσται, . . . τὰ δ' οὐ λήψεται . . . 865b οὐδ'. . . ἐφρόντισεν . . . ὅπως αὐτὸς . . . οὐ φανεῖται, 1122 πάντα πράττων, ὅπως οὐ διαφεύξεται αὐτόν· πρβλ. καὶ 980f προνήχεται τὸν δρόμον ἐπευθύνων, ὅπως οὐκ ἐνσχεθήσεται οὐδὲ κττ. κττ. Ἐν τοῖς τοιούτοις λόγοις κεῖται ἀλλαχοῦ παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ κατὰ τοὺς δοκίμους τὸ ὅπως μετὰ τοῦ μή, μηδέ, μηδὲν καὶ μέλλοντος, οἷον 186c συντιθεμένων ὅπως μηδὲν . . . ἀνοίσουσιν, 713d σκοπῶμεν, ὅπως . . . μηδὲν ἐπάξομεν, 783c ὅπως μηδέτερος ἀπολείψει . . . μηδὲ . . . μεταβαλεῖται, 793a σκοπῶμεν . . . καὶ φιλοσοφῶμεν, ὅπως μηδὲν ἀπρεπὲς μηδὲ βαρὺ τῷ γήρᾳ προσάξομεν ἀγώνισμα κττ.· πρβλ. καὶ Aken, Die Grundzüge der Lehre von Tempus und Modus σελ. 123. Ἡ σύνταξις ἄρα τοῦ «δέονται ὅπως οὐ ζηλώσει» εἶναι Ἑλληνική, τοὐλάχιστον Πλουτάρχειος, τοὐναντίον δὲ ἡ σύνταξις δέονται ὅπως οὐ ζηλώσῃ, ἐν ᾗ κεῖται τὸ ὅπως οὐ σὺν ὑποτακτικῇ, δὲν εἶναι Ἑλληνική, ἀλλ' ἁπλῶς Βερναρδάκειος.

Τοῖς πᾶσι γνωστὴ εἶναι ἡ σύνταξις τοῦ μὴ ἀντὶ τοῦ ἵνα μή, ὅπως μὴ κττ., οἷον «μὴ τὰ μαλακὰ μῶσο, μὴ τὰ σκλήρ' ἔχῃς»· πρβλ. Κόντον ἐν Λογίῳ Ἑρμῇ Α' 155. Ὁ ἐκδότης ἐν Τομ. Α' σ. ξε' γράφει «μὴ quoque pro ἵνα μὴ hiatus causa, nisi fallor, nonnunquam adhibuisse videtur, velut p. 142a παῖξαί τι, μὴ φανῇ . . ., 168c ἀντιτάττεσθαι μὴ δόξῃ, 1034a γενέσθαι, μὴ δόξωσι, 1038f ἀφίημι, μὴ δόξω κλπ.». Ἀλλ' ὅτι ὁ Πλούταρχος οὐχὶ πάντοτε, ἵνα φύγῃ τὴν χασμωδίαν, ἀλλ' ἀρχαίᾳ χρήσει ἀκολουθῶν μεταχειρίζεται τὸ μὴ ἀντὶ τοῦ ἵνα μή, ὅπως μὴ κτλ., ἠδύνατο καὶ ὁ ἐκδότης νὰ μάθῃ, ἂν ἐμελέτα μετὰ προσοχῆς αὐτὸν τὸν συγγραφέα, ὃν ἐξέδωκεν· πρβλ. 986b ἐκστήσομαι ὑμῖν, μὴ καὶ παρὰ γνώμην ἐμοὶ δοκῇ χαριζόμενος διαλέγεσθαι, Ζ' 92, 3 μὴ ἀτελῆ δεῖ τὸν οἶκον ἐᾶν, μὴ ψόγον ἐπαγάγῃς παρ' ἄλλων, Ζ' 176, 9 . . . φυλάττειν, μὴ λάθῃ θηρίον γενομένη κλπ. Ἀλλὰ τὸ παραδοξότερο[ν] [ε]ἶναι ὅτι ὁ ἐκδότης ἐν 986d ἀντὶ τοῦ σύνει, μή σε ποιήσῃ... εἰ[σάγ]ει, σύνει, ἵνα μή σε ποιήσῃ..., **εἰσάγων οὕτω καὶ τὴν δι[ανόητον] χασμωδίαν**, ὁμοίως εἰσάγει τὸ ὡς καὶ χασμωδίαν ἐν [..]7a χρῆσαι σεαυτῷ, ὡς μὴ δοκῇς ἀπομαλθακίζεσθαι, ἀντὶ

«χρῆσαι σεαυτῷ καὶ μὴ δοκῆς . . .», ἔνθα οὐδὲν ἄλλο ἢ τὸν καὶ ἔδει νὰ ἐξαλείψῃ.

Ἀπόλυτον ὀνομαστικὴν ἐξέδωκεν ἐν 191d «κατὰ τοῦτο παρατάξας τὸ διαλεῖπον καὶ πρὸς ἴσους ἴσοι ἀγωνισάμενοι ἐνίκησαν» ἀντὶ τοῦ «παρατάξας... καὶ πρὸς ἴσους ἴσοις ἀγωνισάμενος ἐνίκησεν», ὅπως ὁ Βάσης ἐν Ἀθηνᾶς Γ' 271 ἔδειξεν. Ἐν 143f «ἵνα μὴ πῦρ ἐπὶ πῦρ γένηται...»· ἵνα εἶναι Ἑλληνικὴ ἡ σύνταξις, γρ. πῦρ ἐπὶ πυρὶ γένηται, ὅπως ὁ Βάσης Ἀθ. Β' 167 εἶδε παραπέμψας κα. εἰς 123f. Ἐν 192f ἐξέδωκε σολοίκως «ἐκέλευσε τοὺς μὲν ἐπὶ δεξιᾷ τοῦ βήματος θεῖναι, τοὺς δὲ ἐπ' ἀριστερᾷ», διότι λέγεται μὲν ἐν δεξιᾷ, ἐν ἀριστερᾷ, ἀλλ' ἐπὶ δεξιά, ἐπ' ἀριστερά (πρβλ. Θησ. Στεφάν. ἐν λ. ἀριστερά). Ἐν Ζ' 334, 3 ἐξέδωκεν «ἀλλ' οὐ πρέπον ὑπολαμβάνειν θεοὺς ὑπὸ ἀνθρώπων κεκρίσθαι, οὔτε ὑπὸ Ὁμήρου δι' ἄλλων παρίσταται τοῦτο». Καὶ 109e «ὥσπερ γὰρ οὔτ' ἀγαθὸν ἡμῖν ἔπεστιν οὕτως οὐδὲ κακόν», καὶ 409f «οὔτε γὰρ ἦν γαίης μέσος ὀμφαλὸς οὐδὲ θαλάσσης», 390a «ᾗ τὸ κύκλῳ περιφέρεσθαι μόνῃ τῶν σωμάτων κατὰ φύσιν ἐστίν, οὐκ ἐξ ἀνάγκης οὔτ' ἄλλως συμβεβηκός». Ἡ σύνδεσις αὕτη διὰ τοῦ οὐκ-οὔτε, οὔτε-οὐδὲ δὲν εἶναι ἀξία τοῦ Πλουτάρχου, ἀλλ' ὁ ἐκδότης οὐδὲν τούτων φαίνεται αἰσθανόμενος.

Πιθανὸν νά μοι παρατηρήσῃ τις ὅτι ταῦτα εἶναι πράγματα πασίγνωστα· ἀλλὰ μήπως ἐγὼ παριστῶ αὐτὰ ὡς ἀνακαλύψεις; ἀκριβῶς τοῦτο λέγω καὶ ἐγὼ ὅτι τὰ πασίγνωστα ταῦτα δὲν ἔχει ἐν τῇ συνειδήσει ἔμπεδα καὶ ἀμετακίνητα, ὅπως ἔδει ὁ ἐκδότης, ἐντεῦθεν διαφθείρει τὸν λόγον τοῦ συγγραφέως εἰσάγων δι' εἰκασιῶν σολοικισμοὺς εἰς αὐτὸν ἢ ἕνεκα ἀμελείας ἢ ἀγνοίας καταλείπων ὅπως ἔχουσι τὰ προφανῶς ἡμαρτημένα.

Ἐν Τομ. Δ' σελ. νε' μέμφεται τὸν Wilamowitz εἰπόντα «ταλαίπωρε, θνητέ, ὧν οὐδὲν ὀιζυρώτερον», διατεινόμενος ὅτι εἶναι πολλαχῶς πλημμελῆ, ἤτοι διότι ἐτέθη κόμμα μετὰ τὸ ταλαίπωρε, διότι τὸ πληθ. ὧν δὲν ἔχει ποῦ ν' ἀναφέρηται κλπ. Ἀλλὰ περὶ μὲν τοῦ κόμματος θὰ λεχθῶσι κατόπιν τὰ προσήκοντα, περὶ δὲ τοῦ πληθυντικοῦ πρβλ. Ὁμ. Ὀδ. ζ, 150 εἰ μέν τις θεός ἐστι, τοὶ οὐρανὸν [illegible] ἔχουσιν, π, 183, ἦ μάλα τις θεός ἐστι, τοὶ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχο[illegible]. Ξ 409-10 τὸν μὲν ἔπειτ' ἀπιόντα μέγας Τελαμώνιος Αἴα[illegible] [illegible]μαδίῳ, τὰ ῥα πολλὰ . . . ἐκυλίνδετο . . . βεβλήκει.

Ω 650 ἐκτὸς μὲν δὴ λέξο . . μή τις Ἀχαιῶν ἐνθάδ' ἐπέλθῃσιν βουληφόρος, οἵ τέ μοι αἰεὶ βουλὰς βουλεύουσι παρήμενοι.

δ 177 μίαν πόλιν ἐξαλαπάξας, αἳ περιναιετάουσιν, ἀνάσσονται δ' ἐμοὶ αὐτῷ.

μ 97 εἴ ποθι μεῖζον ἕλῃσιν κῆτος, ἃ μυρία βόσκει ἀγάστονος Ἀμφιτρίτη.

Εὐρ. Ἑλ. 439 «ἢ καταθανεῖν Ἕλλην πεφυκώς, οἶσιν οὐκ ἐπιστροφαί. Μηδ. 1339 - 40 οὐκ ἔστιν ἥτις τοῦτ' ἂν Ἑλληνὶς γυνὴ ἔτλη ποθ', ὧν γε πρόσθεν ἠξίουν ἐγὼ γῆμαί σε.

Λυσ. ὑπὲρ τοῦ Ἐρατ. φόν. 35 «ἐὰν δὲ γυναῖκα (αἰσχύνῃ), ἐφ' αἷσπερ κλπ.».

Πλάτ. Πολιτ. 554 a «θησαυροποιὸς ἀνήρ, οὓς δὴ καὶ ἐπαινεῖ τὸ πλῆθος». Ἰδὲ καὶ Σταλβαυμ. αὐτ. Σχοίμανν. Ἰσαι. 466.

Παυσ. Ἀρκαδ. Ζ, 4 «παρὰ δὲ τὴν Ἄρτεμιν κατάκειται κύων, οἷαι θηρεύειν εἰσὶν ἐπιτήδειαι» καὶ Φωκ. Δ, 6 «Κλέων δὲ ἀνὴρ Μάγνης, οἳ τῷ Ἕρμῳ προσοικοῦσιν».

Κλημ. Ἀλεξ. σ. 253 (Α, 328) «οὐ γὰρ γυναικὸς ἀλλ' ἑταίρας τὸ φιλόκοσμον, αἳ τῆς . . οἰκουρίας ὀλίγον φροντίζουσιν.

Κλημ. Ρωμ. σ. 127 ἄνθρωπον, οἵτινες.

Πλούτ. Ἠθ. 534 c. Καὶ μὴν ἐάνπερ ὁ δυσωπῶν ἔνδοξος ᾖ καὶ δυνατὸς (οἳ δὴ μάλιστα δυσπαραίτητοι καὶ δυσαπότριπτοι . . . εἰσίν).

Ἄλλα παραδείγματα εἰς ἑκατοντάδας ἀριθμούμενα εὑρίσκω ἐν ταῖς σημειώσεσι τοῦ Κόντου, ἐλπίζω δὲ ἐν προσεχεῖ τῆς Ἀθηνᾶς τεύχει νὰ δημοσιευθῶσιν ἰδιαιτέρως, ἀφοῦ πρόκειται νὰ διδάξωσι πρᾶγμα γνωστὸν μὲν ἄλλως τοῖς φιλολόγοις, ἄγνωστον δέ τισι καὶ ἰδίᾳ τῷ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καθηγητῇ τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων.

Ἰδιαιτέρας προσοχῆς ἀξία φαίνεταί μοι ἡ σύνταξις τοῦ χωρίου 935 f «ὅρα δὴ πρῶτον, ἂν ᾖ δυνατὸν τῇ σελήνῃ τηλικαῦτα βάθη καὶ τηλικαύτας εἶναι τραχύτητας, ὥστε σκιὰν ποιεῖν τοσαύτην, ἔπειτα κλπ.». Λέγω τοῦ χωρίου τούτου τὴν σύνταξιν ἰδιαιτέρας προσοχῆς ἀξίαν, διότι ὁ ἐκδότης διὰ μακρῶν ἐπεχείρησε πέρυσιν ἐν τῇ Ἐπετηρίδι τοῦ Παρνασσοῦ σελ. 83 κἑξ. ν' ἀποδείξῃ, ὅτι ἡ σύνταξις τοῦ ἀ ·ματικοῦ λεγομένου ἐάν, ἂν μεθ' ὑποτακτικῆς, δὲν εἶναι ὀρθή, ὅτ διά τινων ἐκ δοκίμων συγγραφέων παραδειγμάτων ἔδειξεν ὁ Κ - Καὶ παράδειγμα μὲν τῆς μεθ' ὁριστικῆς συντάξεως τοῦ ἀπο-

ρηματικοῦ ἐάν, ἂν οὐδὲ ἓν φέρει, θεωρίας δὲ μόνον ἀσυστάτους καὶ ἀνισχύρους προφέρεται· ἔλαθε δ' ἑαυτὸν ὅτι καὶ αὐτὸς οὗτος ἐξέδωκε πρότερον παρὰ Πλουτάρχῳ τὸ ἀπορηματικὸν τοῦτο ἂν μεθ' ὑποτακτικῆς. Καὶ νῦν παραβάλλων τὸ χωρίον τοῦτο «ὅρα, ἂν ᾖ δυνατὸν . . .» πρὸς τὰ ἐν σελ. 91 τῆς 'Επετηρίδος εἰρημένα ὑπὸ τοῦ κ. Β. «ἂν κατὰ τὸν κ Κόντον γράψωμεν: «ἀμφιβάλλω ἂν τὸ πρᾶγμα ἔχῃ οὕτως» καὶ «σκοπεῖτε ἂν τοῦτο ᾖ ἀληθές», τίς θὰ ἦνε ὁ ὑποκείμενος εὐθὺς λόγος; Ἡ ὑποτακτική; ἀλλ' ἡ ὑποτακτικὴ ἐνταῦθα δὲν δύναται νὰ τεθῇ ἐν ἀνεξαρτήτῳ λόγῳ ὡς παρ' Ὁμήρῳ», παραβάλλων, λέγω, ταῦτα ἐρωτῶ, πῶς συνέταξε τὸ χωρίον τοῦ Πλουτάρχου «ὅρα ἂν ᾖ δυνατόν»; Ὁ κ. Β. διδάσκει ὅτι τὸ ἐάν, ἂν «ἀπαμβλυνθείσης καὶ ἐπισκοτισθείσης τῆς τοῦ ἀοριστολογικοῦ ἂν (=κεν) ἐννοίας, διέσωσε (sic) μόνην τὴν τοῦ ἀπορηματικοῦ εἰ, ὥστε ἐν τοῖς ὑπὸ τοῦ κ Κόντου ἀναφερομένοις παραδείγμασιν ὁ ἐὰν ἰσοδυναμεῖ σχεδὸν πρὸς τὸν ἀπορηματικὸν εἰ, εἶνε δὲ λείψανον παλαιοτέρας χρήσεως, διασωθὲν μόνον ἐπὶ τούτων τῶν ρημάτων» καὶ «δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἡ χρῆσις τοῦ ἐὰν προέρχεται πιθανῶς ἐκ παλαιοτέρων χρόνων, ἀλλ' εἶνε δλως ἀπημβλυμμένη καὶ ἐπεσκοτισμένη οὕτως, ὥστε ἐκ τοῦ ἐὰν (εἰ + ἂν) μόνον ὁ εἰ ἔχει τὴν δύναμίν του, ὁ δὲ ἂν οὐδεμίαν». Ἀλλὰ ταῦτα εἶναι οὕτως ἄτοπα καὶ ἀντιφατικὰ («σχεδὸν ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸν εἰ» καὶ ἔπειτα «μόνον ὁ εἰ ἔχει τὴν δύναμίν του, ὁ δὲ ἂν οὐδεμίαν), ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ προενεγκὼν αὐτὰ συνειδώς, ὡς φαίνεται, τὸ ἀσθενὲς αὐτῶν προσέθηκε τὸ πιθανῶς. Ἀλλ' ἂν ἐν τῷ ἐάν, ἂν μόνος ὁ εἰ ἔσῳζε τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν ἐπὶ Πλάτωνος, Ξενοφῶντος καὶ Δημοσθένους, ὁ δὲ ἂν μηδεμίαν, διατί δὲν συντάσσεται πρὸς ὁριστικήν; Καὶ πῶς ὁ ἐκδότης δύναται ν' ἀποδείξῃ τὴν δισχύρισιν αὐτοῦ ὅτι ἡ χρῆσις τοῦ ἐὰν προέρχεται πιθανῶς ἐκ παλαιοτέρων χρόνων, ἀλλ' εἶναι ὅλως ἀπημβλυμμένη καὶ ἐπεσκοτημένη κλπ.; Τὴν ἐπισκότησιν τῆς ἐννοίας τῶν μορίων ἐννοοῦμεν ἡμεῖς κατὰ πρῶτον λόγον ἐκ τῆς ἀλλοιωθείσης συντάξεως αὐτῶν· ἐφ' ὅσον δ' ὅμως ταῦτα συντάσσονται κατὰ τὸν αὐτὸν ἀεὶ τρόπον, οὐδεὶς ἀνθρώπων δικαιοῦται νὰ διισχυρίζηται ὅτι ἐπεσκοτήθη ἡ σημασία αὐτῶν. Οὕτω λ. χ. ἐν τοῖς μεταγενστέροις χρόνοις τὸ ἐὰν παραλαμβάνεται καὶ ἀντὶ τοῦ ἀοριστολογικ λεγομένου ἂν, ἤτοι συγχυθέντος τοῦ ὑποθετικοῦ ἂν τῷ ἀοριστολ

γικῷ ἂν, ἐταυτίσθη τούτοις καὶ τὸ ἐὰν, τὸ ἰσοδύναμον τῷ ἄ῎ν. Ἐντεῦθεν παραλαμβάνεται καὶ ἀντὶ τοῦ ἀοριστολογικοῦ λεγομένου ἄν, ἤτοι καὶ ἐν τοῖς ἀναφορικοῖς καὶ χρονικοῖς λόγοις τοῖς καθ' ὑποτακτικὴν ἐκφερομένοις, ὃ ἐὰν θέλητε, ὅπου ἐὰν εἰσέλθητε κλπ. Τότε ὄντως λέγομεν ὅτι ἠμβλύνθη καὶ ἐπεσκοτήθη ἡ δύναμις αὐτοῦ· ἀλλ' ἐπὶ Πλάτωνος καὶ Δημοσθένους δὲν δυνάμεθα τοῦτο, ἂν μὴ θέλωμεν νὰ διατεινώμεθα ἀναπόδεικτα καὶ ψευδῆ. Καὶ τέλος παρατηρῶ, ὅτι ἂν ἀληθῶς ἐν αὐτοῖς τοῖς δοκίμοις χρόνοις τὸ ἐὰν ἄ῎ν ἐξησθενώθη τοσοῦτον ὥστε κατέστη μὲν ἰσοδύναμον τῷ εἰ, συνετάσσετο δὲ πάντοτε πρὸς ὑποτακτικήν, διατί δὲν ἐπιτρέπεται καὶ ἡμῖν σήμερον νὰ ποιῶμεν ὁμοίως;

Γ'. Σφάλματα περὶ τὰς διαλέκτους.

Καὶ τὰ εἰς τὴν Ἰωνικὴν καὶ τὰς λοιπὰς διαλέκτους σφάλματα αὐτοῦ εἶναι στοιχειώδη καὶ αὐτόχρημα ἀσύγγνωστα. Οὕτω λ. χ. γράφει μητίΣΣομαι ἐν Ζ' 247, 23, ὅπερ ἄτοπον, ἐπειδὴ τὸ ῥῆμα εἶναι μητίομαι (πρβλ. Κόντον, Ἐφημ. Φιλομαθῶν 1879 σελ. 100). Ὁμοίως ἐξέδωκε πλημμελῶς ἐάΣΣατε Ζ' 452, εἰσάγων οὕτως εἰς τοὺς Ὁμ. στίχους (Ο 348 καὶ η 215) ἀνυπάρκτους τύπους.

446 d ἐξέδωκε τὸν Ὁμ. στίχον (μ 169) «ἔπλετο νηνεμίη, κοίμισσε δὲ κύματα δαίμων», ἀντὶ κοίμησε διὰ τοῦ η καὶ ἑνὸς σ ἀγνοῶν, ὡς φαίνεται, ὅτι, καθ' ἃ ἤδη οἱ παλαιοὶ Γραμματικοὶ παρετήρησαν, τὸ κοιμίζω δὲν εἶναι Ὁμηρικόν, ἀλλὰ τὸ κοιμάω. Οὕτω λ. χ. διδάσκεται ἐν τοῖς Ὁμηρ. Σχολίοις (εἰς Π 524) «Αἰολικὸν κοίμησον ἀντὶ τοῦ κοίμισον»· διδάσκει δὲ καὶ ὁ Εὐστάθιος ῥητῶς 1474, 3 ὅτι «διὰ τοῦ η γράφεται ἐν τοῖς ἀκριβεστέροις τῶν ἀντιγράφων» καὶ ἐν 905, 7 ὅτι τὸ κοιμίζειν οὐχ Ὁμηρικόν. Οὐδεὶς ἄρα ἐκδότης δύναται νὰ καταλίπῃ τὸ ἀλλότριον τοῦ Ὁμήρου κοιμίζειν ἐν Ὁμηρ. στίχῳ. Δὲν δύναται δ' ὁ ἐκδότης νὰ διατείνηται ὅτι τοῦτο κατέλιπεν οὕτως, ἐπειδὴ οὕτως ἔγραψεν ὁ Πλούταρχος· διότι πρῶτον οὐδεὶς δύναται ν' ἀποδείξῃ ἐπ' ἀληθείας τοῦτο, καὶ ἐν ἀμφιβολίᾳ πᾶς ἔφρων θὰ θελήσῃ μᾶλλον νὰ γράψῃ ὅπως ἡ ἀρίστη παράδοσις διδάει καὶ ὅπως νῦν φέρεται ἐν ταῖς Ὁμηρ. ἐκδόσεσιν ἢ ν' ἀκολουθῇ θανῶς σφάλμασι τῶν μεταγραφέων. Ἔπειτα ὁ Πλούταρχος ὑποβι-

βάζεται οὕτως εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀθλιωτάτων μεταγραφέων, οἵτινες ἄπειροι ὄντες τῆς Ὁμηρικῆς γλώσσης εἰσῆγον εἰς αὐτὴν ἢ παρεδέχοντο ὡς καλῶς ἔχοντα ἐν αὐτῇ καὶ ὅσα μεμαρτυρημένως δὲν εἶναι Ὁμηρικά. Πρόσθες ὅτι ἄνευ λόγου καθίσταται ἡ Ὁμηρικὴ διάλεκτος οὕτω ποικιλωτέρα καὶ ἀνωμαλωτέρα, ὅπερ προφανῶς ἐπιβλαβές.

442 e ἐξέδωκεν «ὦ; τῆς τήκετο καλὰ παρήια δάκρυ χεούσης» ὑφ' ὃ σημειοῦται «δάκρυ χεούσης*: δακρυχεούσης»· ἀλλ' ἀλλαχοῦ βαίνει ἄλλην ὁδόν, διὸ ἐν 26 c ἐξέδωκεν «Ἀτρείδη, νῦν ἄμμε παλιμπλαγχθέντας οἴω» ἀντὶ πάλιν πλαγχθέντας, ὅπως κατὰ τὸ παράγγελμα τοῦ Scaliger γράφουσι πάντες οἱ νεώτεροι ἐκδόται.

1104 e γράφει «αὐτὰρ ἐγὼ κἀκεῖθι φίλου μεμνήσομ' ἑταίρου» Χ 390, εἰ καί, ὡς γνωστόν, οὐχὶ κἀκεῖθι ἀλλὰ καὶ κεῖθι ἔλεγεν ὁ Ὅμηρος· πρβλ. Σχολ. α 177 ἐπεὶ καὶ κεῖνος] ἐκ πλήρους ὁ καί· τῇ γὰρ ἐκεῖνος οὐ χρῆται, εἰ μὴ ἀναγκασθῇ ὑπὸ τοῦ μέτρου. Οὕτως Ἀρίσταρχος. Ο, 45 καὶ κείνῳ, ἐκ πλήρους Ἀρίσταρχος τὸν καὶ σύνδεσμον. 179 καὶ κεῖνος] ἐκ πλήρους τὸν σύνδεσμον Ἀρίσταρχος. Ὁμοίως Π 648 ἐκ πλήρους καὶ κεῖνον αἱ Ἀριστάρχου. Β 402 κἀκεῖθι] Ἀρίσταρχος μετὰ τοῦ ι, καὶ κεῖθι· Μ 348 ἐκ πλήρους τὸν σύνδεσμον καὶ κεῖθι· εἰ δέ σφιν καὶ κεῖθι] ὅτι Ζηνόδοτος γράφει «εἰ δέ σφιν κἀκεῖσε» κτλ. πρβλ. La Roche Textkritik σ. 247.

Ἐν Ζ' 343, 14 γράφει «καὶ πεδία λωτεῦντα ἀντὶ τοῦ λωτεύοντα»· δὲν θὰ ἐξετάσω, ἂν ἡ γραφὴ λωτεῦντα, ἣν ἡ Μασσαλιωτικὴ ἔκδοσις παρεῖχεν ἢ ἡ ἐκ τοῦ Ἀριστάρχου κατερχομένη καὶ σήμερον προτιμωμένη λωτοῦντα εἶναι γνησία· τοσοῦτο μόνον παρατηρῶ ὅτι ὁ Πλούταρχος δὲν ἔγραψε «λωτεῦντα ἀντὶ λωτεύοντα», ἀλλ' ὅπως ἤδη ὁ Lobeck ἐν Element. Α' 518 παρετήρησε «λωτεῦντα ἀντὶ λωτέοντα»· ὅτι τὸ ευο δὲν ἠδύνατο νὰ συναιρεθῇ εἰς ευ, ἠπίστατο καλῶς ὁ Πλούταρχος, ἀγνοεῖ δὲ μόνος ὁ ἐκδότης αὐτοῦ.

Ζ' 431, 18-9 ἐξέδωκε τοὺς Ὁμ. στίχους (Ι, 32-3) «Ἀτρείδη, σοὶ πρῶτα μαχέσσομαι ἀφραδέοντι, ᾗ θέμις ἐστίν, ἄναξ, ἀγορῇ· σὺ δὲ μή τι χολωθῇς» οὐδὲν ὑποσημειωσάμενος. Καὶ ὅμως ἡ γραφὴ ἣ θέμις ἐστίν, καὶ ὑπὸ τῶν ἀντιγράφων μαρτυρεῖται καὶ αὕτη ἐν ταῖς νεωτέραις ἐκδόσεσι (καὶ ἐν αὐτῇ τῇ στερεοτύπῳ τοῦ Dindorf) φι-ται· πρβλ. Lehrs, Quaest. Epicae 44 κέξ. La Roche Textkrit 2

καὶ Unters. 183. Καὶ ἐκ τοῦ 'Ομηρ. λεξικοῦ Πανταζίδου 279 - 80 καὶ 298 ἠδύνατο νὰ διδαχθῇ ὁ ἐκδότης τἀληθές.

781 c γράφει, «ὡς δὲ κύνες περὶ μῆλα δυσωρήσονται ἐν αὐλῇ (Κ, 183), ἐν δὲ Ζ', 376, 1 «ὡς δὲ κύνες περὶ μῆλα δυσωρήσωνται ἐν αὐλῇ». Ἂν ἐμνημόνευεν αὐτοῦ καὶ ἀλλαχοῦ, ἴσως παρεῖχε καὶ τὴν γραφὴν δυσωρήσωσιν, ἣν ἐκ τοῦ λεξικοῦ Ἀπολλωνίου τοῦ Σοφιστοῦ παρέλαβε μὲν πρὸ πολλοῦ ὁ Spitzner, ἀπεδέξαντο δὲ πάντες οἱ μετέπειτα ἐκδόται τοῦ Ὁμήρου. Μόνος ὁ Ἕλλην ἐκδότης φρονεῖ ἄλλα.

Ὁμοίως γράφει 894 b «ἠΰτε πορφυρέην ἶριν θνητοῖσι τανύσσει» εἰ καὶ πᾶσαι αἱ ἐκδόσεις τοῦ Ὁμήρου (Ρ 547) παρέχουσι νῦν τανύσσῃ, καὶ συντακτικῶς τοῦτο μόνον εἶναι ἐπιτετραμμένον.

Τόμ. Ζ' σ. 385, 15 ἐκδίδωσι τοὺς Ὁμηρικοὺς στίχους (γ 1 - 2) ὧδε: «ἠέλιος δ' ἀνόρουσε, λιπὼν περικαλλέα λίμνην, οὐρανὸν ἐς πολύχαλκον, ἵν' ἀθανάτοισι φαείνῃ», καὶ ὅμως πᾶσαι αἱ ἐκδόσεις ἔχουσι τὸ συντακτικῶς ὁμαλὸν φαείνοι, ἀλλ' ὁ ἐκδότης οὔτε φροντίζει ν' ἀποκαταστήσῃ τὴν γνησίαν γραφὴν οὔτε σημειοῦταί τι. Ἐν 950 f γράφει ἀρ δ' Ἀρχίλοχος... οὐ κακῶς εἶπε «τῇ μὲν ὕδωρ ἐφόρει δολοφρονέουσα χειρί, τἠτέρῃ δ' ὕδωρ» σημειούμενος ὅτι τἠτέρῃ ἀντὶ τῇ ἑτέρῃ ἔγραψεν ὁ Schneidewin, ἐν δὲ 107 a ἐξέδωκεν «ὥσπερ ἡ παρ' Ἀρχιλόγῳ γυνὴ « τῇ μὲν ὕδωρ ἐφόρει δολοφρονέουσα χειρὶ τἠτέρῃ δὲ πῦρ» σημειούμενος τἠτέρῃ*: τῇ». Καὶ ὅμως εἶναι σήμερον πασίγνωστον ὅτι ἡ διάλεκτος τῶν Κυκλάδων, ἐν ᾗ ἔγραψεν ὁ Ἀρχίλοχος, διέφερε τῆς ἐν Ἰωνίᾳ λαλουμένης κατά τε ἄλλα καὶ κατὰ τοῦτο ὅτι οὐκ ἦν ψιλωτική· πρβλ. Fick ἐν Συμβολαῖς Bezzenberger Τομ. ΙΑ' σ. 245 (1886) «Περὶ τῆς ψιλώσεως τῶν Ἰώνων μόνον ἐπ' ἐσχάτων ἐδιδάχθημεν τἀληθὲς διὰ τῶν ἐπιγραφῶν. Αὗται δεικνύουσιν ἡμῖν ὅτι οἱ Ἴωνες τῶν Κυκλάδων εἶχον τὸ δασὺ πνεῦμα». Πρβλ. καὶ Bechtel, Ἰωνικ. Ἐπιγραφ. σελ. 2-11. 38. 50. Cauer², Delectus, ἀρ. 516 κἑξ. Hoffmann, der Ionische Dialect. 525 κἑξ. καὶ Smyth, Ionic Dialect. § 400. Ἐν σελ. 111 ἐξέδωκεν ὁ Hoffm. θἠτέρῃι.

Καὶ ἐν αὐτοῖς δὲ τοῖς ἀποσπάσμασι τοῦ Ἀρχιλόχου ἀναγινώσκεται τράπεθ' αἱματόεν (9, 8), ἐφίμερος (21, 3, ὁ Schneidewin ἐτέβαλεν εἰς ἐπίμερος). Γλαῦχ' ὅρα (54, 1, ὁ Bergk εἰς Γλαῦκ' ὅρα), ἐφ' ἡμέρην (μόνος Διογένης ὁ Λαέρτιος ἐπ' ἡμέρην), ἔθ'

ὑμῶν (74, 6), φίλταθ' ἑταίρων (79, 2), οὐκέθ' ὁμῶς (100, 1), ὑφ' ἡδονῆς (102, 1), καθαιρεῖ (116), ἐφ' ἥπατι (131, τὸ δασὺ τούτου μαρτυρεῖ καὶ ὁ Ἀθήναιος 107 f «δασυντέον δὲ λέγοντας τὸ ἧπαρ, καὶ γὰρ ἡ συναλοιφή ἐστι παρ' Ἀρχιλόχῳ διὰ δασέος· φησὶ γὰρ «χολὴν γὰρ οὐκ ἔχεις ἐφ' ἥπατι»). Ἡ χρῆσις ἄρα τῶν ἐπιγραφῶν καὶ ἡ παράδοσις τῶν ἀποσπασμάτων τοῦ Ἀρχιλόχου καὶ ἡ μαρτυρία τοῦ Ἀθηναίου οὐδεμίαν καταλείπουσιν ἀμφιβολίαν περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Ἀρχιλόχου χρήσεως τοῦ δασέος καὶ ἐν συναλοιφῇ καὶ συνθέσει. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ ἐκδότης ἐξέδωκε τοῦ Ἀρχιλόχου ῥῆσιν ἐν 658 b ἔχουσαν τὸ ἀφαυανεῖ, ἀλλ' οὐδὲν ὑπ' αὐτῆς ἐδιδάχθη. Τὰς μαρτυρίας ταύτας παρέθηκα οὐχὶ ὅπως διδάξω τι ἄγνωστον, ἀλλ' ἵνα δείξω πόσον γνωστὰ καὶ ἀπὸ πολλοῦ ἐξηκριβωμένα πράγματα εἶναι ταῦτα, ὧν οὐδεμίαν δυστυχῶς φαίνεται ἔχων ἔννοιαν ὁ Ἕλλην ἐκδότης.

Μεγάλην δ' ἄγνοιαν καὶ αὐτῆς τῆς Ἰωνικῆς διαλέκτου τοῦ Ἡροδότου δεικνύει ὁ ἐκδότης γράφων ἐν 863 c ῥῆσιν τοῦ Ἡροδότου ἔχουσαν ὧδε: ἐπεὶ δέ σφεας . . . μεταιτέειν, ἵνα ἐπὶ προφάσεως ἡσυχίαν ἄγωσι», ὑφ' ἃ σημειοῦται ὅτι ὁ Ἡρόδοτος ἔχει προφάσιος· τὸ ἡσυχέαν ἄρα εἶναι γνήσιον αὐτοῦ· ἐν 869 d κατὰ πόλεες (ἀντὶ κατὰ πόλις), 865 c ἀπαλάΤΤεσθαι, 871 f ἐκ Τεγέας, Ζ' 206, 2 αὐτέων (ἀρσ. γένους(!)) βασιλεῦς, 862 e ἀφικόμενοι, ὑφ' ὃ σημειοῦται ὁ ἐκδότης «ἀφικόμενοι R ex Herod. 6, 115: ἀφικομένους»· ἀφίκετο καὶ ἀφικόμενον κεῖται καὶ ἐν 869 d. Ἐν 118 f ἐν τοιοῖσδε πράγμασι ἀμηχανίην ἀντὶ ἐν τοιοῖσίδε πρήγμασι (πρβλ. Smyth Ionic σελ. 382) κτλ.

Παρ' ἐκδότου φιλοτιμουμένου νὰ παρακολουθῇ ταῖς προόδοις τῆς φιλολογίας θὰ προσεδόκα τις, ἵνα καὶ τοὺς ἀσυναλείπτους τύπους μεταιτέειν, ἐνουρέειν (ἐνεμεῖν τε καὶ ἐνουρέειν ἐκ παραλλήλου ἐν Ζ' 204, 24) κττ. μὴ παραλαμβάνῃ εἰς τὰς Ἡροδοτείους ῥήσεις, ἀφοῦ ἀπὸ πολλοῦ εἶναι νῦν ἀποδεδειγμένον, ὅτι οὐχὶ τούτων ἀλλὰ τῶν συνῃρημένων ἐποιεῖτο χρῆσιν ὁ Ἡρόδοτος (πρβλ. πρῶτον Erman, ἐν Κουρτίου Μελέταις Τομ. Ε' σελ. 287 κἑξ., Hoffmann Ἑλλην. Διαλ. Γ' 447 κἑξ., Smyth, Ionic Dialect. σελ. 233 κἑξ. καὶ ἰδίως ἐν σελ. Ι' ἔνθα λέγονται τάδε: Conviced as I am that Herodotos contracted ε+ε, ε+η and ε+ει in εω verbs, I do not hesitate to rank R very high when it perserves the contracted

forms...» Οὕτω δ' ὄντως ἐξέδωκε καὶ ὁ Fritsche παρ' Ἡροδότῳ τοὺς τύπους τούτους. Ἀλλὰ παρὰ τοῦ γράφοντος ᾗ θέμις ἐστι. κἀκεῖθι, τὴτέρη κττ. οὐδεὶς δύναται νὰ περιμένῃ τοιαύτας ἀκριβολογίας.

Παντελῶς ἀλλότριον τῆς Ἰωνικῆς καὶ Ἀττικῆς διαλέκτου εἶναι τὸ 865 b ἐν ῥήσει Ἡροδότου γραφόμενον οὐδαμᾶ ἀντὶ οὐδαμά· τὸ μακρὸν α ἐν τούτῳ εἶναι ὅλως ἀκατανόητον.

Προσδόκιμον λίαν φαίνεται ὅτι ὁ τὰ τῆς Ὁμηρικῆς καὶ Ἡροδοτείου διαλέκτου οὕτως ἐξακριβώσας, δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπίστηται ἀκριβέστερον τὰ τῆς Αἰολικῆς καὶ Δωρικῆς. Δύο παραδείγματα ἔστωσαν ἱκανὰ πρὸς ἀπόδειξιν. Ἐν 110 b γράφει «γενναῖον δὲ καὶ τὸ Λακωνικόν, νῦν ἄμμες... ὧν ἄμμες...», ἐν δὲ 238 a καὶ εἰσάγει δι' εἰκασίας εἰς τὸ στόμα τῶν ἐν Σπάρτῃ χορευόντων Δωριέων τὸ Αἰολικὸν τοῦτο ἄμμες. Περὶ τούτων διέλαβεν ἐκτενῶς πλὴν τοῦ Ahrens ὁ Κόβητος ἐν Var. Lect. σελ. 18 καὶ Μνημ. 1877 σελ. 102 καὶ 1878 σελ. 123-4. Ἐξέδωκε δὲ ἐν 544 e τὸν αὐτὸν στίχον καὶ ἄμετρον «ἄμμες δὲ γ' ἐσόμεθα πολλῷ κάρρονες» (1).

Ἐν 81 d ἐκδίδωσι τὸ Σπαφικὸν ὧδε: «λεπτὸν δ' αὐτίκα χρῷ πῦρ ὑποδέδρομεν». Καὶ ὅμως ἡ παράδοσις τῶν παλαιῶν περὶ τῆς ὑπὰ τῶν Αἰολέων εἶναι ἀναντίλεκτος, διὸ καὶ ὁ Ahrens καὶ ὁ Meister Α' 401 καὶ ὁ Hoffmann Β' 270-1 ὑπὰ οὐχὶ ὑπὸ Αἰολικὸν ἀναγνωρίζουσι καὶ ἐξέδωκαν ὑπαδεδρόμακεν, ὅπως καλά τινα ἀντίγραφα παρέχουσιν, οὕτω δ' ἔχει καὶ ὁ Bergk, Γ' 89 (ἐκδ. 4η τοῦ 1882).

Δ'. Σφάλματα περὶ τὴν Ἀττικὴν χρῆσιν.

Ἡ ἔκδοσις Ἕλληνος συγγραφέως τῶν μεταγενεστέρων χρόνων παλαίει κατ' ἀνάγκην πρὸς πολλῷ μείζονας δυσκολίας ἢ ἡ ἔκδοσις Ἀττικοῦ πεζογράφου τῶν δοκίμων χρόνων. Περὶ τῆς γλώσσης τῶν δοκίμων δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν ἀσφαλέστερον πρῶτον ἐκ τῶν συγχρόνων

(1) Καὶ ἐν 17 c «ἐξέδωκε στενωπὸς Ἅιδου καὶ παλίρροια βυθοῦ», εἰ καὶ προδήλως ὁ μέτρον ἀπαιτεῖ μακρὸν τὸ α τοῦ παλιρροία· τοῦτο διόρθωσεν ὁ Κόντος ἐν Ἀθηνᾶς τόμ. Β' 290. Ὁμοίως διαφθείρει τὸ μέτρον καὶ 169 b Γλαῦκ', ὅρα βαθὺς γὰρ ἤδη κύμασι ταράσσεται» ἀντὶ κύμασιν. Καὶ 614 c «οἷον τόδ' ἔρεξε καὶ ἔτλη καρτερὸς ἀνὴρ» ἀντὶ «οἷον ΚΑΙ τόδ' ἔρεξε...» (δ 271), καὶ ἄλλα πολλά.

ἐπιγραφῶν καὶ ἐκ τῶν μέτρων τῶν ποιητῶν, ἐξ ὧν πλεῖστα μανθάνομεν περὶ τῆς χρήσεως τῶν χρόνων ἐκείνων καθόλου καὶ δὴ καὶ περὶ τοῦ συγγραφέως περὶ οὗ ὁ λόγος ἡμῖν ἑκάστοτε. Οὐδεὶς λ. χ. θέλει πεισθῇ ἔχων ὑπ' ὄψιν τὰς ἐπιγραφὰς τῆς ε' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος ὅτι ὁ Εὐριπίδης ἔγραψεν ἐπληροῦσαν ἢ ἤμην, ὅπως τὰ ἀντίγραφα αὐτοῦ μαρτυροῦσιν. Οὐδεὶς ἀληθὴς φιλόλογος θέλει πεισθῇ ὅτι ὁ Εὐριπίδης ἐν Ἴωνι 1580 ἔγραψεν Ἀργαδεῖς, ὅπως ἠθέλησε νά με διδάξῃ ἀνωνύμως ὁ κ. Β., ἀλλ' Ἀργαδῆς (1). Δεύτερον ἐκ τῶν ἀρχαίων Γραμματικῶν καὶ λεξικογράφων, οἳ πολλὰ παρατηρήσαντες διδάσκουσιν ἡμᾶς περὶ τῆς χρήσεως ἐκείνων, ὅτι λ. χ. τὸ α' πρόσωπον τοῦ παρατατικοῦ τοῦ εἰμὶ ἦν ἦ, μονογράμματον, ὁ ὑπερσυντέλικος ἔληγεν ἐν τῷ α' ἑν. προσ. εἰς -η, ἐγρηγόρη, ἀπωλώλη, ἐν τῷ γ' πληθ. εἰς -εσαν κττ.

Μανθάνοντες δ' οὕτω τοὺς χαρακτῆρας τῆς ἀρχαιοτέρας καὶ νεωτέρας Ἀτθίδος καὶ ἐπιστάμενοι ὅτι οἱ πεζογράφοι κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἔγραφον τὴν γλῶσσαν συνῳδὰ πρὸς τοὺς χρόνους καθ' οὓς ἔζησαν, δυνάμεθα κατὰ τὴν κρίσιν ἑκάστου τούτων καὶ ἔκδοσιν ἢ διόρθωσιν νὰ ὦμεν βέβαιοι ὅτι τούτου καὶ οὐχὶ ἐκείνου τοῦ τύπου, ταύτης καὶ οὐχὶ ἐκείνης τῆς λέξεως ἐποιήσατο χρῆσιν.

Ἀλλὰ ταῦτα ἐλλείπουσιν ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις· οὔτε διὰ τῶν ἐπιγραφῶν δυνάμεθα εὐκόλως νὰ σχηματίσωμεν πλήρη καὶ βεβαίαν εἰκόνα τοῦ τότε γραφομένου λόγου (2), οὔτε οἱ Γραμματικοὶ ἐπιμελή-

(1) Ἰδοὺ τί γράφει ἐπὶ λέξει: «Ὅπερ δ' ἀκριβολογούμενος ὁ κ. Χατζιδάκης ἀποφαίνεται ὅτι ἡ κατάληξις -ιδεὺς εἶνε χρήσεως περιωρισμένης, ἀείποτε λεγομένη κυριολεκτικῶς ἐπὶ τῶν νεογνῶν» καὶ τοῦτο εἶνε οὐδόλως ἀκριβές. Ἰδοὺ μερικὰ παραδείγματα: Ἐργαδεῖς ἢ μᾶλλον Ἀργαδεῖς εἶνε μία τῶν τεσσάρων ἀρχαίων Ἀττικῶν φυλῶν. Τοῦτο δὲ μαρτυρεῖται καὶ ἐξ ἐπιγραφῶν καὶ ὑπὸ συγγραφέων· ἴδε π. χ. Εὐριπίδου Ἴων. 1580... Στοιχαδεὺς Ναυτεύς...». Πότερον νὰ θαυμάσῃ τις μᾶλλον τὴν λογικὴν τοῦ ἀνθρώπου φέροντος ὡς παραδείγματα τῶν εἰς -ιδεὺς ὀνόματα λήγοντα οὐχὶ εἰς -Ιδεὺς ἀλλ' εἰς -εύς, Ναυτεύς, ἢ ἔστω καὶ εἰς -αδεύς, ἢ τὴν γραμματικὴν αὐτοῦ ἐμπειρίαν διατεινομένου ὅτι παρ' Εὐριπίδῃ κεῖται μετὰ τοῦ ΕΙ Ἀργαδεῖς; Καὶ ὅμως τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Εὐριπίδου εἶναι διάσημον, ἐπειδὴ ἐσώθη ἐν ἐσφαλμένῃ γραφῇ αὐτοῦ ὁ ἀρχαῖος εἰς -ῆς τύπος. Ἰδοὺ τί γράφει περὶ τούτου ὁ Κόβητος ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1878 σελ. 135 «In Euripidis Ione vs. 1579 libri exhiben

Γελέων μὲν ἔσται πρῶτος, εἶτα δεύτερον
ὃ πάντες ἀργα Λῆς τε.

pellucent ΟΠΛΗΤΕC ex ὃ πάντες et ΑργαΔῆς ex Αργα Λῆς.

(2) Ὁ ἐκδότης φαίνεται ἐλπίζων ὅτι ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν τῶν χρόνων τοῦ Πλο-

θησαν τοῦ λόγου τῶν συγγραφέων τούτων, τὸ δ' ἔτι μᾶλλον καθιστῶν τὴν κρίσιν αὐτῶν δύσκολον εἶναι ὁ τότε ἀνακύψας Ἀττικισμός, ἤτοι ἡ τάσις τοῦ γράφειν τὴν γλῶσσαν οὐχὶ ὁποίαν ἐλάλουν αὐτὴν οἱ τότε Ἕλληνες ἐν ταῖς πόλεσιν, ἀλλ' ὁποίαν ἔγραφον οἱ παλαιότεροι, οἱ δόκιμοι.

Ἀνάγκη ἄρα νὰ λαμβάνηται ὑπ' ὄψιν κατὰ τὴν κρίσιν ἑκάστου τῶν συγγραφέων τούτων ἡ παιδεία καὶ γνῶσις ἣν εἶχε τῶν ἀρχαίων, ἡ μεγάλη ἢ μικρὰ τάσις αὐτοῦ πρὸς τὸ Ἀττικίζειν καὶ ἡ ἱκανότης αὐτοῦ πρὸς ἐπιτυχίαν τούτου ἢ οὐχί. (Σημειωτέον δ' ὅτι καὶ τούτου γενομένου πάλιν θὰ ὑπολείπηται πολλάκις ἀμφιβολία περὶ πολλῶν· ἠπίστατο λ. χ. καλῶς ὁ Λουκιανὸς ὅτι τὸ ἐκαθέσθην, ἀπαντῶμαι κττ. ἦσαν ἀλλότρια τοῦ Ἀττικοῦ λόγου, καὶ ὅμως ἐποιεῖτο αὐτῶν χρῆσιν). Ἀνάγκη νὰ κατατάσσωνται τὰ πονήματα αὐτοῦ χρονολογικῶς καὶ νὰ ἐξετάζηται μήπως ὅσα ἠπίστατο καὶ μετεχειρίζετο ἐν τῇ νεότητι παρημέλει κατὰ τὸ γῆρας ἢ τἀνάπαλιν· ἀνάγκη τρίτον νὰ ἐξετάζωνται καὶ ἀντιπαραβάλλωνται ἐπιμελέστατα τἀντίγραφα αὐτοῦ, νὰ ὁρίζηται ἡ ἡλικία καὶ ἀξία αὐτῶν καὶ ταξινομῶνται κατ' αὐτάς, νὰ παρέχηται δὲ πιστὴ κατὰ τὸ ἐνὸν εἰκὼν τῶν διαφόρων γραφῶν αὐτῶν, ὅσαι, οὐκ οὖσαι ἁπλῶς ὀρθογραφικὰ σφάλματα, δύνανται ν' ἀποβῶσι χρήσιμα τῇ κριτικῇ, ἵνα δηλαδὴ μὴ μόνος ὁ ἐκδότης ἀλλὰ καὶ πᾶς φιλόλογος δύνηται συνάπτων τὰς διαφόρους τούτων γραφὰς ἢ ὁδηγούμενος ὑπ' αὐτῶν νὰ μαντεύῃ πολλάκις τὴν γνησίαν χεῖρα τοῦ συγγραφέως· ἀνάγκη τέλος νὰ συλλέγωνται καὶ μνημονεύωνται ἐπιμελῶς αἱ ὑπὸ τῶν νεωτέρων κριτικῶν διορθώσεις ἢ παρατηρήσεις εἰς τὸν ἐκδιδόμενον συγγραφέα.

Ὁ Ἕλλην ἐκδότης εὗρεν, ὡς φαίνεται, πολὺ βαρείας τὰς ὑποχρεώσεις ταύτας, καίπερ ἄλλως στοιχειώδεις καὶ ὁμολογουμένως ἀπαραιτήτους, διὸ οὔτε περὶ τῆς χρονολογίας τῶν πονημάτων καὶ δὴ τῆς δυνατῆς κατὰ τοὺς διαφόρους χρόνους μεταβολῆς τοῦ Πλουταρχείου λόγου ἐφρόντισεν, οὔτε πιστὴν καὶ πλήρη εἰκόνα τῶν γραφῶν καὶ τῆς

τάρχου θέλει ἐπιχυθῇ ποτε φῶς ἐπὶ τὴν ὑπ' αὐτοῦ χρῆσιν τῶν τύπων εἰς -έας ἢ -εῖς σιλέας βασιλεῖς), διὸ γράφει ἐν σελ. πθ' «Quin etiam si nihil verum est, e tamen egisse mihi videor, quia in ejusmodi quaestionibus non praejuare, sed exspectare dum lux quaedam aut ex **titulis** aut aliunde afful-t, prudentis est . . . .». Οὐδεὶς ἔχων πεῖράν τινα τῶν ἐπιγραφῶν τῶν χρόνων ων θέλει ποτὲ συμφωνήσει τῷ ἐκδότῃ τοιαῦτα ἀποφαινομένῳ.

ἀξίας τῶν κωδίκων ἐφιλοτιμήθη νὰ παράσχῃ τοῖς φιλολόγοις, ἀλλὰ πολλὰ ἄλλα προτάξας περὶ ἁπάντων πραγμάτων ἐπήνεγκε τὴν ἀφελῆ ὁμολογίαν «nunc video cum me de codicibus et de Plutarchi sermone disputaturum pollicitus essem, neque hoc neque illud satis illustrare me potuisse». Τομ. Α΄ σελ. XCIII. Εὐχαριστοῦμεν!

Καὶ περὶ τῶν ἐργασιῶν τῶν προγενεστέρων κριτικῶν μικρὸν ἐφρόντισεν, ὅπως ἐν τοῖς μετέπειτα θέλει περιφανῶς ἀποδειχθῇ, ὡμολόγησε δὲ καὶ αὐτὸς εἰπὼν «In adnotationibus emendationes *selectas* aut aliorum aut meas rettuli». Ὥστε οὐχὶ πλήρη εἰκόνα τῶν ἀντιγράφων, οὐχὶ πλήρη εἰκόνα τῶν προγενεστέρων ἐργασιῶν, ἀλλὰ μόνον ἐκλεκτὰς γραφὰς τῶν κωδίκων καὶ ἐκλεκτὰς διορθώσεις ἑαυτοῦ τε καὶ ἄλλων ἀνέγραψεν ἡμῖν ὁ ἐκδότης! Ἀλλ' ἄν τις μὴ ἔχῃ πλήρη πεποίθησιν ἐπὶ τῷ ἀναμαρτήτῳ τῆς κρίσεως αὐτοῦ διακρίνοντος τὰς τῶν κωδίκων γραφὰς καὶ τὰς τῶν κριτικῶν διορθώσεις εἰς ἐκλεκτὰς καὶ οὐκ ἐκλεκτάς, — γνωστὸν δ' εἶναι ὅτι οἱ φιλόλογοι εἶμεθα suspiciosi homines κατὰ τὸν πολὺν Mommsen — οὗτος τί θὰ πράξῃ ἢ τί θὰ μάθῃ;

Ὅτι δ' ἀληθῶς οὐδεὶς σωφρονῶν δύναται νὰ πιστεύῃ αὐτῷ ταῦτα, ἀπεδείχθη ἐκ τῶν ὑστέρων, ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων. Ἀπεδείχθη δηλ. ὅτι κακῶς ὁ ἐκδότης ἐξέδωκε πολλαχοῦ ὡς ἐξ ἀντιγράφων ὅ,τι κατ' ἀλήθειαν δὲν κεῖται ἐν αὐτοῖς ἢ τἀνάπαλιν ὡς διορθώσεις ὅσα πράγματι εἶναι γραφαὶ κωδίκων, κττ. Ἐπειδὴ περὶ τούτων μακρὸς ἐγένετο λόγος ὑπὸ Wilamowitz, Kurtz καὶ Βάση ἀλλαχοῦ καὶ ἐν Ἀθηνᾶς Τομ. Η΄ σ. 266 κἑξ καὶ Τομ. Ι΄ σελ. 470 κἑξ., παρατίθημι ὀλίγα τούτου παραδείγματα χάριν τῶν οὐκ ἐχόντων πρόχειρα τὰ τοῦ Βάση. Ἐν 471d ἐξέδωκεν ὁ ἐκδότης «οὐδὲ τῷ γρίφοις . . . ἐλάφους μὴ λαμβάνοντι μηδὲ οἷς δαίμων . . .», ὁ δὲ Βάσης ἤκασε σῦς ἀντὶ τοῦ οἷς, καὶ ἔπειτα ἐδείχθη ὅτι ὄντως ὗς ἔχει ἡ ἀρίστη παράδοσις. Ἐν 73a ἐξέδωκεν «ὥσπερ ἰατρὸς δριμὺ φάρμακον ἢ πικρὸν ἀναγκαῖον δὲ καὶ πολυτελὲς εἰς πολλὰ καὶ μικρὰ καὶ οὐκ ἀναγκαῖα διελὼν τῇ παρρησίᾳ κατακεχρημένος», ὁ δὲ Βάσης ἤκασεν ὅτι ἐξαλειπτέον τὸ διελών, νῦν δὲ καὶ ὁ ἐκδότης ὁμολογεῖ ἐν Ζ΄ μθ΄ ὅτι δὲν ὑπάρχει ἐν τοῖς ἀντιγράφοις· ἀλλὰ τότε διατί ἐξέδωκεν αὐτό; Πάντως διότι κακὴν ἐποιήσατο κρίσιν καὶ χρῆσιν τῶν ἀντιγράφων.

Τῶν ἐν τῷ προλόγῳ μνημονευθεισῶν γραφῶν τοῦ Βιενναίου κώδικος, ἃς ὡς ἀρίστας παρατίθεται ὁ ἐκδότης, ἄλλαι μὲν δὲν εἰσήχθησαν εἰς τὸ κείμενον, πολλαὶ δὲ κατεχωρίσθησαν μέν, ἀλλ' ἐν ταῖς ὑποσημειώσεσι λέγεται ὅτι εἰσήχθησαν ἐξ εἰκασίας φιλολόγων. Οὕτω παράδοσις ἀσφαλὴς καὶ βεβαία ὑποβιβάζεται εἰς εἰκασίαν ἁπλῆν! Περὶ ἄλλων δὲ πάλιν τούτων λέγεται ἐν ταῖς σημειώσεσιν ὅτι κεῖνται οὐχὶ ἐν τῷ κώδ. Vind., ὅπως ἐν τῷ προλόγῳ ἐλέγετο, ἀλλὰ παρὰ συγγραφεῦσι νεωτέροις, οἷον τῷ Εὐσεβίῳ, Ψελλῷ, οὕτω δὲ ἀποβάλλουσι τὸ πλεῖστον τῆς ἀξίας αὐτῶν.

Διὰ τὴν ἀτάσθαλον ταύτην τῶν κωδίκων χρῆσιν ἐλέχθη, καὶ ἐλέχθη ὀρθῶς, ὅτι ὁ μέλλων ποτὲ νὰ ἐκδώσῃ ἐπιστημονικῶς τὰ τοῦ Πλουτάρχου, ἀνάγκη νὰ ἐπαναλάβῃ ἐξ ὑπαρχῆς τὸ ἔργον, διότι τὰ τοῦ Ἕλληνος ἐκδότου εἶναι τελέως ἄχρηστα.

Ἀλλὰ πλὴν τῆς πλημμελοῦς χρήσεως τῆς παραδόσεως ἥμαρτεν ὁ ἐκδότης εἰς τὸν Πλούταρχον καὶ ἄλλα δεινότατα ἁμαρτήματα, δι' ὧν κατέστησε τὴν μελέτην τοῦ συγγραφέως τούτου καὶ τὴν ἐξέτασιν τῆς γλώσσης αὐτοῦ παντελῶς ἀδύνατον τοῖς μὴ δυναμένοις νὰ ἔχωσι τὰς παλαιοτέρας ἐκδόσεις. Εἶναι δὲ ταῦτα αἱ ἀσύστατοι καὶ ἀντιφατικαὶ ἀρχαί, ἃς ὑπέθηκεν αὐτῇ. Διισχυρίζεται δηλαδὴ α') ἐν Τόμ. Α' ξα' «formarum varietatem, si quis alius idem adamavit, quod ex hiatus evitandi studio repetendum esse prorsus probabile est; *deinde, ut fere fit, initio ab hiatu facto in eam se consuetudinem adduxit, ut* **nulla re cogente varias formas adhiberet. Neque parum momenti ad rem eandem saepe habuerit** (sic) **temporis sui** (sic) **consuetudo**». Καὶ β') ἐν σελ. XCI ὅτι «Praeterea formas Atticas recepi eas tantum, quarum similes et alibi occurunt velut Ἀκαδήμεια, ἀνθέων, ἄοπλος, γίγνομαι γιγνώσκω, ἔμελλον, ἐνδεᾶ εὐκλεᾶ εὐφυᾶ κττ., ἐπιμέλομαι, ἐδυνάμην, κάω, κεκλειμένος, κονίομαι, μεταμέλομαι, μηδείς, ὀλισθάνει, οὐδείς, πλάνητες, σαλπικτής, Σκιπίων (Ἀττικὸν τὸ Σκιπίων!) Συρακόσιοι alia».

Ἀλλὰ ταῦτα προφανῶς οὐ συνᾴδουσιν ἀλλήλοις. Ὁμολογηθέντος δηλονότι ὅτι ἤρξατο μὲν νὰ ποιῆται χρῆσιν ποικίλων τύπων, ἐπιθυμῶν ν' φεύγῃ τὴν χασμῳδίαν, προέβη δ' ὅμως ἔπειτα καὶ ἄνευ τινὸς ἀνάγκης, ἤτοι καὶ ὅπου δὲν προέκειτο περὶ χασμῳδίας, εἰς τὴν ποικιλίαν

ταύτην, καὶ ὅτι καὶ ἡ συνήθεια τῶν χρόνων αὐτοῦ οὐ μικρὸν εἰς τοῦτο συνεβάλετο, τότε ἀπορεῖται τελέως πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ παραλαμβάνῃ τις τοὺς Ἀττικοὺς τύπους παρὰ τὴν τῶν ἀντιγράφων μαρτυρίαν διὰ τὸν λόγον ὅτι ἀλλαχοῦ ἀπαντῶσι παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ οἱ δόκιμοι, ὅπως ποιεῖ ὁ ἐκδότης. Περὶ τῆς χρήσεως τῶν Ἀττικῶν καὶ μεταγενεστέρων τύπων ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου δὲν ἐκφράζεται σαφῶς ὁ ἐκδότης, καίτοι πολλὰ περὶ αὐτῶν λέγει. Φαίνεται ὅτι φρονεῖ ὅτι ὁ Πλούταρχος α) ἐν ἐλαχίστοις τισὶ ποιεῖται ἀείποτε χρῆσιν τύπων μεταγενεστέρων, οὐδέποτε δὲ Ἀττικῶν, οἷον ἐλαία, ἤμην, ὀστέον, (ἀλλ' ἔπειτα συνῆν ἐξέδωκεν ἐν 777 b).

β) Ἐν ἄλλοις ἀττικίζει ἀείποτε οὐδέποτε μεταχειριζόμενος ἀνάττικα, ἂν δὲ τἀντίγραφα αὐτοῦ παρέχωσιν ἡμῖν παρὰ τὰ δόκιμα στοιχεῖα καὶ ἀδόκιμα, ταῦτα ὀφείλονται τοῖς βιβλιαγράφοις καὶ ἀνάγκη νὰ ἐκβάλλωνται ἐκ τοῦ κειμένου τοῦ Πλουτάρχου οἱ διπλοῖ καὶ τριπλοῖ μεταγενέστεροι τούτων τύποι, καταλειπομένου μόνου τοῦ δοκίμου, οἷον λ. χ. τῶν εἰς -υς -υος ὀνομάτων ἡ ὀνομ. πληθ. ἔληγε κατὰ τὸν ἐκδότην εἰς -υες, ἡ δ' αἰτ. εἰς -υς, ἤτοι ὀνομ. ἰχθύες, μύες, δρύες, σύες ὕες, ἀλλ' αἰτ. ἰχθῦς, μῦς, δρῦς, σῦς ὗς, βότρυς, ἡ δὲ ἅπαξ εὑρεθεῖσα αἰτ. ἰχθύας διορθωτέα εἰς ἰχθῦς, καὶ τὸ ἐν 994 c μύας μεταβάλλει εἰς μυίας. Ὁμοίως, λέγει, ἐσχημάτιζεν ὁ Πλούτ. κατὰ τοὺς Ἀττικοὺς τὴν ὀνομ. πληθ. βόες, ἀλλὰ τὴν αἰτ. βοῦς, ἡ δὲ ὀνομ. πληθ. βοῦς ἡ δὶς ἀπαντῶσα διορθωτέα εἰς βόες, καὶ ἡ ἐν 495 a αἰτιατ. βόας οὐ γνησία τοῦ Πλουτάρχου. Ὁμοίως γράφει ὁ Πλουτ. -είλοῦμαι οὐχὶ ἴλλομαι.

Ὁμοίως ἐν τοῖς ἀνάλισκον - ἀνήλισκον κλπ., ἀνθέων - ἀνθῶν, ἀπεώσατο - ἀπώσατο, ἔωσε - ὦσε κλπ., Ἀπόλλωνα - Ἀπόλλω, Ποσειδῶνα - δῶ, ἀπορροὴ - ἀπόρροια κ. ὁμ., γραμματοφόρος - ηφόρος κ. ὁμ., Δήμητρα - αν κλπ., δοίην - διδῴη, Διοσκούρων - κόρων κλπ., εἰώθεσαν - εἰώθεισαν κ. ὁμ., ἐκάθηρα - ἐκάθαρα κ. ὁμ., ἱδρύθην - ύνθην, κατεκλίνην - θην, ἵλεων - ἵλεω, ἀνάπλεων - ω κλ., καθειστήκει - εστήκει, καθιστᾶν - άναι, ἱστάντες - ῶντες, κυλινδοῦμαι - κυλίνδομαι κλ κωμῳδιοποιὸς - δοποιός, ξυρεῖν - ξύρεσθαι, οἰδεῖν - οἰδᾶ πλάνητες - πλανῆται, προύβαλε - προέβαλε κ. ὁμ., σαλπ κτὴς - ιστὴς - ιγκτής, Σάραπις - Σεραπεῖον, συνέδεον - ἀ

δουν κλπ., ὑπόθηται - θῆται, ὑπόθοιτο - θοῖτο, χαλκοῦς - χάλκεος - ειος κ. ὁμ., χαριδότης - χαριτοδότης, χρόα - χροιά.

γ) Ἐν τοῖς λοιποῖς ποιεῖται χρῆσιν ἀττικῶν ἅμα καὶ οὐκ ἀττικῶν λέξεων καὶ τύπων. Διατείνεται δηλ. ὅτι ὁ Πλούταρχος, ἵνα δύνηται νὰ φεύγῃ τὴν χασμωδίαν καὶ τὴν κακοφωνίαν, ἔχει ποικίλους τύπους ἐν τοῖς ἑξῆς:

ἄνευ, ἄτερ, δίχα, ἐκτός, μὴ μετά, χωρίς· ἀπέδρα, ἀπέδρασεν· Ἀρχιμήδην - μήδη, Δημοσθένην - σθένη κλπ.· ἄρτι, ἀρτίως, ἔναγχος, νέον, νεωστί· ἀσπαίρειν - σπαίρειν, ἀσπάλαξ - σπάλαξ, ἀσταχύων - σταχύων· ἄφνω αἴφνης ἐξαίφνης ἐξαπίνης - πιναίως αἰφνιδίως αἰφνίδιον· γεγόνει - ἐγεγόνει κλπ.· δεικνύειν - ύναι, ὀμνύειν - ύναι κλπ., οἷς, λέγει, πρόσθες ἀμφιέζειν ἢ ἀμφιάζειν - ἀμφιεννύναι, φράσσειν - φραγνύναι, χοῦν - χωννύναι· δεῖξιν - ἐπίδειξιν· διοίγειν - ἀνοίγειν· ἐβίωσεν - ἐβίω· ἐπείπερ - ἤπερ, ἔξω - ἔξωθεν· ἔχον ἐστὶ - ἔχει· καθάπερ - ὥσπερ· καθῆστο - ἐκάθητο· καίπερ - καίτοι (πρὸ μετοχῆς ἐκ συμφώνου ἀρχομένης)· καταθνήσκειν - ἀποθνήσκειν· ἐπὶ κουρεῖον (στάσει) ἀντὶ - ου· μέχρι - ἄχρι (κατὰ τὸ προηγούμενον)· μὴ ἀντὶ ἵνα μὴ (μετὰ φωνῆεν)· ὀλίγου δεῖν, ὀλίγον ἐδέησε, μικροῦ δεῖν, μικρὸν ἐδέησε· ὄρειος - ὀρεία (θηλ.), ἀγοραῖος - αία· οὐ οὐκ οὐχὶ οὐχ, οὐ: μή· πλησίον ἐγγὺς σύνεγγυς· πορρώτερον (ἀντὶ - τέρω)· πρὶν - πρὶν ἤ· τὰ μὲν - τὰ δέ, ἃ μὲν - ἃ δέ· ταραχὴ - τάραχος, φλυαρία - φλύαρος, ταχὺ - ταχέως - διὰ τάχους - διὰ ταχέων κατὰ τάχος· ὑπολιπεῖς ἦσαν ἀντὶ ὑπόλοιποι· ὑπὸ σκότῳ - ὑπὸ σκότους· ἀδολέσχης - ἀδόλεσχος, ἀλουργὴς - ἀλουργός· γυμνασίαρχος, ἑκατοντάρχης, ἱππάρχης· ἔδοσαν - ἔδωκαν, ἐνεδύσατο - παρεισέδυ, ᾔσθα - ᾖς, θαρρῶ - θαρσῶ, πράττω - σσω κλπ. ἁρμόζω - ττω, σφάζω - ττω, αὔξω - άνω, πλείονε(α)ς - πλείους, ἐλάττονε(α)ς - ους, Ἰόλαος - εως, τὰς κλεῖς - κλεῖδας (ἅπαξ), λαγὼς - ώός, μάρτυν - μάρτυρα, νεὼς - ναός, οἶδας - οἶσθα, πέτομαι - ἵτ αμαι, υἱοῦ - υἱεῖ κλπ., Φερσεφόνη - Περσεφόνη, φήσαι - φ ειε, εἰκάσαι - εἰκάσειε κλπ., χθὲς - ἐχθές.

;ον «φαίνεται» ὅτι φρονεῖ ταῦτα ὁ ἐκδότης, καὶ εἰκάζω τοῦτο ἐν εν ὅτι ἐξῆρας τὴν τάσιν τοῦ Πλουτάρχου εἰς τὸ ποικίλλειν πο-

λυειδῶς τὸν λόγον ἐπήνεγκεν ἀπὸ σ. ξα΄ κἑξ. οὓς ἀνέγραψα διπλοῦς ἢ καὶ πολλαπλοῦς τύπους κατ' ἀλφαβητικὴν τάξιν μέχρι τῆς σελ. πε΄, ἔνθα διαρρήδην διδάσκει «Sunt antem aliae formae, quibus iisdem constanter utitur, velut βραδυτὴς βραδυτῆτος, ἤμην nusquam ἦν . . . ». Καὶ εὐθὺς ἐν τῇ ἑπομένῃ σελίδι πϛ΄ ἐπιφέρει aliae tamen duplices ac tripliees librariis debentur velut ἀνάλισκον . . . » μεθ' ὃ ἀκολουθεῖ πάλιν ἄλλη ἀλφαβητικὴ σειρὰ τύπων διφορουμένων, περὶ ὧν ὅμως δὲν δηλοῖ σαφῶς καὶ καθαρῶς ἂν ἡ ποικιλία αὕτη εἶναι τοῦ Πλουτάρχου ἢ μή. Ἐκ τῆς ὅλης σειρᾶς τοῦ λόγου ἤκασα ὅτι ὁ ἐκδότης ἐφρόνει ὅτι οἱ τύποι οὗτοι εἶναι ποικίλοι διὰ κακίαν τῶν μεταγραφέων, τοῦ συγγραφέως μόνους τοὺς δοκίμους γράψαντος. Τοῦτο δ' ἔπειθέ με καὶ ἡ παρατήρησις ὅτι λ. χ. τοὺς εἰς -εισαν τύπους τοῦ ὑπερσυντελίκου μετέβαλεν ἐν τῷ κειμένῳ εἰς -εσαν 582 b, 596 f, 400 f, τοὺς κατὰ τὰ εἰς -μι τύπους τοῦ ἵστημι ἀποκατέστησε πανταχοῦ, τὸ οἰδῶντι οἰδῶσαν ἔτρεψεν εἰς οἰδοῦντι οἰδοῦσαν 452 a, 734 e, τὸ σαλπιγκτὴς εἰς σαλπικτὴς 820 b κττ., δηλαδὴ ὅτι ἀποκαθίστη πανταχοῦ τοὺς ὁμαλοὺς δοκίμους τύπους, ἀπέβαλλε δὲ τὴν ποικιλίαν ὡς ἐκ τῶν μεταγραφέων. Ἀλλὰ πρὸς τὸ προφανές, ὡς ἐφαίνετο, τοῦτο συμπέρασμα ἀντέβαινε πάλιν ἡ παρατήρησις ὅτι ἐν ἄλλοις ἐν τῇ αὐτῇ τάξει συγκατειλεγμένοις ἐνέκρινεν εἰς τὸ κείμενον ἀναμὶξ δοκίμους καὶ ἀδοκίμους, οἷον συνδοῦσι καὶ συνδέουσι, περιδέουσι προσδέουσι κττ. Μάλιστα δὲ πάντων τὰ ἐν τῇ σελ. πε΄-πϛ΄ γεγραμμένα, ἔνθα ἀναγινώσκονται τὰ παράδοξα τάδε:

« Χαλκοῦς: χάλκεος: χάλκειος, χρυσοῦς: χρύσεος: χρύσειος sim. χαλκείοις καὶ λιθίνοις δημιουργήμασι p. 382 c, πίναξ χάλκεος 577 f, τὰ χάλκεα -τῶν ἀγγείων 691 a. χρύσεια χαλκείων p. 1063 locutio proverbialis. Sed paulo post τὰ χάλκεα τῶν ὅπλων vitii convicitur ab insequenti ἢ τὰ χρυσᾶ. - χρύσεος ἑξάπους κολοσσὸς Luc. c. 37. χρυσείου τινὸς κηρυκείου Them. c 26, ubi recte χρυσοῦ Seitenstettensis et F[a]. χρύσεα τρόπαια Sertor. c. 22. τὴν μὲν ἀργυρείων ἐμπλησάμενος Δαρεικῶν, τὴν δὲ χρυσῶν Cim. c. 10. Cf. σιδάρεος p. 399 e. Alterae formae rectae omnibus locis prostant. Simile quod huc referam est κεραμεοῦς: κεράμεος, cujus h ec sunt exempla: ἅρμα -κεραμεοῦν Publ. c. 13. κεράμειον ποτήριον Fragm. XI 34. κεραμεᾶ (κεράμεα V[1]) p. 544 b. τὰ κεραμεᾶ (ε-

ράμεα Vind. E) τῶν ἀγγείων 691 a. ἀγγεῖα - κεραμεᾶ 952 a. κεράμεα (ABW, κεραμεῖα v. corr. κεραμεᾶ) πάντα Galb. c. 12. κεραμεῶν σωμάτων p. 953 c. κεραμεοῖς σκεύεσιν 461 b. τοῖς κεραμεοῖς (neutr.) p. 828 a. σκεύεσιν - κεραμεοῖς Caes. c. 48. - κεραμεᾶν λεκάνην p. 828 d. κεραμεᾶν (κεραμέαν alii) - σφαῖραν p. 1081 b. κεραμεᾶν latet in κεραμέα νομίζει p. 676 e. κεραμεοῖ (κεραμαιοῖ V[1]. κεραμαῖοι V[2]) σωλῆνες p. 526 b. ἀμφορέες κεράμειοι p. 577 e. Corr. ἀμφορεῖς κεραμεοῖ. Cf. Lobeck. ad Phryn. 147. Ceterum alias huc pertinentes formas habes has: τραγέας p. 294 f. βοέῳ p. 299 a, sed βοείῳ p. 364 f. ἀμφορέες p. 577 e. Κυανέων Cimon. c. 13. - ἀγχινόων Fragm. XVIII, 2. - Ἀλκινόου p. 1069 b. Ἀλκινόῳ 630 c. Sed Ἀλκίνουν p. 603 d. 617 b. δορυξόων Pelop. c. 12. εὐνόως Galb. c. 8 (cf. Herwerd. Lapidum Testimonia p. 52). τῷ ῥόῳ p. 325 a; p. 683 f. Arati formam φλόον adhibet. Adde Pseudoplutarchea Εὐθύνοον p. 139 b. Ἀρχίνοον p. 832 e. . .»

Ὅσῳ μᾶλλον ἀνεγίνωσκον ταῦτα, τοσούτῳ μᾶλλον ἠπόρουν περὶ τῆς ἀληθοῦς γνώμης τοῦ ἐκδότου, ἅτε παρατηρῶν ὅτι τὰ παρατιθέμενα εἶναι ἐν πολλοῖς ὅλως ἀνόμοια καὶ ἀπαράβλητα, ὅπως αὐτὸς ὁ ἐκδότης ἔπειτα ἐδήλωσεν· διότι ἀντὶ τοῦ ἐν 382 c χαλκείοις ἐξέδωκε χαλκοῖς ἐκ διορθώσεως τοῦ Salmasius, καὶ ἀντὶ τοῦ πίναξ χάλκεος ὁμοίως 577 f πίναξ χαλκοῦς ἐξ ἰδίας διορθώσεως, ὁμοίως καὶ 691 a τὰ χαλκᾶ καὶ τὰ κεραμεᾶ, πανταχοῦ ἄρα ἐξέδωκε τοὺς συναληλιμμένους τύπους τοῦ χαλκοῦς καὶ χρυσοῦς, ὅπως καὶ τοῦ κεραμεοῦς, ὁμοίως ἐξέδωκεν ἀμφορεῖς 557 e, ἤτοι πανταχοῦ καὶ ἐν τούτοις παραδέχεται τοὺς Ἀττικοὺς τύπους, τὴν ἁπλότητα. Ἀλλὰ τότε πρὸς τί ἡ παραβολὴ τῶν ἀσυναλείπτων τούτων, ἅ, ὡς ἐκ τῶν ὑστέρων φαίνεται, ὁ ἐκδότης ἔκρινεν ἀλλότρια τοῦ Πλουτάρχου, πρὸς τὸ τοῦ Ἀράτου φλόον, ὃ παντάπασιν ἀλλότριον καὶ τοῦ Ἀττικοῦ πεζοῦ λόγου καὶ τοῦ Πλουτάρχου; ἢ πρὸς τὸ σιδάρεος καὶ Κυανέων, (ἀντὶ τοῦ Ἀρχίνοον ἐξέδωκεν ἔπειτα Ἀρχῖνον ἐξ εἰκασίας τοῦ Taylor) κτλ. ἅτινα δι-λεκτικὰ ὄντα εἰσήλασαν εἰς τὴν Ἀττικὴν διάλεκτον καὶ ἐξεφέροντο κ[αὶ] ἐν ταύτῃ καὶ ἐν τῇ μετέπειτα Κοινῇ ἀσυναλείπτως; πρὸς τί δ' ἡ πα[ρ]αβολὴ τούτων πρὸς τὸ βοέῳ καὶ βοείῳ ποδί; μὴ ταῦτα ἐξηνέ[χ]θησάν ποτε ἐν τῇ Ἀττικῇ ἢ ἄλλῃ τινὶ διαλέκτῳ συναληλιμμένα;

τίς ποτε εἶδε τύπους, οἷον βοοῦς, αἰγοῦς, συοῦς, τραγοῦς κλπ. ἀντὶ βόειος, αἴγειος, σύειος, τράγειος κλπ., ὥστε νὰ εἶναι ὅμοια καὶ παραβλητὰ τοῖς χαλκοῦς, χρυσοῦς, κεραμεοῦς; Ἀλλὰ τότε πῶς λέγει ὁ ἐκδότης alias huc pertinentes formas habes has; Μόνον ἡ πρὸς τὰ ἀσυναίρετα ῥόῳ καὶ τραγέας παραβολὴ τοῦ χάλκεος, χρύσεος, ἀμφορέες ἔχει ὀρθῶς, ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα ἐφάνη ἀνακόλουθος ἐκδοὺς ἐκεῖνα μὲν ἀσυναίρετα (ῥόῳ, τραγέας), ταῦτα δὲ συνῃρημένα.

Ἐν τῇ ἑπομένῃ σελίδι ἀνέγνων τάδε τοῦ ἐκδότου «ex formis **vitiosis** duplicibus et triplicibus paucas tantummodo apposui speciminis causa; pleraeque omnes in indice singulari, quem una cum aliis Fragmentorum volumini adnexurus sum, suum locum habebunt . . . in indice tamen eadem et plenius et brevius hujus editionis paginis et lineis commemorata erunt». Καὶ τότε ἤλπισα ὅτι ἐν τῷ πίνακι τούτῳ θὰ εὕρω τὴν λύσιν τῶν ἀποριῶν. Δυστυχῶς ἐψεύσθην τῆς ἐλπίδος, διότι τῆς ἐπαγγελίας ταύτης ἐπελάθετο, ὡς φαίνεται, ὁ ἐκδότης καὶ ὁ τελευταῖος τόμος δὲν περιέχει αὐτόν. Ἐπειδὴ δ' ὅμως καὶ ἐνταῦθα λαλεῖ περὶ formis *vitiosis* duplicibus et triplicibus, ἐπείσθην τέλος ὅτι ἐγὼ μὲν ὀρθῶς ἐνόησα τὴν εἰς τρεῖς κατηγορίας διαίρεσιν καὶ κατάταξιν τῶν τύπων καὶ λέξεων παρὰ Πλουτάρχῳ, ἂν δὲ τοῦ ἐκδότου ἡ ἔκθεσις εἶναι συγκεχυμένη καὶ ἀντιφάσκῃ πρὸς τὰ ἐν τῷ κειμένῳ, τούτου τὴν αἰτίαν ὑπέχει αὐτός, οὐχὶ ἐγὼ ἢ ἄλλος τις, καὶ ὅτι καιρὸς νὰ ἔλθω εἰς βάσανον τῶν ἀρχῶν τῆς διαιρέσεως ταύτης.

Δὲν θὰ ἐξετάσω ἂν αἱ ἀρχαὶ αὗται, προϋποτιθεῖσαι τὸν συγγραφέα καθ' ἅπαντα τὸν μακρὸν αὐτοῦ βίον ἀεὶ ὅμοιον ἑαυτῷ, οὐδεμίαν δὲ μεταβολὴν ἢ ἀνάπτυξιν αὐτοῦ, εἶναι ἀληθεῖς ἢ κἂν πιθαναί· ἀρκεῖ ὅτι ὁ ἐκδότης ἁπλούστερον καὶ εὐκολώτερον καθιστῶν τὸ αὐτοῦ ἔργον ἔθηκε ταύτας, ἀλλὰ παρατηρῶ ἁπλῶς πρῶτον: Ὅτι ἡ πρὸς ἀφανισμὸν τῆς χασμωδίας γενομένη, ὡς λέγεται, ποικιλία αὕτη φαίνεται οὐχὶ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον πανταχοῦ γινομένη ἀλλ' ἀλλαχοῦ ἄλλως· διατὶ λ. χ. δεικνύναι - νύειν ὀμνύναι - νύειν, ἀλλ' ἀμφιέννυμι ἀμφιέζειν καὶ ἀμφιάζειν καὶ ἀμφιεννύειν; Ἔ[πει]τα ὅτι ἡ χασμωδία κατ' ἀμφοτέρους τοὺς τύπους ἢ μένει ἢ οὐδαμῶ[ς] ἀλλοιοῦται, πρβλ. ἔδωκαν ἔδοσαν, ἁρμόζω ἁρμόττω, σ[..]ίζω

σφάττω, Ἰόλαος Ἰόλεως, Περσεφόνη Φερσεφόνη κλπ., ἐξ ὧν δῆλον ὅτι οὐδὲν ἡ ποικιλία πρὸς τὴν χασμωδίαν. Ἔπειτα ὁμολογῶ, ὅτι δὲν ἐννοῶ τίς ἡ ἀνάγκη τῆς ποικιλίας τοῦ ἀσπαίρω-σπαίρω, τοῦ ἀσταχύων-σταχύων κττ. περὶ τῆς χασμωδίας καὶ εὐφωνίας προκειμένου. Καὶ τέλος ἐρωτῶ: κατὰ τίνα κριτήρια διέγνω ὅτι ἡ μὲν τῶν τῆς γ' κατηγορίας ποικιλία, οἷον τοῦ Δημοσθένην-Δημοσθένη εἶναι Πλουτάρχειος, ἡ δὲ τῶν τῆς β' οἷον τοῦ Ἀπόλλωνα-λω, ἐσήμηνα-ἐσήμανα κτλ. οὐχί; διατί ἐν τῷ Περσεφόνη-Φερσεφόνη, ἔδωκαν-ἔδοσαν, σφάζω-σφάττω, θαρρῶ-θαρσῶ, πράττω-πράσσω εἶναι γνησία ἡ ποικιλία, ἡ δὲ ἐν τῷ Διοσκόρων-Διοσκούρων, ἀπορροὴ-ἀπόρροια, Ποσειδῶ-Ποσειδῶνα, γραμματοφόρος-γραμματηφόρος κττ. οὐχί; Ἡ χασμωδία προφανῶς οὐδὲν ἐπὶ τούτων δύναται, κατὰ τοὺς χρόνους δὲ τοῦ συγγραφέως ταῦτα πάντα ἦσαν συνηθέστατα ἐν τῇ λαλουμένῃ γλώσσῃ. Ἀντικειμενικὸν ἄρα κριτήριον πεῖθον ὄντως ὅτι εἶναι γνήσια μὲν ταῦτα, ἀλλότρια δ' ἐκεῖνα, δὲν ἐξεῦρεν ὁ ἐκδότης. Διότι ἡ β' ἀνωτέρω μνημονευθεῖσα ἀρχὴ καθ' ἣν παρέλαβε τοὺς τύπους ἐκείνους οἷς ὅμοιοι κεῖνται παρὰ Πλουτάρχῳ, αὕτη προφανῶς δὲν εἶναι ἴδιον γνώρισμα τῶν τῆς β' τάξεως, ἐπειδὴ κάλλιστα δύναται νὰ λεχθῇ καὶ ἐφαρμοσθῇ καὶ εἰς τὰ τῆς γ'.

Δεύτερον διατί ἀναγνωρίσας τοὺς ἑτέρους τούτων ὡς ἀλλοτρίους τοῦ Πλουτάρχου, ἔπειτα ἀντιφάσκων ἑαυτῷ καταλείπει καὶ αὐτοὺς παρὰ τοὺς γνησίους;

Π. χ. παρὰ τοὺς ηὐξημένους τύπους ἀπεώσατο κλπ. καταλείπει ἀπώσαντο 245 c, ἀπωσμένον 925 b, ἀπωσμένοις 924 e. Εἴδομεν δ' ἀνωτέρω ὅτι παρὰ τὰ συμπεράσματα αὐτοῦ ἐξέδωκεν ἀνηλωμένον 783 D καὶ κατηνάλωσε 980 C καὶ ἀνήλωσε 1126 E.

Μόνον τὸ Ἀκαδήμεια κατ' αὐτὸν Πλουτάρχειον· ἀλλ' ἐν 1059 A ἐξέδωκεν Ἀκαδημία. Διαλαμβάνων ἐν Τομ. Α' πβ' περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ ῥήματος ἵστημι, ἀποφαίνεται ὅτι τὸ περιιστῶντες ἐν 485 e καὶ ἱστώσης 600 f πιστοῦνται ὑπὸ τῶν ἀντιγράφων καὶ γνήσια, ἀλλ' ἐκδιδοὺς τὰ χωρία ἐξέβαλεν αὐτὰ γράψας περιιστάντ καὶ ἱστάσης. Καὶ ἔπειτα πάλιν ἐν 694 d σημειοῦται «Fortasse ται ortum est ex ἱστῶνται (pro ἵστανται cf. Praef. p. LXXXII)»,

ἤτοι ἐνταῦθα εἰσάγει δι' εἰκασίας τὸ ἱστῶνται παραδεχόμενος ὅτι τοῦτο ὅπερ χάριν ὁμαλισμοῦ διέγραψεν ἐκ τῶν ἀνωτέρω χωρίων ἔκειτο ἐν τούτῳ καὶ ταῦτα παρὰ τὴν τῶν ἀντιγράφων μαρτυρίαν! Ὁμοίως ἐν σ. 167 C τὸ καθιστᾶν καταλείπει ἄθικτον, ἵνα φύγῃ τὴν χασμωδίαν πρὸς τὸν ἑπόμενον στίχον ἀρχόμενον ἀπὸ φωνήεντος. Ὑιοθετῶν δὲ τὴν ὑπὸ Herw. διόρθωσιν τοῦ ἐν 994 B ἐμπιπλῶντα εἰς -άντα καὶ διορθῶν εἰς ἀνακίρναται τὸ 626 C καταλείπει ἀμετάβλητον τὸ ὑποπιμπλῶνται 289 A καὶ τὸ κιρνώμενον 918 E.

Πρὸς τούτοις παρατηρῶ ὅτι ποικίλοι τύποι ἀπαντῶσι καὶ ἄλλοι ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ οὐκ ὀλίγοι, περὶ ὧν οὐδὲν ἠξίωσε νὰ εἴπῃ ἡμῖν ὁ ἐκδότης, ἂν δηλονότι κατὰ τὴν γνώμην αὐτοῦ εἶναι γνήσιοι τοῦ Πλουτάρχου ἢ μή. Ἐπειδὴ δ' ἔθηκε μὲν τὴν ἀρχήν, ὅτι παραδέχεται τοὺς Ἀττικοὺς τύπους, ἂν ὅμοιοι τούτοις ἀπαντῶσι καὶ ἀλλαχοῦ παρὰ τῷ συγγραφεῖ τούτῳ, δὲν ἐμνημόνευσε δὲ τούτων ἐν τοῖς ἀναγραφομένοις ὡς τῆς γ' κατηγορίας, ἐν οἷς ἐπιτρέπεται, ἔστω καὶ ἄνευ τινὸς λόγου καὶ κριτηρίου, ἡ ποικιλία, ἔδει νὰ γράψῃ μόνους τοὺς Ἀττικούς. Νῦν δ' ἀντιφάσκων ἑαυτῷ ἐκδίδωσιν ἀναμίξ, οἷον:

κατακτέννοντας 191 f, ἀλλ' ἐν 224 c κατακτεινόντων, μαχούμενον 1107 F, 822 F καὶ μαχεῖσθαι 729 D. 818 C (δια-) μαχεῖσθαι Τομ. Ζ', σ. 97, 22, ἀλλὰ μαχεσόμενοι 1140 C, μαχέσῃ Τομ. Ζ' σελ 133 B· πέττω 87 A. 648 F. 669 C. 676 B. 683 D. 830 D. 917 D. 938 F. 982 C· ἀλλὰ πέπτω 411 D. 913 A· εὔθυναν 1057 D, ἀλλ' εὐθύνην 40 C. 45 E. 938 C· πεντεκαιδεκέτης 595 B, πεντετηρικὸν προτείνει ἀντὶ -αετηρικὸν 748 F, ἀλλ' ἑκκαιδεκαέτει 754 E, πενταέτιδα 519 C, τριακονταὲξ 388 D, δεκαεννέα 932 B· ἀγωνιεῖται 793 F.' 985 C, διαγωνιοῦνται 742 B, μεταχειριεῖται 827 B, συνοικιῶν 245 B, ἀλλ' ἀποτυμπανίσειν 968 E καὶ ἀποθεσπίσουσαν 585 F, καθισόμεθα 583 F, συνερανίσειν 963 B· ἐγκεκλειμένος 14 F. 426 B-C (κλῇθρα 63, B) κρούματα 706 a, ἀλλ' ἐγκατακεκλειΣμένον 691 F, ἐγκέκλεισται 364 C, καὶ σημειωτέον ὅτι ῥητῶς εἶπεν σελ. XCI ὅτι μόνον τὸ κεκλειμένος παραλαμβάνει (ἰδὲ ἀνωτέρω σελ. 489), κεχρισμένον 654 e, χρίσματα 646 b· πεινῆν 44 c, 26[illegible], 524 a, e καὶ διψῆν 686 E. 687 F. 688 F, διψῆν εἰκάζει ἀντὶ -ν 993 C καὶ ἐν νόθῳ μάλιστα 204 D, ἀλλὰ κνᾶν-νᾶσθαι 61[illegible].

89 Ε. 1091 Ε, καταψᾷς 739 D, ῥιγοῦν 524 Ε· κύω 368 F. 376 Α. 771 Β καὶ πολλ. κυοῦμαι 770 Α· ἀπονίζειν 249 D, ἀλλὰ νιπτομένης 142 Α· θᾶττον πολλαχοῦ, ἀλλὰ ταχύτερον 1082 Ε· ἐξαρπασθέντος 117 Β, ἀλλ' ἀναρπαγῆναι 111 D, πρβλ. ἐμφραγεῖσαι 521 D· ἀκραχολία 454 Β. 468 Β. 810 Ε, ἀκράχολος ἔγραψεν αὐτὸς ἀντὶ ἀκροχ. 604 Β, ἀλλ' ἀκροχολίας 53 Ε· πρωϊαίτατα 735 Ε, ἀλλὰ πρωΐτερον 726 Β· πανουργέστερον 395 C, ἀλλ' ἀκρατότερον 677 C· ἡ ἄτρακτος 271 F, ἀλλ' ὁ ἄτρακτος 564 Α, τὸ θύμον 940 Ε. ὁ θύμος 467 C· ἁρμόττει 147 e, ἁρμόζω καὶ ἐφαρμόζω ἀλλαχοῦ· θριγκὸν 85 f, ἀλλὰ τριγχοὺς 94 c καὶ τριγχίων 727 a· φῶς φωτὸς πολλαχοῦ, ἀλλὰ φάους 369 f πῶμα 124 D. 136 F. 648 Ε. 697 Α. 699 C, καὶ (εἰκάζει ἀντὶ πόμα) ἐν 513 D. 521 F. 624 C. 752 Β. 734 Α, ἐνστήματα 1056 e, κρῖμα εἰκάζει 1121 e, ἀλλὰ κλίμα 365 Β· πρβλ. καὶ θεματικὸν 1135 C καὶ ὑποθέμασιν 1011 D· ἀνάδομα εἰκάζει ἐν 384 a.

Ἀλλ' ὅταν τις γράφῃ θεματικὸν καὶ ὑποθέμασιν, κλίμα, ὅταν ἐγκρίνῃ παρὰ συγγραφεῖ τινι τὸ μεταγενέστερον δόμα 531 f ἀντὶ τοῦ δοκίμου δῶρον, καὶ εἰκάζῃ ἀνάδομα ἐν 384 a, τότε δὲν δικαιοῦται νὰ μεταβάλῃ τὸ πόμα εἰς πῶμα, διότι πιθανώτατον φαίνεται ὅτι κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους πάντα ταῦτα μετεπλάσθησαν· τοὐλάχιστον οὔτε ὁ ἐκδότης οὔτε ἄλλος τις εἶπεν ἢ ἀπέδειξέ ποτε τοὐναντίον. Ὥστε ἡ εἰσαγωγὴ τῶν ἀρχαϊκῶν τούτων εἰς λόγον βρίθοντα νεωτερικῶν οὐδὲν ἄλλο ἢ καθίστησι τὸν συγγραφέα ἀνακόλουθον ἑαυτῷ καὶ ἀνώμαλον, καὶ τοῦτο αὐθαιρέτως, ἄνευ τινὸς λόγου ἢ μαρτυρίου.

Ἔπειτα πῶς συνέβη ὥστε ὁ εἰσάγων διὰ διορθώσεως τῆς παραδόσεως τῶν ἀντιγράφων πανταχοῦ τοὺς ἀττικοὺς τύπους Διοσκόρων κλ., Συρακόσιος (523 Α. 557 Β), μέχρι καὶ ἄχρι πανταχοῦ καὶ πρὸ φωνήεντος, ὁ ἀποκαθιστῶν τοὺς εἰς -άνω τύπους τοῦ ὀλισθάνω ἀντὶ -αίνω (διολισθάνοντα 966 F. ἐξολισθανόντων 979 Α. ἀπολισθάνειν 1005 D), ὁ εἰκάζων πιόμενος ἀντὶ -πιούμενος (371 F), δελφὶς ἀντὶ -ὶν 984 F, ἠνέσχετο τύπους, οἷον λήσεται 62 Β. 506 Β, ἀνακωχὴ 526 Α, ἀπημφίαζε 406 D παραλλήλως πρὸς μεταμφιέζουσι 340 Ε, ἀμφιέννυσι 516 F, μεταμφιεννύουσι 528 Β;

Ὁ ἀποκαθιστῶν πανταχοῦ τοὺς εἰς -εσαν τύπους τοῦ ἐνεργ. ὑπερ-

συντ. πῶς καταλείπει ἀπαρατηρήτους τύπους οἷον ἀνάστα 780 c, ἐνσχεθῇ 966 f, 977 e, 985 a, εὕρατο 846 D (εὑράμενος 345 F. 926 A καὶ ψευδοπλουτ. 1136 D); πῶς κατέλιπε τὸ καθὼς 404 e, λούεσθαι 814 e λουόμενος 1094 c, καταιβασία 398 f, τὸ συγγενίδας 265 d, (πρβλ. καὶ Lobeck ἐν Phryn. σελ. 451-2). τὸ παθέων 926 d, τοῦ φάους ἐν 369 f; πῶς τὸ νόας ἐν Ζ' 33, 22, ὅπερ πολλῷ χεῖρον τοῦ βόας (495 a), διότι τοῦτο μὲν ἂν μὴ Ἀττικόν, εἶναι τοὐλάχιστον διαλεκτικὸν (Μ 137), ἐκεῖνο δὲ ὅλως ἄγνωστον τοῖς ἀρχαίοις; Πῶς ἐξέδωκε κατεάξαι 511 C. κατεάξας 526 B. ἐξεώσας 367 b (εἰ καὶ ὁ W. εἶχεν εἰκάσει ἐξώσας), πάντ' ἀνάξια τοῦ συγγραφέως τούτου; Δὲν καταβιβάζεται δι' αὐτῶν ὁ Πλούτ. εἰς τοὺς ἀθλίους Βυζαντίνους χρονογράφους; Διατί διορθοῖ μὲν τὸ ἀποδέει διαχέει εἰς ἀποδεῖ διαχεῖ, γράφει ἀναδούντων, ἀνέδουν ὑποδούμενον (824 b), ἀλλὰ καταλείπει τὸ συνδέουσι 966 e, περιδέουσι825 e, προσδέουσι 280 f; Ἀγνοεῖ ὅτι τὸ ῥῆμα τοῦτο, μάλιστα σύνθετον, πάντοτε συνῃρημένως ἐξεφέρετο ὑπὸ τῶν Ἀττικῶν; πρβλ. Blass B' σελ. 138, καὶ Cob. Nov. Lect. σελ. 529. «Satis constat Atticos illud verbum per omnes formas contraxisse: Itaque δῶν dicebant non δέων, δοῦσα non δέουσα, δοῦν non δέον, δοῦσι non δέουσι cet. ἔδουν, κατέδουν, συνέδουν non ἔδεον cet. et δοῦμαι, ὑποδοῦμαι, διαδοῦμαι ceteraque omnia. Reddidimus ὑποδῶν Platoni in Protagora p. 321 A pro ὑπὸ ποδῶν, comparantes ἀναδῶν in Aristoph. Pluto vs. 589. Συνδοῦντες est apud Antiphanem Athen. n. 700 c.

τῶν δ' ἀκοντίων
συνδοῦντες ὀρθὰ τρία λυχνείῳ χρώμεθα.

et similia complura inter legendum occurrent Sed saepe scribae contractas formas resolverunt et ad aequalium consuetudinem accommodarunt. Δοῦσι veterem Atticam formam in δέουσι mutarunt apud Demosthenem in Orat. LI. 11. τῶν ναυτῶν τοὺς ἀπολειπομένους δέουσι καὶ κολάζουσιν: est autem δέουσι non minus vitiosum quam δέονται, διαδέονται, ὑποδέονται, pro δοῦνται, διαδοῦνται, ὑποδοῦνται, itaque confidenter δοῦσι revoca. Animum addent di[s]tanti Moeris p. 130. Δοῦσιν: Ἀττικῶς. δεσμεύουσιν: Ἑλλ[ην]ικῶς et Hesychius: Δοῦσιν: δεσμεύουσι. Etiam simplex δῶν n

lucem vitamque revocandum est apud Demosthemem in Orat. XXII. 60. ὁμοῦ μετοίκους, Ἀθηναίους δέων, ἀπάγων, imo vero δῶν, quemadmodum δοῦσαν pro δεσμεύουσαν e Dinarcho affert Pollux VIII. 72. et δοῦν pro δεσμεῦον in Cratylo legitur p. 419 A. 421 C. Illud ipsum δῶν certa auctoritate fulciet Hesychius:

Δῶν δεσμεύων

Δώομεν ἀποδῶμεν.

Ex his igitur quid sit statuendum de caeteris formis non contractis sicubi in Atticorum scriptis comparent facile est ad intelligendum neque debebant editores in Dione Chrysostomo Orat. XIV. p. 438 πολλάκις οἱ τοῦ νοσοῦντος οἰκέται αὐτοὶ καταδοῦσι τὸν δεσπότην commemorare indoctam Reiskii suspicionem καταδέουσι». Πρβλ. καὶ Μνημ. 1899 σελ. 703 καὶ σελ. 133 καὶ 1881 σελ. 376 καὶ Συμμ. Κριτ. σελ. 526 καὶ Meisterhans 175.

Διατί παρὰ τὴν τεθεῖσαν ἀρχὴν οὐ μόνον τοὺς ἀπὸ τοῦ εὐ- ἀρχομένους τύπους εὕρισκον, εὗρον, εὕρηκα, εὑρέθην κλπ. δὲν τρέπει εἰς ηὑ-, ἀλλὰ τοὐναντίον καὶ τοὺς παραδοθέντας μετὰ τοῦ ηὑ- διαφθείρει εἰς -εὐ-; Διατί γράφει χειροκρασία ἀντὶ χειροκρατία ἐν 332 c, σημειούμενος ἁπλῶς γυναικοκρατία Μ., ἀφοῦ ὁμολογουμένως ἡ δόκιμος χρῆσις ἀπαιτεῖ ἵνα ταῦτα εἰς -κρατία λήγωσιν καὶ οἱ ἐπιμελεῖς ἐκδόται τὰ ὀλίγα, ὅσα παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις εὑρίσκονται εἰς -κρασία, ἀποκατέστησαν εἰς -κρατία;

Ὁ τύπος γυναικοκρασία ἀπαντᾷ καὶ ἐν Ἄγιδι καὶ Κλεομένει τοῦ Πλουτάρχου ΛΓ΄ καὶ ἐν Ἀντωνίῳ Ι΄. Ἀλλ' ἐν Κάτωνι τῷ πρεσβυτέρῳ Η΄ κεῖται «Περὶ δὲ τῆς γυναικοκρατίας διαλεγόμενοι, πάντες, εἶπεν, ἄνθρωποι τῶν γυναικῶν ἄρχουσιν, ἡμεῖς δὲ πάντων ἀνθρώπων, ἡμῶν δ' αἱ γυναῖκες» καὶ ἐν Λυκ. ΙΔ΄ «Οὐ γάρ, ὡς Ἀριστοτέλης φησίν, ἐπιχειρήσας σωφρονίζειν τὰς γυναῖκας ἐπαύσατο μὴ κρατῶν τῆς πολλῆς ἀνέσεως καὶ γυναικοκρατίας κλπ.». Πρβλ. καὶ Ἀποφθεγμ. Βασ. καὶ Στρατηγ. 198 Δ. Ἀποκατέστησε δὲ τὸν [illegible]ιμον τύπον ὁ Sintenis καὶ ἐν τῷ Κλεομένει καὶ ἐν τῷ Ἀντωνίῳ. Ὁ [illegible]αῆς γράφει ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Παραλλήλων Βίων τοῦ Πλουτάρχου [illegible]ρ. Ε΄ σελ. 454 «γυναικοκρασίαν] τῶν Ἀττικῶν ἔφησεν εἶναι ὁ φί[illegible] Σνεϊδέρος (Λεξικ. Ἑλληνογερμ. λεξ. Γυναικρασία) τὸ Γυναι-

κοκρασίαν, ἀντὶ τοῦ Γυναικοκρατίαν· περὶ οὗ ἐπέχειν ἐφείσθω μοι μετὰ τοῦ Στεφάνου, ἄλλως τε, καὶ ἐπειδὴ τούτῳ Πλουτάρχου τῷ χωρίῳ ἐχρήσατο μαρτυρίῳ καὶ ἑτέρῳ τοῦ Στράϐωνος. Ἡ γὰρ γραφικῶς ἡμαρτῆσθαι παρ' ἀμφοτέροις ὑποληπτέον, ἢ τοῦ παρακμάζοντος ἑλληνισμοῦ φατέον εἶναι τὴν τοῦ τ καὶ σ τροπήν. Οὐδ' ἔστιν εἰπεῖν ὅμοιον εἶναι τῷ ναυτία καὶ ναυσία· ἐν τούτοις μὲν γὰρ ἡ διαφορὰ τοῦ στοιχείου οὐ διαλλάττει τὴν ἔννοιαν· ἡ δὲ γυναικοκρασία κρᾶσιν (παρὰ τὸ κιρνάω) σημαίνει γυναικῶν, τῆς γυναικοκρατίας κράτος (παρὰ τὸ κρατέω) δηλούσης γυναικῶν. Καὶ ἔστι μάρτυρα τῆς χρήσεως ἀντὶ πάντων ἕνα παρασχέσθαι τὸν Ἀριστοτέλην (Πολιτ. Ε' 9, σελ. 229, ἐκδ. Σνεΐδερ.). «Καὶ τὰ περὶ τὴν δημοκρατίαν δὲ γινόμενα τὴν τελευταίαν τυραννικὰ πάντα, γυναικοκρατία τε περὶ τὰς οἰκίας» κλπ. Καὶ ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Στράϐωνος Μέρ. Δ' σελ. 68 «Γυναικοκρασίαν] Οὕτω καὶ αἱ ἐκδόσεις καὶ τἀντίγραφα. Ἄμεινον ἂν γράφοις, Γυναικοκρατίαν (ὥσπερ ἔγραψεν ὁ Ἄγγλος ἐκδότης), κατὰ τό, Ἀριστοκρατία, Δημοκρατία, καὶ τὰ παραπλήσια, εἴγε βούλει σημαίνειν τὸ τῶν γυναικῶν κράτος. Καὶ ὁ μὲν Στέφανος (Πίνακ. σελ. 700) ἐν ἀρχαίοις Λεξικοῖς τὴν Γυναικοκρασίαν εὑρὼν ἐπὶ τῆς περὶ τὰς γυναῖκας ἀκρασίας τῶν ἀνδρῶν, οὐδ' ἐπὶ ταύτης τῆς σημασίας ὀρθῶς εἰρῆσθαι ὑπείληφε. Τῷ δὲ Σνεϊδέρῳ Ἀττικῶς εἰρῆσθαι δοκεῖ τὸ Γυναικοκρασία, ἀντὶ τοῦ Γυναικοκρατία, ταὐτόν τε τούτῳ σημαίνειν, μαρτύρια παρεχόμενος τοῦτό τε Στράϐωνος τὸ χωρίον, καὶ ἕτερον Πλουτάρχου ἐν τῷ Κλεομένους βίῳ (§ 33, Μέρ. Ε' σελ. 150, ἐμ. ἐκδ.). Ἐμοὶ δὲ φαίνεται, ἢ ἐξωστέον ὅλως εἶναι τῶν Ἑλληνικῶν βίϐλων τὸ Γυναικοκρασία ὡς ἀντιγράφων ἁμάρτημα, ἢ τῆς Ἀττικῆς Μούσης ἀποσχοινίζοντας, τῷ παρακμάζοντι Ἑλληνισμῷ ἀναθετέον».

Παρατιθέμεθα καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Κοϐήτου γεγραμμένα ἐν Μνημ. 1876 σελ. 222 Γυναικοκρασία. perperam apud Strabonem et Plutarchum scribitur quum et ratio et usus γυναικοκραΤία requirant, ut δημοκρατία, ἀριστοκρατία. ὀχλοκρατία, θεατροκρατία, et quidquid ad hanc analogiam ex κράτος nascitur. Adjectiva i[illegible] ΚΡΑΤΟϹ a κεράννυμι habent σ, veluti ἀκρασία, ἑωλοκρασία ce[illegible] Communis eruditorum opinio est, praeeunte Wyttembachio [illegible] docta annotatione ad Plutarchi Moralia pag. 20. A. *duo* es[illegible]

vocabula diversa «γυναικοκρασία *est* (judice Wyttembachio) *in viris. qui nimium mulieribus dediti sunt: γυναικοκρατία in mulieribus, quae imperium obtinent*». Sed exempla quae afferuntur meliora docent. Plutarchus in *Agide et Kleomene* pag. 820 D. τῆς βασιλείας εἰς πολλὴν - γυναικοκρασίαν ἐμπεσούσης, nempe quia Ptolemaei Philopatoris concubina impotenter dominabatur, ὥστε (ut Plutarchus continuo addit) τὰ μέγιστα τῆς ἀρχῆς πράγματα διοικεῖν Ἀγαθόκλειαν τὴν ἐρωμένην τοῦ βασιλέως καὶ τὴν ταύτης μητέρα καὶ πορνοβοσκὸν Οἰνάνθην. et Polybius XIV. 11 (ex Athenaeo pag. 596 f) τοῦ δὲ Φιλοπάτορος βασιλέως Πτολεμαίου οὐκ Ἀγαθόκλεια ἐκράτει; Erat igitur haec γυναικοκρατία turpis et flagitiosa. Deinde ex Plutarchi Antonio affertur pag. 920 D. ὥστε Κλεοπάτραν διδασκάλια Φουλβίᾳ τῆς Ἀντωνίου γυναικοκρασίας ὀφείλειν πάνυ χειροήθη καὶ πεπαιδαγωγημένον ἀπ' ἀρχῆς ἀκροᾶσθαι γυναικῶν παραλαβοῦσα αὐτόν. Sententia est luce clarior: Fulvia dudum Antonium docuerat γυναικοκρατεῖσθαι, id est *muliebri imperio parere* et *uxori esse obnoxium*. Itaque haec quoque erat γυναικοκρατία φανερά. Sic apud Aristotelem in Polit. II, 9. dicitur: ἂν τυγχάνωσιν γυναικοκρατούμενοι καθάπερ τὰ πολλὰ τῶν στρατιωτικῶν καὶ πολεμικῶν γενῶν ἔξω Κελτῶν. Sic Lacaenae imprimis solebant et dicebantur τῶν ἀνδρῶν ἄρχειν, et notum est Lacaenam ad hospitam quae dixerat: ὑμεῖς αἱ Λάκαιναι τῶν ἀνδρῶν ἄρχετε, respondisse: μόναι γαρ τίκτομεν ἄνδρας. Itaque apud Strabonem pag. 251. B, ἔχει γάρ τινα γυναικοκρασίαν· τοῦτο δ' οὐ πάνυ πολιτικόν, quia non de virorum mulierositate sermo est, sed de impotenti matronarum imperio facile intelligitur γυναικοκρατίαν unice esse verum. Senserant hoc Romani quoque, apud quos Cato major consul (suadens ne lex Oppia abrogaretur Liv. XXXIV. 2) λοιδορῶν τὴν ἐπιπολάζουσαν γυναικοκρατίαν ita dixit: ἡμεῖς πάντων ἀνθρώπων ἄρχομεν, ἡμῶν δ' αἱ γυναῖκες· apud Plutarchum in vita *Catonis* cap. 8. Itaque γυναικοκρασία ex κεράννυμι formatum et per se ipsum absurdum est et locum in quo consistat reliquum nullum habet. Solum γυναικοκρατία in usu erat, ut θεατροκρα-

τία, ὀχλοκρατία, δουλοκρατία, πλουτοκρατία, appellatur ὅπου ἂν θέατρον, ὄχλος δοῦλοι, πλούσιοι κρατῶσιν:

Λέγει δὲ ὁ Κόβητος καὶ ἐν Κριτ. καὶ Παλαιογ. Παρατηρ. εἰς Διον. Ἁλικαρν. Ῥωμ. Ἀρχαιολογ. σελ. 127 «Οὐ πρόσω χειροκρασίας. Scribendum χειροκρατίας ut πονηροκρατία, γυναικοκρατία, multaque his similia. Χειροκρασία tam ineptum est ac si quis δημοκρασία vellet dicere. Χειροκρασία iterum legitur pag. 1684. sed emendate pag. 1515 πονηροκρατίαν et pag. 1573. πονηροκρατεῖσθαι». (Πρβλ. καὶ Lobeck ἐν Παρεργ. εἰς Φρύνιχ. σελ. 525 καὶ Schoemann ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἄγιδος καὶ Κλεομένους τοῦ Πλουτάρχου σελ. 265 καὶ ἑξῆς).

Τίνα γνώμην ἔχει περὶ τῶν τύπων γυναικοκρασία καὶ χειροκρασία ὁ ἐκδότης δὲν ἔκρινεν ἀναγκαῖον νὰ δηλώσῃ ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου. Εἶναι δ' ἄξιον παρατηρήσεως ὅτι ὁ μὲν Sintenis ἐξέδωκεν ἐν τοῖς Παραλλήλοις τοῦ Πλουτάρχου γυναικοκραΤίαν καὶ γυναικοκραΤίας ἀντὶ τοῦ γυναικοκραΣίαν καὶ γυναικοκραΣίας, ὁ δὲ Βερναρδάκις ἐτήρησεν ἐν τοῖς Ἠθικοῖς τοῦ Πλουτάρχου τοὺς διὰ τοῦ Σ προενηνεγμένους τύπους γυναικοκραΣίαν καὶ χειροκραΣίαν, εἰ καὶ ἔγραψεν ἐν τῷ Προλόγῳ τοῦ Α´ Τόμου σελ. XCI «Praeterea tormas Atticas recepi eas tantum, quarun similes et alibi occurrunt velut Ἀκαδήμεια etc.

Διατί παρατιθεὶς στίχους τοῦ Εὐριπίδου 467 a γράφει «τὰ πράγματ' ὀρθῶς ἂν τιθῇ, πράσσει καλῶς» σημειούμενος μὲν ὅτι παρὰ τῷ Στοβαίῳ νδ´ 14 κεῖται τὸ ἢν ἀντὶ τοῦ ἄν, ἀλλ' οὐ παραλαμβάνων αὐτὸ εἰς τὸ κείμενον, εἰ καὶ ἀναντιλέκτως τὸ γνήσιον; πρβλ. Kühner-Blass, Γραμμ. Α´ 223 καὶ Cob. Μνημ. 1873, 362 καὶ Κόντον ἐν Σωκράτους Τομ. Α´ 472 «Οἱ παλαιοὶ δραματοποιοὶ οὐδέποτε τοῦ ἂν ποιοῦνται χρῆσιν, ἀλλ' ἀείποτε τοῦ ἐὰν ἢ ἤν».

Διατί ἐξέδωκεν ἐν 189 b «ἐγώ σε, εἶπεν, ἐντέλλομαι καὶ παρακαλῶ μηδὲν Ἀθηναίοις μνησικακεῖν;» Εἶναι τὸ σε-ἐντέλλομαι ἄξιον τοῦ Πλουτ., καὶ διατί «ὁ Ὅμηρος εἰς τὴν νεκυίαν εἶπεν (16 f)»; εἶναι ταῦτα Ἑλληνικὰ τοῦ Πλουτάρχου ἢ ἁπλῶς τοῦ κ. Βερναρδάκι;

Τὰ εἰρημένα, ὀλίγα ἐκ πολλῶν, ἀρκοῦσι νὰ δείξωσι πᾶσιν, ὅτι καὶ πλημμελεῖς ἀρχὰς περὶ τὴν διάγνωσιν τῶν γνησίων τοῦ Πλουτά[ρχου] ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων αὐτοῦ ἔθηκεν ὁ ἐκδότης καὶ ἀνακολούθως ἐφ

μοσεν αὐτάς· ἐντεῦθεν καὶ ἡ πλήρης καὶ ὡμολογημένη τῆς ἐκδόσεως ἀποτυχία, οὔσης παντελῶς ἀχρήστου εἰς ἐπιστημονικὴν ἐξέτασιν καὶ τῶν νοημάτων καὶ τοῦ λόγου τοῦ Πλουτάρχου.

Ε΄. **Περὶ τῆς χασμωδίας παρὰ Πλουτάρχῳ.**

Περὶ ταύτης φρονεῖ, καθ' ἃ ἀνωτέρω σελ. 450 παρετηρήσαμεν, ὁ ἐκδότης ὅτι ἀναντιρρήτως ἔφευγεν αὐτὴν ὁ Πλούταρχος καὶ ὁ Θεόφραστος. Ἀλλὰ διεξοδικῶς διέλαβε περὶ ταύτης καὶ ἀλλαχοῦ καὶ ἐπ' ἐσχάτων ἐν τῇ Ἐπετηρίδι σ. 76, ἔνθα διδάσκει ὅτι «ὁ Πλούταρ- » « χος, ἐπειδὴ ἀπέφευγε τὴν χασμωδίαν καὶ τὴν κακοφωνίαν, ὡς ἐκ » « τούτου κατώρθωσε νὰ ἔχῃ προχείρους ἔνθεν μὲν διπλοῦς τύπους » « λέξεων, ἔνθεν δέ, εἰ καὶ σπανιώτερον, καὶ διπλᾶς συντάξεις»· (παράδοξον τοῦτο! ἐπειδὴ ἔφευγε τὴν χασμωδίαν, κατώρθωσε νὰ ἔχῃ τὰ διπλᾶ ταῦτα; ἢ τοὐναντίον ἐπειδὴ εἶχε τὰ διπλᾶ, ἠδύνατο νὰ φεύγῃ τὴν χασμωδίαν;). «Ὅτε ὁ εἷς τύπος παρεῖχε χασμωδίαν ἢ κακο- » « φωνίαν, ἀπέφευγεν αὐτὸν καὶ μετεχειρίζετο τὸν ἕτερον . . . ἀκο- » « λουθεῖ βαθμολογίαν τινά, ἥτις ἐξηγεῖ κατὰ πόσον ἐπέτρεπεν εἰς » « ἑαυτὸν τὴν χρῆσιν καὶ αὐτῆς (sic) τῆς χασμωδίας. Καὶ πρῶτον » « φαίνεται ὅτι καὶ αὐτὴν (sic) τὴν χασμωδίαν ἠνείχετο ἐν ἀπολύτῳ » « ἀνάγκῃ, ὅτε δὲν ἠδύνατο νὰ πράξῃ ἄλλως. Δεύτερον μείζονος χα- » « σμωδίας προετίμα μικροτέραν. Καὶ τρίτον ὅτε ἠδύνατο ἀπέφευγε » « καὶ αὐτὴν τὴν ἐλαφροτάτην χασμωδίαν, π. χ. τὴν ἐκ τῆς συμ- » « πτώσεως τῶν βραχέων φωνηέντων, τῶν ἐκθλιβομένων, ἀποτελου- » « μένην ». Περὶ τούτων παρατηρῶ, ὅτι δὲν φαίνονται συνᾴδοντα τῷ ἐν σελ. 102 τῆς Ἐπετηρ. λεγομένῳ ὅτι ἡ διόρθωσις τοῦ Κόντου «πρὸς τῷ μὴ ἐπιεικεστέρῳ ἴσως καὶ χεῖρον» εἶναι πλημμελεστάτη ἡ γεννῶσα χασμωδίαν, ἣν ἀναντιρρήτως ἔφευγον ἀμφότεροι οἱ συγγραφεῖς, ἀφοῦ νῦν ὁ ἐκδότης ὁμολογεῖ ὅτι ὁ Πλούταρχος ἠνείχετο, ἔστω καὶ ἐπὶ ὅροις τὴν χασμωδίαν.

Ὁμοίως δέν μοι φαίνονται ταῦτα συνᾴδοντα οὐδὲ πρὸς τὰ ἐν τῇ Ἐφημερίδι ἄλλοτε διδαχθέντα ὑπὸ τοῦ ἐκδ. ὅτι: «τὸ ἄρθρον εἶναι τόσον » στενῶς συνδεδεμένον πρὸς τὸ ὄνομα τὸ ὑπ' αὐτοῦ ὁριζόμενον, ὥστε » θεωρεῖται ὡς μία λέξις, καὶ ἐπομένως δὲν ἀπεργάζεται τὸν λόγον » χασμώδη . . . διότι πῶς εἶναι δυνατὸν συγγραφεὺς οἷος ὁ Πλού- »

«ταρχος λαμβάνων ἀπειράκις ἀνάγκην τοῦ ἄρθρου ν' ἀποφεύγῃ» «αὐτὸ πρὸ τῶν ἀπὸ φωνήεντος ἀρχομένων ἀπειραρίθμων λέξεων;» Ταῦτα ἔγραψεν ὁ ἐκδ. ἀπαντῶν πρὸς τὸν Βάσην, ὅστις ἐμέμφθη αὐτὸν ὅτι παρὰ τὴν παράδοσιν τῶν ἀρίστων ἀντιγράφων καὶ παρὰ τὰς ἀρχὰς αὐτοῦ ἐξαλείφοντος πάσῃ δυνάμει τὴν χασμωδίαν ἐξέδωκε μετὰ χασμωδίας «ἣν ἡ ὄσφρησις» ἀντὶ «ἣν ὄσφρησις». Ἀλλ' ἐρωτᾶται: ἐπιτρέπεται ἡ τοῦ ἄρθρου μετὰ τοῦ ἀρκτικοῦ φωνήεντος τῆς ἀκολούθου λέξεως ἀποτελουμένη χασμωδία, ἀφοῦ κατὰ τὸν πρῶτον νόμον «τὴν χασμωδίαν ἠνείχετο ἐν ἀπολύτῳ ἀνάγκῃ, ὅτε δὲν ἠδύνατο νὰ πράξῃ ἄλλως;» Καὶ διατί δὲν ἠδύνατο πολλαχοῦ νὰ φεύγῃ αὐτὴν διὰ κράσεως; Ἔπειτα παρατηρῶ ὅτι ἐν τῷ ἣν ὄσφρησις δὲν ὑπῆρχεν, εἰσήγαγεν δ' αὐτὴν ὁ ἐκδότης, καὶ ὅτι διαφέρει μεγάλως ἂν τεθείσης ἅπαξ τῆς ἀρχῆς, ὅτι ὅπως ὁ Πολύβιος καὶ ἄλλοι οὕτω καὶ ὁ Πλούταρχος ἔφευγε καθόλου τὴν χασμωδίαν, εὑρίσκοντες πειρώμεθα νὰ δικαιολογῶμεν αὐτὴν ἑκάστοτε, καὶ ἂν ἡμεῖς εἰσάγωμεν αὐτὴν δι' εἰκασίας εἰς τὸ κείμενον τοῦ ἀναντιρρήτως φεύγοντος αὐτὴν συγγραφέως. Τοῦτο προδήλως οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ καταφανὴς παράβασις καὶ καταπάτησις τῆς τεθείσης ἀρχῆς. Καὶ τέλος ὅτι οἱ τρεῖς οὗτοι δῆθεν κανόνες δὲν διακρίνονται ἐπὶ σαφηνείᾳ, ὅπως ἦν ἀναγκαῖον.

Οὕτω λ. χ. λέγεται α) ὅτι «ἐν ἀπολύτῳ ἀνάγκῃ ἠνείχετο τὴν χασμωδίαν, ὅτε δὲν ἠδύνατο νὰ πράξῃ ἄλλως»· ἀλλὰ τίς ἦν ἡ ἀπόλυτος αὕτη ἀνάγκη καθ' ἣν δὲν ἠδύνατο νὰ πράξῃ ἄλλως; Λέγει τὴν παρὰ τὸ πρό, περί, τὸ ἐρωτηματικὸν τί; ἢ λέγει καὶ τὸ ἄρθρον ὁ, ἡ, τό, τά, τὸν καὶ πρὸ φωνήεντος; ἢ καὶ ἄλλα ἔτι καὶ τίνα; Ἀφ' ἑαυτῆς βεβαίως ἡ ἀπόλυτος ἀνάγκη αὕτη δὲν εἶναι πασίδηλος, ὁ δὲ ἐκδότης δὲν ηὐδόκησε νὰ διευκρινήσῃ τὸ φάσμα τοῦτο· β) ὅτι «μείζονος χασμωδίας προετίμα τὴν μικροτέραν», καὶ ἐνταῦθα προφανῶς δὲν εἶναι οἴκοθεν δῆλον, τίνες αἱ μείζονες καὶ τίνες αἱ ἐλάσσονες χασμωδίαι. Λέγει τὴν σύγκρουσιν τριῶν φωνηέντων μείζονα τῆς τῶν δύο; Ἴσως· ἀλλὰ θὰ ἴδωμεν ἔπειτα ὅτι καὶ ταύτην συχνὰ καταλείπει ἐν τῷ Πλουτ.· γ) ὅτι «ὅτε ἠδύνατο ἔφευγε καὶ τὴν ἐλαφροτάτην χασμωδίαν, π.χ. τὴν ἀποτελουμένην ἐκ τῆς συμπτώσεως τῶν βραχέων φωνηέντων, τῶν ἐ- θλιβομένων». Καὶ ἐν τούτοις πάλιν ἐγὼ παρρησίᾳ ὁμολογῶ, ὅτι δ- νοῶ διατὶ ἡ χασμωδία ἡ ἐκ τῆς συμπτώσεως τῶν βραχέων καὶ ἐκθλι-

βομένων φωνηέντων ἀποτελουμένη λέγεται ἐλαφροτάτη. Ἐγὼ ἐνόμιζον τοὐναντίον ὅτι χασμωδία οἷον ἀλλὰ ἐγώ, ἅμα ἡμέρα, ὁ δὲ ἔρχεται, ἄλλος τε ἄνθρωπος, ὅ γε ἀνὴρ κττ. εἶναι βαρυτάτη, ἤτοι ἥκιστα ἀνεκτή, τοῦτο τοὐλάχιστον βλέπομεν ἐν τοῖς δραματικοῖς καὶ παρ' Ἰσοκράτει· ἢ πῶς σταθμᾶται αὐτὴν ὁ ἐκδότης; Ὁμοίως δὲν ἐννοῶ διατὶ δὲν ἠδύνατο ὁ Πλούταρχος νὰ φεύγῃ πάντοτε τὴν ἐκ τῶν φωνηέντων τούτων, τῶν βραχέων καὶ ἐκθλιβομένων, παραγομένην χασμωδίαν δι' ἐκθλίψεως, ἀλλὰ λέγεται «ὅτε ἠδύνατο».

Ἔπειτα ἔρχεται τὸ φάσμα τῆς εὐφωνίας ἢ κακοφωνίας· τίνες εἶναι οἱ νόμοι καὶ οἱ κανόνες τοῦ πράγματος τούτου; Εἴδομεν ἀνωτέρω σελ. 469 ὅτι ὁ ἐκδότης νομίζει κακοφωνίαν τὴν ἐπανάληψιν ὁμοίως περατουμένων λέξεων, οἷον «ἀτελὲς μένει καὶ ἀναυξές, ἀνθ' οὐ φρονεῖ ὅτι ὁ Πλούταρχος ἔγραψεν ἀτελὲς μένει καὶ ἄναυξον. Ἀλλ' ὁ Πλούταρχος διαρρήδην κηρύττει τἀναντία λέγων ἐν Ζ' 353-4 περὶ τοῦ Ὁμήρου «ὑπάρχει ὁμοιοτέλευτον σχῆμα παρ' αὐτῷ, ἐν ᾧ τὰ κῶλα εἰς ὁμοίας τῷ ἤχῳ λέξεις τελευτᾷ, τὰς αὐτὰς συλλαβὰς ἐν τοῖς πέρασιν ἔχοντα, οἷόν ἐστι, χρὴ ξεῖνον παρεόντα φιλεῖν, ἐθέλοντα δὲ πέμπειν, καὶ . . . ὅταν δ' εἰς ὀνόματα ὁμοίως κλινόμενα λήγωσιν αἱ περίοδοι ἢ τὰ κῶλα καὶ ταῦτα εἰς πτώσεις ὁμοίας, ὁμοιόπτωτον τοῦτο ἰδίως ὀνομάζεται· οἷόν ἐστιν

ἠΰτε ἔθνεά εἰσι μαλισσάων ἀδινάων, πέτρης ἐκ γλαφυρῆς αἰεὶ νέων ἐρχομενάων, **τὰ δ' εἰρημένα καὶ τὰ τοιαῦτα μάλιστα προστίθησι τῷ λόγῳ χάριν καὶ ἡδονήν. . . .**

Τῆς δ' ὁμοίας χάριτος ἔχεται καὶ ἡ παρονομασία, ὅταν παρὰ τὸ προκείμενον ἕτερον ὄνομα ἐμφερὲς τεθῇ εὐθὺς κατὰ σύμμετρον διάστημα, οἷόν ἐστιν

«οὐδὲ γὰρ Δρύαντος υἱός, κρατερὸς Λυκόεργος δὴν ἦν»·
καὶ ἐν ἄλλῳ

«τῶν ἦτοι Πρόθοος θοὸς ἡγεμόνευεν».

Καὶ 534 f φαίνεται ὅτι δὲν ἀσπάζεται τὴν περὶ ταῦτα μικρολόγον ἐνίων πραγματείαν, διὸ λέγει ὅτι «ἐνίους γοῦν ὁρῶμεν οὐδὲ φωνήεντι συγκροῦσαι φωνῆεν ἐν τῷ λέγειν ὑπομένοντας» καὶ 50 d-e ἔνθα οὐχὶ ἄνευ εἰρωνείας λέγει περὶ τοῦ Ἰσοκράτους «οὐ ρ ἀκονῶν ξίφος οὐδὲ λόγχην χαράττων οὐδὲ λαμπρύνων κράνος ιδὲ στρατευόμενος οὐδ' ἐρέσσων, ἀλλ' ἀντίθετα καὶ πάρισα καὶ ὁμοιό-

πτωτα κολλῶν καὶ συντιθείς, μονονοὺ κολαπτῆρσι καὶ ξυστῆρσι τὰς περιόδους ἀπολεαίνων ἐγήρασε. Πῶς οὖν οὐκ ἔμελλεν ἄνθρωπος ψόφον ὅπλων φοβεῖσθαι καὶ σύρρηγμα φάλαγγος ὁ φοβούμενος φωνῆεν φωνήεντι συγκροῦσαι καὶ συλλαβῇ τὸ ἰσόκωλον ἐνδεὲς ἐξενεγκεῖν;» Πρβλ. καὶ Δημ. περὶ Ἑρμ. 70 «πολλὰ ἐν συναλοιφῇ μὲν λεγόμενα δύσφωνα ἦν, διαιρεθέντα δὲ καὶ συγκρουσθέντα εὐφωνότερα ὡς τὸ «πάντα μὲν τὰ νέα καὶ καλά ἐστιν», εἰ δὲ συναλείψας εἴποις «καλά ἐστιν», **δυσφωνότερον** ἔσται. Τὸ «εἰ δὲ συναλείψας εἴποις καλά ἐστιν» εἶναι γελοῖον. Ἀναγκαίως δ' ἔχει νὰ μεταβληθῇ εἰς τὸ κάλ' ἐστίν, οὐχὶ εἰς τὸ καλά 'στιν, ὡς ἀτοπώτατα ἀνεγνώσθη ὑπό τινος. Ὁ Cobet γράφει ἐν Collect. crit. σελ. 236 Vel caecus videat scribendum esse: εἰ δὲ συναλείψας κάλ' ἐστιν. Κατὰ τὸν Δημήτριον ἄρα τὸ κάλ' ἐστιν εἶναι **δυσφωνότερον**, τὸ δὲ καλά ἐστιν **εὐφωνότερον.**

Ταῦτα ἀρκοῦσιν, ἵνα δείξωσι πᾶσιν ὅτι σφόδρα ἐπισφαλῆ πράγματα καὶ πάντοτε αὐθαίρετά πως εἶναι τὰ περὶ εὐφωνίας ἢ χασμωδίας λεγόμενα καὶ ὅτι ὁ ἐκδότης ἰδίαις αὐτοῦ γνώμαις καὶ θεωρίαις οὐχὶ δὲ γνησίαις τοῦ Πλουτάρχου ἀκολουθεῖ, ὅταν διδάσκῃ λ.χ. τοιαῦτα ἀντιφατικὰ καὶ ἀνεπιστήμονα πράγματα, οἷον «ὁ Πλούταρχος φεύγει τὰ ὁμοιοκατάληκτα ὅπου δύναται καὶ ὅσον δύναται» σελ. 96 τῆς Ἐπετηρίδος 1901, καὶ ἔπειτα ἐν σελ. 99 διαλαμβάνων περὶ χωρίων ἐχόντων ὁμοιοκατάληκτα, οἷον «φόνων γὰρ ἀντικαταλλασσόμενοι φόνους ὁμοίως μὲν οἷς ἐλάμβανον ἀνῄρουν οὓς ἐδίδοσαν, ἀδικώτεροι δὲ περὶ τοὺς φίλους ἦσαν, οὓς ἀπεκτίννυσαν μηδὲ μισοῦντες» διατείνεται ὅτι ταῦτα προτιμῶνται «ἴσως ἵνα καὶ ἐξωτερικῶς φανερωθῇ ἡ ἰσότης καὶ συμμετρία», καὶ πάλιν σελ. 100 «τοὐναντίον δὲ ἐνιαχοῦ ἐπίτηδες καὶ ἐν γνώσει ἐπιδιώκει τὰ ὁμοιοκατάληκτα, ἵν' ἐξάρῃ καὶ ἀναδείξῃ καὶ ἐπιτείνῃ τὴν ἔννοιαν». Καὶ 99 «τοιούτου ὄντος τοῦ κανόνος ἐννοεῖται ὅτι ὑπάρχουσι καὶ ἐξαιρέσεις».

Ὥστε κατὰ τὴν καινὴν καὶ κενὴν ἅμα διδασκαλίαν ταύτην ὁ Πλούταρχος ἅμα μὲν φεύγει ὅσον δύναται καὶ ὅπου δύναται τὰ ὁμοιοκατάληκτα χάριν εὐφωνίας, ἅμα δὲ παραλαμβάνει αὐτὰ πάλιν χ[...] συμμετρίας καὶ ἰσότητος ἤτοι χάριν εὐφωνίας, πρὸς δὲ καὶ ἐπιδι[...] αὐτὰ ἐπίτηδες, ἵνα ἐξάρῃ καὶ ἐπιτείνῃ τὴν ἔννοιαν, ὅπερ βεβαίως [...]

ἀπαρτίζει κακοφωνίαν, ἀλλ' ἴσως μᾶλλον εὐφωνίαν. Καὶ ὅμως πάλιν τῶν τοιούτων κανόνων ὑπάρχουσι καὶ ἐξαιρέσεις! Καὶ τῶν ἐξαιρέσεων τούτων οὐδεὶς ζητεῖται λόγος!

Ὅτι δ' ἀληθῶς πάμπολλα ἀναγινώσκονται παρὰ Πλουτάρχῳ πάρισα ἢ ὁμοιοτέλευτα, βλέπει ἕκαστος, οἷον τοιαῦτά τοι τὰ πλεῖστα 665 a, τῶν δ' ἄλλων μερῶν ἀμείκτων καὶ καθαρῶν ἐνδιαφερομένων 1078 b, τῇ δ' ὑγρότητι καὶ ξηρότητι καὶ τραχύτητι καὶ λειότητι καὶ μαλακότητι καὶ σκληρότητι 650 b (καὶ σημειωτέον ὅτι κάλλιστα ἠδύνατο νὰ εἴπῃ τῇ δ' ὑγρασίᾳ καὶ ξηρασίᾳ . . .), συνεχὲς καὶ ὁμαλὲς 564 d (ἔνθα καὶ ὁμαλὸν ἠδύνατο νὰ γράψῃ), 525 d εἰ δυνάμενος οὕτω ζῆν ἀνελευθέρως καὶ ἀπανθρώπως καὶ ἀμεταδότως καὶ πρὸς φίλους ἀπηνῶς καὶ πρὸς πολίτας ἀφιλοτίμως, κακοπαθεῖς καὶ ἀγρυπνεῖς καὶ ἐργολαβεῖς καὶ κληρονομεῖς καὶ ὑποπίπτεις . . .

525 e «πρὸς τὴν ὀνώδη καὶ μυρμηκώδη λέγω ταύτην φιλοπλουτίαν . . .»

525 f τῶν δι' ἀσωτίαν, τῶν διὰ μικρολογίαν καὶ ἀνελευθερίαν.

556 c ἀπολλύουσι καὶ προσδιαστρέφουσι (ὅπου καὶ ἀπολλύασι ἠδύνατο νὰ γράψῃ) ἐμφυτεύοντες τὴν αὐτῶν φιλαργυρίαν καὶ τὴν μικρολογίαν.

527 a τῆς φιλαργυρίας καὶ τῆς ἀσχολίας . . . τὸ γαῦρον καὶ τὸ φιλότιμον καὶ τὸ φιλάνθρωπον.

527 c χρυσοχόων καὶ τορευτῶν καὶ μυρεψῶν καὶ μαγείρων.

527 d ταῦτα παρεώραται καὶ ἠφάνισται, χρυσωμάτων περιφερομένων καὶ ἱματίων πολυτελῶν καὶ ζευγῶν ἐλαυνομένων καὶ προσωπείων.

527 f τὸ σωφρονεῖν τὸ φιλοσοφεῖν τὸ γινώσκειν

528 b ἀλλάσσουσι τοὺς οἰνοχόους, μεταμφιεννύουσι πάντα, πάντα κινοῦσι . . .

663 c διέλεγχε τὴν ἀτοπίαν καὶ περιεργίαν ὁμοῦ μεταλλικὰ καὶ βοτανικὰ καὶ θηριακὰ καὶ τἀπὸ γῆς καὶ θαλάττης. . . Ἠδυνάμην πολλὰς τούτων νὰ πληρώσω τῆς Ἀθηνᾶς σελίδας, ἀλλὰ παραλ[illegible]ω τοῦτο φοβούμενος μὴ ψεχθῶ, ὅτι πειρῶμαι νὰ δείξω διὰ τοῦ λύχ[illegible] τὸν ἥλιον,

Ἀλλὰ καὶ ἄν τις παρὰ πάντα ταῦτα, φύσει εὔκολος, ἤθελε πρὸς στιγμὴν ὁμολογήσει τῷ κ. ἐκδότῃ, ὅτι οἱ τρεῖς αὐτοῦ κανόνες τῆς χασμῳδίας ἔχουσι καλῶς παρατηρηθῇ καὶ διατυπωθῇ, πάλιν παρατηρῶ ὅτι, καὶ τοῦτο τὸ δεινότατον πάντων, οἱ νόμοι καὶ κανόνες οὗτοι οὐδ' ἐν ᾗ κατεσκεύασεν ἐκδόσει ἔτυχον ἐφαρμογῆς τινος. Διότι καὶ ὁ ἐπιπολῆς παρατηρῶν βλέπει μετ' ἐκπλήξεως ὅτι ἄλλοτε μὲν καταλείπει τὴν χασμῳδίαν, εἰ καὶ πολλάκις ἠδύνατο εὐκόλως νὰ θεραπεύσῃ αὐτήν, ἄλλοτε δὲ τἀνάπαλιν προβαίνει εἰς τοιαύτας συναλοιφάς, αἵτινες εἶναι παντάπασιν ἀλλότριαι τοῦ πεζοῦ τῶν Ἀττικῶν λόγου, ἐνίοτε δὲ καὶ τῆς καθόλου Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἄλλοτε τὴν ἐν τῇ αὐτῇ φράσει χασμῳδίαν ἐν τούτῳ μὲν τῷ χωρίῳ ἐπιχειρεῖ νὰ θεραπεύσῃ διὰ μεταθέσεως, διορθώσεως κττ., ἐν ἐκείνῳ δὲ καταλείπει ἀνέπαφον· ἄλλοτε καὶ δύο χασμῳδίας καταχωρίζει οὐδὲν παρατηρῶν· καὶ τὸ χείριστον καὶ ἀπίστευτον, ὅτι ἄλλοτε καὶ διὰ διορθώσεως παράγει χασμῳδίαν.

πρβλ. γονέων δὲ ὀλιγωρία 59 f, ὀδύρονται δέ, ἂν 289 b, παρὰ πενθεροῦ δέ, ὅτι 266 a, νῦν δέ, εἰ μὴ 157 c, εἰ δέ, ὥσπερ Πολύβιος 325 f, τὸ δὲ ὕδωρ 263 e, ἐγὼ δέ ὅτι μὲν 316 e. Δημήτριος δέ, ᾧ τῆς 338 a, ἡμέραν δέ, ἐν ᾗ 368 a, γίγνεσθαι δέ, ὅταν 368 c, γένεσιν δὲ Ἡφαίστου 363 d, τῇ δὲ ὀγδόῃ 372 b, Ῥωμαῖοι δέ, οὓς ἂν 550 b, ὁμοίως δέ, ἂν πονηροῦ 558 d, μὴ πειθομένη δέ, ἀπολιπόντος 594 a, οἱ δέ, ὡς θεοφιλεῖς 579 f, Τερψίωνος δὲ ἐκεῖνος 581 a, μηδὲ ὄντα 432 a (ἐξ εἰκασίας ἀντὶ δὲ ὄντα τῶν ἀντιγράφων). ἐὰν δὲ ὅτι 653 a, ἐνταῦθα δέ, ἐὰν μὲν 512 f, εἰσελθόντες δέ, ὅτι δρῶσιν 671 e, πρὸς σὲ δέ, ὦ Φαρνάκη 934 b, ὁ δὲ ἀνάσχ. . . . ἴσως γε ὦ θεοὶ 998 f, νυνὶ δὲ ὅτε μᾶλλον 658 c, εἰσελθόντες δὲ ὅτι δρῶσιν 671 e, ὅρα δέ, εἰ καὶ μελέτης ἕνεκα 703 c, ἐπεὶ δέ, ὥσπερ 708 e καὶ 824 f, παραλογώτερον δέ, εἰ μὴ 1063 f, οὐδέ, ὅταν ὁ Ζεὺς 1065 b, εἰ δέ, ὥς φησι 1076 e, εἰ δέ, ὡς τὸ μὴ ἴσον 1079 c, εἰπεῖν δέ, ὅτι 1110 f, ἔτι δέ, οἷς ἐγκαλεῖ 1117 e, ἔδει δέ, ὡς ἐκεῖνοι 1120 e, ἔτι δ', ὅπως ἐξίκηται . . . τεσσάρων δέ, ὅτι δυσὶ μεμιγμένος . . ., 1078 ab (ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ τὸ δ' καὶ τὸ δέ), ἐκείνων δὲ ὁποτέρου 737 f, ὁλ[illegible]α δὲ εἴρηται 765 e, δεῖ δὲ ὥς φασιν 811 f, δέ, εἴ τις τὸ [illegible]

νῶς . . . 1062 c, πρὸς ἄλληλα δέ, εἰ μᾶλλον 83 f, διὰ τὶ δέ, ἂν 28 d, ἐκ δὲ ἀκροάσεως 42 b, μήτε ἄνδρα 525 b, οἵ τε ἀριθμοὶ 52 c. χάσμαι τε ὑπνώδεις 45 d, τῷ τε ἤθει 67 d, φαύλους γε ὄντας 71 f, διὰ σὲ εἷλε 340 f, τὰ πέντε εἰκοσιπέντε 388 d, σὲ ὑπομένει 503 b, ὦ φίλε, οὓς Ὅμηρος 600 d, ὦ φίλε Ἀπολλωνίδη 925 a, ὦ φίλε Ἀριστότελες 929 a, ὦ ἑταῖρε, ἡ Λαΐς 759 f, μιμήσομαί σε, ὦ Ἀριστόδημε 1104 a, τί μέλλετε, ἄνδρες ἀγαθοὶ 253 b, ἔλεγε ὅτι 58 f (ἔνθα τὸ ἔλεγεν ὅτι ἦν κάλλιστα δυνατόν), σύναγε ἀργύριον 101 c, μὴ γνῷ σε ὁ ἰατρὸς 1128 d.

55 b ἤ τινα ἐλλέβορον, 557 e ταῦτα γὰρ **πάντα ἀληθινὰ** ἡγῇ; κατὰ ἔτος 314 c, σύμφωνά ἐστι 31 f, ὅσα ἀκόλουθα 573 e, κρέα ἥδιστα 14 d, ταὐτὰ ὑπὸ 931 c, τὰ πεπραγμένα ἀσπάζονται 56 a, χείρονα ἢ 450 d (κρείττον' εἶναι καὶ χείρονα ἢ . . .), κόσμον ἕνα, ὡς 389 f, Ἑλλάδα ἐλευθερώσας 350 c, ἵνα, ὃν τρόπον 791 b, τίνα αἰτίαν; 289 a, ἑπτὰ ἐτῶν 339 f, δέκα ἔτη 303 d καὶ 1124 c. τρία εἶναι 747 b. ἑπτὰ ἡμέρας 363 d, ἐννεακισχίλια ἔτη 415 d, ἐννέα ἐτῶν 421 c, ἑπτὰ ἔτη 602 e, περιγράφοντα ἑαυτὸν 776 f, καθ' Ἡράκλειτον οὐδὲ θνητῆς οὐσίας δὶς ἅψασθαι **κατὰ** ἕξιν 392b, (**καθ' Ἡρ.** καὶ **κατὰ ἕξιν** ἐγγὺς ἀλλήλων!). τὰ σώματα ἔχειν 286 e, εἰς ὄνυχα ὁ πηλὸς 86 a, δάκρυα ἐκπίπτειν 84 d, καὶ ἀέρα. ἴχνη μὲν ἔχοντα ἄττα 1016 f, Βίτωνα ἀπέφηνεν 58 e, πράγματα ἔχων 59 a, σῶμα ἰχῶρα 100 d, λέγοντα, ὡς εἴπερ 814 d, κογχύλια ἔχειν 367 b, τοῦτο ἀδύνατον 94 f, δύο ἠπείρους 97 e, τοῖς δύο εἰς 1078 a (ὁ ἐκδότης εἰκάζει τοῖς δυσίν, ἐν δὲ 1077 d ἔγραψε δύ' ἰδίως), ἄλλο ἢ λόγος 465 b, ἐκεῖνο ἔργον 347 d.

Τὸ αι τοῦ καὶ μετὰ τοῦ ἀρκτικοῦ φωνήεντος τῆς ἐπιφερομένης λέξεως ἀλλαχοῦ κιρνᾶ, ἀλλαχοῦ δ' οὐχί, οἷον

Κἀγαθὸς 598 d, 1051 c (δίς), ἀλλὰ καὶ ἀγαθὴν 271 e, 9 c, 667 d, 854 c, 860 d, 913 a· κἀγαπῶν 81 a, ἀλλὰ καὶ αλμα 290 c, κἀδίκων 964 e, ἀλλὰ καὶ ἄγριον 592 a, καὶ αῖς 405 c· κἄθυεν 475 a, ἀλλὰ καὶ ἄδηλον 756 c· κἀμφιδοῖ 75 d, ἀλλὰ καὶ ἀθυμεῖν 92 c, καὶ ἄκαρπον 957 b, καὶ ρατὴς 258 e, καὶ ἀληθὲς 566 c, καὶ ἄλογον 33 f, καὶ ἀμή-

χανον 165 d· κἀνελεύθερον 660 b, 751 b, ἀλλὰ καὶ ἀναμάρτητον 404 c, καὶ ἀνερευνῶσι 508 c, καὶ ἀνόητε 329 f, καὶ ἀνοήτοις 34 b, καὶ ἄπορον 165 d, καὶ ἀπαθὲς 404 c, 721 e, 725 b-c, 824 a, καὶ ἄπιστον 655 f, καὶ ἀπαίδευτον 957 b, καὶ ἄπεπτον 697 a, καὶ ἀπερίσπαστον 603 e, καὶ ἀπηγόρευε 649 e, καὶ ἄπλαστον 580 b, καὶ ἀπογηράσκει 702 c, καὶ ἀποκρύπτεθαι 567 e, καὶ ἀπροσδόκητον 463 b, καὶ ἀργύριον 258 e, καὶ ἀρχαῖς 485 e, καὶ ἄστρα 993 e, 371 b, καὶ ἀτέγκτῳ 15 d, καὶ ἀτόπους 32 f, καὶ ἀτύφως 617 a καὐτόματον 398 b, ἀλλὰ καὶ αὐτόματον 398 b, καὶ ἀφελῶς 686 a, καὶ ἀφίλων 679 b· κεἰ 922 e (ἐν πεζῷ τοῦ Πλουτάρχου λόγῳ!), κἀκ λόγων 933 a, κἀκεῖ 488 b, κἀκεῖνος 30 c, 31 f, 377 c, 397 d, 508 b, 735 c κλπ., κἀμὲ 719 f, 1027 b, κἀν τοῖς 737 b, κἀνδεέστατον ὁ ἄνθρωπος 957 a, κἀνταῦθα 431 a, κἀστεφανοῦτο 804 e, κἀχθὲς (εἰκάζει) 473 e, ἀλλὰ καὶ ἄχαρις 64 a, καὶ ἀψευδῆ 91 d, καὶ ἀψύχοις 660 f, καὶ ἐξ ἀρχῆς 567 e, καὶ ἔργων 92 c· 820 b εἰκάζει κοὐ (ἐν τῷ πεζῷ τοῦ Πλουτάρχου λόγῳ!), ἀλλὰ καὶ ὀδυνηρῶς 567 b, καὶ ὄλισθον 765 c, καὶ ὀργῆς 567 e, καὶ οὐκ ἐδάκρυσας 811 a, καὶ ὀψιγαμίου 493 e.

Ὁμοίως τὸ ἄρθρον ὁ, τὸ, τοῦ, τῷ, τὰ, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καταλείπει ἀσυνάλειπτον ὅτε γεννῶνται χασμωδίαι τὸ + ο, ὁ + ο, τὰ + α κλπ., ἀλλαχοῦ δὲ κιρνᾷ, ἐνίοτε μάλιστα καὶ ὅπου οὐδέποτε ἐν τῷ πεζῷ λόγῳ, πρβλ. ἀνὴρ 136 d, 550 d, 874 b, ἀλλὰ ὁ ἀνὴρ 324 f, οἱ ἄνδρες 25 e, ὁ ἄνθρωπος 957 a, ὁ ἀδελφὸς 385 d, 486 e, 487 d, 488 e, 615 c, 715 b, 726 d, 740 a, 744 c, 747 b, ὁ Ἀμμώνιος 428 a, ὁ Ἆπις 374 b, ὁ Ἀπόλλων 412 c, 33 a· οὑμὸς 15 a, 679 a, 964 c, ἀλλὰ ὁ ἐμὸς 738 b, ὁ ἕτερος 143 b, ἡ ὗς 670 a, 803 d, (ἐνῷ πρόχειρον ἦν αὐτῷ τὸ καὶ παρὰ Πλουτ. εὐχρηστότατον σῦς)· τἀγαθὸν 779 e, 1066 f, 1067 c, τἄγαν 621 d (ἐν τῷ Πλουταρχείῳ λόγῳ!), ἐν 663 f, καὶ εἰκάζει τἄγαν 684 a, ἀλλὰ τὸ ἀγαθὸν 75 c, 109 e, 167 e, · ἀγαθοῦ 369 f, τῷ ἀγαθῷ 748 d, 374 b, τὸ ἄγαν 66 b, 6 , 431 a, 437 a, 463 b, 474 c, 529 a, 732 a, 939 b, 946 f, 95. τὸ ἀγγεῖον 702 c, 1009 f, τὸ ἀγέννητον 1016 c, τὸ ἄγκιστ 996 e, τὸ ἄγνωστον 279 a, τὸ ἄγρυπνον 355 b, τὸ ἀγω

25 c, τὸ ἄγριον 974 b καὶ 451 c, τὸ ἀγυρτικὸν 407 c· τἀδελφοῦ 484 b, 585 d, τἀδελφῷ 74 a, 491 b, ἀλλὰ τῷ ἀδελφῷ 74 a, 471 b, τὰ ἀδελφὰ 676 a, τὸ ἄδηλον 964 d, τὸ ἀδίαντον 649 d, τὸ ἀδικεῖν 964 a, τὸ ἀδίκως 556 f, τὸ ἄδοξον 793 d, τὸ ἀειδὲς 382 f, 948 f, τὸ ἄηθες 1014 a, τὸ ἀήττητον 505 f, τὸ ἄθροισμα 1116 c· τἀκίνητα (εἰκάζει) 756 b, ἀλλὰ τὸ ἀΐδιον 781 a, 392 e, τὸ ἀκέραιον 782 e, τὰ ἀκίνητα 359 f, 585 f, 756 b, τὸ ἀκόλαστον 125 a, 126 b, 136 b, 352 a, 983 a, 998 c, τὸ ἀκμαῖον 657 a, τὸ ἀκόλουθον 804 c, τὸ ἄκρατον 66 b, 621 d, 463 b, 677 d· τἄλευρον 659 a, τἀληθὲς 261 e, 338 f, 406 e, 407 a. e, 448 a, 449 d, 1047 c, τἄλλα 373 e, 604 b, 457 d, 628 f, 1111 d, τἀλλότριον 641 a, 688 c, 961 b, 995 b, τἀλλοτρίου 997 e, ἀλλὰ τὸ ἀλγεινὸν 1026 d, τὸ ἀλγοῦν 447 f, τὰ ἀλείμματα 863 e· τὸ ἄλευρον 289 f (δὶς), τὸ ἀλλότριον 140 f, τῷ ἀλλοτρίῳ 126 c, 404 c, 713 e, τὸ ἀλλόφυλον 995 b, τὸ ἄλογον 83 b, 390 f, 443 b, 444 b, c. f, 448 a. c, 450 b, 567 a, 960 c (δὶς), 591 c, 592 a, 567 a, 969 c (δὶς), τὰ ἄλογα 493 c-d, 998 a, 999 b, τὸ ἀλόγιστον 165 d, τὰ ἀλοώδη 648 c, τὸ ἄλυπον 101 b, τὸ ἄλφιτον 699 b· τἀναγκαῖον 631 b, ἀλλὰ τὸ ἀμαυρὸν 626 e, τὸ ἀμερὲς 1026 d, τὸ ἀμέριμνον 101 b, τὸ ἄμικτον 167 d, τὸ ἀμετάβλητον 953 c, τὸ ἄμορφον 1003 a· τἀνθρώπου 505 d, τὸ ἀνάγνωσμα 675 b, τὸ Ἀναξαγόρειον 679 a, τὸ ἀναφὲς 721 e· τἀνδρὸς 321 b, 508 c, 522 e, 583 b, 677 d. 683 e, 692 b, 830 d, τἀνδρὶ 582 e, 771 e, ἀλλὰ τὸ ἀνθηρὸν 395 b, τὸ ἀνίκητον 337 b, τὸ ἀνόητον 827 a, τὰ ἄνω 84 a, 924 c, τὸ ἄνω 926 b (δὶς), τὸ ἀνωτάτω 701 e, τὸ ἀνωφερὲς 649 c, τὸ ἀνδρεῖον 769 b, τοῦ ἀνδρὸς 27 b, 55 f, 143 b, 331 f, 1070 f, τῷ ἀνδρὶ 139 f, 33 a· τἀπὸ 663 c, 659 d, ἀλλὰ τὸ ἀντίτυπον 407 e, τὸ ἀξίωμα 331 f, 399 b, 414 f, 785 d, 1006 f, τὸ ἀόριστον 731 d, τὸ ἀπαθὲς 397 b, 419 a, 420 e, τὸ ἀπειθὲς 456 f, τὸ ἄπειρον 391 b, 1026 a, τὰ ἀπλανῆ 746 a, τὸ ᾽–ορον 636 a, τὸ ἀπόρρητον 506 d· τἀργύριον 339 b. c, ἀλλὰ 4 b, τὸ ἀργύριον 303 b, 829 e, τὸ ἄριστον 726 d, 64 b, τὸ ἄρον ἀρρενωπὸν 335 c, 279 a, τὸ ἄρρητον 565 a, τὰ ἄρρητα 7 b, τὸ ἀρχαῖον 986 c, τὸ ἄστατον 948 b, τὸ ἀστεῖον 67 f,

124 b, τὰ ἄστρα 928 e, τὸ ἀσύστατον 697 a, τὸ ἀσφαλὲς 1062 c, τὸ ἀσώματον 1014 c, τὸ ἄτακτον 373 a, 731 c, τὸ ἄτοπον 926 b· ταὐτὸν 36 b, 565 e, 669 b, 1013 d, 1024 d, ταὐτὰ 244 d, 477 a, 868 e, ταὐτοῦ 931 c-d, 1025 c, 1031 d, τοῦ ταὐτοῦ καὶ τοῦ ἑτέρου 1012 f, τοῦ ταὐτοῦ καὶ τοῦ ἑτέρου 1013 a καὶ d, τὸ ταὐτὸν καὶ τὸ θάτερον 1032 f, τὸ ταὐτὸν καὶ τὸ ἕτερον 391 b, 428 c, τῷ ταὐτῷ καὶ τῷ θἀτέρῳ 1025 f, ἐν ταὐτῷ βιβλίῳ 628 d, ταὐτόματον 586 c, 324 d, 398 b, ταὐτομάτῳ 549 d, ταὐτομάτου 399 a, ἀλλὰ τὸ αὐτόματον 168 a, 1055 c, τῷ αὐτομάτῳ 369 c, τὸ ἀφελὲς 406 c, 580 b, 646 c, 661 c, τὸ ἄφθαρτον 419 a, τὸ ἀφιλόκαλον 672 e, τὸ Ἀφροδίσιον 705 f, τὸ ἀχάριστον 1068 e, τὰ ἄψυχα 659 a· τὸ ἐγκώμιον 30 b, τὰ ἐδάφη 614 b, τὰ ἐκ 667 e, 669 d, τὰ ἐκτὸς 23 f, 35 e, 100 a, 130 b, 467 a, 633 e, 915 a, 1021 b, 1069 c, τὰ ἐκεῖ 924 f, ἀλλὰ πάλιν τοὔλαιον 702 c-d, 695 e, 696 b, 395 e, 411 d, 915 a, τοὔλαττον (εἰκάζει) 1003 e, ἀλλὰ τὸ ἔλαιον 396 c, τοῦ ἐλαίου 702 a, 410 c, 702 a, τῷ ἐλαίῳ 687 a, τὰ ἐλάχιστα 482 a, 614 b, 1022 a, τὸ ἐλεγεῖον 870 e, 1033 e· τἀν πυρὶ 648 c, τοὐναντίον 18 a, 455 b, 610 a, 663 b, ἀλλὰ τὰ ἐν 1064 e, τὸ ἐν 339 b, 517 d (τρίς), τὸ ἐναρμόνιον 744 c, τὸ ἐνδελεχὲς 76 c, 544 b-c, 787 b, 1005 f, τὸ ἐνδόσιμον 420 f, 421 f, 442 c, τὸ ἐναργὲς 735 b, τὰ ἔνδον 587 f, τὸ ἔνδοξον 537 b, 618 a, τὸ ἐνθουσιῶδες 452 c· τοὐνταῦθα 414 a, τἀνταῦθα 593 e, ἀλλὰ τὸ ἔντερον 699 f, 974 b, τὸ ἐντὸς 689 d, 567 b, 912 f, 684 a, τὰ ἐνταῦθα 1001 e, τὰ ἐνταυθοῖ 398 a, τὰ ἐντὸς 131 b, 132 e, 690 a, 694 e, 453 f· τοὐπίγραμμα 14 b, ἀλλὰ τὰ ἔξω 131 b, 516 a, 684 a, τὸ ἐπαγωγὸν 133 c, τὰ ἔπη 396 d. f, 1113 c, 397 b, 404 b, τὰ ἐπὶ 926 a, τὸ ἐπιγάστριον 559 f, τὸ ἐπιδέξιον 67 f, 124 b, τὸ ἐπίκηρον 371 b, 475 d, τὸ ἐπίκυρτον 53 c-d τοὔργον 621 b, 638 e, 699 f, 759 f, 862 b, 978 d, 1001 a, 1093 e, 1127 b, ἀλλὰ τὰ ἔργα 28 a, 67 d, 84 b. e, 452 f, 505 b, 707 f, 868 c, τὸ ἔργον 55 c, 62 f, 86, 89 c, 97 a, 287 b, 329 b, 344 c. e, 346 e, 388 c, 395 f, 404 436 b, 451 c, τοῦ ἔργου 436 c, τὸ ἐρώτημα 741 a, θἀτέρ 391 c κλπ., πρβλ. ἀνωτ. ἐν λεξ. ταὐτοῦ, ἀλλὰ τὸ ἕτερον 1013 d

τοῦ ἑτέρου 1021 a, 1012 f, τῇ ἑτέρᾳ 626 a, 952 d, τὸ ἔτνος 634 c· θοἰμάτιον 692 a (ἐν τῇ αὐτῇ σελ. καὶ τὸ ἱμάτιον καὶ τῷ ἱματίῳ), τὰ ἱμάτια 35 e, 100 b, 516 f, 247 b, 565 a, 691 f, 961 b, τὸ ἱμάτιον 139 d, 142 c, 168 d, 266 d, 267 c, 319 c, 440 a, 633 b, 1117 f· τοὔνομα 24 a, 675 d, τοὔψον 640 a, τῷδείῳ! (εἰκάζει ἐν τῷ Πλουταρχείῳ λόγῳ) 1033 e.

ὦ ἄνθρωπε ἐξέδωκεν ἐν 320 a, 500 d, 615 a, 644 f, 829 f, 1055 a, ὦ ἄνερ 256 c καὶ ὦ ἄνδρες 595 b, 714 a. Ἀλλ' ὦ 'ναξ 460 e καὶ ὦ 'γαθὲ 560 b, καὶ πάλιν ὦγαθὲ (!!!!) 764 a καὶ πάλιν ἄλλως, ὡγαθὲ ἐν 928 f καὶ 1135 e· ἤτοι κατὰ τὴν σύμπτωσιν τῶν φωνηέντων ὦ - α συμβαίνει α) νὰ μένωσιν ἀμφότερα ἄθικτα, β) ν' ἀφαιρῆται τὸ δεύτερον, γ) νὰ κιρνῶνται καὶ νὰ φυλάττηται ὁ τόνος τοῦ ὦ, καὶ δ) νὰ κιρνῶνται καὶ παραλείπηται ὁ τόνος τοῦ ὦ. Δὲν ἀμφιβάλλω, ὅτι ἂν ἦν δυνατὸν καὶ πέμπτον τι νὰ συμβῇ, θὰ παρεῖχεν ἡμῖν καὶ τοῦτο ὁ ἐκδότης. Ἀλλὰ καὶ οἱ τέσσαρες τρόποι εἶναι ἀρκούντως σαφὴς εἰκὼν τῆς ἀνακολουθίας καὶ ἀτασθαλίας αὐτοῦ. Καὶ ὅμως ἐπὶ τούτοις εἶχε τὸ θάρρος νὰ ψέξῃ τὸν κ. Παππαγεωργίου οὐδ' εἰς τὸ χιλιοστὸν τῶν σφαλμάτων αὐτοῦ περιπεσόντα!

Ἀνέγραψα ἐν τοῖς ἀνωτέρω παντοῖα παραδείγματα χασμῳδίας, ἤτοι καὶ τοιαῦτα, ἐν οἷς δὲν ἠδύνατο ὁ Πλούταρχος νὰ φύγῃ αὐτήν, οἷον ὅτε μετὰ τὸ καὶ ἢ μετὰ τὸ ἄρθρον ἕπεται ἢ λέξις δασυνομένη ἢ λέξις ἀρχομένη ἀπὸ μακροῦ φωνήεντος ἢ διφθόγγου, ἢ ὅτε τῷ ἄρθρῳ ἕπεται ἀπαρέμφατον κττ., διότι τότε ἀληθῶς ἡ κρᾶσις ἦν καθόλου εἰπεῖν ἀλλοτρία τοῦ πεζοῦ τῶν Ἀττικῶν λόγου, οἷον καὶ ἁμίλλῃ 639 e, καὶ ἁπλοῦν 444 b, 585 a, καὶ εἰδώλοις 566 c, καὶ εἰκὼν 567 f, καὶ ἑλκώδη 290 a, καὶ εὐπέταλα 648 c, καὶ οἰκείων 486 e, καὶ οἰκουρεῖν 486 a, καὶ ὁρατὸν 374 b, καὶ ὅσων 374 a, καὶ οὐρανῷ 371 b, καὶ ὕδατι 371 b, ἡ ὅρασις 993 b, ὁ οἶνος 565 f, ἡ ἡδονὴ 990 d, τὸ ἁμάρτημα 439 d, τὰ ἁμαρτήματα 468 a, τὰ ὅπλα 583 f, τὰ ἁπλᾶ 661 a, τὸ ἅρμα 155 a, τὰ εἴδη 567 d, τὸ εἰωθὸς 677 f, τὸ ἐρᾶν 749 d, τὸ ἐπαινεῖν 27 f, τὸ ἀγαπᾶν 448 f κτλ. κλπ. Ἐν τούτοις καὶ τοῖς τοιούτοις δὲν ἠδύνατο ὁ Πλ. ἀφων κατὰ τοὺς Ἀττικοὺς νὰ φύγῃ τὴν χασμῳδίαν διὰ συναλοι-
ς. Ἀλλ' ὁ εἰκάζων ἢ καὶ ἐκδιδοὺς ἐν τῷ λόγῳ τοῦ Πλουτάρχου
(αν, κεί, κού, τῴδείῳ κττ., σαφῶς ἀπέδειξεν ὅτι ἀγνοεῖ πότε ἐπι-

τρέπεται καὶ πότε οὐχί, ἐντεῦθεν ἡ μεγίστη ἀνακολουθία αὐτοῦ ἅμα μὲν ἐκδιδόντος ἀσυναλείπτως μετὰ χασμωδίας τοιαῦτα ὁποῖα παρετέθησαν, καὶ ἄλλα ἄπειρα, ἅμα δὲ πάλιν ἄλλα ἄνευ χασμωδίας, οἷον μεγ' ἦν, μέγ' ἐστίν, τίν' ἐστιν, πόλλ' ἄττ', φῶτ' ἔστιν, ὅθ', πάντ', λείψαν' ἄττα, ἥκισθ', χρῷτ' ἄν, φοβεῖσθ', Ἑλλάδ', γόνατ' ἔχουσαν, παῖζ', παῦ', ἔφη, «οὐκ ἔστ' οἶμαι δ' οὐδὲ δυσπειθὴς» (745 d), δ' ὦ Βόηθε, δ', εἰ μή, ὥστ', εἰ, ἀδέλτερ', ὅς κτλ. κλπ. ἐν πάσῃ σχεδὸν σελίδι!

Ἐνίοτε δὲ καὶ ἐπιχειρεῖ ἐκθλίψεσιν ἢ ἀφαιρέσεσιν ἀδυνάτοις ἐν τῷ πεζῷ λόγῳ· προύβαλ' ὁ μὲν 115 a, ἀντὶ προύβαλεν ὁ μέν, εὐπορήσει' ἂν (εἰκάζει) 698 a ἀντὶ εὐπορήσειεν ἂν (πρβλ. La Roche, Homer. Unters. 113 καὶ 242). Ἄλλοτε δὲ μόνῳ τῷ ἀφανισμῷ τῆς χασμωδίας προσέχων περιπίπτει εἰς ἀσύγγνωστα σφάλματα, οἷον ὥστ' ἡ δυσωπία 530 b, μηδέποτ' ὡσαύτως 1115 f, ἐν 668 b εἰκάζει οὔ μὰ Δί' διὰ ἀντὶ οὐ διά. Ἐν 78 e καὶ 545 f ἔγραψεν «ὁ 'κείνου χορός, ἔφη, μείζων, οὑμὸς δὲ συμφωνότερος», καὶ ἐν 90 f ... οὐδ' ἐπαινεῖ τὴν χρηστότητα, 'κεῖνος ... ἅπερ παντάπασι βάρβαρα, διότι ὅπως ἡ στοιχειώδης Γραμματικὴ διδάσκει, μόνον κατόπιν μακροῦ φωνήεντος ἢ διφθόγγου γίνεται ἀφαίρεσις. Καὶ σημείωσαι πρὸς τούτοις τὴν ἀνακολουθίαν ἐνταῦθα μὲν ἀφαιροῦντος τὸ ε τοῦ ἐκεῖνος, ἀλλαχοῦ δ' ἐκδιδόντος ἢ ἐκείνης 468 a, ἢ ἐκεῖνον 542 d, ὁ ἐκείνου 750 b, τὰ ἐκείνου 425 f καὶ ἀλλαχοῦ.

Ἐνιαχοῦ ζητεῖ διὰ μεταθέσεως ν' ἄρῃ τὴν χασμωδίαν, ἀλλ' ἀλλαχοῦ καταλείπει ἀμετακίνητον· οὕτω λ.χ. ἐν 16 c ἀντὶ τοῦ «λόγοι εἰσὶ» εἰκάζει «εἰσὶ λόγοι», ὅπως φύγῃ τὴν χασμωδίαν, ἀλλ' ἐν 362 d ἐξέδωκεν «λόγοι εἰσὶ», παρέπεμψε δὲ εἰς τὸ προηγούμενον χωρίον, οὗ εἶχε προτείνει τὴν διόρθωσιν· 136 e γράφει μετὰ τοῦ Benseler ἄπειρον εἶναι ἀντὶ εἶναι ἄπειρον καὶ 467 f μετ' αὐτοῦ πάλιν, ἐβούλου μᾶλλον εἶναι ἀντὶ ἐβούλου εἶναι μᾶλλον· 166 e εἰκάζει ἢ ναοῦ λάβωνται ἀντὶ λάβωνται ἢ ναοῦ, ἀλλ' οὐκ εἰσάγει εἰς τὸ κείμενον, ἐν δὲ 291 f ἐξέδωκε τὸν δὲ λίθον ἀπὸ τούτου καθαρὸν οὐ νομίζοντες ἀντὶ ἀπὸ τούτου οὐ καθαρόν ...», καὶ πάλιν 346 e ἐξέδωκε μὲν κατὰ τἀντίγραφα τοῦ Ἐπαμεινώ[...]ι ἀφείλοντο τὴν Μαντίνειαν, εἰκάζει δὲ «ἀφείλοντο τὴν Μ[...]τίνειαν τοῦ Ἐπαμεινώνδου» ἢ «τοῦ Ἐπαμεινώνδου τὴν Μ[...]

τίνειαν ἀφείλοντο», 391 a ἐξέδωκε «δόξαν αὐτοῦ ἰδίαν, εἰκάζει δὲ δόξαν ἰδίαν αὐτοῦ, ἀλλὰ πάλιν ἐν 545 f ἐξέδωκεν «ἄμεινον δ' ἂν οἶμαι πρὸς τοῦτον αὐτὸν εἴποι φιλόσοφος....» ἀντὶ ἄμεινον δ' οἶμαι ἂν...· 596 d ἐξέδωκεν οὐ λήσεται ὑμᾶς, οὐ πεισθεὶς τῷ Benseler προτείναντι οὐχ ὑμᾶς λήσεται, ὁμοίως οὐκ ἐπείσθη αὐτῷ γράψαντι ἐξέθρεψας μαστῷ ἀντὶ μαστῷ ἐξέθρεψας 609 e, ἐπείσθη δὲ πάλιν ἐν 805 f γράφοντι πρεσβυτέρῳ νέος ἔτι ἀντὶ..-ῳ ἔτι νέος, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἐν 826 e προτείνοντι εἶναι γενικώταται ἀντὶ γενικώταται εἶναι καὶ 855 c λάβῃ τινὸς ἀτύχημα ἀντὶ -ῃ ἀτύχημά τινος, οὐδὲ 857 f Αἰγυπτίου λόγον ἔσχον ἀντὶ -ου ἔσχον λόγον, οὐδὲ 954 b φυγαὶ τῆς γῆς εἰσιν ἀντὶ γῆς φυγαί εἰσιν, οὐδὲ 1113 a οἱ πολλοὶ καλοῦσιν ἐπὶ ἀντὶ καλοῦσιν οἱ πολλοὶ ἐπί· 606 c ἐξέδωκε βασιλέα ὄντα ἀνθ' οὗ εἰκάζει ὄντα βασιλέα· 697 d ἐξέδωκε μετὰ χασμωδίας εἶναι ἡδυσμάτων, εἰ καὶ ὁ Doehner προέτεινε τὴν μετάθεσιν καὶ τὸ ἕτερον χωρίον 1020 c, ἐν ᾧ αἱ αὐταὶ λέξεις κεῖνται, δὲν ἔχει χασμωδίαν· 737 a γράφει ἀφεῖναι ἐλευθέρους, ἀλλ' εἰκάζει ἐλευθέρους ἀφεῖναι, ὁμοίως 830 d ἐλεύθεροι ὦμεν εἰκάζων ἁπλῶς ὦμεν ἐλεύθεροι, καὶ 952 b ῥήγνυσθαι ὑπὸ τοῦ ἀέρος εἰκάζων ὑπὸ τοῦ ἀέρος ῥήγνυσθαι· 749 f ἐκβάλλει τὸ αὐτοῦ ἐκ τῆς φράσεως, ὧν ὁ μὲν ἀνεψιὸς αὐτοῦ ἦν πρεσβύτερος, ὁ δὲ Πεισίας αὐστηρότερος τῶν ἐραστῶν· 257 c ἀντὶ τοῦ οἱ πλεῖστοι ἐξέδραμον εἰκάζει οἱ πλεῖστοι συνεξέδραμον καὶ 358 f ἀντὶ ἀνυποθέτου ὑφαίνουσιν εἰκάζει -ου συνυφαίνουσιν, 284 c ἀντὶ λέγεται ἐν χειμῶνι εἰκάζει λέγεται χειμῶνος, 327 a ἀντὶ τῷ Κύρου θρόνῳ ἐνιδρύσας εἰκάζει τοῖς Κύρου θρόνοις ἐν--, 428 f ἐξέδωκε τῶν ἀνωτάτω ἀρχῶν, λέγω δὲ τοῦ ἑνὸς... καὶ ἀταξίας...», ἔνθα ἐκ τῶν τριῶν χασμωδιῶν τὴν πρώτην μόνον, ὡς φαίνεται, κρίνει ἀλλοτρίαν τοῦ Πλουτάρχου, διὸ σημειοῦται τῶν ἀνωτάτων Benselerus· 522 d ἀντὶ τοῦ εἴποι ἂν εἰκάζει εἴποι νὴ Δί' ἄν. Ὡς βλέπετε οὐδ' ἐν τούτῳ ἀκολουθία τις δύναται νὰ παρατηρηθῇ, ἐπειδὴ ὁ ἐκδότης οὐχὶ κατὰ σύστημα ἀλλὰ κατὰ τὰς ἐμπνεύσεις τῆς στιγμῆς ἑκάστοτε εἰργάζετο.

Καὶ δύο ἐπάλληλοι χασμωδίαι παρατηροῦνται πολλαχοῦ, οἷον καὶ Ἀνάχαρσις 155 a, καὶ ὁ Αἴσωπος 155 e καὶ 164 b, καὶ ὁ ἀπα-

τηθεὶς 15 d καὶ 348 c, καὶ ὁ ἕτερος 89 a, καὶ ὁ ἐχθρός 92 b, πατρίδα ἢ ὕδραν 400 c, ἀποβάλλει ὁ ἐλέφας 403 d, καὶ ὁ Ἰόβας 264 d, καὶ ὁ Ἄμασις 261 d, τοῦ ᾧ ἀκολουθεῖ 449 d, ὁ ἃ ὀφείλει διδούς, πρὸς ὃ ἡ ἄσκησις 584 f, ἐν Κνίδῳ οἱ ἀμνήμονες 292 a, ἄπιοι αἱ ἀχράδες 303 b, καὶ ἡ Ἶσις 362 e, καὶ ὁ Ἑρμαῖος 365 f, καὶ οἱ ἱερεῖς 366 f, διατί ὁ ἱερεὺς 276 d, τὸ οὗ ἕνεκα 435 f καὶ 698 b, ὅτι ἀεὶ οἱ τοῦ Ποσειδῶνος ἱερεῖς 730 d, τὸν Τυφῶνα ἡ Ἶσις 368 e, καὶ ὁ Ἡρακλέων 418 e, καὶ ὁ Ἀμμώνιος 427 e καὶ 743 f καὶ 744 b, ἔφη ὁ Ἐπαμεινώνδας 583 f, καὶ ὁ Ἐπαμεινώνδας 582 e, καὶ ὁ ἐπιτήδειος 657 a, καὶ ὁ ἔξωθεν 692 a, καὶ αἱ ἡμῶν 732 e, ἐμὲ ὁ Ἀμμώνιος 738 a, καὶ ὁ Ὕλας 741 b, καίτοι ἡ ἀπέδειξε 1034 f, καὶ ὁ Ἀνθεμίων 752 e, πανοπλίᾳ ὁ ἐραστὴς 761 b, καὶ ὁ Ἀπολλώνιος 933 f, ἂν ἀποθάνῃ ὁ ἄρρην 989 a, τὸ σῶμα ὁ ἔρως 1004 c, ἐλάττω ἢ ἡμίσεά ἐστι 1022 b, καὶ ἡ ἀφορμὴ λόγος ἀπαγορευτικός, καὶ ἡ ἔκκλισις εὔλογος ἔκκλισις, καὶ ἡ εὐλάβεια 1037 f, ἢ ὁ ἄνθρωπος 1079 b, καὶ ὁ Ἀριστόδημος 1108 a, μὴ γνῷ σε ὁ ἰατρὸς 1028 d, ἢ ἡ εἱμαρμένη 1055 e (τἀντίγραφα ἔχουσιν ἢ εἱμαρμένη, ὁ δ' ἐκδότης ἐξέδωκεν ἢ ἡ εἱμ- μετὰ διπλῆς χασμῳδίας).

Ἐκ τῶν παρατεθέντων πρόδηλον ὅτι οὔτε ὁ ἐκδότης ἠκολούθησέ τινι κανόνι οὔτε ὁ ἀναγνώστης δύναται νὰ σχηματίσῃ πλὴν ἴσως ὅτι πλεονάκις ἐν τοῖς τοιούτοις ὁ Πλούταρχος ἔστεργεν ἢ ἔφευγε τὴν χασμῳδίαν. Καὶ σημειωτέον ὅτι τῆς τοιαύτης ἀνακολουθίας τὰ παραδείγματα παράκεινται πλειστάκις ἀλλήλοις ἐγγύτατα, ὃ δὲν ἐφροντίσαμεν νὰ καταδείξωμεν ἐφ' ἑκάστων· οὕτω π. χ. 957 a, κἀνδεέστατον, μετά τινας δὲ γραμμὰς καὶ ἄκαρπον καὶ ἀπαίδευτον. Ἐν 448 a τὸ ἄλογον, ἐν δὲ τῷ ἑπομένῳ στίχῳ τἀληθές, καὶ αὐτόματον - ταὐτόματον ὁμοῦ σχεδὸν 398 b κττ. κττ.

Ἄλλοτε εἰσάγει χασμῳδίας αὐτός· οὕτω λ. χ. ἐν 152 d ἀντὶ ὡς ἔγραψας εἰκάζει ᾧ ἔγραψας, 359 d ἀντὶ ἀλλ' ὃν καλοῦσιν γράφει ἀλλ' ἢ ὄν, 358 e ἀντὶ τὸν Ὧρον προτείνει τὸν τοῦ Ὥρου, 390 f ἀντὶ ἀρχὴ εἰκάζει ἡ ἀρχή, 566 b ἀντὶ ἶρις θέλει ἡ ἶρις, 469 e ἀντὶ καὶ θάλασσα εἰκάζει καὶ ἡ θάλασσα, 396 ἀναπληροῖ αὐτὸς οὐκ εὖ τὰ ἔπη, 696 a ἀντὶ καὶ σμικρότατοι

ἀνακλᾷ εἰκάζει κἂν σμικρότατον ᾖ ἀνακλᾷ, 831 c ἀντὶ ἕτερος προτείνει ὁ ἕτερος, 645 e ἀντὶ ὡς ὁρᾶτε γράφει ὁρᾶτε ὡς, 912 f ἀντὶ μὴ καὶ διορθοῖ μὴ ᾖ καί, 869 e ἀντὶ αὐτοὶ σχολάζοντες θέλει αὐτοὶ καὶ οἱ σχολάζοντες, 1049 e ἀντὶ λέγει δ' αὐτὸς προτείνει ὁ αὐτός, 986 d ἀντὶ σύνει μὴ εἰκάζει σύνει ἵνα (malim!), ἐν 8 e γράφει καὶ ἀθλητῶν πολεμίων ἀντὶ ἀθλητῶν καὶ πολεμίων, 152 a εἰ ἀτρόποις ἀντὶ εἰ πρῶτος, 366 c, καὶ οἱ ἱερεῖς ἀντὶ οἱ ἱερεῖς ἢ οἱ δὲ ἱερεῖς, 382 b καὶ ὅλως μετὰ τοῦ Bentley ἀντὶ καλῶς, 390 b ἡ ὄσφρησις παρὰ τἄριστα ἀντίγραφα, 590 b εἴτ' ἐγρηγόρει εἴτ' . . . ἀντὶ εἴτ' ἐγρήγορεν, 1097 a χρῆσαι σεαυτῷ, ὡς μὴ . . . ἀντὶ χρῆσαι σεαυτῷ, μή . . .

Ὁ ἐκδότης διατείνεται ἐν Τ. Α' XC ὅτι ἐκείνας μόνον τὰς διορθώσεις ἑαυτοῦ ἢ ἄλλων παρέλαβεν «quae certae indubitataeque ac scriptoris usu . . . confirmatae, mihi videantur, ad severiorem legem meas quam aliorum exigenti». Ἀλλὰ πρὸς τοῦ Ἀριστοτελείου ὀργάνου, καθίστανται αἱ τὴν χασμωδίαν εἰς τὸ κείμενον εἰσάγουσαι αὗται διορθώσεις τοῦ ἐκδότου βέβαιαι διὰ τῆς χρήσεως τοῦ συγγραφέως, ὅπως τοὐλάχιστον παρέστησεν αὐτὴν ἡμῖν; ἢ πᾶν τοὐναντίον;

Περὶ τῆς συναλοιφῆς τοῦ ο τῆς προθέσεως προ- μετὰ τοῦ ἀρκτικοῦ φωνήεντος τῶν μετ' αὐτῆς συντεθειμένων λέξεων διαλαμβάνει ὁ ἐκδότης ἐν Τομ. Α' σελ. πγ'-πδ'· εἶναι δ' ἀληθῶς χαρακτηριστικὸς τῆς ὅλης ἐκδόσεως ὁ περὶ τούτων λόγος τοῦ ἐκδότου, διὸ καταχωρίζω τὸ τέλος αὐτοῦ: «alia sciens et prudens omisi velut προεθίζειν, προεστώς, προεξέπεμπεν; alia neglexi». Ἀλλὰ τί θὰ διδαχθῇ ὁ ἀναγνώστης ἐκ τῆς μετὰ περισσῆς ἀφελείας ἐκφερομένης ἀμελείας ταύτης; Ἕνεκα τούτου ὁ ἐκδότης ὅλως ἀνακολούθως ἐκδίδωσι μὲν προύβαλε 154 a, 258 f, 413 a, προὖχον 345 a, προύδωκε 311 d, προὔπτον 134 b, 549 b, 587 e, καὶ προτείνει τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ προύκρινε 331 f, 343 a, προύλαβε 331 c, 499 c, προυχειρίζοντο 396 c, προυθέσπιζε 421 b, προυβάλλετο 597 b κττ., καταλείπει δὲ προέγνω 255 c, προέχοντος 259 b, προέταξε 68 b, προέφθασε 806 f, προεκινδύνευσε 995 d κτλ. κτλ. Σημειωθήτω δ' ἐν τέλει καὶ τόδε ὅτι ἡ μνεία τοῦ προεστὼς παρὰ τὸ προεξέπεμπε κττ. εἶναι πλημμελής, ἐπειδὴ τοῦτο οὐδέποτε συνη-

ρέθη, καὶ ἐν αὐταῖς δὲ ταῖς διδακτικαῖς γραμματικαῖς διδάσκεται ὅτι ἀεὶ προέστηκα ἐλέγετο παρὰ τὸ προέστην-προύστην.

Ὅτι δὲ καὶ ὁ Θεόφραστος δὲν φεύγει τὴν χασμωδίαν, τούτου τεκμήρια ἀναντίρρητα ἔστωσαν τάδε: Αἰτ. Φυτ. Ϛʹ 4,1 Αἱ δὲ ἰδέαι, τοῦτο δὲ ἄν τις καὶ αὐστηρὸς... καὶ ὀξὺς καὶ ὁ ἁλμυρός, καὶ ἐκ τῆς γῆς. 2 ὁ δὲ ἀριθμός... τοὺς δὲ ὡς στερήσεις καὶ ὅσοι σύστοιχοι, πλείονα εἴδη εἶναι ἐκεῖνοι· 3 καὶ ἐπί, αἱ οὐσίαι, εἰ οἷον καὶ ἐκτρέφει τὰ ὅμοια καὶ ἰσχυρότερα, ἔτι δὲ ἕν, τὰ ἐν... καὶ ἀψινθίου, τινὰ οὖσαν. 4 καὶ ἐν τοῖς ζώοις καὶ ἐν τοῖς φυτοῖς καὶ ἔνια, καὶ ἡ γένεσις, ἐπεὶ οὐδ' ἡ ὁμοία κτλ. κλπ. ἐκ μιᾶς καὶ ἡμισείας σελίδος (Teubner) τοσαῦτα παραδείγματα χασμωδίας παρὰ τῷ Θεοφράστῳ ὅστις ἀναντιρρήτως κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ κ. ἐκδότου τοῦ Πλουτάρχου ἔφευγε τὴν χασμωδίαν!

Οὐ μόνον δὲ περὶ τὴν κρᾶσιν καὶ ἔκθλιψιν, ἀλλὰ καὶ περὶ τὴν συναίρεσιν ἡ ἀνακόλουθος ἢ ἄτοπος ἀποδείκνυται. Ἐξέδωκε λ.χ. 325 a τῷ ῥόῳ (ἀλλὰ τῷ πλῷ ἐν 586 a καὶ ἀλλ.), παθέων 926 d. Ὁμοίως Ναυσικάα μὲν ἐν 627 a καὶ e, ἀλλὰ Πειρίθους 93 e καὶ Πειρίθῳ 96 c· βοΐδιον 673 e, ἀλλὰ βοίδιον 935 f καὶ Βοίδιον ἐν 1097 e, τὸν οἰστὸν 345 a, ἀλλὰ ἠίθεος 163 b, ἠϊθέους 225 e καὶ 299 a, ἠϊθέων 466 a καὶ ἠϊόνων 324 a (καὶ σημειωτέον ὅτι ἐν Τομ. Ζʹ σελ. 343 γίνεται λόγος περὶ τῆς παρ' Ἀττικοῖς συναιρέσεως αὐτοῦ τούτου τοῦ ι «ἐπὶ τῶν τοιούτων ᾐόνες, Νηρῇδες») κττ. Ὁμοίως πρωῒ 75 e, 519 a καὶ ἀλλαχοῦ, πρωϊαίτατα 652 f καὶ παρὰ ταῦτα οἷς, φθοῖς. Καὶ δι' εἰκασίας εἰσήγαγεν εἰς τὸν λόγον τοῦ Πλουτάρχου ἀσυνάλειπτον καὶ ἀλλότριον καὶ τῆς Ἀττικῆς καὶ τῆς Κοινῆς τύπον γράψας ἐν 127 c «καθάπερ οἱ ἄπλοοι ναύκληροι» ἀντὶ τοῦ καθάπερ οἱ ἀγαθοὶ ναύκληροι τῶν ἀντιγράφων.

Καὶ νῦν ἐρωτᾶται ποῖόν τι χρῆμα εἶναι οἱ μυστηριώδεις οὗτοι νόμοι τῆς χασμωδίας καὶ εὐφωνίας, οὓς ἀεὶ ἀνὰ στόμα ἔχων ἐπισείει ἡμῖν ἀδιαλείπτως ὁ ἐκδότης, ἀφοῦ οὕτω συχνά, σχεδὸν συχνότερον, καταλείπει τὴν χασμωδίαν, ἀφοῦ φεύγει καὶ ἅμα ἐπιδιώκει τὰ ι ρισα, ἀφοῦ αὐτὸς ὁ ἐκδότης ἐπιλήσμων σχεδὸν ἀνὰ πᾶν βῆμα γι μενος τῶν θαυμασίων τούτων νόμων οὐ μόνον καταλείπει ἀλλὰ κ εἰσάγει δι' εἰκασιῶν εἰς τὸ κείμενον τοῦ συγγραφέως χασμωδίας,

ἀφοῦ οὐ μόνον ἁπλῆν ἀλλὰ καὶ διπλῆν καὶ πολλαπλῆν καταλείπει χασμωδίαν, καὶ ἀφοῦ καὶ ἀσυνάλειπτα παρὰ τὴν χρῆσιν τῶν Ἀττικῶν καὶ τῶν ἐπιμελεστέρων ἐκ τῶν μεταγενεστέρων παραδέχεται καὶ ἐκδίδωσιν; Ἐν τούτοις δὲν ἀπαιτεῖται φιλολογική, εἰδικὴ μέθοδος, ἀλλ' ἁπλῶς λογική, ὅπως πείσῃ πάντας ὅτι δυοῖν θάτερον, ἢ τὰ λεγόμενα περὶ χασμωδίας καὶ εὐφωνίας κττ. παρὰ Πλουτάρχῳ εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον, ἂν μὴ καθόλου, ματαιολογία ἄσκοπος ἢ ὅτι ἔχουσι μὲν ἴσως ταῦτα κόκκον τινὰ ἀληθείας, ἀλλ' ὁ ἐκδότης οὔτε ἐνόησεν οὔτε ἠδυνήθη νὰ διατυπώσῃ καὶ ἐφαρμόσῃ προσηκόντως τοὺς κανόνας καὶ νόμους τούτους. Ἐκ τοῦ διλήμματος τούτου οὐδεὶς λογικῶς σκεπτόμενος δύναται νὰ ἐξέλθῃ.

ϛ'. Σφάλματα περὶ τοὺς τόνους καὶ τὰ πνεύματα.

Τὰ περὶ τοὺς τόνους σφάλματα ἀριθμοῦνται κατὰ ἑκατοντάδας, καὶ εἶναι πολυειδῆ, ἤτοι ἄλλοτε μὲν λέξεις τονίζονται ἐπ' ἄλλης συλλαβῆς ἢ τῆς προσηκούσης, ἄλλοτε δι' ἄλλου τόνου, ἄλλοτε δ' ἐγκλίνονται ἢ ἀναστρέφονται κακῶς κτλ., συχνότατα δ' ἀναγινώσκεται ἡ αὐτὴ λέξις ἢ ὁ αὐτὸς τύπος, κατὰ δύο διαφόρους τρόπους τονούμενος. Ἀναγράφω τινὰ παραδείγματα ἐξ ἑκάστου γένους: Πολύμνις ἀντὶ Πόλυμνις 579 d καὶ ὦ Πολύμνι 582 b· καὶ ὅμως τὸ Πόλυμνις εἶναι ὑποκοριστικὸν συγκεκομμένον ἐκ τοῦ Πολύμνηστος, ὅπως τὸ Θέομνις ἐκ τοῦ Θεόμνηστος, Θέογνις ἐκ τοῦ Θεόγνητος ἢ Θεογένης, Θέοφις ἐκ τοῦ Θεό-φεστος, Κλέομις ἢ Κλέομμις ἐκ τοῦ Κλεομένης, Κλέοθ(θ)ις ἐκ τοῦ Κλεόθεμις, Ἀρίστοβις, Πόλυβις, Ὄροβις ἐκ τοῦ Ἀριστόβιος, Πολύβιος, Ὀρόβιος, Ἄλεξις ἐκ τοῦ Ἀλέξανδρος, Ἀλεξίλεως, Ἀλεξίμαχος ἢ τοιούτου τινός, κττ. πάντα ὅσον ἔνεστιν ἀνωτέρω τῆς ληγούσης τονιζόμενα, καὶ τοῦτο εὐλόγως, ἀφοῦ ἐκ τῆς κλητικῆς τῆς τονουμένης ἀπωτάτω τῆς ληγούσης ὡρμήθη ὁ ὑποκορισμὸς τούτων. Τὸ Πολύμνις θὰ ἦν τοσοῦτον ὀρθὸν ὅσον καὶ τὸ Ἀλέξις, Θεόγνις, Πολύβις, Κλεόβις κλπ.

[illegible]αδύπορον ὅρασιν ἀντὶ βραδυπόρον γράφει ἐν 626 b, οὕτω δὲ [illegible]εται τὸ βραδύπορος ὅρασις πρὸς τὸ βραδύπορον πέλαγος [illegible]b· ὁμοίως εὐθύπορα μόρια καὶ κινήματα 722 c, ἰσόδρο-

μοι μῆνες 892 b, μεγαλήγορον τὸν Πάτροκλον 541 b, μεγαλήγορος ὁ Κῦρος 545 b, τὸ θαρραλέον καὶ μεγαλήγορον 771 c· τότε τονιστέον καὶ δικήγορος, δημήγορος, θεήγορος κλπ. Τοὐναντίον δ'εὑρεσιλόγον πρεσβύτην ἀντὶ εὑρησίλογον γράφει ἐπανειλημμένως ἐν Δ' XLVIII ἀποβάλλων τὸ τοῦ Wilamowitz ὀρθῶς τονούμενον εὑρεσίλογον. Ἀλλ' εὑρεσιλόγος δὲν δύναται νὰ σημαίνῃ ἄλλο τι ἢ λέγειν εὑρέσεις ἢ περὶ εὑρέσεων, ἐνῷ ὁ κ. Β. ἤθελε νὰ δηλώσῃ τὸν εὑρίσκοντα λόγους, ὅ διὰ τοῦ εὑρησίλογος δηλοῦται, ὅπως ὁ Wilamowitz τονίζει· πρβλ. περὶ τοῦ τονισμοῦ τούτων Ἡρῳδιαν. Α' 232-4, Göttling, Accent 317 κέξ., Κόντον ἐν Λογίῳ Ἑρμῇ Ε' σελ. 73 καὶ ἐν Ἐφημερίδι τῶν Φιλομαθῶν 1879 σελ. 148 καὶ ἑξῆς, Wheeler, Accent σελ. 68, καὶ τὰ ἐμὰ ἐν Ἀθηνᾶς Τομ. ΙΒ' σελ. 345 καὶ ἑξῆς.

τριχόβρωτες ἀντὶ τριχοβρῶτες τονίζει ἐν 853 c, καὶ νεόκρατα ἀντὶ νεοκρᾶτα (νεοκρὰς -ᾶτος) ἐν 677 d, εἰ καὶ ἡ περὶ τούτων παράδοσις εἶναι σαφὴς καὶ ἀναντίλεκτος, καθ' ἣν «τὰ εἰς -ς λήγοντα ὀξύτονα σύνθετα ἀπὸ ῥήματος διὰ καθαροῦ τοῦ -τος κλίνονται, εἴτε εἰς -ας ὦσιν εἴτε εἰς -ης εἴτε εἰς -ως, οἷον κέκραται χαλκοκρὰς χαλκοκρᾶτος, **νεοκρὰς νεοκρᾶτος**, βέβληται ἀβλὴς ἀβλῆτος, προβλὴς προβλῆτος, τέθνηκα ἡμιθνὴς ἡμιθνῆτος, . . . πέπτωκα . . . ἀπτὼς ἀπτῶτος, τέτρωται ἀτρὼς ἀτρῶτος» Χοιροβοσκ. 159, 20. Καὶ ἐν τῷ λεξικῷ τοῦ Passow ἐν λ. νεοκρὰς μνημονεύεται τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Πλουτάρχου.

Διαρρήδην διδάσκει ὁ Ἡρῳδιανὸς Α' 356,5 ὅτι «Τὰ διὰ τοῦ -ιον τριβράχεα ὑποκοριστικὰ προπαροξύνεται, κτένιον, πτύχιον, πόδιον, θρόνιον . . . εἰ μέντοι ἡ πρώτη τούτων μακρὰ ὑπάρχει, ὑπεσταλμένων τῶν διὰ τοῦ -διον παρηγμένων, παροξύνεται, κλειδ-ίον, παιδ-ίον, δαδ-ίον, οὐ γὰρ διὰ τοῦ -διον ἀλλὰ διὰ τοῦ -ιον . . . σφηκίον, χαρτίον, ὠτίον κλπ.». Ὅτι δὲ ἡ διδασκαλία αὕτη εἶναι ἀληθής, ἀποδείκνυται τοῦτο μὲν ὑπὸ τοῦ ὁμοίου τονισμοῦ τῶν τοιούτων ὑποκοριστικῶν ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἑλληνικῇ, ὅπως πρὸ ἐτῶν παρετήρησα ἐν τῷ Περιοδικῷ τοῦ Kuhn T. ΛΑ' σελ. 114 κέξ. κε ἐν τῇ Einleitung σελ. 36 καὶ ἑξῆς., οἷον κτένι, βόλι, πόδι, ἀλλ νησὶ κρασὶ χαρτὶ κλπ., τοῦτο δὲ ὑπὸ τοῦ ὁμοίου τονισμοῦ ἐπὶ τῆ παραληγούσης καὶ ἄλλων πολλῶν εἰς δακτυλικὸν ῥυθμὸν περατουμέ

νων τύπων, οἷον αὐτίκα, πηλίκος, ἠρέμα, εἰρημένος, σακεσφόρος κλπ., πρβλ. Wheeler, Nominalaccent σελ. 95.

Καὶ ἡ γραπτὴ ἄρα τῶν Γραμματικῶν παράδοσις καὶ ἡ τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς μαρτυρία καὶ ἡ νεωτέρα ἐπιστήμη ἐξευρίσκουσα τὸν λόγον τοῦ τοιούτου τονισμοῦ εἶναι σύμφωνοι, ὥστε οὐδεμία περὶ τούτων ἐγχωρεῖ ἀμφιβολία· ἀλλ' ὅμως ὁ ἐκδότης ἐκδίδωσι παρὰ Πλουτάρχῳ ἅμα μὲν ὀρθῶς σχοινίον 358 d, σακκίον 168 d, φυκία 641 e, ἅμα δὲ κακῶς ζώνια ἐν 154 b, κόσμια 145 e, πέττια 355 d, κλώνιον 641 c. Καὶ ὅμως ἀκριβῶς τοῦτο τὸ χωρίον τοῦ Πλουτάρχου ἔχει ὁ Θησ. τοῦ Στεφ. παράδειγμα τοῦ παροξυτόνου κλωνίον, γράφων « κλωνίον, τὸ, Ramulus surculus. Θεοφρ. Φυτ. Ἱστορ. Γ' 13, 5, Πλουτάρχου Ἠθικ. 641 c. . . ». Ὁμοίως τονίζει κώμιον 753 d. Καὶ ἅμα μὲν ὀρθῶς πλόκια 141 e, ῥάκια 294 a, φλέβια 624 d, ἅμα δὲ πλημμελῶς θυρίον 940 f καὶ 965 b. Τὰ πάντα ἄρα μία Μύκονος.

«Τὰ εἰς -ις λήγοντα θηλυκὰ ὀξυνόμενα, εἰ μὲν ἐν τῇ συνθέσει φυλάσσοι μόνον τὸ θηλυκὸν γένος, καὶ τὸν αὐτὸν τόνον φυλάσσει, εἰ δὲ μεταληπτικὰ γένοιτο καὶ ἀρσενικοῦ, μεθίσταται καὶ εἰς βαρεῖαν τάσιν ἀναγκαίως· σκελὶς περισκελίς, νυχὶς παννυχίς, ἀλλ' ἐλπὶς δύσελπις. Ταύτῃ μὲν οὖν τὸ μὲν καταιγὶς ὀξύνεται, τὸ δὲ μελάναιγις βαρύνεται· οὕτως οὖν καὶ τὸ εὐκλήϊς καὶ πολυκλήϊς, καὶ μελαμψήφις . . . λεύκασπις . . .». Ἡρωδιαν. Α' 85, 15 καὶ Β' 13. Göttling 273. Καὶ τὸν λόγον τῆς παρατηρήσεως ταύτης εὗρον οἱ νεώτεροι εἰπόντες ὅτι ὅταν μὲν τὸ ἁπλοῦν οὐσιαστικὸν μένῃ καὶ μετὰ τὴν σύνθεσιν οὐσιαστικόν, οἷον αἰγὶς καταιγίς, σκελὶς περισκελίς, τότε τὸ σύνθετον εἶναι προσδιοριστικὸν καὶ τούτων ὁ τόνος δὲν ἀναβιβάζεται, ὅπως καὶ πολλῶν ἄλλων (πρβλ. κορυστὴς ὑποκορυστὴς χαλκοκορυστής, ἐραστὴς δημεραστὴς κλπ. Göttling 279)· ὅταν δ' ὅμως τὸ οὐσιαστικὸν μετὰ τὴν σύνθεσιν μεταβάλῃ τὴν ἰδίαν φύσιν καὶ γένηται ἐπίθετον, τότε τὸ σύνθετον εἶναι κτητικὸν καὶ τούτων ὁ τόνος ἀνα[βιβ]άζεται ὅσον ἔνεστιν ἀνωτέρω, πρβλ. ἀσπίς, λεύκασπις Ἀμα[ζώ]ν, Ἄρης· κνημίς, εὐκνήμιδες Ἀχαιοί· κλνίς, πολυκλήϊς [..]ῦς κλπ. (πρβλ. L. von Schröder ἐν Περιοδικῷ Kuhn τομ. ΚΔ'

124 b, τὰ ἄστρα 928 e, τὸ ἀσύστατον 697 a, τὸ ἀσφαλὲς 1062 c, τὸ ἀσώματον 1014 c, τὸ ἄτακτον 373 a, 731 c, τὸ ἄτοπον 926 b· ταὐτὸν 36 b, 565 e, 669 b, 1013 d, 1024 d, ταὐτὰ 244 d, 477 a, 868 e, ταὐτοῦ 931 c-d, 1025 c, 1031 d, τοῦ ταὐτοῦ καὶ τοῦ ἑτέρου 1012 f, τοῦ ταὐτοῦ καὶ τοῦ ἑτέρου 1013 a καὶ d, τὸ ταὐτὸν καὶ τὸ θάτερον 1032 f, τὸ ταὐτὸν καὶ τὸ ἕτερον 391 b, 428 c. τῷ ταὐτῷ καὶ τῷ θατέρῳ 1025 f, ἐν ταὐτῷ βιβλίῳ 628 d, ταὐτόματον 586 c. 324 d, 398 b, ταὐτομάτῳ 549 d. ταὐτομάτου 399 a, ἀλλὰ τὸ αὐτόματον 168 a, 1055 c, τῷ αὐτομάτῳ 369 c, τὸ ἀφελὲς 406 c, 580 b, 646 c, 661 c, τὸ ἄφθαρτον 419 a, τὸ ἀφιλόκαλον 672 e, τὸ Ἀφροδίσιον 705 f, τὸ ἀχάριστον 1068 e, τὰ ἄψυχα 659 a· τὸ ἐγκώμιον 30 b, τὰ ἐδάφη 614 b, τὰ ἐκ 667 e, 669 d, τὰ ἐκτὸς 23 f, 35 e, 100 a, 130 b, 467 a, 633 e, 915 a, 1021 b, 1069 c, τὰ ἐκεῖ 924 f, ἀλλὰ πάλιν τοὔλαιον 702 c-d, 695 e, 696 b, 395 e, 411 d, 915 a, τοὔλαττον (εἰκάζει) 1003 e, ἀλλὰ τὸ ἔλαιον 396 c, τοῦ ἐλαίου 702 a, 410 c, 702 a, τῷ ἐλαίῳ 687 a, τὰ ἐλάχιστα 482 a, 614 b, 1022 a, τὸ ἐλεγεῖον 870 e, 1033 e· τἀν πυρὶ 648 c, τοὐναντίον 18 a, 455 b, 610 a, 663 b, ἀλλὰ τὰ ἐν 1064 e, τὸ ἐν 339 b, 517 d (τρὶς), τὸ ἐναρμόνιον 744 c, τὸ ἐνδελεχὲς 76 c, 544 b-c, 787 b, 1005 f, τὸ ἐνδόσιμον 420 f, 421 f, 442 c, τὸ ἐναργὲς 735 b, τὰ ἔνδον 587 f, τὸ ἔνδοξον 537 b, 618 a, τὸ ἐνθουσιῶδες 452 c· τοὐνταῦθα 414 a, τἀνταῦθα 593 e, ἀλλὰ τὸ ἔντερον 699 f, 974 b, τὸ ἐντὸς 689 d, 567 b, 912 f, 684 a, τὰ ἐνταῦθα 1001 e, τὰ ἐνταυθοῖ 398 a, τὰ ἐντὸς 131 b, 132 e, 690 a, 694 e, 453 f· τοὐπίγραμμα 14 b, ἀλλὰ τὰ ἔξω 131 b, 516 a, 684 a, τὸ ἐπαγωγὸν 133 c, τὰ ἔπη 396 d. f, 1113 c, 397 b, 404 b, τὰ ἐπὶ 926 a, τὸ ἐπιγάστριον 559 f, τὸ ἐπιδέξιον 67 f, 124 b, τὸ ἐπίκηρον 371 b, 475 d, τὸ ἐπίκυρτον 53 c-d τοὔργον 621 b, 638 e, 699 f, 759 f, 862 b, 978 d, 1001 a, 1093 e, 1127 b, ἀλλὰ τὰ ἔργα 28 a, 67 d, 84 b. e, 452 f, 505 b, 707 f, 868 c, τὸ ἔργον 55 c, 62 f, 86 ᵃ, 89 c, 97 a, 287 b, 329 b, 344 c. e, 346 e, 388 c, 395 f, 404 , 436 b, 451 c, τοῦ ἔργου 436 c, τὸ ἐρώτημα 741 a, θάτερ 391 c κλπ., πρβλ. ἀνωτ. ἐν λεξ. ταὐτοῦ, ἀλλὰ τὸ ἕτερον 1013 ,

τοῦ ἑτέρου 1021 a, 1012 f, τῇ ἑτέρᾳ 626 a, 952 d, τὸ ἔτνος 634 c· θοἰμάτιον 692 a (ἐν τῇ αὐτῇ σελ. καὶ τὸ ἱμάτιον καὶ τῷ ἱματίῳ), τὰ ἱμάτια 35 e, 100 b, 516 f, 247 b, 565 a, 691 f, 961 b, τὸ ἱμάτιον 139 d, 142 c, 168 d, 266 d, 267 c, 319 c, 440 a, 633 b, 1117 f· τοὔνομα 24 a, 675 d, τοὔψον 640 a, τῷδείῳ! (εἰκάζει ἐν τῷ Πλουταρχείῳ λόγῳ) 1033 e.

ὦ ἄνθρωπε ἐξέδωκεν ἐν 320 a, 500 d, 615 a, 644 f, 829 f, 1055 a, ὦ ἄνερ 256 c καὶ ὦ ἄνδρες 595 b, 714 a. Ἀλλ' ὦ 'ναξ 460 e καὶ ὦ 'γαθὲ 560 b, καὶ πάλιν ὤγαθὲ (!!!!) 764 a καὶ πάλιν ἄλλως, ὠγαθὲ ἐν 928 f καὶ 1135 e· ἤτοι κατὰ τὴν σύμπτωσιν τῶν φωνηέντων ὦ - α συμβαίνει α) νὰ μένωσιν ἀμφότερα ἄθικτα, β) ν' ἀφαιρῆται τὸ δεύτερον, γ) νὰ κιρνῶνται καὶ νὰ φυλάττηται ὁ τόνος τοῦ ὦ, καὶ δ) νὰ κιρνῶνται καὶ παραλείπηται ὁ τόνος τοῦ ὦ. Δὲν ἀμφιβάλλω, ὅτι ἂν ἦν δυνατὸν καὶ πέμπτον τι νὰ συμβῇ, θὰ παρεῖχεν ἡμῖν καὶ τοῦτο ὁ ἐκδότης. Ἀλλὰ καὶ οἱ τέσσαρες τρόποι εἶναι ἀρκούντως σαφὴς εἰκὼν τῆς ἀνακολουθίας καὶ ἀτασθαλίας αὐτοῦ. Καὶ ὅμως ἐπὶ τούτοις εἶχε τὸ θάρρος νὰ ψέξῃ τὸν κ. Παππαγεωργίου οὐδ' εἰς τὸ χιλιοστὸν τῶν σφαλμάτων αὐτοῦ περιπεσόντα !

Ἀνέγραψα ἐν τοῖς ἀνωτέρω παντοῖα παραδείγματα χασμῳδίας, ἤτοι καὶ τοιαῦτα, ἐν οἷς δὲν ἠδύνατο ὁ Πλούταρχος νὰ φύγῃ αὐτήν, οἷον ὅτε μετὰ τὸ καὶ ἢ μετὰ τὸ ἄρθρον ἕπεται ἢ λέξις δασυνομένη ἢ λέξις ἀρχομένη ἀπὸ μακροῦ φωνήεντος ἢ διφθόγγου, ἢ ὅτε τῷ ἄρθρῳ ἕπεται ἀπαρέμφατον κττ., διότι τότε ἀληθῶς ἡ κρᾶσις ἦν καθόλου εἰπεῖν ἀλλοτρία τοῦ πεζοῦ τῶν Ἀττικῶν λόγου, οἷον καὶ ἁμίλλῃ 639 e, καὶ ἁπλοῦν 444 b, 585 a, καὶ εἰδώλοις 566 c, καὶ εἰκὼν 567 f, καὶ ἑλκώδη 290 a, καὶ εὐπέταλα 648 c, καὶ οἰκείων 486 e, καὶ οἰκουρεῖν 486 a, καὶ ὁρατὸν 374 b, καὶ ὅσων 374 a, καὶ οὐρανῷ 371 b, καὶ ὕδατι 371 b, ἡ ὅρασις 993 b, ὁ οἶνος 565 f, ἡ ἡδονὴ 990 d, τὸ ἁμάρτημα 439 d, τὰ ἁμαρτήματα 468 a, τὰ ὅπλα 583 f, τὰ ἁπλᾶ 661 a, τὸ ἅρμα 155 a, τὰ εἴδη 567 d, τὸ εἰωθὸς 677 f, τὸ ἐρᾶν 749 d, τὸ ἐπαινεῖν 27 f, τὸ ἀγαπᾶν 448 f κτλ. κλπ. Ἐν τούτοις καὶ τοῖς τοιούτοις δὲν ἠδύνατο ὁ Πλ. γράφων κατὰ τοὺς Ἀττικοὺς νὰ φύγῃ τὴν χασμῳδίαν διὰ συναλοιφῆς. Ἀλλ' ὁ εἰκάζων ἢ καὶ ἐκδιδοὺς ἐν τῷ λόγῳ τοῦ Πλουτάρχου ἴγαν, κεί, κού, τῷδείῳ κττ., σαφῶς ἀπέδειξεν ὅτι ἀγνοεῖ πότε ἐπι-

τρέπεται καὶ πότε οὐχί, ἐντεῦθεν ἡ μεγίστη ἀνακολουθία αὐτοῦ ἅμα μὲν ἐκδιδόντος ἀσυναλείπτως μετὰ χασμωδίας τοιαῦτα ὁποῖα παρετέθησαν, καὶ ἄλλα ἄπειρα, ἅμα δὲ πάλιν ἄλλα ἄνευ χασμωδίας, οἷον μεγ' ἦν, μέγ' ἐστίν, τίν' ἐστιν, πόλλ' ἄττ', φῶτ' ἔστιν, ὅθ', πάντ', λείψαν' ἄττα, ἥκισθ', χρῷτ' ἄν, φοβεῖσθ', Ἑλλάδ', γόνατ' ἔχουσαν, παῖζ', παῦ', ἔφη, «οὐκ ἔστ' οἶμαι δ' οὐδὲ δυσπειθὴς» (745 d), δ' ὦ Βόηθε, δ', εἰ μή, ὥστ', εἰ, ἀβέλτερ', ὅς κτλ. κλπ. ἐν πάσῃ σχεδὸν σελίδι!

Ἐνίοτε δὲ καὶ ἐπιχειρεῖ ἐκθλίψεσιν ἢ ἀφαιρέσεσιν ἀδυνάτοις ἐν τῷ πεζῷ λόγῳ· προύβαλ' ὁ μὲν 115 a, ἀντὶ προύβαλεν ὁ μέν, εὐπορήσει' ἂν (εἰκάζει) 698 a ἀντὶ εὐπορήσειεν ἂν (πρβλ. La Roche, Homer. Unters. 113 καὶ 242). Ἄλλοτε δὲ μόνῳ τῷ ἀφανισμῷ τῆς χασμωδίας προσέχων περιπίπτει εἰς ἀσύγγνωστα σφάλματα, οἷον ὥστ' ἡ δυσωπία 530 b, μηδέποτ' ὡσαύτως 1115 f, ἐν 668 b εἰκάζει οὐ μὰ Δί' διὰ ἀντὶ οὐ διά. Ἐν 78 e καὶ 545 f ἔγραψεν «ὁ 'κείνου χορός, ἔφη, μείζων, οὑμὸς δὲ συμφωνότερος», καὶ ἐν 90 f . . . οὐδ' ἐπαινεῖ τὴν χρηστότητα, 'κεῖνος . . . ἅπερ παντάπασι βάρβαρα, διότι ὅπως ἡ στοιχειώδης Γραμματικὴ διδάσκει, μόνον κατόπιν μακροῦ φωνήεντος ἢ διφθόγγου γίνεται ἀφαίρεσις. Καὶ σημείωσαι πρὸς τούτοις τὴν ἀνακολουθίαν ἐνταῦθα μὲν ἀφαιροῦντος τὸ ε τοῦ ἐκεῖνος, ἀλλαχοῦ δ' ἐκδιδόντος ἡ ἐκείνης 468 a, ἡ ἐκεῖνον 542 d, ὁ ἐκείνου 750 b, τὰ ἐκείνου 425 f καὶ ἀλλαχοῦ.

Ἐνιαχοῦ ζητεῖ διὰ μεταθέσεως ν' ἄρῃ τὴν χασμωδίαν, ἀλλ' ἀλλαχοῦ καταλείπει ἀμετακίνητον· οὕτω λ.χ. ἐν 16 c ἀντὶ τοῦ «λόγοι εἰσὶ» εἰκάζει «εἰσὶ λόγοι», ὅπως φύγῃ τὴν χασμωδίαν, ἀλλ' ἐν 362 d ἐξέδωκεν «λόγοι εἰσὶ», παρέπεμψε δὲ εἰς τὸ προηγούμενον χωρίον, οὗ εἶχε προτείνει τὴν διόρθωσιν· 136 e γράφει μετὰ τοῦ Benseler ἄπειρον εἶναι ἀντὶ εἶναι ἄπειρον καὶ 467 f μετ' αὐτοῦ πάλιν, ἐβούλου μᾶλλον εἶναι ἀντὶ ἐβούλου εἶναι μᾶλλον· 166 e εἰκάζει ἢ ναοῦ λάβωνται ἀντὶ λάβωνται ἢ ναοῦ, ἀλλ' οὐκ εἰσάγει εἰς τὸ κείμενον, ἐν δὲ 291 f ἐξέδωκε τὸν δὲ λίθον ἀπὸ τούτου καθαρὸν οὐ νομίζοντες ἀντὶ ἀπὸ τούτου οὐ καθαρόν . . .», καὶ πάλιν 346 e ἐξέδωκε μὲν κατὰ τἀντίγραφα τοῦ Ἐπαμεινώνδα ἀφείλοντο τὴν Μαντίνειαν, εἰκάζει δὲ «ἀφείλοντο τὴν Μαντίνειαν τοῦ Ἐπαμεινώνδου» ἢ «τοῦ Ἐπαμεινώνδου τὴν Μαντ-

τίνειαν ἀφείλοντο», 391 a ἐξέδωκε «δόξαν αὐτοῦ ἰδίαν, εἰκάζει δὲ δόξαν ἰδίαν αὐτοῦ, ἀλλὰ πάλιν ἐν 545 f ἐξέδωκεν «ἄμεινον δ' ἂν οἶμαι πρὸς τοῦτον αὐτὸν εἴποι φιλόσοφος....» ἀντὶ ἄμεινον δ' οἶμαι ἂν...· 596 d ἐξέδωκεν οὐ λήσεται ὑμᾶς, οὐ πεισθεὶς τῷ Benseler προτείναντι οὐχ ὑμᾶς λήσεται, ὁμοίως οὐκ ἐπείσθη αὐτῷ γράψαντι ἐξέθρεψας μαστῷ ἀντὶ μαστῷ ἐξέθρεψας 609 e, ἐπείσθη δὲ πάλιν ἐν 805 f γράφοντι πρεσβυτέρῳ νέος ἔτι ἀντὶ ..-ῳ ἔτι νέος, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἐν 826 e προτείνοντι εἶναι γενικώταται ἀντὶ γενικώταται εἶναι καὶ 855 c λάβῃ τινὸς ἀτύχημα ἀντὶ -ῃ ἀτύχημά τινος, οὐδὲ 857 f Αἰγυπτίου λόγον ἔσχον ἀντὶ -ου ἔσχον λόγον, οὐδὲ 954 b φυγαὶ τῆς γῆς εἰσιν ἀντὶ γῆς φυγαί εἰσιν, οὐδὲ 1113 a οἱ πολλοὶ καλοῦσιν ἐπὶ ἀντὶ καλοῦσιν οἱ πολλοὶ ἐπί· 606 c ἐξέδωκε βασιλέα ὄντα ἀνθ' οὗ εἰκάζει ὄντα βασιλέα· 697 d ἐξέδωκε μετὰ χασμωδίας εἶναι ἡδυσμάτων, εἰ καὶ ὁ Doehner προέτεινε τὴν μετάθεσιν καὶ τὸ ἕτερον χωρίον 1020 c, ἐν ᾧ αἱ αὐταὶ λέξεις κεῖνται, δὲν ἔχει χασμωδίαν· 737 a γράφει ἀφεῖναι ἐλευθέρους, ἀλλ' εἰκάζει ἐλευθέρους ἀφεῖναι, ὁμοίως 830 d ἐλεύθεροι ὦμεν εἰκάζων ἁπλῶς ὦμεν ἐλεύθεροι, καὶ 952 b ῥήγνυσθαι ὑπὸ τοῦ ἀέρος εἰκάζων ὑπὸ τοῦ ἀέρος ῥήγνυσθαι· 749 f ἐκβάλλει τὸ αὐτοῦ ἐκ τῆς φράσεως, ὧν ὁ μὲν ἀνεψιὸς αὐτοῦ ἦν πρεσβύτερος, ὁ δὲ Πεισίας αὐστηρότερος τῶν ἐραστῶν· 257 c ἀντὶ τοῦ οἱ πλεῖστοι ἐξέδραμον εἰκάζει οἱ πλεῖστοι συνεξέδραμον καὶ 358 f ἀντὶ ἀνυποθέτου ὑφαίνουσιν εἰκάζει -ου συνυφαίνουσιν, 284 c ἀντὶ λέγεται ἐν χειμῶνι εἰκάζει λέγεται χειμῶνος, 327 a ἀντὶ τῷ Κύρου θρόνῳ ἐνιδρύσας εἰκάζει τοῖς Κύρου θρόνοις ἐν--, 428 f ἐξέδωκε τῶν ἀνωτάτω ἀρχῶν, λέγω δὲ τοῦ ἑνὸς... καὶ ἀταξίας...», ἔνθα ἐκ τῶν τριῶν χασμωδιῶν τὴν πρώτην μόνον, ὡς φαίνεται, κρίνει ἀλλοτρίαν τοῦ Πλουτάρχου, διὸ σημειοῦται τῶν ἀνωτάτων Benselerus· 522 d ἀντὶ τοῦ εἴποι ἂν εἰκάζει εἴποι νὴ Δί' ἄν. Ὡς βλέπετε οὐδ' ἐν τούτῳ ἀκολουθία τις δύναται νὰ παρατηρηθῇ, ἐπειδὴ ὁ ἐκδότης οὐχὶ κατὰ σύστημα ἀλλὰ κατὰ τὰς ἐμπνεύσεις τῆς στιγμῆς ἑκάστοτε εἰργάζετο.

Καὶ δύο ἐπάλληλοι χασμωδίαι παρατηροῦνται πολλαχοῦ, οἷον καὶ Ἀνάχαρσις 155 a, καὶ ὁ Αἴσωπος 155 e καὶ 164 b, καὶ ὁ ἀπα-

τηθεὶς 15 d καὶ 348 c, καὶ ὁ ἕτερος 89 a, καὶ ὁ ἐχθρὸς 92 b, πατρίδα ἡ ὕδραν 400 c, ἀποβάλλει ὁ ἐλέφας 403 d, καὶ ὁ Ἰόβας 264 d, καὶ ὁ Ἄμασις 261 d, τοῦ ᾧ ἀκολουθεῖ 449 d, ὁ ἃ ὀφείλει διδούς, πρὸς ὃ ἡ ἄσκησις 584 f, ἐν Κνίδῳ οἱ ἀμνήμονες 292 a, ἄπιοι αἱ ἀχράδες 303 b, καὶ ἡ Ἶσις 362 e, καὶ ὁ Ἑρμαῖος 365 f, καὶ οἱ ἱερεῖς 366 f, διατί ὁ ἱερεὺς 276 d, τὸ οὗ ἕνεκα 435 f καὶ 698 b, ὅτι ἀεὶ οἱ τοῦ Ποσειδῶνος ἱερεῖς 730 d, τὸν Τυφῶνα ἡ Ἶσις 368 e, καὶ ὁ Ἡρακλέων 418 e, καὶ ὁ Ἀμμώνιος 427 e καὶ 743 f καὶ 744 b, ἔφη ὁ Ἐπαμεινώνδας 583 f, καὶ ὁ Ἐπαμεινώνδας 582 e, καὶ ὁ ἐπιτήδειος 657 a, καὶ ὁ ἔξωθεν 692 a, καὶ αἱ ἡμῶν 732 e, ἐμὲ ὁ Ἀμμώνιος 738 a, καὶ ὁ Ὕλας 741 b, καίτοι ἡ ἀπέδειξε 1034 f, καὶ ὁ Ἀνθεμίων 752 e, πανοπλίᾳ ὁ ἐραστὴς 761 b, καὶ ὁ Ἀπολλώνιος 933 f, ἂν ἀποθάνῃ ὁ ἄρρην 989 a, τὸ σῶμα ὁ ἔρως 1004 c, ἐλάττω ἡ ἡμίσεά ἐστι 1022 b, καὶ ἡ ἀφορμὴ λόγος ἀπαγορευτικός, καὶ ἡ ἔκκλισις εὔλογος ἔκκλισις, καὶ ἡ εὐλάβεια 1037 f, ἢ ὁ ἄνθρωπος 1079 b, καὶ ὁ Ἀριστόδημος 1108 a, μὴ γνῷ σε ὁ ἰατρὸς 1028 d, ἢ ἡ εἱμαρμένη 1055 e (τἀντίγραφα ἔχουσιν ἡ εἱμαρμένη, ὁ δ' ἐκδότης ἐξέδωκεν ἢ ἡ εἱμ- μετὰ διπλῆς χασμωδίας).

Ἐκ τῶν παρατεθέντων πρόδηλον ὅτι οὔτε ὁ ἐκδότης ἠκολούθησέ τινι κανόνι οὔτε ὁ ἀναγνώστης δύναται νὰ σχηματίσῃ πλὴν ἴσως ὅτι πλεονάκις ἐν τοῖς τοιούτοις ὁ Πλούταρχος ἔστεργεν ἢ ἔφευγε τὴν χασμωδίαν. Καὶ σημειωτέον ὅτι τῆς τοιαύτης ἀνακολουθίας τὰ παραδείγματα παράκεινται πλειστάκις ἀλλήλοις ἐγγύτατα, ὃ δὲν ἐφροντίσαμεν νὰ καταδείξωμεν ἐφ' ἑκάστων· οὕτω π. χ. 957 a, κἀνδεέστατον, μετά τινας δὲ γραμμὰς καὶ ἄκαρπον καὶ ἀπαίδευτον. Ἐν 448 a τὸ ἄλογον, ἐν δὲ τῷ ἑπομένῳ στίχῳ τἀληθές, καὶ αὐτόματον - ταὐτόματον ὁμοῦ σχεδὸν 398 b κττ. κττ.

Ἄλλοτε εἰσάγει χασμωδίας αὐτός· οὕτω λ. χ. ἐν 152 d ἀντὶ ὡς ἔγραψας εἰκάζει ᾧ ἔγραψας, 359 d ἀντὶ ἀλλ' ὃν καλοῦσιν γράφει ἀλλ' ἢ ὅν, 358 e ἀντὶ τὸν Ὧρον προτείνει τὸν τοῦ Ὥρου, 390 f ἀντὶ ἀρχὴ εἰκάζει ἡ ἀρχή, 566 b ἀντὶ ἶρις θεῶ ἡ ἶρις, 469 e ἀντὶ καὶ θάλασσα εἰκάζει καὶ ἡ θάλασσα, 396 ἀναπληροῖ αὐτὸς οὐκ εὖ τὰ ἔπη, 696 a ἀντὶ καὶ σμικρότατο

ἀνακλᾷ εἰκάζει κἂν σμικρότατον ᾖ ἀνακλᾷ, 831 c ἀντὶ ἕτερος προτείνει ὁ ἕτερος, 645 e ἀντὶ ὡς ὁρᾶτε γράφει ὁρᾶτε ὡς, 912 f ἀντὶ μὴ καὶ διορθοῖ μὴ ᾖ καί, 869 e ἀντὶ αὐτοὶ σχολάζοντες θέλει αὐτοὶ καὶ οἱ σχολάζοντες, 1049 e ἀντὶ λέγει δ' αὐτὸς προτείνει ὁ αὐτός, 986 d ἀντὶ σύνει μὴ εἰκάζει σύνει ἵνα (malim!), ἐν 8 e γράφει καὶ ἀθλητῶν πολεμίων ἀντὶ ἀθλητῶν καὶ πολεμίων, 152 a εἰ ἀτρόποις ἀντὶ εἰ πρῶτος, 366 c, καὶ οἱ ἱερεῖς ἀντὶ οἱ ἱερεῖς ἢ οἱ δὲ ἱερεῖς, 382 b καὶ ὅλως μετὰ τοῦ Bentley ἀντὶ καλῶς, 390 b ἡ ὄσφρησις παρὰ τἄριστα ἀντίγραφα, 590 b εἶτ' ἐγρηγόρει εἶτ' . . . ἀντὶ εἶτ' ἐγρήγορεν, 1097 a χρῆσαι σεαυτῷ, ὡς μὴ . . . ἀντὶ χρῆσαι σεαυτῷ, μή . . .

Ὁ ἐκδότης διατείνεται ἐν Τ. Α' XC ὅτι ἐκείνας μόνον τὰς διορθώσεις ἑαυτοῦ ἢ ἄλλων παρέλαβεν «quae certae indubitataeque ac scriptoris usu . . . confirmatae, mihi videantur, ad severiorem legem meas quam aliorum exigenti». Ἀλλὰ πρὸς τοῦ Ἀριστοτελείου ὀργάνου, καθίστανται αἱ τὴν χασμωδίαν εἰς τὸ κείμενον εἰσάγουσαι αὗται διορθώσεις τοῦ ἐκδότου βέβαιαι διὰ τῆς χρήσεως τοῦ συγγραφέως, ὅπως τοὐλάχιστον παρέστησεν αὐτὴν ἡμῖν; ἢ πᾶν τοὐναντίον;

Περὶ τῆς συναλοιφῆς τοῦ ο τῆς προθέσεως προ- μετὰ τοῦ ἀρκτικοῦ φωνήεντος τῶν μετ' αὐτῆς συντεθειμένων λέξεων διαλαμβάνει ὁ ἐκδότης ἐν Τομ. Α' σελ. πγ'-πδ'· εἶναι δ' ἀληθῶς χαρακτηριστικὸς τῆς ὅλης ἐκδόσεως ὁ περὶ τούτων λόγος τοῦ ἐκδότου, διὸ καταχωρίζω τὸ τέλος αὐτοῦ: «alia sciens et prudens omisi velut προεθίζειν, προεστώς, προεξέπεμπεν; alia neglexi». Ἀλλὰ τί θὰ διδαχθῇ ὁ ἀναγνώστης ἐκ τῆς μετὰ περισσῆς ἀφελείας ἐκφερομένης ἀμελείας ταύτης; Ἕνεκα τούτου ὁ ἐκδότης ὅλως ἀνακολούθως ἐκδίδωσι μὲν προύβαλε 154 a, 258 f, 413 a, προὖχον 345 a, προύδωκε 311 d, προὖπτον 134 b, 549 b, 587 e, καὶ προτείνει τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ προύκρινε 331 f, 343 a, προύλαβε 331 c, 499 c, προυχειρίζοντο 396 c, προυθέσπιζε 421 b, προυβάλλετο 597 b κττ., καταλείπει δὲ προέγνω 255 c, προέχοντος 259 b, προέταξε ?68 b, προέφθασε 806 f, προεκινδύνευσε 995 d κτλ. κτλ. Σημειωθήτω δ' ἐν τέλει καὶ τόδε ὅτι ἡ μνεία τοῦ προεστὼς παρὰ τὸ προεξέπεμπε κττ. εἶναι πλημμελής, ἐπειδὴ τοῦτο οὐδέποτε συνη-

15, 415, 19, καὶ φοίνιξ 723c. Καὶ ὅμως ἡ παράδοσις περὶ τῆς βραχείας προσῳδίας τῆς ὀνομαστικῆς τούτων εἶναι ῥητή, καὶ ἀνερχομένη, ὡς φαίνεται, εἰς χρόνους Ἀριστοφάνους τοῦ Βυζαντίου, ὅτε ἐσῴζετο ἔτι καὶ ἡ διάφορος προσῳδία τῶν μακρῶν καὶ βραχέων καὶ αἱ λέξεις κῆρυξ, φοῖνιξ, φαίνεταί μοι ἀνεπίδεκτος ἀμφισβητήσεως· (ἂν ἡμεῖς σήμερον μὴ δυνάμεθα ν' ἀνεύρωμεν τὸν λόγον τοῦ παραδόξου φαινομένου, οὐδὲν πρὸς τὸ πρᾶγμα, τοῦτο δὲν εἶναι λόγος ν' ἀρνώμεθα αὐτό)· διὰ τοῦτο δὲ διδάσκει καὶ ὁ Blass Α' 420 «ἐν ταῖς εἰς -ιξ καὶ -υξ λέξεσιν οἷον μάστιξ, κῆρυξ, φοῖνιξ, ἀνάγκη νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ἐν τῇ ὀνομαστικῇ πάντως εἶχον βραχὺ ι, υ, εἴτε μακρὸν εἴτε βραχὺ ἦν τὸ φωνῆεν ἐν ταῖς ἄλλαις πτώσεσιν...»· πρβλ. καὶ σελ. 480, καὶ Ἡρῳδιαν. Α' 524, 31 καὶ 525, 6. Ἀλλὰ καὶ ἂν τυχὸν ὁ ἐκδότης προσκρούων εἰς τὴν ποικιλίαν τῆς προσῳδίας τοῦ υ, ι, βραχέος μὲν ὄντος ἐν τῇ ὀνομαστικῇ, μακροῦ δὲ ἐν ταῖς λοιπαῖς πτώσεσιν, ὅπως προσέκρουσάν τινες τῶν Βυζαντίνων καὶ νεωτέρων Γραμματικῶν, μὴ ἐπείθετο τῇ ῥητῇ περὶ τούτων παραδόσει, πάλιν ὤφειλε, νομίζω, νὰ εἶναι ἀκόλουθος ἑαυτῷ καὶ δὴ νὰ γράφῃ πάντα πανταχοῦ μετ' ὀξείας, οὐχὶ δὲ ἄλλα ἢ καὶ τὰ αὐτὰ ἀλλαχοῦ ἄλλως.

Πλημμελῶς γράφει ἀνιάσαι ἀντὶ ἀνιᾶσαι (Ἰων. ἀνιῆσαι) ἐν 616c. αἰδώ τε συνεργὸν τονίζει ἐν 323e, ἠώ 993e, ἀλλαχοῦ δὲ αἰδῶ καὶ ἠῶ, εἰ καὶ διαρρήδην διδάσκεται ὑπὸ τῶν παλαιῶν Γραμματικῶν ὅτι «ἠῶ καὶ αἰδῶ συνῄρηνται ἀπὸ ἠόα καὶ αἰδόα, ὅθεν περισπῶνται», Ἡρῳδιαν. Α' 416, 11 καὶ Χοιροβοσκοῦ 383, 25 «ἀπὸ τῶν εἰς -ως θηλυκῶν οὖσαι περισπῶνται, οἷον ἡ αἰδὼς τὴν αἰδῶ, ἡ ἠὼς τὴν ἠῶ», πρβλ. καὶ Κόντον ἐν Ἐφημ. Φιλομ. 1879 σελ. 149. Γνωστὸν δ' ὅτι ὁ Nauck ἀντὶ τοῦ ἠῶ δῖαν παρ' Ὁμήρῳ γράφει ἠόα δῖαν.

Ἷζε τονίζει τὸ Ὁμηρ. ἐν 617b, 789e καὶ Ζ' 438, 12, ἀλλ' ἐν Ζ' 365, 24 γράφει πάλιν τὸ Ὁμηρικὸν «ἑτέρωσε κάθιζον» (Γ 151), ἀλλ' εἶναι προφανὴς ἡ ἀντίφασις τοῦ τονισμοῦ ἷζον καὶ κάθιζον ἀντὶ καθῖζον· (περὶ τοῦ τονισμοῦ τούτων ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἰδὲ La Roche, Textkritik 403-4). ὁ ταὼς τοῦ ταὼ τοῖς ταὼς ἐξέδωκεν ἐν 1044c-d ἀντὶ ὁ ταῶς ἢ ταὼς τοῖς ταῷς, πρβλ. Ἡρῳδιαν. . 245, 7, τὸ δὲ ταῶς ἀπὸ τοῦ ταός, ὥς τινες βούλονται, οὐκ ἠδύνατο εἶναι... ἄνευ λόγου **περιεσπάσθη**» καὶ Β' 629, 19 τυφῶ

ἀφοῦ οὐ μόνον ἁπλῆν ἀλλὰ καὶ διπλῆν καὶ πολλαπλῆν καταλείπει χασμωδίαν, καὶ ἀφοῦ καὶ ἀσυνάλειπτα παρὰ τὴν χρῆσιν τῶν Ἀττικῶν καὶ τῶν ἐπιμελεστέρων ἐκ τῶν μεταγενεστέρων παραδέχεται καὶ ἐκδίδωσιν; Ἐν τούτοις δὲν ἀπαιτεῖται φιλολογική, εἰδικὴ μέθοδος, ἀλλ' ἁπλῶς λογική, ὅπως πείσῃ πάντας ὅτι δυοῖν θάτερον, ἢ τὰ λεγόμενα περὶ χασμωδίας καὶ εὐφωνίας κττ. παρὰ Πλουτάρχῳ εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον, ἂν μὴ καθόλου, ματαιολογία ἄσκοπος ἢ ὅτι ἔχουσι μὲν ἴσως ταῦτα κόκκον τινὰ ἀληθείας, ἀλλ' ὁ ἐκδότης οὔτε ἐνόησεν οὔτε ἠδυνήθη νὰ διατυπώσῃ καὶ ἐφαρμόσῃ προσηκόντως τοὺς κανόνας καὶ νόμους τούτους. Ἐκ τοῦ διλήμματος τούτου οὐδεὶς λογικῶς σκεπτόμενος δύναται νὰ ἐξέλθῃ.

ϛʹ. Σφάλματα περὶ τοὺς τόνους καὶ τὰ πνεύματα.

Τὰ περὶ τοὺς τόνους σφάλματα ἀριθμοῦνται κατὰ ἑκατοντάδας, καὶ εἶναι πολυειδῆ, ἤτοι ἄλλοτε μὲν λέξεις τονίζονται ἐπ' ἄλλης συλλαβῆς ἢ τῆς προσηκούσης, ἄλλοτε δι' ἄλλου τόνου, ἄλλοτε δ' ἐγκλίνονται ἢ ἀναστρέφονται κακῶς κτλ., συχνότατα δ' ἀναγινώσκεται ἡ αὐτὴ λέξις ἢ ὁ αὐτὸς τύπος, κατὰ δύο διαφόρους τρόπους τονούμενος. Ἀναγράφω τινὰ παραδείγματα ἐξ ἑκάστου γένους: Πολύμνις ἀντὶ Πόλυμνις 579 d καὶ ὦ Πολύμνι 582 b· καὶ ὅμως τὸ Πόλυμνις εἶναι ὑποκοριστικὸν συγκεκομμένον ἐκ τοῦ Πολύμνηστος, ὅπως τὸ Θέομνις ἐκ τοῦ Θεόμνηστος, Θέογνις ἐκ τοῦ Θεόγνητος ἢ Θεογένης, Θέοφις ἐκ τοῦ Θεό-φεστος, Κλέομις ἢ Κλέομμις ἐκ τοῦ Κλεομένης, Κλέοθ(θ)ις ἐκ τοῦ Κλεόθεμις, Ἀρίστοβις, Πόλυβις, Ὄροβις ἐκ τοῦ Ἀριστόβιος, Πολύβιος, Ὀρόβιος, Ἄλεξις ἐκ τοῦ Ἀλέξανδρος, Ἀλεξίλεως, Ἀλεξίμαχος ἢ τοιούτου τινός, κττ. πάντα ὅσον ἔνεστιν ἀνωτέρω τῆς ληγούσης τονιζόμενα, καὶ τοῦτο εὐλόγως, ἀφοῦ ἐκ τῆς κλητικῆς τῆς τονουμένης ἀπωτάτω τῆς ληγούσης ὡρμήθη ὁ ὑποκορισμὸς τούτων. Τὸ Πολύμνις θὰ ἦν τοσοῦτον ὀρθὸν ὅσον καὶ τὸ Ἀλέξις, Θεόγνις, Πολύβις, Κλεόβις κλπ.

ραδύπορον ὅρασιν ἀντὶ βραδυπόρον γράφει ἐν 626 b, οὕτω δὲ έεται τὸ βραδύπορος ὅρασις πρὸς τὸ βραδύπορον πέλαγος b· ὁμοίως εὐθύπορα μόρια καὶ κινήματα 722 c, ἰσόδρο-

μοι μῆνες 892 b, μεγαλήγορον τὸν Πάτροκλον 541 b, μεγαλήγορος ὁ Κῦρος 545 b. τὸ θαρραλέον καὶ μεγαλήγορον 771 c· τότε τονιστέον καὶ δικήγορος, δημήγορος, θεήγορος κλπ. Τοὐναντίον δ'εὑρεσιλόγον πρεσβύτην ἀντὶ εὑρησίλογον γράφει ἐπανειλημμένως ἐν Δ' XLVIII ἀποβάλλων τὸ τοῦ Wilamowitz ὀρθῶς τονούμενον εὑρεσίλογον. Ἀλλ' εὑρεσιλόγος δὲν δύναται νὰ σημαίνῃ ἄλλο τι ἢ λέγειν εὑρέσεις ἢ περὶ εὑρέσεων, ἐνῷ ὁ κ. Β. ἤθελε νὰ δηλώσῃ τὸν εὑρίσκοντα λόγους, ὃ διὰ τοῦ εὑρησίλογος δηλοῦται, ὅπως ὁ Wilamowitz τονίζει· πρβλ. περὶ τοῦ τονισμοῦ τούτων Ἡρῳδιαν. Α' 232-4, Göttling, Accent 317 κέξ., Κόντον ἐν Λογίῳ Ἑρμῇ Ε' σελ. 73 καὶ ἐν Ἐφημερίδι τῶν Φιλομαθῶν 1879 σελ. 148 καὶ ἑξῆς, Wheeler, Accent σελ. 68, καὶ τὰ ἐμὰ ἐν Ἀθηνᾶς Τομ. ΙΒ' σελ. 345 καὶ ἑξῆς.

τριχόβρωτες ἀντὶ τριχοβρῶτες τονίζει ἐν 853 c, καὶ νεόκρατα ἀντὶ νεοκρᾶτα (νεοκρὰς -ᾶτος) ἐν 677 d, εἰ καὶ ἡ περὶ τούτων παράδοσις εἶναι σαφὴς καὶ ἀναντίλεκτος, καθ' ἣν «τὰ εἰς -ς λήγοντα ὀξύτονα σύνθετα ἀπὸ ῥήματος διὰ καθαροῦ τοῦ -τος κλίνονται, εἴτε εἰς -ας ὦσιν εἴτε εἰς -ης εἴτε εἰς -ως, οἷον κέκραται χαλκοκρὰς χαλκοκρᾶτος, **νεοκρὰς νεοκρᾶτος**, βέβληται ἀβλὴς ἀβλῆτος, προβλὴς προβλῆτος, τέθνηκα ἡμιθνὴς ἡμιθνῆτος, ... πέπτωκα ... ἀπτὼς ἀπτῶτος, τέτρωται ἀτρὼς ἀτρῶτος» Χοιροβοσκ. 159, 20. Καὶ ἐν τῷ λεξικῷ τοῦ Passow ἐν λ. νεοκρὰς μνημονεύεται τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Πλουτάρχου.

Διαρρήδην διδάσκει ὁ Ἡρῳδιανὸς Α' 356,5 ὅτι «Τὰ διὰ τοῦ -ιον τριβράχεα ὑποκοριστικὰ προπαροξύνεται, κτένιον, πτύχιον, πόδιον, θρόνιον ... εἰ μέντοι ἡ πρώτη τούτων μακρὰ ὑπάρχει, ὑπεσταλμένων τῶν διὰ τοῦ -διον παρηγμένων, παροξύνεται, κλειδ-ίον, παιδ-ίον, δᾳδ-ίον, οὐ γὰρ διὰ τοῦ -διον ἀλλὰ διὰ τοῦ -ιον ... σφηκίον, χαρτίον, ὠτίον κλπ.». Ὅτι δὲ ἡ διδασκαλία αὕτη εἶναι ἀληθής, ἀποδείκνυται τοῦτο μὲν ὑπὸ τοῦ ὁμοίου τονισμοῦ τῶν τοιούτων ὑποκοριστικῶν ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἑλληνικῇ, ὅπως πρὸ ἐτῶν παρετήρησα ἐν τῷ Περιοδικῷ τοῦ Kuhn Τ. ΛΑ' σελ. 114 κέξ. κ[αὶ] ἐν τῇ Einleitung σελ. 36 καὶ ἑξῆς., οἷον κτένι, βόλι, πόδι, ἀλ[λὰ] νησὶ κρασὶ χαρτὶ κλπ., τοῦτο δὲ ὑπὸ τοῦ ὁμοίου τονισμοῦ ἐπὶ τ[ῆς] παραληγούσης καὶ ἄλλων πολλῶν εἰς δακτυλικὸν ῥυθμὸν περατουμ[ένων]

νων τύπων, οἷον αὐτίκα, πηλίκος, ἠρέμα, εἰρημένος, σακεσφόρος κλπ., πρβλ. Wheeler, Nominalaccent σελ. 95.

Καὶ ἡ γραπτὴ ἄρα τῶν Γραμματικῶν παράδοσις καὶ ἡ τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς μαρτυρία καὶ ἡ νεωτέρα ἐπιστήμη ἐξευρίσκουσα τὸν λόγον τοῦ τοιούτου τονισμοῦ εἶναι σύμφωνοι, ὥστε οὐδεμία περὶ τούτων ἐγχωρεῖ ἀμφιβολία· ἀλλ' ὅμως ὁ ἐκδότης ἐκδίδωσι παρὰ Πλουτάρχῳ ἅμα μὲν ὀρθῶς σχοινίον 358 d, σακκίον 168 d, φυκία 641 e, ἅμα δὲ κακῶς ζώνια ἐν 154 b, κόσμια 145 e, πέττια 355 d, κλώνιον 641 c. Καὶ ὅμως ἀκριβῶς τοῦτο τὸ χωρίον τοῦ Πλουτάρχου ἔχει ὁ Θησ. τοῦ Στεφ. παράδειγμα τοῦ παροξυτόνου κλωνίον, γράφων «κλωνίον, τὸ, Ramulus surculus. Θεοφρ. Φυτ. Ἱστορ. Γ' 13, 5, Πλουτάρχου Ἠθικ. 641 c...». Ὁμοίως τονίζει κώμιον 753 d. Καὶ ἅμα μὲν ὀρθῶς πλόκια 141 e, ῥάκια 294 a, φλέβια 624 d, ἅμα δὲ πλημμελῶς θυρίον 940 f καὶ 965 b. Τὰ πάντα ἄρα μία Μύκονος.

«Τὰ εἰς -ις λήγοντα θηλυκὰ ὀξυνόμενα, εἰ μὲν ἐν τῇ συνθέσει φυλάσσοι μόνον τὸ θηλυκὸν γένος, καὶ τὸν αὐτὸν τόνον φυλάσσει, εἰ δὲ μεταληπτικὰ γένοιτο καὶ ἀρσενικοῦ, μεθίσταται καὶ εἰς βαρεῖαν τάσιν ἀναγκαίως· σκελὶς περισκελίς, νυχὶς παννυχίς, ἀλλ' ἐλπὶς δύσελπις. Ταύτῃ μὲν οὖν τὸ μὲν καταιγὶς ὀξύνεται, τὸ δὲ μελάναιγις βαρύνεται· οὕτως οὖν καὶ τὸ εὐκλήϊς καὶ πολυκλήϊς, καὶ μελαμψήφις ... λεύκασπις ...». Ἡρωδιαν. Α' 85, 15 καὶ Β' 13. Göttling 273. Καὶ τὸν λόγον τῆς παρατηρήσεως ταύτης εὗρον οἱ νεώτεροι εἰπόντες ὅτι ὅταν μὲν τὸ ἁπλοῦν οὐσιαστικὸν μένῃ καὶ μετὰ τὴν σύνθεσιν οὐσιαστικόν, οἷον αἰγὶς καταιγίς, σκελὶς περισκελίς, τότε τὸ σύνθετον εἶναι προσδιοριστικὸν καὶ τούτων ὁ τόνος δὲν ἀναβιβάζεται, ὅπως καὶ πολλῶν ἄλλων (πρβλ. κορυστὴς ὑποκορυστὴς χαλκοκορυστής, ἐραστὴς δημεραστὴς κλπ. Göttling 279)· ὅταν δ' ὅμως τὸ οὐσιαστικὸν μετὰ τὴν σύνθεσιν μεταβάλῃ τὴν ἰδίαν φύσιν καὶ γένηται ἐπίθετον, τότε τὸ σύνθετον εἶναι κτητικὸν καὶ τούτων ὁ τόνος ἀναβιβάζεται ὅσον ἔνεστιν ἀνωτέρω, πρβλ. ἀσπίς, λεύκασπις Ἀμαζών, Ἄρης· κνημίς, ἐϋκνήμιδες Ἀχαιοί· κληίς, πολυκλήϊς ...νῦς κλπ. (πρβλ. L. von Schröder ἐν Περιοδικῷ Kuhn τομ. ΚΔ'

σελ. 101 κέξ. καὶ 107, Wheeler, Nominalaccent σελ. 48). Ἀλλὰ παρὰ πάντα ταῦτα ὁ κ. Β. τονίζει μελαναιγίδας ἐν 692 f.

Χάριεν ἀντὶ χαρίεν 9 d, 22 a καὶ ἀλλαχοῦ πολλαχοῦ, εἰ καὶ ἡ παράδοσις μόνον ἐπὶ τῆς ἐπιρρηματικῆς σημασίας (= χαριέντως) ἐπίσταται τὴν προπαροξυτονίαν· πρβλ. Εὐσταθ. 1088, 8 «Τὸ δὲ χαρίεν δῆτα ὡς ἐπὶ ὀνόματος παροξύνεται, καθὰ δηλοῖ καὶ τὸ χαρίεν πρόσωπον καὶ παρ' Ἀθηναίῳ ἡ νάρκη χαρίεν βρῶμα γίνεται. Καὶ ἀπαιτεῖ τοῦτο ἡ ἀναλογία τοῦ τιμῆεν, φωνῆεν, αἰγλῆεν καὶ τῶν ὁμοίων. Τὸ δὲ προπαροξυνόμενον Ἀττικόν ἐστιν ἐπιρρηματικῶς προσενεχθὲν καὶ ἀντὶ τοῦ χαριέντως νοηθὲν παρὰ τοῖς ὕστερον. Ὁ δὲ λέγων «χάριεν μέτωπον προπαροξυτόνως αἰσχύνει τὸ χαρίεν τῆς ἀναλογίας τῷ βαρβαρισμῷ».

Πλημμελῶς ἐτόνισεν ἐν 615 a σκολιὰ ἀντὶ σκόλια καὶ σκολιὸν 615 b καὶ c, εἰ καὶ ἡ ἀρίστη παράδοσις καὶ ὁ λόγος ὑπὲρ τοῦ τονισμοῦ σκόλιον συνηγορεῖ (πρβλ. μνιὸς-μνίον, λεπυρὸς-λέπυρον, αἰθὸς αἶθος, ὠχρὸς ὦχρος, ἐχθρὰ ἔχθρα, γαληνὸς-ήνη, κακὴ-κάκη, λευκὴ λεύκη κλπ., ἰδὲ Lobeck, Paralipom. 340 καὶ ἑξῆς). Πλημμελῶς ἐτόνισε καὶ τὸ μίκκον ἐν 1127 a ἀντὶ μικκόν· πρβλ. Ἡρῳδιαν. Α' 149 «τὰ εἰς -κος δισύλλαβα τριγενῆ ὀξύνεται, οἷον λευκός, γλαυκός, μικκός, τοῖς μικκοῖς μικκὰ δίδωσι θεός, πλὴν τῶν παραληγόντων τῷ ω». Μακρίδος ἐτόνισεν ἐπανειλημμένως ἐν Ζ' 44, εἰ καὶ ὁ Ἡρῳδιαν. Α' 99, 13 διαρρήδην λέγει ὅτι «τὰ εἰς -κρις κύρια μὲν ὄντα βαρύνεται, Μάκρις, οὕτως ἐκαλεῖτο Εὔβοια καὶ Ἑλένη νῆσος τῆς Ἀττικῆς καὶ Ἴκαρος νῆσος μία τῶν Κυκλάδων διὰ τὸ μῆκος. Πρόκρις, Ἄκρις...»

Λεοννᾶτοι 344 d ἐτονίσθη πλημμελῶς κατὰ τὰ Λατ. εἰς -ᾶτος, (πρβλ. Fick-Bechtel, Ἑλλην. Λεξ. Κυρ. Ὀνομ. 225 καὶ 185). Πλημμελῶς ἔχει καὶ τὸ Κρήτινον 408 a καὶ τὸ Ἀνάξινος ἐν σημ. 848 a, πρβλ. Κρατῖνος, Μυρῖνος, Δεξῖνος, Φιλῖνος, Ἐργῖνος, Ἀρχῖνος, Καλλῖνος, Ἀρκτῖνος, Ἀλεξῖνος κττ. (πρβλ. περὶ τούτων Göttling, Accent 200 καὶ Kretschmer ἐν Περιοδ. Kuhn Τομ. ΛΑ' σ. 384).

Ὁμοίως πλημμελῶς ἐξέδωκε τὰ κύρια ὀνόματα Λοχαγὸς ἐν 22 ἀντὶ Λόχαγος, ὅπως καὶ ὁ Θησαυρ. τοῦ Στεφάνου διορθοῖ γράφ «Λοχᾶγός ... quod Λόχαγος potius scribendum, οὕτω δ' ἐ

δωκε παρὰ Πολυβίῳ καὶ ὁ Hultsch σελ. 1165, 30. πρβλ. Συλλ. Ἑλληνικ. Ἐπιγραφ. Boeckh 2852, 5 Λοχήγου· ὁμοίως τονίζει Ἀγαθὴν ἐν 268 d, τὸν Ἀστὸν 970 c, Φελλοῦ 976 c, Χλιαρὸν Ζ' 289, 2, Χαροποῖο ἐν Ζ' 353, 4 τὸ Ὁμηρικ. Χαρόποιο (Β 672), ἐπιλαθόμενος ἄλλων ὀρθῶς τονουμένων, οἷον Αἴσχρη 474 b, Εὔκτος 70 a, Γόργος 162 a, Βόηθε 396 f, Βόηθος 720 f καὶ 893 c, Γλαῦκος 556 d, Ἀγαύης 501 c, Κάφισος 724 d, Αἴολος 747 f, Κυάνη 310 b (πρβλ. Κόντον ἐν Ἐφημ. Φιλομ. 1879, σελ. 166). Ἐνῷ δὲ ἐν τούτοις καταβιβάζει παραλόγως τὸν τόνον, ἐν ἄλλοις ἀναβιβάζει αὐτὸν πάλιν παραλόγως, οἷον «Ἑβδομαγένη τὸν θεὸν καλεῖτε» 717 d, καὶ τοῦτο ἐνῷ ἐξέδωκε Κυπρογενοῦς ἔργα ἐν 751 e, Μελησιγενὴς ἐκλήθη Ζ' 330, 5 καὶ Μελησιγενοῦς 331, 5 (πρβλ. καὶ Ἀπόλλων Λυκιγενής).

«Τὰ εἰς -της δισύλλαβα φύσει ἀρσενικὰ βαρύνεται, οἷον δύτης, πλύτης, πράτης, ψάλτης καὶ ἑξῆς» διδάσκει ὁμοφώνως ἡ παράδοσις τῶν Γραμματικῶν, πρβλ. Ἡρῳδιαν. Α' 62 καὶ σημ. Ἀλλ' ὁ ἐκδότης ἐν μὲν 296 b τονίζει κατακαῦται, ἐν δὲ 348 f ἐγκαυσταὶ (ἐγκαύτης ἄνευ σ ἦν ὁ ἀττικὸς τύπος πρβλ. Συλλογ. Ἀττ. Ἐπιγρ. Α' 324 a, 22, ὁμοίως καυτός, ἐκαύθην), πρβλ. ὅσα περὶ τοῦ καύτης ἔγραψεν ὁ Κόντος ἐν Παρνασσῷ Τομ. Ζ' 708 - 10. Ὁμοίως ἐξέδωκε πλημμελῶς πωλήτης ἐν 227 f ἀντὶ πωλητὴς παρὰ τὸ παράγγελμα τοῦ Ἡρῳδιαν. Α' 73, 16, «τὰ εἰς -της ῥηματικὰ ὑπὲρ δύο συλλαβὰς φύσει μακρὰ παραληγόμενα ὀξύνεσθαι θέλει». Δὲν ἀγνοῶ, ὅτι ὑπάρχουσι καὶ ἐξαιρέσεις τῶν κανόνων τούτων ποικιλοτρόπως ἑρμηνευόμεναι· ἀλλὰ δὲν πιστεύω νὰ θελήσῃ ὁ ἐκδότης νὰ δικαιολογήσῃ ὅσα πλημμελῶς ἐτόνισε διὰ τῶν ἐξαιρέσεων, ἐπειδὴ ταῦτα δὲν καταλέγονται ἐν αὐταῖς.

Διαρρήδην διδάσκεται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Γραμματικῶν ὅτι τὸ κηδεστὴς καὶ ἀργεστὴς ἄνεμος, ἀργεστᾶο Νότοιο (Λ 306) ἐπιθετικὰ ὀξύνονται». Ἡρῳδιαν. Α' 79, 1, καὶ 408, 22 «εἰ δὲ ἀπὸ περισπωμένων κοινῶν γενικῶν ὦσι, προπερισπῶνται, οἷον ἀργεστῆς ἀρ-
γ τοῦ, ἀργεστᾶο νότοιο (Λ 306)» καὶ Β' 74, 39 «. . . ἀργε-
σ ο περισπωμένως». Ἔνιοι φαίνεται ὅτι διέστελλον ὡς πρὸς τὸν
τι μὸν τὸ ἐπιθετικὸν ἀργεστὴς τοῦ κυρίου Ἀργέστης, ὅπως τὸ
κ εστὴς τοῦ Κηδέστης (πρβλ. Ἀκέστης), ἀλλὰ πάντες εἶναι

σύμφωνοι περὶ τοῦ ἀργεστᾶο. Μόνος ὁ ἐκδότης παρὰ πᾶσαν τὴν ῥητὴν ταύτην παράδοσιν τονίζει ἀργέσταο Νότοιο Ζ′ 388, 9.

Ὁμοφώνως οἱ παλαιοὶ διδάσκουσιν ὅτι «τὰ εἰς -ου μονοσύλλαβα προστακτικά, ἡνίκα μὲν συντεθῇ μετὰ μονοσυλλάβου προθέσεως, περισπᾶται, οἷον οὗ προοῦ· ἡνίκα δὲ μετὰ δισυλλάβου βαρύνεται, θοῦ ἀπόθου, κατάθου, σχοῦ ἀνάσχου». Ἡρῳδ. Α′ 468, 12. Ἀλλ' ὁ ἐκδότης διαφωνῶν, ὡς φαίνεται, πρὸς τούτους γράφει 497 b ἔνθου ἐν στίχῳ τοῦ Ἀριστοφάνους Ἱππ. 51.

Ὡσαύτως ὁμοφώνως διδάσκουσιν οἱ παλαιοὶ ὅτι ἡ ὑποτακτικὴ καὶ εὐκτικὴ τοῦ παρακειμένου μέμνημαι, κέκτημαι συναιρούμεναι ἐξεφέροντο περισπώμεναι· πρβλ. Ἡρ. Α′ 461, 20, ἐὰν κεκτῶμαι, ἐὰν μεμνῶμαι, 462, 25 μεμνῄμην μεμνῇο, μεμνῴμην μεμνῷο, 463, 2 μεμνῇο μεμνῇτο, μεμνῷο μεμνῷτο· πρβλ. καὶ Χοιροβ. 75, 17. 294, 1. Ἀλλὰ παρὰ πάντα ταῦτα ὁ κ. Β. ἐξέδωκεν «ἐὰν τῆς ἀρετῆς μέμνῃ» ἐν 241 f, καὶ ἐν 1127 b εἰκάζει κάθῃτο, εἰ καὶ ὁ σχηματισμὸς τοῦ καθῄμην καθῇτο κατὰ τὸ κεκτῶμαι κεκτῆται κεκτῄμην κεκτῇτο ἀπαιτεῖ τὸν ἐπὶ τῆς παραληγούσης τονισμόν, καθοῖτο δὲ μετὰ τοῦ ἐπὶ τῆς παραληγούσης τόνου ἔχουσι καὶ τἀντίγραφα τοῦ Ἀριστοφάνους ἐν Βατραχ. 919. Μίκκυλον γράφει ἀντὶ Μικκύλον ἐν 830 c, καὶ Ζώιλος ἀντὶ Ζωίλος ἐν 677 f· ἀλλὰ τὰ εἰς -λος λήγοντα παρωξύνοντο, ἅτε τῶν πλείστων ὄντων δακτυλικοῦ ῥυθμοῦ. πρβλ. Κόντον ἐν Γλωσσικ. Παρατηρησ. σελ. 59 καὶ Wheeler, Nominalaccent σελ. 62. Ἡ γενικὴ πληθυντ. τῶν Λαρητῶν ἐν 276 f παρὰ τὴν ὀνομαστικὴν οἱ Λάρητες ἐν 277 a ἔχει κακῶς, ὅπως πάντες βλέπουσιν. τιτθὰς γράφει πλημμελῶς ἐν Ζ′ 172, ὁμοίως πλημμελῶς τηθὴν (ἀντὶ τήθην) ἐν 733 c· πρβλ. Ἡρῳδ. Α′ 311, 29 «τὰ εἰς -θη δισύλλαβα βαρύνεται, εἰ μὴ ἰαμβικὰ εἴη τῷ ο παραληγόμενα, μάλθη ὁ κηρός, τήθη, τίτθη... σπάθη, σάθη... μέθη, λήθη... σεσημείωται τὸ κριθὴ καὶ τὸ ποθὴ ἔχον τὸ ο».

Τὸ πλημμελῶς τονιζόμενον ἐν 462 b Ἀντίκυρα ἀντὶ Ἀντικύρα (παράβαλε Ἡρῳδιαν. Α′ 261, 21) διώρθωσεν ὁ ἐκδότης τελευταῖον ἐν τῇ Ἐπετηρίδι ὅπως εἴδομεν ἀνωτέρω (σελ. 433)· ἀλλὰ τὸ περὶ Ἀντίκυραν 981 a κατέλιπεν ἀδιόρθωτον. Πλημμελῶς τονίζει Χρόμιος ἀντὶ Χρομίος παρὰ τὴν ῥητὴν παράδοσιν τῶν ἐ-

χαίων· πρβλ. Ἡρῳδ. Α' 125, 19 «τὰ διὰ τοῦ -ιος τριβράχεα ἐπὶ κυρίων παροξύνεται, οἷον Σχεδίος, Χρομίος, Κλυτίος, Ὀδίος, Δολίος, Τυχίος», καὶ Κόντον ἐν Ἐφημερίδι τῶν Φιλομαθῶν 1879 σελ. 177. ἀκρέμοσι ἐξέδωκεν ἐν 919 b, εἰ καὶ ἡ παράδοσις θέλει ἀκρεμὼν-όνος, πρβλ. Ἡρῳδ. Α' 33, 3. Β' 167, 20. 423, 2· Ἀγρύληθεν γράφει ἐν 834 a, εἰ καὶ ἐκ τοῦ Ἀγρυλὴ (πρβλ. Ἡρῳδ. Α' 323, 20) σχηματισθὲν οὐδένα λόγον τῆς προπαροξυτονίας ἔχει, πρβλ. Περγασῆθεν, Ἐκαλῆθεν, Ἀλωπεκῆθεν Ἀγγελῆθεν, Βατῆθεν, κττ.

Ἐν 349 e γράφει «τῶν δ' ἄλλων ἑκάστης ἂν πύθῃ τί τῇ πόλει γέγονεν ἐξ αὐτῆς ἀγαθόν, ἡ μὲν ἐρεῖ Λέσβον, ἡ δὲ Σάμον, ἡ δὲ Κύπρον, ἡ δὲ Πόντον Εὔξεινον, ἡ δὲ πεντακοσίας τριήρεις, ἡ δὲ μυρία τάλαντα, προῖκα τῆς δόξης καὶ τῶν τροπαίων». Ἀλλ' εἶναι πασίγνωστον ὅτι οὐχὶ μυρία ἀλλὰ μύρια τάλαντα εἰς τὴν ἀκρόπολιν ἀνήγαγον καὶ ἐφύλαττον οἱ Ἀθηναῖοι· πρβλ. Δημοσθ. Ὀλυνθ. Γ' 29 «πλείω δ' ἢ μύρια τάλαντα εἰς τὴν ἀκρόπολιν ἀνήγαγον» Θουκυδ. Β' 13, 3 «τὰ γὰρ πλεῖστα τριακοσίων ἀποδέοντα μύρια ἐγένετο». Τὸ ὀρθῶς τονούμενον μύρια ἐξέδωκεν ἐν 852 b «ἐκ τῆς κοινῆς προσόδου μύρια καὶ ὀκτακισχίλια καὶ ἐνακόσια τάλαντα».

Ἐν σελ. 672 e ἐξέδωκε «πάλαι γε μὴν ἐδόκεις μὴ πάνυ τι συμφέρεσθαι μηδ' ἐπαινεῖν τοὺς οὐδὲν ἴδιον τῇ ψυχῇ τερπνὸν οὐδὲ χαρτὸν οὐδ' αἱρετὸν ὅλως ἀλλ' **ἀτέχνως** τῷ σώματι παραζῶσαν αὐτὴν οἰομένους τοῖς ἐκείνου συνεπιμειδιᾶν πάθεσι» κἑξ., ἀντὶ ἀτεχνῶς = ἁπλῶς, ὅπως ἤδη ὁ κ. Κόντος ἐν Ἀθηνᾶς Τομ. Θ' σελ. 443 διώρθωσε.

Κάκιστα ἔγραψεν ἀνθινοῖς 78 a, ἀνθιναῖς 278 a, ἀνθινὴν 304 e, ἀνθινῆς 554 b, ἀνθινοὺς 645 d ἀντὶ τοῦ ἀνθίνοις κττ. τῶν ἀντιγράφ. (παρὰ τὸ δαφνίνου, ῥοδίνοις)· πρβλ. Ἡρῳδ. Α' 182 «τὰ εἰς -ινος ὑπερδισύλλαβα τὸ ι βραχὺ ἔχοντα σημαίνοντα μετουσίαν προπαροξύνεται, κρίθινος, δάφνινος . . ., τὰ μέντοι ἐπὶ καιροῦ ἢ ἀπὸ ἐπιρρήματος ὀξύνεται, θερινός, χειμερινὸς...», καὶ Κόντον Γλωσ. Παρατηρ. σ. 61-2.

Πλημμελῶς εἰκάζει Ἀρχίλλαν ἐν 364 e, διότι τὰ εἰς -λλα λήγοντα θηλυκὰ ἔχουσι τὸ ἄ βραχύ· πρβλ. Ἀρίστυλλα Τελέσιλλα Πράξιλλα Μέγιλλα Δρόσιλλα Κύδιλλα Μύριλλα Λύσιλλα

Αἴθυλλα Ἄντυλλα Φείδυλλα Κρίτυλλα Κτήσυλλα Μνάσυλλα φθίνυλλα ἕρπιλλα σάτιλλα κλπ. ὅπως ἐδίδαξεν Ἡρῳδ. Α´ 253-5 καὶ ἰδίως 254 σημ. καὶ Lobeck, Proleg. 120. 128.

Ἀτοπώτατα δ' ἔχει ἡ γραφὴ καὶ κλίσις Χάριλα, Χάριλαν, Χαρίλας, ὅπως γράφει ἐν 293 b, c, d, f, καὶ ἐν Ζ´ 543 ἀντὶ Χάριλλα Χάριλλαν Χαρίλλης ἢ Χαρίλα Χαρίλας κατὰ τοὺς Φωκεῖς. Φενεστέλλαν πύλην γράφει ἐν 321 f καὶ τὴν Μετέλλαν 505 b, Μετέλλαν δὲ εἰκάζει καὶ ἐν 309 b, ἀντὶ τοῦ Μεταλίαν. Ἀλλ' ἀφοῦ λέγεται Μάρκελλα, Βάλβιλλα, Κάμιλλα, Κώιλλα, Σέρβυλλα, Λούκιλλα, Ῥήγιλλα (1) κατὰ τὸ Τελέσιλλα, Μύριλλα, Κύδιλλα, Πράξιλλα, Ἄνθυλλα, Σίβυλλα, ἅμιλλα, ἄελλα κττ., δῆλον ὅτι καὶ Μέτελλα καὶ Φενέστελλα τονιστέον. Παράλογος εἶναι ὁ τονισμὸς καὶ τοῦ Βουβουλκοὶ (Bubulcus) ἐν 275 a καὶ Λαβεὼν 275 f (Labeo).

Παντάπασιν ἀνελλήνιστος εἶναι ὁ τονισμὸς Ῥωμᾶνος ἐν 312 d, Κοριολᾶνον 318 f, Σιλουᾶνον 311 b, Φουνδᾶνε 452 f (τότε γραπτέον καὶ Ἀδριᾶνος καὶ Ἰουλιᾶνος καὶ Λουκιᾶνος καὶ Διοκλητιᾶνος κλπ.) καὶ παρὰ ταῦτα Ἥρκλανε 539 b. Σήδατε 14 c, ἀλλ' Ὀπτᾶτε 965 d, Κονᾶτος 307 b, καὶ παρὰ ταῦτα πάλιν Ῥηγοῦλον 857 a, καὶ Ζ´ 168 Ῥεκτός, ὃ καὶ ἄλλως πλημμελές, ἐπειδὴ τὸ e τοῦ rexi recte ἦν μακρὸν (πρβλ. Lindsay, Latin Language σελ. 139 καὶ 498). Τὸ Ῥεκτὸς ἄρα ἀντὶ Ῥῆκτος εἶναι τοσοῦτον ὀρθὸν ὅσον θὰ ἦτο τὸ Φεστὸς ἀντὶ Φῆστος, Τιτὸς ἀντὶ Τίτος κλπ. Πλημμελῶς ἐτονίσθη καὶ τὸ Κυητοῦ ἐν 632 a ἀντὶ Κυήτου = Quiêtus. Τότε διατί δὲν τονίζει καὶ Μοδεστὸς αὐτόθι, ἀλλὰ Μόδεστος καὶ Ὀπτατός, Κονατός, Τιτός, Σηδατὸς κλπ. . . Ἀλλ' ἂν ἐν τοῖς Ἑλλην. εἰς -τος γινομένοις κυρίοις ἀναβιβάζεται ὁ τόνος, διὸ λέγεται Ἄρατος,

(1) Ὁ Lobeck παρατηρεῖ ἐν σημ. 14 σελ. 120 τῶν Προλεγομένων αὐτοῦ ὅτι τὸ Μαξιμίλλα, Πρισκίλλα καὶ καμέλλα ἐφύλαξαν τὸν Λατινικὸν τονισμόν, ὅτι δ' ὅμως οἱ Γραμματικοὶ προτιμῶσι τὸν Ἑλληνικὸν τονισμὸν ἐν τῷ Πρίσκιλλα, Φαλκώνελλα, παραπέμπει δὲ εἰς τὸ ΜΕ.19, 50, ἔνθα ἀναγινώσκονται τάδε: «ἀελλ[illegible] . χανὼν γάρ ἐστιν ὁ λέγων ὅτι τὰ εἰς ΛΑ ὑπὲρ δύο συλλαβὰς ἔχοντα τὴν πρὸ τ[illegible] ς συλλαβὴν εἰς Λ καταλήγουσαν ἅπαντα προπαροξύνεται, οἷον δίκελλα, μάκε[illegible] ι, Σίβυλλα, Πρίσκιλλα, Φαλκώνελλα . . . καὶ ἄελλαι φωναὶ παρὰ Σοφοκλεῖ[illegible] .»

Εὔκτος, Ἔλατος, Ἔχετος κττ., διατί οὐχὶ καὶ Φῆστος, καὶ Τίτος καὶ Ῥῆκτος κττ.;

Ἄλλος τόνος ἀντ' ἄλλου.

Αἶραν ἐξέδωκεν ἐν 732 b ἀντὶ αἶραν, πρβλ. Ἡρ. Α' 262, 20 «τὰ διὰ τοῦ -αιρα δισύλλαβα βραχυκατάληκτα προπερισπᾶται, σφαῖρα, αἶρα, Δαῖρα». Ὁμοίως Ἀγχίσαι ἀντὶ Ἀγχῖσαι 321 c καὶ τἀνάπαλιν Τρωγλοδῦται 938 a. Τἀνάπαλιν κακῶς, ἤτοι παρὰ τὴν τῶν Ἀττικῶν χρῆσιν προπερισπᾷ ἀποτῖνον ἀντὶ ἀποτίνον. 554 f, διότι τὸ τίνω παρ' Ἀττικοῖς ἔχει τὸ ι βραχύ, παρ' Ὁμήρῳ δὲ μακρὸν ὁμοίως τῷ φθίνω, ἴσος κλπ. (πρβλ. καὶ ξεῖνος-ξένος, στεινὸς-στενός, κᾱλὸς-κᾰλός, μοῦνος-μόνος κλπ.)· διαπῖπτον ὀρθῶς ἐν 1121 e, ἀλλὰ συνεκπίπτον Α' κα', παραπίπτον 108 b, ἐκπίπτον 681 (δίς), προσπίπτον 641 e, περιπίπτον 692 a, παρεμπίπτον 696 b. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἄλλοτε οὕτως ἐτονίζομεν, ἀλλ' ἀφοῦ ὑπὸ τοῦ Κόντου ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. Γ' σελ. 308 παρετηρήθη ὅτι ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις διὰ τοῦ ει ἐγράφετο πείπτω, οὐδεὶς ἀληθὴς φιλόλογος δύναται ν' ἀγνοῇ τὴν προσῳδίαν τοῦ ι ἐν τῷ ῥήματι τούτῳ. ἰχθῦν 466 f, 729 d, 730 b καὶ e, ἀλλ' ἰχθὺν 703 f, 667 c, 750 e, 669 c, 440 a, καὶ ἰχθὺς 198 d. κατάξαι ἀντὶ κατᾶξαι τονίζει ἐν Α' LXXVI, κατεάξαι δὲ ἐξέδωκεν ἐν 511 c, εἰ καὶ διὰ τὴν συναίρεσιν ἐκ τοῦ καταϜάξαι-καταάξαι ἐλέγετο κατᾶξαι· πρβλ. Ἡρῳδ. Α' 522, 16 καὶ Blass Β' 345 καὶ Κόντον ἐν Λογ. Ἑρμῇ 1866 Τόμ. Α' σελ. 82 «Ἐν τοῖς ἀντιγράφοις παρά τε τῷ Αἰλιανῷ καὶ παρ' ἄλλοις γράφεται κατάξαι. Ἀλλ' ἡ ὀρθὴ γραφὴ εἶνε κατᾶξαι, ἅτε τῆς παραληγούσης φύσει μακρᾶς οὔσης. Ἡρωδ. περὶ Διχρόνων σελ. 361 ἔκδ. Λερσ. β'». Πρβλ. καὶ Ἐφημ. Φιλομαθῶν 1880 σελ. 116.

«Οὐ σῆς, οὐ κίς, τονίζει ἐν Ζ' σ. 73, 17, εἰ καὶ ὑπὸ τοῦ Χοιροβοσκοῦ σελ. 152, 28 (ἔκδ. Hilg). διαρρήδην διδάσκεται ὅτι σὴς γραπτέον «ἐὰν δὲ ὀξύνωνται, διὰ τοῦ τος κλίνονται, οἷον σὴς ση-;, θὴς θητός, Γνὴς Γνητός». Χοῖνιξ γράφει ἐν 470 f, ἀλλὰ ρυξ ἐν 539 c καὶ πάλιν κῆρυξ ἐν 301 c, ὃ ἐν τοῖς διορθωτέοις ἐν Ζ' ν' ταβάλλει εἰς κήρυξ· Φοίνιξ δὲ ἐν 4 b, 26 f, 72 b, 607 c, Ζ' 414,

15, 415, 19, καὶ φοίνιξ 723c. Καὶ ὅμως ἡ παράδοσις περὶ τῆς βραχείας προσῳδίας τῆς ὀνομαστικῆς τούτων εἶναι ῥητή, καὶ ἀνερχομένη, ὡς φαίνεται, εἰς χρόνους Ἀριστοφάνους τοῦ Βυζαντίου, ὅτε ἐσῴζετο ἔτι καὶ ἡ διάφορος προσῳδία τῶν μακρῶν καὶ βραχέων καὶ αἱ λέξεις κῆρυξ, φοῖνιξ, φαίνεταί μοι ἀνεπίδεκτος ἀμφισβητήσεως· (ἂν ἡμεῖς σήμερον μὴ δυνάμεθα ν' ἀνεύρωμεν τὸν λόγον τοῦ παραδόξου φαινομένου, οὐδὲν πρὸς τὸ πρᾶγμα, τοῦτο δὲν εἶναι λόγος ν' ἀρνώμεθα αὐτό)· διὰ τοῦτο δὲ διδάσκει καὶ ὁ Blass A′ 420 «ἐν ταῖς εἰς -ιξ καὶ -υξ λέξεσιν οἷον μάστιξ, κῆρυξ, φοῖνιξ, ἀνάγκη νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ἐν τῇ ὀνομαστικῇ πάντως εἶχον βραχὺ ι, υ, εἴτε μακρὸν εἴτε βραχὺ ἦν τὸ φωνῆεν ἐν ταῖς ἄλλαις πτώσεσιν...»· πρβλ. καὶ σελ. 480, καὶ Ἡρῳδιαν. A′ 524, 31 καὶ 525, 6. Ἀλλὰ καὶ ἂν τυχὸν ὁ ἐκδότης προσκρούων εἰς τὴν ποικιλίαν τῆς προσῳδίας τοῦ υ, ι, βραχέος μὲν ὄντος ἐν τῇ ὀνομαστικῇ, μακροῦ δὲ ἐν ταῖς λοιπαῖς πτώσεσιν, ὅπως προσέκρουσάν τινες τῶν Βυζαντίνων καὶ νεωτέρων Γραμματικῶν, μὴ ἐπείθετο τῇ ῥητῇ περὶ τούτων παραδόσει, πάλιν ὤφειλε, νομίζω, νὰ εἶναι ἀκόλουθος ἑαυτῷ καὶ δὴ νὰ γράφῃ πάντα πανταχοῦ μετ' ὀξείας, οὐχὶ δὲ ἄλλα ἢ καὶ τὰ αὐτὰ ἀλλαχοῦ ἄλλως.

Πλημμελῶς γράφει ἀνιάσαι ἀντὶ ἀνιᾶσαι (Ἰων. ἀνιῆσαι) ἐν 616c. αἰδώ τε συνεργὸν τονίζει ἐν 323e, ἠὼ 993e, ἀλλαχοῦ δὲ αἰδῶ καὶ ἠῶ, εἰ καὶ διαρρήδην διδάσκεται ὑπὸ τῶν παλαιῶν Γραμματικῶν ὅτι «ἠῶ καὶ αἰδῶ συνήρηνται ἀπὸ ἠόα καὶ αἰδόα, ὅθεν περισπῶνται», Ἡρῳδιαν. A′ 416, 11 καὶ Χοιροβοσκοῦ 383, 25 «ἀπὸ τῶν εἰς -ως θηλυκῶν οὖσαι περισπῶνται, οἷον ἡ αἰδὼς τὴν αἰδῶ, ἡ ἠὼς τὴν ἠῶ», πρβλ. καὶ Κόντον ἐν Ἐφημ. Φιλομ. 1879 σελ. 149. Γνωστὸν δ' ὅτι ὁ Nauck ἀντὶ τοῦ ἠῶ δῖαν παρ' Ὁμήρῳ γράφει ἠόα δῖαν.

Ἷζε τονίζει τὸ Ὁμηρ. ἐν 617b, 789e καὶ Z′ 438, 12, ἀλλ' ἐν Z′ 365, 24 γράφει πάλιν τὸ Ὁμηρικὸν «ἑτέρωσε κάθιζον» (Γ 151), ἀλλ' εἶναι προφανὴς ἡ ἀντίφασις τοῦ τονισμοῦ ἷζον καὶ κάθιζον ἀντὶ καθῖζον· (περὶ τοῦ τονισμοῦ τούτων ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἰδὲ La Roche, Textkritik 403-4). ὁ ταὼς τοῦ ταὼ τοῖς ταὼς ἐξέδωκεν ἐν 1044c-d ἀντὶ ὁ ταῶς ἢ ταὧς τοῖς ταῷς, πρβλ. Ἡρῳδιαν. 245, 7, τὸ δὲ ταὧς ἀπὸ τοῦ ταός, ὥς τινες βούλονται, οὐκ ἠδύνατο εἶναι... ἄνευ λόγου περιεσπάσθη» καὶ B′ 629, 19 τυφῶς

δὲ τυφῶ καὶ ταῶς ταῶ ἀποβολῇ τοῦ σ Ἀττικῶς, ὥσπερ ὁ ὀρφῶς τοῦ ὀρφῶ καὶ ὁ λαγῶς τοῦ λαγῶ . . .»

Νῖνον ἀντὶ Νίνον ἐξέδωκεν ἐν 753 e, εἰ καὶ ἡ ποσότης τοῦ ι τοῦ μὲν θηλ. ἡ Νίνος μαρτυρεῖται σαφῶς ἐξ ἐπιγράμματος παρὰ Διοδώρῳ Β' 23 «καὶ γὰρ ἐγὼ σποδός εἰμι, Νίνου μεγάλης βασιλεύσας», τοῦ δὲ ἀρσ. ὁ Νίνος ὑπὸ Ὀβιδίου Μεταμορφ. 4, 88. Μεδουλλίναν ἐξέδωκεν ἐν 310 e παρὰ τὴν ῥητὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἡρῳδιανοῦ διδάσκοντος Α' 258, 18, «τὰ δὲ Ἰταλικὰ προπερισπῶνται, Σαβῖνα, Φαυστῖνα, Ἰουστῖνα, Κωνσταντῖνα, ἡμῖνα, Πλωτῖνα, Τερῖνα πόλις Ἰταλίας καὶ ποταμὸς ὁμώνυμος . . . Ταρρακῖνα, Τυρακῖναι» · πρβλ. καὶ Ἀγριππῖνα, Παυλῖνα, Μαρῖνα, Αἰκατερῖνα, Μεσσαλῖνα κττ. Πρίσκος παροξυτόνως γράφει ἐν 318b καὶ Πρίσκε 409e· πρβλ. Πρεῖσκος ἐν ἐπιγρ. Κωνστάντζας ἐν Ἀθηνᾶς Τομ. Η' σελ. 345. (Τὸ Πρῖσκος ἔγραψε καὶ ὁ Κόντος πρὸ 35 ἐτῶν μετ' ὀξείας, ἀλλὰ τότε οὕτως ἔγραφον τοῦτο πάντες, ἐπειδὴ εἰσέτι δὲν εἶχον ταῦτα ἐξακριβωθῆ· ὥστε ἐνταῦθα μάλιστα ἐφαρμοστέον τὸ si duo faciunt idem, non est idem).

Πλημμελήματα περὶ τὴν ἔγκλισιν.

Τοῦ Κόντου κατηγορεῖ ἄγνοιαν τῆς ἐγκλίσεως τῶν τόνων, διότι τὸ παρενθετικῶς κείμενον φησί φασί εὗρεν ἐν τοῖς παλαιοτέροις δημοσιεύμασιν αὐτοῦ ἔστιν ὅτε ἐγκεκλιμένον καὶ διότι τῶν πολλῶν συνεγκλινομένων δὲν ὠξυτόνησεν ὁ Κόντος πάντα πλὴν τοῦ τελευταίου. Ὅτι ταῦτα εἶναι ἄτοποι μομφαί, ἐδείχθη ἀνωτέρω. Ἀλλ' ἡ ἀτοπία γίνεται μείζων, ὅταν τις μάθῃ ὅτι ὁ ἐκδότης περιέπεσεν εἰς πραγματικά, ἀναντίλεκτα περὶ τὴν ἔγκλισιν σφάλματα· οὕτω λ. χ. γράφει 72 a οὐδ' ἑνὸς ἄξιοι εἱμὲν Ἕκτορος ἀντὶ ἄξιοί εἱμεν Ἕκτορος. Τὸ περίφημον τίς τ' ἄρ σφωε θεῶν ἔριδι ἐξέδωκε πλημμελῶς ἐν Ζ' 372, 1 τίς τ' ἄρ σφῶε θεῶν κλπ., ἐν δὲ σελ. 244, 9 γράφει οὔ μέν σφας καὶ 11 ἀλλά σφωε δόλος· πρβλ. Ἡρῳδ. Α' 475, 11, ἔνθα αὐτὸ τοῦτο τὸ σφωὲ (Α' 8) μνημονεύεται ὡς ἐγκλινομ[...]ς ἐκφερόμενον «τίς τ' ἄρ σφωε θεῶν ἔριδι ξυνέηκε μάχ[ε]σθαι; . . .»

Ζ' 425, 20-1 γράφει οὔτε κεν αὐτὸς ἐνὶ πρώτοισι μα-

χοίμην οὔτε καί σε στέλλοιμι μάχην ἐς κυδιάνειραν, ἀντὶ οὔτε καὶ σὲ στέλλοιμι ὅπως καὶ αἱ ἐκδόσεις τοῦ La Roche, Cauer καὶ ἄλλων ἔχουσι, καὶ ὅπως ἡ ἀντίθεσις τοῦ σὲ πρὸς τὸ αὐτὸς ἀπαιτεῖ. Ἐν 231 a ἐπαμφοτερίζει γράφων τοῦτο μὲν πλημμελῶς οὐ γάρ σοι, ἔφη, ἰατρῷ χρῶμαι» τοῦτο δὲ ὀρθῶς, διότι, εἶπεν, οὐκ ἐχρησάμην σοὶ ἰατρῷ». Τὸ ἐστὶ τονίζει ἀλλαχοῦ ἄλλως ἄνευ τινὸς λόγου, οἷον 139 e εἰ δ' αἰσχρόν ἐστιν, ὥσπερ ἐστίν, ἀλλ' ἐν 668 b ἥδιστον ἀποφαίνουσιν ὥσπερ ἔστιν, καὶ 601c οἰκεῖα τὰ πάντα ποιεῖσθαι καὶ νομίζειν ὥσπερ ἔστι. 376 f ὅσα καὶ τῆς σελήνης φῶτ' ἔστιν, 639 b εἰ δέ τινα τῶν ἐπῶν ἔστι σοι πρόχειρα καὶ 920 b ταῦτα . . . προσήκει κἀκεῖθέν ἐστι, 452 c ὁρᾶν ἔστιν, 514 f ἐν τοῖς ἔργοις ἔστιν, κτλ.

Εἴδομεν ἀνωτέρω σελ. 438 ὅτι μεμφόμενος τὸ τοῦ Κόντου «εὐαπόδυτόν (εὐαπόλυτόν) ἐστι» ἔγραψε τὰ ἀβροφρονέστατα ταῦτα: «Ἀλλ' ὄχι, κ. Κ. σφάλλεσαι· ἡ ἔγκλισις τοῦ τόνου δὲν δύναται νὰ γίνῃ ἐξ ἀποστάσεως, καίπερ παρεντιθεμένων τοίχων καὶ φραγμῶν, ἀλλὰ κατὰ συνέχειαν τῶν λέξεων», εἴδομεν δὲ καὶ ὅτι ἡ μομφὴ ἐστηρίζετο ἐπὶ παρανοήσεως· νῦν δὲ παραβαλέτω ὁ ἀναγνώστης τὰ πομπώδη ἐκεῖνα ῥήματα πρὸς τάδε τοῦ ἐκδότου: 146 f ἕρμαιον» ὁ Νειλόξενος ἔφη «μοι γέγονεν ἐνταῦθα λαβεῖν ἅπαντας ἡμᾶς· 553 e οὐ γάρ» ἔφη «μου πάλαι καταμαρτυροῦσιν . . .», ὅπου ἐγκλίνει ἐξ ἀποστάσεως. Πρβλ. προσέτι Πάππου Ἀλεξανδρέως σ. 1060, 4 ἐκδ. Hultsch «ἐφ' ᾧ λέγεται εἰρηκέναι· δός μοί (φησι) ποῦ στῶ κτλ.», ἔνθα ὑπὸ τοῦ ἐπιφανοῦς φιλολόγου Hultsch ἐγράφη κατ' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν τρόπον, ὃν ὁ κ. Β. ἔκρινεν ἀδύνατον. Ἄλλα παραδείγματα ἰδὲ ἀνωτ. σελ. 440.

Σφάλματα περὶ τὴν ἀναστροφήν.

Γαστρὸς ἀπὸ πλείης ἐξέδωκεν ἐν 700 e καὶ 714 a ὑποσημειωσάμενος «ἄπο Schneiderus male. Ὁμοίως Ζ' 388, 14 πνοιῇ ὑπὸ λιγυρῇ, καὶ εὐνῇ ἐνὶ μαλακῇ ἐν Ζ' 368, 13-7 Ἀλλ' ἐπειδὴ «ὁ Ἀρίσταρχος τοῖς κυριωτέροις συνέταττε τὰς προθέσεις, διὸ ἀναστρέφων ἀνεγίνωσκε Ξάνθου ἄπο δινήεντος . . . ὁ Ἡρῳδιανός φησι ὅτι ἐμοὶ μέντοι δοκεῖ τὸ τοιοῦτον ὅλον εἶδος ἀναγινώσκειν κατὰ ἀ-

στροφήν» (πρβλ. Ἡρῳδ. Β' 38,18 καὶ Blass ἐν Kühner-Blass Α' 344), φυσικὸν δ' ἀληθῶς φαίνεται νὰ συντάσσηται ἡ πρόθεσις μετὰ τοῦ οὐσιαστικοῦ, τοῦ κυριωτέρου, οὐχὶ δὲ μετὰ τοῦ προσδιορισμοῦ αὐτοῦ, διὰ τοῦτο ὅταν προηγῆται τὸ οὐσ. ἀναστρέφουσι σήμερον οἱ ἐκδόται καὶ ὀρθῶς. Οὐχὶ ἄρα male, ὅπως ἀγνοῶν ταῦτα πάντα ὁ ἐκδότης ἀποφαίνεται, ἀλλὰ bene, optime ἐτόνισεν ὁ Schneider.

δν δία πᾶσα γράφει ἐν 870 f, εἰ καὶ διαρρήδην οἱ παλαιοὶ διδάσκουσιν, ἡγουμένου τοῦ Ἀριστάρχου, ὅτι αἱ προθέσεις ἀμφί, ἀντί, διά (ὁμοίως καὶ οἱ τύποι καταί, ὑπαί, παραί, ὑπείρ) εἶναι ἀνεπίδεκτοι ἀναστροφῆς· πρβλ. Ἡρῳδ. Α' 480, 7 «ἐγκλινόμεναι δὲ καὶ ἀναστρεφόμεναι ὀκτώ, κατά, μετά, παρά, περί, ἀπό, ἐπί, ὑπό, ὑπέρ. Καθόλου δὲ αἱ ἀναστρεφόμεναι δισύλλαβοί τε εἶναι θέλουσι καὶ δίχρονοι . . . σημειούμεθα τὴν διὰ χώραν ἔχουσαν ἀναστροφῆς καὶ μὴ ἀναστρεφομένην . . .» πρβλ. Kühner-Blass Α' 333, καὶ Monro, Homeric Grammar σελ. 167 καὶ πρὸ πάντων Lehrs, Quaestiones Epicae 73 καὶ Wheeler 98 κἑξ.

Σάλος περὶ τὸν τονισμόν.

Τενάγη καὶ βραχέα τονίζει ἐν 590 d, ἀλλὰ βράχεσιν ἐν 981 f. Περὶ τῆς λέξεως διέλαβεν ὁ Κοραῆς ἐν Ἀτ. Δ' 62 καὶ Lobeck ἐν Phryn. 536-7, κατέστησαν δὲ πιθανὸν ὅτι ἐπὶ τοῦ α ὀφείλει νὰ τονίζηται· ἀλλὰ καὶ ἄν τις μὴ πείθηται αὐτοῖς, πάντως ἀνάγκη νὰ τονίζῃ καθ' ἕνα μόνον τρόπον, οὐχὶ δ' ἄλλοτε ἄλλως. Νέκυιαν τονίζει ὀρθῶς ἐν 1093 e ἀντὶ νεκυίαν τῶν ἀντιγράφων, ἀλλ' ἐν 16 f γράφει «Ὅμηρος εἰς τὴν νεκυίαν εἶπεν», εἰ καὶ ἡ ἀναλογία τῶν λοιπῶν εἰς -υια οὐσιαστικῶν ἀπαιτεῖ τὸν τόνον ἐπὶ τῆς προπαραληγούσης ἢ ἐπὶ τῆς ληγούσης, οἷον αἴθυια, Ἅρπυια, ὄργυια, ἄγυια, Εἰλείθυια, Ὠρείθυια κλπ. καὶ μητρυιὰ ἀγυιὰ ὀργυιά. Κατὰ ταῦτα καὶ ὁ Göttl. 138 καὶ ὁ Lobeck, Phryn. 494 τονίζουσι νέκυια· πρβλ. Χοιροβ. 369, 10 «ἐπὶ τῶν εἰς α βραχυκαταλήκτων ε[illegible]θασιν οἱ Ἴωνες βαρυτονεῖν τὰς λέξεις, ὡς καὶ ἡμεῖς, οἷον ἄγυια, ᾅ[illegible]πυια, Πλάταια· ὅταν δὲ γίνηται ἡ τελευταία συλλαβὴ μακρά, [illegible]νικῷ ἔθει καταβιβάζεται ὁ τόνος, οἷον ἀγυιᾶς, ἁρπυιᾶς, Πλα-

ταιᾶς· ἰδοὺ ταῦτα ἐν τῇ τελευταίᾳ συλλαβῇ ἐπιδέχονται τὸν τόνον». νέκυια ἄρα ἔχει λόγον, τὸ δὲ νεκυίᾱ τοῦ ἐκδότου οὐδένα.

Βαλίαις ἐλάφοις τονίζει ἐν 52 c, ἐν δὲ 959 b ἀναγράφων τὸν αὐτὸν στίχον τοῦ Εὐριπίδου γράφει βαλιαῖς ἐλάφοις· πρβλ. Ἡρῳδ. Α' 123, 16 «τὸ μέντοι λαλιός, πελιὸς ὁ πολιός, σκολιός, φαλιός, βαλιὸς ὡς τρισύλλαβα ὀξύνεται· τὸ δὲ Βαλίος ἐπὶ κυρίου παροξύνεται». Ὑπατῶν τονίζει ἐν 1136 d καὶ 1137 d, ὑπάτων δὲ ἐν 430 a, 453 d, εἰ καὶ διαρρήδην διδάσκει ὁ Ἡρῳδιαν. Α' 426, 8 «τὸ μέσαι μεσῶν, ὑπάται ὑπατῶν, νεάται νεατῶν ἐπὶ τῶν χορδῶν περισπῶμεν. Κύρια γάρ εἰσιν αὐτῶν ὀνόματα καὶ διὰ τοῦτο μονογενῆ, τὰ μέντοι γε ἐπιθετικὰ βαρύνεται», καὶ Χοιροβοσκ. 409,15 «ἐπὶ δὲ τῆς χορδῆς ἡ ὑπάτη τῆς ὑπάτης καὶ αἱ ὑπάται τῶν ὑπατῶν περισπωμένως, μονογενὲς γάρ». Βραδυτὴς κεῖται ἐν 548 c, βραδυτῆτα 641 b καὶ ἀλλαχοῦ, ἀλλὰ βραδύτητα 1009 b, ταχύτητος 271 c. Καὶ σημειωτέον ὅτι ἐν Τομ. Α' LXXV διαρρήδην εἶπεν ἡμῖν ὅτι ὁ Πλούταρχος constanter utitur βραδυτὴς βραδυτῆτος. Τὸν παῖδα καλεῖσθαι Παλαιστινὸν 357 f, ἀλλὰ Παλαιστῖνος, Παλαιστίνου, Παλαιστῖνον ἐν Ζ' 301-2. Γρανικῷ τονίζει 308 c παρὰ τὸ παράγγελμα τοῦ Ἡρῳδιανοῦ Α' 151, 14· κατ' αὐτὸ δὲ Γρανίκῳ 179 f καὶ Γράνικος-ον 326 f καὶ 327 a. εὔγηρως 343 b, ἀλλ' ἀγήρων 355 a. ὄνωνιν 44 f καὶ 485 a καὶ 621 e, ἀλλ' ὀνωνίδας ἐν 147 d.

Ἐν 317 f τονίζει χλιδῶνας, ἐν δὲ 145 b χλίδωσιν· πρβλ. Ἡρῳδιαν. Α' 24, 15 τὰ εἰς -δὼν δισύλλαβα ὀξύνεται καὶ βαρύνεται. Βαρύνεται μὲν . . σπάδων, χλίδων . . . »

θῶπλα ἐν 456 b, ἀλλὰ θὤπλα ἐν Ζ' σελ. 274 (εἶναι οἱ αὐτοὶ στίχοι τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ), ὁμοίως γράφει τοὖψον 460 a, ἀλλὰ τοὔργον καὶ τἆλλα πολλάκις, τοὖπος ἐν Τομ. Ζ' σελ. 343, 1, καὶ ἀλλαχοῦ, ἀλλὰ πάλιν προὖχον ἐν 345 a. Ὦ τᾶν γράφει ἐν 73 b καὶ ἀλλαχοῦ, ἀλλ' ὦ τὰν ἐν 622 f, εἰ καὶ διαρρήδην διδάσκει ὁ Ἡρῳδ. Α' 508, 7 τὸ ὦ τᾶν δύο περισπωμένας ἔχει. Ὡς βλέπετε, «ἀρχή μου εἶναι νὰ μὴ ἔχω κάμμίαν ἀρχήν!» Καὶ ὅμως ἐπειδὴ ὁ Κόντος ἐξέδωκεν ἐξ ἀβλεπτήματος «τὸ δὲ τ ιν Ἀττικόν», ὁ ἐκδότης συνήγαγεν, ὅτι «ὅτε ὁ Κόντος ἔγραφε ις

Γλωσσικὰς Παρατηρήσεις, οὐδεμίαν προφανῶς γνῶσιν εἶχε τῆς διδασκαλίας τῶν ἀρχαίων Γραμματικῶν!». Βλέπετε συμπέρασμα! Ἀλλ' ὁ Κόντος καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς Παρατηρήσεσι πάμπολλα παρατίθησι χωρία τῶν ἀρχαίων Γραμματικῶν, ὥστε ἀποδείκνυται ψευδὲς τὸ συμπέρασμα· ἡμεῖς δὲ δυνάμεθα πολὺ δικαιότερον ν' ἀντιστρέψωμεν αὐτὸ διατεινόμενοι, ὅτι ὅτε ὁ κ. Β. ἐξεδίδου τοῦ Πλουτάρχου τὰ Ἠθικά, οὐδεμίαν προφανῶς εἶχε γνῶσιν τῶν ἀρχαίων Γραμματικῶν.

Τῆς περὶ τὰ πνεύματα ἀνωμαλίας ἔστωσαν τάδε τὰ παραδείγματα: καταυαίνειν ἐξέδωκεν ἐν 367 d, καθαυανεῖ δὲ ἐν 658 b καὶ ἀφαυαίνει 1094 f καὶ ἀφαυαινόμενοι Ζ' 79, 7. αὖος μὲν μετὰ ψιλῆς 352 e καὶ Ζ' 90, 24, καὶ αὔων 666 a, ἀλλ' αὕη 432 f.

Οἱ παλαιοὶ Γραμματικοὶ οὐ παύονται διδάσκοντες ὅτι «τὸ εἴργω ἐπὶ μὲν τοῦ κωλύω (εἰσιέναι) ἐψίλουν, ἐπὶ δὲ τοῦ ἐγκλείω ἐδάσυνον» Εὐσταθ. 1387, 3 (πρβλ. εἵργνυμι καὶ εἱρκτή), καὶ τὴν διαφορὰν ταύτην παρετήρησαν πολλαχοῦ οἱ νεώτεροι. Ἀλλ' ὁ ἐκδότης ἐξέδωκεν ὅλως ἀνακολούθως ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ἐννοιῶν δασυνομένους καὶ ψιλουμένους τύπους ἐναλλάξ· οἷον τοῖς δὲ φόβῳ κατεῖργον ἐν 576 a, ἀλλὰ καθειργόμενον ὑπ' ἀνάγκης 445 d, καὶ καθειργομένην 728 e, τοῦ ἀγῶνος εἷρξε κατὰ τὸν νόμον 704 c, ἀλλ' εἶρξε τῆς πόλεως 214 c καὶ εἶρξας τοὺς ἀγάμους τῆς . . . θέας 227 f, καὶ τῆς χώρας εἷργον 293 b, εἴργειν αὐτοὺς καὶ ἀποσοβεῖν 11 f, καὶ εἵργειν τοῦ ἱεροῦ 401 c καὶ εἱργόμενοι τῆς θοίνης 278 f. Ὁμοίως κυμαίνεται καὶ τοῦτο ἄνευ λόγου ἐν τῷ ἕρδειν, γράφων, ἕρδοντ' 21 a, ἀλλὰ «πᾶς γὰρ ἀνὴρ πενίῃ δεδμημένος οὔτε τι εἰπεῖν οὔθ' ἕρξαι δύναται, γλῶσσα δέ οἱ δέδεται». Ἂν ἔρριπτεν ἓν βλέμμα εἰς τὸν Θέογνιν, δὲν θὰ κατέλειπεν ἀδιόρθωτον τὸ βάρβαρον καὶ γελοῖον οὔθ' ἕρξαι. Ὁμοίως ἐξέδωκε δίς, ἤτοι 9 f καὶ 76 c, καὶ τὸ περίφημον τοῦ Ἡσιόδου «εἰ . . . καὶ σμικρὸν ἐπὶ σμικρῷ καταθεῖο καὶ θαμὰ τοῦθ' ἕρδοις», καὶ ὅμως δὲν εἶναι, νομίζω, σπάνιον βιβλίον ὁ Ἡσίοδος. αὔτως ἐξέδωκεν 639 c, 652 c, 759 b, 947 a, Ζ' 107, 13, 408, 4, καὶ 414, 14· ἀλλ' αὕτως Ζ' 276, 12.

Ἁγνῶσι μὲν καὶ Βαγώαις . . . . 65 d, ἀλλ' Ἅγνων 968 d (τάντί κφα καὶ ἐνταῦθα ἔχουσι τὸ ψιλούμενον). εὕει 100 e καὶ 527 a, εἰ κι τὸ Αἰσχύλειον ἡφευμένος, τὸ τοῦ Ἀριστοφάνους ἀφεύω, τὸ εἰ τρα βοῶσιν ὑπὲρ τοῦ δασέος πνεύματος· οὕτω δ' ἔχουσι καὶ αἱ

ἐκδόσεις τοῦ Ἡσιόδου, ὅθεν τὸ χωρίον, ἀλλ' ὁ ἐκδότης δὲν προστρέχει εἰς ταύτας ἔχων, ὡς φαίνεται, πλήρη πεποίθησιν εἰς τὸ ἀναμάρτητον αὐτοῦ.

Πολλάκις ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ κεῖνται ἀντ' ἀλλήλων αἱ ἀντωνυμίαι αὑτὸν καὶ αὐτόν· οἷον 196 e «ἐπεὶ δὲ ἧκον ἄγοντες τὸν ἄνδρα, καθίσας ἐν τῷ συμβουλίῳ παρ' αὑτὸν ἐπὶ τοῦ βήματος, οὕτως ἐχρημάτισε...» ἀντὶ παρ' αὑτόν, πλησίον ἑαυτοῦ· πρβλ. Θεοφρ. Ἀρεσκείας «καὶ εἰσιόντα (τὰ παιδία) φῆσαι σύκου ὁμοιότερα εἶναι τῷ πατρὶ καὶ προσαγόμενος φιλῆσαι καὶ παρ' αὑτὸν καθίστασθαι», καὶ Πλουτ. Ἠθικ. 617 b «ἐπαινοῦμεν δὲ καὶ τὸν Ἀλκίνουν, ὅτι τὸν ξένον ἱδρύει παρ' αὑτόν...»· Λέγεται δὲ καὶ παρ' αὑτόν τινα καθίζεσθαι καὶ αὑτῷ τινα παρακαθίζεσθαι. Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν τῷ περὶ Ἀρεσκείας τοῦ Θεοφράστου ὁ Κόβητος Μνημοσ 1874 σελ. 38 ἀνέγνω «προσαγαγόμενος φιλῆσαι καὶ παρ'αὑτὸν καθίσασθαι» ἀντὶ τοῦ προσαγόμενος καὶ καθίστασθαι. Ἔγραψε δὲ τάδε: «Notus est usus verbi παρακαθίζεσθαι pro *iuxta sese sedere iubere*, ut in nobili loco Leocrateae § 144 pag. 167, 42, ἐχρῆν — εἰ καὶ περὶ οὐδενὸς ἄλλου νόμιμόν ἐστι παῖδας καὶ γυναῖκας παρακαθισαμένους ἑαυτοῖς τοὺς δικαστὰς δικάζειν, ἀλλ'οὖν περὶ προδοσίας γε κρίνοντας οὕτως ὅσιον εἶναι τοῦτο πράττειν. Nihil autem interest inter παρακαθισάμενοι ἑαυτοῖς et παρ' ἑαυτοὺς καθισάμενοι. Καθιστάναι vero et καθίστασθαι plane ab hoc argumento aliena esse quid multis verbis ad demonstrandum opus est?» Ὁμοίως λέγεται καὶ παρίσταμαί τινα, οἷον 207 b «ἀναβὰς ἐπὶ τὸ βῆμα κα παραστησάμενος Ἄρειον τὸν Ἀλεξανδρέα...». Πλημμελῶς ἐξέδωκε καὶ ἐν 278 f «αἷς νομίζοντες καὶ αὐτοὶ θεούς τινας ἐκκεκλῇσθαι παρὰ τῶν πολεμίων καὶ μετῳκηκέναι πρὸς αὑτοὺς ἐφοβοῦντο...» ἀντὶ μετῳκεκέναι πρὸς αὑτούς..., καὶ ἀντιστρόφως 228 f «εἰδότας γὰρ τοὺς μαχομένους πρὸς αὑτοὺς ὅτι φείδονται μὲν τῶν ἐνδιδόντων, ἀναιροῦσι δὲ τοὺς ὑφισταμένους, τοῦ μένειν τὸ φεύγειν ὠφελιμώτερον ἡγήσεσθαι» ἀντὶ πρὸς αὑτούς, ἤτοι τοὺς μαχομένους πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας. Ὀρθῶς εἶναι γεγραμμένον, «μέλλων δὲ τελευτήσειν εἰς τὸ μητρῷον καὶ τὸ βουλευτήριον ἐκέλευσεν αὑτὸν κομισθῆναι» 84 f, ἀλλὰ κακῶς, «τοῦ δ' οἰηθέντος αὑτὸν συλλαμβάνεσθαι καὶ προσ ισόντος καὶ συγκαλυψαμένου, ἀναστήσας αὑτόν....» 845 e.

Ζ'. **Σφάλματα καὶ ἀνακολουθίαι περὶ τὴν ὀρθογραφίαν.**

Εὔωνον καὶ εὔκολον ὑπολαμβάνων τὸν διὰ τῆς ἀνευρέσεως καὶ καταδείξεως ὀρθογραφικῶν σφαλμάτων ἔλεγχον, οὐδέποτε θὰ ἐποιούμην λόγον περὶ τῶν πολυαρίθμων καὶ σφόδρα ἀτόπων ἐν ἐκδόσει τῶν καταστημάτων Teubner ἀνορθογραφιῶν τοῦ ἐκδότου, πρῶτον, ἂν μὴ αὐτὸς οὗτος ἐπεχείρει νὰ ψέγῃ δεινῶς τὸν κ. Π. Ν. Παππαγεωργίου διὰ παρομοια σφάλματα γράφων ἐν σελ. 27 τῆς Ἐπετηρίδος τοῦ 1898 «Ἀλλ' ὁ ἐκδότης (Παππαγεωργίου) ἐν οὐ δέοντι εἶνε ἀνακόλουθος καὶ ἀσύμφωνος πρὸς ἑαυτὸν ἐν πλείστοις, οἷον γράφει ἄντικρυς καὶ ἀντικρύς, ἄξαι καὶ ἆξαι, γελοῖον καὶ γέλοιον, δι' ὅλου καὶ διόλου, διοσημεία καὶ διοσημία, ἐρινύι καὶ ἐρινύει, ἑόρακα καὶ ἑώρακα, λάος διδάσκεται ἐν τῷ κειμένῳ, λᾶος γράφεται ἐν τῷ Ind. (ἄγνωστον διατί), ὁδοιπορεία καὶ ὁδοιπορία, παρόσον καὶ παρ' ὅσον, σύριγξ καὶ σῦριγξ, τἄλλα καὶ τἆλλα, τοὔπος ἀλλὰ τοὖργον, χρυσῆ καὶ χρύση. Τὸ ἐπίρρημα Ἀθήνησι ἐν σ. 36, 3 γράφει ἄνευ ὑπογεγραμμένης (sic), ἐν δὲ σελ. 424, 2 ὑπογράφει: Ἀθήνῃσι. Ὁμοίως ἀλλαχοῦ. . . . Ἐν Ἀντ. 486 σ. 240, 26 γρ. «Ζηνὸς ἑρκίου»· ἐν Φιλ. 1441 σελ. 393, 18 γρ. ὁ αὐτὸς «Ἑρκείου Διός» καὶ σελ. 28 γράφει ὤνθρωπε (περισπωμένην ἐν τῇ προπαραληγούσῃ κατὰ κρᾶσιν δῆθεν καὶ ἴσως κατὰ τὸν κώδικα). Ἀλλὰ κατὰ τὸν κώδικα (;) γράφει ἀλλαχοῦ ὦ 'ναξ (Οἰδ. Τ. 80 σ. 167, 10. Ἀντ. 563 σ. 244, 23 καὶ ἀλλαχοῦ) ἄνευ κράσεως· ἐν ᾧ ὤφειλεν ἢ νὰ γράφῃ κατὰ κρᾶσιν ὤνθρωπε ἢ νὰ μὴ ἐφαρμόσῃ κρᾶσιν ἀκολουθῶν τοὺς παλαιοτάτους ἐκδότας».

Καὶ δεύτερον, ἂν μὴ προέκειτο περὶ ἐκδόσεως ἀρχαίου συγγραφέως καὶ ταύτης ἐν τοῖς παγκοσμίου φήμης καταστήμασι Teubner. Διότι πρέπει νὰ λεχθῇ διαρρήδην καὶ ἐξαρθῇ προσηκόντως, ὅτι ὅλως ἀλλοίαν σημασίαν ἔχει παρόραμα ἢ ἀνορθογραφία τις ἐν τῷ νεωτέρῳ ἡμῶν λόγῳ καὶ ὅλως ἀλλοίαν ἐν ἐκδόσει ἀρχαίου συγγραφέως· ἐπειδὴ καὶ ἡ κατάληψις τῶν νοημάτων ἐκείνων πολλάκις βλάπτεται, καὶ ἡ :ορικὴ, ἐπιστημονικὴ ἐξέτασις τῆς γλώσσης αὐτῶν κωλύεται διὰ ; ἀτασθάλου ὀρθογραφίας ἢ καὶ διὰ τῶν ἄντικρυς ἀνορθογραφιῶν ;των, διὸ καὶ πάσῃ δυνάμει φιλοτιμοῦνται οἱ ἐκδόται ὅπως ὅσον

ἔνεστιν ἄνευ σφαλμάτων καὶ ποικιλιῶν ἐκδιδῶσι τὰ κείμενα τῶν ἀρχαίων καὶ μάλιστα ἐν τῷ εἰρημένῳ καταστήματι.

Δυστυχῶς ὁ Ἕλλην ἐκδότης ἔβη ἄλλην ὁδόν, διὸ πάμπολλα ἥμαρτεν· οὕτω λ. χ. ἐν Τόμ. Α' σελ. LXXXVI-II διαλαμβάνει περὶ τῆς λέξεως χαριδότης ἢ χαριτοδότης, ἀλλ' ἐν 613 e γράφει χαριδώτης, ἐν 1048 c ἐκδίδωσι μὲν χαριδότης εἰκάζει δὲ χαριδώτης. Ὁμοίως γράφει πυτία 553 a καὶ πυτίαι 1029 f ἀντὶ τοῦ πιτύαι τῆς ἐκδόσεως τοῦ Ἄλδου, ἀλλ' ἐν 700 d ἐξέδωκε πιτύαν. πυρίκαυστον 922 a καὶ πυρικαύστοις 953 f, ἀλλὰ καὶ τὸ Ἀττ. πυρίκαυτον Ζ' 135, 6. Καβείρους 632 f ἀλλὰ Καβίριχος 597 a καὶ b καὶ c, (πρβλ. Κόβητον, Μνημ. 1878, 22, ἔνθα συνιστᾷ τὸ Καβείριχος. Πάντως ἐν συγγραφεῖ ἀκολουθοῦντι τῇ τῶν Ἀττικῶν ὀρθογραφίᾳ ἀτοπωτάτη ἡ ποικιλία αὕτη). Ὁμοίως γράφει συνήθως φιλόνεικος ἀλλὰ καὶ φιλόνικος 471 e, 532 d, 724 b καὶ ἀλλαχοῦ. Καὶ ἀντιστρόφως τῖσαι μῖξαι μῖγμα μικτὸς μῖξις κττ. παρὰ τὴν ἀρχαίαν χρῆσιν. Χείλεως Χείλεων 871 f καὶ 872 a ἀντὶ Χίλεως ὅπως κεῖται παρ' Ἡροδότῳ· Χίλωνα ἐν 385e ἀλλὰ Χείρωνα 387d, Χείρων 660 f, Χείρωνι 647 a, Χείρωνος 717 e καὶ ἀλλαχοῦ. Τερειναίου 845 c ἀλλὰ καὶ τὸ ὀρθὸν Τεριναίου ἐν 109 b πρβλ. Τεριναῖον κόλπον Θουκ. Ϛ' 104 καὶ Cobet, Μνημ. 1873 σελ. 142 «Apud Zenobium Cent. IV. 35 legitur proverbium:

Θᾶττον ὁ τόκος Ἡρακλεῖτω Περιναίω τρέχει,

quod interpretatione non eget, sed emendatione, quia et Περιναίω nihil est et metrum laborat. Repone:

Θᾶσσον ὁ τόκος Ἡρακλείτω τῶ Τεριναίω τρέχει,

optimus Comici Siculi vel Italici septenarius est. Τέρινα metrum producit ut Αἴγινα, Βέλβινα, Βέμβινα et similia. Simul Atticum θᾶττον redigendum erat in θᾶσσον. (Πρβλ. καὶ Nov. Lect. σελ. 726 καὶ Collect. Crit. σελ. 150). Οὐκ ἀγνοητέον δ' ὅμως ὅτι πρὸ τοῦ Cobet ἔγραψεν ὁ Finckius «Θᾶττον ὁ τόκος Ἡρακλείτω τῶ Τεριναίω τρέχει» (ἴδε Meineke εἰς Στέφ. Βυζ. σελ. 617).

Σταγείρων γράφει 605 b, Σταγειρίταις 1126 d, ἀλλὰ Στάγιρα εἰκάζει ἀντὶ Στάγειρα ἐν 1013 d. Οἰκτίρω κατὰ τὴν χαίαν ὀρθογραφίαν πολλαχοῦ, ἀλλ' οἰκτείρειν 27 d, 107 c καὶ κτείροντες ἐν 996 f, (καὶ σημειωτέον ὅτι ἐν σελ. ϡγ' τοῦ Α' Τ

ἔκρινεν διορθωτέον μόνον τὸ ἐν 27 d).ἰλίγγου 46d,ἰλιγγιῶντας 17f ἀλλ' εἴλιγγον 695b. Καφισίας ἐξέδωκεν ἐν 184c, Κάφισος 724d, Καφισόδωρον 761 d, ἀλλὰ Καφεισίας 575 a καὶ d καὶ f, 576 d, 583 d καὶ ἀλλαχοῦ· ἀλλὰ τότε διατί δὲν ἐξέδωκε καὶ πολείτας καὶ τειμὴ καὶ νείκη, καὶ σεῖτος καὶ πείπτω καὶ ῥείπτω καὶ γείνομαι καὶ Σαλαμεῖνα καὶ Εὔρειπος Εὐρειπίδης, καὶ ῥεῖνα καὶ ἀκτεῖνα κττ. ἃ ὁμοίως τῷ Κηφισὸς ἐγράφοντο ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων διὰ τοῦ ει ἀντὶ ι; περὶ τούτων ἰδὲ Κόβητον ἐν Μνημ. 1873 σ. 382 «Vera Lectio est: . . . ΚαφΙσία, ut Κηφισός, Κηφισίας» καὶ Κόντον ἐν 'Αθηνᾶς Τόμ. Γ' σελ. 307 «Πολλάκις ἐν τοῖς Ἠθικοῖς τοῦ Πλουτάρχου εὑρίσκεται τὸ ὄνομα Καφισίας διὰ διφθόγγου προενηνεγμένον, Καφεισίας (σελ. 595 α' καὶ ε' καὶ ϛ' καὶ σ. 576 δ' καὶ σελ. 578 δ' καὶ ἀλλαχοῦ). Ἀλλ' οὐδεὶς νῦν ἐγκρίνει οὐδ' ἀνέχεται τὴν γραφὴν ταύτην»· πρβλ. ἔτι Meisterhans - Schwyzer, Γραμμ. Ἀττ. Ἐπιγρ. σελ. 50 - 55.

Τὸ ΕὐβίΩτος ἐν 965 c εἶναι πλημμελὴς γραφὴ τοῦ ΕὐβίΟτος ὡς παρετηρήθη ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου λέγοντος «Est aliquoties in libris nonnullis Aristotelis Εὐβίωτος pro Εὐβίοτος»· πρβλ. καὶ Fick - Bechtel Λεξ. Κυρ. Ὀνομ. σελ. 79 - 80. Καὶ τὸ μακροβίΩτος καὶ τὸ θαλασσοβίΩτος εἶναι ἡμαρτημένα, ἀναγκαίως δ' ἔχει νὰ ἐκφέρωνται διὰ τοῦ Ο μικροῦ. Ὡσαύτως τὸ ὀρθὸν εἶναι ἀποχειροβίΟτος, τουτέστιν ἀπὸ τῶν χειρῶν τὴν βιοτὴν ἔχων ἢ ποριζόμενος. Ὁ Κόβητος γράφει ἐν Μνημοσ. 1881 σ. 368 «ἀποχειρόβιοι: οἱ ἁλιεῖς καὶ χειρώνακτες καὶ ἐγχειρογάστορες οἱ τεχνῖται. Legendum: 'ΑποχειροβίοΤΟΙ]: ἁλιεῖς, Piscator apud Herodotum III. 43: καίπερ ἐὼν ἀποχειροβίοτος. Vitiosae formae sunt ἀποχειρόβιος et ἀποχειροβίωτος. Xenophon Cyrop. VIII. 3. 37: ἢ καὶ οἶκοι τῶν πλουσίων ἦσθα; καὶ ὁ Φεραύλας εἶπε. Ποίων πλουσίων; τῶν μὲν οὖν σαφῶς ἀποχειροβιώτων, ubi ἀποχειροβιότων corrigendum».

Σημειωτέον δ' ὅτι ἐκ τοῦ ὀνόματος βιοτή, ἐξ οὗ παρήχθη τὸ ῥῆμα βιοτεύω, ἐσχηματίσθη καὶ ἐπίθετον βιοτικός, ὃ κακῶς πάντες σχεδὸν ἀφομεν πρότερον διὰ τοῦ ω, βιΩτικός. Πρβλ. Herverden Lap. it. II 482, 28 «ἐν ταῖς βιοτικαῖς δαπάναις. Vocabulum apud iptores hodie non obvium, optime formatum a βίοτος (cf.

θυμικός, alia sexcenta) nescio an reponendum sit apud illos ubicumque significatur *quae ad victum* pertinent, v. c. apud Diod. Sic. II, 19, ubi editur χρεῖαι βιωτικαί. Contra ars vivendi recte βιωτικὴ audit apud M. Antonin. VII 61, i. e. ἡ πῶς βιωτέον τέχνη». Καὶ Κοραῆν ἐν Πλουτ. Μέρ. Γ' σελ. ξδ' «Παράγωγον τοῦ Βίος εἶναι τὸ Βίοτος, καὶ τούτου τὸ Βιοτικός, ἐπιθ. συνώνυμον τοῦ Πλούσιος καὶ Ὁμηρικοῦ, «ἀφνειὸς βιότοιο» Σημείωσις. Ἔλαβε τοῦτο τὴν ἀρχὴν ἴσως ἐκ τούτου: βιοτικὸν ὠνόμαζον οἱ παλαιοὶ τὸν ἐπιστήμονα τῆς τέχνης τοῦ ζῆν, τὸν ἐξεύροντα νὰ προμηθεύεται τὰ πρὸς τὸν βίον. Λέγει ὁ Ἀριστοτέλης περὶ τοῦ αἰγωλιοῦ τοῦ ὀρνέου. «Τὴν δὲ διάνοιαν βιοτικὸς καὶ εὐμήχανος». Εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ Γάλλου μεταφραστοῦ τὸ εὑρίσκω, Βιοτικός· εἰς ἄλλας ἐκδόσεις γράφεται διὰ τοῦ ω Βιωτικός. Ὁ Σνεΐδέρος εἰς τὸ Λεξικόν του κρίνει τρόπον τινὰ ἀδιάφορον τὴν γραφήν. Ἴσως ὅμως εἶναι ὀρθοτέρα ἡ διὰ τοῦ ο, ἂν ὄχι δι' ἄλλο, διὰ κἂν τοῦ Ἡσιόδου τὸ

Ὥς κέ τοι ὡραίου βιότου πλήθωσι καλιαί.

Τοῦ Βιοτικὸς ἡ παραγωγὴ ἀπὸ τὸ Βίοτος εἶναι κατὰ τὸ Κτηματικὸς ἀπὸ τὸ Κτήματα. Ὅπως ἂν ἦναι, τὸ Βιοτικὸς τοῦ Ἀριστοτέλους σημαίνει τῶν Γάλλων τὸ industrieux, ὡς φαίνεται ἀπὸ τὰ εὑρισκόμενα εἰς τὸν αὐτὸν συνώνυμα, Εὐβίοτος, Εὐμήχανος πρὸς τὸν βίον, καὶ μονολεξεί, Βιομήχανος».

Ἀλκμέων σημειοῦται ὁ κ. Β. ὡς διόρθωσιν ἑαυτοῦ ἀντὶ ἀλκμαίων ἐν 602 d, ὁμοίως 805 c, ἐν δὲ 858 λέγει ὅτι Ἀλκμεωνίδας ἔγραψεν ὁ Herwerden ἀντὶ ἀλκμαιωνίδας, ὁμοίως ἐξέδωκε καὶ 863 a Ἀλκμεωνίδας, Ἀλκμεωνιδέων 862 c· ἀλλ' ἐν 889 c ἐξέδωκεν Ἀλκμαίων, ἔτι δὲ 902 b καὶ 905 a καὶ Ἀλκμαίωνα Ζ' 306, 14· πρβλ. περὶ τούτων Κόντον ἐν Ἀθην. Τομ. Γ' σ. 346 καὶ Γλωσσ. Παρ. 218. Θαλιάζουσιν 712 f, θαλιάζειν 746 e, ἀλλὰ θαλειάζουσι 357 e (ἐν τῷ Θησ. τοῦ Στ. μόνη ἡ διὰ τοῦ ι γραφή, θαλιάζω, ἐγκρίνεται). ἐπικάμπειον ἀντὶ ἐπικάμπιον ἐξέδωκεν ἐν 594 b καὶ ἁρμάτειοι τροχοὶ ἐν 2 d, ἁρμάτειον νόμον 335 a, 889 f, ἀλλ' Ἁρμάτιον νόμον 1133 e, ἁρμάτιος νόμος αὐτ. f (δίς). (Μόνον τὸ ἁρμάτειος ἐγκρίνει ὁ Dindorf ἐν τῷ Θησαυρῷ). «παρόρια 366 f ἀλλὰ ὑπορείοις 268 f (ἐν τῷ Θησ. τοῦ Στεφ. ἀποβάλλεται ὁ σχηματισμὸς ὁ εἰς -ειος).

Φίδων ἀντὶ Φείδων 772 d (δίς). Ἀντωνομασία ἀντὶ ἀντονομασία γράφει ἐν Ζ' 349, 19, παρονομασία δὲ ὀρθῶς αὐτ. 354, 19. Ὁμοίως γράφει 906 b «ὥσπερ τὰς κριθὰς τὰς διστίχους καὶ τριστίχους» ἀντὶ διστοίχους καὶ τριστοίχους· πρβλ. τριστοιχεί, μεταστοιχί, καὶ Κόντον ἐν Ἀθηνᾶς Τομ. Α' σελ. 84 καὶ Dindorf ἐν Θησ. Στεφ. ἐν λ. τρίστοιχος.

στενοτέρων γράφει ἐν 51 a, ἀλλὰ στενώτατος 306 c καὶ κενωτέραν 41 d. ὑψόροφον 22 d, ἀλλ' ἐν 329 e χρυσωρόφῳ. πλόιμος 274 f ὀρθῶς, ὅπως καὶ πλοϊμώτατα 676 a ἀλλ' ἐν 852 c πλωΐμους· πρβλ. τὰ ὑπὸ τοῦ Dindorf ἐν τῷ Θησαυρῷ λεχθέντα: πλώϊμος ὁ, ἡ, Navigabilis, Navigationi aptus, s. idoneus: ut πλώϊμοι νῆες ap. Thuc. non semel [Thucydidi nunc ubique πλόιμος e libris optimis restitutum: v. 1, 7, 28, 50, 52; 2, 13], necnon ap. Dem. [p. 1290, 1; 1294, 24; 1295, 6. Sed his quoque in locis πλόϊμος praebuerunt libri meliores]. Τῇ διὰ τοῦ Ο μικροῦ ἐκφορᾷ πλόϊμος συνηγορεῖ καὶ ὁ Herwerden ἐν Stud. Thucyd. σελ. 112 καὶ ὁ Stahl ἐν Quaest. Grammat. ad Thucyd. pertin. σελ. 46 καὶ ἄλλοι. Ἀντὶ λέκυθον γραπτέον λέκιθον 668 b· ὁ ἐκδότης φαίνεται συγχέων τὸ λέκιθος πρὸς τὸ λήκυθος. φρενετίζων γράφει 693 a καὶ φρενετισμοῖς Ζ' 133, 2, τὸ δὲ ὀρθὸν φρενιτίζων 1128 d (φρενῖτις φρενιτικὸς φρενιτίζω). γαλιάγκωνα μὲν διὰ τοῦ ι ἐν 359 e, ἀλλὰ γαλεάγκωνας 520 c μετὰ τοῦ ε. περιηγέσι ἐξέδωκε μετὰ τοῦ Reiske ἀντὶ περιαυγέσι τῶν ἀντιγράφων 404 d, ἀλλὰ περιαγὲς 494 b.

Ἐν 683 f γράφει «ἔφασκν 'ὑπέρφλοια' λέγεσθαι τὰ μῆλα διὰ τὴν ἀκμήν· τὸ γὰρ ἄγαν ἀκμάζειν καὶ τεθηλέναι φλοίειν ὑπὸ τῶν ποιητῶν λέγεσθαι. Καὶ τὸν Ἀντίμαχον οὕτω πως φλοίουσαν ὀπώραις εἰρηκέναι τὴν τῶν Καδμείων πόλιν». Ἐν δὲ 735 d ἐξέδωκεν «. . . ὅτι μάλιστα χλωρὰν καὶ φλύουσαν, ὡς Ἀντίμαχος ἔφη, τὴν ὀπώραν γεννωμένην . . .», ὑποσημειοῦται δὲ ἁπλῶς «em. Valckenarius: φλειοῦσαν vel φλοιοῦσαν cf Kinkel Fr. p. 287». Ἀλλ' ὁ Valcken. ἐν Φοινίσσ. 832 ἔγραψεν «. . . φλοίουσαν . . . nisi tamen Antimachus scripserit φλύουσαν».

πάντη 86 e, 161 f καὶ ἐν πολλοῖς ἔτι ἄλλοις χωρίοις, ἀλλὰ πάντῃ 261 f (ἀνθ' οὗ διορθωτέον πάντα, ἤτοι πάντα πρὸς

χάριν ἐνδιδοὺς τοῖς στρατευομένοις, ὅπως καὶ ὁ Βάσης παρετήρησεν), ἔτι δὲ 388 c, 416 d (δίς), 420 c καὶ ἀλλαχοῦ πολλαχοῦ. Οὐδαμῆ 171 a, 823 b καὶ ἀλλαχοῦ, ἀλλ' οὐδαμῇ 189 c, 611 d. μηδαμῆ 50 f, ἀλλὰ μηδαμῇ 1032 c, 1024 d καὶ ἀλλαχοῦ. ἡσυχῆ 63 e, 295 f, 335 b καὶ ἀλλαχοῦ πολλαχοῦ, ἀλλ' ἡσυχῇ 827 b, 921 a καὶ ἀλλαχοῦ. εἰκῆ 6 c, 65 f, 86 a, 1016 b καὶ ἀλλαχοῦ πολλαχοῦ, ἀλλ' εἰκῇ 1142 e. πῆ, οἷον 436 a ἐν τῇδε πῆ, ἄλλῃ πῆ 328 c, 1016 b εἰκῆ ταύτῃ πῆ (σημειώσεως ἀξία ἡ ἀνακολουθία ἐν τῇ γραφῇ τῶν συνεκφερομένων τούτων ὁμοίων ἐπιρρημάτων), πῆ 168 b, 359 a καὶ ἀλλαχοῦ πολλαχοῦ, ἀλλὰ πῇ Ζ' 31, 21. πῃ Ζ' 34, 4 καὶ ἀλλαχοῦ. λάθρα 269 d, 356 c, 847 f, 834 e, 871 c, ἀλλὰ λάθρᾳ 65 c, λάθρῃ 789 d, λάθρᾳ Ζ' 45, 1. ὅπη 589 f, 740 d, 762 a, 755 e, 1023 e καὶ ἀλλαχοῦ, ἀλλὰ ὅπῃ 112 f, Ζ' 173, 2, 174, 24, 385, 5. Καθόλου δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ καθ' ὁλοκληρίαν συγχέονται τὰ ἐπιρρήματα ταῦτα, οἷον ἡσυχῆ καὶ ἡσυχῇ, ἀπάντη καὶ ἀπάντῃ κττ. Καὶ ὅμως περὶ αὐτῶν πολλὰ ἐδίδαξαν οἱ ἀρχαῖοι Γραμματικοί, ἃ συνέλεξε καὶ ὁ La Roche ἐν ταῖς Unters. σελ. 180 κέξ. τῷ 1869, καὶ ταῦτα ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν ἐπιστήμων ἐκδότης δὲν δύναται νὰ παρέχῃ τοῖς ἀναγνώσταις αὐτοῦ τὰ τῶν ἀρχαίων κείμενα οὕτως ἀτάσθαλα.

πρᾶος 31 a, πραότητι 13 d, πράως 57 e, 35 d, πραότης 37 a καὶ ἀλλαχοῦ πολλαχοῦ, ἀλλὰ πρᾴως 728 f, Ζ' 84, 19. πρᾷος Ζ' 139, 9. ῥάθυμον 276 a, ῥαθύμως 555 d, ῥάθυμος 763 b, ἀλλὰ ῥᾳθυμεῖν 711 a, ῥᾳθυμεῖς 463 f. σφαδάζοντες 10 c, σφαδάζων 1099 f, ἀλλὰ καὶ τὸ ὀρθὸν σφαδᾴζεις 280 f, σφαδᾴζουσαν 362 e, σφαδᾴζων 522 c καὶ σφαδᾴζει 550 f. ζῷα ἐν 637 b, ζῳοτοκεῖν 637 c καὶ ἀλλαχοῦ πολλαχοῦ, ἀλλὰ ζώων 635 d καὶ ζωότητος 1001 b. Ὁμοίως ζῳγράφος-φῶ-φία-φήματα ἐν 786 b, 863 e, 879 a καὶ ἀλλαχοῦ, ἀλλὰ ζωγράφος-φῶ κλπ. ἐν 57 c, 58 b, 58 d, 58 f, 64 a, 65 c καὶ ἀλλαχοῦ. σῶον 786 f, 984 e, σῷα δὲ 773 d. Τρωάδος 605 b, Τρωὰς (τὰς) 113 f ἀντὶ Τρῳάδος, Τρῳάς, ὅπως ὑπὸ πολλῶν ἀρχαίων Γραμματικῶν διδάσκεται. πρβλ. Βεκκήρου 'Ανεκδ. 1257 τὸ μὲν γὰρ Τρῳαὶ καὶ δμῳαὶ καὶ θῳαὶ ἔχουσι τὸ ι προσγεγραμμένον κατὰ τὴν παραλήγουσαν, τὸ «Τρῶες, δμῶες, θῶες οὐκ ἔχουσι...», καὶ Μεγ.'Ετυμ. 770, 3.

Τρῳὰς . . . λέγει δὲ ὁ τεχνικὸς ὅτι ἔχει τὸ ι, ἐπειδὴ εὕρηται κατὰ διάστασιν Τρωιάδας γυναῖκας κλπ.· πρβλ. Κόβητον ἐν Μνημοσύνῃ 1873, 53, καὶ La Roche,Unters. 214-5. Ἐν 29 a γράφει τὸ Ὁμ. (Α 129) « αἴ κέ ποθι Ζεὺς δῷσι πόλιν Τροίην εὐτείχεον ἐξαλαπάξαι». Καὶ ὅμως ἀλλαχοῦ γράφει τὰς ὑποτακτικὰς ταύτας μετὰ τοῦ ι, οἷον ἄγῃσι (104 e) καὶ Ζ' 425, 2, λάβῃσι 494 d, ἀνέχῃσι 780 f, πέμπῃσιν 1056 b, θάνῃσι Ζ' 407, 12 καὶ 414, 17, φορέῃσι 422, 16, φιλέῃσι 423. 6, τάμῃσι 440, 29. Γνωστὸν δ' εἶναι ὅτι πολὺς λόγος ἐγένετο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Γραμματικῶν περὶ τῆς γραφῆς δῷσι ἢ δῶσι, καὶ καθ' ἃ μανθάνομεν ἐκ τοῦ Ἡρῳδιανοῦ καὶ σολοικισμὸν κατέγνωσάν τινες τοῦ ποιητοῦ « ἀντὶ ἑνικοῦ πληθυντικῷ χρησαμένου ῥήματι », πρβλ. Ἡρῳδ. Β' 24, 5.

κώδια ἐξέδωκε 294 f, κώδιον 842 c, γηδίου 488 d, ἤτοι ἐξέδωκεν αὐτὸ τοῦτο, δι' ὃ εἶχε τὸ θάρρος νὰ ψέξῃ τὸν Κόντον, ὅτι παρατιθεὶς χωρίον Γραμματικοῦ αὐτὴν ταύτην τὴν ἔλλειψιν τοῦ προσγεγραμμένου ι πλημμελῶς διδάσκοντος, κατέλιπεν αὐτό, καθ' ὃ εἶχε χρέος, ἀμετακίνητον! Ὁμοίως γράφει κρεαδίου 236 f (πρβλ. Κόντον ἐν Ἀθηνᾶς Α' 316, La Roche, Unters. 209-10).

ὕννιν γράφει ἐν 271 b, ἀλλ' ὕνεως 670 a. ἄδην 281 f, 530 e καὶ ἀλλαχοῦ, ἀλλ' ἀδδηφαγίᾳ-αν 635 a, 643 f. ῥυσσοῦ ῥυσσότητα 1057 f, 1058 a, ἀλλὰ ῥυσὰ 735 d καὶ ῥυσότητα 611 e. Ἁλικαρνασσεὺς 212 c, Ἁλικαρνασσὸς 339 a, ἀλλ' Ἁλικαρνησέος 604 f καὶ Ἁλικαρνασέων 868 a. Σαρδαναπάλλου Ζ' 232, 14, ἀλλαχοῦ δὲ Σαρδανάπαλος, οἷον 326 f, 330 f καὶ ἀλλαχοῦ. Κρομμυῶνος 970 a, Κρομυωνία δὲ ἐν 987 f. Ἰλισσὸν 749 a καὶ Ζ' 511. Κνωσσίοις ἐν 303 b καὶ ἐν πίνακι Ζ' 511. Τοὐναντίον δὲ Πύρανδρος ἀντὶ Πύρρανδρος (πυρρὸς) ἐν 313 b, καὶ πάλιν κορυφαγεννῆ ἀντὶ κορυφαγενῆ ἐν 381 f.

Δίυλοι 345 e ἀντὶ Δίυλλοι, ἀλλὰ Δίυλλος ὀρθῶς ἐν 862 b. Δερκυλλίδας δὲ 219 f καὶ 227 f. Ὅτι ἐλέγετο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ΛάριΣα οὐχὶ δὲ ΛάριΣΣα, ἐδιδάχθη τρανῶς ἐν τῇ Ἐφημ. τῶν Φιλομ. 1880 σελ. 370, ἀλλ' ὁ ἐκδότης ἀφροντιστῶν ἐξέδωκεν ὅπως εὗρε ΛάριΣ-ιν ἐν 211 e καὶ Ζ' 514. Ὁμοίως γράφει ἐννακισχιλίους 305 b, νακισχίλια 415 d, ἐννακισχιλίων 416 c ἐννάκις 989 a, ἐνικόσια 1047 d, ἔννατον 1016 f, ἀλλὰ ἐνακόσιοι 733 a, ἔνατον

351 a καὶ ἀλλαχοῦ, ἐναταίοις 288 b. Καὶ ὅμως μόνον τὸ Ἰων. εἴνατος, εἰνακόσιοι, εἰνακισχίλια, εἰνάκις ἀρκεῖ νὰ διδάξῃ πάντας ὅτι μόνη ἡ δι' ἁπλοῦ ν γραφὴ τούτων εἶναι Ἀττική. κινάμωμα 990 b καὶ κινναμώμοις 693 c, εἰ καὶ ἐπιγραφικῶς εἶναι μεμαρτυρημένη ἡ διὰ διττοῦ νν γραφή, πρβλ. Dittenberger, Sylloge Α' ἀρ. 170 στιχ. 60 κινναμώμου μναῖ δύο.

Ἐν 596 b γράφει «φήμας τοιαύτας ῥυείσας διακενῆς», 514 f τὸ γὰρ μάτην καὶ διακενῆς οὐχ ἧττον ἐν τοῖς λόγοις ἢ ἐν τοῖς ἔργοις ἐστιν, 814 c οἰδεῖν ποιεῖ καὶ φρυάττεσθαι διακενῆς τοὺς πολλούς, καὶ 874 b τί οὖν ἐδέοντο τὴν γῆν ὀρύσσοντες διακενῆς ἔχειν πράγματα . . ., ἀλλ' ἐν 961 d οὐ διὰ κενῆς ἀλλ' ἐπὶ σωφρονισμῷ, καὶ ἀλλαχοῦ ὁμοίως. μηδ' ὅλως 669 e, ἀλλὰ καθόλου 676 b. ἤ που 44 f, ἀλλ' ἤπου 937 b καὶ μήπου 463 e, μακρῷ δὲ χεῖρον εἶναι τὸ μέν τοι 952 f, διότι τὸ μέντοι, καίτοι κττ. γράφονται ἐν τοῖς τῶν Ἀττικῶν συγγραφέων ἔργοις ἀείποτε ἡνωμένως. Καὶ ὅμως ὁ τηλικαῦτα σφαλεὶς ἐμέμφθη τὸν Παππαγεωργίου γράψαντα διόλου καὶ δι' ὅλου, παρ' ὅσον καὶ παρόσον!

Καὶ νῦν ἐρωτᾶται, ἐπετρέπετο ἀνθρώπῳ τοσαῦτα σφαλέντι εἰς Ἕλληνα συγγραφέα ἐκδιδόμενον ἐν τοῖς καταστήμασι Teubner νὰ ψέγῃ ἄλλον ὅστις οὐδὲ τὸ χιλιοστὸν ἐσφάλη τούτων; Τὴν προσήκουσαν ἀπάντησιν εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο θὰ δώσῃ, δὲν ἀμφιβάλλω, πᾶς φιλαλήθης καὶ δίκαιος ἀναγνώστης.

Περὶ τοῦ ζητήματος δὲ ἂν ταῦτα εἶναι τυπογραφικὰ σφάλματα ἢ μή, τοσοῦτο μόνον παρατηρῶ ὅτι δὲν ἀπαντῶσιν ἐν πάσῃ τάξει λέξεων, οὕτω λ. χ. τὸ ὑπογεγραμμένον ι δὲν λείπει καὶ ἀπὸ τῆς ἐνδοτικῆς τῶν πρωτοκλίτων καὶ δευτεροκλίτων ὀνομάτων ἢ ἀπὸ τῆς ὑποτακτικῆς, τὸ ει ἀπαντᾷ μόνον ἢ ἀντὶ τοῦ ῑ ἢ ἐν καταλήξεσιν, οἷον -ειος- ιος κλπ., τὸ διττὸν σσ εὕρηται ἐκεῖ μόνον ὅπου μέχρι πρὸ ὀλίγων ἔτι δεκαετηρίδων ἐγράφετο, οὐχὶ δὲ ἐν πάσῃ λέξει ἐχούσῃ σ μεταξὺ φωνηέντων. Ὁ περιορισμὸς δὲ τῶν ἀνορθογραφιῶν τούτων ἐν ὡρισμέναις τάξεσι λέξεων πρότερον διὰ τοῦ ει, διὰ τοῦ σσ, διὰ τοῦ η ἀντὶ ῃ κτλ. ἀληθῶς γραφομένων, τὸ πλῆθος αὐτῶν καὶ ἡ γνωστὴ πᾶσι προσοχὴ καὶ ἀκρίβεια τῶν Γερμανῶν στοιχειοθετῶν ἀποκλείουσι, νομίζω, πᾶσαν ὑπόνοιαν περὶ τυπογραφικῶν παροραμάτων.

Η'. Σφάλματα περὶ τὴν στίξιν.

Τὰ περὶ τὴν στίξιν σφάλματα εἶναι ἄπειρα, δὲν θὰ ἐμνημόνευον δὲ οὐδ' αὐτῶν, ἂν μὴ ἔβλεπον τὸν ἐκδότην ἐπιχειροῦντα νὰ ψέγῃ τὸν Κόντον διὰ τὴν ἄλλως οὐ πλημμελῆ στίξιν ἐν τοῖς παρενθέτοις, καὶ ἂν μὴ ἐβλάπτετο πολλάκις διὰ τῆς πλημμελοῦς στίξεως αὐτοῦ ἡ ἔννοια τῶν χωρίων. Πρόδηλον δ' ὅτι, ἂν ἐν τῷ νεωτέρῳ καὶ δὴ γνωστοτέρῳ ἡμῖν λόγῳ ἡ χρῆσις τῶν κομμάτων εἶναι πολλάκις ἀναγκαία καὶ ἐπιβάλληται ἡμῖν ἡ ὁμαλὴ γραφὴ αὐτῶν, ἐν τῷ ἀρχαίῳ λόγῳ ὁ ἑρμηνευτικὸς αὐτῶν σκοπὸς εἶναι πολὺ σπουδαιότερος καὶ δὴ ἡ ὁμαλὴ χρῆσις αὐτῶν ἀπαραίτητος. Ὁ ἐκδότης ἄλλοτε μὲν ποιεῖται πολλήν, ἄλλοτε μικρὰν ἢ καὶ οὐδεμίαν χρῆσιν τῶν κομμάτων, πολλάκις δὲ τὴν αὐτὴν ῥῆσιν ἄλλοτε ἄλλως στίζει κττ. Οὕτω λ. χ. 185 e τῶν δὲ Ἀθηναίων αὐτὸν προπηλακιζόντων 'τί κοπιᾶτε' εἶπεν 'ὑπὸ τῶν αὐτῶν πολλάκις εὐχρηστούμενοι;' Καὶ 541 e οὐκ ἐφείδετο λέγειν 'τί, ὦ μακάριοι, κοπιᾶτε, πολλάκις ὑπὸ τῶν αὐτῶν εὖ πάσχοντες;' καὶ 812 b εἰπεῖν 'τί, ὦ μακάριοι, κοπιᾶτε πολλάκις εὖ πάσχοντες;' Εἶναι τὸ αὐτὸ ἀνέκδοτον, ὅπερ τρὶς καταχωρισθὲν τριχῶς ἐστίχθη.

Ὁμοίως 950 f, τῇ μὲν ὕδωρ ἐφόρει δολοφρονέουσα χειρί, τὴτέρῃ δὲ πῦρ· καὶ 1070 a τῇ μὲν ὕδωρ ἐφόρει δολοφρονέουσα χειρὶ τὴτέρῃ δὲ πῦρ. 456 b «οὔ τοι πρέπει τὸ σχῆμα· τοὺς αὐλοὺς μέθες καὶ θὤπλα λάζευ καὶ γνάθους εὐθημόνει» καὶ Ζ' 274, 23 οὔτοι (sic) πρέπει τὸ σχῆμα, τοὺς αὐλοὺς μέθες, καὶ θὤπλα (sic) λάζευ καὶ γνάθους εὐθημόνει». Ζ' 357, 18 ἦλθε δ' ἐπὶ ψυχὴ Θηβαίου Τειρεσίαο χρύσεον σκῆπτρον ἔχων» καὶ 398,11 ἦλθε δ' ἐπὶ ψυχὴ Θηβαίου Τειρεσίαο, χρύσεον σκῆπτρον ἔχων· Ζ' 407, 9 αὖθις δ' ἀμπνύνθη· περὶ δὲ πνοιὴ Βορέαο . . . καὶ Ζ' 454, 19 αὖθις δ' ἀμπνύνθη, περὶ δὲ πνοιὴ Βορέαο. 777 c «ὁ μὲν γὰρ εἰς ἀρετὴν διὰ φιλοσοφίας τελευτῶν σύμφωνον ἑαυτῷ καὶ ἄμεμπτον ὑφ' ἑαυτοῦ καὶ μεστὸν εἰρήνης καὶ φιλοφροσύνης τῆς πρὸς ἑαυτὸν ἀεὶ παρέχεται τὸν ἄνθρωπον

«οὐ στάσις οὐδέ τε δῆρις ἀναίσιμος ἐν μελέεσιν»

οὐ πάθος λόγῳ δυσπειθὲς οὐχ ὁρμῆς μάχη πρὸς ὁρμὴν οὐ λογισμοῦ πρὸς λογισμὸν ἀντίβασις οὐχ ὥσπερ ἐν μεθορίῳ τοῦ ἐπιθυμοῦντος καὶ τοῦ μετανοοῦντος τὸ τραχὺ καὶ ταραχῶδες καὶ τὸ ἡδόμενον, ἀλλ' εὐμενῆ

351 a καὶ ἀλλαχοῦ, ἐναταίοις 288 b. Καὶ ὅμως μόνον τὸ Ἰων. εἴνατος, εἰνακόσιοι, εἰνακισχίλια, εἰνάκις ἀρκεῖ νὰ διδάξῃ πάντας ὅτι μόνη ἡ δι' ἁπλοῦ ν γραφὴ τούτων εἶναι Ἀττική. κινάμωμα 990 b καὶ κινναμώμοις 693 c, εἰ καὶ ἐπιγραφικῶς εἶναι μεμαρτυρημένη ἡ διὰ διττοῦ νν γραφή, πρβλ. Dittenberger, Sylloge A' ἀρ. 170 στιχ. 60 κινναμώμου μναῖ δύο.

Ἐν 596 b γράφει «φήμας τοιαύτας ῥυείσας διακενῆς», 514 f τὸ γὰρ μάτην καὶ διακενῆς οὐχ ἧττον ἐν τοῖς λόγοις ἢ ἐν τοῖς ἔργοις ἐστιν, 814 c οἰδεῖν ποιεῖ καὶ φρυάττεσθαι διακενῆς τοὺς πολλούς, καὶ 874 b τί οὖν ἐδέοντο τὴν γῆν ὀρύσσοντες διακενῆς ἔχειν πράγματα . . ., ἀλλ' ἐν 961 d οὐ διὰ κενῆς ἀλλ' ἐπὶ σωφρονισμῷ, καὶ ἀλλαχοῦ ὁμοίως. μηδ' ὅλως 669 e, ἀλλὰ καθόλου 676 b. ἤ που 44 f, ἀλλ' ἤπου 937 b καὶ μήπου 463 e, μακρῷ δὲ χεῖρον εἶναι τὸ μέν τοι 952 f, διότι τὸ μέντοι, καίτοι κττ. γράφονται ἐν τοῖς τῶν Ἀττικῶν συγγραφέων ἔργοις ἀείποτε ἡνωμένως. Καὶ ὅμως ὁ τηλικαῦτα σφαλεὶς ἐμέμφθη τὸν Παππαγεωργίου γράψαντα διόλου καὶ δι' ὅλου, παρ' ὅσον καὶ παρόσον!

Καὶ νῦν ἐρωτᾶται, ἐπετρέπετο ἀνθρώπῳ τοσαῦτα σφαλέντι εἰς Ἕλληνα συγγραφέα ἐκδιδόμενον ἐν τοῖς καταστήμασι Teubner νὰ ψέγῃ ἄλλον ὅστις οὐδὲ τὸ χιλιοστὸν ἐσφάλη τούτων; Τὴν προσήκουσαν ἀπάντησιν εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο θὰ δώσῃ, δὲν ἀμφιβάλλω, πᾶς φιλαλήθης καὶ δίκαιος ἀναγνώστης.

Περὶ τοῦ ζητήματος δὲ ἂν ταῦτα εἶναι τυπογραφικὰ σφάλματα ἢ μή, τοσοῦτο μόνον παρατηρῶ ὅτι δὲν ἀπαντῶσιν ἐν πάσῃ τάξει λέξεων, οὕτω λ. χ. τὸ ὑπογεγραμμένον ι δὲν λείπει καὶ ἀπὸ τῆς ἐνδοτικῆς τῶν πρωτοκλίτων καὶ δευτεροκλίτων ὀνομάτων ἢ ἀπὸ τῆς ὑποτακτικῆς, τὸ ει ἀπαντᾷ μόνον ἢ ἀντὶ τοῦ ῑ ἢ ἐν καταλήξεσιν, οἷον -ειος-ιος κλπ., τὸ διττὸν σσ εὕρηται ἐκεῖ μόνον ὅπου μέχρι πρὸ ὀλίγων ἔτι δεκαετηρίδων ἐγράφετο, οὐχὶ δὲ ἐν πάσῃ λέξει ἐχούσῃ σ μεταξὺ φωνηέντων. Ὁ περιορισμὸς δὲ τῶν ἀνορθογραφιῶν τούτων ἐν ὡρισμέναις τάξεσι λέξεων πρότερον διὰ τοῦ ει, διὰ τοῦ σσ, διὰ τοῦ η ἀντὶ ῃ κτλ. ἀληθῶς γραφομένων, τὸ πλῆθος αὐτῶν καὶ ἡ γνωστὴ πᾶσι προσοχὴ καὶ ἀκρίβεια τῶν Γερμανῶν στοιχειοθετῶν ἀποκλείουσι, νομίζω, πᾶσαν ὑπόνοιαν περὶ τυπογραφικῶν παροραμάτων.

Η'. Σφάλματα περὶ τὴν στίξιν.

Τὰ περὶ τὴν στίξιν σφάλματα εἶναι ἄπειρα, δὲν θὰ ἐμνημόνευον δὲ οὐδ' αὐτῶν, ἂν μὴ ἔβλεπον τὸν ἐκδότην ἐπιχειροῦντα νὰ ψέγῃ τὸν Κόντον διὰ τὴν ἄλλως οὐ πλημμελῆ στίξιν ἐν τοῖς παρενθέτοις, καὶ ἂν μὴ ἐβλάπτετο πολλάκις διὰ τῆς πλημμελοῦς στίξεως αὐτοῦ ἡ ἔννοια τῶν χωρίων. Πρόδηλον δ' ὅτι, ἂν ἐν τῷ νεωτέρῳ καὶ δὴ γνωστοτέρῳ ἡμῖν λόγῳ ἡ χρῆσις τῶν κομμάτων εἶναι πολλάκις ἀναγκαία καὶ ἐπιβάλληται ἡμῖν ἡ ὁμαλὴ γραφὴ αὐτῶν, ἐν τῷ ἀρχαίῳ λόγῳ ὁ ἑρμηνευτικὸς αὐτῶν σκοπὸς εἶναι πολὺ σπουδαιότερος καὶ δὴ ἡ ὁμαλὴ χρῆσις αὐτῶν ἀπαραίτητος. Ὁ ἐκδότης ἄλλοτε μὲν ποιεῖται πολλήν, ἄλλοτε μικρὰν ἢ καὶ οὐδεμίαν χρῆσιν τῶν κομμάτων, πολλάκις δὲ τὴν αὐτὴν ῥῆσιν ἄλλοτε ἄλλως στίζει κττ. Οὕτω λ. χ. 185 e τῶν δὲ Ἀθηναίων αὐτὸν προπηλακιζόντων ' τί κοπιᾶτε ' εἶπεν ' ὑπὸ τῶν αὐτῶν πολλάκις εὐχρηστούμενοι; ' Καὶ 541 e οὐκ ἐφείδετο λέγειν ' τί, ὦ μακάριοι, κοπιᾶτε, πολλάκις ὑπὸ τῶν αὐτῶν εὖ πάσχοντες;' καὶ 812 b εἰπεῖν ' τί, ὦ μακάριοι, κοπιᾶτε πολλάκις εὖ πάσχοντες;' Εἶναι τὸ αὐτὸ ἀνέκδοτον, ὅπερ τρὶς καταχωρισθὲν τριχῶς ἐστίχθη.

Ὁμοίως 950 f, τῇ μὲν ὕδωρ ἐφόρει δολοφρονέουσα χειρί, τῇτέρῃ δὲ πῦρ· καὶ 1070 a τῇ μὲν ὕδωρ ἐφόρει δολοφρονέουσα χειρὶ τῇτέρῃ δὲ πῦρ. 456 b «σοῦ τοι πρέπει τὸ σχῆμα· τοὺς αὐλοὺς μέθες καὶ θὤπλα λάζευ καὶ γνάθους εὐθημόνει» καὶ Ζ' 274, 23 οὔτοι (sic) πρέπει τὸ σχῆμα, τοὺς αὐλοὺς μέθες, καὶ θῶπλα (sic) λάζευ καὶ γνάθους εὐθημόνει». Ζ' 357, 18 ἦλθε δ' ἐπὶ ψυχὴ Θηβαίου Τειρεσίαο χρύσεον σκῆπτρον ἔχων » καὶ 398,11 ἦλθε δ' ἐπὶ ψυχὴ Θηβαίου Τειρεσίαο, χρύσεον σκῆπτρον ἔχων· Ζ' 407, 9 αὖθις δ' ἀμπνύνθη· περὶ δὲ πνοιὴ Βορέαο . . . καὶ Ζ' 454, 19 αὖθις δ' ἀμπνύνθη, περὶ δὲ πνοιὴ Βορέαο. 777 c «ὁ μὲν γὰρ εἰς ἀρετὴν διὰ φιλοσοφίας τελευτῶν σύμφωνον ἑαυτῷ καὶ ἄμεμπτον ὑφ' ἑαυτοῦ καὶ μεστὸν εἰρήνης καὶ φιλοφροσύνης τῆς πρὸς ἑαυτὸν ἀεὶ παρέχεται τὸν ἄνθρωπον

«οὐ στάσις οὐδέ τε δῆρις ἀναίσιμος ἐν μελέεσιν»

οὐ πάθος λόγῳ δυσπειθὲς οὐχ ὁρμῆς μάχη πρὸς ὁρμὴν οὐ λογισμοῦ πρὸς λογισμὸν ἀντίβασις οὐχ ὥσπερ ἐν μεθορίῳ τοῦ ἐπιθυμοῦντος καὶ τοῦ μετανοοῦντος τὸ τραχὺ καὶ ταραχῶδες καὶ τὸ ἡδόμενον, ἀλλ' εὐμενῆ

πάντα καὶ φίλα καὶ ποιοῦντα πλείστων τυγχάνειν ἀγαθῶν καὶ ἑαυτῷ χαίρειν ἕκαστον». Ἅπας ὁ λόγος οὗτος ἓν μόνον ἔχει κόμμα τὸ μετὰ τὸ ἡδόμενον! Ἐνθυμήθητε δὲ ἡλίκον θὰ εἶναι τὸ θάρρος τοῦ ἀνθρώπου τούτου, ὅστις τηλικαῦτα κατορθώσας (τῷ 1893) ἔγραφεν ἔπειτα (τῷ 1898) περὶ τοῦ Παππαγεωργίου «ὁ ἐκδότης σπανιώτατα μεταχειρίζεται τὴν στίξιν, θεωρῶν ὡς φαίνεται αὐτὴν περιττὴν ἢ φρονῶν ὅτι οἱ ἀναγνῶσται πρέπει νὰ ἀναγινώσκωσι τὸ κείμενον ὡς τὰς ἐπὶ τῶν λίθων παλαιὰς ἐπιγραφὰς» Ἐπετηρ. Β' 25.

328 f «ὦ παῖδες ἀπωλόμεθ' ἂν εἰ μὴ ἀπωλόμεθα». 224 e «οὔτι ἔμοιγ' ἔφη 'δοκεῖ'», 236 b Κατεπάτει, ἐπιλέγων 'διὰ ταῦτα ἐχθὲς οὐδ' ἐπὶ ψιάθου ὑπνωκέναι'· πρὸς τί ἡ μετὰ τὸ κατεπάτει στιγμή; διατί δὲ τὰ εἰσαγωγικὰ ἐν οὐχὶ εὐθεῖ λόγῳ; 725 b ἂν δ' ὠμὸν διαμένῃ καὶ τοῖς ἄλλοις . . . βοηθεῖ· 763 d εἰ θνητὸν νομίζουσι, μὴ τιμᾶν ὡς θεόν, εἰ δὲ θεὸν ἡγοῦνται μὴ θρηνεῖν. 802 c ἐρωτηθεὶς πότερον αὐτὸς ἢ Περικλῆς παλαίει βέλτιον 'οὐκ ἂν εἰδείη τις' εἶπεν. 758 c ἢ πῶς' ἔφη 'λέγομεν, ὦ Ζεύξιππε'; 210 b 'ἀλλ' ἐγὼ' εἶπεν 'ἐμαυτὸν ἐθίζω'· 475 b οὐδὲν πέπονθας δεινὸν ἂν μὴ προσποιῇ· 525 c «θαυμάζω σ' ὦ Φωκίων' εἶπεν 'ὅτι οὕτως ἀριστᾶν δυνάμενος πολιτεύῃ'. 681 b διὸ καὶ θαυμάσειεν ἄν τις οἶμαι μάλιστα...» Εἴδομεν δ' ἀνωτέρω σ. 444 ὅτι ἄνευ στίξεως ἐξέδωκεν καὶ τὸ «ἣν γὰρ ὡς ἔοικέ τις ἔρως τοῦ Γοργίου», «καὶ γὰρ οὗτος ἐρωτήσαντος αὐτόν μοι δοκεῖ Γοργίου ἣν ἔχει ὑπόληψιν . . . ἔφησεν.

Πρὸς ταῦτα παράβαλε 187 ab κρινόμενος δὲ θανάτου, πρὸς τὸν συκοφάντην» «οἷα ποιεῖς, ὦ ἄνθρωπε» εἶπε «πολέμου περιεστῶτος, τὴν πόλιν περὶ ἐμοῦ πείθων βουλεύεσθαι καὶ μὴ μετ' ἐμοῦ»· καὶ 207 a τοῦ δὲ Ἀντωνίου τὰ μὲν χρήματα κατέχοντος, ἐκεῖνον δὲ τῆς ἀπαιτήσεως ἀμελεῖν, εἰ σωφρονεῖ, κελεύοντος, ἐκήρυττε τὰ πατρῷα καὶ ἐπίπρασκε· 360 e γίγνονται γὰρ ὡς ἐν ἀνθρώποις καὶ δαίμοσιν (γρ. κἀν δαίμοσιν), ἀρετῆς διαφοραὶ καὶ κακίας· 361 f ἀγνοοῦντι δ' αὐτῷ καὶ ἀποροῦντι, ποῦ καθίδρυται καὶ διηγουμένῳ τοῖς φίλοις τὴν ὄψιν, εὑρέθη πολυπλανὴς ἄνθρωπος Σωσίβιος, ἐν Σινώπῃ φάμενος ἑωρακέναι τοιοῦτον κολοσσόν, οἷον ὁ βασιλεὺς ἰδεῖν ἔδοξεν· 827 f «νυνὶ δ' ὑπὸ τρυφῆς καὶ μαλακίας ἢ πολυτελείας ι χρῶνται τοῖς ἑαυτῶν, ἔχοντες, ἀλλὰ λαμβάνουσιν ἐπὶ πολλῷ πα ἑτέρων, μὴ δεόμενοι· τεκμήριον δὲ μέγα· τοῖς γὰρ ἀπόροις οὐ δαν

ζουσιν, ἀλλὰ βουλομένοις εὐπορίαν τιν' ἑαυτοῖς κτᾶσθαι· καὶ μάρτυρα δίδωσι καὶ βεβαιωτὴν ἄξιον, ὅτι ἔχει πιστεύεσθαι, δέον ἔχοντα μὴ δανείζεσθαι. Τί θεραπεύεις τὸν τραπεζίτην ἢ πραγματευτήν; ἀπὸ τῆς ἰδίας δάνεισαι τραπέζης· ἐκπώματ' ἔχεις, παροψίδας ἀργυρᾶς, λεκανίδας· ὑπόθου ταῦτα τῇ χρείᾳ· τὴν δὲ τράπεζαν ἡ καλὴ Αὐλὶς ἢ Τένεδος ἀντικοσμήσει τοῖς κεραμεοῖς, καθαρωτέροις οὖσι τῶν ἀργυρῶν . . . ». Ὅτι ἡ στίξις ἡ χωρίζουσα τὸ ἄξιον ἀπὸ τοῦ πιστεύεσθαι εἶναι πλημμελὴς καὶ βλάπτει τὴν ἔννοιαν, προφανές· ὁμοίως κακῶς ἐτέθη ἄνω στιγμὴ μετὰ τὸ λεκανίδας ἀντὶ ἐρωτηματικοῦ σημείου. Καὶ 336 a «ἃ τῷ μὴ μαθόντι χρῆσθαι κίνδυνός ἐστιν, οὐ δύναμις οὐδὲ κόσμος, ἀλλ' ἔλεγχος», ἀντὶ «ἃ τῷ μὴ μαθόντι χρῆσθαι κίνδυνός ἐστιν οὐ δύναμις, οὐδὲ κόσμος ἀλλ' ἔλεγχος», ὅπως ἤδη ὁ Βάσης ἐν Ἀθηνᾶς Τομ. Γ' 414 ἐδίδαξεν· 200 ab χωρίζεται δι' ἄνω στιγμῆς ἡ μετοχὴ ἀπὸ τοῦ ῥήματος, ὥστε τὸ πρῶτον μέρος μένει ἄνευ ῥήματος «παρελθὼν εἰς τὸ τεῖχος . . . συμβουλεύοντος . . . ὅπως μὴ διαβαίνοντες οἱ πολέμιοι προσμάχωνται τοῖς χώμασιν· ἔφη «γελοῖον εἶναι κλπ.

Πρόδηλον δ' ὅτι, ὅτε ἐν τῷ λόγῳ κατὰ πρόληψιν τὸ ὑποκείμενον τῆς ἐξηρτημένης προτάσεως (εἰδικῆς ἢ ἐρωτηματικῆς) προτάσσεται τοῦ εἰδικοῦ ἢ ἐρωτηματικοῦ μορίου καὶ τίθεται ὡς ἀντικείμενον τῆς κυρίας, οἷον λέγουσιν ἡμᾶς ὡς ἀκίνδυνον βίον ζῶμεν, τὸ κόμμα τιθέμενον πρὸ τοῦ μορίου καὶ χωρίζον τὸ λογικόν, τὸ ἀληθὲς ὑποκείμενον ἀπὸ τοῦ ῥήματος αὐτοῦ παραβλάπτει τὴν ἔννοιαν. Εἰς τὸ σφάλμα τοῦτο περιπίπτει πολλάκις ὁ ἐκδότης, οἷον 651 f τὸν δ' οἶνον ἐπιθυμῶ μαθεῖν, ὁπόθεν ὑπόνοιαν ἡμῖν τοῦ ψυχρὸς εἶναι παρέσχεν. 331 d «ὥστ' εἰπεῖν Ὅμηρον, ὅτι τῷ αὐτῷ μέτρῳ τὴν μὲν Ἀγαμέμνονος ἀνδραγαθίαν κεκόσμηκε, τὴν δ' Ἀλεξάνδρου μεμάντευται». Ὁμοίως πλημμελῶς ἐν 494 f «τὰς δ' ἀλεκτορίδας ἐν τοῖς ὄμμασι καθ' ἡμέραν ἔχομεν, ὃν τρόπον τὰ νεόττια περιέπουσι . . . » καὶ 523 d «καίτοι πολλοὺς ἂν εἴποι τις, ὅτι μᾶλλον ἐθέλουσι πλουτεῖν καὶ κακοδαιμονοῦντες ἢ μακάριοι γενέσθαι δόντες ἀργύριον», 633 b «θαυμάζω σου τοὺς ὀφθαλμούς, ὅτι οὐκ ᾄδουσι, τοῦ μυκτῆρος αὐτοῖς ἐνδεδωκότος», 651 e «τὴν ψιλότητα τίς ἂν εἴποι, ὅτι θερμότητος οὐχὶ μᾶλλον ψυχρότητός ἐστι πάθος, ὁρῶν . . . ;» κττ. Ἐν πᾶσι τούτοις χωρίζεται διὰ κόμματος ὁ τοῦ ῥήματος τὸ ὑποκείμενον αὐτοῦ. Τὴν ὀρθὴν ἐκφορὰν εὑρίσκει

τις ἐν 101 c οὐχ ὁρᾷς τοὺς νοσοῦντας ὅτι τῶν βρωμάτων τὰ καθαρώτατα καὶ πολυτελέστατα δυσχεραίνουσι καὶ διαπτύουσι . . . ;».

Ὁμοίως κακῶς ἔχει ἡ στίξις ἐν προτάσεσιν οἷον 693 d «ἡ γὰρ αὐτοῦ τοῦ πυροῦ διαπόνησις εἰς τὸν ἄρτον οὐδὲν ἕτερον ἢ κάθαρσις οὖσα, θέασαι μεθ' ὅσης γίγνεται πραγματείας», 638 d «ἡ γὰρ πάλη μοι δοκεῖ τῷ παλεύειν, ὅπερ ἐστὶ δολοῦν καὶ καταβάλλειν δι' ἀπάτης κεκλῆσθαι», καὶ 629 f τὰ τ'ἄλλα θαυμάζειν τῶν Περσῶν, καὶ ὅτι..., 699 e ταῦτ' οὐ δεῖται ποτοῦ τὸ παράπαν οὐδ' ὀρέγεται, διὰ τὸ τῶν μορίων ἑκάστῳ σύμφυτον ὑπάρχειν τὴν κτέ., 1098 d οἱ ἄνθρωποι τῆς ἡδονῆς τὸ μέγεθος, καθάπερ κέντρῳ καὶ διαστήματι, τῇ γαστρὶ περιγράφουσιν, ἐν 549 f πρῶτον οὖν ὥσπερ ἀφ' ἑστίας ἀρχόμενοι πατρῴας, τῆς πρὸς τὸ θεῖον εὐλαβείας, 1101 f καί τε γέρων καὶ γρῆυς (sic), ἐπὴν χρυσῆς Ἀφροδίτης μνήσωνται, καὶ τοῖσιν ἐπηέρθη φίλον ἦτορ. Καθόλου εἰπεῖν οὐδεμία σελὶς εἶναι ἀπηλλαγμένη κηρῶν περὶ τὴν στίξιν. Πολλάκις δὲ τίθησιν ἐρωτηματικὸν ἐν οὐ δέοντι, οἷον 179 e ἀχθείσης παιδίσκης πρὸς αὐτὸν περὶ ἑσπέραν βαθεῖαν, ἠρώτησεν ' ὅτι τηνικαῦτα ; (πρβλ. 188 c, ἠρώτησε τοὺς κομίζοντας τί δήποτε, πολλῶν Ἀθηναίων ὄντων, αὐτῷ μόνῳ δίδωσιν Ἀλέξανδρος.).

Θ'. Σφάλματα περὶ τὴν φιλολογικὴν ἀκρίβειαν.

Ἂν ἡ φιλολογία ἐγένετο ὄντως ἐπιστήμη, ἂν ἠδυνήθη νὰ καταστῇ κρηπὶς ἀσφαλὴς πασῶν τῶν ἱστορικῶν λεγομένων ἐπιστημῶν, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν μεγάλην ἀκρίβειαν, μεθ' ἧς οὐ μόνον τὰ φαινόμενα ἐπιμελῶς ἐρευνᾷ καὶ ὁρίζει, ἀλλὰ καὶ τὸν χρόνον καὶ τὸν τόπον καὶ τὰ πρόσωπα τὰ κατορθώσαντα ἑκάστοτέ τι μικρὸν ἢ μέγα ἐπιμελῶς καὶ ἀκριβῶς ἀναγράφει. Τῶν πραγμάτων τούτων δεινὸς καταφρονητὴς φαίνεται ὁ τελευταῖος ἐκδότης τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου, ἅτε πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα οὐχ ὡς ἔδει παραστήσας καί, τὸ μέγιστον ἁπάντων, πάμπολλα ἀναγράψας ὡς ἴδια εὑρήματα, καίπερ πολὺ πρότερον ὑπ' ἄλλων ἐξηυρημένα ἢ κείμενα ἐν αὐτοῖς τοῖς κώδιξιν οὓς, ὡς λέγει, ἐμελέτησε καὶ παρέβαλεν. Διὰ ταῦτα δὲ καὶ πρὸ 5 ὅλων ἐτῶν σαφῶς καὶ διαρρήδην κατηγορήθη ἐπὶ σφετερισμῷ καὶ ἀπάτῃ ὑπὸ τοῦ V[illegible] [illegible]-mowitz ἐν ταῖς Anzeigen τῆς Γοττίγγης 1896 σ. 333 κἑξ., ὅτι [illegible]-τεῖ οὕτω ν' ἀπατήσῃ τὸν ἀναγνώστην αὐτοῦ . . . », καὶ [illegible] [illegible]

τῆς ἀληθείας τῶν πραγμάτων **ἠπάτησεν** ἐν τούτῳ ὅπως **ἀπειράκις** τοὺς ἀναγνώστας αὐτοῦ». Καὶ «οὐδαμῶς δ' ἀνεκτὸν εἶναι ὅταν ὁ Βερναρδ. διὰ τῆς προσθήκης ἀστερίσκου ζητῇ νὰ πείσῃ ἡμᾶς νὰ ὑπολαμβάνωμεν ὅτι σειρὰ διορθώσεων κειμένων ἤδη ἐν μέρει παρὰ τῷ *Wyttenbach* καὶ τῷ *Hutten*, εἶναι καρποὶ τῆς κριτικῆς αὐτοῦ ἐργασίας». Τούτοις ὅμοια τὰ τοῦ E. Kurtz (Philolog. Wochenschrift 1896 σελ. 292), «Ὡς ἤδη καὶ πρότερον, οὕτω καὶ ἐν τοῖς ὑστέροις τόμοις σφετερίζεται ὅλως ἀδίκως ὁ Βερναρδάκις εἰκασίας πολὺ πρὸ αὐτοῦ ὑπ' ἄλλων γενομένας, οἷον IV, 224, 13 (Madvig), 239, 10 (Döhner), 255, 3 (Emperius), 412, 12 (Reiske), 454, 1 (Kock καὶ Madvig), V, 166, 15 (Madvig), VI, 18, 3 (Hirschig), 88, 23 (Xylander), 108, 6 (Hutten), 227, 22 (Wyttenbach), 293, 11 (Rasmus). Ἑτέραν ἤδη πρότερον ἐλεγχθεῖσαν συνήθειαν διετήρησεν ὁ Βερναρδάκις τήνδε, ὅτι διορθώσεις κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνηκούσας τούτῳ ἢ ἐκείνῳ τῷ γνωστῷ κριτικῷ τοῦ Πλουτάρχου ποικίλλων πως ἢ ἐπικοσμῶν (διὰ μεταβολῆς τοῦ τόνου, παραλείψεως τοῦ ἄρθρου, μεταθέσεως κττ.) παριστᾷ ἁπλῶς οὕτως ὡς ἰδίας, οἷον IV 223, 12 **πάθος** ἀντὶ τοῦ **πλῆθος** (Döhner **τὸ πάθος**), 226, 14 **ἄμμον** ἀντὶ τοῦ **μᾶλλον** (Wyttenbach **ψάμμον**), 293, 6 ⟨καὶ παίζοντας⟩ (ὅπερ ὁ Madvig ἐμβάλλει πρὸ τῆς ἄλλης μετοχῆς), 380, 14 **μάλκῃ** ἀντὶ τοῦ **μαλακῇ** (Döhner **μαλκῇ**), VI, 112, 20 ⟨**ἔρως**⟩, ὅπερ ὁ W. καὶ ὁ Reiske ἐμβάλλουσιν εἰς ἄλλην θέσιν τῆς αὐτῆς προτάσεως». Μείζονες καὶ δεινότεραι τούτων μομφαὶ οὐδέποτε ἐξηνέχθησαν κατ' ἐκδότου. (Πρβλ. καὶ Ἀθηνᾶς Τομ. Ε' σ. 543 καὶ Ι' σ. 472. Μέγαν δ' ἀριθμὸν σφετερισμῶν καὶ ἄλλων τεκμηρίων κακῆς πίστεως θέλει εὕρει ὁ ἀναγνώστης εὐθὺς κατωτέρω).

Βεβαίως ὁ ἐκδότης δύναται νὰ ἐπικαλῆται τὴν συνέμπτωσιν διισχυριζόμενος ὅτι εὗρε μὲν αὐτὸς ὅσα ἔκειντο ἐν κώδιξιν ἢ ὅσα ἄλλοι ρὸ αὐτοῦ εἶχον δημοσιεύσει, εὑρὼν δὲ δὲν ἔλαβε τὸν κόπον νὰ ἐξείσῃ ἂν ἔκειντο ἤδη ἐν τοῖς κώδιξιν ἢ ἐν τοῖς πονήμασι τῶν ἀρχαιοτέρων· καὶ ἔσται ἀληθῶς εὐχῆς ἔργον, χάριν τοῦ Ἑλληνικοῦ ὀνόματος, ἂν ταῦτα ἢ ὅτι ἂν κρίνῃ καλὸν προφερόμενος δυνηθῇ νὰ πείσῃ

πάντας ὅτι εἶναι ἀθῷος τῶν δεινῶν τούτων κατηγοριῶν. Εἶναι δὲ μάλιστα σφόδρα λυπηρὸν ὅτι δὲν ἐξετέλεσε τὸ καθῆκον αὐτοῦ τοῦτο, ὅπως ὤφειλε, μέχρι σήμερον. Διότι ἡ δικαιολογία ἣν ἐν τῷ Ζ΄ Τόμῳ παρέσχε τοῖς ἐπιστήμοσι «quod conjeci, confirmat unus codex» ἢ «conjecturam meam confirmat unus codex», δικαίως ἐξελήφθη ὑπὸ τοῦ Kurtz ὡς ὑπεκφυγή· ἢ διατί δὲν ὠνομάσθη ῥητῶς ὁ κῶδιξ; μὴ ἐγνώσθη νέος τις μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῶν εἰκασιῶν ἐκείνων ἐπιβεβαιῶν αὐτάς; Ἀλλ' ἂν τοῦτο εἶναι ἀληθές, διατί δὲν ἀνήγγειλε πᾶσι τὸ γεγονὸς τοῦτο, ἀλλ' ἐξακολουθεῖ σιγῶν;

Ὁμοίως ἄτοπος εἶναι καὶ ἡ ἐν τῇ Ἐφημερίδι δημοσιευθεῖσα ἄλλη δικαιολογία αὐτοῦ, καθ' ἣν «καὶ ἓν πνεῦμα μιᾶς λέξεως ἂν ἀλλάξω, ὀφείλω ν' ἀποδώσω τὴν διόρθωσιν εἰς ἐμαυτόν». Διότι κατὰ τὴν καινὴν θεωρίαν ταύτην καὶ ὁ εἰσαγαγὼν τὴν ἐπάλειψιν τῆς μηχανῆς τῶν ἀτμόπλων δι' ἐλαίου θὰ ἠδύνατο νὰ σφετερίζηται πᾶσαν τὴν ἐφεύρεσιν τοῦ Papen ἢ Φούλτωνος, καὶ ὁ εἰσαγαγὼν τὴν λείανσιν τῶν τυπογραφικῶν δοκιμίων θὰ ὑφήρπαζε μετὰ τοῦ αὐτοῦ δικαιώματος τὴν ἐφεύρεσιν τῆς θείας τέχνης τοῦ Γουτεμβέργου. Μέχρι σήμερον ἡ ἱστορία ἄλλως ἔκρινε, διὸ καὶ δὲν παρέσχεν ἡμῖν παραδείγματα τοιούτου σφετερισμοῦ, ἐλπίζω δὲ τὸ ἐπ' ἐμοὶ νὰ μὴ ἐπίδω τοιαῦτα ἐν τῷ μέλλοντι πράγματα, ὁποῖα ἡ καινὴ θεωρία τοῦ κ. ἐκδότου ἀνακηρύσσει. Πρόσθες ὅτι ἐν τοῖς πλείστοις **οὐδὲν** μετέβαλεν, ἀλλ' αὐτὰ ταῦτα τὰ ἐν τοῖς κώδιξιν ἢ τὰ ὑπ' ἄλλων ἐξηυρημένα παρέλαβε καὶ ὡς ἴδια παρέστησεν, καὶ ἔπειτα ἐξελεγχθεὶς ἐξακολουθεῖ σιωπῶν. Ἂν ὁ κ. ἐκδότης φαντάζηται ὅτι τὸ φιλολογικὸν αὐτοῦ μεγαλεῖον εἶναι τηλικοῦτον, ὥστε ἀπαλλάσσει αὐτὸν πάσης ὑποχρεώσεως τοῦ νὰ δώσῃ λόγον τῆς οὕτω ῥητῶς καταγγελθείσης διαγωγῆς αὐτοῦ, ἀπατᾶται σφόδρα. Ἂς ἐνθυμηθῇ ὅτι, ὅταν καταρχόμενος τοῦ ἐπιστημονικοῦ αὐτοῦ σταδίου ὁ τότε ἄσημος καὶ ἄγνωστος Γρηγόριος Βερναρδάκις κατηγόρησε τὸν διάσημον καὶ πασίγνωστον Κόβητον ὅτι ἔκλεψε διορθώσεις τοῦ Κοραῆ, ὁ ἥρως ἐκεῖνος δὲν παρημέλησεν, ἀλλὰ τάχιστα ἀπετρίψατο τὴν ὕβριν ἀποδείξας περιφανῶς ὅτι κατ' ἀλήθειαν δὲν εἶχε κλέψει καὶ ὅτι ἄδικος ἦν ἡ κατηγορία. Νῦν δ' ἡ ἐπὶ σφετερισμῷ κατηγορία τοῦ κ. ἐκδότου ἐξηνέχθη διαρρήδην καὶ διὰ παραδειγμάτων ἐστηρίχθη ὑπ' ἀνδρῶν δι

σήμων, ὁ δὲ κ. ἐκδότης παραδόξως σιγῇ συνομολογῶν, ὡς φαίνεται, τούτοις.

Λέγω παραδόξως, διότι ἄλλοτε μὲν προκειμένου περὶ ἀπαντήσεως εἰς τοὺς ἐπιστημονικοὺς ἐλέγχους τοῦ Βάση, ἐνόμιζεν ὅτι δὲν συνεβιβάζετο πρὸς τὴν φιλοτιμίαν αὐτοῦ ἡ βραδύτης, διὸ καὶ διισχυρίζετο ὅτι τούτου ἕνεκα ἐβράδυνεν ἡ ἀπάντησις, διότι διεκόπη ἡ ἀποστολὴ τῆς Ἀθηνᾶς πρὸς αὐτόν· νῦν δὲ προκειμένου ν' ἀπαντήσῃ εἰς ἐλέγχους ἐξενεχθέντας ὑπὸ ξένων καὶ τούτους οὐχὶ μόνον ἐπιστημονικοὺς ἀλλὰ καὶ ἠθικούς, ἡ φιλοτιμία ἐπιτρέπει αὐτῷ νὰ σιωπᾷ ἐπὶ τοσαῦτα ἔτη. Καὶ ὅμως εἶναι καὶ τοῖς τυφλοῖς τὸ λεγόμενον δῆλον ὅτι παραλείπων τοῦτο τὸ καθῆκον αὐτοῦ καὶ ὡς λογίου καὶ ὡς ἀνθρώπου οὐ μόνον ἐξακολουθεῖ νὰ εὑρίσκηται ὑπὸ τὸ βάρος δεινῆς κατηγορίας — τοιαῦτα ἁμαρτήματα δὲν παραγράφονται — ἀλλὰ καὶ γίνεται αἴτιος, ἵνα περιάπτηται μεγάλη καταισχύνη τῷ Ἑλληνικῷ ὀνόματι καὶ τῷ Ἑλληνικῷ Πανεπιστημίῳ. Ἀνάγκη ἄρα καὶ ἀνάγκη ἀμείλικτος ἐπιβάλλει αὐτῷ, ἂν φρονῇ ὅτι εἶναι ἀθῷος, νὰ σπεύσῃ τάχιστα νὰ ἑρμηνεύσῃ ἄνευ ὑπεκφυγῶν, ἀλλὰ σαφῶς καὶ καθαρῶς, ὁποία τις εἶναι ἡ ἀλήθεια τῶν πραγμάτων (καὶ τοῦτο μάλιστα ἐν Γερμανικῷ τινι φιλολογικῷ περιοδικῷ, οὐχὶ ἔν τινι Ἑλληνικῇ ἐφημερίδι), ἄλλως δὲν ἔχει — τοῦτο ὀφείλει νὰ ἐννοήσῃ καλῶς — δὲν ἔχει, λέγω, θέσιν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, ὅπως καὶ αὐτοὶ οἱ διὰ τῆς ἰδίας ψήφου εἰσαγαγόντες αὐτὸν εἰς τὸ ἀνώτατον ἡμῶν ἐκπαιδευτήριον θέλουσι πάντως μοι συμμαρτυρήσει.

Δυστυχῶς πολὺ φοβοῦμαι ὅτι θὰ εἶναι αὐτῷ ὑπό τι δύσκολον ν' ἀπολογηθῇ πειστικῶς — τοῦτο δέ, φαίνεται, ἐλέγχει καὶ ἡ μακρὰ σιωπὴ αὐτοῦ —, διότι τἀλλότρια ὅσα ἐξελέγχεται σφετεριζόμενος οὐ μόνον εἶναι πολυάριθμα, ὥστε ἀνάγκη νὰ κάμῃ οὐχὶ χρῆσιν ἀλλὰ κατάχρησιν μεγίστην τῆς συνεμπτώσεως, ἀλλὰ καὶ κεῖνται οὐχὶ ἐν ἀγνώστῳ τινὶ κώδικι ἢ ἐν ἀγνωστοτέροις περιοδικοῖς ἢ προγράμμασι κττ., ὥστε νὰ ἐπιτρέπηταί πως ἡ ἄγνοια αὐτῶν (εἰ καὶ κατὰ δίκαιον λόγον οὐδέν, ἀπολύτως οὐδὲν ὀφείλει νὰ εἶναι ἄγνωστον τῷ ἀναλαμβάνοντι τὴν ἔκδοσιν συγγραφέως τινὸς τῶν εἰς αὐτὸν ἀναφερομένων), ἀλλ' ἐν κώδιξιν γνωστοῖς ἢ ἐν λεξικοῖς κοιν[...]άτοις, οἷον ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου, ἐν τῷ τοῦ Liddel and S[c]ott, ἐν τῷ τῶν Κυρίων ὀνομάτων τοῦ Pape, ἐν τῷ εἰδικῷ τοῦ Πλουτ[ά]ρχου τῷ ὑπὸ Wyttenbach συντεταγμένῳ κττ., ἢ ἐν περιοδικοῖς

πασιγνώστοις, οἷον ἐν τῇ Μνημοσύνῃ, ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ τοῦ πολλοῦ Κόντου, ἢ ἐν ταῖς ἐκδόσεσι τῶν Ἠθικῶν, ἤτοι τῇ Διδοτείῳ, τῇ τοῦ Wyttenbach κλπ. Ἀπορεῖται ἄρα πῶς δύναται ἐκδότης τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου ν' ἀγνοῇ τὰ ἐν τοῖς κώδιξι, τὰ ἐν ταῖς ἐκδόσεσιν ἢ τῷ λεξικῷ τοῦ συγγραφέως τούτου περιεχόμενα, πῶς τὰ ἐν τῷ Θησαυρῷ κτλ. Ἂν ἀληθῶς ἠγνόει ταῦτα, τότε κατ' ἀνάγκην πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι κάκιστα παρεσκευασμένος ἀνέλαβε τὴν ἔκδοσιν ἐκείνην. Τοῦτο δ' ὅμως δὲν φαίνεται πιθανόν, ἢ τοὐλάχιστον δὲν θὰ ὁμολογήσῃ ὁ ἐκδότης, ἐπειδὴ ἐπανειλημμένως ἐμέμφθη ἄλλους ὅτι δὲν ἐμελέτησαν τὸν Πλούταρχον ὅσον αὐτός, διατεινόμενος ὅτι ἀνίπτοις χερσὶν ἐπεβάλετο ὁ Wil. νὰ διορθοῖ τὰ τοῦ Πλουτάρχου καὶ «ἂν ὁ Βάσης μελετήσῃ τὸν Πλούταρχον, ὅπως ἐγὼ . . .». Ἀλλὰ ἀφοῦ πάντα ἐμελέτησε καὶ μάλιστα ἐπιμελῶς, πῶς ἠγνόει ταῦτα καὶ πῶς παρίστα ὡς ἴδια τἀλλότρια ;

Ἐν 914 a φέρεται «τὴν δὲ θάλατταν ἡ θερμότης κωλύει πυκνοῦσθαι, δι' ἣν οὐδὲ πήγνυται· μαλακὴ γὰρ ἔοικεν εἶναι ἡ πύκνωσις». Σημειοῦται δ' ὁ ἐκδότης «μάλκη*: μαλακὴ ib. εἶναι ἡ] add. θερμότης ἡ (omiserim ἡ) ψυχρότης δέ». Κατὰ τὸν κ. Β. ἄρα λέγει ὁ Πλούταρχος «τὴν δὲ θάλατταν ἡ θερμότης κωλύει πυκνοῦσθαι, δι' ἣν οὐδὲ πήγνυται· μάλκη γὰρ ἔοικεν εἶναι ἡ (θερμότης, ψυχρότης δὲ) πύκνωσις». Ἀλλ' ἐν τῇ Διδοτείῳ ἐκδόσει εἶναι γεγραμμένον «μαλκὴ γὰρ ἔοικεν εἶναι ἡ πύκνωσις», μεταφράζεται δὲ Ρωμαϊστὶ «Videtur enim densatio esse causa ut res obrigescat». Ὁ κ. Β. ἄρα τὸν τόνον μόνον τοῦ μαλκὴ μεταβαλὼν ἐσφετερίσατο τὴν ἀλλοτρίαν διόρθωσιν. (Γνωστὸν δ' εἶναι ὅτι οἱ ἐν τῇ Δύσει Ἑλληνισταὶ ἀγωνιζόμενοι νὰ τηρῶσιν ἐν τῇ προφορᾷ τὴν διάφορον τῶν φθόγγων προσῳδίαν σφάλλονται πολλάκις περὶ τὴν θέσιν τῶν τόνων· ἀλλὰ τὰ σφάλματα ταῦτα δύναται νὰ διορθώσῃ καὶ μαθητὴς Γυμνασίου παρ' ἡμῖν). Πρὸς δὲ τούτοις παρατηρητέον ὅτι ὁ κ. Βερν. ἀγνοῶν τὴν σημασίαν τῆς λέξεως μάλκη, ἥν, ὡς λέγει, ἐξ εἰκασίας ἀποκαθίστη, διασκευάζει οὕτω τὴν Πλουτάρχειον ῥῆσιν, ὥστε ἀποβάλλει μὲν ἐν αὐτῇ ἡ λέξις μάλκη ἣν ἔχει ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ σημασίαν, λαμβάνει δ' ἑτέραν ὅλως ἐναντίαν αὐτῆς· διότι μάλκη δὲν εἶναι ἡ θερμότης, ὡς νοεῖται ἡ λέξι ἐν τῷ χωρίῳ τοῦ Πλουτάρχου κατὰ τὴν Βερναρδάκειον διασκευή· ἀλλὰ τὸ ψῦχος ἢ ῥῖγος, ἡ ὑπὸ κρύους ἢ ὑπερβάλλοντος ψύχους νάρ-

ἤ τι τοιοῦτον, ὡς δηλοῦται ἐκ τῆς χρήσεως τοῦ Νικάνδρου λέγοντος Θηρ. 382 «ὅτ' ἐν παλάμῃσιν ἀεργοῖς μάλκαι ἐπιπροθέωσιν ὑπὸ κρυμοῖο δαμέντων» (Πρβλ. καὶ στ. 724 καὶ Ἀλεξ. 540). Φέρεται δ' εἰς τὸ χωρίον τοῦτο σχόλιον ἔχον ὧδε «μάλκαι: τὴν μάλκην φησὶ Νίκανδρος ἐν Γλώσσαις ῥῖγος περὶ τοὺς πόδας καὶ χεῖρας, καὶ ὑποδήματα τίθησιν

πνεύματος ἀργαλέοιο πόνοιό τε μαλκίοντος.

Δημήτριος δὲ διεσπάσθαι διὰ τὸ ῥῖγος. Ἡμῖν δ' ἀρέσκει νῦν μαλκᾶν ναρκᾶν, δι' οὗ τὸ ψῦχος σημαίνει. Καὶ γὰρ αὐτὸς ὁ Νίκανδρος ὁτὲ μὲν ἐπὶ ψύχους ὁτὲ δὲ ἐπὶ τοῦ ναρκᾶν κέχρηται· καὶ ἐπὶ μὲν τοῦ ψύχους ἐν τῇ Σικελίᾳ τὸν τρόπον τόνδε,

ὄμβρῳ τε κρυμῷ τε δέμας θ' ὅτε δάμνατο μαλκόν.

ἐπὶ δὲ τοῦ ναρκᾶν μόνον ἐν τοῖς Κιμμερίοις εἶπεν. Ἄλλως. μάλκαι: μαλακίαι, δυσκινησίαι διὰ τὸ κρύος. καθ' ὑπερβολὴν δὲ λέγει. οἱ δὲ μάλκαι τὰ χίμετλα, ἤγουν τὰς ῥήξεις τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν». (Ἀντὶ τοῦ ὑποδήματα ὀρθῶς ἀνεγνώσθη ὑπὸ τοῦ Λοβεκκίου καὶ Κοβήτου ὑποδείγματα, ὑπ' ἄλλων δὲ τὸ μαλκᾶν ναρκᾶν μετεβλήθη εἰς τὸ μάλκαι νάρκαι). Πρβλ. καὶ Σχόλ. εἰς στίχ. 724 «καὶ εἰς τὰ ἰσχία δὲ μάλκη, ὅ ἐστι ῥῖγος, ἐμπίπτουσα κατέβαλε τοὺς δεσμοὺς τῶν μελῶν». Λέγεται δὲ καὶ ἐν τοῖς εἰς Ἄρατον Σχολίοις Φαιν. 294 «τὸ δὲ ναύτῃ μαλκιόωντι ναρκῶντι τῷ ναύτῃ. μάλκη δέ ἐστιν ἡ ἐκ ψύχους χειρῶν καὶ ποδῶν ἐπανάστασις, ἃ δὴ καὶ χίμετλα λέγονται».

Ἄξιον μνείας νομίζομεν καὶ τὸ κείμενον ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Σουίδα «μαλκίστατον ψυχρότατον»· «τόδε μοι μαλκίστατον ἦμαρ». Παρατηροῦμεν ἐν τέλει ὅτι ὁ Βυττεμβάχιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου Τομ. Δ' σελ. 694 ἔγραψεν «μαλακὴ—πύκνωσις. Puto auctorem scripsisse, μάλαξις γὰρ ἔοικεν εἶναι ἡ θερμότης, ἡ ψυχρότης δὲ πύκνωσις». Ἄστοχος εἶναι ἡ ἀνάγνωσις τοῦ Βυττεμβαχίου, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἐν αὐτῇ τεθειμένη λέξις ἐπ' ἐννοίας ὅλως ἐναντίας ἧς ἔχει ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ. Φαίνεται δ' ὅτι ἐκ τῆς ἀστόχου ταύτης τοῦ Βυττ. ἀναγνώσεως παρέλαβεν ὁ κ. Β. ὅσα ὡς ἰδίαν (:οῦ ἀναπλήρωσιν τοῦ χωρίου προέτεινεν ἡμῖν, ἀγνοῶν ὅτι τὸ μάλκη (ος ἀλλοίαν ἔχει σημασίαν καὶ ὅτι οὕτως ἔφθειρε τελέως τὸν νοῦν χωρίου, οὗτινος ἐτόλμα νὰ προβάλλῃ ἑαυτὸν ἰατρόν!

Τὸ ἐν 406 a μελιγάρεας ἐπηνώρθωσεν ὁ Κόντος εἰς μελιγάρυας

ἐν Ἀθηνᾶς Τομ. Δ' σ. 368 τῷ 1892, ἔπειτα δὲ τῷ 1896 ἐν τῷ Ζ' τόμῳ σελ. να' ἐν τοῖς διορθωτέοις διορθοῖ αὐτὸ καὶ ὁ ἐκδότης, ἀλλὰ περὶ Κόντου οὐδεὶς λόγος. Ὅτι εἶχε γνῶσιν τῆς Ἀθηνᾶς, δῆλον ἐκ τούτου ὅτι δύο ἢ τρεῖς ἄλλας τοῦ Κόντου διορθώσεις μνημονεύει.

Ὁμοίως ἀποκατέστησεν ὁ Κόντος ἐν Ἀθηνᾶς Τομ. Β' 290 τῷ 1890 τὸ παλιρροίᾳ, τοῦτ' αὐτὸ ποιεῖ καὶ ὁ ἐκδότης ἔπειτα ἐν Ζ' μθ' (1896), ἀλλὰ καὶ πάλιν περὶ Κόντου οὐδεὶς λόγος.

Αὐτόθι ἐτόνισεν ὁ Κόντος ὀρθῶς τὸ νεῶρες ἀντὶ νεωρὲς τοῦ ἐκδότου, νῦν δὲ καὶ ὁ ἐκδότης γράφει «rectius esse νεῶρες suadet Arcadius». Ἀλλὰ δὲν ὑπῆρχεν ὁ Ἀρκάδιος ὅτε ἐξεδίδοτο ὁ Α' Τόμος; ἢ μήπως συνέβη τῷ ἐκδότῃ ἐκδιδόντι τὸν Πλούτ. ἀκριβῶς ἐκεῖνο ὅπερ ἀτοπώτατα κατηγόρησε τοῦ Κόντου, «ὅτε ἔγραφε τὰς Γλωσ. Παρατηρήσεις, οὐδεμίαν προφανῶς εἶχε γνῶσιν τῆς διδασκαλίας τῶν ἀρχαίων Γραμματικῶν» (ἀνωτ. σ. 433); Οὕτω φαίνεται. Γνωστὸν δ' εἶναι ὅτι πρὸ μακροῦ χρόνου παρετηρήθη ὑπὸ τῶν ψυχολογούντων ὅτι ἐκείνας μάλιστα τὰς κακίας σπεύδουσι πολλοὶ νὰ ἐπιρρίψωσιν ἐπ' ἄλλους, ὅσας αὐτοὶ κέκτηνται. Τῆς ἀληθείας ταύτης ἀνεμνήσθην καὶ ὅτε ἀνέγνων ὅσα ὁ κ. ἐκδότης διεκήρυξε διὰ τῆς Ἐφημερίδος Κορομηλᾶ μεγαλοφώνως περὶ τῶν ἑταίρων τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἑταιρείας ὅτι «οὐδὲν προσενεγκόντες εἰς τὴν ἐπιστήμην ἀλλ' ὡς παράσιτοι ἐκ τῶν ψιχίων ξένων τραπεζῶν σιτιζόμενοι (sic)...»! καὶ ὅσα ἔγραφε περὶ ἐμοῦ «πρὶν εἰσέλθῃ (εἰς τὸ Πανεπιστήμιον) εἷρπε καὶ ἐσύρετο κατὰ γῆς ὡς χαμαιλέων ἐνώπιον πάντων», καὶ «ὁ Χ. συνειθισμένος νὰ κακουργῇ ἐν λόγοις», καὶ «οὕτως ἐννοεῖ αὐτὸ καὶ ὁ Χ. ἀλλὰ διαστρέφει τὸ πρᾶγμα ἐκ προθέσεως ἐπὶ συκοφαντίᾳ παριστάνων τὸ χιλίων ζευγαριῶν χωράφι κλπ., (ἰδὲ ἀνωτ. σ. 277 κέξ.) κττ. κττ. Βλέπετε! ἂν δύνησθε, μὴ θαυμάσητε τὴν δικαιοσύνην καὶ τὸ θάρρος αὐτοῦ!

209 e ἐξέδωκε μὲν ὁ Βερναρδάκις «τῶν δὲ φίλων φαμένων ὡς αὐτὸς εἴη αἴτιος, τρέσας τὸ τοῦ καλοῦ φίλημα, τοῦ μὴ ἐντὸς φιλήματος ἐλθεῖν, καὶ εἰ μὴ ἀποδειλιάσει, ἥξειν ἐκεῖνον», ἐσημειώσατο δὲ «φίλημα, τοῦ μὴ ἐντὸς φιλήματος*: φιλήματος». Ἀλλ' ὅλως ἀδύνατον θὰ ὑπῆρχε τῷ ἐκδότῃ ν' ἀποκαταστήσῃ ἀρτίαν τὴν προκειμένην ῥῆσιν, ἂν μὴ εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ εἰρημένα ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου ἐν τῷ Ἀγησιλάῳ κεφ. 11 «Σὺ γὰρ αἴτιος, οἱ συνήθεις ἔφα

σαν, οὐχ ὑποστάς, ἀλλὰ τρέσας τὸ φίλημα τοῦ καλοῦ [καὶ φοβηθείς]· ἐπεὶ καὶ νῦν ἂν ἔλθοι σοι πεισθεὶς ἐκεῖνος ἐντὸς φιλήματος· ἀλλ' ὅπως αὖθις οὐκ ἀποδειλιάσεις». Καὶ ὤφειλε μὲν ὁ ἐκδότης νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι εὑρὼν ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ τοῦ Πλουτάρχου τὸ ἐντὸς φιλήματος ὠφελήθη πρὸς ἀναπλήρωσιν τῶν ἐκ τῆς ῥήσεως ἐκείνης ἐκρυέντων· ἀλλ', ἵνα μέγα τὸ κατόρθωμα αὐτοῦ φανῇ, προσεποιήσατο ἄγνοιαν ὧν εἶπεν ὁ Πλούταρχος ἐν τῷ Ἀγησιλάῳ.

212 d φέρεται «τοὺς δ' ὑπεναντιουμένους αὐτῷ φανερῶς μὲν οὐκ ἐτάραττε· διαπραττόμενος δ' ἕπεσθαί τινας ἀεὶ στρατηγοὺς καὶ ἄρχοντας ἐξ αὐτῶν ἐπεδείκνυε κτέ.». Ὁ ἐκδότης ἐξέδωκεν «διαπραττόμενος δὲ πέμπεσθαί τινας ἀεὶ στρατηγούς», καὶ ἐσημειώσατο «πέμπεσθαι*: δ' ἕπεσθαι». Τὴν ἀληθῆ γραφὴν παρέχει ἡμῖν αὐτὸς ὁ Πλούταρχος λέγων ἐν τῷ Ἀγησιλάῳ 20 «τοὺς δ' ὑπεναντιουμένους αὐτῷ φανερῶς μὲν οὐκ ἔβλαπτε, διαπραττόμενος δὲ πέμπεσθαί τινας ἀεὶ στρατηγοὺς καὶ ἄρχοντας ἐξ αὐτῶν ἐπεδείκνυε». Τοῦτο παρετήρησε πρὸ πολλοῦ ὁ Κόβητος ἐν Collect. Crit. σελ. 488 γράψας «pag. 208 d τοὺς δ' ὑπεναντιουμένους . . . . veras scripturas servat Vita Agesilai ἔβλαπτε pro ἐτάραττε et πέμπεσθαι pro ἕπεσθαι». Οὐδὲν ἄρα καινὸν εὗρεν ὁ ἐκδότης.

Ἐν 228 c ἡ συνήθης γραφὴ εἶναι «οὐδείς, ὦ ξένε, γίνεται μοιχὸς παρ' ἡμῖν'. ἐκείνου δ' ὑπολαβόντος, 'ἂν οὖν γένηται', ταὐτὸν ἔφη ὁ Γεραδάτας, πῶς γὰρ ἄν, ἔφη, μοιχὸς ἐν Σπάρτῃ γένοιτο . . .». Ἀντὶ τούτων ὁ Β. ἐξέδωκε: «Οὐδείς, ὦ ξένε, γίνεται μοιχὸς παρ' ἡμῖν'. ἐκείνου δ' ὑπολαβόντος «'ἂν οὖν γένηται', 'ταῦρον' ἔφη ὁ Γεραδάτας 'ἐκτίνει μέγαν, ὃς ὑπερκύψας τὸ Ταΰγετον ἀπὸ τοῦ Εὐρώτα πίεται'. Θαυμάσαντος δ' ἐκείνου καὶ φήσαντος 'πῶς δὲ ἂν γένοιτο βοῦς τηλικοῦτος;' γελάσας ὁ Γεραδάτας, 'πῶς γὰρ ἄν', ἔφη, 'μοιχὸς ἐν Σπάρτῃ γένοιτο . . . ;» Ὑπὸ ταῦτα σημειοῦται ὁ ἐκδότης «ταῦρον*: ταὐτόν· ἐκτίνει μέγαν - - - γελάσας ὁ Γεραδάτας addidi ex Vit. Lyc. c. 15 nisi quod pro Γεράδας scripsi Γεραδάτας». Ἀλλὰ πολὺ πρότερον ἐδίδαξεν ὁ Wyttenb. ἐν Πλουτ. Ἠθικ. Τομ. Α' μερ. β' σελ. 910 «Ταὐτὸν ἔφη] non dubium est quin ταῦρον ἔφη vera si lectio et reliqua dicti pars exciderit, quod plenius exstat in Vita Lycurgi p. 49 d et hinc in versione explevit Xylandr. Παρέχει δὲ καὶ ἡ μετάφρασις τοῦ Dübner «quid autem si

aliquando existeret? [Taurum, inquit, pendere cogitur tantae magnitudinis, ut capite trans Taygetum porrecto ex Eurota biberet κλπ. Ἀλλότρια ἄρα προφέρεται πάλιν ὡς ἴδια. Ὅτι δὲ καὶ ἀντὶ τοῦ «ἂν οὖν γένηται» ὀφείλει νὰ γραφῇ μετ' ἐρωτηματικοῦ «ἂν οὖν γένηται;», δὲν παρετήρησεν ὁ ἐκδότης, εἰ καὶ ὑπὸ τῆς μεταφράσεως ἠδύνατο νὰ ὁδηγηθῇ.

235f «Βοῦλις καὶ Σπέρχις Λακεδαιμόνιοι πορευθέντες ...» ὑποσημειοῦται ὁ ἐκδότης ὅτι αὐτὸς ἔγραψεν «Βοῦλις καὶ Σπέρχις. ἀντὶ βοῦρις καὶ σπέρτις τῶν ἀντιγράφων. Νῦν δὲ πρβλ. Θησαυρ. Στεφ. ἐν λ. Βοῦλις «Βοῦλις in Βοῦρις corruptum apud Plutarchum· καὶ ἐν λ Βοῦρις» Βοῦρις lectio vitiosa· v. Βοῦλις. bei Plut.... Καὶ ἐν τούτοις ἄρα ὁμοίως ἥμαρτεν.

235f «Ἐρωτηθεὶς Λάκων ὁποῖός ἐστι Τυρταῖος ὁ ποιητής, ἀγαθός, εἶπε, κακκονῆν νέων ψυχάς», τὸ κακκονῆν λέγει ὁ ἐκδότης ὅτι εὗρεν αὐτὸς ἀντὶ τοῦ κακάνειν τῶν ἀντιγράφων. Ἀλλ' ἐν 959 b ἐκδιδοὺς τὸ αὐτὸ ἱστόρημα λέγει ὅτι τοῦτο εὗρεν ὁ Herwerden ἀντὶ κακύνειν. Ὥστε καὶ ἐν τούτῳ οὐκ ἴδια ὡς ἴδια προφέρεται. Σημειωτέον δ' ὅτι πρὸ πολλοῦ ὁ Βυττ. γράφει ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἠθ. τοῦ Πλ. Τ. Α' σ. 940 «Verum, aut proximum vero est Mez. κακκονεῖν, acuere» καὶ Τομ. VI. σελ. 1199 «Turnebi est conjectura ἀκονεῖν: Mezeriaci κακκονεῖν: non improbanda: quamquam forma ἀκονᾶν in usu est.» Πρβλ. Schoemann ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἄγιδος καὶ Κλεομένους τοῦ Πλουτάρχου σελ. 176 κ.ἑ. Καὶ ἐν τῇ Διδοτείῳ ἐκδόσει τῶν Ἠθικ. τοῦ Πλουτάρχου σ. 1174, 3 εἶναι γεγραμμένα «ἀγαθὸν ποιητήν, ἔφη, νέων ψυχὰς κακκονεῖν· πρβλ. καὶ «κακκανῆν S.: κακκανὴν Codex, Τομ. IV Sintenis» Παραλ. Βίων Πλουτάρχου σελ. ζ'. Βλέπετε καὶ ἐν τούτῳ ποῖον ἦν τὸ κατόρθωμα τοῦ ἐκδότου! Ἐπέδειξεν ἡμῖν ὡς ἴδιον εὕρημα ὅ,τι πολλοὶ ἄλλοι πρὸ αὐτοῦ εἶχον εὕρει καὶ διδάξει!

Ἐν 241d ἐξέδωκε «κακά τευ φάμα κακκέχυται· ἢ ταύταν ἀπόθευ ἢ μὴ ἔσο»· ἐσημειώσατο δὲ «τευ Cobetus: τοι- ἢ ταύταν* ταύταν». Ἀλλὰ πολλοῖς ἔτεσιν πρότερον ὁ Βαλκενάριος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Θεοκρίτου Ἀδωνιαζουσῶν σελ. 260 ἔγραψεν: In his Laconi legendum: Κακά τευ φάμα κακκέχυται· ἢ ταύταν ἀπώ(θευ) (ἀπωθεῦ), ἢ μὴ ἔσο». Malus rumor de te sparsus est: vel hi...

a te depelle vel morere: ad firmandum ἀπώθευ (ἀπωθεῦ), unius, Sophoclis fortasse, utar versu, certe perditae Tragoediae, quem habet Cicero ad Atticum L. XIV, Ep. XXII, (etsi illi iuvenes)

ἄλλοις ἐν ἐσθλοῖς τόνδ' ἀπωθοῦνται ψόγον. Aliis bonis hanc vituperationem depellunt.

Πᾶς βλέπει ὅτι ὁ Βαλκενάριος καὶ τὸν διαζευκτικὸν σύνδεσμον ἤ πρὸ τοῦ ταύταν προσέθηκε καὶ τὸ τυ εἰς τὸ τευ μετετύπωσεν. Ἀναλήθη δὲ λέγει ὁ Βερναρδάκις λέγων ὅτι αὐτὸς μὲν τὸν διαζευκτικὸν σύνδεσμον προσέθηκεν, ὁ Κόβητος δὲ πρῶτος τὸ τυ εἰς τὸ τευ μετέβαλε. Δὶς ὁ διαζευκτικὸς σύνδεσμος εἶναι τεθειμένος καὶ ἐν σελ. 241 a «κακὰ φάμα τευ κακκέχυται· ἤ ταύταν νῦν ἔκνιψαι ἤ μὴ ἔσο» καὶ παρὰ τῷ Στοβ. Ἀνθολ. ΡΗ', 13 «κακὰ φάμα τευ κακκέχυται· τὺ ὦν ἤ ταύταν ἀπότριψαι ἤ μηδαμοῦ φαίνευ». Συχνὴ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ εἶναι ἡ τοιαύτη ἐκφορὰ οἷον «ἢ τὰν ἢ ἐπὶ τᾶς», «ἢ λέγε τι σιγῆς κρεῖττον ἢ σιγὴν ἔχε», «ἢ δεῖ χελώνης κρέα φαγεῖν ἢ μὴ φαγεῖν», «ἢ μένοντα ἀποθανεῖν ἢ νικᾶν», «ἢ καλῶς ζῆν ἢ τεθνηκέναι», (πρβλ. Σοφ. Αἴ. στ. 479 «ἀλλ' ἢ καλῶς ζῆν ἢ καλῶς τεθνηκέναι τὸν εὐγενῆ χρή»), «ἢ φρονεῖν ἔλασσον ἢ δύνασθαι δεῖ μεῖζον», «ἢ χρὴ τραγῳδεῖν πάντας ἢ μελαγχολᾶν» κτλ.

Τὴν ὑπὸ τοῦ Βαλκεναρίου γενομένην μεταβολὴν τοῦ ἀπόθευ εἰς τὸ ἀπώθευ (ἀπωθεῦ) ἐνέκρινε καὶ ὁ Βυττεμβάχιος ἐν τῷ Πλουταρχείῳ Λεξικῷ σελ. 241. Καὶ ὁ Κόβητος γράφει ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1860 σελ. 145 «κακά τοι φάμα κακκέχυται· ταύταν ἀπόθευ ἤ μὴ ἔσο, ubi τευ pro τοι emendandum est et ἀπωθεῦ pro ἀπόθευ, ut apud Tragicum est «ἄλλοις ἐν ἐσθλοῖς τόνδ' ἀπωθεῖται ψόγον» et saepius alibi. (Πρβλ. καὶ Collect. crit. σελ. 491). Λέγεται ἀπωθεῖσθαι δύσκλειαν, αἰσχύνην κτλ. Ἐν τῷ ποιήματι τοῦ Σόλωνος τῷ καλουμένῳ Σαλαμῖνι φέρεται «Ἴομεν εἰς Σαλαμῖνα, μαχησόμενοι περὶ νήσου ἱμερτῆς, χαλεπόν τ' αἶσχος ἀπωσόμενοι», ἀλλὰ παρὰ τῷ Ἡσιόδῳ Ἔργ. 760 φέρεται καὶ «Φήμη γάρ τε κακὴ πέλεται, κούφη μὲν ἀεῖραι ῥεῖα μάλ', ἀργαλέη δὲ φέρειν, χαλεπὴ δ' ἀποθέσθαι», ἔνθα ἡ κακὴ φήμη παρίσταται ὥς τι φορτίον, ὃ δυσκόλως τις ἀποτίθεται ἢ ξεφορτώνεται. Παρατηρητέον δ' ὅτι ὑπὸ τοῦ Κοβήτου ἀνε-

γνώσθη μὲν τευ ἀντὶ τοῦ τοι καὶ ἀπωθεῦ ἀντὶ τοῦ ἀπόθευ, ἀλλὰ δὲν προσετέθη πρὸ τοῦ ταύταν ὁ διαζευκτικὸς σύνδεσμος ἤ. Νοεῖται δ' ἡ οὕτω προενηνεγμένη ῥῆσις ὧδέ πως· «ταύτην (τὴν κακὴν φήμην) ἀποτρίβου· εἰ δὲ μὴ ἀφανίζου, (ἀφανὴς ἢ ἄφαντος γίγνου)».

277 f «ἀλλ' ἐν Τιβούρι διέτριβεν»· καὶ ἐν τούτῳ λέγει ὁ ἐκδότης ὅτι τὸ Τιβοῦρι ὀφείλεται αὐτῷ ἀντὶ τοῦ τῇ βούριδι τῶν ἀντιγράφων· νῦν δὲ πρβλ. Παπ. Λεξ. 1522 Bei Plutarch Τιβοῦρι. (Γράφε δὲ Τίβουρι, ἀφοῦ λατινιστὶ ἦν Tibur καὶ οὐδεὶς λόγος πρὸς καταβιβασμὸν τοῦ τόνου).

247d «Πόλλιν ἡγεμόνα καὶ Δελφὸν καὶ Κραταΐδαν Λακεδαιμονίους λαβόντες», ὑφ' ἃ σημειοῦται «Δελφὸν καὶ Κραταΐδαν Meursius: ἀδελφὸν κραταΐδα· cf. Phot. Bibl. 137 b 21. 141 a 7. Müller. Fragm. 1, p. 356». Ἀλλ' ἐν 296 c «Πόλλιν ἡγεμόνα καὶ Δελφὸν ἔχοντας», ὁ ἐκδότης λέγει ὅτι ἔγραψε Δελφὸν ἀντὶ τὸν ἀδελφὸν τῶν ἀντιγράφων. Καὶ ὅμως οὕτως ἔχει καὶ ἡ μετάφρασις Dübner σελ. 362, 8 «Polli et Delpho ducibus»· πρβλ. καὶ Wyttenb. Πλουτ. Ζ' σελ. 8 καὶ 65. Ἔπειτα ἀφοῦ ἀνωτέρω 247 d ὡμολόγησε καὶ αὐτὸς ὅτι ἄλλος πρότερον εἶχε διορθώσει, πῶς νῦν ἐν 296 c λέγει ὅτι αὐτὸς διώρθωσεν;

300 b «μόνοι τῶν Λυκάωνος (sic) παίδων Ἐλευθὴρ καὶ Λεβεάδος οὐ μετέσχον ...» ἀντὶ Λεβεάδος εἰκάζει ὁ ἐκδότης Λέβαδος. Ἀλλὰ πρβλ. Διδοτ. σελ. 369 Eleuther et Lebadus, καὶ Παπ. Λεξ. ἐν λ. Λεβεάς.

302 a «ἦλθεν Ἄρσηλις ἐκ Μυλασέων»· καὶ τὸ Μυλασέων οἰκειοποιεῖται ὁ ἐκδότης, λέγων ὅτι ἔγραψεν οὕτως ἀντὶ μυλέων. Νῦν δὲ πρβλ. Παπ. Λεξ. σελ. 959 «Μυλέων f. l, in Plut. qu. 45. vgl. Μύλασα. In Plut. qu. Graec. 45 ist nach Mein. statt ἐκ Μυλέων zu lesen ἐκ Μυλασέων· καὶ Wyttenb. Μυλέων>Μυλασέων Xyl.

Αὐτόθι διατείνεται ὅτι ἔγραψε Λαβρανδέως ἀντὶ Λαβραδέως hic et infra. Ἀλλὰ πρβλ. Wyttenb. Τομ. Ζ' 72 Jupiter Labrandensis memoratur Herodoto - Stephan Byz. voce Λάβρανδα.

408 c «Ἀθηνᾶς Αὐξιληρίας», ὑφ' ὃ εἰκάζει Αὐξιλιαρίας. Ἀλλὰ καὶ ἡ μετάφρασις τοῦ Dübner ἔχει *Auxiliariae* καὶ ὁ Wyttenb ὁμοίως.

309 b «Μεταλίαν τὴν θυγατέρα», ἀνθ' οὗ εἰκάζει Μετέλλα

ἀλλὰ καὶ ἡ μετάφρασις τοῦ Dübner ἔχει Metellam, ὁμοίως καὶ ὁ Wyttenb. καὶ ὁ Παπ. ἐν λεξ. κελεύουσι ν' ἀναγνωσθῇ Μετέλλα.

310 c «Ἀρούντιος» λέγει ὅτι ἔγραψεν ἀντὶ ἀρνούτιος τῶν ἀντιγράφων· ἀλλὰ πρβλ. Παπ. λεξ. σελ. 142 καὶ ἡ μετάφρασις τοῦ Dübner (παρὰ τῷ Διδότῳ) ἔχει ἐν σελ. 381, 49 Aruntius.

314 d Φαλερίους ἀντὶ Χαλερίους διατείνεται ὅτι εὗρε καὶ εἰσήγαγεν εἰς τὸ κείμενον «λοιμοῦ κατασχόντος Φαλερίους»· νῦν δὲ πρβλ. Διδότου μεταφρ. σ. 386, 40 «Faleriis grassante peste...»

Ὁμοίως διατείνεται ὅτι ἀποκατέστησεν αὐτόθι Λουπέρκα ἀντὶ τουπέρκα, ἀλλὰ καὶ ἡ μετάφρασις τοῦ Διδότου σελ. 386, 43 ἔχει Valeria Luperca.

325 e «πυρὶ δὲ καὶ σκότει φοβερῷ καὶ ὄρφνῃ καὶ ξίφεσι βαρβάροις...»· τὸ ὄρφνῃ λέγει ἀποκατέστησεν ὁ ἐκδότης ἀντὶ τοῦ ὀρφνῇ τῶν ἀντιγράφων. Ἀλλὰ καὶ ὁ Wyttenb. ἐν λεξ. Πλουτ. οὕτως τονίζει οἷον σ. 1134, II. 325 e, 953 a καὶ ὁ Θησαυρ. τοῦ Στεφάνου.

348 b «ἐπικῆς μὲν οὖν ποιήσεως ἡ πόλις οὐκ ἔσχηκεν ἔνδοξον δημιουργὸν οὐδὲ μελικῆς», ὑφ' ὃ σημειοῦται ὅτι αὐτὸς εὗρε τὸ ἐπικῆς ἀντὶ τοῦ της τῶν ἀντιγράφων· ἀλλὰ πρβλ. Wyttenb. ποιήσεως] praeponendum ἐπικῆς, ut monuit etiam Reisc.

360 b ἐκδοὺς Παγχώους καὶ Τριφύλλους ᾔκασε Παγχαίους· ἀλλὰ πολὺ πρὸ αὐτοῦ ἐδιδάχθη τἀληθὲς ἐν Θησ. Στεφάνου λ. Πάγχαιος ex Euemero Plut. quoque Mor. p. 360 a, ubi corrupte ἐν Πάγχοντι et Παγχώους pro ἐν Παγχαίᾳ et Παγχαίους».

367 a ἀεὶ δὲ ταῦτα μὴ λέγεται παρὰ τὸ εἰκός. εἰκότως οὐδ' ἐκεῖνον ἄν τις ἀπορρίψειε τὸν λόγον κλπ.»· ὑφ' ὃ σημειοῦται «παρὰ τὸ εἰκὸς* παρ' αὐτοῖς». Ἀλλὰ καὶ παρὰ Διδ. 448, 53 κεῖται παρ' εἰκός.

371 b «Βέβωνα δέ τινα» ἔγραψε, λέγει, ὁ ἐκδότης, ἀντὶ τοῦ τῶν ἀντιγράφων βεβῶνα. Ἀλλὰ καὶ ὁ Θησ. τοῦ Στεφάν. ἔχει Βέβωνα καὶ τὸ λεξ. τοῦ Παπίου καὶ ἡ ἔκδοσις τοῦ Διδότου σελ. 454, 5. 8, κεῖται δὲ Βέβωνα καὶ μετὰ δύο σειρὰς 371 c καὶ ἡ ὀνομαστικὴ Βέ-ῶν 376 b.

375 d «οὕτω καὶ Πλάτων φησὶ τὴν ὁσίαν δηλοῦν τοὺς παλαιοὺς σίαν' καλοῦντας». Ὁ ἐκδότης εἰκάζει ἐσσίαν ἀντὶ ἰσίαν, ἀλλὰ ὶ ἐν αὐτῷ τῷ Θησ. τοῦ Στεφ. διδάσκεται τἀληθές, πρβλ. «ἰσία

ex Platonis Cratylo p. 401 c affert Plut. Mor. p. 375 d, cui ἐσίαν voc. a Platone etymologiae causa fictum restituendum ex Platone.

385 c «ἐπεὶ δὲ τοῦ φιλοσοφεῖν, ἔφη, τὸ θαυμάζειν καὶ ἀπορεῖν, εἰκότως . . .»· ὁ ἐκδότης εἰκάζει ἀρχὴ ἀντὶ τοῦ ἔφη. Ἀλλὰ πρὸ αὐτοῦ ὁ Κόβητος ἐν Μνημοσ. ἔτους 1878 σελ. 14 ἔγραψεν «Optime haberet τοῦ φιλοσοφεῖν ἡ ἀρχὴ (vel τὸ αἴτιον) τὸ θαυμάζειν καὶ ἀπορεῖν ἐστι».

392 d ὅ τ' ἐχθὲς εἰς τὸν σήμερον τέθνηκεν, ὁ δὲ σήμερον εἰς τὸν αὔριον ἀποθνήσκει». Ὁ ἐκδότης ἐξέδωκεν, ὡς αὐτὸς λέγει, ὅ τ' ἐχθὲς ἀντὶ τοῦ ὁ τεχθεὶς τῶν ἀντιγράφων. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἔκδοσις τοῦ Διδότου σελ. 479, 2 ἔχει ὅ τε χθές· πρβλ. καὶ 473 d «ὥσπερ ἕτερον ὄντα τὸν ἐχθὲς τοῦ σήμερον».

393e «ἐκστάσεις δ' αὐτοῦ καὶ μεταβολὰς πῦρ ἀφιέντος, αἳ αὐτὸν ἀνασπῶσιν ὡς λέγουσιν»· οὕτως «αἳ αὐτὸν ἀνασπῶσιν» ἔγραψε, λέγει, ὁ ἐκδότης, ἀντὶ τοῦ τῶν ἀντιγράφων «ἑαυτῶν ἅμα σπῶσιν»· κατόπιν ἐξηλέγχθη, ὅτι τὸ ἀνασπῶσιν εἶχεν εὕρει καὶ ἀποκαταστήσει ὁ Mezeriac, ὁ δὲ θέλων νὰ δικαιολογήσῃ τὸν σφετερισμὸν τῶν ἀλλοτρίων προήνεγκε τὴν παράδοξον ἀρχήν, καθ' ἣν «καὶ ἓν πνεῦμα μιᾶς λέξεως ἂν ἀλλάξω, ὀφείλω ν' ἀποδώσω τὴν διόρθωσιν εἰς ἐμαυτόν». Ἔστω· ἀλλ' οὐκ ἔδει νὰ μνημονευθῇ καὶ τοῦ ἄλλου ἡ διόρθωσις, ἵνα ἐφαίνετο τί ἑκάτερος εἰσήνεγκε;

395 b «ἐθαύμαζε δὲ τοῦ χαλκοῦ τὸ ἀνθηρὸν ὡς οὐ πίνῳ προσεοικὸς οὐδ' ἰῷ»· τὸ ἰῷ διατείνεται ὁ ἐκδότης ὅτι ἔγραψεν αὐτὸς ἀντὶ τοῦ ἴῳ τῶν κωδίκων· ἀλλὰ καὶ ἡ μετάφρασις τοῦ Dübner παρέχει non situi aut *aerugini* similem.

398 c «ἔνιοι δέ φασιν ἐκ Μαλιέων ἀφικέσθαι ..»· ὁ ἐκδότης ὑποσημειοῦται «ἐκ Μαλιέων* (ἐκ Μαλιαίων Clem. Alex. p. 358 Pott. ubi pro Σιδῶνος leg. Ποσειδῶνος): εἰς Μαλεῶνα». Ἀλλὰ πρὸ αὐτοῦ ὁ Meineke ἐν Στεφ. Βυζαντ. σελ. 409 ἐδίδαξε τἀληθὲς εἰπὼν «ubi legendum ἐκ Μαλιέων», καὶ ὁ Κόβητος ἐν Λογίῳ Ἑρμῇ τομ. Α' σελ. 504.

447 e «οἴεσθαι λόγων εἶναι δυεῖν διαφοράν»· τὸ λόγων, λέγει ὁ ἐκδότης, ἔγραψεν αὐτός, ἀντὶ τοῦ διὰ (ἐκ διττογραφίας προελθόντος)

λόγων. Ἀλλὰ καὶ ἡ Διδότειος σελ. 543, 1 ἔχει «οἴεσθαί τινα λόγων εἶναι διττὴν διαφοράν».

453 e «μεθ' ὑγιείας ἕξιν ἐμποιοῦσα χρηστήν»· τὸ μεθ' ὑγιείας ἀντὶ τοῦ μετ' εὐνοίας τῶν ἀντιγράφων ἔγραψε, λέγει, ὁ ἐκδότης· ἀλλὰ καὶ ἡ Διδότειος σελ. 550, 9 παρέχει μεθ' ὑγείας.

542 b «λανθάνει γὰρ οὕτω τὸν ἀκροατὴν τοῖς ἰδίοις ἐπαίνοις συνυποδυόμενος»· τὸ συνυποδυόμενος ἀντὶ συναποδυόμενος ὀφείλεται, ὡς λέγει, τῷ ἐκδότῃ· ἀλλὰ καὶ ὁ Θησ. τοῦ Στεφ. ἐν λ. συνυποδύεσθαι μνημονεύει τοῦ χωρίου τούτου καὶ διορθοῖ.

553 d «ἐμπεσεῖν τῷ κτείναντι τὸν Μίτυν καὶ ἀνελεῖν»· τὸ Μίτυν λέγει ὁ ἐκδότης ὅτι ἔγραψεν ἀντὶ τοῦ μίτιον· ἀλλὰ καὶ ἐν Θησ. τοῦ Στεφ. ἐν λ. Μίτιος λέγεται «Mitius quidam Argivus memoratum Plut. Mor. p. 553 d, quod scribendum Μίτυς . . . .».

550 f κεῖται «ἂν εἰς τὰς χηλὰς μαλακιῶσι», σημειοῦται δ' ὁ Βερναρδάκις «malim μαλκίωσιν». Ἀλλ' ὁ Γ. Δινδόρφιος διαλαμβάνων μετὰ πολλῆς ἀκριβείας ἐν τῇ τρίτῃ Λιψιακῇ ἐκδόσει τοῦ Δημοσθένους Τομ. Α΄ σελ. V περὶ τοῦ ῥήματος μαλκίω καὶ τῆς γινομένης διαφθορᾶς αὐτοῦ ὑπὸ τῶν βιβλιαγράφων δοξάζει ὅτι καὶ τὸ φερόμενον παρὰ Πλουτάρχῳ μαλακιῶσι εἶνε ἐσφαλμένη ἀνάγνωσις τοῦ μαλκίωσι (Παράβαλε καὶ Ἑλληνικὸν Λεξικὸν Λιδδέλλου καὶ Σκότου ἐν λέξει μαλκίω). Πολὺν λόγον περὶ τοῦ προκειμένου ῥήματος ποιεῖται ὁ Κόβητος ἐν Var. Lect. σελ. 130 κ.ἑ. ἰσχυριζόμενος ὅτι μόνος ὁ τύπος μαλκίω, ὅμοιος ὢν τῷ ἰδίω, κονίω, μηνίω, χρίω, ἔχει ὑγιῶς, πλημμελεῖς δ' εἶναι αἱ ἐκφοραὶ μαλκιεῖν, μαλκιῆν, μαλκιᾶν, μαλακιῶ, μαλακιεῖν, μαλακιῆν. Παρατιθέμεθα τὰ γεγραμμένα ὑπὸ τοῦ ἐπιφανοῦς κριτικοῦ ἐν Nov. Lect. σ. 777 «Notavimus jam alibi de antiquo verbo ΜΑΛΚΙΩ μαλκίω, in quo ubique vitiando scribarum natio conspiravit. Namque aut μαλκιῶ, μαλκιῶν, μαλκιῶσα dare solent pro μαλκίω, μαλκίων, μαλκίουσα, (eodem erroris genere quo μηνιᾶν, μηνιῶν, μηνιῶσα sequioribus usitata sunt pro μηνίειν, μηνίων, μηνίουσα antiquorum), aut, quasi a μαλακὸς formata forent, a de suo inserunt μαλακιῶ ribentes et μαλακιῶν et μαλακιῶσα. Non miraberis igitur V. in libris esse μαλακιῶσαι τὰς ῥῖνας, nec probabis qui μαλκιῶσαι reponunt, nam μαλκίουσαι unico verum est». Καὶ τὰ ἐν

Μνημοσ. 1884 σελ. 434 «μαλλΑκίει τε καὶ ἀπαγορεύει. Exempta una literula scribe μαλκίει. Verbum vetus et satis inepte ab Aeliano recoctum ΜΑΛΚΙΕΙΝ aut raro aut numquam e scribarum manibus integrum elabitur, sed corrumpitur in μαλκιεῖν μαλακιεῖν, μαλακιοῦσαν, μαλακιοῦσαι, μαλακιῆν et sim. cf. V. 12, IX. 4, IX. 16 ubi nunc emendate scriptum est μαλκίει, μαλκίειν, μαλκίουσαν. Καὶ ἐν Var. Lect. σελ. 131 μεταβάλλει τὸ παρὰ τῷ Ἀράτῳ κείμενον μαλκιόωντι εἰς τὸ μαλκίοντι γράφων «Hinc satis tuto ARATO in *Phaenomenis* vs. 294 suam manum restitues, si scripseris:

τότε δὲ κρύος ἐκ Διός ἐστι
ναύτῃ μαλκίοντι κακώτερον.

pro vulgata μαλκιόωντι». Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ἡσυχίου εἶναι γεγραμμένον μαλκιεῖν: τὸ ὑπὸ ψύχους συνεσπάσθαι τὰς χεῖρας, «καὶ μαλκίετον μαλκῶς καὶ ἀσθενῶς ἔχετον. ἐπιεικῶς δὲ τοὺς ὑπὸ κρύους κεκμηκότας (Cobet ἐσκληκότας) μαλκιῆν λέγουσι». Καὶ ἐν τῷ τοῦ Φωτίου μαλκιῆν· ὑπὸ κρύους κατεσκληκέναι καὶ δυσκίνητον εἶναι» καὶ μαλκίειν· τὸ νεναρκηκέναι τὰς χεῖρας ὑπὸ κρύους» (Πρβλ. καὶ Κραμ. Ἀν. Παρ. Τομ. Δ' σελ. 186, 4.) Ἐν τοῖς εἰς Ἡσίοδον Σχολίοις Ἔργ. 528 φέρεται «μυλιόωντες δὲ, διεστραμμένοι καὶ συγκαμφθέντες ὑπὸ τοῦ κρύους, ἢ τὰ χείλη κινοῦντες ὑπὸ τῆς ψυχρότητος. Κράτης δὲ γράφει μαλκιόωντες», ὃ ὁ Κόβητος ἐν Var. Lect. σελ. 131 μετατυποῖ εἰς τὸ μαλκίοντες.

575d «πέρα τοῦ δέοντος ἐδόκουν Βοιωτιάζειν». Τὸ Βοιωτιάζειν ἔγραψε, λέγει ὁ ἐκδότης, ἀντὶ Βοιωτίζειν· νῦν δὲ πρβλ. καὶ Θησ. Στεφάνου ἐν λ. Βοιωτιάζω· (πρβλ. καὶ λεσβιάζειν, σιφνιάζειν κλπ.).

594 b «βούλεταί σοι διαλεχθῆναι οὑτοσὶ Θεόκριτος» οὕτως ἔγραψε, λέγει, ἀντὶ οὑτοσὶ ὁ Θεόκριτος. Ἀλλὰ πρὸ αὐτοῦ ἐδίδαξεν ὁ Doehner, Quaest. Plut. Particula altera p. 38 «Cum articulo unicum est p. 594 b οὑτοσὶ ὁ Θεόκριτος, qui loco mihi articulus valde suspectus et fortasse expugendus est»· πρβλ. καὶ Κόβητον ἐν N. L. σελ. 629.

604 e «γῆς, δέλεαρ ἔχοντες τήνδε συνθηρεύομεν» τὸ δέλεαρ ἔγραψε, λέγει, ἀντὶ τῆς δὲ ἔλεαρ· ἀλλὰ καὶ ἡ Διδότειος ἔχει «γῆ,

δέλεαρ», καὶ ἀπὸ πολλοῦ ἡ γραφὴ αὕτη ἐξηυρέθη. Λοιπὸν πρὸς τί ταῦτα;

690 b φέρεται «Διὰ τίν' αἰτίαν τὸ φρεατίδιον ὕδωρ ἀρυσθέν, ἐὰν ἐν αὐτῷ τῷ τοῦ φρέατος ἀέρι νυκτερεύσῃ, ψυχρότερον γίνεται». Ὁ ἐκδότης μεταβαλὼν τὸ φρεατίδιον εἰς τὸ φρεατιαῖον, ἐσημειώσατο «in lemmate φρεατιαῖον scripsi pro φρεατίδιον». Ἀλλ' ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου λ. φρεατιαῖος κεῖται «Plut. Moral. p. 954c, «Καὶ γὰρ τῶν ῥυτῶν ὑδάτων τὰ πετραῖα καὶ ὀρεινὰ ψυχρότατα καὶ τῶν φρεατιαίων τὰ κοιλότατα» [ibid. p. 912 c, et in lemmate p. 690 b, ubi olim φρεατίδιον pro φρεατιαῖον]. Ὁ Σχαιφῆρος ἔγραψε σημείωσιν εἰς τὸ τοῦ Βαστίου παλαιογραφικὸν ὑπόμνημα σ. 704, ἐξ ἧς παρατιθέμεθα τάδε: «ubi aliquod adjectiva in -ιδιος, quae ex hoc nata fonte, in Graecitatem fraudulenter irrepserunt, Graeca esse jure negat substituitque genuinam formam -ιαῖος. Ex horum numero sunt etiam ναματίδιος Codicis Vindob. B. in Alciphr. III, 13, pro quo Wagnerus bene dedit ναματιαῖος et φρεατιαῖος. Conf. Schneider. Lex. v. φρεατιαῖος. Καὶ τὸ φρεατίδιον ἄρα εἶχε διορθωθῆ πρότερον.

690 d «ὅταν οὖν ὑποπλασθῇ ὑπὸ τῆς πηγῆς», ὁ ἐκδότης σημειοῦται «ὑποπλασθῇ ὑπὸ τῆς πηγῆς] fort. ἀποσπασθῇ τῆς πηγῆς». Ἀλλὰ καὶ ὁ Wyttenb. πρὸ πολλοῦ ἔχει «ἀποσπασθῇ ἀπὸ τῆς πηγῆς», ὅπως παρετήρησεν ὁ Κόντος ἐν Ἀθηνᾶς Τομ. Θ' σ. 89.

714 c «ὥσπερ οἶμαι καὶ τὸ ἐνθάδε Πρυτανεῖον καὶ Θεσμοθετεῖον». Τὸ Θεσμοθετεῖον ἀντὶ Θεσμοθέσιον λέγει ὁ ἐκδότης ὅτι ἀποκατέστησεν· ἀλλὰ πρὸ αὐτοῦ ἔγραψεν ὁ Κόντος ἐν Ἀθηνᾶς Τομ. Γ' σελ. 305 ὅτι «ἀναμφισβήτητος εἶνε ἡ ἐκφορὰ θεσμοθετεῖον, ἀμφίβολος ἡ θεσμοθέσιον, ὅλως δ' ἀνυπόστατος ἡ θεσμοθέτιον».

722 a «ψήγμασι μικροῖς καὶ θραύσμασιν», τὸ θραύσμασιν ἀντὶ θραύμασιν ἔγραψε, λέγει, ὁ ἐκδότης· ἀλλὰ καὶ ὁ Wyttenb. ἐν τῷ τοῦ Πλουτ. λεξ. μόνου τοῦ τύπου θραῦσμα μνημονεύει.

667 c «τῆς Εὐβοίας ὁ Αἰδηψός, οὗ τὰ θερμὰ χωρίον ἐστί...»· τ Αἰδηψὸς λέγει ὅτι ἔγραψεν ἀντὶ γάληψος· ἀλλὰ καὶ ἡ Διδότειος σ ι. 810, 39 παρέχει «τῆς Εὐβοίας ὁ Αἰδηψός» καὶ τὸ λεξικὸν τοῦ Γ πίου σελ. 33 Αἰδηψὸς παρὰ Πλουτ. Συμποσ. Δ' 4.

753 c «ἄμυν' οὖν διὰ πλειόνων νῦν ἐρῶν»· τὸ ἄμυν' οὖν ἀντὶ ἀμύνει εἶναι τοῦ ἐκδότου, ὡς λέγει. Ἀλλὰ καὶ τοῦ Διδότου ἡ μετάφρασις σελ. 920, 25 ἔχει defende amorem.

756 f «ἂν οὖν τὸν Ἔρωτα τῶν νενομισμένων τιμῶν ἐκβάλλωμεν, οὐδ' αἱ τῆς Ἀφροδίτης κατὰ χώραν μενοῦσιν»· τὸ οὐδ' αἱ ἀντὶ οὐδὲ ἀποκατέστησε, λέγει, ὁ ἐκδότης· ἀλλ' ὁ Κόβητος πρότερον ἐν Μνημοσ. 1874, 107 ἔγραψεν «οὐδὲ scrib. οὐδ' αἱ».

774 e ἐξέδωκε «Φῶκος Βοιώτιος μὲν ἦν τὸ γένει, ἦν γὰρ ἐκ Γλίσαντος» ἐσημειώσατο δὲ «em. X: κλείσαντος. Illuc ducit quod paulo post legitur in Urb. ἐγγίσαντι pro ἐν κλείσαντι ceterorum». Ἐν δὲ 775 b ἐξέδωκε μὲν «τὸ ἐν Γλίσαντι μνῆμα τοῦ γέροντος», ἐσημειώσατο δὲ «ἐν Γλίσαντι*: ἐγγίσαντι». Μέγα ἀληθῶς τοῦτο κατόρθωμα ὅτι διώρθωσεν ὁ Βερναρδάκις τὸ ἐν τῷ δευτέρῳ χωρίῳ σφάλμα. Ἀλλὰ πρῶτον μέν, ἐπανορθωθέντος τοῦ ἐν τῷ πρώτῳ χωρίῳ πταίσματος, εἰκότως πρέπει νὰ νομίζηται ὅτι καὶ τὸ ἐν τῷ δευτέρῳ εἶναι ἐπηνωρθωμένον· ἔπειτα δὲ παρατηροῦμεν ὅτι καὶ ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Βυττεμβαχίου γενομένῃ ἐκδόσει τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου φέρεται μὲν «τὸ ἐν Κλείσαντι μνῆμα τοῦ γέροντος», κεῖται δὲ ἐν τῇ μεταφράσει «monumentum senis Phoci *Glisante* positum» ἤτοι ἐν Γλίσαντι, τουτέστιν αὐτὸ τοῦτο, ὃ μετὰ τοσαῦτα ἔτη ἀποκατέστησεν ἡ κριτικὴ δεξιότης τοῦ Β.

793 a «φιλοσοφῶμεν ὅπως μηδὲν ἀπρεπὲς μηδὲ βαρὺ τῷ γήρᾳ προσάξομεν ἀγώνισμα», τὸ προσάξομεν ἔγραψε, λέγει, ὁ ἐκδότης ἀντὶ προσάξωμεν. Ἀλλὰ πολὺ πρότερον ὁ Κόντος ἐν Λογ. Ἑρμῇ Α' 107 ἐπηνώρθωσε τὸ χωρίον τοῦτο γράψας «ἀλλὰ γραπτέον ἄνευ οὐδενὸς ὄκνου ἐπάξομεν, ὡς καὶ τῷ ἐν Εἰ Πρεσβυτ. Πολιτ. ΙΗ' 1 (968, 44) «ἐκεῖνο σκοπῶμεν ἤδη καὶ φιλοσοφῶμεν, ὅπως μηδὲν ἀπρεπὲς καὶ βαρὺ τῷ γήρᾳ προσάξωμεν ἀγώνισμα» προσάξομεν ἀντὶ τοῦ προσάξωμεν».

786 b ἀπημβλυμμένας ἐξέδωκε, λέγει, ὁ ἐκδότης ἀντὶ ἀπημβλυμένας· ἀλλὰ πολὺ πρότερον εἶπε τοῦτο ὁ Κόντος ἐν Ἀθηνᾶς Τομ. Α' 399 κἑξ.

Τὸ πλημμελῶς γεγραμμένον 972 f «Τὸν δὲ ἐν Αἰγύπτῳ παιδεραστοῦντα χῆνα καὶ τὸν ἐπιθυμήσαντα Γλαύκης κιθαρῳδοῦ κριὸν» μετεβλήθη ὑπὸ τοῦ Βυττεμβαχίου εἰς τὸ ΑἰγΕΙφ. Ὁ Ἰαι ψιος

γράφει ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ περὶ Ζώων συγγράμματος τοῦ Αἰλιανοῦ Τομ. Β' σελ. 187 «'Εν Αἰγείῳ. Scribe Αἰγίῳ cum b. — ἀργίῳ a. Ap. Athen. XIII p. 606 C, ubi eadem historia, ἀγείῳ legebatur; nunc Αἰγίῳ. Ap. Plin. X. 22. s. 26. *Argis* olim. Ap. Plutarchum T. II p. 972 F. τὸν ἐν Αἰγύπτῳ παιδεραστοῦντα χῆνα, Wyttenbachius mutavit in τὸν ἐν Αἰγείῳ». — Πρβλ. καὶ Schweighaeuser ἐν Animadver. in Athen.Τομ. Ζ' σελ. 290«'Εν Αἰγείῳ δὲ παιδὸς ἠράσθη χήν. Pro mendoso 'Αγείῳ in quo nil mutant membranae, Αἰγίῳ scripsi cum Aeliano, lib. V. de Nat. Anim. c. 29, ubi eadem res traditur. Sed rectius etiam foret ἐν Αἰγίῳ: nam Αἴγιον proprie scribitur Achaici illius oppidi nomen». 'Ο Βυττεμβάχιος εὗρε τὴν ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου τεθεῖσαν λέξιν ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ, ἀλλ' ἐσφάλη περὶ τὴν ἐκφορὰν αὐτῆς γράψας τὴν παραλήγουσαν διὰ διφθόγγου. Παρετηρήθη δὲ καὶ ὑπ' ἄλλων, εἶναι δὲ καὶ τοῖς παισὶ νῦν γνωστὸν ὅτι ἡ παραλήγουσα τοῦ ὀνόματος τούτου ἐξεφέρετο διὰ τοῦ ι. 'Ο Βερν. ὅλως ἀμνημονῶν τῆς ὑπὸ τοῦ Βυττεμβαχίου γενομένης ἀναγνώσεως λέγει ὅτι αὐτὸς ἀποκατέστησε παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ τὴν ἀληθῆ γραφὴν Τομ. Α' σελ. XLIX «ib. f. ἐν Αἰγίῳ scripsi ex ἐν Αἰπῶ: ἐν Αἰγύπτῳ. cf. Ael. 5, 29. Athen. p. 600 b Plin. 10, 26» καὶ Τομ. ϛ' σελ. 48 «Αἰγίῳ Aelianus (5, 29): αἰπῶ» Δίκαιον καὶ εὔλογον ἦτο πρῶτον μὲν νὰ δηλωθῇ ὅτι ὁ Βυττεμβάχιος ἀναγνοὺς ἐν Αἰγείῳ ἀντὶ τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ εὗρε τὴν λέξιν ἧς ὁ συγγραφεὺς ἐποιήσατο χρῆσιν· ἔπειτα δὲ νὰ λεχθῇ ὅτι.φέρεται καὶ γραφὴ ἐν αἰπῶ, ἐν ᾗ τὸ ΓΙ τῆς ἀληθοῦς γραφῆς μετέπεσεν εἰς τὸ Π (ΑἰΓΙῷ αἰΠῶ), ὃ καὶ ἀλλαχοῦ συνέβη. 'Ο Κόβητος γράφει ἐν τῷ Λογίῳ 'Ερμῇ Τόμ. Α' σελ. 217-218 «Ὄψει δὲ πανταχοῦ τὰς στιγμὰς καὶ τὰς γραμμὰς τὰς λεπτοτέρας πάλαι ἠφανισμένας καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲν ὅλως διαφέροντα Γ—Τ—Π—ΓΙ—ΤΙ κτέ. καὶ «'Εν τῇ Παυσανίου Περιηγήσει τῆς 'Ελλάδος Γ. 14, 2 φέρει τἀντίγραφα: «οἱ τάφοι τῶν ἀγιπαδῶν» καὶ μετ' ὀλίγα: «ἐν ἀπαδῶν» καὶ § 3: «τῶν μνημάτων ἃ τοῖς ἀπάδαις πεποίηται». Περὶ δὲ τῶν ἐν Σπάρτῃ βασιλέων ὁ λόγος, οὓς ιεν ὑπὸ τῶν πολιτῶν 'Αγιάδας καὶ Εὐρυπωντίδας καλουμέις. 'Εμφανὲς τοίνυν τὸ σφάλμα ΑΠΑΔΩΝ καὶ ΑΠΑΔΑΙϹ, ἀντὶ ὁ 'Αγιαδῶν καὶ 'Αγιάδαις, τὸ δὲ 'Αγιπαδῶν οὐδὲν ἄλλο ἤ

γι
'Απαδῶν· διώρθωσέ τις τὸ σφάλμα, ὁ δὲ μεταγράψας οὐ συνεὶς ἀμφότερον παρέλαβε». Καὶ 217 «'Εν τοῖς τοῦ Στράβωνος σελ. 427 ἐφέρετο «ὁ βασιλεὺς Αἰπάλιος» ἀντὶ Αἰγίμιος. 'Ορᾷς ὅπως ὁ Αἰγίμιος ἀπώλετο, τὸ γὰρ ΓΙ εἰς Π μετέπεσε, τὸ δὲ Μ εἰς ΛΑ». Ἴδὲ καὶ Kramer ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Στράβωνος Τομ. Α' σελ. LXXXV. 'Εγράφη δὲ καὶ ΗΠΟΥ ἀντὶ τοῦ ΗΓΙΟΥ, περὶ οὗ ἴδε Overbeck, Die antik. Schrfqu. σελ. 86, 455 'Εν τῷ λεξ. Σουΐδα κεῖται «ἀνάρπαστοι· οἱ ἀμύητοι, οἷς τελεταὶ καὶ ὄργια οὐκ ἐγένοντο». Πᾶς τις κατανοεῖ ὅτι ἡ ἀληθὴς γραφὴ εἶναι ἀνορΓΙαστοι, ὃ κακῶς ἀναγνωσθὲν μετέπεσεν εἰς τὸ ἀνόρΠαστοι ἀνάρΠαστοι (ἴδε Kuster. εἰς Σουΐδ. Τομ. Α' Μερ. α' σελ. 365 ἐκδ. Bernh.).

982 d «ἐκλαπέντων δὲ τῶν σκύμνων, ὃς ἂν εὐθὺς ἀναδὺς . . . ἀπέκτεινε». Τὸ ἐκλαπέντων ἀποκατέστησε, διατείνεται, ὁ κ. Β., ἀντὶ τοῦ ἐκλιπόντων· ἀλλ' ἤδη ἐν τῷ λεξ. τοῦ Πλουτ. σελ. 1721 ἐδίδαξεν ὁ W. «ἐκλέπω — aor. 2 pass. ἐκλεπεὶς e corr. II, 982 c». 'Εκεῖνος ἄρα ἐποιήσατο τὴν εἰκασίαν ὅτι ὁ παθ. β' ἀόρ. τοῦ ἐκλέπω ἁρμόζει τῇ ἐννοίᾳ τοῦ χωρίου οὐχὶ ὁ ἐνεργητικὸς τοῦ ἐκλείπω, ὁ δὲ Β. ἔλαβε τὴν ἀλλοτρίαν διόρθωσιν ἁπλῶς ἐνθυμούμενος ὅ,τι σήμερον καὶ οἱ μαθηταὶ τῶν ἑλληνικῶν σχολείων ἐπίστανται, τ.ἔ. ὅτι ἐλέγετο λέπομαι ἐλάπην λέλεμμαι ὡς κλέπτομαι ἐκλάπην κέκλεμμαι καὶ πλέκομαι ἐπλάκην πέπλεγμαι καὶ βρέχομαι ἐβράχην (μεταγ.) βέβρεγμαι. 'Εν τῇ Μνημοσύνῃ 1881 σ. 367 εἶναι τάδε ὑπὸ τοῦ Κοβήτου γεγραμμένα «ἀπελέπη: ἀπελεπίσθη. Λέπω habet λαπῆναι, ἐκλαπῆναι, ἐκλαπήσεται, quod ex Erotiano olim Hippocrati reddidimus. Hesychius:

λαπῆναι: λεπισθῆναι.

Itaque ἀπελΑπη emendandum. Graeci veteres dicebant λέπω λέμμα, λοπός, ἀπολέπω, ἐκλέπω. Graeculi λεπίζω ἀπολεπίζω, ἐκλεπίζω, λέπισμα sim. (Καὶ ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Διδότου 1202, 17 ἀναγινώσκεται «ἐκλεπ[ισθ]έντων»). Τὸ ἐκλεπέντων] ἄρα καθ' ἃ καὶ τὸ μαλκὴ καὶ τοσαῦτα ἄλλα ἦσαν ἤδη πρὸ πολλοῦ ἐξηυρημένα καὶ γνωστά. Ἥρπασε δ' ὁ Β. τὰ εὑρήματα ταῦτα καὶ μετατυπώσας μὲν τὸ ἐκλεπέντων εἰς ἐκλαπέντων, ἀναβιβάσας δὲ τὸν τόνον τοῦ μαλκὴ παρέστησεν αὐτὰ ὡς ἰδίας διορθώσεις. Οὐδαμῶς δυνα-

τὸν θὰ ὑπῆρχε τῷ Βερναρδάκι ν' ἀποκαταστήσῃ τὰς ὀρθὰς γραφάς, ἂν μὴ εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ ὑφ' ἑτέρων ηὑρημένα. Αἱ δ' ἐπανορθώσεις, ἃς αὐτὸς ἐποιήσατο, δύνανται εὐλόγως νὰ νομισθῶσιν οἱονεὶ τυπογραφικῶν σφαλμάτων διορθώσεις.

Δὲν εἶναι ἀπίθανον νὰ κακισθῶμεν ὑπό τινος ὡς λίαν σπουδάζοντες περὶ πρᾶγμα οὐχὶ πολλῆς σπουδῆς ἄξιον. Ἀλλ' ἡμεῖς δὲν ἐλέγχομεν ἁμάρτημα τοῦ κ. Β. δι' ἀμέλειαν ἢ ἀνεπιστασίαν συμβάν, ἀλλ' ἀδίκημα ἐκ προνοίας ὑπ' αὐτοῦ γενόμενον σφόδρ' ἐπιθυμοῦντος νὰ νομίζηται διορθωτὴς ἡμαρτημένης γραφῆς ὁ μεταβολήν τινα ποιησάμενος τῆς ὑφ' ἑτέρου εὑρεθείσης ὀρθῆς, ἵνα δύνηται ἀδεῶς καὶ εὐχερῶς αὐτὸς νὰ σφετερίζηται ἀξιολόγους ἄλλων διορθώσεις ἐπανορθῶν σφαλμάτια αὐτῶν δυνάμενα ὑπὸ τοῦ τυχόντος νὰ ἐπανορθωθῶσι.

Ἔπειτα πῶς νὰ πιστευθῇ διατεινόμενος ὅτι ἐποιεῖτο διορθώσεις καὶ ταύτας ἄντικρυς δαιμονίας πρὸ τοῦ διεξέλθῃ ὁλόκληρον τὸν συγγραφέα, ὃν ἐπεβάλετο νὰ ἐκδώσῃ; Καὶ ὅμως τοῦτο ἀληθῶς διατείνεται, ὅταν γραφὰς κάλλιστα σῳζομένας ἔν τινι χωρίῳ τοῦ ἐκδιδομένου συγγραφέως δισχυρίζηται ὅτι δι' εἰκασίας ἀποκατέστησεν ἐν ἄλλῳ κακῶς παραδεδομένας. Πολλάκις δηλαδὴ καθ' ἃ ἐν Ἀθηνᾶς Τομ. Α', 630 ὑπὸ τοῦ Κόντου ἐδιδάχθη, ἐν τοῖς ἀντιγράφοις φέρεται γραφὴ πλημμελὴς ἢ ἀνάρμοστος, οἷον ὑπ' ἄλλων τ' ἐς (Ἱπποκρ. Τομ. Α', σ. 263), παιδεύεσθαι (Πλουτ. Ἠθικ. σελ. 41a), διαφθειρομένους (Λυκούργ. κατὰ Λεωκρ. § 40), ῥοπάλου (Ξενοφ. Ἑλλην. ϛ', δ', 36) κτλ., ἡ δ' ὀρθὴ ἢ ἁρμόζουσα καὶ γνησία σῴζεται παρ' ἄλλῳ συγγραφεῖ ἢ ἐν ἑτέρῳ τόπῳ τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως ἢ μνημονεύεται ὑπὸ γραμματικοῦ τινος, οἷον οὐ πλαδῶντες (Γαλην. Τόμ. ΙΖ', β', σελ. 595), ἐπτοῆσθαι (Πλουτ. Ἠθικ. σελ. 28d), περιφθειρομένους (Σουίδ. σελ. 840 Βεκκ.), ῥόπτρου (Ἁρποκρατ. σελ. 270, 12) κτλ.

Ἐν τῷ Θεαιτήτῳ τοῦ Πλάτωνος σελ. 175 c ἔχουσι τἀντίγραφα «ἰλιγγιῶν τε ἀφ' ὑψηλοῦ κρεμασθεὶς καὶ βλέπων μετέωρος ἄνωθεν ὑπὸ ἀηθείας ἀδημονῶν τε καὶ ἀπορῶν καὶ βαρβαρίζων γέλωτα Θρᾴτταις μὲν οὐ παρέχει οὐδ' ἄλλῳ ἀπαιδεύτῳ οὐδενί», ὅπερ ὅλως ἀνάρμοστον. Τὸ ὀρθὸν βατταρίζων ἀποκατέστησεν ὁ Πιέρσων ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Μοίριδος σελ. 197 ἐκ τοῦ παρὰ Θεμιστίῳ ἀπαντῶντος σελ. 273 a «ὄψει γὰρ αὐτὴν ἰλιγγιῶσαν εὐθέως καὶ λυγιζομένην καὶ

βατταρίζουσαν καὶ οὐκ ἔχουσαν ὅτι χρήσηται. (Πρβλ. καὶ Κόβητον ἐν Μνημ. 1862 σελ. 424). Εἶπε δ' ὁ Θεμίστιος καὶ σελ. 252c «ἀλλὰ βατταρίζοι τε καὶ ὑλακτοίη».

Ἐν τοῖς ἀντιγράφοις τοῦ Ἀριστοφάνους Λυσιστρ. 399 φέρεται «τοιαῦτ' ἀπ' αὐτῶν ἐστιν ἀκόλαστ' ᾄσματα ἢ ἄσματα». Ἐν δὲ τοῖς Βεκκήρου ἀνεκδότοις σελ. 367, 18 καὶ ἐν τοῖς Βαχμ. Ἀν. Τομ. Α', σελ. 57, 7 κεῖται «Ἀκόλαστος ὄχλος Εὐριπίδης ἔφη, ἀκόλαστον δὲ σῶμα Σοφοκλῆς, Ἀκολαστάματα δὲ λέγουσι κατακόρως οἱ Ἐπικούρειοι. Πλὴν καὶ Ἀναξανδρίδης κέχρηται τῇ λέξει καὶ Ἀριστοφάνης». Ὀρθῶς ὁ Δοβραῖος (*Adversar.*Tom. Β'. σελ. 245) μετατυπώσας τὸ ἀκολαστάματα εἰς τὸ ἀκολαστάσματα ἀποκατέστησεν αὐτὸ καὶ ἐν τῇ Λυσιστράτῃ τοῦ Ἀριστοφάνους. Λέγει δὲ καὶ ὁ Κόβητος ἐν Nov. Lect. σελ. 428 κ. ἑ. «Apud Aristophanem vetus scriptura ΑΚΟΛΑΣΤΑΣΜΑΤΑ inter scribarum manus abiit in ἀκόλαστ' ᾄσματα in Lysistrata vs. 399.

τοιαῦτ' ἀπ' αὐτῶν ἐστιν ἀκόλαστ' ᾄσματα,

cui tandem Dobraeus ἀκολαστάσματα reddidit, eadem opera apud Grammaticum Bekkeri nihili vocabulum ἀκολαστάματα in ἀκολαστάσματα emendans, rectissime omnia, ut vides».

Ὁμοίως τούτοις ῥῆσις ἀνωνύμου ποιητοῦ μνημονεύεται ἐν δυσὶ τόποις τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου ἐν τῷ ἑνὶ μὲν σελ. 497a μετὰ σφάλματος «ψάμμος ἢ κόνις ἢ πτερὰ ποικιλοθρόων οἰωνῶν τόσσον οὐκ ἔχει ἀριθμόν», ἐν τῷ ἑτέρῳ δὲ 1067e ὁ ἄνευ σφάλματος «οὐ ψάμμος, ἢ κόνις, ἢ πτερὰ ποικιλοτρίχων (ποικιλοθρόων) οἰωνῶν τόσσον ἂν χεύαιτ' ἀριθμόν». Τὴν ὑγιῶς ἔχουσαν ἐκφορὰν γινώσκουσιν ἤδη οἱ φιλολογοῦντες καὶ ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ Βεργκίου γενομένης Συλλογῆς τῶν Λυρικῶν ποιητῶν, ἐν ᾗ εἶναι γεγραμμένον σελ. 1063 (1853) «τόσσον ἂν χεύαιτ' ἀριθμόν». Ὁ δὲ Βερναρδάκις ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἠθ. τοῦ Πλουτάρχου Τόμ. Α' σελ. XLVIII ἔγραψε «497a οὐκ ἂν χεύαιτ' scripsi vestigia scripturae pr. m. ἀχλευταὶ premens: οὐκ ἔχει»· ἀδυνατοῦμεν νὰ νοήσωμεν πῶς τηλικοῦτον ἐτόλμησε τόλμημα ὁ Βερναρδάκις καταπατῶν ἄντικρυς τὴν ἀλήθειαν ἐν πράγματι οὗ προχειρότατος ὁ ἔλεγχος. Πᾶς ἄλλος εὐθὺς καὶ ἁπλοῦς τὸ ἦθος ὢν θὰ ἐπ εἶτο τοιάνδε τινὰ παρατήρησιν: «φέρεται καὶ ἐσφαλμένη γραφὴ ἀχλ ταί, ἐν ᾗ σῴζονται πάντα σχεδὸν τὰ γράμματα τῆς ἄλλοθεν γνωσ ς

ἤδη οὔσης ἀληθοῦς· ἀ(ν)χ[λ]ευ[τ]αι(τ)»· οὐδέποτε δὲ θὰ ἔλεγεν ὅτι αὐτὸς ἐξεῦρε τὴν ὀρθὴν γραφὴν ἂν χεύαιτ' λανθάνουσαν ἐν τῇ πλημμελεῖ ἀχλευταὶ φοβούμενος εἰκότως μὴ τοιοῦτό τι τερατευόμενος ἀλαζὼν καὶ φέναξ ὑποληφθῇ· δικαίως δὲ μέλλει ἀπατεὼν νὰ νομίζηται καὶ ὀνομάζηται ὁ λέγων ὅτι αὐτὸς εὗρε γραφήν, ἥτις οὐ μόνον ἀπὸ πολλοῦ γνωστὴ τοῖς φιλολόγοις ὑπάρχει, ἀλλὰ καὶ ὅλως ἀδύνατον ἦν νὰ εὑρεθῇ ὑπ' αὐτοῦ. Ἀνενδοιάστως ἀποφαινόμεθα ὅτι καὶ τοῦ Βεντληΐου ἀγχινούστερος κριτικὸς δὲν θὰ ἠδύνατο ἐκ τῆς ἡμαρτημένης γραφῆς ἀχλευταὶ νὰ ἐξιχνεύσῃ τὴν ἀληθῆ ἂν χεύαιτ'. Ἐδήλωσε μὲν καὶ ὁ Βερν. ἔπειτα ἐν Τομ. Γ' σ. 288, 20 ὅτι ἐπηνώρθωσε τὸ χωρίον τοῦ Πλουτάρχου ἐκ τοῦ ἑτέρου τόπου, ἔνθα ἀδιαφθόρως εἶναι προενηνεγμένον, ἀλλ' ἄν τις ἐπεχείρησέ ποτε νὰ καταπατήσῃ ἐκ προνοίας τὴν ἀλήθειαν, οὐδαμῶς ἀπαλλάττεται τῆς μομφῆς οὐδὲ τυγχάνει συγγνώμης, διότι ἔπειτα ἠναγκάσθη νὰ ὑποκύψῃ τῇ ἀμάχῳ δυνάμει αὐτῆς.

Ὁμοίως χωρίον τοῦ φιλοσόφου Ἡρακλείτου εἶναι πλημμελῶς μὲν ἐν τοῖς Ἠθικοῖς τοῦ Πλουτάρχου γεγραμμένον 362 a «Ἅιδης καὶ Διόνυσος οὗτος ὅτε οὖν μαίνονται καὶ ληραίνουσιν», ὀρθῶς δ' ἐν τῷ Προτρεπτικῷ Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως σελ. 30 «ωὑτὸς δὲ Ἅιδης καὶ Διόνυσος, ὅτεῳ μαίνονται καὶ ληναΐζουσιν». Ὁ κ. Βερν. ἐξέδωκεν ἐν τοῖς Ἠθικοῖς τοῦ Πλουτάρχου «Ἅιδης καὶ Διόνυσος ωὑτὸς ὅτεῳ μαίνονται καὶ ληναΐζουσιν», ἐσημειώσατο δὲ «ωὑτὸς W: οὗτος. ὅτεῳ—ληναΐζουσι scripsi ex Clem. Alex. Protr. p. 30 Pott: ὅτε οὖν—ληραίνουσιν». Ἀλλὰ πολλοῖς ἔτεσι πρὸ τοῦ Β. (1857) ἀποκατέστησε τὴν ἀληθῆ γραφὴν ἐν τῷ χωρίῳ τοῦ Πλουτάρχου ὁ Μουλλάχιος ἐν τῇ Συλλογῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Ἑλλήνων φιλοσόφων Τόμ. Α' σελ. 326, ἔνθα εἶναι τάδε γεγραμμένα «Cf. Plutarchus de Isid. et Osir. cap. 28. vol. IX p. 139: Καὶ μέντοι Ἡρακλείτου τοῦ φυσικοῦ λέγοντος Ἅδης καὶ Διόνυσος οὗτος, ὅτε οὖν μαίνονται καὶ ληραίνουσιν [leg. ωὑτὸς ὅτεῳ μαίνονται καὶ ληναΐζουσι]». Λέγεται δὲ καὶ ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου λ. ληναΐζω Heraclitus ib. p. 30: Διόνυσος ὅτεῳ μαίνονται καὶ ληναΐζουσιν (ραίνουσιν ap. Plut. Mor. p. 362. A)», καὶ ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Λ δέλλου καὶ Σκόττου λ. ληραίνω: but in Heraclit. ap. Plut. 2. 3 ? A, f. l. for ληναΐζω, cf. Clem. Al. 30», καὶ ἐν τῷ τοῦ Πασ-

σοβίου λ. ληναίζω «während b. Plut. mor. p. 362 A. ληραίνουσιν (st. ληναίζουσι) steht». Γραφὴν ἄρα ἀποκατασταθεῖσαν πρὸ πολλοῦ καὶ κειμένην ἐν τοῖς λεξικοῖς διισχυρίζεται ὁ ἐκδότης ὅτι ἀποκατέστησεν αὐτός.

Ἐν 526 b «κακεῖνοι πάλιν παισί...» τὸ πάλιν εἰσήγαγε, λέγει, ὁ ἐκδότης, ἀλλ' ἤδη ὁ Wil. παρετήρησεν ὅτι κεῖται καὶ παρὰ τῷ Dübner,

1070 a «τῇ μὲν ὕδωρ ἐφόρει δολοφρονέουσα χειρὶ τἠτέρῃ δὲ πῦρ» τἠτέρῃ εὗρε, λέγει, ὁ ἐκδότης ἀντὶ τοῦ τῆ τῶν ἀντιγράφων, ἐπελάθετο δὲ ὅτι ἀνωτέρω 950 f παραθεὶς τὸ αὐτὸ χωρίον ἔγραψε «τἠτέρῃ Schneidevinus» ἀντὶ τοῦ τῇ ἑτέρῃ τῶν ἀντιγράφων.

1090 b «οὐκ ἔστιν ἄφοβον καὶ ἄκυμον διεξαγαγεῖν» ὑπὸ τοῦτο σημειοῦται «malim ἀκύμονα». Ἀλλὰ πολὺ πρότερον ὁ Κόβητος ἐν Μνημοσ. 1873, 334 παραθεὶς τὸ χωρίον τοῦτο ἐσημειώσατο «corrige ἀκύμονα».

1093 c «ἢ τὰς γῆς Περιόδους Εὔδοξος» τὸ τὰς γῆς Περιόδους ἀποκατέστησε, λέγει, ἀντὶ «τοῦ τὰς περιόδους»· νῦν δὲ πρβλ. Διδότου 1337, 25 ἢ γῆς περιόδους Εὔδοξος.

1135 d «Εἰρηκὼς περί τε τῆς πρώτης μουσικῆς καὶ τῶν πρῶτον εὑρόντων αὐτὴν...» εἰκάζει ὅτι ἀντὶ τοῦ πρῶτον γραπτέον πρώτων. Ἀλλ' οὕτως πρώτων, εἶναι γεγραμμένον ἐν τῇ Διδοτ. σελ. 1388, 14. Ὅμοιον σφάλμα κεῖται καὶ ἐν Ζ' 397, 18 «Τίς οὖν τοῦτο πρῶτοΝ ἀνεφώνησεν; Ὅμηρος εἰπὼν...». Πάντες βλέπουσιν ὅτι καὶ ἐν τούτῳ γρ. τίς οὖν τοῦτο πρῶτοΣ..., μόνος ὁ ἐκδότης δὲν ἐνόησεν αὐτό, διότι, ὡς φαίνεται, δὲν εἶχεν αὐτὸ ἡ Διδότειος ἔκδοσις.

Ζ' 258,10 «σήμαιν' ὅτου τ' εἶ χὠπόθεν», τὸ χὠπόθεν ἔγραψε, λέγει, ἀντὶ χ' ὡπόθεν. Ἀλλ' ἡ γραφὴ αὕτη εἶναι τοῦ Πόρσωνος, διὸ ἄλλοι τε καὶ ὁ Ναύκιος γράφει χὠπόθεν.

Ζ' 289,14 «μὴ στέγων τὴν ἐπίτασιν τῶν ἐρώτων ἐπεδίωκε...»· «τὴν ἐπίτασιν τῶν ἐρώτων», ἔγραψε, λέγει, ἀντὶ τῶν ἐρώτων, παραβαλὼν τὸ ἐν σ. 81, 32. Ἀλλὰ καὶ ἡ Διδότειος Ε' σ. 83, 18 ἔχει «μὴ στέγειν τῶν ἐρώτων τὴν ἐπίτασιν», καὶ αὐτὸς ἀνωτέρω Ζ' 285, 18 ἐξέδωκε μὴ στέγουσα τὴν ἐπίτασιν τῶν ἐρώτων. Ἀγνοῶ πῶς κρίνει τὰ τοιαῦτα ὁ ἐκδότης, ἀλλ' ἐγὼ καὶ μετ' ἐμοῦ, φρονῶ, πᾶς ἀληθὴς Ἕλλην λυπούμεθα σφόδρα ὅτι ταῦτα διαπράξεις

ἐξέθηκεν εἰς τοιαύτας ὕβρεις τὴν Ἑλληνικὴν ἐπιστήμην καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα.

684 c ἐξέδωκε μὲν ὁ Βερναρδάκις «μόνον ἀνανθές ἐστι τὸ τῆς συκῆς φυτόν», ἐσημειώσατο δὲ «ἀνανθές*: ἄνανθες». Ἀλλὰ πολλαῖς πρὸ τοῦ Βερναρδάκι δεκαετηρίσιν ἐπηνωρθώθη ἡ περὶ τὸν τόνον πλημμέλεια ἐν τῷ Πλουταρχείῳ Λεξικῷ ἔνθα λέγεται σελ. 1715 «ἀνανθὴς ita leg. cens. Reisk. II 684 c ubi vulg. leg. ἀνάνθιον». Φανερώτατον παντὶ ὑπάρχει ὅτι μόνον τὸ ὀξυτονούμενον ἀνανθὴς ἔχει ὀρθῶς, οὐ τὸ οὐδέτερον ἄνανθές. Πρβλ. εὐανθής, πολυανθής, δυσανθής, νεανθής, λευκανθής, μελανθής. Καὶ ἐν τῷ Θησαυρῷ δὲ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Α΄ σελ. 472 παρατίθενται τοῦ ἐπιθέτου ἀνανθὴς ἄλλα τε μαρτύρια καὶ τὸ τοῦ Πλουτ. Ἠθικ. σελ. 684 c. Καὶ ὁ Doehner μνημονεύων τὸ χωρίον τοῦ Πλουτάρχου ἐν Quaest. Plut. Μέρ. Β΄ σελ. 31 γράφει «μόνον ἀνανθές ἐστι τὸ τῆς συκῆς φυτόν. Καὶ εἶναι μὲν βάρβαρον τὸ ἄνανθες, ἀλλὰ πολλῷ βαρβαρώτερον αὐτοῦ ὑπάρχει τὸ **ἄναυξον**, περὶ οὗ ἀποφαίνεται ὁ Βερναρδ. ὅτι παρελήφθη ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου ἀντὶ τοῦ ἀναυξὲς χάριν εὐφωνίας (ἰδὲ ἀνωτ. σελ. 469) καὶ ᾧτινι ἐγὼ ἓν μόνον ἀληθῶς ὅμοιον δύναμαι νὰ προσαγάγω παράδειγμα, λέγω τὸ ἐκ τοῦ φραγκορρωμέϊκου ἰδιώματος «μαζὶ μὲ τ' ἀκεῖνον **τὸν εὔσεβον** . . . τοῦ ὁποίου εἴμεσθα πολλὰ κρατημένοι (=tenuti) . . . μὲ τοὺς ἐπίλοιπους ἀμπελούργους», ἐν Σάθα Παραρτήματι 89 κεφ.

513 f ἐξέδωκεν ὁ Βερναρδάκις «Βακχὶς θεόν σ' ἐνόμισεν, εὔδαιμον λύχνε» ἐσημειώσατο δὲ «εὔδαιμον: Kock: εὐδαῖμον». Τὸ βιβλίον τοῦ Kock ἐξεδόθη τῷ 1888ῳ ἔτει. Ἐπηνωρθώθη δὲ τὸ εὐδαῖμον μεταβληθὲν εἰς τὸ εὔδαιμον πρὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ βιβλίου τούτου ἐν τῷ Σωκράτει 1874 σελ. 278 κέ. ἔνθα εἶναι τάδε γεγραμμένα «Ἡ κλητικὴ τῶν ἐκ τοῦ δαίμων συνθέτων ἐπιθέτων ἐτονίζετο ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ἐπὶ τῆς προπαραληγούσης, οἷον δυσδαίμων - δύσδαιμον, κακοδαίμων - κακόδαιμον, κοιλιοδαίμων - κοιλιόδαιμον, ὀλβιοδαίμων - ὀλβιόδαιμον, εὐδαίμων - εὔδαιμον. Χρησμ. παρὰ Στεφ. Βυζ. σελ. 334, 6: ὄλβιε καὶ δύσδαιμον· ἔφυς γὰρ ἐπ' ἀμφοτέροισι. Ἀριστοφ. Σφ. 1: οὗτος, τί πάσχεις, ὦ κακόδαιμον Ξανθία; Ὄρν. 672: ἀλλ', ὦ κακόδαιμον, ῥάμφος ὀβελίσκον ἔχει. Πρβλ. καὶ 890, 1569, 1604. Εἰρ. 363. Ἱππ. 7, κτλ·

Ἀθήν. Γ', 52 «γάστρων, ἔφη, καὶ κοιλιόδαιμον ἄνθρωπε» Ἰλ. Γ, 182: ὦ μάκαρ Ἀτρείδη, μοιρηγενές, ὀλβιόδαιμον. Αἰσχύλ. Προμ. 647: ὦ μέγ' εὔδαιμον κόρη. Φέρεται δ' ὅμως καὶ γρ. εὐδαίμων καὶ πλημμελὴς εὐδαῖμον. Κακῶς ἐν Ἀποσπάσματι ἀνωνύμου ποιητοῦ παρὰ Πλουτάρχῳ Ἠθικ. σελ. 621, 52 γράφεται: Βακχὶς θεόν σ' ἐνόμισεν, εὐδαῖμον λύχνε, περὶ οὗ οὐδένα λόγον ποιεῖται ὁ Μεινέκιος οὔτ' ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκδόσει τῶν ἀποσπασμάτων τῶν κωμικῶν (Τόμ. Δ', σελ. 671) οὔτ' ἐν τῇ μικρᾷ (σελ. 1236). Πρβλ. καὶ Γλωσσ. Παρατηρ. σελ. 157 «Ἡ κλητικὴ τῶν ἐπιθέτων εὐδαίμων, δυσδαίμων, κτλ. εἶχεν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ τὸν αὐτὸν τύπον τῷ οὐδετέρῳ γένει, οἷον εὐδαίμων, ὦ εὔδαιμον, δυσδαίμων, ὦ δύσδαιμον, κακοδαίμων, ὦ κακόδαιμον (καὶ τρισκακόδαιμον), ὀλβιοδαίμων, ὦ ὀλβιόδαιμον, κοιλιοδαίμων, ὦ κοιλιόδαιμον—. Ἁμαρτάνουσιν ὅσοι τῶν νέων Ἑλλήνων λέγουσιν εὐδαῖμον πάτερ καὶ εὐδαῖμον μῆτερ, κτλ. καὶ ὁ Οἰκονόμος γράφων ἐν τοῖς Σωζομένοις Φιλολογικοῖς Συγγράμμασιν «Ὦ νέε τῆς νέας Ἑλλάδος ἡγεμὼν καὶ φροντιστὰ καὶ τροφέ, τρισευδαῖμον βασιλεῦ, ὁποῖον ἔχεις τὸ ὕψος τοῦ ἐνδοξοτάτου διορισμοῦ Σου!». — Κακῶς ἐν ἀποσπάσματι ἀνωνύμου ποιητοῦ παρὰ Πλουτάρχῳ γράφεται «εὐδαῖμον λύχνε» ἀντὶ τοῦ εὔδαιμον καὶ ἐν τῇ Παραφράσει τοῦ Λυκόφρονος «ὦ δυσδαῖμον Ἀχιλλεῦ» ἀντὶ τοῦ δύσδαιμον. Ἐν τοῖς Λόγοις τοῦ Θεμιστίου ἀνεγινώσκετο κοινῶς «ὦ πάτερ, ὦ εὐδαῖμον Κωνσταντῖνε», ὅπερ ἐπηνωρθώθη μεταβληθὲν εἰς τὸ εὔδαιμον. Εἶπε δὲ καὶ ἀλλαχοῦ ὁ Θεμίστιος ὦ εὔδαιμον Κωνσταντῖνε». Γνωστότατον δ' εἶναι τὸ σκῶμμα τοῦ Στρατονίκου, ὃ μνημονεύεται ἐν τοῖς Δειπνοσοφισταῖς τοῦ Ἀθηναίου σ. 352 b «ἐν Σικυῶνι δὲ πρὸς νακοδέψην γεγενημένον, ἐπεὶ ἐλοιδορεῖτό τι αὐτῷ καὶ κακόδαιμον ἔφη, νακόδαιμον ἔφη».

273 d «ἐπίφθονόν ἐστι καὶ φιλαπεχθῆμον» καὶ σελ. 1100 d «φιλαπεχθῆμον γάρ». Ὁ Βερναρδάκις ἔγραψε μὲν ἐν ἀμφοτεροις τοῖς χωρίοις φιλαπέχθημον, ἐσημειώσατο δὲ ὅτι αὐτὸς ἐπηνώρθωσε τὴν ἐσφαλμένην γραφήν· ἀλλ' ἐν τῷ Σωκράτει 1874 σελ. 271 εἶναι τάδε γεγραμμένα « Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον προπαροξύνονται τ οὐδέτερα τῶν ἐπιθέτων ἀσχήμων, εὐσχήμων, φιλειδήμων, φιλεγκλι μων, φιλοθεάμων, φιλοικτίρμων, φιλαπεχθήμων, ἀπράγμων, μεγαλι

πράγμων, πολυπράγμων, ἀπολυπράγμων, φιλοπράγμων, πάγκαταπύγων, ἀμφώδων, ἀτεράμων, οἷον ἄσχημον, εὔσχημον, φιλείδημον, φιλέγκλημον, φιλοθέαμον, φιλοίκτιρμον, φιλαπέχθημον, ἄπραγμον, μεγαλόπραγμον, πολύπραγμον, ἀπολύπραγμον, φιλόπραγμον, παγκατάπυγον, ἄμφωδον, ἀτέραμον. Πλάτ. Νομ. Ζ', σ.797 β' «κεῖσθαι τό τ' εὔσχημον καὶ ἄσχημον» κλπ. Στράβ. Α', β' 29 «καὶ τὸ φιλείδημον τοῦ ποιητοῦ καὶ τὸ φιλέκδημον.Γ', δ', 19 «ἐξ ἑαυτῶν δ' οὐ πολὺ μὲν προσφέρονται τὸ φιλείδημον» Πολύβ.σελ.813,23Οὐλσχ. «τὸ δὲ Τιμαίου φιλεπίτιμον καὶ φιλέγκλημον οὐδεὶς ἂν ἀποδέξαιτο». Ὠριγέν.Τομ. Γ' σελ. 87 «ἐμφαίνεται οὕτως τὸ φιλέγκλημον». Πλουτ. Ἠθ. σελ 818,30 «τὸ φύσει φιλοθέαμον ἐν ἑκάστῳ καὶ φιλόσοφον τῆς ψυχῆς» σελ. 859, 2 «τὸ φιλήκοον καὶ φιλοθέαμον».Περικλ. Α', 2 «ἐπεὶ φιλομαθές τι κέκτηται καὶ φιλοθέαμον ἡμῶν ἡ ψυχὴ φύσει». Αἰλ. Ποικ. Ἱστορ. Α' 30 «τὸ φιλοίκτιρμον ὑπερφιλήσας». Πλουτ. Ἠθικ. σελ. 1175, 5 «πρὸς τὸ φιλάνθρωπον καὶ φιλοίκτιρμον». Ἀλλ' ἐν τοῖς εἰς τὴν Ὀδύσσειαν σχολίοις σελ. 319, 7 Διν. γράφεται «καὶ ἄλλως δὲ φιλοικτίρμον τὸ θῆλυ». Ψευδοδημοσθ. Προοιμ. Λς' σελ. 1445 «εἰ δὲ μὴ φιλαπέχθημον ἦν». Ἀλλ' ἐν τοῖς Ἠθικοῖς τοῦ Πλουτάρχου ἀναγινώσκεται σελ. 337, 21 «ἐπίφθονόν ἐστι καὶ φιλαπεχθῆμον» καὶ σελ. 1346, 3 «φιλαπεχθῆμον γάρ». Θουκυδ. Β', 63 «τὸ γὰρ ἄπραγμον οὐ σῴζεται μὴ μετὰ τοῦ δραστηρίου τεταγμένον καὶ τὰ ἑξῆς». Πρβλ. καὶ Γλωσ. Παρατηρ. σελ. 154.

Ὁ Herwerden ἐν Plut. et Luc. σελ. 10 ἐπανορθοῖ τοὺς τύπους Κυναίγειρον καὶ Κυναίγειρος τοὺς ἀπαντῶντας ἐν σελ. 305 b, c μεταβάλλων αὐτοὺς εἰς τοὺς ὑγιῶς ἔχοντας Κυνέγειρον καὶ Κυνέγειρος, οὓς βλέπομεν καὶ ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ B. κειμένους. Ἔγραψε δ' οὗτος καὶ ἐν σ. 347 d Κυνέγειρος καὶ Τομ. Ζ' σ. 232, 15 Κυνεγείρου, ἐσημειώσατο δὲ «Κυνέγειρος*: κυναίγειρος καὶ κυναιγείρου: correxi»· ἀλλ' εὐλόγως, νομίζομεν, δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι τῇ διορθώσει τῶν δύο πρώτων τύπων παρομαρτεῖ αὐτομάτως πως ἡ διόρθωσις τῶν δύο δευτέρων. Ὁ Keil ἀπεφαίνετο ἐν Anal. Epigr. et nomatol. σελ. 203 (1842) ὅτι ἡ διὰ διφθόγγου ἐκφορὰ Κυναίγει-; εἶναι ὀρθή, πλημμελὴς δ' ἡ διὰ τοῦ E Κυνέγειρος. Ἀλλ' οὐδεὶς ἄρχει νῦν ὁ μὴ πεπεισμένος ὅτι τὸ ἐναντίον εἶναι ἀληθές. Ὁ Γ.

Δινδόρφιος γράφει ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν εἰς Αἰσχύλον Σχολίων « σελ. 2 κυνεγείρῳ Μ. Hic quoque in apographis et editionibus interpolatum Κυναιγείρῳ. Recta nominis ab κύων et ἐγείρω formati scriptura Κυνέγειρος est, qua usi sunt Cornelius in Anthologia Palat. 7, 117, et Paulus Silentiarius ibid. 118. Eadem Herodoto 6, 114. aliisque scriptoribus, quos memoravi in Thesauro, restituenda, quorum codices inter utramque scripturam fluctuant » (πρβλ. καὶ σελ. 418, 4). Ποιεῖται δὲ λόγον περὶ τοῦ πράγματος ὁ Δινδόρφιος καὶ ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Λουκιανοῦ Τόμ. Γ' σελ. V. Καὶ ὁ Κόβητος δ' ἐδίδαξεν ὅτι διὰ τοῦ Ε ἐξεφέρετο τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ὄνομα οὐχὶ διὰ τῆς διφθόγγου ΑΙ ἐν Var. Lect. σελ. 121 « Lucullo 1 Κυναίγειρος quamquam nomen habet παρὰ τὸ τὰς κύνας ἐγείρειν, tamen praeterquam apud poëtas corrupto nomine circumambulat et apud alios multos et in Comparat. Aristidis et Catonis 2 », καὶ ἐν Collect. crit. σελ. 286 « pag. 244. 13. ὁ ΚυνΑΙγειρος ἐκεῖνος perpetuus fere in libris error ut ἀναίδην pro ἀνέδην, ἐπικαίρως pro ἐπὶ κέρως et sim. Reponendum ubique est ΚυνΕγειρος παρὰ τὸ τὰς κύνας Ἐγείρειν » (πρβλ. καὶ Herwerden ἐν Μνημοσ. 1879 σελ. 369 καὶ 1866 σελ. 403 καὶ Bergk, Griech. Litterat. Τομ. Γ' σελ. 278). Παρατηρητέον δ' ὅτι ἐξέδωκε μὲν ὁ Βερναρδάκις Τομ. Ζ' σελ. 232, 15 « μὴ σύ γε νομίζεις ὅτι Ξέρξης εὐγενέστερος ἦν Κυνεγείρου ; » διορθώσας αὐτός, ὡς λέγει, τὴν πλημμελῆ ἐκφορὰν Κυναιγείρου, ἀλλὰ πολλοῖς ἔτεσι πρότερον ἐγράφη ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ σελ. 160 (1866) « Ἐν τῷ ὑπὲρ Εὐγενείας τοῦ Ψευδοπλουτάρχου Ι', 2 (Τομ. Ε' σελ. 69, 46) γραπτέον « μὴ σύ γε νομίζεις ὅτι Ξέρξης εὐγενέστερος ἦν Κυνεγείρου ; ἀντὶ τοῦ μὴ σύ γε νομίζῃς . . . Κυναιγείρου ». Πρβλ. καὶ Λόγ. Ἑρμ. 1876 σελ. 94.

Ἔγραψεν ὁ Βερναρδάκις ἐν 695 a λιποψυχίαν καὶ λιποθυμίαν ἀντὶ τοῦ λειποψυχίαν καὶ λειποθυμίαν καὶ σελ. 870 d λιποταξίας ἀντὶ τοῦ λειποταξίας καὶ σελ. 872 c λιποταξίαν ἀντὶ τοῦ λειποταξίαν καὶ Τόμ. Ζ' σελ. 401, 1 λιποθυμοῦντος ἀντὶ τοῦ λειποθυμοῦντος καὶ σελ. 447, 21 λιποτάκταις ἀντὶ τοῦ λειποτάκταις καὶ σελ. 92, 5 ἐλλιπεῖ ἀντὶ τοῦ ἐλλειπεῖ. Ὑπῆρχε χρόνος καθ' ὃν ἐνομίζετο ὀρθὴ ὑπό τινων καὶ ἡ διὰ διφθόγγου

ἐκφορὰ τῶν ἐκ τοῦ λείπω συνθέτων λέξεων. οἷον λειποτάξιον (λειποταξίου) λειπόνεως κτλ., ὡς δηλοῦται ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Maetzner γεγραμμένων ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ λόγου τοῦ Λυκούργου κατὰ Λεωκράτους σελ. 332· ἀλλ' ἐκ τῆς διδασκαλίας τοῦ Κοβήτου κατέστη ἀναμφήριστον ὅτι μόνη ἡ διὰ τοῦ στοιχείου ι γραφὴ τῶν τοιούτων λέξεων ἔχει ὑγιῶς· πᾶς δέ τις νῦν καὶ μετρίως πεπαιδευμένος γινώσκει ὅτι λιπόνεως, λιποψυχῶ κτλ. ἐλέγετο ἀείποτε ὑπὸ τῶν παλαιῶν, οὐδέποτε δὲ λειπόνεως, λειποψυχῶ κτλ. Ὁ Κόβητος γράφει ἐν Λογίῳ Ἑρμῇ σελ. 216 «Ἐνίοτε ἀντὶ βραχέος Ι τὸ ΕΙ ὄψει ἀμαθῶς γράφοντας, οἷόν ἐστι τὸ σελ. 281 «ἐκλύσεις ἄγουσι καὶ λειποθυμίας». Οὔ σε λανθάνει, ὦ φίλτατε Κόντος, ὅτι οὐδέν ἐστιν Ἑλληνικὸν ὄνομα ἐκ τοῦ λειπο- σύνθετον. Σύγκειται γὰρ τὰ τοιαῦτα πάντα ἐκ τῶν ἁπλῶν καὶ συνεσταλμένων, οἷον ἐκ τοῦ φεύγειν ὁ φυγόπονος καὶ ἐκ τοῦ δάκνειν ὁ δακέθυμος, οὕτως οὖν ἐκ τοῦ λείπειν ἡ λιποθυμία καὶ τὸ λιποτάξιον καὶ τἄλλα πάντα. Διαφθείρεται μὲν ταῦτα ἐν τοῖς ἀντιγράφοις ὀλίγου δεῖν πᾶσιν· ἀλλ' ἥ τε ἀναλογία καὶ τὰ τῶν ποιητῶν μαρτύρια διδάσκουσι τἀληθές, ὡς ὁ Ἐμπεδοκλῆς·

εἰ δ' ἔτι σοι περὶ τῶνδε λιπόξυλος ἔπλετο πίστις.

καὶ ὁ Καλλίμαχος

τῇ καὶ λίπουρα καὶ μόνωτα θύεται.

καὶ ὁ Ἀντιφάνης ἐν τοῖς Δειπνοσοφισταῖς (σελ. 304)

τὰ δ' ἐγχέλεια γράψομαι λιποταξίου.

Τὸ μὲν ἀντίγραφον τὸ παλαιότατον τὸ ἐν Βενετίᾳ (ἐξ οὗ πάντα τἄλλα γέγονε καὶ δὴ καὶ ἡ Ἐπιτομὴ) λειποταξίου φέρει, ὁ δὲ Πόρσων διώρθωσεν. Εὑρήσεις ἐν τῷ τοῦ Στεφάνου Θησαυρῷ καὶ τὸ Λιποδρανεῖν καὶ τὸ Λιποδρανὴς καὶ τὸ Λιποδεής, σὺ δέ, οἶμαι, γελάσας διαγράψεις ὡς ἐκ τοῦ Ὀλιγοδρανέειν καὶ Ὀλιγοδρανὴς καὶ Ὀλιγεδεὴς παρεφθαρμένα» καὶ σελ. 217 «Γράφουσι — καὶ ἐκ τοὐναντίου ἐλλειπὴς (113) καὶ Μαιανδρείους» κλπ. καὶ ἐν Miscel. crit. σελ. 215 «Pervulgato errore in libris Strabonis scribitur λειπανδρεῖν λειψυδρία, et apud alios λειποτάξιον, λειποψυχεῖν et alia multa. Quod ratio suadet, id loci poetarum luculenter demonstrant in his omnibus primam esse brevem, et unice verum esse λιψυδρία, λιπανδρεῖν, ut λιποτάξιον, λιπο.

ψυχεῖν, λιπόξυλος, λιπόναυς, λίπουρος et cett. eiusdem compositionis ad unum omnia. Καὶ ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν λόγων τοῦ Ὑπερείδου σελ. 57 κέ. ἐκδ. Β' «Itaque confidenter ex Thucydide λειποστράτιον et λειποψυχεῖν et quidquid est huius modi expellemus, quoniam et ex analogia certa et ex Poëtarum locis compertum est haec omnia primam syllabam correptam habuisse, ut in Callimachi senario apud Scholiast. Aristoph. Av. 873:

τῇ καὶ λίπουρα καὶ μόνωτα θύεται — In Aeginetico, qui Isocratis nomine circumfertur, legitur § 39: τετρωμένον αὐτὸν καὶ βαδίζειν οὐ δυνάμενον, ἀλλ' ὀλιγοψυχοῦντα ἀπεκόμισα ἐπὶ τὸ πλοῖον φέρων ἐπὶ τῶν ὤμων: haec est Codicis Urbinatis scriptura ἀλλ' ὀλιγοψυχοῦντα, in reliquis est ἀλλὰ λειποψυχοῦντα. In utraque lectione aliquid veri inest, nam genuinum est· ἀλλὰ λιποψυχοῦντα, ut apud Thucydidem IV. 12: τραυματισθεὶς πολλὰ ἐλιποψύχησε, non quod editur ἐλειποψύχησε. Sequiorum verbum est ὀλιγοψυχεῖν, quod non significat animi deliquium pati, sed pusilli animi esse et metu perculsum».(Πρβλ. Var. Lect. σελ. 66 καὶ 85 καὶ Nov. Lect. σελ. 78 καὶ 333, καὶ Herwerden ἐν Stud. σελ. 126). Περὶ τοῦ λιψυδρία ἐσφάλη ὁ περιφανὴς κριτικός· διότι μόνη ἡ διὰ διφθόγγου αὐτοῦ ἐκφορὰ εἶναι ὀρθή, ὡς σαφῶς ἀπεδείχθη ἐν τῇ Ἀθηνᾷ Τόμ. Γ' σελ. 388 κ.ἑ. Παρατηρητέον δ' ὅτι τὸ ἐν τοῖς Ἠθικοῖς τοῦ Πλουτάρχου φερόμενον σελ. 694c «λειποθυμοῦντος» ἐπηνωρθώθη ὑπὸ τοῦ Doehner ἐν Quaest. Plut. Μέρ. Γ σελ. 10 ἔνθα εἶναι γεγραμμένον «λιποθυμοῦντος (cf. Cobet. N. L. p.78 sq.) οὖν αὐτοῦ καὶ ἀπολιπόντος κτέ.». Ὁ χρηστὸς Γερμανὸς ἐνόμισε καλὸν νὰ δηλώσῃ ὑπὸ τίνος ἐδιδάχθη τὴν ὀρθὴν ἐκφορὰν λΙποθυμοῦντος. Παράδοξον φαίνεται ὅτι ὁ Fritzschius ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Λουκιανοῦ Τόμ. Γ' β σελ. 86 ἔχεται ἀπρὶξ τῆς γραφῆς λειπόνεως σημειούμενος «λειπόνεως libri omnes etiam A, nullus λιπόνεως». Δὲν ἐπείσθη ὁ ἀνὴρ τῷ Herwerden λέγοντι ἐν Μνημ. 1879 σελ. 314 «In vicinia spero fore ut Fritzschio placeat Luciano reddere formam unice -ram λιπόνεως pro λειπόνεως».Ὅτι ἐξεφέρετο διὰ τοῦ στοιχεί ι τὸ ἐπίθετον ἐλλιπὴς καὶ ἀνελλιπής, πλημμελῶς δ' ἔχει ἡ διὰ -

φθόγγου ἐκφορὰ ἐλλειπὴς καὶ ἀνελλειπής, πᾶς τις νῦν καὶ ὀλίγον χρόνον περὶ τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα ἀσχοληθεὶς γινώσκει. Ὁ Doehner γράφει ἐν Quaest. Plut. Μέρ. Γ' σελ. 27 «ἀνελλιπής, quam vocem usurpavit Aelian. v. h. I, 33 et Clem. Protr. p. 70, 31, P., ubi vitiose ἀνελλειπής, rectius Paedag. II p. 247, 23 ἀνελλιπῶς (Cfr. Wyttenb. ad Plut. Mor. p. 49 b et Lobeck. Paralipp. p. 472 et 550». Πρβλ. καὶ Ἰώσηπον Τόμ. Δ' σελ. 235 Niese κτλ. Διαρρήδην λέγεται ἐν τοῖς Κανόσι τοῦ Θεογνώστου (Kram. Ox. Τόμ. Β' σελ. 47, 2 καὶ 93, 16) ὅτι διὰ τοῦ ι γράφεται τὸ ἐλλιπής.

Παρατιθέμεθα καὶ τὰ ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ 1876 σελ. 42 κ.ἑ. «Ἀντὶ τοῦ ἐλλειπὴς καὶ ἀνελλειπὴς γραπτέον ἐλλιπὴς καὶ ἀνελλιπής, ἀνυποστάτου οὔσης τῆς διὰ διφθόγγου γραφῆς. Φέρεται δ' ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ καὶ ἀλιπής, ἐκλιπής, ἀνεκλιπής, ἐπιλιπής, θυμολιπής, (=λιπόθυμος), περιλιπής, σαρκολιπής, (=λιπόσαρκος), ὑπολιπής, ψυχολιπής. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον εἶναι ἐσχηματισμένα καὶ τὰ ἐπίθετα ἀστιβής, εὐστιβής, ἡλιοστιβής, μονοστιβής, (στείβω) καὶ δειλιβής, μονολιβὴς (λείβω) καὶ ἀνηλιφής, διηλιφής, μιλτηλιφής, ὑπηλιφής, ἀνυπηλιφής, πισσαλιφὴς (ἀλείφω) καὶ ὁμοστιχὴς (στείχω). Μάτην δ' ὑπερμαχοῦσί τινες τοῦ λειποτάκτης καὶ λειποτακτῶ καὶ λειποταξία ἢ ἁπλῶς δογματίζοντες ἢ ἥκιστα πειστικοὺς λόγους προβαλλόμενοι. Ἡ μαρτυρία τῶν ἀντιγράφων, ὅταν ἀπορία περὶ τῆς γραφῆς λέξεώς τινος ἀνακύπτῃ, ὀλίγου ἀξία ὑπάρχει, οἱ δὲ προχείρως αὐτοῖς πιστεύοντες οὐδὲν σχεδὸν διαφέρουσι τῶν τυφλοῖς ὁδηγοῖς ἀκολουθούντων. Σαφῶς καὶ ἄλλοθεν καὶ ἐκ τῆς τῶν ποιητῶν χρήσεως δηλοῦται ὅτι καὶ προτασσόμενον τὸ λείπω ἐν συνθέσει ἀείποτε κατὰ συστολὴν ἐξεφέρετο, οἷον λιποτάξιον, λιπόξυλος, λιποναύτης, λίπουρος, λίφαιμος, λιποψυχῶ, λιποτελῶ κτλ. Ἐν τῇ Ὀρθογραφίᾳ τοῦ Χοιροβοσκοῦ (Kram. Ἀνεκ. Ὀξ. Τόμ. Β' σελ. 239, 6) ἀναγινώσκεται «Λείπω. Λέγει ὁ Ὧρος ὅτι πάντα (τὰ) παρὰ τὸ λείπω διὰ τῆς ΕΙ διφθόγγου γράφεται, οἷον λειπόνεως, λειποταξία, λειποτάξιον, λειποστράτιον. Ὁ δὲ Ὠριγένης διὰ τοῦ Ι λέγει γράφεσθαι, οἷον λιποτρόφια παρὰ Νεοπτολέμῳ, ἐλλιπέες παρ' Εὐφορίωνι, λιποκτέανος, λιποναῦται, λιποταξίου παρ' Ἀριστο-

φάνει». Ἀντὶ τοῦ Ἀριστοφάνει εἴκασεν ὁ Μεινέκιος Ἀντιφάνει ἐν Analect. Alexandr. σελ. 162.

Τὸ ῥῆμα λιποτελεῖν κεῖται ἐν Λοκρικῇ Ἐπιγραφῇ ἐκδοθείσῃ ὑπὸ τοῦ Ι. Οἰκονομίδου σελ. 54 στ. 14 «Ὅστις κα λιποτελέῃ», περὶ οὗ ποιεῖται ὁ ἐκδότης τὴν παρατήρησιν τήνδε σελ. 122 «ΛΙΠΟΤΕΛΕΕΙ=λιποτελέῃ ἤτοι μὴ ἀποφέρῃ τὸ τεταγμένον τέλος. Πρωτοφανὴς μὲν ἡ λέξις, οὐ μὴν καὶ ἡ σύνθεσις. Συνιστῶμεν δὲ τὴν χρῆσιν οὐ μόνον τοῦ ῥήματος τούτου, ἀλλὰ καὶ τοῦ προϋποκειμένου ἐπιθέτου λιποτελὴς εἰς δήλωσιν τοῦ ὀφείλοντος τῷ δημοσίῳ τακτόν τι τέλος ἢ ἄλλην οἱανδήποτε κατὰ νόμον τελουμένην εἰσφοράν». Νοεῖ τις κάλλιστα τὸ λιποτελεῖν, ἂν λάβῃ πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ χωρία τοῦ Ξενοφῶντος Κύρ. Παιδ. Γ, α, 1 «ἐννοήσας ὅτι ἀδικοίη καὶ τὸν δασμὸν λιπὼν καὶ τὸ στράτευμα οὐ πέμπων» καὶ 34 «ἀντὶ μὲν τῶν πεντήκοντα ταλάντων ὧν ἔφερες δασμὸν διπλάσια Κυαξάρῃ ἀπόδος, ὅτι ἔλιπες τὴν φοράν».

Ἐν τῷ Ὀρέστῃ τοῦ Εὐριπίδου στ. 1305 ἀπαντᾷ «τὰν λιποπάτορα λιπόγαμον θ', ἃ πλείστους», ἐν δὲ Ἀποσπ. τοῦ Ξενάρχου παρ' Ἀθηναίῳ σελ. 225 c «δόξας καταπίπτει καὶ λιποψυχεῖν δοκῶν». Πρβλ. Ψευδοπλάτωνα ἐν Ποιητ. Λυρ. Bergk σελ. 616 ἔκδ. γ' «Ἀνέρα τις λιπόγυιον ὑπὲρ νώτοιο λιπαυγὴς» καὶ Νικάνδ. Ἀλεξ. στ. 537 «Ἢν δὲ λιπορρίνοιο ποτὸν δυσάλυκτον ἰάψῃ» καὶ Epigramm. Graec. Kaibel 241, 9 (σελ. 90) «Μητρὶς ἡ λιπάδελφος· ἐρημωθεῖσα δὲ τέκνων» καὶ Epigraph. Graec. etc. Kaibel (1890). 2131 (σελ. 518) «Εἰπεῖν τίς δύναται σκῆνος λιπόσαρκον ἀθρήσας». Πολλαὶ τοιαῦται λέξεις φέρονται ἐν τοῖς Διονυσιακοῖς τοῦ μετὰ Χριστὸν ἀκμάσαντος ποιητοῦ Νόννου «οἷον λιπορρίνοιο (Α, 44), λιπόσκια - λιπόσκιος - λιπόσκιὸν (Β,93 Ι,186, 328 ΙΑ' 167), λιπόπτολιν (Γ, 296 Θ, 78), λιπόπατρις - λιπόπατριν - λιπόπατρι (Γ, 303, 344, 358 Δ, 41, 63, 222 Ι, 103), λιπογλώσσοιο (Δ, 325), λιπότριχι - λιπότριχος (ΙΑ, 510, ΙΘ' 202) λιποσθενέων - λιποσθενὲς (ΙΔ', 101, 336), λιπόχροα (ΙΘ', 65). Καὶ ἐν τῇ Μεταβολῇ τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου ποιεῖται χρῆσιν τοιούτων λέξεων ὁ Νόννος λέγων «λιπαυγέος Θ, ? λιπαυγέες, Ι, 180 λιποβλεφάροιο Ι 6, λιπόσκιον - λιπόσκι[illegible] Α, 169, Ζ, 85, Μ, 51, Ι, 40. λιποφεγγέϊ - λιποφεγγέας Ι, 29

Κ, 36, Μ, 181, Λ, 128 λιποφθόγγοιο Λ, 158. Εἶναι δὲ ταῦτα κατειλεγμένα ὑπὸ τοῦ Schneider ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Μεταβολῆς τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου σελ. 287.

Παρετηρήθη ἐν τῷ Σωκράτει 1874 σελ. 290 ὅτι τὸ παροξύτονον αἰχμαλωτίσιν ἔχει ὑγιῶς, πλημμελὲς δ' εἶναι τὸ προπαροξύτονον αἰχμαλώτισιν. Ἔγραψε δὲ καὶ ὁ Βερναρδάκις παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ σελ. 322 d αἰχμαλωτίσι ἀντὶ τοῦ αἰχμαλώτισι. Καὶ ἄλλαι δ' ὀρθαὶ ἢ δόκιμοι ἐκφοραί, ἃς ἀποκατέστησεν ὁ Βερναρδάκις ἐν τοῖς Ἠθ. τοῦ Πλουτάρχου, λ.χ. ἀνδρείᾳ (σελ. 339 c), Συρακοσίοις (σελ. 1090 e καὶ ἀλλαχοῦ), κρεοδαισία - κρεοπωλικῆς - κρεοδαίτης-κρεοδαίτην (σελ. 634 a καὶ 644 b), προσσχούσης (σελ. 312 b), πῶμα (σελ. 124 d καὶ ἀλλαχοῦ), εἶναι σαφῶς δεδιδαγμέναι ἐν Ἑλληνικοῖς συγγράμμασιν, Ἑλλην. Φιλολ. 1871 σελ. 31 κ.ἑ. (καὶ 48), Ἐφημερ. Φιλομαθ. 1881 σελ. 36 κ.ἑ. καὶ σελ. 67 κ.ἑ., Γλωσσ. Παρατ. 1882 σελ. 544, Ἑβδ. 1884 Δελ. 39 σελ. 3. Ἀλλ' ὁ ἐκδότης οὐδαμοῦ μνημονεύει τούτων, προσποιεῖται δ' ὅτι διορθοῖ κριτικῶς ὅσα σήμερον οὐδὲν ἄλλο δύνανται νὰ ὑπολαμβάνωνται ἢ κοινότατα ὀρθογραφικὰ σφάλματα.

Ὁ Βυττεμβάχιος ἐν τῷ Πλουταρχείῳ Λεξικῷ σελ. 133 - 134 καταλέξας ἐκ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Πλουτάρχου πολλὰ μαρτύρια τῆς διὰ διφθόγγου ἐκφορᾶς ἀνδρεία ἐπιφέρει «ἀνδρία pro ἀνδρεία I. 140 F, 274 A. II. 97 E. (al. MSS ει.) 177 E. 183 B, 201 B)». Οὐδεμία νῦν δύναται νὰ ὑπάρχῃ ἀμφιβολία ὅτι μόνη ἡ διὰ τοῦ ΕΙ ἐκφορὰ ἔχει ὑγιῶς, ἧς ἱκανὰ μαρτύρια ἔχομεν ἐξ ἐπιγραφῶν. Πρβλ. Ἑλλ. Ἐπιγρ. Boeckh ἀριθ. 1386 (Τόμ. Α' σελ. 669) «σωφροσύνης τε καὶ ἀνδρείας ἕνεκα» καὶ 2059, 44 (Τόμ. Β' 127) «πρὸς ἀνδρείαν [τε] εὔτολμον κ.τ.ἑ. Ἀττικ. Ἐπιγρ. Β, α' ἀρ. 471, 59 (τόμ. Β' α' σελ. 276), τη[ν] εὐταξίαν αὐτῶν καὶ ἀνδρείαν» Συλλ. Ἑλλ. Ἐπιγρ. Dittenb. ἀριθ. 246, 73 (σελ. 358) «αἱ τῶν νεωτέρων ψυχαὶ πρὸς ἀνδρείαν ἁμιλλώμεναι» καὶ 247, 35 (σελ. 362) «τῆς ἰδίας δόξης» καὶ ἀνδρείας» Ἐφημ. Ἀρχαιολ. 1885 σελ. 194 ἰνδρείας παράδειγμα». Ἐν ἐπιγραφῇ παρὰ Kaibel Inscript. ·aec. etc. ἀρ. 1121 (σελ. 302) «ἀνδρΗας ἕνεκεν». Ἄξια ἀναɔσεως εἶναι ἃ ὁ Ναύκιος ἔγραψε περὶ τοῦ τύπου ἀνδρεία ἐν Stud. ɪripid. Μέρ. Β' σελ. 62 καὶ ὁ Stahl ἐν Quaest. Gram. σ. 39.

Περὶ τοῦ Κρεώφυλος περὶ οὗ γίνεται λόγος ἐν Ἐφημερίδι Φιλομαθῶν 1881 σελ. 69, παρατηροῦμεν ὅτι ὁ τύπος οὗτος ἀπαντᾷ καὶ Ἐπιγραφῇ, Collitz Samml. Griech. Dial. Inschr. Τόμ. Γ' σελ. 427, 120.

Ὡς φέρεται παρὰ Πλουτάρχῳ συνήθως ὁ διὰ διφθόγγου προενηνεγμένος τύπος ἀνδρεία, οὕτω καὶ ὁ ἑταιρεία. Ὁ Βυττεμβάχιος ἐν τῷ Πλουταρχείῳ Λεξικῷ σελ. 694 μνημονεύσας πολλὰ χωρία, ἐν οἷς φέρεται ὁ τύπος οὗτος ἐπάγει «ἑταιρία II. 583 A. I. 445 A. lectio f.- ei 606 E». Ὁ Βερναρδάκις ἐξέδωκε μὲν σελ. 583 a «ἐπεὶ γὰρ ἐξέπεσον αἱ κατὰ πόλεις ἑταιρεῖαι τῶν Πυθαγορικῶν στάσει κρατηθέντων», ἐσημειώσατο δὲ «ἑταιρεῖαι*: ἑταιρίαι». Ἀλλὰ καὶ τὸ ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ σφάλμα εἶναι διωρθωμένον ὑπὸ τοῦ Κοβήτου ἐν Collectan. critic. σελ. 447, ἔνθα παρατιθέμενος τὰ ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου εἰρημένα γράφει «ἐπεὶ γὰρ ἐξέπεσον αἱ κατὰ πόλεις ἑταιρεῖαι τῶν Πυθαγορείων». Πολλοὶ τῶν φιλολόγων ἐποιήσαντο λόγον περὶ τῶν τύπων ἑταιρεία - ἑταιρία, οἷον Poppo ἐν τῇ Μεγάλῃ ἐκδόσει τοῦ Θουκυδίδου Μέρ. Β', β, σ. 251 καὶ Μέρ. Γ, β, σ. 809, Lobeck ἐν τῷ εἰς Αἴαντι ὑπομνήματι σελ. 256 ἐκδ. γ', Ellendt ἐν τῷ Σοφοκλείῳ Λεξικῷ Τόμ. Α' σελ. 692, Voemel ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Δημοσθένους Δημηγοριῶν σελ. 120, Blaydes ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Αἴαντος σελ. 155 καὶ ἄλλοι. Ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις καὶ οἱ μὴ περισσῶς τετριμμένοι περὶ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν γινώσκουσιν ὅτι μόνη ἡ διὰ διφθόγγου ἐκφορὰ ἔχει ὑγιῶς. Ὁ Γ. Δινδόρφιος γράφει ἐν τῷ Σοφοκλείῳ Λεξικῷ σελ. 194 «ἑταιρία sodalitas amicitia. Ai. 683 «ἄπιστός ἐσθ' ἑταιρείας λιμήν», ubi in apogr. multis ἑταιρίας, frequenti etiam in aliorum scriptorum codicibus diversitate. Quae grammatici nonnulli sic distinxerunt ut ἑταιρεία factionem (τάξιν), ἑταιρία amicitiam significet, de quo v. Thesaur. vol. 3 p. 2118. Sed veteres ἑταιρεία solo usi esse videntur ab adjectivo ἑταιρεῖος ducto, ut ἀνδρεία, quod ipsum quoque non raro ἀνδρία scribitur, ab ἀνδρεῖος. Quam rationem commendant loci poetarum in Thesauro indicati p. 2117, in quibus metrum diphthongum postulat, nusquam vocalem simplicem. (Πρβλ. Nauck ἐν Mel. Gréco-Rom. Τόμ. Δ' σελ. 23 καὶ Sauppe, Lexicolog. Xenophont. σελ. 54). Ὁ Keller ἐν τῇ ἐκ

δόσει τῶν Ἑλληνικῶν τοῦ Ξενοφῶντος σελ. 424 γράφει «II 4, 21 κηδεστείας καὶ ἑταιρείας pro κηδεστίας καὶ ἑταιρίας scribendum censet A. Nauck; item V 2, 25 ἑταιρειῶν pro ἑταιριῶν»(1). Ἐν Ἐπιγράμματι κατακεχωρισμένῳ ἐν Ποιητ. Λυρικ. Bergk Τόμ. Γ' σελ. 439 φέρεται «Γλαῦκος ἑταιρείης ἀντὶ πολυχρονίου» καὶ ἐν Παλατ. Ἀνθολ. Θ' 446 «εὖνοι ἑταιρεῖαι, κρυπτὰ δόμοισιν ἄχη» καὶ παρὰ Νόννῳ Διονυσ. ΙΑ', 119 «ποῖον ἑταιρείης γέρας ἔλλαχες». Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Σουΐδα κεῖται «ἑταιρεία ἡ συνήθης ὁμόνοια καὶ φιλία. Βάβριος «Θέντο μετ' ἀλλήλοισιν ἑταιρείην μῦς δοιώ, οὐ καθ' ὁμὰ ζώοντες — ἑταιρεία καὶ τὸ τάγμα καὶ ἑταιρειάρχης ὁ τῆς ἑταιρείας ἄρχων»· πρβλ. Cob. Μνημ. 1873 σελ. 22 καὶ 1882 σελ. 413 καὶ ἐν Collect. crit. σελ. 149.

Εἴδομεν ὅτι ὁ Κόβητος μνημονεύων τοῦ χωρίου τοῦ Πλουτάρχου ἔγραψεν «αἱ κατὰ πόλεις ἑταιρεῖαι» ἀντὶ τοῦ ἑταιρίαι. Καὶ ἀλλαχοῦ δὲ διὰ διφθόγγου εἶναι προενηνεγμένον τὸ ὄνομα τοῦτο ὑπὸ τοῦ Κοβήτου, ὡς ἐν Μνημοσύνῃ 1877 σελ. 161 «pag. 77· ἄλλην (ἐπιδεικνύουσαν) ταραχώδεις φατρίας πεπαυμένας. Non est Graecum φατρίας et φρατρίας a loci sententia abhorret. Lege ταραχώδεις ἑταιρείας, ut pag. 67. τὴν δὲ τῶν ἀνοσίων ἑταιρείαν εὐφραῖνον, et pag. 74. τὰ τῶν στάσεων χαλεπά, νόμων ὀλιγωρίαν, ἑταιρείας ἀτόπους, et passim apud alios in turbis civilibus hominum improborum et seditiosorum *sodalicia* ἑταιρεῖαι appellantur». Ἀλλ' ἐν τῷ μεταγενεστέρῳ Ἑλληνισμῷ ἐλαμβάνετο ἡ λέξις φατρία ἐπὶ τοιαύτης ἐννοίας· ἐλέγετο δὲ καὶ φατριάζω καὶ φατριασμός. Παράδοξον ἡμῖν φαίνεται ὅτι ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς τοῦ Ξενοφῶντος δὲν μετέβαλε τὸ ἑταιρίας (II, 4, 21) καὶ τὸ ἑταιριῶν (V, 5, 25), εἰ καὶ ἐν τοῖς ἀντιγράφοις φέρεται καὶ γραφὴ ἑταιρείας καὶ ἑταιρειῶν. Καὶ ὁ Susemihl ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Πολιτικῶν τοῦ Ἀριστοτέλους ἔγραψε σελ. 529 «καὶ ἐν Ἀβύδῳ ἐπὶ τῶν ἑταιριῶν» προκρίνας τοῦτο τοῦ ἐν τοῖς κώδιξι κειμένου ἑταιρειῶν. Ὁμοίως καὶ ὁ Niese ἀτιμάσας τὴν ἐν τοῖς ἀντιγράφοις σῳζομένην ὀ^ὴν ἐκφορὰν ἐξέδωκε παρὰ τῷ Ἰωσήπῳ Τόμ. Β' σελ. 48, 18 « ιτὰ τῆς ἑταιρίας» καὶ σελ. 57, 6 «καὶ τὴν ἐφθονημένην ἑται-

) Περὶ τοῦ κηδεστία διέλαβεν ὁ Κόντος ἐν Γλωσσ. Παρ. 129 κἑξ. καὶ ἀπέδει ·ν ὅτι διὰ τοῦ ι ἐξεφέρετο, οὐχὶ διὰ τοῦ ει.

ρίαν» καὶ σελ. 114, 18 «τῆς ἑταιρίας». Πολλοῦ θαυμασμοῦ ἄξιον φαίνεται ὅτι ἀνὴρ περισσῶς περὶ τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα τετριμμένος ὁ Stahl πλημμελῆ ὑπολαμβάνει τὴν διὰ διφθόγγου ἐκφορὰν τῆς προκειμένης λέξεως λέγων ἐν Quaest. Grammat. σελ. 40 ἐκδ Β' «Aperte falsum est ἑταιρείας III 62, 5 in paucis libris traditum (cf. Herodian. II 512, 22), nec probatur discrimen quod inter ἑταιρίαν amicitiam, et ἑταιρείαν, sodalicium, Lob. ad. Soph. Ai. 682 et Dind. in Steph. Thes. statuunt». Πρὸς ταῦτα ἀντέλεξεν ὁ Schulze ἐν Quaest. Epic. σελ. 526 «ἑταιρεία 'factio'— ab ἑταιρεύεσθαι. Stahlii de hac scriptura dubitatio (qu. gr. Thuc.[2] 40) dissipatur cretico ἑταιρεία Cauer[2] 121 C 38 (nunc Mus. It. III 657 κέξ.) καὶ ἑταιρηία Mus. It. II 629 col. II 12». Παρὰ τῷ Ἡροδότῳ φέρεται 5, 71 «προσποιησάμενος ἑταιρηίην τῶν ἡλικιωτέων», ὅπερ ἐμφαίνει ὅτι Ἀττικιστὶ ἐλέγετο ἑταιρεία. Πρβλ. ἀνδρηίη - ἀνδρεία, βασιληίη - βασιλεία, δουληίη - δουλεία κλπ. Πρβλ. καὶ Vömel ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Δημοσθένους Δημηγοριῶν σελ. 121.

Ὁμοίως ἐξέδωκεν ὁ Βερν. 349 a «καὶ νὴ Δί' οἱ τριήραρχοι τοῖς ἐλαύνουσιν ἄλφιτα παρασκευάσαντες, ὄψον δὲ κρόμμυα καὶ τυρόν, ἐνεβίβαζον εἰς τὰς τριήρεις· οἱ δὲ χορηγοὶ τοῖς χορευταῖς ἐγχέλεια καὶ θριδάκια καὶ σκελίδας καὶ μυελὸν παρατιθέντες εὐώχουν ἐπὶ πολὺν χρόνον», ἐσημειώσατο δὲ «κρόμμυα*: κρόμυα» καὶ «ἐγχέλεια*: ἐγχέλια». Δεξιωτάτου ἀληθῶς κριτικοῦ ἔργον εἶναι νὰ ἐπανορθοῖ τοιαῦτα γραφικὰ σφάλματα οἷον τὸ κρόμυα· ἀλλ' ἀδίκως ὁ Βερναρδάκις ἀντιποιεῖται τῆς ἐπὶ τῇ ἰάσει τοῦ σφάλματος τούτου δόξης· διότι πολλαῖς πρὸ τοῦ Βερναρδάκι δεκαετηρίσι διώρθωσεν αὐτὸ ὁ Βυττεμβάχιος ποιούμενος τὴν εἰκασίαν τήνδε (Πλουτ. Ἠθικ. Τόμ. Β' σελ. 430) «ἐλαύνουσιν — τυρόν] Forte: ἐλαύνουσι σῖτον μὲν ἄλφιτα παρασκευάσαντες, ὄψον δὲ κρόΜΜυα καὶ τυρόν». Φαίνεται δ' ὅτι ὁ Βυττεμβάχιος ἐνόμισεν ἀναγκαίαν τὴν προσθήκην τοῦ σῖτον ἀποβλέπων εἰς τὸ τοῦ Ξενοφῶντος Κύρ. Παιδ. Α', 2, 8 «φέρονται δὲ οἴκοθεν σῖτον μὲν ἄρτον, ὄψον δὲ κάρδαμον». Ἡ διὰ τοῦ διττοῦ μ ἐκφορὰ τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ὀνόματος ἔμεινεν ἀβλαβὴς ἐν ἄλλοις ῦ Πλουτάρχου χωρίοις, ἐξ ὧν μνημονεύομεν τὸ σελ. 153 e «ὁ δὲ ι- πίνων τὴν θάλατταν Ἀμάσιδι βάρβαρος ἐδεῖτο τῆς Πιττακοῦ βρι ι-

λογίας, ἣ πρὸς Ἀλυάττην ἐχρήσατο προστάττοντά τι καὶ γράφοντα Λεσβίοις ὑπερήφανον, ἀποκρινάμενος οὐδὲν ἀλλ' ἢ μόνον κελεύσας κρόμμυα καὶ θερμὸν ἄρτον ἐσθίειν», ἔνθα τὸ κρόμμυα ἐσθίειν εἶναι παρειλημμένον πρὸς δήλωσιν τοῦ κλαίειν ἢ δακρύειν (ἴδε Βυττεμβάχιον εἰς Πλουτ. Ἠθικ. Τόμ. Ϛ' σελ. 954, πρβλ. καὶ Σημειώσ. εἰς Διογ. Λαερτ. Τόμ. Α' σελ. 259 Huebn.). Ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Δ' σελ. 1995 εἶναι τάδε γεγραμμένα «Gemino autem ap. Aristoph. [Ach. 550, 1099 Eq. 600, al.] et alios Comicos, postulante geminationem τοῦ μ lege metrica [Κρόμμυον in quorumvis scriptorum codicibus non raro simplici μ scribitur, cuius formae nulla extra Homerum auctoritas est—»]. Σημειωτέον δ' ὅτι ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους ἐλέχθη κρομμυοξυρεγμία Εἰρ. στ. 529 «Τοῦ μὲν γὰρ ὄζει κρομμυοξυρεγμίας». Γνωστὸν δ' ὑπάρχει καὶ τὸ κύριον ὄνομα Κρομμυὼν γνωστότατον καὶ τὸ Κρομμυωνία ὗς, ὃ ὁ Βερναρδάκις ἐπιλαθόμενος τῆς κριτικῆς αὑτοῦ τέχνης γράφει δι' ἑνὸς μ σελ. 987 f.

Τὸ δ' ἕτερον γραφικὸν πταῖσμα ἐγχέλΙα, ὃ λέγει ὁ Βερναρδάκις ὅτι αὐτὸς διώρθωσεν, εὑρίσκομεν διωρθωμένον ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Γ' σελ. 133, ἔνθα κεῖνται τάδε «Plut. Mor. p. 349,A'. «Οἱ δὲ χορηγοὶ τοῖς χορευταῖς ἐγχέλεια . . . παρατιθέντες εὐώχουν. Ita Wyttenb. tacite: olim ἐγχέλια». Γνωστότατον τοῖς φιλολόγοις ὑπάρχει ὅτι διεφθάρησαν ὑπὸ τῶν βιβλιογράφων τό τε πληθυντικὸν ἐγχέλεια καὶ τὸ ἑνικὸν ἐγχέλειον μεταβληθέντα εἰς τὸ ἐγχέλια καὶ τὸ ἐγχέλιον. Ὁ Εὐστάθιος γράφει ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 1240, 22 «Ἀριστοτέλης δὲ διὰ τοῦ ι εἶπεν ἔγχελις, ὅθεν Ἀντιφάνης ὑποκοριστικῶς ἔφη τὰ ἐγχέλια γράψομαι λιποταξίου» ἀλλ' ἡ ὀρθὴ γραφὴ τοῦ στίχου τοῦ Ἀντιφάνους ὡς διδάσκει καὶ τὸ μέτρον εἶναι «τὰ δ' ἐγχέλεια γράψομαι λιποταξίου». Πρὸ πολλοῦ δ' ἐπηνωρθώθη ἡ ῥῆσις αὕτη τοῦ Ἀντιφάνους. Ἐκ τοῦ ὀνόματος ἔγχελυς (ἐγχέλεις) ἐσχηματίσθη τὸ ἐπίθετον ἐγχέλειος, οὗ τὸ οὐδέτερον ἐγχέλειον τέμαχος καὶ πληθυντικὸς ἐγχέλεια τεμά -. Ἐν Ἀποσπάσματι τοῦ Φερεκράτους παρ' Ἀθηναίῳ 96 b φέρει ... «καὶ δῆθ' ὑπάρχει τέμαχος ἐγχέλειον ὑμῖν», ὑπὸ δὲ τοῦ Εὐ ταθίου λέγεται ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 1231, 17 «ς ί γοῦν καὶ Αἴλιος Διονύσιος ὅτι ἔγχελυς τὸ ἑνικόν, ἐγχέλεις

δὲ τὸ πληθυντικόν, καὶ ἐγχέλεων καὶ ἐγχέλεσιν· ἐγχέλεια δὲ τὰ τεμάχη φησὶ τῶν ἐγχέλεων». Ἐν τοῖς εἰς Ἀριστοφάνη Σχολίοις Ἀχαρν. 1043 κεῖται «τἀγχέλεια: Ἡ λείπει τὰ κρέα, ἵν' ᾖ τὰ ἐγχέλεια κρέα, ἢ λέγει τὰς ἐγχέλεις». Ὁ δὲ Βλαϋδέσιος σημειοῦται ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀχαρνέων σελ. 420 «Τἀγχέλεια] Sc. κρέα. Sic ὀρνίθεια, βόεια etc». Ὡς δὲ λέγεται ἐγχέλεια οὕτω καὶ θύννεια παρ' Ἀριστοφάνει Ἱππ. 354: θύννεια θερμὰ καταφαγών», περὶ οὗ ὁ Βλαϋδέσιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἱππέων σελ. 258 ποιεῖται τὴν παρατήρησιν τήνδε: Θύννεια] Sc. κρέα aut potius τεμάχη. Sic ὀρνίθεια, βόεια, ἐγχέλεια, κύνεια, ὄνεια, λαγῷα, κίχλεια, ἄρνεια etc.». Πρβλ. τὸ περὶ ἐλλείψεων σύγγραμμα τοῦ Βοσσίου σελ. 233 καὶ 466 Schaef. Ὑπὸ τοῦ Πολυδεύκους ϛ', 47 μνημονεύονται πολυπόδεια κρέα· πρβλ. καὶ 33 «ἥμερα κρέα, θήρεια κρέα, σύεια, χοίρεια, ὀρνίθεια, πολυπόδεια, περδίκεια, λαγῷα». Ἀλλ' ὁ ἀττικὸς τύπος εἶναι πουλυπόδεια, ὡς παρετηρήθη καὶ ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τομ. ϛ' σελ. 1409 «Usitata Atticis forma Πουλυπόδειος est. Sic πουλυπόδειον et πουλυπόδεια, intellecto κρέας vel. κρέα, in frr. Philyllii ap. Athen. 3, p. 86, E, Anaxandridis 4, p. 131, C, Ephippi 7, p. 322, E; 9 p. 403, C. Quibus in locis in codici πολυπόδειον πολυπόδιον πουλυπόδιον scriptum est». Περὶ τῆς παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς χρήσεως τοῦ τύπου πουλύπους ἐποιήσατο λόγον ὁ Κόβητος ἐν Var. Lect. σελ. 305· πρβλ. καὶ Εὐστάθ. 1541, 22,

Ὡς δ' ἀνεγνώσθη κακῶς ὑπὸ τῶν βιβλιογράφων ἐν τοῖς Ἠθικοῖς τοῦ Πλουτάρχου ἐγχέλια ἀντὶ τοῦ ἐγχέλεια σελ. 1084 b, οὕτω φέρεται καὶ «δούριον ἵππον» καὶ σελ. 604 a «ὁ δὲ τοὺς περιτρέχοντας ἔξω καὶ τοῦ βίου τὸ πλεῖστον ἐν πανδοκείοις καὶ πορθμίοις ἀναλίσκοντας εὐδαιμονίζων», ἀλλὰ σελ. 679 c «οἱ δὲ συνεχέστερον κατὰ τρεῖς ἢ τέτταρας ἀναλαμβάνοντες, ὥσπερ πορθμεῖα τὰ συμπόσια κοῦφά τε ποιοῦσι». Καὶ ἐν ἄλλοις δὲ τόποις τοῦ Πλουτάρχου ἀπαντᾷ ἡ ὑγιῶς ἔχουσα ἐκφορά· εὑρίσκεται δὲ καὶ δούρειος γεγραμμένον παρά τε τῷ Πλουτάρχῳ καὶ παρ' ἄλλοις. Ὁ Βερναρδάκις ἔγραψεν ἐν τοῖς ἐν ἀρχῇ παρατεθεῖσι χωρίοις τοῦ Πλουτάρχου δούρειον καὶ πορθμείοις, ἐσημειώσατο δ' ὅτι αὐτὸς ἐπηνώρθωσε τὰς ἐσφαλμένας γραφάς. Ἡ λέξις πορθμεῖον-πορθμεῖα εἶναι νῦν ἐν Ἑλλάδι οὕτω νῦν

στή, ὥστε καὶ οἱ παῖδες οἱ τὰ στοιχεῖα τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης διδαχθέντες ἐπίστανται τὴν ὀρθὴν αὐτῆς ἐκφορὰν (πρβλ. τὸν Ἰωνικὸν τύπον πορθμήιον). Οὐδεὶς δὲ τῶν φιλολογούντων ἀγνοεῖ ὅτι ἐν τοῖς ἀντιγράφοις συνεχύθησαν αἱ τῶν οὐδετέρων ὀνομάτων καταλήξεις ΕΙΟΝ-ΙΟΝ καὶ εῖα-ία. Εὑρίσκεται δὲ πλημμελῶς γεγραμμένον ἀσώτιον ἀντὶ τοῦ ἀσωτεῖον καὶ ὁμακόϊον ἀντὶ τοῦ ὁμακοεῖον καὶ σκιάδιον ἀντὶ τοῦ σκιάδειον (σκιαδεῖον), ἄνδρια ἀντὶ τοῦ ἀνδρεῖα κτλ. καὶ τοὐναντίον χαλκεῖον ἀντὶ τοῦ χαλκίον. Πρβλ. Λόγ. Ἑρμ. Τομ. Α' σελ. 215 καὶ 217. Συχνότατα δὲ γίνεται χρῆσις ὑπὸ τῶν νέων Ἑλλήνων τοῦ δούρειος ἵππος καὶ ὑπ' οὐδενὸς ἀγνοεῖται ἡ διὰ διφθόγγου ἐκφορὰ τοῦ ἐπιθέτου τούτου. Πρβλ. δούρΗος ἵππος ἐν Ἐπιγραφῇ παρὰ Kaibel Inscr. Graec. etc. σελ. 332. Ἐν τῇ Παλατίνῃ Ἀνθολογίᾳ κεῖται XV, 14 «πᾶσι σοφοῖς τ' ἀσόφοις τε» δορήϊον ἔμμεναι ἕδρην». Περὶ τῶν τύπων δούρειος - δούριος γίνεται λόγος ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τομ. Β' σελ. 1657, ἔνθα μνημονεύεται καὶ τὸ διὰ τοῦ ι προενηνεγμένον δούριος, τὸ ἀπαντῶν παρ' Ἀριστοφάνει Ὄρνισι στ. 1128 ὡς καὶ τὸ δούριον τὸ κείμενον ἐν Ἀνθολ. Παλατ. XI, 259 (πρβλ. καὶ Schulze ἐν Quaest. Epic. σελ. 102).

Παρατηρητέον δ' ὅτι ἀπαντῶσιν ἐν τοῖς Ἠθικοῖς τοῦ Πλουτάρχου ὀπτανεῖον (σελ. 50 e) καὶ ὀπτανείοις (σελ. 94 b) καὶ ὀπτανείων (σελ. 823 E καὶ 1093 f). Καὶ ὁ μὲν Hercher μετετύπωσε τὸ ὀπτανεῖον εἰς τὸ ὀπτάνιον καὶ τὸ ὀπτανείοις εἰς τὸ ὀπτανίοις, ὁ δὲ Βερναρδάκις ἐτήρησε τὰς παραδεδομένας γραφάς. Ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ σελ. 629, 7 φέρεται «Ὀπτανεῖον δεῖ γινώσκειν, ὅτι διὰ τῆς ΕΙ διφθόγγου γράφεται· σημαίνει δὲ τὸ μαγειρεῖον· πρῶτον μέν, ὅτι λέγεται ὀπτανήϊον· δεύτερον δέ, τῷ λόγῳ τοῦ βαλανεῖον. Λέγει δὲ ὁ Ἡρῳδιανὸς καὶ ἐνταῦθα καὶ ἐν τῇ Καθόλου, ὅτι παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς καὶ διὰ τοῦ Ι γράφεται καὶ προπαροξύνεται, οἷον ὀπτάνιον». Μόνον τὸ ὑπὸ τοῦ Ἡρῳδιανοῦ διδασκόμενον ὅτι τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ὄνομα «καὶ διὰ τοῦ Ι γράφεται καὶ προπαροξύνεται» ἔχει ὑγιῶς. Ἀποφαίνεται δὲ καὶ ὁ Φρύνιχος σελ. 276 Lob. «Μαγειρεῖον: τὸ μὲν μάγειρος δόκιμον, τὸ δὲ μαγειρεῖον οὐκέτι, ἀντὶ δὲ τούτου ὀπτάνιον λέγουσιν, τῆς μὲν δευτέρας συλλαβῆς ὀξυτονουμένης, τῆς δὲ τρίτης συστελλομένης». Ἡ διὰ τοῦ ι

ἐκφορὰ τοῦ προκειμένου ὀνόματος ἀποδείκνυται ἀληθὴς οὖσα ἐκ τῆς χρήσεως τῶν ποιητῶν. Ὁ Βαλκενάριος γράφει ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Εὐριπίδου Φοινισσῶν Τομ. Α' σελ. 284 Λιψ «ad eam normam scripta conferuntur a Comicis τάρτοπώλιον, et τούπτάνιον· hoc quidem saepe perverse scriptum prostat in Comicorum locis apud Athen. L. III, p. 102 f. Damoxenus: Ἐγὼ γὰρ εἰς τούπτανεῖον οὐκ εἰσέρχομαι scribendum εἰς τούπτάνιον.— Philemonis locum emendavit R. Bentley. Em. in Philem. p. 115. L VII, p. 290. D. Hegesippus Adelphis:—ἐὰν δὲ δὴ λάβω Τὰ δέοντα, καὶ τούπτανεῖον (lege: κἀς τούπτάνιον) ἁρμόσω μ' ἅπαξ» (πρβλ καὶ Kidd εἰς Dawes. Miscel. crit σελ. 396 ἐκδ. Β'). Λέγει δὲ καὶ ὁ Κόβητος ἐν Var. Lect. σελ. 89 «ὀπτανεῖον quoque in Luciano inveteravit: legitur τούπτανεῖον 42, 30; 70, 35 et alibi, quamquam liquido constat τούπτάνιον esse dicendum; docet hoc Phrynichus p. 276, confirmant poetarum testimonia, in quibus saepius Graeculorum fraus ἐπ' αὐτοφώρῳ deprehenditur, qui non dubitant scribere «ἐγὼ γὰρ εἰς τούπτανεῖον οὐκ εἰσέρχομαι» Athen. III. p. 102. f. quo iure istic omnes τούπτάνιον reponunt, eodem ubique in eadem re utendum». (Πρβλ. καὶ Λοβέκκιον εἰς Φρύνιχ. σελ. 276 καὶ Βλαϋδ. εἰς Ἀριστοφ. Εἰρ. σελ. 254 ἔτι δὲ Θησ. Στεφ. Τομ. Ε' σελ. 2117). Οὐδεὶς δὲ τῶν περὶ τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα ἀσχολουμένων ἀγνοεῖ νῦν ὅτι καὶ ἐν ἐπιγραφαῖς ἀπαντᾷ ἡ διὰ τοῦ Ι ἐκφορὰ τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ὀνόματος. Ὁ Kock γράφει ἐν τῇ Συλλογῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Κωμικῶν Τόμ. Γ' σελ. 743 «ὀπτάνιον etiam lapides, Riemann. Rev. de philol. VIII 64». Ἴδε καὶ Meisterhans ἐν Gramm. d. Att. inschr. σελ. 42 ἐκδ. Β'. Ἄξιον μνείας εἶναι ὅτι παρὰ τῷ Ἰωσήπῳ Τομ. Ε' σελ. 43, 16 Niese φέρεται «ἀλλὰ καὶ τοῖς αὐτοῖς ὀπτανίοις —χρώμενοι διετέλουν», δὲν μνημονεύεται δὲ ὑπὸ τοῦ ἐκδότου διάφορος γραφή. Παρατηροῦμεν ἐν τέλει ὅτι ὁ Βυττεμβάχιος λέγει ἐν τῷ Πλουταρχείῳ Λεξικῷ σελ. 1122 ὀπτανεῖον—Potius scr. ὀπτάνιον Valcken. Phoen. p. 252, ὁ δὲ ἐκδότης ὁ εἰσαγαγὼν τὸ Ἀκαδήμεια, τὸ πῶμα καὶ τοσαῦτα ἄλλα Ἀττικὰ εἰς τὸν λόγον τοῦ Πλουτάρχου καταλείπει τὸ ἀνάττικον ὀπτανεῖον ἀμετάβλητον.

Ὁ Βερναρδάκις ἐξέδωκε σελ. 849 a «τοῖς ἐλθοῦσιν ἐκ Λεβαδείας κήρυξιν», ἐσημειώσατο δ' ὅτι ἀποκατέστησε τὸ Λεβαδείας ἀντὶ τοῦ Λεβαδίας ὁ Westermannus. Οὐδεὶς ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις εἶναι οὕτως ἀμαθὴς ὥστε νὰ μὴ γινώσκῃ ὅτι ἐλέγετο ὑπὸ τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων Λεβάδεια ὡς Δεκέλεια, Κορώνεια καὶ ἄλλα πολλά. Ἐν τοῖς τοῦ Ἡρῳδιανοῦ Τόμ. Β' σελ. 543 Lentz λέγεται «Λεβάδεια πόλις Βοιωτίας: ΕΙ». Ἡ ὀρθὴ γραφὴ Λεβάδεια ἀπαντᾷ καὶ ἐν ἐπιγραφαῖς, ὡς μανθάνει τις ἐκ τοῦ Θησαυροῦ τοῦ Στεφάνου Τομ. Ε' σελ. 147, ἔνθα εἶναι καὶ τάδε γεγραμμένα «Vitiosam esse scripturam Λεβαδία, non infrequentem in libris, ostendit etiam gentile Λεβαδεύς». Πολλάκις εὑρέθη γεγραμμένον Λεβαδία κτλ. ἀντὶ τοῦ Λεβάδεια κτλ. (ἴδε Schubart καὶ Walz εἰς Παυσ. Τόμ. Γ' σελ. 436 καὶ Kramer εἰς Στράβωνα σελ. 280 καὶ Δινδόρφιον εἰς Κλήμεντα σελ. 427) Ἐν τῇ Ἑλληνικῶν Παθημάτων Θεραπευτικῇ τοῦ Θεοδωρήτου ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Γαισφόρδου σελ. 372, 24 «οὐ πόρρω γάρ που τῆς Χαιρωνείας Δελφοὶ καὶ Λεβαδία» καὶ σελ. 389, 33 «καὶ ἡ Λεβαδία καὶ ὁ Τροφώνιος», εἶναι δὲ σεσημειωμένον ἐν τῷ πρώτῳ χωρίῳ ὅτι φέρεται ἐν ἀντιγράφοις καὶ γραφὴ Λεβάδεια. Περὶ τοῦ παρὰ Νικηφόρῳ τῷ Γρηγορᾷ Τόμ. Α' σελ. 251, 16 κειμένου «ἄχρι τῶν περὶ Λεμβαδίαν ἢ (Λεβαδίαν) τε καὶ Ἁλίαρτον τηρούμενος κτέ» καὶ τοῦ παρὰ Κωνσταντίνῳ τῷ Πορφυρογεννήτῳ Τόμ. Γ' σελ. 392, 4 «Λεβαδία, Κορώνεια Βοιωτίας» οὐδὲν φροντίζομεν.

Καὶ τοῦτο δὲ νῦν γνωστότατον ὑπάρχει ὅτι ἡ ὑγιῶς ἔχουσα ἐκφορὰ εἶναι Δικαιάρχεια οὐχὶ Δικαιαρχία. Κακῶς εἶναι προενηνεγμένον τὸ ὄνομα τοῦτο διὰ τοῦ ι παρ' ἄλλοις τε καὶ τῷ Διοσκορίδῃ «ἡ ἐν Δικαιαρχίᾳ τῆς Καμπανίας καὶ Σικελίᾳ» καὶ τὸ ἐκ Δικαιαρχίας (Τόμ. Α' σελ. 765 καὶ 771). Ὁ Κοραῆς γράφει ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Παραλληλων τοῦ Πλουτάρχου Τόμ. Γ' σελ. 387 Δικαιαρχείᾳ. Ἐξ ΗΔ, ΑΤ, Δικαιαρχίᾳ. Ἔστι δὲ πόλις Ἰταλικὴ Σαμίων ἄποικος, ἡ νῦν καλουμένη Pozzuolo, ἐν δὲ ταῖς Πράξεσι τῶν Ἀποστόλων (κη' 13) Ποτίολοι παρὰ τὸ Ῥωμαϊκὸν τῆς πόλεως ὄνομα Puteoli (πρ . καὶ Kreuzer ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Πλωτίνου Τομ. Α' σελ. xc). Ἀξ· παραθέσεως εἶναι τὰ ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Β' σελ 71 γεγραμμένα «Δικαιάρχεια — Apud Pausaniam, Plu-

tarchum, Strabonem — aliosque scribitur Δικαιαρχία, cuius formae auctoritas nulla est. Recte Δικαιάρχειαν ap. Philostratum — Antiphilum in. Anth. Pal. 7. 379: Εἰπὲ Δικαιάρχεια, τί σοι τόσον εἰς ἅλα χῶμα βέβληται· ubi codex δικαρχία. Philipp. ibid. 9, 708. Ἀλλὰ Δικαιάρχεια διηπείρωσε θάλασσαν. Recte has formas distinguit Suidas: Δικαιάρχεια πόλις. δικαιαρχία δὲ ἡ δικαίως ἄρχουσα». Πρβλ. καὶ Κόβ. ἐν Miscel. crit. σελ. 214 «Αἰγιάλεια, Ἀλεξάνδρεια, Ἀντιγόνεια, Ἀντιόχεια, Ἀπάμεια, Ἀρσάκεια, Ἀττάλεια, Βουκεφάλεια, Εὐκρατίδεια, Εὐμένεια, Εὐπατόρεια, Θεσσαλονίκεια, Καισάρεια, Κασάνδρεια, Λυσιμάχεια, Σελεύκεια, Φαρνάκεια, Φιγάλεια, Φιλαδέλφεια, Ψυττάλεια. Tantum non ubique libri et veteres nostri in his formis -ΙΑ pro -εια substituunt». Καὶ ὁ Πασσόβιος δὲ διδάσκει τὸ ἀληθὲς ἐν τῷ Λεξικῷ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης Τόμ. Α' σελ. 687 λέγων: Die Schreibung Δικαιαρχία ist falsch, vgl. Anth. 7, 379. 9, 708.

Θαυμαστὸν ἡμῖν φαίνεται ὅτι μετέβαλε μὲν ὁ Βερναρδάκις τὸ ἐν σελ. 295 e Καλαυρίαν εἰς Καλαύρειαν, κατέλιπε δ' ἀμετάβλητον τὸ ἐν σελ. 846 d Καλαυρίαν καὶ τὸ ἐν σελ. 851 c Καλαυρίᾳ. Ἀναμφήριστον ὑπάρχει ὅτι ὁ παλαιὸς καὶ δόκιμος τύπος εἶναι ὁ διὰ τῆς διφθόγγου προενηνεγμένος, οὗ καὶ ὁ Καλλίμαχος ἐποιήσατο χρῆσιν «Μέσφα Καλαυρείης ἦλθεν ἐς ἀντίδοσιν» (ἀποσπ. 221) καὶ Ἀπολλώνιος ὁ Ῥόδιος «καί τε Καλαύρειαν μετὰ δῆθ' ἅμα νίσσεται ἵπποις» (Ἀργ. Γ'. 1243). Νεώτερος ποιητὴς τούτων Διονύσιος ὁ Περιηγητὴς ἐχρήσατο τῷ ὁμοίῳ τῷ Ἐρέτρια τύπῳ Καλαύρια στίχ. 499 «Αἰγιλά τ' ἠδὲ Κύθηρα Καλαύριά τε τρηχεῖα». Ἄξια ἀναγνώσεως εἶναι τὰ ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου γεγραμμένα Τόμ. Δ' σελ. 869 καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Ot. Schneider ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Καλλιμαχείων Τόμ. Β' σελ. 464. Ὅτι διὰ διφθόγγου τὸ πάλαι ἐξεφέρετο τὸ ὄνομα Καλαύρεια δηλοῖ τρανῶς καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ παρηγμένον Καλαυρεάτης - Καλαυρεᾶται, ὃ καὶ ἐν ἐπιγραφαῖς ἀπαντᾷ· πρβλ. Παρώρεια Παρωρεάτης κτλ., ἰδὲ Σωκρ. Τόμ. Α' σελ. 86.

Ἐσχηματίσθησαν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ πάμπολλα ἐπίθετ εἰς -ειος ἐκ κυρίων ὀνομάτων προσώπων δηλωτικῶν, οἷον Εὐριπίδε ος,

Εὐκλείδειος, Βρασίδειος, Πυθαγόρειος, Κλεινίειος, Γοργίειος, Ὁμήρειος, Ἀρχιδάμειος, Αἰσώπειος, Πιττάκειος, Ἀριστοφάνειος, Διογένειος, Ἡράκλειος Παχήτειος, Κρατήτειος, Εὐπολίδειος, Ἀννικέρειος, Κυδώνειος, Φειδώνειος κτλ. Συχνάκις δὲ τὰ τοιαῦτα ἐπίθετα καὶ ἐν τῷ ἀρσενικῷ, θηλυκῷ καὶ ἐν τῷ οὐδετέρῳ γένει διαφθείρονται ὑπὸ τῶν βιβλιογράφων ἐκφερόμενα διὰ τῆς καταλήξεως -ιος -ιη -ιον -ια, οἷον Ἀρχιδάμιος, Ἐπικούριος, Πυθαγόριος, Πιττάκιον, Διογένιον κτλ. Ἐγράφη δὲ καὶ ἐν τοῖς Ἠθικοῖς τοῦ Πλουτάρχου Πιττάκιον, Διογενίῳ, ὧν ἡ ἐπανόρθωσις εὐκολωτάτη. Ἐν σελ. 736 d σημειοῦται ὁ Βερναρδάκις «Διογενείῳ (sc. γυμνασίῳ)" διογενίῳ». Ἀλλὰ πρβλ. Θησ. Στεφ. Τομ. Β' σελ. 1509 «Διογένειος ὁ ἡ—Inscr. Attic. ap. Boeckh vol. I p. 456: Οἱ περὶ τὸ Διογένειον (sc. γυμνάσιον) συνάρχοντες. Pollux 10, 60: Ἀθήνησι δὲ ἦν ὑπὲρ ὑδρείου τινός, οὗ τὸ ὕδωρ ἐπεξεχεῖτο, ποίημα καὶ ἀνάθημα Διογένους, ὃ καὶ Διογένειον ἀναλογεῖον ἐκαλεῖτο». Σημειωτέον δ' ὅτι ὁ Κόβητος ἐν Μνημ. 1878 σελ. 32 μετέβαλε τὸ Πιττάκιον σελ. 858 d εἰς τὸ Πιττακεῖον τεμενικὸν ὑπολαβὼν τὸ ὄνομα.

Ἐν τοῖς Ἠθικοῖς τοῦ Πλουτάρχου ἀπαντᾷ σελ. 614 e ἡ Αἰσώπειος γέρανος, σελ. 790 c ἡ Αἰσώπειος ἀλώπηξ, σελ. 490 c ἡ Αἰσώπειος ἀλεκτορίς». Ὁ Βερν. ἐξέδωκεν ἐν σελ. 157 b 'ὥσπερ ὁ Αἰσώπειος κύων', ἐσημειώσατο δὲ «Αἰσώπειος scripsi: αἰσώπιος». Τοσοῦτος λόγος περὶ τῶν τοιούτων ἐγένετο ὑπό τ' ἄλλων καὶ δὴ ὑπὸ τοῦ Κοβήτου, ὥστε καὶ οἱ ἄκρῳ δακτύλῳ Ἑλληνικοῖς παιδείας ἀψάμενοι γινώσκουσιν ὅτι Ἑλληνιστὶ λέγεται Αἰσώπειος, Ἀρχιδάμειος, Ἐπικούρειος κτλ., δυσανασχετοῦσι δ' ἂν ἴδωσι παρά τινι Αἰσώπιος, Ἀρχιδάμιος κτλ. Εὐλογώτατα δὲ νῦν δύναται νὰ νομισθῇ ὅτι ὁ ἐπανορθῶν τοιαῦτα σφάλματα οἷα τὸ Αἰσώπιος, Διογενίῳ, Πιττάκιον, ἤ τι ἢ οὐδὲν διαφέρει τοῦ διορθωτοῦ τυπογραφικῶν σφαλμάτων. Ὁ Κόβητος γράφει ἐν Λογίῳ Ἑρμῇ Τομ. Α' σελ. 215 «Ποσάκις ἐν τοῖς τοῦ Κλήμεντος εὑρίσκεται Ἐπικούριος, Πυθαγόριος, τὸ Μεγάλλον μύρον—καὶ ἕτερα πολλὰ τοιαῦτα. Καίτοι τίς ἀγνοεῖ ὅτι Ἐπικούρειος καὶ Πυθαγόρειος δεῖ λέγειν καὶ ὅτι τὸ μύρον τὸ περιβόητον ἀπὸ τοῦ Μεγάλλου Μεγάλλειον καλεῖται; Οὐδεὶς δήπου. Τί οὖν τούτοις οὐ χρώμεθα καὶ τοῖς ἀντι-

γράφοις τοῖς πᾶσιν ὁμοίως ἐσφαλμένοις μακρὰ ἐρρῶσθαι φράζομεν;».

Ὡς ἀνεγνώσθη κακῶς ἐγχέλιον-ια ἀντὶ τοῦ ἐγχέλειον-εια καὶ πουλυπόδιον-ια ἀντὶ τοῦ πουλυπόδειον-εια καὶ δούριος ἀντὶ τοῦ δούρειος κτλ., οὕτω καὶ ἕρκιος ἀντὶ τοῦ ἕρκειος, ἁρμάτιος ἀντὶ τοῦ ἁρμάτειος, παρόρια ἀντὶ τοῦ παρόρεια, καθάριος ἀντὶ τοῦ καθάρειος, ἀσφάλιος ἀντὶ τοῦ ἀσφάλειος. Ὅτι τὸ ἐκ τοῦ οὐδετέρου ἕρκος παρηγμένον ἐπίθετον ἐξεφέρετο διὰ διφθόγγου, ἕρκειος (ἢ κατά τινας ἑρκεῖος), ἀπεδείχθη σαφέστατα ἐν τῇ Ἀθηνᾷ 1892 σελ. 153. Γνωστοῦ δ' οὕτω τοῦ πράγματος τῷ 1892 καταστάντος ἐκάκισεν ὁ Βερναρδάκις ἐν τῇ Ἐπετηρίδι τοῦ Παρνασσοῦ 1898 σελ. 27 τὸν Πέτρον Παππαγεωργίου ὅτι ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν εἰς Σοφοκλέα σχολίων 1888 ἔγραψεν ἐν ἑνὶ μὲν τόπῳ «Ζηνὸς ἑρκίου», ἐν ἑτέρῳ δὲ «Ἑρκείου Διός». Ἀλλὰ παντὶ ἄλλῳ ἁρμόζει νὰ ποιῆται τοιούτους ἐλέγχους οὐχὶ δὲ καὶ τῷ Βερναρδάκι ὅστις ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου πάμπολλα ἐκφέρει διττῶς οἷον Καλαύρειαν-Καλαυρίαν-Καλαυρίᾳ, ἁρμάτειος-ἁρμάτιος, πυτία-πιτύαν, ἴλιγγος-εἴλιγγον κτλ. ἰδὲ ἀνωτ. σελ. 536 κἑξ. Ὅτι ἡ ὑγιῶς ἔχουσα ἐκφορὰ εἶναι ἁρμάτΕΙος διδάσκεται ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τομ. Α β σελ 1994, ἔνθα γίνεται μνεία καὶ τῶν χωρίων τούτων τοῦ Πλουτάρχου ἢ Ψευδοπλουτάρχου. Σημειωτέον δ' ὅτι ὑπάρχουσιν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ καὶ ἄλλα ἐπίθετα εἰς -ειος ἐξ ὀνομάτων παρηγμένα σημαινόντων πράγματα οἷον ἀκάτειος, ἀγκύρειος, δούρειος κτλ. (ἴδε Ἑβδομ. 1884 Δελτ. ἀριθ. 23). Ὁ Βερναρδάκις κατέλιπεν ἀμετάβλητον τὸ ἐν σελ. 366 b τὰ ἔσχατα καὶ παρόρια, εἰ καὶ γνωστότατον ὑπάρχει ὅτι μόνον τὸ παρόρΕΙα εἶναι ὀρθόν. Ὁ Βάστιος ἐν Ἐπιστολ. Κριτικ. γράφει σελ. 22 (1819). Verba βίον ἐνόριον ad sensum recte transferuntur per vitam montanam; verum ἐνόριος non significat montanus, sed: qui intra fines, intra terminos est. Scribendum est ἐνόρειον. Similia verbi ὄρος (mons) composita sunt ὑπόρειος et παρόρειος, de quibus cf. Henr. Steph. Thes. T. II p. 1462. Bene hic notat: «In vetere lexico scribitur etiam παρόριος, sed perperam». Grammaticorum canon, quemadmodum eum Pseudo-Herodianus in suis ἐπιμερισμοῖς, nondum typis excusis praescripsit, hic est: Τὰ παρὰ τὸ ὄρος, ὁ βουνὸς (ὀνόματα) διφθογγ

ζονται· οἷον ὄρειος τόπος, ὑπόρειος οἶκος καὶ τὰ ὅμοια· τὰ δὲ παρὰ τὸ ὅρος, ὁ ὁρισμός, ἰωτίζονται· μεθόριον οὐδετέρως συνόριον, ὁμόριον καὶ ὅμοια». (Παβλ. καὶ Ἀθην. Τομ. Δ′ σελ. 154 καὶ 157).

Ὅτι μόνος ὁ διφθογγογραφούμενος τύπος ἀσφάλειος ἔχει ὑγιῶς παρετηρήθη πρὸ πολλοῦ ὑπὸ τοῦ Κοβήτου. Ποιούμενος οὗτος λόγον ἐν Var. Lect. 86 κ.ἑ. περὶ λέξεων, αἵτινες τὴν δίφθογγον ΕΙ ἔχουσαι ἐν τῇ παραληγούσῃ εἶναι κακῶς προενηνεγμέναι παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ διὰ τοῦ στοιχείου Ι, ἔγραψεν «In Thes. c. 36. commemorat Ποσειδῶνα cognomine Ἀσφάλιον, in Lycurgo 12, ἄνδρια Cretensium pro ἀνδρεῖα. 21 καθαριότητος pro καθαρειότητος. 28. κρυπτία pro κρυπτεία. in Cimone 4, ἐν τῇ Πλησιανακτείῳ στοᾷ pro Πεισιανακτείῳ, in Pompei. 31. Σπαρτακίοις pro Σπαρτακείοις. 32 Ὑψικρατία pro Ὑψικράτεια, In Lysandro 18. τὰ Λυσάνδρια pro Λυσάνδρεια ect.». Τὴν παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ ἐσφαλμένην ἐκφορὰν ἀσφάλιον ἐπηνώρθωσε καὶ ὁ Μεινέκιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Στοβαίου Ἐκλογῶν Τομ. Β′ σελ. IX, ἔνθα λέγει ὁ ἐπιφανὴς φιλόλογος «Ἀσφάλιον δὲ Ποσειδῶνα] Scripsi Ἀσφάλειον et καὶ addidi ante Ποσειδῶνα. Eadem forma restituenda Plutarcho Thes. 36. Θεοῦ, ὃν Ἀσφάλιον καὶ γαιήοχον προσονομάζομεν, et Anatolio in Theolog. Arithm. p. 56 «ἡ ὀγδοὰς Ἀσφάλεια καλεῖται, leg. Ἀσφάλειος, non Ἀσφάλιος ut voluit Heeren».Ἔγραψε δ' ὁ Κόβητος καὶ ἐν Miscel. crit. σ. 111 «Ποσειδῶνος ἀσφαλίου ἱερόν. Barbarum est ἀσφάλιος ut μεγάλιος et καθάριος. Graecum est ἀσφάλΕΙος, ΜεγάλΕΙος, καθάρΕΙος. Aristophanes noto loco: οἷς Ποσειδῶν ἀσφάλειός ἐστιν ἡ βακτηρία». Παραθέμενος ταῦτα ὁ Βερναρδάκις ἐν Symbol. crit. in Strab. σελ. 20 ἐπιφέρει «Decreta haec dogmatica in ceteris quoque scriptis suis saepissime repetit, sed nemo sentit, quia nusquam argumentis utitur, quae lectoribus persuadeant; dummodo ne pro argumento habeatur id, quod adjectiva καθάρειος et ἀσφάλειος (nam de μεγαλεῖος, ut de ἑταιρεῖος nulla controversia est) hic illic non semper metro postulante in penultima longa reperiuntur». Εἰπὼν δὲ καί τινα ἄλλα ποιεῖ ἐν τέλει τὴν παρατήρησιν τήνδε: «His et similibus respe-, nonne rectius et probabilius erit dicere, nonnulla ex iis,

ut καθάριος, δούλιος, ἀσφάλιος, παρθένιος διφορεῖσθαι et pro metro aut producere aut corripere penultimam?».

Ὁ Κόβητος οὐδαμῶς σωφρονισθεὶς ἐκ τοῦ ἐλέγχου τοῦ Βερναρδάκι ἔγραψε καὶ πάλιν ἐν Μνημοσύνῃ 1878 σελ. 117 «Thesei cap. 36, 28, τοῦ Θεοῦ —, ὃν ἈσφάΛΙΟΝ καὶ Γαιήοχον προσονομάζομεν. Quod certa analogia postulat ἈσφάΛΕΙΟΝ confirmat auctoritas poëtarum. Aristophanes in Acharn.

οἷς Ποσειδῶν ἈσφάλΕΙόΣ ἐστιν ἡ βακτηρία.

et sic omnino ubique sitne-ΕΙΟΣ an-ΙΟΣ scribendum non ex libris, sed ex Graecitatis usu ac ratione constituendum. (Πρβλ. Herwerden ἐν Μνημοσ. 1887 σελ. 65).

Οὐδὲν δὲ θαυμαστὸν ἂν ὁ Κοραῆς ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἡλιοδώρου Τόμ. Β΄ σελ. 207 (1804) ἐδόξαζεν ὅτι διττὸς ὑπῆρχε τύπος ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ Ἀσφάλειος καὶ Ἀσφάλιος. Ὀρθῶς εἶναι ἐκδεδομένον παρὰ τῷ Ἀππιανῷ σελ. 1143, 3 Mendels. «ἀσφαλείῳ Ποσειδῶνι». Πλημμελῶς δ' ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ἡσυχίου φέρεται «Ἑρκείου Διὸς τοῦ ἀσφαλίου». Τὴν ἡμαρτημένην γραφὴν βλέπει τις καὶ ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον παρεκβολαῖς τοῦ Εὐσταθίου 554, 19 καὶ 912, 54 καὶ 1242, 5. Ὅτι ἐδιφθογγογραφεῖτο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἐπίθετον ἠδύνατο ὁ Βερναρδάκις νὰ διδαχθῇ ἐκ μαρτυρίων ἰσχυροτάτων, ἃ ἐκ νομίσματος καὶ ἐξ ἐπιγραφῶν κατεχώρισεν ὁ Λ. Δινδόρφιος ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τομ. Α΄ β σ. 2309 «ἀσφάλειος — Numus Rhod. ap. Eckhel D. N.vol. 2, p. 605: Ποσειδῶν Ἀσφάλειος. Inscr. ap. Ross, Inscr. fasc. 2, p.18 n.107 s. C. I. vol. 2, p. 1509, n. 2347, h: Ποσειδῶνος Ἀσφαλείου vol. 3 p. 210, n. 4443, 2. Pollux 1, 24 Θεοὶ ἀσφάλειοι». Προστίθεμεν τούτοις τὸ ἀπαντῶν ἐν ἐπιγραφῇ κατακεχωρισμένῃ ἐν Δελτ. Ἑλλην. Ἀλληλογραφ. 1882 σελ. 454 «Ποσειδῶνι Ἀσφαλείῳ». Παρατιθέμεθα καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Βλαϋδεσίου εἰρημένα ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀριστοφάνους Ἀχαρνέων σελ. 347 — «Schol. ad 510. Ἐνταῦθα δὲ (ἐν Ταινάρῳ) ἦν καὶ Ποσειδῶνος ἱερὸν ἀσφαλείου. Heliodorus VI. 7 «καὶ Ἑρμῆς μὲν κερδῷος, Ποσειδῶν δὲ ἀσφάλειος συνέμποροι καὶ πομποὶ γίγνοιντο. Inscriptio Aegis reper (ap. Beaufort Karamania p. 301), καὶ Ποσειδῶνι ἀσφαλείῳ κ Ἀφροδίτῃ Εὐπλοίᾳ». Ὁ εἰς -ΙΟΣ περατούμενος τύπος φέρεται παρ'

τῷ Ὀππιανῷ ποιητῇ μεταγενεστέρῳ Ἁλιευτ. στ. 680 «γαίης δ' ἀστυφέλικτα Ποσειδάων ἐρύοιτο | ἀσφάλιος ῥιζοῦχα θεμείλια νέρθε φυλάσσων». Τὸ χωρίον τοῦ Ὀππιανοῦ ἐμνημονεύθη ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τομ. Α' β σελ. 2315, ἔνθα ὁ Λ. Δινδόρφιος γράφει τάδε: Ex Pausania 7,21, 7,ubi al.'Ἀσφάλιος, ut 3,11,9, vel.'Ἀσφάλειος, quod v. aliena autem a prosa forma 'Ἀσφάλιος, et eximenda Plutarcho et Straboni 1, p. 57, Aristidi vol. 1, p. 17, Stobaeo Ecl. vol. I. p. 22». Βλέπει δέ τις ὅτι πρὸ τοῦ Κοβήτου ἐπηνώρθωσεν ὁ Λ. Δινδόρφιος τὴν παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ καὶ τῷ Στράβωνι ἐσφαλμένην γραφὴν καὶ πρὸ τοῦ Μεινικίου τὸ παρὰ τῷ Στοβαίῳ πλημμελῶς γεγραμμένον.

Εὑρέθη κύριον ὄνομα Ἀσφάλιος ἐν ἐπιγράμματι παρὰ Kaibel Epigr. Graec. 750 (σελ. 305) «Ἀσφαλίου μήτηρ». Πολλὰ δ' ὑπάρχουσι κύρια ὀνόματα ὁμοίως τῷ Ἀσφάλιος παρηγμένα, οἷον Ἀμέλιος. Ἀβλάβιος, Εὐθάλιος, Εὐτύχιος, Εὐστάθιος, Εὐμάθιος, Εὐγένιος, Εὐσέβιος, Εὐστέφιος, Ἐπιφάνιος, Εὐμένιος κτλ. Ὁ Lobeck, ἐν Παραλειπ. σ. 246 «ὁμογένιος Dionys. Antt.VI.21 pro quo ὁμόγνιος dici solet, εὐγένιος, quod Hesychius interpretatur εὐγενής, nisi huic forte nomen proprium propositum fuit, cuius generis ea est propria terminatio, Εὐγένιος, Εὐσέβιος, Ἐπιφάνιος, nec solum in hac terminatione sed universe; δρακόντειον αἷμα, τὸ δὲ Δρακόντιος, λεόντειος δορὰ τὸ δὲ κύριον Λεόντιος Choerobosc. in Anecd. Cram. II 285. Γερόντιος etc. v. Comm. ad Aj. p. 115».

Παρατηροῦμεν ἐν τέλει ὅτι ὅμοιον τῷ Ἀσφάλειος εἶναι τὸ συγγένειος, οὗ κατὰ τὸν Πολυδεύκην ἐποιήσατο χρῆσιν ὁ Εὐριπίδης. Πολυδ. Γ', 5 «καὶ Ζεύς τις συγγένειος, ὁ τὰ τῆς συγγενείας δίκαια ἐφορῶν παρ' Εὐριπίδῃ».

Περὶ τὰ μέσα τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος ἐδίδαξεν ὁ Κόβητος ὅτι δὲν ἐλέγετο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων «τὸν δῆμον Πιτθεύς, τὸν δῆμον Θορίκιος κτλ., ἀλλὰ τῶν δήμων Πιτθεύς, τῶν δήμων Θορίκιο κτλ.». Τὸ δίδαγμα τοῦ ἐπιφανοῦς κριτικοῦ κείμενον ἐν Var. Le t. σελ. 385 ἔχει ὧδε· «In vita *Periclis* cap. 3 scribit: Περικλ ς γὰρ ἦν τῶν μὲν φυλῶν Ἀκαμαντίδης, τῶν δὲ δήμων Χολαργει ς, quo modo nemo umquam veterum est locutus. Forma

Attica apparet in *Aristide* cap. 1. Ἀριστείδης ὁ Λυσιμάχου φυλῆς μὲν ἦν Ἀντιοχίδος, τῶν δὲ δήμων Ἀλωπεκῆθεν, ubi vulgata lectio erat τὸν δὲ δῆμον tralaticio errore, quem numquam commiserunt veteres, at saepe iis Graeculi affricant. Quam magna copia locorum est ubi ita scribitur ut in Platonis *Euthyphrone* pag. 2 B. ἔστι δὲ τὸν δῆμον Πιτθεύς, in hoc loco et similibus omnibus corrigendum esse τῶν δήμων et ratio docet et boni libri saepissime confirmant. Recte nunc editur in *Themistocle* cap. 1. Νεοκλέους Φρεαρρίου τῶν δήμων, nisi quod Athenienses τῶν δήμων fere praeponere solent. Vide Dindorfium ad haec verba Demosthenis p. 1003, 15 εἰπέ μοι, Βοιωτέ, πόθεν νῦν Ἀκαμαντίδος φυλῆς γέγονας καὶ τῶν δήμων Θορίκιος; ubi omnes codices τὸν δῆμον de more exhibent, unus S, ut solet, veram lectionem servat solus». Πέντε καὶ εἴκοσιν ἔτεσιν ὕστερον ἀπεφήνατο γνώμην ἐναντίαν τῆς τοῦ Κοβήτου ὁ Βερναρδάκις εἰπὼν ἐν Symbol. crit. et palaeograph. in Plut. vit. parall. et moral. σελ. 124 «*Oratorum Vitae* 1 init. τὸν δῆμον Ῥαμνούσιος. Et hic et alibi libri inter τὸν δὲ δῆμον et τῶν δὲ δήμων variant. Mihi accusativus praeferendus videtur». Ἀλλὰ πρῶτον μέν, ὡς ἀδύνατον ὑπάρχει νὰ ῥηθῇ Ἑλληνιστὶ «τὴν πόλιν Ἀθηναῖος», οὕτως ἀλλοτρία τοῦ Ἑλληνισμοῦ φαίνεται οὖσα ἡ ἐκφορὰ «τὸν δῆμον Ῥαμνούσιος» κτλ. Ἔπειτα δ' ἂν ὑποτεθῇ ὅτι ἦτο ἡ ἐκφορὰ αὕτη νενομισμένη ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ, ἀναγκαίως ἔχει νὰ ὑποληφθῇ ὅτι οἱ βιβλιογράφοι εὑρίσκοντες γεγραμμένην τὴν ἑνικὴν αἰτιατικὴν τὸν δῆμον μετέβαλλον αὐτὴν εἰς τὴν πληθυντικὴν γενικὴν τῶν δήμων, ὅπερ παντελῶς ἀπίθανον.

Μακρὸς λόγος περὶ τοῦ πράγματος ἐγένετο ἐν τῇ Ἀθηνᾷ 1892 σελ. 157-161 καὶ ἀπεδείχθη οὕτω σαφῶς καὶ ἐναργῶς ὅτι τῆς πληθυντικῆς γενικῆς ἐποιοῦντο οἱ Ἕλληνες χρῆσιν ἐν τῇ περὶ ἧς ὁ λόγος ἐκφορᾷ, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ Βερναρδάκις ἠναγκάσθη ἀθετήσας ἣν πρότοῦ εἶχε γνώμην νὰ γράψῃ ἐν τοῖς Βίοις τῶν δέκα Ῥητόρων Τομ. Ε' σελ. 146, 1 (1893) «τῶν δὲ δήμων Ῥαμνούσιος», καὶ σελ. 167 «τῶν δὲ δήμων Κοθωκίδης» κλπ. Ἀνέγνω δὲ καὶ ἐν σελ. 190 12 «τῶν δὲ δήμων Κολλυτεὺς» καὶ ἐσημειώσατο «Westerman: τὸν δὲ δῆμον». Εἶναι δὲ καὶ τοῦτο ἐκ τῆς Ἀθηνᾶς εἰλημμένον ἐκ

λέγεται σελ. 158 «Γραπτέον δὲ καὶ σελ. 848 δ' «τῶν δὲ δήμων Κολλυττεὺς» ἀντὶ τοῦ «τὸν δὲ δῆμον Κολλυττεὺς» (Ἴδε Βιογρ. Οὐεστερμ. σελ. 312)», ἀλλὰ περὶ Κόντου οὐδεὶς λόγος.

Παρατηρητέον δ' ὅτι εὑρέθη καὶ ἐν ἐπιγραφῇ «τῶν δὲ δήμων Ἀχαρνεύς», ὡς ἐδηλώθη ἐν τῇ Ἀθηνᾷ 1898 σελ. 537.

668 c «κεράμιόν τε γὰρ πωλοῦσι τιμῆς ὅσην οὐκ ἂν ἑκατόμβη βούπρῳρος ἄλφοι κατακοπεῖσα», περὶ τούτων παρατηρεῖ ὁ Κόβητος ἐν Μνημοσύνῃ 1874, 185 ex antiquo poëta sumpsit Plutarchus quod in Symposiacis dixit, ἑκατόμβη βούπρῳρος ἄλφοι». Ὁ ἐκδότης ἐκδιδοὺς μὲν τὸ χωρίον ἐν Τόμῳ Δ' σελ. 162, 24 οὐδὲν παρατηρεῖ, μόνον δ' ἐν Τομ. Ζ' σελ. νβ' ἔγραψε τάδε: «verba ἑκατόμβη βούπρῳρος ἄλφοι poëtae esse videntur».

Ἐν τοῖς σφάλμασι τοῖς περὶ τὴν φιλολογικὴν ἀκρίβειαν καταλεκτέον καὶ τόδε ὅτι πολλάκις φθείρει τὴν παράδοσιν ἀποδιδοὺς κριτικοῖς ὅσα κατ' ἀλήθειαν εἶναι γραφαὶ κωδίκων, καθ' ὃν τρόπον ἔφθειρεν αὐτὴν παριστῶν ὡς ἴδια εὑρήματα ὅσα ἔκειντο ἐν τοῖς κώδιξιν, διότι προδήλως ἄλλην ἀξίαν ἔχει λέξις ἢ τύπος διασωθεὶς ἐν τοῖς ἀντιγράφοις καὶ ἄλλην δι' εἰκασίας εὑρεθείς· τοῦτο οὐδὲν ἄλλο σημαίνει ἢ φθορὰν τῆς παραδόσεως, (πρβλ. Ἀθηνᾶς Τομ. Η' σελ. 271)· λ.χ. ἐν 526 c ἀναφέρει ὡς εἰκασίαν τοῦ Reiske ἀνδρὸς ἀντὶ ἂν ἀνδρός· ἀλλ' οὕτως ἔχουσι τὰ ἄριστα ἀντίγραφα, ὁ Vind. καὶ Barb. Ἐν 527 b «εἰ Καλλίας ὁ πλουσιώτατος»· τὸ ὁ λέγει ὁ ἐκδότης ὅτι προσέθηκεν ὁ Stegmann, ἐνῷ κεῖται ἐν τῷ κώδικι D, ὅπως ἔδειξεν ὁ Wil., καθὰ καὶ ἐν 527 b τίς ἡ χρῆσις . . . τὸ ἡ, ὅπερ κεῖται καὶ ἐν τοῖς ἀντιγράφοις καὶ ταῖς ἐκδόσεσι, λέγει ὅτι προσέθηκεν αὐτός, ὅπως καὶ τὸ τὰ ἐν 528 a «οἷς πάντα τὰ τοῦ πλούτου», ὅπερ μόνος ὁ κῶδιξ D παραλείπει· 527 f ἔγραψε, λέγει, ἀβέλτερ' ὃς ἀντὶ ἀβέλτερος· ἀλλὰ καὶ ὁ κῶδιξ V ἔχει ἀβέλτερε, καὶ τοῦτο μόνον ἀπαιτεῖται ὑπὸ τῆς συντάξεως καὶ τοῦ νοήματος, οὐχὶ καὶ τὸ ὃς τοῦ ἐκδότου.

Ἐν Τόμῳ Α' σελ. ος' διαλαμβάνων περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ πληθ. τῶν εἰς -υς -υος ὀνομάτων, οἱ ἰχθύες ὀνομ. ἀλλὰ ἰχθῦς αἰτ., διδάσκει «quod p. 994 c legitur μύας corrigendum ut videtur μυίας». Ἀλλὰ πρῶτον τὸ χωρίον ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἐπιτρέπει τὴν εἰσαγωγὴν τῆς λέξεως μυῖα, διότι περὶ ἄλλων ζῴων οὐχὶ περὶ μυιῶν εἶ ὁ λόγος. Τὸ χωρίον ἔχει ὧδε: ὅμοιον ὡς εἴ τις τὸν Νεῖλον ὁρῶν

πλημμυροῦντα καὶ τὴν χώραν ἐμπιπλάντα γονίμου καὶ καρποφόρου ῥεύματος μὴ τοῦτο θαυμάζοι τοῦ φερομένου, τὸ φυτάλμιον καὶ εὔκαρπον τῶν ἡμερωτάτων καὶ βιωφελεστάτων καρπῶν, ἀλλ' ἰδὼν που καὶ κροκόδειλον ἐννηχόμενον καὶ ἀσπίδα κατασυρομένην καὶ μύας, ἄγρια ζῷα καὶ μιαρά, ταύτας λέγει τὰς αἰτίας τῆς μέμψεως καὶ τῆς τοῦ πράγματος ἀνάγκης». Αἱ μυῖαι οὐ κατασύρονται ὑπὸ τοῦ Νείλου πλημμυροῦντος οὐδὲ εἶναι ἄγρια ζῷα, ὡς γνωστόν, δῆλον ἄρα ὅτι οὐ περὶ μυιῶν ὁ λόγος, καὶ ἡ εἰκασία τοῦ ἐκδότου οὐδένα νοῦν ἔχει. Ἔπειτα ἐκδιδοὺς τὸ χωρίον ὑποσημειοῦται «μύας] μυίας alii codd.»· ὥστε δὲν εἶναι ἀληθῶς εἰκασία αὐτοῦ «corrigendum ut videtur μυίας», ὅπως ἔλεγεν ἡμῖν ἐν τῷ Προλόγῳ, ἀλλ' εἶναι γραφὴ κωδίκων, ὅπως μανθάνομεν ἐκ τῆς ὑποσημειώσεως ταύτης νῦν. Μήπως ὅτε συνέγραφε τὰ σχοινοτενῆ προλεγόμενα δὲν εἶχε μελετήσει τοὺς κώδικας; ἀλλὰ τότε πῶς διελάμβανε περὶ αὐτῶν; ἢ μήπως ἀκριβῶς διὰ τοῦτο ἠναγκάσθη νὰ εἴπῃ ἐν τέλει neque hoc neque illud satis illustrare me potuisse; ἀλλὰ πάλιν τότε πῶς ἐτόλμα ν' ἀναλαμβάνῃ ἔκδοσιν ἐν τοῖς καταστήμασι Teubner; δὲν ᾐσθάνετο ὅτι τοῦτο ποιῶν ἐξετίθει εἰς τὴν χλεύην καὶ τοὺς προπηλακισμοὺς τῶν ἀλλογενῶν τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα;

Ὁμοίως ἐν τοῖς σφάλμασι τοῖς περὶ τὴν φιλολογικὴν ἀκρίβειαν καταλεκτέον καὶ τοὐναντίον ἁμάρτημα ὅτι εἰκασίας κριτικῶν ἐκδίδωσιν ὡς γραφὰς κωδίκων, οὐδὲν σημειούμενος· οὕτω δὲ φθείρει τελέως τὴν παράδοσιν καὶ καθίστησι τὴν ἔκδοσιν αὐτοῦ καθ' ὁλοκληρίαν ἀναξιόπιστον· οἷον ἐν 527 f «εὐδαιμονίαν θεατῶν δεομένην», αἱ λέξεις θεατῶν δεομένην εἶναι εἰκασία τοῦ Reiske, ἀλλ' ὁ ἐκδότης ἐξέδωκεν αὐτὰς ὡς παράδοσιν τῶν ἀντιγράφων οὐδὲν σημειούμενος.

525 a «ἑώρακας ἢ ἐρῶντα δυσποτμώτερον;» τὸ ἢ ἔγραψεν ὁ ἐκδότης ἐξ ἰδίας εἰκασίας ἀντὶ τοῦ ἄρ' τῶν ἀντιγράφων οὐδὲν ὑποσημειωσάμενος, ὅπως ὁ Wil. ἀπέδειξεν. Ἀλλὰ τότε τίνος πίστεως ἀξία ἡ ἔκδοσις αὐτοῦ; 527 b «ἀλλ' ἄπλουτος ὁ πλοῦτός ἐστιν, ὥς φησι Θεόφραστος, καὶ ἄζηλος ἀληθῶς»· οὕτως ἔχει ὁ κῶδιξ V· ἀλλ' ὁ ἐκδότης παρίστησιν ὑμῖν ὅτι ἡ παράδοσις εἶναι «ἀλλὰ τυφλὸς καὶ ἄπλουτος», ἐνῷ εἷς μόνος κῶδιξ, ὁ D ἔχει οὕτως. Πάντα τὰ περὶ τὰς γραφὰς τῶν κωδίκων ἁμαρτήματα τοῦ ἐκδότου δὲν ἐγένοντο μέχρι

τοῦδε γνωστά· ἂν δ' ὅμως κρίνῃ τις ἐξ ὅσων ἀπεκαλύφθησαν ὑπὸ τοῦ Paton ἐκδόντος βραχέα τινὰ τῶν Ἠθικῶν μετὰ τὸν κ. Β. καὶ ἀντιβαλόντος μετὰ προσοχῆς τοὺς κώδικας, φόβος ὑπάρχει μὴ εἰς πολλὰς χιλιάδας ἀνέλθωσιν ὅσα δι' ἕνα ἢ ἄλλον λόγον ἥμαρτεν εἰς τὴν παράδοσιν τοῦ Πλουτ. ὁ νεώτατος ἐκδότης αὐτοῦ.

Ὡσαύτως τοῖς περὶ τὴν φιλολογικὴν ἀκρίβειαν σφάλμασι συγκατελεκτέον καὶ ὅτι ἀποδίδωσι διορθώσεις ἄλλοις ἢ τοῖς ἀληθῶς εὑροῦσιν, ἢ ἀποδίδωσιν αὐτοῖς ἄλλα τῶν ἀληθῶς ὑπ' αὐτῶν ἐξηυρημένων, οἷον 732 d ἐξέδωκεν «ἅπαντα τἀγένητα πρῶτον ἦλθ' ἅπαξ» ἀντὶ τοῦ παραδεδομένου «ἅπαντα τὰ γένη τὸ πρῶτον ἦλθεν ἅπαξ», ἐσημειώσατο δὲ «Nauckius (p. 313): τὰ γένη τοῦ—ἦλθ' Valckenarius: ἦλθεν». Κατὰ τὴν σημείωσιν τοῦ ἐκδότου μόνον τὸ ἦλθεν ἐπηνώρθωσεν ὁ Βαλκενάριος οὐχὶ δὲ καὶ τὸ τὰ γένη τό, ἀνθ' οὗ κακῶς γράφει ὁ Βερναρδάκις τὰ γένη τοΥ. Ἀλλ' ἐν τῇ περιφήμῳ διατριβῇ τοῦ Βαλκεναρίου σελ. 222 κεῖνται τάδε: Apud eundem *Plutarchum* latuit idcirco *Sophoclis* versus I. 11, p. 782. D. in istis, ἅπαντα τὰ γένη τὸ πρῶτον ἦλθεν ἅπαξ. Quis dubitet *Sophoclis* esse senarium:

ἅπαντα τἀγέννητα πρῶτον ἦλθ' ἅπαξ

adhibitum ἐπὶ τῶν ὅτι πρότερον ἦν ἀπιστουμένων εἰ γέγονε νῦν?».

Πᾶς τις ἀναγνοὺς ταῦτα θὰ ὁμολογήσῃ, δίκαιος ὢν ἀνήρ, ὅτι ὁ Βαλκενάριος ὑπῆρξεν ἀληθῶς ὁ διορθωτὴς τῆς ἐν τοῖς ἀντιγράφοις τοῦ Πλουτάρχου φερομένης γραφῆς· διότι οὗτος κατενόησε μὲν τὴν πλημμέλειαν αὐτῆς, μετέγραψε δ' αὐτὴν οὕτως, ὥστε νοητὸς ἀπέβη ὁ Σοφόκλειος στίχος. Εἰκότως δ' ἐλέχθη ὑπὸ τοῦ Γ. Δινδορφίου ἐν τῷ Σοφοκλείῳ Λεξικῷ σελ. 2 «ἅπαντα τἀγέννητα πρῶτον ἦλθ' ἅπαξ, ut Valck. correxit quod apud Plutarchum Mor. 732d legitur τὰ γένη τό». Ἂν δ' ἄλλος τις ἔπειτα μετετύπωσε τὸ ὑπὸ τοῦ Βαλκεναρίου γραφὲν τἀγέννητα εἰς τὸ δι' ἑνὸς Ν προενηνεγμένον τἀγένητα εὐαρμοστότερον τοῦτο τῇ ῥήσει τοῦ Σοφοκλέους εὑρών, δίκαιον μὲν εἶναι νὰ μὴ ἀμνημονῆται τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' οὐδαμῶς προσῆκον φαίνεται ν' ἀπονέμηται αὐτῷ ἡ ὅλη διόρθωσις καὶ νὰ μνημονεύηται ν αὐτὸς ὡς διορθωτὴς τοῦ ἐν τῷ Σοφοκλείῳ στίχῳ γραφικοῦ πταίατος, μηδεμία δὲ μνεία νὰ γίνηται τοῦ ἀληθοῦς πατρὸς τῆς διορισεως. Εὐκολώτατον, νομίζομεν, ἦν νὰ δηλωθῇ ὅτι ὁ Βαλκενάριος

ἔγραψε τἀγέννητα, ἀντ' αὐτοῦ δ' ἔπειτα ὁ Ναύκιος τἀγένητα. Οὐκ ἀγνοητέον δ' ὅμως ὅτι πολλοῖς πρὸ τοῦ Ναυκίου ἔτεσιν ἀπεφήνατο ὅτι τοῦ τἀγέννητα ὀρθότερον τἀγένητα ὁ Ἐλλένδετος ἐν τῷ Σοφοκλείῳ Λεξικῷ σελ. 5 «ἅπαντα τἀγέννητα πρῶτον ἦλθ' ἅπαξ—ex Valckenari conjectura; vulgo ap. Plut. sympos II probl. 9. τὰ γένη τὸ legitur. Fortasse etiam hic rectius scribitur τἀγένητα».

105 f «Τί οὖν ποιεῖς πλέον; οὐδέν· ἡ λύπη δ' ἔχει» · ὑφ' ὃ σημειοῦται «ποιεῖς πλέον Meinekius: πλέον ποιοῦμεν». Ἐν δὲ Τόμῳ Ζ' σελ. μθ' γράφει περὶ τοῦ αὐτοῦ χωρίου «scr. vid. τί οὖν ποιοῦμεν; οὐδέν, deleto πλέον ut glossemate». Ἀλλὰ πρὸ τούτων ὁ Κόβητος ἐν Μνημοσ. 1873, 363 ἐδίδαξεν «τί οὖν πλέον ποιοῦμεν; οὐδέν, ἡ λύπη δ' ἔχει» κλπ. Tenebatur manifestus interpolator sed Criticorum socordia elapsus est. Philemo dixerat «τί οὖν πλέον ποιοῦμεν; ἡ λύπη δ' ἔχει κλπ., respondit homuncio nescio quis: οὐδέν· irrepsit in textum».

Ἐν 825 b ἐξέδωκεν «ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Προναίας», ἐσημειώσατο δὲ «Kaltwasserus: προνοίας». Ἀλλ' ὁ Βυττεμβάχιος σημειοῦται ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου Τομ. IV. σελ. 305 «Προνοίας forte Προναίας P. Wesseling. ad Diod. Sic. T. I p. 415». Εἶναι δ' ὁ Wesseling ἀρχαιότερος τοῦ Kaltwasser, ἀλλ' ὁ ἐκδότης ἀντὶ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Wyttenbach ἔχει ὑπ' ὄψει τὴν μετάφρασιν τοῦ Kaltwasser. Ἐν τῇ ἐκδόσει Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου γενομένῃ τῷ 1746 ἔτει εἶναι ὑπὸ τοῦ Οὐσσελιγκίου τάδε γεγραμμένα «Ortum videtur hoc mendum, quod Minervae Προνοίας titulus, quem Athenis atque alibi habuisse novimus, videtur aptior, quam quidem Προναίας. Durat hinc in Parthen. Erot. C. 25, ubi de Harmoniae monili, «τοῦ τότε κειμένου ἐν τῷ τῆς Προνοίας Ἀθηνᾶς ἱερῷ» et Plutarch. Praecept. Reipub. Gerend. p. 825 b «καὶ πάλιν τῶν φίλων τινὰς καὶ οἰκείων ἱκετεύοντας ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Προνοίας ἀνεῖλε». Utrobique, cum Delphis ea sint acta, verum est Προναίας».

Ἐν 494 b φέρεται «τὸ μὲν σχῆμα περιαγὲς ὡς ἁλιευτικοῦ κύρτου καὶ πρόμηκες ἀπεργάζεται», ἐν δὲ 404 d εἶναι γεγραμ-νον «ἐν κατόπτροις ἐπιπέδοις τε καὶ κοίλοις καὶ περιηγέσι» κ ὰ τὸν Ῥείσκιον, ὡς λέγεται, ἐν τῇ σημειώσει ἀντὶ τοῦ περιαυγ ι.

'Αλλ' ὁ Βυττεμβάχιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν 'Ηθικῶν τοῦ Πλουτάρχου Τομ. II σελ. 656 ἐδίδαξε τἀληθὲς εἰπὼν «περιαυγέσι] Manifestum est, legendum esse περιΑγέσι ut in versione correximus. Nec Reiskium fugit, nec dubitabit qui legerit T Hemsterhusii animadvertionem apud Musgraviam ad Eurip. Suppl. 653». (Πρβλ. Hermann ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Αἰσχύλου Τομ. Β' σελ. 206). Γράφει δὲ ὁ Βυττεμβάχιος καὶ ἐν τῷ Πλουταρχείῳ Λεξικῷ σελ. 1234 «περιαγὴς ex emend. Reisk. II 404 c». ΠεριΑγέσι ἄρα οὐχὶ περιΗγέσι διώρθωσεν ὁ Reiske. Παντὶ δὲ φανερὸν ἀποβαίνει ὅτι εὐκολώτερον ἦτο νὰ μεταπέσῃ τὸ περιαγέσι εἰς τὸ περιαυγέσι ἢ τὸ περιηγέσι. Συνεχύθησαν δὲ ἐν τοῖς ἀντιγράφοις καὶ αἱ λέξεις εὐαυγὴς-εὐαγὴς καὶ εὐαύγεια-εὐάγεια, ὡς ἐδίδαξεν ὁ Κόβητος ἐν Μνημοσ. 1877 σελ. 377 καὶ Κόντος ἐν 'Αθηνᾶς Τομ. Α' σελ. 316. Καὶ ἄλλοι δὲ ἐποιήσαντο λόγον περὶ τῆς συγχύσεως ταύτης.

Οὐκ ἔλασσον δὲ περὶ τὴν φιλολογικὴν ἀκρίβειαν σφάλλεται καὶ ὅταν φωρᾶται παντελῶς ἄπειρος ὧν ἄλλοι πρότερον ἐδίδαξαν, ὥστε σήμερον εἶναι πασίγνωστα. Εἶναι δὲ ταῦτα πάμπολλα· οὕτω λ. χ. ἐν 500a «οὐ Μέλητον οὐδ' Ἄνυτον οὐδὲ Καλλίξενον ἐπείγει συκοφάντην, οὐκ ἀφαιρεῖται πλοῦτον, οὐκ ἀπείργει . . .». Τὸ ἐπείγει ἔγραψεν ὁ ἐκδότης ἀντὶ τοῦ ἐπεί τι τῶν ἀντιγράφων· ἀλλ' ἡ Διδότειος ἔκδοσις ἔχει ἐπάγει καὶ τοῦτο εἶναι τὸ ὀρθόν, ὅπως ὑπὸ τῆς ἐννοίας φανερὸν γίνεται· πρβλ. Κόβητ. ἐν Λογ. 'Ερμῇ Α' 510 «Μεμνημένος δέ τις ὅτι ἐν τοῖς διὰ σημείων καὶ πλοκῶν γεγραμμένοις τὸ αγ καὶ εγ σχεδόν τι οὐδὲν τῆς ει διαφέρει, ῥᾳδίως εὑρήσει τἀληθές».

696 b «Ἔτι δὲ κινούμενον (δηλαδὴ τὸ ἔλαιον) ἥκιστα ψοφεῖ τῶν ὑγρῶν . . . καὶ μὴ μόνον ἀκράτητον διαμένει καὶ ἄμικτον»· τί σημαίνει τὸ ἀκράτητον ἔλαιον, οὐδεὶς ἀνθρώπων δύναται νὰ νοήσῃ· διὰ τοῦτο ὀρθῶς ἐγράφη ἐν τῷ Θησ. τοῦ Στεφ. ἀκρα[τη]ον ἤτοι ἄκρατον.

Σελ. 72e ἐτήρησε τὴν παραδεδομένην γραφὴν «ἥκιστα δὲ προσήκ νουθετούμενον ἀντινουθετεῖν καὶ παρρησίᾳ παρρησίαν ἀντεκφέρε .», εἰ καὶ ἦτο ἐπηνωρθωμένη ὑπὸ τοῦ Cobet γράψαντος ἐν Μνημοσύνῃ 1873 σελ. 361 «lenissima correctione veram lectionem

reducis, quae est ἀντΕΙCφέρειν. Quis nescit K et IC sic confundi solere?».

Ἐν 74b ἐξέδωκεν 'ἐγῷδ' ὃ φεύγεις, οὐ τὸ μὴ κλύειν κακῶς,
ἀλλ' ἐγγὺς Ἕκτωρ ἐστί· οὐ μένειν καλόν'.

Οὔτε παραλαβὼν οὔτε μνημονεύσας τὴν πρὸ πολλοῦ γνωσθεῖσαν ἀληθῆ γραφὴν «ἀλλ' ἐγγὺς Ἕκτωρ ἐστί· θυμαίνειν καλόν. Ὁ Cobet γράφει ἐν Μνημοσύνῃ 1873 σελ. 361 «res ipsa clamat ΘΥΜΑΙΝΕΙΝ poetam dedisse, quod est in aliis libris sed temere spretum est. Quam nihil in talibus scribae sapiant satis apparet vel ex uno ἐνηΘούμενος pro ἐνΝΟούμενος». (Πρβλ. καὶ Nov. Lect. σελ. 333). Οὐδ' ἡ διαβόητος χασμωδία ἐστί· οὐ ἠδυνήθη νὰ διδάξῃ αὐτὸν τὴν βλάβην τοῦ χωρίου.

Πυρικάους ἐξέδωκε κακῶς ἐν 406 e «πυρικάους ὀνομάζουσα τοὺς αὐτῆς πολίτας», ἀντὶ πυρκόους, ὅπως καὶ ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου κεῖται καὶ ἐν τῷ τοῦ Passow διαρρήδην λέγεται τὸ πυρικάους ἐσφαλμένη ἀνάγνωσις ἀντὶ πυρκόους.

241 a «κακὰ φάμα τευ κακκέχυται· ἢ ταύταν νῦν ἔκνιψαι ἢ μὴ ἔσο» οὕτως ὁ ἐκδότης, ἀλλ' ἡ ὀρθὴ γραφὴ εἶναι . . . ἢ ταύταν νυν ἔκνιψαι κλπ.· πρβλ. Στοβ. Ἀνθολ. ρθ' 83 «κακὰ φάμα τευ κακκέχυται· τὺ ὦν ἢ ταύταν ἀπότριψαι» κτλ. καὶ Λογ. Ἑρμ. Α' 147 «τὺ ὦν ἢ ταύταν ἀπότριψαι κλπ. Τὸ σφάλμα διωρθώθη καὶ ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου ἐν λέξει ἐκνίπτω «ἢ ταύταν νῦν (scr. νυν) ἔκνιψαι», ἀλλ' ὁ ἐκδότης οὐδὲν ἐφρόντισεν.

Ἐν 967 f ἐξέδωκεν «ἢ κοίλης μύρμηκες ὀχῆς ἐξ ὦεα πάντα θᾶσσον ἀνηνέγκαντο' καί τινες οὐχ 'ᾠὰ' γράφουσιν ἀλλ' 'ἐὰ' ὡς τοὺς ἀποκειμένους καρπούς, ὅταν εὐρῶτα συνάγοντας αἴσθωνται καὶ φοβηθῶσι φθορὰν καὶ σῆψιν, ἀναφερόντων»· ἀλλ' ἀντὶ τοῦ ἀνοήτου ἐὰ γραπτέον ἤια, ὅπερ τῇ ἐννοίᾳ κάλλιστα ἁρμόζει, (τοὺς καρποὺς ὅταν αἴσθωνται εὐρῶτα συνάγοντας καὶ φοβηθῶσι φθορὰν καὶ σῆψιν), ὅπως κεῖται ἐν τῇ Διδοτείῳ σελ. 1184.

565c «ὅρα . . . τὰ ποικίλα ταῦτα καὶ παντοδαπὰ χρώματα τῶν ψυχῶν· τὸ μὲν ὄρφνιον καὶ ῥυπαρὸν . . .» γρ. τὸ μὲν ὄρφνιν[ο]ν· πρβλ. Θησ. Στεφ. ἐν λ. ὄρφνινος καὶ Ἀθηνᾶς Τ. Δ' σελ. 293, 3 5.

761 e «Ἀδμήτῳ παραθητεῦσαι μέγαν εἰς ἐνιαυτόν», γρ. «Ἀδμήτῳ πάρα θητεῦσαι . . .», ὅπως ἤδη ἐν τῷ Θησ. τοῦ Στεφ[άνου]

κεῖται· πρβλ. Ἰθάκην κάτα κοιρανέουσιν (Φ 346), ποταμὸν πάρα βοσκομενάων (Ο 691) κλπ. καὶ Ἰωάννου Ἀλεξανδρέως Τονικῶν Παραγγελμ. 26, 15.

Ἐν 11b ἐξέδωκε «τῶν ἐθνῶν κατὰ κεφαλὴν εἰσφερόντων ἄργυρον». Ἀλλ' ὁ Cobet, Μνημοσ. 1873 σελ. 357 ᾔκασεν . . . ἀργύριον, καὶ τοῦτο προδήλως εἶναι τὸ ὀρθόν.

Ἐν 12b «τὰ μὲν τῶν παίδων πλημμελήματα μικρὰ καὶ παντελῶς ἐστιν ἰάσιμα, παιδαγωγῶν ἴσως ὀλιγωρία καὶ διδασκάλων παραγωγὴ καὶ ἀνηκουστία». Ἀντὶ τοῦ παραγωγὴ ὁ Cobet Μνημοσ. 1873 σελ. 358 εἰκάζει παρακοή, ὃ καὶ τὸ μόνον ὀρθόν, διότι οἱ παῖδες δύνανται νὰ παρακούσωσι τῶν διδασκάλων, ἀλλ' οὐχὶ καὶ νὰ παραγάγωσιν.

601 b «ἆρ' οὖν ξένοι καὶ ἀπόλιδές εἰσιν Ἀθηναίων οἱ μεταστάντες ἐκ Μελίτης εἰς Διωμίδα, ὅπου καὶ μῆνα Μεταγειτνιῶνα καὶ θυσίαν ἐπώνυμον ἄγουσι τοῦ μετοικισμοῦ τὰ Μεταγείτνια . . .»; ὅτι οὐκ εἰς Διωμίδα, ἥτις παντάπασιν ἀνύπαρκτος, ἀλλ' εἰς Διόμειαν μετέστησαν ἐκ Μελίτης κλπ., ἠδύνατο ὁ ἐκδότης νὰ μάθῃ καὶ ἐκ τοῦ Θησαυροῦ τοῦ Στεφάνου.

Πασίγνωστον εἶναι τὸ σύνθετον παιδοποιεῖν-εῖσθαι λεγόμενον ἐπὶ μόνων τῶν γονέων καὶ τὸ διὰ δύο λέξεων λεγόμενον παῖδα ποιεῖσθαι λεγόμενον ἐπί τε τῶν γονέων καὶ τῶν υἱοθετούντων, τῶν εἰσποιουμένων· ἀλλ' ὁ ἐκδότης ἐξέδωκε 1000d «ὥσπερ ὁ μὴ τεκὼν παιδοποιεῖται τὸν ἄριστον», ὅπερ οὐδὲν ἄλλο δύναται νὰ σημαίνῃ ἢ «ὥσπερ ὁ μὴ τεκὼν τεκνοποιεῖται τὸν ἄριστον», ἤτοι «ὁ μὴ τεκνοποιησάμενος τεκνοποιεῖται τὸν ἄριστον». Δῆλον ἄρα ὅτι ἵνα μὴ παραδοξολογῇ ὁ Πλούταρχος, ἀναγνωστέον «ὥσπερ ὁ μὴ τεκὼν παῖδα ποιεῖται τὸν ἄριστον», τουτέστιν «ὥσπερ ὁ μὴ γεννήσας παῖδα υἱοθετεῖ τὸν ἄριστον». Τὸ χωρίον ἐπηνωρθώθη καὶ ὑπὸ τοῦ Βυττεμβαχίου ἐν τῷ Πλουταρχείῳ Λεξικῷ σελ. 1161, ἔνθα λέγεται «παιδοποιέομαι adopto II 1000 D. Sed leg. divisim παῖδα ποιέομαι ut Paus. VII 1». Πρβλ. καὶ Πασσόβιον ἐν Λεξ. Ἑλλ. Γλώσ. λ. παιδοποιῶ. Λέγεται Ἑλληνιστὶ υἱὸν ποιεῖσθαι, παῖδα ποιεῖσθαι, παῖδα ποιεῖσθαι ἐκ τῶν φίλων (περὶ οὗ ἴδε Κόβητον ἐν Μνημοσύνῃ 1874 σελ. 430), ποιεῖσθαί τινα υἱόν, ποιεῖσθαί τινα παῖδα καὶ ἁπλῶς ποιεῖσθαί τινα (= υἱοθετεῖν τινα) καὶ παθ. ποιεῖσθαι ὑπό τινος

πεποιῆσθαι, ποιηθῆναι, περὶ οὗ ἐγένετο λόγος ὑπὸ τοῦ Κοβήτου ἐν Μνημ. 1862 σελ. 120, ποιητός, ποίησις (υἱοθεσία). Παραλαμβάνεται καὶ τὸ τίθεσθαι ἀντὶ τοῦ ποιεῖσθαι, ὅθεν λέγεται καὶ θετὸς (= ποιητὸς) καὶ θέσις (= ποίησις). Πρβλ. υἱοθεσία, υἱοθετῶ, υἱοθετήσω, θυγατροθετῶ καὶ θυγατροποιία (Κουμανούδ. Συναγ. Ἀθησ. Λεξ. σελ. 159).

Ἐν τοῖς Νόμοις τοῦ Πλάτωνος ἀπαντᾷ σελ. 929 c «τὸν δ' ἀποκηρυχθέντα ἐάν τις τῶν πολιτῶν υἱὸν βούληται θέσθαι, μηδεὶς νόμος ἀπειργέτω ποιεῖσθαι· τὰ γὰρ τῶν νέων ἤθη πολλὰς μεταβολὰς ἐν τῷ βίῳ μεταβάλλειν ἑκάστοτε πέφυκεν· ἀποκηρυχθέντα δὲ ἄν τις δέκα ἐτῶν μὴ ἐπιθυμήσῃ θετὸν υἱὸν ποιήσασθαι κτλ.». Ὁ Κόβητος γράφει ἐν Μνημ. 1862 σ. 120 «Τίθεμαι igitur priscum est, ποιοῦμαι novum, sed significat utrumque verbum plane idem, *adoptare* aliquem, unde *adoptio* et filius *adoptivus*; olim θέσις, et θετὸς υἱὸς (unde υἱοθεσία) dicebatur, postea ποίησις et ποιητὸς υἱὸς (unde et δημοποίητος). Itaque medium ποιεῖσθαι υἱὸν est *adoptare* filium et passivum ποιοῦμαι, ἐποιήθην, πεποίημαι est *adoptor* et *adoptatus sum*». Παρὰ τῷ Σουίδᾳ κεῖται «υἱῶσαι τὸν παῖδα υἱὸν ποιῆσαι αὐτὸν θετόν, καὶ υἱώσατο ἀντὶ τοῦ υἱὸν θετὸν ἐποιήσατο· καὶ υἱώσει τῇ υἱοθεσίᾳ, καὶ τὰς υἱώσεις τὰς υἱοθεσίας, ἡ χρῆσις παρ' Αἰλιανῷ πολλή».

1122 a «ἀλλ' ἐκ τῆς Στοᾶς αὐτῆς τελευτῶντες ὥσπερ Γοργόνα τὴν ἀπραξίαν ἐπάγοντες ἀπηγόρευσαν». Ἀντὶ τοῦ ἀτόπου ἀπραξίαν ὁ Westermann εἴκασεν εὐφυῶς ἀταραξίαν, ἅτε ταύτης συνᾳδούσης τοῖς ἀπὸ τῆς Στοᾶς· πᾶς ἄλλος ἐκδότης θὰ ἥρπαζεν ἀμφοτέραις ταῖς χερσὶ τὴν τῷ πράγματι ἐξαισίως εὐαρμοστοῦσαν λαμπρὰν εἰκασίαν ταύτην, ἀλλ' ὁ κ. Β. προτιμᾷ τὸ παράλογον ἀπραξίαν, φρονῶν, ὡς φαίνεται, ὅτι τοῦτο ἦν ὁ χαρακτὴρ τῶν ἀπὸ τῆς Στοᾶς φιλοσόφων.

840 c ἐκδίδωσι τὸ βάρβαρον Προβαλλουσίου, εἰ καὶ γνωστὸν τὸ ὀρθὸν Προβαλισίου (Προβάλινθος), προέτεινε δὲ καὶ ὁ Westermann Προβαλεισίου, ὅπερ καθ' ἃ ἄλλοι τε καὶ ὁ Κόντος ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. Γ' σελ. 306 ἐδίδαξαν, ἐγράφη ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων ἀντὶ Προβαλισίου. Τοῦτο δ' ὤφειλεν ὁ ἐκδότης ἄνευ τινὸς ἐνδοιασμοῦ νὰ

γράψῃ, ἀφοῦ ἐν πᾶσι τῇ τῶν δοκίμων ὀρθογραφίᾳ οὐχὶ τῇ τῶν μεταγενεστέρων ἀκολουθεῖ.

261 f ἐξέδωκε «ἱστόρηται γάρ, ὅτι τοὺς μὲν ἄρρενας παῖδας ἤσκει κόμαις καὶ χρυσοφορεῖν». Ἐσημειώσατο δὲ «κόμαις] κομᾶν Μ» Ὤφειλε νὰ καταχωρίσῃ εἰς τὸ ἔδαφος τὸ ὑγιῶς ἔχον κομᾶν. Πρβλ. Cobet Μνημ. 1863 σελ. 267 «Proferam unum ut mendum eximam. Plutarch. de mulierum virtutibus pag. 261 f: τοὺς μὲν ἄρρενας παῖδας ἤσκει κόμαις (leg. κομᾶν) καὶ χρυσοφορεῖν».

892 b ἐξέδωκεν «οἱ ἀπὸ τῶν μαθηματικῶν», ἐσημειώσατο δ' ἁπλῶς ὅτι ὁ Beck εἴκασεν «οἱ ἀπὸ τῶν μαθημάτων», δὲν ἐτόλμησε δὲ καὶ νὰ παραλάβῃ αὐτὸ εἰς τὸ κείμενον, εἰ καὶ ὁμολογουμένως τὸ μόνον ὀρθὸν καὶ δυνατόν.

910 f «καθάπερ γὰρ ἐπὶ τῆς θαλάττης, ὅταν μηδὲν αὐτὴν κινῇ, ἠρεμεῖ, ἀνέμου δ' ἐμπνέοντος βιαίου παρὰ φύσιν, τότε ἐξ ὅλης κυκλεῖται». Πῶς ἡ θάλαττα κυκλεῖται, οὐδεὶς ἐπίσταται, πάντες δὲ πῶς κυκᾶται· τοῦτο παρέχει ὁ κῶδιξ D, ἀλλὰ δὲν παρέλαβεν ὁ ἐκδότης, εἰ καὶ πρόδηλον. Πρβλ. Κόντον ἐν Ἀθηναίῳ Τομ. Η' σελ. 283 κἑξ.

57 b «ἀλλ' ἀπαγαγὼν πόρρω κυκλοῦται καὶ πρόσεισιν, οἷον ἀψοφητὶ θρέμματος ἐπιψαύων καὶ ἀποπειρώμενος», ὁ ἐκδότης ὑπολαμβάνει ὅτι στίχον ποιητοῦ τινος ἀπαρτίζουσιν αἱ λέξεις «πρόσεισιν . . . θρέμματος». Ἀλλὰ περὶ τούτου γράφει ὁ Κόβητος ἐν Μνημ. 1873 σελ. 359 «Post pauca Hercher edidit» πρόσεισιν, οἷον ἀψοφητὶ θρέμματος, et ex Plutarchi verbis quae forte numeris iambicis composita sunt, πεζότατον senarium nobis procudit» καὶ 360 «Illum ipsum inficetum senarium, de quo dicebam πρόσεισιν ὥσπερ ἀψοφητὶ θρέμματος, nunc video *ex* Wyttenbachi *officina prodiisse*».

152 c «Εὔδαιμον πτολίεθρον ἑνὸς κήρυκος ἀκοῦον» σημειοῦται ὁ ἐκδότης «ἀκοῦον nescio quis: ἀκούειν». Καὶ ὅμως ἡ διόρθωσις δὲν ἐξεδόθη ἐν ἀποκρύφῳ τινὶ βιβλίῳ ἢ ἔν τινι Γυμνασίου προγράμματι ἀλλ' ἐν τῇ πασιγνώστῳ Μνημοσύνῃ 1875 σελ. 406, ἣν πᾶς γνή[σιο]ς φιλόλογος καὶ μάλιστα ἐκδότης ὀφείλει νὰ μελετᾷ διαρκῶς. [Τῶ]ν μεγίστων δὲ καὶ ἄντικρυς ἀσυγγνώστων φιλολόγῳ καὶ ἐκδότῃ καὶ [το]ύτῳ Ἕλληνι σφαλμάτων περὶ τὴν φιλολογικὴν ἀκρίβειαν εἶναι

καὶ ἡ παράδοξος, ἡ καταπληκτικὴ τοῦ ἐκδότου ἀπειρία τῆς ἀρχαίας δοκίμου γραμματείας, δι' ἣν ἐκδιδοὺς ῥήσεις τοῦ Ὁμήρου, τοῦ Ἡσιόδου, τοῦ Πινδάρου, τοῦ Ἡροδότου, τοῦ Θουκυδίδου, τοῦ Πλάτωνος, τοῦ Δημοσθένους κλπ. ἢ οὐδαμῶς ἀναγνωρίζει ἤ, τοῦτο συχνότερον, οὐδαμῶς ζητεῖ νὰ προσαρμόζῃ αὐτὰς πρὸς τὰ κείμενα τῶν συγγραφέων τούτων, εἰ καὶ εἶναι ἀναντίλεκτον ὅτι ὁ ἐκδιδοὺς συγγραφέα τινά, μάλιστα μεταγενέστερον, καθῆκον ἔχει ν' ἀνιχνεύῃ καὶ δεικνύῃ εἴ τις ἀρχαιοτέρα ῥῆσις περιέχεται ἐν τῷ λόγῳ αὐτοῦ, εὑρὼν δὲ νὰ ἐκδιδῷ ὅπως ἡ νεωτέρα κριτικὴ ἔχει ἀποκαταστήσει τὸ κείμενον τοῦ ἀρχαιοτέρου ἐκείνου, ἐκτὸς ἂν ἀποδεικνύηται ἄλλοθεν ὅτι οὕτως, ἠλλοιωμένον, ἀνεγίνωσκεν αὐτὸ ὁ μνημονεύων συγγραφεύς. Εἴδομεν ἀνωτέρω ὅτι ἀπένειμε τῷ Πινδάρῳ τὸ βάρβαρον μελιγάρεας. Γεύματος χάριν ἀναγράφω ὀλίγα ἔτι τοῦ ἁμαρτήματος τούτου παραδείγματα.

977 f «τῶν δικτύων οὖν τὸ γένος ὀρθῶς Ὅμηρος πανάγραν προσεῖπεν»· πανάγρΑν οὔτε εἶπεν οὔτε ἠδύνατο νὰ εἴπῃ ὁ Ὅμηρος, ἀλλὰ λινοῦ πανάγρου Ε' 487. Τοῦτο διωρθώθη ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου, ἀλλ' ὁ ἐκδότης οὔτε τὸ Ὁμηρ. χωρίον ἐφιλοτιμήθη νὰ εὕρῃ καὶ κατ' αὐτὸ διορθώσῃ τὸ κακῶς ἔχον παρὰ Πλουτάρχῳ, οὔτε εἰς τὸ λεξικὸν ἔλαβε τὸν κόπον νὰ ῥίψῃ βλέμμα.

Τομ. Ζ' σελ. 404, 12 ἐκδιδοὺς τὰ τοῦ Ὁμήρου

«ἐν δὲ σθένος ὦρσεν ἑκάστου
καρδίῃ, ἄλληκτον πολεμίζειν ἠδὲ μάχεσθαι»

σημειοῦται «Λ, 11, Ξ 151, ubi Ἀχαιοῖσιν δὲ μέγα σθένος ἔμβαλ' ἑκάστῳ Homerus». Ἀπίστευτον τοῦτο, ἀλλ' ἀτυχῶς πρόκειται ἀναντίλεκτον, ὁ κ. ἐκδότης οὐκ ἐπίσταται τοὺς Ὁμ. στίχους Β' 451-2

«. . . ἐν δὲ σθένος ὦρσεν ἑκάστῳ
καρδίῃ, ἄλληκτον πολεμίζειν ἠδὲ μάχεσθαι!»

Ζ' 345, 11 «τὰς ἀνάρθρους φωνὰς τοῖς ἐγγραμμάτοις ἐξετύπωσαν, ὡς τὸ φυσᾶν καὶ τὸ πρίζειν καὶ τὸ μυκᾶσθαι καὶ τὸ βροντᾶν καὶ τὰ τούτοις ὅμοια». Πρόκειται περὶ τῶν ὠνοματοποιημένων λέξεων παρ' Ὁμήρῳ, καὶ τὸ πρίζω οὔτε παρ' Ὁμήρῳ κεῖται οὔτε ὠνοματοποιημένον εἶναι, ἀλλὰ τὸ τρίζω τετριγότες· φαίνεται ὅτι ὁ ἐκδότης ἢ δὲν ἔχει λεξικὸν τοῦ Ὁμήρου ἢ διὰ φυγοπονίαν δὲν ἀνοίγει αὐτό, πάντως τὰ τοῦ Ὁμήρου ἔπη δὲν εἶναι τὸ προσφιλὲς αὐτοῦ ἀνάγνωσμα.

Ζ' 394, 24 ἐξέδωκεν ἄμετρον τὸν Ὁμηρικὸν στίχον «Ζεύς, ὅστ' ἄνδρεσσι κοτεσσάμενος χαλεπήνῃ», ἀντὶ «Ζεὺς ὅτε δὴ ἄνδρεσσι . . .». Ὁμοίως ἐν 604b «πόντος ἁλός, ὃ πολεῖς ἀέκοντας ἐρύκει» ἀντὶ «πόντος ἁλὸς πολιῆς, ὁ πολέας ἀέκοντας ἐρύκει», ὅπως ὁ Βάσης ἤδη παρετήρησεν. Ἄλλα παραδείγματα ἰδὲ ἀνωτέρω σελ. 485 καὶ σημ., ἔτι δὲ κατωτέρω σελ. 604.

527a ἐξέδωκεν «εὕει ἄτερ δαλοῦ καὶ ἐν ὠμῷ γήραϊ θῆκεν» ὑποσημειοῦται δὲ «δαλοῦ καὶ ἐν ὠμῷ] δαλοῖο καὶ ὠμῷ Hesiodus»· ἀλλ' ἐν 100e ἐξέδωκε τὸν αὐτὸν στίχον ὧδε:

«εὕει ἄτερ δαλοῦ καὶ ὠμῷ γήραϊ δῶκε»

ὑποσημειωσάμενος ἁπλῶς «Hesiod. D, 705». Οὕτως ὁ ἀναγνώστης ἔχει τρεῖς ὅλας ἐκφορὰς «δαλοῦ καὶ ἐν ὠμῷ γήραϊ θῆκεν», «δαλοῖο καὶ ὠμῷ» καὶ «δαλοῦ καὶ ὠμῷ γήραϊ δῶκε».Καὶ σημειωτέον ὅτι ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ὁ κῶδιξ Vind. ἔχει δαλοῖο καὶ ἐν ὠμῷ.

Ἐν 270e-f ἐξέδωκε «δολερὰ μὲν τὰ εἵματα, δολερὰ δὲ τὰ χρώματα», ἐν δὲ 646b ἐκδιδοὺς τὴν αὐτὴν τοῦ Ἡροδότου ῥῆσιν γράφει «ὡς δολερὰ εἵματα καὶ χρίσματα» (οὕτως ἀντὶ τοῦ χρίματα, ὅπως παρὰ Κλήμεντι κεῖται) καὶ πάλιν 863e «ὡς δολερὰ μὲν τὰ ἀλείμματα δολερὰ δὲ τὰ εἵματα τῶν Περσέων ἐστί». Ὅτι καὶ τὸ χρώματα (ὃ εἰκάζει καὶ ἐν 646b) καὶ τὸ χρίσματα εἶναι κακαὶ γραφαὶ ἀντὶ τοῦ χρίματα, ἀγνοεῖ ὁ ἐκδότης, εἰ καὶ διὰ μακρῶν ἐδιδάχθη ὑπὸ τοῦ Κοβήτου ἐν Λογίῳ Ἑρμῇ Τόμῳ Α' σελ. 471 ἐξετάσαντος αὐτὰ ταῦτα τὰ χωρία τοῦ Πλουτάρχου. Ὅτι δὲ καὶ τὸ ἀλείμματα ὅπερ ἐκ διορθώσεως τοῦ Τυρνήβου παρέλαβεν ἀντὶ τοῦ χείματα τῶν ἀντιγράφων εἶναι παραδιόρθωσις, δὲν ἐνόησεν, καὶ ὅμως τὸ χείματα τῶν ἀντιγράφων ὑποδεικνύει τὴν ἀληθῆ γραφὴν ἤτοι χ⟨ρ⟩είματα ἀντὶ χρίματα.

Ἐν 701a ἐξέδωκεν «ὅθεν οὐκ ὀρθῶς οἱ λέγοντες

'ἔτος φέρει οὔτις ἄρουρα'

τὰ καθ' Ὁμήρου λέγουσι»· ὑφ' ὃ σημειοῦται «proverbium vid. (sic!) esse cf. Hom. ι 357». Ἀλλὰ πῶς ἐκ τοῦ Ὁμηρικοῦ «καὶ γὰρ Κυκλώπεσσι φέρει ζείδωρος ἄρουρα οἶνον ἐριστάφυλον . . .» ἦν δυνατὸν νὰ παραχθῇ ἡ παροιμία ἔτος φέρει κλπ., οὐδεὶς ἀνθρώπων βλέπει. Ὁ Ὅμηρος λέγει ὅτι τοῖς Κύκλωψι φέρει ἡ ζείδωρος ἄρουρα, ἡ δὲ παροιμία τἀναντία, ὅτι οὐχὶ ἡ ἄρουρα ἀλλὰ τὸ ἔτος φέρει, καὶ

ὅμως ὁ ἐκδότης αὐτόθι εὑρίσκει τὴν πηγὴν αὐτῆς! Τὴν παροιμίαν ἔδειξεν ὁ Κόντος ἐν Ἀθηνᾶς Τομ. Ε΄ σελ. 176 κειμένην παρὰ Θεοφρ. Φυτ. Ἱστορ. Η΄ ζ΄, 6 καὶ Φυτ. Αἰτ. Γ΄ κγ΄ 4. Τῆς παροιμίας ταύτης μνείαν ποιεῖται καὶ ὁ Meineke ἐν τῇ τρίτῃ ἐκδόσει τῶν Βουκολικῶν σελ. 464.

311 d «Πρίαμος Πολύδωρον ἐξέθετο εἰς Θρᾴκην μετὰ χρυσίου πρὸς Πολυμήστορα τὸν γαμβρόν· ὡς δ' ἐγγὺς ἦν τοῦ πορθεῖσθαι ἡ πόλις, μετὰ τὴν ἅλωσιν ἀπέκτεινε τὸν παῖδα, ὡς ἂν κερδήσῃ τὸν χρυσόν». Ὁ ἐκδότης δὲν ἔλαβε τὸν κόπον νὰ διεξέλθῃ τὴν Ἑκάβην τοῦ Εὐριπίδου, διὸ καὶ τὸ χωρίον τοῦτο δὲν ἐνόησεν· τίνα νοῦν ἔχει «**ὡς δ' ἐγγὺς ἦν** τοῦ πορθεῖσθαι ἡ πόλις, **μετὰ** τὴν ἅλωσιν ἀπέκτεινε...»; οἱ δύο οὗτοι προσδιορισμοὶ εἶναι τελέως ἀσυμβίβαστοι καὶ ὅμως φαίνονται προσδιορίζοντες ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ῥῆμα, ἀπέκτεινε. Γραπτέον ἄρα ὧδε: ... Πολυμήστορα τὸν γαμβρόν, ὡς ἐγγὺς ἦν τοῦ πορθεῖσθαι ἡ πόλις· μετὰ δὲ τὴν ἅλωσιν ἀπέκτεινε κλπ. Ἂν μὴ πείθηται ὁ ἐκδότης, ἀναγνώτω Εὐριπίδου Ἑκάβ. 4 κἑξ. «... Πριάμου τε πατρός, ὅς μ', ἐπεὶ Φρυγῶν πόλιν κίνδυνος ἔσχε δορὶ πεσεῖν Ἑλληνικῷ, δείσας ὑπεξέπεμψε Τρωϊκῆς χθονὸς Πολυμήστορος πρὸς δῶμα, Θρῃκίου ξένου· ἐπεὶ δὲ Τροία θ' Ἕκτορός τ' ἀπόλλυται ψυχὴ πατρῷα θ' ἑστία κατεσκάφη, κτείνει με χρυσοῦ τὸν ταλαίπωρον χάριν ξένος κλπ.». Τοιαῦτα κατεργάζεται ἡ ἄγνοια τῶν πηγῶν.

Ἐν 526 f γράφει «γυμνάσια δ' οἶσιν ἐνετράφη Δίρκης θ' ὕδωρ παρώδευται» κατασκευάσας οὕτω τερατώδη στίχον. Καὶ ὅμως παρ' Εὐριπίδῃ ἐν Φοινίσσαις 368 κεῖται «γυμνάσιά θ' οἶσιν ἐνετράφηΝ, Δίρκης θ' ὕδωρ»· ὁ ἐκδότης οὔτε τὴν πηγὴν τοῦ στίχου ἐζήτησεν οὔτε τὸν νοῦν αὐτοῦ καὶ τὸ μέτρον ἐνόησε, διὸ ἔγραψε κακῶς καὶ κατεσκεύασε τερατώδη στίχον, αὐξήσας αὐτὸν κατὰ μίαν λέξιν τοῦ Πλουτάρχου παρώδευται, ὅπως ἤδη ὁ Wil. παρετήρησεν.

64 c «συσσωφρονεῖν γάρ, οὐχὶ συννοσεῖν ἔφυ»· ἀλλὰ παρ' Εὐριπ. Ἰφ. Αὐλ. 407 κεῖται «συσσωφρονεῖν σοι βούλομ' ἀλλ' οὐ συννοσεῖν»· ὁ ἐκδότης παρέπεμψε μὲν εἰς Εὐριπίδην, ἀλλὰ περὶ τῆς διαφορᾶς τῆς παραδόσεως παρ' ἑκατέρῳ οὐδὲν παρετήρησεν, ὅπ. ὤφειλεν.

Ἐν τῇ Διδοτείῳ ἐκδόσει τῶν Ἠθικ. τοῦ Πλουτ. φέρεται σ. 49, «Καὶ τὸ τοῦ Πλάτωνος· οὐκ ὀκνητέον ἀεὶ πρὸς αὐτὸν ἐπὶ τῶν ἁμα

τανόντων ἀναφθέγγεσθαι, Ἦ που ἄρ' ἐγὼ τοιοῦτος;» καὶ σ. 105, 45. «Ὁ μὲν οὖν Πλάτων, ὁσάκις ἀσχημονοῦσιν ἀνθρώποις παραγένοιτο, πρὸς αὐτὸν ἀπιὼν εἰώθει λέγειν, Μή πη ἄρ' ἐγὼ τοιοῦτος;» καὶ σ. 154, 28 «εἶτα, ὥσπερ ὁ Πλάτων ἐπὶ τοῖς ἀλλοτρίοις ἁμαρτήμασιν εἰώθει λέγειν ἀπιών, Μήπου ἄρα ΚΑΙ ἐγὼ τοιοῦτος;» καὶ σελ. 562, 20 «Ἂν δὲ κἀκεῖνό τις ἐπιφθεγγόμενος ἀεὶ τὸ τοῦ Πλάτωνος «Ἦπου ἄρ' ἐγὼ τοιοῦτος;». Ὁ Hercher ἔγραψεν μή που ἀντὶ τοῦ ἤπου ἐν τῷ πρώτῳ χωρίῳ καὶ ἀντὶ τοῦ μή πη ἐν τῷ δευτέρῳ, ἐν δὲ τῷ τρίτῳ ἐξήλειψε τὸν καὶ σύνδεσμον. Τῷ Hercher συνεφώνησε καὶ ὁ Βερναρδάκις, ὅστις καὶ ἐν τῷ τετάρτῳ χωρίῳ ἀποκατέστησε τὸ μή που ἀντὶ τοῦ ἤ που. Ἀλλὰ κακῶς ἐξηλείφθη ἐκ τοῦ τρίτου χωρίου ὁ σύνδεσμος καί, ὅστις προφανῶς εἶναι ἀναγκαῖος ἐν τῇ ῥήσει τοῦ Πλάτωνος, πλημμελῶς δ' ἔχει ἡ ἄνευ αὐτοῦ ἐκφορὰ τῆς ῥήσεως ταύτης. Ὁ Κόβητος γράφει ἐν Μνημοσύνῃ 1873 σελ. 362 λέγων: «p. 88 E. Ὁ Πλάτων ὁσάκις ἀσχημονοῦσιν ἀνθρώποις παραγένοιτο πρὸς αὐτὸν εἰώθει λέγειν: μή πη ἄρ' ἐγὼ τοιοῦτος; rectius legitur p 129 D. μή που ἄρα καὶ ἐγὼ τοιοῦτος; Plato ipse κἀγὼ dixerit et καὶ ad sententiam necessarium est». Πρβλ. καὶ Ἐπικτητ. Διατριβ. Β', κα' 9 «Μή που ΚΑΙ αὐτὸς εἷς εἰμι ἐκείνων; καὶ Στοβ. Ἀνθολ. ΚΓ', 13 Πλάτων συνεβούλευεν, . . . ἐπιστρέφειν πρὸς ἑαυτοὺς καὶ σκοπεῖν μὴ ΚΑΙ αὐτοὶ τοῖς αὐτοῖς ἐσμεν ἔνοχοι. Ἀμφοτέρων τῶν χωρίων τούτων γίνεται μνεία ὑπὸ τοῦ Βυττεμβαχίου ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου Τομ. VI σελ. 337.

Περιφημότατον κατέστη καὶ παντὶ φιλολογοῦντι γνωστότατον ὑπάρχει τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος ἐν τῷ Φαίδρῳ σελ. 243 Δ «ἐπιθυμῶ ποτίμῳ λόγῳ οἷον ἁλμυρὰν ἀκοὴν ἀποκλύσασθαι», ἀλλ' ὁ ἐκδότης δὲν ἐφιλοτιμήθη νὰ εὕρῃ τὸ χωρίον, τοῦ Πλάτωνος ἐν 706 d, εἰ καὶ ὁ Πλούταρχος διαρρήδην ὠνόμασε τὸν Πλάτωνα, εἰπὼν . . . «ὥς φησιν ὁ Πλάτων».

Ἐν 347 a γράφει «Ὁ γὰρ παρὰ τὴν Ῥαχίαν αὐτὴν τῆς Πύλου» καὶ ἐν τῷ πίνακι ὁμοίως, ἐκλαμβάνων πλημμελῶς τὸ ῥαχία ιον ὄνομα, εἰ καὶ ἐκ τοῦ Θουκυδίδου Δ' 10 οὐδὲν τοιοῦτον συνάαι, τοὐναντίον μάλιστα διαρρήδην ἑρμηνεύει ὁ Φώτιος «ῥαχίαν Ἀττικοὶ τὴν ἀκτὴν καὶ τὸν τόπον ᾧ προσαράττει το κῦμα».

Οὕτως ἐν τούτοις μὲν κατασκευάζει ἐκ τοῦ προσηγορικοῦ ῥαχία τὸ ψευδὲς κύριον Ῥαχία, ἐν δὲ 362 d δι' ὁμοίαν τῶν πηγῶν ἀμέλειαν ἐκ λαμβάνει κύριον ὄνομα Πέρσου, ἤτοι λέξιν Περσικήν, ὡς ἐπίθετον τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, διὸ ἐν τῷ χωρίῳ «καὶ γὰρ Πλάτων τὸν Ἅιδην ὡς ἀδούσιον τοῖς παρ' αὐτῷ γενομένοις καὶ προσηνῆ θεὸν ὠνομάσθαι φησί» σημειοῦται ὅτι ἔγραψεν ἀδούσιον ἀντὶ τοῦ τῶν ἀντιγράφων αἰδοῦς υἱὸν εὑρὼν αὐτὸ καὶ παρὰ Ξενοφῶντι. Ἀλλ' ἐν Ξενοφῶντι Κύρ. Παιδ. Ζ' δ' 1 κέξ. κεῖται «Ἀδούσιον Πέρσην ἄνδρα!». Ὁ ἐκδότης δὲν εἶδε τὸν Ξενοφῶντα, ἀλλ' ἔλαβεν αὐτὸ ἐκ τοῦ Θησαυροῦ τοῦ Στεφάνου, ἐν ᾧ πασῶν τῶν λέξεων τὰ ἀρκτικὰ στοιχεῖα μεγαλογραφοῦνται, ἐντεῦθεν ἡ ἀπάτη. Παρὰ τῷ Ἡσυχίῳ κεῖται ἀδούσιον· ἀρεστόν, σύμφωνον, καὶ ἐν Συλλ. Ἀττικ. Ἐπιγρ. Δ' σελ. 66 κεῖται ΑΔΟΣΙΟ[Σ] καὶ ἐν ἐπιγραφῇ Θεσπιῶν ἀνεγνώσθη Ϝαδώσιος. Ἀλλ' ὁ ἐκδότης εἶναι φιλόλογος καὶ κατὰ τὴν δισχύρισιν αὐτοῦ (Ἀθηνᾶς ΙΒ' 109 σημ.) ὀφείλει νὰ ἐξετάζῃ τὰ χωρία!

Δὲν ἀναγνωρίζει οὐδὲ τὰ τοῦ Δημοσθένους ἐν 323a εἰδὼς ὅτι «μεγάλη ῥοπὴ μᾶλλον δ' ὅλον ἡ τύχη παρὰ πάντ' ἐστὶ τὰ τῶν ἀνθρώπων πράγματα», ὅπως ἤδη ὁ Βάσης ἐν Ἀθηνᾶς Τομ. Γ' 412 (τῷ 1891) παρετήρησεν. Ἐν τοῖς διορθωτέοις Τομ. Ζ' σελ. ν' (τῷ 1896) ὁμολογεῖ τοῦτο καὶ ὁ ἐκδότης, ἀλλὰ παραπέμπει εἰς τὸν Wyttenbach. Ἀλλὰ δὲν ὑπῆρχεν ὁ Wyttenbach ὅτε ἐξεδίδετο ὁ ϐ' τόμος τῶν Ἠθικῶν ὑπὸ τοῦ κ. Β.; Ὁμοίως δὲν ἀνεγνώρισε τὸ τοῦ Δημοσθένους ἐν 333c «πέρας μέν ἐστιν ἅπασιν ἀνθρώποις ὁ θάνατος» ὅπως ἔδειξεν ὁ Βάσης αὐτ., σημειοῦται δὲ καὶ ὁ ἐκδότης ἐν Τομ. Ζ' ν' «Demosthenis sunt», ἀλλ' οὐδεμιᾶς μνείας ἀξιοῖ τὸν Βάσην.

938d «ἀλλὰ σύ, τὸν Ἀρίσταρχον ἀγαπῶν ἀεὶ καὶ θαυμάζων, οὐκ ἀκούεις Κράτητος ἀναγιγνώσκοντος «Ὠκεανός, ὅσπερ γένεσις πάντεσσι τέτυκται ἀνδράσιν ἠδὲ θεοῖς, πλείστην ἐπὶ γαῖαν ἵησιν», ὑφ' ὃ σημειοῦται» versus (δηλ. ἀνδράσιν ἠδὲ θεοῖς, πλείστην ἐπὶ γαῖαν ἵησιν) abest ab Homeri editionibus». Ἀλλὰ πῶς ἠδύνατο νὰ κεῖται παρ' Ὁμ., ἀφοῦ ἦν ἁπλῶς προσθήκη κατ' ἀνάγνωσιν τοῦ Κράτητος;

Ὁμοίαν ἄγνοιαν τῶν πηγῶν ἤλεγξα καὶ πέρυσιν, παρατηρήσας ὅτι ἀδίκως κατειρωνεύετο τοῦ Kurtz ἐκδόντος, «ἁπλᾶ τοί ἐστι τῆ ἀληθείας ἔπη» ὅπως εἶπεν ὁ Αἰσχύλος (παρὰ Στοβαίῳ Ἀνθ. Ι 245 ἐκδ. Meineke), ὁ δὲ Βερναρδ. ἀγνοῶν πόθεν ἐλήφθη, ἔγραψ

«Ἡ γνώμη αὕτη μετεσκευάσθη ἐπὶ τὸ καλλιεπέστερον πρὸς ἀντικατάστασιν τῆς γνωστῆς «ἁπλοῦς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ἔφη». Ὡς φαίνεται, ἀδύνατον νὰ ἔλθῃ εἰς συναίσθησιν ἑαυτοῦ καὶ νὰ πεισθῇ ὅτι οὕτως ἀπείρως ἔχων τῶν φιλολογικῶν πραγμάτων δὲν δικαιοῦται νὰ προβαίνῃ εἰς τὸ μέσον καὶ ζητῇ νὰ ἐλέγχῃ ὅσα ἄλλοι μὲν ὀρθῶς ἐδίδαξαν, αὐτὸς δὲ οὔτε ἐπίσταται οὔτε, ὡς φαίνεται, δύναται νὰ μάθῃ!

Ι΄. **Σφάλματα περὶ τὴν μέθοδον καὶ ἀκολουθίαν.**

Ἐπειδὴ ἀναντίλεκτον εἶναι ὅτι πάσης ἀληθοῦς ἐπιστήμης βάσις εἶναι ἡ μέθοδος καὶ ἀκολουθία, διὰ τοῦτο παντὸς ἐπιστημονικοῦ ἔργου πρῶτος καὶ κύριος χαρακτὴρ ἀνάγκη νὰ εἶναι ἡ μέθοδος καὶ ἡ λογικὴ ἀκολουθία. Δύναται νὰ μὴ περιέχῃ ἀνακαλύψεις καὶ ἐφευρέσεις, νέα ἐπινοήματα, νὰ μὴ καταλήγῃ εἰς θετικόν τι κττ., καὶ ὅμως ἂν εἶναι μεθοδικῶς καὶ μετὰ λογικῆς ἀκολουθίας καὶ σειρᾶς συντεταγμένον, νὰ εἶναι ἀνεκτόν, ἐνίοτε δὲ καὶ ἄξιον λόγου. Ἀλλ' ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ δύναται νὰ τύχῃ συγγνώμης ἔργον ἔχον μὲν τὴν ἀξίωσιν ὅτι εἶναι ἐπιστημονικόν, οὐδεμιᾶς δ' εὐμοιροῦν ἀληθοῦς ἀρχῆς καὶ ἀκολουθίας, ἀλλ' ἀλλαχοῦ ἄλλα ἑκάστοτε διδάσκον. Τὸ λυπηρὸν τοῦτο θέαμα εἴδομεν μέχρι τοῦδε πολλάκις, ἀφοῦ τὸ ὅλον πόνημα μίαν ἀποτελεῖ ἀντίφασιν. Ὅρα τὰ περὶ τῶν τόνων, περὶ τῶν πνευμάτων, περὶ χασμωδίας, περὶ ὑπογεγραμμένου ι, περὶ ὀρθογραφίας κλπ. κλπ. εἰρημένα. Πλὴν ἀλλ' ὅμως ἔστω καὶ ὡς ἐκ περισσοῦ θέλομεν δείξει τοῦτο καὶ ἐν τοῖς ἀκολούθοις.

Ἵνα δικαιολογήσῃ ὃ διέπραξε σφάλμα δι' εἰκασίας εἰσαγαγὼν παρὰ τὰς περὶ χασμωδίας διισχυρίσεις αὐτοῦ χασμωδίαν εἰς τὸν λόγον τοῦ Πλουτάρχου, οἷον ἣν ἡ ὄσφρησις, διετείνετο ἐν τῇ πρὸς τὸν Βάσην ἀπαντήσει αὐτοῦ, ὅτι «τὸ ἄρθρον εἶναι τόσον στενῶς συνδεδεμένον πρὸς τὸ ὄνομα τὸ ὑπ' αὐτοῦ ὁριζόμενον, ὥστε θεωρεῖται ὡς μία λέξις (sic) καὶ ἑπομένως δὲν ἀπεργάζεται τὸν λόγον χασμώδη». Ἀλλ' αὐτὸς οὗτος παρὰ τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ ταύτην ἐκέρασε καὶ τοιαύτας κράσεις οἷον τἄγαν, ἐν τᾠδείῳ κττ., αἵτινες οὐδέποτε ἐν τῷ πεζῷ λόγῳ ἐφάνησαν. Καὶ ὅμως ἂν ἀληθῶς τὸ φωνῆεν τοῦ ἄρθρου μετὰ τοῦ ἀρκτικοῦ φωνήεντος τῆς ἀκολούθου λέξεως θεωρῶνται ὅτι ἀπαρτίζουσι μίαν λέξιν, διατί ὅπως λέγεται πολλάκις τὸ οα,

ῳῳ οω ἐντὸς λέξεως ἀσυναλείπτως, πρβλ.˙ εὔνοα, εὔπλοα, εὔχροα, ἄχροα κττ., τῷ ζῴῳ, ἀγνοῶ κλπ., νὰ μὴ λέγηται καὶ τῷ ᾠδείῳ, τὸ ἄγαν κττ.; Καὶ δεύτερον διατί δὲν εἶναι ἀνεκταὶ αἱ τοῦ ἄρθρου χασμωδίαι ἐν τοῖς δραματικοῖς ποιηταῖς; Διότι ὁ ἐκδότης οὐδὲν ἔχει ἔμπεδον ἐν νῷ, ἑκάστοτε δὲ διατείνεται καὶ ἐκδίδωσιν ὅ,τι ἂν ἐπέλθῃ αὐτῷ ἐξ ὑπογείου.

Ἐν Τόμῳ Α΄ σελ. οθ΄ καταλέγει τὸ λεᾶναι 496 a καὶ ἐπιλεάνῃ 915 a ἐν τοῖς εἰς -αινω ῥήμασιν, ἅτινα πάλαι μὲν ἐσχημάτιζον τὸν ἀόριστον εἰς -ηνα-ηνάμην, ἔπειτα δὲ καθ' ὁμαλισμὸν εἰς -ανα -ανάμην, οἷον ἐσήμηνα-ἐσήμανα, ἔφηνα-ἔφανα, ὕφηνα, -ὕφανα κτλ. Ἀλλ' ἐσχηματίζετό ποτε ἐν τοῖς Ἀττικοῖς καὶ τοῦ λε(ι)αίνω ὁ ἀόριστος οὕτω καὶ ἐπεγένετο ἐν αὐτῷ μεταβολή τις ὅπως ἐν τοῖς ἀναγραφομένοις ἄλλοις; Ὡς φαίνεται, ὁ ἐκδότης ἐφαρμόζει ἣν ἐν τῇ Ἐπετηρίδι Παρνασοῦ σελ. 79 ἐν. ἐτ. τίθησιν ἀρχὴν «Παρακαλῶ τοὺς ἀναγνώστας, ἄν τινα παραδείγματα διαλαθόντα με δὲν κατέλαβον ἣν χώραν ὤφειλον, αὐτοὶ νὰ κατατάξωσιν αὐτὰ εἰς τὴν προσήκουσαν». Ἐγὼ ἐνόμιζον ὅτι τοῦτο ἦν καθῆκον τῶν συγγραφέων οὐχὶ τῶν ἀναγνωστῶν˙ ἀλλ' ἔστω καὶ τοῦτο νέον δίδαγμα τοῦ κ. Β. Τίς δ' ἡ προσήκουσα τῷ λεᾶναι τάξις ἐν τῇ ἀπεραντολογίᾳ ταύτῃ;

Ὁ κῶδιξ Vind. εἶναι ὁμολογουμένως ὁ ἄριστος τῶν κωδίκων τοῦ Πλουτάρχου˙ ὁ ἐκδότης ἐξαίρων ἐν Τόμ. Α΄ σελ. μα΄ κἑξ. τὴν ἀρετὴν τούτου ἀναγράφει πολλὰς αὐτοῦ ἀρίστας γραφάς, ἀλλ' ἔπειτα ἢ ἐκδίδωσιν ἀντ' αὐτῶν διορθώσεις ἢ παραμελεῖ τελέως˙ πρβλ. Ἀθηνᾶς Τομ. Ι΄ σελ. 471.

Ἐγχριπτόμενος γράφει ἐν 52 c, ἀλλ' ἐν 959 ἐκδιδοὺς τὸν αὐτὸν στίχον τοῦ Εὐριπίδου (Ἱππολ. 218) γράφει ἐγχριμπτόμενος, καὶ ὅμως μόνον ἐγχριμπτόμενος μετὰ τοῦ μ παρέχουσι τἀντίγραφα τοῦ Εὐριπίδου καὶ μόνος ὁ μετὰ τοῦ μ τύπος, χρίμπτω χρίμπτομαι, φαίνεται βεβαίως παραδοθείς, ὅπως καὶ κάμπτω οὐχὶ κάπτω.

179 c «Ἐπεὶ δὲ διανεχθέντος αὐτοῦ πρὸς Ὀλυμπιάδα τὴν γυναῖκα καὶ τὸν υἱὸν ἧκε Δημάρατος ὁ Κορίνθιος, ἐπυνθάνετο, πῶς πρὸς ἀλλήλους ἔχουσιν οἱ Ἕλληνες˙ καὶ ὁ Δημάρατος, «πάνυ γοῦν, ἔφη, σοὶ περὶ τῆς τῶν Ἑλλήνων ὁμονοίας ὁ λόγος ἐστίν, οὕτω πρὸς σὲ [illegible]ν οἰκειοτάτων ἐχόντων»˙ τὸ χωρίον ἐξεδόθη κακῶς, ὅπως σαφῶς [illegible] :-σκει τὸ αὐτὸ ἱστόρημα ἐν 70 c «ἐλθεῖν Δημάρατον εἰς Μακεδ[illegible]ν

λέγουσι καθ' ὃν χρόνον ἐν διαφορᾷ πρὸς τὴν γυναῖκα καὶ τὸν υἱὸν ὁ Φίλιππος ἦν· ἀσπασαμένου δ' αὐτὸν τοῦ Φιλίππου καὶ πυθομένου πῶς πρὸς ἀλλήλους ἔχουσιν **ὁμονοίας** οἱ Ἕλληνες, εἰπεῖν τὸν Δημάρατον» κλπ. Ὁ ἐκδότης ἐξέδωκεν ἀμφότερα τὰ χωρία, ἀλλ' οὐδὲν εἶδεν οὐδ' ἐσημειώσατο. Τοῦτο λέγεται φιλολογικὴ ἔκδοσις ἀρχαίου συγγραφέως!

Ἐν 342 b «. . . Ἀλέξανδρος οὐδὲν ἠρώτα παιδικόν, οἷον . . . ἢ πῶς ὁ βασιλεὺς κεκόσμηται» ὑποσημειοῦται ὁ ἐκδότης «ὁ deleverim». Ἀλλ' ἐν 504 a ἐξέδωκε «περὶ σοῦ δὲ τί χρὴ λέγειν ὦ Ζήνων τῷ βασιλεῖ;» οὐδὲν παρατηρήσας· ὁμοίως ἐν 209 a τοῦ βασιλέως. Πρόκειται, ἐννοεῖται, ἁπανταχοῦ ἐν τούτοις περὶ τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν.

352b, 371c γράφει ἐν Ἑρμοῦ πόλει, 353a καὶ 364c ἐν Ἡλίου πόλει, ἀλλ' ἐν 552a ἐν Μεγαλοπόλει. Περὶ τοῦ συνθέτου Μεγαλόπολις ἀντὶ τοῦ κατὰ παράθεσιν ἐκφερομένου Μεγάλη πόλις διέλαβον πολλοὶ μέχρι τοῦδε, οἷον Lobeck, Element. Β' σελ. 379· Groskurd, ἐν Στράβ. Β' σελ. δ' εἰπὼν (τῷ 1831) «ἡ συνήθης γραφὴ τῶν ἐκδόσεων Μεγαλόπολις εἶναι πλημμελής· λεκτέον Μεγάλη πόλις, ὅπως ἐν ΙϚ' 1, 5 κεῖται. Οὐ μόνον τὸ μέτρον, ἀλλὰ καὶ τὸ λογοπαίγνιον ἐρημία μεγάλη καὶ Μεγάλη πόλις ἀπαιτεῖ τὴν κατὰ παράθεσιν ἐκφορὰν τοῦ ὀνόματος Μεγάλη πόλις. Καὶ ὁ Παρισιακὸς δὲ κῶδιξ 1393, πιθανώτατα δὲ καὶ ἄλλοι ἔτι παρέχουσι τὴν ἀληθῆ γραφήν, διὸ καὶ ὁ Κοραῆς οὕτω γράφει . . .». Καὶ ὁ Κόβητος Miscel. Critica σελ. 220 «Exemplo esto ex Stephano Byzantio . . . Μεγάλη κώμη· ἐκ τῶν δύο δὲ ἡ παραγωγὴ Μεγαλοκωμήτης, Μεγάλη πόλις, ut in senario comico apud Strabonem: ἐρημία μεγάλη 'στὶν ἡ Μεγάλη πόλις, cuius τὸ ἐθνικὸν est Μεγαλοπολίτης . .». Κόντος ἐν Λογ. Ἑρμῇ Τόμ. Α' σελ. 318. «Τὸ σύνθετον Μεγαλόπολις εἶνε μεταγενέστερον. Οἱ παλαιοὶ ἔλεγον πάντοτε κατὰ παράθεσιν Μεγάλη πόλις, Μεγάλης πόλεως κτλ., ὡς Νέα πόλις, Νέας πόλεως κτλ. (πρβ. Ἡροδ. Β' 91: ἐγγὺς Νέης πόλιος. Πρβλ. καὶ Ζ' 123 καὶ Θουκυδ. Ζ' 50), οὐχὶ Νεάπολις Νεαπόλεως κτλ. Τὸ Μεγαλοπολίτης ἐγένετο ἐκ τοῦ Μεγάλη πόλις, καθάπερ τὸ μικροπολίτης ἐκ τοῦ μικρὰ πόλις κλπ.». Οὐδὲν ἐπιτρέπεται δὲ τῷ ἐκδότῃ νὰ εἴπῃ ὅτι ἐξέδωκε κατὰ τοὺς μετα-

γενεστέρους Μεγαλοπόλει, ἐπειδή, καθ' ἃ εἴδομεν, ἀγωνίζεται νὰ ἐξαττικίζῃ τὸν λόγον τοῦ Πλουτάρχου. Ὁ ἐκδιδοὺς ἄρα Ἀλκμέων, Συρακόσιοι, πῶμα, Ἑρμοῦ πόλει κττ. κττ. ὤφειλεν, ἂν ᾐσθάνετο τὴν ἀνάγκην τῆς ἀκολουθίας, νὰ γράφῃ καὶ Μεγάλῃ πόλει.

Ἐν 432 f «'αὔη' γὰρ 'ψυχὴ' καθ' Ἡράκλειτον» ἀλλ' ἐν 995 e ἐπιλαθόμενος τούτου γράφει «'αὐγὴ ξηρὴ ψυχὴ σοφωτάτη' κατὰ τὸν Ἡράκλειτον», οὐδὲν δὲ σημειοῦται περὶ τοῦ αὐγὴ ἢ τοῦ ἑρμηνεύματος ξηρὴ κττ. Καὶ ὅμως ὁ Κόβητος μακρὸν λόγον περὶ τούτου ἐποιήσατο ἐν Λογίῳ Ἑρμῇ Α' 187 κέξ., ἀπέδειξε δ' ὅτι καὶ τὸ αὐγὴ καὶ τὸ αὐτὴ εἶναι πλημμελὴς ἀνάγνωσις τοῦ αὔη, καὶ τὸ ξηρὴ ἑρμηνεία αὐτοῦ. Εἶναι ταῦτα ἐπιστημονικὴ ἐργασία ἢ ὅπως ὁ Wilamowitz εἶπεν opera mercennaria;

584 e ἐξέδωκεν «ἕνεκα κενῶν δοξῶν» ἀντὶ ἕνεκεν τῶν ἀντιγράφων· ἀλλ' ἐν 660 a «πραγμάτων εἵνεκεν καὶ χρεῶν», 135 f «ἕνεκεν τοῦ μεγάλα δικαιοπραγεῖν», 729 e «μελέτης ἕνεκεν τοῦ δικαίου», 257 a «τῶν τ' ἄλλων ἕνεκεν καὶ μάλιστα», 1061 b «παιδιᾶς ἕνεκεν μηδὲ ῥᾳστώνης».

563 f ἐξέδωκε χρόᾳ ἀντὶ χροιᾷ τῶν ἀντιγράφων, ὁμοίως δὲ σημειοῦται καὶ 916 b χρόαν*: hic et infra χροιάν· ἀλλ' ἐν 640 b ἐξέδωκε ῥοιᾶς οὐδὲν παρατηρήσας, καὶ πάλιν ἐν 653 a ῥόαις οὐδὲν σημειωσάμενος, μόνον δ' ἐν 723 c ἐκδοὺς ῥοιαῖς ὑπεσημειώσατο «malim ῥόαις».

748 f ἐξέδωκε μὲν πενταετηρικόν, εἴκασε δ' ὅτι πεντετηρικὸν ἴσως γραπτέον· ὁμοίως 852 b ἐκδοὺς πενταετηρίδας ἔγραψε κάτωθι «malim πεντετηρίδας», ἀλλ' ἐν 754 e ἐξέδωκεν ἑκκαιδεκαέτει, ἐν 519 c πενταέτιδα οὐδὲν παρατηρήσας· ἐν 844 b ἔγραψεν ἐξ εἰκασίας πενταέτιδος ἀντὶ πενταετίδος, Ζ' 152, 1 δεκαετῆ οὐδὲν περὶ τοῦ ἀνεκθλίπτου α εἰπών.

889 b «Πλάτων μετὰ τὴν τῶν ἀπλανῶν θέσιν πρῶτον φαίνοντα λεγόμενον τὸν τοῦ Κρόνου, δεύτερον φαέθοντα τὸν τοῦ Διός, τρίτον πυρόεντα τὸν τοῦ Ἄρεως, τέταρτον ἑωσφόρον τὸν τῆς Ἀφροδίτης, πέμπτον στίλβοντα τὸν τοῦ Ἑρμοῦ, ἕκτον ἥλιον, ἕβδομον σελήνην». Καὶ 889 c «'Πλάτων καὶ οἱ μαθηματικοὶ ἰσοδρόμους ε' τὸν ἥλιον τὸν ἑωσφόρον τὸν στίλβοντα'»· ἀλλ' ἐν 941 c ὁ οὖν ὁ τοῦ Κρόνου ἀστήρ, ὃν Φαίνοντα μὲν ἡμεῖς» καὶ 1028 f Στ'

6ωνα δὲ καὶ Φωσφόρον ἐν διατόνοις». Οὕτω τὰ αὐτὰ πράγματα ἐν τούτῳ μὲν παριστῶνται διὰ μετοχῶν τετραμμένων εἰς προσηγορικά, φαίνοντα, φαέθοντα, στίλβοντα κλπ., ἐν ἐκείνῳ διὰ μετοχῶν τετραμμένων εἰς κύρια Φαίνοντα, καὶ ἐν ἄλλῳ πάλιν διὰ τοῦ τύπου αὐτῶν τῶν κυρίων ὀνομάτων εἰς -ων-ωνος, Στίλβων Στίλβωνος. Καὶ σημειωτέον ὅτι οὐ μόνον ἡ ποικιλία αὕτη καὶ ἀνωμαλία γίνεται ὑπὸ τοῦ ἐκδότου ἀποδεκτὴ ἀλλὰ καὶ οὐδὲν περὶ αὐτῆς παρατηρεῖται.

Ἐν 1124e «καὶ τὸν ὑπὲρ γῆς καὶ ὑπὸ γῆν χρυσὸν ἀρετῆς ἀντάξιον» ὑποσημειοῦται ὁ ἐκδότης «malim ὑπὸ γῆς cf. Plat. Legg. p. 728a»,ὁμοίως ὑπὸ γῆς καὶ 92e Ἀλλ' ἐν 17d ἐξέδωκε «μή μ' ἀπολέσῃς ἄωρον· ἡδὺ γὰρ τὸ φῶς λεύσσειν· τὰ δ' ὑπὸ γῆν μή μ' ἰδεῖν μ' ἀναγκάσῃς», εἰ καὶ παρ' Εὐριπίδῃ Ἰφ. ἐν Αὐλ. 1218 (ἐκδ. Nauck) κεῖται οὐχὶ ὑπὸ γῆν ἀλλ' ὑπὸ γῆς· ἔγραψε δὲ καὶ ὁ Κόβητος ἐν Λογ. Ἑρμῇ Τομ. Α' σελ. 481 «Τοῖς δὲ φιλοχρύσοις καὶ φιλοπαρύφοις καὶ φιλολίθοις οὔτε ὁ ὑπὲρ γῆς καὶ ὑπὸ γῆν χρυσὸς αὐτάρκης κλπ. γραπτέον «ὑπὸ γῆς»· ἔστι δὲ τοῦτο τὸ τοῦ Πλάτωνος ἐκ τῶν Νόμων σελ. 728a ὃ πάντες ἔχουσι διὰ στόματος: Πᾶς γὰρ ὅ τ' ἐπὶ γῆς καὶ ὑπὸ γῆς χρυσὸς ἀρετῆς οὐκ ἀντάξιος»· πρβλ. καὶ Ἀπολογ. Πλάτ. 18b ἔστι τις Σωκράτης,σοφὸς ἀνήρ, τά τε μετέωρα φροντιστὴς καὶ τὰ ὑπὸ γῆς ἅπαντα ἀνεζητηκώς.

Ἐν Ζ' 176,7 ἐξέδωκε «πᾶσαν ἐπιθυμίαν χαλεπὴν κοιμήσαντα», ἐν δὲ 672f τὸ ὀρθὸν «ὅταν δ' ἐκεῖνα κορέσωσι καὶ κοιμίσωσι, ἐν 714d καὶ διώρθωσε τὸ κατακεκοιμῆσθαι εἰς κατακεκοιμίσθαι «ἔδοξαν ἡμῖν οἱ . . . λόγοι κατακεκοιμίσθαι», πρβλ. καὶ 979e κοιμιζόμενοι κλπ. Καθόλου ἡ ἀκολουθία καὶ ὁμαλότης δὲν εἶναι, ὡς φαίνεται, προσφιλὴς αὐτῷ.

Ἐν τῇ παλαιᾷ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ὑπάρχει ῥῆμα ἀροῦν - ἀροῦσθαι. Ἐσχηματίσθη δ' ἐν τῷ μεταγενεστέρῳ Ἑλληνισμῷ καὶ ῥῆμα ἀροτρεύειν ἐκ τοῦ ὀνόματος ἄροτρον καὶ ἀροτριᾶν, περὶ οὗ γίνεται λόγος ὑπὸ τοῦ Πιέρσωνος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Μοίριδος σελ. 22-23 καὶ ὑπὸ τοῦ Λοβεκκίου ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Φρυνίχου σελ. 254 καὶ ὑπὸ τοῦ Κοβήτου ἐν Μνημ. 1860 σελ. 430. Ἀδοκιμώτερον τοῦ ἀροτριᾶν εἶναι τὸ ἀροτριοῦν, οὐ τὸν παθητικὸν παρακείμενον καὶ μέλλοντα βλέπει τις ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ Ἡσαϊ. 7, 25 «καὶ πᾶν

ὅρος ἠροτριωμένον ἀροτριωθήσεται». Ὁ Πλούταρχος ποιεῖται χρῆσιν τῆς δοκίμου ἐκφορᾶς ἐν Σερτωρίῳ VIII «οὐ μόνον ἀροῦν καὶ φυτεύειν παρέχουσιν ἀγαθὴν καὶ πίονα χώραν» καὶ ἐν Καμίλλῳ III «κατέβαινε διὰ τῶν ἀρουμένων καὶ φυτευομένων ἐπὶ τὴν θάλασσαν». Λέγει δὲ καὶ ἐν τοῖς Ἠθικοῖς σελ. 64e «οὐδ' ἀροῦν τὴν γῆν ὡς οἱ βόες». Ἀλλ' ἐν Τομ. Ζ' σελ. 73, 22 Βερναρδ. κεῖται «ἐν' ἀροτριΑσῃ» καὶ σελ. 319, 21 «ἅπερ οἱ Μυσοὶ ῥιπτοῦσιν εἰς ἠροτριΩμένην χώραν. Καὶ ὅμως οὔτε παράλογος οὔτε ὑπερβολική, φρονοῦμεν, θέλει φανῆ τινι ἡ ἀξίωσις ἡμῶν, ὅτι ὁ ἐκδότης ὤφειλεν ἤτοι νὰ γράψῃ ἐν ἀμφοτέροις τοῖς χωρίοις τὸν αὐτὸν τύπον, ἢ τοὐλάχιστον νὰ δηλώσῃ ἣν περὶ αὐτῶν εἶχε γνώμην, οὐχὶ δὲ σιωπηρῶς ν' ἀνατυποῖ τὰ ἀντιμαχόμενα ταῦτα, ὅπως εὗρεν αὐτά.

ΙΑ'. **Σφάλματα περὶ τὰς διορθώσεις.**

Καθ' ἃ μέχρι τοῦδε πολλάκις εἴδομεν, ὁ ἐκδότης καὶ γραφὰς τῶν κωδίκων καὶ διορθώσεις ἄλλων παρίστησιν ὡς ἰδίας αὐτοῦ διορθώσεις. οὐχὶ δὲ σπανίως καὶ πλημμελεῖς εἰκασίας ἄλλων ἀποδέχεται καὶ ἀστόχους αὐτὸς προβάλλει. Τούτων παραδείγματά τινα ἐπιθυμῶ ν' ἀναγράψω, ἅτε οὐ μόνον ἀστοχίαν μεγάλην ἀλλὰ καὶ ἄντικρυς ἄγνοιαν τῆς γραμματικῆς καὶ ἄλλων κοινοτάτων πραγμάτων ἐλέγχοντα.

Οὕτω λ. χ. ἐν 622f εἰκάζει ὅτι ὁ Πλούταρχος ἔγραψε «τοῦτο καὶ τὸν Λυδὸν ἐπῆρε Κανδαύλην τῆς ἑαυτοῦ γυναικὸς ἐπισπάσασθαι θεατὴν εἰς τὸ δωμάτιον τὸν οἰκέτην **οὗ**»· ὥστε κατὰ τὸν ἐκδότην ὁ Πλούταρχος ἐποιήσατο χρῆσιν τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας οὗ. Ἄν τις ἐπὶ πολλὰ ἔτη περὶ τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα ἀσχολούμενος δοξάζῃ, ὅτι ἐρρήθη ἢ ἠδύνατο νὰ ῥηθῇ ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου τὸν οἰκέτην οὗ ἀντὶ τοῦ τὸν οἰκέτην αὐτοῦ ἢ τὸν αὐτοῦ οἰκέτην, οὗτος ἐξελέγχεται σαφῶς δυσμαθέστατος ὢν καὶ ὅλως ἀνεπιτήδειος εἰς φιλολογικὰς σπουδάς. Ὁ Πλούταρχος ποιεῖται χρῆσιν τῆς δοτικῆς οἱ σελ. 403c «καὶ τοῦθ' οἱ ἔφη διδόναι καὶ προσαναιρεῖν» καὶ σ. 762f «καὶ τὸ θάρρος ἐκκέκλασται καὶ κατακέκοπταί οἱ», πρβλ. καὶ σελ. 109d «ὀρέξαι οἱ γραμματίδιον»· ἀλλὰ τῆς γεν. οὗ οὔτε ὁ Πλούταρχος οὔτε ἄλλος τις τῶν πεζογράφων, δοκίμων (πλὴν Πλάτωνος) καὶ μεταγενεστέρων ἐποιήσατο χρῆσιν, ὥστε ἡ ἐξ εἰκασίας εἰσαγωγὴ

αὐτῆς εἰς τὸν λόγον τοῦ Πλουτάρχου εἶναι ἀσύγγνωστον σφάλμα πολλὴν ἐλέγχον ἀκρισίαν τοῦ εἰκάζοντος.

Τοῖς πᾶσι γνωστὸν τυγχάνει ὅτι πολλάκις οἱ Ἕλληνες ποιοῦνται χρῆσιν τοῦ «καὶ τί δεῖ . . .» οἷον «καὶ τί δεῖ καθ' ἓν ἕκαστον λέγοντα διατρίβειν» (Ἰσοκρ. πρὸς Νικοκλ. 45), καὶ «τί δεῖ λέγοντα διατρίβειν» (Ἰσοκρ. Ἀρχιδ. 21 καὶ Εὐαγ. 31) καὶ «τί δεῖ λέγειν περὶ τῶν κοινῶν» (Ἰσοκρ. περὶ Ἀντιδ. 161) καὶ «τί δεῖ λέγειν πολλά» (Ἀθην. 381 e) κτλ., πρὸς δὲ καὶ ὅτι ἐν πλαγίῳ λόγῳ συνήθως λέγουσιν ὅ τι, οἷον «οὐκ οἶδ' ὅ,τι δεῖ πλείω λέγοντα διατρίβειν» καὶ «ἣν οὐκ οἶδ' ὅ,τι δεῖ διὰ μακροτέρων ἐπαινεῖν» (Ἰσοκρ Πανηγ. 97, 106) καὶ «περὶ ὧν οὐκ οἶδ' ὅ,τι δεῖ πλείω λέγοντα διατρίβειν» (Ἰσοκρ. Παναθ. 105) καὶ «οὐκ οἶδ' ὅ,τι δεῖ μακρολογεῖν (Ἰσοκρ. Ἀρχίδ. 111) καὶ «οὐκ οἶδ' ὅ,τι δεῖ πλείω λέγειν (Διον. Ἁλικ. Ρωμ. Ἀρχαιολ. 12) κλπ. Ἐν ταῖς Ἐπιστολαῖς τοῦ Ἰσοκράτους (Η', 8) κεῖται «περὶ ὧν οὐκ οἶδα τί δεῖ πλείω λέγειν». Εἶπε δὲ καὶ ὁ συγγραφεὺς τοῦ περὶ Παίδων Ἀγωγῆς συγγράμματος 8 B οὐκ οἶδ' ὅ,τι δεῖ πλείονα λέγοντα διατρίβειν». Πρβλ. καὶ 166 f «τί δεῖ μακρὰ λέγειν» καὶ σελ. 107 d «τί δεῖ καὶ λέγειν» καὶ σελ. 158 b «τί δὲ τοῦτ' ἐκεῖνον ἐρωτᾶν ἔδει» (καὶ σελ. 68 d «οὐδὲν οὖν δεῖ περὶ τούτων λέγοντα μηκύνειν»)· ἀλλ' ὁ ἐκδότης πλανηθεὶς ἐκ τοῦ οἶδ' ὅτι, εὖ οἶδ' ὅτι κλπ. ἐξέδωκε καὶ ἐν τῷ περὶ Παίδων Ἀγωγῆς συγγράμματι «οὐκ οἶδ' ὅτι δεῖ πλείονα λέγοντα διατρίβειν». Παρατηρητέον δ' ὅτι ἐν σελ. 11 b φέρεται «νῦν δὲ ᾔσθημαι σαφῶς, ὅτι ὁ πορφύρεος Ὁμήρου θάνατος οὗτός ἐστιν» ἀλλ' ὁ Κόβητος ἐν Μνημ. 1873, σελ. 357 περιγράψας τὸ οὗτος ἀνέγνω «νῦν δὲ ᾔσθημαι σαφῶς, ὅ,τι ὁ πορφύρεος θάνατός ἐστιν».

Ὁμοίως γίνεται ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ χρῆσις τοῦ δι' ὅ,τι ἐπὶ τῆς ἐννοίας δι' ἥντινα αἰτίαν, ὡς παρὰ Λυσίᾳ κατ' Ἀγορ. 76 «ἔρεσθε αὐτὸν δι' ὅ,τι φησὶν Ἀθηναῖον ποιηθῆναι»· πρβλ. καὶ Ἀριστοφ. Πλούτ. 19 «ἣν μὴ φράσῃς ὅ,τι τῷδ' ἀκολουθοῦμέν ποτε». Περὶ οὗ γίνεται λόγος ἐν τῇ Βεκκηρείῳ ἐκδόσει τοῦ Ἀριστοφάνους Τομ. Ε' σελ. 11. Ἀλλ' ἀντὶ τοῦ δι' ὅ,τι ὁ ἐκδότης τῶν Ἠθικῶν τc Πλουτάρχου ἔγραψε διότι, οἷον 210 b πρὸς οὖν τὸν πυθόμι ͻν διότι σφοδροῦ χειμῶνος ὄντος ἀχίτων περιέρχεται κ.τ.ἑ» καὶ 2' 2 a «Ἱπποκρατίδας πρὸς τὸν τῆς Καρίας σατράπην ἐπιστείλο ιτα, διότι Λακεδαιμόνιος ἀνὴρ ἐπιβουλευόντων τινῶν συνειδὼς τὴν

ἐπιβουλὴν κατεσιώπησε κτέ., καὶ σελ. 228 a «Πρὸς δὲ τὸν θαυμάζοντα, διότι τὸν γεγαμηκότα ἀπεῖρξε μὴ συγκοιμᾶσθαι τῇ γεγαμημένῃ κτέ.» καὶ σελ. 231 b «ἀνακαλεσαμένων δ' αὐτὸν τῶν ἐφόρων καὶ πυνθανομένων διότι γελᾷ, εἶπε κτέ.»· πρβλ. καὶ 226 e, πρὸς γοῦν τοὺς ἐπιζητοῦντας διὰ τί ταῦτα συνεστήσατο κτέ.» καὶ 228 d «Πυνθανομένου δέ τινος διὰ τί μακρὰς οὕτως καὶ εὐτελεῖς ἔταξε κτέ.» καὶ «ἄλλου δ' ἐπιζητοῦντος διὰ τί πυργομαχεῖν ἀπεῖπε» κ.τ.λ. Καὶ 232 e «Λάκων ἐρωτηθεὶς δ' ἣν αἰτίαν τὰς τοῦ πώγωνος τρίχας ἐπὶ πολὺ κομᾷς;». Τὸ χωρίον τοῦτο ἐγράψαμεν ὡς κεῖται ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ κ.Β. Ἐν τῇ τοῦ Δυβνήρου φέρεται «δι' ἣν αἰτίαν τὰς τοῦ πώγωνος τρίχας ἐπὶ πολὺ κομώσας ἔχεις;», ἐν δὲ τῇ τοῦ Βυττεμβαχίου δι' ἣν αἰτίαν τὰς τοῦ πώγωνος τρίχας ἐπὶ πολὺ κομώσας ἔχει» ἄνευ τοῦ ἐρωτηματικοῦ. Μόνη αὕτη ἡ κατὰ τρίτον πρόσωπον ἐκφορὰ ἄνευ τοῦ ἐρωτηματικοῦ ἔχει ὑγιῶς, «Λάκων ἐρωτηθεὶς δι' ἣν αἰτίαν τὰς τοῦ πώγωνος τρίχας ἐπὶ πολὺ κομᾷ ἢ κομώσας ἔχει», οὐχὶ δὲ καὶ ἡ κατὰ δεύτερον μετὰ τοῦ ἐρωτηματικοῦ «Λάκων ἐρωτηθεὶς δι' ἣν αἰτίαν τὰς τοῦ πώγωνος τρίχας ἐπὶ πολὺ κομᾷς ἢ κομώσας ἔχεις;». Πᾶς τις κατανοεῖ ὅτι μετὰ τὸ «δι' ἣν αἰτίαν δὲν δύναται νὰ ἐπενεχθῇ δεύτερον πρόσωπον μετὰ τοῦ ἐρωτηματικοῦ. Ὅπως δ' ἐν τοῖς ἀνωτέρω ἔγραψε διότι καὶ ὅτι ἀντὶ δι' ὅτι καὶ ὅ τι οὕτω καὶ ἀντιστρόφως ἀλλαχοῦ πάλιν ὅ τι ἀντὶ ὅτι, οἷον 201 e ἀντὶ τοῦ «τῶν δὲ πρεσβυτέρων τοὺς ἡττημένους κακιζόντων, τί πεφεύγασιν οὓς τοσαυτάκις ἐδίωξαν» ἤκασε «κακιζόντων ὅ,τι πεφεύγασιν», ὅπερ ἀτοπώτατον. Τίνι δὲν ἀποβαίνει φανερὸν ὅτι μόνος ὁ αἰτιολογικὸς σύνδεσμος ὅτι εὐαρμοστεῖ τῷ χωρίῳ τούτῳ; πρβλ. σελ. 231 a «μεμφομένου δέ τινος αὐτὸν τῶν φίλων, διότι ἰατρόν τινα κακῶς λέγει» καὶ Θουκ. Β' 21, 3 «ἐκάκιζον ὅτι στρατηγὸς ὢν οὐκ ἐπεξάγοι».

Ἐν 14 c φέρεται κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Διδότου «Τὸ μὲν οὖν πάσας τὰς προειρημένας συμπεριλαβεῖν παραινέσεις εὐχῆς ἴσως ἔργον ἐστί· τὸ δὲ τὰς πλείους ζηλῶσαι καὶ αὐτὸ μὲν εὐμοιρίας δεόμενόν ἐστι καὶ πολλῆς ἐπιμελείας· ἀνυστὸν δ' οὖν ἀνθρωπίνῃ [illegible]σει καθέστηκεν». Οὕτω δ' εἶναι τὸ χωρίον προενηνεγμένον καὶ ἐν τῇ [illegible]μοσύνῃ 1873 σελ. 358, ἔνθα ὁ Κόβητος γράφει «τὸ μὲν οὖν π[illegible]ας τὰς προειρημένας συμπεριλαβεῖν παραινέσεις ΕΥχῆς ἴσως ἔργον [illegible]τί·

τὸ δὲ τὰς πλείους ζηλῶσαι — ἀνυστὸν — ἀνθρωπίνῃ φύσει καθέστηκεν. Pro εὐχῆς Hercher τύχης substituit. Satius erat non tangere. Opponuntur inter se εὐχὴ et τὸ δυνατὸν sive τὸ ἀνυστόν, ut εὐχὴ sit votum, quod optari potest, sed obtineri et perfici non potest, ut apud Platonem de Rep. p. 456 b οὐκ ἄρα ἀδύνατά γε οὐδὲ εὐχαῖς ὅμοια ἐνομοθετοῦμεν. Plura dabit Stalbaum. ad libr. V. de Rep. p. 450 d «διὸ δὴ καὶ ὄκνος τις αὐτῶν ἅπτεσθαι μὴ εὐχὴ δοκῇ εἶναι ὁ λόγος». Ὁ Βυττεμβάχιος ἐξέδωκε μὲν κατά τινα τῶν ἀντιγράφων «Τὸ μὲν οὖν πάσας τὰς προειρημένας συμπεριλαβεῖν παραινέσεις εὐχῆς ἴσως ἔργον ἐστί», ἐσημειώσατο δὲ «Sane multo melius est quam εὐχῆς ἴσως ἢ παραινέσεως; quod reliqui omnes habent». Ἡ χείρων δ' ὅμως γραφὴ αὕτη ἐνεκρίθη ὑπὸ τοῦ κ. Β. Τόμ. Α' σελ. 32, ἔνθα φέρεται μὲν «τὸ μὲν οὖν πάσας τὰς προειρημένας συμπεριλαβεῖν εὐχῆς ἴσως ἢ παραινέσεώς ἔργον ἐστί», γίνεται δὲ ἡ παρατήρησις ἥδε «τὰς προειρημένας] fort. auditur ὑποθήκας». Κεῖται μὲν ἐν σελ. 31 «βραχέα δὲ προσθεὶς ἔτι περιγράψω τὰς ὑποθήκας», ἀλλ' ἀτοπώτατον εἶναι νὰ ὑποληφθῇ ὅτι ἐλέχθη μετὰ μίαν σελίδα «τὰς προειρημένας» κατ' ἔλλειψιν τοῦ ὑποθήκας. Ἔπειτα δὲ ἡ ῥῆσις «τὸ μὲν οὖν πάσας τὰς προειρημένας ὑποθήκας συμπεριλαβεῖν εὐχῆς ἴσως ἢ παραινέσεως ἔργον ἐστὶ» καὶ ἄλλως γελοία εἶναι, ἅτε ἐμφαίνουσα ὅτι τὸ αὐτὸ πρᾶγμα (τὸ συμπεριλαβεῖν πάσας τὰς προειρημένας, κατὰ τὸν κ. Βερν. ὑποθήκας) εἶναι μὲν ἴσως ἔργον εὐχῆς, δύναται δ' ὅμως νὰ εἶναι καὶ παραινέσεως. Ὅπερ μάχεται ἄντικρυς τῆς ὑπὸ τοῦ συγγραφέως ἐν τοῖς ἑξῆς λεγομένοις.

Ἐν 8 e κεῖται «πόλεμος δ' ἐσκιατραφημένων σωμάτων ἕξιν οὐ δέχεται, ἰσχνὸς δὲ στρατιώτης πολεμικῶν ἀγώνων ἐθὰς ἀθλητῶν καὶ πολεμίων φάλαγγας διωθεῖ». Ἀντὶ τοῦ ἀθλητῶν καὶ πολεμίων ὁ ἐκδότης εἰκάζει «καὶ ἀθλητῶν πολεμίων»· ἀλλὰ τοῦτο νοῦν μὲν οὐδένα εὐαρμοστοῦντα τῷ χωρίῳ δίδωσι, χασμῳδίαν δὲ μόνον γεννᾷ ἣν ἀλλαχόθεν μὲν ἐκβάλλει, εἰς τὸ χωρίον δὲ τοῦτο ἔλαθεν ἑαυτὸν εἰσάγων. Ἀντὶ τούτων γρ. «ἀθλητῶν ἀπολέμων» καὶ τὸ πᾶν ἕξει καλῶς.

Ἐν 152 a «ἐμοὶ μέν, ἔφη, δοκεῖ μάλιστ' ἂν ἔνδοξος γενέσθαι καὶ βασιλεὺς καὶ τύραννος . . . . εἰ ἀτρόποις χρῷτο τοῖς νόμοις τῆς πατρίδος»· τοῦτο εἶναι παραδιόρθωσις τοῦ ἐκδότου, ἀντὶ τοῦ πρῶτος

ἢ τρόποις τῶν ἀντιγράφων. Ὅτι δ' ἡ ἀληθὴς γραφὴ εἶναι πρῶτος, διδάσκει ὁ Ξενοφῶν λέγων ἐν Κύρου Παιδ. Α' γ' 18 . . ἐν Πέρσαις δὲ τὸ ἴσον δίκαιον νομίζεται, καὶ ὁ σὸς πατὴρ **πρῶτος** τὰ τεταγμένα μὲν ποιεῖ τῇ πόλει, τὰ τεταγμένα δὲ λαμβάνει . . .»· πρβλ. καὶ 155 d «ὁ δὲ Βίας ἐν ᾧ τοιοῦτός ἐστιν ὁ δεσπότης δι' αὐτὸν οἷος ἔξω διὰ τὸν νόμον», δι' οὗ δηλοῦται ὅτι ὁ Βίας τοῦτο μάλιστα πάντων ἐξῆρεν, ὅτι ὁ ἀληθὴς ἄρχων πρῶτος καὶ ἐφ' ἑαυτὸν ἐφαρμόζει τοὺς νόμους, ὅτε φύσει ἕπεται καὶ ἡ ἐπὶ τοὺς ἄλλους ἐφαρμογή. Ὅτι δὲ διὰ τῆς παραδιορθώσεως ταύτης εἰσήγαγε καὶ χασμωδίαν (εἰ ἀτρ-), ἥν, διατείνεται, ἔφευγεν ὁ Πλούταρχος, τοῦτο δὲν παρετήρησεν, ὡς φαίνεται.

315 f «ὁ δ' Ἀπόλλων ἀνεῖλεν»· καὶ τοῦτο παραδιόρθωμα τοῦ ἐκδότου ἀντὶ τοῦ ἀνεῖπεν, διότι τὸ «ἀνειπεῖν τὴν Πυθίαν» ἀλλότριον ὂν τῶν δοκίμων ἐλέγετο ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων καὶ δὴ καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Πλουτάρχου· πρβλ. Κόβητον ἐν Λογ. Ἑρμῇ Α' 507-8, καὶ Πλουτ. Ρωμύλ. ΚΗ, 5 οἷς τὴν Πυθίαν ἀνειπεῖν.

Πασίγνωστος εἶναι ἡ σημασία τοῦτο μὲν τοῦ κόνις κονίω ἀκονιτί, «ὅσα ψάμαθός τε κόνις τε» κττ., τοῦτο δὲ τοῦ κονία, κονιάω, τάφοι κεκονιαμένοι κττ.· πρβλ. δημοσίᾳ μὲν ἡ πόλις ἡμῶν τὰς ὁδοὺς ἀγαπᾷ, καὶ κρήνας καὶ κονιάματα καὶ λήρους (Δημοσθ. Περὶ Συντ.). Ὁ ἐκδότης ἐν Τόμ. Α' σελ. νη' ἀναγράψας τὸ χωρίον τοῦ Πλουτ. Κάτων. Πρεσβ. κεφ. 4 «τῶν δ' ἐπαύλεων αὐτοῦ μηδεμίαν εἶναι κεκονιαμένην», γράφει «corr. κεκονιμένην»! τ. ἔ. ἔτρεψεν ἀκριβῶς εἰς τὸ ἐναντίον, διότι ὁ Κάτων διὰ λιτότητα κατέλιπε τὰς ἐπαύλεις αὐτοῦ ἄνευ κονιάματος τ.ἔ. οὐχὶ ἀσβεστωμένας, ὡς λέγομεν νῦν· ὁ δὲ ἐκδότης λέγει ὅτι δὲν κατέλιπεν αὐτὰς «σκονισμένας»· ἀλλὰ τότε οὐ μόνον πολλοὶ θεράποντες θὰ ἦσαν ἀναγκαῖοι, ἀλλὰ καὶ πνέοντος ἀνέμου οὐδαμῶς θὰ κατωρθοῦτο. Ἔπειτα διατί κατέλιπεν ἀδιόρθωτον τὸ ἐν Συγκρίσει Ἀριστείδου καὶ Κάτωνος Δ' «μήτ' οἰκίας κεκονιαμένης δεηθῆναι»; Διότι δὲν ἐμελέτησεν ὃν ἀνέλαβε νὰ ἐκδώσῃ συγγραφέα.

Ἐλέχθη ἀνωτέρω σ. 453 ὅτι ἐλέγετο «τὰ καινὰ τοῦ πολέμου» οὐχὶ «τὰ κενὰ» καὶ ὅτι ὁ Κόντος πρὸ πολλοῦ εἶχε διδάξει τἀληθὲς ἐν τῷ Λογ. Ἑρμῇ· ἀλλ' ὁ ἐκδότης 41 b ἐξέδωκεν «ὡς γὰρ πολέμου, καὶ ἀκροάσεως πολλὰ τὰ κενά ἐστι· καὶ γὰρ πολιὰ τοῦ λέ-

γοντος καὶ πλάσμα καὶ ὀφρῦς καὶ περιαυτολογία, μάλιστα δ' αἱ κραυγαὶ καὶ οἱ θόρυβοι καὶ τὰ πηδήματα τῶν παρόντων συνεκπλήττει τὸν ἄπειρον ἀκροατὴν καὶ νέον ὥσπερ ὑπὸ ῥεύματος παραφερόμενον». Τὴν ἀνορθογραφίαν ταύτην πειρᾶται νῦν ἐν τῇ Ἐπετηρίδι σελ. 104 νὰ δικαιολογήσῃ λέγων «ἵνα παραλίπω τοὺς ἄλλους, ὅτι παρὰ Πλουτάρχῳ «τὰ κενὰ τοῦ πολέμου» γραπτέον δι' Ε, δεικνύουσι τὰ συμφραζόμενα καὶ δὴ τὰ ἑπόμενα «ἡ κενὴ δόξα, τὸ πληροῦσι καὶ τὸ πολὺ καὶ κενὸν τῆς λέξεως. Ἀληθῶς δὲ κενὸν τοῦ πολέμου οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ ἡ κενὴ δόξα καὶ ὑπόληψις, ἣν συλλαμβάνει τις, αἱ κεναὶ ὑποψίαι καὶ οἱ κενοὶ φόβοι, οἵτινες εἶνε ἡ αἰτία καὶ ἡ πηγὴ τῶν πανικῶν». Ἀλλ' ὅτι ἀληθῶς δὲν εἶναι ταῦτα μόνα τὰ καινὰ τοῦ πολέμου, ἀλλὰ καὶ ἄλλα οὐ μόνον κενὰ καὶ μάταια ἀλλὰ καὶ πραγματικὰ καὶ ἀληθῆ καὶ δεινά, ἐδείχθη ἀνωτ. σ. 455-6 πασιφανῶς. Ὅτι δ' οὐδὲ τὰ συμφραζόμενα δεικνύουσιν ὄντως ὅτι διὰ τοῦ Ε γραπτέον «τὰ καινὰ τοῦ πολέμου» παρὰ Πλουτ., πείθεται ὁ ἀναγνώστης ἀναγνοὺς αὐτὰ μετὰ προσοχῆς: Ὁ Πλούταρχος δηλ. λέγει ὅτι ἐν ταῖς ἄλλαις τοῦ βίου πράξεσι καλὸν εἶναι νὰ ἐξετάζηται πλὴν τῶν λόγων καὶ ὁ τρόπος τῶν λεγόντων· τοὐναντίον δὲ τοὺς περὶ φιλοσοφίας λόγους ἀνάγκη νὰ ἐξετάζωμεν αὐτοὺς καθ' ἑαυτοὺς ἀφίνοντες κατὰ μέρος ἣν ἔχομεν περὶ τοῦ λέγοντος αὐτοὺς γνώμην. Διότι, χρώμενος μεταφορᾷ τινι, ἤτοι ὁμιλῶν οὐχὶ κυριολεκτικῶς ἀλλὰ δι' εἰκόνος καὶ δὴ ὡς ἔγγιστα, ἐπιφέρει, ὅτι ὅπως τοῦ πολέμου οὕτω καὶ τῆς ἀκροάσεως πολλὰ εἶναι τὰ καινά, ἤτοι ὅπως κατὰ τὸν πόλεμον, οὕτω καὶ κατὰ τὴν ἀκρόασιν πολλὰ δύνανται νὰ συμβαίνωσιν, ἀπροσδόκητα, ἀνυπολόγιστα, ἀπρόβλεπτα, κωλύοντα ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ ὀρθῶς κρίνειν τὰ λεγόμενα, ἂν μὴ ἐκβάλλωμεν αὐτά. Τῶν πολλῶν τούτων καινῶν καὶ ἀπροσδοκήτων καταλέγει ἑξῆς ὁ συγγραφεὺς ἔνια ἀληθῶς κενὰ καὶ μάταια· ἀλλ' ἐντεῦθεν οὐδαμῶς ἀποδείκνυται ὅτι μόνον κενα συμβαίνουσι κατὰ τὸν πόλεμον ἢ κατὰ τὰς ἀκροάσεις, ὅπως ὁ ἐκδότης ὑπὸ τῆς πρὸς ἀντιλογίαν τάσεως αὐτοῦ παρήχθη νὰ πιστεύσῃ παρανοῶν τὸ χωρίον. Ἔπειτα, ἂν ταῦτα εἶχον ὅπως λέγει ὁ ἐκδότης, τί θέλει τὸ ὑπὸ τοῦ Κόντου μνημονευθὲν (ἴδε ἀνωτ. σελ. 455) καινουργὸς πόλεμος καὶ καινοποιεῖ;

225 f «ἔπειτα ἀγαγὼν (τοὺς σκύλακας) εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἔθηκεν ἀκάνθας καὶ λιχνείας τινάς, ἀφῆκε δὲ καὶ λαγὼν», ἀντὶ τοῦ ἀκάν-

θας εἰκάζει τενθείας· ἀλλὰ πρβλ. Ἀριστοφ. Σφ. 968 «οὗτος γὰρ ὁ Λάβης καὶ τραχήλι' ἐσθίει καὶ τὰς ἀκάνθας, κοὐδέποτ' ἐν ταὐτῷ μένει». Ἄκανθα ἄρα ἐδήλου καὶ ὀστοῦν, ὅπερ ἐβάλλετο καὶ τοῖς κυσί, καὶ δὴ οὐδὲν μετακινητέον. Περὶ τῆς παλαιογραφικῆς ὁμοιότητος τοῦ ἀκάνθας καὶ τενθείας παρατηρῶ ὅτι αὕτη δὲν εἶναι πολὺ μείζων τῆς τοῦ ζητεῖν - μετελθεῖν. Καὶ ὅμως ὁ ἐκδότης ἐκείνην μὲν δὲν βλέπει, διὸ κηρύσσει ἀδύνατον τὴν γένεσιν τοῦ μετελθεῖν ἐκ τοῦ ζητεῖν, ταύτην δὲ δέχεται, εἰ καὶ παντάπασιν ἄνευ λόγου ἐκβάλλει τὸ ἀκάνθας.

293 c «κατέλαβε γὰρ αὐτὸν ἐκ τοῦ τραύματος ἄρτι τεθνηκότα καὶ κεκηδευμένον ὑπὸ τοῦ παιδός, ᾧ ὄνομα ἦν Αἴξ, ὡς λέγουσι». Ἀντὶ τοῦ παιδὸς εἰκάζει ἐπιπολαίως τῆς παιδός· ἀλλὰ τότε γίνεται ὁ λόγος σόλοικος, ὑπὸ τῆς παιδός, ᾧ ὄνομα . .

312 a «Μάρκελλος . . τὰ πολλὰ κυνηγίῳ προσέκειτο» ἀντί, τοῦ προσέκειτο εἰκάζει ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀνάγκης προσανέκειτο· πρβλ. 387 f τηνικαῦτα προσεκείμην τοῖς μαθήμασιν ἐμπαθῶς, Θουκυδ. Α' 93, 5 ταῖς ναυσὶ μάλιστα προσέκειτο, ϛ' 89, 3 τῷ δήμῳ προσεκείμην μᾶλλον, Ζ' 29, 2 τῇ πόλει προσέκειτο, καὶ 89, 3 οἱ πολλοὶ αὐτῶν τῷ τοιούτῳ προσέκειντο. Ὁμοίως ποιεῖται χρῆσιν τοῦ προσκεῖσθαί τινι καὶ ὁ Ἡροδοτος καὶ ἄλλοι ἀρχαῖοι· πρβλ. καὶ προσεδρεύειν τινί, προσταλαιπωρεῖν τινι, ὅλον εἶναι ἔν τινι, προσευκαιρεῖν τινι (Ζ' 289, 13 χορείαις προσευκαιροῦσαν), προσέχειν τινί. Ἐν ᾧ δὲ τὸ προσκεῖσθαι εἶναι οὕτω συχνὸν καὶ ἔχει τοσαύτας ἀναλόγους ἐκφράσεις, τὸ προσανακεῖσθαι εἶναι σπανιώτατον, οἷον 314 a «παραγενόμενος κυνηγεσίαις προσανέκειτο», ἀλλ' ἀκριβῶς τούτου ἕνεκα εἶναι πλημμελὲς νὰ μεταβάλληται δι' εἰκασίας τὸ σύνηθες εἰς τὸ σπάνιον.

Ἐν 314 b φέρεται «ἐπιστολὰς ἐχάραξε καὶ βρόχῳ τὸ ζῆν ἀνήρτησε». Σημειοῦται δ' ὁ Β. «ἀνήρτησε] περιέγραψε Stob. 64,38 ἀνήρπασε?» Νοσεῖ μὲν προφανῶς ἡ παραδεδομένη γραφὴ «βρόχῳ τὸ ζῆν ἀνήρτησε», ἀστοχωτάτη δ' εἶναι καὶ μεγάλην ἄγνοιαν τῆς Ἑλληνικῆς ἐλέγχει ἡ εἰκασία «βρόχῳ τὸ ζῆν ἀνήρπασε». Διότι, ὡς πᾶς τις μὴ παντελῶς Ἑλληνικῶν γραμμάτων ἄπειρος ὢν εὐκόλως κατανοεῖ, ὁ-πώτατον εἶναι νὰ λεχθῇ «βρόχῳ τὸ ζῆν ἀναρπάζω» ἐπὶ τῆς ἐν[illegible]ας τοῦ «βρόχῳ τὸν βίον καταλύω» ἢ «βρόχῳ τὸν βίον καταστρέ[illegible]».

Ὅ,τι ἁρπάζει ἢ ἀναρπάζει τις, λαμβάνει καὶ ἔχει μεθ' ἑαυτοῦ· τὸ ἱστόρημα, ἐν ᾧ κεῖται ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ῥῆσις μνημονεύεται καὶ ἐν τῷ Ἀνθολογίῳ τοῦ Στοβαίου 64, 38 μετὰ διαφορῶν περὶ τὴν λέξιν οὐκ ὀλίγων. Φέρεται δὲ παρὰ τῷ Στοβαίῳ «ἐπιστολὰς ἐχάραξε, καὶ διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῶν ἐρώτων βρόχῳ τὸν βίον περιέγραψε», ὅπερ ἔχει κάλλιστα. Ἐν τῷ περὶ Ποταμ. κλπ. συγγράμματι, τῷ εἰς τὸν Πλούταρχον ἀναφερομένῳ, ἀπαντᾷ Τομ. Ζ' σελ. 296, 2 Βερν. «ἡ δ' ἀθυμίᾳ συσχεθεῖσα βρόχῳ τὸν βίον περιέγραψεν» καὶ σ. 299,15 «καὶ διὰ λύπης ὑπερβολὴν βρόχῳ τὸν βίον περιέγραψεν» καὶ σελ. 311,19 «ἡ δὲ λύπῃ συσχεθεῖσα βρόχῳ τὸν βίον περιέγραψεν». Ἐλέχθη δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Πολέμωνος παρ' Ἀθηναίῳ σελ. 388 c «ἀγχόνῃ τὸ ζῆν περιγράψας», περὶ οὗ ὁ Preller ἐν τῇ Συναγ. τῶν Ἀποσπ. τοῦ Πολέμωνος σελ. 102 ποιεῖται τὴν παρατήρησιν τήνδε: «ἀγχόνῃ τὸ ζῆν περιγράψας de violentiore exitu vitae, cf. Plato Axioch. p. 366 C ὥστε ἔγωγε μὲν παρὰ ἀκαρῆ διέγραψα τὸν βίον, Ioseph. Antiqq. I. 3, 4. περιγράψασθαι (codd. παραγράψασθαι, usitatissimo vitio, v. Wesseling. ad Diod. I. 41) αὐτοχειρίᾳ τὸν βίον, Plut. de Fluv. VII. 5. ἡ δ' ἀθυμίᾳ συσχεθεῖσα βρόχῳ τὸν βίον περιέγραψεν, ubi codd. παρέτριψεν, ib. IX. 4. διὰ λύπης ὑπερβολὴν βρόχῳ τὸν βίον περιέγραψε». Ὡς δ' εἶπεν ὁ Πολέμων «ἀγχόνῃ τὸ ζῆν περιγράψας» οὕτω Διόδ. ὁ Σικελ. 4, 34, 7 «ἀγχόνῃ τὸν βίον καταστρέψαι». Πολλάκις γίνεται χρῆσις τοῦ ῥήματος περιγράφειν ἐπὶ μεταφορικῆς ἐννοίας, καθ' ἣν συνωνυμεῖ τῷ ἀφανίζειν, ἀπολλύναι, καταλύειν, καταστρέφειν, ἀναιρεῖν κτλ. Μνημονεύομεν δύο παραδείγματα ἐκ τῶν Ὀνειροκριτ. τοῦ Ἀρτεμιδ. σ. 36,6 Herch. «τέλεον περιγράφουσι καὶ ἀναιροῦσι τὰ προκείμενα» καὶ σελ. 239, 10 «πᾶσαν ἀθετεῖ καὶ περιγράφει προσδοκίαν». Ὁ Cobet γράφει ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ Τομ. Α' σελ. 484 «Τὸ δὲ περιγράφειν καὶ τὸ διαγράφειν κυρίως μὲν τίθεται ἐπὶ τοῦ τὰ γεγραμμένα ἐξαλείφειν, τροπικῶς δ' ἐπὶ τοῦ ἀφανίζειν ὁτιοῦν καὶ ἐκποδὼν ποιεῖσθαι, ὡς παρὰ τῷ Κλήμεντι σελ. 309: ἄρδην ἐκκόπτεται κακία κὶ περιγράφεται ἀδικία, καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις πολλαχοῦ». Εἴποεν ὅτι κάλλιστα ἔχει τὸ «βρόχῳ τὸν βίον περιέγραψε», ὅπερ ἐκδότης ἐξέδωκε μέν, ὡς εἴδομεν, πολλαχοῦ παρὰ Πλουτάρχῳ, ἀλλ', ὡς φαίνεται, δὲν ἐνόησε, διό, εἰ καὶ παρὰ Στοβαίῳ εὗρεν, δὲν ἀπο-

κατέστησεν ἐν τῷ λελωβημένῳ χωρίῳ 314 b, ἀλλ' ᾔκασεν ἀτόπως ἀνήρπασε. Τί δὲ ῥητέον περὶ τοῦ «βρόχῳ τὸ ζῆν ἀνήρτησε»; Δὲν φαίνεται ἀπίθανον ὅτι ἦτο κατ' ἀρχὰς γεγραμμένον «βρόχῳ ἑαυτὴν (ἢ αὑτὴν) ἀνήρτησε». Τῆς ἐκφορᾶς «ἀναρτῶ ἐμαυτὸν βρόχῳ» γίνεται μνεία ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου ἐν λέξει ἀναρτῶ. Ἄνευ τῆς δοτικῆς βρόχῳ εἶναι εἰρημένον ἐν 253 c «ἡ μὲν γυνὴ συγκλείσασα τὸν θάλαμον αὑτὴν ἀνήρτησε», καὶ παρὰ τῷ Ψευδοπλουτάρχῳ Βί. τ. δεκ. ῥητ. 841 a «ὁ δ' ἐκλιπὼν τὸν ἀγῶνα αὑτὸν ἀνήρτησε» καὶ παρὰ τῷ Λουκιανῷ Πλοί. ἢ Εὐχ. 43 «ὥστε πολλὰς γυναῖκας οὐ φερούτας τὸν ἔρωτα καὶ ἀναρτᾶν ἑαυτὰς» καὶ Ὄν. ἢ Ἀλεκτ. 14 «αἱ δὲ ἀπειλοῦσιν ἀναρτήσειν ἑαυτὰς ἀμελούμεναι» καὶ παρὰ τῷ Ἀπολλοδώρῳ Α, 8, 3 «Μετὰ δὲ τὸν Μελεάγρου θάνατον Ἀλθαία καὶ Κλεοπάτρα ἑαυτὰς ἀνήρτησαν» καὶ 2, 7, 7 «Δηιάνειρα δὲ αἰσθομένη τὸ γεγονὸς ἑαυτὴν ἀνήρτησεν». Ἐλέχθη δ' ὑπὸ τοῦ Ἀπολλοδώρου καὶ «Ἰοκάστη μὲν ἐξ ἀγχόνης ἑαυτὴν ἀνήρτησεν» (3, 5, 9).

Ὅπως δ' ἐνταῦθα ὁ κ. Β. παρέβλεψε κακῶς τὸ τοῦ Στοβαίου ὀρθῶς ἔχον περιέγραψεν, οὕτω τἀνάπαλιν πεισθεὶς τῷ Ἀβρεσχίῳ ἐξέδωκε 339 c «βέλει πληγεὶς τὸν ὀφθαλμὸν» ἀντὶ τοῦ τῶν ἀντιγράφων «εἰς τὸν ὀφθαλμὸν» καὶ 341 c «πληγῆναι τὸν μηρὸν» ἀντὶ τοῦ «εἰς τὸν μηρόν»· ἐν δὲ 180 e ἐτήρησε μὲν τὴν παραδεδομένην γραφὴν «πληγεὶς εἰς τὸ σκέλος», ἐσημειώσατο δὲ «εἰς deleverim».

Ἀλλ' ἑλληνιστὶ ἐλέγετο οὐ μόνον πληγῆναι τὸν ὀφθαλμόν, πληγῆναι τὸν μηρὸν κλπ. ἀλλὰ καὶ πληγῆναι εἰς τὸν ὀφθαλμόν, πληγῆναι εἰς τὸν μηρὸν κτλ., ὡς ἀπεδείχθη τρανῶς ἐν τῇ Ἀθηνᾷ Τομ. Δ' σελ. 500 κ. ἑ. Φέρεται δὲ ἐν τοῖς Ἠθικοῖς τοῦ Πλουτάρχου καὶ τόδε τὸ χωρίον σελ. 29 f «πύκτου πληγέντος εἰς τὸ πρόσσωπον» καὶ 517 e «παίει τὸν Κηφισόδωρον εἰς τὸν λαγόνα». ἅτινα, ὡς φαίνεται, δὲν εἶδεν ὁ ἐκδότης. Ἐν τῷ βίῳ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐλέχθη μὲν ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου 20, 5 «ὅτι δὲ τρωθείη τὸν μηρὸν ἐγχειριδίῳ» ἀλλὰ 25, 4 «ἐτρώθη μὲν γὰρ Ἀλέξανδρος εἰς τὸν ὦμον». Ἱκανὰ παραδείγματα τοῦ πληγῆναι ἐς—ἔχομεν νὰ καταλέξωμεν ἐκ τῶν Ἱπποκρατείων. Ἀπαντᾷ ἐν αὐτοῖς Τομ. Α' σελ. 664 «Ὁ τὴν κεφαλὴν ὑπὸ Μακεδόνος λίθῳ πληγεὶς» καὶ σ. 734 «Παιδίον ὑπὸ ὀρέος πληγὲν τὴν γαστέρα», ἀλλὰ σελ. 665 «Τῷ Ἀβδέλῳ πληγέντι

ἐς τὸν νῶτον» καὶ «ὁ Αἰνιήτης ἐν Δήλῳ ἀκοντίῳ πληγεὶς ἐς τοὔπισθεν τοῦ πλευροῦ κατὰ τὸ ἀριστερὸν μέρος» καὶ σελ. 710 «ἐπλήγη καταπέλτῃ ἐς τοὔπισθεν» καὶ σελ. 736 «πληγεὶς ὀξέϊ βέλεϊ ἐς τοὔπισθεν» καὶ σελ. 737 «ὁ δὲ ἐς τὸν ὀφθαλμὸν πληγεὶς ἐπλήγη μὲν κατὰ τοῦ βλεφάρου». Πρβλ. σελ. 723 «ἐπλήγη κατὰ τοῦ μετώπου» καὶ 736 «παρὰ τὸν βουβῶνα πληγεὶς τοξεύματι» (καὶ σελ 732 «ἐπὶ γαστέρα δὲ ἐτρώθη» καὶ σελ. 730 «λιθῳ ἐκ χειρὸς βληθεὶς κατὰ τὰς ῥαφάς»). Γίνεται χρῆσις ἐν τοῖς Ἱπποκρατείοις καὶ τοῦ «Ἀρίστιππος ἐς τὴν κοιλίην ἐτοξεύθη» Τομ. Α' σελ. 663. Πρβλ. Συλλ. Ἑλλ. Ἐπιγρ. Boeckh Τομ. Β' σελ. 882 «Ἐπειδὴ ὁ βασιλεὺς Ἀντίοχος ἐ[φ]έσταλκεν ὅτι τραυματίαι γενόμενοι ἐν τῇ μάχῃ εἰς τὸν τράχηλον». Κατ' οὐδένα ἄρα τρόπον δύναται νὰ διαγραφῇ ἡ εἰς.

Ἐν 479 b «ἀδελφὸς δὲ πολεμῶν ἀδελφῷ καὶ κτώμενος ὀθνεῖον ἐξ ἀγορᾶς ἢ παλαίστρας ἑταῖρον οὐδὲν ἔοικεν ἄλλο ποιεῖν ἢ σάρκινον καὶ συμφυὲς ἑκουσίως ἀποκόψας μέλος ἀλλότριον προστρίβεσθαι καὶ προσαρμόττειν», παρέλαβε κακῶς τὸ προστρίβεσθαι ἐκ τοῦ Στοβαίου ἀντὶ τοῦ προστίθεσθαι τῶν ἀντιγράφων. Διότι πάντες βλέπουσιν ὅτι δὲν πρόκειται περὶ προστριβῆς ἀλλὰ περὶ προσθήκης ὅπερ ἔπειτα καὶ διὰ τοῦ προσαρμόττειν ἀκριβέστερον ἐκφράζεται.

Ἐν 499 c φέρεται «τῶν δ' ἐκεῖ σοφῶν οὐδεὶς ζηλωτὸς οὐδὲ μακαριστός ἐστιν, ἂν μὴ ζῶν ἔτι καὶ φρονῶν καὶ ὑγιαίνων τοῦ σώματος τὴν ψυχὴν πυρὶ διαστήσῃ, καὶ καθαρὸς ἐκβῇ τῆς σαρκὸς ἐκνιψάμενος τὸ θνητόν». Εἰκάζει δ' ὁ Βερναρδάκις ἐκτριψάμενος ἀντὶ τοῦ ἐκνιψάμενος, δι' οὗ πάλιν φανερῶς τοῖς πᾶσιν ἐλέγχεται ἀγνοῶν χρῆσιν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης κοινοτάτην· διότι τὸ ἐκνίπτεσθαι κεῖται καὶ ἀλλαχοῦ πολλαχοῦ ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐννοίας, οἷον ἐν τοῖς Λακαινῶν ἀποφθέγμασι «κακὰ φάμα τευ κακκέχυται· ἢ ταύταν νῦν (γρ. νυν) ἔκνιψαι ἢ μὴ ἔσο». Ἐν δὲ τοῖς ἐκ τοῦ Τέλητος παρατεθειμένοις ὑπὸ τοῦ Στοβαίου Ἀνθολογ. 108, 83 ἀπαντᾷ «κακὰ φάμα τευ κακκέχυται· τὺ ὦν ἢ ταύταν ἀπότριψαι ἢ μηδ' ἀμῖν φάνευ», προκρίνει δὲ τοῦ ἔκνιψαι ὁ Βαλκενάριος τὸ ἀπότριψαι ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Θεοκρίτου Ἀδωνιαζουσῶν σελ. 260 c λέγων «Deinde sincerum puto illud: τὺ ὦν ἢ ταύταν ἀπότριψαι, ἢ μηδ' ἀμῖν φάνευ· *tu itaque vel diluc crimen*, quod contra te dicitur, vel fuge meum adspectum. Inustas etiam animo maculas *eluere* dice-

bant Ἀπορρύψασθαι. Sed objecta crimina *diluere*, Ἀποτρίψασθαι. Ἀπότριψαι ab interprete reddi potuit in Plutarcheis ἔκνιψαι, ut scripsit Demosth. in Olynth. I p. 5 § 17, ἵνα — τὴν ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις ἀδοξίαν ἀποτριψώμεθα, hoc in Scholiis redditur, ἐκκαθάρωμεν καὶ ἀποπλύνωμεν — in quibus legitur ad. Or. c. Midiam p 347 § 186 «τῆς κατηγορίας ἀποτρίψασθαι τὴν φήμην». Παρατηρητέον δ' ὅτι κατ' οὐδένα τρόπον δύναται νὰ λεχθῇ ἑλληνιστὶ «μηδ' ἀμῖν φάνευ» ἀναγκαίως δ' ἔχει ν' ἀναγνωσθῇ μηδαμᾷ (ἢ μηδαμοῦ) φαίνευ, ὡς ἀνεγνώσθη ὑπὸ τοῦ Κοβήτου ἐν Μνημ. 1860 σελ. 146 (πρβλ. καὶ Λόγ. Ἑρμ. Τόμ. Α' σελ. 147).

Τοῦ ῥήματος ἐκνίψασθαι ἐπὶ μεταφορικῆς σημασίας ποιεῖται πολλάκις χρῆσιν Φίλων ὁ Ἰουδαῖος Τομ. Α' σελ. 221 Λιψ. «τὰ μὲν σώματα λουτροῖς καὶ καθαρσίοις ἀπορρύπτονται, τὰ δὲ ψυχῆς ἐκνίψασθαι πάθη, οἷς καταρρυπαίνεται ὁ βίος, οὔτε βούλονται οὔτε ἐπιτηδεύουσι». Τομ. Β' σελ. 68 «ὁ μὲν γὰρ πρὸς τῷ μηδὲν ἐπεξεργάσασθαι κακὸν καὶ τὰ παλαιὰ ἐκνίψασθαι δικαιώσας γεγηθὼς προσίτω» καὶ σελ. 194 «Ἔτι γὰρ ἡμῖν ἔθη τὰ γυναικῶν ἐπιπεπόλακεν, οὔπω δυνηθεῖσι τὰ μὲν ἐκνίψασθαι, πρὸς δὲ τὴν ἀνδρωνῖτιν μεταδραμεῖν ἑστίαν» καὶ σελ. 306 «τὴν κοιλίαν ἐκπλυνεῖ, τουτέστιν ὅλον τὸ ἐπιθυμίας ἔδος ἐκνίψεται». Τομ. Γ' σελ. 22 «Τὸ δὲ ἐκνίψασθαι τούτων ἕκαστον» κτέ. καὶ σελ. 27 «ἐκνιψάμενοι καὶ ἀπολουσάμενοι τὰ καταρρυπαίνοντα ἡμῶν τὸν ἄθλιον καὶ δυσκλείας γέμοντα βίον» καὶ σελ. 118 «ἐκνίψασθαι τὰ καταρρυπαίνοντα ἡμῶν τὸν βίον» καὶ σελ. 166 «ἄπειρα μέν ἐστι τὰ καταρρυπαίνοντα τὴν ψυχήν, ἅπερ ἐκνίψασθαι καὶ ἀπολούσασθαι παντελῶς οὐκ ἔνεστιν» καὶ σελ. 182 «Οὕτω γὰρ ἐκνιψαμένη τὰ καταρρυπαίνοντα καὶ τοῖς φρονήσεως λουτροῖς χρησαμένη καὶ καθαρσίῳ ἔμελλε φαιδρύνεσθαι» καὶ σελ. 259 «οὕτως γὰρ μεγαλαυχίαν — ἐκνίψαιτ' ἄν». Πρβλ. καὶ σελ. 274 «τῶν κηλίδων ἀνάμεστον ἐκνίψαι καὶ ἀπολοῦσαι βίον». Ἐλέχθη δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Παυσανίου Γ, 17, 7 «φόνου δὲ ἄγος ἐκνίψασθαι μὴ δυνηθέντα» καὶ ὑπὸ τοῦ Πολυβίου Κ, 12, 6 (σελ. 1036, 1 Hultsch) «ἐξ ὧν ὁ περιθέμενος οὐδέποτε μὴ τὸν ἰὸν ἐκνίψηται» καὶ ὑπὸ τοῦ Ψευδορφέως Ἀργοναυτ. 1237 «ὅταν ἐκνίψησθε μύσος θείοισι καθαρμοῖς» καὶ ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους κατὰ Φιλοντα 274, 140 «οὐδέποτ' ἐκνίψει σὺ τἀκεῖ πεπραγμένα σαυτ».

Παρὰ τῷ Φιλοστράτῳ σελ. 234 ἀπαντᾷ «κἂν ἐκνίψηται τοῦ φόνου», ὃ ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου λ. ἐκνίπτω εἶναι γεγραμμένον «κἂν ἐκνίψηται τὸν φόνον». Ἐσχηματίσθη δὲ ἐκ τοῦ ῥήματος τούτου μετὰ τοῦ μορίου δυς τὸ ἐπίθετον δυσέκνιπτος, οὗ καὶ αὐτοῦ μεταφορικὴ γίνεται χρῆσις, Κερκίδ. παρὰ Στοβ. Ἀνθολ. Δ, 44 «ἀνέρες ὧν τὸ κέαρ παλῶ σέσακται καὶ δυσεκνίπτω τρυγός», Πλάτ. Πολιτ. σελ. 378 e «ἃ ἂν τηλικοῦτος ὢν λάβῃ ἐν ταῖς δόξαις, δυσέκνιπτά τε καὶ ἀμετάστατα φιλεῖ γίγνεσθαι», Αἰλιαν. π. ζῴ. ΙϚ', 1 «εἰ μέλλει μένειν ἡ ἐκ τοῦ ζῴου χρόα δευσοποιὸς καὶ δυσέκνιπτος», Γαλ. Ϛ', 652 «δυσέκνιπτος γάρ ἐστιν ἱκανῶς ἡ ἐκείνης ποιότης» καὶ ΙΕ', 889 «φαίνεται δὴ χολὴ δριμεῖα δυσεκνιπτοτέρα περιέχεσθαι κατὰ τὴν γαστέρα», Θεμιστ. σελ. 249 c «ἐμπέφυκεν αὐτοῖς— δυσέκνιπτόν τι καὶ ἀμετάστατον μῖσος», Ἀχιλ. Τάτ. Ϛ', ια' «Ζηλοτυπία γὰρ ἅπαξ ἐμπεσοῦσα ψυχῇ δυσέκνιπτόν ἐστιν», Θεοδωρητ. Τομ. Δ' σελ. 321 Schulze «ταύτῃ τοι καὶ δυσέκνιπτος αὐτῶν ἡ διδασκαλία». Ὁ Gatakerus ἐν Advers. Miscel. σελ. 841 ἐμνημόνευσε ῥῆσιν τοῦ Βασιλείου ἐν ᾗ φέρεται «δυσέκνιπτον καὶ οἱονεὶ ἐγκεκαυμένον τὸν ἐκ τῶν ἁμαρτιῶν ἀνεμάξατο σπίλον». Ἀπαντᾷ δὲ παρὰ τῷ Γαληνῷ καὶ τὸ ἐπίρρημα δυσεκνίπτως, Τομ. Η' σελ. 36 «οἷον ἀναπεπομένης δυσεκνίπτως εἰς τοὺς χιτῶνας αὐτῆς» καὶ Τομ. Ι σελ. 518 «καὶ χυμοὺς μοχθηροὺς ἐμπεπλάσθαι δυσεκνίπτως τῇ γαστρί» καὶ Τομ. ΙΒ' σελ. 539 «μοχθηροῖς χυμοῖς ἀναποθεῖσι δυσεκνίπτως εἰς τοὺς χιτῶνας τῆς γαστρός». Ἐν Τόμ. Ε' σελ. 25 ἀπαντᾷ «ὅς γὰρ ἁμαρτάνειν ἐθισθῇ χρόνῳ πολλῷ, δυσεκλήπτως ἔσχε τὴν κλεῖδα τῶν παθῶν», ἀνθ' οὗ ὁ Marquardt ἐν τῇ ἐκδόσει Μικρῶν Συγγραμμάτων τοῦ Γαλ. Τομ. Α' σελ. 19 ἀνέγνω «ὥσπερ γὰρ ὁ ἁμαρτάνειν ἐθισθεὶς χρόνῳ πολλῷ δυσεξάλειπτον ἔσχε τὴν κηλῖδα τῶν παθῶν»· ἀλλ' ἴσως εἶναι κάλλιον νὰ μετατυπωθῇ εἰς τὸ δυσεκνίπτως. Εὑρέθη δὲ πλημμελῶς γεγραμμένον καὶ δυσέκλειπτον ἀντὶ τοῦ δυσέκνιπτον, ὡς παρετηρήθη ὑπὸ τοῦ Jacobs ἐν τῇ ἐκδόσει Ἀχιλλέως τοῦ Τατίου σελ. 856. Ἐν τοῖς εἰς Πλάτωνος Ἀλκιβιάδην Σχολίοις τοῦ Ὀλυμπιοδώρου σελ. 50 Creuz φέρεται «Ζητητέον δὲ διατί τὸ φιλότιμον πάθος πλέον πάντων ἐ δυσέκριπτον, ὃ μετατυποῖ ὁ ἐκδότης εἰς τὸ δυσέκνιπτον, ἀ γραπτέον πάντως δυσέκρυπτον. Πρβλ. Κοραῆν εἰς Ξενοκρ.

καὶ Γαλην. περὶ τῆς ἀπὸ τῶν Ἐνυδρ. τροφ. σελ. 153 «Δυσέκρυπτον]. Ταύτην τῆς κατὰ Μόσχαν ἐκδόσεως τὴν γραφὴν προειλόμην τῆς παρὰ τοῖς ἄλλοις Δυσέκνιπτον, οὐχ ὡς ἕτερόν τι σημαίνουσαν, ἀλλ' ὡς πιθανῶς ἀμεληθεῖσαν τοῖς ἀντιγραφεῦσι διὰ τὸ ἧττον εἶναι γνωστὴν τῆς ἑτέρας. Δι' ὃ οὐδὲ ἐν τοῖς Λεξικοῖς που κατακεχώρισται τὸ Δυσέκρυπτος». Ὁ Πολυδεύκης λέγει Α, 33 «ἄλλης δὲ χρείας καθήρασθαι, μίασμα ἐκνίψασθαι, ἄγος ἀποπέμψασθαι, μύσος λύσασθαι, ἀπολύσαθαι. ἀποτρίψασθαι. καὶ 44 «Λέγοις ἂν περὶ βεβαίου βαφῆς — ἀνέκπλυτος - ἀνεξάλειπτος, ἀνέκρυπτος, ἀνέκνιπτος.— Περὶ δὲ τῆς ἐναντίας — ἔκπλυτος, εὔρυπτος, εὐέκρυπτος, εὐέκπλυτος, εὐέκνιπτος.— Τὸ δὲ ἔργον ἐκπλῦναι, ἐκνίψαι, ἐκρύψαι, ἀπορρύψαι».

Ἀπαντῶσιν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ καὶ τὰ ἐπίθετα δυσαπόνιπτος, εὐαπόνιπτος, ἀναπόνιπτος, δυσαπόρρυπτος. Γαλ. Τομ. ΙΓ' σ. 112 «παχύνει γὰρ ἅπαντα καὶ συνάγει τοὺς χυμοὺς καὶ δυσαπονίπτους ἐργάζεται», (Πρβλ. καὶ Θησαυρὸν Στεφάνου ἐν λ. δυσαπόνιπτος), Βεκκ. Ἀνεκδ. σελ. 817, 12 «τῶν ξηρῶν εὐαπονίπτων ὄντων», Θωμᾶ Μάγ. σελ. 86, 2 «λέγε οὖν δευσοποιὸς βαφή, μὴ ἀναπόνιπτος, εἰ καὶ Συνέσιος ἐν Ἐπιστολῇ (62 σελ. 205 d) — χρῆται καὶ ἀμφοτέροις λέγων· ὅταν ἁμάρτῃ δευσοποιά τε καὶ ἀναπόνιπτα», Ζηνοβ. 1, 47 καὶ Διογενιαν. 1, 46 «ἐπὶ τῶν δυσαπονίπτοις ὀνείδεσσιν ἐνεχομένων». Σημειωτέον δ' ὅτι παρὰ τῷ Διογενιανῷ φέρεται καὶ γραφὴ δυσεκνίπτοις. Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Σουίδα ἄλλα μὲν τῶν ἀντιγράφων ἔχουσι «Αἰσώπειον αἷμα — ἐπὶ τῶν δυσαπονίπτοις ὀνείδεσσι ΣΥΝεχομένων», ἄλλα δὲ δυσαπορρΙπτοις, ὅπερ προφανῶς εἶναι πλημμελὴς γραφὴ τοῦ δυσαπορρΥπτοις· τοῦτο δ' εὖ ποιῶν ἀποκατέστησεν ὁ Βεκκῆρος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Σουίδα (Πρβλ. καὶ Ῥουγκένιον εἰς Τιμ. Σοφιστ. Λεξ. Πλάτ. σελ. 76 κ. ἑ.).

Ἐν τῇ ῥήσει τοῦ Πλουτάρχου «ἂν μὴ ζῶν ἔτι καὶ φρονῶν καὶ ὑγιαίνων τοῦ σώματος τὴν ψυχὴν πυρὶ διαστήσῃ, καὶ καθαρὸς ἐκβῇ τῆς σαρκὸς ἐκνιψάμενος τὸ θνητὸν» παρίσταται τὸ θνητὸν ὥς τις ἀκάθαρτος ὕλη ῥυπαίνουσα τὸν ἄνθρωπον, ἣν δύναται οὗτος νὰ ἐξαλείψῃ ἢ ἀφανίσῃ ὡς διὰ νίψεως ἢ πλύσεως ἤτοι ἧς δύναται ν' ἀπαλλαγῇ οἱονεὶ ἐκνίπτων ἢ ἐκπλύνων αὐτήν. Καὶ ἂν δ' ἐφέρετο δὲ τῇ γραφῇ ἐν τῷ χωρίῳ τοῦ Πλουτάρχου, ἐκνιψάμενος καὶ ἐκτρι ά-

μενος ὅπερ ἀπίθανον ἡμῖν φαίνεται, οὐδαμῶς θὰ ὠκνοῦμεν νὰ προκρίνωμεν τὴν πρώτην.

Γίνεται δὲ καὶ τοῦ ἐνεργητικοῦ ἐκνίπτω ἢ κατὰ δόκιμον ἐκφορὰν ἐκνίζω χρῆσις ἐπὶ μεταφορικῆς ἐννοίας, οἷον Εὐριπιδ. Ἰφιγ. Ταύρ. 1224 «Ὡς φόνῳ φόνον μυσαρὸν ἐκνίψω». Παρατηροῦμεν ἐν τέλει ὅτι ἐρρήθη ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου 616 d καὶ «ὃν (τῦφον) πολὺ μᾶλλον οἶμαι προσήκει τῆς ψυχῆς ἢ τὸν πηλὸν ἀπονιψαμένους τῶν ποδῶν ἐλαφρῶς καὶ ἀφελῶς παρὰ πότον ἀλλήλοις συμφέρεσθαι».

Ἐν 554 c «ὥσπερ γὰρ Ἡρόδικον . . . εἰς φθίσιν . . . ἐμπεσόντα καὶ μίξαντα πρῶτον ἀνθρώπων γυμναστικὴν ἰατρικῇ φησὶν ὁ Πλάτων μακρὸν ποιῆσαι τὸν θάνατον αὐτῷ καὶ τοῖς ὁμοίως νοσοῦσιν· οὕτω καὶ τῶν πονηρῶν . . .» ὁ ἐκδότης εἰκάζει ᾗ φησιν· ἀλλὰ τότε τὸ «ὥσπερ γὰρ Ἡρόδικον κλπ.» μένει παντελῶς μετέωρον, ὅπως καὶ ὁ Βάσης ἐν Ἀθηνᾶς Ζ' 477 παρετήρησεν.

Ἐν σελ. 651 c ἐξέδωκε «πάντα γὰρ ἐξανθεῖται τὰ τοιαῦτα τῷ θερμῷ, χαράσσοντι καὶ ἀναστομοῦντι τὴν ἐπιφάνειαν». Ἐσημειώσατο δὲ «Ἐξανθεῖται*. ἐξωθεῖται. Quod R proposuit ἐξανθεῖ apud Plut. plerumque transitivum est». Ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα φωρᾶται ὁ ἐκδότης οὐ μελετήσας τὸν Πλούταρχον, ἐπειδὴ οὐχὶ ὀλιγάκις κεῖται παρὰ τῷ συγγραφεῖ τούτῳ τὸ ῥῆμα ἐξανθεῖν ἐπὶ ἀμεταβάτου διαθέσεως, οἷον Ἠθικ. σελ. 396 a «τὸν δ' ὑφιστάμενον αὐτοῦ διὰ πλῆθος ἐξανθεῖν» καὶ σ. 637 b «αἵματος πολλοῦ καὶ νεκρῶν ἀτάφων ἐν τῇ γῇ κατασαπέντων, πλῆθος ἀττελέβων ἐξήνθησε» καὶ σελ. 692 c «ἐξανθεῖ γὰρ καὶ ἀποπνεῖ διερωμένου πολλάκις» καὶ σελ. 935 a «χρυσόν τε καὶ ἄργυρον οὐκ ἐν βάθει διεσπαρμένον, ἀλλὰ πρὸς τοῖς πεδίοις ἐξανθοῦντα πολὺν» καὶ Τομ. Ζ' σελ. 175, 18 «τὸ ἐπιθυμητικὸν ἐξανθοῦν ἐπικρατεῖ καὶ δυναστεύει» καὶ Ἀντων. 86, 2 «πλὴν οὔτε κηλὶς ἐξήνθησε τοῦ σώματος οὔτε ἄλλο φαρμάκου σημεῖον» καὶ Θησ. 6, 5 ἐξήνθησαν αἱ κακίαι». Περὶ τοῦ «πᾶν τὸ πεδίον ἐξήνθησεν ἁλμυρίδα» καὶ τὸ «σῶμα φλόγα ἐξήνθησε» ἐγένετο λόγος ὑπὸ τοῦ Λοβεκκίου ἐν τῷ εἰς Σοφοκλέους Αἴαντα ὑπομνήματι σελ. 78 ἔκδ. γ'. Καὶ οὐ μόνον τοῦτο ἀλλὰ καὶ τοῦ ῥήματος ἀνθεῖσθαι, ὅπερ ὁ ἐκδότης ἐγκρίνει παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ, οὐδὲν ται παράδειγμα παρ' οὐδενὶ συγγραφεῖ. (Παρὰ Θεοφρ. Ἱστ. Φυτ. 4. 2 ἐφέρετο ἄλλοτε διττὴ γραφὴ ἐξανθοῦται καὶ **ἐξανθεῖται**,

ἀλλ' ἤδη πρὸ πολλοῦ ὁ Linck ἀποκατέστησε τὸ ὀρθὸν ἐξακανθοῦται «εἶθ' οὕτως ἀποτραχύνεται καὶ ἐξακανθοῦται» ὁ καυλὸς τοῦ ἀσφαράγου). Ὤφειλε δέ, νομίζομεν, πρὸ παντὸς ἄλλου νὰ μνημονεύσῃ μαρτύρια τῆς παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ ἢ καὶ παρ' ἄλλοις Ἕλλησι χρήσεως τῆς μέσης φωνῆς τοῦ ῥήματος τούτου, οὐχὶ δὲ νὰ διαφθείρῃ τὸν λόγον τοῦ συγγραφέως ἐγκρίνων τύπους τελέως ἀνελληνίστους αὐτὸς ὁ παντὶ σθένει πειρώμενος νὰ ἐξαττικίσῃ αὐτόν. Διότι εἶναι βέβαιον ὅτι ἑλληνιστὶ ἐλέγετο μόνον κατ' ἐνεργητικὴν φωνὴν ἐξανθεῖ, ἐξήνθησε(ν), ἐξήνθηκε(ν), βάρβαρον δὲ καὶ ἀνελλήνιστον εἶναι τὸ εἰς ῥῆσιν τοῦ Πλουτάρχου ἐμβληθὲν ὑπὸ τοῦ ἐκδότου ἐξανθεῖται.

Ἐν 666 b «τὸ γὰρ ἀντερεῖδον καὶ τῷ ἀντερείδειν πάσχον οὐκ ἀπαντᾷ τοῖς προσφερομένοις, ἥκιστα δὲ τοῖς ὑπὸ λεπτότητος καὶ ὠκύτητος τοιαύτης ὥσπερ ὁ κεραυνὸς διιπταμένοις» ἀντὶ τοῦ διιπταμένοις εἰκάζει διαπταμένοις· ἀλλ' εἶναι πρόδηλον ὅτι παντελῶς ἀνάρμοστος τῷ νῷ τοῦ χωρίου εἶναι ὁ ἀόριστος. Ἔπειτα ἐρωτᾶται ἂν ὁ ποιητ. ἀόρ. ἐπτάμην εἶναι ἀνεκτὸς παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ.

721 f γράφει «ἔστι δὲ κακόφωνος σφόδρα (ὁ σίδηρος) καὶ τῶν μεταλλικῶν κωφότατος»· ὑποσημειοῦται δὲ «μετάλλων?». Καὶ πάλιν ὁ ἐκδ. φωρᾶται ἀγνοῶν τὰ τοῦ Πλουτ.· διότι ὅπως ἡ ἀρχαιοτέρα χρῆσις οὕτω καὶ ἡ τοῦ Πλουτ. ἀποβάλλουσι μὲν ὃ διορθῶν δῆθεν εἰκάζει μετάλλων, συνιστῶσι δὲ τὸ ἐν τοῖς ἀντιγράφοις μεταλλικῶν· πρβλ. 663 c «διέλεγχε τὴν ἀτοπίαν καὶ περιεργίαν ὁμοῦ μεταλλικὰ καὶ βοτανικὰ καὶ θηριακὰ καὶ τἀπὸ γῆς καὶ θαλάττης εἰς ταὐτὸ συγκεραννύντος». Αὐτὰ ταῦτα ἐν 954 d καλεῖ μεταλλευόμενα, οἷον, «καὶ πολλὰ τῶν μεταλλευομένων καταριθμοῦσι στυπτικὴν αὐτοῖς παρέχοντα καὶ σχετικὴν εἰς τὰς φαρμακείας δύναμιν». Μέταλλα δὲ λέγων ὁ Πλούταρχος νοεῖ πανταχοῦ ὅ,τι λέγομεν νῦν. μεταλλεῖον ἢ μεταλλουργεῖον ἢ ὀρυχεῖον, οἷον 262 d «χρυσείοις ἐντυχὼν μετάλλοις», 263 a «οὐ κατέλυσε τὴν περὶ τὰ μέταλλα πραγματείαν», 318 b «πᾶσα γῆ πᾶσα θάλαττα καὶ ποταμοὶ καὶ μέταλλα καὶ λιμένες», 324 e «καὶ ὅσα γῆ φέρει καὶ θάλαττα καὶ νῆσοι καὶ ἤπειροι καὶ ποταμοὶ καὶ δένδρα καὶ ζῷα καὶ πεδία καὶ ὄρη καὶ μέταλλα . . .», 367 b «δι[...] πολλὰ μὲν ἐν τοῖς μετάλλοις καὶ τοῖς ὄρεσιν εὑρίσκεται μέχρι ν[...] κογχύλια ἔχειν», 434 a «καὶ μετάλλων ἴσμεν ἐξαμαυρώσεις γεγονέν[...]

καινάς, ὡς τῶν περὶ τὴν Ἀττικὴν ἀργυρείων καὶ τῆς ἐν Εὐβοίᾳ χαλκίτιδος», 434 b «νῦν δ' ἠφάνισται καὶ μόλις ἶνες ἢ τρίχες ἀραιαὶ διατρέχουσιν ἐν τοῖς μετάλλοις», 498 e «οὐ μὴν ἀλλ' ὥσπερ ἐν τοῖς μετάλλοις πολλῇ συμπεφυρμένον γῇ καὶ κατακεχωσμένον ὅμως διαστίλβει τὸ χρυσίον», 526 b «ὥσπερ τῶν μυῶν τῶν ἐν τοῖς μετάλλοις τὴν χρυσῖτιν ἐσθιόντων», 843 d «ἔκρινε δὲ καὶ Δίφιλον ἐκ τῶν ἀργυρείων μετάλλων τοὺς μεσοκρινεῖς».

Ἐπὶ τὴν εἰκασίαν ταύτην ἦλθεν ὁ ἐκδότης ἐπειδὴ ἐπὶ τὴν χρῆσιν τοῦ Πλουτάρχου δὲν προσέσχε τὸν νοῦν, ὅπως ὤφειλεν, ἠπατήθη δ' ὑπὸ τῆς νεωτέρας χρήσεως, ἐν ᾗ λέγομεν μέταλλα τὰς μεταλλικὰς οὐσίας· τὸ σφάλμα τοῦτο παρετήρησε καὶ ὁ κ. Βάσης ἐν Ἀθηνᾶς τομ. Ϛ' σελ. 391. Εἶναι δ' οὕτω προφανὲς καὶ ὁ ἔλεγχος αὐτοῦ τοσοῦτον κατάδηλος, ὥστε πᾶς ἄλλος ἢ θ' ἀνεγνώριζε καὶ θὰ ἀνωμολόγει αὐτὸ διαρρήδην, ἤ, ἂν μὴ εἶχε τὴν γενναιότητα ταύτην, τοὐλάχιστον θὰ ἐσιώπα· τὸ πρῶτον ὑπισχνεῖται ἡμῖν πολλάκις ὁ κ. Β. λέγων ὅτι «ἐγὼ πρῶτος θ' ἀναγνωρίσω τὴν ἀλήθειαν»· ἀλλὰ πόσον ἀληθεύει διατεινόμενος ταῦτα, γίνεται σαφὲς ἐκ τῆς ἀπαντήσεως αὐτοῦ πρὸς τὸν Βάσην ἐν ᾗ λέγει τάδε: «Εἰς τὸ ἐν σελ. 721 f χωρίον: «ἔστι δὲ κακόφωνος ὁ σίδηρος καὶ τῶν μεταλλικῶν κωφότατος» ὑπεσημείωσα: «i. e. μετάλλων?», ἀνθ' οὗ ἐτυπώθη κακῶς «μετάλλων?». Διὰ τῆς ὑποσημειώσεως ταύτης ἤθελον νὰ ἐρωτήσω ἂν τὸ συνήθως ὡς ἐπίθετον λαμβανόμενον μεταλλικῶν ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ οὐσιαστικὸν μετάλλων ἐφ' ἧς σημασίας καὶ παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις καὶ παρ' ἡμῖν κεῖται. Τὴν παρατήρησιν ταύτην ἐθεώρησα ἀναγκαίαν, διότι ἐν οὐδενὶ Λεξικῷ οὐδ' ἐν αὐτῷ τῷ Θησαυρῷ σημειοῦται τὸ μεταλλικῶν ὡς οὐσιαστικόν. Διὰ ταύτην δ' ἀκριβῶς τὴν αἰτίαν εἰς ἕτερον προηγούμενον χωρίον σελ. 663 c: «ὁμοῦ μεταλλικὰ καὶ βοτανικὰ καὶ θηριακὰ . . . εἰς ταὐτὸ συγκεραννύντος» οὐδὲν ἐσημείωσα, διότι δηλ. ἐν μὲν τῷ πρώτῳ χωρίῳ φαίνεται καθαρὰ ἡ ὡς οὐσιαστικοῦ χρῆσις τοῦ μεταλλικῶν, ἑπομένως ἠδυνάμην νὰ ἐρωτήσω ἂν τὸ μεταλλικῶν ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ οὐσιαστικὸν μετάλλων· ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ χωρίῳ δὲν φαίνεται οὕτω καθαρὸς ὁ οὐσιαστικὸς χαρακτὴρ τοῦ μεταλλικά. Οὕτως ἔπραξα ἐγὼ καὶ διὰ τούτους τοὺς λόγους . . .». Ταῦτα ἀγνοὺς ἀνεμνήσθην τῶν λόγων τοῦ Ἀριστοφάνους «ὅταν τι τούτων

τῶν σοφισμάτων ἴδω, πλεὶν ἢ 'νιαυτῷ πρεσβύτερος ἀπέρχομαι».

Εἶναι ἀληθῶς ἔξοχος ὁ κ. Βερν. περὶ τὰς προχείρους ταύτας, ἃς ὀνομάσωμεν αὐτὰς οὕτως, ἀπαντήσεις. Εἰς πάντα ἔλεγχον ἐξευρίσκει ταχέως ἀπάντησίν τινα, ἂν δὲ αὕτη ἔχῃ ἰσχύν τινα ἢ ἂν εἶναι εὐεξέλεγκτος, ἂν ἡ δικαιολογία περιέχῃ πλείονα καὶ μείζονα ἁμαρτήματα ἢ τὸ δικαιολογούμενον, περὶ τούτου οὐ φροντὶς Ἱπποκλείδῃ. Ἀρκεῖται τῇ προχείρῳ θεραπείᾳ τῆς στιγμῆς, καὶ ὅταν αὖθις ἐξελεγχθῇ, πάλιν θὰ γράψῃ ὅ,τι ἡ στιγμὴ ὑπαγορεύσῃ αὐτῷ. Πολλὰ μέχρι τοῦδε εἴδομεν τούτου παραδείγματα· ἀλλ' οὐδὲν βλάπτει, ἂν ἑνὶ παρακολουθήσωμεν ἀπ' ἀρχῆς, ἵνα καθαρῶς δηλωθῇ ἡ παλαιστικὴ τέχνη αὐτοῦ.

Ἐπιβαλλόμενος νά μ' ἐλέγξῃ εἰπόντα ὅτι τὰ εἰς -ιδεὺς ἦσαν ὑποκοριστικὰ καὶ ἐδήλουν νεογνὰ τῶν ζῴων παρελάμβανεν ἐκ τοῦ Ἐτυμολογικοῦ τοῦ Κουρτίου ἀταλαιπώρως (πρβλ. Ἀθηνᾶς ΙΒ' σελ. 99) καὶ παρετίθει παραδείγματα οἷον Ναυτεύς, Ἀργαδεύς, Στοιχαδεύς, Μαιαδεύς. Ἐξελέγχεται ἐπὶ τῇ ἐπιπολαίῳ παραλαβῇ καὶ ἀναμείξει τῶν ἀπροσδιονύσων τούτων, ἀλλ' ἀντὶ ἀναγνωρίσεως καὶ ἀνομολογίας τῶν σφαλμάτων τούτων ἢ κἂν σιγῆς ἐξευρίσκει ταχέως ἀπάντησιν α ἐμνημόνευσα, διισχυρίζεται, πολλὰ . . . . . . κατὰ τὸ ὑπόδειγμα πάντων τῶν μέχρι τοῦδε περὶ τοῦ εἴδους τούτου τῶν **ὑποκοριστικῶν** πραγματευθέντων, τ. ἔ. καὶ εἰς -ιδεὺς λήγοντα καὶ εἰς **-αδεὺς** καὶ εἰς **-εὺς** . . . ὑπάρχει τις διαφορὰ ἐν **τῇ χρήσει** μεταξὺ τῶν καταλήξεων τούτων; ἃς τὴν δείξῃ ὁ κ. Χ.». Ἐλέγχεται καὶ πάλιν ἐπὶ τοῖς πολλοῖς καὶ ἀσυγγνώστοις ἐν τούτοις ἁμαρτήμασιν, οἷον ὅτι δὲν εἶναι ἀληθὲς ὅτι πάντες διέλαβον ὁμοῦ περὶ πάντων τῶν ληγόντων εἰς -εὺς -ιδεὺς κλπ., ὅτι οὐδεὶς εἶπέ ποτε ὑποκοριστικὰ τὰ λήγοντα εἰς -εύς, ὅτι κακῶς τίθησι κατάληξιν -αδεύς, ἐπειδὴ τὰ εἰς -αδεὺς περατούμενα ἐκ θεμάτων εἰς -αδ- ληγόντων σχηματιζόμενα ἔχουσιν οἵαν τὰ εἰς -εὺς σημασίαν, οὐχὶ δὲ ἰδίαν· ὅτι ὑπάρχει ἀληθῶς διαφορὰ ἐν τῇ χρήσει τῶν καταλήξεων τούτων διδασκομένη καὶ ἐν τῇ στοιχειώδει γραμματικῇ κττ. Ταῦτα πάντα εἶναι τοσοῦτον προφανῆ, ὥστε πᾶς τις ἴσως θὰ ἐπίστευεν ὅτι ἔμελλε νὰ συνειδῇ καὶ συνομολογήσῃ τὸ σφάλμα αὐτοῦ. Καὶ ὅ, κ πᾶν τοὐναντίον, ταχέως ἔρχεται ἄλλη ἀπάντησις, ἐννοεῖται χεί ν τῶν προτέρων, ἀλλ' οὐδὲν πρὸς αὐτόν. Ὁ κ. Χ., λέγει, «κακου ι

ἐν λόγοις», διαστρέφει τὰ νοήματά μου κττ., «διότι ἐγὼ ἀναφέρω τὴν κατάληξιν -εὺς μόνον εἰς τὰ ὀνόματα ὅσα ἐμνημόνευσα ῥητῶς» «δὲν ἐννοῶ πάντα ὅσα δι' αὐτῆς σχηματίζονται» κτλ. Βλέπετε ἄνθρωπον! Ἀλλὰ πῶς δύναταί τις νὰ διαλαμβάνῃ περὶ καταλήξεων, περὶ εἴδους ὑποκοριστικῶν, νὰ διατείνηται ὅτι δὲν ὑπάρχει διαφορὰ ἐν τῇ χρήσει αὐτῶν κτλ., καὶ ἔπειτα νὰ δυισχυρίζηται ὅτι μόνα ὅσα παραδείγματα ἀνέγραψεν εἰς -εὺς νοεῖ μετὰ τῆς σημασίας ταύτης; Τίς ἄλλος ἄνθρωπος ἐλάλησέ ποτε περὶ τούτων οὕτως; Ἔπειτα καὶ τοῦτο ἄν τις ὡμολόγει, εἶναι τὸ Ναυτεύς, Στοιχαδεύς, Ἀργαδεύς, ἅτινα ἀναγράφει, ὑποκοριστικά; Πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν πρῶτον ὅτι ὁ κ. Β. ἀνάγκη νὰ ἔχῃ μεγίστην πεποίθησιν ἐπὶ τῇ ἐπιπολαιότητι τῶν ἀναγνωστῶν αὐτοῦ, διὸ προφέρεται αὐτοῖς τοιαύτας προχείρους ἀπαντήσεις, ἔπειτα δὲ ὅτι ἡ ἑκάστοτε ἀνασκευὴ τούτων εἶναι τοσοῦτον ἀνιαρὰ καὶ ἄκαρπος, ὥστε ἐξαντλεῖ τὴν ὑπομονὴν καὶ τοῦ ἐπιμονωτάτου συζητητοῦ.

Τοιαύτην πρόχειρον ἀπάντησιν ἐχάλκευσεν ἡμῖν καὶ ἐνταῦθα διισχυριζόμενος ὅτι ἔγραψε μὲν «i. e. μετάλλων?», ἐτυπώθη δὲ μόνον «μετάλλων?» καὶ ὅτι διὰ τῆς ὑποσημειώσεως ταύτης ἤθελε νὰ ἐρωτήσῃ, ἂν τὸ μεταλλικῶν ἰσοδυνάμει τῷ νῦν μετάλλων. Ἀλλὰ παραλείπων τὸ ἀπίθανον τῆς ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ στοιχειοθέτου παραλείψεως τῶν γνωστοτάτων αὐτῷ σημείων i. e. παρατηρῶ ὅτι πανταχοῦ ἀλλαχοῦ τὰ μετὰ ἐρωτηματικοῦ ἐν ταῖς σημειώσεσι συνοδευόμενα καὶ τοῦ νεωτάτου ἐκδότου τοῦ Πλουτάρχου καὶ πάντων τῶν ἄλλων ἐκδοτῶν εἶναι εἰκασίαι αὐτῶν, ἤτοι λέξεις, τύποι λέξεων, γραφαὶ καθόλου, αἵτινες κατὰ τὴν γνώμην αὐτῶν ἔκειντο ἄλλοτε ἐν τῷ ἐκδεδομένῳ βιβλίῳ, διὸ προτείνουσιν, ἔστω καὶ διστακτικῶς, τὴν ἐπαναφορὰν αὐτῶν. Τοῦτο ποιεῖ, ὡς εἶπον, καὶ ἀλλαχοῦ πανταχοῦ καὶ δὴ καὶ ἐν τούτῳ ὁ κ. Β. Ἔπειτα τίς ἡ ἀνάγκη νὰ ἐρωτηθῇ, ἂν τὸ μεταλλικῶν ἰσοδυνάμει πρὸς οὐσιαστικόν; Ἢ διατί δὲν ἠρώτησε τοῦτο καὶ περὶ τοῦ μεταλλευομένων ἐν 954 d; Τὰ ἐπίθετα καὶ αἱ μετοχαὶ παραλειπομένου τοῦ οὐσιαστικοῦ τίθενται πολλάκις καθ' ἑαυτά· ὁ[illegible] οὐδεὶς ἐρωτᾷ ἂν ἰσοδυναμῶσιν οὐσιαστικοῖς. Πρβλ. οἱ πλού[illegible]ι, οἱ παχεῖς, οἱ ἀγαθοί, οἱ κακοί, οἱ πονηροί, οἱ ἔχον[illegible], τὸ λεγόμενον, τὸ φατιζόμενον κττ. Ἀλλὰ καὶ ἂν ὁμολο[illegible]γῶμεν τοῦτο, ἠδύνατο ὁ κ. ἐκδότης νὰ ἑρμηνεύσῃ τὴν κατὰ τὴν

ἀρχαίαν καὶ δόκιμον χρῆσιν κειμένην λέξιν μεταλλικῶν διὰ τῆς λέξεως μετάλλων, λαμβάνων τὸ μετάλλων ἐπὶ τῆς μεταγενεστέρας καὶ νεωτέρας σημασίας, ἥτις οὕτω διάφορος τῆς ἀρχαίας εἶναι καὶ δὴ ἀγνοεῖται ἐν τῇ σημασίᾳ ταύτῃ ὑπὸ τῶν πλείστων ἀλλογενῶν ἑλληνιστῶν; καὶ δὲν ἔλαβε πρὸ ὀφθαλμῶν ὅτι τοῦτο ποιῶν ἔμελλε νὰ πλανήσῃ τοὺς ἀλλογενεῖς τοὐλάχιστον ἀναγνώστας αὐτοῦ; Ἂν ὁ κ. ἐκδότης δι' οἱονδήποτε λόγον ἔκρινεν ἀναγκαῖον νὰ παρατηρήσῃ τι περὶ τῆς σημασίας τῆς λέξεως μεταλλικῶν, δὲν ἠδύνατο κατ' οὐδένα τρόπον νὰ γράψῃ μετ' ἐρωτηματικοῦ ἐν ὑποσημειώσει «μετάλλων?» διότι τοῦτο θὰ παρεῖχεν ἀφορμὴν εἰς παρανοήσεις, ἂν δὲ ἤθελε νὰ ἐρωτήσῃ ὃ λέγει, ἠδύνατο συντομώτατα νὰ γράψῃ «μεταλλικῶν: estne substantivum?». Ἀλλ' εἶναι πρόδηλον ὅτι πάντα ταῦτα εἶναι τεχνάσματα καὶ ταῦτα κακῶς συνερραμμένα ἐπὶ τῷ μόνῳ σκοπῷ, ἵνα καλύψῃ τὸ ἁμάρτημα αὐτοῦ.

753e ἐξέδωκε μὲν ὁ Βυττεμβάχιος «ἂν — σχεδὸν ἡμεῖς οὗτοι τοσούτοις γυναικὶ πρεσβυτέρᾳ καθάπερ οἱ φοίνικες ἢ σῦκα* καὶ ἄωρον ἄνδρα περιάψωμεν», ἤκασε δὲ «καθαπερεὶ φοίνικι συκάμινον, ἄωρον ἄνδρα π.». Ὑπὸ τοῦ Δυβνήρου ἐξεδόθη «(εἰ) σχεδὸν ἡμεῖς ἔτεσι τοσούτοις γυναικὶ πρεσβυτέρᾳ, καθάπερ οἱ φοίνικες ἢ σῦκα (ἐρινάζονται, πρώθηβον) καὶ ἄωρον ἄνδρα περιάψομεν». Ὁ Βερναρδάκις ἔγραψεν ἐν Symbol. crit. et Palaeogr. etc. σελ. 114 «C. 8 init. orationem vitiosam et mancam ita restituendam puto: κινδυνεύομεν ἀναστρέφειν ἀτόπως καὶ γελοίως τὸν Ἡσίοδον, ἂν ἐκείνου λέγ[οντ]ος (hoc cum Madvigio), 'Μήτε τριηκόντων ἐτέων —', σχεδὸν ἡμεῖς ἔτεσι τοσούτοις γυναικὶ πρεσβυτέρᾳ, καθάπερ οἱ φοίνικας καὶ σῦκα [ἐρινάζοντες, vel ἐρινεοῖς (cf. p. 700 f), νεώτεΡΟΝ] καὶ ἄωΡΟΝ ἄνδρα περιάψωμεν. — Idem (Duebnerus) deinde complevit: καθάπερ οἱ φοίνικες ἢ σῦκα [ἐρινάζονται, πρώθηβον]; sed ut alia omittam, adiect. πρώθηβος apud Plut. non reperitur». Οὐδεὶς δύναται νὰ μὴ θαυμάσῃ τὸ περινούστατα γεγραμμένον «νεώτεΡΟΝ καὶ ἄωΡΟΝ», δι' οὗ ἐμφαίνεται ὅτι ἐξερρύη ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Πλουτάρχου τὸ ἐπίθετον νεώτεΡΟΝ διὰ τὴν ὁμοιότητα τῆς τελευταίας αὐτοῦ συλλαβῆς πρὸς τὴν τοῦ ἄωΡΟΝ. Ἀλλὰ τοῦτο ἀδύνατον ἦτο νὰ συμβῇ· διότι τὸ ἐναντίον μόνον ἦτο δυνατόν. Δηλαδὴ ὅταν ἐν τῷ λόγῳ ὑπάρχωσι δύο λέξεις ἔχουσαι τὰ ἐν ἀρχῇ γράμ-

ματα ἐμφερῆ, τότε ἡ πρώτη δύναται νὰ ἐκπέσῃ· ὅταν δ' ὑπάρχωσι δύο λέξεις, ὧν τὰ ἐν τέλει εἶναι ὅμοια, τότε μόνη ἡ δευτέρα ἐνδέχεται νὰ ἐκρυῇ. Γελοιότατον δ' εἶναι νὰ ὑποληφθῇ ὅτι ἔγραψε μὲν ὁ βιβλιογράφος τὰς τρεῖς συλλαβὰς τῆς λέξεως νεώτεΡΟΝ, ἀποπλανηθέντων δὲ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς τελευταίας συλλαβῆς ΡΟΝ πρὸς τὴν ὁμοίαν συλλαβὴν τῆς λέξεως ἄωΡΟΝ παρέλιπε τὴν λέξιν ἐκείνην, ἥτις ἦτο ἤδη ὑπ' αὐτοῦ γεγραμμένη πλὴν τῆς τελευταίας συλλαβῆς, ἥτις ἔμελλε πάντως καὶ αὐτὴ νὰ γραφῇ. Καθ' ὃν δὲ χρόνον ὁ Βερναρδάκις συνέταττε τὰς μνημονευθείσας Συμβολάς, ἐδόξαζεν ὅτι ἐρρήθη ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου ἢ «καθάπερ οἱ φοίνικας ἢ σῦκα ἐρινάζοντες» ἢ «καθάπερ οἱ φοίνικας ἢ σῦκα ἐρινεοῖς (δηλ. περιάπτοντες)». Ἀλλὰ ταῦτα μάχονται ἰσχυρότατα ἀλλήλοις· διότι τὸ ἐρινάζειν οὐδαμῶς ἄλλως γίνεται ἢ διὰ τοῦ περιάπτειν ἐρινὰ συκαῖς· τούτου δ' ἐναντιώτατον εἶναι τὸ περιάπτειν σῦκα ἐρινεοῖς. Οὐδέποτε σῦκα περιάπτονται ἐρινεοῖς, ἀλλ' ἀείποτε ἐρινὰ συκαῖς, ὡς λέγει καὶ ὁ Πλούταρχος σελ. 750 f «καὶ τὸ τῶν [ἀγρίων] ἐρινεῶν, ἃ ταῖς ἡμέροις περιαπτόμενα συκαῖς ἀπορρεῖν οὐκ ἐᾷ τὸν καρπόν, ἀλλὰ συνέχει καὶ συνεκπεπαίνει». Τὸ ῥῆμα ἐρινάζειν, παρηγμένον ἐκ τοῦ ὀνόματος ἐρινόν, γινώσκομεν μάλιστα ἐκ τοῦ Θεοφράστου, ὅστις ποιεῖται χρῆσιν καὶ τοῦ παθητικοῦ ἐρινάζεσθαι καὶ τοῦ ἠρινασμένον καὶ τοῦ ὀνόματος ἐρινασμὸς καὶ τοῦ συνθέτου ἐπιθέτου ἀνερίναστος (π. Φυτ. Ἱστορ. Β', 8 καὶ π. Φυτ. Αἰτ. Β' 9). Γίνεται δὲ μνεία ὑπὸ τοῦ Θεοφράστου καὶ τοῦ ῥήματος ὀλυνθάζειν (π. Φυτ. Ἱστορ. Β', 8, 4 καὶ π. Φυτ. Αἰτ. Β', 9, 15), ὃ ἐσχηματίσθη ἐκ τοῦ ὄλυνθος ὡς τὸ ἐρινάζειν ἐκ τοῦ ἐρινόν. Κάκιστ' εἶναι γεγραμμένον ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ἡσυχίου «ἐρινάζειν· συκᾶς περιάπτειν τοῖς ἐρινοῖς εἰς τελεσφορίαν», ὀρθῶς δὲ ἐν τῷ τοῦ Φωτίου «ἐρινάζειν· ὀλύνθους περιάπτειν ταῖς ἡμέροις συκαῖς, ἀπὸ τῶν ἐρινεῶν καὶ ἀγρίων συκῶν· ἐξ ὧν οἱ λεγόμενοι ψῆνες μετεισέρχονται εἰς τὸν τῶν ἡμέρων συκῶν καρπὸν καὶ κρατύνουσιν αὐτόν, ὥστε μὴ ἀπορρυῆναι τῶν δένδρων». Καὶ ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς τοῦ Εὐσταθίου ιλ. 653, 57 «ἀφ' οὗ κατὰ Παυσανίαν ἐρινάζειν τὸ περιάπτειν ταῖς ἡμέροις συκαῖς ὀλύνθους ἤτοι ἐρινούς, φησίν· ἐξ ὧν οἱ λεγόμενοι ψῆνες μετεισέρχονται εἰς τὸν τῶν ἡμέρων συκῶν καρπὸν καὶ κρατύνουσιν αὐτὸν ὥστε μὴ ἀπορρυῆναι τοῦ δένδρου». Παρὰ τῷ Σουίδᾳ

φέρεται «ἀνερίναστος - καὶ ἀνερίναστος συκῆ ᾗ μὴ προβέβληνται (προΣβέβληνται) οἱ ἐρινεοί. ἐρινεὸς δέ ἐστι τῆς ἀγρίας συκῆς ὁ καρπός, ὃν καὶ ἀπαρτῶσι (1) ταῖς ἡμέροις, ὡς ἂν οἱ ἐξ αὐτῶν καλούμενοι ψῆνες εἰς τοὺς ὀλύνθους μεταστάντες τελεσφορηθῆναι τούτους παρασκευάσωσι. τοῦτο δὲ ἐρινάζειν λέγεται». Κεῖται δὲ καὶ ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ σελ. 108, 11 ἀνηρίναστος — ἀπὸ τῶν συκῶν τῶν μὴ κρατουσῶν τὸν καρπὸν διὰ τὸ μὴ ἐπιβληθῆναι αὐταῖς τοὺς ὀλύνθους ἀπὸ τῶν ἐρινεῶν. Τοῖς γὰρ ὀλύνθοις τῶν ἀγρίων συκῶν φύεται θηρία ἐμπίσιν ὅμοια, ἃ προσαγορεύουσι ψῆνας. Τούτων οἱ γεωργοὶ λαβόμενοι ἐφάπτουσι τῶν κλάδων ταῖς ἡμέροις συκαῖς, ὅπως αὐτῶν ὁ καρπὸς μὴ ἀπορρέῃ. Ἐνδυόμενον γὰρ εἰς τοὺς φήληκας τὸ θηρίον στερεοῖ τούτους καὶ πεπαίνει» (Πρβλ. καὶ Ἡσυχ. λ. ἀνηρίναστος). Παρατιθέμεθα καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου εἰρημένα Α', 193 «τοὺς (φοίνικας) συκέων τρόπον θεραπεύουσι τά τε ἄλλα, καὶ φοινίκων, τοὺς ἔρσενας Ἕλληνες καλέουσι, τούτων τὸν καρπὸν περιδέουσι τῇσι βαλανηφόροισι τῶν φοινίκων, ἵνα πεπαίνῃ τέ σφι ὁ ψὴν τὴν βάλανον ἐσδύνων, καὶ μὴ ἀπορρέῃ ὁ καρπὸς ὁ τοῦ φοίνικος. Ψῆνας γὰρ δὴ φορέουσι ἐν τῷ καρπῷ οἱ ἔρσενες, κατάπερ δὴ οἱ ὄλυνθοι». Ἄξια ἀναγνώσεως εἶναι τὰ περὶ τοῦ προκειμένου πράγματος ὑπὸ τοῦ Βαιρίου σεσημειωμένα ἐν τῇ Β' ἐκδόσει τοῦ Ἡροδότου Τομ. Α' σελ. 389 κ.ἑ. Σημειωτέον δ' ὅτι ἐλέχθη καὶ «περιάπτουσί τε τὰ ἐρινὰ πρὸς τὰς συκᾶς οἱ γεωργοί, καὶ φυτεύουσι πλησίον ταῖς συκαῖς ἐρινεούς» ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους π. Ζῷ. Ἱστορ. Ε', 32. Πρβλ. καὶ «ἐκ γὰρ τῶν ἐπικρεμαννυμένων ἐρινῶν ψῆνες ἐκδυόμενοι κατεσθίουσι» καὶ «τοῦτο δὲ ποιοῦσιν ὅπως οἱ ψῆνες οἱ ἐκ τῶν ἐρινῶν τῶν ἐπικραννυμένων γινόμενοι διοίγωσι τὰ ἐπὶ τῆς συκῆς» (Θεφρ. π. Φυτ. Ἱστορ. Β', 8, 1 καὶ π. Φυτ. Αἰτ. Β', 9, 5).

Ἐγένετο δὲ χρῆσις καὶ τοῦ συνθέτου ῥήματος ἐξερινάζειν ἐπὶ μεταφορικῆς ἐννοίας ὑπὸ τοῦ Σοφοκλέους, οὗ ἡ ῥῆσις μνημονευομένη ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου 76 d, ἔχει ὧδε: «πέπων ἐρινὸς ἀχρεῖος ὢν ἐς βρῶσιν ἄλλους ἐξερινάζεις λόγῳ». Ποιεῖται δὲ περὶ αὐτῆς λόγον ὁ Εὐστάθιος ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 1205, 2 γράφων «καὶ ὅτι ἐκεῖθεν καὶ ῥῆμα ἐρινάζειν παρὰ Σοφοκλεῖ, ἔνθα τὸν καρπ

(1) Ἴσως γρ. ἐπαρτῶσι (πρβλ. ἐπικρεμαννύναι τινὶ) ἢ περιαρτῶσι, προσάπτωσι· πάντως τὸ ἀπαρτῶσι ταῖς ἡμέροις δὲν εἶναι Ἑλληνικόν.

τῷ τοῦ δένδρου ἐκάλεσεν ὀνόματι, εἰπὼν «πέπων ἐρινὸς ἀχρεῖος ὢν εἰς βρῶσιν ἄλλους ἐξερινάζεις λόγῳ»· παροιμιακὸν δὲ αὐτοῦ τὸ νόημα, ὅμοιον τῷ: ἀπαίδευτος ὢν πῶς ἂν ἑτέρους παιδεύσειας;». Μετ' ἀκριβείας περὶ τοῦ χωρίου τοῦ Σοφοκλέους διέλαβεν ὁ Μεινέκιος ἐν τῇ Γ' ἐκδόσει τῶν Βουκολικῶν ποιητῶν σελ. 7. Καταχωρίζομεν δ' ἐνθάδε ἐξ ὧν εἶπεν ὁ σοφὸς ἀνὴρ τάδε: In Sophocleo loco, ut hoc addam, verba ἀχρεῖος ὢν ἐς βρῶσιν interpolatoris esse videntur, non poetae, cuius fragmentum ita constituentum suspicor πέπων | ἐρινὸς ἄλλους ἐξερινάζεις λόγῳ i. e. tu ignavae et inutilis caprifici instar aliis ut item ignavos et inutiles se praestent oratione persuades — Cobetus Var. Lect. p. 289, qui praeter ἀχρεῖος reliqua pro genuinis habuit, locum ita edidit πέπων ἐρινὸς ὢν | ἐς βρῶσιν ἄλλους ἐξερινάζεις λόγῳ, quod interpretatur φαῦλος ὢν ἄλλους ἐκφαυλίζεις. At sublata voce ἀχρεῖος, quid ἐς βρῶσιν significet, vix intellegas».

Εἴδομεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν τίνι τόπῳ ὁ Βερναρδάκις ἐπειράθη ἄλλοτε ν' ἀποκαταστήσῃ σώαν τὴν πεπηρωμένην χρῆσιν τοῦ Πλουτάρχου περὶ ἧς ἡμῖν πρόκειται. 'Αλλ' αἱ δεύτεραί πως φροντίδες σοφώτεραι. 'Αληθῶς δὲ σοφώτερον βουλευσάμενος ὁ Βερναρδάκις κατώρθωσεν ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν 'Ηθικῶν τοῦ Πλουτάρχου ν' ἀποφήνῃ ἀρτίαν τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος ῥῆσιν διασκευάσας αὐτὴν οὑτωσί· «ἂν — σχεδὸν ἡμεῖς ἔτεσι τοσούτοις γυναικὶ πρεσβυτέρᾳ, καθαπερεὶ φοίνικας ἢ σῦκ' ἐρινεοῖς, ὄμφακα καὶ ἄωρον ἄνδρα περιάψωμεν». Τὸ «ὄμφακα καὶ ἄωρον ἄνδρα», ἐν ᾧ ὡς ἐξήγησις ἢ διασάφησις τοῦ ὄμφακα ἐπιφέρεται τὸ ἄωρον, προηνέχθη ὑπὸ τοῦ Ρεισκίου ἐν εἰκασίᾳ ἥν ποτε ἐποιήσατο οὗτος γράψας «Φοίνικες ἢ Σύροι ὄμφακα καὶ ἄωρον ἄνδρα». Ἕρμαιον νομίσας ὁ Βερναρδάκις τὸ ἐν τῇ εἰκασίᾳ ταύτῃ κείμενον ὄμφακα ἥρπασεν αὐτό· διότι ἐπορίζετο οὕτω λέξιν ἧς ἐδεῖτο, λέξιν τελευτῶσαν εἰς τὴν αὐτὴν συλλαβήν, εἰς ἣν καὶ ἄλλη λέξις φερομένη ἐν τῇ ῥήσει τοῦ Πλουτάρχου· δεξιώτατα δ' οὕτω ἀνεπλήρωσε τὰ ἐλλείποντα ἀναγνοὺς «φοίνικας ἢ σῦΚΑ (ἐρινεοῖς, ὄμφαΚΑ) κα' ˝ωρον ἄνδρα». 'Ενὸς μόνου στοχαζόμενος ὁ Βερναρδάκις πῶς νὰ πα στήσῃ πιθανὴν τὴν ὑπ' αὐτοῦ γινομένην ἀναπλήρωσιν οὐδαμῶς συ ..δεν ὅτι κατὰ τὴν διασκευὴν ταύτην δεινῶς ὁ Πλούταρχος παραδο ^λογεῖ λέγων ὅτι γίνεταί τι, ὅπερ οὐδέποτ' οὔτ' ἐγένετο οὔτε γίνε-

ται. Γνωστότατος εἶναι ὁ ἐρινασμός ὅστις συνήθης καὶ πάλαι ἦτο καὶ νῦν ὑπάρχει. Ὑπηγόρευσε δ' αὐτὸν αὐτὴ ἡ φύσις, καὶ οἱ ἐρινάζοντες περιῆπτον καὶ περιάπτουσιν ἐρινὰ ἤτοι ἄγρια σῦκα ἡμέροις συκαῖς πρὸς τελεσφορίαν τῶν καρπῶν. Ἀτοπώτατον δ' εἶναι νὰ λέγηται ὅτι περιάπτονται βάλανοι φοινίκων ἢ ἥμερα σῦκα ἐρινεοῖς ἤτοι ἀγρίαις συκαῖς, ὅπερ οὐδὲν ἄλλο ἐμφαίνει ἢ ὅτι καὶ οἱ καρποὶ τῶν ἀγρίων συκῶν τελεσφοροῦνται καὶ ἐδεστοὶ ἀποβαίνουσιν, ἂν περιδεθῶσιν αὐταῖς βάλανοι φοινίκων ἢ ἥμερα σῦκα. Καὶ ἄλλως δέ, ἂν τὸ «ὄμφακα καὶ ἄωρον ἄνδρα περιάπτειν γυναικὶ πολλοῖς ἔτεσι πρεσβυτέρᾳ» κρίνηται ὅμοιον τῷ «φοίνικας ἢ σῦκα περιάπτειν ἐρινεοῖς», ὁ μὲν ὄμφαξ καὶ ἄωρος ἀνὴρ παραβάλλεται βαλάνῳ φοίνικος ἢ σύκῳ ἡμέρῳ, ἡ δὲ πολλοῖς ἔτεσι πρεσβυτέρα γυνὴ καὶ πεπαιτέρα συγκρίνεται ἀγρίᾳ συκῇ. Ταῦτα ἐσφάλη ὁ ἐκδότης, διότι ἀγνοεῖ πῶς συντάσσεται τὸ ῥῆμα περιάπτω, καὶ ἐνῷ λέγεται Ἑλληνιστὶ περιάπτω διάδημα τῷ τραχήλῳ, λίθους τῷ βραχίονι, αἰσχύνην τῇ πόλει κττ., ὁ Βερναρδάκις φρονεῖ ὅτι ἐλέγετο τοὐναντίον «περιάπτω τὸν τράχηλον διαδήματι, τὸν βραχίονα λίθοις, τὴν πόλιν αἰσχύνῃ κλπ., διὸ ἤκασε καὶ περιάπτομεν συκᾶς ἐρινεοῖς, ἀντὶ περιάπτομεν συκαῖς ἐρινεούς.

Ἐν 766 e «καὶ τὰς καλὰς ταύτας καὶ ἱερὰς ἀναμνήσεις καλοῦμεν . . . τί ἂν κωλύοι . . .» εἰκάζει «καίτοι τὰς aut κεί τὰς» ἀντὶ τοῦ «καὶ τάς»· ἀμφότερα πλημμελῆ, διά τε τὴν ἐναντιωματικὴν ἔννοιαν, καὶ ὅμως, καὶ εἰ, καὶ διὰ τὴν κρᾶσιν τοῦ καὶ μετὰ τοῦ εἰ εἰς κεί, ὃ οὐχὶ πεζολογικόν.

781 e φέρεται «καὶ Ἀριστόδημος ὁ Ἀργεῖος εἰς ὑπερῷον οἴκημα θύραν ἔχον ἐπιρρακτήν, ἧς ἐπάνω τιθεὶς τὸ κλινίδιον ἐκάθευδε μετὰ τῆς ἑταίρας». Σημειοῦται δ' ὁ ἐκδότης «ἧς] deleverim». Κατὰ τὴν γνώμην ἄρα αὐτοῦ ἐλέχθη ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου «καὶ Ἀριστόδημος ὁ Ἀργεῖος εἰς ὑπερῷον οἴκημα θύραν ἔχον ἐπιρρακτήν, ἐπάνω τιθεὶς τὸ κλινίδιον ἐκάθευδε μετὰ τῆς ἑταίρας». Θαυμαστὸν φαίνεται ὅτι ὁ κριτικώτατος ἀνὴρ οὐδαμῶς προσέκρουσε τῇ σολοίκῳ συντάξει «εἰς ὑπερῷον οἴκημα — ἐκάθευδε μετὰ τῆς ἑταίρας». (Πρβλ. καὶ «ὁ Ὅμηρος εἶπεν εἰς τὴν νεκυίαν» ἀνωτ. σελ. 470). Παντὶ δὲ φανερὸν ἀποβαίνει ὅτι δὲν δύναται τὸ ἐπίρρημα ἐπάνω νὰ εἶναι ἐστερημένον τῆς εἰς ἀπαρτισμὸν τῆς ἐννοίας ἀναγκαίας οὔσης γενικῆ .

Καλῶς, νομίζομεν, θὰ εἶχεν ὁ λόγος τοῦ Πλουτάρχου, ἂν ἐξεφέρετο ὧδέ πως: «καὶ Ἀριστόδημος ὁ Ἀργεῖος εἰς ὑπερῷον (ἀναβαίνων) οἴκημα θύραν ἔχον ἐπιρρακτήν, (ταύτ)ης ἐπάνω τιθεὶς τὸ κλινίδιον ἐκάθευδε μετὰ τῆς ἑταίρας».

Ἐν 857 d «οὐ δ' Ἕλληνες ἀνθρώπους καταγεγηρακότας, οὐδαμοῦ ταύτην προὔθεντο τὴν εὐλάβειαν» ἀντὶ τοῦ καταγεγηρακότας εἰκάζει κάρτα γεγηρακότας, περιττῶς καὶ ἅμα πλημμελῶς, διότι τὸ μὲν καταγηράσκειν εἶναι συχνότατον ἐν τῷ πεζῷ λόγῳ, (καταγεγηράκασιν Ἰσοκρ. Ἑλένη 1)· περὶ δὲ τοῦ κάρτα ἰδὲ Cobet. Var. Lect. σ. 302 «Eiusdemmodi est κάρτα, quod pessime verbis Atticis inseritur 70, 24· τὸ λάσιον καὶ κάρτα ἐκκεντοῦν, aut 52, 3· κάρτα οὐ φρενήρης, quod quis non rideat?». Πρβλ. καὶ Βυττεμβάχιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου Τόμ. VI σελ. 1034. Τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἐπίρρημα ἀπαντᾷ καὶ παρὰ Φίλωνι τῷ Ἰουδαίῳ Τόμ. Β' σελ. 108 Λιψ. «ἀσινεῖς κάρτα καὶ πάνυ δοκίμους χαρακτῆρας». Ἐκ τοῦ πεζοῦ λόγου τῶν Ἀθηναίων ἓν μόνον παράδειγμα τοῦ ἐπιρρήματος τούτου μνημονεύεται τὸ ἐν τῷ Τιμαίῳ τοῦ Πλάτωνος 25 d «πηλοῦ κάρτα βαθέος ἐμποδὼν ὄντος», ὃ ἀποκατέστησεν ὁ Βεκκῆρος ἐκ κώδικος ἀντὶ τοῦ πρότερον φερομένου «πηλοῦ καταβραχέος». Ἱκανὸν λόγον περὶ τοῦ προκειμένου ἐπιρρήματος ἐποιήσατο ὁ Rutherford ἐν *The New Phrynichus* σελ. 8.

6 c ἐξέδωκε μὲν ὁ Βερναρδάκις «οἱ δ' αὐτοσχέδιοι τῶν λόγων πολλῆς εὐχερείας καὶ ῥᾳδιουργίας εἰσὶ πλήρεις, οὔθ' ὅθεν ἀρκτέον οὔθ' ὅπου παυστέον ἐστὶν εἰδότων», ἐσημειώσατο δὲ «ὅπου scripsi: ὅποι». Ἀπορεῖ τις εἰκότως τίνος ἕνεκα ὁ θαυμάσιος κριτικὸς ἐνόμισεν εὔλογον νὰ μετατυπώσῃ τὸ ἐπίρρημα ὅποι εἰς τὸ ὅπου· διότι τότε ὁμολογουμένως θὰ ἐφαίνετο ἀναγκαία οὖσα ἡ μεταβολὴ αὕτη, ἂν ἦτο ἀναμφισβητήτως ἀποδεδειγμένον ὅτι κατὰ τὴν νενομισμένην παρὰ τοῖς Ἕλλησι συνήθειαν, σύμφωνον ὡς τὰ πολλὰ οὖσαν τῇ φύσει τῶν πραγμάτων, λέγεται μόνον παύομαί που ἢ παύομαι ἔν τινι, οὐχὶ δὲ καὶ παύομαί ποι ἢ παύομαι εἴς τι. Ἀλλὰ δὲν ἔχει οὕτω τὸ π ᾶγμα. Εἶναι δὲ τοιαύτη ἡ σημασία τοῦ ῥήματος παύομαι, ὥστε π ντὶ μὴ ἀτριβεῖ τῆς Ἑλληνικῆς φωνῆς ὄντι ἀποβαίνει παραχρῆμα α ιθητὸν ὅτι κατὰ τρόπον διαλέγεται ὁ ποιούμενος χρῆσιν τοῦ παύο-ι ί ποι ἢ παύομαι εἴς τι. Ἵνα δὲ πᾶσι καταφανὲς γένηται ὃ λέ-

γομεν, μηδεμιᾶς μηδενὶ περὶ αὐτοῦ ἀμφιβολίας καταλειπομένης, ἐπάναγκες ὑπολαμβάνομεν νὰ ἐξετάσωμεν ῥήματα συνωνυμοῦντα τῷ παύομαι τὸ λήγω καὶ τὸ τελευτῶ.

Τὰ ῥήματα παύομαι καὶ λήγω εὑρίσκονται πολλάκις ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ἀδιαφόρως τεθειμένα, ὡς ἐν τῷ τοῦ Εὐριπίδου (Ἱκέτ. 951) «παύσασθ', ἀλλὰ λήξαντες πόνων ἄστη φυλάσσεθ' ἥσυχοι μεθ' ἡσύχων» καὶ ἐν ἄλλοις χωρίοις. Λέγει δὲ καὶ ὁ Εὐστάθιος ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 940, 40 «Τὸ δέ, ἔληγε μένος, οἱ μεθ' Ὅμηρον ἔληγε μένους ἐροῦσιν ἄν, τοιαύτῃ συντάξει χαίροντες. Ἔστι δὲ τὸ μὲν ἔληγε μένος ἀντὶ τοῦ ἔπαυσε, τὸ δὲ ἔληγε μένους ἀντὶ τοῦ ἐπαύσατο» καὶ 1237, 39. «Τὸ δὲ ἔληγε ποτὲ μὲν αὐτὸ καθ' αὑτὸ λέγεται, ποτὲ δὲ καὶ σύνταξιν ἐπιδέχεται, καὶ αὐτὴν ἢ μετὰ γενικῆς, ὡς τό, οὐδ' Ἀγαμέμνων λῆγ' ἔριδος ἤγουν ἐπαύετο, ἢ μετὰ αἰτιατικῆς, ὡς νῦν, οὐ Σκάμανδρος ἔληγε τὸ ὃν μένος, ὅμοιον ὂν τῷ, μὴ πρὶν παῦε τεὸν μένος». Ὅταν δ' ὑπάρχῃ ἀνάγκη νὰ δηλωθῇ ἡ τοπικὴ σχέσις, παραλαμβάνεται ἡ αἰτιατικὴ μετὰ τῆς προθέσεως εἰς, οἷον Θεόκρ. ΙΖ', 1 «Ἐκ Διὸς ἀρχώμεσθα καὶ ἐς Δία λήγετε, μοῖσαι», Ἡρόδ. Δ, 39 «λήγει δὲ αὕτη, οὐ λήγουσα εἰ μὴ νόμῳ, ἐς τὸν κόλπον τὸν Ἀράβιον», Πολύβ. Γ', 4, 2 «ὅ τε γὰρ χρόνος ὁ πεντηκονταικαιτριετὴς εἰς ταῦτ' ἔληγεν» καὶ Ε, 31, 2 «κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον, εἰς ὃν ἐλήξαμεν», Διον. Ἁλικ. π. συνθ. ὀνομ. σελ. 144, 2 Schaef. «μηδὲ δὴ ἄρχεσθαι πολλάκις ἀπὸ τῶν αὐτῶν μηδὲ λήγειν εἰς τὰ αὐτά», Θεμιστ. 235c «ἀλλὰ πολλάκις Ἀριστοτέλει προθύσας εἰς τὴν Πλάτωνος ἔληγεν ἱερουργίαν», Προκόπ. Τόμ. Α' σελ. 17, 7 «ἀλλ' εἰς αὐτὸν μάλιστα τὸν κύκλον τῶν ὀρῶν ἔληγε», Φώτ. Βιβλιοθ. σελ. 328, 32 «λήγει δὲ ἐς τὰ ἀρχαῖα Γάδειρα» κτλ. Συχνὸν παρὰ τοῖς γραμματικοῖς εἶναι τὸ λήγει εἰς φωνῆεν, λήγει εἰς δίφθογγον κτλ. Κεῖται δὲ καὶ παρὰ τῷ Ἀθηναίῳ σελ. 448e «ἢ ἀπὸ Διὸς ἄρχεσθαι, Διοκλῆς, ἢ Ἑρμοῦ, Ἑρμόδωρος· ἢ λήγειν, εἰ τύχοι, εἰς νικος». Ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς τοῦ Ψευδαισχίνου (10, 11) ἀπαντᾷ «κἀγὼ μὲν ἄλλο οὐδὲν ἢ ὅποι λήξει ἡ τοσαύτη ἀναισχυντία προσμένων λίθινος [illegible]τ' ἀπιστίας ἐγεγόνειν». Πρβλ. καὶ Λογγ. π. ὕψ. ΙΙΙ, 4 «Ἧ δῆλον, [illegible] σχολαστικὴ νόησις ὑπὸ περιεργίας λήγουσα εἰς ψυχρότητ[illegible] κτλ. Λέγεται δὲ καὶ καταλήγω εἴς τι καὶ ἀπολήγω εἴς τι, [illegible]

Πλουτ. Φαβ. VI, 9 «ἐμβάλλουσιν αὐτοῦ τὴν δύναμιν φέροντες εἰς τὰ καταλήγοντα τῆς Καμπανίας εἰς πόλιν Κασιλῖνον», Διόδ. Σικελ. Κ', 2, 5 «ἀρξόμεθα μὲν ἀπὸ τῆς εἰς Λιβύην διαβάσεως Ἀγαθοκλέους, καταλήξομεν δ' εἰς τὸν ἐνιαυτὸν καθ' ὃν συμφρονήσαντες κοινῇ κτέ.», Γαλην. Τομ. ΙΘ' σελ. 226 «εἰς ὃν κατέληξεν ἡ ἀρχαία Ἀκαδημία», Σιμπλ. Ὑπομ. εἰς Ἀριστ. Τόμ. Ζ' σελ. 195,28 «ὅταν, ἀφ' οὗ τόπου τὸ ἕτερον ἄρχεται, εἰς ἐκεῖνον καταλήγῃ τὸ λοιπόν». (Πρβλ. καὶ σελ. 627, 5 καὶ 628, 30), Πολυδ. Ε', 69 «κεφαλὴν ἔχει μικράν, ἐλαφράν, κατωφερῆ εἰς στενὸν καταλήγουσαν», Φώτ. Βιβλιοθ. σελ. 499, 27 «ἄλλοτε δὲ ἄρχεται μὲν τοῦ πατρός, καταλήγει δὲ εἰς τὸ πνεῦμα» (Πρβλ. καὶ σελ. 142,5 179, 32, 217,41) κτλ., Ἀθην. σελ. 458 a «στίχον εἰπεῖν Ὁμηρικὸν ἀπὸ τοῦ ἄλφα ἀρχόμενον καὶ εἰς τὸ αὐτὸ στοιχεῖον καταλήγοντα». Ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς Ἠθικοῖς τοῦ Πλουτ. ἃ ὁ Β. ἐξέδωκεν, ἀναγινώσκεται ἡ χρῆσις αὕτη, οἷον 496 a «εἰς δὲ σάρκα πιδακώδη καὶ πόροις ἀτρέμα λεπτοῖς διηθοῦσαν ἀπολήγων» καὶ 933 b «συστελλομένη τε κατὰ μικρὸν εἰς ὀξὺ τῇ κορυφῇ καὶ λεπτὸν ἀπολήγει πέρας». Πρβλ. καὶ Κλήμ. 222 «εἴς τι χρειῶδες ἀπολῆγον ἢ εἰς μήτραν ἢ εἰς ἀπηυθυσμένον», Θεμιστ. 280 b «πόρρωθεν δὲ ἐδόκει τοῖς θεωμένοις εἰς μίαν τελευτὴν ἀπολήγειν», Σωραν. π. Γυν. παθ. σελ. 18,15 Erm. «πρὸς δὲ τὸ ὕπερθεν μέρος εἰς τὴν καλουμένην ἀπολήγει νύμφην», Φωτ. Βιβλ. 188, 3 «οὐ μὴν οὐδὲ κατὰ τὴν δευτέραν περίοδον, ἥτις εἰς τὴν πυργοποιίας ἀπολήγει τόλμαν». Ἐλέχθη δὲ καὶ «ἀρξόμεθα ἀπὸ τῶν κατασταθέντων Ἀθήνησι τριάκοντα τυράννων, καταλήξομεν δὲ ἐπὶ τὴν Ῥώμης ἅλωσιν ὑπὸ Γαλατῶν» (Διοδ. Σικ. ΙΔ' 2, 4) καὶ «πρὸς αὐτὸ καταλήγουσιν αἱ τοῦ Μέλανος διαχύσεις» (Πλουτ. Πελοπ. ΙϚ'). Πρβλ. καὶ Θεμιστ. 245 d «καὶ τελευτῶν δὴ κατέληξεν εἰς τοὺς συνήθεις ὁμιλητάς», τουτέστι κατήντησεν. Ὡς δ' ἐρρήθη ὑπὸ τοῦ Ψευδαισχίνου ὅποι λήξει, οὕτως ὑπὸ τοῦ Αἰσχύλου Χοηφ. 1075 «ποῖ καταλήξει μετακοιμισθὲν μένος ἄτης;» Σημειωτέον δ' ὅτι Διόδωρος ὁ Σικελιώτης εἶπεν ἐπὶ μεταβατικῆς διαθέσεως «Θεόπομπος δ' ὁ Χῖος

τῶν Ἑλληνικῶν σύνταξιν κατέστροφεν εἰς τοῦτον τὸν ἐνιαυ-
καὶ εἰς τὴν περὶ Κνίδον ναυμαχίαν, γράψας βίβλους δώδεκα· ὁ

δὲ συγγραφεὺς οὗτος ἤρκται μὲν ἀπὸ τῆς περὶ Κυνὸς σῆμα ναυμαχίας, εἰς ἣν Θουκυδίδης κατέληξε τὴν πραγματείαν».

Ἄλλο ῥῆμα συνωνυμοῦν τῷ παύομαι εἶναι τὸ τελευτῶ. Πολλὴ δὲ χρῆσις γίνεται ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ τοῦ τελευτῶ εἴς τι. Ὁ Ἡρόδοτος εἰπὼν Δ' 39 «λήγει δὲ αὕτη, οὐ λήγουσα εἰ μὴ νόμῳ, ἐς τὸν κόλπον τὸν Ἀράβιον» λέγει μετ' ὀλίγα «τὸ δὲ ἀπὸ Φοινίκης παρήκει διὰ τῆςδε τῆς θαλάσσης ἡ ἀκτὴ αὕτη παρά τε Συρίην τὴν Παλαιστίνην καὶ Αἴγυπτον, ἐς τὴν τελευτᾷ». Ἐκ πολλῶν παραδειγμάτων ἃ ἔχομεν πρόχειρα τοῦ τελευτῶ εἴς τι καταλέγομεν ἔνια, Ἱπποκρ. Τομ. Β' σελ. 502 Erm. «τελευτῶσι γὰρ αἱ φλέβες αἱ τοῦ ἀνθρώπου πᾶσαι ἐς τοὺς δακτύλους τῶν ποδῶν καὶ τῶν χειρῶν», Θεόφρ. Ἀποσπ. 12, 28 «πόθεν δ' ἄρξασθαι χρῆν καὶ εἰς ποῖα τελευτᾷν;», Διον. Ἁλικ. π. τ. Θουκ. Χαρακ. 12 «πρόσεστι δὲ τούτῳ καὶ τὸ μὴ εἰς ἃ δεῖ κεφάλαια τετελευτηκέναι τὴν ἱστορίαν», Γαλην. Τομ. Α' σελ. 13 «καὶ τὸ μὲν ἐμὸν γένος ἀπ' ἐμοῦ ἄρξεται, τὸ δὲ σὸν εἰς σὲ τελευτήσει», Πλουτ. Καμίλλ. 17, 4 «ἀρχόμενος ἀπὸ τοῦ θεοῦ καὶ τελευτῶν εἰς τὰ θηρία». (Πρβλ. Θησ. Στεφ. λ. τελευτῶ). Ὑπὸ τοῦ κωμικοῦ Πλάτωνος ἐρρήθη Ἀποσπ. 173, 6 Kock «ἄρξομαι ἐκ βολβοῖο, τελευτήσω δ' ἐπὶ θύννον». Ὡς δὲ λέγεται ἡ λέξις λήγει ἢ καταλήγει εἰς φωνῆεν κτλ., οὕτω καὶ ἡ λέξις τελευτᾷ εἰς φωνῆεν κτλ. Σημειωτέον δ' ὅτι ἡ παραλήγουσα ἐκαλεῖτο ἐνίοτε καὶ παρατέλευτος (ἢ παρατελευταία). Πρβλ. παρατελευτῶ. Ὁμοίως δὲ τῷ ἀπολήγω ἐλέχθη καὶ ἀποτελευτῶ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους Πολιτ. Ε, 5 (Τομ. Α' σελ. 571, 40 Διδ.) «Καὶ ἐν Κῷ μὲν πολιτικωτέρα ἐγένετο ἡ ὀλιγαρχία, ἐν Ἴστρῳ δ' εἰς δῆμον ἀπετελεύτησεν, ἐν Ἡρακλείᾳ δ' ἐξ ἐλαττόνων εἰς ἑξακοσίους ἦλθεν» ἤγουν κατήντησε. Πολλάκις δὲ γίνεται χρῆσις τοῦ τελευτῶ εἴς τι ἐπ' ἐννοίας, ἣν ἡμεῖς παριστῶμεν διὰ τοῦ καταντῶ εἴς τι, ὡς παρά τ' ἄλλοις καὶ παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ Ἠθικ. 644 a «ἀλλ' ἄτοπα καὶ κυνικὰ καὶ τελευτῶντα πολλάκις εἰς λοιδορίας καὶ ὀργάς» καὶ 660 b «ὁ γὰρ σύνδειπνος — λόγων κοινωνὸς ἥκει καὶ παιδιᾶς καὶ φιλοφροσύνης εἰς εὔνοιαν τελευτώσης» καὶ 663 f «εἴ γε πλησμονὴ μὲν ὅταν εἰς φθοράν τινα τελευτήσῃ καὶ νόσον, ἔβλαψεν». Εὑρίσκεται δὲ τὸ ῥῆμα τελευτῶ συντεταγμένον καὶ ἐπιρρήματι δηλοῦντι τὴν εἰς τόπον σχέσιν, οἷον

σέο δ' ἄρξομαι», περὶ οὗ ποιεῖται λόγον ὁ Εὐστάθιος γράφων «δηλοῖ δὲ προσκθετικῶς ὅτι ἀπὸ σοῦ ἄρξομαι δημηγορῶν καὶ εἰς σὲ καταλήξω, ἤγουν σὲ ἀρχὴν καὶ τέλος τοῦ λόγου ποιήσομαι,—ἀρξάμενος τῆς συμβουλῆς ἐκ τοῦ βασιλέως καὶ εἰς αὐτὸν περάνας αὐτήν». Ἀπαντᾷ δὲ καὶ παρὰ Διογένει τῷ Λαερτίῳ Α΄ 57 «οἷον ὅπου ὁ πρῶτος ἔληξεν, ἐκεῖθεν ἄρχεσθαι τὸν ἐχόμενον» καὶ Ι, 88 «ἀποτομὴν ἔχουσα ἀπὸ τοῦ ἀπείρου καὶ καταλήγουσα ἐν πέρασι». Πρβλ. καὶ Πολύβ. III, 4, «ἐνθάδε που λήγειν ἂν ἡμᾶς ἔδει καὶ καταστρέφειν ἅμα τὴν διήγησιν καὶ τὴν πραγματείαν ἐπὶ τὰς τελευταίας ῥηθείσας πράξεις κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν». Ὁμοίως ἐρρήθη ὑπὸ τοῦ Φωτίου Βιβλιοθ. σελ. 35, 36 «ἐν οἷς καὶ ἡ ἱστορία τελευτᾷ». Οὐδεὶς τῶν περὶ τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα ἀσχολουμένων ἀγνοεῖ ὅτι πολλὰ ῥήματα ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ εὑρίσκονται ἄλλοτε μὲν συντεταγμένα αἰτιατικῇ μετὰ τῆς εἰς προθέσεως ἢ ἐπιρρήματι δηλοῦντι τὴν εἰς τόπον σχέσιν, ἄλλοτε δὲ δοτικῇ μετὰ τῆς ἐν προθέσεως ἢ ἐπιρρήματι ἐμφαίνοντι τὴν ἐν τόπῳ σχέσιν. Ἀρκούμεθα δ' ἐν τῷ παρόντι ποιοῦντες γνωστὸν ὅτι ὁ Γαληνὸς ἐν Τόμ. Θ΄ σελ. 780 πρῶτον μὲν εἶπε «δῆλον ὡς ἐν ἀμφιβολίᾳ καταστησόμεθα», ἔπειτα δὲ «πρόδηλον ὡς εἰς ἀπορίαν καταστησόμεθα».

Ἐν 160 d κεῖται «ἐτύγχανε γὰρ εἰς Ταίναρον ἀπεσταλμένος ἔκ τινων χρησμῶν, τῷ Ποσειδῶνι θυσίαν καὶ θεωρίαν ἀπάγων». Ἐσημειώσατο δ' ὁ Βερναρδάκις «malim ἀπάξων». Γινώσκων ὁ κ. Βερναρδ. ὃ διδάσκονται οἱ εἰς τὰ διδασκαλεῖα φοιτῶντες παῖδες, ὅτι τὰ κινήσεως σημαντικὰ ῥήματα συντάσσονται μετοχῇ μέλλοντος πρὸς δήλωσιν τοῦ τελικοῦ αἰτίου, προσέκρουσε τῇ μετοχῇ τοῦ ἐνεστῶτος (ἢ τοῦ παρατατικοῦ) ἀπάγων, ἤκασε δ' ὅτι ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου χρῆσις τῆς μετοχῆς τοῦ μέλλοντος ἀπάξων. Ἀλλ' οὐδεὶς τῶν περὶ τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα ἀσχολουμένων ἀγνοεῖ ὅτι κάλλιστ' ἔχει ἡ παραδεδομένη γραφή, διαφθείρει δέ τις τὸ χωρίον τοῦ Πλουτάρχου, ἂν μεταβάλῃ τὸ ἀπάγων εἰς τὸ ἀπάξων. Ὡς λέγεται ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ πέμπω ἢ ἀποστέλλω τινὰ ἄγοντα, πέμπω ὰ φέροντα κτλ., οὕτω καὶ ἀποστέλλομαι ἀπάγων, ἀπέιλμαι ἀπάγων, «ἐτύγχανε γὰρ εἰς Ταίναρον ἀπεσταλμένος— Ποσειδῶνι θυσίαν καὶ θεωρίαν ἀπάγων». Ὁμοίως λέγεται ἥκω ιων ἢ ἄγων, ἔρχομαι φέρων ἢ ἄγων, ἀφικνοῦμαι φέρων

ὅ,τι δεῖ λήγειν (ἢ καταλήγειν) εἰδότων» ἢ «εἰς ὅ,τι δεῖ τελευτᾶν εἰδότων». Πᾶς δέ τις κατανοεῖ ὅτι οὐδεὶς λόγος ὑπάρχει νὰ μεταβληθῇ ἡ σύνταξις, ἂν ἀντὶ τοῦ λήγειν ἢ τελευτᾶν παραληφθῇ τὸ παύεσθαι, καὶ ὅτι κάλλιστ' ἔχει ἡ ῥῆσις «οὔτ' ἀφ' ὅτου δεῖ ἄρχεσθαι οὔτ' εἰς ὅ,τι δεῖ παύεσθαι εἰδότων» ἤτοι «οὔτ' ἀφ' ὅτου ἀρκτέον οὔτ' εἰς ὅ,τι παυστέον ἐστὶν εἰδότων», οὗ οὐδὲν διαφέρει τὸ παρὰ ψευδοπλουτάρχῳ κείμενον 6 c «οὔθ' ὅθεν ἀρκτέον οὔθ' ὅποι παυστέον ἐστὶν εἰδότων». Εὑρέθησαν δὲ καὶ παραδείγματα ἐν οἷς τὸ παύομαι εἶναι συντεταγμένον μετὰ τῆς προθέσεως εἰς ἢ πρός· Δίων. Κάσσ. Βιβλ. ΟΒ', 22, 6 «καὶ ἐς αὐτὸν ἡ οἰκία ἡ τῶν ὡς ἀληθῶς Αὐρηλίων αὐταρχοῦσα ἐπαύσατο», Πολυδ. Β',191 «τὸ δὲ πλατὺ νεῦρον, ὃ πρὸς τὴν πτέρναν παύεται ἀπὸ ἰγνύος ἀρξάμενον, τένων». Πρβλ. καὶ Α', 255 «τουτὶ δὲ τὸ βιβλίον ἐκ θεῶν ἀρξάμενον εἰς τὴν ἱερὰν γεωργίαν παύεται». Παρὰ τῷ Φωτίῳ κεῖται Βιβλ. σελ 35, 42 «ἄρχεται μὲν ἀπὸ τῆς Αἰνείου ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν ἐκ Τροίας καθόδου — διέρχεται δὲ καθεξῆς, ΑΠΟπαυόμενος εἰς τὴν τοῦ Ἀντωνίνου,—σφαγήν». Ἄξιον παρατηρήσεως εἶναι τὸ παρ' Ἡρῳδιανῷ Ἱστορ. Βιβλ. Α', 16, 13 ἁπάντων «ἐπειδὴ ἐς αὐτὸν ὁ ἐνιαυτὸς ἄρχεταί τε καὶ παύεται». Γνωστότατον δ' εἶναι τὸ παῦ' ἐς κόρακας. Τὴν ἀδιάφορον χρῆσιν τοῦ λήγειν εἴς τι καὶ παύεσθαι εἴς τι βλέπει τις παρὰ τῷ Γαληνῷ λέγοντι «ὅσοι μὴ λήγουσιν εἰς ἀπυρεξίαν» καὶ «τοὺς μὴ λήγοντας εἰς ἀπυρεξίαν», καὶ «τοὺς εἰς ἀπυρεξίαν παυομένους» καὶ «τοὺς μὴ παυομένους εἰς ἀπυρεξίαν» «ὅσοι μήτ' εἰς ἀπυρεξίαν λήγουσιν», καὶ «τῶν εἰς ἀπυρεξίαν παυομένων» καὶ «μὴ παυσάμενος εἰς ἀπυρεξίαν» (Τόμ. ΙΖ a σελ. 219 κ. ἑ. καὶ 233) καὶ «εἰς ἀπυρεξίαν δὲ μὴ παυόμενον» καὶ «εἰς ἀπυρεξίαν παυόμενος» (Τόμ. Ζ' σελ. 354-355). Εἶπε δ' ὁ Γαληνὸς καὶ «ἐάν τ' εἰς ἀπυρεξίαν, ἐάν τ' εἰς καλουμένην ἔνδοσιν ἥκωσιν» (Τόμ. ΙΖ a σελ. 221).

Ἐμηκύναμεν τὸν λόγον, ἵνα σαφῶς ἀποδείξωμεν ὅτι ὑγιῶς ἔχει τὸ «ὅποι παυστέον ἐστὶν» καὶ πεισθῇ πᾶς τις ὅτι ἄπειρος τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης εἶναι ἐκεῖνος, ὅστις ἀνελλήνιστον ὑπολαμβάνων τὴν ἐκφορὰν ταύτην μετατυποῖ τὸ ὅποι εἰς τὸ ὅπου.

Παρεθέμεθα ἐν τοῖς ἄνω μαρτύρια τῆς χρήσεως τοῦ λήγω εἴς τι καὶ καταλήγω εἴς τι. Εὔκολον δ' ὑπάρχει καὶ ἄλλα πολλὰ νὰ μνημονευθῶσιν. Ἀλλ' ἐν Ἰλιάδος Ι, 97 φέρεται «ἐν σοὶ μὲν λ. ξω

σέο δ' ἄρξομαι», περὶ οὗ ποιεῖται λόγον ὁ Εὐστάθιος γράφων «δηλοῖ δὲ προσκθετικῶς ὅτι ἀπὸ σοῦ ἄρξομαι δημηγορῶν καὶ εἰς σὲ καταλήξω, ἤγουν σὲ ἀρχὴν καὶ τέλος τοῦ λόγου ποιήσομαι,—ἀρξάμενος τῆς συμβουλῆς ἐκ τοῦ βασιλέως καὶ εἰς αὐτὸν περάνας αὐτήν». Ἀπαντᾷ δὲ καὶ παρὰ Διογένει τῷ Λαερτίῳ Α΄ 57 «οἷον ὅπου ὁ πρῶτος ἔληξεν, ἐκεῖθεν ἄρχεσθαι τὸν ἐχόμενον» καὶ Ι, 88 «ἀποτομὴν ἔχουσα ἀπὸ τοῦ ἀπείρου καὶ καταλήγουσα ἐν πέρασι». Πρβλ. καὶ Πολύβ. III, 4, «ἐνθάδε που λήγειν ἂν ἡμᾶς ἔδει καὶ καταστρέφειν ἅμα τὴν διήγησιν καὶ τὴν πραγματείαν ἐπὶ τὰς τελευταίας ῥηθείσας πράξεις κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν». Ὁμοίως ἐρρήθη ὑπὸ τοῦ Φωτίου Βιβλιοθ. σελ. 35, 36 «ἐν οἷς καὶ ἡ ἱστορία τελευτᾷ». Οὐδεὶς τῶν περὶ τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα ἀσχολουμένων ἀγνοεῖ ὅτι πολλὰ ῥήματα ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ εὑρίσκονται ἄλλοτε μὲν συντεταγμένα αἰτιατικῇ μετὰ τῆς εἰς προθέσεως ἢ ἐπιρρήματι δηλοῦντι τὴν εἰς τόπον σχέσιν, ἄλλοτε δὲ δοτικῇ μετὰ τῆς ἐν προθέσεως ἢ ἐπιρρήματι ἐμφαίνοντι τὴν ἐν τόπῳ σχέσιν. Ἀρκούμεθα δ' ἐν τῷ παρόντι ποιοῦντες γνωστὸν ὅτι ὁ Γαληνὸς ἐν Τόμ. Θ΄ σελ. 780 πρῶτον μὲν εἶπε «δῆλον ὡς ἐν ἀμφιβολίᾳ καταστησόμεθα», ἔπειτα δὲ «πρόδηλον ὡς εἰς ἀπορίαν καταστησόμεθα».

Ἐν 160 d κεῖται «ἐτύγχανε γὰρ εἰς Ταίναρον ἀπεσταλμένος ἔκ τινων χρησμῶν, τῷ Ποσειδῶνι θυσίαν καὶ θεωρίαν ἀπάγων». Ἐσημειώσατο δ' ὁ Βερναρδάκις «malim ἀπάξων». Γινώσκων ὁ κ. Βερναρδ. ὃ διδάσκονται οἱ εἰς τὰ διδασκαλεῖα φοιτῶντες παῖδες, ὅτι τὰ κινήσεως σημαντικὰ ῥήματα συντάσσονται μετοχῇ μέλλοντος πρὸς δήλωσιν τοῦ τελικοῦ αἰτίου, προσέκρουσε τῇ μετοχῇ τοῦ ἐνεστῶτος (ἢ τοῦ παρατατικοῦ) ἀπάγων, ἤκασε δ' ὅτι ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου χρῆσις τῆς μετοχῆς τοῦ μέλλοντος ἀπάξων. Ἀλλ' οὐδεὶς τῶν περὶ τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα ἀσχολουμένων ἀγνοεῖ ὅτι κάλλιστ' ἔχει ἡ παραδεδομένη γραφή, διαφθείρει δέ τις τὸ χωρίον τοῦ Πλουτάρχου, ἂν μεταβάλῃ τὸ ἀπάγων εἰς τὸ ἀπάξων. Ὡς λέγεται ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ πέμπω ἢ ἀποστέλλω τινὰ ἄγοντα, πέμπω 'ὰ φέροντα κτλ., οὕτω καὶ ἀποστέλλομαι ἀπάγων, ἀπέιλμαι ἀπάγων, «ἐτύγχανε γὰρ εἰς Ταίναρον ἀπεσταλμένος— Ποσειδῶνι θυσίαν καὶ θεωρίαν ἀπάγων». Ὁμοίως λέγεται ἥκω ρων ἢ ἄγων, ἔρχομαι φέρων ἢ ἄγων, ἀφικνοῦμαι φέρων

κτλ.· Πλατ. Πρωταγ. 322 «Ἑρμῆν πέμπει ἄγοντα εἰς ἀνθρώπους αἰδῶ τε καὶ δίκην», Ἡροδ. Η', 103 «ταύτην μὲν ἀποστέλλει ἄγουσαν αὐτοῦ τοὺς παῖδας εἰς Ἔφεσον», Σοφ. Αἴ. 827 «πέμψον τιν' ἡμῖν ἄγγελον κακὴν φάτιν Τεύκρῳ φέροντα», Εὐριπ. Μηδ. 950 «πέμψω γὰρ αὐτῇ — λεπτόν τε πέπλον καὶ πλόκον χρυσήλατον παῖδας φέροντας», καὶ Ἰφιγ. Τ. 615 «τόνδε πέμψομεν δέλτον φέροντα», Θουκ. Α' 128, 6 «Ἔπεμψε δὲ καὶ ἐπιστολὴν τὸν Γογγύλον φέροντα αὐτῷ» Αἰσχ. Ἀγαμ. 522 «ἥκει γὰρ ἡμῖν φῶς ἐν εὐφροσύνῃ φέρων» και Ἑπτ. 40 «ἥκω σαφῆ τἀκεῖθεν ἐκ στρατοῦ φέρων», Σοφ. Οἰδ. Τ. 86 «τίν' ἡμῖν ἥκεις τοῦ θεοῦ φήμην φέρων;» καὶ Ἀντιγ. 1172 «τί δ' αὖ τόδ' ἄχθος βασιλέων ἥκεις φέρων;» καὶ Ἠλέκ. 666 «σοὶ φέρων ἥκω λόγους» καὶ Αἴ. 790 «ὡς ἥκει φέρων Αἴαντος ἡμῖν πρᾶξιν ἣν ἤλγησ' ἐγώ», Εὐριπ. Ἑκάβ. 1213 «ἦ ζῶντ' ἦλθες Ἀργείοις ἄγων;» καὶ Φοινισσ. 1086 «ἦ που ξυμφορὰν ἥκεις φέρων», Φιλοστεφ. Κωμ. Ἀποσπ. Τόμ. Δ' σελ, 589 Mein. «Τὸν ἐξ Ἀθηνῶν τὸν καλούμενον Πέρας, — ἥκω δεῦρ' ἄγων», Ἀντιφαν. Τόμ. Γ' σελ. 36 «εἰς ἀγρὸν ἦλθεν φέρων ποτ' ἰχθυοπώλης μαινίδας καὶ τριγλίδας», Ἀλεξ. Τόμ. Γ' σ. 449 «ἥξω φέρουσα συμβολὰς τοίνυν ἅμα», Θουκ. Ε' 76, 3 «καὶ ἀφικνεῖται πρόξενος ὢν Ἀργείων Λίχας ὁ Ἀρκεσιλάου παρὰ τῶν Λακεδαιμονίων δύο λόγω φέρων ἐς τὸ Ἄργος» καὶ Ϛ', 8, 1 «οἱ τῶν Ἀθηναίων πρέσβεις ἧκον ἐκ τῆς Σικελίας καὶ οἱ Ἐγεσταῖοι μετ' αὐτῶν ἄγοντες ἑξήκοντα τάλαντα ἀσήμου ἀργυρίου, Πλάτ. Φαίδ. σ. 117 a «ἧκεν ἄγων τὸν μέλλοντα δώσειν τὸ φάρμακον». Πρβλ. καὶ Κρίτ. σελ. 43 c Σωκ. — «ἀλλὰ τί δὴ οὕτω πρῴ ἀφῖξαι; Κρ. Ἀγγελίαν, ὦ Σώκρατες, φέρων χαλεπήν», τουτέστιν ἀφῖγμαι φέρων. Παρατηρητέον δ' ὅτι παρὰ τῷ Αἰσχύλῳ ἀπαντᾷ Χοηφορ. 659 «πρὸς οὕσπερ ἥκω καὶ φέρω καινοὺς λόγους», ὅπερ εἶναι οἱονεὶ ἐξήγησις τοῦ ἥκω φέρων. Ἄξιον δὲ σημειώσεως νομίζομεν τὸ ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου εἰρημένον Α, 69 «Ταῦτα δὴ ὧν πάντα πυνθανόμενος ὁ Κροῖσος ἔπεμπε ἐς Σπάρτην ἀγγέλους δῶρά τε φέροντας καὶ δεησομένους συμμαχίης». Πολλοῦ θαυμασμοῦ ἄξιον φαίνεται ὅτι ὁ Βερναρδ. ἀγνοεῖ καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀσωπίου γεγραμμένα ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν σύνταξιν σ. 614 § 82 «Ἀναντίρρητον δὲ φαίνεται ὅτι διὰ τοῦ ἐνεστῶτος ἐξηγεῖται σαφέστερον ἡ βεβαιότης τοῦ σκοποῦ, ὡς ἦλθεν ἀγγέλλων = ἦλθεν ἀγγελῶν. Πρι-

ἦλθε δὲ τοῦτο ἐκ περιστάσεων ἔνθα κυρίως ἡ Μετοχὴ δὲν ἐξηγεῖ τὸν σκοπὸν ὁ ὁποῖος πρέπει νὰ τελεσθῇ ἀφ' οὗ τελεσθῇ ὑπὸ τοῦ ῥήματος σημαινομένη ἐνέργεια, ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον διὰ τῆς Μετοχῆς καὶ τοῦ ῥήματος ἐκφέρονται δύο ἐνέργειαι συγχρόνως ἀρχίζουσαι· οὕτω, π. χ. τὸ (Ἡρ. Θ', 4) ὁ Μαρδόνιος πέμπει ἐς Σαλαμῖνα Μουρυχίδην φέροντα τοὺς αὐτοὺς λόγους, κτλ. παριστᾷ τὸν Μουρυχίδην ἔχοντα τοὺς λόγους ἐπάνω του, ἐκ τῆς στιγμῆς τῆς ἀναχωρήσεώς του, ὡς τόσα γράμματα· οὕτω παρὰ Σοφοκλεῖ απέμπει μέ σοι φέροντα τάσδ' ἐπιστολὰς (Αἴ. 781. Ἴδε καὶ Θουκ. Α' 116. Ε', 76, Ϛ', 7, 8 κτλ.)· ὅθεν τὸ ἥκει φέρων ἢ ἄγων καταντᾷ ἦλθεν ἔχων (Θουκ. Α', 9) ἦλθεν ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ, ἦλθε μετὰ τοῦ, κτλ. (Αἰσχ. Ἑπτ. 40. Εὐρ. Ὀρ. 852, κτλ.), σημαινομένων οὕτω δύο συγχρόνων ἐνεργειῶν ». Παρατηροῦμεν ἐν τέλει ὅτι παρὰ τῷ Σοφοκλεῖ φέρεται Οἰδ. Κ. 784 ἥκεις ἔμ' ἄξων, οὐχ ἵν' ἐς δόμους ἄγῃς, ἀλλ' ὡς πάραυλον οἰκίσῃς », οὗ ἡ ἔννοια ὅλως διάφορος τοῦ ἥκεις ἄγων.

Οὐδεὶς δύναται νὰ μὴ ὁμολογήσῃ ὅτι ὁ ποιούμενος ἔκδοσιν ποιητοῦ ἢ συγγραφέως ὀφείλει μὲν νὰ μὴ κινῇ γραφὴν φερομένην ἐν τοῖς ἀντιγράφοις, ἂν μὴ σαφῶς φωρᾶται πλημμελὴς ἢ ἄτοπος οὖσα, ὀφείλει δὲ νὰ μὴ ἔχῃ ἄλλοτ' ἄλλην γνώμην περὶ τῆς αὐτῆς ἐκφορᾶς καὶ ἑνιαχοῦ μὲν τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδιδομένου συγγραφέως ἢ ποιητοῦ νὰ ἐγκρίνῃ αὐτήν, ἀλλαχοῦ δὲ νὰ μεταποιῇ ἢ μεταβολὴν αὐτῆς εἰσηγῆται. Μομφῆς δ' ὡς εἰκὸς ἄξιος φαίνεται ὁ ἐκδότης ἐκεῖνος ὅστις, ἄμοιρος μὲν παιδείας, ἄμοιρος δὲ κρίσεως ὤν, κινεῖ μὲν εἰκαίως παραδεδομένας γραφάς, αἵτινες οὐδαμῶς ἐξελέγχονται ἀνελλήνιστοι ἢ ἀσύστατοι οὖσαι, ἀμφιδοξῶν δὲ περὶ ἐκφορᾶς πολλάκις ἀπαντώσης, ὁτὲ μὲν ἀποδέχεται αὐτὴν ὡς ὑγιῶς ἔχουσαν, ὁτὲ δὲ μεταγράφει ὡς ὑπὸ τῶν βιβλιογράφων διαφθαρεῖσαν. Μεμπτότερος δὲ πάντως ἀποβαίνει, ἂν μετατυπῶν ἔν τινι χωρίῳ ἐκφορὰν ἐν ἄλλοις οὐκ ὀλίγοις ὑπ' αὐτοῦ ἐγκεκριμένην μηδαμῶς κρείττονα μηδ' ἀποδεκτοτέραν αὐτὴν ἀποφαίνῃ. Συχνοτάτη ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ εἶναι ἡ σύνταξις ῥήματος μετ' ἀπαρεμφάτου ἐχούσης τὸ αὐτὸ ὑποκείμενον ὅπερ καὶ τὸ ῥ μα· ὅταν δ' ὑπάρχῃ ἀνάγκη τὸ κοινὸν ἀμφοτέρων ὑποκείμενον νὰ ν ηθῇ ἐπὶ τῆς ἀπαρεμφάτου κατ' ἀντίθεσιν ἢ κατ' ἀντιδιαστολήν, γ εται χρῆσις τῆς πρὸς τοῦτο ἐπιτηδείας ἀντωνυμίας κατ' ὀνομαστικ πτῶσιν. Τῆς χρήσεως ταύτης φέρομεν παραδείγματα ἐκ τῶν

Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου τὸ ἐν 792 c «Δαρεῖος ὁ Ξέρξου πατὴρ ἔλεγεν αὑτὸς αὑτοῦ παρὰ τὰ δεινὰ γίγνεσθαι φρονιμώτερος» καὶ τὸ ἐν 815 f «ὁ γὰρ ἀποστήσας τὴν πόλιν αὑτὸς εἶναι (ἔφη) τοὺς μὲν φίλους πείσας τοὺς δ' ἐχθροὺς βιασάμενος». Πρβλ. καὶ 172 d «τῶν μὲν λόγων ἔφη κύριος αὑτὸς εἶναι, τῶν δὲ πράξεων τὴν τύχην μετὰ τοῦ βασιλέως». Καὶ ἐν ἄλλοις δὲ χωρίοις ἀνεγνώσθη ὑπὸ τοῦ Κοβήτου αὑτὸς ἀντὶ τοῦ αὑτὸν ἢ αὐτόν. Ἔγραψεν ὁ ἐπιφανὴς κριτικὸς ἐν Μνημοσύνῃ 1878 σελ. 26 «613 b (Ὁ Πεισίστρατος) ἔφη, βούλεσθαι μὲν αὑτὸς πεῖσαι τοὺς παῖδας, ἐπεὶ δὲ δυσκόλως ἔχουσιν αὐτΟΝ ἐκείνοις πείσεσθαι. Periit oppositio et αὐτὸν soloecum est. Correxerim: βούλεσθαι μὲν αὐτΩΙ πείΘΕCΘΑΙ τοὺς παῖδας, — αὐτΟC ἐκείνοις πείσεσθαι. Saepe in huiusmodi compositione pro αὐτὸς scribae αὐτὸν substituunt. Diogen. Laërt. II. 34. Σωκράτης ἔλεγε τοὺς μὲν ἄλλους ἀνθρώπους ζῆν ἵν' ἐσθίοιεν, αὐτΟΝ δὲ ἐσθίειν, ἵνα ζῴη. Plutarchus pag. 961 b. Κλεομένης ὁ βασιλεὺς παρὰ πότον εὐδοκιμοῦντος ἀκροάματος ἐρωτηθεὶς εἰ μὴ φαίνεται σπουδαῖον ἐκέλευσεν ἐκείνους σκοπεῖν, αὐτΟΝ γὰρ ἐν Πελοποννήσῳ τὸν νοῦν ἔχειν. Manifestum est utrobiquo αὐτΟC reponi oportere». (Πρβλ. καὶ Var. Lect. σελ. 361 καὶ Nov. Lect. σελ. 237 καὶ Μνημ. 1875 σελ. 119 καὶ 1880 σελ. 236). Ἐξέδωκε δὲ καὶ ὁ Βερναρδάκις «ἐκέλευσεν ἐκείνους σκοπεῖν, αὑτὸς γὰρ ἐν Πελοποννήσῳ τὸν νοῦν ἔχειν» καὶ «ἔφη βούλεσθαι μὲν αὑτὸς πεῖσαι τοὺς παῖδας, ἐπεὶ δὲ δυσκόλως ἔχουσιν, αὑτὸς ἐκείνοις πείσεσθαι καὶ ἀκολουθήσειν» («αὐτὸς Cobetus: αὐτὸν). (Ἀλλ' ἐμμελέστερον ἔχει ὁ λόγος ἐκφερόμενος ὡς μετεγράφη ὑπὸ τοῦ Κοβήτου, ἤγουν «βούλεσθαι μὲν αὑτῷ πείθεσθαι τοὺς παῖδας — αὑτὸς ἐκείνοις πείσεσθαι»). Καὶ ἐν 961 b «ἐκέλευσεν ἐκείνους σκοπεῖν, αὑτὸς γὰρ ἐν Πελοποννήσῳ τὸν νοῦν ἔχειν» («αὐτὸς Porphyrius: αὐτόν»). Ἀλλαχοῦ δὲ καταλείπει ἀμετάβλητον τὴν αἰτιατικήν, ὡς ἐν 592 e «Παυσαμένης δὲ τῆς φωνῆς, βούλεσθαι μὲν αὑτὸν ὁ Τίμαρχος ἔφη θεάσασθαι περιστρέφοντα, τίς ὁ φθεγγόμενος εἴη» καὶ ἐν Τόμ. Ζ' σελ. 432, 5 «τοὺς γὰρ ἄλλους ἐξαρκέσειν ἤ, κἂν πάντες φύγωσιν, αὑτόν γε σὺν τῷ ἑταίρῳ μενεῖν καὶ μαχέσεσθαι». Πρβλ. καὶ σ. 323, 14 «χρησμὸν ἔλαβεν αὑτὸν ἔσεσθαι τῆς νίκης ἐγκρατῆ». Καὶ τοῦτο μὲν δὲν εἶναι ἴσως θαυμαστόν. Πάντως δ' ὅμως παράδοξον εἶναι ὅτι ἐν ἄλλῳ τόπῳ τοῦ Πλουτάρχου νομίζει τῆς αἰτιατικῆς

ἑαυτὸν προκριτέαν τὴν ὀνομαστικὴν αὑτὸς ἢ καὶ τὴν αἰτιατικὴν αὑτόν! Ἐν Τόμῳ Ζʹ σελ. 429, 6 φέρεται «καὶ πολλὰ μὲν πεποιηκέναι ἑαυτόν, τὸ δὲ γέρας οὐ παρὰ τούτων, ἀλλὰ παρὰ τοῦ κοινοῦ τῶν Ἑλλήνων εἰληφέναι», σημειοῦται δ' ὁ ἐκδότης «ἑαυτὸν] malim αὑτὸς aut quidem αὑτόν». Ἀλλὰ πολλὰ ἀπαντῶσι καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς Ἠθικοῖς τοῦ Πλουτάρχου χωρία ἐναντιούμενα τῇ γνώμῃ τοῦ Βερν., οἷον Τομ. Αʹ σελ. 131,18 «Ἐν δὲ τοῖς φαύλοις οὐ παρίησι τὸ πρωτεῖον, ἀλλά φησιν, ἂν ἐκεῖνος ᾖ δύσκολος, αὑτὸν εἶναι μελαγχολικόν· ἂν ἐκεῖνος δεισιδαίμων, αὑτὸν θεοφόρητον· ἐρᾶν ἐκεῖνον, μαίνεσθαι δ' αὑτόν».

Περὶ τοῦ «βούλεσθαι μὲν αὑτὸν ὁ Τίμαρχος ἔφη θεάσασθαι κτέ.» ἐποιήσατο ὁ Βερναρδάκις τὴν βραχυτάτην τήνδε παρατήρησιν «αὑτὸν] i. e. se»). Ἀλλ' ἐν τοῖς Ἠθικοῖς τοῦ Πλουτάρχου παραλαμβάνεται καὶ ἡ αἰτιατικὴ τῆς αὐτοπαθοῦς ἀντωνυμίας ἐπὶ ἀπαρεμφάτου ἐχούσης τὸ αὐτὸ ὑποκείμενον τῷ ῥήματι, ᾧ εἶναι συντεταγμένον, οἷον 792 c «Ὁ δὲ Σκύθης Ἀτέας (ἔλεγεν) μηδὲν οἴεσθαι τῶν ἱπποκόμων διαφέρειν ἑαυτόν», καὶ Τομ. Ζʹ σελ. 415, 23 «τούτων φησὶ διδάσκαλον ἑαυτὸν τοῦ νεανίσκου γεγονέναι», 429, 6 «καὶ πολλὰ μὲν πεποιηκέναι ἑαυτόν, τὸ δὲ γέρας οὐ παρὰ τούτων, ἀλλὰ παρὰ τοῦ κοινοῦ τῶν Ἑλλήνων εἰληφέναι». Πρβλ. καὶ 185 d «Τῶν γὰρ Ἑλλήνων (ἔλεγεν) ἄρχειν Ἀθηναίους, Ἀθηναίων δ' ἑαυτόν», καὶ 87 f «Φωκίων ἑαυτὸν ἔφησε τοῦτον εἶναι», καὶ 197 a «τοῦ δὲ Φιλίππου λαβεῖν ὁμήρους ἀξιοῦντος, ἐκεῖνον μὲν γὰρ εἶναι μετὰ πολλῶν Ῥωμαίων, ἑαυτὸν δὲ μόνον Μακεδόσι». Ἐν τῷ αὐτῷ δὲ τόπῳ εἶναι τρὶς μὲν τεθειμένη ἡ αἰτιατικὴ τῆς αὐτοπαθοῦς ἀντωνυμίας, δὶς δ' ἡ ὀνομαστικὴ αὑτός, 54 c «ἐν δὲ τοῖς φαύλοις οὐ παρίησι τὸ πρωτεῖον, ἀλλά φησιν, ἂν ἐκεῖνος ᾖ δύσκολος, αὑτὸν εἶναι μελαγχολικόν· ἂν ἐκεῖνος δεισιδαίμων, αὑτὸν θεοφόρητον· ἐρᾶν ἐκεῖνον, μαίνεσθαι δ' αὑτὸν — ἀλλ' ἔν γε τοῖς χρηστοῖς τοὐναντίον. αὑτός φησι ταχέως τρέχειν, ἵπτασθαι δ' ἐκεῖνον· αὑτὸς ἱππεύειν ἐπιεικῶς, ἀλλὰ τί πρὸς τὸν ἱπποκένταυρον τοῦτον;». Συνήθης ἄρα εἶναι ἡ χρῆσις τῆς αὐτοπαθοῦς ἀντωνυμίας ἐπὶ τούτων, ἀλλ' ὁ κ. Β[illegible]ναρδάκις ἀγνοῶν ὅτι ἔχει ὀρθῶς ἡ αὐτοπαθὴς ἀντωνυμία ἐν τῇ ῥ[illegible]ει «καὶ πολλὰ μὲν πεποιηκέναι ἑαυτόν, τὸ δὲ γέρας κτέ.» ἐσημ[illegible]ώσατο «malim αὑτὸς aut quidem αὑτόν». Ὡς δ' ὑπάρχουσι χω-

ρία τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου, ἐν οἷς φέρεται ἡ ἑνικὴ αἰτιατικὴ τῆς ἀντωνυμίας αὑτὸς καὶ ἕτερα ἐν οἷς κεῖται ἡ ἑνικὴ αἰτιατικὴ τῆς αὐτοπαθοῦς ἀντωνυμίας, οὕτω καὶ χωρία, ἐν οἷς γίνεται χρῆσις τῆς πληθυντικῆς αἰτιατικῆς τῆς αὐτοπαθοῦς ἀντωνυμίας, καὶ ἄλλα, ἐν οἷς ἀπαντᾷ ἡ πληθυντικὴ αἰτιατικὴ τῆς ἀντωνυμίας αὑτός, οἷον σελ. 353 a «οὐ βούλονται δὲ τὸν Ἆπιν οὕτως ἔχειν οὐδ' ἑαυτούς», καὶ 1120 d «'οὗτοι' φησὶν 'ἄνθρωπον εἶναι καὶ ἵππον καὶ τοῖχον οὐ λέγουσιν, αὑτοὺς δὲ τοιχοῦσθαι καὶ ἱπποῦσθαι καὶ ἀνθρωποῦσθαι' ». (Πρβλ. Τομ. Ζ' σελ. 258, 23). Ἐξέδωκε δ' ὁ Βερναρδ. καὶ ἐν 944 d «Ἐκ δὲ τῶν βελτιόνων ἐκείνων οἵ τε περὶ τὸν Κρόνον ὄντες ἔφασαν αὑτοὺς εἶναι καὶ πρότερον ἐν Κρήτῃ τοὺς Ἰδαίους Δακτύλους» ἀντὶ τοῦ αὐτούς, καὶ 247 f «Διὸ καὶ νομίζουσιν αὑτοὺς Ἀθηναίους τε διὰ τὰς μητέρας κατὰ γένος προσήκειν καὶ Σπαρτιατῶν ἀποίκους εἶναι», ἀνθ' οὗ ᾔκασε μόνον αὑτούς, ἤτοι ἐν μὲν τῷ προτέρῳ τῶν δύο τελευταίων χωρίων ἔγραψεν αὑτούς ἀντὶ τοῦ αὐτούς, ἐν δὲ τῷ ὑστέρῳ ἐτήρησε μὲν τὸ αὑτούς, ᾔκασε δὲ αὑτούς. Εὑρίσκεται δὲ καὶ ἐν τῷ Κράσσῳ τοῦ Πλουτάρχου ἡ αἰτιατικὴ αὑτούς, ἣν μετατυποῖ ὁ Κόβητος εἰς τὴν ὀνομαστικὴν αὑτοὶ ἐν Nov. Lect. σελ. 237 λέγων «ut apud Plutarchum in Crasso XXIII. ὀλίγοι ἀπήγγειλαν ἀπολωλέναι τοὺς ἄλλους ὑπὸ τῶν πολεμίων, αὑτοὺς δὲ μόλις ἐκφυγεῖν, non est Plutarchus tam negligens et Graecitatis ignarus, ut non scripserit αὑτοὶ δέ». Πρβλ. καὶ Collect. crit. σελ. 354 «αὑτοὺς μὲν οὖν εἶναι ἀπὸ τούτων, ἐκείνους δὲ ἀπὸ ἑτέρων. Pendent haec ex verbo φασί, quod praecedit. Itaque postulat Graecitatis ratio et usus, ut dicatur αὐτΟΙ μέν, ἐκείνΟΥΣ δέ, sed saepenumero vidi, et hic illic multis exemplis demonstravi, in talibus indoctos scribas solere nominativos in accusativos convertere. In F. diserte scriptum est αὐτοὶ μέν: idem in suo libro Kiessling. repperit sed unice verum id esse non sensit».

Ἐπισκοποῦντες τὰ ἄνω εἰρημένα βλέπομεν ὅτι ἐν ἄλλοις μὲν τόποις ὁ Βερναρδάκις μετέβαλε τὴν αἰτιατικὴν αὑτὸν εἰς τὴν ὀνομαστικὴν αὑτός, ἐν ἄλλοις δὲ κατέλιπεν αὐτὴν ἀμετάβλητον καὶ ὁ ι ἀνέγνω μὲν αὑτοὺς ἀντὶ τοῦ αὐτούς, προέκρινε δὲ τοῦ ἑαυτὸν ἐν τινι τῶν παρατεθέντων χωρίων τὸ αὑτὸς ἢ αὑτὸν ἀμφιβάλλων πε|ὶ

τῆς ὀρθότητος τῆς αὐτοπαθοῦς ἀντωνυμίας. Παραδοξότατον ἡμῖν φαίνεται ὅτι ἐν τῇ αὐτῇ τοῦ λόγου πλοκῇ ὁ Βερναρδάκις ἀρέσκεται μὲν τῇ πληθυντικῇ αἰτιατικῇ τῆς αὐτοπαθοῦς ἀντωνυμίας, ἀπαρέσκεται δὲ τῇ ἑνικῇ αἰτιατικῇ τῆς ἀντωνυμίας ταύτης καὶ ἀποστέργει μὲν τὴν πληθυντικὴν αἰτιατικὴν αὑτούς, ἀσμενίζει δὲ τῇ ἑνικῇ αἰτιατικῇ αὑτόν.

Τῆς συντάξεως, καθ' ἣν τίθεται ἡ ἑνικὴ αἰτιατικὴ τῆς αὐτοπαθοῦς ἀντωνυμίας ἐπὶ ἀπαρεμφάτου ἐχούσης τὸ αὐτὸ ὑποκείμενον τῷ ῥήματι, ᾧ εἶναι συντεταγμένη, ἀπαντῶσιν ἱκανὰ ἐν τοῖς Ἠθικοῖς τοῦ Πλουτάρχου μαρτύρια, ἐξ ὧν ἀναμφίβολος ἀποδείκνυται ἡ παρὰ τῷ συγγραφεῖ τούτῳ χρῆσις τῆς συντάξεως ταύτης. Ποιεῖται δ' ὁ Πλούταρχος χρῆσιν καὶ τῆς ἑνικῆς αἰτιατικῆς τῆς τοῦ δευτέρου προσώπου αὐτοπαθοῦς ἀντωνυμίας λέγων, 715 b «εἶτ', ἔφη, περὶ τούτων μὲν οἴει καὶ σεαυτὸν ἱκανῶς ἂν εἰπεῖν πρὸς ἡμᾶς· πρὸς δὲ πραγματικὴν καὶ πολιτικὴν σκέψιν ἀθέτως ἔχειν διὰ τὸν οἶνον;» καὶ 995 a «εἰ δὲ λέγεις πεφυκέναι σεαυτὸν ἐπὶ τοιαύτην ἐδωδήν, ὃ βούλει φαγεῖν πρῶτον αὐτὸς ἀπόκτεινον κτέ.». Προσκρούσας δ' ὁ Βερναρδάκις τῇ αὐτοπαθεῖ ἀντωνυμίᾳ ἐν τῇ ῥήσει «καὶ πολλὰ μὲν πεποιηκέναι ἑαυτόν, τὸ δὲ γέρας κτέ.» κατέδειξεν ὅτι ἀγνοεῖ τὴν τοῦ Πλουτάρχου συνήθειαν, ἣν ὤφειλε παντὸς ἄλλου μᾶλλον αὐτὸς ν' ἀκριβοῖ· καὶ θαυμαστὸν μὲν πάντως εἶναι ὅτι προσέκρουσεν ἐκφορᾷ ἀναμφισβητήτῳ παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ οὔσῃ, ἀλλὰ θαυμαστότερον ἴσως ὑπάρχει ὅτι θελήσας νὰ μεταποιήσῃ τὴν αὐτοπαθῆ ἀντωνυμίαν ἑαυτὸν δὲν ἠρκέσθη τῇ μεταβολῇ αὐτῆς εἰς τὴν ὀνομαστικὴν αὐτός, ἀλλ' ἔκρινεν εὔλογον νὰ μετατυπώσῃ αὐτὴν καὶ εἰς τὴν αἰτιατικὴν αὑτόν, ἥτις κατ' οὐδένα τρόπον δύναται νὰ προκριθῇ τῆς ἑνικῆς αἰτιατικῆς τῆς αὐτοπαθοῦς ἀντωνυμίας, ὡς πάντες ἐπίστανται οἱ μὴ τελέως ἀπαίδευτοι ὄντες.

Ἀπορούμεν τῇ ἀληθείᾳ τί νὰ εἴπωμεν περὶ τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου ὅστις ἐν τῇ αὐτῇ τοῦ λόγου πλοκῇ ἐγκρίνει μὲν τὴν πληθυντικὴν αἰτιατικὴν αὑτοὺς - ἑαυτοὺς καὶ ἀποδοκιμάζει τὴν πληθυντικὴν αἰτιατικὴν αὑτούς, ἀποδοκιμάζει δὲ τὴν ἑνικὴν αἰτιατικὴν ἑαυτὸν καὶ ἐγκρίνει τὴν ἑνικὴν αἰτιατικὴν αὑτόν, ἀμνημονῶν μὲν ἢ καὶ ἀφροντιστῶν τῆς συνηθείας τοῦ Πλουτάρχου, καθ' ἣν οὐχὶ ἅπαξ ἢ δὶς κεῖται παρ' αὐτῷ ἡ ἑνικὴ αἰτιατικὴ τῆς αὐτοπαθοῦς ἀντωνυμίας,

οὐδαμῶς δ' ἐνθυμούμενος ὅτι ἀποδοκιμάσας ἀλλαχοῦ τὸ φερόμενον παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ αὔτὸν μετέβαλεν εἰς τὸ αὔτός. Εὐλόγως δύναταί τις νὰ ἐρωτήσῃ αὐτόν, τίνι λόγῳ πειθόμενος δοξάζει, ὅτι ὁ Πλούταρχος δὲν ἠδύνατο μὲν νὰ εἴπῃ «(ὁ Πεισίστρατος) ἔφη βούλεσθαι μὲν αὐτὸς πεῖσαι τοὺς παῖδας, ἐπεὶ δὲ δυσκόλως ἔχουσιν αὔτὸν ἐκείνοις πείσεσθαι», ἠδύνατο δὲ νὰ εἴπῃ «καὶ πολλὰ μὲν πεποιηκέναι αὔτόν, τὸ δὲ γέρας οὐ παρὰ τούτων, ἀλλὰ παρὰ τοῦ κοινοῦ τῶν Ἑλλήνων εἰληφέναι», καὶ ὅτι ἠδύνατο μὲν νὰ εἴπῃ «τούτων φησὶ διδάσκαλον ἑαυτὸν τοῦ νεανίσκου γεγονέναι» κτλ., δὲν ἠδύνατο δὲ νὰ εἴπῃ «Καὶ πολλὰ μὲν πεποιηκέναι ἑαυτόν, τὸ δὲ γέρας κτέ.». Ἀλλὰ λογικὴν ἀκολουθίαν παρὰ τοῦ ἐκδότου αἰτεῖν σημαίνει, ὡς φαίνεται, οὐδὲν ἄλλο ἢ Ἀρκαδίην αἰτεῖν.

Ἐν 982 e φέρεται κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Βερναρδάκι «οἱ δὲ βάτραχοι περὶ τὰς ὀχείας ἀνακλήσεσι χρῶνται, τὴν λεγομένην ποιοῦντες ὀλολυγόνα, φωνὴν ἐρωτικὴν καὶ γαμήλιον οὖσαν· ὅταν δὲ τὴν θήλειαν ὁ ἄρρην οὕτω προσαγάγηται, κοινῇ τὴν νύκτα παραμένουσιν· ἐν ὑγρῷ μὲν γὰρ οὐ δύνανται, μεθ' ἡμέραν δὲ δεδίασιν ἐπὶ γῆς μίγνυσθαι· γενομένου δὲ σκότους, ἀδεῶς συμπλέκονται προϊόντες».

Ὁ λόγος οὗτος εἶναι ἅμα μὲν εὐκρινέστατος, ἅμα δ' ἀτοπώτατος. Εἶναι εὐκρινέστατος καθ' ὅσον σαφέστατα καὶ ἐναργέστατα ἐξ αὐτοῦ διδασκόμεθα πρῶτον μὲν ὅτι ἡ συνάντησις τῶν βατράχων, τοῦ ἄρρενος τὴν θήλειαν προσαγαγομένου, γίνεται ἐν ὑγρῷ ἤτοι ἐν ὕδατι ἡμέρας ἔτι οὔσης, ἔπειτα δ' ὅτι οἱ βάτραχοι μένουσιν ἐν τῷ ὕδατι μέχρι τέλους τῆς ἡμέρας, ὅτε γενομένου σκότους προέρχονται ἐκ τοῦ ὕδατος εἰς τὴν γῆν καὶ συμπλέκονται ἐπ' αὐτῆς. Εἶναι δ' ἀτοπώτατος καθ' ὅσον λέγεται ἐν αὐτῷ «κοινῇ τὴν νύκταν παραμένουσιν», ὅπερ, ἐπειδὴ ἡ συνάντησις τῶν βατράχων γίνεται ἡμέρας ἔτι οὔσης, δὲν δύναται νὰ νοηθῇ ἄλλως ἢ «κοινῇ οἱ βάτραχοι παραμένουσιν ἐν τῷ ὕδατι τό τε ὑπόλοιπον μέρος τῆς ἡμέρας, καὶ τὴν ἐχομένην νύκτα οὐδαμῶς ἐξ αὐτοῦ ἐξερχόμενοι καθ' ἅπαντα τὸν χρόνον τοῦτον». Τοῦτο δὲ καὶ ψευδέστατον ἐξελέγχεται, διότι γενομένου σκότους ἤτοι νυκτὸς ἐπελθούσης ἐξέρχονται οἱ βάτραχοι ἐκ τοῦ ὕδατος, καὶ ἀνοητότατα αἰτιολογεῖται· διότι γελοιότατον ἀληθῶς εἶναι νὰ λέγηται ὅ διὰ τοῦτο ΕΝ ΤΩι ΥΔΑΤΙ οἱ βάτραχοι παραμένουσι τό τε ὑπόλοιπον μέρος τῆς ἡμέρας καὶ τὴν ἐχομένην νύκτα, διότι ἐν ὑγρί

ἤτοι ΕΝ ΥΔΑΤΙ δὲν δύνανται νὰ μιγνύωνται. Οἱ βάτραχοι δυσανασχετοῦσι πάντως μένοντες ἐν τῷ ὕδατι, διότι ἀδύνατος ἀποβαίνει ἐν αὐτῷ ἡ μεῖξις ἢ συνουσία αὐτῶν καὶ δὲν περαίνεται τὸ ἔργον οὗ ἕνεκα ὁ ἄρρην τὴν θήλειαν προσηγάγετο· μένουσι δ' ὅμως ἐν τῷ ὕδατι κατ' ἀνάγκην ἐφ' ὅσον ὑπάρχει ἡμέρα, διότι φοβοῦνται ἡμέρας οὔσης ἐπὶ γῆς νὰ μιγνύωνται. Κατέστησε δ' ἀτοπώτατον τὸν λόγον τοῦ Πλουτάρχου ὁ Βερναρδάκις ἀναγνοὺς «κοινῇ τὴν νύκτα παραμένουσιν» ἀντὶ τοῦ ἐν τοῖς ἀντιγράφοις φερομένου «κοινῇ τὴν νύκτα περιμένουσι», ὅπερ ἔχει ὑγιέστατα, προσηκόντως δὲ νοούμενον ἀποφαίνει τὸν λόγον κάλλιστον καὶ ἐμμελέστατον. Εἶναι δ' ἡ σύνθεσις τοῦ λόγου τοιαύτη ὥστ' οὐδαμῶς κινδυνεύει ἀνὴρ ἔμπειρος τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων νὰ παρανοήσῃ τὸ «κοινῇ τὴν νύκτα περιμένουσι». Τὸ ῥῆμα περιμένω ἔν τε τῇ παλαιᾷ καὶ ἐν τῇ νέᾳ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ λαμβάνεται καὶ ἀμεταβάτως καὶ μεταβατικῶς· ὅθεν λέγεται μὲν ἀμεταβάτως περιμένω τὴν νύκτα, πέντε ἡμέρας, τῆς αἰτιατικῆς ἐμφαινούσης χρόνον, ὅτε σημαίνεται τὸ περιμένω κατὰ τὸν χρόνον τῆς νυκτός, τῶν πέντε ἡμερῶν, λέγεται δὲ μεταβατικῶς περιμένω τὴν νύκτα τῆς αἰτιατικῆς παριστώσης τὸ ἀντικείμενον, ὅτε δηλοῦται τὸ προσδέχομαι ἢ καραδοκῶ τὴν νύκτα, τουτέστι «περιμένω τὴν νύκτα» ἐρχομένην τρόπον τινὰ πρός με, ὃ ἄλλως λέγεται περιμένω νὰ ἔλθῃ ἡ νύξ. Προφανέστατον δ' ὑπάρχει ὅτι ἐπὶ ταύτης τῆς ἐννοίας εἶναι εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Πλουτ. τὸ «κοινῇ τὴν νύκτα περιμένουσιν» ἤτοι ὁμοῦ περιμένουσι νὰ ἔλθῃ ἡ νύξ, ὅτε δύνανται ν' ἀποπληρώσωσι τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῶν· διότι ἐν μὲν ὑγρῷ ἤτοι ἐν ὕδατι δὲν δύνανται νὰ μιγνύωνται, ἡμέρας δ' οὔσης φοβοῦνται ἐπὶ γῆς νὰ πράττωσι τοῦτο· γενομένου δὲ σκότους ἤτοι νυκτὸς ἐπελθούσης, ἣν εἰκότως περιέμενον, προέρχονται ἐκ τοῦ ὕδατος εἰς τὴν γῆν καὶ ἀδεῶς ἐπ' αὐτοῦ μίγνυνται. Ὡς δ' ἐλέχθη ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου «κοινῇ τὴν νύκτα περιμένουσιν», οὕτως ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου ϛ', 56 «περιέμενον Παναθήναια τὰ μεγάλα» καὶ ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους σελ. 93, 14 «καὶ παραχειμάζειν ἔδει καὶ περιμένειν τὴν ὡραίαν» καὶ ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος (ψευδοπλάτωνος) Ἐπιστ. Ζ σελ. 326 a «περιμένει ἀεὶ καιρούς» καὶ σελ. 327 d «Τίνας γὰρ καιρούς, ἔφη, μείζου περιμενοῦμεν τῶν νῦν παραγεγονότων θείᾳ τινὶ τύχῃ;» Παρατηρ τέον δ' ὅτι ἐν σελ. 768 d εἶπεν ὁ Πλούταρχος «'ταύτην' εἶπεν

'ἐγὼ τὴν ἡμέραν, ὦ φίλτατ' ἄνερ, προσμένουσα σοῦ χωρὶς ἔζων ἀνιαρῶς». Γίνεται δὲ ὁμοία χρῆσις καὶ τοῦ ῥήματος ἀναμένειν οἷον ἐν Ὀδύσ. τ, 342 «ἄεσα καί τ' ἀνέμεινα ἐΰθρονον Ἠῶ» καὶ παρ' Ἡροδ. Ζ', 54 «ἀνέμενον τὸν ἥλιον ἐθέλοντες ἰδέσθαι ἀνίσχοντα», ἔτι δὲ τοῦ ἁπλοῦ μίμνειν ἐν τοῖς Ὁμηρικοῖς ἔπεσιν οἷον Ἰλ. Θ 561 «ἑσταότες παρ' ὄχεσφιν ἐΰθρονον Ἠῶ μίμνον» καὶ ἀλλαχοῦ.

Ἐν 209 c «τρεψάμενος δὲ περὶ Λυδίαν» ἀντὶ τοῦ περὶ εἰκάζει παρά, ἀγνοῶν ὅτι συχνοτάτη εἶναι ἡ περὶ ἐν ταῖς τοιαύταις φράσεσιν· ἀναγράφω τινὰ παραδείγματα ἐξ αὐτῆς τῆς ἐκδόσεως αὐτοῦ, οἷον 69 c περὶ Θήβας . . διῆγεν, 111 c ἱστοροῦσι περὶ τὸν Πόντον γιγνόμενα, 162 e ἐτύγχανε δὲ Λοκροῖς ἡ τῶν Ῥίων . . θυσία καὶ πανήγυρις ἣν ἄγουσι . . . περὶ τὸν τόπον ἐκεῖνον, 244 b δρῶσι Φωκεῖς περὶ Ὑάμπολιν, 224 f στέμματα . . λαβοῦσαι περὶ τὴν ἀγορὰν ἀπήντησαν τῷ Ἀριστοτίμῳ, 298 a Τίς ἡ περὶ Θρᾴκην Ἀραίνου ἀκτή; 301 a πόθεν ἐν τῇ Βοιωτίᾳ περὶ τὸν Ἐλεῶνα ποταμὸν Σκάμανδρος ὠνομάσθη; 302 e ἐπιθεμένου δὲ τοῦ Ζειποίτου περὶ τὸ καλούμενον Φάλιον αὐτοῖς, 303 e πολλὰς ἀπέκτεινε περὶ τὸν τόπον τοῦτον, 324 a περὶ τὸ Κάσπιον πέλαγος, 341 b περὶ τὴν Ὑρκανίαν λίθῳ τὸν τράχηλον (πληγείς), 410 a περὶ τὴν Τρωγλοδυτικὴν γῆν πεπλανημένος, 414 a περὶ τὸ Πτῷον (ἦν), 418 b οἱ περὶ τὰ Τέμπη γιγνόμενοι καθαρμοί, 421 a περὶ τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν . . ἐντυγχάνοντα, 434 a τῶν περὶ τὴν Ἀττικὴν ἀργυρείων, 435 c τοῖς περὶ τὴν Κιλικίαν συμβέβηκε παθεῖν, 499 b τὸν περὶ Μηδείαν θερίζοντα Περσῶν βασιλέα, 513 b Ἀλκιβιάδης περὶ Μίλητον ὤν, 583 b διατρίβοντι περὶ Θήβας. Πρβλ. καὶ Ἀριστοτ. Πολιτ. Β' 7 (Τόμ. Α' σελ. 515, 9 Διδ.) «φασὶ γὰρ τὸν Λυκοῦργον, ὅτε τὴν ἐπιτροπείαν τὴν Χαρίλλου τοῦ βασιλέως καταλιπὼν ἀπεδήμησεν, τότε τὸν πλεῖστον διατρῖψαι χρόνον περὶ τὴν Κρήτην διὰ τὴν συγγένειαν» καὶ (σελ. 515, 21) «τέλος δ' ἐπιθέμενος τῇ Σικελίᾳ τὸν βίον ἐτελεύτησεν ἐκεῖ περὶ Κάμικον», καὶ Θουκ. Η' 64 «περὶ μὲν οὖν τὴν Θάσον τἀναντία τοῖς τὴν ὀλιγαρχίαν καθιστᾶσι τῶν Ἀθηναίων ἐγένετο» κλπ. κλπ. καὶ Κόντον ἐν Ἀθηνᾶς Τομ. Ζ' σελ. 11-6. Οὕτω καλῶς ἐμελέτησεν ὁ ἐκδότης τούς τε ἄλλους Ἕλληνας συγγραφεῖς καὶ ἰδιαιτέρως αὐτὸν ὃν ἀνέλαβε νὰ ἐκδώσῃ!

Σημειωτέον δὲ ἐν τέλει καὶ τόδε ὅτι ἀπερισκέπτως κινῶν ὁ ἐκδότης

τὴν παραδεδομένην γραφὴν οὐδαμῶς ᾐσθάνετο ὅτι ἀναγινώσκων παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ «Τρεψάμενος δὲ παρὰ Λυδίαν Τίσσαφέρνην» διέφθειρε τὴν ἱστορίαν, διότι κατὰ τὴν γραφὴν ταύτην ὁ Ἀγησίλαος ἐτρέψατο τὸν Τισσαφέρνην ἐγγὺς ἢ πλησίον τῆς Λυδίας, οὐχὶ ἐν τῇ Λυδίᾳ. Ἀλλὰ σαφέστατα ὅ τε Ξενοφῶν ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς Γ, 4, 21 κ.ἑ. (καὶ ἐν τῷ Ἀγησιλάῳ Α, 29 κ.ἑ.) καὶ ὁ Πλούταρχος ἐν τῷ Ἀγησιλάῳ κεφ. 10 διδάσκουσιν ὅτι ἐν τῇ Λυδίᾳ ἐγένετο ἡ τροπὴ τοῦ Τισσαφέρνους ὑπὸ τοῦ Ἀγησιλάου.

Ἐν 914 c φέρεται «Διὰ τί τῷ οἴνῳ θάλασσαν παραχέουσι κτ.ἑ;» ὁ δ' ἐκδότης ἀπειρότατος ὢν τοῦ Ἕλληνος λόγου προσέκρουσε τῷ παραχέουσιν, διὸ ἤκασε περιχέουσι. Ἀλλὰ τίς εἶδέ ποτε ἢ θὰ ἴδῃ οἴνῳ θάλασσαν περιχεομένην φύσει τοῦ πράγματος ἀδυνάτου ὄντος; Ἡ παραδεδομένη γραφὴ τῷ οἴνῳ θάλασσαν παραχέουσι ἔχει ὑγιέστατα καὶ νοεῖται κάλλιστα, οὐδενὶ δὲ τῶν παιδείας ἀντιποιουμένων συγχωρεῖται ν' ἀγνοῇ τὴν χρῆσιν ταύτην, ὅταν μάλιστα ληφθῇ πρὸ ὀφθαλμῶν ὅτι λέγεται καὶ οἶνος ἀπαράχυτος, τουτέστιν οἶνος, ᾧ οὐ παρακέχυται θάλασσα ἤτοι θαλάσσιον ὕδωρ.

Τοῦ ῥήματος παραχεῖν πολλάκις γίνεται χρῆσις ἐν τοῖς Σερβιλίου Δαμοκράτους Λειψάνοις (Διδ.) οἷον σ. 100, 32 «Γλυκεῖ διαχέας ταῦτα [τὰ] δύο μίγματα, παράχει κατὰ μικρὸν τοῖς ζέουσι τῆς χύτρας» καὶ σελ. 103, 75 «θραύων παράχει κύπρινον διὰ οἴνου βραχὺ» καὶ σελ. 104, 113 «οἶνον παραχέων λεῖα ποίησον καλῶς» καὶ σελ. 105, 29 «οἶνον παραχέας λευκὸν αὐστηρὸν βραχὺ» καὶ σελ. 110, 77 «Τούτοις παραχέας ὄξος εὐῶδες βραχὺ λέαιν' ἐφ' ἱκανὸν ἐν θυείᾳ μείζονι» καὶ σελ. 120, 78 «Ὕδατος δὲ τάρκοῦν παραχέας ἕψει μέχρι ἡ σὰρξ ἀποστῇ ῥᾳδίως τῶν ὀστέων» καὶ σελ. 128, 330 «Λέαιν' ἐπὶ πολύ, παραχέων χρηστὸν βραχὺ ἔλαιον ἱκανῶς πρόσφατόν τε καὶ γλυκύ». Ἀπαντᾷ δὲ καὶ παρὰ τῷ Ἡροδότῳ Δ', 75 «Αἱ δὲ γυναῖκες αὐτῶν, ὕδωρ παραχέουσαι, κατασώχουσι περὶ λίθον κτέ.» Παρὰ τῷ Διοσκορίδῃ φέρεται καὶ τὸ ἐνεργητικὸν Περὶ Ὕλ. Ἰατρ. Δ, 155 «ἔνιοι δὲ ἀντὶ τοῦ ὕδατος θάλατταν παραχέοντες, πλύνουσιν· οἱ δὲ τῇ τελευταίᾳ πλύσει μελίκρατον παραχέουσι», καὶ τὸ παθητικὸν Περὶ Ὕλ. Ἰατρ. Α, 155 «χυλίζεται δὲ .. φύλλα παραχεομένου οἴνου παλαιοῦ ἢ ὕδατος ὀμβρίου». Πρβλ. .. Β, 65 «θεραπεύεται ὁ πρόσφατος μαλαχθεὶς ὡς στέαρ, παρα-

χεόμενος ὕδατι» Ἐλέχθη δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Θεοφράστου οὖρον παραχεῖν καὶ οὖρον παραχεόμενον ἐν Αἰτ. Φυτ. Γ', 9, 3 καὶ ιζ', 5. Τὸ παθητικὸν φέρεται καὶ ἐν τοῖς τοῦ Φανίου παρ' Ἀθηναίῳ σελ. 31 f «γλεύκει παραχεῖται ἐπὶ χοῦς πεντήκοντα εἰς θαλάσσης» Ἐκ τοῦ ῥήματος παραχέω ἐγένετο τὸ ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ μνημονευόμενον παράχυμα 172, 13 «Ὁ χωρὶς παραχύματος οἶνος, οἷον ἐψήματος» καὶ τὸ ἐν τοῖς Γεωπονικοῖς κείμενον παραχυτέον 7, 26, 1 «Γάρου κοτύλας δ' παραχυτέον καὶ ῥοιᾶς φύλλα, καὶ λύουσι τὴν νοτίαν», καὶ τὸ ἀπαράχυτος οὐ ποιεῖται μνείαν ὁ Διοσκορίδης Περὶ Ὑλ. Ἰατρ. Ε', 9 «οἱ δὲ καλούμενοι ἀπαράχυτοι, ἔχοντες δὲ ἕψημα μεμιγμένον, κεφαλῆς εἰσι πληρωτικοί» καὶ ὁ Γαληνὸς Τομ. Ι' σελ. 832 «λαμβάνειν δ' ἀπαραχύτους, οὕτω δ' ὀνομάζουσιν οἷς οὐ μέμικται θάλασσα, μεγίστην βλάβην ἡγουμένους ἐφ' ὧν μέμικται γενήσεσθαι» καὶ Τομ. ΙΓ' σελ. 721 «λεάνας κατ' ἰδίαν καὶ μίξας οἶνον ἀπαράχυτον», καὶ ὁ Ἐρωτιανὸς σελ. 64, 15 Kl. «οἶνον αὐτίτην· τὸν ἀπαράχυτον». Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος «ἀπαράχυτος οἶνος· ᾧ οὐ προστέθειται θάλασσα» (Πρβλ. καὶ Goeller εἰς Δημήτρ. περὶ Ἑρμην. σελ. 133). Ἐν τοῖς Αἰθιοπικοῖς τοῦ Ἡλιοδώρου Ε, 16 εἶναι εἰρημένον «ὕδατος ἀπαραχύτου φιάλην προτείνας ὁ Ναυσικλῆς», περὶ οὗ ὁ Κοραῆς ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἡλιοδώρου Τομ. Β' σελ. 181 ποιεῖται τὴν παρατήρησιν τήνδε «Ἀπαραχύτου] Κατεχρήσατο τῇ λέξει· ἐπὶ γὰρ οἴνου ἀκράτου, ᾧ μὴ παρακέχυται ὕδωρ (καὶ τοῦτο θαλάσσιον) τέθειται τὸ Ἀπαράχυτος· ἐνταῦθα δὲ ὕδωρ ἀπαράχυτον εἴρηκεν, ᾧ μὴ παρακέχυται οἶνος, καθ' ὁμοιότητα τοῦ πρόσθεν εἰρημένου (σελ. 84) Ὕδωρ ἄκρατον». Σημειωτέον δὲ ὅτι καὶ ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου ἐγένετο χρῆσις τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ἐπιθέτου ἐπὶ μεταφορικῆς ἐννοίας ἐν Ἠθικ. σελ. 968 c «ἐγὼ δὲ μᾶλλον ἐν τοῖς ἀφ' αὑτοῦ καὶ ἀδιδάκτοις τοῦ θηρίου πάθεσι καὶ κινήμασιν, ὥσπερ ἀκράτοις καὶ ἀπαραχύτοις, ἐμφαινομένην ὁρῶ τὴν σύνεσιν». Ἐν τοῖς Δειπνοσοφισταῖς τοῦ Ἀθηναίου 27 a ἀπαντᾷ «Ἴδιον δ' αὐτοῦ τὸ μὴ δοκεῖν ἀπαρέγχυτος εἶναι», περὶ οὗ γράφει ὁ Κασαύβων ἐν Animad. in Athen. σελ. 63 «At pro ἀπαρέγχυτος, rescribendum esse ἀπαράχυτος, veru non est. Scio Galeni dictionem esse ἀπαράχυτος, sed ni' propterea mutandum: nam et παραχεῖσθαι dixerunt, et r

ρεγχεῖσθαι. Infra hoc libro: γλεύκει παρεγχεῖται περὶ τοὺς πεντήκοντα εἰς θαλάσσης». Ἀλλ' ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ φέρεται καὶ γραφὴ παραχεῖται, ἥτις προεκρίθη ὑπὸ τοῦ Δινδορφίου καὶ τοῦ Μεινεκίου· Ἡ μετοχὴ τοῦ παρεγχεῖσθαι κεῖται ἐν σελ. 26 b «ἡδὺν γὰρ εἶναι τὸν οἶνον, παρεγχεομένης θαλάσσης». Πρβλ. καὶ Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Βιβλ. Β', 3, 35 «ἀλλὰ καὶ ἐάν τις ἀγγεῖον πλάσας θῇ κήρινον εἰς τὴν θάλασσαν, περιδήσας τὸ στόμα τοιούτοις, ὥστε μὴ παρεγχεῖσθαι τῆς θαλάττης», καὶ Σερβιλ. Δαμοκράτ. σελ. 117, 147 «Τήξας δὲ ταῦθ', [οὕτως] παρέγχει μαλάβαθρον» καὶ Γεωπον. Ζ' 36 «ταῦτα κόψας παρέγχει οἴνου εὐώδους λευκοῦ τὸ ἀρκοῦν» καὶ Η' 23 «ὅταν δὲ ἀναζέσῃ καὶ ἀποκαθαρθῇ, παρεγχέομεν ἑψήματος εἰκοστόπεμπτον μέρος» κτλ.

Παρατηρητέον δ' ὅτι ὁ ἀπαράχυτος οἶνος ἐκαλεῖτο καὶ ἀθαλάσσωτος ἢ ἀθάλασσος κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν τεθαλασσωμένον, ὅστις ὠνομάζετο καὶ ἁλικρὰς ἤτοι θαλασσομιγής. Τῶν μυριολέκτων τούτων οὐδεμίαν, ὡς βλέπετε, ἔχει αἴσθησιν ὁ ἐκδότης, διὸ διαφθείρει τὸ παραχέουσιν εἰς τὸ περιχέουσιν. Τοῦτο λέγεται παρασκευάσαι ἔκδοσιν ἀρχαίου Ἕλληνος συγγραφέως ἐν τοῖς καταστήμασι Teubner!

Ὁ ἐκδότης ποιεῖται πολλάκις χρῆσιν μηχανικῆς τινος, ἐπιτραπήτω μοι ἡ λέξις, κριτικῆς. Ἐπειδὴ δηλονότι ἔμαθεν ὅτι πολλάκις οἱ μεταγραφεῖς πλημμελῶς ἀναγνόντες τὰ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν ἔγραψαν ἄλλ' ἀντ' ἄλλων ἢ ὑπερβάντες δι' ὁμοιότητα συλλαβὰς ἢ λέξεις τινὰς παρέλιπον αὐτάς, καὶ ὅτι εὐφυὴς κριτικὸς δύναται οὐχὶ σπανίως ὑπὸ τὰ μεταβεβλημένα ταῦτα οὐ μόνον νὰ μαντεύῃ τὰ πρότερον ἐν τῷ κειμένῳ ἀναγινωσκόμενα ἀλλὰ καὶ γράψας ἐκ παραλλήλου τά τε ἠλλοιωμένα καὶ τὰ κατ' αὐτὸν γνήσια νὰ δεικνύῃ πῶς ἐκ τούτων προῆλθον ἐκεῖνα (ὅρα Κόβητον ἐν Λογ. Ἑρμῇ Α' 205-6, 255 κἑξ., 451 κἑξ., 486 κἑξ., 516 καὶ ἀλλαχοῦ), διὰ τοῦτο πολλάκις γράφων κεφαλαίοις γράμμασι λέξεις ἢ τύπους ζητεῖ νὰ παραγάγῃ κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον τὸν ἕτερον ἐκ τοῦ ἑτέρου, ἀδιαφορεῖ δὲ ἂν ἡ ἔννοια
' κιτῇ τοῦτο ἢ μή, καὶ ἂν ἡ Γραμματικὴ καταπατῆται ἢ μὴ κττ.
τω λ. χ. ἀντὶ τοῦ ἀγαθοὶ ναύκληροι εἰκάζει ἅπλοοι ναύκληροι.
ϐαίως τὸ ΑΓΑΘΟΙ καὶ τὸ ΑΠΛΟΟΙ παλαιογραφικῶς, ὡς λέγε-
ἐλάχιστον διαφέρει· ἀλλὰ πρῶτον τί πρᾶγμα εἶναι οἱ ἅπλοοι

ναύκληροι; ἔπειτα ἠδύνατο ὁ Πλούταρχος νὰ γράψῃ τὸ ἀσυνάλειπτον ἄπλοοι ἀντὶ τοῦ συνῃρημένου ἄπλοι; Ἦσαν τότε οἱ ἀσυναίρετοι τύποι τῶν εἰς -οος ὀνομάτων ἐν χρήσει; Δὲν βοᾷ ἡ Γραμματικὴ καὶ ἡ ἱστορία τῆς γλώσσης κατὰ τῆς παραδιορθώσεως ταύτης; ὁ ἐκδότης ἀδιαφορεῖ περὶ τούτων, ἀρκεῖ ὅτι ἐποιήσατο εἰκασίαν κατὰ τοὺς κανόνας τῆς τέχνης, ὅτι ἐδείχθη κριτικός!

Τῆς δεξιότητος ταύτης παράδειγμα εἴδομεν ἀνωτέρω (σελ. 446-9) τὸ τοῦ Πλουτάρχου (σελ. 162 e, ἔνθα ἤκασεν ὅτι γρ. «ἅπαντα δεύτερα τοῦ ζητεῖν ΤΟΝ (ἐργασάμενον ΤΟΝ) φόνον ἐποιοῦντο διὰ τὴν δόξαν τοῦ Ἡσιόδου. Καὶ τοῦτο μὲν ταχέως ἔπραξαν, εὑρόντες τοὺς φονεῖς· αὐτούς τε γὰρ κατεπόντισαν ζῶντας καὶ τὴν οἰκίαν κατέσκαψαν», τουτέστιν «ἅπαντα δεύτερα **τοῦ ζητεῖν τὸν ἐργασάμενον τὸν φόνον** ἐποιοῦντο διὰ τὴν δόξαν τοῦ Ἡσιόδου. καὶ **ἐζήτησαν μὲν ταχέως τὸν ἐργασάμενον τὸν φόνον εὑρόντες τοὺς φονεῖς·** αὐτούς τε γὰρ κατεπόντισαν ζῶντας καὶ τὴν οἰκίαν κατέσκαψαν . . . ». Πεπρωμένον ἦν νὰ παρασταθῇ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ὑπὸ τοῦ Ἕλληνος ἐκδότου ὁ Πλούταρχος τοιοῦτον λῆρον λέγων, οἷον οὐδείς ποτ' ἄνθρωπος ὑγιαίνων τὸν νοῦν εἶπεν. Πρβλ. καὶ τἀνωτέρω σελ. 630-1 εἰρημένα περὶ τοῦ νεώτεΡΟΝ-ἄωΡΟΝ. Καὶ ἐν ἄλλῳ δὲ τόπῳ τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου ἐποιήσατο ὁμοίαν εἰκαίαν εἰκασίαν, καθ' ἣν ἀναγκάζεται ὁ Χαιρωνεὺς φιλόσοφος ν' ἀσχημονῇ περὶ τὸν Ἕλληνα λόγον. Γνωστότατον ὑπάρχει ὅτι πολλάκις γίνεται χρῆσις ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ τοῦ δοκῶ μοι, τουτέστι φαίνομαι ἐμαυτῷ ἤτοι νομίζω, ὡς ἐν τῷ Συμποσίῳ τοῦ Πλάτωνος ἀρχ. «Δοκῶ μοι περὶ ὧν πυνθάνεσθε οὐκ ἀμελέτητος εἶναι» καὶ ἀλλαχοῦ πολλαχοῦ. Λέγει δὲ καὶ ὁ Πλούταρχος πολλάκις τὸ δοκῶ μοι ἐπὶ τῆς σημασίας ταύτης, ὅπως ἀνωτέρω σελ. 472 εἴδομεν· ἀλλ' ὅμως, εἰ καὶ προφανέστατον εἶναι ὅτι τὸ δοκῶ **μοι** δὲν δύναται νὰ σημαίνῃ φαίνομαι **ἄλλοις** ἢ νομίζομαι **ὑπ' ἄλλων,** ἔγραψεν ὁ ἐκδότης δόξω **μοι** ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ φανῶ ἄλλοις ἐν τῷ χωρίῳ «δέδοικα δὲ μὴ δόξαιμι παντάπασιν ἐπαγωγὰ καὶ νεαρὰ τῷ λόγῳ περαίνειν ψαλτήρια διεξιὼν καὶ λύρας καὶ πηκτίδας καὶ αὐλούς», ἔνθα προσκρούσας τῷ κατ' εὐκτικὴν προενηνεγμένῳ ῥήματι δὲ μετέβαλεν αὐτὸ εἰς τὸ δόξω, ἀλλ' εἰς τὸ δόξω **μοι,** πάντως διότι ἐμφερέστερον τοῦτο εἶναι τῇ παραδεδομένῃ γραφῇ ἢ ἐκεῖνο. Ἀλλ᾽:

πᾶς τις κατανοεῖ τὴν μεγίστην ἀτοπίαν τῆς ῥήσεως «δέδοικα δὲ μὴ δόξω μοι παντάπασιν ἐπαγωγὰ καὶ νεαρὰ τῷ λόγῳ περαίνειν κτέ.», ὅπερ οὐδὲν ἄλλο δύναται νὰ σημαίνῃ ἢ «δέδοικα δὲ μὴ νομίσω παντάπασιν ἐπαγωγὰ καὶ νεαρὰ τῷ λόγῳ περαίνειν κτέ.». Ἀδύνατον δ' εἶναι νὰ νοηθῇ ἀντὶ τοῦ «δέδοικα δὲ μὴ νομισθῶ (ἢ φανῶ) παντάπασιν ἐπαγωγὰ καὶ νεαρὰ τῷ λόγῳ περαίνειν κτέ», ὡς ἐπάναγκες ὑπάρχει νὰ ἐκληφθῇ ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ καὶ ἐξελήφθη ἀληθῶς ὑπὸ τοῦ ἐκδότου.

Ὁμοίως ἔγραψεν, ὡς ἀνωτέρω σ. 597 εἴδομεν, ἐν 500 a «οὐ Μέλητον οὐδ' Ἄνυτον οὐδὲ Καλλίξενον ἐπείγει συκοφάντην (ἡ κακία)» ἀντὶ τοῦ ἔπεί τι τῶν ἀντιγράφων· βεβαίως τὸ ΕΠΕΙΓΕΙ καὶ ΕΠΕΙΤΙ ἐλάχιστον διαφέρουσι καὶ εὐκολώτατον ἦν νὰ συγχυθῶσιν, ἀλλὰ τίνα νοῦν δύναται νὰ ἔχῃ τὸ ἐπείγει συκοφάντην; περὶ τούτου οὐδὲν μέλει αὐτῷ· ἀρκεῖ ὅτι ἐποιήσατο εἰκασίαν κατὰ τοὺς κανόνας τῆς τέχνης. Ἂν ἠπίστατο ὅσα ὁ Κόβητος ἐδίδαξεν ὅτι τὸ ΑΓ καὶ τὸ ΕΓ οὐδὲν διαφέρει πολλάκις (ἰδὲ ἀνωτ. σελ. 597) τοῦ ΕΙ, ἴσως θὰ προέβαινε μέχρι τοῦ ἀληθοῦς· νῦν δ' ὅμως ἀρκεῖται τῇ μηχανικῇ ταύτῃ κριτικῇ. Αὐτὸ τοῦτο ἤλεγξα καὶ πέρυσι τοῦ ἐκδότου γράψαντος ἐν τῇ Ἐπετηρίδι τοῦ παρελθόντος ἔτους σελ. 73 ῥῆσίν τινα τοῦ Τέλητος (παρὰ Στοβαίῳ Γ' 177-8), ἵνα, ὡς αὐτὸς λέγῃ, «ἀπαλλάξῃ αὐτὴν τῆς ἐπαπειλουμένης φθορᾶς», ἣν ἠθέλησε νὰ ἐπενέγκῃ αὐτῇ κατὰ τὴν γνώμην αὐτοῦ ὁ Wilamowitz μεταβάλλων αὐτήν. Ἡ ῥῆσις αὕτη ἔχει ὧδε: «Καὶ σὺ δ' αὐτός, ὦ Ζεῦ, πλοῦτον ἀνθρώποις ἀναγκαῖον ἀπέφηνας, ὃς σῶμ' ἔδωκας ἐσθήτων δεόμενον, οὐ θριξίν, ὡς τὰ ἄλλα, καὶ δοραῖς σκεπόμενον, τροφὴν δ' οὐ πόαν οὐδὲ ταὐτόματα, ἀλλ' ἀεὶ δεῖ τινα πρίασθαι τὸ ζῆν». Ὁ νοῦς τοῦ χωρίου εἶναι ἀρκούντως σαφής· πρόκειται ν' ἀποδειχθῇ ἡ χρησιμότης καὶ ἀναγκαιότης τοῦ πλούτου· ἐντεῦθεν κατόπιν ἄλλων ἐπιχειρημάτων, ἅτινα ὁ πλοῦτος ἐν τοῖς μέχρι τοῦδε ὑπὲρ ἑαυτοῦ προσήνεγκεν, ἐπικαλεῖται νῦν καὶ αὐτοῦ τοῦ Διὸς τὴν μαρτυρίαν. Ἐπειδή, λέγει, τὰ μὲν ἄλλα ζῷα περιέβαλες θριξὶ καὶ δοραῖς, τὸν δὲ ἄνθρωπον ἀφῆκας γυμνὸν ὥστε νὰ ἔχῃ ἀνάγκην ἐνδυμάτων καὶ δὴ καὶ χρημάτων εἰς ἀγορὰν αὐτῶν, καὶ τοῖς μὲν ἄλλοις ζῴοις παρέσχες πόαν καὶ ἄλλα ἄνευ δαπάνης τινός, ἀλλ' αὐτόματα, ἀφ' ἑαυτῶν παρεχόμενα, τοὐναντίον δὲ τῷ ἀνθρώπῳ οὐδὲν τούτων, διὸ ἔχει ἀνάγκην νὰ προ-

μηθεύηται τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀντὶ χρημάτων, ἐπειδὴ ἔπραξας ταῦτα, δῆλον ὅτι καὶ σὺ ὁ ἴδιος διὰ τούτων ἀπέδειξας πόσον εἶναι ἀναγκαῖος καὶ ἀπαραίτητος ὁ πλοῦτος εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ ὅμως τὸ σαφέστατον τοῦτο χωρίον δὲν ἠδυνήθη ὁ κ. Βερναρδ. νὰ νοήσῃ! Ἰδοὺ πῶς ἑρμηνεύει αὐτὸ ἐν σελ. 75 «Ἀφ' οὗ τροφὴ τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶνε ἡ αὐτοφυὴς πόα οὐδὲ τὰ οἴκοθεν παρεχόμενα εἰς τὰ ἄλλα ζῷα βρώματα, εἶνε βεβαίως παρεσκευασμένα τινὰ σιτία, δι' ὧν ἐξαγοράζει τὴν ζωὴν ὁ ἄνθρωπος». Ἀλλ' ὁ πλοῦτος θέλων ν' ἀποδείξῃ τὴν ἑαυτοῦ χρησιμότητα δὲν εἶχεν ἀνάγκην νὰ εἴπῃ ὅτι τροφὴν τῷ ἀνθρώπῳ ἔδωκεν ὁ Ζεὺς σιτία παρεσκευασμένα, δι' ὧν οὗτος ἐξαγοράζει τὴν ζωήν, ἀλλ' ὅτι ἀεὶ δεῖται χρημάτων, δεῖται αὐτοῦ τοῦ χρησιμωτάτου καὶ ἀναγκαιοτάτου πλούτου εἰς ἀγορὰν τροφίμων, ἐνδυμάτων κλπ. Ἐπὶ τούτου κεῖται τὸ βάρος τῆς φράσεως, οὐχὶ ἐπὶ τῶν παρεσκευασμένων σιτίων δι' ὧν δῆθεν ἐξαγοράζει τὴν ζωὴν ὁ ἄνθρωπος. Τὸ πρίασθαι τὸ ζῆν δηλοῖ ἄρα οὐχὶ ἐξαγοράζειν τὴν ζωὴν (καὶ παρὰ τίνος θὰ ἐξαγοράζῃ αὐτήν;) ἀλλὰ πρίασθαι τρόφιμα, ἵνα ζήσωσιν, «ν' ἀγοράσουν νὰ ζήσουν».

Ὁ Wilamowitz νοήσας καλῶς τὸ χωρίον, παρετήρησεν ὅτι τὸ τινὰ (δεῖ τινα πρίασθαι) ὡς ὑποκείμενον τοῦ πρίασθαι παρέλκει, ἀπαιτεῖται δὲ μᾶλλον νὰ δηλωθῇ καὶ τονισθῇ τὸ ἀνθ' οὗ ἡ ὠνὴ τῶν τοῦ βίου, νὰ ἐξαρθῇ αὐτὸς οὗτος ὁ πολυτίμητος καὶ ἀπαραίτητος πλοῦτος· διὰ ταῦτα ἔτρεψε τὸ τινὰ εἰς τὸ τινὸς γράψας «ἀλλ' ἀεὶ δεῖ τινος πρίασθαι τὸ ζῆν = ἀλλ' ἑκάστοτε ἔχουσιν οἱ ἄνθρωποι ἀνάγκην ν' ἀγοράσωσι τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀντί τινος (δηλ. ἀντὶ χρημάτων, νὰ ἔχωσι τὸ χέρι εἰς τὴν σακκούλλαν). Ὅτι δὲ τοῦ συγγραφέως ὁ νοῦς κάλλιον καταφαίνεται οὕτω, πασίδηλον.

Ἀλλ' ὁ κ. Β. προθυμούμενος, ὡς αὐτὸς λέγει, ν' ἀπαλλάξῃ αὐτὸ τῆς ἐπικειμένης φθορᾶς, ἐπεχείρησε μὲν νὰ θεραπεύσῃ, πράγματι δὲ διέφθειρεν αὐτὸ προτείνας νὰ γραφῇ «ΔΕΙΠΝΑ ἀντὶ τοῦ ΔΕΙ ΤΙΝΑ» καὶ οὕτω κατασκευάσας τὴν ἀνήκουστον φράσιν «ἀλλ' ἀεὶ δεῖπνα πρίασθαι τὸ ζῆν». Μεγάλας θὰ ὡμολόγουν χάριτας τῷ δυναμένῳ, εἴτε ὁ Βερν. εἴτε ἄλλος τις οἱοσδήποτε εἶναι οὗτος, νά μοι εἴπῃ ...να δύναται νὰ ἔχῃ νοῦν τὸ χωρίον τοῦτο: «Ὁ Ζεὺς τοῖς ἄλλοις ζ...οις ἔδωκε πόαν, καθόλου ταὐτόματα, τοῖς δ' ἀνθρώποις ἀεὶ (!) δεῖ να πρίασθαι τὸ ζῆν», τ. ἔ. κατὰ τὸν κ. Βερν. «ἔδωκας σιτία π... ε-

σκευασμένα (ἅτινα αἴφνης διὰ τῆς διορθώσεως ἐτράπησαν εἰς δεῖπνα), ἵνα ἐξαγοράζῃ τὴν ζωὴν ὁ ἄνθρωπος. Ἀλλὰ τότε, ἀφοῦ ὁ Ζεὺς ἔδωκε δεῖπνα ἀεί, τίς ἡ χρεία τοῦ πλούτου; Οὐδεμία! διατί δ' ἔμελλε νὰ γένηται ἰδιαιτέρα μνεία τοῦ εἰδικοῦ δεῖπνα καὶ οὐχὶ τοῦ γενικοῦ τροφῆς, ἀπαιτούσης παρασκευὴν (οὐχὶ ὅπως ἡ πόα καὶ ταὐτόματα) καὶ πρὸ πάντων πλοῦτον; Ἡ ἀντίθεσις εἶναι καὶ τυφλῷ τὸ λεγόμενον δήλη: ἐνδύματα καὶ τροφὴν διὰ τὰ ἄλλα ζῷα ἔδωκας τρίχας, δοράς, πόαν καὶ λοιπὰ αὐτόματα, ἐνδύματα καὶ τροφὴν διὰ τοὺς ἀνθρώπους οὐδὲν ἕτοιμον. Ἀπαραίτητος ἄρα ἀεὶ ὁ πλοῦτος κατ' αὐτὴν τὴν θέλησιν τοῦ Διὸς οὕτω πλάσαντος τοὺς ἀνθρώπους. Ἐν τοιαύτῃ ἄρα ἀντιθέσει καὶ λογικῇ σχέσει τίς ἡ χρεία, τίς ὁ λόγος τῆς μνείας τοῦ εἰδικοῦ δεῖπνα; Προφανῶς οὐδείς, ἀλλ' ὁ κ. Βερν. ἀγωνιζόμενος ν' ἀποδείξῃ τὴν ψευδῆ διισχύρισιν αὐτοῦ, ὅτι οὐδεμία τῶν τοῦ Wilamowitz διορθώσεων εἶναι ὀρθή, σπεύδει, σφάλλεται καὶ περιπίπτει εἰς τηλικαῦτα ἁμαρτήματα, σχηματίζει ἀνελληνίστους καὶ παραλόγους φράσεις καὶ ταύτας ὡς γνησίας θέλει νὰ ὑποβάλλῃ τοῖς Ἕλλησι συγγραφεῦσι. Καὶ ἐν τούτῳ εὑρὼν ἀεὶ ΔΕΙΤΙΝΑ δὲν ἀντέσχεν εἰς τὸν κριτικὸν πειρασμὸν ὥστε νὰ μὴ συνάψῃ τὸ ΤΙ εἰς Π καὶ οὕτω νὰ παραθῇ ἡμῖν μαγείρου δίκην ἀεὶ δεῖπνα, ἀδιαφορῶν ἂν περὶ τούτων πρόκειται ἢ μὴ καὶ ἂν ἔχῃ νοῦν ἢ μή.

Ἔτι ἓν παράδειγμα. Ἐν σελ. 79 τῆς Ἐπετ. γράφει ὁ κ. Βερν. τάδε: «Σχολ. Ἰλ. Ζ. 211 'οἱ γοῦν συνεχῶς ἀφροδισιάζοντες τὸ τελευταῖον αἷμα ἀφιᾶσιν. Τὸ γὰρ μεταβαλλόμενον ἀναλώσαντες τὸ ἀμετάβλητον ἐξέλκουσιν'. Οὕτως ἐξέδωκε τὸ χωρίον ὁ Maas ἐξ εἰκασίας τοῦ Wilamowitz· τὰ χ/φα παρέχουσιν 'αἷμα φέρουσι', ἀνθ' ὧν γρ. αἷμα ἀφαιροῦσιν, ὡς κατωτέρω εἶπεν ἐξέλκουσιν». Καὶ ἐν τούτῳ ἔβλαψε τὸν κ. Βερν. ὁ κριτικὸς αὐτοῦ δαίμων· ἐπειδὴ μαθὼν ὅτι τὸ ΑΙ καὶ τὸ Ε διὰ τὴν ὁμοίαν προφορὰν ἀπειράκις συγχέονται ὑπὸ τῶν μεταγραφέων (πρβλ. Κόβητον ἐν Λογ. Ἑρμῇ Κόντου σελ. 211-212) ἐνόμισεν ὅτι τὸ αἷμα φέρουσιν ἠδύνατο εὐκολώτατα νὰ οέλθῃ ἐκ τοῦ αἷμ' ἀφαιροῦσι, διὸ καὶ εὐθὺς ᾔκασεν ὅτι οὕτω γραːέον. Ἀλλά μοι φαίνεται ὅτι τὸ αἷμα ἀφιᾶσιν, ὅπερ ἐξ εἰκασίας ῦ Wilam. ἐξέδωκεν ὁ Maas, εἶναι Ἑλληνικὸν καὶ εὔληπτον, σηːίνει προφανῶς αἷμα χύνουσιν ἀφ' ἑαυτῶν (πρβλ. δάκρυα ἀφιέναι).

τὸ δὲ αἷμα ἀφαιροῦσιν, ὅπερ εἰκάζει ὁ κ. Βερν., λεγόμενον οὐχὶ ἐπὶ τοῦ ἰατροῦ τοῦ φλεβοτομοῦντος κτλ. ἀλλ' ἐπὶ τοῦ προϊεμένου, τοῦ χέοντος τὸ ἑαυτοῦ αἷμα (τὰ ἑαυτοῦ δάκρυα κτλ.) εἶναι παντάπασιν ἀνελλήνιστον καὶ ἀντάξιον τοσούτων ἄλλων παραδιορθώσεων. Ἢ διατί ὁ κ. Βερν. δὲν παρέθηκε χωρία ἐν οἷς τὸ ἀφαιρεῖν ἐπὶ τοῦ προΐεσθαι, ἀφιέναι λέγεται; Δὲν σᾶς φαίνεται ὅτι λέγων ὁ κ. Βερν. περὶ τοῦ Κόντου ὅτι «ἡ ἄκριτος αὕτη μεταβολὴ ἀσκεῖται μᾶλλον ὑπὸ ἀκρίτων τινῶν κριτικῶν τῶν νεωτέρων χρόνων» ἔλεγε ταῦτα ἐπ' ἀληθείας περὶ ἑαυτοῦ; Προτιμότερον θὰ ἐνόμιζον ἐγὼ νὰ διορθωθῇ τὸ αἷμα φέρουσιν εἰς αἷμα ἐκφέρουσιν. Ἀλλ' ἄν τε αἷμα ἐκφέρουσιν ἄν τε αἷμ(α) ἀφιᾶσι γράψῃ τις, πάντοτε ἔχει τὸ νόημα τοῦ Σχολιαστοῦ, μόνον διὰ τοῦ αἷμα ἀφαιροῦσιν, ὅπερ ἤκασεν ὁ καθηγητὴς τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, ἀπομακρυνόμεθα παρασάγγας ὅλους τοῦ νοῦ τοῦ Σχολιαστοῦ.

Συχνότατα δ' οὐδὲν παρατηρεῖ ἢ παρατηρεῖ μέν τι ἀλλὰ καταλείπει τὸ ὑπάρχον, εἰ καὶ ἡ γραφή, ἣν ἐκδίδωσιν, οὐ μόνον ἀνάττικος ἀλλὰ καὶ ὅλως ἀνελλήνιστος εἶναι, οἷον 632 e μαστροπείαν καὶ συναγωγίαν καὶ προαγωγείαν (ἔνθα παρατήρησον καὶ τὰ τρία ὁμοιοτέλευτα)· ἐν 307 f ἐξέδωκεν οἱ θυγατριδαί, ὡσεὶ ἦν ποτε δυνατὸν νὰ λεχθῇ ὁ θυγατριδὴς -οῦ, ἁπλῶς δ' ἤκασεν θυγατριδοῖ.

Καὶ οἱ τυφλοὶ τὸ λεγόμενον βλέπουσιν ὅτι ἐν τῇ φράσει «Ἀργείους δὲ Σωκράτης φησὶ τῇ Εἰλιονείᾳ κύνα θύειν διὰ τὴν ῥᾳστώνην τῆς λοχείας» (277 b), ἀντὶ τοῦ ἀνηκούστου Εἰλιονείᾳ πρέπει τάχιστα νὰ γραφῇ τὸ ὑπὸ τοῦ Ἀμιώτου προταθὲν (πρβλ. καὶ λ. Passow) Εἰλειθυίᾳ, ἀλλ' ὅμως ὁ ἐκδότης κατέλιπε τὸ Εἰλιονείᾳ ἀμετακίνητον. Ἀλλὰ τότε ἀπορεῖται τίνα λόγον ἔχουσιν αἱ νεώτεραι ἐκδόσεις καὶ πῶς ἐτόλμησεν ὁ τοσοῦτον δειλὸς ἐν τούτοις νὰ φανῇ τοσοῦτον τολμηρὸς ἐν ἄλλοις, ὥστε καὶ ἰδίας αὐτοῦ, ἀτόπους μάλιστα, διορθώσεις νὰ εἰσαγάγῃ εἰς τὸ κείμενον. Ὁ ἐκδότης λέγει πρὸς ἡμᾶς διαβεβαιούμενος ἐν Τομ. Α' σελ. XC ὅτι «Emendationes aut meas aut aliorum plerumque recepi, ubi non modo mihi sed etiam aliis persuasun erat textum esse corruptum». Καὶ νῦν ἐρωτῶ αὐτόν, δὲν πείθεται ὅτι τὰ χωρία ταῦτα εἶναι διεφθαρμένα; Ἂν μή, τότε ἀνάγ[κη] νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι πρὸς πᾶν ἄλλο ἔργον ἢ πρὸς ἔκδοσιν συγγρα[μμάτων]

φέως ἦν κατάλληλος· ἂν δὲ πάλιν πείθηται, διατὶ κατέλιπε τὰ τέρατα ταῦτα;

Δὲν δύναται δέ τις νὰ μὴ ἐκπλήττηται, ὅταν παρὰ τὰς στοιχειώδεις καὶ ἀνηκούστους ταύτας ἐλλείψεις ἀπαντᾷ ἑρμηνευτικαῖς δῆθεν λεπτολογίαις τοῦ ἐκδότου παντάπασιν ἀλλοτρίαις ἐκδόσεως κριτικῆς καὶ ταύτης μικρᾶς, ὡς πολλάκις ὠνόμασεν αὐτήν. Οὕτω λ. χ. 596 c «ταῦτα τοῦ Χάρωνος εἰπόντος, εὐχόμεθα τοῖς θεοῖς καὶ παρεκαλοῦμεν ἀλλήλους», ὑφ' ὃ σημειοῦται «εὐχόμεθα] imperfectum. cf. p. 18 d». 612 b «ἐπεὶ δὲ τὸ ἀπιστεῖν χαλεπώτερόν ἐστιν αὐτοῖς ἢ τὸ πιστεύειν, τὰ μὲν ἐκτὸς οὕτως ὡς οἱ νόμοι προστάττουσιν ἔχωμεν, τὰ δ' ἐντὸς ἔτι μᾶλλον ἀμίαντα καὶ καθαρὰ καὶ σώφρονα», ὑφ' ὃ σημειοῦται «σώφρονα] intell· ἔχωμεν». 664 c «ὥσπερ εἴ τις οἴοιτο τοὺς κοχλίας ποιεῖν τὸν ὄμβρον, ἀλλὰ μὴ προάγειν μηδ' ἀναφαίνειν», ὑφ' ὃ ἡ σημείωσις «προάγειν] subjectum est τὸν ὄμβρον». 756 c «τί οὖν διαφέρει τὴν περὶ τοῦ Διὸς δόξαν ἢ τῆς Ἀθηνᾶς ἢ τοῦ Ἔρωτος εἰς ἀμφίβολον 'τῷ λόγῳ' θέσθαι ἢ καὶ ἄδηλον;» ὑφ' ὃ ἡ ἑρμηνευτικὴ σημείωσις «ἢ καὶ ἄδηλον] i. e. ἢ καὶ εἰς ἄδηλον». 769 c «καθάπερ δὲ λόγῳ ποίησις ἡδύσματα μέλη καὶ μέτρα καὶ ῥυθμοὺς ἐφαρμόσασα...», ὑφ' ὃ ἡ ἑρμηνευτικὴ σημείωσις «ἡδύσματα] praedicatum est; cf. p. 347 f» κττ.

Δὲν ἔχει, διατείνεται, χῶρον ἐπαρκῆ ἵνα γνωρίσῃ ἡμῖν τὴν παράδοσιν, καὶ ἔπειτα ἔχει πλεῖστον πρὸς τοιαύτας διορθώσεις, οἷον Ἀκαδήμεια, ταὐτόματον, τἀναγκαῖα, ταὐτὸ ἀντὶ Ἀκαδημία, τὸ αὐτόματον, τὰ ἀναγκαῖα, τὸ αὐτὸ καὶ ταῦτα πλειστάκις. Καὶ σημειωτέον ὅτι οὐδεμίαν ποτὲ χρῆσιν ἐξηκρίβωσεν, οὐδὲν ἴδιον δίδαγμα προφέρεται, ἀλλὰ πάντα ταῦτα ἄλλοι πρὸ αὐτοῦ εἶπον, ὥστε ἠδύνατο ἐν τῷ μακρῷ Προλόγῳ νὰ εἴπῃ γενικῶς ὅτι ἀποκατέστησε τὰ ἀπὸ πολλοῦ πᾶσι τοῖς φιλολόγοις γνωστά. Νῦν δὲ παρίστησι καὶ τοῦτο μυριάκις τὰ τῶν ἄλλων ὡς ἴδια εὑρήματα· οὕτω π. χ. μεταβάλλει σχεδὸν πανταχοῦ τὸ Συρακούσιοι εἰς Συρακόσιοι, τὸ αἰχμαλώτισιν εἰς αἰχμαλωτίσι, τὸ εὐδαῖμον εἰς εὔδαιμον, τὸ ἀνδρία εἰς ἀνδρεία, τὸ κρεω- εἰς κρεο-, τὸ λειπο- εἰς λιπο-, τὸ Μουνυχία εἰς Μουνυχία, τὸ Κυναίγειρος εἰς Κυνέγειρος, τὸ Ἀλκμαίων εἰς Ἀλκμέων κτλ. κτλ., καίτοι, καθ' ἃ ἐδείχθη ἀνωτέρω σ. 569 κεξ., πολὺ ...ότερον ὁ Κόντος διέλαβε περὶ αὐτῶν ἐν Ἐφημερίδι τῶν Φιλομαθῶν,

ἐν Σωκράτει, ἐν Ἕλληνι Φιλολόγῳ, ἐν Παρνασσῷ, ἐν Ἀθηνᾷ, ἐν Λογίῳ Ἑρμῇ καὶ ἀλλαχοῦ, ἀλλ' οὐδεμιᾶς ἠξίωσεν αὐτὸν μνείας ὁ ἐκδότης.

Ὁμοίως μεταβάλλει τὸ αἰσώπιος εἰς Αἰσώπειος κτλ. κτλ. ἀναγράφων ταῦτα πανταχοῦ ὡς ἰδίας εἰκασίας καὶ αὐξάνων οὕτω τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν καὶ ἐπιδεικνύμενος τὸ πλῆθος τῶν εἰκασιῶν καὶ κατορθωμάτων. Καὶ ὅμως, καθ' ἃ εἴδομεν ἀνωτ. σ. 586 κἑξ., εἶναι γνωστότατον τοῖς φιλολογοῦσιν ὅτι μυριάκις ἐν τοῖς ἀντιγράφοις ἐπίθετα λήγοντα εἰς -ειος ἐκφέρονται πλημμελῶς διὰ τῆς καταλήξεως -ιος, οἷον ἀριστοφάνιος, ζηνοδότιος, ἀριστάρχιος, ἐπικούριος, ἀρχιδάμιος κλπ. Πολὺν λόγον περὶ τοῦ πράγματος ἐποιήσατο ὁ Κόβητος ἐν Nov. Lect. σελ. 76 κ.ἑ. καὶ σελ. 332 καὶ ἐν Miscel. Crit. σελ. 208 κ.ἑ. Παρατιθέμεθα ἐνταῦθα τὰ ὑπὸ τοῦ ἐπιφανοῦς κριτικοῦ γεγραμμένα ἐν τούτῳ τῷ βιβλίῳ: «Ex nominibus propriis in -ΟС et -HC exeuntibus formantur κτητικὰ in -ειος inumerabili multitudine, ut Ὅμηρος Ὁμήρειος, Ἡσίοδος Ἡσιόδειος, praesertim in nominibus scholarum et sectarum Ἀριστάρχειος, Ἀριστοφάνειος, Καλλιμάχειος, Κρατήτειος, Θεοδώρειος, Ἀπολλοδώρειος, Ἡροφίλειος, Ἐρασιστράτειος, Ἐπικούρειος, et quid non?

Habent hoc scribae librorum praesertim antiquissimorum ut in his pro-ειος substituant-ιος. In Athenaei Codice Marciano pervetusto *constanter* legitur Ἀριστοφάνιος, Καλλιμάχιος, Ἐπικούριος sim. Eadem labes Strabonis libros infecit. Editores saepe emendant, saepius etiam inemendatum relinquunt. Ita Ὁμήρειον reponunt, nec parcunt formae ἐπικούριος, si quando occurrit. Sed nihil mali suspicantur in πόλεμος Παχήτιος, ὕδατα Σέξτια, μέτρα Φειδώνια, Ἀτροπάτιος Μηδία, (μνήματα) Λελέγια, Ἰασόνια sim., aut in Ἀρσάκιος ex Ἀρσάκης aliisque de genere hoc sexcentis. Sunt tamen omnia haec perinde vitiosa: ut pars belli appellatur ὁ ἈρχιδάμΕΙΟΣ πόλεμος (Harpocrat. in v. ubi plerique libri ἀρχιδάμΙος exhibent), sic alia pars ΠαχήτΕΙΟΣ πόλεμος appellari debet et παχήτιος nihil est».

Πολλάκις δὲ ἁπλᾶ ὀρθογραφικὰ σφάλματα, ἤτοι πράγματα —ερὶ ὧν οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία καὶ παραμελούμενα θεωροῦνται ε ιερον ὡς παροράματα, παρίστησιν ὡς διορθώσεις, λ.χ. 716 f «οὐ ως ἁηδὲς» ἀντὶ οὕτω ἀηδές, 442e δάκρυ χεούσης*: δακρυχ ύ-

σης, 675a ἆθλα τοῦ Ἀχιλλέως ἀντὶ ἄθλα τοῦ Ἀχιλλέως. 747 f Δῶρός τε Ξοῦθός τε καὶ Αἴολος ἱππιοχάρμης, ἐφ' ὃ ἡ κριτικὴ σημείωσις «Αἴολος *: αἰόλος». 1084 b «μηδενὶ φάναι» ἀντὶ «μηδενὶ φᾶναι. 938d ἴησιν*: ἵησιν, 304e ἀνθινὴν*: ἀνθίνην, (οὕτω διέστρεψε τὴν ὑγιῶς ἔχουσαν παράδοσιν!) κτλ. κτλ. Ἂν ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα εἶναι κριτικαὶ διορθώσεις, τότε οἱ διδάσκαλοι ἐν τοῖς δημοτικοῖς καὶ Ἑλληνικοῖς σχολείοις εἶναι οἱ γονιμώτατοι πάντων ἀνθρώπων κριτικοὶ ἅτε καθ' ἑκάστην πλείστας τοιαύτας ἀνορθογραφίας τῶν μαθητῶν αὐτῶν διορθοῦντες.

Ἐπειδὴ δ' ὁ Κόντος διεξερχόμενος τὴν νεωτάτην ἔκδοσιν τοῦ Πλουτάρχου πολλάκις προσέκρουε μὲν ἐσφαλμένοις χωρίοις, ἤκαζε δὲ εὐστόχως τὴν ἀληθῆ χεῖρα τοῦ συγγραφέως, διὰ τοῦτο πολλὰς ἐποιήσατο εἰκασίας, ἃς ἀναγκαῖον κρίνω νὰ γνωρίσω τοῖς φιλολόγοις, πεποιθὼς ὅτι ἀρίστην παρέχω συμβολὴν εἰς μέλλουσαν, προσεχῶς πάντως, ἐπιστημονικὴν ἀληθῶς ἔκδοσιν τοῦ Πλουτάρχου.

1 d, οἵτινες Ἀρχίδαμον τὸν βασιλέα ἑαυτῶν ἐζημίωσαν χρήμασιν, ὅτι μικρὰν τὸ μέγεθος γυναῖκα γάμῳ λαβεῖν ὑπέμεινεν, ὑπειπόντες ὡς οὐ βασιλέας, ἀλλὰ βασιλείδας παρασχεῖν αὐτοῖς διανοοῖτο». Ὅτι τὸ βασιλείδας ἀντὶ τοῦ ὑποκοριστικοῦ βασιλείδια ἔχει κακῶς, ἐδίδαξεν ὁ Κόντος πρῶτον διὰ βραχέων ἐν Ἀθηνᾶς Τομ. Β' 291 εἰπὼν ὅτι εἶναι γελοιότατον ἐν τῇ ῥήσει ταύτῃ τὸ βασιλείδας, ἔπειτα διὰ πολλῶν ἐν Ἀθηνᾶς Τομ. Θ' σελ. 134 κἑξ. Ὁ δ' ἐκδότης παρὰ πάντα λόγον λαμβάνων πρὸ ὀφθαλμῶν μόνα τὰ ὀλίγα ἐν Ἀθηνᾶς Β' 291 διατείνεται ἐν Ἐπετ. Παρνασ. 1900 σ. 67. τάδε:

«Ἴδιον παντὸς εὐσυνειδήτου κριτικοῦ εἶνε, πρὶν ὀβελίσῃ καὶ ἀναθεματίσῃ τὸ κατὰ Κ. γελοιότατον «βασιλείδας» νὰ ἐρευνήσῃ πρότερον οὕτως ὥστε νὰ πεισθῇ ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ λεχθῇ ὑπὸ Ἑλληνικοῦ στόματος τὸ βασιλείδας, ἀλλὰ μόνον τὸ βασιλείδια. Ἀλλὰ καὶ ἀνεξαρτήτως τῆς ἐρεύνης ταύτης πῶς εἶνε δυνατὸν νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἐν τῷ ἀρχετύπῳ κώδικι ὑπῆρχε βασιλείδια ὅπερ πασίδηλον καὶ πᾶσιν εὔληπτον, βιβλιογράφος δέ τις ἄδηλον διατί μετέβαλεν εἰς τὸ ἱκανῶς ἄγνωστον βασιλείδας; Πεπαλαιωμένη σήμερον καὶ ἀσύστατος (διό εὐκόλως ἐξελέγχεται διὰ τῶν ἀψευδῶν ἀριθμῶν) πρέπει νὰ θεω[ρη]θῇ ἡ γνώμη καθ' ἣν οἱ ἀντιγραφεῖς εἰκῇ δῆθεν καὶ ἀκρίτως μετέβαλ[ο]ν τὰ παραδεδομένα· ἡ ἄκριτος αὕτη μεταβολὴ ἀσκεῖται πάν-

τοτε μᾶλλον ὑπὸ ἀκρίτων τινῶν κριτικῶν τῶν νεωτέρων χρόνων (ὅπερ ἐπίσης εὐκόλως δύναται νὰ ἀποδειχθῇ διὰ τῆς συγκρίσεως τῶν ἀψευδῶν ἀριθμῶν). Οἱ ἀρχαιότεροι ἐσέβοντο καὶ εὐλαβοῦντο τοὺς κώδικας πολὺ πλέον ἡμῶν. Ἀλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον. Τὰ χειρόγραφα πάντα παρέχουσι βασιλ(ε)ίδας· ἡ δὲ γραφὴ αὕτη προφανῶς ἐξελέχθη, διότι ἀποτελεῖ εὐρυθμοτέραν παρήχησιν πρὸς τὸ βασιλέας, ὅπερ ἐπίσης τετρασύλλαβον (ἐν ᾧ τὸ βασιλείδια πεντασύλλαβον) καὶ δὴ ὁμοιοκατάληκτον καὶ ὁμοιότατον, καὶ ἑπομένως ἐκρίθη ἁρμοδιωτέρα πρὸς τὸν σκοπόν. Ἀλλὰ καὶ γραμματικῶς ἡ λέξις οὐδόλως εἶνε ἀσύστατος, ὥστε νὰ θεωρῆται γελοιοτάτη ὑπὸ γραμματικοῦ, οἷος ὁ κ. Κ.».

Εἰς ταῦτα παρατηρῶ κατὰ σειράν· πρῶτον: Δὲν ἐχαρακτήρισεν ὁ Κόντος γελοιότατον τὸ βασιλείδας ἀπολύτως καὶ δὲν εἶπεν ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ λεχθῇ ὑπὸ Ἑλληνικοῦ στόματος, ἀλλ' ἀπεκάλεσεν αὐτὸ οὕτω προκειμένου περὶ τοῦ χωρίου τούτου τοῦ ψευδοπλουτάρχου, ἐν ᾧ προδήλως πρόκειται περὶ ὑποκοριστικοῦ τύπου, καὶ οὗτος ἀπαιτεῖται, οὐχὶ ὁ πατρωνυμικὸς βασιλείδας· ὁ δὲ κ. Β. ἢ δὲν ἐνόησεν ἢ προσποιεῖται ἄγνοιαν, ἵνα φαίνηται ὅτι ἐλέγχει τὸν Κόντον ἀγνοοῦντα δῆθεν τὴν λέξιν, ἐνῷ ἐκεῖνος ἐν Θ'. τόμῳ σελ. 139 κἑξ. οὐ μόνον τὴν λέξιν ἀναγράφει, ἀλλὰ καὶ τὰ χωρία ἐν οἷς ἀπαντᾷ παρατίθησιν.

Δεύτερον: Καθ' ὃν τρόπον ὁ κ. Γρ. Βερναρδ. ἐν τομ. Α' σελ. ιθ' ἔγραψεν ὅτι «Tum multae nominum verborum participiorum terminationes omissae sunt, unde intelligitur easdem in archetypo aut defuisse aut compendiis supra scriptis significatas fuisse, quas librarius tum recte tum falso supplevisse existimandus est . . . φιλοτι$^{\mu}$=φιλοτιμίαις, ἐθέλου=ἐθέλουσι . . .», οὕτω δύναταί τις νὰ ὑπολάβῃ ὅτι ἐγένετο καὶ ἐν τούτοις (βασιλείδια—βασιλείδας) καὶ ταῦτα πιθανώτατα, ἀφοῦ, ὡς καὶ αὐτὸς ὁμολογεῖ, τὰς καταλήξεις πολλάκις οἱ ἀντιγραφεῖς ἔγραφον οὐχὶ ἐκ τοῦ πλήρους ἀλλὰ συντετμημένας. Πρβλ. καὶ Κόβητον ἐν Λογ. Ἑρμῇ Κόντου σ. 495-6 «Καὶ τόδε παλαιογραφικῆς δεῖται ἐμπειρίας καὶ τριβῆς τὸ σελ. 326 ἐσφαλμένον: 'καθάπερ ὁ τῆς ἄγρας ἐρωτικὸς ζητήσας ἀνιχνεύσας ἐρευνήσας κυνοδρομήσας αἱρεῖ τὸ θηρίον, οὕτω καὶ τἀληθὲς γλυκύτητι φαίνεται ζητηθὲν καὶ πόνῳ πορισθέν'. Φέρε δή, ὦ φίλτατε Κόντος θηρευτικὸς ὢν ἀνιχνεύσας καὶ ἐρευνήσας αἷρει μοι τὸ ἐν τούτοις κεκρυμμένον σφάλμα. Συνεῖδες ἤδη τὸ κακῶς ἔχων. Ἀντὶ τοῦ γλυκύτητι

τί ἀναγνωστέον; Δῆλον ὅτι γλυκύτατον, οὐ γάρ; Πῶς δὲ γέγονε τὸ περὶ τὴν γραφὴν ἁμάρτημα; Ἄρ' οὐ μέμνησαι πῶς οἱ εἰς τάχος γράφοντες γράφουσι τὸ γλυκύτατον, γλυκύτατα, καὶ τὸ γλυκύτητος, γλυκύτητι, γλυκύτητα, καὶ πάντα τὰ τούτοις ὅμοια; Ἐπιτιθέασι γὰρ τὰ δύο τ τῇ προπαραληγούσῃ ὀξεῖαν παραγράφοντες, ὥστε τὸ γλυκύτατον τοῦ γλυκύτητι μηδὲν ὅλως διαφέρειν (γλυκυ$^{\tau\tau}$ ')».

Ἐκ τούτων βλέπει ἕκαστος ὅτι κάλλιστα ἠδύνατο τὸ βασιλείδια, ὅπερ δὲν ἦτο βεβαίως τῶν συχνοτάτων καὶ γνωριμωτάτων λέξεων, ὅπως διατείνεται ὁ κ. Β., νὰ διαφθαρῇ εἰς τὸ βασιλείδας, ὡς τὸ γλυκύτατον εἰς γλυκύτητι.

Τρίτον: «Πεπαλαιωμένη, λέγει ὁ κ. Βερν. . . . . ὅπερ ἐπίσης εὐκόλως δύναται ν' ἀποδειχθῇ διὰ τῆς συγκρίσεως τῶν ἀψευδῶν ἀριθμῶν». Λοιπὸν εὑρήκαμεν τὸν ποθούμενον! Ἡ στατιστικὴ (τοῦτο βεβαίως εἶναι οἱ ἀψευδεῖς ἀριθμοὶ καὶ ἡ σύγκρισις αὐτῶν) θὰ διδάξῃ ἡμᾶς ὅτι οἱ μεταγραφεῖς δὲν μετέβαλλον τὰ παραδεδομένα εἰκῇ καὶ ὡς ἔτυχε καὶ ὅτι ἄκριτοί τινες κριτικοί, οἷος λ.χ. βέβαια ὁ Κόντος, πιστεύουσι τοὐναντίον καὶ ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης στηρίζουσι τὰς κριτικὰς αὐτῶν διορθώσεις! Καινὴ ἀληθῶς καὶ θαυμασία ἡ διδασκαλία αὕτη τοῦ κ. Βερν., ἀλλ' ἅμα καὶ κενὴ καὶ ἀνταξία μόνον τῶν κατὰ τὸν κ. Βερναρδ. ὑπὸ τοῦ Διὸς δοθέντων ἡμῖν δείπνων καὶ τῆς παλαιστικῆς δεινότητος αὐτοῦ. Διότι ἐρωτῶ, τί θὰ ἀποδείξῃ ἡμῖν ἡ στατιστικὴ τοῦ κ. Β.; Ὅτι πλείονα χωρία διετήρησαν οἱ μεταγραφεῖς ἀλώβητα ἢ διέφθειραν; Καὶ τίς εἶπέ ποτε τοὐναντίον, ὥστε νὰ εἶναι ἀναγκαία ἀπαρίθμησις τούτων πρὸς διάγνωσιν; τὸ ζήτημα δὲν εἶναι περὶ τοῦ ποσοῦ τῶν λελωβημένων καὶ ἀλωβήτων, ἀλλὰ περὶ τοῦ ἂν ἐξ ἀμαθείας, ἐξ ἀβλεψίας, ἐξ ἀμελείας καὶ ἐκ πολλῶν ἄλλων λόγων μετέβαλον πολλὰ οἱ ἀντιγραφεῖς καὶ ἂν μεγάλοι κριτικοὶ οἷον, Ἐλμσλήϊος, Πόρσων, Βαλκενάριος, Κοραῆς, Βοίκχιος, Κόβητος, Κόντος, Ναύκιος καὶ ἄλλοι ἥρωες τῆς ἐπιστήμης ἀποκατέστησαν εἰς τὸ ὑγιὲς πλεῖστα πεπονθότα. Ὅτι δὲ οὗτοί τε καὶ ἄλλοι τούτων ὑποδεέστεροι παρὰ τὰ θαυμασίως ἐξηυρημένα ἐσφάλησαν, ὡς ἄνθρωποι, καί τινα, πολλὰ ἢ ὀλίγα κατὰ λόγον τῆς παιδείας καὶ φύσεως αὐτῶν, τοῦτο εἶναι μὲν ἀληθές, ἀλλ' οὐδαμῶς ἀποδεικνύει ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν τὸ βασιλείδια νὰ διαφθαρῇ εἰς βασιλείδας ἢ ὅτι ὁ Κόντος εἶναι ἄκριτος κριτικός, ὅπως ὁ κ. Β. λέγει. Πρὸς τὴν ἀπόδειξιν ταύτην

ὀφείλει νὰ προσαγάγῃ ἄλλα τεκμήρια οὐχὶ δὲ τοιαύτας ἀοριστολογίας.

Τέταρτον: «Ἡ γραφὴ βασιλείδας, λέγει ὁ κ. Β., προφανῶς ἐξελέχθη, διότι ἀποτελεῖ εὐρυθμοτέραν παρήχησιν πρὸς τὸ βασιλέας, ὅπερ ἐπίσης τετρασύλλαβον (ἐν ᾧ τὸ βασιλείδια πεντασύλλαβον) καὶ δὴ ὁμοιοκατάληκτον καὶ ὁμοιότατον, καὶ ἑπομένως ἐκρίθη ἁρμοδιωτέρα πρὸς τὸν σκοπόν». Καὶ τοῦτο καινὸν ἀλλ' ἀτυχῶς καὶ κενὸν δίδαγμα καὶ κατ' ἀλήθειαν οὐδὲν ἄλλο ἢ τῶν προχείρων ἀπαντήσεων, ὅπως ὠνομάσαμεν αὐτὰς ἀνωτέρω σ. 628. Διότι εὐθὺς γεννᾶται ἡ ἀπορία ἂν χάριν τοιούτων τοῦ λόγου τεχνασμάτων ἠδύνατο νὰ παραμεληθῇ ἡ ἀκρίβεια τῆς ἐκφράσεως. Ἐγὼ καὶ μετ' ἐμοῦ, φρονῶ, πάντες οἱ φιλόλογοι νομίζομεν τοῦτο ἀπολύτως ἀδύνατον, ὁ δὲ ἐκδότης ὁ πιστεύων, ὡς φαίνεται, τοῦτο ὤφειλε ν' ἀποδείξῃ τὴν διισχύρισιν αὐτοῦ διὰ παραθέσεως ἀρχαίων χωρίων, ἐν οἷς καὶ ἐπὶ τοιούτων ἔτι ἀντιθέσεων παραλαμβάνεται οὐχὶ ἡ κυρία λέξις καὶ ὁ καταλληλότατος τύπος, ἀλλὰ χάριν εὐρυθμοτέρας παρηχήσεως, χάριν τοῦ ἰσοσυλλάβου καὶ ὁμοιοκαταλήκτου κττ. ἡ ἀκατάλληλος ἤ, ἔστω πρὸς χάριν αὐτοῦ, ἡ διφορουμένη λέξις ἢ ὁ διφορούμενος τύπος. Ἀλλ' ἵνα μὴ μοχθήσῃ ζητῶν τἀδύνατα, παρατίθημι ὀλίγα παραδείγματα, ἐν οἷς πᾶς τις βλέπει ὅτι εἶναι ὅλως ἀδύνατον νὰ ἐφαρμοσθῶσιν αἱ καιναὶ καὶ κεναὶ θεωρίαι τοῦ κ. Β.· πρβλ. οὐ μήτηρ ἀλλὰ μητρυιὰ ἢ μήτηρ οὐ μητρυιά, οὐχ υἱὸς ἀλλ' υἱωνός, οὐχὶ νέος ἀλλ' ἀρχαῖος ἢ παλαιός, οὐ νῦν ἀλλὰ πάλαι, οὐκ ἐγὼ ἀλλὰ σύ, οὐχ ἡμεῖς ἀλλ' ἐκεῖνοι, οὐ τῆτες ἀλλὰ πέρυσιν ἢ προπέρυσιν, οὐ πάρεργον ἀλλ' ἔργον κττ.

Κατὰ ταῦτα οὐδεμία κατ' ἀρχὴν ἐπιβάλλεται ὑπὸ τῶν τοιούτων τοῦ λόγου τεχνασμάτων προτίμησις τοῦ βασιλείδας ἀντὶ τοῦ βασιλείδια. Ἀλλ' ἔστω, δῶμεν ὅτι θὰ ἐλαμβάνετο πρὸ ὀφθαλμῶν ἡ παρήχησις, τὸ ἰσοσύλλαβον, τὸ ὁμοιοκατάληκτον κλπ., πάλιν ὁμολογητέον ὅτι τὸ βασιλείδας τότε μόνον θὰ ἠδύνατο νὰ προτιμηθῇ τοῦ βασιλείδια, ἂν ἀληθῶς ἦν κατὰ πάντα ἰσοδύναμον αὐτῷ, οὐχὶ δὲ ἂν ἢ εἶχεν ὅλως διάφορον σημασίαν, τοῦ μὲν ὄντος πατρωνυμικοῦ, τοῦ δὲ ὑποκοριστικοῦ, ἢ ἐὰν εἶχεν ὁμοῦ καὶ τὴν ὑποκοριστικὴν καὶ τὴν πατρωνυμικήν, ὅπως θέλει ὁ κ. Β.· διότι, ἂν μὲν εἶχεν ἀμφοτέρας τὰ ἐννοίας, θὰ ἠδύνατο εὐλόγως ὁ Ἀρχίδαμος νὰ ἑρμηνεύσῃ αὐτὸ ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ νὰ ἐκφράσῃ δίκαια παράπονα, ὅτι ἄνευ αἰτίας ζημιοῦται

ἂν δ' εἶχε μόνην τὴν πατρωνυμικήν, τότε ἔτι μᾶλλον παράλογος ἡ ζημία φαίνεται, ἐπειδὴ βεβαίως βασιλείδας ἤτοι βασιλόπαιδας, βασιλόπουλλα ἔμελλε νὰ γεννήσῃ ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος.

Πέμπτον: «Καὶ γραμματικῶς, προστίθησιν ὁ κ. Β., ἡ λέξις οὐδόλως εἶνε ἀσύστατος, ὥστε νὰ θεωρῆται γελοιοτάτη ὑπὸ γραμματικοῦ οἷος ὁ κ. Κόντος». Ἀλλά, καθ' ἃ ἤδη παρετηρήθη ἀνωτέρω, ὁ κ. Κόντος δὲν ἔψεξε τὴν λέξιν βασιλείδης αὐτὴν καθ' ἑαυτήν, (εἶπον ἀνωτέρω ὅτι ἀνέγραψε τὴν λέξιν ἐν Ἀθηνᾶς Θ' 139 κἑξ. καὶ τὰ χωρία ἐν οἷς ἀπαντᾷ, ἀλλ' οὐδὲν περὶ αὐτῆς κακὸν εἶπε), ἀλλὰ τὴν χρῆσιν αὐτῆς ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ἐπὶ ὑποκοριστικῆς ἐννοίας, ὥστε ὁ Βερν. δὲν ἐλέγχει ὅ τι εἶπεν ὁ Κόντος, ἀλλ' ὅ τι αὐτὸς παρενόησεν. Τοῦτο φαίνεται συναισθανόμενος καὶ αὐτός, διὸ ἐπιφέρει ὅτι «ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ὑπάρχουν πάμπολλα εἰς -ίδης οὐσιαστικὰ οὐ μόνον προσηγορικὰ ἀλλὰ καὶ κύρια, πατρωνυμικὰ μὲν τὴν κατάληξιν καὶ τὴν ὄψιν, ὑποκοριστικὰ καὶ σκωπτικὰ κατὰ τὴν ἔννοιαν». Ἀλλ' ὅτι μὲν ὑπάρχουσι πολυάριθμα εἰς -ίδης ὀνόματα πατρωνυμικὰ καὶ δεκάδες τινὲς προσηγορικῶν, ἐπιστάμεθα πάντες, ἀφοῦ πρὸ πολλοῦ χρόνου διέλαβον περὶ αὐτῶν ἄλλοι τε καὶ Lobeck, οὐ τρεῖς καὶ ἡμίσειαν σελίδας παραλαμβάνει καὶ παρατίθησιν ὁ κ. Β., ἀλλ' ὅτι ταῦτα εἶναι ὑποκοριστικὰ κατὰ τὴν ἔννοιαν, ὅπως προστίθησιν, ἵνα οὕτω δικαιολογήσῃ τὸ βασιλείδας ἐν τῇ ψευδοπλουταρχείῳ ῥήσει ἀντὶ τοῦ βασιλείδια, τοῦτο εἶναι πάλιν καινὸν ἀλλ' ἅμα καὶ κενὸν αὐτοῦ δίδαγμα. Διότι οὐδὲν ὧν παρέθηκεν ὁ Lobeck καὶ ὁ κ. Βερναρδάκις παραδειγμάτων εἰς -δης (-ίδης -άδης) ἔχει ἐπ' ἀληθείας ὑποκοριστικὴν ἔννοιαν. Ὁ κ. Βερναρδάκις ἀναμιγνύει καὶ τὰ εἰς -ις -ιδος καὶ τὰ εἰς -ας -άδος, ἀλλὰ δὲν πρόκειται περὶ τῆς σημασίας καὶ τῆς χρήσεως τούτων. Ὁ Lobeck εἰς τούτων τὴν γένεσιν οὐχὶ εἰς μόνην τὴν χρῆσιν καὶ τὴν σημασίαν, περὶ ἧς ἡμῖν ὁ λόγος, ἀποβλέπων παρατίθησι παραδείγματα τούτων τε καὶ τῶν εἰς -δοῦς καὶ τῶν εἰς -ιδεύς, ἀλλὰ διαρρήδην προστίθησιν ὅτι ταῦτα πάντα διαφέρουσι σημασιολογικῶς (ut diversae rerum species vocalium vicissitudine inter se distinguantur). Προκειμένου ἄρα οὐχὶ περὶ τῆς ἐτυμ[ολ]ογικῆς γενέσεως, ἀλλ', ὅπως ἐν τῇ προκειμένῃ ἐξετάσει τοῦ βασιλεί[δα]ς-βασιλείδια, περὶ τῆς σημασιολογικῆς χρήσεως καὶ διαφορᾶς αὐτ[ῶν], ἡ ἀνάμειξις τῶν διαφόρων τύπων καὶ καταλήξεων εἶναι τῶν

συνήθων παραλογισμῶν τοῦ κ. Β. Εἰς τὸ ἁμάρτημα τοῦτο περιέπεσεν οὗτος καὶ ὅτε προπέρυσιν ἀνωνύμως ἔγραφε κατ' ἐμοῦ ἀναμιγνύων ἐν τῷ λόγῳ τῷ περὶ τῶν εἰς -ίδης καὶ -ιδεύς, περὶ ὧν προέκειτο, τὰ περὶ τῶν εἰς -δοῦς καὶ -εύς (Ναυτεύς, Ἀλαλκομενεύς), καὶ ἔπειτα διισχυριζόμενος ὅτι οὐδεμία ἐν τῇ χρήσει τούτων ὑπάρχει διαφορά, προκαλούμενος μάλιστα ἐμὲ νὰ ἀποδείξω ἂν ὑπάρχῃ! Διὰ τὴν ἀπαραδειγμάτιστον δὲ ἐπιπολαιότητα ταύτην ἠλέγχθη ἐν Ἀθηνᾶς Τόμῳ ΙΒ' σελ. 95 κεξ., ἀλλ' ἀτυχῶς οὐδὲν ὠφελήθη ἐκ τοῦ ἐλέγχου ἐκείνου, διὸ ἐπαναλαμβάνει πάλιν καὶ ἀναμιγνύει τὰ εἰς -δης, -ις -ιδος, -ας -αδος καὶ διατείνεται ἀναποδείκτως ὅτι τὰ εἰς -ίδης ἐδήλουν καὶ ὑποκορισμόν. Διότι τότε μὲν γράφων κατ' ἐμοῦ παρέβαλε παραλόγως τὴν χρῆσιν τοῦ -πουλλος πρὸς τὴν τοῦ -ιδεύς, ὅπερ ἤλεγξα πλημμελὲς (αὐτ. σ. 110-2) δείξας ὅτι ἡ χρῆσις ἑκατέρας καταλήξεως (-πουλλος καὶ -ιδεὺς) εἶναι πολλαχῶς διάφορος, νῦν δὲ παραβάλλει τὴν κατάληξιν -πουλλος πρὸς τὴν -ίδης, πάλιν ἐσφαλμένως· διότι ἡ ἡμετέρα -πουλλος σημαίνει καὶ ὑποκορισμὸν καὶ καταγωγὴν (σπιτόπουλλο (ἐπὶ ἀψύχων), χηνόπουλλο καὶ Βασιλόπουλλος, Νικολόπουλλος κ.τ.λ.), ἀλλ' ἡ ἀρχαία -ίδης οὐδέποτε ἐδήλου ὑποκορισμόν, ἡ παραβολὴ ἄρα τούτων ὡς ἰσοδυνάμων ἄτοπος, καὶ κακῶς ὁ κ. Β. ἐπιχειρεῖ νὰ ἑρμηνεύσῃ τὰ εἰς -ίδης διὰ τῶν εἰς -πουλλος, καὶ ν' ἀποδώσῃ τοῖς εἰς -ίδης ὑποκοριστικὴν ἔννοιαν κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰ εἰς -πουλλος (1).

Ἐγὼ τότε θὰ ὁμολογήσω τῷ κ. Β. καὶ μετ' ἐμοῦ, φρονῶ, πᾶς νοῦν ἔχων ἐπιστήμων, ὅτι τὰ εἰς -ίδης εἶχον ὑποκοριστικὴν ἔννοιαν, ὅταν εὕρῃ καὶ ἀναγράψῃ χωρία καὶ παραδείγματα ἀρχαίων, ἐν οἷς σαφῶς καὶ καθαρῶς νὰ ἐμφαίνηται ὁ ὑποκορισμός, οὐχὶ δὲ ὅταν γελοιότατα παρερμηνεύῃ τὰ τῶν ἀρχαίων, οἷον Τίμωνος τοῦ Φλειασίου τὸ «γραμμοδιδασκαλίδην ἀναγωγότατον ζωόντων», διὰ τοῦ «δασκαλαράκος, δασκαλάκος, δασκαλάκι». Διότι ἂν τὸ γραμμοδιδασκαλίδης σημαίνῃ δασκαλάκι, ἂν τὸ κλεπτίδης, κλωπίδης σημαίνῃ κλεφτόπουλλο, κλεφταράκος, ἂν τὸ Ἐρασμιονίδης δηλοῖ μορφούλλης, τὸ

(1) Ἡ καταγωγὴ δὲν ἐμφαίνει πάντοτε ὑποκορισμόν, πρβλ. Κρονίδης, Αἰακίδης (ὁ Αἴας καὶ Ἀχιλλεύς), Τελαμωνιάδης, παῖδες Ἀχαιῶν, ἰατρῶν παῖδες, τῶν φρονίμων τὰ παιδιά· ὁ ἡγεμὼν τῆς Κρήτης Γεώργιος εἶναι βασιλόπουλλο, ἀλλ' [illegible] καὶ ὑψηλότερος τοῦ πατρὸς αὐτοῦ κατὰ τὸ ἀνάστημα.

φθειροκομίδης ψειριαρέλλι, ὅπως θέλει ὁ κ. Β. ἄνευ οὐδενὸς λόγου, τότε καὶ τὸ Οὐρανὸς ἀκμονίδης, ὁ Ἡρακλῆς Βοαγίδας, τὸ στρατωνίδης, μισθαρχίδης, ὀφρυανασπασίδης, τὸ Αἰακίδης, Ἕκτωρ Πριαμίδης κ.τ.τ. θὰ εἶναι ὁμοίως ὑποκοριστικά; Ἢ θὰ εἴπωμεν ὅτι ἔνια τούτων ἔχουσιν ὑποκοριστικὴν καὶ ἄλλα πατρωνυμικὴν σημασίαν, ὅπως λ. χ. τὰ ψαλιδόπουλλον καὶ Νικολόπουλλος, ἢ ὅτι τὸ αὐτὸ ἠδύνατο νὰ ἔχῃ ἀμφοτέρας τὰς σημασίας ἄλλοτε ἄλλην, ὡς παρ' ἡμῖν τὸ β(Β)ασιλόπουλλο(ς); Ἀλλὰ τότε ἐπιβάλλεται νὰ ἀποδειχθῇ ἐπὶ προφανῶν καὶ ἀναντιλέκτων ἡ χρῆσις αὕτη· τὴν ἀπόδειξιν δὲ ταύτην δὲν προσήγαγεν ὁ κ. Β. Ἀλλ' ἀντ' αὐτῆς προσεπάθησε νὰ συγχύσῃ καὶ ἀναμείξῃ τὰ ὑπ' ἄλλων πρότερον ἡρμηνευμένα καὶ διεσταλμένα, περιπίπτων εἰς τὸ ἁμάρτημα, ὅπερ λέγει ὁ Ἱπποκράτης «εἰσί τινες οἳ τέχνας πεποίηνται τῷ τὰς τέχνας αἰσχροποιεῖν», καὶ περιοριζόμενος εἰς ἀφορισμοὺς καὶ παρερμηνείας, ἀντί, καθ' ἃ ἐπιστημονικὴ μέθοδος ἐπέβαλλεν αὐτῷ, νὰ ζητήσῃ ν' ἀποδείξῃ πρότερον τοὺς ἀσυστάτους διισχυρισμοὺς αὐτοῦ.

14 a «ἵνα πρὸς τὸν τούτων βίον ὥσπερ κάτοπτρον ἀποβλέποντες ἀποτρέπωνται» γρ. . . . ὡς πρὸς κάτοπτρον . . .», ἵνα ἔχῃ Ἑλληνικῶς. Ὅμοιον σφάλμα καὶ ἐν 360 e καὶ 417 b «γίγνονται γὰρ ὡς ἐν ἀνθρώποις, καὶ δαίμοσιν ἀρετῆς διαφοραὶ καὶ κακίας», ἔνθ' ἀντὶ τοῦ καὶ δαίμοσι γρ. κἀν δαίμοσι.

14 a Ἀντὶ τοῦ «ὡς οἵτινες τοῖς ἁμαρτάνουσιν υἱοῖς ἐπιτιμῶντες τοῖς αὐτοῖς ἁμαρτήμασι περιπίπτουσιν . . . λανθάνουσι» γρ. ὡς εἴ τινες . . . περιπίπτουσι . . . λανθάνουσι.

61 f ἀντὶ τοῦ «ὀργίζῃ; κόλασον. ἐπιθυμεῖς; ὤνησαι. φοβῇ; φύγωμεν. ὑπονοεῖς; πίστευσον» γρ. . . . ὑπονοεῖς; ἀπίστησον.

64 e Ἀντὶ τοῦ «ὁρᾷς τὸν πίθηκον; οὐ δύναται τὴν οἰκίαν φυλάττειν ὡς ὁ κύων, οὐδὲ βαστάζειν ὡς ὁ ἵππος . . .» γρ. . . . οὐδὲ βάρη βαστάζειν. πρβλ. Μνημοσ. 1874, 447, Διονυσ. Ἁλικαρ. Β' 78, 25 καὶ 390 (Jacobs).

Ἐν 75 f φέρεται «Ἀλλ' ὀρθῶς μὲν εἴρηται τὸ 'πρὸς στάθμη πέτρον τίθεσθαι, μή τι πρὸς πέτρῳ στάθμην'. Οἱ δὲ μὴ τιθέμενοι τὰ δόγματα πρὸς τοῖς πράγμασιν ἀλλὰ τὰ πράγματα πρὸς τὰς ἑαυτῶν ὑποθέσεις ὁμολογεῖν μὴ πεφυκότα καταβιαζόμενοι πολλῶν ἀποριῶν ἐμπεπλήκασι τὴν φιλοσοφίαν». Κατ' οὐδένα τρόπον δύναται νὰ λεχθῇ

Ἑλληνιστὶ «Οἱ δὲ μὴ τιθέμενοι τὰ δόγματα πρὸς τοῖς πράγμασιν ἀλλὰ τὰ πράγματα πρὸς τὰς ἑαυτῶν ὑποθέσεις». Ἐπειδὴ δὲ προφανῶς ὑγιέστατ' ἔχει τὸ πρὸς τὰς ἑαυτῶν ὑποθέσεις, ἀνάγκη πᾶσα μεταβληθείσης τῆς δοτικῆς πράγμασιν εἰς τὴν αἰτιατικὴν πράγματα ν' ἀναγνωσθῇ «οἱ δὲ μὴ τιθέμενοι τὰ δόγματα πρὸς τὰ πράγματ' ἀλλὰ τὰ πράγματα πρὸς τὰς ἑαυτῶν ὑποθέσεις». Τὸ παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ κείμενον «πρὸς στάθμῃ πέτρον τίθεσθαι μή τι πρὸς πέτρῳ στάθμην» μνημονεύεται καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀποστολίου Συναγ. Παροιμ. ΙΔ' 88 a (Παροιμιογρ. Ἑλλ. Τομ. Β' σελ. 625), Λέγει δὲ ὁ Βέργκιος περὶ αὐτοῦ ἐν τῇ τετάρτῃ ἐκδόσει τῶν Λυρικῶν Ποιητῶν Τομ. Γ' σελ. 740 «Πρὸς στάθμῃ πέτρον τίθεσθαι μή τι πρὸς πέτρῳ στάθμην·.. vel propter correptum vocabulum στάθμη comico poetae tribuendus». Περὶ τῆς μετὰ δοτικῆς συντάξεως τῆς προθέσεως πρὸς γίνεται παρατήρησις ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τομ. Ζ' σελ. 644, ἔνθα εἶναι τάδε γεγραμμένα: «Et in proverbiis πρὸς στάθμην πέτρον τίθεσθαι,—. Quod Plutarchus [Mor. p. 75, F] mutata construct. dicit, πρὸς στάθμῃ πέτρον τίθεσθαι, μή τι πρὸς πέτρῳ στάθμην». Φέρεται δὲ καὶ ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Γαζῆ Τομ. Γ' σελ. 100 «Τὸ δὲ «πρὸς στάθμην πέτρον τίθεσθαι», ὅπερ ὁ Πλούταρχ. εἶπε καί, «Πρὸς στάθμῃ πέτρον τίθεσθαι», καί, «Μή τι πρὸς πέτρῳ στάθμην». Ὁ Πλούταρχος κάλλιστ' ἠπίστατο ὅτι ἡ ἔννοια τοῦ τίθεσθαι πέτρον οὕτως ὥστε νὰ συμφωνῇ ἢ προσαρμόζηται στάθμῃ διὰ μόνης τῆς ἐκφορᾶς «πρὸς στάθμην πέτρον τίθεσθαι» ἠδύνατο νὰ δηλωθῇ, οὐχὶ δὲ καὶ διὰ τῆς «πρὸς στάθμῃ πέτρον τίθεσθαι». Οὐδαμῶς δ' ἡμεῖς ἀμφιβάλλομεν ὅτι ἡ γνησία γραφὴ τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος ῥήσεως εἶναι «πρὸς στάθμην πέτρον τίθεσθαι, μή τι πρὸς πέτρον στάθμην». Ὑπῆρχε δὲ καὶ Δωρικὴ παροιμία «τὸν λίθον ποτὶ τὰν σπάρτον (ἢ σπάρταν) ἄγειν», ὡς δηλοῦται ἐκ τῆς ῥήσεως τοῦ Βασιλείου, Πρὸς τοὺς νέους κεφ. Δ' «καὶ συναρμόζειν τῷ τέλει προσῆκε κατὰ τὴν Δωρικὴν παροιμίαν τὸν λίθον ποτὶ τὰν σπάρτον ἄγοντας» καὶ ἐκ τῆς ῥήσεως Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ, Ἐπιστ. ΛΗ' «τὸν λίθον ποτὶ τὰν σπάρταν ἄγων, ὡς ἡ παροιμία». Πρβλ καὶ Σχόλ. Εὐριπ. Ὀρέστ. 537 «Σπάρτον δὲ τὸ σχοινίον, ὡς π Ὁμήρῳ σπάρτα λέλυνται καὶ ἡ σπάρτος ἐπὶ θηλυκοῦ, ἀφ' οὗ , . . . τὴν (τὰν) λίθον ποτὶ τὰν σπάρτον ἄγε» καὶ Σχ

Ἀπολλ. Ῥοδ. Γ', 322 «καὶ ἡ Δωρικὴ παροιμία τὸν λίθον ποτὶ τὰν σπάρτον ἄγοντα». Παρ' Ἰωάννῃ τῷ Χρυσοστόμῳ φέρεται Ὁμιλ. ΛΕ' εἰς Α' πρὸς Κορ. «πρὸς τὴν σπάρτην τὸν λίθον ἄγειν», παρὰ δὲ Γρηγορίῳ τῷ Παλαμᾷ λέγεται «καὶ λίθος ποτὶ σπάρταν εὐθετεῖται, οὐ σπάρτα ποτὶ λίθον συνδιατίθεται», ὡς διδάσκει ὁ Leutsch ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἑλλ. Παροιμιογράφων Τομ. Β' σελ. 775.

84 d «οὐ γὰρ ὑπὸ τῶν λόγων δεῖ τοῦ φιλοσόφου μόνον ... τὴν καρδίαν στρέφεσθαι καὶ δάκρυα ἐκπίπτειν, ἀλλ' ὅ γε προκόπτων ἀληθῶς μᾶλλον ἔργοις καὶ πράξεσιν ἀνδρὸς ἀγαθοῦ καὶ τελείου παραβάλλων ἑαυτόν, ἅμα τῷ συνειδότι τοῦ ἐνδεοῦς δακνόμενος καὶ δι' ἐλπίδα καὶ πόθον χαίρων καὶ μεστὸς ὢν ὁρμῆς οὐκ ἠρεμούσης οἷός τ' ἐστὶ κατὰ Σιμωνίδην ... τρέχειν». Πλημμελῶς ἔχει ἐν τούτῳ τὸ οἷός τ' ἐστὶν ἀντὶ τοῦ οἷός ἐστιν· ὁμοίως 203 d «οἷός τε ἦν ἀποσφάττειν ἅπαντας», οὐκ ἦν δυνατός, ἀλλ' εἶχε τὴν προθυμίαν, τὴν ἐπιθυμίαν νὰ σφάξῃ πάντας. Ὁμοίως ἐν 735 c «ἀλλ' ὁρῶ, εἶπεν, ὑμᾶς οἵους τ' ὄντας ἤδη σκιαμαχεῖν..» ἀντὶ οἵους ὄντας σκιαμαχεῖν, καὶ 860 f ἀφελέσθαι τοίνυν Λακεδαιμονίους μὴ δυνάμενος τὴν Ἀθηναίων ἐλευθέρωσιν ἀπὸ τῶν τυράννων αἰσχίστῳ πάθει κάλλιστον ἔργον οἷός τ' ἐστὶν ἀφανίζειν καὶ καταισχύνειν, ἀντὶ «οἷός ἐστιν..»· πρβλ. ὅσα ἔγραψε περὶ τούτων ὁ Κόντος ἐν Ἐφημερ. Φιλομαθῶν 1879 σελ. 1 καὶ 17 καὶ 37 καὶ 56 καὶ 69· τὸ ὀρθὸν οἷος μετὰ τοῦ ἐστὶ καὶ ἀπαρεμφάτου κεῖται ἐν 62 f «οὐδεὶς γάρ ἐστι ῥᾳδίως πλούσιος οὐδὲ βασιλεὺς οἷος εἰπεῖν», καὶ 578 b «ἐπανελθὼν δ' ἐκεῖθεν οἷός ἐστι τὸν Δίρκης ἀναζητεῖν τάφον», 734 f «ἐκ καπνοῦ καθελὼν ἠμαυρωμένον οἷος ἦν ἐκκαθαίρειν καὶ λαμπρύνειν», 762 d «ἀλλὰ καὶ τὸν 'αἰχματὰν κεραυνὸν' οἷος ὢν ὑπομένειν», 771 e «λευκὸν ἱμάτιον λαβὼν οἷός ἐστιν ἡγεῖσθαι δι' ἀγορᾶς πρὸς τὸν θεόν», κτλ.

99 c ἐν τῇ ῥήσει «ὥσπερ αἰνίττεται τὸ πῦρ ὑπὸ τοῦ Προμηθέως μερισθὲν ἄλλο ἄλλῃ διασπαρῆναι» γρ. «ὥσπερ αἰνίττεται τὸ τὸ πῦρ ... διασπαρῆναι».

13 b «τινὲς δὲ τῶν βαρβάρων καὶ μέρη τοῦ σώματος ἀποτέμνουσι, κς καὶ ὦτα καὶ τὸ ἄλλο σῶμα καταικίζοντες ...». Καὶ τοῦτο παρ-ησεν ὁ ἐκδότης, διὸ ἔστιξε καὶ ἐξέδωκε κακῶς. Γρ. «... καὶ μέρη ὶ σώματος ἀποτέμνουσι, ῥῖνας καὶ ὦτα, καὶ τὸ ἄλλο σῶμα καται-

κίζονται»· τὸ «ῥῖνας καὶ ὦτα» εἶναι ἑρμηνεία, εἰδίκευσις τοῦ «μέρη τοῦ σώματος», τὰ δὲ ἑξῆς ἀποτελοῦσιν ἄλλην πρότασιν διὰ τοῦ καὶ συνδεομένην πρὸς τὸ ἀποτέμνουσιν ὡς ἰσοδύναμον, τὸ ἄλλο σῶμα αἰκίζονται. πρβλ. 117 f μάτην δὲ ἑαυτοὺς καταικισάμενοι ταῖς κακουχίαις· καὶ λεξικ. Πλουτ. ἐν λ. αἰκίζω.

140 b Ἀντὶ τοῦ «τὸ συνακολασταίνειν καὶ παροινεῖν οὐ μεταδιδόασι ταῖς γαμεταῖς. .» γρ. τοῦ συνακολασταίνειν . . . ὅπως εὐθὺς κατωτέρω «λογιζομένην ὅτι παροινίας καὶ ἀκολασίας καὶ ὕβρεως αἰδούμενος αὐτὴν ἑτέρᾳ μεταδίδωσιν».

156 b Ἀντὶ τοῦ ναῦν ἐν τῷ «μᾶλλον ἀρχιτέκτων μέμψαιτ' ἂν ἡμᾶς ἔργον αὐτοῦ μὴ ναῦν μηδ' οἰκίαν ἀποφαίνοντας, ἀλλὰ τρυπῆσαι ξύλα καὶ φυρᾶσαι πηλόν» γρ. ναόν.

162 a Ἡ παραδεδομένη γραφὴ εἶναι «ἠρόμην αὐτὸν ὅπου τὴν ναῦν οἴεται κατασχήσειν· ὁ δὲ πάντως μὲν εἰς Κόρινθον, πολὺ μέντοι καθυστερεῖν». Ἐπειδὴ γελοιότατον εἶναι ἡ μὲν ἐρώτησις νὰ γίνηται διὰ τοῦ ὅπου, ἐπιρρήματος δηλοῦντος τὴν ἐν τόπῳ σχέσιν, ἡ δ' ἀπόκρισις διὰ τοῦ εἰς Κόρινθον, ἀνάγκη πᾶσα νὰ μεταβληθῇ τὸ ὅπου εἰς ὅποι. Γίνεται δ' οὕτως ὁ λόγος ἐμμελέστατος· «ἠρόμην αὐτὸν ὅποι (=εἰς ὅντινα τόπον) τὴν ναῦν οἴεται κατασχήσειν· ὁ δὲ πάντως μὲν εἰς Κόρινθον, πολὺ μέντοι καθυστερεῖν» Εἶπε δὲ καὶ ὁ Θουκυδίδης Δ', 42 «ἐπετήρουν τὰς ναῦς οἷ κατασχήσουσι», ἀνθ' οὗ κακῶς παρὰ Θωμᾷ τῷ Μαγίστρῳ σελ. 310,13 εἶναι γεγραμμένον «ᾗ κατασχήσουσιν». Πρβλ. καὶ Σοφοκλ. Φιλοκτήτ. στ. 270 «κατέσχον δεῦρο ναυβάτῃ στόλῳ». Ἔτι δὲ καὶ Ὁμηρ. Ὕμν. εἰς Δήμητρα «νηῒ θοῇ Θορικόνδε κατέσχεθον».Τοῦ κατασχεῖν εἰς- ποιεῖται χρῆσιν ὁ Πλούταρχος καὶ ἀλλαχοῦ οἷον: Ἀριστείδ. 5. «εἰς Μαραθῶνα παντὶ τῷ στόλῳ κατέσχε» καὶ Κικερ. 39 «Κατασχὼν δ' εἰς Βρεντέσιον ἐνταῦθα διέτριβε», καὶ Κλεομεν. 31 «Κλεομένης δὲ πλέων ἀπὸ Κυθήρων εἰς νῆσον ἑτέραν, Αἰγιαλίαν, (Αἴγιλα) κατέσχεν», κτλ. (ἴδε Ἔλδιον εἰς Πλουτ. Τιμολ. σελ. 354). Ἀπαντᾷ δὲ καὶ παρὰ Πολυβίῳ 1, 25, 7 «κατέσχον εἰς Μεσσήνην» καὶ 5, 71, 2 «κατασχὼν εἰς τὴν Γαλάτιν (Γαλααδῖτιν)», καὶ παρὰ Διονυσίῳ τῷ Ἁλικαρνασσεῖ Ρωμ. Ἀρχαιολ. σελ. 73 «εἰς Ἰταλίαν κατασχοῦ[illegible] ἐπίσταται» καὶ σελ. 112 «κατέσχον εἰς Λωρεντόν». Πολλὰ τῆς τ[illegible] ἧς ὁ λόγος χρήσεως παραδείγματα εἶναι κατειλεγμένα ἐν τῷ Θησαυ[illegible]

τοῦ Στεφάνου. Τομ. Δ' σελ. 1341 Διδ. (Πρβλ. καὶ Στούρζιον ἐν Λεξ. Ξενοφ. Τόμ. Β' 717 καὶ Βλαϋδέσιον εἰς Σοφοκλέους Φιλοκτήτην σελ. 55). Ἐλέχθη δὲ καὶ «κατασχὼν ἐπὶ τὴν Ἀβαρνίδα» ὑπὸ τοῦ Ξενοφ. Ἑλλ. 1,2,29, πρβλ. καὶ «διάρας εἰς τὴν Λιβύην κατέσχεν ἐπὶ τὸν Ἆπιν» κτλ. Οὐδεὶς δ' ἀγνοεῖ ὅτι πολλαχοῦ ὑπὸ τῶν βιβλιογράφων συνεχύθησαν τὰ ἐπιρρήματα ποῖ-ποῦ καὶ ποῖ-ποῦ καὶ ὅποι-ὅπου. Περὶ τῆς συγχύσεως ταύτης πολλάκις ἐποιήσατο λόγον ὁ Κόβητος. Παρατιθέμεθα τὰ ὑπὸ τοῦ ἐπιφανοῦς κριτικοῦ γεγραμμένα ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1859 σελ. 57 «Quam saepe vidimus in Atticorum libris vitiose scribi ποῦ, που, ὅπου et sim. ubi ποῖ, ποι et ὅποι requiri certum esset. Noli mirari istius modi vitia. Photio teste Ποῖ significat εἰς τίνα τόπον· τὸ δὲ ποῦ ἐν τίνι τόπῳ καὶ εἰς τίνα τόπον. Sic dudum invaluerat apud omnes, vitiose illud qvidem, sed invaluerat. Photius ipse paulo ante ποῖ θεῖς; interpretatur ποῦ τρέχεις; Habes erroris originem, qvi multis locis nobis corrigendus superest». Θαυμάσιον εἶναι τὸ ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Σουίδα εἰρημένον «Ποῖ ἀντὶ τοῦ ποῦ Σοφοκλῆς ⟨Αἴ. 1006⟩» Τεῦκρος πρὸς τὸν νεκρὸν Αἴαντος «ποῖ γὰρ μολεῖν με δυνατὸν εἰς ποίους βροτούς, τοῖς σοῖς ἀρήξαντ' ἐν πόνοισι μηδαμοῦ;».

Ἐν τοῖς Βατράχοις τοῦ Ἀριστοφάνους στ. 188 ἄλλα μὲν ἀντίγραφα ἔχουσι «ποῦ σχήσειν δοκεῖς;», ἄλλα δὲ «ποῖ σχήσειν δοκεῖς;», ὃ εὐλόγως προεκρίθη ὑπὸ τοῦ Δινδορφίου καὶ ἄλλων.

Οὐκ ὀλίγα παραδείγματα τοῦ σχεῖν ἐς- ἐμνημονεύθησαν ὑπὸ τοῦ Βλαϋδεσίου ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀριστοφάνους Βατράχων σελ. 230.

Σημειωτέον δ' ὅτι ἐφέρετό ποτε πλημμελῶς παρὰ τῷ Δημοσθένει σελ. 916,37 «εἴ τις οἰκῶν Ἀθήνησιν ἄλλοθί που σιτηγήσειεν ἢ εἰς τὸ Ἀττικὸν ἐμπόριον», ὃ ἐπηνωρθώθη πρὸ πολλοῦ μεταβληθὲν εἰς τὸ «εἴ τις οἰκῶν Ἀθήνησιν ἄλλοσέ ποι σιτηγήσειεν ἢ εἰς τὸ Ἀττικὸν ἐμπόριον»· ἴδε Βοιμέλιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Δημοσθένους Δημηγοριῶν σελ. 155, ἔνθα γίνεται λόγος καὶ περὶ τῆς συγχύσεως τῶν ἐπιρρημάτων πανταχοῖ-πανταχοῦ.

'64 d Ἀντὶ τοῦ «καὶ τῷ σοφωτάτῳ πιστευτέον Ὁμήρῳ» γρ. . . πειστέον.

90 d Ἀντὶ τοῦ «. . πόσοι εἰσὶν οἱ Λακεδαιμόνιοι, ὅσοι, εἶπεν,

ἱκανοὶ τοὺς κακοὺς ἀπείργειν» γρ . . . ἀπερείκειν (ἢ δωρικῶς ὅσοι . . . τὼς κακὼς ἀπερείκην).

Πλημμελῶς ἐξέδωκεν ἐν 190 f «τί δὲ ἐκεῖνος, εἶπεν, ἐμοῦ μείζων, εἰ μὴ δικαιότερος καὶ σωφρονέστερος;» ἀντὶ «τὶ δαί. . .» ὅπως ἐξέδωκε τὴν αὐτὴν ῥῆσιν ἐν 213 c.

181 b Κακῶς εἶναι γεγραμμένον «καὶ τοὺς Θεσσαλοὺς ὅτι τὴν ἀρίστην κεκτημένοι οὐ γεωργοῦσι» ἀντὶ τοῦ . . . γῆν ἀρίστην· καὶ ἐν 725 d φέρεται «εὔσηπτα μᾶλλόν ἐστι τὰ στάσιμα καὶ κοῖλα, πολλῆς ἀναπιμπλάμενα γῆς, τὰ δὲ ῥέοντα φεύγει καὶ διακρούεται τὴν προσφερομένην». Ἀναγνωστέον δὲ «διακρούεται γῆν προσφερομένην. Περὶ τῆς ἐν τοῖς ἀντιγράφοις τοῦ γῆν καὶ τὴν ἱκανὸς λόγος ἐγένετο ἐν τῷ Περιοδικῷ συγγράμματι Ἀθηναίῳ 1877 σελ. 426.

184 a « . . . ἔθυσε καὶ τὰς πόλεις τὰς ὑφ' ἑαυτοῦ στεφανηφορεῖν ἐποίησεν». Ἄτοπος ἡ πρὸς γεν. σύνταξις τῆς ὑπὸ ἐπὶ τῆς ἐννοίας ταύτης, γρ. ὑφ' ἑαυτῷ, ὅπως κεῖται 211 a «πολλὴν τῆς Ἀσίας ὑφ' ἑαυτῷ ποιησάμενος διέγνω . . .». Ὅμοιον σφάλμα καὶ 647 b «τήν τε γὰρ καρύαν οὕτως ὠνόμασαν, ὅτι πνεῦμα βαρὺ καὶ καρωτικὸν ἀφιεῖσα λυπεῖ τοὺς ὑπ' αὐτῆς παρακεκλιμένους», ἀντὶ τοὺς ὑπ' αὐτὴν ἢ - ὑπ' αὐτῇ. πρβλ. Κόντου Γλωσσ. Παρατηρ. 69-72.

198 f «ἐμοῦ δέ, ἔφη, ἐρωτᾶν βούλομαι μᾶλλον τοὺς ἀνθρώπους, διὰ τί ἀνδριὰς οὐ κεῖται Κάτωνος ἢ διὰ τί κεῖται»· Καὶ τοῦτο ἀσύντακτον καὶ πλημμελές, διότι κειμένης τῆς γενικῆς Κάτωνος πρὸς τίνα λέξιν συντάσσεται ἡ ἐν ἀρχῇ γενικὴ ἐμοῦ; Ἵνα ἔχῃ ὁμαλῶς, ἐκβλητέον τὸ παρέγγραπτον Κάτωνος.

191 d «εἰ γάρ τι καλὸν ἔργον πεποίηκα, τοῦτό μου μνημεῖόν ἐστιν· εἰ δὲ μηδέν, οὐδ' οἱ πάντες ἀνδριάντες». Ὅτι τὸ ἐστὶν ἄτοπον, βλέπουσι πάντες πλὴν τοῦ ἐκδότου, εἰ καὶ 215 a ἀναγράφει τὴν αὐτὴν ῥῆσιν ἔχουσαν τὸ ὀρθὸν ἔσται.

205 a ἐν τῷ «ἦν γὰρ ἡ τοῦ Μετέλλου ἀκόλαστος. . . .» προσθετέον τὸ μήτηρ μετὰ τὸ Μετέλλου, διότι ἄλλως δὲν ἐννοεῖται, (πρβλ. καὶ Βάσην Ἀθηνᾶς Γ' 272).

207 f «Τῶν δὲ Εὐρυκλέους κατηγόρων ἑνὸς. . προαχθέντος εἰν . . 'εἰ ταῦτά σοι . . οὐ φαίνεται μεγάλα, κέλευσον αὐτὸν ἀπο καί μοι Θουκυδίδου τὴν ἑβδόμην·' διὸ ὀργισθεὶς ἀπάγειν ἐκέλευσε. », ἀσύντακτον καὶ ἀνόητον ἐξέδωκεν ὁ ἐκδότης τὸ χωρίον στίξας δι νω

στιγμῆς μετὰ τὸ ἑβδόμην, διότι πᾶς ὁ προηγούμενος λόγος δὲν ἀπαρτίζει κυρίαν πρότασιν. Γραπτέον: προαχθέντος εἰπεῖν '. . κέλευσον . . . ἀποδοῦναί μοι Θουκυδίδου τὴν ἑβδόμην', διοργισθεὶς ἀπάγειν ἐκέλευσε. . .» (Πρβλ. καὶ Βάσην ἐν Ἀθηνᾷ Τόμ. Γ' 273).

214 c «εἰ οὖν τοῦτον ἀνέλοιμεν, ῥᾷστα καὶ τοὺς ἄλλους ὑποχειρίους ποιήσειν· ἄφρονας γὰρ εἶναι καὶ οὐδενὸς ἀξίους»· γρ. . . .ἀνέλοιεν, διότι ὁ λόγος εἶναι πλάγιος, ὅπως δηλοῦσι τὰ ἑξῆς ἀπαρέμφατα· ἄλλως θὰ εἶχεν ὧδε: εἰ γὰρ τοῦτον αἱρήσομεν (ἢ ἀνέλοιμεν) ῥᾷστα . . . ποιήσομεν (ἢ ποιήσαιμεν ἄν) . . . », (ἰδὲ καὶ Βάσην ἐν Ἀθηνᾶς Γ' 273).

215 e «Τίνες αἳ τὸν τόπον κατοικοῦσι γυναῖκες;» γρ. . . . αἱ . . κατοικοῦσΑΙ γυναῖκες;.

229 d φέρεται «φαμένου δὲ . . . . . . 'σὺ τοίνυν' ἔφη 'ἐκποδὼν μοι κατάστηθι». Ἀτοπώτατον ὂν τὸ κατάστηθι μετατυπωτέον εἰς τὸ μετάστηθι· «'σύ τοίνυν' ἔφη 'ἐκποδών μοι μετάστηθι». Ὁμοιότατον τούτῳ εἶναι τὸ Εὐριπίδειον (Φοιν. 40) «ὦ ξένε, τυράννοις ἐκποδὼν μεθίστασο», οὗ ἐποιήσατο χρῆσιν καὶ Διογένης ὁ Σινωπεὺς ὡς ἱστορεῖ Διογένης ὁ Λαέρτιος (6,55) λέγων περὶ αὐτοῦ «ἀριστῶν ἐλάας, πλακοῦντος εἰσενεχθέντος, ῥίψας φησίν, ὦ ξένε, τυράννοις ἐκποδὼν μεθίστασο». Γνωστότατον δὲ τοῖς φιλολογοῦσιν ὑπάρχει ὅτι συχνάκις ἐν τοῖς ἀντιγράφοις συνεχύθησαν αἱ προθέσεις μετὰ καὶ κατά. (ἰδὲ Κόντον ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. ϛ' σελ. 247 κέξ.).

241 d-e «Χίων φυγάδες ἐλθόντες εἰς Σπάρτην πολλὰ Παιδαρήτου κατηγόρουν· μεταπεμψαμένη δὲ αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ Τελευτία καὶ ἀκούσασα ὧν ἐνεκάλουν, ἐπεὶ ἐδόκει αὐτῇ ἁμαρτάνειν ὁ υἱός, ἐπέστειλεν 'ἁ μάτηρ Παιδαρήτῳ. ἢ βελτίονα πρᾶσσε ἢ αὖθι μένε ἀπογνοὺς τὰν ἐς Σπάρταν σωτηρίαν»· τὸ χωρίον δὲν ἐνόησεν ὁ ἐκδότης· πῶς ἀφοῦ μετεκαλέσατο αὐτὸν ἡ μήτηρ καὶ ἤκουσεν ὧν ἐνεκάλουν, ἐπέστειλε νὰ μένῃ ἐκεῖ; διορθοῦται καὶ νοεῖται κάλλιστα, ἂν ἀντὶ τοῦ ἀνοήτου αὐτόν γράψωμεν αὐτούς· καὶ σημειωτέον ὅτι τὸ ὀρθὸν κεῖται ἤδη ἀρκούντως σαφῶς ἐν τῇ μεταφράσει τοῦ Διδότου «accivit *eos* Teleutia». Ἀλλὰ καὶ τὸ Παιδάρητος, ὅπερ ἐξ ἰδίας ε ασίας ἀντὶ τοῦ Παιδάρετος τῶν ἀντιγράφων ἐξέδωκεν ὁ ἐκδότης ε κι ἀδύνατον, ἐλέγχει δ' ἅμα μεγάλην ἄγνοιαν τῶν Ἑλληνικῶν δ λέκτων, ἅτε Δωριέως ὀνομαζομένου Ἰωνικῷ ὀνόματι, Παιδά-

ρητος ἀντὶ ΠαιδάρΑτος, πρβλ. Ἄρατος ἀλλ' Ὁμ. Ἀρήτη. Τὸ ὀρθὸν εἶναι γνωστὸν καὶ ἐξ ἐπιγραφῶν, ἤτοι Πεδ- άριτος ἐκ Τεγέας (Συλλογῇ Ἑλλ. Ἐπιγρ. Collitz 1237 b), ὅπερ εἶναι σύνθετον ἐκ τοῦ πεδὰ- καὶ -αριτος (πρβλ. ἀρι-θμός), καὶ δὴ ταὐτὸν τῷ Ἰωνικῷ Μετ-ήριτος· (πρβλ. καὶ Κλε-άριτος, Μεγ-άριτος Τιμ-άριτος, Καλ-ήριτος παρὰ Fick-Bechtel 138).

249 a «πυθόμενος δ' ὁ Ἀννίβας καὶ διώξας τοὺς μὲν καταλειφθέντας ἀνεῖλεν· οὐδὲ τῶν ὀρῶν ἐπιλαβόμενος . . . » γρ. . . . καταλΗφθέντας, ἵνα ἔχῃ νοῦν. Ἐν 134 c διώρθωσεν ὁ Hercher ὅμοιον σφάλμα, ἤτοι ἔγραψεν ἐναπολΗψεις ἀντὶ ἐναπολΕΙψεις.

251 a Ἀντὶ τοῦ «Καὶ γὰρ αὐτὸς ἦν φύσει θηριώδης, καὶ τοῖς φυλάττουσι τὴν ἀρχὴν . . . περιεώρα . . » γρ . . . . αὐτός τ' ἦν . . »

297 f «Δοκοῦσι δὲ τῶν Ἀλεξίδας τῆς Ἀμφιαράου θυγατρὸς ἀπογόνων εἶναι», ἀντὶ Ἀλεξίδας γρ. Ἀλεξίλας.

Ἀντὶ τοῦ «εἰς ἀρετὴν καταδυσαμένους τὸν βίον», ὅπερ ἐξέδωκεν οὐδὲν ὑποπτεύσας ὁ Β. ἐν 24d, ὁ Κόντος ἐν Ἀθηνᾶς Τ. Β' σ. 290 ἔδειξεν ὅτι τὸ ὀρθὸν εἶναι «καταΛυσαμένους τὸν βίον, παρατηρήσας ὅτι καταλύεσθαι τὸν βίον» λέγεται καὶ νοεῖται εὐκόλως, τὸ δὲ καταδύεσθαι τὸν βίον εἶναι παντελῶς ἀνόητον· πρόσθες ὅτι ἀόριστος κατ-εδυσάμην ἀντὶ τοῦ κατ-έδυν εἶναι ἀνάττικος, καὶ ὅτι τὸ χωρίον ἔκειτο διωρθωμένον ἐν τοῖς ἀποσπάσμασι τῶν Ἑλλήνων Τραγικῶν Nauck, ὥστε μικρὸς κόπος ἀπῃτεῖτο, ἵνα ὁ ἐκδότης ῥίψῃ βλέμμα εἰς τὸ βιβλίον ἐκεῖνο καὶ ἐκδώσῃ ὀρθῶς. Καὶ ὅμως οὔτε τῇ ἐννοίᾳ τοῦ χωρίου, οὔτε τῷ ἀορίστῳ ἐδυσάμην προσέκρουσεν, οὔτε τὸν κόπον ἔλαβε νὰ ἴδῃ πῶς εἶναι ἐκδεδομένον ὑπὸ τοῦ Nauck

337 c «ἄφελε τὴν ἀρετὴν τοῦ εὐτυχοῦντος, καὶ πανταχοῦ μικρός ἐστιν», οὕτως ὁ ἐκδότης, ἀλλὰ τὸ ὀρθὸν εἶναι « . . . καὶ πανταχοῦ μικρὸς ἔσται»· πρβλ. 459a μὴ κλαῖε καὶ λήψῃ, 462d μὴ οὕτως . . ἀλλ' ὑπ' αὐγὰς θεῶ καὶ πολύ σοι βέλτιον φανεῖται, 472 b ἐντὸς γενοῦ καὶ κατόψει, 862f μένε, καρκίνε, καί σε μεθήσω, Z' 131, 18 λάβε γάρ, ἔφη, τοὺς ἐμοὺς ὀφθαλμούς, καὶ θεός σοι φανήσεται, 1058c εὖξαι τί βούλει, πάντα σοι γενήσεται. Καλῶς ποιῶν ὁ Hercher -κασεν ἔσται ἐν 73b «ἀποπεμψάσθω τὴν ἑταίραν ἢ παυσάσθω» -βεύειν, καὶ τἆλλα θαυμαστὸς ἡμῖν ἄνθρωπος ἔσται», ἀλλ' ὁ νεώτα- ις ἐκδότης ἐξέδωκεν ἐστὶν οὐδὲν φροντίσας τῆς ἐννοίας. Καὶ ὅμως εἴ ι

γνωστότατον τὸ σχῆμα τοῦτο τοῦ λόγου, ἐπειδὴ πολλάκις καὶ ὑπὸ πολλῶν ἐγένετο μέχρι τοῦδε περὶ τούτου λόγος· ἀλλ' ὁ ἐκδότης ὑπὸ μανδραγόρου φωρᾶται καθεύδων. Πρβλ. Κόβητον ἐν Var. Lect. σελ. 644 ἐκδ. β' «ἐξαιρεῖτ' οὖν, ὦ Ἀθηναῖοι, τὰς τοιαύτας φύσεις καὶ τὰ τῶν νέων ζηλώματα ἐπ' ἀρετὴν προτρέψασθε. Est in argumentatione vitium neque haec adhortationem continere debebant, sed consilium: ἐὰν οὖν τὰς τοιαύτας φύσεις ἐξαιρῆτε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, προτρέψεσθε τοὺς νέους ἐπ' ἀρετήν, Haec igitur sententia renascetur si unam litterulam correxeris: ἐξαιρεῖτ' οὖν — καὶ προτρέψεσθε. Nota haec est dicendi forma ut in φράζε καὶ πεπράξεται, et in vetere oraculo

ἄκρον λαβὲ καὶ μέσον ἕξεις

et altero, quod Philippi Macedoni est editum

ἀργυρέαις λόγχαισι μάχου καὶ πάντα κρατήσεις» (Πρβλ. καὶ σελ. 144 καὶ Μνημ. 1874 σελ. 114 καὶ 1882 σελ. 60). Σημειωτέον δ' ὅτι καὶ ἄλλα πολλὰ μαρτύρια τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος χρήσεως ἔχει νὰ καταλέξῃ τις ἔκ τε τοῦ παλαιοῦ καὶ τοῦ μεταγενεστέρου Ἑλληνισμοῦ. Σοφοκλ. Ἠλέκτ. 1207 «πιθοῦ λέγοντι κοὐχ ἁμαρτήσει ποτέ» καὶ Τραχιν. 470 «πιθοῦ λεγούσῃ χρηστὰ κοὐ μέμψει χρόνῳ γυναικὶ τῇδε», Εὐριπ. Τρ. 725 «ἀλλ' ὡς γενέσθω καὶ σοφωτέρα φανεῖ», ᾧ ὅμοιον τὸ ἐν Ἡρακλ. 958 «δεῖ σε κατθανεῖν κακῶς καὶ κερδανεῖς ἅπαντα», Ἀριστοφ. Εἰρ. 1248 «πλάστιγγα πρόσθες καὶ σταθμὸς γενήσεται», καὶ Ὄρν. 764 «φυσάτω πάππους παρ' ἡμῖν καὶ φανοῦνται φράτερες», Κρατίν. Ἀποσπ. 144 Kock «ἔχε σιγὰν καὶ πάντα λόγον τάχα πευσει», Ἀλεξ. ἀποσπ. 1 «συγγενοῦ τρέχων Πλάτωνι καὶ γνώσει λίτρον καὶ κρόμμυον», Φιλιππίδ. ἀποσπ. 18 «Εὐριπίδου μνήσθητι καὶ ῥᾴων ἔσει», Κωμ. ἀποσπ. ἀδέσπ. 478 «πείσθητί μοι, καὶ πῖθι καὶ ῥᾴων ἔσει», Ἡροδ. Δ,79 «ἕπεσθαι καὶ ὑμῖν ἐγὼ δέξω», Πλάτων. Θεαιτ. 149 b «ἐννόησον δὴ τὸ περὶ τὰς μαίας ἅπαν ὡς ἔχει καὶ ῥᾷον μαθήσει ὃ βούλομαι», Ἀριστείδ. Τομ. Α σελ. 551 «ἔκκοψον τὸ τεθνηκὸς τῆς ψυχῆς καὶ γνώσει τὸν Θεόν» καὶ σελ. 667 «ταῦτ' οἱ ν αὐτὸν παραμυθείσθω καὶ ῥᾷον οἴσει», Ἰωσήπ. Ἰουδ. Ἀρχαιολ. 6 13, 9 «ζήτησον οὖν τὸ δόρυ τοῦ βασιλέως καὶ τὸν φακὸν τοῦ ὕδατ ς καὶ μαθήσῃ», Ἀρτεμιδ. Ὀνειροκριτ. σελ. 205,19 Herch. «καὶ τι ῖς τρόποις δὲ τοῖς εἰρημένοις—πρόσεχε καὶ οὐχ ἁμαρτήσῃ» καὶ

σελ. 212,17 «τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὀνείρων παρατήρει πάντων καὶ οὐχ ἁμαρτήσει» καὶ σελ. 241,7 «Θῦσον καὶ θεραπευθήσει», Γαλην. Τομ. ΙΒ' σελ. 404 «συνεχῶς δὲ ἐπιξύρα τὸν τόπον καὶ τριχοφυήσει», Ἀθην. σελ. 422 d «σὺ δέ μοι πάρεχ' ἐσθίειν καὶ σκορόδοις οὐ χρήσομαι» καὶ σελ. 577 f «ὀσφράνθητι καὶ εἴσῃ παρὰ τἆλλα διαφορὰν ὅσην ἔχει», Μάξ. Τύρ. σελ. 69,51 Διδ. «ἄφελε τῷ λόγῳ τὴν περιβολὴν ταύτην — καὶ τὸ καταλειπόμενον ὄψει» καὶ σελ. 77,19 «τοῦτό μοι φύλαττε τὸ σύνθημα καὶ ὄψει μὲν τὴν μαντικήν, συνήσεις δὲ τὴν ἀρετήν, γνωριεῖς δὲ τὴν ἑκατέρου ἐπιμέλειαν καὶ κοινωνίαν καὶ πολιτείαν» καὶ σελ. 103,5 «Φεῖσαι τοῦ φυτοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τοῦ Διός, ἀνάμεινον τοὺς καρπούς, καὶ ἐρασθήσῃ δικαιότερον» καὶ σελ. 155,5 «Μυήθητι, ἐλθέ, ἐπίβηθι τοῦ χωρίου, λάμβανε τὰ ἀγαθὰ καὶ οὐ ποθήσεις ἄλλο μεῖζον» καὶ σελ. 17, 15 Ἄφελε Ἀθηναίων τὸν ἐπὶ Μαραθῶνα δρόμον καὶ τὸν ἐκεῖ θάνατον καὶ τὴν Κυνεγείρου χεῖρα καὶ τὴν Πολυζήλου συμφορὰν καὶ τὰ Καλλιμάχου τραύματα, καὶ οὐδὲν Ἀθηναίοις καταλείΠεις (γρ. καταλείΨεις) σεμνόν. Πρβλ. καὶ σελ. 42, 38 «μηδὲν τὸ παρὰ τὴν ἀξίαν φοβηθῇς καὶ πλουτήσεις, κἂν Ἱππόνικος ᾖς, νικήσεις κἂν Κλέων ᾖς, αἱρήσεις κἂν Μέλητος ᾖς», Βιογρ. Westermann σελ. 349,13 «δότε μοι ἕτερον σῶμα καὶ μελετήσομαι (μετεμβήσομαι), Ἀλέξ. Τραλλ. Τομ. Α' σελ. 373 Puschm. «ἀνάγνωθι τὸ 'Περὶ τροφῶν' Γαληνοῦ καὶ εὑρήσεις», Φωτ. Ἐπιστ. σελ. 247 «μηδενὸς ἀμέλει τῶν πρακτέων καὶ καλὰς καὶ μεγάλας ἐλπίδας θερίσεις». Ὁ Βλαϋδέσιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀριστοφάνους Βατράχων σελ. 481 ἐμνημόνευσε χωρίον Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου ἔχον ὧδε: «τὸν κόσμον ἀντίθες ἅπαντα καὶ τότε ὄψει καθέλκουσαν τὴν Παύλου ψυχήν». Ὅμοιον τοῖς κατειλεγμένοις παραδείγμασιν εἶναι τὸ ἀπαντῶν παρ' Ἱπποκράτει Α' σελ. 283 Erm. «ἀπὸ δὲ τούτων τεκμαιρόμενος τὰ λοιπὰ ἐνθυμεῖσθαι καὶ οὐχ ἁμαρτήσῃ». Μετεβλήθη δ' εὐλόγως ὑπὸ τοῦ Κοβήτου τὸ ἁμαρτήσῃ εἰς τὸ ἁμαρτήσεαι ἐν Μνημοσύνῃ 1860 σελ. 81. Ἐν τοῖς εἰς Ἀριστοφάνη Σχολίοις Σφηξ. 1322 κεῖται «Πλάτων Σκευαῖς· ἅψαι μόνον οὐκ ἂν ἄκρῳ τῇ μορσίμῳ, ἵνα σου πατήσω τὸν Σθένελον :λ' αὐτίκα», ἀνθ' οὗ ἀναγινώσκει ὁ Kock ἐν τῇ Συναγωγῇ τῶν ο-σπασμάτων τῶν Κωμικῶν Τομ. Α' σελ. 635,128 «ἅψαι μόνο ἂν ἄκρῳ τοῦ Μορσίμου, καὶ ξυμπατήσω τὸν Σθένελον μαλ' αὐτ »·

μνημονεύει δὲ τῆς τοιαύτης ἐκφορᾶς παραδείγματά τινα ἐκ κωμικῶν ποιητῶν καὶ παρατίθεται τὸ τοῦ Ἀνδοκίδου περὶ Μυστηρ. 70 «ὑπομνησάτω καὶ ἀπολογήσομαι».

Ἐντυγχάνει δέ τις τῇ περὶ ἧς ὁ λόγος συντάξει καὶ ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ, οἷον Ματθ. Η, 8 «ἀλλὰ μόνον εἰπὲ λόγῳ καὶ ἰαθήσεται», ἀνθ' οὗ ἐν Λουκ. Ζ',7 φέρεται «εἰπὲ λόγῳ καὶ ἰαθήτω ὁ παῖς», καὶ Ἰακώβ. Ἐπιστλ. Δ' 8 «Ὑποτάγητε οὖν τῷ Θεῷ, ἀντίστητε δὲ τῷ διαβόλῳ καὶ φεύξεται ἀφ' ὑμῶν· ἐγγίσατε τῷ Θεῷ καὶ ἐγγίσει ὑμῖν» καὶ 10 «ταπεινώθητε ἐνώπιον τοῦ κυρίου καὶ ὑψώσει ὑμᾶς», καὶ Πρὸς Ἐφεσ. Ε', 14 «ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν καὶ ἐπιφαύσει σοι ὁ Χριστός», καὶ Πρὸς Γαλάτ. Ϛ', 2 «ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε καὶ οὕτως ἀναπληρώσετε τὸν νόμον» καὶ Ϛ', 4 «τὸ δὲ ἔργον ἑαυτοῦ δοκιμαζέτω καὶ τότε εἰς ἑαυτὸν μόνον τὸ καύχημα ἕξει», καὶ Ἀποκαλ. Β', 10 «γίνου πιστὸς ἄχρι θανάτου καὶ δώσω σοι τὸν στέφανον τῆς ζωῆς» καὶ Δ', 1 «Ἀνάβηθι ὧδε καὶ δείξω σοι ὅσα δεῖ γενέσθαι μετὰ ταῦτα». Πασίγνωστον δὲ τὸ «ἔλεγχε σοφὸν καὶ ἀγαπήσει σε, δίδου σοφῷ ἀφορμὴν καὶ σοφώτερος ἔσται». Π. Δ. Παροιμ. Θ' 9.

Ὅμοιον τοῖς παρατεθειμένοις χωρίοις εἶναι τὸ ἁπαντῶν ἐν ἀγγείοις χαῖρε καὶ πίει (χαῖρε καὶ πίει σύ, χαῖρε καὶ πίει τήνδε, χαῖρε καὶ πίει με, χαῖρε σὺ καὶ πίει εὖ, χαῖρε σὺ καὶ πίει εὖ, σὺ χαῖρε καὶ πίει εὖ τοι, χαῖρε καὶ πίει με ναίχι), τουτέστιν χαῖρε καὶ θὰ πίνῃς, εὔχομαί σοι νὰ χαίρῃς, τούτου δ' ὑπάρχοντος θὰ πίνῃς. Ὀρθῶς τὸ πίει ἐξελήφθη ὑπὸ τοῦ Panofca μέλλων, μάτην δ' ὁ Κούρτιος ἐν Stud. Τομ. Δ' σελ. 194 ἐναντιοῦται τῇ ἐκδοχῇ ταύτῃ ἀποφαινόμενος ὅτι τὸ πίει εἶναι προστακτικὴ ἐνεστῶτος **πιέω-ῶ** καὶ παρατηρῶν ὅτι τὸ χαῖρε καὶ πίει ἐμφερὲς ὑπάρχει τῷ παρ' Ἀλκαίῳ χαῖρε καὶ πῶ. Ἀλλ' οὐδεὶς πείθεται ἐξ ὧν λέγει ὁ Κούρτιος περὶ τοῦ ἐνεστῶτος πιέω-ῶ ὅτι εἶναι οὗτος συστατὸς οὐδέποτε ὑπάρξας ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ οὐδὲ δυνάμενος νὰ ὑπάρχῃ. Ἱκανῶς δὲ καὶ ἐκ τῆς προσθήκης τοῦ τοι καὶ τοῦ ναίχι μηνύεται ὅτι τὸ πίει εἶναι μέλλοντος χρόνου οὐχὶ δ' ἐνεστῶτος προστακτικῆς, ἐπειδὴ τὰ μόρια ταῦτα οὐ συνάπτονται τῇ προστακτικῇ. Τὴν μελλοντικὴν [illegible]σιν τοῦ πίει ἐμφαίνει καὶ ἡ γνησία δίφθογγος ΕΙ καὶ ἡ προσ[illegible]τη τοῦ Σ, χαῖρε καὶ πίεις (πρβλ. Kretschmer, Ἐπιγρ. Ἀγ[illegible]ων σελ. 195), δι' οὗ σαφέστερον ἐχαρακτηρίζετο τὸ β' πρόσωπον.

Προστακτικὴν εἰς -εις οὐδεὶς οὐδέποτε εἶδεν (πρβλ. οἶσθα-Σ, ἐγρήγορθα-Σ). (1)

Περίφημον κατέστη τὸ «δός μοι πᾶ στῶ καὶ τὰν γᾶν κινήσω (κινησῶ), ὃ ἱστορεῖται ὅτι ἐλέχθη ὑπὸ τοῦ Ἀρχιμήδους. Παρὰ τῷ Τζέτζῃ εἶναι γεγραμμένον Β′ 130 «ἔλεγε δὲ καὶ δωριστὶ (ὁ Ἀρχιμήδης), φωνῇ Συρακουσίᾳ «πᾶ (πᾷ) βῶ, καὶ χαριστίωνι τὰν γᾶν κινήσω πᾶσαν» καὶ Γ′, 60 «βοῶν, ὅπα (ὅπᾳ) βῶ καὶ σαλεύσω τὴν (τὰν) χθόνα», παρὰ δὲ τῷ Σιμπλικίῳ φέρεται κατ' ἐνεστῶτα Ὑπομν. εἰς Ἀριστοτέλ. Φυσικ. 255 (σελ. 1110,5 ἐκδ. Diels) «τὸ σταθμικὸν ὄργανον τὸν καλούμενον χαριστίωνα συστήσας ὁ Ἀρχιμήδης—ἐκόμπασεν ἐκεῖνο τὸ «πᾷ βῶ καὶ κινῶ τὰν γᾶν», ὡς καὶ παρὰ Πάππῳ τῷ Ἀλεξανδρεῖ σελ. 1060, 4 Hultsch (Ἀρχιμ. Τομ. Β′ σ. 465, 10 Heib.) «ἐφ' ᾧ λέγεται εἰρηκέναι· δός μοι (φησὶ) ποῦ στῶ καὶ κινῶ τὴν γῆν». Παντὶ φανερὸν ἀποβαίνει ὅτι μόνον ἡ κατὰ μέλλοντα ἐκφορὰ ἔχει ὑγιῶς. Ὀλίγιστα παραδείγματα εὑρίσκονται τῆς χρήσεως τοῦ ἐνεστῶτος ἐν τῇ προκειμένῃ συντάξει οἷον Ἱπποκρ. (Ψευδιπ.) Β′ σελ. 425 «διάκαιε τὰς φλέβας καὶ ὑγιὴς γίγνεται» καὶ 624 «ἔπειτα κάθισον ἡμέρας τέσσερας καὶ ἐξέρχεται τὸ ἀποσαπέν». Πρβλ. καὶ σελ. 422 «οἶνον καταρροφεῖν τὸ μὲν πρῶτον κεκρημένον, ἔπειτα ἄκρητον θαμινὰ διδόναι καὶ παύεται», ὃ δύναται νὰ νομισθῇ πλημμελὴς ἀνάγνωσις τοῦ παύΣεται. Τῷ πρώτῳ παραδείγματι ὅμοιον τὸ ἐν τοῖς εἰς Εὐκλείδην Σχολίοις ἁπαντῶν Τ. Ε σ. 245 Heib. «ποίησον οὖν τὰ ἓξ καὶ τὰ τέσσαρα μίαν εὐθεῖαν καὶ γίνονται ι′». Ἀλλ' οὔτ' ἐν τούτῳ τῷ χωρίῳ ἦτο δυνατὸν νὰ τεθῇ τὸ ῥῆμα εἰσὶ οὔτ' ἐν ἐκείνῳ τὸ ἐστίν. Παρ' Ἡροδότῳ Δ′,80 φέρεται διττὴ γραφὴ «σὺ δέ μοι ἀπόδος τοῦτον καὶ ἐγώ σοι τὸν σὸν Σκύλην παραδίδωμι» καὶ «σύ τέ μοι ἀπόδος τοῦτον κτέ.», ἀνθ' οὗ ὀρθῶς ὁ Σχαιφῆρος ἔγραψε «σύ τ' ἐμοὶ ἀπόδος κτέ.». Ταύτην δὲ μόνην τὴν γραφὴν ἡμεῖς ἐγκρίνομεν, καθ' ἣν εἶναι συνδεδεμένα τὰ δύο μέρη τῆς ῥήσεως διὰ τῶν συνδέσμων ΤΕ-ΚΑΙ. Ἐν τῷ Ἀξιόχῳ τοῦ Ψευδοπλάτωνος μνημονεύεται χω-

(1) Ἡ γνώμη τοῦ κ. Schulze ἐν Quaest. Epicae σελ. 388 σημ. 3 ὅτι τὸ πίει προῆλθεν ἐκ συγκολλήσεως τοῦ πί(ε) + εἶ (= ἴθι), φαίνεταί μοι ἀπίθανος, διότι τὸ εἶ τοῦτο οὔτε βέβαιον εἶναι οὔτε μετά τινος προστακτικῆς φαίνεται συγκολληθὲν ἐν γλώσσῃ ἡμῶν. Προδήλως δ' ἁπλουστέρα εἶναι ἡ ἐκδοχὴ τούτου ὡς μέλλοντος, ἀφ' ἀποδείκνυται ὅτι ἡ σύναψις προστακτικῆς καὶ μέλλοντος εἶναι συνηθεστάτη.

ρίον τοῦ Ἐπιχάρμου ἔχον ὧδε 366 c «ἁ δὲ χεὶρ τὰν χεῖρα νίζει· δός τι καὶ λάβοις τι», ὅ πολλαχῶς ὑπὸ τῶν κριτικῶν μετεγράφη. Ὑπὸ τοῦ Ἀρηνσίου καὶ ἄλλων ἀνεγνώσθη» δός τι καὶ λάβοις τί κα» τουτέστιν «δός τι καὶ λάβοις ἄν τι. Τοῦτο δ' ὁμοίαν ἔννοιαν ἐμφαίνει τῷ «δός τι καὶ λήψει τι».

Ἐν σελ. 380 f φέρεται «ὡς Λήμνιοι κορύδους (ἐτίμησαν), τὰ τῶν ἀττελάβων εὑρίσκοντας ᾠὰ καὶ κόπτοντας». Ἀνάρμοστον τῷ προκειμένῳ χωρίῳ ὄν τὸ «κόπτοντας» μεταβλητέον εἰς τὸ κάπτοντας, καθ' ἃ ἐγράφη καὶ ἐν τῷ Περιοδικῷ συγγράμματι Πλάτωνι Τομ. ϛ' σελ. 31. Πρβλ. Ἀριστοφάνη Ὄρν. 245 «ἐμπίδας κάπτεθ'» κτλ. Καὶ ἀλλαχοῦ τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου διεφθάρη ὑπὸ τῶν βιβλιογράφων τὸ κάπτοντες μεταβληθὲν εἰς κόπτοντες, οἷον σελ. 788 a «ἂν δὲ πρὸς τῷ πυρὶ καθημένους ὁρῶσι τὸν κύαμον κόπτοντας, οὐδὲν αὐτῶν ἡγήσονται διαφέρειν». Ὁ Κοραῆς σημειοῦται ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Πολιτικῶν τοῦ Πλουτάρχου σελ. 125 «τὸν κύαμον ΚΟΠΤΟΝΤΑΣ]. Μῶν ἦν, ΚΑΠΤΟΝΤΑΣ, παρὰ τὸ κάπτειν, τὸ ἐσθίειν (ὅθεν τὸ ἐν τῇ συνηθείᾳ χάπτω); Οὐκ ἂν ἰσχυρισαίμην». Ὁ Κόβητος ποιούμενος λόγον περὶ τοῦ χωρίου τοῦ Πλουτάρχου ἐν Μνημοσύνῃ 1878 σελ. 31 γράφει «Quid sit 'si videant vos fabas TUNDERE' qvod interpres dedit, intelligi non potest. Emenda: τὸν κύαμον ΚΑπτοντας. Cf. Var. Lectt. pag. 247. κάπτειν in κόπτειν depravari ostendimus ibid. pag 58. cf. Scholiastam ad Aristophanis *Ecclesiaz.* 45. ὑποπίνοντες γὰρ ΕΚΑΠΤΟΝ φρυκτοὺς ἐρεβίνθους. Ἐν Var. Lectt σελ. 58 εἶναι ὑπὸ τοῦ Κοβήτου τάδε εἰρημένα «τὰς ῥᾶγας ἔκοπτον: vulpeculae uvas non ἔκοπτον, sed lubentius ἔκαπτον, opinor. Recurrit ἔκαπτον III, 60,2 § 2». Πρβλ. καὶ Μνημοσ. 1875 σελ. 330 «Idem Hesychius servavit: ὠβεοκόπτας: τοὺς ὄφεις. sed non uno nomine forma haec mihi olim suspecta est: ex κόπτειν ὀρτυγοκόπος et similia multa nascuntur. Deinde qvid est ᾠὰ κόπτειν? Angues, credo, ova non ἔκοπτον, sed ἡδέως ἔκαπτον, unde ὠβεοκάπτας appellatos esse arbitror.

353 e ὅλως δὲ καὶ τὴν θάλατταν ἐκ πυρὸς ἡγοῦνται καὶ παρωτμένην, οὐδὲ μέρος οὐδὲ στοιχεῖον ἀλλ' ἀλλοῖον περίττωμα διεφθοϲ καὶ νοσῶδες.» Ἀδιανόητον εἶναι τὸ «ἀλλ' ἀλλοῖον περίττωμα

διεφθορὸς καὶ νοσῶδες», θεραπεύεται δ' εὐθὺς ὡς γραφῇ «ἀλλ' οἷον περίττωμα . . .», ὅπως καὶ ὁ Βάσης παρετήρησεν.

356 c 'Αντὶ τοῦ «διὰ τοῦ Τανιτικοῦ στόματος εἰς τὴν θάλασσαν, ὃ διὰ τοῦτο μισητὸν ἔτι νῦν καὶ κατάπτυστον ὀνομάζειν Αἰγυπτίους» γρ. . . . νομίζειν, πρβλ. Κόντον ἐν 'Αθηναίου Τομ. Ζ' σελ. 156-7.

357 f «οὐκ ἔστιν ὑπόμνημα τοῦ περὶ 'Οσίριδος πάθους». Δὲν εἶναι 'Ελληνικὸν τὸ «περὶ 'Οσίριδος πάθος», ἀλλὰ τὸ «περὶ Ὄσιριν πάθος». 'Αλλαχοῦ εὗρε καὶ ἐξέδωκεν ὁ ἐκδότης τὸ ὀρθὸν οἷον 421 c «δαιμόνων ἔφασκεν εἶναι πάθη μεγάλα καὶ ταῦτα δὴ τὰ περὶ Πύθωνα», ἀλλὰ δι' ἔλλειψιν παρατηρητικότητος οὐδὲν ὑπ' αὐτοῦ ἐδιδάχθη, κατέλιπε δ' ὅπως εὗρεν ἀμφότερα. Τοῦτο λέγεται ἔκδοσις φιλολογικὴ καὶ κριτική, ἐφ' ᾗ δύναταί τις νὰ κομπάζῃ!

360 f 'Αντὶ «Καίτοι μεγάλαι μὲν ὑμνοῦνται πράξεις ἐν 'Ασσυρίοις Σεμιράμιος, μεγάλαι δ' αἱ Σεσώστριος» γρ . . . . μεγάλαι δὲ Σεσώστριος, ὅπως καὶ ὁ Βάσης εἶδεν.

360 f 'Αντὶ τοῦ «ἀκούομεν δὲ καὶ 'Ομήρου τοὺς μὲν ἀγαθοὺς διαφόρως θεοειδέας καλοῦντος» γρ. . . . διαφερόντως, ὅπως φαίνεται νοήσας τοῦτο καὶ ὁ Βυττ. ἑρμηνεύσας ἐν τῷ λεξικῷ διὰ τοῦ praecipue.

395 f «καὶ ὁ Θέων εὖγ', εἶπεν, ὦ παῖ, καὶ καλῶς· σκόπει δ' εἰ βούλει . . .». Οὐχὶ «εὖγ' ἀλλ' εὖ τ' . . . καὶ καλῶς» ἔγραψεν ὁ Πλούταρχος ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ὅπως καὶ ἐν 243 f εὖ τε καὶ καλῶς· πρβλ. εὖ καὶ καλῶς 58 b καὶ 58 f. Κακῶς ἔχει τὸ εὖγε καὶ ἐν Ζ' 18, 18, ἔνθα κεῖται εὖγε ἀντὶ εὖ γε, οἷον «καὶ περίεστιν εὖγε ποιῶν» ἀντὶ «περίεστιν εὖ γε ποιῶν».

403 f «μισογύνου γὰρ 'Ηρακλέους ἱερόν ἐστιν ἐν τῇ Φωκίδι, καὶ νομίζεται τὸν ἱερωμένον ἐν τῷ ἐνιαυτῷ γυναικὶ μὴ ὁμιλεῖν»· ἀντὶ τοῦ ἱερωμένον ἐκ τοῦ ἱεροῦσθαι, ὃ παντάπασιν ἀνάρμοστον τῇ ἐννοίᾳ τοῦ χωρίου, τονιστέον τὸν ἱερώμενον ἀπὸ τοῦ ἱερᾶσθαι=εἶναι ἱερέα, οὗ χρῆσιν πολλάκις ποιεῖται καὶ ὁ Πλούταρχος, οἷον 843 b Μήδειος ὃς τὴν ἱερωσύνην Ποσειδῶνος 'Ερεχθέως εἶχε καὶ Φιλίππη, ἥτις ἱεράσατο τῆς 'Αθηνᾶς, 843 e ἡ καταγωγὴ τοῦ γένους τῶν ἱερασαμένων τοῦ Ποσειδῶνος, 276 d ἢ συνιερᾶται μὲν ἡ γυνὴ τῷ ἀν κλπ., πρβλ. Κόντον ἐν 'Αθηνᾶς Τομ. Ι' σελ. 538-9.

433 b 'Αντὶ τοῦ «ἄλλα γὰρ ἄλλοις οἰκεῖα καὶ πρόσφορα, καὶ

περ τῆς μὲν πορφύρας ὁ κύαμος», γρ. . . . ὁ κύανος ἢ κυανός, πρβλ. Ἡρῳδ. Α' 179, 20.

474 d «ἡδὺ μὲν ἄν τι φέρῃς, ὀλίγον δ' ἄχος ἂν ἀπολείπῃς» ὁ ἐκδότης σημειοῦται «ἀπολείπῃς] intell. μὲν». Τὸ χωρίον διορθοῦται εὐκολώτατα ὧδε: ὀλίγον δ' ἄχος ἂΝ Μ' ἀπολείπῃς, ἤτοι μετὰ τὸ Ν παρελείφθη τὸ Μ.

493 c ἀμφιδοξοῦντας ἡμᾶς ζητεῖν ἐν ἵπποις καὶ κυσὶ καὶ ὄρνισι, πῶς γαμοῦμεν αὐτοὶ καὶ γεννῶμεν καὶ τεκνοτροφοῦμεν . . .» ἀφοῦ προηγεῖται τὸ ζητεῖν, ἡ ἀπορία, δῆλον τοῖς πᾶσιν εἶναι ὅτι γραπτέον: πῶς γαμῶμεν αὐτοὶ . . . τεκνοτροφῶμεν . . .» ὁμοίως γραπτέον καὶ 758 c «ἢ πῶς ἔφη, λέγωμεν, ὦ Ζεύξιππε;», οὐχὶ δὲ πῶς λέγομεν μετὰ τοῦ ἐκδότου. πρβλ. 986 b καὶ τίνα τοῦτον, ὦ Κίρκη, προσαγορεύσωμεν;

514 c «Ὁ δ' ἀδολέσχης τοὐναντίον, ἂν μέν τις ἐμπέσῃ λόγος, ἐξ οὗ μαθεῖν τι δύναται καὶ πυθέσθαι τῶν ἀγνοουμένων, τοῦτον ἐξωθεῖ καὶ ἐκκρούει, μισθὸν οὕτω δοῦναι βραχὺν τῷ σιωπῆσαι μὴ δυνάμενος». Ἀντὶ τοῦ τῷ (σιωπῆσαι) ὁ Emperius ἤκασε τό, ὁ δὲ ἐκδότης τοῦ. Ἀλλ' εἶναι πρόδηλον, ὅτι οὔτε τὸ τῷ οὔτε τὸ τοῦ παρέχει τὴν ἀπαιτουμένην ἔννοιαν, ἥτις εἶναι: . . . . μὴ δυνάμενος δοῦναι οὕτω μικρὸν μισθὸν (τοῦ μαθεῖν . . .) δηλ. τὸ σιωπῆσαι, τὴν σιωπήν, νὰ κρατήσῃ ἐπὶ στιγμὴν κλειστὸν τὸ στόμα.

531 e «σὺ μέν, εἶπεν, αἰτεῖν ἐπιτήδειος εἶ καὶ μὴ λαμβάνειν, οὗτος δὲ λαμβάνειν καὶ μὴ αἰτῶν», ἀντὶ τοῦ καὶ μὴ λαμβάνειν ὁ ἐκδότης ἤκασε καὶ κατεχώρισεν εἰς τὸ κείμενον καὶ μὴ λαμβάνων. Ἀλλὰ τὸ φυσικὸν θὰ ἦτο τόδε: σὺ μέν, εἶπεν, καὶ αἰτῶν ἐπιτήδειος εἶ μὴ λαμβάνειν, οὗτος δὲ λαμβάνειν καὶ μὴ αἰτῶν».

545 a Ἀντὶ τοῦ «. . . ὁ Ἐπαμεινώνδας ἡμεῖς μέν γ' ὑμᾶς βραχυλογοῦντας ἐπαύσαμεν» γρ. «ὑμεῖς μέντοι γ' ὑμᾶς . . .», ὅπως ἐν 193d κεῖται «οὗτοι μέντοι, εἶπεν, ὑμᾶς βραχυλογοῦντας ἔπαυσαν».

553 c φέρεται «καὶ Πομπήιος Μάγνος ἐν Ῥώμῃ Στράβωνος ἦν υἱός, οὗ τὸν νεκρὸν ὁ Ῥωμαίων δῆμος ὑπὸ μίσους ἐξέβαλε καὶ κατεπάτησεν» ἀλλ' ἀδύνατον εἶναι νὰ μὴ προσκρούσῃ τις τῷ «ὑπὸ μίσους ἐξέ-ιλε καὶ κατεπάτησε», διότι δὲν δηλοῦται πόθεν ἐξέβαλε τὸν νεκρὸν ιῦ Στράβωνος ὁ δῆμος τῶν Ῥωμαίων. Ἂν δὲ μὴ τὸ ἐν τῇ προκει-ίνῃ ῥήσει τοῦ Πλουτάρχου ἀσαφῶς εἰρημένον διελευκαίνετο ἄλλοθεν,

ουδεὶς θὰ ἠδύνατο νὰ νοήσῃ αὐτὸ προσηκόντως. Ἀλλ' ἐξ ὧν λέγει ὁ Πλούταρχος ἐν τῷ Πομπηΐῳ κεφ. Α' «ἐκκομιζόμενον τὸ σῶμα κατασπάσαντες ἀπὸ τοῦ λέχους καὶ καθυβρίσαντες», μανθάνομεν ὅτι ἐκ τοῦ λέχους, ἤτοι τοῦ φερέτρου ἐξέβαλε τὸν νεκρὸν τοῦ Στράβωνος ὁ δῆμος τῶν Ῥωμαίων· ἐπειδὴ δὲ δὲν δύναται νὰ λεχθῇ ἁπλῶς ἐξέβαλε, προσυπακουομένου τοῦ ἐκ τοῦ λέχους, νομίζομεν πιθανώτερον ὅτι ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου «ὑπὸ μίσΟΥΣ (ἐκ τοῦ λέχΟΥΣ) ἐξέβαλε καὶ κατεπάτησε». Καὶ ἐν ἄλλοις δὲ χωρίοις τοῦ Πλουτάρχου δηλοῦται ὑπὸ τοῦ ὀνόματος λέχους τὸ φέρτρον ἢ φέρετρον ἤτοι ἡ νεκροφόρος κλίνη ἢ ὁ νεκροφόρος σκίμπους, οἷον ἐν Τιμολ. 39, 1 «οἱ μὲν ἰσχυροὶ τὰ σώματα καὶ νέοι διαλαβόντες τὸ λέχος ὑπέδυσαν καὶ παρεκόμιζον», καὶ Ὄθων. 14, 4 ἐξεκόμιζον ἐν τοῖς ὅπλοις οἱ φθάσαντες ὑποδῦναι καὶ βαστάσαι τὸ λέχος ἐπιγαυρούμενοι καὶ ἐν Νομ. 22, 1 καὶ ἐν Αἰμιλ. Παύλ. 39, 4.

558e δι' ἣν αἰτίαν αἰγὸς τὸν ἠρυγγίτην λαβούσης εἰς τὸ στόμα, ὅλον ἐφίσταται τὸ αἰπόλιον . . . ». Ἂν ὁ ἐκδότης ἦν παρατηρητικώτερος, θὰ παρετήρει τὴν ἀντίθεσιν τὴν μεταξὺ τοῦ αἰγὸς καὶ ὅλον τὸ αἰπόλιον, καὶ ἂν εἶχε μελετήσει ὃν ἀνέλαβε νὰ ἐκδώσῃ συγγραφέα, θὰ διώρθου ἐκ τοῦ 700 d «ὃ μιᾶς αἰγὸς εἰς τὸ στόμα λαβούσης ἅπαν ἐφίσταται τὸ αἰπόλιον», καὶ 776 f «τὸ ἠρύγγιον λέγουσι μιᾶς αἰγὸς εἰς τὸ στόμα λαβούσης, αὐτήν τε πρώτην ἐκείνην καὶ τὸ λοιπὸν αἰπόλιον ἵστασθαι».

Πλημμελῶς ἐξέδωκε Λεωβάτης ἐν 605 f ἀντὶ Λεωβώτης, καὶ ἐν 224 c Λάβωτος ἀντὶ Λαβώτας· πρβλ. Fick-Bechtel σελ. 83 ἔνθα καὶ Λαβώτας, Οἰβώτας, Συβώτας, Εὐρυβώτας κλπ.· πρβλ. καὶ τὸ Ὁμ. συβώτης. Πρβλ. καὶ τὰ ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ Τομ. Α' σελ. 503 ὑπὸ Κοβήτου εἰρημένα. «Ὁ δὲ Παυσανίας προειπὼν Γ. 2, 1: 'τὸ γένος τὸ Εὐρυσθένους καλοῦσιν Ἀγίδας (γρ. Ἀγιάδας)', ἐπάγει § 4: 'τοὺς δὲ ἐφεξῆς βασιλεύσαντας τῆς οἰκίας ταύτης Δόρυσσον τὸν Λαβώτα καὶ Ἀγησίλαον Δορύσσου δι' ὀλίγου τὸ χρεὼν ἀπέλαβε'. Δοκεῖ δὲ καὶ οὗτος οὐ Δόρυσσον ἀλλ' ἀττικιστὶ Δορύσσουν γεγραφέναι. Ὡς θαυμάζων γράφει ὁ Παυσανίας Γ. 2, 3: 'Λεωβώτην δέ οἱ τίθεται τὸ ὄνομα (ὁ Ἡρόδοτος) ἀλλ' ο[illegible] Λαβώταν'. Ἀλλ', ὦ μέλε, οὗτος μέν ἐστι Δωρικὸς ὁ τύπος, ἐκεῖνο δὲ Ἰωνικός, ὡς γαμέτρας καὶ γεωμέτρης, καὶ ἄλλα πολλά».

655 e φέρεται «Τοῦ νέου οἴνου Ἀθήνησι μὲν ἑνδεκάτῃ μηνὸς κατάρχονται, Πιθοίγια τὴν ἡμέραν καλοῦντες—παρ' ἡμῖν δ' ὁ μὲν μὴν καλεῖται Προστατήριος, ἕκτῃ δ' ἱσταμένου νομίζεται θύσαντας ἀγαθῷ δαίμονι γεύεσθαι τοῦ οἴνου μετὰ ζέφυρον». Οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἐξέπεσε τὸ ὄνομα τοῦ μηνός. Πλήρης ἡ ῥῆσις ἐκφερομένη ἔχει ὧδε «Τοῦ νέου οἴνου Ἀθήνησι μὲν ἑνδεκάτῃ μηΝΟΣ (ἈνθεστηριῶΝΟΣ) κατάρχονται, Πιθοίγια τὴν ἡμέραν καλοῦντες». Πρβλ. σελ. 735 e «καὶ μὴν οἴνου γε τὸν νέον οἱ πρωιαίτατα πίνοντες Ἀνθεστηριῶνι πίνουσι μηνὶ μετὰ χειμῶνα· καὶ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἡμεῖς μὲν ἀγαθοῦ δαίμονος, Ἀθηναῖοι δὲ Πιθοίγια προσαγορεύουσι» (Ἴδε καὶ Θησ. Στεφ. λ. Πιθοίγια).

Εἴδομεν ἀνωτ. σελ. 536 ὅτι οὐ μόνον ὁ τύπος πυτία εἶναι ἐγκεκριμένος ὑπὸ τοῦ Βερναρδάκι ἐν τοῖς Ἠθικοῖς τοῦ Πλουτάρχου, ἀλλὰ καὶ ὁ πιτύα. Ἐν σελ. 700 d ἐξέδωκε μὲν «ἥ τε καταπίνουσα φώκη τὴν πιτύαν ἁλισκομένη», ἐσημειώσατο δὲ «Μ: πίτυν ἀναλισκομένη». Ὁ Εὐστάθιος γράφει ἐν ταῖς τοῦ Ὁμήρου Παρεκβολαῖς σελ. 619,41 «κυρίως ὀπὸς καλεῖται ἡ τὸν τυρὸν συμπήττουσα πυετία», καὶ μετ' ὀλίγα «ὀπὸς ἡ πυτία». Ὁ δὲ Μοῖρις ἀποφαίνεται σελ. 290 «ὀπός Ἀττικῶς. πυτία Ἑλληνικῶς». Ὁ τετρασύλλαβος τύπος πυετία εἶναι παλαιότερος· ἐποιήσατο δ' αὐτοῦ χρῆσιν ὁ Ἀριστοτέλης, ὡς παρετήρησεν ὁ Pierson ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Μοίριδος σελ. 291, καὶ ὁ Νίκανδρος Ἀλεξ. 68. 323· νεώτερος δὲ ὁ τρισύλλαβος πυτία, ὅστις φέρεται παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ καὶ παρ' ἄλλοις. Ἐπειδὴ δ' ἐκ τοῦ τετρασυλλάβου τύπου προῆλθεν ὁ τρισύλλαβος φανερὸν γίνεται ὅτι ἡ πρώτη συλλαβὴ αὐτοῦ ἐγράφη διὰ τοῦ Υ, ἡ δὲ δευτέρα διὰ τοῦ Ι, πλημμελῶς δ' ἔχει ἡ ἀπαντῶσα ἐνίοτε ἐν τοῖς βιβλίοις τῶν Ἑλλήνων ἐκφορὰ πιτύα. Ὁ Pierson ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Μοίριδος δοξάζων ὅτι ἀμφότεροι οἱ τύποι εἶναι ὀρθοὶ παρέθετο μαρτύρια ἑκατέρου· ἔγραψε δὲ ἐν τῷ χωρίῳ τοῦ Πλουτάρχου Ἠθικ. σελ. 700 d πιτύαν ἀντὶ τοῦ πίτυν. Ἀλλ' ἀναγκαίως ἔχει νὰ ἐπανορθῶται πανταχοῦ ὁ τύπος πυτία ὡς γίνεται καὶ ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τομ. Ϛ' σελ. 2291.

Ὡς δὲ γράφεται πλημμελῶς πιτύα ἀντὶ τοῦ πυτία οὕτω καὶ μιτύλη—μιστυλᾶσθαι ἀντὶ τοῦ μυστίλη—μυστιλᾶσθαι. Ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς τοῦ Εὐσταθίου φέρεται σελ. 135,9 «παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς μιστυλᾶσθαι κατὰ δευτέραν συζυγίαν περισπωμέ-

νως τὸ διὰ μιστύλης, ὅ ἐστι διὰ κοίλου ἄρτου, ζωμὸν ἀρύεσθαι, ἴσως δὲ καὶ τὸ ἐν μικροῖς ἀρτίσκοις, ὡς δηλοῖ τὸ «μεμιστυλημένοι ἐπ' ὀλιγίστοις ἀλφίτοις»· καὶ σελ. 1476, 62 «αἱ δέ γε μυστίλαι ὧν ἡ μὲν ἄρχουσα διὰ τοῦ Υ, ἡ δὲ παραλήγουσα διὰ τοῦ ἰῶτα, ψωμοί εἰσι κοῖλοι, οἷον μύστρα κατὰ Αἴλιον Διονύσιον — καὶ μυστιλᾶσθαι, φησί, τὸ οὕτως ἐσθίειν». Ἴδε Σχαιφῆρον εἰς Γρηγόρ. Κορ. σελ. 559. Ἐποιήσαντο δὲ καὶ ἄλλοι περὶ τοῦ πράγματος λόγον· ἔτι δ' ὁ Βλαϋδέσιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἀριστοφάνους Πλούτου σελ. 69, ἔνθα εἶναι καὶ τάδε γεγραμμένα «Simili errore λιγυσμῶν pro λυγισμῶν exhibet A. in Ran. 795. et Μιτυλήνη pro Μυτιλήνη libri in Equ. 834. Haud aliter inter συβίνη et σιβύνη, πυτίνη et πιτύνη, et alia similia fluctuant lectiones in codicibus». Ἄξια ἀναγνώσεως εἶναι καὶ ἃ ἔγραψεν ὁ Βλαϋδέσιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀριστοφάνους Ἱππέων σελ. 107-108. Εὑρέθη δὲ καὶ ἀντὶ τοῦ πέρυσι γεγραμμένον πέρισυ· ἰσχυρίζεται δ' ὁ Τζέτζης ἐν Κραμ. Ὀξ. Ἀνεκδ. σελ. 361 ὅτι οὕτως ὀφείλει τὸ ἐπίρρημα τοῦτο νὰ ἐκφέρηται· ἀλλ' ὁ ἰσχυρισμὸς οὗτος εἶναι ἀτοπώτατος. Ἐγένετο λόγος ὑφ' ἡμῶν περὶ λέξεων διττῶς γραφομένων καὶ παρετηρήθη ὅτι ὀρθῶς μὲν ἔχει ἡ ἐκφορὰ πυτία καὶ μυστίλη—μυστιλᾶσθαι, πλημμελῶς δ' ἡ πιτύα καὶ μιστύλη—μιστυλᾶσθαι. Ὑπάρχει δὲ καὶ ἄλλη λέξις διττῶς ἐκφερομένη· εἶναι δὲ τὸ ὄνομα Λιτυέρσης—Λυτιέρσης. Ἀλλὰ τοῦ ὀνόματος τούτου νομίζεται ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Ε' σελ. 338 ὀρθότερος ὁ τύπος, οὗ ἡ μὲν πρώτη συλλαβὴ γράφεται διὰ τοῦ Ι, ἡ δὲ δευτέρα διὰ τοῦ Υ. Ἴδε καὶ Fritzsch εἰς Θεόκριτον Τομ. Α' σελ. 335. Ἐν τέλει παρατιθέμεθα τὰ ὑπὸ τοῦ Τζέτζου εἰρημένα ἐν Κραμ. Ὀξ. Ἀνεκδ. Τόμ. Γ' σελ. 371, 27 «Ποιτίαις: Ἀριστοτέλης καὶ ἕτερος πιτύαις (πυτίαις) γράφουσιν, αὐτὸς δὲ ποιτίαις γράφω κατὰ τὸν Ἀλκίφρονα ῥήτορα» (Πρβλ. καὶ Σειλῆρον Ἀλκίφρ. σελ. 396).

660d Ἀντὶ τοῦ «Ἐλαφηβολίων γὰρ ὄντων εἰς Ὑάμπολιν ἀφικνουμένους ἡμᾶς εἱστία Φίλων ὁ ἰατρός . . .» γρ. . . . ἀφικομένους.

678 f Ἀντὶ τοῦ «ἔμοιγ' οὖν οὔτ' ἄρτος οὔτ' οἶνος ἐπιλείπων . . δοκεῖ . . .» γρ . . . . ἐμοὶ γοῦν.

721 e Ἀντὶ τοῦ «ὦ φίλε Βόηθε . . . οὐκ ὀρθῶς πρὸς σωτηρίαν καὶ κίνησιν ὑποτίθεσθαι» ὅπως ἔχουσι τὰ ἄριστα ἀντίγραφα, γρ. ὑποτίθεσαι, οὐχὶ ὑποτίθεσθε, ὅπως ὁ ἐκδότης.

730 a Ἀντὶ τοῦ «οὐκ ἦν . . οὔτε πόλιν οἰκεῖν οὔτε καρπῶν ὄνασθαι» γρ . . . . οὔτε καρπῶν ὀνίνασθαι.

730 b «Οὔτε γὰρ τρίγλαν ἔστι δήπου ληιβότειραν οὔτε σκάρον τρυγηφάγον οὔτε κεστρεῖς τινας ἢ λάβρακας σπερμολόγους προσειπεῖν, ὡς τὰ χερσαῖα κατηγοροῦντες ὀνομάζομεν· ἀλλ' οὐδ' ὅσα γαλῇ καὶ μυίᾳ κατοικιδίῳ μικρολόγως ἐγκαλοῦμεν ἔχοι τις ἂν αἰτιάσασθαι τὸν μέγιστον ἰχθῦν». Πιθανώτατον φαίνεται ὅτι ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου . . . γαλῇ καὶ μυΐ κατοικιδίῳ, ὡς ἐν σελ. 733c «καὶ μὴν ἔν γε τοῖς Μενωνείοις σημεῖον ἡπατικοῦ πάθους ἀναγέγραπται τὸ τοὺς κατοικιδίους μῦς ἐπιμελῶς παραφυλάττειν καὶ διώκειν».

Τοῦ κατοικίδιος μῦς—κατοικιδίοι μύες ἐγένετο χρῆσις καὶ ὑπ' ἄλλων καὶ ὑπὸ τοῦ Γαληνοῦ λέγοντος Τόμ. ΙΒ' σελ. 263 «οὐδ' εἰ τὸ τῶν κατοικιδίων μυῶν ἀποπίπτειν ποιεῖ ἀκροχορδόνας». Πρβλ. Ἡσύχ. λ. σμίνθα. Λέγεται δὲ καὶ κατοικίδιος ὄρνις, κατοικίδιος αἴλουρος κτλ. Ἀντίκειται δὲ τῷ κατοικιδίῳ μυΐ ὁ μῦς ὁ ἀρουραῖος ἢ ἀρουρίτης. (Ἴδε Ἄλβερτον εἰς Ἡσυχ. λ. σπάλαξ).

Καλῶς κεῖται τὸ ὄνομα μυῖα ἐν σελ. 728 a «μόνα τῶν συνοίκων μυῖα καὶ χελιδὼν οὐχ ἡμεροῦται πρὸς ἄνθρωπον οὐδ' ἀνέχεται ψαῦσιν οὐδὲ κοινωνίαν ἔργου τινὸς ἢ παιδιᾶς, ἡ μὲν μυῖα φοβουμένη τῷ πάσχειν κακῶς καὶ διασοβεῖσθαι πολλάκις, ἡ δὲ χελιδὼν τῷ φύσει μισάνθρωπος εἶναι καὶ δι' ἀπιστίαν ἀτιθάσευτος ἀεὶ καὶ ὕποπτος».

753 b φέρεται «ἐρᾶται γὰρ αὐτοῦ νὴ Δία καὶ καίεται». Ἐπειδὴ ἀπιθανώτατον εἶναι ὅτι ὁ Πλούταρχος ἐποιήσατο χρῆσιν τοῦ ἐρᾶται ἀντὶ τοῦ ἐρᾷ, ἀναγκαίως ἔχει ν' ἀναγνωσθῇ «ἐρᾷ ΤΕ γὰρ αὐτοῦ νὴ Δία . . .», ὡς ἐγένετο καὶ ὑπὸ τοῦ Μεινεκίου ἐν τῇ τρίτῃ ἐκδόσει τῶν Βουκολικῶν ποιητῶν σελ. 212. Πολλάκις ἐν τοῖς ἀντιγράφοις συνεχύθησαν ὁ σύνδεσμος ΤΕ καὶ ἡ κατάληξις ΤΑΙ· οἷον ποιεῖ τε-ποιεῖται, κουφιεῖ τε-κουφιεῖται, εὑρισκέ τε-εὑρίσκεται, οἷόν τε-οἴονται διαθρυλεῖται-διαθρυλεῖ τε, ἐργάσηται-ἐργάσῃ τε, κλπ. (ἴδε Λογ. Ἑρμ. 1876 σελ. 97 καὶ 99 καὶ 169 κέξ., καὶ Περιοδ. Ἀθήν. Τομ. ' σελ. 492 κ.έ). Περὶ τοῦ οἴονται-οἷόν τε ἴδε καὶ Κοραῆν εἰς ιριστ. Ἠθικ. σελ. 330. καὶ Βυττεμβ. ἐν Λεξ. Πλουτ. σελ. 1100.

777 d Ἀντὶ τοῦ «ἡ δ' Οὐρανία καὶ Καλλιόπη καὶ ἡ Κλειὼ χαίρουσι κλπ.» γρ. ἡ δ' Οὐρανία καὶ ἡ Καλλιόπη καὶ ἡ Κλειώ.

790 b-c γράφει αεί δ' ούκ άξιον ταῦτα λέγειν περὶ 'Αγησιλάου... μηδὲ τῆς ἐξ 'Αρείου Πάγου βουλῆς Σόλωνα.. διὰ τὸ γῆρας ἐξάγωμεν, οὐκοῦν μηδὲ Περικλέα συμβουλεύωμεν ἐγκαταλιπεῖν τὴν δημοκρατίαν»· τὸ εἰ ἐξάγωμεν ἀντὶ τοῦ εἰ ἐξάγομεν εἶναι πλημμελές, ὅπως ἐμφαίνει καὶ ἡ σύνδεσις αὐτοῦ διὰ τοῦ μηδὲ πρὸς τὸ παραλειφθὲν ἐστί, (εἶδ' οὐκ ἄξιόν ἐστι... λέγειν μηδ'.. ἐξάγομεν, οὐκοῦν....).

856 b 'Αντὶ τοῦ «ἂν χρήμασι φάσκῃ μὴ δι' ἀρετῆς κατειργάσθαι τὴν πρᾶξιν» γρ. ... μὴ δι' ἀρετήν..»

'Εν 952 d ἀπαντᾷ «ἐγὼ μοι δοκῶ μηδὲ τὴν γῆν ἄμοιρον εἰκότων καὶ πιθανῶν ἀποφαίνειν, ποιησάμενος ἀρχὴν ᾧ μάλιστα Χρύσιππος ὑπὲρ τοῦ ἀέρος κέχρηται».

Καὶ ὁ Πλούταρχος καὶ ἄλλοι μεταγενέστεροί τε καὶ παλαιοὶ συντάττουσι τὸ δοκῶ μοι ἀπαρεμφάτῳ ἐνεστῶτος, οἷον Πλούτ. 'Ηθικ. σελ. 317 c «Νυνὶ δέ μοι δοκῶ τοῦ προβλήματος ὥσπερ ἀπὸ σκοπῆς καθορᾶν» καὶ σελ. 349 c «ὧν τὰς νίκας ὁρᾶν μοι δοκῶ προσερχομένας» καὶ σελ. 724 a «καίτοι δοκῶ μοι μνημονεύειν ἐν τοῖς 'Αττικοῖς ἀνεγνωκὼς ἔναγχος» καὶ Ψευδοπλουτ. σελ. 209 e «ἐγὼ γάρ μοι δοκῶ τῶν τοιούτων βούλεσθαι ἐπάνω εἶναι»· Λουκ. π. παρασ. 25 «ὥστε καὶ αὐτὸς ἤδη βούλεσθαι δοκῶ μοι παράσιτος εἶναι» καὶ 45 «οὔπω γε μὴν δοκῶ γιγνώσκειν πῶς κτέ.» καὶ 46 «ἐγὼ γὰρ οὐδ' αὐτοῦ μοι δοκῶ τοῦ 'Αχιλλέως τεκμαίρεσθαι τοῖς ἔργοις αὐτοῦ χείρω εἶναι»· Γαλην. τομ. Α' σελ. 93. «οὐδέπω καὶ νῦν μοι δοκῶ γνῶναι δύνασθαι»· 'Ηροδοτ. Β'. 93 «ἐγώ μοι δοκέω κατανοεῖν τοῦτο»· Εὐριπ. Βακχ. 915 «καὶ μὴν ὁρᾶν μοι δύο μὲν ἡλίους δοκῶ, δισσὰς δὲ Θήβας»· 'Αριστοφ. Εἰρ. 61 «ὡς φωνῆς ἀκούειν μοι δοκῶ» καὶ 177 ἀτὰρ ἐγγὺς εἶναι τῶν θεῶν ἐμοὶ δοκῶ»· Ξενοφ. Κυρ. Παιδ. Α,6,20 «Οὐκ ἀπείρως μοι δοκῶ αὐτοῦ ἔχειν»· Πλατ. Σοφιστ. 229 c «ἀγνοίας δ' οὖν μέγα τέ μοι δοκῶ καὶ χαλεπὸν ἀφωρισμένον ὁρᾶν εἶδος» καὶ Κρατύλ. 398 c «καὶ ἐγώ μοι δοκῶ, ὦ Σώκρατες, τούτου πάνυ σοι σύμψηφος εἶναι» καὶ 402a «Τὸν 'Ηράκλειτόν μοι δοκῶ καθορᾶν παλαί' ἄττα σοφὰ λέγοντα» καὶ Συμποσ. σελ. 172a «Δοκῶ μοι περὶ ὧν πυνθάνεσθαι οὐκ ἀμελέτητος εἶναι» κτλ. ("Ιδε Στούρζιον ἐν λεξ. Ξενοφ. τόμ. Α'. σελ. 758. καὶ "Αστιον εἰς Πλατ. Τομ I. σελ. 252).

Ἐν πᾶσι τούτοις τοῖς χωρίοις τὸ δοκῶ μοι (ἐμοὶ δοκῶ) εἶναι συντεταγμένον ἀπαρεμφάτῳ ἐνεστῶτος, διότι ὁ λόγος εἶναι περὶ παρόντος πράγματος· οἷον «νομίζω ὅτι ὁρῶ» «νομίζω ὅτι καθορῶ» κτλ. Ἀλλ' ἐν τῇ ῥήσει τοῦ Πλουτάρχου «ἐγώ μοι δοκῶ—ἀποφαίνειν ποιησάμενος ἀρχὴν κτέ.» γίνεται λόγος περὶ μέλλοντος πράγματος καὶ ἐμφαίνεται προδήλως τοιαύτη τις ἔννοια, οἵα θὰ ἐδηλοῦτο διὰ τοῦ μέλλοντος ἀποφανῶ. Ὅθεν ἐπάναγκες εἶναι ν' ἀναγνωσθῇ «ἐγώ μοι δοκῶ μηδὲ τὴν γῆν ἄμοιρον εἰκότων καὶ πιθανῶν ἀποφανεῖν, ποιησάμενος ἀρχὴν κτέ». Εὑρίσκεται δὲ καὶ ἐν ἄλλοις τόποις τοῦ Πλουτάρχου τὸ δοκῶ μοι συντεταγμένον ἀπαρεμφάτῳ μέλλοντος, οἷον Δημοσθ. καὶ Κικερ. Σύγκρ. 1. «ἐκεῖνο μοι δοκῶ μὴ παρήσειν ἄρρητον» καὶ Ἠθικ. σελ. 968f. καὶ σελ. 973e «οὐ δοκῶ μοι παρήσειν» καὶ σελ. 763b «ἄρρητον ἐάσειν μοι δοκῶ» καὶ 1101a «ἐκεῖνό μοι δοκῶ λήψεσθαι παρ' αὐτῶν» καὶ 741d ἐγώ μοι δοκῶ προβαλεῖν αὐτοῖς κτέ.» (Πρβλ. καὶ Ναύκιον ἐν Mél. Gréco — Rom. Τομ. Ϛ'. σελ. 137). Ἐλέχθη δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Φωτίου Ἐπιστολ. σελ. 198. Βαλ. «οὐκ ἐάσειν μοι δοκῶ», καὶ ὑπὸ Διονυσίου τοῦ Ἁλικαρνασσέως π. Συνθ. Ὀνομ. Δ', 32 «ταῦτα μὲν οὖν ἐάσειν μοι δοκῶ», καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀριστείδου τόμ. Α'. σελ 771 «ἐάσειν μοι δοκῶ» καὶ τόμ. Β'. σελ. 154 «δοκῶ μοι κατὰ τοὺς κωμῳδιοποιοὺς ὥσπερ ἀποδιδράσκοντα αὐτὸν ἕλξειν εἰς τοὺς ῥήτορας» καὶ σελ. 492 «ἐγὼ μὲν ὑπὸ σπουδῆς μοι δοκῶ τὸ τελευταῖον πρῶτον ποιήσειν», καὶ ὑπὸ τοῦ Θεοφράστου Χαρακτ. Η'. «δοκῶ μοί σε εὐωχήσειν καινῶν λόγων», καὶ ὑπὸ τοῦ Ἰσοκράτους Φιλιππ. 72 «ὃν ἤδη μοι δοκῶ δηλώσειν», καὶ ὑπὸ τοῦ Αἰσχίνου κατὰ Κτησιφ 53 «ταῦτα μὲν οὖν μοι δοκῶ καὶ τἆλλα τὰ τούτοις ὅμοια ὑπερβήσεσθαι». Κεῖται δὲ καὶ ἐν τοῖς εἰς Ἰλιάδα Σχολίοις Τόμ. Α'. σελ. 163,8 Dind. «Προσθήσειν μοι δοκῶ καὶ τὴν Ἀριστάρχου λέξιν». Πολλὰ παραδείγματα τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος συντάξεως εἶναι κατειλεγμένα ὑπὸ τοῦ Βλαϋδεσίου ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀριστοφάνους Ἀχαρνέων σελ. 156 καὶ ἐν τῇ τῶν Βατράχων σελ. 485. Ὁ Σχαιφῆρος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ περὶ Συνθέσεως Ὀνομάτων Διονυσίου τοῦ Ἁλικαρνασσέως σελ. 55. ἐμνημόνευσεν ἐκ τοῦ Πλουτάρχου τὸ «οὔ μοι δοκῶ προήσεσθαι». Παρὰ Δίωνι τῷ Χρυσοστόμῳ Τόμῳ Β' σελ. 466 b φέρεται «καὶ τοὺς μὲν ἄλλους σιγήσειν μοι δοκεῖ», ὃ ὑπό τ' ἄλλων καὶ τοῦ Λ. Δινδορφίου μετεβλήθη εἰς τὸ

«καὶ τοὺς μὲν ἄλλους σιγήσειν μοι δοκῶ» (Ἴδε Γεέλιον ἐν Adnot. in Dion. Chrysost. Rel. Orat. σελ. 349. Πρβλ. καὶ Βοισσονάδην εἰς Φιλοστρ. Ἡρωϊκ. σελ. 330 καὶ εἰς Ἀρισταιν. σελ. 547). Ὁ Κόβητος γράφει ἐν Μνημοσ. 1882 σελ. 59. «Epist. 30 § 5. pag 630. Ταῦτά μοι δοκεῖ φράσειν καὶ τούτων ἀξιώσειν εὐαγγελίᾳ δικαίαν χάριν Ἀντιπάτρῳ παρὰ σοῦ δοθῆναι. Non congruit cum δοκεῖ μοι futurum φράσειν et ἀξιώσειν. Corrigendum: ταῦτά μοι δοκΩ φράσειν. . . Deinde pro εὐαγγελίᾳ quod nihil est, repone Graecam formam εὐαγγέλια».

Ἐν τοῖς Ἀπομνημονεύμασι τοῦ Ξενοφῶντος Β', 7, 11 ἔχουσι τἀντίγραφα «νῦν δέ μοι δοκῶ εἰς ἔργων ἀφορμὴν ὑπομένειν αὐτὸ ποιῆσαι», ὃ ἐπηνωρθώθη ὑπὸ τοῦ Ἑρρίκου Στεφάνου μεταβληθὲν εἰς τὸ ὑπομενεῖν». Ὅμοιον τῷ Ξενοφωντείῳ χωρίῳ εἶνε τὸ Ἀριστοφάνειον Πλούτ. 1186 «Τὸν οὖν Δία τὸν σωτῆρα καὐτός μοι δοκῶ χαίρειν ἐάσας ἐνθάδ' αὐτοῦ καταμενεῖν». Κεῖται δὲ καὶ ἐν τῇ Ἀναβάσει τοῦ Ξενοφῶντος Α, ζ, 4 «ἂν δὲ ταῦτ' ἀνάσχησθε, τἆλλα καὶ αἰσχύνεσθαί μοι δοκῶ οἵους ἡμῖν γνώσεσθε τοὺς ἐν τῇ χώρᾳ ὄντας ἀνθρώπους», ἀνθ' οὗ ὁ Κόβητος ἐξέδωκε «καὶ αἰσχυνεῖσθαί μοι δοκῶ», καθ' ἣν ἀπεφήνατο γνώμην ἐν Nov. Lect. σελ. 414. Τῷ Κοβήτῳ γινόμεθα σύμψηφοι καὶ ἡμεῖς οὐδαμῶς ἀγνοοῦντες ὅτι ἄλλοι ὑπερεμάχησαν τῆς παραδεδομένης γραφῆς. Τῆς ὑγιῶς ἐχούσης ἐκφορᾶς παρέχει ἡμῖν παράδειγμα ὁ Ξενοφῶν λέγων Κυρ. Παιδ. Ζ', 2, 28 «ὥστε τῷ Ἀπόλλωνι ἄλλα μοι δοκῶ χαριστήρια ὀφειλήσειν».

Ὀρθῶς ἐν τοῖς τοῦ Τέλητος παρὰ Στοβ. Ἀνθολ. ϞΕ' § 21, ὑφηγησαμένου τοῦ Pflugk εἶναι ἐκδεδομένον ὑπὸ τοῦ Μεινεκίου «ἐγώ μοι δοκῶ, ὦ Φιλίσκε, γράΨειν πρὸς σὲ προτρεπτικόν» ἀντὶ τοῦ γράΦειν· πρβλ. καὶ Κόβητον ἐν Var. Lect. σελ. 206.

Κακῶς παρὰ τῷ Γαληνῷ ἀναγινώσκεται Τόμ. Θ' σελ. 768 «διό μοι κἀγὼ δοκῶ καταπαύειν ἐνταῦθα τὸν ἐνεστῶτα λόγον» ἀντὶ τοῦ καταπαύCειν, ὃ ἐσώθη ἀβλαβὲς ἐν Τόμ. Ε' σελ. 477 «δοκῶ μοι καταπαύσειν ἤδη τὸν ἐνεστῶτα λόγον ἐν τῷδε». Πρβλ. Τόμ. Α' σελ. 93. «τοῦτόν μοι δοκῶ προσθήσειν ἐγώ» καὶ Τόμ. Β' σελ. 90 «δοκῶ γάρ μοι δείξειν τὰ περὶ τὴν φυσικὴν» καὶ Τόμ. Δ' σ 646 «καί μοι δοκῶ — πρὸς τὸν κράτιστον Μαρῖνον ἐρεῖν τι χ. σάμενος ἀρχαῖς εἰς τὸν λόγον κ.τ.ἑ.» καὶ Τόμ. Η' σελ. 49 «το

ἐγώ μοι δοκῶ διδάξειν ἀναγκαιότατον ὄν εἰς τὴν προκειμένην πραγματείαν».

Ἐν τῷ Πρωταγόρᾳ τοῦ Πλάτωνος σελ. 340 a ἀπαντᾷ «δοκῶ οὖν μοι ἐγὼ παρακαλεῖν σε, ὥσπερ ἔφη Ὅμηρος τὸν Σκάμανδρον πολιορκούμενον ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως τὸν Σιμόεντα παρακαλεῖν». Ποιούμενος δὲ περὶ αὐτοῦ λόγον ὁ Σαύπιος (ἐν Platons Ausgewählte Dialoge Μέρ. Β΄ σελ. 95 ἐκδ. Β΄) γράφει «παρακαλεῖν. Gewöhnlich steht bei δοκῶ μοι (ich gedenke zu-)der Inf. fut. (Theaet. 183 d: «ἀλλά μοι δοκῶ πείσεσθαι αὐτῷ), aber auch das Präsens (Phaedr. 230 e: ἐγὼ μέν μοι δοκῶ κατακεῖσθαι, Aristoph. Vesp. 177: ἀλλ' εἰσιών μοι τὸν ὄνον ἐξάγειν δοκῶ). So ist auch hier παρακαλεῖν als. Inf. Praes. zu nehmen, da von unmittelbar Gegenwärtigem die Rede ist. Der Aufruf wird nach dem längeren mit ὥσπερ eingeleiteten Satze wiederholt». Ἐν τῷ Φαίδρῳ ἄλλα μὲν τῶν ἀντιγράφων φέρουσι «δοκῶ μοι κατακείσεσθαι», ἄλλα δὲ «δοκῶ μοι κατακεῖσθαι». Προεκρίνετο δ' ἐν παλαιοτέροις χρόνοις ὁ ἐνεστὼς ὡς κείμενος ἐν τοῖς ἀρίστοις τῶν κωδίκων. Ὁ Ἄστιος σημειοῦται ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Πλάτωνος τόμ. Ι΄ σελ. 251 «Pro κατακείσεσθαι libri praestantissimi habent κατακεῖσθαι, quod quum de re jam constituta ac praesente agatur, recte Bekkerus et Stallbaumius altèri praetulerunt». Ἀλλὰ νῦν οὐδεὶς ἴσως φιλόλογος ὑπάρχει, ὅστις δὲν εἶναι πεπεισμένος ὅτι ὁ Πλάτων ἔγραψε κατακείσεσθαι, ὅλως ἀτόπου ὄντος τοῦ κατακεῖσθαι. Τὸν μέλλοντα δὲ παρέλαβε καὶ ὁ Ἰρσχίγγιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Πλάτωνος Τόμ. Α΄ σελ. 700, 45 καὶ ὁ Σχάνζιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Πλάτωνος Τόμ. Ε΄,b σελ. 5, 28. Ὁ Κόβητος γράφει ἐν Nov. Lect. σελ. 245 «Aegrius etiam ferendum est quod Platonis nitidissima scripta huius modi naevis ex eruditorum perversa opinione inquinantur. In Phaedro pag. 230 E. pertinaciter servant ἐγὼ μέν μοι δοκῶ κατακεῖσθαι, quamquam nihil potest esse certius quam κατακείσεσθαι, etiam si omnes Codices contra tenderent, emendari oportere, ut Heindorfius dudum et sensit et demonstravit more suo paucis sed luculentis exemplis ἐπεὶ οὐ πολύμυθος οὐδ' ἀφαμαρτοεπής, sed eximio viro temere obloqui solent illi, qui ne suspicantur quidem quanta Graecitatis

interioris intelligentia in viro tam acuto quam modesto insit. Δοκῶ μοι suapte natura futurum postulat ubi quis quid *paret facere*, quid jamiam facturus sit dicit, quemadmodum δοκεῖ μοι praesens tempus vel aoristum adsciscit, si quis quid censet esse faciendum. Optime Heindorfius in Euthydemo p. 288 C. ἐγὼ οὖν μοι δοκῶ πάλιν ὑφηγήσεσθαι reposuit pro ὑφηγήσασθαι, nam propemodum idem est καὶ ταῦτα μὲν ἀφήσειν μοι δοκῶ et καὶ ταῦτα μὲν ἀφήσω, et Socratem dicere oportere ἐγὼ οὖν πάλιν ὑφηγήσομαι sequentia declarant ὅθεν γὰρ ἀπέλιπον τὸ ἑξῆς τούτοις πειράσομαι διελθεῖν. Locutio δοκῶ μοι cum futuro omnium scriptorum usu trita est et veterum et sequiorum, et ne in his quidem librarii nisi raro turbant, ut nubes exemplorum possit undique colligi, sed melius Luciani aut Juliani locis, quibus Heindorfius utitur, dedignabimur uti, quum in optimo quoque veterum affatim sit exemplorum».

Εὔκολον δ' ἦτο νὰ μεταπέσῃ τὸ κατακείΣεΣθαι εἰς τὸ κατακεῖσθαι· ἀνεγνώσθη δὲ κακῶς καὶ κεῖσθαι ἀντὶ τοῦ κείΣεΣθαι παρὰ Διονυσίῳ τῷ Ἁλικαρνασσεῖ, ὡς διδάσκεταί τις ἐξ ὧν λέγει ὁ Κόϐητος ἐν Observ. ad Dion. Halic. Antiq. Rom. σελ. 136 «Aristodemus Cumanorum tyrannus pag. 1329 cives jubet arma omnia in templis deponere: κεῖσθαι δ' αὐτὰ παρὰ τοῖς θεοῖς ἐν καλῷ. Nondum deposita erant; itaque κείσΕCθαι verum est».

Ἐν τῷ ἑτέρῳ χωρίῳ τοῦ Πλάτωνος οὐδεμία ἀνάγκη ὑπάρχει νὰ ὑποληφθῇ ὅτι τὸ δοκῶ μοι εἶναι συντεταγμένον ἀπαρεμφάτῳ ἐνεστῶτος, διότι ἐν τῇ Ἀττικῇ διαλέκτῳ ἐγίνετο χρῆσις τοῦ καλῶ-καλεῖν καὶ παρακαλῶ-παρακαλεῖν, ὡς καὶ τοῦ τελῶ-τελεῖν κτλ., οὐ μόνον ἐπὶ ἐνεστῶτος ἀλλὰ καὶ ἐπὶ μέλλοντος· ὅθεν τὸ «δοκῶ οὖν μοι ἐγὼ παρακαλεῖν» ἰσοδυναμεῖ τῷ «δοκῶ οὖν μοι ἐγὼ παρακαλέσειν». (Πρϐλ. Βλαϋδέσιον εἰς Ἀριστοφ. Ἐκκλησ. σελ. 125). Ὡς ὁ Πλάτων εἶπε «δοκῶ οὖν μοι ἐγὼ παρακαλεῖν σε», οὕτως ὁ Μένανδρος ἐν ἀποσπάσματι παρ' Εὐσταθίῳ σελ. 1647, 58 «Ἐξακεῖσθαί μοι δοκῶ τὸ δίκτυον. Ἔνθα τὸ ἐξακεῖσθαι εἶναι Ἀττικὸς μέλλων ἀντὶ τοῦ ἐξακέσεσθαι (Ἴδε Κόϐητον ἐν Nov. Lect. σ. 3).

Τὸ ἐν τῷ χωρίῳ τοῦ Ἀριστοφάνους ἐξάγειν μετετυπώθη ὑπὸ τοῦ Ἐμσλησίου ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Εὐριπίδου Μηδείας σελ. 284 εἰ τὸ

ἐξάξειν, ὃ ἐνεκρίθη καὶ ὑπὸ τοῦ Βλαϋδεσίου ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Σφηκῶν. Καὶ παντὶ μὲν φανερὸν ὑπάρχει ὅτι εὐκολώτατον ἦτο ν' ἀναγνωσθῇ πλημμελῶς ὑπὸ τῶν βιβλιογράφων ἐξάΓειν ἀντὶ τοῦ ἐξάΞειν, ἀλλ' ἄλλην γνώμην περὶ τοῦ προκειμένου χωρίου τοῦ Ἀριστοφάνους ἀποφαίνεται ὁ Κόβητος ἐν Μνημοσύνῃ 1875 σελ. 317 γράφων «Vesp 177. ἀλλ' εἰσιὼν μοι τὸν ὄνον ἐξάγειν δοκῶ. Fieri non potest ut haec ita a Comico scripta fuerint: δοκῶ μοι cum *praesenti* tempore junctum ὁρᾶν, ἀκούειν, εἰδέναι μοι δοκῶ *opinionem* denotat, ut latine *videre*, *audire*, *scire mihi videor*, id est OPINOR *me scire*, *audire*, *videre*. Praeterea μοι — δοκῶ non possunt tribus verbis interpositis disjungi. Denique non Bdelycleo ipse asinum educit foras, sed servulo ut id faciat imperat. Omnes has difficultates removebis ubi rescripseris: ἀλλ' εἰσιὼν μοι τὸν ὄνον ἔξαγ' ΕΝΔΟΘΕΝ. Erat in versiculi exitu evanida scriptura aut perrosus liber ut appareret tantum ΕΞΑΓΕΝΔΟ***, et sic nescio quis vulgatam ἐξάγεΙν δοΚΩ de suo commentus est» (πρβλ. καὶ Nov. Lect. σελ. 246). Πρὸς τὴν γνώμην τοῦ Κοβήτου ἀντιτασσόμενος ὁ F. W. Schmidt ἐν Krit. Stud. Τόμ. Γ' σελ. 44 εἰκάζει ὅτι ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους «ἀλλ' εἰσιὼν μοι τὸν ὄνον ἔξαγ', εἰ δοκεῖ». Παρατηροῦμεν δ' ὅτι τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ Κοβήτου «Praeterea μοι — δοκῶ non possunt tribus verbis interpositis disjungi» ἀνάληθες ἐξελέγχεται ἐκ τοῦ ἐν ταῖς Βάκχαις τοῦ Εὐριπίδου στίχ. 915 φερομένου «καὶ μὴν ὁρᾶν μοι δύο μὲν ἡλίους δοκῶ» καὶ ἐκ τοῦ ἐν τῷ Πολιτικῷ τοῦ Πλάτωνος 291b «καὶ μέντοι μοι νῦν, ὦ Σώκρατες, ἄρτι δοκῶ κατανενοηκέναι τοὺς ἄνδρας».

Ἐν τοῖς Ὄρνισι τοῦ Ἀριστοφάνους στιχ. 1578 κεῖται «διπλασίως μᾶλλον ἄγχειν μοι δοκεῖ». Μεταβάλλει δὲ τὸ δοκεῖ εἰς τὸ δοκῶ ὁ Σχαιφῆρος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ περὶ Συνθέσεως ὀνομάτων Διονυσίου τοῦ Ἁλικαρνασσέως σελ. 55 λέγων· «Denique cum infinitivo praesentis idem Vesp. v. 177·—ἀλλ' εἰσιὼν μοι τὸν ὄνον ἐξάγειν δ[οκ]ῶ, ut facile suspiceris, etiam Av. v. 1578 scribendum esse: δ[ιπ]λασίως μᾶλλον ἄγχειν μοι δοκῶ» (πρβλ. καὶ Δινδόρφ. εἰς Ἀρισ[το]φ. Τόμ. Γ' σελ. 653). Ἀλλὰ κάλλιστ' ἔχει ἡ γραφὴ «ἄγχειν μοι δ[ο]κεῖ», ἂν δ' ἀναγνωσθῇ δοκῶ ἀντὶ τοῦ δοκεῖ, ἀναγκαίως ἔχει νὰ

μετατυπωθῇ καὶ τὸ ἄγΧειν εἰς τὸ ἄγΞειν, ὡς παρετήρησε καὶ ὁ Βλαϋδέσιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀριστοφάνους Ὀρνίθων σελ. 159.

Ἐκ τῶν ἐν τοῖς ἄνω διειλημμένων πᾶς τις, νομίζομεν, ἀδιστάκτως πείθεται ὅτι κατ' οὐδένα τρόπον ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ τὸ δοκῶ μοι συντάσσεται ἀπαρεμφάτῳ ἐνεστῶτος ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐννοίας, ἐφ' ἧς εἶναι νενομισμένη, ὡς ἡ φύσις τοῦ πράγματος ὑπαγορεύει, ἡ μετ' ἀπαρεμφάτου μέλλοντος σύνταξις αὐτοῦ. Καὶ παρεστήσαμεν μὲν ὅτι ἐν τῇ περὶ ἧς ὁ λόγος ἐκφορᾷ μετέπεσεν ἐνίοτε κατὰ πλημμελῆ ἀνάγνωσιν τὸ ἀπαρέμφατον τοῦ μέλλοντος εἰς ἀπαρέμφατον ἐνεστῶτος, λέγομεν δὲ νῦν ὅτι, καθ' ἃ ὑπελήφθη ὑπό τινων, καὶ ἡ ἐναντία μεταβολὴ ἐγένετο ἐν χωρίῳ Ἀριστοφάνους, ἤτοι τὸ ἀπαρέμφατον τοῦ ἐνεστῶτος τίκτειν μετεβλήθη ὑπὸ τῶν βιβλιογράφων εἰς τὸ ἀπαρέμφατον τοῦ μέλλοντος τέξειν». Ὁ Κόβητος γράφει ἐν Nov. Lect. σελ. 256 «Prorsus absonum et inauditum est in Attico quidem sermone futurum τέξειν, quod vitio irrepsit in Thesmophor. 509. ἄπελθ', ἄπελθ', ἤδη γάρ, ὦνερ, μοι δοκῶ τέξειν. Sibylla ita loquebatur et Pythius Apollo in oraculis et Dii immortales et heroës, mulierculae Atticae τέξομαι solebant dicere. Rectissime igitur Hirschigius τίκτειν emendavit, quod et Graecum est et rei, quae agitur, unice convenit. Non *parituram* sese sed *parere* clamat, ut virum sine mora extrudat foras». Εἶναι δ' ἐν τῇ αὐτῇ σελίδι καὶ σημείωσις ὑπὸ Κοβήτου κατακεχωρισμένη ἔχουσα ὧδε: Δοκῶ μοι ubi significat *videor mihi*, id est *puto me*, assumere et praesens et praeteritum tempus ex ipsa rei natura sequitur: cum futuro coniunctum significat quod supra diximus, de quo usu recte monet Schneider. ad Xen. Memor. II.7.11, ubi δοκῶ μοι dicit esse *consilium*, *propositum*, *decretum mihi est*, verissime si attenderis semper poni de ea re, quam quis statim facere paret, quam quis sine mora facturus sit. Socrates in Phaedro ubi dixit δοκῶ μοι κατακείσεσθαι continuo humi decumbit, et sic qui dicit ταῦτα μὲν οὖν μοι δοκῶ ὑπερβήσεσθαι, Aeschines in Ctesiph. § 53. statim ad aliud argumentum transit. In Memorabilibus l. l. certum est legi debere νῦν ' οι δοκῶ ὑπομενεῖν αὐτὸ ποιῆσαι, non ὑπομένειν».

Παρατηρητέον δ' ἐν παρόδῳ ὅτι ὁ Κόβητος ἐν τῇ ῥήσει τοῦ ι-

στοφάνους ἔγραψεν «ἤδη γάρ, ὦνερ, μοι δοκῶ», ὡς εἶναι γεγραμμένον καὶ ὑπὸ τοῦ Φρισχίου ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Θεσμοφοριαζουσῶν· ἀλλ' ὑπὸ τοῦ Ἐγγήρου καὶ τοῦ Βλαϋδεσίου ἐγράφη «ἤδη γάρ, ὦνέρ, μοι δοκῶ», ὑπὸ δὲ τοῦ Βεκκήρου καὶ τοῦ Δινδορφίου καὶ τοῦ Μεινεκίου καὶ τοῦ Βεργκίου «ἤδη γὰρ ὦνέρ μοι δοκῶ». (Ἴδε τὰ ὑφ' ἡμῶν εἰρημένα ἀνωτ. ἐν σελ. 440-5).

Ἐν 711 d ἀπαντᾷ «ὅτι, καὶ Σαπφοῦς ἀναλεγομένης καὶ τῶν Ἀνακρέοντος, ἐγώ μοι δοκῶ καταθέσθαι τὸ ποτήριον αἰδούμενος».

Οὐχὶ ἅπαξ ἢ δὶς ἐν τῇ Ἐκκλ. Ἱστορ. Σωκράτους τοῦ Σχολαστικοῦ ἀντὶ τοῦ «παραλείψειν μοι δοκῶ», ἢ δοκῶ μοι παραλείψειν, ὧν τοῦτο μὲν κεῖται παρὰ Κλήμεντι τῷ Ἀλεξανδρεῖ σελ. 554, ἐκεῖνο δὲ παρὰ τῷ Λουκιανῷ Κατάπλ. 26, λέγεται «παραλιπεῖν μοι δοκῶ» (σελ. 459 καὶ 715 καὶ 771 καὶ 800 καὶ 835 Hussey). Ἀλλὰ τοῦτο εἶναι ἀλλότριον τοῦ γνησίου Ἑλληνισμοῦ καὶ κατ' οὐδένα τρόπον πειθόμεθα ὅτι καὶ ὁ Πλούταρχος ἐποιήσατο χρῆσιν τοιαύτης ἐκφορᾶς. Ἠπίστατο οὗτος κάλλιστα ὅτι κατὰ τὴν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ νενομισμένην συνήθειαν τὸ δοκῶ μοι, ὅταν ὁ λόγος γίνηται περὶ μέλλοντος πράγματος, συντάσσεται ἢ ἀπαρεμφάτῳ μέλλοντος ἢ ἀπαρεμφάτῳ ἀορίστου μετὰ τοῦ δυνητικοῦ μορίου ἄν, οὐχὶ δ' ἄνευ αὐτοῦ. Παραδείγματα τῆς πρώτης συντάξεως ἐκ τοῦ Πλουτάρχου ἐμνημονεύσαμεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν· παρατιθέμεθα δ' ἐνθάδε ἐξ αὐτοῦ καὶ τῆς δευτέρας μαρτύρια. Ἠθικ. σελ. 329 e «ἡδέως ἂν μοι δοκῶ γενέσθαι τῆς καλῆς καὶ ἱερᾶς νυμφαγωγίας θεατής» καὶ σελ. 426 f «ἥδιον ἄν μοι δοκῶ μαθεῖν» καὶ σελ. 920b «ἡδέως ἄν μοι δοκῶ πυθέσθαι». Διάφορον τούτων εἶναι τὸ ἐν σελ. 985 e «Ὅτι νὴ Δία καλὴν ἄν μοι δοκῶ γενέσθαι φιλοτιμίαν πρὸς τοὺς Ἕλληνας». Ἐρρήθη δὲ καὶ ὑπὸ Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως σελ. 203 «Ἐγὼ δ' ἄν μοι δοκῶ καὶ μέτρον ἐπιθεῖναι φωνῇ (Κοβ. φωνῆς) τοῖς σώφροσιν» καὶ ἕτερα τούτῳ ὅμοια ὑπὸ παλαιῶν τε καὶ μεταγενεστέρων. Οὐκ ὀλίγα τοιαῦτα παραδείγματα εἶναι παρατιθεμένα ὑπὸ τοῦ Βλαϋδεσίου ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ἀριστοφάνους Λυσιστράτης σελ. 21 καὶ τῇ τῶν Ἀχαρνέων σελ. 156. Τούτων οὕτως ἐχόντων ἐπάναγκες φαίνεται νὰ ὑποληφθῇ ὅτι τῷ περὶ οὗ ὁ λόγος χωρίῳ τοῦ Πλουτάρχου ἢ ἀπώλετο τὸ μόριον ἢ μετέπεσε τὸ ἀπαρέμφατον τοῦ μέλλοντος εἰς τὸ τοῦ ἀορίστου. δεύτερον φαίνεται ἡμῖν πιθανώτερον καὶ ἀναγινώσκομεν τὴν Πλου-

τάρχειον ῥῆσιν ὧδε «ἐγώ μοι δοκῶ καταθήσεσθαι τὸ ποτήριον αἰδούμενος». Πρβλ. κατακείσεσθαι - κατακεῖσθαι. Εὑρίσκεται δὲ καὶ παρ' ἄλλοις κατὰ πλημμελῆ ἀνάγνωσιν τὸ δοκῶ μοι, τοῦ λόγου ὄντος περὶ μέλλοντος πράγματος, συντεταγμένον ἀπαρεμφάτῳ ἀορίστου χωρὶς τοῦ μορίου ἄν. Παρὰ τῷ Πλάτωνι Εὐθυδ. σ. 288c φέρεται «ἐγὼ οὖν μοι δοκῶ καὶ αὐτὸς πάλιν ὑφηγήσασθαι». Παρὰ δὲ τῷ Ἀριστοφάνει Ὄρν. 671 «ἐγὼ μὲν αὐτὴν καὶ φιλῆσαί μοι δοκῶ». Ἀλλὰ παρ' ἐκείνῳ μὲν ἀποκατέστησεν, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω, ὁ Είνδόρφιος τὸ ὑφηγήσΕσθαι ἀντὶ τοῦ ὑφηγήσΑσθαι, παρὰ τούτῳ δ' ἀνεγνώσθη ὑπὸ Σεαγήρου «ἐγὼ μὲν αὐτὴν κἂν φιλῆσαί μοι δοκῶ», ὃ ἐνεκρίθη ὑπό τε τοῦ Δινδορφίου ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἀριστοφάνους τόμ. Γ'. σελ. 615 καὶ ὑπ' ἄλλων. Περὶ ἀμφοτέρων τῶν χωρίων τούτων ποιεῖται λόγον ὁ Κόβητος ἐν Nov. Lect. σελ. 245-6, ἔνθα καὶ ἄλλα εἶναι γεγραμμένα, ἃ ἐμνημονεύσαμεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν (σελ. 689), καὶ τάδε· «Ut in caeteris fere omnibus sic in hac quoque dictione futuro Graeci stubstituunt aoristum cum particula ἄν, quod Aristophanis causa admoneo, ne quis dubitet in Avibus 671 ἐγὼ μὲν αὐτὴν καὶ φιλῆσαί μοι δοκῶ, amplecti quod multi commendarunt κἂν φιλῆσαι». Ὁ Βλαϋδέσιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ὀρνίθων σελ. 80 σημειοῦται «nescio an praestet καὶ φιλήσειν μοι δοκῶ». Ἐν τῷ Εὐθυδήμῳ τοῦ Πλάτωνος ἔγραψεν ὁ Σχάνζιος (Πλάτ. τόμ. Ζ'. σελ. 24, 3) «ἐγὼ οὖν μοι δοκῶ κἂν αὐτὸς πάλιν ὑφηγήσασθαι», καθ' ἣν ἀπεφήνατο γνώμην ἐν Nov. Comment. σελ. 78.

Καὶ ἐν τοῖς Ἑταιρικοῖς διαλόγοις τοῦ Λουκιανοῦ ΙΓ', 4 ἀντὶ τοῦ «ἐκθανεῖν γὰρ ἄν μοι δοκῶ» ἀνεγνώσθη ὑπὸ τῶν βιβλιογράφων «ἐκθανεῖν γάρ μοι δοκῶ» παραλιπόντων μετὰ τὸν σύνδεσμον γὰρ τὸ δυνητικὸν μόριον ἄν, ὅπερ πολλάκις ὑπ' αὐτῶν ἐγένετο. Μεταγράφομεν τὰ ὑπὸ τοῦ Κοβήτου εἰρημένα ἐν Var. Lect. σελ. 206 «in Dialogo 13. § 4. ἐκθανεῖν γάρ μοι δοκῶ. Eiusdemmodi error in Stobaeo commissus ostendet quam inepte haec dicantur. Fragmentum est lectu iucundissimum Teletis in *Florileg.* 95, 21. Crates, inquit, apud sutorem sedens legebat Aristotelis προτρεπτικόν. Ἀναγινώσκοντος δ' αὐτοῦ τὸν σκυτέα ἔφη προσέχειν ἅμα ῥάπτοντα· καὶ τὸν Κράτητα εἰπεῖν· ἐγώ μοι δοκῶ, ὦ Φιλίσκε, γράφειν εἰς

προτρεπτικόν. Dixerat philosophorum lepidissimus γράψειν πρὸς σέ, et Lucianus ἐκθανεῖν γὰρ ἄν».

Παρὰ τῷ Ἀριστείδῃ εἶναι ὀρθῶς μὲν γεγραμμένον τόμ. Α' σελ. 117 «ὀρθῶς ἄν μοι δοκῶ ποιῆσαι παραλιπών» καὶ σελ. 825 «ἥδιστα δ' ἂν μοι δοκῶ τοῦτ' ἐπιτιμηθῆναι», καὶ τόμ Β'. σελ. 214 «οὕτω μοι δοκῶ πάντ' ἂν ἔλαττον εἰπεῖν ἢ βούλομαι»· πλημμελῶς δὲ τόμ. Α' σελ. 119 «τούτου μοι μνησθῆναι δοκῶ τὰ νῦν ἐν καιρῷ». Ὁ εὐκολώτατ' ἐπανορθοῦται προστιθεμένου τοῦ ἂν μετὰ τὸ μνησθῆναι «τούτου μοι μνησθῆναι ἂν δοκῶ».

Ὑπάρχει καὶ χωρίον τοῦ Πλάτωνος, ἐν' ᾧ κατὰ σόλοικον σύνταξιν κεῖται μὲν τὸ δυνητικὸν μόριον ἄν, εἶναι δὲ κατὰ μέλλοντα χρόνον προενηνεγμένον τὸ ἀπαρέμφατον, Κρατύλ. σελ. 391a «δοκῶ μοι ὧδε ἂν μᾶλλον πεισθήσεσθαι», μετετύπωσε δὲ τὸν μέλλοντα πεισθήσεσθαι εἰς τὸν ἀόριστον πεισθῆναι ὁ Κόβητος ἐν Μνημοσ. 1874 σελ. 248. Φέρονται δ' ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ τοῦ Πλάτωνος καὶ ἄλλαι γραφαί, ἃς μνημονεύει ὁ Σχάνζιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Πλάτωνος Τόμ. Β' σελ. 13.

Διάφορον τῶν προκατειλεγμένων παραδειγμάτων εἶναι τὸ ἀπαντῶν ἐν τῇ Πολιτείᾳ τοῦ Πλάτωνος σελ. 336, d «καί μοι δοκῶ, εἰ μὴ πρότερος ἑωράκη αὐτὸν ἢ ἐκεῖνος ἐμέ, ἄφωνος ἂν γενέσθαι», τουτέστιν «καὶ νομίζω ὅτι, εἰμὴ πρότερος ἑωράκη αὐτὸν ἢ ἐκεῖνος ἐμέ, ἄφωνος ἂν ἐγενόμην».

Παρατηρητέον δ' ὅτι παραλαμβάνεται ἐνίοτε ἐν τῇ περὶ ἧς ὁ λόγος ἐκφορᾷ καὶ ἀπαρέμφατον ἐνεστῶτος μετὰ τοῦ μορίου ἄν, οἷον Πλατ. Ἀπολογ. σελ. 34d «ἐπιεικῆ ἄν μοι δοκῶ πρὸς τοῦτον λέγειν λόγον κτέ.»· Ξενοφ. Κύρ. Παιδ. Γ' a, 28 «τοιούτοις ὑπηρέταις— ἀηδῶς ἄν μοι δοκῶ χρῆσθαι» καὶ μετ' ὀλίγα «τούτους ἄν μοι δοκῶ καὶ ἁμαρτάνοντας ῥᾷον φέρειν» καὶ Ε', 5, 27 «καὶ χρήματα οὕτως ἄν μοι δοκῶ ἥδιόν σοι δωρεῖσθαι ἢ παρὰ σοῦ οὕτω λαμβάνειν»· Ἀριστείδ. Τόμ. Α', 134 «οὐκ ἄν μοι περιεργάζεσθαι δοκῶ» καὶ σελ. 829 «καὶ μὴν οὐδὲ Σόλωνος ἔξω τοῦ νόμου ποιεῖν ἄν μοι δοκῶ μνησθεὶς»· Γαλην. Τόμ. Α' σελ. 93 «οὐδέπω καὶ νῦν μοι δοκῶ γνῶναι δύ χεσθαι» Ἴδε καὶ Στούρζιον ἐν Λεξ. Ξενοφ. Τόμ. Α' σελ. 758.

Ἐν τῷ Οἰκονομικῷ τοῦ Ξενοφῶντος Ε' 11 φέρουσι τἀντίγραφα «καὶ ταὐτά μοι δοκῶ ἡδέως ἑκάτερα ἀκούειν σου», μετετυπώθη δὲ

ὑπὸ τοῦ Ἑρρίκου Στεφάνου καὶ ἄλλων τὸ ἀκούειν εἰς τὸ ἀκούσειν ἀλλ' ὑπὸ τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων ἐλέγετο ἀείποτε ἀκούσεσθαι, οὐδέποτε ἀκούσειν, ὅπερ εἶναι ἴδιον τοῦ παρηκμακότος Ἑλληνισμοῦ. Ἴδε Λόγ. Ἑρμ. Τόμ. Α' σελ. 135 κἑ. Ὁ Σχαιφῆρος ἐν τῇ Ἐκδόσει Γρηγορίου τοῦ Κορίνθου σελ. 1063 γράφει: Sequitur § 11 in Schneideri quidem editione: καὶ ταῦτά μοι δοκῶ ἡδέως ἑκάτερα ἀκούσειν σου. Schneiderus: «—vulgatum ἀκούειν «corrigere non dubitavi». Sed ubinam, quaeso, vir egregius futurum ἀκούσω legit? Ego quidem non memini legere nisi formam mediam ἀκούσομαι. Walckenarius in Phalarideis p XXII.: «Ἀκούσομαι· ἀκούσεσθαι quorumvis erant Graecorum in usu: futurum activum ἀκούσω· ἀκούσειν veteribus erat inusitatum». Iam intelligent tirones causam eorum, quae satis Λακωνικῶς, quod meum tunc erat cacoëthes, ne nunc quidem expugnabile illud, notavi Melet. Crit. I. p. 128. Quod si cui vulgata in Xenophonte scriptura displiceat, (iurene id fiat,dubites) inserat post ταῦτα particulam ἄν». Καὶ ὑπερμαχεῖ μὲν τῆς παραδεδομένης γραφῆς ὁ Βρειτεμβάχιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ξενοφῶντος Οἰκονομικοῦ κτλ. σελ. 55-56, ἀλλὰ πιθανώτατον φαίνεται ὅτι ὁ Ξενοφῶν ἔγραψε «καὶ ταῦτ' ἄν μοι δοκῶ ἡδέως ἑκάτερα ἀκούειν σου», ὡς ἀνεγνώσθη καὶ ὑπὸ τοῦ Σαυπίου ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ξενοφῶντος Τόμ. Ε'. σελ. 26.

Καὶ τοῦτο δ' ἄξιον σημειώσεως ἡμῖν φαίνεται, ὅτι ἀπαντῶσιν ἐνίοτε ἐν τῷ μεταγενεστέρῳ Ἑλληνισμῷ ῥήσεις, ἐν αἷς τὸ ὑποκείμενον τοῦ δοκῶ μοι δὲν νοεῖται, ὡς ἡ φύσις τοῦ πράγματος ὑπαγορεύει, καὶ ἐπὶ τῆς συντεταγμένης αὐτῷ ἀπαρεμφάτου, ἀλλ' ἀτόπως καὶ παραλόγως ἔχει αὕτη ἕτερον ὑποκείμενον κατ' αἰτιατικὴν πτῶσιν τεθειμένον. (Ἴδε Ἰακώψιον εἰς Ἀχιλ. Τάτ. σ. 436 καὶ Σμιδίτιον ἐν Attic. Τομ. Δ' σελ. 154).

Λαβόντες ἀφορμὴν ἐκ χωρίων τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου διελάβομεν ἐκτενῶς πως περὶ τῆς συντάξεως τοῦ δοκῶ μοι καὶ ἱκανῶς, νομίζομεν, τὰ κατ' αὐτὴν διεσαφήσαμεν (πρβλ. καὶ Ὄθ. Σνειδῆρον εἰς Ἰσοκρ. Τομ. Β' σελ. 129 καὶ Σμιδίτιον ἐν Attic. Τομ. Α' σ. 260 καὶ Τομ. Β' σελ. 96 καὶ Τομ. Δ' σελ. 154). Ὀλίγα δέ τινα ...οσθέντες θὰ καταπαύσωμεν τὸν λόγον. Ἐν τοῖς Ἠθικοῖς τοῦ Πλου...άρχου σελ. 442 F φέρεται «δέδοικα δὲ μὴ δόξαιμι παντάπασιν κα-

γωγὰ καὶ νεαρὰ τῷ λόγῳ περαίνειν, ψαλτήρια διεξιὼν καὶ λύρας καὶ πηκτίδας καὶ αὐλούς». Προσκρούσας δ' ὁ Βερναρδάκις τῇ εὐκτικῇ δόξαιμι εἴκασε δόξω μοι. Κατὰ τὴν γνώμην ἄρα ταύτην ἐλέχθη ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου «δέδοικα μὴ δόξω μοι παντάπασιν ἐπαγωγὰ καὶ νεαρὰ τῷ λόγῳ περαίνειν κ.τ.έ.». Ἐπάναγκες δὲ προφανῶς ἀποβαίνει, ἀποδεκτῆς τῆς ἀναγνώσεως ταύτης γενομένης, νὰ νομίζηται ὅτι οὐ μόνον τῆς κατ' ἐνεστῶτα τῆς ὁριστικῆς ἐκφορᾶς δοκῶ μοι χρῆσιν ὁ Πλούταρχος ἐν πολλοῖς τόποις τῶν Ἠθικῶν ἐποιήσατο, ἀλλὰ καὶ τῆς κατ' ἀόριστον τῆς ὑποτακτικῆς δόξω μοι ἐν ἑνὶ χωρίῳ ἐπὶ τοιαύτης μάλιστα ἐννοίας, οἵαν ἐκείνη οὐδέποτ' εἶχεν οὐδ' ἦτο ἐνδεχόμενον νὰ ἔχῃ· διότι τὸ δοκῶ ΜΟΙ, ὡς ἤδη παρετηρήσαμεν καὶ ὡς πᾶς τις καὶ τὸν κοινὸν νοῦν ἔχων εὐκολώτατα κατανοεῖ, διὰ τὴν προσκειμένην τῷ ῥήματι ἀντωνυμίαν τοῦ πρώτου προσώπου κατ' οὐδένα τρόπον ἦτο δυνατὸν νὰ παραληφθῇ ἀντὶ τοῦ φαίνομαι (ΑΛΛῼ ΤΙΝΙ δηλονότι ἢ ἄλλοις τισίν).

957 f φέρεται «τὰ γοῦν θερμὰ τῶν ὑδάτων ἀκέσιμα καὶ πρὸς θεραπείαν εὐαίσθητα». Ἀνάρμοστον ὂν τὸ «εὐαίσθητα» μεταβλητέον εἰς τὸ εὔθετα· πρβλ. Τομ. Ζ' σελ. 159, 14 «Γέρων ἀνόητος ὥσπερ τρίβων παλαιὸς εἰς οὐδέν ἐστιν εὔθετος». Ἐγράφη δὲ καὶ ἐν τῷ Παρνασσῷ 1883 σελ. 676 «ἀλλ' ἴσως ἡ γνησία ἐκφορὰ εἶναι «πρὸς θεραπείαν εὔθετα». Εὑρέθη δὲ καὶ δυσαισθησίην γεγραμμένον ἀντὶ τοῦ δυσθεσίην. Πρβλ. καὶ Πάππ. Ἀλεξ. σ. 62,17 «ἐκθησόμεθα δέ 'φησιν' τῶν δείξεων τὴν μάλιστα πρὸς τὴν χειρουργίαν εὔθετον».

980 f ἀντὶ τοῦ «καὶ οὐ πρότερον καθίησιν ἢ συναισθανόμενον ἐκπτῆναι τὸν τροχίλον» γρ. . . . συναισθόμενον.

990 f φέρεται «καὶ γὰρ αἰγῶν ἐπειράθησαν ἄνδρες καὶ ὑῶν καὶ ἵππων μιγνύμενοι καὶ γυναῖκες ἄρρεσι θηρίοις ἐπεμάνησαν». Οὐδεμία ἀμφιβολία ὑπάρχει ὅτι ἡ γνησία γραφὴ εἶναι «καὶ γὰρ αἰγῶν ἐπειράθησαν ἄνδρες καὶ οἰῶν καὶ ἵππων κλπ.». Πολλάκις ἐν τοῖς ἀντιγράφοις συνεχύθησαν τὸ ΟΙ καὶ τὸ Υ, ὡς παρετηρήθη ὑπό τ' ἄλλων καὶ τοῦ Κοβήτου ἔν τε τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ Τομ. Α' σελ. 493 καὶ ἐν ἄλβιβλίοις. Καὶ ἐν τοῖς Ἠθικοῖς τοῦ Πλουτάρχου σελ. 130 d ἐφέποτε «ὡς ἀνοιστόν ἐστι», ἀνθ' οὗ ὁ Στέφανος ἀποκατέστησε τὸ

ὀρθὸν ἀνυστόν· ἴδε Βυττεμβάχιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου Τομ. VI σελ. 839.

988 b «ὥσπερ ἡ σὴ γυνή, σοῦ πολεμοῦντος, οἴκοι κάθηται πρὸς ἐσχάρᾳ πυρός, οὐκ ἂν οὐδ' ὅσον αἱ χελιδόνες ἀμυνομένη . . .» γρ. «οὐκ ἂν οὐδ' ὅσον αἱ χελιδόνες ἀμυνΑμένη . . »

1097 d «ὥστ' εἴ τις ἐξεῖλε τὸ σιτάριον . . . δόξαν ἂν παραστῆσαι»· γρ. εἴ τις ἐξέλοι τὸ σιτάριον . . . δόξαν ἂν παραστῆσαι.

1074 d ἀντὶ τοῦ «ἀλλά, μὴ δοκῇ ταῦτα λογικωτέραν ἔχειν τὴν ἀπορίαν, ἀψώμεθα τῶν φυσικωτέρων» γρ. Ἀλλ' ἵνα μοι δοκῇ . . . ἀψώμεθα.

1105 b φέρεται «καίτοι ταῦτα μέν, ὥσπερ ἔφην, οὐ πάνυ πολλοὶ δεδίασι, μητέρων ὄντα καὶ τιτθῶν δόγματα καὶ λόγους μυθώδεις». Κατὰ τὴν γραφὴν ταύτην ὁ Πλούταρχος λέγει «οὐ πάνυ πολλοὶ δεδίασι, μητέρων ὄντα καὶ θηλαστριῶν δόγματα καὶ λόγους μυθώδεις, ἤτοι δόγματα ἃ ἤκουον παρὰ μητέρων καὶ θηλαστριῶν, πάντως καθ' ὃν χρόνον ἐγίνετο ὁ θηλασμός, ὅπερ ἀτοπώτατον. Ὁ λόγος τοῦ Πλουτάρχου ἀπαλλάττεται τῆς ἀτοπίας, ἂν τὸ τιτθῶν μεταβληθῇ εἰς τὸ τηθῶν. Συνεχύθησαν δὲ καὶ ἀλλαχοῦ τὰ ὀνόματα τήθη (=μάμμη) καὶ τίτθη (=θηλάστρια ἤτοι βυζάστρια) ὡς ἐδηλώθη ἐν τῷ Δελτίῳ τῆς Ἑλληνικῆς Ἀλληλογραφίας 1877 σελ. 180.

Ζ' 51,12 Ἀντὶ τοῦ «'οὐδ' ὅσον ἐν μαλάχῃ τε'. Τὸν ἀπὸ τοῦ ῥᾴστου βίου λέγει» «γρ. ... τὸν ἀπὸ τοῦ ῥᾴστου βΙΟΝ λέγει».

Ἐν Τόμ. Ζ' σελ. 72,5 κεῖται «α 'ἀδηκτοτάτη' δ' ἀβρωτάτη». Λέξις ἀβρωτάτη κατ' οὐδένα τρόπον ἠδύνατο νὰ ὑπάρχῃ οὔτ' ἐν τῷ παλαιῷ Ἑλληνισμῷ οὔτ' ἐν τῷ μεταγενεστέρῳ. Φέρεται ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ἐπίθετον ἄβρωτος-ον, ὅπερ τίθεται καὶ ἐπὶ τῶν ξύλων τῶν μὴ βιβρωσκομένων ἢ ἐσθιομένων ὑπὸ τῶν ξυλοφάγων θηριδίων, ὡς παρὰ τῷ Θεοφράστῳ π. Φυτ. ἱστορ. Βιβλ. Ε, 1, 2 «τὰ δὲ μετὰ τὴν πέπανσιν τῶν καρπῶν ἄβρωτα διαμένει κἂν ἀλόπιστα ᾖ πλὴν ὑπὸ τὸν φλοιὸν ὑποδυόμενοι σκώληκες ἐπιπολῆς ἐγγράφουσι τὸ στέλεχος, οἷς καὶ σφραγῖσι χρῶνταί τινες· ὡραῖον δὲ τμηθὲν τὸ δρύϊνον ἀσαπές τε καὶ ἀθριπηδέστατον (γρ. ἀθριπήδεστον) γίνεται καὶ σκληρὸν καὶ πυκνὸν ὥσπερ κέρας». Παρὰ τῷ Ἡσιόδ ἀπαντᾷ Ἔργ. 435 «δάφνης δ' ἢ πτελέης ἀκιώτατοι ἱστοβοῆες» περὶ οὗ λέγεται ἐν τοῖς Σχολίοις σελ. 278, 1 Λιψ. «τὸ δὲ ἀση

πτον ἐδήλωσεν εἰπὼν ἀκιώτατον· ὁ δὲ Πλούταρχος ἐξηγήσατο τὴν αἰτίαν λέγων· εἶναί τι θηρίδιον ὃ καλεῖται κίς, διεσθίον τὰ ξύλα»· καὶ στ. 420 «τῆμος ἀδηκτοτάτη πέλεται τμηθεῖσα σιδήρῳ ὕλη», εἰς ὃ φέρεται σχόλιον ἔχον ὧδε: σελ. 263, 16 «ἀδηκτοτάτη δὲ ἀβρωτάτη, ὅτι τότε σκώληξ οὐκ ἐσθίει τὴν ὕλην κτέ.». Πρβλ. καὶ σελ. 262,31 «ἀδηκτοτάτην, δηλοῖ τὴν ἀθηροτάτην — Λέγοι δ' ἂν καὶ τὴν ἄβρωτον ὑπὸ τῶν ἐγγινομένων θηριδίων τοῖς φυτοῖς ὡς ἀδηκτοτάτην οὖσαν, οἷον θριπῶν καὶ τερηδόνων ἃ διεμφύεται (ἃ δὴ ἐμφύεται) τοῖς δένδρεσι, σηπομένης τῆς ἐν αὐτοῖς ὑγρότητος» καὶ σελ. 265, 19 «τῆμος ἀδηκτοτάτη, ὅτε δένδρα, τοῦτο γὰρ ἡ ὕλη, σιδήρῳ τμηθέντα ἀδηκτότατά ἐστιν, ἤγουν ἄβρωτα τοῖς ἐγγινομένοις θηριδίοις τοῖς δένδρεσι».

Ὅτι τὸ ἀβρωτάτη εἶναι ὑπερθετικὸς τύπος, δὲν ὑπάρχει οὐδεμία ἀμφιβολία· ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἀναμφίβολον εἶναι ὅτι ἐκ τοῦ ἐπιθέτου ἄβρωτος ὑπερθετικὸν μόνον ἀβρωτότατος ἠδύνατο νὰ σχηματισθῇ, οὐχὶ δὲ καὶ ἀβρώτατος ὅπερ τελέως βάρβαρον. Οὐδεὶς δὲ νομίζομεν θὰ ὑπολάβῃ ὅτι ἐκ τοῦ ἀβρωτότατος ἐγένετο κατὰ συγκοπὴν ἀβρώτατος ὡς ἐδοξάζετο ἄλλοτε περὶ ὁμοίων ἐκφορῶν (ἴδε Ναίκιον εἰς Χοιριλ. σελ. 273 κέ.). Ἐξ ὧν διέλαβεν ὁ Γ. Διδόρφιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Θεμιστίου σελ. XV καὶ ὁ Λοβέκκιος ἐν τοῖς Παραλειπομένοις σελ. 38 γινώσκουσι πάντες οἱ περὶ τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα ἀσχολούμενοι ὅτι οἱ τύποι εὐαλώτατος, εὐχειρότατος, ζηλότατος, ἀξιοθεώτατος, εὐφωρότατος, ἀλλοκώτερον, ἀδιαρθρότερα κτλ. εἶναι γραφικὰ πταίσματα ἀντὶ τοῦ εὐαλωτότατος, εὐχειρωτότατος, ζηλωτότατος, ἀξιοθεατότατος, εὐφωρατότατος, ἀλλοκοτώτερον, ἀδιαρθρωτότερον κτλ... Ὁ Κόβητος γράφει ἐν Μνημ. 1885 σ. 250 Galen. Tom XVIII 2. pag. 28: διὰ τὴν ἔνδειαν τοῦ πνεύματος — εὐφωροτάτη ἡ διάθεσις γίγνεται. Aperte mendosum est εὐφωροτάτη. Quidquid *facile deprehenditur* εὐφώρατον dicitur, itaque εὐφωρατοτάτη reponendum. Quam saepe εὐφώρατος in libris corrumpatur, ostenderunt Hemsterhusius et Dindorfius ad St. Th.» Πρβλ. Διδόρφιον Λουκ. Τομ. Α' σελ. XXI. Καὶ τὸ παρ' Ἡσυχίῳ κείμενον «νεο[...]μάτην: νεωιάτην» μετεβλήθη ὑπὸ τοῦ Ἐρρίκου Στεφάνου εἰς τ[...]εοχμοτάτην». Φέρεται δὲ παρὰ τῷ Ἡσυχ. καὶ καλλινοτάτη· κ[...]νη καλῶς ῥέουσα, ὅπερ νομίζεται μὲν ὑπὸ τοῦ Ἰ. Οἰκονομίδου ἐν

Ἐποικ. Λοκρ. Γραμ. σελ. 79 ὅτι καλῶς ἔχει, ἀλλ' εἶναι ἀναντιλέκτως πλημμελὴς ἀνάγνωσις τοῦ καλλιναωτάτη, ὡς παρετηρήθη ὑπὸ παλαιοῦ κριτικοῦ. Πρβλ. καὶ Θησ. Στεφ. λ. καλλίναος. Εὑρέθη δ' ἐν τοῖς ἀντιγράφοις καὶ ἀφροντιστέον ἀντὶ τοῦ ἀφροντιστητέον καὶ ἄλλα τοιαῦτα.

Ἐνομίζετο δ' ὑπό τινων ὅτι καὶ τὸ ἀθριπηδέστατος ἐσχηματίσθη κατὰ συγκοπὴν ἐκ τοῦ ἀθριπηδεστότατος. Ἀπαντᾷ δὲ πολλάκις ἐν τοῖς βιβλίοις τῶν Ἑλλήνων καὶ τὸ θριπηδέστατος, οὗ καὶ ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου γίνεται μνεία ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 1403,38 «ὁ δ'αὐτὸς λέγει καὶ ὅτι θριπήδεστα ξυλήφια τὰ ὑπὸ θριπῶν βεβρωμένα, ὡς ἀπὸ τοῦ ἔδω, οἷς ἐχρῶντο, φησίν, οἱ σφόδρα οἰκονομικοὶ ἀντὶ γλυπτῶν σφραγίδων· τινὲς δ'αὐτὰ πεντεσυλλάβως θριπηδέστατα εἶπον». Καὶ ὑπερμαχεῖ μὲν τῆς ἐκφορᾶς θριπηδέστατος καὶ ἀθριπηδέστατος ὁ Φρίσχιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀριστοφάνους Θεσμοφοριαζουσῶν σ. 156 (1838), ἀλλ' ὁ Κόβητος καὶ ὁ Δινδόρφιος ἰσχυρίζονται ὅτι γραφικὰ πταίσματα εἶναι τὸ θριπηδέστατος καὶ ἀθριπηδέστατος ἀντὶ τοῦ θριπήδεστος καὶ ἀθριπήδεστος (Κοβ. Var. Lect. σελ. 86 καὶ 363 καὶ ἐν Nov. Lect. σελ. 403. Δινδ. εἰς Λουκ. Τομ. Β' σ. XV). Ὁ Herwerden ἐν Lapid. Testim. σ 54. «Θριπήδεστος T. N. p. 262 et passim, nusquam vitiosa forma θριπηδέστατος». Πρβλ. καὶ Σουΐδαν «ἀκηλίδωτον ἄσπιλον, ἀκήρατον, ἀκηλιδότερος δέ». Καὶ νομίζεται μὲν ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου ὅτι τὸ συγκριτικὸν τοῦτο ἐσχηματίσθη ὡς ἐξ ἀπολύτου ἄκηλις, ἀλλὰ πιθανώτερον φαίνεται ὅτι ὁ Σουΐδας ἠπατήθη ἐκ πλημμελοῦς ἀναγνώσεως τοῦ ἀκηλιδΩτότερος.

Ζ' 82, 1 «'αἰνεῖν' δέ τινες παραιτεῖσθαι παρέλαβον, ὥσπερ 'ἐπαινὴν Περσεφόνειαν'». Ἵνα ταῦτα ἔχωσι νοῦν, γρ. «ὥσπερ ἐπαινὴν Περσεφόνειαν τὴν παραιτητήν», ὅπως σαφῶς διδάσκει ἄλλο χωρίον τοῦ Πλουτάρχου, ὅπερ ἐξέδωκε μὲν ὁ ἐκδότης, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἔθος οὔτε ἐνεθυμήθη οὔτε παρέβαλε πρὸς τοῦτο· πρβλ. 23a «οὕτω δὲ καὶ τὴν 'ἐπαινὴν Περσεφόνειαν' ἔνιοί φασιν ὡς παραιτητὴν εἰρῆσθαι».

Ζ' 82, 23 τὸ «ἔστι γὰρ οὗτος ἱκανὸς συλλήπτωρ, ὧν ἱέμεν ὥσπερ καὶ δύσμαχος παροφθείς» μεταγραπτέον ... ὧ ἱέμεν καὶ δύσμαχος πολέμιος παροφθείς...

Ζ' 210, 11 «τὴν δικαιοσύνην τὴν αὐτῆς ἀρχὴν ἀποκεκεῖσθαι» ἀντὶ τοῦ βαρβάρου ἀποκεκεῖσθαι ὁ ἐκδότης εἰκάζει ἀποκεκτῆσθαι, ἀλλὰ τὸ Λατ. justitiam originem sumpsissae, ἤτοι τὴν ἀρχὴν ἢ γένεσιν λαβεῖν ἄγει ἐπὶ τὸ ἀποκεκυῆσθαι.

Ζ' 368, 13-7 «Νῦν μὲν δὴ μάλα πάγχυ, Μελάνθιε, νύκτα φυλάξεις, εὐνῇ ἐνὶ μαλακῇ καταλέγμενος, ὥς ἐπέοικε» (χ 195-6)· τὸν γὰρ ἐν δεσμοῖς ὄντα ἀνηρτημένον ἐν κοίτῃ μαλακῇ ὑπνώσσειν λέγει»· γρ. πρῶτον κατὰ τὰ ἀνωτέρω σελ. 530 παρατηρηθέντα εὐνῇ ἔνι μαλακῇ, διότι κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν παλαιῶν «Ἀρίσταρχος τοῖς κυριωτέροις συνέταττε τὰς προθέσεις» (Σχολ. εἰς Β 839), καὶ δεύτερον ὑπνώΣειν, διότι δὲν πρόκειται περὶ ὑπνώττοντος, ἀλλ' ἐπὶ τὸ χλευαστικώτερον περὶ μέλλοντος νὰ κοιμηθῇ ὅπως ἦν δεδεμένος καὶ ἀνηρτημένος, διὸ καὶ τὸ φυλάξεις ἑρμηνεύει.

Τὰς διορθώσεις ταύτας καὶ ὅσας ἄλλας ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ Ἀθηνᾷ ἐποιήσατο ὁ κ. Κόντος οὐχὶ ἔκδοσιν παρασκευάζων τοῦ Πλουτάρχου, ἀλλ' ἁπλῶς μελετῶν καὶ κρίνων τὴν τοῦ κ. Βερν. ἔκδοσιν· ὁ κ. ἐκδότης ἠσχολήθη, ὡς αὐτὸς λέγει, ἐπὶ ἔτη περὶ ταύτην καί, ὡς εἰκός, ὤφειλεν, ἅτε αὐτὴν ταύτην τὴν κατὰ τὸ ἐφικτὸν τελείαν ἀποκατάστασιν τοῦ κειμένου σκοπὸν ἔχων, καὶ δι' εἰκασιῶν καὶ δι' ἀντιβολῆς τῶν ἀντιγράφων καὶ διὰ μελέτης πάντων τῶν περὶ Πλουτάρχου γεγραμμένων καὶ διὰ παντὸς μέσου νὰ καθαρίσῃ κατὰ τὸ ἐνὸν τὸν λόγον τοῦ Πλ. ἀπὸ πάσης κηλῖδος. Καὶ ὅμως εἴδομεν ποῖαί τινες εἶναι αἱ διορθώσεις καὶ καθόλου ὁποῖα καὶ ὁπόσα εἶναι τὰ κατορθώματα ἢ μᾶλλον τὰ ἁμαρτήματα αὐτοῦ. Δὲν ἀμφιβάλλω, καλῶς ἐπιστάμενος τὰ παρ' ἡμῖν, ὅτι τούτων τὰ μὲν θὰ κηρυχθῶσιν ἀσήμαντα, τὰ δὲ θὰ δικαιολογηθῶσι διὰ τῆς παραδόξου μέν, συνήθους δὲ παρ' ἡμῖν φράσεως, ὅτι «βεβαίως ἐσφάλη ὁ ἐκδότης, ἀλλὰ τίς δὲν ἐσφάλη;» Εἰς τοῦτο παρατηρῶ πρῶτον ὅτι διαφέρει σφάλμα σφάλματος καὶ ὅτι ἄλλην βαρύτητα ἔχει ἀβλέπτημα προελθὸν ἐξ ἀνθρωπίνης ἀδυναμίας ἢ μετεωρίας καὶ ἄλλην ἁμάρτημα περὶ αὐτὰ τὰ στοιχεῖα τῆς γλώσσης, καὶ περὶ αὐτὴν τὴν μέθοδον, ἧς διατείνεται μὲν ὅτι ποιεῖται χρῆσιν, ἀληθῶς δὲ καταπατεῖ ἀδιαλείπτως. Ἔπειτα ὅτι ἄλλο σφάλματα ἀν-
πίνης καὶ δὴ πάντοτε περιωρισμένης διανοίας καὶ ἄλλο σφάλματα
ακτηρισθέντα ὡς ἠθικῶς ἀσυγχώρητα καὶ ὑπὸ ξένων ἐπιστημόνων.
Ὁ κ. ὑπουργὸς τῆς Παιδείας ἐπεβάλετο ν' ἀπολύσῃ καθηγητὴν τοῦ

Ἐθν. Πανεπιστημίου, πολλοῦ λόγου ἄξιον, διότι, ὡς λέγει ἐν τῇ πρὸς τὸν Βασιλέα ἐκθέσει αὐτοῦ, ἐξέθηκε πρὸ τῶν ξένων τὴν Ἑλλάδα δι' ὧν ἔγραψε περὶ τῆς παρ' ἡμῖν δημοσίας ἐκπαιδεύσεως καὶ περὶ τῆς αναμείξεως εἰς αὐτὴν τῶν πολιτικῶν κομμάτων. Ἀλλ' ἆρά γε ἐξέθηκεν ὀλιγώτερον τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα ὁ ἐκδότης, ὅστις τοιουτοτρόπως ἐξετέλεσε τὴν ἔκδοσιν τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου, ὥστε ἀπεκλήθη ἀπατεὼν καὶ σφετεριστὴς ἀλλοτρίων εὑρημάτων καὶ ὅστις ἐξηλέγχθη περιφανῶς λεηλατήσας πρὸς ἐπίδειξιν κριτικῆς δεινότητος τοὺς κώδικας, τὰ λεξικά, τὰς προγενεστέρας ἐκδόσεις κλπ. κλπ.;

Ἀλλὰ καὶ ἄλλως ἔβλαψε τὴν Ἑλληνικὴν ἐπιστήμην ὁ κ. Βερναρδ. Ἔσχε δηλ. τὴν μεγάλην τιμὴν ν' ἀναλάβῃ ἔκδοσιν ἀρχαίου συγγραφέως καὶ καταστῇ οὕτω συνεργάτης τοῦ Dindorf, Nauck, Bergk, Bekker, Blass, Meineke, Kaibel καὶ τοσούτων ἄλλων τῆς ἐπιστήμης ἡρώων, ἀλλ' οὔτε ἐφιλοτιμήθη οὔτε ἠδυνήθη νὰ φανῇ ἀντάξιος ἐκείνων· διὸ οὐ μόνον κατεδικάσθη ἡ ἔκδοσις αὐτοῦ ὅσον οὐδεμία ἄλλη ποτέ, καὶ ἀληθῶς δ' οὔτε ἐξῆλθέ ποτε οὔτε φόβος ὑπάρχει νὰ ἐξέλθῃ ἄλλη χείρων ἐκ τῶν καταστημάτων Teubner, ἀλλὰ καὶ ἐνῷ κατὰ φυσικὸν λόγον ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες ἔδει νὰ ὦμεν οἱ καταλληλότατοι πάντων εἰς παρασκευὴν ἐκδόσεως τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων, μάλιστα τῶν μεταγενεστέρων καὶ μεσαιωνικῶν, τοῦ λοιποῦ ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἀποτυχούσης οὕτως οἰκτρῶς τῆς πρώτης ἀποπείρας οὐδενὶ Ἕλληνι θέλουσι τὰ καταστήματα ἐκεῖνα ἐπιτρέψει ἄλλου συγγραφέως ἔκδοσιν. Πόσον δὲ ἐπιβλαβὲς εἶναι τοῦτο καὶ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἐπιστήμην καὶ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα, δυσκόλως δύναταί τις νὰ κατανοήσῃ ἀρκούντως. Τοῦτο δὲ μάλιστα πάντων λυπεῖ ἡμᾶς καὶ θὰ λυπήσῃ βεβαίως καὶ πάντα φιλόπατριν Ἕλληνα.

Προσθῆκαι καὶ διορθώσεις.

Περὶ τῶν εἰς -ειᾰ ἀφῃρημένων, περὶ ὧν διελάβομεν ἀνωτέρω σελ. 433-5, διαλαμβάνει καὶ ὁ Meister ἐν τῷ βιβλίῳ αὐτοῦ Die Mimiamben des Herodas σελ. 844-5 λέγων πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τά: «ἔν τισιν αἱ καταλήξεις -η καὶ -ην εἰσεχώρησαν καὶ εἰς αὐτὴν . . . λαλουμένην διάλεκτον, ὅπως ἐν τῷ κνύζη (Ἀνακρ. 87), ἐν . . .

κατωτέρω ἐξετασθησομένοις ἀφῃρημένοις ἐκ τῶν εἰς -ες θεμάτων, οἷον ἀτελείη, ἀληθείη κλπ. ... Τῶν ἀφῃρημένων, οἷον ἀλήθεια, ἀληθείη (ἀληθίη) δὲν διεσώθη (ἐν τοῖς ἀντιγράφοις τοῦ Ἡρώδα) χαρακτηριστική τις κατάληξις· πιθανῶς ὁ Ἡρώδας μετεχειρίσατο τοὺς τύπους εἰς -είη (-ίη), (οὕτως ἐγὼ μετ' ἄλλων ἀνεπλήρωσα ἀλη[θείην] Ζ' 32)· πρβλ. τὰ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις λυρικοῖς (Renner 169 κἑξ.) ἀληθείη Μιμνέρμ. 8, 1, ἀναιδείην Ἀρχιλόχ. 78, 5, ἐπιπειθείη Σημωνιδ. 1, 6, προμηθείην Ξενοφ. 1, 24 κλπ. ... Παρὰ τῷ Ἡροδότῳ (Bredow 186, Fritsch 19 κἑξ.), οἱ τύποι εἰς -είη -είην εἶναι συχνότερον παραδεδομένοι τῶν εἰς -εια -ειαν. Οἱ Γραμματικοὶ διδάσκουσιν (Ἰωανν. Γραμματ. παρὰ τῷ Ἄλδῳ 240 b): 'αἱ ἐναλλαγαὶ τοῦ α βραχέος εἰς η τῶν μεταγενεστέρων (Ἰώνων) εἰσί· ἀλήθειαν, ἀληθείην', καὶ Σχολ. εἰς Σοφοκλ. Ἠλέκτραν 990 'τῆς νεωτέρας Ἰάδος ἐστὶ τὸ λέγειν τὴν προμήθειαν προμηθίαν (γρ. -ίην) καὶ τὴν εὐέπειαν εὐεπίαν (γρ. -ίην) καὶ τὰ τοιαῦτα».

Ἀλλ' ὅταν τις ἐνθυμηθῇ ὅτι τὰ ἐκ τῶν Ἐλεγειακῶν καὶ Ἰαμβογράφων παραδείγματα εἰς -είη -είην οὐδὲν ἀληθῶς ἀποδεικνύουσιν, ἅτε δυνάμενα νὰ ἐκληφθῶσιν ἐπικοὶ τύποι, καὶ ὅτι κατὰ τὰ λεχθέντα ἐν σελ. 434 ὁ ἄριστος Μεδίκειος κῶδιξ διεφύλαξε πολλαχοῦ ὀρθῶς τὸ α, καὶ ὅτι πολλοὶ καὶ διάσημοι ἐκδόται ἐξέδωκαν ταῦτα μετὰ τοῦ α, τότε βλέπει ἕκαστος ὅτι τὸ μὲν πασίγνωστον τοῦ κ. Β. (ἀνωτέρω σελ. 433) οὐδαμῶς εἶναι βέβαιον, τὸ δὲ ἄγνωστον καὶ ἀνήκουστον κατ' αὐτὸν εἶναι κατὰ τὴν παράδοσιν τοῦ Ἡροδότου πιθανώτερον τοῦ ἑτέρου.

Τοῖς ἀνωτέρω σελ. 443 καταλεχθεῖσι προσθετέον καὶ τὸ ἀναγινωσκόμενον ἐν Ἡρῳδιανῷ Α' 324, 15, «ἐν μέντοι, φησί, τοῖς ἀκριβεστέροις ἀντιγράφοις» καὶ Σχολ. Ἰλ. Α', 93, 6. Dind. «αὕτη δέ» φησι «φοξίχειλος Ἀργείη κύλιξ». Καὶ τὸ τοῦ Πάππου ἀνωτέρω σελ. 697 «ἐκθησόμεθα δέ 'φησιν' τῶν δείξεων». Καὶ τὸ ἄλλο ἀνωτέρω σελ. 678 παρατεθὲν χωρίον Πάππου σελ. 1060 'εἶναι ὑπὸ τοῦ Hultsch ὧδε ἐκδεδομένον «... δός μοί (φησι) ποῦ στῶ καὶ κινῶ τὴν γῆν».

Γράφει δ' ὁ Κόβητος καὶ ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν λόγων τοῦ Ὑπερείδου ιλ. 38 «φράζουσαν (φράζοντος), ὦ σκαιότατε, σοι σαφέστατα...» νθ' οὗ ὑπ' ἄλλων γράφεται «φράζουσαν (φράζοντος) ὦ σκαιότατέ

σοι σαφέστατα...» ἢ «φράζοντος,ὦ σκαιότατέ,σοι σαφέστατα...» πρβλ. καὶ τὰ ἀνωτέρω σελ. 692-3 σεσημειωμένα περὶ τοῦ ἤδη γάρ, ὤνερ, μοι δοκῶ ἢ ὦνέρ, μοι δοκῶ ἢ ὦνέρ μοι δοκῶ.

Τοῖς ἀνωτέρω σελ. 456-9 εἰρημένοις περὶ τῆς αὐξήσεως τῶν ἀπὸ τοῦ στερητικοῦ ἀν- ἀρχομένων προστίθημι καὶ μαρτυρίαν Γραμματικοῦ, σφόδρα τιμωμένου ὑπὸ τοῦ κ. Βερναρδάκι (πρβλ. ἀνωτ. σελ. 293), τοῦ Μ. Ἐτυμολόγου, διδάσκοντος ἐν σελ. 101, 16 «ἀναισχυντῶ: οὐκ ἔχει τὴν ἀνὰ πρόθεσιν, ἀλλὰ τὸ α στερητικόν, ὡς ἐπὶ τοῦ ἀναίτιος, ἀνήκοος· ὥστε οὐκ ἀλόγως ἡ ἔξωθεν κλίσις». Συνίστησιν ἄρα τὴν ἔξωθεν αὔξησιν, ἠναισχύντει, λέγων ὅτι αὕτη εἶναι ἡ λόγον ἔχουσα. Θαυμάζει ἄρα ὁ κ. Β. τὰ διδάγματα τοῦ Μ. Ἐτυμ., ἀλλ' οὐκ ἀκολουθεῖ αὐτοῖς.

Σελ. 632 σημ. δὲν δύναται νὰ λεχθῇ Ἑλληνιστὶ «ὃν καὶ ἀπαρτῶσι ταῖς ἡμέροις». Συνήθως ἐπὶ τοιαύτης ἐννοίας παραλαμβάνεται τὸ ῥῆμα περιάπτειν· λέγεται δὲ καὶ προσαρτᾶν καὶ περιαρτᾶν ὡς παρὰ τῷ Πολυδεύκει Α' 242 «ἃ (ἐρινὰ) προσαρτῶσι ταῖς συκαῖς, ὅπως μὴ ἀποπίπτῃ ὁ καρπός· τὸ δὲ τὰ ἐρινὰ συλλέγειν ἢ περιαρτᾶν (συκαῖς ἐρινάζειν καὶ τὸ τὰ σῦκα συλλέγειν) συκάζειν λέγουσιν» Πιθανώτατον δὲ φαίνεται ὅτι καὶ ὑπὸ τοῦ Σουΐδα ἐλέχθη «ὃν καὶ περιαρτῶσι ταῖς ἡμέροις».

Τοῖς ἀνωτέρω σελ. 612 εἰρημένοις περὶ τῆς ἀντωνυμίας οὗ προστίθεμεν τάδε:

Ἐν σελ. 623a ἀναγνοὺς ὁ Βυττεμβάχιος «Τοῦτο καὶ τὸν Λυδὸν ἐπῆρε Κανδαύλην τῆς ἑαυτοῦ γυναικὸς ἐπισπᾶσθαι θεατὴν εἰς τὸ δωμάτιον τὸν Γύγην· βούλονται γὰρ . . .» ἐποιήσατο τὴν παρατήρησιν τήνδε: «Κανδαύλην — Γύγην Nomina haec desunt in libris scriptis et editis ante Stephanum. loco prioris est spatium: loco prosterioris, την, unde Xyl. fecit οἰκέτην». Ὁ δὲ Βερναρδάκις ἐξέδωκε μὲν «τοῦτο καὶ τὸν Λυδὸν ἐπῆρε Κανδαύλην τῆς ἑαυτοῦ γυναικὸς ἐπισπᾶσθαι θεατὴν εἰς τὸ δωμάτιον τὸν* *τὴν οὐ βούλονται γὰρ ὑπ' ἄλλων μαρτυρεῖσθαι», ἐσημειώσατο δὲ «lac. 4-5 Vd 7E την οὐ Supplent τὸν Γύγην S. τὸν οἰκέτην X. τὸν οἰκέτην οὗ?»

Τῆς ἑνικῆς δοτικῆς τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας τοῦ τρ προσώπου οἱ πολλοὶ πεζολόγοι Ἀττικοί τε καὶ μεταγενέστερο οἷς καὶ ὁ Πλούταρχος ἐποιήσαντο χρῆσιν, ὀλίγιστοι δὲ τῆς ἐν

γενικῆς οὗ· ὅθεν ἀπιθανώτατον ἡμῖν φαίνεται ὅτι εἶπεν ὁ Πλούταρχος τὸν οἰκέτην οὗ.

Περὶ τῆς ἑνικῆς γενικῆς οὗ λέγει Ἀπολλώνιος ὁ Ἀλεξανδρεὺς ἐν τῷ περὶ Ἀντωνυμίας σελ. 97, 1 «Συμφανὲς ὡς καὶ ἀπὸ τῆς σου ἡ οὗ πρωτότυπος γενήσεται. — Τὴν μὲν οὖν χρῆσιν παρ' Ὁμήρῳ οὐκ ἐνὸν εὑρέσθαι, παρὰ μέντοι Ἀττικοῖς· καὶ γὰρ Πλάτων συνεχῶς ἐχρήσατο, οἵτε κωμικοὶ καὶ τραγικοί. Ὁ μέντοι Ζηνόδοτος καὶ τὸ ἀπὸ ἕο χειρὶ παχείῃ διὰ τῆς ου ἔγραφεν, ὅπερ παραπεμπτέον οὐχ ὡς μὴ πρωτότυπον ἀλλ' ὡς μὴ σύνηθες». Παρὰ τῷ Πλάτωνι ἀπαντᾷ Πολιτ. σελ. 373e «πρὶν δὲ λυθῆναι αὐτοῦ τὴν θυγατέρα, ἐν Ἄργει ἔφη γηράσειν μετὰ οὗ» καὶ σελ. 614b «ἔφη δέ, ἐπειδὴ οὗ ἐκβῆναι τὴν ψυχήν, πορεύεσθαι μετὰ πολλῶν» καὶ σελ. 617c «τὸν δὲ παρ' αὐτὸν πεσόντα ἕκαστον ἀναιρεῖσθαι, πλὴν οὗ» καὶ Συμποσ. 174d «καὶ περιμένοντος οὗ κελεύειν προϊέναι εἰς τὸ πρόσθεν». Ἐρρήθη δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Σοφοκλέους Οἰδ. Τυρ. 1257 «μητρῴαν δ' ὅπου κίχοι διπλῆν ἄρουραν οὗ τε καὶ τέκνων», ἀνθ' οὗ παρὰ τῷ Αἰσχύλῳ Ἱκέτ. 67 κεῖται «ὤλετο πρὸς χειρὸς ἕθεν», ὡς ἀνεγνώσθη ὑπὸ τοῦ Πόρσωνος ἀντὶ ἕο εν. Περὶ τῆς παρὰ τῷ Πλάτωνι χρήσεως τῆς ἑνικῆς γενικῆς τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας τοῦ τρίτου προσώπου πολλοὶ τῶν νεωτέρων φιλολόγων ἐποιήσαντο λόγον. Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀσώπιος ἐν τῇ Δευτέρᾳ Περιόδῳ τοῦ Συντακτικοῦ σελ. 101 § 13 ἐκδ. 6' «Τῆς ἀντωνυμίας ἵ ἐκ τοῦ ἑνικοῦ ἀριθμοῦ σώζονται μόνον αἱ πλάγιαι οὗ, οἷ, ἕ. — Ἐκ τούτων δὲ τὸ μὲν οὗ καὶ ἓ σπανίως ἀπαντῶνται παρ' Ἀττικοῖς, ἐξαιρουμένων τινῶν χωρίων τοῦ Πλάτωνος, ποιητικῶν τῶν ΠΛΕΙΣΤΩΝ, καὶ πάντοτε σχεδὸν κατὰ πλαγίαν ἀντανάκλασιν, ὅ ἐστιν ἐπὶ ἀπαρεμφατικῆς καὶ μετοχικῆς συντάξεως, ἢ ἄλλως ἐν ἐξαρτήσει λόγου» καὶ § 14 «ἡ δὲ ἐν χρήσει πλαγία (ἀντανάκλασις) ὡς ἐν τοῖς ἑπομένοις .... τὸν Σωκράτη πορεύεσθαι ὑπολειπόμενον, καὶ περιμένοντος οὗ κελεύειν προϊέναι εἰς τὸ πρόσθεν (Πλ. Συμπ. 174) — πρὶν δὲ λυθῆναι αὐτοῦ τὴν θυγατέρα ἐν Ἄργει ἔφη γηράσειν μετὰ οὗ (Πλ. Πολιτ. Γ', 393) κτέ.»· ..ὶ σελ. 173 § 138 «Ἐκ τῆς τριτοπροσώπου τὸ μὲν οὗ ἔμεινε παρ' ..ττικοῖς σχεδὸν ἄχρηστον. Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ποιητικῶν παρὰ ..λάτωνι χωρίων (σελ. 101), φαίνεται μοναδικὸν τὸ (Πλάτ. Πολιτ. , 617) πλὴν οὗ». Περὶ τῆς ὀνομαστικῆς ἵ ἐγένετο λόγος ὑπὸ τοῦ

Στουρζίου ἐν Opusc. σελ. 269 καὶ ὑπὸ τοῦ Γ. Ἑρμαννοῦ ἐν Opusc. Τομ. Η' σελ. 89 καὶ ὑπὸ τοῦ Γ. Δινδορφίου ἐν Θησ. Στεφάν. Τομ. Δ' σελ. 481, καὶ ἐν λεξ. Σοφοκλ. σελ. 228 καὶ ὑπὸ τοῦ Κοβήτου ἐν Nov. Lect. 114 κἑξ., καὶ ἐν Mnemos. 1877 σελ. 231. (Ἴδε καὶ Οὔλιγον ἐν τῇ ἐκδόσει Διονυσίου τοῦ Θρᾳκὸς σελ. 152).

Περὶ τῆς ἑνικῆς δοτικῆς οἷ γράφει Ἀπολλώνιος ὁ Ἀλεξανδρεὺς ἐν τῷ περὶ Ἀντωνυμίας σελ. 105 «Οἷ. Συνήθης Ἀττικοῖς καὶ Ἴωσι. πεζολόγοι ἐχρήσαντο Πλάτων καὶ Ξενοφῶν. εἴρηται ὡς ὀρθοτονουμένη περισπᾶται, τῶν συζύγων ὀξυνομένων. Αἰολεῖς σὺν τῷ F.»

Ἐν τῷ λεξικῷ τοῦ Φωτίου σελ. 317, 3 φέρεται «οἷ περισπωμένως ἀντὶ τοῦ ἑαυτῷ. — Συμποσίῳ· οἱ μὲν γὰρ εὐθὺς παῖδά τινα τῶν ἔνδον ἀπαντήσαντα. καὶ οὗ ἀντὶ τοῦ αὐτοῦ. Πολιτείᾳ· πλὴν οὗ». Κεῖνται δὲ ταῦτα καὶ παρὰ τῷ Σουΐδᾳ, ὅστις ἐπιφέρει «Ἀππιανός· ἐπεὶ δὲ ἦν οἱ τὸ κακὸν τέχνης κρεῖττον καὶ μέντοι καὶ ἐπικουρίας τῆς ἐκ θνητῶν συμμάχων δυνατώτερον». Λέγεται δ' ὑπὸ τοῦ Σουΐδα καὶ «Οἷ ἀντὶ τοῦ αὐτῷ δασύνεται· τὴν κεφαλὴν Πομπηΐου κομισθεῖσάν οἱ».

Τῆς γενικῆς οὗ μόνος ὁ Πλάτων ἐκ τῶν Ἀττικῶν πεζολόγων ἐποιήσατο χρῆσιν, τῆς δὲ δοτικῆς οἷ πολλά τις μαρτύρια ἔχει νὰ καταλέξῃ ἐκ τοῦ Πλάτωνος καὶ Ξενοφῶντος· ἀπαντᾷ δ' αὕτη καὶ παρὰ τῷ Θουκυδίδῃ καὶ παρὰ τῷ Ἀντιφῶντι καὶ παρ' ἄλλοις Ἀττικοῖς ῥήτορσιν. Ὁ Κόβητος γράφει ἐν Nov. Lect. σ. 114 «In Platonis Symposio p. 174 E. scribae dederunt τὸν μὲν γὰρ εὐθὺς παῖδά τινα ἔνδοθεν ἀπαντήσαντα ἄγειν: veram scripturam primus omnium Porsonus (ad Eur. Med. 734) eruit ex Photio v. οἷ περισπωμένως ἀντὶ τοῦ ἑαυτῷ, ὀξυτόνως δὲ τὸ οὗτοι. Συμποσίῳ· Οἱ μὲν γὰρ εὐθὺς παῖδά τινα τῶν ἔνδοθεν ἀπαντήσαντα — Postea eadem scriptura in optimis libris reperta est, nisi quod παῖδά τινα ἔνδοθεν servant omnes, quum potior sit Scholiastae lectio παῖδά τινα τῶν ἔνδοθεν»· καὶ ἐν σελ. 685 «In § 29. pro εἰπεῖν ὅτι ὑϊκὸν αὐτῷ δοκοίη πάσχειν ὁ Κριτίας verissima mihi lectio esse videtur: ὅτι οἱ ὑϊκόν τι δοκοίη πάσχειν. Pronomen οἱ tritum apud antiquiores saepe a scribis omittitur, saepe in αὐτῷ mutatur, ut alio quo modo corrumpitur. In Anabasi, I. I, 1 scribendum est ἐβούλετό οἱ τὼ παῖδε ἀμφοτέρω παρεῖναι, ubi pronomen libri omnes omittunt, quemadmodum et I, II, 8, III, I. 5, VII I.

38a. multis omittitur indicante Bornemanno. Vix elapsum est in Memorab. I, II, 32. ὅτι θαυμαστόν οἱ δοκοίη εἶναι». (Πρβλ. καὶ Κοίνιον εἰς Γρηγ. Κορ. σελ. 84 Σχαιφ. καὶ Γεβαυῆρον εἰς Λυσ. Τομ. Α' σελ. 68-69). Ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἀντωνυμία ἐξερρύη καὶ ἐκ χωρίων δύο τοῦ Ἱπποκράτους σελ. 263 Φοεσ. «Γυναικὸς οἰκείης μουσοεργὸς ἦν πολύτιμος παρ' ἄνδρας φοιτέουσα, ἣν οὐκ ἔδει λαβεῖν ἐν γαστρί, ὅκως μὴ ἀτιμοτέρη εἴη· ἠκηκόει δὲ ἡ μουσοεργός, ὁκοῖα γυναῖκες λέγουσι πρὸς ἀλλήλας, ἐπὴν γυνὴ μέλλῃ λήψεσθαι ἐν γαστρὶ οὐκ ἐξέρχεται ἡ γονή, ἀλλ' ἔνδον μένει· ταῦτα ἀκούσασα ξυνῆκε καὶ τοῦτο ἐφύλασσε αἰεί, καίκως, ὡς ᾔσθετο οὐκ ἐξιοῦσαν τὴν γονήν, ἔφρασε τῇ δεσποίνῃ». Ἀποκατέστησε δὲ ἐν ἀμφοτέροις τοῖς χωρίοις τὴν πλήρη ἐκφορὰν ἐξέρχεταί οἱ καὶ ἐξιοῦσάν οἱ ὁ Κόβητος ἐν Μνημοσύνῃ 1860 σελ. 162 ἐκ τοῦ Ἀρισταινέτου λέγοντος σελ. 90 Βοισ. «Πολύτιμον τὸ Μελισσάριον παρ' ἄνδρας πλουσιωτάτους ἐφοίτα· ἣν οὐκ ἔδει λαβεῖν ἐν γαστρί, ὅπως μὴ διὰ παιδογονίαν ἀτιμοτέρα γένοιτο τοῖς συνοῦσι.—Ἀκηκόει δὲ ἡ μουσουργὸς ὁποῖα γυναῖκες λέγουσι πρὸς ἀλλήλας, ὡς, ἐπειδὰν ἐν γαστρὶ γυνὴ λήψεσθαι μέλλοι, οὐκ ἐξέρχεταί οἱ παντάπασιν ἡ γονή, ἀλλ' ἔνδον ἐμμένει. Ταῦτα τοίνυν ἀκούσασα, ξυνῆκεν ἐμφρόνως, καὶ διεφύλαττεν ἀεὶ τὸ ῥηθέν· καὶ ὡς ᾔσθετο [τὸ] συμβὰν οὕτως, οὐκ ἐξιοῦσάν οἱ τὴν γονήν». Ἐν πολλοῖς ὁ Ἡρόδοτος χωρίοις ἐποιήσατο χρῆσιν τῆς ἑνικῆς δοτικῆς οἷ, ἀλλ' ἔνια τούτων εἶναι ἐν ἅπασι σχεδὸν τοῖς ἀντιγράφοις προενηνεγμένα ἄνευ τῆς δοτικῆς. Περὶ τῶν χωρίων τούτων γίνεται λόγος ὑπὸ τοῦ Κοβήτου ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1884 σελ. 153 «VI. 35: ξεινισθέντες ὑπ' αὐτοῦ ἐξέφαινον πᾶν τὸ μαντήιον. Recipe ex R et B correcto: πᾶν οἱ τὸ μαντήιον», καὶ σελ. 250 «VII. 15: «Ἀρτάβανος δὲ οὐ πρώτῳ κελεύσματι πειθόμενος. Multo potior est Vaticani Codicis scriptura: οὐ ΤΩ πρώτῳ ΟΙ κελεύσματι πειθόμενος», καὶ σελ. 255 «VII. 99: Artemisia ἐστρατεύετο οὐδεμιῆς ἐούσης ἀναγκαίης. R οὐδεμιῆς οἱ ἐούσης. Praeterea scribendum: CΥΝεστρατεύετο».

Πολλοὶ τῶν μεταγενεστέρων συγγραφέων ποιοῦνται χρῆσιν τῆς ἑνικῆς δοτικῆς οἷ, Τέλης, Ἀρριανός, Παυσανίας, Ἀππιανός, Λουκιανός, Γαληνός, Φιλόστρατος, Αἰλιανός, Δίων Κάσσιος, Λιβάνιος, Θεμίστιος, Προκόπιος καὶ ἄλλοι. Εὑρίσκεται δὲ παρὰ τῷ Ἀρριανῷ καὶ ἡ ἑνικὴ

γενικὴ οὗ, περὶ ἧς γίνεται λόγος ὑπὸ τοῦ Ἑλλενδέτου ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ἀναβάσεως τοῦ Ἀρριανοῦ Τομ. Β' σελ. 378.

Ὁ Βοινῆρος γράφει ἐν Act. Semin. Philol. Erl. Τόμ. Δ' σελ. 30 «Ex poëtarum consuetudine formas οὗ et οἱ cum praepositionibus junxit'; cf. ὑπὸ οἱ An. 1, 12, 10. 5, 21, 3. παρὰ οἱ 5, 20, 7. 7, 12, 2. 7, 24, 4. ἐν οἱ 7, 20, 1. πρὸς οὗ 3, 9, 5, ἀπὸ οὗ 7, 7, 4. 7, 12. 3. ἐξ οὗ Ind. 9, 2. ὑπὲρ οὗ Ind. 20, 4; in Anab. 7, 20, 5 (καὶ ἀπὸ ἑαυτοῦ τὸν Ἴκαρον τῇ τε νήσῳ καὶ τῷ πελάγει τὴν ἐπωνυμίαν ἐγκαταλιπεῖν) Krueg. ἀπὸ οὗ conjecturam praeposuit, cum Arr. in Anab. pronomen reflex. ἑαυτοῦ cum praepositionibus non conjungat; ad defendendam codicum lectionem ex tactic. libro locum afferre possum: 12, 11 οὗτός ἐστιν ὁ μάλιστα ἐς πυκνότητα τοὺς πρὸ ἑαυτοῦ τεταγμένους ξυνάγων». Συχνάκις ἀπαντᾷ παρὰ τῷ Ἀρριανῷ τὸ ἅμα οἱ ὡς παρέστησεν ὁ Βοινῆρος ἐν σελ. 31-2, ἔνθα καὶ ἄλλα οὐκ ὀλίγα μαρτύρια τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος δοτικῆς ἐκ τοῦ Ἀρριανοῦ μνημονεύονται. Τῷ παρὰ τῷ Ἀρριανῷ ἀπαντῶντι χωρίῳ «οὐκ ἂν περιίδοι μίαν οἰκίαν ἐμπρησθεῖσαν τῶν ὑπὸ οἱ τεταγμένων ἀνθρώπων» (Ἀναβ. Α, ιϐ', 10) ὅμοιον εἶναι τὸ ὑπὸ τοῦ Σουίδα μνημονευόμενον σελ. 1053 β' «τῶν ὑπὸ οἱ τεταγμένων τῶν ὑφ' ἑαυτῷ· ὁ δὲ Καῖσαρ τὸν γενναιότατον ἡγεμόνα κελεύει τῶν ὑπὸ οἱ τεταγμένων ἡγήσασθαι στρατιωτῶν». Παρατητέον δ' ὅτι φέρεται παρὰ τῷ Ἀππιανῷ Ἐμφυλ. 66 «Ῥοδίων δὲ οἱ μὲν ἐν λόγῳ μᾶλλον ὄντες ἐδεδοίκεσαν, Ῥωμαίοις μέλλοντες ἐς χεῖρας ἰέναι, ὁ δὲ λεὼς ἐμεγαλοφρονεῖτο, ἐπεί οἱ καὶ παλαιῶν ἔργων πρὸς οὐχ ὁμοίους ἄνδρας ἐμνημόνευον», σημειοῦται δ' ὁ Μενδελσὼν ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἀππιανοῦ σελ. 989, «οἱ delebat Schw. vel σφίσι s. αὐτοῖς legebat». Ἀλλ' ὁ Κόβητος ἀναγινώσκει ἐν Μνημοσ. 1882 σελ. 223-24 «ἐμεγαλοφρονεῖτο ἐπὶ οἱ» λέγων «Lenissima correctio caliginem hujus loci dispellet. Scribendum: ὁ δὲ λεὼς ἐμεγαλοφρονεῖτο ἐπὶ οἱ καί, id est ὁ δῆμος ἐφρόνει ἐφ' ἑαυτῷ μέγα». Παραδείγματα τῆς δοτικῆς οἱ προθέσει συντεταγμένης ἐκ τῆς Ἀττικῆς ποιήσεως παρατιθέμεθα τὸ τοῦ Εὐριπίδου Ἠλ. 924 «εἰ δοκ σωφρονεῖν ἐκεῖ μὲν αὐτὴν οὐκ ἔχειν, παρ' οἱ δ' ἔχειν», καὶ τὸ τοῦ κέως παρ' Ἀθην. σελ. 132 Α «παρέθηκε πίνακα γὰρ μέγαν, ἐ μικροὺς πέντε πινακίσκους ἐν οἱ», ὡς ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Δινδ

ἀντὶ τοῦ ἐν ᾧ (Πρβ. Κόβητον ἐν Nov. Lect. σ. 114). Περὶ ὁμοίων ἐκφορῶν ἐν τοῖς Ὁμηρικοῖς ἔπεσι κειμένων γίνεται λόγος ἐν τῇ Ἀθηνᾷ Τόμ. Β' σελ. 429.

Τῆς ἐνικῆς γενικῆς οὗ, ἧς πολλάκις ἐποιήσατο χρῆσιν ὁ Ἀρριανός, φέρομεν μαρτύριον καὶ ἐκ τοῦ Ἀππιανοῦ σελ. 914. 19 Mend. «ἐν δὲ τῇ Ἰταλίᾳ ὁ Καῖσαρ ἐν ὕβρει θέμενος ἀντὶ οὗ Δέκμον ᾑρῆσθαι στρατηγὸν ἐπ' Ἀντωνίῳ κτλ.». Κεῖται δὲ καὶ ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ζωναρᾶ σ. 1488 «Οὗ ἀντὶ τοῦ αὐτοῦ· τὸν βίον οὗ κατέστρεψεν»· γίνεται δὲ τούτου μνεία καὶ ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Ε' σελ. 2352.

Εἴπομεν ὅτι πολλοὶ πεζολόγοι Ἀττικοί τε καὶ μεταγενέστεροι ποιοῦνται χρῆσιν τῆς ἐνικῆς δοτικῆς τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας τοῦ τρίτου προσώπου· ἀλλ' ὑπὸ μὲν τῶν Ἀττικῶν τίθεται ἥ τε ἐνικὴ δοτικὴ οἷ καὶ ἡ πληθυντικὴ σφίσι(ν) ἐπὶ πλαγίας ὡς λέγεται ἀνταναχλάσεως, ὑπὸ δὲ τῶν μεταγενεστέρων καὶ ἐπὶ ἐπαναλήψεως ἁπλῶς τρίτου προσώπου ἄνευ ἀνταναχλάσεως κατὰ μίμησιν τῶν Ἰώνων, ὅτε ὑπὸ τῶν Ἀττικῶν συγγραφέων παραλαμβάνονται αἱ δοτικαὶ αὑτῷ καὶ αὑτοῖς. Ὁ Λ. Δινδόρφιος ἐκδοὺς ἐν τῇ Κύρου Παιδείᾳ τοῦ Ξενοφῶντος Γ', β', 26 «Συνέφασαν» ἀντὶ τοῦ «συνέφασάν οἱ» ἐσημειώσατο (σελ. 141) «Συνέφασαν] Delevi adjectum ab librario inutile pronomen, ut Anab. 3, 1, 5; 7, 8, 10, quod sic dici non potuisse ab scriptore Attico animadverterat jam Heindorfius. Recentiorum exempla attulimus ad Thes. Steph. v οὗ, vol. 5. p. 2354 B». Φέρεται δ' ὅμως παρὰ τῷ Ξενοφῶντι ἡ πληθυντικὴ δοτικὴ σφίσι ἀντὶ τῆς αὑτοῖς ἐν Ἀνάβ Δ', δ', 33 «ἐζήτουν δὲ καὶ ταῖς ἑταίραις ἃς ἦγον οἱ Ἕλληνες ἐμφανῶς συγγίγνεσθαι· νόμος γὰρ ἦν οὗτος σφίσι», καὶ Ἑλλην. Α, ζ', 5 «οὐ γὰρ προυτέθη σφίσι λόγος κατὰ τὸν νόμον» (πρβλ. Ρεδάντζιον εἰς Ξενοφ. Ἀνάβ. Τόμ. Β', σελ. 85 ἐκδ. δ').

Ὁ Κόβητος γράφει ἐν Var. Lect. σελ. 301 «Ac primum quidem illam labem dicendi et confusionem indicabimus, qua omnes sequiores laborare videbis. quum Atticis Ionica inepte iserunt et utramque dialectum olim certissimis finibus cir-mscriptam ridiculum in modum commiscent». καὶ «Sic ihi quidem perinepta solent videri, quae scripta sunt in

hunc modum, quale est 47, 1. Χρὴ αὐτίκα μάλα παρεστάναι τὸν Ἀπόλλωνα ἢ οἴχεσθαί οἱ τὴν δόξαν τῆς τέχνης, aut § 34. τὴν κωμῳδίαν αὐτῷ παρέζευξα καὶ κατὰ τοῦτο πολλήν οἱ μηχανώμενος τὴν εὔνοιαν, aut 68, 21. εἰ δὲ καὶ πάντως διέγνωστό οἱ ἀπαλλάττεσθαι, et 47, 4. ἥκειν εἰς Ἄρειον πάγον, ἐκεῖ δὲ τὴν μὲν Δίκην ἀποκληροῦν σφίσι τὰ δικαστήρια, et 70, 24. ὀρέγοντάς σφισι τὸ ἔκπτωμα et § 14. ἀναγιγνωσκέσθω σφίσι τὸ πινάκιον et similia, pro αὐτῷ et αὐτοῖς more Ionico HOMERI et HERODOTI posita, quod vitium frequens est admodum apud sequiores imprimis in PAUSANIA, APPIANO, DIONE CASSIO. Semel hoc vitium in XENOPHONTE apparet, qui in Asia et Peloponneso usum patriae dialecti non ab omni labe purum servare potuit per tot annos. Legitur in Hellenicis I. VII. 5. οὐ γὰρ προυτέθη σφίσι λόγος pro αὐτοῖς»· καὶ σελ. 369 «Puerilis est observatiuncula PAUSANIAE III. 2 3 Ἡρόδοτος Λεωβώτην οἱ (male pro αὐτῷ) τίθεται τὸ ὄνομα καὶ οὐ Λαβώταν» (Πρβ. καὶ Σμιδίτιον ἐν Attic. Τόμ. Α' σελ. 228). Παρατιθέμεθα καὶ τὰ γεγραμμένα ὑπὸ τοῦ ἐπιφανοῦς κριτικοῦ ἐν Μνημοσ. 1859 σελ. 166 «Perinepto errore et Philostratus et multi alii ex Herodoti lectione, ut opinor, retinuerunt Ionicum usum, quo σφῶν, σφίσι, σφᾶς et saepe οἱ ponuntur pro αὐτῶν, αὐτοῖς, αὐτοὺς et αὐτῷ. Scatet Philostratus exemplis v. c p. 29 etc.» καὶ «et passim alibi idem error recurrit, nam error est et gravis et ridiculus. Peccant eodem modo et alii, praesertim Flavius Iosephus et Pausanias et Aelianus, de quibus alio tempore dicam»· καὶ 1875 σελ. 249 «(Libanius) Pag. 73. 8. καὶ τελευτήσαντι δέ οἱ δακρύων μετέδωκα. Habent hoc Graeculi ut οἱ et σφίσι more Herodoteo pro αὐτῷ et αὐτοῖς ponant immemores sese id sedulo agere ut ἀττικῶς scribere videantur»· καὶ 1882 σελ. 236 «Sed longe plurima habet (Appianus) Herodotea. Pro αὐτῷ, αὐτοῖς, αὐτοὺς dicit οἱ (οἱ), σφίσι, σφᾶς. pag. 41. ὁ γάρ οἱ συνάρχων οὐ συνέθετο, pag. 198. καί οἱ — εἴκοσιν ὑπηρέτας ἔδωκαν *et* EI *legatos* XX *addiderunt*, et pag. 52 ἐν ἀπορίᾳ σφᾶ; (αὐτοὺς) ἐποίει, et passim alibi».

Τοῖς ὑπὸ τοῦ Κοβήτου γεγραμμένοις προστίθεμεν τὰ ὑπὸ τ'

Ἐρουερδῆνος εἰρημένα ἐν Μνημοσ. 1881 σελ. 158 «Post pauca sequitur Herodoteum illud quod apud Procopium saepe recurrit χρῆν γάρ οἱ γενέσθαι κακῶς. Her. I, 8. IV, 79. IX, 109 Vid. mox. p. 134, 9, ubi saltem Attice pro οἱ dedit αὐτῷ et II, 22, 3. 179, 13».

Ἐγράψαμεν ὅσα ἐνομίσαμεν ἱκανὰ περὶ τῆς ἐν τῷ Ἀττικῷ λόγῳ καὶ τῷ μεταγενεστέρῳ Ἑλληνισμῷ τηρήσεως τῆς ἑνικῆς δοτικῆς τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας τοῦ τρίτου προσώπου. Καλὸν δ' ἡμῖν φαίνεται νὰ ῥηθῶσί τινα ἐν προσθήκης μέρει περὶ Ξενοφωντείου χωρίου, εἰς ὃ εἶναι γεγραμμένον ὑπὸ Ἕλληνος κριτικοῦ παράδοξον σχόλιον. Ἐν τῇ Ἀναβάσει τοῦ Ξενοφῶντος Α, α, 1 φέρεται καθ' ἅπαντα τἀντίγραφα «ἐπεὶ δὲ ἠσθένει Δαρεῖος καὶ ὑπώπτευε τελευτὴν τοῦ βίου, ἐβούλετο τὼ παῖδε ἀμφοτέρω παρεῖναι», οὐδὲν δ' αὐτῶν ἔχει. τὴν γραφὴν «ἐβούλετό ΟΙ — παρεῖναι», ἥτις ἀπαντᾷ δὶς παρὰ τῷ Ἀριστείδῃ λέγοντι Τομ. Β', σελ. 786 Δινδ. «οὕτω δέ τι χρηστὸς ἦν ὁ Δαρεῖος καὶ φιλόστοργος, ὥστ' ἐβούλετο τοὺς παῖδας ἀμφοτέρους αὐτῷ παρεῖναι· ἐπειδὴ δὲ ἠσθένει Δαρεῖος καὶ ὑπώπτευε τοῦ βίου τελευτήν, ἐβούλετό οἱ τὼ παῖδε ἀμφοτέρω παρεῖναι» καὶ σελ. 788 «καὶ λέξει ἀνεμφάτῳ χρῆται ὁ ἀφελὴς ἀνὴρ καὶ σχήματι καὶ ῥυθμῷ, ὥσπερ ἔχει καὶ ἐνταῦθα, ἐπειδὴ δὲ ἠσθένει Δαρεῖος καὶ ὑπώπτευε τοῦ βίου τελευτήν, ἐβούλετό οἱ τὼ παῖδε ΑΜΦΩ παρεῖναι». Ὁ Κυννῆρος γράφει ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ξενοφῶντος Ἀναβάσεως (1852) σελ. 1. «ἐβούλετο] Zeun. ex Aristide p. 506 ἐβούλετό οἱ; idem Arist. p. 503 ἐβούλετο αὐτῷ: unde patet eum haec pro arbitratu suo scripsisse». Ἀλλ' οὐδεὶς εὖ λογιζόμενος πείθεται ὅτι εὗρε μὲν ὁ Ἀριστείδης παρὰ τῷ Ξενοφῶντι κείμενον τὸ «ἐβούλετο, τὼ παῖδε ἀμφοτέρω παρεῖναι», προσέθηκε δ' αὐτὸς μετὰ τὸ ἐβούλετο τὴν ἀντωνυμίαν οἱ. Οὐδεμία ἀμφιβολία δύναται νὰ ὑπάρχῃ ὅτι ἐλέχθη ὑπὸ τοῦ Ξενοφῶντος «ἐβούλετό οἱ τὼ παῖδε ἀμφοτέρω παρεῖναι», καθ' ἃ καὶ ὁ Κόβητος ἀπεφήνατο ἐν Nov. Lect. σελ. 685. Ἀναφέρεται δ' ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ ἡ ἀντωνυμία οἱ εἰς τὴν ἀπαρέμφατον παρεῖναι, ὡς εἶναι συντεταγμένη τῇ μετοχῇ παρεόντας παρὰ τῷ Ἡροδότῳ Α', 153 «λέγεται Κῦρον ἐπείρεσθαι (Κοβ. ἐπειρέσθαι) τοὺς παρεόντας οἱ Ἑλλήνων». Ὁ Ναβῆρος γράφει ἐν τῇ Μνημοσ. 1893 σελ. 1 «Xenoph. Anab. 1, 1. 1: ἐπεὶ δ' ἠσθένει Δαρεῖος καὶ ὑπώπτευε τε-

λευτὴν τοῦ βίου, ἐβούλετό οἱ τὼ παῖδε ἀμφοτέρω παρεῖναι. Haec ita edi solent, cum tamen dixeris Graecitatis rationem postulare τὴν τελευτήν. Accedit quod Aristides Art. Rhetor. p. 519 habet hoc ipsum τὴν τελευτήν, quod si contra Xenophontis codicum auctoritatem non recipiendum esse contenderis, *respondeo* et idem ex Aristide p. 503 et 506 *receptum esse* pronomen οἱ, quod Xenophontis libri non exhibent». Ὁ δὲ Πανταζίδης σημειοῦται ἀταλαιπώρως ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ἀναβάσεως τοῦ Ξενοφῶντος σελ. 68 «τελευτὴν] ὁ Νάβερ (Mnemosyne 1893, 1) τὴν τελευτὴν ἐκ τοῦ Ἀριστ. ῥήτ. 519 καὶ ἑνὸς χειρογράφου. ἐβούλετο] Νάβερ (ἔ. ἀ.) ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἐβούλετό οἱ». Παρανοήσας ὁ Πανταζίδης τὸ σαφέστατα ὑπὸ τοῦ Ναβήρου εἰρημένον ὑπέλαβεν ὅτι ὑπ' αὐτοῦ ἀνεγνώσθη ἐν τῷ χωρίῳ τοῦ Ξενοφῶντος ἐκ τοῦ Ἀριστείδου ἐβούλετό οἱ ἀντὶ τοῦ ἐβούλετο· ἀλλὰ πᾶς τις γινώσκει ἢ ἀπόνως δύναται νὰ μάθῃ ὅτι ἡ ἀνάγνωσις αὕτη ἐγένετο πολλαῖς πρὸ τοῦ Ναβήρου δεκαετηρίσι. Δεινότατον τῇ ἀληθείᾳ εἶναι ν' ἀγνοῇ ὁ Ἕλλην κριτικὸς πρᾶγμα γνωστότατον ὑπάρχον ἢ εὐκολώτατον ὂν νὰ γνωσθῇ. Καὶ ὁ Κρυγῆρος δ' ἐξέδωκεν ἐν τῇ Ξενοφῶντος Ἀναβάσει σελ. 2 (1826) «ἐβούλετό οἱ τὼ παῖδε ἀμφοτέρω παρεῖναι». Εἶναι δ' οὕτω προενηνεγμένον τὸ χωρίον τοῦτο καὶ ἐν Ἑλληνικοῖς βιβλίοις, οἷον ἐν τῇ τοῦ Ραγκαβῆ Ἑλληνικῇ Χρηστομαθείᾳ Τομ. Α' σελ. 154 (1853) καὶ ἐν τῇ τοῦ Ἀσωπίου Δευτέρᾳ Περιόδῳ τοῦ Συντακτικοῦ σελ. 101 § 15 (1858).

Τὸ ἐν σελ. 466 μνημονευθὲν ἐπαγγελλόμενος (ἀντὶ ἐπαγγελόμενος τοῦ κ. Β.) φέρεται καὶ ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Βυττεμβαχίου καὶ Δυβνήρου.

Διαγραπτέον τὸ ἐν σελ. 545, 8-9 «ὁμοίως . . . σημείου».

Σελ. 636 προσθετέον ἔτι Διογεν. Λαερτίου Α' 57 «οἷον ὅπου ὁ πρῶτος ἔληξεν, ἐκεῖθεν ἄρχεσθαι τὸν ἐχόμενον».

Τοῖς ἀνωτέρω σελ. 677 εἰρημένοις προσθετέα ἔτι τὰ πασίγνωστα ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου Ματθ. Ζ' 7 «Αἰτεῖτε καὶ δοθήσεται ἡμῖν, ζητεῖτε καὶ εὑρήσετε, κρούετε καὶ ἀνοιγήσεται».

Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙ

Ἀνωτ. σελ. 463 εἶπον ὅτι ἡ κρίσις αὕτη κατηρτίσθη ἐκ τῶν σημειώσεων κ. Κόντου· ἀλλ' ἀφοῦ ἤρξατο ἡ τύπωσις, καὶ ὑπ' ἐμοῦ προσετέθησάν τινα καὶ ἄλλα · ἀφησαν καθ' ὑπαγόρευσιν τοῦ κ. Κόντου.

ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ ΚΑΙ ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ

Σελ. 642, 25. Τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Πλάτωνος εἶναι διάφορον τῶν ἄλλων· διότι ἐν αὐτῷ γίνεται ἐρώτησις μὲν διὰ τῆς ἀντωνυμίας τί (= τίνος ἕνεκα), ἀπόκρισις δὲ διὰ τῆς μετοχῆς φέρων.

Σελ. 709, 27, καὶ Α', 6' 8. «οἱ δ' ἐκ τῆς πόλεως ἐβοήθησαν οφίσιν».

Σελ. 709, 29 ἐν τῇ ἑβδόμῃ τῶν τοῦ Πλάτωνος Ἐπιστολῶν σελ. 329 δ' ἀπαντᾷ «ἐγίγνετο γάρ οἱ (=αὐτῷ) τὸ μὲν ἐμὲ φυγεῖν ἀπ' αὐτοῦ καλὸν οὐδέν». Ἀλλὰ πᾶσαι αἱ ἐπιστολαὶ αὗται εἶναι νόθαι συνταχθεῖσαι ἐν τοῖς μετὰ τὸν Πλάτωνα χρόνοις.

Σελ. 640, 19. Ἀνθ' οὗ ἐγράφη ὑπό τινων «παῦ', ἐς κόρακας».

Ἀθην. Τομ. Α', σ. 412, 32. Παρατηρητέον ὅτι ἐν Δελφικῇ ἐπιγραφῇ (Collitz, Sammlung der griech. Dialect. etc. Τομ. Β', σελ. 644, 2501, 10) φέρεται «ὑπίσχομαι τῶν γεγραμμένων μὴ ἀπογράψ(ε)ν». Γίνεται δὲ περὶ τούτου ἡ παρατήρησις ἥδε (σελ. 646) «Das verbum im sinne von ἐξαλείφειν und διαγράφειν». Ἐκλαμβάνεται δ' ἐφ' ὁμοίας ἐννοίας καὶ τὸ τῇ ΕΚ προθέσει συγκείμενον ἐκγράφω, καθ' ἃ διδάσκεται ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Γ' σελ. 387, ἔνθα εἶναι τάδε γεγραμμένα· «Ἐκγράφω, Expungo, Andocid. p. 10, 36: Ἢ εἴ τις μὴ ἐξεγράφη, quod Reisk. int., Expunctus est ex aerariis. Dionys. Epit. 18, 22: Ἂν ταῦτα λέγοντες ἐκγράφωσί με τῆς βουλῆς»

Ἀθην. Τομ. Β', σ. 586 7, ἐπηνωρθώθη ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κοραῆ μεταβληθὲν εἰς τὸ μεθηρμήνευσα ἐν τῇ Τυπογραφικῶν Ἁμαρτημάτων Διορθώσει (Στράβ. Τομ. Δ' σ. 547).

Ἀθην. Τομ. ϛ' σελ. 216, 25 ἐγράφη «ὁ δεσπότης ἀπ(ὸ) τὸ Δαμαλᾶ δὲν εἶχε γνῶσι μήτε μυαλᾶ», λέγεται δὲ καὶ «δὲν εἶχε νοῦ(ν) μήτε μυαλᾶ». Ὁ Ἡλίας Σταθόπουλλος γράφει ἐν τοῖς Ἐπεισοδίοις οῦ ποιητικοῦ Διαγωνισμοῦ κτέ. σελ. 82 «Ὁ Δεσπότης ἀπὸ τοῦ Δααλᾶ δὲν εἶχε γνῶσιν μήτε μυαλά, τὰ μικρὰ δὲν ἤθελε τὰ μεγάλα ὄρευε, τράβα (γρ. τραύα) γεροδιάβολε, γύρισε χερόμυλον, κοῦνα ιάραπόπουλον». Ὁ δὲ Κοραῆς λέγει ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Στράβωνος

Τομ. Δ', σελ. 162 «Τροιζήν] Ἡ νῦν καλουμένη Δαμαλᾶς. Ταύτης τὸν Ἐπίσκοπόν ποτέ φασιν, οὐκ ἀγαπῶντα τοῖς λεπτοῖς τῶν ἰχθύων, ἐθελῆσαι ἐπὶ μειζόνων ἄγραν αὐτὸν ἐκπλεῦσαι· ἐν δὲ τῇ ἁλιείᾳ ὑπὸ βαρβάρων πειρατῶν ἁλόντα εἰς Λιβύην ἀχθῆναι, κἀκεῖ δουλεύειν, ὁτὲ μὲν ἀλήθοντα ὁτὲ δὲ τοῦ δεσπότου τὸ νήπιον κατακοιμίζοντα. Διὸ καὶ ᾠδὴν ἔτι καὶ νῦν ᾄδεσθαι παρὰ τοῖς ποτὲ Τροιζηνίοις τοῦ γαστριμάργου Ἐπισκόπου τὴν τύχην ἐπισκώπτουσαν, ἣν ἀντέγραψεν ὁ Ἄγγλος περιηγητὴς (Chandler, Voyag. dans l'Asie, ect. T. III p. 245) οὕτως ἔχουσαν· Πίσκοπε τοῦ Δαμαλᾶ, Μήτε νοῦν, μήτε μυαλά. Τὰ μικρὰ δὲν ἤθελες τὰ μεγάλα 'γύρευες. Τράβα τὸ χερόμυλο. Κούνα τάραπόπουλο.

Ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῶν Φιλομαθῶν 1879-80, γίνεται μνεία τῶν διὰ τῆς ΕΙ διφθόγγου προενηνεγμένων λέξεων Μειξιάδης σύμμεικτος κτλ. (πρβ. καὶ σελ. 146). Ἡ παλαιὰ καὶ γνησία γραφὴ εἶναι ἔμειξα, μέμειγμαι, μεῖξις κτλ. Μειξιάδης σύμμεικτος κτλ. Διάφορα τούτων εἶναι τὸ πολείτης ὁπλείτης κτλ. ἐν οἷς κατὰ συνήθειαν ἐπιπολάσασαν ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις τὸ μακρὸν Ι ἐξεφέρετο διὰ τῆς διφθόγγου ΕΙ (πρβ. Ἀθηνᾶν Τομ. Γ' σ. 306 κέξ.). Ἐν τῷ Περιοδικῷ Συγγράμματι Βύρωνι 1878 σελ. 537 ἐγένετο λόγος περὶ τοῦ ἐν τῷ Ὀρθογραφικῷ τοῦ Ἀσωπίου σελ. 52 μνημονευομένου ὀνόματος ὁμιλέτης· ὁ Ἀσώπιος ἠπατήθη ἐκ τοῦ γεγραμμένου ἐν τῇ Διεξοδικῇ Γραμματικῇ τοῦ Βουττμανοῦ § 119 σημ. 7 «wie ὁμιλέτης für ὁμιλητὴς Cratin. ap. Heph. p. 48»· ἀλλ' ὁ τύπος ὁμιλέτης (ὁμιλετὴς) προῆλθεν ἐκ πλημμελοῦς ἀναγνώσεως ὡς ἐδηλώθη καὶ ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Λοβεκκίου γενομένῃ δευτέρᾳ ἐκδόσει τοῦ δευτέρου τόμου τῆς μνημονευθείσης Γραμματικῆς σελ. 397 «ὁμιλέτης ist falsche Lesart». Ὅμιλε ταῖς—ὁμιλετὴς (ὁμιλέτης)· ἴδε Μεϊνέκιον ἐν τῇ Συλλογῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Κωμικῶν Τόμ. Β', σελ. 192-193 καὶ Κόκκιον ἐν τῇ Συλλογῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Κωμικῶν Τόμ. Α', σελ. 107.

Ἐν τῷ Περιοδικῷ Συγγράμματι Πλάτωνι 1880 σελ. 286 γραπτέον διαδιδρᾶσκον.

ΔΙΟΡΘΩΤΕΑ

Σελ. 299 στίχ. 14 γραπτ.: mercennariam ἀντί: mercenariam

» 303 » 8 (κάτωθεν): ἐξαλειπτέα τὰ ἀπὸ τοῦ: «Ἐν XI, 365» μέχρι τοῦ «designato».

»	329	»	30	γραπτ.: σελ. 327	ἀντὶ	σελ. 1.
»	331	»	26	» σελ. 332	»	σελ. 6.
»	339	»	20	» σελ. 336 σημ. 5	»	σελ. 10 σημ. 6.
»	»	»	»	» σελ. 337	»	σελ. 11 σημ. 9.
»	»	»	26	» σελ. 336	»	σελ. 10.
»	340	»	23	» σελ. 327	»	σελ. 1.
»	»	»	33	» σελ. 327	»	σελ. 1.
»	341	»	23	» σελ. 336 σημ. 10	»	σελ. 10 σημ. 11.
»	345	»	27	» σέλ. 340	»	σελ. 14.
»	347	»	36	» σελ. 341	»	σελ. 15.
»	348	»	35	» σελ. 334	»	σελ. 8.
»	349	»	15	» τῇ .. ταύτῃ δυνάμει	»	τὴν .. ταύτην δύναμιν.
»	361	»	32	» σελ. 355	»	σελ. 335.
»	»	»	33	» σελ. 338 σημ. 4	»	σελ. 12 σημ. 2.
»	»	»	36	» σημ. 9	»	σημ. 8.
»	369	»	20	» φαρμακώδη	»	φαρμακιώδη.
»	372	»	6	» τὸ θερμὸν	»	τὸν θερμόν.
»	»	»	12	» κατακαίονται	»	κατακέονται.
»	»	»	35	» σελ. 337 καὶ 338	»	σελ. 336 καὶ 12.
»	376	»	12	» σελ. 362	»	σελ. 364.
»	»	»	15	» σελ. 334	»	σελ. 369.
»	378	»	14	» (1)	»	(8).
»	383	»	19	» (1)	»	(9).
»	384	»	12	» Τῷ	»	Τό.
»	»	»	19	» αὐτοῦ	»	αὐτῶν.
»	394	»	31	» σημ. 1	»	σημ. 2.
»	397	»	26	» σημ. 11	»	σημ. 12.
»	398	»	30	» δίδοντα	»	δίδονται.
»	»	»	35	» σελ. 329	»	σελ. 3.

Σελ.	399	στίχ.	29	γραπτ.:	σελ. 365 σημ. 13	ἀντὶ	σελ. 394 σημ. 2.
»	400	»	35	»	σελ. 397 σημ. 2	»	σελ. 329 σελ. 71.
»	403	»	21	»	σημ. 16 σελ. 393	»	σημ. 1. σελ. 394.
»	»	»	28	»	ριπτόμενον	»	ῥιπτόμενα.
»	409	»	25	»	σημ. 10	»	σημ. 11.
»	»	»	30	»	σημ. 13 σελ. 395	»	σημ. 2 σελ. 396.
»	415	»	2	»	παχύτατον	»	ταχύτατον.
»	»	»	24	»	σελ. 404 σημ. 6	»	σημ. 800.
»	»	»	25	»	σελ. 373 σημ. 4	»	σημ. 506.
»	416	»	10 κάτ.	»	ClO_2	»	CFO_2.
»	»	»	13 κάτ.	»	1900	»	1908.

Τῆς σελίδος 362 ὁ τοῦ κειμένου τελευταῖος στίχος ἀναγνωστέος πρῶτος.

Σελ. 417, 2 ἀντὶ «αὐτοῦ» γρ. «αὑτοῦ».

» 425, 13-4 ἀντὶ «τόνους» γρ. «τύπους».

» 427, 21 «ἂν δύνασθε» γρ. «ἂν δύνησθε» ὅπως κεῖται ἐν σελ. 552, 27.

» 440, 1 ἀντὶ «οὕτως ὅπως ὁ Κόντος γράφει ἐξέδωκε» γρ. «οὕτως, ὅπως ὁ Κόντος γράφει, ἐξέδωκε».

Σελ. 444, 10 κάτωθ. ἀντὶ «γάρ' ἔφη 'μου» γρ. γάρ', ἔφη 'μου.

» 449, 4 κάτωθ. ἀντὶ θά μοὶ ὁμολογήσῃ γρ. θά μοι ὁμολογήσῃ.

» 480, 4 ἄνωθ. ἀντὶ ὅρα ἀν ᾖ . . . γρ. ὅρα ἂν ᾖ . .

» 492, 3 ἄνωθ. ἀντὶ sunt antem γρ. sunt autem.

» 535, 5 κάτωθ. ἀντὶ «ἐν ἐκδόσει ἀρχαίου συγγραφέως» γρ. «ἐν ἐκδόσεσιν ἀρχαίων συγγραφέων».

Σελ. 712, 28, Ἐξαλειπτέον τὸ χωρίον τοῦτο· διότι ἐμνημονεύθη προσηκόντως σελ. 641, 6, ἔνθα προσθετέον τὸ ἐν τοῖς Ἠθικοῖς τοῦ Πλουτάρχου Τομ. Ζ' 212, 17 Βερν. κείμενον «ἀλλὰ μὴν τό μου (sic) γένος ἀπ' ἐμοῦ λαμβάνει τὴν ἀρχήν, τὸ δὲ σὸν ἐν σοὶ λήγει».

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ
ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1901

Κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος ἐγένοντο ἱκαναὶ συνεδρίαι τῆς Ἑταιρείας ἡμῶν, ἐν αἷς ἐγένοντο ἐπιστημονικαὶ ἀνακοινώσεις ὑπὸ τῶν Ἑταίρων Σπ. Βάση, Γ. Παππαβασιλείου, Μ. Πανταζῆ, Γ. Ν. Χατζιδάκι καὶ Ι. Σβορώνου.

Ἀνεκοινώσατο δὲ ὁ μὲν κ. Σπ. Βάσης περὶ πατρικῆς ἐξουσίας παρὰ Ῥωμαίοις, περὶ τοῦ νομίμου τῆς τῶν περὶ τὸν Κατιλίναν καταδίκης, περὶ τῆς ἐν τῇ πολιτικῇ ἱεραρχίᾳ τῶν Ῥωμαίων τάξεως τῆς δημαρχίας, περὶ τοῦ σφαλεροῦ τῆς ὑπολήψεως, ὅτι τὸ *gn* ἔχει ἐκτατικὴν δύναμιν, περὶ τῆς τοῦ Ὁρατίου φιλοσοφίας καὶ τῆς σημασίας τῶν ἐν Ἐπιστ. Ι, 1, 13 κἑ. στίχων, περὶ τῶν ἓξ τελευταίων στίχων τοῦ 65ου ποιήματος τοῦ Κατούλλου (ἰδὲ τοῦδε τοῦ τόμου σελ. 92 ἑ. καὶ ἐν τῷ προσεχεῖ τόμῳ).

Ὁ δὲ κ. Γ. Παππαβασιλείου κριτικὰς παρατηρήσεις 1) εἰς τοὺς Ἑλληνικοὺς παπύρους, 2) εἰς Διονύσιον Ἁλικαρνασσέα, 3) εἰς τοῦ Πλουτάρχου τὰ Ἠθικά.

Ὁ δὲ κ. Μ. Πανταζῆς τεκμήρια τοῦ νόθου τῶν Πλάτωνος Νόμων ἐκ τοῦ τρίτου βιβλίου αὐτῶν καὶ ἐπανορθωτικὰ εἰς αὐτό. Συνήγαγε δὲ τὰ τῆς νοθείας τεκμήρια ἔκ τε τῆς γραμματικῆς καὶ τῆς ῥητορικῆς κατασκευῆς τῆς λέξεως καὶ ἐκ τῶν λεγομένων, πολλαχοῦ πολλαχῶς διαφωνούντων πρὸς τὰ τοῦ Πλάτωνος.

Ὁ δὲ κ. Γ. Ν. Χατζιδάκις α') περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ παρακειμένου καὶ τοῦ ὑπερσυντελίκου, ἔχω γράψει, εἶχα γράψει, ἔχω γραφῆ, εἶχα γραφῆ ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἑλληνικῇ (ἐδημοσιεύθη ἀνωτ. σελ. 262 κἑξ.)· β') περὶ τοῦ χρόνου τῆς ἐξισώσεως τῆς προσῳδίας ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ (ἐτυπώθη ἀνωτ. σελ. 247 κἑξ.)· γ') περὶ τῶν ἀναυξήτων φαινομένων τύπων οἰακοστρόφουν, οἰωνιζόμην κλπ. (τυπωθήσεται ἐν τῷ προσεχεῖ τόμῳ)· δ') περὶ τῆς ὀρθογραφίας τῶν τύπων τιμὲς ἢ τιμαίς, φλέβες κλπ. (δημοσιευθήσεται ἐν τῷ ροσεχεῖ τόμῳ).

Ὁ δὲ κ. Ι. Ν. Σβορῶνος περὶ τῆς σημασίας τῶν λέξεων ὁλότραον, ὁλοκότινον, ἡλιοσεληνᾶτον, τράχωμα, χάραγμα καὶ αράτσι.

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ

ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1901

ΕΠΙΤΙΜΟΙ ΕΤΑΙΡΟΙ

EDUARD ZELLER
† JOHANNES SCHMIDT
A. KIRCHHOFF
S. NABER
H. VAN HERVERDEN
TH. MOMMSEN
IWAN VON MÜLLER
B. DELBRÜCK
WILH. WUNDT
MAX HEINZE
FRANZ SUSEMIHL
HERMANN DIELS
ADOLF MICHAELIS
SALOMON REINACH
OTTO BENNDORF
C. M. FRANCKEN
J. J. HARTMANN
BERNHARD SCHMIDT
WILH. CHRIST
† G. KAIBEL
N. WECKLEIN
VAN LEEUWEN
J. VAHLEN
FR. BLASS
DOM. COMPARETTI
R. KEKULE V STRADONITZ
A. CONZE
GEORG TREU.
G. PERROT
U. KOEHLER
R. DARESTE
HENRI WEIL
E. CAILLEMER
P. FOUCART
R. C. JEBB
W. G. RUTHERFORT
WILLIAM GOODWIN
BASIL D. GILDERLEEVE
C. JORDAN
ÉMILE PICARD
U. VON WILAMOWITZ-MOELLENDORFF

ΣΥΝΕΔΡΟΙ ΚΑΙ ΤΑΚΤΙΚΟΙ

ΑΘΑΝΑΣΑΚΗΣ Γ. Ν., Καθηγητὴς τῆς ἐν Χάλκῃ Ἐμπορικῆς Σχολῆς.
ΑΙΓΙΝΗΤΗΣ ΔΗΜ., Καθηγ. τῆς Ἀστρονομίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ καὶ διευθ. τοῦ Ἀστεροσκοπείου.
ΑΚΥΛΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ Καθηγητής.
ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ι., Καθηγητὴς ἐν Ἀγρινίῳ.
ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ, Καθ. τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς Σχολῆς.
ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ
ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ, Καθηγητής.
ΒΑΛΑΚΗΣ ΠΑΥΛΟΣ
ΒΑΣΗΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ, Καθ. τῆς Λατ. φιλολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΒΑΣΙΚΥΡΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ, Καθηγητὴς ἐν Σέρραις.
ΒΙΤΑΛΗΣ ΒΑΣΙΛΑΣ, Διδάκτ. Μαθ.
ΒΟΓΙΑΤΖΙΔΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, Σχολάρχης ἐν Λαυρίῳ.
ΒΟΛΩΝΑΚΙΣ Μ., Καθηγητής.
ΒΟΡΤΣΕΛΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Γ., Τμηματάρχης τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως.
ΒΟΥΛΓΑΡΙΣ ΓΕΩΡΓ., Καθηγητής.
ΒΟΥΡΔΟΥΜΠΑΚΙΣ ΑΝΔΡ., Καθηγητὴς ἐν Χανίοις.
ΒΟΥΤΣΙΝΑΣ ΕΜΜ.
ΓΑΖΕΠΗΣ ΓΕΩΡΓ., Καθηγητής.
ΓΕΝΕΡΑΛΗΣ ΕΜΜ., Καθηγητής.
ΓΕΩΡΓΑΚΑΚΙΣ Δ. Καθηγητής.
ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ ΕΥΣΤΡ., Καθηγητὴς τῆς ἐν Χάλκῃ Ἐμπορικῆς Σχολῆς.
ΓΙΔΟΠΟΥΛΟΣ Σ., Καθηγητὴς ἐν Καλαβρύτοις.
ΓΟΥΔΗΣ Δ., Καθηγητής.
ΓΟΥΛΑΝΔΡΗΣ ΜΑΤΘΑΙΟΣ, Σχολάρχης ἐν Γαυρείῳ.
ΓΡΑΤΣΙΑΤΟΣ Γ., Γυμνασιάρχης.
ΔΑΓΚΛΗΣ ΧΡ., Σχολάρχης.
ΔΕΛΛΙΟΣ Ι, Διευθυντὴς Λυκείου.
ΔΗΜΟΠΟΥΛΛΟΣ Ν., Γυμνασιάρχης
ΔΡΑΚΟΝΤΙΔΗΣ ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ.
ΔΟΜΒΟΪΤΗΣ ΣΕΡΑΦΕΙΜ.
ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΓΕΩΡ , Καθηγητής.
ΕΞΑΡΧΟΠΟΥΛΟΣ ΝΙΚ.
ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ ΜΑΡΓΑΡΙΤΗΣ, Καθηγητὴς τῆς ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΖΑΓΓΟΓΙΑΝΝΗΣ Δ. Κ.
ΖΟΛΙΝΔΑΚΙΣ ΠΑΥΛΟΣ Μ., Καθηγητὴς ἐν Κρήτῃ.
ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ Π. Α., Γενικὸς ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων καὶ ὑφηγητ. τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΙΔΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ, Καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις.
ΚΑΣΙΜΑΤΗΣ ΚΟΣΜΑΣ Π , Καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις.
ΚΑΤΣΟΥΡΟΣ Ι., Σχολάρχ. ἐν Νάξῳ.
ΚΑΦΕΖΕΖΗΣ Σ.
ΚΑΨΑΛΗΣ ΓΕΡΑΣ., Σχολάρχης.
ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΟΣ Ι.
ΚΕΦΑΛΑΣ ΜΙΧΑΗΛ,
ΚΛΕΟΒΟΥΛΟΣ ΜΙΧΑΗΛ Ἀρχιμ., διευθυντὴς τῆς Μ. τοῦ Γένους Σχολῆς.
ΚΟΙΚΙΛΙΔΗΣ ΚΛΕΟΠΑΣ, Καθ. τῆς ἐν Ἱερουσαλὴμ θεολογικῆς Σχολῆς.
ΚΟΚΑΛΗΣ Σ., Γυμνασιάρχης.
ΚΟΝΤΑΙΑΣ Π., Σχολάρχης.
ΚΟΝΤΑΡΑΚΙΣ Ι., Καθηγητὴς ἐν Ἡρακλείῳ.
ΚΟΝΤΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Σ., Καθηγητὴς τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΚΟΣΜΑΣ Κ., Σχολάρχης ἐν Πειρ .
ΚΟΥΣΗΣ ΕΛΕΥΘ. ΤΡΙΑΝΤ., - μνασιάρχης ἐν Ἄρτῃ.

ΚΟΥΣΟΥΛΑΣ Ι., Σχολ. ἐν Ἀθήναις.
ΛΑΒΔΑΣ ΚΩΝΣΤ., Σχολάρχης.
ΛΑΜΠΡΙΔΗΣ ΞΕΝ., Καθηγητής.
ΛΑΜΨΑΣ ΔΗΜΗΤΡ.
ΛΕΟΝΑΡΔΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ, Ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων
ΛΙΒΑΔΑΣ Μ., Ὑφηγ. τῆς πολιτικῆς δικονομίας ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ.
ΛΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΗΛ., Γραμ. τοῦ ὑπουργ. τῶν ἐσωτερικῶν, ὑφηγ. τοῦ Ρ. δικαίου ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΛΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡ. Α., Διευθυντὴς τῆς ἐν Χάλκῃ Ἐμπορ. Σχολῆς.
ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ ΗΛ., Καθηγητής.
ΛΩΡΕΝΤΖΑΤΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ, Καθηγητὴς ἐν Κεφαλληνίᾳ.
ΜΑΝΔΑΛΟΣ Π.
ΜΑΡΑΣ Χ.
Martini Edgar, Dr Phil.
ΜΕΝΑΡΔΟΣ ΣΙΜΟΣ, Δικηγόρος.
ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ Θ., πρώην Ἐπιθεωρητὴς τῶν δημ. Σχολείων Ἀττικῆς.
ΜΙΧΕΛΗΣ Γ., Δικηγόρος ἐν Χαλκίδι.
ΜΟΜΦΕΡΡΑΤΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ, Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας.
ΜΟΥΣΤΑΚΑΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ., Καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις.
ΜΠΑΞΕΒΑΝΑΚΙΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ Σ., Καθηγητὴς ἐν Σύρῳ.
ΜΠΑΡΤ ΓΟΥΛ., ἐν Ἀθήναις.
ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ ΡΗΓΑΣ, Καθ. τῆς ἀνατομ. ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ.
ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ Π. Καθηγητής.
ΝΟΥΣΚΑΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ, Σχολάρχης Ἀταλάντης.
ΞΑΝΘΑΚΙΣ Κ., Σχολάρχης.
ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΗΣ Δ., Ἔφορος ἀρχαιοτήτων ἐν Κρήτῃ.
ΞΥΛΙΝΑΚΙΣ ΑΧΙΛΛΕΥΣ, Καθηγητὴς ἐν Χανίοις.
ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ, Καθηγητὴς τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς.
ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ ΛΕΟΝΤΙΟΣ, Διδάκτωρ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν.
ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ, Καθηγητὴς τοῦ ἐν Σέρραις γυμνασίου.
ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΘΩΜΑΣ, Καθηγητὴς ἐν Σμύρνῃ.
ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ Π., Διευθυντὴς τοῦ ἐν ἐν Κρήτῃ Διδασκαλείου.
ΠΑΪΖΗΣ Π., Γυμνασιάρχης ἐν Λευκάδι.
ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ Γ., Γυμνασιάρχης ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.
ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ ΙΩΑΝΝ., καθηγητής.
ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ ΣΠ., Καθηγητής.
ΠΑΝΤΑΖΗΣ ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ Ι., πρώην γυμνασιάρχης, νῦν δὲ Ὑφηγ. τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΠΑΝΤΕΛΑΚΙΣ Κ., Ἐπιθεωρητὴς τῶν Σχολείων ἐν Κρήτῃ.
ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, Γυμνασιάρχης ἐν Ἀθήναις.
ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΕΤΡΟΣ, πρώην γυμνασιάρχης Μυτιλήνης.
ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ Ν.
ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ Θ.
ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ ΑΘ., Σχολάρχης.
ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ Π., Πρόεδρος τοῦ μετοχικοῦ ταμείου.
ΠΑΠΑΠΑΥΛΟΥ ΛΕΩΝΙΔΑΣ, Καθηγητὴς ἐν Σέρραις.
ΠΑΠΠΑΣΤΕΡΓΙΟΥ Ι., Σχολάρχης.
ΠΑΣΧΑΛΗΣ ΔΗΜ., ἐν Ἄνδρῳ.
ΠΑΣΧΑΛΗΣ ΕΥΣΤ., Σχολάρχης ἐν Τεργέστῃ.
ΠΕΡΔΙΚΑΡΙΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, Τμηματάρχης τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας ἐν Κρήτῃ.
ΠΙΖΑΝΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ν., Καθηγητὴς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.
ΠΥΛΑΡΙΝΟΣ Γ. Μ., Καθηγητής.
ΡΑΛΛΗΣ ΜΑΛΛΙΑΚΑΣ, Καθηγητὴς τῆς ἐν Χάλκῃ Ἐμπορικῆς Σχολῆς.
ΡΕΝΤΙΦΗΣ Ι., Σχολάρχης.
ΡΩΜΑΙΟΣ Κ.
ΣΑΒΒΟΠΟΥΛΟΣ Κ., Καθηγητής.

ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ, Διευθυντὴς τοῦ ἐν Λαρίσῃ Διδασκαλείου.
ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΣ ΑΝΤ., Σχολάρχης.
ΣΑΛΛΟΥΣΤΙΟΣ Γ., Καθηγητής.
ΣΒΟΡΩΝΟΣ Ι., Διευθυντὴς τοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου ἐν Ἀθήναις.
ΣΕΡΤΣΙΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ, Καθηγητὴς τοῦ Παγκυπρίου.
ΣΙΔΕΡΗΣ Π., Καθ. ἐν Σάμῳ.
ΣΚΙΑΣ ΑΝΔΡΕΑΣ, Ὑφηγητὴς ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΣΟΥΛΟΣ Σ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ, Καθηγητής.
ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΛΟΣ ΝΙΚΟΛ., Σχολάρχης ἐν Αἰγίῳ.
ΣΤΑΜΑΤΕΛΛΟΣ, Ἐπιθεωρητὴς δημοτικῶν Σχολείων.
ΣΤΑΥΡΙΑΝΟΣ Κ., Καθηγητὴς τοῦ ἐν Πάτραις Ἀρσακείου.
ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΛΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, ἔφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων.
ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ ΜΙΧ., Καθηγητὴς ἐν Μυτιλήνῃ.
ΣΩΤΗΡΙΟΥ ΓΕΩΡΓ., Γυμνασιάρχης ἐν Σμύρνῃ.
ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ ΘΕΟΔΩΡΟΣ.
ΤΖΑΡΤΖΑΝΟΣ ΑΧΙΛΛΕΥΣ, Σχολάρχης ἐν Λαρίσῃ.
ΤΣΙΒΑΝΟΠΟΥΛΛΟΣ ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ, εἰσαγγελεὺς τοῦ Ἀρείου Πάγου.
ΤΣΙΡΙΓΩΤΗΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ Γ., Καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις.
ΦΙΛΙΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, Καθηγητής.
ΦΟΥΝΤΗΣ ΣΤΑΥΡΟΣ, Διευθυντὴς τοῦ Ἐθνικοῦ Λυκείου.
ΦΩΤΙΑΔΗΣ Π., Δικηγ. ἐν Σμύρνῃ.
ΧΑΪΝΑΣ Α., Δικηγόρος ἐν Χαλκίδι.
ΧΑΛΚΙΟΠΟΥΛΛΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ, πρώην Γυμνασιάρχης ἐν Ἀθήναις.
ΧΑΡΑΣΟΒΙΤΣ Γ.
ΧΑΡΔΑΒΕΛΛΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, Καθηγητής.
ΧΑΤΖΗΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, Καθηγητής.
ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν., Καθηγητὴς τῆς γλωσσολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ν., Καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΧΟΥΛΟΥΒΑΙΑΣ Γ., Σχολάρχης.
ΧΟΥΡΜΟΥΖΗΣ ΚΛΕΑΝΘΗΣ, Καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις.
ΧΡΥΣΑΝΘΑΚΟΠΟΥΛΛΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ, Καθηγητής.
ΧΡΥΣΑΝΘΑΚΟΠΟΥΛΛΟΣ ΞΕΝ., Καθηγητὴς ἐν Αἰγίῳ.
ΨΑΛΤΑΚΙΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ν., Ἐπιθεωρητὴς ἐν Ἀμφίσσῃ.

Α' ΠΙΝΑΞ ΛΕΞΕΩΝ ΚΑΙ ΦΡΑΣΕΩΝ

α' Ἑλληνικῶν

Α

Ε

Z

H

Θ

Λ

Μ

Ν

Ξ

Ο

Π

Ρ

Σ

Τ

Υ

Φ

X

Ψ

Ω

β' Λατινικῶν

Β' ΠΙΝΑΞ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ ΔΙΟΡΘΟΥΜΕΝΩΝ

α' Ἑλλήνων

β' Ῥωμαίων

Γ' ΠΙΝΑΞ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ
